58
58
«15»
H 65

HISTORIA GENERALIS PLANTARVM,

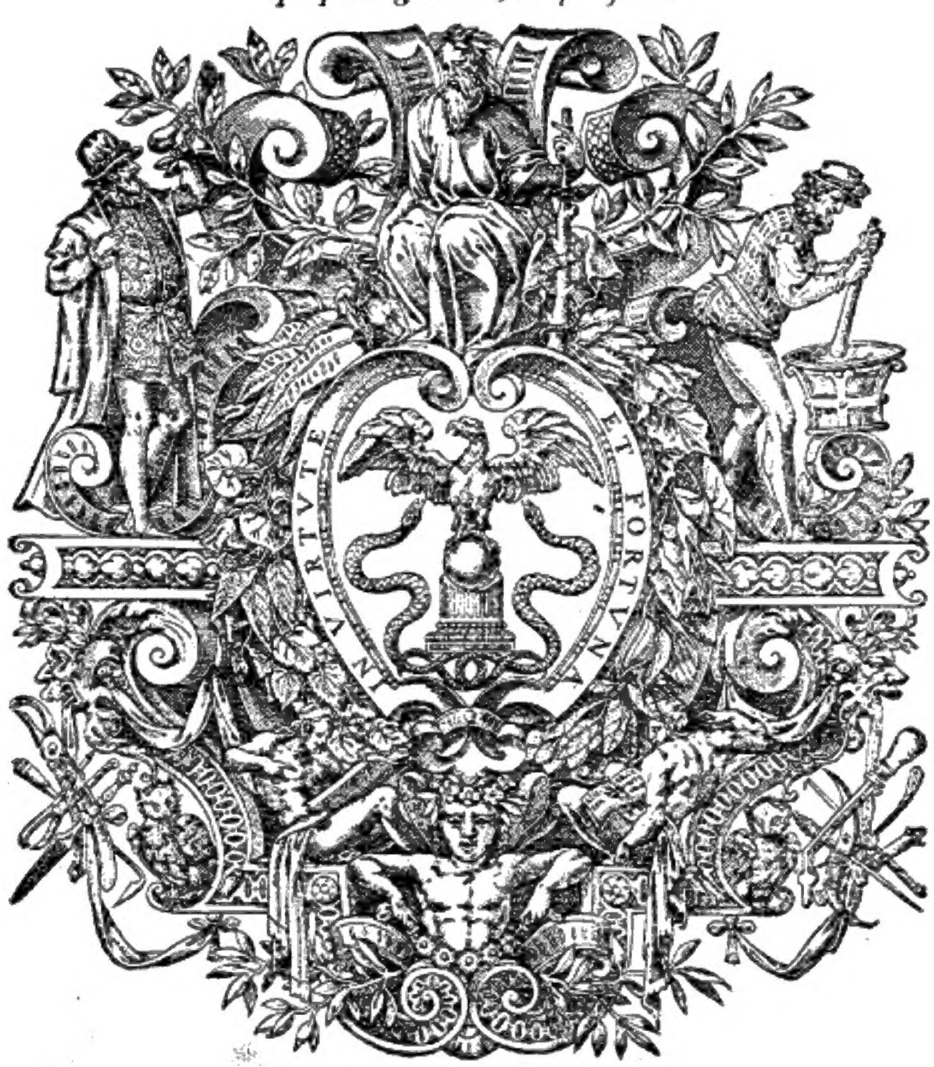
In libros XVIII. per certas claſſes artificioſè digeſta,

Hæc, pluſquam mille imaginibus plantarum locupletior ſuperioribus, omnes propemodum quæ ab antiquis ſcriptoribus, Græcis, Latinis, Arabibus, nominantur: necnon eas quæ in Orientis atque Occidentis partibus, ante ſeculum noſtrum incognitis, repertæ fuerunt, tibi exhibet.

[illegible]

habes amplas deſcriptiones, è quibus ſingularum genus, formam, vbi creſcant & quo tempore vigeant, natiuum temperamentum, vires denique in medicina proprias cognoſces.

Adiecti ſunt Indices, non ſolùm Græci & Latini, ſed aliarum quoque linguarum, locupletiſſimi.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

M. D. LXXXVI.

Cum Priuilegio Pont. Max. Cæſareæ Maieſt. & Chriſtian. Gallarum Regis.

BIBLIOTECA
FARMACIA

ILLVSTRISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI CAROLO EMANVELI DVCI SABAVDIÆ.

HANC Plantarum hiſtoriam, quæ nunc tandem, ſi non perfecta, at certè perfectæ proxima in publicum eſt proditura, non abs re Celſitudini tuæ dicandam exiſtimaui. Quum enim vt paternis veſtigiis in aliis quibuſque præclaris rebus inſiſtis, ita etiam eius exemplo, cognitionis omnium quæ vniuerſa naturæ hiſtoria complectitur, deſiderio accendaris, hæc autem quæ plantas deſcribit, vel primum (præſertim ſi, quantam rei medicæ vtilitatem affert, ſpectemus) locum inter illa teneat: fieri non poteſt quin gratiſſimum tibi ſit ingens iſtud volumen, quo ditiſſimus ille & pretioſiſſimus theſaurus cõtinetur, præſertim quum non, vt aliis anteà editis eadem de re libris, magna tantùm eius portio, ſed aut totus, aut penè totus eo includatur: adeò vt de iſto volumine id quod de nullo hactenus, prædicari poſſit, tam multarum ſtirpium tam accuratam & exactam deſcriptionem continere, vt (ſicut paulò antè dixi) ſi non ad perfectionem perueniſſe, ſaltem ad illam proximè acceſſiſſe dici queat. Quod à me taceretur tamen, niſi ex collatione cum aliis manifeſtum fore, & quos celſitudo tua ſecum habet medicinæ & nominatim rei herbariæ peritiſſimos viros, id ei teſtaturos ſcirem. Habebunt autem quicunque hoc fruentur libro, etiam quod potentiſſimo illi & modis omnibus maximo Regi Philippo ſocero tuo, gratias agant. Ex remotiſſimis enim terris, nondum ante ſeculum noſtrum cognitis, & quas partim ipſe, partim inuictiſſimus Imperator, Carolus quintus, eius pater, ſubiugauit, allatæ non paucæ ſtirpes fuerunt, quarum haud magis quàm illarum terrarum notitiam quiſquam habuerat: quum tamen ex nonnullis earum (de ſtirpibus loquor) præſentiſſima peti remedia videamus. Nec verò plantæ tantùm ſed alia etiam multa inde prodierunt, anteà prorſus incognita, quamuis inter naturæ diuitias, vt magis ſecretas, ita etiam inſigniores numeranda eſſent. Huiuſmodi autem opulentiæ naturæ quis inter omnes Chriſtianos Principes

patre tuo ſtudioſior, quis eius cognitione inſtructior extitit?

Verùm vt ad eam hiſtoriæ naturæ partem, quam tibi nunc offero, reuertar, ſicut eam alia nulla eſſe inferiorem patri tuo perſuaſum erat, ita quin idem tibi perſuaſeris, minimè dubito: ac profectò, quemadmodum herba quæ Gentiana vocatur, Gentij Illyrici principis nomen immortalitate donauit, ita vel hanc plantarum hiſtoriam nomen tuum immortale redditur am credibile eſt. Quoties enim à poſteris mentio eius fiet, tui, cui dicata eſt, memoria renouabitur: quinetiam erunt fortaßis qui eam hac ipſa dicatione à cæteris omnibus ſuperioribus diſtinguant: etiamſi alia multa habeant, quibus inſigne diſcrimen poßint inter hanc & illas ponere. Nec verò Adrianus Imperator non & ipſe huius libri editionem, ſibi nuncupatam, valde hilari vultu excepiſſet, ſummóque fauore proſequutus fuiſſet, quantum coniicere ex eo licet quod de illo literis Athenæus prodidit, magna ſeq; digna liberalitate eum eſſe remuneratum à quo herba lotus oblata fuerat, quæ florem inuſitatum, id eſt pro candido rubrum (qualis roſæ eſt) progenuerat: necnon illum qui hanc nouitatem verſibus celebrarat. Quominus mirari quenquam decebit, me Celſitudini tuæ dicare librum hunc auſum fuiſſe: quum vel ea quæ de hæreditario illius in literas amore, eáſque nominatim quæ illa opum naturæ arcana nobis pandunt, per multas regiones ſparſa eſt fama, ad hoc me incitare debuerit: ſimúlque ad precandum Deum Optim. Max. (ſicut & precor) vt illum diutiſſimè incolumem ſeruet, & nouis in dies munificentiæ benignitatíſque ſuæ donis locupletet. Lugduni, Cal. Iulij: anno Domini milleſimo quingenteſimo octuageſimo ſexto.

Tuæ Celſitudini deditiſsimus,
GVLIELMVS ROVILLIVS.

GVLIELMVS ROVILLIVS
LECTORI SALVTEM.

VIGESIMVS annus eſt, benigne Lector, & eo quidem amplius, cùm ingreſſus muſæum Iacobi Dalechampij, inſignis ætate noſtra Medici, grande volumen eum præ manibus habentem reperi, quamplurimis ſtirpium figuris conſpicuum. Raras illas, exquiſitas, & nõdum vulgatas contuitus, additis deſcriptionibus explicatas, & apto, vt argumẽtum poſcebat, ordine diſpoſitas, ingenio genióque meo inuitatus (ſemper enim fui, ac etiamnum ſum, ita publicæ vtilitatis appetens, vt in iis obeundis quibus omnium commoda procurentur, nec labori parcam, nec ſumptui) arbitratus ſum operis magni tanquam infantiam ac principium id eſſe: ſtatímque alia atque alia mecum reputaui, ſed hoc præcipuè, nihil iucundius eſſe ac optabilius, quàm naturæ & facultatis plantarũ cognitionem: ſeu voluptatem nobis ipſi proponamus, ſeu illorum quæ noſtris malis ſubueniunt, præſentem ſupellectilem. Quid enim magis nos exhilaret, quàm aſpectus pulcherrimorum (vt ita dicam) aulæorum, & tapetiorum, quæ natura, omnium architecta & parens, vbiq; ſtrauit in ſuis latifundiis, vt admiranda forma, & ſpecioſa varietate colorum, radicis, caulis, ramorum, foliorum, floris, fructuum, noſtros oculos paſceret, ac reficeret, ſpectaculo quidem ornatiſſimo, & inſtructiſſimo, quod vel etiam maximè ſqualidos, ruſticos & incultos homines alliciat, & delectet? Neceſſariam porro eſſe hanc ſcientiam ad tuendam vitam, & morborum infeſtorum nobis curationem, multis diſceptandum non eſt. Satis id docent vel mutæ ac rationis expertes animantes, quæ inſtinctu naturæ medentur ſibi, remediáque profutura diſcernunt ac deligunt. Hæc igitur cùm animo diu ac multùm volutaſſem, conſtans quædam inceſſit voluntas tantum opus aggrediendi, nouum ferè illo tempore, cùm eius fundamenta Fuchſius, Dodonæus, Tragus, Lonicerus, & aliquot alij ieciſſent, ſed exiguo plantarum numero contracto, & rudiore imaginum forma, nulláque totius operis artificioſa partitione, quæ diuiſam materiam in ſuas differentias & claſſes diſtingueret. Cùm ergo decreuiſſem omni cura id quod meditabar perficere, & magnam mearum fortunarum partem in eam rem impẽdere, ad promouendum eum conatũ, multis opus fore prouidi: ac primùm quidem,

induſtria hominis docti,qui huic negotio præfectus omnia ritè adminiſtraret.Propitia fortuna,hoc animo verſanti mihi occurrit Ioannes Molineus, dum vixit, famoſus medicus, Guilielmíque Rondeletij, medici præſtantiſſimi,& in examinandis plantis exercitatiſſimi,alumnus,diſcipulus, & per annos multos conuictor, homo laboris indefeſsi, & cuius ob terſam puritatem oratio mirificè omnibus arrideret. In hoc totus probus ac eruditus ille vir incubuit, ſingulari fide ac ſedulitate, plurimum adiutus ſubſidiario conſilio Dalechampij, qui vltro de ſingulis eius commentationis partibus ecquid ſentiret, expoſuit, ac liberaliter commodauit quidquid iam imaginum,& hiſtoriarum collegerat.Inſperata hæc opportunitas virgula diuina cùm obtigiſſet, penſitans mecum, id opus augeri in infinitũ poſſe, aggeſtis plantis, quas alio ſolo & cœlo quàm noſtro genitas nobis iis explorandis deditı homines ſuppeditarẽt, (non enim, vt inquit Poëta, terræ ferre omnes omnia poſſunt) amicos meos, quos equidem non paucos habeo, rogaui, Aphricanos,Hiſpanos, Italos, & qui in orbis remotiſſima loca ferè quotidie nauigant, vt ex regionibus illis quas adeunt, aut in quibus degunt, ignotas adhuc noſtris gentibus plantas,ita vulſas vt non diſcerptę & lacerę ſed quàm maximè fieri poſſet integræ & illæſę eſſent, ad me mitterent. Quod (niſi me plus ſatis amo) proſperè ſucceſſit, acceptis illorum beneficio plantis certè quamplurimis, ſpectatu digniſſimis, nec paſſim obuiis.

Proſpecta hæc cùm iam eſſent, & nihil aliud ſupereſſet, quàm, quod aiunt, operi manum admouere, eos qui plantarum ſimulachra delinearent, ac ſculperent,& hic,& vbicunq; habitare rumor erat,peritiſſimos, gnauiſſimos, ingenioſiſſimos, nulla prorſus mercedis habita ratione, quantumcũque modum excederet,aut acciui,aut abſentes operam in id nauare iuſſi,hoc tantùm imperans, vt illorum minimè eſſet fallax imitatio, & quæ repræſentarent, imaginis veritate ac venuſtate cernentium oculis approbarẽtur.Iis qui huius rei ſcientes& gnari ſunt,haud difficile æſtimare fuerit, in tantum numerum tabularum, quæ pictæ & inciſæ ſunt, quantam pecuniæ vim profundi oportuerit, & quantum moleſtiæ patienter deuorari, vt continuaretur is labor, & ad finem perduceretur ingens libri moles:cuius editionẽ cum incredibili dolore, & graui damno meo, in longum tempus diſtuli, tribus diuturnis morbis, periculoſis, minacibus,vexatus, & quadam velut remora impeditus: è quibus,Deo iuuante, & felici medicorum auxilio, tandem euaſi,ſed ita laſſus & fractus, vt tardius quàm cupiebam, alligare me huic piſtrino valuerim.

Interim autem dum inuitus moror, & procraſtino, è multis officinis prodierunt eiuſdem argumenti libri, eiuſdémque apparatus,ab egregiis doctrina viris emiſſi,vtilitati publicæ addictis oppidò,& alioqui perſpicacibus,ac minime pigris: quidam,breues,inſtar tumultuariæ cuiuſdam ſcriptionis feſtinati: quidam non exiguum earum numerum habentes. Primum autem inter illos omnes locum primámque laudem Andream Matthiolum obtinere fatendũ eſt: verùm ne illius quidẽ opus me ab eo

quod

quod deſtinaueram, deterruit ac depulit. Id verò fuit, generatim & in vniuerſum omnium plantarũ quæ innotuerunt memoria noſtra, à medicíſque & herbariis memoratæ ac celebratæ fuerunt, hiſtoriã ad poſteros tranſmittere, velut theſaurum omnium quæ ad æuum vſque noſtrum traditæ ſunt, &, quum cæteri omnes indigeſtos quoſdam earũ cumulos nobis propoſuiſſent (ſiquidem nec Matthiolo alium quàm ipſe Dioſcorides ordinem tenere licebat) eas contrà in certas claſſes artificioſè diſtribuere. Quę res certè multum huius cognitionis cupidos, & candidatos leuabit: quos in tanta multitudine librorum & tam confuſa quærere tædet quæ veſtigant. Nec verò eſt quod quiſquam requirat plantarum imaginibus prorſus iconicis expreſſarum deſcriptiones fuſiores & accuratiores noſtris quas ſingulis figuris appoſuimus. Sunt enim eiuſmodi noſtræ, vt ex iis cogniturus ſit Lector vniuſcuiuſque genus, formam, vbi creſcant, quo tempore vigeant, natiuum temperamentũ, quinetiam proprias in medicina vires. Adde quòd in ſingularũ propemodũ hiſtoria, authorum de illis loci citantur ac expenduntur, quinetiam alij aliorum collatione explicãtur: aut, ſi pugnare inter ſe videri poſsint, cõciliantur. Sed & quę corrupta ſunt reſtituũtur, & varię lectiones aut cum iudicio excutiuntur, aut obiter ſaltẽ indicantur. Non mirũ eſt autẽ tot hac de re libros antea prodiſſe, quum emergeret in dies quod auctariũ eſſet: eorum præclara laude ſcilicet, & exiſtimatione qui de ſuo ſymbolã conferebãt. In horum ſtudiorum æmulatione dum eiuſdem cõſilij rationibus plures inſiſtunt, ſunt qui vel lucri ſpe capti, vel honoris leuiuſculi ambitione ducti, quod ex aliis mutuati ſunt, furtímue ſurripuerunt, ſibi vendicent. Hoc profectò vitium nunquam non mihi turpe fuit, ac odioſum, vt qui nec inuidus ſim, nec glorioſus, ac ne quęſtus quidem auiditate ardeam. Gratiſſima ſanè hucuſq;, vel iam à puero, mihi fuit modeſta ſimplicitas, quæ publicæ vtilitati ac omnium deſiderio potiùs inſeruiat, quàm priuatis commodis, neminémque fraudet ac ſpoliet illa quam virtus eius meretur, gloria. Itaque plagij crimen iſtud peroſus, vel (vt loquar mollius) nimiam verſutæ mẽtis iſtam calliditatem, nihil alienum mihi arrogaui: imò, ſi quæ plantæ figura elaborata iam, præſto fuit, quam oſtenderit alius poſteà, vtramque, meam nempe, & illius, apparere volui, ne quæ inuidia gliſceret, nec locus eſſet conqueſtioni, ac denique maledictis quiſquam ne mecum certaret, ac impotenter veluti digladiaretur: ſimul etiam, vt intelligerent excellẽtes illi viri, quorum ſcriptis fruimur, poſt quam hoc primum inſtitui, quãta cum vigilantia & ſolicitudine in hoc negotio me geſsi, prius quàm eò cogitationes ſuas intẽdiſſent, aut quidquam deſignaſſent. Adiicio & his nonnullos, dum iter hac facerent, conſpecta magna parte imaginum ad vſum iam abſolutarum, & expreſſarum, animaduerſóque illarum ordine, poſitu, & collocatione, ac quibus Theophraſti, Dioſcoridis, Cratenæ, Plinij, Apulei, nomenclaturis earum appellationes conuenirent, de hoc quod maximè cõtrouerſum eſt, velut arbitros pronuntiaſſe, illis tacitis à quibus didicerũt: bello quidem aſtu,

vt eſt temporum noſtrorum mos, aut, quod verius eſt, licentia, & prauitas, quam tamen auerſatur purus & ſincerus animus, ſi Plinio credimus, ingenuum eſſe profiteri per quos profecimus.

Erit autem fortaſsis, qui miretur, vel etiam reprehendat, quòd poſt vltimum librorum, earum ſtirpium adnexa ſit appendix, quarum in aliis hiſtoriæ ſegmentis congruens ſedes fuiſſet. Atqui nec inuſitatum hoc eſt, nec inauditum: ſed multorum exemplis hoc excuſare licet. Ac ſanè optima voluntas & perpetua mea, communicandi cum omnibus quidquid penes me fuerit, declarari non potuit manifeſtius. Continet enim appendix illa plantarum effigies aliquot, aduectarum è Syria, & Libano monti conterminis locis, quas ſupprimere & occultare, atque in alteram editionem polliceri potui, vt habendi legendíque deſiderium lectori vehemens excitaretur: ſed non mihi viſum eſt eum ſic ineſcare, vaníſque lactare promiſſis. Irritat famem qui panem fruſtulatim præbet. Satius ergo putaui, aſſuto hoc veluti panniculo, ſatisfacere lectori, nec eum ſuſpenſum tam inani & longa ſpecula cruciare. Hoc enim qui faciunt, ineptè (vt reor) ac ſtultè illudunt aliis.

Quinetiam, poſtquam in lucē hoc opus noſtrum prodierit, ita ſtudiis illorum qui cognitionis plantarum ſunt cupidi, conſulere ſtatui, vt iam nunc omnibus, in hac doctrina prouectis, & alioqui bene erga hominum genus animatis, denuntiem, quæcunq; obſtinato labore ſuo & improbo fuerint conſecuti, ea ſi mihi committere, vt excudantur, velint, id me alacriter ſuſcepturum, & ſanctiſſima fide, promptiſſimáque diligentia præſtiturum: ac ne illa quidem in aliam editionem reſeruaturum, ſed in ſecundam appendicem (quæ ſeorſum vendi poſſit iis qui iam volumen iſtud emerint) conjecturum.

Cęterùm diſſimulare nolo, futurum fortaſſe vt errata compluſcula in his libris deprehendantur: alia quidem haud ita magni faciunda, maioris alia momenti, quæ à comi & minime aſpero lectore peto, vel clementer ignoſci, vel mitiùs damnari. Homines ſumus, ad errandum proni, ac ſæpe in his quæ agimus, cæci, vel hebetes: & non ignorant quibus aliquando res fuit cum pręlo typographorum, etiam obſeruantiſſimis & cautiſſimis vix delicta hæc poſſe vitari. Tales cùm ſimus, quod noſtræ conditionis ac ſortis eſt, lenius carpere & faſtidire vnuſquiſque debet. Totis ego viribus & omni ope, operáque ſum adnixus, vt admitterentur quàm pauciſſima, quibus eſſet danda venia, & ſelecta, quæ peccata ſunt, vt offendi, ſic indicaui: ſi quid me tamen effugit, humanitate atque benignitate præditum lectorem obteſtor, & obſecro, vt (quod facile ab eo impetratum iri confido) rem tam nihili prætereat, condonet, nec ſummo iure, quod ſumma iniuria eſt, omnia perſequatur, & exigat.

Vale.

IN HANC

IN HANC GENERALEM STIRPIVM HISTORIAM EPIGRAMMA

docti cuiuſdam viri.

Stirpiferæ hiſtorias naturæ vidit vt orbis,
Telluris ſtupuit omniparentis opes.
Hiſtoria magis attonitus reddetur ab iſta:
Nam cumulis cumulos addidit iſta nouos.
Quanto imperfectis perfecta excellere conſtat,
Gratia tanto iſti debita maior erit.

ALIVD.

Quid primum hîc, Lector, vel quid mirabere ſummum?
An quòd opum tam ſit natura benigna ſuarum?
An quòd terra eius tam promptè iuſſa capeſſat?
Anue imitatricem naturæ ſuſpicis artem,
Quæ pictrice manu noſtros deducit in orbem
Totum oculos, ſecreta illis & cuncta reuelat?
Anue obfirmatos potius mirere labores,
Circa opus exhauſtos tantum, ferè tempore tanto
Quanto Mars Priami vexauit Pergama Graius?
Immo aliud longè eſt miratu dignius iſtis:
Terra ſalutiferas quòd quum tot germinet herbas,
Tot morbi nequeant vllam reperire ſalutem.

ἌΛΛΟ.

Παντοίοις κόσμησε φυτῶν δαιδάλμασι γαίην
Πότνια φύσις, κρείοντι Θεῷ ἐπίηρα φέρουσα.
Ἀλλ' ἄγνωστος ἔην τῶν δι' ἔργων δαιδαλοέντων
Πλείστη μοῖρα βροτοῖς, καὶ μαστευθεῖσά περ ἔμπης.
Νῦν δὲ καὶ ἀγνώστοις ἃ πάροιθεν ἐκεύθετο γαίαις,
Ἣ δὲ τεοῖς βίβλος φυτὰ πάγκαλα ὄμμασι δείξει.
Ὀψὲ πολεῖς πολύμοχθοι ἅπαν λυκάβαντες ἔτευξαν
Τεῦχος, ἐν ᾧ φύσιος νῦν τοσσάδε θαύματα δέρκεις.
Ὃς χάριν οὖν φύσιος τοσσούτοις θαύμασιν ἕξει,
Θαυμαστῷ ἐχέτω καὶ τοῦδε πονήματι τεύχοις.

INDEX LIBRORVM HISTORIAE GENERALIS PLANTARVM.

Lib. I.	*De arboribus ſponte in Syluis naſcentibus.*	fol. 1
Lib. II.	*De fructicibus in Dumetis & Frutetis ſponte naſcẽtibus.*	119
Lib. III.	*De arboribus quæ in Viridariis & Pomariis coluntur.*	285
Lib. IIII.	*De ſegetibus & leguminibus, ac quæ cum iis in Agris naſcuntur.*	371
Lib. V.	*De oleribus & herbis in Hortis naſcentibus.*	517
Lib. VI.	*De plantis Vmbelliferis.*	688
Lib. VII.	*De plantis flore placentibus.*	791
Lib. VIII.	*De plantis odoratis.*	877
Lib. IX.	*De plantis in Paluſtribus prouenientibus.*	983
Lib. X.	*De plantis in Aſperis, Saxoſis, Sabuloſis & Apricis naſcentibus.*	1097
Lib. XI.	*De plantis in Vmbroſis, Vdis, Vliginoſis & Pinguibus locis prouenientibus.*	1208
Lib. XII.	*De plantis ad Mare, & in ipſo Mari naſcentibus.*	1359
Lib. XIII.	*De plantis aliis innixis ſcandentibus.*	1401
Lib. XIIII.	*De Carduis & aliis ſpinoſis aculeatiſque plantis.*	1435
Lib. XV.	*De plantis Bulboſis, Carnoſis radicibus, & geniculatis.*	1491
Lib. XVI.	*De plantis Catharticis.*	1626
Lib. XVII.	*De plantis Venenatis.*	1707
Lib. XVIII.	*De plantis Peregrinis.*	1749

SVMMA PRIVILEGII
SIXTI PAPAE V.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Cum, ſicut dilectus filius Gulielmus Rouillius bibliopola Lugdunenſis nobis exponi fecit, ille ad commune̅m bonarum artium ſtudioſorum, & aliorum co̅modum quoddam opus ſuum, *Hiſtoria generalis Plantarum in libros octodecim diſtributa*, nuncupatum maxima ſua impenſa, multorúmque hominum peritorum induſtria, & longo labore compoſitum a Magiſtro ſacri Palatij examinatum, & approbatum imprimere, & imprimi facere intendat, dubitétque ne ſimiliter ab aliis illud idem opus poſtea ſine eius licentia imprimatur, quod in maximum ipſius Gulielmi præiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati conſulere volentes, ipſúmque à quibusvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentiũ duntaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes, eius ſupplicationibus inclinati, eidem Gulielmo ne prædictum opus per annos decem ab anno primæ dicti operis impreſsionis, à quoquam ſine eiuſdem Gulielmi, vel eius hæredis, ſeu ius ab eis aliter habentis licentia imprimi, aut ab aliis vendi, ſeu in eorum apothecis, aut alias venale, præterquam ab illo cui dictus Gulielmus, vel vt ſupra opus huiuſmodi imprimendum commiſerit, & licentiam dederit, teneri, aut haberi poſsit, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus & indulgemus inhibentes omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus præſertim bibliopolis, & librorum impreſſoribus in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiectis, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ac etiam trecentorum ducatorum auri de camera pro vna cameræ Apoſtolicæ, pro alia accuſatori, ac pro tertia partibus prædicto Gulielmo, vel hæred. eius irremiſſibiliter applicandorum, & amiſsionis librorum pœnis toties ipſo facto, & abſque alia declaratione incurrendis quoties contrauentum fuerit, ne intra dictum tempus decem annorum, vt ſupra, dictum opus ſine eiuſdem Gulielmi, vel hæredis prædicti licentia imprimere aut alias tenere audeant. Mandantes propterea vniuerſis venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorúmque Vicariis in ſpiritualibus generalibus, & in ſtatu Romanæ eccleſiæ Legatis, Vicelegatis, & Gubernatoribus, vt quoties pro dicti Gulielmi, vel hæredis parte fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus, eidem Gulielmo vel hæredi ſuo prædicto efficacis defenſionis præſidio aſsiſtentes præmiſſa ad omnem illius vel hæredis ſui requiſitionem contra inobedientes & rebelles per cenſuras Eccleſiaſticas, ac alia iuris remedia auctoritate Apoſtolica exequantur: inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis: & inſuper quia difficile foret præſentes ad quælibet loca deferri. Volumus & eadem auctoritate decernimus illarum tranſumptis vel exemplis in ipſo opere impreſsis, plenam & à data præſentium eandem prorſus fidem vbique in iudicio, & extra adhiberi, quæ præſenti originali adhiberetur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die ſeptima Maij. M. D. LXXXVI. Pontificatus noſtri, Anno ſecundo.

THO. THOM. GVALTERVTIVS.

Summa Priuilegij Imperatorij.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti publico edicto cautum eſt Gulielmo Rouillio ciui & typographo Lugdunenſi, & ſancitum, ne quis cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis & conditionis, ſiue ſit chalcographus, vel bibliopola, ſiue alius quilibet, quacunque ſacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, hanc *Hiſtoriam generalem Plantarum, in libros octodecim digeſtam,* niſi ipſius Gulielmi Rouillij aut hæredum eius permiſſu, intra decennium eadem, aut alia minori forma excudat, aut excudenda curet, vendat ipſe, aut cuiquam diuendenda mandet, aut denique excuſa ab aliis intra eiuſdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, ſeu quouis modo diſtrahat manifeſtè vel occultè, vel quouis alio prætextu: alioqui ſibi mulctam decem marcharum auri puri irrogatam ſciat, quarum dimidia fiſco Imperiali fraudis vindici, reſidua verò pars ipſi Gulielmo Rouillio, aut eius hæredibus, aut ab illis mandatum habentibus, cedet, præter librorum amiſsionem, quos per ſe idem Rouillius, vel per ſuos, vbicunq; locorum nactus fuerit, adiumento magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vindicare, inque ſuam poteſtatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipſi edicto manu ſubſcripſit, & ſigillum apponi iuſsit Cæſarea Maieſtas, vt latius patet in ipſo diplomate dato Pragæ decimaquarta die menſis Iunij, anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimoquinto. Subſign.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum ſacræ Cæſ. M. proprium.

A. Eſtenberger.

Extraict du priuilege du Roy de France & de Pologne.

Par grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille marchand libraire de Lyon, d'imprimer ou faire imprimer, vne fois ou pluſieurs ces preſents Liures intitulez, Hiſtoria generalis Plantarum, in libros octodecim digeſta: *leſquels liures il a recouuré auec grãds frais, miſes & deſpenſes, tant ſur les pourtraicts & tailles des figures, que pour le recouurement d'icelles: & pource eſt faicte defenſe de par ledict Seigneur à tous autres Marchands, Libraires, Imprimeurs & perſonnes quelconques, de non imprimer, vendre ni diſtribuer en ſes pays, terres & ſeigneuries leſdicts liures, ſi ce n'eſt par le conſentement dudict Rouille: & ce iuſques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & date que ſera paracheuee la premiere impreſſion: ſur peine d'amende arbitraire, & de confiſcation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et à fin qu'aucun ne puiſſe pretendre cauſe d'ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement dudict liure ſerue pour toute notification. Car tel eſt ſon plaiſir, nonobſtant oppoſitions & appellations quelconques, comme plus à plain eſt contenu & declaire par leſdictes lettres de priuilege, ſur ce donnees à Lyon le vingt vnieſme Ianuier, mil cinq cens ſeptante cinq, & de ſon Regne le premier.*

Par le Roy, à voſtre relation,

Signé, MORE.

Et ſeelé du grand ſeau en ſire iaune à ſimple queuë.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER PRIMVS,

Quo deſcribuntur, atque pictæ oſtenduntur, arbores ſponte in Sylvis naſcentes.

QVERCVS CAP. I.

PRISCI GRÆCI omne genus arboris δρυὸς appellatione intellexerunt, à verbo δρύω, quod eſt, erumpo, ac pullulo. Latini glandis nomine, omnem fructum complexi ſunt, vt Iabolenus ait, exemplo Græci ſermonis τῆς δρυός, apud quos omnes arborũ ſpecies, ἀκρόδρυα, appellantur, vt παρὰ τῆς δρυὸς fiat dictio ἀκρόδρυα, quo verbo Caius omnem fructum ſignificari dixit. Quæ etiã glandis appellatione apud ſcriptores intelliguntur, à Græcis βαλανηρὰ vocantur. *Nomina*

Et Græcos, δρυὸς vocabulo omne lignum ſignificare ſcribit Hermol. vnde Gerandryon pro vetere & ambuſta quaque arbore accipitur, quaſi vetus ramale, vt loquitur Perſius. Sed tam latè patentes ſignificationes in anguſtius ſunt adductæ, vt δρῦς arborem omnem glandiferam tantùm ſignificet, & præſertim quercum. Glãdem verò, vt ait Plinius, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Eſculus, Cerrus, Ilex, Suber. Ἀκρόδρυα propriè quæ in ambitu lignoſum putamen habent. Verùm glandiferas arbores Plin. vna voce comprehendi poſſe negat Latino ſermone, quemadmodum Græco poteſt τῆς δρυὸς, & antiqua voce Saronos, à quo Saroniacus ſinus, & Saro in Arcadia nemus trans Ladonem fluuium, & ſinus Saronicus, olim querno robore redimitus, vnde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum, quanquam Pauſanias à Sarone qui poſt Altipum regnauit, ſinum eum dici velit. Quibuſdam, vt Theodoro Gazæ, Roboris appellatione contineri poſſe omnia genera videntur, non ſine errore, cùm Robur vna ſpecies ſit duntaxat ex multis, quæ δρυὸς generi ſubiectæ ſunt. Matthiolus etiam Dioſcoridem δρυὸς nomine vniuersè quidem omnes glandiferas arbores comprehendiſſe exiſtimauit, qua in ſignificatione id nomen hîc à nobis vſurpatur, Latinè verò Quercus, modò pro genere, modò pro vnica eius ſpecie, ſic dicta, quòd id genus arboris graue ſit, ac durum, tum etiam in ingentem euadat amplitudinem. Querquerum enim quidam graue ac magnum dici volunt. Ac primùm glandiferarum arborum, maximè Quercuum genera, & hiſtoriam tum veteres, tum neoterici variè diſtinxerunt, atque deſcripſerunt. Nam vt Theophr. ait, τῆς δρυὸς genera conſtituunt Idæi, Hemerida, Ægilopa, Platyphyllon, Phagum, Haliphlœon, ſiue Eutyphlœon.

In Coroll. c. de Quer. li. 1. Dioſc.

Lib. 16. ca. 6.

Plin. lib. 4. cap. 5.

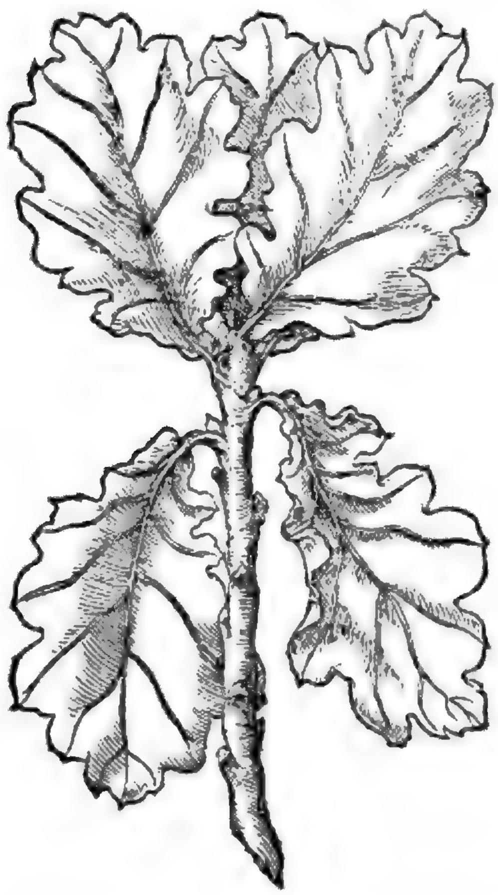
In cap. de Querc. lib. 1. Dioſc.

Genera.

Li. 3. Hiſt. cap. 9.

Ibid.ca.10. Macedones, Etymodryn, Platyphyllon, Phagon, Aſprin, Haliphlœon. Genera Lib.16.c.5. glandium multa, inquit Plinius. Diſtant fructu, ſitu, ſexu, ſapore: Et, glan- Ibid.ca.6. dem, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Eſculus, Cerrus, Ilex, Loco citato. Suber. Hermol. roboris genera diuidit quadripartitò, in Quercum, Robur, Eſculum, Cerrum, quæ Græcis illis reſpondent, Hemeridi, Ægilopi, Haliphlœo, Platyphyllo. Vt ſit Quercus hemeris: platyphyllos eſculus: ægilops cerrus. Sed nunquid Haliphlœos, Robur ſignificet, nondum, ait, compertum habeo. Alij aliter iſta digeſſerunt, atque explicauerunt. Qua de re quamuis tanta ſit inter doctos homines diſſenſio, vt de ea decidere difficile ſit, tamen ex iudicio & ſentẽtia Iacobi Dalechãpij Medici literatiſsimi, & in ſimplicium medicamentorũ cognitione exercitatiſsimi, atque vſu peritiſsimi, primũ de Quercus generibus, deinde de cæteris glandiferis arboribus dilucidè atque enucleatè dicam.

PLATYPHYLLOS Mas.

PLATYPHYLLOS fœmina.

Quercus genus 1.

Quinque igitur ſunt Quercus genera. Platyphyllos, Hemeris, Phagus, Ægilops, Halyphlœos, quæ & Cerrus fœmina dicitur, & Farnia Italis. Differunt hæc folio, caudice, materia ſiue ligno, totáque ferè ſpecie, præterea fructus ſapore, magnitudine, figura, colore. Platyphyllos Idæorum & Macedonum, quã latifoliam, verbũ Li.16.c.6. verbo exprimens Plin. interpretatur, Latinorum eſt Quercus, quæ pro ſpecie ſu- *Nomina* mitur. Gallorũ *Cheſne*, Italorũ *Quercia*, Germanorũ *Eichbaum*, Arbor eſt maximè o- *Forma.* mniũ procera, ſi Ægilopẽ excipias, recto caudice, cortice inferna parte rimoſo, ſcabroq́;, ſuperiore læui cui ſubeſt albuurnũ, quod cũ animalis pingui cõparari poteſt, plurimis in orbem brachiata ramis, magnã innoxiamq́; vmbrã loco inducẽtibus: folio grãdi, Cerri & Haliphlœi folio latiore, carnoſo, laterũ anfractibus ſinuoſiſsimo in arbore vetuſta, minus in ea quæ cæſa nouã frondem mittit, ſed tũ maximè lato, & ſpiſſo, ſumma parte obtuſo, cũ cadit nigreſcẽte potius quã flaueſcẽte: glande mediocri, ſuibus grata, ob eam cauſam iis ſaginandis apta, cùm à Phagi & Hemeridis glãde diſceſſeris, dulci, non omnino quidem, ſed ſi cũ haliphlœi & ægilopis glande

GLANDES PLATYPHYLLI *perfecta.*	GLANDES PLATYPHYLLI *imperfecta.*

glande conferas. Minus enim acerba & amara guſtui eſt, calyce nullis aculeis horrido, ſed puſtulata tantùm ſcabritia aſperato. In ſummo ramorum cacumine ferè glans naſcitur, breuior, extrema parte veluti depreſſa, ac retuſa, aculeo, qui in sũmo faſtigio glandis eminet, breuiore, & minus pungente: ſæpè ternæ glandes ſimul cohærent, aut binæ, raro vnica prodit: pediculus eas ſuſtinens, craſſus & breuis, inde naſcitur vbi ramo foliũ adhæret. In vnius ſurculi capite plerunque videas hinc tres cõiunctas glandes, illinc duas, ac in proximo vnam ſolùm, prout ſuccus, earum alimentum, huc illuc ſeſe magis ſpargit: radice longè latéque euagante: materia ad ædificia, dempta Haliphlœo, peſſima, ad cremandum quoque & carbonem faciendum inutili, ſicut & Haliphlœi, ac poſt illam teredinibus carieíque maximè obnoxia, vt ſcribit Theophr. Li.3.Hiſt. c.9.&19.
Et paulo poſt. Materia Platyphylli improba: & dolata quidem omninò inutilis: rumpitur enim & labat: non dolata verò melior, & ob id rudi duntaxat vtuntur. Improba etiam ad cremandum, & carbonem faciendum: nam omninò inutilis eſt eius carbo: exilit enim, & ſcintillat, ærariorum tantùm officinis compendio, quoniam deſinente flatu protinus emoriens parùm abſumitur. Verùm hunc Theophraſti locum aliter quàm in excuſis Græcis Latiníſque codicibus & legimus, & interpretati ſumus, quia deprauatum illic eſſe exiſtimamus. Scribit enim Ægilopis glandem ἔσχατον καὶ πικρότατον eſſe, id eſt, omnium peſſimam, & amariſſimam: ac paulò poſt Aſprin fructum ferre adeo inſuauem, vt eo nullum animal veſcatur, demptáſue, nec ea quidem, niſi alterius pabuli inopia: ex quibus efficitur eandem planè eſſe Idæorum Ægilopem, & Macedonum Aſprin: ſed quæ de Aſpri ſequuntur maximè repugnant: μοχθηρὰ δ' καὶ τὰ ξύλα, &c. Id eſt, materia autem improba, & dolata quidem, & cætera, quæ ſuprà retulimus. Quî enim Aſpris tam improba materia, & ad cremandum, & ad carbonem faciendum tam inutili eſſe poſsit, quæ rectiſsima, excelſiſsima, leuiſsima, & materiæ per longitudinem robuſtiſsima ſit? eodem Theophraſt. auctore. Quare proculdubio legendum, μοχθηρὰ δ' τοῦ πλατυφύλλου καὶ τὰ ξύλα. Id eſt, materies Platyphylli improba, ſicut iam conuertimus, id quod tum ipſiuſmet Theophraſti, tum Plinij authoritate comprobamus. Nam Theophr. hîc ea repetit, quæ ſuperiore capite de Platyphylli materia dixerat. Materia ad ædificia, dempta Haliphlœo, peſſima, ad cremandum quoque, & carbonem faciendum inutili, & c. Plin. verò quæ de Aſpri hoc Theophr. loco perperam legebantur, ad Platyphyllon omnia refert. Ab hac proxima latifoliæ proceritas, ſed minus vtilis ædificiis, carbone dotata, vitiis obnoxia eſt: quamobrem ſolida vtuntur carbonarij, ærariorum tantùm officinis compendio, quoniam deſinente flatu protinùs emoriens, ſæpius recoquitur, cæterò plurimis ſcintillis. Idem è nouellis melior: id quod in Querno noſtro carbone quotidie experimur. Nam qui ex trunci, aut craſſiorum ramorum taleis fit (Gallis *charbon de quartier* dicitur) in igne crepitat, ſubſilit, non niſi continuo flatu accẽditur, quo ceſſate, vel ſi non lignis facile flagrantibus aſsiduè foueatur, conceptus ignis ſtatim extin-

Lib.3.Hiſt. cap.10.

Lib.3.Hiſt. cap.9.

Li.16.c.6.

guitur: qui verò ex gracilioribus ramis fit (Galli *charbon de branche* nominant) vel ignem facilè concipit, vel exiguo raróque flatu accenſum conſtantiſsimè alit, quouſque in cinerem redigatur. Sed hîc obiter ex vtriuſque authoris ſupra poſitis locis delendæ, quæ diu inhæſerunt maculæ. Nam in Theophraſt. pro οἱ δὲ περὶ μακεδονίαν τέτταρα γένη ποιοῦσι, lege πέντε γένη ποιοῦσι, vt quinque ſint, vt Idæis, ita & Macedonibus Quercuum genera: totidem enim mox enumerat, Etymodryn, Eſculum, Platyphyllon, Aſprin, Haliphlœon. In Plinio, pro, ſed minùs vtilis ædificiis, atque carbone dotata vitiis obnoxia, repone, ſed minùs vtilis ædificiis atque carboni. Dolata vitiis obnoxia eſt. Sic enim Theophraſt. ex quo hæc Plinius conuertit, πελεκηθέντα μὲν ὅλως ἀχρεῖα. Verùm ad Platyphylli hiſtoriam redeamus.

Cap. 10.

Platyphyllos fœmina.

Periti quidam herbarij Platyphyllon quam deſcripſimus, marem eſſe aiunt, fœminam verò genus alterum in ſaxoſis & aſperis locis ferè naſcens, mare humilius, cortice in tenellis ſurculis rubeſcente, non vt in illo, albeſcente: folio minore, breuiore, anguſtiore, antrorſum magis acuminato, tam denſis laciniis ſinuoſo lateribus, vt eminus criſpum videatur, lætiùs & nitidiùs virente, glande puſilla, & ſtrigoſa. Talem profectò gignunt aprici lapidoſique colles Allobrogum, aſpectu nonnihil variam ob loci ſquallidi ariditatem. Cæterùm & in aliis querceris fœmina quoque prouenit, folio quàm maris breuiore, antrorſum latiore, & magis obtuſo, inferne pallido, cortice ramorum nigriore: glandibus minimis, in ramorum & ſurculorum vertice prodeuntibus, interdum ſenis, aut quinis, ſæpè ternis, aut quaternis, raró binis, rariſsimè ſingularibus, quaſi digito retuſis, aculeo minimo, parùm è calyce prodeuntibus, ſed ei firmiter adnexis. Platyphyllorum generi adſcribenda etiam Quercus virens perpetuò, qualis in Thurino agro, vbi Sybaris olim fuit, ex vrbe proſpiciebatur, nunquam folia dimittens, nec ante mediam æſtatem germinans. In Apennino, & Andium Gallicæ gentis agro tales quædam viſuntur, vt quod Plinio mirum ſit, iam nos mirari deſinamus. Id verò admiratione multò dignius, quod ſcribit Plinius, probari Latifoliæ glandem, cuius in balano vtrinque ex longitudine extrema lapideſcit duritia: meliorem cui in cortice quàm cui in corpore, vtrumque non niſi mari. Nam cùm locum Theophraſti exprimere voluiſſe videatur, ab eius ſenſu alieniſsimus eſt. Neque enim id melioris glandis ſignum eſſe vult Theophraſtus, neque id de Platyphyllo ſcribit, ſed de Phago & Haliphlœo. Locus Theophraſti eſt huiuſmodi: peculiare Phago & Haliphlœo, quod ambarum in maribus tantùm, glandes parte extrema vtrinque lapides gignunt, aliâs in cortice, aliâs in corpore. Ideo detractis lapillis, cauitates perinde atque in animalibus relinquuntur. Platyphyllos in ſyluis noſtris vaſta gignitur. Alterũ Quercus genus eſt Hemeris Idæorum, Macedonum Etymodrys, Latinorum Robur, Italorum *Rouere*, Allobrogum quorundam *Roure*. Robur, inquit Feſtus, in carcere locus is, quo præcipitatur maleficorum genus, quod ante robuſteis arcis includebatur. Hunc locum etiam robuſtum carcerem Plautus vocat. Robur apud Lucretium

Theophr. lib. 1. Hiſt. cap. 15.

L. 16. c. 21. L. 10. 15. c. 6.

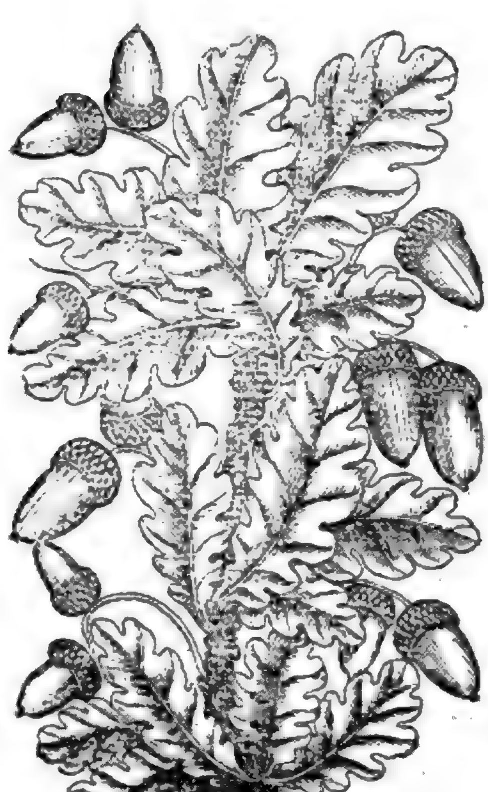
Lib. 3. Hiſt. cap. 9.

Locus.

Quercus genus 2.

Nomina

HEMERIS
Etymodris.

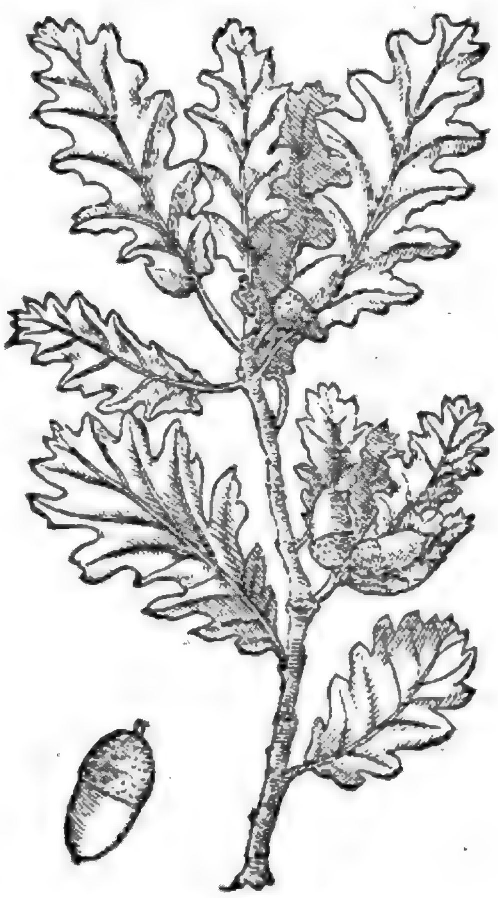
cretium legitur, pro Fuſte ac ligno, quo ſontes tundebantur, fuſtuario. Placidam interpretatur Gaza, Hemerin, audaciùs, more ſuo. Plinius Græco nomine, vtitur. Arbor eſt non læui, ſed aſpero rimoſóque cortice, humilis, non excelſa, non recta, ſed contorta, alíſque ramorum crebrò cauata: materia firma duraq́, ſed minus, quàm Phagi: glande poſt Phagum dulciſsima, ſed longiore maiopréque, imò omnium maxima, è ſuo calyce breuiore, ac depreſsiore facilè decidua, tenui, longóque pediculo, affixa, modò vnica, modò gemina dependente, quod illi ex omnibus Querc⁹ generibus peculiare eſt. Allobroges Rhodano vicini ſeruatis, Græcæ vocis veſtigiis, Chermillat appellant, quaſi Quercũ Hemeridem: Sabaudi *Drylie*, nomine, ἀπὸ τῆς δρυὸς deriuato. Gignitur in arenoſo, lapidoſo, ſteriliq́; & tenui ſolo. Tertium Quercus genus Phagus erit Græci ἀπὸ τοῦ φαγεῖν φηγὸν appellãt, Latini ab eſca Eſculum. De hac priuſquam aliquid dicam, intelligant, velim, Lectores τὴν φηγὸν Theophraſti, noſtram Fagũ non eſſe, etſi id plurimi, atque etiã Plinius dictionũ ſimilitudine deceptus crediderint:

Forma. *Locus.* *Quercus genus 3.* Phagus Theophr. diuerſa à phago noſtra.

P H A G V S
Eſculus mas.

P H A G V S
Eſculus fœmina.

Noſtram verò Fagum Theophraſti Ochyan eſſe. Eſt enim Phagus Theoph. Hemeridis modo breuis, in orbem comoſa, non erecta. At Fagus noſtra procera eſt, rectáque attollitur, abieti magnitudine non cedens. Præterea Theophraſtus Phagum ſuam, glandem ferre perſpicuè docet, cùm ſcribit in putamine glandium Phagi & Haliphlœi, nonnunquam & in carne lapides gigni, quibus detractis cauitas relinquatur, quemadmodũ in animalibus, quòd in vera glande licet intelligere, in noſtræ Fagi fructu nequaquam, quæ non fert glandes, ſed in echinis nucleos longiuſculos, triangulos, acuminatos. Adde quod Macedones Phago ſuæ, glandem rotundam aſsignant, quæ noſtræ Fagi fructui prorſus non conuenit, ſiue calycem hiſpidum conſideres, ſiue fructus inuolucrum, ſiue nucleum triangularem. Ad hæc Theoph. Oxiæ nomine, vt dixi, Fagũ noſtram tam graphicè depinxit, vt nullus ſit, niſi planè vecors, qui id diffiteri

Lib. 2. Hiſt. cap. 10. *Nomina*

poſsit. Quare Phagus Idæorum ac Macedonũ ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, dicta, quod fructus eius ſit dulcis, ideoq; palato gratus, ac edulis, ceu caſtanea, cùm cæterarũ quer-
Forma. cuum fructus ſuibus tantũ ſapiat. Breuis eſt arbor, in orbẽ comoſa hemeridis modo, non erecta, minùs tamẽ quã hemeris cõtorta, caudice craſsiſsimo: folio quã Hemeris, anguſtiore, & breuiore, obſcuriùs virẽte, inferne cãdicante, glãde dulciſsima, terete, longa, quã Etymodryos breuiore, è breui craſſoque pediculo ſubrecta, calici, multùm eius cõplectẽti, tenacius hærẽte, in ramorum ſurculis, ad exortum ſingulorum propemodum foliorum vnica, rarò gemina, graciliore quàm in latifolia, & magis acuminata, aculeo ſuo magis pungente. Reperitur & in hoc genere arbor, quæ glandem fert ſuperiori omnino figura ſimilem, ſed craſsiorẽ, altiorẽ, pleniorẽ, ob molis ſuæ pondus, è calyce facile deciduam. Lignatores huius ſpeciei marẽ eſſe volũt, alterum fœminã. Hac glande, vel ſub prunis cocta, vel in aqua elixa: cũ veſcuntur ruſtici, grauitate capitis tentantur, & veluti inebriantur, non aliter quàm qui lolium pani commixtum ederint. Præterea phagus materia eſt robuſtiſsima, & putredini minimè obnoxia, id
Lib. 6. c. 6. quod de quercu dixit Plinius. Fortius lignum, inquit, Quercus habet, & incor-
Lib. 3. Hiſt. cap. 9. ruptius, cùm id de phago peculiariter ſcripſerit Theoph. Si Virgilio credimus, inquit Plin. quantùm corpore eminet, tantùm radice deſcẽdit. Hanc Eſculum
Lib. 16. c. 31. Latini vocant, ab eſu, Seruio auctore, vel ab eſca, Hetruſci Iſchia, voce ab Eſcu-
Nomina lo deprauata, Romani etiã nunc ruſtici Eſculo, Hiſpani arborem quidẽ Enzinam, glandes verò *Vellotas*, quas ob ſuauitatem ſub cineribus toſtas ſecundis menſis apponunt. Vt non vbique in Italia prouenit, ſic nec in Gallia. Fre-
Locus. quentem tamen in Apulia eſſe declarat Horatius his verſibus,

Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit Eſculetis, &c.

In eo Allobrogum tractu quem Rhodanus alluit, ad pagum Amblerieu nominatum, & lapicidinarum, quæ illic ſunt, antra, gignitur Eſculus, parua quercus ab incolis appellata, nimirùm ex collatione cum Etymodry, ſiue Robore, cuius illic copia eſt, & Quercus magna dicitur, cùm cæteri Allobroges ſeruatis Latinæ appellationis veſtigiis *Roure* nominent.

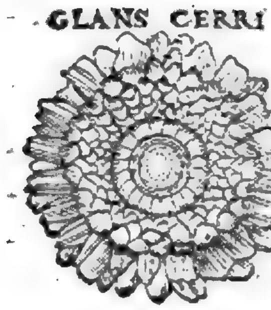
CERRVS.

Quercus gen. 4. *Nomina* *Forma.* Quartum genus Ægilops Idæorũ, Aſpris Macedonum, Latinorum Cerrus, Italorum *Cerro*, Galliis ignota arbor, cui eam ob cauſam nullum ab eis nomen poſitum eſt, ac ne Italiæ quidẽ magna ex parte nota, vt ait Plinius. In ſummam altitudinẽ creſcit, in Græciæ ac Hetruriæ ſyluis, incultis amica, rectiſsima, leuiſsima, & materia per longitudinem robuſtiſsima, ad ſuſtinendã ſuſpendendaq; ædificia firmiſsima. Folio eſt craſſo, amplis inciſuris laciniato. Sterilis non eſt, vt quidam putauerunt, ſed eſt glande triſti, horrida, rotunda, ac velut obtuſa, amariſsima, adeoq; inſuaui, vt præter ſues, nullum attingat animal, ac ne eæ quidem, ſi aliud pabulum habeant. Ea caput mandentium dolore
Lib. 3. Hiſt. cap. 10. *Lib. 6. ca. 6.* afficit, auctore Theophr. quod tamen de Haliphlœi glande perperam ſcripſit Plin. Calyx glandis eam fere totam complexus, rigidis, latis, in cinereo candicãtibus aculeis echinatus,

valla

GLANS CERRI

vallatúſque eſt, non, vt Plin, ait, ceu Caſtaneæ: ſunt enim hi craſsiores & rigidiores multò Glandes cerreas calycibus ſuis contectas ex Cypro, Chio, aliíſque Cerrorũ fertilibus locis, negotiatores interdum conuehunt, Galiones alij vocant, alij Valonia. Vſus earum eſt ad inficiendos atro colore pannos, gallarum vice. Sed ex illis tinctura dilutior, fugacior, viliorq́; eſt. Quintũ genus eſt Haliphlœos Idæorum, & Macedonum, Cerrus fœmina quorundam, Italorum Farnia, Gallis incognita. Latino nomine caret. quare Plinius Græcum ſemper vſurpauit, quem imitari debuerat Gaza potius, quam ineptè Salſicorticis nomen finxiſſe, perinde quaſi, ἐκ τοῦ ἁλὸς, καὶ τοῦ φλοιοῦ compoſitum ſit nomen: quin potius ἐξ ἅλις καὶ τοῦ φλοιοῦ dicta eſt hæc quercus ſpecies, ob corticis craſsitudinem, Plinio teſte. Peſsima, inquit, & carboni & materiæ Haliphlœos dicta, cui craſsiſsimus cortex, atque caudex, & plerũq́; cauus, fungoſúſque: quæ cùm proculdubio ex Theophr. ſint expreſſa, apertè oſtendunt locum hunc in Theophr. exemplaribus mancum eſſe, atque ſic corrigendum. ἡ γὰρ ἁλίφλοιος παχύτατον μὲν ἔχει τὸν φλοιὸν καὶ τὸ στέλεχος, χαῦνον δὲ, καὶ κοῖλον, cum in excuſis legatur, ἡ γὰρ ἁλίφλοιος παχὺ μὲν ἔχει τὸ στέλεχος, χαῦνον δὲ, καὶ κοῖλον. Quare multò magis mihi hæc probanda videtur etymologia, quàm illa quã ſecutus Gaza Salſicorticẽ dixit, quaſi verò ſalſus ſit Haliphlœi cortex. Naſcitur in Hetruriȩ ſyluis, præſertim maritimis, inter Cerros, & Phellodryas, materia & ædificiis & carboni peſsima, quoniã cũ cauo fungoſoq́; ſit caudice, breui putreſcit. In cauſa eſt arboris horridæ, ſubrectíſque foliis, eamq́; ob cauſam imbrem excipientis natura, qui guttatim in laxum fungoſumq́; caudicem ſtillans, illũ vitiat, & putrefacit. Sunt qui & corde hanc ſolam carere volunt: quin & fulmine ſæpiſsimè icitur, quamuis altitudine non excellat: ideo ligno eius nec ad ſacrificia vti apud Æolum quoſdam fas habebatur: ad axes ſimiliáque tantùm vtile illud erat. Caudice aſſurgit procero, & recto, cortice ſub cœruleo, ramoſa quidẽ, ſed ramis latius non porrectis, nec extentis, vt quercus, imò breuibus, nec ita in multos ſurculos diuiſis, vt tota arbor aſpectu tonſæ ac putatæ ſimilis ſit. Folia habet Cerro ſimilia, longiora, anguſtiora, & multò nigriora, per latera inciſuris minus latis ſinuoſa, interuallo quod iacet inter margines laciniarum minus patente, infernè ſuperneq́; ſubaſpera, tactu duriora, hyeme decidua. Glandes profert aliis glandiferis minores, excepta ilice, non longas ac teretes, ſed orbiculatas, & aliquantum cõpreſſas, Cerri maris modo, ex calycibus ſuis parum exertas, qui ſpinis longis, flauis, gracilibus, denſis hiſpidi ſunt, caſtanearum inſtar, non tamen ita rigidis, erectíſque, ſed nec craſsioribus ſpinarũ mucronib⁹ armati, vt in Cerro. Caliculi hi qui bus continentur glandes, bini plerúmque ad ſingulos exortus, breuiſsimo pediculo ramis & ſurculis adhęrent. Radicibus nititur validis, non recta deorſum actis, ſed vndique per trãſuerſum terrã in obliquũ comprehendentibus.

Ibidem.

Quercus gen. 5.

Nomina

Ibidem.

Lib. 3. Hiſt. cap. 9.

Locus.

HALIPHLOEOS

Cerrus fœmina.

Quercus gen. 5.

Forma.

Cortex ligno propior cũ in ramis, tùm in caudice & radice vehemẽter aſtringit: folia remiſsiùs. Glandium calyces facultate cortici reſpondent. Glandes vehementiùs aſtringunt, & amaræ ſunt: quare etiam à porcis negliguntur, niſi aliud deſit pabulum. Materia arbori robuſta & dura.

Locus. Naſcitur in montibus, loco frequentius pingui, quàm macilento & arenoſo, ſubtus tamen ſaxoſo, locis liberis, & vento perflatis. Copioſiſsima in Apennino, in planis rara. Bauhino Quercus alia, quę Haliphlœos Sequanorũ dici poſsit, naſcitur in ſylua parua, qua itur Dola Veſontium, prope pagum ſancti Viti, folio Hemeridi ſimili, virente, non admodum ſinuoſo, vel crebris inciſuris diuiſo, glandibus amplis, tribus, quatuórue ferè ſimul iunctis, quæ ſine pediculo ſurculis hærent, calyce valde hiſpido, Haliphlœo ſiue farniæ ſimili. Quercus genera ſic diſtribuit Dalechampius ex ipſarum arborum natura, inſpectione, Theophraſtiq́; Hiſtoria (nam de marinis Quercubus Luſitanis fabulatur Porphyrius Græca fide, quarũ

In lib. 2. Cauſ. Pl. Theoph. cap. 8. glandibus ſaginentur thynni, inquit Scaliger) diſtinctiùs quàm cæteri, atque adeo quàm Plinius ipſe, quem cúm de his multa ab eodem Theophraſto mutuatum eſſe conſtet, tamen alia negligentiùs tractaſſe, alia confudiſſe, qui hunc cum illo diligenter conferet, facilè iudicabit. Poſſet tamen his addi, vel ad aliquod ſuperiorũ generũ referri, Quercus peregrina, ſiue Mauritanica.

Scaliger Exercit. 181. 26. Eſt enim ſub Mauritaniæ fluuius qui ſeſe exonerat in Atlanticum. In ea terra Quercus grandiſsimam ferunt glandem, oblongam, ſapore longè dulciore, atque delicatiore quàm caſtanea. Robur, quę Theophr. agriadrys dicitur, ea Plinio eſſe videtur, quam Gallicum nunc vulgus *Cheſne* vocat, inquit Ruellius, non ſine

Lib. 1. cap. 86. errore, ſi hæc *Cheſne* quercus ſit: nam à robore Plinius glandis magnitudine ſecernit, quàm in Quercu grandiſsimam eſſe ait, in robore paruam. Quanquam

Lib. 16. c. 6. Plinius, vt diximus, parum diligenter glandiferarum arborum diſcrimina obſeruauit. Multi Eſculum, Gręcorum eſſe Platyphyllon exiſtimãt. In qua eſt opi-

Lib. 2. Obſ. cap. 90. nione Bellonius. In Thraconitide, inquit, prouenit Eſculus, qui à Græcis antiquis vocabatur Platyphyllos, nunc Velaguida. Fert glandem magnitudine oui columbini, qua poſſent victitare homines tempore famis: ad guſtum enim caſtaneæ accedit. At Plinius Eſculi & Platyphylli tanquam diuerſarum arborum eodem loco meminit. Præterea Eſculus, vt inquit Horatius, rigida, nec excelſa

Lib. 16. c. 6. eſt arbor. Platyphyllos, dempta ægilope, rectiſsima eſt, & excelſiſsima, atque ædificiis inutilis. His accedit glãdis diſcrimen, quam in Eſculo dulciſsimã eſſe etymologia indicat, cum ab eſu, vt diximus, nominetur. Platyphylli glandem non niſi tertium bonitatis locum tenere ex Theoph. diximus. Qui Ægilopa, ideſt, Cerrũ, Gallorũ extracta priore litera, aut in aſpirationem conuerſa, herrum aut hedrum eſſe putant, vehemẽter errant. Anguillara glandiferarum arborum ſpecies omnes quas recẽſet Theoph. Italiæ notas eſſe oſtendens, Haliphloeon Italorum *Rouere* eſſe ſcribit. Quod cum conſentiente nominis affinitate omnes Latinorum Robur eſſe affirmẽt, falli Anguillaram certum eſt. Robur enim

Lib. 16. c. 6. Plinius ab Haliphlœo perſpicuè diſtinguit. Robori, inquit, glans parua, qua

Quercus quæ ferãt præter glãdes. fungoſa fit caro. Haliphlœo raro, & cum tulit, amara, quã præter ſues nullum attingit animal, ac ne eæ quidem, ſi aliud pabulum habeant. Peſsima & carboni, & materiæ Haliphlœos, cui craſsiſsim[9] cortex atque caudex, & plerúmque

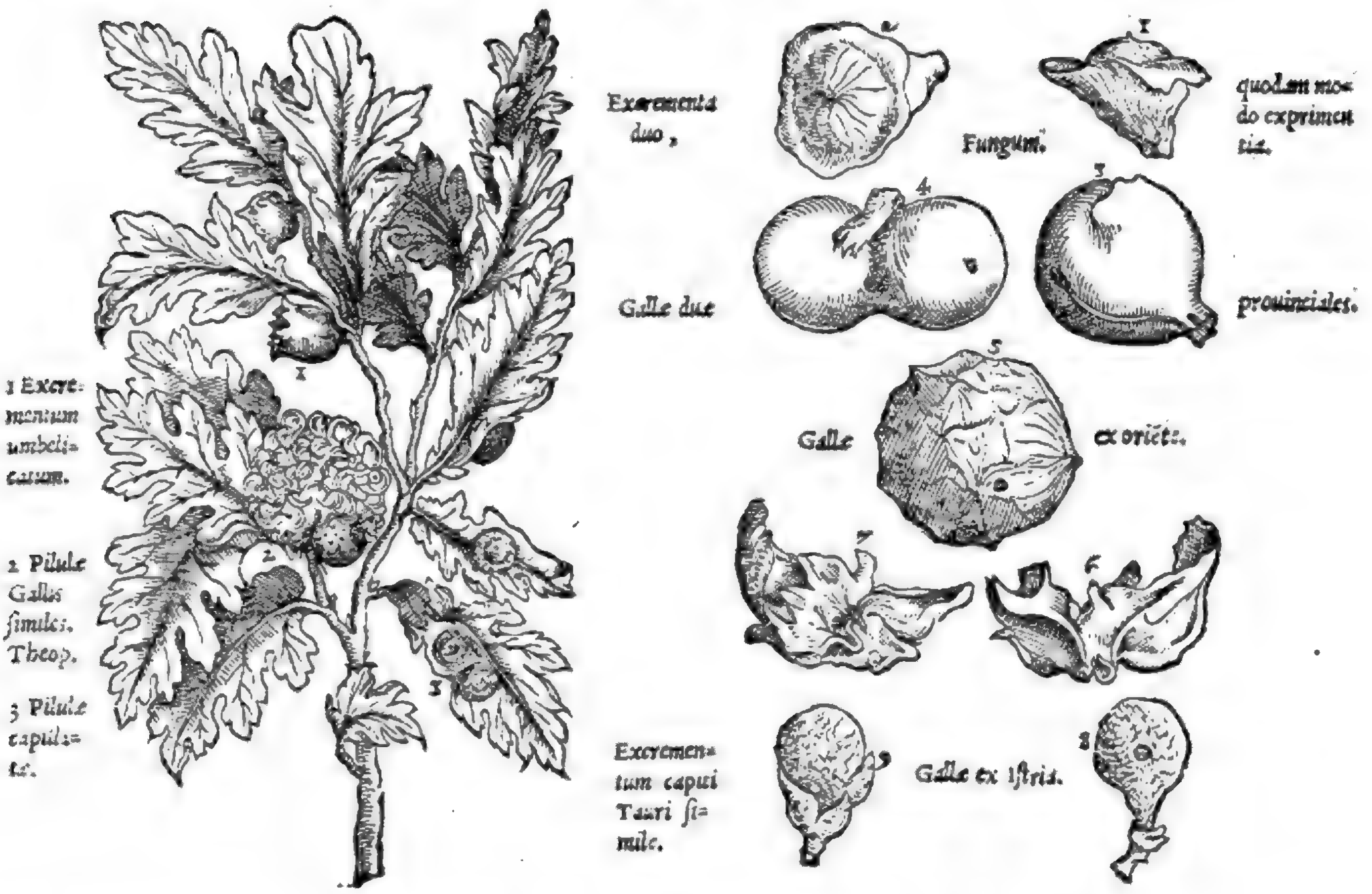
Lib. 3. Hiſt. cap. 6. & 8. cauus fungoſúſque. Nec alia putreſcit ex hoc genere, etiam cum viuit. Robur firma duráque materia eſt. Quercũ Plutarchus inter arbores ſylueſtres, fructu

1. Galla candida. pulcherrimam, atque fertiliſsimam eſſe ait: eo enim & feræ & alites paſcũtur. Et M. Cato inter ea quæ ad bonum agrum ſpectant, ſyluam glandariã annu-

2. Galla nigra. merat. Sed præter glandem plurima alia gignunt Quercus, auctore Theophraſto. Gallam duplicem, alteram candidam & exiguam, alterã nigram: interdum

ita

EXCREMENTA QVERCVVM.

ita creſcentem, vt mali compleat magnitudinem, πιτλώδη, id eſt ſucco reſinoſo pinguem, quanquam alij πιττοειδῆ legant, id eſt atro colore picem æmulantem. Verùm prior lectio, quam Gaza etiam ſecutus eſt, magis arridet, vt galla hæc Theophraſto & πιτλώδης, & μέλαινα ſit. Nam pilulæ lana farctæ modo (de qua mox dicetur) hanc in lucernis bene flagrare ſcribit, quod non niſi pinguis, reſinoſæque ſubſtantiæ beneficio efficeret. Ferunt & quædam veluti mora, ſed dura, & fractu contumacia, idq; rarò: quiddam etiam initio pudendi virilis effigie cùm perficitur durum, Tauri caput imitans, cui fructus ineſt, nucleo oliuæ ſimilis. Hæc duo poſtrema haud diſtincta in vulgaribus Plinij codicibus mendoſè leguntur. Quare ſic emendato. Namque fert & gallæ vtrumque genus, & quædam veluti mora, ni diſtarent arida duritie, & quædam plerumque Tauri caput imitantia, &c. Naſcuntur & in Quercubus pilulæ duro putamine contectæ, intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos. Etenim probè flagrant, ſicuti galla nigra: & ſine oleo addit Plinius, id quod Theophraſtus non habet. Abſurdum ſanè videtur, quicquam ſine oleo, aut pingui aliquo in lucernis ardere. Item pilulæ quædam cum capillo, inutiles, verno tamen tempore mellei ſucci. Aliæ præterea interius ad alarum pronos receſſus, ſine pediculo, intus cauæ, verſicolores, eminentibus vmbilicis candicantibus, aliquādo maculoſis, interdum nigris: med a cocci colore ſplendent: apertis nigra & putris inanitas eſt. Qua oratione nos locum Theophraſt. ex quo hæc expreſsimus, & correxiſſe, & illuſtraſſe arbitramur. Habēt enim noſtra exemplaria, φύει δ' ἐντεριῶνος τῶν ῥοπῶν μασχαλίδας ἕτερον σφαιρίον ἄμισχον, καὶ κοιλόμισχον, &c. Nos verò legimus, φύει δὲ ἔσωθεν τῆς ῥοπῆς μασχαλῶν, ἕτερον σφαιρίον ἄμισχον, καὶ κοιλόμυχον. Gaza verò: φύει δὲ ἐν κλάδων μασχάλαις, &c. Sic enim conuertit. Inque ramorum alis pilulā aliam gignit, ſine pediculo, καὶ κοιλόμισχον concauóque ſeſsilem, non ſine repugnantia, quoniam ſi pilulæ iſtæ pediculo carent, &, vt ait Plinius corpore non pediculo, adhærent, qui concauo pediculo ſeſsiles eſſe poſſunt? Deinde: Τοὺς μὲν γὰρ ἐπανεστηκότας ὀμφαλοὺς, ἐπιλεύκους, ἢ ἐπεστιγμένους ἔχει μέλανας. Gaza interpretatur. Nam eminen

3. Moria.
4. Veretrum.
5. Pilulæ lanatæ.
6. Pilulæ capillatæ.
7. Pillulæ ſeſsiles.
Li. 16. c. 7.

eminentes quoſdam vmbilicos candicantes, vel paſſim variantes nigris maculis habent. Nos particulam diſiunctiuam addidimus, ἢ ἐπεστιγμένους ἔχει, ἢ με-
Lib.6.ca.7. λάνας. Quam coloris vmbilicorum varietatem ne Plinius quidem ipſe ſatis expreſsiſſe videtur. Candicantes vmbilicos, ait, cætera nigra varietate diſperſa. Nec illud poſtremum: ἀνοιγόμενον δὲ ἐστὶ μέλαν, καὶ ἐπίσαπρον. Apertis amara inanitas
8. Pumex eſt, pro, apertis nigra & putris inanitas eſt, vt conuertimus. Gignunt & Quercus,
9. Pilulæ quanquam rarò, pumiceos lapillos, non autem puniceos, vt in excuſis Latinis
foliosæ. Theophraſti codicibus legitur: his rariùs è foliis conuolutas pilulas compa-
10. Pilulæ ctas, atque oblongas. Ad hæc in foliorum tergo, non, vt Plinius ſcribit, in folio
aquoſæ. rubente, pilulas, non, vt idem ait, nucleos, candicantes, tranſlucidas, aquoſas,
Ibidem. quamdiu molles ſunt, in quibus & culices naſcuntur. Matureſcentes in modum
11. Ca- paruæ & læuis gallæ dureſcunt. Ferunt Quercus & Cachryn. Eſt autem Cachrys
chrys. globoſus foliorum conceptus, inter præcedentem exortum ſiue articulum, & no-
Lib.3. Hiſt. uellam germinationem medius. Sunt enim hæc verba Theoph. Ἔστι δὲ ὥσπερ κύησις
cap.7. φυλλικὴ μεταξὺ κύπτουσα τῆς ἐξοχῆς ἐπιφύσεως, ὥσπερ τῆς φυλλικῆς βλαστήσεως ἐξωδικυίας: ad verbum: Eſt autem veluti foliorum conceptus, ſeſe proferens, in medio adnaſcentis eminentíſque tuberculi, foliorum germine tanquam parturiente. Gaza tamen legit ἐπιδήσεως, & ſic interpretatur. Fit veluti foliorũ conceptus inter antecedentem obſtruſionẽ, & ſequentem exortũ medius, vt ſit, ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπίδησις, antecedens obſtruſio, vt loquitur, ſiue prior articulus colligans. ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπίδυσις, præcedens exortus, ſiue articulus. Significat & Cachrys libanotidis frugiferæ ſemẽ
Lib.3.c.72. acre, quod in mandendo linguam exurit, de quo vide Dioſcor. Qua homonymia
Lib.16.c.8. deceptus Plinius Cachryn Quercuum, & Cachryn libanotidis, res valde diuerſas, pro eadem re vſurpat. Ferunt, inquit, robora & Cachryn: ita vocatur pilula, in medicina vrendi vim habens. Verùmtamen apud pleroſque non Cachrys, ſed Canchrys pro libanotidis ſemine ſcriptum reperitur. Quod verò eodem Plinij loco continenter legitur, valdè deprauatum eſt, & mancum, quo Cachryi tribuuntur,
Lib.3. Hiſt. quæ de iulo auellanæ nucis Theophraſtus, à quo hæc mutuatus eſt Plinius, apertè
cap.7. ſcripſit. Ex quo ſic locus reſtitui poteſt. Gignitur Cachrys & in Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, poſtquam folia cecidêre, hyeme durans. Nuci auellanæ poſtquam fructus decidit, iulus emergit, nuci pineæ nouellæ ſimilis: is creſcit hyeme, aperitur vere callus totus. Cadit cum folia cœperint creſcere. E glãdiferis ſola
Lib.6.c.8. quæ vocatur Ægilops, inquit Plin. fert panos arentes, muſcoſo villo canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependẽtes (è cortice, non è ſurculo ait Theophr.) cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Quæ cũ ex Theophr. ſumpta ſint, nos admonent, vt hunc ipſius locum maculis aliquot aſperſum purgemus ὃ δὲ καλοῦσί τινες φάσκον, ὁμοίως τοῖς βραγχίοις, ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει, πόλιον, καὶ βράγχιον & c. Gaza ſic. Quod autem quidã penẽ appellant brãchiis ſimile Cerrus ſola pro-
Li.12.c.23. ducit, canũ, muccoſumq;. At non φάσκον, ſed σφάγνον lego, auctore Plin. Sphagnos infra eos ſitus in Cyrenaica prouincia maximè probatur. Alij Bryõ vocãt. Secũdũ locũ obtinet Cyprius, tertiũ Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci: quin & in Gallia, nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum villi, quales in Quercu
Li.24.c.6. maximè videmus, ſed odore præſtãtes, & c. Et alibi: Sphagnos, ſiue Spacos, ſiue Bryon, & in Gallia, vt indicauimus, naſcitur, &c. Sũt qui Splachnõ, & Hypnon appellãt, Arabes, *Uſneam*, quanquã Phauorimus φάσκον, δ᾽ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον, exponit.
Lib.24.c.8 Pro βραγχίοις repono βρύοις, id eſt muſco ex Plinio, pro πόλιον δὲ βράγχιον, πόλιον καὶ βρυ-
Theophr. ώδες, id eſt, canũ, & muſcoſum, ſiue ῥακῶδες, id eſt, lacero pãno ſimile. Mox enim
lib.3. Hiſt. muſcũ hunc villoſum longo lintei fruſto cõparat. Tam multiferæ ſunt & tot res
cap.9. præter glandem pariunt Quercus: ſed & boletos, qui è radicibus, & circa radi-
Pli. lib.16. ces gignuntur. Ferunt & viſcum, & mella, apéſque, vt auctor eſt Heſiodus:
cap.8.

conſtat

Conſtátque rores melleos, è cælo cadentes, non aliis magis inſidere frondibus. Quin & ex cremata quercu nitrum fieri aiunt, vt Theophraſtus ſcribit, Lib.16.c.8. quod Plinius aliter, eúmque ſecutus Gaza, expoſuerunt. Cremati quoque roboris, inquiunt, cinerem nitroſum eſſe certum eſt. Naſcitur etiam in Quercuum caudicibus Polypodium, item Agaricum. Sed horum quædam Quercuum propria ſunt, quædam illis cum aliis communia. Ac de galla quidem, viſco, fungis, melle, bryo, agarico, polypodio quercinis, idoneis locis dicetur. Per inſitionem Quercus bona pira ferre viſa eſt, ait Ruellius. Naſcitur quoque in Lib.1.c.22. Ciliciæ Quercubus coccum cochlearum exilium ſimilitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, inquit Dioſcorides. Quem locum corruptum eſſe Lib.4.c.43 putat Marcellus, & pro τῷ ςόματι, id eſt, ore, aliter legi potuiſſe, pertineréque ad tempus quo coccus legendus ſit. (Sic Marcellus.) Quidam legunt τῷ ςρέμματι, quod illius regionis mulieres diſtortum Cuel, diſtorquentes legunt. De Dryino qui in Quercuum radicibus viuit, vnde illi nomen, tam malefica beſtiola, vt eius qui ſupergreditur imprudens, cutis à pedibus excorietur, tota crura admodum intumeſcant, vide Nicandrum in Theriacis, Dioſcoridem & Galenum. Li.6. c.49. Vermes etiam qui Raucæ vocantur, in radice Quercus viuunt. In eſculo vermiculi naſcentes, priuatim Galbæ nominantur. Quercus diutiſſimè viuit, & longa, craſſáque eſt radice, etiam ſi ſcribat Theophraſtus, τῶν μακροῤῥίζων καὶ παχυῤῥίζων nullam longioris eſſe vitæ. Plus æquo, & odioſè ſanè, inquit Scalig. Cæteri enim auctores in iis numerant arboribus, quarum immenſa penè vita eſt. Iuxta vrbem Ilium Quercus in Ili tumulo tunc ſatæ dicuntur, cùm cœpit Ilium vocari. In Ponto circa Heracleam aræ ſunt Iouis Stragij cognomine, ibiq; Quercus duæ ab Hercule ſatæ, ait Plinius: Vetuſta penes Cepheſum proſpiciebatur Quercus, quam Alexandri Quercum vocarunt, quod ibi caſtra poſuiſſe credebatur Plutarchus: Nonne & vetuſtiſsimæ Quercus Dodoneæ, à quibus oracula petebat ſtulta, & ſuperſtitioſa antiquitas? Nec ſolùm æternæ propè vitæ ſunt Quercus, ſed & ex earum (quæ paucæ ſunt) lectiſsima in natura claſſe, quæ vtrumque beneficium ſunt conſecutæ, & ſibi viuendi, & poſteritati, vt & vitam ſuam robore, & ſpeciem propagent generatione. Quare tanto admirabilior eſt natura, quod in ſenecta ſunt fœcundiores. Sunt Quercus miræ magnitudinis, & amplitudinis in Septentrionali plaga Hercyniæ ſyluæ, roborum vaſtitas intacta æuis & congenita mundo, propè immortali ſorte miracula excedit, inquit, Plinius. Sunt in Petrocoriis nemora Quercuum proceritate viſenda: non enim Lib.6.ca.2. ſuperantur ictu Scorpionis. Eſt in ſylua *Tronſac* nuncupata, prope Bituriges incredibili ferè proceritate, ac craſsitudine Quercus, quam admiratus inuictiſſimus, & doctiſsimus Gallorum Rex Franciſcus, aggere pedamentis munito cingi voluit, vt poſt venationes ſub ea oblectaretur. De Quercu quæ eſt Baſileæ in D. Petri nemore, cuius truncum trini viri diductis manibus vix amplectuntur, vide Cardanum. Lib.6. De Varie.c.23. Fuit Quercubus maximus apud antiquos honor. Hinc ciuicæ coronæ, militum virtutis inſigne clariſſimum, cùm antiquitus nulla niſi Deo daretur. Hæ Ioui ſacræ erant. Ex his deorum ſimulachra fiebant. His ſacrificabãt. Ab his oracula petebant. In Armoricis, ſiue in minore Britannia erant porticuum vice ante nobilium ædes, in ordinem diſpoſitæ Quercus, quæ annoſæ, non ſolùm præclari generis vetuſtatem, ſed & ſanctitatem ſignificabant. Quòd ſi quis turpe aliquod facinus perpetraſſet, non ſolùm ſupplicio afficiebatur, ſed etiam, quæ ſumma infamia erat, domeſticæ Quercus amputabantur. Plura alia de Quercu adſcribi poſſent, quibus pleni ſunt veterum auctorum libri. Sed ad huius operis inſtitutum nihil pertinent.

Locus. Fuch.c.84. Dodo.lib.6.cap.68.

Paſſim in ſyluis, aliíſque locis naſcitur Quercus, arenoſis, macilentis, ac ſiccis gaudet. Hemeris in ſterili tenuíque ſolo.

Li.deThe. ad Piſo. Pli.lib.17. cap.18. Rue.lib.1. cap.76. Li.2.Cauſ. cap.16. InComm. ca. eiuſdẽ. Lib.16.ca.44.

Tempus. ſolo, lapidoſo, ſcilicet, arenoſóque prouenit. Phagus in ſabuloſo macróque.
Li.16.ca.18. Montes ac valles diligit Robur, inquit, Plin. Quercus verè germinat, ſed tardius
Fuch.ibid. Li. 3. Hiſt. multis aliis arboribus. Eam tamen inter eas numerat Theoph. quæ maturè germi-
cap.6. nant. Noua folia producit menſe Maio. Glandes maturæ ſunt Auguſto. Gallæ pro-
Dodo. ibi. Ibidem. ueniunt æſtate, Septembri decidere incipiunt. Theoph. Quercus ſeriùs fructificat,
Temper. ſcilicet circa Vergiliarum occaſum. Deſiccat & aſtringit: excalfacit autem paulo
& vires. infra media, in genere ſcilicet eorum quæ tepida ſunt: folia, cortex, & calyces glan-
Gal.lib.6. ſimp. dium ſicci ſunt ad tertium vſque gradum, & adſtringentes: eiuſdem etiam tempe-
Dod. ibid. ramenti ſunt glandes, niſi quòd calidiores, & minùs adſtringentes. Glans, auctore
Auicenna, frigida eſt, & ſicca: frigida quidem in primo gradu, ſicca in ſecundo.
Lib.2.cap. 286. Quercus omnis adſtrictoriam vim habet, præſertim liber qui cortici, & ligno in-
tercedit. Quin etiam tunica putamini Glandis ſubiecta. Decoctum ex iis datur dy-
ſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus. Trita in peſſo fœminis fluxione vul-
uæ laborantibus ſubiicitur. Glandes eoſdem effectus exhibent, vrinam ciunt, capi-
tis dolorem, & flatus in cibum ſumptæ, pariunt, reſiſtunt eſitatæ venenatorũ icti-
bus. Decoctũ earum, & corticis, cum lacte vaccino, potum, prodeſt contra toxica.
Intritæ crudæ, inflammationes illitu leniunt: ad duritias quas Cacoëthes vocant,
Li.1.c.121. & malefica vlcera cum ſalſa axungia conueniunt. Hæc Dioſcorides, Galenus
Lib.6.ſim. verò, Quercus partes omnes, inquit, aſtringentis facultatis participes ſunt: ſed plus
tamen quæ in trunci cortice membrana ſubeſt, túm, quæ ſub Glandis ipſius, non
calyculo, vt Gerardus interpres habet, ſed putamine eſt, ea videlicet, quæ fructus
carnem conueſtit. Quamobrem ad profluuium muliebre, ſanguinis expuitiones,
ventríſque diuturnos fluxus commodam eſſe credunt. Maximè verò ea vtuntur
decocta: ego quandoque glutinaſſe me vulnus memini, ſecuri inflictum, cùm nul-
lum adeſſet ad manum medicamentum præter ipſius Quercus folia. Terebam ea
in læui ſaxo, & vulnus, omnémque vicinum locum illinebã. Eandem cum foliis
Libro de vim habet, & fructus Quercus, eóque medici nonnulli ad incipientes, & creſcen-
morb.mul. Lib.de aff. tes vtuntur phlegmonas. Hippocrates præfocationi vteri folia Quercus adhibet
Cor.Emb. in ſuffitu. Idem βαλάνου voce ἀντὶ δρυὸς vſus eſt, vbi inflammatis βαλάνου φύλλα, id
118. libr. 1. Dioſcori. eſt, Quercus folia imponenda præſcribit. Glandium eſum ciere vrinam etiam
Corn. ibi. vulgo notum eſt, quod aſiccatas illas in vſum aſſeruat, ſi quis vrinæ difficultate
tentetur, vſurpandas.

In cap.121. li.1.Dioſc. MATTHIOLVS. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ vitreo organo,
à tenellis Quercus foliis, primo ipſarum exortu decerptis elicitur, iocinoris
inflammationes ſiſtit, renum calculos comminuit, & mulierum alba profluuia
cohibet. Datur quoque potanda vtiliter, dyſentericis, & ſanguinem reiicientibus.
Sunt qui in febribus peſtilentialibus eam propinant, quòd aduerſus venena non
parùm valeat. Recentia folia ventriculi ardorem tollunt, ſi ſuper lingua teneãtur.
Cæterùm aqua quæ in marceſcentium Quercuum reperitur cauitatibus, ſcabiem
omnem vlceroſam ſanat. Ad hæc, eius echinatæ pilulæ, ſiccæ ac tritæ vim apprimè
adſtrictoriam poſſidet. Quapropter efficaciſſimo ſunt remedio contra omnes
alui fluxiones. In ſumma præſtant, vbi ſupprimere ſit opus. His in Hiſtoria Ger-
manica addit. Medius arboris cortex, & tunica interior Glandis, ſi in aceto, & aqua
decoquantur, & igni ſacro imponantur, calorem extingunt: folia Quercina, ferui-
dis puſtulis adhibita, calorem leniunt, & eas ſanant. Mulieres quæ vrinæ difficul-
tate torquentur, carbones Quercinos candentes vino aſpergant, vaporémque per
infundibulum in vterum recipiant. In fluore muliebri foliis Quercinis in aqua
decoctis locos foueto. Ad idem valent, & Querneæ glandes.

Lib.5.c.70. HIERONYMVS TRAGVS. Aqua è tenera ac recens prorumpente Quercus
fronde, aut immaturis glandibus deſtillata, quaſuis alui, & vuluæ fluxiones inhi-

bet

bet efficaciter, neque non Gonorrhœam. Datur & ſanguinem excreantibus, & iis qui à venenatis animantibus, aut ſerpentibus morſi vel icti fuerint. Qui venenum hauſerint, vel cantharidas, ita vt ſanguinem meiant, quod ipſi aliquando vidimus, glandes in puluerem redactas bibant, ac ſentient opem. Quidam glandes aridas aduerſus calculum exhibent. Folia Quercus tenera & rubicunda in vino decocta, collutu & gargariſſatu, dentium dolorem ſedant, qui à frigidis fluxionibus ortus fuit, ſed ſæpè hoc decocto calido os colluendum erit.

DODON. Cortex Quercus in puluerem tritus vtilis eſt puerulis aduerſus vermes. Li. 6. c. 68.
Calyculi glandium cum cortice Quercus vtiliter miſcentur vnguentis, oleis, emplaſtris, quæ ad ſanguinis, aliorúmue humorum fluxum inhibendum valent. Democritus apud Apſyrtum ſerpentes emori iniecta fronde Querna dicebat. Radix minutatim contrita, contra Hydri morſum prodeſt: eiuſdem decoctum cum vaccino lacte potum, contra toxica valet, ac ſerpentium plagis illinitur. Carbunculum (quo morbo olim vno anno duo viri Conſulares obierunt, vt ſcribit Plinius, Iulius Rufus, & Qu. Lecanius, Li. 26. c. 1.
Baſſus) Querneus tritus carbo cum melle ſanat, adeo in rebus quoque damnatis (vt pulchrè ait Plinius) ac iam nullis, vt in hoc carbone, aliqua ſunt remedia. Li. 36. c. 27.
Galenus ad ventriculi dolorem, carbonem Quercus in lacte extinguit, & ægroto dat potui. Lib. de Parat. facil.
Mures ruſticos, ſi Querneo cinere aditus eorum obtures, attactu frequenti ſcabies occupat, & perimit. Quercus & Olea tam pertinaci odio diſſident, vt altera in alterius ſcrobe depacta moriatur. Quercus verò & iuxta nucem iuglandem. Rue. lib. 2. cap. 45.
Glandibus quondam homines victitaſſe, frumenti vſu nondum reperto, plurimis tum Poëtarum, tum Hiſtoricorum teſtimoniis ſatis conſtat, quæ hîc adſcribere ſuperuacaneum foret. Plin. li. 24. cap. 1.
Eum cibum Pelaſgus primus Arcadas docuit, quo ita ſunt delectati, etiam cùm iam cerealibus fructibus reliqui Græci veſcerentur, vt à Pythiæ oraculo, Lacedæmonios ne eos bello laceſſerent monente, βαλανοφάγοι auctore Plutarcho, ſint appellati. Pauſa. in Arcad. Gal. lib. 2. Alim. Plutarch.
Hinc Quercus Ioui ſacra erat (quanquam Poëtæ aliam eius rei cauſam reddiderint) & Iouis arbor dicebatur, quod glandibus mortales primùm Iupiter aluerit, inopémque eorum vitam his ſuſtentarit. Vnde adagium, πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλάνους ἔφαγεν, id eſt, multorum feſtorum Iouis, glandes comedit, de ſene, & longo plurimarum rerum vſu perito. Et illud, ἅλις δρυός, ſatis Quercus, de iis qui deterioribus relictis meliora perſequuntur, quemadmodum illi qui glandes poſt inuentas fruges neglexerunt, cùm ſatis diu cibum ſe petiiſſe à Quercubus dicerent. Vſurpatum à Cicerone. Dignitatis ἅλις, tanquam δρυός. Lib. 2. ad Att.
Dignitati ſatis conſuluiſti, nunc ſaluti conſule. Idem ſignificabat mos ille qui Athenis erat, vt in nuptiis puer quiſpiam vndique ſpinæ frondibus, & Quernis glandibus opertus coronatúſque cunas panibus plenas geſtaret, & ingrediens hæc proferret, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id eſt, euaſi mala, meliora ſum nactus, quæ ſponſo ſponſæq; bene ominabantur, tanquam meliore fortuna vſuris: mala enim erant ſpinæ ſteriles, & glandes quibus victitabant antiqui, panes verò bona. Sed nec poſt inuentas ſegetes, glandibus vti omnes deſierunt. Nam M. Varro referente A. Gellio in Satyra περὶ ἐδεσμάτων, inter exquiſitos multarum gentium fructus glandem Ibericam poſuit. M. Varro.
Plinius ſcribit glandes opes fuiſſe ſua quoque tempeſtate multarum gentium etiam pace gaudentium. Lib. 16. c. 5.
Nunc & in inopia frugum, ait, glans areſacta molitur in farinam, ſpiſſatúrque in panis vſum: quin & hodie per Hiſpanias ſecundis menſis glans inſeritur. Dulcior eadem in cinere toſta. Luſitani, vt ſcribit Strabo, qui in montibus habitant, duabus anni partibus Querna victitant glande, quam

b

cùm deſiccauerint molunt, & in panis vſum recondunt. Allobij ex Sarmatis
Clemens. populi, auctore in Stromatis Clemente, glandibus, & arborum baccis veſcun-
Li.2.Alim. tur. In frugum penuria, glandibus Pergamenos ſuos vſos fuiſſe, teſtatur Ga-
lenus, variè ipſas ad eſum comparantes. Interdum enim in aqua elixabant, &
poſt calidis cineribus contegentes mediocriter aſſabant: nonnunquam commi-
nuentes, pultarium ex ipſis conficiebant, aliàs aqua ſola conſpergentes, ſed
condimentum aliquod immittentes, aliàs mel effundentes aut lacti incoquen-
tes. Eæ autem copioſum corpori ſuppeditant nutrimentum, & æquè nutriunt ac
frumentaceorum eduliorum pleráque, ſed tardè permeant, craſſíque ſunt ſuc-
Lib.1. ci, ex quibus efficitur, vt concoctu ſint difficiles. Idem omnino Ætius comme-
morat. Symeon Sethi, Glandes difficilis eſſe coctionis, tradit, valdè nutrire,
tardè deſcendere, crudóſque humores generare. Propterea illarum vſum vitari
Lib.1.co. medici præcipiunt. Galenus inter cætera quæ in capitis dolore non ſolùm ven-
part. triculi conſenſu orto, ſed in omnibus capitis affectibus vitãda eſſe præcipit, etiam
à Quercinis glandibus abſtinere iubet. Idem etiam Pythagoras præcipiebat, au-
ctore Æliano. Nunc verò Glans animalium tantùm eſt eſca, præſertim Suum.
Hoc enim pecus diffuſum & grauiſsimum facit, vt Varro ſcribit. Nam ea multæ
in Gallia, & alibi gentes, magnos ac innumeros porcorum greges per ſyluas
Cap.54. glandarias ſaginant. Idem Cato poſt ſementem legi præcipit, & in aquam cõiici,
vt inde Semodius, patrata ſementi, verno modius bobus ſingulis detur. Glandes
hyeme bobus Columella exhibet in pabulum, Quercus folia Æſtate, & Autum-
Lib.6.ca.3. no. Denique multas alias & magnas vtilitates Quercus affert. Vſum cor-
ticum coriarij, aliíque opifices norunt, quanquam hodie Græci, & qui in Aſia
Li.1.Obſ. ſunt, vt ſcribit Bellon. coria adornant calycibus glandium Eſculi, vt in Gallia
cap.52. Li.3.c.70. corticibus Quercus. Ligni verò vſum & vtilitatem, ait Tragus, nemo facilè ex-
plicabit. Siquidem inter alia omnia, lignum nullum perennius, nullum etiam
ad plura, hoc eſt ædificia, vtenſilia, & inſtrumenta, tam ea quæ in terra, quàm
quæ in aquis vſui eſſe poſſunt, adhibetur Querno. Hæc Tragus, quæ non de cu-
Li.16.c.39. iuſuis Quercus materia intelligenda ſunt, vt ex Theophraſto ſuprà declaraui-
40.42.& 43. mus, & Plinio, qui Robur ex iis eſſe tradit quæ tardiſsimè cariem vetuſtatémque
ſentiunt: vere cæſum teredinem ſentire: ſiccißimam loton eſſe, deinde Robur
exalburnatum, cuius nigricat color: Robori tantam duritiam eſſe, vt terebrari
niſi madefactum non poſsit, & ne ſic quidem adactus auelli clauus: quædam
in aliis diuturniora vſibus eſſe quàm alia: Vlmum in perflatu firmam, Ro-
bur defoſſum, & in aquis Quercum obrutam: Robur marina aqua corrumpi,
Eſculum humoris impatientem: Robur & Oleam incuruari, cederéque
ponderi: arida latiùs quàm viridia ſerris cedere, præter Robur,
& Buxum, quæ pertinacius reſiſtunt, ſerrarúmque dentes
replent æqualitate inerti: qua de cauſa alterna
inclinatione egerunt ſcobem. Ex ma-
turis glandibus, delibratis, modi-
cè deſiccatis, tuſiſq́;, oleum
exprimitur lucer-
nis aptum.

***

GALLA

GALLA. CAP. II.

QVANQVAM quæ glandem ferunt, omnes & gallam Plinio auctore, Lib.16.c.6
tamen cùm hæc Quercubus magis ſit peculiaris, adeo vt Dioſcor. Li.1.c.123.
Gallam Quercus fructum appellet, Quercuum hiſtoria explicata,
de Galla ordine dicendum videtur. κηκὶς ea Græcè dicitur, Latinè &
Italicè *Galla*, Arabicè *Hafs*, aut *Hafus*, Germanicè *Galloepffel*, & *Eychoepffel*, Hiſpa- *Nomina*
nicè *Abogalla*, Gallicè *Noix de Galle*. Vna eſt Omphacitis nominata, parua quidem,
articulorum manus modo rugoſa (ſic enim κονδυλώδης Matthiolus interpretatur, *Genera.*
vt hac voce Gallæ Omphacitidis figura deſi-
gnetur, magnitudine priùs expreſſa) ſolida,
nullo foramine peruia: altera plana, leuis, per-
forata. Eadem planè genera fecerunt Galenus,
Paul. Ætius, nempe Gallam Omphacitidem, Lib.7.ſim.
& alteram flauam, magnam, laxam, quæ ſupe- lib.7. lib.1.
rioribus cum de fructuũ πολυκαρπίᾳ ex Theo-
phraſt. diſſereremus, minimè repugnant. Nam Theophr.
Galla alba, parua, ſolida, eadem, vt & magna, *Forma.*
perforata, nigra. Plinius. Pauciora Gallæ gene- Li.24.c.4.
ra nos non facimus, cùm eſſe dicimus ſolidam,
perforatam, item albam, nigram: maiorem,
minorem, quæ cùm ita eſſe grauiſſimorum au-
ctorum teſtimoniis ſatis ſit probatum, Quer-
cus rem hanc quotannis oſtentant. Nam in
Italia, præter glandes, duo Gallarum genera li.1.Dioſc.
ferunt, inquit Matthiolus minores, quæ rugoſa cap.123.
ſunt cute, fullonibus & coriariis expetitæ, &
quæ Græcis Omphacitides dicuntur: maiores,
quæ leuiores ſunt: tamen Cornarius Gallam Li.1.6.cõp.
Omphacitidem Dioſcoridis & Galeni nihil a- p. & Emb.
liud eſſe contendit, quàm calycem illũ cui glan 12c. lib.1.
des inhærent, qui vulgo cuppula glandium no- Dioſcori.
minatur, vnico ad id credendum Pauli Ægin. Lib.3.c.42.

GALLA.

loco inductus, qui eſt huiuſmodi: ὀμφακίδος κεκαυμένης. ἔστι δὲ κοῖλον ἐξ οὗ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος, ᾧπερ οἱ βυρσεῖς χρῶνται). Id eſt, Omphacidis vſtæ. Eſt autem cauum illud, ex quo glans Quercina enaſcitur, quo coriarij vtuntur: quo loco non ὀμφακίδος, ſed ὀμφακίδιος putat legendum, à qua opinione ſe nunquam deceſſurum ait, niſi quis corruptum hunc Pauli locum docuerit, aut ὀμφακίδια ſubſtantiuè, à Paulo pro calyce glandis dici oſtendat. At Cornarium reprehendit Matthi. & iure quidem. Nam ſi Paul. inquit, non putaſſet ὀμφακίδιος vocabulum, Ibidem.
quod rarum eſſet, permultis fore obſcurum, quemadmodum & Cornario fuiſſe videtur, ei certè opus non fuiſſet deſcriptione illud explicare. Quod præterea Paulus pro Omphacitide Galla glandium calycem non acceperit, hinc intelligere licet, quod alio in loco de Gallis, non de glandibus differens, duo Gallarum ge- Lib.17.
nera conſtituit, alteram Omphacitidem appellans, alteram, flauam, magnam, *Genera.*
viribus inferiorem, Dioſc. & Galen. auctores ſecutus, qui non aliter diuiſêre, nec vſquam Omphacitidem Gallam pro glandis calyce vſurpauêre, vtpote qui glandes & earum calyces à Gallis planè diuerſas eſſe ſcirent. Præterea Dioſcor. Galen. Paul. nuſquam nomine ὀμφακῖτις pro Galla vſi ſunt, niſi vt adiectiuo iuncto cum ſubſtantiuo ſuo κηκὶς. Quare in Paulo legendum arbitror ὀμφακίδιος, non ὀμφακίτι-

Cornar. & Andernac. δλος, vt contendit Cornarius, glandiumq; calycem ὀμφακίδλα à Græcis appellari, etſi Cornarius, atque Andernacus, qui ὀμφακίδλα vuam acerbam interpretatur, Græcæ linguæ peritiſsimi non ita ſenſerint. Verùm Omphacitis immatura intelligi non poteſt, inquit Cornarius, quum vtraque ſuo tempore immatura ſit. At cùm Dioſc. & Galen. Omphacitim Gallam dicunt, hac voce immaturam non intelligunt, etſi multi apud eoſdem ita ſint interpretati, ſed quod στρυφνὸν ἱκανῶς ἐστὶ φάρμακον, inquit
Lib. 7. ſ. Galen. id eſt, quod admodum acerbum ſit medicamentum, cùm altera Galla minùs acerbæ qualitatis ſit particeps, quam à ruſticis ſuis οἰνοχηκίδλα appellari ſcripſit Galen. id eſt vinogallam, quod cùm vehementiore aſtrictione ſit opus, vino incoquenda ſit auſteriuſculo. Sunt tamen qui οἰνοχηκίδλα magnam illam Gallam à Galen. appellatam velint, id eſt aſininam Gallam. Quidam vinoſam dictam putãt, quoniam minus adſtringens ad auſteri vini lenitatem propius accedit. Galla Om-
Ibidem. phacitis Gale. ſententia, ordine tertio deſiccat, ſecundo refrigerat. Altera deſiccat quidem, ſed tanto minùs, quanto minùs acerbæ qualitatis eſt particeps. Galla
Li. 2. c. 315. Auicennæ eſt frigida in primo gradu, ſicca in ſecundo, Dodonæo frigida & ſicca,
Lib. 6. c. 68. ad tertium vſque gradum, & valde adſtringens.

Li. 1. c. 123. DIOSCORIDES. Galla Omphacitis eligi debet, quæ efficacior eſt. Vtriuſque vis, vehementer adſtringere. Tritæ excreſcentia in carne, fluxiones gingiuarum & vuæ, atque oris exulcerationem prohibent. Nucleus dentium cauernis inditus dolorem ſedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & vino, aut aceto, aut acida muria extinctæ ſanguinem ſuppriment. Decoctum in ſeſe efficax eſt, contra vuluarum prolapſus, & fluxiones. Capillos denigrant aceto, aut aqua maceratæ: dyſentericis, cœliacíſque cum vino, aut aqua tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur: obſoniis addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum eſt, quod his affectibus conferat. In ſumma his vtendum ad adſtringenda, aut ſiſtenda, aut ſiccanda quæ opus ſunt. Hanc Ruellius verſionem vno loco caſtigat And. Lacuna. Nucleus dentium cauernis inditus, dolorem ſedat. Græcè legitur, inquit, δ' ὃ μέσον αὐτῶν. hoc eſt, quod in medio ipſarum conſiſtit. Quo loco Dioſcorides Gallarum corculum, centrum, ac meditullium ſignificat, non nucleum quo Gallæ omnes ſunt deſtitutæ, quum per omnia v-
Lib. 24. c. 4 nam eandémque continuam ſubſtantiam ſortiantur. Sed Ruellius, Plinium auctorem habet, qui de Gallis ſcribens, Nucleus, inquit, commanducatus dẽtium
Li. 34. c. 14. dolorem ſedat. Et quid mirum nucleum Gallarum à Plinio dici, qui nucleum ferri pro chalybe dixerit.

Lib. 7. ſim. Galla Omphacitis Galeno deſiccat, & repellit fluxiones: ad hæc conſtringit, contrahítque partes laxas, ac languidas, omnibúſque fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Altera autem Galla deſiccat minùs. Cocta itaque per ſe, ac deinde trita, cataplaſma eſt non inſtrenuum ſedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda eſt, ſi modica opus ſit adſtrictione, in aqua: ſi vehementiore, in vino, ac ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus, vino vtendum auſteriuſculo. Denique Gallæ combuſtæ ſanguinem reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirùm etiam calorem & acrimoniam ex vſtione aſſumunt, ſúntque iis quæ ignem expertæ non fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſiccandi poteſtate. Cæterùm cùm ad ſanguinis ſuppreſsionem præparare eas voles, carbonibus impoſitas, dum vndequaque candeant, aceto, aut vino extinguere oportebit.

In lib. 1. Dioſcori. cap. 123. Fit ex Omphacitide Galla, inquit Matthiolus, chalcantho, gummi, & vino atramentum ſcriptorium optimũ hoc modo. Sumito Gallarum craſsiuſculæ contuſarum vncias quinque, chalcanthi Romani vncias tres, gummi Arabici vncias duas,

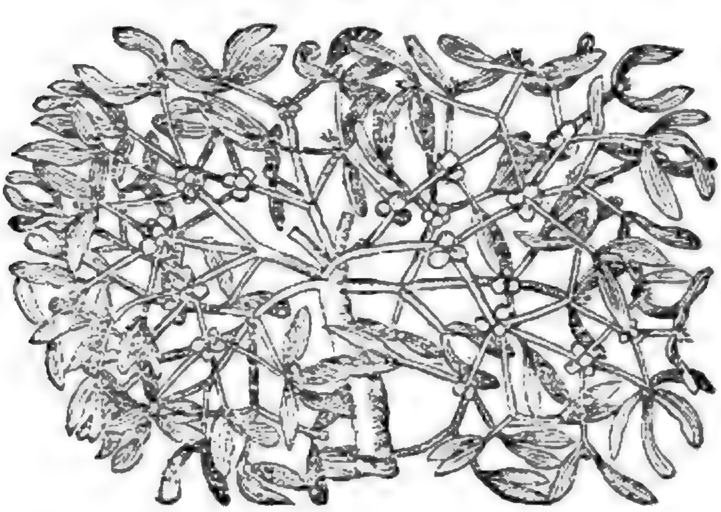
duas, ſalis drachmam vnam: coniiciantur hæc omnia in fictile vitro circumlitum: ſuperfundito vini albi, potentis, feruentiſque libras quinque, & vncias quatuor: occluſo vaſis ore, quindecim dies inſolato, vel poſt vaporarij fornacem hyeme reponito, miſcetóque quotidie rudicula. Illud peculiare ſibi maiores Gallæ vindicauêre, vt quotannis aut annonæ fertilitatem, aut ſterilitatem, aut peſtilentem auram prænuntient. Nam ſi rumpantur integræ, quæ perforatæ non ſunt, aut muſca, aut araneus, aut vermiculus exit. Si muſca euolat, futuri belli, ſi repat vermiculus, annonæ penuriæ, ſi currit araneus, peſtilentium morborum præſagium eſt. Neque cuiquam mirum videatur, quod ex omnibus Gallis iſta exoriantur animalcula. Etenim ego, inquit Matthiolus, huius rei ſæpius periculum feci, nullámque vnquam ſum conſecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus vnum intra ſe non contineret: foramine aperto, facilè iudicari poteſt iam animal exiiſſe. Dicamus igitur licet, Quercum, & fructum, & animal gignere, cuius rei haud ignari veteres i.li, non ſine cauſſa dixerunt Quercum Ioui ſummo eſſe dicatam. Gallam ſi in Quercu permanſerit, putreſcere Albertus magnus ait, atque in ea vermem procreari, qui ſi in Gallæ medio ſitus ſit, futuram hyemem aſperiorem prænuntiat, mitem verò ſi circa margines.

VISCVM. *CAP. III.*

VIscvm multis adnaſcitur arboribus, tamen quia optimum, ſed rarum in Quercubus prouenit, iis illud ſubiungere abſurdum non fuerit. ὁ ἰξὸς, Viſcum dicitur Ariſtoteli, vnde fluxit Latinis Viſcum, ἰξία Theophraſt. quod nomen ait eſſe commune, *Hyphear* verò Arcadibus, *Stelis* Euboïcis, Arabibus *Debach*, & *Dabach*, & *Hele*, Gallis *Guy*, Italis *Viſchio*, Hiſpanis *Liga mordago*, Germanis *Miſtel*, & *Eichenmiſtel*, & *Vogellem*.

Nomina L.1.de Generat.ca.1. Lib.3.Hiſt. ca.9.& 16. & lib. 2. cauſ.

VISCVM.

Ion Poëta ſudorem Quercus vocauit. Ex huius fructu quod fit glutinum, Latinè idem cum planta nomen habet, quemadmodum Græcè vtrumque ἰξὸς nominatur. Præterea ne homonymia nos in errorem inducat, ſcire licet Chamæleonem album Ixiam aliquibus dici, quod nihil delendum. ἰξὸς, id eſt, Viſcum circa radices eius inueniatur, vt ait Dioſcorides, Plinio verò, Chamæleonis duo genera. Candidior, quem Ixiam vocant, &c. Ad hæc Ixias à Dioſcor. in venenatis radicibus recenſetur, quam Ixiam cùm Plinius ab Ixo, id eſt, Viſco nominatam videret, inquit Cornarius, vbique pro Ixia venenata radice Viſcum reddidit, quod tamen cum homonymiis de Viſco arboreo, & de glutino ad aucupia dicatur, vitio non caret, id quod etiam Leonicenus obſeruauit. Viſci tria genera, Plinio: In Abiete ac Larice Stelin dicit Eubœa naſci, Hyphear Arcadia, Viſcum autem in Quercu, Robore, &c. Theophraſto Ilex fert à Septentrione Viſcum, à Meridie Hyphear, ſed vna omnium natura, diuerſæ habitudines, quia oriuntur in diuerſis. Multò igitur plura conſtituenda eſſent genera, quia in multis aliis arboribus Viſcum

Lib.3.ca.8. L.1.22.c.18. L.1.6.ca.21. *Genera.* *Ixia.* Emb.9.li. 3.Dioſc. *Genera.* L.1.16.c.44 Theophr. Lib.2.cau. cap.23. Lib.3.Hiſt. Cap.16.

naſcitur. Adiiciunt quidam & hoc diſcrimen, in iis quæ amittunt folia Viſcum decidere, contrà inhærere ſemper, natum in æterna fronde: ab his enim alimentum perpetuò ſuppeditari, in illis Viſcum quoque ſentire alimenti diſpendium.
In Comm. cap. 23. lib. 2. cauſ. At nos, inquit Scaliger, in noſtris malis hyemis ſæuitia ſpoliatis videmus, Viſcum ne vnum quidem amittere folium. Ratio eſt, tenacitas ipſius ſucci, quæ ſuo lentore ſibi ipſa ſufficit, quemadmodum animalibus, quæ ſine cibo latent hyeme. Sic etiam ipſis in arboribus perpetuifoliis intelligendum.
Ibidem. Prętereà Plinio mas eſt fertilis, fœmina ſterilis.
Forma.
Cap. 123. Viſcum planta eſt fruticoſa, ſurculis geniculatis, lentis, tranſuerſis, ſeſe implicantibus: intus porracei coloris, extra ſubflaui, inquit Fuchſius: (Idem Dioſcorides, ſed referre id videtur, ad glutinum, quod ex hac planta fit, non ad plantæ ipſius colorem, coloris ſemper viridis eſſe Plinius
Li. 16. c. 44. ſcribit:) grauis odoris: folio penè buxi, minore, longiore, craſsiuſculo, pingui, ex viridi nigricante. Altitudo eius vix excedit cubitum: ſine flore eſſe ſcribunt Ruel-
Li. 1. c. 140. cap. 123. lius & Fuchſius, flores tamen profert exiguos, luteos, ex quibus baccæ paruæ, rotundæ, pallidæ, viſcido humore plenæ, quarum ſingulis ineſt nigrum ſemẽ.
Locus.
Plin. li. 16. cap. 44. Theophr. lib. 2. cauſ. cap. 23. Ibidem. Scalig. ibi. Dod. lib. 6. cap. 69. Lib. 3. c. 87. Li. 2. Obſ. cap. 83. Viſcum in iis eſt quæ in terra gigni non poſſunt, ſed in arboribus naſcuntur, & cùm ſedem ſuam non habeant, in aliena viuunt, auctoribus Plinio, & Theophraſto, quod mirum certè videri debet, citra vllas radices paſsim in arborũ caudicibus totum annum, adeóque brumali tempore, Viſcum fronde virere noua, quòd non ſua ſeminat arbos, vt canit Maro. In Abiete ac Larice ſtelin dicit Eubœa naſci, Hyphear Arcadia, Viſcum autem in Quercu, Robore, Ilice, Pruno ſylueſtri, Terebintho, nec aliis arboribus adnaſci plerique. Copioſiſsimum in Quercu, quod δρυὸς Hyphear vocant. Naſcitur & in Caſtanea, Malo, Pyro, Sorbo, Salice, Tilia, Betula, & aliis. Quin etiam, vt ſcripſit Dioſcorides, inuenitur in quorundam fruticum radicibus. In Paleſtina Bellonius tradit eſſe oleas, quæ rubentibus baccis Viſcum ferunt, eam ob cauſam ſterileſcentes.
Tempus. Floret fine mẽſis Maij. Fructus maturus eſt Autumni initio, ſiue fine Septembris, totam hyemem durans.
Tẽperam.
Lib. Temperam. Gal. lib. 6. ſimp. lib. 2. cap. 728. Dod. lib. 6. cap. 69. Calefacit cum acrimonia, vt Paulus ſcribit. Ex plurima aërea & aquea, pauciſsima terrena ſubſtantia conſtat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Auicennæ calidum eſt, & ſiccum: in tertio gradu. Folia fructúſque calefaciunt & ſiccant, ſatíſque tenuium ſunt partium.
Vires.
Dioſ. lib. 3. cap. 87. Viſcum emollit, diſcutit, extrahit: parotidas, tubercula, cæteráſque collectiones ad maturitatem perducit. Cum reſina, & cera pari, epinyctidas in ſplenio ſanat: vetera vlcera, abſceſſúſq;, quos Cacoëthes vocant, ex thure mollit: lienem cum calce, gagate, aut Aſsio lapide coctum & impoſitum abſumit: cum Sandaracha, aut auripigmento illitũ vngues extrahit: miſtum cum calce, & vini fæce, ſuam vim intendit, vel, vt alij legunt, ipſorum vim intendit.

Lib. 6. ſim. Viſcum Galeno, valenter humores ex alto extrahit, nec eos tantùm tenues, ſed & craſsiores, eóſque diffundit, ac digerit. Eſt autem ex eorum genere, quæ non protinus admota calefaciunt, ſed quæ tempus requirunt, velut Thapſia.

In cap. 87. lib. 3. Dioſ. Viſci Querni lignum in tenuiſsimum puluerem quidam redigunt ait Matthiolus, & comitialibus hauriendum præbent, quo tantùm medicamento multos ſanatos pro certo affirmant. Atqui operæ pretium eſt, vt eo vtantur comitiales quotidie, & in quadrageſimum vſque diem, caueántque ne lignum ab arbore reſciſſum terram contingat. Idem collo aut brachio pro amuleto ſuſpenſum cum ſuo cortice, grauidarum conceptum adiuuat: ſed noui ego plures morbi & medicamenti prorſus ignaros, qui ligni loco Viſcum ipſum in catapotia deuorandum dederint. Viſcum quod in Pyro ſylueſtri naſcitur, contractione membrorum laborantibus maximo eſſe auxilio ſcimus. Contunditur id vnà cum foliis, & ramis, & cum pinguedine capi recenti. Defricantur li-

chenes pumice, vt flos Viſci cum calce ſubactus illinatur.

Omnia Viſci genera Trago dum viridia adhuc, & recentia ſunt, tuſa, ſucco extracto, auribúſque indito, diſcutiunt collectiones earum, & emolliunt eas intra paucos dies, dolorémque leniunt. Superſtitio etiamnum hodie Chriſtianorum quorundam mentes vſque adeò occupauit, vt ſint qui credant Viſcũ Quercinum aduerſus veneficia, & ludibria Satanæ efficax eſſe: quam ob cauſam ex collo puerorum ſuſpendunt. Quidam empirici exiſtimant Viſcum quod in Quercu, Corylo, Pyro naſcitur, ſi terram non tetigerit in puluerem redactum, ac è vino potum comitialibus mederi. Itaque ex eo orbiculos precatorios conficiunt, quos aduerſus eundem morbum valere credunt. Alij argento includunt ad περιαπτά. Gentilis Fulginas, & Iacobinus de partibus tam præſtantes huius vires eſſe arbitrati ſunt, vt lignum ſanctæ crucis appellarint, ſibíque perſuaſerint aduerſus epilepſiam, apoplexiam, paralyſim quàm maximè prodeſſe, tùm intus ſumptum, tùm collo appenſum. Lignum Viſci in Aronia Meſpilo nati arquatos ſanare affirmat Curtius. Viſcum confit, vt prodit Plinius, exacinis qui colliguntur meſſium tempore, immaturi. Nam ſi acceſſêre imbres, amplitudine quidem augentur, Viſco verò marceſcunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putreſcunt, duodenis ferè diebus: vnum hoc rerum putreſcendo inuenit gratiam: inde in profluente rurſus malleo tuſi, amiſsis corticibus, interiore carne lenteſcunt. Hoc eſt Viſcum, pennis auium ligandis, iuglandis oleo ſubactum, cum libeat inſidias moliri. Viſcum ſcribit Matth. variis modis fieri: verùm omnium præſtantiſsimum eſſe quod è granis in Quercu naſcentibus conficitur. Viſci, præter id quod inualidum in pyris, malíſque naſcitur, ingens in Hetruria prouentus. Siquidem ibi non modò in Quercu probatiſsimum prouenit, ſed etiam in Cerro, Ilice, Caſtanea, in noſtris præſertim maritimis Senenſibus, vbi vaſtiſsimæ aſſurgunt ſyluæ, quæ non paruo pretio locantur iis qui Viſcum conficiunt. Grana quæ legerunt in aqua decoquunt, donec diſrumpantur: deinde contundunt, & tamdiu lauant in aqua, donec furfuracea excrementa eximant. Fit præterea Viſcum in Syria ex Myxis, quo vtuntur Inſubres in ſuis aucupiis, quoniam arboreo Viſco carent. Ex Venetiis illud defertur, quo primùm ex Damaſco Syriæ aduehitur, vnde Damaſcenum vocant: ſed id Querno bonitate cedit. Fit quoque Viſcum ex Agrifolij, & Viburni radicibus ipſarum corticibus in ſcrobe inter ſuarum arborum frondes humido ſolo ſepultis, ibíque tamdiu dimiſsis, quoad computreſcant: Tum enim eximuntur, & tamdiu in pila contunduntur, donec lentorem concipiant: pòſt aqua calida lauantur, & manibus commiſcentur. Hac etiam ratione quibuſdam in locis Viſcum fit ex Ibiſci radicibus. Serapio quoque ex corticibus ramorum arboris Tarabellæ Viſcum bonum confici tradit. Viſcum Quercinum maximo Hetruſcis vſui eſt. Nam præterquam quod in aucupiis eo vtuntur, etiam vites eodem muniunt, atque illinunt, ne prima germinatione ab erucis, & vermiculis, quibus omnia ſcatent, gemmæ deuorentur. Viſci fructu veſcuntur Turdi, præcipuè magni, quos noſtri vulgo Turdellas appellant, quorum ſtercore ſemine Viſci pleno inficiuntur, & ſeruntur arbores, in quibus pernoctant, & victitant: Ex eo ſemine naſcitur planta, quæ Viſcum creat, vnde ſcitè à Plauto dictum eſt, Turdus exitium ſibi cacat. Eadem eſt de Viſci ortu Plinij ſententia. Omnino ſatum, inquit, nullo modo naſcitur, nec niſi per aluum auium redditum, maximè Palumbis, ac Turdi. Hæc eſt natura, vt niſi maturatum in ventre proueniat, quod, & ſcribit, & admiratur Theophraſtus, præſertim cùm Viſcum & fructum ferat, & ſemen è quo generari poſsit. At id negat Scaliger, & ex arborum vitali excremento, quaſi è ſemine, proportione quadam, oriri Viſcum probat, ſicut,

Pli. lib. 25. cap. 4.
Lib. 3. c. 3.
Gentilis & Iacob.
Li. 26. c. 23.
Li. 16. c. 44.
Ibidem.
Cap. 167.
Li. 16. c. 44
Lib. 2. cau. cap. 23.
In comm. ca. ſuprad. & excercitat. 168.

& Gallam, non è ſemine deiecto ab auiculis, quaſi verò, inquit in palumbis, &
Turdi ventriculo nequeat granum concoqui, cùm tamen labruſcarum gigarta
longè duriora, & grandiora conficiantur, id quod experti ſumus, datis Turdo
vuis labruſcæ, deinde Viſci baccis, nullâque horum ſpecie in auis excrementis
reperta. Adhæc extremo Autumno comedunt aues acinos Summis ramis etiam
ſurrectis quibuſdam Viſcum oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque
Ibidem. tantis tempeſtatibus proluitur? Non enim ſtatim naſci eſt veriſimile. Quare
caloris interni fotu informata Viſci principia in ſucco ſibi connaturali, ab
externo calore adiuta, atque euocata concreſcunt, & in plantam adoleſcunt,
quemadmodum cornua ex oſsibus animalium educuntur. Non omittenda eſt
hac in re, & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita ſuos appellant
Magos) Viſco, & arbore in qua gignitur (ſi modò ſit robur) ſacratius. De quo-
rum vana ſuperſtitione, & populi hac imbuti ſtoliditate, lege plura apud Pli-
Li.16.c.44 nium, & Iulium Cæſarem. Druidæ, inquit Cæſar, certo anni tempore in finibus
de bel. Ga. Carnutum (quæ regio totius Galliæ media habetur) conſidebant in loco con-
ſecrato. Ea Galliæ pars hodie *la comté de Dreux* nominatur. Arboribus exitio eſt
Lib.2. cau. Viſcum, auctoribus Theophraſto & Plinio, qui id etiam nec igni, nec aqua
cap. 22. poſſe corrumpi tradidit. Hyphear ad ſaginanda pecora vtilius eſt. Vitia modo
Li.17.c.4. Li.13.c.22. purgat primo, deinde pinguefacit quæ ſuffecêre purgationi. Quibus ſit aliqua
Li.16.c.44. tabes intus, negāt durare. Ea medendi ratio adhibetur æſtatis quadragenis diebus.

ILEX. *CAP.* *IIII.*

ILex Græcè πρῖνος nuncupatur, quia ſerra propter duritiem ſit ſe-
Nomina canda, Arabicè *Barbes*, ſiue *Carmas*, Gallicè *Ieuſe*, & *Eouſe*: Bello-
Lib.16.ob. nio *Cheſne verd*, quo nomine Quercum perpetuò virentem, cuius
cap.44. capite de Quercu meminimus, minimè intelligit, Italicè, *Elice*,
Hiſpanicè *Anzina*, & *Auzinheira*, & *Coſcoia*, Germanicè *Stecheychen*, *Eingattung*

In lib. 1. Dioſcori. cap. 121. Lib.6.ca.3.

ILEX.

Duûm Ilex eſt generum, alterum folio ſpi-
noſo, ſine aculeis alterum: hoc vbique ferè
ſcatet Hetruria, illo verò Hiſpania. Memi-
nit vtriuſque Columella. Poſſunt, inquit, &
ficulnea folia bubus probè dari, ſi ſit eorum
copia. Quernea tamen frons melior eſt vel
Ilignea, ſed eius generis quæ ſpinas non habet.
Nam altera quoque, vt Iuniperus, reſpuitur
à pecore. Quare non rectè ſentiunt, qui Plinij
Forma. tantùm & Theophr. teſtimonio freti, Ilicem
Forma Ma- non ſpinoſam legitimam eſſe negant. Ilex fo-
thio. lib.1. liis laurinis ac perpetuis conſtat, parte aduer-
Dioſc.c.121 ſa candicantibus, ſcabris, auerſa vireſcentibus,
ac læuibus, toto ambitu ſerratis, rigidis ſuis
crenis pungentibus in vno genere, in altero mi-
nimè, Breui pediculo: glande parua, Quernæ
ſimili, breuiore, graciliore, pertinaciter hærēte,
quam Homerus Achylon vocauit, eóque nomi-
Plin.li.16. ne à glande Querna diſtinxit. Viſcum atque hy-
c.6. Matth. phear fert. Nullo flore exhilaratur. Tota arbor
Th.ib.d. Pli.lib.16. procera eſt, & Robur magnitudine æquat, vbi
cap.25. ſolum nacta fuerit idoneum: cortice in rufum
nigricante

nigricante, materia denſa, ſpiſſa, robuſta, ex nigro rufa: radice multiplici, pro-
funda ἐπιεικῶς, id eſt mediocriter, Theodorus admodum conuertit. Theophra- Lib.3.Hiſt.
ſtus certè alibi ſcripſit, omnium ſylueſtrium profundiſsimas radices Ilicem ha- cap.7.
bere, materiam denſam, robuſtámque admodum, quare, & decorticationem Theophr. Li.4.Hiſt.
hyeme diutius tolerat, in atrum rubeſcentem, vnde apud Ariſtophanem πρίνινοι cap.15.
homines, id eſt Iligni pro duriſsimis ponuntur: eam tamen frangi ac diſsilere
ſponte ſua ſcripſit Hermolaus, ob idq; Periclem dixiſſe, Bœotios Ilicibus eſſe
ſimiles, vt eſt apud Ariſtotelem, quod ipſi ſe conficerent inteſtinis diſcordiis. In lib.1.
Ilicis à Matthiolo pictæ folium oblongius, & anguſtius, ad id fortaſſè genus re- Dioſc.
ferendum, quod Plinius in Italia naſci tradit, folio non multùm ab Olea diſtan-
te. Quæ in Gallia Narbonenſi, & Prouincia notiſsima eſt, etiam mulierculis, &
pueris, folia habet Suberis primi foliis minora, & magis orbiculata, in adultis
arboribus plerumque ſine aculeis, præter nouella, & nunc primùm enata, quæ
aliquantulùm inciſa, & aculeata ſunt: Nam in tenellis arboribus antequam
glandem ferre incipiant omnia folia aculeata ſunt, teſte etiam Cluſiodoro.
Admirandam Ilicem deſcribit Plinius his verbis. Vicina luco eſt Ilex, & Li.16.c.44
ipſa nobilis, 35. pedum ambitu caudicis, decem arbores mittens, ſingulas
magnitudinis viſendæ, ſyluámque ſola facit. Idem inter vetuſtiſsimas etiam
arbores Ilicem recenſet. Vetuſtior vrbe inquit, in Vaticano Ilex, in qua titulus
æreis literis Hetruſcis religione arborem iam tunc dignam fuiſſe ſignificat.
Tiburtes quoque originem multò ante vrbem Romam habent. Apud eos ex- Plin.li.16.
tant Ilices tres etiam Tiburto eorum conditore vetuſtiores, apud quas inau- cap.4.
guratus traditur. Ciuica corona Iligna primò fuit, poſtea magis placuit ex *Locus.*
Eſculo Ioui ſacra. Ilex in iis eſt arboribus quæ montibus propriæ, naſci in Theophr. lib.3.Hiſt.
planis nequeunt. Inter ſylueſtres perpetuò viret. In prouincia Narbonenſi, præ cap.4.
ſertim agro Monſpelienſi frequens naſcitur. In Italia notiſsima eſt arbor. In Ida Pli.lib.16. cap.18.
monte Cretæ, hodie Pſiloriti nuncupato copioſæ proueniunt Ilices, & in Bell.libr.1.
monte qui Athos dicitur: item in montibus circa Hieroſolyma, & locis circa ob.cap.18.
Amanum montem. Ilex Vere germinat teſte Theophraſto. Earum, inquit, quæ & 44.
ſerius fructificant, quas nonnulli anni ſpatio fructum perficere volunt, vt Bell.lib.2.
Iuniperi, & Ilicis, germinationes Vere proueniunt. Fructus, eodem aucto- ob.cap.81.
re, ſerò matureſcit, vt annotinum nouus occupet, eámque ob cauſſam bifera & 107.
hæc arbor à nonnullis exiſtimata eſt. Omnium tardiſsimè Ilicem fructum ſuum *Tempus.*
perficere idem alibi ſcripſit. Sic enim Gaza legit, πάντων δὲ ὀψιαίτατα, &c. codex Lib.3.Hiſt. cap.6.
autem Baſilienſis, πάντων δὲ πλεῖστην, id eſt, omnium copioſiſsimè, &c. Eodem Cap.16.
loco, Quercus, & Caſtanea ſerius fructus perficiunt, nempe circa Vergiliarum Lib.3.ca.6.
occaſum: eodem modo, & Philyrea, & Ilex.

Ilignæ Glandes viribus Quernas antecellunt, ait Dioſcor. Ilignæ radicis cor- Li.1.c.121.
tex cum aqua coctus, dum mollitus intabeſcat, & tota nocte illitus denigrat ca- *Vires.*
pillos, prius cimolia terra purgatos.

Valentius aſtringunt Phagus & Ilex, inquit Galenus, ſeu quis eas ſpecies eſſe Lib.6.ſim.
Quercus velit, ſeu toto genere diuerſas. Harum folia dum tenera ſunt, impoſita,
non inſtrenuè ſiccant, minus autem Quercus, quanto minus etiam adſtrictio- Curt.li.21.
nis ſortita ſunt. Dioſcor. de omnium foliis æqualiter pronuntiat, contuſa, & trita cap.17.
tumoribus prodeſſe, & imbecilles membrorum partes roborare. Radix Ilicis tuſa, ** Dryinus ſerpentis genus, Dioſcor. lib.6.*
& ictui dryini *impoſita plurimùm prodeſt. Galen. alio loco ſcripſit, Ilicis Glan- Lib.de bo-
des quas Græci ἀκύλους vocant, fugiendas eſſe, quoniam acerbæ, & duræ ſunt, eóq; no.& mal. ſuc.
inſuaues: etiam ſi quis elixas ſumat, concoctu difficiles, & ſucci craſſi. Scribit Corn. Emb.109.
Ilicis Glandem Galeno acylon appellari, & Querna Glande ad omnia deteriorem li.1.Dioſc. Lib.2.de Alim.

exiſti

exiſtimari, ſicut hanc caſtaneis, quæ omnium glandium ſunt optimæ, quo tamen loco vulgaria exemplaria Græca Latináque Memecylon habent.

Libr. 2. de diæta. Li. 1. de vlc. Acyli, Quercus, Fagique Glandes Hippocrati crudæ, toſtæq; aluum ſiſtunt: elixæ minùs. Ad idem ambuſta Ilicis radices teneras in vino dulci coquere iubet ad lentum ignem, donec ſatis craſſum fiat medicamentum. Similiter in aqua coqui poſſunt. Ibidem. Hæc cùm ita ſe habeant, inquit Cornarius, mihi ſanè videtur prouerbium, quod ἀκόλῳ τὰ χεῖλη, ὦ σύκῳ βῦσαι, iubet, non legendum eſſe ἀκόλῳ apud Suidam, ſed ἀκύλῳ, quum ipſe ad ſalubrem, & fortem rerum vſum id admonere nos dicat. Erasm. in Chiliad. Ego hîc nihil contendo, nec admodum refert. Iligna Glãs Suem anguſtam, nitidam, ſtrigoſam, ponderoſam facit, Horatius. Pli. lib. 16. cap. 6.

Umber, & iligna nutritus glande, rotundas
Curuet aper lances carnem vitantis inertem.

Matt. ibid. Ilignus carbo Hetruſcis in pretio eſt, non modò quòd ignem diutius foueat, ſed etiam quod (vt aiunt) vapore caput minimè tentet. Iligna materia vt querna, ad multa eſt vtilis. Lib. 5. Hiſt. cap. 8. Ilici honos ad axes inquit Theophr. & ad currus vnico iugo tractiles, & ad iuga lyrarum. Li. 16. c. 43. Secatur in laminas prætenues & Ilex, auctore Plinio, colore quoque non ingrata, ſed maximè fida iis quæ teruntur, vt rotarum axibus. Proditum terebris vaginas ex Buxo, ac Ilice vtiliſſimas fieri. Hyginus manubria ruſticis carpinea aut Iligna fieri iubet. Oribaſius ex Heliodoro ſcribit machinas ex robuſtiori materia conficiendas eſſe, ſcilicet Iligna vel fraxinea. Lib. de machin.

SVBER. CAP. V.

Nomina. SVBER Græcis φελλὸς dicitur, Gallis *Liege*, à leuitate, vt putat Ruellius, quod innatet aquis, nec obruatur: qua ratione etiam ἴψος dicitur, quòd ſemper altum petat: Italis *Sugaro*, Germanis *Pantoffelholtz*, Hiſpanicè *Alcornoque*. Lib. 1. c. 88. *Genera.* Suberis duo ſunt genera, foliorum figura diuerſa: alterum folio prolixiore, acuminatioréque: alterum In cap. 121. li. 1. Dioſc.

SVBER folio breuiore, & latiore.

SVBER folio longiore, & anguſtiore.

breuio

breuiore,rotundioréque,& ſerrato.Suber arbor eſt folio Ilicis,vel Oleæ, craſsiore, Lib.3.Hiſt.
longioréque,vt ſcribit Theophr. perpetua coma virens: quod tamen negat idem cap.16.
Theophr.niſi codex mendoſus ſit,cui refragatur Plinius,& iure quidem, numerãs Li.16.c.21.
inter ſylueſtres arbores,quibus folia non decidũt,Suberem. Apud Theophraſtum
legendum quidam cenſent, τὸ δὲ φύλλον ὅμοιον ταῖς ἐλαίαις, παχύ, προμηκέστερον, οὐκ
φυλλοβολοῦν, ἀλλ᾽ ἀείφυλλον: Folium Oleæ ſimile,craſſum,longius,non deciduum, Matt.in c.
ſed ſempiternum. Ilici magnitudine cedit,vt teſtari poſſunt, qui Bacano Romam 121. lib.1. Dioſc.
proficiſcuntur, quo in itinere, innumeræ Suberum plantæ viſuntur. Eſt enim, Ibidem.
εὐμήκης ἐπιεικῶς, καὶ εὐαυξής, inquit Theophr. id eſt mediocriter procera, & auge-
ſcens,non admodum procera,auctuq; inſignis, vt conuertit Gaza.Quin & à Plinio
dicitur minima eſſe arbor.Caudice eſt craſſo: paucos producit ramos: Glans Ilici Lib.16.c.8.
ſimilis peſſima,rara:cortex tantùm in fructu, præcraſſus,ac renaſcens, atque etiam ***Forma.***
in denos pedes vndique explanatus.Materia eius diſrumpitur facilè,quemadmodũ Pli. lib.16. cap. 8.
Piceæ, verum fragmentis maioribus, ſicuti ſcribit Theophr. & eſt, vt alibi tradit, Lib.3.Hiſt.
εὔεργος καὶ μαλακός,id eſt tractatu facilis,mollíſque,verum θραυστή,id eſt,fragilis,vel cap.16. Theophr.
fiſsilis,non rigida,vt Gaza interpretatur.Ex ea quondam ſimulachra Diis factitata, Ibidem.
verùm in eius locum ſucceſsit palma. Suberi detrahitur totus cortex,alioqui dete- Theophr.
rior fieret arbor, qui triennio poſt ſubnaſcatur, haud ignara natura quòd cortice Ibidem. Ibidem.
ſpolianda ſit,inquit Matthi.materiam duplici cortice muniente.Cortice in orbem Li.17.c.24.
detracto necantur arbores inquit Plin.excepto Subere, quod ſic etiã iuuatur.Craſ-
ſeſcens enim præſtringit,& ſtrangulat.Alterum Suberis genus folio eſt prolixiore, *Genera.*
& acuminatiore,alterum breuiore,rotundioréque,per ambitũ ſerrato, acuminatis *Locus.*
quibuſdam in locis, inciſuris. Scribit Theophr. Suberem peculiariter in τυῤῥηνία Lib.3.Hiſt.
naſci, in quibus verbis Victorius mendum eſſe ſuſpicatur, legíque debere τυῤῥηνίᾳ. cap.16. Lib.3.Var.
Copioſa namque hæc arbor eſt in maritima regione Hetruriæ, quam olim inco- Lect.c.17.
luêre Thyrrheni, vt & ſyluæ etiam ingentes Suberis ſint prope Populonium, &
oppidum quoque inde appellatũ Sughereto. Corrupta enim Latina voce Suber,
patrio ſermone *Sughiero* vocatur. Qui folio eſt rotundiore, in Romano, qui proli-
xiore, in Piſano agro prouenit. Spectantur Suberes in ora maritima Liguriæ, vt Lib.16.c.8
Plinio fides non ſit adhibenda, qui nec in Italia tota naſci, nec in Galliia omninò Li.1.c.89.
tradidit. Sunt, & in Hiſpania humiles, parúmque ramoſi, inquit Ruell. at forſi- *Vires.*
tan in Pyreneis montibus proceriores. Tardiſsimè arbor germinat Suber, præſer- Plin.li.16. cap.25.
tim ex vinorum cadis, combuſtum, cinerem reddit ſiccando valentiſsimum,qui Paul.lib.7.
medicinis ad dyſenterias inſcriptis admiſcetur. In immodico ſanguinis ex v- Lib.3.c.62.
tero profluuio Paulus Suberis ex Italico vaſe combuſti cinerem propinat in
poſca.Mirificè auxiliatur, Suberis ex Italico vaſe vſti cinis cum aceto, vel poſca,
in vterum inditus. Suberis cortex tritus ex aqua calida potúſque ſanguinem
ex vtralibet parte fluentem ſiſtit. Eiuſdem cinis ex vino calido, ſanguinem
excreantibus magnoperè laudatur, auctore Plinio, id quod etiam teſtatur Se- Li.24.c.4.
renus his verſibus.

Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris
Subereus cortex calidis potatur in vndis, Serenus.
Ante minutatim ſtudio vincente terendus.

Vſus Suberis, autore Plinio, ancoralibus maximè nauiũ, piſcantiumq; tragulis, & *Vſus.*
cadorũ obturamẽtis, pręterea in hyberno fœminarũ calceatu. Quamobrem nõ in- Li.16.c.8.
facetè Græci corticis arborẽ appellãt,(ſic enim legendũ, nõ vt in aliis exẽplaribus,
mulieres cortices arborũ &c.dixerũt autem Græci δενδρόφλοιον, id eſt arborẽ cor-
ticis, vel corticoſam.)Sunt & qui fœminam Ilicem vocẽt, atque vbi non naſcatur Li.16.c.40
Ilex,pro ea Subere vtantur,in carpẽtariis præcipuè fabricis,vt circa Elim,& Lace-
demonem. Suber inter eas recẽſetur arbores, quæ tardiſſimè cariẽ vetuſtatẽmque Lib.16.c.8.

ſentiunt

ſentiunt. Eiuſdem Glande fungoſa caro fit. Huius corticis vſus ſutoribus, veteramentariis, atque piſcatoribus notus: his, verriculorum alis, ne ſidant aut in profundum trahantur, appendentibus: illis, ſoleas aduerſum frigora munientibus.

SMILAX. *CAP. VI.*

Nomina SMILACIS ancipites, & multiplices ſignificationes errorem ſæpè crearunt in re herbaria, atque etiam creare poſſunt, niſi bene diſtinguantur. Smilaces primùm dicuntur læuis & aſpera, herbæ repentes: deinde quædam arbores, Ilicis duo genera teſte Plinio. Ex *Li. 16. c. 6.* iis in Italia folio non multùm ab Oleis diſtant Smilaces à quibuſdam dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. Præterea, quæ Taxus Latinis, Smilax Græcis nuncupatur.

SMILAX Arcadum Glandifera.

Poſtremò Glandiferæ quædam aliæ arbores hoc nomine appellantur, de quibus nunc agitur. Harum duo obſeruauimus eſſe genera. Vnũ *Genera.* *Li. 3. Hiſt. cap. 16.* Smilacem Arcadum Theophraſto dictum, alterum humilius, vix in arborem excreſcens. Smilax Arcadũ arbor eſt Ilici ſimilis, inquit *Forma.* *Ibidem.* Theophraſt. mediocriter procera, cortice cinereo, in ſummis ramis cano, & lanuginoſo: folio lauri, nec ſerrato, nec, Iligni modo, in ambitu ſpinoſo, ſuperiore parte viridi, inferiore candicante, lanuginéque obducta, quæ mollis tangentibus ſentitur: flore Oleæ Roboríue ſimili, luteo, in longis paniculis denſo, quo Ilex caret: glande admodum parua. Græci vocant Milaci, *Nomina* & Acilaci vocibus corruptis à σμίλακος, & ἀκύλου nominibus. Gallis nullum proprium nomen huius arboris eſt. Materia eſt non, vt Ilex, ſolida, denſáque, ſed molli, vt tradit Theophraſt. *Ibidem.* *In li. 1. Dioſco. ca. 121.* qua ratione Matth. eorum improbat ſentẽtiam, qui Smilacem Arcadum, Ilicem non ſpinoſam eſſe autumant. Alterum Smilacis glandiferæ genus humile eſt, fruticoſum, in arborem ſeſe non attollens: folio Oleæ, candido, neque inſecto, neque ſpinoſo: fructu, floréque ſuperiori ſimili, à quo folio tantùm anguſtiore diſcrepat. Rectè ergo Theophr. ſcribit, *Ibidem.* Smilacis glandiferæ folium non eſſe aculeatum, ſiue ſpinoſum, cùm Smilacis aſperæ reptatricis, & ſcanſilis, folium mucrone lateribúſque pungat: item rectius eſſe quàm Ilicis (ἀλιθύτερον enim, non vt Gaza βαθύτερον, id eſt profundius, legendum puto) quoniam, neque ſinuoſum, neque in ambitu inciſum: molle, quia vna parte lanuginoſum: differentiiſque pluribus varium. Smilacis glandiferæ primum genus *Locus.* frequens in agro Monſpelienſi prouenit, vbi non rectè ab herbariis Robur appellatur: alterum in collibus Rhodanum reſpicientibus, totóque eo tractu, qui à *Vires.* Vienna Allobrogũ ad Arelatem vſque porrigitur. Aſtringendi vires Smilax ha- *Lib. 6. cap. part. cap. 3.* bet auctore Gale. qui enumeratis iis quæ columellæ mediocres phlegmonas modicè reprimunt, ſubiungit. His validiora ſunt Myrti, & baccarum eius decoctum, & Cydoniorum malorum acerborum, item virgultorum tenerorũ Ilicis, Arbuti, Smilacis, Phagi. Quo loco hæc Cornarius. Smilacem arborẽ Taxum Latinis vocari, & Dioſcorides & Plinius tradunt, in potúque acceptũ venenatum pharmacum *Lib. 6.* eſſe, & repentinam mortem inducere. Idem Dioſcorides prodidit, imò non ſolũ in potu acceptum lethalem eſſe, ſed vmbrã etiam illius ſub ea ſedẽtibus aut dormientibus

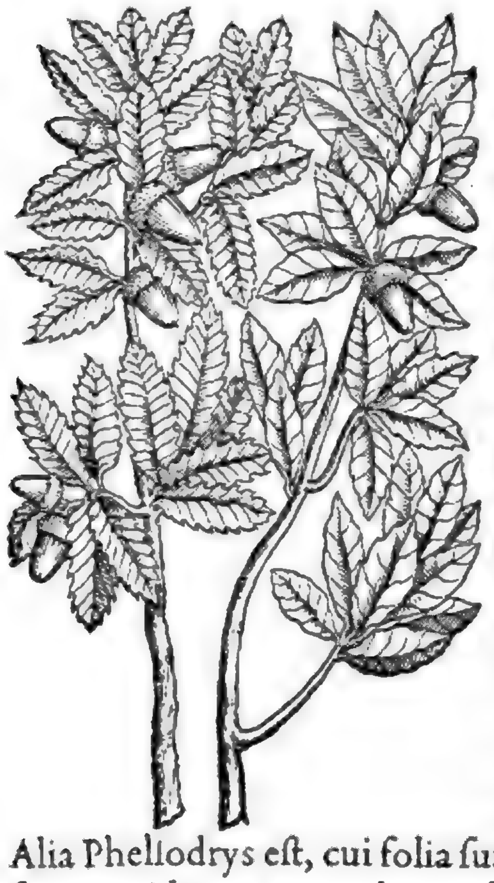
tibus

tibus noxiã, vt pleriq; inde moriantur, quod alio loco Dioſc. & Plin. tradunt, vt mirum videri queat eius arboris ramulorũ decoctũ hoc loco à Galeno ad columellam inflammatã probari, maximè cùm etiã ipſe Gal. ſcribat σμίλαξ, ἡ τάξος, δένδρον ἐστι δηλητηρίου δυνάμεως. Pro τάξος nõ rectè, vt equidẽ arbitror, κάκλος legitur, velut etiã apud Paulum. Non eſſe aũt de alia Smilace accipiendum, teſtimonio eſt id, quod aſperã, & lenẽ, non Smilacem, ſed Milacẽ appellare ſolet, velut alibi oſtẽdi, & quod hoc loco inter Ilicẽ, Arbutũ, ac Phagũ recenſetur, quibus aſpectu ſimilem Taxũ Plin. dixit, & Dioſcor. tum foliis, tũ magnitudine, Abieti ſimilem ſcripſit. Arbitror itaque Gale. reuera Taxi arboris ex genere Abietino, & Ilicino ramulos hoc loco probare, vt quorũ decoctũ vehementi adſtrictoria vi præditum ſit. Non eſſe aũt eam vbiq; letalem, & venenoſam ex eo patet, quod Dioſc. præcipuè de Italica, & in Narbonẽſi Gallia, Hiſpaniæ cõtermina naſcẽti tradat, pro qua apud Pliniũ in Arcadia, corruptè, vt opinor, habetur. Hęc paucis refellit Matth. Si Cornarius, inquit, Theoph. ſibi alioqui familiarẽ cõſuluiſſet, qui Smilacem quandã (vt Paulo ante oſtendimus) arborẽ Ilici ſimilem facit, rectiùs, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicaſſet. At Cornarius, ne cõſulto quidem, opinor, Matth. in Emblematis, Theophr. locũ ſe legiſſe demõſtrat, quo Smilacem Arcadum deſcribit, & hanc Smilacẽ non eſſe Taxum ait. Smilacẽ verò Dioſcor. & Plinij agnoſcit, quod vel ex eo patet, inquit, quod alibi eodem libro Theophr. de Taxo agit, ipſamq; μίλον vocat. Veruntamen ne ſic quidẽ à priſtina ſententia dimoueri poteſt. Nam Paulo poſt ſuperiorẽ Gal. locum cùm poſuiſſet, ſic ſcribit. Quo loco ego non de alia Smilace in cõmentariis Medicis accipiendũ cẽſui, & adhuc ſentio, quàm de ea quæ Taxus appellatur. Nam Smilax altera Theophr. apud Arcadas ſolùm id nomen habet, & peculiaris illorum arbor eſt.

Libr. 4. Li.16. c.10. Lib. 8. ſim. In libr. 1. Dioſc.c.112 Emb. 68. li. 4. Dioſco. Lib. 6. cap. part. ca. 3.

PHELLODRYS CAP. VII.

PHELLOD. alba anguſtifol. Folio ſerrato. | *SMILAX humilis anguſtifo. Folio non ſerrato.*

QVum de Ilice, & Smilace dixiſſet Theo. ſubiũgit: Quod verò Phellodryn Arcades nũcupãt, natura eſt inter Ilicem, & Quercũ media, atque adeo Ilicem fœminam quidã eſſe putauerunt. Hæc ille. Si tamẽ nomen ex Subere & quercu factũ ſpectes, Phellodryn, ideſt Suberi quercum naturæ Suberis, & Quercus participem potius dixeris. Sed Suber Ilici arbori adeo ſimilis eſt, vt nihil interſit, an ex Ilicis, an ex Suberis & Quercus confuſis principiis hanc dicas fuiſſe à Theophr. nominatam. Quinque Phellodryos genera obſeruauimus: duo candicantibus foliis: tria, obſcurè virentibus. Vna igitur eſt foliis altera parte albicantibus, anguſtis, longiuſculis, crebris admodum & non profundis inciſuris crenatis, leuiter aſperis potius, quàm ſpinoſis: cortice cinereo: glãde, cum matura eſt, ex fuſco flaueſcẽte. Hæc videtur eſſe Matth. Phellodrys picta, ſed nõ deſcripta. Alteri, folia altera parte cãdicantia, latiora ſunt, raris laciniis, ſinuoſa, molliter aculeata: cortice, maturáq; Glãde, ex atro rufeſcẽte. Alia Phellodrys eſt, cui folia ſunt mediocris amplitudinis, nigricãtia, ſiue obſcuræ viriditatis, non adeo multis, neq; profundis laciniis ſinuata, mitius pungentia: calyce Glandis læui: Glande ipſa ex fuſco flaueſcente: cortice cinereo.

Lib. 3. Hiſt. cap. 16. *Nomina* *Genera.* *Forma.*

PHELLODRYS Matthioli.

PHELLODR. alba, Latifolia.

PHELLO. nigra mediocrib. foliis. | *PHELLODR. nigra latiſſ. foliis.*

PHELLODR. Foliis muricatis, Calyce glandis echinato.

Alia foliis eſt latiſsimis, ſimiliter nigricãtibus, craſsis, frequãtioribus inciſuris, valde ſpinoſis, glandis calice læui, cui maturæ, & cortici idem qui & ſuperiori color eſt. Harum omniũ Glans ſtrigoſa eſt, & tenuis: calyx non ſpinoſus, ſed vt Lib.3. Hiſt. cap.16. in Quercu tuberculis verrucoſus. Hanc & Ilicis glandem olim ἄκυλον vocabant, auctore Theoph. cuius vocis veſtigia hodie quoque Græci retinent, vniuerſum hoc glandium genus Acylacas nominantes. Poſtremum Phellodryos genus folia ſuperiore minora habet, pallida, multùm laciniata, valde muricata, Aquifolij modo: calicem glandis echinatum: glãdẽ cęteris ſimilem, corticẽ cinereũ.

Locus. Hęc genera in collibꝰ Rhodano vicinis, aut nõ procul ab eo diſsitis proueniũt.

ILEX

ILEX AQVIFOLIA CAP. VIII.

ILex aquifolia Plinio, ſiue Ilex parua aquifolia, hæc arbor nominatur, Phellodrys coccifera quibuſdam, Theophr. communi nomine πρῖνος, à Dioſc. κόκκος βαφικὴ, Gallice, *Labre de la graine d'eſcarlate.* Ilicis duo genera Plinius tradidit: vnā in Italia naſcentē, folio non multùm diſtantē ab oleis, cuius, obiter ſupra meminimus: alterā in prouinciis, aquifoliam dictam. Eſt autem Ilex aquifolia, arbor parua, ſurculoſa, cortice ex rubro candicante, Glande rotunda, calyce aculeis rigente, totámque ferè vt in Cerro, complectente: foliis paruis, & veluti in Agria, ſiue Aquifolio laciniatis, ac in ambitu ſæuiſſime pungētibus, breui pediculo adnexis. In ima parte qua petiolo hærent, & ea ſupina, nonnūquam verò, ſed rarius, in ſurculorum nodis, granum quoddam innaſcitur, rotundum, paruum foris è cinereo rubens, intus verò ſanguineo cruore lucido plenum, veſiculis vlmorum foliis inſidentibus ſimile, tanquam huiuſce arbuſculæ purgamentum quoddam ac excrementum, à natura in folia protruſum, non autem bacca. Hoc Theophr. κόκκον φοινικοῦν vocat, Dioſc. etiam κόκκον, Plinius granum, coccum, quiſquilium: quanquam Gelenius cuſculium legat. Eſt enim, inquit Hiſpanum vocabulum, non Romanum, & cuſculiatum videtur olim dictum, quod nunc deprauatè ſcarlatum. Hermolaus verò, quiſquilium Plinio Vermiculum, ideſt, ipſum cocci granum dici putat. Nam quiſquiliæ, vt ait Feſtus, ſunt, quicquid ex arboribus minutis ſurculorum, foliorúmque decidit, vnde nomen venit: ob id Cecilius quiſquilias volantes venti folia dixit: vnde natum, vt veſtis coccina literis per imperitiam interceptis, Squarlata vulgo nominetur hodie, pro quiſquiliata. Sed Plinij locum præſtat adſcribere, vt contaminatum, ideóque obſcurum purgemus, ac illuſtremus ſi poſſumus. Omnes has roboris dotes Ilex ſolo prouocat cocco. Granum hoc, primóque ceu ſcapus fruticis paruæ aquifoliæ Ilicis, cuſculium vocant. Sic Gelenius. At Hermol. Marc. Ruellius, Granum hoc rubens eſt, primúmque ceu ſpectes frutices, paruos aquifoliæ Ilicis: Quiſquilium vocant. Quidam, primóque ceu ſcrupus, vel ceu ſpurcities: Alij, primóque ceu bacca, &c. abſurdè: coccus enim non eſt Ilicis fructus, vt oſtendemus. Sic verò legit Dalechampius: Granum hoc, primóque ceu ſcapo, &c. vt ſcapum Plin. intelligat petiolum. Coccus enim ex eo proſus loco exiſtit, quo petioli ſcapus folio cohæret, vt diximus. Turnebus in veteribus libris exaratum inueniſſe ſe ſcripſit, primóque ceu ſcaptes fruticis paruæ aquifoliæ Ilicis: vnde, inquit, temere ſcapus fabricatus, & edolatus eſt ab emendatoribus, nos ſcabies legendum eſſe affirmamus. Coccum Arabes, *Charmen, Kermes,* ſeu *Quermes*, appellant, Officinæ, Grana tinctorum, Galli, *Vermillon*, & *Graine d'eſcarlate*, Itali *Grana de tintori*, Germani *Scarlachber*, Hiſpani, *Grana para tegnir*, & *Grana en grano.* Serapio cum de chermes tractat, eandem eius quam Dioſcorides, cocci infectorij hiſtoriam deſcribit: ex quo intelligere licet, idem eſſe Chermes Arabum, & coccum infectorium Græcorum. Quare, idem ne ſit Chermes ſiue coccus infectorius, & Ilicis noſtræ granum infectorium

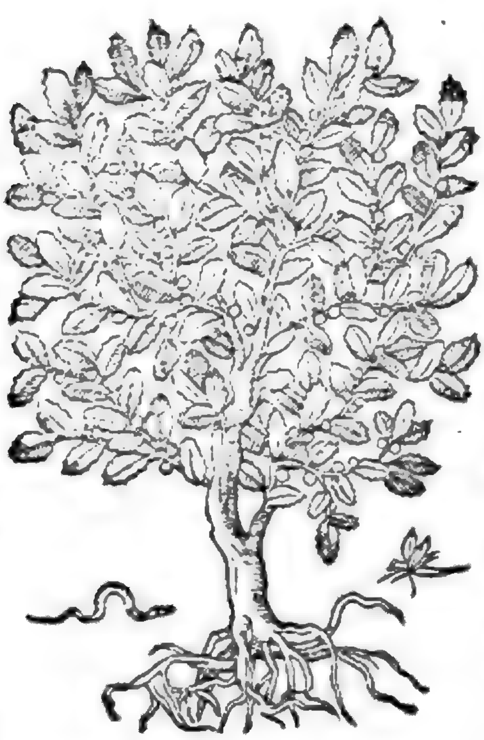
ILEX AQVIFOLIA.

Nomina. Li.16.ca.6. Lib.3.Hiſt. cap.16. Li.4.ca.43. *Genera.* *Forma.* Plin. libr. 16. cap. 24. Lib.3.Hiſt. cap.16. Ibidem. Lib.16.c.8. *Feſtus.* Lib.16.c.8. In li.1.Dio. c.de Coc. Li.3.ca.98. Th. 1. ad li. 4. cap. 16. *Nomina.*

ſeplaſiariis, & infectoribus notiſsimum, quo illi ad medicatas cordíque amicas alkermes præſertim confectiones hi in laneis veſtibus inficiendis vtuntur, dubitant quidam ſine ratione. Lib.4.Dio. cap. 43 Matthiolus neſcire ſe dicit, an eius arbuſcula in Italia proueniat, vniuſque picturam exhibet, quæ ex Byzantio eſt allata: At frequentiſsimam hāc minimam Ilicem tum pleriſque Italię locis, tum præſertim in Hetruſco, Romano, & Senenſi finitimo agro, locis montoſis, glareoſis, ſterilibus, inter varias Ilices, ſmilaces aſperas, terebinthos, lentiſcos naſci Pena affirmat, tametſi paucas, & parum nec quotannis, tamen nonnullas coccum ferentes: ſed quia minus, & paucum citóque euaneſcentem partim ignorari, partim negligi. Porrò ex eo quòd granū infectoriū vulgare, rotūda, vt ait, inaniſq; bacca nullam lentis ſpeciem refert, vt ſcribit Dioſcor. coniicit Coccum diuerſorum eſſe generū, noſtrúmq; illud eſſe, quod Plinius Lib.24.c.4. in Attica, & Africa prouenire tradit, Scolecion ideo vocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur vermiculi: argumento quod hoc inane intus deprehēditur. Verùm ea coccifera quam depinxit arbor, eſt planè parua Ibidem. Ilex aquifolia. Et quod ait Dioſc. hærere Coccum fruticibus ſuis ὡς φακοί, ideſt, ceulentes, non ad formam grani, ſed hærendi Marcel. Virgi. modum referendum eſſe annotauit Marcel. Virgil. Quantum verò ad vermiculos attinet, ſcire licet Cocci omnis, ni tempeſtiuè legatur, aut tēpeſtiuè collecti, ni feruentiſsimo ſoli exponatur, aut in calentem furnum immitatur, aut vino albo irroretur vt fit ab infectoribus qui magnam eius vim emunt ſuccum in vermiculos commutari, ita vt prorſus inanis ſuperſit folliculus, ſic euaneſcente eius humore, ſicque in puluerem rubellum redactum ſeruant. Qua de cauſa vt ſcoleciō antiqui, ideſt vermiculoſum, ita noſtri *Vermillon*, à vernibus Emb.59. li. 4.Dioſc. nominauerunt. Cornarius incertos nos eſſe tradit de Cocci tinctorij ortu, etiā ſi res ipſa nota ſit, in maximóque vſu ac pretio habeatur, ad tingendos pannos tum ſericos omnis generis, tum alios quoque. At ſi Ilices aquifolias Coccum ferentes in Galliæ prouincia, Hiſpania, alibi, contemplatus fuiſſet, proculdubio vt rem ipſam atque eius vſum, ita & ortum cognouiſſet. Cæterū id quòd ab amico quodam peregrinationis admodum ſtudioſo, de grano tinctorio audiuit, adſcribit. Naſcitur, inquit in Sarmatiæ ad Ruſsiam ſpectante Podolia appellata regione, herba ſimilis plantagini. Ad huius radicem granum vnum adnaſcitur, vulgo, illic *Iſchirbitz* voce ex Chermes, vt puta corrupta, appellatum, quo ad finē Maij, & Iunij principium per quatuor hebdomadas collecto, antequam in vermem alas poſtea aquirentem abeat, ſerici, & alij panni inficiuntur eo colore quem noſtri *Schalach*, & *Chermeſin*, vocant Vbi colligitur hoc granum, quinta pars talenti, quod nos centenarium dicimus, quinque aut ſex aureis Rhenanis vænit. Verùm inter ex ſiccandum ac præparandum dum in puluillū redigitur, tantum ipſi decedit, vt ad nos Francfordiam allatum libræ vnius pōdus triginta aut quadraginta plus minus aureis valeat? Et addidit grana ſingula ſingulis radicibus adnaſcentia lentis magnitudinem non excedere. Quæ ſi vera ſunt, inquit Cornarius, ſicut vera eſſe illi affirmanti credidi, veteres illi

COCCI INFEctorij Arbuſcula.

longe

lõge ſua opinione falſi ſunt. Imo fallitur ipſe Cornarius, vt pote q̃ Charmes ſiue
Coccum, à Crameſino, quod appellant, adhærente radicibus pimpinellæ, aut
cuiuſdã herbæ in Germania Arnogloſſo ſimilis, non diſtinguat. Veteres autẽ &
ſi Coccũ à frutice ſiue arbuſcula, quam nos paruã Ilicem aquifoliã eſſe arbitramur, produci ſenſerint, non tamen alibi quoque naſci ignorauerunt. Dioſcor.
enim naſci in Cilicia prodidit è Quercubus, cochleariũ exilium ſimilitudine, Dioſcor.
quod illius regionis mulieres ore legunt, & Coccum vocitant. Quẽ locũ rectè,
vt mihi quidem videtur, Cornarius ipſe emendauit, vt quod in Dioſcor. exẽplaribus reperitur, *γυναῖκες τῷ στόματι ἀναλέγουσι*, hoc eſt mulieres ore colligunt, legat
ἐν τῷ θέρει, pro *τῷ στόματι*, vt mulieres æſtate Coccũ colligere accipiamus. Id quod
ante Cornariũ Marc. animaduertit, vt ante anotauim⁹. Quidã legũt, *τῷ στρέμματι*, Monachi.
vt ſenſus ſit, legere mulieres intorquẽdo auellentes. Dioſc. hiſtoriæ cõſentanea
tradit Matthi. copioſum in Bohemia Coccũ in Quercubus prouenire, eúmque
quod ab incolis non agnoſcatur, quotannis deperire, atq; etiam in Polonia, vbi
diligenter legitur. Quare ſi grana infectoria nunc ad radices herbæ cuiuſdam
reperiuntur, non propterea veteres Cocci ſui natales, & originem, naſcendíque modum neſciuerunt. Monachi qui in Meſues Antidota commentarios Matth. lib.
ediderunt, in expoſitione Electarij ex granis tinctoriis, quod vulgo confectio
Alchermes dicitur, duo præcipuè conſtituunt granorum genera, quibus tinctores vtuntur: vnum quod abſolutè granum tinctorum, Coccus baphica, à Serapione Chermes dicitur: alterum granum non abſolutè, ſed granum Chermes,
quo ſolo vtuntur tinctores ad tingendum ſericum, quod à Chermes Chermeſinum nominatur. Id reperitur ad radices quarundam herbarum, ſed copioſius
ad radices Pimpinellæ. Horum itaque ſententia chermes à Cocco differt; éſtque Chermes Chermeſinum, quo ſericæ veſtes hodie inficiuntur. At idem omnino eſſe Charmes Arabum, & Græcorum Coccum baphicã ex Serapione iam
demonſtrauimus. Chermeſinum verò noſtrum à Chermes Arabum, ſiue Cocco Græcorum diuerſum eſt, vel tinctorum iudicio, qui Coccum, Granam vocãt, Matth. lib. 4. Dioſc. c. de Cocco.
Graine, Chermeſinũ verò quod ex herbæ radicibus colligitur, *Cramoiſi*. Sed Monachos atq; alios multos Chermeſini, ſiue vt nos loquimur Crameſini vox fefellit, à Chermes Arabum deducta, quod ei Crameſinum noſtrum ſimile ſit, non
tamen idem, vt modò diximus. Iidem Monachi (ſic error errorem parit) in antidoto ex granis tinctoriis, atque aliis quæ ſericum tinctum admittunt, ſericum
Crameſino infectum accipiendum eſſe arbitrantur, quod, inquiunt Pharmacopœi medicamenta huiuſmodi componentes, à tinctoribus poſſunt emere.
Hoc falſum abſurdúmque eſſe notius eſt, quàm vt refelli oporteat. Sericum
enim candidum vel fuluum, crudúmque tingendum intelligitur ſucco ex Coccis baphicis recentiſsimis preſſu excepto, à pharmacopeis, ſolo, ſinceróque, citra alumen, atque alia quæ tincturis permiſcentur: qui ſuccus liquórue, ſi grana
aliquandiu ſeruentur, in vermiculos, vt diximus, mutatur, ſed tempeſtiuè exſiccatus, & præparatus, à mercatoribus, vt oſtendimus, in puluiſculum abit, quo
tinctores vtuntur. Noſtræ, de Cocco baphica, opinioni ſuffragatur Bellon. qui Lib. 1. Obſ.
ſcripſit Coccum baphicam colligi ex frutice Ilici Glandem ferenti ſimili, cui cap. 17.
folia veluti Aquifolio ſunt, aculeata, eſſéque grana rotunda, parui piſi magnitudine, qua parte ſurculis adhærent, perforata. Gignitur granum infectorium. *Locus.*
inquit Plinius, in Galatia, Africa, Piſidia, Cilicia, peſsimum in Sardinia. Libr. 16 c. 8.
Coccum Gallatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima Lib. 9. ca. 41
laude eſt. Eſt præterea genus Cocci in Attica ferè, & Aſia naſcens, celerrimè in Lib. 24. c. 4.
vermiculũ ſe mutans, quod ideo Scolecion vocant, improbantq;. Optimũ inquit Dioſc. Coccum gignitur in Gallatia, & Armenia, deinde Aſia, & Cilicia. Lib. 4. c. 43.

Ibidem. Vltimum ex omnibus Hiſpanicum. In Creta quoq; prouenit, teſte Bellon. In via
qua ab Hieroſolymis Damaſcũ itur, proueniunt arbuſculæ ex quibus colligũtur
grana tinctoria, quæ incolæ mercatoribus Venetis vendunt. Gramõtium nemus
haud procul ab Mõpelio, hoc fruticis genere Coccũ ferentis abundat. Scimus, &
in Prouincia, & circa Narbonẽ Coccũ ex eadẽ arbuſcula colligi, & in Hiſpania,
Lib.16. c.8. penſionem alterã tributi pauperibus Hiſpaniæ donans, inquit Plin. Menſibus
Tempus. Maio, & Iunio colligitur. Ad eum colligẽdũ puellæ, mulierculæq; ſuccinctæ tur
Lib.4. c.43. matim eunt, mũdum, ornatumq; muliebrẽ inde ſibi cõparãtes. DIOSCOR. Vis
Vires. huic ſpiſſandi: vulneribus neruiſq; præciſis cõuenienter ex aceto tritũ illinitur.

Lib.7.ſim. GALEN. Granum tinctorium aſtringentem ſimúlque amaram qualitatem
poſsidet. Vtraque ſine morſu deſiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit,
præſertímque neruorũ: ſed tunc ipſum quidã cũ aceto terũt, alij cũ oxymelite.

Lib.24.c.4. PLIN. Coccum Ilicis vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris
ex aqua, & oculis ſuffuſis inſtillatur.

In lib. 4. Dioſc.c.43. MATTHIOLVS. Grani tinctorij puluere non infœliciter vtuntur mulieres
Italicæ ad prohibendum abortum, ipſum grauidis in ouo ſorbili propinantes,
Fuch. De cõp.med. pauco addito thure, vel maſtiche. FVCH. Eximiè confert hoc granum mulie-
ribus abortientibus, cum pari thuris pondere in potu ſumptum.

Lib.1. de med.ſim. SILVIVS. Roborat partes ſuis qualitatibus manifeſtis, ſiue etiã, vt quibuſdam
placet, totius ſubſtantiæ familiaritate, quã dicũt habere cum corde præcipuam.
Puluiſculo, de quo ſupra diximus, tinctores lanas inficiũt viuido illo colore, qui
in roſis micat, imperatoriis paludamẽtis olim dicato, quo aſpectu nihil gratius,
& in purpuras Tyrias, dibapháſq;, aut laconicas. Etenim Tyrio primùm tinctas,
mox & Cocco tingere mos erat, aut contra. Nam & tertio, & quarto, & quinto
ſaturabantur, vnde nomina illa veſtium, Monocoros, Dicoros, Tricoros, Tetra
coros, Pẽtacoros in vitis Principũ. Anniculo grano languidus ſuccus, vt auctor
Lib.9.c.41. eſt Plin. idem à quadrimo euanidus. Ita nec creſcenti vires, neque ſeneſcenti.

CASTANEA CAP. IX.

HANC arborem ſi quis glandiferarum generis non eſſe contendat,
tamen huic eſſe affinem, cum eius fructus Sardianæ glandes, & Io-
Nomina uis glandes appellentur, diffiteri nullo modo poteſt. Caſtanea igi-
tur ſui nominis fructus fert, quos à Græcis κάϛανα, & καϛάνεια primò
dictos fuiſſe ſcribit Phocion, à Caſtano Magneſiæ vrbe, vel, vt Stephanus ſcri-
Lib.15.c.22. bit, Apuliæ, non procul à Tarento, vnde aduecti ſunt, vt fortè Diodorus nu-
Plin. Ibid. ces Caſtanaicas inde nominarit. Quid ſi à caſtitate, cùm Plinius ieiuniis ferè
Fuch.cap. de Caſt. dicatas eas innuat? Dicuntur etiã σαρδιαναὶ βάλανοι, id eſt Sardianæ Glãdes, quod
Hermol. Sardibus eæ prouenêre primùm, non quod in Sardinia optimæ naſcantur.
Athe.lib.2. Lib.1.c.90. Euboidas quoque, & Euboicas à Græcis dici reperio. Verùm Ruell. & Tragus
Li.3.ca.66. ſic dictas fuiſſe nuces regias volunt. Pręterea appellãtur διὸς βάλανοι, id eſt Iouis
Glandes, cùm tamen hæc appellatio nucibus tantum regiis dicata ſit à noſtris,
Plin. Ibid. vnde Iuglandes dictæ. Nuces vocamus, & Caſtaneas, καϛάνικα κάρυα, quanquam
Dioſc. li.1. cap.122. propiores Glandiũ generi. Tiberius Balani nomẽ impoſuit ſatiuis, cura multo
Ga. li.2.ali. excellentioribus factis, vocãtur & Lopima à cortice craſsiore, qui Græcis λέπος
Gal.lib.de bon.& ma. ſuc. dicitur, & Leucena, à quodam montis Idę loco, qui magnã ipſarũ vim profert.
Nux etiam Heracleotica dicitur Caſtanea, vt ex Oppio in libro quem fecit de
Opp.Auct. ſylueſtribus arboribus, docuit Macrobius, his verbis. Heracleotica hæc nux, quã
Li.3. Satur. cap.18. quidam Caſtaneã vocant. Euboica etiam à regione. Theoph. tamen, atque eius
interpres Theodo. nucem Heracleoticam pro nuce Auellana vſurpant. Agelo-
Lib.2. chus, vt ſcripſit Athenæus, ἄμωτα vocat τὰ καϛάνια. In Dioſcor. lego μῶτα, quod
nomen

CASTANEA.

nomen tanquam ſpurium opinor ab interpretibus omiſſum fuiſſe: neſcio an ἄμωζα reponẽdum. Arbor à noſtris, *Chaſtaignier*, fructus *Chaſtaigne* nominatur: ab Arabibus *Sadianalach*, *Caſtal*, & *Stebulot*: ab Italis *Caſtagne*: à Germanis *Caſtani*, & *Keſten*: ab Hiſpanis, *Marrones*. Matthi. genera duo cõſtituit, ſatiuũ, & ſylueſtre. Ruell. duo apud nos Caſtanearũ genera obſeruantur, inquit, quædam altiles, multo maiore corporis tuberculo, quas vulgus vocat *Marrons*: aliæ lõgè minores, & veluti feræ. Antiqui plura fecerunt, nominibus plerúmque inditis à locis vnde importabãtur. Plin. Tarẽtinæ faciles, nec operoſæ ſunt cibo, planæ figura. Rotundior, quæ Balanitis vocatur, purgabilis maximè, & ſponte proſiliens. Pura & plana eſt ex iis & Salariana. Tarẽtina minùs tractabilis: laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus in inſitis modo, Meterana, rubenti cortice, quã vulgus præfert triangulis, & populariter nigris, q̃ coctiuæ vocantur. Patria laudatiſsimis Tarentum, & in Cãpania Neapolis. Ceteræ Suũ pabulo gignũtur, ſcrupuloſa corticis interioris circa nucleos quoq; ferruminatione. Caſtanea arbor ad eandem quã annoſæ Quercus magnitudinẽ, proceritatẽ, craſsitudinẽq; tẽpore accedit. Folia ſunt illi magna, ſerrata, venoſa. Sũmis potiſsimùm ramis inter folia proueniũt nuces, intus ſolidæ, & vt plurimũ planæ, cordis ferè figura, triplici tegminis ambitu ſeptæ, membrana primùm rubente, amara, mox lento cortice, ſiue corio, læui in atrũ rubeſcente, interius villoſo: demũ echinati calicis vallo, quod inchoatũ glãdibus, intus etiã villoſo, ferè albo: mirumq; viliſſima eſſe, quæ natura tanta occultauerit cura. Gale. λοπίμου πώγωνα appellat. Inde etiã Virgilius Caſtaneas hirſutas, quanquã Hermolaus aliter accipere videatur, cùm ſcribit. Ex Caſtaneis Græci Pogonias appellãt, quæ barbulas quaſdã habẽt, niſi quis lanatas earũ intelligat: ſunt enim aliquæ pilis hirſutæ. Trini quibuſdã partus ex vno calyce, ſed nõ abſq; pernicie. Sunt enim minores ac deteriores, vt in animaliũ plantarúmque partu, quo plures fuerint. Fructũ præcedunt nucamenta longa, lutea, Iuglandis Iulis ſimillima. Alij nucamenta hæc floris vice putant propendere. Alij florere credũt. Pullã terrã & reſolutã deſiderat, auctore Columella, vbi Ruell. puram legit. Sabulonẽ humidum, vel refractũ tofum non reſpuit: opaco & Septentrionali cliuo lætatur: ſpiſſum ſolum, & rubricoſum reformidat, vt Damogeron memoriæ prodidit: ſabuloſis & ſitiẽtibus gaudet. Diligit & frigidum cæli ſtatũ, ſed tepidũ nõ recuſat, ſi humor aſſenſerit. Delectatur cliuis, & opacis regionibus, præſertim in Septentrionẽ verſis. Montes & valles diligit. In pleriſq; Germaniæ locis copioſiſsima ꝓuenit. In Gallia laudatiſsimæ Caſtaneæ, quæ apud Allobroges proueniunt, & in totam prouinciã ob præſtantiam dimittuntur. Apud Petrocorios tamen maior prouentus, vt ingentes ibi eius arboris, ſi alterius cuiuſquam ſyluæ cernãtur. Apud illos caſtanea quadrupedum omnis generis, & cortis auium pabulum eſt. Ineunte vere germinat, ſeriúſque, vergiliarum ſcilicet occaſu, fructificat. Caſtaneæ maturæ ſunt circa finem Septembris, ac per totam ferè hyemem durant. Aſtringit & exiccat Caſtanea, haud ſecus quàm aliæ glandes. Calida verò & ſicca eſt primo ordine.

Lib. 1. Dioſ. cap. 122.
Genera.
Lib. 15. c. 23.
Forma.
Plin. lib. 15. ca. 23.
Lib. 2. c. pa. Ecl. 17.
In lib. ſi. Dioſc. ca. de caſt.
Theoph. li. Hiſt. ca. 6.
Locus.
Lib. 4. c. 33.
Fuch. c. 143.
Curt. li. 5. cap. 12.
Tempus.
Theoph. li. 3. Hiſt. c. 6.
Dodo. li. 6. cap. 55.
Fu. h. ibid.
Tempera.

Vires. Lib.1.c.122 DIOSCOR. Caſtaneæ aſtringunt & ipſæ, eoſdémque quos cæteræ glandes effectus præbent, præſertim tunica quæ carnem & corticem media intercuſat. Caro his qui Ephemerum biberunt conuenit.

Lib.23. c.8. PLIN. Caſtaneæ vehementer ſiſtunt ſtomachi & ventris fluxiones, ſanguinem excreantibus proſunt, carnes alunt.

In cap.122. lib.1. Dioſ. MATTHIOLVS. Tritæ, cum ſale melléque ſubactæ, rabidorum canũ morſibus vtiliter imponuntur: cum hordeacea polenta acetóque illitæ mammarum duritias diſcutiunt. Venerem excitant, quia flatus gignunt. Largiùs in cibo ſumptæ capitis dolorem efficiunt: inflant: aluum aſtringunt, ac ægrè concoquuntur. Attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, vulnerato priùs in latere cortice, crudis & elixis innocentiores redduntur, præſertim ſi cum pipere & ſale, vel ſaccharo edantur. Interior membrana rubens, qua albicans pulpa circumueſtitur, ex vino auſtero pota duarum drachmarum pondere, ſiſtit valenter immodicos omnes alui fluores, & ſanguinis reiectiones. Quinetiam, cum Ruel.ibid. pari pondere ramentorum eboris, alba fœminarum profluuia cohibet, ex aqua albę Nymphęę hauſta. Iis vino maceratis, & cũ farina ſubactis peſſi vice vtuntur ad ſupprimendos menſes.

Ibidem. DODO. Ex farina Caſtanearum cum melle fit electuarium vtile aduerſus tuſsim & ſanguinis ſputum.

P. L. VALERIANVS. Caſtaneæ ex omnibus fortiſsimum quidem cibum corpori præſtant, ſed qui diffic le concoquatur. Coctæ in carbonibus, vel in fictili ſicco aſſatæ, & cum melle ieiunis datæ, tuſsientibus proſunt. Aqua, in qua cum ſuo cortice decoquuntur, cœliacis, dyſentericis, ſanguinémque excreantibus bibenda, haud, inutiliter propinatur. Interior membrana quæ corticem fructúmque diſcernit, ad tertias decocta in aqua, & potui data mirè aluũ fluentem reprimit, adeo vt Dioſco. putet etiam cathartico dato per hanc potionem Li.2. Alim. iri obuiam poſſe, ſi pluſquam neceſſe ſit purget. Galen. tradit Caſtaneas omniũ Glandium præſtantiſsimas eſſe, & ſolas inter fructus agreſtes alimentũ corpori De tenui vict. memorabile prębere. Sed animaduertendum has, quamuis plurimùm nutriant, tamen in cibis frequenter comedendas non eſſe. Nam, vt alibi ſcripſit, ſiue in De bon. & mal. ſuc. aqua coctæ, ſiue toſtæ, ſiue etiam frixæ, ſemper eſitãtibus noxã inferũt, multóq; magis, ſi crudæ edantur. Idem alio in libro, inter cibos craſsi ſucci numerat.

SYMEON SETHI. Copioſum corpori alimẽtum præbent, tardè tranſeunt, & difficulter coquuntur. Craſſum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiũt: ventrem ſiſtunt. Si torreantur, aut ſiccentur, multum nocumenti deponunt.

PLIN. Proxima corpori membrana & in his, & in nucibus, ſaporem, ni detrahatur, infeſtat. Torrere has in cibis gratiùs. Moluntur etiam, & præſtãt ieiu-Ibidem. nio fœminarum quandam imaginem panis. Matthiolus. Mitiores facilè purgantur, harúmque illæ principem locum tenent, quas vulgus *Marrons* appellat, quod cæteris ſint maiores, ſapidiores, ſpecioſioreſq;. In montibus aliarum frugum inopia, incolæ Caſtaneis hyeme victitant. Námque eas in cratibus primo exiccatas ab vtroque cortice repurgãt, moluntq; in farinã, ex qua panẽ cõficiũt.

Li.2. Deipnoſ. MNESITHEVS auctore Athen. Caſtaneas coctu difficiles eſſe tradit, & flatus parere. Si tamen à ventriculo victæ coquantur, veſcentes exhilarãt ſagina, & ex Athen. ibi. ſtrigoſis craſſos reddunt. Diphilus verò, & multũ nutrire ait, & boni ſucci eſſe, ſed difficile concoqui, quod in ventriculo morentur: toſtas minùs quidem nutrire, ſed facilè confici, elixas flatuum minus excitare, ſed magis nutrire. Maio-Ruel.ibid. res Caſtaneæ, quas à Galli *Marrons* vocari diximus, lautiores diuitũ mẽſas claudunt: minores pauperũ ſaturant ieiunia: illas cineribus obrutas torrent igni, has in aqua excoquunt ad ſatiandam plebis auiditatem, vnde populares &

coctiuæ

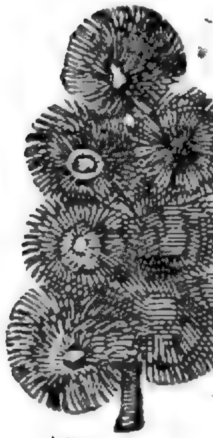
coctiuæ à Plinio dictæ, vt ſupra meminimus. Priuſquam cineribus credantur, ferro vulnerari debent, vt plagæ hiatu ſpiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitu proſiliunt, aſsidentium periculo. Flatus itaque his anguſtiis eliſus à noxa vindicabit, impetu in ſibilum abeunte. Integrarum probatio eſt, vt in frigidam mittantur. Siquidem quæ ſanæ ſunt merguntur, ſupernatat quæcunque vexata eſt. Seruantur vel in cratibus diſpoſitæ, vel intra ſabulonem, ne inuicem tangantur immerſæ, vel in vaſculis fictilibus nouis conditæ, & loco ſicciore defoſſæ: vel incluſæ virgeis ex Fago receptaculis, & lutatæ, vt ſpiracula non relinquas: vel hordei paleis immundiſsimis obrutæ: vel paluſtri vlua figuratis denſioribus ſportis recluſæ. Sunt qui filo tranſfixas cumulatim, & igni detoſtas aſſeruant. Indi, auctore Plinio, oleum ex Caſtaneis, non vinum, vt ſcripſit Curtius, conficiebant. Materies arboris ædificiis atque aliis domeſticis vtenſilibus admodum apta eſt: ſiquidem ex ea non modò fiunt trabes, tigna, aſſeres, & pedamenta, ſed & cadi, & eorum cinctus. Verum igniariis inepta. Nouum Caſtaneæ genus exhibet Matthiolus, cuius neque veterum, neque recentiorum quiſquam meminit. Huic Caſtaneæ Equinæ nomen. Arbor eſt ſpectatæ proceritatis, folio Pentaphylli, ſed longe humana manu, imò etiam ricini folio grandiore, ex longo tenuíque pediculo propendente. Echinos fert in cacumine, magnitudine noſtratibus æquales, rufo colore, verùm duriore ac craſsiore putamine, aculeis raris, ſed robuſtis firmíſque, flaueſcentibus. Singuli ſingulos includunt partus, Caſtaneis noſtratibus ferè ſimiles, craſsiores tamen, rotundioréſque ſaporis optimi: cortice nigricante, præter quam anteriore parte, qua interno Echini putamini hæret, ea enim albicat, macula cordis effigiem præſeferẽte, quemadmodum in repentis veſicariæ ſemine videmus. Totus is cortex robuſtus eſt, ſimplex, nulla illi ſubiecta tunicula, quali Caſtaneæ noſtræ conteguntur. Hoc genus in Oriente naſcitur. Hæ Caſtaneæ anheloſis & tuſsientibus equis valdè proſunt deuoratæ. Quam ob cauſam Conſtantinopolitani Equinas Caſtaneas nominant. Humilem Caſtaneam, nemini antea notam non longè à Pilatino monte contemplatus Ioannes du Choul ſic depinxit. Matura, nucis auellanæ eſt magnitudine, Echinato calyculo, corio, membranáque tegitur. Sola nunquam ſuo calyculo includitur. Multæ ſimul racematim cohærent. Guſtu eſt inſuaui.

Lib. 15. c. 7. Lib. 25. c. 13. — In li. 1. Dioſco. ca. 122. — *Nomen.* — *Forma.* — *Locus.* — Li. de Qu. Hiſtor.

CASTANEA Equina.

CASTANEA Humilis.

FAGVS

FAGVS CAP. X.

Nomina | *Lib.3 Hiſt. cap.10.*

ETSI Fagus hæc noſtra propriè glandiferarum generis non ſit, tamen cum Caſtaneæ modo nucleos Echinis contectos habeat, ſæpiuſque in ſyluis inter glandiferas arbores reperiatur, haud fuerit abſurdum glandiferis eam ſubiungere. Quæ igitur ὀξύη à Theoph. dicitur, à Latinis Fagus, à Gaza Sciſsima, quod ſit in laminas ſectilis, ab Arabibus *Chinaos*, aut *Chiachas*, à Gallis *Fau, Fouteau*, & *Heſtre*, ab Italis *Faggio*, à Germanis *Buchbaum*, aut *Buche*, ab Hiſpanis *Haia*. Fructus vocantur nuces, & nuclei, Latinè Fagi, Gallicè *Faine*. Fagus altera montana, candida materia, altera cam-

Genera | *Theophr. ibid.*

FAGVS PICTA à Matthiollo.

FAGVS PICTA à Dodaneo.

Forma. peſtris, nigra. Arbor eſt abieti proceritate, craſsitudineq; ferè æqualis, caudice recto, læui, enodi, in orbẽ comoſo. Flores producit, qui nihil aliud ſunt quã iuli quidam lutei, caduci, betulæ iulis minores, cætera ſimiles: folia craſſa, lęuia, latiuſcula, ſubrotunda, Populo ſimilia, minora, initio viridia, mox ſaturatæ viriditatis, celerrimè flaueſcentia, media ſuperioréque parte plerúmque gignentia paruulam baccam, cacumine aculeatam, primùm viridem, deinde rubentem, concauam, in qua vermiculi. Radices hæc Arbor nec multas, nec altas agit. Fructus nuclei ſunt trianguli, lęui cute, Caſtanearum modo in atrum, rubeſcente, echino incluſi, non ſpinoſo, ſed leni, blandóque, nec vt in Caſtanea pungẽte, cui nihilominus fructus ſimilis eſt, & dulcedine, & ſucco. Lignum eius coloratum, robuſtum, neruoſum. Neminem eſſe arbitror qui non hic ſibi ante oculos poſitam eſſe videat Latinorum Fagum, quam à Græcorum Phago prorſus diuerſam eſſe ex iis quos legi, qui hactenus de re herbaria commentati ſunt, præter Valerium Cordum, & Iacobum Dalechampium, nullus apertè declarauit. Id tantùm ſub odoratus fuiſſe videtur Hermolaus, ſic ſcribẽs. Duo genera ſiue nomina ſunt Phagi, alterius glandẽ ferẽtis, materię ſcabra, quam Græci φηγὸν appellant, vt fructum quoque Hippocrates, alterius quã Græci oxyan,

In li.1. Dioſcor. c.145.

In c.146. li. 1. Dioſcor.

Lydi

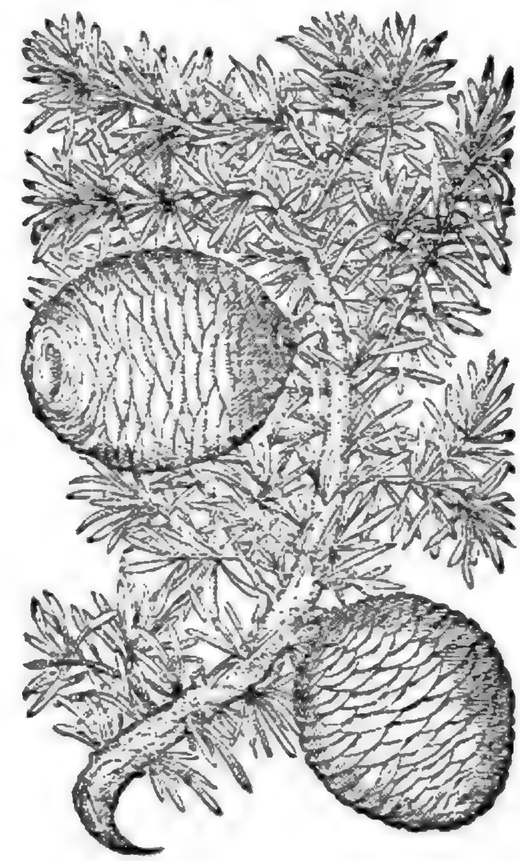
Lydi Myſon, in Olympo eorũ monte copioſam. Vnde Myſi populi, vt Strabo
inquit, & Euſtathius. Noſtri Sciſsimam appellant, &c. Quæ omnia indiſtinctè
capite de Fago tranſcripſit Ruell. Fagum Matthiolus legit in Dioſc. glandiferis Lib.1. c.72.
arboribus adnumerari, tametſi fructus effigiem glãdibus prorſus reclamare vi- In cap.111. lib.1.
deat. Bellonius ſcribit arborem quam vocamus *Fouteau* frequentiſsimam eſſe Lib.1. Obſ.
in monte, cui nomen Athos, & ab omnibus vocari Oxiam. Et alibi. Magna pars cap.42.
arborum ſylueſtrium quæ in his montibus reperiuntur, ſunt *Haiſtres*, quas Ibid. ca.52.
Græci vocant Oſtrias, & *Fouteaus*, quas vocant Oxyas. Quantum verò Fagus hęc
à Theoph. phago differat, oſtẽdimus, cum τὴν φηγὸν Quercus ſpeciem deſcribe- Cap.1.
remus. Fagus eſt in mõtibus copioſa, in Galliæ, Germaniæ, Carinthiæ, Stiriæ, *Locus.*
Carniolæ ſyluis frequens. Plinius. Fagus amat plana, loca item aprica, ac humi-
da. Flores foliáque profert fine Aprilis, aut Maio menſe. Nuces Septembri ma- Lib.6. c.18.
turantur cum Caſtanea. Folia Fagi refrigerant. Nuclei nonnihil humidi cali- *Tempus.*
díque ſunt. Folia recentia tuſa & impoſita calidis tumoribus proſunt, eóſque *Temper.*
diſcutiunt. Admouentur etiam puſtulis, atque vlceribus. Manducantur in gin- Dod. lib.6. cap.76.
giuarum labiorúmque vitiis. Tuſa illitáque, torpentia membra corroborant. *Vires.*
Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle, alopeciis. Nucleorum Trag. lib.3.
ſapor dulcis & ſubaſtringens, inquit Matth. Glires hoc pabulo maximè de- cap.73.
lectantur, ac pingueſcunt. Quamobrem cùm maturuit, innumeri capiũtur glires Dod. ibid.
in Carniolæ, Stiriæ, & Carinthiæ ſyluis. Incolas mane inſpicias ſaccos gliribus Plin. li.24. cap.5.
vna nocte captis plenos reportantes. Delectantur Fagi fructu etiam mures, cu- In li.1. Dioſcor. ca.111.
ius rei gratia è longin, quo natura ducti, gregatim ſyluas ingrediuntur. Item &
ſciuris gratiſsimus eſt cibus, ac etiam turdis, merulis, aliiſque auibus. Quin &
obſeſſos ab hoſtibus in oppido Chio, ea tantum glande victitaſſe Cornel. Ale-
xander eſt auctor, donec ſe obſidione liberaſſent. Nucleorum Fagi, inquit Do-
don. nullus vſus eſt: dulces tamẽ ſunt, & edules, ad ea omnia ferè vtiles, ad quæ
nuclei Pinei. Aqua quæ in cauis Fagis reperitur, hominum, equorum, boum, Ibidem.
ouiúmque ſcabiem, & impetigines, ſi ea lauentur, ſanat, id quod ſe in pecoribus
& hominibus expertum fuiſſe ſcribit Tragus. Cortex Fagi, auctore Plinio, in Ibidem. Lib.16. c.9.
magno vſu agreſtium. Vaſa, corbéſque, ac patentiora quædam meſsibus con-
uehendis, vindemiiſque, faciunt, atque prætexta tuguriorũ. Nec non in quodã
vſu ſacrorũ religioſus eſt Fagi cortex. Facilis & in opere Fagus, quanquã fragilis Plin. lib.16.
& tenera. Eadẽ ſectilibus laminis in tenuia flexilis, capſisq; ac ſcriniis ſola vtilis. cap.43.
Apud antiquos & vaſis honos. Manius Curius iurauit ſe ex pręda nihil attigiſ-
ſe, præter guttum Fagineum quo ſacrificaret. Vipera teſte Ruellio, Faginei ra- Lib.2. c.88.
muli ictu, vel oblatu cohibetur. Plutar. li.1. Symp.

CEDRVS CAP. XI.

QVANQVAM Matthiolus ingenioſè de reſiniferis arboribus tra- In li.1. Dioſ. o. de arb. conf. & reſin.
ctarit, copioſè etiam Bellon. libro huic rei dicato, ea res tamen
deterrere me non debet, ne quæ de iis longa obſeruatione, &
Græcorum Latinorumq; auctorum ſcriptis comperta mihi ſunt,
hîc perſcribam. Primùm earum differentias explicabo. Deinde ſingularum Hi-
ſtoriam naturámque perſequar. Reſiniferæ omnes, & iis folio ſimiles arbores,
aut bacciferæ ſunt, ſiue aciniferæ, aut coniferæ. Bacciferæ, Oxycedrus, Thiya
Maſsilieñſis, ſeu Cedrus Lycia Bellon, Cedrus Lycia Matthioli, Lẽtiſcus, Terebin-
thus, Taxus, Sabina Cupreſſo ſimilis, Sabina Tamarici ſimilis. Coniferæ ſunt
Cedrus Phœnicia, Pinus, Pinaſter, Teda. Picea, Abies, Larix, Cupreſſus, Thiya,
altera, ſiue Arbor vitę Bellonij. A Cedrorũ hiſtoria exordiar, recentioribus non
ſatis

CEDRVS PHOE- *nicia noſtra.*	CEDRVS PHOE- *nicia Matthioli.*

ſatis rectè, vt ego quidem ſentio explicata, quos Plinius perperam intellecta, ob rerum ignorationem Theophraſti oratione, in errorem induxiſſe videtur.

Genera. Ac primùm Cedrum in ſua genera partiar, quibuſcum ſingulorũ nomina de-
Nomina clarabuntur. Eius duo genera. Phœnicia & Lycia. Phœnicia (ſic quam φοινικὴν
Lib.3.Hiſt. cap.12. Theophr. dixit, Plinius interpretatus eſt, Gaza ineptè Punicam) à Phœnice quæ
Lib.13.ca.5. Syriæ pars eſt, dicitur, à qua Syria, etiam Syriaca, quod illic naſcatur, & ea, qui
Theoph.li.5 Hiſt.ca.9. Phœnicen & Syriam incolunt, ad nauium fabricam vtantur Pini vice. Cedrela-
Ibidem. te quoque nuncupatur, quia proceritate τὴν ἐλάτην, id eſt abietem æquat. Den-
Cap.8. drolibanus in Geoponicis. Arabes *Serbin*, Galliæ *Cedre*, Italicè *Cedro*, Hiſpan.
L[illegible].c.17. *Cedro*, Græci κέδρος. Cedrus Lycia eſt, quam Oxycedrũ etiam appellant, Theoph.
Lib.1.Hiſt. cap.& li.6. κεδρίδα, Gaza Cedrulam. Quodam tamẽ loco κεδρίας pro κεδρίδος mendoſè legi-
Cauſ. c.21. tur, quod Gaza cùm non animaduertiſſet, Cedrias conuertit. Cedrides mul-
Lib.1.Hiſt. cap.16. titudinis numero ſunt Dioſcoridi, & Galeno, Oxycedri baccæ. Cùm igitur hæc duo ſint Cedri genera, Dioſcorides, vt in ſincerioribus & incorruptioribus libris reperitur, κέδρος, inquit, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται· ἡ δὲ λεγομένη κεδρὶς, vel vt alij, ὀξύκεδρος, vel κέδρος μικρὰ, φύλλα καὶ κάρπον ἔχει ὥσπερ ἄρκευθος, μύρτου μέγεθος, περιφερῆ. Vel, vt ex Codice Catacuz. Conſtantinop. legit Mat-
Li.1.Dioſc. cap.89. thiolus: Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. κάρπον δὲ ἔχει ὥσπερ κυπάρισσος, μακρότερον μὲν παρὰ πολύ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ, ἀκανθώδης ὥσπερ
Lib.7.ſim. ἄρκευθος, φέρουσα κάρπον μέγεθος μύρτου, περιφερῆ. Rectè etiam Galen. Cedrum duplicẽ eſſe prodidit. Vnam fruticoſam ſimilem Iunipero, alteram arborem magnam. Vtrique Cedro folium Iunipero ſimile eſt, ſed durius, acutius, ſpinoſius Oxyce-
Lib.3.Hiſt. cap.12. dro. Præterea vtraque ὑψηλοφυεστέρα ἐστιν ἡ ἄρκευθος, ſic enim in Theophr. legendum, id eſt procerior eſt quàm Iuniperus. Sed præſtat ipſas ſigillatim delinea-
Forma Cedri Phœn. re. Cedrus Phœnicia, ſiue Syria, radicibus multis & craſsis nititur, non altè deſcendentibus (quod rationi conſentaneum eſt in ſaxoſis & aſperis huius arboris natalibus) ſed per ſummam terram vagantibus, caudice recto, maximè

procero,

procero, alias quaſuis arbores ſupereminēte, ab imo ſurſum verſus graciſceſcente arbore, vt eminus conſpicientibus metæ modo turbinata appareat, quoniam rami inferiore trunci parte latè circumfuſi, & in orbem procul ab arbore expatiantes, quo propiùs ad faſtigium acceditur, eo minores breuioréſque ſunt. Cortice eſt glabro, & quaſi arte polito, præſertim ſuperne (nam in annoſis & vetuſtis rimoſus eſt, & ſcaber in ima caudicis parte, ad primum vſque ramorum ordinem) tenui, cinereo, cum vnguibus ſcalpitur, virente, cum profundiùs vulneratur, rubro. Rami non quidem proni, ſed ſubrecta diuiſura ad cælum tendentes, pœnè ſtatim ab radice, veluti brachia tranſuerſim lateribus inhærent, arborem ad ſcandendum facilem præbentes, vt ſi quis in primos ſubſilierit, ad verticem vſque facilè poſsit euadere. Ij licet vndique ſtipitem ambiant, ſinuoſo tamen quodam flexu truncum aſpici permittunt, & ſurſum maiores repandi oneri quidem pertinaciùs renituntur, at ſi quis plicet, valido crepitu fragiles vno ictu diſsiliunt. Minores autem pectinatim filicis modo in maioribus digeruntur. Folia huic ſunt Laricis, nunquam decidentia, breuia, anguſta, crebra, ſummo mucrone rigidiuſcula, non tamen aculeata, ex quouis ſurculorum tuberculo ſimul numeroſa, vt interdum quadragena, vel quinquagena ex vno nodo prorumpant, ita per ſurculum diſpoſita, vt tandem extremum ſurculi verticem coronantia pictorum penicillum referant, odorata, ſubacida, & cum amaroris pauxillulo adſtringentia. Conos fert hæc Cedrus recta cælum ſpectantes, quod huic & Abieti peculiare eſt, Pineis graciliores, Abiegnis craſsiores, maiores, duriores, quinûm vel ſenū digitorum longitudine, ſubfuluos, obtuſos, compactili ſquamarum ſtrue coagmentatos, ramis ſic hærentes, vt non niſi abſtracto ſecum rami fruſtulo reuellantur. Porrò hi dum hiantes recluduntur, ſubeunte rore ac pluuia madeſcunt, & finduntur, túmque relicto ac nudato pediculo firmo, qui per medium coni traducitur, circumſtantes ſquamæ defluunt, ſed hoc non niſi poſt biennium: anno enim vt matureſcant opus eſt. Hunc pediculum malè Bellon. ſcribit vocari haſtulam à Plinio, cùm illic aſſula legatur, non haſtula, & Cedri nulla fiat mentio, ſed Piceæ. Verba Plinij hæc ſunt. Aperitur Picea à parte ſolari, non plaga, ſed vulnere ablati corticis, cum plurimùm bipedali hiatu, vt à terra cubito cum minimùm abſit. Nec corpori ipſi parcitur, vt in cæteris, quoniam aſſula in fructu eſt. Semen fert Abieti ſimile, vinaceo magnitudine par, guſtu dulce, quale Pini eſt, oleoſo quodam ſucco præſtantiſsimi odoris circumfuſum. Ex hac Cedro Phœnicia duplex reſina, ſiue Cedria colligitur, vna liquida Abietis reſinæ ſimilis, quæ manat ex tuberculis in caudicis adhuc tenello, nec dū rugoſo corticе multis, quæ adacto cornu, vt in Abiete fit, ruſtici pertundunt. Alteram dureſcentem, ac in arbore ipſa coëuntem Cedri ſponte ſua ſudant. Manſa dentibus tam pertinaciter adhæret, vt vix auellatur. Naribus admota odore ſuaui delectat, & tanquam fraga redolet, quod Dioſcoridi planè aduerſatur, à quo βαρεῖα τῇ ὀσμῇ, id eſt grauis odoris Cedria eſſe dicitur. Sed locum hunc ex vetuſtiſsimo Codice manuſcripto Matthiolus emendauit, in quo legitur, εὔτονος τῇ ὀσμῇ, id eſt vehementis odoris, ſeu vehementer odorata, cui adſtipulatur Verg.

Plin. lib. 16. cap. 21.

Lib. 1. de Conif.

Lib. 16. c. 12.

Lib. 1. c. 89.

Lib. 7. Aen.

Vrit odoratam nocturna in lumina Cedrum.

Id ante Matthiol. Marcellus animaduertit, validi odoris eſſe Cedriam interpretatus. Dicitur Cedria Gale. κεδρέα, Arabibus *Kitran*, & *Alkitran*, de qua Bellonij opinio à Matthiolo reprehenditur, & merito quidem. Etenim Cedriam ex qualibet reſiniferarum materia, modò pinguis ſit, promiſcue fieri tradidit: nempe, ex Larice, ſi materia pinguis ſit, Cedriam manare, ex Cupreſſo, Betula, Iunipero, eaſdémque vires, quas veteres veræ Cedriæ, defuncta, ſcilicet

Ibidem.

Lib. 7. ſim.

corpora conſeruandi, & viuentia corrumpendi, iis tribuere videtur, & in eam opinionem Plinij verbis adductus, ſcribentis Picem in Syria Cedrium vocari. *Lib.16.c.11.* Locus eſt eiuſmodi. Pix liquida in Europa è teda coquitur naualibus muniédis, multóſque alios ad vſus. Lignum eius conciſum furnis vndique igni extra circundato feruet. Primus ſudor aquæ modo fluit canali. Hoc in Syria Cedrium vocatur, cui tanta vis eſt, vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur. Ex quibus id ſolum intelligi poteſt Syros liquorem illum qui primus ex Cedri aſſulis fluxerit, Cedrium vocaſſe, quia ex Cedro tantum picem coquebant, vt in Europa ex teda. Cedri itaque auctore *In li.1.Dioſcor. ca.de Ced.* Hermolao, modò Cedri magnæ Pix, modò Cedri reſina vocatur, quæ nihil eſt, ſi propriè loquendũ ſit, quàm cruda Cedri lacryma: Cedrium verò ſuccus Cedri eſt, è teda eius conciſa & accẽſa in furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali. Nam ſequens Pix iam eſt, non Cedrium. Sed confundũt auctores, nunc pro reſina, nunc pro ſudore tedarum, nunc pro Pice Cedriam & Cedrium vſurpantes, interim pro oleo Cedrino, quod Cedrelæon ex malis *Lib.15.ca.7.* Cedri, vt ait Plinius, appellant. Omnibus enim iis quanquam diuerſis, eadem *Locus.* natura ineſt. Cedrus Phœnicia gignitur in editis, niuoſis, & gelidis montibus, Amano, Tauro, Libano, vnde ramos ex quibus vnum hîc appictum videtis, adferendos curaui, amici cuiuſdam oneraria naue ex Tripoli reuertente, non in quauis montium parte, ſed riguis & humidis, niuéque ferè ſemper obrutis eorum crepidinibus, & præcipitiis, in opacis conuallibus, propè tor- *Lib.5.ca.9.* rentium margines. Theoph. In Syriæ montibus Cedri admiranda longitudine ſpectantur, tantáque craſsitudine, vt ſint quæ trium hominum vlnas com- *Li.16.c.40.* plectentium impleant. Plin. In Ægypto & Syria reges inopia Abietis Cedro ad claſſes feruntur vſi. Maxima ea in Cypro traditur, ad vndeciremem Demetrij ſucciſa. 130. pedum, craſsitudinis verò ad trium hominum complexum.

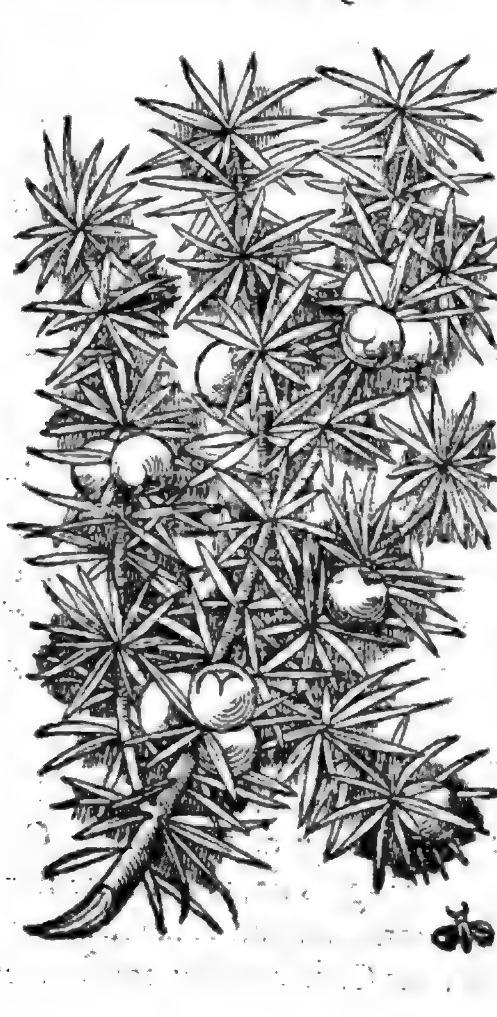
Forma Oxycedri.

Lib.3.Hiſt. cap.12.

Lib.13.ca.5.

Ibidem.

OXYCEDRVS.

Oxycedrus, ſiue Cedrus Lycia, Cedro Phœnicia minor, Iunipero maior, radices laxas & raras per ſummam tellurem diſpergit, cortice Cupreſſum emulatur, vt ait Theophraſt. non ſemine, vt malè Plin. Iuniperi modo, eodem Theophraſt. auctore, nodoſam, diſtortam, in alas multas diuiſam materiam habet, & in ea cor rubrum. A Iunipero tamen differt, quod Iuniperi materies parua ſit, inodora, minimè denſa, cùm exciſa fuerit ſtatim putreſcens, Oxycedri verò tam ſpiſſa, vt maxima ex parte corde conſtet, putredini non obnoxia, odore grato. Sic enim locus *Ibidem.* is Theophraſti ex integrioribus libris eſt emendandus: ὀζώδη δὲ ἄμφω (Iuniperus, ſcilicet, & Oxycedrus) καὶ πολυμάσχαλα, καὶ ἐπεστραμμένα ἔχουσι τὰ ξύλα. μᾶλλον δὲ ἡ ἄρκευθος ἣ ἔχει ἔχει μήτραν, καὶ πυκνὴν, καὶ ὅταν κοπῇ ταχὺ σηπομένην. ἡ δὲ κέδρος τὸ πλεῖστον ἐγκάρδιον καὶ ἄσαπές, &c. Folia huic ſunt Iunipero ſimilia, ſed duriora, acutiora, ſpinoſiora. Baccas fert Iuniperinis ſimiles, initio viri-

des,

des, deinde flauas, poſtremo rufeſcentes. Theoph. κάρπος δὲ ὁ μὲν τῆς κέδρου ξανθὸς, μύρτου μέγεθος ἔχων, εὐώδης, ἡδὺς ἐσθίεσθαι id eſt, Oxycedri fructus flauus eſt, myrti magnitudine, odoratus, eſu ſuauis, non vt Gaza conuertit, odoratus pulcher, guſtatúque ſuauis. Is eſt in arbore ſua perpetuus, vt antecedentem nouus occupet, vel vt narrant Arcades tres ſimul fructus habet. Vnum proximè exacti anni, nondum maturum, alterum hunc annum proximè exactum antecedentis, iam maturum & edulem, tertium nouum, iam prodeuntem. Hos fructus ſiue baccas κεδρίδας etiam à Dioſco. & Galeno dici quid prohibet? Nam maioris Cedri fructus ſunt coni, quibus quæ περὶ τῶν κεδρίδων ſcripſerunt auctores illi competere vix poſſunt, neque in iis incluſo ſemini, quod σπέρμα, opinor, vt & Plinius ſemen, vel πυρῆνα appellaſſent, non fructũ, neque baccas. Plin. de vinis factitiis loquẽs. E fruticũ verò genere inquit, Cedri vtriuſque, Cupreſsi, Lauri, Iuniperi, Terebinthi, Lentiſci, Baccas aut lignũ muſto decoquunt. Quo in loco animaduertendum Plinium oſcitanter vinum ex vtraque Cedro dixiſſe pro Cedrino, & Cedrite, quorum alterum fit ex Oxycedri baccis, alterum è Cedria. Eodem ex loco Dioſcorid. ſcriptura de iiſdem vinis factitiis ſic emendanda. γίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν μειζόνων κέδρων οἶνος. Quem ille κάρπον, Plinius Baccas appellauit, cui conſentiunt quæ mox in Dioſc. ſequuntur. γίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ τῶν ἀρκευθίδων καρποῦ ὁμοίως τῷ κεδρίτῃ. Fit etiã vinum è Baccis Iuniperi, non aliter quàm Cedrites. Quod verò Dioſcor. ſcribit, κεδρίδες δὲ καλοῦνται οἱ ἐξ αὐτῆς καρποί, in pleríſque exemplaribus Aſteriſco notatur, qui falſi locum ſuſpectũ eſſe ſignificat, vt omnino legẽdum putem, κεδρίδες δὲ καλοῦνται τῆς ὀξυκέδρου καρποί. Quod ſi quis vulgatam lectionem mutare nolit, Cedrum hîc minorem intelligemus, & eius Baccas Cedridas, quemadmodum in Galeno, cùm ſcribit Cedridas fructus eſſe Cedri, ſicut alio in loco perſpicuè vſurpat, cùm ait, Cedridas nominant Cedri fructum, qui colore & figura fructui Iuniperi eſt ſimilis. (Subflauus enim eſt ac rotundus,) diſsidet autem ab eo acrimonia. Nec multùm abeſt, quin fructus hic ex genere ſit medicamentorum, quæ nullum præbent corpori alimentum, niſi quis aqua ipſum macerarit. Quinetiam vt fructu Iuniperi durior eſt ac ſiccior, ita profecto exilior, vt nihil ille habeat aromaticum. Perſpicuũ autem eſt, quod & ſtomachum valde mordet, & capiti dolorem infert, niſi quis ipſum parciſsimè ſumpſerit. Hæc Galen. quæ de Baccis Cedri minoris, ſiue Oxycedri, non de conis Cedri maioris intelligenda quis non videt? Gaudet Oxycedrus ſaxoſo & frigido ſolo. Fundi tautẽ gummi durum, pellucidũ, maſtiches tam ſimile, vt hac ferè ſola nota internoſcatur, quod maſtiche manſa in ore coit, ac ſpiſſeſcit, Oxycedri verò gummi, in tenuiſsimum puluerem friatur, nec cogitur. Id gummi, vt & Iuniperi, vulgus Vernicẽ appellat. Præterea ex Oxycedri lignis aſſulatim conciſis, toto Maſsilienſi tractu paſtores & ruſtici picis liquidæ genus, de quo idoneo loco dicetur, nigrum videlicet ac fœtidum liquorem oleoſum eliciunt, quem ſua lingua corrupto Cedri vocabulo *Huille de Cade* nominant, ad ſcabiem canum & pecorum, ac cimices necandos præſtantiſsimum, ſed odoris planè abominandi. Matthiolus tria Cedri genera depinxit, ac declarauit, Cedrũ maiorem mõtis Libani, ſiue Cedrelatẽ, quam ille breuius, nos fuſiùs deſcripſimus, iiſque addidit quæ de ipſa in Plinio & Theophr. ſcripta paſsim reperiuntur: Cedri minoris genera duo: Phœniciam folio Iuniperi, ſed duro, acuto, ſpinoſo, quæ & Oxycedrus appellatur. Lyciam cui folium eſt minus, denſius, multo minus aculeatum, quæ paruam Iuniperum quodammodo refert, corticéque obducta eſt rubro, & ramos emittit lentos, vitilium modo. Vtraque, inquit, omni tempore fructum fert, ſed Oxycedrus maiorem, ac pulchriorem. Frequentiſsima, inquit, naſcitur in Iſtria, & in quibuſdam Iapidiæ locis,

Ibidem. Lib. 13. ca. 5. Li. 14. c. 16. Lib. 5. c. 45. Lib. 1. c. 89. Li. 2. Alim. *Locus.* Ibidem. *Genera.*

Iunipero admodum ſimilis, nec niſi fructu diſtans, maiore, rubente, dulci. Lycia in quibuſdam Morauiæ montibus, cuius folia ſi digitis terantur, odorem ſuauiſsimum ſpirant, illi ferè ſimilem qui in Pinorum Strobilis percipitur. Baccæ multo quàm Phœniciæ minores ex ramuſculorum ſummitatibus prodeuntes, primò virides, deinde flaueſcentes, poſtremò cùm maturæ fuerint, rubentes. Odoratæ ſunt, & guſtui ſubamaræ. Harum primam Cedrum Phœniciam, ſecundam Cedrum Lyciam ſiue Oxycedrum eſſe ex Theophraſto ſatis mihi videor demonſtraſſe: tertiam raram ſanè & egregiam plantam in Morauiæ montibus naſcentem, quidam Thyiam Maſsilienſium eſſe putant, negligentius depictam, de qua poſthac tractabitur: alij Thyiæ

Li.2.de Conif. genus à Maſsilienſi diuerſum. Similiter Cedrus Phœnicia Bellonij vera Oxycedrus eſt, ſiue Lycia Cedrus: eiuſdem Lycia Cedrus Thyæ genus eſt

Lib.6.c.83. Baccis rubris inſignis. Hos inſecutus Dodon. aliam eſſe Cedrum maiorem ſcribit, aliam minorem. Maiorem Cedrelaten & Cedrum Coniferam vocari: minoris duo eſſe genera, vnum, quod folio eſt aculeato, veluti Iuniperus, alterum, quod folio eſt minimè aculeato. Hoc Cedrum Lyciam vocat, quam Thyæ genus eſſe iam dixi: illud Oxycedrum, ſiue Cedrum Phœni-

To.2 de pl. cap.5. ciam, quam ego Cedrum Lyciam veram, ſiue Oxycedrum eſſe oſtendi. Lonicerus Cedri magnæ, paruæq; ſeu Oxycedri figuras, vires, vſúmque commiſcet, ac confundit. His tenebras offudit Plinius, qui velut aliud agens, imo oſcitans admodum, Cedri differentias ex Theophr. exſcripſit. Iuniperi

Lib.13.ca.5. ſimilem habent Phœnices, & Cedrum minorem. Duo eius genera Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, ſpinoſum habet, Oxycedrus vocatur, ramoſa, & nodis infeſta. Altera odore præſtat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem ſapore. Item: Maioris Cedri duo genera. Quæ floret fructum non fert: frugifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius Cupreſſo ſimile. Quidam Cedrelaten vocant. Et mox. Cedro ſimilis eſt in Arcadia arbor: in Phrygia Frutex vocatur. Hæc Plinius, qui primùm contra Theophraſti ſententiam ſcripſit, minoris Cedri duo eſſe genera, maioriſq; totidem, & Phœnicibus Cedrum minorem eſſe Iuniperi ſimilem. Nam cùm ille duo duntaxat quorundam ſententia Cedri genera conſtituiſſet, τοῖς ἐν τῇ ἴδῃ, id eſt Idæ incolis, non Phœnicibus vnicum genus eſſe ait Iunipero ſimile, quæ Oxycedrus nominatur: quarum Iuniperi, ſcilicet & Oxycedri ſimilitudinem, diſsimilitudinémque, deinde fuſius perſequitur, Has quam negligenter Plinius confuderit, expendamus. Ramoſa, inquit, Oxycedrus, & nodis infeſta. Theophr. ὀζῶδη δ᾽ ἄμφω, καὶ πολυμάχαλα, καὶ ἐπεστραμμένα ἔχοντα τὰ ξύλα: id eſt, nodoſam Iuniperus & Cedrus, in multáſque alas diuiſam, & contortam materiam habent. Altera odore præſtat. Quaſi verò altera inodorata ſit. Duas enim Cedros minores hîc à Plinio comparari declarant præcedẽtia. Duo eius genera, &c. At quæ ſequuntur, fructum ferunt, &c. Theophr. καὶ ἡ μὲν τῆς κέδρου, ὕλη, ſubaudi, εὐώδης, ἡ δὲ τῆς ἑτέρας οὔ. id eſt, Cedri materia odorata, Iuniperi verò minimè. Et, maioris Cedri duo genera. Quæ floret fructum non fert: Fructifera non floret. Vnicum maioris Cedri genus eſſe iam oſtendimus, quæ in monte Libano prouenit, floréſque vt Picea: baccas autem non producit, ſed Conos. Oxycedrus autem ſiue Cedrus Lycia, ſiue Cedrus minor non floret, ſicuti nec Iu-

Ibidem. niperus auctore Theophr. ſed baccas fert. Quare ſunt qui hunc Plin. locum ſic legant. Quæ floret baccas non fert, baccifera non floret, id quod verum eſt. Semen eius, ait Plin. Cupreſſo ſimile. Theophr. τὸν δὲ φλοιὸν ὅμοιον δοκεῖν κυπαρίττῳ, τραχύτερον δέ. id eſt, corticem Cypariſſo ſimilem videri, ſed ſcabriore.

Sequitur in Plinio, Cedro ſimilis eſt in Arcadia arbor, in Phrygia frutex vocatur, perperam: ſic enim Theophraſt. οἱ δὲ μονοειδῆ, καθάπερ οἱ ἐν τῇ Ἴδᾳ: alij vnicum genus eſſe dicunt, vt Idæ montis incolæ. De Cedrorum & Cedridum *Vires.* viribus hæc Dioſcorides. Cedriæ vis ineſt, vt defuncta corpora conſeruet, & Ibidem. viuentia corrumpat, qua ex cauſa mortuorum vitam aliqui appellauêre. Veſtimenta quoque & pelles eximia calefaciendi & ſiccandi dote corrumpit, magni ad ocularia medicamenta vſus. Quippe illita oculis claritatem affert, albugines & cicatrices detergit, inſtillata autem cum aceto vermes aurium necat: cum Hyſſopi decocto infuſa ſonitus, ſibilóſque ſedat: cauis dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem facit cùm ex aceto colluitur. Quod verò ſequitur, Perunćto ante coitum genitali abortiuum fieri conſtat, non rectè conuertit Ruell. non ad Dioſcorid. ſed ad Plinij ſenſum potius accommodans. Sic enim ſcribit. Portentum eſt quod tradunt, abortiuum fieri Li.24. ca.5. in venere ante perfuſa virilitate. Ille verò ſic. περιχρισθέντα δὲ αἰδοίῳ πρὸ τῆς συνουσίας ἀτόκιον ἐστί, id eſt, Cedria ante coitum genitali circumlita conceptionem impedit, & ſpem partus adimit, id enim ſignificat ἀτόκιον, quod Cornar. & Embl. 84. And. Lacu. bene annotarunt. Pergit Dioſcor. Anginæ ea perunguntur, tonſil- lib.1. in annot. in Dioſcor. larum inflammationibus auxilio eſt, lendes pediculóſque illitu enecat, ceraſtæ morſibus cum ſale impoſita ſubuenit, contra hauſta Leporis marini venena in paſſo ſumpta auxiliatur: in elephantia, aut linćtu, aut perunćtione proficit, pulmonum vlcera purgat, & ſi cyathus eius ſorbeatur, perſanat. Vermes & tineas ſubter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à Cedria ſeparatum, dum coquitur, velleribus ſupra halitum eius expanſis, vt in pice, eiuſdem ad omnia vſus: priuatim viriliter perunćtum ſcabiem quadrupedum, canum, boúmque perſanat, inhærentes ricinos enecat, vlcera quæ ex tonſura acceperunt, ad cicatricem perducit. Cedrides calfactoriam vim habent, ſtomacho aduerſantur, auxilio ſunt tuſſi, conuulſis, ruptis, ſtranguriæ, menſes ciunt ex polline piperis poti: contra hauſtum leporem marinum in vino ſumuntur: ſerpentes fugantur perunćto ex adipe ceruino, aut medulla corpore: in antidota adduntur. Hæc à Galeno ſunt dilucidius explicata. Vtraque Cedrus ait, calidæ ſiccæq; temperaturæ eſt, tertij quodammodo ordinis in vtroque. Cæterùm Cedria (vocatur ita Cedri oleum) quartum etiam ordinem videtur attingere, admodum calida ſimul & tenuium partium. Mollem itaque carnem promptè, ac citra dolorem putrefacit, ſicut alia omnia, quæ cum eiuſdem ſint in calefaciendo ordinis, adiunćtam etiam habent ſubſtantiæ tenuitatem. At in duris pluſculo tempore & vix effećtum poteſt conſequi. Porro talia omnia medicamenta vocantur Septica, & Septa, ſed inter ſeſe maioris minoríſque ratione diſsident. Eſt autem in hoc genere medicamentorum ex primo & infirmiſsimo ordine Cedria: plæráque enim eorum admodum ſunt efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt, at Cedria exſiccat, ſimúlque à corruptione tuetur corpora demortua, vtpote humiditates eorum depaſcens, cæterùm ſolida corpora haud attingens. At in viuentibus calor ipſe qui in corporibus eſt, Cedriæ vires adaugens, cauſſa efficitur, vt teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, ſi cum tanta polleat potentia, lendes, pediculos, & tineas, & in auribus vermes interficere poſsit, tum fœtum quidem viuentem interimat, mortuum autem eiiciat, ſicut ſanè etiam ſemen corrumpit, coitus tempore pudendo circumlita. Proinde conceptui aduerſum eſt medicamentum, ſi ſic vtaris, nulli ſecundum. Alia quidem multa eiuſmodi particulatim efficit. Itaque argumentum eſt ipſum valenter

excalfacere, ſicut vbi dentium foraminibus inſtillatur. Siquidem dolores
eorum mitigat, & ipſos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices,&
viſus hebetudini ab humorum craſsitudine ortæ medetur. Porrò quod eius
eſt pinguiſsimum, & ad vnguem oleoſum, ſuſpenſis ſupra eam dum coqui-
tur lanis exceptum, ac collectum, tota Cedria tenuius quidem eſt, ſed mi-
nus acre, quanquam non minùs excalfaciens. Quare illa craſsior & morda-
cior eſt, maiore aperiendi facultate prædita. Itaque vulnera irritat, phlegmo-
náſque in illis excitat. Oleoſa verò illa Cedria adeo clementibus eſt viribus,
vt plebeij experientia docti, ouibus tondendo illata à forfice vlcera illitu ſa-
nent, ſicut etiam pice humida. Vtuntur etiam ea ad ouium ſcabiem, & ad ri-
cinos. Cedrides moderatiores vires obtinent, adeo vt comedi poſsint. Si ta-
men liberalius iis vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morſum in
Lib.24.c.5. ventre efficient.Plinius inquit eadem magna ex parte,quædam aliter tradidit.
Cedrus magna dat picē, quæ Cedria vocatur, dentium doloribus vtiliſsimam:
frangit enim eos,& extrahit, dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fie-
ret, diximus, magni ad lumina vſus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta
corpora incorrupta æuis ſeruat, viuentia corrumpit, mira differentia, cùm
vitam auferat ſpirantibus, defunctis pro vita ſit. Veſtes quoque corrumpit,
& animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio vtendum,
neque in cruditatibus, quod ſuaſêre aliqui,guſtandum. Dentes quoque col-
luere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati, aut vermibus aurium inſtil-
lare. Portentum eſt quod tradunt, abortiuum fieri,in venere ante perfuſa viri-
litate. Phthiriaſes perungere eo non dubitauerim, itémque porrigines. Sua-
dent & contra venenum marini leporis bibere in paſſo. Facilius in Elephan-
tiaſi illinatur. Vlcera ſordida, & excreſcentia in iis, auctores quidam, &
oculorum albugines caliginéſque inunxere eo,& contra pulmonis vlcera cya-
thum eius ſorbere iuſſerunt: item aduerſus tineas. Fit ex eo & oleum, quod
Piſſelæon vocant, vehementioris ad omnia eadem vſus. Cedri ſcobe ſerpen-
tes fugari certum eſt, item baccis tritis cum oleo, ſi qui perungantur. Cedri-
des hoc eſt fructus Cedri tuſsim ſanant, vrinam cient, aluum ſiſtunt, vtiles
De natur. ruptis, conuulſis, ſpaſticis, ſtranguriæ, vuluis, admoti: contra lepores mari-
mulieb. nos, eadémque, quæ ſupra, collectionibus, inflammationibúſque. Hippocra-
Lib.2. de tes Cedrum Creticam in vino coctam in vteri exulceratione infundere præ-
morb.mul. cipit, & Cedri ramenta ſuffire.Idem vinum Cedrinum bibendum præſcribit,
Lib.5. quum vteri velut ad viſcera conuerſi ſtrangularint. De vino autem Cedrino
Lib.16.cap. 40.39. & Cedrite, vide Dioſcor.Cariem vetuſtatémque non ſentit Cedrus, auctore Pli-
nio. Cedri oleo peruncta, materies, inquit, nec tineam, nec cariem ſentit. Qua-
Lib.3. Reg. re ſimulacra deorum ex Cedro factitabant. Salomon templum Domini con-
cap.6. camerauit lignis Cedrinis. Templi Epheſiæ Dianæ, quod tota Aſia extruente
Plin.Ibid. quadringentis annis peractum eſt, tectum ex Cedrinis trabibus fuiſſe conuenit.
Memorabile & Vticæ templum Apollinis, vbi Numidicarũ Cedrorum trabes
durant, ita vt poſitæ fuerant prima eius vrbis origine, annis mille centum octo-
Lib.13. c.13. ginta octo. Numæ etiam libros chartaceos duraſſe ad annos quingẽtos trigin-
ta quinque, terræ infoſſos narrat Plinius, quòd Cedrati eſſent. Ab hac materiæ
arboris æternitate. Digna Cedro dicũtur, quæ immortalitate digna eſſe iudicã-
tur, atque eiuſmodi, vt poſteritati conſecrari debeant. Horatius. *Speramus car-*
Theophr. *mina fingi Poſſe linenda Cedro.* Item Perſius. *Et Cedro digna locutus.* Auſonius ad Li-
lib.5.Hiſto. bellum. *Huius in arbitrio eſt ſeu te iuueneſcere Cedro, Seu iubeat diris vermibus eſſe cibum.*
cap.8. Cedrus etiam ad naues fabricandas aptiſsima, & ad ædium tecta perutilis. Ri-
Plin.lib.16. cap.40. mam fiſſurámque non capit, neque etiam clauum tenet.

PINVS ET PICEA CAP. XII.

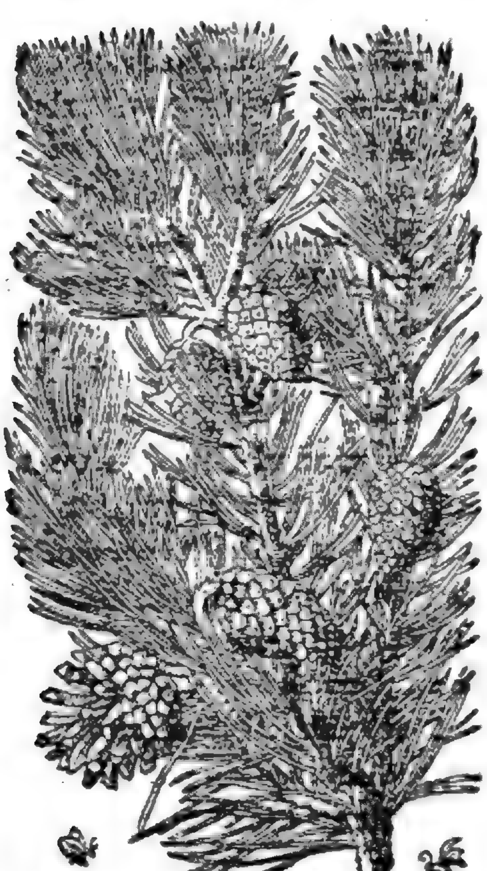
PInvs à Theophr vt ego equidem cum Matthiolo ſentio, πεύκη dicitur, Picea πίτυς. Contrà multi, in quibus eſt Bellonius, πεύκην, Piceam, πίτυν Pinum interpretantur, quadam fortaſſe nominum vicinitate ducti, quam habet πεύκη cum Picea, & πίτυς cum Pinu. *Nomina*
Sententiam noſtram multis rationibus confirmare nos poſſumus. Teophraſt. Lib.3.Hiſt.
τῆς πεύκης nucem στρόβιλον appellat, quæ vox, eorum qui Galenum, alióſque Græ- cap.10.
cos auctores Latinos fecerunt, teſtimonio, nucem Pineam ſignificat. Galen.
Nux Pinea boni ac craſsi eſt ſucci, multúmque nutrit, non tamen facilè coqui- Li.2. Alim.
tur. Appellant autem nunc Græci ipſam non κῶνον, ſed στρόβιλον. Alibi. His craſ-
ſior nec ipſe mali ſucci nucleus pineus, ideſt ὁ κῶνος, quem veteres etiam ſtrobi-
lum dixêre: ac rurſum: Coni fructus, quem quidam Coccalon nuncupant, & Li.de bon.
ſtrobilum, eſculentus eſt, ſed nutrimentum coctu difficile præbet, quod de & mal.ſuc.
Piceæ fructu (πίτυος enim nucem etiam κῶνον idem Theophr. appellat) intelligi Li.7.ſimpl.
non poteſt, cum is edulis non ſit, eodem Bellonio auctore. Adhæc Theophr. Ibidem.
τῆς πεύκης duo conſtituit genera, ſatiuum, & ſyluestre: at Piceam nullus vnquam Li. de Cau.
opinor, in hortis cultam vidit, Pinum vident omnes. Præterea τὴν πεύκην in Idæ- ca.de pinu. Ibidem.
am, & maritimam, idem diuidit, quæ duo Pinorum genera nobis nota ſunt,
Picearum verò minimè, quas non niſi in frigidis, niuoſis, & excelſis montibus Ibidem.
naſci, nunquam in maritimis, compertum omnes habent: poſtremò picem co-
pioſam ἐκ τῶν πευκῶν fieri ſcripſit Theophr. atque earum proprium eſſe, vt in te-
dam abeant: at nobis perſpicuum eſt ex pinorum noſtrarum, nom Picearum,
aſſulis, tedáque, picis copiã maximam in montibus Galliæ noſtræ, atque etiam
aliis colligi. His adiungimus Scribonij Largi teſtimonium ſic ſcribentis: reſi- Comp.201.
næ Pityinæ, ideſt ex Picea arbore. Verùm ſi quis ad conuellendam ſententiam
noſtram locos aliquot Plinij curioſiùs conſectetur, ex quibus hæc nomina ali-
ter ab eo vſurpata eſſe oſtendat, huic reſpondemus arbores omnes coniferas
Plinio non bene notas fuiſſe, atque has Romano, vt ait de ſe iudicio diſcreuiſſe. Ibidem.
Id, vel ex eo probari poteſt, quod τὴν πίτυν quidẽ Piceam, ſed τὴν πεύκην, Laricem Lib.16.c.10. Theophr.
interpretatus eſt Theophr. πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνειν, τὴν Lib.3.Hiſt.
πίτυν δὲ φασί τινες ἀναβλαστάνειν, ὥσπερ καὶ εἰς λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ πυῤῥαίων ὄρους. cap.3. Li 16 c. 139.
Plin. ſic. Larix vſtis radicibus non repululat, Picea repululat, vt in Leſbo accidit, Lib.16.c.21.
incenſo nemore Pyrrhæo. Item alibi, τὴν αἰγίδα τὴν καλουμένην θήλεια τῆς πεύκης Lib.1.Hiſt.
ἔχει. Plinius. Larix fœmina habet quam Græci vocant ægida. Alio in loco πίτυν cap.15.
pinaſtrum videtur is conuertiſſe. Sylueſtrium generis folia non decidunt Abi-
eti, Larici, Pinaſtro. Theophr. τῶν δὲ ἀγρίων ἀείφυλλα ἐλάτη, πεύκη, πίτυς: ſed hac
in re fides Plinio adhibenda non eſt. Larix enim nuſquam in Græcia naſcens,
Athenienſi Theophr. ignota fuit, neque, ſi nota fuiſſet, Laricem quæ ſimplex
eſt, ac vnius generis, in tot differentias diſtribuiſſet. Quare ſatis ſuperque me
probaſſe confido Theophraſti πεύκην Latinorum Pinum eſſe, quæ Arabibus *Se-
nabar*, dicitur, Gallis, *Pin*, Italis, & Hiſpanis *Pino*, Germanis, *Hartzbaum, Fichtem-
baum, & Pynholtz*, Anglis, *Pynetre*, Belgis, *Pinap pelboom*, Bœmis *Borouuict*. Hui⁹ duo *Nomina*
ſunt genera Theophraſto auctore, Pinus ſatiua, & ſylueſtris. Pinus ſatiua pro- Lib.3.Hiſt. cap. 10.
cera arbor in caudicis ſummitate ramos multos producit, qui in ramulos alios *Genera.*
rotundos diuiduntur, foliis veſtitos denſis, capillamenti modo prætenuibus, *Forma.*
longis, firmis, aculeatis, ex candido virentibus, perpetuis. Nuces edit magnas,
ſolidas, veluti ex ſquamis duris compactas, altiſsimè à terra ſuſpenſas, ac in his
exiles nucleos, oblongos, lacunatis toris, ferruginea tunica obductos. Interior
nucleus tenui velatur tunica, flaui coloris, qua digitorum attritu facilè ſpolia-

PINVS SATIVA.

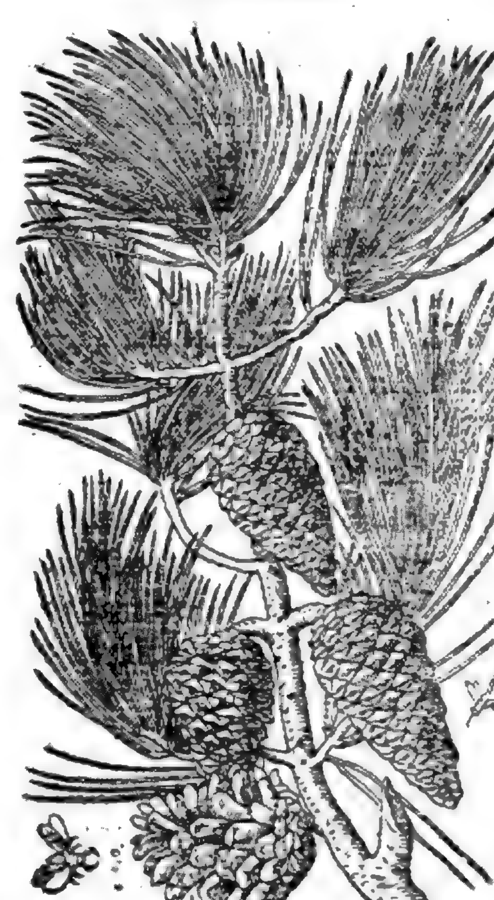

tur. Sapor illi dulcis ac iucundus: ſubſtantia pinguis, oleoſáque. *Nomina* Nuces has Græci κώνους, στροβίλους, κοκκάλους & κωνάρια vt dixi, nuncupant, Galli *Pommes de pin*, nucleos vero Pineos, *des pignons*. *Matt. ibid.* Materia pini rubeſcit, grauis eſt, & intus circa cor liquore quodam madet. *Locus.* Pinus hæc in Galliæ noſtræ hortis permultis colitur & perbella proceráque ſpectatur. Copioſa etiam in agro Rauennate reperitur, non lõgè ab Adriatici maris littore: atque etiam in alijs Italiæ locis, præſertim in cœnobiorum viridariis. *Genera. Pin. ſylu.* Syluestrem Pinum ſiue Pinaſtrum (Pinaſter enim, vt ſcribit Plinius, nihil aliud eſt quàm Pinus ſyluestris) in alia partimur genera. Aliam enim eſſe fructiferam nouimus, aliam ſterilem: Fructifera alia eſt Idaea, ſiue montana, alia maritima. Montana ſatiuæ ſimilis eſt, nuces edit ſimiles, ſolidas, ex ſimili ſquamarum congerie compactas, reſinoſas, odoratas. *Forma & Loci.* Huiuſmodi montanæ Pinus in multis Hiſpaniæ, & Luſitaniæ montibus creſcunt, adeo fructuoſæ, vt inde maxima nucũ Pinearum copia per totam Galliam diſtrahatur. Maritimæ prope foſſas Marianas non procul ab Vrbe Monſpelio permultæ proueniunt, in ſpatioſo Pineto

PINVS SILVEſtris fructifera.

PINVS Maritima.

Lib. 3. Hiſt. cap. 10. Pinearum nucum copia celeberrimo, ſupradictis ſimiles, niſi quod nux earum breuior, rotundior, celeriùs dehiſcit, auctore Theophraſto. Montanarum

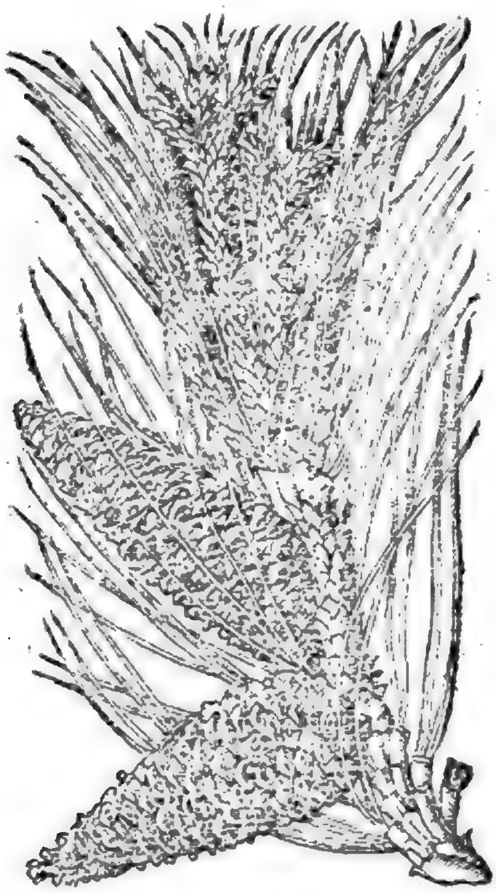
autem

autem amplior, longior, diutius in ſeſe compreſſa manet. Cauſa hæc eſt, quod in arenoſo ſolo maritimis parcius alimentum ſuppeditatur ideóque minor eſt, ac ſtrigoſior nux. Præterea ob maris afflatum, litus apricum, auſtri in maritimo tractu crebro flantis occurſum nux citius recluditur, non aliter quàm cum ab arbore decerptam igni admouemus vt aperiatur: contrà verò, largius alimẽtum montanis ſuggeritur, & montium aër natura frigidior, nuces ſeſe reſerare non ſinit, imò comprimit. Hæc cùm vera eſſe tum ratione tum experientia cõſtet, tamen Matthiolus (qui maritimarum Pinorum duo genera exhibet, nucum magnitudine, & exiguitate tantum differentium) quod obſeruationi noſtræ refragari videatur, ſcribit, Pinos ſylueſtres in maritimis Senenſibus fructum ferre ſpithamam longum, pyramidis figura, firmum, ſolidũ, nec facilè dehiſcẽtem: quæ verò in Ananiis Tridentiniſque montibus reliquis, ac in Bœmia, Morauia, Polonia proueniũt, fructum edere paruum, breuem, qui exſiccatus multum dehiſcat, & ex arbore decidat, idque euenire prouinciarum & regionum alia atque alia natura, & maritimarum Pinorum diuerſis generibus. At non rectè ille quidem cum maritimis fructiferis montanas ſylueſtres & ſteriles comparat, ſylueſtres enim montanæ, fructiferæ, cum maritimis, exemplo Theophr.

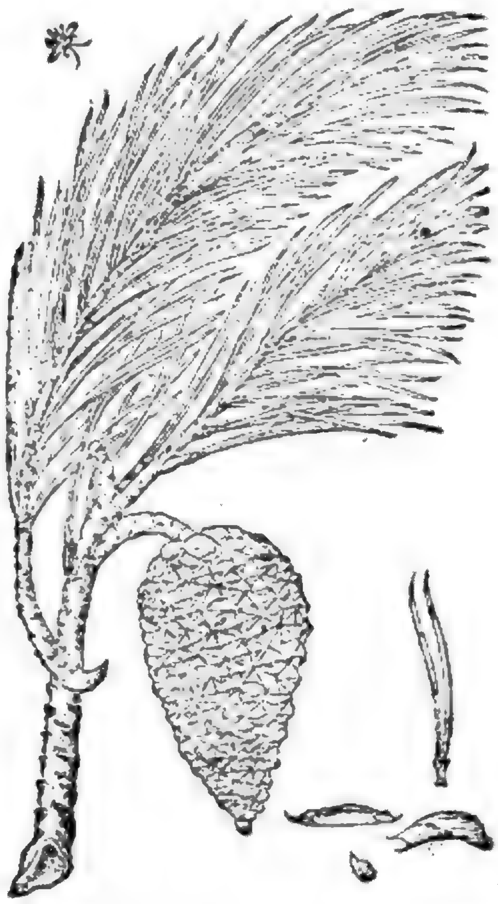
li. 1. Dioſc. cap. 74.

Ibidem.

PINVS Marit. altera.

PINVS Sylueſtris.

comparandæ potius fuerunt. Reliquæ differentiæ montanarum & maritimarum ex Theoph. hę ſunt Montana rectior, celſior, materiáque craſsiore eſt: maritima folio tenuiore, magis deciduo: cortice læuiore, vtiliſque ad coria, alterius verò minimè, Maritima ligno eſt validiore, mõtana ramoſa magis, & craſsior, vt dictum eſt, picémque copioſiorem fundit. Pinus ſylueſtris quam ſterilem vocamus, (non ideo quòd nullum edat fructum, Conos enim fert, ſed quia nuclei edules non ſint, nec cibis vtiles) radice nititur recta, pali modo humi defixa, lignoſa, foris nigra, guſtu acerba. Caudex eius ſæpè diſtortus ſubrubro cortice obducitur, ac ſeneſcens rimoſus, ſcaber, fungoſúſque efficitur. Ramorum cortex glaber, præſertim teneriorum, lauri modo liueſcit. Rami ipſi fragiles

ſi flectas, cum crepitu rumpuntur. Caudex adultus in ramos diffunditur ſinuoſos, & perpetua fronde virentes, ſic vt Pini ſatiuæ modo ſummo vertice in comam latiſsimam arbor expandatur: folia tenuia ſunt, rigida, ſemper gemina, ab vno veluti tubulo exeuntia, in ipſo exortu connexa, guſtu ſubacida, & adſtringentia. Pro floribus ſunt iuli quos hyeme profert. Coni paulatim augeſcũt ex compactili ſquamarum aceruo turbinati, ramis firmiter hærentes, pediculo breui, in nouellis recto, in aliis adunco, & tanquam reflexo, tam validè adnexi,
Locus. vt cum rudi & nouo annotinus permaneat. Huiuſmodi ſterilibus Pinaſtris Aruernorum, Vellauniorum, & Allobrogum montes abundant, ex quibus reſinam colligunt, & picem optimam conficiunt, vocántque *Pins ſauuages*, & *Pin-*
Lib.16.c.10. *nateaus.* Pinaſtrum ſcribit Plinius mira eſſe altitudine, quod minimè verum mihi eſſe videtur, nec ex quo id tranſcripſerit ſcio. Nam in hoc arborum genere Abies, Piceáque noſtrates, & Cedrus Syriaca, altitudine præcellunt, Pinaſtri verò omnes quotquot vidi, tam ſteriles quàm fructiferi, aut humiles ſunt,
Lib.de Cō. cap.ue pic. aut altitudine mediocri, tametſi Bellonius prodiderit & Dictæos Pinaſtros in vaſtitatem diffuſos, ad inſignem altitudinem ſurgere, & eos qui in Olympi Phrygij montis, aut aliorum gelidiſsimorum montiũ ſummis culminibus proueniunt, Abietis eſſe rectitudine. Sed is Pinaſtrum ſterilem, Piceam appellat, ac eam pro Pinu ſylueſtri deſcribit, depingítque, abſurdè, & contra Theophr. Plinij que auctoritatem, vt oſtendemus. Matthiolus hoc Pini ſylueſtris genus à Bellonio Pinaſtrum dici coniicit: ſed non rectè, inquit. Pinaſter enim Plinio auctore, nihil aliud eſt quàm Pinus ſylueſtris, mira altitudine, quæ gignitur nõ
Lib.3.Hiſt. cap.16. modo in montibus, ſed etiam in planis. Bellonio verò contrà, Pinaſter Pino humilior eſt, planáque, & montium ſupercilia prorſus reſpuit, nec alibi prouenit quàm in excelſiſsimis montium iugis. Huic Matth. coniecturæ non aſſentior. Nam Bellonij pinaſtrum eſſe Tedam arborem Plinij demonſtrauimus. Quid verò de pinaſtri Plinij mira altitudine ſentiendum ſit, iam diximus. Iuſtior eſt Matth. reprehenſio, quam fugere non poteſt Bellonius, dum Pinaſtri vocem ex verſione Latina frequenter ſe legiſſe ſcribit apud Theoph. eum tamen Theoph. fuiſſe incognitum, quod in Græciæ Aſiæque montibus non naſcatur. Itaque nullum eſſe ex Græcis auctoribus, qui Pinus ſylueſtris pinaſtríue meminerit. Quid? nonne Theoph. πεύκην aliam cultam, aliam incultam eſſe prodidit? Nos equidem nihil aliud eſſe πεύκην quàm Pinum probauimus, & πεύκην ἀγρίαν Theoph. Pinum ſylueſtrem, ſiue Pinaſtrum eſſe. Neque enim Bellonio vnquam dabo, quod Matthiolus concedit, Theoph. illic de Picea ſylueſtri fuiſſe locutum, duóſque alios Theoph. locos opponam, in quibus πίτυς ἀγρία ideſt Pinus ſylueſtris legitur, vel Bellonij ſententia. Fallitur enim ipſe Matthiol. in his Theophr. locis, in quibus multi alij errarunt. Nam vox ἀγρία interdum arborem eam ſignificat, quæ Plinio Aquifolium, officinis Agrifolium dicitur, interdum aliarum arborum epitheton eſt, vt cum dicit

PINASTER III.
cluſij omnium minimus.

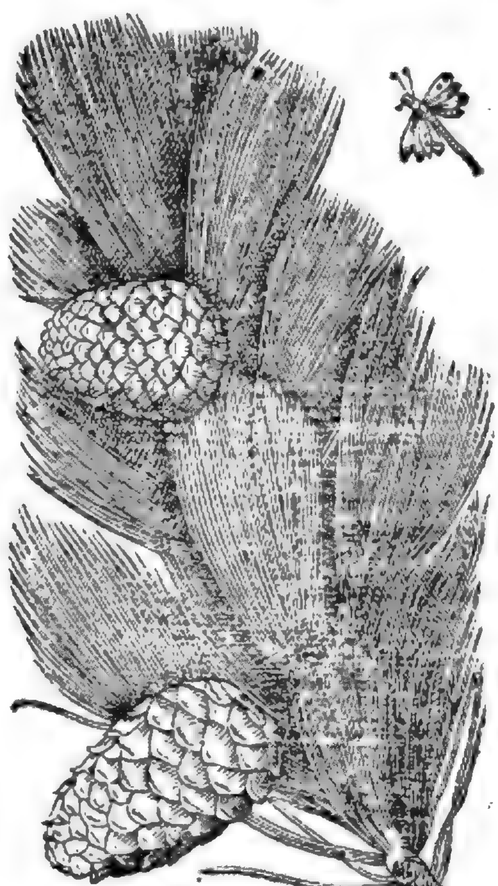
Theo

Theoph. πεύκην τὴν μὲν ἥμερον εἶναι, τὴν δὲ ἀγρίαν, ideſt, Pinum aliam ſatiuam eſſe, Lib.3. Hiſt.
aliam ſylueſtrem. Quare cùm montanas arbores ſic recenſet Theophraſtus, cap.4.
ἴδια δὲ τὰ τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, περί γε μακεδονίαν, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία
non ſic hæc interpretanda, neque interpungenda. Montibus autem propria
ſunt illa quæ in planis non proueniunt: Macedoniæ Abies, Picea, Pinaſter, ſed
Montibus autem propria ſunt illa, quæ in planis non proueniunt, Macedoniæ Lib.3. Hiſt.
Abies, Pinus, Picea, Aquifolium. Neque enim Theoph. quo loco Piceæ hiſto- cap.10.
riam tradidit, eam in ſatiuam & ſylueſtrem diuiſit, quemadmodum Pinum Li.16. c.10.
eodem loco diſtribuerat: quãquam non ignorem Pliniũ ſcripſiſſe Piceam æuo-
ſuo iam in domos receptam tonſili facilitate. Adhæc quæ ſcribit Theophraſt.
ἀείφυλλα μὲν οὖν τῶν ἀγρίων ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία, non ſic re-
ctè interpreteris. Ergo inter ſylueſtria perpetuo folio ſunt ea, quæ priùs dixi-
mus, Abies, Picea, Pinaſter, ſed, Ergo inter ſilueſtria perpetuò virent ea quæ
primo libro diximus, Abies, pinus, picea, Aquifolium. Præter pinos ſylueſtres *Genera*
de quibus diximus, ſunt alię quoque, ſteriles, & fructiferæ: Pinus Tubulus à Pli- *alia.*
nio appellata, ab Italis hodie *Mugo, ſterilis*: Teda arbor à Plinio dicta, fructifera, *Nomina*
à Bellonio Pinaſter, ab Italis hodie *Cembro*, ab Allobrogibus *Auuia*. Tubulus, vel, Lib.16.c.10
vt in quibuſdã Plinij codicibus legitur, Tibulus in aliis Stubulus, in altiſsimis *Forma.*
& Locus

PINVS TVBVLVS,
Mugo Italorum.

TEDA ARBOR,
Cembro Italorum.

montibus prouenit, ſine caudice, ramis à radice circũquaque per terram ſpar-
ſis, tubulorum modo, vnde foraſſe ei nomen hoc impoſitum, decem, & inter-
dum quindecim cubitos longis, gracilibus, enodibus, olim ad vſus liburnica-
rum, nunc ad dolia vinaria cingenda, quod ſint non ſolùm longi, ſed etiam
flexiles, & tenaces. Fructus eius eſt paulo maior quàm Pinaſtri ſterilis vulgaris,
ſed plurimùm reſinoſus, odoris non ingrati. Teda in editiſsimis, & frigidiſsi- *Teda.*
mis montium verticibus gignitur, parte ad Septentrionem ſpectante, niues ac *Locus.*
gelicidia minimè reformidans, vt quibus exhilaretur potiùs quàm ledatur, ex
vltimo

vltimo prorſus montium ſitu ac ſupremo omnes alias arbores deſpiciens, Pino *Forma.* vt plurimùm humilior, nonnunquam æqualis, ſimiliter ramoſa, magis quàm Pinus, aut quæuis alia conifera arbor, in metam faſtigiata: cortice proximè terram vndularis lineis rugoſo, ſuperna caudicis parte, & in ramis, glabro, lęui, tenui, ſubalbido, vt in Abiete, non vt in Pino ſubrubro, ex quo vieto & corij modo ductili pyxides, corbes, aliáque vtenſilia fiunt. Rami vt in Abiete, Picea, Larice non recti, velut brachia ex lateribus panduntur, ſed diſtorti, & valde ſurculoſi: virides humore multo turgent, exiccati rugas contrahunt. Folia, vt in Pino, longa, mucronata, ex ſingulis turberculis quina emergunt, in Pino bina duntaxat. Eadem ſic extremis ſurculis coaceruata eminent, vt penicillum, ſiue crinitam comam referant, in cuius medio fructus nouellus incluſus, ſenſim augeſcens in conum abſoluitur, è nigro purpuraſcentem, Piceæ cono ſimilem, breuiorem, molliorem, reſinoſum, cuius nuclei parui trianguli, ab ſatiuæ Pinus nucleis ſapore diuerſi non ſunt, niſi quod ſylueſtrium omnium modo, aſperitate quadam linguam offendunt, ita fragiles ac teneri, vt non ſolùm hominum dentibus facile cedant, ſed etiam auium roſtris pertundantur, quas Allobroges Piquarellos vocant, Geſnerus Caryocatactas. Quam ob cauſam has Tarentinas nuces à Plinio vocatas fuiſſe veriſimile eſt, quo loco is nucum Pinearum genera explicat. Harum, inquit, genus alterum Tarentinæ, digitis fra-
Lib.15.c.10. gili putamine, auiúmque furto expoſitum in ipſa arbore, non quod Plin. veteréſque Pini genus aliquod ſtatuerint Tarentinum, vt putant Matthiol. & Bellon. ſed quod nuces hæ Tarento Romam veherentur. Quę de hoc Pinus gene-
lib.1.Dioſc. cap.74. De conis de Pinaſt. re diximus omnia, ei planè conuenire quam ſolam impropriè Bellon. Pinaſtrũ appellat, facilè perſpiciet is, qui hæc noſtra cum illius capite de Pinaſtro contulerit. Matthiolus ab Italis Cembro & Cirmolo vulgo vocari prodidit, & tum in agro Tridentino frequentem prouenire, tum in Gauia Phœbeæ vallis, tum in Flemenſibus, Vulturenæ, ac Rhethorum mõtibus, & in Comitatu Tyrolenſi, non longè ab Oeniponte, ex eaque manare reſinam albam, & odoratam, vt
Vſus. & ab aliis id genus plantis. Huius materia à Germanis ad ædificia expetitur, & maximè commendatur, non ſolùm quod pulchra ſit, & venarum fluuiis placeat, ſed etiam quod odoris ſuauitate excellat. Eandem Tedam arborẽ Plinij
Lib.16.c.10 eſſe idcirco diximus, quòd cum ſex coniferarũ genera is autor enumeret, Pinus ipſius eſſe non poſſit, de ſatiua enim loqui videtur: neque Pinaſter, inſignis altitudinis, & in planis naſcens: neque Tubulus, quod eius hiſtoriæ repugnet: neque picea, neque Larix, vt ex earum hiſtoriis intelligi poterit. Quare efficitur vt ſextum genus ſit Teda propriè dicta, ſucco inquit Plinius, abundantiore quàm reliquæ, parciore, liquidioréque quã in Picea, ſic enim legendum, flam-
Cap. 8. mis ac lumini ſacrorum etiam grata. Hanc etiam aliquanto poſt inter arbores numerat, quæ montibus gaudent: montes inquit, amant Cedrus, Larix, Teda, & cæteræ ex quibus reſina gignitur. His locis Matth. Bellon, atque alij Plinium falſo erroris inſimulant, Tedam pro arbore vſurpantem, quæ τὴν δᾳδα, ſiue τὸ δᾳδίον, ideſt pingues Pini, Pinaſtri, ac reliquarum reſiniferarum arborum aſſulas, non arborem ſignificet, quaſi verò Teda ὁμωνύμως de vtroque dici non poſſit, aut illam Tedæ ſignificationem Plinius ignorauerit, cum eo ipſo loco ſcribat, Laricis morbum eſſe, vt Teda fiat. Mirum igitur nemini videri debet, Tedam modò pro arbore, modò pro pinguibus Pinorum aſſulis ſumi, neque illud etiam, flammis ac luminibus ſacrorum Tedam arborem gratam fuiſſe, cùm ex ea, velut ex aliis id genus, reſina fluat, lignúmque eius, vt cæterarum, pingue, & reſinoſum in Tedam vertatur, idque propterea Romani domi, & in ſacris accenderent. Sed quoniam in Tedæ mentionem incidimus, quid ea ſit

diffu

diffuſius explicemus. Morbum ταῖς πεύκαις, ideſt Pinis, accidere Idæi narrant, inquit Theoph. cum nõ ſolùm cor, ſed & pars externa caudicis, in Tedam abierit, tunc enim veluti ſtrangulari: id autem ſponte euenire, ob plenius arboris nutrimentũ, coniectari nos poſſe, quod totũ Teda fiat. Eſt autem hic Pinis proprius morbus, cuius cauſam idem Theophr. alibi explicat. Pini radix tota, inquit, in Tedam vertitur. Cauſa eadem quæ in animalibus. Quòd enim in ea caleſit perpetuò, coquitúrque, purum hæret, ac coagmentatum denſatúmque pinguitudinem quandam efficit: quod verò nutrimentum in alias partes ſubit, ſurſum fertur ad eas quæ ſupra terram ſunt alendas, non per haſce partes pingues, ſed per alios meatus, quandoquidem totis radicibus in Tedam mutatis arbores moriuntur, intercluſo ſpiritu, nullóſque iam aditus habente per quos commeare poſsit, ſtrangulatæ quemadmodum animalibus euenit quæ nimis pingueſcunt. Obturantur enim meatus à pinguitudine denſata, vt ad extremas vſque partes ſpiritus penetrare nequeat. Hæc Theophr. Partes radicum Pini pingues. Aruerni Tiè vocant, & Theſè, vocibus à Teda deflexis, & iis conciſis atque accenſis lucernarum vice vtuntur. Cæterum cùm multa Teda ad picem conficiendam ſit opus, non defuit ratio, qua Pinus non ſua ſolùm ſponte, ſed etiam arte Teda fieret. Eam ſic declarat Theophr. Idæi caudici corticem auferũt à parte ad ſolem conuerſa, duobus tribúſue à terra cubitis: eo maximè confluxum Tedæ, ſiue pinguem reſinoſúmque ſuccum fieri anno poſt affirmant. Id cum ſecuri detraxerint, altero poſt anno denuo ἐνδᾳδοῦται, ideſt ſuccum pinguem fundit, ſiue Teda fit: ac tertio ſimiliter. Poſtea ob has inciſiones, arbores putrefactæ à ventis deiiciuntur: tum earum cor eximitur: hoc enim maximè in Tedam abit, effodiuntur poſt & radices, quę etiam, vt diximus, totæ Teda fiunt. Hęc Theoph. Impropriè verò Tedas appellamus alia quoque ligna, quæ flãma olei vel picis illitu concepta faculæ modo lucent. Hinc Ceres dea Tedifera à Poëtis vocatur, & Teda pro nuptiis ſiue pro coniugio ipſo accipitur, quod in nuptiis faces præirent. Fuêre qui hoc modo Pinorum genera diſtribuerint, vt aliud eſſet mite, aliud agreſte: & agreſtis, aliud mas, aliud fœmina, marem eſſe maritimam Pinum exiſtimantes, fœminam, Idæam, quibus addunt Macedones tertium genus ſterile. Hæc à ſupradictis diuiſionibus verbis tantùm diſcrepare videntur. Marem dixerunt eſſe breuiorem, rigidiore folio, ligno duro, in opere fabrili ſeſe contorquente: fœminam proceriorem, pinguioribus foliis, mollioribus, magis inflexis, & incuruis, ligno in opere tractabiliore, molliore, nec ſeſe pandante aut diſtorquente. Legendum Porro in Theophra. ἀστραβεῖ, quod opponitur τῷ στρεφομένῳ, non vt in publicis codicibus legitur, εὐστραβεῖ. Pinus fœmina Ægida habet Spiſſum hoc, candidum, pulchrúmque, ex arboribus vetuſtioribus gignitur. Faciunt ex eo tabellas pictorias atque codicillos. Id autem eſt cor eius, quod minus picis Tedęque gignit. Larix fœmina habet quam Græci vocant Ægida inquit Plinius, mellei coloris. Inuentum eſt pictorum tabellis, immortale, nulliſque fiſsile crimis, hoc lignum. Proximum medullæ eſt. Explicatis Pinorum differentiis atque naturis, nunc de Picea dicendum.

Lib.3. Hiſt. cap.10.

Li.6.cauſ. cap.15.

Lib.9.Hiſt. cap.2.

Theophr. Li.3.ca.10.

Theophr.li. 3. cap. 10.
Lib.16.c.39.

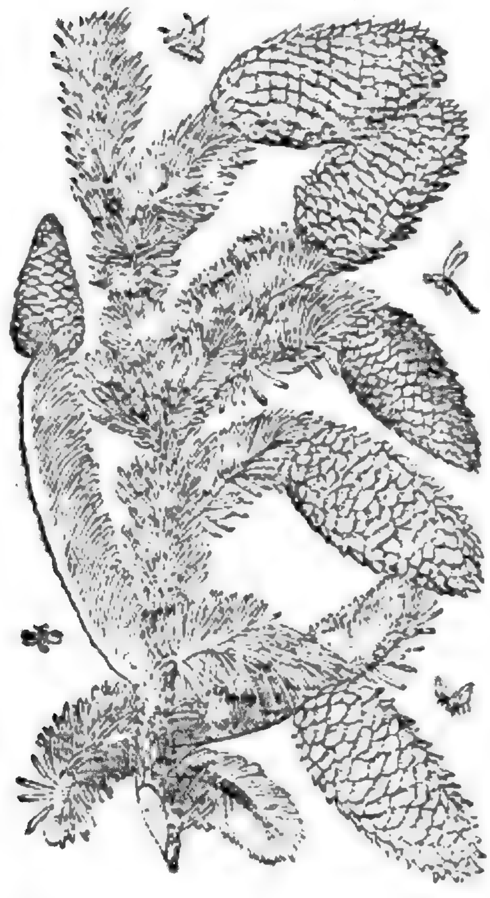
A Theophraſt. veteribúſque Græcis πίτυς Picea dicitur, à Sequanis hodie *Peſſe*, Arabicè *Arz*, Italicè *Pezzo*, Germanicè *Thamen bau*, Hiſpanicè *Pino negro*, Gallicè *Peſſe & Soiffe*, Anglicè *Piche tre*: ab Allobrogibus *Soiffe*, Bellonius Sapini nomine deſcripſit. Naſcitur in editis montium iugis, caudice recto, non minus quàm Abies procero: cortice ex cinereo palleſcente, lento, & lori modo flexili, aliquantulum ſcabro, & dum rugoſus fit ſic diſsiliente, vt criſpus appareat: ramis Abieti ſimilibus, ſimiliter ordinatis, ſed in terram inclinatis, ſurculoſis, ſurculis propendentibus: foliis Abietis, herbaceo virore lætioribus, non

Nomina

Locus.

Forma.

PICEA.

ſic atris, nec vt in Abiete pectinatim diſpoſitis, ſed nullo ſeruato ordine ramorũ ſurculos vndiq; veſtientibus, leuiter mucronatis, propemodũ teretibus, mollioribus, cũ in Abiete ſint latiuſcula ac duriuſcula. Quidam, inquit Theophr. Pinum & Piceam florere exiſtimãt, quidam minimè, ſed Piceam, κύτταρον gignere ideſt nucamentum, quod groſsis proportione reſpõdet, Plinius Pinum Piceámq; vllo flore exhilarari negat, experiẽtia tamen refragatur. Nam Piceę florem ob longũ ac rubentẽ quiuis obſeruare poteſt. Cæterum Picea fructum edit copioſiſsimũ oblongum, procul intuentibus conſpicuum, extremis ramis adnexũ, deorſum nutantem, viri pudendum longitudine craſsitudéque imitantem. Diutiſsimè is in arbore manet, & ſeneſcens ſquamas ex quibus coaluit, recludit, ſeminis tũ maiore parte decidua. In ſquamarum torulis geminum id deliteſcit, Pinaſtro ſimile, paulo grandius, atrum. Piceæ materies rara eſt, laxáque, ad trabes, & ad aſſeres faciendos idonea, ſpecioſior quàm Abiegna, & in opere fabrili tractabilior, quia venis eſt rectioribus, minúſq; nodoſa. Inter Piceæ corticem, & lignum, gummi modo reſina cõcreſcit, ac nonnũquam etiam liquida inde manat, quam Allobroges *Binioum* vocant, quaſi Benzornum, & ad recentia cruentaque vulnera ſummopere commendant. Hanc eſſe πίτυν Theophr. id eſt Piceam facile quiuis intellexerit ex eius cum Pinu collatione, ſi ex loco illo Theoph. maculas aliquot deleuerit, mẽda quędã correxerit, melioremq; quàm Gaza interpretationem adaptauerit. Οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀρκαδίαν, inquit Theop. οὔτε τὴν ἄκαρπον λέγουσιν, οὔτε τὴν ἡμέραν πεύκην, ἄλλην δὲ πίτυν εἶναί φασι. καὶ γὰρ τὸ στέλεχος ἐμφανέστερον εἶναι τῇ πίτυϊ, καὶ ἔχειν τήν τε λειότητα, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις εὔχρηστον τὸ ξύλον. Τοῦτο γὰρ τῆς πεύκης καὶ παχύτερον, καὶ λειότερον, καὶ ὑψηλότερον εἶναι. καὶ τὰ φύλλα τὴν μὲν πεύκην ἔχειν πολλά, καὶ λιπαρά, καὶ δασέα, καὶ κεκλιμένα, τὴν δὲ πίτυν καὶ κωνοφόρον ταύτην, ὀλίγα τε, καὶ αὐχμωδέστερα, καὶ πεφρικότα μᾶλλον. ἔτι δὲ τὴν πίτταν ἐμφανεστέραν τῆς πεύκης. καὶ γὰρ τὴν πίτυν ἔχειν ὀλίγην τε, καὶ πικράν, ὥσπερ καὶ ἧττον κωνοφόρον, τὴν δὲ πεύκην εὐώδη καὶ πολλήν. φύεται δὲ ἐν μὲν τῇ Ἀρκαδίᾳ ἡ πίτυς ὀλίγη, περὶ δὲ τὴν Ἠλείαν πολλή. οὕτως μὲν ὅλῳ τῷ γένει διαμφισβητοῦσι. ἡ δὲ πίτυς δοκεῖ τῆς πεύκης διαφέρειν, τῷ λιπαρωτέρα εἶναι καὶ λεπτοφυλλοτέρα, καὶ τῷ μέγεθος ἐλάττων, καὶ ἧττον ὀρθοφυής. ἔτι δὲ καὶ τὸν κῶνον ἐλάττω φέρειν, καὶ πεφρικότα μᾶλλον, καὶ τὸ κάρυον πιττωδέστερον. ἄμφω δὲ τραχόφυλλα, καὶ πίτυος τὰ ξύλα λευκότερα, καὶ ὁμοιότερα τῇ ἐλάτῃ. διαφορὰν δὲ ἔχει πίτυς καὶ ἄλλην πρὸς τὴν πεύκην, &c. Id eſt, Arcades verò Pinum in ſatiuã & ſterilem minimè partiuntur, ſed a Pinu Piceã differre aiunt. Piceæ námque magis conſpicuum ac eminentem caudicem eſſe, læuem, magnũ, in opere fabrili vtilem, vt pote qui craſsior, læuior, procerior quã Pino ſit. Præterea Pini folia multa, pinguia, dẽſa, inflexa eſſe, Piceæ verò, quæ & ipſa conos fert, pauciora ſquallidiora, horridiora. Ad hæc picem in Pinu notiorem eſſe quàm Picea: paucam enim ac amaram ex Picea ſtillare, vt & minores conos in eadem gigni, vberiorẽ autem & odoratam è Pino. In Arcadia ſanè Piceæ paucæ creſcunt, circa Eleam multę. Sic igitur toto genere diſcrepant. Picea certè hoc differre à Pinu videtur, quod pinguior Pinus ſit, humilior, folio tenuiori, minùs recta, item quòd breuiorem conum

Lib. 3. Hiſt. cap. 6.

Lib. 16. c. 25.

Lib. 3. Hiſt. cap. 10.

conũ ferat, & horridiorem, ac nucem magis reſinoſam. Vtrique folium capillatum, ſed Piceæ materies candidior Abietíque ſimilior. Eſt & alia inter Pinum & Piceã differentia, &c. Bellonius cũ Abietẽ à Gallis *Sap*, vel *Sapin* vocari ſciret, eámque quam hîc depinximus arborẽ Abieti admodum eſſe ſimilẽ, Sapinum appellare voluit, quæ Picea nominari debuit. Nã Sapinus quidẽ non ſolũ inferiorem Abietis partem ſignificat, ſicuti Fuſterna ſuperiorẽ, quod tradit Plinius, ſed etiam arborem, id quod eiuſdem Plinij auctoritate confirmatur. Prælum, inquit, è Sapino, alta potiſsimum, facito. Alibi genera nucum Pinearũ is enumerans, Tertium, ait, Sapineæ, è Picea ſatiua, nucleorum cute verius quàm putamine, adeo molli, vt ſimul mandatur. Ex his verbis perſpicuum eſt Plinio Sapinum arborem, ſcilicet Piceam ſatiuam deſignari, cuius nucem Sapineam vocat, ſiue Piceã eo loco, τὴν πεύκην, ſiue τὴν πίτυν intelligat. Sed quænã eſt Theo. πίτυς φθειροφόρος lib. 1. Cauſ. cap. 9. quam Gaza pediculiferam, Scaliger pediculariam interpretatur? an diuerſa ab ea quam idem Theophr. in hiſtoriis deſcribit? an eadẽ? deinde an φθειροφόρος dicta, quod, vt tradit Plinius, totis paniculis minoribus graciliori búſque, minimos ac nigros nucleos pediculis ſimiles gignat? Pini Piceæque fructus Septembri mẽſe maturi ſunt. Pinus apricis locis gaudet: opacis aut nullo modo, aut malè prouenit. Pinus & Picea generi eidem adſcribuntur, inquit Dioſcorides, ſed quandam flagitant ſpecierum diſtinctionem. Arbores hæ cognitæ, quarum cortex aſtringit. Prodeſt tritus & illitus intertrigini, vlceribus ſummum corpus occupantibus, ambuſtíſque, cum ſpuma argenti, & manna: vlcera delicatulorum acrimoniam recuſantium cerato Myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum ſutorio atramento ſerpẽtia cohibet: ſuffitu partus & ſecundas eiicit: potus aluum ſiſtit, vrinam mouet. Folia eorum trita & illita inflammationes leniunt, vulnera ab inflammatione vindicant: trita autem, & decocta in aceto feruenti collutione dentium dolores leniunt: hepaticis vtilia ſunt, drachmæ pondere in aqua, aut mulſa pota. Pineæ nucis cortex & folia potu idem præſtant: teda earum particulatim ſecta, ſi in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores leuat. Ex his etiam fit Spatha acoporum, peſſorúmque compoſitionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarij atramẽti confectionem excipitur: ea ipſa fuligo circumlitionibus efficaciſsimè imponitur, quibus palpebras ornant, colorémque mentiuntur: arroſis oculorum angulis, calloſis glabriſque genis, & collacrymationibus opitulatur. Pityides appellantur Pinorum Piceæque fructus, qui in conis inueniũtur. Vim adſtrictoriam habent, & aliquantulum excalfacientem: tuſsi & pectoris vitiis auxiliãtur, per ſe, aut ex melle ſumpti. Nuces Pineæ ſi repurgatæ mandantur, vel cum paſſo, aut cucumeris ſemine bibantur, vrinã ciẽt: acrimonias in renibus & veſica hebetant: ſtomachi roſiones leniunt: datæ cum portulacæ ſucco virium infirmitatem roborant, corruptorũ quoque humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in paſſo franguntur, & decoctæ vetuſtæ tuſsi, aut tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur. Hæc Dioſc. ex Ruellij verſione, in qua diligẽter quędã attendenda & animaduertenda ſunt: ac primùm, quod dicit Dioſc. πίτυς γνώριμον δένδρον· ἐστὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ ἡ λεγομένη πεύκη, εἴδει διαφέρουσα: quidã, διαφέρουσι. Hæc ſic Lacuna vertit. Picea vulgaris arbor, Pinúſq; eiuſdẽ generis ſunt, ſpecie tamen differunt: Sed hoc leuiuſculũ. Prodeſt cortex tritus & illitus intertrigini, ἁρμόζων πρός τε παρατρίμματα λεῖος, καὶ πλασσόμενος: Cornarius legit καὶ πασσόμενος, id eſt inſperſus. Res ipſa vſum ſui oſtẽdit. Puluis enim inſpergitur, non illinitur. Pineę nucis cortex & folia potu idẽ preſtant. ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ τῆς στροβίλου φλοιός, καὶ τὰ φύλλα ποθέντα. Cornarius hæc de ſtrobilo arbore, non de Nuce Pinea intelligit,

Li.16 ca.39.
Lib.15.c.10.
Li.16.c.10.
Tempus.
Locus.
Theo.libr.2. cauſ.cap.9.
Lib.1.c.74.
Vires.
Emb.71.li.1
Ibidem.

Li. 16. c. 10. quæ arbor eadem cum Pinaſtro eſt: id quod Plin. auctoritate cõfirmat, ſcribẽtis arbores quas per oram Italiæ Strobilos vocant, pleróſque arbitrari eaſdem eſſe cum Pinaſtris. Lib. 7. Auctorem etiã adhibet Paulum Ægi. qui de coni cortice, & foliis eadem cum prodidiſſet quæ de Strobili cortice, & foliis Dioſc. mox de Strobili conorum fructu ſeorſum tractat. Præterea cum de fuligine diſſerit, Pinum, Conum, Piceam, vt tres diuerſas arbores nominat. Hæc Cornarij opinio facilè refelli poteſt. Nam in Plinij vetuſti exemplaris membranis pro Strobilis Tubulos legimus, vt ſit Tubulus Pinaſtri genus, de quo inter Pinorum genera diſſeruimus: Conus verò Strobilúſque, vt iam ex Galeno probauimus, & demonſtrabimus, non pro arbore, ſed pro Nuce Pinea vſurpatur. At enim Strobilum Pinaſtrum eſſe concedamus. Cùm iam Dioſcor. de viribus corticis Pinus ſiue mitis, ſiue agreſtis vniuerſè quidem ſcripſerit, cur fruſtra hîc eadem repetit? Iam verò cũ Pinaſtri fructus edulis non ſit, qui quæſo Strobili, ideſt Pinaſtri fructus Cornarij ſententia vires imbecillas roborare poterit, vel cætera præſtare quæ Strobilis Dioſc. attribuit? Quare à Galeno, Paul. Dioſc. Conum & Strobilum, pro Nuce Pinea, non pro Pinaſtro accipi puto. At Pineæ nucis qui cortex quæ folia erunt, cum arborum, herbarúmque folia tantum, ac florũ eſſe dicantur? Nuces Pineas videmus ſquamatim compactilibus nucamentis ſiue vnguibus totas cõſtare, ſub quibus nuclei carnoſi, molles, eſu ſuaues abduntur. Has integras & nucleos edules Græci modo ancipiti harum dictionum ſignificatu nominant κώνȣς, κοκκάλȣς, ςροβίλȣς, modò epitheti acceſsione diſtingunt, quemadmodum Dioſc. ὅλȣς ςρȣβίλȣς προςφάτȣς dixit, Galenus ὅλȣς χλωρȣ̀ς, id eſt integras Pineas nuces adhuc virides, recentes, & tenellas, non, vt Ruell. in Dioſc. vertit, recẽter ab arbore decerptas, & ςροβίλȣς καθαροὺς, à nucum ſuarum putaminibus repurgatas, quales hodie veneũt, ςροβίλȣς κεκαθαρμένȣς Aſclepiades, & Andromachus appellant: Galen. ςροβιλῶν πυρῆνας. Paul. κώνȣ καρπὸν, vulgus noſtrum *des pignons.* Aet. libr. 8. cap. 46. Li. 6. med. gen. Nucum Pinearum cortex extima eſt pars, ac veluti amictus tegens, & eas vndique ambiens, qui cultello vel deglubi, vel deradi poteſt: folia, lignoſæ ſquamæ, aliæ aliis incumbentes, nucleorum opercula, & cõceptacula, quarum gradatim procedẽte ſtructura coagmentatur Nux Pinea, & in metam colligitur, ſic dicta, quòd foliorum modo, cum maturæ nuces decidunt, ſeſe pandunt, & explicant. Hæc folia atque cortex eadem facultate pollent, qua arboris ipſius folia, cortéxque, ſcilicet adſtringente. Lib. 5. med. part. cap. 9. Quod verò de teda Dioſc. prodidit, eadem Galenus. Dolentes dentes colluũtur pinguibus tedis in aceto ferue factis: aut Halicacabi corticis, & tedæ in aceto feruefactæ decocto, poſt longam cocturam: aut tedarum ramenta, malicorium, alumen ſciſſum in aceto ad tertias coquũtur, eóque decocto tepido os colluitur. Idem medicamentum quoddam ad dentium dolorem præſcriptum dum coquitur, σπάθη δᾳδίνῃ, ideſt ſpatha ſiue rudicula, ex teda parata, mouere iubet. Pityides appellantur Pinorum Piceæque fructus inquit Dioſcor. πιτυίδες δὲ καλοῦνται ὁ καρπος τῶν πιτύων, καὶ τῆς πεύκης. Locus Matthi. ſuſpectus is videtur. Putat enim verba illa τῆς πεύκης alicunde in cõtextum irrepſiſſe, & merito quidem. Quid enim πιτυίδες aliud ſignificare poſſunt, quàm τῶν πιτύων καρπον, id eſt, Picearũ fructũ, vt ςρόβιλοι, de quibus mox idem ſcriptor agit τῶν πευκῶν, ideſt Pinorum? Quod de Strobilis repurgatis tradit Dioſco. παρηγορȣ̃σι δὲ καὶ ςομάχων δηγμοὺς μὲτ ἀνδράχνης χυλȣ̃ λαμβανόμενοι, ἐξερείδȣσι τὲ ἀτονίαν σώματος, καὶ τὰς τῶν ὑγρῶν διαφθορὰς ἐξαμβλύνȣσι, Li. 23. ca. 8. Plinius his verbis expreſiſſe videtur. Nuclei nucis Pineæ ſedant acrimoniam ſtomachi, roſioneſque, & contrarios humores conſiſtentes ibi, & infirmitatem virium roborant, ex quibus perſpicitur Plinium nucleos nucis Pineæ Strobilos appellaſſe, deinde τὰς τῶν ὑγρῶν διαφορὰς legiſſe, non διαφθορὰς, vt Dioſco. habent vulgata exemplaria: poſtremò

ἐξερεί-

ἐξερείδουσιν ἀτονίαν σώματος, roborant infirmitatem virium, reddidiſſe. Cornarius tamen non ἐξερείδουσι, ſed ἐξαιροῦσιν legendum arbitratus, eximunt corporis debilitatem, conuertit. De Strobilo hæc Galen. Strobilus viridis totus habet cum humiditate amaritudinem, quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, atque adeo quibuſcunque expedit quæ in thorace & pulmone ſunt tuſsi reiicere, facilem eam præbet. Porro fructus eius eſculentus nutrimentum eſt coctu difficile, & validum, at medicamen eſt aſperitati gutturis leniendæ congruum, cum videlicet in aqua maceratus, omnem in ea acrimoniam reliquerit. Sic enim quod ſupereſt minùs mordax, magiſque emplaſticum redditur, & ad mediocrem caliditatem frigiditatemque reducitur, ex aquea terreáque mixtum ſubſtantia, minimum particeps æreæ. Quæ ſequuntur præter illa, ſcripſit Matthiolus. Aqua è viridibus Pinorum nucibus deſtillata rugas in facie delet, & mammas admodum extuberantes cohibet, ſi linteolis inea madefactis ſæpius foueantur. Eadem vuluam anguſtiorem reddit, & à fluxionibus tuetur, ſed longè ad hoc efficacior eſt ſuccus. Nuclei Strobilorum Pinus domeſticæ valdè ſunt vtiles, nimirum qualitatibus ſuis temperatis proximi, paululum ad calidum inclinantes. Maturant, leniunt, glutinant, reſoluunt, corpus pingue faciunt, & leuiuſcula quadam acrimonia mordent, bene nutriunt, ac quamuis craſsiuſculum corpori præbeant alimentum, non tamen improbantur. Emendant enim humiditates in inteſtinis putreſcentes, ægrè tamen coquuntur, ideóque naturis frigidis dari debẽt cum melle, calidis autem cum ſaccharo. Cæterum tepente aqua macerati acrimoniam exuũt, & oleoſam quam habẽt pinguedinem. Sanant frequenter deuorati neruorum ac dorſi dolores. Dantur vtiliter iſchiadicis, paralyticis, ſtupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & eius vlcera, humores lentos & ſaniem eorum purgantes, quare tuſsientibus dantur. Venerem excitant aqua tepida priùs macerati, deinde ſaccharo aut melle excepti, & deuorati. Semen etiã augent. Præſtãt quoque ad renũ, & veſicę vlcera, ideóq; vrinę ſtillicidiis & ardorib⁹ auxiliãtur. Corticis conorũ Pini in aceto acerrimo decocti ſuffitus perquam vtilis eſt dyſentericis.

Embl. 71. li. 1. Dioſc.

Lib. 7. ſim.

li. 1. Dioſc. cap. 79.

ABIES CAP. XIII.

ABIES à Græcis ἐλάτη nominatur, ab Italis *Abete*, à Gallis *Auet, Sap, & Sapin*, à Germanis *Thannem*, & *Thannenbaum*, *Hiſpa. Abeto, arbol* Angl. *Maſtre*, & *Deele*, Abies arbor eſt excelſa, Pino Piceáque procerior, imo omniũ coniferarum, dẽpta Cedro, altiſsima, rectiſsima, maximè enodis. Cortex huic albicat, & ſi flectatur, facilè frangitur. Abietis pars quæ à terra eſt, inquit Plinius, enodis, & fluuiata, decorticatur, atque ita Sapinus vocatur: ſuperior pars nodoſa, duriorque, Fuſterna. Rami, non vt in Picea terrã verſus flectuntur, ſed in cœlũ erecti ſtant, atque ex lateribus vtrinque prodeuntes ſurculos emittunt crucis figura, ſicut & in Picea. In his folia ſimiliter diſpoſita, vtrinque ſcilicet ex ramorũ ſurculorũque lateribus emergunt, & vt ait Plinius, inſecta ſunt pectinum modo, latiuſcula, breuia, dẽſa, leuiter pũgẽtia, hyeme nõ decidua, dilutæ viriditatis. Conos fert palmæ lõgitudine, Piceæ conis adſimiles, in quibus ſemen eſt ſubalbũ, ſine vlla medulla. Theoph. Abietẽ quãdã marẽ, quãdã fœminã eſſe tradidit, eáſque foliis differre. Mari enim acutiora, magíſque pungentia, ac magis flexa, quare aſpectu criſpior tota arbor videtur. Materia etiã differũt, cãdidiore in fœmina, molliore, operíque faciliore, atque toto caudice proceriore. Mari ea magis varia eſt, latior, durior, medulla plenior, denique aſpectu min⁹ pulchra. Præterea Conus maris paucos nucleos habet in priore tãtũ parte, fœminæ Conus nullos omnino, vt Macedones dixerunt. Abieti folia pinnarũ modo quæ

Nomina *Forma.*

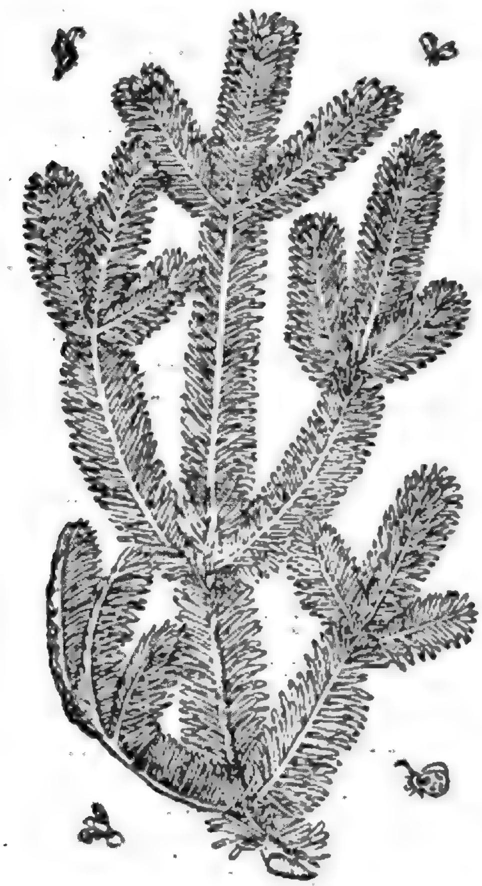
Lib. 16. c. 39

Lib. 16. c. 24

Lib. 3. Hiſt. cap. 10.

Genera

ABIES.

auiū alas cōponūt, in breuiora foliola continuantur, aliis ſuper alia iacētibus & impoſitis, ita compacta, vt minora & breuiora perpetuo ſint poſteriora, quæ verſus cacumē ſpectāt, & antepoſitis ſuccedunt, ea figura teſtudinem referente, ſimillimáque Bœotorū fornicibus. Sic enim vertere, emendare, & παραφραστικῶς exponere mihi viſum eſt hæc verba Theophr. Ibidem. ἔχει δὲ ὥσπερ πτέρυγας τὸ φύλλον, καὶ ἐπ' ἔλαττον, ὥστε τὴν ὅλην μορφὴν εἶναι θολοειδῆ, καὶ παρομοίαν μάλιστα ταῖς βοιωτίαις χαμάραις, Gaza κυάθοις legit, publica exēplaria κωνεαις. Dēſa adeo ſunt hæc folia, vt nec niuē, nec imbrē trāſmittāt. Denique arbor eſt aſpectu decora, magnitudine excelſa, Pinóque procerior, à qua etiam ligno non parū diſtat. Nā Abieti neruoſum, molle, leueq́; Pino teda pingue, graue, carnoſius. Nodi plures Pino, ſed duriores Abieti, imo in Abiete quā in reliquis ferè omnib⁹ duriores, & ſi illi molli⁹ lignū ſit. Vt Pinus Aegida, ita Abies albū habet, quod λεύκασιν vocatur, Aegidi proportione reſpōdēs, cuius nominis veſtigia etiā hodie ſuperſunt. Nā Iuræ montis lignatores Abietū Picearúmq; cādidiſsimos truncos nō nodis interceptos, ſed recto venarum procurſu fluuiatos, & ad opera inteſtina faciles, nūc *Ouchon*, nūc *Louchon*, vocāt. Abies inter cortices præſtātiſsimū illū liquorem cōtinet, qui Italorū vulgo *Lagrimo* vocatur, ideſt, lacryma Abietis. De hac veteres, Matth. putat, nihil literarū monimētis conſignaſſe, niſi quis dixerit Galenū Lib. 3. cōp. med. gen. liquidam illam Piceæ reſinam, quā Terebinthinæ loco inſtitores vēdebāt, pro Abiegna lacryma accepiſſe, tum quod ſcribat illā guſtu odoréque terebinthinæ eſſe perſimilem, id quod in Abiegna lacryma deprehēditur, tū quod eadem ſit quodāmodo Terebinthina acrior, quibus qualitatibus liquida Piceæ reſina caret. Hæc impulerūt Matth. vt ſuſpicetur his Galeni verbis mēdū aliquod ſubeſſe, maximè cū is ſcripſerit in Euphorbij medicamēto, inter reſinas cæteris odoratiores eſſe Terebinthinā, & Abiegnā, hánc que illa calidiorem, quāuis, inquit Ibidem. Matth. veteres in arborū reſiniferarū hiſtoria in multis ſibi ipſis nō cōſentiant. Qui Abiegnā lacrymā clariſsimā Larignā eſſe putant, vehemēter errāt. Illa etenim inter Abietis cortices vomicæ modo coaceruatur, & ſecta veluti cute, vt in abſceſsibus pure tumidis fieri ſolet, elicitur, Larigna verò manat ex Laricis caudice ad medullāvſque terebrato, id quod experiētia ſibi cognitū ac cōpertū eſſe Matth. aſſeuerat. Abiegna lacryma, ſiue Abiegna reſina liquida in quibuſdā Italiæ locis *Olio d'aueto* nominatur, ideſt oleum Abiegnū, quæ vox Belloniū mouit Li. de Cō. ca. de Reſi. Lib. 1. c. 77. vt crederet id reſinam eſſe ἐλαιώδη, ideſt oleoſam Dioſcor. quo loco non reſinarum genera, id quod prius fecit, ſed reſinarum coloris differentias explicat. Bello. de Conif. ca. de reſi. Officinæ Terebinthinam Venetam vocant, Galli *Terbentine de Veniſe*. Ex nouellis Abietibus ea colligitur, quarum cortex nulla rima finditur, ſed glaber tuberculis ſcatet, cùm annoſarum cortex in rugas contrahatur, rimoſus ſit, & ſine vllis tuberculis. Tuberculis paſtores armentarij bubuli cornu acutum faſtigium ſic adigunt, vt inde liquidam illam reſinam excipiant, quod cum per totū diem in plurimis tuberculis moliti ſunt, operę pręciū ſe feciſſe, putāt, ſi cornu vnū quatuor vnciarū capax liquore illo plenū domū retulerint, quia vnū

quod

quodq́; tuberculum vnã vel alterã duntaxat guttam contineat, quo fit vt rarior
ſit is liquor, maioríſque pretij. Ex Abiete veluti ex Pinu, ac Picea reſina etiam Dioſc. li.1.
ſicca & candida colligitur, quæ thus ementitur, ac pro eo à vulgo vſurpatur. cap.93. Dod. lib.6.
Abies in montibus naſcitur, in planis minimè: opacis locis gaudet. Paulo ante cap.91.
ſolſtitium floret, auctore Theophr. Eſt autem flos eius κόκκινος, id eſt cocci co- *Locus.*
lore, vt in excuſis libris reperitur. Gaza verò κρόκινος legit, id eſt crocus. Fru- Theophr. lib.3. Hiſto.
ctum profert poſt vergiliarum occaſum. Matthiolus id negat, Abietémque c.4. & li.2.
omnem flore & fructu carere ſcribit in Tridentinis montibus, quorum ſyluæ cau.c.9.
Abietes multas alunt. Cortex & reſina Abietis arida, qualitatibus ac viribus *Temper.*
cortici & aridæ Pinus reſinæ valdè ſunt ſimiles, niſi quod paulo acriores, magis Lib.3. Hiſt.
detergent. Abietis liquida reſina, calida ſiccáque ordine tertio, acrimonia qua- cap.6. Ibidem.
dam ſua tergendi vim obtinet, & ad veræ Terebinthinæ qualitates proximè *Tempe-*
accedit. Vulneribus recentibus, præſertim capitis, maximè confert, quod non *ram. &*
ſolùm ea mundet, ſed & ſolidet. Sumpta ſemiunciæ pondere, per aluum bilio- *Vires.*
ſos humores vacuat, renes abſterget, vlceratos ſanat, vrinam cit, calculos eiicit, Dod. ibid.
arthriticos dolores mulcet, coxendicum cruciatus lenit. Nucis magnitudine Matth. & Dodo. ibi.
deuorata cum nuce moſchata, & ſaccharo, ſtranguriam ſanat, pudendorúmque
vlcerationi maximè ſuccurrit. Abies nauibus aptiſsima eſt: triremes enim & Theoph. li.
longa nauigia ex ea, leuitatis gratia, fiunt. Ædificiis optima quæ vetuſtiſsima, lib.5. Hiſto. cap.8.
modo carioſa non ſit. Quin & ad tabulas pictorias, & ad plurima alia vtilis eſt. Plin. lib.16.
Pondus ſuſtinent valdè Abies, & Pinus. Renituntur enim, nec temerè rum- cap.42. Theoph. li.
puntur, priúſque carie quàm viribus deficiunt. 5. Hiſt. ca.7.

LARIX. CAP. XIIII.

QVÆ Larix Latinè, & Larex, λάριξ etiam Græcè nuncupatur, Gallicè *Nomina*
Meleſe, Italicè & Hiſpanicè *Larice*, Germanicè *Lerchenbaum*. Arbor
eſt eximiæ proceritatis, Abiete tamen ſæpè humilior, nonnunquã *Forma.*
verò æqualis: cortice valde craſſo, multis rimis hiulco, intus ru-
bente. Circa ſtipitem rami veluti per gradus collocantur, cum ſurculis & adnatis plurimis, Salicis modo lentis, coloris lutei, odoris non iniucundi. In his folia ex tuberculis ſatis à ſeſe diſtantibus emergunt eáque numeroſa, denſa, comoſa, quæ circiter triginta ſimul iuncta penicilli pictorum ſummitatem referunt, oblonga, mollia, Pineis anguſtiora, minimè aculeata, hyeme aduentante decidua, ita vt ſola Larix inter omnes arbores reſinam fundentes, frigoris ſæuitiam non reformidans, nuda hyemem tranſigat. Quare
Plinius non rectè Laricem in his ſylueſtri- Lib.16. c.21.
bus arboribus numerauit, quibus folia non decidunt, neque in iis quarum pungunt folia. Sed quomodo Laricem accipiat nos ſupra declarauimus. Hac in re Plinij incõſtan- Cap.12.
tiam animaduertere licet, alio loco folia mi- Li.16. c.10.
nimè aculeata, ſed villoſa, pinguia, mollia, Larici tribuentis, niſi vitioſa in vulgatis exemplaribus lectio nos fallat. Picea minùs alta quàm Larix, inquit Plinius: illa craſsiori,

LARIX.

læuioríque cortice,folio villoſior,pinguior,& denſior, molliórque flexu:at Piceæ rariora,ſiccioráque folia,tenuiora,& magis algentia, totaq; horridior eſt, & perfuſa reſina. Hanc ſcripturam vnius dictionis mutatione reſtituere licet hoc modo.Picea minùs alta quàm Larix:hæc craſsiori , læuioriq; cortice , folio villoſior,&c.vt,hæc.ad Laricem referatur, quam correctionem ſenſus & contextus neceſſariò poſtulant.Nam ſi verba hæc,folio villoſior,&c.de Picea continenter intelligantur,quî eius folia pinguia,denſa,molliaq; eſſe poſſunt, quæ mox dicuntur tenuiora,rariora, ſiccioraq; ? Ad hæc ſi præcedentia omnia de Picea,& non de Larice accipienda eſſent,cur illis particulam, At, diſcretiuam, vt aiunt , ſubiicit , cùm dicit, At Piceæ & cætera ? Ex his perſpicere licet
Lib.1.c.91. Laricis corticem læuiorem eſſe quàm Piceæ , vt exiſtimauit Ruell. ſed eius aculeata folia non eſſe,cùm aculeatum & villoſum ſint aduerſa. Villi enim ad tactum molles ſunt,minimè autem ſpinæ,ſiue aculei.Flores Laricis vere ex ramuſculorum ſummitatibus exoriuntur,multùm odorati, contra Plinij ſenten-
Lib.16.c.25. tiam,qui Laricem inter triſtes arbores recenſet , nec vllo flore exhilarari ſcripſit.Hi arbores ſuas valde ornant,quod in purpura ardenter rubeſcentes , comantibúſque foliolis miro naturæ artificio annexi,viatorum oculos non parũ remorantur,& recreant.Coni cupreſsinis admodum ſimiles , paulo longiores odoris non ingrati,breui petiolo ramis alligati,ipſiſq; incumbentes,ex tenuiſſimis ſquamulis compactilibus ac foliatiſq; contexuntur : quarum ſingulæ binos nucleos foliatos, alæ cicadarum ſimiles, ſemenq; exiguum , magnitudine ſeminis Cupreſsi includunt,quod manſum, Nucem Pineam odore plane imitantur. Laricis materia duriſsima eſt, præſertim quæ rubet, & in caudicis medio,odore acrior : quam ob cauſam in ædificiis quibuſuis extruendis cæteris
Li.16.c.10. omnibus longè præſtat.Larix , inquit Plinius , nec ardet , nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi conſumitur, quàm lapides, cum cætera quæ picem & reſinam fundunt,accenſa fuligine immodica carbonem repentè expuant, cum
Cap.9.li.2. eruptionis crepitu,eiaculenturq; longè.Larix Victruuio flammam ex igne non recipit,nec ipſa per ſe poteſt ardere, niſi, vti ſaxum in fornace ad calcem coquendam,aliis lignis vratur,nec tamen tum flammam recipit , nec carbonem remittit, ſed longo ſpatio tandem comburitur,quòd eſt minima ignis & aëris è principiis temperatura , humore autem & terrena materia ſpiſsè ſolidata, non habens ſpatia foraminum,qua poſsit ignis penetrare,reiicítque eius vim, nec patitur ab eo ſibi cito noceri,propterq; pondus ab aqua non ſuſtinetur,&c. Quæ falſa eſſe tum ratione, tum experientia conſtat. Nam cùm omnium con-
Matth. li.1. Dioſ.c.74. & Epiſt.1. lib.4.Epiſt. ſenſu, præſertim Plinij,ac Victruuij,Larix reſinam liquidam fundat, pinguem ſcilicet,& quæ,non aliter quàm bitumen,igni admota facilè accendatur , quis credat Laricis lignum pingue,reſinoſumq; ignem reſpuere,quum lapides ipſi qui ſua natura flammis non accenduntur, ſi bituminoſi ſint ,perinde ac ligna exurantur,editis continuò flammis quoad in cineres vertantur ? Cuius rei locupletiſsimi teſtes ſunt Flandri,Brabanti, & aliæ Aquiloniæ gentes , quæ lignorum penuria,huiuſcemodi lapidibus ſuos fouent ignes. Præterea, ſi Larix neque ignem admitteret, neque carbonem faceret, malè cum iis ageretur qui in Tridentinis montibus, & in ea præſertim valle Ananiis contermina quam Solis nuncupant,ac in Camonica,& Eliotropia, & in Brixienſi agro in fornacibus ferrum excoquunt. In iis enim maxima Larigni carbonis ardet copia, neque(vt aſſerunt artifices)vllo alio carbone quàm larigno, rude ferri metallũ celeriùs colliqueſcit.Lignum etiam Laricis ſiccum,cùm reſinoſum ſit , impetu vehementi flagrat. Quamobrem in Tridentinis montibus Laricina tantùm ligna in furnis accendunt , tam iis quibus panis coquitur , quàm iis quibus
hypocau

hypocauſta caleſiunt. Quod autem attinet ad ea quæ narrat Vitruuius de caſtello quodam circa Alpes, excercitum illic habente Cæſare, ante cuius portam turris erat ex hac materia, alternis trabibus tranſuerſis, vti pyra, inter ſe alte cõpoſitis, quam faſciculorum virgis alligatorum flamma, facéſque ardentes congeſtæ ac immiſſæ lædere non potuêre, exiſtimandum eſt id eueniſſe, non quòd Laricis materia vri non poſsit, ſed quòd ventorum, niuium, frigoris vi, omni denique temporis iniuria, qua perpetuò ferè Alpina regio infeſtatur, temporis etiam diuturnitate durior, exhauſto pingui ſucco veluti lapidea facta, à faſciculis virgarum, facibúſque, non facilè accendi potuerit, maximè cùm arboris cuiuſuis ſolida duráque, nec in particulas conciſa materia, non ſtatim primo ignis occurſu facilè vincatur, nedum Laricea, quæ ſoliditate & duritie cæteras omnes antecellit. Hic rurſus adnotandum mirum eſſe Plinium in Laricis hiſtoria tantopere à ſeſe diſſentire. Cùm enim ſcripſerit Laricem nec ardere, nec carbonem facere, paulo poſt ait, In Macedonia Laricem maſculam vrunt, fœminæ radices tantum. Ex Larice, vt ſcribit idem, liquor erumpit melleo liquore, atque lentore, nunquam dureſcens. Et alio in loco, Larix reſinam fundit gracilem, ac mellei coloris, virus redolentem, id quod ante ipſum dixerat Vitruuius. Larix habet reſinam liquidam, mellis Attici colore: quare etiam medetur phthſicis: ῥητίνη λαρικίνη, vel λάριξ dicitur, à Latinis reſina Laricea vel Larigna, in officinis Terebenthina, ſed falſò. Prouenit etiam in Larice Agaricum optimum, de quo idoneo loco tractabimus. Vallis eſt ſupra Benacum lacum, cui à Laricum copia Vallarice nomen eſt. Sunt & Larices in ripis Padi, & in Sleſia. Initio Martij menſis pullulare folia incipiunt ab iiſdem germinibus, à quibus præcedente anno deciderant. Fructus Septembri maturus eſt. Laricis cortex, folia, fructus, nuclei eodem ſunt, quo hæc in Pinu, temperamento, ſed non eadem virium efficacia. Reſina Larigna calida ſiccáque eſt, vt & cæteræ reſinæ, ſed magis abſterget. Vtiliter emplaſtris, vnguentíſque ad vulnera detergenda curandáq; accõmodatis miſcetur. In tuſsi delincta cum melle thoracem expurgat. Sumpta ventrē lenit, vrinam prouocat, calculos expellit. Tardiſsimè Larix cariem vetuſtatémque ſentit, ob ſucci amaritudinem, auctore Vitruuio.

Loco ſupra citato.
Lib. 16. c. 11.
Lib. 16. c. 10
Lib. 24. c. 6.
Locus.
Tempus.
Tẽpera. & Vires.

CVPRESSVS CAP. XV.

CVPRESSVS Græcis κυπάριττος dicitur, vel κυπάρισσος, ἀπὸ τοῦ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρεμόνας, id eſt à partu parilium ramorum, Arabibus *Suro*, & *Seru*, Officinis Cypreſſus, Gallis, Anglis & Belgis *Cypres*, Italis *Cypreſſo*, Germanis *Cypreſſen*, Hiſpanis *El Cypres*. Eius duo ſunt genera: Mas, & fœmina, cuius meta in faſtigium conuoluitur: mas ramos in latũ ſpargit. Vtraque procera eſt arbor, recta, craſſo caudice, in ſummitate tantùm ramoſa: folia Sabinæ bacciferæ, viridiora, longiora, perpetuò virentia: conos Lariceis ſimiles gignit, breuiores, craſsiores, duriores, compactiores, quos Nuces Cupreſsi vocãt, alij pilulas, quidam Galbulos, in quibus ſemen, minimis granis conſtans, & quæ vix perſpici poſsint, non omittendo naturæ miraculo, è ſemine tam paruo naſci arbores adeo proceras. Hoc ſemen formicis mirè expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarum arborum. Id Theophr. dicit eſſe non πιτυῶδες, vt publica habent exemplaria, id eſt Piceæ ſemini ſimile, ſed πιτυρῶδες, id eſt furfuraceum, ſiue furfuroſum: eſt enim furfuri ſimillimum. Ligni materies flaueſcit, dura eſt, ſolida, compacta, odorata, maximè cùm igni admouetur. Fundit caudex reſinam liquidam, Larignæ, & Terebinthinæ ſimilem, ſapore acerrimam. Cupreſſus non niſi in locis calidis ſponte prouenit, vt in Creta, Lycia, Rhodo, ac Cyrenenſi etiam agro

Nomina
Genera.
Plin. lib. 16. cap. 33.
Forma.
Plin. li. 17. cap. 10.
Li. 1. Cauſ. cap. 5.
Scalig. ibi.
Locus.
Theophr. lib. 4. Hiſt. cap. 6.

CVPRESSVS.

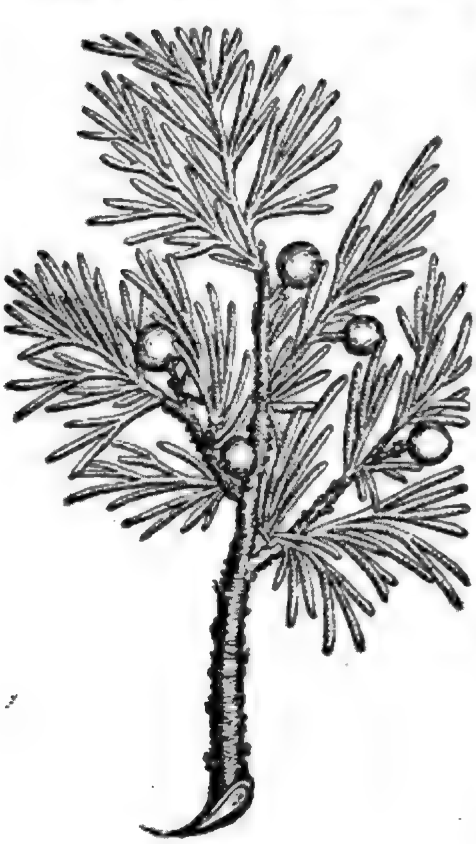
Plin. li.16. cap.33. agro. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quiſpiã, niſi ſeratur alia, hæc gignitur, ac protinus emicat: illa verò etiam non appellato ſolo, ac vltro, maximè in Idæis mõtibus, & quos Albos vocant, ſummis eorum iugis, vnde niues nunquam abſunt, plurima: quod miremur, alibi non niſi in tepore prouenięns, & nutricem magnoperè faſtidiens. Lib.4.Hiſt. cap.1. Hæc Plinius ex Theophraſto. *Tempus.* Cupreſsi fructus maturus eſt menſe Septembri, vel ineunte Vere. Li.16.c.27. Plinius triferam eſſe ait, colligíque baccas eius menſe Ianuario, Maio, & Septembri. *Temper. & Vires.* Cupreſsi folia fructúſque ad tertiũ vſque ordinem deſiccant ſine manifeſto calore, & adſtringunt. Lib.1.c.86. Cupreſſus Dioſcoridi, refrigerat, & adſtringit. Folia ex paſſo, & exiguo Myrrhæ pota veſicæ rheumatiſmis, & vrinæ difficultati auxiliantur. Pilulæ ex vino tuſæ in dyſenteria, alui fluxione, tuſsi, orthopnœa, aut ſi reiiciatur ſanguis, cõuenientiſsimè bibuntur. Earum decoctum eoſdem præbet effectus. Tuſæ cum fico duritias emolliunt, nariúmque polypo medentur: in aceto coctæ, & cum lupinis detritæ ſcabros vngues eiiciunt: hernias inteſtinorum prolapſu erumpentes illitu reprimunt: Folia eadem præſtant. Pilulæ cum arboris coma ſuffitæ culices abigere exiſtimantur. Folia trita & impoſita vulnera glutinant, ſanguinem reprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per ſe, aut cum polenta, ignibus ſacris, vlceribus quæ ſerpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato ſtomachum roborant. Lib.7.ſim. His addit Galenus Cupreſsi germina, totiúſque ſtirpis qualitates declarat, quibus omnia efficiuntur quæ Dioſc. propoſuit. Cupreſsi folia, inquit, germina, pilulæ recentes & molles magna vulnera glutinant in duris corporibus: ex quo clarũ eſt reſiccandi vim habere abſq; inſigni acrimonia, vel caliditate, ſicut certè & guſtus teſtatur. Apparet enim in ea leuis quædam acrimonia, ſed plurima amaritudo, multo etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta verò illa eſt acrimonia & caliditas, quãta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati, ſic vt nullum interim morſum, nullam moleſtam caliditatem in corporibus efficiat. Proinde altè latentes in flaccidis putreſcẽtibuſq; affectibus humiditates innoxiè tutoq; depaſcitur, & abſumit: alia verò quę excalfaciunt ſimul, & deſiccãt, humiditates quidem illas abſumũt, cæterũ acrimonia, & caliditate alias attrahunt. Enterocelas Cupreſſus iuuat, quoniã exiccat, & robur addit corporis partibus præ humiditate laxis, vt pote cum adſtrictio in altum ſubeat, deducente ipſam caliditate quæ adiuncta eum ſeruat modum, vt deducere quidẽ valeat, non autem morderere poſsit. Quidam Cupreſſo vtuntur ad carbunculos, & herpetas, polentæ miſcentes, tanquam abſumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata vtuntur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut Oxycrato aquoſo. Hæc Lib.8.c.3. Galenus. Aetius ſcobem, aut ſecamenta, ramentáue, ſerra aut ſecuri detracta, vel extrita quæ πελεκύσματα, & πρίσματα vocat, ad corpori bonũ colorem inducendũ vſurpat, πελεκύσματα κυπαρίσσου, inquit, καὶ πρίσ, ἐλαίῳ ἐμβρέξας, ἀλφίτῳ σῶμα. Lib.1.Dioſcor.ca.86. Conorum Cupreſsi decoctum, ſcribit Matthiolus, ex aceto paratũ, dentium dolores

dolores mulcere, ſi eo ſæpè os colluatur. Idem præſtat & foliorum decoctum.
Hoc quoque medicamennto vitiligines curantur. Eorundem & vnguium mu-
lorum cinis oleo myrtino exceptus valet illitus ad capillorum defluuium. Iidẽ
coni, vt Marcellus inquit, impari numero minutiſsimè triti, & ex vino vetere
hauſti, tuſsim potentiſsimè leniunt. Recentes viridéſque hernioſos magnope-
rè iuuant, ſi eorum decoctum ex vino vetere quotidie affecti biberint trium
vnciarum pondere. Interim tamen folia Cupreſsi trita teſticulis illinẽda ſunt,
auxilio multis experimentis comprobato. Idem præſtant tenera arboris ger-
mina commãſa, ita vt eorum ſuccus deglutiatur. His adiungit Dodon. fructum *Lib.6.c.86.*
Cupreſsi foliorúmue ex oleo decoctum, ventriculum roborare, vomitus repri-
mere, ventrem aſtringere, omneſq; eius fluxiones, & pudendorum vlcerationi-
bus mederi. Iidem fructus cum caricis tuſi genitalium tumoribus medentur, &
addito fermento bubones diſsipant impoſiti. Reliqua ſemina foliis Cupreſsi Plin.lib.18.
tuſis ſi miſceantur, tradunt à vermiculis non tangi, neque erodi. Ligni eius cap.17.
nulla temporis diuturnitate ſuauem odorẽ euaneſcere aiunt, quare id ad men-
ſas & arculas expetitur, ac in iis numeratur, quæ cariem vetuſtatemq; non ſen-
tiunt. Pinum & Cupreſſum aduerſus Cariem tineaſq; firmiſsimas eſſe veteres Plin.lib.16.
prodiderunt, quam ob cauſam ſimulacra deorũ ex ea ſculpebant antiqui. Nar- cap.40.41.
rat Theuetus ſe, cùm in Ægypto eſſet, vidiſſe Damiatæ capſam quandã ex Cu- Theoph.li. 5.Hiſt.ca.5.
preſsi ligno fabricatam, in terram loco vliginoſo, decem pedibus altius defoſ- Theuet.1.
ſam, prorſus incorruptam, atque integerrimam inde ex tractam, cum illic ſe- coſmog. li. 12.cap.19.
pulta fuiſſet ex quo Sultanus Selimus totam Ægyptum ſubiugauit, circiter
annum Domini 1512.

THVIA. CAP. XVI.

DE reſiniferis arboribus quæ conos producunt, diximus, nunc de iis *Thuiæ*
tractandum quæ baccas edunt. A Thuia incipiemus, quam Cedrũ *genus 1.*
Lyciam eſſe Bellonius exiſtimauit. Ego Thuiæ & non Cedri genus Li. de Co-
videri ſupra monui. Maſsilienſes & Prouinciales apud quos fre- nif.
quens eſt, *Serbin* vocant, nomine ad Sabinam accedente, quamobrem ali- *Nomina*
qui Sabinæ genus eſſe volunt. Lobellius eſſe *Locus.*

THVIA, Maßilienſium.

putat Cedrum Phœniciam alteram Plin. &
Theophr. Oxycedrum verò folio Cupreſsi,
aut Sabinam maiorem Monſpelienſes. Ex hu- *Vſus.*
ius ligno virẽte, vt & Iuniperi, Fraxini, Sabi-
næ vtriuſque, & Oxycedri, picis liquidæ ge-
nus fœtidiſsimum conficitur, quod *Huille de*
Cade vulgus appellat. Caudex eius eſt brac- *Forma.*
chij craſsitudine, ſcaber, fuluus, ſucco pingui
madẽs: folia Cupreſſo ſimillima, obtuſa, quaſi
ſquamulis compactilibus coagmentata, ſibi-
ipſis inſidentia, quæ ſi digitis terantur, odorẽ
gratum ſpirant. Baccas edit rotundas, ad Iuni-
perinas accedentes, initio virides, mox ante
maturitatem flaueſcentes, poſtremo rubras,
pulchras, guſtu ſubamaro, odoratas. Aliud
Thuiæ genus arborem eſſe puto, quam idem *Genus 2.*
Bellon. Sabinã alterã, ſiue Sabinã arboreſcen- Iidem.
tem vocat, frequentẽ admodum in mõtis A- *Locus.*
mani & Olympi Phrygiæ cacuminibus: cau- *Forma.*
dice tortuoſo, ſæpè craſsiore quã vt hominis
brachiis

brachiis capi poſsit: cortice viti ſimili, modicè craſſo, ruſo: materia foris alba, intus veluti gilua, cui nullam aliam ſimilem reperias. Eſt enim ei veluti vini dilutus quidam rubor degenerans in ſubnigrum. Perpetua coma viret: folia Cupreſſo omnino ſimilia, adeo vt ſi eminus ſpectetur, etiam harũ rerũ peritus homo, à Cupreſſo vix internoſcatur, maximè ſi baccis ſuis careat: denſiora tamen ſunt eius folia, guſtatu amara, aroma olentia, & reſinoſum quidpiam præſeferentia. Florem non promit, apparente ſtatim ſeminis rudimẽto. Arbor illa baccarum ferax eſt, quas ſemper ſeruat hyeme, decidentibus annotinis cũ aliæ maturæ fiunt: nondum maturæ virent, omnino maturæ ex nigro in cæruleum degenerant, rotundæ, Cedridibus vix craſsiores. In extremis ramulorum ſurculis, & non alibi oriuntur, ita vt ſinguli ramulorum ſurculi ſingulas baccas ferant. Amaræ ſunt & ſubodoratæ, turdis & merulis cibus gratiſsimus. Huius arboris materiam ad teſtudines faciendas Turcæ expetunt, quod in rimas nunquam findatur. Thuiæ tertium genus in regiis Callirhoes hortis, & quibuſdam aliis Lutetiæ viret, nomine Paradiſeę arboris, magna odoris ſuauitate & vehementia, quam qui Franciſco Galliarum Regi dono dedit, Arborem vitæ nominauit, fortaſſe ob odoris vehementiam. Elegans admodũ eſt arbuſcula, perpetua fronde virens, caudice recto, ligno duro, nodoſo, cortice ex rubro nigricante, ramis multis & expanſis, qui in ramulos alios à lateribus ſuccreſcentes diuiduntur, in quibus folia oblonga, Cupreſsi fere, veluti è ſquamulis coagmentata, quaterna ferè ſemper ſimul, ex quorum extremis flores vere exeunt, quemadmodum in Cupreſſo, puſilli, flaueſcentes, quorum nonnulli deinde in exiguum fructum Pinei nuclei magnitudine formantur, Coni inſtar ex ſex ſquamulis tenellis compactum, primo viridem, deinde palleſcentem, & cùm perfectè maturuerit, nigricantem, quaterna plerúmque ſemina paleacea medio (in quo medulla acris & amariuſcula) extuberante continentem. Tota arbor admodum odorata eſt. Quartum Thuiæ genus dixi eſſe Lyciam Cedrum Matthioli, minore folio, dum arbor tenera eſt, Iuniperi, paulo breuiore, ac molliore, poſt tertium aut quartum annum, rotundo, Cupreſſo ſimili, & nonnunquam in ramis inferioribus adhuc acuto, & pungente, in ſummis verò, iam obtuſo ac rotundo: quam mutationem niſi diligenter obſeruemus, facilè decepti credemus aliam eſſe plantam cùm adoleſcit, & cùm adulta eſt. In Spuriis Dioſcoridis legitur Iuniperum magnam, quam ſylueſtrem Cupreſſum aliqui vocant, vulgo cognitam eſſe, Cupreſſo ſimilem, naſcentem plerúmque in aſperis & maritimis, eadem facultate præditã quali Cupreſſus. Ea Dioſcoridis verba huic plantæ conuenire quidam arbitrantur. Figura Matthioli oſtendere videtur adoleſcentem, noſtra adultam. Quod ſi quis noſtram hanc de Thuiæ generibus ſententiam reprehendat, Matthioli auctoritate & ratione fretus, quod ſcilicet Thuion ſiue Thuia forma Cupreſſo ſimilis ramis, foliis, caudice, fructu, nuſquam niſi apud Ammonis delubrum proueniat, & in Cyrenenſi regione, au-

THVIAE genus tertium.
Arbor vitæ Gallis.

Vſus, Genus 3.

Genus 4. Cap. 2.

ctore

THVIAE Genus quartum.

ctore Theophr.reſpōdeo Theophraſtum duplicis Thuiæ meminiſſe, huius quam modò dixi quæ in Cyrenenſi regione feruida naſcitur,& quam Matthiolus Atlanticam Cedrum Plinij eſſe arbitratur (quanquam Hermolaus Citrum legi oportere ſcribat, tum omnibus approbantibus, tum ex Codicum antiquorũ fide,& Thuion quod apud Homerum eſt, Citrum interpretetur Macrobius: Citrũ autẽ illud crediderim, cuius in Atlante monte nobiles ſyluæ materiam lautis menſarum orbibus ſuppeditauêre,Romanis expetitarum deliciis:) Alterius Græciæ familiaris, quam montium verticibus & gelidis locis gaudere tradit,& fructum tardiſsimè perficere, vt & Arcades narrant.Huius Arcadicę Thuiæ ea quatuor genera eſſe puto, quæ à me modò ſunt expoſita, ſententiam mutaturus cum aliquis alius de iis meliora & probabiliora in medium protulerit.Perdurat Thuiæ materies incorrupta omnino.Radice huius arboris nihil criſpius,nec aliunde pretioſiora opera.

Lib.5.Hiſt. cap.5. — Lib.1.Dioſcor.ca.89. — Lib.13. c.15. — In Caſtig. Plin. — Lib.4.Hiſt. cap.1. — Theoph.li. 5.Hiſt. ca.5.

TEREBINTHVS CAP. XVII.

TErebinthvs Græcè τέρμινθος nominatur, Arabicè *Baton,Boton,Botin*,ſiue *Albotin*,Italicè *Terebincho*,Gallicè *Terebinthe*, Hiſpanicè *Cornicabra*, Anglicè *Terpentine tree*. Folio eſt Lẽtiſci,maiore,craſsiore, pinguiore,perpetuò virente.Flores edit paruos,racemoſos, rufeſcentes,ex quibus fructus prodeunt rotundi, primùm virides, deinde rubeſcentes, poſtremò nigri, reſinoſi, odorati, duriq́;. Grana viridia vocat Auicen.Ligni materies pulchra eſt, nigricans, denſa. De hac arbore ſic Theophraſtus.Terebinthus alia maſcula eſt, alia fœmina:& maſcula quidem,ſine fructu. Fœminarũ altera fructum ſtatim rubentem edit, lentis magnitudine,qui coqui nequit. Altera viridẽ (χλωρὸν, Plinius pallidum vertit) deinde rubentem,& cum vite matureſcentem, tandem nigrum,fabæ magnitudine,reſinoſum,odore iucundiorem(ſic enim Plinius θυωδέστερον interpretatus eſt, Gaza θειωδέστερον legit,id eſt,ſulfuroſum.)In Ida & Macedonia breuis hæc arbor eſt,fruticoſa, contorta: in Damaſco Syriæ magna,copioſa,pulchraq́;.Montem enim quendam aiunt eſſe Terebinthis refertum,in quo arbor alia nulla gignitur.Materies ei lenta:radices validæ,& profundæ: tota arbor incorrupta,ſiue, vt loquitur Plinius, fidelis ad vetuſtatem: flos oleæ ſimilis, rubens, folia

Nomina — *Forma.* — Lib.2.c.30. — Lib.3.Hiſt. cap.15. — *Genera.* — Lib.13. c.6. — Ibidem.

TEREBINTHVS.

in vno pediculo multa, Laurinis ſimilia, bina veluti ſorbo, in ſummis ramuſcu-
lorum partibus imparia, niſi quod minùs angulata quàm ſorbo, & ambitu Lau-
rinis ſimiliora, pinguia cum toto fructu. Fert & illa folliculos quoſdam cauos,
vt Vlmus , in quibus naſcuntur animalcula quædam, ceu culices. Sic enim ex
Lib.13.ca.6. Theophraſto legendum: φέρει δὲ κωρυκώδη τινὰ κοῖλα, non κορυώδη, vt in excuſis
habetur, neque καρυώδη, vt legit Gaza, qui ſic vertit, Fert & ad nucis ſimilitudi-
nem quædam concaua, &c. Hi folliculi cornicula ſunt rubentia, caprinis ſimi-
lia. Intus eſt reſinoſum quiddam, lentumq́; : hinc tamen reſina non colligitur,
ſed ex ligno: neque fructus Reſinæ copiam fundit, ſed manibus tantum adhæ-
ret, & ſi collectus non lauetur, cohęreſcit, cùm verò lauatur, candidus & imma-
turus ſupernatat, niger ſubſidit. Hæc Theophr. qui alio in loco Indicæ Terebin-
Lib.4.Hiſt. cap.5. thi meminit, de qua idoneo loco dicetur. Reſina liquida omnium præſtantiſ-
ſima ex Terebintho manat, odorata, quæ non ita pridem in Italiam deferri cœ-
pit. Eius locum Larigna non ſolùm ſibi vendicauerat, ſed etiam cognomētum,
vt iam dixi: nunc vera Terebinthina Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam
deferebant, vel quod aduectu eſſet commodior , vel ad adulterandum aptior.
ῥητίνη τερμινθίνη, Latinè Reſina Terebinthina dicitur, ab Auicenna Gluten Albo-
Lib.2.c.310. tin. Montes amat Terebinthus. Naſcitur in Syria, & Græcia, in multis Hetruriæ
Locus. locis, præcipuè, in antiquorum ædificiorum ruinis, ac ruderibus, ſed frequens
Lib.1. Dioſcor. ca.76. admodum in Iapidiæ collibus, prope Pucinum caſtrum, haud procul ab Adria-
tico ſinu, non longe à Tergeſto. Prouenit etiam in Prouincia. Veris initio flo-
Tempus. ret, meſsibus reddit ſemen. Terebinthi folia, ſemen, & cortex Dioſcoridi
Plin. lib. 16. ca.25.& 26. aſtringunt, & ad eadem, ad quæ Lentiſcus, conueniunt, ſimili parata modo,
Lib.1.c.76. ſumptaq́;. Fructus eſui aptus eſt, ſed ſtomacho aduerſatur: excalfacit, vrinã mo-
Tēpera. & Vires. uet, venerem excitat: contra phalangiorum morſus conuenienter in vino bi-
bitur. Reſina eius ex Arabia Petræa defertur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria,
Cypro, Africa, & Cycladibus inſulis. Sed præualet candida, perlucida, vitreo
colore, & in cæruleum vergēte, Terebinthum olens. Terebinthina reſinas om-
Li.8. ſimp. nes antecellit. Galen. Terebinthi cortex idē ait, folia, fructus adſtrictoriũ quid-
dam obtinent, & ſecundo ordine excalfaciunt: itaque quod etiam deſiccent,
perſpicuum eſt: recentes quidem, humidi modicè, ſicci verò ordine ſecundo.
Cæterùm fructus aridus propinquus eſt tertio ordini deſiccantium. Eſt enim
adeo calidus, vt mandētibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque vrinam
Li.8.ſimp. prouocat, & lienibus prodeſt. Inter Reſinas, quod idem ait, præfertur Terebin-
thina, manifeſtam quidem, non tamen ſimiliter atque Maſtiche adſtrictionem
habens, verùm adiunctam amaritudinem quandam, per quam valentius quàm
Maſtiche digerit. Ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio, tanta quidem, vt &
pſoras ſanet. Quinetiam quæ in profundo reſident cæteris Reſinis magis at-
trahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem. Terebinthina
Reſina, Matthiolo, auxiliatur laterum doloribus: ſanat labiorum facieiq́; rimas:
ſcabiem & impetigines delet illita: vlcera purgat: vulnera recētia glutinat: ſple-
nem attenuat deuorata: valet ad articulorum dolores, podagram, chiragram, &
iſchiadicos affectus, ſi frequenter ſumatur vnciæ pōdere, addito Chamæpiteas,
aut Saluiæ, aut Stœchados puluere. Terebinthinũ oleum ex fructu maturo Te-
Li.1.ca.39. rebinthi fit, inquit Dioſco. non ſecus ac Lentiſcinum, quod calfacit & adſtrin-
git, non refrigerat & adſtringit, vt falſò in excuſis Codicibus legitur, Meſues ex
baccis eius viridibus fieri ſcripſit, quod vulnera glutinat, ſpaſmo, tetano, duri-
tiei neruorum confert. Huius olei nullus eſt apud nos vſus, neque aliunde ad
nos importatur, ſed oleo nos ex Terebinthina vtimur conuenientiſsimè in fri-
gidis neruorum affectibus, atque omnibus aliis ægritudinibus frigidis, & fla-
tuoſis.

tuoſis. In aſthmate, & anhelitus difficultate mirificũ eſt, ſi duæ drachmæ quotidie hauriãtur. Eſt & in empyemate vtile: denique in omni praua thoracis affectione ex pituita, colicis etiam doloribus, & flatuoſis ſummoperè prodeſt: cicatrices decorat. Quanquam Terebinthina ferè oleum ſit, tamẽ oleum, tenuiſſima eius pars, à Chymiſtis educitur ex ea, pulcherrimum, & copioſum. Reſina Græcis ῥητίνη nuncupatur, Arabibus *Ratim*, ſiue *Natig*, Italis *Ragia*, Gallis *Reſine*, *Nomina*
Germanis *Hartz*.

LENTISCVS CAP. XVIII.

LENTISCVS dicta fortaſſe quòd lentore quodam folia lenteſcant, Græcis σχῖνος vocatur, quaſi σχιστὸς, fiſſilis quòd facile & frequenter fiinderetur in dentiſcalpia: Arabibus *Daru*, Gallis *Lentiſque*, Italis *Lẽtiſco*, Hiſpanis *Mata*, aut *Aruerïa*, Narbonẽſibus *Reſtiucle*, Germanicè *Maſtichaum*, Anglicè *Maſtietree*. Stolonibus & caudice concolor, & ſimilis Terebintho minori. *Nomina*

Stolones, nullo grandiore ſtipite à radice ſublato, Corylorum ſylueſtriũ modo huc illuc ſpargit, niſi quòd Lentiſcus tum ramuſculis, tum foliis denſioribus eſt, magiſque ramuſculorum ſummitatibus ad terrã inflectitur. *Forma.*

LENTISCVS.

Folia Myrti emula, octona ex ſingulis pediculis prodeunt, pari vtrinque exortu, ſuauiter ſpirantia, pinguia, friabilia, obſcurè virentia, in ambitu tamen rubentia, ſicut & quibuſdam venulis. Perpetua fronde Lentiſcus viret, cortice ſubrubro, lento, tenaci, flexibili. Profert Terebinthi modo racemoſos fructus, & præter hos, folliculos quoſdam corniculorum modo intortos, quibus liquor limpidus incluſus, tandem vertitur in beſtiolas iis perſimiles quæ ex Vlmi & Terebinthi folliculis euolant. Lentiſci fructus, ſiue baccas, Hippocrat. χνίδας appellat, quanquam exemplaria Græca falſò ἐχνίδας habeant. *Lib. de nat mulieb. In ca. 75. lib. 4* Mirum eſt quod ſcribit Matthiolus totã hanc plantam grauiter olere, olfactúque caput grauare, cum contrà Pena ſuauiter ſpirare affirmet, inſertaq; in os folia ſitim arcere, & fauces humectare. Præterea qui norunt Maſtichen, & ſciunt Lentiſci ſurculos vt Xylobalſami ſuccedaneum in Officinis vſurpari, Lentiſciniſque dentiſcalpiis poſt epulas dentes mundari, illius opinioni refragantur. Ex hac manat omniũ præclariſsima & optima reſina, quæ ῥητίνη σχινίνη vocatur, Latinè Reſina Lẽtiſcina, Maſtich, vulgo, & in Officinis Maſtîx. Hæc liquida non eſt, nec cæterarum reſinarum modo coit, ſed in tenues particulas conciſa manet. *Locus.* Omnium præſtantiſsima in Chio Ægei maris inſula prouenit, vt à medicis Græcis Chia ſimpliciter pro Maſtiche accipiatur. Inde in vniuerſam Europam comportatur. Ex mitibus tantum Lentiſci plantis, vulneratis ipſarum truncis fluit, & in terra circumpauita concreſcit. Quidquid Maſtiches in hac inſula colligitur, reipublicæ debetur. Qui vindemiæ tempore propriis in agris legunt, id totum abſque dolo in commune cõferunt. Abſciſſa manu pœnas dat, qui Lentiſcum Maſtichen fundentẽ in proprio vel alieno agro exciderit. Tanta eſt Maſtiches

cura, tantus illi honos apud Chios, nec abs re quidem, cum illis vniuerſus ferè orbis tam excellens ac ſalubre medicamentum acceptum ferat. Fert & Lentiſcus Italica Maſtichen, ſed raram admodum, nec Chiæ comparãdam. Quare immerito à nonnullis reprehenditur Auicẽnas, quòd Maſtiches Italicæ meminerit, quippe qui exiſtiment fortaſſe Maſtichen non alibi quàm in Chio naſci, in quo vehementer errant, arguiq; poſſunt Galeni & Auicennæ auctoritate, qui non ſolùm Chiam Maſtichen memorant, ſed etiam Ægyptiam. Theophraſtus ex ſpinoſa planta quam Ixinen nominat, emitti lacrymam narrat, quam Acanthicen Maſtichen vocat, Gaza, ſpinalẽ: ea ſpina albus Chamæleo eſt, ad cuius radicẽ liquor albus reperitur, glutinoſus, quẽ à Maſtiches ſimilitudine ſic vocarunt.) Plinius etiam plura Maſtiches genera recenſet: Iam ego, inquit, tranſeo ad Maſtichẽ, quæ & ex humili ſpina fit in India, itemq; in Arabia: Lamã vocãt. Sed Maſtiche quoque nobis gemina eſt, quoniã & in Aſia Græciaq; reperitur herba radice folia emittẽs, & carduũ ſimilẽ malo, ſeminis plenũ, è quo lachryma erumpit, inciſa parte ima, vix vt dignoſci poſsit à Maſtiche vera: nec non & tertia in Ponto eſt, bitumini ſimilior. Laudatiſsima autem Chia, candida, cuius pretium in lib.x.x.(id eſt.denarij decem) nigræ verò x.11.(id eſt denarij duo.) Chia è Lentiſco traditur gigni gummi modo. Adulteratur thure & reſina. Sic enim corrigendi ex Dioſcoride Codices vulgares qui habent, adulteratur vt thura reſina. Vera Maſtiche intelligenda eſt quæ ex ſola Lentiſco fluit: quę verò ex quauis alia planta manat, impropriè & per ſimilitudinem Maſtiche nominatur. In Creta etiam Lentiſcus reſinam fundit, ſed flauam, amarã, & Chia longe deteriorem. Lentiſcus frequẽs in Italia naſcitur, præſertim in Hetruria, & in Campania. Huius etiam feraciſsima vniuerſa Narbonẽſis ora maritima. Flores racemoſos, muſcoſoſq; primo vere, Aprili menſe, promit, non particulatim, vt putant, ex Arati & Ciceronis verſibus.

Iam verò ſemper viridis ſempérque grauata
Lentiſcus, triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi:

quod Theophraſtus merito Scyllæ attribuit, alij verò vocis affinitate decepti, Lentiſco. Toti Lentiſco vis ineſt aſtringẽdi, inquit Dioſc. Etenim fructus eius, foliũ, cortexq; ramorum, & radicis, parẽ facultatem ſortiuntur. Sic Lacu. ex Gręco aliter quam Ruell. vertit, cui adſtipulatur Cornarius: καὶ γὰρ ὁ καρπὸς αὐτῆς, καὶ τὸ φύλλον, καὶ ὁ φλοιὸς τῶν κλάδων, καὶ τῆς ῥίζης ἰσοδυναμοῦσι Lentiſcus ſua adſtringente vi valet aduerſus ſanguinis reiectiones, alui profluuia, & dyſentetias in potu: item cõtra eruptionem ſanguinis è vulua, & eiuſdem aut ſedis procidentia: in totum Acaciæ & Hypociſtidis vicem repreſentat. Idem facit ſuccus è tritis foliis. Decoctum fotu caua explet, fracta oſſa ferruminat, vuluæ fluxiones ſiſtit, nomas arcet, vrinam pellit, motus dentium collutione ſtabilit. Virentes ſurculi acuminatæ arundinis vice dentibus repurgandis affricantur. Fit ex fructu oleum adſtrictoriam vim habens, quod prodeſt cũ quid adſtringi opus eſt. Lentiſcus reſinam gignit, quæ pota, vtilis eſt ſanguinem reiiciẽtibus, & tuſsi veteri: ſtomacho auxiliatur, ſed ructum mouet. Additur in dentifricia & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum. Pilos in oculis replicat: mãducata, oris halitũ commendat, gingiuas contrahit. Præfertur nitedulæ modo reſplendens, & candore Thyrrhenicæ ceræ ſimilis, craſſa, retorrida, friabilis, odorata: viridis autem inferior eſt. Hæc Dioſco. in quibus quædam aliter quã à Ruellio non ſine ratione verſa ſunt. Quæ enim Ruell. dixit, Semini, folio, ramo, cortici, radicibúſque, cognatę inſunt vires, And. Lac. aliter ex Græco, vt expoſuimus, vertit. Quæ verò Ruellius ſic, palpebras oculis incommodas replicat, Lac. hoc modo. Pilos in oculis

Lib.1. Dioſcor. ca.75.
Li.2. c.461.
Lib.6. Hiſt. cap.4.
Lib.12. c.17.
Matth. ibi.
Matth. ibi.
Lib.1. c.76.
Embl.72.
lib.1. Dioſ.

oculis replicat,hoc eſt,confirmat,ſtabilit,atque cõglutinat cilia:Cornarius verò,Agglutinat quoque palpebrarũ pilos,oculis officientes:quæ ſic intellige.Pilos in trichiaſi oculorum affectu oculũ pungentes,extra oculũ ſpecillo euerſos calens exteriori palpebræ,illita glutinis vice retinet, ne in oculum denuo reſiliant:Nec abſurdum fuerit annotare quòd Dioſco.dicit, τὰ δὲ ξυλάρια χλωρὰ ἀντὶ καλαμίδων παρατριβόμενα τοῖς ὀδοῦσι, σμήχει τούτους, id eſt, vt reddidit Cornarius, Ligna viridia arundinum vice dentibus adhibentur,& ipſos repurgant, de dentiſcalpiis quæ ex Lentiſco fiebant,hodieq; fiunt,accipiendũ eſſe,quæ arundinũ vice eſſe poſſunt,& non de dentifriciis,quæ in puluillum comminuta affricantur,ſicut mox de Maſtiche dicit.Itaque impropriè Dioſco. παρατριβόμενα dixit,ſi affricari,& non velut dentiſcalpium adhiberi Lentiſci lignum quis accipiat,ad eximenda ea quæ in commanſu dentibus inhærent,in quem vſum pennæ formari poſſunt,quod declarat Martialis. Ibidem.

Lib.6.in Aopoph.

Foduque tonſis ora laxa Lentiſcis. Et alibi:
Lentiſcum melius,ſed ſi tibi frondea cuſpis
Defuerit,dentes penna leuare poteſt.

Porro quod Dioſc. καπυρὰν Maſtichen probat,Cornarius valde aridã intelligit, id eſt κατάξηρὰν.Vtitur etiam hac voce Dioſc.paulo poſt,in Reſinæ probatione, quæ eſſe καπυρὰ non debet.Vſus eſt & Galenus lib. ὑγιεινῶν, quo loco Codex Baſilienſis habet καπυηρὸν.Fuſch.emendare volens reponit καπυηστὸν,& vertit ſiccũ, ſicut & antiquus interpres,& rectè ille quidẽ ſi καπυρὸν repoſuiſſet. Maſtichen Marcellus Empiricus vocat perſonatam,fortaſſe ex eo quod,inquit Cornarius, faciei illitionibus admixta, claritatem, ac nitorem inducit, ſicut Dioſcorides ait,vt ſit veluti προσωπῖτις.vel potius,quod Laruis fingẽdis, aut etiã exprimẽdæ hominum faciei,cum alba cera mixta in vſum veniat,id quod eius artis peritis notiſsimum eſt.Ex aquea eſſentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca compoſita Lentiſcus eſt,Galeno teſte.Deſiccat igitur ſecundo ordine cõpleto, aut tertio incipiẽte,in caliditatis & frigiditatis differentia quodammodo media.Similem omnibus ſuis partibus adſtrictionẽ obtinet, radicibus,ramis, extremis turionibus,germinibus,ac foliis,fructu,& cortice.Si vero etiã ſuccum ex foliis eius viridibus exprimas,ſimilis hic ordinis eſt,moderatè adſtringẽs. Itaq; bibitur & per ſe,& cũ aliis medicamẽtis, quæ dyſentericos & alios alui affectus ſanant.Quin & ad ſanguinis expuitiones,ſanguinis ex vtero eruptiones,ſedis, vuluæq; procidentias idoneus eſt, vtpote ad Hypociſtida nõnihil prope accedens.Maſtiche quidem candida,& Chia, quodãmodo ex cõtrariis cõpoſita eſt facultatibus,adſtringente videlicet,& emolliente.Proinde ſtomachi,vẽtris,inteſtinorum, iecoriſq; inflammationibus competit, vtpote ſecundo ordine excalfaciens,& deſiccans.Nigra quæ Ægyptia cognominatur, magis deſiccat, & adſtringit,quamobrem aptior eſt ad ea quæ validiorem digeſtionem per halitum expoſcunt.Hac ratione ad furunculos bonum eſt remedium. Porro oleum vnguentumq; Maſtichinum ex Chia conficitur, non admodum ſanè ex Ægyptia,ſimili tamen facultate.Maſtiche,quod ait Matth.cohibet ſanguinem è naribus fluentem,ſi cum Thure,ſanguine draconis,& leporinis pilis cõbuſtis excipiatur oui albo,& fronti applicetur, faſcia ſuperpoſita quæ arctè conſtringat. Manditur cum cera odorata,ad dentium dolores, & ad pituitam è capite detrahendam.Mulcet tollitq; Maſtiche frigidos articulorum dolores, ſi cum Cymino,Pulegio,Saluia,Lauri baccis,Sabina,melle excipiatur,doloreq; affecto loco admoueatur.Valet ad ventriculi dolores,ſi cũ itur dormitum,tres eius grumi deuorentur.Non ſolùm enim hoc medicamento præſens leuatur dolor,ſed ne iterum accidat,efficitur.Lentiſcinum oleum quomodo ex maturo Lentiſci

Ibidem. Cap.77. Lib.6. prope finem.

Ibidem.

Li.8. ſimp.

Li.7. ſimp.

Lib.1.Dioſcor.ca.75.

Lib.1.c.39. fructu paretur Dioſco.docet.Hoc,inquit,ſcabiem iumentorum canumq́; ſanat, vtiliſsimum peſsis,acopis,& leprarum medicamentis:ſudores cohibet. Fit hoc
Matth. li.1. Dioſc.c.39. oleũ,in Hetruria,Ilua,& Gilio Thyrrheni maris inſulis, & in quibuſdã Adriatici,ſine alterius olei permixtione,hoc modo.Racemoſas Lentiſci baccas à putaminibus repurgatas ſinunt aliquot dies ſimul flacceſcere:deinde in magnum ahenum iniectas affuſa aqua,igne tandiu fouent, donec dehiſcant, poſtremo extractas,& ſaccis incluſas prælo ſubiiciunt, oleumq́; inde expreſſum ſeruant. Qui hoc ita parant,ad acuendam oculorum aciem, caligineſq́; delẽdas vtiliter cibis commiſceri affirmant.Clyſtere infuſum dyſentericis quam maximè prodeſt. Gingiuis inflammatione dolentibus optimum pharmacũ eſt hoc oleum,
Lib.5.med. part. auctore Galeno,modice calidum,retentum ore. Maſtichinum fit è trita Maſti-
Dioſc. li.1. ca.40. che,contra omnia vuluæ mala efficax:mediocriter calfacit, aſtringit, emollit. Aduerſus prominẽtes ſtomachi duritias,coeliacorum, dyſentericorumq́; cru-
Li.3.Antid. ciatus vtile:faciem emaculat,& colorem nitidũ reddit.Meſuæ fit ex Maſtiches vnc.tribus,vini vnc.quatuor vel octo,olei roſacei libra vna,in vaſe duplici coctis omnibus ad vini conſumptionem.Hoc cerebrum,neruos,articulos, ventriculum,hepar,cor,roborat:tumores duros mollit,dolores ſedat. Omniũ verò præſtantiſsimum conficitur vitreis organis è puriſsima tantùm Maſtiche.Len-
Lib.15.c.36. tiſci baccas Plinius velut oliuas,& corna,in cadis cõdi ſcripſit,ne quid nõ hominis ventri natum eſſe videatur. Reſina hæc μαςίχη Græcè vocatur: Latinè
Nomina Maſtiche,aut Reſina Lentiſcina: Arabice *Maſtech, Maſteche*,ſiue *Maſtoche*:Italicè *Maſtiche*.Germanicè,ac Gallicè *Maſtic*, Hiſpanicè *Al Maſtiga*.

IVNIPERVS CAP. XIX.

CVm Iuniperus, Reſinam emittat, ſiue gummi, ſiue lacrymam, Thuri, Maſtichéue perſimilem, atque alicubi montibus occupatis ſyluas totas efficiat, inter reſiniferas ſyluæ noſtræ arbores à nobis connumerabitur. Iuniperum dictam putant, quod iuniores & nouellos fructus pariat antiquis matureſcentibus : ſolam enim ferè arborum fœtus ſuos in biennium prorogare aiunt. Ἄρκευθις Græcè hæc dicitur, & Ἀρκευθος, Arabicè *Aromas*, aut *Archenas*, Italicè *Ginepro*, Gallicè *Geneure*, & *Geneurier*, Hiſpanicè *Enebro*, Germanicè *Vuckholtz*, & *Kremetbaum*, Anglicè *Juniper tre*, Belgis *Geneuer boom*. Eius genera duo: altera maior, altera minor. Vulgaris noſtra minor eſt, arbuſculæ aut fruticis magnitudine, ramis obductis cortice, tenui, & membranoſo, qui ſponte rumpitur, ac dehiſcit: foliis paruis, tenuibus, anguſtis, duris, pungentibus, imo ſpinis potius quam foliis: Baccis paruis, rotundis, viridibus initio, per maturitatem nigris, odoratis, vt lignum totum, guſtui primùm ſub dulcibus, deinde amaris, quæ ἀρκευθίδες Græcè dicuntur, in officinis Grana Iuniperi. Hac Iunipero plerique colles in Gallia, montiúmque iuga pubeſcunt. Thuſcia vrbanas alit, quæ in proceram arborem aſſurgunt, frequen

Nomina
Ruel. lib.1. cap.20.

Genera

Forma

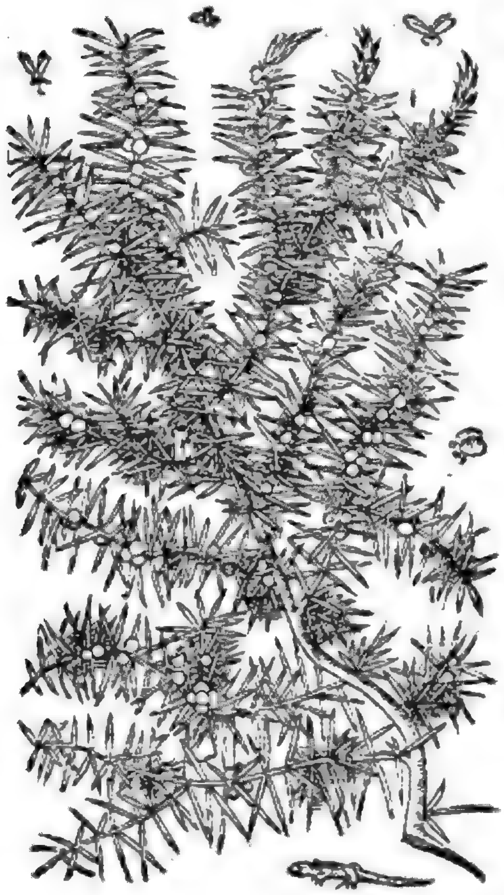
Matthiol. Lib.1.Dioſ. cap.87.

IVNIPERVS maior.

frequentes in agro Senenſi, quarum fructus ſylueſtribus craſsior & dulcior eſt. Vulgatiſsima eſt & in Galliæ prouincia hæc Iuniperus maior, ibi Cade vocata, bacca triplo maiore. Eſt & Iuniperus maximus Illyricus, cærulea bacca, ea fortaſsis, cuius magnitudinem cum Nuce Pontica Dioſcorides confert. Iuniperi hæc omnia genera coma perpetua virent, materie fulua, odorata, ex qua Cor. Emb. 82.li.1.Dio.

IVNIPERVS minor.

in calidis regionibus manat liquor, thuri colore & odore ſimilis, qui cum colligitur, candidus eſt, cum ſeneſcit, in rufum abit. Iuniperi noſtræ fructus ad eam magnitudinẽ non perueniunt quam Dioſcor. expreſsit, vt alterius fructus Nucis magnitudine, alterius Nucis Ponticæ æqualis reperiatur. Maiorum Senenſis agri Iuniperorum fructum nec Matth. Ibidem. quidẽ tradit ad eam accedere magnitudinẽ. Quare haud ſatis ſcio an frigiditati ſiccitatique locorum id adſcribendum ſit, cũ ſint qui ſe vidiſſe è Græcia allatas teſtentur magnitudine fabæ, & qui nucem Auellanã ferè æquarẽt, vel an Dioſco. codices ſint hoc loco mendoſi. Nam Marcel. & Matthiol. hoc de Iunipero caput multis modis deprauatũ eſſe adnotarunt. Serapio non nucis magnitudinem in Iuniperi baccis agnoſcit, ſed fabæ, vt fortaſſe Lib.16.c.39 vbi legitur, ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν ὁ μὲν τις καρύου μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ καρύου ποντικοῦ ἴσος, pro καρύου voce, qua Nucem Iuglandem ſignificat κυάμου legerit, & omnino legere oporteat, quo minoris Iuniperi fructus, fabæ, maioris, nuci Auellanæ magnitudine ſit æqualis, Dioſcoridis litera ſic reſtituta: ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν, ὁ μὲν τις καρύου ποντικοῦ μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ κυάμου ἴσος. Certe Plinius cum ſcribit, Iunipero eadẽ virtus quæ Cedro: vaſta hæc in Hiſpania, maximè que eius baccæ, de diuerſa Iunipero à noſtrate loqui videtur, cuius etiam fructus multo ſit maior. Tales Iuniperi in Caſtella noua, Hiſpaniæ prouincia frequentes ſupra Segobiam, qua itur Madritium, arboreſcunt, adeo proceræ, vt ex earum materia trabes & contignationes incolæ ſibi fabricent. Iuniperi lacrymam Vernicem hodie vocant, Scalig. lib. 2. de Plan. quam recentiorum inſolentia prohibere conata eſt Arabas, ne patrio vocabulo Ariſtot. Sandarax appellarent, propterea quod affinis hæc vox eſt Græcorum Sandarachæ. Ita ſuis iſti caueant legibus, ne Brizo fuerit Deliis dea vaticiniorum quæ per ſomnia fierent, quãdo βρύζα fuit apud Thracas frugum genus: ne etiam ἐλάτη Dioſco. ſit floris palmarum inuolucrum, quoniam ἐλάτη omnibus ſit Abies arbor. Sed Vernicem ab anni tempeſtate, & Vernilaginem docti viri etiam appellant, quod in mellificiis vocat Ariſtoteles Erithacem. Cornarius Vernigi- Lib.5.Hiſt. nem ſiue Vernicem lacrymam aut gummi Iuniperi eſſe, falſò à quibuſdam aſſeri ani.ca.22. ſcribit, quia factitia res ſit Vernix, ex ſuccino & oleo ſeminis lini, non ſimplex, Emble. 82. aut ſponte naturæ producta, id quod confirmat his rationibus. Vernicis gum- lib.1. Dioſ. mi appellatio, inquit, ex Germanica voce facta eſt. Germani enim iſtic habitan- In libr.1. tes, vbi Succinum gignitur, & pro ornamento circum colla geſtatur, Vernſten, medi.part. & Berniſten id Succinum vocant, appellatione, vt videtur, ex eo facta, quod ac- & Emble. 92.li.1.Dio.

cenſum tedæ modo ac nidore flagret, quod ita fieri etiam Plinius, & Tacitus prodiderunt. In iiſdem porro locis idipſum gūmi cum lini ſemine in id quod Vernicem vocant rem pictoribus familiarem, & quod Bituminis vſum hodie in pleriſque locis præbet, apparatur. Quod autem vt nos nunc eo, ita veteres
Li.35.ca.15. olim Bitumine vterentur, ex Plinio ſatis perſpicitur, qui de Bitumine, ita ſcripſit. In reliquo vſu æramentis illinitur, firmátque ea contra ignes. Diximus, & tingi ſolitas ex eo ſtatuas, & illini. Placuit in ferrariis fabrorum officinis tingē-do ferro, clauorúmque capitibus, ac multis aliis vſibus. Ita tum in ſimplici re, tum in factitia, Vernicis nomen apud ſuperius ſæculum ex Germanica voce Vernſten, & Bernſten ob literarum V. & B. in pronunciando vicinitatem factū eſſe Cornarius exiſtimat. Veruntamen Vernicis nomenclatura, quaſi veris ros, quod vere potiſsimum gignatur, & æſtate perficiatur, nulli non hodie nationi cognita eſt, tum pro ſimplici Iuniperi lacryma, tum pro illo factitio, ex ſincera hac lacryma, & oleo lini conflato, quo illiti colores aliquantum imbuti, ſic tinguntur, vt pertinacius hæreant quàm deleri facilè poſsint, ne id ex eiuſmodi oleo & ſuccino, ſolùm fieri quis exiſtimet. Succinum quidem Arabicæ familiæ auctores Karabe vocant, viribus non diſsimile, ſed re planè diuerſum à Iuniperi lacryma, quam ipſi Sandarax, aut Sandaros appellant. Auicennas de his
Li.13.ca.11. diuerſis capitibus tractauit. Dioſcoridis & Galeni ſæculo Vernix in vſum non venerat. Plinius inter multa gummi genera Iuniperinum recenſet, ad nihil vtile, id quod falſum eſſe frequens eius in medicina vſus oſtēdit, vt dicemus. Mō-
Locus. tes amat Iuniperus, & in planis naſci recuſat. Non floret, niſi ſi puluis quidam
Dodo. lib. 6. ca. 82. qui menſe Maio ex ipſa excitatur, floris loco, id quod quidam arbitrantur, habendus ſit. Huic mox ſuccedit baccarum paruarum exortus, quæ Septembri
Tempus. menſe matureſcūt. Sed in eadem Iunipero baccæ maturæ, immaturæ, minores,
Lib.1.c.87. maioréſque ſimul reperiuntur. Iuniperus vtraque acris eſt Dioſco. Ex calfacit,
Vires. vrinam mouet, accenſa ſerpentes fugat. Baccæ modicè calfaciunt, & adſtringunt, ſtomacho vtiles: contra pectoris vitia, tuſsim, inflationes, tormina, & ſerpentum ictus efficaciſsimè bibuntur: vrinam cient potæ: ruptis, conuulſis, & vuluæ ſtrangulatui ſubueniunt. Quæ ſequuntur in emendatis codicibus Græcis non leguntur. Folia acrimoniam habent, ideo tam ipſa quàm eorum ſuccum ex vino contra viperarum morſus illini, aut bibi prodeſt. Corticis cinis cū aqua illitus lepras eximit. Capitis verò clauſulam multo abſurdiorem & ineptiorem
Lib.1.Dioſ. cap.87. Matthiolus iudicat. τὸ δ᾽ ῥίνημα τοῦ ξύλου ποθὲν ἀναιρεῖ, ideſt ramenta verò ligni deuorata interficiunt quia nec Galen. nec Paul. nec Serapio qui verbum è verbo exſcripſit, id vnquam de ligni Iuniperini ramentis literis mandarunt, cum baccæ eius contra ſerpentum ictus efficaciſsimè deuorentur, bibatùrque ac illinatur foliorum expreſſus ſuccus ad viperarum morſus. Adde etiam quod facto periculo id falſum eſſe deprehenditur. Quare hæc Dioſco. falſò adſcripta eſſe
Exerci.181. lib.15. plærique cenſent. Scaliger tamen pro falſis non habet, cùm ſcribit Iuniperi decoctum ſalutare, in quod ſucci ſane traiectio facta eſt ramenta autore Dioſcor. necant deuorata. Ratio haud abſimilis ei quæ de Colocinthidis apparatu circumfertur. Multum enim & pinſi, & cribrari tenuiſsimo incerniculo iubent, ne hæreat atque vlceret, ſic Iuniperi ſcobs ob ſiccitatem adhæreſcendo ſuffocat. Iuniperus Galeno calida & ſicca eſt, vtrinque tertij ordinis. At fructus ſimiliter quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis.
Ibidem. Foliorum & baccarum Iuniperi decoctum, inquit Matth. potum valentiſsimè pellit menſes. Earundem contuſarum ex vino albo cum Roſis, Cupreſsi pilulis, & Myrti foliis decoctum calidum in ore retentum ad leuandos dentium dolores eſt

res eſt efficaciſsimum, præſertim addito aquæ vitæ momento. Lixiuium ex vino albo & Iuniperino cinere paratum vnciarum quatuor, aut quinque pondere valentiſsimè pellit vrinam, ita vt Matth. nonnullos hydropicos ſeſe vidiſſe affirmet hoc tãtùm auxilio ſanatos. Idem ſcabiem ſanat, ſi eo affecti ſeſe abluãt. Paratur balneum admirabili facultate ad podagricos ex ligni Iuniperini conciſi libris XII. coctis in aqua, quouſque tertia pars ſuperſit. Id decoctum cum ligno in labrum proiiciendum, in quod cum deſcenderit æger, optimè ante purgato corpore, ſedeat vmbilico tenus, & membra languida foueat. Iuniperi lauríque ſingulorum ſeptenis baccis, cum caſsiæ ligneæ vulgaris ſemidrachma, & cinnamomi drachma, integris in turturis ventrem iniectis, ſi is aſſetur, gallinaceóque adipe perfundatur, & mulieri propediem pariturӕ, veſperi, alternis diebus edendus præbeatur, illa facillimè pariet. Fructus Iuniperi, rami, virgulta, totum denique lignum ad aerem emendãdum incenſa ſuffiuntur, & odoris ſuauitate graſſantia peſtilentiæ contagia depellunt, ſæuientémque eluunt perniciem. Oleum ex Iuniperi ligno Chymiſtæ per deſcenſorium, vt loquuntur, conficiunt, quod calidum ore retentum dentium dolores mirificè mulcet, ſi à frigida defluxione oriantur. Fit ex baccis hoc longè præſtantius & odoratũ. Siccus vernix, ideſt gummi Iuniperi, auctore Serapione, deſtillationes ſuſpendit, menſium profluuia ſiſtit, ſinus exiccat immiſſus, hauſtus verò pituitam, quæ ventriculo & inteſtinis hæſerit: tineas & cætera in ventre animalia necat. Neruorum reſolutionibus, quas humores frigidi effecerint, opitulatur. Capitis deſtillationes ſuffitu diſcutit. Idem ſumptus ſanguinis excreationes ſupprimit, & hemorrhoidas fluentes, illitus. Addito tum roſaceo, tum myrtino ſedis rimas cœrcet, & hiantibus frigore manuum pedúmque ſciſſuris illitu ſuccurrit. Eius igni impoſiti fumus dentium dolores ſedat, ſi per infundibulum addentem affectum peruenerit. Eiuſdem puluis cum oui albo ſubactus, & fronti temporibúſque illitus, ſanguinem ex naribus fluentem ſiſtit: vt ſummatim dicam, calfacit, ſiccátque primo ordine. Vernix liquidus qui ex illo ſyncero, & oleo ex lini ſemine expreſſo conficitur, non ad illuſtrandas tantum picturas, & ad nitorem ferro cõciliandum vtilis eſt, ſed & ad ambuſta, dolores & tumores hæmorrhoidum conuenientiſsimum eſt remedium. Iuniperi materies cariem vetuſtatémque non ſentit. Quare Chymiſtæ carbonem Iuniperinum accenſum & ſuo cinere obrutum, ignem integro anno fouere aſſeuerant, id quod Scaliger perſuadere ſibi nequit. *Plin. lib. 16. cap. 20. Exce. 328. libr. 15.*

RESINA ET PIX. CAP. XX.

RESINIFERIS arboribus tam iis quæ conos, quàm quæ baccas ferunt explicatis, de reſina & pice merito mihi dicendum videtur. *Nomina* Earum igitur genera, cocturas, vſus, viréſque declarabimus. Reſina ἡ ῥητίνη Græcis nominata, Gallis *reſine*, & *Poix reſine*, ſuccus pinguis eſt ex arboribus quibuſdam ſponte manans. Id indicat Plinius his verbis. Arborum ſucco manantium, picem reſinámque in Oriente aliȩ, aliȩ in Europa ferunt, &c. *Li. 14. c. 20.* *Genera* Reſinæ ſummæ ſpecies duæ, liquida, & ſicca. Liquidam è Terebintho, Larice, Lentiſco, Cupreſſo fieri tradit Plinius, & alibi ex Terebintho, Lentiſco, Cupreſſo, omiſſa Larice. *Li. 24. ca. 6.* *Li. 14. c. 20.* Dioſcor. è Pinu, Picea, Larice, Cupreſſo. His addenda illa quam ex Cedro Phœnicia fluere diximus. Quod de liquida Lentiſci Reſina bis dixit Plinius iis locis quos modò citaui, planè falſum eſt. *Lib. 1. c. 77.* Maſtiche enim nunquam liquida eſt, ſed ſemper in ipſa arbore ſpiſſatur. Eſt etiam falſum quod horum locorum altero legitur: Liquidam fundunt omnes, & tantum Reſinam, craſsiorem verò, & ad pices faciendas Cedrus: at mendum illud ſic tolli poteſt: *Li. 14. c. 20.*

Liqui

Liquidam fundunt omnes,& tantùm Reſinam,craſsiorem verò ad pices faciẽdas idonea Cedrus:ideſt, craſsiorem reſinam fundit Cedrus, quæ Cedrus picibus faciendis idonea eſt.Nam neque ex craſsiore Cedri Reſina,neque alia quauis picem fieri conſtat,ſed ex teda,ſiue ex aſſulis arborum ſuccoſis.In Syria certè pix ex Cedro fiebat, ipſomet Plinio auctore. Sicca Reſina ex Abiete, Pinu, Picea,& Pineis nucibus manat. Reſina elicitur,vt docet Theoph. ex Pino, detracto tantum cortice (non detracta teda,vt ſcribit Hermolaus ſecutus Gazam) In hoc enim vulnus humor multus confluit:ex Picea verò,& Abiete non Cortice tantùm ſpoliatis, ſed ipſo etiam corpore, id eſt ligno vulnerato. Hinc primum Plinij lapſus perſpicitur, eo loco quem mox citabimus,è Picea detracto cortice reſinam fluere dicentis, quod de Pino ſcripſit Theoph.deinde eiuſdem deprauata hæc lectio: Nec corpori ipſi parcitur in cæteris, vel,vt in cæteris, ſic reſtituenda, Corpori ipſi parcitur, non vt in cæteris. Sed quoniam totũ locum hunc de Reſina conficienda ex Theoph. Plinius excerpſit, hunc cum illo conferre Lectori nec iniucundum,nec inutile fore putaui, vt etiam ex hac mutua collatione iudicet, quam malè Plinius archetypum ſuum imitetur. Hæc igitur Plinius. Aperitur Picea è parte ſolari, non plaga,ſed vulnere ablati corticis, cũ plurimum bipedali hiatu,vt à terra cubito cum minimùm abſit,nec corpori ipſi parcitur, vt in cæteris, quoniam haſtula in fructu eſt. Verùm terræ proxima laudatur, altior amaritudinem affert. Poſtea humor omnis è tota confluit in vlcus: Item in Teda. Theophr. verò ſic. Idæi caudicem cum cortice ſpoliarint, (ſpoliant autem à ſolari parte duobus tribúſue ſupra terram cubitis) anno poſt eo confluxus fit maximè ἐνδᾳδος, ideſt pinguis reſinoſúſque. Vide quantum Plinij oratio à Theoph. oratione abſit. Rurſum Plinius. Cum is manare deſiit, ſimili modo ex alia parte aperitur,ac deinde alia. Poſtea tota arbor ſucciditur, & medulla eius vritur. Theophraſtus verò:Quod autem confluxit, vbi ſecuri doluerint, altero poſt anno denuo ἐνδαδοῦται, ideſt reſinoſum ſuccum fundit,ſiue teda fit, ac itidem tertio poſt. Tales autem arbores quoniam ſubtus cæſæ fuerunt, putrefactæ à ventis deiiciuntur, quarum cor Idæi eximunt, quod maximè ſit διαδῶδες, ideſt pingue ac ſuccoſum,ac potiſsimum radices, quæ vt dixi, maximè omnium ſunt ἔνδᾳδοι, ideſt ſucco pingui redundantes, ſiue in tedam mutatæ. Sic & in Syria (ſubiungit Plinius) Terebintho detrahunt cortices,ibi quidem & è ramis,& è radicibus, cum reſina dãnetur ex his partibus. At Theophraſtus. Vulnerant & Terebinthos vtraque parte (ad Reſinam eliciendam ſub)ſcilicet cortice,& ramis. Sed quæ in caudicem reſina confluit, & largior,& melior eſt, quàm quæ in ramos.Verùm Theophr.quoque ipſe locis quibuſdam ad hanc rem ſpectantibus contaminatus eſt. In eo enim legendum ἡ δὲ ἀναπλήρωσις οὐκ ἐκ τοῦ ξύλου καὶ τῆς συμφύσεως, ἀλλὰ τῆς ῥητίνης ἐστὶ, non πίττης, vt in excuſis legitur:ideſt: Expletur verò plaga non renaſcente ligno,neque coaleſcente,ſed Reſina. Id primùm ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quod ex arboribus pix non manat:deinde ex Plinij teſtimonio hæc ſic interpretantis. Expletur autem plaga Reſina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Adhæc legendum. Ἀλλ᾽ ἡ ἐργασία διὰ τοσούτου χρόνου γίνεται τῆς ῥητίνης, nõ πίττης, ἀναγκαῖον δὲ δηλονότι καὶ τῷ ξύλῳ γενέσθαι τινὰ πρόσφυσιν, εἴπερ ἐξαιρουμένης τῆς δᾳδὸς, καὶ καιομένης, τῆς πίττης ἡ ἔκροη. Quæ quoniam Gaza non intellexiſſe, atque adeo malè conuertiſſe videtur,ſic mihi videntur transferenda. Fit ergo tanto temporis ſpatio (triennio ſcilicet)Reſina. Neceſſe eſt autem, quoniam (exacto ſcilicet triennio)teda detrahitur, ex qua vſta, pix fluit,ligno alimenti quidpiam ſuppeditari. γενέσθαι τινὰ πρόσφυσιν, ſubaudi τῆς τροφῆς. Alij legunt. Ἀλλ᾽ ἐργασία διὰ τοσούτου χρόνου μὴ γίνεται τῆς πίττης.Ideſt ex arboribus ad reſinæ cõfluxum vulneratis,toto hoc trien-

Lib.16.c.11. Reſinæ eliciendæ modus.

Lib.9.Hiſt. cap.2.

Li.1.cap.91.l. 1.Dioſc.

Li.16.ca.11.

Ibidem.

Lib.9.Hiſt. cap.2.

nio pix non conficitur. Eo enim demum exacto ex illarum teda pix fit. Hacte-
nus de Reſinæ generibus, arboribus quæ eam emittunt, eiuſque conficiendæ
ratione ex Theoph. & Plinio. Sunt qui alia eius genera, ſtatuant, ξυλώδη ſcilicet In libr. 1.
ideſt, lignoſam, in Italia tantùm naſcentem, quàm in dropacem ab Oribaſio & Dioſc. c. 91.
Paulo admitti annotat Hermolaus, eámque fortaſsis eſſe Tyrrhenicam putat,
vel Gallicam, Columellæ verò corticatam. At ego non reſinam ξυλώδη, ſed ἰξώ-
δη, ideſt viſcidam lego. Etenim quæ talis eſt, dropacibus admixta ob glutino-
ſum lentorem tenacius parti adhæret. Corticatæ verò Reſinæ nuſquam memi-
nit Columella, ſed corticatæ picis Allobrogum, de qua poſtea dicemus. Præ- Lib. 12. c. 23.
terea Hermolaus in malagmate quod βαιὸν appellat, ego φαιὸν, ideſt fuſcum, reſi- Ibidem. Pau. lib. 7.
nam ζυγίαν, ideſt Acernam inueniri ſcripſit. Sed quis vnquam Acer reſinoſum cap. 18.
eſſe aut prodidit, aut alicubi vidit? Quare non reſinam ζυγίαν, ſed Phrygiam le-
gendum puto, ex Ida monte Phrygiæ, inter Reſinarum genera celebrem. Gale-
nus etiam Reſinæ ſiccisſimæ genus vocat πιτύϊνον φύσημα, veluti piceæ bullam, The. libr. 9.
ideſt reſinę veluti guttas rotundaſque bullas ex Picea manantes, & in eius cor- Hiſto. c. 2.
tice pluuiis, ventis, æſtu, frigore duratas, candidas, thuri ſic ſimiles, vt iis olim Li. 2. med.
thus adulteraretur. Δολοῦται, inquit Dioſc. πᾶς λίβανος πιτυίνῃ ῥητίνῃ μεθοδευόμενος, καὶ gen. cap. 2. & lib. 5. c. 2.
κόμμι. Ea fortaſsis Reſina eſt è Picea quam admodum candidam in Aſia fieri tra-
dit Plini⁹, & Spagada vocari ſcribit. Hermolaus Epargon legit, ita enim Gręcè Lib. 1. c. 70.
cādida ſignificatur, vel Pſecada, quaſi à roratu, ἀπὸ τοῦ ψεκάζειν. Quid ſi Stagoniã Li. 14. c. 20.
vel Stalactin legas, ideſt guttatim ſtillantẽ, vel ſtillatitiam, quibus nominibus Lib. 1. c. 70. & lib. 5. ca. de chalc.
Thuris & Calcanthi genus Dioſco. appellat? De eadem reſina Plinius alibi lo- Lib. 16. c. 10.
qui videtur. Picea plurimam reſinam fundit, interueniente candida gemma,
tam ſimili thuri, vt miſta viſu diſcerni non queat, vnde fraus ſeplaſiæ. Addam
duo ex Plinio, vnum, Reſinæ florem crudum ab eo dici, tenuem Reſinę crudæ,
& ſiccæ partem, quæ in ea veluti bullat, & effloreſcit: Alterũ, permirum id vide-
ri quod ſcribit: Reſina omnis diſſoluitur oleo: quidam & creta figlinarum hoc Li. 14. ca. 20
fieri arbitrantur. Reſinam enim creta liquari aut diſſolui poſſe, verum non eſt,
atque adeo ſi quis reſinæ liquatæ cretam, vel aliquod aliud terræ pinguis genus
admiſceat, maſſa fit durisſima, & quouis cemẽto ſolidior: quare locum ſic cor-
rigendum eſſe arbitror: Reſina omnis diſſoluitur oleo, Pudet confiteri maxi-
mum iam honorem eſſe in euellendis virorum corpori pilis. Quidam creta fi-
glinarum hoc fieri arbitrãtur, &c. Nam pili adimuntur, vel cùm auelluntur, vel
cùm detrahuntur. Auelluntur digitis, forficulis medicamentorum tenacium
impoſitu. Quam ob cauſam Archigenes apud Ætium, priuſquam dropax ex
pice admoueatur, radi membra præcipit, ne cum dropax tollitur, magno cum Lib. 4. c. 82.
dolore vellantur pili. Medicamenta huiuſmodi ſunt, Reſina, pix, Creta pinguis
Melia Creta etiam pilos velli auctor eſt Plinius, quanquam Dioſcorides ea
tantum pilos extenuari ſcribat. Detrahuntur autem medicamentis ſepticis & Lib. 35. c. 6.
vrentibus, vt Calce, Auri pigmento, lacte Salamandræ, & id genus aliis. Cretam Lib. 5. c. 80.
figlinarum ad vellendos pilos tutius adhiberi quàm reſinam ob id puto, in fa-
cie præſertim, quod vt Reſina nec calfaciat, nec humores attrahat, nec varos,
papulas, tubercula excitet. Eſt porro deinceps de reſinæ coctura dicendum. Li-
quida Reſina in offas cogitur duras, & ſolidas, ducentorum fere pondo ſingu-
las, in aquæ duplo tandiu cocta, quouſque odorem amittat, friabiliſque & tam Reſinę coctum.
arida reddatur, vt digitis iam non cedat, nec eorum veſtigium recipiat, vt fit,
cum eius lentor nondum prorſus conſumptus eſt. Eſt autem liquanda & colo
defecanda, vt feculentæ ſordes ſecernantur, priuſquam in feruentem aquam
coniiciatur. Hoc coquendi artificio Reſina candidisſima euadit, ac fere niuea,
etiam ſi antea vel fulua, vt Colophonia vera, vel oleoſa, aut mellei coloris, vt

Larigna, fuerit. Ex quibus perſpicere licet Ruellium Dioſcor. de hac re verba rectè non expreſsiſſe: Donec inquit, friabilis, ac retorrida reddatur, & digitis cedat, cum legendum ſit, κάπυρα, καὶ ὡς μὴ τοῖς δακτύλοις ἔχεσθαι, id eſt arida vt digitis non cedat: deinde: Reſina fit etiam eximij candoris, ſi omnis eliquata percoletur, &c. Vertendum erat, fit autem (hoc ſubaudi, coquendi ſupradicto modo) eximiè candida. Omnem autem Reſinam liquare, & colo defecare antea oportet, &c. Sed & Dioſco. ipſum mirantur plerique, ac iure quidem, cum declarat modum ſpiſſandæ in aqua feruente Reſinæ liquidæ, eam καίεσθαι, ideſt vri dixiſſe, ac non potius ἕψεσθαι, ideſt elixari. Spiſſatur etiam Reſina, cocta ſine aqua, in cortinis aeneis, ſubiecto primùm igne lento, deinde vbi coire cæpit, carbonibus liberalius aggeſtis, & aucto igne, vt quicquid ſeroſi eſt exhalet. Si liquidam durare, & in offas redigere hac ratione libet, coquenda ea eſt ſine intermiſsione, diebus ac noctibus tribus, quo ad odoris expers, friabilis, arida, nec ſub digitis lenteſcens, vt antea, fiat. Sin iam ſiccam in offas ducere placet, vnodie coxiſſe ſufficiet. Sic coctam & duratam Græci φρυκτὴν vocant, veluti frixam, Galli *Poix reſine*, Piceam reſinam, aut picem reſinaceam. Haud adſimilis eſt coquendi modus hodie Chymiſtis vſitatus, oleum è Terebinthina elicientibus. Phialam ingentem vitream, luto oblitam, & Reſina ad dimidium vſque impletam furno imponunt, alterius vacuæ, & quod ſtillat excepturæ collum in eius fauces inſerentes. Deinde ea cautione qua dictum eſt, ignem accendunt. Fluit primùm liquidus ſudor Reſinæ, aquam Chymiſtæ vocant, Piſſelæo veterum is reſpondet: abiicitur is tanquã inutilis, tametſi ad ea valeat, ad quę Piſſelæon commendatur. Sequitur oleoſus liquor, qui cum totus exſtillauerit, arida, & friabilis in Phialæ fundo Reſina ſupereſt: Colophoniam hodie nominant, magni, vt & olim, in medicina vſus. Scire tamen licet nominis Colophoniæ multiplicem ſignificatum fuiſſe. Sic enim dicta olim fuit Reſina frixa auctore

Li. 7. med. gen. c. 3. Galeno, & Reſina cruda, ex Picea, Pinóue ſicca, Chię Maſtiche perſimilis, ex Colophone aduehi ſolita: Præterea Reſina liquida ex iiſdem arboribus, ab eodem

Lib. 2. med. gen. cap. 2. loco miſſa, eodem Galeno teſte, quæ quod ſuauiſsimè oleret, & admodũ pauca colligeretur, ſummo erat in pretio. Cùm à Chymiſtis eo quo diximus modo vritur Reſina, æquum eſt ex ſingulis libris effluere aquoſi ſeri vnciam vnam,

Lib. 16. c. 11. oleoſi liquoris vncias quatuor. Plinius coquendæ Reſinę modum breuiter perſtringens, multum hallucinatur: E Picea, inquit Reſina feruentibus cocta lapidibus, in alueis validi Roboris, aut ſi aluei non ſint, ſtruis congerie, velut in

In caſti. in Plinius. Lib. 9 Hiſt. cap. 3. carbonis vſtu: (vſu legit Hermolaus) Neque enim reſina coquitur circum accenſa lignorum ſtrue, quemadmodum carbo vritur, ſed Pix, auctore Theophr. qui in coquẽda pice lignorum fieri tradit παραπλησίαν σύνθεσιν τῆς τῶν ἀνθρακευόντων, ſimilem fieri ſtruem dicit, ac ſi carbo vreretur. Quod verò conſequitur, Reſinã eo modo coctam in vinum addi, farinæ modo tuſam, nigriore colore, non eſt ſic accipiendum, vt planè nigram eſſe exiſtimemus (nam cuiuſuis reſinæ coctæ & tuſæ puluiſculus ex flauo albeſcit) ſed minus candidam, quam quæ in aqua feruente coquitur. Præterea cùm ſcribit, Eadem reſina ſi cum aqua leuius (πράως

Lib. 1. c. 94. Dioſco. ideſt leni igne) decoquatur, coletúrque, rufo colore lenteſcit, ac ſtillatitia vocatur. Seponũtur autem (Hermolaus eliguntur) in id ferè vitia Reſinæ,

li. 1. Dioſc. cap. 91. corticéſque: & aliquot verſibus poſt: Reſinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt, malè conuertit, & declarat reſinæ in aqua coquendæ modum, a Dioſcor. traditum. Neque enim Reſinæ albæ congius coquitur, ſed Reſinæ congius quam albam efficere volumus, neque cocta in aqua rufeſcit, ſed fit ἐξόχως λευκὴ, ideſt eximiè candida. Adhæc deponuntur malim, cum χωρίζεσθαι verbo vtatur Dioſc. quàm ſeponuntur. Intelligit enim, id quod etiam antea diximus

muſ,ſi liquetur, & coletur reſina priuſquam coquatur, vitia,ſordes, corticéſque
excerni ac detrahi, purámque ac expurgatam deinde coqui. Reſina condire mu- *Reſinæ vſus.*
ſta vulgare eſt Italiæ, prouinciiſque finitimis, inquit Plinius, vehementiúſque
id fieri arbitrantur crudo flore Reſinæ, excitarique lenitatem. Palladius. Qui- Li. 14. c. 19. & 20.
dam Reſinę ſiccę tritę vncias tres dolio immergunt, & permouent, ac vina diu- Cap. 14. octobr.
retica ſic fieri poſſe perſuadent. Columella inter medicamina muſto in de- Li. 12. c. [illegible]
frutario ad tertias decocto adiicienda, Reſinæ Terebinthinæ ſeſquilibram re-
cenſet. Ea conditura feritatem vini compeſcebant, virúſque frangebant, aut
vbi pigra vini lenitas torperet, virus addebant, ea tamen moderatione, vt mu-
ſtis pugnacibus plus inderetur, lenibus parciùs. Reſinam verò ſine curioſa alia
præparatione, vt ex arbore collecta fuerat, muſto permiſcebant, aut florem Re-
ſinæ ſic præparatum. Eum cum aſſulis multis, tenuibus, breuibus quibus inhę-
ret, minutim conciſum & cribratum, in aqua feruida coquebant. Sic enim
pinguis Reſina exprimebatur, rara, nec niſi paucis in locis ſubalpinæ Italiæ, ad Li. 14. cap. [illegible]
vini condituram excellens, & medicinæ conueniens. Hanc conditurам Plinius
Crapulam vocat, quod vina, opinor, ſic condita capitis dolorem & vertiginem Lib. 16. c. 11.
excitarent, præſertim nouitia, nec inueterata, quod ipſe declarat his verbis. Li. 23. ca. 1.
Nouitium Reſinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertiginem facit, ab
hoc dicta Crapula eſt. Quare Columella cum aromata quibus defrutum cōdi- Li. 12. c. 20.
ri ſolebat, enumerans Criſpam pampinaceam nominat, plerique docti viri cra- Lib. 5. Dioſcor. ca. [illegible]
pulam reſinaceam legunt, Hermolaus verò Sertam Campanicam, ob id, opinor Capit [illegible] octobr.
quod ea, Palladio teſte, ad vini conditurам vterentur. Vina reſina condita fri- [illegible]
gidis ſtomachis vtilia exiſtimabantur, noxia verò vomitoribus, ſicut & muſtū, Li. [illegible]
& ſapam, & paſſum. Galenus Reſinas omnes ſiccare & excalfacere ſcribit. Cæ- *Vires.*
terùm inter ſe diſcrepare, quod plus aut minùs habeant in guſtu quidem acri-
moniæ, in facultate verò caliditatis: tum quod aliæ plus, aliæ minùs ſortitę ſunt
partium tenuitatis: præterea quod nonnullæ adſtrictionis ſunt participes, aliæ
nequaquam, Idem alibi, Reſinarum inquit calidiſsima eſt Strobilina, & celerri- Li. 2. med. gen. cap. 2.
me ſiccat moderatiſsima Terebinthina, Pityinon Phyſema ſiccat & calefacit,
ſiccando autem à Strobilina non ſuperatur, calefaciendo, plurimùm. Inter Pi-
tyinon Phyſema & Strobilinam Reſinam media calore eſt Abietina, ſicut etiā
Colophonia Thus redolēs, calore mediocri prædita. Humidiſsima eſt omniū,
altera Larignæ differentia. Nam hæc duplex eſt: vna ſimilis Terebinthinæ: altera
acrior, calidior, magis liquida, odoratu grauior, & guſtu amarior. Sed & vaſis ficti
libus Piceam reſinam continentibus, quæ ſubſidit liquida Reſina, conſiſtentia
& colore Terebinthinę adamuſsim ſimilis, odore & guſtu diuerſa, ingratior qui
dē olfactu eſt, ſicut etiā acrior, & guſtu mordacior. Cupreſsi Reſina nōnihil ad-
ſtringit. Putabit, inquit, forſan aliquis, à nobis diſſentire Dioſc. de reſinis ſic ſcri Ibid. lib. 3. cap. 2.
bentem: Ex omnibus principatus Terebinthinæ datur, poſt eam Lentiſcinæ, tū lib. 1. c. de
ei quæ de Picea manat, & Abiete, vltimū locū Pinea Strobilináque obtinet. In Tereb.
his enim Dioſc. tāquā de infima Strobilina, optima verò Terebinthina ſentire
videtur. Verū ego ex his tribus Reſinis, Strobilina, Abietina, Terebinthina, prin
cipem certè Strobilinam calore, ſecundā Abietinā, poſtremā Terebinthinā eſſe
dixi. Ac de Reſina quidē ſatis ferè dictū eſt, nunc de Pice diſſeramus. Pix inquit
Plinius, nihil aliud eſt quàm combuſtæ Reſinæ fluxus. At ex Reſina Piceam nō *Nomina*
fieri, ſed ex teda vſta iam diximus. Quare Hermolaus cum hac definitione Pi- Li. 23. cap. 1.
cis notionem parum explicatam eſſe perſpiceret, dixit, Picem eſſe combuſtæ In li. 1. Dioſcor. ca. 92.
in teda ſua Reſinæ fluxum. Vt enim Reſina ex arboribus manat, aut liquida, &
fluens, aut in ijs concreſcens, ſic Pix ex teda, ideſt ex vſtis arborum ſuccoſis &
reſinoſis aſſulis ignis vi elicitur. Aſſulæ verò aut ex arboribus adhuc ſtantibus

deſecantur, nimirum iis quas ad Reſinam, eliciendam vulnerant, aut ex arboribus cæduntur, quæ nullam amplius fundentes Reſinam, vel à ventis euerſæ ſunt, vel à ruſticis ad picem conficiendam deiectæ. Harum arborum præſertim Pinorum radices, eiuſmodi ſucco pingui qui in picem liquitur, maximè abundant: & in his, media truncorum pars, quam Græci καρδίαν, & μήτραν, ideſt cor,
Pix ex quibus collig. & matricem vocant. Picem è pinguiſsimis Pini Piceæque lignis congregari re-
Lib.1. c. 95. ctè ſcripſit Dioſcorid. malè Plinius, è Piceæ Reſina: in Hiſpania autem, è Picea-
Li.14. c. 20. ſtris (alij Pinaſtris) nihilo magis laudata, quàm aliarum Reſina, amara, arida, & grauis odoris. Terebinthum picem fundere apud Syros ſcribit Theophr. Qui-
Lib.9. Hiſt. cap.2. dam addunt, inquit, & Piceam, & Cedrum phœniciam (Gaza malè Cedrum & Palmam vertit.) Sed quia id rarò fit, perinde ac id quod fortè euenit accipiendum. Macedones enim ad picem faciendam, ne Pinum quidem vrunt, præterquam marem. Quandam enim marem vocant, aliam fœminam, tertiam ſterilem. Fœminæ verò radices tantùm ad id ſumunt. Omnium nanque Pinorum ſuccoſa, pinguiſque eſt radix. Hæc tranſtulit ſic Plinius. In Macedonia
Lib.16. c.11 inquit Laricem maſculam vrunt: (ad picem conficiendam ſub.) fœminæ
Lib.24. c.7. radices tantùm: quorum velut oblitus alio in loco, ex arbore maſcula meliorem non eſſe picem ſcripſit. Spiſſarum inquit, vtiliſsima medicinæ eſt pix Brutia, quoniam pinguiſsima, & reſinoſiſsima, vtraſque præbet vtilitates, vtriuſque (Picis Reſinæque naturam ſimul habet, inquit Dioſcorides) ob id
Lib.1. ca. de pland. magis rutila quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt, ex arbore maſcula Picis faciendæ modum meliorem eſſe, non arbitror poſſe intelligi. Pix duobus fit modis. Prior is eſt. In area cretacea pauita tedam pinguem, ſiue fruſta truncorum veteris & pinguis Pini recta collocant, eo prorſus modo quo in carbonariis. Struem hanc fronde Abietum & Picearum contegunt, luto vndique obſtruentes, ne flamma perrumpat, & emicet: id enim ſi contingat, pix perit. Aditu in ima ſtruis parte relicto, ignem ſuccendunt, quo cum ardet teda, pix liqueſcens in canalem aream cingentem fluit, ac inde per alios ductus in ſcrobes ligneis aſſeribus veſtitas, ne terra ebibat, deriuatur. Ea tandem excepta, dolia, cados, vtres implent. Eodem modo à Macedonibus Picem vri fuſius tra-
Lib.9. Hiſt. cap.3. didit Theophr. Poſterior modus eſt. Ingentibus vaſis terra defoſsis, laminam ferream multis foraminibus peruiam, vel ambiente canali cinctam adaptant. Super hanc furnum extruunt, teda aſſulatim cæſa complent, & obturāt: ignem accenſum extrorſum circundant. Ferueſcens teda primum aquoſum ſudorem mittit, deinde craſsiorem ſudore liquidam picem. Non abſimili ratione paſtores & opiliones Maſsilienſes ex Oxycedro picem conficiunt. Ollam enim primum defodiunt: deinde alteram ori defoſſę æqualem aſſulis Oxycedri replent, virgulis tranſuerſim cratis modo ſuper impoſitis, ne aſſulæ decidant. Ollam ſic repletam in os conuertunt, defoſſæque applicant. Luto rimas oblinunt, qua commiſſæ ſunt ollæ, ac tum ignem circum accendunt. Primum ſudorem aquæ modo canali fluentem in Syria Cedrium ſiue Cedria vocabatur, teſte Plinio, quia Syri cum Pinis & Piceis carerent, rariſsimè Terebinthos, ſæpius Cedros ad picem conficiendam vrebant, vt alibi annotauimus, cum Bellonij opinionem improbaremus, qui ex quauis arbore reſinifera huiuſmodi fluentē liquo-
Li.16. ca.11. rem Cedrium vocat. Aquoſus is ſudor picis ſerum eſt. Eius Picis vt Reſinę duo
Genera. ſunt genera: Liquida altera, Græcis ὑγρὰ, Arabibus *Eerſi*, *Zeſi*, aut *Kir*, Italis *Pece liquida*, Germanis Pix omnis *Bech*, ſicut Hiſpanis *Pex negra*, Gallis *Poix fon-*
Dioſcori. lib. cap. 95. *due*. Hæc alium ignem non experta quam cuius calore fluxit, ὠμὴ, ideſt cruda à Theophraſto ſæpè dicitur, optima ſplendens, ſincera, læuis. Altera Pix ſicca dicitur, coctione durata, aut in doliis & ſeriis in quibus ſeruatur, diuturnitate

ſpiſſata

ſpiſſata Italis *Pece ſecca*, Gallis *Poix ſeche*. Coquitur duplici cura, aut igne tam valido, & tandiu continuato, vt abſumpto prorſus humore per quem tenax eſt, arida, fragilis, ac raſilis fiat: aut eouſque dum ad viſci tantum craſsitudinem coacta ſit. Hanc βοσχάδα vocant, fortaſsis quod in pellibus τῶν βοσκημάτων, ideſt pecudũ conderetur, ac venderetur, aut quod pecudũ ſcabiẽ ſanaret, aut quod illitu greges priuatim ſignarent: prior altera, ξηρὰ ideſt arida, ſiue ſicca dicitur, vtraque Palimpiſſa, quaſi recocta, ac bis factam Pix. Plinius Picem liquidam in cortinas coniectam, aceto ſpiſſari tradit. Bellonius igne ſpiſſari legendum cenſet. Ego verò nihil immutandum cenſeo, commodéque pici, dum coctura ſpiſſatur, affundi ſolitum acetum, ne pix inter coquendum, vreretur, & vt ſiccior poſt cocturam eſſet. Aceto enim ſiccandi vim ineſſe cuiuis perſpicuum eſt. Quam ob cauſam Plinius fortaſſe bonæ picis nec aduſtæ experimentum eſſe ait, ſi fragmenta ſubluceant, ac ſub dente conteſcant acore iucũdo. Theopompus ſcripſit referente Plinio in Apolloniatarum agro Picem foſsilem non deteriorem Macedonica inueniri. Eſt autem illa Piſſaſphaltum Dioſcoridis, nempe ad ſpiſsitudinem picis coactum, Temporis ſpatio. Cocta pix ad vſus medicinæ commoda probatur pura, pinguis, reſinoſa, odorata, ſubruffa, qualis Brutia à Brutiis Italiæ gente, & Lycia ab Aſiæ regione dicta, modicè cocta, nec lento reſinoſóque ſuo ſucco prorſus exuta, Reſinæ Piciſque naturam ſimul habens. Aſia picem Idæam maximè probabat, ab Ida celeberrimo Troadis monte Græcia. Pieriam à Piero Theſſaliæ monte, qui Macedoniam verſus protenditur. Virgilius Naræſiam, non, vt vult Bellonius, Lariciam, à Nareſiis Liburniæ populis, quorum montes Pinorum ſunt feraciſsimi. Alij Naryciam legunt, à Naryciis Locrorum populis, qui optima Pice abundant. In Plinio eadem de re ſcriptum extat. Quidam arbitrantur in montoſis picem copia præſtantiorem ac colore, & dulciorem fieri, odore quoque gratiorem dum Reſina ſit: decoctam autem minus picis reddere, quoniam in ſerum abeat: tenuioréſque eſſe ipſas arbores, quam in planis, ſed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiuntur, aliæ ſecundo, quædam tertio, &c. quæ celeriter aures noſtras præteruolare ſanè non debent, ſed diligenter attendenda, atque ex Theophraſto, à quo tranſlata ſunt, expendenda. Quod ait in montoſis picem copia præſtantiorem ac colore, & dulciorem fieri, Theophr. dixit ex Idæa ſiue montana Pino picem πλείω καὶ μελαντέραν γίνεσθαι, καὶ γλυκυτέραν, id eſt copioſiorem eſſe, & nigriorem, & dulciorem, vt in Plinio legendum ſit, ac colore nigriorem, odore quoque gratiorem, εὐωδεστέραν legit Plinius, non vt in Theophraſti publicis exemplaribus legimus εὐχερωδεστέραν, καὶ εὐωδεστέραν. Gaza vtrúmque videtur legiſſe, vertit enim faciliorem & odore gratiorem: Cæterum in emendatis codicibus legimus, εἰλικρινεστέραν, καὶ εὐωδεστέραν, ſinceriorem purioremque, ac odore gratiorem. Plinius habet dum reſina ſit. Theophraſtus ὠμὴν, dum cruda ſit, neque enim hîc de reſina vlla mentio. Plinius decoctam autem minus picis reddere. Theophr. decoctam autem Picem minui, & pauciorem fieri, quoniam in ſerum abeat. Plinius tenuioréſque eſſe ipſas arbores. Theophraſt. tenuiorémque eſſe Picem ex Idæa Pino, quam ex marina. Quo enim ſeroſior eſt Pix, eo tenuior, quo ſeri minus habet, eo craſsior. Plinius. Sed has & illas ſerenitate ſteriliores. Theophraſt. Ex pari Tedæ Pineæ quantitate Picem copioſiorem, & magis ſeroſam fieri, & frequentibus pluuiis quàm diuturnis ſqualloribus, & ex gelidis ac vmbroſis locis, quàm ex tepentibus, & apricis. Plinius. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiuntur, aliæ ſecundo, quædam tertio, &c. Theophr. ἐπίῤῥοιν ἔνδαδον habet, id eſt confluxum reſinoſum, pinguémque, vt iam hoc capite declarauimus. Optima

Margin notes: Coctura. — Lib.16.c.11. — Lib.16.c.12. — Lib. 1. — Plin.lib.14. cap.20. — Li.2.Geor. — Li.16.ca.11. — Lib.9.Hiſt. cap.2.

& puriſsima Pix, Theophraſto, fit locis Aquilonem ſpectantibus, & apricis: ex
Lib. 9. Hiſt. cap. 2. opacis, βλοσυροτέρα, aſpectu fœdior, Plinio, horridior, impura, ſordida, & vel-
Li. 16. ca. 12. luti cœnoſa, βορβορώδης, Plinio, virus præferens: hyeme leni, copioſa, bona,
Theophr. candidior: hyeme aſpera, pauca, deterior, & decolor, quod poſtremum addi-
Idem. dit Plinius, perinde ac ſi apud Theophraſtũ legiſſet, ὀλίγη, ἄχρους, μοχθηροτέρα.
Picis naturam, quibus ex arboribus, qua arte fiat expoſuimus: item eius genera,
Lib. 5. c. 20. cocturam, probitatémque. Nunc de iis quæ picis genera alia à ſupradictis vi-
Lib. 12. c. 24. Colu. ibid. cap. 23. deri poſſent, dicemus. Pix Nemeturica olim dicta fuit à Nemeturis Alpinis populis, quorum meminit Plinius, licet eam in Liguria confici ſcribat Columella. Ea pix liquida erat eodem auctore. Pix corticata qua vtebantur Allobroges ad vini condituras, ſic eſt fortaſſe dicta, quod in loculis ex arborum cortice factis adueheretur, aut quod tam dura eſſet, vt in multiplices textus, ac loricas, tanquam in cortices ac philyras diuideretur. Hæc ſicca erat, duraque, & quo vetuſtior, eo melior in vſu, quoniam omni lentore amiſſo faci-
Li. 12. c. 20. lius in puluerem reſoluebatur, atque cribrabatur. Cocta eſſet nec ne Columella non declarauit. Coctione duratam fuiſſe veriſimile eſt. Habetur & in vulgatis Columellæ exemplaribus Pix raſis, quæ raſilis mea quidem ſententia dicenda eſt, igne quidem non exſiccata, ſed cruda, verùm multis annis & vetuſtate ſic durata, vt contuſa in puluerem redigeretur, ac radi poſſet. Eandem eſſe puto quam Plinius Rabulanam, ſiue Radulanam, ſiue Raſulanam vocat, non
In annot. in Colum. à radula, vt exiſtimauit Beroaldus, ferreo inſtrumento quo Pix raderetur ex
In cap. 19. l. dolijs, ac educeretur. Opinioni tamen Beroaldi ſubſcribere videtur Hermo-
14. Plinius. laus, his verbis: Quidam ex Columella malunt Radulana quàm Rabulana legere, quòd auctor is inſtrumentum in pice educenda Radulam quaſi à radendo nominauerit. Sed & rabula quoque à radendo flectitur, vt à fando, paſcendo, fabula, pabula. Sunt qui Rheticam legendum cenſent, laudatam à Con-
Lib. 6. ca. 5. ſtant. Cæſare. Picis vſum duplicem fuiſſe rei ruſticæ ſcriptores tradiderunt:
Vſus. vnum ad dolia, & ſerias, cæteráque vaſa ante quadrageſimum vindemiæ diem
Colu. libr. 12. cap. 18. picanda, & aliter ea quæ demiſſa eſſent humi, aliter ea quæ ſtarent ſupra terram. Nam in iis quæ demerſa eſſent, pix vetuſta lateribus adhærens liquabatur igne in lampade admoto, & radula curua ligneo rutabulo pręfixa foras eiiciebatur, poſt deterſa penicillo vaſa, feruentiſsima pice infuſa, ſcopula rutabulo alligata & circumducta picabantur. At quæ ſupra terram conſiſterent, complures dies antequam curarentur, in ſolem producebantur: deinde cum ſatis inſolata eſſent, in os conuerſa, ſubiectis tribus paruis lapidibus ſuſpendebãtur, atque ita ignis ſubiiciebatur tandiu incẽſus donec ad fundum calor adeo vehemens perueniret, vt appoſita manus patiens eius non eſſet, pixque vetuſta liquaretur: tum dolio in terram demiſſo, & in latus depoſito, pix feruentiſsima infuſa dolium volutabatur, vt omnes eius partes linerentur. Picem duram & recoctam ad id commendabant, adiecta quinta parte pi-
Li. 14. c. 20. cis Brutiæ. Pix in Italia, ad vaſa, vino condendo, maximè probatur Bru-
Lib. 14. c. 21. tia, inquit Plinius. Picis illitus vino duratricem firmitatem præſtat, ait Pli-
Li. 14. c. 19. nius, ne vinum corrumpatur, & ſicubi rimoſum vas ſit, ne transfluat. Picis alter vſus erat ad condituras. Plinius. Græcia argilla, aut marmore, aut ſale, aut mari, lenitatem vino excitat. Italiæ pars aliqua Rabulana pice. Ratio condiendi muſta in primo feruore, qui nouem diebus cum plurimum peragitur, aſperſu picis fit, vt odor contingat, & ſaporis quædam acumina. Is picis odor ſapórque Romanis olim fuit gratiſsimus in vinis, quæ ob id
Lib. 14. ca. 1. Picata appellabant, Galenus οἶνον κωνίαν & πισσίτην. Huiuſmodi vina arte, talia erant, vel naturæ ſponte, qualia Viennenſia, Allobrogum. Plinius. Iam in-

uenta

uenta vitis per ſe in vino Picem reſipiens, Viennenſem agrum nobilitans:
vulgus ea vina violam olere inquit. Plinius libro 14. capit. ſecundo. vuam ex
qua vina talia exprimuntur Picatam appellat. Picem quidem non ſolam,
ſed multa alia medicamina vinis condiendis admiſcebant antiqui, veluti ni-
gram Maſtichen auctore Plinio, quæ in Ponto Bitumini ſimilis gignitur, & Li.14.c.20.
Iridis radicem, Folium, ſic enim legendum, non oleum, Nardum Gallicam,
vt tradit Columella, Crocum, Palmam, nimirum Elaten Palmæ, Cyperum, Li.12.c.20.
Schœnum, Myrrham, atque alia plura cum Pice raſili. Quemadmodum
enim cum vinum adeo infirmum eſſet, vt perennare non poſſet, aut certe
quouſque venderetur, durare, periculúmque eſſet, ne aceſceret, fugeret,
muceſceret, id Reſina, flore Reſinæ, crapula reſinacea, ſapa, defruto, aliiſ-
que odoribus condiebant, ita, Pice interdum ſola, interdum cum aliis vt
modo diximus, mixta, & ea quidem modo liquida, qualis fuit Nemeturica,
vel ſicca, qualis fuit corticata Allobrogum, Raſilis, Brutia, vina medica-
bantur, prius tamen pici liquidæ ſemper aut cinerem lixiuium infundentes,
permiſcentéſque, aut aquam marinam ex alto petitam, vt his & picis odorem
auferrent, & ſpurcitiam eluerent. Alios duos picis apud veteres vſus libet ad- Vict. lib. 8.
ſcribere. Pice illita pilos auellebant, è corporis partibus, quas natura iis veſti- Vari. lect.
tas eſſe voluit, quod πιττοῦν & καταπιττοῦν Græci dicunt, à materia qua vterentur cap. 14.
in eo fœdo miniſterio. Hoc verbo vſus eſt ſæpe Clemens Alexandrinus, mol- Lib. 3. Pæd.
le delicatúmque inſtitutum, ac improborum hominum artificium accuſans.
Præterea pice torquebant corpora hominum, qua in re verbo καταπιττοῦν longe
alio intellectu quàm in vaſis linendis vtebantur: valebat enim, cruciatu illo &
ſupplicio afficere. Intellexit hoc Lucretius, cum pœnas mortalium, tormen-
táque breui exponens, inquit.

Verbera, carnifices, robur, pix, lumina tedæ:

Nec non Plautus, cum induxit Ariſtophontem refellentem aſtutam vocem In captiuis
ſerui, qui dixerat in eum, Atra bilis agitat hominem: At pol te, ſi hic ſa-
piat ſenex, Atra pix agitet apud carnificem, ac tuo capiti illuceat. Picis fa- *Vires.*
cultates ex Dioſcoride hæ ſunt. Pix liquida contra venena, phthiſim, puru-
lentam excreationem, tuſſes, ſuſpiria, & pectoris humores qui difficilè ex-
tuſsiuntur, efficax eſt, eclegmate cyathi menſura cum melle dato. Tonſilla-
rum & vuæ inflammationes, anginæque, vtiliter perunguntur: purulentis au-
ribus infunditur cum roſaceo: illinitur cum trito ſale ſerpentium morſibus:
adiecta verò pari cera ſcabros vngues extricat, impetiginéſque emendat: vuluæ
duritias, ac ſedis tubercula diſcutit: cum farina hordeacea & pueri impubis vri-
na decocta ſtrumas rumpit: cohibet vlcera quæ ſerpunt, cum Pineo cortice,
aut ſulfure, aut furfuribus illita: cum thuris manna & cerato profundos vlce-
rum ſinus glutinat: rimis ſedis, & pedum magno auxilio illinitur: vlcera re-
plet, & cum melle purgat, quin & cum vua paſſa & melle carbunculos, putri-
dáque vlcera emarginat, ac diſrumpit. Erodentibus medicamentis probè im- Cap. 81.
miſcetur. Pix arida calfacit, dura emollit, pus mouet, tubercula, panoſque
diſcutit, vlcera replet: vulnerariis medicaminibus commodè permiſcetur. Pix
ſicca Galeno deſiccat, & excalfacit ſecundo exceſſu, plus tamen deſiccare Lib. 8. ſim.
poteſt quàm calfacere: humida contrà, plus calfacit, quàm deſiccat, habétque
nonnullam partium tenuitatem, qua & aſthmaticos & purulentos adiuuat.
Satis eſt autem cyathi linxiſſe menſuram melli mixtæ. Abſtergendi quandam
vimque habet, concoquendi, digerendi, velut & in guſtu ſubamarum quid
piam, & acre. Sic leproſos vngues eximunt ambæ, mixtæ cum cera, lichenáſque
detergunt: concoquunt item duros & crudos tumores omnes, cataplaſmatis

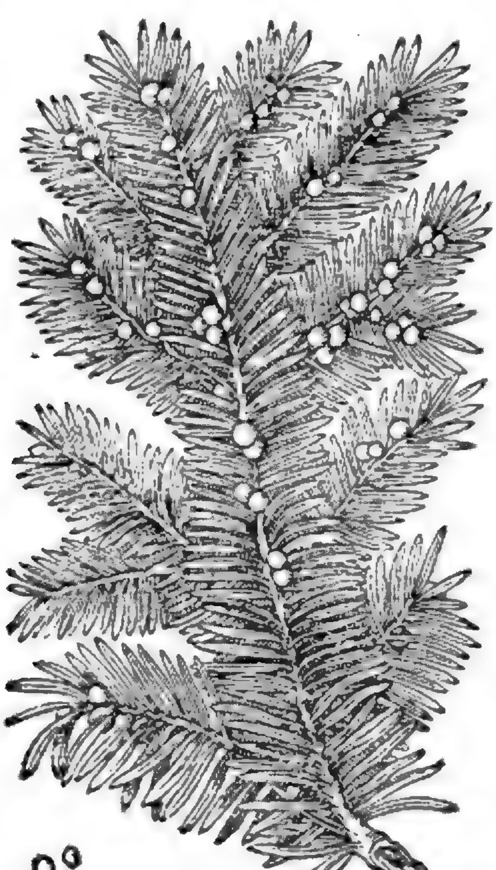
inditæ. Ad ea omnia, humida valentior eſt, arida verò tametſi ad ea quidem deterior, glutinandis tamen vulneribus magis conuenit. Pix liquida calfacta, inquit Matthiol. (Lib.1. Dio. cap.78.) vna cum Thure & Maſtiche abraſo occipitio adhibita, prolapſam columellam reſtituit. Plinius cum de vini Reſina conditi facultatibus verba feciſſet, (Lib.23. c.1.) ſubiungit: Innocentius pice ſola conditum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori ac ventri vtile, item vuluarum dolori, ſi ſine febre ſint, veteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis, conuulſis, vomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tuſsi, anhelationibus, luxatis in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc vtilius id quod ſponte naturæ ſuæ Picem reſipit, picatumque appellatur.

TAXVS   *CAP XXI.*

INter Reſiniferas arbores recenſuimus eas etiam quæ folio illis ſimiles ſunt, quamuis Reſinam nullam ſuccum ve emittant, veluti Taxum, & Sabinam vtramq;. Hic de Taxo, quod Abieti Piceæque tum folio, tum reliqua forma perſimilis ſit, dicemus, de Sabina magis idoneo loco tractaturi Taxus ὁ μίλος à Theophraſto dicitur, à Nicandro σμῖλος, à Dioſcoride & Galen. σμίλαξ, quibuſdam teſte Dioſcoride Thymalum, ſic enim legendum, non tithymalum, à Paulo tamen Thymium non thymalum, à Gallis *If*, ab Italis *Taſſo*, à Germanis *Eibembaum*, ab Hiſpanis *Texo*. Taxus arbor inter Abietes Piceáſque prouenit, forma his non valde diſsimilis, præſertim Abieti, quam ob cauſſam ἐλατήιδα vocauit Nicander, quanquam illarum proceritatem non attingat. Caudice eſt craſſo, obducto cortice ferè cinereo, rimoſo, ſquamoſóque. Folia ſunt Abietinis ſimilia, longiuſcula, anguſta, ex viridi fuſca, perpetuò virentia, in ramulis ex aduerſo ſita. Baccas fert rubentes Aquifolij modo, dulces, vinoſáſque. Ligni materies ruffeſcit, plurimis interuenientibus venis, incorruptáque eſt, quare lignariis fabris maximè expetitur. Naſcitur Taxus in Italia, in Ananiæ vallis montibus, ſaxoſis ac præruptis locis, in Gallia Narbonenſi, Hiſpania, Germania. Maximè gaudet vmbroſis. Tardiſsimè germinat, fructum maturat Septembri menſe. Theophra. hæc de Taxo. Taxus vnius generis eſt, recta, auctu facilis, ſimilis Abieti, ſed non tam alta: plures habet alas: folio Abieti ſimilis eſt, ſed pinguiore, & molliore. Quæ in Arcadia naſcitur, ligno eſt nigro, puniceóque: at quæ in Ida, flauo valde, & Cedro ſimili. Quare qui id vendunt, emptores decipiunt, pro Cedro id vendentes: cortice enim detracto totum cor eſt. Corticem Cedro tum ſcabritia, tum colore ſimilẽ habet: radices paruas, tenues, per ſumma ceſpitum vagantes. Rara hæc arbor eſt in Ida. In Arcadia & Macedonia copioſum fructum fert, rotundum, faba paulo maiorem, rubrum, mollem. Aiunt veterina, ſi folia comederint, mori, ruminan

Nomina Lib.3. Hiſt. cap.10. Lib. 6.c.12.

TAXVS.

Forma. In Alexip. fine.

Locus. Theophr. lib.4.hiſto. cap. 1.

Tempus. Idē li.4.c.6. Lib.3.Hiſt. cap. 10.

minantia nihil pati. Homines quidam fructu veſcuntur: eſt enim ſuauis atque innoxius, Plinius cùm de Picea & Abiete diſſeruiſſet, ſubdit. Similis his etiámnũ aſpectu eſt Taxus, minùs virens, graciliſque, & triſtis, ac dira, nullo ſucco, ex omnibus ſola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis, in Hiſpania præcipuè, venenum ineſt. Vaſa etiam viatoria ex ea, vinis in Gallia facta, mortifera fuiſſe cõpertum eſt. Hác Seſtius Smilacem à Græcis vocari dixit, & eſſe in Arcadia tam præſentis veneni, vt qui obdormiant ſub ea, cibúmue capiant, moriantur. Sunt qui & Taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc Toxica dicimus, quibus tinguntur ſagittæ. Repertũ innoxiam fieri, ſi in ipſam arborem clauus æreus defigatur. In quo loco pro Arcadia legendũ putat Cornarius Narbonia, velut Dioſco. habet. Nam de Hiſpaniæ & Galliæ Narbonẽſis, ad Hiſpaniã ſpectantis Taxo loquuntur. Plutarchus eo tantum tempore Taxũ noxiam eſſe tradit, quo florere incipit, quòd tum ſucco ſit maximè prægnans. Virgilius Taxum, vt apibus noxiam, ab apiario ſemouet.

Lib.16.c.10. Embl.68. li.4.Dioſc. Lib.4.ſympoſ.

Ne propius tectis Taxum ſere. Li.4.Geor.

Galenus hæc pauca de Taxo. Smilax ſiue Taxus arbor eſt venenoſæ facultatis, Vbi exemplaria falſo habent ἡ χάολος pro ἡ τάξος. Dioſcorides, Auiculæ quæ Italicę Taxi baccas deuorant, denigrantur, & qui ederint eaſdem homines, alui profluuio corripiuntur. Narbonæ tam præſentis eſt veneni, vt ſi qui dormiant ſub ea, aut in eius vmbra ſubſideant, lædantur, & ſæpenumero moriantur. Et alibi. Taxus frigus vniuerſo corpori, ſtrangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem quæ Cicutæ conueniunt. Solum merum Nicander exhibet, idq́; liberalius hauriendum eſſe præcipit. Teſtatur Matthiolus in Tridentinis montibus non veterina ſolùm ſed ruminantia etiam animalia deuorata Taxo interire, ipſiuſq́; baccas iiſdem in locis pernicioſas eſſe, ſéque curaſſe affirmat paſtores, ac lignatores, qui ſaporis dulcedine allecti, cũ has ediſſent, in febres ardentes inciderunt, & alui profluuia, non ſine magno vitæ diſcrimine. Contra Penna eius baccas innoxiè puerulos eſitare in Anglia affirmat, ſeq́; guſtaſſe ſub hyemen non ingrato ſapore, ſed fatuo, vel ſubamaro, ibiq́; porcos paſsim eas tanquam glandes comeſſe. Nulli ſanè Angliæ angulo deeſſe hanc, vbi ſemper virente, vmbroſa, denſaq́; ramorũ fronde & latiſsima, ſimiliter Abieti, pennatis & longis quaſi pectinum radiis, ex atro virẽtibus comoſa, in ſepulcretis & areis pro templorum foribus pangitur, ad arcendos ſolis æſtus à concione, plebeq́;, ſub tegmine Taxi conuentus agere ſolita, nullo percepto inde vel tantillo incommodo. Sed hîc exiſtit quæſtio, inquit Matthiol. an frigidi, an calidi ſit Taxus temperamenti? Dioſcorides eiuſq́; ſectatores frigidi eſſe temperamẽti exiſtimarunt, quod iiſdem remediis Taxi veneno, quibus & Cicutæ occurrendũ eſſe ille ſcripſerit. At his opponit Matthiol. amarorem qui cortici ac frondibus ineſt, comam perpetuò virentem, Pinorum, Abietũ, Picearumq́; modo, quibus fronde ſimilis eſt, baccarum tum dulcedinem, tum acrimoniam quandam, & quod auiculę eas depaſtæ nigreſcant, quæ omnia inſignem temperamenti caliditatem arguunt. Quare & febribus, & alui profluuio tentantur, qui eas baccas ederint, inflãmatis ſcilicet ſpiritibus, & ſanguine. Quod ſi quis dixerit accendi febres, fieriq́; alui fluxiones ex humorum putredine, quemadmodum æſtate ex frigidorum fructuum eſu, nigrum verò colorem in auiculis contrahi poſſe tam à frigido, quàm à calido, quid tandem ad frondium corticiſque amarorẽ, baccarum dulcedinem & acrimoniam, perpetuoq́; virentem comam reſpondebit? Nam hæc à calore fieri nemo negauerit. Febres verò & alui profluuia ex calore immodico potius, vt deuoratis Anacardiis accidit, quàm ex humorum putredine ſuboriuntur, & nigror ille pennarum à calido potius quàm à frigido auicu-

Vires. Lib.8. ſim. lib.4.c.75. Lib.6. c.12. In ca.12. li. 6.Dioſcor. Ibidem. *Temper.*

larum pabulo. Frigus enim nigrorem non inducit, niſi ſit immodicum, & tantum vt interimat. Quare nigror exuſtis humoribus gignitur, vt in Æthiopibus. *Vſus.* Ex Taxo arcus & ſcorpiones fiebant, atque etiam hodie fiunt. Virgil. *Georg. 2.*

Ityreos Taxi torquentur in arcus.

Taxus etiam ſectiles laminas glutinandis capſis, ſcriniis, ſubſelliis, atque aliis huiuſmodi præbet.

VLMVS CAP. XXII.

De glandiferis, coniferis, reſiniferiſq; Syluæ noſtræ arboribus ſatis copioſe diximus. Supereſt vt de aliis agamus quæ ſyluarũ & montium propriæ ſunt. Ac primum à noſtratibus, notioribúſque incipiemus, deinde ad externas veniemus. Græcis πτελέα dicitur, quæ Latinis Vlmus, *Nomina* Arabibus *Didar, Dirdar, Luzach*, Gallis *Orme*, Italis *Olmo*, Germanis *Vlmen, Riſtnholtz, Lindbaſt, Iffenholtz*, Hiſpanis *Vlmo*, Anglis *Elmtre*, Belgis *Olimboom*, Boemis *Gilm.* *Genera.* Vlmi duo genera ſunt Theophraſto, *Lib. 16 c. 17.* vnum ὀρειπτελέα, Gaza Montiulmum vertit, cum montoſam Vlmum Plinio auctore dicere potuiſſet: *Ibidem.* Alterum πτελέα, id eſt Vlmus, Plinio campeſtris Vlmus, qui quatuor Vlmorum genera numerat. Græci, inquit, duo Vlmi genera nouêre, montoſam quæ ſit amplior, campeſtrem, quæ fruticoſa. Italia Atinias vocat excelſiſsimas, & ex iis ſiccaneas præfert, quæ non ſunt riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium noſtrates, denſiore folio, & ab eodem ſurculo numeroſiore. Quartum ſylueſtre. *Lib. 5. ca. 6.* At Columella: Vlmorũ inquit duo eſſe genera cõuenit, Gallicum, & vernaculũ. Illud Atinia, hoc noſtras dicitur. Quare πτελέα, Vlmus, Plinij Vlmus noſtras, ſiue Italica, Theophraſto campeſtris, Columellæ Vlmus vernacula, eadem planè arbor eſſe videtur: itemq; ὀρειπτελέα, Vlmus mõtoſa Plinij, ſiue ſylueſtris, Vlmus Atinia ſiue Gallica Columellæ eadẽ.

VLMVS.

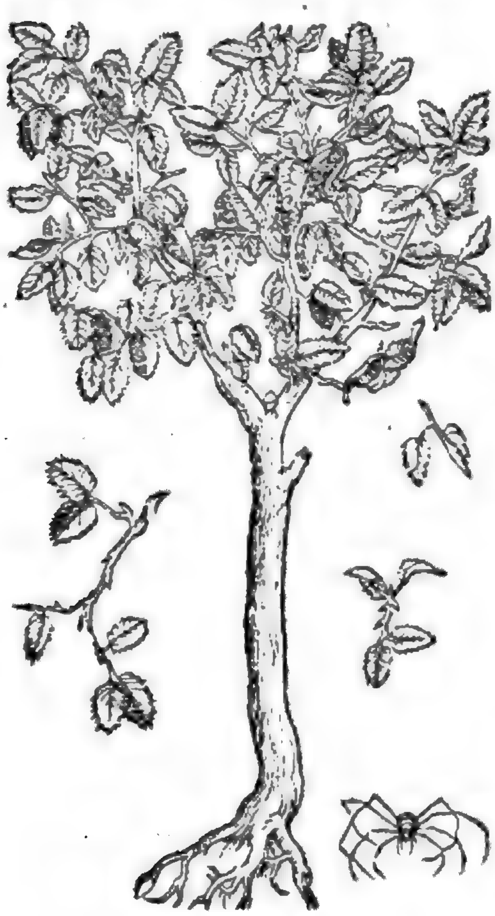

Forma. Vlmus magna proceraq; eſt arbor, radicibus longè lateq; vagantibus, ramis latiùs paſsis, folio minimè fiſſo, leuiter in ambitu ſerrato, lato, & oblongiore quàm Pyrus, ſcabro neque læui. *Theophr. ibid.* Materia dura, flaua, neruoſa, deformis, quia tota cor eſt, cũ viret, cæſu facilis, ſi exaruit, difficilis, qua ad fores lautiores vtuntur. *lib. 16. c. 40.* Rigorem fortiſsimè ſeruat, inquit Plin. ob id cardinibus aſſamentiſque portarum vtiliſsima, quoniam minimè torquetur: permutanda tamen ſic, vt cacumen ab inferiore ſit cardine, radix ſuperior. Semen fert Vlmus latiuſculum, rotundum, tenue. *Lib. 3. Hiſt. cap. 14.* Quare aberrarunt ij quos ſcribit Theophr. putaſſe Vlmum ſterilem eſſe, quibus tum experientia, tum Plinij auctoritas repugnat, *Lib. 16. c. 17.* Vlmos omnes, præter Atinias, ex ſemine prouenire tradentis. *Li. 16. c. 26.* Sed ipſi Plinio ſcribenti Atinias non ferre Samaram, & fructum arborum ſolas nullum ferre, hoc eſt ne ſemen quidem, Tamaricem, Populum, Alnum, Vlmum Atiniã *Ibidem.* Columella apertè refragatur, cùm dicit, Atiniam Vlmũ Tremellius Scrofa non ferre Samaram (quod eſt ſemen eius arboris) falſò eſt opinatus. Nam rariorem ſine dubio creat, & idcirco pleriſq; ſterilis videtur, ſeminibus inter frondem, quam

quam prima germinatione edit, latentibus. Itaque nemo iam ſerit ex Samara, ſed ex ſobolibus. Eſt autem Vlmus ea longè lætior & procerior quàm noſtras, frondemq; iucundiorem bubus præbet. Hæc Columel. Fert & Vlmus gummi ἐν χωρύκοις, inquit Theophr. id eſt in folliculis, non vt Gaza vertit, in petiolis, & animalia quædã culicibus ſimilia. Hi folliculi ſunt haud ita parui, ſubrotundi, craſsi, ſcroti hominis figura, quibus clauditur humor initio lentus, tandem ſolis vi in gummi concreſcens. Cachryn etiam edit peculiarem, autumno multã, minutam, nigram. Vlmus Atinia, ſiue montoſa, arbor eſt multo procerior, ramos tamen tam latè non extendens, folio Vlmi ſuperioris, per ambitum modicè ſerrato: ligno ſimili, candido, Buxi inſtar ſpiſſo, ſolidiſsimoq;, & quod non facile findi ſe patiatur: vnde ad rotas molares, cochleáſque, trochleas, & alia inſtrumenta quæ pondus magnum ſuſtinent, maximè expetitur. Tragus Orni nomine depinxit. Galli *Charme*, vocant, & *Charpene*. Quamobrem nominum ſimilitudine quidam falſi Carpinum eſſe putauerũt, cum Aceris genus Carpinus ſit, non autem Vlmi. Omnium ferè Vlmi partium magnus eſt in medicina vſus. Folia, cortex, rami, inquit Dioſcor. vim habent ſpiſſandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur, vulnera glutinãt, ſed multo magis corticis tilia, ſi faſciæ loco intorqueatur: nam in lori morẽ flecti poteſt. Craſsior cortex in vino, aut aqua frigida vnciatim potus pituitas trahit. Fracta oſſa celerius ſolideſcunt, ſi decocto foliorum, corticis, aut radicis foueantur. Humor in folliculis naſcens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciémque ſplendidiorem præſtat, is ſcilicet qui dum ſiccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia tenera olerum modo cocta ad obſonia vſurpantur. Eadem ferè de his Plinius tradidit. Vlmi foliis, inquit Galen. quandoque recens vulnus glutinauimus, confidentes aſtringentem pariter & abſtergentem ineſſe illis facultatem. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt, & aſtringens, ideo cum aceto & lepram ſanat. Porro viridis etiãmnum ac recens, ſi vulneribus vinculi vice circumligetur, ea glutinare poteſt. Radices eandem vim obtinent. Nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho ſiue callo inducto opus habent. In his animaduertendum hæc Dioſcor. verba, καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ τῶν φύλλων, ἢ τοῦ φλοιοῦ τῶν ῥιζῶν καταντλούμενον, κάταγμα πωροῖ ταχίον, ſic eſſe vertenda. Et decocto foliorum, aut corticis radicum ſi fracta oſſa foueantur, citiùs callo obducentur, vt Dioſcor. decocto foliorum, aut corticis radicum adſcribat, quod Galenus, & eum ſecuti Paulus, atque Aetius ſimpliciter de radicum decocto produnt. Eorũ ſenſum in Dioſcoride exprimere voluiſſe videtur Ruellius, aut in Dioſcor. legiſſe, ἢ τοῦ φλοιοῦ, ἢ τῶν ῥιζῶν, &c. quam tamen particulam ἢ ſecũdo loco poſitam in nullis excuſis exemplaribus comperi. Humor qui folliculis Vlmi continetur (vt experientia ſibi compertum eſſe Matth. affirmat) medetur puerorum enterocelis, ſi linteola eo madefacta ſæpe inguini affecto imponãtur, & perizomate ſeu ventrali conſtringantur. Eodẽ liquore vitreo vaſe concluſo, & in terra aut fimo viginti

Nomina

VLMVS ATINIA.

Lib.1. c.73.
Vires.

Lib.1.ca.95.
Vires.

Li.24.ca.8.
Li.8. ſimp.

Lib 1. Dioſcor.c.95.

viginti quinque dies condito, vaſis ore diligenter obturato, fundo verò ſuper ſalis communis ſtratum collocato, euenit vt fex ſubſidat, & liquor clariſsimus ſupernatet, qui ad vulnera recentia glutinanda adeo efficax eſt, vt mirum dictu ſit, quàm bellè celeriterq́; id efficiat, cũ ſpleniis iucũdis, aut penicillis admotus. Corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & neruorum cõuulſiones reſoluit, fotus aut balnei modo adhibitum. Præterea tumores diſcutit, quos iugi attritus in collo boum excitauit. Interiores Vlmi radices ſi diu decoquantur, & decocto ſupernatans pinguitudo colligatur, eaq́; illinatur ſæpe locus à quo pili defluxerint, ij breui renaſcentur. Eiuſdem cortex contuſus, & muria vſq; adeo ſubactus, vt malamagti ſimilis ſit, illitus podagricos dolores mulcet. Folia Vlmi quæ ad Orientẽ ſpectãt impari numero decerpta, & cum piperis granis cõtrita, & ex vino Cretico pota à ieiunis, auctore Marcello, purulentas tuſſes mirificè iuuant. Humor ille folliculorum Vlmi videtur in empla-
Lib.2.med. gen. cap.7. ſtrum quoddam Melinum, quod Ruſtico adſcribitur, recipi apud Galenum: πτελέας, inquit, τ̃ ἐν θυλακίοις δ ιϛ χ. ιε. quæ non rectè vertit interpres Vlmi in ſacculis ex corio reconditæ denariûm pondo. Dicẽdum enim, Humoris Vlmi qui in folliculis cõtinetur drach. quindecim, vt τοῦ ὑγροῦ, aut quid ſimile intelligatur. Necenim video quid aliud de Vlmo ſibi velit, nec aliud hic eſt τὸ θυλάκιον Ga-
Li.3. Hiſto. cap.14. leno, quàm κωρυκὸς Theophraſt. ſic enim in eo legendum, non κωρυκὶς, & φύσα
Lib.1.ca.95. Dioſcoridis quibus nominibus folliculus, vtriculus, veſicula ſignificatur.
Lib.5.c.60. Paulus inter remedia quæ Ceruſæ veneno aduerſantur recenſet κοκκυμήλων κόμμι, ἢ πτελέας δ' ἐν τοῖς θυλακίοις ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος, id eſt Prunorum gummi, aut Vlmi humorem, qui in folliculis ipſius continetur. Quo in loco quamuis Paulus Galenica τοῦ θυλακίου voce ſit vſus, tamen cum totum id caput, vt & alia ex
Lib.6. c.de ceruſ. Dioſcoride ad verbum exſcripſiſſe conſtet, ex eo locus Dioſcoridis eadem de re, deprauatus facilè reſtituetur: ἢ κοκκυμήλοις, inquit, ἢ κόμμεϛ πτελέας, ἢ τὸ ἐν τοῖς φύλλοις τ̃ χ πτελέας ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος. Ruellius, aut Prunis, aut gummi quod Vlmus plorauit, aut humor quem Vlmea folia reddiderunt, &c. Legendum verò ἢ κοκκυμήλων κόμμι, ἢ πτελέας δ' ἐν ταῖς φύσαις ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος. Sed quid Paulo
Lib.1.ca.95. teſte opus eſt, cum ipſe Dioſcor. alibi id ſatis teſtatum reliquerit? δ' ἐν ταῖς φύσαις (τῆς πτελέας ſuba.) κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν εὑρισκόμενον ὑγρὸν, id eſt, Humor qui in folliculis Vlmi prima germinatione reperitur.

FRAXINVS ET ORNVS. CAP. XXIII.

Nomina QVÆ arbor Græcis μελία dicitur, Latinis appellatur Fraxinus, Gallis *Freſne*, Italis *Fraßino*, Hiſpanis *Freſno*, & *Frexo*, Germanis *Eſchern*, *Eſcherbaum*, *Steyneſchern*, Anglis *Aſchetre*, Boemis *Geſen*, Belgis *Eſchen*.
Genera. Eius genera duo eſſe prodidit Theophr. Vnum excelſum, procerũ,
Lib.3. Hiſt. cap.11. ligno candido, neruoſo, molliore, criſpiore, magis enodi. Alterum humilius, minus augeſcens, ſcabrius, durius, & magis flauum. Hanc Fraxinum, Ornum eſ-
Li.de arb. cap.16. ſe exiſtimant, Fraxinumq́; ſylueſtrem Columellæ, Italis *Orniello* dictam. Macedones auctore Theophr. priorem βουμελίαν, id eſt grandem Fraxinum vocant, non
Ibidem. vt Theodorus interpretatus eſt, Bubulam Fraxinum, perinde quaſi πολυμελίαν dixiſſent, βου particula magnitudinem ſignificãte, ab Aeolicis ſumpta, β, pro π, in dictione πολὺ, & expuncto, λ, elemento βου pronunciantibus, vt teſtatum re-
In ſympoſ. liquit Plutarchus. Eſt vt ſcribit Theophr. quæ in montibus naſcitur, bene colo-
Ibidem. rata, læuis, ſpiſſa, lenta: quæ in planis, male colorata, rara, ſcabraq́;. Hæc Plinius
Li.16. ca.13. ſic tranſcripſit. Græci duo Fraxini genera fecere, longam, enodem. Alteram breuem, duriorem, fuſciorémque, Laureis foliis. Bumeliam vocant in Macedonia, ampliſsimam, latiſsimámque. Alij ſitu diuiſere. Campeſtrem enim eſſe

FRAXINVS. *ORNVS.*

criſpam,montanam,ſpiſſam. Virgilius quoque montanam Ornum facit, cùm ſcribit: *Cantando rigidas deducere montibus Ornos.* Eclog. 6.

Vtriq; folia ſunt Lauri latifoliæ ſimilia, in acutiùs coacta, in ambitu nonnihil ſerrata, non pungentia (nam in Theophraſto falſò ſcriptum eſſe puto καὶ ἐπακανθίζοντα, vel vt Gaza legiſſe videtur καὶ ἐπικανθίζοντα, id eſt ac ſubſidentia, pro οὐκ ἐπακανθίζοντα.) Quod verò ſequitur, aliter & rectiùs videtur legiſſe Gaza, quàm in Codicibus noſtris ſit exaratum, hoc modo. τὸν δὲ ὅλον κλῶνον, ὥσπερ εἴποι τις μονόφυλλον, τῷ ἅμα φυλλοφορεῖν, &c. Id eſt, Ramum totum vnum folium eſſe quis dixerit, quoniam ab vno pediculo folia ſimul iuncta exoriantur, quæ coniugatim velut per genicula in ſingulis ordine dependent, frequentibus ac crebris coniugationibus, perinde atque in Sorbo. Inde non illepidè Plinius folia pennata dixit. Humilis Fraxini internodia breuia ſunt, foliorum coniugationes pauciores (legendum enim ἐπὶ δὲ τῶν μὲν βραχέα τὰ μεσογονάτια, &c.) Albæ autem ſiue montanæ longæ coniugationes, & plures, quia latiùs diſtinctæ, latioráque interualla, id quod ſignificaſſe mihi videtur Columella, cùm ſcripſit Ornum paulo latioribus eſſe foliis, ſed folia ſingula oblongiora, anguſtiora, obſcurius virentia porracei coloris: τὴν δὲ χρόαν πρασώδη, inquit Theophraſtus, Hermolaus verò legit τὴν δὲ χρόαν ποώδη, id eſt coloris herbacei: Cortice læui, ſpiſſo, tenui, rubeſcente integitur: radicibus crebris, craſsis, altíſque nititur. Idæi fructu flore que carere exiſtimant: fert tamen in ſiliqua fructum minutum, nucis modo, qualem Amygdalæ, guſtu ſubamarum. Fert & quædam alia, οἷον βρύα, id eſt veluti muſcos, inquit Theophraſt. vt Laurus: cæterùm denſiores, & magis compactos, πυκνότερα, non στρυφνότερα, globoſos, non aliter quam Platani pilulas, & eos quidem partim fructui propinquos, partim à fructu longè ſemotos, & plures quidem (πλεῖστα, non πλεκτὰ) eo pacto nimirum à fructu multùm diſtantes. Globoſos hos muſcos ego in Fraxino obſeruaui & collegi hyeme iam deſinente. Sunt autem hi tuberoſi, velut ex reſiccato impenſiùs glutinoſo

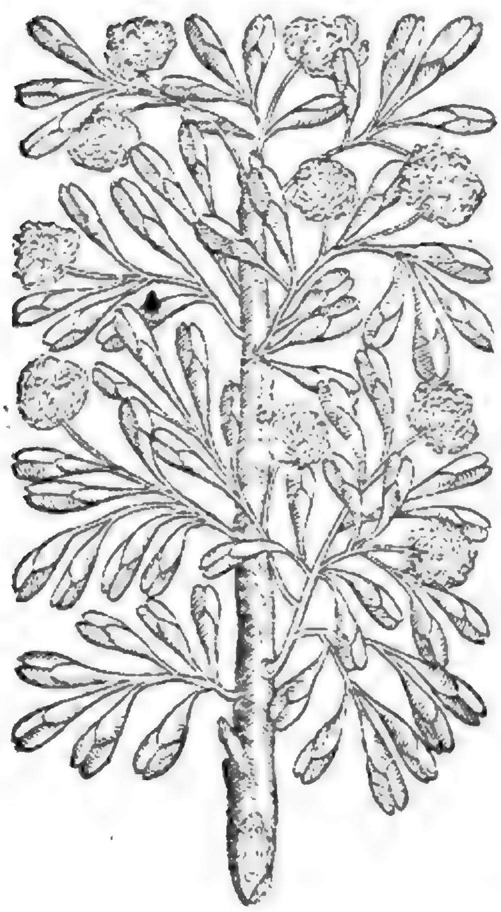
Forma.

Lib. 16. c. 13.

Li. de arb. cap. 16.

muſco

FRAXINVS CVM fructu, & Pilulis.

muſco concreti, guſtu nonnihil adſtringentes, lignoſo intus nodo muſcoſum corpus ſuſtinente. An verò in Lauro tale quippiam gignatur nondũ obſeruaui. Scio tamẽ Theophraſt.cap.8.lib.3. cùm recenſet arbores quæ præter fructum peculiarem alia nonnulla ferunt, tradere, in Vlmo gigni vuam, & folliculos: in fico, groſſos, & ficus: in Auellana nucem, & Iulum: in Ilice, glandem & coccum: in Lauro fructifera, non omni quidem, ſed aliqua eius ſpecie, baccam, & vuam, (τὸ βότρυον, niſi legendum ſit, τὸ βρύον,) quæ tamen vua in Lauro non fructifera, quam marem vocant, magis gignitur. In Lauro Muſcum aut Vuam me vidiſſe equidem non memini. Læuis Fraxinus, vt ſcribit Theophr.locis βαθυσκίοις, id eſt valde vmbroſis gaudet, Gaza βαθυκοίλοις videtur legiſſe, vertit enim, locis concauis madidíſque: ſcabra, ſiccis, atque ſaxoſis. Plinius verò: Aquoſis montibus gaudet Fraxinus. Deſcendunt & in plana Ornus, & Fraxinus. Fraxinus loca humida amat, vt fluuiorum ripas. Ornus in montibus prouenit, & vmbroſis ſyluis. Fraxinus meſſibus reddit ſemẽ. De Fraxino mentio nulla apud Galenũ inter ſimplicia medicamẽta, neq; apud Aetiũ. Fraxini foliorum ſuccus, inquit Dioſcor. ipſaq; ex vino pota, & illita, viperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta ſcobémque potu perniciem afferre tradunt. Paulus hæc Dioſcoridis verba tranſcripſit, neque quicquam amplius addidit. Quod Dioſcorides de foliorum & ſucci ipſorum potu atque illitu ſcripſit, hoc etiam Plinius habet. Contra ſerpentes ſucco expreſſo ad potum. & impoſita vlceribus, folia opifera, ac nihil æquè, reperiuntur. Sed quod idem ait: Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, Græci quoque prodidêre. Hoc autem non ſine errore ab ipſo proditum eſt, meritoq; à Manardo & Matthiol. reprehenditur, quod μελίαν, quæ Fraxinus eſt, pro μίλυς, id eſt Taxo agnouerit apud Theoph. cuius hæc ſunt verba: φασὶ δὲ τὰ μὲν λόφουρα ἐὰν φάγῃ τῶν φύλλων, ἀποθνήσκειν, τὰ δὲ μηρυκάζοντα οὐδὲν πάσχειν, quæ cum περὶ τῆς μίλου Theophraſtus ſcribat, Plinius de Fraxino intellexit. Quamobrem de ſuo adiecit: In Italia nec iumentis nocent, quòd quotidiana experientia id certiſſimum eſſe perſpiceret. Quin & Columella inter frondes quibus tota æſtate, & deinde autumno ſatiantur boues, probat maximè Vlmeam, poſt Fraxineam, ab hac Populneã. His ipſis foliis tantam eſſe vim aduerſus ſerpentes tradidit Plinius, vt ne matutinas quidem occidentéſue vmbras, quam ſunt longiſſimæ, ſerpẽs arboris eius attingat, adeo ipſam procul fugit. Experti prodimus, inquit, ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in Fraxinum fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, priuſquàm hæ prodeant, florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. At verò non hoc ſolùm quod modò diximus de Taxo à Theophraſt. traditum, ad Fraxinum tranſtulit Plinius, ſed etiam quod paulo ante dicit, Eam quidem Fraxinũ quæ naſcitur in Ida, eſſe in tantũ Cedro ſimilẽ, vt ementes fallat, cortice ablato. Hoc enim Theophr. eodem loco de Taxo ſic habet: ἡ δὲ ἐκ τῆς

Locus. Ibidem. | Lib.16.c.18. | Dodo.li.6. cap.70. | Plin.lib.16. cap.26. | Lib.1.c.92. | Lib.7. | Lib.16.c.13. | Ibidem. | Lib.7.Ep.5. | Lib.1.Dioſcor. a.92. | Lib.3.Hiſt. cap.12. | Lib.6.ca.3. | Ibidem. | Lib.3.Hiſt. ca.10.

ἴδης

ἴδης ξανθὸν σφόδρα, καὶ ὅμοιον τῷ κέδρῳ, διὸ καὶ τοὺς πωλοῦντας φασὶ ἐξαπατᾶν, ὡς κέδρον πωλοῦντος· πᾶν γὰρ εἶναι καρδίαν, ὅταν ὁ φλοιὸς περιαιρεθῇ. Dicet aliquis, Fraxineas menſas quales hodie habent multi, vndoſo venarum diſcurſu, Citreas, Cedrinas, & Acernas æmulari, quod vt verum eſſe fatear, ita pro Plinio facere negauerim, qui non eo iudicio, neque eo ſenſu de Fraxino id prodidit, ſed Theophraſt. verba cum Latinè exprimere vellet, quod Theophr. Taxo, id Fraxino perperam illum attribuiſſe perſpicuum eſt. Plura de Fraxini viribus Plinius quam Dioſcorides tradidit. Semen foliis eius ineſt, quo medentur iocinoris & lateris doloribus in vino: aquam quæ ſubit cutem extrahunt: corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum vino tritis, ad virium portionem, ita vt puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia, quinque cyathis vini. Non omittẽdum ramenta eius & ſcobem à quibuſdam cauenda dici. Obſeruandum autem ramenta ſcobémque à Plinio hîc dici quæ τορνεύματα Dioſcorides vocat, & quæ etiam πρίσματα, & πελεκύσματα à Græcis dicuntur. Galenus in confectionibus hepaticis ab Aſclepiade conſcriptis, cuiuſdam meminit, quæ ſemen Fraxini recipit. Aetius verò idem medicamentum Aſclepiadæ ex Philagrio citat, & Oribaſium Fraxini ſemen non admittere ſcribit, addítque Fraxini ſemen, ſeu fructum eſſe arboris, ex qua Fraxinea ligna quocunque in opere apta ac obedientia cæduntur, hoc eſt, ἐξ οὗ τὰ ἐργάσιμα μελινὰ ξύλα κομίζεται. Semen Fraxini, inquit Matthiol. quod auis linguam vocant officinæ, vtiliter propinatur in lateris dolore, & ad ciendam vrinam: venerem excitat, præſertim ſi cum Piſtaciis, & nucleis Pineis deuoretur, addito Saccharo, vel cum nuce Myriſtica, vt teſtantur Iſaac, Rhazes, Damaſcenus, cæteríque Arabes. Nouembris initio decerptum, & in furno ſiccatum maximè confert calculoſis, ex vino vetere potum. Fraxini ſpumoſus liquor qui è viridi ligno igni impoſito manat, additis ſucci Cyclamini, Ccyllæ, Rutæq; æqualibus partibus, omnibus ſimul parum ferueſactis plurimum ad ſurditatem valet, ſi in aurem ſanam (alij ægram malunt) liquor hic calidus inſtilletur, cùm itur cubitum. Oportet autem in aurem affectam (aliorũ ſententia ſanam) iacere. Cum verò aurẽ vtrámque ſurditas occupauerit, in eam quæ minùs (aliis magis) laborat liquor infunditur, & in alteram iacet æger. E viridi Fraxini ligno teſſellatim conciſo per deſcenſum, vt loquuntur, aqua & oleum eliciuntur, veluti ex ligno Iuniperi. Aqua cum quarta parte aquæ violarum purpurearum faciei illita, ruborem & puſtulas cùm eo erumpentes ſanat. Oleum tradente Manardo, potum, hepaticis ſpleneticiſque maximè conducit. Corticis ramorum ex aqua decoctum ſplenem abſumit, ſi eo diutius vtantur ſplenetici: Folia, cortéxque Fraxini moderatè calida ſunt auctore Dodon, & tenuium partium. Semen calefacit, & ſiccat tertio exceſſu. Foliorum & corticis decoctum ex vino potum hepar ſplenémque ab obſtructionibus expedit, roborátque, & lateris doloribus medetur. Idem folia præſtant in oleo ferueſacta, & lateri impoſita. Folia, cortex, turionéſque eodem modo ſumpti valent ad hydropem, quia vacuant aquas. Ad idem facit ſemen in vino decoctum Sereno teſte.

Lib.24. c.8.

Lib.8. med. part. cap.8.

Lib.10.

Lib.1. Dioſcor. c.2.92.

Lib.6. c.70.

Fraxineum ſemen cum Bacchi rore bibendum eſt.

E ligno Fraxini pocula fiunt, ex quibus ſi quis aſsiduè bibat, lienem extenuari aiunt. Fiunt etiam ex eo menſæ, vaſa, ac vtenſilia multa. Eius enim materies, vt ſcribit Plinius, eſt ad plurima vtilis, multúmque Homeri præconio, & Achillis haſta nobilitata.

Lib.16. c.13.

POPVLVS ALBA CAP. XXIIII.

Genera. & Nomina. TRIA ſunt Theophr. & Plinio Populi genera. Populus alba quæ Græcis λεύκη, Arabibus *Haur*, dicitur, Italis *Popolo bianco*, Gallis *Aubeau*, & *Peuplier*, Germanis *Bellere*, *Poppelbaum*, & *Salbaum*, *Abiolbaum*, Hiſpanis *Alamo Blanco*. Populus nigra Græcis αἴγειρος, Arabibus *Haur romi*, Italis *Populo nero*, Gallis *Peuplier*, & *Tremble*, Germanis *Aſpen*, & *Poppeluueiden*, Hiſpanis *Alamo nigrilho*. Populus Lybica, Theophr. κερκὶς, quibuſdam Populus Alpina, Gallis *petit Tremble*. Anglis *Aſp, or Popler tre*, Boemis *Topel*. Populus alba arbor *Forma.* eſt magna, proceraq́;, craſſo caudice, cortice, præſertim ramulorum, albicanre, ac læui: foliis vitigineis, latis, angularis, aduerſa parte virẽtibus, auerſa maximè

POPVLVS ALBA.

POPVLVS NIGRA.

albicantibus, lanuginoſis, læuibus, mollibúſque, Bechij modo, quod à ſimilitudine Chamæleucen vocauêre Græci, hanc verò Populum Leucen. Materia eſt candida, non dura. Antequam folia emittat, Iulos producit longos, coloris punicei, bene diluti. *Iliad. 5.* Populũ hanc Homerus ἀχερωΐδα ab Acheronte appellat, quòd Hercules deuicto Cerbero Populum arborem ex Achorante ſecum detulit, frondibuſq́; Populeis coronatus, lætitiam quam ex tot victoriis cœperat, declarauit. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria verſati, victoriamq́; conſecuti, Populi fronde coronabantur. Populus nigra magna etiam, procera, craſſáque eſt arbor, cortice læui minimè tenui, cineritio: folio Hederaceo, longiuſculo, prope pediculum lato, apice in acutũ deſinente, non, vt in alba, laciniato, ſed in ambitu paulum ſerrato, nigricante: longo, tenuiq́; pediculo appenſo. Huius Iuli racematim compacti multis baccis rotundis conſtant, in quibus multa concluditur lanugo candida, quæ maturis baccis in pappos auolat. Aprili menſe, & Martij fine proueniunt. Materia eſt alba ad aſſeres faciendos præcipuè idonea. Germina quæ folia antecedunt (oculos vulgo vocant) valde odorata viſcido humore & flauo turgent, ex quibus vnguentum Populeum cognominatum parant Seplaſiæ. Quo tempore Iuli produ

POPVLVS LYBICA.

producuntur, ea colligẽda ſunt. Populus Ly-
bica nigræ ſimilis,hac, & alba aliquãtulo mi-
nor,cortice nigriore , materia imbecilliore,
alba tamen,ac tenaci:foliis latis,breuibus, ro-
tundioribus,nigrioribus,durioribuſq; Populi
nigræ foliis, per oras inciſis, longo tenuíque
pediculo appenſis, eámque ob cauſam conti-
nuo ſeſe mouentibus, ſempérque tremulis,&
inter ſeſe crepitantibus,vnde *Tremble* à Gallis
nomen inditum. Iulos producit cæteris lon-
giores, & magis nigricantes, coloris ſcilicet
ex cinereo fuſci. Gaudent Populi vliginoſis
locis,fluminum ripis, & ſcrobium aggeribus. *Locus.*
Montes amat Populus,inquit Plinius.Harum Li.16. c.18.
omnium ſic meminit Theophraſtus.Populus Lib.3. Hiſt. cap.14.
alba nigráque vnius ſunt formæ,ambæ rectæ,
ſed nigra excelſior,& læuior. Foliorum figura
ſimilis,& ſimile lignum candore, cum cædi-
tur.Vtrámque flore carere exiſtimant. Cercis
(Gaza Alpinam, alij Lybicam vertunt) Popu-
lo albæ ſimilis eſt, tum magnitudine, tum ra-
morum cãdore:folio Hederæ,ſed parte altera
non anguloſo,altera angulum habente,oblongum, in acutum deſinẽtem:colo-
re parte ſupina pronáque fere ſimili, ex petiolo longo, tenuíque pendente,
ideóque non recto,ſed inclinato:cortice aſperiore ſcabrioreq;, quàm Populus
alba,ſed Pyri ſylueſtris modo.Idem alibi.Quidam Populum nigram ſolam ſte- Li.3. Hiſto. cap.5.
rilem eſſe putant, vt Arcades,cæteras omnes quæ in montibus proueniunt fru-
ctum proferre. At in Creta Populi nigræ multæ ſunt fructuoſę.Ex priore Theo-
phraſti loco reprehendendi nos anſam quis arripiat, quod alia folia Populo
albæ,alia nigræ tribuerimus,ille verò foliorum vtriuſque figuram ſimilem eſſe
dixerit.Sed ex ipſo Theophraſto reſpondemus,aliarum omnium arborum fo- Lib.1. Hiſt. cap.16.
lia ſibi ipſa ſimilia eſſe, Populi autem,& Hederæ,& Ricini diſsimilia. Recentia
enim Populi vtriuſq; & Ricini folia rotunda eſſe(de quibus intelligit, cùm di-
cit vtraque foliorum figuram ſimilem habere)vetera fieri anguloſa.Alibi etiam
ſcripſit Populum albam in nigram mutari, tum foliis, tum tota ſpecie. Plinius Li.2. Cauſ. cap.11.
de Populo hæc literis mandauit.Populi tria genera, alba, nigra, & quæ Lybica Lib.16.c.23.
appellatur,minima folio, ac nigerrima, fungíſque enaſcentibus laudatiſsima.
Alba folio bicolor,ſuperne candicans, inferiore parte viridi. Huic nigræq; &
Crotoni folia in iuuenta circinatæ rotunditatis, vetuſtiora in angulos exeunt.
Populorum foliis grandiſsima lanugo.Euolat candidæ (tradita folio numero-
ſiore candida)vt Iulus.In quibus Plinium errorum aliquot conuincit Matthiol. Lib.1. Dioſcor.c.93.
Primum enim ſcribit Populi albæ folia ſupernè candicare,infernè viridia eſſe,
cùm contrà ſupernè vireant,infernè candicent: Deinde quòd ſine diſcrimine,
inquit,Populorum foliis grandiſsima lanugo, cùm hæc in alba tantum efflo-
reſcat,in nigra minimè:Poſtremò quòd populum inter eas recenſeat, quæ nec Li.16. c.26.
fructum,nec ſemen ferant, cum nigra Populus, vt oſtendimus, fructum ferat
vuarum ſpecie,intus alba lanugine refertum,atque etiam ſcribat Dioſcorides, Lib.1.ca.93.
ſemen ex aceto potum comitialibus prodeſſe. At Plinius ipſe alio in loco Po- Lib.24.c.8.
pulum vuas & ſemen proferre tradit, illas ad vnguentorum vſum, hoc comi-
tialibus vtile? Ex quibus Plinij verbis natus videtur eſſe error Ruelli ſcribentis Lib.1. c.119.

vnguentum Populneum, quod Ægirinon Græcis dicitur, ex vua Populi, quæ Bryon eſt, confici verno tempore, cum plurimùm grauis eſt, prægnánſque reſina. Sed caueant Pharmacopœi, inquit Matth. vnguentum quod Populeum vocat, ex vuis Populi conficere, quoniã Nicolaus Myrepſicus non vuas, ſed germina, vt diximus, quæ vere primo exeunt, huic admiſcet, quæ odorata ſunt, & veluti cera turgida, cum nullus vuis ſit odor. Verùm enimuero an antiqui Populi vuas ad odorata vnguenta adhibuerint, dubitat Matth. Nam Plinius quo loco de vnguentorum materia tractat, Populi vuam nihil aliud eſſe oſtendit, quàm ipſius Bryon, id eſt Muſcum, quem Populneum Muſcum Dioſco. & Galenus vnguentis oleiſque inſerunt, & inter odorata recenſent. Optimũ, inquit, Dioſcorides, eſt Cedrinum, proximum Populneum, &c. Quare Plinius hallucinatus Muſcum in Populo naſcentẽ nihil ab eiuſdem vuis differre exiſtimauit. Eius verba ſunt. Eodem & Bryon pertinet, vua Populi albæ. Optima circa Cnidum, aut Cariam, in ſitientibus, aut ſiccis, aſperíſque: ſecunda in Lycia Cedro. Hæc Plinius. At Cedrus nullas fert vuas, ſed Muſcũ odoratũ. Populus vtraque, inquit Matthiol. naſcitur frequentiſſima in agro Mantuano, ac Ferrariẽſi, non modo in Padi ripis, ſed & per agros, & prata, in foſſarum aggeribus, Dioſcorides vtriuſq; Populi has eſſe vires tradit. Potus albæ Populi cortex vnciæ vnius pondere, iſchiadicis, ac vrinæ ſtillicidio prodeſt. Conceptionem impedire, vel ſterilitatem inducere tradunt, ſi cum mulæ rene bibatur, (ſic enim vertẽda ſunt illa verba ἱςορεῖται δὲ καὶ ἀτόκιος εἶναι, &c. non, abortiuum fieri tradunt, vt vertit Ruellius:) folia quoque cum vino poſt purgationes pota, idẽ præſtare produntur. Tepens foliorum ſuccus vtiliter aurium dolori inſtillatur. Pilulæ quæ primo foliorum partu proueniunt, tritæ & cum melle illitæ oculorum hebetudini medentur. Memoriæ prodiderunt corticem Populi albæ & nigræ, particulatim cæſum, & ſulcis ſtercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto magna vtilitate podagricis doloribus illinuntur. Reſinam Populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus vtile eſt. Eadem Plinius habet, quibus addit: virgam Populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Humor è cauis Populi nigræ effluens verrucas, papulaſq;, & attrita corporis tollit. Populi ferunt & foliis guttam, ex qua apes Propolim faciunt. Serenus.

Lib.1.Dioſcor.c.94.

Ibidem.

Lib.1.c.20. Li.6.ſimp.

Lib.1.c.28.

Ibidem.

Locus.

Vires.

Ibidem.

Li.24.c.8.

Sæpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & greſſus diro languore moratur.
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

Li.7. ſimp.

GALENVS. Populus alba miſtæ quodammodo temperaturæ eſt, ex aquea tepida, & terrena extenuata eſſentia. Quamobrem & abſtergentis facultatis eſt particeps. Populi nigrę flores calidi facultate quidem ſunt in primo receſſu à temperatis, ſed in differentia quæ habetur in ſiccãdo & humectando, paulũ à temperatis & mediis ad ſiccius deflexerunt, verùm & ſubtiliorum potius quã craſſiorum ſunt partium. Folia quidem ipſius quodammodo floribus ſimilia ſunt, niſi quod ad omnia imbecilliora, minuſq; efficacia. Sed & Reſina eius floribus ſimilem facultatem obtinet, atq; etiam calidiorẽ. Porrò ſem, tum en Reſina, tum floribus, & ſubtiliorum eſt partium, & magis exiccat, non tamen eſt admodum calidum. Scribit Matthiol. nigræ Populi prima germina, odorata, glutinoſaq; ad capillorum nitorem à mulieribus expeti. Contundunt enim ea cum recenti butyro, deinde aliquot diebus inſolata à butyro percolãt, quo capillos inungũt, abluto priùs capite. Lybicæ Populi folia ad ea omnia valent, ad quæ nigræ Populi folia valere diximus, ſed longè inefficaciùs. Populus alba idem, inquit, humo tenus ſecta ad radicem vſque, & aqua calida, in qua fermentum diſſolutum fuerit,

Li.6.ſimp.

Ibidem.

fuerit perſuſa, infra quatriduum fungos copioſos edit, eſuiq; gratiſsimos. Vn-
guentum Populeum, cuius ſupra meminimus, contra calorem febrilem, & ad
ſomnum conciliandum temporibus, & pulſantibus arteriis illinitur. Ex nigræ
Populi ſemine, oleum αἰγείρινον paratur æſtate, cum nulla eſt circa illud Reſina. Act. lib. 1. Paul. lib. 7.
Sumunt eius grana, modicéque confringunt, & ad pondere expenſum inde
trientem, olei dulcis ſextarium immittunt, & ad dies quadraginta inſolant, atq;
ita excolatum reponunt. Hoc oleum calfacit, tenuium eſt partium, mollit cum
odore iucundo. Populi materia lenta, ideoq; ſcutis faciẽdis apta, inquit Plinius. Li. 16. c. 40.
Populi vitibus placent, nulla illarum vmbra, ludentibus foliis. Lib. 16. c. 37. Lib. 17. c. 12.

TILIA. CAP. XXV.

QVÆ Latinè Tilia, Græcè φιλύρα dicitur, quod in tenues aſſulas &
Philyras diſcerpatur, Gallicè *Tillet, Teilleu, Teil*, Italicè *Tilia*, Belgicè *Nomina*
Linden, Germanicè *Linden*, & *Lindenbaum, Steinlinden*, Hiſpanicè *Teia*,
Anglicè *Lindentre*, Boemicè *Liipa*. Duo eius genera, mas, & fœmi- *Genera.*
na. Hæc vulgatior ac notior, procera eſt craſſaque arbor, vaſtis & mul- *Forma.*
tum diffuſis ramis, magna vmbra terram opacantibus: cortice exteriore par-
te fuſco, læui, nudo, interiore candido, lento, flexilíque, ex quo intor-
quentur funes. Inter corticem hunc & lignum alij tenues ſunt interiores
cortices, & veluti membranæ, à quibus aliarum quoque arborum cortices inte- Li. 16. ca. 14.
riores Tiliæ vocantur, & Philyræ, quod Plinius declarat his verbis. Inter corticẽ
& lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula Tiliæ vocan-
tur, tenuiſsimæ earum Philyræ, coronarum lemniſcis celebres, antiquorúmque
honore, qua in ſignificatione ipſe vſurpat de Vlmo loquens. Corticis interior Lib. 24. c. 8.
tilia lepras ſanat. Et paulo poſt. Idem præſtant & tiliæ corticis. Materies huius
ligni læuis eſt. enodis, in opere tractabilis, ex qua carbones fiunt conficiendo
pulueri machinarum bellicarũ vtiles. Folia multum virent, latiuſcula ſunt, to-
to ambitu modicè ſerrata, Hederaceis haud abſimilia. Flores albicant, odorati,

TILIA FOEMINA.

TILIA MAS.

multi ſimul ex medio folioli candidi, anguſtiq́; dependuli. Fructus pilulæ ſunt, ſiue bacculæ rotundæ, racematim Corymborum Hederæ modo coaceruatæ, in

Forma. quibus ſemen minutum continetur, rotundum, nigricans, quod ex minutis baccis immaturis ac dehiſcentibus excidit. Tilia mas arbor eſt non minùs procera, craſſa, ramoſa quã fœmina: cortice lento quidem, ſed minùs flexibili, magis ſcabro, ſpiſsiore, fragiliore, cineritio, in ramuſculis candidiore, quàm in Tilia fœmina, ſed non tam candido, quàm in ramulis Vlmi: materie duriore, magis nodoſa, magiſque fulua, Vlmo valde ſimili. Foliis eſt latioribus, ſcabris, parum in ambitu crenatis, foliis Vlmi, haud abſimilibus. Hæc Tilia fructum ſemper non profert: quare ſterilis à quibuſdam eſſe exiſtimatur. Interdum tamen ſiliquas edit rotundas, compreſſas, coaceruatas, cum crena, ſiue fiſſura in ſumma

Lib.3. Hiſt. cap.10. parte, quarum ſingulæ ex ſingulis petiolis dependent. De Tilia hæc Theophr. prodidit. Tilia altera mas eſt, altera fœmina. Differunt inter ſe tum tota forma, tum ligno, & quod altera fructifera eſt, altera ſterilis. Mas enim ligno eſt flauo, duro, magis nodoſo, ſpiſsioréque: fœmina candidiore. Cortex maris craſsior, & detractus propter duritiam flecti nequit: fœminæ candidior, & flexibilis, ex quo ciſtæ fiunt, item odoratior. Præterea mas ſterilis eſt, & ſine flore: fœmina florem & fructum gignit. Flos calyci ſimilis iuxta folij pediculum, & anni ſequentis Cachryn, ſuo petiolo nixus emergit, viridis, dum in caliculo eſt, detectus autem, ſubflauus. Floret cum vrbanis arboribus. Fructus rotundus, oblongus fabæ magnitudine, Hederæ corymbis ſimilis: maiuſculus quinque angulis conſtat, velut eminentibus fibris, & in acutum ſeſe contrahentibus, minutior minus diuiſus. Grandior exculptus, parua quædam tenuiáque ſemina emittit, quanta ſunt Atriplicis. Folium & cortex ſuauia dulciáque. Folium figura Hederæ folio ſimile, verum ſenſim magis rotundatur, & iuxta pediculum id quod velut in gibbum prominet, à folij medio, longiore tractu, in acutum magis cogitur. Per ambitum criſpa & ſerrata folia ſunt. Medullam paucam lignum habet, ac eam quidem quàm in aliis materiæ generibus molliorem: & alioqui li-

Li.16. c.14. gnum ipſum quoque molle eſt. Plinius horum magnam partem ſic expreſsit. In Tilia mas & fœmina differũt omni modo. Námque & materies maris dura, ruffiorq́;, ac nodoſa, & odoratior: cortex quoque craſsior, ac detractus inflexibilis: nec ſemen fert aut florem vt fœmina, quæ craſsior arbore, materie candida præcellénſque eſt. Mirum in hac arbore fructum à nullo animalium attingi: foliorum corticiſque ſuccum eſſe dulcem. Materies teredinem non ſentit, proceritate perquam modica, verùm vtilis. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium φιλύραν Theophr. Tiliam reddidiſſe, & dixiſſe maris corticem odoratiorem eſſe, cùm id de fœminæ cortice dicat Theophr. Quod verò ſcribit, Mirum in hac arbore, &c. hoc ex eodem Theophr. habet: ἰδιώτατον δὲ τὸ ἐπὶ τῆς φιλύρας, inquit, ταύτης γὰρ τὰ μὲν φύλλα γλυκέα, καὶ πολλὰ τῶν ζώων ἐσθίει, ὁ δὲ καρπὸς οὐδενὶ βρωτός. Adhæc quod dixit Tiliam proceritate eſſe perquam modica, cùm contrà excelſam & amplam arborem eſſe inter omnes conſtet, apertè indicat (vt rectè

Lib.1. Dioſcor. c.108. Ibidem. etiam Matth. annotauit) ipſum nominum vicinitate deceptum, Theophraſti Philyram cum Dioſcoridis Philyrea confudiſſe, quam Phliyream arborem liguſtri magnitudine eſſe Dioſcor. prodidit. Præterea Plinius vulgari noſtræ Tiliæ eas vires adſcribit, quibus Philyream præditam eſſe Dioſcorides auctor eſt.

Lib.1. c.48. Ibidem. Id quod etiam fecit Ruellius ipſum ſecutus. Eundem Plinij errorem, etiam ſecuti Hermolaus, & Marcellus, Philyreã Dioſcoridis Tiliam ſunt interpretati, eandem arborem eſſe arbitrati, quæ φιλύρα, ideſt Tilia dicitur. His quibus nominum ſimilitudo impoſuit: quod doctiſsimis viris contigiſſe mirum, cùm Tilia à Philyrea notis omnibus diuerſa ſit, vt oſtẽdemus cũ de Philyrea tractabimus.

Cæterum

Cæterum Tilia, aquoſis montibus gaudet, inquit Plinius, & montes vallésque diligit. Eius cortex foliáque auctore Dodo. temperatæ ſunt caliditatis, parum deſiccant & aſtringunt, eiuſdémque ferè ſunt cum Vlmo temperamenti foliorum in aqua decoctum puſtulas, exulceráque maligna in ore puerorum collutione ſanat. Folia in aqua tuſa commodè pedum tumoribus imponuntur. Cortex Tiliæ in aceto tritus vitiliginibus albis, & aliis huiuſmodi cutis vitiis medetur. Tradit Matth. corticem Tiliæ commanſum & illitum vulneribus glutinandis efficacem eſſe: folia verò trita, & aqua cõſperſa pedũ tumores diſcutere: humorẽ medulla caſtratæ arboris defluẽtẽ capiti illitũ, capillos reddere, defluẽtéſq; cõtinere: quæ qui diligẽtius cõſiderarit, Pliniũq; attẽtius legerit, cõperiet, opinor ea omnia Vlmo ipſum attribuiſſe, Tiliæ verò ea ſolùm qui de Philyrea Dioſc. prodidit. Cũ enim de Vlmi foliis, cortice, folliculorũ humore dixiſſet, de eadẽ Vlmo ſic deinceps ſcribit. Cauliculi foliorũ primi vino decocti tumores ſanant, extrahúntque pus fiſtularũ. Idẽ præſtant & Tiliæ corticis. Multi corticẽ cõmãducatũ vulneribus vtiliſsimũ putãt: folia trita aquæ aſperſu pedũ tumori. Humor quoq; è medulla, vti diximus, caſtratæ arboris effluens capillos reddit capiti illitus, defluẽtéſque cõtinet. Tũ de Tilia incipit dicere. Arbor Tilia leuiter tuſa ad eadẽ ferè vtilis eſt ad quæ Oleaſter: folia autẽ tãtũ in vſu, & ad infantiũ vlcera in ore cõmãducata: decocta vrinã ciẽt, menſes ſiſtunt illita: ſanguinẽ pota detrahũt. Quod autem quæ Vlmo propria ſunt, ad Tiliã ſint tranſlata, in cauſa eſſe potuit Plinij codicũ vulgatus error, in quibus legitur, Idem præſtant & Tiliæ cortices, perinde ac ſi hæc, & quæ conſequuntur de Tilia arbore intelligantur, cùm de interioribus corticis Vlmi tunicis accipienda ſint, vt rectè Hermolaus emẽdauit, quod etiam de Tiliæ nomine initio huius capitis annotauimus. Quæ cum ita ſint, perſpicuũ eſt Pliniũ Tiliæ vires explicãtẽ ea tãtũ deſcripſiſſe quę Dioſc. de Phillyrea ſcripſerat his verbis. Phillyreę folia aſtringunt: ad eadẽ vtilia ad quæ Oleaſter, cũ adſtrictione opus eſt, maximè ad oris vlcera cõmanducata, aut ſi decocto colluantur: pota vrinã ac menſes cient. Tilia, inquit Theophr. in opere perfacilis eſt, ob ſuam mollitiam, & foris nauium longarũ, & arcarũ menſurarumque fabricæ expetenda. Habet corticem ad ciſtas faciendas idoneũ: ex eo enim illas fabricantur. Legendũ enim, ἔχει δὲ καὶ τὸν φλοιὸν χρήσιμον πρός τε τὰς κίστας, ποιοῦσι γὰρ ἐξ αὐτοῦ, non ἐξ αὐτῆς, vt habent vulgata exẽplaria. Sed & hîc alterum membrum deeſſe videtur ante τὰς κίστας. Sic enim Theod. vertit. Habet etiam corticem funibus cuníſque percommodum Dioſcorides flores & omnia quæ iucundum odorem ſpirant ἐν κιβωτίοις φιλυρίνοις, ideſt in arculis tiliaceis reponi iubet. Molliſsima Tilia, inquit Plinius eadem videtur & calidiſsima: argumẽtũ afferunt quia citiſsimè aſcias retundat. Apta ſcutis eſt Tilia quia lenta, plaga ſe contrahente protinùs. Ob hanc Tiliæ naturam veterum quidam faſciis tiliacis vſi ſunt. Iulius Capitol. de Antonino Pio: Cùm ſenex & longus eſſet, incuruaretúrque, Tiliaceis tabulis in pectore faſciabatur. Cineſium Poëtam tam gracilem fuiſſe aiunt, vt Tiliaceis aſſeribus corpori circundatis imbecillitatem ſuam fulciret: quare Ariſtophanes illum Poëtam Philyreum vocabat. Tiliæ ſolæ Columellæ ex omnibus ſylueſtribus apibus ſunt nocentes. Tilia Trago omni ſua ſubſtantia mollis eſt, & pinguis: folia habet mollia, ſuccum, lentũ, dulcem ac glutinoſam tunicam, nẽpe eam quæ cortici & ligno intercedit. Quidam aquam deſtillatam aduerſus ventris tormina exhibent, non ſine ratione: nam inteſtinis à dyſenteria eroſis illa conuenit. Alij aduerſus morbũ comitialẽ vſurpant. Tilia vſta aceto carbonibus reſtinctis cum oculis cancrorum tritis ſumpta, ſanguinis grumos exigit iis qui ex alto delapſi ſunt, ita vt ſanguinem excreent. Libri medij qui cortici & ligno interiacet, aqua macerati lentum viſcoſumque humorem ambuſtis maximè prodeſſe experientia compertum eſt.

Locus. Lib. 16. c. 8. Lib. 6. c. 75. *Tẽperam.* *Vires.* Lib. 1. Dioſc. ca. 180. Plinius li. 24. ca. 8. Li. 1. c. 108. Lib. 5. Hiſt. ca. 7. & 8. *Vſus.* Li. 1. prooẽ. Li. 16. c. 40. Lib. 9. ca. 4. Lib. 3. c. 74.

BETVLA. CAP. XXVI.

Nomina L.b.3. Hiſt. cap. 14. BETVLA, vel vt alij legunt Betulla, à Theophr. σημύδα nominatur, à Gallis *Bouleau*, & *Bes*, à Tridentinis, *Bedollo*, à Germanis *Birchenbaum*, ab Italis *Betula*, & *Bettola*, à Boemis *Briza*. Betula ſæpe in altam & craſſam arborem aſſurgit, multúmque ramoſam: ex ramis virgæ plurimæ dependent, lentæ, in quamuis partem flexiles, in terram inclinatæ. *Forma* Harum & teneriorum ramuſculorum cortex læuis eſt, ſuccoſus, colore fuſco, ſiue Caſtaneæ. Caudicis cortex candidus, durus, ſcaber, rimoſus, mediocrium ramorum, parum maculoſus. Huic liber alius ſubeſt læuis, tenuis, candidus, chartæ noſtræ modo, in quo veteres opera ſua inſcribebant ante repertum chartæ noſtræ vſum. Lib.3. c.75. Tragus ſe vidiſſe Curiæ oppido Rhetiæ ſuperioris nõnulla carmina in hoc Betulę cortice exarata teſtatur, folia ſunt latiuſcula, in ambitu parum crenata, Fagi foliis minora, alioqui parum diſsimilia. Betula Iulos edit Coryli modo, breuiores, in quibus ſemen hi vnà cum ſemine ſeptembri menſe ſunt maturi. *Locus.* Lib.3. Hiſt. cap.14. Locis frigidis gaudet: in ſiluis & montibus naſcitur. Betula Theophraſto folio eſt Caryæ (fortaſsis Oxyæ, quidam ἡρακλεωτικὴ κάρυα legunt id eſt Coryli) paulo anguſtiore, cortice verſicolore, materia læui, nec niſi ad baculos vtili. Lib.16.c.18. Betulam arborem Plinius eſſe tradit Gallicam, mirabili candore, atque tenuitate, terribilem *Vſus.* magiſtratuum virgis, eandémque circulis flexilem, itẽ corbiũ ſportis: bitumen ex ea Gallię ex coqui. Lib.16.c.40. Idem alibi Betulam ex eorũ genere eſſe docet quæ lentiſs imaſunt, & ideo ſcutis faciendis aptiſsima, quoniam plaga contrahit ſe protinus. Lib.1. Dioſ. cap.93. Mathiolus ſcribit, Betulam in agro Tridentino frequentiſsimam eſſe, materia lenta, tenaci, ex qua circuli ad dolia vinaria cingenda præſtantiſsimi fiunt: Ananienſes ex Betulis optimos conficere carbones ad liquanda metalla: ex delibrato ac intorto cortice faces ad nocturna lumina; quæ, quod bituminoſa quadam pinguitudine redundent, tedæ modo flagrant, & reſinoſum quiddam Picis colore ſudant: nec fortaſſe alia de cauſa, inquit, Betula dicitur, niſi quod bituminæ ſcateat. *Vires.* Huius caudex terebro perforatus aquæ copiam emittit, cui vim maximam ineſſe quidam aſſerunt ad cõminuendos tam renum quàm veſicæ calculos, ſi diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremque conciliat: collutione oris vlcera ſanat. Foliorum ſuccus coagulo admixtus caſeos à carie & vermibus vindicat. Betula vt olim Romanorum magiſtratuum faſcibus minax, ſic & hodie in Gallia virgeis pedagogorum ſceptris pueros terret. Ad Baculos & ſcopas vtimur. Ex ea in Aruernia circuli ad vaſa vinaria conſtringenda factitantur, vt & in Allobrogibus, & Sebuſianis.

BETVLA.

PLATANVS CAP. XXVII.

Πλάτανος Græcè, Latinè Platanus, ab amplitudine nominatur, Arabicè *Nomina*
Dulb, Gallicè *Platane*, Italicè *Platano* Germanis incognita. Arbor eſt ma-
gna, procera, multis longíſque radicibus, patulis diffuſa ramis, vnde *Forma.*
ἀμφιλαφῆ πλάτανον dixerunt Græci: cortice craſſo: foliis latiſsimis, vitigineis, ex
longo & rubente pediculo pendentibus. Flo-
res edit paruos, pallidos, congeſtos: baccas
rotundas, ſcabras, lanuginoſas, ferè nucis pō-
ticæ magnitudine. Platanus auctore Plinio, *Vſus.*
vmbræ gratia tantùm ex alieno petita orbe Lib.12.ca.1.
per mare Ionium in Diomedis inſulam eius
tumuli gratia primū inuecta, inde in Siciliam
trāſgreſſa, atque inter primas donata Italię, cui
poſtea tantùm honoris increuit, vt mero in-
fuſo enutriretur, compertúmque id maximè
prodeſſe radicibus, ita vt arbores vina potare
docuerimus, alioqui aquas amantes, & irriga-
tionibus gaudentes, vt ſcripſit Theoph. Præte- Liib.1. Hiſt.
rea celebratæ ſunt, inquit, primum in ambu- ca. 11. &
latione Academiæ, Athenis, cubitorū XXXVI. Li. 5. ca. 1.
vnius radice ramos antecedente. Nūc eſt clara
in Lycia, gelidi fontis ſocia amœnitate, itine-
ri appoſita, domicilij modo caua, LXXX atque
vnius pedum ſpecu, nemoroſo vertice, & ſe
vaſtis protegens ramis, arborum inſtar, agros
longis obtinens vmbris: ac ne quid deſit ſpe-
luncæ, imagini, ſaxea intus crepidinis corona
muſcoſos complexa pumices, tam digna mi-

PLATANVS.

raculo, vt Licinius Mutianus ter Coſ. & nuper prouinciæ eius legatus proden-
dum etiam poſteris putarit, epulatum intra eam ſe cum duodeuiceſimo comi-
te, large ipſa toros præbente fronde, ab omni afflatu ſecurum, optantem im-
brium per folia crepitus, & lætiorem quàm marmorū nitore, picturæ varietate
laquearium auro, cubuiſſe in eadem. Aliud exemplum Caij Principis in Veliter-
no rure mirati vnius tabulata, laxíſque ramorum trabibus ſcamna patula, & in
ea epulati, circum ſparſa vmbra XV. conuiuarum ac miniſterij capace triclinio,
quam cœnam appellauit ille nidum. Eſt Cortynæ in inſula Creta iuxta fontem
Platanus vna, inſignis vtriuſque linguæ monumentis, nunquam folia dimittēs,
ſtatímque ei Græciæ fabuloſitas ſuperfuit, Iouem ſub ea cum Europa concu-
buiſſe, ceu verò non alia eius generis eſſet in Cypro. Sed ex ea primum in ipſa
Creta (vt eſt natura hominum nouitatis auida) Platani ſatę regenerauere vitium,
quādoquidem commendatio arboris eius non alia maior eſt, quam ſolem æſta-
te arcere, hyeme admittere. Idem auctor cum Theophr. inter arbores longiſsi-
mæ vitæ numerat Platanum Delphicam, & alteram in Caphyis, Arcadiæ luco, Li.17.c.44. Lib.4. Hiſt.
Agamennonis manu ſatas. Platani vmbra adeo delectatum fuiſſe Xerxem in cap.14.
Lydia ſcribit Ælianus, vt diem integrum ſub ea cum maximo excercitu con-
ſumpſerit, floccipendens tam breui voluptate tot copias remorari. Tenerrima Lib.1.c.91.
Platani folia Dioſcoridi in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones ſiſtunt, *Vires.*
tumores & inflammationes leuant: decocto cortice in aceto, dentes in dolore
colluuntur: virides pilulę in vino potę ſerpentum morſibus auxiliantur, exce- Libr.8.ſim.
ptæ vero adipe, igne ambuſta ſanant: at quæ inſidet foliis & pilulis lanugo ocu-
los

los & aures offendit. Galenus Platanum, ſcribit, eſſe humidioris frigidioriſque naturæ, ſed non procul à temperata: proinde folia viridia trita, & illita non obſcurè phlegmonas naſcẽtes adiuuare, corticem autem & pilulas magis deſiccantem vim obtinere, vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores, pilulæ verò cum adipe ad ambuſta: eſſe autem qui cortice combuſto medicamentum deſiccatorium & abſterſorium efficiant, quod cum aqua lepras ſanet, per ſeſe autem illitum, vlcera, ob humorem nimium vetera, & ſordida. Vitandum eſſe puluerem foliis arboris inſidentem idem monet, quoniam ſpiritu attractus, arteriam offendit, valenter deſiccans & exaſperans, vocemque
Lib.24.c.8. lædit, ſicut ſanè etiam viſum, & auditum, ſi in oculos aut aures inciderit. Platani aduerſantur ſcorpionibus, inquit Plinius, Pilulæ earum in vino potæ omnibus ſerpentium venenis medentur, item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magiſque Scyllite, ſanguinem omnem ſiſtunt: lentiginem & carcinomata, melanias quoque veteres addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus, & ſuppurationibus. Cortex autem in aceto decoctus dentium remedium eſt: folia eorum tenerrima in vino albo decocta oculorum. Lanugo foliorum & auribus, & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni, vel
Lib.15.c.7. frigore. Cortex è vino ſcorpionum ictus reſtinguit. Inopia cogit aliquando luminum cauſa è Platani baccis oleum fieri, aqua & ſale maceratis.

ACER. *CAP. XXVIII.*

ACER, vel Aceris vt Solinus dicit, Græcè *ἡ σφενδαμνος* dicitur, Gallicè
Nomina *Erable*, Italicè *Pie d'oca*, & *Platano aquatico*. Theophr. inter campeſtres
Lib.3.Hiſt. cap. 4. arbores *τὴν σφένδαμνον*, id eſt Acerem recenſet, quæ in monte pro-
Genera. uenit *ζυγίαν* vocans, Gaza Carpinum interpretatus eſt: quæ in planis, *γλεῖνον*, Gallicam idem interpres vertit, vt fortaſſe non *γλεῖνον*, ſed *γαλάτεων*
Lib.3.Hiſt. cap. 11. legiſſe videatur. Quanquam, inquit Theophr. alij *τὴν σφένδαμνον*, & *τὴν ζυγίαν* ſpecie differre arbitrentur. Idem alibi: *τῆς σφενδάμνου* alij duo, alij tria conſtituunt genera: primum quod communi nomine *σφένδαμνον*, ideſt Acer vocant: alterum *ζυγίαν*, ideſt Carpinum: tertium Clinotrochon, vt Stagiritæ vo-
Li.16.ca.15. cant. Plinius etiam plura eius genera prodidit. Album quod præcipui candoris, vocatur Gallicum, in tranſpadana Italia, & trans Alpes naſcens: alterum genus criſpo macularum diſcurſu, qui cum excellentior fuit, à ſimilitudine caudæ Pauonum nomen accepit, in Iſtria Rhetiáque præcipuum. E viliori genere Craſsiuenium vocatur. Græci quoque, inquit, ſitu diſcernunt. Campeſtre enim candidum eſſe, nec criſpum, quod Glinon vocant: montanum verò criſpius duriúſque, etiamnum è maſcula criſpius ad lautiora opera: tertium genus Zygiam, rubentem, fiſſili ligno, cortice liuido, & ſcabro. Hoc alij generis proprij eſſe malunt, & Latinè Carpinum appellant. Hîc tria Aceris genera nobis nota proponimus: Acerem montanum, cuius duo genera, vnum candidum, quod Alpini Aruerníque à ſimilitudine foliorum Platani Plane appellant: alterum flauum, ſiue criſpum, qui Opulus eſt montanus: *Erable madré*, & *Erable iaune* appellant. Eius enim color nitidior eſt, venarúmque in eo diſcurſus magis apparent, præſertim ſi oleo nucũ illinatur. Hodie quoque lignatores Sequani Acerem montanum mare fœmináque diſtingunt: colore magis flauo in mare, pallidiore in fœmina: ligno in mare duriore, venoſiore, magiſque criſpo, in fœmina laxiore, molliore, ſolutioréque, ac minus criſpo, quódque mas priùs floreat, etiam Plinio teſte, fœmina tardius. Secundum Aceris genus
Li.16.ca.16 eſt Acer campeſtre, ſiue in planis naſcens, veteribus Opulus campeſtris. Hodie Inſubres ſeruato vetere vocabulo Opolo vocant, & ea ad maritandas vites vtũtur

tur, quas coniugatas *Hautains* appellant. Nos à ligni, ſi cum Aceris montani ligno conferatur, teneritudine & colore, *Erable mol*, & *Erable madré* nominamus. Tertium genus Acer Monſpelienſe nominauimus, quod in ſilua Monſpelienſi vrbi vicina, eíque ligna ſuppeditante, Valena nuncupata proueniat, Aceris vulgaris penè figura. Acer campeſtre ſiue Opulus campeſtris, vt à notiori faciam exordium, in ſepibus planorum locorum, aut colliculorum fruticat, nonnun- *Forma.*

ACER MONTANVM.

ACER CAMPESTRE *Carpinus.*

ACER MONſpeſulanum.

quam humilis, arbuſcula, interdum adhibito præſertim cultu, in procerā arborē grandeſcēs, craſſam, ramis multis brachiatā: cortice ſpiſſo, parum candicante, corpore candido, rariore quàm Aceris mōtani, longo & vndoſo venarū diſcurſu ornato: foliis latis, quæ quinque angulis conſtant: fructu longo, compreſſo, tenui, auicularum plumis, aut grandium muſcarum alis ſimili: floret menſe Maio, fructum maturat Septembri. Acer montanum ſiue Gallicum arbor eſt ſpecioſa, procera, ramoſáque, foliis maioribus, vitigineis, è longis, tenuibus, rubentibuſque, petiolis pendulis, floribus muſcoſis, luteolis, foliacea ſiliqua Papilionis alas imitāte, vno vtrinque ſemine donata, materia duriore, vnde apud Ariſtophanem homines σφενδάμνινοι, ideſt Acerni, pro duriſsimis ponuntur. Paulo ante æquinoctium germinat, autore Plinio, meſsibus reddit ſemen. Acer Monſpelienſe arbor eſt mediocriter procera, ramis ſatis explicatis, cortice quodammodo purpuraſcente; folio Aceri vulgari ſimili, in tres tantum

Dodo. li. 6. cap. 74.

Tempus. Li. 16. c. 20. & 25.

tum cuſpides ſiue angulos diuiſo, craſſo, venoſo, ex longo pediculo pendente, paribus interuallis vtrinque ſito: fructu gemino, membranulis duabus cohærentibus, alis muſcarum ſimilibus. Hoc Aceris genus quidam eſſe aiunt, quod Plinius in Iſtria Rhetiáque præcipuum eſſet tradidit, criſpo macularum diſcurſu, quod eius cũ excellentior fuit à ſimilitudine caudæ pauonũ nomẽ accepit. Horum opinioni nec aſſentior, nec repugno. *Vires.* Lib.24.c.8. Aceris radix contuſa, inquit Plinius, iocinoris doloribus efficaciſsimè imponitur, quod etiam teſtatur Serenus his verſibus.

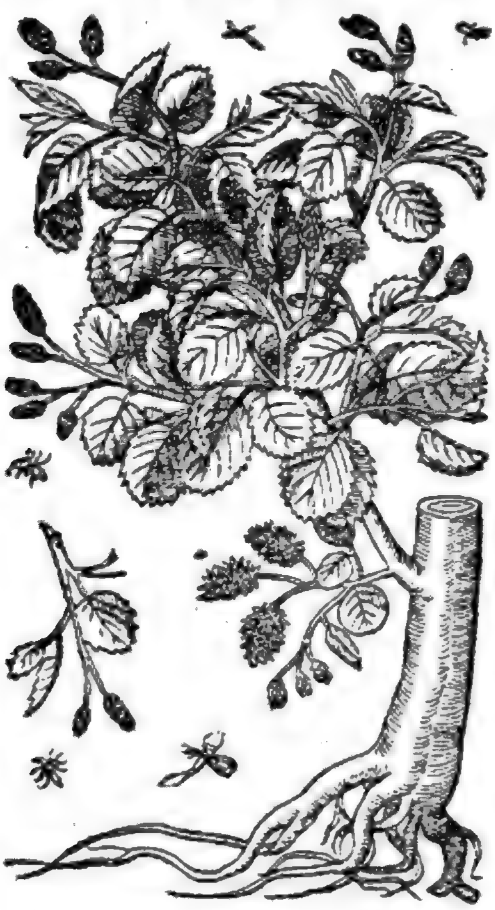
Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accenſum tinges lapidem ſtridentibus vndis,
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis, & vna
Cum vino capis, hoc præſens medicamen habetur.

Li. 8. med. part.cap.8. Galenus in confectionibus Hepaticis ab Aſclepiade conſcriptis numerat τὴν τῆς σφενδάμνου ῥίζαν κοπεῖσαν, καὶ λειωθεῖσαν, ideſt Aceris radicem tuſam, & tritam. Exhibet autẽ ex ea drach. 1. cum aquæ dilutæ cyathis tribus, quo loco dubitat Cornarius an σφενδάμνου vox rectè legatur, aut potius σφονδυλίου vox ſit pro ea ſubſtituenda, quum ob vicinitatem ſcripturæ vtriuſque vocis facilè committi potuerit, vt altera pro altera ſupponeretur. Nam de Sphendamno arbore, ideſt Acere non temerè reperias hoc auxilium, quandoquidem nullam eius mentionem fecerunt Græci Medici in ſimplicium medicamentorum tractatu, Dioſcorides, Li.3. ca.90. Lib.8. ſim. Li.16. ca.15. Galen. Paul. Ætius. Vnus Plinius de eius radice dixit quæ ſuprà citauimus. Sphõdylij verò radicem ictericis & hepaticis exhiberi teſtatur Dioſcor. item Galenus, qui ei aerem, & incidendi vim tribuit. Acer eodem Plinio teſte, operum elegantia ac ſubtilitate Cedro eſt ſecundum, imo potius Citro, vt rectè emẽdauit Hermolaus. Capit. 16. Pulcherrimum verò eſt Bruſcum, multoque excellentius etiamnum Molluſcum, tuber vtrumque Aceris. Bruſcum intortius criſpum, Molluſcum ſimplicius ſparſum, quod ſi magnitudinẽ menſarum caperet, haud dubiè preferretur Citro. Nunc intra pugillares lectorúmque Silaceas laminas (id eſt luteas, & veluti ſile tinctas, qui color Aceris eſt) raro vſu ſpectatur. Quidam legunt, Sicilicia, & laminas, (id eſt Secamenta, a Siciliendo, quod verbum ſecare ſignificat.) E bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes. Hæc Plinius. Bruſci verò veſtigium aliquod nobis ſupereſt, ſed de alia arbore intelligitur. Nam in Gallia Narbonenſi, locis Hiſpaniæ finitimis, ac montibus Pyreneis, potiſsimum circa oppidum dictum Limons, haud procul Carcaſſona, radices Buxi, quarum illic magna copia eſt, Brouchin appellant. Has potiſsimum Germani ob maculas varias, ac flexuoſos venarum diſcurſus ad opera lautiora expetunt, atque emũt. Item qui oppidum D. Claudij nomine inſigne incolunt in monte Iura, ex iiſdem radicibus cochlearia pulchra conficiunt.

ALNVS CAP. XXIX.

Nomina ALNVS Græcè κλήθρα nominatur, Gallicè *Aulne*, Germanicè *Erlenbaum*, & *Elembaum*, Italicè *Aulno*, & *Ouio*, Boemicè, *Vuolſe*: Arbor eſt magna proceráque, ramis multis, qui fragiles inflecti ſe minime patiuntur, vt ligna alia aquatica, cortice ex fuſco rufeſcente, ligno ſatis *Forma.* duro, rubente ſtatim atque cortice ſpoliatum eſt, atque etiam vetuſtum, & aridum Folio eſt rotundo, parum rugoſo, Corylo haud abſimili, craſsiore, neruo- Li.16.c.24. ſiore, glutinoſo, ac veluti melle aſperſo. Id craſsiſsimum eſſe dicit Plinius. Flores huius ſunt iuli longi, Betulæ iulis ſimiles: fructus paruæ oliuæ magnitudine, virides, oblongi, Moris forma ſimiles, ex ſquamis quamplurimis compacti, minuto in his ſemine, colore in nigrum fuluo, quod iis maturis, & ſiccitate

ALNVS.

hiantibus decidit. Ex quibus Plinium erraſſe,
ſed Theophraſti fide perſpicuum eſt, qui Al- *Locus.*
num ſcripſerit neque fructum, neque ſemen *Tempus.*
ferre. Alnus aquis gaudet, & in aquoſis locis
ſemper prouenit. Germina foliaque menſe
Aprili profert: fructus Septembri matureſcit.
Alnus Theophraſto ſterilis eſt, & vnius ge- Lib. 3. Hiſt.
neris, recta arbor natura, ligno molli, me- cap. 14.
dulla tenera, vt virgæ tenues totæ excauen-
tur: folio Pyri, ſed ampliore, neruoſioréque:
cortice ſcabro, intus rubente, quo coria tin-
guntur: radice eſt per ſumma terrę ſparſa, non
maiore quàm Laurus. Naſcitur in aquoſis, nec Capit. 15.
alibi vſquam. Idem paulo poſt Nucis Auella- Cap. 6.
næ folio Alni folium ſimillimum eſſe ait: &
alio in loco minimè ſterilem eſſe exiſtimat,
cùm ſcribit, Terebinthus circa tritici meſſem,
aut paulo ſeriùs, ſemen reddit: Fraxinus, atque
Acer, æſtate, Alnus, nux Iuglans, Pyrorúmque
genus quoddam, Autumno. Cortex Alni & fo-
lia refrigerant, ſiccant, & adſtringunt. Recen- *Vires.*
tia folia tumores impoſita diſſoluunt, & in- Dodo. li. 6.
flammationes reſtingunt. Nudis pedum plantis ſuppoſita viatoribus itinere cap. 75.
defatigatis magno ſunt leuamento. Rore matutino madentia cubiculis ad ne- Matth. lib.
candos pulices per æſtatem vtiliter inſperguntur. Ex cortice Alni ater fit color, 1. Dioſc. c. 93. Trag. li.
quo pilei, & vmbracula coactilia, vulgo *Feutres*, craſsiores pãni, aliáque huiuſ- 3. cap. 63.
modi inficiuntur. Quidam eo, & fructu viridi vtuntur, Gallarum vice ad ſcri-
ptorium atramentum conficiendum, addito gummi, & chalcantho. Materies Lib. 2.
Alni ad naualia commendatur, & ad palationes, ideſt fundamenti genus, quod

ALNVS Nigra.

in aquis, aut vliginoſis, aut congeſtitiis locis
fieri videmus. Vitruuius: Itaq; Alnus, quia non
nimis habet in corpore humoris, in paluſtri- In Annot.
bus locis infra fundamenta ædificiorum pala- in Pand.
tionibus crebrè fixa, recipiẽs in ſe quod minus L. 1. 17. ca. 11. Lib. 16. c. 37.
habet in corpore liquoris, permanet immorta
lis ad æternitatẽ, & ſuſtinet immania pondera
ſtructuræ, quæ in vulgatis Vitruuij codicibus
mẽdoſa ſic legit Budæus. Vmbra pinguis Alno,
ſed paſcens ſata, inquit Plinius, & alibi: Licet
Alni ſepes muniant, contráque erumpentium
amnium impetus, riparum modo in tutelam
ruris excubent in aqua ſatæ, cæſæque, denſius
innumero hærede proſint.

ALNVS NIGRA BACCIFERA. CAP. XXX.

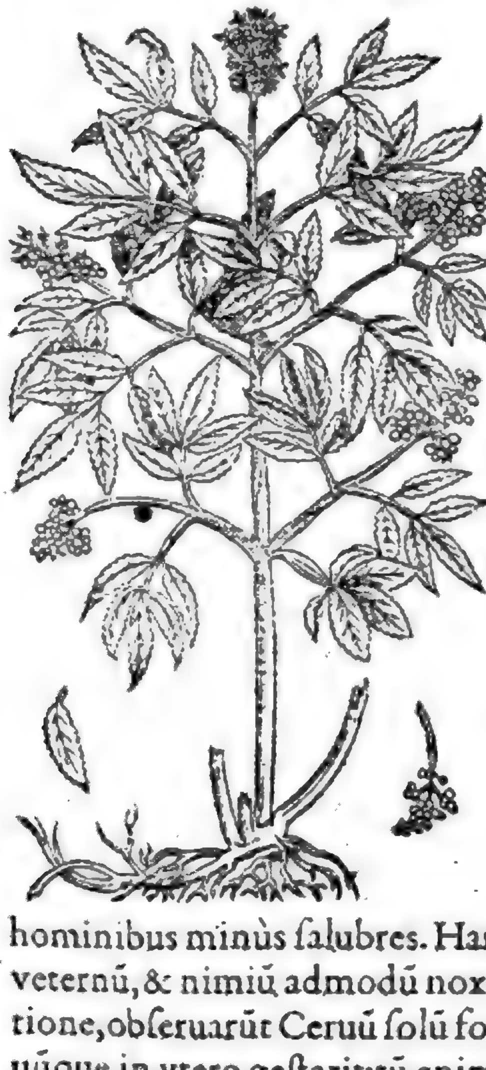
HÆc à foliorum ſimilitudine Alnus ni- *Nomina*
gra recentioribus quibuſdam vocatur,
Gallis *Aulne noir*, Germanis *Faulbaum*,
aliis Alnus baccifera. In arborem vix aſſurgit, *Forma.*
neq; craſſeſcit, ſed virgas quãplurimas emittit

longas, rectas, quæ in alias virgulas diuiduntur, cortice tenui nigróque veſtitas g'aucis maculis aſperſo, libro ſubtus flauo. Lignum candicat, medulla media
Tempus. ex rubro nigricante. Huius folia ſunt Alni, aut Ceraſi, aut Corni, fuſca: floſculi albicant, quibus ſuccedūt baccę rotundæ, quātæ Piperis grana, primùm virides, deinde rubrę, poſtremo nigræ cū maturæ fuerint, guſtus planè ingrati. Prouenit in ſiluoſis, & vdis, nec niſi ad Septētriones, vt Angliæ, Germaniæ, Northmaniæ.
Locus. Floret Aprili menſe: fructus Auguſto ſunt maturi. Siler Plinij quidā eſſe volunt, quod in aquoſis prouenit, cap. 18. lib. 16. & folio frōti illito capitis dolores ſedat: ſemine in oleo trito phthiriaſes coercet: ſerpētes fugat: quā orbē baculum ex eo ruſtici gerūt: ca. 10. lib. 24. liber interior flauus deſiccat: in vino maceratus ac potus vomitum ciet, purgátque valentiſsimè phlegmaticos ventriculi putridóſq; humores, & aquas. Idē in vino decoctus dētiū dolorē ſedat, ſi in ore cōtineatur: illitus ſcabiē deterget. Folia bubus ſunt vtile pabulū, quia lactis copiā generant.

SAMBVCVS SYLVESTRIS CAP. XXXI.

Lib. 3. c. 24. *Nomina* SAMBVCVS ſyluestris, ſiue mōtana, in opacis vliginoſiſq; ſyluis naſcitur. Tragus, & ſyluestrem vocat, & Ceruinā, quod non niſi in ſyluis, & mōtibus proueniat, & quòd à Ceruis magnopere expetatur. Ea eſt fortaſſe arbor mōtana, quàm πυγὸν Theoph. his verbis ſignificat: ἴδια δὲ τὰ τοιάδε τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, ἐλάτη, πεύκη, πίλυς, ἀγρία, φιλύρα, ζυγία, πυγὸς, &c. ideſt, monti-
Lib. 2. Hiſt. capi. 4. bus aūt propria, q̄ in planis naſci nequeunt, Abies, Pinus, Picea, Aquifolia, Tilia, Carpinus, Pygus quā poſtremā arborē Gaza in tranſlatione ſua omiſit. Ea frōde,

SAMBVCVS Syluestris.

cortice, ligno, medulla, deniq; colore, odore & ſapore vulgarē Sambucū omnino refert, floribus dūtaxat, & fructu & ꝓceritate, ab ea diſtās. Nā Sābuco vulgari ſemp humilior eſt. Flores
Forma. ſubluteos, forma ſtellatos, non in vmbellis vt vulgaris, ſed racematim liguſtri modo, multò etiā celeriùs, nempe Aprili menſe profert, qui in acinos abeunt, Auguſto menſe rubeſcētes, minijq; colore tinctos, nec vnquā nigreſcētes, racematim è pediculis depēdentes, iniucundi ſaporis. Sambucū ſyluestrē frigidā eſſe iudicat
Vires. Ibidem. Tragus, vt pro Mandragora, ſi illa deſit, vſurpari poſsit. De facultatibus acinorum nihil ſe obſeruaſſe, fatetur. Illud verò experiētia didiciſſe affirmat, Ceruū auidiſsimè hāc Sambucū per ſiluas ſectari. Vbi namq; locorum duas huiuſmodi ſtirpes ꝓueniſſe ſenſerit, eò accurrit, quod mirum eſt, Sambucus hæc, ac vulgaris eoſdem ſitus occupāt. His ceruus mirificè delectatur, folia vtriuſq; non baccas depaſcēs, ex quo intelligi pōt haſce baccas frigidioris eſſe tēperaturæ, atque ideo feris, nedū iumentis & hominibus minùs ſalubres. Harū eſum ſomnū cōciliare tradit Pena, atque adeo veternū, & nimiū admodū noxiū eſſe. Iam verò quod maiori dignū eſt admiratione, obſeruarūt Ceruū ſolū foliis his veſci, non Ceruā, niſi prægnās fuerit, Ceruūque in vtero geſtarit: tū enim & folia hæc appetit, & illa deguſtat, aliàs nunquā. Matth. Sābucū hāc Mōtanā vocat, & à vulgari differre ſcribit fructu, qui in Mōtana nō in vmbellā coaceruatur, nec maturus nigricat, ſed racematim cohęret, & perpetuò rubet. Adhæc vulgaris procerior eſt, & leuiore cōſtat materie.

SORBVS TORMINALIS CAP. XXXII.

SORBVS torminalis.

SYLVESTRIS hęc arbor Sorbus eſt torminalis, ſic dicta quòd contra tormina valeat, à Sequanis Tormigne nominatur. *Nomina* *Forma.* Magna nonnunquam ſpectatur hæc arbor, ſed non niſi longiſsimo tempore, & quia in frutetis ſæpius naſcentem agicolę cum fruticibus cędunt, nec creſcere ſinunt, in iuſtam magnitudinem non aſſurgit: quare humilis ſæpius reperitur, cortice fuſco, qualis ferè eſt Alni: foliis magnis, longis, multis in vno pediculo, parum hirtis, Sorbo ſimillimis, in ambitu ſerratis: floribus albis, racematim cohærentibus, quibus ſuccedunt baccæ rotundæ, primùm virides, deinde rubentes, ſaporis ingrati. In altiſsimis Syluis prouenit. *Locus.* Plinius quartum hoc Sorborum genus conſtituit. *Li.16.ca.21.* Quartũ genus inquit, Torminale appellãt, remedio tantũ probabile *Li.6.c.70.* aſsiduum prouentu, minimúmque pomo, arbore diſsimili, foliis penè Platani. Dodon. hãc Fraxinum bubulam & Ornum appellat.

CRATAEGVS CAP. XXXIII.

CRATAEGVS Theophraſti.

HÆc arbor in denſis Syluis naſcitur mediocri proceritate. *Locus.* In hortos tamen tranſlata facilè prouenit. *Forma.* Caudex cortice veſtitur lęui, albicante: folia Sambuci aquaticę ſimilia ſunt, minora, pedis anſerini figuram quodammodo referentia. Florem mittit ex pallido candidum, racematin cohærentem, Sambuci vulgaris ferè modo, quo dilapſo poma naſcuntur exigua, incana, Oliuarum magnitudine, guſtu aſtringentia, veluti Meſpila, quæ vt illa, lapideum ſemen non continent, ſed nucleos nigros Piri vulgaris modo. Poma hæc autumno molleſcunt, tunc palato gratiora acerbitate depoſita. Tragus Sorbum eſſe Torminalem exiſtimat. Hypomelides Palladij eſſe quidam opinantur. *Nomina* Hypomelides, inquit Palladius, *Lib.13. c.4.* poma ſunt Sorbo ſimilia, mediocri arbore naſcuntur, *Lib.3. c.30.* & flore candidulo. Dulcedo huic frũctui cum acuto ſapore commixta eſt. Amat loca tepida, aprica, maritima & ſæpè ſaxoſa, ſtatum rigidum reformidat De Hypomelidibus, ſiue Amamelidibus poſthac agemus fuſius. *In cap.156. lib.1.* Arborem hanc Cratægum eſſe Theophraſti non abſurdè quis exiſtimauerit. In qua opinione eſt Anguillara, reclamante Matthiolo, qui Sorbum Tor-

Lib.3.Hiſt. ca.15. minalem eſſe putat, eoque nomine depingit. Κράταιγος, inquit Theophraſt. οἱ δὲ κραταίγονα καλοῦσι, ἔχει τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον μεσπίλῃ, τελανὸν, πλὴν μεῖζον ἐκείνου, καὶ πλατύτερον, καὶ προμηκέστερον, τὸν δὲ χαραγμὸν οὐκ ἔχον, ὥσπερ κἀκεῖνο (Legendum τὸν δὲ χαραγμὸν ἔχον ὥσπερ κἀκεῖνο, dixerat enim ſuprà de Anthedonis folio, καὶ τὸ ὅλον κολαχίσμασι Cap. 12. περικεχαραγμένον, (ideſt totum ſinuoſis fiſſuris laciniatum) γίνεται δὲ τὸ δένδρον οὔτε μέγα λίαν, οὔτε παχὺ τὸ δὲ ξύλον ποικίλον, ἰσχυρὸν, ξανθόν. ἔχει δὲ φλοιὸν λεῖον, οἷον μεσπίλη, μονόῤῥιζον δὲ εἰς βάθος, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Καρπὸν δὲ ἔχει στρογγύλον, ἡλίκον ὁ κόψιμος (ὁ κότινος legit Athenæus) πεπαινόμενος δὲ ξηρὸς γίνεται (ξανθὸς γίνεται ex Athenæo) καὶ ἐπιμελαίνεται, (emenda ὑπομελαίνεται) κατὰ τὴν γεῦσιν καὶ τὸν χυλὸν μεσπιλῶδες: διόπερ οἷον ἀγρία δόξειεν ἂν εἶναι. Ideſt, Cratægus, alij Cratægona vocant. Folium habet Meſpili (nempe Aronię Dioſcoridis, Anthedonis Theophraſti: eius enim ſolùm folia deſcripſit Theophraſt. non aliarum) rigidum (τελανὸν, quam vocem & de Anthedonis folio idem vſurpat) ſed maius, latius, longius, eius modo laciniatum. Arbor eſt non admodum procera, nec craſſa: lignum varium, ſolidum, flauum: cortex læuis eſt Meſpili modo: magna ex parte vnicam radicem in profundum agit, fructus eius eſt rotundus, magnitudine Cotini, qui matureſcens flaueſcit, & vtcumque nigreſcit, ſucco & guſtu Meſpili. Quamobrem ſylueſtris Meſpilus eſſe videri poſſit. Hæc Theophraſti oratio plãtam hîc adpictam ſatis aptè exprimit, folio Meſpili Aroniæ, ligno intus ex albo flaueſcente, ac fructu, in quo ſemina duo aſpectu, ſaporéque Pyro ſimilia, lapidoſa quadam concretione ſub vmbilico concluduntur: qua in re particeps eſt naturæ Meſpili, cui oſſeum ſemen eſt, & Sor-

Lib.15.c.21. bi, cui Piri æmulum. Matthiolo verò Plinij auctoritas vtcumque fauere videtur ſic ſcribentis. Quartum genus Torminale vocant remedio tantum probabile, (probatum, laudatum) aſsiduum prouentu (nam quotãnis fert, & copioſè) minimumque Pomo: arbore diſsimili, foliis penè Platani (non planè, hoc enim falſum eſſet, cum à Platano multùm diſcrepẽt.) Non ferunt ante trimatum ex vllo genere. Cato & Sorba ſapa condiri iubet. At Plinius vt ſæpè alibi, ita hîc dormitaſſe videri poſsit. Nuſquam enim is alibi neque Sorbi ſylueſtris, quę proculdubio Torminalis eſt, meminit, neque Cratægi, arboris vtriuſque crebrò ab aucto-

Li.27.ca.8. ribus memoratæ, præterquam eo loco in quo Theophraſti Cratęgum, quẽ Cratæogonum, ſiue Cratæogona vocat, Aquifoliam eſſe Italorum perperam ſcribit. Quare facile fuit Plinium iudicio ſuo & feſtinanter hæc æſtimãtem, in natura penè ſimilis facultatis, & corporis fructúſque figura non multùm diuerſa, pro Cratęgo Sorbum torminalem nominaſſe. Athenæus ſcriptor quidem ma-

Libr.2. gnæ auctoritatis, ſed in tractandis plantis non admodum exercitatus, ſine ratione Cratęgum eſſe tradit Ceraſum acidam, quam debellato Mithridate Lucullus è Ceraſunte oppido Ponti in Italiam primus aduexit, citata de Cratægo hiſtoria Theophraſti, quod omnino confutatur vel hoc ſolo argumento, quod maturis Ceraſis Meſpili ſapor nullus eſt, vt Cratægi fructui.

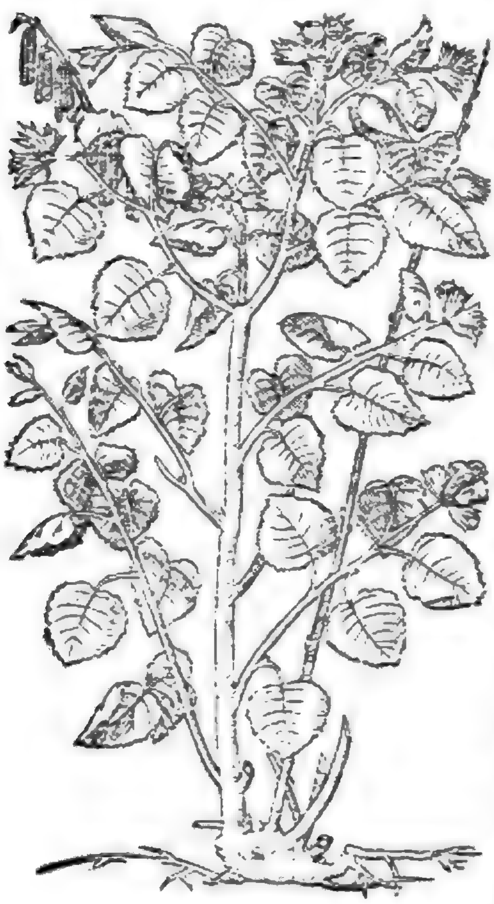
CORYLUS SILVESTRIS. CAP. XXIIII.

Nomina ΚΑΡΥ'Α ποντικὴ, Latinè Nux Pontica ſylueſtris & Corylus nominatur, Gallicè *Couldre*, & *Noiſetier*, Germanicè *Haſelſtranch*. De nuce Pontica ſatiua eiúſque fructu idoneo loco dicetur. Corylus arbor eſt,

Forma. ſæpius frutex, radice lata, in obliquum acta, nodoſa, ſtipitibus multis fruticante, quorum alij proceri ſunt, craſſi, ramis multis brachiati, cortice ſummo tenui, pingui, maculis albis vario, medulla tenui & flaua: alij longi & graciles, ex quibus piſcatoriæ lineæ fiunt, materie nimirũ lenta admodũ, & non fragili: foliis rugatis, Alni ſimilibus, ſed latioribus, altera parte ex viridinigricãtibus, altera ſubalbis, per ambitũ ſerratis. Nõ floret Corylus, ſed floris vice iulos profert, quibus decidentibus folia emergũt, inter quę nuces ternæ quaternæve,

quas

CORYLVS Syluestris.

quas magna ex parte calix viridis integit, in
ſummo fimbriatus, molli prominente barba,
ſubſunt: putamen durum, lignoſum, nucleus
quæ alba ſiue pallida tenuiq; tunica obductus,
ſolidus, in quibuſdam rotundus, in aliis oblon
gus. Vmbilicus intus in medio vẽtre ꝓminet.
Scribit Tragus omnia Corylorum genera exi- Li.3. ca.67.
guos ac rubros flores, breuibꝰ croci ſtaminibus
ſimiles, antequam folia fundant, oſtendere Fe-
bruario menſe, cum iuli quos nonnulli Coryli
flores eſſe perperam ſtatuunt, colorem luteum
aquirunt. De iis floribus ſic Theophr. Quidam Lib.3. Hiſt.
Quercum, nucem Auellanam, & Caſtaneam cap. 6.
florere exiſtimant: item Pinum & Piceam, alij
nullã earũ, ſed iulũ Nucis, muſcũ Quercus nu-
camentũ Piceę, groſsis. ꝓportione reſpondere.
Gaudet Corylus argilloſis, & vliginoſis locis, *Locus.*
nemoraq; amat, hyemis patientiſsima. Mõtes
in Gallia Corylis veſtiuntur, & nemora ſcatẽt.
In planis etiã naſcuntur. Theoph. quaſdã eius
partes anxiè cõſectatur. In Corylo, inquit, cum Lib.3. Hiſt.
deciderit fructus, naſcitur racemoſum quiddã cap.17.
vermis prægrandis magnitudine, ex vno pediculo, pingue, iulos nõnulli vocãt.
Conſtant ex paruis particulis veluti ſquamulis, eodẽ ordine quo in nucibus Pi-
neis, vt pſimilis ſit nuci Pineæ nouellæ viridíq; figura iuli, niſi quod iulus oblõ-
gior, & fere æqualiter craſſus. Hyeme augetur, ineunte vere dehiſcit: ſquamata
illa flaua fiunt, & in trium digitorũ longitudinẽ increſcunt. Vere aũt folia cùm
erũpũt illa decidũt: ac tũ nucis totidẽ caliculacea tegumẽta gignuntur cõpactim
iũcta in vno pediculo, quot & flores, horúmque ſingulis ſingulæ nuces inſunt.
Hęc Theoph. Nuces Auguſto menſe ſunt maturæ, Dioſc. auctore, ſtomacho in- *Tempus.*
feſtæ: tritæ tamẽ & in aqua mulſa potæ tuſsi veteri medẽtur: toſtæ & cũ exiguo Li.1. c.142.
Piperis potæ, deſtillationẽ cõcoquũt. Crematarum cinis cum axũgia aut adipe *Vires.*
vrſi perũctus, alopecijs capillũ reddit. Aiũt nõnulli vſta earũ putamina, & in ci-
neris ſpeciẽ redacta, cæſiorũ oculorũ pupillas, infantibus denigrare, perfuſo cũ
oleo ſincipite, id quod Cornarius illuſtri experimẽto facto aliquoties, ſe cogno- Emble.159.
uiſſe aſſerit, & veriſsimũ comperiſſe. Nuces ponticę Galeno plus habẽt eſſentiæ li.3. Dioſc.
terreſtris ac frigidæ, quã iuglãdes: itaque etiã guſtãti auſterior tũ cortex, tũ plã- Lib.7. ſim.
tatũ fructus apparet: cætera iuglãdi ſimiles ſunt. Simeõ Sethi calidas & humidas
eſſe aſſerit, magis verò nutrire quã iuglãdes nuces, difficiliúſq; cõcoqui, inflatio-
nes facere, & vt quidã aiũt ieiunũ inteſtinũ lędere, facilius autẽ cõcoqui, minúſ-
que vẽtrẽ ſiſtere, ſi interior earũ cortex abiiciatur. Aiũt ei neque morſus, neque
venena officere illo die poſſe, & ſcorpiones ab ipſo fugere, q̃ ante alios cibos cũ
Ruta ſumpſerit. Sũptæ cũ caricis iã à ſcorpione ictis auxiliãtur. Ad aciditatẽ oris
vẽtriculi à nigro humore excitatã cõferũt. Nuces auellanę, inquit Tragus, ſtoma- Lib.3.c.67.
cho tenuioribúſque inteſtinis infeſtæ ſunt, maximè ſi nõ ſatis maturæ fuerint,
id quod non ſolum verſiculus Macri. *Ex minimis nucibus nulli datur eſca ſalubris,*
ſed etiã experiẽtia docet. Etenim pueri cũ Auguſto mẽſe Nuces Auellanas auidè
deuorãt, facilè in dyſenteriã incidũt: bilẽ enim augẽt, inquit Matth. Oleũ nucũ Lib.1. Dio.
iſtarũ deſtillationes efficaciſsimè cõcoquere idẽ tradit, & articulorum dolores cap.142.
inunctũ leuare. Adhæc putamina ipſarum cruda in puluiſculũ trita, & ex vino

auſtero hauſta drach. duarũ pondere, diarrhœã cohibere, & alba fœminarũ profluuia. Verũ ad id, ac etiã ad mẽſes cohibẽdos magis valere quidã affirmãt ſubruffam medullã quæ putamini intus inhærens nucleũ ambit. Plutarchus ſcriptũ reliquit, quoties Coryli nucula laquearibus appẽſa cohærebit, ſcorpiũ in domicilia nõ irrepturũ. Neque eſt omittẽdũ quod ſimplex ruſticitas obſeruauit, ſerpẽtẽ obtorpeſcere, quæ Coryli caudice vel ſurculo fuerit icta, & tãdẽ emori. Sed Coryli virga magis quã alia ictus ſerpẽs occiditur, quia cũ ea flexilis admodũ ſit, parti ſerpentis quã attingit validius incutitur, ac illiditur: ideóque ſpinę vertebras rũpit quas ferit. Sic natiuo ſuo motu ſerpendi anguis priuatus, fuga euadere non poteſt, & aliquanto poſt tum doloris cruciatu, tum inedia moritur.

Ruell. li. 1. cap. 55.
Li. 3. ca. 67.

STAPHYLODENDRON. *CAP. XXXV.*

HÆc arbor, quę vt plæræque ſylueſtres, ſæpe fruticis tantũ formam habet, Staphylodendrõ Plinij à quibuſdã eſſe exiſtimatur. Matthi. ſcripſit quibuſdã in locis Piſtaciorũ ſylueſtriũ nomine cuiuſdã arboris fructus appellari, quã Plinius Staphylodẽdrõ vocat, & ſi à piſtaciis figura ſaporéque plurimũ diſsideãt. Scaliger ad Piſtaciorũ ſpecies refert. Tragus Nucẽ Veſicariã & folliculare appellat. Quidã, inquit Dodon. Piſtacium Germanicũ: fructus ipſius Germ. *Pimpernuſzle*, vocãt. Geſnerus ait ab Italis quibuſdã, vt Romæ, vocari *Sambucum Validã.* Anguillara *Albero de l'vua*, & quibuſdã in locis *Piſtacio ſaluaticho.* Arbor eſt humilis, foliis Sãbuci, ſed viridioribus, & tenerioribus. Mẽſe Maio flores albicãtes, rotũdi, multiplices, ſæpe quaterni aut terni emicãt, qui tãdem in cauas abeunt veſicas. Autumno verò in ipſis maturis binę ternęue reperiũtur nuculę, Ciceris effigie maiores tamẽ in quibus ſubuirides includũtur nuclei, ſapore dulces, ſed nauſeã mouẽtes. Pli. Eſt trãs Alpes arbor, ſimillima Aceri albo materia, quæ vocatur Staphylodẽdron. Fert ſiliquas, & in his nucleos ſapore Nucis auellanæ. Ex quibus verbis Plinij falſum eſſe perſpicitur quod multi cõtẽdũt, Staphylodẽdrõ iſtud Plinij Colyteã eſſe Theoph. quæ folio eſt Salicis, ramoſa comoſaque, atque magna prorſus arbor, fructũ in ſiliquis leguminũ modo gignẽs, latis nõ anguſtis: ſemẽ incluſum paruũ, durum modicè, nõ multum pro ſiliquæ magnitudine. Quæ omnia diuerſa ſunt à Plinij Staphylodẽdro. Verũ cũ Plinius, inquit Tragus, Staphylodẽdrõ ſiliquas ferre dicat, hęc verò arbor veſicas, nõ video quo iure ex nuce veſicaria Staphylodẽdrõ faciãt, niſi fortè per ſiliquas, veſicas intelligãt. Eandẽ arborẽ luculẽtè deſcripſit Scaliger. Apud Ieſuates noſtros, inquit, arbor eſt, è qua virga pacta, & adoleuit celerrimè, & effuſis ſtolonibus frequentiſsimam circa ſe confecit ſyluã. Enodis, ſi qua alia, Oliuæ folio, ſimplici, aut Salicis frõdi proximo. E ramis folliculũ demittit, qualẽ Halicacabus, durũ tamẽ. In eo fructus cõdũtur bini terníue, eſculenti, natura, colore, ſapore Piſtaciorũ, ſed orbiculatiore facie. Quare qui Piſtaciorũ arborẽ ignotã habeã, ex hac Piſtaciorũ medullam eſitarim, an ſit hæc ad Piſtaciorũ ſpecies referenda non ambigã? Nux veſicaria, inquit Tragus, quocunque in loco plantata facilè prouenit. Seritur autem nuculis, neque non ſurculis

Nomina
Lib. 1. Dioſ. ca. 140.
Li. 1. & c. 16.
In libr. 1. de plan. Ariſt.
Lib. 3. c. 68.
Li. 6. c. 60.
In Hort. Germ.

STAPHYLODENDRON.

Forma.
Ibidem.
Ibidem.
Lib. 3. Hiſt. cap. 14.
Ibidem.

ſurculis, ſeu ſtolonibus, qui quotãnis è radice proſiliunt, ſicut & virgæ Cotoneæ Mali, & Coryli ſingulis annis fruticare cõſueuerunt. Hi ſtolones Autumno aut vere ineunte euulſi tranſplantari poſſunt. Creſcit, ait Geſnerus, apud nos ſpõte in ſepibus, quamuis rara, & videtur locum humidum amare. Frequentior, vt audio, circa Arouiam. Ex nuculis orbiculi precatorij fiunt. Ibidem. Trag. Ibid.

LABVRNVM CAP. XXXVI.

ARBOR hæc fruticoſa eſt, aut frutex arboreſcens, inquit Solerius de Cytiſo tractãs, trium quatuórue vlnarum altitudine, caudice non admodum craſſo, ramis hinc & inde diffuſis. Nonnunquam fruticoſa tantum ſpectatur (quia plerúmque cæditur, & Coryli modo ab imo caudice regerminat) ſtolones innumeros ab vna radice fundens, longos, rectos, ex viridi candicantes, Viticis virgis ſimiles, ex quibus per certa interualla erumpunt folia terna, longo pediculo nitentia, Viticis foliis ſimilia, læuia, supernè viridia, infernè candicantia. Ex ramis prope foliorum pediculos emergunt flores lutei, quales flores Geniſtæ aut Braſsicæ, è longis pediculis inæqualiter dependentes, rarioreq́; illa ac prælonga textura, cubitalem æquantes longitudinem, apibus ingrati. Floribus decuſſis ſuccedunt cornicula, ſiliquęúe, Piſorũ hortenſium ſiliquis ſimiles, compreſsiores, fractu contumaces. In extremis ac nonnunquam intermediis ſpatiis continetur ſemen Lentis magnitudine, ex latitudine ſubrotũdum, imo loco qua ſiliquæ per petiolum hæret, tantillũ excauatum, renis prorſùs effigie, quod ante quam maturuerit viret, poſt maturitatem varium eſt, durum, & ob læuorem ſplendidum. Forma. In ſchol. in Aet.

LABVRNVM.

Floret mẽſe Maio, & Iunij initio, deinde ſenſim ſiliquatur æſtate, ac tandem dureſcit matureſcente vua, & circa calendas Octobris integrè perficitur. Hanc arborem Plinij Laburnum eſſe putat Dalechãpius. Alpina, inquit, eſt arbor, nec vulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Hæc quidem plantæ appictæ conueniunt, hodiéq; de hac arbore à ruſticis & montium incolis prædicantur. Natales eius in Alpibus, & montibus fermè omnibus Delphinatus, Sabaudiæ, Terræ cognomento nouæ, vmbroſis & ſyluoſis locis, ſæpius ſiccis, nonnunquam humidis. Ab eorum locorum indigenis voce ex Laburno detorta, *Albour*, & *Aulbour* nuncupatur, materia duriſsima, ac palis conueniente, natura apibus inimica. Matthiolus hanc arborem Anagyrin Dioſco. eſſe exiſtimat, primum ſcilicet eius genus, quod maius eſt, in Apulia frequentiſsimum, & eo Cãpanię tractu quo Terracina itur Fundos, ad Tyrrheni maris litus: foliis Vitici proximis, flore Braſsicæ, racemoſo, fructu hortenſi Smilaci ſimili, amplioribus tamen, & breuioribus paulò ſiliquis incluſo, colore purpuraſcente, vſque adeo duro, vt aqua maceratum duritiam ſuam pertinaciter ſeruet. Sed Anagyris Dioſcoridis eſt perquam grauis odore frutex: Laburni noſtri, nec flores, nec folia fœtent. Semen illius ἐν κεραίοις μακροῖς, id eſt in corniculis longis: huius ſemen in corniculis breuibus: Folia maiora latioráque habet quàm Anagyris, vt oſtendemus cùm veram Anagyrin exhibebimus. Præterea tria quę Tempus. Nomina. Lib. 16. c. 18. Li. 3. ca. 149. Dioſcor.

hodie huic arbori à Ruſticis tribui diximus, quòd Alpina ſit arbor, quòd materie dura, ideoq; palis apta, quòd flores eius apes non attingant, nullus, quod ſciam Anagyridi, at Laburno certè Plinius tribuit, quæ hic depictam arborem non Anagyrin, ſed Labarnum eſſe teſtantur. In eadem ſunt ſententia Cordus, & Geſnerus, quam reprehendit Matthiolus. Laburni, inquit, materies à Plinio candida deſcribitur, non contrà medullitus nigra, cortice tenus lutea, modo Gaiaci, qualis Egheli materies cernitur. Ad hæc Eghelus arbor eſt omnibus ferè cognita, quod frequentiſsima in ſyluis reperiatur, non ea quidem vulgo incognita, vt de Laburno refert Plinius. Iam verò Egheli Flores qui in arbore ramorum inſtar pendent, palmi longitudinem non excedunt, quos Laburno Plinius cubitales tribuit. Poſtremò, illud experientia compertum, quod apes Egheli flores non aſpernantur. Hæc ſententiam noſtram labefactare, aut infirmare non poſſunt. Laburnum enim hic Matthiolus accipit, quod ſecundum, ſeu minus Anagyridis genus ipſe conſtituit, quódque rura Tridentina vocant Eghelo. At quod Geſnerus Laburnum, quódque nos intelligimus, primum eſt à Matthiolo poſitum ac depictum Anagyridis genus, vt ex pictura apparet, & quod maius appellat, vt paulo ante indicauimus. Huic omnia quæ adſcripſimus optimè cōueniunt, minimè verò ea quæ ſecundo Anagyridis generi ipſe adſcripſit. Quod ſi noſtra Geſnerique ſententia Laburnum Plinij ſit ea arbor quam hic proponimus, & quam Matthiolus pro primo Anagyridis genere depinxit. Cur non ſecūdum eiuſdem Matthioli Anagyridis genus, alterum etiam Laburnū iure dicetur, cum ſimiles natales habeat, foliorum figuram ſitúmque ſimiles, vires ferè eaſdem, materiam ſimiliter duram? Maio & Iunio menſibus grato in montibus ſpectaculo floret. Micat enim aureo flore, primo Anagyridis ſiue Laburni noſtri generi ſimili: folio eſt non fœtente, nec ingrati ſaporis, Trifolij pratenſis ferè. Huic cornicula prodeunt, Geniſtæ emula, in quibus ſemen continetur, ſeminis eiuſdem Geniſtæ magnitudine, ſed oblongum Phaſeoli modo, colore ſubnigro. Quod ſi quando ignari paſtores comederint, vti legumina alia, crebris magníſque vomitionibus adeo vexantur, vt teſtetur Matth. ſe vidiſſe qui ad ſanguinis vſque reiectionem vomuerint. Materies ligni duriſsima, Gaiaci modo exterius lutea, interius nigra. Incorrupta diu durat: quare vinitores ex ea palos faciunt ſuſtinendis vitibus aptiſsimos, quos & cæteris omnibus præferunt. Quin & ſagittarij ex ea validiſsimos arcus cōficiūt. Hac planta ſcatet Vallis Anania, ac vniuerſus Tridentinus ager. Solerius certo & indubitato ſe ſcire ſcripſit Laburni Alpinorum ſiccatum corticē in pollinē redactum, & drachma plus minus vna, ex quopiam liquore potū, maximas vacuationes moliri. Verùm diuerſa ratione, quandoquidem ſi ab infernis ad ſuperna procedendo corticem euulſum porrigas, vomitum, ſin verò à ſupernis ad inferna deſcendendo, per aluum deiectiones inſignes mouebit. Quod ſi quis obſtinatè Matthioli ſententiā tueri malit, hoc ſaltem optimo iure mihi tribuet, & concedet, primum Laburnum Anagyrin Alpinam eſſe, atque fortaſſe etiam ſecundum Anagyridis Alpinæ ſpeciem.

LABVRNVM alterum.

Ibidem.
Forma.
Matth ibi.
Tempus.
Vires.
Vſus.
In Schol. in Act.

ANA

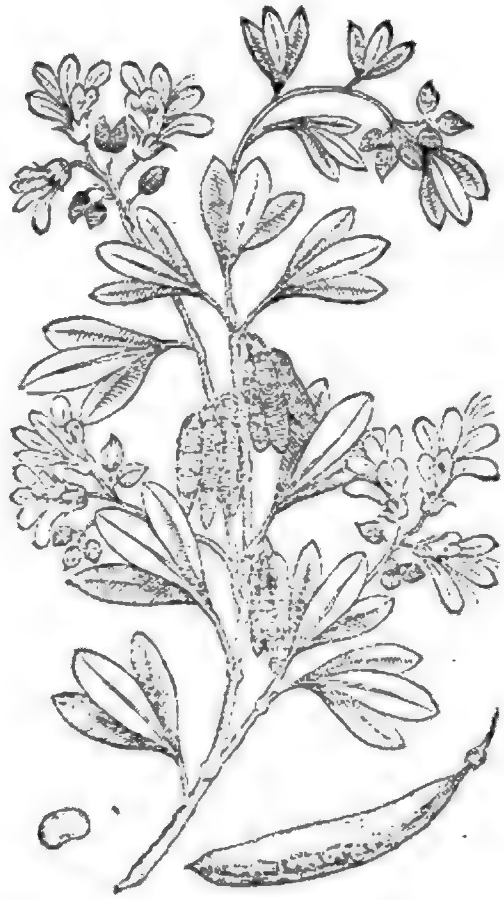
ANAGYRIS CAP. XXXVII.

ANAGYRIS Latinis, vt ἀνάγυρις & ἀνάγυρος Græcis dicitur, Gallis *Bois puant*, Italis *Anagiri*, Arelatenſibus Pudis Frutex eſt aut arbuſcula, ramulis tenuibus, in quibus folia terna ſemper, Vitici ſimilia flores lutei, & pallidi, Braſsicæ haud abſimiles, quibus ſuccedunt ſiliquæ longæ, ſemen continentes durum, compreſſum, Phaſiolorum figura, ſed minus. Tota planta fœdo eſt & ingrato admodum odore. Dioſcoridi Anagyris frutex eſt arboris inſtar, per quam grauis odoris, foliis Viticis, virgíſque, flore Braſsicæ: : ſemen in corniculis gignit, ſubrotundun, firmum, verſicolori facie, *Nomina* *Li.3.ca.149.*

ANAGYRIS Dodonæi.

ANAGYRIS vera ex agro Arelatenſi.

ſimile renibus, quod dureſcit vua matureſcente. Anagyris Plinio, quam aliqui Acopon vocant, fruticoſa eſt, grauis odore: flore oleris: ſemẽ in corniculis non breuibus gignit, ſimile renibus, quod dureſcit per meſſes: in quibus cum Dioſcoride conſentit. Neque enim multum refert, an per meſſes, an vua matureſcente ſemen dureſcat. Ex his perſpicuum eſt veram eſſe Anagyrin quam hîc exhibemus, quæ tetro ſuo odore ita ſe prodit, vt nullum vnquam in eam incidiſſe putem (maximè conſentientibus cæteris notis quas ex Dioſcoride & Plinio tradidimus) qui non Anagyrin eſſe ſibi ipſe perſuaſerit. Inde natum prouerbium, Anagyrin commouere, in eos dici ſolitum, qui ſibi ipſis malorum auctores ſunt, quíque in ſuam perniciem aliquem irritant. Eandem ob cauſam ſunt qui Anagyrin à Plauto Nauteam vocari putant, ſed auctorem non habent. Nauteam porrò herbam grauem eſſe ſcribit Feſtus, qua coriarij vtuntur, à naui, quaſi Nauſeam dictam. Matthiolus duas alias Anagyridis ſpecies depinxit, quas non Anagyridis, ſed Laburni ſpecies eſſe iam demonſtrauimus. Anagyris locis incultis prouenit, prope Arelaten, paludoſis, vnde hæc collecta, & ex viua planta depicta. Aprili & Maio menſe floret. Septembri fructum parit, Autumno perficit. Tenera eius folia trita, inquit Dioſcorides, tumores illitu reprimunt: ſi partus hæreat, & ſecundæ menſéſque morentur, drachmæ pondere bibuntur

Lib.27.c.4. *In cap.142.* *Lib.3.* *Locus.* *Tempus.* *Li.3.ca.139.* *Vires.*

buntur in paſſo:ſic & ſuſpirioſis dantur, & contra dolores capitis in vino. Difficulter parientibus adalligantur, ita vt à partu ſtatim auferantur. Radicis cortex concoquendis diſcutiendíſque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet. Hæc Dioſcorides: In quibus verba iſta, Radicis cortex concoquentis, &c. aliter vertit Ruellius quàm Græca ſignificant: τῆς δὲ ῥίζης χυλὸς διαφορεῖ, καὶ ἐκπέσσει. Id eſt radicis ſuccus diſcutit, & concoquit. Plinius: Folia collectionibus imponuntur, difficultérque parientibus adalligantur, ita vt à partu ſtatim auferantur. Quod ſi fœtus emortuus hæreat, & ſecundæ menſeſq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in paſſo folia. Sic & ſuſpirioſis dantur, & in vino vetere ad phalangiorum morſus. Radix diſcutiendis concoquendíſque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit. In his Plinius in quibuſdam à Dioſcoride diſſentit: illi enim radix, huic radicis ſuccus diſcutit & concoquit, Galeno & Oribaſio radicis cortex. Niſi quis dicat quod Plinius ſimpliciter de radice, Galenus de radicis cortice dixerit, fieri poſſe vt in Dioſcoride τῆς ῥίζης φλοιὸς, & non ῥίζης χυλὸς legendus ſit. Quod verò ſequitur multo maioris eſt momenti. In vino vetere folia dari ad phalangiorũ morſus Plinius ait, Dioſcorides πρὸς δὲ κεφαλαλγίαν σὺν οἴνῳ, id eſt ad capitis dolorẽ in vino, ita vt vox φαλαγγίων pro voce κεφαλαλγίαν in Plinio ſuppoſita ſit, aut in Dioſcoride pro κεφαλαλγίαν voce, τὰ φαλάγγια legere oporteat. At certè veriſimilius eſt in Dioſcoride τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν legendum eſſe. Quid enim Anagyridis folia quæ ſubacria ſunt, excalfaciẽtiſq; ac incidẽtis facultatis ad capitis dolores valere poſſunt? Procliuius quidẽ fuit, vt vox κεφαλαλγίαν in Dioſcor. pro τὰ φαλάγγια ſupponeretur, quam vt Plinius τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν verteret. Galenus de
Li.6. ſimp. Anagyridis natura hæc ſcripſit. Anagyris frutex eſt grauiter oleus, & digerentis excalfacientíſque facultatis. Sed folia etiamnum virentia cũ propter humiditatis admiſtionem minùs ſint acria, idcirco tumentia reprimunt. At reſiccata incidentis ſunt, excalfacientíſque facultatis. Similem ferè facultatẽ habet radicis cortex. Semen autem magis ſubtilium eſt partium. Sed & vomitum prouocat. Eadem omnino Oribaſius quoque habet.

RHVS CAP. XXXVIII.

ROῦς, & Hippocrati ῥόος dicitur à colore coccineo acinorũ: ῥοῦς enim ἐρυθρὸν interpretatur, vnde Ruſſus vox Latina, & *Roux* vulgo Gallo-
Nomina rum, nobis Rhus, vel Rhos: Latinum enim nomẽ nõ habet, vt ſcri-
L.1.24. c.11. bit Plinius, cũ in vſum pluribus modis veniat. Tamen Theodorus, quæ eſt [illegible] eius audacia, Fluidam interpretatur, nomen illi à ῥέω poſitum fuiſſe exiſtimans, Arabes vocant *Sumach*, *Adurion*, *Rosbar Sadiſticos*, ſeu *Roſaidicos*, Itali *Rhu*, & *Sumacho*, Hiſpani *Sumach*, & *Sumagro*, Germani *Gerberbaum*. Rhus arbu-
Forma ſcula eſt ſiue frutex hominis altitudine, vel binum ferè cubitorum, vt ait Dioſc.
Li.1.c.124. ramis multis, foliis oblongis ſubrubentibus, binis ex aduerſo ſitis, in ambitu ſerratis Ilicis modo, id eſt τὴν περιφέρειαν ἐντετμημένα πρινοειδῶς, ait Dioſcor. quæ
Lib.1. Dioſcor. c.124. poſtrema vox à Ruell. & Marcel. interpretibus omiſſa eſt, neſcio qua ratione, inquit Matthiol. cum non modo eam quoque legat Oribaſius, ſed quòd etiam
Embl.121. L.1. Dioſc. Rhus foliis pulchrè Ilicem æmuletur. Cornarius verò Latinè reddit, circũcirca velut ſerra inciſa, nõ enim πρινοειδῶς, id eſt Ilicis modo, ſed πριονοειδῶς, id eſt velut ſerra, legendum cenſet. Fructus Rhois racemis paruis ſimilis eſt, denſus, magnitudine Terebinthi, quadantenus latus, corticoſa tunica perquam vtili. Sic enim legitur in publicis Dioſcor. exemplaribus, καὶ τὸ περικείμενον φλοιῶδες ἐστὶν εὔχρηστον. At poſtremæ vocis loco Cornarius legit ἄχρηστον: id eſt inutile, vertitq́;,
Ibidem. cuius circundatus ipſi cortex inutilis eſt: nullum enim eius vſum in ſequẽtibus

præſcri

RHVS.

præſcribit. Theophraſtus hanc plantam depinxit his verbis, Græca ego adſcribam, quia in vulgatis exemplaribus integra non ſunt, nec Gaza interpres omnia reddidit: τῆς δὲ ῥοῦ τὸ μὲν ἄρρεν, τὸ δὲ θῆλυ καλοῦσι, τῷ τὸ μὲν ἄκαρπον εἶναι, τὸ δὲ κάρπιμον. οὐκ ἔχει δὲ οὐδὲ τὰς ῥάβδους ὑψηλάς, οὐδὲ παχείας. φύλλον δὲ ὅμοιον πτελέᾳ, πλὴν μικρόν, καὶ προμηκέστερον, καὶ ἐπιδασύ. τῶν δὲ κλωνίων τῶν νέων ἐξ ἴσου τὰ φύλλα εἰς δύο, κατάλληλα δὲ (pro κατάδηλα, &c.) ἐκ τῶν πλαγίων, ὥστε στοιχεῖν. βάπτουσι δὲ οἱ σκυλοδέψαι τὰ λευκὰ δέρματα. ἄνθος λευκόν, βοτρυῶδες, τὸ σχῆμα δὲ ὁλόκερες, ὄστλιγγας ἔχον (ὄστυγγας habent noſtri Codices) ὥσπερ δὲ ὁ βότρυς. ἀπανθήσαντος δὲ, ὁ καρπὸς ἅμα τῇ σταφυλῇ ἐρυθραίνεται, καὶ γίνονται οἷον φακοὶ λεπτοί, συγκείμενοι. βοτρυοῦν δὲ τὸ σχῆμα καὶ τούτων. ἔχει δὲ φαρμακῶδες τοῦτο ὃ καλεῖται ῥοῦς, ἐν αὐτῷ ὀστῶδες, ὃ δὲ τῆς ῥοῦ διηθημένης ἀπέχει πολλαχοῦ. ῥίζα δὲ ἐπιπόλαιος, καὶ μονοφυής, ὥστε ἀνασκάπτεσθαι ῥαδίως ὁλόρριζον. τὸ δὲ ξύλον ἐντεριώνην (hic deeſt, οὐκ ἔχει) ἄφθαρτον δὲ κοπτόμενον. ἐν πᾶσι δὲ γίνεται τοῖς τόποις. ἐνθηνεῖ δὲ μάλιστα ἐν τοῖς ἀργιλώδεσι. Id eſt, Rhus alia mas, alia fœmina: hæc ſterilis: illa fructifera: neque virgas rectas, neque craſſas habet: Folium Vlmi ſimile, ſed paruum, oblongius, piloſum (ſic Plinius ἐπιδασύ interpretatur, Gaza denſum aliquantulum.) Ramulorum nouellorum folia paribus ſpatiis bina diſpoſita coniugatim ex lateribus ordine ſeruato prodeunt. His pelles albas inficiunt (vel ſpiſſant,) qui coria condepſant. Flos eſt albus, racemoſus, figura rotundus, cinnis, ſeu villis, vuæ modo capillatus. Flore delapſo, fructus cum Labruſia rubeſcit, aceruatis veluti lentibus multis, ac tenuibus, congeſtus, racemi quoque figura. In eo fructu oſſeum medicamentum eſt, etiam Rhu vocatum, quod dum vua colatur à carne ſeparatum, huc illuc abſcedit. Colatur vua, ſuccus vt exprimatur acore grato commendatus ad ciborum condimenta, qua de cauſſa Rhu, obſoniorum vocant. Radix per ſumma ceſpitum hæret, ſimpléxque eſt: quamobrem cum integra radice facile arbor effoditur. Lignum ſine medulla eſt, cæſumq; non corrumpitur. Naſcitur in omnibus locis, ſed in argiloſis potiſsimùm luxuriat. Hæc Theophr. quæ omnia ſi non ſatis rectè expreſſero, conatum meliora ea faciendi æqui boníque conſulant lectores. Plinius non omnia tranſcripſit, quædam veluti obſcura tranſiliens. Etiam Rhus Syriæ, inquit, maſcula fert, ſterili fœmina, folio Vlmi, paulo longiore & piloſo, foliorum inter ſe ſemper contrariis pediculis, gracili breuiq; ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen Lenti ſimile, cum vua rubeſcit, quod vocatur Rhus medicamentis neceſſarium. Plinius alibi tria Rhois videtur feciſſe genera. Nam & herba eſt ſylueſtris, inquit, foliis Myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit. Eſt & frutex coriarius ſubrutilus, cubitalis, craſsitudine digitali, cuius aridis foliis coria vt Malicorio perficiuntur. Et paulopoſt. Rhus quæ Erythros appellatur, frutex eſt, & huius fruticis ſemen vim habet adſtringendi, refrigerandíque. Aſpergitur pro ſale obſoniis, Aluos ſoluit, omnéſque carnes cum Silphio ſuauiores facit. Quo in loco hallucinatus eſſe videtur Plinius, cùm de coriario priuatim ſcripſerit, ipſumq; diuiſerit ab eo, quo in ciborum condimentis antiqui vtebantur. Quamuis enim apud

Cap.18.lib. 3.Hiſtor.

Lib.13. ca.6

Lib.3. ca.6.

Li.24.c.11.

Lib.1. Dioſcor.c.124.

apud medicos, præſertim apud Galenum, tum alibi, tum maximè libris τῶν κατὰ τόπους, multa ſint Rhois nomina, vt qui Syriacam appellent, Ponticam, Rhoem obſoniorum, coriariam, rubram, tamen non ſunt hæ plantarum quæ genere vel ſpecie differant appellationes, cũ vnum ſit duntaxat Rhois genus à Dioſcor. deſcriptum. Sed hoc animaduertendum, ῥοῦν ἐπὶ τὰ ὄψα, id eſt Rhoem obſoniorum, nihil aliud eſſe quàm ſemen fruticis, at ῥοῦν βυρσοδεψικὴν, id eſt Rhoem coriariorum, folia & ramuſculos eiuſdẽ. Rhus quæ obſoniis aſpergitur, Dioſcoridi ſemen eſt coriarij fruticis. [Li.8.ſimpl.] Galen. Rhoe coriarij ad deſiccandas, & adſtringendas pelles vtuntur, propterea coriaria appellata eſt. Porrò medicis in vſu eſt in primis fructus eius, ac ſuccus, multum auſteræ qualitatis. Rhus rubra dicitur ſemen eius immaturum, maiore aſtringendi vi præditum quàm vbi maturuit, acinis quodammodo nigricantibus. Syriaca & Pontica à regionibus in quibus naſcitur, quemadmodum Iberica, & Italica dici poteſt. At Plinium errore liberat Cornarius, [Embl. 121. li.1.Dioſc.] loco ex veteris manuſcripti Codicis lectione emẽdato, quo cum de Rhoe frutice coriario tractaſſet, mox ſubdit. Rhus quæ Erythros appellatur, ſemen eſt huius fruticis. Vim habet aſtringendi refrigerandíque. Aſpergitur pro ſale obſoniis aluo, ſoluta, omnéſque carnes cum ſilphio ſuauiores facit. Quantum ad Theophraſtum attinet, ex eius verbis intelligi minimè poteſt, alteram eſſe Rhoem obſoniis, alteram coriis deſtinatam. Cùm enim eam ſexu tantùm diſcreuiſſet, vtrãque coria alba ſpiſſari tradit. Quare non immerito reprehendendus Fuſchius, [Matth. ibi.] qui cũ duo Rhois in vniuerſum genera eſſe tradidiſſet, [Li.de com. med.] quòd Græcis μαγειρικὸν, id eſt Culinarium nominatur, alterum βυρσοδεψικὸν, id eſt coriarium, [Li.6. med. part.] ſubiunxit Galenum, Nicolaum Myrepſum, & alios Syriaci etiã Rhois mentionem facere, qui à duobus ſupradictis differat, ſitq́; peculiaris cuiuſdam Syriacæ arbuſculæ ſuccus. At Rhus Syriacus, vt rectè Cornarius annotauit, [In lib.6. med. part.] nihil aliud eſt quàm Rhus qui in Syria prouenit, ſuccus autem Rhois qui ex Syria defertur, idem eſt cum Rhoe culinario, & coriario. Syriacus verò propterea dictus videtur, quod in Syria multus proueniret, velut ex Plinio apparet, qui Rhois Syriacæ plantæ ad pelles conficiendas commodæ, ſemen, quod Rhus vocatur, medicamentis neceſſarium adſcripſit. Denique Rhoem obſoniorum, ſiue rubrum, ſiue culinarium, & Rhoem coriariorum eandem planè eſſe plantam, Paulus paucis, & apertè declarauit: [Lib.7.] ῥοὸς τῆς βυρσοδεψικῆς καλουμένης τοῖς ἰατροῖς, ὁ καρπὸς μάλιστα καὶ ὁ χυλὸς εἰς χρείαν ἥκουσιν, ἱκανῶς ὄντες στυπτικοὶ μὲν, καὶ ξηραντικοὶ ἐκ τῆς τρίτης τάξεως, ψυκτικοὶ δὲ τῆς δευτέρας id eſt: Rhois coriariæ à medicis dictæ fructus & ſuccus magno in vſu ſunt. Abundè enim aſtringunt, & ſiccant, ordine tertio, refrigerant ſecundo. Quare toto cælo errãt, qui Rhoem Syriacũ à Celſo Mannam intelligi arbitrantur, [Crinit. lib. 7. de hon. diſcipl.] pharmacũ aluo leniter ſoluendæ aptum, quod ex Syria adfertur, cùm nihil aliud ſit Rhus Syriacus, quàm Erythros ſiue ruber, ſiue coriarius, & apud eum non ros, ſed Rhos, ſiue Rhus Syriacus legi oporteat, [Lib.9.ca.13.] ſicut etiam apud Columellam non Rorem ſutorium, ſed Rhoem Syriacum legendum eſt, cum Syriaci appellatio Latinis vſitata ſit, vt Græcis familiaris, & recepta. Neque enim ſutorium à ſutorum ſiue coriariorum vſu ipſum dixiſſe noua appellatione efficta credere par eſt, veluti quidam ſomniarunt: neque etiam Roſmarinum paulo poſt legendum eſt, veluti recens edita exemplaria habent. Nam alio in loco idem Columella in conditura ex Cydoniis, [Lib.12.c.41.] Rhois Syriaci contriti & cribrati heminam habet, de quo adeo in huiuſmodi pharmaca ac conditaras addendo etiam Galenus egit. [Li.6. med. part.] Habetur tamen apud Marcellum medicum Rhus marinus, ſiue Rhus orientalis, dyſentericis tritus propinandus ex vino, vt etiam apud Columellam Rhoem marinum legere poſsis, non rorem. Libet verò credere eundem Rhun, ſiue Rhoem

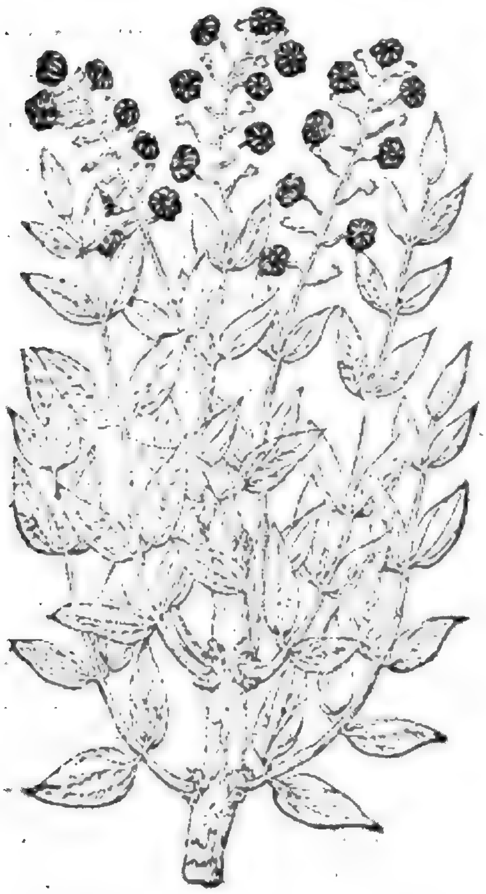
à diuer

à diuerſis locis in quibus prouenit tam varias appellationes ſortiri,cum etiam Eupatoricam & Ponticam Rhun(eſt enim generis cõmunis) Damocrates probet.Rhus naſcitur in petris Dioſco.auctore.Naſcitur in Italia,inquit Matthiolus,Apennino monte pluribus in locis,cuius aridis foliis hircorũ caprarumq́; pelles concinnantur, quas vulgo Somachi vocant.Aſpergebatur olim pro ſale obſoniis,vt ſcribit Plinius,& Dioſcor. ῥοῦς ἐπὶ τὰ ὄψα. Quod ita accipit Matthiolus,& plæriq́; alij,ac ſi pro ſale antiqui in condimentis vterentur, quem eius vſum apud Syros & Ægyptios,vbi Rhus præſtantior prouenit, etiamnum hodie durare aiunt.Cornarius verò non ſatis ſeſe intelligere dicit,an is fuerit eius ſeminis vſus,vt ſalis locum obtineret. Is enim obſoniis aſpergi ſolitũ arbitratur in fluidis affectionibus, maximè cœliacis, ac dyſentericis aſtringendi gratia,non pro ſale,ſed cum ſale,velut hodie in Saxonia magna, in omnibus ferè eduliis ac obſoniis farina auenacea craſsior,quam ipſi Gorte vocant, vna cum ſale aſpergitur. Vires Rhois medicas has eſſe ſcribit Dioſcor.Folia vim habent aſtringendi,& Acaciæ effectus præbent.Decoctum capillos denigrat: dyſentericis infunditur,& in potus eorum inſeſſusq́; adiicitur:inſtillatur auribus purulenti.Gangrænas & pterygia folia cohibent, ex aceto aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis foliis,ad craſsitudinem mellis,in aqua decoctis, eadem cũ lycio facultate. Semen eoſdem effectus exhibet:cœliacorum dyſentericorumq́; obſoniis aſpergitur:fracta deſquamata, liuidaq́; illitum ex aqua ab inflammatione vindicat: linguæ aſperitates cum melle abſtergit: candida fœminarum profluuia ſiſtit:hæmorrhoidas ſanat, cum Querneo carbone intrito admotum. Aqua in qua ſemen maduit,decocta cogitur, coitq́;, efficacior quodammodo ipſo ſemine Gummi defert,quod dentium cauis imprimitur ad dolores finiendos.Galenus. Rhus fruticoſa planta aſtringit & deſiccat.Nam & coriarij ad deſiccandum & aſtringendum planta vtuntur,ac proinde βυρσοδεψική,id eſt coriaria nominatur.Porrò medicis in vſu ſunt imprimis fructus eius,& ſuccus, multum auſteræ qualitatis. Conſentaneus eſt vſus particularis ipſi guſtus ſenſui. Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium,ex ſecundo verò refrigerantium.Medici,inquit Plinius,Rhoicis vtuntur ad contuſa:item cœliacos,& ſedis vlcera,aut quæ phagedænas vocant,tritis cum melle, & illitis cum aceto.Decoctum eorum inſtillatur auribus purulentis.Fit & Stomatice decoctis ramis ad eadem quæ ex moris,ſed efficacior,admiſto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumoribus.Galenus etiam Rhois ſuccum Stomaſticis admiſcet: & apud eundem Damocrates in confectione ex capitibus papaueris ad fluxiones & vigilias.Quæ Rhois ſpecies ab herbariis eſſe putantur, ſubiungẽdæ. Primã hic propoſitã,Rhus à Plinio is primo loco ponere videtur. Nec Rhus Latinũ nomẽ habet,inquit:nã herba eſt ſylueſtris,foliis Myrti,cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit. Quidam etſi fruticem iſtum ab ea Pliniana Rhoe notis aliquot diſcrepare aperte videant,vt mox dicetur,tamen quia multis aliis Rhois naturam & figuram refert,malunt eo nomine depingere, quàm (ſicut in plurimis aliis fecimus)ambitioſius & curioſius de nominibus altercando tempus terere. Frutex igitur ad hominis altitudinẽ adoleſcit. Caule eſt craſsitudinis pollicaris,fragili,cauo Sambuci modo,cortice cinereo,maculoſo,membrana rufeſcente ſubiecta,paribus interuallis in nodos quoſdam intumeſcente, à quibus ſurculi ſiue ramuli prodeũt,lenti,& flexiles,in quibus folia ſunt, æqualibus ſpatiis bina,aduerſum diſpoſita, Myrto ſylueſtri & latifoliæ omnino ſimilia,aliquantò ampliora,venoſa,altera parte rubeſcentia. Flores purpurei in ſummis virgis hinc illinc enaſcuntur: fructus nigri è tenui pediculo pendent, aliquantum compreſsi, veluti ſtriis quibuſdam canaliculati, fibris quaternis:

Lib.7.med. part.
Locus.
Ibidem.
Lib.1. Dioſcor. c.124.
Li.24. c.11.
Ibidem.
Embl.121. lib.1. Dioſ.
Vires.
Li.8. ſimpl.
Li.24. c.11.
Li.6. med. part.
Li.7. med. par.
Li.24. c.11.

diſcreti, ſapore acerbo: ſemen intus album rugoſum, vinaceis ſimile. Ergo florum & fructus congerie, eiuſdem ſapore, foliorum effigie cum Rhois natura & Pliniana deſcriptione ſatis conuenit, niſi fruticis proceritate, cauſis craſsitudine, ramulorũ longitudine diſcrepare videretur. In ſepibus agri Monſpelienſis,

RHVS ſylueſtris Plinij.

RHVS ſylueſtris altera.

Lib.6. c.12. pingui, denſoq; ſolo prouenit. Rhus ſylueſtris Dodonæi, & Plinij Rhus altera videtur eſſe plãta, quã alij Myrtum vocant, alij Pſeudomyrſinẽ, & Myrtum Brabanticã, Germani, *Gagel.* Humilis ea eſt, lignoſa, dura, ſurculis multis, in quibus folia longiuſcula, Buxi arboris foliis ſatis ſimilia. Inter ſurculos ramuli exoriuntur multas veluti ſpicas ferentes, primùm floſculis multis onuſtas, deinde ſeminibus multis cõgeſtis, anguloſis, pingui quodam liquore refertis, ſaporis foliorum, florum, fructus, ſurculorum amariſsimi, ſed odoris iucũdi. Rhotomagenſes in quorum agro plurimus hic frutex naſcitur per ſaltus herbidos, & vligine madentes, vocant ſua lingua *Piment Royal,* quaſi Meliſſophyllum regium. Ruſtici æſtate ſurculos folioſos & ſeminibus onuſtos, in manuales faſciculos collectos vendunt, non ad alium vſum, quam vt veſtes odoris ſuauitate commendent, & à rodentium vermiculorum noxa cuſtodiant. Sapor tamen egregiè amarus inſignem habere vim ſiccandi & diſcutiendi monſtrat, ſed præſertim valere tam ſumptum quàm admotum ad lumbricos necandos, & pellendos. Maio menſe & Iunio floret, Iulio & Auguſto fructum perficit.

Locus. *Vires.* *Tempus.*

ZIZIPHVS CAPPADOCICA CAP. XXXIX.

Li.21. c.9. *Nomina*

HÆc arbor Ziziphus Cappadocica à Plinio nominatur, ex cuius odorato flore olearũ flori ſimili coronæ nectebantur: quibuſdam arbor Paradiſæa, ob floris odorem ſuauiſsimũ, quod nomen aliis etiam tribuitur. Sunt enim qui Thuiam odoratam, arborem Paradiſæam etiam vocent, vt diximus. Creſcit hæc Ziziphus ad Salicis magnitudinem, radicibus multis nixa, craſsis, circumquaque ſparſis, locique multum

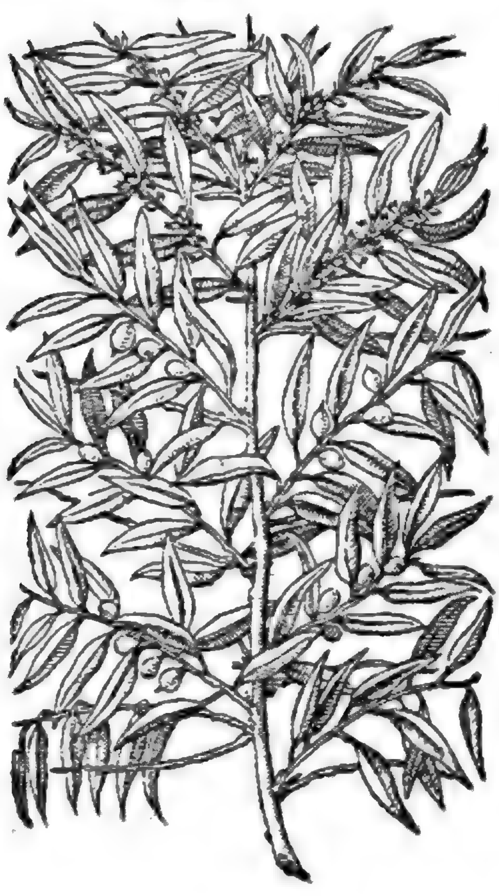
occupan

ZIZIPHVS Cappadocica.

occupantibus, ſumma terra vagis, Stolones multos gignentibus, qui niſi putentur matrem emaciant,& tandem enecant,putati verò & depacti viuunt, & arboreſcunt. Cortex albicat, in ſtipite valdè rugoſus & craſſus, in ramis tenuior, & molli quadã lanugine obſitus.Porrò in multos & lõgos ramos arbor ſinditur, in quibus lõgæ validæq́; per interualla ſpinæ.Folia cãdida,oblõga, Oleæ, Salicíue ſimilia, denſa, multaq́; in ſurculis. Flos hians aureus, in ſex cuſpides diſſectus, priuſquam dehiſcat in Alabaſtrum faſtigiatus, ex viridi candicans,paruus, Rhamni ſecũdi noſtratis, aut Mali Citriæ figura, veluti floſculis cõfertis pendulus,ternis ferè ſimul ad imam foliorum partem emicantibus, odoris iucundiſsimi, mea quidem ſententia ſuauitatem Mali Citriç, quæ ſumma nobis habetur,ſuperantis. Fructum fert, paruam ſcilicet baccã, Oleaſtro ſimilem minorem, breuiſsimo pediculo nexam,viridem,& qua parte ſolem magis excipit, rubeſcentẽ, lanuginoſo quodã puluiſculo tectam, guſtu ſubacido, carne valde ſicca & exucca, qualis eſt Baccarum Oxyacanthæ cùm maturuerunt. Huius arboris taleæ exciſæ,& in terram defixæ facilè comprehendunt, & radicantur, Salicis modo. Amatus Luſitanus hanc arborem Salicem eſſe Amerinã videtur exiſtimare. Bellunenſis Auicennnæ interpres, Chalef arborẽ deſcribit, ſpecie Salicis, *Lib. 1. Dioſcori.ca. de Vitice.* *Chalef arbor.*

OLIVA Boemica, ſiue Elæagnus Matthiol.

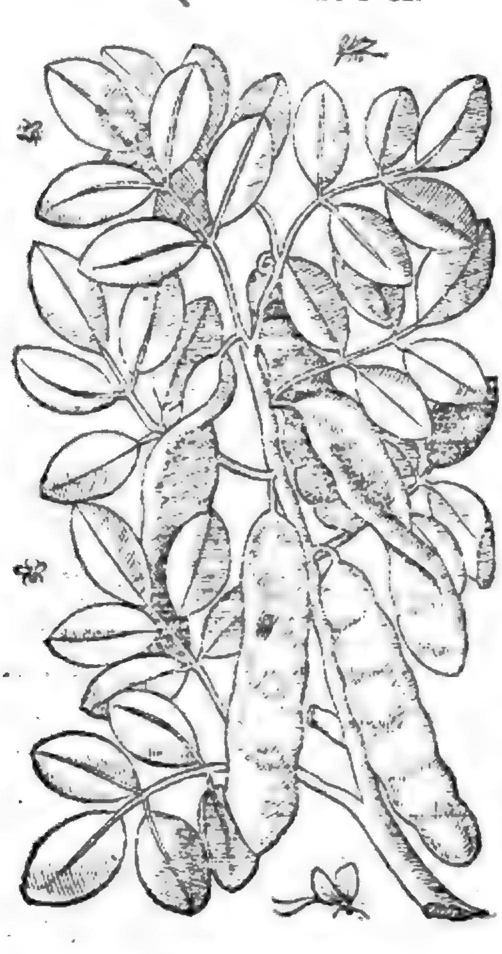
in locis humidis naſcentem, foliis Ceraſi: quæ arbor fructum non fert, ſed flores valde odoratos, veris initio, antequam folia prodeant. Ex quibus floribus in Syria deſtillatur aqua ſuauis odoris, qua frequẽter vtũtur in cordis morbis calidis. Ex iiſdẽ in oleo maceratis fit oleum Chalef, nõ aliter quam violaceum. Ex iis etiam permixtis cum Amygdalis, quoad eorum odore & humore imbuta fuerint, exprimitur oleum, quod etiam oleum Chalef nominatur. Id Arabum Chalef, quidam Ziziphum hîc à nobis deſcriptam eſſe putant, ſola, opinor, in vtriuſque flore odoris gratia & ſuauitate moti. Nam alioqui magnum inter has arbores reperio eſſe diſcrimen. Ziziphus enim hęc noſtra ęditis iam foliis floret, Chalef ante foliorum exortum: hæc baccis grauari ſolet, illud fructum nullũ profert. Verumtamen nõ dubito, quin ex huius Ziziphi floribus in operculata concha preſtantiſsimi odoris aqua ſtillare poſsit, oleumq́; ex iiſdem cum Amygdalis tritis parari, eo modo quo ex Bellunenſi recitauimus, odoris fragrantia *Vires.*

Locus. præcellens, ac pretioſum. In natali humo ſylueſtris hæc arbor, à Lugdunenſibus quibuſdam in hortis colitur, huc olim, vt narrant, Rhodo, à quodam Equitum Rhodiorum procuratore tranſlata, priuſquam ea inſula in Solimani Turcarum Imperatoris ditionem veniſſet. In horto etiam Cœnobij D. Irenæo ſacri id genus arbores aliquot lætiſsimæ viſuntur. Matthiolus nomine Oliuæ Boemicæ, ſiue Elæagni pictam dedit. Naſcitur in Boemia, inquit, fruticoſa, folio Vitici ſimili, molli, ac lanuginoſo: flore albo ex virgis ordine propè foliorũ exortum prodeunte, odore non inſuaui, ex quo nullus prouenit fructus. Huic alia per omnia ſimilis viſitur Viennæ in horto Cæſaris Ferdinandi, quæ baccas proferr Oleæ figura, ſed minores, apice in ſummitate aculeo ſimili. Hanc Elæagnum appellarem, quod folio ac virgis Agnum, fructu Oleam referre videtur.

CERATONIA CAP. XL.

Nomina *Li.7. ſimp.* ΚΕΡΑΤΩΝΙΑ quaſi cornuta ſiliqua arbor hæc à Galeno & Paulo vocatur, fructus κεράτιον, à Latinis Siliqua, & ſiliqua dulcis, ab Arabibus *Charnub*, ab Italis *Carobe*, & *Carobole*, à Gallis *Carouges*, ab Hiſpanis *Alcarobas*, à Germanis *S. Ioans brot*: Boemis *Suuatheo*, & *Ianachleb*. Græci recentiores Xylocerata vocant. *Forma.* *Match lib. 1. Dioſc. ca. 33.* Arbor in magnam ſatis proceritatem attollitur, cortice cinereo in cæruleum inclinãte, vt in Loto arbore, ramis in latitudinem potius quã longitudinẽ expãſis: foliis eo poſitis ordine quo in Fraxino, latioribus tamen quàm in Fraxino, durioribus, rarioribus, magis circinatis, ſupernè ex fuſco viridibus, infernè dilutæ viriditatis. *Tempus.* Floret Ceratonia hyemis fine, aut vere iam appetente. Fructum profert æſtate & Autumno. Fructus Siliquæ ſunt latæ, compreſſæ, aliquando pedem vnum, aut eo plus longæ, quæ ſemen continent amplum, latum, etiam compreſſum, Caſtaneæ colore. Hæ recẽtes ab arbore decerptæ guſtui ſunt ingratæ, ſed diu in cratibus ſiccatę adeo miteſcunt, vt & dulces fiant, & guſtui ſuaues. Præter ſemen, melleum intus ſuccum habent. Eo potiſsimũ refertæ ſunt in Oriente prouenientes, quo Indi & Arabes Zinziber, Myrobolanos, Myriſticas nuces, aliaq́; aromata condiunt, vt teſtatur Strabo de Indicis *Lib. 15. Geog.* arboribus ſcribens. *Locus.* Arbor hæc amat loca maritima, calida, ſicca, campeſtria. Multum hæc cognita Niceæ & maris Liguſtici accolis, vbi eam eſitant pueri, etiamq́; porci. *Ibidem.* Naſcitur & in agro Neapolitano, inquit Matthio. præſertim in Apulia, ac etiam in Campania. In via Appia frequentiſsima conſpicitur. Incolæ Salequa vocant, nomine à Siliqua detorto. De Siliquis hæc pauca *Li. 15. ca. 24.* Plinius. Haud procul abeſſe videantur, & prædulces Siliquæ, niſi quod cortex in iis manditur. Digitorum hominis longitudo illis, interim falcatis, pollicari latitudine. Idem aliquanto poſt. Cùm in pluribus ſemina placeant, in Siliquis damnantur: Idem in Siliquis verò, quod inquit manditur, quid niſi lignum eſt? non omittenda ſeminis earum proprietate. Nam neque caro, nec lignum, nec

CERATONIA.

cartilago

cartilago dici poteſt, neque aliud nomen inueniat. Longe alia eſt Siliqua quam Ceroniam vocat Theophr. Ceronia, inquit, fructum ex ramis producit, non tamen copioſum. [Lib.9. Hiſt. ca.23.] Vocat enim Ceroniam quæ Ficus quas Ægyptias vocant, producit. De illa Plini. [Lib.13.ca.8] Similis his Siliqua quam Iones Ceroniam vocant: trunco & ipſa fertilis, ſed pomo Siliqua. Ob id quidam Ægyptiam Ficum dixere, errore manifeſto. Non enim in Ægypto naſcitur, ſed in Cypro, Ioniaq́;, & circa Gnidum, atque in Rhodo ſemper comantibus foliis, flore candido cum vehementia odoris: plantigera imis partibus, atque ideo ſuperficie flaueſcens, ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedẽtis anni circa Canis ortus detracto, ſtatim alterum parit: poſtea florem, poſt Arcturum hyeme fœtus enutriente. Siliquarum de quibus hic agitur naturam breuiter exponit Dioſcor. [Lib.1.c.130.] Siliquæ recentes ſtomacho aduerſantur, aluum ſoluunt: eædem ſiccatæ ſiſtunt, ſtomachoq́; vtiliores fiunt. [*Vires.*] Vrinam ciunt, ſed præcipuè quæ vinaceis condiuntur, vel, vt vertit Cornarius, maximè quæ vuarum retrimentis compoſitæ aſſeruantur: *μάλιϛα δὲ τὰ ἐκ τῶν ϛεμφύλων συντιθέμενα.* [Embl.127. lib.1.] Sic enim ſeruari ſolent, velut etiam vuæ Ollares dictæ, itémque Oliuæ, ita vt viciſsim & retrimentorum, & ſiliquarum aut vuarum, aut oliuarum compoſitio fiat. Has compoſitiones Dioſcor. *τὰ ἐκ τῶν ϛεμφύλων συντιθέμενα* vocat: *ϛέμφυλα* enim ſolidas vuarum in torculari expreſſarum reliquias, aut retrimenta appellari auctor eſt Galen. qui Siliquas in cibis damnat his verbis. [Li.2. Alim.] Ceratia praui ſucci ſunt edulium, ac lignoſum, quam rem neceſſario ſequitur, vt concoctu ſit difficile. Quinetiam incõmodum id ipſis ineſt, quod non celeriter deiiciantur. Proinde ſatius eſſet à regionibus Orientalibus, in quibus naſcitur, ad nos non importari. Idẽ alibi. [Li.7.ſimpl.] Ceratonia exſiccantis eſt, & adſtringentis facultatis, ſicut & fructus eius quem Ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens. Accidit autem iſtis ſimile quiddam Ceraſiis. Nam ſi humida ſumas, magis ventrem ſubducant, ſicca verò magis ſiſtunt, vt pote cum humiditas abſumatur, & quod eſſentiæ eſt craſsioris tantùm reliquum habeant. Siliquæ ſiccæ, inquit Matthiol. etſi omnium conſenſu manifeſto adſtringant, [Li.1.Dioſc. cap.130.] certum eſt tamen earum decoctum potum mirificè conferre tuſsientibus, ob dulcem melleamq́; ſubſtantiam quæ iis ineſt.

SILIQVA, SIVE CASSIA CATHARTICA.
CAP. XLI.

ΚΑΣΣΙΑ *μέλαινα* Græcè, hæc planta, Latinè Caſsia nigra dicitur. [***Nomina***] Medici, Seplaſiariíque, Arabum, à quibus inuenta eſt, ſectatores, Caſsiam Fiſtulam vocant, alij Caſsiam ſolutiuam, alij Siliquam Ægyptiam, ſiue Catharticam. Italis *Caßia*, & vulgo *Cannela*, Germanis ***Zimmet Roertim***, Hiſpanis ***Canela***, Gallis *Caſſe*. Huius Siliquæ arbor inter proceras numeranda eſt, [***Forma.*** Matth. lib. 1.Dioſc.c.13.] in India & Taprobana excelſiſsima, in Arabia & Ægypto mediocris proceritatis, radicibus magnis Iuglandis modo, cortice cinereo, materia ſolida, compactáque, cortice tenus Buxei coloris, medullitus nigri, Ebeni, aut Gaiaci colore, quæ recens grauiter olet, ſicca minime: folio eſt Siliquæ dulcis, ſed maiore, & in acutum deſinente. Ex ramis fructus fiſtuloſus, ſiue Siliquæ pendent, denſæ, ſæpius pedes duos longæ, teretes, duræ, lignoſæq́, pollicis craſsitudine cum maturæ ſunt, colore ex rubro nigricante. Nigrum dulcémque intus humorem concretum habent, non, vt in animalium oſsibus, continuum, ſed crebris, tenuibus, lignoſiſq́; membranulis diremptum. In ſingulis loculis granum quoddam eſt durum, Siliquarum granis adeo ſimile, vt alterum ab altero internoſci vix poſsit: hac de cauſſa

SILIQVA, ſiue Caßia Cathartica.

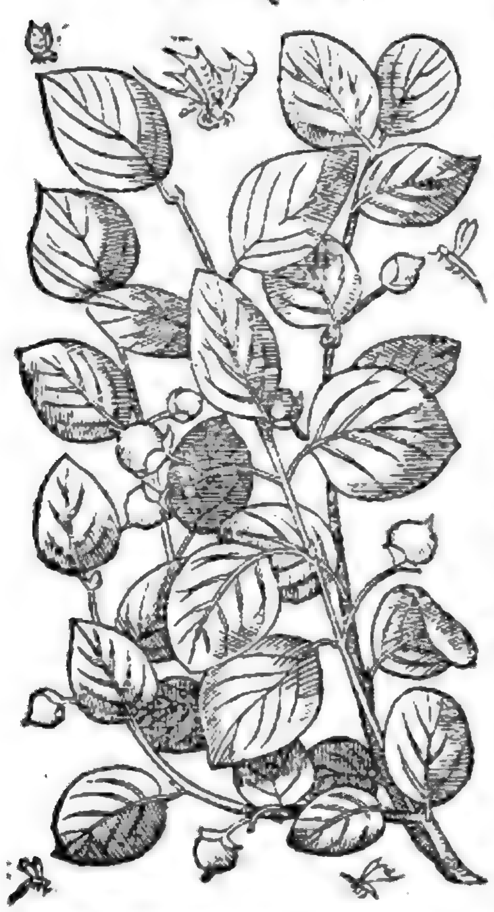

fortaſsis errauêre, qui has arbores congeneres eſſe crediderint. Deligenda quæ ex Memphi, & Alexandria Ægypti aduehitur, Fiſtula inſigni, plena, ob id graui, & recente, & quæ cõcuſſa incluſis ſeminibus minime conſtrepat, ſplendente, foris ac etiam in pulpa pingui. *Vires.* Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo: clementer & innoxiè à ventriculo bilem & pituitam purgat leniendo, febribus inchoantibus confert, ſanguinem hac ratione puriorem reddit, ac eius ſanguinis ac bilis flauæ acrimoniam frangit, aluum commodiſsimè ciet, eiuſq; vis ventriculum non pertranſit. Quare ſecuriſsimè datur à Medicis febribus inchoantibus, aliiſque calidis morbis ante venæ ſectionem. Reſoluit thoracis & pulmonis, & aſperæ arteriæ phlegmonas, eáſque partes lenit ipſa morſus expers. Sitim ſedat, præſertim ſumpta cum ſucco Intybi, vel Cichorij, vel Solani arte defecato. Intemperiem deniq; renum calidam mitigat cum duireticis ſumpta, & Glycyrrhizæ decocto, ob ídque calculum in his gigni prohibet, ſúntque qui affirment eum à renum calculis, à ventriculi doloribus & apoſtematibus prorſus liberum fore, qui quotidie ante prandium tres pulpæ Caſsiæ drachmas deuorauerit. Exterius illita eryſipelata extinguit, cæteráſque inflammationes quæ in cutem emergunt. Si viſcera ſunt ſicciora, Caſsiæ lubricitas augenda eſt oleo Amygdalarum dulcium: ſi debilia & lubrica ſint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbaro, vel aqua cum Maſtiche cocta, vel Spica addita. Si ad vias vrinarias ferri eam volumus, vrinæ enim difficultati mirificè auxiliatur, vretica miſceantur. Sine tardius, aut imbecillius purget, veremur, acre aliquod, quale thymum, Hyſſopum, actionem eius intendens miſceatur, aut potius aliquot medicamentorum valenter purgantium. Efficacius autem purgat, ſi ex ſero lactis propinetur. Tam eſt benignum & innoxium hoc medicamentum, vt omni ætati, ipſis etiam pueris, & prægnantibus tutò ſumatur. Salubre eſt ſanis & ægris ad aluum clementer leniendam. Quouis tempore tutò ſumitur, etiam initio epularum, aut paulo ante cœnam. Datur hodie pulpa Caſsiæ cortice, membranis, & ſeminibus per cribrum purgata (recens enim ſumenda potius, quam vaſis aſſeruata) ab vncia dimidia ad ſeſcunciam, vel drachmas decem, mane, vel ante cœnam. Sed paulo ante cibum duabus tribúsue horis, etiam drach. duabus, tribus, quatuor datur his quibus eſt aluus natura pigrior. In quem vſum quibuſdam iucundius eſt pulpam lata cultelli cuſpide exceptam deuorare. Saccharo conditur recens ab indigenis ad eoſdem vſus, quam primum oſtenderunt Veneti, & Luſitani, nunc etiam in Galliam ſic condita aduehitur. Quam autem vim purgatoriam tribuit Manardus ſemini ipſius, maiorem ſcilicet, quàm pulpæ ipſi, non recipiendum confirmat Muſa, ſuo multiplici experimento. Quod præterea nonnulli Medici exiſtimant huius Caſsiæ corticem ad menſes mouendos, ad partum iuuandum, ad remorantes ſecundas aliquid valere, abſurdiſsimum eſt, cùm de Caſsiæ aromaticæ ſiue odoratæ corticibus id ſit accipiendum.

STYRAX. CAP. XLII.

VT Græcè ςύραξ, ita etiam Latinè Styrax dicitur, Arabicè *Miha,* *Nomina*
Mehaha, ſeu *Aſtarach*, Italicè *Stirace*, Hiſpanicè *Eſtoraque* Officinis
Storax calamita. Styrax arbor eſt proceritate ac forma Malo Coto- *Forma.*
neæ ſimilis, folia tamen longe minora profert, auerſa parte albicā-
tia, ſolida, oblonga, ſed paulo latiore ambitu. Flos illi eſt albus Aureæ Mali ſi-
milis. Baccas edit longo pediculo appenſas, tenui quadam lanugine obductas,

STYRAX.

rotundas, in acutum deſinētes, Nucis fere Pō-
ticæ magnitudine, in quibus aliquot conclu-
duntur oſsicula ſemen continentia. Ab hac
manat liquor ſeu lacryma eiuſdem nominis.
Arbor eſt eodem nomine Cotoneæ Malo ſi- Li.12.c.25.
milis inquit Plinius, ſucco prægnans lacrymæ
exauſtero, vel vt quidam legunt, dulcioris iu-
cundioris: intus ſimilitudo harūdinis: In hanc
circa carnis ortum aduolāt pennati vermicu-
li, erodentes: ob id ſcobe ſordeſcit. Reperiun-
tur arbores huiuſmodi in Italia, non ſolùm in *Locus.*
hortis, ac viridariis, ſed etiam ſponte proue-
nientes in Romano & Tiburtino agro. Viret
& ſylua iis arboribus, nō procul ab eo religio-
ſo templo quod incolæ vocant *les Maries*, in
Prouincia Romana Galliæ, verùm gummi
non emittunt. Proxima Iudeæ Syria, inquit Lib.12.c.25.
Plinius, Styracem gignit, circa Gabala & Ma-
rathunta, & Caſium Seleuciæ mōtem: Et mox:
Styrax laudatur poſt ſupradicta ex Piſidia, Si-
done, Cypro, Cilicia, Creta, minimè ex Ama-
no Syriæ medicis, ſed vnguentariis magis.
Exit & in Pamphylia, ſed aridior vel, vt quidam legunt, acrior, minúſque ſuc- Lib.1.c.68.
coſus. Styrax auctore Dioſcor. præfertur pinguis, flauus, reſinoſus, albicantibus
grumis, quamplurimum in ſua odoris gratia permanens, qui dum mollitur,
melleum liquorem reddit, qualis è Catabalis, Piſidia, & Cilicia deuehitur. Sed
non omittendum pleraque exemplaria habere pro λιπαρὸς, ideſt pinguis ῥυπαρὸς,
ideſt ſordidus, quam lectionem ſecutus eſt Ruellius. Verùm noſtræ ſcripturæ
ſuffragatur Plinius, qui pinguiter lentum probat. Colos, ait, in quacunque na- Ibidem.
tione præfertur ruffus, & pinguiter lentus. Et Idem alibi: Placet maximè pinguis
purus, albicantibus fragmētis. Apud Aetium ſæpe ξανθὸς καὶ λιπαρὸς probatur. Hęc Li.24.ca.6.
etiam verba, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ καταβαλίτης, ideſt, talis autem eſt Catabalites, Oriba-
ſius legit, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ γαβαλίτης, talis autem eſt Gabalites, quam lectionem
Marcel. approbat, ſubſcribente Plinio, qui Styracem circa Gabala & Marathun-
ta gigni tradidit. Sed multum non refert, an Catabalites, an Gabalites rectiùs
appelletur: natales enim Styracis loci multi ſunt. Deterior Styrax niger, furfu-
roſus, friabilis, canóque ſitu obductus, quæ verba canóque ſitu obductus, quo- Li.12.ca.25.
niam in Græcis exemplaribus non leguntur, eà Cornarius in ſua tranſlatione
omiſit, ſed à Ruellio adiecta ſunt ex Plinio, qui ſic ſcripſit. Deterior furfuroſus,
& cano ſitu obductus. Cæterum lacryma, inquit Dioſcor. inuenitur gummi ſi-
militudine, perlucida, & Myrrhæ æmula (ſiue id colore, ſiue odore ſit intelligē-
dum:) verùm perpauca manat. Græci probati que auctores vnū tantum Styra-
cem agnoſcunt. Seplaſiæ hunc in ſiccum & liquidum diſtinguunt, cùm Styrax,

Matt. ibid. officinarum liquidus Myrrha Stacte ſit multorum iudicio, nec Styrax appellari debeat. Siccus iiſdem Seplaſiis Storax Calamita dicitur, quæ appellatio ex Galeno ſumpta videtur, quo loco paucisſimum & optimum Styracem Calamiten
Libr. 1. de ant.d. eſſe indicauit, & tanto præſtantiorem multo alio Styrace, quanto pręſtantius eſt vinum falernum, eo quod in cauponis venditur, eúmque in calamis ex Pamphylia adferri, vnde Calamitæ nomen. Addit ex hoc ſumendum eſſe pallidisſimum, vt qui & odore, & ſapore validisſimus ſit. Porro videtur is eſſe
Ibidem. Styrax, quem Dioſcorid. Gummi ſimilem, & paucum naſci ſcripſit. Itaque cum nullus ſit Styrax hoc præſtantior, conſueuerunt medici medicaměta præſcribentes, quæ Styracem recipiunt, Calamitæ cognomen adiungere, vt intelligant pharmacopœi optimum atquæ præſtantisſimum Styracem requiri. Manardus etiam eadem appellationis ratione ductus, hæc Dioſcorid. quæ in
Lib. 1. cōp. med. vulgatis exemplaribus leguntur, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ καλαβαλίτης, legenda eſſe cenſet, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ καλαμίτης, ideſt, talis eſt Calamites: ſed Gabalites legi oportere iam docuimus. Præterea Fuchſ. Styracem Calamiten liquidum fuiſſe exiſtimat, non alia ratione fortaſſe fretus, quàm quod in Calamis afferretur. At Styrax Dioſcorid. lacryma eſt arboris, præſtátque ille cæteris qui flauus eſt, reſinoſus, grumóſque habet albicantes, & dum mollitur, melleam humiditatem reddit. Ex quibus conſtat Styracem hunc liquidum non fuiſſe, ſed in grumos concretum: quin ſi Galeni tempore in calamis adferretur: id eſt, harundinum foliis obuolutus, non hinc effici neceſſe eſt liquidum fuiſſe. Neque enim aliam ob cauſam, opinor, Styracem calamis obtegebant, ſiue pro emporeticis inuolucris eſſent, ac Stegeſtribus harundinis ſola folia complicata, & aduoluta, ſiue ex iis foliis textæ ſportæ, quàm vt eius odor conſeruaretur, id quod in Creta factum fuiſſe ab iis qui Pictamnum legebant, teſtis eſt
Lib. 9. Hiſt. cap. 16. Theophraſt. ne vis eius expiraret. Adhæc veteres Græcos nullam liquidi Styracis mentionem feciſſe paulo ante diximus. Verùm Calamitæ Styracis appellatio Plinium mouit imprudentem, vt harundinis ſimilitudinem intus quā-
Ibidem. Emble. 65. dam eſſe traderet, quæ nulla prorſus intelligi poteſt. Idem Scolecitis nomine
Lib. 1. Dio. deceptus, vermiculis ſimilis, fabulam finxit de pennatis vermiculis circa Canis
Lib. 12. ortum aduolantibus, & erodentibus. Strabo in Selga Piſidiæ vrbe, plurimum Styracem naſci tradit, arborem non magnam, rectam, ex qua haſtæ Styracinæ Corneis ſimiles fiunt. Idem etiam liquoris meminit, qui ex ea deſtillat, ac faci-
Ibidem. lè coagulatur, Succino ſimilis. Styrax adulteratur, Plinio Cedri Reſina, vel Gummi: aliâs melle, & Amygdalis amaris, quæ omnia deprehenduntur guſtu: Dio-
Li. 1. ca. 68. ſcoridi verò ligni ſcobe, quam vermiculi erodentes excuſſerunt, melle Irini ſedimento, & quibuſdam aliis. Ceram aut adipem odoribus imbutum alij flagrantisſimis ſoliis cùm Styrace ſubigunt, & per laxa cribri foramina in frigidam aquam tranſmittentes, veluti vermiculos exprimunt, venundántque. Styracem hunc, quoniam in vermiculorum ſpeciem contrahitur, Scolecitem etiam cognominant, quem tanquam ſincerum imperiti approbant, non animaduętentes ad præcipuam odoris fragrantiam. Siquidem acer admodum
Ibidem. eſt odore, qui adulterationis vitio caret. Styracis vires Dioſcorides fuſius ex-
Vires. ponit his verbis. Styrax calfacit, emollit, concoquit: medetur tuſsi, deſtillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ voci: vuluæ præcluſæ, duritiáue laboranti conuenit: Ciet menſes potu, appoſitúque: aluum leuiter mollit, ſi exiguum cum Reſina Terebinthina catapotij modo deuoretur. Miſcetur vtiliter diſcutientibus Malagmatis Acopiſque. Vritur autem, & igni torretur, vt fiat ex eo, veluti ex Thure fuligo, ad eadem conueniens ad quæ Thuris fuligo. Græcè ſic ea leguntur, καίεται δὲ καὶ ὀπτᾶται, καὶ φώγνυται, καὶ αἰθαλοῦται, non, θαλοῦται.

θαλοῦται: Ideſt, vritur, aſſatur, torretur, ac fuligo ex ipſo fit, &c. Ex eo etiam in Syria Styracinum oleum componitur, quod calefacit vehementer, & emollit: verùm caput dolore afficit, grauátque, & ſoporem affert. Eadem de Styrace Plinius prodidit. Sed præter iſta, Inuenio, inquit, potu modico triſtitiam animi reſolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infuſum: ſtrumas illitum, neruorúmque nodos. Aduerſatur venenis quæ frigore nocent ideo & Cicutæ. Styrax Galeno excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tuſſibus, catharris, pituitæ deſtillationibus, raucedinibuſque prodeſt. Tum menſes potus, ſeu admotus, deiicit. Combuſti eius fuligo, Thuris fuligini quodammodo ſimilis eſt. Oleum ex Styrace ſic parandum eſſe docet Matthio. Styrax biduo aqua Roſarũ maceratus, in vitreum vas luto oblitum, vna cum aqua immittitur, quod altero vaſe ſuperimpoſito in furno collocatur, igne accẽſo moderatiore, donec aqua tota, in vas aliud excipiens deſtillauerit. Cũ verò oleum fluere cœperit, validiore igne opus eſt, donec totum efluxerit. Valet hoc oleum, non ſolùm ad odoramenta, ſed etiam ad ea omnia: ad quæ Styrax: eſt tamen illo valentius.

Lib. 24. c. 6.

Libr. 8. ſim.

Lib. 1. Dioſ. cap. 68.

⁂

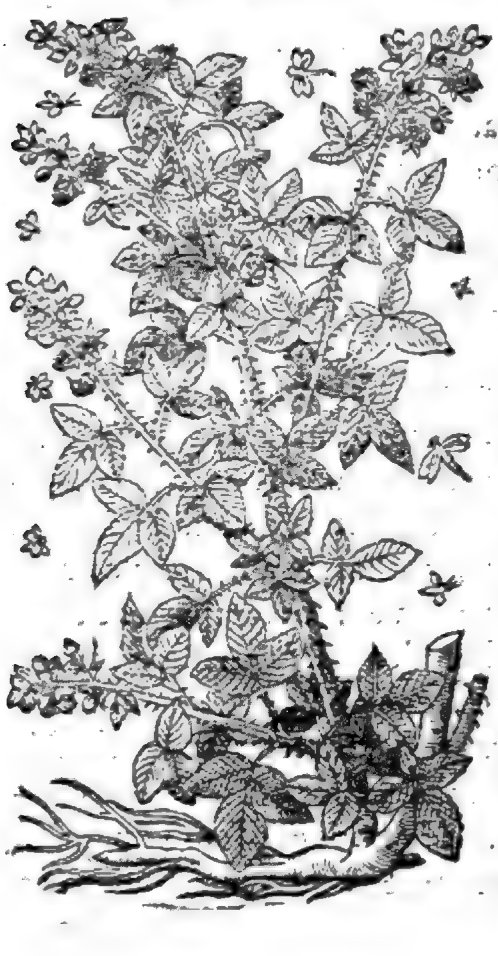
HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SECVNDVS,

Quo deſcribuntur, atque pictæ oſtenduntur frutices in Dumetis & Frutetis ſponte naſcentes.

RVBVS CAP. I.

QVONIAM poſt nemora & maiores ſiluas, præſertim circa montes, dumi fruticéſque ſæpius occurrũt plerumque ſabuloſo & arido ſolo, nonnunquã vdo vliginoſóque, idcirco ſiluæ noſtræ dumetum frutetúmque ſubnectimus. Vt Dumetum (ſiue, quemadmodum antiqui dicebãt auctore Feſto, Dumectum, quaſi Dumicetum) locus eſt dumis, ideſt ſpinis cuiuſuis generis, quæ etiam penè omnes fruticãt, obſitus, ſiue agros pratáue ſepibus muniant, ſiue non ſic frutetũ ſoli tractus eſt in quo frutices, aut Plantæ fruticantes ſua ſponte proueniũt, nihilque aliud preter dumos ferè ac frutices naſcitur. A Rubo, quod vulgaris ſit notitię, faciam exordiũ. Huius genera tria ſunt Theophr. βάτος, χαμαίβατος κυνόσβατος: Plinio totidẽ, ſed nõ eadẽ omnia. Rubi mora ferunt, inquit & alio genere ſimilitudinẽ Roſę, qui vocatur Cynosbatos. Tertiũ genus Ideũ vocant Græci à loco. Nobis quinque: Batos, Chamæbatos, Rubus, Ideus ſpinoſus, Rubus Idæus non ſpinoſus, Cynosbatos: Βάτος, Rubus magnus, & Sentis Latinis dicitur, Arabibus *Buleich*, ſiue *Haleicho*, Gallis *Ronce*, à runcatione, quæ dumorum tantùm eſt, Italis *Rouo*, Germanis *Bromber Bremen*, & *Bramen*, Anglis *Bramble bulhe*: Hiſpanis *Carca*. In dumetis, ſiluis, ſepibus & agrorũ limitibus cum aliis ſpinoſis proſilit, radice nodoſa, virgis multis, ſubrectis quidem ſed quæ tandem gracilitate proceritatéque nimia, niſi à vicinis fulciantur, curuatæ defixis in terram capitibus radicãtur. Id enim de Rubis omnibus verè dixit Plinius, Theophraſtus de humili Rubo duntaxat. Rubi, inquit, curuati gracilitate, & ſimul proceritate nimia defigunt rurſus in terrã capita, iterúmque naſcuntur

RVBVS.

Genera Rubi.
Lib. 3. Hiſt. cap. 18.
Li. 16. ca. 37.
Nomina
Sca. libr. 3. cauſ. ca. 28.
Locus.
Forma.
Li. 17. ca. 12.
Lib. 3. Hiſt. cap. 18.

tur ex ſeſe, repleturi omnia, ni reſiſtat cultura, prorſus vt videri poſsint homines terræ cauſa geniti. Ita peſsima atque execranda res propaginem tamen docuit, ac viuiradicem. Theophraſtus verò, ὅταν συνάπτῃ τῇ γῇ ῥιζούμενος πάλιν, ὃν καλοῦσι χαμαίβατον. Cum ſe terræ coniunxerit, rurſus radicatur, quam Chamæbaton vocant. Virgæ ſpinis aduncis & pungentibus aculeis veſtiuntur, quibus prætereuntium veſtibus ſeſe affigunt, eoſque remorantur: folium inciſuris diuiſum eſt, aſperum, dorſo aculeato, inferiore parte candicans, ſuperiore nigricans, hyeme vix decidens, niſi alterum ſuccreſcat: flos ſtellatus, ex candido Roſeus: fructus cum maturuit, niger, guſtu dulcis, pauxillulum amarus, Moro perſimilis, multò minor, cui ſuccus ſanguineus ineſt, veluti cruore atro manus inficiens.

Li. 6. med. parc. c. 1. & Li. 2. alim. Hæc Rubi mora βάτινα appellari ſcripſit Gale. quæ quidam Latini in Vaticana corruperunt, ſicut μόρα, & συκάμινα vera Mora, appellationibus à plantis deductis quæ ſunt βάτος, μορέα arbor, & συκαμινέα. Sed quum locus vnus Gale. de hac re ſit corruptus, eum ſic reſtituit Cornarius. τὸν τῶν βάτων καρπὸν ὀνομάζουσιν οἱ παρ' ἡμῖν

In com. li. 6. m. p. ca. 1. ἄνθρωποι βάτινα, καθάπερ μόρα τε καὶ συκάμινα τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας. Quæ verba τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας in vulgatis exemplaribus Græcis deſunt, vt ex præcedentibus nullus ſenſus erui poſsit. Vult enim, vt diximus, Batina à Bato dici, ſicut Mora à Morea, & Sycamina à Sycaminea, Latinè Mora Rubi nominantur.

Lib. 15. c. 24. Plinius, Mora naſcuntur & in Rubis, multùm differente callo. Quanquam in publicis exemplaribus, Romæ naſcũtur & in Rubis, &c. leui, tamen à nemine ani-

In com. lib. 6. m. pa. c. 1. maduerſo errore legitur, inquit Cornarius. Non enim Romæ, ſed vbique Mora in Rubis naſcũtur. Id quod repetit idẽ Plin. alibi, Rubi mora ferũt &c. Ouidius.

Li. 16. c. 37. Li. 1. Metã.

Cornáque & in duris hærentia Mora rubetis.

Tempus. Folia Rubi vere, flores æſtatis initio colliguntur: fructus cum maturuit, per

Lib. 4. c. 33. meſſes, & extrema æſtate decerpitur. Rubus auctore Dioſcoride vim habet ſic-

Vires. candi & adſtringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum potu aluum ſiſtit, & fœminarum profluuia, preſteris morſui accommodatiſsimum. Gingiuas firmant, & oris vitiis medentur folia commanducata: cohibent vlcera quæ ſerpũt vlceribus in capite manantibus, oculíſque procidentibus remedio ſunt: condylomatis & hæmorrhoidibus folia illinuntur: cardiacis & ſtomachi doloribus trita conuenientiſsimè imponuntur. Caules cum foliis tunduntur, exprimitúrque ſuccus, mox ſole cogitur, ſingulari remedio contra omnia quæ modò dicta ſunt. Mori in Rubo naſcentis quàm optimè maturi ſuccus ad oris medicamenta conuenit. Siſtitur aluus præmaturi cibo, nec non flore in vino poto. Sed quod Ruellius interpres habet, ſingulari remedio contra omnia quæ modò dicta

Lacuna in Dioſcor. ſunt, Græcè legitur, βέλτιον ποιεῖ εἰς πάντα τὰ εἰρημένα, eſt remedium ad omnia dicta preſtantius: itẽ ſiſtitur aluus præmaturi cibo, Græcè eſt, ἵστησι δὲ κοιλίαν ἐσθιόμενος ὁ μέσως πέπειρος: quod eſt, Rubi fructus in medio conſiſtens maturitatis aluum ſupprimit: vel, vt vertit Cornarius, fructus is, ſi in media edatur maturitate, aluum

Lib. 6. ſim. ſiſtit. Galeno Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adſtringente pollent, eáque non obſcura. Sed hoc inter ſe differũt, quòd folia mollia & recens nata plurimum in ſe habent ſubſtantiæ aqueæ, parum verò adſtrictionis: eadem ratione & germina. Itaque ſi mandantur, aphthas, & alia oris vlcera ſanant. Quin & alia vulnera glutinare poſſunt. Eſt enim eorum temperies ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. At fructus, ſi quidem maturus fuerit, nõ parum habet ſucci calidi temperati, qui dulcis eſt. Itaque ob hoc, & ob modicam adſtrictionem eſui non inſuauis eſt. At immaturus frigidam terreámque ſubſtãtiam vincẽtem habet, & proinde acerbus eſt, ac valde exſiccatorius. Sane vterque reconditus, validiùs quàm recens deſiccat. Sed & flos eandem vim quàm fructus immaturus poſſidet. Vtraque ad dyſenterias, & ventris profluuium, ro

burque

burque exolutum, & ſanguinis ſputum idonea remedia. Porro radix præter adſtrictionem non paucam habet ſubſtantiam in ſeſe tenuem, per quam & lapides renum comminuit. Idem alibi ſcribit Batina magis quàm mora adſtringere, & ſi quis largius iis veſcatur, capitis dolorem ſentire. Proinde fructum hũc abluamus oportet, priuſquam ipſum comedamus, qui tamen ventrem nõ ſubducunt, ſed potius cohibet. At ſi quis immatura ipſa priùs ſiccata repoſuerit, multo etiam magis cohibebunt. Omnia certe medicamenta quæ ex Mororum ſucco parantur, ſi facta ex his quoque fuerint, facultatem habebũt efficaciorem, Quare ex ſucco Mororum Rubi, itidem vt ex ſucco Mororum arboris ſtomaticum medicamentum fit. Nec Rubos, inquit Plinius, ad maleficia tantùm genuit natura, ideóque ex eis Mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, adſtringendíque, gingiuis, tonſillis, genitalibus accommodatiſsimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſsimis Hæmorrhoidi, & Preſteri flos, aut Mora. Reliqua idem fuſius perſecutus quæ Dioſcorides tradit, ad Stomaticem deinceps compoſitionem progrediens, ait. Mora quæ in his naſcuntur, vel efficaciorem Stomaticen præbuerint, quam ſatiua Morus. Cum eadem compoſitione, vel cum Hypociſtide tantùm, & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ Styptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice, decocta cum vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & ſedis foueantur: tanta quidem eius vis eſt, vt ſpongiæ ipſæ lapideſcant. Alterum Rubi genus Chamæbatos dicitur, ideſt humilis Rubus, humirubum interpretatur Gaza. Ripis fluuiorum humectis, macriis, incultiſque agris gaudet. Eum intellexiſſe mihi videtur ideo Theophraſtus, cum ſcripſit βάτον ἔνυδρον, aut πάρυδρον, vt & Paliurum, eſſe. Is longe latéque diffunditur, humi ſerpentibus tenuiſsimis & aculeatis flagellis, nunquam ſeſe attollens, ſed protinus deorſum vergens, minor reptánſque: radice, flore, folio priori ſimilibus, fructu diſsimili: quoniam cùm maturus fuerit, cæſius eſt, non vt ſuperioris niger, minor, minúſque ſucculentus, guſtus dulcedine fere eadem qua Mori arboris fructus. Aliud genus eſt Rubi in quo Roſa naſcitur, inquit Plinius, Dioſcoridis κυνὸς βάτος, qui in ſepibus cum Rubis aliis gignitur. Latinè Rubus caninus is appellatur, aut Canirubus, Arabicè *Sent*, Italicè *Rouo canino*. Fruticem eum eſſe putant nonnulli quem Galli *Englantier*, & *Eglantier* vocant, id quod notæ à Dioſcoride poſitæ teſtantur. Nam frutex eſt Rubo grandi maior, & firmior, vt qui arboris inſtar aſſurgens rectus ſtet, nec ob imbecilitatem Rubi modo in terram flectatur. Folia fert Myrti, ſed latiora, robuſtas circa ramos ſpinas, qua de cauſa Ruborum potius, quàm Roſarum generibus comprehendimus. Florem ædit ſæpius candidum, interdum ex candido ſubrubentem, odoris iucundiſsimi: fructum oblongum, nucleo oliuæ ſimilem, qui per maturitatem fuleſcit, & floccos intus continet. Fructus is exemptis interioribus floccis (nam hi arteriam lædunt) ſiccatus, & in vino ferueſactus, ac potus, aluum ſiſtit: quæ poſtrema Ruellius mendoſos codices ſecutus ſic vertit, fructus exemptis interioribus floccis areſactus, aluum ſiſtit: ferueſacti enim ij in vino mox poti arteriam infeſtant. Integer autẽ codex habet ἵστησι δὲ κοιλίαν ὁ καρπὸς, ξηρὸς δίχα τοῦ ἐν αὐτῷ (ἐριώδους κακωτικὸν γὰρ τῆς ἀρτηρίας τοῦτο) ἀποζεννύμενος ἐν οἴνῳ, καὶ πινόμενος. Recte ſic Corn. hęc expreſsit. Fructus ſiccatus, inquit, ſiſtit aluũ abſque interno illo lanuginoſo, hoc enim arteriam lædit, ſi in vino, ferueſactus bibatur. Addo Dioſcor. hiſtoriæ, non Cynosbati florem ſolùm, ſed etiam folia, ſi digitis terantur, ſuauiter olere. Serapio hiſtoriæ Dioſcorid. quam tranſſcripſit, adiicit radicem fructu calidiorem eſſe: tuſam & in emplaſtro admotam, ſpinas & infixa corpori extrahere: folia quoque trita & impoſita phlegmonas impedire, ac prohibere:

Li. 2. Alim.

Lib. 6. m. p. cap. 1.

Li. 24. c. 13.

2. Genus.

Nomina

Locus.

Lib. 4. Hiſt. ca. 15.

Forma

3. Genus.

Locus.

Li. 24. c. 11.

Nomina

Li. 1. c. 106.

Forma.

Laru. in Dioſcori.

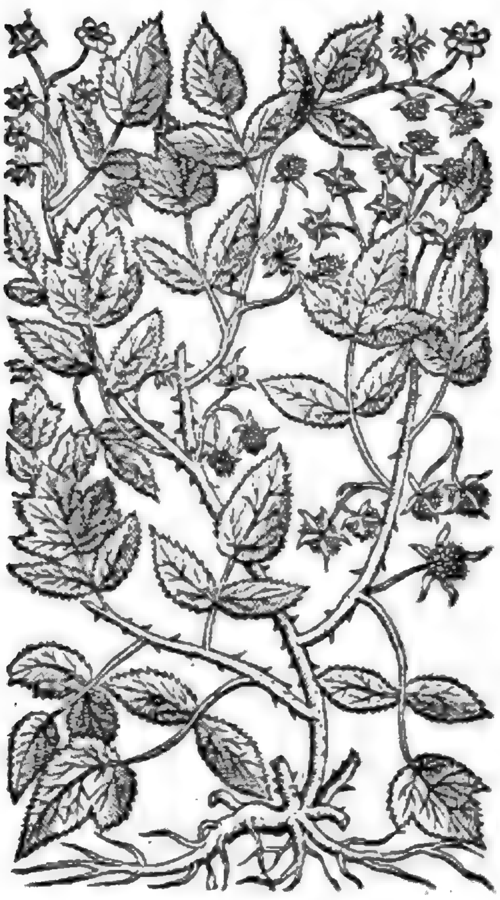
Embl. 102.

li. 1. Dioſc.

quæ cum in noſtris Dioſcoridis exemplaribus deſiderentur, non ſine ratione
ea manca hîc eſſe ſuſpicari licet. In hac Dioſcoridis hiſtoria cum nihil ſit quod
Li.6. ca.31. non ſententiæ herbariorum de hac planta adſtipuletur, dubitant tamen adhuc
Lib.3. Hiſt. cap.8. de ea re quidam. Dodonæus ſcribit Album ſpinam videri Cynosbaton Theo-
phraſti. Tragus eam pro Cynosbato depinxit, ac deſcripſit. Alij apertè refra-
Lib.3. ca.18. gantur, imprimis doctiſsimus Matthiolus. Nam ſi Cynosbatos eſſet aliquod
In comm. li.1. Dioſc. cap.106. ſylueſtrium Roſarum genus, inquit, ſat erat Dioſcoridem dixiſſe Canis rubum
1. Ratio. Roſæ ſimilem eſſe, non autem arboris inſtar aſſurgere, Rubo longe maiorem.
Matthiol. Præterea Roſæ ſylueſtris folia à Myrto plurimùm diſsident. Eius etiam fructus
2. Ratio. nõ modo Oliuarũ nucleis, ſed oliuis ipſis craſsior eſt. Adhæc Plinius Roſam ſyl-
3a. ueſtrem peculiari nomine Cynorrhodon appellat, non Cynosbaton. Præterea
4a. Cynorrhodon veteribus nihil aliud fuiſſe quàm ſpongiolam illam quæ mediis
Lib.8. c.41. Roſarum ſylueſtrium ramis oboritur: idem ſcribit. Cùm verò de Cynosbato
Li.25. ca.2. tractat, à Roſa ſylueſtri longè diuerſum facit, nempe folium habere veſtigio ho-
5a. minis ſimile, &c, quod omiſit Matthiolus, ferre vuam nigram, in cuius acino ner
6a. uum habet, vnde Neuroſpaſtos dicitur. Iam verò Theophraſtus Cynosbaton
Lib.3. Hiſt. cap.18. tradit Malo Punicæ ſimilem eſſe, & ei fructum ſimilem edere, folium verò Viti-
ci: quibus omnibus reſpondent alterius ſententiæ autores, hoc primum quod
Refutatio rationum Matthioli. Matthiolus vehementer probat, & aduerſus Marcellum contendit, Cynosba-
ton à Cynorrhodo ſiue Roſa ſylueſtri differre cauliũ robore, proceritate, craſ-
ſitudine, aculeorum multitudine, & rigiditate, folio iucundi odoris, inquit Pli-
Lib.21. c.4. nius, ſed anguſti, nec latè ſeſe diffundentis, quod in Roſa ſylueſtri prorſus odo-
1a. & 4a. ris eſt expers, in acutum deſinente, cum Roſæ ſylueſtris folium ſumma parte la-
tiuſculum ſit, & maioribus inciſuris diuiſum, quæ cum tantopere interſe diſ-
ſideant, Cynosbaton neque cum Roſa ſylueſtri, neque cum ſatiua à Dioſcori-
de conferri oportuit. Nullo verò pacto aduerſatur Plinij auctoritas Roſam ſil-
ueſtrem Cynorrhodon, non Cynosbaton appellantis, qui etiam non ſcribit
veteribus Cynorrhodon nihil aliud fuiſſe, quàm ſpongiolam illam quæ mediis
Ibidem. ſylueſtrium Roſarum ramis oboritur, vt ait Matthiolus, ſed Cynorrhodi medi-
cinam vnam fuiſſe, ſpongiolæ quæ in mediis ſpinis eius naſcitur, cinere, cum
2a. melle, alopecias capitis expleri. Perſpicere verò ex hac hiſtoria licet Cynosbati
folium Myrto, præſertim ſylueſtri, ſimillimum eſſe, verùm latius, in ambitu
3a. ſerratum, paulo minùs acuminatum. Eiuſdem fructum nucleo oliuæ ἐοικότα, vt
Ibidem. ſcribit Dioſcor. ideſt ſimilem, non ἴσον, ideſt magnitudine parem: quanquam
nec eius magnitudo ea ſit, vt oliuas ſuperet Hiſpanicas, aut Narbonẽſes. Quod
6a. autem in Theophraſt. legitur de Cynosbato, δένδρου εἶναι καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρό-
Lib.3. Hiſt. cap.18. μοιον ταῖς ῥόαις mendoſum eſt, ſcribendum enim παρόμοιον τῇ ῥόδῳ. Sic enim Plinius
Li.16. c.37. hæc reddidit: Rubi Mora ferunt, & alio genere ſimilitudinem Roſæ, qui voca-
Ibidem. tur Cynosbatos. Ex quibus reliqua in eodem Theophr. perfacile eſt emendare,
κυνόσβατον τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχειν, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόδου. Ideſt Cynosbaton
fructum habere ſubrubrum, ſimilem Roſæ, non τῆς ῥόας, vt in exemplaribus no-
5a. ſtris habetur: Et, τὸ δὲ φύλλον, non ἀγνῶδες, ſed ἰχνῶδες, vt legit Plinius, folium ho-
Li.24. c.14. minis veſtigio ſimile interpretatus. Hominis enim veſtigium ſi cõſideres, prin-
cipio nonnihil latum, medio latius, in anguſtum & acutum ſummo cacumine
deſinit, quale à calceatis arenæ lutóve imprimitur, tali præſertim calceo, qua-
lem veteribus in vſu fuiſſe ex antiquis ſtatuis apparet. Ea figura imaginem fo-
Ibidem. liorum Cynosbati repreſentat. At quod ſcribit Plinius Cynosbaton vuam ni-
gram ferre, Cynosbaton ſane, id quod in pleriſque facit, cum Chamæbato cõ-
fundit, impropriéque eius fructum vuam, non Morum appellat, quanquã inter
vuæ & Mori figuram parũ interſit. Hoc inde cognoſci poteſt, quòd ex Theoph.

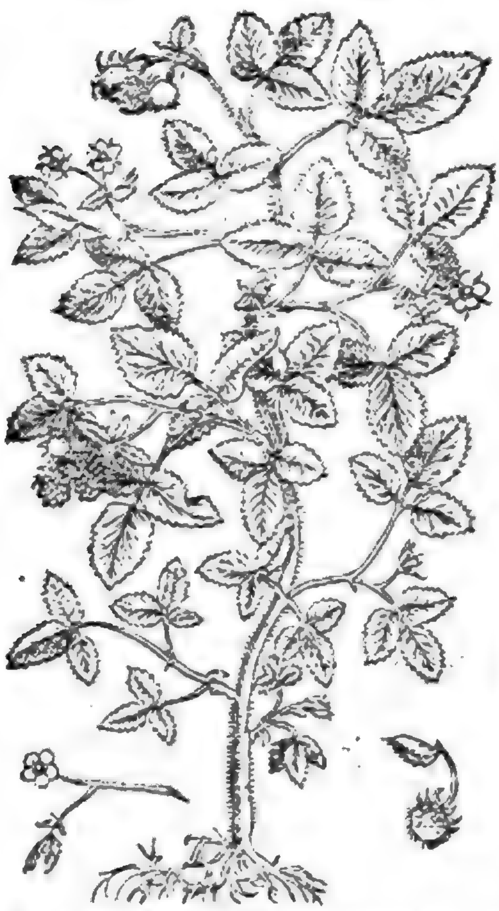
triaRubi genera eo loco enumerare velle videatur. Cùm enim de Rubo grādiore dixiſſet, ſubdit, Alterum Rubi genus eſt in quo Roſa naſcitur: Chamæbati vero tertij ſcilicet generis nulla mentio, niſi ea quæ modo dixi ad eum referātur, cui ſententiæ ſubſcribit vetuſti exemplaris auctoritas, in quo legitur, fert & vuam nigram Chamæbatos, in cuius Acino, &c. Tam in Cynosbato quam in Cynorrhodo excrementum quoddam gignitur globoſum, hirſutum, tactu aſperum, quod in Cynosbato pilulam Caſtaneæ ſimilem Plinius appellat, præcipuo remedio calculoſis, in Cynorrhodo Spongiolam. Cynosbati meminit Galen. his verbis. Huius fructus haud ſegniter adſtringit, folia verò mediocriter. Itaque particularis eius vſus haud ignotus eſt. Cauendum ab eius fructu qui veluti lanam incluſam habet, arteriæ infeſtam. ac rurſum: fructus Canirubi multo magis quàm Ruborum adſtringit, ob eámque cauſam ventrem magis cohibet. Veſcuntur autem ipſo frequenter ruſtici, exiguum alimentum corpori ſuppeditante. De Cynosbato quidem ſatis diximus: iam de Rubo Idæo ſpinoſo, & non ſpinoſo diſſeramus. Rubus Idæus appellatus eſt, non, vt Plinius exiſtimauit, quod in Ida non aliàs naſcatur, ſed quod copioſius in Ida proueniat Dioſcoride auctore. Et certe Theophraſtus Idæ peculiares arbores recenſens, inter eas Rubum Idæum non numerat. Eum fruticem herbariorum maior pars eſſe cenſet, quem Galli *Framboiſier*, vocant, quaſi fragariam ligneam aut ſiluoſam. Germani *Hymbeerem*, vt propemodum id ſit extra controuerſiam. Eſt enim, vt ſcribit Dioſcor. longe tenerior priore, ac minoribus ſpinis horrens: quanquam & ſine ſpinis inueniatur, præſertim in nouellis ſurculis, quique annum nondum exceſſerūt. Inſuper eadē præſtat quæ ſupradictus. Eadem Plinius habet. Tertium genus Idæum vocant à loco: tenerius eſt quàm cætera (ſic enim Hermolaus ex Dioſcoride repoſuit, pro tenuius eſt) minoribúſque ſpinis, & minùs aduncis. Radice eſt longa, per terram ſparſa, quot annis ſurculos producente, qui ſecundo anno flores fructúſque proferunt. Ii, Rubi Moris ſimiles ſunt, ſed rubri, ſimilitérque Rubi Idæi Mora nominantur, Galli *Framboiſes*, Allobroges, *Ampes*, Itali *Ampomele* vocant. Rubus Idæus Maio & Iunio menſibus floret. Fructus Iulio matureſcit. Flos eius, inquit Dioſcorid. cum melle oculorum collectionibus illinitur, ignē ſacrum extinguit, ſtomachicíſque ex aqua bibendus datur. Plinio flos contra lippitudines illinitur ex aqua, quæ alio in loco idem repetit. Idæus Rubus appellatus eſt, quoniam in Ida, non aliàs naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus hamis (non calamis, vt in vulgatis codicibus ſcriptum eſt) innocentioribúſque, ſub arborū vmbra naſcens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus ſacris, ſtomachicíſque (non ſtomaticis) ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præſtat quæ ſupradicta. Rubus Idæus non ſpinoſus non æque omnibus notus eſt. Gignitur frequens in Allobrogum monte Gratianopoli vicino, quem vocant *la Motte*, caulibus multis ſeſquipedalibus, vt Idæus Chamæbatos iure nominari

RVBVS IDAEVS ſpinoſus.

Lib.24.c.13. Li.25.ca.2. Lib.7.ſim. *Vires.* Li.2.alim. 4 Gen.Ru. *Nomina* Li.2... 14. Lib.3.Hiſt. cap.17. *Forma.* Lib.4.c.34. Li.16.ca.37. *Tempus.* *Vires.* Ibidem. Li.16.ca.37. Li.24.c.14. 5. Gen. *Locus.* *Forma.*

RVBVS Idæus, non ſpinoſus. Chamæbatos Tragi.

poſsit, folioſis, ſine ſpinis vllis: folio Rubo Idæo ſimili, auerſa parte candido, & lanuginoſo: fructu rubro, ſed non vt in ſuperiore rotundo, & dulci, verùm ex granis ſic coagmentato, vt in metæ modum faſtigietur, acido ſapore, etiam cum maturuit, Fragi magnitudine. Incolæ vocant *Des Aſnes*, & ab Idæi rubi fructu probè diſtingunt, quem vt ſuprà diximus vocant *Des Ampes*. Tragus Chamæbati ſpeciem eſſe exiſtimat, nec malè Rubo Idæo coniungi, & in hortos tranſlatum in Rubum Idæum mutari, omniáque quæ de Rubo dicta ſunt, huic frutici rectè attribui poſſe ſcribit.

Lib.5.c.12.

ROSAE CAP. II.

Lib.24.c.4.
Nomina

Genera.

ROSA fruticoſi ſpinoſique generis eſt, imo naſcitur ſpina verius quàm frutice, inquit Plinius. Græcis ῥόδον dicitur quòd largum odoris effluuium emittat, Plutarcho auctore, Arabibus *Nard*, *Naron*, ſeu *Vard*, Italis *Roſa*, Germanis *Roſen*, Hiſpanis *Roſas*, Gallis *Roſe*, Boemis *Ruoze*. Ea eſt aut ſylueſtris, aut ſatiua. Syluestris ſpecies multæ, quæ in ſiluis, dumetis, ſepibus vnà cũ Rubis, & ſentibus aliis proueniunt. Satiuarum ſpecies plures, quæ tum quòd ex ſylueſtribus in hortos tranſlatæ, atque educatæ cultu & arte mites factæ ſunt, tum quòd cum ſylueſtribus magna cognatione coniunctæ ſunt, hîc ſimul cum ſylueſtribus explicabuntur. Quanquam de iis libro de floribus, inter quos principatum obtinent, & quarũ vſus in coronis prope nimius eſt, tractare conſentaneum foret. Roſarum differentias Theophra. declarat his verbis. Roſarum differentiæ multæ ex foliorum multitudine, paucitate, aſperitate, læuore, colore, odore. Multis enim quina (in flore) folia ſunt, quibuſdam duodena, ac vicena, aliis numeroſiora, cùm ſint quas cẽtifolias vocent, cuiuſmodi plurimæ circa Philippos proueniunt, quas ex Pangæo transferẽtes conſerunt: illic enim multæ ſunt: folia interna (in harum flore) parua ſunt admodum: ita enim exoriũtur, vt alia intus, alia extra ſint: iucundi odoris non ſunt, nec amplæ magnitudinis. Odoratiores inter amplas, quibus pars inferior ſcabra. Sylueſtres autem Roſæ aſperioribus ſunt, tum virgis, tum foliis flore minùs colorato, minùs odorato, & minore. Plinio plura ſunt genera, locorum colorúmque varietate diſtincta. Genera, inquit, noſtri fecêre celeberrima Preneſtinam, & Cãpanam: addidêre alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſsimus color, nõ excedens duodena folia. Proximam ei Trachyniam, minùs

ROSA.

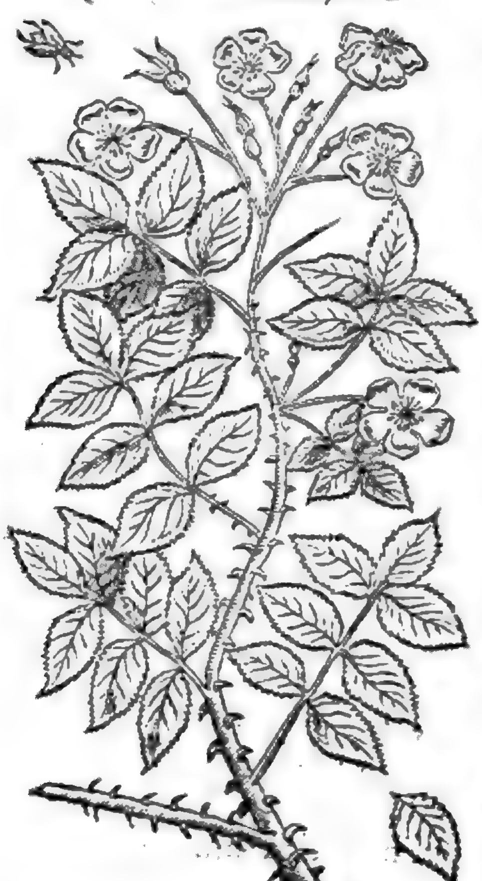

Lib.6.Hiſt. cap.6.

Lib.21.c.4.

minùs rubentem: mox Alabandicam, viliorem, albicantibus foliis. Viliſsimam verò (vel vt alij legunt vtiliſsimam) plurimis, ſed minutiſsimis, Spineolam. Eſt & genus eius quam centifoliam vocant. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, non niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedēs quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſempérque naſcenti ſimilis, latiſsimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, Moſcheuton vocant: atque inter has media magnitudine Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes ſine odore præter Coroneolam & in Rubo natam. Roſas Campanas, Roſas noſtras albas eſſe exiſtimo, quæ nobis omniū viliſsimæ ſunt, demptis Damaſcenis, quædam foliis denſiſsimis, vt antiquis Alabandicæ, Spineolæ fuiſſe arbitror, quæ à ſpinis dictæ, & Centifoliæ: Roſas vero Preneſtinas, rubras & in iis Mileſias, quas Galli *Roſes de Prouins* appellant: trachinias, minùs rubentes quas *Roſes incarnates*. Græca rubra etiam eſt, vt ego equidem ſentio, quamuis Plinius colorem non expreſſerit, eáque, multorum ſententia, quæ Damaſcena rubra nominatur, *Roſe de Damas rouge*. Græcula multorum etiam iudicio, Roſæ Damaſcenæ genus eſt, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Roſe de Damas incarnate*. Moſcheutos quæ ſit ambigitur. Sunt qui inter Damaſcenas, numerant, alij inter Roſas ſylueſtres paſsim naſcētes in dumis. Damaſcenarum cortex maluacei corticis modo lætius quidem viret quàm cæterarum, ſed quæ foliis ſit Oleæ nullam adhuc comperi quanquam in quibuſdā exemplaribus folia læuia leguntur, non Oleę. Cęterū Moſcheuton Roſam dictā putat Dalechampius, nō quòd Moſchū oleat antiquis incognitū, ſed quod μόσχοις, ideſt ſtolonibus multis fruticet, vel quod μόσχοις, ideſt malleolis feliciter pangatur Vitis modo, nō ſolùm viui-

ROSA Damaſcena.

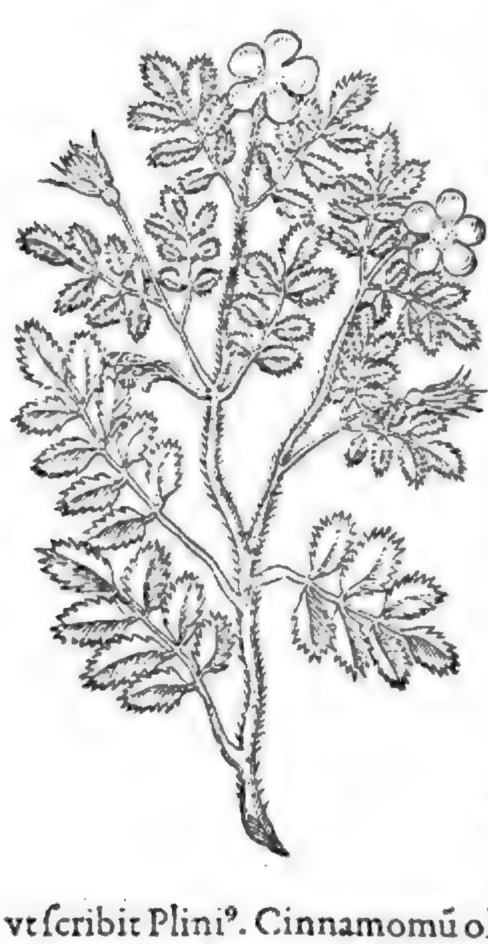

radice. Roſam Coroneolā à coronis nominatā, ſiue ſeram, ſiue autūnalē, Damaſcenam eſſe ferè omnes autumant, tum quòd autūno proueniat, tū ꝙ odore ſuaui prædita ſit. Galli *Roſe Muſquee*, & *Muſcadelle* vocāt, Itali *Roſa Moſchetta*. Anglis, Germanis & Belgis *Roſanbaū*. Ea duplex eſt: vna enim quinq; tantū foliis: Altera denſa foliorum congerie conſtat, quod olitorū arte & mangonio factū putant. Vtraq; eximia odoris ſuauitate delectat. His addenda Roſa lutea, veteribus indicta. Cynorrhodon vniuerſè quidem Roſam omnē ſylueſtrem Plinius appellat, vt ſupra annotauimus. Huius genera duo obſeruarunt herbarij, ſylueſtrē Roſam vulgarem, quæ paſsim in dumetis reperitur, & Cynorrhodon Polyacāthon, forma Roſæ ſatiuæ. Roſa radice eſt ramoſa, & lignoſa, virgas emittit longas, lignoſas, multis in locis aculeis curuis plenas: folia longiuſcula, inciſuris diuiſa, nigricantia, aſpera. Inter hæc ex longo ſatis pediculo emergit qui calix dicitur, ipſum ambientibus quinq; foliolis viridibus, duobus vtraq; parte barbatulis, duobus minimè, quinto vna duntaxat parte. Hæc foliola cortices Roſarū nominātur. Paulatim Roſa dehiſcit, ac ſeſe pandit, emicantq; aut rubeſcentia, aut candicantia folia, tū aſpectu pulchra, tum odoris ſuauiſsimi, quorum imæ partes candidæ, quibus capiti

Nomina

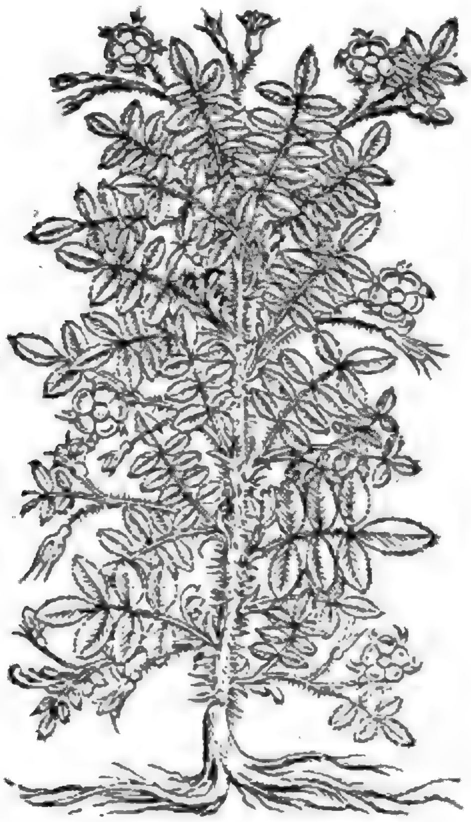
hęrent, quæq́; cum ex Roſis conficitur conditum aut ſyrupus, forfice deſecãtur,
Lib. 21. c. 18. Lib... ... vngues Roſarũ à Plinio nominantur, à Dioſc. ὄνυχες τῶν ῥοδῶν. Iis detractis Roſæ
Lib. 4. inc. part. ὠνυχυσμέναι & ἐξωνυχυσμέναι dicuntur, hoc eſt exunges, & reſectis vnguibus. A
Galeno etiã vngues ſæpè λοβοὶ, ideſt extremitates dicuntur. Nam & ῥοδῶν χλωρῶν
χωρὶς τῶν λοβῶν apud eum legitur, & ῥοδῶν φύλλων χωρὶς τῶν λοβῶν. Sunt enim Græcis λοβοὶ rerum omnium ſummitates. Qui in medio calicis ſtant lutei apices, cũ
capillamentis etiam luteis quibus inſident, flores ſunt Roſarum, Græcis ἄνθη
τῶν ῥοδῶν. Hos flores qui Antheram appellant, vehementer errãt. Anthera enim
Galeno, Celſo, Paulo, Aetio cõpoſitionis nomẽ eſt, quæ apud diuerſos auctores
varia eſt. Sunt enim Antheræ ſtomaticæ, & aliæ aliis partibus cõuenientes: ſunt &
ſiccæ, quæ pulueris ſpecie inſpergi poſſunt: ſunt & melle exceptæ, & non à floribus roſarũ, quos multæ nõ recipiũt, ſed à floridis medicamẽtorũ coloribus quæ
in eas cõpoſitiones addũtur, nominatæ. Virides illi alabaſtri qui flores ſuſtinẽt,
& in quibus ſemen cõtinetur, κεφαλαὶ τῶν ῥοδῶν, Latinè capita Roſarũ dicũtur quę
foliis floribuſq; breui dilapſis inſtãte Autũno matureſcẽtia rubeſcunt, ſemẽque
Forma includunt durũ, lana obuolutũ. Roſa Græca à Græcis Lychnis dicta, quòd flore
Græca. lychnidẽ æmuletur, naſcitur ſpõte in ſepibus, valde humilis, ſpinis carẽs, quòd
Locus. huic tantũ generi Roſarũ propriũ eſt, flore lãguidius rubro, vere & autũno prodeũte: quod etiã huic Roſæ cũ Coroneola, & Gręcula cõmune eſt. Quę in hortis

ROSA Lutea.

noſtris colitur, & in quibuſdã mõtibꝰ luxuriat,
odoris eſt expers: at, humi iacẽtẽ & valde humilẽ, foliis tã exiguis, vt vix Roſa eſſe videretur,
flore ſuauiſsimi odoris in Cemeneorũ mõtiũ
iugo altiſsimo Lugduni propinquo, quod mõtẽ Pilati vocãt Dalechãpius collegit. Contra in
Chartuſianorũ cœnobio primario, Gratianopoli vicino prorſus inodora eſt, vt veriſsimũ
Lib. 6. Hiſt. cap. 6. eſſe cõperiatur quod ſcripſit Theophr. de his
ipſis Roſis tractãs, odoris pręſtantiã loci ratione contingere, & quæ eadẽ in diuerſa tellure
proueniũt à ſeſe differre, quod iucũdũ vel nullũ odorẽ ſpirẽt. Eũ locũ Gaza (vt id obiter dicã)
nõ rectè eſt interpretatus. Hanc ſi quis Roſam
Forma Græcã eſſe Plinij negauerit, certè cũ ſit ſylue-
Græcula. ſtris Roſę genus, Cynorrhodon læue eſſe mihi
iure cõceſſerit. Græcula Roſa flore eſt ſuauiter
olente, quẽ ſub æſtatis initiũ paulo ſerius quã
Damaſcena cãdida promit, & florere per ęſtatem ferè totã perſeuerat, foliis Damaſcenæ albæ latioribꝰ, ſeſe nõ explicãtibus, niſi quis manu diducat, ſed veluti cõglobatis, & cõuolutis,
Ibidem. vt ſcribit Pliniꝰ. Cinnamomũ olere hãc Roſam vulgus ait. Roſa lutea ſiue aurea
Forma ꝙ luteo aureóue colore fulgeat nominata eſt. A cæteris Roſarũ generibꝰ foliis,
Lutea. flore, odore diſcrepat. Nã parua eius folia ſunt rotũda, obſcurę viriditatis, valdè
inſecta, inciſurarũ crenis propemodũ rigẽtibus: caulibus valde ſpinoſis, flore aureo ſiue luteo, cætera aliis ſimili, ſed ſimplici, & quinque tãtũ foliis cõſtãte, non
autem numeroſis hortẽſiũ Roſarũ modo: odore graui, atque ingrato, accuſanda
Locus. natura, quæ flori egregio ſuauẽ odorẽ, ideſt Roſeũ ac ſuũ inuiderit, quo ſi nõ ca-
Forma reret, haud proſtremũ locũ inter flores excellẽtes obtineret. Naſcitur in Italia,
Roſæ ſiu. at nõ ita pridẽ in hortis colere nos cœpimus. Roſa ſylueſtris quã Cynorrhodõ
à Plin. appellari diximus, foliis eſt aſperis, aculeatis: rami ſurculique, vt in ſatiua

CYNORRHODON *Polyacantan.*

ROSA SYLVESTRIS *Pomifera.*

ſpinis horrēt, ſed graciliores ſunt,foliáque multò minora:Roſę ipſæ ſimplices, albæ,aut in albo purpureæ, inodorę quibus tandē ſuccedūt capita rotūda,vt in ſatiua,rubra cùm matura ſunt, in quibus ſemen lana opertum. In mediis ramis naſci pilam quandam, hirſutam, à Plin.ſpongiolam nominatam iam diximus. Hanc Seplaſiarij quidam Bedegar appellant, nō ſine errore,cū Bedegar Cardui genus ſit.Sylueſtris Roſæ multæ ſunt varietates, eæq; notatu dignæ. Sunt Cinnamomeæ,foliolis omnium florum m inimę.In Francia, Belgia, Anglia ruriſponte oriuntur,ipſo odore notiſsimæ.Luteæ ſylueſtres ſunt in Africa: ſunt & Cæruleæ in hortis Italicis. Eſt & altera ſpecies foliis Myrtinis, ſed latioribus, flore & elegantia Roſæ Moſchatæ,vulgo *Eglantier*,de qua prius egimus, cum de Cynosbato diſſereremus.Inter ſylueſtres etiam non poſtremæ venuſtatis, inquit Pena, alia Angliæ familiaris,& Eſglantinæ cognatior fruticat pumila, bicubito non altior,inodora,folio minore, Aroniæ non diſpari pomo donata, minore multo,colore viuidiore,rubello ſubpuniceo,per Auguſtū maturo: flos Roſæ ſylueſtris eſt.Hæc Pena.In noſtris Roſis luteis, delapſo flore, talia poma ſuccedunt,adeo Sorbis ſimilia,colore,figura,& interdum magnitudine, vt imperitus ac in exercitatus ea vix à Sorbis diſcernat. Alterum Cynorrhodi genus, *Forma.*
à ſpinarum denſiſsima multitudine, quibus caulis,ſurculi,ramuli, folia rigent *Poliac.*
Polyacanthon nominauit Dalechampius.Id pedis altitudinem nunquam exce- *Locus.*
dit.Flore eſt rubro, exiguo. Reperitur in Gramuntio nemore prope Monſpe- Lib.21.c.4.
lium.Vera Roſa,inquit Plinius,plurimùm ſolo præualet. Cyrenis odoratiſsima eſt,ideóque ibi vnguentum pulcherrimum.Carthagine, Hiſpaniæ hyeme tota præcox.Refert & cæli temperies.Quibuſdam enim annis minùs odorata prouenit.Præterea locis omnis ſiccis,quàm humidis odoratior.Serineæ pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris,(vel ruribus,vt emendauit *Tempus.*
Hermolaus) proprieq; eruderatum agrum amat.Præcox Campana,ſera Mileſia. Nouiſsimè tamen deſinit Preneſtina.Fodiuntur altiùs quàm fruges, leuius quā vires.Tardiſsimè proueniunt ſemine, quod in cortice eſt,ſub ipſo flore,opertū

lanugine:ob id potius caule conciſo inſeruntur. Ex ocellis radicis, vt arundo,
vnum genus ſeritur pallidæ, Spineolæ, longiſsimis virgis, quinquefoliæ, quæ
à Græcis altera eſt.Omnis autem reciſione atque vſtione proficit. Translatione
quoque,vt Vitis,optimè ociſsiméque prouenit,ſurculis quaternum digitorum
longitudine,aut ampliore,poſt Virgiliarum occaſum ſata,dein per Fauonium
translata, pedalibus interuallis, crebroq; circumfoſſa. Qui præcocem faciunt
Lib.6.Hiſt. cap.6. pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt germinare incipiente
calyce.Hæc Plinius:ex quibus locum Theophr.vnde iſta magna ex parte tranſ-
lata ſunt,illuſtrare atque emendare licet:εὐοσμότατα δὲ, inquit, τὰ ἐν κυρήνῃ. διὸ καὶ
τὸ μῦρον ἥδιστον. ἁπλῶς δὲ καὶ τῶν ἴων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν ἄκρατοι. μάλιστα δὲ ἐκείνου αἱ ὀσμαί,
διαφέροντος δὴ τοῦ χρόνου. πλεῖστον γὰρ οὗτος δοκεῖ παραλλάττειν. Gaza. Odoratiſsimæq;
apud Cyrenam gignuntur,& proinde vnguentum iucundiſsimum illic faciũt.
In plenum verò,& Violarum,& reliquorum florum odores ibidem ſinceri præ-
cipuè ſentiuntur.Lege ἁπλῶς δὲ καὶ τῶν ἴων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν ἔκκριτοι μάλιστα ἐκεῖ
μὲν οὖσιν αἱ ὀσμαί,&c. Id eſt,prorſus autem & violarum,& reliquorum florum exi-
mius odor illic eſt,ſi tempus commodum fuerit : id enim plurimum immutat.
Plinius.Refert & anni temperies : quibuſdam enim annis minùs odorata pro-
uenit.Et mox.φύεται μὲν οὖν ἡ ῥοδωνία καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ
κνηκῶδες, ἢ ἀκανῶδες, ἔχον δὲ τινὰ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πρώτων σπερμάτων.Gaza, Na-
ſcitur Roſa etiam ex ſemine,quod flori ſubditum ſuo in malo contẽtum , Cne-
ceum,vel Acanaceum lanugine quadam obductum gerit, vt primis ſeminibus
proximum ſit.Emenda. κνικωδῶς, ἢ ἀκανωδῶς ἔχον γε τινὰ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πάν-
των σπερμάτων.Id eſt,naſcitur Roſa etiam ex ſemine, quod ſub flore malo inclu-
ſum habet,lanugine Cnici modo,aut echini carduorum,obductum, omnia ſe-
mina proximè ambiente. Quondam prope Allobrogum Cularonam,ſiue Gra-
tianopolin,è medio floris Roſæ rubræ,cùm iam folia decidiſſent, enatus cauli-
culus,gracilis,tres digitos altus,ſecundum florem extulit, priori ſimilem , cum
calyce ſubiecto,ac florem ſuſtinente. Plinius, Tardiſsimè proueniunt ſemine,
quod in ipſo cortice eſt,ſub ipſo flore,opertũ lanugine.Quod igitur Theophr.
τὸ μῆλον Roſæ,Plinius corticem appellat,vt & paulo ſupra.Germinat omnis pri-
mo incluſa granoſo cortice, τὴν κεφαλὴν,id eſt caput appellari diximus:ἀλλ' ἐπεὶ ἀλλὰ
διὰ βραδέως παραγίνεται, κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσι· ἐπικαομένη δὲ, καὶ ἐπιτεμνομένη
βέλτιον φέρει τὸ ἄνθος, ἐωμένη γὰρ ἐξάγεται, καὶ ἀπολοχμοῦται. δεῖ δὲ καταφυτεύειν πολλάκις. καὶ
γὰρ οὕτω φασὶ κάλλιον γίνεσθαι τὸ ῥόδον.Plinius. Ob id (quod tardiſsimè ſemine proue-
niunt)potius caule conciſo inſeruntur. Omnis autem reciſione atque vſtione
proficit:relicta enim(quod omiſit Plinius) excreſcit, & in fruticoſum dumum
Tempus. degenerat.Translatione quoque, vt ait Plinius,ſicut Vitis , optimè ocyſsimeq;
prouenit Roſæ ſatiuæ & ſylueſtres Maio & Iunio menſibus florent. Roſæ Da-
maſcenæ ſeu Moſchatæ etiam Maio,ſed iterum Septembri menſe,ſiue Autum-
no,quod nemini mirum videri debet, cum ſint etiam Peſtanæ Roſæ bifferæ
Li.4. Geor. Virgilio.Roſa refrigerat & adſtringit,inquit Dioſcor. Sed ſicca magis adſtrin-
Temper. & Vires git.Idem Plinius quoque dixit.Quia verò locus corruptus eſt, & quæ ad Iuncũ
Lib.1. c.112. odoratum præcedentem pertinent,cum Roſa confuſa ſunt, ex vetuſto exem-
Lib.21.c.18. plari ſic reſtituit Cornarius. Ad muliebres vſus decoquitur. Opiſthotonicis
Embl.109. cum Reſina arida imponitur, excalfactoria. Et hactenus quidẽ de Iunco, dein-
lib.1.Dioſ. ceps autem ſequitur de Roſa.Roſa aſtringit,refrigerat, &c. Noſter verò codex
Li.8.ſimpl. manuſcriptus habet:imponitur , excalfactoria. Roſa adſtringit, refrigerat,&c.
Galen.Roſam ex aquea ſubſtantia & calida,duabus aliis qualitatibus aſtringen-
Lib.3.ſimp. te videlicet & amara admixtis compoſitam eſſe tradidit : eiúſque florem magis
cap.10. quàm Roſam ipſam aſtringere,ac proinde etiam exſiccare Alio in loco oleum

Raſo

Roſaceum idem ſcribit in primo eſſe ordine refrigerantium: ac Roſarum ſuccum eſſe frigidiore quidem temperie, ſed non ita multò, verùm caloris tepidi, & tenuis eſſentiæ. Auctores hi diuerſa ratione ducti rectè ſcripſerunt, illi quidē Roſam frigidam eſſe, hi calidam. Nam Roſa in caliditatis frigiditatiſq; medio quodammodo ſita eſt, quum ſenſu qualitas alterutra in ea non percipiatur. Etenim quæ caliditate ſua aut frigiditate ſenſum mouent, ea ſecūdo calidi frigidíque ordine collocantur, ſicut quæ ratione deprehenduntur, primo. Roſa igitur, vt rectè tradit Meſues, frigida eſt primo gradu, ſicca ſecundo, ex ſubſtantiis diuerſis etiam ſeparabilibus compoſita, aquea quidē mediocri, & terrea adſtringente, aërea verò, dulci & aromatica, ignea denique tenui, à qua eſt amaritudo, rubor, perfectio, & forma. Igneæ tamen ſubſtantiæ vis, quę ruborem & ſpeciem impreſsit, valentior fuit, quàm quæ amaritudinem. Quamobrē hæc ſola ſiccatione exoleſcit, illis adhuc permanentibus. Ob eam ſcilicet amaritudinem Roſæ recentes ſucco præſertim, purgant bilem & aquas, quam vim veteres Græci videntur ignoraſſe: ſiccatæ verò reſoluta caliditate amaritudinem excitante, ſubſtantiam adſtringentem & ſtipantem oſtendunt. Quare frigidiores ſunt, & magis adſtringunt, ac eæ magis quæ non fuerint perfectæ: & albæ magis, quam rubræ. Succus calidus eſt, prope ad primū gradū, nimirùm à ſubſtantia terreſtri & frigida ſecretus. Is recētibus foliis exprimitur, inquit Dioſc. deſectis forfice vnguibus, reliquum in pila teri debet, & in vmbra exprimi, donec cogatur, & ita ad oculorum circūlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia Roſarum continuo verſata, ne muceant, néve ſitus inſideat. Aridis Roſis in vino decoctis expreſſus liquor facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, ſedis, recti inteſtini, ac vuluæ, penna illitus, aut infuſus. Eædem ſine expreſsione tuſæ præcordiorum inflammationibus, humidis ſtomachi vitiis, igni ſacro illini proſunt: ſiccæ, ac tritę fœminibus inſperguntur. Miſceri ſolent ocularis antidotis, atque compoſitionibus, quas Antheras vocant. Folia vruntur in Calliblephara. Flos qui in mediis Roſis inuenitur, ſiccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita potu citam aluum, & cruentas reiectiones ſiſtunt. Folia Roſarum, cor, vētriculum, iecur, & eorum retentricem facultatem roborant: dolores à caliditate ortos mitigant: inflāmationes tollunt. Vngues lotionibus & clyſteribus ad inhibendas fluxiones vtiliter admiſcētur. Flos, tradente Plinio, ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in poſca potus, & ſanguinis excreationes. Calyx capútque alui fluores, & cruentas excreationes ſiſtunt. Fructui maturo rubróque, & ſemini ac lanugini concluſis non obſcura adſtringendi vis ineſt. Quamobrem contra alui fluores, contra fœminarum abundantiam qualemcūque, maximè contra Gonorrhœā, remedio ſunt. Succus ex Roſis puniceis efficacior eſt, ex rubeſcentibus infirmior: ſuccus adultarum melior: itémque dilutum quod ex rubeſcentium foliis aqua maceratis paratur, quanquam quę Damaſcenę, ſeu Moſcatę vocātur, longē pręſtent. Earum enim vicenis foliis deuoratis facilè & innoxiè aluus ſubducitur. Roſarum ſuccus purgat, reſoluit, aperit, terget. Quare bile flaua ſanguinē expurgat venarum & arteriarum. Confert ictero: quia obſtructiones ventriculi, iocinoríſque aperit, & purgat. Cor, ventriculum, hepar roborat. Cordis tremorem ſanat, vacuata eius cauſa: febribus biliosis confert. Dilutū ex quo pharmacopæi ſyrupum Roſatum quem vocant ſolutiuum, cōficiunt, ex eorum medicamentorum genere eſt, quæ quoniam clementer, & abſque vlla noxa aluum ſubducunt, recentiores Benedicta vocant. Bilem & aquas purgat ęſtate ſalubriter, ab vnciis duabus ad vnc. quatuor. Albæ Roſæ nihil aut minimùm purgant: potentiùs aſtringunt, & roborant quàm rubræ: quod cum de Roſis albis vulgaribus

Lib. 1. met. purg.

Lib. 1. c. 111.

Matth. li. I. Dioſc. c. 111.

Lib. 21. c. 19.

ribus quibus paſsim abundant fruteta, Meſues intellexerit, iniuſtè à Manardo
Lib.2.m. pa.3. reprehenſus eſſe videtur, quoniam albæ Roſæ quas Damaſcenas appellamus,
inquit, maiore deiiciendi vi quàm cæteræ præditæ ſunt, Damaſcenæ Meſuæ, vt
opinor, incognitæ fuerunt, atque etiam veteribus Grecis, & Latinis, tum quòd
non ita pridem in Italia, & Gallia coli cœperint, tum quòd nullus veterũ, quod
ſciam, de his aliquid memoriȩ prodiderit, niſi eæ ſint quas Coroneolas à Pli-
nio appellari diximus, Oleum roſatum, & aqua ex Roſis educta, cor, ventricu-
lum, hepar, facultatémque retentricem eorum roborant, cogendo ipſorũ ſub-
ſtantiam laxam, inflammationem omnem extingunt, & ortum ab ea dolorem
ſedant, ſomnum conciliant: coryzam tamen & ſternutationem excitant, ſed
longè vehementius recentis floris odor, iis quibus facile caput repletur, catar-
rhis obſunt. Vuam ſtringunt, & guttur, illaſq; partes roborant: crapulã arcent,
& diſcutiunt. Aqua in qua maceratæ ſunt Roſæ, mundat, terget, purgat: at quæ
vi caloris extillauit multum roborat, ſed non purgat: quia ſubtilis eius caliditas
igne eſt diſſoluta. Acetum Roſatum inflammationes omnes ſedat, incidit, pur-
gat, roborat. Sylueſtres Roſæ maiore adſtringendi vi præditæ ſunt, quàm ſatiuȩ,
ſed multo minùs odoratæ, & purgandi facultate deſtitutæ. Sylueſtris Roſa, vt
Li.22.ca.19. auctor eſt Plinius, cũ adipe vrſino alopecias mirificè emendat. Scribit præterea
Spõgiolæ quæ in mediis Cynorrhodi ſpinis naſcitur, cinere cum melle alope-
cias capitis expleri: tum etiam, ad canis rabidi morſum vnicum remedium ora-
Lib.8.c.41. & c.8.li.25. culo quodam nuper repertum, radicem ſylueſtris Roſæ quæ Cynorrhodos ap-
Fu. h.c.254 pellatur. Spongiolȩ ac fructus Cynorrhodi plurimùm valent contra calculum,
Dodo.li.6. c.1. & vrinȩ difficultates, ſi lȩuigatæ in puluerem exhibeantur.

PRVNVS SYLVESTRIS. CAP. III.

Nomina PRVNVS ſylueſtris Grecis κοκκυμηλέα ἀγρία, ſiue ἀγριοκοκκυμηλέα dicitur,
Gallis *Prunelier*, & *Prunier ſauuage*, & *Peloſsier*, Germanis *Schlehen*. Ety-
mon nominis eſt, quod magnitudine & rotunditate Cocci, mala
ferat. Virgilius maſculino genere Spinum hoc hemiſtichio, & Spi-
Li.4.Geor. nos iam Pruna ferentes, appellat auctore Ser-
uio, quem conſtantiſsimè alij ſequuntur, vt
refragari non liceat. Naſcitur vbiuis in ſȩpi-
Locus. bus, cum Rubis & Dumis aliis, quorũ & ipſa
genus eſt. Frutex eſt, & vix in arborem magnã
Forma. adoleſcit, radice lenta, lignoſa, longe, latéque
ſerpente, ex qua multos producit ramos, pun-
gentibus aculeis horrentes: folia ſatiuȩ Pruno
ſimilia, ſed multo minora: fructus rotundus,
Prunis ſatiuis minor, guſtus acerbi, & pluri-
Li.2. Alim. mum adſtringentis, quem ἀγριοκοκκυμῆλον ap-
pellari ſcripſit Galen. & in Aſia προῦμνον, Latini
Prunum ſylueſtre vocant, Prunellum, & Pru-
nulum, Galli *Prunelle*. Theophraſtus cap.7.lib.
Tempe- 3. Hiſtoriæ, σποδιάδα, vel, vt apud Athenȩum le-
ram. & gitur lib.2. σπονδιάδα, vocat. Pruna ſylueſtria re-
Vires. frigerant, ſiccant, & adſtringunt. Ipſorum ſuc-
cus aluum ſiſtit, aduerſus ventris & ſanguinis
profluuium, fœminarúmque fluores plurimũ
valet. Ex iis coctis ſuccum expreſſum, inſolu-
tũ, ac teſſellatim diuiſum, vſurpamus Acaciæ
veræ

PRVNVS ſylueſtris.

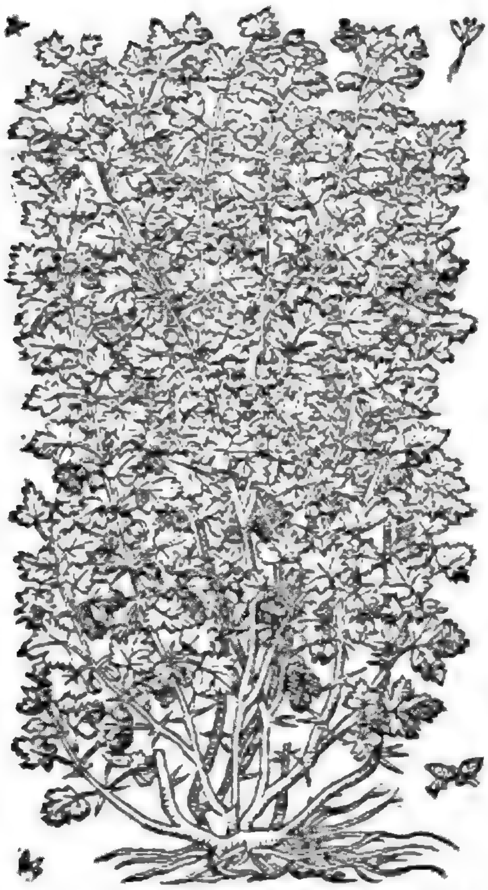

veræ loco, minimo errore, inquit Siluius, quia refrigerat, ſiccat, aſtringit, vt veterum Acacia. Syluestrium quidem Prunorum baccæ, inquit Plinius, vel è radice cortes in vino auſtero ſi decoquantur, ita vt triens ex hemina ſuperſit, aluũ & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. In ſyluestri ſatiuáque Pruno reperitur limus arborum quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis. Lib. 1. m. ſimp. Lib. 23. c. 7.

GROSSVLARIAE CAP. IIII.

AN veteribus Græcis ac Latinis frutices tres quos hîc exhibemus cogniti fuerint, multi dubitant. Quia complures incognitos fuiſſe affirmant, eorum vulgaria, & quibus omnes herbarij hodie vtuntur, nomina vſurpabimus. Eorum primus Vua criſpa nominatur ab intortis, feréque in circulum verſis (ac veluti criſpis,) foliis, & acinis quos producit. Nõnullis Vua marina, à pluribus Vua Creſpina, vulgo noſtrati quòd groſſorum exiguorum quandam referat imaginem, Groſſularia nuncupatur: *Groſelier*, Germanis *Kruſelbeer*: quibuſdam Vitis Precia Plinij, ſed perperam, quia Vitis Precia vinifera eſt. Poſt Rhamnos Theophr. Iſos vel, vt alij legunt, Oeſos memorat, quorum alius eſt flore fructúque candidus, alius flore fructuq; niger. Iſon, vel Oeſon candidũ nonnulli Groſſulariam noſtram eſſe arbitrantur, de quorum iudicio poſt hac amplius diſſeremus. Geſnero Vua Criſpa Ceanothus ſpina Theophraſti videtur eſſe. Ceanothon Anguillara Carduum eſſe credit, ſatis vulgarem, quem Patauini ruſtici Aſtoni vocant: ſed de hoc aliâs. Vua Criſpa frutex eſt radice gracili, dura, lignoſa, fibrata: ramulis multis, candicantibus, aculeatus, rectóq; ſpinarum mucrone horridus: foliis ex viridi pallentibus, Apij modo diſſectis: flore ex herbido purpuraſcẽte: acinis cãdicantibus, primũ acerbis, à maturitate ſplẽdeſcentibus, flaueſcẽtibus, nõnunquã ſubrubeſcẽtibus ſub dulcibus. Is fructus Groſſula à noſtris vocatur, *Groſelle*. In Galliæ paſsim frutetis & ſepibus naſcitur. Seritur etiã in hortis. Veris ſtatim initio frutex iſte pubet, Primũ folia, dein flores, ac nõ ita multo poſt acinos ſeu baccas proferens. Fructus immaturus, tunc enim magis in vſum venit acerbæ vuæ loco, frigidus ſiccuſq; ordine ſecundo, adſtringit, eiuſdem ferè cum vua acerba facultatis. Quare grata placet acerbitate, magnamq; à palato init gratiam, & iuribus innatat. Appetentiam excitat: feruentem bile ventriculum refrigerat, incoctus iuſculis febrientibus vtiliter exhibetur; maturitate dulceſcit in cibum, qui tamen lautioribus menſis repudiatur, grauidis mulieribus, tam maturus, quam immaturus valde expetitus: Immaturus alui fluorem, & ſanguinis profluuium cohibet, maximè ſuccus ab eo expreſſus, ſiccatuſq;. Idem fructus inflammationibus, & eryſipelatis vtiliter admouetur. Ad idem valent folia, ſed minus efficacia. Recentia & cruda ſi edantur, vrinã cient, & calculoſis proſunt. Alter frutex Groſſularia rubra, & Vua tranſmarina à vulgo vocatur, à noſtris *Groſelier rouge*, & *Groſelier*

GROSSVLARIA *Alba.*

Nomina Fuch. c. 68.

Lib. 3. Hiſt. cap. 17.

In hort. Germ. Lib. 4. Hiſt. cap. 11.

Forma.

Locus.

Tempus.

Temper. & Vires.

Nomina.

GROSSVLARIA *Rubra.*

In Hort. Germ.

Forma.

Locus & Temper.

Ribes officin.

Matth. li. 1. Dioſ. c. 105.

Groſellier d'outre mer: Officinis Ribes nominatur, Geſnero Ceanothus læuis. Germ. *S. Iohanſz treublin, oder beerlin.* Ramis eſt lignoſis, lētis, cortice furuo opertis: foliis latis, nigricātibus, vitigineis, vel Populo albæ ſimilibus, ſed minoribus inter quæ flores emergunt racematim congeſti: dein baccæ primùm virides, cū maturuerunt rubræ ex pediculis longis tenuibuſq; pendulæ, ſapore ſubacido, admixta quadam dulcedine, magnitudine Piperis. Noſtri *Groſelles rouges*, & *Groſelles d'outre mer*, appellant. Frutex hic nullis ſpinis horridus eſt, ſed topiarius magis, in Sequanorum & Allobrogū montibus naſcitur ſponte, à nobis vęro in hortis cultus eleganter ſepit illorum puluinos thoros & areas. Iulio menſe fructus maturi, adſtringunt, frigidi ſicciq; ordine ſecundo. Qui hunc fruticem Arabum Ribes eſſe credunt, valde allucinantur. Nam vt Serapio ſcripſit, Ribes arbor eſt, capreolos proferens, è viridi rubeſcentes, folia lata, magna, rotunda, quæ ſanè notæ huic noſtræ plantæ minimè conueniunt, vt ex pictura perſpicere licet, tametſi fructus Ribis fructui qualitatibus ſimilis ſit, acidus ſcilicet, ſimul & dulcis, qualem eſſe Ribis fructum Serapio tradidit: quare eadē quæ Ribis fructus præſtare poteſt.

Vires. Febribus igitur acutis opitulatur, æſtuantem ventriculum refrigerat, ſitim reſtinguit, nauſeam ac vomitum ſiſtit, cibi appetentiam inuitat, cœliacos, & lientericos bilioſis defluxionibus vexatos iuuat, ſanguinis feruorem mulcet, bilis acrimoniam retundit, eiuſq; impetum domat. Laudādi igitur Pharmacopœi, qui ex huiuſmodi fructu vinum exprimunt, & in hos vſus recondunt.

Li. de Conif. Ibidem.

Bellonius Ribem Serapionis ſeſe inueniſſe ſcripſit in ſummo cacumine montis Libani, foliis Oxylapathi, grandioribus, retuſioribus, è quorum medio racematim exeunt baccæ rubentes, vt in Hypogloſſo, Ruſco, Lauro Alexandrina. Eius porro iudicio Matthiolus non ſubſcribit. Neque enim Serapionis Ribes folia habet Oxylapathi, ſed rotunda, baccas è mediis foliis nō exerit, & Capreolos habet, quibus Bellonij Ribes caret. Huius Groſſulariæ rubræ, ſiue Ceanothi læuis genus, proceritate ſeſquicubiti circa ſyluas quaſdam ditionis

In Hort. Germ.

Bernenſium, Heluetiorum prouenire ſcribit Geſnerus, & à ruſticis *Keozbeer* dici, quod tuſſi medeatur. Tertius frutex quibuſdam Iſos, ſiue Oeſos niger. Theoph.

Ibidem.

Nomina Groſſularia nigra, eſt aliis Pipirella, à baccis magnitudine, coloréque Piperi ſimilibus, Officinis Ribes niger, Gallis *Poiurier, & Groſelier noir* dicitur.

Forma. Frutificat vt Ribes ruber, eiq; ramulis, foliis, flore, fructu ſimilis eſt, niſi quod huius folia latiora, odorem nonnihil grauem cum manduntur, ſed non ingratum ſpirant: fructus niger, ex ſubdulci auſterus, *Groſelles noires* nobis appellatur.

Vſus. Quidam acetariis, iuſculis, condimentis viridibus admiſcent, ſalubremq; eius vſum eſſe prædicant: nullius alioqui in medicina eſt vſus.

Tempus. Floret, fructúmque edit eodem tempore quo Ribes ruber.

Locus. Sponte in locis humidis, & incultis naſcitur, in aggeribus foſſarum, & fluuiorum ripis.

Lib. 3. Hiſt. cap. 17.

Ne quid verò hic prætermittatur quod attentum Lectorem torquere poſsit, obſeruandum Theophraſtum de fructibus & arboribus tractantem, quæ vno genere comprehenſæ, priuatis quibuſdám notis

GROSSVLARIA Nigra.

notis inter ſe differũt, exempli gratia memoraſſe ῥάμνον, ἴσον, κιττὸν, βάτον, quorum differẽtias ſigillatim perſequitur, & Iſi vua Oeſi præcipuè, qui nunc candidum florem & fructum gignit, interdum nigrum, interdum mediũ, nec coloris albi dilutioris, nec craſsi vini modo nigreſcentis, οἰνωπὸν vocat, ſed ad purpuram inclinantis. At cũ doctus quiſpiam & acris iudicij vir, pro Iſo planta incognita, ad marginẽ ſcripſiſſet οἶσος, qui poſt transſcripſerunt, & αὐτῶν loco τοῦ οἴσου immiſerunt, & non deleta voce ἴσος literæ Theophraſti interſeruerunt, gemino errore, quo Gaza etiã inuolutus eſt: οἴσον quidam Amerinam eſſe volunt, quã Galli Pariſienſes, ſeruato Græco vocabulo adhuc vocant *Oſier*, coloribus à Theophraſto recitatis variã. At illorum ſententiam vanam id demonſtrat eſſe, quod οἴσου ſpecies omnes fructum edunt, qui Amerinæ, & Salicibus nullus eſt. Vero propius fuerit, quod οἴσον Agnum eſſe quidã cenſent, in eaq; arbore conſpici floris ac fructus tres illas differentias à Theophraſt. recitatas. Ideoq; Plinium cũ indicatum locum Theophraſti verteret, in genera duo Viticem diuiſiſſe, alterum floris è candido purpuraſcentis, alterum purpurei. Cæterum inuenio Theophraſtum Agnon, quam Amerinam inſcitè Theodorus vertit, priuatim nominaſſe vt plantam ab Oeſo diuerſam. Euſtathius clarus ſanè Homeri interpres magna inconſtantia nunc λύγον οἴσον appellari tradit, & οἰσόκαρπον ἀγνόκοκκον exponit, nunc οἰσύαν ſpinoſam plantam eandem eſſe cum Oeſo putat, cùm Agnus minimè ſpinoſus ſit, ſicut nec Amerina, nec Salix, nunc hoc verſu ῥιπίσι διαμπερὲς οἰσυΐνοισι, ſportas exponit contextas ex Salicis viminibus. Hæc Dalechampius.

Li.24.ca.9.
Lib.1. Hiſt. cap.5.& 22.

VVA VRSI CAP. V.

A Galeno ἄρκτου σταφυλὴ hæc planta nominatur, id eſt, Vua Vrſi, quæ radicibus eſt craſsis, numeroſis, caudice recto, firmo, candicante, vel ſubcinereo, ſimili eius arboris quam pro Oxyacantha Matthiolus exhibuit: ramis multis, longis, huc illuc diffuſis, ſpinis crebris, validis, ſubrectis, atrociter pungentibus: foliis Arbuti, ſiue Pyri ſylueſtris, venoſis, in ambitu diſſectis: floſculis aceruatim congeſtis, ex luteo rubentibus: fructu ſimiliter ex aureo colore ad coccineum vergente, denſiùs coaceruato, rotundo, acidi guſtus. Naſcitur in Alpinarum gentium Brammouicum, & Ebrodunenſium ſaxoſis conualibus: maximè qua torrentes præcipiti curſu vicinas terras glarea & arenis obruunt. Prouenit & in agro Senenſi Hetruriæ prope Alcinum montem. Galenus ad hæmoptoicos Pharmacum Arrhabiani, quod Ponticum dicitur, ſic deſcribit. Vuæ Vrſi lib. XVI. aquæ pluuiæ ſextarios XVI. Coquito ad tertias, & expreſſum liquorem reponito. Quibus mox ſubiungit. Quæ Vua Vrſi appellatur, in Ponto naſcitur. Planta eſt humilis, & fruticoſa, folio Memæcyli, fructum ferens rubrum, & rotundum, guſtu auſterum, quem

Lib.7.med. part.
Forma.
Nomina.
Li.1.Dioſc. cap.105.
Locus.
Ibidem.
Vires.

m

VVA VRSI.

Vuam Vrſi appellant. Sunt qui Ribem rubrum, quem deſcripſimus Vuam Vrſi eſſe putant, quorum ſententia ex Galeni verbis modò citatis facilè refelli poteſt, vtpote qui ſcribat Vuam Vrſi folio Memæcili vireſcere.

OXIACANTHA.
CAP. VI.

EX ſenticoſis ſtirpibus quibus abundamus, quænam ſit ea quæ Oxyacanthæ nomine à Dioſcoride deſcribatur, inter auctores ambigitur. Rura, inquit Hermol. Oxiacanthã Criſpinam, quaſi acrem Spinam vocant, ex cuius Acinis vinum etiam conficitur, Criſpinum vocatũ, eodẽ ferè vſu quo vinũ ex Malo Punico. Singulares in Acinis quibuſq; nuclei ſunt. Acini oblongi, racemoſi, congeſti, folia quoque oblonga. Ruellius Hermolaum ſecutus, ſcribit Oxyacantham à Gallis, quod huius Acinis vinum exprimatur, Spiniuinetam vocari, ab aliquibus acrem Spinam. In eadem ſunt ſententia Fuſchius, Tragus, Cornarius, & recentiores ferè omnes Medici, quibus dum aduerſatur Cordus, Oxyachanthæ nomine ſcribit cõfundi apud auctores duos frutices natura diuerſos. Aliã enim eſſe Dioſcor. Oxyacantham, aliam Galeni. Dioſcor. Oxyacantha, pyracantha eſt, id eſt albus Spinus. Galeni Oxyacantha eſt Berberis Officin. Cordi ſententia. Et Dioſcor. quidem Oxyacantham non eſſe Spiniuinetam, ſiue Berberim Officinarum ex ipſa deſcriptione probat: quia Spiniuineta diuerſiſsima à Piraſtri figura ſit. Piraſter enim plerumque ſingulari caudice aſſurgit, non ita recto, in diuaricatos & intortos ramos diuiſo, at Spiniuineta pluribus virgis, fruticis modo ſe attollit, iiſq; rectis. Piraſtro antequam ſeneſcat cortex eſt læuis, glaber, in flauo ſpadiceus, in cæſio candicantibus maculis variegatus: Spiniuinetæ longè diuerſus colore, in ipſa adoleſcentia rimoſus, & rugis contractus. Spiniuinitæ fructus quidem ruber eſt, ſed Myrti baccæ diſsimilis. Ea enim rotunda eſt, ille oblongus, & vtrinque acuminatus. Præterea Oxyacanthæ fructus à Dioſcoride εὔθρυπτος, id eſt friabilis deſcribitur, Spiniuinetæ bacca, quoniã lenta cute ſuccu lentam carnem continet, friabilis eſſe non poteſt. Nam friabile non de re lenta, humida, & ſuccoſa dicitur, ſed arida, & fragili, quæ digitis facilè, velut in puluerem atteri queat. Quare aliam eſſe Oxyacantham à Dioſcor. deſcriptam, contendit Cordus, à Galeni Oxyacantha, cui adſtringendi & incidendi vires tribuit, in Berberi Officinarũ manifeſtas. Vt autem quæ ſit Dioſcoridis Oxyacantha explicet, annotat Dioſcoridẽ inter Oxyacanthæ ſynonyma πυειάνθην numerare, quæ vox cùm apud nullum auctorem extet, perperam exaratam fuiſſe ſuſpicatur. Cùm verò Dioſcor. ipſe hoc eodem libro de Meſpilo agens Pyracanthæ meminerit, eam eſſe cenſet quæ hîc corrupto nomine πυειάνθα vocatur, facili ſcribentium lapſu. Dioſcoridem igitur pro Berberi, quæ vera eſt Oxyacantha, Pyracantham deſcripſiſſe iudicat, eámque Oxyacanthæ nomine deſcriptam Pyracantham eſſe Spinam, quæ inter arbores à veteribus Latinis

ſimplici

Marginal notes: Corol. 124. lib. 1. Dioſ. — Li. 1. ca. 106. — Lib. Hiſto. plan. c. 205. — Lib. 3. ca. 21. — Embl. 121. — li. 1. Dioſc. — In li. 1. Dioſcor. c. 123. — Li. 8. ſimp. — Lib. 1. c. 105. — Cap. 133.

ſimpliciter Spina, à Gallis *Aubeſpin*, id eſt Albus Spinus, à Germanis *Hagedorn*, nominatur. Hæc enim habitu figuraq; Piraſtro ſimilis eſt. minor tamen, ſpinoſiorq;. Fructum fert Myrteis baccis æqualem, rubentem, nucleos intus habentem, omniſq; ſucci expertem, ideóque friabilem. Idem teſtatur Plinius, inquit, cùm dixit Aquifoliæ & Spinæ baccas ſine ſucco eſſe. Accedit etiam foliorum figura, quæ Apio ſimilia ſunt. Nam talia Pyracantha habere debet, Dioſcoride Meſpili Aroniæ, ſcilicet folia cum Pyracanthæ foliis comparãte, & Theophraſto Meſpili Anthenoidis, quæ Aronia Dioſcoridis eſt, folia Apio ſimilia deſcribente. Hæc Cordus. Cui alio in loco de Sorbo aculeata, id eſt Pyriacantha tractanti Geſnerus album Spinum appinxit, annotauitq; Oxyacantham Dioſcoridis videri, & Spinam Appendicem Plinij. Idem Geſnerus alibi Oxyacantham Dioſcoridis, Spinam albam vulgo dictam arbuſculam videri ait, & Plinij Spinam Appendicem, & ſimpliciter Spinam. Matthiolus acutiſsimè eos refellit qui Oxyacantham Vuam Creſpinam, ſiue Creſpinum eſſe credunt. Dioſcorides enim, inquit, Oxyacantham Piraſtro ſimilem eſſe ſcribit, minorem tamẽ, ſpinoſiorémque, & fructum ferre Myrti ſimilitudine, plenum, friabilem, rubentem, & intus nucleum, radicéſque ſubeſſe multifidas, & altè deſcendentes: ex quibus perſpicuum eſt alias Oxyacanthæ notas non expreſsiſſe quàm proceritatis, craſsitudinis ſtipitis, ramorum, radicum, ac fructuum, omiſſa foliorũ, florum & corticis hiſtoria, quæ qui accuratius expenderit, Creſpinum is notis omnibus Piraſtro diſsimilem eſſe comperiet. Nam ſylueſtris Pirus ſimplex è ſolo proſilit, vno duntaxat caudice attollitur, atque tandem ita creſcit, vt in proceritatem arboream conſurgat, Creſpinus verò nullum ab radice caudicẽ emittit, ſed ſurculis multis ſtolonibúſque fruticat, qui virgarum modo creſcunt, nec vnquam arboreſcunt, niſi raro, longoq; tempore: omnium enim maximi pollicarem craſsitudinem vix excedunt, ratóque hominis altitudinem æquant. Præterea Piraſter cortice integitur aſpero, craſſo, ſquamoſo, Creſpinus albo, læui, multum tenui, adeo vt vel leuiſsima lapide, aut ferro illata plaga diſrumpatur, croceuſq; ſubtus color appareat. Adhæc licet Pirus ſylueſtris, Pruni ſylueſtris modo aculeata ſit, ramiq; frequentibus horreant ſpinis nigris, validis, tamen ſingulæ ex vno tantum loco erumpunt, in Creſpino verò ternæ ex eodem loco, albæ, planæ, nec rotundæ; nota inſigni, nec à Dioſcoride prætermittenda. Iam verò Oxyacantha fructum fert Myrti magnitudine, Creſpinus autem racematim Vuæ modo, Acinis oblongis, rubẽtibus. Præterea Creſpini folia Aroniæ Meſpilo ſimilia non ſunt, ſed potiùs Malopunicæ, latiora, nec tam in mucronem deſinentia, per ambitum Spinis tenuiſsimis, frequẽtiſsimiſq; horrida. Radices quæ crocei ſunt coloris, multæ quidem, ſed tenues, nec altè deſcẽdentes vt Oxyacanthæ, & in obliquum ſummo ceſpite vagantes. Denique flos à Piraſtri flore plurimùm diſsidet: eſt enim melinus, ex racemo Vuæ ſimili prodit fruticis ſui colorem referens, qui dum ſeſe pandit, ſuauiſsimè ſpirat. Ex his effici vult Matthiolus Dioſcoridis Oxyacantham, quæ & Oxyacanthos dicitur, id eſt acuta Spina Creſpinum non eſſe, ſed eam aculeatam arborem, ſtipite, cortice, ramis, proceritate, floribus, ligni materie Piraſtrum planè referẽtem, quem Itali *Bagaia* vulgò nominant, Ananienſes, & Tridentinarum vallium incolæ quidam *Amperlo*, alij *Pan d'orſo*, Goritienſes *Barazzo bianco*, Arabes *Amirberim*, ſeu *Amyrbarim*, ſeu *Berberim*, Galli *Aubeſpin*, Hiſpani *Pirlitero*, Germani *Hagdorn*, Boemi *Hloc*. Id apertè demonſtrant arboris ſtipes, rami firmis, acutiſsimíſque ſpinis armati, à quibus arbori nomen, ligni materies, ſubſcaber ſquamoſuſq; cortex, veluti Piraſtro, flos albus Piraſtro haud abſimilis, fructus Myrti craſsitudine, rubeſcens, plenus, friabilis ori ſubauſterus, quo, modò vnus, modò plures conclu-

Lib. 15. c. 24

Li. 3. de pl. cap. 7.

In hort. Germ.

In li. 1. Dioſcor. ca. 105.

Nomina

Forma.

OXYACANTHA,
Acuta Spina Matthioli.

duntur nuclei: radices in altum deſcendentes. Folia quidem à Piraſtro diſsident: Apij modo diſſecta, paulóque longiora: hoc tamen ſententiam Matthioli labefactare minimè poteſt: ſimilitudines enim ex pluribus partibus potius ſumi conſtat, quàm ex paucioribus. Quali ergo folio ſit Oxyacantha Dioſcor. non explicat, ſed tantùm dixit eſſe arborem Piraſtro ſimilem, quod magis ad ſtipitis, corticis, ramorum, florum delineationem, ligni materiam reſpiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus qualianam ſint, ex
Lib.1.ca.133.
ipſo Dioſcor. & Theophraſto colligere licet, quoniam Dioſcor. de Aronia Meſpilo agens, ſcribit eam arborem ſpinoſam eſſe, foliis ſimilem Oxyacanthæ (alij Pyracanthæ legunt, vt diximus) Theophraſtus verò Anthenoi-
Lib.3. Hiſt. cap.12.
dis Meſpili folia diſſecta eſſe ait, quæ, vt monuimus, Aronia eſt, & per extrema Apio ſimilia. At Theophraſti ipſius auctoritate fretus, poterit aliquis ſententiam Matthioli oppugnare, quod locis duobus Oxyacantham inter eas arbores recenſet, quæ perpetua
Lib.1. Hiſt. ca.15.& lib. 3.Hiſt.ca.4.
fronde virent, cum Oxyacanthæ noſtræ folia, decidere omnibus conſtet. Sed hos locos mendoſos eſſe ex eo intelligere licet, quod Tiliam Myricam, Quercum, Terebinthum inter, perpetuifolias numeret, id autem falſum eſſe ſciunt omnes qui has plantas cognoſcunt. Hoc itaque loco pro Oxyacantha Pyxacantham docti viri reponunt. Nec Plinius eaſdem arbores ex
Li.16. c.20. & 21.
Theophraſto recenſens, Tiliæ, Quercus, Oxyacanthæ meminit. Hæc eſt Matthioli de Oxyacantha ſententia, hæ rationes quibus eam confirmauit. Oxya-
Locus.
cantha in Dumetis, ſepibus, & agrorum limitibus frequens prouenit. Maio
Tempus.
menſe floret: fructus Septembri matureſcit. Is refrigerat & adſtringit. Potu aut
Temper. & Vires
cibo, inquit Dioſcorides, alui profluuium, & abundantiam fœminarum ſiſtit. Radix illita aculeos, & ſpicula extrahit: abortum fieri tradunt, ſi ter radice ven-
Dodo.li.6. cap.31. Lib.1. c.105. Li.8. ſimpl.
ter, aut ſenſim feriatur, aut perungatur. Oxyacāthus arbor Galeno, vt Piro ſimilem habet ſpeciem, ita & vires ſimiles. At fructus Piri ſylueſtris prorſus acerbus eſt, Oxyacanthæ verò, cum partium tenuitate, modicam incidendi vim habet. Cæterum Oxyacanthæ fructus, Piri ſylueſtris fructui ſimilis non eſt, ſed Myrti, rubens, & rarus (ἁδρὸς videtur legendum ex Dioſcoride, id eſt plenus pro ἀραιὸς.) Habet item & nucleos. Porrò non eſu tantùm, ſed & potu affectus omnes fluxionū quos ῥοώδεις Græci vocant, cohibet. Serapio eadem ad verbum transſcripſit de Amirberi, ſeu Berberi tractans, quæ Dioſcorides & Galen. de Oxyacantha tradidêre. Anguillara eorum ſententiæ vix aſſentitur qui Oxyacantham illam eſſe putant, quę Italorum vulgo *Spinbianco* dicitur, tum
Lib.1. Hiſt. ca.15.& lib. 3.cap.4. Li.4. Hiſt. cap.4.
quòd Theophraſtus Oxyacantham inter arbores perpetuę frondis numeret, tum quòd Mali Medicę ſpinas, Piri aut Oxyacanthę ſpinis comparet, quę in Spinum album competere non poſſunt. At Matthiolus priorem locum falſi ſuſpectum eſſe oſtendit: Spinarum verò Mali Medicę, cum Piri aut Oxyacanthę ſpinis comparatio non inepta. Eſt enim Pirus quædam ſatiua, ſpinis armata, Lugduni ſatis frequens, quam ideo *Poirier d'eſpine* vocant, & fructum

Poire

Poire eſpine. Fructus is magnus eſt, viridis, qui in ſeram hyemem prorogatur & durat, guſtus ſuauiſsimi, præſertim cùm in pruna coctus apponitur, inſperſo ſaccharo. Surculos ex Neapoli, huc allatos fuiſſe olitores aiunt. Hęc profectò Pirus eſt, cuius ſpinas cum aculeis Oxyacanthæ comparat Theophraſtus, nec immerito: ſunt enim inter ſe prorſus ſimiles. Multo meliore ratione, ſententiam illam oppugnat Anguillara, cùm ſcribit Oxyacanthæ à Galeno & Dioſcoride tributas facultates albo ſpino minimè conuenire. Huius enim fructus non acerbos, ſed dulces, maximè cum maturi ſunt, aluum ducere magis quàm adſtringere, & mulierum fluores elicere potius quàm cohibere. Hæc Anguillara. Certè vulgus Gallicum, vt ſcribit Ruellius, deturbandis calculis vtitur acino, ſingulari remedio, ex vino, quem peculiari vocabulo Senelle nominat. Ruſtici viuas ſepes hoc frutice extruunt, quæ pecus minacibus aculeis valenter arceant. Dos eius omnis in odore, tametſi non defuerint, qui tradant hanc ſtirpem, inſtar Lauri fulmine non ici, nec vnquam de cœlo tangi. Aiunt quoque piſces marinos floris odore tactos ſtatim corrumpi, quod Ruellius arbitratur, fragranti grauitati acceptum ferendum. Huius rei piſcatores gnaros florem deuitare: Mirum eſt, inquit, ſi fulminis ictum tuta reſpuat. Sed fama tantum hoc didicit nullo certi ſcriptoris teſtimonio. Piſces verò non ob odoris florum Oxyacanthæ vehementiam, aut noxiam aliquam qualitatem, vitium contrahunt, ſed quoniam Maio iam progreſſo arbor illa floret, quo tempore ob æſtuoſum cælum piſces qui è mari vehuntur in vrbes procul remotas corrumpuntur. Lib. 3. ca. 11.

BERBERIS OFFICINARVM, CAP. VII.

PLANTA hæc à Seplaſiariis Berberis nominatur, ab Italis *Creſpina*, à Gallis *Eſpine vinette*, à Germanis *Ponſſelbeel, Saurach, Verſich*, à Boemis *Drac*, ſiue *Driſtal*, ab Anglis *Berberis*. Plinij Spinam Appendicem eſſe multi credunt. *Nomina* Lib. 24. c. 13. Frutex hic è terra ſurculos plurimos mittit, coryli modo, ab imo ad ſummum ſpinis armatus acutiſsimis: longis, compreſsis, albicantibus, fragilibus, ternis ex eodem loco prodeuntibus. *Forma.* Cortex extimus totius fruticis candidus, læuis, tenuis, interior autem exilior, & ligno proximus flauus, ac ceruſei, ligni materies alba, fragilis, fungoſa. Numeroſæ radices valdè flauæ, per ſumma terræ ſparguntur. Folia ex viridi candicant, Punicæ ſimilia, ſed tenuiora, latiora, minùs acuminata, toto ambitu ſpinis tenuiſsimis horrentia. Flores ſunt lutei, racematim congeſti, odoris non ingrati. Fructus ſunt Acini oblongi, racemo penduli, Punicæ Mali Acinis haud abſimiles, quanquam oblongiores, paruis intus concluſis nucleis, qui maturi maximè rubent, guſtúque ſunt acido, & ſubauſtero. Ex his vinum exprimitur, quod vinum ex Berberi falſò vocant Officinæ, acerbius acidiúſque Malorum Punicorum ſucco. Id in acutis, peſtilentibúſque febribus zulapio violaceo permixtum cum aqua vtiliter exhibetur. Matth. li. I. Dioſc. c. 105 *Vires.* Etenim non modo ſitim extinguit, ſed bilioſas peſtilentéſque exhalationes ſupprimit. Datur commodè cœliacis, cibum reiicientibus, dyſentericis, iiſque quibus bilis à iocinore in ventriculum regurgitans, cholericum excitarit affectum. Tam ſumptum quàm admotum menſium profluuia cohibet. Tineas ventris enecat, præſertim ſi bibatur ex aqua Graminis, vel Portulacæ, vel Abrotoni, addito ſacchari tantillo. Prodeſt cruentis excreationibus, firmat commotos dentes, ſi eo ſæpius foueantur, gingiuas roborat, gargarizatu faucium & Vuæ inflammationes diſcutit, atque deſtilla-

BERBERIS
Officinarum.

tiones eo confluentes reprimit. Vulnera recentia in carnis ſuperficie glutinat, & vlcera vetera deſiccat. Nocet iis qui ventriculi doloribus ex flatu & frigiditate ortis vexantur, atque etiam ægrè ſpirantibus. Condiuntur item Acini vel melle, vel ſaccharo ad reſtinguendam ſitim, depellendámque febricitantium inappetentiam, quorum moroſum nimis palatum cibum ferè quemcunq; reſpuit. Nam elangueſcens appetitus cibi mirum in modum grato huius acore recreatur. Spina Appendix appellata, inquit Plinius, quoniam baccæ Puniceo colore in ea Appendices vocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in vino decoctæ, aluum citam, & tormina compeſcunt. Lixiuio in quo radix maduerit ſæpe eloti capilli flaueſcunt. Ex foliis viridibus, quemadmodum ex Oxalide, ſuccus in ciborum condimenta exprimitur refrigerans, & appetentiam inuitans, atque bilioſis, & febricitantibus perutilis. Frutex hic multis locis naſcitur, nempe ſyluis, frutetis, campeſtribus, montanis, ſiccis, & aquoſis. Germinat ineunte vere, ab occaſu Virgiliarum fructum præbet, qui per Septembrem menſem, & Octobrem demetitur, campos & ſyluas exornans.

Ruel. lib.1. cap.106.
Lib.24.c.13.
Dodo. li.6. cap.21.
Locus.
Tempus.

RHAMNVS, CAP. VIII.

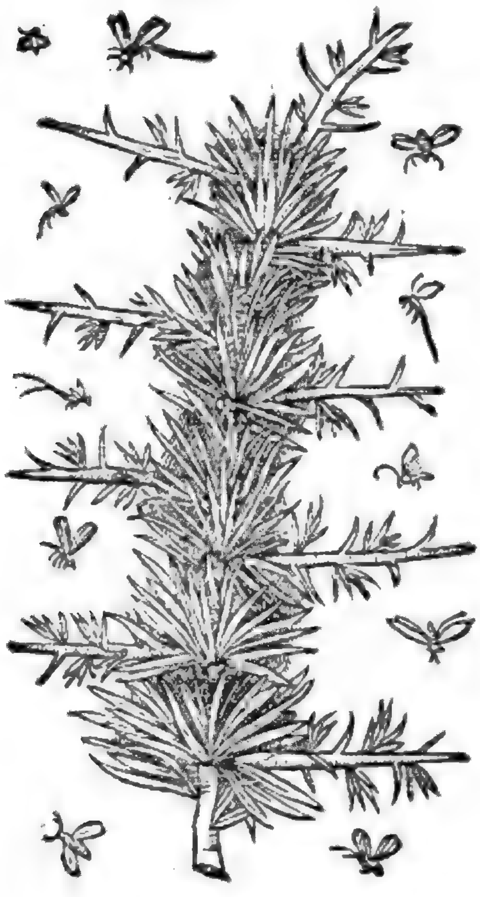
Lib.1.c.102.

RHAMNI hiſtoria, ſi vlla alia, valdè eſt perturbata, atque impedita, & ob variam de iis ſcribētium tractationem magna obſcuritate inuoluta. Ac primùm Dioſcoridis caput, quo de his agit, apertè corruptum, multiſq; modis deprauatum eſſe oſtendunt tres aſteriſci, in contextum inſerti eius exemplaris, alioqui fidelisſimi, quo Ruellius vſus eſt. Primus φύλλα μικρὰ * ὑπομήκη, &c. Secundus, ἔτι δὲ καὶ ἑτέρα * λευκοτέρα, &c. Tertius ἐοικὼς * ἀσφοδέλῳ. Deinde Theophraſtus duo duntaxat Rhamni genera facit, candidum & nigrum, diuerſumq; ipſorum fructum, vtrumque tamen ſpinoſum. Plinius item duo, quæ inconſideratè Ruborum generi adſcribit. Eius verba quia à Dioſcor. ſententia variant, & alioqui corrupta leguntur, ex veteri manuſcripto Codice à Cornario emendata adſcribam. Inter genera Ruborum Rhamnus appellatur Græcis, candidior, fruticoſior, ramos ſpargens rectis aculeis, non vt cæteri (vel Rhamni, vel ſpinoſi frutices) aduncis, foliis maioribus. Alterum genus eius ſylueſtre, nigrius quadantenus rubens, fert veluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentum quod vocatur Lycium (id porro falſum eſſe norunt herbarij omnes) Semen ſecundus trahit. Hoc Dioſcor. minimè habet. Galenus, & eum ſecuti Paulus, atque Ætius, velut de vno ſolùm genere, aut certè de vna omnium facultate, omiſsis eorum differentiis loquuti ſunt. Dioſcorides tria genera deſcripſit, cuius breuitas, & inemendata librorū noſtror

Lib.3. Hiſt. cap.17.
Genera.
Li.24. c.14.
Embl. 98. lib.1. Dioſ.
Lib.1.c.102.

noſtrorum lectio, vt diximus, in ambiguo multos habet, quinam ex tot dumis
Rhamni dici poſsint. Dioſcoridem ſiue is ex Andrea, ſiue ex Crateua Rham-
norum hiſtoriam concinnarit, certe Oribaſius, & Serapio ſecuti tria quoque
Rhamni genera memorant, Paliuri mentione à neutro facta, celebris alioqui
plantæ, & facultate ſua, qua veſicæ lapides exterit, inſignis perinde ac ſi Rham-
norum hiſtoria inuoluatur, aut eorum genere contineatur. De vtroque tamen
ſeorſum dicemus ex Dioſc, qualia qualia ſint eius exẽplaria. Rhamnus, inquit, Lib.1.c.101.
fruticat in ſepibus, ramos ferens rectos, & aculeos Oxyacanthæ modo, foliis *Forma.*
paruis, oblongis, ſubpinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium
nigrioribus, latioribúſque foliis conſtat, & quadantenus rubentibus, cuius rami
quinum ferè cubitorum ſunt longitudine, ſpinoſiores quidem, ſed infirmiori-
bus, minúſque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, fol-
liculari ſpecie, verticillo ſimilem. His, diuerſi auctores diuerſas plantas aptarũt.
Cornarius & Tragus Rhamni genus eſſe exiſtimarunt fruticẽ eum quem Vuam
criſpam ſiue Groſſulariam appellari diximus. Item aliud Tragus, Hermolaus,
Ruellius, quem Spinum ceruinũ, Itali, *Burgam ſpinam.* Galli vocant. Prima Rhãni
ſpecies, inquit, Anguillara, omniũ ſententia ea eſt, quæ Romæ *Spino ſanto* nomi- *Nomina*
natur, à Sãnitibus, *Spino di Chriſto,* à Marcello lib. de re medica, Salutaris, & Spina
alba. Salutaris herbæ faſciculũ, inquit, id eſt, Spinæ albæ qua Chriſtus coronatus
fuit. Cordus etiam Rhamnum à Latinis Albam ſpinam dici teſtatur, prudenter
interim nos monens ne ſtirpes diuerſas hoc nomine confundamus. Nam præ-
ter Rhamnũ ſpinam arboreſcentem, Albæ ſpinæ nomine paſsim ab auctoribus
in herbaceo genere duo Cardui indicantur. Secunda ſpecies, inquit idem An-
guillara, priori in omnibus ſimilis eſt, niſi quod candidior, foliis longioribus &
tenuioribus, in Illyrico copioſa, ex qua ſepes conficiunt. Tertiam Rhamni ſpe-
ciem in Dioſc. ſuppoſititiã eſſe autumat: quia in eius deſcriptione ſibi ipſe re-
fragatur, vt pote qui fructum eius dicat eſſe latum, candidum, tenuem, veluti
folliculum, Haſtulæ regiæ ſimilem. Fructus verò eius Rhamni quem repræſen-
tant, & ſi latus ſit, nimirùm cõpreſſus, minimè tamen Aſpodeli fructui ſimilis
eſt, rotũdo, non compreſſo. Sed hæc ratio deprauatæ lectionis correctione fa-
cile refelli poteſt. Neque enim dicitur à Dioſcoride tertij Rhamni fructus ἐοι-
κὼς ἀσφοδέλῳ, ſed ἐοικὼς σφονδυλίῳ, id eſt ſimilis verticillo. Ad hæc ſpinæ eius in-
firmæ non ſunt, quales Dioſc. eſſe vult. Præterea Theophraſtus duo duntaxat
Rhamni genera poſuit, Rhamnóſque perpetuo eſſe folio, Paliurum minimè.
Matthiolus tria Rhamni genera ſtatuit. Primum in ſepibus naſcens, cuius lon- In cap.101.
gis aculęis Hetruſcę, mulieres ficus recentes perforant, & ad ſolem appendunt. lib.1.
Hos Oxiacanthæ modo fert: folia oblõga, mollia, ſubpinguia: caulem habet al-
bum, læuem, & rubentes inter folia baccas. Hic ſpinoſus Matthioli frutex ad
Rhodani ripas & glareoſa vada frequentiſsimus viſitur, ſæpè humilis, nonnũ-
quam ad hominis proceritatem aſſurgens, cortice cinereo, ramis firmis, ex qui-
bus ſurculi hinc illinc oriuntur, per interualla foliis breuioribus veſtiti, ſpinas
per interualla proferentes, & ſemper in rigidum aculeum deſinentes, qua nota
ab aliis diſcrepat. Fructus eſt circum ramos copioſus, rotundus, cum maturuit
phœniceus, folliculo aut veſiculæ ſimilis, ſucco luteo plenus, acidi guſtus, nec
ingrati, cuius Omphacij vice ad ciborum condimenta vſus eſſe poſsit. Gratia-
nopolitani vocant *Des Argouſſes.* Tertium Rhamni genus Matthioli cæteris ni-
grius eſt, quinum fermè cubitorum longitudine, infirmioribus aculeis aliis, re-
ctis, aliis incuruis, foliis latioribus, ſolidioribus, neruoſioribúſque: floribus mu-
ſcoſis, ſubcroceis: fructu tenui, ſolliculari ſpecie, rotundo, verticillo haud abſi-

RHAMNVS
Primus Matth.

RHAMNVS
Secundus Matth.

RHAMNVS *ſecundus*
Dodonæi, primus
Penæ.

RHAMNVS *ſecundus*
Monſpelienſium
Penæ.

mili, in cuius medio nucleus eſt durus, rotundus ciceris ferè magnitudine, in quo ſemen concluditur, lentis inſtar compreſſum, rubro cortice, & alba intus

medulla

medulla. Secundum genus cæteris candidius eſt. Hæc Matthiolus, Penæ Rhamnus primus frutex eſt in Italiæ, Galliæ, & Hollandiæ, maritimis locis multis naſcens, ab imo ad ſummũ ramoſus, aculeatus, ſurculis albidis, foliis anguſtioribus, multis, Chamælææ longioribus, fructu iuxta alas denſo, racematim congeſto, Aſparagi, aut Agrifolij, minore, ſucco flauo turgido. Hunc pro Rhamno ſecundo Dodon. pinxit & deſcripſit. Idem Pena Rhamnum ſecundum Mompelienſium, magis exquiſitè Dioſcoridis notis reſpondere ait, quam ſecũdum Matthi. Tota planta alba eſt, cortice ex viridi palleſcẽte, foliis Oleæ, ſed candidioribus, floribus minoribus. Cluſius Rhamnos tres exhibuit. Eſt autem primus frutex faciẽdis ſepibus idoneus, ramis rectis, in multa virgulta ſeſe findẽtibus, candidis, validis ac firmis aculeis rigentibus, foliis plerumque quaternis aut quinis ad ſingularum ſpinarum exortum, oblõgis, ſubpinguibus, Oleæ ſimilibus, ſubalbidis, teneris, & ſucculentis, quæ Autumno nouis ſuccreſcentibus, interdum decidunt: flores longiuſculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diuiſi, quibus dilapſis quoddam ſeminis rudimentum vt in Iaſmino relinquitur. Radix ſubeſt craſſa, & multiplex. Iſtius generis alium ſe obſeruaſſe ait, ſimilem ferè, ſed humiliorem, & frequentioribus ramis fru- Libr. ſtirp. Hiſpa. c. 16.

RHAMNVS I. Cluſij.

RHAMNVS Alter Cluſij.

RHAMNVS Tertius Cluſij.

ticoſum

ticoſum,minoribus foliis,& magis carnoſis, ſalſo guſtu ſuperiore cādidiorem, floribus eiuſdem formæ, ſed purpureo planè colore.Prior in multis Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Galliæ Narbonenſis locis gignitur. Illius alteram ſpeciem vno tātum loco ſe inueniſſe ait, iuxta Orcelim vrbem,ad flumen Serabin,vt Valentini regni extremis limitibus. Secundus eiuſdem frutex ramis eſt & virgultis flexibilioribus, ſpinarum etiam vallo horrentibus, anguſtioribus foliis, neque adeo carnoſis,perpetuis,flore Oleæ herbaceo,circa ramos frequenti,fructu rotundo, per maturitatem flaueſcente, totáque hyeme in frutice perdurante. Totus verò frutex puluere obſitus videtur.Is in maritimis Belgicis,& quorundam montium vallibus iuxta amnes, vt & ſuperior prouenit. Tertium addit fruticoſum, frequentibus ramis,ſpini magnitudine,cortice nigro tectis,& ſpinis longis armatis,folia ex quibuſdam tuberculis,vt in priore,multa ſimul exeunt,oblonga,anguſta, carnoſa, colore viridi,guſtu adſtringente, & Rhabarbari ſaporem ſatis referente, ſemper virentia. Flos veris initio paruus,iuxta folia plurimus, & cōfertim naſcens,colore herbaceo:æſtate nigrū fructum fert Pruno ſylueſtri ſimilem, rotundū, acerbum. Hunc frequentem Granatenſi & Murciano regno locis incultis inuenit inter alios frutices.Pro Rhamni etiam genere ſpinoſam plantā Germanus quidam rei herbariæ ſtudioſus ex Ingolſtadio Dalechāpio attulit, quàm Rhamnum Bauaricum vocabat, quod alius aptius nomen non inueniret. Hæc planta, vt narrabat, hominis altitudinem ſuperat, cortice eſt purpuraſcente,ſpinoſo,foliis dēſis, pallidis,omnibus ſerratis, ſed aliis longioribus & anguſtioribus, prima ſcilicet ramorum parte, nec Ilici abſimilibus, aliis breuioribus & rotūdioribus circa ramorum extrema, Rhois folia vtcumque emulantibus,ſpinis multis, tenuibus,ſed acutiſsimis, folioſis, vt in primo Rhamno Matthioli. Spinoſarum enim ſtirpium,(Cuius rei lectores hîc admonuiſſe prodeſt)quibuſdam exertæ, foliiſque nudę ſunt ſpinę, vt Paliuro, Meſpilo, Oleaſtro:aliis ſurculi folioſi in rigidas ſpinas mucronati deſinūt vt in hac planta,Rhamno primo Matthioli,& nōnullis aliis. Rhamnus auctore Galeno, deſiccat & digerit ordine ſecundo,refrigerat primo completo,aut ſecundo incipiente.Proinde hirpetas ſanat & eryſipelata, non magnoperè calida. Cæterū ad hoc teneris vtendum eſt foliis. Sic etiam Dioſcor.

RHAMNVS Bauaricus.

Li.8. ſimp. omnium folia eryſipelatis & ſerpentibus vlceribus efficaciter illinuntur: fama
Vires. eſt ramos eius valuis feneſtriſque impoſitos veneficia depellere:quas vires Ouidius Spinę albæ, quæ Rhamnus eſt, vt diximus, ſeu Virgæ Ianali, quæ eadem eſt,
Li.6. faſto. tribuit his verſibus.

Sic fatus ſpinam qua triſtes pellere poſſet.
A foribus noxas, hæc erat alba, dedit.

Et paulo poſt,

Virgáque Ianalis de ſpina ſumitur alba
Qua lumen thalamis parua feneſtra dabat.

DE

DE PALIVRO CAP. IX.

PALIVRI qui παλίουρος Græcis dicitur, vnius duntaxat meminit Dioſcorides. Alij plura fecêre genera, Imprimis Theophraſtus ita ſcribens. Paliuri differentiæ quædam ſunt, omnes quidem fructiferæ: ac rurſum Paliurus velut in ſiliqua folioſa fructum habet (ſic enim legenda Græca, ἐν λοβῷ τινὶ τὸν καρπὸν ἔχει καθάπερ τοῖς φύλλοις, pro τὸ φύλλον vt in vulgatis legitur: alij legunt τῇ φύσῃ, ideſt in veſica, alij θυλακίῳ, folliculo: alij, καθάπερ σφονδύλων, ideſt veluti verticillum, vt in Dioſcoride) in qua terna aut quaterna ſemina gignuntur, quibus tuſis medici contra tuſsim vtũtur: habent enim lentum quiddam & pingue veluti Lini ſemen. Naſcitur locis humidis, atque etiam ſiccis, ſicuti Rubus: non minùs autem iuxta aquas prouenit. Foliis eſt deciduis, non perpetuis, quemadmodum Rhamnus. Idem alibi. In Africa Loti vt & Paliuri maxima copia eſt: Et mox: Paliurus Loto fruticoſior eſt, folio huic noſtrati ſimilis, fructu diuerſo, non enim lato, ſed rotundo, Cedridis magnitudine, aut paulò maior, nucleum habet qui non ſimul manditur, acinorũ Mali Punici modò: fructum verò ſuauem, quem ſi vino infundas, tum ſe ipſo ſuauior redditur, tum vinum ſuauius, reddi aiũt, quæ breuius conuertit Plin. Cyrenaica regio Loton ſuæ poſtponit Paliuro. Fruticoſior hæc, fructúque magis rubens (magis in Theophr. nõ legitur) cuius nucleus non ſimul mãditur, iucũdus per ſe (fructus ſubaudi, ex Theophr.) atque è vino ſuauior, quin & vina ſucco ſuo cõmẽdans. Hęc Plinius. At Paliurus Agathoclis, auctore Athenæo, arbor eſt magnitudine Vlmo aut Pino nõ inferior, ramis frequentibus, longis, nonnihil ſpinoſis, folio tenero, virente, figura rotundo, fructu valde dulci, magnitudine Oliuæ Phauliæ, carne, & oſſe illi ſimili, ſed guſtus ſuauitate præſtanti, quem anno bis, Vere & Autumno profert. Is recens eſtur, cũ autem ſiccatus fuerit, in farinam molitur, quam nec manibus ſubactã, nec aqua perfuſam, ſed negligenter, qualis eſt, pedibus cõculcatã reponunt in cibariũ quotidianũ. Ex his tribus generibus Dioſco. Paliurus, notus eſt frutex, aculeatus, durus, cuius ſemen pingue & fuliginoſum eſt, ſi rectè λιγνυῶδες legatur. In duabus poſterioribus deſcriptionibus non videntur congruere folium rotundum Paliuri Agathoclis, at in Paliuro Africano, vulgari ſimile: itẽ duplex quotannis in Agathoclis Paliuro fructuum prouentus, & eorundem magnitudo, Oliuę Phauliæ par, omnium grandiſsimæ, quam & Regiam, & Maiorinem ideo vocant, auctore Plinio, non ſylueſtris: vt expoſuit Anguillara, cũ ſuperioris Paliuri fructus Cedridibus æqualis ſit magnitudine, aut eas parum excedat. Quare diuerſa hæc Paliuri genera eſſe neceſſe eſt. Paliurus primus Theophraſti, Anguillarę ſententia, frutex eſt Italiæ & Græciæ familiaris, tertia prorſus Rhamni ſpecies, in textu Dioſcoridis ſignificata. Naſcitur enim locis, tum aquoſis, tum ſiccis, hic frutex, eſt valdè ſpinoſus, foliis Ziziphi ſylueſtris, ſed latioribus & rotundioribus, & qua parte pediculo hærent, fuſcioribus: multos ramos à terra ſummittit, quaternum aut quinum cubitorum altitudine,

Genera.

Lib. 3. Hiſt. cap. 17.

Lib. 4. Hiſt. cap. 4.

Lib. 13. c. 19.

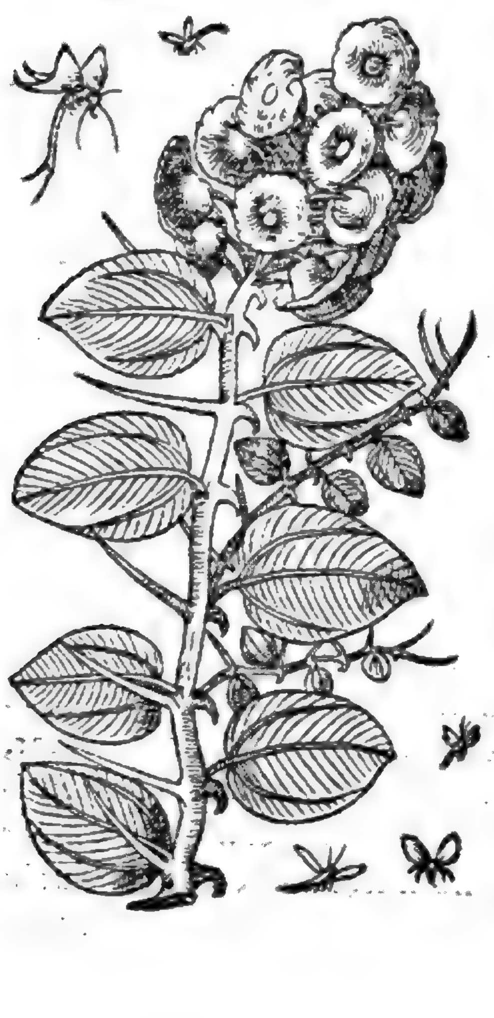
Li. 14. cap.

Li. 1. c. 104.

Lib. 15. c. 3.

Paliu. 1.

PALIVRVS
Rhamnus III. Matth.

ne, ſurculoſos, colore Caſtaneæ, quo & Spinæ, quæ ſemper binæ ſunt, altera recta ſuperiore, altera adunca inferiore: fructum edit latum, rotundum, in medio aliquantulũ tuberoſum, figura verticilli, in ramulis copioſum, initio ex viridi albicantem, cum inaruit fuliginoſum (quod de ſemine legitur in Dioſcoride, non de eius operimento) ternis aut quaternis ſeminibus intus concluſis, Lino & figura & magnitudine ſimilibus. Hic frutex non alius eſſe videtur, quàm Paliurus primus Theophraſti, nec non Paliurus Dioſcoridis, qui etiamnũ hodie in multis Græciæ locis nomen retinuit, ſed corruptum: nam Apalizu & Paliru nominatur. Hæc Anguillara. Cui aſſentiuntur multi periti herbarij. Eundem eſſe Paliurum Theophraſti, & Paliurum Dioſcoridis, demonſtrant facultates eædem huic ab vtroque aſsignatæ: præterea ſemen vtriuſque pingue & Lino ſimile: eſt enim legendum in Dioſcoride λίνῳ ὅμοιον, vel quidpiam ſimile, non λιγνυῶδες, ideſt fuliginoſum. Cùm etiam Rhamnus tertius Dioſcoridis, pleráſque notas habeat, quas Theophraſti Paliurus, veriſimile eſt illius deſcriptionem Paliuri deſcriptioni adiungendam, ideoque Rhamnum iſtum tertium Dioſcoridi falſò adſcriptum fuiſſe. Eſt igitur multorum ſententia, tertius Rhamnus Dioſcorid. & Theophraſti Paliurus, frutex quem pro Rhamno tertio pinxit Matthiolus. Hanc ſententiam confirmarunt Mompelienſes Medici, Paliurum nominantes, & ſeminum eius vim diureticam, ad comminuendos & expellendos calculos efficaciſsimam longo vſu,
Vires. fœliciſsimiſque ſucceſsibus experti. Quod etiam ita ſcribit Dioſcorides. Paliu-
Li.1.c.104. ri ſemen potum tuſsi auxiliatur, veſicæ calculos comminuit, ſerpentium ictibus aduerſatur, folia & caulis adſtrictoriam vim habent, quorum decoctum potu aluum ſiſtit, vrinam trahit, contra venena & ſerpentium morſus auxiliatur. Radix recentia tubercula, tumoréſque omnes diſcutit, trita, & impoſita. Huic de Paliuro ſententiæ refragari quædam videntur. Primum quod ait Theophra. Paliuri ſemen ἐν λοβῷ contineri, ideſt, in ſiliqua longa, carnoſa, vt in faba, non lata & corticoſa, vt in hoc frutice. At λοβὸς non folliculus tantum lõgus & carnoſus dicitur, ſed omnis folliculus, & cuiuſuis figuræ, λοβῷ igitur ſiue folliculo ſiue ſiliqua, Paliuri ſemen includitur, ſed peculiaris naturæ, & ab aliis diuerſæ, vt quæ folioſa, & membranea ſubſtantia ſit, ac lata. Quamobrem euidentius exprimere Paliuri ſemen Theophraſtus non potuit, quàm cum dixit Paliurum fructum habere foliatum, qui folliculo continetur. Alterum eſt quod dixit Theophraſtus Aceris fructum oblõgum eſſe, & pennatum, Paliuro ſimilem. Huius igitur teſtimonio Paliuri fructus oblongus fuerit, non rotundus. Quæ ratio æquè facile ac prior refellitur. Magna enim eſt Aceris fructui cum fructu Paliuri ſimilitudo, non inuolucri rotunditate, nec verticillata figura, ſed quod duriuſculum ſemen, vt in Paliuro, membraneo tegumento operiatur, oblongo, & alis grandiorum muſcarum ſimili, ſed non tam oblongo in Paliuro, miranda Theophraſti diligentia, qui cùm dixiſſet Aceris τὸν καρπὸν οὐ λίαν μὲν προμήκη, παρόμοιον δὲ τῷ παλιούρῳ, ideſt Aceris fructum non valdè oblongum, Paliuro tamen ſimilem, ſtatim ſubiicit, πλὴν προμηκέστερον, ideſt in Acere oblongiorem quàm in Paliuro, in quo rotundus eſt. Hactenus de primo Theophraſti, & Dioſcoridis Paliuro. Agathoclis verò Paliurum ſibi eſſe incognitum ſcribit Anguillara, niſi ſit ziziphus. Idem Paliurum Africanum Theophr. ziziphum ſylueſtrem eſſe arbitratur, quod Paliuro noſtrati, de quo modò diximus, ſimilis ſit, non modò folijs, ſed etiam ramis, & aculeis. Eſt enim ziziphus ſylueſtris, frutex quatuor, ſiue quinque & plures cubitos altus, ramis in terram ſic inclinatis, vt in ſemicirculum intorti eſſe videantur, craſsioribus ſpinis, & ſimiliter acutis, ſemper binis, ita prorſus diſpoſitis quemadmodum in noſtrate Paliuro: foliis ſicut in

Sorbo

Sorbo collocatis, fructu Iuiubis mitibus ſimili, niſi multo minor eſſet, & ad Oxycedri vel Lauri fructum magis accederet: maturus rufeſcit, & manditur, ſed non cum nucleo, quia oſſea eſt duritie. Sunt qui etiam Paliurum Africanum Theophr. & Ægyptium Agathoclis eundem eſſe exiſtimãt, vtrũque verò noſtrã Ziziphum, quorũ hæ ſunt coniecturæ. Paliurũ in Aphrica ſemper extitiſſe ſcriptorũ omniũ veterũ monumentis conſtat: Ziziphũ quoque Aphricæ peculiarẽ fuiſſe, & D. Auguſti nouiſsimis tãtùm tẽporibus, inde à Sexto Papinio in Italiã aduectã Plinius ſcriptũ reliquit. Quamobrẽ Dioſcor. qui ſub Antonio vixit homo natione Græcus, ſed Romanæ ciuitatis incola, cũ adhuc Italiæ peregrina foret ſuo ſæculo, nec eam cognouit, nec in opere ſuo celebrauit. Theophraſtus in recenſendis externis plantis, quas aut vidiſſet, aut ab alijs deſcriptas ſciuiſſet, diligens admodũ, Ziziphi mentionẽ nuſquam fecit, nec vllus quidem eorũ qui eius memoriam aut anteceſſerũt, aut ſecuti proximè ſunt. Cauſam eſſe putant, quod Græcorũ, qui primi in Aphricam nauigantes eam arborem conſpexerunt, cũ ignorarent eius nomen, ob ſimilitudinem quam cũ Paliuri Græci folijs habet, Paliurum Aphricanum nominarunt: reliqui iis poſteriores eodem nomine vti maluerunt, ſibi facili, ac pronũciantibus non moleſto, quàm barbara, & inſolita voce Ziphziphi, qua fortaſsis tum Aphricani, vt veriſimile eſt, eam arborem nuncupabant, nomine poſtea à Romanis recepto, ſed linguæ ſuæ accommodato. Cum ergo nunquam Ziziph o caruerit Aphrica, cuius fructus ad alenda ſeruitia in maximo vſu eſt illius populis, & gentibus, quod etiam apparet ex eorum hiſtoria, qui nuper Aphricæ ritus & mores enarrarunt, guſtu palmulis, & vuis paſsis, haud abſimilis, ſeruíſque alendis idoneus, vt eſt eius regionis mos, & Paliuri Aphricani hiſtoria noſtræ Zizipho foliorum figura, fructúſque ſpecie optimè quadret, Paliurum Theophraſti & Agathoclis noſtram Ziziphum eſſe non abſque ratione arbitrantur, haud tamen præfractè aliorum ſententiæ & iudicio, qui meliora proferent repugnaturi. Quod ſi hunc Paliurum alium eſſe, quàm Ziziphum exiſtimandum ſit, nullam aliam magis ad eius naturam accedere putant, quàm Rabich Arabum Aphricanorum, aut alteram à Ioanne Leone deſcriptam capite de Hain Elchallu. Rabich, inquit capite de Zarfa, ſpinoſa arbor eſt, fructu minore quàm Ceraſi, ſapore fermè Ziziphorum. Idem loco citato de Hain Elchallu. Naſcuntur illic Corni, & arbores multæ ſpinoſæ, fructu terete, luteo, ſimili Ziziphis, nucleo maiore quàm Oliuæ, guſtu non admodum grato. Hæc Dalechampius, huius ſententiæ tacitis autoribus.

Lib. 15. c. 14.

RHAMNVS CATHARTICVS, ſiue Spina infectoria, CAP. X.

FRVTEX iſte aculeatus, Rhamnus Catharticus vulgo dicitur, non quòd Rhamnus ſit, aut vlla ei cum Rhamni generibus à Dioſcoride & Theophraſto traditis affinitas, eſt enim Pruno ſyluestri ſimilior quàm Rhamno, ſed quod, vt Rhamni, ſpinis horret, eique ſpinis tantum nonnihil ſimilis eſt. At cum ei nullum nomen à veteribus poſitum ſit, Matthiolo Spinam infectoriam appellare libuit. Hetruſci *Spina merlo*, Longobardi Venetique *Spin ceruino*, Foroiulienſes *Spin guerza* appellant, Galli *Bourgeſpine*, & *Nerprun*, Germani *Vueghedornbeer*, à viis, quia nuſquam maiore copia inuenitur, quàm in dumetis ſecus vias ſitis. Frutex eſt caudice tibiæ hominis craſsitudine. Cortex illi ſubniger, & nitidus, qualis Ceraſo, intus virens, poſt luteus: lignum extra candidum, interior medulla rubet. Eo validos arcus noſtri fabricant. Rami ſpinis duris, acutis, & pungentibus rigent. Folia lata ſunt, Piro quadantenus ſimilia: flores albi, baccæ rotundæ, Myrtis ſimiles, initio foris

Nomina

Forma

RHAMNVS Catharticus.

virides: maturæ verò foris nigræ, intus virides ob id colore eo pingentibus idoneæ: iis enim aqua diſſolutis in qua liquatũ Alumen ſit, color viridis fit, qui Gallis *Verd de veſcie*, dicitur: iiſdem non maturis in eadem aqua diſſolutis color luteus. Huic ſucco vis purgatoria ineſt.

Vires. Fit ex eodem quæ diu aſſeruari poteſt compoſitio, hoc modo. Succi baccarum leniter tuſarum quatriduo in fictili vitreato per ſe maceratarum in loco calido, libras duas prælo extrahito, quibus addito Sacchari optimi ſeſquilibram, vel Mellis ſelecti probè deſpumati tantumdem: lento igne decoquito ad Zulapij, vel ſerapij craſsitudinem, linteolo rariore colato: admiſcetóque pulueris Cinnamomi ſelecti, Zingiberis ſingulorum drach. quatuor, Caryophyllorum drach. duas, mundóque vaſculo conſeruato. Datur vnciæ pondus, & vſque ad drachmas decem. Educit facilè pituitam, inquit Matthiolus, & craſſos ac lentos humores. Alij contra, inquit Pena non ad pituitam craſſam ac viſcidam, ſed potius tenuem educendam, & impetum eius in articulos citatum auertendum, & cohibendum, prudentius vtuntur. Nam ſine caliditate moleſta purgat, & nõnulla vi adſtringendi partibus robur conciliat, neque liquefacit humores, vnde maior fluxus ſubſequatur. Quare podagricis optimè confert. Alij baccas in pila lapidea contundunt, dein exprimendo percolant: ſuccum expreſſum coquunt lento igne, donec quarta pars abſumatur, atque iterum colant. Excolati huius & iam craſsioris facti ſucci libram vnã accipiunt, mellis deſpumati vncias octo: coquunt vnâ, donec ſyrupi bene cocti craſsitudo fiat. Coctis, & iam prope auferendis ab igne, iniiciunt maſtiches,

Tempus. Cinnamomi optimi ſingulorum drach. duas, ſeruántq; in vſum. Exhibetur aliquando diſſolutus vino, aliquando iure carnis. Seroſos humores educit hic ſyrupus, vt & prior, aliqua ex parte bilioſos, minùs pituitoſos, craſſóſque. Frutex, hic Maio menſe floret. Septembri maturæ ſunt baccæ, aut Octobris initio.

AQVIFOLIVM, *CAP. XI.*

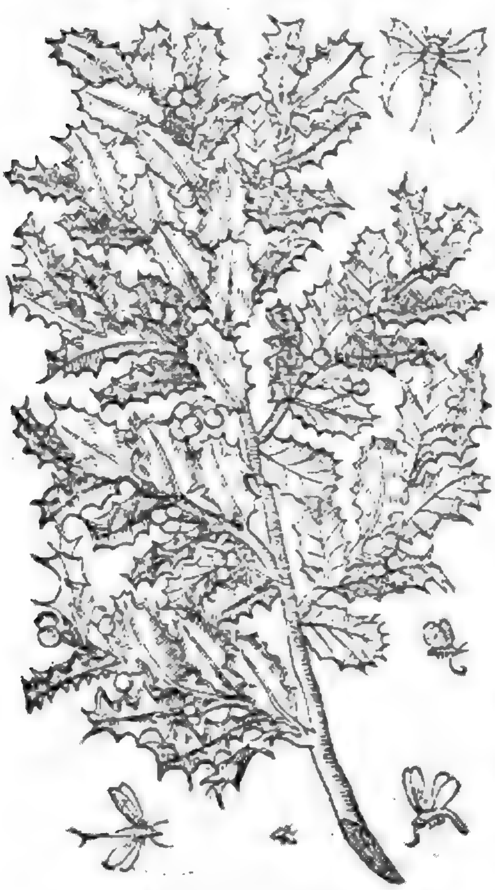
Lib.16.c.6. & 8. **Nomina** Li.16.c.24. Lib.16.c.21.

CVM Plinius in prouinciis Aquifolias Ilices appellari ſcripſit, indicaſſe videtur Ilicis folia perinde vt Aquifolij lateribus ſinuoſa & ſpinoſa eſſe, neque enim Ilicis ſpecies eſt Aquifolia, quia glandifera non eſt, nataléſque Ilicum feraces adeoque æſtuoſos odit: tametſi, quemadmodũ Ilex, folio perpetuo viret. Syluestriũ generis, inquit, folia nõ decidunt Ilici, Aquifolio, &c. Theoph. τῶνδὲ ἀγρίων, ἀείφυλλα πρῖνος, ἀγρία, &c. quo loco ἀγρίαν Aquifoliam rectè vertit Theodorus. Plinius. Montes amãt Cedrus, Larix, &c. Item Aquifolia, Buxus, Ilex. Theophraſtus ἴδια δὲ τῶν ὀρεινῶν ἐλάτη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, &c. Ideſt, montibus propria ſunt Abies, Pinus, Picea, Aquifolia, &c. Quare cum his & aliis locis τὴν ἀγρίαν Theophraſti Plinius, & eum imitatus Gaza Aquifolium interpretẽtur, eandem planè ſtirpem eſſe iudicamus. Sed id ſilentio non prætereundum videri Aquifoliam apud Plinium etiam pro alia ſtirpe accipi, cum ait: Theophraſtus arboris genus intelligi voluit

Lib.16.c.18. Lib.3.Hiſt. capi.4. Li.27.ca.8.

luit Cratæogonum, ſiue Cratæogona, quam Itali Aquifoliam vocant. At Pliniũ
hic vehementer erraſſe periti omnes herbarij exiſtimant, ἀγρίαν quoque apud
Theophraſtum pro alia arbore idem videtur ſignificare, cum ſcribit, Arcadum Lib.3. Hiſt. cap.16.
Phellodryn Dorum eſſe ἀγρίαν, ſic enim legit Gaza, & agreſtem conuerti. Verùm
in vulgatis exemplaribus pro ἀγρίαν ἀρίαν, exaratum reperias. Hic etiam ſcrupu-
lum iniicit Theophraſtus, cum ſcribit Suberem fructum ferre glandoſum, vt Ibidem.
vertit Gaza, ſimilem Aquifoliæ, cum Aquifolium baccas ferat. Sed eum facile
eximet emendata eius loci lectio, quæ eſt, καρπὸν ὃ φέρει βαλανώδη, ὅμοιον τῇ ἀρίᾳ.
Ideſt, fructum fert vt Glandem, Phellodryi ſimilem, quæ Dorum eſt ἀρία, cuius
paulò ante meminit. Eam non rectè Ruellius cum Agria confundit, pro Ilice Lib.1.ca.53. & 68.
Aquifolia, inquit, à Doribus vſurpata. Nec probanda eſt eorum ſententia qui
Aquifolium, de quo hîc agimus, Paliurum Dioſcoridis eſſe cenſent. Hoc enim
ſemen folliculo incluſum habet, pingue, & fuliginoſum, illud baccas rubentes.
Eſt igitur Aquifolium Ruellij, Dodonæi, Tragi, Matthioli ſententia, quod of- Lib.1.ca.73. & 88.

AQVIFOLIVM.

ficinæ Agrifolium vocant, Theophraſt. vt di- Lib.6.c.34.
ximus, ἀγρίαν, Lugdunenſes ſeruatis Grecæ vo- Li.3.ca.154.
cis veſtigiis Agron, & Agreuon, reliqui Galli Lib.1.Dioſ. cap.104.
Houx, & *Houſſon*, ruſticis non ignotum, qui *Nomina*
ſæpè ſpinarum iniuriam experiuntur, Itali
Agrifolio, Hiſpani *Azebo*: Belgæ *Hulſt*: Angli,
Holy. Germani *Vualddiſtel*. Frutex eſt hæc plãta,
& multis in locis tam pumila arbor, & tam
creſcendo pigra, vt ad fruticoſas plantas po-
tiùs ſit referenda. Aliis in locis in quibus ſibi *Forma.*
commodam nacta eſt humum, in iuſtam ar-
borem attollitur, perpetua fronde virens, cau-
dice, ramíſque læuibus, cortice duplici con-
tectis, exteriore viridi, interiore pallido, odo-
ris ingrati: ligno candido, duriſsimo, grauiſ-
ſimo, quòd Gaiaci modo in aqua ſidit, eíque
non admodum diſsimile eſt. Folia ſunt Lauri
æmula, carnoſa, ſolida, denſa, pungentibus
aculeis toto ambitu armata, ex viridi ſplen-
dentia, vt in Malis aureis, & Medicis, pedicu-
lo breui pendentia, ſaporis non tam ingrati
quàm cortex. Flores venuſti, albi, parui, plu-
res ſimul, breuibus pediculis annexi, vt in Lauro, qui quaternis foliolis, & qua-
ternis apicibus conſtant, in quorum medio baccarum rudimenta apparent. Hæ
tandem rotundæ ſunt, rubræ, vmbilicatæ, paruæ, baccis Oxyacanthæ quodam-
modo ſimiles, guſtu ſubdulces, cum tetro quodam ſapore, quaternis intus nu-
cleis, triangularibus, & ſtriatis. Hoc Aquifolio plæræque Galliarum ſyluæ ſca- *Locus.*
tent. Sæpe etiam in incultis iuxta vias, & inter ſæpes cum aliis dumis reperitur.
Fructus Septembri menſe maturus eſt, diúque in arbore manet, temperamento *Tempus.*
calidus. Radicum decocto foueri vtiliter articulos auctor eſt Matthiolus, qui *Temper.*
priùs luxati duritiem contraxerint, quoniam id decoctum emollit, reſoluit, tu- *& vires*
mores diſcutit, oſſáque fracta ferruminat. Aquifolia arbor, inquit Plinius, in Lib.1. Dio. ca.104.
domo aut villa ſata veneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tra-
dit, itémque baculum ex ea factum, in quoduis animal emiſſum, etiam ſi citra Li.24.ca.13.
ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſeſe recubitu propriùs allabi, tã præcipuã
naturam ineſſe arbori. Scribit Dodon. quoſdam iactantes ſe vires Aquifolij. Ibidem.

n 2

expertos, affirmare quinque huius baccas deuoratas, aduerſus colicos dolores perutiles eſſe, & aluum mouere. Fit apud nos viſcum ex Aquifolio, hoc modo. Huius cortices detrahunt, & facto humi ſcrobe, locis vliginoſis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & ibi putreſcere ſinunt, quod ferè duodecim diebus fieri ſolet, tum marcidos eruũt, & tantiſper in pila tundunt, dum in viſcum lenteſcant: demum in profluente, vt obhærentes corticum reliquiæ ſordéſque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt ad aucupia.

LYCIVM, CAP. XII.

Lib.1.c.114.
Nomina

LYCIVM Dioſcoridi, arbor ſpinoſa, etiam Pyxacantha dicitur, vt & ſuccus, qui ex ea fit: & Lycium quidem, à Lycia, in qua, velut & Cappadocia, magnus erat huius prouentus, etiam ſi Indicum optimum habeatur, vt ex Galeno dicemus. Pyxacantha verò à Buxi ſimilitudine quadam, cum Græcè Pyxacantha nihil aliud ſit, quàm Buxus aculeatus: Arabicè *Hadhadh, Hadad, Kilulem,* ſiue *Felzacarag*, Italicè *Licio*.

Forma.

Eſt igitur Lycium arbor ſpinoſa, ramis tres cubitos longis, nonnunquam etiam longioribus: foliis Buxi, denſis: fructu Piperis, nigro, læui, amaro, denſóque: cortice pallido, non diſſimili Lycio madefacto: radicibus multis, obliquis, lignoſis. Hunc fruticem appictum, quoniam notis ferè omnibus Lycium repræſentat, vnde etiam Lycium rectè fiat, Braſauoli, Matthioli, Dodonæi auctoritate fretus, non dubitaui pro Lycio hîc proponere.

Li.1.Dioſc. cap. 114.
Li.6.ca.33.
Locus.

In Liguriæ Alpibus prouenit, & in Dalmatia. Alia eſt planta Lycio non parum ſimilis, inquit Matthiolus Verona à Calzolario miſſa, cuius effigiem hîc damus. Pinxit etiam Lobellius Lycium aliud Hiſpanicum, quod Cluſius deſcripſit his ferè verbis, frutex eſt ſpinoſus, multas à radice virgas ferens, cubitales, & ampliores, rectas, tenues, rubentes,

LYCIVM
Alpinum.

LYCIVM
Italicum.

multis

multis ramulis donatas, qui in acutam ſpinam plerumque deſinunt: tametſi alios huc illuc ſparſos aculeos habeant, breues interdum & infirmos, nonnunquam verò oblongos, firmos, & multis foliis obſitos, folia multo ordine digeſta, Myrti Tarentinæ aut Buxi quodammodo æmula, guſtu læuia, & cum quadam aciditate mordicantia. Apud Complutum aliiſque Caſtellæ veteris locis, & Bæticæ parte, quam Extremaduram vocant, circa fluenta, & decliuibus locis naſcentem obſeruauit Cluſius. Plinius, Spinam ex qua Lycium fit in Græcia pyxacanthon Chironium vocari dicit, in cuius hiſtoria aliquantum à Dioſcoride diſsidet. Fert & Spina, inquit, Piperis ſimilitudinem, præcipua amaritudine: foliis paruis, denſiſque, Cypri modo: ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignoſáque, buxei coloris. Hac in aqua cum ſemine excepta in æreo vaſe medicamentum fit, quod vocatur Lycium. Ea Spina & in Pelio monte naſcitur, adulterátque medicamentum. Item Aſphodeli radix, aut fel bubulum, aut Abſinthium, vel Thus, vel Amurca. Lycium aptiſſimum medicinæ, quod eſt ſpumoſum. Indi in vtribus camelorum, aut Rinocerotum id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam Pyxacanthum Chironium vocant. Dioſcorides folia Buxo ſimilia dixit. Plinius radicem buxei coloris, eandémque latam, cum in Dioſcoride obliqua eſſe legatur, vt πλατεῖα pro πλαγία à Plinio legi potuerit, ſicut & ab Oribaſio legitur. Elicitur ſuccus ex foliis vnâ cum frutice tuſis, & ad multos dies maceratis, deinde coctis. Tum abiectis lignis liquor itidem coquitur, donec mellis craſsitudo fiat. Adulteratur id Lycium adiecta decoctioni Amurca, aut Abſinthij ſucco, aut felle bubulo. Innatans ſpuma inter coquendū exempta, oculorum medicamentis additur: reliquo ad alia vtuntur. Simili modo fit Lycium ſemine expreſſo, & inſolato. Plinius ex Rhamni ſylueſtris & nigrioris radice in aqua decocta fieri medicamentum tradit, quod vocatur Lycium, de quo iam diximus. Sed mox ſubdit. Lycium præſtantius è Spina fieri, quam & Pyxacanthum Chironium vocant, qualem in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantius exiſtimatur Indicum. Coquuntur in aqua tuſi rami, radicéſque ſummæ amaritudinis, in æreo vaſe, ferè per triduum, iterūque, exempto ligno, donec mellis craſsitudo fiat. Quo loco rurſus à Dioſcoride diſſentit, quia ramos & radices coqui ſcribit, Dioſcorides folia cum frutice. Ruellius tamen in verſione ſua Plinij ſenſum exprimere maluit quàm Dioſcor. Rami, inquit, cum radiculis tuſi, &c. Cum in Dioſco. legiſſet, χυλίζεται δὲ τῶν φύλλων σὺν τοῖς θάμνοις θλασθέντων ideſt, colligitur ſuccus foliis cum frutice tuſis, &c. Lycium optimum eſt, quod vri poteſt, reſtinctúmque rubentem ſpumam καπνὸν, ideſt fumum legit Oribaſius) oſtendit, glebis extrinſecus nigris, intus, cum fregeris, rufis, odore minimè viroſo, cum amaritudine aſtringens, crocino colore, cuiuſmodi Indicum eſt, cæteris præſtantius, & efficacius. Hoc & Galenus confirmat. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimum prouenit. Alterum

LYCIVM Hiſpanicum.

Dioſcor. Ibidem.

Li.24.c.14.

Cap. 8.

Electio. Dioſcor. Ibidem.

Lib.7. ſim. & 4. med. p. cap.4.

verò Indicum ad omnia valentius eſt. Hæ lycij notæ diligenter ſunt animaduertendæ, quibus legitimum ab adulterino dignoſcamus, etiamſi id facile non Li.1.Antid. ſit, Galeno teſte. Quare cùm id quod paſsim Officinæ hodie vtuntur, nec igni admotum accendatur, nec intus rufeſcat, nec vlla eius amaritudo guſtu percipiatur, cum denique notis omnibus à vero diſsideat, adulterinum eſſe conſtat. Alij enim ab impoſtoribus ex Liguſtri fructu, alij ex Periclymeni baccis, alij ex Sanguineę virgę Corymbis, alij ex iis omnibus ſimul contuſis fieri tradiderunt. Emb.iii. li. 1. Dioſcor. Quod verò Lycium Indicum ſcripſit Dioſc. fieri id ex frutice Lõchitide, Corn. penitùs ſuppoſititiũ eſſe iudicat, & de Lonchitide herba huc trãſlata, de qua in- Lib 1.c.114. frà eadẽ ferè traduntur. *Vires.* Lycium verũ, auctore Dioſc. adſtringit, caliginẽ oculorũ diſcutit, genarũ ſcabiẽ, pruritus, veteréſque fluxiones ſanat, facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonſillas, labiorum fiſſuras, ſedis rimas, attritúſque illitum: cœliacis, dyſentericíſque potum inditúmque conuenit: datur ſanguinem excreantibus, & tuſsi, ex aqua: contra rabioſi canis morſus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur, flauos facit pilos, reduuiis, vlceribus quæ ſerpunt, aut putrent, medetur: fœminarum profluuia appoſitum ſiſtit, rabioſorum ictibus ex lacte potum, aut vice catapotij deuoratum, auxiliatur. Quæ poſtrema apertè corrupta ſunt. Cùm enim paulò ante de commorſis à cane rabido dixerit, quid attinet ſtatim eadem repetere? Quare in iis quæ in Dioſcoride leguntur, ἵστησι καὶ ῥόον γυναικεῖον προστιθέμενον, βοηθεῖ δὲ καὶ λυσσοδήκτοις, ποθὲν μετὰ γάλακτος, ἢ Budæus. ἀντὶ καταποτίου λαμβανόμενον, Cornarius has voces redundare putat, βοηθεῖ καὶ λυσσοδήκτοις, & pro iis particulam ἢ reponendam, vt accipiamus ſiſtere fluxum muliebrem appoſitum, aut potum cum lacte, aut catapotij modo ſumptum. Plinius enim, Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia, perſpicuè dixit. Galen. Lib.7.ſim. verò, lycium ſiue Byxacanthum, inquit, arbor ſpinoſa, ex qua lycium conficitur id videlicet medicamentum liquidum, quo ad ſugillata vtũtur, & ſedis oríſque phlegmonas & vlcerationes, tum herpetas, putredines, vlcera contumacia, aures purè fluentes, intertrigines, & paronychias. Eſt autem facultatis exſiccatoriæ, compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantiis, altera quidem tenuium partium, digerente, atque calida, altera terreſtri & frigida, ex qua adſtrictionem habet. Porrò hæc qualitas puſilla medicamento ineſt: digerit verò & deſiccat non parum, in ſecundo ſcilicet ordine: in calore autem ſymmetris proximũ eſt. Proinde ad varia hoc vtuntur, vt abſtergente quidem: ad ea quæ pupillas obtene- Li.24.c.14. brant vt contrahente verò cœliacis, dyſentericis, ac muliebri profluuio adhibentes. Lycij ſpuma Plinio, ac flos quidam, oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, veteréſque fluxiones, aures purulentas, tonſillas, gingiuas, tuſsim, ſanguinis excretiones, fabæ magnitudine deuoratum, aut ſi ex vlceribus fluat (ſub. ſanguis) illitum: rhagadas, genitalium vlcera, attritus, vlcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia in naribus: ſuppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus rufis, cum fregeris cito nigreſcentibus. Aſtringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia vtile eſt, ſed præcipuè ad genitalia. Garcias in Aromatum Indi- Li.1.c.10. corum hiſtoria, auctor eſt Cate ſiue Cato medicamentum eſſe apud Indos cum amaritudine aſtringens, arborémque ex qua ſuccus is extrahitur magnitudine Fraxini, folio minuto, Ericæ vel Tamarici ſimillimo, perpetuo virente. Florere aiunt, ſed fructum ferre negant: multis ſpinis horrere: materia ligni robuſta, dura, denſa, ponderoſa, nec, vt aiunt, putredini obnoxia, ſiue ſolibus exponatur, ſiue aquis immergatur: quam ob cauſam incolis lignum Sem-

peruiuum nuncupant. Hanc arborem Hacchic vocant, cur autem ſiccum Cate vocent, ille intelligere non potuit. Porrò ſucci extrahendi rationem hanc eſſe tradit. Ramos huius arboris minutim conciſos elixant, deinde contundunt, poſtremò cum farina Nachani (ſemen id eſt nigrum & minutum, ſapore Secales, conficiendis panibus aptum,) & cuiuſdam nigri ligni, quod illic naſcitur ſcobe (interdum etiam ſine eo) paſtilli aut tabellæ formantur, quas in vmbra ſiccant, ne ſolis ardore earum facultas exhalet. Optimum eſt medicamentum non modò ad confirmandas gingiuas, & deſiccandum & conſtringendum, verùm etiam ad alui profluuia curanda, oculorumq; dolores tollendos, in quibus plerúmque ſe optimo ſucceſſu vſum fuiſſe affirmat. Idem auctor hoc Cate nihil aliud eſſe exiſtimat, quam Græcorum & Latinorum Lycium. Nam eius extrahendi ratio ab omnibus eadem deſcribitur, iiſdémque facultatibus pollere, quibus Indicum Lycium, cenſetur. Huc adde quod Indicum Lycium præfertur à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Auicenna, Li. 2. c.399.
& Serapione, qui Hadhadh appellant. Hæc Garcias. Sed vnum hoc refragatur, quod & à Cluſio annotatum eſt, Dioſcoridi Lycium Buxi folia habere, & puſillam eſſe arborem, vt alia eſſe videatur arbor quæ à Garcia deſcribitur. Tametſi non ſatis ſibi conſtare videatur Dioſcorides in Lycij hiſtoria, ſi modo poſtrema capitis de Lycio pars Dioſcoridis ſit. Hîc etiam plantam ſecundo loco pictam, haud abſurdè Lycium dici poſſe Dalechampius arbitratur. Lib. ſimpl. cap.7.

LYCIVM
Dalechampij.

Forma. Eſt enim Spina tres cubitos alta, cortice in cinereum palleſcente, radicibus multis, lignoſis: foliis denſis, figura Buxo non diſsimilibus, colore, craſsitudine, venularúmque ductu ad Prunum vtcumq; accedentibus: aculeis multis, rigidis, folioſis, fructu Piperis magnitudine, nigro, adnexo breui pediculo, nunc triangulo, nunc quadrangulo, nunc cordis figura, pro nucleorum numero, è cuius faſtigio pilus duplex ſubtiliſsimus eminet, guſtu aſtringente & valdè amaro. Baccis ad tingendum aureo colore ſericum infectores vtuntur, eáſque vocant Tinctorium granum, *Graine a teindre*, aut flauum granum, *Graine iaune*, aut Auenionenſe granum, *Graine d'Auignon*. Id quod de Lycio Dioſcorides prodidit, nimirum ξανθίζειν τὰς τρίχας, flauos reddere pilos, facit vt credam, quod & multi aſſerunt, verum Lycium quamuis hæc planta non ſit, eius ſuccoſis nos vtamur, eoſdem effectus deprehenſuros, quos veteres ſuo Lycio tribuerunt. *Locus.* In aſperis & ſaxoſis circa Auenionem & Carpentoracte locis prouenit.

OLEASTER, *CAP. XIII.*

Nomina OLEASTER, olea ſylueſtris & Æthiopica dicitur, Græcis, ἀγριελαία, κότινος, αἰθιοπικὴ ἐλαία. Oleæ domeſticæ fere ſimilis eſt, ſed foliis paulò minoribus, inter quæ pungẽtes aculei multi: fructus etiam minor, qui difficilè matúreſcit. *Forma* Quod ex eo elicitur Oleum viride eſt, & immaturũ, cuius in Galliæ Officinis nullus eſt vſus. Dioſcorides tamen Lib.1.c.118. diuerſas Oleaſtri partes, multos & diuerſos in medicina præbere vſus oſtendit.

OLEASTER.

Vires. Folia, inquit, adſtringunt: trita & impoſita ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, epinyctidas, carbunculos, reduuias, nomáſque cohibent: cruſtas emarginant cum melle illita: quinetiam ſordida vlcera repurgant, inflammationes panóſque cum melle illita diſcutiunt: cutem à capite vulſam conglutinant: oris vlceribus, & priuatim infantium, commanducata medentur. Succus & decoctum eoſdem habet effectus: Sanguinis eruptiones ac muliebre profluuium admotus ſuccus inhibet: vuæ oculorum, puſtuliſque prodeſt: vlcera, & veteres defluxiones ſiſtit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum eroſiones perquam vtilis. Exprimitur ſuccus tuſis foliis, affuſo vino, aut aqua, ſiccatúſque ſole, in paſtillos digeritur. Sed longè validior, & ad recondendum aptior ſuccus habetur, qui cum vino, quàm qui cum aqua expreſſus eſt: auribus ſubuenit, ſiue vlcerentur, ſiue pus effluat. Folia conuenienter cœliacis cum farina hordeacea illinuntur. Vruntur cum floribus folia, vt Spodij vicem cinis præſtet, in cruda olla, oblito ore luto, vſque dum figlinum percoquatur: reſtinctáque vino, & rurſus ſubacta eodem modo vruntur. Poſtremò ceruſæ modo elota coguntur in paſtillos. Huiuſmodi cinerem in medicamentis oculorum, conſtat ſpodio non cedere, ſed iiſdem viribus præditum eſſe. Oleum ſylueſtris oliuæ gingiuis putri vligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates ſtabilit: calfacti & ex colati fotus gingiuis fluxione laborantibus vtilis eſt: lanam enim ſpecillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis admouere, donec albæ ſpectentur. *Lacryma oleæ Aethiopicæ.* Oleæ Æthiopicæ lacryma Scammonio quadam tenus ſimilis eſt, fulua, ſtillis exilibus conſtans, mordax. Quæ autem Ammoniaci aut Gummi ſimilitudinem refert, colore nigricans, nec guſtu mordens, ſuperuacua eſt. *Vires.* Noſttates Oleæ Oleaſtriq; ſimilem lacrymam ſudant, quæ commodè ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albuginéſque illitu emendat: vrinam & menſes ciet: cauis dentium impreſſa, ad dolorem efficax eſt. Inter venena ſcribitur, aut vt *Lib.2.mor.mul.* quidam interpretantur, numeratur inter ea quæ fœtum corrumpunt: partus *Li.27.c.24.* pellit: lepras & impetigines ſanat. Hippocrates ad fluxum rubrum inter reli- *Lib.23.c.7.* qua medicamenta ψώραν ἀγριελαίας, id eſt oleæ agreſtis ſcabiem habet: ſic enim *Lib.1.Dioſcor.ca.119.* Plinius ψώραν morbum arborum interpretatur. Idem limum vel lichena appellat. *Lacryma oleæ Aethiop. non eſt gummi elemni.* Sylueſtris ſeu Æthiopicæ Oleæ lacryma licet multis polleat viribus, inquit, Matthiolus, eius tamen in Officinis nullus eſt vſus, neque vlla ad nos adfertur. Sed ſunt qui hanc eſſe putant, id quod recentiores

medici & Officinæ Gummi Elemni vocant. Illos vehementer errare guſtatus ipſe indicat. Neque enim mordax eſt id Gummi, neque linguam vellicat. Gummi verò impropriè dici, cùm in Reſinarum genere ſit potiùs, ex eo intelligi licet, quòd igni expoſita hæc lacryma, ſtatim colliqueſcit, ac diffunditur, non aliter quàm Reſina quæ ex Pinu, Picea reliquiſq; reſiniferis ſtirpibus manat. Nullum autem Gummi genus igni liquatur, niſi addito aceto, aut vino, aut liquore alio, ſed vritur. Cæterum etſi nobis prorſus ignota ſit planta, ex qua in Oriente hæc Elemni lacryma prouenit, tamen notiſsimæ ſunt Chirurgis eius vires. Ea enim in emplaſtris & vnguentis ad caluariæ fracturas, & vulnera ſananda vt præſtantiſsimo vtuntur medicamento. Eſt & alia, auctore Theophraſto, Oleæ maris rubri lacryma, ex qua medici ad cruenta recentiáque vulnera medicamentum componunt præſtantiſsimum.

Vires gũmi Elemni

Li.4. Hiſt. cap.8.

PHILLYREA, CAP. XIIII.

THEOPHRASTI Phillyram à Dioſcoridis Phillyrea plurimum diſtare nemini iam dubiũ eſt, id quod maximè deſcriptiones confirmant, vt fuſius diximus, cùm de Tilia ageremus. Eſt enim Phillyra procera, craſſaq;, foliis latiuſculis, modicè ſerratis, ferè Hederaceis, at Phillyrea Dioſcoridi arbor eſt Liguſtri tantum magnitudine, foliis Oleę nigrioribus, latioribus: fructu Lentiſci, nigro ſubdulci, racematim cohærente. In aſperis naſcitur. Hanc Matthiolus Phillyreæ Iconem propoſuit tantùm, nõ deſcripſit, quia deſcriptioni Dioſcoridis haud parum conuenire videatur: non affirmat tamen legitimam eſſe, quod eius baccæ ſubdulces non ſint. Pena pro Phillyrea φιλελαίαν dicere mauult, id eſt Oleæ amaſiam, vt ait, quod Oleæ non modò ſimilis ſit, ſed etiam ſocia, vt ab Oleaſtris quibuſcum frequens naſcitur, nihil ferè diſcrepet. At potius φυλελαίαν dicas, id eſt folio Oleæ ſimilem. Huius ille genera duo deſcripſit, & depinxit, quæ arboreſcũt in Gallicæ prouinciæ viarum marginibus, & Oliuetis Monſpelio vicinis. Maior & rarior, perſimilis eſt pumilæ Oleæ, caudice, ramíſque nigrioribus, longioribus quàm Oleæ agreſtis, folio magis ad Liguſtrum accedente: baccis exiguis multis, è ramis prodeuntibus cum ſuo pediculo, minoribus quàm in Oleaſtro, non amaris, vt in oleaſtro, ſed ſubdulcibus, nucleo intus Ceraſi. Minor multò frequentior in iiſdem natalibus & Monſpelij collibus glareoſis, folio æquè longo, ſed anguſtiore duplo. Eſt etiam duplo minor tota plãta: acini ſimiles lentiſcinis, & ſimiliter racematim proximè hærẽtes, breui admodum pediculo, qui maturi ſubdulces fiunt, aliquantùm acres, ſed non ingrati vt Oliuæ ſatiuæ, & agreſtes. Has duas Alaterni nomine, in fine huius libri exhibuimus. Serapi Mahaleb deſcribens, totum Dioſcoridis de Phillyrea caput transſcripſit. Sed planta, inquit Matthiolus, quam nonnulli Mahaleb vocant, cuius baccarum nucleis Vnguentarij ad odores conficiendo vtuntur, Dioſcoridis Phillyreæ

Forma.
Lib.1.c.108.

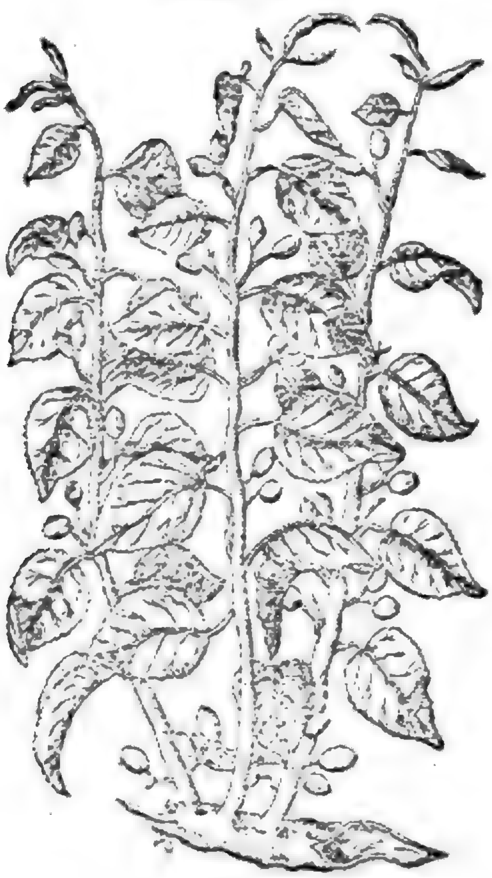
PHILLYREA
Matthioli.

Cap.44. ſimpl.
In cap.108. Lib.1.

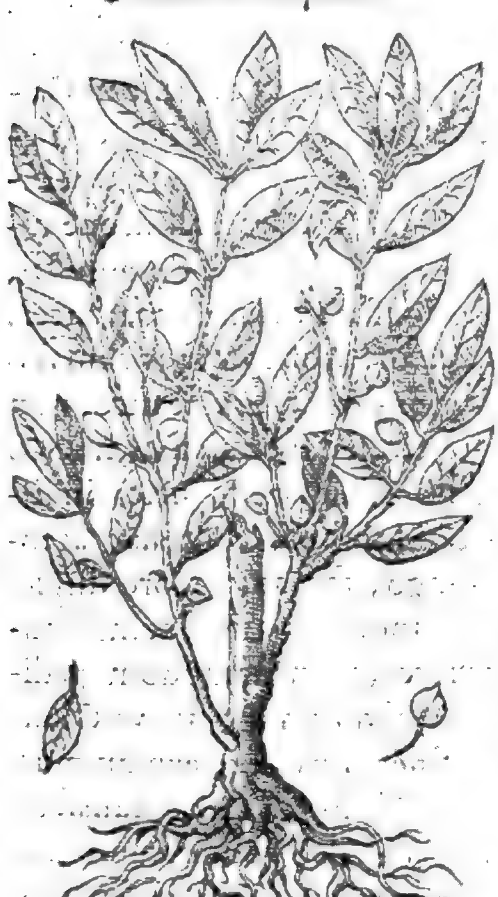
lyreæ reſpondere non videtur. Nam hæc folia habet Oleæ, ſed latiora, baccas racematim cohærentes, quæ notæ in Mahaleb hîc appicto non reperiuntur.

MAHALEB Matthioli.

Verùm vt Mahaleb illud, cuius nucleorum Vnguentariis eſt vſus, negat Phillyream eſſe Matthiolus, ita legitimum eſſe Mahaleb, de quo Arabes ſcripſerunt, multis rationibus perſuaſus credit. Arabes enim quos citat Serapio ſuo Mahaleb facultates à Phillyreæ facultatibus multùm diuerſas tribuunt, quoniam Phillyrea Dioſcoridi adſtringit Oleæ agreſtis modo, Serapionis vero, Abē Meſues & Rhaſis teſtimonio Mahaleb calfacit, & emollit, id quod vulgaris Mahaleb nucleos, quibus vnguentarios vti diximus, euidenter præſtare ait Matthiolus. Nam cutis aſperitatem duritiémque læuigant, & emolliũt illiti, affrictiue: ex quibus colligit rectè eos ſentire, qui plantam hîc pictam genuinum Arabum Mahaleb eſſe arbitrantur. Quod, ſi verum eſt, non parum hallucinatus fuerit Serapio, qui putarit Arabum Mahaleb, Dioſcoridis eſſe Phillyreã, præſertim cùm Arabas citet, qui Mahaleb vires aſignent, tum eas quas diximus, tum ventris tineas pellendi facultatẽ, quæ Phillyreæ minimè inſunt. Pena Phillyream aliam de viua arbore expreſsit, quam hîc depinximus. Hanc prorſus refert maior priorq; illius Phillyrea hoc capite deſcripta. Reperitur in Gallica prouincia circa Tholonum. Æquat ſcapo, & ſparſis ſtolonibus Prunũ & Ceraſum, folio planè Phillyreæ, aliquanto latiore: flos Ilicis muſcoſus, albidus: & pluſculæ vna aceruatæ & congeſtæ baccæ, Terebinthi, maiores, nigricantes, herbidæ, ſubdulces, nucleis, quales prorſus proſtant hodie in Officinis nomine Mahaleb. Hæc, verius Serapionis Mahaleb, id eſt Phillyrea fuerit.

PHILLYREA Mahaleb Serapionis.

Vires. Lib.1.c.108.

Phillyreæ folia adſtringunt, auctore Dioſcoride, ad eadem vtilia, ad quę Oleaſter, cum adſtrictione opus eſt: maximè ad oris vlcera, commanducata, aut ſi decocto dentes colluantur. Pota vrinam ac menſes cient. Alias Cluſi Phillyreas adiungimus illis pridem à nobis declaratis. Priorem Ilice coccifera proceriorem, ramis pollicem & amplius craſsis, cortice viridi, ſed albicantibus, maculis aſperſo, foliis Ilicis cocciferæ, maioribus, viridioribus, denſioribus, in ambitu nonnihil ſpinoſis, guſtu adſtringente, ſed ſapore non ingrato. Fructus Lentiſcino maior non eſt, ex foliorum alis dependens, niger cum maturuit. Hanc altera magnitudine

ſuperat

PHILLIREA ſecunda Cluſij.

ſuperat, multos proferens ramos, candicante cortice obductos, folia ei frutici quem ille pro Alaterno maiori, nos pro Apharca depinximus, ferè ſimilia, ſed firmiora, & minùs nigricantia, ſapore aliquantulum acri, cum quodam amarore. Fructus Decembris initio racematim inter folia propendere viſus eſt, magnitudine granorum Piperis, aut baccarum Myrti, niger, calidus, nucleum oſſeum & durum cortice candido & fragili opertum contegens. Præter has, tertiam & quartam Phillyreas Cluſius oſtendit, eaſdem cum Penæ Phillyreis maiore & minore, ſupra memoratis, quas alibi pro Alaterno deſcripſimus.

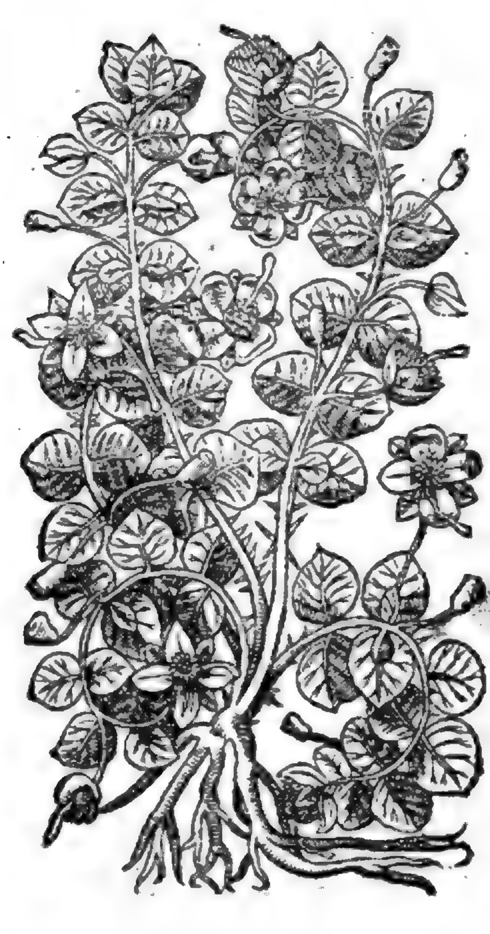
CAPPARIS, CAP. XV.

VT κάππαρις Græcè, ita Capparis Latinè nominatur. Quidam, teſte Plinio, Cynosbaton appellarunt, quod, opinor, quædam illi ſint cum Cynosbato cõmunia: alij Ophioſtaphylen, id eſt Vuam viperinã, pro qua in nothis Dioſcoridis Phylloſtaphylen legimus. Gaza Inturin vocauit, Arabicè *Cappar*, ſiue *Kappar*, dicitur, Italicè *Capparo*, Gallicè *Cappres*, Germanicè *Kappern*, Hiſpanicè *Alcapparas*. Fructus eſt aculeatus, cùm humi ſternitur, ac iacet: huc illuc in orbem euagatur. Spinas vt

Nomina Lib.13. c.23.

Forma.

CAPPARIS.

CAPPARIS folio Acuto.

Rubus

Rubus habet in hami modum aduncas: folia Mali Cotoneæ, rotunda: fructum Oleæ ſimilem: is cùm dehiſcens panditur, florem candidum promit, quo excuſſo nonnihil Glandis oblõgæ figura inuenitur, quod apertum grana Acinis punicorum ſimilia oſtendit, parua, rubicunda. Radices lignoſas ſpargit, grandes, numeroſaſq;. Capparis retuſo folio hîc picta eſt: item altera folio acuto, ea ſola varietate à priore diſcrepans. Tenui plerúmque ſolo, aſperiſque locis, in inſulis, & inter rudera naſcitur. In cultis Capparim prouenire negat Theophraſtus.
Lib.6.Hiſt. cap.5. Qua de cauſa inter frutices & dumos eam repoſuimus. Seruntur tamen, coluntúrque perinde ac ſegetes & legumina. Plinius.
Lib.19. c.8. Quippe cum Capparis quoque ſeratur ſiccis maximè, area in defoſſu cauata, ripiſq; vndiq; circunſtructis lapide: aliàs euagatur per agros, & cogit ſolum ſtereleſcere. Columella.
Lib.11.ca.5. Capparis in plurimis prouinciis ſua ſponte in noualibus naſcitur. Sed quibus locis eius inopia eſt, ſi ſerenda fuerit, ſiccum locum deſiderabit: iſq; debebit ante circundari foſſula, quæ repleatur lapidibus, & calce, vel punico luto, vt ſit quaſi quædam lorica, ne poſsint eam perrumpere prædicti ſeminis frutices, qui ferè per totũ agrum vagantur, niſi munimento aliquo prohibiti ſint. Quod tamen non tantum incommodum eſt (ſubinde enim poſſunt extirpari) quãtum quod noxium virus habent, ſuccoq; ſuo ſterile ſolum reddunt. Cultu aut nullo, aut leuiſsimo contenta eſt: quippe quæ res etiam in deſertis agris citra ruſtici operam conualeſcit.
Temper. Seritur vtroque æquinoctio. In Cypro Capparis plurimùm prouenit. In
Plin.ibid. Italia, Hiſpania, Gallia Narbonenſi frequens. Floret æſtate. Viret vſque ad Vergiliarum Occaſum, ſabuloſis familiariſsima. De huius multiplici, tum in cibis,
Li.2.c.169. tum in medicamentis vſu, hæc ab auctoribus traduntur, à Dioſcoride. Caulis &
Vires & Vſus. fructus cibi gratia cõdiuntur. Aluum turbat, ſtomacho aduerſatur, ſitim gignit: cocta tamen ſtomacho, quàm cruda vtilior eſt. Fructus drach. duabus in vino potus quadraginta diebus lienem abſumit, & vrinam cruentúmque excrementum emittit: bibitur vtiliſsimè in coxarum doloribus, & neruorum reſolutione, item ruptis & conuulſis: menſes ciet, caput purgat. Dentium dolorem ſedat ſemen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadẽ proficit: vlcera omnia vetera & ſordida, & quæ occaluerunt, expurgat: lienoſis cum farina hordei illinitur: dente demorſa dolori eius auxiliatur: cum aceto trita vitiligines albas exterget. Radix foliáque intrita ſtrumas ac duritias diſcutiunt. Aurium vermiculos infuſus ſuccus enecat. Aphrica, & præſertim Marmarica Capparis vehementer inflat. Apula vomitus facit. Quæ à Lybico, & rubro mari defertur, mirum in modum acris eſt, ſi quidem in ore puſtulas excitat, gingi-
Li.7.ſimpl. uáſque oſſe tenus exeſt. Quare in cibis non ab re damnatur. Capparis Galeno radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet diuerſis pugnantibúſque conſtare facultatibus. Nam abſtergere, purgare, incidere poteſt amaritudine, excalfacere, incidere, digerere acrimonia: contrahere, denſare, conſtringere acerbitate. Idcirco lienes induratos, ſi quod aliud, hoc medicamentum iuuare poteſt, tum foris idoneis illinendis remediis admixtum, tum intro in corpus aſſumptum, ſiue decoctum in aceto, aut Oxymelite, ſiue aridum contuſum, illíſque permiſtum. Quippe cum apertè craſſos, lentóſque humores hoc pacto ſumptum euacuet, nec eos tantùm per vrinas, ſed & per ventrem: ſæpe etiam ſanguinolentos deferat, vnde & lienes iuuantur, & coxarum dolores. Quinetiam menſes promouet: ex capite purgat, detrahítque: auxiliatur ruptis, & conuulſis. Radicis eius cortex, vlceribus malignis cataplaſmatis modo impoſitus, non malum eſt remedium, vt qui illa extergere valeat, & potenter deſiccare. Præterea dentium dolores, prædictarum qualitatum ratione adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum

vino

vino, ſæpe etiam ſolus dentibus manſus. Radicis cortici fructus proportione virium reſpondet, niſi quod ad omnia imbecillior eſt. Imo & folia, & caules eius ſimilem vim obtinent. Memini me foliis quandoque, paucis diebus, duritiem cœradis naturam referentem diſcuſsiſſe. Sed admiſcemus illis quippiam, quod virium obtundat vehementiam. Iam non mirum eſt, quòd aurium vermes ſuccus amaritudine occidat ſua. Porrò Capparis quæ in feruentibus admodum regionibus prouenit, vt quam fert Arabia, multò eſt noſtrate acrior, adeo vt plurimùm etiam habeat facultatis adurentis. Idem alibi. Capparis facultas tenuium admodum eſt partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipſa veſcuntur, diſtribuit, quemadmodum & alia omnia quæ tenuibus conſtant partibus. Vtimur autem fructu huius plantæ, magis vt medicamento, quàm vt alimento. Importatur ad nos etiam ſale conſperſus: quia ſolus aſſeruatus putreſcit. Clarum ergo eſt Capparis adhuc virentem, antequam ſale condiatur, plus habere nutrimenti. Nam ex ſalis conditura plurimum eius amittit, & niſi ſal abluatur, prorſus haud quicquam nutrit, aluum tamen ſubducit. Verùm ablutus, & maceratus, donec omnem ſalis naturam exuat, vt minimi ſane alimenti cibus eſt, ita obſonium, & medicamentum, cùm ad excitandum proſtratum appetitum, tum ad deradendam deiiciendámque pituitam ventri adhæreſcentem accommodatum erit, ac denique ad lienis iecoriſq; amoliendas obſtructiones. Verum in hos vſus cum Oxymelite, aut Oxelæo ante alias omnes dapes ſumi oportet. Tenellis porrò Capparis germinibus homines, vt Terebinthi turionibus veſcuntur, cumq; adhuc virent, in oxalme, & aceto non ſecus atque hos reponunt. Plinij verba hîc adſcribam. In Ægypto & Capparis, firmioris ligni frutex ſeminiſq; in cibis vulgati, caule quoque vna plerúmque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidē Arabicum peſtilens, Aphricum gingiuis inimicum, Marmaricum vuluis, & torminum inflationibus. Apulum vomitus facit: ſtomachum & aluum ſoluit. Marmaricum dixit, quod apud Marmaridas Libyæ naſci Dioſcorides ait. De vſu Medico idem hæc ſcripſit. Non vtendum tranſmarino. Innocentius Italicum eſt. Ferunt eos qui quotidie id edunt, paralyſi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius vitiligines albas tollit, ſi trita in ſole fricentur. Spleneticis prodeſt in vino potus radicis cortex, duabus drachmis, dempto balinearum vſu. Feruntque x x x v. diebus per vrinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralyſi. Dentium dolores ſedat tritum ſemen, ex aceto decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori (ſemen, ſub.) decoctum oleo. Vlcera quæ Phagedænas vocant folia, & radix recens cum melle ſanant. Sic & ſtrumas diſcutit radix: parotidas vermiculóſque cocta in aqua. Iocinoris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutilem eſſe inter auctores conuenit. Nunc vt olim floribus & fructibus muria aſſeruatis frequentiſsimè in cibis vtimur. Suauiores palatóque gratiores ſunt recentes acerrimo aſſeruati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præſtantiſsimæ Cappares ex Alexandria Ægypti Venetias adferuntur. Eſt & in Apulia earum prouentus, ſed Ægyptiis deteriorum. Proueniunt etiam Romæ in collapſis ædificiorum parietibus, ruderibuſq;, præſertim circa Pacis templum, itemq; Senis, quæ quidem Apulis ſaporis præſtantia minimè cedunt. Paulus earum vſum commendauit ex aceto, & oleo, quod & appetentiam inuitent, & lienem laxent, pituitamq; per aluum exigant. Theuetus auctor eſt in Inſula Suachem Æthiopico litori adiacente naſci herbā quandam *Alhaut* nomine, in rupibus, late ſeſe diffundentem, foliis, fere Capparis: cuius fructus germina ſunt, ſiue capitula rotunda. Folia, radices, fructus guſtu

Li. 2. Alim.

Lib. 13. c. 23.

Lib. 20. c. 15.

Matth. li. 2. Dioſc. cap. 169.

I li. ca. 74. The. 1 Coſmo. li. 5. c. 6.

ſuauiſsimi ſunt, & cordi ſalubres, quibus indigenæ ad coliros & ſtomachi dolores quoſuis, præterea ad hepatis & pulmonum affectus vtuntur, decocto ex tota herba parato cum corallij albi puluere.

APHARCA, CAP. XVI.

Nomina

DEPICTVM hîc fruticem herbarij quidam Apharcam Theophraſti eſſe putant: alij Lycium alibi deſcriptum. Alij Phillyream Græcorum: Monſpelienſes Pharmacopœi *Bourgeſpine*, id eſt, Spinam Burgundicam vocant. Pena eo nomine depinxit & deſcripſit, an Apharca ſit Theophraſti dubitans. Ego de nominibus digladiari nolo, ſed pro virili parte plantas minimè vulgatas & adhuc veluti reconditas in apricũ proferre. Scio enim non defuturos viros ingenioſos, qui iis cognitis nomina ſua, vel fortuitò, vt plerunque fit, vel ex diligenti veterum auctorum lectione ſint impoſituri. Cæterùm frutex hîc in arborem etiam creſcit, magnitudine Mali Punicæ, radice craſſa, caudice recto, ramoſo, cortice non admodum ſpiſſo, ex cinereo albicante, aſpectu triſti: foliis ima parte anguſtis, ſuperna latiuſculis, Portulacæ modo, obtuſis aliquando, interdum in acutum faſtigium terminatis, per ambitum inſectis, inciſurarum eminẽtiis rigidiuſculis, carnoſis, Ilicis, aut Oleæ modo, venoſis elata coſta per medium diuiſis: flore albo, baccis racematim cohærentibus, anguloſis, principio virentibus, cùm maturuerunt, nigris, guſtatu ſubdulcibus. Arbor iſta perpetua fronde viret, ea dote Laurum Ilicem, & cæteras ſua coma ſemper ornatas prouocans Apharcæ folia non decidere ſcripſit Theophraſtus. Præterea illam & Adrachnen germinare cum vrbanis arboribus, ac vtramque biferam videri, his verbis: *Ἀδράχνη δὲ καὶ ἀφάρκη τὸ μὲν πρῶτον πεπαίνουσι ἅμα τῷ βότρυϊ περκάζοντι. τὸ δὲ ὕστερον ἀνθοῦντι. δοκεῖ γὰρ ταῦτα δίκαρπα, ἀρχομένου δὲ χειμῶνος*, &c. Quæ cùm malè à Theodoro ſint verſa, ſic mihi rectè videntur exprimi poſſe. Adrachne & Apharca fructum primum cum Vua nigreſcit, & varia fit, maturant: alterum cum vitis floret. Bis enim ambæ fructum ferre videntur. Ineunte hyeme, &c. Prouenit in aſperis & ſaxoſis oræ maritimæ locis, non procul à Monſpelienſi vrbe, quà Vicum itur, pagum Apiano vino percelebrem.

APHARCA Theophraſti.

Lib.1. Hiſt. cap.15.
Lib.3. Hiſt. cap.6.

Locus.

ALATERNVS CLVSII: CELASTRVS *Theophraſti*, CAP. XVII.

MIRANTVR, & iure quidem, in ſtirpium cognitione verſati, cur Plinius Apharcæ, Phyllicæ, atque Celaſtri plantarum à Theophraſto ſæpè memoratarum nuſquam mentionem fecerit. Ego ſanè Plinium tacuiſſe de illis puto, quia Græciæ, & ſemotis ab Italia prouinciis peculiares eſſe, vt & Adrachnen, crederet. Phillycæ ſolius meminiſſe quidam cenſent, Alaterni nomine, quòd vbi Phyllica naſcitur, eius regionis

incolæ adhuc vocent Alaterno, Linterno, & Alarders, vocabulo ad Alaternum accedente. De illa planta nos poſthac agemus. Celaſtrum Theophraſti plerique eſſe volunt plantam, quam pro Alaterno huius rei peritiſsimus Cluſius pingit, & deſcribit, & eam duplicem: Maiorem, nonnunquam arboreſcentem, ramis

ALATERNVS prior Cluſij: Celaſtrus mas Theophraſti.

ALATERNVS ſecundus Cluſij: Celaſtrus Theophraſti fœmina.

longis, non admodum craſsis, in alas minimè diuiſis, ſurculis flexilibus, cortice è viridi candicante, membrana ſubtus flaueſcente: Foliis nullo ordine diſpoſitis, media inter Oleam & Ilicem magnitudine, craſsiuſculis, in ambitu leuiter ſerratis, è nigro virentibus, ingrati guſtus, amaris, cum acrimonia quadam leui: Floribus Oleæ, pallidis, ad foliorum pediculum exorientibus, racemoſis, vere ac interdum media hyeme prodeuntibus: marem hunc eſſe volunt. Minorem alteram, fœminam, humilem: breuioribus ramis: corticis colore ex albo viridi ac ſubpurpureo confuſo: folio minore, rotundiore, ſerrato, dilutius virente, flore ſuperiori ſimili, maiore, pallidiore: fructu racemoſo, Acinis Lentiſci magnitudine, ex tribus veluti granis conſtantibus, primum viridi, poſt rubente, ac tandem nigro. Floret ſub finem menſis Februarij, & initio Martij. Theophraſto Celaſtrus ſemper viret: ſummis locis gaudet, frigoriq; & ſæuis tempeſtatibus expoſitis: fructu per hyemis rigores deciduo, tardiſsimè matureſcente, vt in Ilice, ac Iunipero. Cultum omnem recuſat. Falluntur qui putant, quoniam Celaſtrum Theophraſtus in ſummis & gelidiſsimis naſci montibus ſcripſit, eum reperiri poſſe in Alpibus, Apennino, Cemeniis montibus, & aliis vſq; adeo excelſis. Dictum id Theophraſti prorſus intelligendum de ſummis & frigidiſsimis locis, non noſtratis regionis, ſed eius in qua prouenit. Thuia, & procera quidem, in frigidis montium verticibus gignitur, eodem teſte. Fruſtra operam ſumat, qui in Alpibus requiret, vbi, ne nomen adhuc quidem eſt auditum.

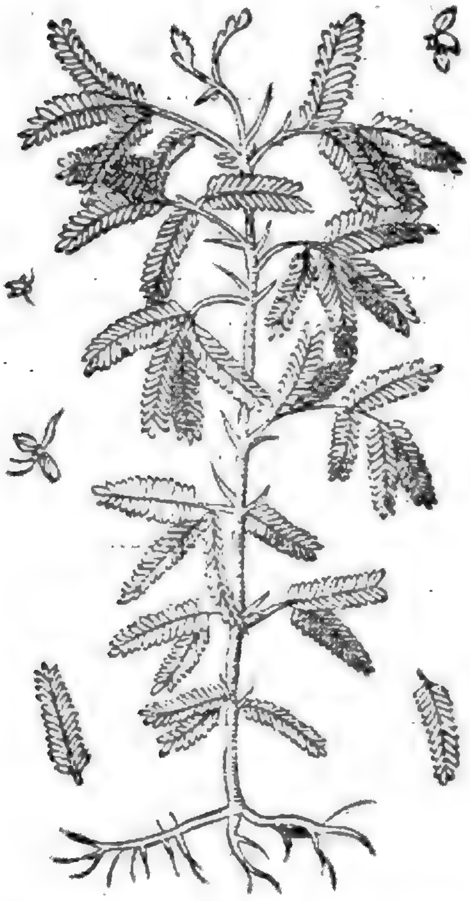
Frigidos eos tractus Tauri mõtis Amani, & reliquorum montium eiuſmodi in Aſia & Europa Theophraſtus ſignificat, non noſtros ad Septentrionem ſitos.

ACACIA, CAP. XVIII.

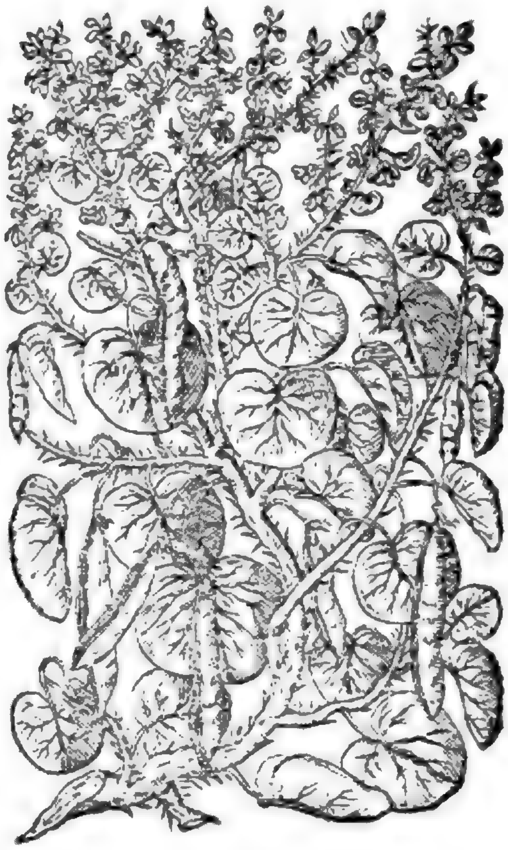
Nomina NOMEN huius ſpinoſi fruticis Græcum eſt ἀκακία, idem etiam Latinum Acacia, Arabicum *Achachie*. Dicitur autẽ ab ἀκάζω, id eſt acuo,
Lib.4.Hiſt. cap.7. vnde Acacia, quaſi acuta: Theophraſtus ἄκανθαν ſimpliciter, id eſt ſpinam, & ἄκανθαν αἰγυπτίαν, ſpinam Ægyptiam vocat, ita vt Acaciæ nomine & ſpinam, & ſuccum ex fructu Spinę expreſſum accipiamus: Spinæ verò Ægyptiæ appellatione ipſam arborem Acaciam intelligamus. Sic Dioſcorides videtur vſurpaſſe. Acacia, inquit, in Ægypto naſcitur, Spina arboris inſtar, &c. & rurſum: Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontoq́; prouenit, &c.
Lib.1. Aetius, Spina Ægyptia, ex qua Acacia præparatur, &c. A Spina Ægyptia longè
Lib.3.ca.13. diuerſa eſt Spina Arabica, ſimilis Spinæ albæ, de qua Dioſco. Galen. tamen Spi-
Li.6 ſimp. nam Ægyptiam, à quibuſdam vocari ſcribit Arabicam, ſimilem Spinę albæ, &c.
Cornar. ſeorſumq́; de Acacia, & eius ſucco tractat. Plinius quoque Spinam Arabicam ab
Embl.1.2. lib.1.Dioſ. Acaciæ Spina diſtinxit. Spinæ Ægyptiæ ſiue Arabicę laudes in odorum loco di-
Lib.24.c.12 ximus, inquit, &c. Ita enim vetus Codex habet, ſed in vulgatis, hæ duę voces deſunt, (Ægyptiæ ſiue.) Idem aliquãto poſt eodem capite. Eſt & Acaciæ Spina, &c. Veteribus igitur duplex Spina eſt Ægyptia, hæc, quæ etiam Acacia vocatur, &
Lib.1. ea quæ Spina Arabica. Qua Homonymia deceptus Aetius duas diuerſas plantas in vnam confudit, cùm ſcripſit. Spina Ægyptia ex qua Acacia præparatur, adſtringendi ac ſiccandi vim habet. Quare & fluxui muliebri prodeſt, & vlcera ſedis inſufflata ad cicatricem perducit. Eſt enim hæc Aetij Spina Ægyptia, Ara-
Li.6.ſimpl. bica, cuius vires ex Galeno tradit, non Spina Ægyptia, ex qua Acacia fit, cuius paulò ante ipſe meminit. Apud Plinium cap.12.lib.24. legendũ: Spinæ Ægyptiæ laudes in odorũ loco diximus, Arabica ſpiſſat, &c. Huic enim Spinę omnia quæ à Dioſcoride Arabicæ tributa ſunt, rectè adſcribit. At locus is quo ſe Ægyptiæ
Lib.4.ca.13. Spinę laudes dixiſſe ait, eſt lib.13. de Ægyptia Spina, ex qua fit Acacia, nõ de Ara-
Cap.9.& 11 bica, id quod contextus ipſe apertè declarat. Nec minus, inquit, Spina celebra-
Lib.13.ca.9. tur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtiliſsima nauium coſtis. Candida facilè putreſcit. Aculeus Spinarum & in foliis. Semen in ſiliquis, quo coria perficiuntur Gallæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtiliſsimus. Manat & Gummi ex ea. Sed præcipua vtilitas, quod cæſa anno tertio reſurgit. Circa Thebas hæc, vbi & Quercus, & Perſea & Oliua, c c c. à Nilo ſtadiis, ſylueſtri tractu, & ſuis fontibus riguo. Idem paulò poſt. Gummi optimum eſſe ex Ægyptia Spina conuenit, Hunc Plinij locum
Lib.3.ca.9. citans Ruellius in Spinæ Arabicæ hiſtoria, Spinam Ægyptiam & Arabicã pro
Genera. eadem planta, non ſine errore vſurpat. Acaciæ duo ſunt genera, Dioſcoride
Lib.1.c.1 5. auctore. Vna quę in Ægypto: altera, quæ in Cappadocia, Põtoq́; prouenit. Aca-
Dioſ. ibid. cia Ægyptia Spina eſt inſtar arboris, fructicoſa, non ſeſe in altum attollens, ra-
Forma. mis pungentibus aculeatis, inter quos proueniunt folia, in plurima alia foliola diuiſa. Florem habet candidum, ſemen Lupino ſimile in folliculis, ex quo ſuccus expreſſus ſiccatur in vmbra, niger ex maturo ſemine, ſubrufus ex viridi. Eligitur modicè rufus, & odoratus, vt in hac arbore eſſe poteſt. Aliqui exprimunt ex foliis & ſemine ſuccũ. Manat & Gũmi ex ea Spina. Acaciã Ægyptiã Dodo-
Li.6.ca.22. næi hîc depinximus, à qua permultũ diſtat Matthioli Acacia prima hîc quoq́;
In cap.115. appicta, de qua Penæ ſententiã audiamus. Sequinus Martinellus, inquit, medi-
Lib.1. cus, & peritus Pharmacopæus miſit ex Syria ſiliquarũ Acaciæ Ægyptiæ ſaccos plenos Alberto Martinello fratri ſuo, perquam ſædulo & erudito Pharmaco-

pœo,

ACACIA Ægyptiaca.

ACACIA I. Matthioli.

pœo, ex quo ſemine in horto Patauino, aliíſque quamplurimis Venetorum locis ſato, orta eſt iſta Acacia. Accepit & Morganus plantam nuper ex maris Occidui inſulis Perunianis, ne quis putet peculiarem Ægypto aut Arabiæ. In neruulis prælongis foliola ſunt Scorpioidis leguminis ſimilis, aut herbæ Sferra cauallo nominatæ, in toto virgulto, gracili, aliquot rigidis Spinis in ſurculis exertis. Seminis tota ſiliqua non maior vno alteróue Lupino ſimul iunctis, ſed ſuis alueolis diſtincta. Quare Matthiolus non Acaciam, ſed ſi Spinas demas, arbori Indæ ſimilem pictam dediſſe videtur, cuius ſiliquæ, ſiue lobi non ſunt Lupini ſimiles, ſed Geniſtæ, duplo latiores, vt Senæ compreſſæ: à Pena hîc deſcripta verior.

Forma alterius Aca.

Alterum Acaciæ genus, Ægyptiæ Spinæ eſt ſimile, longe minus, tenerius, humile, aculeorum vallo munitum: Folia habet Rutæ: ſemen Lenticulæ, minus, Autumno, in loculis conuexis, ternûm, quaternúmue capacibus. Acaciam alterâ genuinâ eſſe hîc appictâ cenſent Periti Herbarij, foliis Rutæ aut Cytiſi, ternis, ſiliqua Geniſtellæ, aut vulgaris Glycyrrhizę, nouaculæ effigie, dorſo obtuſiore, & altero latere, quaſi acie acutiore, tria aut quatuor etiam Geniſtellæ ſemina dura continente, quæ nondum matura flauent, poſtea nigricant. Hac Tyrrhenum & Liguſticum, atque Mediterraneum litus ſcatet, & pleráque alia Italiæ loca.

Lib.4.Hiſt. cap.3.

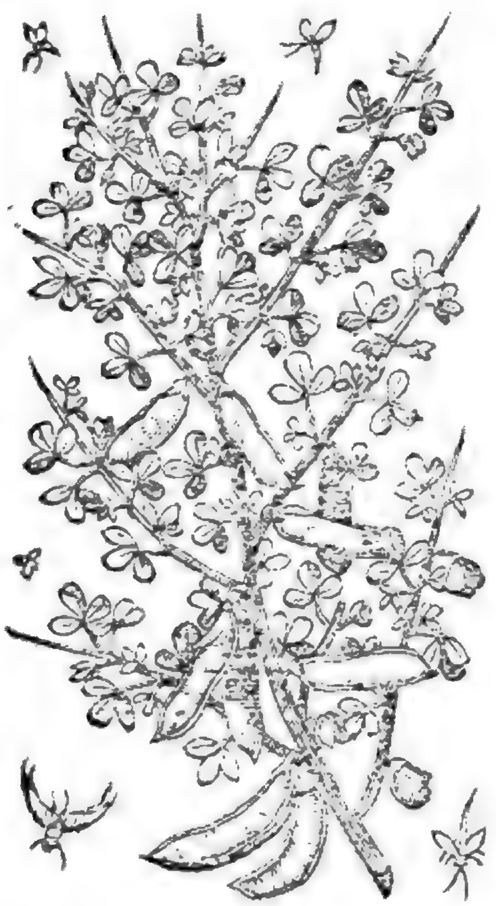
De Acacia, eiúſque generibus hæc prodidit Theophraſt. Spina ex eo nomen accepit, quòd tota arbor aculeis horreat, excepto caudice: nam & ſuper germina, foliáque aculeos habet. Altitudine procera eſt, vt quæ ad duodecim cubitos perueniat. Materies ex ea cæditur tectis idonea. Eius duo genera: quædam candida, quædam nigra. Candida imbecillis, & facilè putreſcens, nigra robuſtior, & incorrupta. Quare in nauibus fabricandis ad earum coſtas illa vtuntur. Recta non valde aſſurgit. Fructus in ſiliqua modo leguminum, quo incolæ coria perficiunt Gallæ vice. Flos vſque adeo aſpectu pulcher, vt ex eo coronas faciant, eſt & medicamentis vtilis: quamobrem à medicis colligitur.

Gummi.

Manat & Gummi ex ipſa, tum vulnerata, tum ſponte ſine vlla plaga. Cum

Locus.

ACACIA ALTERA Matthioli.

cæſa fuerit, tertio anno ſtatim renaſcitur. Eius copia & ſylua ingens circa agrũ Thebanum eſt, vbi & Quercus, & Perſea Olea quoque eodem loco gignitur, non aquis fluuij riguo (diſtat enim pluſquam trecentis ſtadiis) ſed manantibus ſponte aquis, multi enim fontes in eo ſunt tractu. Hæc Theophraſti, Plinius eo quem ſupra indicauimus loco trãſcripſit, atque vertit. Eadem de re alio loco idem ſic ſcripſit, quo vulgati Codices ex vetuſtiſsimis ſic ſunt emendandi. Eſt & Spinæ ſuccus Acacia. Fit in Ægypto alba, nigráque arbore: item è ſemine viridi, aut maturo, ſed longè melior è priori. Fit & in Galatia, teneriore ſpinoſaq; arbore. Semen huius lenticulæ ſimile: minore eſt tantum & grano, & folliculo. Colligitur Autumno, ante collectum nimio validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cæleſti perfuſis: mox in pila tuſis exprimitur organis: denſatúſque ſole in mortariis cogitur in paſtillos. Fit & ex foliis minùs efficax. Ad coria perficienda ſemine pro Galla vtuntur. Foliorum ſuccus & Galaticæ Acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Hic Plinius alteram Acaciæ ſpeciem, quam in Cappadocia & Ponto naſci ait Dioſcorides, Galatiam appellat, & cum priore, Ægyptia, ſcilicet, confundit, ſi ſemen omnium, & non Galatiæ tantùm Lenticulæ ſimile facit. Dioſcorid. enim prioris ſemen Lupino comparat, alterius minus Lente eſſe ait. Gummi quod ex Acacia Spina ſtillat, id præfertur, quòd in vermiculorum ſpeciem contrahitur, & vitri modo perlucet, ligni expers: proximum eſt candidum: ſordidum verò ac reſinoſum inutile. Id etiam optimum eſſe tradit Plinius, vermiculatum, colore glauco, purum, ſine cortice, dentibus adhærens. Theophraſtus lacrymoſum humorem hanc Spinam ferre tradit, non è cortice, ſed in folliculo. Serapio Arabicum nuncupat, quod ex Arabia regione Ægypto finitima ſuo tempore importaretur, inquit Matthiol. Scire autem oportet Gummi Arabicum Officinis dictum, multum à Spinæ Ægyptiæ Gummi differre: neque enim contractis vermiculis ſimile eſt, ſed grumis verſicoloribus conſtat. Aduehi non ita pridem cœpit ad nos ex Ægypto vera Acacia, in paranda Theriace, aliíſque componendis medicamentis valdè expetita, qua nos ad hoc vſque tempus caruimus. Id Gummi Galenus aliquando κόμμι θηβαϊκὸν vocauit, ob id fortaſſe quod Theophraſto auctore in agro Thepano magna ſit ſpinoſæ huius arboris copia, & ingens ſylua. Spinæ Ægyptiæ ſuccus, inquit Dioſcorides, oculorum medicamentis vtilis: valet ad ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, perniones, pterygia, & oris vlcera: procidentes oculos reprimit: menſium abundantiam ſiſtit, prociduam vuluam cohibet: citam aluum ſiſtit, aut potus, aut ſubter inditus: capillos denigrat. In qua Ruellij translatione id meritò reprehendendum videtur, quod ἐπέχει ῥοῦν γυναικεῖον, menſium abundantiam ſiſtit, interpretetur, cùm fluxum muliebrem dicere debuiſſet. Differt enim fluxus muliebris à menſibus, ſeu menſtrua purgatione immodica, vt perſpicuè docet Paulus. Sed Plinium, Ruellius imitatus eſt, quo loco eadem quæ Dioſcor. habet. Acacia purpurea, aut leuco

Lib. 13. ca. 9.

Lib. 24. ca. 12.

Electio Gummi.

Lib. 9. Hiſt. cap. 1.

Lib. 1. Dioſ. cap. 115.

Gũmi Acaciæ, nõ eſt Gũmi Arabicum.

Lib. 7. me. gen.

Lib. 4. Hiſt. cap. 3.

Vires ſucci

Lib. 3. ca. 63.

leucophæa, & quę facillimè diluitur, vi ſumma ad ſpiſſandum, refrigerandúmque eſt, oculorum medicamentis ante alias vtilis. Lauantur in eos vſus paſtilli ab aliis, torrentur ab aliis, capillum tingunt. Sanant ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam menſium fœminis ſiſtunt, vuluámque, & ſedem procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium. Sed non hoc tantum loco Plinius menſes pro fluxu muliebri reddidit. Gummi verò Acaciæ ſpiſſandi, refrigerandíque vi preditum eſſe ſcribit Dioſcorides, cutis meatus obſtruere, & medicamentorum quibus admiſcetur acrimoniam hebetare: ambuſtis ex ouo illitum puſtulas non pati erumpere. Acaciæ planta Galeno, & ipſa acerba eſt, & fructus, & ſuccus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, vt pote acrimoniam quandam dum lauatur deponens (ideſt vehementius adſtringentem vim, qua contacta corpora diſtrahit, ac veluti dilacerat. Ea ſcilicet vis aquæ perfuſione diluitur, & obtunditur. Sic locum hunc exponit Dalechãpius: omnis enim acrimoniæ prorſus expers eſt Acacia, etiam ſi Galeno credamus partes quaſdam calidas in eius ſubſtantia mixtas eſſe) Porrò ſi parti alicui ſanæ illinatur, protinus eam & ſicciorem, & contractiorem efficiet, nullum quidem caloris ſenſum inuehens, ſed nec frigoris admodum valentem. Vnde conſtat medicamen id eſſe frigidum & terreum, immixta quadam etiam ſubſtantia aquea, videtúrque ſanè non eſſe ſimilium partium, verum quaſdam in ſeſe diſperſas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipſa lotione ſegregantur. Eſto porrò tertij ordinis ex ſiccantium, & ſecundi refrigerantium, cùm lotum fuerit, illotum verò primi Acaciæ veræ ſubſtituunt tum Officinæ, tum medicorum vulgus ſuccum ex ſyluestribus Prunis expreſſum, in tenues placentulas diuiſum ac in ſole ſiccatum. Dioſcorides tamen eius vice tum Rhois folia, tum Lentiſci foliorum ſuccum, tum Hypociſtidem medicamentis admiſcet, quibus vtendum potius fuerit, quàm ſylueſtrium Prunorum ſucco.

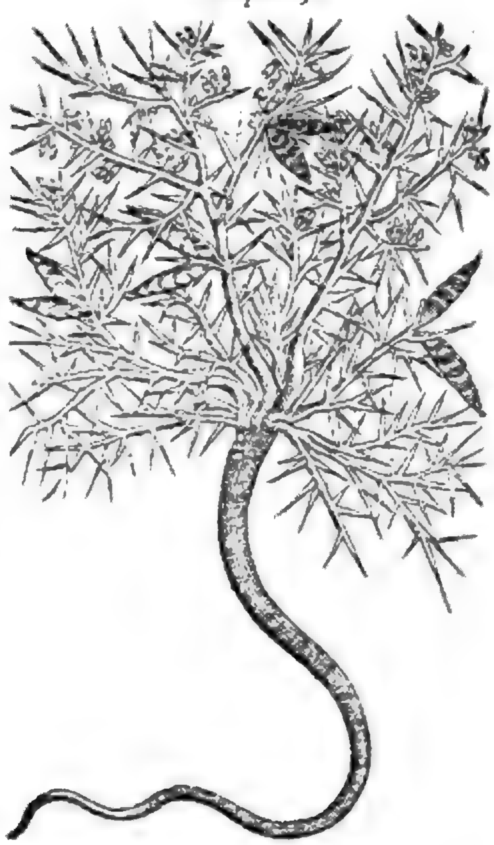
Vires Gummi. *Ibidem.* *Lib.6. ſim.* *Lib.1.c.124. & 75. & 109*

SCORPIVS THEOPHR. CAP. XIX.

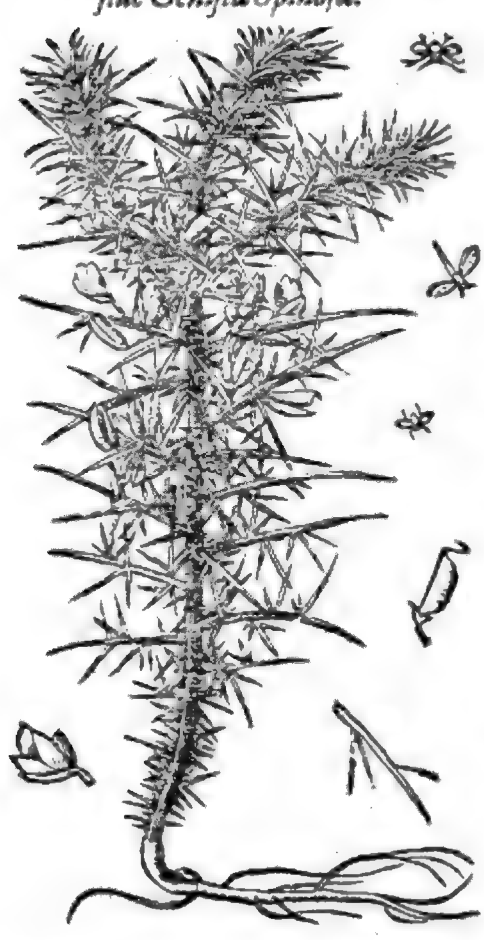
HANC plantam Scorpium Theophraſti (Gaza Latinè nepam vocat) herbarij eſſe iudicant: quia multa ei conueniunt, quæ de Scorpio Theophraſtus prodidit. Scorpius, inquit, ſpinoſa planta, tota ſpinis conſtat vt Corruda. Sic hæc adulta nullo modo folioſa eſt, ſed ſpinas tantum pro foliis habet. Præterea radice ſingulari breuíque conſtat, ante æſtatem non germinat, germinationem prorogat in autumnum. Floret etiam poſt æquinoctium autumni: florem in carne extuberante ſub extremo aculei profert. Quæ omnia de Scorpio ſcripſit Theophraſtus. Quod verò idem alio loco ſcripſit Scorpij radicem figura Scorpio eſſe ſimilem, vtilémque & ad eius ictum, & ad alia quædam, id huic ſententiæ noſtræ non repugnat. Etenim de Thelyphoni, non de Scorpij ſpinoſi radice id accipiendum eſſe ipſemet Theophr. aliquanto poſt perſpicuè demonſtrat his verbis. Thelyphonum quod alij Scorpionem appellant, quia radicem Scorpio ſimilem habet, &c. Quare Gaza ſuperiore loco nepam vertere non debuit, hunc Scorpium ſiue Thelyphonum cum Scorpio ſpinoſo perperam confundens. Planta hîc depicta radice eſt craſſa, lignoſa, nigra, ſimplici, dimidium pedem longa: caulibus multis, ferè pedalibus, qui plurimis aculeis rigidis, firmíſque horrent: foliis in paruula & tenella planta minimis, Tragacantho ſimilibus, in vetuſta & dura nullis: flore paruulo, ad aculeorũ imã partẽ emergente: ſemine in ſiliquis latiuſculis incluſo. In aridis locis & perflatis naſcitur. Huic affinẽ, vel eũdẽ Scorpiũ deſcripſit Cluſius. Pedis altitudinem raró ſuperat, totus denſiſsimis ſpinis horret, quæ ſeriẽ quãdã

Nomina *Lib.6.Hiſt. cap. 1.* *Tempus.* *Li. 6.Hiſt. cap. 3.* *Li. 9. Hiſt. cap. 14.* *Lib.9.Hiſt. cap. 19.* *Lib.9.Hiſt. cap. 14.* *Forma.* *Locus.*

SCORPIVS
Theophraſt.

SCORPIVS ALTER,
ſiue Geniſta Spinoſa.

ſeruãt,& ſemper cõtrario inter ſe exortu binę
naſcuntur,neq; aliæ ex aliis : ſummis ramulis
inhærẽt bini aut terni flores,lutei,menſe Mar
tio,quo tẽpore exiguas,breuéſque ſiliquas,vel
potius ſemina Erui magnitudine multa inca-
náque lanugine hirſuta profert,dẽſiſsimis ſpi
nis occulta:radix ſingularis,ſed in plures dein
de ꝓpagines ſparſa,dura,liquoſa.Hęc Cluſius.
2.Sco.gen. Alterũ Scorpij genus quidã ſtatuũt fruticem
ſpinoſum,deſcriptum à Dodonæo pro Geni-
Lib.6.ca.9. ſta ſpinoſa ſecũda,foliis carentem, ſpinis vn-
dique horridum. Maio & Iunio mẽſibus flo-
rere ſcribit. Vlicem Plinij quidam eſſe vo-
Lib.9.ca.4. lunt, Roris marini ſimilem, aſperum. Belgæ
Gaſpeldoren vocant, Armorici, apud quos
ſyluæ huius plantæ ſunt, tam proceræ vt pro-
pemodum arboreſcat, vocant *des lans*. De ſpi-
noſa hac planta,quæ ſequuntur Pena tradit.
Prorſum cognata Geniſtæ hæc, ſed multùm
aſpectu horrida, ſentibus præduris, innume-
ris, cancellatim armata, ſemper virentibus,
ſtriatis, lignoſis virgultis, Spartio ſimilibus,
ſpinis pene folia occulentibus.Quare doctio-
rum nonnullis placuit Gazæ Nepam eſſe,aut
Scorpium Theophraſti :ſed obſtant Geniſtæ
ſiliquæ,aliquanto breuiores,& flores non ab-
ſimiles,concolores,eiuſdem ſaporis,qui aurei
particulatim emicant, tota æſtate, etiámque
hyeme in Anglia,vbi frequentiſsima in ſteri-
libꝰ & Ericetis, in Prouincia item Narbornẽ-
ſi penè par proceritate. Sed Monſpelij ad La-
dum in collibus ſaxoſis triplo minor,rigidior
& ſqualidior eſt. adeo vt parum Geniſtam re-
preſentet,folijs lentis.Illic Aſpalathum ſecũ-
dum faciunt, tametſi inodora, & funis inſtar
pertinax frãgẽdo ſit:floribus quidam ad icte-
rum vtuntur,& tota planta calfaciunt furuos.
Cluſius Aſpalathum alteram, tum Salmanti-
cæ, tum Mõſpelij ſic dictam pinxit, cubitum
non excedentem,fruticoſam admodum mul-
tis horrentem ſpinis,deorſum inflexis,firmis,
acutis,in quibus naſcuntur puſilla folia,lentis
magnitudine, viridia, qualia etiam (ſed tene-
riora)fert in nouellis ramulis, quibus ſubſunt
recens nati aculei : flores in firmioribus & rigidioribus ſpinis, terni, quaterni,
aut plures ſimul,Geniſtæ ſimiles,ſed minores,nunc lutei, nunc palleſtẽtes : ſe-
men in ſiliquis exiguum. Legitimã Aſpalathũ alteram eſſe non fatetur Cluſius:
verũ cùm à nonnullis ſic vocetur,nomẽ mutandũ non cenſuit,præſertim cũ ad
quam plantã à veteribus memoratã referẽda ſit, adhuc neſciat:fortaſſe ad ſcor-
piũ Theoph. inquit Cluſius, Eadem eſt cũ Geniſta ſpinoſa,aut certè perſimilis.

BVXVS

BVXVS. CAP. XX.

Nomina. Genera. Dodon. li. 6. cap. 32. Li. 16. c. 16.

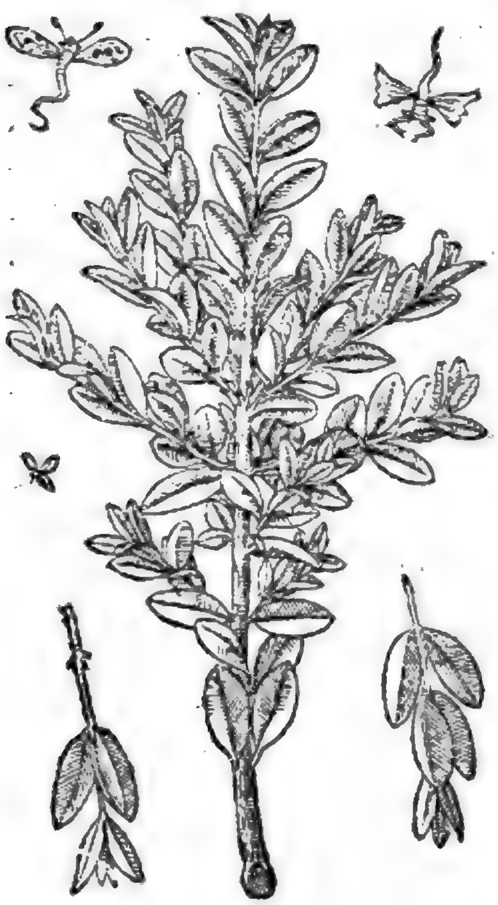
GRæcis πύξος, Latinis Buxus & Buxum dicitur, Gallis *Bouys*, Italis *Boſſo*, Hiſpanis, *Box*, Bœmis, *Poſpan*: Anglis, *Burs*. Belgis *Palmeboom*: Germanis *Buxbaum*, Buxus quædam frutex tantum eſt, quædam in arborem magnam aſſurgit. Tria eius genera, inquit Plinius. Gallicum quod in metas emittitur, ampiitudinémque proceriorem: Oleaſtrum in omni vſu damnatum, grauem profert odorem. Tertium genus noſtrate vocant: ſylueſtre, vt credo, mitigatum ſatu, diffuſius, & denſitati parietum virens ſemper, ac tonſile. Hoc Plinij loco mirum certè eſt, cur ſecundum Buxi genus Oleaſtrum vocet. Annotat Dalechampius Plinium, aut eius ſcribam libertũ in Oleaſtri voce deceptum fuiſſe. Nam cum apud auctorem Græcum reperiſſet ſecundum Buxi genus ἄγριον ὅλον εἶναι, omnino agreſte eſſe, nec vtile materia, vt primum genus, nec veſtiendis parietibus idoneum vt tertium, imo etiam abominandum fœtore, & grauitate odoris, incautè legit ἀγριέλαιον εἶναι, Oleaſtrum eſſe.

Forma.

Buxus arbor craſſo eſt trunco, ſpiſſo, duro, valido: ramos emittit multos cæterarum arborum more, duros, craſſóſque, foliis plurimis veſtitos, Myrto ſimilibus, minoribus, denſioribus, craſſioribus, ſubrotundioribus, ſaturatæ viriditatis, perpetuis nec vnquam decidentibus: flore herbaceo: fructu quaternis apicibus in cacumine diuiſo, Ciceris magnitudine, ſemine rufeſcente, omnibus animantibus inuiſo, quod Carthegó vocari Plinius ſcripſit ineptè, cùm enim Theophraſtus libr. 3. cap. 15. hiſtoriæ Buxi Cratægi deſcriptionem ſtatim ſubieciſſet, Plinius hæc confundés, dixit Buxum granum ferre quod Cratægum vocant. Ineptius idem Buxo tribuit, quæ de Ilice Theoph. prodidit, nempe à Septētrione viſcum gignere, à meridie hyphear. Buxus tertius, frutex, ramos multos ſæpèex ipſamet radice, nonnunquam ex paruulo trunco in latum ſpargit. Folia habet dilutioris viriditatis, rotundiora, minora, cætera ſimilia ſupradictis duobus generibus. Buxus, inquit Theophra. magnitudine eſt haud procera, folium ei Myrteo ſimile, (Plinio cõcauum.) Buxus montes amat, in planíſque naſci recuſat.

Li. 16. ca. 30.

BVXVS.

Lib. 3. Hiſt. cap. 15. Li. 16. c. 24.

Locus.

Pyreneis ac Cytoriis montibus plurima, & Berecynthio tractu: craſsiſsima in Corſica, flore non ſpernendo, vel, vt quidam legunt, apibus florẽ non ſpernentibus, quæ cauſſa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuiſum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, ſed breuis. Amat frigida, & aprica. In igni quoque duritia, quæ ferro, nec flamma, nec carbone vtili. Hæc Plinius ex Theophraſto, tranſtulit, ſic ſcribente. φύεται δὲ πύξος ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις, καὶ τραχέσιν· καὶ γὰρ τὰ κύτωρα τοιοῦτον, οὗ ἡ πλείστη γίνεται. ψυχρὸς δὲ ὁ ὄλυμπος μακεδονικὸς· καὶ γὰρ ἐνταῦθα γίνονται, πλὴν οὐ μεγάλαι. μέγισται δὲ καὶ κάλλισται ἐν κυρήνῃ legendũ ἐν κύρνῳ in Corſica, καὶ γὰρ εὐμήκεις· καὶ πάχος ἔχουσαι πολὺ παρὰ τὰς ἄλλας· διὸ καὶ τὸ μέλι οὐχ ἡδὺ, ὄζον τῆς πύξου, πλήθει δὲ πολύ. Ideſt, Buxus locis frigidis & aſperis naſcitur, etenim Cytorij montes tales ſunt, in quibus plurima prouenit. Olympus quoque Macedoniæ frigidus, in quo naſcitur, ſed non magna. Maxima autẽ & pulcherrima

Li. 16. c. 26. Lib. 3. Hiſt. cap. 15.

rima in Cyrene, (in Corſica.) Nam procera eſt, & craſsitudine cæteras longè ſuperat. Quamobrem mel inſuaue eſt, Buxum olens, multum autem, & copioſum. Plinius dixit Buxum in Corſica craſsiſsimam eſſe, flore non ſpernendo, hánceque eſſe cauſam amaritudinis mellis: Theophraſtus in Corſica craſsiſsimam, mélque illic inſuaue, quia Buxum oleat. Quod vterque de Cytoriaca Buxo tradidit, id & Poëtæ cecinerunt: Cytorus enim buxifer à Catullo dicitur:

Et iuuat vndantem Buxo ſpectare Cytorum, dixit Virgilius. Buxus Februario &
Li.2. Geor. Martio menſibus floret. Septembri ſemen maturum eſt quibuſdam in locis. Bu-
Tempus. xi folia calida ſiccáque eſſe, atque adſtringere ipſe guſtus perſpicuè demõſtrat,
Temper. inquit Dodon. In eadem ſententia eſt Fuchſius ſcribens à recentioribus tempe-
& vires ratam eius arboris eſſentiam ſtatui, ſed id multas ob cauſas veriſimile non vide-
Ibidem. ri. Haud dubiè verò adſtringere, & ſiccare. Quia Buxus immortali coma viret,
Libr. Hiſt. pl. ca. 347. topiario operi accommodatiſsima eſt, ac tonſilis. Imprimis verò materies ho-
Plinius li. 16. cap. 16. norata illi eſt, raro criſpanti (criſpleanti, vetuſt. cod.) nec niſi radice: cæterò lenis
quies materiæ, ſilentio quodam, & duritie ac pallore commendabilis. Idem ali-
Plin. ibid. ca. 40. bi: ſpiſsiſsima ex omni materie, ideo & grauiſsima iudicatur Ebenus, & Buxus,
Plin. ibid. graciles natura, vel, gracilis natura, vt de Buxo tantum hoc intelligatur. Neutra
Ruell. li. 1. cap. 60. in aquis fluitat, nec Suber, ſi dematur cortex nec Larix cariem vetuſtatémque
Vſus. Buxus non ſentit. Nunc ſola pectinum dote commendatur, ad plauſtrorque axes, & aratrorum buras. Fiunt & ex ea tibiæ ac fiſtulæ, pertuſæ rotundis foraminibus, quibus digitorum appoſitu clauſis, aut apertis, cantus moduli variantur & pyxides, quibus nomen dedit. Nullus Buxi in medicina vſus: folio tantũ cum materiei Scobe & lixiuio capillum rufat. Sunt qui dicãt ligni ſcobe hauſta
Buxus gaiacũ non eſt. ſanari alui profluuia. Nec deſunt ex recentioribus, qui ſentiant nihil aliud nobis eſſe Buxum, quàm Indis lignum, quod Gaiacum appellatur: quoniam Buxi decocto fæliciter ſanatos eſſe lue venerea affectos, frequenti experientia compertum eſt, quam opinionem refellit Matthiolus. Nam & ſi, inquit, eas eſſe Bu-
Lib. 1. Dio. cap. 114. xei ligni vires experientia doceat, id tamen, & Indorum Gaiacum eandem eſſe plantam non rectè colligas. Gaiacum enim lignum eſt pingue, reſinoſum, materia intus nigra, Ebeni fere modo, amara, acríque. Quibus notis ſiccam Buxi materiam carere conſtat. Præterea Gaiaco (teſtibus iis qui in India viderunt) folia ſunt Plantaginis, breuiora, craſsiora, duriora: lutei flores: fructus Iuglandis magnitudine, Buxo verò folia Myrti, breuiora: flores herbacei: fructus Myrto nunquam maior. Somnum capere ſub hac arbore cerebro vehementer incommodat, quod eius odor naturæ prorſus aduerſetur. Ferunt ſerpentes vulneratas eius radice deguſtata, ſtatim ſanitatem recuperare. Germani ex Galliæ Narbonenſis locis Hiſpaniæ finitimis, præcipuè montibus Pyrenæis, circa oppidum Limons, haud procul Carcaſſona, criſparum Buxi radicum magnam copiam aduehunt, ob varias maculas & intortos linearum diſcurſus ad opera lautiora expetitarum, ex quibus cochlearia, cultellorum manubria, latrunculi, & imagunculæ fiunt, ab his præcipuè qui oppidum incolunt celebre nomine D. Claudij in monte Iura: Eas radices quamuis ſeruato priſco vocabulo, ſine diſcrimine *Brauchin*, quaſi Bruſcum vocent, in iis tamen, vt & tuberibus Aceris Bruſcum & Molluſcum facilè diſcernas, lineis vel ſimpliciter ſparſis, vel flexuoſius diſtortis. In eodem mõte Iura quod antea nos monuimus, lignarij Abietum & Picearum candidiſsimos truncos recto venarum diſcurſu fiſsiles, nullis interceptos nodis, ad opera faciles, ſeruata dictione vetuſta λευκὸν, qua Theophraſtus
Fuſc. Ibid. vſus eſt, adhuc Louchon vocant: Aruerni verò cuiuſuis arboris craſsiorem ramum *Luſſe*.

SPAR

SPARTIVM DIOSCORIDIS ET GRAECORVM, ſiue GENISTA. CAP. XXI.

DE Spartio, Geniſta, & Sparto, Iunco, magna eſt inter auctores controuerſia. Hermolaus, & Marcellus Dioſcoridem cum Spartiū dixit, Geniſtam, non Spartum Hiſpaniæ deſcripſiſſe videri aiunt. Horum ſummus alioqui imitator Ruellius falli eos ſcribit, qui Geniſtam eandem eſſe cum Spartio contēdunt. Amatus Luſita. & Andreas Lacu. ſuperiorum ſententiæ ſubſcribunt. Matthiolus cùm aliquando idem ſenſiſſet, tandem mutata ſententia, Spartium Dioſcoridis, & Spartum Hiſpanicum eandem ſtirpem eſſe exiſtimauit, atque à Geniſta diuerſam. Fuchſius & Tragus pro Geniſta exhibent, eam quæ Geniſta anguloſa à nobis dicetur, at pro Spartio ille quidem eam quæ à Matthiolo depingitur Spartij nomine, hic verò florem tinctorium vulgo nominatum, quem ſeorſum deſcribemus. Dodonæus Spartum nomine Geniſtæ Hiſpanicæ deſcripſit, quæ in Hiſpania & Gallia Narbonēſi prouenit, & eam pinxit, quam à Fuchſio & Matthiolo Spartij nomine pictam eſſe diximus. Alia in hiſtoria, Spartum eſt, inquit, non quæ Geniſta appellatur, ſiue illa Italica dicta, aut alia quæuis, ſed alia ſtirps Hiſpaniæ familiaris, Geniſtæ quidem Italicæ virgarum multitudine, ac tenuitate quadantenus ſimilis, nullis, aut omnino paucisſimis, ac minimis foliolis, quæ non ſiliquas veluti Geniſta, aut legumen aliquod, ſed lobos paruos, hoc eſt exigua vndequaque concluſa capitula, in rotunditate oblonga, & ſub candida fert, Βωνis, id eſt, Fabis minoribus magnitudine formáque æqualia, & candidis earum colore quoque ſimilia, in quibus ſemen vnum aut alterum conditur, nigrum, aliquantulum compreſſum, Aphacæ fructum ſatis referens. Hæc ille, qui in Sparti hiſtoria parum ſibi conſtare videtur. Vtroque enim loco Spartum non Spartiū Geniſtam Hiſpanicam appellās, illo in Hiſpania & Gallia Narbonenſi eam naſci tradit, hoc, Hiſpanicam ab Italica differre, cum Italiæ, & Galliæ Narbonenſis Geniſta eadem plane ſit, nec Amatus Luſ. nec And. Lac. inter Hiſpanicam & Italicam aliquid eſſe diſcriminis arbitrentur. Dici verò non poteſt Spartij, ideſt Geniſtæ Hiſpanicæ nomine, Spartum Hiſpanum deſignari: de eo enim poſt eum locum quem citauimus ſeorſum tractat Dodon. ex Plinio. Cordus Spartum Latinis vocari Geniſtam ſcripſit. Eſſe autem duplicis differentiæ. Quandam in funes torqueri, ex qua etiam corbes Vuis paſsis, & ficubus ſeruandis texuntur in Hiſpania, Spartúmque à veteribus eam plantam vocari: Alteram non tam Lentas habere virgulas, vt ſimile quiddam ex iis fieri poſsit. Alio in loco Geniſtam idem Iunceam depinxit, ac deſcripſit, eam planè quæ fuchſio Matthiolóque Spartum eſt à Geniſta diuerſum. Sed quid mirum de hac re inter recentiores controuerſiam extitiſſe: cùm Plinius ipſe dubitauerit, an Geniſta ſit, quam Græci auctores Sparton appellauêre, ex qua lina piſcatoria apud eos factitabantur. Cornarius Geniſtam eſſe Spartion Dioſcoridis vult, cui Plinius eaſdem vires, quas Dioſcorides Spartio adſcribit, neque dubitat, vt Plinius, quin Spartum Græcorum Geniſta ſit, ſed Hiſpanici generis, apud Græcos rari, ex quo Aſiæ populi lina ad retia præcipua facerent; quandoquidem ex Geniſta nulla fieri poſſunt. Ex quibus intelligere licet Cornarium aliam ſentire eſſe Geniſtam Hiſpanici generis, aliam ex qua lina piſcatoria fieri non poſſunt, quæ fortaſſe noſtra eſt Geniſta anguloſa: dupléxque eſſe Spartion, alterum etiam hodie in Hiſpania copioſum, alterum quod Dioſcorides Spartum appellat, Plinius Geniſtam. In hac opinionum varietate, ſi quid ſtatuere & decernere mihi liceat, iis potius aſſentiendum puto, qui Spartium Dioſcoridis & Græcorum Geniſtam eſſe

Nomina

Li.1.ca.84.

Lib.4.Dio. cap.152.

Libr. de Hiſt. pl.6. cap.7.

In frumc. Hiſt. ca. 33.

In libr.4. Dioſc.ca.58

Lib.3.Hiſt. pl.ca.34.

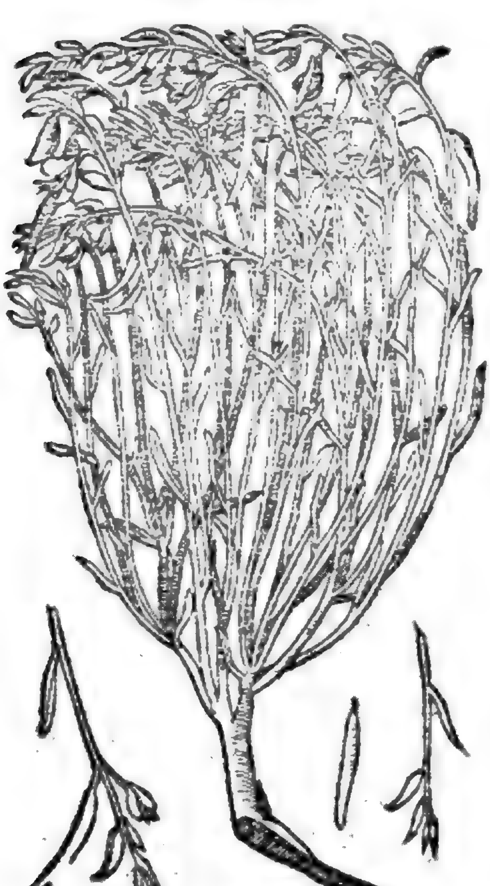
Li.24. ca.9

Emble.137. lib.4.Dioſ.

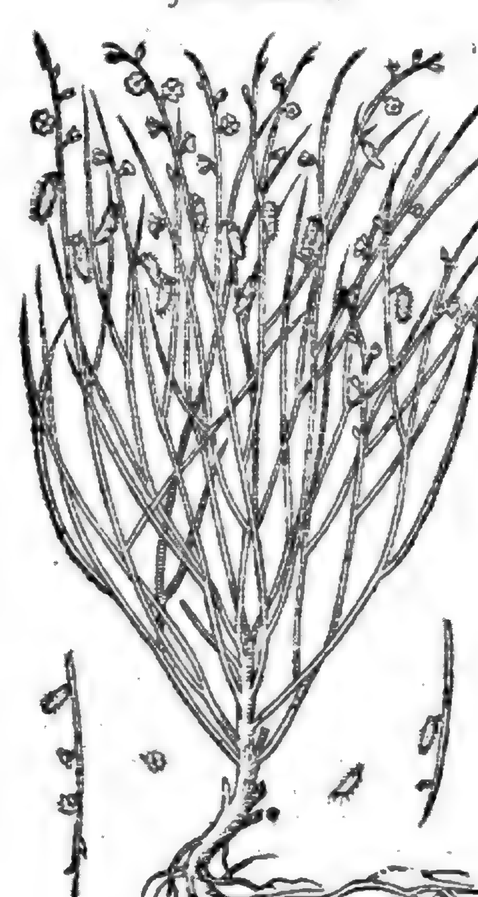
eſſe arbitrantur Spartum vero Iuncum Hiſpanicum. Nam Ruellij Matthiolíque rationes facilè dilui poſſunt. Prior, quod Dioſcoridis Spartium frutex ſit ſine foliis, quibus ſcatet Geniſta: Altera quod Spartum florem habet, vt albæ Violæ, luteum verò Geniſta ferè piſo ſimilem. Spartium enim plantam quæ iam virgas floréſque protulerit, ideſt ſeneſcentem Dioſcorides deſcribit, quo tempore foliis caret. Eius verò adoleſcentiæ ſtatum, quo nouos ramos, foliáque minuta profert, negligentius prætermiſit. Sic dictamnum Dioſcorides flore ſeminéque Chamæſycen flore carere ſcripſit. Quæ ſi vera eſſent, nothæ eſſent hæ Dictamni & Chamæſyces plantæ, quæ pro veris habentur. Quare ex eo quod Spartio iam adulto folia nulla ſunt, non efficitur id Geniſtam eſſe non poſſe, quæ pullulans folia habeat. Quod de flore dicunt, nullius eſt momenti. Dioſcorides enim non floris Spartij figuram cum floris Leucoij figura hic comparat, ſed colorem cum colore. Eſſe autem Leucoium aliud flore albo, aliud melino, &c. Dioſcorides ipſe alio loco teſtatur. Spartium igitur planta hæc dicitur, quod funiculi, & vinculi vſum in alligādis vitibus præbeat τοῦ σπάρτου, id eſt Iunci Sparti modo, & Geniſta, fortaſſe quia genu modo flexilis ad nexus ſit, vel quia genibus medeatur dolentibus, vel quia, vt alij cenſent, facillimè & celerrimè ſobolem generet ſuo ſemine Gallis, *Geneſt*, & quibuſdā in hortis ſata, *Geneſt d'Heſpagne, Geneſt de Florence*: hodie vulgo in tota Græcia, quę Iūcū Spartū nō nouit, *σπάρτος* vocatur, Italis *Geneſtra*, Hiſpanis *Geneſtra, Gieſta*, & *Gieſteira*, Geniſta hæc, ſiue Spartiū Dioſ. & Græcorū frutex eſt, cuius rami in multas virgas diuidūtur, lōgas, rectas, teretes, glabras, iunceas, firmas, fractu contumaces, foris lento, neruoſo, flexili, egregiè virente cortice, intus inani, fungoſo, candidóque, leuem Iuncum prorſus referentes. De foliis, qui plantam diligentius contemplatus fuerit, hæc veriſsima eſſe comperiet, in teneris ſcilicet, & nuper enatis virgis folia eſſe latiuſcula, vtrimque acuminata, pauca, ex interuallis plerumque ſingula, non vt in

Lib.3. ca.41. Li. 4.c.164. Li.3. c.121. Fuch.c.289 *Nomina* *Forma.* Cord. libr. 3.de pl.c.45.

SPARTIVM DIOSC. ſiue Geniſta.

SPARTIVM MATH. ſiue Geniſta.

Geniſta

Geniſta vulgari & Scoparia anguloſa, in vno quoque exortu terna. Quo magis adoleſcit planta, eo pauciora habet folia, anguſtoriáque, in locis æſtuoſis adeò exilia, vt marcida facta, nulla prorſus, extitiſſe videantur, in vetuſtioribus, & ſeneſcentibus, quæque iam ſiliquas habent, virgæ ac ramuli foliis omnino carent: Flores habet luteos, vt Leucoium, figura Piſi flori ſimiles, quibus ſingulæ ſuccedunt ſiliquæ, anguloſæ Geniſtæ ſiliquis longiores quidem, ſed anguſtiores, in quibus ſemen compreſſum Lenticulæ ſimile, Phaſiolorum modo naſcitur, anguloſæ Geniſtæ ſemini ſimile & æquale. Cortex caudicis, ramorum, radicíſque guſtu Geniſtam anguloſam æmulatur, vt & ſemen illius guſtum. Omnes tamen eius partes remiſsiores ſunt tam odore, quàm ſapore. At extremæ virgæ, & nouella germina nihil graue, nihil nauſeoſum, nihílque amarum olent, aut reſipiunt, ſed herbaceam, & inſipidam Iunci qualitatem. Meſues breuius ſic deſcripſit. Spartium Geniſta Latinis, arbor eſt montana, cuius rami deſinunt in virgas multas, rectas, flexiles, fractu contumaces, quibus vites, & alia ligantur. Flores habet flauos, lunata figura: ſiliquas Phaſiolis ſimiles, & ſemina in his Lenti ſimilia, interuallis diſtincta. Hæc ille à quo Geniſtæ ſemen non rectè obſeruatum eſſe Matthiolus ait, quod Erui, aut Viciæ faciem potius referat, quàm Lentis. Imo verò Matthioli negligentiam hîc mirari licet, Geniſtæ in Italia vulgatiſsimæ ſemen adeo oſcitanter contemplati, vt id Eruo, vel Viciæ compararit, quod compreſſum eſt, & Lenti ſimile, etiam auctoribus Fuchſio, Ruellio, Dodonæo, niſi ſemen ſiliquas accipiat. Etenim Geniſtæ huius ſiliquæ, Erui vel Viciæ ſiliquis ſimiliores ſunt, quàm Lentis. Naſcitur Geniſta in Italia, & Gallia Narbonenſi, locis ſiccis, adeo copioſè, vt Maio & Iunio menſibus iucundiſsimo ſint viatoribus ſpectaculo, collibus huius pulchris floribus ita ornatis, vt procul aurei videantur. In multis aliis regionibus non paſsim in agris reperitur, ſed in hortis ſeritur, & colitur. Semen Auguſto menſe & Septembri matureſcit. Id calidum ſiccúmque eſſe, tum guſtus, tum vires indicant. Purgant, inquit Dioſcorides per ſuperna vehementer, Ellebori vice, citra periculum flores, & ſemina, quinis obolis in aqua mulſa pota. Semen deiectiones mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tuſis extractus ſuccus iſchiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, ſi cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, vel infundere iſchiadicis clyſtere: ſtrigmenta autem elicit cruenta. Quæ poſtrema Græcè ſic leguntur. ἔνιοι δὲ ἐναποβρέξαντες ἅλμῃ, ἢ θαλάττῃ ἐγκλύζουσι τοὺς ἰσχιαδικοὺς ἄγει δὲ αἱματῶδες, καὶ ξυσματῶδες. Ideſt. Nonnulli autem ipſos macerant muria, vel aqua marina, quam clyſtere infundunt iſchiadicis. Educit enim cruentum quendam humorem, & veluti inteſtinorum ramenta. Plinius dubitans, an hæc Geniſta ſpartium ſit Græcorum, eadem illi tribuens quæ Dioſcorides Spartio, mox tanquam iam ſublata omni dubitatione iudicat Geniſtam, & Græcorum Spartium idem eſſe, vt & Cornarius annotauit. Semen inquit, in folliculis phaſiolorum modo naſcens, purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulſæ cyathis quatuor ieiunis. Rami ſimiliter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tuſi, ſuccum dant iſchiadicis vtilem, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & clyſtere infundere. Perunguntur eodem ſucco iſchiadici addito oleo. Quidam ad ſtranguriam vtuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungia genua dentia ſanat. Præterea quod ſcribit Geniſtam vinculi vſum præſtare, & Aſiam lina ex ea facere ad retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto decem diebus, id de Geniſta noſtra intelligi oportet. Hæc enim ligandis vitibus in Italia Salicis vicem ex-

Lib. 2. met. pur. ca. 29.

Lib. 4. Dio. cap. 152.

Locus.

Tempus.

Fuc. & Dodon. ibid.

Temper & Vires.

Lib. 4. c. 152.

Lacu.

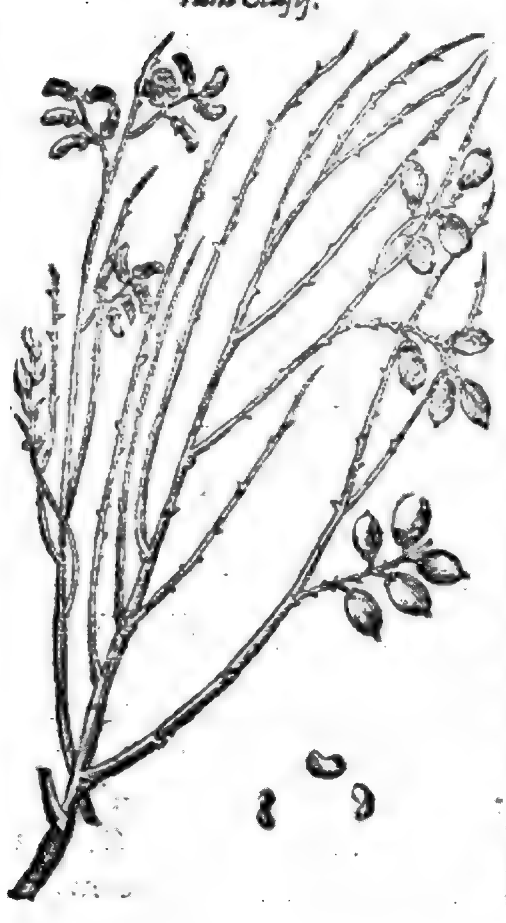
Emb 117. li. 4. Dioſ. Pl. li. 24. ca. 9.

Lib. 19. c. 1.

Matt. ibid.

Ibidem. plet, maceratúrque etiam in aqua Cannabis modo, fiúntque inde funes, & rudia lintea faciendis ſaccis aptiſsima. Hæc cum Geniſtæ anguloſæ non conuenire perſpiceret Cornarius, Geniſtam quandam Hiſpanici generis confinxit. Li.24.ca.9. Dubitat etiam Plinius, nunquid Geniſtam deſignauerit Homerus, cum dixit nauium Sparta diſſoluta. At verò mox illa, neque ad Geniſtam, neque ad Spartium Græcorum, neque ad Spartum Hiſpanum pertinere ſatis declarat, cum dicit, Nondum fuiſſe Africanum, vel Hiſpanum Spartum in vſu, certum eſt, & cum ſutiles fuerint naues, Lino tantum non Sparto vnquam ſutas. Li.19.ca.1. Idem alio loco, ex Lino fuiſſe nauium armamenta apud Homerum eruditiores interpretatos eſſe aſſerit: quoniam cum Sparta dixit, ſignificauerit ſata, hoc eſt res ſatiuas, Cannabim & Stupam. Iliad.2. Verſus Homeri eſt Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται. Scholiaſtes σπάρτα interpretatur σπαρτία, χοινία, ideſt funes, & rudentes. Ibidem. Meſue auctore Geniſta calida & ſicca eſt ordine ſecundo, ſemen calidius, floribus & ramulis humiditas ineſt, incidens, ſed excrementoſa, ob id vomitoria. Quin planta hæc omnibus ſuis partibus conturbat, prouocat, incidit, tenuat. Pituitam & humores extrahit ab articulis valenter, vomitu, & deiectione: renes omnibus excrementis perpurgat: vrinas ſtrenuè mouet, calculum frangit in renibus, atque adeò in veſica, nec in his materias ſpiſſari, ac in calculum dureſcere ſinit. Flores quoque huius cum Melle Roſaceo, aut ouo ſtrumas reſoluunt. Oxymel etiam ex his, aut ſeminibus, tumores lienis diſcutit. Vomitus quoque cum his frequens, iſchiadi, podagræ, & renum doloribus prodeſt. Correctio. Nocet ſtomacho & cordi. Ob id cum Melle Roſaceo ſumi vult Philagrius, vt his partibus nocere deſinat, & eadem ratione cum Roſis & Maſtiche. Semen verò eius cum aqua Mellis Roſati ſumendum eſt. Aniſi quoque, & fœniculi, vel Dauci ſemen eius noxas caſtigant. Flos modicum coqui poteſt, ſemen diutius. Datur flos à drach. duabus, vſque ad drach. quinque: ſemen autem à drach. duabus ad drach. quatuor. Lib.8.simp. Sparti vires breuiter perſtrinxit Galenus. Spartij, quo vites apud nos alligant, tum ſemen inquit, tum virgarum ſuccus non inſtrennuè trahentis eſt facultatis. Libr.7. Paulus eademque Dioſcorides habet. Plinius li. 24.cap.9. Geniſtæ flores apibus gratiſsimi: quare circum aluearia ſeruntur. Coronis etiam eos addidit antiquitas. Alia duo Spartij eiuſdem genera in Hiſpaniis à Cluſio obſeruata noua quidem, & à nemine adhuc deſcripta hîc ob oculos ponimus. Prius ſtipite eſt plerúmque cubitali, pollicari craſsitudine, cortice ſcabro, & ſtriato, qui in multos ramos cubitales, vireſcentes, & ſtriatos diuiditur: deinde hi in virgulas iunceas, virides etiam & ſtriatas, quæ dum nouellæ ſunt & primum germinant, aliquot foliis exornantur, ſtatim atque planta florere incipit decidentibus, vt poſtea ἄφυλλος tota planta conſpiciatur: è virgularum lateribus prodeunt oblongi pediculi, ex quibus dependent flores aliquot exigui, Glycyrrhizæ ferè

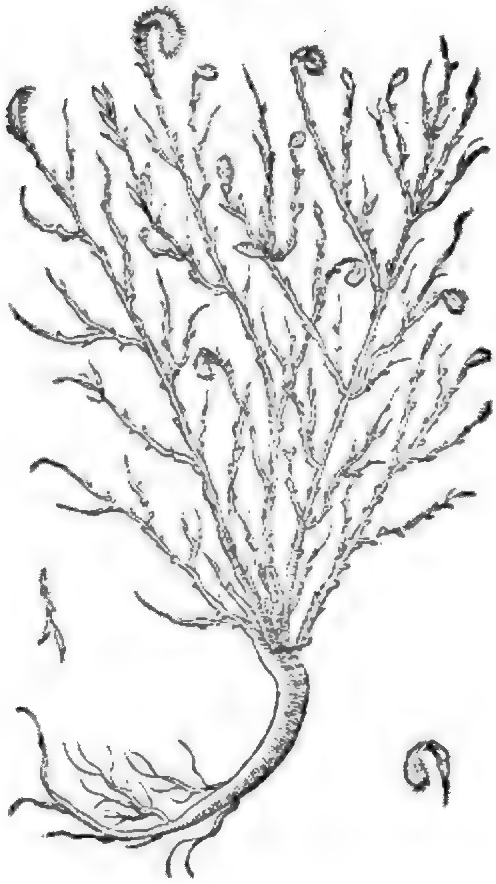
SPARTIUM Hiſpanicum alterum Cluſij.

SPARTIVM aliud Hiſpanicum Cluſij.

SPARTIVM Aphyllon fruticoſum, Iunceis lanatis capitulis.

vulgari ſimiles, aut trifolio pratenſi, colore luteo, inodori: deinde ſiliquulæ cartilagineæ, rotundiuſculæ, colore ex flauo rufeſcente, in quibus ſemen vnicum ſæpius continetur, (raro bina) durum, nigrum, exiguo reni ſimile, quod in ſiliquulis, dum quatiuntur, crepitat, & ſonum edit: radix dura, lignoſa. Alterum planè huic ſimile, longè tamen maius, & hominis altitudinem ſuperans inuenitur, virgulis priore tenuioribus, lentioribus, magis obſequioſis flore paulo maiore & omnino candido; ſiliquulis à ſuperiore, forma non differentibus, ſed minoribus, ſemen etiam minus continentibus. Primum variis Caſtellæ vtriuſque locis creſcit, arenoſo ſolo, florétque Maio: ſemen maturum eſt Iulio. Secundũ Gadibus, & locis vicinis aura marina perflatis, arenoſo, & ſterili ſolo Februario floret. Aliud Spartiũ ἄφυλλον, fruticoſum iunceis, aculeis lanatis capitulis depinxit & deſcripſit Pena, inuentu minus frequens, naſcens in aſperioribus præruptíſque cliuis Alpium Magdalenæ in Gallo Prouincia paruus hic frutex eſt, Latiuſculè in latera aliquot Sparteos ſtriatos, ex pullo Buxeos, lignoſos, & ſeſquipedales ſurculos ſpargens, ea radice Tragacanthæ ſimili, prolixiore, nullis foliis, ſed multis Senticoſis ac rigidis ſtilis pungentibus, iunceis, in ſummo tantum aduncis, quorum ſingulis faſtigiis aduoluuntur tomentaceæ gemmulæ, vitis oculo ſimiles, minores, ſed concolores partim longiuſculæ, & incuruæ, partim breuiuſculæ, guſtus nonnihil amari, exſiccantis, adſtringentis: nullo aut folio, aut flore, qui hæc contemplanti viſus ſit.

GENISTA ANGVLOSA, ſiue vulgaris. CAP. XXII.

Lib.6.ca.6. In Hiſt. ca. 79. Li.3.pl.c.33. *Nomina*

GENISTÆ hæc ſpecies, veterum Geniſta non eſt, quod & ſi Dodon. ſenſerit, tamen eam nomine Geniſtæ deſcripſit: Fuchſius pariter Geniſtæ nomine depinxit: Cordus Geniſtæ anguloſæ nomine propoſuit, Chamæſpartij Tragi addita figura. Geniſta hæc vulgaris Gallis, *Geneſt*, & *Geneſte*, Italis *Geneſtra*: Hiſpanis *Geneſtra*: *Gieſta*, & *Gieſtra*, Germanis, *Ginſt*, & *Ginſt*, & *Pfrin*, & *Pfrymmen* nominatur. Fruticis huius rami in

Forma.

GENISTA *anguloſa ſeu vulgaris.*

virgas plurimas diſtribuũtur, lõgas, gracilitate iunceas, anguloſas, egregiè virente, cortice veſtitas, rectas, lentas, flexiles, diſtractu difficiles, & ſcoparum modo in denſam cõgeriem ſtipatas, in quibus folia ſunt parua, oblõga, vtrinque acuminata, ſingulis ferè exortibus terna. Flores vere virgas totas veſtiunt, piſi florum figura, valdè lutei, ex quibus ſingulæ prodeunt ſiliquæ, paruæ, principio leuiter hirtæ, in latitudinem quandam compreſſæ, cum maturæ ſunt nigricantes, in quibus ſemen clauditur fuſcum, Lenticulæ ſimile, minus, mediocriter durum. Radice nititur multifida, neruoſa, lenta, flexili, minime fragili, coloris lutei. Totus frutex grauiter olet, Sambuci propemodum inſtar. Saporem caudicis ramulorũmque cortex, folia, virgæ, flores, ſemina, & radices habent, amarũ, & quod reliquorum purgantium medicamentorum modo nauſeam moueat. Folia Autumni exitu amittit, virgis tota hyeme inter niues grato aſpectu virentibus. Naſcitur in montanis & aſperis locis, nec non in planis campis. Hac Aruerniæ montes maximè ſcatent. Eſt autem Geniſta hæc calida, ſicca ordine ferè tertio, terget, tenuiúmque eſt partium. Huius foliorum, virgarum, ſummarúmque partium decoctum ex vino, aut aqua hydropicis ſummopere auxiliatur, omnibúſque qui hepatis, lienis, renum, veſicæ obſtructionibus laborant, quia partim per aluum, partim per vrinas aquoſos, ſeroſos, alióſque ſuperuacuos humores educit. Eadem præſtat ſemen drachma ſumptum. Crentibus vrinam medicamentis, & lapidem comminuentibus vtiliter permiſcetur: quoniam ſua partium ſubtilitate eorum vires adauget. Flores cum axungia tuſi, & admoti arthritidis dolores leniunt. Denique hanc Geniſtam eaſdem prorſus vires habere quos Spartium Dioſcoridis, auctor eſt Dodonæus.

Dodon. li. 6. cap. 6. *Tempus. & Vires.*

GENISTELLA CAP. XXIII.

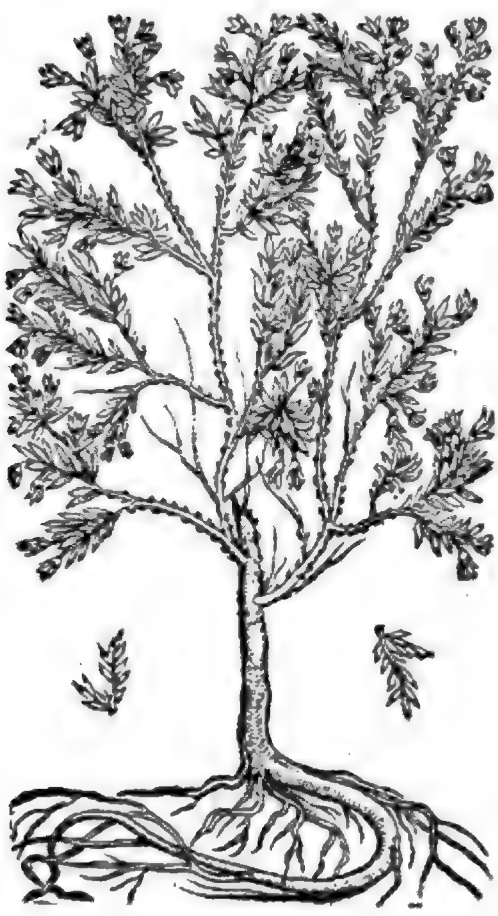
OB ſuperioris Geniſtę ſimilitudinem hæc planta à recẽtioribus herbariis Geniſtella appellatur, quod illa exilior, & humilior ſit: Gallicè, *Petite Geneſte*, vel *Petit Geneſt*, Germanicè, *Erdpfrymmen*, & *Stechende Ginſt*. Frutex eſt virgas plurimas emittens, graciles, lignoſas, quę initio, & adhuc teneræ, veſtiuntur foliolis virentibus ſpiníſque, tum etiam mollibus horrent, & parum pungentibus: At cùm annum ferè exceſſerunt, foliolis ferè deſtituũtur, ſpineque tum rigent, & vehementer pungũt. Inter foliola flores exoriuntur lutei, ſuperiori Geniſtæ ſimiles, ſed minores, & pallidiores. Semen exiguis ſiliquis includitur, rotundum & rufum: radix lenta eſt, & ſublutea. Naſcitur in incultis & arenoſis, ac ſecus vias, Maio & Iuniomenſibus floret. Adſtringenti cum amaritudine facultate prædita eſt, ac proinde valenter, citra mordacitatem exiccat. Decoctũ foliorũ ex aqua aut vino, ſi bibatur, profluuiũ menſtruorum ſiſtit. Ventris etiam fluori ſuccurrit. Quare non ſine magno errore quidam pro Geniſta vtuntur, quum facultatibus diuerſis predita ſit. Geniſtella, inquit Ruellius, colore Roſmarini, & pene folio, flore luteo, ſemine rufo, quod ſerpentibus aduerſari tradunt. Sed & frondis decocto vtilis natura ad ſiſtendos mulierum curſus menſtruos: eodem aluinis ſuccurrunt poto. Sunt qui hanc eſſe putant quam Galli Roſmarinum aculæatum, vel potius Iomarinum appellant, Libanotidis folio, ſed rigido, ac pungente, cuius floribus paſtæ apes improbum mel conficiunt. Naſcitur in arenoſis, ſecus vias, flore melino. Scorpium ſecundum, & Vlicem nos antea ſuoloco vocauimus. Armorici in quorum vaſtis ſaltibus frutex is plurimus naſcitur, appellant *des Ians*, quòd ſupra nos monuimus.

Nomina. Dodo.li.6. cap.9. Forma. Locus. Tempus. Temper. & vires Fuch.c.80. Dodo.Fuch. Ibid. Lib 1.c.84.

GENISTELLA.

GENISTA minima.

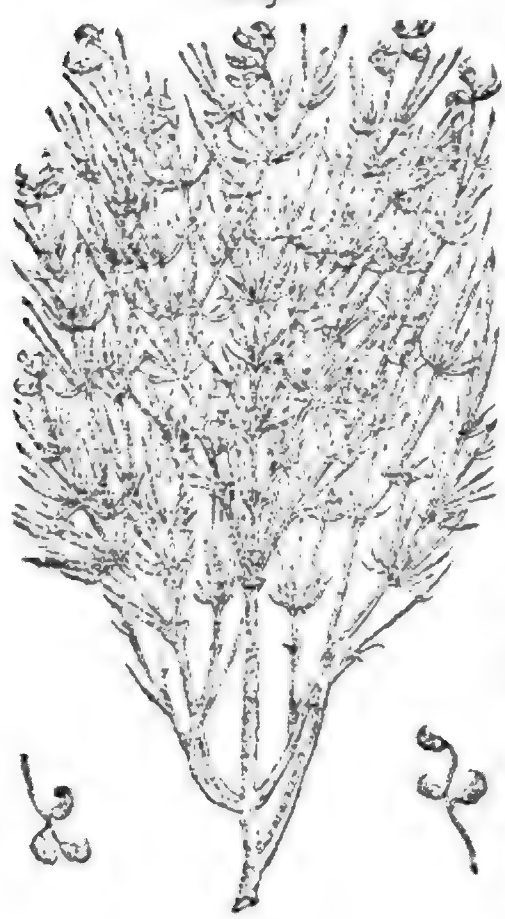

GENISTA MINIMA. CAP. XXIIII.

OB caulis breuitatem, & cum cæteris Geniſtis ſimilitudinem hæc planta Geniſta minima vocatur, in ſabuloſis, & lapidoſis tumulis Oeno fluuio per Sequanos labenti propinquis naſcens, quà è Liono Salinario Nozeretum oppidum itur. Radice eſt longa, craſſa, lignoſa, in multas radiculas diuiſa, nigricante: caule breui: ramis multis per terram ſpar-

Nomen. Locus. Forma.

GENISTA Iluenſis.

ſis: folio denſiſsimo, Hyperico, aut Rutæ ſimili, minore, candicante, villoſo: flore luteo, Geniſtæ ſimili, croceo ſuo colore oculis prætereuntium adblandiente, & iucundo ſpectaculo terram in qua porrigitur exornāte fructus in ſiliquis continetur. Idem ei ſapor qui Geniſtæ.

GENISTA ILVENSIS CAP. XXV.

Locus. IN Ilua Tyrrheni maris inſula hoc Geniſtæ genus prouenit, *Forma* ramulis multis luxurians tenuibus, denſis, ex albo ſubflauis, crebris nodorum articulis diſtinctis, ac veluti geniculatis. foliis circa genicula multis, anguſtis, breuibus, ſubhirſutis, radiorum modo genicula ambientibus: *Vires.* flore in ſummis ramis copioſo, luteo, piſo, aut reliquis Geniſtis ſimili: ſiliqua, fructúque etiam ſimilibus. Eadem ei quæ cæteris Geniſtis facultas, & ſi diuerſa ſit effigies.

GENISTA HVMILIS, SIVE *Tinctorius flos.* CAP. XXVI.

NE rei herbariæ ſtudioſos homonymia fallat, eos monitos velim
Dodo. li. 1. cap. 46. florem tinctorium nominari plantam quæ etiam herba lutea
Lib. 1. c. 49. nominatur: item tinctorium florem Tragos dici, quem pro Aſtere
Libr. Hiſt. Attico Fuch. depinxit, eundémque Tragū Chamæſpartium vocare
pl. cap. 47. florem tinctorium paruum. Nos de Tinctorio flore Fuchſij hîc agimus, quem
Lib. 2. ca. 7. Libr. Hiſt. Dodon. Geniſtam humilem nuncupat. Gallicè *Petit Geneſt*, vel *Petite Geneſte*.
cap. 311. An hæc herba veteribus cognita fuerit, nondum compertum habemus, inquit
Lib. 6. ca. 8. Fuchſius. *Nomina* Quapropter ad Germanicam alludentes appellationem, Tincto-
Ibidem. rium florem, interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus.
Lib. 2. ca. 8. Germani *Gilb bluom*, vel *Streich*, vel *Ferb blumen*, quod florum illius in tingendis
libris, & aliis quibuſdam vſus ſit, nuncupant. Galli, *Fleur à teindre*, & *Herbe à*
Forma. *iaunir*, quia eius floribus ad pannos laneos luteo colore inficiendos vtuntur.
Tragus ferulæ nomine deſcribit, atque etiam Thapſiam vocat, nec non à qui-
Lib. 1. ſtirp. buſdam Tinctorium florem dici ſcribit. Eſt igitur noſter hic tinctorius flos
Hiſt. c. 46. proculdubio Geniſtæ ſpecies, Geniſtæ vulgari haud multū abſimilis, niſi quod
Locus. non tam attollitur, ſed ferè per humum ſerpit, ramulis multis, ex vno ſtipite
Ibidem. productis, gracilibus, herbaceis, circa quos folia ſunt tenuia, paulò longiora, &
latiora quàm in Geniſta vulgari, ad Hyſſopi ferè formam accedentia: in ſum-
Tempus. mitate flores lutei, venuſti, Geniſtæ vulgari ſimiles, minores: Semen in ſiliquis
anguſtis, compreſſum, Lenticulæ ferè par. Radix planè lignea. Prouenit hæc
planta locis altis & aridis, atque pratis nonnullis, inquit Fuchſius. Dodonæus
Tempera verò naſci ſcribit in locis decliuibus & incultis, nonnunquam in terra humida,
Fuchſ. & & argilloſa. Floret Iunio & Iulio menſibus, atque deinceps ſemina profert.
Dodo. ibi. Amara eſt haud aliter quàm Geniſta vulgaris, vt calefacere illam & ſiccare in

TINCTORIVS FLOS, ſiue Geniſta humilis.

GENISTA Tinctoria Cluſij.

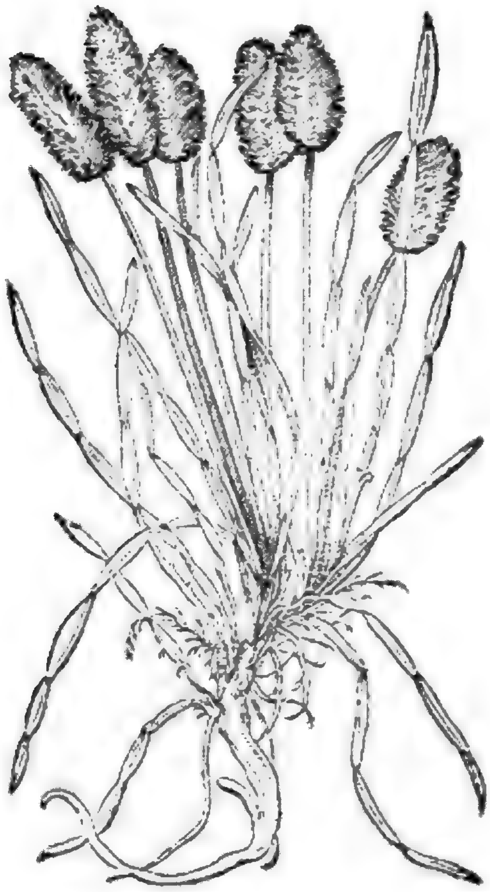
ſecundo ordine ſit euidentiſsimum. Quemadmodum forma & temperamento Geniſtæ vulgari ſimilis eſt, ſic etiam facultatibus, haud dubiè illi reſpondet, verum minus efficacibus. *Vires.* Commodè hîc Geniſtam Tinctoriam Cluſij appingemus, fruticem ad binûm cubitorum altitudinem ſeſe attollentem, *Lib.1.ſtirp. Hiſp. c.46.* nudo ſtipite, enodi, recto, digitali craſsitudine, candicante cortice obducto, in multiplices breuéſque ramos ſumma parte fiſſum, tenellos, & fragiles, quos ornant folia Lini, aut Thymeleæ frequentia, ſupernè virentia, inferiore verò incana, & planè argenteo ſplendore, guſtu, primùm linguam exſiccante, & nonnihil adſtringente, deinde ſubamaro: Flores in ſummis ramulis naſcuntur, ſpicatim, Geniſtæ Tinctoriæ Germanicæ ſimiles, lutei. Tota planta elegans eſt aſpectu. Nuſquam fruticem hunc ſe vidiſſe ait Cluſius, quàm in Murciano regno, ſecus vias, menſe Martio florentem. Theuetus in Canariis inſulis, ea præſertim quæ ferrea cognominata eſt, locis lapidoſis, & montoſis, naſci herbam refert, quam Oricelle vocant, Arabes *Sereth*, qua coria eleganter tingunt, ex Hiſpaniis eò delata.

CHAMAESPARTII TRAGI, CAP. XXVII.

CHAMÆSPARTII nomen à Trago factum retinemus, nunc meliore veróque deſtituti. *Nomen.* Maio menſe, inquit, cùm Geniſtæ florent, *Lib.2.ca.7.* in aridioribus, & incultis campis exiguus frutex hîc reperitur, *Locus.* totus haud temerè dodrantem excedens, radice lignoſa, *Tempus.* cauliculis multis herbaceis, angulosis: foliis Lenticulæ, ſeu Geniſtæ: flore luteo, *Forma.* ſtipato, ſpicato, Orobo ſimili conſpicuus: ſemine atro, terete, inſtar exigui Orobi, in ſiliquis nigris, rotundis concluſo. Cauliculi vſque ad inſequentem annum illæſi frigora hyemis ſuſtinent, tum enim noui regerminant.

P 4

CHAMÆSPARTIVM Tragi.

CHAMÆGENISTA peregrina Cluſij.

Planta omni prorſus odore caret. Hæc paucis cognita eſt : nonnullæ tamen mulierculæ ***Clein Streuhblumen***, hoc eſt paruos Tinctorios flores vocant. Sunt qui ***Erdpfrimmen***, id eſt terreſtrem, ſeu humilem Geniſtam nuncupant. Græcè fortè licebit χαμαισπάρτιον dicere. Flores puerorum quoque crepundiis, & luſibus inſeruiunt, & temperamento Orobi Fœnigræci eſſe mihi videtur. Hæc Tragus in cuius figura Chamæſpartij, flores non rectè ſunt expreſsi. Plantam hanc ſi Geſnerus Geniſtam eſſe anguloſam Cordi exiſtimauit, quod eius picturam Geniſtæ anguloſæ deſcriptioni apud Cordum appoſuit, rem non ſatis inſpexiſſe videtur. Cordus enim Geniſtam anguloſam à nobis deſcriptam, vulgarem noſtram Geniſtam, ſiue Spartium anguloſum intellexit. Chamæſpartij etiam meminit Geſnerus. Alia quædam in Geniſtarum genere, inquit, caulibus anguloſis, & peculiari quodam modo foliatis. Chamæſpartium dixeris. Ab hoc diuerſa eſt Chamægeniſta peregrina Cluſij, quam Lobellius pingendam curauit, Cluſius ſic deſcripſit. Vix palmari magnitudine aſſurgit, admodum fruticoſa, foliis Chamæleæ proximis, breuioribus, duris & carnoſis, per ambitum aliquantulum ſinuoſis, & criſpis, rigidiuſculíſque, vno ex altero è medio neruo prodeunte, quemadmodum in Chamægeniſta illa, quàm nonnulli Sagittalem vocant, interdum vero binis terníſue ſimul exorientibus : hic verò neruus paulatim intumeſcit, & in ramulum conuertitur, quandoquidem tota planta folioſa ſit : in extremis iſtis foliis quini ſeníue, aut plures flores ſimul iuncti, ex villoſis caliculis naſcuntur, Geniſtæ ſimiles, ſed minores, aurei planè coloris, quorum bina inferiora folia incana lanugine pubeſcunt. Floret Martio in incultis locis Valentini regni.

Li 5. Plant. cap. 55.
In Hort. Germ.

SPAR

SPARTVM HISPANICVM, CAP. XXVIII.

LONGE aliud eſſe Spartum Hiſpanicum à Græcorum Spartio. Hermol. Marcell. Dodonæus, Cornarius, Amatus Luſitan. Andręas Lac. rectè exiſtimarunt. Id hodie in Betica Hiſpaniæ regione, & Algarbia Luſitanorum, Aphricæ finitima prouenit: & ab incolis Sparto etiamnum vocatur. Eſt autem frutex Iunci aculeati modo aceruatim ſponte ſua naſcens, virgis ad ſummum cubitalibus, ſolidis, fractu cõtumacibus ſine folio, ſemine, & flore, præcipui ad vincula vſus. Ex his etiam ſportulæ, corbes, calathi fiunt, quibus ficus, Vuæ paſſæ, aliæq; merces in alias regiones aſportantur. Hoc Spartum Plinius à Græcorum Spartio diſtinxit, eiúſque naturam ſeorſum explicauit his verbis. Sparti quidem vſus multa poſt ſæcula cœptus eſt, nec ante Pœnorũ arma, quæ primùm Hiſpaniæ intulerunt. Herba eſt hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri, Iuncuſq; propriè aridi ſoli, vni terræ dato vitio. Namq; id malum telluris eſt, nec aliud ibi ſeri, aut naſci poteſt. In Aphrica exiguum & inutile gignitur. Carthaginienſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes facéſque, hinc calceamina, & paſtorũ veſtis, animalibus noxium, præterquam cacuminum teneritate. Ad reliquos vſus laborioſè euellitur, ocreatis cruribus, manibuſq; tectis manicis conuolutum oſſeis ligneíſque conamentis. Nunc iam hyeme vix: facillimè tamen ab idibus Maiis in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulſum & examinatum, faſcibus in aceruo biduo, tertio reſolutum, ſpargitur in ſole, ſiccaturq;, & rurſus in faſcibus reddit ſubtecta. Poſtea maceratur aqua marina optimè, ſed & dulci, ſi marina deſit, ſiccatumq; ſole, iterum rigatur: ſi repentè vrgeat deſiderium, perfuſum calida in ſolio, ac ſiccatum ſtans, compendium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, vt fiat vtile, præcipuè aquis mariq; inuictum. In ſicco præferunt è Cannabi funes: At Spartũ alitur etiam demerſum, veluti natalium ſitim penſans. Eſt quidem eius natura interpollis: rurſuſq; quamlibet vetuſtum nouo miſcetur. Verùmtamen complectetur animo qui volet miraculum æſtimare, quanto ſit in vſu omnibus terris, nauium armamentis, machinis ædificationum, aliíſque deſideriis vitæ. Hæc Plinius: qui paulo poſt Theophraſtum nullam omnino Sparti mentionem habuiſſe tradit, cuncta cura magna perſecutum ante ipſum annis CCCCXC. Cornarius tamen Linoſpartum Theophraſti non aliud eſſe quam Spartũ, è quo Plinius Lina ad retia præcipua fieri dixit, conſtanter credit, eiuſq; mentionem feciſſe Theophraſtum, cùm inter ea recenſet, quæ multiplicem corticem habent. Verba eius hæc ſunt. καὶ τῶν μὲν πολύλεπτος ὁ φλοιὸς, οἷον φιλλύρας, ἐλάτης, ἀμπέλου, λινοσπάρτου, κρομμύων. Matthiolus aliam Geniſtæ, aliam Spartij Dioſcoridis figuram pinxit, quod idem eſſe cùm Hiſpanico à Plinio deſcripto videtur exiſtimare. Sed in hac figura quædam abſurdè picta eſſe animaduerterunt docti Herbarij. Eam tamen imitati Dodon. & Fuſchius pro Spartio etiam exhibuerunt. Geſnerus Geniſtæ Iunceæ Cordi eandem appoſuit. Flores enim minimè quadripartiti eſſe debent, etiam ſi Dioſcorides Spartium florem habere vt Leucoium dixerit, colorem colori, non figuram figuræ, ferens, vt iam indicauimus. Spartũ certe Hiſpanicum folio, floræ, fœminæ deſtitutum eſt, nec ramos habet, qui in ramulos diuidantur, atque adeò Sparti planta nihil aliud eſt, quàm tenuium Iuncorum aceruus. Qua de re vt diligentes Herbarij ex collatione verius iudicare poſsint, Spartij Icones aliquot ex Cluſio hîc adiecimus. Spartum Hiſpanicum, ſiue Plinij, numeroſa, tenuia, Iuncea viridiaq; folia habet, ex eadem radice prodeuntia, cubitali longitudine, quę dum nouella ſunt, latiuſcula cernuntur, & interiore parte caneſcentia, tempore verò contrahuntur & conuoluuntur, fiuntq; Iuncea

Corol. 160. lib. 4. Dioſ. In hiſt. fru. cap. 33. Embl. 137. li. 4. Dioſc. Enar. 158. li. 4. Dioſcor.

Nomina. *Locus.* *Forma.* *Vſus.*

Lib. 19. c. 2.

Embl. 137. li. 4. Dioſc. Lib. 19. ca. 1. Lib. 1. Hiſt. cap. 8. Lib. 4. Dioſcor. ca. 152. Lib. 19. c. 2.

Li. 3. pl. c. 34. Lib. 4. c. 152.

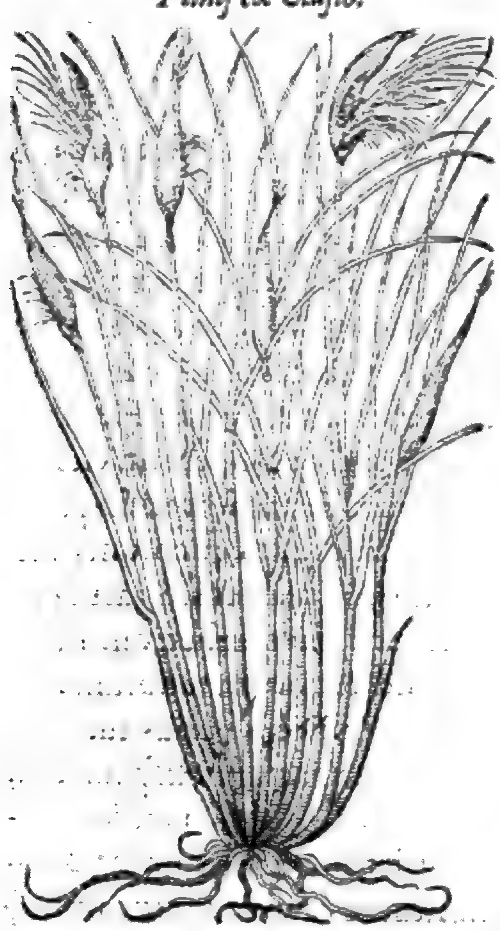
Lib. 2. ſtirp.

SPARTVM PLINII ex Cluſio.

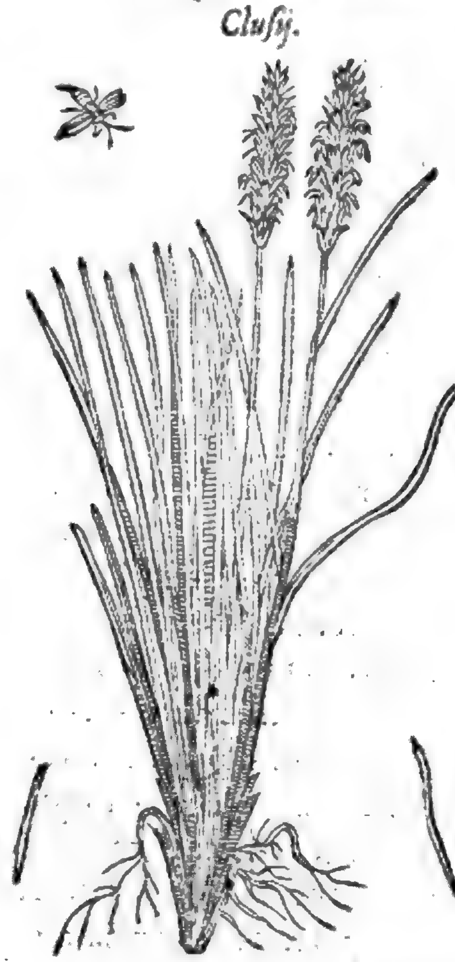

Iuncea,dura,flexilia tamen,& marginibus,ſic agglutinatis,vt vix rima appareat, niſi curioſius obſerues. Ex his foliis culmi emergunt paulò longiores, qui vere & æſtate paruam paniculam arundinaceam ferunt. Arundinis ferè modo florentem, deinde oblongum ſemen,veluti nonnulla graminis genera.Radices ſubſunt fibratæ & perennes. Multæ ſimul naſcuntur huiuſmodi plantæ, contiguæ Iunci modo, vt nonnunquam vna planta, ſiue multarum congeſtarum cumulus duorũ pedum ſpatium, aut amplius in ambitu occupet.Plurimum naſcitur in multis Baeticæ locis, ſed omnium copioſiſsimũ ab initio Regni Granatenſis ſiue Baeticæ limitibus vſque ad Murgim vrbẽ,vulgo Murcia dictã,vt non ſine cauſa totus ille tractus à veteribus appellatus ſit Cãpus Spartarius, quo noua Cartago,vulgò Cartagena,vrbs maritima cõtinetur,à nõnulis etiã Spartaria cognominata,ob Sparti eo in loco naſcentis copiã. Naſcitur & in Valẽtino agro longè vberius, & lætius.Eſt verò Spartum hoc, quod etiam ab Hiſpanis apud quos naſcitur Sparto nuncupatur, à Prouincialibus Elpho, illud ipſum quod Plinius eo loco, quem hoc capite citauimus, deſcripſit. Eodem eſt in vſu nunc apud Hiſpanos, qui fuit Plinij tempore.Nam ex crudo & ſiccato tapetas, ſiue aulæa,ſtoreas,corbes,rudentes,alióſque funes cõficiunt:Ex eo aqua, veluti

SPARTVM ALIVD Plinij ex Cluſio.

SPARTVM tertium Cluſij.

linum,

linum, macerato, deinde ſiccato tuſoq́; calceaminis genus quod ipſi Alpergates vocant, funes etiam & alia ſubtiliora opera nectunt. Aliud Sparti genus naſcitur in Murciano regno, humidioribus præſertim locis, ſuperiore tenuius, cuius rarus eſt vſus ſtoreis, aut aliis huiuſmodi conficiendis, ſed plurimus ad lineos ſaccos quos lectis ſubſternunt, implendos, quemamodum nos ſtramine vti ſolemus, quoniam molliore tenuioreq́; ſit Iunco quàm ſuperius: paniculam fert breuem, & membraneo folliculo, inſtar floris Narciſsi, & ſimilium ferè, incluſam. Naſcitur eodem quo prius modo, & paulò maturius floret, nempe Martio menſe. Incolæ *Albardin* vocant, fortaſſe quia clitellas ex craſsiore cannabina tela confectas, quas iumentis imponunt, quaſque *Alabardas* vocant, iſto Sparto compleant. Inuenitur apud Bergas atque etiam in nonnullis Galliæ locis, in aggeribus ſabuloſis Oceano propinquis. Sparti genus quoddam *Halm* ab incolis vocatū quaſi ἁλμυρὸν, ἀπὸ τοῦ ἁλὸς, id eſt à ſale, priori ferè ſimile, ſed multo maius, & rigidius, cruribus eorum, quibus per eos aggeres iter eſt ſine ocreis, permoleſtum: pungit enim, & cutim penetrat. Creſcit eodem modo quo ſuperiora, ſpicam ferens ſecales fere inſtar. Hæc de Sparto Hiſpanico literis mandata, & obſeruata.

TAMARIX. *CAP. XXIX.*

Μυρίκη, Latinè etiam Myrïce, & Myrica, & Tamarix Plinio etiã Tamarice, in Achaia Bria ſylueſtris, Officinis Tamariſcus, Arabicè *Tarfa*, ſeu *Carfa*, Gallicè *Tamaris*, Italicè *Tamarigio*, Germanicè *Tamariſcken*, aut *Porſt*, Hiſpanicè *Tamargueira*. Eius genera duo ſunt Dioſcoridi, altera ſylueſtris, arbor vulgo cognita, quàm hîc pictam damus, altera quæ in Ægypto, Syriaq́; gignitur, mitior ſylueſtri. Rurſus Tamaricis duplex genus in Germania inueniri tradit Cordus. Alterum ſolidiore ligno, medullaq́; admodū exili, & foliis tenuioribus, copioſè ad Rhenū circa Argentoratum naſens: alterum ampliore medulla, foliis latiuſculis, lignoq́; non vſq; adeo ſolido, quod frequenter ad Danubij, & Vuertachi ripas in Vindelicia prouenit, præſertim circa Auguſtam. Tamarix quæ vulgo in Italia, & Gallia Naborneſi naſcitur, frutex eſt, aut arbuſcula, ſæpius hominis tantum altitudine. Quam ob cauſam Virgilius humiles Myricas appellauit, ramis plurimis aliquando in viridi pallidis, aliquando fuſcis: foliis Sabinæ, aut Ericæ, paruis, carnoſis, & nūquam decidentibus, vt ait Plinius, fructu flori ſimili in purpureum inclinante, muſcoſo; qui demū in pappos euolat. Plinius fructum nullum ferre, hoc eſt ne ſemen quidem, ſed ſcopis tantum naſci ſcripſit. Vt qui id quod Dioſcorides dixit, καρπὸν ὥσπερ ἄνθος φέροντα, βρυῶδες κατὰ τὴν σύστασιν, neque ſemen, neque fructum eſſe, aut dici debere putarit. Narbonenſem & Germanicam Tamaricem Pena ſic deſcripſit & depinxit. Vulgatiorem, inquit, facieq́; Ericæ prioris videas præcipuè in riguis & maritimis Gallo prouinciæ & Lio Venetorum,

Nomina

Lib.13.c.21.

Lib.1.c.99.

Genera.

In li.1.Dioſcor.ca.117.

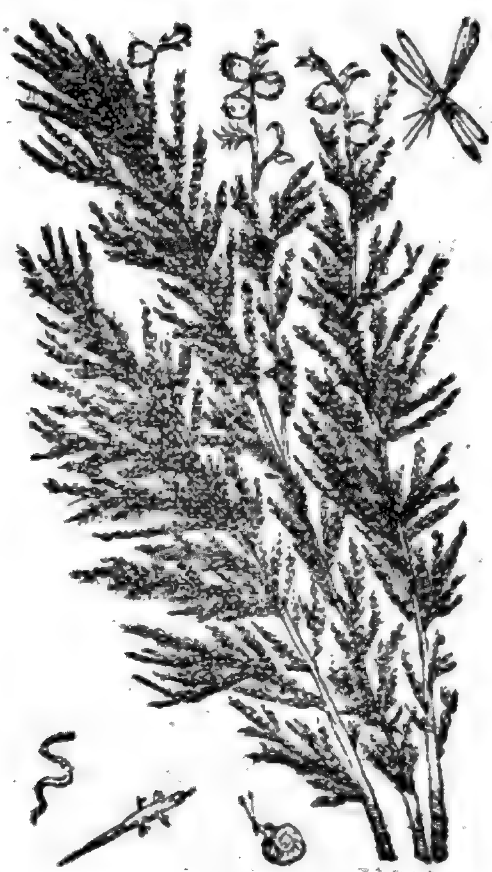
Forma.

Eclo.4.

Lib.16.c.21. & 24.

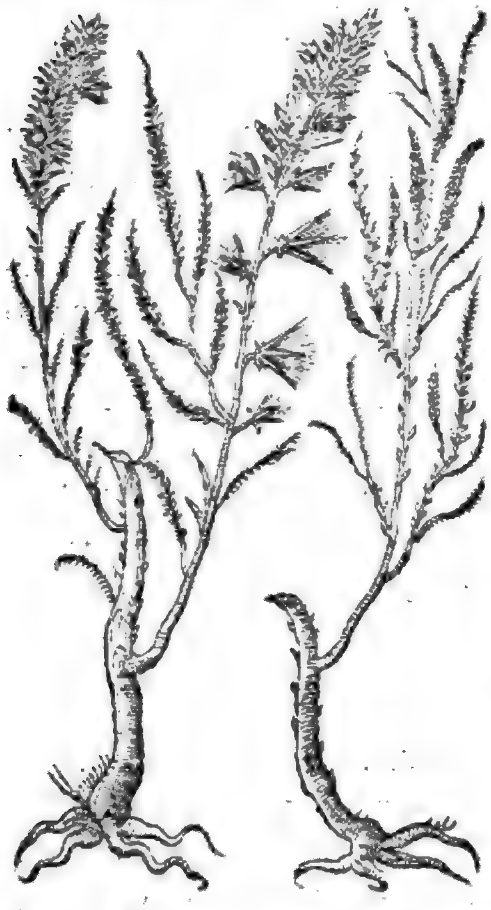
Li.16.c.26.

TAMARIX Matthioli.

rum,

TAMARIX *Germanica.* | TAMARIX *Narbonenſis.*

rum, in Cotonei magnitudinem & caudicem creſcere, è qua ad ſplenem detornantur pocula. At quæ hîc proximè appicta eſt, ad Rheni ripas in Germania ſpontè fruteſcit, ſed exilior, humiliórque multò, nec arbor fit, imo plerumq; in hortis Angliæ bruma interit. Flores huic tometoſi pappoſiq; diffluunt vnà cum ſemine, maioreſq; ſunt, aut ferè pares, & ſimiles vulgari Lampſanæ, ſed purpurei. Narbonenſi autem ramoſi exiguiq; floſculi, non pappoſi, ſed rotũdi, Oleæ ſimiles, ex albo punicei, cum acinulis, quos interdum totum triduum Soli obiectos ſe obſeruaſſe ait ſubſiliẽtes, & tripudiantes, vermiculo intus orto agitante, qui pertuſis aut deſilientibus tandem granis, foras prodit. Satiua ſylueſtri ſimilis eſt, fructum parit Gallæ proximum, inæqualiter adſtringentem guſtu, quo conuenienter vtebantur antiqui vice Gallæ in medicaminibus oculorũ oriſq;. Tamaricem, inquit Plinius Corinthus, & quæ circa eſt regio Oryoniam vocat, eiúſque duo genera facit. Sylueſtrem planè ſterilem, alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaq; etiam abundanter lignoſum fructum, maiorem Galla, aſperum guſtu, quo medici vtuntur vice Gallæ, & in compoſitionibus quas Antheras vocant. Quæ alicubi reperitur in hortis, & in quibuſdam viridariis, mitior credita, inquit Matth. non alia eſt quàm ſylueſtris in locos mitiores tranſlata. Indicio ſunt fructus & flores ſylueſtribus omnino ſimiles, non autem Gallæ. Romæ Tamaricem inſigni proceritate ſeſe vidiſſe idem teſtatur, in hortulo quodam, quæ etſi pro ſatiua ab omnibus haberetur, tamen fructus, floréſque ferebat ſylueſtri ſimiles. Apud pigras & ſtagnantes aquas naſcitur. Ad fluminũ ripas frequentiſsima prouenit in Italia. Satiua in Syria & Ægypto copioſa eſt, cuius infœlicia ligna appellantur, inquit Plinius. Cur autem infœlicia alio loco docet. Infœlices arbores exiſtimantur, inquit, damnatæq; religione, quæ neque ſeruntur vnquam, neque fructum ferunt. Rurſus alio loco de Tamarice loquẽs. Vulgus infœlicem eam arborem appellat, quoniam nihil ferat, nec ſeratur vnquam. Steriles igitur arbores infœlices nominantur. Cicero. Infœlici arbori ſuſpendito, & ita Liuius. Attamen hanc Myricam, cuius infœlicia ligna appellari ait, fructum ferre Gallæ ſimilem idem Plinius ſcribit, & infœliciora ligna eſſe Græciæ, Oſtryiæ quæ Oſtryn gignat. Oſtrys tamẽ ordeo ſimile ſemen habet, figura, & colore: Illa verò puella Catulli, quæ vouet ſe daturam Vulcano lectiſſima Voluſij Poëtæ carmina, Infœlicibus vſtulanda lignis, non temerè infœliciũ lignorum meminit. Sciendum enim veteres ſolitos eſſe plerúmque prodigia & portenta ſic procurare, vt exurerent lignis infœlicibus. Macrobius. Arbores quæ inferum deorũ auertentiumq; in tutela ſunt, eas infœlices nominãt: ſubiicitq;, quibus portenta prodigiaq; comburi iubere oportet. Græci ex ſpinoſis lignis quæ infœliciora videbantur, comburere ſolebant, & cinerem in profluentem proiicere, vt oſtendit Theocritus de anguibus quos Hercules in cunis eliſerat. Ergo Catulli puella, vt malum quoddam prodigium vouerat ſe crematuram verſus optimos Voluſij lignis infœlicibus. Sed ad Tamaricem redeat oratio.

Lib.24.c.9. — Lib.1.Dioſ. cap.99. — *Locus.* — Lib.13.c.21. — Li.16.c.26. — Lib.24.c.9. — Pro Rab. — Cap.21.13. — Tur. T.1. Ad.lib.18. cap.11. — Lib.3.c.20.

Huius fructus, inquit Dioſcor. datur cruentæ excreationi in potu, & cœliacis, & contra profluuia fœminarum, regium morbum, & Phalangiorum morſus: illitus tumores inhibet. Cortex in eoſdem vſus adhibetur. Decoctum foliorũ cum vino potum lienem abſumit: ad dolorem dentium in collutionibus ſalutare, & mulieribus fluxione vuluæ opportunis, in deſſeſsionibus: phthiriaſi, Lendibuſq; circunfuſum prodeſt. Abundantiam fœminarum ſiſtit impoſitus arboris cinis. Potorios calyces è caudice lienoſis moliuntur, quo datus in his potus proficiat. Myrica Galeno abſtergentis eſt incidentiſq; facultatis, abſque manifeſta deſiccatione. Habet verò etiam adſtrictionem nonnullam. Has ob qualitates, facultatéſque admodum prodeſt lieni duro, decocta cum aceto, aut vino, ſiue radice, ſiue foliis, ſiue extremis ramulis: ſanat etiam dentium dolores. Cæterùm fructus, & cortex non paucam ſortita ſunt adſtrictionem, adeo vt Gallæ Omphacitidi proxima ſint, niſi quod acerbitas euidens eſt in Galla, ſed Myricę fructui temperatura ineſt inæqualis, quoniam immixta eſt naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis adſtringẽdi, quod ſanè in Galla non ineſt. Attamen vbi Galla fortè ad manũ non erit, eo vti liceat ad omnia, ad quæ illa vtimur, ad eadémque, præterea & cortice. Porrò Myricæ combuſtæ cinis admodum deſiccatoriæ facultatis eſt, plurimam habens abſtergendi facultatem, pauxillam adſtringendi. Myricen & Ericen vocat Lenæus, inquit Plinius, (Sic emendat Cornar. ex vetere libro manu ſcripto vulgatos Codices, in quibus habetur, Myricẽ, quam & Tamaricen vocat Lenæus) ſimilem ſcopis Amerinis dicit. Sanari ea carcinomata, in vino decocta, tritáque, cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc eſſe Tamaricen. Sed ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in vino bibatur. Adeóque mirabilem eius antipathiam contra ſolum hoc viſcerum faciunt, vt affirment, ſi ex ea alueis factis bibant ſues, ſine liene inueniri. Et ideo homini quoque ſplenetico cibum protúmque dant in vaſis ex ea factis. Grauis auctor in medicina virgam ex ea defractam, vt neque terram, neque ferrum attingeret, ſedare ventris dolores aſſeuerauit impoſitam, ita vt tunica cinctúque corpori apprimeretur. Datur ſanguinem reiicientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tuſus, impoſitúſque, collectiones omnes inhibet: Foliis exprimitur ſuccus ad hæc eadem. Et in vino decoquũtur. Ipſa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potũ, vel impoſita cum roſaceo & cera ſedant: quidam hæc conturbata ſic legunt. Et in vino decoquuntur ipſa: adiecto vero melle gangrænis illinuntur, vel imponuntur cum Roſaceo & cera. Sedat & decoctum eorum in vino fotu. Sic & epinyctidas ſanant. Ad dentium dolorem, auriúmque, decoctum eorum ſalutare eſt: radix ad eadem, ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpũt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus Phalangia & Araneos bibitur. Cum altillium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & cõtra ſerpentium ictus, præter quam Aſpidum. Nec non morbo regio, phthiriaſi, lendibúſque decoctum infuſum prodeſt, abundantiamq; mulierum ſiſtit. Cinis arboris ad eadem omnia prodeſt. Scribit Columella, ſues dum dulcedinem pabuli conſectantur, ſupra modum æſtate ſplenis incremento laborare. Cui ſuccurritur, inquit, ſi fabricentur canales ex Tamaricis trunco (ſic enim legendum, non vt habent exemplaria ex Tamaricibus, & Ruſco) repleanturq; aqua, & deinde ſitientibus admoueantur. Quippe ligni ſuccus medicabilis epotus inteſtinum tumorem compeſcit. Myricæ cinerem omnia vlcera ignis exuſtione contracta efficaciter exſiccare auctor eſt Serapio. Folia, inquit Matthiolus, ſimul cum tota planta fotu frigidas collectiones inhibent, ac reprimunt. Rami contuſi ex aceto illiti lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alui fluxiones.

Lib. 1. c. 99. *Vires.* Li. 7. ſimp. Lib. 24. c. 9. Embl. 9. li. 1. Dioſcor. Lib. 7. c. 10. In li. 1. Dioſcor. c. 99.

Fructus potui datus confert viperæ morſibus. Elephantiaſim lienis vitio obortam Myricæ radicum decoctũ, cum vuis paſsis epotum ſanare tradidit Alcanzius Arabs, id quod ſe vidiſſe ait in duabus mulieribus, quæ illo morbo tenebantur. Ex quo colligit Matthiolus id decoctum commodum fore morbi Neapolitani remedium, Gaiaci ligni decocto fortaiſe haud abſimile. Myricę radices pro odorata Caſsia venditabant impoſtores. Sed fraude à Peritis materiæ medicæ viris deprehenſa, eius in Officinis vſus penitus exoleuit. Hippocrates eodem libro πρόμαλον bis habet, qua voce Myricam Cornarius intelligit. Poſteriore loco, id ad ſuffitus, cum vteri loco moti vexant, probat. Priore verò ſic habet: ἢν δὲ ἔτι φέρηται ὁ ῥόος, πρόμαλον φώξας, καὶ τρίψας ἐν οἴνῳ δίδου. Id eſt Cornario interprete. Si verò adhuc feratur fluxus, Promalon, ſiue Myricã torreto, & tritam in vino dato. Græci dictionarij πρόμαλον, ἡ μυρίκη, ἢ ἄγνον exponunt. Quidam eam quæ fœlici auctu adoleuit πρόμαλον intelligunt. Videtur autem Hippocrates liberum reliquiſſe, ſiue quis fructu, ſiue cortice Myricæ vti velit: vtrumque Dioſcorides fluxione laborantibus fœminis commodum eiſe tradit.

Ibidem.

Lib.2.mor. mulieb.

Ibidem.

SABINA, CAP. XXX.

Nomina

SABINA, vel Sauina Romanis, βράθυς Græcis, & βάρυθρον dicitur, Arabibus *Abhel*, ſeu *Alharar*, Gallis *Sauinier*, Italis & Hiſpanis *Sabina*, Germanis *Sebenbaum*, Boemis *Klaßterſka, Cuuogka*, Belgis *Sauelboom*, Angiis *Sauin tre*. Officinæ Sauinæ nomen retinuerũt. Sabina duûm eſt generum auctoribus Dioſcoride & Plinio. Vna foliis Tamarici ſimilis, altera Cupreſſo, quare quidam Creticam Cupreſſum dixerunt. Vtraque in multis Galliæ noſtræ hortis prouenit, miranda natura, & contemplatione dignisſima. Frequẽtior quæ Tamarici ſimilis eſt, Fruticis, ſeu arbuſculæ forma creſcit, ſemper tamen altera humilior, ad ſeſquicubiti, aut vix ad cubitorum duorum alti-

Genera.

Lib.1. c.88.

Lib.24.ca.11.

Locus.

Forma.

SABINA
Tamarici ſimilis.

SABINA
Cupreſſo ſimilis.

tudinem

tudinem ſeſe erigens, trunco brachij interdum craſsitudine, ramos plurimos
in latum fundente,& explicante.Folia cùm oriũtur,Cupreſſo ſimilia ſunt,dein-
de in foliorum Tamaricis figuram abeunt, candidiora, leuiuſculè pungentia,
perpetuò virentia.Odorem planta hæc valde grauem & validum ſpirat. Quæ
Cupreſſum refert,procerior eſt.Sæpè etenim hominis altitudinem attingit,in-
terdum celſior.Folia recentia, & adhuc tenella Tamaricis foliis proxima ſuut,
cùm adoleuerint foliorum Cupreſsi figurã imitantur. Imbecillioris hæc ac mi-
nùs grauis eſt odoris quàm prior: immortali, vt & altera coma viret: vtraque
baccas fert nigras Iuniperinis ſimiles. Id teſtantur Fuſchius, Dodon.Cordus, De Hiſtor. ca.54.
Geſnerus,atque ipſa experientia. Quare non rectè videtur Matthiolus partiri Lib.6.c.84.
Sabinam in ſterilem & fructiferam:& hanc baccarum colore differentem, quæ In li.1.Dioſcor. c.105.
in altera cæruleæ,in altera rubentes ſpectantur. Quanquam Plinij auctoritate In Hort. Germ.
ſeſe tueri potuerit,qui Sabinam negat fructum ferre, cùm dicit. Sabina herba
propagine ſeritur,& auulſione. Et paulò poſt. Iiſdem modis Roſmarinum ſe- Lib.17.c.13.
runt,& radio:quoniam neutri ſemen.His accedit Serapionis teſtimonium, ſic
ſcribentis.Abhel,ideſt Sabina,quæ & Brathys dicitur,non habet fructũ.Sed hac Cap.280.
in re temerè his auctoribus fides adhibenda non eſt. Vtraq; enim tam Roſma- Cordus ibidem.
rinus,quam Sabina ſemina ferunt,demonſtrante id annua experientia. Sabina
verò non ſemina tantùm,ſed & fructum fert Iuniperi baccis colore & figura ſi-
milem,vt diximus,verùm paulò maiorem,& guſtu acriorẽ. Sed cũ non in om-
nibus locis,& rariſsimè fructum proferat,id in cauſa fuit,cur multi ſterilem eſſe
exiſtimauerint.Secundæ Sabinæ coniungenda alia quam Lobellius oſtẽdit, ra-
mulorum exilitate,& foliorum lenitate duntaxat diuerſa, inquit, media inter
Sabinas,& Cedros Phœnicias videtur,ſed folia tenuiora & delicatiora, minimè
aſpera & pungentia ſunt.Fructus Iuniperi minori par, ſimilis, & concolor.Na-
talibus gaudet mõtoſis Calabriæ,& Apuliæ.Hæc Lobellius.Naſcitur & in cõual-
libus Alpinis ſupra Gratianopolim,prope vicũ quẽ incolæ vocãt *Bourgduiſantz.*

SABINA
Baccata altera.

Mirum etiam qnod herbam Plinius appellet
Sabinam,cùm omnibus conſtet fruticem, at-
que etiam arborem eſſe,non herbã.Quæ verò
Sabina baccis rubentibus à Matthiolo eſſe di-
citur,Sabina proculdubio non eſt, ſed Thuia
Maſsilienſis,quam *Serbin* vocant, à nobis iam
deſcripta, & quam Cedrum Lyciam eſſe Bel-
lonius putat, à qua non ſolùm baccarum co-
lore Sabina differt,ſed & odoris proprietate.
Idem Bellonius Sabinam alterã Cupreſſo ſi- Li.de Conif.
milem affirmat ſe frequentiſsimam vidiſſe in
Amano,& Olympo Phrygiæ montibus, tota
facie Iuniperum maiorem referentẽ, magni-
tudine Amygdalæ arboris maioris, foliis Cu-
preſſo per omnia ſimilibus, baccis per matu-
ritatem in cæruleo nigricantibus, & caudice
reſinam ferente. Eum Matthiolus meritò re-
prehendit,Sabinam hanc ineptè inter reſini-
feras recenſentem, quam tot notis ab altera
Sabina non diſtinxit Dioſcorides. Eandem
paulò poſt, parum ſibi conſtans Bellon.quam
Sabinam alteram Dioſcoridis eſſe aſſerebat,
arborem eam eſſe ſtatuit, quæ à Plinio Brutes Lib.12.c.17

Lib.12. c.11. appellatur, quaſi vero Plinius Sabinæ vtriúſque ſuo loco non meminerit, nulla Brutæ arboris in Sabina deſcribenda facta mentione. Hanc Bellonij Sabinam Inhil.c.16. pro Thyiæ genere alibi deſcripſimus. Sunt qui Auicennam cenſent Sabinam vno loco cum Iunipero altero cum Abſinthio marino turpiter confudiſſe. Lib.2. ca.5. Prior locus is eſt. Abhel quid eſt? Eſt fructus Alharar, ſimilis Alzarur. Et mox, Arboris eius duæ ſunt ſpecies. Vna cuius folia ſunt ſicut folia Cupreſsi, multas habens ſpinas, quæ dilatatur, & non elongatur. Alia eſt cuius folia ſunt, ſicut Tamaricis, &c. Quem locum ſic exponunt. Abhel fructus eſt Iuniperi, ſimilis Meſpilo Azarolo, vt quæ ſequũtur de Iunipero non ſint accipienda, quam ali- Li.2. ca.368. bi nomine Harar in minorem & maiorem diſtinguit, ſed de vtráque Sabina, cum Abhel, id eſt Iunipero perperam commixta. Quare Matthiolum hoc Aui- Ibidem. cennæ teſtimonio Sabinam fructiferam eſſe probare volentẽ, nominis Abhel homonymia deceptum fuiſſe arbitrantur: quod vt à Serapione pro Sabina, ita hìc quoque ab Auicenna fructum Harar eſſe definiente, pro eadem vſurpari crediderit. Imo ipſos falli, ac vehementer errare putauerim. Auctorem enim habeo Andr. Bellunenſem, qui ſcribit Abhel non eſſe verum Alharar, ſed eius ſpeciem, & in libro Ebenbitar reperiri, eos errare, qui dicunt Abhel eſſe Alharar: quare ex eius effectis, & foliis Tamarici ſimilibus colligi Abhel Sabinæ, aut generis ipſius fructum eſſe, & non Iuniperi. Verborum igitur Auicennæ is ſen- Li.2. c.668. ſus erit. Abhel fructus eſt Iunipero ſimilis, & Meſpilo Azarolo, ſiue Aroniæ, &c. Poſterior locus Auicẽnæ eſt de Sceha, id eſt Abſinthio marino. Sceha ſunt duæ ſpecies. Vna eſt ſpinoſa habens folia Cypreſsi, &c. Et alia habet folia vt Tama- Li.3. ca.24. riſcus, &c. Quo loco cùm de Abſinthio marino ex Dioſcoridis ſententia tractet, abſurdè admodum vt Sabinam in duo genera diſtribuit, vt alterum foliis Cupreſſo, alterum Tamarici ſimile ſit. Nunc de Sabinæ viribus dicamus. Vtriuſ- Lib.1. ca.88. que folia nomas ſiſtunt, inquit Dioſcorides, collectiones illitu mitigant: quin *Vires.* & cum melle illita nigritias, ſordeſq; repurgant, & carbunculos rumpunt: cum vino pota ſanguinem per vrinas eliciunt: partus appoſita extrahunt, & ſuffitu idem præſtant. Quod de carbunculis Dioſcorides dicit, in Græcis legitur, καὶ Embl.83. li. ἄνθρακας περιῤῥήττει, id eſt carbunculos deterunt, ſed falſo, vt annotat Cornarius, 1. Dioſcor. legendum enim περιῤῥήττει, id eſt, abrumpunt, emarginant, circunſcribunt, vt Li.6. ſimpl. idem ſit quod περιχαράσσει ἄνθρακας, velut de Pice liquida dixit. Sabina Galeno eſt ex numero fortiter exſiccantium, idq; ſecundum tres qualitates. quas in guſtu præſe fert, ſimiliter Cupreſſo, niſi quod ea acrior eſt, & vt ſic dixerim magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis particeps eſt, nempe acrimoniæ conſiſtentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adſtrictionis obſcurioris quàm in Cupreſſo. Siquidem quanto magis acrimonia ſuperat, tanto etiam potentiùs digerit. Itaque glutinare nequit ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam vtriúſque illi tantum ineſt, vt etiam tendat. & inflammationem adferat. At putredinibus ſimiliter Cupreſſo accommodari poteſt, maximè vbi rebelliores, & diuturniores fuerint. Nam hæ citra noxam vim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida cum melle expurgat: carbunculos ſoluit. Porro eſſentiæ tenuitate menſes quoq; prouocat, vt ſi quid aliud, & ſanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuentem interficit, & mortuum eiicit. Eſto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium, ex numero eorum quæ maximè tenuium ſunt partium. Quidam Cinnamomi vice duplum eius ſubſtituunt. Eſt Lib.24. c.11. enim extenuantis & digerẽtis facultatis, ſi potum fuerit. Sabina, inquit Plinius, à multis in ſuffitu pro Thure aſſumitur. In medicamẽtis verò duplicato pődere eoſdem effectus habere, quos Cinnamomum, tradunt. Collectiones minuit, &

nomas compeſcit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit, & ſuffitu. Illinitur igni ſacro, & carbunculis. Cum melle & vino pota regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt. Matthiolus auctor eſt Sabinæ puluerem cum butyro permixtum, ad manantia infantium capitis vlcera magnopere conferre. Lib.1. Dioſcor. ca.88. Eundem drachmæ pondere ex butyri vnciis tribus & duabus mellis ſumptum aſthmaticis mirificè prodeſſe. Dari quoque ſummo auxilio ſucci Sabinæ drachmas duas cum Chryſocollæ foſſilis drachma, & vini albi vncia, ægrè parturientibus, ſed non niſi flagitante neceſſitate. Tragus herbæ cuiuſdam meminit, quam Sabinam nominat. Lib.1. ca.189. Sed cum muſci genus ſit, de ea magis idoneo loco dicetur.

ERICA, CAP. XXXI.

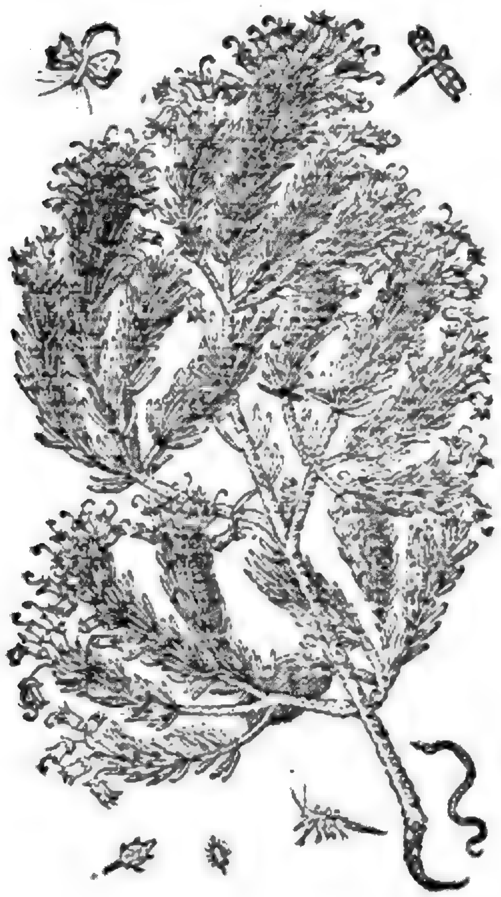
QVÆ Græcis ἐρείκη, Latinis etiam Erica nominatur, ſimiliter Italis, Germanis, & Belgis *Heyden*, Hiſpanis *Queiro*, Gallis *Bruiere*, Anglis *Heth*. *Nomina* Athenienſes, vt Plinius ait, Tetralicem appellant. Lib.11. c.16. Eubœa Siſaram. Codices quidam Tetradicē habent, & Siſarum. Theophraſto quidem ἡ τετράλιξ recenſetur in genere aculeatorum fruticum, & æſtate germinantium. Lib.6. Hiſt. cap.5. Sed hanc Ericen hîc intelligi non puto. Varro Siſaram habet, ex Siſaræ flore liquidum mel fieri ſcribens. Lib.3. c.16. Lenæus, Plinio auctore, Myricam etiam Ericam vocat, Lib.24. c.9. & ob ſimilitudinem quandam vtráſque inter ſe confundit, quod ipſe quoque Palladius fecit, cùm ſcribit. Huius menſis (Nouembris) initio Apes ex Tamariſci floribus, reliquiſq; ſylueſtribus mella conficiunt. Lib.12. c.8. Quod Plinius de Erica tradit, vt mox dicemus. Lib.11. c.16.

ERICA PRIMA Matthioli.

Forma. Erica planta eſt lignoſa, fruticoſa, Tamarici ſimilis, longè minor, tenerior & humilior. Folia ſunt minutiſsimè inciſa, Chamæcypariſsi foliis haud multum abſimilia, fuſciora, & duriora: Flores in candido purpurei, venuſti, nonnunquam, ſed rarius, albi, qui ſunt veluti capitula quadripartita, ramos à medio ad ſummum vſque exornantia. Radix eſt longa, lignoſa, in rubro nigricans. Dioſcor. Ericam Myricæ ſimilem facit, ſed longè minorem: alio in loco Corin folio Ericæ, pinguiore, minore. Plinius ſcribit Ericam fruticem eſſe non multum à Myrice differentem, ſed colore Roſmarini & pene folio. Ex quibus colligere licet diuerſa eſſe Ericæ genera. Primam hic pictam veterum Ericam eſſe multa arguunt. Nam fruticoſa eſt arbor, Myricæ ſimilis, longè minor, vt ſcribit Dioſcorides. Lib.1. c.100. Præterea vere primo, & Autumno floret, prima videlicet, & vltima ſylueſtrium, Lib.24. c.9. quod huius fruticis proprium eſſe rei herbariæ ſcriptores aſſerunt. Adhæc huiuſce flore Autumno maximè depaſcuntur Apes, quod de Erice tradiderunt antiqui. Dioſcor. Huius flore Apes improbum mel efficiunt. Ibidem. Plinius. Tertium genus mellis minimè probatum, ſylueſtrę quod Ericeum vocant. Lib.11. c.16. Conuehitur poſt primos Autumni imbres, cum Erice ſola floret in ſyluis,

ERICA ALTERA
Matthioli.

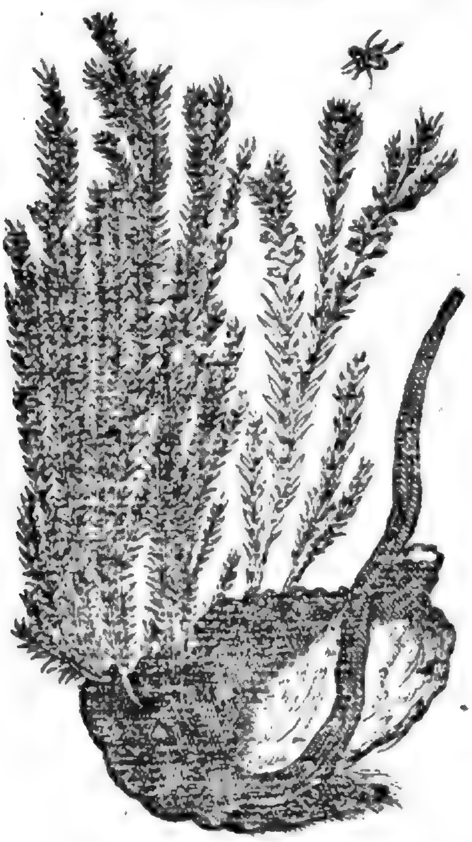

ERICA TERTIA
Dodonæi.

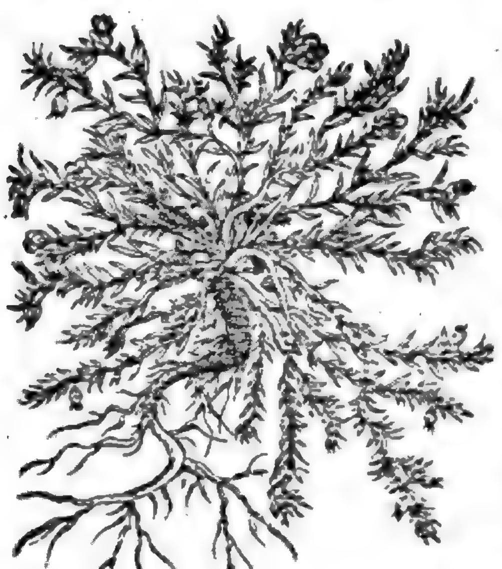

ob id arenoſo ſimile. Gignitur id maximè ab Arcturi exortu, Pridie Calend. Septembris. Quidam æſtiuam mellationē ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium Autumni ab eo ſuperſunt dies XIII. & ab æqui-
Lib.6. c.16. noctio ad Vergiliarum Occaſum diebus XLVIII. plurima floret Erice. Dodo-
Hiſt. ca.95. næus & Fuſchius eandem plantam pro Erica repreſentarunt. In frigidis re-
Locus. gionibus & ad Septentrionem verſis prouenit, macilento & ſterili ſolo,
Lib.1. Dio- atque etiam in calidioribus, eodem ſolo, ſed rarius. Marcel. Ericam in Ge-
ſcor. c.19. niſtarum genere eſſe non rectè ſcripſit. Ericæ plura genera fecerunt Her-
Ibidem. barij. Matthiolus Ericam alteram, hîc depictam, quæ fortaſſe non minùs quàm ſuperior, Ericam veram referat. Plurima ea naſcitur in Exicero Paliſſiæ oppido vicino, toto eo ſaltu per quem iter faciunt qui Lugduno Lutetiam proficiſcuntur. Frutex ramulis denſiſsimis cubito procerior eſt, foliis oblongis, tenuibus, exiguis, creberrimis, ramos veſtientibus, & vndique ambientibus: Flore in ramorum vertice copioſo, vltra ramorum faſtigium proiecto, ac prominente, coloris è puniceo ſubrubentis, aſpectu pulcherrimi, & qui ad decerpendum prætereuntes inuitet. Sapor idem qui & primi generis Ericæ, verùm amariuſculus. Eius florem Apes conſectari credibile eſt potius quam ſuperioris. Floret Auguſto menſe. Dodonæus Ericam
Lib.6. c.16. aliam humilem, ſurculis quamplurimis fruticantem, teneris, gracilibus, ex radice naſcentibus, colore rubro, aut fuſco, ex quibus ſcopæ Gallis fiunt excutiendo veſtium pulueri. Vnde Scoparia iure nominari poteſt. Folia ei parua ſunt admodum, Thymi vulgaris foliis haud abſimilia, minora, & tenuiora. In ſummis ſurculis flores emicant, quini ſeniue, in terram vergentes, è rubro purpurei, oblongi & rotundi, caui, parte extrema aperti, dolioli inſtar. Radix tenera per humum ſerpit, hic atque illic nouellos ſurculos producens.
Gaudet

ERICA IIII. *Monſpel.*

ERICA V. *Chryſanthemos.*

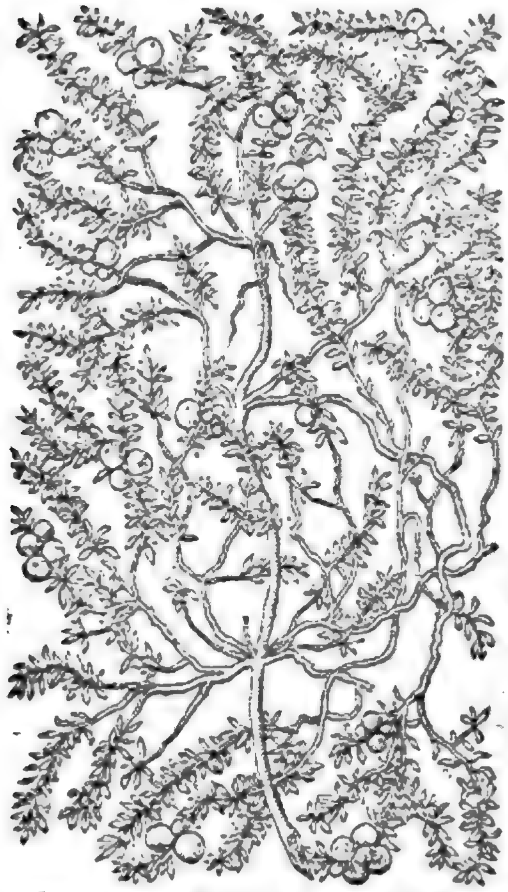
ERICA VI. BACCIFERA *Dodonæi.*

Gaudet locis ſabuloſis, muſcoſis, & riuulorum fontiúmque vligine madentibus. Copioſa gignitur in Aruernorum pago quem Diuum Anthemium vocant, alibi ferè inutilis. Rhotomagenſes & Lugdunẽſes ſcoparij inde mercantur, ac in ſuas tabernas comportant, prætenues eas virgulas cultellis radentes, ac dirigẽtes contortas, vt in ſcoparũ ſtructurã aptari poſsint. Quartũ Ericæ genus in agro Monſpelienſi, & in Aquitaniæ ſaltibus creſcit, prope Burdegalam, & à Burdegalenſibus, viciníſque Bronde nominatur. Radix illi ſubiacet craſſa, longa, lignoſa, dura: rami ſunt ſeſquipedales folia parua, Thymo noſtro vulgari, aut Coridi ſimilia: flos Ericæ vulgari ſimilis, exiguus, purpureus circa ſummos ramulos vtrinque prodit. Ad hominis proceritatem hoc Ericæ genus aſſurgit in Aquitania, niſi amputetur, aut à pecore arrodatur, aut, quod ſæpè fit, admoto igne vratur. Radicem commendant ad carbonem faciendum, ideo fabris ferrariis expetitum, quod non niſi flatu accendatur, flatúque ceſſante protinus extinguatur, fabris ſic ſæpius recoquentibus. Quintum genus Erica Chryſanthemos, à floris colore ſic nuncupata. Humilis eſt frutex, radice craſſa, nigra, lignoſa, ſurculoſa, fibrata. Ramulos emittit multos, ſæpius per terram repentes, nonnunquã paululum ſupra terram ſeſe attollentes: folia Coridis circa ramulos denſa, guſtus adſtringentis. Flos eſt violæ ſimilis, aureus: ſemen durum, Milio grandius, in folliculis turbinatis, & ſtriatis, per maturitatẽ flaueſcentibus. In ſabuloſis æditorũ colliũ locis, apricis & perflatis gignitur. Floret Iulio. Sextum genus eſſe dicemus Ericam eam quam Matthio. in poſtrema commentariorum in Dioſc. editione Ericam bacciferam vocat. Naſcitur in mõtibus, inquit, qui Bohemiam à Sileſia ſeparant, humi ſerpens, & latas occupans areas, folio pene vulgaris Ericæ, Baccas edit purpureas, Iuniperinis haud minores, ſed molliore pulpa, lenta, & colore ſubuireſcente, vt in Pruno. Ramis eſt lignoſis, lentis, ex atro rufeſcentibus. Hanc plantam deſcripſit & depinxit Dodonæus pro Vaccinio paluſtri, quod *Couſines de marais* Gallicè vocari ſcripſit, cauliculóſque habere paruos, breues, graciles & teneros, per terram ſparſos, foliis

Lib.6.ca.11.

ERICA BACCIFERA Matthioli.

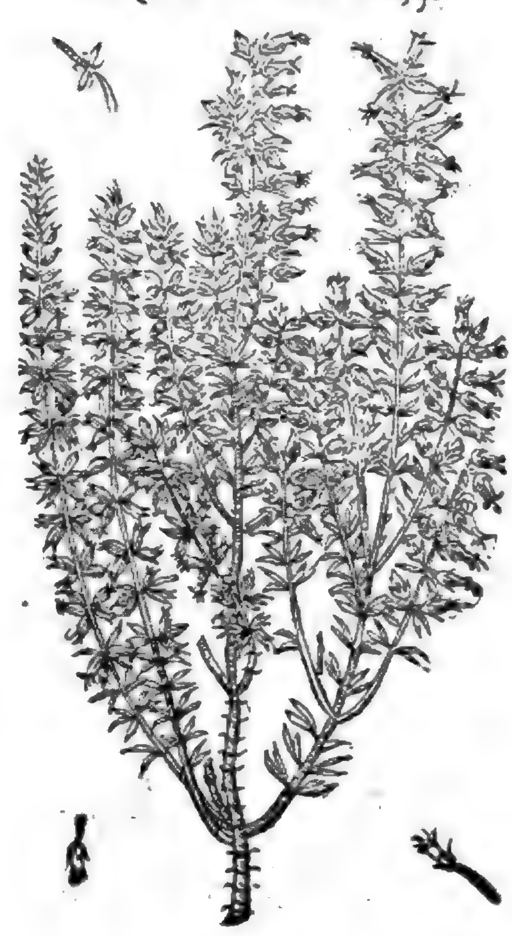
Lib.1.ſtirp. Hiſp.ca.30.

paruis, anguſtiſque veſtitos, Thymi vulgaris foliis ſatis ſimiles, ſed minores. Circa cauliculorum ſummitates naſci baccas ex pediculis valdè tenuibus pendentes, Vacciniis rubris ferè ſimiles, tamen oblongiores & maiores, coloris aliquando tantum rubri, aliquando maculoſi, guſtus acerbi, adſtringentiſque. Cluſius primũ Ericæ genus ſtatuit ſimile Myricæ, alterum diuerſum, quod Myricam folio non refert, ſed Corin & forma foliorum & ſitu admodum æmulatur: cuius generis multæ ſunt ſpecies, magnitudine, foliorum & florũ forma, coloréque, inter ſeſe differentes. Prima omnium maxima, hominis altitudinem interdum ſuperat, fruticoſa admodum, ligno duro, ex rubro nigricante, foliis exilibus, & breuibus, quaterno ordine ramos ambiẽtibus, guſtu admodum adſtringente, flore copioſo, racematim totos ferè ramulos occupante, vt interdum maiores rami pedali longitudine floribus onuſti conſpiciantur. Eſt autem is flos concauus, vti paruum cymbalum, oblongus, odoratus, pulcher, albus. Naſcitur in Luſitanię ſolitudinibus, inter Vlyſsi ponẽ, & Conimbricam. Floret Nouembri & Decembri. Prima Matthio. Erica videtur hæc eſſe. Secunda eiuſdem ferè cum prima altitudinis, æque fruticoſa, tenuioribus ramis, eiuſdem cum ſuperiore coloris, foliis etiam exilibus, quaternis ſemper ſimul ramulos amplectentibus, quorum extremis inſidẽt flores oblõgi, ſuperioribus ſimiles, colore purpuraſcentes. Tota etiam eſt adſtrictionis parti-

ERICA II. Cluſij.

ERICA III. Cluſij.

ceps.

ceps. Prouenit iiſdem quibus prima locis, atque etiam abundantius: eodem etiam tempore floret. Illi ferè ſimilis eſt. Narbonenſi agro frequens, longiore paulò & copioſiore folio, flore purpureo, minore, extremos ramulos occupãte. Hæc ſecunda videtur eſſe Matthioli Erica à Fallopio miſſa. Tertia eius Erica eſt ſecundæ admodum ſimilis, ſed paulò humilior, folia maiora & latiuſcula aliquantulum, & nigriora habet, quaterna ſemper circum ramulos naſcentia, flores plurimos per interualla ſecundum ramulorum longitudinem prouenieñtes, ſuperioribus forma ſimiles, primum herbacei coloris, deinde ex albo purpuraſcentes. Tota etiam adſtrictoria facultate pollet. Supra Vlyſsiponem frequens cum ſuperioribus, pluribus tamen locis occurrit. Floret Decembri, & Ianuario. Quarta Cluſij eadem eſt quæ à nobis etiam quarta & depicta eſt, & deſcripta. Vulgaris in tota Hiſpania, Luſitania, & Aquitania, nota etiam Galliæ Narbonenſi, ſcopis faciendis maximè idonea vere & ſub hiemem floret. Huic ſimilis inquit Cluſius, ſed minor omnino pedalémque altitudinem raró ſuperans, & plerúmque humi præcumpens, foliis quaternis etiam ſemper ramulos ambientibus contrariis inter ſe pediculis, inuenitur in montibus Pannoniæ quæ florem herbaceum alteri ſimilem extremis ramis, & foliacea illa capitula profert menſe Auguſto & Septembri. Quinta minor eſt ſuperioribus, cubitali tantum altitudine plerúmque, ramis gracilibus fruticoſa, quos terni per interualla ramuli ambiunt, ternis foliis admodum exilibus circa eos ordine diſpoſitis, flores ſuperioribus paulò maiores plurimi & conferti circum ramulos, longis pediculis hærentes, colore purpureo obſoletiore. Incultis Luſitaniæ locis ſupra Vlyſsiponem frequens. Florebat illis Decembri. Sexta ſuperiori admodum ſimilis eſt, paulò tamen humilior, neque fruticoſa, ſed omnes ferè virgas, ſeu tenues ramos à radice proferens, ſingulares, cortice cinereo obductos, quos ambiunt ordine terna ramulorum rudimenta, ſeu germina ex multis foliis confertim naſcentibus conſtantia, nigrioris quàm alterius coloris,

ERICA V. Cluſij.

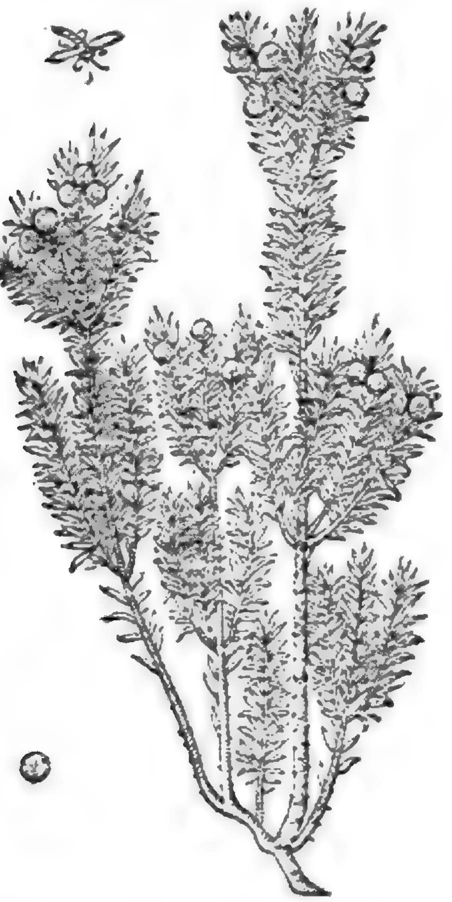

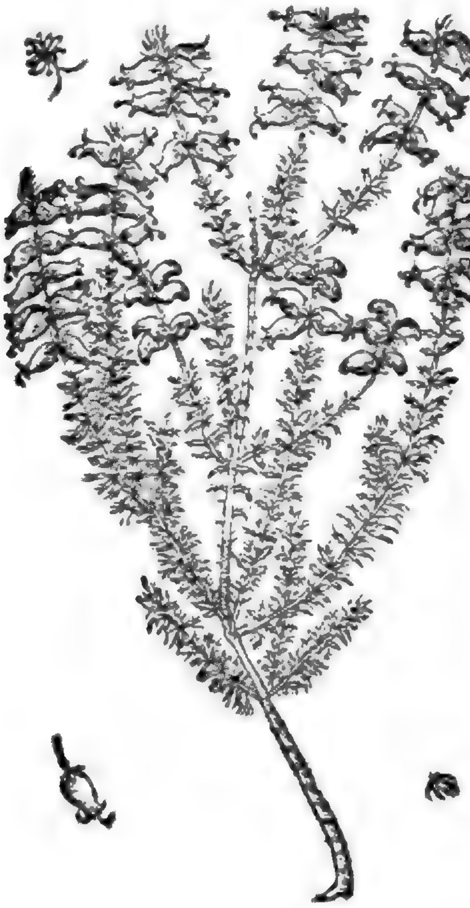
ERICA VI. Cluſij.

flores

ERICA VII. Cluſij. *ERICA VIII. Cluſij.*

flores concaui, iam poſtremo deſcriptæ floribus forma ſimiles, colore ſaturatioris purpuræ, elegantiſsimo, è longis pediculis verticillato ambitu per interualla, & è ſummis ramis pendent. Naſcitur in Hiſpaniæ Caſtella veteri, tum in Gallia ſupra Lutetiam, & in Anglia ſupra Vindeſoram. Floret Septembri. Septima fruticoſa eſt, cubitalibus aſſurgens ramulis, fragilibus, nigriore quàm reliquæ cortice: folia ſuperioribus ſimilia, ſed nigriora, & craſsiora, guſtu cum adſtrictione calidiuſculo, trino ordine circa ramulos diſpoſita. Septembri & Octobri fructum à reliquis diuerſum, ſummis ramulis inhærentem gerit, pulcherrimum, candidum, pellucidum, vniones obſcuriores, tum forma, tum colore referentem, ſucculentum, ſapore acido, tria granula dura plerúmque continentem, qui Nouembri deſiccatur, & per ſe decidit. Neſcit Cluſius, an floreat, incolæ negabant. Eſt verò hæc longè diuerſa Matthioli Erica baccifera. In Luſitania dûtaxat genus hoc obſeruauit non procul Vlyſsi pone. Octaua cubitali ferè eſt altitudine, fruticoſa etiam, & tenuibus ramulis prædita, qui terni ſemper circum maiores ex interuallis prodeunt, folia etiam ſimiliter terna, exigua quidem, ſed latiora quàm in reliquis ſupra deſcriptis, inferiore parte nonnihil candicantia, hirſuta, & guſtu adſtringente: ſummi ramuli ad foliorum exortus verticillatim exornantur per interualla ternis ſemper floribus, æquali diſtantia à ſeſe naſcentibus, & in vnam partem ſpectantibus, maioribus quàm in reliquis generibus, concauis, prominulo magis ventre, colore ex rubro purpuraſcente, nouem numero, duodecim, quindecim, aut pluribus. Inuenitur plerúmque cum ſeptima, & aliis, in arenoſis Luſitaniæ locis. Floret Octobri. Semen huic quale in reliquis ſupra deſcriptis (præterquam ſeptima) exiguum, nigricans. Nona non multum ab hac foliorum forma differt, & pleriſque Brabantiæ locis, nonnullis etiam Caſtellæ veteris creſcit, pedalibus ſolùm fruticans ramuſculis, tenuibus, ex rubro nigricantibus, cingentibus eos frequentibus foliis, quaternis ſimul diſpoſitis, ſuperiore anguſtioribus, & Thymi vulgaris minoribus, hirſutis. E ſummis ramulis pendent plerúmque quini, aut ſeni flores ſimul iuncti,

iuncti, floribus Lilij conuallium ſimiles, paulò tamen oblongiores, neque adeo vti ſuperioris ventroſi, colore vt plurimum ex rubro dilutius purpuraſcente, interdum etiam albo. Floret vere & autumno. Hæ ſunt Ericæ ſpecies à Cluſio traditæ. Nunc facultates eius declarandæ. Ericæ tam flos quàm coma ſerpentium ictibus illitu medetur, inquit Dioſco. Erica Galeno digerendi per halitum facultatem obtinet. Paulus citra roſionem adiecit. Flore eius potiſsimùm ac foliis vtendum. Erice Plinio contra ſerpentes prodeſt. Idem Erices folium aduerſari ſerpentibus tradit. Ericæ vulgaris decoctum, inquit Matthiolus, in aqua tepidum ſumptum, tam mane quàm veſperi, triginta dies, quinque vnciarum pondere, tribus horis ante cibum valet ad veſicæ calculos comminuendos, & expellendos. Sed poſtea malè affecti in balneum ex decocto eiuſdem plantæ deſcendere debent, atque in eo Ericæ decocto inſidere, idque ſæpius faciendum. Hoc tantum decocto epoto, ſeruatáque recta victus ratione, nonnullos affirmat Matth. veſicæ calculum in minimas partes comminutum eieciſſe. Florũ decoctũ potũ lumborũ & vẽtris doloribus ſuccurrit: foliorum ſuccus oculorum imbecillitatem ſanat, ſi iis guttatim inſtilletur. Rondeletius oleo ex Ericæ floribus confecto fœlici ſucceſſu vtebatur ad delendos herpetas fœdos, & iam inueteratos totã faciẽ occupãtes. Vaccinia paluſtria, auctore Dodon. ſitim ſedãt, aduerſus calores febriles, ſanguinis, partiũque interiorũ inflãmationes cõferũt.

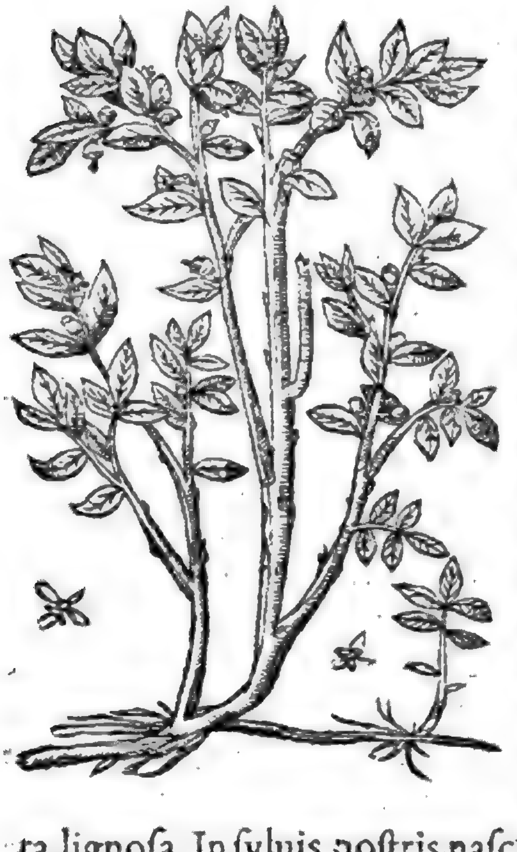
Vires. Lib. 1. c. 100. Lib. 6. ſim. Libr. 7. Li. 7. c. 10. Li. 24. ca. 9. Li. 1. Dioſc. cap. 100. Ibidem.

IDAEA VITIS, CAP. XXXII.

IDæa vitis, vt ſcribit Theophraſtus, naſcitur in parte Idæ, quam vocant Phalacras. Eſt fruticoſa, virgis paruulis, & ramulis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini ad latera adhærent, nigri, fabę magnitudine, dulces, vinaceorum inſtar, (γιγαρτῶδές τι) aliquid intus continentes, molle: folium rotundum, indiuiduum, paruum. Plinius hunc locum ſic tranſtulit. Alexandrina appellatur Vitis circa Phalacram, breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis, prædulcibus: folio paruo & rotundo, ſine diuiſuris. Alexandrinam vocat, quam Theophraſtus, Idæam, non ab Alexandria Ægypti, ſed Alexandria Troadis iuxta Idam montem. Sic & ficus Idæa Theophraſti, Plinio Alexandrina dicitur. At hæc Vitis non ſolùm circa Idæ, ſed etiam Aruerniæ, Phalacras, ideſt montoſa loca ſiluis nuda, ac veluti caluitio glabra naſcitur copioſiſsima nonnũquam etiam in ſiluis ipſis. *Airelles*, vocant Itali *Vua dell'orſo*, Germani *Heidelbeer*, Eſt autem frutex humilis, ramulis plurimis, nonnunquam cubitalibus, ſæpè minoribus: foliis rotundis, ſaturæ viriditatis, Buxeis, Myrteis ve ſimilibus, inſtante hyeme cæterarum modo decidentibus, vere ex iiſdem ramulis renaſcentibus: floſculis rotundis, cauis, circa ramulos inter folia emergentibus: bacculis rotundis vmbilicatis, primũ viridibus, deinde per maturitatẽ nigris, ſucco nigerrimo plenis, guſtui non ingrato. Radice nititur longa, gracili, lenta, lignoſa. In ſyluis noſtris naſcitur, duro, macro, edito, & ventis expoſito ſolo.

Lib. 3. Hiſt. cap. 17. *Nomen.* *Forma.* Lib. 14. c. 3. Hermol. in Plin. Li. 15. ca. 18. *Locus.*

IDAEA VITIS.

Vuam

Lib.6.ca.11. Vuam vrſi Anguilara vocat, Dodonæus Vaccinia nigra, à paruis baccis: quia Vaccinia docti quidam exiſtimant dicta eſſe quaſi Baccinia à baccis, minimè tamen Vaccinia nigra Virgilij eſſe intelligit. In quibuſdam Galliæ locis idem *Couſines* nominari ſcribit. Sunt qui putant Vitem Idæam eſſe illam quæ paſſulas Corinthiacas vulgo dictas fert. Sed nobiliſsimum illud vuæ paſſæ genus, inquit Geſnerus, non in Ida, nec in aliis æditis, niuoſiſque montibus naſcitur, verùm in planitie, vel in collibus apricis, magna hominum cura. Vitis Idæa menſe Maio floret, baccæ Iunio ſunt maturæ. Refrigerant ſecundo gradu, adſtringunt, & paulùm ſiccant. Crudæ coctæve cum Saccharo, aut abſque eo ſi edantur, febre bilioſa, & ardenti cruciatis proſunt. Valent aduerſus ventriculi ardorem, hepatis, aliarúmque interiorum partium inflammationes, ventrē adſtringunt, & nauſeam reprimunt: ab hac Idæa vite differt à Lobellio picta Myrtus Germanica foliorum inciſuris, & magnitudine, flore & fructu eadem, de qua hæc tradit Matthiolus. In Germania & Bœmia, quia legitima Myrto carent, aliam in ſyluis naſcentem ſibi compararunt Pharmacopæi & Myrtillum vocarunt. Frutex eſt cubitalis, caudice & ramulis viridibus, foliis Buxo ferè ſimilibus, ſed tenuioribus, & leuiter per ambitū ſerratis, floribus tintinabuli figura è pediculis inter folia pēdētibus, colore ſubpuniceo, rufo intus, ſtamine. Floribus baccæ ſuccedunt, quæ maturæ, colore & magnitudine Iuniperinis non ſunt abſimiles, vinoſæ, teneriuſculæ, vmbilicatæ. Hæ Germanis cum vniuerſa planta haud inefficaciter Myrti vicem præſtant. Peculiariter autem iis vtuntur ad inficienda ſtamina, & chartam ceruleo colore. Eduntur etiam à ruſticis, nec guſtui ſunt ingratæ. Hæc Matthiolus.

In Hortu. Germ. — *Tempus.* — *Temper.* Dodo. ibi. — *Vires.*

MYRTILVS Germanica.

IDAEA RADIX. CAP. XXXIII.

Nomen. IDÆA Radix, ſiue Idææ vitis ſpecies hæc planta eſſe putatur, ſuperiori & magnitudine, & ramulis ſimilis, niſi quod huius folia ſunt *Forma.* maiora, duriora, Buxi maioris foliis ſimilia, hyeme non decidentia: flores in candido purpurei, longi, rotundi, multi ſimul in ſummis ramulis. Baccas edit rotundas, quę à ſuperioribus parū differunt, nō ita ſucci plenas, guſtu acerbas & aſtringentes. Radix ſubeſt lignoſa, & longa. Dodon. Lib. 6.c.11. Vaccinia rubra nūcupauit. Lobellio & Penæ eſt. Alpina Chamærtio dodēdros, odora, Cluſio vua vrſi Galeni, Italis Rhododaphne parua, ruſtica: quibuſdam Balſamum Italicum vulgare: Therionarca Plinij Guillandino. Idææ radici, inquit Dioſcorid. folia ſunt ea quæ Ruſco: adhærent iis veluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix ſpiſſandi naturam habet, iis conueniens quibus adſtrictione opus eſt. Bibitur etiam ad alui fluxiones, & fluxum muliebrem, omnémque ſanguinis eruptionem ſiſtit. Idęæ herbæ folia ſunt inquit Plinius, quæ Oxymyrſines: adhærent iis veluti pampini, in quibus flos. Aluum menſéſque, & omnem

Li. 4.c. 40. — Lib.27.c.11.

nem

IDAEA RADIX.

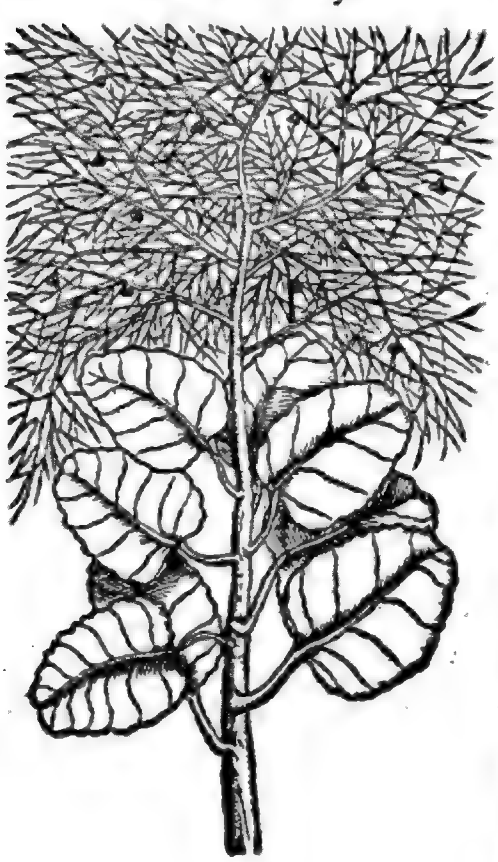
nem obundantiam ſanguinis ſiſtit, ſpiſſandi, cohibendíque natura. Ita enim vetus Plinij codex habet. Quæ cum Dioſcoride conſentiunt, præterquam quod herbam vocat, quam ille radicem, & menſes, more quodam ſuo, pro fluxu muliebri reddidit. Idæa radix Galeno, guſtu admodum acerba eſt, ac ſi opere periculum facias, eam vim præſeferet, nimirum alui profluuia, dyſenterias, profluuium muliebre, & quæcunque eius ſunt generis, tũ pota, tũ foris impoſita curans. Quæ omnia cũ frutici hîc depicto ſatis bene conuenire videantur, non abſurdè fortaſsis pro Idæa radice oſtenditur. Gignitur in altiſsimis Allobrogum montibus, humi iacentes cauliculos huc illuc ſpargens. Lib.6.ſim

COGGYGRIA THEOPHRA. CAP. XXXIIII.

THEOPHRASTVS arbuſculæ cuiuſdam meminit Arbuto & Adrachnę ſimilis, cui hoc proprium eſſe tradit, vt fructum lanugine amittat, Quo loco Gaza κοκκυμηλέαν legit, & Prunum vertit. Sed fallitur, vt opinor, quod Theophraſti locum turpi mendo inquinatum eſſe nõ animaduertit, quem ex Plinio emendaſſe debuerat, qui Coggygriam, ſiue Coggyriam legit. Theophraſt. cum de Arbuto & Adrachne dixiſſet, ſubiicit, ὅμοιον δὲ τούτοις τὸ φύλλον καὶ τῆς κοκκυμηλέας, τὸ δὲ δένδρον μικρὸν, ἴδιον δὲ ἔχει καὶ τὸ ἐκπαπποῦσθαι τὸν καρπὸν τοῦτο γὰρ οὐδ᾽ ἐφ᾽ ἑνὸς ἀκηκόαμεν ἄλλου δένδρου. Plinius cum eandem Adrachnem depinxiſſet, ait. Similis & Coggygria folio, magnitudine minor. proprietatem habet fructum amittendi lanugine, pappum vocant, quod nulli alij arborum euenit. Præterea quid abſurdius quàm Prunum dicere arborem eſſe, quę fructum lanugine amittat? Fortaſſe & Cotinus quoque Plinij appellari poteſt illa arbuſcula Italico & vernaculo nomine, vt poſtea dicetur. Verũ Coggygria Theophr. nihilo ſecius eſſe creditur, hac maximè ratione ducti, quòd eius fructus in pappos abeat, quæ nota huic peculiaris à Plinio tribuitur. Frutex eſt, nunc humilis, nunc ad Punicę magnitudinem aſſurgens, radicibus multis, modicè craſsis: ramis ſurculoſis, cortice ſubrubro veſtitis: folio Terebinthi, carnoſo, & ſpiſſo Arbuti modo, lęui, parum laciniato, minúſque acuto, venoſo, maiore, & latiore, qua cum Terebintho ſimilitudine decepti quidam Macedonicam Terebinthum eſſe putauerunt: flore per initia racemoſo, ex viridi palleſcẽte, qui tandem in pappoſum muſcariũ dilatatur, & euaneſcit, innu-

Lib.3. Hiſt. cap. 16.
Nomen.
Li.13.ca.22.
Ibidem.
Forma.

COGGYGRIA THEOPH.
Cotinus Plinij.

meris tenuiſsimiſque capillamentis villoſum, nutantibus in militum galeis plumoſis criſtis non abſimile, papporum lanugini inter ſparſis minutis granis, nigris, figura cor æmulantibus. Creſcit in montibus Allobrogum tractu aprico, cliuoſo, aſpero, non nimis alto, nec inſidentium niuium frigore rigido. Alicubi cum Terebinthis pumilis, breuibus, contortis, quales circa Idæ & Macedoniæ montoſos tumulos prouenire Theophraſtus ſcripſit. Folia, flores, tenella germina, cum teruntur odorem ſpirant reſinoſum, Terebinthi modo, non iniucundum. Eorumdem ſapor auſterus eſt, & valde aſtringens, guſtanti non inſuauis. Dienſes Allobroges ſua lingua Rhu vocant, corticéque coria ſpiſſant ac concinnant, id quod nonnullos mouit, vt rhoem coriariorum eſſe crederẽt. Gratianopolitani eius foliis ſummiſque ramuſculis ad Lineas veſtes nigro colore inficiendas vtuntur, quas a iis muliérculæ ſuper imponunt, ne ſubiectæ puluere & ſordibus inquinentur. Allobroges Sabaudi arbuſculas integras, vel earũ grandiores ramos delibratos vendunt, ſuáque lingua Fuſtet vocant, ad pannos luteo colore tingendos. Is enim eſt ligni color. Qui radices Apennini incolunt Roſſolo vocant: qui ædita Apennini iuga, Scotano: quotiéſque ictericum felle ſuffuſo luridum eſſe ſignificant, eum magis quam Scotanum flaueſcere dicunt, hac voce Cotinum Plinij exprimentes, fruticem, vt ait, ad lineamenta modo, conchylij colore inſignem. Quamquam falſi ſuſpectus ſit is locus, flauo colore, quo lignum Cotini tingit, à conchylij colore multùm diſtante, niſi de arboris cortice ſubrubro aut purpuraſcente intelligẽdũ id tantũ ſit: quã ob cauſam Roſſolo vocãt, à roſeo colore. An verò huic ſoli peculiare ſit, in pappos fructũ auolare, multis dubium eſt, cum Nerij ſiliquæ papposa lanugine ſemen includant.

Locus. *Vires. & Uſus.* *Uſus.* Lib. 16. c. 18.

IOVIS BARBA. CAP. XXXV.

Nomina Lib. 16 c. 2

HVNC fruticem Iouis Barbam eſſe, cuius à Plinio fit mentio, Herbarij putant. Ac quoniam Aizoõ Iouis Barba Officinis dicitur, hanc quoque plantam Aizoon arborem, quidam nuncuparunt, vt ſic ab Aizoo herba diſtinguerent.

Forma. Fruticoſa eſt arbuſcula, magnitudine hominis, ramis denſiſsimis, folio Lentiſci, argenteo, ſic collocato, vt lateribus folia paria ſint, impar autẽ foliis verſum claudat: coma in opere topiario tonſilis, & in rotũditatem ſpiſſa, elegantiſsimi aſpectus, ſi quis in hortis ſerat, veſtiendis arearũ viarúmque marginibus, vt à nobis de Lauãdula fieri ſolet, flore in ſummis ramis copioſo, coaceruato velut in cumulum, luteo, Geniſtæ ſimili, ſi ſumas ſingulas quaſque floris coaceruati partes.

Locus. Gignitur in lapidoſis, & ſaxoſis locis maritimis, præſertim montibus ad litora poſitis. Pulcherrimam hanc plantam mons Setius (hodie *Cap. de Sette* vocant) ab Agatha & Bliterris non admodum ſemotus nutrit. Anguillara in Monte nigro prope Liuornam gigni tradit, foliis ordine diſpoſitis, candidis, nitentibus, Lenticulæ ſimilibus, anguſtioribus, flexilibus ramis, luteis floribus.

IOVIS BARBA.

ARBVTVS, CAP. XXXVI.

ARBVTVS frutex, ſiue arbor eſt: Arbutum fructus eius à Virgilio dicitur. Cum iam glandes, atque Arbuta ſacræ dencerent ſyiuæ. Græcè *κόμαρος*, fructus *μεμαίκυλον*, Arabicè *Hutilaaib*, Italicè *Albatro*, Hiſpanicè *Madronho*, ſeu *Madromeiro*, Gallicè *Arbouſier*, fructus *Arbouſes*. Arbutus frutex eſt, ſiue arbuſcula Cotonea Malo non maior: caudicis cortex ſubruber, aſper, ſquamoſúſque, à quo rami prodeunt rubentiores, læuioréſque, præſertim nouelli: folia Laurinis, Iligneíſve ſimilia, paulò tamen breuiora, craſsioráque, non decidua, toto ambitu ſerrata, colore pallido potiùs quam viridi, rubra per medium excurrente coſta. Flores parui, candidi, caui, floribus herbę quæ vulgo Lilium conuallium dicitur, figura ſimiles, racematim pendentes. Fructus parui, rotundi, Sorborum ferè magnitudine, qui primo exortu virent, deinde flaueſcunt, maturi verò rubent, tactu aſperiuſculi, nullis intus oſsiculis, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his inſipidus, ſimul & auſterus, qui dum eduntur, aceroſa pulpa linguam palatúmque vellicant. Ab his paulum diſcrepare videtur Dioſcorides cum ſcripſit. Arbutus arbor eſt Coroneæ Malo non diſsimilis, tenui folio: cuius fructus Pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo, huic Memæcylum cognomen eſt. Maturus aut flaueſcit, aut rubet, in eſu aceroſus. Sed cum Arbutum Malo Coroneæ comparat, magis id ad arboris proceritatem, quàm ad folia, & caudicis corticem referri intelligendum. Deprauatos etiam eſſe hoc loco Dioſcoridis codices ſuſpicio eſt: quoniam Serapio qui omnia ex Dioſcoride tranſſcripſit, totam Arbutum non dicit Cotoneæ Malo ſimilem, ſed folia proferre Malo Cotonea minora, nec tenuia folia habere ſcribit. Alij *λεπτόφυλλον*, non tenuifolium, ſed anguſtifolium interpretantur. Plinius folium Mali Aſſyriæ folio Vnedonis rectè videtur comparaſſe. Theophraſtus ſic deſcripſit. Arbutus quæ Memæcylon fert eſculentū, non valdè magna eſt arbor. Corticem habet tenuem, Tamarici ſimilem: folium inter Vlicem & Laurum medium. Floret menſe Iulio. Flores prodeunt ex vna appendice, extrema parte, racematim: quorum quiſque Myrti baccæ oblongæ, forma ſimilis eſt, & magnitudine par, nō foliat⁹, cauus, velut ouū exſcalptū ore aperto. Cum autē defloruerit, etiam retinaculū quod adhæret perforatum eſt. Quod defloruit, tenue eſt, ac veluti verticillum circa fuſum, aut Doricæ colūnæ capitulum. Fructus anno matureſcit, vt ſimul contingat & hunc haberi, & alterum florere. Plinius. Aliud corpus eſt terreſtribus fragis, aliud congeneri eorum Vnedoni, quod ſolum pomum ſimile fructui terræ gignitur. Arbor ipſa fruticoſa: fructus matureſcit, paritérque floret ſubnaſcens, & prior colligitur fructui terræ, inquit Hermolaus, hoc eſt fragis terreſtribus, nihil enim eſt ferè tam Vnedoni ſimile quàm fraga. Ob id quidam fraga montana in Ouidio Arbutos interpretantur, ad differentiam terreſtrium. Cæterum quia Theophraſt. aliter & melius Arbutum expreſsit, aliam eſſe hanc à Dioſcor. Arbuto quidam

ARBVTVS.

[Margin: 1. & 2. Geo. — *Nomina* — *Forma.* — Matt. c. 138. lib. 1. Dioſ. Dodon. li. 6. cap. 53. — Lib. 1. c. 138. — Matt. ibid. — Lib. 12. c. 3. Lib. 3. Hiſt. ca. 16. — Li. 15. c. 24. — In Caſti. in Plinium.]

cenſent. Sed eruditiorum ſententia eadem planè eſt vtriuſque Arbutus, ex ni-
mirum ea quam hîc depinximus. De eius fructu etiam inter veteres controuer-
Li.7.ſim.& ſia eſt. Dioſcorides, & Theophraſt. vt diximus, eum Memæcylon appellant.
2.med.p.c. His ad ſtipulari videtur Galenus, qui non vno loco eum fructum Memæcylon
1. & 2. Ali. Lib.15.c.24. nominat. Plinius & arborem & fructum vnedonem vocat. Vnedo, inquit po-
mum in honorum, vt cui nomen ex argumento ſit, vnum tantùm edendi. Duo-
bus tamen hoc nominibus Græci appellant, Comarum & Memæcylon. Ex quo
apparet totidem eſſe genera & apud nos. Alio nomine Arbutus vocatur. Qui-
bus verbis Plinius quatuor voces Vnedonem, Comarum, Memæcylon, Arbu-
Li. 23. ca.8. tum vni arbori ac fructui tribuit. Et alibi. Arbutus ſiue Vnedo fructum fert dif-
ficilem cõcoctioni & ſtomacho inutilem. At verò Vnedonem fructum Arbuti
Lib.6.ſim. non eſſe, ſed Epimelidis arboris Galenus tradit his verbis. Epimelis acerba eſt
planta, & vt, ita dicam, ſyluestris Malus. Appellatur autem à ruſticis in Italia
ὐνεδὼν, ideſt Vnedo. Frequens in Calabria naſcitur. Fructus eius acerbus eſt, ſto-
macho incommodus, & capitis dolorem inducens, admixta enim eſt ei pere-
grina quædam qualitas. Idem alibi perſpicuè Memæcylon ab Vnedone diſtin-
Li. 2. alim. xit: Et qui frutex inquit, Epigmelidas fert. Appellatur autem is fructus in Italia
Vnedo, ſtomachóque nocet, & capiti dolorem adfert, acerbúſque eſt admodum
cum exigua quadam dulcedine. Quibus mox ſubiungit. Cornis quidem & Ca-
nirubi fructu, & Glandibus, & Memæcylis (ſic autem Comari fructus appellan-
Libr. 7. tur) ruſtici paſsim veſcuntur. Galenum Paulus ſecutus eſt. Quare dubitandum
non eſt, quin alia arbor ſit Epimelis, quæ vna cum fructu ſuo in Italia Vnedo
appellatur, & alia Arbutus, cuiꝰ fructus Memæcylõ Græcis dicitur. Has arbores
Plinius fortaſſe ob ſimiles vires pro eadem vſurpauit. Quod igitur Ruell. ſcri-
Lib.1.c.20. pſit Galenum & Paulum Arbutum, Comarum, Vnedonem à ruſticis Italiæ vo-
cari ſcripſiſſe, minimè verum eſſe ex ſupradictis intelligitur, atque adeo nec il-
lud quod alio loco ait, Galeno & Paulo Epimelida eſſe genus quoddam Arbu-
Lib.1.c. 97. ti, quæ Græcis Comaros dicitur, cui eandem omnino vim reddiderunt, hoc
addito, quod fructum Memæcylon nominant. Perſpicuè enim illi Arbutum ab
Epimelide diſtinxerunt, & de iis diuerſis in locis tractauerunt, nec, ſi ſimilibus
præditæ ſint facultatibus, inde efficitur eandem eſſe ſtirpem. Plurimę enim ſtir-
pes iiſdem qualitatibus, viribúſque præditæ, forma & genere ſunt diuerſæ. Quę-
nam ſit Epimelis in hiſtoria Meſpilarum nos oſtendemus. Arbutus in ſyluis,
Locus. Italiæ & Galliæ Narbonenſis copioſa naſcitur. Bellonius ſcripſit in monte, qui
Lib.1. Obſ. cap.45. Athos dicitur, arbutos quæ aliis in locis frutices ſunt, in magnas arbores euade-
re. Iuba auctor eſt, tradente Plinio, quinquagenum cubitorum altitudine in
Li. 15. c.24. Arabia eſſe eas. Florent menſibus Iulio & Auguſto. Fructus Septembri, & ſub
Tempus. hiemem maturus eſt, qui frigidus ſtomacho aduerſatur, inquit Dioſcorides, ca-
Temper. & vires pitiſque dolorem mouet. Eadem omnino tradit Galen. Arbutus Arbor ipſa
Ibidem. qualitate acerba vna cum fructu eſt, eum Memæcylon nuncupant. Eſt autem
Lib.7. ſim. hîc & infenſus ſtomacho, & capiti dolorem adfert. Idem in omni capitis do-
Lib.2.m p. cap.1. lore vitandum eſſe præcipit Arbuti fructum. Sunt qui credant, inquit Matthio-
Ibidem. lus, Arbutum magno eſſe aduerſus peſtem præſidio, aquam quæ ex eius foliis
extillauerit, admixto oſſe in corde cerui reperto, ſtatim ipſo Morbi initio pro-
pinantes. Arbuti fructibus Turdi Merulæque delectantur. Quare hyeme, quo
tempore ij maturi ſunt huiuſmodi aues ab aucupibus facilè capiuntur. Fron-
Ecl. 3. des ab hœdis expetuntur teſte Virgilio.

Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hœdis.

CORNVS FOEMINA. CAP. XXXVI.

A Theophraſto θηλυκρανεία dicitur Cornus fœmina, à quibuſdã ψευδο- *Nomina*
κρανεία, ideſt falſa Cornus, ab aliis diuerſis nominibus nuncupata,
diuerſas quoque plantas pro Corno fœmina repræſentãtibus. Cor-
nus fœmina, inquit Ruellius, dumetis & nemoribus familiaris. Sed Lib.1.ca.71.
quia neglectas & inguſtabiles fert baccas, indignam quæ Corni nomine voca-
retur rura putauerunt. Arbori quam Cordus Pſeudocraniam vocat deſcribít- Lib.3.pl.c.26.
que, præfixit Geſnerus eius fruticis picturam quam Tragus Germanicè à ligni Lib.3.c.26.
duritia *Hartriegel* appellari ſcripſit: hicque admonet Geſnerus quærendum,

CORNVS fœmina.

an hæc Cordi Pſeudocrania, ſit arbuſcula ſeu
frutex, quem Germani *Hartriegel*, vocant, Pli-
nius virgam ſanguineam appellauit. Eruditi
quidam Cornũ fœminam eſſe coniiciunt. Sed
paulò poſt Cordus aliam Cornum fœminam Cap. 36.
deſcribit, cui Geſnerus figuram Corni à Tra-
go deſcriptæ appoſuit. Idem Geſnerus Sangui- Lib.3.ca.37. In hortul. Germ.
neam virgam Plinio dictam, quæ paſsim in
ſæpibus creſcit, Cornum fœminam eſſe ait
quorundam ſententia. Cornum fœminam eſ-
ſe putat Cornarius, quam Germani ex argu- Emb.132.li.1. Dioſcor.
mento *Faulbeerbaum*, & *Faulholtz*, vocant. Sed
an is Alnum nigram Dodonæi, de qua iam
dixi, an Tragi *Faulbaum*, arborem à fœtido, tũ
odore, tum ſapore ſic dictam intelligat, ſcitu In Sil.c.30.
difficile eſt. Dodon. Cordi pſeudocraniam
Cornum fœminam, ſylueſtrémue, ac Opulum Lib.6.ca.51.
Columellæ eſſe arbitratur. Eandem plantam Lib.2.Obſ. cap.56.
etiam Cornum fœminam ac ſanguineos fruti-
ces eſſe Belionius videtur exiſtimaſſe cũ ſcri- *Forma.*
bit. Arbor quam Macedones olim Cornum
fœminam nominarunt, nunc Galli Latinos
imitati *Des Sanguins*, in monte cui nunc Ca-
ſtagna nomen, inter vrbes Philippos, & Bu-
cephalum, nunc Cauallam vulgo dictam ſito, non multo minores proueniunt,
quàm magnæ noſtræ Corni mares. De planta igitur hîc agimus, quam Tragus
Hartriegel, Cordus Pſeudocraniam, Dodon. Cornum fœminam, & ſylueſtrem,
& Opulum Columellæ vocant. Hæc Cornus fœmina frutex eſt in arborem non
aſſurgens, duriſsimo ſtipitum, veterúmque ramorum ligno, nouellis ramulis
nodoſis, medulla plenis, Sambuci modo: folio Corno mari ſimili: flore in mu-
ſcariis albo: baccis rotundis, primùm viridibus, per maturitatem nigris. In ſæ-
pibus ac dumetis cum reliquis fruticibus naſcitur. Floret menſe Aprili, & Maio. *Locus.*
Fructus Septembri ſunt maturi, nullius in medicina vſus. De Virga autem ſan- *Tempus.*
guinea, ſi eadem eſt quæ Cornus fœmina, pauca hæc Plinius. Nec Virga ſan-
guinea, inquit, fælicior habetur. Cortex eius interior cicatrices quæ præſana- Li. 24. c.10.
uere aperit. Et, Sunt qui Virgis ſanguineis tangunt ea quæ nolunt Erucis obno- Li.20. c. 10.
xia eſſe. Idem alibi ſanguineos frutices inter vitilia numerat. Corno non mul- Li.19. c.37.
tum abſimilis eſt planta, inquit Matthiolus, quam Hetruſci, à ſanguineo virga- Lib.1.Dioſ.
rum colore Sanguino, & Sanguinello vocant. Creſcit in dumetis, & ſepibus, cap.135.
virgis Corno tenuioribus, robuſtis, nodoſis, cortice ſanguinis modo rubeſcen-
te: foliis Corno proximis, paulò tamen latioribus, neruoſis, rubenti pediculo

nitentibus. Floret vere vmbellis albicantibus: flores baccas edunt racematim cohærentes, ſanguineis tenuibúſque petiolis appenſas, Orobi magnitudine, primùm virides, per maturitatem nigricantes, è quibus rura Tridentina oleum ad lucernarum vſum torculari exprimunt, iis prius in aqua decoctis. Ligni materies dura, oſſeáque eſt, Corno minimè cedens. Quare quidam Cornum fœminam eſſe volunt, ſed infirmis rationibus nixi. At fortaſſe non erraret, qui diceret virgam ſanguineam eſſe, cuius Plinius meminit. Id tamen non affirmat Matthiol. cùm nondum periculum fecerit, an planta Sanguino vocata id præſtet, quod de virga ſanguinea Plinius tradidit. Baccæ maturæ amaro, acerbo, adſtringentéque ſunt ſapore. Quare oleum ex iis expreſſum tale quoque eſſe neceſſe eſt.

EPIMELIS. CAP. XXXVII.

Li.1.ca.13. QVæ ἐπιμηλὶς à Dioſcoride ſecunda Meſpili ſpecies ponitur, à Latinis etiam Epimelis vocatur. Galeno Epimelis acerba planta eſt, ac vt dixerit quiſpiam, Malus ſylueſtris: vocatur ab Italię incolis Vnedo: eius magnus eſt in Calabria prouentus. Hæc de Epimelide, non vt de Meſpili ſpecie, ſed ſeorſum à Meſpilo ſcripſit. Qua ratione moti quidam, aliam Dioſcor. aliam Galeni Epimelidem eſſe cenſuerunt. Matthiolus Dioſcor. Epimelidas vulgares noſtras Meſpilos eſſe ait, Sed Galenum Epimelidis appellatione diuerſam arborem à noſtrate Meſpilo intellexiſſe. In eadem eſt ſententia Andr. Lac. Cordus Epimelidem quidem vulgarem noſtram Meſpilum eſſe putat, ſed Galenum in viribus illius explicandis aberraſſe. Scribit enim Cordus Epimelida, ſiue Hama melida dici, quod iuxta Malos naſci ſoleat. Copioſè in Germania & ſatam, & ſpontè prouenire. Cum ſpontè, ſemper vicinam habere agreſtem Malum, vnde & nomen à Græcis illi poſitum. Huius fructum Vnedonem ab Italis vocatum fuiſſe, teſte etiam Galeno, quod præter vnum nemo comedere, & deglutire poſsit antequam molleſcat, adeò fauces adſtringit. Sed non verè ab eo dici ſtomacho eum eſſe noxium capitíſque dolorem excitare, quæ vitia Arbuti ſunt, Epimelidi immerito attributa, cùm conſtet Epimelida, ideſt Meſpilum vulgarem, nec ſtomacho inimicum eſſe, nec capitis dolores adferre. Dodonæus etiam Epimelidis nomine vulgarẽ noſtram Meſpilum deſcribit, ac depingit. Geſnerus Chamęmeſpilum appellat. A quibus omnibus diſſentit Dalechampius. Nam Meſpilus noſtras, nec folia habet Malo ſimilia, nec minora, qualia Epimelidis eſſe dicit Dioſ. quinpotius Lauro ſimilia, & foliis Mali maiora. Adhæc fructus illius, vt Epimelidis, rotundus non eſt, ſed oblõgus, inferne gracilior, ſuperne latior. Arbuſculam igitur hîc appictam, Epimelidem Dioſcoridis eſſe arbitratur, & Theophraſti Meſpilum Antheno idem Epimelidémque nuncupatam, ob foliorum cum Malo ſimilitudinem, Anthenoidem verò, quod eius fructus rubro colore, globoſa figura, & vmbilicato vertice fructum Meſpili Anthedonis, de qua ſuo loco dicam, æmuletur, à quo Meſpili noſtratis

Nomina

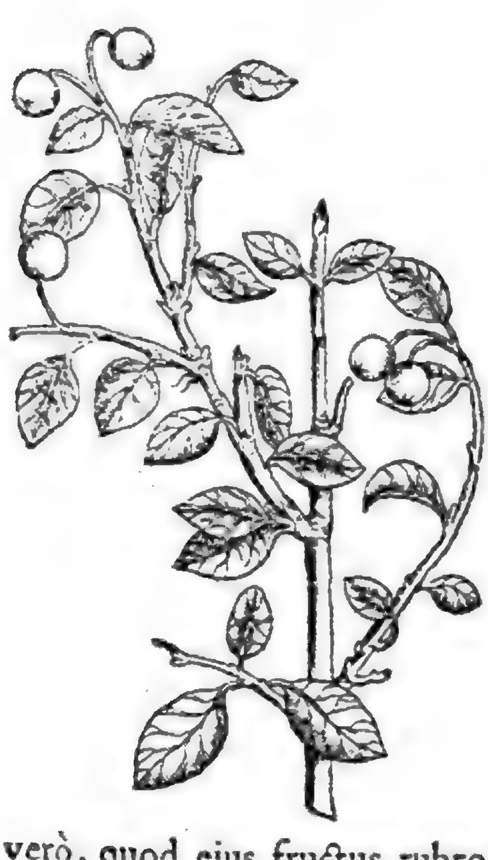
Libr.6.ſim. & li.2.Ali.

Li.1.Dioſc. cap.133.

In Dioſco. lib.1. c.170.

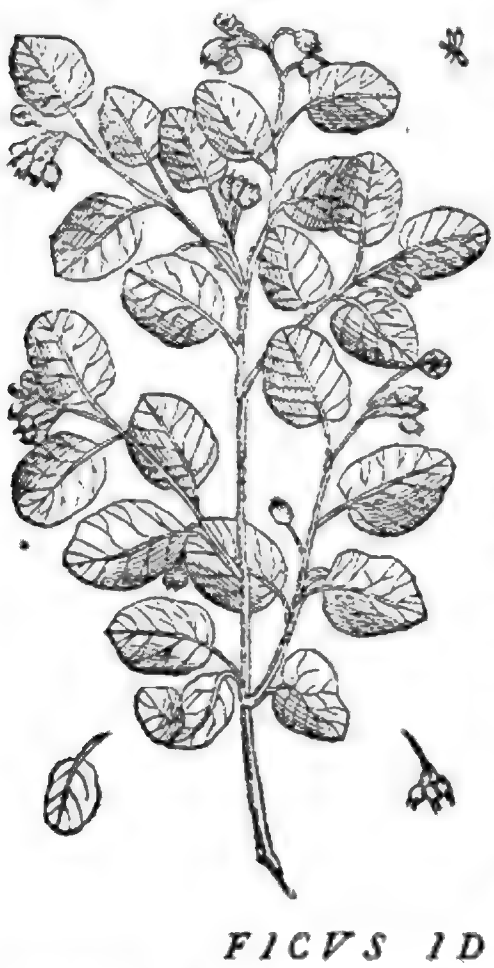
Lib.6.c.43.

EPIMELIS.

noſtratis fructus multum diſsidet, turbinatus, & ex ruſo liueſcens. Ex vnica autem lacunoſi vmbilici nota in Meſpilo noſtrate valde perſpicua, quam etiam Epimelidi Dioſcorides aſsignat, inductos fuiſſe Herbarios veriſimile eſt, vt hanc crederent eſſe Epimelidem. Sed & hæc in Epimelide hîc depicta euidens eſt, cæteris à Dioſcoride traditis notis conſentientibus, noſtrati vero Meſpilo *Forma.* repugnantibus. Eſt igitur hæc Epimelis arbuſcula, cortice rubeſcente, ſed cinerea quadam cuticula obducto. Folia fert Mali, minora, inferne candida & lanuginoſa, ſupernè viridia, venoſa: fructum rubentem, rotundum, ex longiuſculo petiolo pendentem, vmbilico lato, ternis intus oſsiculis, duris, oblongis, hinc angulosis, illinc planis & læuibus. Fructus is adſtringit, guſtu plane vulgaris *Vires.* Meſpili, acerbiore, ideoq; minus grato, Peculiari nomine Italis olim Vnedonē appellatū fuiſſe ex Galeno iam aliquoties diximus. In Alpibus, Apennino, & in excelſi mõtis iugo qui apud Allobrogas diui Rāberti cœnobio imminet. Frutex *Locus.* hic copioſus naſcitur. Hippocrates ἀμαμαλίδας dixit Epimelidas à Dioſcoride nūcupatas, vt Galenus in Gloſsis teſtatur, velut hoc loco παραμίξας δὲ μέλι, ἢ ἀμαμαλίδας, εἶτα ἐπ' οἴνῳ μέλανι διδόναι πίνειν. Id eſt, & mel aut Hamamalidas permiſceto, deinde in vino nigro bibenda dato. Lib. 1. mor. muli.

EPIMELIS ALTERA, Cotonaſter Geſneri.

EPIMELIS ALTERA, CAP. XXXVIII.

FRVTEX hic ramoſus ſurculoſúſque eſt, cortice ſubruſo, folio Mali Cydoniæ, neruoſo, paulò obtuſiore, auerſa parte candicante, & lanuginoſa, aduerſa virente: fructu paruulo, rubente, vmbilicato, Meſpilo exiguo ſimili, ſaporis acerbi. Cotonaſtrū Geſnerus clariſsimus Philoſophus, ac Medicus, & pleríque Herbarij nominant, ob foliorum cum Malo Cydonia ſimilitudinem. Eius ramum fructu onuſtum cùm ad Dalechampium ille miſiſſet, Epimelidis genus eſſe iudicauit, ex fructus tū figura tū ſapore. In niuoſis Alpibus naſcitur. *Forma.* *Nomina.* *Locus.*

FICVS IDAEA, CAP. XXXIX.

QVæ hîc planta exhibetur, pro Halimo à Trago, & Lonicero depicta eſt, à quo quantùm differat, cum de Halimo agetur, demonſtrabimus. A nonnullis Idæa Ficus eſſe dicitur, ab aliis Chamæmeſpilus. Fruticat ex radice craſſa, dura, lignoſa, brachiata, ramis tam multis, vt cubiti circumquáque ſpatium cum ſua ſobole vnica planta occupet. Hi plerúmque ad hominis altitudinem attolluntur, nonnunquam breuiores, lenti, flexiléſque in orbem proſiliunt, minimè ſpinoſi, cortice cinereo, qua primum erumpunt folia, tuberoſo, velut quodam articulo nodoſi: ligno diſtorto, infernè læui, ſupernè frondis ſuæ comam fundente: folio Mali Cydoniæ, molli, venoſo, altera parte virente, altera pallido, ſiue cano, ſic digeſto, vt ex quouis alarum ſinu bina ſemper exeant, Oleæ folio multo latiore & longiore, illiq; planè diſsimili, etiamſi Tragus & Lonicerus *Nomina* Lib. 3. c. 22. Cap. de Ribe in Hiſt. plan. *Forma.* Ibidem.

IDAEA FICVS nostra, vulgo Frangula.

FRANGVLA Matthioli.

aliter ſcripſerint: flore inter rubrum & phœniceum medio, calathi figura, Idææ Vitis, quam Myrtum Germanicam idem Tragus, Dodon. Vaccinium nigrum appellauit, vt diximus, florem nonnihil imitante: baccis coralli modo rubris, longo pediculo appenſis, gemellarum inſtar binis coëuntibus, & coaleſcentibus, linea tantum diſtinctis, cordis figuram ob huiuſmodi coalitum penè referentibus, Ossi rubræ, quam Ribes vocant, magnitudine paribus, binis velut Ocellis nigris in vertice pertuſis, guſtu principio ſubdulci, ſed poſtea tam ingrato & inſuaui, vt faſtidium nauſeámque moueat, & vomitum prouocet. Naſcitur in Germania cum aliis fruticibus ſecus vias, in ſæpibus, & Dumetis Alſatiæ prouinciæ. Apud nos verò in editiſsimis & gelidiſsimis Sequanorum & Allobrogum montibus, nec vnquam in plana deſcendit. Floret Aprili menſe. Eorum ſententiam magis probat Dalechampius, qui Idæam Ficum hunc fruticem eſſe putant, quod eius hiſtoria à Theophraſto deſcripta huic ſententiæ adſtipulari videatur. Ficus Idæa, inquit, fruticoſa eſt, nec excelſa, ſed craſſa, ſic vt cubiti ſpatium in orbem fruticantes ramuli occupent: ligno contorto, lento, infernè læui, ſine nodis, supernè in orbem comoſo, colore tam folij, quàm corticis liuido: folio figura Tiliæ ſimili, molli quoque & lato, magnitudine pari: Flore Meſpili, qui & cum Meſpili flore emergit. Fructus quem Ficum appellant, rubet, magnitudine Oliuæ, ſed rotundior: eſu Meſpilum refert. Craſſas radices habet mitis Ficus modo, & lentas. Arbor hæc non putret. Cor illi ſolidum eſt, & ſine medulla. Ex quibus hæc Plinius tranſtulit. Idæa Ficus rubet, Oliuæ magnitudine, rotundior tantùm, ſapore Meſpili: Alexandrinam hanc ibi vocant, craſsitudine cubitali, ramoſam, materie valida, lenta, ſine lacte, cortice viridi, folio Tiliæ, ſed molli. Hunc fruticem Chamæceraſum montanam vocat Geſnerus, ſeſeq; audiiſſe ſcribit quatuor aut quinque huius Ceraſa deuorata vomitum ciere, aliquando etiam aluum. Sunt & multæ aliæ, variæq; plantæ Chamæceraſi nuncupatæ.

Cap.28. huius lib.

Tempus.

Lib.3. Hiſt. cap.17.

Lib.15. ca.18.

CHAMAECERASVS, CAP. XL.

IDEM Geſnerus in variarum rerum cognitione optimè verſatus, hanc etiam fruticis effigiem ad Dalechampium miſit, quæ naſci- *Locus.* tur, vt ſcripſit, in montis Generoſi Inſubriæ crepidinibus, cliuis, ac *Forma.* præcipitiis, folio Aceris albi, quod Galli, vt diximus *Plane* appel- In ſyl.c.28 lant, latiore & ampliore, per ambitum valde inſecto: Fructu rotundo, rubro,

CHAMAECERASVS
montis Generoſi.

CHAMAECERASVS
Alpina.

CHAMAECERASVS
Matthioli.

Ceraſo ſimili, vnde Chamæceraſi nomen. Eſt alia Chamæceraſus Alpina à Lobellio picta, Cordi etiã Chamæceraſus, Xyloſteũ alterum, quorundam. Rara eſt, hæc cubitum pedémue æquans, foliis, ramis, & ſtipite Corni, albidis, ſquallidis, nodoſis: floribus candidis, pallentibus, aut luteolis. Fructus binos maturat in pediculis longioribus, pẽdulis, Ceraſi ritu, ſed in imo duo foramina parua albida, quoddam rudimentum pupillarum, aut oculorum adumbrantia: grana quina, aut ſena, albida, lucida, Oxyacãthæ paria. Hæc quæ Pena ſcripſit, tanquam de rara planta, & paucis cognita, Idæam Ficum modo deſcriptam videntur oſtendere, pictura etiam, ſi attentè conſyderes à noſtra, vel parùm, vel nihil diſcrepante.

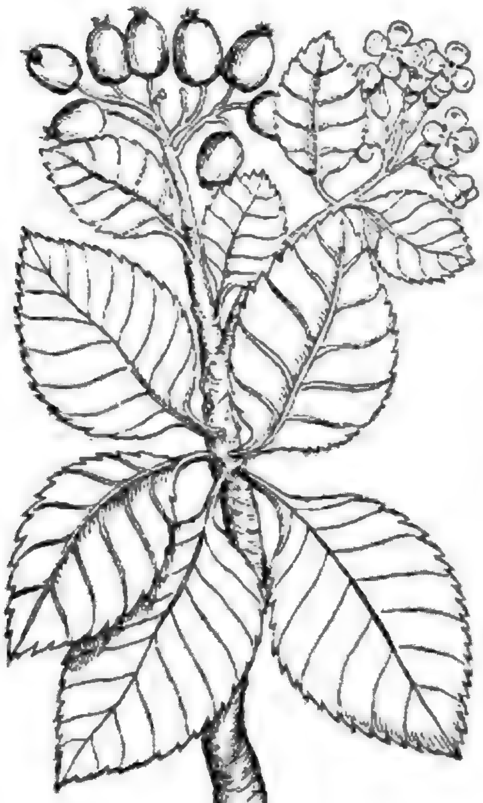
MATTHIOLVS ſylueſtre Pumilumq; Ceraſorũ genus, nullo adhibito cultu in Tridentino agro, & in Bohemia circa Pragam, ac in Auſtria, circa Viennam ſponte prouenire ſcribit, guſtu admodum acido, imo acerbo, colore *Forma.* perpetuò rufeſcente, nec vnquam in atrum vergente

vergente, quæ ex breui pediculo pendent in puſillis fruticibus, & admodum paruis, tantæq; breuitatis, vt pauci ſint, vel potius nulli, qui dodrantem æquent, Lib.15.c.25. vt credat (etſi id non affirmet) ea eſſe hæc Ceraſia quæ Plinius Macedonica vocat. Cæterùm hunc fruticem Chamæceraſum potius vocandum eſſe cenſet. Ibidem. Meminit etiam Plinius Chamæceraſi Ceraſo Macedonica minoris. Sunt & Macedonica Ceraſa paruæ arboris, raroq; tria cubita excedentis: & minore etiam frutice Chamæceraſi.

ARIA, CAP. XLI.

Nomina. ARBOREM hîc depictam Sequani & Aruerni *Aliſier* appellant, Nantuatenſes, Galli etiam ipſi *Cirier*, vocabulo ex Aria detorto. Itali *Matallo*, Herbariorum bona pars Ariam. *Forma.* Humilis eſt arbor, ſeu frutex in Cædua ſylua, ſæpibus, ac Dumetis, ſi verò creſcere permittatur procera, vaſta, ramoſaq;, Vlmo & Tilia nihilo minor, nec minùs ampla, diffuſaq;. Cortex nonnihil in cæruleũ colorẽ vergit: folia ſunt magna, & lata, Tiliæ, aut Matthioli Viburno, ſiue Spitęæ non diſſimilia, venoſa, per oras inciſa, supernè viridia, infernè candida: flos qualis hic exprimitur in ſummis ramis candidus, denſus, odoratus: fructus ruber Oxyacanthæ ſimilis, ſumma parte denticulatus, ſuaui dulcedine gratus: ſemen Malo Piróue ſimile, tenero & ſubatro cortice medullam occultans, ſaporis non iniucundi. *Locus.* Gignitur in frigidiſsimis & altiſsimis montibus. Cultum omnino dedignatur, ac reſpuit. Quare in hortos translata minimè proficit. *Tempus.* Floret menſe Maio, tardè fructum perficit. Maturum huius arboris fructum ruſtici legũt, & condunt; neque enim fugax nimis eſt, ſed in hyemem vſque durat, ſi bene aſſeruetur. *Vires.* Tuſſes non aliter quàm Zinziphi bacca lenit, ſputum adiuuat, crudos humores pulmoni infarctos coquit. Materia arboris dura, candida, baculis apta: ex ea enim firmi ac ſolidi fiunt. Lib.5.Hiſt. cap.5. Theophraſtus Ariam inter eas arbores recenſet, quæ cariem vetuſtatemq; Ibid.ca.6. non ſentiunt, idemq; Ariam ac Quercũ omnium in opere difficillimas eſſe paulò poſt Ibid.ca.10. tradit, carbonémque optimum fieri ex ſpiſsiſsima materia, vt Ariæ, Quercus, Arbuti.

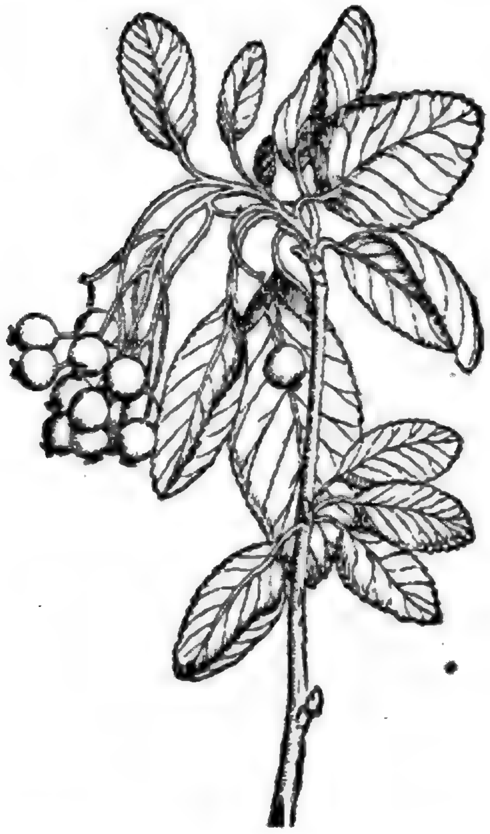
ARIA CVM FLORE & fructu Dalechamp.

HAMAMELIS ATHENÆI, CAP. XLII.

Nomina. HIc expreſſam plantam cenſet Dalechampius eſſe eam quæ ab Lib.14. Athenæo ἀμαμηλὶς, & ὀμομηλὶς dicitur. Cordus Myrtomelidem vocat, ob fructus cum Myrti baccis ſimilitudinem. Vulgus Allobrogum *Amalenchier* vocat, perinde acſi μελίχιον, id eſt, mellitum pomum dicere vellet, aut Hamamelida, Nantuatenſes *Manternier*, quæ vox ex Alaterno videtur eſſe deprauata, cùm tamen Alaternus eſſe non poſsit, cui folium Li.16.ca.16. eſt, Plinio auctore, inter Ilicem & Oleam, nec vlla fructus fœcunditas. Eſt hic frutex

HAMAMELIS Athenæi Latiore folio.

HAMAMELIS Athenæi Anguſto folio.

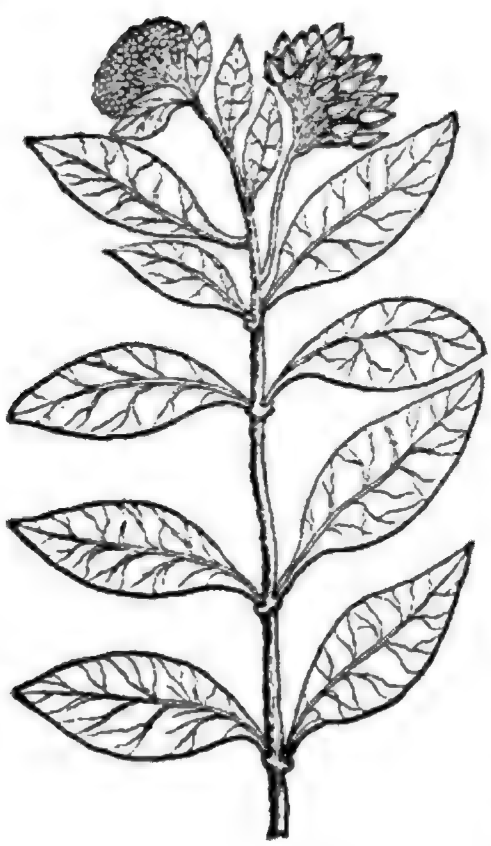

frutex hominis altitudine, cortice ſubrubro, folio ad Pruni figuram accedente, venoſo, ſerrato, altera parte vireſcente, altera candicante: flore albo. Fructum edit Myrtis ſimilem, vmbilicatum, prædulcem, cum maturuit purpureum ante maturitatem, ex purpureo ſub rubeſcentem, ſemina terna, quaternáue includentem, Piro ſimilia, nigra. Quæ faciunt, vt credibile ſit Hamamelida eſſe Athenæi, quia fructus purpuraſcenti ſimilis eſt, valde dulcis, & ἀπύρηνος, id eſt, ſine nucleis lignoſis, quorum loco ſemen continet, nec durum, neque lapideſum, ſed vt in Piro, tenero contectum cortice, quæ de Hamamelide tradidit Athenæus. Naſcitur in locis aſperis confragoſiſq́; : interdum ex ſcopulorum rimis proſilit, nec eſt vt quidam autumant, Gallorum *Aliſier*, de qua ſuperiore capite diximus. *Forma.* *Locus.*

LAVRVS TINVS, CAP. XLIII.

DEPICTAM hîc arborem Laurum Tinum Plinij eſſe inter Peritos Herbarios conſtat, quam Laurum nonnulli ſui generis arborem intelligunt, alij ſylueſtrem Laurum, etiam Theophraſto in iis numeratam quæ perpetuò virent, tametſi Gaza eo loco ſimpliciter Laurum vertit, cùm tamen in omnibus noſtris exemplaribus ἀγρία δάφνη legatur, id eſt, ſylueſtris Laurus. Alij δάφνην ἀγρίαν, id eſt Laurum ſylueſtrem eſſe malunt veram Laurum ſine hominum cultu operáque ſponte prouenientem, & ob id ſylueſtrem, quales multæ circa Monſpelium in ſæpibus viſuntur. Arbor hæc cortice veſtitur ſubrubro: ramis abundat, ex quorum nodoſis articulis folia enaſcuntur, bina ſemper aduerſis pediculis ſita, venoſa, carnoſa, minime diſſecta, in acutum deſinentia. Flos ex albo purpuraſcens eſt in vmbellis, copioſiſsimus: Cærulea bacca plurima, oblonga, anguloſa, guſtu adſtringens. Arbor iſta foliis nunquam exuitur. Quare mirificè intuentium oculos delectat, & allicit frondis honore ſempiterno, vmbellarum aureo fulgore, & baccarum Cæruleis. Lib.15.c.30. *Nomina* Lib.1. Hiſt. cap.15. *Forma*

LAVRVS TINVS Dalechampij.

ruleis aceruis. Naſcitur in aſperis, ſa..oſis & maritimis Gallicæ prouinciæ, Hetruriæ, agríque Latini collibus. Itali vocant *Lantagine, & Lagro ſaluatico*, diuerſam à Lantana ſua, quam Matthiolus Viburnum eſſe arbitratur. *Locus.* Naſcitur & in pleriſque locis montis Ceſtij, inter cocciferas Ilices. Cluſius duas alias Lauros Tinos exhibuit. Alteram quæ eadem eſt qua ſuperior altitudine, ramis frequentioribus & firmioribus, cortice ex rubro vireſcente tectis, circa quos folia ſuperioris, anguſtiora & oblongiora, aliquantulum, venulis quamplurimis diſtincta, inter ſeſe oppoſita, vt in priore: flores extremis ramis vmbellarum ſpecie etiam naſcuntur, colore nonnihil purpuraſcente, neque adeo odorati vti ſuperioris: fructus etiam minor, plenior, nigrior. Vno tantum loco in Luſitania quodam monaſterio Pera Longa dicto ſupra Vlyſsiponem extructo ſe obſeruaſſe ait, ſecundum piſcinas, & in Bæticæ maritimis. Tertia in hortis Belgicis colitur à rei Herbariæ ſtudioſis, ſemine ex Italia delato nata, arbuſculæ magni-

TINVS II. CLVSII.

TINVS III. CLVSII.

tudine, quæ quotannis & florem & fructum profert, minore eſt quàm ſuperiores folio, Laurino, tamen latiore, læui & nigricante, perpetuo, ramos ordine quodam per interualla ambiente, vt in prioribus generibus: Vmbellæ florum alborum, foris nonnihil purpuraſcentium, ſummos ramos coronant, deinde

fructus

fructus ex Cæruleo nigricans, læuis minor, quàm in aliis, Bis plerúmque floret, vere, & ſub hyemem. Luſitani *Vua de Perro* vocant, & *Fallado*.

LAVRVS TAXA, CAP. XLIIII.

PLINIVS Lauri genera multa enumerat, tum ea quæ verè Lauri ſunt, quales Delphica, Cypria, Muſtax, Regia, Spadonia, Triumphalis ſterilis: tum ea quæ verè Lauri non ſunt, Lauri tamen vel à Græcis, vel à Latinis nominantur, ob foliorum cum vera Lauro ſimilitudinem quandam, quales Laurus Tinus, Laurus Taxa, Chamædaphne, Daphnoides, Laurus Alexandrina, quod cum non ſatis accuratè perpendiſſet Manardus, pro Lauro Taxa, Laurum Fraxineam, vel Fraxinum Laureum (vtrum enim velit, non ſatis explicat) legendum eſſe cenſet, quoniam Lauri folio Fraxineum ſimile ſit. Sed cum inter tot Lauri genera nemo vnquam Fraxinum retulerit, nec Lauri Fraxineæ vllus vnquam meminerit, exquirere & perſcrutari debuerat, quænam eſſet illa Laurus Taxa, præſertim tam illuſtri nota ei à Plinio aſsignata, quæ Fraxino minimè congruit, potius quam Plinij lectionem ſine ratione immutare. Laurus Taxa Dalechampio ea eſt, quæ Matthiolo & Dodon. Hyppogloſſum, Italis *Bislingua*, & *Bonifacia*, Hiſpanis *Lengua de Cauallo*, Germanis *Zepfflin krant*, quibuſdã *Pagana lingua*, Herbariis Vuularia, Fuſchio Laurus Alexandrina. Id ita eſſe conuincit ſola, & inſignis illa nota, quæ huic plãtæ cum nulla alia communis eſt, nempe in maioris medio folium paruũ accreſcẽs, quod veluti maioris lacinia, pediculi cui bacca inſidet ſcapũ & exortũ cõtegit. Accedit in topiario opere Taxa, inquit Plin. excreſcente in medio folio paruulo, veluti lacinia folij. His adde Lauri & Taxæ appellationes optimè conuenientes: Lauri quidem à Laurini folij figura: Taxæ verò à colore, figura, magnitudine fructus, qui Taxi baccas omnino refert, hac aptiſsima nominis ratione à Dalechampio primum obſeruata, & explicata. Idem plantam iſtam Dioſcoridis Chamædaphnẽ eſſe non ſine multis & validis rationibus arbitratur, quas capite de Laureola fœmina diffuſius explicabimus. Hæc Laurus, Matthioli Hippogloſſum naſcitur in Liguriæ Alpibus, Vrbinate agro, & in aliis ſyluoſis montibus. Ab Herbariis colitur in hortis. Tradunt recentiores radicis aut herbæ puluerem Coclearis menſura ex vino potum ſtrangulationibus vteri ſuccurrere: herniis à prolapſu inteſtinorum protuberantibus mederi, ſi diutius diluculo, puluis idem ſeſquidrachmæ pondere ex maioris Symphyti decocto hauriatur. Sed ventrali cingendus eſt æger, & faſciandus primis diebus, ne rurſum foras inteſtina prorumpant. Folia, radixq; vuæ, gutturis, ac tonſillarum tumores, ac earũdem vlcerationes gargarizatu ſanant. Scribit Marcellus in Italia plantam iſtam puerorum collo appendi ad vuam reprimendam, quo ad vuam prolapſam contrahendam vſu, Vuulariæ nomen. Tradit Cordus conſtare etiam certiſsimis vulgi experimentis, Vuulariæ radicẽ etiam ſiccam bubones in peſte maturare: quin etiam Vuulariam epotam difficulter parientes adiuuare,

LAVRVS TAXA.

Lib.15.c.30.

Nomina

Lib.4.Dioſcor.ca.27. Lib.6.c.14. Hiſt.plant. cap.87.

Lib.15.c.30.

Li.4. Dioſcor. c.27.

Locus.

Vires.

Lib.4.Dioſcor. c.32.

menſes ciere & calculos pellere, quæ licet omnia vulgi experimenta ſint, tamen eaſdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ auctores adſcripſere.

HYPOGLOSSVM, *CAP. XLV.*

Nomina In lib. 4. Dioſ. c. 135.

QVIDNAM ſit Hypogloſſum verum, nunc oſtendamus. Ac primùm cum in multis Dioſcoridis exemplaribus Hippogloſſum in Plinio Hypogloſſum legeret Marcel. Verg. de huius nominis ratione & varietate ita diſſerit. Ruſci, inquit, folia habere Hypogloſſum omnes teſtantur. Sed non adeò grandia ſunt: præterea, in cuſpidem acuminata deſinunt. Quam ob cauſam, ſiue magnitudinem, ſiue equorum linguæ figuram ea voce intelligas, nulla in foliis ratio eius erit. Nec ſi etiam, vt in Plinio legitur, Græcam præpoſitionem ὑπὸ, coniunctam linguæ à Græcis fuiſſe credideris, Dioſcoridis Hiſtoriæ reſpondebit: ἐπ' ἄκρῳ enim, id eſt in ſummo lingulas exire hic ait, παρὰ τοῖς φύλλοις, id eſt ſecus & ſecundum folia, quæ hic intelligit in caule ſuprema. At caulis deſinens non folia profert, ſed conferctæ lanuginis potius quàm folioſæ comæ in latitudinem ſe aperiens inuolucrum non aliter quàm in ſpicatis ſeminibus aliquibus, & floribus fit. Differt tamen à Spica, quod rotundæ, quatuórue plerúmque angulis Spicæ ſurgunt: in hoc quod vltimum in caule exit in latitudinem ſe explicat. Et quoniam humanam linguam imitatur, ideo Hippogloſſum quaſi grandis lingua dicta. Hæc Marcello origo nominis & cauſa eſt. Quæ licet Plinij Hiſtoriæ aduerſari videantur: (ait enim & in iis ceu linguas, folio paruo exeunte de foliis) meminerint omnes, inquit Marcel. ſequi nos Græcos ſcriptores, præcipueq; Dioſcoridem, & in vertendis eius verbis quam debemus illi fidem præſtare, qui ἐπ' ἄκρῳ παρὰ τοῖς φύλλοις prodire linguas in Hypogloſſo dicit, quod eſt in ſummo, & ſecundum folia, non ex foliis, ſed ex ſummo caule, qua parte deſinunt folia: id enim ἐπ' ἄκρῳ apertè ſignificat: quibus verbis intelligi vult Marcel. Hippogloſſum neque à foliorum quæ Ruſco ſimilia habet magnitudine, neque ab Equinæ linguæ figura dici, neque Hypogloſſum à Plinio rectè nominari, cum ἐπ' ἄκρου, id eſt in ſummo caule proferat quæ humanam linguam imitantur, vnde Hippogloſſum, id eſt grandis lingua nuncupandum.

Li. 4. Dioſ. cap. 132. Quam Marcelli mentem non ſatis intellexiſſe videtur Cordus, cùm ſcribit Marcellum Hippogloſſum malè legi cenſere: imo Hypogloſſum legi vult, ob

Ibidem. cauſam modo dictam. Multò veriùs dixit ille Marcellum nequaquam verum Hippogloſſum in commentario ſuo indicare: qui neſcio quam Spicatam lanuginem inducere conatur, cuius nullus vnquam auctor in hac planta mentionem fecerit. Præterea, vt cum eodem Cordo ſentio, Hypogloſſum, ſiue Hypogloſſidion, ſiue Hypoglottion cum præpoſitione Græca ὑπὸ, ſcribendum eſſe, quod paulò poſt oſtendam, ita ab eodem diſſentio dicente Hypogloſſum eandem eſſe plantam cum Lauro Alexandrina, eam nimirum quam pro Lauro Taxa exhibuimus: Atque etiam à Matthiolo, eandem quidem pro Hypogloſſo pingente, ſed à Lauro Alexandrina rectè diſtinguente. Si enim, id eſt, Dioſcoridis Hypogloſſum, quomodo eius folia Ruſco figura ſimilia intelligi poſſunt? aut quas in ſummo linguas è foliis exeuntes habet? non è mediis foliis totius plantæ, non ex ſummis, neque ex ſummo caule hæ linguæ exeunt. Quare aliud Dioſcoridis Hypogloſſum eſſe putat Dalechampius, id

Li. 4. Dioſ. cap. 142. nimirum quod hîc depinximus, & quod idem Matthiolus pro priore Lauro

Forma. Alexandrina propoſuit, & hoc Dioſcor. caput mendis inquinatum, atque deprauatum Legendum igitur: ὑπογλώσσον θαμνίσκος ἐστι μυρσίνῃ ἀγρίᾳ, καὶ λεπτῇ (melius fortaiſe λευκῇ) τὰ φύλλα ὅμοιος. Κόμην δὲ ἀκανθώδη ἔχει ἐπ' ἄκρῳ, καὶ ὥσπερ γλωττίδας

παρὰ

HYPOGLOSSVM.

παρὰ τοῖς φύλλοις. Id eſt, Hypogloſſum frutex paruus eſt, Myrto ſylueſtri (non ruſco, vt vertit Ruellius) tenui (melius candidæ: nam & Dioſcor. Myrtus ſylueſtris eſt candida, folio quàm Myrtus nigra latiore & maiore.) Comam in ſummo ſpinoſam habet, & prope folia ligulas. Vel vt Andr. Lacu. ex veteri codice legit, καὶ ἐπ' ἄκρου ὥσπερ ἐπιγλωττίδας παραφύσεις μικρὰς ἐν τοῖς φύλλοις. Quod eſt, & in ſummitate foliorum germina quædam exigua inſtar ligularum. Quæ ſi ſic legiſſet Marcel. nec in verbis illis ἐπ' ἄκρου declarandis tantum operæ ſumere, nec in ſummis caulibus neſcio quas linguas cōminiſci neceſſe fuiſſet. Nullorum ſanè foliorum aptius inter ſeſe facies comparari poteſt, quam huius Hypogloſsi, & Myrti ſylueſtris candidæ. Nam ea in ſummitate aculeata ſunt: præterea, iuxta folia graciles longíque petioli naſcuntur ligularum inſtar, qui fructus ſuſtinent: His accedit grauiſsimi auctoris Galeni teſtimoniū ſic ſcribentis: ὑπόγλωσσον ὠνόμασται μὲν οὕτως ὅτι παραφύσεις ὑπ' ἄκροις τοῖς κορύμβοις ποιεῖται γλωσσαρίων. Id eſt, Hypogloſſum ſic nominatum eſt, quia propagines paruarum linguarum ſub ſummis corymbis producit. Ex quibus verbis intelligere licet γλωττίδας, ſiue γλωσσάρια, id eſt, ligulas, non eſſe foliola in mediis foliis naſcentia, ac proinde Matthioli cæterorúmque Hypogloſſum, quod hæc foliola habet, non eſſe verum hypogloſſum, ſed propagines, ſiue petiolos ex quibus corymbi pendent, ſimul & appellationis rationem reddi: dictum enim eſſe Hypogloſſum quod ligulas ſub corymbis habeat. Idem demonſtrat literarum ordo, quo plantarum tractationem digeſsit Galenus. Ita etiam legit Paulus. Plinius autem Hypogloſſum pariter vocat, ac ſic deſcribit. Hypogloſſum folia habet figura ſylueſtris Myrti, concaua, ſpinoſa, & in his ceu linguas, folio paruo exeunte de foliis, & cætera: poſtremis verbis male interpretatus Dioſcoridis illud, παρὰ τοῖς φύλλοις. Hæc cum ex Dioſcoride traducta eſſe conſtet, videtur legiſſe Plinius: ὑπόγλωσσον θαμνίσκος ἐστὶ μυρσίνῃ ἀγρίᾳ ὅμοιος. Κοίλην, vel πολλὴν δὲ κόμην ἔχει καὶ ἀκανθώδη, καὶ ἐν ταύτῃ ὥσπερ γλωττίδας. Porro cum vocem tenuis omiſerit, nonnullos hoc mouit, vt ſuſpicarentur eam in Dioſcoride redundare. Qui retinent, ſic legi ab Oribaſio aiunt, ideóque magna ratione adiectam, vt ex ea cum qua Myrto ſylueſtri compararetur Hypogloſſum, cognoſceremus. Eſt enim Myrtus ſylueſtris duplex, altera odorata in ora maritima prouinciæ noſtræ frequens, ad hominis proceritatem aſſurgens, craſsis ſtipitibus: altera inodora, humilis, tenuibus virgulis fruticoſa, Ruſcus à Latinis appellata. Poſterioris folia craſsiora, ſuperioris tenuiora, cum quibus Hypogloſsi folia comparata ſunt. Hypogloſſum in ſyluis, & montoſis locis naſcitur. Capitis dolorem corona ex huius coma impoſita minuit, inquit Dioſcorides. Malagmatis radix, ſuccúſque admiſcetur. Galenus. Radix & ſuccus mollendi vim habent.

Lib. 1. c. 118.

Li. 8. ſimpl.

In ii. ſimpl.

Lib. 7.

Lib. 27. c. 11.

Locus.

Ibidem.

Ibidem.

LAVRVS ALEXANDRINA, CAP. XLVI.

FOLIORVM, fructus, & nominis ſimilitudo in tribus fruticibus effecit, vt à diuerſis auctoribus aliter atque aliter nominarentur, atque vſurparentur. Quam enim Biſlinguam vocant, alij Hypo-
Nomina gloſſum, alij Laurum Alexandrinam, vt diximus, nuncupant. Cor-
Li. 4. Dioſ. cap. 132. do Biſlingua, & Hypogloſſum cum Lauro Alexandrina idem eſſe videtur. Matthiolo, & Cornario, Hypogloſſum, à Lauro Alexandrina diuerſum cenſe-
Lib. 4. Dioſcor. c. 142. tur. Dalechampius aliter, & aptius, vt arbitror, diſtinxit, vt quæ Biſlingua, Bo-
Embl. 127. nifacia, & Vuularia dicitur, ſit Laurus Taxa Plinij: Hypogloſſum vero Dioſco-
L. 4. Dioſc. ridis & Galeni, & Hypogloſſa Plinij, ſit frutex præcedenti capite deſcriptus. Laurus autem Alexandrina ea de qua nunc agitur, hîc depicta, etiam ſi Hypoglotton, & Hypogloſsidion etiam quidam appellent. Δάφνη ἀλεξάνδρεια, & ἰδαία à Græcis dicitur, à Latinis Laurus Alexandrina & Idæa, ab Alexandria Troadis, vbi mons eſt Ida, circa quam naſcitur, non vt ſcribit
In lib. 4. Dioſc. c. 142. [illegible] Marcel. quod Alexander victor ea vſus fuerit. Alij Hypoglottion, alij Daphnitin, alij Carpophyllon, alij Hypelaten vocant, inquit Plinius. Eam eſſe quam hîc exhibemus apertiſsimè declarat eius hiſtoria à Dioſcoride & Theophraſto tradita.
Forma. [illegible] Δάφνη ἀλεξάνδρεια, inquit Dioſcorides, φύλλα ὀξυμυρσίνῃ ὅμοια ἔχει, μείζονα δὲ, καὶ μαλακώτερα, καὶ λευκότερα. Καρπὸν δὲ ἐν μέσοις, ἐρυθρὸν, ἐρεβίνθου τὸ μέγεθος. Κλῶνας ἐπὶ γῆς, σπιθαμιαίους, ἢ καὶ μείζονας. ῥίζαν παραπλησίαν τῇ ὀξυμυρσίνῃ, μείζονα δὲ καὶ εὐώδη, καὶ μαλακωτέραν. φύεται ἐν τόποις ὀρεινοῖς. Id eſt, Laurus Alexandrina foliis eſt Ruſci (Myrti Plinius habet) maioribus, mollioribus, candidioribus (Plinius addit acutioribus) fructum habet in mediis foliis (non vt Plinius, & Ruellius, ſemen inter folia) rubrum, Ciceris magnitudine, ramos humi iacentes, dodrantales, vel etiam longiores: radicem Ruſco (non ſylueſtri Myrto, vt Ruellius) ſimilem, maiorem, molliorem, odora-

LAVRVS ALEXANDRINA vera.

Lib. 1. Hiſt. cap. 16. tam. Inuenitur in montoſis. Theophraſtus. ἔνια δὲ τῶν φύλλων καρποφόρα ἐστὶ, μεταξὺ περιειληφότα τὸν καρπὸν, ὥσπερ ἡ ἀλεξάνδρεια δάφνη ἐπιφυλλόκαρπος. Id eſt, Stirpium quædam fructiferæ ſunt, fructum mediis foliis amplectentes, vt Laurus Ale-
Li. 3. c. Hiſt. cap. 17. xandrina, fructum ſuper folia gignens. ac rurſum: τῆς δάφνης ἐν τούτῳ τὸ ἴδιον, ὅτι ἐπιφυλλόκαρπός ἐστι, ὥσπερ δὲ ἡ κεντρομυρρίνη. ἀμφότεραι γὰρ τὸν καρπὸν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ῥαχέως τοῦ φύλλου. Id eſt, Lauri hoc proprium, quòd fructum ſuper folia ferat, quemadmodum Ruſcus: fructus enim vtrique dorſo ipſius folij inſidet, quæ nota cum in ea ſtirpe quam exhibemus ſit euidentiſsima, omnibus aliis conſentientibus, Laurum Alexandrinam eſſe planè conuincit. Laurus quidem Taxa in medio folio paruulum habet, pediculi qui fructum fert exortum tegens: Hypogloſſum ex foliis ligulas exeuntes, quæ fructus ſuſtinent: Laurus hæc Alexandrina ipſimet foliis fructus gignit nullo foliolo tectos: quibus notis tam

tam perſpicuis cum hi tres frutices à ſeſe ſecernantur, cum Dioſcor. Galenus, alij eos ſecuti ſeorſum tanquam de diuerſis tractarint, tamen Cordus, vt diximus, pro vna eadémque planta his rationibus adductus accepit. Hypogloſſum, inquit, ſiue Hypogloſsidion, ſiue Hypoglotton, etiam Laurus Alexandrina à Dioſcoride, & aliis omnibus vocatur. Vtrúmque folio Ruſci deſcribitur, tamen in Lauro Alexandrina paruorum foliorum ex foliis naſcentium Dioſcorides non meminit, contra in Hypogloſsi hiſtoria foliis adnati fructus mentionem non fecit. Sed quod vtriúſque deſcriptioni deeſt, id etiam ex vtriuſque hiſtoria ſarciri poteſt. Quòd Hypogloſsi, & Lauri Alexandrinæ deſcriptio cum hiſtoria Vuulariæ optimè conuenit, quod ex eius foliis minora alia naſcantur folia, quæ omnia Ruſci modo aculeata ſunt, quòd iuxta parua folia rubentem ferat fructum, Ciceris magnitudine, hinc vnam tantum plantam eſſe Hypogloſſum & Laurum Alexandrinam colligit, eam ſcilicet quæ Vuularia vulgo dicitur. Nec me mouet, inquit, quod Galenus, & Ægineta diuerſis locis de Hypogloſſo, & Lauro Alexandrina agant. Ægineta enim ex Galeno, Galenus ex Dioſcoride earum vires transſcripſit. At Galenus Hypogloſsi nomine ab Alexandrina Lauro diuerſam herbam non nouit. Potuit itaque hæc vna planta ab alio Hypogloſſum, ab alio Daphne Alexandrina appellari. Nam Theophr. Alexandrinæ Lauri tantum meminit, ſub hac etiam Hypogloſſum intelligens, cuius alibi nuſquam meminit. Vnde Dioſcorides etiam, & qui Dioſcoridem ſecuti ſunt ſcriptores, occaſionem nacti ſunt credendi Hypogloſſum ab Alexandrina Lauro differre. Talis quoque error ipſi Dioſcoridi in Phyllo & Mercuriali accidit. Similes etiam innumeros in Plinio inuenias. Alexandrina Laurus etiam Idæa dicitur, quod ſi aliquis ignorauerit, & nomen illud ſolum apud auctorem aliquem inuenerit, ſtatim opinabitur, eam ſui generis eſſe herbam, ſed falsò. Conſtat etiam, inquit, certiſsimis vulgi experimentis Vuulariæ radicem etiam ſiccam bubones in peſte maturare. Hinc eſt, quod malacticam vim Hypogloſsi radici auctores tribuunt. Quinetiam Vuularia difficile parientes epota adiuuat, menſes, & calculos pellit, quæ licet omnia vulgi experimenta ſint, tamen eaſdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ auctores adſcribunt. Quare cum Vuularia vtriúſque deſcriptioni reſpondeat, & vtrique etiam attributis viribus, polleat, ac Alexandrina Laurus, & Hypogloſſum etiam eandem hiſtoriam, & idem nomen habeant, proculdubio Vuularia eadem eſt cum Lauro Alexandrina, & Alexandrina Laurus eadem cum Hypogloſſo. Hæc Cordus, quæ etſi ex iis quæ de tribus fruticibus modò à me dicta ſunt, facile refelli poſſunt, tamen hîc moneo ſæpiſsimè diuerſis plantis idem poſitum eſſe nomen, eámque ob cauſam falli multos & errare, qui diuerſas pro vna habeant. Præterea eandem non eſſe Lauri Alexandrinæ & Hypogloſsi deſcriptionem Dioſcorides docet, qui Hypogloſsi folia μυρσίνῃ ἀγρίᾳ, ideſt Myrto ſylueſtri ſimilia eſſe ſcribit, & in iis veluti ligulas, Lauri vero Alexandrinæ folia ὀξυμυρσίνῃ, ideſt Ruſco, & in ipſorum medio fructum, &c. Poſtremò ſi vulgi experimenta vera certáque ſint, ac eædem ſunt Vuulariæ vires quæ Hypogloſsi, & Lauri Alexandrinæ, eas tamen vnicam eſſe plantam non rectè concluſeris: quoniam plurimæ ſunt & forma, & genere differentes, quæ iiſdem pollent viribus. Sed de noſtra Lauro Alexandrina dicamus. Naſcitur plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, inquit Plinius, nec niſi montoſis. Lauri herbæ, quam & Laurum Alexandrinam appellant, inquit Galenus, temperatura euidenter eſt calida, ſapore guſtantibus acri ſimul & ſubamaro: ideóque pota tum vrinas, tum menſes prolicit. Difficiles partus accelerare, Dioſcorides ait,

Ibidem.

Locus. Lib.15. c.30.
Libr.6 ſim. Tempera. & Vires. Lib.4.c.142.

radice pota ſex drachmarum pondere in vino dulci, & ſtillicidio vrinæ Lacu. auxiliari, ſed ſanguinem extrahere. Additur in veteri codice, μετὰ οἴνου γλυκέως κυάθου ἑνὸς, id eſt, in vini dulcis cyatho vno. Plinius maiorem modum habet. Lib. 23.c.8. Scribit enim. Laurus Alexandrina partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſéſque eodem modo pota.

DAPHNOIDES, CAP. XLVII.

NOn minùs obſcura eſt Daphnoidis, & Chamædaphnes, quàm Hypoglosſi & Lauri Alexandrinæ hiſtoria, tum ob nominum varietatem, tum ob diuerſas auctorum de his plantis ſententias. *Nomina* Id quoque quod Daphnoides vocatur genus, inquit Plinius, in Lib.15.c.30. nominum ambitu eſt. Alij enim Pelaſgum, alij Eupetalon, alij Stephanon Lib.23.c.8. Alexandri vocant. Alio in loco ſylueſtrem Laurum, idem appellat. Officinis & Herbariorum vulgo Græcæ vocis imitatione Laureola dicitur. Sed cum Laureolæ duplex ſit genus, mas, & fœmina, alij Daphnoidem Laureolam fœminam eſſe contendunt, Chamædaphnen marem, alij contra, alij Chamæ- Li.4.Dioſ. cap.43. daphnen eſſe à Laureola diuerſam arbitrantur. Quam Chamædaphnen, ſiue Laureolam marem, Matthiolus: (alij fœminam, ſiue albam), Dodon. Lib.3.c.36. Daphnoiden & Laureolam marem vocat: quam Matthiolus & Fuſchius Ibid.ca.38. Daphnoiden & Laureolam, Dodon. Lib.3.ca.6. & 7. Chamæleam Germanicam, & Mezereon vulgare. Hanc Tragus etiam pro Thymelæa, & Chamælæa deſcribere ac depingere videtur, & in eum errorem incidiſſe cuius alios inſimulat, qui Chamæleam cum Daphnoide, ſeu Laureola confundunt. Nam illas minimè Thymelæam & Chamælæam eſſe ſuis locis demonſtrabitur. Germanorum autem ***Zeilaud***, quam ille Thymelæam, & ***Zeidelpaſt***, quam Chamælęam vocat, Fuſchio auctore eadem eſt planta, ſcilicet Daphnoides, ſeu Laureola. Quare figuras duas, & deſcriptiones duas vnius plantæ exhibet, & Thymelæam, Chamęleámque cum Daphnoide confundit, ſi Fuſ- Ibidem. chium ſequamur: ſi Dodonæum Thymelæam ſimiliter cum Daphnoide Ibidem. quam Germanicè ***Zeilaud***, vocari etiam ſcripſit. Quam autem ille Chamælæam Germanicè ***Zeidelpaſt*** vocat, Dodon. veram Chamælęam eſſe negat. Dicet aliquis Tragum his duabus figuris Chamædaphnen, & Daphnoiden expreſsiſſe. At Daphnoides noſtra, vt dicemus, folia magna in ſummo caule habet, quibus Tragi pictura caret: neque flores in caule habet ſine foliis, quales in vtraque figura pinguntur. Dalechampius cum Dodonæo Laureolam Officinarum, ſiue Laureolam marem Dioſcoridis Daphnoiden eſſe rectè cenſet, quæ Matthiolo eſt Chamædaphne, vt dictum eſt, à Germanis ***Zeilaud***, nuncupata, à Gallis ***Laureole***, ab Italis ***Oliuella***, vel ***Oreola***, ab Hiſpanis, ***Loreola***. Eſt autem frutex paruus, cubitalis, ramos multos habens Lauri modo flexiles, à medio ſurſum: verſus folia ferentes, cortex eſt circa ramos admodum viſcidus, folia Lauro ſimilia, ſed molliora, graciliora, (ἰσχνότερα legimus in vulgatis Codicibus vetus ἰσχυρότερα habet, id eſt validiora, ſic etiam Plinius legiſſe videtur, craſsiore, inquiens & molliore quàm Laurus folio: quale reuera eſt Laureolæ folium) & quæ non facilè franguntur, quorum guſtatu os & fauces incenduntur: flores edit multos denſos, oblongis quibuſdam, gracilibus ſtellatiſque veluti calathis, ex herbaceo albos, vel luteolos: ſemen initio viride, cum maturuerit, nigrum, baccis Lauri ſimile, ſed minus: radicem lignoſiorem & duriorem. Daphnoiden

ſiue

DAPHNOIDES,
ſeu Laureola.

DAPHNOIDES,
ſiue Laureola cum flore

ſiue Laureolam cum flore: item Laureolam cum fructu Lobellius exhibuit. Theophraſtus Daphnoidis crocei meminit, quod de fructu interpretantur. Li. 9. Hiſt. cap. 15. Sunt qui Laureolam fœminam, intelligant. Daphnoides inquit Plinius, frutex eſt ramoſus, craſsiore ac molliore quam Laurus folio, cuius guſtatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro rufis. Li. 15. c. 30. Laureola in mõtibus aſperis, & ſiluis prouenit, Germaniæ, Galliæ, Angliæ. *Locus.* Citò floret, Februario ſcilicet menſe, ſemen Maio matureſcit. Dodonæus Laureolam calidam ſiccámque eſſe tertio gradu, & ferè ad quartum vſque ſcripſit. Pituitam, inquit Dioſcori. Lib. 3. c. 36. extrahit folium recens, vel aridum in potu: menſes ciet, & vomitum: caput *Temper.* inanit cõmãducatũ: ſternutamẽta mouet. Baccæ quindecim potæ aluum reſo- *& vires* luunt, Quæ cum Græcè ſic legantur, Ἄγει δὲ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ ξηρὸν, ἢ νεαρὸν ποθὲν, κατὰ κοιλίαν φλεγματώδη, Li. 4. c. 143. ſic etiam perſpicuè verti poſſunt: folium eius aridũ recénſve potum humores pituitoſos per aluum ducit: ac rurſum διαμασηθὲν ἀποφλεγματίζει, Pituitam à capite extrahit commanducatum. Daphnoides Plinio, ſiue Li. 23. ca. 8. his nominibus quæ diximus ſylueſtris Laurus, aluum ſoluit, vel recenti folio, vel arido, drachmis tribus, cum ſale, in hydromelite. Manducata pituitas extrahit: Lib. 6. ſim. folium: & vomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ purgationis cauſa ſumuntur. Sic enim ex veteri codice emendandus & diſtinguẽdus locus iſte. Galenus eodẽ loco Daphnoidis id eſt, Clematidis prioris, ſeu Vincæ peruincæ, quã etiam Chamædaphnen Plinius vocat cap. 11. lib. 21. & Chamædaphnes, ideſt, Lauri Taxæ, meminit his verbis. Chamædaphnes germina tenera edi quoque aſſolent. Ibi. Dodo. Eſt autem perſimilis viribus Lauro Alexandrinæ, ſicut ſanè & quæ Daphnoides, ideſt, Clematis, vocatur. Folia Laureolæ ſumpta hydropicis multũ proſunt, quia vacuãt aquas: ſimiliter & baccæ: ſed ventriculum euertũt, eúmque ac cæteras partes internas inflãmãt, quę noxa corrigitur, ſi in aceto macerentur, cui iniectum ſit nonnihil Mali Cotonei, & granorum Berberis.

LAVREOLA FOEMINA, CHAMÆDAPHNE MVLTORVM, CAP. XLVIII.

Nomina Lib.3.c.58. LAVRI quoque ſiue Laureolæ effigiem vendicat hæc planta, herbariis & Officinis Laureola, fœmina, ſeu alba nuncupata, Dodonæo Chamælæa Germanica, ſiue Mezereon vulgare, Germanis, *Zeidelphaſt*, Sequanis *Bois Gentil*, Eandem periti etiam herbarij Dioſcoridis Chamædaphnen eſſe cenſuerunt, ideſt humilem pumilámve Laurum, tum quod illi effigie ſit affinis, tum quod probabile ſit Dioſcoridem tractare incipientem de Catharticis validis, Daphnoidi, ideſt, Laureolæ mari, Chamædaphnen, ideſt Laureolam fœminam ſtatim ſubieciſſe, congenerem plantam, & *Forma* iiſdem præditam facultatibus, purgãdi aquas bilem, pituitam. At cum Dalechampius de- Dioſcorid. l.4. c.144. Cap.8.334. ſimpl. ſcriptiones propius inſpexiſſet, & accuratius expendiſſet Chamædaphnes effectus ac facultates, mulcendi ardores ſtomachi, ſedandi capitis dolores, & quod addit Serapio, diſcutiendi inflationem ſtomachi, mitigandi tormina, menſes & vrinas ciendi, quæ omnia cum viribus Alexandrinæ Lauri conueniunt, & ab albæ Laureolæ natura plantæ acerrimæ & feruidiſsimæ plurimum, remota ſunt, præterea cùm animaduertiſſet Chamædaphnes fructum foliis adnecti, qui albæ Laureolæ ramis & non foliis inhæret, ab aliorum ſententia deſciſcere coactus eſt, & ſtatuere Chamædaphnem Dioſcoridis, minimè habendam pro Laureolæ genere. Cùm autem ex his tribus ſuprà memoratis, quæ ob foliorum cum Lauro ſimilitudinem Lauri vocantur, duæ, nempe Laurus Taxa Plinij, & Laurus Alexandrina fructum rubrum adnexum foliis ædant, tertia verò Hypogloſſum ligulis ſiue gracilibus pediculis affixum, & Lauri Alexandrinæ

LAVREOLA fœmina.

tradita hiſtoria Dioſcorides Lauri Taxæ nullam mentionem fecerit, inſignis herbæ, nec ſilentio prætereundæ, Laurum Taxam Plinij ab eo Chamædaphnē vocatam fuiſſe prorſus arbitratur, optimè congruente tota narrationis ſerie, ſi folioli laciniam fructum contegentem Dioſcorides addidiſſet, quod etiam nōnulli putant in eius hiſtoria memoratum, ſed deletum & inductum fuiſſe: quoniam virgas emittit cubitales, ſingulari ramo conſtantes (quæ præter Dioſcoridis literam ex Plinio Ruellius adiecit) rectas, tenues, læues: folia Lauri, læuiora multo, pallidiora: ſemen rotundum, rubrum, annexum foliis. Quibus Lib.6.ſim. adde ex Galeno Chamædaphnen Alexandrinæ Lauro viribus eſſe ſimilem, Ca.de Lau. Taxa. quemadmodum Vuulariam, Dalechampij Chamædaphnen, viribus iiſdem preditam eſſe, quibus Laurus Alexandrina, Cordus quotidianis vulgi experimentis conſtare affirmat, vt diximus. At hic duo valdè refragantur, & ambiguos nos reddunt. Primum, ſi Laureola alba Chamædaphne non fuerit, quænam planta ſit apud Dioſcoridem pro hac Laureola habenda? Alterũ quidnam ſignificet Galenus, cum ſcribit Daphnoides ſimilem Chamædaphne vim habe- Lib.6.ſim. re, cum acerrima & feruidiſsima planta ſit Daphnoides, Chamædaphne verò non

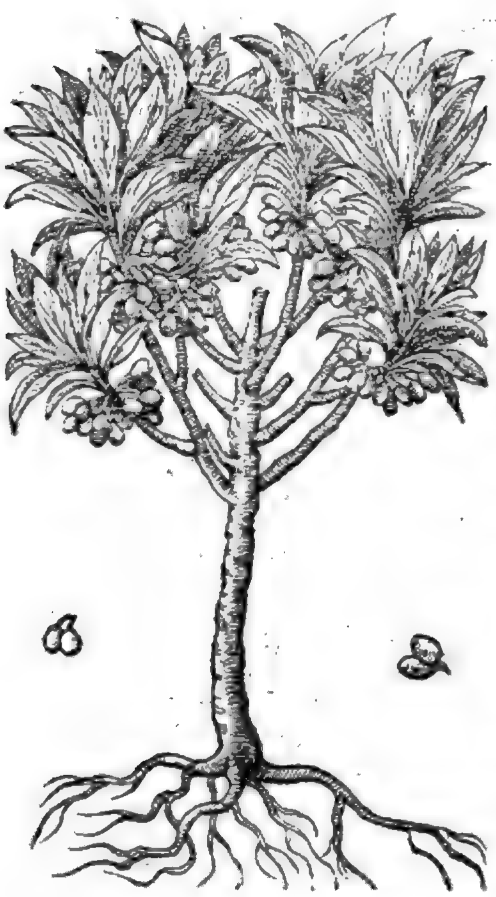
non ſolùm non vrat, ſed ardores ſtomachi leniat: Ad id quod priore loco proponitur, reſpondet Dalechampius, albam ſeu fœminam Laureolam noſtram ignotam fuiſſe Dioſcoridi, vt quæ in noſtris montibus gelidiſsimis, & à Græciæ Aſiæque montium cælo, ſtatu, temperie diuerſiſsimis gignatur, ſaltem nullum apud Dioſcoridem locum extare vnde notam illi fuiſſe coniectemur; aut veterum ſcriptorum cuiuis, niſi fortè Plinium eam indicaſſe putemus, cum ſcribit Daphnoiden fruticem eſſe ramoſum, folio craſsiore & molliore quàm Lauri, os atque, guttur accendente, baccis nigris vel rufis, ſic enim quidam legũt, non è nigro rufis. Sed hanc Daphnoidem, Laureolam marem eſſe diximus. Li. 15. c. 30. Quod quæritur ſecundo loco, apud Galenum ſic legitur, τῆς δὲ χαμαιδάφνης, καὶ ἐσθίονται οἱ ἁπαλοὶ κλῶνες· παραπλησία δὲ καὶ ἥδε τὴν δύναμιν ἐστὶ τῇ ἀλεξανδρείᾳ δάφνῃ, καθάπερ, καὶ δαφνοειδὲς ὀνομαζόμενον. Lib. 6. ſim. Paulus qui ad verbum Galeni orationem tranſſcribere ſolet, preſsius hæc ita retulit, Καὶ τό γε δαφνοειδὲς τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως, καὶ ἡ χαμαιδάφνη, αὕτη δὲ ἐσθίεται. Ætius qui Galenum vbique ſequitur, non aliter quàm Paulus, cum de Lauro ſtrictim verba feciſſet, de Chamædaphne, Daphnoide, atque adeo Clematide tacuit. Serapio ex Galeno & Dioſcoride colligere ſolitus omnia quæ ad hiſtoriam & vires explicandas pertinet, cum recitaſſet quæ de arbore Lauro, Chamædaphne, & Lauro Alexandrina vterque auctor prodidit, eandem poſt hiſtoriam Daphnoidis petitam ex Dioſcoride, ſcripſit ex Galeno, Ortus. (Alij, & rectius, virtus) eius eſt ſicut Chamædaphnes. Oribaſius pro ſuo more tradita ex Dioſcoride nuda hiſtoria Lauri arboris, Chamædaphnes, Daphnoidis, Lauri Alexandrinæ, de hac facultatis ſimilitudine inter Chamædaphnen & Daphnoides prorſus ſilet. Ex quibus intelligitur Galenum eam ſimilitudinem primum oſtendiſſe abſque Dioſcoridis teſtimonio, ſic tamen vt ei fides conſtet, ſi vel δαφνοειδὲς, accipiamus non quidem vlcerantem & vrentem fruticem Laureolam noſtram, ſed Clematidem Galeni ſecundã quam paulo poſt δαφνοειδὲς, μυρσινοειδὲς, πολυγονοειδὲς etiam vocari teſtatur. Ambabus enim vis eſt adſtringens & ſiccans. Vel ſi parem vtriuſque vim, Chamædaphnes, inquam, & Daphnoidis catharticæ, in prouocandis tãtum menſibus intelligas: menſes enim & hæc & illa ciet. Hæc eſt Dalechampij de Chamædaphne ſententia. Nunc quæ de Laureola fœmina dicenda ſunt perſequamur. Frutex eſt paruus, binûm, ternûmve pedum, ad ſummũ quaternum altitudine, ramulis breuib[9], fractu contumacibus, cortice & foliis pallidè virentibus Laureolæ, vel Liguſtri, vel Oleæ: ſecundum ramulos flores oriuntur odorati, ſubpurpurei, deinde bacculæ initio virides maturæ rubent, aridæ & iam vietæ maturitatis, nigræ, & rugoſæ: piper ruſticum eis vocant, & perperam Granũ Cnidium. Cortex exemptus detegit granum medulloſum, Canabino aut Lithoſpermo maiori ſimile, guſtu feruidiſsimo, & fauces gulam adurente, diu multúmque durãte impreſsione ſimiliter vrunt folia, cortex & radix. Naſcitur in montoſis & ſylueſtribus locis Sequanorum, Germaniæ, & Heluetiæ, tum in Allobrogum, Ligurum & Delphinatus mõtibus

Forma

Locus.

Tempus.

LAVREOLA cum fructa.

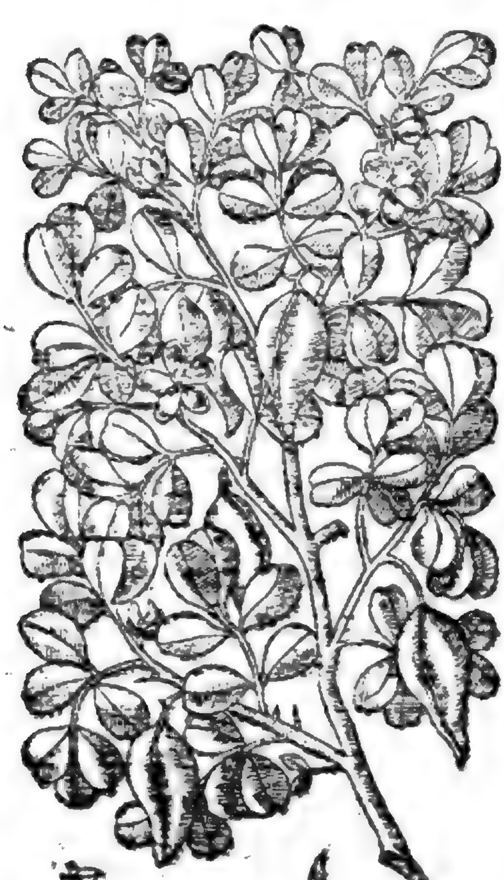
Tempus. tibus ac collibus ſyluoſis, opacis. Flos puniceus, aſpectus venuſtiſsimi, prodit Martio, antequam folia erumpant: ſemen cum maturuit rubrum viſitur Augu- *Vires.* ſto. Non minus hæc per aluum deiicit craſſam viſcidámque pituitam, & inteſtina abradit, quàm Laureala mas, cui non diſsimilis, ſed vehementior facultas ineſt, eadémque in aceto maceratio ad corrigendum debetur. Huius ramulum præciſum à Matthiolo pictum hîc poſuimus. Quod monuimus, Sequani Lignum nobile vocant, ob floris elegantiam, ſua lingua, *Bois gentil*, & initio veris ante aliorum ferè omnium florum prouentum, hunc decerptum & in vaſa coniectum voluptatis gratia domi ſeruant. Daphnœiden alteram eſſe plantam hanc ignoraremus ſi Theophraſtus in his enarrandis alioqui breuis, & conciſus apertè non docuiſſet, Daphnœidis eſſe genera duo, fructu præcipuè diſtincta, qui niger in altera eſt, in altera croci colore, nempe ſtaminum quæ à flore croci auulſa reconduntur, non autem Croci liquore diluti, vt meritò hæc Daphnœides, crocea nominari poſsit.

COLVTEA VESICARIA, CAP. XLIX.

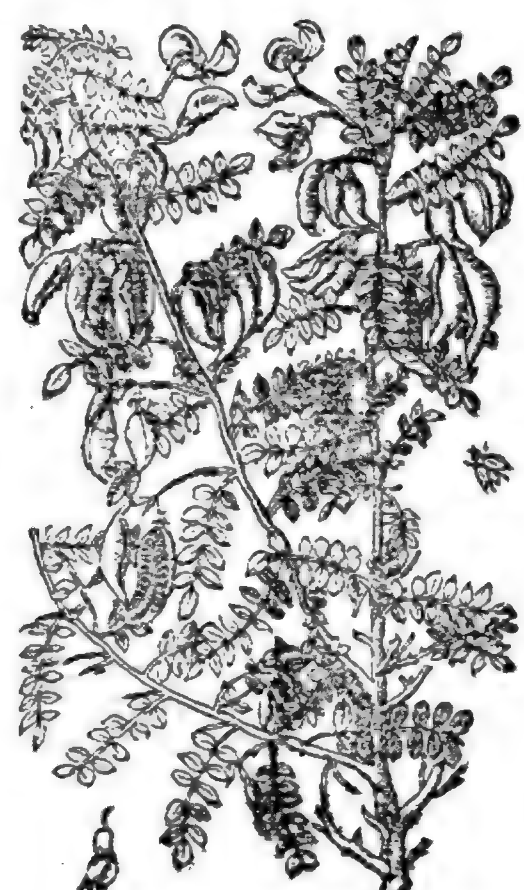
Lib. 1. Hiſt. cap. 16. *Nomina* Lib. 3. Hiſt. cap. 7. *Forma.*

ARBOR quæ à Theophraſto κολοιτία dicitur, niſi mendoſi ſint codices, & κολυτέα, à quibuſdam κολωτέα, Latinè etiam Colutea dicitur, à Gallis *Baguenaudier*, Locis incultis frutex eſt, cultis arbor, in multos ſeſe ramos diffundens, ligno Sambucino ferè ſimili, ſatis duro, cortice exteriore cinereo, interiore viridi, in cuius medio cauitas parua ineſt, medullæ loco. Folia ſunt Fœnogræco ſimilia, Sennæ foliis rotundiora, nec in acutum deſinentia, ſuperne glabra & viridia, inferne candidiora & hirſuta, guſtu amara: flores multi ex longis pediculis propendent, vt in Piſo & Cicercula coloris crocei, horum & Geniſtæ floribus forma ſimiles, non quadriparti- Lib. 3. Dioſ. cap. 72. ti, quales à Matthiolo pinguntur. His ſuccedunt membranoſi folliculi, pellucentes, interdū rubentes, prætumidi, ac veluti quodam ſpiritu diſtēdēte tur-

COLVTEA VESICARIA, ſeu Liparea Theophraſti.

COLVTEA veſicaria. Matth.

gidi

gidi, ita vt ſi digitis præmantur, crepitantes diſsiliant. In his ſemina multa, quæ immatura renis formam habent, lutea, guſtu Piſi vel fabæ: matura lentis ferè forma ſunt nigra, dura, in medio compreſſa. Colutea Liparæ peculiaris inquit Theophraſtus, arbor procera, fructum fert in ſiliquis, magnitudine Lentis, qui mirum in modum oues ſaginat. Naſcitur ſemine, fimo ſtercorata, præcipuè ouillo. Serendi tempus cum Arcturus occidit. Mandari ſolo debet præmaceratum, cum iam in aqua tumet, ſiue flatu diſtenditur (legendum enim Græcè ὅταν ἤδη διαφυσᾶται, vel διαφυσῆται ἐν τῷ ὕδατι, non διαφύσῃ, vt legit Gaza, & vt habent vulgata exemplaria) folium mittit fœnogræco non abſimile. Germinat primùm ſingulari caudice, triennio maximè, quo concidendis ſcipionibus melioribus idonea. Si quis decurtauerit, emoritur: ſtolonibus enim non regerminat (καὶ γὰρ ἀπαράβλαστόν ἐστι. Gaza, haud enim latere plantigera conſtat) Spargitur deinde in ramos, quadrima prorſus arboreſcit. Hæc Theophraſti Colutea, quæ non temerè alibi quàm in Lipara naſcebatur, nunc in Gallia, quo nomine diximus cognita eſt, notis omnibus maximè adſtipulantibus, & Matthiolo, Dodonæo, Ruellio conſentientibus. Sed Ruellius iſtam Coluteam, Gallorum *Baguenaudier*, Mauritanorum Sennam eſſe ſcripſit, quod fortaſſe vt apud Theophr. legerat coluteæ fructu oues mirè pingueſcere, ita apud Serapionem in Sennæ hiſtoria, caducas eius ſiliquas ab opilionibus legi, ſaginandis ouibus perquam vtiles, demiraríque ſe ait hanc arborem Theophraſto celebratã, à Plinio, Dioſcoride, Galeno, Paulo prætermiſſam: cuius & ſiliquarum & foliorum, ſurculorúmque tantus inualuerit vſus, vt apud poſteros nullam ferè ſit purgantis medicamenti confectio, quæ eius mixturam non admittat. Hunc Ruellij errorem facilè refellit Matthiolus, quod Senna herba ſit paucis menſibus ſuperſtes, Colutea verò arbor multis perdurans annis: hæc ſiliquas proferat primùm purpuraſcentes, deinde albicantes, flatu turgentes, ſemine intus paruo, rotundo, Lentis effigie, illa folliculos falcatos, compreſſos, in quibus includitur ſemen vinaceorum figura. Fuchſius, κολυτέαν, Græcis Colyteam, & Coluteam Latinis dici ſcripſit, duóque eius genera eſſe. Vnum quod priuatim colytea vocatur, officinis incognitum, à Germanis *Vuelchlinſen*, appellatum (Gallorum id eſt *Baguenaudier*,) Alterum officinis cognitum, & frequenti vſu à medicis vſurpatum, quod Mauritano ſermone *Sena*, nominatur. Altera, opinor, editione, de Colutea & Sena tractans ait ſe Græco Theophraſti codice deſtitutum putaſſe Latinè hanc plantam Colyteam & Coluteam dici, ſed cum Græcum Theophraſtum nactus eſſet, facile ſe κολυτέαν & κολουτέαν, diuerſas eſſe deprehendiſſe: & rectè quidem. Theophraſtus enim cum Coluteam Liparæ propriam deſcripſiſſet, ſtatim ſubiicit. Aliud genus eſt Colytea circa Idam prouenïens, fruticoſa, nodoſa, alis multis concaua, non admodum rara (σπάνιον δὲ οὐ πολύ. Gaza legit σπάνιον δὲ καὶ οὐ πολύ. inuentu rarum, non crebrum) folio Lauri latifoliæ, ſed rotundiore, amplioréque, Vlneo ſimile vt videatur, oblongiore, ſuperne viridi, inferne cano, fibris tenuibus ac rotundis neruoſo, inter eas poſitis, quæ à media, coſtarum inſtar ducuntur: legendum enim, πολύινον, ταῖς λεπταῖς ἶσι, μεταξὺ τῶν πλευροειδῶς ἀπὸ μέσης κατατεινουσῶν. deletis ſuperuacuis his dictionib⁹, ἐκ τῶν ὄπισθεν, & καὶ τοῖς ῥίζαις. Gaza, tum ibidem neruulis prætenuibus, fibríſque inter eas propagines quæ de medio callo in coſtarum ſpeciem adducuntur, cortice non læui, ſed quaſi vitigineo, materia dura ſpiſſáque, radicibus per ſumma gracilibus, fungoſis, criſpis, & mirum in modum flauis. Fructu floréque carere aiunt. Cachryn autem in thyrſum faſtigiatam (τὴν δὲ κορυνώδη κάχρυν) gemmáſque circum folia id eſt, quæ globum naſcentium foliorum nondum explicatum ac recluſum obuoluunt, & operiunt, valde læues, pingues, candidas, cachryi ſimiles gignit. Præciſa vel igne

Lib. 3. Hiſt. cap. 17.

Lib. 1. c. 72.

Li. 1. Dioſc. cap. 70.

In Hiſt. pl. ca. 165.

Capit. 172.

Lib. 3. Hiſt. cap. 17.

Lib. 3. Hiſt. cap. 14. igne exuſta ab imis rediuiua iterum ſurgit. Secundam Colyteam, Idæam, Theophraſti, Berberim noſtram quidam eſſe volunt, vt ita credant adducti pręcipuè fungoſæ radicis gracilitate, coloréque valde flauo. Cæterum nec videtur conuenire ſpiſſæ materiæ durities, nec foliorum delineatio. Quod ad fructum & florem ſpectat, eum ſtatim ſcrupulum eximam. Quidam potius eam plantam eſſe arbitrantur Sambucum montanam, non reiicienda opinione, ſi eſſet dura ſpiſſáque materia, & radicis color admodum flauus. Nam quod hanc Colyteam flore ac fructu lignatores & incolæ montis Idæ carere aiebant, non affirmat Theophraſtus, & idipſum de Corno maſcula Idæi prædicabant, aſſerentibus contra Macedonibus eam eſſe fructuoſam, quod vbiuis eſſe veriſsimum nemo neſcit. Sambuci quidem montanæ cachrys, id eſt foliorum primus conceptus, ſiue, vt Plinius loquitur, excreſcentium cacuminum articulatio geniculata, flos, fructus, ſunt prorſus κορυμώδη, id eſt, in thyrſum faſtigiata, quam notam in eius plantæ τῇ κάχρυϊ Theophraſtus inſignem proponit. Sambuci profecto vulgaris folium à qua parum montana diſsidet, Capitul. 13. 3. Hiſtor. Theophraſti, ſimile eſt folio Lauri Latifoliæ, maius, latius, infernè ad ſui exortum, & in medio rotundius, in extremo acutius. Eiuſdem, veris initio, aut extima hyeme, germinantis conſpicuæ tanquam clauatæ cachryes, (κορυμώδεις.) Materia, recens, fungoſa: ſiccata, valida, nec ſeneſcens, etiam delibrata, & vel in aquis demerſat radices per ſummos ceſpites fuſæ: quæ omnia à Theophraſto prodita de hac Idæa Colytea, agnoſcuntur in montana Sambuco. In Colyteæ tertiæ hiſtoria ſub finem Capit. 14. libr. 3. literam Theophraſti ſic lego: ἡ δὲ κερκὶς, ὥσπερ κολυτέα ἔλλοβος, ἔχει τὸ μὲν φύλλον ἐγγύθεν τῷ κισσῷ: πολύοζον καὶ πολύφυλλον τὸ δένδρον, ὅλον μέγα. τὸν δὲ καρπὸν καθάπερ χέδροπα, ἐν λοβοῖς ἔχει πλατέσι, καὶ τὸ σπερμάτιον τὸ ἐνὸν, μικρὸν, σκληρὸν δὲ μετρίως, ὀλίγα δὲ τοιαῦτα τῶν δένδρων: deletis aliis vocabulis, quæ ineptam & ridiculam ſtultitiæ imitationem præſe ferunt, indignam oratione terſiſsima Philoſophi tam diſerti. Sonant autem hæc verba: ſiliquata eſt Cercis, vt & Colytea. Arbor tota nodoſa, folioſa, magna. Fructus, vt leguminum in ſiliquis latis Semē exiguum paucum pro magnitudinis ratione incluſum ſiliquis, modicè durum. Tales verò paucæ arbores: &c. qua oratione dilucidius & apertius nihil eſt. Si probetur hæc lectio arborem Iudæ hanc ſtirpem eſſe omnino arbitror, præſertim ſi turbatis his & confuſis hiſtoriis, ex deſcriptione ſecundæ Coluteæ huic aſsignes, folium eſſe ἐπὶ θάτερα χλωρὸν, ὄπισθεν δὲ ἐπιλευκάζον, καὶ πολλαῖς ταῖς λεπταῖς ἰσὶ, μεταξὺ τῶν πλευροειδῶν ἀπὸ μέσης κατατεινουσῶν: id autem eſt, altera parte virere, inferiore & auerſa candicare folium, tenuibus multis fibris neruoſum, inter eas ſitis, quæ coſtarum inſtar à media protenduntur. Folij nāque huius figura tametſi à folio montanæ Sambuci aliena non ſit, tamen in huius plantæ foliis euidentior ac manifeſtior eſt. Theophraſtus ſane cap. 18. lib. 1. hiſtoriæ, Colyteam & Cercida tamquam congeneree affinésve plantas inter ſiliquatas recenſuit. Colyteam iſtam tertiam, ſeu rectius Cercidem, nonnullis ſenam eſſe placet, vt Amato Luſitano, quem non iniuria Matthiolus reprehendit, quod Sena herba ſit, aut humilis frutex, Colytea arbor magna, foliis Salicis, vt habent noſtri codices, à quibus Senæ folia multum diſcrepant. Sed

In Amat. Enar. 5gli. 3 Dioſcor. iuſtiore de cauſa miratur Conſtantinus, cuius auctoritate contendat Amatus Luſit. Coluteam arborem Theophraſti, Latinorum eſſe alburnum: cum ſciamus Plinium alburnum vocaſſe partem illam in arboribus, quam adipis loco

Lib. 16. ca. 38. natura tribuit. Ipſius hæc verba ſunt. Atqui in toto corpore arborum, vt reliquorum animalium cutis, ſanguis, caro, nerui, venæ, oſſa, medulla. Pro cute cortex: proximi pleríſque adipes: ij vocantur à colore alburnum, mollis ac peſsima pars ligni, etiam in Robore putreſcēs, teredini obnoxia, quare ſemper

ampu

amputabitur. Et alio in loco Robur exalburnatum vocauit, cui alburnum detractum. Coluteam primam Theophraſti ęuo Liparę peculiarem multis locis ſponte natam vidimus, inquit Matthiolus, prę ſertim in Tridentino agro apud Ananios. Iam nouit & Gallia, vt dictum eſt. Maio menſe floret, ſemen Auguſto maturum eſt. Folia ſemináque temperatè calida & humida ſunt, auctore Dodonęo. Fuchſius ſcripſit Sennam & Coluteam facultate inter ſe minime differre, non ſine errore, inquit Matthiolus, quod certò ſciam Coluteę non minus quàm Geniſtę ſemen vomitiones ciere.

Li.16.c.40. *Locus.* *Lib.3.Dioſ. cap.70.* *Tempus.* *Temper. & Vires.* *Lib.6.c.61.* *In hiſto.pl. cap.168.* *Ibidem.*

COLVTEA SCORPIOIDES. CAP. L.

Nomen

COLVTEÆ ſecundum hoc genus videtur, Scorpioides à ſcorpionis caudę figura nominatum. Frutex eſt ex radice craſſa, brachiata in caules multos aſſurgens, lentos & flexiles, anguloſos, ruuido cortice veſtitos, ex viridi rufeſcente: ramis multis, quotannis ex ſtipitum duriorum veluti nodis prodeuntibus, virgatis, anguloſis, ex quibus virgulta naſcuntur, ſeptenis plerumque foliis pinnata, Lenti ſimilibus, ſenis, ex aduerſo collocatis, ſepteno in vertice, foliorum Trifolij, ſitum, & figuram, cum binis proximis plane referente: flore Piſi, copioſo, luteo. Siliquas fert ferè ſemper geminas, longas, tenues, longo tenuíque pediculo hærentes, rotundas, tanquam articulis ſine nodis diſcretas, hîc graciles, qua ſemen includunt, craſſiores, caudæ ſcorpionis, aut Scorpioidis à Matthiolo deſcripti effigie. Semen fere rotundum eſt, fœnogræco vtcumque ſimile, ſed oblongius, anguloſum, nigrum, ſapore fœnigræci. Naſcitur in aſperis locis, & ſaxoſis, ſæpe ex rupium fiſſuris. Eædem vires huic plantæ tribuuntur, quæ & Coluteæ.

Forma.

COLVTEA *Scorpioides.*

Locus.

SENNA, CAP. LI.

Nomina

SENNA Hermolao, Serapioni Sene, Officinis & Gallis *Sene*, Italis *Sena*, Hiſpanis *Sene d'Alexandria*, Arabis *Sene*, Germanis *Senet*, dicitur. Hanc quidam Dioſcoridis Delphinium, alij Pelecynum, alij peplium, alij Empetron, alij Alypon, alij Theophraſti cercidem, ſiue Coluteam, tertiam, alij Colyteam primam eſſe putant, quæ falſò credi videbit, qui eam cum horum picturis & facie conferet. Res autem noua potius videtur, veteribus Græcis, & Latinis ſcriptoribus indicta. Conſtat Senna foliis Glycyrrhizę, craſsis, ſubpinguibus, fabarum ſapore, caule cubitali, à quo ramuli exeunt, lori modo flexiles. Flores aurei, velut Braſsicę, purpureis intercurſantibus venulis. Poſt hos naſcũtur folliculi falcati, adeóque natura compreſsi, vt ſuperior membrana inferiori hęreat: in quibus ſemen includitur ex nigro ſubuireſcens, vinaceis adeo ſimile, vt non facilè primo aſpectu alterum ab altero ſecernatur. Folliculi ex ramuſculis tenui pediculo pendent. Quamobrem matureſcentes paruo ventorum flatu decutiuntur. Planta eſt frigoris impatiens: quare ſerenda Maio, nec vltra Autumnum perdurat. Prius ſata frigore facilè perit: ſeriùs verò hyemem nõ to-

Forma. *Matth. li.3. Dioſc.c.70*

Capit. 58.

SENNA.

lerat. Huius meminit Serapio his verbis. Sena aſſeruatur ſicca. Siliquas lunatas & oblongas profert, in quibus ſemina in ordinem digeſta clauduntur. Siliquę tenui pediculo pendent: ob id facile ventorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. Senna, inquit Meſues, eſt folliculus plãtæ dictæ Perſis Abalzemer, Orobi modo naſcentis. Satiua eſt, & agreſtis. In Syria & Ægypto naſcitur, vnde Alexandrina dicta. Nunc in Hetruria paſsim ſeritur, inquit Matthiolus, præſertim in Florentino agro, in Apulia, Liguria, & Prouincia Galliæ. Ægyptia ſiue Alexandrina, & Syriaca præſtantiſsima eſt. Vere ſeritur, media æſtate flores & ſiliquas profert. Folliculus ſennæ auctore Meſue, calfacit initio ſecundi ordinis, ſiccat primo. Folia etiam primo calfaciunt. Dodonæo folia calfaciunt ſecundo ordine, ſiccant primo. Actuarius ſolus ex Græcis qui extant Sennæ meminit, & eam citra noxam purgare ait, pituitamque ac bilem educere, id quod experientia comprobat, quamuis neget Auerrois Sennam purgare poſſe pituitam. Contra eius ſententiam Manardus purgare pituitam, & in morbo Hiſpanico valere ſe expertum tradit. Aquas etiam purgare ſæpe viſa eſt Siluio. Meſuæ Senna terget, expurgat, digerit, purgat clementer melancholiam, & bilem vſtam à cerebro, ſenſuum organis, pulmone, corde, hepate, liene. Proinde morbis harum partium ab humore huiuſcemodi proficiſcentibus ſuccurrit, vt melancholicis febribus, & antiquis. Gaudium gignit ſublato humore ſiue cauſa interna quæ triſtitiam affert, & floridum corpus efficit, obſtructiones viſcerum aperit. Foliorum huius & Chamæmeli decoctum lotione cerebrũ, & neruos roborat. Eadem quouis modo vſurpata viſum & auditum firmat. Eius purgationem tardam & imbecillam celerãt, & intendunt mixta acria, vt Zimgiber, Sal Foſsilis, Sal Indus: ne verò ſtomachũ lædat, cardiaca, vel ſtomachica ſunt miſcenda. Ob id Galeni decreto coquenda largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium, vt citra moleſtiam purget, vel ſero lactis infuſa cum Spica, deinde parum diu feruefacta, vel puluis eius ex lacte dulci ſumendus eſt. Vino muſteo albo miſcebat quidam vim magnam Sennæ, poſt tres menſes potandum vinum dabat, ſicque purgabat cerebrum, ſenſuum organa, & gaudium augebat. Sunt qui decocto eius cum prunis & Spica fœliciter purgant. Mediocrem autem coctionem ſuſtinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam. Hæc Meſues, qui in Sennæ præparatione declaranda male Galenum citat, cum illi Senna prorſus ignota fuerit. Sena, inquit Serapio mirificè prodeſt delirio, amentiæ, ſciſſuris totius corporis, reſolutioni neruorum, phthiriaſi, cephalalgiæ, ſcabiei, puſtulis, pruritui, & epilepſiæ. Cor etiam roborat, potiſsimum ſi iis miſceatur quæ ipſum maximè confirmãt vt Violæ. Is tritæ drach. vnam quod parum eſſe videtur, coctæ drach. quinque dat, vnciam ex aqua cocta mediocriter purgare affirmat Manardus. Meſues Sennam folliculo quàm foliis eſſe efficaciorem tradit, præſertim ſi is ex viridi nigricat, & modicè amarus eſt. Subaſtringit abſolutus, & recens, nam vetuſtate exanimatur, in quo ſemen amplum, & compreſſum: ſubalbidus & imperfectus improba

Lib. 2. ſim. purga.

Locus.

Ibidem.

Tempus. Ibidem.

Tempera. & Vires. Lib. 3. c. 43. L. 15. meth. cap. 8.

Lib. 15. coll.

Senna an folius, an folliculis magis purget.

improbatur. Folia viridia præſtantiora ſunt ſubalbidis & tenuibus: ſurculi verò inutiles. Actuarius de Sennæ tantum fructu purgandi vi prædito loqui videtur. Ibidem. Contra folia valentius purgare folliculis affirmat Manardus, ei ſubſcribente longa medicorum experientia, & ſi Braſauolus diſſentiat, Meſuénque tueri velit. Ad quam controuerſiam dirimendam cum certam longámque experientiã Li.5 Dioſc. cap.70. Matthiolus adhibuiſſet, ſic decreuit. Sennæ folliculos duûm eſſe generũ. Vnum in planta arefactum, & per ſe caducum, à quo ſemen eximunt nigrum, prorſus euanidum. Alterum ante perfectam maturitatem decerptum, ſucco prægnans, craſſum, ponderoſum, quod tegetibus expanſum in vmbra ſiccatur, raróque venditur: huic non minor quàm foliis purgandi vis ineſt: illi quo omnes officinæ abundant, non modo minor, ſed prope nulla. Meſuen autem de ſecũdo folliculorum genere loqui aperte declarant ipſius verba quæ ſupra citaui, non de caducis illis, & euanidis folliculis, quibus tantum vtuntur ij qui ipſi reclamant. Præterea ſcribenti Meſuæ Sennam obeſſe ventriculo, ob id cardiaca, & ſtomachica admiſcenda, iiſque qui torminoſum eſſe medicamentum conqueruntur, non aſſentiuntur Manardus, & Matthiolus. Cum enim Senna ſubamara ſit, adſtrictionis & ſiccitatis particeps, roborare potius ventriculum, quàm perturbare, & debilitare iudicandum. Quod ſi quibuſdam, præſertim mulieribus, accidat vt epoto Sennæ diluto torminibus vexentur, id non medicamento, ſed variæ ſumentium naturæ, & pituitoſis, craſsis, viſcidíſque humoribus adſcribendum, qui cum à medicamento impelluntur, inteſtina diſtendunt, & ex ſolutione continui dolores pariunt: at vix quempiam inuenias, qui ſumpta Sena ventriculi dolore ſe vexari queratur: vt rectè Actuarius Sennam citra noxam purgare ſcripſerit. Recte tamen Meſues ſcripſit Sennam ſtomachicis & cardiacis eſſe corrigendam. Nam ſi ſiccitate & adſtrictione ventriculum iuuaret, ſic braſsicæ marinæ, Thymelææ & chamælææ ſiccitas ſtomachum iuuaret, quem tamen lædunt viroſo illo odore, & purgatrice qualitate, à qua non longe abſunt folia Sennæ, vt dum virent adhuc, aut macerantur, odoramur. Sennæ dilutum, quod nulla ex parte exhalet, decocto præſtat, cuius vnciæ quinque vel ſex aluum ſine moleſtia ſoluunt, tutóque dari poteſt id medicamentũ prægnantibus, pueris, & cuiuſuis ætatis hominibus. Redditur in deiicienda aluo præſtantius atque valentius, ſi Caſsia cathartica aut Manna, aut Rhabarbarum, aut Rhodopharmacum, quod officinæ ſyrupum Roſatum ſolutiuum vocant commiſceatur, aut caprino ſero Senna maceretur. Ex Senna etiam adhuc virente & Roſarum diluto paratur ſyrupus tuto & abunde omnes purgans humores. Præſtantiſsimum quoque dilutum hoc modo conficitur. Selectiſsimæ Sennę drachmæ ſex, Zingiberis, aut Cinnamomi triti drachma vna, florum Bugloſsi drachmæ duæ, miſcentur ſimul, & fictili vitro circumlito, aut ſtanneo vaſe oris anguſti excipiuntur, & affuſis feruentis aquæ, aut ſeri caprini vnciis decem, vas ita obturatur, vt nullus omnino vapori pateat exitus. Id puluinari plumis anſerinis farcto, ignique calfacto inuoluitur, & totam noctem in arca reponitur. Sic enim conſeruato calore dilutum omnem Senæ virtutem in ſeſe recipit. Miratur Ruellius Senæ eſu oues pingueſcere & ſagina quadam exhilarari, quod ante hac diximus Theophraſtum de Liparæa Colutea prodidiſſe homines macreſcere, & inaniri. Lib.1. c.70.

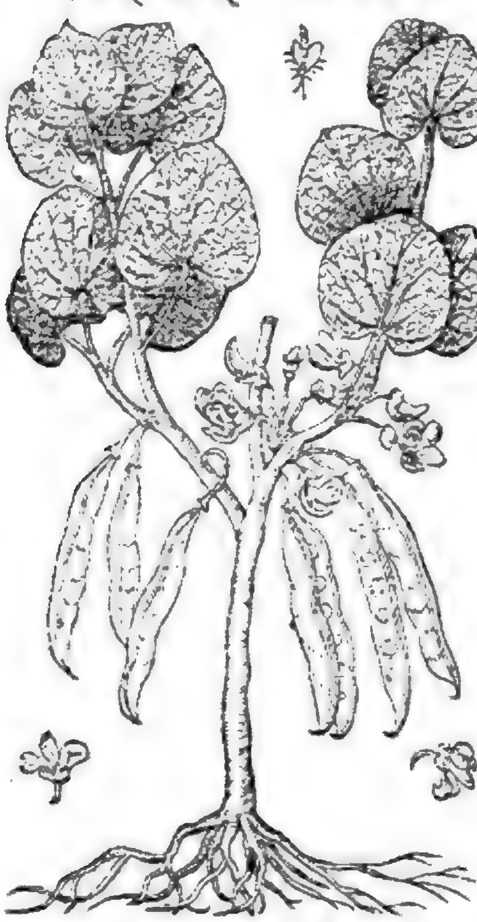
ARBOR IVDAE. CAP. LII.

Geſne. in Gor. ger. Nomina

VEnvsta hæc arbor Monſpelienſibus arbor Iudæ dicitur, Gallis *Gainier*, à ſiliquarum cum vaginis, quas *Gaines*, vocant, ſimilitudine, quibuſdam hodie Ceratonia ſylueſtris, *Carrobaria*, Italis quanquam id nomen, Ceratoniæ aptius tribuunt. Folio eſt prorſus rotundo, Aſari aut Cyclamini, neruoſo, & venoſo, craſſo, nitido: flore copioſo ex ſtipitis capitato globoſóque vertice, non ex ramis ſurculíſve prodeunte, cōfertim pullulantibus aut nondum exortis foliis, purpureo, punicante, hilari, Cicerculæ aut Piſi. Siliquæ per Auguſtum maturantur: ſemen Lentis effigie compreſſum, Geniſtæve. Ipſæ ſiliquæ foris xerampelino aut ſpadiceo fulgore micant compreſſæ, digito latiores, & longiores, quadantenus Sennæ, ſed rectæ. Naſcitur prope riuos aut lætiorum agrorum margines, interdum & in collibus Veronæ, amœnis, & Narbonæ, Hetruriæ etiam non procul Senis & prope Tinum oppidulum, Turnoni ex aduerſo ſitum, in altera ripa Rhodani, videtur quibuſdam eſſe vel Laburnum, vel eius ſpecies. Sunt qui ſentiant Theophraſti Colyteam tertiam eſſe. Sed quamuis ſiliquata hæc ſit arbor, à Laburno tamen colyteáque plurimùm differre. Geſnerus cenſet, quoniam Laburnum, autore Plinio, Alpina eſt arbor, flore cubitali, quæ huic minimè conueniunt: Colytea verò ſiliquata, Theophraſto, folio eſt ſalicis vel Coluteæ, vt in publicis codicibus legitur, ſiliqua lata, vt Senna, non anguſta. Sed de hac tota quæſtione dum coluteurum hiſtoriam excuteremus, paulo ante iudicium noſtrum expoſuimus. Eſſe porro eo non poteſt, de qua Ruellius ſcripſit his verbis. Oſtenditur apud nos in cortibus, arbor, Sycomori, vt aiunt, nomine, frondoſa, Moro non diſsimilis conſpectu, folio, magnitudine. Sed neque germinibus, neque ramis quicquam prouenire deprehendimus, niſi quippiam ineunte vere cum parturit, veluti nucamentum prælongum: fructum foliacea ſiliqua, inflexu fere falcato gerit. Sed ſcalptu vulnerata nihil remittit lactis, cum vera ſycomorus æſtate multo humore lacteo ſcateat. Hæc Ruellius, At hæc arbor florem non nucamentum vere parit, nec foliaceas & falcatas ſiliquas fert, ſed rectas, & leguminum ſiliquis ſimiles, vt pictura oſtendit. Sed hîc intelligat Lector arborem quam Ruellius ſycomori nomine deſcribit, Acer album eſſe, Gallorum *Plane*, ante hac deſcriptum, & depictum, illúmque falli, cum Moro foliis ſimilem eſſe ſcribit. Sunt quibus Cercis ſiliquata Theophraſti videatur eſſe. Quædam etiam arbores, inquit, ſemen in ſiliquis incluſum habent, vt Ceræ nia quam Ægyptiam ficum vocant, Cercis, & Colutea Liparæ. Alio tamen loco cercida, quàm Alpinam Populum Gaza interpretatur, particulatim deſcribens ſiliquarum non meminit. Cercis populo albæ ſimilis, tum magnitudine, tum ramorum candore, folio Hederæ, ſed parte altera non anguloſo, altera oblongo in acutum coacto, colore parte ſupina pronáque fere ſimili, pediculo longo, tenuíque adnexo,

Forma.

ARBOR IVDAE.

Cap. 14 lib. 3. hiſtor.

In Hort. Germ. In Sil. c. 36. Cap. 49.

Li. 1. ca. 79.

Lib. 1. Hiſt. cap. 8.

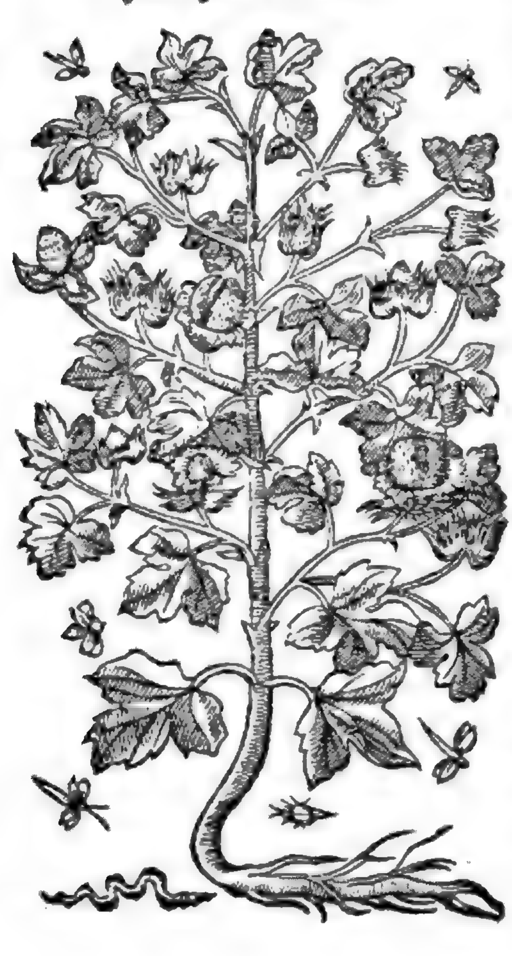
Lib. 3. Hiſt. cap. 14.

adnexo, ob id non recto, ſed inclinato: cortice aſperiore quàm Populus alba, ſcabrioréque velut Pirus ſylueſtris. Hæc Cercis populus eſt Lybica, à Matthiolo depicta libr. 1. Dioſcorid. cap. 93. de qua fuſe ſuo loco tractauimus. Hic Lector, meminerit Matthiolũ ſecunda commentariorum in Dioſcoridem editione, arborem hanc pro vera Acacia depinxiſſe atque deſcripſiſſe. *Lib. 1. ca. 115.* Acaciæ imaginem, inquit, detulit ad me Conſtantinopoli Augerius de busbech, Cæſaris ad Turcarum Imperatorem Orator, quæ omnibus ſuis partibus, notiſque veram, legitimámque Acaciam imitatur. Nam plantæ integræ imago caudicem habet non in rectum, ſed in obliquum ſe attolentem, nigro omnino libro, ramos ſurculóſque vbique ſpinis rigentes. Foliis eſt rotundis, Piri magnitudine, venoſis, parte prona fuliginoſis, ſupina ex viridi ſubalbicantibus, minimè ſerratis, ſubnigricante pediculo: floribus ex albo purpuraſcentibus: ſiliquis & ſemine Lupino ſimilibus. Hæc Matthiolus. Cuius pictura vna duntaxat re ab hac noſtra differt, quod hæc ſpinis careat, illa ſpinis horrida ſit, quas commentitias eſſe ſuſpicantur multi.

XYLON, CAP. LIII.

VT Græcè ξύλον & γοσσίπιον hæc planta, ita Latinè Xylon & Goſsipiũ nominatur, Officinis Bombax, Gallis *Cotton*, Germanis *Baummol*, Italis *Bambagia*, & *Cotone*, Hiſpanis, *Algodon*: *Nomina* frutex eſt humilis, foliis latis, altius inciſis, Viti aut Alceæ quadantenus ſimilibus, ſed minoribus: incanis floribus luteis, in medio nonnihil purpureis, per oras crenatis: fructu Nucibus Ponticis compreſsis & latis ferè ſimili, aut Malis exiguis, pullo colore candidiſsimo vellere pleno, quo ſemen occulitur, Terebinthi aut Cubebæ, oblongum, copioſum, medulla plenum, alba, oleaginoſa, non inſuaui guſtu, Pineæ aut Amygdalarum, præſertim dum recens eſt. *Forma.*

GOSSIPIVM ſiue Xylon Matth.

Superior pars Ægypti in Arabiam vergens inquit Plinius, gignit fruticem, quem aliqui Goſsipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina. *Lib. 19. ca. 1.* Paruulus eſt, ſimilémque barbatæ Nuci fert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt ei in candore, mollitiáue præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Ægypti gratiſsimæ. Id Goſsipium priſcis rarum, & ferme ignotum, adeo frequens eſt noſtro æuo, vt ex tractibus & inſulis Arabicis non opus ſit petere. Multis enim Mediterraneis in litoribus alitur, & venum inde aduehitur. Plantam iſtam veteribus Græcis incognitam fuiſſe multi arbitrantur. Sed illi errant. Eſt enim ad lanigeras Theophr. vites planè referenda. In Tylo inſula quæ in ſinu Arabico eſt, inquit Theophraſtus, parte adoriẽte ſpectante tanta eſt arborum multitudo, vbi æſtus receſſerit, vt Locus incultus deſeratur: earum autem multæ lanigeræ. *Li. 4. Hiſt. cap. 9.* Folia vitis habent, verum minora, fructum nullum (fortaſſe veſcum intelligit) quo lana continetur, Mali magnitudine, vere naſcitur, occluſum: at tem-

peſtiua maturitate aperitur, lanáque eximitur, ex qua telas texunt, alias viles,
Locus. alias pretioſas. Hoc idem in India, & in Arabia fit. Xylon non ſoulm ſponte in Ægypto & India, ſed etiam hodie in Cypro, Creta, Melita, Sicilia inſulis ſatum copioſiſsimum prouenit, atque etiam in Apulia aliiſque regionibus. Hu-
Temper. & vires ius lanugo ſine dubio excalfacit, & ſiccat, & combuſta mirum in modum ſanguinem ex vulneribus manantem ſiſtit. Semen auctore Serapione calidum eſt,
Matthiol. & humidum. Eius medulla tuſsi, & difficile ſpirantibus auxiliatur, genitale ſemen procreat, quare Venerem ſtimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, tum aliæ etiam corporis maculæ optimè delentur.

CISTVS, CAP. LIIII.

Nomina ΚΙΣΤΟΣ & κίσθος, κίθαρον & κισσαρον Græcis, Latinis ſimiliter Ciſtus, & Ciſthus dicitur. Arabibus *Ramet*, Hiſpanis, *Cerguacos*, & Italis, *Ciſto*, fortaſſe quod κίσσου ideſt, hederæ foliis, ſit rotundis. Duo eius
Genera. genera. Ciſtus non Ladanifer, & Ciſtus Ladanifer. Illius duo etiam
Forma. genera: mas, & fœmina. Quibus marinum addidimus. Ciſtus non Ladanifer, frutex eſt ſtipitibus rotundis, hirſutis, geniculatis, ramoſis: foliis mas rotundis, criſpis, hirſutis, albicantibus, acerbis: fæmina oblongis, Saluiæ
Matt. lib.1. Dioſcorid. cap.109. æmulis. quam ob cauſam ruſtici Patauini hanc Saluiam agreſtem vocant. Flos emicat in ſummis ſtipitibus, vt Mali Punicæ, vel vt Roſæ ſylueſtris, in mare rubeſcens, in fœmina albus, deinde in triquetro & tricocco, fructus inuolucro puſillũ ſemen Hypoſcyami, quale & reliquis Ciſtis. Ciſtus inquit Dioſcorides, ramoſus frutex eſt, non altus, folioſus, ſaxoſis locis naſcens: foliis rotundis, acerbis, hirſutis: flos maſculo ὥσπερ ῥοιᾶς, ideſt, vt Mali punicæ, alias ὥσπερ ῥόδῳ, ideſt, vt Roſæ: fœminæ albet. Græci, ait Plinius, vicino Hederæ vocabulo, Ciſthon appellant fruticem maiorem Thymo, foliis Ocimi. Duo eius genera, flos maſculo roſacens, fœminæ albus. Quæ de Dioſcoridis Ciſto à Plinio dicta eſſe dubiũ non eſt, & ſi non omnia prorſus ſimilia ſint. Id verò cuius recte nos admonet, hederæ nomen Ciſſon, Ciſto vicinum eſſe, ſi memoria retinuiſſet, Hederam ideſt Ciſſon, penitus cum Ciſto nominum vicinitate deceptus non confudiſſet, cùm ſcribit. Duo genera eius (loquitur de Hedera) prima vt reliquorum mas, & fœmina Maior traditur mas corpore, & folio duriore etiã & pinguiore, & flore adpurpurã accedente. Vtriuſque autem flos ſimilis eſt Roſæ ſylueſtri, niſi quod caret odore. Quæ Ciſti propria ad Hederam à Plinio tranſlata eſſe, eúmque plantas has natura diuerſas cõfudiſſe, iamdudũ à Leoniceno demonſtratũ eſt, quamuis frigidi, argumentis Plinium defenderit Collinutius. Leoniceno aſſentiuntur Marcel. Matthiolus, Cordus, Ruellius Verũ Pliniani erroris originem manaſſe credimus ex Theophraſti

CISTVS MAS Matthioli.

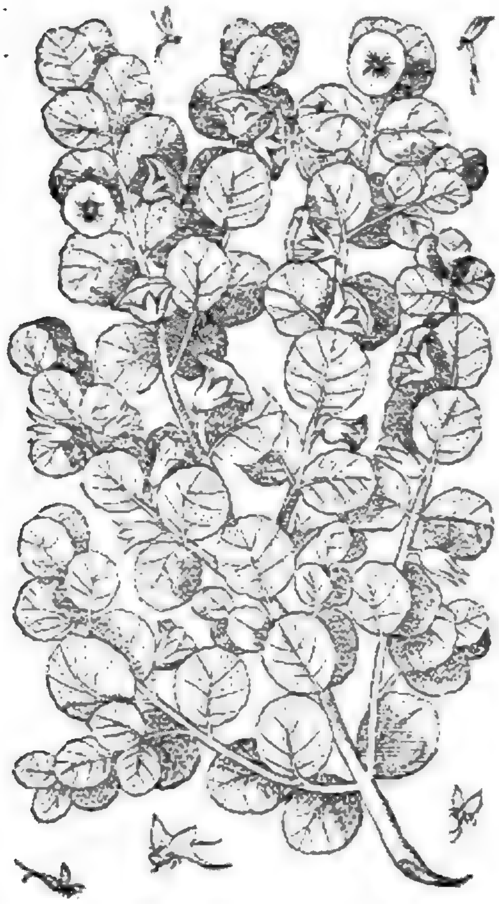
Li.1.c.109.

Li.24.c.10.

Lib.16.c.34.

phraſti in emendata lectione. Καὶ γὰρ κίστου δύο γένη διαιροῦσι, τὸ μὲν ἄῤῥεν τὸ δὲ θῆλυ. Lib6. Hiſt. cap.2.
τῷ τὸ μὲν μεῖζον καὶ σκληρότερον, καὶ λιπαρότερον ἔχειν τὸ φύλλον, καὶ τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζον.

CISTVS MAS FOLIO rotundiore Matthioli.

CISTVS FOEMINA Matthioli.

CISTVS CVM Hypociſtide Matth.

ἄμφω δὲ ὅμοια ῥοδοῖς τοῖς ἀγρίοις. Quæ verba cum apertè Plinius verterit, exēplaria verò Theophraſt. etiam hodie κίσσου pro κίστου habeant, ita vt Theodorus quoque Hederam pro Ciſto reddiderit, veriſimile eſt etiam Plinium falſa lectione deceptum, Hederam pro Ciſto legiſſe, ac expreſsiſſe. Nam & alioqui in breui hoc loco vox φύλλον poſt ἔχειν, & vox ῥοδοῖς ante voces τοῖς ἀγρίοις in impreſsis Theophr. Codicibus deſiderantur. Κίσσου autem pro κίστου legi ex ipſo Theophraſto facilè confirmatur, qui alio loco Hederam multiplicem eſſe tradit, alteram humi naſcentem, alteram in altum ſeſe attollentem. Huius tria eſſe ſumma genera, cādidam, nigram, & Helicem. Parum igitur ſibi conſtitiſſet Theophraſtus, qui tot Hederæ genera prodidiſſet, & aliquanto poſt duo tantùm, ſolo ſexu diſcreta retuliſſet. Hypociſtis iuxta vtriuſq; Ciſti, etiā Ladani radices naſcitur, floris Mali punici figura, vel potius Orobāches. Dioſcor. Hypociſtis Orobethron, aut Cytinus à nonnullis cognominata, iuxta Ciſti radices naſcitur, floris Mali Punicæ ſimilitudine. Quædā rufa, altera

Cor. Emb. 105. lib. 1. Dioſcor.

Hypociſtis

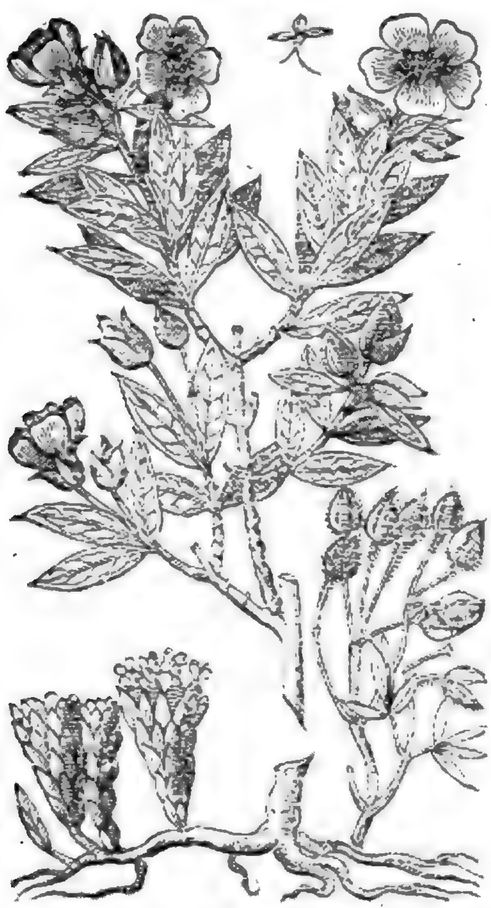
herbacea, tertia candida. Liquatur Acaciæ modo. Aliqui tamen exſiccant, fractámque macerant, & incoquunt, reliquáque, vt in Lycio, proſequuntur. Sub Ciſtis maximè naſcitur Hypociſtis, inquit Plinius, ac rurſum: Hypociſtis Orobethron quibuſdam dicta, Malo granato immaturo ſimilis. Naſcitur, vt diximus ſub Ciſto, vnde nomen. Hæc arefacta in vmbra ſiſtit aluum ex vino auſtero, nigróque, vtraque: duo enim genera eius, candida, & rufa. Eadem duo genera tantùm poſuit Oribaſius, prætermiſſo eo quod χλωρὸν, id eſt, herbaceum Dioſcorides habet. Fuſchius Paſtillos ex Succino examinans, Hypociſtida fungum eſſe falsò prodidit. Hypociſtis enim, vt ſcribit Matthiolus, fungus non eſt, ſed veluti germen è Ciſti radicibus pullulans, effigie ferè Punicorum Cytinos referens, vt ſciunt ij qui Ciſtum ſæpe viderunt, & in eius radicibus Hypociſtida, quam colligere ex eáque ſuccum elicere ſeplaſiarios oporteret. Hypociſtis enim qua paſsim omnes vtuntur, adulterina eſt, ex Barbæ hirci radicibus ſucco ab impoſtoribus expreſſo, atque inſolato, cui impoſturæ cauſam dederunt Arabes, quod Ciſtum Hirci Barbulam appellent. Ciſtum enim eam eſſe ſtirpem rati, quam Græci τραγοπώγωνα, id eſt, Hirci barbam dicunt, ex eius radicibus adulterinam, vt diximus, Hypociſtida conficiunt.

Li.24.c.10. Lib.26.c.8. Hypociſti. Vires. Lib.... Lib.2.com med. Lib.1.Dioſ. cap.107. Matth.ibi.

Locus. Ciſtus in Cypro, Creta, Sicilia, Italia, vt in Hetruria, præſertim in Apennino monte, Gallia Narbonenſi, locis incultis, aſperis, & ſaxoſis prouenit. Ciſti flores & folia ordine ſecundo deſiccant, & modicè adſtringunt. Hypociſtis eodem prædita eſt temperamento, ſed magis adſtringit. Ciſto, inquit Dioſcor. vis adſtringens ineſt: vnde flores in vino auſtero bis in die poti proſunt dyſentericis, & nomas per ſe illiti cohibent: vetuſtati vlcerum, & igni ambuſtis cum cerato medentur. Hypociſtis vires Acaciæ habet, verùm aliquanto magis ſiccat, & adſtringit. Proinde dyſentericis, cœliacis, ſanguinem excreantibus, fœminarum profluuio & pota, & indita prodeſt. Ciſtus frutex Galeno, eſt guſtu adſtringens, omnibúſque particulatim operibus. Attamen folia, & parua germina trita adeo deſiccant, adſtringúntque, vt vlcera glutinare poſsint. At flores magis ſunt efficaces: itaque cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates fluxúſque ac humiditates ſanant: cataplaſmatis modo illita vlcerum putredinoſa iuuant. Eſt enim facultas eorum non inſtrenuè deſiccans, feréque ſecundi exceſſus abſoluti. Sic verò frutex hic frigidus eſt, vt tepidi caloris ſit particeps. Porrò Hypociſtis multo magis adſtringit quàm folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta, ſanguinis reiectiones, muliebria profluuia, cœliacos, dyſentericóſque. Quin ſi quam partem roborare conſilium ſit, quæ ſcilicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac ſiccitatem illi non ſegniter addit. Sic ſanè ſtomachicis epithematis, hepaticáſque commiſcetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quia corpora confirmet ac roboret. Ambo (Ciſti genera) diſenterias prodeſſe tradit Plinius, & ſolutionibus ventris, in vino auſtero ternis digitis carpto flore, & ſimiliter bis die poto: vlceribus veteribus & ambuſtis cum cera, & per ſe oris vlceribus. His ſubiungimus longe plures Ciſti ſpecies à Cluſio obſeruatas & traditas, ac primùm Ciſti maris quinque, inter ſe foliorum forma, aut colore differentes. Primus Ciſtus, cuius hic Iconem cum ſua Hypociſtide vides, hominis altitudine, plerúmque fruticat, ligno ſatis fragili, cortice candicante tecto, frequentibus ramis alternatim ſemper ex aduerſo reſpondentibus, eandem etiam ſeriem ſeruantibus foliis, quæ omnino ſunt incana, molliora & longiora in nouellis plantis in adultis verò contractiora, duriora, & aſpera, foliorum Saluiæ modo, mucronata, guſtu adſtringente: Flos eius Cynorhodi, aut Roſæ ſylueſtris magnitudine, quinque foliis conſtans, colore rubro dilutiore, multis ſtaminibus croceis medium florem,

Tempera. & Vires. Dodo.li.6. cap.5. Li.7.ſimpl. Li.24.c.10.

CISTVS MAS
I. Cluſij.

florem, vt in Roſa ſimplici occupantibus. Flori ſuccedunt capitula quædam pentagona, dura, hirſuta & incana, mucronata, in quibus eſt ſemen exiguum, ex rufo nigricans, ſeminis Hyaſcyami, aut Papaueris magnitudine. Ad huius Ciſti radices quæ ſummis ceſpitibus vagantur copioſè naſcitur elegantiſsima omnium Hypociſtis primo vere, cũ Ciſtus iam ad florendum ſe præparat: cum primum è terra emergit, purpureum, ſiue Kermeſinum ſericum eſſe diceres: deinde paulatim aſſurgens, & ſeſe explicans, multum de priſtini coloris elegantia remittit, cum Cytinos ſuos profert, candicantes, turgidoſq; & lento ſucco plenos, qui à Peritis Pharmacopœis in Hypociſtidis ſuccũ denſatur. Frequens eſt hic Ciſtus cum in Hiſpania præſertim Bætica, tum in Luſitania, & Gallia Narbonenſi. Secundus hic quoque depictus eadem altitudine qua ſuperior aſſurgit, interdum etiam maiore, non minus fruticoſo ſtipite, neque minore ramorum frequentia, minùs tamen candicat: folia eodem ordine diſpoſita, molliora, longiora, anguſtiora, & magis acuminata: Flos ſuperiori ſimilis, ex albo purpuraſcens: capitulis & ſemine parum differt. Naſcitur etiam hic in Hiſpania, & diutius reliquis maris generibus floret: illius etiam ramuli teneriores ſub Autumnum, rarulentum quiddam pingue & odorum contrahunt. Tertius ſuperioribus breuior eſt, non minus fruticoſus, ſed tenuioribus ramis, folia ſuperiore breuiora, & dilutioris viroris, rugoſiora, pinguiora, odoratiora, flos aliis ſimilis, dilute rubens, & aliquantulum odoratus: capitula ſuperioribus paulo minora, & ſuis inuolucris (quæ florum calyces ſunt) diutius occultantur: ſemen in capitulis cęteris æquale. In Luſitania ſponte naſcitur ſupra Vlyſsiponem. Quartus hominis altitudine plerumque attollitur, vt reliqui fruticoſus, ramulis aliquantum in canis, folia reliquis maiora, & quaſi orbiculata, hirſuta nonnihil & rugoſa: flores reliquis forma ſimiles, paulo maiores, & colore ſaturatius rubente: capitula hirſuta, dura, pentagona, ſuperioribus maiora, in quibus ſemen rufum maius, quàm aliorum continetur. Reperitur in regno Valentino, atque Arragonia. Quintus humilis eſt, & ſupinus vt plurimùm, pedalibus ramis aut paulo amplioribus, multis ex eadem radice prodeuntibus: folia criſpa, & quodammodo ſinuoſa, candicantia, hirſuta, guſtu acerbo,

CISTVS MAS
II. Cluſij.

CISTVS MAS V. Cluſij.

CISTVS FOEMINA Cluſij.

acerbo, & adſtringente: flores ramulorum ſummitatibus æquali altitudine & quaſi vmbellatim naſcuntur, ſuperioribus paulo minores, ſed eleganti & purpureo colore: capitula reliquis minora, ſuis inuolucris plerúmque contecta ſemen continent reliquis ſimile, ſed atrius. Hunc in Luſitania tantum naſcentem vidit Cluſius, qui Ciſtum fœminam etiam in ſuas ſpecies diſtribuit. Nam aut elatior eſt, & rectis virgis fruticans ſicuti mas, aut ſupina, & humi ſe diffundens. Vtriuſque generis color in flore variat: nam vel candidus eſt magna ex parte, vel luteus, ſeu Ochræ colore. Eſt igitur Ciſtus fœmina frutex ramoſus, cubitum interdum altus, nonnunquam humi ſtratus, gracilibus ramis, nigricantibus, folio non minore quàm in maris quarto genere, ferè rotundo, rudi & aſpero, viridi, ſapore, vt maris adſtringente, & acerbo: flos paulo minor quàm in mare, quinti generis flori ferè ſimilis, albus nonnunquam, interdum luteus, fibris luteis, vt in Roſa ſylueſtri, medium florē obtinentibus: capitula minora & nigriora ſunt quàm in mare, nō acuminata, ſed compreſſa nonnihil ſuperiore parte, ſemen paulo nigrius & ſatis magnum continentia. Eius qui albo eſt flore tum recti tum ſupini magna eſt copia in Hiſpaniis, Luſitania, Gallia Narbonenſi & Aquitania. Qui verò luteum profert, nonnullis duntaxat Hiſpaniæ locis, & extrema Aquitania, Cantabris finitima, circa Baionam viſitur. Aliquot alia Ciſti genera per Hiſpanias & Luſitaniam Cluſius ſe obſeruaſſe ait, quæ ad fœminam potius referenda eſſe putat, quàm ad marem, aut Ledon, quoniam nullo pingui lentore ſint prædita, neque florem Roſeum, ſiue purpureum habeant, niſi fortè quis eam ſpeciem quæ Thymi foliis eſt, inter Ledi genera recenſeat. Horum primus Ciſtus eſt Halimi folio: Is cubitales, aut ampliores profert ramos, graciles, ſatis fruticoſos, in quibus folia Portulacæ marinæ ſimilia, ſed omnino incana vt Halimi, mucrone obtuſiore, ſub acido & adſtringente guſtu. Summi rami multos proferunt flores, quinque foliis conſtantes, colore luteo, cum ſuis in medio fibris, minores quā in ſuperioribus. Semen in capitulis longiuſcu

Lib. ſtirp. Hiſp. c. 55.

CISTVS FOLIO Halimi I. Cluſij.

CISTVS FOLIO Halimi II. Cluſij.

longiuſculis, & triangulis exiguum, & ſubrutum. Ad huius radices Hypociſtis naſcitur, lutea omnino, ſiue Ochræ colore, quæ plantæ ipſius florem colore æmulatur. Ciſtus alter folio Halimi procerior eſt priore, ramis firmioribus, incanis vt priori folia ſuperiore paulo longiora, anguſtiora & magis mucronata, dorſo elatiore, incana tamen tota, & ſicca, guſtu etiam ſubacido, & adſtringente. Vterque frequens eſt in Luſitaniæ ſolo arenoſo, & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Vlyſſipone, nuſquam alibi à Cluſio viſus. Ciſtus folio Lauandulæ plerumque cubitali eſt altitudine, admodum ramoſus, ſed breuibus ramis, foliis confertim naſcentibus, anguſtis, incanis, ſapore adſtringenti: Floribus paruis non multum à ſuperiore differentibus, albis. Eſt hic frutex Lauandulæ adeò ſimilis, vt niſi ſapor & odor prohiberent pro Lauandula ſumi poſſet. Flores etiam perſpicuè diſtingũt. Hunc ſolummodo in regno Valentino vidit, aridis & petroſis locis, quarto à Valentia miliari, Aprilis initio. Ciſtus folio Sampſuchi planta fruticoſa eſt, multos tenues ramulos proferens: Folia in his parua, pene rotunda, incana, Sampſucho ſimilia, minora paulo, & dorſo eminente, cum quadam aciditate & ſalſedine adſtringentia: Flos in ſummis ramis candidus, copioſus, villis & ſtaminibus luteis, vt in reliquis Ciſti generibus extantibus in medio flore, quinis foliis conſtante

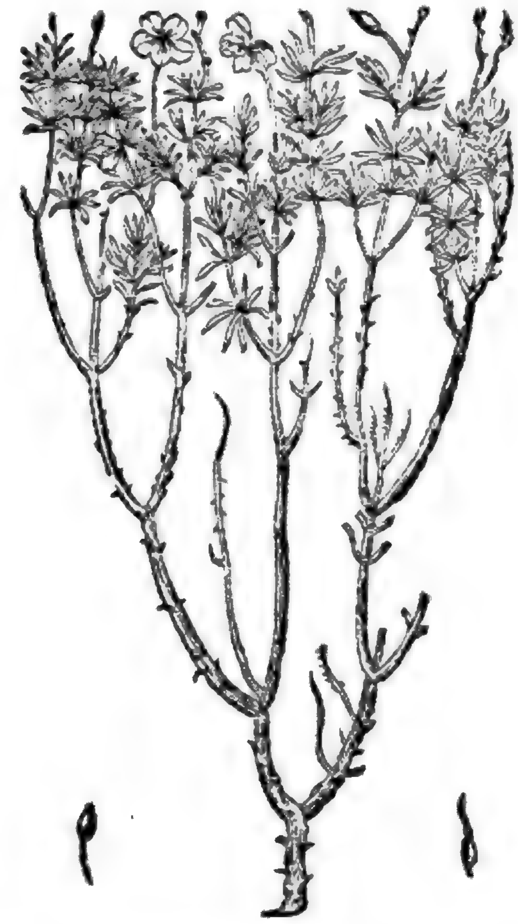
CISTVS LAVANdulæ Cluſij.

CISTVS FOLIO
Sampſuchi Cluſij.

CISTVS FOLIO
Thymi Cluſij.

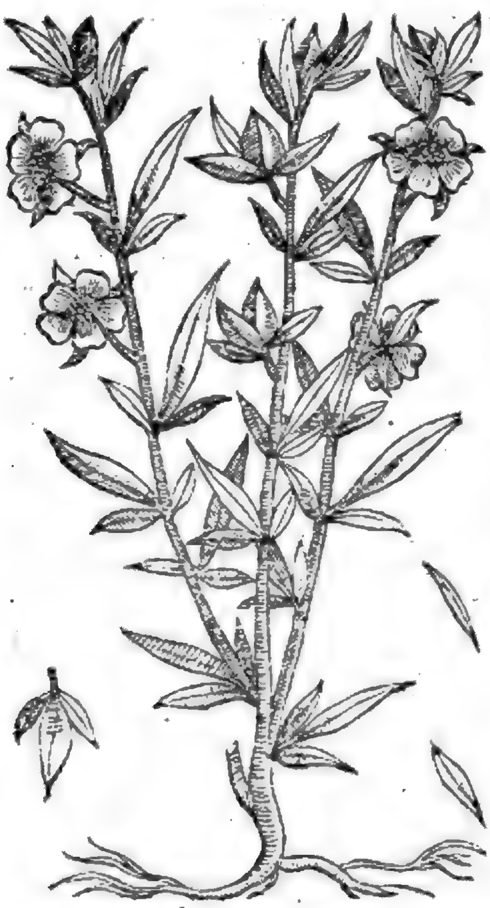
conſtante, quorum medium macula ex purpura nigricans occupat: capitula exigua Lini fere, trigona, in quibus ſemen minutum Hyoſcyami, ex nigro candicans, ſiue cinereum continetur: totus ille oblongus ramulus, qui florem & fructum ſuſtinuit, areſcit eo maturo, vt in ſingulis Ciſti generibus. Primus hic repertus eſt in Caſtella veteri, deinde copioſum in Caſtella noua, & toto Bætico agro, inter Tagum & Anam flumina. Ciſtus folio Thymi pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignoſis, qui magna ex parte ſine foliis conſpiciuntur, præterquam circa ſummitates, in quibus confertim naſcuntur, exilia admodum, viridia, Thymi æmula, guſtu adſtringente: Florem ſummis ramis ſuperiori ſimilem, minorem, nullis maculis notatum fert. Viſus hic eſt in extrema Bæticæ parte, qua Caſtellam & Luſitaniam ſpectat. Superioribus plantas duas adiungit Cluſius, quarum priorem Helianthemi albi, alteram Helianthes lutheæ nomine oſtendunt Herbarij. Poſtrema Cluſio eſt ea quæ in vinetorum Salmanticenſium marginibus & Granatenſi regno gignitur, rectis, longioribus, & rarioribus virgultis, foliis amplioribus Helianthemo, & virentioribus,

CISTVS ANNVVS
I. Cluſij.

guſtu

CISTVS ANNVVS alter Lobel.

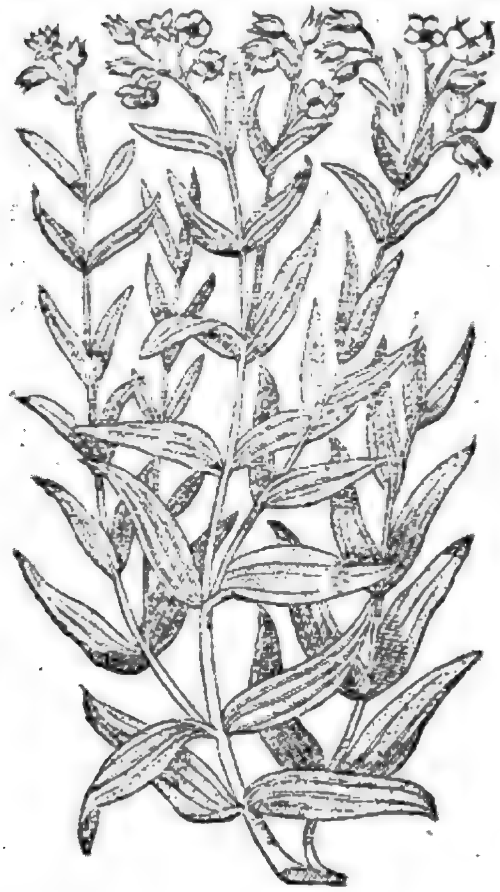

guſtu adſtringente: flore pallido, aut albicante, ſemine minuto, rubeſcente, in capitulis trigonis. Inuenitur & eodem autore, alia in ſylua Madriciana, ſecundo ab vrbe Lutetia miliari, ad Ciſti genus referenda, pedali altitudine, exilibus cauliculis, rectis, tenellis, non admodum ramoſis: foliis oblongis, anguſtis, hirſutis, vireſcentibus, quæ cum ramulis per caniculæ æſtus, humore quodam pingui & lento obſita ſunt: flore puſillo, quinque foliis conſtante, pallidi coloris, & macula punicante inſignibus: capitulis tenellis admodum, triquetris ſemen puſillum & cinereum continentibus. Hanc Lobellius pictam monſtrat. Annua eſt vtraque hæc poſtremo deſcripta planta: vel altero à ſatu anno floret, deinde perit. Florent Ciſti omnes eodem quo mas tempore, & ſemen etiam ad maturitatem perducunt. Omnibus perpetuum folium, ſed eorum flos admodum caducus, ſtatímque ſeneſcens: radices duræ, lignoſæ, diuiſæ, in diuerſa tendentes.

LEDVM CAP. LV.

CISTI Ladaniferi genus λῆδον (ſic fortaſſe dictum, quia folia eius, ne-
que læuia, neque nitida ſunt, ſed ſcabra & pannoſa: λῆδος enim ve-
ſtis eſt ex panno raro & detrito) & λάδον, ſimiliter Ledum & La-
dum appellatur, Arabicè *Chaſus.* Frutex eſt, inquit Dioſcorides, Ci- *Nomina*
ſti modo naſcens, longioribus foliis, & nigrioribus, quæ verno tempore quid- *Forma.*
dam contrahunt pingue. Hunc à ſuperiore, velut diuerſum Galenus non di- Lib.1.c.110.
ſtinguit, ſed de illo ita tradit. Ciſtus Ledō in calidis regionibus proueniens, ta- Li.7.ſimpl.
metſi haud alius ſit genere, quam qui apud nos naſcitur, eximiam tamen à re-
gione, ac peculiarem digerentémque caliditatem nactus eſt, atque vtroque à
noſtrate differt, tum quia frigiditatem depoſuit, tum quia calorem aſſumpſit.
Pingue illud, quod ex eo colligitur λάδανον, Latinis etiam Ladanum dicitur, Of-
ficinis Lapdanum, Mauritanis Leden, & Laden dictum, Italis Ladani colligen-
do modi. *Lodano*, & *Odano*, Hiſpanis *Xara.* Huius colligendi modos duos pro-
didit Dioſcorides. Cum Ciſti frondes paſcuntur capræ hirciq́;, pinguitudinem
ait ille, conſpicuè barba carpunt, & ſuo lentore villoſis cruribus adhæreſcentem
reportant: quam depectentes incolæ, colantéſque cogunt in offas, & ita recon-
dunt. Alij attractis funiculis, inſidentem fruticibus liquorem abſtergunt, con-
glomerántque in Ladanum. Arabia etiámnum & Ladano gloriatur, inquit Pli- Lib.12.c.17.
nius. Forte, caſuq́; & iniuria fieri hoc odoris genus plures tradidêre, Capras ma-
leficum aliàs frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius tan-
quam intelligant pretia, carpere germina caulium prædulci liquore turgentia,
diſtillantémque ab his, quaſi cæſura ſuccum improbo barbarum villo abſter-
gere. Hunc glomerari puluere, incoqui ſole. Et ideo in Ladano caprarum pilos
eſſe. Sed hoc non alibi fieri quam in Nabatæis, qui ſunt ex Arabia contermini
Syriæ. Recentiores ex auctoribus Strōbon hoc vocant: traduntq́; ſyluas Arabum

LEDVM Matthioli.

paſtu caprarum infringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere: verum autem Ladanum Cypri inſulæ eſſe: vt obiter quoque genera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe œſypum hircorum barbis genibúſque villoſis inhærens, ſed Ciſti flore deroſo, paſtibus matutinis, cum eſt rorulenta Cypros. Deinde nebula ſole diſcuſſa, puluerem madentibus villis adhæreſcere, atque ita Ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat Ladam appellant: etenim illi Ladanum vocant. Huius foliis pingue inſidere: itaque attractis funiculis ſuper herbam eam conuolui, vel, vt alij legunt attractos funiculos ei herbæ aduolui, atque ita offas fieri. Idem Plinius tertium quendam modum

Lib.26.c.8. Ladani colligendi docet. Lada appellatur herba, ex qua Ladanum fit in Cypro barbis caprarum adhæreſcens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria, atque Africa, quod Toxicon vocant. Neruos enim in arcu circundatos lanis trahunt, adhæreſcente roſcida la-

Lib.1. Obſ. cap.7. nugine. Toxicon à modo colligendi Ladanum hoc dictum eſt: quia Toxon Græcis arcum ſignificat. Et aliam quandam legendi Ladani rationem hodie in Creta vſitatam Bellonius declarat his verbis. Inter ea quæ memoratu digna in Creta ſpectantur, numeranda eſt Ladani conficiendi ratio, inter odoramenta noſtra maximè celebris. Id ex Ledo planta non fit, vt veteres exiſtimauerunt, ſed ex arbuſcula quæ Ciſtus nominatur (quaſi verò Ledon ſpecies Ciſti non ſit) tam copioſa, vt ea Cretæ montes ſint referti. Hæc natura ſua perpetuò virens folia hiberna, floreſque vernos exuit, æſtate noua induit, ferè lanugi-noſa, ad ſolis calorem ex viiginoſo quodam rore in ſuperiore parte pinguitudinem quandam contrahunt, quóue maior eſt æſtatis ardor, eo maior huiuſmodi roris copia foliis inſidet. Qui eum colligunt inſtrumento ad id comparato vtuntur, quod vernacula lingua Ergaſtiri appellant, Id raſtello non dentato ſimile eſt, loris multis ex corio non depſato aptatis, & ex eo pendentibus. His loris leniter ea foliis affricando, ros ille adhæreſcit, qui deinde cultello deraditur, loris iis ardentiſsimo ſoli expoſitis. Maior Ladani copia ad radices Idæ montis conficitur in vico qui Cigualinus vocatur, & prope Milipotamum. Hæc Bellonius. Ex ſuprà citatis Plinij locis alia duo licet cognoſcere: nimirum Plinij ipſius errorem, & quibus in regionibus Ladanum proueniret. Quod aperto errore Ciſſon pro Ciſto vſurpauerit, iam oſtendimus. Quid verò apertius quam cum Ladanum Cyprium dicit hircorum barbis genibuſq; villoſis in hærere Hederæ flore deroſo, paſtibus matutinis, rorulenta Cypro. Quin ipſemet indicat Ciſſon, id eſt Hederam pro Ciſto ſe dixiſſe, cùm ſubiungit, eſſe qui herbam in Cypro ex qua Ladanum fiat, Ledam appellarent? Minimè verò ex Ciſſo, id eſt, Hedera cuiuſuis generis, ſed ex Ciſto Ledo

In caſt. Pli. Lib.12. cap. & cor.150. Lib.1. Dioſ. tantum Ladanum legi Dioſcorides, Galenus, cæteríque omnes teſtantur. Quare Hermolao non aſſentior, temerè reprehendi Plinium ſcribenti, quod Hederam vocet herbam, ex qua Ladanum fiat, quòd Paulus Ciſton

hanc

hanc etiam vocet Hederam quandoque, & Dioſcorides herbam vnde Ladanum conficitur, Ciſſarion à quibuſdam vocari tradat, id eſt, Hederulam. Lib.1.c.129.
Nam ex Ciſſari, ſiue Ciſſarij appellatione Ladanum alia ex planta, quàm ex Ledo fieri, nemo rectè colligat: neque id prætermiſiſſent Dioſcorides & Galenus. Quod ſi alicubi apud Paulum Ciſſos, id eſt, Hedera pro Ciſtos legatur, id ſcribentium errori imputandum, in quem ob nominum Ciſsi & Ciſti affinitatem facilis eſt lapſus: neque is, Dioſcoridem & Galenum ſecutus ex alia ſtirpe quàm ex Ciſto Ledo fieri Ladanum intellexit. Idem error in Galeni Codices etiam irrepſit, quo loco verſus Rufi Epheſij recitat, de Ladano hæc ſcribentis. Lib.1. m.p. cap.1.

Ἄλλο δὲ τοῦ κατὰ γαῖαν ἐρέμβων λάδανον εὕροις
Αἰγῶν ἀμφὶ γένυα, τὸ γὰρ καταθύμιον αἰξὶ
Κίσσου ἀνθήεντος ἐπεδόμεναι ἄκρα πέτηλα.

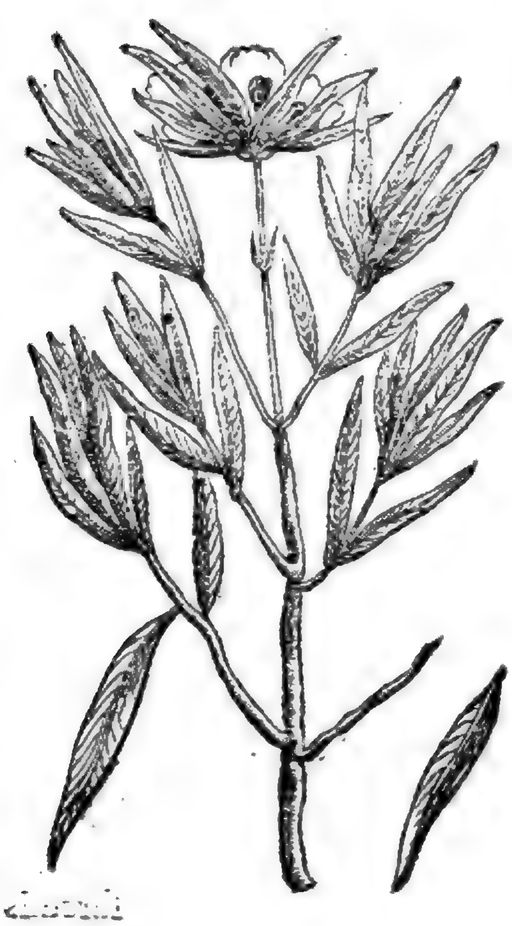
Quæ ſic vertit Cornarius:

Inuenias in Erembotum quoque Ladanon orbe
Caprarum circamentum: gratiſsimus illis
Succus is è Ciſti folio decerptus amico.

Tertio igitur verſu mendoſe κισσοῦ pro κίστου legitur. Nunc de locis in quibus Ladanum proueniebat, dicamus. Dioſcorides in Cypro optimum naſci ſcripſit, in Arabia Libyáque vilius. Galenus in calidis regionibus gigni, & in Aſia. Plinius. apud Nabatæos Arabas hoc fieri, atque mox verum Ladanum Cypro inſulæ attribuit. Nobilius in Arabia: fieri etiam in Syria, atque Africa: Rufus apud Erembos populos prouenire. Sunt autem Erembi Æthiopiæ populi, qui & Troglodytæ, vtrique ſimili nominis etymo appellati. Siquidem ἐρέμβους ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν ἔραν ἐμβαίνειν, id eſt, quod terram ſubeant, & ſub terra habitent dictos volunt: ſicut τρωγλοδύτας ἀπὸ τοῦ κατὰ τὰς τρώγλας δύεσθαι, id eſt, quod in cauernis condantur. Poſsidonius apud Strabonem ἐρέμβους, & ἄραβας eoſdem eſſe dicit, facta leui nominum commutatione & corruptela, ἐρέμβων nimirum ἀντὶ ἀράβων λεγομένων. Hodie Ladanum in Creta fit, vt diximus. Ledum planta in Gallia Narbonenſi naſcitur, cuius ſpecies à Bauhino reperta hic expreſſa eſt, candicantibus foliis longis, acuminatis, cortice rubente, foliis circa florem luteum multis. Ladanum maximè probatur, inquit Dioſcor. odoratum, ſubuiride, facilè molleſcens, quod arenas non collegit, nec ſquallore obſitum eſt, reſinoſum. Plinius. Probatur maximè purum odoratum, molle, viride, reſinoſum, cui cum diſſimile ſit Ladanum Officinarum, facile intellectu eſt, id minimè ſincerum eſſe, ſed omnino adulteratum, nullarúmque virium. Natura ei ſpiſſandi, vt docet Dioſcorides, calfaciendi, molliendi: ora venarum patefacit: capillum fluentem continet, addito vino, myrrha, & Myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit cum vino illitum: medetur aurium doloribus cum hydromelile, aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eiicit:

Locus. Lib.1. c.110. Lib.7.ſim. Lib.12.c.17. Lib.26.c.8. Lib.16. Electio. Ibidem. Lib.26.c.8. Ibidem. *Vires.*

LEDI SPECIES
Bauhini.

peſsis immiſſum vuluæ duritiam ſanat. In medicamenta quæ aurium dolorem tuſsimque finiunt, & malagmata vtiliter inſeritur: aluum ſiſtit cum vino vetere potum, & vrinam ciet. Foliorum vis adſtringens, ac eoſdem quos Ciſtus effectus præbens. Ladanum Galeno primo exceſſu quodammodo completo calidum, vt videlicet & ſecundum attingat, habet etiam adſtrictionis paululum. Adhæc ſubſtantia eſt tenui, ac proinde emolliens, pariterque moderatè digerens, atque etiam concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter ad vteri vitia conueniat: quandoquidem ad dicta paulum quidam adſtrictionis obtinet: quocirca defluentes capillos continet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris inſederit, id omne abſumit, tum meatus quibus infixi ſunt contrahit. Cæterum alopecias & ophthalmias ſanare non poteſt, vtpote maiores & efficaciores vires, quam quæ Ladano inſunt, poſcentes. Quippe proueniunt iſtæ ex prauis ſuccis, lentis craſsiſque, quos ſiccantia ac digerentia medicamenta potiſsimum euocant, atque euacuant. Sed tenuium partium ſint oportet, non tamen vſque adeo tenuium partium, & deſiccatoria, vt nimio plus deſiccent, vnaq; cum collectis ibi ſuccis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis ſuppeditantem abſumant. Nam ſic non tantum alopecia liberarent, ſed & caluitiem afferrent. Natura Ladano molliendi, Plinio teſte, ſiccandi concoquendi, ſomnum alliniendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamq; cuſtodit. Auribus cum Hydromelite, aut roſaceo infunditur. Furfures cutis, & manãtia vlcera ſale addito ſanat. Tuſsim veterem cũ ſtyrace ſumptum. Efficaciſsimum ad ructus. Ladanum Cyprium potũ interaneorum vitiis occurrit: cicatrices cum elegantia ad colorem reducit, ſuffitu corrigit vuluas: dolori earum exulceratiſque imponitur. Præter haſce Ciſtos ſemper virentes rarior alia ſpecies quædam Ladanifera depicta eſt, à Pena & deſcripta, virgis,

Li.7. ſimp. Tempera. & Vires.

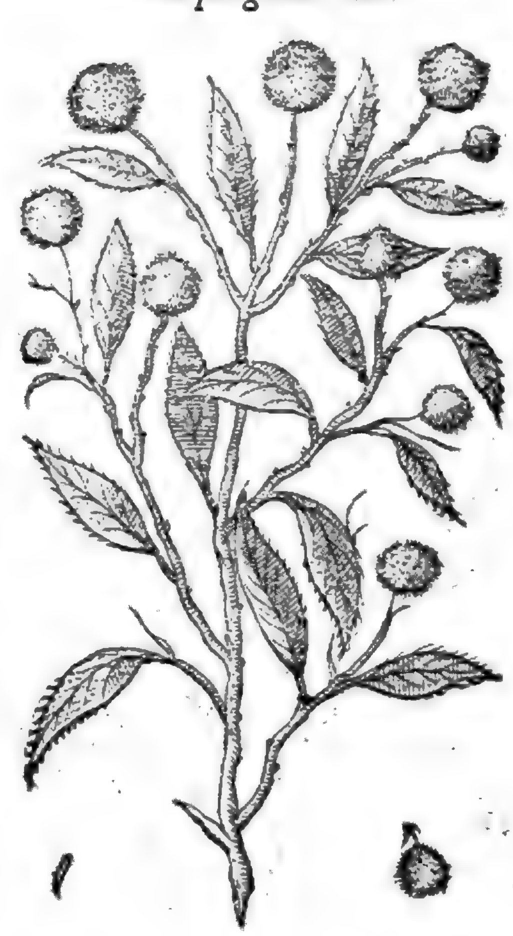
Lib.26.c.7.

Lib.26.c.8. Li.26.c.14.

CISTVS L'EDON aliud latifolium Pena.

CISTI LEDI ARbor peregrina Pena.

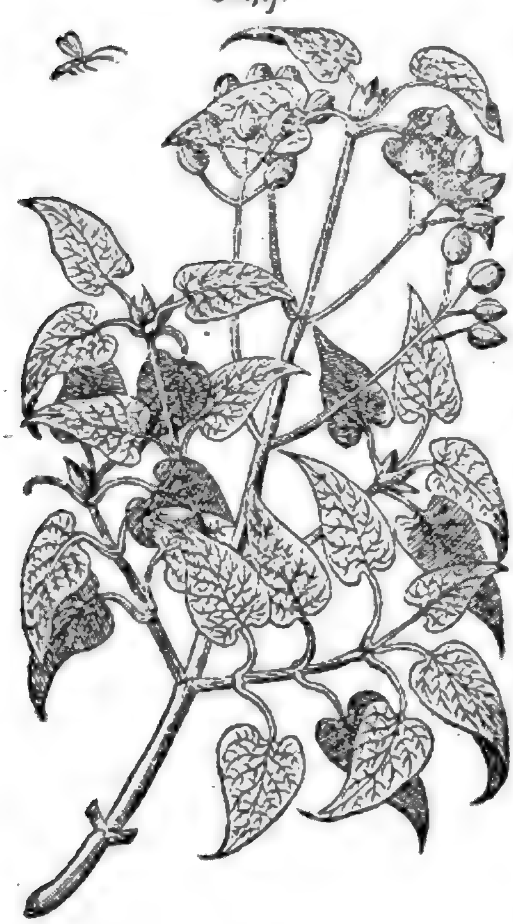
ſurculis

ſurculis, foliis multò craſsioribus, latioribus, lõgioribus, Rhois Plinij, aut Ruſci modo fruticans, ſemine tricocco: multa laſciuit in mõte quopiã celſiſsimi agri ſterilis Seuenæ, cui nomen S. Columbæ, alioqui guſtu Ciſti Ledi, & odore nonnihil graui. Idem arboris peregrinæ ramulum pingendum curauit, Ciſti Ledi folio, extremis virgultis lignoſis, Ciſto ſimilibus, & eiuſdẽ coloris, folio rugoſo, oblongo, Saluiæ, aut Menthæ: in ſummis ramulis villoſos prorſus ſphæricos globos oſtentantibus, ſiue lanoſa capitula Platani. Hæc Pena. Cluſius multò plures Ciſti Ledi ſpecies deſcripſit. Primum Ledon, inquit, fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum ſuperat, ramis frequentibus, lignoſis, duris, nigris. Folia, vti rami, ex aduerſo ſita, oblonga, tranſuerſum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, ſuperne nigra, inferne candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam, odorato, calidoq; & pellucido liquore adeò copioſo aſperſa ſunt, vt procul etiam conſpici poſsit, & octaua miliaris parte odor naribus percipi. Flore eſt inter reliqua Ciſti genera pulchertimo & latiſſimo, magnæ Roſæ amplitudine, ſimplici quoque foliorum textura, omnino interdum candido, ſed cuius maxima ex parte folia ſingula, circa vnguem purpurea nigricantéue macula, rhomboide, nunc maiore & latiore, nunc minore & anguſtiore inſignita ſunt: floris vmbilicus multis fibris croceis plenus, vti reliquorum Ciſti generum: capitula in longis pediculis, foliorum delapſum omnium maxima viſuntur rotunda ferè, & plana, non mucronata, ſæpenumero decagona, dura, intus flaueſcentia, quibus dehiſcentibus ſemen decidit copioſum, ſubrufum, omnium minutiſsimum. Creſcit in multis Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis frequentiſsima. Alterum genus vbi Sponte naſcitur non tam alte fruticat, ſed bicubitalibus duntaxat aſſurgit ſtolonibus, ramis multis, fragilibus, foliis omnium maximis, virentibus ſuperne, nonnihil inferne candicantibus, Hederæ foliorũ ſpeciem interdum, & Populi nigræ plerumque æmulantibus, ſatis carnoſis & rudibus, hyeme nonnihil rubentibus, guſtu ſubacido, & adſtringente: Flos Ciſti fœminæ, cum forma, tum magnitudine, candidus: capitula pentagona, acuminata, ſemine exili & nigricante referta. Huius generis alia ſpecies reperitur per omnia ferè ſimilis, ſed humilior,

CISTVS LEDVM I. Cluſij.

LEDVM II. Cluſij.

neque cubitum excedens, foliis etiam minoribus: alioqui neque facie, neque flore, neque ſemine, neque ſapore diſsimilis. Vtraque naſcitur in Mariano monte, per quem tranſeunt qui Vlyſsipone Hiſpalim proficiſcuntur. Reperitur etiam in collibus Granatæ vicinis. Tertium ſemine ex Italia miſſo Ledi Cyprij nomine in Belgio natum eſt, cubitali, interdum maiore amplitudine, fruticoſum, ramis nigricantibus, foliis carnoſis, in viridi nigricantibus, mediæ inter primi & ſecundi generis folia magnitudinis, breuioribus tamen quàm vtriuſque, & rhomboide quodammodo figura, quæ cum nouellis ramis lento & viſcida humore obſita ſunt, non adeò tamen copioſo & denſo, neque etiam adeo odorato, vt in primo genere: flos albus ſecundo generi ſimilis, ſemen etiam exile, nigricans in capitulis rotundis. Ciſtus Ledō populnea fronde à Lobellio depictu eſt, & ſecundo modo deſcriptum cultu fortaſſe, duntaxat diuerſum. In Belgij horto viret: odore grato Ledi Gallici, folio latiore quàm ſuperioris. Flos non diſsimilis, ſed fruticat ad hominis, ſæpè proceritatem, quam & interdum ſuperat. Hęc Lobellius. Quartum genus multis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexilibus, hirſutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Ciſti fœminę folia accedentia, verum anguſtiora, hirſuta, nigriora, & pingui lentóque ſucco conſperſa, non modò verno tempore, ſed etiam per totam æſtatem: flos candidus, Ciſti fœminæ flore non minor, nec abſimilis: capitula exigua membranoſis, quibuſdam & laxis inuolucris tecta ſemen continent omnium, maximum, nigrum. Nuſquam hoc genus quam in Caſtella veteri inuentum Cluſio, vicinis pago S. Martini del Caſtannal locis, vbi Ardiuieja nuncupatur. Quintum genus eodem quo quartū aſſurgit modo, verū ramis duris, lignoſis, nigricātibus, foliis longis Oleæ anguſtioribus, nigricantibus, pinguibus, & cū nouellis ramulis lento humore cōſperſis: flos albus, omnium ferè minimus: capitula oblongiuſcula, anguloſa, in quibus ſemen ex ruſo nigricans, exiguum. Nihil iſto Ledi genere vulgatius toto regno Valentino, & Gallia Narbonenſi: in pleriſque etiam aliis Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis reperitur. Sextum ferè ſimile eſt quinto breuius paulo, minoribus anguſtioribúſque foliis, lento etiam humore aſperſis: flos maior: quinque

CISTVS LEDON III. populnea fronde.

LEDVM IIII. Cluſij.

LEDVM V. Cluſij.

LEDVM VII. Cluſij.

quinque foliis conſtans, candidus: ſemen etiam ſimile. Septimum cubitale eſt, multis & frequentibus ramis fruticans, colore cinereo, frequentiſsimis foliis ramos ſepientibus, Roriſmarini coronariæ, ſed omnino caneſcentibus, & hiſpidis, non tamen minus pinguibus & glutina illitis cum ſuis tenellis ramulis quàm quintum genus: flos in ſummis ramis copioſus, candidus, ſuperiori ſimilis: ſemen etiam non diſsimile. In Valentiæ regno hæc duo poſtrema gignuntur. Octauum genus eadem qua ſuperius magnitudine creſcit, ramis tamen magis expanſis: & foliis tenuioribus, ſuperna parte ex atro virentibus, inferna verò candicantibus, Roriſmarini coronariæ ferè æmulis, ſed guſtu adſtringentibus tametſi lento quodam humore & pingui ſint cum tenellis ramis obducta: flores numeroſi ſecundum ramorum longitudinem, quinque foliis conſtantes, exigui, lutei: ſemen in exiguis capitulis ex cinereo nigricans. Reperitur hoc frequens in incultis illis locis citra Tagum, ſupra Vlyſsiponem, cum Ciſto foliis Halimi, & aliis nonnullis Bæticæ locis. Nonum minus eſt ſuperiore: folia paullo maiora, neque ſubtus incana vt in octauo, rariora item, & magis glutinoſo ſucco madida: ramuli quibus flos inhæret tenues, & ex ſucci, planéque retorridi, in quibus capitula. Decimum attollitur pedali duntaxat altitudine: ramulis exilibus, lignoſis, & ſatis fragilibus, nigricantibus, pinguibus, & lentore quodam ſaliuoſis: folia

LEDVM VIII. Cluſij.

LEDVM IX. Cluſij.

LEDVM X. Cluſij.

longe minora quàm in nono, non multum à Thymi foliis diſsidentia: in oblõgis ramulis flores, deinde capitula exigua quaſi vmbellæ ſpecie prodeunt. Naſcuntur hæc duo poſtrema in extrema Bæticæ parte qua Caſtellam ſpectat. Non minus perpetuo folio ſunt iſta Ciſti genera quam mas & fœmina.

MYRTVS, CAP. LVI.

Nomina MYRTVS & Murtus Latinis, Græcis μυρσίνη, & μυῤῥίνη nominatur à Myrſine Athenienſi puella pulchritudine & robore inſigni, amica Palladi, quam iuuenis ab ea curſu & paleſtra ſuperatus interemit, inuidia ductus, quod elegantia, cæteriſque naturæ dotibus reliquis virginibus præſtaret. Arbuſcula in demortuæ vicem ſucceſsit, (Corol. 17. li. 1. Dioſc.) ſemper, vt olea, Mineruæ chara. Quidam ſic vocatam volunt, auctore Pena, propter æmulam Myrrhæ quandam odoris gratiam, in eius baccis recentibus. Dicitur etiam, inquit Hermolaus, Myrſinos, item Phibaleos ab Antiphane ſed & Myrton ab Archilocho. Ab Arabibus, *Aes, Alas, As*, à Gallis *Myrte*, & *Meurte*, ab Italis *Myrto*, ab Hiſpanis *Murta*, aut *Raiam*. *Genera.* Myrti genera ſunt multa. Eſt enim Myrtus ſylueſtris, & Myrtus ſatiua: Hæc vero, nigra, & candida. Sylueſtris itidem alia nigra, alia candida. Sed hic Lectores monitos eſſe volumus, cum de ſylueſtri Myrto loquimur, non de Ruſco, qui ſylueſtris & acuta Myr- (Li. 1. ca. 118.) tus Dioſcoridi & Plinio dicitur, nos intelligere, ſed de vera Myrto ſylueſtri, (Lib. 1. ca. 37.) quæ ſatiuæ opponitur. Hæc duo Myrti genera quamuis Dioſcor. non expreſſerit, tamen cùm dicit, Myrtus ſatiua nigra vtilior eſt, &c. atque rurſum, è Myrto nigra ſylueſtri, aut ſatiua, &c. ſylueſtrem etiam eiuſdem generis eſſe indicat. Sylueſtri quidem Myrto Tyrrheni maris litora vireſcunt. In toto Liguſtico, Neapolitano, & Romano tractu Myrti ſponte proueniunt. Naſcuntur etiam copioſè in Gallia Narbonenſi, maximè qui in parte eius maritima, quam Prouinciam vocant. Seruntur etiam in hortis à plurimis in Italia. *Forma* Myrtus frutex

Pœtarum

MYRTVS.

Pœtarũ carminibus celebris, ſed viribus quas in medendo præſtat multo clarior. Quæ ſatiua eſt, in aliquam proceritatem, ſi ſtudioſè colatur, adoleſcit, atque etiam arboreſcit, ramis flexilibus, rubro cortice: foliis longiuſculis, perpetuò virentibus, Punicæ æmulis, aut lentiſco vel buxo ſimilibus, acuminatioribus tantùm, guſtu aromatis aliquid præſe ferentibus, & odoratis, quæ in nigra Myrto nigriora, in candida candidiora ſpectantur. Flores omnibus ſunt candidi, & odorati. Baccas fert vtraque Myrtus ſatiua oblongas, agreſtes Oleas quadantenus referẽtes, multo ſanè ſylueſtribus maiores, & ſi aliter ſentiat Marcel. hac in re experientiæ repugnans, quæ docet Myrta ſatiuarum, aliarum ſtirpium more, cultu manſueſcere, atque grandiores vegetiorésque baccas à Myrtis ſatiuis edi. Sylueſtris Myrtus forma haud multùm ſuperiori diſsimilis minor eſt frutex, foliis Buxo ſimilibus, minoribus, anguſtioribus, nec tam ſaturatæ viriditatis: floribus candidis. Baccas candidas, vel in purpura albicantes candida, nigra nigras parit. Vnde & Ouid. Matth.li.1. Dioſc.c.128.

Myrtea ſylua ſubeſt bicoloribus, obſita baccis.

Hæ μύρϯα Græcis dicuntur, Latinis Myrta & Murta, Officinis Myrtilli. Sunt veteribus plura Myrti genera, de quibus fuſè Plinius, ſed hæc imprimis ſcripſit. Fuit (Myrtus) vbi nunc Roma eſt, inquit, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur Myrtea verbena Romanos Sabinóſque, cum propter raptas virgines dimicare voluiſſent, depoſitis armis purgatos in eo loco qui nunc ſigna Veneris Cluacinę habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. In ea quoque arbore ſuffimenti genus habetur, ideo tũ electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus præeſt. Cato tria genera Myrti prodidit, nigram, candidam, coniugulam (in noſtris Catonis exemplaribus Myrtum, nigrum, candidum, coniugulum legimus maſculino genere) fortaſſe à coniugiis ex illo Cluacinæ genere. (Alij coniugulam dictam volunt, quod opere topiario cum pergulis & parietibus hortorum elegantiſsimo ſpectaculo aptiſsimè coniũgatur.) Nunc & alia diſtinctio, ſatiuæ & ſylueſtris. Satiuarum genera Topiarij faciunt. Tarentinum folio minuto, noſtratem patulo, exoticam denſiſsimo, ſenis foliorum verſibus. Hæc non eſt in vſu: ramoſa vtraque alia. Coniugulam exiſtimo nũc noſtratem dici. Hæc Plinius: Huius Myrtum Tarentinam & Exoticam ſibi notas Matthio- his Li.15.c.29. Capitu.133. Li.1.Dioſc. cap.128.

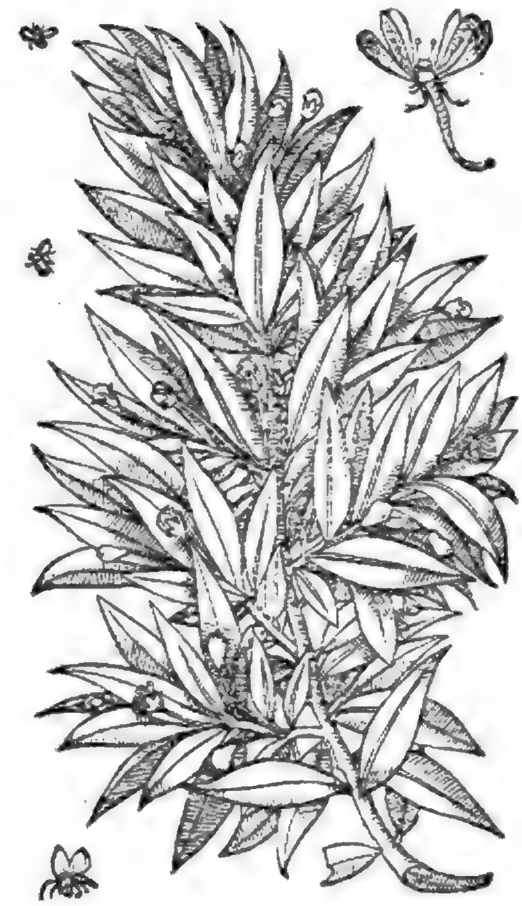
MYRTVS Tarentina.

MYRTVS MINIMA
Anguſtifolia.

MYRTVS
Exotica.

his picturis repræſentauit, ac deſcripſit. Tarentina Myrtus, inquit, à Tarento Apuliæ ciuitate dicta, folio eſt noſtrate longè minutiore robuſtioréque: fructu minore, copioſiore, in ſummitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpuraſcente, minutis, crebris, albicantibúſque intus oſsiculis. floribus vulgari Myrto ſimilibus. Myrtus minor, Gallis *Myrte petit*, Italis *Myrto mortella* dicitur. Eius differentias aliquot facit Lobellius: harum vna eſt Myrtus minima, foliolis anguſtis Thymi Cretenſis, longioribus. Exotica Myrtus Plinij pluribus foliorum verſibus, nunc in Italiæ hortis & viridariis colitur, folio noſtrati non abſimili, dilutione tamen, acuminatiore, copioſioréque, & adeo denſo, vt eo rami vndique ſtipentur, fructum fert oblongum vulgari Myrto haud abſimilem. Vtraque topiariis operibus peridonea eſt, viréſque eaſdem quas noſtras habet. Cluſius cum in Hiſpaniis, tum aliis locis multo plura Myrti genera obſeruauit. Vnum ramis ſatis craſsis, foliis duplici ſerie rarius diſpoſitis, magnis, vt interdum ad Lauri tenuifoliæ aut Arbuti foliorum amplitudinem fere accedant, colore dilutius paulo virente, odoratis. Rarius hoc floret aut fructum fert, quoniam eo ſepibus texendis, quas tondere ſolent, plerúmque vtantur. Nuſquam id genus viſum Cluſio, niſi in cœnobio quodam Hiſpali, & in lætiſsimis Maurita

Forma tarẽtina.

Exoticæ.

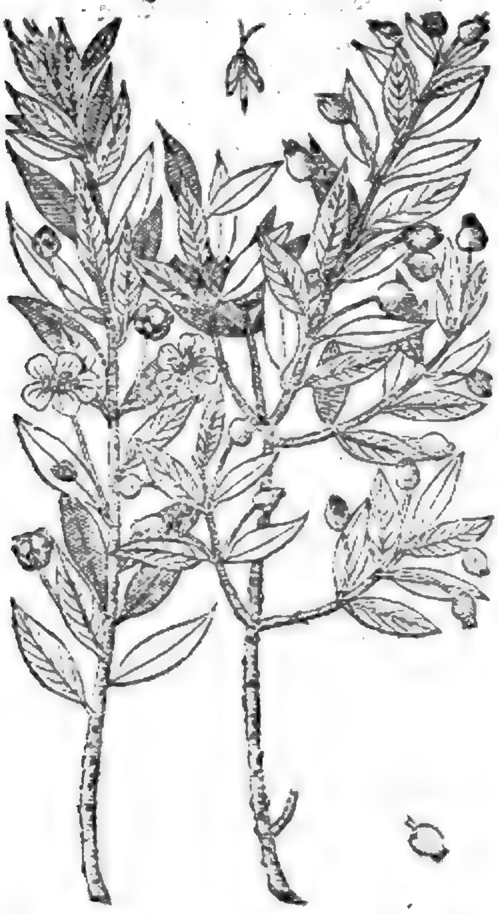
Libr. ſtirp. Hiſp. ca. 33.

MYRTVS BAETICA
Latifolia domeſtica II. Cluſij.

Maurita

MYRTVS BAETICA ſylueſtris Cluſij.

Mauritanorum Grauatæ viridariis, omnibus ſepibus ex illo Myrti genere confectis, & ex alio quodam huic non multum diſsimili, minoribus tamen foliis, & paulo denſioribus, hîc depicto, & quod Myrtum Bæticam, Latifoliam, domeſticam, ſecundam vocauit. Idem aliam quoque pinxit Myrtum Bæticam ſilueſtrem non adeo denſe fruticantem, neque admodum ſeſe attollentem ramis tenuibus, & fragilibus: foliis mucronatis, duplici ſerie rarius circa ramos naſcētibus, nigricantibus, odoratis, flore aliis ſimili, candido: fructu rotundo, oblongis pediculis ex foliorum alis prodeunte, inhærente tenacius, copioſa, primùm viridi, deinde candicante, per maturitatem verò nigro, vinoſo, grati admodum cũ adſtrictione quadam ſaporis. Sponte prouenit in pleriſque agris & collibus Bæticæ, ad Anam flumen ſitæ, & Luſitaniæ, adeo copioſè, vt per aliquot miliaria nulli ferè alij frutices conſpiciantur. Octobri interdum florent, ſed maxima ex parte fructu tum onuſta eſt.

Myrtus celerrimè à frigore vritur, auctore Theophraſto. quamobrem nulla in Olympo, nulla in Ponto gignitur, etiam ſi ſummo ſtudio, adhibitáque omni ſolertia etiam religionis cauſa conſeuerint. Circa Boſphorum Cimmerium, inquit Plinius in Panticapæo vrbe omni modo laborauit Mithridates Rex, & cæteri incolæ ſacrorum certè cauſa Laurum, Myrtúmque habere, quod non contigit. Montes igitur, & frigidos tractus odit. Tamen partim in mediterraneis, ſcilicet hortis, viridariis, vinetis diligenti cultu maximè prouenit, partim in amænis ſtagnorum & lacuum ripis, ſine vllo cultu edita mirè proficit, ſed maximè in litoribus marinis. Quamobrem Veneri ſacra eſt, quæ & è mari orta dicitur: hinc & arbor ſacra coniugio. Circæum promontorium excelſum refert Theophraſtus Myrtis abundare, quod Circen incoluiſſe tradunt indigenæ, & tumulum Elpenoris monſtrant, ex quo Myrti enaſcuntur humiles, ac veluti coronariæ, cum cæteræ magnæ ſint. In hoc tumulo ex omnibus Europæ locis primùm viſam fuiſſe Myrtum tradit Plinius. Græcúmque ei nomen remanſiſſe, quo peregrinam eſſe apparet. Myrtus etiam vmbras amat, vt ſcribit Theophraſtus. Præter baccas Myrtus Myrtidanum producit tanquam appendicem quandam Dioſcoridi, ſeu adnatum tuber inæquabile, verrucoſum, intumeſcens, & concolor, quod perinde quaſi manus Myrti caudicem amplectitur. Id, inquit Matthiolus, notiſsimum eſt, vbi Myrtus frequens naſcitur. Galenus Myrtada appellat, Paulus Myrtida. Sed in Gloſsis Hippocraticis idem Galenus Myrtidanum à pleriſque piper appellari ſcribit, & citato hoc Dioſcoridis loco, in quo appendicem circa Myrti truncum eſſe ait, ſubiungit. Hippocrates tamen fructum ex planta ſic nominat, quem ipſe à Perſis Piper appellatum eſſe dicit. Eſt autem id aliquot locis apud Hippocratem, ex quibus hi duo ſunt inſigniores. Προςεθὲν ἢ κόκκους ἐκλέψαντα, ὅσον τριάκοντα, ἰνδικοῦ φαρμάκου τοῦ τῶν ὀφθαλμῶν, ὃ καλέεται πέπερι, καὶ τοῦ στρογγύλου, ἑκάστου τρία. Ταῦτα λεῖα τρίβειν, καὶ οἴνῳ παλαιῷ χλιηρῷ διεὶς, βαλάνιον περὶ πτερὸν ὄρνιθος τιθέναι, καὶ ὧδε προσάγειν: quæ ſic reddi poſſunt. Subdititium. Aut graua Cnidia triginta detracto cortice, & Indici

Locus.

Li. 4. Hiſt. ca. 6. & li. 5. cauſ. c. 18.

Lib. 16. c. 32.

Lib. 5. Hiſt. cap. 9.

Li. 15. ca. 29.

Lib. 3. cauſ. cap. 8.

Myrtidanum.

Li. 1. ca. 128.

Ibidem.

Lib. 7. Sim.

Libr. 7.

Lib. 1. mor. mul.

Indici pharmaci oculorum, quod vocatur piper, & rotundi, vtriuſque grana
tria. Hæc autem terito, & vino veteris diluta, inſtar glandis circa gallinæ pen-
Li. 2. mor. mul. nam formato, & ſic adhibeto: acrurſum: προσεθὲν ἐκλέψας κόκκους τριάκοντα, τὸ ἰνδι-
κὸν, ὃ καλέουσιν οἱ πέρσαι πέπερι, καὶ ἐν τουτέῳ ἔνι στρόγγυλον, ὃ καλέουσι μυρτίδανον ξὺν, γάλακτι
γυναικείῳ ὁμοῦ τρίβειν: καὶ μέλιτι διιέναι: ἔπειτα ἔριον μαλθακὸν καὶ καθαρὸν ἀναφυρήσας πε-
ρὶ πτερὸν περιελίξας προσθεῖναι. Hoc eſt, Grana Cnidia decorticata triginta, Indi-
cum quod piper Perſæ vocant, & in hoc ineſt rotundum, quod appellant Myr-
tidanum, cum lacte muliebri ſimul terito, & melle diluito: Deinde lana mol-
li ac pura excepta, & pennæ aduoluta ſubdito. Græca hæc quidam ſic legunt:
priore loco: ἰνδικοῦ φαρμάκου ὃ καλεῖται τῶν ὀφθαλμῶν, Indici medicamenti quod
oculare vocatur, nempe Lycij, καὶ τοῦ, πεπέρεος τοῦ στρογγύλου: poſteriore verò:
τριάκοντα, καὶ ὃ καλέουσί πέρσαι τὸ ἰνδικὸν: πεπερὶ, καὶ τοῦτο μὲν στρόγγυλον, καὶ ὃ καλέουσί μυρ-
Lib 14. c. 16. τίδανον: &c. At Plinius Myrtidanũ vinum eſſe ſcribit, ex ſilueſtris Myrti baccis fa-
L. 1. 23. ca. 8. Cor. Emb. 125. lib. 2. ctum. Attamen alio libro, Myrtidanum, inquit, diximus quomodo fieret:
Et mox ſubiicit eius vſum, eadem tradens de Myrtidano vino, quæ Dioſcori-
L. 1. ca. 128. des ſcripſit de ſuo Myrtidano trunci Myrti appendice. Vuluæ, inquit, prodeſt
appoſitu, potu, & illitu. Multo efficacius & cortice, & folio, & ſemine. Gale-
Lib. 7. ſim. *Tempera. & Vires.* no Myrtus ex contrariis ſubſtantiis conſtat: vincit tamen in ea frigidum terre-
num. Habet verò etiam tenue quiddam calidum. Itaque valenter deſiccat. Por-
rò ramis & trunco adnaſcens tuber, quod quidam Myrtada nuncupant, quan-
to dictis ſiccius eſt, tanto & deſiccat, & adſtringit vehementius. Quidam id
tundentes reponunt, poſtea vino ſubigentes in paſtillos formant, folia item
arida viridibus plus deſiccant: miſcetur enim virentibus humiditas quædam.
Porrò ſuccus non tantùm ex virentibus foliis exprimitur, ſed & fructu. Ad-
ſtringendi vim hæc omnia habent, tum foris impoſita, tum intro ſumpta, quod
ſcilicet nullam deleteriam, aut purgatoriam ſubſtantiam habeant admixtam.
Lib. 1. c. 128. De iiſdem hæc. Vis & Myrti & fructus adſtringit Dioſcoridi, fructus viridis
aut aridus in cibo datur ſanguinem excreantibus, & veſicæ eroſionibus. Suc-
cus ex virentibus baccis expreſſus eoſdem effectus exhibet: ſtomacho vtilis:
vrinam ciet: prodeſt contra phalangij morſum, & ſcorpionis ictus in mero.
Seminis decoctum capillum tingit. Ius decocti in vino vlcera in extremis mem-
bris nata ſanat: oculorum inflammationes illitum cum polentæ polline lenit:
contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præſumptum vinum, quod ferueſa-
cto aliquantum eius fructu exprimitur, aliàs enim acorem contraheret. Præſtat
eundem ſemen effectum: vtile procidentiæ vuluarum in deſeſsionibus, ſedis
vitiis, & fœminis fluxione vuluæ laborantibus: purgat furfures, vlcera capitis
manantia, atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur
quoque in medicamenta quas Liparas vocant, vti oleum, quod ex foliis eius
fit. Decoctum foliorum ad deſeſsiones balnearum conuenit, & contra laxatos
artus, & male ſolideſcentes. Eo fracta ferruminationi repugnantia vtiliſsimè
fouentur: vitiligines emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos de-
nigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis vlceri-
bus, & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliaciſque proſunt: & ad-
miſto omphacino oleo, aut exiguo roſaceo, cum vino, ad vlcera ſerpentia,
ignem ſacrum, teſtium inflammationes, epinyctidas, & condylomata. Aren-
tium foliorum farina vtiliter inſpargitur paronychijs, pterygijs, & contra ala-
rum fœminúmque madores: cardiacorum ſudores cohibet. Folia cruda ſeu
cremata cum cerato, ambuſtis, paronychijs, pterygijſque medentur. Expri-
mitur folijs ſuccus affuſo vetere vino, aut aqua cæleſti, cuius recentis vſus eſt:
nam exiccatus planè cariem ſentit, & vires amittit. Myrtidanum magis quàm
Myrtus

Myrtus adſtringit. Tuſum addito auſtero vino reponitur, coactúmque in paſtillos ſiccatur in vmbra: multò efficacius & folio, & ſemine, cerato, peſsis, inſeſsionibus, cataplaſmatis admixtum, vbi adſtringendum aliquid eſt. Eadem etiam de Myrto, & quædam alia Plinius tradidit, ſed multùm confuſa, quædam etiam repetita. Semen Myrti, inquit, medetur ſanguinem excreantibus. Lib.23.c.9.
Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat, vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij pondere in vino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat cum vino ſubferuefactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma ſiniſtra, & contra ſcorpionis ictus in mero, & ad veſicæ vitia, capitis dolores, & Ægylopas, antequam ſuppurent. Item tumoribus, exemptíſque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit, vrinam ciet. Ad eruptiones puſtularum, pituitæque cum cerato illinitur, & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem Myrto. Lenius & vinum quod nũquam inebriat. Inueteratum ſiſtit aluum & ſtomachum, tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa, vel in febri: vtilis & cœliacis, & procidentiæ vuluarum, ſedis vitiis, vlceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambuſtis. Additur quoque in medicamenta, quæ Liparas vocant, eadem de cauſa, qua oleum ex his, efficaciſſimum ad ea quæ in humore ſunt, tanquam in ore, & vulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex vino, cum cera verò articularibus morbis, & collectionibus. Eadem in vino decocta dyſentericis, & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inſpargitur vlceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgant & lentigines, pterygia, & paronychias, & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra vlcera: item ambuſta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis vtuntur, & ſucco, & decocto. Comburuntur & in antidota: item cauliculi florentes decerpti, in nouo fictili operto cremantur in furno, dein teruntur ex vino. Et ambuſtis foliorum cinis medetur ex vino. Inguen ne intumeſcat ex vlcere, ſatis eſt ſurculum tantum Myrti habere ſecum, non ferro, nec terra contactum. Exprimitur & ſuccus è foliis molliſsimis in pila tuſis, affuſo paulatim vino auſtero, aliàs aqua cæleſti: atque ita expreſſo vtuntur ad oris ſedíſque vlcera, vuluæ, & ventris, capillorum nigritiam, alarum perfuſiones, purgationes lentiginum, & vbi conſtringendum aliquid eſt. Sic enim legendum pro malarum perfuſiones, vt vulgati codices habent. Com.Embl.125. libr.
Eſt enim id quod Dioſcorides dixit: καταπλάττεται καὶ καθύγροις μασχάλαις, καὶ μηροῖς. 1. Dioſcor.
Eſt etiam ibidem legendum, Additur quoque in medicamenta, quę Liparas vocant. Corn. libr.
Intelliguntur enim medicamenta, ſiue ἔμπλαστρα λιπαραί, quæ Celſus Lenia emplaſtra appellare ma- 1. m. p.
luit quàm pinguia, Plinius Græcam appellationem hîc retinuit, & alio in lo- Lib.5.ca.19.
co: Additur in medicamenta quæ vocant Liparas. Dicuntur autem λιπαρὰ ἔμ- Lib.33.c.6.
πλαστρα, ob adipis ſuilli, aliarúmque pinguitudinum, & oleorum admixtionem, & contrà, quæ hæc non habent, aut omnino parum ἀλίπαντα dicantur. Celſus de emplaſtris quæ protinus vulneribus iniiciuntur. Conſtant autem ex medicamentis non pinguibus, ideóque ἀλίπαντα nominantur, quan- Ibidem.
quam alipenæ corruptè eo in loco legitur. Succorum natura præcipuam admirationem in Myrto habet, inquit rurſum Plinius, quando ex vna omnium, olei viníque bina genera fiunt: item Myrtidanum, vt diximus. Et alius vſus baccæ Li.15.c.29.
apud antiquos fuit, antequam Piper reperiretur, illius obtinens vicem, quondam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nunc Myrtatum vocant. Eadémque origine aprorum ſapor commendatur, plerúmque ad

intinctus additis Myrtis. Veterum exemplo Hetruſcæ mulieres, inquit Mat- Myrteum condim.
thiolus, ex Myrti baccis bene maturis ciborum intinctus parant, qui cum aſſa-
tis carnibus eſitati maximam cum palato ineunt gratiam. Myrteum hoc condi- Lib. 1. Dioſ. cap. 128.
mentum languidos ventriculos roborat. Quare & cœliacis, & dyſentericis
vtile eſt, & fœminarum fluxiones quaſcunque cohibet. Fiebat & olim tum
Myrtites vinum, tum oleum Myrteum. Illud obſoleuit, hoc hodie quoque in Plin. li. 14. cap. 16. Dioſc li. 5. Myrtites vinum. Oleū myr. Silu. in l. 5. 5. Antid. Meſu.
vſu eſt. Quod per expreſsionem baccarum Myrti conficitur, adſtringit, & ſic-
cat: quod ex oleo & Myrtis, aut Myrti ſucco compoſitum eſt, aſtringit ſolum
à Myrtis, digerit ab oleo. Myrti folia, Matthiolo, baccarúmque ſemen tritum,
contra fungorum ſtrangulationes mirificè valent: foliorum autem baccarúm-
ve decoctum calidis collectionibus ſuccurrunt, ſcilicet eryſi pelatibus & her-
petibus. baccæ quoquomodo hauſtæ aut deuoratæ corroborant, & eius tre-
mori valde conferunt: folia ſicca vruntur in fictili crudo, quouſque in cine- Ibidem.
rem albiſsimum redigantur, deinde lauantur, ac pro ſpodio, & pompholyge
ſapponuntur. Ex Myrti floribus deſtillata aqua odoris ſuauitate præſtat, my-
ropolis multum expetita. Ea tamen longe ſit odoratior, ſi ex Myrti Ægyptiæ
floribus eliciatur: quia Myrtus odoratiſsima eſt in Ægypto, vt ex Theophraſto Theophr. li. 6. Hiſt. cap. 7. & li. 2. cauſ. ca. 18. Plin. lib. 15. cap. 29. Liu. l. 5. c. 29.
ſcripſit Plinius. Myrto in Hetruria pelles perficiuntur, denſantur, criſpan-
tur, atque craſſeſcunt. Bellicis quoque ſe rebus Myrtus inſeruit, vt prodidit
Plinius, triumphánſque de Sabinis Poſthumius Tubertus in conſulatu (qui pri-
mus omnium ouans ingreſſus vrbem eſt, quoniam rem leniter ſine cruore geſ-
ſerat) Myrto Veneris victricis coronatus inceſsit, optabilémque arborem etiam
hoſtibus fecit. Hæc ouantium poſtea fuit corona, excepto M. Craſſo, qui de
fugitiuis & Spartaco Laurea coronatus inceſsit. Maſſurius auctor eſt curru quo-
que triumphantes Myrtea corona vſos L. Piſo tradit Papyrium Maſſonem, qui
primus in monte Albano triumphauit de Corſis, Myrto coronatum ludos Cir-
cenſes ſpectare ſolitum. Ma. Valerius duabus coronis vtebatur Laurea, &
Myrtea.

RVSCVS, CAP. LVII.

Nomina QVI Latinis Ruſcus & Ruſcum, officinis addita litera, licet cor-
ruptè, Bruſcum vocatur, Græcis μυρσίνη ἀγρία, ideſt Myrtus ſylue-
ſtris, & ὀξυμυρσίνη, ideſt acuta Myrtus, & μυρτάκανθα. Alij, inquit
Plinius. Chamæmyrſinen vocant, alij Acaron à ſimilitudine: eſt Lib. 4. Hiſt. cap. 17.
enim breuis, & fruticoſa. A Theophraſto κεντρομυῤῥίνη nominatur, ab Arabibus
qui Cubebas cum Ruſco confundunt, Cubebæ, ab Italis *Ruſco*, & *Pongitopi*, quod
arcendis muribus à ſalſa carne appenſa circum ligetur, à Germanis *Bruoſch*, ab
Hiſpanis *Insbarba*, à Gallis quibuſdā *Bouys piquant*, ab Anglis *Kuehull*, & *Kuehulme*.
Forma. Humilis eſt frutex, lignoſus, radice alba, ramoſus, ſtipitibus rotūdis, cortice fu-
ſco, rectis, & ſpiſſo: foliis dēſis, nigricātibus, ſpiſsis, Myrto, aut Buxo haud mul-
tū diſs. milibus, ſed duris, mucrone aculeatis, rigentibúſque. Quare horridum
Ruſcū Virgilius dixit, & aſpera Ruſci vimina. Fructus in foliis ipſis creſcit, ru-
ber, duro intus ſemine. Dioſcorides, Ruſcus Dioſcoridi folium fert Myrti, E lo. 7. & Geor. 2.
latius, in formam lanceæ mucronatum. Baccæ per maturitatem rubeſcunt, ro-
tundæ, à medio folio pendentes, oſſeo intus nucleo: cubitales ramuli ab ra- Li. 4. c. 141.
dice exeunt, vitilium modo lenti, fractu contumaces, folioſi: radix gramini
ſimilis, acerba, & ſubamara: in qua Ruellij verſione baccæ à medio folio pen-
dentes haud rectè dicuntur, cum Græcè legamus, καρπὸν δὲ ἐν μέσῳ τῷ φύλλῳ
περιφερῆ. Ideſt, Baccas habet in medio folio rotundas: non enim ex foliis illæ
quidem

RVSCVS.

quidem pendent, ſed ipſi hærent, id ipſa experientia docente & approbante, his verbis Theophraſto. Τῆς δάφνης ἀλεξανδρείας τοῦτο τὸ ἴδιον, ὅτι ἐπιφυλλόκαρπόν ἐστι, ὥσπερ καὶ ἡ κεντρομυῤῥίνη: ἀμφότεραι γὰρ τὸν καρπὸν ἔχουσι ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ φύλλου. Lauri Alexandrinæ hoc proprium eſt, quod in folio fructum habeat, veluti & Ruſcus. Vtrique enim fructus ex foliis ipſius dorſo enaſcitur. Hic Ruſci fructus plurimùm differt à Cubebis aromaticis granis. Serapio verò duos hos fructus eoſdem eſſe credidit: errore iamdudum deprehenſo, & ſcriptis mandato à doctiſsimo viro Leoniceno. Prouenit Ruſcus in aſperis & præcipitibus locis. Ab herbarijs in hortis ſeritur: folia nunquam amittit. Germinat vere Aſparagi modo, turionibus tamen breuioribus, craſsioribus, hirſutis qui elixi eduntur ex oleo, ſale, & aceto. Sed quum non obſcurè eorum amaror guſtatu percipiatur, in medicamentis potius, quàm in cibis ſunt habendi: ad ciendam enim vrinam, aperiendáſque obſtructiones plurimum valent. Plinius quoque inter herbas ſponte naſcentes, & in cibos expetitas, quæ in Italia pauciſſimæ ſunt Ruſcum recenſet. Fructus Auguſto menſe maturus eſt. Radix & folia ſecundo gradu calfaciunt, ſiccant primo. Galenus, Paulus, Ætius ruſcum in ſimplicium cenſu ſilentio præterierunt. Eius igitur virtutes ex Dioſcoride hæ ſunt. Folia & baccæ in vino potæ vrinam cient, menſes pellunt, veſicæ calculos frangunt, ſtillicidio vrinæ medentur, dolores capitis ſanant, & regium morbum. Decoctum radicis in vino potum eoſdem præbet effectus. Cauliculi recentes aſparagorum vice in cibo ſumuntur: amari tamen ſunt, ſed vrinam mouent. His admodum conſentanea ſunt quæ ſcribit Plinius. Myrtus ſylueſtris, inquit, ſiue Oxymyrſine, ſiue Chamæmyrſine baccis rubentibus & breuitate à ſatiua diſtat. Radix eius in honore eſt, decocta vino ad renum dolores pota, & difficili vrinæ, præcipuéque craſſæ, & graue olenti: morbo regio, & vuluarum purgationi trita cum vino: Cauliculi quoque incipientes aſparagorum modo in cibo ſumpti, & in cinere cocti: ſemen cum vino potum, aut oleo, aut aceto calculos frangit. Idem in aceto & roſaceo tritum capitis dolores ſedat, & potum morbum regium. Caſtor Oxymyrſinem hanc Myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri ſcopæ, Ruſcum vocauit, & ad eoſdem commendauit. Idem vſus alio in loco. Ruſci radix inquit, decocta bibitur alternis diebus incalculorum valetudine, & tortuoſiore vrina, vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, poſtero mane decoqui: ex ea ſextarium, vini cyathis duobus miſceri. Sunt qui crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad virilia, vel, vt quidam legunt, vrinam difficilem, cauliculis eius in vino & aceto tritis nihil vtilius putant, aut, quomodo in vetere codice legitur, cauliculis eius aceto tritis, &c. In quibus Plinij verbis vrinam tortuoſam intelligimus, exitu flexuoſo prodeuntem, ac procurſu veluti diuiſo, ob craſſum humorem impactum vri-

Lib.3.Hiſt. cap.17.

Locus.

Tempus.

Lib.21.c.15.

Dodo.li.6. cap.13.

Temper. & vires

Lib.4.c.14

Li.23.ca.81.

Li.21.ca.27.

nario meatui, aut extumeſcentem carunculam, quam Græci vocant Hyperſarcoſin, in vrinæ via, lotij meatum impedientem. Porro hic animaduertendum Plinium proculdubio Ruſcum cum Myrto ſylueſtri confudiſſe, de qua ſuprà tractauimus, maximè cum de oleis factitiis loquitur. Simile eſt (oleum) è Myrto nigra: & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aſperſæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorum molliſsima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum, prius ſole macerant. Eadem ratio & in ſatiua Myrto, ſed præfertur ſylueſtris, minore ſemine, quam quidam Oxymyrſinen vocant, alij Chamæmyrſinen, &c. Sylueſtrem Myrtum pro Ruſco à Plinio hîc vſurpari ex iis quæ ex ipſo iam citauimus perſpicuum eſt. At ex Ruſco Myrteum oleum non fieri, ſed ex Myrto ſilueſtri ſatiuæ oppoſita, de qua præcedenti capite egimus, Dioſcorides à quo modo recitata Plinius mutuatus eſt, apertè demonſtrat his verbis. Myrtei faciundi ratio hæc eſt è Myrto nigra ſylueſtri, aut ſatiua, foliorum molliſsima quæque tuſa premuntur: ſucco pares olei omphacini portiones adiiciuntur, ſubiectíſque carbonibus inferueſcunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilior hæc compoſitio. Tenera folia contuſa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatat eximitur. Priuatim alij deiecta in oleum folia in ſole macerant. Præterea cum Myrtei olei vires ex Dioſcoride perſequitur, nempe, quod adſtringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteriæ, vuluæ exulceratæ, veſicæ, vlceribus vetuſtis, vel manantibus, cum ſquama æris, & cera: item eruptionibus, ambuſtionibus: attrita ſanat, rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem, Denique quod ad omnia valet, adſtrictionem ſpiſſationémque deſiderantia, vt ait Dioſcorides, ſubiicítque Chamæmyrſinæ, ſiue Oxymyrſinæ eandem eſſe naturam, perſpicuum eſt Oxymyrſinen, id eſt Ruſcum, vt ipſe interpretatur, cum vera Myrto ſilueſtri confundere. Eſt autem Ruſcus ad ea præſtanda plane inepta, ad quæ Myrteum oleum Plinius ipſe, atque Dioſcorides commendarunt, vt ex ipſius Ruſci viribus ſuprà ex vtroque auctore narratis liquet. Ruſcilentis ramulis ad colligendas vites vtebantur antiqui. Virgil.

Nec non etiam aſpera Ruſci,
Vimina per ſyluam, & ripis fluuialis arundo
Cædatur.

[Margin notes: Leoni. en. — Li. 15. ca. 7. — Lib. 1. c. 57. — Li. 23. ca. 4. — Georg. 2.]

NERIVM SIVE RHODODENDRVM,
CAP. LVIII.

GRÆCI *νήριον*, & *ῥοδόδενδρον* vocant hanc plantam, alij *ῥοδοδάφνην*, à flore Roſæ ſimili, & foliis laurinis: Nicander Nerin. Nos quia ne nomen quidem Latinum inuenit, vt ait Plinius, Nerium etiam vocamus, & Rhododendrum, & Rhododaphnem, Apuleius Roſam Lauream, Galli *Roſage*, & *Roſagine*, Itali *Roſalauro*, & *Oleandro*, Hiſpani *Adelfa*: Germani *Olander*. Frutex eſt vulgaris notitiæ, inquit Dioſcorides, longioribus quàm Amygdala foliis, craſsioribúſque: flore in Roſam conformato: fructu Amygdalæ ſimili, corniculato, qui patefactus quandam lanoſam naturam oſtendit, ſpinarum nimirum Carduorum pappos repreſentantem: radice longa, acuta, lignoſa, guſtanti ſalſa. Hæc Dioſcorides interprete Ruellio: qui vbi vertit, longioribus quàm Amygdala foliis, legitur in vetere codice, *ἀμυγδαλῇ φύλλα ἔχον ὅμοια, μακρότερα τε, καὶ παχύτερα, καὶ*

[Margin notes: *Nomina* — In Theri. — Lib. 24. c. 11. — *Forma* — *Lacu.*]

NERIVM SIVE Rhododendron.

ρα, καὶ πλατύτερα, καὶ τραχύτερα: Hoc eſt, Habens folia ſimilia Amygdalę, longiora tamen, craſsiora, latiora, & aſperiora. Rectè verò fructum intus lana quadam refertum dixit, ſpinarum, ſeu carduorum pappis ſimili, quæ in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus falſò ὑακινθίνοις πάπποις ſimilis eſſe legitur, cum hyacinthus nullos prorſus pappos habeat. Quare legendum ἀκανθίνοις πάπποις, ideſt ſpinarum, ſeu carduorum pappis, vt meliores codices, & ipſa experientia teſtantur. Similitudo fructus Nerij cum Amygdala intelligenda prorſus eſt, vel adhuc exigua ſiliqua, & adoleſcente, vel ob corticis viriditatem, Li.16.c.20. & craſsitiem, alioquin haud rectè adulta ſiliqua, anguſta, oblonga, nullo ſubiecto duro & lignoſo nucleo, lanuginoſis tantum villis farcta cum Amygdala compararetur. Et quamuis herba dicatur Sabina, Rhododendrō, inquit Pliniꝰ vt nomine apparet à Gręcis venit. Alij Neriō vocarūt, alij Rhododaphnē, ſempiterno frōdis honore, Roſęſimilitudine, caulibus fruticoſum: qui locus falſi ſuſpectus In caſt.Pli. eſt. Sunt qui legant Sabinè, hoc eſt lingua Sabinorum, quibus non accedit Hermolaus, húncque eius loci ſenſum eſſe ait, Rhododendron Sabinam herbam dici, cum tamen in Sabinis primùm orta non videatur, ex ipſo nomine quod Græcum eſt: Sciendum enim aliud fruticis genus Sabinam vocari, Græcè brathy. Nerion naſcitur in amænis, maritimis & ſecus amnes, inquit Dioſcorides. In *Locus.* Ibidem. hortis etiam colitur ab herbariis. Copioſiſsimum prouenit in tractu maritimo In libr. 4. alpino & montoſo Liguriæ, inter Nicæam, & Genuam, cum Siliquis. Vidit Dioſc.c.77. hoc primum Matthiolus ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis Senenſibus. Planta eſt Lauri facie, non iniucunda ſpectatu, præſertim ſuis floribus ornata, quorum ſimilitudine deceptus quondam L. Apuleius in aſinum mutatus, dum Roſas quæreret, quarum paſtu in priſtinam formam reſtitueretur, parum ab fuit, quin imprudens eos deuoraret. Verùm qui in plantarum hiſtoria, & viribus cognoſcendis diligentiſsimus fuerat, recordatus Nerij flores aſinis venenum eſſe præſentaneum, ſtatim labra ſubſtraxit, demiſsis que auribus abiit. Idem Lucianus ſibi in aſinum quoque transformatonarrat accidiſſe. Sed Nerium δάφνην ἀγρίαν, ideſt Laurum ſilueſtrem vocat, In Lucio. perniciosum aſino & equo cibum, cum aſſerant id comedentes eueſtigio mori. Dioſcorides etiam tradit flores & folia mulis, aſinis, canibus, & qua- Ibidem. drupedum plurimis venena eſſe, hominibus verò contra ſerpentium morſus *Vires.* conferre, è vino pota, eoque magis ruta addita. Imbecillas etiam animantes, vt pecus & capras, ſi aquam bibant in qua folia ea maduerint, mori. Eadem planè tradit Plinius. Nerium iumentis, capríſque & ouibus venenum eſt. Idem Li.16.c.20. homini contra ſerpentium venena remedio: quæ iterum alio loco repetit. Mirum folia Nerij quadrupedum venenum eſſe, homini verò contra ſerpen- Lib.24.c.11. tes præſidium, Ruta addita, è vino pota. Pecus etiam & capræ, ſi aquā biberint, Lib.8.ſin.

in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. His maximè refragatur Galenus, ita
Ibidem. ſcribens. Neriion aut Rhododaphne notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerendi vim obtinet: intro verò in corpus aſſumptus, pernicioſus ac venenoſus, non ſolùm hominibus, ſed pleriſque etiam pecudibus eſt. At dicendum, inquit Matthiolus, Nerium ſumptum hominibus à ſerpentibus non demorſis pernicioſum eſſe, Dioſcoridis verò ſententia idem iis remedio eſſe quos ſerpentes momorderint, qua ratione Cantharides auctore Auicenna, à cane rabido demorſis medentur, & Euphorbium à ſcorpione ictis, alia denique letalia medicamenta aliis venenis aduerſantur. Cordus alio modo conciliari poſſe hos auctores ſcripſit. Si intra corpus ſumatur Nerium venenum eſſe, ſi foris imponatur, contra venenatorum morſum auxiliari. Sed reuera Nerium intro ſumptum contra ſerpentium morſus opitulari Dioſcorides intellexit: fideliora enim exemplaria habent σὺν οἴνῳ πινόμενα, cum vino pota, videlicet flores, & folia. Sic etiam in Plinio perſpicuè legitur, qui proculdubio videtur hæc ex Dioſcoride transſcripſiſſe. Præterea in Eſdræ antidotum, cuius contra venenata animalia præcipuus eſt vſus, flores Nerij recipiuntur, ceu medicamentum contra venena efficax. In hac verò apud Ætium, & Paulum compoſitione Eſdræ, malè legimus flores Nerij, deinde paulo poſt, Roſæ Rhododaphnes. Nerion enim & Rhododaphne idem eſt frutex, & Roſæ Rhododaphnes nihil aliud ſunt, quàm flores Nerij. Videtur itaque flos Nerij, interpretatio eſſe Roſarum Rhododaphnes, quæ in margine notata, ab aliquo indocto in contextum inſerta eſt. Id tamen verum eſſe tradit Cordus florem Nerij inſaniam parere, ſed non ſemper: accidere enim id quibuſdam locis, & quibuſdam temporibus, arborémque quibuſdam temporibus venenatam eſſe, ex cuius & Aconiti floribus in Ponto venenatum mel apes colligunt. Scribit etiam Galenus athletarum dorſum Rhododaphnis vellicari. Καὶ ῥοδοδάφναις ἐνίοτε τὰ νῶτα διακναίουσι. Nerium aliud pinxit Lobellius, flore albo quale ſe vidiſſe ait Pena, tum in hortis Italicis, tum in maritimis.

Li.4. Dioſ. cap. 82.

Li.24.c.100. Lib.7.ca.11.

Ibidem.

In Exhort. ad art.

NERION albis floribus.

GLYCYR

GLYCYRRHIZA. CAP. LIX.

VT à Græcis γλυκύῤῥιζα, ita à Latinis Glycyrrhiza, & Glycyrrhizon appellatur, & dulcis radix, à Seplaſiariis corrupto, aut potius barbaro nomine Liquiritia, ab Arabibus *Sus*, Italis *Rigolitia*, Gallis *Reliſſe*, & *Regaliſſe*, à Germanis *Lechkritz*, & *Sueſzholtz*, ab Hiſpanis *Regaliza*, Boemis *Lekorice*, Polonis *Lackryſcya*. Fruticoſa eſt planta, inquit Dioſcorides, ramis binûm cubitorum altitudine aſſurgentibus: foliis Lentiſci, denſis, pinguibus tactúque gummoſis: flore Hyacinthi: fructu pilularum Platani magnitudinis, aſperiore, in ſiliquis Lentium modo, rufis, paruis: radicibus longis, vt Gentianæ, coloris buxei, ſub acerbis, & dulcibus, quarum ſuccus denſatur Lycij modo. Vel vt in vetere Codice legitur, χυλιζόμεναι ὥσπερ τὸ γλαύκιον, ἢ λύκιον. Id eſt, ex quibus elicitur ſuccus, veluti ex Glaucio, au Lycio. Ea eſt planta quam hic primo loco propoſuimus, ramis ternos, quaternóſue cubitos altis, in quibus folia bina ex aduerſo ſita, Lentiſco ſimilia. Flores breuibus pediculis hærent,

Nomina

Lib. 3. ca. 5.

Forma.

GLYCYRRHIZA *echinata Matthioli.*

GLYCYRRHIZA *echinata Dodonæi.*

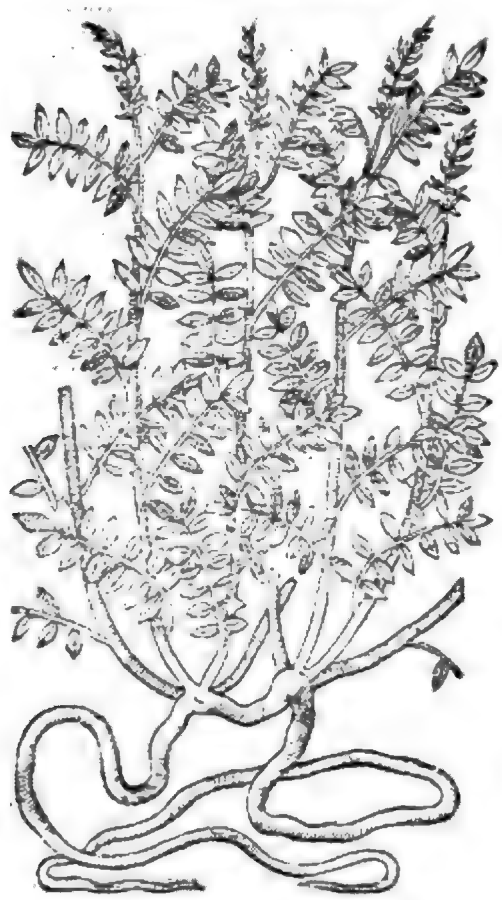

Hyacinthi purpureo colore, in globulos veluti congeſti, poſt quos fructus oriuntur, quorum globoſum aceruum cum Platani pilulis comparat Dioſcorides. Sunt enim rotunda capitula, echinata, magnitudine pilularum Platani, aut maiora, compoſita ex Siliquis paruis, multis, Lenti ſimilibus, coaceruatis, hirſutis, & tenuiorum aculeorum ſtipatu velut armata, vt pictura monſtrat, colore in atrum rufeſcente, in quibus ſemen compreſſum clauditur. Radix longa vt Gentianæ, foris nigricans, intus lutea, dulcis. Eſt & altera Glycyrrhiza priori addita, à Matthiolo priore editione commentariorum in Dioſcoridem pro Glycyrrhiza Dioſcor. depicta, qua abundat Apulia, inquit, præſertim in Gargano monte, ex qua quotannis ſuccus in paſtillos denſatus conuehitur, & magna radicum copia. Viſitur etiam in multis Italiæ hortis, non modo ad ſpectaculum ſata, ſed & ad medicamentorum vſum. Nam recens effoſſa radix ſicca præſtan-

Lib. 3. Dioſcor. cap. 5.

Locus.

GLYCYRRHIZA NON echinata: Scythica herba.

tior eſt, & ori gratior. Sed cum altera editione diligentiùs, opinor, hanc Glycyrrhizę ſpeciem conſideraſſet, nullúmque in ea fructum, aut magnitudine, aut aſperitate cum fructu Platani conferendum animaduertiſſet, adiecit Glycyrrhizam duûm eſſe generum, alteram non echinatam, de qua modo tractamus, alteram echinatam, de qua ſupra verba fecimus à Dioſcoride deſcripta, quæ copioſa in Germania naſcitur in Bambergenſi agro, non longè à Norimberga, à Ioãne Heſſo medico Norimbergenſi ad ſe miſſa. Illam etiam echinatam Glycyrrhizam Dodonæus pro vera, ſiue Dioſcoridis Glycyrrhiza deſcripſit, ac depinxit: alteram verò, non echinatam, (cui Siliquas quaſdam paruas, vt & Cordus, attribuit, quod dicemus) nequaquam aſperas, aut hirſutas, ſed leues & Lentium valuulis ſimiles, in quibus ſemina parua. Germanicã, ſiue vulgarem Glycyrrhizam appellat, vt in Italia, ita in Germania quoque naſcentẽ. Eadem à Fuſchio depingitur, multáque, vt inquit, nec ignaua aliquot Germaniæ locis, Pabẽbergenſi præſertim agro producitur. Hodie nuſquam ferè non ſeritur in hortis, eáque vt ſemel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquam poſſit radicitus extirpari, vſqueadeo reſtibili fœcunditate regerminans. A Cordo verò prolixè admodum & curioſè deſcribitur, his ferè verbis. Glycyrrhiza ab vno radicis capite caules emittit, virgis Althææ ſimiles, binûm ternúmue cubitorum altitudine, prope terram minimi ferè digiti craſsitudine, teretes, ſolidos, lignoſos, in viridi ſubflauos, intus fungoſa medulla plenos, inferne tactu aſperos, ex interuallis inæquali ordine ſurculos proferentes, in quibus folia alatam figuram referunt, vtrinque quina, ſena, & nonnunquam ſeptena, pari ferè interuallo diſtantia, ea ratione vt bina ſemper in vno exortu coniungantur, atque breuibus admodum pediculis ex aduerſo opponantur, prominente in ſummitate ſurculi recto folio in reliquo ſurculo, foliorum pari numero, imparem autem vno hoc efficiente. Singula folia ſeſquiuncialem longitudinem habent, latitudinem vncia minorem, aut vncialem, quædam etiam nonnunquam maiora. Eadem ſub craſſa, pinguia, glutinoſáque ſunt vtraque parte, ideóque tactu digitis adhærentia. Ineſt præterea iis peculiaris quædam natura, & cum paucis communis. Oriente ſole ſingula folia in latitudinem primum æqualiter explicantur, mox vna cum aſcendente ſole eriguntur, atque interdiu ſurſum omnino rigent, & vna cum ſurculo cymbam, aut nauium carinam forma referunt. Occidente ſole rurſum ſe demittunt, demiſſáque pendent. Quinetiam aëris conſtitutionibus reguntur. Nam ſi dies ſereni fuerint, interdiu eo modo quo dictum eſt, erecta ſunt, pluuioſis verò, nubilis, triſtibus, & frigidioribus diebus, etiam æſtate, atque ipſo meridie ſe demittunt: quæ de foliis tantum intellige, non de eorum pediculis, quorum poſitus neque à ſole, neque ab aëris conſtitutione mutatur. E ſummis caulium alis oblonga quædam, diſſecta, & veluti aculeata prodeũt capitula. (Hæc Dioſcoridem pilulis Platani comparare, fructus impropriè appellando, perperam ſcripſit Cordus, non enim huiuſce,

Ibidem.

Lib.3.c.28.

In Hiſt.pl. cap.70.

Ruel.lib.3. cap.5.

Lib.2.pl. cap.96.

huiuſce, ſed ſuperioris Glycyrrhizæ fructus cum Platani fructibus confert.) ea ſe paulatim in quadrantalem, & nonnunquam in quincuncialem pediculum extendunt, vndique vſque ad ſummitatem paruis floribus, oblongis, papilionum alis ſimilibus, & colore in candido, cæruleóque purpuraſcentibus, circundatum, ex quibus vncialis, gracilis, ſubrubens, atque in latitudinem compreſſa prodit exigua ſiliqua, tribus, aut quatuor oblongis ſeminibus grauida, vel, vt Dodonæus ait, circa graciles pediculos flores & paruæ ſiliquæ proueniunt, ſpicarum effigie, vt in Galega, & Vicia ſylueſtri, non vt rotunda capitula, hirſuta, quæ ex pluribus paruis ſiliquis echinatis conſtant, Platani pilulis ſimilia, quemadmodũ in ſuperiore Glycyrrhiza. Diu frutex hic viret, antequam folia amittat, quæ poſtea cum florum defluuij tempus aduenerit, non ſingillatim, ſed vniuerſa ſimul vna cum pediculo decidunt, & illi etiam poſtquam deciderint, adhærẽt. Radice nititur ſuperne trunco ſimili, quo vetuſtior fuerit, eo craſsiore, plerumque craſsitudine pollicari, inferne in multas longiſsimas radices quaquauerſum in obliquum exeuntes diſtracta, quæ arenoſum ſolum, aut arenam tantùm nactæ, duarum orgyarum longitudinem excedũt. Subſtantia eis eſt neruoſa, flexilis, diſtractu difficilis. Ideo cum inter effodiendum extrahuntur, raro abrumpuntur, maximè ſolo arenoſo. Colorem habent foris in ſpadiceo, aut ſubruffo pallentem, intus buxeum. Superior radicis pars, à qua modo dictæ exeunt, & quæ veluti truncus, ſeu caput earum eſt, peculiares, & à prioribus diuerſas emittit radices, minimi digiti craſsitudine omnino trãſuerſas, Aſparagis ſimiles, ſub terræ ſuperficie quoquo verſus ſerpentes, quæ cum in cubitale, bicubitale, & interdum longius ſpatium progreſſæ fuerint, acuminato germine è terra emicãt, & caules producunt, qui ſequenti anno deorſum obliquas demittant radices, quales deſcripſimus, flacceſcentibus poſtea, & pereuntibus iis à quibus ortæ ſunt, tranſuerſis radicibus, quibus veris tempore in candido pallidus eſt color, ſubſtantia autem tenera, ſuccoſa, fragilis: ab æſtate deinde in Autumnum ſuperficies earum in fungoſum corpus mutatur, interior verò pars obliquarum radicum modo in neruoſam, minùs tamen firmam, aut lentam, & colore buxeam ſubſtantiam tranſit. Saporem radices habent valde dulcem, imo etiam Saccharo dulciorem, modicè aſtringentem, & ſubacrem, cui etiam iuncta eſt minima quædam amaritudo. Colitur in Germania lucri cauſa, præſertim Bambergij in Franconia, vbi maximus eſt eius prouentus. Ex his Glycyrrhizam Dioſcoridis, eiúſque aliud à Matthiolo, & Dodonæo proditum genus omnibus fore notiſsimum arbitror. Plinus in deſcribenda Glycyrrhiza Dioſcoridem ſecutus eſt, niſi quod eam inter aculeatas plantas falsò retulit. Et ipſa, inquit, ſine dubio inter aculeatas eſt, foliis echinatis, pinguibus, tactúque gummoſis, fruticoſa, binûm cubitorum altitudine: flore Hyacinthi: fructu pilularum Platani magnitudinis. Et alio in loco. Quædam ſpinoſa foliata ſunt, vt Carduus, Eryngium, Glycyrrhizon, Vrtica. Horũ enim in omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas, Cuius erroris cauſam Matthiolus, Cordus, Cornarius mendoſo, quo Plinius vſus eſt, Codici imputant, quod φύλλα ἐοικότα ἐχίνῳ facili lubricóque non aduertentium lapſu, falsò legerit, cum Dioſcorides rectè habeat ἐοικότα σχίνῳ, id eſt ſimilia Lentiſco. Nec ſunt audiendi qui ne deſciſcant à Plinij ſententia, credunt Glycyrrhizã ſpinis olim fuiſſe præditam, verùm mangonio longi cultus edomito rigore tandem mitigatam. Nam diligentia, opinor, minores innocentioréſque ſpinas reddere poteſt, in totum abolere minimè. Scythica planta Theophraſti nihil aliud eſt quàm Glycyrrhiza Germanica, ſecundo loco deſcripta, frigidas etiam regiones, qualis eſt Scythia, minimè reſpuens, ſic dicta, quòd eius vſu aliquot dies ſitim famémque tolerare Scythas poſſe

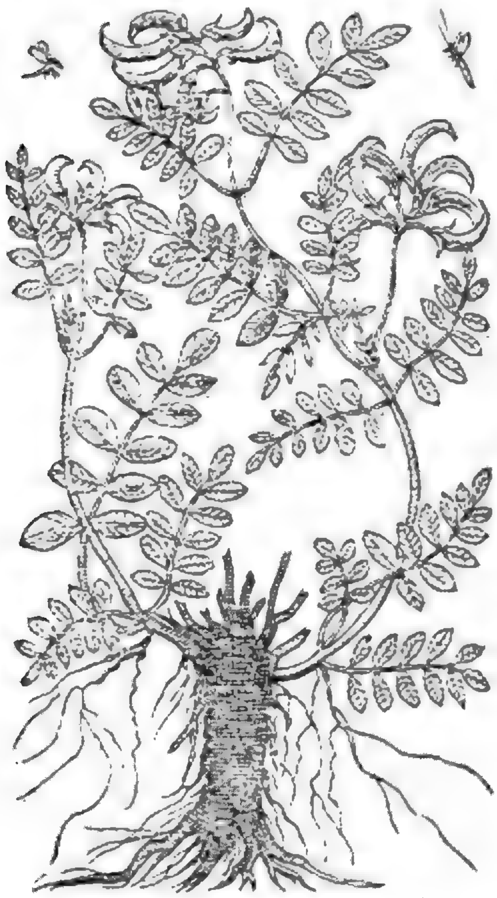
Margin notes: Ibidem. — *Locus.* — Lib.22.c.9. — Lib.21.c.15. — Lib.3.Dioſcor.cap.5. In Dioſco. lib.3.cap.7. Embl.5.lib. 3.Dioſcor. — Scythica planta.

poſſe auctores tradant, de qua tamen & de Hippice Plinius tanquam diuerſis ſeorſum à Glycyrrhiza tractat. Sed quæ de ea ſcripſit cum à Theophraſto ſum-
Lib.22.c.9. pſerit, omnéſque quas Scythicæ Theophr. vires tribuit, ipſe Glycyrrhizæ aſsignauerit, vt dicemus, hinc perſpicere potuit, eandem eſſe Theophraſti Scythi-
Lib.9.Hiſt. cap.13. cam, cum aliorũ Glycyrrhiza: Γλυκεῖα δὲ καὶ ἡ σκυθικὴ, inquit Theophr. καὶ ἔνιοί γε καλοῦσιν γλυκυῤῥίζαν αὐτὴν (ſic enim ex vetuſti Codicis fide legendum) γίνεται δὲ παρὰ τὴν μαιῶτιν, χρησίμη δὲ πρὸς τὰ ἄσθματα, καὶ βῆχα ξηρὰν, καὶ ὅλως τοὺς περὶ τὸν θώρακα πόνους, ἔτι δὲ πρὸς τὰ ἕλκη ἐν μέλιτι. δύναται δὲ καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ. διὸ ταύτῃ δὲ καὶ τῇ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα. Id eſt, Dulcis quidẽ & Scythica eſt, quam nonnulli Glycyrrhizã appellant. Ad Mæotim naſcitur. Vtilis eſt aſthmati, tuſsi ſiccæ: denique thoracis malis. Præterea vlceribus cum melle prodeſt. Sitim ſedat, ſi in ore habeatur. Quapropter Scythas contentos ea & Hippace vndecim, aut duodecim dies vitam ſuſtinere aiunt: quem locum permirum eſt quam ſupinè atque peruerſè Plinius vertiſſe, & intellexiſſe vi-
Lib.25.c.8. deatur. Inuenere herbas & vniuerſæ gentes, inquit Plinius. Scythia primũ eam quæ Scythice vocatur, circa Bœotiã naſcens, prædulcem alias, vtiliſsimamq́; ad ea quæ aſthmata vocant (nam ex vetere Codice, & Theophraſto ſic legendum, non vt in vulgatis exemplaribus, prædulcis. Aliam vtiliſsimam ad ea quæ ſpaſmata vocant) Magna & ea commendatio, quod eam in ore habentes famem ſitímque non ſentiunt. Idem præſtat apud eos Hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Tradúntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitíque. Hæc Plinius, qui circa Bœotiam naſci Scythicam ſcripſit, Theophr. ad Mæotim: at huius erroris minimè Plinius eſt accuſandus, ſed mendoſa exemplaria quibus ille vtebatur. Ipſemet enim ali-
Lib.27.c.1. bi Scythicam herbam à Mæotidis paludibus portari ſcripſit. Ad hæc Hippacen, id eſt caſeum equinum in ciborum neceſsitate pro alimento Scythis eſſe, ſicut delinitam Glycyrrhizæ radicem pro potu in aquarum penuria, vagantibus per aridas vaſtáſque ſolitudines iis populis. Plinius verò ex Hippace, id eſt caſeo equino Hippicen herbam confinxit, addita perinde abſurda etymologia, quod ſcilicet equorum famem ſitímque ſedaret. Hippacen alibi de hac eadem re ſcri-
Lib.11.c.54. bens rectè vſurpaſſe videtur. Quædam inquit, rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, cõſeruántque vires, vt Butyrum, Hippace, Glycyrrhizon. Idem ipſe
Lib.28.c.9. Hippacen caſeum equinum eſſe dixit. Seſtius eoſdem effectus equino, quos bubulo tradit. Hunc vocant Hippacen. Alibi coagulum equi ſic vocari idem
Li.28. c.14. ſcribit. Equi coagulum, inquit, quod aliqui Hippacen vocant. Gazæ errandi occaſionem præbuit Plinius, vterque Hermolao. Ille enim Hippacen equeſtrem
Corol. 80. lib.1. Dioſ. herbam interpretatus eſt: hic differre Hippacen ab Hippice ſcribit, quod Hippace caſeus, & coagulum ſit, Hippice verò herba Scythica, equeſtris à Theodo-
Locus. ro dicta. Glycyrrhiza plurima, inquit Dioſcor. gignitur in Cappadocia & Pon-
Ibidem. Lib.22.c.9. to. Præſtantiſsima in Cilicia, auctore Plinio, ſecunda in Ponto, radice dulci, & hæc tantum in vſu. Capitur ea Vergiliarum occaſu, longa ceu vitis, coloris buxei. Melior, quæ nigra, quæq́; lenta, quámque fragilis. Prouenit in Italia, & Germania, vt dictum eſt. Eſt & alia Glycyrrhizæ ſylueſtris ſpecies, Lobellio Glaux vulgaris, Cordo Polygalon, Geſnero, Glycyrrhiza ſylueſtris à conſimili radicis ſapore: radice craſſa, longa, ramoſa, nigra, lignoſa, caulibus multis, ima parte rubentibus, rotundis, per terram ſparſis, guſtu dulcibus, odore, ſaporéque Glycyrrhizæ, quæ in hortis noſtris alitur, ſimilibus. Quam ob cauſam Glycyrrhizam ſylueſtrem vocant: flore Lentis, copioſo, in luteo palleſcente: ſiliquis angulo-
Lib.2. ca.5. ſis, curuis, & falcatis, ſemine Lenticulæ. Tragus pro Fænogræco ſylueſtri deſcri-
Locus. pſiſſe ac depinxiſſe videtur. In vmbroſis ſæpius ſubaltis ſæpibus gignitur non-

nunquam

nunquam & in apricis. Glycyrrhizæ ſuccus, auctore Dioſcoride, in arteriæ ſcabritia efficax habetur: verum oportet, vt linguæ ſubditus eliqueſcat: æſtuanti ſtomacho, thoraci, ac iocinori conuenit: ſanat veſicæ ſcabiem, & renum dolores cum paſſo potus: idem eliquatus ſitim ſedat: vulneribus illitus accommodatur: commanducatus ſtomacho prodeſt: recentis radicis decoctum ad eadem conuenit. Eiuſdem farina pterygiis commodè inſpargitur. *Vires.* *Lib.3. ca.5.*

GLYCYRRHIZA ſyluestris.

Plinius ſimilia ferè omnia habet, quibuſdam additis. Vſus in linguæ ſubditis: ſic enim legendum, Plinio Hypoglottidas ita appellante, decoctæ ad tertias, cætero ad mellis craſsitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci vtiliſsimo ſucco, ſic vt ſpiſſatus eſt, linguæ ſubdito. Item thoraci, iocinori. Hac diximus ſitim famémque ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere ne ſitirẽt. Ideo & cõmanducata ſtomatice eſt, & vlceribus oris inſpergitur ſæpe, & pterygiis. Sanat & veſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & Piperis vna, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ex vulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. Hactenus Plinius, qui ſicut errore deceptus ἐχίνῳ pro σχίνῳ in Dioſcoride legit, ſic in eodem Dioſcor. falſò nunc legitur ſuccum Glycyrrhizæ eſſe στομαχικὸν διαμασσώμενον, vt recte mihi annotaſſe videtur Cornarius, contra rectè in Plinio, Ideo & commanducata ſtomatice eſt, Nam qui ſuprà dixit, ad ardorem ſtomachi facere, nunc ait ſtomaticum eſſe medicamentum, tum ipſam, tum eius ſuccum. Cæterum quod idem ſcribit Glycyrrhizæ radicem capi, vel carpi, Vergiliarum occaſu, longam, ceu Vitis, coloris buxei, Dioſcorides longam eſſe inquit, & coloris, ſicut Gentianæ, buxei. Huius fruticis radicum ſuccus, Galeno imprimis vtilis eſt, perinde vt radix, dulcis, ſimúlque leniter adſtringens. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modo in arteria, verum etiam in veſicæ ſcabie, ídque temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ: nam tale monſtratum eſt eſſe dulce. Sed cum adſtrictio quædam adiuncta ſit, vniuerſum eius temperamentum, quantum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſsimum caliditatis fuerit, quam proximè accedens ad temperatum. Porro quoniam temperie quoque eſt humidum id quod modice eſt dulce, iure etiam ſiti congruens medicamentum eſt, nimirum modicè humidum, ſimúlque humana natura frigidius. Refert Dioſcorides radicem ſiccam ad læuorem redactam oculorum Pterygij idoneum eſſe illitu medicamentum.

Lib.22.c.9. *Lib.22.c.54.* *Emb.5. li.3. Dioſcor.* *Li.6.ſimpl.*

LIGVSTRVM, CAP. LX.

Nomina. LIGVSTRVM Latinis, Græcis κύπρος appellatur hic frutex, Arabibus *Kenne, Henne*, Officinis Alcanna, Italis *Guiſtrico, Oliuella, Oliuetta, & Coambroſſena*, Patauinis *Conaſtello*, Gallis *Troeſne*, Germanis *Rhein vueiden, Beynholtzlin, & Mundholtz*, Hiſpanis *Alfena*, ſeu *Alhena*, Boemis *Ptacij, Zob*, Anglis *Pryuet*, Belgis *Keeleruyt, & Mondthoudt*. Liguſtrum frutex eſt, ſeu arbuſcula, virgas producens multas, graciles, lentas, flexiléſque. Circa has folia Oleæ ſimilia, latiora, molliora, & colore viridiora. In harum cacumine flores proueniunt candidi, muſcoſi, vel vt Oribaſius legit, racemoſi, odorati, ſed qui decerpti ſtatim flacceſcant. Oriuntur ex eis baccæ racematim cohærentes, Pyramidis figura, Sambucinis ſimiles, nigræ, Hederę baccis minores, læuiores, nigriores, ſapore amaro ac iniucundo, purpureo intus ſucco. Tale eſt Matthioli, & permultorum Herbariorum Liguſtrum, ſiue Cyprus, quibus aſſentitur Cordus. Liguſtrum, inquit, ſine dubio arbuſcula eſt, quæ Græcis Cyprus vocatur: propterea Plinium idem ſcripſiſſe nunquã pœniteat. Ruellius, Liguſtrum apud nos eandem arborem eſſe ait, quæ in Oriente & Græcia Cyprus, Gallis *Troeſne*, Officinis tum Alcanna, tum Henne. His Tragus, & Amatus Luſit. conſentiunt, quia Liguſtrum omnibus ſuis notis Cyprum Dioſcoridis refert, foliis circum ramos Oleæ ſimilibus, latioribus tamen, mollioribus, ac viridioribus, guſtu adſtringentis: flore candido, muſcoſo, odorato: fructu nigro, Sambucini æmulo. Præterea, inquit Matthiolus, nullus eſt medicus qui neſciat Liguſtrum iis omnibus præditum eſſe virtutibus, quibus Cyprũ pollere Dioſcorides & Galenus prodiderunt. Alij

Forma.

LIGVSTRVM.

Lib.1. Dioſ. cap.107. In lib.1. Dioſcor. ca.25. *Lib.1. c.94.* *Lib.3. c.27. Enar.114. li. 1. Dioſcor.*

Liguſtrum & Cyprum diuerſas eſſe ſtirpes cenſent. Fuſchius quo nomine Liguſtrum Græcis appellatum ſit, certò nobis conſtare negat: neque enim vt ferè omnes hodie putant, Cyprum eſſe, quæ Plinio teſte ſemen habet Coriandri, & arbor peregrina eſt. Liguſtrum enim ſemen non Coriandro ſimile, quod rotundum ac ſubflauum eſt, ſed potius atrum, & altera parte latum, modicéque concauum in racemis profert. Præterea arbor peregrina non eſt, ſed ſponte in ſepibus & ſenticetis vbique prouenit: Phillyream, itaque Dioſcoridis potius eſſe Liguſtrum is arbitratur. Dodonæus eandem plantam quam Fuſchius oſtendens, Phillyream Dioſcoridis vocat, Plinijq́ꝫ, Virgilij, Columellæ Liguſtrum. Anguillara quoque eam, Liguſtrum Latinorum eſſe non negat, ſed Cyprum non eſſe contendit, Liguſtrum autem Phillyream Græcorum eſſe. Lonicerus quoque Liguſtrum Latinorum Dioſcoridis Phillyream eſſe ait, & Phillyreæ apud Dioſcoridem deſcriptionem Liguſtro noſtro pulchrè conuenire. Horum igitur ſententia Liguſtrum ea ſtirps erit, quàm hîc pinximus, Cyprus autem minimè. Conſtantinus idem eſſe Liguſtrum & Cyprum exiſtimat, ſed quid ſit ignotum eſſe his noſtris temporibus, à Plinio quidem Cyprum Liguſtrum dici his duobus locis. Prior eſt. Liguſtrum eadem arbor eſt, quæ in Oriente Cypros. Suos in Europa vſus habet. Succus eius neruis, &c. Alter eſt, Cyprus in Ægy

In Hiſt. pl. cap.18. *Li.12. c.24.* *Lib.6. Hiſt. cap.25.* *In Enar. Amat. 114. li. 1. Dioſcor.* *Li.24. c.10.* *Li.12. c.24.*

in Ægypto eſt arbor Ziziphi foliis, ſemine Coriandri, flore candido, odorato. Coquitur hic in Oleo, premitúrque poſtea quod Cyprinum vocatur. Pretium ei in libras x.(id eſt, denarij) quinque. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata: ſecundum Aſcalone Iudeæ: tertium Cypro inſula odoris ſuauitate præcipuum. Quidam hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocatur. Sed Dioſcor. Cyprus folia habet Oleæ, Liguſtrum Plinij Ziziphi, & ſemen Coriandri, Dioſcoridis verò Sambuci. In flore etiam vix conueniunt, cùm Dioſcoridi muſcoſus ſit, Plinio tantùm albus & odoratus. Quare Cyprus Dioſcoridis à Cypro, ſiue Liguſtro Plinij diſsidet. In hoc ſolùm hi duo auctores conſentiunt, quod vterque dicat eſſe arborem: qua vel ſola nota ab huius conſortio excluditur vulgaris hæc planta, quam cum multis aliis pro Cypro & Liguſtro oſtendimus, quod hic frutex ſit tantùm in ſæpibus frequens, vix vnquam arboreſcens. Non erit igitur Cyprus Dioſcoridis, aut Plinij, Liguſtrum, imo nec Columellæ, qui dixit. Et nigro permiſta Liguſtro. Balſama, Cyprum Lib.10.
ſiue Liguſtrum, id eſt Arabum Alcannam, arborem raram eſſe, & inter pretioſa ſimplicia ſemper adnumeratam probatur teſtimonio Ioſephi; cuius hæc verba ſunt, cum de valle Hierichuntina loquitur: φέρει δὲ ὀποβάλσαμον, ὃ δὴ τιμιώτατον τῶν τῇδε καρπῶν, κύπρόν τε, καὶ μυροβάλανον. Et ſubiungit, εἶναι σπανιώτατα καὶ κάλλιστα. Li.4.ἁλώσ.
Cyprus, inquit diuus Hieronymus, cum Nardo, Nardus & Crocus, fiſtula In Cantic.
& Cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani. Hæc Conſtantinus. Quia verò Alcannam Arabum Cyprum illam raram, & nobis ignotam eſſe ait, quid de ea alij ſentiant exponamus. Qui Arabas ſcriptores Latinè interpretati ſunt, Henne, ſiue Alcannam Cyprum verterunt, Serapionis, opinor, auctoritate freti, qui Henne, ſiue Alcannam nihil aliud eſſe vult quàm Cyprum. Henne, id eſt Alcanna, inquit, Iſaac Ebenamram, flos Alcannæ eſt, ſimilis floribus Myrti, niſi quia eſt velut in racemis, & flos eius eſt albus, decliuis ad glaucedinem, acuti odoris. Dioſcorides. Eſt arbuſtum habens folia ſuper ramos ſuos, & cætera, quæ hic citare ſuperuacaneum foret, cum ſint ea omnino quæ Dioſcorides & Galenus de Cypro ſcripſerunt. Auicennæ interpres Alcannam etiam Liguſtrum Lib.2.ca.51.
vocat, cui Auicennas eaſdem virtutes tribuit, quas Dioſcorides & Galenus Cypro ineſſe tradiderunt. Bellonius Henne, ſiue Alcannam arborem in Ægypto Lib.1.Obſ.
naſci prodidit, eóque à Liguſtro diuerſam, quòd huius folia hyeme decidant, cap.44.
illius verò minimè. Alio in loco fruticem, ſiue arbuſculam eſſe ait, quam Latini Lib.1.Obſ.
Arabum interpretes Liguſtrum falſò vocant, quod ab illa Liguſtrum differat. cap.74.
Henne igitur ad Mali Punicæ proceritatem aſſurgere: ſed quia crebro ab Ægyptiis cæditur, & diligenter colitur, virgas ſæpius tenues, vt vimina producere. Folia eius ſiccari in farinam, luteo colore tingentem, quo cum valde delectentur omnes qui Turcarum imperio parent, atque aliæ etiam gentes, adeo vt mulieres eo colore manus, pedes, crura obſcœnas partes ad vmbilicum vſque infici pulchrum, ac decorum exiſtiment, maximum ex hoc puluere vectigal colligere Turcarum Imperatorem. Quænam igitur tandem hæc erit ſtirps quam pro Liguſtro proponimus? fortaſſe, inquit Conſtantinus, Liguſtrum Virgilij. Qua de re minimè ambigunt citati iam à me auctores, qui hoc noſtrum Liguſtrum Dioſcoridis Cyprum eſſe autumant, in eóque Seruium Grammaticum reprehendunt, qui illo Virgilij verſu, Eclog.2.

Alba Liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Liguſtrum eam Caioluuli ſpeciem eſſe ſcribit, flore candido, Lilij, ſeu Calathi effigie, quæ vicinis ſeſe circumuoluit. Sunt etiam qui Liguſtri baccas à Virgilio Vaccinia nigra vocari putent. Sed non rectè illi quidem ſentiunt, inquit Mat- Lib.1.Dioſ.
thiolus, nec etiã Fuſchius qui Rubi mora, quæ Græcis βάτινα, & βατίνια dicuntur, cap.107.

In Hiſt.pl. cap.55. à Virgilio vnius literæ immutatione Vacinia vocari ſcripſit. Vaccinium enim pro flore non pro fructu vſurpari conſtat, inquit Matthiolus. At cum in nothis Dioſcoridis ſtirpium nomenclaturis legamus Hyacinthum Romanis Vaciniũ dici, credendum Vacinium Virgilij Hyacinthum eſſe, flore cum Violis purpureo colore certante, qui cum ab aliis, tum ab ipſo Virgilio niger appellatur, Vacinia cum floribus, non cum fructibus numerante, his verſibus:

Eclo.2. *Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.*
Mollia luteola pingit Vaccinia caltha.
Eclo.10. *Et nigræ Violæ ſunt, & Vaccinia nigra.*

Quidam Vaccinium aliam ab Hyacintho plantam, arbuſculam nimirum baccis nigris à Virgilio intelligi credunt, de qua proximo capite dicetur Matthioli ſententiæ accedit Vuilichius, & Vaccinium in Virgilio Hyacinthum interpretatur, flore purpureo, quem vulgo brunum appellant, Græci φαιὸν, cum nigro aliquid ruboris admiſcetur. Plautus morulum appellare videtur. Nec placet Marcelli opinio, Vaccinium Irim eſſe putantis. Nam neque Iris in coronas veniebat, neque color reſpondet, quod varius ſit, adeò vt à colorum cæleſtis arcus varietate nomen inuenerit. Adhæc cum Iridis flos maximè fragilis, caducúſque ſit, Poëta Liguſtro non prætuliſſet. Sed ad Liguſtrum noſtrum redeat oratio. Id optimum naſci in Canopo & Aſcalone ſcribit Dioſcorides. Plinius
Li.1.ca.107. optimum haberi è Canopica in ripis Nili nata, ſecundum Aſcalone Iudeæ, ter-
Li.12. c.24. tium Cypro inſula. Nihil frequentius Liguſtro noſtro in Dumetis occurrit, ita
Locus. vt hoc nomine contemnatur. Qua propter Virgilius eius flores negligi à pa-
Tempus. ſtoribus, & inutiliter perire cecinit. Maio menſe floret, Autumno maturæ bac-
Lib.1.c.107. cæ nigreſcunt. Folia adſtrictoriam vim habent, inquit Dioſcor. Quare commanducata oris vlceribus medentur: illita feruidis inflammationibus, carbunculíſque proſunt: decocto eorumdem igni ambuſta fouentur: capillum rufant trita folia, quæ in radiculæ ſucco maduerint. Flos ex aceto fronti illitus capitis
Oleum Cyprinum. dolorem ſedat. Cyprinum Oleum quod ex eo fit odoratũ eſt, excalfacit, emollítque neruos, ſi quæ feruenti natura ſunt aſſumat. Quas ſex poſtremas voces Græci Codices, neque Cornarius in tranſlatione ſua habent. Quare has ex Olei Cyprini compoſitione, quæ ex quibuſdam natura calfacientibus conſtat, adiectas fuiſſe credibile eſt. Liguſtrum eadem arbor eſt, quæ in Oriente Cypros, in-
Li.24. c.10. quit Plinius. Suos in Europa vſus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia vtique veteri vlceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſim, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceo-
Embl.103. lib.1. Dioſ. rum pituitas acini. Cornarius annotat hoc loco in vetuſto Pliniano exemplari coniunctionem, ſi, haberi, quæ in vulgatis deeſt: perinde ac ſi ambigat, an Ligu-
Li.12. c.24. ſtrum ſit Cyprus, quemadmodum alio loco Cyprum in Ægypto dictam, à quibuſdam in Italia Liguſtrum vocari tradit. Deinde acinos hic dici quos alio lo-
Ibidem. co ſemen Coriandri dixit, Dioſcor. verè, ſemen nigrum, Sambuci fructui ſimile.
Lib.23. c.4. Plinius alio loco de Cypri viribus hæc ſcribit. Cypri natura excalfacit, mollit neruos. Folia ſtomacho illinuntur, & vuluæ concitatæ: ſuccus quoque eorum apponitur. folia recentia commanducata vlceribus in capite manantibus, item oris medentur, collectionibus & condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Struthei Mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia vlcera per ſe, & cum melle. Odor floris ſuauis, & qui ſomnũ faciat. In quibus de foliis Cypri dicit, Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Struthei Mali ſucco, quod Dioſcorides, ξανθίζει δὲ τὰς τρίχας στρυθίου χυλῷ τὰ φύλλα λεῖα βραχέντα, καὶ ἐγχεάτεινα. Ex quibus perſpicuè apparet deceptum fuiſſe Plinium

nium, qui pro ϛρουθίου χυλῶ, id eſt pro Radiculæ, ſiue Herbæ lanariæ ſucco, Struthei Mali Cotoneorum generis ſuccum accipit. Neque Conſtantino aſſentior, merito reprehendi ad Amato Marcellum & Ruellium ſcribenti, quod cũ ſucco Lanariæ herbæ, non cum ſucco Struthei Mali & foliis Cypri rufari capillos interpretati ſunt. Cypri arboris folia, ſummáque germina, inquit Galen. in vſum veniunt, facultatis & qualitatis mixtæ. Habent enim quiddam digerens cum aquea ſubſtantia modice calida, habéntque etiam qniddam adſtringens ex terrea ſubſtanria frigida. Itaque eorum decocto quidam ambuſta fouent. Vtuntur etiam aduerſus igneas phlegmonas, & carbunculos: nam abſque moleſtia & morſu deſiccant. Quinetiam ſponte prouenientibus in ore vlceribus aphthis cognatis, & ipſis aphthis manſa commoda ſunt. Fit ex Liguſtri floribus oleum, inquit Matthiolus, cum oleo inſolatis, quod ad vulnerũ inflammationes plurimùm valet, & ad capitis dolorem à bile ortum. Deſtillatur ex iiſdem floribus aqua non inodora, ad ea vtilis quæ refrigerationem adſtrictionemq; poſtulant. Eadem pota, cœliacis, dyſentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis auxiliatur. Vteri fluxiones inhibet, tum pota, tum ſuppoſita. Datur vtiliter potanda ſanguinem reiicientibus. Oculorum fluxionibus per ſe, aut cum Pompholyge medetur.

Ibidem. Enar. 114. li. 1. Dioſcor.

Li. 7. ſimpl. Tempera. & Vires.

Lib. 1. Dioſcor. c. 107.

VACCINIVM PLINII, CAP. LXI.

SVNT qui plantam, cuius figuram hic proponimus, Vacciniũ Plinij, Theophraſti verò Lacatham arborem in Macedoniæ planis naſcentem eſſe ſuſpicantur. In ſæpibus gignitur, ſæpius humilis frutex, nonnunquam arboreſcens, ad magnitudinem Mali Punicæ creſcit, ramoſa, & ſurculoſa arbuſcula, minimè ſpinoſa, radicibus craſsis, multis, brachiatis: caudice cum arboreſcit plerúmque intorto, cortice, rimoſo, ſcabro, ſubcinereo, ramorum verò cortice ex cæruleo nigricante, ac læui, colore oculis non ingrato: folio Pruni ſylueſtris, lætiùs & pallidiùs virente, venoſo: flore albo, ſuauiſſimè olente ex quatuor foliolis compoſito, filis intus candidis, apice rubro coronatis: baccis nigris, rotundis, guſtu ſubamaro, non tamen inſuaui, ſucco plenis purpureo, qui expreſſus lintea, coriáque munda, & candida, floridiſsima purpura tingit, colore nec fugaci, nec caduco, ſed diutiſsimè permanente, nucleis, Ceraſorum nucleo odore & ſapore ſimilibus, oſsiculo ſimiliter Lacunato incluſis, ex quibus oleum conficitur iucundi odoris, quo ad illinendas, manicas vtuntur. Baccis iſtis maturis turdi, merulæ aliæq; auiculæ auidiſsimè veſcuntur. Quamobrem Italia ad eas alliciendas ſæpes ac Dumeta Vacciniis conſerebat. Plinius. Item Vaccinia Italiæ in aucupiis ſata: Galliæ verò etiam purpurea, tingendi cauſa, ad ſeruitiorum veſtes. Nonnulli hunc fruticem Chamæceraſum, ſiue ſylueſtrem Ceraſum eſſe

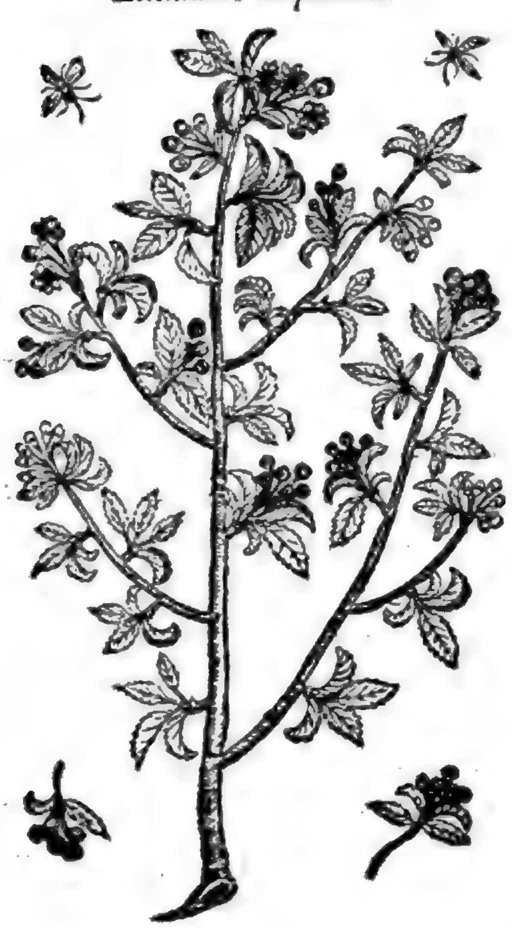
Nomina Lib. 16. c. 18. Lib. 5. Hiſt. cap. 4. & 7.

Locus.

Forma.

Lib. 16. c. 18.

VACCINIVM PLINII, Lacatha Theophraſti.

exiſtimarunt. Verùm à quouis Ceraſorum genere differt, floreſcendi celeritate paruulis foliis, fructus amarore, apicibus in flore rubris, in Ceraſo luteis. Fructus quidem Ceraſi ſylueſtris eſſet, niſi breuiore pediculo niteretur, ac minor foret, quippe qui Piſi magnitudinem non excedat. Hyacinthum Romani Vaccinium vocant, rura noſtra hodie *Vaciet*, in quo nomine, quia priſtini vocabuli quædam rudimenta relucent, quaſi Vacinium & Vaccinium innuant,
Li.3. c.104. Ruellius Vaccinium Hyacinthũ eſſe arbitratus eſt, à quo planè diſſentio. Nam hæc Hyacinthi appellatio in iis habetur, quæ Dioſcoridi falſò ſunt adſcriptæ, & incerta eſt, falláxque coniectura ex ſola nominum affinitate ſumpta: neque etiam Hyacinthi vllus ad aucupia vſus eſſe excogitaríue poteſt, neque Hyacinthi flores, quatumuis eos manibus teras, purpureo ſucco digitos inficiunt. Præterea Vaccinium à Plinio inter arbores, non inter herbas numeratur. Quod ſi quis Hyacinthum ideo Vaccinium appellatum fuiſſe contendat, quod eius flos veluti Vaccinij ſucco imbutus purpureo colore niteat, huic non valde repugnauerim. Sed ab hoc, Plinij Vaccinium, quo de hîc agitur, longe diuerſum eſſe dico. Non deſunt etiam qui Vaccinij nucleos ex Oriente aduectos pro nucleis Mahaleb oſtendant, & vendant. Tamen Mahaleb de qua nos antea tractauimus, longè alia eſt arbor. Vaccinium in ſæpibus ferè ſemper, vt dictum eſt, prouenit cum Liguſtris. Quam ob cauſam Virgilius fortaſſe eodẽ verſu coniunxit:

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

VIBVRNVM, SPIRAEA THEOPHR.
CAP. LXII.

Lib.1. Dioſcor. c.124. *Nomina* Eclo.1. *Forma.*

FRVTEX hic qui ab Italis *Lantana*, & *Viburno*, appellatur, Germanis *Schlingbaum*, maximè lentus eſt, obſequioſus, flexuq; inuictus, quale eſſe Viburnum Virgilius cecinit hoc carmine:

Quantum lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi.

VIBVRNVM,
Spiræa Theophr.

Ramos edit digitali craſsitudine, bicubitales, folia Vlmea, incana, & hirſuta, paribus internodiis & aduerſis pediculis coniugatim adhærentia, per ambitum tenuiſsimè ſerrata: florem album, velut in vmbellam coaceruatum, à quo acini prodeũt lentium modo compreſsi, primum virides, deinde rubri, poſtremò nigri: radices per ſumma ceſpitum vagantur. Virgæ adeo flexiles, lentéſque ſunt, vt ad faſciculos colligandos iis vtantur ruſtici.
Locus. Naſcitur in ſepibus & frutetis, incultóque ſolo. Fruticem hunc Spiræam eſſe Theophr. primus animaduertit Dalechampius, cuius ſententiam probauit
In Lexi. Conſtantinus his ferè verbis. Spiræa frutex eſt lentus, & vitilis, ita vt in Spiram torqueri poſsit, vnde & nomen ἀπὸ τῆς σπείρας. Fructum fert in ſummitate racematim rubrũ, &
Lib.1. Hiſt. cap.23. Lib.6. Hiſt. cap.1. maturitate nigreſcentẽ. Theophr. τῶν θαμνωδῶν (ἀκροκάρπων) ἐρείκη, σπειραία, ἄγνος, id eſt, fruticũ qui in cacumine fructũ ferunt, Erica, Spiræa, Vitex. Alio loco corruptè ſcribitur σπιαρέα, pro σπειραία, nec alij rectè πειραία emendarunt: οἷον κιττὸς, μηλώθρον, ἐρεβίνθανον, σπειραία,

κνέωρον

κνέωρον, ὀρίγανον, &c. Sic etiam Plinius legit. Ergo in coronamenta folio venere Melothron, Spiræon, Trigonon, Cneorum, &c. Ruellius cum de Rhoe ex Dioſcoride & Theophraſto ſcriberet, vt Rhoen quam non nouerat, in Lutetiæ ſuburbanis reperiret, fruticem depinxit, quem antea citra Hiſtoriam ſolo nomine Halini indicauerat, & à Gallis *Blancheputain* vocari dixerat. Idem apertiſsimè capite de Vite ſylueſtri eam *Viorne*, & *Hardeau*, (à Gallica voce *Hard*, quæ vinculum & funē ſignificat) nominari tradit: vt neceſſe ſit aut Ruellium hæc obliuioſè & incogitanter confudiſſe, aut duas illas plantas æquè vocari à Gallis *Viorne*: quo nomine appellari iure poſſunt aliæ quæuis lentæ, flexiles, vietæ. Nam ruborem tantùm etiamnū ruſtici ex baculis contortis & ſimul implicatis, ſpiras factas quibus clatros aditui ſuorum hortorum obiectos ligant, vocant nunc *Viorne*, nunc *Riorte*. An verò ſpirea Viburnum ſit Virgilij, an potius Vitis ſylueſtris, parum refert, cum vtraque planta, ſi cum Cupreſſo comparetur, humilis ſit, & altitudine longe inferior. Flexilis tamen lentor Viti ſylueſtri magis quàm Spiræ conuenit. Præterea obſeruandum: quod Ruellius non animaduertit, Rhoen & Vitem ſylueſtrem coriarias eſſe plantas, ſed à Vite ſylueſtri coria depſari, à Rhoe perfici. Nam plantarum id genus aliæ feruidæ & acres, vt Vitis ſylueſtris, calcis modo: qua noſtro ſæculo vtuntur coriarij, tanquam Pſilothro, pelles aqua maceratas, pilis nudant, & ſic molliunt, vt ſubigi, radioliſque purgari ac exteri poſsint, quod depſare eſt. Aliæ deglabratas pelles, maceratas, emollitas, deraſas ſic rurſum ſpiſſant, denſant, durant, vt ad vſum calceorum, ſolearum, ocrearum, thoracum firmæ ſolidæq; ſint, quod perficere eſt. Eiuſmodi ſunt Rhus, cortex Quercus, & Galla. Hoc quidem modo. Rhus ſanè Coriaria eſt, altero, Vitis ſylueſtris, & aliæ multæ plantæ, id quod Theophraſtus ſcripſit his verbis: θερμαντικὸν δὲ καὶ δριμὺ καὶ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀγρίας ἡ ῥίζα. διὸ καὶ εἰς ψίλωθρον χρήσιμον, καὶ ἐφηλίδας ἀπάγει (non ἐπάγει) τῷ δὲ καρπῷ ψιλοῦσι τὰ δέρματα (non δένδρα) τέμνεται δὲ πᾶσαν ὥραν, ὀπώρας δὲ μάλιστα. Ideſt, Vitis ſylueſtris radix acris eſt, & calfactoria, ideoq; ad pſilothrum vtilis: maculas in facie ſole contractas delet: fructu coria depſantur. Cæditur quouis tempore, ſed Autumno præcipuè. Abſurdum eſt quod ſcribit Ruellius, acinorum & radicis huius plantæ naturam eſſe gelidiſsimam, cum feruidiſsima ſit. Viburni folia aſpera ſunt, & adſtringentia, auctore Matthiolo. Quare ad vacillantes dentes confirmandos valent, & ad gingiuarum rheumatiſmos, ſi eorum decocto cum Oleę foliis in aqua & aceto dentes ſæpè colluantur. Gargarizatur ad columellæ prolapſum, & ad faucium fluxiones. Vuarum acini ante maturitatem areſacti, in puluerem redacti, & poti alui profluuia ſiſtunt. Ex radicibus ſub terra maceratis, deinde decoctis, diùque tuſis fit viſcum ad aucupia. Folia in lixiuio decocta pilos denigrant, & fluentes inhibent.

Lib.21.c.9. Lib.1.c.125. Lib.1.c.85. Lib.5.c.165. Ibidem. Lib.9.Hiſt. cap.22. Lib.5.c.152. *Vires.* Ibidem.

PHILYCA CAP. LXIII.

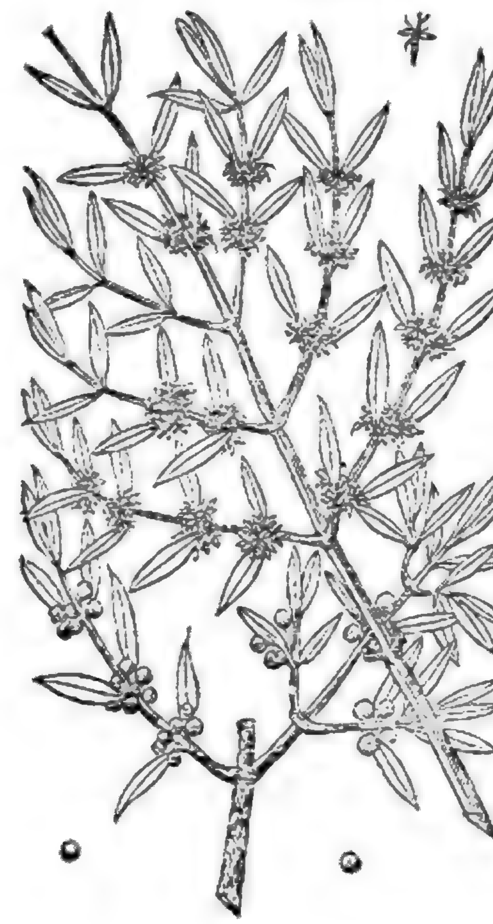
PHILYCA Græcis dicta, arbor hæc Dalecampio eſſe videtur, Illyrici gentibus, Comoricha. Galli oppido S. Spiritus nuncupato, ad Rhodanum ſito vicini, in quorum ſepibus frequens hæc ſtirps gignitur *Alardens* vocant: Monſpelienſes ſeplaſiæ Phillyream, vt & Pena, Cluſius tertium & quartum Phillyreæ genus has duas plantas eſſe putat. De qua Theophraſtus: εὐτονώτατον δὲ φιλύκη, καὶ ἡ λευκότης ὥσπερ τοῦ κηλάστρου. Quæ ſic Gaza vertit. Obedientiſsima

Nomina Lib.1. Obſ. cap.16.

PHILLYREA PENAE maior, III. Cluſij, Alaternus maior Dalechampij.

PHILLYREA MINOR Penæ, & IIII. Cluſij, Alaternus minor Dalechampij.

PHILYCA Dalechamp.

Forma.

Philyca eſt, candórque ei Celaſtri modo: rectius firmiſsima, ſed legiſſe videtur εὐκαμπὲς, ſiue ἄεργον, vel quid ſimile. Philyca Liguſtri eſt magnitudine, multum fruticoſa, coma perpetua, caudicis cortice cinereo, rugoſo: foliis Lentiſco fere ſimilibus, amplioribus, longioribus, carnoſis, obſcurè virentibus, guſtu adſtringentibus: fructu racematim congeſto, antequam matureſcat anguloſo, cum maturuit, rotundo, nigro. Is conſtat pulpa tenera, ſuccoſa, guſtu principio dulci, mox amaro, cum acrimoniæ tantillo, ac dum manditur ſuaue quiddam olente, quod cum baccarum Iuniperi odore comparari poſsit: Pulpæ ſubiectum eſt lignoſum, ſed valde tenerum ac fragile putamen, nucleum contegens rotundum, guſtu amarum. Huiuſmodi eſt hîc depicta à nobis arbor. In Grammontio luco haud procul à Monſpelio, ac in eius tractus ſaxoſi glareoſiq; ſæpibus creſcit.

CYTI

CYTISVS, CAP. LXIIII.

FRVTEX, non herba eſt, qui κύτισος Græcis dicitur, Latinis Cytiſus à Cythno inſula, in qua inuentus eſt, auctore Plinio, vnde tranſlatus in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas magno caſei prouentu: propter quod maximè miratur idem Plinius rarum eſſe in Italia. Eſt autem Cytiſus, Dioſcoridi, frutex albus in totum, vt Rhamnus, ramos ſpargens cubitales, ſæpe maiores, in quibus folia fœnigræci aut Loti trifoliæ ſæpe minora, dorſo medio prominente. Ea digitis trita Erucam olent, guſtatáque Cicer recens ſapiunt, quæ deſcriptio tam accurata non eſt, vt ex ea verus Cytiſus cunctis innotuerit: diuerſi enim auctores diuerſos Cytiſos exhibent. Ac primum Matthiolus credidit aliquādo Cytiſum eam eſſe Trifolij odorati ſpeciem, quam Itali Trifolium equinum, quod equis gratiſsimum ſit pabulum, vocant. Sed cum poſtea trifolium illud Loton vrbanam eſſe deprehendiſſet, & Cytiſum non herbam ſed fruticem eſſe Myrti magnitudine apud Galenum legiſſet, imo inter arbores recenſeri à Plinio, & Strabone, ipſe ſententiam ſuam retractans, aliam Cytiſi plantam à Cortuſo miſſam pingendam curauit, quam legitimū Cytiſum notis omnibus referre putat, non ſolum foliis & totius plantæ colore, ſed etiam ipſius ligni materie, quæ nigra eſt, & Ebeni modo firmiſſima, quod de Cytiſo Theophraſtus & Plinius tradidere. Hanc naſci copioſam audiit in Regno Neapolitano, ac etiam alibi fortaſſe gigni in Italis ſuſpicatur, nuſquam tamen ante à ſe viſam. At hanc non Cytiſum, ſed Medicæ ſpeciem eſſe autumant periti herbarij. Trago Cytiſus pes milui pandectario, trifolij genus, nihil aliud eſt quam procerus & nodoſus caulis, multis adnatis iiſque geniculatis brachiatus, foliis veſtitus Trifolij, fœnogræco quadātenus ſimilibus at maioribus, firmioribus, acutioribus & prolixioribus, per ambitum leuiter ſerratis, incanis, guſtu Trifolium referentibus in agris ſponte naſcitur. Marcellus Empiricus Cytiſum etiam ſua ſponte prouenientem deſcribit his verbis. Herba vel frutetum, quod maximè circa ſepes vinearum naſcitur, Latinè Cytiſus dicitur. Virgultis eſt ſub tortis vel curuis, foliis oblongis, bene virentibus: floribus concluſis, oblongis, albis vel galbineis, bene olentibus, ideſt mellito odore frutetum ipſum ſemper virens æſtate atque hie-

Nomina

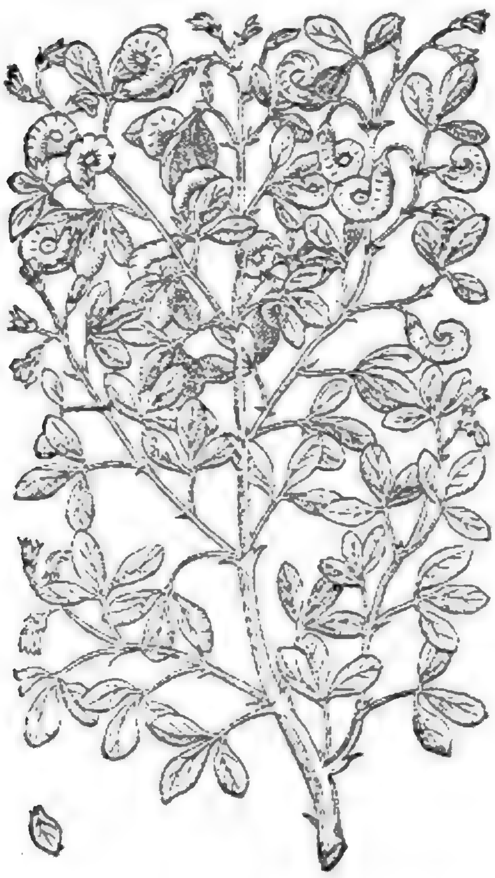
Libr. 13. ca. 24.

Lib. 4. c. 108

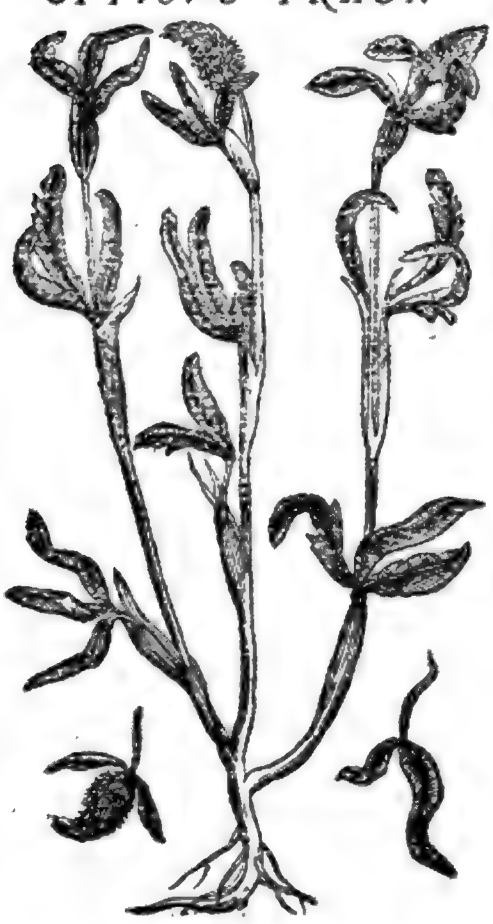
In cap. 108. libr. 4.

Lib. 2. ca. 6.

CYTISVS MATTH.

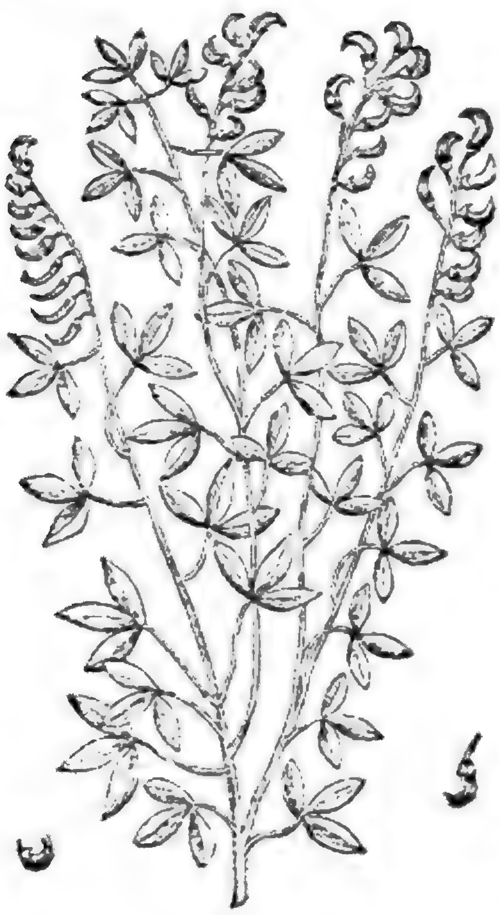

CYTISVS TRAGI.

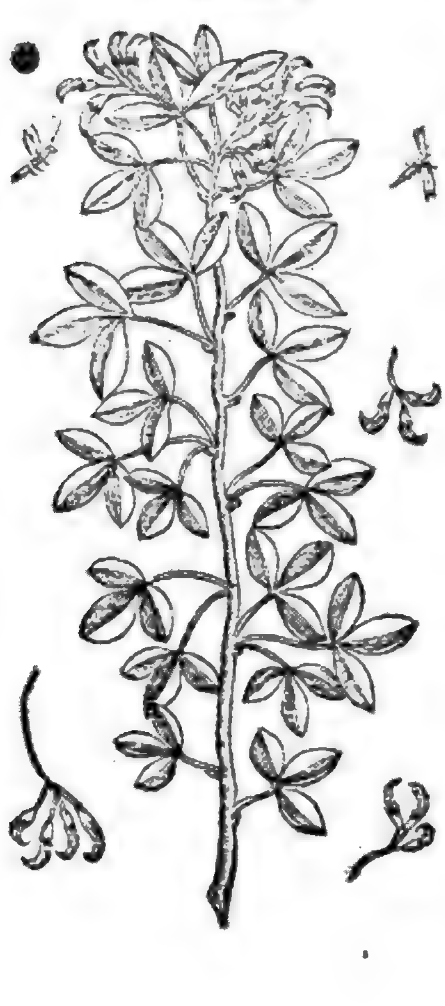
me: quæ deſcriptio fortaſſe Tragi Cytiſum exprimit. Conſtantinus Scholiis in Dioſcoridem Cytiſum verã ſe vidiſſe affirmat in hortis monaſterij D. Germani Lutetiæ Pariſiorum, omnibus Dioſcoridis notis congruentem, vidimus ac rurſum in hortis Franciſcanorum Lugduni. Hunc eadem qua plurimas alias ſtirpes diligentia & fidelitate delineauit Dalechampius his verbis. Cytiſus in hortis Franciſcanorum Lugduni multos annos viguit, iniuria mortuus cum æſtate feruidiſsima transferre coactus fuiſſet olitor, ob metum imminentium hoſtium ſubrutis eius ſodalitij hortis. Frutex eſt hominis fere altitudine, ramis multis, canis, folio fœnigræci, perpetuo, flore Piſi luteo, nigris maculis compũcto, ſemine Geniſtæ, ſiliquis abdito: radice pro fruticis proceritate, craſsiſsima, alba, in profundum obliquè acta, carnoſa Raphani modo, tenera, guſtu ſubdulci. Floret hyeme tota vſque ad vernum æquinoctium, æſtate ſiliquatur, fructum Autumno perficit. Folia trita prorſus Erucam olent, & guſtata Cicer recẽs ſapiunt. Quod florem edat hyeme, anni tempeſtate ad euocandos flores incõmodiſsima, hæc eſſe poteſt cauſa, quam Conſtantinus Scholiis in Dioſcoridem reddidit, nempe quod vegetali calore adaucto externi frigoris repercuſſu, fructuoſa alioqui planta, & ob radicis teneritatem maximè obediens, cum minimè ſit alſioſa (neque enim æſtuum, neque frigorum, inquit Plinius, neque grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit) vberius alimentum ad fruticandum proliciat. Cytiſum cuius imago hîc appicta eſt, Conradus Geſnerus ad Dalechampium miſit. Eſt autem, vt eius verbis vtar, frutex τρίφυλλος, ſapore glutinoſo maluæ, id quod in eo Galenus requirit. Alius Cytiſi effigies ſequitur, quem à natalibus Alpinum vocant. In Appennino creſcit, frutex ad hominis proceritatem aſſurgens, interdum humilior, ſtipitibus multis, ramoſis, foliis fœnigræci, aut Loti trifoliæ, trigeminis, ex ramorum quibuſdam velut extantibus tuberculis prodeuntibus, gracili pediculo appenſis, vno ex loco nonnunquam binis pediculis, nonnunquam ternis enaſcentibus, qui ſinguli terna folia ſuſtinent. Flos in ſummis ramis eſt copioſus, luteus, vel pallidus, Piſo ſimilis. Folia, ſurculi, denique totus frutex candicant. Pena cum diu auxius in Cytiſi veri hiſtoria hæſitaſſet, ſubductis hinc inde rationum momentis, ac collatis

CYTISVS GESNERI.

Lib.13.c.24.

CYTISVS ALPINVS Dalechampij.

CYTISVS prior Penæ.

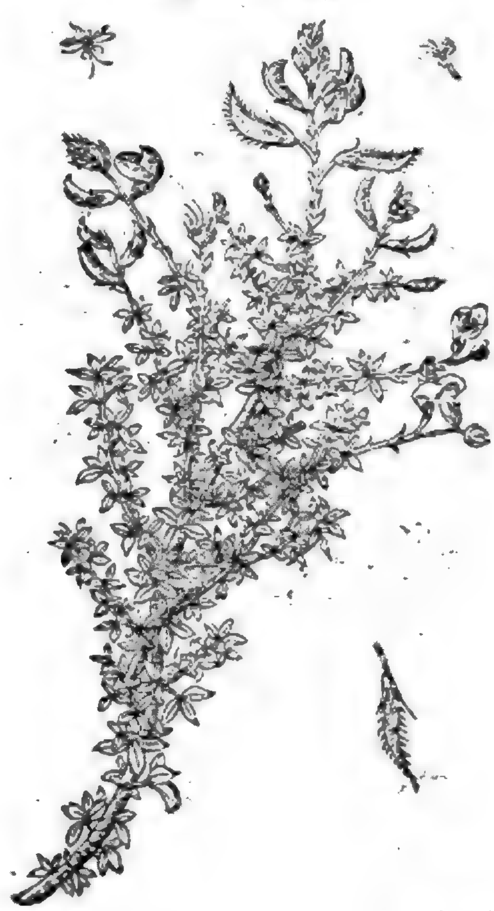

collatis variis plantis, tandem eum probatũ iri credit candidis arbitris, quem vidit in via regia quaRoma Florentiam itur, in oppidulo cui nomen Aquæ pendulæ, decliui & depreſſa planitie feraciſsima nempe fruticem, quinque ſéxve cubitis proceriorem, Geniſtæ ſarmentis pluribus, gracilibus, præduris, ſtriatis, ſtatim ab imo ſeſe attollentibus, aut paullo ſupra lignoſam radicem foliis ternis, pediculo ſubnixis, non ita numeroſis, ſimili fœnograæco, anguſtioribus, habitioribus, rutaceis: flore Geniſtæ, vel Spartij, aut Piſi, luteo, ſed minore: ſiliquis Geniſtæ paribus, cinericiis, gracilioribus, compreſsioribus, ſemine Geniſtæ, intus loculis diſcreto, ex atro virenti. Tota planta incana eſt, vt Rhamnus Mompelienſis. Sapor Ciceris aut ſimilis leguminis. Alteram idem notiorem frequentiorémque, Italiæ & Galloprouinciæ exhibet, in ſquallidis ſaxoſiſque collibus inter Ilices cocciferas, & maiores Ericas virentem, florúmque amœniſsima copia oculos oblectãtem, & capras paſcentem æſtatis initio. Seſquicubitales ſpargit is frutex virgas, tenues, lignoſas, ramoſas, è quibus folia terna oriuntur, (ea pictor omiſit, binis tantum pictis,) maiora quam in priore Cytiſo, rotundiora, ex atro virentia: flores Geniſtæ ſimiles in ſummis cauliculis copioſi puſilli, lutei, denſius ſtipati, quã pro magni-

CYTISVS alter Penæ.

CYTISVS Hiſpanus Cluſij.

tudine

tudine fruticis, quo aduolant apum mellificantium examina: odor illi gratus: ſapor alterius: ſiliqua, & ſemen minora. Hos frutices pro Cytiſis periti herbarij proponunt. Poſt eos Cluſius aliquot alios frutices recenſuit, ad Cytiſi genera referendos, vt putat. Primus ad arbuſculæ magnitudinem creſcit, interdum,

CYTISVS II.
Cluſij Hiſpan.

ſtipite duro, materia flaueſcente, medulla nigricante, maioribus ramis, & virgultis cortice candicãte obductis Tenelli ramuli toti hirſuti ſunt: folia numeroſa ramos ambiunt, terna ſingulis pediculis hærentia Medicę modo, dilutiore virore, ſapore leguminum viridium, amaro tamen. Aliquot flores extremis ramulis ferè ſpicæ modo inſident, Geniſtæ ſimiles, lutei, nonnihil odorati: deinde ſiliquæ Geniſtæ figura, oblongæ, aſperæ tamen, & hirſutæ, in quibus ſemen exiguum, tumidiuſculum, nigricans, Geniſta minus: radix lignoſa, in diuerſa tendens. Secundus eſt duorum cubitorum duntaxat altitudine, fruticoſus, virgas ferens prorſus candidas, tenues, ramoſas, folia ſuperiori ſimilia, terna ſemper, ex ſingulis pediculis pendentia, ſed minora, omnino incana, & nunquam expanſa, ſed ferè ſemper complicata, dorſo prominẽte, impenſe amara: flores vt in ſuperiore extremis ramis inſident, eidem forma ſimiles, ſed colore nitidiori & plane aureo: ſiliqua itidem oblõga, aſpera, mucrone deorſum inflexo ex nigro purpuraſcente: ſemine quàm in ſuperiore paullo maiore, & ſubnigro: radix ſuperiori ſimilis. Vterque prouenit in Salmanticenſi agro, & aliis vtriuſque Caſtellæ locis, ſecus vias: florẽt Iunio, ſemen edunt Iulio, & Auguſto. Tertius pedalibus, & raro cubitalibus, aſſurgit ramulis, tenuibus, prorſus incanis, quos exornant folia terna, breui pediculo nixa, quorum medium folium dupla lõgitudine reliqua folia ſuperat, colore cinereo, & incano, ſapore adſtringente, & linguam exſiccante. Ramuſculi fere ab imo ad ſummum per ſingulorum foliorum exortus floribus onuſti exeunt, binis, aut ternis, ſimul naſcentibus ex vaginula quadam molli, & candida lanugine hirſuta, aureo colore fulgentibus, odore iucundo, ſimili cum ſuperioribus forma, ſed minoribus. Inuenitur in variis Hiſpaniæ locis, præſertim Bætica, ſed nuſquam copioſior quàm in regno Valentino, vbi plurimus eius vſus. Nam qui bombyces alunt, eius ramos ſupra tegetes ſpargunt, quibus iam Mori foliis ſaturi bombyces ſtamina ſua aduoluant, quæ deinde

CYTISVS III.
Cluſij Hiſpan.

CYTISVS IIII.
Cluſij Hiſpanus.

deinde à mulierculis & pueris explicantur. Quartus, hominis eſt altitudine, oblongis virgis, non admodum fruticoſis, neque obſequioſis, cortice nigreſcente obductis: folia ei ſunt Trifolij aut Medicæ, terna ſimul ex ſingulis pediculis, ſuperna parte virentia, prona verò ſubrufa, lanugine hirſuta, ſapore leguminum, amariuſculo: flores ex alarum ſinu quam in reliquis maiores, Geniſtæ ſimiles, luteo auri colore. Solummodo ad montium radices circa Calpen, & Bæticæ maritima, Februario florentem Cluſius vidit. Cytiſi folia auctore Dioſcoride, refrigerant, tumores initio diſcutiunt, ſi cum pane trita illinantur. Decoctum potu vrinam ciet. Nonnulli quod apes alliciat prope alueariа ferunt. Quod inquit Galenus, Cytiſi folia digerendi facultatem obtinent aqueæ temperatæ miſtam, ſicut & Maluæ folia. Eius vero longe maximus fuit apud veteres vſus ad pecoris paſtiones, & ad lactis fœtuúmque prouentum, vt diligenter tradidit Columella his verbis Cytiſum, in agro eſſe quam plurimũ maximè refert, quod gallinis, apibus, capris, bubus quoque, & omni generi pecudum vtiliſsimus eſt, quod ex eo cito pingueſcit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quod octo menſibus viridi eo pabulo vti, & poſtea arido poſsis. Præterea in quolibet agro, quamuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam ſine noxa patitur. Mulieres quidem ſi lactis inopia premuntur, Cytiſum aridum aqua macerari oportet, & cum tota nocte permaduerit, poſtero die expreſsi ſucci ternas heminas permiſceri modico vino, atque ita potandum dari: ſic & ipſæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur: &c. Eadem declarat Plinius, frutex eſt & Cytiſus, inquit, ab Ariſtomacho Athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus verò etiam Suum: ſpondétque iugero eius annua H-S. M M. vel mediocri ſolo reditus (alias mediocri ſoli reditu) vtilitas quæ Eruo, ſed ocyor ſatietas, per quam modico pingueſcente quadrupede, ita vt iumenta hordeum ſpernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, ſuper omnia pecorum medicina à morbis omni vſu præſtante (alij legunt medicinæ in omni morbo. Alij medicinæ & morbis ouium.) Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum potui cum vino (dari iubet, & firmiores celſioréſque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut ſi aruerit, madefactum. Apes quoque

Li. 4. c. 108.
Vires.
Lib. 7. ſim.
Libr. 5. cap. vlt.
Li. 13. ca. 24.

CYTISI FACIE
Alyſſon quorumdam Lobell.

quoque nunquam deſore Cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendij eſt. Seritur cum hordeo, aut vere, ſemine, vt porrum: vel caule autumno, ante brumam. Si ſemine, madidum: & ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur (Alij ſatum aqua ſpargitur) Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur per æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur verno æquinoctio cùm florere deſiit, vel pueri vel anus viliſsima opera. Canus aſpectu, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem velit, anguſtioris Trifolij frutex (verius amplioris) Datur animalibus poſt biduum ſemper. Hyeme vero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia, &c. In hac Cytiſi hiſtoria inſcite Plinius vertit, (vt Porrum) ex autore Græco, apud quem fuit, ἐις πρασίας φυτεύεσθ, id eſt, in areolis ſeri, quemadmodum & Columella reddidit. Cytiſis ſubiungi poteſt Cytiſi facie Alyſſon fruticans quorumdam, auctore Lobellio, Parum admodum notus, perelegans frutex, exoticus rarus, niſi cultioribus Belgij viretis, vbi floribus luteis, Leucoij, minoribus æſtate nitet, è ſparſis numeroſis, anfractuoſis, Polemonij, iſtriatis cauliculis. Folia Cytiſi, habitiora, albida, hiſpida, ſetaceis pilis villoſa. Radix lignoſa, durior & in folliculis ſemen.

HALIMVS, CAP. LXV.

Nomina

VARIÆ ſunt plantæ à rei herbariæ ſcriptoribus Halimi nomine deſcriptæ, & picturis expreſſæ. Nos de vero, vt arbitramur, Dioſcoridis Halimo hîc dicemus ex Dalechampij ſententia. Reperitur modo aſpirata, modò nude ſcripta litera. Placet aſpiratio, quoniam à ſalſo humore nomen inuenit, vnde Ætius Halimum Halmyrida à ſalſugine appellari dixit. Solinus Alimon in Creta naſci tradidit, mirabili, ſi credatur, effectu, quod admorſa ea interdiu fames nulla ſentiatur, vt nomen inde impoſitum ſit ei quod famem arceat, proptereáque nec aſpirationem prima litera recipiat. Halimon Latini, vt Plinius, Anreonem vocant, Toloſates *L'herbe du maſclou*, id eſt, herbam colicis doloribus vtilem. Multa alia Halimi nomina, in iis quæ falsò Dioſcoridi ſunt adſcripta, legere quiuis poteſt, quæ ſciens omitto.

(Herm.cor. 122. libr. 1. Dioſcor. Corn. Emb. 99. lib. 1. Dioſcor.)

(Li. 22. c. 22.) Eſt Halimon non parui erroris inter auctores, ait Plinius. Alij fruticem eſſe dicunt denſum, candidum, & cætera ferè omnia quæ Dioſcorides habet: alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen. Duorum præterea generum, (Lib. 1. c. 103.) ſilueſtre, & mitius. Cratenas tertium genus addidit. Sunt & aliæ plantæ, vt diximus, Halimi nomine appellatæ. De primo genere, ideſt, de Dioſc. & vero Halimo hîc tractamus.

Forma

Halimus frutex paruus radicem habet altam, inflexam, longius euagantem, craſſam, duram: caules multos, latius in orbem terram opacantes, cubito altiores, anguloſos, ramoſos: folia multa in ſurculis, per caules, cauliúmque ramulos imparibus interuallis diſpoſitis aceruatim cumulata, craſſa, candida, Oleæ ſimilia, breuiora, quamuis Rhamno longitudine paria interdum ſint, qualia in ſecundo genere Halimi ſui deſcribit Cluſius, latiora Dioſcoridi, molliora Plinio, vtrumque enim verum eſt, etiam hyeme virentia, ſaporis primum quidem ſalſi, ac ſubaſtringentis, qualis in permultis maritimis plantis percipitur, deinde ſubdulcis. Ab hoc ſalſo ſapore Halimo vt diximus, nomen poſitum eſt, ne quis à maritimis ſolum natalibus dictum exiſtimans alibi prouenire neget. (Li. 1. ca. 105.) Semen producit latum, candicans, in ſummis ramis copioſum.

Locus.

Tertiũ Halimi genus in maritimis frequens à Cluſio deſcriptum, Crithmum eſt Dioſcoridis, (Libr. 11.) Italorum *Bidone*, quod ſuo loco declarabimus. Halimus Dioſcoridi frutex eſt ſepimentis idoneus, ſimilis Rhamno, ſine ſpinis, foliis Oleæ, ſed latioribus, Naſcitur in ſepibus, & maritimis. Eadem planè Oribaſius habet. (Li. 4. Hiſt. capi. 10. & libr. 5. cauſ. cap. 22.)

Theophra

HALIMVS
verus Dalech.

Theophraſto, Halimus autore vicinas plantas
enecat, valentius quàm Hedera aut Cityſus,
nam & Cityſum ipſum interimit, eóque per-
niciosius quò plus habet ſalſuginis. Scribit
Ruellius in viuis Galliæ ſæpibus frequentem Lib. 1. c. 85.
eſſe fruticem quem *Blancheputain*, rura vocant,
guſtu ſubacerbo in ſalſuginem vergente, qua-
re menſis folia cum tenereſcunt non eſſe in-
grata. Eum fruticem ſi Halimon eſſe exiſtimat,
vehementer errat, vt capite de Spiræa diximus.
Bellonius multis locis Halimi meminit, ſed
ita vt ex illius verbis quænam planta ſit Hali-
mus intelligi non liceat: Frutex Halimus, in- Lib. 1. obſ.
quit, in Creta Halimatia vocatur, adeo frequẽs, cap. 18.
vt magna pars ſepium ex eo conſtet. Cimæ Ibid. ca. 44.
ſunt dulces. Idem alibi: Recenſetur Halimus Ibid. ca. 60.
inter plantas perpetuò virentes. Idem in prato
quodam plano ſe Halimum vidiſſe affirmat,
qui licet natura ſe attollat in fruticem ramo-
ſum, ſine ſpinis, vt in Creta, illic tamen per Lib. 2. Obſ.
terram ſpargebatur inſtar Capparum ſpinoſa- cap. 51.
rum. Idem alibi. In Ægypto aggeres Nili mu- Ibid. ca. 78.
niuntur faſcibus ex Halimo: ac rurſum. Sepes in Ægypto fiunt ex Halimo. Ama-
tus Luſ. etiam de Halimo ſatis multa, ſed ita vt ex iis Halimum non interno-
ſcas. Nec magis in hac hiſtoria ſibi conſtat Anguillara, qui aliquot locis pro-
uinciæ Samnitum mari vicinis, Halimum propriè à Dioſcoride deſcriptum re-
periri tradit, qui eſtur, ſepimentíſque eſt idoneus: Aliud etiam genus ei non
ſimile conſpici aliis in locis maritimis: poſtremo eſſe plantam iis cõgruentem,
quæ de Halimo ſcripſit Dioſcor. in Creta edulem ibi vocatam Sandalida, ex
qua & ſepes fiunt in Sicilia. Cordus Halimum ſibi incognitum eſſe fatetur, con- In li. 1. Dio.
ſiderandúmque in hac planta cenſet, ait quomodo concilientur Dioſcorides, cap. 121.
& Serapio. Ille enim ſcribit Rhamno ſimilem eſſe Halimum, ſed ſpinas non Ca. 85. ſim.
habere, hunc autem plures illi quàm Rhamno ſpinas tribuere. Serapionis hæc
verba ſunt. Dioſcorides. Quæ ex hac planta naſcitur in campis, aſsimilatur
Rhamno, ideſt Nauſegi, niſi quia multas habet ſpinas, & folia eius ſimilia ſunt
foliis Olearum. Ex quibus nihil aliud colligas, quàm Halimum ſimilem eſſe
Nauſegi, ideſt Rhamno, niſi Rhamnus ſpinas multas haberet, quo ſenſu Sera-
pio Halimo, quam Molochiam vocat, ſpinas non tribuit: quamobrem eum
cum Dioſcoride conciliare nihil opus eſt. Halimus Toloſæ in hortis colitur, *Locus.*
ſponte verò naſcitur in ſepibus, vt etiam auctor eſt Dioſcorides, præſertim ad
vicum tribus miliaribus ab vrbe diſtantem, quem *Saint Hourens* vocant, loco Lib. 1. c. 103.
macro, ſquallido, alto: vt rectè dixerit, Oribaſius naſci in maritimis locis, &
præruptis, itémque in ſepibus. Plurimum in Cilicia prouenire, Galenus Libr. 11. Lib. 6. ſim.
ſcribit, vbi & germina eius recentia eſitant, & reponũt, in poſterum futura vſui.
Semen pariter, & planta ipſa lac generat, guſtus ſalſi & ſub adſtringentis. Ex *Vires.*
quibus omnibus perſpicuum eſt ipſam diſsimilium eſſe partium. Maior autem
pars eius calida eſt temperatè, cum humiditate incocta, & leuiter flatuoſa, folia
inquit Dioſcorides, decoquuntur ciborum gratia. Radix conuulſa, rupta, tor- Li. 1. ca. 103.
mináque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Eadem lactis vberta-
tem facit. Quod autem radici tribuit Dioſcorides, Toloſates in foliis quotidie

experiuntur. Horum enim manipulum terunt, & ex vino albo propinant, maximo doloris colici, torminúmque leuamento. Quam ob cauſam *L'herbe du maſclou*, vulgo vocant. Quod lac attrahat, ipſúmque ac ſemen augeat, rationi valde conſentaneum eſt. Salſa etenim nitroſáque ſubſtantia craſsiorem ſanguinem extenuat, vt in mammas fluat, & penetret facilius, ſub adſtringente partes glanduloſas roborat, ad lactis materiam melius concoquendam, dulci ſanguinem copioſiorem gignit: quoniam dulcia in ſanguinem facilè commutantur. Ruſtici pabulo ſale condito, in pecudibus etiam lac magis affluere credũt.

SAMBVCVS, *CAP. LXVI.*

Nomina SAMBVCVS à Græcis ἀκτῆ dicitur, ab Arabibus *Infacti*, ab Italis *Sambuco*, à Gallis *Sureau*, & *Suyer*, ab Hiſpanis *Sabugo*, & *Caninero*, à Germanis *Holder*, à cauitate, ſiue *Holler*. Sambucum arborem dictam putat Hermolaus à Sambuca, muſico inſtrumento, quod alij pectida vocant, alij Magadin. Sambuca porrò ab auctore videtur appellata, cui nomen Sambyx fuerit. Vſam ea primam omnium Sibyllam perhibent. Dicitur & Sabucus arbor à Quinto Sereno. Sambuci duo genera ſunt Dioſcoridi. Vnum, Sambucus vulgo cognita in arborem aſſurgens: alterum humilius, Ebulus nomine, de quo ſequenti capite. Prioris & ſi vnũ tantum genus deſcripſerit Dioſcorides, id nimirum quod notum omnibus eſt, hîcque depictum, tamen à poſterioribus duo alia obſeruata ſunt genera, ſylueſtre ſcilicet, ſiue montanum, de quo in Silua egimus, & quibus notis à ſuperiore differat oſtendimus. Alterum paluſtre, ſiue aquaticum, de quo etiam infrà dicemus. Sambucus vulgaris frutex eſt, ſæpe in arborem accreſcens, trunco craſſo, lignoſo ex quo rami multi prodeunt, harundinũ modo rotundi, longi, recti, geniculati, caui, medulla alba, dulcíque pleni, cortice cinereo obducti, cui ſubeſt alius viridis, medianus Officinis dictus. Ex geniculis prodeunt ſurculi, circa quos folia ſaturæ viriditatis, in ambitu parum crenata, grauis odoris. In ramorum ſummitatibus flores ſunt candidi, in vmbellis. Deinde baccæ rotundæ, initio virides, tãdem ex nigro purpureæ, copioſo ſucco vinoſę, in quibus ſemen eſt minutulum, & cõpreſſum. Sambucus Dioſcoridi, ſurculos ſpargit arundinaceos, teretes, cauos, candicantes, proceros: folia iuglandis terna, quaternáue ex interuallis circa ramos exeunt, grauia odore, minutim in ambitu ſecta: in ramulorum cacuminibus cauliculíſque circinatæ vmbellæ, quæ florem candidum pariunt, mox acinum Terebintho ſimilem, in nigredine ſub purpureum, racemoſum, ſucco madentem, vinoſúmque. Quos hîc ſurculos cauos vertit Ruellius, Græcè legimus ὑποκοίλους, ideſt aliquantum cauos: neque enim Sambuci ſurculi omnino ſunt caui, ſed laxa medulla pleni. Vbi verò folia dixit grauia odore, minutim in ambitu ſecta, legitur in vetere codice, βαρύοσμα δὲ καὶ πικρότερα, ideſt, odore graui, amarioráque. Oribaſius

Coroll. 184.
Lib.4.Dioſ.
Lib.4.c.168
Genera.
Capit. 31.
Forma.
Li.4.c.168.
Andr. Lac.
Lib. 11.

SAMBVCVS.

baſius legit μακρότερα, ideſt lõgiora, alij μικρότερα, minora. Theophr. diffuſius Sambucum expreſsit his fere verbis quæ ideo refero, quia Theodori interpretatio Lib.3.Hiſt. cap. 13. non placet. Sambucus maximè iuxta aquas naſcitur, & in vmbroſis locis, in aliis tamen etiam prouenit (legendum enim, ἐν μὴ τοῖς τοιούτοις) fruticoſa eſt, virgis anniculis vſque ad foliorum defluuium in longitudinem creſcentibus, poſtea in craſsitudinem. Virgarum proceritas non valde magna, ſed ſenûm cum maximè cubitorũ. (Τῶν δὲ στελέχων πάχος τῶν γερανδρύων ὅσον περικεφαλαίας,) caudicum veterum craſsitudo, quæ trabis in nauium prora ſuper carinã poſitæ (nam περικεφαλαία polluci στόλος, lignũ mediũ ſuper carinã erectũ vnde pẽdet anchora, & cui vtrinque affiguntur conti lignei, ἀπροσεμβολίδες, excipiendis roſtris æreis, vel ferreis ſubrecti, & prominentes, ἔμβολα vocant, quibus ad cõfringendã hoſtilẽ claſſem impetus fit. Cũ ea trabe vetuſti Sambuci caudicem Theoph. cõfert, non cũ galea. Vocabulũ id nauticũ Athenienſibus & Lesbiis notiſsimũ & vſitatiſsimũ fuit) cortex læuis, tenuis, rufus: materies fungoſa, ſi reſiccetur, leuis, medullã mollẽ habens, vt totæ virgæ concauentur. Ex hac baculos leues faciũt. Siccata valida eſt, & in aquis minimè ſeneſcens, etiam ſi delibrata fuerit. Delibratur autem ſua ſponte cum aruerit. Radices per ſummã terram ſpargit, non multas, neque magnas. Folium ſigillatim exit molle, oblongum, veluti Lauri latifoliæ, ſed maius, latius, rotundiúſque à medio & inferiore parte, ſuprema autem in acutum contractius, in ambitu ſerratũ: totũ autem circa vnũ pediculũ craſſum neruoſúmque, veluti ramulũ pendet. Foliorũ alia hinc, alia inde geniculatim coniugatímque adhærent, à ſeſe diſtantia, vno ex pediculi faſtigio exeunte, ſubruffa leuiter, raráque. Defluit totum ſimul. Quare id totum vnũ folium eſſe merito putaueris. Rami quoque nouelli quædã geniculorũ ſpecie habent. Flos albus ex multis paruis candidis conſtans, ſpecie faui, pediculi diuiſi ſurculis inſidet. Huic odor validus, qualis eſt Lirij, nonnihil grauis Similiter fructum edit, racematim, pediculo craſſo ſubuectum. Matureſcens nigreſcit, immaturus ὀμφακώδης, ideſt acerbus eſt, vel vuæ acerbæ colore, magnitudine Erui, paulo maior. Quæ ſequuntur adeo ſunt deprauata, & mutila, vt vix vllus ex iis ſenſus elici poſsit. Sic in vulgatis exemplaribus leguntur. Τὴν ὑγρασίαν δὲ οἰνώδη τῇ ὄψει, καὶ τὰς * χεῖρας δὲ τελείως, ἀναβλάστει δὲ καὶ τὰς κεφαλὰς, ἔχει δὲ, &c. Quę Theodorus ſic interpretatus eſt. Humore aſpectu vinaceus, & interna viſu Seſamacea continet. Sed ſic corrigi, reſtituíque poſſunt ex Dioſc. & Plinio. Τὴν ὑγρασίαν δὲ οἰνώδη τῇ ὄψει καρπὸς τέλειος ἀνίησι, τὰς χεῖρας ἀναβάπτουσαν, καὶ τὰς κεφαλὰς ἔχει δὲ, &c. Ideſt, humorem ſpecie vinoſum maturus fructus reddit, manus & capillum tingentem. Quæ intus continentur Seſamo ſimilia ſunt. Sambucus in ſepibus noſtris frequentiſsima, locis humidis & vmbroſis gaudet. Maio mẽſe floret, aut *Locus.* paulò ſerius. Septembri fructus maturus eſt. Sambucũ aliam Lobellius oſtendit, *Tempus.* foliis Laciniatis & minutim diſſectis, in Belgij hortis virentẽ, quę alioqui fructu, flore & ligno, à vulgari nõ differt. Sãbuci & Ebuli vis eadem, inquit Dioſc. & vſus Li.4.c.168. exſiccans, aluo detrahens aquã, ſtomacho inutilis. Folia Olerũ more coquũtur *Vires.* ad pituitam bilémque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti eadẽ efficiũt. Radix in vino decocta, & in cibis data hydropicos adiuuat: prodeſt viperarum morſibus eodem modo, vuluas emollit inſidentiũ decocto, patefacit earũ ſpiracula, & vitia corrigit. Acinij in vino poti eodem funguntur munere: denigrãt capillos illiti. Folia prætenera ac mollia ſi ex polenta illinantur, inflãmationem mitigant: ambuſtis, & canum morſibus illita proſunt: vlcera quæ dehiſcunt in fiſtulam, agglutinant. Iis qui podagra tentantur, cum ſeuo taurino aut hircino proſunt illita folia. Plinius partim eadem, partim etiam ampliora quam Dioſc. Li.24.ca.8. tradit. Sambuci & Ebuli decoctum inquit, in vino vetere foliorũ, vel ſeminis,

SAMBVCVS foliis, Laciniatis Lobell.

vel radicis ad cyathos duos potum ſtomacho inutile eſt,aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflãmationem, maximè recentis ambuſti, & canis morſum, cum polenta, molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímque membranæ,quæ circa cerebrũ eſt,lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua,tingunt capillum. Poti acetabuli menſura vrinam mouent.Foliorũ molliſsima ex oleo & ſale eduntur ad pituitã, bilémque detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vino decoctę duo cyathi poti hydropicos exinaniunt: vuluas emolliunt:has & foliorũ decoctũ inſidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti aluũ ſoluunt.Reſiſtunt folia & ſerpentium ictibus in vino pota.Podagricis cum ſeuo hircino vehementer proſunt cauliculi illiti.Iidéque in aqua macerãtur , vt ea ſparſa pulices necentur. Foliorũ decocto,ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa, appellatur morbus papularum cùm rubent corpora,Sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus , & ex vino albo potus, aluum ſoluit. Idem alibi:Sambuci

Lib.25.c.37. acinos habent nigros,atque paruos, humoris lenti,inficiendo maximè capillo,

Lib.6.ſim. qui & ipſi aqua decocti manduntur. Vtraque Sambucus,Galeno, tũ magna illa, & arboreſcens: tum herbacea, quam & Chamæacten vocant, deſiccandi, conglutinandi,modicéque digerendi facultatem obtinet, quibus verbis Paulus adiicit,potam & manducatam aquam per aluum educere. Aqua ex Sambuci floribus, auctore Matth. fronti & ſincipiti admota capitis dolores mulcet à calido humore ortos. Succus ex radicis cortice vomitum valentiſsimè ciet, & aquã inter cutem pellit. Ex Sambuco vnguentum præſtantiſsimum ad igni ambuſta fit hoc modo. Corticis viridis qui libro & ligno intercedit librã vnã,olei ex aqua ſtillatitia florũ Sãbuci ſæpius loti libras duas ſimul feruere aliquãdiu ſinito, percolato, exprimito; deinde additis ceræ nouæ odoratæ, ſucci ſurculorũ Sãbuci, ſingulorũ, vnciis quatuor rurſus feruęant ſimul,quoúſque ſuccus euaneſcat. Ab igne ſublata hęc rudicula agitato:poſt, ſub cocturæ finẽ Vernicis liquidę vncias duas, Thuris in tenuem pollinẽ triti vncias quatuor,albumen ouorũ duorũ diu pri⁹ cochleari agitatũ addito, permiſcetóq; omnia diligẽter, & mũdo vaſe aſſeruato. Fungi ad imũ Sãbuci caudicẽ nati,aqua roſacea prius macerati,capitis dolores & inflãmationes mulcent. Stillatitia tũ Sãbuci, tũ Ebuli radicũ aqua hydrope tympanite laborãtes mirificè iuuat,ſi huius binas, illius quaternas vncias ſimul miſtas hauriãt ægri diebus triginta cõtinuis, vſta Sãbuci folia, & in puluerẽ trita manãtẽ ex naribus ſanguinẽ ſiſtũt. Baccarũ Sãbuci ſuccus à recremento purgatus,& cũ melle optimo coctus ad zulapij craſsitudinem , aurium dolores ſedat,ſi calidus inſtilletur. Sãbuci tenerrima folia, quę prima ſtatim germinatione prodeũt, cũ pari põdere radicũ plãtaginis, ſuillæque axũgiæ veteris cõtrita, ſubactáq; podagricos dolores pręſentaneo auxilio mulcẽt. Quod in baccis ſemẽ

Do.io.li.3. cap.44. cõtinetur minutulũ & cõpreſſum hydropicis pdeſt, & nimiũ obeſis qui macilẽti fieri volunt, ſi quotidie drachmã vnam in vino biberint. Sed id diu faciendum.

Libr.7.

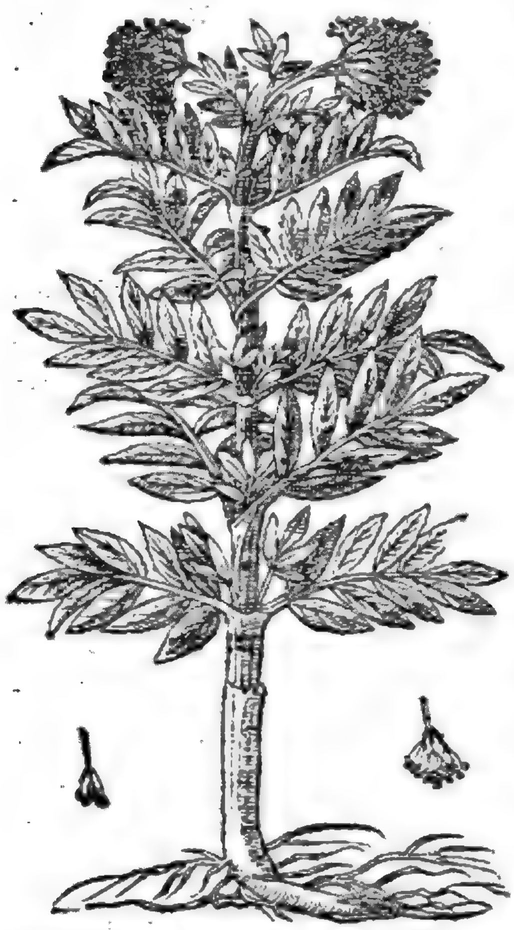
Li. 4.Dioſ. cap. 168.

EBVLVS

EBVLVS, CAP. LXVII.

QVAMVIS Ebulus herba ſit potius quàm arbor, aut frutex, tamẽ veterum omniũ exemplo Sãbuco nos coniunximus. *Nomina* Dicitur hæc etiam Latinis Ebulum, Græce χαμαιάκτη, ideſt humilis Sambucus, aliis Helion, inquit Plinius, *Lib.24.c.8.* Arabicè *Kameactis*, Gallicè *Hieble*, Italicè *Ebulo*, Anglicè, *Maluourt*: & *Bloedtuourt*: Belgicè *Hadick*, Germanicè *Attich*, & *Niderer holder*, Hiſpanicè *Hiezguos*, & *Sabugo pequenno*. *Forma.* Ebulus caules producit longos, rectos, craſſos, anguloſos, geniculis diſtinctos, ramulorũ Sãbuci modo, in quibus folia obſcuræ viriditatis, foliis Sãbuci, tũ odore, tũ figura ſimilia. In cauliũ ſummitate muſcaria flores, deinde baccas Sãbuci ferunt.

EBVLVS.

Li.4.c.168. Ebulum Sambuco longe humilius eſt, inquit Dioſc. magíſque herbaceo generi aſſignandũ, caule quadrangulo, geniculato: foliis Amygdalę, ex interuallis, longioribus, geniculatim expanſis, pinnatíſque, graueolentibus, in ambitu ſerratis: muſcario Sãbuci, flore, & acino eiuſdẽ. Radice nititur longa, craſsitudine digitali. *Locus.* Ebulus locis incultis, & ſecus vias, nonnunquã & in agris prouenit. Tardius floret, Iunio videlicet, & Iulio mẽſibus, Auguſto baccas profert. Sambucus & Ebulus adeò inter ſeſe ſunt affines, vt earũ vires ab auctoribus, atque etiam à nobis ſuperiori capite ſimul ſint explicatæ. Quædã tamen alia hîc exponentur. Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpẽtes, inquit Plinius: *Lib.25.c.10.* ac rurſum Ebulũ tenerũ cũ foliis tritũ, ex vino potũ calculos *Vires.* pellit: impoſitũ teſtes ſanat. Et aliquãto poſt: *Lib.26.c.8. Capitu.11.* inter ea quæ hydropicos ſanant numeratur Ebuli recẽtis radix excuſſa tantũ, nec colluta, quantũ duo digiti cõprehẽdãt, ex vini veteris calidi hemina: ac mox, Acte quã quidã Ebulũ eſſe putant, radice cõtrita in vini cyathis tribus, ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Præcipuè tamen chamęactæ ſuccus aptiſsimus creditur, ac rurſus, Ebuli folia contrita, & è vetere vino impoſita Boã ſanãt, ideſt rubẽtes papulas. Scribit Cornarius Pliniũ alio loco videri Ebulũ Actæã appellaſſe. *Emb.153.li.4.Dioſcor.* Actæa graui foliorũ odore, caulibus anguloſis (non aſperis, neque aniſi, vt vulgata exẽplaria falſò habẽt) geniculatis, ſemine nigro vt Hederæ, baccis mollibus. *Lib.27.c.7. Actęa non eſt Ebulus.* Naſcitur in opacis & aſperis, & aquoſis. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarũ morbis. Paulus quoque Actęę radicẽ in vino coctã hydropicis bibẽdã exhibet quo loco ipſemet Cornarius, & Andernacus Actæã Sãbucũ interpretati ſunt, *Li.3.ca.48.* etiãſi mox corticis radicis Sãbuci ſuccũ cũ cõdito iiſdẽ hydropicis Paul⁹ propinet. Alij Plinij Actæã lõge diuerſam ab Ebulo eſſe ſtatuũt, de qua ſuo loco dicemus. Reliquas ebuli vires perſequamur. Ex radicibus Ebuli extractus ſucc⁹ magnopere vomit⁹ ciet, & aquas detrahit, craſſámque pituitã ad articulos fluentẽ. *Matth.lib.4.Dioſcor.cap.168.* Ebuli ſemẽ permultis in aqua lotionibus à nigro ſucco expurgatũ datur vtiliter ex Chamæpityos decocto drachmæ pondere podagricis, iſchiadicis, & hiſpanico morbo laborãtibus: dolores enim eorum mulcet, humores cõfluentes tum reuocãdo, tũ deiiciẽdo. Sunt qui ex Ebuli radicibus ſuccum eliciant, & inſolatum in paſtillos redigant. Hic clyſtere infuſus inteſtinorum & coxendicum dolores à frigiditate & flatu genitos mitigat.

Lana exceptus inditur fœminarũ locis ad menſes euocandos. Illitus Ebuli radicum ſuccus procidentem ſedem reprimit, & anginam tollit, ſi circa gulam calidus illinatur.

SAMBVCVS AQVATICA, THRAVPALVS THEOPHR. CAP. LXVIII.

Nomina ALIAM Sambuci ſpeciem diximus eſſe Sambucum paluſtrem, ſiue
Lib.1.c.105. aquaticam. Galli *Obier*, vel *Opier*, Germani *Bachhoder*, vocant. Belgi,
Lib.4.Hiſt. *Gelders Roosen*: Opulus tamen non eſt, vt Ruellius exiſtimauit. Theo-
cap. 1. phraſtus multorum iudicio θραύπαλον appellat. Arbuſcula eſt vligi-
Forma noſis & paluſtribus locis naſcens, virgis Sambuci æmulis, geniculatis, alba intus medulla, ſed fragili, & caduca materie: folio vitigineo, ſed minore: flore in muſcariis albo Sambuci modo, odore non prorſus iniucundo: qui in multis Germaniæ locis cultu & crebro ſatu dẽſiſſimus fit ac ſpiſsiſsimus, ſertíſque additur, aſpectu valde formoſus. Ab eo baccæ prodeunt rubentes, baccarũ Oxyacanthæ magnitudine, vinoſo ſucco plenæ, quæ deuoratæ vomitiones cient.
Tempus. Floret Maio menſe, baccæ Septembri ſunt maturæ.

SAMBVCVS aquatica, Thraupalus Theophraſti.

EVONYMVS. CAP. LXIX.

Nomina EVONYMVM (quam aliqui Anonymum vocant, quaſi à non habendo nomine nomen inuenerit
Lib.1.ca.77. inquit Ruellius: quanquam Anonymos
Lib.27.c.4. alia planta, herba Plinio ſit,) arbu-
Lib.3.Hiſt. ſculam eſſe hîc depictam, & à Theophraſt. de-
cap.18. ſcriptam herbarij non pauci credunt, multis ſane notis eorum ſententiæ adſtipulantibus: aliis Chamænerion dicitur, ideſt humile Nerium, ſiue Rhododendron, ſiue Nerium Alpinũ, quod foliis, flore, fructu ſiliquato, quamuis ſiliquis diuerſis Nerium vtcumque referat. Balſamum Alpinum Geſnero, & Roſa Alpina: Matthiol. vero libr. primo in Diſcor. Cneoron vocat quamuis idem alterum Cneoron Theophra. pinxerit libr. quarto in Dioſcor. qui hanc Euonymum eſſe putat, arborem pro Euonymo hactenus receptam, Fuſoriam, & Fuſanum appellatam, Euonymum eſſe negant, ſed Theophraſti Tetragoniã
Lib.3.Hiſt. eſſe volunt, Plinij virgam ſanguineam à Sanguineis eiuſdem fruticibus di-
cap. 6. uerſam. Euonymus auctore Theophraſto, cum alibi, tum in Ordymno Lesbi
Li.24.c.10. monte naſcitur (ſic enim ex Plinio legendum, non ὀρυχνίῳ ὀρδύνῳ χαλουμένῳ, vt
Lib.3.Hiſt. Theophraſti exemplaria habent) magnitudine folióque Punicæ, pariter molli,
cap.18. maiore quam Chamædaphnes.
Locus. Circa Septembrem germinare incipit, floret ve-
Lib.5.ca.3. re, floris color qualis in Leucoio, odore graui, & qualis ſentitur trucidato cada-
Forma uere in tabum putreſcente, vel quaſi cæſum animal referat (ſic enim hæc ver-
Li.13.ca.22. tenda videntur, ὄζει δὲ δεινόν, ὥσπερ φόνος, Plinius tranſtulit ſtatim peſtem denuntians, ſed non ſatis rectè alioqui cum floreat quotannis, peſtem quotannis ſæuire neceſſum quoque foret,) fructu cum ſuo putamine loculóue Seſami ſiliquis

quis non abſimili, intus ſolido, ſed in quatuor verſus diſtincto. Eſu letalis eſt arbor tam fructu, quàm foliis pecori, & ouium gregibus, ſed præcipuè capris, niſi purgentur. Purgantur autem inedia & cibi abſtinentia. Quæ poſtrema ſic fidelius opinor, traducta ſunt, quàm à Theodoro, qui ſic reddidit. Hic pecus enecat guſtatus: quinetiam folium idem facit, & potiſsimum capras, niſi purgentur, interimit, purgantur autem anocho. Nuſquam certe legi quid ſit ἄνοχον. Quare ἀνοχῇ legi poteſt, id eſt inedia, & cibi abſtinentia. Alij ἄνοχον interpretantur vomitionem, & per ſuperna purgationem, vt vox ſit ἀπό τῦ ἄνω. Sic interprætatur Dodonæus, cùm ſcribit eſu foliorum capras interire, niſi ſuperne & inferne purgentur. Plinius vertit. Succurrit aliquando præcipuè alui inanitio. Noſtras hæc Euonymus in Allobrogum ſaxoſis & aſperis montibus naſcitur, prope Muram oppidum, decem miliaribus à Gratianopoli diſtans, Punica non altior, ſæpius breuior, & fruticoſa, ramis virgultiſq; multis: folio carnoſo, oblongo, Punicæ vel Laureolæ albæ ſimili, ni minus eſſet, Rhododendron emulante, quam ob cauſam Chamænerium vocat, tactu molli, ſuperne viridi, infernè ruſo, flore in ramorum faſtigio copioſo, Leucoio ſimili, purpureo, aſpectu pulcherrimo, graueolente, tanquam virus cruores effuſi, & corrupti naribus afflante, fructu ſiliquæ ſpecie. Hanc & capras & oues refugere opiliones aſſerunt. Dalechampius quidem cum attentius contemplaretur caprarum greges, vicina fruteta depaſcentes, nullam vidit quæ hanc attingeret, atque adeo cum decerptam obiiceret, auerſari deprehendit. Allobroges apud quos naſcitur, vocant *Des ourles*. Huic de Euonymo opinioni qui refragabitur, primum obiiciet Euonymum Theophraſti folio eſſe maiori quàm Chamædaphne, cum hæc noſtra folio ſit minori. Deinde florem illius ſimilem eſſe colore τῷ λευκῷ ἴῳ, id eſt albæ Violæ: at huius flos purpureus eſt. Poſtremo eiuſdem florem non tam abominandi eſſe odoris: quibus reſpondere perfacile eſt. Nam quo loco folium maius Chamædaphnes folio eſſe dicitur, mendum ſubeſſe aſteriſcus indicat, & Gaza non Chamædaphnen, ſed Clematidem legiſſe videtur, qui vincamperuincam verterit: florem vero non λευκῷ ἴῳ ſimilem eſſe lego, ſed λευκοΐῳ, præſertim puniceo. Multa enim ſunt genera τῦ λευκοΐυ præter album, & luteum, figura & colore diſtantia. Adhæc floris tam grauem & deteſtandum odorem poteſt non ſignificare vox φόνος. Nam præter eum quem diximus, ſignificat odorem etiam Atractylidis, quàm φόνον à quibuſdam appellatam fuiſſe auctor eſt ipſemet Theophraſtus: quo loco, pro ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δριμὺν καὶ φονώδη, vel δυσώδη, legunt alij ῥητινώδη, quem odorem Atractylidi conuenire optimè ſciunt, qui plantam nouerunt. His adde huius noſtræ Euonymi fructus quatuor folliculis conſtare, (Theophraſtus τὰ κελύφη vocat) oblongis, ex quibus coniunctis vnica videtur componi ſiliqua, Seſamo verò à Matthiolo picto ſimilis, grano intus ſolido.

EVONYMVS Theophraſti.

Lib.6.c.79. Ibidem.

Lib.6.Hiſt. cap.4.

TETRAGONIA, CAP. LXX.

Nomina L. 3. Hiſt. ca. 6. In Dioſco. [illegible]

EVONYMVM falsò creditam ab omnibus fere herbariis, Theophr. Tetragoniam multorum Herbariorum ſententia eſſe diximus. In Tuſchia, inquit Matthiolus, *Silio* dicitur, ab aliis *Fuſaro*, quod ex ea optimi fuſi fiant, Fuſoria, & Fuſanum à recentioribus, à Gallis *Fuſain, Coutilon de Preſtre, & Bois à faire lardoires*, quod ex ea culinæ transfigendis lardo carnibus verucula faciant, à Germanis *Spindelbaum*.

Forma. Frutex eſt in arborem non aſſurgens, ramis multis, cortice in vetuſtis, & trunco, candicante, in nouellis virente tectis, qui ob linearum quatuor rufarum, ſerratarum, dorſi modo extantium, recta per viridem corticem porrectarum diſcurſum quadranguli apparent, id quod huic arbori non ſolùm peculiare eſt, ſed etiam, quod in fructu quadrangula ſiliqua ſit. Quam ob cauſam τετραγωνία dicta eſt. Gaza Quadratoriam interpretatur. Ligno eſt duro, flauo: foliis longis, latiuſculis, teneris: floſculis candicantibus, quinis, ſeniſue ſimul: folliculis paruis, rotundis, quaternis ſimul coniunctis, qui maturo intus ſemine dehiſcunt, membranula lutea contecto, quæ ſi in aqua maduerit, luteo colore inficit.

Locus. In ſepibus naſcitur, & in agrorum ſyluarúmque limitibus. Floret Aprili menſe, Septembri fructum perficit.

Lib. 5. c. 17. Tragus pro Theophraſti ζυγίᾳ, id eſt Carpino non ſine errore deſcripſit.

TETRAGONIA Theophraſtus.

PERICLYMENVM TERTIVM, CAP. LXXI.

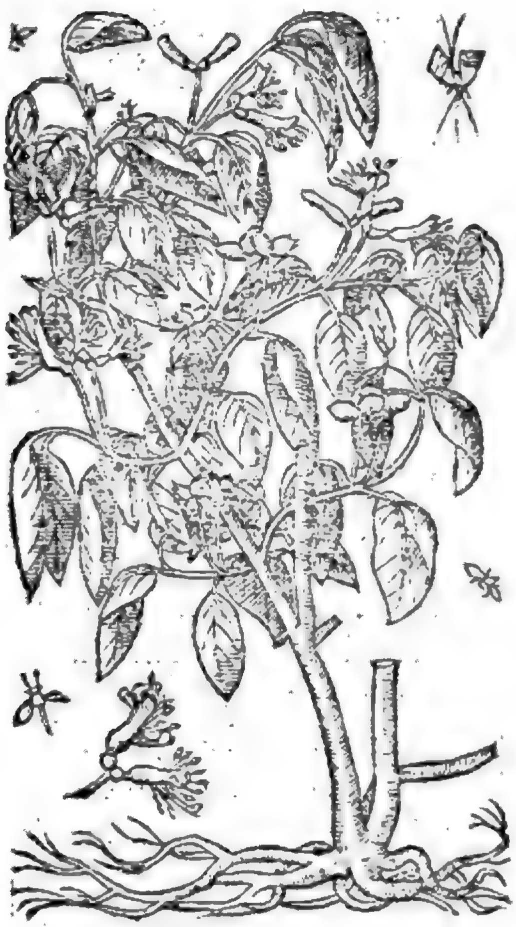
Lib. 6. fine. HIc frutex in pleriſque Sabaudiæ, & Heluetiæ locis creſcit, quem Dodonæus pro tertio Periclymeni genere depinxit. A reliquis Periclymeni generibus hoc differt, quod nullis viticulis vicinis fruticibus ſeſe alliget, & circũuoluat, ſed ſine adminiculis ſtat, & per

Forma. ſeſe erigitur. Foliis eſt longis, mollibus: floribus item longiuſculis, cãdidis, multis intus capillamentis, binis floribus ſemper in ſingulis pediculis: binis ſimiliter baccis, rotundis, in rubro nigricantibus cùm maturæ ſunt. Has ab Heluetiis appellari ſcribit Dodonæus *Hundskirſen*, id eſt Ceraſa canina. Huius fruticis meminit etiam Geſnerus. Periclymeno, inquit, cognatus eſt ſylueſtris frutex, qui locis ſaxoſis naſcitur apud nos paſſim, in ſepibus, muris, ſyluis, acinis rubicundis, gemellis. Non circumuoluitur. *Brinthunlgen* vocant Heluetij, à duritie ligni tanquam oſſea, vnde Xyloſtei, id eſt ligni oſſei nomen ei dedit Dodonæus,

Li. 1. purg. cap. 22. qui luculentius eam ſtirpem alio in loco deſcripſit. Caudice eſt, inquit, mediocris craſſitudinis, materia ligni candida, ramulis rotundis, albicante cortice contectis, initio tamen & cum primùm erumpunt ſubrubentibus, foliis alterius Periclymeni oblongis, mollibus, ex albido virentibus, prona parte candidioribus, ac leniter hirſutis: Flores minores ſunt quàm alterius Periclymeni candidi, bini in vno pediculo: ſuccedunt fructus gemelli, inſtar exiguorum Ceraſorum,

rubentes,

PERICLYMENVM *tertium Dodon.*

PERICLYMENVM *rectum ſecundum Cluſij.*

rubentes, altero eorum ſæpe minore. Aprili, aut Maio floret: fructus Autumno maturus eſt. Cluſius alia duo genera Periclymeni erecti, quodq; nullo adminiculo egeat, deſcripſit. Periclymenum erectum ſecundum, inquit, ſuperiore multò humilius eſt, ramis multò gracilioribus & rarioribus, cortice albicante obtectis: folia quàm prioris teneriora, longiora, per ambitum nonnihil ſerrata, ſuperiore parte virentia, inferiore parum lanuginoſa, non adeò tamen vt ſuperioris. E tenellis germinibus inter folia naſcuntur exiles pediculi, vnum & plerumque binos flores ſuſtinentes, ſuperiore minores & teneriores, neque vt alterius palleſcentes, ſed purpuraſcentes, quibus ſuccedunt fructus gemelli non minores quàm in ſuperiore, ſed nigri, ſucculenti, guſtu ingrato: radix dura, lignoſa. Tertium genus eſt prorſus humile, & quod raro ad cubitalem accedat magnitudinem, ramis ſecũdo craſsioribus, candidioribus, lentis, & fractu contumacibus, contrà quàm in duobus ſuperioribus: folia omnium maxima, Laurinis non minora, in extremo mucronata, ſuperne virentia, inferne candidiora, ſed nulla lanugine obducta, neque in ambitu ſerrata, duriora etiam quàm ſuperiorum: flores in oblongo craſsiuſculoq; pediculo gemelli, ſuperiori forma ſimiles, candidi: fructus plerumq; vnicus, raro geminus, etiam ſi gemino flori ſuccedat, omnium craſsiſsimus, exigui Ceraſi magnitudine, ruber, ſucculentus, pellucidus, duobus in ſummo, vbi flores inhæſerũt veſtigiis inſignitus, vnicum granum continens. Floret vterque cum aliis Periclymenis. Semen ſecundi Iulio, tertij Auguſto matureſcit. Secundus rarus eſt inuentu: vnicum fruticem ſe inueniſſe Cluſius ait, in Pyrenæis, duos aut tres in montibus Sabaudicis, & totidem in Pannonicis alpibus. Tertius in Pyrenæis, & in Sabaudicis montibus frequentior, copioſiſsimus eſt in Pannonicis.

Lib. 1. ſtirp. Hiſpa. c. 25.

Tempus.

Locus.

SALICES. CAP. LXXII.

Lib.4. Hiſt. cap.13. QVANQVAM Salicē πάρυδρον eſſe, id eſt aquaticā dixerit Theophr. ideóque cum iis plantis quæ vmbroſis, vdíſque locis gaudent explicanda foret, tamen cum etiam in fruteris ac nemoribus Salices proueniant, & in ſepibus cum aliis fruticibus dumíſque, circa hortos, vineas, agros, aquarum ripas, & ruſticas caſas, hîc de Salicibus tractare haud abſurdum fuerit, quamuis tractationis conſecutione quædam genera hic exponantur, de quibus aliis fortaſſe magis idoneis locis dici poſsit.

Nomina Salix Latinè appellata dicitur, quod ea celeritate creſcat, vt ſalire videatur. Eadem de cauſa ἰτέα Græcè παρὰ τὸ ἰέναι, Arabibus *Bulef, Bhulles, Saffaf*, aut *Chalif* dicitur, Gallis *Saulx*, & *Saule*, Italis *Salice*, & *Salcio*, Germanis *Vueiden*, & *Felbinger*, & *Meydenbaum*, Hiſpanis *Salce*, & *Salgueiro*, Boemis *Vurba*, Belgis *Milgheboem*. Salicis multas ſpecies veteres diſtinxerūt, colore primum, albo: nigro, ſiue purpureo, ſiue phœniceo, & Vitellino, ſiue rubente, qui in cortice ſpectatur: deinde, vſu: quod alia ſit perticalis, alia viminalis, alia fiſsilis. Poſtremo ꝙ alia præbeat vnde vincula fiant, alia virgas textiles ad varia opera tenues & inualidas aliæ, aliȩ firmiores, & craſsiores: quibus præcipuis differētiis adde ſi libet & hāc, quod alias ſteriles eſſe omnes fateantur, quandam verò fructum edere nonnulli putent, vt Arcades Helicem. Albæ Salices duæ ſunt, altera perticalis, arboreſcens, perticas emittens in magnam proceritatē, vinearum iugis, ridicis, compluuiatis cameris aptas, & ſtipitibus, quos ſuſtentandis, ac cōtinuandis ſepibus defigunt. Huic

Cap.37.16. potiſsimum conuenit quod ſcribit Plinius, Cæduæ Salici denſiorem eſſe tonſura fertilitatem, & breui, ligno verius quam ramo, ſic enim emaculandus eſt ille Plinij locus. Viminalis eſt, alba ſecunda, quam & Gallicam nominant Auto-

Cap.30.li.4 res, excepto Columella, cui Viminalis nigra, Gallica dicitur. Huius inter Viminales firmiſsimæ quidem virgæ ſunt, non vt apud Plinium legimus, tenuiſsimæ, & aliis craſsiores, Theophraſto πυκνοτέρας, deriſiores, non πυῤῥοτέρας: laudatæ ad corbes, ſupinas cathedras, & agricolarum plurimam ſupellectilem, vaſis melioribus quàm ſi è corio fiant, ſic enim apud Plinium quidam legendum cenſent, quamuis ſeruata ſcriptura intelligi poſsit, non tanti eſſe vaſa illa, vt corium magno ſumptu conquirendum ſit, è quo conficiantur. Natura quidem albicat huic cortex, & nonnihil ſcaber eſt, verum eo detracto magis candicat, tractatuq́; vel vt quidam legunt, attritu, politur, ac læuigatur. Sic ergo verum eſt, quod ait Plinius, albæ, nempè vtriuſque huius, agricolis vſum eſſe. Nigra cuius color niger eſt, vel phœniceus Theophraſto, purpureus Plinio, obſolete purpuraſcens Columellæ, Gallicam vocanti, vt monuimus, Viminalis quoque eſt, ad ciſtarum & calathorum opera lauciora expetita virgarum prætenuium ſpectabili ſubtilitate. Rubet ſeu vitellini coloris eſt Græca, etiā viminea, quam Latini peculiari nomine vocant Amerinam, nos ſeruato priſco vocabulo *Amarines*, & *Ambres* nuncupamus. Flauam in hoc genere Columella Græcam priuatim appellat, rubram autem, ſiue rutilam, gracilibus virgis, Sabinam, & hanc Amerinam veram eſſe inquit. Flaua Plinio Vitellina à colore vitellorum oui dicitur, agnoſcente in Plinio hanc lectionem Hermolao, ex vetuſtis codicibus, cum in noſtrorum quibuſdam legatur Nicelina, in aliis, Italina. Quemadmodum arboreſcentis candidæ, perticæ ad vſus de quibus nos ſupra diſſeruimus, ita huius virgæ finduntur, ſequacis ad vincturas lentitiæ, vitibus iugandis, ligandis, palandis, in hortorúmque marginibus, ac ambulationibus Roſis erigendis, ac reuinciendis: ad quem vſum etiam perticarum arboreſcentis Salicis baltheus corticis laudatur, nimirum cortex ille craſſus, quo veſtitæ ſpoliantur, dum ad pedamenta eas findunr. Apud Plinium, & recte, vt arbitror, quidam

quidam legunt: Finditur Græca rubens, Amerina, vt & candida, haud paulo flexilior: ideo ſolido ligans nexu: nam fragilioris ſolidus eſſe nexus non poteſt. Theophraſtus viminalis albæ & nigræ quoddam genus tradit, vt in Cedris, & Palmis, in altum nunquam creſcere, (ſiue naturæ proprietate id contingat, ſiue ariditate ſoli, ſiue opificibus viminum crebrius tondentibus:) idq́; vocari ab Arcadibus Helicem, vel quod Hederæ modo, quam Helicem vocant, humi repentis, humilis ſemper ſit, vel quòd ὡς τὰ πλεκτὰ ἑλίττεται, ad viminum textus plicatilis eſt. Putant, inquit Columella, tria eſſe genera præcipua Salicis, Græcæ, Gallicæ, Sabinæ, quam plurimi vocant Amerinam. Græca flaui coloris eſt, Gallica obſoleti purpurei, & tenuiſsimi viminis. Amerina Salix gracilem virgam & rutilam gerit, quæ omnia intelligenda eſſe de Viminali ex ſuperioribus liquet, ac eius auctoris teſtimonio, qui illic de viminea Salice verba ſe facere apertè loquitur. Matthiolo, Salicis quatuor ſunt genera. Nam quædam in tantam proceritatem aſſurgunt, vt ex eis in Liguria fiant perticæ & pali maximi vſus ad vitium pedamenta. Aliæ non tam proceræ colore rufeſcentes, ſequacis Lentitiæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam vocat Cato: Aliæ firmiores, corbibus, & ruſticæ ſupellectili admodum expetitæ. Aliæ minores ac mira tenuitate texendis caniſtris, ciſtellis, calathis aptiſsime. Tragus quatuor quoque Salicis genera conſtituit: Fuſchius tria, Dodonæus duo. Vnam quæ cæterarum arborum modo in proceritatem magnam aſſurgit: alteram quæ ſemper humilis eſt, & vimina profert. Huius cortex interdum rubeſcit, aliquando candicat, nonnunquam flaueſcit. Salicum differentias à locis in quibus naſcuntur, vſu, & corticis colore potiſsimum hic ſumemus ex Dalechampio. Salices igitur aliæ ſunt πάρυδροι, id eſt aquaticæ: aliæ ſicca loca non dedignantur, vt Amerina, quæ in vinetis quantumuis aridis, & ſiccaneis paſsim proſilit. Aquaticarum aliæ pigris & ſtagnantibus aquis gaudẽt, & ad riuorum fluuiorúmque margines, vel leni lapſu fluentium, vel pingue craſſumq́; ſolum rigantium proueniunt: aliæ glareoſis, lapidoſis, arenoſiſq́; torrentium & rapidorum amnium ripis. Ex corticis colore, candido, nigro, phœniceo, luteo differentiæ aliæ ſumuntur. Primum genus ex eiuſdem Dalechampij ſententia dicimus eſſe vulgarem Salicem, in magnam arborem creſcentem, cortice candido, quæ Theophraſto, ac Plinio eſt Salix alba, prior, arboreſcens, & perticalis. Nec Fuſchij placet opinio, qui Salicem Theophraſti candidam Plinij Vitellinam, id eſt flauam, eſſe putat, quoniam in flaua Salice virgas πυκνοτέρας ſpiſsiores, quàm in nigra non videmus, vel, vt quidam legunt, καπυρωτέρας, id eſt, fragiliores: quas tamen habet candida, Theophraſto auctore, ſed tenuiores Plinij ſententia, vel, vt legendum ſupra monuimus, firmiores. Cæterum folia habet Salix arboreſcens oblonga, anguſta, Oleæ ſimilia, ſuperne virentia, inferne candicantia. In locis madidis creſcit, circum prata rigua maxime. Secundum genus Salix eſt Platyphyllos, ſiue Leucophlœos, id eſt latifolia, & candido cortice: huic

Lib.17.c.20. Lib.4.c.30. Lib.1. Dioſcor. c.117. Lib.3.c.60. In Hiſt. pl. cap.25. Lib.6.c.67.

1. Salix vulgar. candida. *Forma.* Lib.3. Hiſt. cap.13. Lib.16.c.37. Li.17. c.20. Ibidem. Ibidem. Ibidem. *Locus.* 2. Latifol. cand. *Forma.*

SALIX ALBA,
Perticalis vulgaris.

SALIX PLATYphyllos Leucophlæos.

SALIX PLATYPHYLlos Leucophlæos Dalechampij.

huic enim etiam candicat cortex,ſed vergente in cinereum candore,folio breuiore,latiore,aduerſa parte incano,aduerſa pallidius virente, in ambitu ſerrato: interiore cortice rubro,quod huic generi proprium eſt,exteriore ad ligandum apto,vt & ligno contuſo,ac intorto. Quamobrem eo ruſtici Allobroges lignorum faſciculos quos venales in oppida comportant, vinciunt: ligno fragiliore quàm in priore. Hanc quidam pro Elæagno depinxerunt. *Locus.* Gignitur in ſolo macro arenoſo,lapidoſo,ſed vdo,ad torrentium margines,& in ſyluis vmbroſis, præſertim qua collectis in lacunas aquis terra humeſcit, aut qua fontium ſcaturigines proſiliunt. Huius carbo citiſsimè ignem concipit, quapropter ad puluerem excutiendis bellicis tormentis neceſſarium vtitur. Præſtat etiam delineandis iis quæ pictores ante accuratam operam imitanda ſibi proponunt. In cõuallibus altiſsimorũ mõtium & frigidiſsimorũ Seguſiam tractus,ad fontium ſcaturigines,& ſtagnantes in pratis riuulorum aquas, huius generis arbuſcula naſcitur, velut abortiua,foliis tam exiguis, vt terũcio ampliora non ſint rotundis,cõfertim ſtipatis,ſupernè, ac infernè candicantibus, & lanuginoſis, toto frutice nõ altiore palmo,quem ob breuitatem, & ita compreſſam ramuſculorum ac frondis congeriem pro Salice vix agnoſcas. *3. Salix purpur. Forma.* Tertium genus Salix purpurea, cortice obſcurè purpuraſcente, quam μελανόφλοιον,id eſt cortice nigro amictam,

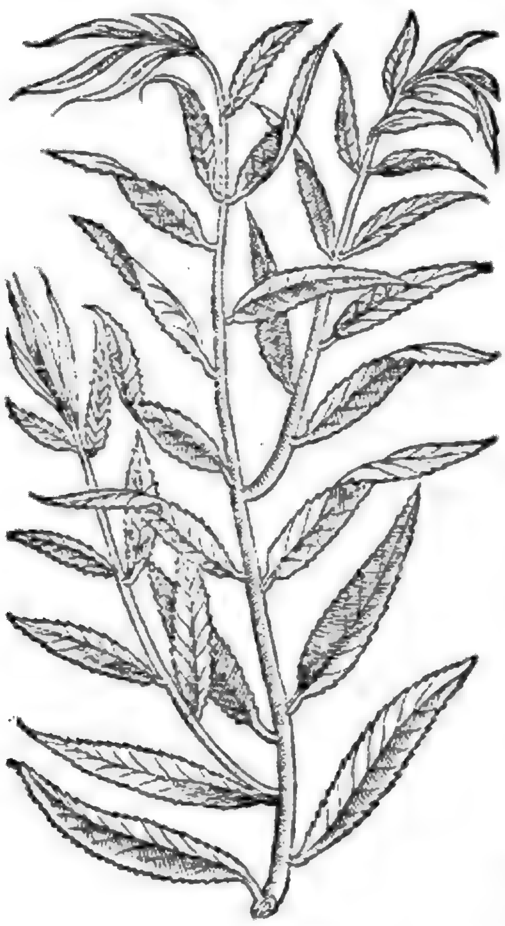
SALIX PVRPVREA nigra, viminalis.

amictam Theophraſtus, & Aſiani vocant, Plinius purpureā, viminibus texendis virgas tenues præbentem, quibus corbes, ſportas, qualios, caniſtra, fiſcinas, & id genus alia vtenſilia vaſaq; conficiunt ſpectabili ſubtilitate. In fluuiorum ſabuloſis ripis, qui præcipiti curſu vorticoſi ruunt, Rhodani, & Iſaræ hæc prouenit, hominis altitudine, fruticoſa, cortice qualem diximus: foliis venoſis, obſcurè virentibus, in ambitu ſerratis, ad folij cuiuſq; petiolum geminis ſemper foliolis, ſubrotundis, quod peculiare nacta eſt. Iiſdem in locis proueniunt reliqua tria Salicum genera, Salix Phœnicea, Helice, Elæagnus. Salix Phœnicophlœos, ſiue phœnicea, quòd eius cortex palmularum colorem referat, vnde & nomē, folio proximè dictæ ſimilis eſt, minus ſerrato, ad cuius exortum nullæ foliorum appendices emergunt, qua nota à ſuperiore facilè diſtinguitur, viminum & virgarum pari gracilitate. Omnium breuiſsima Helice fructifera, à nigra certè & alba diuerſa, quamuis pumilam in eo vtroque genere, vt diximus Theophraſtus eſſe tradat: virgas tenuiſsimas, maximéque exiles profert, cortice ſubluteo veſtitas. Huic folia paribus ſemper interuallis gemina, cum in aliis generibus temerè, nullóque ordine diſpoſita ſint, candicantia, ſed non lanuginoſa, breuiſsima, conferta, in ambitu minimè crenata, protuberante ſemper ad foliorum radicem velut nouo aliorum foliorum conceptu, quod huic proprium eſt. Porro ſæpe foliis inſident veſicæ, quales in Vlmi foliis reperiuntur, ſubrubentes: ramorum autem, vertici folioſa capitula, ſquamatim compacta, echinis carduorum ſimilia, ſed minimè pungentia, & delapſis iam foliis in arbore manentia, quare hanc Salicem, vt auctor eſt Theophraſtus, fœcundam eſſe Arcades exiſtimarunt. At cum idem ſcribat Helicem, pumilam eſſe Salicem, ſiue candida ſit, ſiue nigra, hæc autem de qua nunc agitur, omnium ſit humillima, & iis quas diximus notis à cæteris differat, Helicem appellare hoc Salicis genus libuit. Elæagnum etiam Salicis genus eſſe Dalechampius arbitratur, in ſabuloſis naſcētis prope rapidos amnes duntaxat, vt ad Rhodani ripas, quæ huius ſunt feraciſsimæ, cum in Araris propinqui amnis marginibus nuſquam reperiatur. Cortice eſt luteo: foliis inter omnia Salicis genera longiſsimis, anguſtiſsimis, minimè venoſis, neruo medio diſcriminatis, in ambitu minime ſerratis, vtrobique albicantibus, auerſa parte

Lib. 3. Hiſt. cap. 14.
Lib. 16. c. 37.
Locus.
Ibidem.

SALIX PHOENICOphlæos, ſiue Phœnicea.

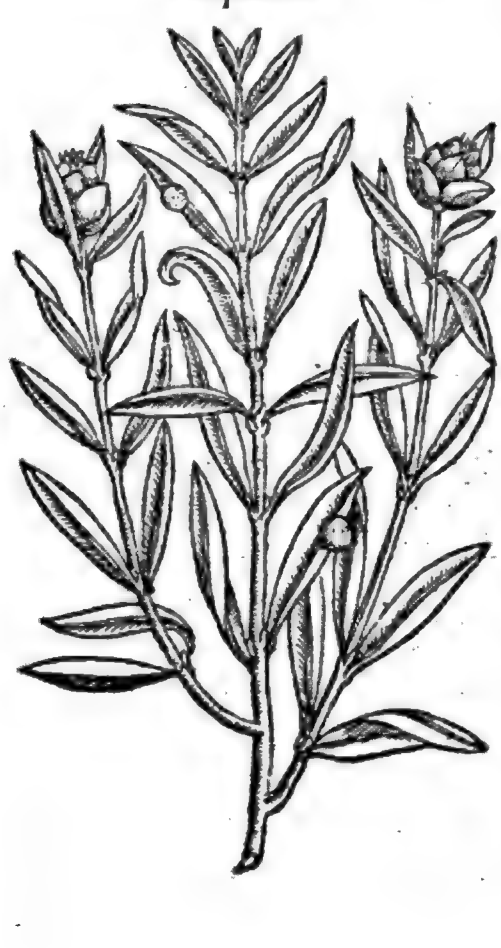

4. Salix Phœnic.
Forma.

5. Helice Salix.
Forma.

Lib. 6. c. 37.

SALIX HELICE Theophraſti.

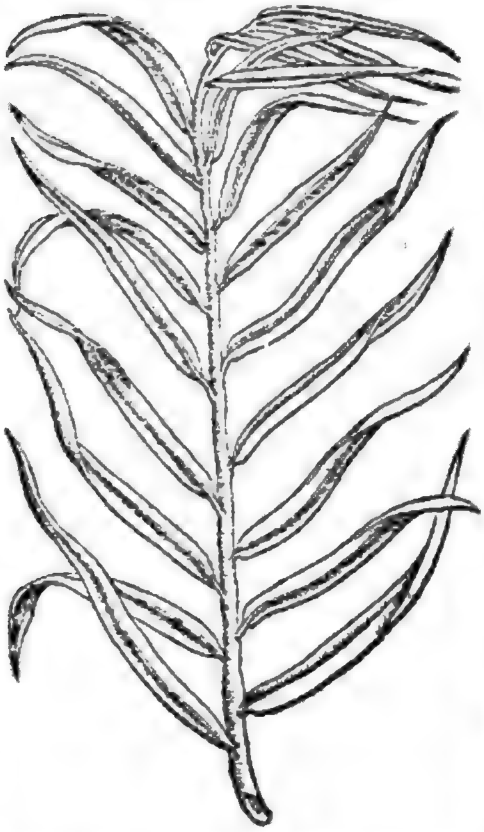

Lib. 3. Hiſt. cap. 3.

6. Elæagn.
Locus.

Forma.
Lib. 16. c. 37.

ELÆAGNVS Dalechampij.

lanuginoſis, vnde Elæagnus nominatur, ἐλαίαγνος enim ἐξ ἐλαίας καὶ ἄγνου, id eſt ex Olea & Vitice nomen componitur, quod folio Agno ſimile ſit, & Oleæ modo candicet. Elæagnus, inquit Theophraſtus, fruticoſa planta eſt, Agno ſimilis, folio figura eidem ſimili, molli & lanuginoſo, vt Mali Cydoniæ: flore albæ Populi,

Lib.4.Hiſt. cap.11.

minore, fructu nullo. Sic enim Theophraſti locus & legendus & vertendus eſt. Maximè naſcitur, inquit in inſulis fluitantibus, ſiue natantibus, ſcilicet aut ventorum, aut contorum impulſu, quales ſunt in lacu Orchomenio, & in Ægypto circa paludes, & in Theſprotide, & in aliis ſtagnis, de quibus multa Plinius libro ſecundo, cap.95. Sunt qui foliorum ſquamatim cumulatorum congeriem carduorum echinis haud abſimilem, ſed non pungentem, quæ in Elæagno, & quibuſdam aliis Salicum generibus reperitur, earum fructum eſſe credant, alij minimè.

7. Salix Amerina.

Amerinæ duplicis meminit Plinius, nigræ, Amerinæ nigræ ſemen, &c. & rubentis.

Genera. Lib.14.c.9. lib.16.c.37.

Finditur, inquit Græca rubens Amerina, vt & candida, haud paulo flexilior, &c. Sic & Amerinæ duo nobis nota ſunt genera. Alteri enim cortex magis rubet, quã Græcã Amerinam, & rubentẽ vocauit Plinius, Galli *Francoſier*, nominant: alteri nigricat.

Forma.

Vtriuſque virgæ cuneis triplici canaliculorum ordine ſtriatis finduntur ad vincula, quibus in aqua maceratis vites, & doliorum circuli vinciuntur, & ligantur. Trunci capitáue ex quibus virgæ prodeunt, humilia ſunt, nec altius eriguntur, putantúrque ac cæduntur quotannis.

SALIX HVMILIS repens anguſti folia.

Lib.1.c.141.

Ruellius farragine nomenclaturarum quæ ſpuriæ in Dioſcoridem irrepſerunt deceptus, tradit Viticem auctore Dioſcoride Salicem Amerinam à Latinis appellari, cum inter has duas ſtirpes multum interſit, vt dicemus. Lugdunẽſes & Allobroges Amerinam, vt diximus ſeruato priſco vocabulo *des Amarines* vocant, Pariſienſes *Oſier*, Normanni *des Ambres*. Theophraſtus in Salicũ hiſtoria Amerinæ non meminit, niſi eam, quod quidam arbitrantur τοῦ οἴσου nomine deſignauerit,

Lib.6.ca.2.

hoc maximè loco: διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὸ καλαδεῖν, καὶ πρὸς λαμβάνειν ὥσπερ τῷ οἴσῳ. Id eſt, quamobrem hiſce vtuntur (de Cneori radicibus loquitur) ad colligandum & comprehendendum Amerinæ Salicis modo. Gaza vertit. Quamobrem hiſce ad colligandum Iunci modo vtuntur. Hic igitur οἴσον Salycem Amerinam & vitilem à Theophraſto ſignificari putant, ad quam vocem alludentes Galli *Oſier* vocant. Repugnat tamen horum ſententiæ in Oeſo altero flos cœruleus, fructus niger, in altero

altero, flos & fructus candidus, qui in Amerina Salice nullus eſt. Sed de hac quæſtione ſupra nos, cum groſſulariarum naturam explicaremus, fuſius diſceptauimus. Eſt præter has Salices alia, humilis, repens, anguſti folia, in Ericetis Antuerpiani agri: palmaribus & ſequipalmaribus cauliculis: folio Rhamni primi, & floribus muſcoſis Salicis, guſtus amari.

SALIX MARINA,

His Salicem marinam addimus, quæ tamen inter marinas plantas reponi poſſet. Ea teſtis oſtreorum, & ſaxis quæ ſub aqua marina ſunt, innaſcitur, & ſic adhæret, vt iis agglutinata, non radice defixa videatur. Rami multi ex glauco nonnihil rubentes in aqua natant, foliis comantes longis, Salici ſimilibus, maxima ex parte per oras non inciſis, quibuſdam, veluti inciſuras nonnullas oſtendentibus, guſtu ſalſis. Inter ramos virgulæ ſubriguntur, florem Salicis ſuſtinenti ſurculo haud abſimiles, apicibus plurimis, veluti ſquamatim compactis, non alia forma, quàm quæ ſpectatur in Salice, dum herbaceo iulo florem parturit. [8. Salix marina.]

Tempus. Hactenus de Salicum generibus. Salix initio veris florem mittit, ſeu nucamentum ſquamatim compactile, lanuginoſum, propendentem, demittitque veluti panos ſpicatim confertos, & lanitium quoddam, inquit Scaliger. Ἀλλὰ τὴν ἰτέαν ταχὺ προκαταβάλλειν, inquit Theophraſtus, πρὸ τοῦ τελείως ἀδρυνᾶι καὶ πέψαι τὸν καρπόν. διὸ καὶ τὸν ποιητὴν εἰκότως προσαγορεύειν αὐτὴν ὠλεσίκαρπον. Quæ ſic Plinius interpretatus eſt. Ocyſſimè autem Salix amittit ſemen, antequam omnino maturitatem ſentiat, ob id dicta Homero frugiperda. Hæc Theophraſtus, quibus addit Plinius. Secutáque ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hanc ſententiam, quando ſemen Salicis mulieri ſterilitatis medicamentum eſſe conſtat, id eſt ſterilitatem inducere: quod de foliis Dioſcorides dixit, ἀσυλληψίαν κατεργάζεσθαι, ita vt Salicem ὠλεσίκαρπον dictam, quia cito ſemen amittat, interpretati ſint, vel quia ſemen hominis infœcundum reddat & ἄγονον, id eſt ineptum generationi, efficiat, vt à fœminis non concipiatur. Quod autem καρπὸν & ſemen dicunt, id Galenus, ipſumq; ſecuti Aetius, & Paulus, florem ſolum videntur appellaſſe, quòd nunquam ad perfectam ſeminis maturitatẽ perueniat. [In lib. 1. pl. Lib. 3. Hiſt. cap. 2. Lib. 16. c. 26. Ody. x. Vires ſeminis Salic.]

Vires. Huius arboris paſſim obuiæ permultæ ſunt & magnæ vires. Semen, folia, cortex, & ſuccus, inquit Dioſcor. ſpiſſandi vim habent. Trita folia cum exiguo pipere, & ex vino pota ileoſis ſubueniunt: ſumpta per ſe, & cum aqua, præſtant mulieribus, ne concipiant. Salignum ſemen in potu ſanguinem expuentibus prod eſt. Cortex eoſdem præbet effectus. Corticis cinis admiſto aceto maceratus illitu clauos & callos tollit. Ex foliis & cortice ſuccus cum roſaceo in calice Punici, ſiue malicorio calfactus auriũ doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri vtiliſſimum: furfures purgat in corpore. Excipitur ſuccus qui manat ex eo cum floret, exciſo cortice, in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda quæ pupillas obtenebrant ſuam vim præbet. Plinius eadem ſcribit, ſed triplicem colligendi ſucci modum docet, cùm Dioſcorides vnum tantum tradat. Salicis fructus, inquit, ante maturitatem in araneam abit, ſed ſi prius colligatur, ſanguinem eiicientibus prodeſt. Corticis è ramis primis cinis clauum & [Lib. 1. c. 117. Succus Sal. Lib. 24. c. 9.]

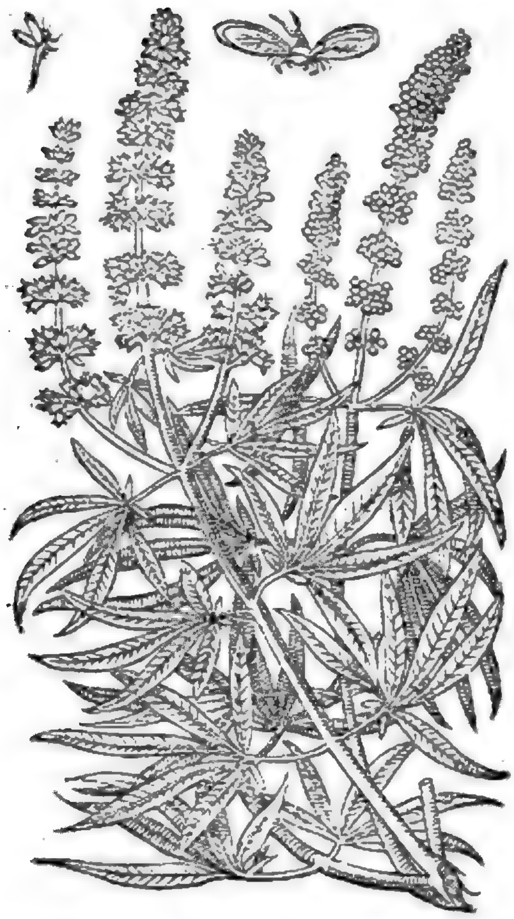
callum aqua miſtus ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admiſto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generum. Vnum arbor ipſa exudat Gummi modo: alterum manat è plaga, cùm floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Valet hic ad expurganda quæ obſtant oculis, item ad ſpiſſanda ea quæ opus ſunt, ciendámque vrinam, & ad collectiones omnes interiorum, vel, vt quidam legunt, illitus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum, à falce diſtillans, nempe illa remota, poſt cæſuram. Ex his ergo aliquis cum roſaceo in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foueri neruos vtiliſsimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt vſum, ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argenti pari pondere, à balneo illitum pſilothrum eſt. Salicis foliis, auctore Galeno, Li.7.ſimpl. ad cruenti vulneris glutinationem vti poſsis: verùm floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exſiccantis emplaſtri præparationem, (quod propterea διὰ ἰτέας nominant.) Eſt enim vis eorum ita deſiccatoria, vt mordax non ſit: habet verò etiam quandam adſtrictionem. Sunt verò etiam qui ſuccum ex ea expreſſum, ſeruent, vt medicamentum mordacitatis expers, & exſiccatorium, ad multas res vtile. Arboris cortex ſimilem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, niſi quod temperaturæ ſit ſiccioris, velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiúſque cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter deſiccare oportet, Nam clauos, callos, & myrmecias tollunt, aceto ipſum macerantes. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & ſuccum quendam colligunt, vtuntúrque ad ea quæ pupillas obtenebrant, extergente videlicet, ſimúlque tenuium partium medicamento: Lib.16.c.37. Cæduæ Salici fertilitas, inquit Plinius, denſior tonſura, & breui ligno verius (non pugno, vt mendoſi Codices habent) quam ramo, non vt remur, in nouiſſimis curanda arbore. Nullus quippe tutior eſt reditus, minoríſue impendij, ant tempeſtatum ſecurior. Tertium locum ei in æſtimatione ruris Cato attribuit, priorémque quàm oliuetis, quámque frumento, aut pratis, nec quia deſunt alia Li.17.c.20. vincula. Aliquanto poſt idem etiam ſcribit in iis quæ propter alias ſeruntur, maximè propter vineas, Cæduo ligno, principatum obtinere Salices.

VITEX, CAP. LXXIII.

Nomina Li.6.ſimpl. Lib.4.c.116. VITEX Græcis dicitur ἄγνος, id eſt Caſtus, quòd, auctore Galeno, caſtitatem conſeruet iis à quibus aut eſtur, aut bibitur, aut ſubſternitur, vel vt Dioſcorides tradit, quoniam matronæ in Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, foliis huius cubitus ſibi ſternebant. Dicitur & λύγος, quaſi vimen, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem. Officinæ Græca & Latina voce coniuncta Agnum Caſtum appellant. Arabes *Famancheſt, Samacheſt,* & *Bengiecheſt*, Itali *Vitice*, & *Agno Caſto*, Galli *Agnus Caſtus*, Hiſpani *Gatillo Caſto*, Germani *Schaffs mullem*, & *Keuſchlamp*, Boemi *Drimek*. Vitex frutex eſt, ramos plurimos emittens, flexiles, fractúque contumaces, in quibus folia ſæpius quina, aliquando ſeptena, vt in cānabe, longa, anguſta, Salicis foliis haud abſimilia, ſed minora. In ramulorum cacumine flores emergunt ſpicati, aliquando purpurei, aliquando ſubpurpurei candido permiſto. Semen ob ſimilitudinem cum Pipere, à quibuſdam Piper vocatur. Vitex Ibidem. frutex eſt Dioſcoridi in arborem aſſurgens. Naſcitur in fluminum ripis, aſperíſque locis, ac torrentium alueis. Ramos gerit longos, fractu peruicaces: folia Oliuæ,

VITEX *Matthioli.*

VITEX LATIORE, & ſerrato folio Lobellij.

Oliuæ, ſed molliora. Duo genera eius. Altera florem ex albo ſubpurpureũ mittit. Altera tantùm purpureũ: vtriuſq; ſemen, vt Piper. Non multũ à Salice vitilium vſu diſtat Vitex, inquit Plinius, foliorũ quoq; aſpectu, niſi odore gratior *Lib.24.c.9.*
eſſet. Græci Lygon vocant, alij Agnon: quoniam matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus ſibi ſternunt. Duo genera eius. Maior in arborem aſſurgit, Salicis modo. Minor ramoſa, foliis candidioribus, lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Vitex Dioſcoridi, excalfactorias vires habet, & adſtrictorias. Semen eius *Lib.1.c.116. Tempera. & Vires.*
potum venenatis ictibus, aquæq; cutem ſubiit, lienoſiſq; auxiliatur: lac euocat: menſes ciet drachmæ pondere in vino potum: genituram exoluit, caput tentat, & ſoporem adfert. Decoctum herbæ & ſeminis in deſeſsione mulieribus vuluæ malo oportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet ſemen cum Pulegio potum, etiam ſuffitu, vel appoſitu: capitis dolorem diſſoluit illitum: inſtillatur cum aceto & oleo in lethargo, & phrenitide: folia ſuffitu, aut ſubſtratu fugant venenata: illita quoque ſerpentium morſibus auxiliantur: teſtium duritias cum butyro, & foliis vitium emolliunt. Rimas ſedis ſemen cum aqua illitum mitigat: cum foliis medetur luxatis, vulneribúſque. Virgam qui manu teneat cum iter facit, negatur intertriginem ſentire. Semen potum, auctore Plinio, vini quendam ſaporem habet, & dicitur febres ſoluere, *Lib.24.c.9.*
& cum vnguntur, oleo admiſtum ſudorem facere, ſic & laſsitudines diſſoluere. Vrinam Agni cient & menſes. Caput tentant vini modo; nam & odor vtraque ſimilis eſt. Inflationes pellunt in inferiora, aluum ſiſtunt, hydropicis & lienoſis perquam vtiles. Lactis vbertatem faciunt. Aduerſantur venenis ſerpentium, maximè quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad ſerpentes. Bibitur ſeminis drachma in vino, vel poſca, aut duæ foliorum tenerrimorum. Illinitur vtraque

aduerſus aranearum morſus, vel perunctis tantum vtili remedio: ſuffitu quoque aut ſubſtratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eóque maximè phalangiis aduerſantur, quorum morſus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate ſedant cum roſaceo, flos, teneríque cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem diſſoluit fotu: & vuluam etiam ſuffitu vel appoſitu purgat: aluum, cum Pulegio & melle potum. Vomicas panóſque difficiles concoquit cum farina hordeacea, & mollit, Lichenas, & Lentigines cum aphronitro & aceto ſemen ſanat, & oris vlcera, & eruptiones cum melle: teſtium duritias cum butyro, & foliis Vitium: rhagadas ſedis cũ aqua illitum: luxata cum ſale, nitro & cera. Et ſemen & folium additur in malagmata neruorum, & podagras. Semen inſtillatur in oleo & aceto decoctum capiti, in lethargo, & phreneſi. Virgam qui in manu habeant, aut cinctu, negantur intertriginem ſentire. Vitex calidus & ſiccus eſt tertio ordine. Galeno, verùm multum tenuis ſubſtantiæ, tum guſtu, acris ſimul, & adſtringens. Ipſas tamen Vitices ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia ſeménque calida ſiccáque facultate ſunt, ſubſtantia verò tenui. Nam & vtentibus ita apparet, & guſtantibus acre ſimul, & ſubaſtringens percipitur tum folium, tum flos, tum ſemen. Edendo tamen etiam ſemen eſt, verum tam perſpicuè calfacit, vt hoc nomine capiti dolorem pariat. At ſi frigatur, minùs caput tentat. Porro flatus ventris diſcutit etiam non frictum, & multo magis cum frictum fuerit. Cohibet etiam impetus in venerem, ſiue frigatur, ſiue non frigatur. Folia, floréſque idem præſtare poſſunt. Galenum ſecuti Paulus, & Aetius Viticem tertio ordine calfacere ſiccaréque, & tenuis eſſe ſubſtantiæ tradiderunt. At Galenus duobus aliis locis valde à ſeſe diſsidet, quod in tanto ſcriptore permirum videri debet. Scribit enim. Non quemadmodum planta ipſa Cannabis Vitici quodammodo ſimilis eſt, ita ſemen ſemini facultate eſt ſimile, ſed plurimum ab eo differt, vt quod concoctu ſit difficile, ſtomacho ac capiti noceat, prauíque ſit ſucci. Sunt tamen qui eo quoque frixo cum aliis tragematibus veſcuntur. Multum autem calefacit: ideóque ſumptum paulò largius caput ferit, vaporem ſurſum ad ipſum mittens, calidum ſimul ac medicamentoſum. Viticis ſemen etiã per ſe crudum, ac frixum manditur, creditúrque appetitus venereos inhibere: alimentum autem corporpori præbet exiguum, ídque ſiccans, ac refrigerans: flatus autem valdè diſsipat, quorum omnium occaſione, iis qui à venere puros ſeſe ſeruare volunt, eſt accommodum: quam ſententiam alio in loco approbat, medicamenta ad capitis dolorem ab Archigene conſcripta expendens, inter quæ hoc refert. Lauri folia, & Populi albæ, & Viticis cum oleo & aceto. Hoc Pharmacum, inquit Galenus, ex ſimplicibus facultatibus differentibus compoſuit. Lauri enim folia calidiſsima Viticis verò moderatè refrigerantia ſunt, in medio vtrorúmque Populi albæ folia ſunt. Vides igitur hîc Viticem à Galeno frigidum, ſiccúmque ſtatui, cum primo loco calidum ſiccúmque eſſe, idq; non moderatè, ſed tertio exceſſu poſuerit. Nos tamen in medendi ratione vt calido ſiccóque vtimur ad ea quæ præſcripſit Dioſcorides. Cæterum vt ab ea ſecum diſſenſio ne Galenus vindicetur, acuti homines iudicij legendum putant: Lauri enim folia calidiſsima: Populi verò albæ moderatè refrigerant: in vtrorúmque medio ſunt Viticis folia: quod eſt veriſsimum.

Li.6.ſimpl.

Lib.7. lib.1.

Li.1.Alim. Cornar. Embl.114. li.1.Dioſ.

Lib.2.ſi.m.p.

ASPALATHVS I. MONSPESSVLANVS, CAP. LXXIIII.

ASPALATHI duas ſpecies Dioſcorides memorat. Priorem quidem ſat luculenter deſcriptam: ſecundam inodoram, lignoſam, candidam, deteriorem. Hanc Plantam eſſe poſteriorem Dioſcoridis Aſpalathum Monſpeſſulanorum Officinæ crediderunt, ac iactarunt, & vt arbitror, haud probabiliter. Tota Planta cubitum non excedit, fruticoſa admodum & ramoſa, multis horrens ſpinis deorſum inflexis, firmis, acutis, in quibus enaſcuntur puſilla folia Lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (ſed teneriora) fert in nouellis ramulis, quibus ſubſunt rerens-nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus ſpinis, terni, quaterni, aut plures ſimul naſcuntur, Geniſtæ ſimiles, ſed minores, colore nunc luteo, nunc palleſcente, ſemen in ſiliquis exiguum, Creſcit in Cantabris ſuperata Pyrene, variiſque Hiſpaniæ locis: atque etiam in Gallia Narbonenſi. Ab herbariæ rei ſtudioſis, cùm Salmanticæ, tùm Monſpeſſuli Aſpalathus altera dicitur vulgo *Eulalia*. Huius floribus tritis & Saccharo conditis ad firmandas & reſtaurandas vires collapſas Salmãticenſes vtuntur.

Forma. *Locus.* *Vires.*

ASPALATHVS II. HISPANVS, QVIBVSDAM, ALTER SCORPIVS, CAP. LXXV.

FRVTEX hic raro pedis altitudinem ſuperat, totum denſiſsimis ſpinis horrens, quæ non inordinatim vt in alio naſcũtur, ſed ſeriem quandam ſeruant, & ſemper contrario inter ſe exortu binæ naſcuntur, virentes quidem, ſed languidiore colore quàm ſuperiores, neque aliæ ex aliis: ſummis ramulis inhærent bini aut terni flores ſuperiori ſimiles, colore Luteo, menſe Martio: quo tempore exiguas breuéſque ſiliquas, vel potius ſemina Erui magnitudine, multa incanáque Lanugine hirſuta deprehenduntur, denſiſsimis ſpinis occultata vt ex ſuperiore æſtate deciderant: adeo verò caneſcebant, vt initio aranearum telas exiſtimarem: radix ſingularis, ſed in plures deinde propagines ſparſa, dura, lignoſa. Naſcitur in collibus Granatæ vicinis.

Forma. *Locus.*

AD LECTOREM.

ABſoluto iam Dumeto nactus imagines Ericæ primæ & quartæ Cluſij, quarum hiſtoriam antea tradidi cap. xxxj. dum eius plantæ genera perſequerer, illas potius volui ſpectandas hîc præbere, quàm lectorem, cuius ſtudio & voluptati inſeruiendũ precipuè duxi, ang: eorum deſiderio, ſecundam editionem expectantem, in qua cognatis addantur, & ſuus reſtituatur eis locus.

ERICA I. Cluſij.

ERICA IIII. Cluſij.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER TERTIVS,

Quo deſcribuntur, atque pictæ oſtenduntur arbores, quæ in Viridariis & Pomariis coluntur.

MALVS CAP. I.

SILVIS egreſsi, denſiſque fruticibus & dumis extricati in Viridario paulisper ſpatiemur, Pomiferáſque arbores in eo contemplemur, atque alias quæ mitioribus ſuccis voluptatem primæ cibis attulerunt, & neceſſario alimento delicias immiſcere docuerunt, vt ait Plinius, ſiue illæ vltro, ſiue ab homine didicere blandos ſapores adoptione & conubio: à quibus etiam ſalutares petuntur medicinæ. Nam ſi ne ſyluæ quidem, horridiórque naturæ facies medicinis carent, quanto magis his Viridarium abundabit, cuiuſuis generis ſtirpibus diligenti cultu atque induſtria educatis, quæque arte & humanis ingeniis fiunt verius quam naſcuntur, conſitum. Scire autem licet quemadmodum in ſyluis quaſdam eſſe arboreſcentes ſtirpes quæ in dumetis & frutetis humiles naſcuntur, & fruticoſas quæ non ſolùm in frutetis & dumetis, ſed etiam alibi proueniunt, ita in ſyluis quaſdam ſponte, & in dumetis frutetíſque nonnullas citra cultum prodire, quæ in Viridaria tranſlatæ diligenter coluntur atque aluntur, quarum hiſtoria vtrobique explicari poteſt. A Malis quę pueris etiã & mulierculis notiſsimę ſunt, Viridariũ exordiemur. Dicitur Malus Græcis μηλέα, & Malũ μῆλον, Arabibus *Tufa, Tufaha*, Italis *Mele*, & *Pomi*, Hiſpanis *Manſanas*, Germanis *Oepffel, Apffel*, Angl. & Belg. *Appel*: Gallis à pomis ferẽdis nomẽ retinet, vocatur enim *Põmier*, & fructus *Pome*, Sed Pomi nomẽ apud Latinos multò latius patet. Verùm obtinuit vſus, vt quemadmodum caulium appellatio deflecteret à generis ſignificatione ad Braſsicam priuatim deſignandam, ita pomus pro Malo, & Pomum pro fructu caperetur. Tamen Plinius genere neutro ipſam quoque arborem Pomum appellauit, vbi Poma putanda eſſe docet ſicut & vites. Pomum inquit Hermol. cõplectitur quicquid apud Græcos ὀπώρα continet, in quo ſignificatu eſt, cùm dicitur à Medicis omne Pomum refrigerandi & humectandi vim habere, &c. Scaliger fructum omnem in Pomum & Nucem perridiculè ſecari à Grammaticis ſcripſit, vt Nuci extra ſit cortex, intus caro, Pomo contrà. Nam etiam quæ carnem foris, os intus habent,

Li. 16. pręf.

Nomina

Li. 15. ca. 17. Cor. 161. li. 1. Dioſc.

In lib. 2. de pl.

nihilo

nihilominus habent φλοιὸν extrà. Nemo enim vidit fructum cortice carentem, aut corio, aut cute. Simplicior in Malo ratio eſt. Caro intus, foris cutis multiplicior in Pruno: cutis extima, os intimum, caro media. Operoſum æquè in Armeniaco cutis extima, nucleus intimus, os circũ nucleũ, caro ſub corio, nucleus ſub cuticula, duo eſculenta, caro, nucleus, os inutile ad cibum, cutes indifferentes. Plinius Nuces Poma vocauit. Solum hoc Pomum, inquit, natura compactili operimento clauſit: & Mora, minimè in hac arbore (Moro) ingenia profecerunt, nec nominibus, nec inſitis, nec alio modo quàm Pomi magnitudine. Neque Varroni aſſentitur Scaliger, ſcribenti quod indigent potu Poma dici potuiſſe: imo Pomum dictum eſſe ille arbitratur, quia etiam ſitim tollant eorum plurima, ſimul vt ſint cibo & potui. Malorum genera Dioſcoridi ſunt, Vulgaria, Cotonea, Perſica, Armeniaca, Medica, ſiue Citria. Vulgaria, Verna, Melimela, Epirotica, ſilueſtria. Poſteritas multo plura addidit genera. Ac primùm vulgariũ quidem prope infinita, & plura quàm vt hîc explicari poſsint, ſapore, forma, inuentoribus, regionibus, atque pluribus alijs differentiis dinſtincta. Malorum multa genera Plinius etiã numerat, Citrea, Zizypha, vulgo (Iuiubes) Tuberes, & vulgo *Peſchenoix*, in agro Veronenſi naſcentia lanata, à lanugine obducente nuncupata: ac ruſum, Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cũ conditoribus ſuis æternam propagauerint memoriam, tanquam ob egregium aliquod in vita factum? Ni fallor apparebit ex eo ingenium inſerendi: nihilque tam paruum eſſe, quod non gloriam parere poſsit. Ergo habent originem à Mario, Ceſtióque (vnde Ceſtiana, quibuſdã *Pommes de Capandu*,) & Manlio, item Claudio. Quin & (non quibus, vt vulgo legitur) Cotoneo inſito ab Appio è Claudia gente, Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his quæ Cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu valuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & Sceptiana, ab inuentore Libertino, inſigni rotunditate. Cato adiicit Quiriana, & quæ tradit in doliis condi, Scantiana. Omniũ autem nuperrimè adoptata ſunt parua, gratiſsimi ſaporis, quæ Petiſia vulgo *Apioles*, nominantur. Patrias nobilitauêre Camerina, & Græcula. Cætera è cauſis traxere nomen: germanitatis, cohærentia & gemella, nunquam ſingula in fœtu: coloris, Serica: (vulgo *Suzine*,) cognationis, Melapia (neque enim accipiẽdum eſt Melappia, vt in omnibus ferè exemplaribus legitur, cognationis nomen è gente, vel familia accepiſſe, ſed à cognatione quam Mala ipſa cum Piris habeant (vulgo *Giraudete, Pommepoire*:) Muſtea à celeritate matureſcẽdi quæ nunc Melimela dicuntur, à ſapore melleo, (vulgo P*omme de Sainct Iean*,) Orbiculata à figura orbis in rotũditatem circumacti (vulgo *Pomme Roſe*.) Hæc in Epiro primũ prouenisse, argumento ſunt Græci qui Epirotica vocant. Mammarum effigie Orthomaſtica, (vulgo *Pomme Taponne*) A conditione caſtrali ſeminis, quæ ſpadonia appellant Belgæ (vulgo *Pomme Grillate*, & *Pomme de paſſepomme*) Melofoliis, vel, vt alij legunt, Melophyllis, folium vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerrimè in rugas marceſcũt Pannucea (*Panettes*.) Stolidè tument Pulmonea (*Pommes follanes.*) Sunt quibus ſanguineus eſt color, origine ex Mori inſitu tracta. (*Groſſes Pommes rouges*, vulgo.) Cunctis verò quæ fuerunt à ſole partes rubent. Sunt & paruâ gratiâ ſaporis, atque etiam acutiora odore, ſylueſtria. Iis peculiare improbitatis & acerbitatis conuiciũ, & vis tanta, vt aciem gladij perſtringat. Dacis fermè viliſsimis nomen, quanquam primis aduentu, decerpique properantibus. Hæc Plinius. Nunc ſingulæ regiones plurimas habent malorum differentias. In Gallia ſunt propemodum innumeræ. Sed hæc principatum obtinent. Capendula, ſiue Curtipendula, vulgo dicta, ſui ſaporis, verùm adeò grati, vt & trans maria veneant. Geſtatum plus quam alicui credibile ſit tolerant, in

tanta

Marginal notes: Lib. 15. c. 22. — Li. 15. c. 24. — Li. 1. cap. 31. — In li. 1. cauſ. cap. 21. — *Genera.* — Lib. 1. c. 131. — Lib. 15. c. 14. — Lib. 15. c. 14. Corna. li. 8. ca. ph. par. cap. 4. — Ruell. libr. 1. cap. 96.

tanta ſuauitate minimè fugacia, magnitudine media, colore cum maturuerunt luteo, ſuaui odore, ſed anguſto, quo tamen animus exhilaretur: cartilagine corporis dura, vt quæ poſsint in annum cuſtodiri. Sæpe & bina viſa ſunt. Secundas partes ſibi vendicant quæ in Ambianenſi municipio Rambura vulgus nominat, prægrandia, rotunda, callo fragili, tenero, vt quę ventorum flatu deturbata in partes deſiliant, mira & ſuauitate guſtus, & teneritudine, ita vt in ore fruſta liqueſcant. Sed vt fugientia diu ſeruari non poſſunt, neque ferè ad exitũ Autumni prorogantur. Proxima ſunt, neque eis ſuauitate cedentia, quæ vulgus Paſsipoma nominantur, quod cum reliquis omnibus de primatu certarent, niſi tam fugacia naſcerentur: inde vernaculum nomẽ ductum eſt: mediocri magnitudine, turbinatiore figura, carne ſuaui, prætenera, guſtu perquam iucundo, ſemine per maturitatem in vtero ſonante. Sed vt mirè placent, ita cito fugiunt. Accedunt quæ Paradiſiana, quaſi cælitus miſſa nominantur, præparua, mellea dulcedine, præcoci celeritate, quaſi verna, concretu pauco, Daca Plinij, vt quidam opinantur. Ea malaciis prægnantium expetuntur, omnium ferè Pomorũ fugaciſsima. Alia dulcia ſunt callo corporis duriore, rotunda, quæ ob ſui nimiam dulcedinem à palato moroſiore faſtidiuntur, fortaſſe Melimela dicta à melleo ſapore, vt à matureſcendi celeritate, Muſtea. Melimela tamen non ſolùm natura prouenire, ſed etiam mellis conditura fieri, ac dici alia Mala poſſe indicat Martialis hoc diſticho. In Xen.

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle,
Ponentur, dicas hæc Melimela licet.

Quam cuſtodiendorum & condiendorũ Cydoniorum ratio[illegible]em expoſuit Columella, eiúſque conditur æ liquorem Melimeli appellari ſcripſit. Acida vulgus Li.12.ca.45. noſtrum Malacria à ſaporis acrimonia nuncupat, oblongiora, dura carne, ex acerbo leuiter aceſcente. Annum hæc ſæpius durant, ægris ad inuitandam elangueſcentem appetentiam nonnunquam conceſſa. Alia Caſtinia auſteriore guſtu, dura, velut Caſtaneæ cartilagine, mediocri magnitudine, oblonga. Alia vulgo francetura, rotundo habitu, & amplo, duriore callo, grata acerbitate, quæ tandem in dulcedinem abeat. Ea diu ſeruari poſſunt, & annicula ſæpe reperiuntur. Sunt & Rubelliana ſanguineo cortice, carne intus friabili, ſapore non ingrato, ex auſtero ſubdulci, nec cito fugientia. Apud Allobroges celebrantur quę vulgo Girodeta nominantur, parua, in latitudinem rotunda, & in rubrum rufa, multum ſerotina. Reliqua non pigeret nominatim perſequi, atque alia plura à Cordo deſcripta, quædam etiam ab Athenæo breuiter explicata, vbi & Dionyſius primus Pomorum inuentor fuiſſe legitur, niſi prolixior de iis oratio ab vtilioribus nos diutius reuocaret. Præterea in tanta Malorum nomenclatura, feréque nationibus omnibus varia, in tantíſque inſitionum adulteriis perfacilè nos fallimur. Porro genera quæ quotidie nouo inſitionis ingenio prodeunt, nec ſcribit, nec in tanta gentilium vocabulorum diſcordia pernotari planè queunt, ea tamen obiter quæ Gallico vulgo peculiaria naſcuntur, retulimus. Malus in proceram & craſſam ſatis arborem acreſcit tempore, vnico caudice, ramos ex eo ſtatim emittens, in latum longúmque ſeſe diffundentes, craſſo ſatis libro contectos, foris cinereo, intus flauo, læui potius quàm aſpero. Folia huic virent oblonga, mucronata, inquit Plinius, carnoſa, per ambitum tenuiter ſerrata, inſtante hieme decidua, Maio menſe renaſcentia. Flores edit verè foliatos, ſæpius albos, nonnumquam ex candido rubentes, ex quibus oriuntur Mala innumeris differentiis, vt diximus, diſcreta. Radicibus nititur paucis, non inprofundũ actis, ſed ſumma tellure vagantibus. In viridariis & hortis colitur, ſolóque pingui & fœcundo gaudet. Floret menſis Aprilis fine, aut Maij initio.

Libr. 3.

Forma.

Li.16.c.24.

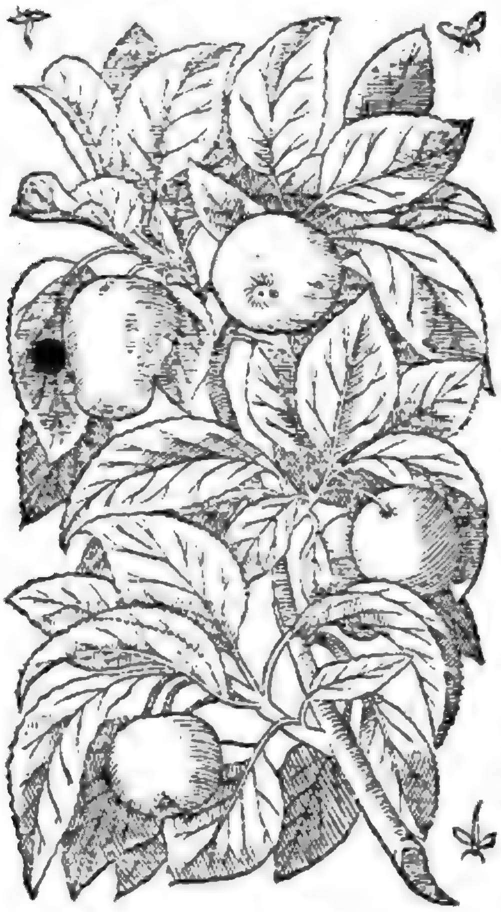
Locus.

Tempus.

fructus

MALVS.

Lib.2.Dioſ. cap. 131.

fructus in quibuſdam Iulio mēſe maturus eſt, in aliis Auguſto, in aliis Septembri. Seminis nigredo maturitatem oſtendit. Matthiolus ea Mala principatum obtinere in Hetruria ſcribit, quę Appiole, & Meleroſe vulgo vocantur: quoniam hæc duo genera tum ſuauiter olent, tum guſtui ſunt gratiſſima. Quare is, inquit, non aberrarit, qui Appia eſſe dixerit Dioſcoridis Melimela, Roſea verò quæ eidem Epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur Cornarius Ceſtiana mala, quæ Seſtiana Columella vocat, Arantia, ſiue Aurantia eſſe putat, quæ in citreorum genere ab omnibus recenſita, hoc maximè perſuaſus, quod ea frequenter cum Malis punicis Galenus coniunxit. Eum ſententia reuocare debuit Plinius apertiſsimè ſcribens à Ceſtio Ceſtiana, ſicut à Matio Matiana, & alia ab inuentoribus à Romanis fuiſſe cognominata. Quare Galenus cum ex auctoritate Apollonij tradit in capitis dolore ex ebrietate Ceſtiana mala Romæ ſic appellata in cibis cocta conferre, Aurantia intelligere non potuit, tum quòd Apollonio & Galeno incognita fuiſſe cenſentur, tum quòd ea nunquam cocta exhibentur. Galenus in tanta malorum varietate, quomodo de eorum temperamento, viribus, vſu recte iudicare poſsimus, docet his ferè verbis. Quędam Mala ſaporem habent auſterum, alia acidum aut dulcem, nonnulla etiam ex iis miſtum, apparéntque & dulcia ſimul & adſtringentia. Præterea alia quædam cum dulcedine manifeſtum habent acorem. Adhæc alia cum acore acerbitatem. Inuenias autem interdum & quæ hos tres ſapores ſimul habeant euidentes, adeo vt acida appareant & dulcia, acerbitatíſque habeant nonnihil: Et mox. Quæ quidem aſtringunt, ſuccum habent frigidum & terreum. Quæ acida apparent, frigidum quidem, verùm tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ ſunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt, quemadmodum quæ omnis qualitatis ſunt expertia ac veluti aquoſa, ad frigidum inclināt. Malis igitur vtimur pro vincente in ſaporibus facultate auſteris quidem cum ventriculus vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem fuerit imbecillior. Acerbis autem cum duo hæc aucta admodum fuerint. Acidis quādo ſuccum craſſum, qui non magnopere frigidus fuerit, ſuſpicaberis, in ipſo eſſe collectum. Siquidem ſuccus frigidus non acida, ſed acria poſtulat. Vtraque certe & acida & acria ſuccos craſſos incidunt, in eo tamen differunt, quod hæc quidem cum calefactione, illa autem cum refrigeratione hoc præſtent. Porrò dulcis Malorum ſuccus cum ſine acrimonia & craſsitie, hoc eſt cum ſolus exquiſitè fuerit, celerius quantum in ipſo eſt diſtribuitur: Sin acrimoniam, aut craſsitiem habuerit, citius ſubducitur. Cæterùm optima etiam genere Mala vitanda ſunt, antequam in arboribus maturuerint, quoniam concoctu ſunt difficilia, & frigida, prauíq; ſucci, & tardè permeant. Adhæc ſuccum habent frigidū & leuiter craſſum. Quæ verò bellè matura in hiemem, & ver proximū aſſeruāt, morbis ſæpe numero per quam vtilia ſunt, aut farina aqua ſubacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter aſſata, aut pulchrè in aquæ bullientis vaporibus percocta. Dare autem ipſa conueniet ſtatim poſt cibum, aliquando etiam cum

Lib.2.c.m. p4. Li.12. c.45. Li.15.ca.14.

Ibidem.

Temper. & vires Li.2. Alim.

cum pane, ad ventrem & ſtomachum roborandum, iis qui cibum faſtidiunt, tardéque concoquunt, quíque vomitu, diarrhœa, ac dyſenteria infeſtantur. In hunc quoque vſum apta ſunt acerba. Nam parata vt modò dixi, mediocrem retinent adſtrictionem. Idem Galenus alibi. Malus non omnis eiuſdem naturæ eſt, velut nec eiuſdem fructus. Quædam enim dulcia ſunt, quædam auſtera, nonnulla acida, alia ſummopere exoluta, & aquea. In ipſis ſanè aqueum exuperat, vt temperies eorum ſit tum humilior, tum frigidior, in acerbis autem terrenum frigidum, in auſteris tum iſtud, tum aqueum frigidum, ſicut in dulcibus aqueum temperatum: Sic quoque ſucci, cortices, & arborum folia inter ſeſe diſsident. Itaque ſi auſteriora ſint, atque acidiora, vulnera illis glutinare poſsis, tum in phlegmonarum principio fluxionem repellere, ac ſtomachum ventrémque exolutum & languidum roborare: aquoſioribus autem mediocres phlegmonas incipientes & gliſcentes lenire. Porrò quod plurima Malis omnibus recrementitia frigidáque inſit humiditas, vel hinc liquet, quod eorum omnium nullus omnino ſuccus durare, ac vetuſtatem ferre poſsit, verũ aceſcunt corrumpuntúrque vniuerſi. Folia, inquit Dioſcorides, flores, & germina cùm omnis Mali, tum maximè Coroneæ adſtringunt. Pomis acerbis adſtringendi vis ineſt, maturis verò longè ſecus. Ex iis verna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflationes pariunt. Melimela ventrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: ſtomacho negotium exhibent: æſtuationem faciunt. Ea multis dulcia Mala vocantur. Epirotica mala, quæ Latinè orbiculata dicuntur, ſtomacho vtilia, ſiſtunt aluum, vrinas euocant, Malis tamen Coroneis inualidiora. Syluestria mala ſimilia ſunt vernis, & adſtringunt. Sanè in hunc vſum immatura omnia opus ſunt. Mala verna inquit Plinius, acerba, ſtomacho inutilia ſunt: aluum & veſicam cogunt: ſic enim legendum: neruos lædunt. Cocta meliora. Melimela & reliqua dulcia, ſtomachum & ventrem ſoluunt, ſiticuloſa, æſtuoſa, ſed neruos non lædunt. Orbiculata ſiſtunt aluum & vomitiones, vrinas cient. Syluestria mala ſimilia ſunt vernis acerbis, aluúmque ſiſtũt. Sanè in hunc vſum immatura opus ſunt. Mala dulcia, inquit Matthiolus, ad melancholicos affectus valent, atque etiam ad pleuritidem, ſi in calidis cineribus cocta, & Glycyrrhizæ ſucco, Amylo, & Saccharo albiſsimo conſperſa pleuriticis edenda præbeantur, tam manequam veſperi horis duabus ante cibum. Acetum ſic è Malis fit acerbis, aut ſylueſtribus, quæ in cumulo per triduum reſeruantur, deinde mittuntur in cadum, cui fontana, aut pluuialis aqua miſcetur, & opertum vas per triginta dies ſinitur, ac ſubinde quantum fuerit aceti ſublatum ad vſus, reddita pari aquæ copia id reparatur. Fieri vinum è Malis teſtatur Plinius. Noſtri etiam è Malis vinum primarium factitant, quod vulgo *Cidre*, vocatur, prelo, vel truſatilibus molis expreſſo, tortino ſucco. Deinde rurſus ſecundarium, fracibus & retrimentis in aqua maceratis, ita vt è Malis lora dici poſsit, non parui ad reſtinguendam ruſticorum ſitim momenti. Vino è Malis vtuntur Septentrionales gentes, apud quos cæli iniuria prouenire vites minimè ſinit. Malis omnibus caducis ſuillum pecus optimè paſcitur, ſed ea geſtantibus dorſuariis iumentis tam grauia, vt oneri alioqui viribus non impari ſuccumbant. Siquidem vires (quod Apuleius in Aſino aureo tradit,) odore illorum offenſæ ita fatiſcũt, vt oneri pares non ſint, quod paulo aliter tradidit Plinius, nempe Pomorum onera à iumentis ſtatim ſentiri, ac niſi prius oſtendantur his, quamuis pauca portent, ſudare illico. In vniuerſum de Pomis ſeruandis præcipitur, inquit Plinius, vt Pomaria in loco frigido ac ſicco contabulentur, Septentrionales feneſtræ ſereno die pateant: Auſtri ſpecularibus arceãtur, Aquilonis quoque afflatu Poma detur pante rugis: colligantur Mala poſt æquinoctium autumnale,

Lib.7. ſim.

Lib.1. c. 13.

Li. 13. ca. 6.

Li. 1. Dioſ. cap. 131.

Ruell. libr. 1. cap. 96.

Li. 14. c. 16.
Ruel. Ibid.

Li. 24. præf.

Li. 15. ca. 16.

neque ante xv. lunam, neque ante primam horam: cadiua ſepararentur ſtramentis, ſtoreis, paleiſve ſubſtratis: rara componantur, vt limites peruij ſpiritum æqualem accipiant.

MALVS CYDONIA, CAP. II.

Nomina QVæ μηλέα κυδωνία, Latinè Malus Cydonia à Cydone Cretæ oppido dicitur, vnde primùm aduecta. Coroneam Malum primus Cato nominauit, Officinæ Citoniam, Galli *Coingnier*, & *Coignacier*, Germanis *Quitten*, & *Kuttum: Kuttenbaum*, & *Quittenbaum*. Fructus μῆλον κυδώνιον Græcis nuncupatur, Latinis Malum Cydonium, & Coroneum, Officinis Citonium, Arabibus *Saffargel*, Gallis *Coing*, & *Pomme de coing*, Germanis *Kuttenopffel*, & *Quittenopffel*, Italis *Melo Cotogno*, Hiſpanis *Membrilho*, & *Marmello*, Anglis *Quintetræ* Belgis *Que perreboem*: Coroneę arboris mala, Dioſcor. & Galeno aucto-
Li.1.ca.131. ribus, duûm ſunt generum. Vera, inquit Dioſcorides, rotunda, parua, & odo-
Li.6.ſa.tu. rata: quæ verò Struthia dicuntur, magna quidem ſunt, ſed minus vtilia. Malorum Cotoneorum quædam dulciora, maiora, ac minus acerba eſſe Galenus
Li.2.Al.m. ſcribit, quæ in Aſia Struthia vocantur, alio in loco Cydonia à Struthiis, quæ etiam Struthiomela nominat, apertè diſtinguens, Cydonioriúmque ſuccum
Lib.5.ca.10. minùs eſſe ſuauem, & maximè adſtringentem. Columella tria ipſorum genera
Lib.15.c.11. facit. Struthia, Chryſomela (legitur tamen corruptè Chryſomeliana) Muſtea. Idem tradit & Plinius, pluribus ſed adiectis. Chryſomela, inciſuris diſtincta, inquit colore ad aurum inclinante. Quæ candidiora, noſtratia cognominata, odoris præſtantiſsimi. Eſt & Neapolitanis ſuus honos. Minora ex eodem genere Struthea, odoratius vibrant, ſerotino prouentu, præcoci verò Muſtea. Strutheis autem Cotonea inſita ſuum genus fecère Muluianum (aliàs Miluianum) quæ ſola ex his vel cruda manduntur. Sunt præterea parua ſylueſtria, à Strutheis odoratiſsima, in ſepibus naſcentia. Hæc Plinius. Chryſomela ſylueſtribus arboribus Malorum generis attribuit Vergilius, cum dixit.

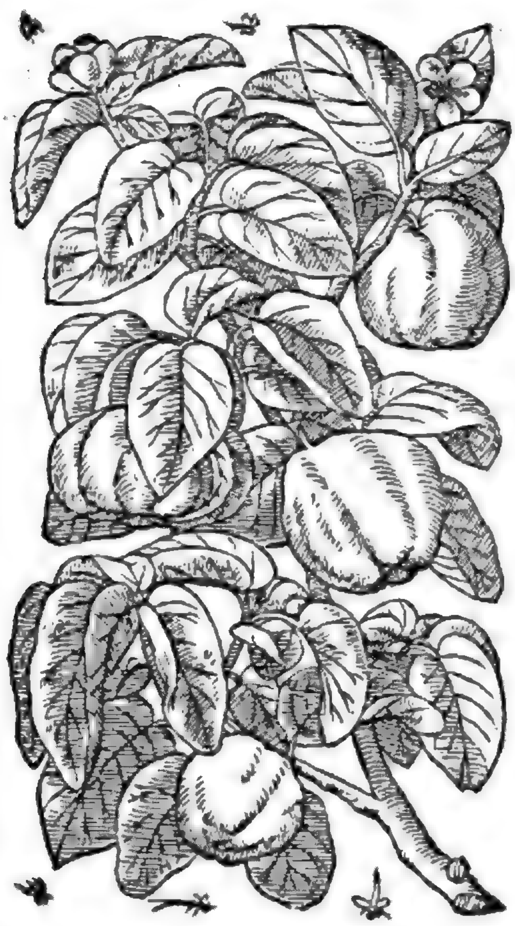
Quod potui puero, ſylueſtri ex arbore lecta,
Eclo.3. *Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.*

Struthia verò vel aperto errore Plinius minora eſſe dixit, vel in eo lectio vitioſa eſt, leguntur, cum Dioſcorides & Galenus palam Struthia magna eſſe dicant, vera & genuina Cydonia, parua & rotunda. Ætius quoque ad medicamenti ex Malis Cydoniis compoſitionem, ex ipſis maiora iucundioráque, & minùs acerba, quæ videlicet Struthia appellantur, eligere præcipit. Quare maiora etiam in Plinio legendum eſſe apparet. Malorum Cydoniorum tria in Italia in-
In libr.1. ueniuntur genera, inquit Matthiolus. Palma illis quæ peculiariter Mala Coto-
Dioſc.c.131. nea nominantur, preſſa, inciſuris interſecta, colore ad aurum inclinante, lanuginoſa, & longè cæteris odoratiora. Proximo loco ſunt quibus multo maior corporis moles, Dioſcoridis, & Galeni Struthia. Hetruſci hæc, Pira Cotonea vocant, quod forma magis Pira, quàm Mala referant. Pulpa ac ſucco cæteris præualent: colore, ſuaui odore, ac viribus cedunt. Poſtrema ſunt Plinij Miliuana: ea quidam Notha vocant, quoniam ex Cotoneis quæ Strutheis, vel ex Strutheis quæ Cotoneis inſitæ fuerant, proueniant. Totidem apud Gallos
Ruell.libr. 1. cap.72. ſunt genera. Quædam minora, rotunditatis in orbem circinatæ, odoratius ſpirantia, quæ peculiariter *Coings*, vocamus: Alia grandiora amplitudine pinearum nucum, pauciori lanugine operta, colore tam intus, quàm foris aureo, odorem non tam latè iactantia, quæ *Coignaſſes*, quaſi Cotonacea vulgus

noſtrum

noſtrum appellat. Alia medio habitu inter ea viſuntur, ſibi priuatim Cotoneorum nomen vendicantia. Malus Cotonea vulgari Malo ferè ſimilis eſt, foliis anguſtioribus, læuioribus, carnoſioribus, durioribus, à tergo albicantibus, *Forma.* altera parte viridibus: flore albo, vel ex albo rubente, ſylueſtris Roſæ figura,

MALVS
Cydonia.

quinque per ambitũ foliolis diſtincto. Haud procera eſt arbor, fructu incuruatos trahente ramos, prohibentéque creſcere parentem, tenui lanugine pubeſcente. In cultis, & hortis prouenit. Locum autem peculiariter frigidũ *Locus.* & humidum deſiderat. Si in calido ſtatuatur, aſsidua rigatione illi ſuccari opus eſt: fert tamen mediocris ſitus inter vim frigoris & caloris ſtatum. Planis & decliuibus gaudet. Septembri & Octobri menſibus Poma eius ma- *Tempus.* tureſcunt. Ea frigido & terreſtri temperamẽto prædita ſunt, ac propter vincentem ad- *Temper. & vires* ſtrictionem minus cæteris Malis humectant. Frigida itaque ſunt primo ordine, & ſicca ſecundo. Stomacho ſunt vtilia, auctore Dioſcoride, vrinam cient: verùm toſta nitiora *Lib.1.c.131.* ſunt. Proſunt cœliacis, dyſentericis, purulenta extuſsientibus, cholericis, præſertim cruda. Maceratorum liquor commodè in ſtomachi aut ventris fluxionibus potui datur. Succus crudorum aſſumptus orthopnoicis ſalutaris eſt. Decocto fouentur vuluæ, & ſedes ſi procidant. Quæ melle condiuntur, vrinam mouent: mel autem ſibi conſtringentem illorum vim, & ſpiſſantem adſciſit. Quæ cum melle coquuntur, ſtomacho atque ori gratiora ſunt, ſed minùs ſpiſſant. Cruda cataplaſmatis adiiciuntur ad cohibendam aluum, aut ſi ſtomachus æſtuet, aut in vomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, præduros lienes, & condylomata. Fit vinum ex ipſis tuſis, expreſsíſque: ſed quo perduret, quindecim ſextariis ſucci vnus mellis adiungitur, alioqui in acorem degenerat. Fit oleum ex iis, id Melinum vocant, quo vtimur quoties adſtringente oleo eſt opus. Flos & viridis & ſiccus cataplaſmatis additur, & iis conuenit quæ adſtrictionem deſiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibúſque ſanguinis: contra citam aluum, & menſium impetus in vino bibitur. Cotonea, inquit Galen. eximium quiddam, *Li.2. Alim.* quod in aliis non inuenitur, habent. Nam præterquam quod adſtrictionem ſortita ſunt copioſiorem, ſuccus etiam eorum diu durat, ſi quis ipſum cum melle coctum aſſeruet: cum aliorum pomorum ſuccus, ſi reponatur, aceſcat, quia multam habet humiditatem. Permanet & Struthiorum ſuccus, quando paratus rectè fuerit, quemadmodum & Cydoniorum. Verùm hic minus eſt ſuauis, & ſummoperè adſtringens. Quare ad ventriculi maximè exoluti robur vti eo *Lib 23.c. 6.* aliquando poſsis. Cotonea Plinio, cocta ſuauiora. Cruda tamen, duntaxat matura, proſunt ſanguinem excreantibus, ac dyſentericis, cholericis, cœliacis. Non idem poſſunt decocta, quoniam amittunt conſtringentem illam vim ſucci. Imponuntur & pectori in Febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cæleſti ad eadem quæ ſupra ſcripta ſunt. Ad ſtomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos ſanat cocta

in vino, & illita cum cera alopeciis, capillum reddit. Quæ ex iis cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem ſuauitati multum adiiciunt, ſtomachóque vtilius id faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad ſtomachi vitia trita cum Roſæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt: Item mammis, condylomatis, varicibus: flos & viridis & ſiccus inflammationibus oculorum, excreationibus ſanguinis, menſibus mulierum. Fit & ſuccus ex iis mitis cum vino dulci tuſis, vtilis cœliacis, & iocinori. Decocto quoque eorum fouentur, ſi procidant vuluæ, & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocauimus, quoties non
Athen. li. 3. fuerint in humidis nata. Ideo vtiliſsima quæ ex Sicilia veniunt. Minus vtilia Struthia, quamuis cognata. Phylarchus memoriæ prodidit lætalium medicamentornm vim Cydoniorum Malorum odore iucundo hebetari, Phariacúmque venenum iniectum caniſtro, quod adhuc olebat Mala Cydonia in eo repoſita, euanidum factum, maleficam vim ſuam amiſiſſe: itaque mixtum & in potu datum, iis nihil attulliſſe noxæ quibus inſidiæ ſtruebantur: cauſſámque poſtea eius rei cognitam fuiſſe illius inquiſitione ac inueſtigatione qui vendiderat. Compertum enim hoc accidiſſe, propterea quod condita in eo calatho Mala fuiſſent. Celtiberi Veratri albi ſuccum, quo ſagittis illitis feras immedicabili vulnere conficiunt, ſi vbi Cydonia Mala fuerint, reponatur, elangueſcere, & maleficam vim ſuam exuere vſu deprehenderunt, eámque recuperari, ſi venenum per aliquot dies in foriis ſuſpenſum maneat, vbi alui excrementa egeruntur. Eſt & id animaduerſum Cotonea cruda per hiemem aſſeruata, acerrimo ſuo ſapore vuas penſiles adeo vitiare, vt eæ ſtatim marceſcant, quare ſeorſum ab iis reponenda eſſe. Multa hodie ex Cydoniis Malis parata in Officinis conſeruantur. Ex iis enim ſectis, diutius in aqua elixis donec tabeſcant, poſtea per linteum colatis ſine compreſsione, deinde cum Saccharo percoctis in cerati conſiſtentiam, fit quæ vulgo vocatur Galatina Cydoniorum (*Gelee de Coing*, Gallicè nominatur) res perlucida, pulcherrima, & gratiſsima. Ex eo quod reliquum eſt Valentius compreſſu cochleariis excreto, & cum Saccharo percocto, ad emplaſtri ferè conſiſtentiam, Cydoniatũ craſsius & vilius fit. Si tam pellucidum illud quàm craſſum ſimul cernantur, & cum Saccharo vt prius percoquantur, Cydoniatum fit (*Codignat* vulgus noſtrum vocat) quod omnibus in vſu eſt, quódque ante epulas ad vnciam vnam ſumptum, aluum ſiſtit, poſt epulas verò ſoluit, & vapores ad caput ex ventriculo attolli prohibet: Eſtque id ſimplex. Aliud verò compoſitum, ex carne Cydoniorum in vino cocta, & melle deſpumato igne lento percoctis, iniectis Cinnamomo, Caryophyllis, Galanga, & variis aliis aromatibus, pro vario vtentium ſcopo, ad ventriculum firmandum, coctionem iuuandam, vomitum bilioſum & pituitoſum ſiſtendum, ad priſtinum calorem corpori reſtituendum, diſsipandos flatus, & id genus cætera, ſi affectus ſit frigidus: Si verò calidus, Cydonia cum aceto coquunt, adiectis quæ refrigerent. Sunt qui cholagogum vt parent, Scãmonium admiſcent, vt phlegmagogum, Turpetum cum Cnico. Paratur etiam
Meſu. lib. 3. Antid. Cydoniatum, ſiue Diacydonium, ex ſucco Cydoniorum variis immixtis aromatibus, ad languentem appetentiam excitandam, ventriculum & hepar roborandum, coctionem iuuandam, & confirmandam vtriuſque vim retentricem. His accedit Conditum Cydoniorum, quod Miua officinis dicitur. Ea quæ nũc ſimplex, ex ſucco Cydoniorũ fit cũ vino cocto, addito melle optimo, & deſpumato: nunc compoſita, & aromatica, ex ſucco eodem ſimiliter cocto, & in eo ſuſpenſis linteolo exceptis aromatibus diuerſis. Ventriculum, hepar, & cætera viſcera hoc medicamentũ roborat, appetentiã excitat, coctionẽ iuuat,

vomitum

vomitum & lienteriam ſedat. Galenus in Syria edulium componi tradit, quod Li. 2. Alim.
μηλοπλακοῦς, ideſt placenta ex Malis Cotoneis appellatur: id adeo durare, vt pa-
tinæ recentes ipſo plenæ Romam adferrentur. Componebatur autem ex mel-
le, & carne Cydoniorum læuigata ſimul coctis. Meminit & Galenus me- Lib. 6. ſan.
dicamenti quod non ex Melle ſolo & Malorũ ſucco conſtat, ſed & piperis albi tu. & Libr.
habet quidpiam, & Zingiberis, & Aceti. Id diacydonion aliis locis etiam fuſius 8. ... ph. par. cap. 4.
idem deſcribit, item Ætius, quod tum ad appetentiam excitandam his quibus Lib. 9. c. 24.
ea languet, tum ad concoctionem iis qui parum fœliciter cibos concoquunt,
valet, quod denique ventri robur conciliat, nec non id quod ex Cydoniorum
carne, & iiſdem ferè conſtat. Hæc Diacydonio Meſues ex ſucco, & Diacydo- Lib. 6. cap.
nio ex carne, viribus affinia ſunt. Illud Diacydonium ex ſucco. Galeno διὰ μή- ph. par.
λων, & διαμήλων, ideſt ex Malis, ſcilicet Cydoniis dicitur, quæ abſolutè μῆλα di-
cuntur totius generis appellatione, ſicut & oleum priuatim μήλινον, ideſt Cydo-
niorum, atque emplaſtra μήλινα, quę colorem Mali Cydonij referunt ex ærugine Lib. 2. cap.
vſta. Pauli ὑδρόμηλον ex ſucci Cydoniorum ſextariis duobus, Mellis ſextariis tri- ph. gen.
bus, aquæ ſextariis ſex, omnibus ſimul coctis, iiſdem viribus pollet quibus Mi- Libr. 7.
ua ſimplex Cydoniorum. Eſt etiam in Officinis frequens ſyrupus de Cydo-
nijs ex eorum ſucco & Saccharo confectus qui dyſenteriam hepaticam mirè
ſanat, valẽtior ex Cydoniorum paruorum, quàm ex Struthiorum ſucco. Oleum
Melinum refrigerat, & aſtringit. Ob id ventrem totum inferiorem & neruos
laxiores cogendo roborat, ſudores immodicos ſiſtit. Mirum eſt quod multi aiũt Matt. Ibid.
mulierẽ grauidã, ſi crebrius Mala Cydonia eſitauerit, pariturã infantẽ tũ inge-
nioſum, tũ induſtriũ. Semina eorũ decocta in aqua, quouſque in mucũ lique-
ſcant, proſunt illita omnibus inflãmationibus, linguæque ſcabritiẽ mirificè læ-
uigant. Eorũdẽ ſuccus libræ pondere, in quo Corallorũ rubrorũ, ſeminis Roſa-
rũ rubrarum, & Rhabarbari, cuiuſque drachma, cũ Hypociſtidis & Acacię binis
ſcrupulis ad tertias bullierint, magno eſt ad bilioſas vomitiones, & ad dyſente-
riã auxilio. Datur bis quotidie potandus, mane & veſperi, horis duabus ante ci-
bum, ſed ægris iam purgatis.

MALVS PERSICA, CAP. III.

GRÆCIS περσικὴ μηλέα, Latinis Perſica malus dicitur, & Perſicus Pal- *Nomina*
ladio, Gallis *Peſchier*, Germanis *Pferſichbaum*, fructus περσικὸν μῆλον, Lib. 12. c. 7.
Perſicũ malũ, Arabibus *Sauch, Chauch*, Gallis *Peſche*, Italis *Perſiche*, Ger-
manis *Pferſing*, Hiſpanis *Pexegos*. In totum quidẽ Perſica peregrina
etiã Aſiæ, Græciæ que eſſe, ex nomine ipſo apparet, inquit Plinius, atque ex Per- Li. 15. ca. 13.
ſide aduecta: ac rurſum Perſicæ arbores ſerò, & cũ difficultate tanſiere, vt quę in
Rhodo nihil ferant, quod primũ ab Ægypto earũ fuerat hoſpitiũ, tũ etiã Perſi-
cæ arbores in Rhodo florent tantũ. Quibus accedere videtur Theophra. teſti- Li. 16. c. 26.
moniũ ſcribentis Perſicã in Ægypto, & in vicinis locis ferre, in Rhodo ad florẽ Lib. 3. Hiſt.
tantũ peruenire. Hoc tamen loco Græci codices mendoſi ſunt, quo pro Perſica cap. 5.
quidã Perſeã legunt. Rhodacenã non aliã eſſe, quàm Malũ Perſicã, & ipſa Mala
Perſica Rhodacena eſſe contendit Cornarius, atque in omnibus Plinij, Pauli In lib. 2. ca.
Palladij, Conſtãtini de Agric. locis, quibus hac de re agitur, δωράκια, & duracina ph. par. &
falſo legi pro ῥοδάκινα, & Rhodacena, ita vt ex Latinis Duracinis Græci nomen lib. 1. Pauli.
non ſumpſerint, ſed contrà, vt apud Latinos Rhodacenorũ nomen in Duraci-
norũ appellationẽ corruptũ ſit. Rhodacineæ arboris meminit etiã Ætius, in- Li. 13. c. 108.
quit, & fructus Rhodacenorũ de Perſica Malo agens, vbi apertè Rhodace non Libr. 1.
appellari eius fructũ teſtatur, quod tamen in codice meo non lego. Videtur au-
tem Cornario appellatio ea à Rhodo deducta eſſe, quod primũ ab Ægypto Per-

ſicarũ arborũ fuit hoſpitiũ, vt ex Plinio diximus: quomodo Damaſcena à Damaſco ſunt appellata. Ab hac Cornarij ſententia valde diſſentit Matthiolus, negátque eum quid Plinio & Palladio Duracina, quid Paulo δωράκια, quid Ætio, Conſtantino, aliíſque Græcis auctoribus ῥοδάκηνα ſignificant, intellexiſſe, quod hæc tria & nominibus, & reipſa differant. Rhodacenẽ enim non aliã eſſe quàm Malũ perſicã, & Rhodacena ipſa nihil aliud quàm Mala Perſica cũ Cornario cẽſet: at Pauli δωράκια genus eſſe præcocis ſeu Armeniaci Mali ꝙ ipſe declarat his verbis, τὰ δὲ πραικόκιά τε, καὶ δωράκια, καὶ ἀρμένια κρείττονα τῶν περσικῶν· οὔτε γὰρ ὀξύνεται, ὡσαύτως διαφθείρεται. Ideſt Præcocia, Doracia, & Armenia Perſicis præſtãt: neque enim aceſcunt, neq; ſimiliter corrũpuntur. Hic igitur δωράκια, rectè legi Matth. putat, non ῥοδάκηνα, quod ῥοδάκηνα Mala Perſica ſint duntaxat, non præcocia, δωράκια, Armenia, quæ & ſi inter Perſica numerentur à quibuſdam, nõ tamen ſunt ſimpliciter Perſica. Neque tam ineptè dixiſſet Paulus, Rhodacena Perſicis præſtare, cum Rhodacena ſint ipſamet Perſica. Iam verò Duracina Perſica Plinio Perſicorũ ſpecies ſunt, non genus, quẽadmodũ Duracina Ceraſa, & Duracinæ vuæ eidẽ, & Palladio Ceraſorũ vuarúmque ſpecies. Quare alia iis erunt Duracina, alia Græcis Rhodacena, quæ vniuerſè quidem Perſicũ omne ſignificant, non autẽ aliquã eius ſpeciem. Neque, vt Cornarius ait, vocat noſtra ætas quædã Perſica Mala Duracina, quod ſint oſſe cæteris duriore, ſed antiquos ſecuta, quod pulpa, carnéque guſtui gratiora ſint, longioríque tempore perdurent, quod de Duracina vua Plinius apertè ſcripſit. Duracina vua ſine vllis vaſis in vite ſeruabilis eſt: tanta eſt contra frigus, æſtus, tempeſtatéſque firmitas. Hæc ex Matthio. Plinius aliquot Perſici genera recenſet. Perſicorum palma Duracinis. Nationũ habent cognomen Gallica, & Aſiatica. Poſt autumnum matureſcũt, æſtate præcocia, intra xxx annos reperta, & primo denariis ſingula venundata. Supernatia è Sabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetitur ægris: pretiúmque ſingulis tricenis nũmi fuêre, nullius maiore, quod miremur, quia non aliud fugacius. Longiſsima nãque decerpto bidui mora eſt, cogítque ſe venundari. Perſicorũ multæ ſpecies, inquit Matthio. Quedã rubent, quædam aureo colore fulgent, alia vireſcunt, alia candida ſunt, alia ſanguinea, alia Duracina, alia Cotonea vocantur. Præterea nonnulla dulcia, nonnulla acida, quædam vinoſa, quædam amariuſcula, quędam etiam auſtera. Prima laus in cibis Duracinis ſic dictis, quod caro tam pertinaciter oſſi hæreat, vt auelli non queat. Duracinis adhæret corpus, inquit Plinius, è lignóque auelli nequit, cũ in cæteris facilè ſeparetur. Inter hæc primas tenent quæ ab aureo colore, & odore periucũdo Cotonea cognominantur. Secundas quæ cortice detracto ſanguineum ſuccum fundunt, non quod guſtu reliquis ſint ſuauiora, ſed quia magnitudine excellunt, & pulchro ſunt colore. His fortaſſe non cedunt, quæ à Nucis ſimilitudine Nuciperſica nominantur, & colore, ſaporéque Perſica Cotonea referũt, tũ nõ ingrata dẽtibus duritie guſtũ mira afficiũt voluptate. Eſt & aliud in Hetruria, & aliis Italiæ locis Perſicorũ genus, agricolarũ mãgonio factũ, quæ Perſica Amygdala vocãt, quoniã pro amaro Perſici nucleo dulcẽ Amygdalarũ modo includũt. Perſicorum in genere multiplex differentia eſt. Prima εὐτελεστάτη καὶ φαυλοτάτη, vulgare eſt Perſicum, carne ſuccoſa quidem, ſed flaccida, molli, tenera inodora, quæ à nucleo tota recedit, vulgo *Peſche qui laiſſe le noiau*. In hac ſpecie, Perſica quædã parua ſunt, quædam magna & ampla, quædam viridia prorſus, quædã rubris maculis picta, quædã carne vſq; adeo rubra, vt ſanguinolẽta videãtur, & hęc nucleo etiã foris rubẽte, alia nigro, lanata omnia. Altera ſpecies eſt eorũ quę Duracina Latini vocarũt, Græci quidã Rhodacena. Duracina quidẽ, non quod ſeruari poſsint diuti⁹, ſed ob carnis duriorẽ ac ſolidiorẽ callũ: Rhodacena

verò

Lib. 1. Dioſ. cap. 131.

Libr. 1.

Lib. 14. c. 3.

Genera.
Li. 15. c. 12.

In libr. 1. Dioſco. 131.

Li. 15. ca. 28.

verò, aut quod odoris ſuauitate Roſam imitẽtur, aut quod plerũque roſeo colore, id eſt rubro altera ſui parte niteant. Gallorum alij *Preſſes*, & *Perſes*, vocant, alij *Auberges*, præſertim ſi candida eorum pulpa fuerit, alij *Myrecotons*, ſi lutea, veluti Cydoniorum. Omnibus compacta, dura, ſolida, firma caro nucleo tenaciſsimè adhæret, & mandentium dentibus non alter reſiſtit, quàm Mali aut Piri: ideoq́; poſtrema menſa vtiliter ſumitur, nec ventriculum cõturbat, aut in eo corrumpitur, cum alia Perſica prima ſtatim menſa præbenda ſint, alioquì putredini corruptioníque obnoxia. Duracinorum varietas in pulpæ colore ſita eſt, nunc cãdidæ, nunc luteæ, quod genus frequentius reperitur, nunc ex albo ſubrubentis. Mira in omnibus & ſaporis, & odoris iucunditas, vinum etiam commendantis, ſi detracto cortice immergantur. Proueniunt inſitione & nucleorum ſatu: quod ſic fit. Duracinorum præſtantiorum nuclei defodiuntur, exacto biennio tenella arbor tranſplantatur, & cum abierit tertius annus, ea quæ bene comprehenderit, vno ſupra terram pede ſecatur: cicatrice obducta plaga, qui poſtea naſcuntur rami fructus gignunt, & ampliores, & ſapidiores, quàm ſi arbor inſita fuiſſet: adde quod adulta ſic arbor, viuacior eſt quàm inſita, & ætatem melius fert. Apud Paulũ qui Latinas voces vſurpauit pro δωράκια legẽdum eſt δυράκινα. In Perſicorum genere quidam Nuciperſica recenſent. Armeniaca & præcocia an Perſicorum generi adnumeranda ſint, plerique dubitant, & iure quidem. Arboris certè tota facies à Perſico diſcrepat, ſi proceritatem, vaſtitatem, ac foliorum figuram ſpectes. In fructu cognatio quædam intercedere videtur, ſed quæ hoc nomen ſibi vendicare non debeat. Malus Perſica arbor eſt inter cæteras Malos humilis, folio Amygdalæ, maiuſculo, in ambitu leuiter ſerrato: flore ſubpuniceo, Amygdalæ ſimili: Pomo carnoſo, ſucculento, extrinſecus lanuginoſo, cute modò candida, modò rubente, modò lutea, in cuius altera parte profunda inciſura, ſeu rima in longum porrigitur: dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleus qualis Amygdalis, minor tamen, & amarior. Radicibus nititur debilibus, minimè in altum actis. Quamobrẽ cito conſeneſcit, cadítque hæc arbor, materia fungoſa & imbecilli. Nuciperſica arbor eſt humilis, præcocis Perſici proceritate, folio Amygdalæ, ſed maiore: flore Puniceo. Pomum emicat viride, carnoſum, ſucculentum, nulla exterius lanugine pubeſcens, dura intus & ſcabra nuce, in qua nucleis, qualis Perſicæ Pomis. Paſſim in viridariis, hortis, & vineis naſcitur Malus Perſica. Gaudet etiam aquoſis & apricis. *Locus.* *Tempus.* Floret vere: fructus Autumno matureſcit, celerrimè marceſcens. Nuciperſicæ fructus Autumni exitu matureſcit, diutiuſq́; Perſicis ætatem prærogat: *Temper. & Vires.* τὰ περσικὰ μῆλα, auctore Dioſcoride, ἐυςόμαχα, ἐυκοίλια τὰ πέπειρα. Id eſt, Perſica Mala ſtomacho grata ſunt, *Lib.1. c.131.* matura facilem reddunt aluum (ſic enim meliùs quàm Ruellius, Perſica Poma matura, tam ſtomacho, quàm ventri vtilia) acerba eam cohibent, ſed ſicca vehementius. Decoctum è ſiccis alui, ſtomachíque fluxiones ſiſtit. Galenus verò ſcribit arborem ipſam in germinibus & foliis vincẽtem habere amarã qualitatem: *Li.7.ſimpl.*

MALVS PERSICA.

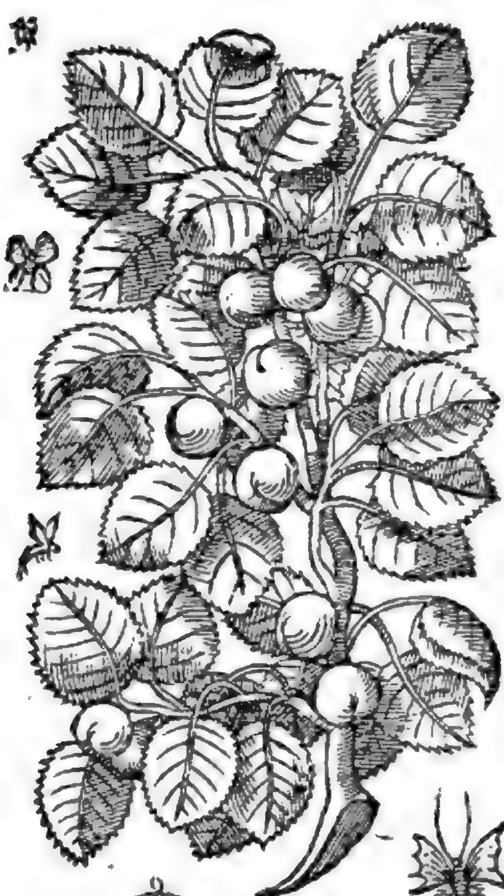
ideóque folia eius trita,& vmbilico impoſita,lumbricos necare, & alioqui ſane
Li.2. Alim. etiam diſcutiens eſſe medicamentum.Fructum eius eſculentum, ſcilicet Perſicum humidius eſſe,& frigidius temperie. Idem alibi auctor eſt, Pomorum Perſicorum ſuccum,& veluti carnem,facilè corrumpi, omninoq; noxam inferre. Quamobrem non poſt alios cibos,vltimaq;, ſicut nonnulli ſolent, illa offerri oportere, quod in ſummo natantia corrumpantur. Hoc verò, quod omnibus commune eſt,memoria tenendum,quæcunque vitioſi ſucci, humidáque & lubrica ſunt,facileq; deſcendunt,ac ſe cedunt,præ aliis comedenda eſſe: ſic enim & ipſa celeriter ſubeunt,& aliis præeunt, ac quaſi iter muniunt:Poſtrema verò ſumpta,vnà ſecum alia quoque corruptioni reddunt obnoxia. De iiſdem Perſicis hæc Plinius Valerianus.Perſicum in cibo eſt quidem ſtomacho inutile, eo quòd cito ſuccus eius marceſcit, & caro æque per concoctionem vitiatur, verùm minimè graue,dum modo,non diu in inteſtinis moretur, & ad ima ſemper exitu celeri feſtinet.Perſica in cibo negant medici membra nutrire: ſed & Galenus ſuadet nunquam omnino poſt cibum ſumere,quoniam corrũpuntur, ſi cibis cæteris innatent. Perſicorum folia trita, & impoſita, ventris animalia perimunt,& expellunt.Eadem ſicca,& in pulverem tuſa,recentes plagas vulnerum cruentorum claudunt.Nucleus Perſicorum capitis dolori cũ oleo & aceto tritus illinitur,quamuis quidam cum ſolo roſaceo terere malint. Gummi, ſeu gutta quam Perſicorum truncus illacrymat,fluenti aluo medetur.Eadem mixta cum vino,etiam in veſica lapillos frangit. Trita cũ aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores fauciũ mitigat. Aſperum arteriæ canalem læuiorẽ facit. Excreantibus ſanguinem miro modo ſubuenit.Thoracis obſtructos ſinus
Lib.15. c.12. reſerat,vitia pulmonis expurgat.Non rectè igitur Plinius ſcripſit Poma Perſica
Lib.23 c.7. innocua expeti ægris,vtilioraq; Prunis Perſica, ſuccumq; eorum etiámnum in vino,aut in aceto expreſſum,vel,vt alij legunt, ſuccumq; eorum etiam expreſſum,cũ vino,aut aceto.Nec eſſe alium eis Pomis innocentiorẽ cibum. Nuſquã minus odoris,ſucci plus,qui tamen ſitim ſtimulet. Folia eius trita & illita hæ-
In Hiſt.pl. morrhagiã ſiſtere.Nucleos Perſicorũ in aceto & oleo, capitis doloribus illini.
cap.25. Flores Perſicæ,inquit Fuſchius,Saccharo cõditi inſtar Roſarũ,aut Violarũ,aluũ
L.b.1.Dioſcor. ca..32. haud leuiter mouẽt,atq; ſubducũt. Eſu etiã idẽ præſtãt, auctore Matthiolo, vomitioneſq; cient,Hydropicorũ aquas pellũt, ſi recentes in acetariis edãtur, ſed nõ abſq; labore.Arboris lacryma datur ex aqua plãtaginis, aut portulacæ vtiliter ad cructas reiectiones,tuſsiẽtibus verò,& anheloſis ex mulſa,aut tuſsilaginis decocto,addito croci momẽto:facit ad raucedines,& aſperę arteriæ impedimẽta.Datur calculoſis cũ ſucco Rhaphani, aut Limonũ, aut ex vino duarũ drachmarũ põdere.Folia cõtuſa illinũtur vtiliter vẽtri,ex aceto, ad interaneorũ vermes.Eorundẽ ſuccus purulẽtis,vermiculoſiſq; auribus inſtillatur.Nuclei tormina vẽtris tollũt,ſi deuorẽtur:ebrietatẽ mirũ quantam arceant,ſi ſeni, ſeptenìue præſumãtur. Tundũtur,& decoquũtur in aceto,quouſque liqueſcãt, pulticulæ modo,ad alopecias:nã illiti mirũ in modũ capillos euocant. Contuſorũ cremor ex aqua Verbenacæ vtiliter frõti ac tẽporibus illinitur in capitis dolore. Ad idẽ valet oleũ ex iiſdẽ expreſſum,cõuenit enim peculiariter hemicranię, ſomnumq; cõciliat,id quod & cremor facit.Inſtillatur idẽ oleũ ad auriũ dolores.Tam potũ, quã clyſteribus infuſum,coli dolores à flatu genitos,ac etiã à fæcibus exſiccatis valde mulcet.Datur quoq; potãdũ iliacis,ac calculoſis quatuor vnciarũ põdere. Maximè verò nuclei Perſici calculoſis auxiliãtur, ſi quinquaginta cũ centũ ceraſorũ nucleis, florũ Sãbuci manipulo,vini Cretici libris tribus excipias fictili nouo,& in fimo ſepelias dieb⁹ decẽ,deinde vitreis organis deſtilles.Aqua enim, quæ inde fluxerit ante cibũ hauſta 4.vnc.põdere mirificè renũ calculos expellit.

MALVS ARMENIA. CAP. IIII.

ΜΗΛΕΑ ἀρμενιακὴ, Latinis Malus Armenia, fructus μῆλα ἀρμενιακὰ, Mala Armeniaca, ſeu Armenia, Latinis Præcocia, auctoribus Dioſcoride, & Galeno. Dicuntur & Præcoqua: Græci Bericoca ferè pronunciant, Galli *Abricots*, Mauritani *Mermex*, ſeu *Mirmix*, *Mex*, *Meſmes*, *Miſmis*, Itali *Armeniache*, *Bacoche*, *Moniache*, *&* *Griſomele*, Hiſpani *Albiricoques*, *Albarchigas*, & *Aluaricoques*, Germani *S. Iohans Pferſich*. Armeniaca peregrina quoque fuiſſe ex nemine cognoſcitur. Ex genere Perſicorum eſſe Galenus ſcribit. Aliquot eorum diſtinguntur genera, ſapore & præcipuè magnitudine differentia, quod non ſolùm cœli ſolíque clemētia euenire credendum, ſed etiam agricolarum arte: frequenti enim inſitione maximè proficiunt, & augeſcunt, Sed duo præcipuè Gallis nota, magnitudine tantum paruitatéque fructus diſtantia. Maiora & mole corporis, & ſuauitate præcellentia, Præcocia, Galli vocant *Gros Abricots*, quod inſita fuerint, minora Armenia, quæ in Gallia Narbonenſi *Armegnes* vocantur: Gallis cæteris *Petits Abricots*, quod ſponte gignantur. Malus Armenia rarò procera eſt arbor, Perſicæ ferè ſimilis, niſi quod folia fert Populi nigræ æmula, in ſummo acuminata, per ambitum ſerrata, quaterna, quináue ſimul emergētia: flores albos, Ceraſi florum figura, ex quibus fructus proueniunt Perſicorum quadātenus ſpecie, aureo colore cū purpura mixto, propter quem *Gri-*

Nomina
Lib. 1. c. 131.
Li. 7. ſimpl.
Li. 2. Alim.
Genera
Forma

MALVS ARMENIA *maior.*

MALVS ARMENIA *minor.*

ſomele à Romanis vocantur, quaſi Cryſomela, id eſt, aurea Mala, eáque præcipuè quæ eo in tractu Perſicorum magnitudinem æquant. Os intus cōcluditur, non, vt in Perſicis, ſcabrum, vtraque parte turgens, in quo nucleus eadem figura, in quibuſdam amarus, vt in Perſico, in aliis dulcis, vt in Amygdala. In viridariis & hortis coluntur. Matureſcunt ineunte æſtate, menſe Iunio, ante alios fugaces fructus, vnde Præcocia dicta. Bonitate Perſica ſuperant, inquit Galenus: neque enim in ventriculo, vt illa corrumpuntur, neque in ventriculo aceſcunt. Vulgo autem

Locus.
Tempus.
Vires & Temper.

autem ſuauiora apparent, vnde etiam ſtomacho ſunt gratiora. Idem alibi fru-
Li.7.ſimpl. Lib.1. c.131. ctus, inquit, Mali Armeniæ frigidior, humidiorq́; eſt ſecundo quodammodo ordine. Armeniaca, inquit Dioſcorides, minora ſunt Perſicis, & ſtomacho vtiliora. Quidam tamen recentiores medici refragantur, & ea magis quàm Perſica
Lib.1. Dioſcor. ca.131. corrumpi affirmant. Oleum ex nucleis expreſſum, Matthiolo teſte, mirificè valet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas, ad vlcerum tumores, linguæ impedimenta, & aurium dolores.

MALVS CITRIA, LIMONIA, AVRANTIA, POMA ADAMI. CAP. V.

MHΛEʹA μηδικὴ, Malus Medica, & Aſſyria dicitur, vtroque nomine
Nomina à regionibus ducto, præterea Citria, ſeu Citrea. Fructus, Mala Me-
Lib.1. c.131. dica, & Cedromela, & Perſica, auctore Dioſcoride, ac Theophra-
Lib.& cap. 4. Hiſtor. ſto: ἡ δὲ μηδία χώρα, καὶ πέρσις ἄλλα τε ἔχει πλείω, καὶ τὸ μῆλον τὸ μηδικὸν, καὶ περσικὸν καλούμενον. Id eſt, Media regio & Perſis alia plura profert, & quod Malum Medicum & Perſicum vocant. Citria Latini appellant Citrea, & Citromela, Galli *Citrons*, Itali *Cedri*, & *Citroni*, Hiſpani *Cidras*, Germani *Citrinoepffel*, *Iudenoepffel*, & *Citronaten*. Angli *Citron tre*, Belgi *Citrotuen*.
Forma. Malus Medica Aurantiis, & Limoniis arboribus magnitudine par eſt: folia

MALVS CITRIA.

fert Laurina, vel Aurantiorum foliis ſimilia, foraminibus viſum fere effugientibus vndique punctim traiecta. Quare valde deprauatos eſſe Theophraſti Codices, falſámque Theodori interpretationem, in quibus Mali Medicæ folia Portulacæ foliis comparantur, Matthiolus, doctíque alij viri rectè videntur
In li.1. Dioſcor. ca.131. exiſtimaſſe. Sic enim Theophraſtus: ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς ἀνδράχνης, ἀκάνθας δὲ οἵας ἄπιος, ἢ ὀξυάκανθος, λείας δὲ καὶ ὀξείας σφοδρὰ, καὶ ἰσχυράς. Theodorus. Habet hæc arbor foliũ ſimile, & penè æquale atque Portulaca, aculeos quales Pirus, aut Spina acuta, ſed leues, acutóſque vehementer, & validos. A quibuſdam ſcribit Matthiolus pro ἀνδράχνης legi ἀράχνης, id eſt, araneorum telæ, quòd iis videantur Mali Medicæ folia tota valde exilibus foraminibus peruia, vt per ea, veluti per linteum ſpiſſius, tranſpici poſsit, facilè telis aranearum comparari poſſe: à quibus tamen diſſentit, ex Plinio pro ἀνδράχνης reponens ἀδράχνης, quæ
Lib.13. c.22. Adrachne Plinio ſylueſtris eſt arbor, neque in planis naſcens, ſimilis Vnedoni,
Lib.12. ca.3. cuius folio, idem Plinius Medicæ Mali folium ſimile facit. His addo Athenæi
Lib.3. teſtimoniũ indicatum Theophraſti locum citantis: ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς δάφνης, ἀδράχνης καὶ καρύας. Id eſt, folio eſt hæc arbor ſimili, & ferè pari Lauri folio, Adrachnes, & Nucis iuglandis. Non diſsimulandũ tamen in Codicibus vulgaribus, ἀνδράχνης reperiri, id eſt, Portulacæ. Sed duæ voces δάφνης, & καρύας legendù eſſe ἀδράχνης neceſſario conuincunt. Quæ enim foliorum Lauri, & Iuglandis cum Portulacæ foliis affinitas? Eſt & hîc pro Theodoro dicẽdum, videri eum in Theophraſto ἀδράχνης legiſſe, non ἀνδράχνης, quoniam

quoniam in eius verſione lego. Habet hæc arbor folium ſimile, & penè æquale atque Portulaca: ſic enim ἀδράχνην vertit, ad ἀνδράχνης diſcrimen, quæ Portulaca eſt. Malus Medica igitur folia edit Lauri, ſiue Adrachnes, quæ folio, vt ait Theophraſtus, & fructu omnino ſimilis eſt Arbuto, niſi vtrumque id minus eſſet, quod etiámnũ Græci narrãt, præcipuè Cretẽſes, apud quos Adrachne frequens, antiquo vocabulo vtcumq; ſeruato Andracle nominatur. Arbutus autem folio inter Ilicem & Laurum medio, cuius Arbuti folio, Mali Medicæ folium confert Plinius, vt diximus. Ramos habet flexiles, viridi libro veſtitos, atque ſpinoſos: flores candicantes, Calathi effigie, capillamentis quibuſdam in medio extantibus. Arbor hæc omnibus horis pomifera eſt, inquit Plinius, aliis cadentibus, aliis matureſcentibus, aliis verò ſubnaſcẽtibus. Quibus verbis hæc Theophr. interpretatus eſt: φέρει δὲ τὰ μῆλα πᾶσαν ὥραν. τὰ μὲν γὰρ ἀφῄρη, (ἀφῄρηται. Ath.) τὰ δὲ ἀνθεῖ, τὰ δὲ ἐκπέττει. Pomorum aliqua eſt diuerſitas tum magnitudinis, tum ſaporis. Quædam in molem excreſcunt Melopeponibus parem, cuiuſmodi ſunt quæ ex Liguria, & Adriatici, Ægæíque maris inſulis afferuntur, *Pomcires* ea nos vocamus, quaſi Poma Citria. Alia his minora. Alia Limonum magnitudine, aut paulo maiora, qualia ſunt quæ à lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis locum obtinent, oríque ſuauiora habentur, etſi cæteris minora. Illa verò grandia, & ſpecioſa magnitudine præſtantia, cum inſipida ferè guſtui non multum placeant, non æquè recentia, atque hæc in cibis probantur. Sed quia pulpæ multo plus habeant Officinis expetuntur Saccharo, vel melle aſſeruanda. Color omnibus aureus, facies oblonga, vt Limonum, ſed craſsior corticis pulpa. Cortex tuberculis, ſeu rugis aſperatus, odore præſtat, valde grato. Intus medulla ſucco acido plena, in qua ſemen hordei figura, grandius, ſapore amaro, duro obtectum cortice. Apud Athenæum magna eſt inter Diphnoſophiſtas quæſtio, an mali Citrij apud antiquos facta fuerit mentio. Inter cæteros Æmilianus refert Iubam Mauritanorum Regem, in iis quos de Libya edidit commentariis Citrij meminiſſe, & apud Lybes Heſperidum Malum fructum eum dici, ab Herculéque tranſlatum, id in Græciam, dictumq; ibi à quadam auri ſimilitudine aureum Malum, quod edidiſſe tellurem nunciato Iouis & Iunonis connubio fabulantur: Vnde nuptiale Pomum hoc intelligi volunt. Democritus verò apud veteres Citrij nomen reperiri negat. Ereſij tamen Theophraſti verba cogunt, inquit, fateri de Citriis audienda, quæ quarto de Plantar. Hiſtoria Philoſophus ſcribit: ἡ δὲ μηδία χώρα, &c. quę partim recitauimus, partim referemus poſt hac. Plinij ætate non erant in Italia, vt ipſe teſtatur his verbis: Tentauêre gentes transferre ad ſeſe propter remedij præſtantiam fictilibus in vaſis, dato per cauernas radicibus ſpiramento. Mox ſubiicit. Sed niſi apud Medos & in Perſide naſci voluit. Theophraſtus: ἀπείρεται δὲ καὶ εἰς ὄστρακα διατετρημένα, καθάπερ οἱ φοίνικες. Seritur etiam fictilibus in vaſis perforatis, quemadmodum Palmæ. Nunc contra vernæ factæ ſunt iſtæ arbores, atque Italo ſolo tam familiares, vt non modò in maritimis, ſed in mediterraneis etiam tum hortis, tum viridariis, tum etiam inſignium lacuum ripis frequentiſsimæ ſint: poſtea quam Palladij diligentia, induſtriáque (is enim primus proditur artem hanc inueniſſe) factum eſt, vt ex Media in Italiam tranſlatæ prouenerint, ac propagatæ fuerint, quem ſolers imitata poſteritas ea Galliæ, Hiſpaniæq; communicauit. Matureſcunt integro anno, decerpunturq; aureo colore fulueſcentia. Theophraſti ſæculo nondum Citria Mala in ciborum vſum venerant, id quod teſtatur his verbis: τὸ δὲ μῆλον οὐκ ἐσθίεται μὲν, εὔοσμον δὲ πάνυ, καὶ τὸ φύλλον τοῦ δένδρου. καὶ εἰς ἱμάτια τεθῇ τὸ μῆλον, ἄκοπα διατηρεῖ. χρήσιμον δὲ ἐπειδὰν τύχῃ πεπωκώς τις φάρμακον, ἢ πρὸς στόματος εὐωδίαν. ἐὰν γάρ τις ἑψήσας ἐν τῷ ζωμῷ, ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ, τὸ

ἔσωθεν

Lib. 3. Hiſt. cap. 16.

Lib. 12. ca. 3.

Ibidem.

Lib. & cap. 4. Hiſt.

Matth. ibi.

Lib. 3.

Cap. 4.

Lib. 12. ca. 3.

Matth. ibi.

Locus.

Tempus.

Lib. 4. Hiſt. cap. 4.

ἔσωθεν τοῦ μήλου ἐκπιέσῃ εἰς τὸ στόμα, καὶ καταῤῥοφήσῃ, ποιεῖ τὴν ὀσμὴν ἡδεῖαν. Athenæus verò ſic legit. χρήσιμον δὲ, ἐπειδὰν καὶ τύχῃ τις πεπωκὼς θανάσιμον φάρμακον. δοθὲν γὰρ ἐν οἴνῳ διακόπτει τὴν κοιλίαν, καὶ ἐξάγει τὸ φάρμακον, καὶ πρὸς στόματος, &c. Id eſt, Pomum eius non eſtur, ſed ipſum odore pollet, & arboris folium, ac ſi veſtibus interſeratur Malum, eas ab offenſis vindicabit. Vtile etiam cum letale venenum quis hauſerit: quippe in vino datum ciet aluum, & venenum exigit. Oris quoque ſuauitatem commendat, & ſi quis in iure cocti, vel in quodã alio liquore, expreſsi Pomi interaneis ſuccum ſorpſerit, ſuauem halitum cõciliabit.

(Lib. 3.)

Malus Aſſyria quam alij vocant Medicam, inquit Plinius, venenis medetur. Folium eius eſt Vnedonis, inter currentibus ſpinis. Pomum ipſum aliàs non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcétque animalium noxia, Et paulo poſt. Hæc eſt autem cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus eſculentis, commendandi halitus gratia. Refert apud eundem Athenæum Democritus Citrium Malum veneni cuiuſlibet remedium eſſe, quod à ciue ſuo Ægypti gubernatore, didicerat, qui cum deprehenſos in maleficio quoſdam ad ſerpentum morſus damnaſſet, quos omnibus eiuſmodi beſtiis lacerandos obiicerent, productis illis, & ad theatrum euntibus latronum ſupplicio deſtinatum, in via fortè caupona quædam mulier eorum miſerta, quod in manibus tum habebat, & arrodebat, Citrium Malum dedit, acceptum verò illi comedere, & paulò poſtferociſſimis maximíſque anguibus oblati, & ab aſpidibus commorſi, nihil læſi ſunt, hæſitabundo & attonito iudice, qui tandem cuſtodem eorum militẽ cùm interrogaſſet, nunquid bibiſſent, aut ediſſent, vt id comperit quod acciderat, nimirum abſque dolo Citrium illis traditum fuiſſe, poſtridie alteri rurſum dari iuſsit, alteri minimè. Percuſſus hic confeſtim periit, incolumi altero qui Citrium prægustauerat: indéque cognitum eſt, multis expertis, Citrium aduerſari venenis omnibus. Quod ſi quis Citrium integrum, quale natura eſt, cum ſemine, in Attico melle coquat, donec liquatum tabeſcat, & eius liquoris, matutino, tres quatuórue digitos ſumat, tutus erit à venenatis omnibus medicamentis. Eaſdem Mali Medici vires Vergilius quoque celebrauit, & faciem arboris depinxit his verſibus:

(Lib. 12. ca. 3. — Lib. 3. — Georg. 2.)

Media fert triſtes ſuccos, tardúmque ſaporem
Fœlicis Mali: quo non præſtantius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecère nouercæ,
Miſcuerúntque herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos, faciémque ſimillima Lauro:
Et ſi non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprimè tenax: animas & olentia Medi
Ora fouent illo: & ſenibus medicantur anhelis.

(Lib. 1. c. 131.)

Malum Medicum Dioſcoridi oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum: ſemen habet Piri. Id in vino potum venenis reſiſtit, aluum mouet, oris ſuauitatem commendat, decocto eius colluto, aut ſucco: eſtur in malacia mulieribus: veſtiariis impoſitum ab eroſionis vitio veſtes vindicare exiſtimatur. Citrea contra venenum in vino bibuntur, inquit Plinius, vel ipſa, vel ſemen. Faciunt oris ſuauitatem decocto eorum colluto, aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipſa verò contra infirmitatem ſtomachi, ſed non niſi ex aceto facilè eduntur. Mali Medicæ fructus, quod ait Galenus, non iam Malum Medicum, ſed ab omnibus

(Lib. 23. c. 6. — Li. 7. ſimpl.)

Citrium

Citrium nuncupari ſolet. In fructu vincentem is habet qualitatem acidã & ſiccam, vt tertij ſit ordinis reſiccantium, refrigerantiúmque. In cortice verò deſiccantem etiam temperiem eſt ſortitus, non parum habentẽ acrimoniæ. Quare hic deſiccat ſecundo exceſſu, non tamen frigidus eſt, ſed aut temperatus, aut paulò infra: Cæterum caro eius craſsi pariter ſucci eſt, & pituitoſa, frigidáque: nam & ipſa editur, ſicut & cortex. Fructus totus edulis nõ eſt, nempe nec humidum illud & acidum, de quo primùm diſſerui, nec granum quod in illo inuenitur, & reuera ſemen eſt. Amarum hoc eſt, & digerendi videlicet, ſiccandíque facultatem obtinet, ſecundo propemodum ordine à temperatis recedens: folia verò exſiccandi, ac digerendi vim habent. Hæc Galenus. In quibus animaduertendum eſſe annotat Matthiolus, hæc Galeni verba, In fructu, ἐν τῷ καρπῷ, quidem vincentem habere qualitatem acidam, & cætera, non de nucleis, ſeu vero ſemine accipienda eſſe, ſed de acido Citrij ſucco, cuius in medio ſemẽ includitur. Eam Galeni mentem eſſe declarant ipſius verba in fine capitis adiecta, Fructus totus eſui ineptus eſt, nẽpe tum humidũ illud & acidũ, de quo primùm diſſerui, tum nucleus qui in illo inuenitur, & reuera ſemen eſt, & cætera: quam Galeni ſententiam non rectè aſſecutus Auicenna, inquit Matthiolus, ſemen Citrij ſecundo ordine calidum ſiccúmque eſſe ſcripſit: at libro de viribus cordis frigidum ſiccúmque tertio, nulla acidi ſucci Citrij mentione facta, quem Galenum ſeminis Citrij nomine comprehendiſſe diximus. Ego verò in Codice Auicennæ Venetiis excuſo, & ab Andræa Bellunenſi correcto, lego corticem Citri calidum eſſe primo ordine, ſiccum in fine ſecundi: carnem eius calidam humidámq; primo: ſuccum ipſius acidum, frigidũ ſiccúmq; tertio: ſemen calidũ primo, ſiccum ſecundo. Libro verò de viribus cordis, ſemen eſſe ſiccũ tertio exceſſu, in quibuſdam exemplaribus frigidũ, ſiccúmq; eſſe ſecundo. Citria ſi cruda manduntur, inquit Matth. non facilè cõcoquuntur, & craſſum generant ſuccũ: quare iis melle, aut Saccharo conditis veſci ſatius eſt: ventriculũ enim calfaciũt, & roborãt. Noſtra tamen ætas gulę nimiũ indulgẽs in cibis Citria cruda præfert cum aſſatis carnibus eſitata. Citria aduerſus atrã bilẽ, & triſtitias quas illa excitat, opitulantur. Semen priuatim ſcorpionum ictibus & potum, & appoſitũ medetur. Acidus eorum ſuccus flauam reprimit bilem, arcetq; peſtis contagia. Quare recentiores medici ad febres peſtilentes, Serapiis ex eo confectis fœliciter vtuntur. Hominũ induſtria tranſlatione, inſitione, omni denique cultus mãgonio Citria in plures digeſsit formas, vt remiſſiore ſapore & vehementiore, item dilutiore ſaturatioréque colore differrẽt: non multum tamen natura, & viribus, veluti Limonia, Aurantia, atque Poma Adami vulgo nominantur. Limonia quæ Galli *Limons* vocant, Angli *Limontree*, Itali *Limon*, tum facie, tum facultate Citria magis referũt: ſunt tamen illis minora, oblonga, cute minùs craſſa, pallida, copioſiore ſucco prægnantia, & acidiore: ſemine ferè ſimili, minore. Arantia Poma, ſiue Aurantia, quod colore auri reluceant, ab auro meritò dicta eſſe vidẽtur, vt aurea Mala verè nominari poſsint, Gallice *Aurenges*, Germani

Temper.

In li.1. Dioſcor. c.13.

Lib.2. Can. ibidem.

Lib.2. Can. cap.319.

Tract.2. c.3

Ibidem.

LIMONIA MALVS.

Matthi. ibi.

Forma Limo.

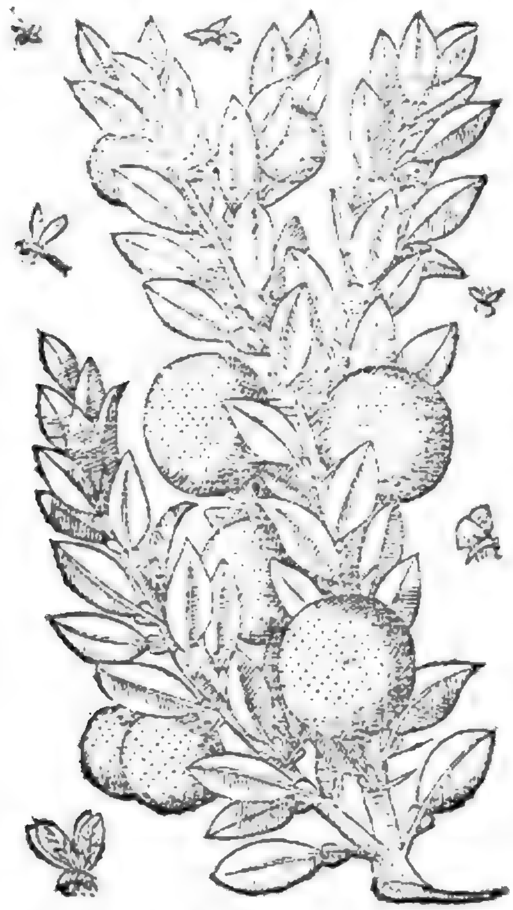
Nomina

Nomina

C

AVRANTIA MALVS.

Forma Aurant.

Pomerantzen, Angli *Orenge tree*, Belgæ *Arangie oppel*: Hiſpa. *Naranzas*. Rotundiora Limonibus, ſunt cortice ſpiſsiore, amarioreq́; , primùm viridi, per maturitatem aureo prorſus colore nitente, minutiſsimis punctis notato. Intus alba caro intercurſantibus membranis concluſa, ſucco multo abundans, qui in quodam genere acidus, in alio dulcis, in alio vinoſus eſt: ſemen paruum amarum. Horum & Limonum arbores, vt & Citriorum, coma perpetua virent, foliis Lauro latifoliæ proximis, craſsis, læuibus, odoratis, in acutum deſinentibus. Sed Aurãtiorum foliis hoc propriũ eſt, vt ad petiolorum omnium exortum, foliolum præcedat cordis figura, cui adnectitur foliũ maius quod ſequitur. Rami perinde ac in illis ſunt flexiles, lenti, aculeati, cortice ex viridi ſubalbicãte: flores albi, odoris pręſtantiſsimi. Quibus in locis copioſe proueniunt, ſedulò ab vnguentariis ij decerpuntur ad varia odoramenta conficienda: maximè verò ex iis aqua elicitur non ſolùm odore pręcellens, ſed etiam ad medendum perutilis, præſertim ad peſtilentes febres cũ exanthematibus corpus obſidentibus. Nam ſex vnciarum pondere hauſta putreos humores ab internis ad exteriora attrahit per ſudores, quos valenter euocat, cordiq́; plurimùm confert. Arbores iſtæ, vt & Mali Citriæ, ſemper fructu onuſtæ ſunt. Aurantia calidiore ſunt cortice quã Limonia & Citria. Ille enim reliquis acrior & amarior guſtu deprehenditur. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, cæterorum ſuccus refrigerat, & putredini aduerſatur: quare febricitantibus conueniunt, dulcia verò contra. Ex Limoniorum ſicuti & Citriorum ſucco fit Serapium ad extinguendum bilis feruorem non inutile, item ad peſtilentes febres, & eas quæ contagionis vitio inficiunt. Aqua quæ ex Limonũ ſucco vitreis metis extillauit, præterquam quod à mulieribus expetitur ad ornandam fucandamq́; faciem, vitiligines & totius corporis maculas emendat, varos delet, acaros interimit: Serapiis admixta febribus acutis & cõtagioſis mirè ſuccurrit. Epota ventris tineas necat, id quod etiam præſtat ſuccus recens expreſſus vnciæ pondere potus. Ex vino Cretico hauſtus mirificè calculos pellit. A Limonibus nõ multũ natura & viribus differunt Poma Aſſyria, quæ dicuntur vulgo Poma Adami, Gallis *Pommes d'Adam*. Plãta etenim quę hæc gignit, folio eſt Limonij arboris, maiore, latiore: ramis ſimilibus, floribus Citrei Mali: fructu Aurantiis duplo triplóue maiore, rotũdo, cortice

POMA ADAMI.

Forma Arbo. Adam.

non

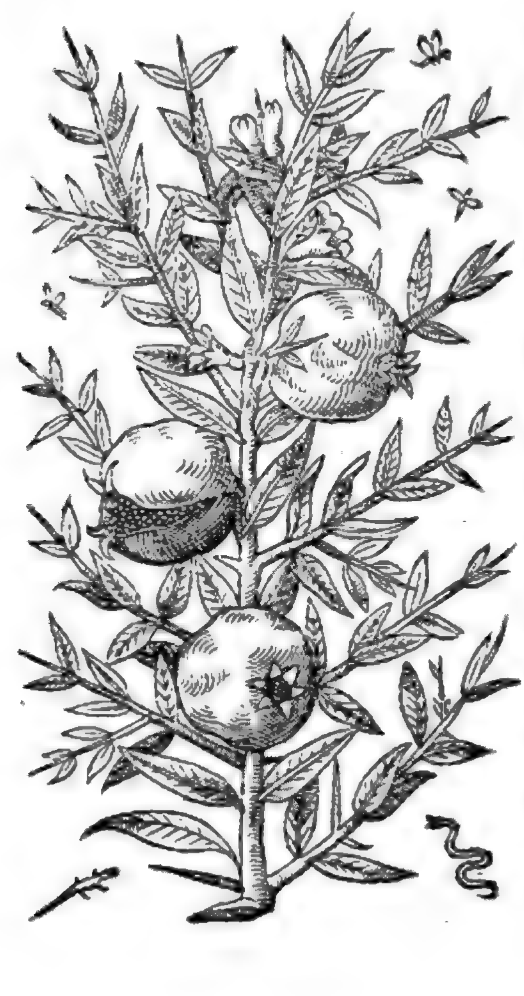
non admodum craſſo, pallido, criſpo rimis quibuſdam aſpero & inæquali, perinde ac ſi dentibus demorſus eſſet: quare putat ignarum vulgus hoc illud eſſe Pomum, quod in Paradiſo delitiarum Adamus ederit. Succoſa & acida madet pulpa, ſapore Limonibus haud abſimili, ſed non tam palato grata, in qua latent ſemina Citreis, aut Limoniis ſimilia. Valet horum Pomorum ſuccus ad ea omnia, ad quæ Limonia, ſed minore efficacia. Peculiariter autem valent hæc Poma ad ſcabiem, ſi per medium ſecta, & tenuiſsimo ſulfuris puluere aſperſa, deinde cinere feruente calfacta, corpori ſcabioſo affricentur. *Vires.*

MALVS PVNICA, CAP. VI.

MALVS Punica Græcis ῥοιὰ & ῥοὰ dicitur, quo nomine fructus etiam nuncupatur, Latinis Malum Punicum, Africa circa Carthaginem Punicum Malum cognomine ſibi vendicat, inquit Plinius, aliqui granatum appellant. Hippocrates σίδας appellat ῥοὰς, id eſt Mala Punica, σίδας οἰνώδεις ἐκχυλώσας, ἄλφιτα φυρήσας τῷ χυλῷ ξήρανον, &c. Ibidem tamen mox etiam ῥοιὴν γλυκείην habet: Et alio in loco: ῥοφέειν σίδης οἰνώδεος τὸν χυλὸν, id eſt, Mali Punici vinoſi ſuccum ſorbendum præcipit. Arabes *kuman, Ruman*, ſeu *Roman* vocant, Itali *Melagrano*, & *Pomo granato*, Germani *Granatoepffel*, Hiſpani *Granadas*, & *Romanas*, Galli arborem *Grenadier*, fructum *Pome de Grenade*, & *Migraine*, Anglis *Pomaranat tree*, ab interiorum granorum multitudine. Sunt tamen qui ita dici velint à Granata Hiſpaniæ regione, quod in ea valde multa proueniant. *Nomina* Lib.13.c.19. Li.de mul. nat. Lib.1.de mor.mu.

Plura Mali Punici genera ſunt. Plinius. Diuiſit & in genera, Apyrenon vocando, cui lignoſus nucleus abeſt. Sed candidior ei natura, & blandiores ſunt acini, minúſque amaris diſtincti membranis. Mox addit. Nucleos habentium quinq; ſpecies, dulcia, acria, miſta, acida, vinoſa. Quum itaque genera quinque hoc loco tradiderit, ſuperuacua vox legitur alio in loco, in quo legitur: Punici Mali nouem genera nunc iterare ſuperuacuum. Dioſcor. tria tantum agnoſcit, dulcia, acida, vinoſa, quæ vinoſa mediam, inquit, ſortiuntur naturam. Alij μέσα vocant, id eſt, nec dulcia, nec acida, ſed inter hæc media, Arabes *Muza*, quia μέσον in Muzum corruperunt. Monſpelienſes *Mezanas* appellant, ſeruato quidem τῶν μέσων nomine, quamuis non integro, Dioſcor. igitur vno genere dulcia, altero acria & acida, tertio miſta & vinoſa comprehēdit. Præterea alia ſunt ſylueſtria, alia mitia, & in cultis naſcentia. *Genera.* Lib.13. c.19. Lib.23. c.6. Lib.1.c.127.

PVNICA MALVS.

Punica Malus arbor eſt haud adeo procera, folio anguſto, nitidíque viroris, Oleæ, aut Myrti ęmulo, craſciuſculo, rubris intercurſantibus venulis, è rubro pediculo pendulo. Rami multi, flexiles, ſpinoſi: flores phœnicei, oblongi, calathi modo patuli, ore ſtellatim diſſecto, è quo folia emergunt tenuia, colore coccineo, agreſtis Papaueris æmula, cum granulis quibuſdam, mediis capillamentis appenſis, vt in Roſa. Fructus Pomum eſt, corio & membrana tectum, extra rufeſcente, intra flaueſcente, innumeris granis farctum, anguloſis, rubentibus, vinoſo ſucco refertis oſiculis in eis latentibus, quæ grana intercurſanti- *Forma.* Matth. lib. 1.c.127.

bus flauis tenuibúſque membranis miro naturæ artificio diſtinguūtur. Ligni
Li.16. c.26. materies flaua, cinereo cortice veſtita. Punica in iis numerat Plinius quæ fructū
perdunt facillimè ante maturitatem, & quæ roribus etiam nimiis, & pruinis florem amittunt. Qua de cauſa inflectunt ramos eius, ne ſubrecti humorem infeſtum excipiant, atque contineant. Si florem non continet, vrinam veterē cum aquæ menſura pari temperabis, & ter per annum radicibus infundes, vel arboris florentis truncum plumbeo concludes circulo. Quidam Punicis Malis ſub-
Pl.n.lib.17. cap.11. ſtrato lapide non rumpi Pomum in arboribus tradunt. Punicæ ſatiuæ florem
Cytinum Dioſcorides vocat, Balauſtium ſylueſtris. Plinius ſine diſcrimine Pu-
Lib.1.c.127. Lib.13.c.19. nicæ florem Balauſtium nominat, & medicinis idoneum, & tingendis veſtibus,
quarum color inde nomen accepit, nimirum Punicæus. Et alio in loco, primus,
Lib.23. c.6. inquit, Pomi huius partus florere incipientis, Cytinus vocatur Græcis. In hoc ipſo Cytino floſculi ſunt, antequam ſcilicet malum ipſum prodeat, erumpentes, quos Balauſtium vocari diximus. Sic & Officinæ citra diſtinctionem Balauſtia nominant & vſurpant, vt quibus Cytinorum appellatio de ſatiuorū flore penitus ignota ſit. Præſtātiſsimi Cytini, & valde rubri ex Creta, & Cypro hodie Venetias importantur, aſpectu quidem pulcherrimi, & cæteris efficaciores, quibus ſimiles fiunt in Italia mangonio, ſed non adeo præſtantes. Aſperū Mali Punici putamen Græci Sidion appellant, Officinæ corrupta voce pſidion, Lati-
Lib.23. c.6. ni Malicorium, quòd Plinio auctore, vulgus coria maximè perficere illo nouit.
Locus. Punicæ genera omnia non ſolùm in Africa, ſed etiam in Italia, Hiſpania, Gallia Narbonenſi, in Viridariis, hortis, & vinetis copioſa naſcuntur. Amat ſolum cretoſum, macilentum, ſed in pingui quoque prouenit. Regio ei apta, quæ calida
Vires. eſt. Malum Punicum omne boni ſucci eſt, auctore Dioſcoride, ſtomacho vtile,
Lib.1.c.127. perexiguum præbens alimentū. Dulcia ſtomacho vtiliora habētur, ſed aliquantulum in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, vnde in febre abdicantur. Acida adſtringunt, æſtuanti ſtomacho auxiliantur, & multo magis contrahunt, ac vrinā cient. Vinoſa verò mediam ſortiuntur naturā. Nuclei acinorum acidi Punici in ſole ſiccati, & obſoniis inſparſi, concoctiue, fluentem aluum ſtomachúmque ſiſtunt: iidem cæleſti aqua madeſcunt, bibunturq́; cōmodè ſanguinem excreantibus: ad deſeſſus dyſentericorum, fœminarumq́; fluxione vuluæ laborantium vtiles ſunt. Expreſſus nucleorum ſuccus coquitur cum melle, ad oris, virilitatis, & ſedis vlcera, nomas, reduuias, & ea quæ in corpore extuberant, aurium dolores, & narium vitia, præſertim acidorum. Huius flores, Cytini vocati, adſtringunt, ſiccant, cohibent: ſanguinolenta glutinant: quas & Malum Punicū pręſtat vtilitates. Humida gingiuarū vitia, mobileſque dentes decocto colluuntur: herniam prolapſu inteſtini erumpentem cataplaſmate repellunt. Memoriæ tradunt, qui tres quàm minimos Cytinos deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem paſſurum. Eliquatur Hypociſtidis modo. Malicorium aſperū eſt Mali Punici putamen, quod aliqui Sidion appellant. Id ſpiſſandi vim habet, & quos Cytini præbet vſus. Decoctū radicis potu latas ventris tænias pellit, & eaſdem euocat. Balauſtium ſylueſtris Punicæ flos eſt, Cytino ſimilis. Eius complura ſunt genera, candidum, fuluum, colore roſaceo. Succus ex eo exprimitur Hypociſtidis modo: cui adſtrictoria vis ineſt, eadem efficiensq́; Hypociſtis & Cytinus. Hæc Dioſcorides, in quibus quæ Græcè leguntur, εἰς ἐγκαθίσματα δυσεντερικῶν, καὶ ῥοικῶν ἁρμόζει, & vertit Ruellius ad deſeſſus dyſentericorum, & fœminarum fluxione vuluæ laborantium vtiles ſunt, Cornarius aliter interpretatus eſt, Iis ad inſeſſus dyſentericorum, & fluxione alui laborantium nucleus commodus eſt: vt ſint ῥοικοὶ, qui ῥοικὰ γαστρὸς πάθη habent, neque ῥοικαὶ γυναῖκες hîc intelligendæ
Lib.23. c.6. ſint. Punica dulcia, quæ Apyrena alio nomine appellauimus, inquit Plinius,

ſtoma

ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuáſque lædunt. Quæ verò ab his ſapore proxima vinoſa diximus, paruum nucleum habentia, vtiliora paulo intelliguntur. Aluum ſiſtunt, & ſtomacho proſunt, duntaxat pauca, citráque ſatietatem. Sed alimenti dulcia minimum dant, atque omnino nulla in febri, nec carne acinorum vtilia, nec ſucco. Medentur æquè in vomitionibus, ac bilem reiicientibus. Vuam in his, ac ne muſtum quidem ſed protinus vinum aperuit natura. Vtrúmq; aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno vſu. Vulgus coria maximè perficere illo nouit: ob id malicorium appellant Medici. Vrinam cieri eodem monſtrant: immiſtáque Galla in aceto decocto, mobiles dentes ſtabiliri. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam guſtatu moueat famem. Diuiditur malum, cæleſtíque aqua madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cæliacis, & ſanguinem excreantibus. Ex acerbo (Punico) fit medicamentum quod ſtomatice vocatur, vtiliſsimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini, pterygiis, genitalibus, & iis quas nomas vocant, & iis quæ in vlceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc modo. Acinis detracto cortice tuſis, ſuccóque decocto ad tertias cum Croci, & Aluminis ſciſsi, Myrrhæ, Mellis attici, ſelibris. Alij & hoc modo faciunt. Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur Mellis craſsitudine, ad virilitatis & ſedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum ſerpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impoſiti perniones ſanantur. Contuſum Malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina ſedat, & tænias pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno toſtum & contritum, potúmque in vino ſiſtit aluum, & diſcutit tormina. Primus Pomi huius partus florere incipientis, Cytinus vocatur Græcis, miræ obſeruationis multorum experimento, (id Dioſcorides & ſine ſuperſtitione tradidit.) Si quis vnum ex his, ſolutus vinculo omni cinctus, & calceatus, atque etiam annuli, decerpſerit duobus digitis, pollice & quarto ſiniſtræ manus, atque ita luſtratis leui tactu oculis, mox in os inditum deuorauerit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurum eo anno. Iidem Cytini ſiccati tritíque, carnes excreſcentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur, vel ſi mobiles ſint decocto, vel ſucco. Ipſa capitula trita, vlceribus quæ ſerpunt, putreſcúntue illinuntur. Item oculorũ inflammationi inteſtinorúmque, & ferè ad omnia quæ cortices Malorum aduerſantur ſcorpionibus. Non eſt ſatis mirari curam diligentiámque priſcorum, qui omnia ſcrutati nihil intentatũ reliquêre. In hoc ipſo igitur floſculi ſunt, antequam ſcilicet Malum ipſum prodeat, erumpentes, quos Balauſtium vocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt ſcorpionibus aduerſari. Siſtunt potu menſes fœminarum: ſanant oris vlcera, tonſillas, vuam, ſanguinis excreationes, ventris & ſtomachi ſolutiones, genitalia, vlcera quacumque in parte manantia. Siccauêre etiam, vt ſic quoque experirentur, inuenerúntque tuſorum farina dyſentericos à morte reuocari, & aluum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acidorum experiri non piguit. Toſti tuſiq; ſtomachum iuuant, cibo aut potioni inſparſi. Bibuntur ex aqua cæleſti ad ſiſtendam aluum. Radix decocta ſuccum remittit, qui tænias necat victoriati pondere. Eadem diſcocta in aqua, (id eſt tam diu cocta, quoad coctura tabeſcat,) quas Lycium præſtat vtilitates. Eſt & ſylueſtre Punicum à ſimilitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex vino potæ ſomnos faciunt. Semine poto aqua quæ ſubierit cutem, ſiccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur. Hactenus Plinius. Li.8.ſimpl.
Malum granatum omne Galeno teſte adſtringentem qualitatem habet, non tamen in omnibus ea exuperat: ſunt enim inter ea quædam acida, quædam

magis dulcia quàm auſtera, & ſane quæ ab vnoquoque eorum procedit vtilitas, ſecundum vincentem eueniat qualitatem neceſſe eſt. Porrò acini magis quàm ſuccus, tum adſtringunt, tum exſiccant: his etiam magis putamina, quæ vocantur Sidia. Similem illis vim habent Cytini. Paratur, inquit Matthiolus ex floribus Punicæ, hoc eſt, ex internis Cytinorum Puniceis, ac tenuibus foliis, & Saccharo conditum, quemadmodum ex Puniceis Roſis, admirabilis facultatis ad vtraſque vteri fluxiones, ſi ſemiunciæ pondere ſumatur ex vino rubro auſteriuſculo, aut ex Punicorum acidorum ſucco, aut ex aqua in qua ſtomonia extinctum fuerit, vel etiam ex carnium iure, ſi alia defuerint. Cæliacis quoque & dyſentericis, & gonorrhæa laborantibus valde confert. Malicorum exſiccatum cum ſicca ſimiliter marina ſpõgia, & Aloe tritum, æquali omniũ pondere, addito Aluminis vſti momento penis & vuluæ vlcera breui ſanat. Punicæ folia diligenter contrita, aut eorum ſuccus Roſaceo permiſtus, inueteratos capitis dolores valdè mulcet, fronti frequenter illita. Punicum Malum fictili vaſe concluſum, operculo argilla circumlito, in furno combuſtum, dyſentericos ac tormínoſos præſentaneo remedio iuuat, pulueris ipſius ſeſquidrachma hauſta. Oſsiculorum Punicorum acidorum vncia cum thuris drachma in tenuiſsimum puluerem trita, auxiliatur fœminis albo vteri profluuio laborantibus, ſi quotidie ex aqua roſacea binas huius pulueris drachmas hauſerint. Fit ex Punicis maturis vinum, quod Rhoëtes nominatur, ſucco expreſſo ab acinis eorum, quibus lignoſus nucleus abeſt, Apyrena vocant, ac decocto ad tertias, & ita repoſito. Efficax eſt contra fluxiones internas, & febrim cum alui profluuio exortam: ſtomacho vtile aſtringit aluum, & vrinam mouet. Hodie acini maturi diligenter à coriis & membranis purgati. Prælo committuntur, ac exprimuntur: mox vinum ſaccis ad id accommodatis percolatur, & in vaſculis id excipientibus reſidere ſinitur, defæcatum reponitur affuſo oleo, ne corrumpatur, vel aceſcat.

Dioſcor. li. 5. cap. 34. (margin, beside "cum thuris drachma")

PIRVS, CAP. VII.

Nomina

GRæcis ἄπιος, Latinis Pirus dicitur, multis Pyrus à fructus figura, quod ad Pyramidis ſimilitudinem è lato in acutum ſpectet, & in mucronem turbinetur, Gallis *Poirier*, Germanis *Byrbaum*. Fructus vocantur Pira, Græcis ἄπια, Arabibus *Humecthe*, *Cirmetre*, ſeu *Kemetri*, Italis *Pere*, Germanis *Pyren*, & *Byren*, & *Byr*, Hiſpanis *Pyras*, Gallis *Poires*, Anglis *Pear*, Boemis *Hruſky*, Belgis *Perre*.

Genera.

Vt Malorũ, ita Pirorũ plurima fuêre apud antiquos genera, quæ à primis auctoribus, regionibus, colore, ſapore, notis quibuſdam, tempore quo decerpuntur, nomina inuenerunt. Sunt ſuperba, inquit Plinius, parua, ſed ocyſsima, (vulgo *Poires muſcadelles*,) cunctis autem Cruſtumina gratiſſima, (vulgo *Poire perle*.) Proxima iis Falerna à potu, quoniã tanta vis ſucci abundat, (vulgo *Poire Bergamote*.) Lactea à candore vocantur, vulgo *Poire Blanchete*: alia colore nigro donauit Syria. Reliquorum nomina aliter in aliis, atque aliis locis appellantur. Sed confeſsis vrbis vocabulis auctores ſuos nobilitauêre Decimiana, & ex eo tractum quod Pſeudodecimianum vocant. Dolabelliana longiſsimi pediculi, (vulgo *Poire muſſet*.) Pompeiana cognomine mãmoſa, (vulgo *Poire de Bon chreſtien*,) Liceriana, (vulgo *Poire d'argent*,) Seueriana, & quæ ex his nata ſunt Tyranniana, longitudine pediculi diſtãtia, Fauoniana rubra, (vulgo *Groſſe Muſcadelle*,) paulo ſuperbis maiora. Lateriana, (à colore laterum, vulgo *Poire preuoſt*,) Anitiana, poſt Autumnalia, acidulo ſapore iucũda. Tiberiana appellantur, quæ maximè Tiberio principi placuêre, (vulgo *Poire foreſt*.) Colorantur magis ſole, grandeſ

Lib. & ca. 15. (margin, beside "tempore quo decerpuntur")

grandeſcúntque, alioqui eadem eſſentq; Liceriana, Patriæ nomina habent, ſereniſsima omnium Amerina, (vulgo *Poires de ſainct Martin.*) Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, ex Achrade Spinoſa arbore, quam Græci maxima diligentia coluerunt, & adhuc colunt, *Poire d'Eſpine*: & in iis, Taretina Siguina, quæ alij à colore Teſtacea appellant, vulgo, *Poirechat* ſicut onychina à colore gemmæ onychis, vulgo *Poire de cuiſſe madame*: purpurea. Ab odore Myrapia, qualis eſt vnguentorum fragrantiuum, vulgo *Caluau roſat*, Laurea: Nardina. A tempore, Hordearia, quæ cum hordeo matureſcunt, vulgo, *Poire de S. Ian*, à collo, Ampullacea, vulgo, *Poire d'Angoiſſe*, à corio, nimirum cortice depſato ſimili, vulgo, *Poire de ialouſie*, Brutæ gentilitatis Cucurbitina, (vulgo, *Poire Courle*,) Acidula, ſucci, vulgo, *Poire pomme*. Incerta nominum cauſſa eſt, Barbaricis, Venereiſque, quæ Colorata dicunt, *Poire Acciole*, Regiis, quæ minimo pediculo ſeſſilia, vulgo *Poire Carmagnole*, Patritiis, Voconiis, Viridibꝰ, vulgo *Poires d'hyuer*, oblõgiſque, vulgo, *Poires Certeau*, Prætera dixit volema Virgilius, à Catone ſumpta, (quod volam impleant, vulgo libralia. *Poire de liure*,) qui & Sementiua, & Muſtea nominat. Scripſit & paulo ante idem Plinius, nec non & quædam è Piris libralia appellata, amplitudinem ſibi ponderis nomine aſſerunt. Multo plura ſunt hodie, imo infinita in tota Europa Pirorũ genera, quæ propterea ſigillatim explicari non poſſunt. Ex quibus hæc apud Gallos magno habentur in honore. Omnium gratiſsima ſunt *Bon Chreſtien*, cognomine, non ob hoc ſolùm quod in eximia ſuauitate librale pondus æquent, ſed quia teneritudine tanta, vt à guſtatu, vel in ipſo ore ſtatim eliqueſcant, & perennent, geſtatúmque tolerent, ad Neapolim vſque delata Carolo octauo ibi res gerẽte, & à fœlici illa Campania, iis dotibus adoptata. Proxima magnitudine iis Mariana, vulgo Diuæ Mariæ Pira dicta, *Poires de noſtre Dame*, aquoſa dulcedine ſuauia, mira teneritudine placent, ſed fugaciora multò. Minima omnium ſunt Moſchata, *Poires Muſcadelles*, quæ nomine alio Chia dicuntur, *Poires de Chio*, baccas corporis mole non excedentia, quina, ſenáue, ſæpe plura ab vna origine longis pendula pediculis, odorata, moſchi iucunditate & ob id nomen hoc adepta erunt. Condiuntur ſaccharo à Salgamariis, vt in ſequentem annum durent. Media magnitudine ſunt Calliona, *Poires de Cailloiau*, carne iucunda, dulci, odorata, friabili. A præſtantia Piri Græcum nomen vulgus emendicauit, quaſi dixeris meliora Roſatis odor nomen dedit, quod Roſas oleant, *Poires d'eau Roſe*. Bicipitia, quod gemino capite viſuntur, *Poires à deux Teſtes*, ſingulari ſunt commendatione, corpore ſuaui, non lapidoſo, ſucci grati, palatum etiam moroſum recreantis. Turbinatiora cæteris Certoliana, quæ Campanica alio nomine dicuntur. Ea in metæ ſpeciem faſtigiantur, hiemem tolerant, duriore corporis callo, mira ſuauitate, ſucco pauco. Prunis toſta fugacium ad veris exitum ſupplent inopiam. Condiuntur & ſaccharo, adiecto Cinnamomi tantulo, vt cœnas claudant. Alia item Martiniana, *Poires de S. Martin*, quæ ad hiemem vſque in parente propendent, ſuaui guſtu, firmiuſcula carne, quæ non niſi cocta ferè manduntur. Vbi gelicidia ſenſere teneriora multò: ea etiam hibernas menſas finiunt. Quæ finora Gallicè vocantur, *Poires de fin or*, quod auri puti colorem referant, aſperiore ſunt carne, acduriore, nec priuſquam gelu experiantur, edomita duritie miteſcunt. Ea diutiſsime durant, quamuis in eo genere æſtiua inueniantur, & præcocia. Magnopere commendantur Bergamota, *Poires Bergamotes*, haud ita pridem ſeri cępta in Gallia, & ſapore, & ſucco præſtantia. Non ſunt omittenda Pira quæ tametſi pulchritudine, rubróque colore, aut luteo, quaſi maturitatis indice, prætereuntes inuitent ad carptum, manſa tamen tanta diſplicent acerbitate, vt deuorari nequeant, ſed demorſa protinus reſpuantur. Ob id ſtrangulanea vulgo dicun-

Li.15.ca.11.

Ruel lib.2. cap.115.

tur, *Poires d'eſtranguillon*. Ex his, quamuis ſapore adeo ingratis potus fit, paucis menſibus ſic miteſcens vt à neſciis pro albo vino bibatur, euaneſcente illa ſumma acerbitate breui tẽporis ſpatio, feróque & indomito ſucco in vini guſtum dulceſcente, quod certè mirum eſt. Singula quotidie nouis inſitionum adulteriis emergentia proſequi neminem poſſe iam diximus. Hetruſci quoque, inquit Matthio. antiquos ſecuti variis nominibus à diuerſis cauſis inditis ſua Pira vulgo appellant, *Moſchatelle, Giugnole, Ciampoline, Roggie, Ghiaciuole, Spinoſe, Quadrane, Carouelle, Papali, S. Nicolo, Durelle, Zuccaie, Cãpane, Vernareccie, Gentili, Porcine, Sementine.* Plura iidem alia habent ſuis nomenclaturis appellata. Sunt etiam duo in vniuerſum quidem Piri genera. Eſt enim Pirus ſatiua, & pirus ſylueſtris, quæ ἀχρὰς vocatur, & ὄχνη, ideſt Piraſter. Dioſcorides tamen cum ſcribit, ἡ δ᾽ ἀχρὰς εἶδός ἐστιν ἀπίου ἀγρίου, βραδέως πεπαινομένη. Ideſt, Achras Piri ſylueſtris genus eſt, quod tardè matureſcit, Achradem Piri ſpeciem quandam facit. At Theophraſtus cæteríque omnes Achradem ſimpliciter Piraſtrum quamcúmque accipiunt, cuius variæ ſunt differentiæ. Quod per tranſennam ſupra nos diximus, Achras lirus eſt ſpinis quidem horrida, agreſtis modo, ſed pulcherrimo & optimo fructu, quod inſitione factum arbitror: ὄχνη verò, ſpinis quoque armata, ſylueſtris omnino eſt, ac inculta, aliquando mediocris altitudinis, ſæpius humilis arbuſcula, puſillo fructu, inſuauiſſimo, nec homini eduli, Pirus arbor eſt Mali magnitudine, imo maior & procerior. Simplici craſſóque caudice aſſurgit, plurimis ramis brachiato, rutila, criſpáque materie trũci: foliis orbicularis, ſuperne læuibus, & bene viridibus, inferne ſæpe nonnihil albicantibus: floribus foliatis: turbinata fructus figura, magnitudine, ſpecie, colore, guſtu valde diuerſo. Semina in medio tunica concluduntur. Perdit facillime ante maturitatem fructum ſuum Pirus, etiam ſi non pluat ſed auſtrinum tantum cælum ſit atque nubilum. Amittit florem & primos fructus, ſi cum defloruerit tales dies fuerint: ſi blandiantur etiam auſtri cũ florem parit, ſi ſequantur protinus imbres, in totũ Poma depereunt, & vel ſi nubibus ſpiret auſtrinúſq; flatus, amittitur fœtus. Piraſter ramoſa, ſurculoſáque eſt arbor, caudice rimoſo, & hiulco ferè cortice, folio circinato: floribus quoque foliatis, fructu turbinato, ſed imprimis acerbo, & guſtu adſtringente. Materies apprime dura. Pirus menſibus Aprili & Maio floret, æſtate & autumno fructus matureſcit. Piraſter hieme fructificat ferè, tardéque ſua perficit Poma. Pirorum genera omnia adſtringunt, autore Dioſcor. Quare adduntur conuenienter in repellentia cataplaſmata Decoctum è ſiccis, & cruda ipſa aluum ſiſtunt: ieiunos eſitata lædunt. Achras nempe ſylueſtre Pyrum vim Piro vrbano adſtringentiorem habet, & ad eadem conuenit. Stringunt etiam eius folia. Ligni Pirorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi ſtrangulant. Aiunt fungos, ſi ſylueſtria Pira cum eis coquantur, innoxios fieri. Pirorum omnium cibus, teſte Plinio, etiam valentibus oneroſus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè ſalubria, & grata, præcipuè Cruſtamina. Quæcumque verò, cum melle decocta, ſtoma

PYRVS.

Lib.1.Dioſ. cap.132.

Ibidem.

Forma.

Tempus.

Li.1 ca.132.

Vires.

Lib.23.c.7.

ſtomachum adiuuant: fiunt cataplaſmata è Piris, ad diſcutienda corporum vitia
& decocto eorum ad duritias vtuntur. Ipſa aduerſantur Boletis, atque fungis,
pellúntque pondere, & pugnante ſucco. Pirum ſylueſtre tardiſsimè matureſcit.
Conciditur, ſuſpenſúmque ſiccatur ad ſiſtendam aluum: quod & decoctum eius
præſtat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem vſus. Pirorum ligni cinis
contra fungos etiamnum efficacius proficit. Hæc Plinius. Cæterùm pirorum
facultates ex ſaporibus, & guſtu dignoſcuntur, cũ dulcia natura diſtent ab acer-
bis, auſteris, acidis, & contrà. Rectè igitur Galenus, Quæ de Malis diximus, in-
quit, ſi omnia ad Pira transferantur, nihil nouo alio de his ſermone opus erit. Li. 2. Alim.
Nam in his quoque alia auſtera tantùm, vel acerba apparent, veluti quædã acida
quædam dulcia, quædam ex horum miſtione compoſita, quæ nullam penitus
qualitatem exuperantem habeant. Quare cum aquea ſint, nulla roborandi vi
pollent. Talis igitur omnino Pirorum eſus, qualis Malorum. Piri folia quod alio Lib. 6. ſim.
loco idem ait, pariter ac turiones, auſtera ſunt: fructus dulcedinis quiddam ob-
tinet aqueæ, ex quibus clara quoque temperies eſt, inæqualis ſecundum partes.
Nam pars vna terrea eſt, alia aquea, cæterùm vtraque frigida, tum alia tempera-
ta. Proinde Pira eſu ſtomacho grata ſunt, & ſitim prohibent. Illita autem deſic-
cant, & modicè refrigerant. Nam ego iis illitis vulnus glutinaſſe memini, cum
aliud ad manum non eſſet. Achrades magis quam Pira reliqua adſtringunt, &
deſiccant, & proinde ſanè maiora vulnera glutinãt, fluxúſque repellunt. Piris,
inquit Matthiolus, præſertim grandibus, quæ in Hetruria Menate vocantur, Li. 1. Dioſc. cap. 132.
aliqua nutriendi facultas ineſt. Quare ea ſecta in tenues orbiculos, & ſiccata re-
ponunt, quibus coctis per hiemem & ver, in aliorum ciborum penuria veſcun-
tur. In furno ſiccata Pira Galli ſeruant, & vel ita dura, liquore nullo macerata
edunt, vel cum Saccharo aquæ incoxa & emollita, in cibo ſumunt, & ægris præ-
bent, excitandæ appetentiæ.

CERASVS, CAP. VIII.

ΚΕΡΑΣΟΣ Græcis, *Ceraſus* Latinis, Gallis *Ceriſier*, Germanis *Kirſchen-* Nomina
baum, dicitur, fructus *κεράσια*, Latinis Ceraſia, & Ceraſa, Arabibus
Saraſie, Italis *Ciregie* Germanis *Kirſen*, & *Chirſchen*, Hiſpanis *Cerezas*, Libr. 2.
Gallis *Ceriſes*, & *Guines*. Angl. *Cheriſſ*: Belg. *Kricken*: Bœmis, *Vuiſſnè*:
Athenæus memoriæ prodidit Lucullum Romanorum Imperatorem, poſtea-
quam debellato Mithridate victoria potitus eſſet, primum arborem hanc à Ce-
raſunte Pontico municipio in Italiam detuliſſe, fructúmque gentilitio nomine
Ceraſium appellaſſe. Quibus ſubſcribit Plinius. Ceraſi, inquit, ante victoriam Li. 15. ca. 25.
Mithridaticam L. Luculli non fuêre in Italia. Ad vrbis annum Domin. LXXX. is
primùm vexit è Ponto, anníſque, CXX. trans Occeanum in Britanniam perue-
nêre. Genera eorum nominat Plinius Aproniana quæ maximè rubent: nigerri- Ibidem.
ma ſunt Actia, vt & Cæciliana, rotunda. Iulianis gratus ſapor, ſed penè tantùm Genera.
ſub arbore ſua, adeo teneris, vt geſtatum non tolerent. Principatus Duracinis,
quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica verò Luſitanis, in ripis etiam Rhe-
ni. Tertius iis color, è nigro ac rubente, viridíque ſimilis matureſcentibus ſem-
per. Minus quinquennio eſt quod prodiêre quæ vocant Laurea, non ingratæ
amaritudinis, inſitæ in Lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris raróque tria
cubita excedentis: & minore etiam frutice Chamæceraſi. Gallis horum pomo-
rum varia notantur diſcrimina. Quædam mediocri arbore, interdum pumila,
& quaſi frutice, pendent, pediculo breui, pomo rotundo, rubente, carne multa,
molli, ſuccoſa, oſſe intus duro, nucleo dulci: quod genus maximè grato placet
acore

acore, moroſáque laborantium morbo palata recreat, prægnantium etiam malaciis antequam matureſcat, expetitum. Hoc Francis tantùm Ceraſij nomen meruit, reliqua varias ſortiuntur appellationes. Vocant enim *Ceriſes*, , aliæ vero Galliarum prouinciæ,ab acore, *Griotes*, & arborem *Griotier*, Ruellius Chamæceraſum dici putat. Quædam Pomo prodeunt, ſuperiori proximo, ex arbore grãdiuſcula,longiore petiolo, guſtu multo acidiore & acerbo,cætera ſimili. Ea nimio ſui acore reſpuuntur, vt alia quæ nimia ſui dulcedine faſtidium pariunt. Alia proceris arboribus exeunt,turbinatiore pomi figura,longioréque, pediculis longis, pluribus vna coeuntibus:baccis partim rubentibus,partim candicantibus, nonnunquam in totum rubris:prædulci carne, ori iucunda, fragili intus oſſe, nucleo non inſuaui. Hoc malum acidis longe fugacius,primúmque in Ceraſorum genere maturitatem ſentit, vulgus *Guines* & *Guindoules*, appellat.Sed inter ea habentur craſsiora, multa carne, prædura,magna ex parte albicãtia, prędulci guſtu, callo corporis nucleo pertinacius hærẽte, qua de cauſa putat Ruellius Duracina nuncupari.Lugdunenſes affini huic nomine vocãt,*Dureines*.Quæ in totum rubent, mollitia cedunt:quæ partim albicant, partim rubeſcunt,cum vtriſque ſocietatem ineunt.Celerius matureſcunt quę molliore conſtant carne. Inueniuntur alia in nemoribus & ſyluis,nonnũquam in dumetis & cultis, baccis paruis,multum infra ſupradictorum magnitudinem, callo carnis rotundiore, oſsibus appreſſo,parte ſoli obuerſa rubeſcente,auerſa cãdicante, ſapore dulci quidem,ſed dilutiore: ruri familiaria, ſponte,nullo humano cultu naſcentia. Alia nigerrima quibus ſuccus ineſt ſanguineus. Ea veſcentium manus & labra ſuo ſanguine,modo Mororum inficiunt. Vtraque Seſsiana rura vocant.Sed poſterius hoc veteribus Actianum dici putat Ruellius, vt prius illud forſitam Cæcilianum, curtato (vt plerumque in Gallia fieri ſolet)vetere vocabulo, ceſsianũ pro Cæciliano conciſum proferente.Sic & ſatiuarum Ceraſorum fructus diuerſorum eſſe generum in Italia,diuerſiſque nominibus nũcupari ſcribit Matthiolus, inter Ceraſa,inquit, principem locum ſibi vendicant,quæ Hetruſcis vulgo *Marobiane*,& *Duracine*, vocantur:quorum alia maiora, alia minora, alia ſaturatè rubent, alia albicant. Quæ Plinio Iuliana, vulgo Hetruſcis *Acquaiuole*, hoc eſt aquea dicuntur,in nullo ſunt pretio,adeo tenera & fragilia,vt niſi in ipſa arbore comedantur, facile geſtatu collidãtur, & marceſcant. Præterea ob aquei ſucci redundantiam inſipida ſunt, oríque ingrata. Quæ autem *Corbine*, quòd coruorum modo nigricent,vulgo etiam vocantur, à Plinio Actia, & Ceciliana, cum ſint duriuſcula,& dulcia, guſtui non ſunt iniucunda,ſed quia manus labráque atro colore inficiunt, menſis raro apponuntur. Sunt & Ceraſia quæ ex vno petiolo terna, quaterna, quináue dependent. Sunt & coaceruata in racemi modũ. In ceraſis habentur & illa, quæ Romæ *Viſciole*, Senis *Amarine*, in aliis Italiæ locis *Maraſche*, vulgo nuncupãtur, ab amarore non iniucundo ſic dicta.Horum varia ſunt genera, quæ & ſi omnia acida ſunt, tamen quædã magis, quædã minus eo ſapore linguã imbuunt. Rura Tridentina *Maraſche* vocãt, quæ minus acida guſtu deprehenduntur. In horum quodã genere dulce acido permiſtum eſt,& ob id palato gratum. Alia *Marine*,& *Marinelle* cognominãtur, guſtu quidem ſimilia ſed minora, rotundiora, & breui pediculo appenſa. Eſt & eorum tertium genus,quæ vulgus *Verule*, vocat,longiore pediculo,bacca craſsiore,guſtu acerbo, & valde acido, colore perpetuò rufeſcente, nec vnquam in atrum vergente, cum cætera prorſus matura in nigrum rubeſcant. De ſylueſtri paruóque admodum Ceraſi genere,quod Chamę ceraſum vocat Matthiolus,diximus in Dumeto. Sunt & ſylueſtria Ceraſa, quibus montes & ſyluæ ſcatent, auium cibus potius quàm hominum, ob acerbum ſimul & amarum guſtum. Hæ ſunt igitur

Li.1.ca. 64.

Ibidem.

Li.1.Dioſc. cap.129.

igitur Ceraſorum ex ſapore, colore, lociſque ſumptæ differentiæ. Alterius Cha-
mæceraſi meminit Aſclepiades Myrleanus apud Athenæum, quæ in Bithynia Libr. 2.
naſcitur, radice parua: neque arbor eſt, neque arbuſculis ceraſorum impar: bac-
cis cætera omnia conſimilibus quæ copioſè veſcentibus caput vini modo gra-

CERASVS.

CERASA EX *vno pediculo plura.*

uāt, & dolores cient. Sed hæc Athenæus pu-
tat de Memæcylis intelligi, quod huiuſmodi
fructum eæ arbores edant. Ceraſus, tradente
Athenæo ex ſententia Theophraſti, arbor Libr. 2.
eſt folio Meſpili, præduro, latiore, cortice Lib. 3. Hiſt. cap. 13.
Tiliæ ſimili: flore albo, Piri, vel Meſpili, plu-
ribus floſculis racematim congeſto, fauorū *Forma.*
odore, fructu rubro, Dioſpyri figura, magni-
tudine fabæ: quamquam acinus Dioſpyro,
mollis, Ceraſo durus. Huic deſcriptioni mul- Ibidem.
ta alia addit Theophraſtus, Ceraſum ſcilicet
ad viginti quatuor cubita proceritatis erigi,
valde rectam eſſe, & à radice craſſam, bicu-
bitali craſſamento. Plinius ramoſam eſſe Ce- Li. 16. c. 30.
raſum prodit, & in quadraginta cubitorum
trabes, æquali per totum duorum cubitorū
craſſitudine reperiri. Hæc de Ceraſo potiſ-
ſimum paruula ceraſa ferente, quæ Gallis,
Guines, vocantur, intelligenda eſſe putat Do- Li. 6. ca. 50.
don. Reliquæ enim Ceraſi maiora Ceraſia,
ſiue acida, ſiue dulcia gignentes, humiliores
ſunt in Gallia, & in tantam proceritatem nō
acereſcunt. Apud Theophraſtū multo plura
ſunt, quæ hîc referre ſuperuacuū foret. Cera-
ſus cuius Paulo ante meminimꝰ procera eſt,
craſſáque arbor, cortice læui, ſpiſſo, colore
Caſtaneæ: foliis magnis, longis, crenatis: flo-
ribus albis, in quinque foliola diuiſis: fructu
paruo, dulci, modò rubro, modò in nigrum
vergente, acino intus concluſo, in quo nu-
cleus. Ceraſus quæ Maiora Ceraſia fert, me-
diocris eſt arbor, ſuperiori foliis floribúſque
ſimilis: fructu longiuſculo, rotundo, dulci,
modò ex rubro albicante, modò nigricante.
Quæ acida Ceraſia profert, humilis eſt ar-
bor, tenera, nec diu durans: folia ſuperiori-
bus ſimilia habet, minora: flores item ſimiles:
fructum rotundum, acidum, modò ruben-
tem, modò nigricantem, intus nucleum mi-
norem, & rotundiorem. Ex omnibus his,
velut ex Perſico Prunóque manat gummi ſi-
ue lacryma, præſertim vulnerato cortice, vt Lib. 9. Hiſt. cap. 1.
etiam teſtatur Theophr. Quæ maiora Cera-
ſia & acida edunt, in viridariis coluntur: re- *Locus.*
liqua ferè in planis campis, montibus, & ſyl- Pli. libr. 15. cap. 25.
uis proueniunt. Septentrione frigidiſque *Tempus.*
gaudent

CERASA AVSTERA *Matthioli.*

CERASA *Racemoſa.*

Forma Padi. gaudent. Martio & Aprili menſibus florent, & inter prima è Pomis colono gratiam annuam referunt. Syluestris Ceraſi ſpeciem quidam eſſe volunt plantam hîc depictam, quæ Theophraſti Padus Dalechampio eſſe videtur. Eſt ea ſæpe humilis frutex, interdum iuſtæ magnitudinis arbor, cortice trunci cinereo, ramorum purpuraſcente: folio Ceraſi acidi, venoſo, in ambitu tenuiſsimè inciſo: flore albo, promiſſo, Laburníque inſtar Palmum ferè longo, qui ex floſculis albis conſtat, ſuauiſsimè redolentibus, nec minus olfacienti gratis, quàm Mali Citriæ flores, odoris ſuauitate alioqui præcellentes. Fructum fert rotundum, nigrum, magnitudine Piſi, guſtanti acerbum, Meſpilaceíque ſaporis, graue quidpiam cum manditur, naribus afflãtem. Qua de cauſa Allobroges *Putier*, vocant, ideſt putidam arborem: Id quod magnam mihi admirationem mouet, Raró enim accidere ſolet, vt ſuauiſsimum floris odorem fructuum moleſtus fœtor excipiat. Sequani vocant *Pudis*, quaſi *Padis*, voce Pado corrupta. Quidam Ceraſum ſylueſtrem eſſe putant, vt diximus, in eam ſententiam foliorum fructúmque inducti ſimilitudine. Verùm à Ceraſorum natura flos diſtat maximè, mea quidem ſententia & formoſus, & odoratus, adeo vt florem iſtum Laburnorúmque, & ſtructuræ elegantia, & odoris præ

PADVS *Theophr.*

ris præ

ris præſtantia, floribus aliis anteponere non dubitem. In glareoſis & arenoſis lo-
cis prodit circa ſepes, & dumeta. Nunc de Ceraſorum facultatibus diſſeramus. *Locus.*
Ceraſia, inquit Dioſcorides, aluo vtilia ſunt, ſi viridia ſumantur: eadem ſiccata Li.1.ca.129.
aluum ſiſtunt. Gummi quod Ceraſi reſudarunt, cum vino diluto tuſsi vetuſtæ *Vires &*
medetur: colorem commendat, viſum exacuit, appetentiam inuitat: idem ex *Temper.*
vino potum calculoſis auxilio eſt. Ceraſa Plinio aluum molliunt, ſtomacho Lib.23.c.7.
inutilia. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt, vrinam cient. Inuenio apud auctores, ſi
quis matutino roſcida cum ſuis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, vt pe-
des morbo liberentur. Ceraſus arbor fructum fert, inquit Galenus, non paris ad- Lib.7.ſim.
ſtrictionis in omnibus priuatim participem. Nam & in horum ſicut in Malo-
rum granatorum, & Malorum quibuſdam, auſtera qualitas, in quibuſdam dul-
cis, in nonnullis acida exuperat. Quinetiam ex dulcibus ea quæ nondum co-
cta ſunt, ac matura, quædam admodum acerba ſunt, quædam acida, ſimiliter
ac Mora. Sed in Moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in Ceraſiis
non ſemper. Ergo quæ dulciora ſunt, magis quæ in inteſtinis ſunt, ſubducunt,
ſed minus vtilia ſtomacho ſunt: contrà auſtera. Quæcumque verò acida ſunt,
ea pituitoſis, excrementoſiſque ſtomachis conueniunt: ſiquidem magis quàm
auſtera deſiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro arboris ipſius gummi cõ-
munem omnibus viſcoſis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem
obtinet, quæ & ad arterias exaſperatas commoda eſt. Propriè autem (ſi verum
eſt quod quidam ſcribunt) calculis vexatos cum vino potum adiuuat.

PRVNVS, CAP. IX.

KΟκκυμηλέα Græcè, Latinè Prunus dicitur, Gallis *Prunier*, Germanicè *Nomina*
Pflaumenbaum. Fructus κοκκύμηλα, Latinè Pruna, Arabicè *Anas*, *Auas*,
ſeu *Hagias*, Italicè *Prune*, & *Succine*, Germanicè *Praumen*, & *Pflaumen*,
& *Pflaumenboen*, Hiſpanicè *Prunas*, *Andrinas*, & *Amexeas*, Gallicè
Prunes, Belg. *Pruymboon*: Angl. *Plumtree*. Ingens turba Prunorum, inquit Plinius, Lib.15.c.13.
verſicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata à comitatu frugis eius. Alia *Genera.*
eodem colore, ſeriora, maioráque, Aſinina cognominata à vilitate. Sunt &
nigra, & laudatiora Cerina, atque purpurea. Nec non ab externa gente Arme-
niaca, quæ ſola & odore commendantur. Peculiaris impudentia eſt nucibus in-
ſitorum, quæ faciem parentis, ſuccúmque adoptionis exhibent, appellata ab
vtroque Nucipruna. Nuper in Belgica Melina appellari cœperunt Malis inſita,
& Amygdalina Amygdalis. His intus in ligno nucleus Amygdalæ eſt: nec aliud
Pomum ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt Dama- Li.13.ca.5.
ſcena, à Syriæ Damaſco cognominata, iampridem in Italia naſcentia, quam-
quam grandiore ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas ſiccata, quo-
niam ſoles ſui deſunt. Sed Pruna omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt.
Hæc Plinius. Eſt & ſua Prunus Ægypto, vt Theophr. placet. Ἄλλο δέ τι δένδρον, Li.4.Hiſt.
inquit, ἡ κοκκυμηλέα μέγα δὲ τῷ μεγέθει: καρπὸν φέρει ὅμοιον τοῖς μεσπίλοις, καὶ τὸ μέγε- cap.3.
θος παραπλήσιον, πλὴν ἔχον τὸν πυρῆνα στρογγύλον. Ἄρχεται δὲ ἀνθεῖν μηνὸς πυανεψιῶνος, τὸν
δὲ καρπὸν πεπαίνει περὶ τροπὰς χειμερινάς, ἀείφυλλον δ᾽ ἐστὶ (ſic enim legendum eſſe
confirmant Plinius & Gaza, non φύλλον δὲ ἐστιν, vt in vulgatis exemplaribus legi-
tur) οἱ δὲ περὶ τὴν Θηβαΐδα κατοικοῦντες διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ δένδρου ξηραίνουσι τὸν καρπόν, καὶ
τὸν πυρῆνα ἐξαιροῦντες κόπτουσι, καὶ ποιοῦσι παλάθας. Quæ Plinius interpretatus ea
aliter quàm in exemplaribus noſtris exarata ſint, legiſſe videtur, aliter etiam Ga-
za. Sic enim Plinius. Ibi & Prunus Ægyptia non diſsimilis Spinæ proximè dictæ, Lib.13.c.10.
Pomo Meſpili, matureſcens bruma, nec folia dimittens. Lignum in Pomo

grande, ſed corpus ipſum natura copiáque meſſium inſtar incolis: purgatum enim tundunt, ſeruántque eius offas. Sic Gaza. Alia quædam arbor Prunus habetur inſignis magnitudine, fructum ferens natura & magnitudine Meſpilis proximum, niſi quod rotundum nucleum habet. Florere incipit menſe Iulio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum colunt, propter arboris copiam fructum ſiccant, lignóque exempto tun-

Emble.134. Lib.1.Dioſ. dunt, offáſque faciunt. Huic Pruno Ægyptiæ nullam ſimiliorem eſſe arborem cenſet Cornarius ea quæ Pruna ſylueſtria profert. Alij verò arborem eſſe putāt, quæ Myxa gignit. Prunorum apud Gallos innumeræ ferè differentiæ. Prima laus Damaſcenis tribuitur, nigra cute, carne ſuaui, rotundo ligno, exili nucleo. Secundas partes ſibi vendicant Perdigona cognomine, Iberica, vt credit Ruel-

Li.1.ca.111. lius, vocata, quoniam primum ex Hiſpania venerunt, vt inquit Ætius, ſucci dulcioris, durioríſque carnis, ſuaui guſtu. Ea qua parte ſolem ſpectant, purpureo nitent colore, aduerſa parte candicant, vel leuiter rubēt. Vtraque preſſa digitis internum os dimittūt. Alia coloris ceræ ex candido in luteum palleſcentia, quæ Cereola, vel Cerea apud nos etiam vocitantur. Alia maiuſcula, mollia, purpurea, pedicularia vulgò à vilitate dicta: iis ſues rura ſaginant, Aſinina non ab re fortaſſe dicenda. Commendantur maximè quoque quæ Pruni

Ibidem. dactyla à longitudine digiti, vt Putat Ruellius, dicta, purpurea, ſuaui colore, ouata Pomi ſpecie, inſitionis mangonio nuſquam non naſcentia. Alia Noberdiana, item Iuliana, aliquanto ſeriora, cæruleo colore, cumulatim in parente intorto ſurculo pendent, dum paſſa contrahantur in rugas. Cæteras differentias minimè perſequi libet, à colore, ſucci ſapore, magnitudine, figura,

Lib.1.Dioſ. cap.137. duritia, mollitie ſumptas. Palma datur Damaſcenis, inquit Matthiolus, quæ ſiccæ ex Syria Venetias importantur. Secundas tenent in Germania quæ ex Pānonia, & Tranſſyluania conuehuntur, in quorum genere quæ minuſcula ſunt, maiorem cum palato ineunt gratiam in vino decocta, & ſaccharo aſperſa: hoc enim modo parata, primíſque menſis ſumpta, & ori grata ſunt, & aluum commodiſſimè citant: nam dulcia ſunt, & ſine adſtrictione.

PRVNVS.

Forma. Prunus procera fit arbor, ſi ſtudioſè colatur, radicibus ſummo ceſpite latè vagantibus, paucis caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis: folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato: flore candido, foliato, nempe in quina, ſenáue foliola diuiſo, ſuper fructum inſidente: Pomo cute carnéque veſtito, ligno intus duro, longiuſculo, in quo nucleus includitur amarus.

Locus. Prunus ſatiua in omnibus ſeritur viridariis. Gaudet ſolo læto & humido: cælo tepido meliùs adoleſcit, cùm tamen frigidum poſſit ſuſtinere. Locis glareoſis, & arenoſis niſi viuatur lætamine, caduca Poma, & vermiculoſa non grandeſcunt.

Tempus. Aprili menſe floret, aut citius. Æſtate, maximè Auguſto menſe, fructus ſunt maturi.

Vires. Li.1.ca.137. Pruni Pomum eſtur, inquit Dioſcorides, ſed ſtomachum male habet, aluum mollit. Syriaca pruna, & præcipuè quæ Damaſci gignuntur, exſiccata ſtomacho vtilia ſunt

lia ſunt

lia ſunt: aluum aſtringunt. Folia Pruni in vino decocta, & gargarizata vuam, gingiuas, & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Gummi Prunorum agglutinat, potum in vino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum lichenas infantium ſanat. Pruni folia decocta, inquit Plinius, tonſillis, gingiuis, vuæ proſunt in vino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa Pruna aluum molliunt, ſtomacho verò vtiliſsima, ſed breui momento. Apollonius apud Galenum foliorum Pruni contuſorum, decoctum lacte permiſto ad aphthas colluere præcipit, pueris nimirum lactis vſum cum foliis contuſis præſcribens, ſicut Dioſcorid. & Plinius vini cum foliorum decocto, adultis, & in grauioribus affectionibus. Pruni fructus, ait Galenus, ventrem ſubducit, recens quidem plus, aridus verò minùs. Cæterùm Dioſcorides, haud ſcio cur, Pruna Damaſcena ſiccata ventrem ſiſtere ait, quum tamen & ipſa palam etiam ſubducant, minus tamen iis quæ importantur ex Iberia. Damaſcena quidem magis adſtringunt, atquæ Iberia mittit, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent: minus enim adſtringunt quæ in Iberia naſcuntur, magis verò quæ Damaſci. Porrò vt in ſumma dicam, quarum in foliis aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, eorum decocto phlegmonæ in columella, aut tonſillis genitæ colluuntur. Gummi autem arboris ſunt qui dicant cum vino potum lapides confringere, cum aceto verò, puerorum ſanare impetigines. At ſi id præſtat, clarum eſt incidendi, tenuandíque illi facultatem ineſſe. Dioſcoridi Damaſcena ſicca aluum adſtringere ſcribenti refragatur Galenus, Galeno Braſauolus, quod non animaduerterit Dioſcoridem de Prunis Damaſcenis ſiccis loqui, quæ præterquam quod ſicca ſunt, guſtu etiam acida, & adſtringentia percipiuntur. Qua quidem in re Braſauolus ſanè hallucinatur, inquit Matthiolus, non ſolùm enim pruna Damaſcena ſicca, ſed plurima alia medicamenta ſimplicia & adſtringendi, & deiiciendæ alui viribus prædita ſunt, vt puta Tamarindi, Myrobalanorum genera, Rhabarbarum, quæ primùm aluum laxant, deinde adſtrictam relinquũt, quam Prunorum facultatem Galenus etiam agnouit. Quare cum loco citato Pruna Damaſcena ſicca aluum ciere tradiderit, eiſdem etiam adſtringendi vim ineſſe alio in loco teſtatur his verbis. Prunis æquè ac ficubus conceſſum eſt, vt vel exſiccata vtilia permaneant. Damaſcenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iis quę in Iberia proueniunt. Probatiſsima in Damaſcenis ſunt, quæ cum mediocri adſtrictione magna laxáque ſunt. At parua, dura, acerbáque, & in cibo permoleſta, & ventri ſubducendo minùs idonea, cui rei Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abunde ventrem molliunt, etiamſi ſola comedantur, & multo magis ſi melicratum ipſum ſorbeatur. Ex his conſtat Braſauolum ſine ratione à Galeno diſſentire. Quibus accedit quotidiana medicorum experientia. Eſt enim compertiſsimum Pruna Damaſcena laudatiſsima ventrem ſoluere non inefficaciter. Quod ſi Dioſcoridem quoque tueri oporteat, nihil aliud dicendum, inquit Matthiolus, quàm Pruna Damaſcena ſiccata adſtringere, ſi cum aliis humidis conferantur, quæ minus adſtringunt, non tamen illa eſſe deiectoriæ facultatis expertia. Porro Pruna, auctore Meſue, aluum ſubducunt, & alterant: ſed alba, flaua, rubra minus ſunt medicamentoſa quàm nigra: quorum quæ μέσα, ideſt acido dulcia ſunt, alterant magis, dulcia verò ſoluunt largius: tamen vtraque alterant, & ſoluunt magis ſcilicet, & minus. Damaſcena verò & Armenia vtrumque præter cætera præſtant, humida tamen potius quàm ſicca, quæ etiam in ventriculo potius quam ſicca corrumpuntur. Dulcia in calido & frigido temperata, aut paulo frigidiora, humida ordine ſecundo: τὰ μέσα, ideſt acidodulcia frigida principio ſecundi.

Lib. 23. c. 7.

Lib. 6. cap. phar. par.

Lib. 7. ſim.

Li. 1. Dioſc. cap. 137.

Li. 2. Alim.

Ibidem.

Lib. 2. ſim. pur. ca. 19.

Omnia tamen lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt, propter quæ duo bilioſis, tum febribus, tum morbis aliis ſunt ſalubria: ſtomacho nocent, pauci ſunt alimenti. Quia imbecilliter Pruna ſoluunt, eis adduntur præſertim in infuſione, Tamarindi, Caſsia fiſtula, Manna, Violæ conditæ. Ex horum ſucco fit ſyrupus, & ex carnibus electarium ad eadem ſalubre. Armenij truncum Pruni arboris locis duobus vel tribus, palmæ vnius interuallo tenuiter perforant, immiſſóque Scammonio lutant: Pruna ea ratione valentius purgant. Datur eorum ſuccus ſeu decoctum cum Saccharo ad libram vnam.

AMYGDALVS, CAP. X.

Nomina AMYGDALVS arbor Græcis ἀμυγδάλη vocatur, Gallis *Amandrier*, Germanis *Mandelbaum*. Fructus ἀμυγδάλη & ἀμυγδάλον, Latinis Amygdala & Amygdalium, Arabibus *Lauz*, *Kauz*, *Lauzi*, Italis *Mandole*, Germanis *Mandelkern*, Gallis *Amandes*, Hiſpanis *Almendras*, Anglis *Almonutree*: Amygdalam ideo Græcis nominari teſtis eſt Herodianus Alexandri-
Athen.li.2. nus, quod poſt viride putamen multos ſcarificatus oſtendat, & in rimulas dehiſcat, quas τὰρ ἀμυχὰρ vocant. Amygdalas nucibus adnumerarunt antiqui, quas & Cato Nuces Græcas vocauit. Plinius, cum de nuce Iuglande, & nuce Pō-
Li.15.ca.22. tica dixiſſet, ſubiicit. Tertia ab his natura Amygdalis, tenuiore, ſed ſimili Iuglandium operimento: item ſecundo putaminis. Nucleus diſsimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor, an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur: Græcas enim quas nominat, quidam reponunt in Iuglandium genere. Cloatius
Herm.cor. 1 5.lib.1. Amygdalas eaſdem eſſe cum illis putabat quas Græcas, & Thaſias vocabant.
Libr. 2. Nuces vocabant etiam Amygdalas inquit Athenæus. Columella videtur diuer-
Li. de arb. ſa ſtatuiſſe genera Nucis Græcæ, Iuglandis, & Amygdalæ, niſi Nucis Græcę nomine tantùm amaram intellexerit. Naxia Amygdala à Naxo inſula veteribus
Athe. ibid. Græcis maximè commendabatur. Secundas partes ſibi vendicauerat Cypria,
Genera. quæ præter morem cæterorum, alibi genitorum repando cacumine prodit. Amygdalarum duo ſunt genera: aliæ enim amaræ, aliæ dulces, hæ ſuauiores, illæ ſalubriores creduntur. Ex amaris dulces, fiunt, ſi circum foſſo ſtipite, & ab ima parte circum forato defluens pituita abſtergatur, vt ſcribit Plinius ex Theo-
Li.17.c.27. Lib. 1. cau. cap. 2. phraſto, cuius hæ ſunt verba. τῆς δὲ ἀμυγδαλῆς ἐάν τις ἐκκόψας τὸν πάτταλον, ἐπιχυθάρῃ τὴν ἐπιρρέουσαν τῆς ὑγρότητος, ἐπὶ ἔτη δύο, ἢ τρία, καὶ γλυκεῖαν ἐκ πικρᾶς γίνεσθαί φασι. Amyg-
Forma. dalus ſingulari plurimùm robuſtaque radice firmatur, prægrandi altè defixa, caudice procero, craſſo, inſummo compluribus ramis brachiato, recto, cortice aſpero: foliis Salicis, prælongis Perſico, prorſus ſimilibus, cui tota quoque hæc arbor ſimilis eſt: flore foliato, candido, in quibuſdam ſubrufo. Fructus ſiue nuces edit cordis figura, gemino protectas operimento, quemadmodum nuces Iuglandes, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis, cui ſolidus ſubeſt nucleus, acriore etiamnum obductus callo. Arbor ſucco pingui turget, lacrymamque rimoſa plorat, ſtatim concreſcentem in gummi. Verùm ad nul-
Locus. la remedia vt pote inutilis, expetitur. Amygdalus cælo calidiore gaudet: quapropter in Apulia, Sicilia, & inſulis vberior adoleſcit. Huic tamen terra tenuis
Lib.3. cauſ. cap. 7. & aprica commodior eſt, teſte Theophraſto, ad caſtigandam eius attrahendi alimenti auiditatem, & frondeſcendi, luxuriam, quæ tanta eſt in hac arbore,
Ibidem. vt cum de ea loquitur Theophr. verbum ἐξυβρίζειν, vſurpet quod iniuriam petulanter facere ſignificat: quippe quæ ob fructum ſata, fructui faciat iniuriam.
Li.16.ca.25. Cum enim largius attrahat, & abſumat in frondes, intercipitur pars neceſſa-
Tempus. ria fructibus. Eandem, opinor, ob cauſam tam præcoci partu germinat. Ex his, inquit

AMYGDALVS.

inquit Plinius, quæ hieme aquila exoriente concipiunt, floret prima omnium Amygdala mēſe Ianuario: Martio verò Pomum maturat. Perdit etiam fructum facillimè ante maturitatem eodem teſte. Locis frigidioribus Iunio & Iulio fructus perficit, qui antequam obdureſcant, integri cum putamine comeduntur à grauidis: ſunt enim guſtui non ingrati. Leguntur Auguſto menſe, cum extima eorum tunica dehiſcit. Amygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum vitia cutis in facie corrigit, auctore Dioſcoride. Illitæ nuces idem præſtant: menſes admotæ cient: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti aut temporibus cum aceto, vel roſaceo: epinyctidas ſanāt ex vino: item putreſcentia vlcera, & quæ ſerpunt, & morſus canum cum melle. Earum autem eſu dolores finiuntur: aluum molliunt ſomnum faciunt, vrinam cient: contra ſanguinis reiectiones cum amylo & mentha aſſumuntur: renum vitiis, & pulmonum inflammationibus ex aqua in potu, aut eclegmate cum reſina terebinthina dantur: calculoſis difficilíque vrinæ in paſſo auxiliantur, & in linctu cum melle, ac lacte, hepaticis, & tuſsi inflationibus coli, nucis auellanæ magnitudine. Quinis ſepteníſue præſumptis, ebrietatem non ſentiunt potores. Vulpes ſi cum quadam eſca eas vorauerint, moriuntur. Gummi eius excalfacit, & adſtringit: reiicientibus ſanguinem potum auxilio eſt: impetigines quę ſummum corpus occupauerunt, illitum cum aceto tollit: tuſsi vetuſtæ cum diluto vino medetur: calculoſis cum paſſo bibere prodeſt. Amygdalæ gummi vt & Pruni ad renum calculos minuēdos & pellendos valet, ſed præterea in vſu multo eſt ad pannos ſericeos, ob linendos (vulgo artifices id aiunt *donner l'eau*) firmiores vt ſint, ac minus corrugati laciniatíque minus obterantur. Dulces Amygdalæ & cibo idoneæ multo minus valent in remediis quàm amaræ, attamen extenuant, & vrinam cient. Quæ cum ſuo putamine eduntur virides Amygdalæ, humida ſtomachi vitia emendant. Vſus & effectus iidem habentur etiam apud Plinium, niſi quod diuerſa quædam habet, quæ vel de ſuo, vel ex aliis auctoribus attexuit. Amygdalæ amaræ radicum decoctum, inquit, cutem in facie corrigit, colorémque hilariorem facit. Nuces ipſæ ſomnum faciunt, & auiditatem. Vrinam & menſes cient. Capitis dolori illinuntur, maximéque in Febri: ſi ab ebrietate, ex aceto cum roſaceo, & aquæ ſextario. Sanguinem ſiſtunt cum amylo, & mentha lethargicis comitialibúſque proſunt capite peruncto: epinyctidas ſanant è vino vetere vlcera putreſcentia & canum morſus cum melle: & furfures in facie ante fotu præparata. Item iocinoris, & renum dolores ex aqua potæ: & tuſsim ex ecligmate cum reſina terebinthina. Calculoſis & difficili vrinæ in paſſo, & ad purgandam cutem in aqua mulſa tritæ, ſunt efficaces. Proſunt ecligmate iocinori, tuſsi, & colo, cum Eleliſphaco modicè addito. In melle ſumitur nucis auellanæ magnitudo. Aiunt quinis fere præſumptis ebrietatem non ſentire potores: vulpéſque, ſi ederint eas, nec contingat è vicino aquam lambere, mori. Minùs valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & vrinam cient. Recen-

Li.16.c.26.

Vires & tempera.

Lib.1.c.193.

Li.23.ca.8.

tes ſtomachum implent: quarum rerum cauſas Galenus declarat de iiſdem hæc
Li.2.Alim. ſcribens. Amygdalæ nihil prorſus habent facultatis adſtringentis: ſola enim tenuandi facultas, ac detergendi in eis præpollet, qua tum viſcera purgant, tum humores è pulmonibus ac thoracis ſpatiis educunt. Quædam autem ipſarum facultatem habent ſuccos craſſos ac lentos incidendi adeo exuperantem, vt mandi præ amarore nequeant. Oleoſæ tamen ac pinguis qualitatis, vt nuces, ſunt participes: cuius cauſa & ipſæ, procedente tempore fiunt, vt illæ, oleoſæ minor tamen eis ineſt hæc qualitas quàm in Nucibus: quò fit vt tardiùs quàm nuces, oleoſæ fieri cernantur. Ex iis ſanè intelligi poteſt, quod neque ventri ſubducendo conferunt, neque corpus multum nutriunt. Quæ verò qualitatem amaram habent præpollentem, eæ ad pus, & ad ſuccos craſſos ac lentos ex thorace & pulmonibus expuẽdos plurimũ idẽ alibi cõferũt: Amygdalæ quæ palã
Lib.6.ſim. amarę ſunt, omnino extenuandi vim habent, quod & qualitas ipſa indicat, & experientia comprobat: ſiquidem ephelin expurgant, & excreationibus ex pectore pulmonéque craſſorum lentorúmque humorum plurimùm conferunt. Quin & quod per accidens facultatem habeãt ab obſtructione liberandi, id ſupra demonſtratum eſt. Nam in iecore craſſorum viſcoſorúmque humorum extremis vaſis impactorum obſtructiones abũde expurgant, expediúntque. Quin & laterum dolores ab huiuſmodi cauſa natos, & lienis, & coli, & renum ſanant. Porrò & ipſa arbor ſimilem vim ſortita eſt. Nam huius radices coctæ atque illitæ ephellidas purgant. Quot Amygdalæ verò dulces leuiculam & ipſæ amaritudinem habent, quæ tamen dulcedine ſuperante occultatur: cæterùm temporis ſpatio id clarum fit. Demonſtratum eſt autem qualitatem dulcem modicè eſſe calidam. Hæc Galenus. Quod autem præſumptæ Amygdalæ ebrietatem prohibeant, meminit etiam Plutarchus, qui apud Druſum Tiberij Cæſaris filium, quemdam medicum comeſſari ſolitum retulit, omnes bibendi certamine prouocantem, neminíque cedentem, vini potatis tandẽ deprehenſus eſt antequã biberet, quina, ſenáue amara comeſſe Amygdala, quominus temulẽtia tẽtaretur. Porrò cũ deuorare vetuiſſent, ne pauxillũ quidẽ potũ huiuſmodi tolerare potuit. Hoc idẽ Athenęus retulit: Plutarch. hãc vim amaritudini adſcripſit,
Lib.2. Meſu.lib.3. Antid. quę perſiccat, & humores abſumit. Oleũ ex Amygdalis aſperitatẽ gutturis, pulmonis, & partium cæterarum, etiam exteriorum, lenit: duritiémque omnem & ſiccitatem articulorum, & partium aliarum emendat: ob id pingues facit, hecticis confert, ſemen quoque auget, ardori vuluæ & vrinæ iniectum commodat. Oleum ex amygdalis amaris obſtructa aperit, flatus reſoluit & diſſipat, etiã in aurium tinnitu, & ſono auditum afficiente obtuſum: aſperitates lenit, neruorum dolorem mulcet, duritiem mollit, ephelidas & macullas faciei delet. Fit autem vtrúmque hoc modo. Amygdalæ cortice lignoſo, & cute membranoſa purgatæ, plurimum teruntur, in offas coguntur: horis circiter quinque loco calido continentur, vel in vaſe duplici hora vna coquuntur. Poſtea rurſus teruntur, & ſacculo concluſæ torculari premuntur: vel delibratæ tuſæq;, & poſitæ in vitreo vaſe vel ſtanneo merguntur in balneo calentis aquæ: tribus peractis horis eximuntur, & ſtatim prælo calentes ſubiiciuntur.

CORYLVS SATIVA.
CAP. XII.

DE Corylo ſylueſtri diximus in Sylua. Satiua de qua hîc agimus, Cap.34.
etiam καρύα ποντικὴ, & λεπτοκαρύα, id eſt, Nux Pontica dicitur, & *Nomina*
Nux tenuis, ſiue parua, & Auellana, & Preneſtina, & Heracleotica.
Fructus iiſdem nominibus appellatur, Arabicè *Agileuz*, ſeu *Bun-
durh*, Italicè *Nociuole*, *Auellane*, & *Nocelle*, Germanicè *Haſelnuſz*, Hiſpanicè *Auella-
nas*, Gallicè *Noiſettes*, *Noiſilles*, & *Auellaines*, Boemicè *Vuoredi Lijs kouuy*, Anglicè *Ha-
ſel tree*. Plinius Auellanas Nuces, quas antea Abellinas patrio nomine vocabant, Lib.15.c.22.
in Aſiam, Græciámque è Ponto veniſſe tradit, & ideo Ponticas Nuces vocatas.
Tenues eædem ſeu paruæ Nuces dictæ ſunt ad Regias videlicet collatæ: Hera-
cleoticæ Theophr. quod ex Heraclea Ponti tranſlatæ ſint. Satiuarum alias ob- *Genera* Lib.1. Dioſcor. c.142.
longas, alias rotundas eſſe tradit Matthiolus. Oblongæ præſtantiores, & guſtui

CORILVS SATIVA,
ſiue Nux Auellana.

gratiores ſunt, illæ præſertim quæ nuclei cor-
tice vehemẽter rubent, & fractu minimè ſunt
contumaces, quales ſunt Vincentinæ, tam
ſuaues, vt Piſtaciis vix cedant. Neque enim
omnibus Auellanis idem ſapor, eadem pul-
pæ gratia. Oblongæ ſeriùs matureſcunt, cele-
riùs rotundæ: quapropter vegetiore ſunt nu-
cleo, diúque perdurant Auellana Nux, ſeu
Corylus radice eſt tenui, altiſsima, viuaci, & *Forma.*
robuſta, caudice multis infernè ſtolonibus
fruteſcente, ſuperne ramis brachiato, virgis
breuibus, ſine alarum ſinu enodibus, craſsiſq;
nonnullis: foliis Alui, ſed latioribus, per am-
bitum ſerratis materiæ admodum lenta, cor-
tice extimo tenui, pingui, maculis albis vario:
medulla tenui & flaua, quæ demi poſsit. Sati-
ua differt à ſylueſtri, quod ſatiuæ folium ma-
ius ſit, caudex procerior, melior fructus, rubra
in altero genere membrana incluſus. Seritur
in hortis, & viridariis, locis vliginoſis. Eius *Locus.*
iuli hyeme emergunt, vere dehiſcunt, & cùm
deciderint folia ſeſe oſtentant. Nuces Augu- *Tempus.*
ſto menſe ſunt maturæ, quas mollis protegit
barba, inquit Plinius, ſed putamini nucleíſque ſolida rotunditas ineſt. Vmbili-
cus illis intus in ventre medio. Nuces Auellanæ, vt idem ſcripſit, capitis dolo- Lib.15.c.22.
rem faciunt, inflationem ſtomachi: & pinguedini corporis conferunt pluſquã Lib.23. c.8.
ſit veriſimile. Toſtæ & deſtillationi medentur. Tuſsi quoque veteri tritæ, & in *Vires.*
aqua mulſa potæ. Quidam adiiciunt grana Piperis, alij è paſſo bibunt. Corylus Plin.lib.16.
nuptialibus facibus olim familiariſsima fuit. Diocles apud Athenæum, inquit, cap.18.
Auellanã Nucem minus Amygdalis alere, cibis ſupernatare, ſi largius eſtur, ca- Lib.2.
put tentare innocentiorem eſſe viridem arida. Addidit vero Diphilus, Nucem
Ponticam ciere capitis dolores, minus verò iuglande cibis innatare, ſi tamen
ignem experiatur, innocentiorem reddi, quoniam in toſta quæ noxia eſt pin-
guitudo, tollitur. De earum virtutibus & temperamento plura diximus in Co- In Syl.c.34.
rylo ſylueſtri.

NVX IVGLANS, CAP. XIII.

Nomina QVEMADMODVM τῆς βαλάνου, id eſt Glandis, ita τοῦ καρύου, id eſt, Nu-
cis nomine permulta fructuum genera comprehenduntur. Ac pri-
mùm Attici, vt refert Athenæus, atque alij auctores in vniuerſum
quidem fructus omnes cortice lignoſo concluſos κάρυα nominant.
Quare Nux Amygdala dicitur, & Caſtanea Nux Euboica, Nux Heracleotica
Auellana, Nux Myrepſica, Nux Indica, Nux Syriaca, Nux Moſchata, Nux Pi-
Plin. lib. 15. nea, Nux Cupreſsi, atque aliæ huiuſmodi. Hîc de Nuce agitur quę Perſica, atque
cap. 22. & Baſilica nuncupatur, quod è Perſide à Regibus ſit tranſlata, & Iuglans: ſunt
Dioſ. lib. 1. enim, inquit Plinius qui honoris nomen interpretentur, & Iouis Glandem eſſe
dicunt. Cloatius referente Macrobio, Diuglādem primo vocatam ſcribit, quaſi
διὸς βάλανον, poſtea detractione primæ literæ, Iuglandem. Nux ſimpliciter vul-
go & Officinis dicitur tam arbor, quàm fructus. Καρύα arbor Græcis, fructus κά-
Lib. 15. c. 22. ρυον, quod caput, nempe τὸ ἄκρα, id eſt, τὴν κεφαλὴν, offendat propter odoris graui-
Lib. 23. c. 8. tatem, vt Plinius ait. Idem alibi. Nuces Iuglandes Græci à capitis grauedine ſub
Lib. 17. c. 12. vocarunt. Etenim arborū ipſarū foliorumq; virus in cerebrū penetrat. Idē rur-
ſum Iuglandis vmbra grauis & noxia etiā humano capiti, omnibuſq; iuxta ſa-
In Sympo. tis. Plutarchus ſic dictam cenſet, quod ſpiritu graui quem exhalat capiti noxia
ſit, ac ſoporem ſub ea recumbentibus conciliet. Arabibus *Ieuz*, *Leuz*, aut *Gianzi*,
Nomina Italis *Noci*, Germanis *Nuſſen*, *Nuß*, *Vuolſchnuſz*, & *Vuelſchnußbaum*, Hiſpanis *Nuezes*,
Genera. Belgis *Noeten*, *Ockernoetenboon*, & *Nottelaere*, Anglis *Vualnut tre*, Gallis *Noix*, arbor
Lib. 15 c. 22. *Noyer* Sola differentia generum, inquit Plinius, in putamine duro, fragiliúe, &
Lib 3. c. 28. tenui, craſſo, loculoſo, ac ſimplici. Quæ tenero fragiliq; eſt putamine, Molluſca
In lib. 1. de pl. dicitur, & Perſica à Sueuio Poëta vetere, ac doctiſsimo apud Macrobium, Iu-
glandis omnino genus, inquit Scaliger, aut cum Tarentino idem, aut proxima
& congenere natura, teſta fragili, ac liberali. Noſtri námque populares durius
illud, quod inuitum amittit à ſe nucleum, Auaras nuncupant. Hermolaus à qui-
Corol. 180. buſdam à frangendi mora Moracias, & Moracillas appellari tradit. Macrobius
lib. 1. Dioſ. Moluſcam & Perſicam. Malum Perſicum interpretatus apertè hallucinatus eſt:
diuerſa enim ſunt Malum Perſicum, Nux Perſica, Perſea: Tarentina autem hæc
Nux, vocatur, quod Tarentum Iuglandes Nuces, & Pineas molles habeat, ac ſi-
Li. 1. Serm. ſat. 4. militer oues, vnde etiam quidam Tarentum appellatum putant, quod Sabino-
L. 1. de arb. rum lingua molle ſignificat, ad quod alludens Horatius Tarentum molle voca-
cap. 22. uit. Qua verò arte cultúque Nux Tarentina fieri poſsit docet Columella. Hu-
In Hort. Germ. iuſmodi Nuces in Germania naſci, ait Geſnerus, tum ſaporis præſtantiſsimi,
In li. 1. Dioſcor. c. 141. tum corticis adeo tenuis, vt leuiſsimo digitorum compreſſu frangantur. Eadem
ferè de hac re literis mandauit Matthiolus. Genera Iuglandium plura, quæ tum
forma, tum putaminis duritia, fragilitatéque dignoſcuntur. Præſtant oblonga,
putamine albicante ac fragili, albo intus nucleo, putamini haud hærente, &
guſtu dulci. Nam & aliud Nucum genus eſt earum quæ à magnitudine Caballi-
næ nominātur. Hæ Malis ſunt æquales, ex quarum cuppis marſupia pueris ge-
ſtanda fiunt. In Heduorum oppidulo quod Solis Lucum vocant, vulgo *Soliru*,
manicarij opifices manicas ex aluta ſic tenui conficiunt, vt eiuſmodi Nucis la-
cunato putamine integro duas vtrámque manum veſtituras, adſtrictas, & con-
uolutas ingenioſa plicatura, mirabili ſubtilitate includant, & recondant. His bi-
Corol. 180. li. 1. Dioſc. ferarum Iuglandium genus addit Hermolaus, quas in Syluaciano Patauini agri
Lib. 15. c. 22. viculo prouenire ſatis conſtat, vt ait, & ante ipſum Plinius, Nuper conſularem
Lib. 3. c. 66. virum audiui, inquit, biferas Iuglandes Nuces habere ſe profitentē. His addam
Tragum prodidiſſe Vaſoniæ, qui locus ad Rhenum ſitus eſt, Iuglandem reper-
tam

tam eſſe, quæ ante diem D. Ioanni ſacrum, neque folia, neque Nuces oſtenderet: cum vero id tempus adeſſet, par reliquis nucibus erat, quod ad fructum & folia attinebat: id quod ſingulari naturæ miraculo fieri credit, addita margini ſui voluminis hac ſcriptura, eiuſmodi arbores Gengẽbachi binas hodie etiámnum extare. Eiuſmodi Iuglandes Io. Bauhinus Medicus perdoctus, & rei herbariæ peritiſsimus circa Tigurum etiam ſe vidiſſe affirmat. Dalechampius Nuces quæ antea velut aridæ, ac mortuæ, pridie D. Ioannis feſtum diem repente germinant, & folia mittunt, in agro Lugdunenſi per quam multas reperiri aſſerit. Eas vulgus appellat, *Noix de la Sainct Iean.* Sero fructum illæ perficiunt, nempe Octobri menſe, & cum aliæ defecerunt, recentes menſis adhibentur. Earum putamen admodum durum eſt, nucleus verò tenacius affixus vix eximitur, guſtu quàm in reliquis Nucibus magis fatuo & diluto. Indubitatum eſt ſideris vi adeo celeriter germinationem elici, ſole à ſtatione ſua iam ad æquinoctium deſcendente, quo tempore, vt ait Columella ingens calor fit, æſtuoſiúſque cælum frigidiorem, & tardiorem naturam arboris ſtimulat. Nux arbor eſt prægrandis, multis prælongíſque nixa radicibus, procero caudice, multis in ſummo ramis

NVX IVGLANS.

ingentibus brachiato, ad binûm ternúmue cubitorũ amplexus ſæpius craſſeſcente: cortice hiulco, cinereo, & ſeneſcente arbore in rimas altas dehiſcente: materia ampla, nigricante, vndatim criſpa: foliis primùm teneris, rubeſcentibus, odoratis, cum adoleuerint, latis oblongíſque, vtrinque ab eodem petiolo emergentibus, iucundè, ſed grauiuſculè ſubolentibus, patulam iactantibns vmbram, & inſalubrem, Autumno deciduis. Veris initio veluti quodam geſtiente foliorum conceptu iulos ſeu paniculas edit, Salignis ferè ſimiles, longiores, callo ſquamatim compactili protractos, ordine Nucis Pineæ, qui dehiſcunt flaueſcentéſque, ac flacceſcentes, ſtatim atque oriri cæperint folia decidũt. Tum ſuper horum iulorum petiolis flores erumpunt, totidémque caliculata tegumenta occluſa petiolis nixa gignuntur, quot flores, ſinguliſque his ſingulæ Nuces includuntur, gemino protectæ operimento, puluinati primùm & calloſi calycis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa, vt ſcribit Plinius, eas nuptiis fecit religioſas, tot modis fœtu munito, quod eſt veriſimilius, quam quod cadendo tripudium ſonúmue, aut, quemadmodum alij legunt, tripudium ſoniuium faciant. Sic igitur Nuces inter folia proueniunt, multis occultæ inuolucris: calloſo primùm herbaceóque cortice, quam Guliocã dicunt, Feſtus, culeolũ, hinc compactili carinarum loculo, mox tenui tunica, quæ nauci, vt quidã volunt, nominatur. Criſpi intus nuclei quadri partito digerũtur, lignea intercedente membrana. Sed Scaliger teſtarum fructuum multiplicem rationem explicans Plinium erroris inſimulat, quòd ſcripſerit ſolam hanc Nucem à natura compactili operimento clauſam fuiſſe, eſſeq; bifidas putaminum carinas, quæ quamuis manifeſtæ ſint Iuglandæ, & faciles aperiri, tamen in Perſico altera tantum ex parte manifeſtiſsimæ, ſed difficiliores ad ſeparationem: in Pineis obſcuriores: obſcuriſsimæ in Auellanis: mediocres

Lib. 15. c. 22.

In lib. 1. de plan.

lib. 15. c. 22.

diocres in Amygdalo:in Piſtaciis, quæ per ſe ipſa hiant aliquando vetuſtate, *Locus.* earum tanquam veſtigia. Aquas odere Iuglandes, frigoris ſunt cupidæ, monti- Cap.26. Ianu. bus quoque lætantur. Nux Iuglans, vt ſcribit Palladius, amat loca montana, humida ac frigida, plerúmque lapidoſa. Poteſt tamen & locis temperatis iuuante humore nutriri. In Gallia & Italia frequentiſsima, & notiſsima ſecus vias, & in viridariis. Paſsim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit. Nuces in agro Geſne. in Hort. Ger. Tigurino abundant, hortis inutiles, tum quod ſua magnitudine inumbrant cætera, tum quod profundiſsimæ radices exhauriunt, & emaciant ſolum, *Tempus.* omni pinguiore ſucco ad ſe attracto. Germinat poſt afflatum Fauonij, non cacumine, vt maxima pars arborum, ſed lateribus, impulſo priore pullulo. Qua forma & caudex totus, & prægrandes rami creſcunt. Fructificat Autumno. Paniculæ proueniunt menſe Martio, tardiſsimè Aprili. Nuces maturæ ſunt fine Auguſti. Arborem, ſi bene defloruerit, ruſtici putant vinearum fœcunditatem polliceri, nucum ſemper & vuarum pari ferè prouentu. Ibidem. Legũtur Iuglandes, inquit Matthiolus, inchoante Autumno, pecticis excuſſæ, & ſiccantur in vmbra exuto exteriore operimento. *Temper. & Vires.* Virides Nuces Fuſchio, primo ordine ſiccæ, ſecũdo verò calidæ cenſentur: Dodonæo verò, Nux viridis, & recens adhuc, frigida eſt & humida. Nux ſicca calida eſt & ſicca, partéſque tenues habet. Cortex multum deſiccat adſtringítque. Folia eiuſdam fere ſunt temperamenti. Curtio recentes primo ordine excalfaciunt, aridæ ſecundo ordine, tenuiúmque ſunt partium, & exſiccantium. Nuces Iuglandes, inquit Dioſcor. difficiles ſunt concoctu, ſtomacho inutiles, bilioſæ, capitis dolorem inferentes, tuſsientibus inimicæ: vomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta & caricis præſumptæ, ſummo cibo, venenis reſiſtunt, nec minus ſi à veneni hauſtu comedantur: largius eſitatæ tænias latas pellunt: illinũtur mãmarum inflammationi, abſceſsibus, luxatiſq;, cũ mellis exiguo & ruta: cum cepa autẽ, ſale, & melle, canis hominíſque morſui proficiũt: tormina cum calyce ſuo peruſtæ, & vmbilico admotæ ſedant. Pictamẽ combuſtum tritúmque in oleo, & vino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, & alopecias replet. Siſtũt menſes nuclei vſti, ſi triti ex vino admoueantur, iidem è nucibus veteribus illiti, carbunculis, gangrænis, & ægilopiis medentur: alopeciis commanducati & impoſiti præſenti ſunt remedio. Nucibus tuſis oleum exprimitur. Recentes ſtomacho innocentiores ſunt, vtpote ſuauiores: itaque allio mixtæ eximunt acrimoniam. Liuores in corpore illitu tollunt. In Annot. in Dioſco. Quorum poſtrema paulo aliter vertenda eſſe cenſet Andr. Lacu. Recentes ſtomacho innocentiores ſunt, dulciores quum ſint: quapropter etiam alliis miſcentur, vt eorum acrimoniam exoluant. Sic enim habent Græca: γλυκύτερα ὄντα, διὸ καὶ τοῖς σκορόδοις μίγνυνται πρὸς τὸ τὴν δριμύτητα περιαιρεῖν. Lib. 23. c. 8. Eadem Plinius cum perſcripſiſſet, hæc poſt addidit: Nuces Iuglandes vomituris ieiunis aptæ in teneſmo ſolo: trahunt enim pituitam: anginam cum ruta & oleo hebetant. Item aduerſantur cæpis, leniúntque eorum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Putamine dens cauus inuritur. Cortex lichenum vitio, & diſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmentario ipſius manu compoſitionem antidoti è duabus Nucibus ſiccis, item Ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturũ illo die. Contra rabioſi quoque canis morſus, nuclei à ieiuno homine commanducati, illitique præſenti remedio eſſe dicuntur. Lib. 2. Antid. Hæc antidotus cum verè ſit Mithridatis Regis, tamen Galenus Apollonio Muri attribuit, & Aetius eandem penitus ex Struthone deſcribit. Quod Lib. 15. c. 22. idem auctor alibi docet, tingũtur cortice earũ lanæ, & rufatur capillus primum prodeunt

prodeuntibus nuculis.Id compertum infectis tractatu manibus.Pingueſcũt vetuſtate.Nux arbor,inquit Galenus,tum in foliis, tum in germinibus adſtrictionem quandam habet, cæterùm euidentem, multamq; in Nucis putamine, recenti pariter,& ſicco.Proinde eo tinctores quoque vtuntur. At nos eius expreſſi ſucco, ſimiliter vt Mororum & Ruborum in melle decocto vice ſtomatici medicaminis vtimur,& ad omnia reliqua adhibemus,ad quæ modo dicti ſucci conuenire cenſentur.Porrò Nucis ipſius,id quod edendo eſt,oleoſum eſt,ac tenue:itaque ob id etiam facile exprimitur,& quo diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem ſi oleum ex eo inueterato exprimere liceat, id ſanè admodum potenter per halitum euaporat.Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & ægilopas ſanant, & nonnulli ad neruorum vulnera vtuntur. Habet Iuglans, quod idem alibi tradit, & adſtringentis qualitatis non parum, quæ temporis proceſſu marceſcit, degenerante tota eius ſubſtãtia in pinguem ſuccum,adeò vt cibo prorſus fiat parum idonea,quia veteri oleo ſua pinguidine ſimilis apparet. Viridis autem,atque etiámnum humida, neque adſtringentis qualitatis,neque oleoſæ cõſpicuè eſt particeps, ſed magis quodammodo eſt ἄποια, id eſt qualitatis expers. Iuglans faciliùs quam Auellana concoquitur, & ſtomacho vtilior eſt,ac multo magis,ſi vnà cum caricis edatur.Proditum autem eſt à pleríſque medicis, ſi ambo hæc cum ruta ante alios cibos ſumantur,hominem non magnoperè à lęthalibus pharmacis lædi poſſe. Conſtat præterea humidas deiectioni magis, aridas verò minùs conuenire. Non pauci quoque cum garo Iuglandes præſumunt ventris ſubdurendi gratia. Ad hoc autem virides aptiores ſunt, vt pote adſtringentis facultatis minus participes. Quin & aridadarum quoque vbi priùs in aqua fuerint maceratæ (vt nonnulli faciunt) ſimilis ac viridium facultas cenſetur. Idem alibi fuſius explicat medicamentum ſtomaticum,ſumma cum ratione à ſe inuentum, & experientia longa comprobatum, id eſt medicamentum ex corticum exteriorum Iuglandium virentium ac vigentium ſucco & melle ad oris phlegmonas efficaciſsimum ob eſſentiæ tenuitatem,ſuaue,paratu faciliimum.Diphilus ita apud Athenæum proditum reliquit Nuces Iuglandes capitis dolorem ciere, & reliquis cibis emergentes innatare:recentes ſic ſuis membranis exutas,vt candicent, ſuauioris eſſe ſucci, & meliores:furno torrefactas parum ſuppeditare alimẽti. Nux viridis Plinio Valeriano,vt pote aquatioris humoris, ſtyptica & frigida virtute cenſetur. Poteſt tamen ſtomacho aliquid vigoris aquirere,& ventrem cum garo ſumpta mollire.Inter calendas & Idus Iulij centum numero Nuces ſtatim,vt arbori demptæ ſunt, corticeadhęrente quaſſantur: his admiſcentur Aluminis ſciſsi libræ tres, & in nouo fictili vaſe ponuntur:ſuper hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco,neque humido,neque nimium ſicco obruuntur: poſt nonaginta dies dabunt oleum,quod fluentium capillorum damna reſtituit. Virides Nuces Simeoni Sethi ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibum cum ſapa comedunt.Faciliùs etiam quàm Amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflãmationes & plagas efficiunt.Stomacho meliores fiunt,ſi cum caricis edantur.Concoquuntur facilè Nuces in frigidis ventriculis, calidis verò in bilem magis mutant.Ad dentium pruritum vtiles ſunt. Expertum tradunt,ſi virides Nuces tantùm putaminibus ſuis, id eſt carnoſo & calloſo exteriore cortice, liberæ demergantur melle,poſt annum virides inueniri: ipſumq; mel ita medicabile fieri,vt ex eo facta potio faucibus & arteriis medeatur, inſeríque Iuglandem, vt pleriq; aſſerunt, menſe Februario in Arbuto, ſed melius in trunco, & ſuo,& alieno,vt Pruni:ſic enim legendum. Iuglandes virides decerptæ menſe Maio,vel Iunio appetente,antequam earum putamina obduruerint Sacchrao vel

Li.7.ſimpl. Li.2. Alim. Li.6. c.vh. par.c.1. Athen.li.2. Pallad. Ianu. cap.16. Matthi.ibi.

vel melle aſſeruatæ, ſtomacho ſunt vtiles, & ori non ingratæ. Iuglandium iuli qui prima germinatione Martio erumpunt, ſicci & in puluerem contriti, ac in vino albo poti drachmæ pondere, fœminis ſtrangulatu vuluæ affectis mirificè
Trag. lib. 3. cap. 66. proſunt. Quidam guliocam areſaciunt, atque in puluerem redactam Piperis loco in condiendis cibis vſurpant. Quod ſi huic pulueri folia Saluiæ ſiccata, ac tuſa admiſceas, ſanè non contemnendi ſaporis condimentum habebis. Pari ratione prima ac tenera rubraq; foliola ſiccata, ac tuſa vſurpari poſſunt. Iuglans,
Li. 16. c. 42. quod ſcribit Plinius, facilè pandatur, fiunt enim, & ex ea trabes: frangiq; ſe prænuntiat ſtrepitu, quod in Antandro accidit, cum è balneis, territi ſono profu-
Lib. 5. Hiſt. cap. 7. gerunt. Tamen hæc poſtrema Theophraſtus: τῇ εὐβοϊκῇ καρύᾳ, id eſt Caſtano attri-
Li. 16. c. 40. Pli. buit. Plinio Iuglans cariem vetuſtatémque tardiſsimè ſentit. Quare menſis & vtenſilibus lautis dicatur, vſúſque ad tecta. Hic non omittam quod & in Quercuum Hiſtoria explicari poterat, quid ſcilicet ſit in Nuce arbore. Iſca. Quã rem
Lib. 6. c. 49. ſic declarat Paul. Ægin. Sunt ἴσκαι, Iſcæ, ſpongioſa quædam corpora in Quercubus & Nucum regiarum arboribus naſcentia, quæ Barbari magis in vſu habent. His inter cætera cauteriorum genera vſos fuiſſe antiquos, idem Paul. teſtatur de ſtomachi vſtione hæc ſcribens. In longis ſtomachi defluxionibus recentiores vſi ſunt vſtione. Alij ferramentis candentibus mucronatis tres cruſtas inurunt, vnam iuxta cartilaginem, quæ xiphoides vocatur, alias duas inferius, trianguli figura, tam altas vt cutem totam penetrent. Alij vnam duntaxat adhibent ampliorem, ſupra os ventriculi. Sunt qui ne ferro quidem vrunt, ſed
Lib. 6. c. 50. Iſcis appellatis. Idem de hydropicorum aduſtione, Iam verò, inquit, vſtione ſuper ſtomachum, iecur, lienem, imum ventrem, & vmbilicum vſi ſunt, quinque cruſtas adhibentes. Alij ferro tenui candente, alij Iſcis nuncupatis. Quomodo autem Iſcis ad vſtionem vterentur ſic demonſtrat Cæl. Aurelianus. Alij fungos
Lib. 5. mor. diutur. c. 1. ligneos inferius ac ſuperius anguſtos formantes, patientibus apponunt locis, quos ſummitate accenſos ſinunt concremari, donec cinereſcant, atque ſponte decidant. Id hodie imitantes Turcæ ſarmentum vitis bene aridum parti malè affectæ applicant, & ſummitaté eius accendunt. Cornarius Iſcas medullam Nucis arboris non ſatis recte videtur vertiſſe, verba tamen hæc Aetij expreſsiſſe,
Lib. 3. ſect. 2. ca. 59. τὴν ἐντεριώνην τῶν καρυΐνων ξύλων, ἃ καλοῦσιν ἴσκας, quæ ſic Cornarius interpretatus eſt, medulla lignorum Nucis Iuglandis, quam Iſcas appellant. Hermolaus quoque
Coroll. ca. 180. lib. 1. Dioſcor. Iſcam medullam eſſe ait, ſcribit enim: medulla Nucis quæ in ligno ipſo continetur, Iſca dicitur Aetio. Forte, vt alia quoque multa, deprauaté à Latinis id acceptum, quaſi eſca, quoniam igniario & cauterio quoque ſit medicis. Iſcas Hippocrates, vel auctor lib. de internarum part. affectib. fungos fortè appellat: καῦσαι αὐτὸν, τὰ μὲν ὀστώδεα μύκησι, τὰ δὲ σαρκώδεα σιδηρίοισι, πολλὰς ἐσχάρας καὶ βαθείας. Ipſum vrito. Oſſeas quidem partes fungis, carnoſas verò ferramentis, & cętera. Sic verò vetus interpres. Fungulis cantharidibúſue oſſea, carnea verò ferramentis multis ligneis altè perurito, hæſitans opinor in τῶν μυκήτων vocabulo, quod pro Cantharidibus vſurpatum nuſquam legi, ſed pro terræ arborúmque fungis, ac lucernarum. Item pro vermiculo, ſeu animalculo, quod ita depingit Ariſto-
In Veſpis. phanis Scholiaſtes. Minutiſsimum eſt, inquit, Veſpæ ſimillimum, quod ob minimam exilitatem cum à frigore facilè afficiatur, circa lucernas ignis appetens, volitat, & in eas impingens ſcintillas excitat, futuræ pluuiæ ſignum. Fit ex Nucibus Iuglandibus tuſis, & expreſsis, aut poſt contuſionem feruefactis, oleum
Lib. 1. c. 35. quod Carynium vocatur. Eandem vim habet quam Balaninum, inquit Dioſcorides, de quo hæc Matthiolus. Oleum quod è Iuglandibus Nucibus elicitur nul-
In comm. cap. 35. lib. 1. Dioſcor. lius in medicina vſus eſſe reperio, etſi lucernis qui parſimoniæ ſtudent, maximè expetant, quòd ignis funiculo non tam cito conſumatur, quam id quod ex

oliuis paratur. Præfertur etiam à pictoribus ei quod è lini ſemine exprimitur. Siquidem hoc ceruſſæ admixtum tempore colorem mutat, illud verò incorruptum perpetuò ſeruat. Horum velut immemor comment.in cap.de Nuce Iuglande hæc tradit: Fit è Nucibus oleum quo ad lucernas vtuntur Inſubres, prætera pictores & fabri lignarij, cum ſplendorem operibus ſuis addere volunt. Lib.1.Dioſ. cap.14. Hauſtum hoc quinque, aut ſex vnciarum pondere flatus potenter diſsipat: quare in coli affectibus à flatu genitis plurimùm confert. Illitũ tumores diſcutit, & contractos neruos emollit, addita præſertim calce lota: antiquam ſcabiem ſanat, quæ doctè ex Galeni & Meſues ſententia ſcripta ſunt. Id autem peculiare habet hoc oleum auctore Aetio, quod inaurantibus, & inurentibus conducit: ſiccat enim, & ad multum tempus inaurationes, & inuſtiones continet, & adſeruat. Nucum Iuglandium immaturarum aqua, circa diem D.Ioanni ſacrum Enuony. Theſ. parata, & foris impoſita vulneribus, & vlceribus calidis prodeſt, & anthraci peſtilenti. Pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & peſtilentiæ reſiſtit. Ex corticibus exterioribus Iuglandium (ſiue maturis, vt iam à Nuce ſoluantur, ſiue nondum omnino) menſe Septembri aqua deſtillatur, nec refert nigra fuerint, nec ne, modo ne putredinem ſenſerint, imo nigra præferũtur. Huius aquæ mediocris potio, cum tertia parte aceti, ſi cum calore morbus inuadat, vena priùs ſecta aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus, & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata. Brunſuicenſ. Foliorum Iuglandis aqua circa finem Maij deſtillata, mirè commendatur ad ſiccanda & adſtringenda vlcera, & inducendam eis cicatricem, ſi ea mane & veſperi lauentur, madidúmque inde linteolum imponatur. Æſtate feruidiſsima quod Æromeli ruffum è cælo ſtillat, foliis & frõdibus Nucis Iuglandis magis inſidere, quam vicinarum arborum, obſeruauit Dalechampius, eóque melle irrorata Iuglandis folia, ori indita ſitim ſedare, foliis propinquarum arborum exuccis, & aridis, quaſi maior ſit huius arboris cum cælo concordia, & cognatio.

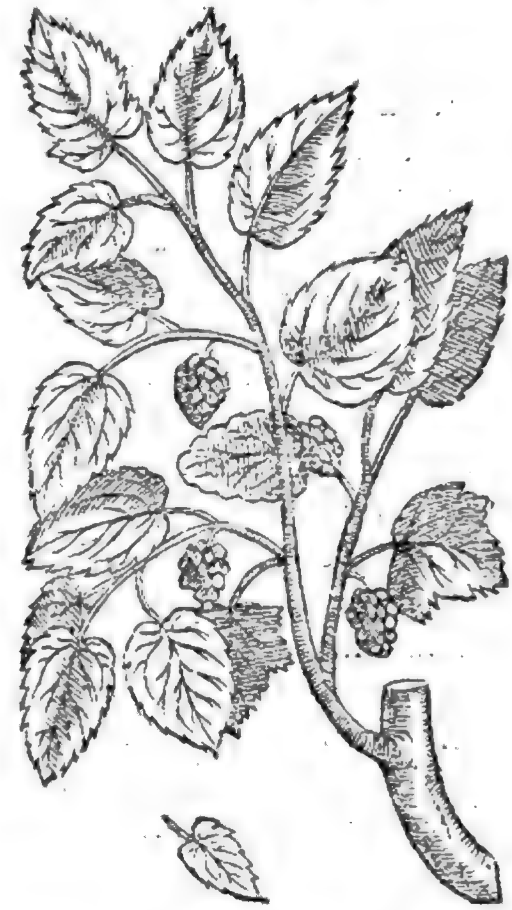
MORVS, CAP. XIIII.

QVæ arbor μορέα, & συκάμινος Græcis, Latinis Morus dicitur, Italis *Moro*, Gallis *Meurier*, Germanis *Maulberbaum*. Fructus μόρον & συκάμινον, Latinis Morum, Arabibus *Tut*, ſiue *Thut*, Italis *Moro*, Gallis *Meure*, Germanis *Maulbeer*, & *Maulberbaum*, Hiſpanis *Moras del Moral*, Angiis *Mulbery tree*, Belgis *Moerbeſienboom*. *Nomina* Mori duo ſunt genera, nigra, & alba, à fructuũ colore, ita nuncupata. *Genera.* Sunt enim & alba & nigra Mora, quæ non ſolùm colore & magnitudine, ſed etiam ſapore differunt. Minimùm in hac arbore ingenia profecerunt, inquit Plinius, nec nominibus, nec inſitis. Li.15.ca.24. Nec alio modo quam Pomi magnitudine differunt Mora Oſtienſia, & Tuſculana. Morus nigra, procera eſt arbor, ramos craſſos in latum & longum protendens, caudice ſæpius contorto, gibberóque, ac nodoſo, cortice craſſo, lento, & flexili, *Forma.* cui materia ſubeſt robuſta, & medullitus flaua. Radicibus nititur magnis, ac robuſtis, non tamen altè deſcendentibus, ſed ſummo ceſpite longiſsimè diuagantibus. Eæ flaueſcunt, præſertim cortices, qui & guſtu ſunt amaro. Folia rotunda forent, niſi in ſummo eſſent acuminata, in ambitu ſerrata, latiora, craſsioráque: nonnulla vitiginea quandoque ſpectantur. Flos paruus, lanuginoſus: fructus, veluti ex granulis congeſtus, Mororum Rubi modo, ſed maior & longior. Ei trini colores, candidus primò, mox rubens, maturis niger: tunc ſuccus Plin.lib.15. cap.24. in carne vinoſus, qui ex acerbo, inquit Theophr. fit acidus, ex acido dulcis. Li.6. cauſſ. cap.7. Tingunt manus ſucco matura, eluunt acerba. Albæ minora ſunt folia, imbecilliora,

MORVS.

MORVS CANDIDA.

Plin.ibid. tenuiora,ſinuata,albæ Populi,aut Sambuci montanæ, albida, flaccida, fructus minores,ante maturitatem ſubuirides, auſteriuſculo ſapore, perfectè maturi mellea prorſus ſunt dulcedine,ad nauſeam potius quàm ad alendum nati, tota arbore minore,quam pluris faciunt ad velleris ſericei opus. Morus in hortis &

Locus. viridariis creſcit. Abundat albis Italia ad alendos bombyces ſericeos. Amat imprimis loca plana,culta,amęna,calida,& ſabuloſa. Gaudet foſsione & ſtercore.

Tempus. Nouiſsimè germinat, Plinio cum primis folia dimittit. Morus, vt idem ait, no-

Li.16. c.22. uiſsima vrbanarum germinat,nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſsima

Ibid. c.25. arborum. Sed cum cœpit,in tantum vniuerſa germinatio erumpit,vt nocte per-

Lib.18.c.27. agat,etiam cum ſtrepitu. Idem alibi: Cùm germinare videris Morum,iniuriam poſtea frigoris timere nolito. Diuerſarum Mori partium, eiúſque maturæ &

Lib.1.c. 14. immaturæ has virtutes refert Dioſcorides. Fructus aluum ſoluit,ſtomacho inu-

Vires & Temper. tilis eſt,& facilè corrumpitur. Hoc idem præſtat eius ſuccus: decoctus autem æreo vaſe,atque inſolatus,adſtringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas, & tonſillarum inflammationes,addito mellis exiguo. Sed augetur vis eius addito ſciſsili Alumine,Galla,Croco,& Myrrha:item Myricæ ſemine,Iri,& Thure. Immatura Mori Poma ſiccantur, tuſáque acinorum Rhois vice, obſoniis miſcentur,vt cœliacos iuuent. Radicis cortex decoctus in aqua, & potus aluum reſoluit:latas ventris tænias excutit:his quoque auxiliatur qui Aconitum hauſerunt. Folia trita ex aceto illita ambuſtis igni medentur:tingúntque capillum, Vitis,& Fici nigræ frondibus ſimul coctis in aqua cæleſti. Succus foliorum cyathi menſura potus,contra phalangiorum morſus auxilio eſt. Feruefacti corticis & foliorum iure dentes aptiſsimè in dolore colluuntur. Radix circiter meſſem inciſa,facto in ambitu ſcrobe,ſuccum emittit,qui poſtridie concretus inueniri ſolet. Is in dolore dentium efficax eſt:tubercula diſcutit, & aluum purgat. Pli-

Lib.23. c.7. nius cum de Ægyptia Moro dixiſſet, ſubiungit. Nec apud nos ſucco vſus minor. Aduerſatur Aconito & Araneis in vino potus. Aluum ſoluit,pituitáſque,ac tænias,& ſimilia ventris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus.

Folia

Folia tingunt capillum cum Fici nigræ, & Vitis corticibus, ſimul coctis in aqua cæleſti. Pomi ipſius ſuccus aluum ſoluit protinus. Ipſa Poma ad præſens ſtomacho vtilia, refrigerant, ſitim faciunt. Si non ſuperueniat alius cibus, intumeſcũt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum corticis, qui veluti animalium cutis eſt, in hac arbore obſeruandis miraculis, quę in natura eius diximus. Fit è Pomo panchreſtos ſtomatice, aut arteriace appellata, hoc modo. Sextarij tres ſucci ex Pomo, leni vapore ad craſsitudinem mellis rediguntur. Poſt additur Omphacij aridi pondus x. duorum, aut Myrrhæ x. vnius, Croci x. vnius. Hæc ſimul trita miſcentur decocto. Neque eſt aliud oris, arteriæ, vuæ, ſtomachi iucundius remedium, quem locum apertè corruptum Cornarius ex vetuſtiſsimo exemplari ſic emendauit. Poſt Omphacij aridi pondus denariorum duorũ, Myrrhæ denarij vnius, Croci vnius, ſimul trita, &c. Huic apud Galenum Heræ ſimilis eſt ex Moris compoſitio. Succi Mororum heminas ſex ad ſtrigmentitiam ſpiſsitudinem coquito. Deinde tritas Croci drach. j. Myrrhæ drach. ij. Omphacij drach. j. Aluminis ſciſsi obolos iij. Mellis heminam vnam addito. Hæc ad vuas, tonſillas, ac omnes quæ repente oriuntur in ore inflãmationes conueniunt. Aliam ex Moro ſtomaticem Galenus ex Andromacho recenſet. Mira ſunt præterea quæ produntur, inquit Plinius. Mori germinatione, priuſquam folia exeant, ſiniſtra decerpi iubentur futura Poma, Ricinos Græci vocant (Hermolaus Cytinos legit: quamuis enim Cytini propriè ſint Mali Punici flores, ſolet tamen appellatio hæc in alia quoque competere: nam Dioſcorides Hyoſcyami flores Cytinos vocat.) Hi terram ſi non attigêre, ſanguinem ſiſtunt adalligati, ſiue ex vulnere fluat, ſiue ore, ſiue naribus, ſiue hæmorrhoidibus. Idem præſtare & ramus dicitur, Luna plena defractus, incipiens fructum habere, ſi terram non attigerit: priuatim mulieribus, adalligatus lacerto, cõtra abundantiam menſium. Folia Mori trita, aut arida decocta, ſerpentium ictibus imponuntur. Ad idémque potu proficitur. Scorpionibus aduerſatur è radice corticis ſuccus ex vino, aut poſca potus. Succum expreſſum maturi pomi immaturiq; miſtum, coquebant antiqui in vaſe æreo ad mellis craſsitudinem. Aliqui Myrrha adiecta & Cupreſſo, vel, vt alij legunt, Paſſo, prædurantes, vas ſole torrebant, permiſcentes ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice, qua & vulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: immaturi ſuccum exprimebant, ſiccato Pomo multum ſapori obſoniorum conferente. In medicina verò contra nomas, & pectoris pituitas, & vbicunque opus eſſet adſtringi viſcera. Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus ſucci, foliis & radice decoctis, ad ambuſta ex oleo illinenda: imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſsimum dentium dolori, collectionibúſque & ſuppurationibus. Aluum purgat. Folia Mori in vrina madefacta, pilum coriis detrahunt. In his Plinius quædam à Dioſcoride diuerſa refert, quędam etiam ſuperſtitioſa. Cætera ſi quis cum Dioſcoride conferat, eadem eſſe cõperiet, maximè id verò, quod de radicis per meſſes inciſæ ſucco rectè ſcribitur, quod cum aliis in locis repeteret Plinius, oſcitanter de Mori ſucco ſcripſit, quod de Sycomori ſucco ſcribere debuiſſet. Pro cute in animalibus, inquit, in arboribus cortex eſt. Mirum, hic in Moro medicis ſuccum quærentibus, fere (alij, vere,) hora diei ſecũda, lapide incuſſo manat: altiùs fractus ſiccus videtur. Alibi non de noſtratibus Moris, ſed de Ægyptiis idem dixit. Mora in Ægypto & Cypro ſui generis. Largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato: altiore plaga ſiccantur mirabili natura. At de Sycomoro hæc accipiẽda eſſe, idoneo loco dicemus ex Dioſcoride. Eundem radicis circumfoſſæ & inciſæ liquorem, Galenus γάλα, id eſt, lac vocat. ἢ συκαμίνου τουτέστι μορέας γάλα εἰς οἶνον ἐγχέας ὁμοῦ ὄξει πυρὰ ἔρια ἐναποθλίψας χλιαίνων, καὶ δι' ἐρίων ῥυπηρῶν ἔγχει τῇ μύλῃ. ἀνασπᾷ γὰρ φλέγμα, καὶ

In lib. 6. ca. ph. par.

Ibidem.

Ibidem.
Lib. 23. c. 7.

Lib. 16. c. 38.

Lib. 23. c. 7.

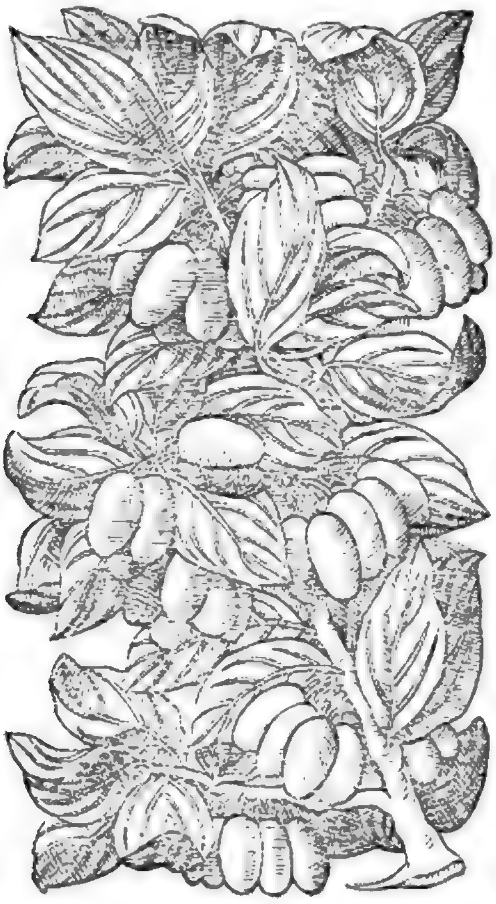
Lib. 5. c. ph. par. ca. de dent. dolo.

ἀπόνους ποιεῖ. Id eſt, aut Sycamini, id eſt, Mori arboris lac in vinum infunde, ſimúlque lanas ſuccidas in ipſum exprime, tepefac, & per lanas ſordidas denti molari infunde. Extrahit pituitam, & dolorem tollit. Sycomori verò arboris ſuccum, etſi συκάμινον etiam vocari teſtetur Dioſcorides, hic non debere intelligi ex eo declaratur, quod συκαμίνου, τουτέστι μορέας ipſe Galenus exponit. Celſus hunc Mori ſuccum, quem lacrymam vocat, ignoraſſe videtur: ſic enim de ſomno in phrenetide cōciliando loquitur. (Lib.3.ca.18.) Si nihilominus vigilant phrenitici, quidam ſomnū moliuntur potui dando aquam, in qua Papauer, vel Hyoſcyamus decocta ſit: alij Mandragoræ Mala puluino ſubiiciunt, alij vel Amomum, vel Sycamini lacrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud medicos reperio. Sed cum Græci Morum Sycaminum appellent, Mori nulla lacryma eſt. Sic verò ſignificatur lacryma arboris in Ægypto naſcentis, quā ibi Moroſycon appellāt, quæ poſtrema verba ſuppoſititia vidētur, ex cuiuſdam gloſſemate qui Celſum vellet liberare, ab ea dubitatione, qua hæſitabat, incerta contextui. Mori fructus Galeno maturus quidem ventrem ſubducit, (Li.7.ſimpl.) immaturus verò vbi aruerit, admodum reſtringit. Itaque ad dyſenterias accommodus eſt, & affectiones cæliacas, & quaſcunque alias fluxiones. Contunditur autem & obſoniis commiſcetur, veluti Rhois fructus, aut ſi cui ita videatur, ex aqua, aut vino bibat. Porrò quod maturorū ſuccus ad ſtomatica multùm ſit vtilis, propter eam quæ illi ineſt adſtrictionem, neminem latet. Præterea ad plura alia quæ mediocrem poſcūt adſtrictionem competit. At immatura Mora præter acerbitatē, etiam aciditatem ſortita ſunt, & tota adeo arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam vim obtinere videtur ex adſtringente & purgante compoſitam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeo vt & latum lumbricum interficiat. In aliis autem partibus adſtringens vincit: in foliis tamen & germinibus quodammodo media vtriuſque temperies eſt. (Li.2.Alim.) Idem alibi, Mora celerrimè pertranſeunt, inquit, cibiſque aliis præeunt, ſi in ventriculū purū inciderint, & ſumpta primis epulis fuerint. At ſumpta poſt alios cibos, vel ſi etiā prauum ſuccum in ventriculo offenderint, celerrimè vna cum aliis cibis corrumpuntur, nouo quodam corruptionis genere, & quod verbis explicari nequeat, vt in cucurbitis accidit. Tempus eis vtendi vt Peponibus, cum corpus ventriculi ſqualore eſtuat, quo tempore neceſſe quodammodo eſt, hepati quoque idem accidere. Cucurbitæ quidem, & Cucumeri tum maturo, tum ante maturitatem, adhæc & Melopeponi nulla adſtringens qualitas ineſt, Moris verò, & potiſsimùm cum nondum admodum maturuerint, qualitas eiuſmodi conſpicuè ineſt, immaturioribus autem, ſimul & acida. Proinde nonnulli ab arbore ipſa detrahentes ac ſiccantes reponunt, medicamentum ad dyſenteriæ ac diuturnæ diarrhææ curationem vtile futurum. Quod celeriter ſubducantur accidit propter ſolam ſubſtantiæ lubricantem humiditatem, fortè etiam propter admiſtam qualitatem quandam acriorem, quæ deiectioni excitandæ ſatis eſſe poſsit: quia qualitas adſtringens non modò ad ſubductionem nihil confert, verùm etiam ſuapte natura ventrem moratur. Coniecto igitur mora exiguam in ſeipſis habere facultatem eiuſmodi, qualis magna medicamentis purgantibus ineſt, cuius beneficio non modò facilè ſecedunt, ſed corrumpuntur etiam, ſi diu in ventre manſerint. Quod ſi corrupta non fuerint, omnino quidem humectant, non tamen omnino refrigerant, niſi ſumpta fuerint frigida. Alimentum autem corpori præbent minimum, quomodo Pepones, non tamen vt ij vomitum excitant, neque ſtomachum lædunt.

CORNVS MAS, CAP. XV.

QVÆ Latinis Cornus, Græcis *κρανία* vocatur, Gallis *Cornouillier*, Italis *Corniolo*, Germanis *Cornelbaum*, *Kurberbaum*, *Thierlinbaum*, & *Dierlem*, Belgis *Cornoeliebaom*, Hiſpanis *Cerezo ſilueſtre*, Anglis *Cornel tree*, Boemis *Drinkouuy*. Fructus Corna, Gallis *Cornouilles*, Italis *Corniole*, Germanis *Vuelſchkirſen*, & *Cornelein*, Hiſpanis *Cornizolos*. Eius duo genera Theophraſto: alia enim mas, alia fœmina. De Corno fœmina iam diximus, nunc de mare, ſiue ſatiua. Cornus mas arbor eſt ſæpe procera ſatis, vulgarium arborum modo, interdum humilis & fruticoſa, virgis numeroſis, ex breui caudice naſcentibns, nodoſis, firmis, robuſtíſque. Tota arbor ſcabro contegitur cortice, adſtringenti admodum guſtu: folia illi ſunt virgæ ſanguineæ, læuia, mediocriter craſſa, ac venoſa. Flores edit muſcoſos, aurei coloris, ex quibus baccæ oriuntur, rubentes, oblongæ, oliuæ figura, præduro intus oſſiculo. Cornus, inquit Dioſcor. dura arbor eſt, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm virent, dein per maturitatem rubeſcũt, aut ceræ colorem referunt, interprete Ruellio vulgares Codices ſecuto. Vetus autem Codex ſic habet, *κρανία δένδρον ἐστιν ἀδρὸν, καρπὸν φέρον ὡς ἐλαίας, ἐπιμήκη, χλωρὸν μὲν πρῶτον; ἔπειτα δὲ κηροειδῆ, καὶ τελευταίως πεπαινόμενον ἐρυθρόν*. Id eſt, Cornus arbor grandis & valida eſt, fructum ferens oblongum inſtar oliuæ, primò quidem viridem, deinde verò cęreo colore ſuffuſum: denique cum perfectè maturus fuerit, rubentem. Cornus alia mas eſt Theophraſto, alia fœmina. Vtrique folium Malo (aut vulgari, aut Cydoniæ,) ſimile, niſi pinguius, craſsiúſque eſſet, cortex neruoſus, tenuis, caudex, non valde craſſus. Virgas vtraq;, vt vitex profert: fœmina quamuis fruticoſior, minores. Nodos habet vtraque Viticis modo geminos, ex aduerſo collocatos. Materies maris excors, totáque ſolida, cornibus ſpiſsitate firmitatéque ſimilis: fœminæ verò materies medullam continet, molliórque eſt, & cauatur, ad iacula ob id inutilis. Maris longitudo duodecim maxima cubitorum eſt, quanta ſariſſarum longiſsimarum. Nunquam enim totus caudex altius aſſurgit. Qui Idam Troianam incolunt, marem ſterilem dicunt, fœminam fructiferam. Nucleum fructus habet ſimilem Oliuæ, guſtu dulcis, & gratus odoratu: flos Oleæ ſimilis eſt. Floret fructúmque fert ſimili modo, ex vno pediculo multa Corna præbens, & eodem ſæpe tempore quo Oleæ. At Macedones fructiferas ambas affirmant, ſed fœminæ fructum eſculentum non eſſe. Radices, Viticis modo, validæ & incorruptæ. Naſcitur in locis humidis, & non in ſiccis. Prouenit ſemine, atque auulſione. Hæc Theophraſtus, in quibus non ab re miratur Matthiolus, Theophraſtum Corni folia cum Amygdalæ foliis, vt vulgo legitur, multum diuerſis conferre. Quapropter mendoſos hoc loco Theophraſti Codices eſſe ſuſpicatur. Cornus circa ſolſtitia reddit fructum primo candidum, poſtea ſanguineum, inquit Plinius. Ex eo genere fœmina poſt Autũnum fert baccas acerbas, & inguſtabiles cunctis animantibus: ligno quoque fungoſa & inutilis, cum mas è fortiſsimis quoque ſit: tanta differentia ab eodem genere

CORNVS MAS.

Nomina

Lib. 3. Hiſt. cap. 12.
In Demetr. cap. 54.
Matth. lib. Dioſc. c. 35.

Lib. 3. Hiſt. cap. 12.

Locus.

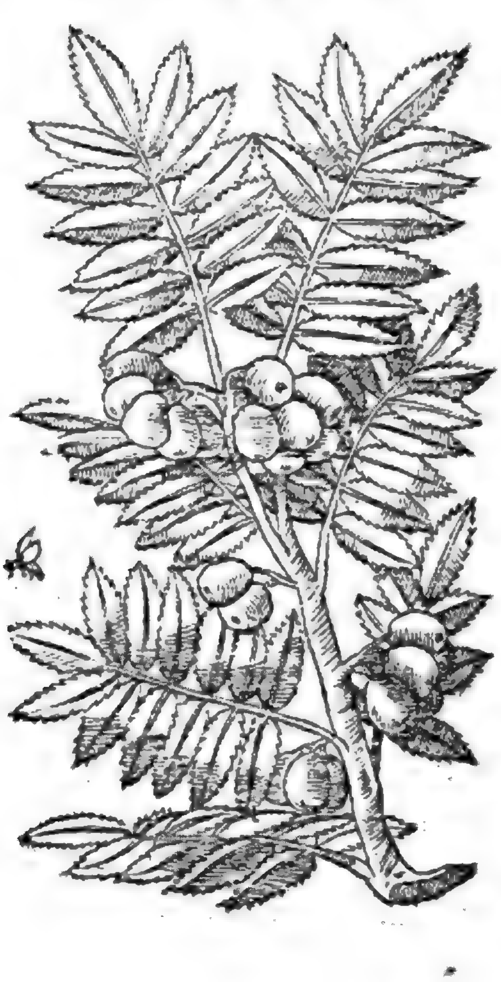
Tempus.
Li. 16. c. 26.

fit. Cornus ſatiua in hortis & viridariis colitur, cito floret: primo enim fauonio
Locus. Lib.16.c.25. germinat, vel teſte Plinio, menſe Auguſto fructus maturus eſt. Corna in cibo
Tempus. valde adſtringunt, vt rectè ſcribit Dioſcorides, pro fluuio alui, atque dyſente-
Vires & Temper. riæ ſalutaria, ſiue in edulo, ſiue in defruto exhibeantur. Muria vt diuæ condiun-
tur. Sanies quam virentia folia torrendo deſudarunt, impetigini conuenienter
Lib.1. c.135. illinitur. Sudor virgæ Corni arboris lamina ferrea candente exceptus, inquit
Lib.25. c.8. Plinius, non contingente ligno, illitáque inde ferrugo incipientes lichenas ſa-
nat, in quo certè medicamento maior vis ferruginis videri poteſt, quam vel ſa-
niei ex foliis, vel ſudoris ex virgis, & ligno. Corni arboris fructus, inquit Gale-
Li.7.ſimpl. nus, admodum acerbus eſt, eſui aptus. Itaque mirum videri non debet, ipſum
valenter ventrem adſtringere, ſicut & Meſpila. Folia quoque & germina guſtu
acerba ſunt, valentérque deſiccant. Itaque maxima vulnera glutinare poſſunt,
potiſsimum durorum corporum. At paruis vulneribus, & mollioribus corpori-
bus magis contraria ſunt: nam nimium ea contendunt, ac plus ſatis deſiccant.
Matth.ibi. Fit ex Cornorum pulpa conditum diacydoniti non abſimile. Ex eorundem de-
cocto & Saccharo liquor igne concreſcit, qui præter quam quod guſtui gratiſ-
ſimus ſit, etiam datur vtiliter dyſentericis, ac fœminis profluuio menſium labo-
Plin.lib.21. cap.12. rantibus. Corni arbores prope aluearia non conſerendæ: nam Apes flore eius
deguſtato aluo concita moriuntur, cum contrarium in homine effectum præ-
ſtet. Corni maſculæ nulla medulla, inquit Plinius: ac rurſum: omnibus quæ di-
Lib.16.c.25. ximus ſpiſſa firmitas. Ab his proxima eſt Cornus: quanquam non poteſt videri
materies propter exilitatem, ſed lignum non alio pene quàm ad radios rotarũ
vtile: aut ſi quid cuneandum ſit in ligno, clauíſque figendum, ceu ferreis.

SORBVS. CAP. XVI.

Nomina ARBOR Sorbus ὄη, & ὄυη Græcis nuncupatur, Gallis *Cormier*, & *Sorbier*, Germanis *Speruuerbaum*. Fructus ὄυα, & ὄα, Latinis Sorba, Italis *Sorbe*, Gallis *Cormes*, & *Sorbes*, Germanis *Spererling*, *Sporoepffel*, & *Sperbieren*, Hiſpanis *Sorbas*, Boemis *Kzerbiny*.
Genera. Lib.3.Hiſt. cap.12. Sorborum differentias aliquot nouit Theophraſtus, qui ſcripſerit, Sorborum duo eſſe genera, fœminam fructiferam, marem ſterilem. Cæterum fructu differunt, quod aliæ orbiculatum, aliæ oblongum, aliæ ouatum ferunt. Diſtant etiã ſuccis. Nam magna ex parte orbiculati odoratiores ſunt & dulciores: ouati ſæpe acidi, & minùs odorati.
Forma. In vtraque folij totius pediculus longus, ac neruoſus eſt: ſingula verò foliola ordine digeſta pinnis ſimilia, è lateribus exeunt, perinde ac ſi id vnicum folium ſit, ad neruoſum vſque pediculũ, tanquam in lacinias diuiſum. Cæterum ea, quamuis denſa, à ſeſe tamen inuicem diſtant, deciduntq́; non ſingillatim, ſed ſimul tota illa pinnata congeries, minor, quidem in arbore vetuſtiore, & aſperiore. (Gaza tamen pro περὶ τὰ μὲν ἐπιπολαιότερα legit περὶ τὰ μὲν παλαιότερα, id eſt, in vetuſtioribus) omnibus in ſummo petiolo folium eſt impar, vt etiam omnia ſint imparia, figura Lauro tenuifoliæ ſimilia, verũ ſerrata, quamuis haud multum, nec in extremo tam acutè mucronata, ſed rotundiora. Florem

SORBVS.

Florem habet racemoſum ex vna veluti claua, (id eſt, faſtigiato in thyrſum cacumine,) ex multis paruis, & albis conſtantem. Fructus quoque, cum magnus eſt eius prouectus, racematim coit: multis Sorbis eodem vertice pendulis, ita vt faui quodammodo ſpeciem gerat. Eroditur à vermibus in arbore fructus immaturus adhuc, magis quam Meſpila, pira, & Piraſtri fructus, quamuis ſit omnium acerbiſsimus (nam ſic emendandi vulgati codices, σκωληκόβρωτος ἐπὶ τοῦ δένδρου ὁ καρπὸς ἄπεπτος ὢν ἔτι, γίνεται μᾶλλον τῶν μεσπίλων, καὶ ἀπίων, καὶ ἀχράδων & cætera.) Ipſa quoque arbor vermibus infeſtatur, atque ita ſeneſcens areſcit. Vermis ei peculiaris rubor eſt, & piloſus. Noua mediocriter fructificat: nam trima cõtinuo parit. Autumno cum folia deciderint protinus cachryos figuram oſtẽdit, pinguis, ac turgidæ quaſi iam parturiat, & hieme perdurantis: Caret aculeis Sorbus, nec vt Meſpilus ſpinoſa eſt: cortice leui & ſubpingui nouæ veſtiuntur, colore in flauum albicante (reponendum enim, ἅπερ μὴ τὰ γεράνδρυα, pro ὥσπερ τὰ γεράνδρυα) in annoſis ſcabro & nigro. Arbor ipſa procera eſt, recta, decora coma: quæ magna ex parte Nucis pineæ figuram propemodum æmulatur, ſi nihil impediat: materies ſolida, ſpiſſa, colorata, robuſta. Radices non multas habet, neque altè deſcendentes, validas tamẽ, craſſas & incorruptas. Naſcitur radice, auulſione, ſemine. Solum frigidum amat & humectum, in quo etſi viuacior ſit, & difficile corrumpatur tamen etiam in montibus naſcitur. Hactenus Theophraſtus de Sorborum generibus, & forma. Sorbis Plinio quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas Mali, alijs turbinatio Piri, alijs ouata ſpecies, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore, & ſuauitate, rotunda præcellunt: cæteris vini ſapor. Generoſiſsima quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant. Matthiolus Sorba alia ſatiua eſſe tradit, alia ſilueſtria. Satiuorum duo eſſe genera, marem, & fœminam. Vtraque, inquit, caudice eſt longo, recto, ramis in altum aſſurgentibus: folio Fraxini, ſed anguſtiore, auerſa parte albicante, per ambitum ſerrato. Album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, ab vno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & ſucco odoratiore, ac mitiore, in altera verò ouati Piri faciem referentes, & guſtu aſperiores, inſuauioréſque, ac minùs odorati, colore ſub pallido, & in latere rufeſcente. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos colligata ſuſpenduntur, vel reponuntur ſubſtratis ſtraminibus, vt miteſcant, aliter præ nimia auſteritate nec mandi, nec deglutiri poſſunt. Ligni materies ſolidiſsima, & valdè compacta. Cortice veſtitur ſatis ſcabro, colore ex flauo albicante. Radix illi rara, craſſa, ſolida. Silueſtris Sorbus, ſiue Torminalis à ſatiua facie ferè non differt, præterquam fructu, qui vmbellatim vt in Sambuco prodit, crocantibus in rufum baccis, Oxyacanthæ ſimilibus, magnitudine ferè paribus, ſapore tamen à ſatiuis non parum diuerſo, quæ per hiemem à ruſticis ad aucupia aſſeruantur ſunt enim turdis gratiſsimæ. Huius deſcriptionem in Silua tradidimus, ſimul & Cratægi capitibus 32. & 33. cui folium Viti aut Platano ſimile, læue, firmũ, baccę oblongæ, teretes, aſperiuſculæ, racematim cohærentes, longo pediculo ſubnixæ, coloris ferruginei, acidæ, & auſteræ: arboris ſatis proceræ, cortice læui, materia dura, & minimè fragili: libuit tamen hac narratiuncula velut: refricare memoriam lectoris, & vtriuſque figuram accuratius expreſſam, ac venuſtius, hîc addere. Sorbus ſatiua in hortis & viridariis colitur. Martio menſe floret, Septembri fructum maturat. Sorba, inquit Dioſcorides, dum luteus color eſt, priuſquam matureſcant diſſecta, & ſole ſiccata manduntur, vt aluum ſiſtant. Eadem eſt vis farinæ molitorum, ſi polentæ loco ſumatur, quod & decoctum eorum in potu præſtat. Siſtũt aluum Sorba ſicca, Plinio: nam recentia

Locus.
Lib. 15. c. 21.
Li. 1. Dioſc. cap. 136.
Forma ſatiu. Sor.
In ſyl. c. 32.
Ibidem.
Locus.
Tempus.
vires & Temper.
Lib. 23. c. 7.

SORBVS SYLVESTRIS Matthioli, Torminalis vera.

CRATAEGVS THEOPH. Sorbus Torminalis Matthioli.

Lib.8. ſim. ſtomacho, & aluo citæ proſunt. Sorbi fructus, autore Galeno adſtringentem obtinet qualitatem, ſed multo imbecilliorem quàm Meſpilus, quare etiam eſui iucundus eſt, minúſque quàm Meſpilus ventrem conſtringit.

MESPILVS, *CAP. XVII.*

Nomina

Lib.3. Hiſt. cap. 12.

Li. 5. ca. 20.

ARBOR quæ Græcis μέσπιλος & μεσπίλη dicitur, Latinis *Meſpilus*, Gallis *Neſflier*, *Meſplier*, *Meſlier*, Arabibus *Zarar*, ſeu *Zarur*, & *Alzarur*, Italis *Neſpoli*, Germanis *Neſpelbaum*, Boëmis, *Nyſſpule*: Angl. *Mederre*: & *Medeler*, fructus μέσπιλον, Latinis ſimiliter Meſpilum, Gallis *Neſfle*, *Meſple*, *Meſle*, Germanis *Neſpel*, Hiſpanis *Neſperas*. Meſpili genera hæc ſunt ex Theophraſto, Anthedon, Satanios (Plinius Setanios legit) Anthedenœides, vt diuidunt Idæi. Satanios fructum fert maiorem, candidiorem, laxiorem, & qui nucleos habet molliores. Reliquis minor eſt fructus, odoratior, ac & acerbior, vt diutius aſſeruari poſsit. Spiſsior etiam his materies, & flauior, cætera ſimilis. Flos omnibus Amygdalæ, ſed non rubens, vt illi, ſed vtcumque pallidus. Anthedon haud procera eſt arbor (legendum enim videtur, μεγέθες ἐ μέγα τὸ δένδρον, quamuis ſcripſerit Plinius, vt mox dicemus, arborem de ampliſſimis eſſe, & Gaza verterit, magnitudine arbor iſta excellit) in orbem comoſa: folio valde fiſſo (Gaza perperam legit ἄχιστον, & vertit infiſſum: exemplaria noſtra habent ἐπιλυ χιδὲς, legendum verò πολυχιδὲς) Apio in extrema parte ſimili, maioribus inciſuris (non vt Gaza cum vulgatis exemplaribus legit, μείζοσι σχήμασι, ideſt ampliore figura, cum legendum ſit μείζοσι χίσμασι) rigido, neruoſo, Apij foliis aſperiore, longiore (τέλανον, ἰνῶδες, λεπρότερον σελίνε. Gaza, promiſſum

miſſum, neruoſum, Apio tenuius, quia λεπλότερον σελίνου legit) atque vndique fiſſuris laciniato: fructu ex longo ac tenui pediculo pendulo, qui antequam folia decidant, vehementer rubet (quæ enim in libris excuſis habentur, καὶ τὸ ὅλον χαλαχίσματα περικεχαρμένον δὲ ὅλον. μίσχον δὲ ἔχει λεπλόν, μακρὸν, videntur ſic emendanda, καὶ τὸ ὅλον κατὰ χίσματα, vel χαλαχίμασι περικεχαραδμένον, μίσχον δὲ ὁ καρπὸς ἔχει λεπλὸν, & cætera, quæ Gaza interpretatus eſt, totúmque circumtunſum eſt, & pediculo tenui ac longo dependet, antequam decidat vehementer ruber, & Plinius, folia antequam decidant rubeſcunt) Arbor hæc radice numeroſa & alta nititur, ideóque longæua, & mori contumax. Ligno eſt denſo, ſolido, putredini minimè obnoxio. Seritur ſemine & auulſione. Morbus earum arborum in ſenecta, vt à vermibus erodantur, qui prægrandes eis & diuerſi quàm in cæteris arboribus cernótur. Hæc Theophraſtus, ex quo Plinius ſua mutuatus Meſpilis inquit, tria genera, Anthedon, Setania: tertium degenerat, tametſi Anthedoni ſimilius eſt, quod Gallicum vocant. Setaniæ Maius Pomum, candidiúſque, acini molliore ligno: cæteris minus Pomum, ſed odore præſtantiùs, & quod diutius ſeruetur. Arbor ipſa de ampliſsimis. Folia antequam decidant, rubeſcunt: radices multæ, atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo. Dioſcorides duo tantum conſtituit genera. Μέσπιλον τὸ δένδρον, inquit, ὁ παρ᾽ ἐνίοις ἀρωνία καλεῖται, & cætera, Meſpilus arbor quæ à nõnullis, Aronia vocatur: ac rurſum, Μεσπίλου δὲ καὶ ἕτερόν ἐστιν εἶδος, ἐν ἰταλίᾳ γεννώμενον, ὃ ἔνιοι ἐπιμηλίδα καλοῦσι, οἱ δὲ σιτάνιον ὀνομάζουσι. Alterum Meſpili genus in Italia naſcitur quod aliqui Epimelida, alij Setanion vocant. Quamquam in quibuſdam manuſcriptis exemplaribus legatur. Μεσπίλου δὲ ἕτερὸν ἐστιν εἶδος ἐν ἰταλίᾳ γεννώμενον, ὃ ἔνιοι ἐπιμηλίδα καλοῦσι, καὶ ἕτερον ὃ σιτάνιον ὀνομάζουσιν, ideſt, Alterum genus Meſpili in Italia naſcitur, quod nonnulli Epimelida vocant, atque alterũ quod Sitanion, vt tria ſint etiam Dioſcoridi Meſpili genera. Aronia quæ Anthedon eſt Theophraſti, Epimelis quę Anthenoides, & Setanios. At Meſpilum Italicam à Dioſcoride Epimelida nuncupatam omnes fere herbarij Meſpilum noſtratem eſſe autumant, id quod etiam Matthiolus exiſtimat, ſed Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à Meſpilo noſtrate diuerſam intellexiſſe. Quibus refragatur Dalechampius, ex cuius ſententia Epimelidem lõge aliam, ſiue Anthedonoeidem Theophra. iam deſcripſimus. Meſpilus Aronia ſiue Tricoccos, ſiue Anthedon Theophraſti, plurimùm etiam à Meſpilo noſtrate differt, eſtque arbor Dodon. Cordi, Matthioli ſententia quæ *Azarolo*, à Neapolitanis Arabes ſecutis vocatur, qui Meſpilum *Zaror*, & *Zarur*, & *Alzarur*, nuncupant. Eſt enim arbor mediocris, proceritatis corticeac materia Pruno non abſimili, ſpinis horrida, non tamen admodum acutis: foliis laciniatis, Apij æmulis, floribus albicantibus, racematim cohærentibus: fructu rotundo, rubente, vulgaribus Meſpilis æquali, ſed minore vmbilico, tribus tantum intus oſsiculis, adeo graphicè depicta à Theophraſto, vt fuſius explicare nihil ſit opus. Eius quoque præcipuas notas ſic Dioſcori

Li. 15. c. 20.
Lib. 15. c. 20.
Li. 1 ca. 133.
Lib. 1. Dioſ. cap. 133.
In Dume. cap. 35.
Nomina
Forma Aroniæ.

MESPILVS Aronia.

Lib.1.c.13. Dioſcorides literis mandauit. Meſpilus Aronia ſpinoſa arbor, foliis Oxyacanthæ (ſic enim legendum, non Pyracanthæ, nec Pyxacanthæ) fert Pomum ſuaue, exiguo Malo non diſsimile, tribus intus oſsiculis: qua ex cauſa id nonnulli Tricoccum appellauère. Meſpilus Setania, ſiue Setanios noſtras eſt vulgaris Meſpilus, quæ in ſyluis, dumetis, ſepibus nata ſpinoſa eſt, Malo inferior: folio Lauri, longiore, per ambitum nonnihil ſerrato: flore Amygdalę, pallido, Pomo non exquiſitè rotundo, ſed ferè turbinato, incano, initio tam acerbo, vt edendo non ſit priuſquam hiemis frigoribus molleſcat, ſuperiore parte criſtato, & circumextantibus herbaceis apicibus vmbilicato, grandiore quã in aliis Meſpilorum generibus vmbilico, laxiore, candidiore, quinis intus oſsiculis. Arbor hęc frequenti inſitione in viridariis & hortis miteſcens, feritate depoſita Pomũ edit magnitudine par ceteris Malis, nec ſpinis horret. Meſpilus Aronia Neapoli copioſa ſeritur in viridariis, hortis, & vineis. Fructus Septembri tantum menſe matureſcit. Setania Aprili & Maio menſibus floret, fructum Septembri etiam perficit. Meſpilus Aronia, inquit Dioſcor. tardè matureſcit, eſu adſtringit, ſtomacho grata eſt, aluúmque ſupprimit. Meſpila Plinio, exceptis Setaniis, quę Malo propiorem vim habent, reliqua adſtringunt ſtomachũ, ſiſtúntque aluũ. Meſpilorũ noſtrarũ inquit Dodonęus, fructus & folia refrigerãt, ſiccant, & aſtringunt. Meſpili fructus, Galeno teſte, admodũ acerbus eſt, vixque edi poteſt, ſtrennuè ventrem coercens. Quin & in germinibus, & foliis acerba hęc qualitas non pauca reperitur. Idem alibi, Ambo adſtringunt, inquit, ſed multo fortiùs Meſpila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatiſsimè exhibentur: Sorba tamen ipſis ſunt ſuauiora. Prorſus namque nihil acerbi, vt Meſpila obtinent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatem auſterus eſt. Illud porrò neminem puto latere hæc omnia parcè nõ affatim, vt ficus, vuáſque eſſe comedenda: nequaquam enim eis vt cibis, ſed vt medicamentis potius indigemus. Meſpila Aronia ſiue Azarola guſtui placent, & Neapoli pro delitiis non ſolùm cruda expetuntur in cibis teſte Matthiolo, ſed etiam ſaccharo melléque condita eduntur, grauidis mulieribus gratiſsima, non ſolùm quod ſapore placeant, ſed earum etiam malaciæ ſubueniant. Vulgaria noſtra Meſpila eodem auctore deuorata cœliacos, & diarrhæa laborantes iuuant: ſiſtunt faucium, gutturis, dentium, & gingiuarum fluxiones, ſi eorum decocto os colluatur. In eo ſi inſideant fœminæ, menſium abundantia ſiſtitur, fit è ſiccis Meſpilis Roſarum ſucco exceptis, additis Caryophyllis, & Coralli rubri, & Nucis muſcatæ tantillo cataplaſma ori ventriculi admouendum, ad compeſcendas vomitiones, in quibus præſertim cibus reiicitur. Sicca folia in puluillum trita, & aſperſa, recentia vulnera glutinant, & ſanguinis profluuium ſiſtunt. Dantur quoque vtiliter ad cruentas reiectiones, denique ad ea quæ adſtrictionem corroborationémque deſiderant, tum folia, tum fructus plurimùm valent. Meſpilorum oſsicula in puluillum redacta, calculos ex renibus pellunt, ſi cochlea

Forma Setaniæ. *Tempus.* *Ibidem.* *Vires.* Lib.23.c.7. Lib.6.c.43. Lib.7.ſim. Li.2.Alim. Li.1.Dioſc. cap.133.

MESPILVS Setania.

ſi cochlearis menſura ex vino in quo vulgaris Petroſelini radices decoctæ fuerint, bibantur.

FICVS, *CAP. XVIII.*

FIcvs arbor, συκῆ Græcis eſt, Gallis *Figuier*, Germanis *Feighenbaum*, Belg. *Friguenbaum*, Angl. *Figge tree*, Boemis *Fukſtepei*. Fici fructus σῦκα, Latinis Fici, & Ficus, appellantur, Arabibus *Sin*, *ſin*, ſeu *Tin*, Italis *Fichi*, Germanis *Feighen*, Hiſpanis *Higos*, Gallis *Figues*. Fici genera du[illegible]t enim Ficus ſylueſtris, & ſatiua ſylueſtris συκῆ ἀγρία, & ἐρινεὸς à Galeno appellatur, à Latinis Capri ficus. Caprificus vocatur è ſylueſtris genere Ficus inquit Plinius, numquam matureſcẽs. Fructus eius σῦκον ἐρινεοῦ: Satiua συκὴ, ἥμερος. Fructus σῦκον, vt dictum eſt. Tam ſylueſtris fructus nunquam matureſcens, quàm ſatiuæ nondum maturus ὄλυνθος, nominatur, Latinè Groſſus. Dioſcorides olynthos etiam erineos vocari ſcripſit, Macrobius, Groſſos, Ficos quæ numquam matureſcunt. Sed Groſsi propriè Olynthi ſunt, hoc eſt primitiuæ Ficus vtriuſque generis. Siccæ ἰσχάδες, Latinè Caricæ, non autem καρικαὶ Græcè, vt quidam putant, quòd Carica peculiaris ſit Ficus in Syria prouenientis ſpecies. Syria peculiares habet arbores inquit Plinius. In Nucum genere Piſtacia nota, in Ficorum autem, Caricas, & minores eius generis, quæ cottana vocant. Paulus tamẽ καρίκην pro Ficu arida videtur vſurpaſſe, cum ſcribit, aut καρίκης drach. octo, Sampſuchi drachma, tritis cum oleo, donec cerati fiat ſpiſsitudo vtitor. Hic καρίκη nihil aliud eſſe videtur, quàm quæ ἰσχὰς quoque Græcis dicitur. In auctione vitarum Luciani, de Epicuro quærit licitator, quibus eduliis delectetur, reſpondet Mercurius, dulcibus veſcitur, & mellitis, καὶ μάλιστα, inquit, τὰς ἰσχάδας. Subiicit licitator, χαλεπὸν μὲν οὐδὲν, ὠνήσομαι γὰρ αὐτῷ παλάθας τῶν καρικῶν. Siue itaque à loco, ſiue aliunde nomen habet Carica, Græcis & Latinis vſurpatur. Habetur etiam apud Hippocratem Caricum medicamentum duplex, aridum, & liquidũ, ſed neutrũ Caricas recipit, neque à Caricis nomen habet, ſed à Carum gente, quibus erat in multo vſu, appellatum fuiſſe videtur. Ficus noſtræ ſatiuæ fructum figura coloréque differunt. Alij enim Piri ſpeciem referunt, alij ſeſsiles ſunt, alij inter hos medij. Aliæ Ficus albæ, aliæ nigræ, aliæ purpureæ, aliæ virides, aliæ ſubrufæ, aliæ pallidæ, aliæ vario colore ſpectantur. Ad nos, inquit Plinius, ex aliis tranſiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. Siquidem & Lydiæ quæ ſunt purpureæ, & Mamillanæ ſimilitudinem earum habent: & Calliſtruthiæ parum ſapore præſtantiores, Ficorum omnium frigidiſſimæ. Alexandrina è nigris eſt, candicante, rima, cognomine delicatæ, vel vt in vetuſto codice Parmenſi legitur, Candicat Therina cognomine delicata. Nigra & Rhodia eſt, & Tiburtina de pręcocibus. Sunt & auctorum nomina iis, Liuię, Pompeię. Siccandę hæ ſole, in annuos vſus aptiſsimę, cum mariſcis, quas harundinum folij macula variat. Eſt & Herculanea, & Albicerata, & Aratia vel Aritia, alba, pediculo minimo, latiſsima. Primo autem prouentu Porphyritis, longiſsimo pediculo. Comitatur eam è minimis, & viliſsimis popularis dicta. Cõtra nouiſsima ſub hieme maturatur Chelidonia. Sunt præterea eędem, quæ tamen dictio in manuſcripto non extat, ſerotinæ & præcoces, biferæ, alba & nigra, cum meſſe vindemiáque matureſcentes. Serotinæ, & Duracinæ à corio appellatæ duro: ex Chalcidicis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum prædulces naſcuntur, quas vocant Omas (in manuſcripto Oenas, quidam Oenas à vini ſapore.) Præterea Ficus Cypriæ meminit Theophraſtus, item Indicæ, cuius etiam hiſtoria eſt apud Strabonem, & Plinium, quæ à noſtratibus ficis diuerſiſsimæ ſunt. De ficu Ægyptia Plinij ſuo loco dicemus. De Ficu Idæa, iam diximus. Nũc de noſtrate Fico ſatiua dicemus. Ficus arbor eſt caudice ſæpius

Nomina

Genera. Lib. 8. ſim. Li. 15. ca. 19.

Li. 1. c. 145.

Hermol. coro. cap. 185. libr... Dodo. libr. 6. cap. 6. Li. 15. ca. 5.

Lib. 4. c. 15.

Lib. de vlc.

Genera. Matth lib. 1. Dioſcor. cap. 145. Li. 15. ca. 18.

Li. 4. Hiſt. cap. 2. & 5. Li. 15. Geo. Lib. 12. c. 5. In Du. c. 37. In Sil. c. 43. Matt. Ibid.

Forma

FICVS.

ſæpius contorto & breui, ſubalbicante libro, lacteóque ſucco madente, guſtu adſtringente, acri & amaro, ita vt vlcerare poſsit. Ramos quos priuatim Cradas vocant plurimos emittit, medulla plenos, ramulorũ Sambuci modo, læui cortice contectos: folia vitiginea, ampla, nigricantia, aſpera, firma, rotundis ac robuſtis pediculis nixa. Hæc arbor non floret, à foliorum exortu extremis tantùm ramis fructus edit turbinatos, & varios, vt dictum eſt. Materies illi alba, & fungoſa, vt viti, tenax tamen, & ad ſcuta paranda peridonea. Radices multæ, ſed ſumma tellure vagantes, quam ob cauſam frigoris eſt impatiens. Fructibus immaturis ſuccus lacteus, maturis & percoctis melleus eſt. Molli præterea iis pulpa eſt, cibo gratiſsima, granis multis referta, quæ ficaria grana, Græci κεγχραμίδας vocant, Plinius frumenta. *Li.15.ca.19.* Ficis mollis omnibus tactus, maturis frumenta intus. Cæteris præferuntur qui maturi rimoſa ſunt cute, & qui pulpæ pinguedine, dulcedine, atque ſapore alios antecellunt. Mature ſcunt autumno, Auguſto, & Septembri menſe. Sed Groſsi æſtate perficiuntur. Decerpuntur maturi, & in ſole ſiccantur cratibus, non ſolùm ad ciborũ, ſed etiam ad medicamentorum vſum. Sicci in cadis ligneis aſſeruantur. *Locus.* Ficus arbor in Hiſpania, Italia, & Gallia Narbonenſi copioſè prouenit: in frigidioribus regionibus, non niſi in hortis & viridariis, locis apricis, & à Septentrione auerſis. Ficum ſic inuerſo ramo ſerere, vt quod cœlum aſpicit in arbore ſua humi defigatur, nuper excogitarunt ſolertium hominũ curioſa ingenia: qua ratione factum eſt, vt in vaſis fictilibus depacta planta huc illuc transferri queat, & ſemper humilis atque pumila ſit, cubito vix vnquam maior, nec tamen fructuum minus præbens, quàm ſi arboreſceret: ſpectaculo quidem in viridariis & hortis iucũdiſsimo, cũ eo modo conſitæ multæ virent in ambulationũ marginib⁹, quarum pomũ inclinato corpore legatur, aut in cœnaculorum feneſtris, veſtibulíſque palatiorum diſpoſitis vrceis nitent, & per aſperam hyemem in ſubterraneis tepidíſque locis abditę, citius reliquis germinant, & fructũ edunt. *Lib.1.c.145.* *Vires & Temper.* Ficus maturæ recentes, inquit Dioſcor. ſtomachum lædunt, aluum ſoluunt, ſed facilè contracta ab eis fluxio ſiſtitur: ſudorem euocant, papuláſque, ſitim ſedant, calorem reſtingunt. Siccis natura excalfaciendi, vires alunt, ſed ſitim magis ſtimulant, aluo vtiles, rheumatiſmis ventris, & ſtomachi contrariæ: gutturi autem, arterię, renibus,

CHAMAESYCE
Arbor.

renibus, veſicæ, & iis quos longa valetudo decolorauit, anthelatoribus, hydropicis, comitialibus aptiſsimæ. Feruefactæ cum hyſſopo, & potæ, thoracem purgant: tuſsi veteri, diuturniſque pulmonum vitiis conueniunt: aluum molliunt tuſæ cum Nitro, & Cnico, deinde manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonſillarum inflammationibus gargarizatu prodeſt. Cum Hordeacea farina cataplaſmatis miſcentur, & in muliebres fotus cum fœnogræco, & ptiſana. Cæterùm cum Ruta coctæ torminibus infunduntur: coctæ illitæque duritias diſcutiunt: parotidas & furunculos emolliunt: panos ad maturitatem perducunt, maximè Nitro, Iri, aut Calce addita. Crudæ ſi cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum Malicorio pterygia purgant: cum Atramento ſutorio, deploratis ferè tibiarum fluxionibus, & cacoethicis vlceribus medentur: quin & cum vino decoctæ addito Abſinthio, & Hordeacea farina, vtiliſsimè hydropicis illinuntur. Crematæ cum cerato ſanant perniones: prurigines, ſonitúſque, ſi crudæ terantur, & Sinapi, liquoréque aliquo exceptæ auribus inſtillentur. Tam ſyluestris quàm ſatiuæ Fici lacteus ſuccus coaguli modo lac contrahit, concretúmque diſſoluit, vt acetum: exulcerat corpora, meatus aperit, ſoluit aluum, vuluam recludit cum trito Amygdalo potus: menſtrua ciet cum luteo oui appoſitus, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplaſmatis cum farina fœnigræci & aceto vtilis: lepras, lichenas, vitiligines, vitia cutis in facie, pſoras, vlcera in capite manantia, cum polenta ex purgat: inſtillatus plagæ percuſsis à ſcorpione, venenatorum ictibus, & rabioſi canis morſibus auxiliatur: prodeſt dentium dolori lana exceptus, & cauis eorum inditus: verrucarum formicationes tollit cum adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idem præſtat ſuccus è teneris ramis ſyluestris Fici, qui lacte prægnantes, ſilente adhuc oculo, tuſi exprimuntur. Is ſiccatus in vmbra reponitur. Et lac & ſuccus adduntur exulceratoriis medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulnei facilem afferunt decoctionem. Lac efficiunt quod magis ſoluat, ſi inter coquendum ficulneo ſurculo, ſpathæ loco moueatur. Groſsi, quæ Erinei à nonnullis vocantur, coctæ, & illitæ, ſtrumas nodóſque omnes emolliunt. Crudæ formicas, verrucas, & thymia, nitro, farináque additis tollunt. Folia eadem poſſunt. Illita cum ſale & aceto, vlcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures ſanant: iis ficoſæ extuberationes, & palpebrarum ſcabritię, perfricantur. Nigræ Ficus foliis, cauliculíſque candidæ vitiligines perungũtur, faciunt ad canum morſus, & vlcera quæ Ceria, ideſt fauos vocant. Groſsi cum ſyluestris papaueris foliis, oſſa extrahunt: furunculos cum cera diſcutiunt: contra muris aranei morſus, & ſcolopendræ venena, cum Eruo & vino illitæ auxiliantur. Fit ex cinere Ficus tam ſyluestris quàm ſatiuæ lixiuium, crematis ramorum cauliculis, quod ſubinde macerari opus eſt, & inueteraſcere: ſiquidem inter cauſtica intelligitur. Gangrænis prodeſt: expurgat, & conſumit quę excreſcunt: eo verò ſic vtendum. Spongia hoc lixiuio aſsiduè imbuta ſuperponitur. Interdum dyſentericis, & in fluxiones vetuſtas, & ſinus cuniculatim exedentes, magnóſque, inſtillari conueniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet: & oras committit non ſecus atque emplaſtra quę cruentis vulneribus admouentur. Bibitur ad diſcutiendum ſanguinem concretum, & contra pręcipitationes, rupta, conuulſa cum Cyatho aquę recenter colatum, addito olei exiguo: cœliacis, dyſentericis per ſe Cyathus prodeſt: neruorum vitiis, conuulſionibus commodè illinitur ex oleo, vt pote quod ſudores moueat: aduerſus gypſi potum, & phalangiorum morſus bibitur. Hæc eadem præſtant reliqua lixiuia, præſertim quernum: omnia tamen adſtringunt. Fici ſuccus lacteus aceti naturam habet, inquit Plinius, itaque coaguli modo lac contrahit. Dioſcorides id aliter ſcribit, ni- Ibidem.

F

mirũ Fici tam ſylueſtris quàm ſatiuæ ſuccũ lac coagulare, quemadmodum coagulum, & diſſoluere coagulatum, quemadmodum acetum. Redeamus ad Plinium. Excipitur ante maturitatem Pomi, & ſiccatur in vmbra ad aperienda vlcera, cienda menſtrua appoſitus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Dioſcorides. Exulcerat corpora, meatus aperit, aluum ſoluit, vuluam recludit cum amygdalo potus: menſtrua ciet cum luteo oui, & cætera. Quod Dioſcorides dixit, panos ad maturationem perducunt, maximè Nitro, Iri, aut Calce addita, vulgata Plinij exemplaria habent, efficacius Calce, aut Nitro addito. Vetus Cornarij manuſcriptum, efficacius Calce, aut Nitro, aut Sinapi addito. Quod in Plinio legitur, Tibiarum vlceribus cum æris flore, pterygiis cum punico malo, vetus codex habet, Tibiarum vlceribus cum æris flore, & parotidi, ac pterygiis cum Punico malo. Quod igitur cum malicorio à Dioſcoride dictum, cum malo punico Plinius legit, & quod Dioſcorides ait μετὰ χαλκάνθου, ideſt cum Atramento ſutorio, Plinius videtur legiſſe μετὰ χάλκου ἄνθους, ideſt cum æris flore, vicinitate vocum deceptus. Quod autem ſequitur in Plinio, aluum ſiſtunt manducatæ, legendum, cient. Quod verò Dioſcorides dixit, prurigines, ſonitúſque, ſi crudæ terantur, & ſinapi, liquoréque aliquo exceptæ auribus inſtillentur, id Plinius non habet, & interpres Ruellius legit σὺν νάπυϊ καὶ ὑγρῷ τινὶ, non item Cornarius, qui ſic conuertit: At crudæ tritę ſinapi liquido exceptę, & auribus inditę, ſonitus, & pruritus curant: rectè enim dici cenſet, σὺν νάπυϊ ὑγρῷ excipiendas eſſe ficus, nec alio opus eſſe humore, quaſi σὺν νάπυι καὶ ὑγρῷ τινὶ legendum minimè ſit, aut etiam pro voce ὑγρῷ ſupponenda vox νιτρῷ, veluti quibuſdam viſum eſt. Quod deinde Plinius ſcripſit, cinis non ex alia arbore acrior, vlcera purgat, & cętera, cinerem hîc lixiuum intelligit, quod Dioſcorides κονίαν appellat. Poſtremo quod omnia lixiuiorum genera adſtringendi vim habere Dioſcorides dixit, hoc reprehendit Galenus. Omne enim lixiuium eius cineris per quem excolatur, naturam adipiſcitur. Quum autem non idem temperamentum omnes cineres habeant, neque etiam lixiuium quod per illos perſtillauit, habebit. Ficus tametſi minus praui ſucci gignant, Galeno teſte, quàm cęteri omnes non modò fugaces, ſed etiam autumnales fructus, non tamen id vitium prorſus effugere potuerunt. Cęterùm hęc ipſis inſunt bona, nempe quod permeabiles ſunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrántque. Nam & abſtergendi vi pollent haud obſcura, cuius gratia poſt ipſarum eſum nephritici multas arenulas excernunt. Cum porrò autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium ficubus id vſu venit. Carnem tamen non compactam, neque firmam generant ceu panis, & ſuilla caro, ſed turgidulam, & ſubinanem, veluti fabæ. Quin ventrem flatibus implent & ipſæ, & non mediocrem huic profectò moleſtiam inferrent, ni etiam celerem deſcenſum eſſent adeptæ, cuius beneficio cum celeriter peruadant, flatus quem excitant, non diu manet, atque ob id minùs cæteris fructibus autumnalibus lædere conſueuerunt. Cæterùm maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in aliis quidem omnibus cernitur fructibus: quamquam non tantum in illis diſcrimen eſt. Siquidem perfectè maturæ ficus paulo minus omni prorſus noxa vacant. Idem ſequenti capite Vuarum facultates recenſens, ſic ſcribit. Ficus & Vuæ quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmque praui ſucci habent, prębertim cum perfectam maturitatem fuerint adeptę. Quod autem ipſæ nutriant, maximo argumento ſunt ij qui vinearum fructum cuſtodiunt: ſiquidem cum duos menſes ſolis Vuis ac ficubus, quarum cuſtodiæ

Embl. 142. Li. 1. Dioſ.

Lib. 8. ſim. de ſ. me. Li. 2. Alim.

ſtodię pręſunt, veſcantur (niſi fortè panis quidpiam cum illis edant) obeſi ac pingues fiunt. At caro quæ ex ipſis gignitur, haud quaquam eſt firma ac denſa, quemadmodum ea quæ ex carnibus fit, ſed laxa, ac præhumida. Ob id celeriter etiam, cum veſci iis deſierint, contrahitur, ac conſidet. Idem etiam de ficubus ſiccis diſſerens ſic ſcripſit. Caricæ multiplicem quidem habent vtilitatem, ſi quis tamen largius eſitauerit, ab eis offendetur: non admodum enim probum ſanguinem gignunt: quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi, extenuandíque vim habent, qua & ventrem ad excretionem irritant, & renes expurgant. Iecori autem lieníque inflammatione obſeſsis ſunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, ſed communi dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obſtructis autem illis, aut ſcirrho tentatis, ipſæ ex ſeſe nihil proſunt, aut obſunt, ſed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abſtergentibus miſtæ non mediocriter auxiliantur. Itaque nonnulli medicorum in his hiemis ac hepatis affectibus exhibent ipſas longe ante cibum cum Thymo, aut Pipere, aut Zingibere, aut Pulegio, aut Satureia, aut Calamintha, aut Origano, aut Hyſſopo. Ad eundem etiam modum ſi Caricæ cum alio quopiam eorum quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi, ac extenuandi aſſumantur, non ſolùm ſic affectis, ſed ſanis quoque vtiles erunt. Siquidem iecoris meatus per quos fertur alimentum, apertos eſſe non ægrotantibus modo, ſed beneualentibus etiam tutiſsimum eſt. Proinde hoc pacto Ficus cum ſale extenuante, aceto, & Garo præparatas vulgo comedunt, quod id vtile eſſe experientia didicerint. Qui verò cum cibo aliquo incraſſante Ficus ac Caricas edunt, non mediocriter offenduntur. Earumdem temperamenta & vires, idem alibi ſic tradit. Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo, etiam completo, aut ſecundo incipiente. Habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex iſtis duobus idoneæ ſunt, quæ tumores duros concoquant: ſtatim verò etiam diſcutiunt. Atque ipſæ per ſe illitæ eiuſmodi vim obtinent. Verùm vbi magis concoquere conſilium eſt, miſcenda eſt farina triticea: vbi verò plus diſcutere hordeacea. Panis horum in medio eſt. Porrò ſcire oportet, quæ pinguiores ſunt, eas magis poſſe concoquere: quæ verò guſtu acriores, magis tum extergere, tum diſcutere. Cæterùm quod ex iis plurimùm in aqua coctis efficitur, ſimile eſt melli, non ſolùm conſiſtentia, ſed & facultate. Præterea Ficus virides comeſæ propter admiſtam humiditatem facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamen aluum vtræque tum humidæ, tum ſiccæ. Ficus arbor calidæ tenuiúmque partium temperaturæ eſt, vt indicant, tum liquor eius, tum foliorum ſuccus: valenter enim eorum vterque calidus eſt. Itaque non mordet tantùm, aut abſtergit vehementer, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & Myrmecias eiicit: quinetiam purgare poteſt. Porrò Ficus agreſtis, quam Erineum Græci, Latini Caprificum vocant, tum liquor, tum ſuccus ad omnia valentior quàm ſatiuæ. Sed & Cradæ, hoc eſt rami earum, adeo ſunt calido temperamento, tenuiúmque partium, vt carnes bubulas duras, ſi coquendis adiiciantur, teneras, & laxas efficiant. Caricæ duæ aut tres nocte vna in aqua vitæ maceratæ, Matthiolus ſcribit aſthmaticos iuuare, qui mane eas deuorauerint. Ficulneo lacte vermiculoſæ ſanantur aures. Ficulneorum foliorum affrictu facilè citantur hæmorrhoides. Pani optimè maturantur illitis Caricis decoctis, additis Lilij, aut Iridis, aut Althææ radicibus. Democritus præcoces fieri pollicetur, ſi oleo & columbino fimo arbor il-

Libr. 8. ſim.

Ibidem.

linatur: contrà ſerotinas, ſi primæ Groſsi cùm fabæ magnitudinem excêſſere detrahantur. Ficus, vt paruæ admodum ſint, & in vaſculis ſuper feneſtris ſpectentur, ita docuêre Mangones. Vere Fici ſurculum abſcindito, paulo ante germinationem, prominente iam oculo, & manibus contorto cacumine in vaſe terra pleno ipſum ſerito, cacumine inuerſo: circa Hordei Miliíque nonnihil aſpergito, terráque obruito, extra eam relicta reſecta parte, fit hac arte, vt ramuli enaſcantur paruuli, qui circum vas ſeſe fundentes breui Ficus edunt, pumila perpetuò manente arbore. Ficum arborem vt laurum è cælo fulminibus non ici compertum eſt.

SYCOMORVS, CAP. XIX.

Nomina. Lib. 4. Hiſt. cap. 2. Lib. 23. c. 7. & 13. cap. 7.

ARBOR Græcis *συκόμορος*, Latinis Sycomorus, & Ficus Ægyptia nominatur, & Morus Ægyptia Theoph. & Plinio. Arabibus *Mumeiz*, *Alíumeiz*, ſeu *Giumeizi*, Italis *Sycomoro*, & *Fico d' Egitto*, Gallis *Sycomore*, Boëmis *Moruſe*. Aliqui, teſte Dioſcoride, *συκάμινον*, etiam appellãt. Vocatur & fructus ipſius Sycomorum. Sycomorum eam eſſe arborem quam hîc depinximus, iudicant peritiſsimi herbarij, notis eius inſignibus à veteribus auctoribus traditis huic prorſus conſentientibus.

Forma. Li. 1. ca. 144.

SYCOMORVS.

Eſt enim arbor magna, inquit Dioſcorides, Fico ſimilis, frõdoſa, multo lacte abundans, foliis Mori. Pomum ter aut quater anno fert, non ramis, vt Ficus, ſed caudice ipſo, Caprifico non diſsimile, dulcius Groſsis, ſine granis interioribus, quod non matureſcit, niſi vngue, aut ferro ſcalpatur. Gignitur & in Cypro, quod idem ſcriptor tradit, arbor genere diſtans, quæ cum ſit Vlmus: folium tamen habet Sycomori, fructu Pruni magnitudine, multò dulciore, ſupradictis cætera ſimilis. Theophraſtus Morũ Ægyptiã vocat.

Lib. 4. Hiſt. cap. 2.

Ἐν Αἰγύπτῳ ἐστὶν ἔνια δένδρα πλείω (ἴδια δένδρα ex Plinio,) ἥ τε συκάμινος, καὶ περσέα, & cætera. Ἔστι δὲ ἡ μὲν συκάμινος παραπλησία πως τῇ ἐνταῦθα συκαμίνῳ, καὶ γὰρ τὸ φύλλον ὅμοιον ἔχει, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν. τὸν δὲ καρπὸν ἰδίως φέρει παρὰ τὰ ἄλλα, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς, οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν βλαστῶν, οὐδ᾽ ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ στελέχους, μέγεθος μὲν ἡλίκον σῦκον, καὶ τῇ ὄψει δὲ παραπλήσιον: τῷ χυλῷ δὲ καὶ τῇ γλυκύτητι τοῖς ὀλύνθοις, πλὴν γλυκύτερον πολὺ, καὶ κεγχραμίδας ὅλως οὐκ ἔχοντα, πλήθει δὲ πολύ. Καὶ πέττειν οὐ δύναται, ἂν μὴ ἐπικνισθῇ. ἀλλ᾽ ἔχοντες ὄνυχας σιδηρᾶς ἐπικνίζουσιν. ἃ δ᾽ ἂν ἐπικνισθῇ, τεταρταῖα πέττεται. τούτων δὲ ἀφαιρεθέντων, πάλιν ἄλλα φύεται, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου, μηδὲν παραλλάττοντα, καὶ τοῦθ᾽ οἱ μὲν τρὶς, οἱ δὲ πλεονάκις φασὶ γίνεσθαι. πολύοπον δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστὶ, καὶ τὸ ξύλον αὐτῆς εἰς πολλὰ χρήσιμον. ἴδιον δὲ ἔχειν δοκεῖ παρὰ τὰ ἄλλα. μηθὲν γὰρ ἔτι χλωρὸν, ſic enim legendũ, εὐθὺς καταβαίνει εἰς βυθὸν, εἰς βοθύνους γὰρ ἐμβάλλουσι, καὶ εἰς τὰς λίμνας ἐντὸς, καὶ ταριχεύουσι. βρεχόμενον δὲ ἐν τῷ βυθῷ, ξηραίνεται. Καὶ ὅταν τελέως ξηρὸν γένηται, τότε ἀναφέρεται, καὶ ἐπινεῖ, καὶ δοκεῖ καλῶς τότε τεταριχεῦσθαι. γίνεται γὰρ κοῦφον, καὶ μανὸν, ἡ μὲν οὖν συκάμινος ἔχει ταύ-

τας

τας τὰς ἰδιότητας. ἔοικε δὲ παραπλησία τὶς ἡ φύσις εἶναι καὶ τῆς ἐν κρήτῃ καλουμένης κυπρίας συκῆς. Καὶ γὰρ ἐκείνη φέρει τὸν καρπὸν ἐκ τοῦ στελέχους, καὶ ἐκ τῶν παχυτάτων ἀκρεμόνων, πλὴν ὅτι βλαστόν τινα ἀφίησι, μικρὸν, ἄφυλλον, ὥσπερ ῥίζιον, πρὸς ᾧ, vel πρὸς ὃν ὁ καρπὸς: (non πρόσωδε ὁ καρπὸς, vt in vulgatis legitur) τὸ δὲ στέλεχος μέγα, καὶ παρόμοιον τῇ λευκῇ, φύλλον δὲ τῇ πτελέᾳ. πεπαίνει δὲ τέτταρας καρποὺς, ὅσαι περ αὐτοῦ καὶ αἱ βλαστήσεις. οὐδένα δὲ πεπαίνει, μὴ ἐπιτμηθέντος τοῦ ἐρινοῦ, καὶ ἐκρυέντος τοῦ ὀποῦ. ἡ δὲ γλυκύτης καὶ τὰ ἔσωθεν προσεμφερῆ τοῖς συκῆς ἐρινοῖς, μέγεθος δὲ ἡλίκον ὂης μῆλον. Sic enim legendum è Plinio: μέγεθος ἡλίκον κοκκυμῆλον: Quę omnia ad verbum tranſtulit Plinius. Lib. 13. c. 7. Et in Ægypto multa genera quæ non alibi. Ante omnia Ficus, ob id Ægyptia cognominata. Arbor Moro ſimilis folio, magnitudine, aſpectu. Pomum fert non ramis, ſed caudice ipſo. Idque ipſum Ficus eſt prædulcis, ſine granis interioribus, per quam fœcundo prouentu, ſcalpendo tantum ferreis vnguibus: aliter non matureſcit. Id cum factum eſt, quarto die demetitur, alio ſubnaſcente: ſepteno ita numeroſa partu, per ſingulas æſtates multo lacte abundat. Subnaſcitur, etiam ſi non ſcalpatur, fœtus quater æſtate, priorémque expellit immaturum. Materies proprij generis inter vtiliſsimas. Cæſa ſtatim ſtagnis mergitur, hoc eſt ei ſiccari: & primo ſidit, poſtea fluitare incipit, certóque ſugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cæpit, tempeſtiuæ habet ſignum. Huic ſimilis quadantenus quæ vocatur Cypria Ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipſo fert Pomum, & ramis, cum in craſsitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit ſine vllis foliis radicis (nempe exilis radiculæ,) ſimilia. Caudex arboris ſimilis Populo, folium Vlmo. Fructus quaternos fundit: toties & germinat. Sed groſſus eius non matureſcit, niſi inciſura emiſſo lacte. Suauitas, & interiora Fici, magnitudo Sorbi. Hæc Plinius. In eo verò quod Dioſcorides dixit Sycomori fructum, Sycomorum etiam διὰ τὸ ἄτονον τῆς γένσεως appellari, ideſt, propter fatuum guſtum, ſiue ob ſaporis ignauiam, in quo nulla acrimonia eſt, perſpicuum eſt à Galeno notari, Li. 2. Alim. ſcribente ridiculos eſſe eos qui Sycomora aiunt nominata, quod τοῖς μωροῖς σύκοις, ideſt fatuis ficubus ſimilia ſint, cum à ſimilitudine quam cum Moro & Ficu habent, nomen eis ſit inditum. Quod idem de Sycomoro ait, πολύκομον σφόδρα, ideſt admodum frondoſam eſſe, dubitandi occaſionem multis præbuit, ſit ne legendum, vt Theophraſtus habet, πολύοπον δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστί, vt multo liquore ac lacte abundare accipiamus. Ruellius in conuerſione ſua vtrumqne poſuit, frondoſa, multo lacte abundans, etiam ſi illud poſtremum in omnibus exemplaribus deſit. Præterea quod Dioſcorides ſcripſit fructum Sycomori non matureſcere δίχα τοῦ ἐπικνισθῆναι ὄνυχι, ἢ σιδήρῳ, niſi vngue aut ferro ſcalpatur, hoc Theophraſtus, & Plinius vnguibus ferreis fieri aiunt. Cauſam reddit idem Theopraſtus. Morus Ægyptia fructum caudice fert, quia vegeta eſt, & fœcunda. Cuius rei Lib. 5. cauſ. cap. 2. argumentum illud eſt, quod ſæpius ex eodem loco ferat, fructu priore dempto. Rectè autem non percoquit, niſi ſcalpatur, perungatúrque oleo, propter alimoniæ, & influentis ſucci copiam. Scalptu enim aliquid detrahitur, & oleum vna cum ſole calefaciens apertum pomum celeriter coquit. Idem alibi. Morus Ægyptia propter alimenti vbertatem, & humoris copiam fru- Lib. 1. cauſ. cap. 21. ctus concoquere non poteſt, niſi iis ſcalptis, & oleo delibutis. Iam verò in hoc etiam à Theophraſto diſsidet Dioſcorides, cum ſcribit, γίνεται δὲ καὶ ἐν κύπρῳ εἶδος διάφορον, πτελέα γὰρ οὖσα, συκαμίνῳ τὰ φύλλα ἔοικε, & cætera. Theophra- Ibidem. ſtus verò, Huic ſimilis quæ vocatur Cypria Ficus in Creta, &c. Deinde: caudex arboris ſimilis Populo, folium Vlmo: at Sorbi magnitudinem Plinius

tribuit. Eſt & apud Theophraſtum μέγεθος ἠλίκον κοκκύμηλον, & apud Dioſcoridem, fructus pruni magnitudine. Ex tam grauium ſcriptorum teſtimoniis perſpicuum eſt, errare eos, qui Sycomorum putant eſſe arborem, quæ plerumque viſitur in cœnobiis, templorum plateis, & Sepulchretis, ex cuius baccis monachi ſpherulas factitant, quibus mulierculæ ſuas numerant preces. Eius hiſtoria poſt hac fuſè tradetur cap. 24. nomine Zizyphi albæ. Sycomorus

Locus. Ægypti peculiaris eſt arbor, teſte Theophraſto. Naſcitur etiam plurima in Caria & Rhodo, lociſque nonnullis tritici multi non feracibus: vbi prouentu fœcundo reſtibilique iuuamentum adfert, cùm annonæ caritas premit. Perpe-

Tempus. tuò viret, & ſæpius æſtate fructus fert. Sycomori pomum, auctore Dioſcori-

Li. 1. c. 144. de, aluo vtile eſt, ſed per quam exilem præbet alimoniam: ſtomacho aduer-

Vires & temperа. ſatur. Succus primo vere tenera arbore, antequam fructum ferat eximitur, lapidis ictu ſummo cortice deſquamato: ſi enim altiore plaga violetur cortex, nihil effluit. Spongia aut vellere lacryma excipitur, quæ ſiccata, & in paſtillos coacta fictili vaſe reponitur. Vis ſucci emollit, vulnera conglutinat, diſcutit collectiones coctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra ſerpen-

Li. 23. ca. 7. tium morſus, duratos lienes ſtomachi, dolores, & perfrictiones, celerrimè teredinem ſentit. Plinius. Mora in Ægypto & Cypro quod ait Plinius ſui generis ſunt, largo ſucco abundant ſummo cortice deſquamato, altiore plaga ſiccantur, mirabili natura. Succus aduerſatur venenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos, omnéſque collectiones, vulnera conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſpleneticis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime teredinem ſentit. Hæc eadem Plinius alio in loco non de Sycomoro, ſed de Moro noſtrate perperam ſcripſit, vt iam annotauimus. Galenus

Li. 16. c. 28 plantam Sycomori vidiſſe ſe ait in Alexandria vnà cum fructu, paruæ ficui al-

Cap. de Moro. bæ adſimili. Is fructus, inquit, nullam habet acrimoniam, exiguæ tamen dulce-

Li. 2. Alim. dinis eſt particeps, eſtque facultate, vt Mora, humidior quodammodo ac frigidior. Quin potius in medio Mororum ac Ficuum iure quis ipſum collocarit, indéque nomen ipſi arbitror eſſe poſitum, ridiculi enim ſunt, qui fructum hunc ob id aiunt Sycomora fuiſſe nominatum, quod fatuis Ficubus ſit adſimilis. Ipſius autem generatio ab aliis arborum fructibus quodammodo eſt diuerſa: non enim ex ſurculis ac germinibus, ſed ex ipſis ramis magnis, ac caudice naſcitur. Hoc enim loco ad finem ἀκρεμόνων vox pro πρέμνων falsò legitur.

OLEA SATIVA, *CAP. XX.*

Nomina OLEA ſatiua ἐλαῖα ἥμερος Græcis eſt, Arabicè *Zaiton*, ſeu *Caiton*, Italicè *Oliuo domeſtico*, Germanicè *Oelbaum*, & *Oliuebaum*: Hiſpanicè *Oliuo*, & *Azeytuno*, Gallicè *Oliuier*, Belg. *Oliueboom*: Anglicè *Oliuetre*, De ſylueſtri Olea iam diximus, nunc de ſatiua. Olea ſatiua arbor eſt ma-

In Dume. cap. 12. gna, procera, ramoſa: foliis longis, ferè ſaligneis, ſed anguſtioribus, & mino-

ribus, in acutum deſinentibus, craſſis, pinguibus, breui admodum pedicu-

Forma. lo ſubnixis, supernè virentibus, infernè albicantibus, nunquam decidentibus, ſapore amaro, & acriuſculo: floribus albis, racematim congeſtis, ex quibus baccæ prodeunt, primùm virides, deinde palleſcentes, tum purpureæ, poſtremò ſaturatæ nigredinis. Arboris nomine ἐλαῖαι vocantur, Latinè Oliuæ, Gallicè *Oliues*, cum incipiunt nigreſcere, noſtri vocant Drupas, inquit Plinius. Græci verò Drypetas. Idem alibi. Druppa vocatur priuſquam cibo matura ſit,

Lib. 15. c. 1. iam tamen colorem mutans. Ligni materies pulchra, ſolida, venoſa, criſpa, quę

Li. 12. c. 27. ardet viridis perinde ac ſicca. Genera Oliuarum tria recenſet Virgilius, Orchi-

Genera. tes, Rhadios, & Pauſias.

Nec

Nec pingues vnam in faciem vertuntur Oliuæ, Georg.2.
Orchites,& Radij,& amara Pauſia bacca.

Præterea, non deſiderare raſtros, aut falcem, vllámue curam.

Non vlla eſt Oleis cultura, neque illæ
Procuruam expectant falcem, raſtróſque tenaces,
Cùm ſemel hæſerunt aruis, auráſque tulerunt.

OLEA SATIVA.

Nec plura genera hodie agnoſcit Hetruria, inquit Matthiolus. Primum genus eſt earum, quas minores quidem Oleæ proferunt, ſed ſpectatæ formæ, & Bononieſibus magnitudine non inferiores. His muria conditis in cibis vtuntur tantum: fundendo enim oleo minùs aptæ ſunt, quod multo plus amurcæ quã olei contineant. Proximæ, tum calore, tum magnitudine præſtantes, ſuperioribus tamen minores ad conficiendum Oleum optimæ, quod non modò flauum, dulce, pellucidum, ac cæteris præſtantius, ſed etiam copioſum ex iis exprimitur. Has ferunt valde proceræ, & prægrandes Iuglandium Nucum modo arbores, quas Oliuaſtræ rura Senenſia vocant. Tertij generis eæ ſunt, quæ paſsim naſcuntur, & omnium ſunt maximè vulgares. Hodie omnium laudatiſsimæ, & craſsiſsimæ Muria conditæ ex Hiſpania afferuntur. Plinius multò plura recenſet genera, Licinianam, ſiue Liciniam (hæc optimum fundit Oleum, maximè agri Venafrani parte. Eſt autẽ Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ litore ſitum: ὅθεν, inquit Strabo, κάλλιστον ἔλαιον) Cominiam, Contiam, Sergiam. Sunt & purpureæ, & Superbæ, Regiæ, quæ & Maiorinæ, & Phanliæ, Picenæ, Sidicinæ. Sunt & prędulces per ſe tantùm ſiccatæ, vuiſq; paſsis dulciores, admodum rarę in Africa, & circa Emeritam Luſitanię. Non alia maior in Betica arbor quàm Olea, vt ſcribit idẽ Plinius. In Africa verò (fides penes auctores erit) Miliarias vocatas multas narrant à pondere olei, quòd ferant annuo prouentu. Olearũ ſicut Vitium, inquit Columella, plura genera eſſe arbitror, ſed in meam notitiam decem modo peruenerũt. Pauſia, Algiana, Liciniana, Sergia, Neuia, Culminia, Orchis, Regia, Circites, Murtea: ex quibus bacca iucundiſsima eſt Pauſiæ, ſpecioſiſsima Regiæ, quæ potius eſcę, quàm oleo eſt idonea. Pauſiæ tamen oleum ſaporis egregij dum viride eſt, vetuſtate corrumpitur. Orchis quoque & Radius melius ad eſcam quàm in liquorem ſtringitur. Oleum optimũ Licinia dat, plurimum Sergia: omniſque Olea maior fere ad eſcam, minor oleo eſt aptior. Hactenus Columella. Orchites & Radij à figura nomen habent. Orchites quidem à teſticulis quaſi teſticulares Oliuę. Radij à longitudine radiorum metaphoricè dicuntur. Pauſiæ quorundam ſententia à ſapore appellantur, quod fiat παύσει: ſunt enim baccæ amaræ, ideo eas comedere ceſſant: Aliorum ſententia, inter quos eſt Seruius, à pauiendo dicuntur, id eſt tontendo, quod niſi tundantur, oleum non reddunt. Priori etymo repugnat Columella, qui Pauſiæ iucundiſsimam eſſe baccam, & eius oleum egregii eſſe ſaporis dum viride eſt, contra Virgilium ſcribit: poſterius omnibus oliuis competit. Nulla Olea ex tot generibus,

In li.1. Dioſcor. c.118.
Lib.15. ca.3.
Lib.17. c.12.
Lib.5. ca.8.
Ibidem.

Locus. auctore eodem Columella, aut per frigidum, aut gelidum ſtatum cæli patitur.
Idem. Itaque æſtuoſis locis Septentrionali colle, frigidis Meridiano gaudet. Sed neq; depreſsis locis gaudet, magiſq; mediocres cliuos amat. In iis enim excellens ſolis ardor ventorum perflatu refrigeratur, quare optimum exhibent oleum. Planis verò & campeſtribus locis Oleæ minùs impetu ventorum agitatæ, atque torrentis æſtu ſolis ambuſtæ craſsius oleum mittunt. Amat, inquit Matthiol. apricos tractus, & colles, calidáſque regiones, nec in frigidis prouenit, quare oleis Hiſpania, Italia, Gallia Narbonenſis abundant. Oleam Theophraſtus è ce-
Lib.15.ca.1. leberrimis Græcorum auctoribus, inquit Plinius, Vrbis Romæ anno circiter quadringenteſimo quadrageſimo, negauit niſi intra x l. millia paſſuum à mari
Lib.12.c.10. naſci. Idem alibi: Tunc Oleam non putabant gigni niſi intra c c c. ſtadia à ma-
Lib.5. ca.8. ri. Hanc arborem pleríque exiſtimant, inquit Columella, vltra milliarium ſexageſimum à mari, aut non viuere, aut non eſſe feracem. Tradit idem, Quercu exciſa radices noxias Oliueto relinqui, quarum virus enecat Oleam:
Lib.24.c.1. Quercus & Olea tam pertinaci odio diſsident, auctore Plinio, vt altera
Lib.18.c.18. in alterius ſcrobe depactæ moriantur. Idē alibi: Olea vbi Quercus effoſa ſit malè ponitur, quoniam vermes qui Raucæ vocantur (Erucæ, apud Theophraſtum, κάρπαι pro κάμπαι) in radice Quercus naſcuntur, & tranſeunt. Florent omnes
Tempus. Oleæ menſe Iulio. Fructus menſe Nouembri & Decembri decerpuntur. Prima ergo, ſic enim legendum, ab Autumni colligitur initio, operæpretio, non natu-
Lib.15.ca.3. ra, Pauſia, (quoniam tum cōditur,) cui plurimum carnis: mox Orchites, cui olei: poſt Radius. Has enim ocyſsimè occupat æſtas, quia ſunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere, ſic enim legendum. Differuntur verò etiam in Martium menſem calloſæ, contra humorem pugnaces, ob ídque minimæ, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini Regiam vocant, non ante Fauonij afflatum nigreſcentes, hoc eſt vſque ad v i. Idus Februarias. Omnino in vita error eſt publicus, tumore Oliuæ creſcere oleum exiſtimantium, pręſertim cum magnitudine copiam olei non conſtare, indicio ſint quæ Regiæ vocantur, ab aliis Maiorinę, ab aliis Phaulię, grandiſsimę alioqui, minimo ſucco. Eſt & in Ægypto carnoſiſsimis olei exiguum. Decapoli verò Syriæ perquam paruę, nec cappari maiores carne, oleo tamen commendantur. Quam ob cauſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincantur. Fiunt & præcoces feruenti aqua per-
Plin. lib.15. cap.3. fuſæ, quamlibet immaturæ. Oliuæ conſtant nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies hæc eſt eius amara. Fit ex aquis, ideo ſiccitatibus minima, riguis copioſa. Oliua
Vires & Temper. flaua & recens ſtomacho vtilior eſt, ventri difficilis: nigra autem & matura corruptioni oportuna eſt, ſtomacho aduerſatur, oculis non conuenit, capitis do-
Dioſ. lib.1. cap.118. lorem mouet, arefacta illitu depaſcentia vlcera ſiſtit, & carbunculos emarginat. Oliuæ ſale condiuntur, vnde Colymbades appellatæ, quaſi natatrices, eo quod
Lib.15.ca.3. Muriæ veluti innatant. A Muria verò eædem Halmades dictæ ſunt. Plinius. Sale illæ priuatim condiuntur, inquit Plinius, & vt reliquæ Muria, ſapáue (perperā in publicis libris legitur, amurca ſapáue.) Nec non aliquæ oleo ſuo, ſine accerſita commendatione, Muriæ innatant Colymbades. Franguntur eædem, herbarúmque viridum ſapore condiuntur. Quia verò etiam inciſæ in Muriā mittebantur, ſuccum ipſarum ex Muria collectum vtendum præſcribit his verbis
Lib.1.c.118. Dioſcorides. Colymbades tritę, & ambuſtæ, illitæ puſtulas gigni prohibent, ſordida vlcera purgant, ſuccus ipſarum ex Muria gingiuas cōtrahit, & motus dentium firmat. Nunc de Oliuæ partibus dicendum, ac primùm de Oleo. Suus quidem Oliuæ ſuccus oleum eſt, ex Oliuis primum in pauimēto relictis, quoad rugoſæ factæ fuerint, deinde molæ ſuppoſitis, poſtremo torculari expreſsis, vel immaturis, quod Omphacinum ob id, & Omotribes, id eſt acerbum & crudum

eſt

eſt appellatum, idémque refrigerans & adſtringens: vel maturis, quod oleum commune dicitur: ac vtrúmque vel inſulſum, vel ſalſum, & illotum, vel lotum, ídque ad ſalem tollendum, vel vt fiat candidius, aut morſus expers. Vtrúmque rurſus, vel recens eſt, vel antiquatum, & ex hoc, vel illo agro, quæ olei communis differentię diligenter ſunt obſeruandę, vt medicamentorum ex iis iuſtior fiat compoſitio. Nam facultatibus ſecundum has differentias multum variant, ac compoſita quibus miſcentur plurimum immutant. Oleum Galeno ex oliuis confectum, quod ſane veriſsimo & maxime proprio nomine oleum appellatur, humectat, & modice calfacit, cuiuſmodi eſt dulciſsimum, factũ potiſsimũ ex oliuis, quas Gręci δρυπετεῖς vocant, nos Drupas. Omotribes & Omphacinũ, quantum in ſe habet adſtrictionis, tantũ etiã illi ineſt frigiditatis. Porrò oleum vetus, quod quidẽ ex dulci inueterato efficitur, calidius eſt, & potentioribus ad diſcutiendũ viribus. Quod verò crudum, inueteraſcit, id dum adſtrictionis reliquum quippiam ſeruat, miſtę permanet facultatis: vbi vero illam prorſus abiecerit, reliquo fit ſimile. Quinetiam quicunque in pręparando ramos iniiciunt, ij & ipſi Omphacino ſimile oleum efficiunt. Cęterùm rogandum non eſt quomodo ſit pręparatum, ſed guſtãdum potius, ac ſi prę ſe ferat adſtrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum eſt exiſtimandum, ceu illud quod ex Hiſpania defertur. Quod ſi nequaquam guſtantibus adſtringere appareat, ſed perfectè videatur dulce, id modicè eſſe calidum putandum. Pręterea ſi tenue quoque cernatur (tale eſt quod purum eſt, quódque intuenti tranſlucidum videatur) modicum eius latiſsimè percutem extenſum ſibi maneat continuum, celeritérque à cute combibatur, id vtique pro optimo ducendum, ac virtute quam maximè pollere, quale eſt Sabinum. Porrò oleum lotum minimè omnium mordacitatem continet. Oleum Omphacinum ad multos vſus rectè valentibus acaccommodatiſsimum Dioſcoridi. Pręſtat recens, odoratũ) quod non mordeat: ſtomacho vtile eſt, quod adſtringat gingiuas contrahit, dentes firmat, ſi contineatur in ore: ſudores cohibet. Oleum cõmune quo vetuſtius ac pinguius, eo ad medicamenta magis eſt idoneũ. Omne oleum calfacit, emollit ventrem (alij legunt μαλακτικὸν τῆς σάρκος, id eſt mollit carnes) à perfrictionibus corpus tuetur, ipſumq; promptius ad munera obeunda reddit, aluum emollit vlcerantium venenorum vires permiſtum hebetat, contra venena datur aſsiduè potum, redditúmque vomitionibus, ſoluit aluũ heminæ menſura cum pari ptiſanæ ſucco, aut aqua potum: ad tormina calidum, ſimul decocta ruta, tribus ſextariis in potu datur: ventris animalia pellit: idem maximè ilei inteſtini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & vehementius diſcutit, oculorũ claritati ſubditum confert. Si vetuſti non ſit copia, in vaſe decoquitur ad mellis craſsitudinem, & vetuſtatẽ repræſentet. Hæc ſic Græcè cum legantur, εἰ δὲ μὴ παρείη παλαιὸν ἔλαιον οὕτω, κατακεράσας εἰς ἀγγεῖον τοῦ παρόντος τὸ κρεῖσσον, ἕψε, ἕως ἔχῃ μέλιτος πάχος, καὶ χρῶ. Τὴν γὰρ αὐτὴν τῷ προειρημένῳ εἰσφέρεται δύναμιν, ita videntur Latinè reddenda. Si verò adeo antiquũ oleum non adſit, ex eo quod ſuppetit, præſtantiſsimum in vas coniicito, coquitóque ad mellis craſsitudinem, eoq; vtere: nam eandem cum ſupradicto obtinet facultatẽ. Scribit & idẽ auctor foliorum ſatiuæ Oleæ vim adſtringentem eſſe, ſed aliquãto inferiorẽ quàm in Oleaſtro, ideóque ocularibus medicamentis ob ſuam mitiorẽ vim magis conuenire. Sudorem ligno viridi accẽſo manantẽ, illitu ſanare lichenas, furfures, & ſcabiem. Oleaginũ ſemẽ (Gręca τὸν καρπὸν habent, id eſt fructũ ipſarũ Olearũ) illitũ mederi furfuribus, & vlceribus quę vorãt & depaſcunt: quod autem intra nucleũ eſt, ex adipe & farina ſcabros vngues excutere. Hippocrates nuclei quoque huius vſum ad ocularia medicamenta adhibere videtur, neque de alio nucleo intelligere

Li.6. ſimpl.

Lib.1. c.28.

Lib.1. c.128.

Li.2. Epid. Sect.5. gere, cum ſcribit: ὀφθαλμῶν. σποδίου δωδέκατον, κρόκου πέμπτον, πυρῆνος ἕν, ψιμμυθίου ἕν, σμύρνης ἕν· τὸ ὕδωρ, κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεῖν, καὶ διδόναι σκόροδα σὺν μάζῃ. Quæ ſic interpretatur Cornarius. Ad oculos Spodij partem duodecimam, Croci quintam, Nuclei Oliuæ vnam, Ceruſſæ vnam, Myrrhæ vnam. Aquam frigidam ſuper caput fundito, & Allia cum Maxa edenda dato. Quidam tamen Punici Mali τὸν πυρῆνα, id eſt, nucleũ intelligi non abſurdè poſſe arbitrantur. De Oliua, ipſius Lib.1.c.20. ſucco, & nucleo dictum eſt, nunc de amurca. Hæc, vt affirmat Dioſcorides, decocta in cupreo vaſe ad mellis craſsitudinem adſtringit, cæteros præbens Lycij effectus. Inſuper dentium dolori, & vulneribus cũ aceto, vino, aut mulſo commodè illinitur: additur in medicamenta ocularia, & meatus obſtruentia inductu ſuo. Vetuſtate meliorem fieri conſtat. Vtiliter infunditur ſedis, genitalium, ac vuluæ exulcerationi. Si verò cũ Omphacino recoquatur ad mellis craſsitudinem, carioſos dentes extrahit: iumẽtorum ſcabiem cũ decocto Lupini, & Chamæleone illitu ſanat. Cruda, & recente Amurca podagras, articularióſque dolores foueri vtiliſsimũ: peruncta in villoſa pelle, & hydropicis impoſita, tumoris molem reprimit. Eundem Amurcæ in medicina vſum Plinius ſimiliter fere Lib.23.ca.3. tradidit, niſi quod vbi Græca exemplaria quæ habent ἐκβάλλει δὲ καὶ τοὺς ἐφθαρμένους ὀδόντας σὺν ὀμφακίνῳ, & cætera, ſecutus Ruellius vertit, ſi verò cũ Omphacino recoquatur, & cętera, Plinius legit, ſi verò cũ Omphacio decoquatur ad mellis craſsitudinem caſuros dentes extrahit, quam Plinij lectionẽ magis probans Cornarius, locum Dioſcoridis ſic interpretatus eſt. Eiicit etiam corruptas den-Embl.113. lib.1. Dioſ. tes cum Omphacio ad mellis ſpiſsitudinẽ cocta, & oblita. Nam Omphacinum gingiuas conſtringit, & dentes corroborat, vt modò diximus, non eiicit. Sed & illum ipſum Plinij locum deprauatũ ex manuſcripto Codice ſic integritati reſtituit. Si vero decoquatur ad mellis craſsitudinem, cauſarios dentes extrahit, non caſuros, vt habent vulgata exemplaria: caſuri enim extractione nihil opus habent, inquit Cornarius. Cauſarij verò dentes ſunt ex cauſa aliqua affecti, & vt Lib.25.ca.5. Dioſcorides ait, ἐφθαρμένοι, id eſt corrupti. Eadẽ voce vſus eſt Plinius, vbi veratrũ dari vetat cauſariis, vel latere, vel faucibus, id eſt iis qui locis iſtis male affecti ſunt. Super omnia celebrauit Amurcam laudibus Cato, quas apud eum, & Pli-Lib.15.ca.8. nium legere potes. Illud tantum dicam eam Apothecarum, & Officinarum fabricis, in quibus lanei, ſericeiue panni reconduntur, per vtilem eſſe: ſi enim ex ea calci permiſta parietes incruſtentur, item laquearia, & pauimẽta, non modò parietes aliunde contractum humorem non reſudabunt, neque ſitum contrahent, ſed nec blattas, nec teredines, nec araneas, nec alia noxia animalia gignẽt.

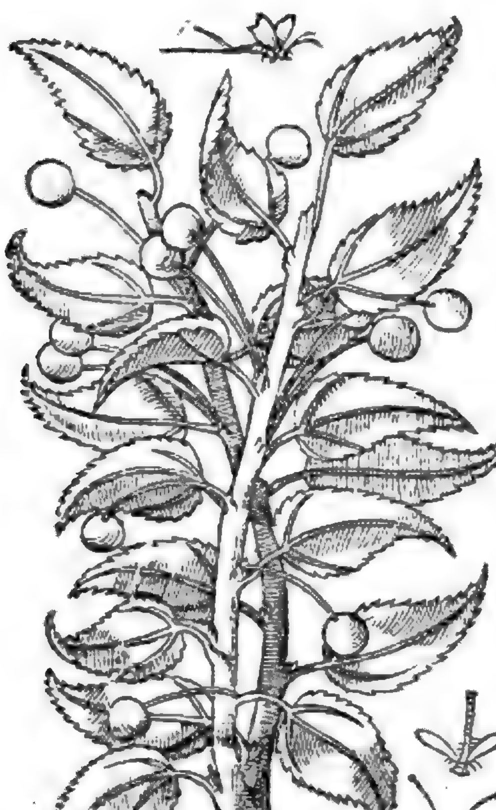
LOTVS ARBOR, CAP. XXI.

LOTI nomen multis ſtirpibus commune eſt, ſed de Loto arbore *Nomina* hic agimus, quæ vt λωτὸς δένδρον Græcis, ita Latinis Lotus arbor dicitur, Arabibus *Sadar*, *Sedar*, ſiue *Alſadar*, Italis *Loto albero*, In Tridentino & Goritienſi agro *Bagolaro*, in Veronenſi *Perlaro*, Hiſpanis *Almez*, Gallis *Micocoulier*, qui & fructum *Micocoules* appellant, nomine proculdubio ex Loto deflexo, quaſi μικρὸν λωτοῦ καρπόν. Loti arboris genera tria apud auctores *Genera.* reperiuntur. Eſt enim Lotus Celtis à Plinio appellata, in Africa, & Lotopha-Lib.13.c.17. Lib.4.Hiſt. cap.4. gia inſula frequens, cuius hiſtoriam ille ex Theophraſto literis mandauit: eaq; duplex: altera nucleum habens, altera ſine nucleo interiore. Secunda Lotus eiuſdem Theophraſti, à Lotophagorum Loto differt. Tertia, Lotos etiam à Plinio dicta (etſi impropriè) à fructus ſuauitate ſuperioribus ſimili, & Faba Græ-Lib.3.Hiſt. cap.13. ca, quæ & διόσπυρος eſt Theophraſti. Primi generis Lotus Dioſcoridis, ſiue Celtis, ea eſt, quam primam hic depinximus, Gallorum *Micocoulier*, Italorũ *Bagolaro*,

Matthi

Matthioli, Dodonæi, Dalechampij, aliorúmque doctiſsimorum herbariorum ſententia. Loti apud Theophraſtum hiſtoria eſt eiuſmodi: ἔστι δὲ τοῦ λωτοῦ τὸ μὲν ἴδιον γένος, εὐμέγεθες, ἡλίκον ἄπιος, ἢ μικρὸν ἔλαττον. φύλλον δὲ ἐντομὰς ἔχον, καὶ πρινῶδες. Τὸ μὲν ξύλον μέλαν. γένη δὲ αὐτοῦ πλείω, διαφορὰς ἔχοντα τοῖς καρποῖς. ὁ δὲ καρπὸς ἡλίκος κύαμος. πεπαίνεται δὲ ὥσπερ οἱ βότρυες, μεταβάλλων τὰς χροιάς. φύεται δὲ καθάπερ τὰ μύρτα, παράλληλα. πυκνός ἐστι τῶν βλαστῶν. ἐσθιόμενος δὲ ἐν τοῖς λωτοφάγοις καλουμένοις, γλυκὺς, ἡδὺς, καὶ ἀσινὴς, καὶ ἔτι πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθόν. ἡδίων δὲ ὁ ἀπύρηνος (ſic enim ex Plinio legendum, non vt in vulgatis exemplaribus ſcriptum reperitur, ἡδίων δὲ ὁ πύρηνος) ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτον γένος. ποιοῦσι δὲ καὶ οἶνον ἐξ αὐτοῦ. πολὺ δὲ τὸ δένδρον, καὶ πολύκαρπον. τὸ οὖν ὀφέλλου στρατόπεδον, ἡνίκα ἐβάδιζεν εἰς καρχηδόνα, καὶ τούτῳ φασὶ πλείους ἡμέρας ἀπολειπομένων τῶν ἐπιτηδείων κεχρῆσθαι. ἔστι μὲν οὖν ἐν τῇ νήσῳ τῇ λωτοφαγίτῃ, φαρίδι καλουμένῃ πολύς. αὕτη δὲ ἀπόκειται καὶ ἀπέχει μικρόν. οὐ μὴν ἐν ταῦθα μόνον, ἀλλὰ πολλῷ πλείων ἐν τῇ ἠπείρῳ: πλεῖστον γὰρ ὅλως ἐν τῇ λιβύῃ, καθάπερ εἴρηται τοῦτο, καὶ ὁ παλίουρος ἐστιν. Id eſt, Eſt autem Loti proprium genus, procerum, magnitudine Piri, aut paulo minus: folio inciſo, Ilicis ſpecie (Cornarius non πρινῶδες, ſed πριονῶδες, id eſt, ſerrato legendum ſuſpicatur) ligno nigro. Genera eius plura, fructibus diſtincta. Fructui magnitudo Fabæ, qui velut vuarũ botri matureſcit, colores mutans. Naſcitur alternatim, exaduerſo, veluti Myrtorum baccæ, ſuper germinibus ſpiſſus. In cibo eſt Lotophagis dictis, dulcis, iucundus, & innoxius, atq; etiam aluo ciendæ vtilis. Suauior autem qui nucleo caret: ex quo etiam vinum conficiunt. Copioſa illic eſt hæc arbor, multúmq; fructifera. Quare Ophelli excercitum cum Carthaginem proficiſceretur, in commeatus penuria, eo fructu multos dies victitaſſe ferunt. Eſt igitur in Inſula Lotophagite, quam Pharidem vocant, (ea nunc Gerbi dicitur,) Lotus frequens. Ea verò à continente parum diſsita eſt, diſiunctáque inſula. Cæterùm non illic tantùm, ſed etiam in continente multo copioſior prouenit. Nam in Africa, quod diximus, Loti, vt & Paliuri, maxima copia eſt. Hæc dum tranſcribit Plinius, quędam etiam de ſuo adiecit. Eadem Africa qua vergit ad nos, inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes (vulgo hodie *Les Baxes, ou Secagnes de Barbarie,*) atque Naſanconas. Magnitudo quæ Piro: quamquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores: alioquin Ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæq; maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius, atque alius, ſicut in vuis. Naſcitur denſus in ramis, Myrti modo, non vt in Italia, Ceraſi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoque exprimitur illo, ſimile mulſo, quod vltra denos dies durare negat idem Nepos: baccáſque contuſas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus, vltro

LOTVS CELTIS
Arbor.

Lib.4. Hiſt. cap.4.

Embl.131. li.1. Dioſc.

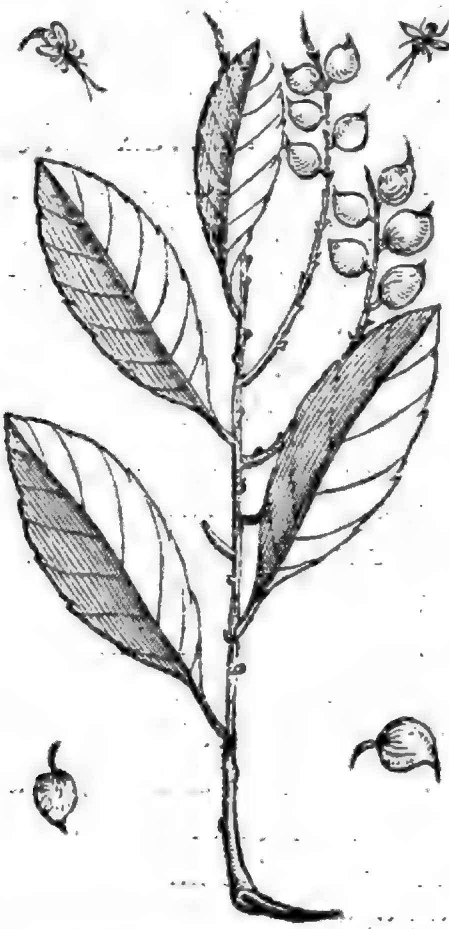
Supra ca.3.

Lib.13. c.17.

vltro citróque commeantes per Africam. Ligno color niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuéſque alios vſus excogitant. Hæc ibi natura arboris. In his Plinius vinum ex Loto exoſſe expreſſum denos dies durare negat, Theophraſtus ex quo totam hiſtoriam exſcripſit, id omittit, ſed vinum ex Loto ſecundi generis confectum poſt biduum, triduúmue corrumpi tradidit. Polybio verò apud Atheneum Plinius aſſentitur, ait enim Polybius ex Loto ſua vinum ſimile eſſe mulſo, nec vltra denos dies perdurare. Plinius eiuſdem Loti lignum ad tibiarũ cantus expeti, è radice cultellis capullos, breueſq; alios vſus excogitari ſcripſit, quæ Theophraſtus de ligno & radice Loti ſecundæ prodidit, vt dicetur. Eandem Loton Plinius arborem Syrticã rectè appellat, ſed mox velut immemor eius hiſtoriæ à ſeipſo deſcriptę, Fabam Gręcam vocat, eiq; vires eas tribuit, quas Loto ſuę Dioſcorides, qui Loton arborem eſſe tradit, vaſtæ magnitudinis, bacca Pipere maiore, dulci, cibis grata, ſtomacho facili. Hęc Loto noſtrę bellè conuenire facilè is rectè iudicabit, qui eam diligenter contemplatus fuerit. Eſt enim procera, magnáque arbor, Piro quidem ſępe magnitudine par, nõnunquam etiam procerior, caudice craſsiſsimo, cortice lęui, colore in cęruleum nigreſcente, ramis vaſtis, latè protenſis: cui folia lata, aſpera, crenata: fructus rotundi, Pipere maiores, ex longis petiolis penduli, primum virides, deinde flaui, poſtremò nigri, grati ſaporis. Apud Lotophagos fructus Loti ſi tanta fuit dulcedo, vt eo guſtato ſocij Vlyſsis, narrante Homero, ad naues redire noluerint, niſi verberibus adacti, atque inde orto prouerbio Loton guſtaſſe dicantur ij, qui delitiis quibuſdam deliniti, diutius in iis hęrent, neque ab iis ad ſolita ſtudia reuocari poſſunt, ſi, inquam, ob tantam fructus ſuauitatem, quæ in noſtra Loto deſideratur, neget quis nos veram Lotõ hîc repreſentaſſe, meminerit Plinium dixiſſe, in Africa inſignem arborem Loton gigni, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam, quòd mutato ſolo, cæloq; à grata illa fructuum dulcedine degenerauerit. Lotus hæc noſtra in multis etiam Galliæ Narbonenſis locis naſcitur, ſed præcipuè in agro Monſpelienſi, tam vaſta & procera, vt alias quaſuis arbores illic magnitudine ſuperet, vel ſaltẽ æquet. Fructus eius Septembri menſe ſunt maturi: quo tempore folia decidere incipiunt, vêre vna cum floribus renaſcentia. Secundũ Loti ſpeciem Theophraſtus ſcribit eſſe. Δένδρον θαμνῶδες, καὶ πολύκλαδον, τῷ στελέχει δὲ εὐσταθές. Τὸν δὲ καρπὸν μετὰ τὸ κάρυον ἔχειν, τὰ δὲ ἐκτὸς οὐ σαρκῶδες, ἀλλὰ δερματωδέστερον. ἐσθιόμενον δὲ οὐχ οὕτω γλυκὺ, ὡς εὔστομον. καὶ τὸν οἶνον ὃν ἐξ αὐτοῦ ποιοῦσιν, οὐ διαμένειν, ἀλλὰ ἢ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, εἶτ᾽ ὀξύνειν. ἡδίω μὲν οὖν τὸν καρπὸν ἐν τοῖς λωτοφάγοις, ξύλον δὲ κάλλιστον τὸ ἐν Κυρηναίᾳ. θερμοτέραν δὲ εἶναι τὴν χώραν τῶν λωτοφάγων. τοῦ δὲ ξύλου τὴν ῥίζαν εἶναι μελαντέραν μὲν πολὺ, πυκνὴν δὲ ἧττον, καὶ εἰς ἐλάττω χρησίμην: εἰς γὰρ τὰ ἐγχειρίδια, καὶ τὰ ἐπικολλήματα χρῆσθαι. τῷ ξύλῳ δὲ εἰς τοὺς αὐλοὺς (non vt in excuſis legitur, αὐτοὺς) καὶ εἰς ἄλλα πλείω. Id eſt, Lotus ſecunda, arbor eſt fruticoſa, ramoſa, caudice firmo, ſemine incluſo nucleo, extrinſecus non carnoſo operimento, ſed veluti cute cõtecto, in cibo non tam dulci, quã ori grato, & ſuaui, ex quo vinum fit non perdurans, ſed duos tréſue dies tantum, dein aceſcens. Fructus apud Lotophagos iucundior eſt: materies optima in Cyrenæa regione, feruidiore Lotophagorum tractu. Radix arboris, multo ligno nigrior, minus denſa, & ad pauca commoda, nimirum ad pugiones, & ad glutinandas aſſulas, ligno ad tibias, & ad alia pleráque vtili. Hanc ſecundam Loton Theophraſti eam eſſe iudicauit Dalechampius, cuius ramulus hic depictus exhibetur. Nonnulli docti Herbarij Lauroceraſum, à foliis Lauro, & nucleis Ceraſo ſimilibus nominant. In hortis Principis Doriæ Genuæ luxuriat, aduecta ex Africa, fruticoſa, ramoſa, caudice firmo: ſemine nucleo abdito, qui valde tener eſt: pulpa non carnoſa extrinſecus, vt in Amygdala, ſed potius

Lib.14. *Lib.24.c.2.* *Lib.13.c.17.* *Li.1.Dioſc. cap.134.* *Forma Loti 1.* *Li.9.Odyſ.* *Locus.* *Tempus.* *Ibidem.* *Forma Loti 2.*

LOTVS SECVNDA.

potius cutis inſtar molli, vt in Ceraſo: fructu oblongo, è cæruleo rubeſcente, minùs dulci quam ſuperioris, ſed gratiore & ſuauiore guſtu. Hæc Lotus Plinio, & Matthiolo incognita fuit. Sed quænam ſit Lotus illa, quam apud Athenæum memorat Polybius, inter Herbarios controuerſia eſt. Lib. 14. Dalechampius primæ Loti Theophraſti ſecũdam ſpeciem eſſe exiſtimat, cuius fructus nucleo caret, aut quam minimum complectitur, vt fere nullus eſſe videri queat. Demõſtrat id deſcriptio. Arbor eſt, inquit, haud procera, aſpera, non ſpinoſa (legendum enim οὐκ ἀκανθώδης) foliis virentibus, Ilici ſimilibus (ex Theophraſto enim legendum παραπλήσιον τῇ πρίνῳ, non ῥάμνῳ) paulo ſpiſsioribus, & latioribus: fructu per initia colore & magnitudine Myrti baccis candidis ſimili, cum iam perfectæ ſunt. Augeſcens colore phœniceus eſt, rotundus, Oliuæ magnitudine (Theophraſtus Fabæ magnitudine) nucleo perquam exiguo. Maturus colligitur, & ſeruis alendis cum Alica in vaſis ſtipatis reconditur. Ingenuis autem ac liberis domeſticis exemptis nucleis aſſeruant, & in cibo dant. Guſtus eſt Ficuum, & Palmularum, ſed odor præſtantior. Ex eo in aqua macerato & trito vinum fit, grati iucundíque ſaporis, optimo

DIOSPYROS, SIVE
Faba Græca, Latifolia, Pſeudo Lotus Matthioli.

DIOSPYROS, SIVE
Faba Græca, anguſtifolia, ſeu Lotus Africana.

mulſo ſimile, quod merum bibunt. Verum non longius quàm decem dies durat. Quamobrem ad vſum quotidianum paulatim conficitur: Acetum quoque ex eo conficitur. Hactenus Polybius. Aſpera Loti folia ſunt tangenti, aculeata eſſe nullus vnquam ſcripſit. Folium Ilici proximum eſſe, fructus colorem mutari dum matureſcit, Myrtorum modo naſci, ex eo vinum exprimi, dixit Theophraſtus, quæ in Loto ſupradicta comperiuntur: cætera omnia congruunt. Tertia Loti ſpecies hîc exhibetur, quæ etſi Lotus non eſſet, tamen in Loti generibus numerata eſt, eóque nomine celebrata, à Plinio Lotus, & Faba Græca dicta, quam Romæ, inquit, à ſuauitate fructus ſylueſtris quidem, ſed Ceraſorum pene natura, Loton appellant. In Italia frequens eſt arbor, & ab Hetruſcis hodie vocatur *Vua d'India*, præſertim Florentiæ, vnde aduehendam curauit Dalechampius. In quibuſdam etiam hortis Lugduni viſitur, breui caudice, ramis plurimis, longiſsimis, validiſsimis, vt totidem arbores dicere liceat, petulanter vmbra latiſsima ex patiantibus, in vicinas domos ſæpe tranſilientibus opacitate breuiſſima: foliis Corno ferè ſimilibus, longioribus, anguſtioribus, pallidioribus, venoſis: flore in medio purpuraſcente, quatuor foliolis diſtincto, herbaceis, ramis ſic incumbente, vt petiolo carere videatur: fructu Ceraſorum figura, antequam maturuerit cãdido, cùm maturuit, rufo, prominente è medio tenui quodam velut aculeo, ramis & ſurculis ſine pediculo adhærente, guſtu dulci, palato non inſuaui. Hanc eſſe quam dixi Fabam Græcam Plinij notæ omnes demonſtrant. Nam, vt ille ſcribit, cacumine ramoſa eſt, caudice breui, ramis pro arboris magnitudine prælongis, validis, multis, & cum hyeme folia deciderint, ob ſurculorum paucitatem ſolem non auferentibus: fructu Ceraſis non abſimili, nucleo duro, qui in Ceraſo tener eſt, ac fragilis, quod Theophraſtus adnotauit, cortice diluto, rubore iucũdo, blandiſsimè oculos excipiente, & quo veriſimile eſt pelles tingi poſſe, radice lanas, vt mirum ſit Matthiolum ſuæ Loti cortici triſtiſsimo tribuiſſe, quod Plinius de huius cortice literis prodiderat, cuius tinctura colorem rufum fieri ipſemet alibi ſcripſit. Ramenta ligni decocta in vino proſunt dyſentericis, & cetera: deinde, Rufant & capillum, defluentémque cohibent. Sic enim locum hunc in noſtris exemplaribus mutilum ope melioris Codicis integrum & reſtitutum citauit Ruellius. Sunt qui nec vana quidem ducti coniectura hanc arborem Theophraſti διόσπυρον eſſe cenſent, fructu Ceraſo ſimili, duro intus & ſolido nucleo, non, vt in Ceraſo fragili: maxime cum Plinius Theophraſti verba ſingula Latinè exprimere ſolitus, Faba Græca deſcripta, nuſquam alibi Dioſpyri meminerit. Guaiacum Patauinum Fallopius, Pena & Lobellius, vera Lotus Theophraſti, nominarunt. Hæc eſt Faba Græca quam Bellonius à Conſtantinopolitanis Ceraſum Trapezuntiam vocari ſcribit. Ea etiam cuius figuram Augerius de Busbecke ad Matthiolum miſit, cui ſubſcriptum erat, Dactyli ex Trapeſonda dulces, & guſtu delectabiles. Huius Pſeudo Loti, ſiue Fabæ Græcę, picturas duas Matthiolus exhibet, foliorum tantum longitudine breuitate, anguſtia, latitudine diſtantes, quæ pro ętate & proprietate loci in quo ſtirpes aluntur, varietas facilè contingit. Loti ſuę baccas aluum adſtringere ſcripſit Dioſcorides Ramentorum ligni decoctum ſiue potu, ſiue infuſione dyſentericis, ac fœminis fluxione vuluę laborantibus auxilio eſſe, rufare capillos, citam aluum cohibere. Plinius Fabam Grecam cum Loto primi generis confundens, quod indicauimus, eadem & quę Dioſcorides, Loto ſuę tribuit. Hęc Lotos, inquit, quę Faba Gręca appellatur à noſtris, aluum baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in vino (hoc Dioſcorides tacet) proſunt dyſentericis, menſtruis (γυναιξὶ ῥοιάσις Dioſcorides, id eſt mulieribus fluxione vuluę vexatis) vertigini, comitialibus (hęc Dioſcorides non habet) Cohibent & capillum. Quæ

Lib.16.ca.30.

Forma Loti 3.

Lib.3. Hiſt. cap.13.

Lib.1. Dioſ. cap.134.

Lib.24.c.2.

Lib.1.ca.95.

Lib.3. Hiſt. cap.13.

Lib.1. Dioſ. cap.134.

Vires.

Lib.1.c.134.

Lib.24.c.2.

verò ſequuntur, nec in Dioſcoride extant. Mirum his ramentis nihil eſſe amarius, fructuq; dulcius. Fit & è ſcobe eius medicamentũ, ex aqua Myrti decocta, ſubacta, & diuiſa in paſtillos, dyſentericis vtiliſsimũ, pondere victoriati, cum aquę cyathis tribus. Galenus dilucidius Loti vires explicat his verbis. Lotus arbor non multæ adſtrictoriæ facultatis eſt particeps, ſed & tenuium eſt partium, & exſiccatoria. Itaque lignorum aſſulæ deraſæ muliebri accommodantur profluuio, & dyſenteriis, & cæliacis affectibus. Decoquuntur verò interdum in aqua, interdum in vino, nimirum prout vſus popoſcerit, nec infunduntur tantum, ſed & bibuntur. Quinetiam quod pilos defluentes cohibeat, non mediocre ſignum eſt ipſam adſtringentis eſſe cuiuſdam, ac mediocriter deſiccãtis facultatis. In his cum Plinius & Galenus ramentorum Loti decocto cohiberi capillos dicant, locus Dioſcoridis in quo legitur, ξανθίζει δὲ καὶ τὰς τρίχας, καὶ ἐπέχει γαστέρα ῥέουσαν, id eſt, flauos facit capillos, & citam aluum cohibet, corruptus eſſe videtur, & ita legendus. ξανθίζει δὲ καὶ τὰς τρίχας, καὶ ἐπέχει ῥεούσας, id eſt, flauos efficit capillos, & defluentes cohibet. Nam cum baccis ventrem ſiſti antea dixerit, & ramentorum decoctum dyſentericis prodeſſe, quid attinebat quod de ventre ſiſtendo dictum iam fuit, ſtatim repetere? (Li.7.ſimpl.)

LAVRVS, CAP. XXII.

QVÆ Latinè Laurus dicitur, Græcè δάφνη, Arabibus *Gaur*, vel *Gar*, Gallis *Laurier*, Italis *Lauro*, Germanis *Lorbeenbaum*, & *Loorbeeren*, Hiſpanis *Laurel*, ſeu *Laureiro*, Boemis *Bobek*, Anglis *Laureorbaytree*, Belgis *Laurusboon*, Luſitanis *Laureizo*. Baccæ eius δαφνίδες. (*Nomina*) Laurus duũm eſt generum. Vna tenui folio conſtat, altera latiore. Vtraque odoratiſsima, omnibus, prȩſertim in Italia cognita, quod nõ ſolùm in hortis, viridariis, vineiſque ſata vireſcat, ſed etiam in ſyluis, maximè locis maritimis, ac etiam in montibus & collibus apricis, qui lacus & maria reſpiciunt, ſponte naſcatur. (*Genera.*)

LAVRVS.

Folia habet oblonga, in exortu lata, in acutum deſinentia, craſſa, ſolida, odorata, in vno genere latiora, in altero anguſtiora & tenuiora, ex qua foliorum differentia alteram marem, alteram fœminam eſſe iudicant. (*Forma.*) Flores emittit paruos, muſcoſos, Oleæ fere ſimiles, in luteo albicantes, ex quibus baccæ prodeunt Oleis ſimiles, primum virides, cùm maturuerunt nigræ, craſſo intus nucleo, qualis eſt in Ruſci baccis. Laurus frequentiſsima in Italia, vt dictum eſt prouenit, in Hiſpania, in Gallia Narbonenſi, aliiſque calidioribus regionibus, in quibus in proceram arborem aſſurgit, cortice craſſo duróque. (*Locus.*) Frigidioribus locis in hortis ſerunt, & ſumma adhibita diligentia curáque à frigoris iniuria vix tuentur: Lauro enim inimicum frigus in Olympo tamen copioſiorem nullam eſſe tradit Plinius: quin & in Lexobiis, ac Bellocaſsiis Neuſtriæ, hortos maris afflatu tepentes non dedignatur. (Lib.1c.c.32.) Folia Lauri perpetuò virent. Menſibus Martio &

Aprili germinat. Baccæ Autumni fine decerpuntur, vel hyemis initio, vt Oliuæ,
Lib.1.c.90. Laurus vtraque, vt docet Dioſcorides, excalfactoriam naturam habet, & emol-
Vires. lientem. Quamobrem decoctum earum in muliebres inſeſſus additum vuluæ &
veſicæ vitiis conuenit. Virentia folia (alij τὰ χλωρὰ τῶν ξύλων legunt, id eſt, vi-
rentia ligna) ſenſim ſubſtringunt: illita quoque ac trita veſparum, & apum
ictibus auxiliantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem om-
nem mitigant: ſed pota ſtomachum effundunt, & vomitus mouent. Græcè
habetur, ποθέντα δὲ πραΰνει τὸν στόμαχον, καὶ ἐμέτους κινεῖ. Cornarius autem pro
πραΰνει, id eſt mitigant βαρύνει legit, id eſt, grauant. Plinius priore membro
omiſſo, ſimpliciter dixit, folia pota vomitiones mouent. Lauri baccæ ma-
gis quàm folia calfaciunt. Ergo in eclegmate tritæ cum melle, vel paſſo,
proſunt tabi, orthopnœæ, & omnibus thoracis rheumatiſmis: contra ictus
ſcorpionum ex vino bibuntur: vitiligines emaculant. Succus baccarum vti-
liſsimè aurium dolori & grauitati (δυσηχοίαις, ſic etiam Plinius habet, Co-
dex antiquus ἤχοις, id eſt ſonis) inſtillatur cum vino vetere & roſaceo. In me-
dicamenta autem adiiciuntur, quæ neruorum laſsitudines reficiunt, & ad
vnguenta quæ calfaciunt & diſcutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, par-
tus necat, hepaticis prodeſt tribus obolis in vino odorato potus. Eadem
Cap.8.23. Plinius tradidit. Hæc autem adiunxit. Proſunt folia fœminarum menſibus
cum oleo cocta. Cum polenta, quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes,
vel, vt in manuſcripto legitur inflationes oculorum, cum ruta, teſtium,
cum roſaceo, ad capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata,
atque deuorata per triduum terna, liberant à tuſsi. Eadem proſunt ſuſpi-
riis, trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipſa radix calculos
rumpit: iocinori prodeſt, tribus obolis in vino odorato pota. Baccæ men-
ſes trahunt appoſitæ, tritæ, vel potæ. Aduerſus ſcorpiones quaternæ ex vi-
no bibuntur. Perunctos ſucco baccarum fugiunt venenata omnia. Prodeſt
contra ictus & potus, maximè autem eius Laurus quæ tenuia habet folia.
Baccæ cum vino ſerpentibus, ſcorpionibus & araneis reſiſtunt. Ex oleo &
aceto illinuntur & lieni, & iocinori: gangrænis cum melle. Et in fatigatio-
ne etiam, aut perfrictione ſucco perungi, nitro adiecto, prodeſt. Sunt qui
celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli menſura in
aqua potam: efficacius recentem, quam aridam. Item & in remedio vuæ ia-
centis, quadrantem pondo baccarum foliorúmque decoqui in aquæ ſexta-
riis tribus ad tertias, eámque calidam gargarizare: & in capitis dolore impa-
ri numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Lauri arboris, folia & cor-
Li.6.ſimpl. tex, Galeno teſte, deſiccant & calefaciunt vehementer, magis etiam fructus
quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris eſt, & calidus, magis ta-
men amarus: habet etiam adſtrictionis nonnihil: quamobrem & calculos
confringit, & iecori prodeſt. Bibitur ex vino fragrante trium obolorum
pondere. Lauri tenerrimas ſummitates cum nardo in vino decoctas aurium
grauitati & ſonis mederi, ſcribit Matthiolus, ſi eius decocti calentis vapor
infundibulo in aures recipiatur. Lauri baccis laxatam Columellam ad locum
reduci, ſi cum æquali pondere Cymini, Hyſſopi, Origani, Euphorbij, melle
excipiantur, & ſummo capiti calidæ applicentur. Eaſdem cum tritici furfure,
Iuniperi baccis & Allio contritas, & vino ſæpius ſuper calente regula aſper-
ſas, pubíque admotas ſuppreſſam vrinam citare. Septem Lauri baccas à præ-
gnantibus, quibus inſtat partus, cum dormitum eunt deuoratas, vt facilem
fœlicémque partum edant efficere. Tenerrimas Lauri cymas cum Calamintha
& ſale contritas, ex tepida aqua ſumptas aluum ciere, pituitámque & lum-
bricos

bricos celeriter expellere. Ex iiſdem baccis cum maturæ ſunt, in aqua decoctis fit oleum Laurinum Dioſcoridi: ſiquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus diſtracta concha excipitur. Meſuæ vero baccæ Lauri maturæ, & recentes teruntur in pila, ex aqua in lebete coquuntur, poſt torculari plano exprimuntur in vas ſubiectum, in quo aquæ ſupernatans oleum colligitur. Simplex vtilius, & quo recentius & viridius colore: amariſsimum eſt & acre. Ex Gallia Narbonenſi vtribus, vt commune, aduehitur, vnguento ſimilius quàm oleo. Id calidum eſt, eſſentiæ tenuis, aperit, mollit, diſcutit. Ob hæc intemperantiam omnem frigidam ſolam, & cum pituita, vel flatibus ſanat, & ab his colo dolenti clyſtere infuſum mirè prodeſt, vt partibus omnibus cerebri illitum, articulis, ventriculo, ſpinæ dorſi, paralyſi, horrori febrili: denique omnibus neruorum vitiis, algoribus, laſsitudinibus, catarrhis, aurium doloribus, hepatis, lienis, renum, vteri frigidis affectibus. Ex iiſdem conficitur emplaſtrum, quod de baccis Lauri cognominatur, Meſuę auctore. Recipit autem Thuris, Maſtiches, Myrrhæ, ſingulorum vnciam vnam, baccarum Lauri vncias duas, Cyperi, Coſti, ſingulorum ſemunciam: mellis colati quantum ad ea comprehendenda ſufficit. Si autem Cyperi ſeſcunciam miſceas, & ſtercus capræ, aut vaccæ ſiccum ad pondus omnium, ad hydropem fit mirabile. Alioqui ventriculi, inteſtinorum, hepatis, renum, veſicæ, vteri, & partium aliarum dolorem, à flatibus, aut intemperie frigida ortum placat. Quare in colico dolore, à flatu & pituita ſalubriter calidum ventri imponitur, vacuata plenitudine: in clyſtere quoque iniicitur vncia vna, vel ſeſcuncia, cum cæteris eodem pertinentibus. Inflationem quamuis, id eſt à flatu tenſionem, & tumorem, eadem ratione iuuat. Diuerſum ab hoc emplaſtro Malagma διὰ δαφνίδων apud Galenum, id eſt, ex baccis Lauri, Nitro rubro, Ammoniaco, Cera, Reſina Picea, Pice Brutia. Quidam ſeniles, pulchros, & valde leues baculos ex Lauro parant. Fabulantur Poëtæ Daphnem formoſiſsimam Ladonis filiam fuiſſe, quam cum deperiret Apollo, & vt potiretur, celeri curſu inſtaret fugienti, ab eo tandem capta matrem precatur tellurem, vt in ſinum ſe ſuum reciperet. Votis ac precibus excitata tellus, confeſtim arborem edidit. Re conſpecta deterritus Apollo, cum arborem gentili virginis nomine donaſſet, vulſo ramo ſeſe coronauit: quo verborum innolucro nonnihil veri ſignificatur: nempe Laurum vaticinij ſymbolum, Apollini ſacram eſſe, vaticinij Deo. Puellam quidem ſapientiam appellant: at vaticinandi facultas à ſapientia proficiſcitur. Tum etiam plena ignis arbor, Apollini, ſiue Soli qui ignis eſt, placet. Lemures & Larnas Sol odit, itaque ſi Laurus adeſt, ſtatim abiguntur, & fugantur. Eſt igitur Laurus μαντικὸν φυτὸν, vt veteres dixerunt, id eſt diuinatrix arbor, Apollini ſacra, vnde Delphica nominatur. Quin & vates reſponſa daturi Laurum edebant, eáque ſeſe coronabant, vt Apollo cui gratiſsima eſt hæc arbor, eorum habitu aſpectúque delectatus, libentius diuino afflatu moueret eorum animos. Tibullus.

Oleum Laurinum.

Vera cano. ſic vſque ſacras innoxia Lauros
Veſcar, & æternum ſit mihi virginitas. Claudianus. *Venturi præſcia Laurus.*

Eandem ob cauſam vates à Lycophrone δαφνοφάγος dicitur. Muſas Heſiodo Laurum guſtandam dediſſe ferunt, quod eius vis eſſet, vt qui eam manderent, vaticinarentur. Eadem victores Delphis coronabantur, vt triumphantes Romæ, inquit Plinius. Laurus triumphis propriè dicatur, vel gratiſsima ianitrix Cæſarum, Pontificúmque: quæ ſola & domos exornat, & ante limina excubat. Lib.15.c.30. Ipſa pacifera, vt quā prætendi etiam inter armatos hoſtes quietis ſit indicium. Romanis præcipuè lætitiæ victoriarúmque nuntia, additur literis, & militum

Laureis, piliſque: faſces Imperatorum decorat. Hac corona gremio Iouis Optimi
Li.1.Meta. Max. deponitur, quoties lætitiam noua victoria attulit. Ouidius:

Arbor eris certe, dixit, mea, ſemper habebunt
Te Coma, te Cytharæ, te noſtræ Laure pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas viſent Capitolia pompas.
Poſtibus auguſtis eadem fidiſſima cuſtos
Ante fores ſtabis, mediámque tuebere Quercum.
Vtque meum intonſis caput eſt iuuenile capillis,
Tu quoque perpetuæ ſemper gere frondis honorem.

Quia ſpectatiſsima in monte Parnaſſo Laurus eſſet, ideo grata fuit Apollini, magis quàm, vel quia eſſet pacifera, aut perpetuò vireret, aſſuetis iam eo dona mittere etiam Romanis regibus, teſte L. Bruto. Sunt & circa D. Auguſtum euenta Lauri digna memoratu. Námque Liuiæ Druſillæ, quæ poſtea Auguſtæ matrimonij nomẽ accepit, cum pacta eſſet illa Cæſari, gallinam conſpicui candoris, ſedenti Aquila ex alto abiecit in gremium illæſam: intrepidéque miranti acceſsit miraculum, quoniam teneret roſtro Laureum ramum onuſtum ſuis baccis. Conſeruari alitem & ſobolem iuſſere Aruſpices, ramúmque eum ſeri, ac ritè cuſtodiri. Quod factum eſt in Villa Cæſarum, fluuio Tiberi impoſita, iuxta nonum lapidem, Flaminia via, quæ ob id vocatur, Ad Gallinas, miréque ſylua prouenit. Ex ea triumphans poſtea Cæſar Laurum in manu tenuit, coronamq; capite geſsit: ac deinde Cæſares Imperatores cuncti. Traditúſque mos eſt ramos quos tenuerunt, ſerendi. Manu ſatarum arborum, receptarumq; in domos fulmine ſola Laurus nõ icitur, niſi futuræ calamitatis prodigio, ac ne domus quidem in quibus ſint eius rami, de cælo tanguntur. Quare Tiberium Principem, tonante cælo coronari ea ſolitum ferunt contra fulminum metus. Laurus, vt ait Plinius, manifeſto abdicat ignes crepitu: quapropter fortaſſe dixit Maro:

Et fragiles incende bitumine Lauros.

Id eſt, inter vrendum fragores & crepitũ edentes. Nihil enim æque magno ſonitu crematur, ac Laurus. In ea verò ſignificatione fragilis interdum vſurpatur, vt à Lucretio. *Et fragiles ſonitus chartarum commeditatur.*

Nam quoniam crepant quæ franguntur, fit vt fragor interdũ ſit ſonus, & fragilis, ſonans. Laurus ex ſeſe ignẽ emittit: nam ſi exſiccatæ ramus ramo frequentius confricetur, aſperſo ſulphuris puluere, ignis exiliet. Teritur lignũ ligno, in-
Li.16.c.40. quit Plinius, excipiente materia aridi fomitis, fungi vel foliorũ facillimè cõcipientium, vel, vt legitur in manuſcripto, facillimo conceptu. Sed nihil Hedera præſtantius, quæ teratur, Lauro quæ terat, vel, vt eſt in manuſcripto, quę teratur Lauro, Laurumq; terat. Ex quibus hæc Theophr. de eadem re verba ſic explicãda & legenda videntur: Δεῖ δὲ τὴν ἐσχάραν ἐκ τούτων ποιεῖν, τὸ δὲ τρίβανον ἐκ δάφνης, non τρύπανον, vt habent exemplaria. Id eſt, materiam aridi ſonitus ex hac, id quod terit ex Lauro, facere oportet, vt τρίβανον ſit à τρίβειν, id eſt à terendo. Eliditur enim ignis atterendo, & collidendo, non terebrando: ἐσχάρα verò materia eſt aridi fomitis ex Plinio, non conceptaculũ, vt Gaza reddidit. Rubigo maxima ſegetum peſtis Lauri ramis in aruo defixis, tranſit in earũ folia ex aruis, vel, vt alij legũt,
Lib.18.c.17. ex herbis, vt ſcribit Plinius, Palumbes, gracculi, merulæ, perdices Lauri folio annuum faſtidiũ purgãt eodẽ teſte. Coruus occiſo Chamæleonte, qui etiã victori
Lib.4.Hiſt. cap.8. nocet, Lauro infeſtum virus extinguit. Narret Theophraſtus in ſinu Heroo, ad quem deſcendunt Ægyptij, Laurum eſſe & Oleam, & Thymũ, non viridia, ſed lapidea, parte à mari eminente, ſimilia tamen viridibus, tum foliis, tum germinibus, longitudinémque earum arbuſcularum eſſe ternûm cubitorum.

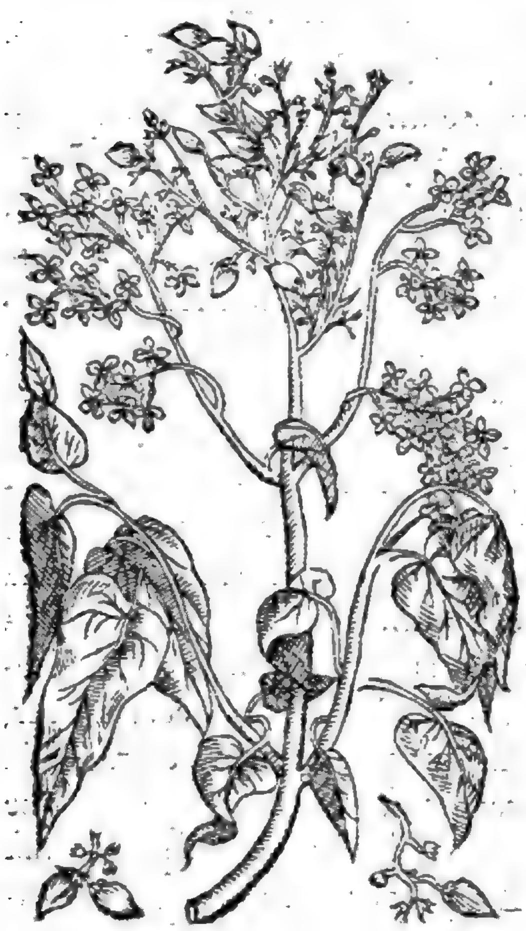
SYRINGA, CAP. XXIII.

MVltis nunc in hortis Italiæ, præſertim Florentiæ ac Piſarum, frequens hæc arbor, quæ vulgo *Syringa*, nuncupatur, Africo fortaſſe vocabulo. *Nomen* Mediocris eſt arbor magnitudinis, cortice ruffeſcente, ſurculoſa, folio Tiliæ, acutiore & interdum anguſtiore, per ambitum valde diſſecto, niſi admodum tenellum ſit: flore candido, ſuauiter olente, cuius rei gratia in hortis colitur, pallidis intus apicibus, ſemine paruulo, nigro in loculis oblongis, Ordei grano ſimilibus, ſuperne dēticulatis. *Forma* Oſtryn Theophraſti multi eſſe volunt, & reliqua hiſtoria cōſentiente, & ea nota præcipue quæ peculiaris eſt, nempe quod Ordei grano fructus ſimilis ſit. An veteribus cognita fuerit nec nec, nōdum ſtatuere poſſumus, inquit Cluſius: paſsim verò ab Herbariis & frutex coronarius, quoniam eius flos odoratus in coronas interdum addatur, & Syringa appellatur, fortaſſe à virgarum rectitudine longitudinéque, & fungoſæ interioris medullæ copia. Eſt aliâs planta quam Belgæ etiam Syringam vocant, à ſuperiori tamen diſsimilem. Nam quamuis à radice virgas multas edat, nodoſas, multo tamen breuiores ſunt, & Fraxini tenellis virgis ſimiliores, quàm Syringæ ſuperioris: rariores in eis ramuli, in quibus bina ad ſingulos nodos aduerſo ſitu naſcuntur folia, latiora quàm in pręcedente, ex longiore pediculo prodeūtia, craſsiora, duriora, nigriora, & ad Populi nigræ ſiue potius Hederæ foliorum formam accedentia. Summis ramis oblongos veluti ſurculos fert, ex quibus multi flores dependent, minores quàm in ſuperiore, colore cæruleo obſoleto, odorati quidem, ſed minùs quàm candidę. Subſequitur fructus oblōgus, duabus veluti valuis conſtans, quo bina oblonga, & compreſſa ſemina continentur, colore ex atro rufeſcēte. Alitur etiam in hortis, florétque ſimul cum alia, tum etiam citius. Lilac nomine hunc fruticem monſtrauit Matthiolus, & Glandem vnguentariam exiſtimauit: verùm huius fructus à Piſtaciis multum differt. Folio Tilię, acutiore, & interdum anguſtiore, per ambitum valde diſſecto, niſi admodum tenellum ſit: flore candido, ſuauiter olente, cuius rei gratia in hortis & viridariis colitur, pallidis intus apicibus: ſemine paruulo, nigro, hordei grano ſimili, in ſiliquis oblongis, ſupernè denticulatis.

SYRINGA *flore albo Cluſij.*

SYRINGA CAERULEO *flore, Lilac Matthioli.*

Sunt qui Oſtryam Theophraſti eſſe volunt, tum eius hiſtoria conſentiente, tum ea præſertim peculiari nota, quod ſcilicet hordei grano fructus eius ſimilis ſit. Theophraſtus. Eſt Oſtrys, quam nonnulli Oſtryam vocant, vnica ſpecies, Oxyæ (Plinius τῇ μελίᾳ, ideſt fraxino, legit,) tum ſatu, tum cortice ſimilis: folio Piri, non multo oblongiore, in acutum contractiore, & maiore, fibris multis & craſsis à medio dorſi in modum coſtarum recta ſecundum magnam fibram porrectis, in Fibris ipſis rugato, & in ambitu leuiter ſerrato: materie dura, decolore, albida: fructu paruo, oblongo, hordeo ſimili, flauo. Radices ſublimes habet. Amat aquoſa loca, & prærupta. Domos eam inferri infauſtum eſſe volunt: acerbas enim inuehere mortes, & partus, vbicumque fuerit difficiles reddere. Hæc Theophraſtus, quæ ſic exſcripſit Plinius. Gignit Græcia arborem Oſtryn, quam & Oſtryam vocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilem Fraxino cortice & ramis, foliis Piri, paulo tamen longioribus, craſsioribúſque, ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine hordeo figura ſimili, & colore. Materies eſt dura atque firma. Hac ſub Oſtrya, in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortéſque miſeras.

(Marginal notes: Lib. 3. Hiſt. cap. 10. — Li. 13. ca. 21. — Lib. 13. c. 21.)

ZIZYPHVS PVNICEA, *CAP. XXIIII.*

(Lib. 9. c. 4. — *Nomina*)

ARBOR Zixyphus Columellæ dicitur, Gallis *Iuiubier*, fructus Græcis ζίζυφα, ζίνζιφα, & ζίτζυφα, Latinis ſimiliter Zizypha, Arabibus *Hunen*, *Zufalzef*, ſeu *Hanab*, Officinis *Iuiuba*, Gallis *Iuiubes*, Italis *Giuggiole*, Hiſpanis, *Azufecifa*, & *Acofeifo*, Germanis *Rotbuſtbeerle*, *Bruſtbeerlin*, Zizyphi genera duo ſtatuit Columella, rutilam, & albam. Zizyphus rutila, ſiue phœnicea, ſiue punicea, arbor eſt, Pruno humilior, caudice contorto, cortice ſcabro, vitis viniferæ fere ſimili: materie Oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac ſolidis. Spinis tota fere riget, longis, firmis acutiſsimis, colore ex nigro ruſeſcente. Ex ramis iuncei, & tenues quidam proceſſus exeunt, colore pallido, lenti, ſpithama longiores, ex quibus vtrinque per interualla folia exeunt, vt in Fraxino & Sorbo, impari tamen exortu oblonga, non magna, firma, vt in Vincaperuinca, leuiſsimè per ambitum ſerrata. Flores ex foliorum exortu prodeunt, pallidi, ac muſcoſi, ex quibus baccæ oriũtur Oliuarũ inſtar, primùm virides, deinde ſubalbicantes, poſtea, aureo colore, & cum ad perfectam maturitatem peruenerint ruſeſcentes, ſiue phœniceæ, in quibus oſſeus eſt nucleus, Oliuæ nucleo ſimilis. Pulpa ante maturitatem viret, ſapore auſteriuſculo, poſt maturitatem dulcis, & guſtui non ingrata flaueſcit. Zizyphus in calidis regionibus, & in Italia, & Gallia Narbonenſi prouenit. Leguntur Zizypha Septembris fine vnà cum iunceis ramuſculis, & in manipulos colligata laquearius ſuſpenduntur, prius diebus aliquot inſolata. Poſtremo decerpuntur, & in capſulis aſſeruantur ad medicos vſus. Sũt etiam qui decerpta, & cratibus tegetibúſque inſtrata, tam diu inſolant, quouſque rugoſa ibidem fiant. Zizypha in humiditate & caliditate tem

(Marginal notes: *Genera.* Ibidem. — *Forma.* Matth. lib. 1. Dioſcor. cap. 137. — *Locus.*)

ZIZYPHVS Punicea.

tate temperata habentur, inquit Matthiolus, de quibus hæc apud Auicennam *Temper. & Vires*
leguntur. De Iuiubis, id eſt, Sericis. Iuiubæ meliores ſunt quæ maiores. Frigidæ
quidem hæ in ſiccitate & humiditate temperatæ ſunt, parum ad humiditatem Ibidem. Li.2.c.369.
declinantes. Aduerſus ſanguinem acrem, & calidum conferunt, quia, vt opinor, ipſum incraſſant, & viſcidum reddunt. Qui verò ab ipſis ſanguinem expurgari & detergeri aiunt, non rectè illi quidem ſentiunt, nec illis aſſentior. Li.2.Alim.
Parum illa nutriunt, & difficilè concoquuntur. Serica quid ad tuendam ſanitatem, morbóſue profligandos valeant, teſtis eſſe non poſſum, inquit Galenus. Exiguum præbent alimentum, difficilè concoquuntur, ideo ſtomacho non ſunt vtilia, conferunt pectori & pulmoni. Exiſtimant quidam dolori renum, & veſicæ conferre. Actuarius meminit Zulapij è Zizyphis ad ardentem Febrem, quod purgat ſanguinem, & tuſsi, ac ex calore deſtillationi ſuccurrit. Simeon Serap.c.77. Li.5.meth.
Sethi Zizypha, inquit, humido, calidóque eſſe temperata, iíſque propriam vim ineſſe ſanguinis acrimoniam reprimendi: bonum ſuccum creare: & ſanguinis ſerum vacuare. Horum decoctum tuſsi, & ſpirandi difficultati conferre, item pectori, renibus, & veſicæ. Præſtantiora eſſe maiora, qualia Edeſsina. Vomitionem acri humore concitatam ſedare. Verum ægrè concoqui, & lienem lædere. Quare eorum decoctum ſalubrius propinari. Hæ ſunt variæ auctorum de Zizyphis ſententiæ. Auicenna, frigida eſſe, ſed in ſicco humidóque temperata, Simeon in humido calidóque temperata eſſe tradit. Auicenna ab ipſis ſanguinem purum reddi, & abſtergeri negat, Actuarius Zulapio ex ſericis ſcribit ſanguinem expurgari, Simeon ſanguinis ſerum euacuari, bonúmque ſuccum gigni omnes difficile concoqui, ad tuſsim, pectoris, pulmonum vitia, valere, ſanguinem acrem domare conſentiunt. Galenus nonnullorum ſenten- Li.2.Alim.
tia Zizypha Serica vocat, nullámque in iis ſe inueniſſe facultatem ſcripſit ad valetudinis conſeruationem, aut ad morborum curationem, ſed ab effrenatis tantùm pueris, & à mulierculis in cibo expeti: vnde capta occaſione Fuchſius Auicennam, atque cæteros omnes Arabicæ familiæ auctores reprehendit, aſſerens omnia quæ de Zizyphorum viribus literis mandarunt, falſa eſſe, in quo non Arabas ſcriptores ſolùm, ſed Græcos recentiores damnat. Nam Actuarius, vt dictum eſt, Zizypha ad pectoris morbos ex calidis humoribus natos, compoſitis medicamentis admiſcuit: item iis quæ bilem deiiciunt, quibus adſtipulantur ea quæ ex Simeone Sethi ſupra memorauimus. Eadem per ſæpe in ſuis compoſitis medicamentis Nicolaus Alexandrinus vſurpat. Præterea hæc ita experientia comprobata ſunt, vt iam rectè Auicennam ſcripſiſſe conſtet, à Zizyphis ſanguinis feruorem, & acrimoniam reprimi, atque ideo pectoris & pulmonum vitiis prodeſſe, à calidis humoribus ortis, quod ſanguinem incraſſent. Quod ſi quis eos damnauerit, qui temerè & ſine dioriſmo Zizyphi ad tuſsim, aliáque pectoris vitia, ex quauis cauſa etiam frigida, ſuborta, rectè ille quidem, & cum Mauritanis auctoribus ſenſerit. Sed Galeni Serica an Zizypha ſint dubitant etiam docti medici, cum Plinius diuerſa eſſe ſtatuere videatur. Æquè pe- Matt. Ibid.
regrina ſunt, inquit, Zizypha & Tuberes, quæ & ipſa non pridem venere in Li.15.ca.14.
Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria. Sextus Papinius quem conſulem vidimus, primus vtique attulit, Diui Auguſti nouiſsimis temporibus, in caſtrorum aggeribus ſata, baccis ſimiliora quàm Malis: ſed aggeribus præcipuè decora, quoniam & tecta iam ſyluæ ſcandunt. Tuberum duo genera, candidum, & à colore ſericum dictum. Idem rurſum: ab Amygdala proximè florent Armeniacæ, dein Tuberes, & præcoces: illę peregrinæ, hæ coactæ: Zizypha grano ſerun- Li.16.ca.25.
tur, menſe Aprili. Tuberes melius inſeruntur in Pruno ſylueſtri, & Malo Coto- Li.17.ca.10.
nea, & in Calabrice. At Columella Tuberum nuſquam meminit, ſed Zizyphorum

rum

rum duo tradidit genera vt diximus. Quare Plinij codices deprauatos eſſe ſuſpicatur Matthiolus, in quibus Zizyphis adſcribendum eſſet, quod de tuberibus deprauatè legitur, maximè cum non ſolùm Columella, ſed inter Arabas Auicenna, inter recentiores Græcos Simeon Sethi, duas Zizyphi ſpecies fecerint, Plinius vnam duntaxat. Denique cum Auicennæ & Serapioni Galeni Serica eadem ſint quæ Zizypha, Matthiolus eadem quoque eſſe ſtatuit. Cui ſententiæ aduerſatur Cornarius, qui Plinio referente tuberum duo genera eſſe credit, alterum candidum, alterum Sericum à colore dictum, ideſt, inquit, ſub flauum qui ſerici natiui puri, & adhuc crudi color eſt. Ab hoc colore Serica non alia eſſe quàm quæ Galen. σήρικα dixit, quæ à Zizyphis perſpicuè Plinius diſtinxit. Tuberum, quos Nuciperſica vulgus appellat, duo genera cunctis fere nota ſunt: alterum, etiam cum maturuit, ex albo ſubuireſcens, eodem in toto pomo colore: alterũ, toto fructu rubro, vel qua parte ſolẽ ſpectat, rubeſcente, altera ſub flauo, quem eſſe credunt ſuauioris ac delicatioris guſtus. Hoc videlicet eſſe putatur Sericũ Plinij. Tuberis huius meminit Petronius his lepidiſsimis verſiculis:

In li.1. Pau. cap. 81.

Infælix modo crinibus nitebas,
Phœbo pulchrior & ſorore Phœbi,
At nunc leuior ære, vel rotundo
Horti Tubere, quam rigauit vnda,
Ridentes fugis, & times puellas.

ZIZYPHVS ALBA NOSTRA, CAP. XXV.

Nomina

ZYZIPHVS alba, ab Arabibus auctore Andrea Bellunenſi in expoſitionibus nominum Arabicorum Auicennæ, nuncupatur *Azadaracht*, à Damaſcenis *Zaizalacht*, ab Italis quibuſdam ſine vlla ratione Sycomorus, à mulierculis *Albero da le patenoſtri*, à Turcis *Theſpic.*

Forma

Arbor eſt iuſtæ magnitudinis, foliis ferè Fraxini, minoribus, obſcuriùs viren-

ZIZYPHVS
Alba Dalech.

ZIZYPHVS ALBA
Matth. ſiue Pſeudoſycomorus.

tibus:

tibus: flore cæruleo, quinque foliolis conſtante, è cuius medio eminet apex niger, purpuraſcens, Caryophyllis noſtris valde ſimilis. Fructum fert rotundum, Ceraſi figura, guſtanti initio dulcem, tandem amariſsimi, ingratiſsimíque ſaporis, nucleis natura eleganter ſtriatis, & quos adacta acicula facilè perfores. Quamobrem mulierculæ & monachi precarios globulos ex iis conficiunt. Reperitur, inquit Bellunenſis, Venetiis, & Pataui in clauſtris monachorũ. Colitur in quibuſdam etiam hortis ciuitatis Monſpelienſis. Auicennas Sectione ſexta, libr. 4 fructum ac lignum huius arboris occidere tradit ea ipſa animalia quæ Rhododendro necantur, remedióque eſſe tum quod in vniuerſum traditur de venenis omnibus, tum etiam priuatim, quod Rhododendri maleficæ vi reſiſtit.

MYXOS ARBOR. CAP. XXVI.

HVIVS arboris à Dioſcoride & Galeno nulla, à poſterioribus Græcis Paulo, Aetio, Pſello, Actuario frequens fit mentio, quæ Plinij ætate naſci Romæ cœpta eſt, inſita Sorbis. Μύξος nuncupatur, fructus μύξαι, μύξα, μυξάρια, Plinio Myxæ, ab aliis Myxa, & Myxaria, à mucoſo pomi lentore: μύξον enim Græci muccum vocant, Officinis Arabas ſecutis *Sebeſten*, qui etiam *Motheica*, *Mukeita*, & *Mokaita* vocant, Galli *Sebeſtes*. Syros coniicit Ruellius ab Auguſti honore Myxa Sebaſtas appellaſſe, vnde Arabum, & Officinarum *Sebeſten*, nomen deductum. Myxos arbor eſt Pruno non diſsimilis, ſed minor. Caudici cortex candidus: ramos fundit viridi colore nitentes: folia in rotundum circinata, rotundioráque quàm Pruni, ac firmiora: flores albicant, racematim prodeuntes, ex quibus fructus oriuntur paruis Prunis ſimiles, caliculo orbiculato, vt glandes, ima parte adnexi, nucleo intus triquetro, qui ſatis baccæ ſuæ proportione reſpondet. Ii fructus maturi in atrum vi-

Li. 15. ca. 13. *Nomina*

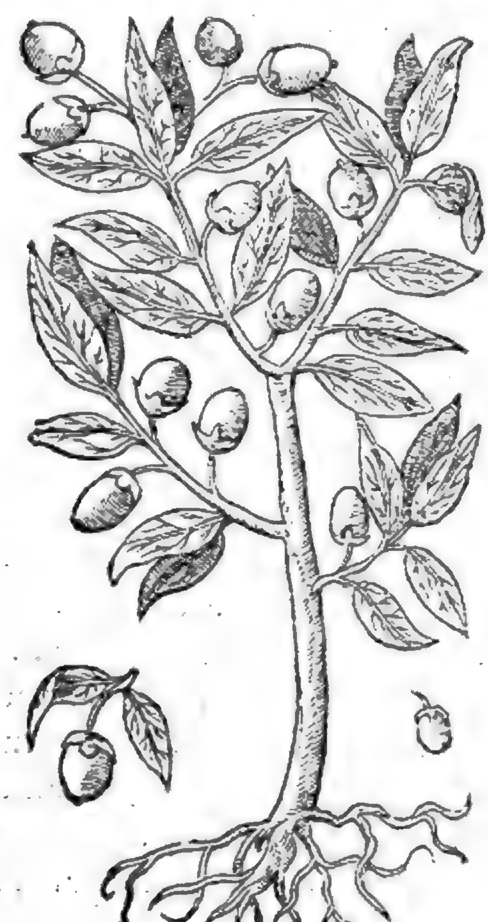
Li. 1. ca. 122. *Forma.*

Matth. li. 1. Dioſc. c. 137

PRVNVS Sebeſtena Matth.

MYXOS ARBOR, ſiue Sebeſtena noſtra.

reſcunt,

reſcunt, guſtu prædulci, ac lenta, viſcidáque pulpa. Maturi leguntur inſolantúrque vt paſsi, & in rugas contracti recondantur. Myxa, Plinio auctore, in Damaſco Syriæ, & in Ægypto primum naſcentia, deinde Italiæ familiaria fuere. Nunc in locis calidis, & in Italiæ viridariis quibuſdam virent. Temperamẽto ſunt æquali, neque frigida, neque calida. Deiectoria vis ineſt, vt & Prunis, tam Græcorum ſcriptorum quam Arabum teſtimonio, tametſi aliter ſenſerit Fuchſius, qui ea potius adſtringendi vi prædita eſſe ait, à quo tum veteres, recentioréſque medici, tum quotidiana experientia diſſentiunt. Myxa Paulo, fructus arboris eſt, minor quidem Prunis, facultate verò conſimilis. Vẽtrem molliunt Myxa vt & Pruna, de quibus Galenus dixit, Pruni fructus ventrem ſubducit, recens quidem magis, aridus verò minùs. Actuarius Myxa medicamentis multis commiſcet quæ bilem deiiciunt. Myxorum pulpa drachmarum decem, aut ſummùm duodecim pondere ſumpta, eoſdem fere prebet effectus, quos Ægyptia Siliqua, improbanda Fuchſij ſententia, qui Electarium è Myxis, quod Officinæ Diaſebeſten vocant, non Myxorum, ſed aliorum medicamentorum deiectoria vi, quæ Myxis adduntur, aluum purgare arbitratur. Nam ſi id per ſe præſtant, vt oſtendimus, idem etiam aliis admiſta præſtabunt. Myxa etiam vtiliter dantur ex bile febricitantibus, atque Paulo, Aetio, Pſello, Actuario auctoribus, linguæ aſperitatem mirificè leniunt. Adhæc pectori & tuſsi opitulantur, ventris tænias pellunt: vrinæ ardoribus à bile ortis aut ſalſa pituita, maximam opem præſtant, deuorata triginta, aut quadraginta. Ex iure carnium macerata, prima ſtatim menſa ſumpta, aluum commodiſsimè citant. Præſtantiora ſunt plena, pinguia, carnoſa, quæque ſitum non redolent, teredine non arroſæ.

Li.13. c.5. & lib.15. ca.13. — *Locus.* — *Temper. & vires* — Matt. Ibid. — In parad. — Libr. 7. — Lib. 7. ſim.

PISTACIORVM ARBOR. CAP. XXVII.

Nomina

PISTACIORVM arboris fructus πιστάκια Græcis vocantur, Nicandro φιστάκια, Poſsidonio βιστάκια, Latinis etiam Piſtacia, & Piſtacea, & Piſtaciæ fœminino genere, Arabibus *Puſtech*, aut *Feſtich*, Officinis & Barbaris *Fiſtici* dicuntur, Italis *Piſtacchi*, Hiſpanis *Albocigos*, Germanis *Vuelſch Bimpernuſzlin*, Gallis *Piſtaches*, Boëmis *Piſtacya*: Anglis *Piſtakes*, & *Fiſtikes*.

Forma

Tota arbor Terebintho ſimilis eſt, foliis ex viridi colore in luteum inclinantibus, vtrinque è ramuſculis, velut in Terebintho emergentibus. Nuces racematim prodeunt ex ramorum ſummitatibus Amygdalinis fructibus minores, Pineis nucleis paulo maiores, duplici cortice & nucleo conſtantes, figura oblongæ, acuminatæ ſupra, infra pediculi, cui adhæſerunt veſtigium ſeruantes, ab vna parte tumidiore, & in angulum deſinente ventre protuberantes, vna commiſſura per mediam anguli longitudinem tranſeunte, cum maturuerunt dehiſcente. Exterior cortex carnoſus, modicè rugoſus eſt, ſupremo Amygdalæ putamini ſubſtantia, & colore ſimilis, qui facilè à maturis fructibus recedens, interiorem oſtendit corticem, colore candidum, ſuperficie glabrum, ſubſtantia durum, lentum, fractu contumacem, & veluti oſſeum, qui intus barbatæ, ruſæque Auellanæ nucleo, ſimilem, & æqualem nucleum continet, ſubſtantia tenerum, pinguem, colore in flauo vireſcentem, rubente cuticula velatum, guſtu dulcem, valde ſuauem, tenuem, oríſque halitum commendantem. Eligito maximas nuces, ponderoſiſsimas, candidiſsimas, ſponte ſua modicè dehiſcente commiſſura plenum, recentem, neque raucidum, neque rugoſum, neque ſitu obſitum nucleum oſtendentes. Quæ autem ab his notis, vel ab aliquibus earum recedunt & diſcrepant, inutiles ſunt, neque medicamentis intra corpus ſumendis miſcendæ: ſed Liuores ex ictu ſuggillatáue curantibus cõfectionibus

PISTACIORVM Arbor.

nibus relinquendæ. Ex his tam perſpicuis notis colligit Matthiolus, Indicam Terebinthum Theophraſti proculdubio eſſe Piſtaciorũ arborem. Sic enim eam deſcripſit ille. Ferunt & in India Terebinthum eſſe, arborem alteri ſimilem Terebintho, cui folia & rami, & reliqua omnia Terebintho ſimilia, fructus autem diuerſus, ſimilis enim Amygdalis. Nam & in Bactris Terebinthum hanc eſſe, ferréque nuces Amygdalarum magnitudine, non enim magnas, ſed aſpectu ſimiles, & ſuauitate Amygdalis præſtantiores, ideóque loci illius homines his potiùs veſci. His accedit Athenæi teſtimonium. Poſsidonius Stoicus tertio hiſtoriarum libro ſic ſcripſit. Fert & Perſion Arabia, atque Syria, & quod Biſtacium vocatur, cui fructus racematim congeſtus albo cortice, longus, nucibus ſimilis, τοῖς ἀκροδρύοις non δακρύοις, quæ Vuarum modo aliæ aliis incumbunt. Interior pulpa viret, & minùs boni ſucci eſt, quàm Strobili, ſed odoratior. Fratres qui Georgica conſcripſerunt, libro tertio ſic habent, & Fraxinum, & Terebinthum: Syri nunc Piſtacia vocant. Hæc ex Athenæo. Syria, inquit Plinius peculiares habet arbores. In Nucum genere Piſtacia nota. L. Vitellius qui cenſor fuit, & hæc in Italiam primus intulit ex Syria, cum legatus in ea prouincia fuiſſet, nouiſsimis Tiberij Cęſaris temporibus. Mox & in Hiſpaniam qui cum eo militauerat Flaccus Pompeius Eques Romanus. Venetiis hæc, inquit Hermolaus, Iudaico vico ſatu ſeminis enata vidi. Nunc etiam Caietæ, Neapoli, & in aliis Italiæ viridariis viſuntur. Iam in Pariſienſi agro in ædibus ſacris Diuæ Mariæ è ſemine nata vidit Ruellius. Adoleuit fructúmque tulit & hæc arbor Lugduni. Ea quorum communis eſt in Officinis vſus, ex Syria adferuntur. Piſtacia, quæ conſtat in Syria gigni autore Dioſcoride Pineis nucibus ſimilia ſunt, & ſtomacho amica. Trita cum vino contra ſerpentium morſus proſunt, ſiue edantur, ſiue bibãtur. Piſtacia prodeſſe aduerſus ſerpentium morſus tradit Plinius, & potu & cibo, eóſdemque vſus & effectus habere, quos Pinei nuclei, prætereáque ad ſerpentium ictus, ſiue edantur, ſiue bibantur. Galenus in magna Alexandrina naſci tradidit, ſed multo vberiùs in Berrhœa, vrbe Syriæ, parum quidem nutrientia, verum ad hepar roborandum, & ſuccos in ipſius viis infarctos purgandos, vtilia: qualitatem enim habent aromaticam, ſubamaram, & ſubadſtringentem. Porro an ſtomacho noxia ſint, an vtilia, an aluum molliant, an adſtringant, non auſim affirmare. Et alio in loco. Piſtacrum in Syria copioſe prouenire idem rurſum ſcribit, fructúmque eius eſſe quodammodo tenuioris eſſentiæ, & ſubamarum quidpiam ac odoratum habere: obſtructiones itaque liberare, ſed maximè iecoris, verumtamen etiam thoracis pulmoníſque. Auicennæ Piſtacium calidum eſt in fine ordinis ſecundi, & humidum. Qui frigidum eſſe putant, vehementer errant. Aperit obſtructiones hepatis qualitate amara & aromatica, ineſt & in eo vis adſtringens; parum admodum nutrit, ſtomacho vtile eſt, id propriè quod in Syria prouenit, Pineo nucleo ſimile, ob amaritudinem cum

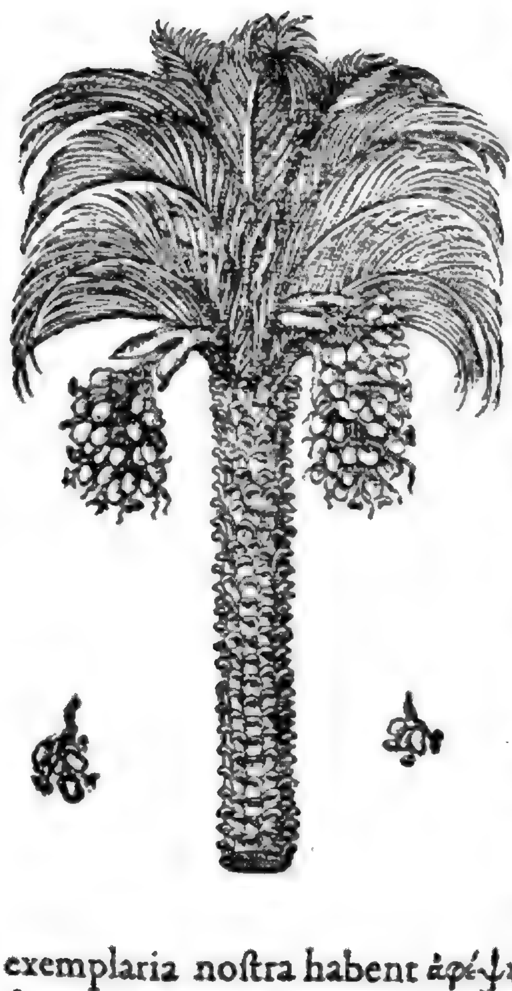
[Margin notes: In li. 1. Dioſco. ca. 140. — Libr. 14. — Lib. 13. ca. 5. — Cor. c. 179. libr. 1. — *Locus.* — Lib. 1. c. 116. — Li. 1. c. 140. — *Vires & Temper.* — Lib. 13. ca. 5. — Lib. 23 c. 8. — Li. 2. Alim. — Libr. 8. ſim. — Li. 2. c. 276.]

quadam adſtringendi facultate. Scribit quidam ſeſe non comperiſſe, ſtomacho ne multum noceat, an proſit. Ego verò eo corroborari os ventriculi, prohiberíque nauſeam ac vomitionem cenſeo. Neque lenit ventrem, neque adſtringit. Decoctum eius cum vino optimo morſibus venenatorum vermium confert. In quibus Auicenna cum nominatim Galenum vellet reprehendere ſcribit quidam, inquit, & cætera: neque id ſine ratione: nam ori ventriculi robur addi à ſubamara, ſub adſtringentéque facultate, quæ in piſtaciis deprehenditur, nullus eſt qui negare poſsit. Qua ratione freti medicorum nonnulli non modo ad iocinoris infarctus Galenum ſecuti, ſed ad iecur ipſum ventriculúmque roborandum, ea tam cibis quàm medicamentis commiſcent. Quin & ad excitandam venerem, & ad reſtituendum bonum corporis habitum maciæ, & marcore affectis commendant.

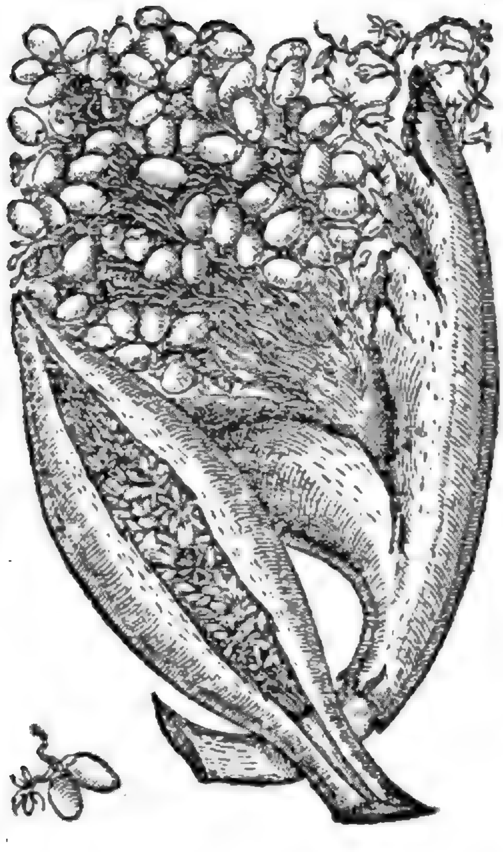
PALMA, *CAP. XXVIII.*

Nomina ARBOR quæ φοῖνιξ Græcis, Latinis Palma dicitur, Arabibus *Machla*, aut *Nachal*, Gallis *Palme* & *Palmier*, & *Dactier*, Italis *Palma*, Germanis *Dattelbaum*, Hiſpanis *Palmeira*, Anglis *Daets tre*, Belg. *Dayeboom*: Boëmis *Daktyle*: fructus δάκτυλοι, & φοίνικες Græcis, Latinis *Palmulæ*, & *Dactyli*, Arabibus *Tamar*, Italis *Dattoli*, Gallis *Dactes*, Hiſpanis *Tamaras*, *Forma.* & *Dattiles*. Palma arbor aſpectu pulchra, & procera, recto ac terete quidem trunco, verum denſis gradatíſque corticum pollicibus ſalebroſo potius, quàm ſcabro, quibus, vt gradibus facilem ſe ad ſcandendum Orientis populis præbet. Ramos cacumine tantùm in orbem ſpargit, ſuo vertice terram ſpectantes, foliis longiſsimis, duplicibus, gladij figura, ſiue arundinaceis quæ, vt ait Plinius, vt primum nouellas oſtendere gemmas, tunc ad funes, vitiliúmque nexus, & capitum leuia vmbracula finduntur. Sic enim legendum. Naſcitur inter primos fere ramos ex ipſo caudice corticoſus loculus, duarum ſpithamarum longitudine, latiuſculus, gladij videlicet latioris ſpecie, quod palmam totius ſtirpis nomine, & Elaten, & Spathen appellari Dioſcorides tradidit, inuolucrum floris & fructus Palmarum. *Lib.1.c.126.* Non enim ſolum fructus tegumentum, Elate nominatur à Græcis, ſed etiam fructus qui ſub ipſa continetur, inquit Dioſcorides, *Ibidem.* ab aliquibus autem Boraſſus. Quare Galenus *Lib.8. ſim.* cum ſcripſit, ὃ δὲ χαλοῦσιν ἐλάτην, τὸ ἁπαλὸν ἐκβλάστημα τοῦ φοίνικος, τὴν αὐτὴν τοῖς κατ' αὐτὴν ἐγκεφάλῳ δύναμιν ἔχει. τὸ δὲ οἷον ἀμφίεσμα αὐτοῦ, στυπτικὴν μὲν ἔχει, & cætera, Elaten fructus Palmæ germen vocat, ipſum verò tegumentum quod Dioſcorides περικάλυμμα dixit, ἀμφίεσμα, nominat, ita enim legendum, non vt exemplaria noſtra habent ἀφέψημα. Ex Elate floris ac fructus inuolucro dehiſcente, atque in longum ſeſe pandente, flores prodeunt numeroſi, tenuibus villis

PALMA
Arbor.

PALMA
Elate.

villis appenſi, inſtar racemi magni coacervati, facie Crocinis ſimiles, ſed multo minores, & candidi. Ex his enaſcuntur Dactyli, fructus teretes, & oblongi, nucleo intus duriſsimo, oblongo, & canaliculato. In trũci ſuperna parte cerebrum includitur, ἐγκέφαλον Theophraſt. Galenus, atque alij Græci vocãt, quod Dioſcorides ἐγκάρδιον τοῦ πρέμνου, ideſt medullam trunci appellat impropriè, cum ἐγκάρδιον Theophraſtus vbique pro medulla vſurpet, quam & καρδίαν, & μήτραν, & μύελον, appellari tradit, & quod medium eſt in ligno, tertium à cortice, exponit. At cerebrum Galenus etiam verticem & ſummitatem Palmæ dixit, καθάπερ ἔνιοι, inquit, ἐσθίουσι τὴν κορυφὴν τοῦ φοίνικος, ἣν ὀνομάζουσιν ἐγκέφαλον ἄλλοι. Plinius idem & medullam & cerebrum vocauit. Dulcis medulla earum, inquit, in cacumine, quod cerebrum appellant, exemptáque ea viuunt, quod non aliæ. Palmarum multa ſunt genera Theophraſto. Aliæ enim fructiferæ, aliæ ſteriles: & fructiferarum aliæ mares, aliæ fœminæ. Sed hoc inter eas intereſt, quod mas primum florem in ſpatha profert, fœmina fructum ilico longum. Fructuum differentiæ multæ. Alij enim nucleo carent, alij nucleum habent: quidam durum, nonnulli mollem (ſic enim Gaza legit. οἱ μὲν γὰρ ἀπύρηνοι, οἱ δὲ πυρῆνα ἔχοντες, καί τινες σκληροπύρηνοι, οἱ δὲ μαλακοπύρηνοι. Plinius vero, οἱ μὲν γὰρ βραχυπύρηνοι, οἱ δὲ μακροπύρηνοι, & cætera: ſic enim conuertiſſe videtur. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius, his mollius, illis durius) Præterea colore à ſeſe fructus differunt. Alij enim candidi ſunt, alij nigri, alij flaui. Denique non pauciores quàm in ficis traduntur eſſe colores, neque plura genera. Diſcrepant etiam magnitudine, figuráque. Quidam enim rotundi ſunt, veluti. Mala, & magnitudine tanti, vt quatuor in ſpica vna ſint, alij parui Cicerum magnitudine. Succis quoque à ſeſe diſtant, ſed optimum tam inter nigros, quàm inter candidos genus eſſe aiunt, quod Regium vocant, tum magnitudine, tum viribus, rarum autem id eſſe, fere enim in ſolo horto Bati (βάτου habent noſtra exemplaria, Gaza βάτωνος, legit, Plinius βαγώου, alij βήλου) apud Babylonem reperiri. In Cypro peculiare eſt Palmarum genus, cuius fructus non matureſcit, crudus tamen valde ſuauis, dulcíſque eſt, peculiarémque dulcedinem ſortitur. Palmæ quædam non fructu tantum, ſed & arbore ipſa à ſeſe diſtant, nimirum proceritate, reliquáque forma. Sunt enim quædam nec magnæ, nec longæ, ſed breues, etiam fœcundiores aliis, & in trimatu ſtatim feraces. Cuiuſmodi multæ ſunt in Cypro. In Syria & Ægypto Palmæ proueniunt, hominis altitudine quæ quadrimæ, & quinquennes fructum edunt. Cuidam in Cypro generi folium latius eſt, & fructus multò maior, peculiaríſque formæ, magnitudine Mali Punici figura oblongus, ſucco minus grato quàm in cæteris ſed Punico ſimili: ὁμοίως ταῖς ῥοαῖς, non ῥίζαις, itaque non deuoratur, ſed commanducatus expuitur. Palmæ genera vnde quinquaginta ſunt Plinio. Clariſsimæ omnium, quas Regias appellauêre ab honore, quoniam Regibus tantùm Perſidis ſeruabantur,

Lib. 1. Hiſt. cap. 4.
Li. 2. Alim.
Li. 13. ca. 4.
Lib. 2. Hiſt. cap. 8.
Genera.
Li. 13. ca. 4.
Li. 13. ca. 4.
Lib. 13. c. 4.

Babylone natæ, vno tantum in horto *Bagou.* Ita enim vocant Spadones: qui apud eos etiam regnauêre. Hortus ille nunquam niſi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem Syagri, proximámque *Margarides.* Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomen à margaritis accepêre. Vna earum arbor in Chora eſſe traditur, vna & Syagrorum. Mirúmque de ea accepimus, inquit Plinius, eam cum Phœnice aue, quæ putatur ex huiuſce Palmæ argumento nomen accepiſſe, emori, ac renaſci ex ſeipſa: erátque cum hæc proderem, fertilis. Ipſum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus diſtans ſapore ferino, quem fermè in apris nouimus, quæ euidentiſsima cauſa eſt nominis. Quarta auctoritas Sandalidum, à ſimilitudine appellatarum. Iam in Æthiopiæ fine quinque earum, nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quàm ſuauitate mirabiles. Ab his Caryotæ maximè celebrantur, & in cibo quidem, ſed & ſucco vberrimæ, ex quibus præcipua vina Orienti, iniqua capiti, vnde pomo nomen. Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, ſed in Hiericunthe maximè. Quamquam laudatæ, & ex Archelaide, & Phaſelide, atque Liuiade, gentis eiuſdem conuallibus. Dos his præcipua ſucco pingui lactentibus, quodámque vini ſapore, vt in melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, ſed amplitudinis præcipuæ: quaterni cubitorum longitudinem efficiunt.

Cor. Emb. 122. libr. 1. Dioſcor. (Quidam legunt quarternum cubitorum lõgitudinem efficiunt, ad miraculum vſque Nicolaos euehentes) Minus ſpecioſæ, ſed ſapore Caryotarum Sorores, ob hoc Adelphides dictæ, proximam ſuauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus Pateton, nimio liquore abundat: rumpítque ſe pomi ipſius, etiam in ſua matre ebrietas, calcato ſimile (nempe ruptum & velut obritum calcatu.) Suum genus è ſicciore turba Dactylis, prælonga gracilitate, curuatis interim. In totum arentes Thebaides, atque Arabicæ, macróque corpore exiles, & aſsiduo vapore torrente, cruſtam verius quàm cutem obducunt. In ipſa quidem Æthiopia friatur (tanta eſt ſiccitas) & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed maiore quàm Mali, amplitudine, Cycas vocant. (Coicas Theophraſtus, cap. 16. lib. 1. hiſtoriæ: hodie Coccos, qui in Æthiopiam nauigant: officinæ, Nucem Indicam, de qua poſt hac ſeorſim tractabimus.) Triennio matureſcunt. Sempérque frutici pomum eſt, ſubnaſcente alio. Thebaidis fructus ex templo in cados conditur, cum ſui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat, marceſcítque non retoſtus furnis. Ex reliquo genere Plebeiæ videntur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices, Ciliciæque, populari etiam nomine à nobis appellantur Balani. Earum quoque plura genera. Differunt figura proceritate, ac fructus, rotunditate. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine, pro vt multi cubitum effecêre. Quidam ſunt non ampliores Faba. Quas Plinius in Caryotorum genere Nicolaos vocat inſigni amplitudinis, ab Auguſto ita primùm nominatas fuiſſe, in honorem Nicolai, Peripatetici Philoſophi, crebro eas ad illum miſsitantis auctor eſt Athenæus.

Lib. 14. in queſtio. Conuiual. Plutarchus Auguſtum tradit Nicolaum Peripateticæ familiæ Philoſophũ amore ſingulari proſecutũ fuiſſe, claris moribus, & egregia indole præditũ quidẽ, ſed ſtrigoſa corporis proceritate, rubicundo vultu, à quo maximas, pulcherrimáſque Phœnico balanos ſiue Palmulas Nicolaos appellauit. Eorundem Paulus meminit, quo loco in epithema ex vinaceis φοίνικας νικολάους δέκα coniicere iubet. Viſuntur Palmæ arbores in multis Italiæ, & Galliæ Narbonenſis hortis,

Libr. 7. *Locus.*

& viri

& viridariis, eximia magnitudine, ac ſpecioſa proceritate, ſed vel ſteriles, vel fructum non percoquentes. Non enim niſi in calida regione proueniunt, quæ vero fructum maturent, nuſquam niſi in feruida. Ferunt in Hiſpaniæ maritimis fructum, vt ait Plinius, verùm immitem: dulcem in Africa, ſed ſtatim euaneſcentem. Naſcuntur & in Creta, Cypro, Africa, Ægypto, Phœnice, Syria. Iudæa verò inclyta eſt Palmis. Venetias Palmarum fructus ex Syria, & Alexandria Ægypti aduehuntur, atque etiam ex Neapoli, illuc priùs ex Numidia importati. Arbor hæc, vt ſcribit Theophraſtus, ſolum arenoſum amat, & ſalſum (ἁλμυρὸν, vox deeſt in noſtris exemplaribus) Quare vbi tale non ſit agricolæ ſalem aſpergunt. Quod autem tali loco delectentur, illud argumento eſt, quod vbicumque Palmarum copia ſit, arenoſa eſt terra. Huiuſmodi enim in Babylone eſſe dicitur, in qua Palmæ proueniunt, in Libya, Ægypto, Phœnice, & Syria Caua, quáque regionis ſuæ parte Indi plurimas habent, in arenoſis tantum locis naſcuntur quæ conſeruari poſſunt, in aliis ſeruari non poſſunt, ſed putreſcunt (Nam ſic emendanda Græca exemplaria, καὶ φοινίκῃ, καὶ τῇ συρίᾳ τῇ κοίλῃ, καὶ καθ' τῶ ἰνδοὶ πλείσας τυγχάνουσιν ἔχοντες, ἐν μόνοις τόποις ἀμμώδεσιν εἶναι, τοὺς δυναμένους θησαυρίζεσθαι. τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ διαμένειν, ἀλλὰ σήπεσθαι: quorum nonnulla Gaza omiſit, qui ſic conuertit, Syriæ quoque Cauæ cognominatæ, tribus tantùm in locis arenaceis eas gigni, quæ condi reſeruaríque poſſunt: reliquas autem quæ cæteris in locis proueniunt, minimè durare, ſed protinus putreſcere) virides autem ſuaues eſſe, atque ita conſumi. Amant etiam maximè rigationem. Palma perpetuò viret, florétque vêre, autumno vnà cum Ficubus fructus matureſcit. Decerpitur maturus, & immaturus, Dioſcoride auctore. Medio, inquit, maturitatis vigore autumno decerpi ſolet, Arabicæ Myrobalani ſimilis, Pomatis cognomine, colore viridi, & odore Mali cotonei, quod ſi ad maturitatem peruenire ſinatur, Phœnicobalanus fiet. Sed quod Palmæ fructum medio maturitatis vigore decerpi Ruellius in ſua verſione dixit, in Græcis ita habetur. Τρυγᾶται δὲ μέσης τῆς κατὰ τὴν ὀπώραν ἀκμῆς ſic enim legendum, & id vidit Lacuna, cum ſcriberet, iudicent eruditi, an ſic potius ſint vertenda, Decerpitur autem in medio vigore autumni. Cornarius ſic interpretatus eſt. Decerpitur ex Palma fructus in medio vigore, ſub, caniculæ. Eſt enim ὀπώρα, inquit, exortus Canis principium, ſecunda videlicet pars æſtatis, vt Galenus in Apho. Hippocratis ſcripſit, quo tempore immaturus adhuc ille Palmæ fructus decerpitur. De hoc immaturo & maturo Palmæ fructus, eadem quæ Dioſcorides, Plinius tradit his verbis. Myrobalano in vnguentis ſimilem proximúmque vſum habet Palma in Ægypto, quæ vocatur Adipſos, viridis, odore Mali Cotonei, nullo intus ligno. Nam quod idem alibi ſcripſit, in huius arboris fructu prima naſcitur Pomi caro, poſtea lignum intus, hoc eſt ſemen eius: Argumentum quod paruæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite.) Colligitur autem paulo antequam incipiat matureſcere. Quod relinquitur Phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit, veſcentéſque inebriat. Dixit autem præcedenti capite Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Iudæam Ab Ægypto diſterminat, communis eſt, naſcens vnguento, vt ipſo nomine apparet. Quo item indicatur, & glandem eſſe arboris, Heliotropio, quam dicemus inter herbas, ſimili folio, fructus magnitudine Auellanæ nucis. Hæc cum de Myrobalano quæ Dioſcoridi eſt βάλανος μυρεψικὴ, ideſt glans vnguentaria, & μυροβάλανον ἀραβικὴν, Myrobalanum Arabicam, dici inter omnes conſtet, ipſam tamen Plinium vix nouiſſe ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quod Myrobalano in vnguentis ſimilem proximúmque vſum habere Palmam quæ in Ægypto vocatur Adipſos, & cætera, ſcripſerit. Non

Li.13.ca.4.
Li.2.Hiſt. cap.8.
Tempus.
Lib.1.c.125.
Embl 122.
Li.1.Dioſc.
Li.3.aph.14
Li.12.ca.22.
Li.4.ca.154.

enim ille Palmæ fructus Myrobalano ſimilem in vnguentis vſum habet, ſed ſimilis eſt, vt Dioſcorides ait, Arabicæ Myrobalano, figura videlicet, & magnitudine, quæ nucem Ponticam refert, velut etiam Plinius teſtatur, & Dioſcorides libro quarto aſſerit, vbi Balanum Myrepſicam vocat, quam hoc loco Arabicam Mirobalanum. Gulielmus tamen Rondeletius olim præceptor meus, in examinandis his rebus perſpicaciſsimus Arabicam Myrobalanum cum qua immaturum Palmæ fructum Dioſcorides comparat, vnguentariam eſſe non arbitrabatur, ſed flauam catharticam, citrinam officinarum, in iis Ægypti locis frequentem, in quibus gignuntur Phœnicobalani. Qui Plinium à calumnia defendere conantur aiunt, cum ſcripſit Ægyptiæ Palmæ ſimilem Myrobalano & proximum vſum eſſe in vnguentis, de Elate Palmarum hoc intellexiſſe, qua in ſpiſſamenta vtuntur vnguentarij. Niſi codex mendoſus eſſet, in quo pro Phœnicobalano Myrobalanum legimus, vehementer erraſſe Plinius videretur, libro vigeſimotertio cap. quinto, ac fructus illos confudiſſe, quo loco ſcribit, Palma, quæ fert Myrobalanum, probatiſsima in Ægypto. Oſſa non habet reliquarum modo in balanis (colliguntur enim immaturæ priuſquam nucleus intus gignatur.) Aluum & menſes ſiſtit in vino auſtero, & vulnera conglutinat. Non enim Palma fert Myrobalanum, ſed alia
Li.4.c.154. arbor quam Dioſcorides Myricæ ſimilem dixit, Theophraſtus Myrto, Plinius
Li.12.ca.21. folio ſimili. Heliotropio, & medicas vires hoc loco Myrobalano à Plinio attributas, Dioſcorides palam immaturo Palmæ fructui adſcribit, vt dicemus. Palmæ fructus immaturus, à Dioſcoride vocatur πῶμα, quæ vox potionem ſignificat, Plinio Adipſos dicitur, quod ſitim eximat. Quum autem ſint qui peculiare quoddam Palmæ genus Adipſon vocatum, à Plinio Myrobalanum officinarum eſſe volunt, hi perſpicuè refelluntur à Dioſcoride, qui eidem Palmæ & Poma immaturum, & Phœnicobalanum maturum fructum tribuit: & ab ipſo etiam Plinio, qui quæ Dioſcorides de Pomate immaturo, eadem apertè de Adipſo transſcripſit, idque quod Adipſo maturum ſuccedit Phœnicobala-
Li.12.c.22. num vocari ſcripſit. Quare in his Plinij verbis, Palma in Ægypto quæ vocatur Adipſos, & cætera. Palma pro fructu, non pro arbore vſurpatur. Palmæ
Libr. 14. Ægyptiæ viridem ac immaturum fructum Plinius nullo intus ligno eſſe dicit, quod tamen de eodem ſcribens Dioſcorides omiſit. At Ariſtoteles etiam in libris de plantis, citante Athenæo φοίνικας ἀνόρχους habet, quos quidem εὐνούχους
Lib.2.Hiſt. cap.8. vocant, alij ἀπυρήνους. Meminit & ἀπυρήνων Theophraſtus, vt diximus, atque etiã Ætius, θηβαικὴ δὲ φοίνιξ, inquit, καρυωτὸς, ὁ μὴ ἔχων ὀστέον, εἴτε φύσει τοιοῦτος εἴη, εἴτε ἐπιτεχνήσει τινὶ γεγονώς. Quibus verbis indicat non omnes id genus Palmas natura oſſe carere, ſed arte ſic parari. Καρυωτὸν autem dixit, Caryotam Varro-
Vires & Temper. ni, itémque Plinio appellatam. Nondum maturus Palmæ fructus auctore Dio-
ſcoride, acerbus eſt, & adſtringens: contra alui fœminarúmque profluuia in
Lib.1.ca.125. vino auſtero bibitur: hæmorrhoidas ſiſtit: vulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus ſiccis adſtringunt: capitis dolorem afferunt: copioſiores in cibo inebriant. Sicciores ſanguinem excreantibus, ſtomachicis & dyſentericis vtiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato œnanthino veſicæ vitiis. Caryotæ præſertim eſu, faucium aſperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æſtuationem ſedat (ſic Ruellius, ſed cum Græcè legatur παύει καύσωνα, rectiùs interpretari videtur Lacuna, Sedat febrem cauſonem, & Cornarius ſedat febrem ardentem) vires recreat cum hydromelite veteri ſumptum: cibo idem faciunt, fit ex eis vinum ad eadem conueniens. Decoctum per ſe potu, & gargarizatione magnopere adſtringit, & cohibet. Nuclei Palmarum

cætero

cæterorum more cremati in crudo fictili, & vino reſtincti, cinere loto ſpo-
dij vicem efficiunt, miſcentúrque in Calliblephara. Vim adſtringendi habent,
ſpiracula cutis obductu ſuo claudunt: contra oculorum vuam, & puſtulas, pal-
pebrarúmque defluuia, cum nardo effectum præbent: corporis excreſcentias
cum vino reprimunt: vlcera ad cicatricem perducunt. A vitibus oleíſque pro- Lib.24.c.4.
xima nobilitas palmis, inquit Plinius, inebriant recentes: capitis dolorem affe-
runt, minùs ſiccæ, nec, quantum videtur, vtiles ſtomacho: tuſsim exaſperant:
corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad
vires recreandas, ſitim ſedandam, in quem vſum præferebant Thebaicas. San-
guinem quoque excreantibus vtiles, in cibo maximè. Illinuntur Caryotæ ſto-
macho, veſicæ, ventri, inteſtinis. Cum cotoneis, cera, & croco ſuggillata emen-
dant. Nuclei Palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto, ſpodij vicem effi- Cap.5.
ciunt, miſcenturq; collyriis, & Calliblephara faciunt addito Nardo. Idem mox
de Palma Ægyptia. Aluũ & menſes (Dioſcorides ῥοῦ γυναικεῖον habet, id eſt pro- Lib.1.c.126.
fluuium muliebre) ſiſtit in vino auſtero, & vulnera conglutinat. Elate ſiue Spa-
tha, inquit Dioſcorides, in ſpiſſa menta vnguentarij vtuntur. Vis ei adſtricto-
ria, ſiſtit vlcera quæ depaſcunt: laxatos artus committit: tota miſcetur cata-
plaſmatis, & malagmatis: prodeſt præcordiis, imbecilli ſtomacho, & iocinori
affecto, miſta conferentibus cataplaſmatis. Eius decoctum denigrat capillos, ſi
aſsiduè affricetur: datur bibendum congruè renum, veſicæ, & viſcerum vitiis:
vuluæ ac ventris fluxiones ſiſtit: ſcabiem cum Reſina & Cera ſanat, ſi viginti
diebus recens apponatur. Inuolutus in Elate fructus Elate etiam appellatus, ab
aliquibus Boraſſus, adſtringit, & Spathæ effectus præbet, non ſic vnguentis ex-
petitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit quæ
Boraſſus. Hac in re Plinius valde hallucinatus eſt. Cum enim Elaten, ſiue Spa-
then etiam Palmam totius arboris nomine appellatam legiſſet, ea re fortaſſe Cornar.
deceptus, peculiarem arborem Palmam Elaten, ſiue Spathen conſtituit, Embl.123. li.1.Dioſc.
ipſamq; medicinæ conferre germina, folia, corticem ſcripſit: quum tamen
omnem medicinam ab ipſo traditam vnica pars quæ fructus Palmarum inuo- Lib.23.c.5.
lucrum eſt, præſtet, vt ex Dioſcoride diximus. Quidam tamen Plinij cauſſam
tuentur, rectéque ab eo dictum volunt, Palmæ Elaten, ſiue Spathen, ſic enim le-
gunt, conferre medicinæ, germina, nempe ſurculos quibus inhærent flores, &
fructus: Folia, nimirum florum quos obtegit, & corticem ſuum, extimum, qui
floris ac fructus inuolucrum eſt. Plinij hæc verba ſunt. Palma, ſiue Elate, ſiue
Spathe medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcor-
diis, ſtomacho, iocinori, vlceribus quæ ſerpunt, cicatrici repugnantia: Pſoras
cortex eius tener cum Reſina & Cera ſanat diebus viginti. Decoquitur & ad
teſtium vitia. Capillum denigrat ſuffitu, partus extrahit. Datur bibendus re-
num vitiis & veſicæ, & præcordiorum, & capiti, & neruis inimicus. Vuluæ ac
ventris fluxionem ſiſtit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in vino
albo, in vuluarum vitiis, vel, vt aliqui legunt, in Vuarum vitiis, efficacisſimus.
Vuas enim iacentes, & laxiores inſigni vi ſiccandi quam habet, reprimit, & ad-
ſtringit. Idem antea de ipſa arbore longè grauiore errore dixit, Elaten cum Cap.vlt.12.
Abiete, quæ etiam Elate Græcis dicitur, confundens. Eſt præterea arbor ad ea-
dem vnguenta pertinens, quam alij [illegible]ten vocant, quod nos Abietem, alij Pal-
mæ Spathen: ſic enim legendum. Non parua eſt Galeno in Palmis differentia. Li.2. Alim.
Quædam enim ſunt ſiccæ, & adſtringentes, vt Ægyptiæ, aliæ molles, humidæ
& dulces, vt quæ Caryote appellantur. Præſtantiſsimæ autem hæ in Syria &
Paleſtina naſcuntur, in Hierichunte. Reliquæ omnes Palmulæ inter hæc duo

genera ſunt mediæ. Difficiles autem ſunt concoctu, capitíque dolorem inferunt: verum ex his aliæ magis, aliæ minus ſunt humidæ ac dulces, ſiccæ atque adſtringentes. Verum conſtitutis extremis iam omne quod in medio eſt, facillimè cognoſces. Nulla certe ex ipſis eſt, quæ non dulcedinem quandam & adſtrictionem habeat. Siquidem Caryotæ exiguæ adſtrictionis, Thebaicæ obſcuræ dulcedinis ſunt participes. At ſuccum quidem dulcem nutrire, auſterum autem gratum eſſe ſtomacho, & ventrem ſiſtere oſtenſum eſt. Palmulæ ſi largiùs ſumantur, omnes concoctu ſunt difficiles, & capiti dolorem afferunt: quædam autem & morſus cuiuſdam ſenſum ori ventriculi inducunt. Succus autem qui ab ipſis in corpus diſtribuitur, craſſus quidem omnino eſt, habet autem & lentoris copiam, cum Palmula ipſa pinguis fuerit, ſicut Caryotæ. Quum autem dulcedo tali ſucco miſta fuerit, celerrimè quidem hepar ab ipſa obſtruitur. Læditur autem maximè ab ipſarum eſu, quod aut inflammetur, aut ſcirrho obſideatur: poſt hepar autem & lien obſtruitur, ac læditur. Multò autem maximè Palmulæ virides, ſi paulo largiùs ſumantur, ad omnia ſunt noxiæ, ac dulces quidem ſuccum habent calidiorem, adſtringentes frigidiorem. Quin & Palmulæ virides ſicut Ficus flatus gignunt. In regionibus autem non admodum calidis Palmulæ haud perfectè matureſcunt, adeo vt reponi queant: quo fit vt cum homines cogantur ipſis viridibus veſci, crudis ſuccis impleantur, & rigoribus qui ægrè calefiant, & hepatis obſtructionibus prehendantur. Declarat hoc Hiſtoria cuiuſdam Galeno Coætanei, qui Alexandriæ Palmulis immaturis per compluſculos dies ante & poſt balneum ſatiatus, abſque febre ſæpius horruit, ac riguit. Phœnix arbor, eodem auctore, adſtrictoriæ facultatibus omnibus ſuis partibus eſt particeps. Igitur ramorum ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida, & terrea frigida conſtans. Similis facultatis eſt Encephalos, hoc eſt cerebrum eſui aptum. (Serapio Bdellij ſecundum genus id eſſe tradit.) At fructus eius & maximè dulcis non paucam habet caliditatem. Cæterum cum edendo ſit, multo eſt vſui, non tantùm foris impoſitus, vbi quid roborare & deſiccare, contrahere, ſtipare denſaréque conſilium eſt, ſed etiam tanquam cibus ſumptus & ſimul cum aliis, & per ſe. Porrò quod Elaten vocant, tenerum illud Palmæ germen, eandem cum cerebro eius facultatem obtinet. Quod verò velut integumentum eius eſt, adſtringentem etiam qualitatem habet. Verum plus quam dicta omnia exſiccat, vtpote quod eſſentiæ conſiſtentia illis ſiccius eſt, & minimum habet humiditatis. Itaque iure vtuntur illo ad vlcera putreſcentia, miſcéntque medicamentis articulos plus iuſtò laxatos contrahentibus, Ad hæc medicamentis hepaticis & ſtomachicis, ſeu intro ſumantur, ſeu foris admoueantur. Sed & radix plantæ deſiccatoriæ citra morſum facultatis eſt, adiunctum habens & ipſa adſtrictionis quippiam. Peruenerant iam ad eos vicos, inquit Xenophon, è quibus iuſſu ducum ſuorum commeatus capſandi erant. Plurimum illic & frumentum, & vinum è Palmulis erat, potu quidem ſuaue, ſed graue capiti, acetúmque ex elixis Palmulis paratum. Palmarum fructus quales in Græcia videre non licet, famulis apponebantur: Seligebantur, quas ſeruarent dominis, magnitudine & pulchritudine admirabiles, aſpectu prorſus electro ſimiles. Eas quidem arefactas in bellariorum vſum reponebant. Milites eo primum in loco Palmarum cerebrum eſitarunt, omnibus cui detractum id fuiſſet, exareſcentibus, admirantibus multis eius cibi ſpeciem, ac ſuauitatem quandam peculiarem, quæ tamen valde caput tentat. Nicander in Georgico. Pullulantes in Palma ſtolonas excindunt, Cerebrúmque afferunt expetitum cibum adoleſcenti

[Margin, beside "nibus prehendantur": Li. 8. ſimpl.]

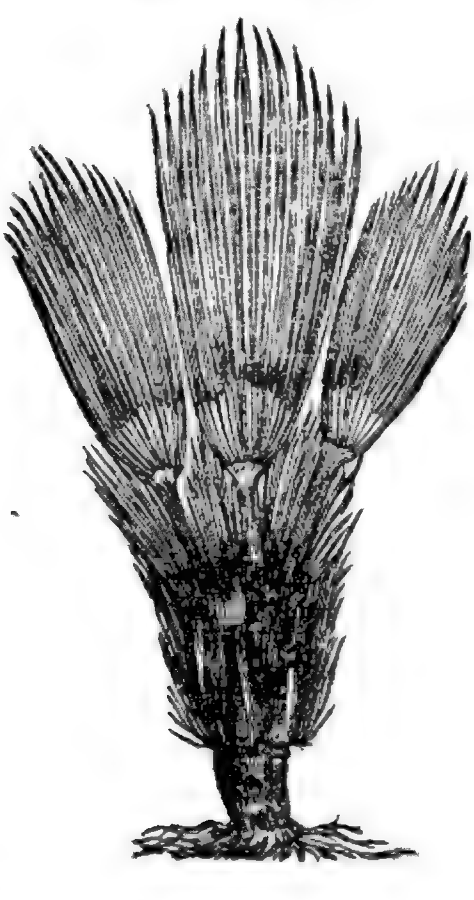
[Margin, beside "nis quippiam": Athenæus lib. 14.]

ſcenti

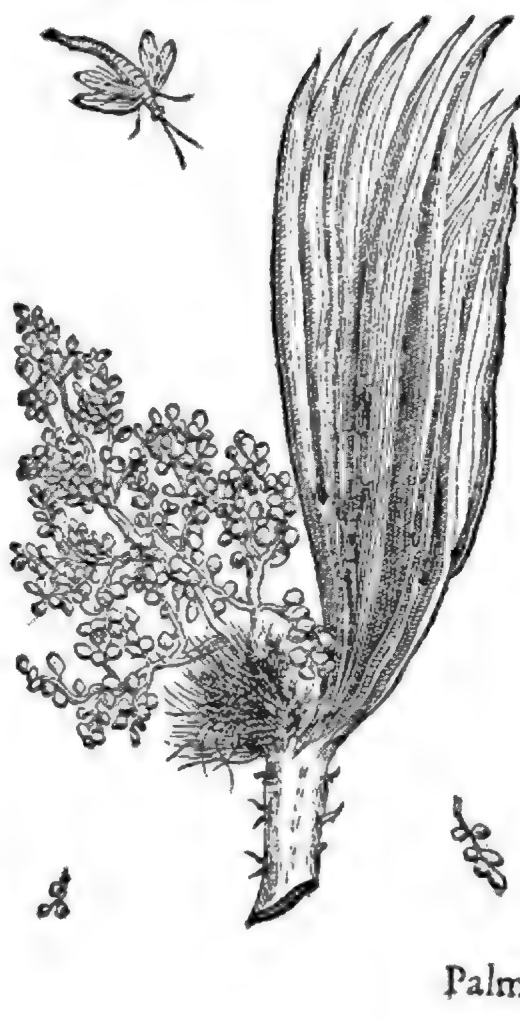
ſcentibus. Diphilus Siphnius tradit Palmæ cerebrum implere, alimentiq; multum præbere, grauare, difficile in corpus diſtribui, ſiti excruſiare, ventrem ſiſtere. Alexandri milites, ait Plinius, Palmis viridibus ſtrangulati ſunt. In Gedroſis id factum eſt Pomi genere: alibi copia euenit. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas, vt finis mandendi non niſi periculo fiat. Palma victoriæ ſymbolum eſt, quòd vt Ariſtoteles & Plutarchus explicant, non cedit oneri quamlibet ingenti, nec infra flectitur, pandatúrue, ſed contra pondus reſurgit. Ideóque ferè in coronariis certaminibus aliud præmium quàm Palma non dabatur, vt refert Pauſanias. In Oriente funes validos è Palmæ foliis fieri ſcripſit Plinius, eóſque in humore vtiliores eſſe. Inter permulta Palmarum genera idem Plinius Chamæropas recenſet, eas Theophraſtus χαμαιρρίφεις vocat, copioſas in Creta, ſed magis in Sicilia, folio latiore ac molli, ad vitilia vtiliſsimo, dulci medulla in cacumine, quod cerebrum vocant: exempta illa viuunt, quod non aliæ: cædua illarum ſylua, germinat rurſus, etiam ſi ab radice ſuccisæ ſint. Eius generis putat illam eſſe Dalechampius, quæ hîc appicta eſt. Naſcitur in maritimis, cubiti ferè altitudine, aliquando etiam grandior, in teneri germinis conceptu abdito, veluti cerebri globo, ſuauiſsimi guſtus, multis tunicarum inuolucris operto, quæ partim ſunt corticoſa & coriacea, partim capillacea, quædam rufa, alia aliis ſuperpoſita, & denſius ſtipata. Ex horum medio contextu folia erumpunt cubitum longa, anguſta, dura & coriacea. Cerebrum id Tuberibus, & Carduis, Cinaræq; echinis, & aliis id genus delitiis ſaporis ſuauitate præfertur. Cerebrum id Græci vocant ἐγκέφαλον, vt diximus, Serapio corrupta voce Ceſilionem, Itali *Ceſaglione*. Ex foliis colligatis ſcopæ fiunt, excutiendo pulueri qui menſis, & ſcamnis inſidet. Texuntur & ex iis ſportæ & caniſtra. Matthiolus etiam hoc

Athen. lib. 14.
Lib. 13. c. 4.
Li. 16. c. 24.
Lib. 12. c. 4.
Cap. 8. 2. Hiſt.
Forma.

PALMA CHAmærops Plinij.

CHAMAERIPHES, SEV Palma humilis Matthioli.

Palmæ

Palmæ genus humile pumilúmque depinxit, quod in Silicia copioſiſsimum prouenit,& in maritimis Senenſibus,cubiti altitudinem parum excedens, folio cæteris ſimili, ſed minore, breuioréque: flores edit ex obliquo,è capillacea quadam coma emergentes, è quibus baccæ racematim prodeunt. Pars radici propinquior in globoſum extuberat germen, quod cerebrum vocant, innumeris ferè inuolucris circumſeptum, tenerrimum, ſapidum, & ori gratiſsimum. Eſtur id ſecundis menſis cum pipere & ſalis momento Cinaræ modo, & maximè guſtui arridet. Fiunt ex hoc Palmæ genere ſportulæ, tegetes, & ſcopæ.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER QVARTVS,

Quo deſcribuntur, atque picta oſtenduntur ſegetes, & legumina, ac quæ cum iis in Agris naſcuntur.

TRITICVM, CAP. I.

OPACA viridarij iam ſatis vmbra delectati, fructuumq; pulcherrimorum & ſuauiſsimorum aſpectu guſtúque ſatiati, & recreati, hinc in Agrum trãſeamus, & in eo liberiùs diuagemur, nõ minora in eo quàm quouis alio in loco naturæ rerum miracula contemplaturi. Agrum quod in eo aliquid agatur Varro dictum putat, vel, vt Donatus, inquit, quòd in eo multa ſint agenda. Contra Quintilianus ex Græco nomine ἀγρὸς deductum eſſe ſcribit. (Lib.1.ca.10.) Agrum hîc intelligimus, qui hominũ opera, atque induſtria ad permagnas in vita vtilitates colitur, quíque plerúmque compendium, vt ait Columella, nunquam niſi ſi cæli maior vis, aut prędonis inceſsit, detrimentum adfert. In eo igitur potiſsimùm natura indicabitur frugum, quæ ſunt Segetes & Legumina: de quorum vitiis quoque dicetur: ſunt enim nimis multa, in quæ fruges degenerant. Sunt & quamplurimæ plantæ, quæ in agris ſponte naſcuntur, de quibus etiam hîc agetur: quibus nonnullas adiunximus, quæ etiam in incultis & ceſſantibus Agris proueniũt. Horum omnium, ſiue ad hominum cæterarúmque animantium alimenta, & voluptates, ſiue ad ſalutem & morborum remedia procreata ſint, natura diligenter hîc explicabitur. Ac primùm de frumentaceis dicemus. Sunt autem frumentacea quæcunque geniculato culmo, & arundinaceis conſtant foliis, ſeménque panificio & panibus aptum in ſpicis, aut iubis producunt. A Tritico ordiemur omnibus notiſsimo atque vtiliſsimo. Græcis πυρὸς, Latinis Triticum dicitur, quod tritum ex ſpicis ſit, auctore Varrone, Arabibus *Henta*, *Hencha*, *Hantha*, Italis *Fourmento*, & *Grano*, Germanis *Vueyſſen*, Hiſpanis *Trigo*, Anglis *Vueet*, Belgis *Teruue*, Gallis *Froument*: voce ex frumento Latino deflexa. (*Nomina*) Sed frumentum apud Latinos Tritico, & frugis nomen frumento latiùs patet, quod his verbis docet Plinius. Sunt autem duo, prima earum (Frugum) genera, Fruméta, vt Triticum, Hordeum, & Legumina, vt Faba, Cicer. (Lib.18. c.7.) Eſt enim Fruges quicquid ex fructu terræ ſato in alimoniam noſtram vertimus. Frumentum à fruendo, id eſt veſcendo dictum, quod

culmus

De re ruſt. cap.48. culmus extulit, inquit Varro, vel quicquid ex ſe ariſtas emittit, auctore Seruio, Græcè σῖτος. Theophraſtus differentias multas à regionibus, viribus, ſatus temporibus, ex eo quod largiùs, aut parciùs fructificent, ex diuerſarum partium varietate, & diuerſo habitu, ex creſcēdi celeritate, & tarditate, atque ex aliis ſumptas enumerat his verbis: Πολλὰ δὲ γένη καὶ τῶν πυρῶν εὐθύς ἐστιν, ἀπὸ τῶν χωρῶν ἔχοντα τὰς ἐπωνυμίας: οἷον λιβυκοὶ, πόντιοι, θρᾶκες, ἀσσύριοι, αἰγύπτιοι, σικελοί. διαφέροντες δὲ καὶ ταῖς χροιαῖς, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς εἴδεσι, καὶ ταῖς ἰδιότησιν. ἔχουσι δὲ ἐν ταῖς δυνάμεσι, ταῖς τε ἄλλαις, καὶ μάλιστα ταῖς πρὸς τὴν σίτησιν, τινες καὶ ἀπ' ἄλλων τὰς προσηγορίας. οἷον καγχρυδίας, στλεγγὺς, ἀλεξάνδρειος ὧν ἁπάντων ἐν τοῖς εἰρημένοις τὰς διαφορὰς ληπτέον. οὐχ ἥκιστα δὲ οἰκεῖον, εἴ τις λαμβάνοι τὰς τοιαύτας οἷον εἰσὶν οἱ μὲν πρώϊοι, οἱ δὲ ὄψιοι. Καὶ εὐαυξεῖς, καὶ πολύχοι. οἱ δὲ καὶ ὀλίγοχοι (qui locus, cum apertè mendoſus ſit & mutilus, ex ipſo contextu, & Gazæ interpretatione ſic planè reſtituendus eſt. Καὶ εὐαυξεῖς καὶ πολύχοοι. οἱ δὲ ἀναυξεῖς καὶ ὀλιγόχοοι) καὶ μεγαλοστάχυες, οἱ δὲ μικροστάχυες. Καὶ οἱ μὲν ἐν κάλυκι πολλὴν χρόνον, οἱ δὲ ὀλίγον ἐχόμενοι, ὥσπερ ὁ λιβυκός. Καὶ κάλαμον οἱ μὲν λεπτὸν, οἱ δὲ παχύν. Καὶ λεπτὸν ὁ λιβυκὸς ἔχει, παχὺν δὲ ὁ καγχρυδίας. ἔτι δὲ, χιτῶνας οἱ μὲν ὀλίγους ἔχουσιν, οἱ δὲ πολλοὺς, ὥσπερ ὁ θρᾴκιος. Καὶ ὁ μὲν μονοκάλαμος, ὁ δὲ πολυκάλαμος, καὶ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον. ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τι παραπλήσιον τούτοις, ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις, κατὰ τὰς δυνάμεις. αἱ γὰρ τοιαῦται φυσικώτεραι δόξαιεν ἂν εἶναι τῶν διαφορῶν. ἐν αἷς καὶ τὸ τῶν τριμήνων, καὶ τῶν διμήνων, καὶ εἴ τι γένος ἐν ἐλάττοσιν ἡμέραις τελειοῦται, καθάπερ φασὶν εἶναι περὶ τὴν εὔβοιαν, οἳ τετταράκοντα ἡμέραις ἀπὸ τῆς σπορᾶς ἁδρύνονται, καὶ τέλος ἴσχουσι. εἶναι δὲ ἰσχυρὸν τοῦτον καὶ βαρὺν, οὐχ ὥσπερ τὸν τρίμηνον κοῦφον. Διὸ καὶ τοῖς οἰκέταις παρέχειν. Καὶ γὰρ οὐδὲ πίτυρον ἔχειν πολύ. σπανιώτατος μὲν οὖν καὶ τάχιστος εἰς τελείωσιν οὗτος. εἰσὶ δὲ δίμηνοί τινες, ὅπερ καὶ ἐκ σικελίας ἐκομίσθησαν εἰς ἀχαΐαν, ὀλιγόχοοι δὲ, καὶ ὀλιγόγονοι, καὶ κοῦφοι κατὰ τὴν προσφορὰν, καὶ ἡδεῖς. Καὶ ἄλλοι δέ τινες οἱ περὶ εὔβοιαν εἰσι, καὶ μάλιστα ἐν τῇ καρυστίᾳ. τρίμηνοι δὲ πολλοὶ, καὶ πανταχοῦ. κοῦφοι οὗτοι καὶ ὀλιγόχοοι, καὶ μονοκάλαμοι κατὰ τὴν ἔκφυσιν, καὶ τὸ ὅλον ἀσθενεῖς. κουφότατος μὲν οὖν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, πυρὸς ὁ ποντικός. Βαρύτερος δὲ τῶν εἰς τὴν ἑλλάδα παραγινομένων, ὁ σικελός. τούτου δ' ἔτι βαρύτερος ὁ βοιώτιος. σημεῖον δὲ λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν ἀθληταὶ ἐν τῇ βοιωτίᾳ τριημιχοίνικα μόλις ἀναλίσκουσιν: ἀθηνάζε δὲ ὅταν ἔλθωσι, πενθημιχοίνικα ῥᾳδίως. κοῦφος δὲ καὶ ἐν τῇ λακωνικῇ. τούτων μὲν οὖν ἔν τε ταῖς χώραις, καὶ τῷ ἀέρι τὸ αἴτιον. ἐπεὶ καὶ περὶ τὴν ἀσίαν πόῤῥω βάκτρων, ἐν μέν τινι τόπῳ οὕτως ἁδρὸν εἶναι φασὶ τὸν σῖτον, ὥστε πυρῆνος ἐλαίας μέγεθος λαμβάνειν, ἐν δὲ τοῖς πιστώλοις, καλουμένοις οὕτως ἰσχυρὸν, ὥστ' εἴ τις πλεῖστον προσενέγκοιτο διαῤῥήγνυσθαι. Id eſt, Tritici quoque genera ſunt multa quæ à regionibus cognominantur, vt Libycum, Ponticum, Thracium, Aſſyrium, Ægyptium, Siculum, quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate à ſeſe differunt. Quibuſdam etiam ex viribus tum aliis, tum iis maximè quæ ad cibum pertinent, quibuſdam, & ab aliis differentiis nomina ſunt indita: vt Cachrydiæ, Stlengydi, Alexandreo, quorum omnium differentiæ ex ſupradictis accipiendæ. Nec abſurdum fuerit, ſi hinc differentiæ ſumantur, vt aliud precox ſit, aliud ſerum: & aliud quod multum augetur, largéque fructificat: aliud quod parum augetur, parcéque fructificat: aliud ſpicam magnam, aliud paruam emittat: aliud in folliculo diu, aliud breui maneat, vt Libycum: aliud Calamo tenui, vt Libycum, aliud craſſo conſtet, vt Canchrydias. Præterea aliud tunicis paucis, aliud multis veſtiatur, vt Thracium. Item aliud vnicalamum ſit, aliud multi calamum, & hoc quod plures pauciorésue calamos edat. Similiter ſi quid aliud his, aut illis quæ prius diximus ſimile ſit. Etenim eæ magis eſſe naturæ conſentaneæ videntur, quàm vllæ aliæ. In quibus eſt & trimeſtrium & bimeſtrium genus, & ſi quod aliud paucioribus diebus perficitur: quemadmodū genus quoddam eſſe aiunt in Eubœa, quod quadraginta diebus à ſatu augeſcit, & perficitur, eſſeq; id firmum ac graue, nec trimeſtris modo leue: quare ſeruis id præberi, & furfuris multum non habere. Id quidem rariſsimum eſt, & celerrimè maturatur.

Genera Lib.8.Hiſt. cap.4.

Sunt quædam bimeſtria, quæ ex Sicilia in Achaiam aduecta ſunt, quæ parum fructificant, parúmque fœcunda ſunt, ſed in cibo leuia & iucunda. Alia quædam ſunt in Eubœa, & maximè in Caryſto. Trimeſtria verò multa, & vbique. Leuia hæc, & parum fœcunda, & vnicalama ſunt in ipſo exortu, atque in totum infirma. Leuiſsimum igitur, vt ſemel dicam, Triticum Ponticum. Grauiſsimum eorum quæ in Græciam tranſuehuntur, Siculum. Sed eo grauius eſt Bœoticum. Indicum eſſe aſſerunt, quod Athletæ, qui in Bœotia ternos ſemiſextarios vix conſumunt, cum Athenis fuerint, facile quinos conſumunt. Leue etiam eſt, quod in agro Laconico prouenit. Horum cauſſa, & regionibus, & aëri adſcribenda. Nam & in Aſia trans Bactra quodam in loco, adeò grande frumentum eſſe aiunt, vt nuclei Oliuæ magnitudine granum ſit. In Piſſotis adeo firmum, vt ſi quis plurimum comederit, diſrumpatur. Hæc Theophraſtus: quorum multa transſcripſit Plinius, rectéque dixit Tritici plura eſſe genera quæ fecere gentes: nullúmque Italico comparandum eſſe candore, ac pondere, citata etiam & ad verbum tranſlata Sophoclis Poëtæ ſententia in fabula Triptolemo, Frumentum Italicum ante cuncta laudante. Lib.18. c.7.

Et fortunatam Italiam Frumento canere candido.

Montanis modo, inquit Plinius, comparetur Italiæ Agris externum, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio, Syrióque, deinde Ægyptio. Græcia & Ponticum laudauit. Plurimis tunicis Thracium Triticum veſtitur, ob nimia frigora illi plagæ exquiſitum. Quod verò dixit, Eſt & bimeſtre circa Thracium ſinum, quod quadrageſimo die quàm ſatum eſt matureſcit: mirúmque nulli frumento plus eſſe ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montoſis vtráque partibus. Eubœa quoque circa Caryſtum, Theophraſtus aliter habet. Scribit enim, vt diximus, eſſe Tritici genus bimeſtri celeriùs matureſcens, vt in Eubœa, quod intra quadraginta dies perficitur. Eſſe & Bimeſtria, quæ ex Sicilia in Achaiam tranſportantur. Eſſe & eiuſmodi in Eubœa, maximè in Caryſto. Præterea à Theophraſto diſsidet, cum ait. Tradunt in Bactris grana tanta magnitudine fieri, vt ſingula ſpicas noſtras æquent, cum ſcribat Theophraſtus περὶ τὴν ἀσίαν πόῤῥα Βάκτρων ὅτως εἶναι ἀδρὸν τὸν σῖτον, ὥστε πυρῆνος ἐλαίας μέγεθος λαμβάνειν. Id eſt, in Aſia trans Bactra adeo grande gigni frumentum, vt nucleo Oliuæ par ſit magnitudine. Dioſcorides duo duntaxat Tritici genera proponit: alterum recens, perfectè maturum, & colore luteo: alterum τριμηνιαῖον, id eſt Trimeſtre, quod ab aliquibus σητάνιον appellari dixit: hac voce etiam Trimeſtre ſignificante. Σῆτες enim ſignificat ἐν τῷδε τῷ ἔτει, id eſt, hoc ipſo anno, quod Dores σᾶτες dicunt, vnde σητάνιος πυρὸς eſt, vt exponit Galenus, ὁ ἐκ τοῦ ἐνεστηκότος ἔτους, τοῦτ᾽ ἔστιν, ὁ κατὰ τὸ ἔαρ ἐσπαρμένος, hoc eſt Triticum huius præſentis anni, nempe vêre ſatum. Plinius à Græcis Trimenon vocari ſcripſit. Hoc igitur vt vêre ſatum æſtate colligitur, ita prius illud ſuperiore anno in Autumno ſeminatum, ſequentis æſtate demetitur: quod quidà cæteris præfert Columella, cum ait. Si verò locorũ & cæli conditio patietur, quãto maturius ſeuerimus, tanto cõmodius proueniet. Neq; enim eſt vllum, ſicut multi crediderunt, natura Trimeſtre ſemen: quippe idem iactum Autumno meliùs reſpondet. Hoc autem reprehendit Plinius his verbis. Eſt & Bimeſtre circa Thracium ſinum, quod quadrageſimo die quàm ſatum eſt matureſcit, mirúmque nulli frumento plus eſſe ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montoſis vtraque partibus. Eubœa quoque circa Caryſtum. In tantum fallitur Columella, qui ne Trimeſtris quidem proprium genus exiſtimauerit eſſe, cum ſit antiquiſsimum. Verum non ſatis id videtur Plinius expendiſſe, quod mox ſubiungit Columella. Sed ſunt nihilominus

Ibidem. Lib.2. c.78. In Gloſ. in Hipp. Lib.18. c.7. Lib.2. c.9. Lib.18. c.7.

quędam, inquit, aliis potiora, quę ſuſtinent veris tepores, vt Siligo, & Hordeum Galaticum, & Halicaſtrum, granúmque Fabæ Marſicæ. Nam cætera robuſta frumenta ſemper ante hyemem ſeri debent in regionibus temperatis, nec quod antea tertium Tritici genus Trimeſtre appellauit, & Siliginis genus eſſe dixit. Cap.6. l.2. Verba eius hæc ſunt. Tritici genera complura cognouimus. Verum ex his maximè ſerendum eſt, quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore pręſtet. Secunda conditio eſt habenda Siliginis, cuius ſpecies in pane præcipua, pondere deficitur. Tertium erit Trimeſtre, cuius vſus agricolis gratiſsimus. Nam vbi propter aquas, aliámue cauſam matura ſatio eſt omiſſa, præſidium ab hoc petitur. Id genus eſt Siliginis. Triticum aliter ex Dalechampij ſententia diuidemus, vt eius duo ſumma ſint genera vſu frequentiora. Vnum candidum, vulgo noſtro *Blé blanc* nuncupatum, alterum rufum, veterum πυρὸς, quaſi πυῤῥὸς, vulgo *Blé rouge*, Lib.2. ca.6. Columellæ Robus à flauo colore quem Rubeum prima ſyllaba producta & Robeum veteres appellarunt, Græci ξανθὸν, vnde Seruio Nitela, mus agreſtis, robeus, & in illud Vergilij, *Sanguineis frontem moris*, &c. Robeus color Diis attributus, & in veteri inſcriptione, Vt Prætor cui hæc regio ſorti obuenerit, litaturum ſe ſciat, aliúsue quis magiſtratus, Volcanalibus. x. Cal. Septemb. omnibus annis, vitulo robeo, & verre. Rurſus Tritici candidi rufiq; duæ ſunt nobis notæ ſpecies. Vna cuius ſpica ariſtas habet, altera cuius ſpica mutica eſt, De re ruſt. cap.48. id eſt ariſtis caret, auctore Varrone. Priorem nulla peculiari appellatione noſtri deſignarunt: poſteriorem *Blé motet* vocant, quaſi Triticum muticum. Quod autem ſpica ariſtis vallata ſit, vel iiſdem careat, quidam frugis & naturæ proprietati, quidam agri conditioni macri, pinguis, tenuis, craſsi, ſtercorati, minimè lætificati tribuunt. Triticum enim candidum aiunt in pingui, craſſo, & ſtercorato agro ſpicam muticam ferre, in macro, tenui, & non lætificato ariſtis horridam. Adiiciunt quidam cęli ſtatum quo ſeges adoleſcit: humidiore etenim ſpicam ariſtis carere, ſicciore ariſtis muniri. Addunt alij & ventorum flatus, quoniam ſi vehementiores irruant, ariſtas decutiunt: ſi leniores ſpirauerint, ariſtas ſpicarum colliſu non frangunt. Sunt & qui ſegetis denſitatem raritatemq; nonnihil ad id valere putant. Nam denſiore ſegete, ſpicas muticas, rariore, cum ariſtis prodire. Ex candido Tritico panem lautiorem, quàm ex rufo piſtores fieri aſſerunt, ſed leuiorem, & qui minùs alat: atque in hoc genere muticum ariſtato pręferunt, etiamſi mutici granum gracilius ſit, & minus: plus enim farinæ à mutico reddi, & furfuris parũ: farinę verò minus ab ariſtato, & furfuris plurimum. Præterea mutici farinam candidiſsimam eſſe, ac niueam, ariſtati nigriorem, acſordidiorem. Candidum Triticum. Latinorum Siliginem frugem eſſe, veterum ſcriptorum teſtimoniis confirmari poteſt, qui Siliginem Tritici genus faciunt, &, vt Triticum noſtrum candidum, candore ac leuitate cæteris generibus præſtare literis prodiderunt. Plinius frumenti genera eſſe tradit, non eadem vbique: neque vbi eadem ſunt iiſdem nominibus non appellari. Vulgariſsima, Far quod Adoreum veteres appellauere, Siligo, Triticum. Siliginem propriè dixerim, inquit, Tritici delicias: candor eſt, & ſine virtute, & ſine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italię ſunt, & Gallię comatæ. E Siligine laudatiſsimus panis, piſtinarumq; opera laudatiſsima: (quanquam hîc Siligo tam pro candidiſsima Tritici farina, quàm pro Tritici genere accipi poſsit.) Siligo nunquam matureſcit pariter, & cætera. Columella Tritici genera complura cognouimus. Verum ex his maximè ſerendum eſt quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præſtat. Secunda conditio eſt habenda Siliginis, cuius ſpecies in pane præcipua, pondere deficitur, &c. Sed ſunt nihilominus quædam aliis potiora, quæ ſuſtinent veris tepores, vt Siligo, & Hordeum,

Siligo Tritici ſpecies

Lib.18. c.8.

Ibidem.

Cap.9.

Cap.10.

Lib.2. ca.6.

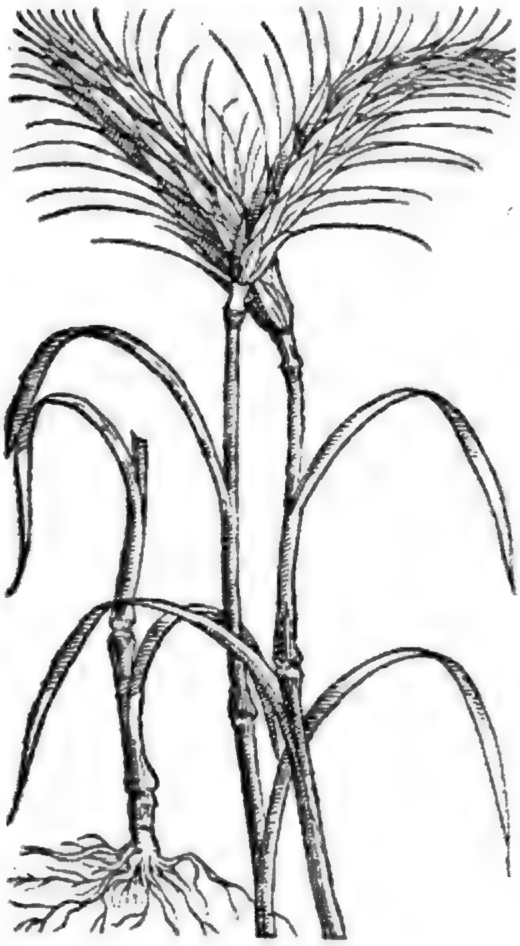
Cap.9.

deum,& cætera.Cato è Siligine Amylum fieri docuit.Plinius Amylum ex omni Tritico, ac Siligine, ſed optimum è Trimeſtri. Cæterum Siligo non ſolùm frugem Italicam, hoc eſt Triticum delicatiſsimum, & candidiſsimum, leuiſsimúmque, ſed etiam medullam grani, id eſt farinam puriorem à furfure ſecretam, ac caſtratam ſignificat. Iuſtum eſt, inquit Plinius, è grano Campanæ quam vocant caſtratam, è modio redire ſextarios quatuor Siliginis, & mox: è Piſana autem Siliginis ſextarios quinque. Cluſina Aretináque etiámnum ſextarios Siliginis aſſumunt. Idem fortaſſe Celſus his verbis ſignificat. Ex Tritico firmiſsima Siligo, deinde Simila, deinde cui nihil ademptum eſt, quod ἀυτόπυρον Græci vocant: infirmior eſt ex polline, infirmiſsimus cibarius panis. Iuuenalis, De re ruſt. cap.73. Lib.18. c.7. Lib.18. c.9. Lib.2. ca.18. Satyr.5.

Sed tener & niueus, mollique Siligine factus
Seruatur domino.

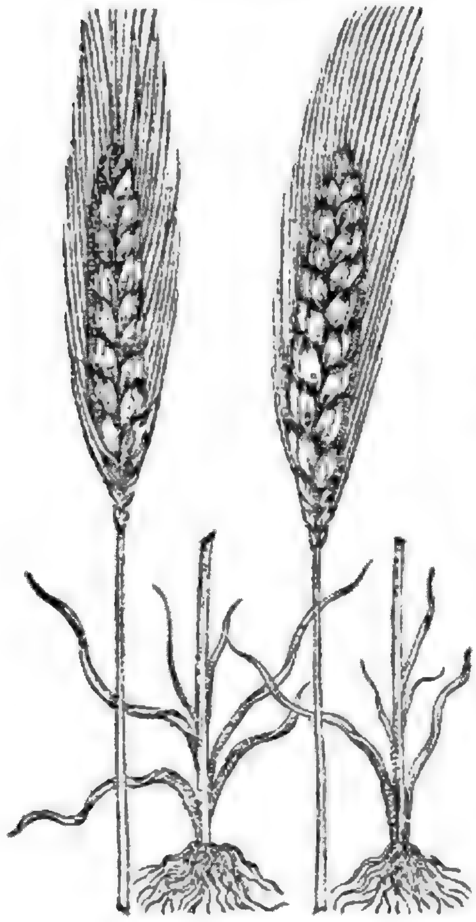
Præterea Siligo pro Tritici vitio à veteribus videtur vſurpari, vt à Columella, cum ſcribit. Nec nos tanquam optabilis agricolis fallat Siligo. Nam hoc Tritici vitium eſt, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur. Et mox. Nec tamen ea longè nobis, aut magna difficultate requirenda eſt. Nam omne Triticum ſolo vliginoſo poſt tertiam ſationem conuertitur in Siliginem. Olyram Græcorum Siliginem Latinorum eſſe, Plinio auctore, ſcripſerunt Hermolaus, Budæus, Ruellius. Sed id apud Plinium non reperio: ſcribit enim. Vulgariſsima Far, quod Adoreum veteres appellauêre, Siligo, Triticum. Hæc plurimis terris communia. Arinca Galliarum propria, copioſa, & Italis eſt. Ægypto autem ac Syriæ, Ciliciæq; & Aſiæ, ac Græciæ peculiaris Zea, Olyra, Tiphe. Et paulo poſt. Ex Arinca dulciſsimus panis, ipſa ſpiſsior quàm Far, & maiore ſpica, eadem & ponderoſior. Raro modius grani non XVI. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quam Olyram vocat. Et ſatis multo poſt. Olyram Arincam diximus vocari. Ex quibus perſpicuum eſt Plinio Arincam Gallorum, & Græcorum Olyram eandem eſſe, à quibus Siliginem ſemper diſiunxit. Hæc de candido Tritico, ac Siligine. Nunc de Tritico rufo dicamus. Huius præter Ariſtatum & muticum multa alia ſunt genera, pro diuerſa locorum natura, ſitúque. Haud procul Lugduno in pagis monti alto, ſiue Aureo propinquis, Tritici genus colitur, quod incolæ vocant *Blé rune*, & *Gros Blé*. Spicam fert muticam, granum maximum, & ampliſsimum, ſed ad conficiendum panem minùs vtile. Ex eo decorticato puls fit cum lacte, in cibo ruſticis gratiſsima: quamobrem illud ad eas delicias non ſegniter colunt. Sunt qui Far, ſiue Adoreum veterũ eſſe putant, ex cuius pulte Romanos diu victitaſſe Plinius literis ſic prodidit. Ex omni genere duriſsimum Far, & contra hyemes firmiſsimum. Patitur frigidiſsimos locos, & minùs ſubactos, vel æſtuoſos, ſitientéſque. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in Adoreæ donis, ſicuti diximus. Pulte autem, non pane vixiſſe longo tempore Romanos manifeſtum, quoniam inde & pulmentaria hodiéque dicuntur. Far Cluſinum aduectum ex Italia, & in agro pingui ſatum, creuit ad hominis altitudinem, vel etiam procerius: caule ſex geniculis diſtincto: foliis totidem radiculis quinque vel ſex, fibroſis: ſpica palmum longa, prælongis ariſtis horrida, folliculis amplis, denſis, multiplicibus, granum ambientibus longum, exile, profundius lacunatum, aridum, quod vix exculpitur, ac euoluitur, vt non immerito dixerit Plinius in Area non exteri, vt Triticum, Hordeum, Siliginem, ſed toſtum purgari vt Panicum, Milium, quæ cum folliculis cruda ſeruntur: ac ideo Far minimè toſtum cum vaginulis ad ſatum ſeruari. Sed & Far pro omni Frumenti genere à veteribns vſupatum fuit. Hinc Far Triticeum pro Tritico, & Far Hordeaceum pro Hordeo, & Far Adoreum, Columellæ. Poſt hæc cauea Lib.2. ca.9. Corol. 101. lib.2. Dioſ. Li.5. de Aſſ. Lib.2. c.21. Lib.18. c.8. Cap.10. Li.22. c.25. Lib.18. c.8. Lib.8. ca.5.

FAR CLVSINVM
Dalechampij.

cum matre claudendi ſunt, inquit hic ſcriptor, & farre Hordeaceo cum aqua incocto, vel adoreo farre vino aſperſo modicè alendi. Et paulo poſt. Vualabruſca de vepribus immatura lecta, cum farre Triticeo minuto cocto obiicitur eſurientibus. Videtur & Plinius Far pro farris farina, ſiue pulte, ſiue grano decorticato accepiſſe, cum ſcribit. Populum Romanum farre tantum è Frumento Lib.18. c.7. ccc. annis vſum Verrius tradidit. Porrò decorticati farris grani craſsior farina ex qua pultes fiunt, Græcis χεῖμον dicitur, Latinis Simila. Gallis *Froumentee*, quibuſdam Italico nomine vſurpato *Semoule*, quaſi Simila. Dioſcorides tamẽ ex Zea, ſicut ex Tritico Crimnon Lib.2. c.83 & 84. fieri teſtatur, atque etiam ex Olyra. Aliud Tritici rufi genus eſt ἑξάστιχον, Galli vocant, *Froument à ſix quarres*. Quidam, vt circa pagum Erium in Allobrogibus, *Blé rignet*, quaſi rigidum Triticum, quòd rigidiſsima firmiſsimáque ſpica ſit, ſex ordinibus diſtincta, cum in aliis quatuor tantum reperiantur. Item aliud Tritici rufi genus eſt, quod Lugdunenſes ruſtici appellant *Blé qui truche*, quoniam eius ſpica in alias finditur, & ſpicas minores adnatas veluti ramos ſpargit: *trucher* enim in ramos diuidi Lugdunenſes Coloni dicunt. Plinius ramoſum Triticum vocat. Fertiliſsima, inquit, Tritici Lib.18. c.10. genera, Ramoſum, aut quod Centigranum vocant. Contrà circa Matiſconem in humidiſsimis Sebuſianorum tractibus deterrimum & ſtrigoſiſsimum Tritici genus prouenit, grano longo, exili, ſubatro, multis glumis veſtito. Ruſtici vocant *Long gran*, id eſt longum granum, faméque vel egeſtate compulſi panem ex eo conficiunt. Alij ſuibus & gallinis edendum obiiciunt. Ad Brizam Thraciam fruges hæc videtur accedere, de qua ſuo loco dicetur. Quare rectè ſcripſit Lib.2. ca.9. Columella Triticum ſolo vliginoſo conuerti in Siliginem: maximè ſi idem ſolum macrum ſit & exile. Triticum enim candidum noſtras idoneis locis genitum rufo præfertur: humida & macra terra ſatum granum reddit exile, ex quo panis ſit niueus, ad delitias quàm ad corporis firmitatem aptior: quoniam parum admodum nutrit. Idem granum pinguioribus agris redditum priſtinam naturam recuperat. Nec in hoc ſolum Tritico, ſed etiam in rufo ſiue Robo, mutatio huiuſmodi deprehenditur. Nam in humido, nebuloſo, tenuíque ſolo, quale eſt in montibus Seguſianorum, vulgo *De Foreſtz*, Robus naſcitur deterior, ſubater, in panificio minùs gratus, adeo vt panem ex Secale ibidem genito, pani ex eo Tritico parato multi anteponant. Idem in Allobrogibus euenit, cum Robi præſtantiſsimum genus, quod *Touſelle* vocant, in montanis agris ſerunt. In Sebuſianis, vulgo *Bugey*, (Allobrogum Sabaudianorum gens eſt, nunc Oeno ac Rhodano fluminibus clauſa, olim longiùs patens) Tragus frequentiſsimus eſt: incolæ ſeruatis priſci nominis veſtigiis *Blé Turguet* vocant. In montoſis aridis, & ventoſis locis naſcitur, & abſque noxa nebulas, pruinas, gelicidia, aliáſque cæli iniurias in montoſis locis frequentes tolerat, ventíſque agitatus firmiſsimè granum retinet. Spica cùm maturuit, ariſtis denſis horret, & cæruleo colore nitet, contrà quàm in aliis frugum generibus, quarum ſpicæ flaueſcunt.

TRAGVS FRVMENTI genus Spica cærulea.

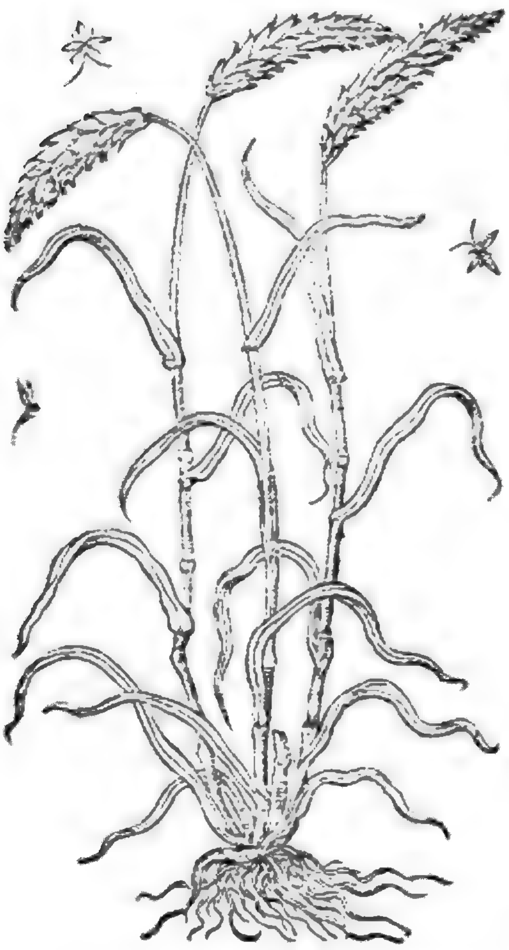

TRITICVM.

ueſcunt. Haud multum alimenti præbet. Eſt apud varias gentes multiplex varietas frugum, quarum numerum, nominúmque ancipitem ſignificationem perſequi difficilimum foret. Triticum omne radicibus multis, ac prætenuibus exit. *Forma.* Ex his vireſcens herba elicitur, quæ ſuis nixa fibris ſenſim adoleſcit, culmóſque ex vna ſtirpe rotundos, ſæpe plures erigit, in quibuſdam generibus ternis, in aliis quaternis, in farre ſenis, vt ait Plinius, *Lib.18. c.7.* geniculis diſtinctos, qui primùm vaginis iam quaſi pubeſcentes includuntur, ex quibus cum emerſerint, fundunt frugem in ſpica, quæ ſi mutica non eſt, in Hordeo ac Tritico, tria habet continentia, granum, glumam, ariſtam. Spica quam ruſtici antiquitus vocabant Specam, à ſpe videtur nominata, auctore Varrone: *Lib.1. c.48.* eam enim quod ſperant, ferè ſerunt. Granum dictum, quod eſt intimum ſolidum à gerendo: id enim ſeritur, vt ſpica gerat Frumentum, non vt glumam, aut ariſtam. Gluma folliculus eſt grani, à glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Ariſta, quæ vt acus tenuis, longa, eminet è gluma, quoniam areſcit prima, tanquam grani theca ſit gluma, & apex ariſta. Sed eſt Triticum tum candidum, tum rufum, quod ariſtas nullas habet. Candidum Triticum craſsiore, firmiore, ac ſolidiore culmo ſemper aſſurgit, ſpicámque rectam, nec pendulam gerit: quare rubigini minùs obnoxium eſt, quod & de Siligine tradit Plinius. Sed minùs Siligo quàm cætera Frumenta, in ſtipula periclitatur, quoniam ſemper rectam habet ſpicam: nec rorem continet qui rubiginem faciat. Candidum Triticum gaudet ſolo craſſo, pingui, humido, ſtagnis vicino, vt eorum nebuloſo vapore perpetuò humeſcat. Gaudet & conuallibus montium, in quas imbribus aucti torrentes pinguiorem terræ partem ex montibus deuehant: macrum, frigidum, & perflatum ſolum reſpuit. Triticum rufum, pingue, craſſum, non humidum ſolum deſiderat. Varro quindecim diebus Frumentum in *Tempus.* vagina eſſe ſcribit, quindecim florere, quindecim areſcere. Poſt florem craſſeſcit, inquit Theophraſtus, maturatúrque intra quadrageſimum diem: cum tardidiſsimè octauo à ſatu menſe plurima parte metitur, Ægyptiis, vt ſcribunt, ſeptimo. Nobis hybernum Triticum Septembri, aut Octobri menſe

TRITICVM SPICA Mutica.

ſeritur, trimeſtre Martio. Florent Maio & Iunio: Iulio demetuntur. Sed trimeſtre dictum, quod tertio fere à ſatu menſe matureſcit, noſtro in orbe, quinto tandem, hoc eſt Iulio menſe legitur. Quare illa citiùs, vel ſeriùs pro varia regionum temperie maturari neceſſe eſt. Nunc de frequentiſsimo Tritici, tum in alimentis, tum in medicina vſu

Vſus. Lib.2.c.78. diſſerendum. E Tritici generibus ad ſecundæ valetudinis vſum optima Dioſcoridi ſunt recentia, & perfectè matura, colore luteo, deinde trimeſtria. Galenus inter Tritica

Li.1. Alim. plurimum habere alimenti ſcripſit, quæ denſa ſunt, totámque ſubſtantiam habent adeo compactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimùm nutriunt. Quæ verò dentibus facilè franguntur, fractáque rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum. Quod ſi vtrorumq; parem modum pendere libuerit, quæ denſa ſunt multo grauiora eſſe comperies. Hæc autem ſunt, colore etiam, laxis flauiora. Explorare autem horum naturam non ſimpliciter oportet, ſuperficiem externam duntaxat contemplando, ſed diuidendo quoque, vt dictum eſt, ac frangendo: multa enim quæ extrinſecus flaua ac denſa videntur, rara intus, laxa, albáque ſpectantur. Ex horum ſimilagine confectus panis, in-

Lib.2.c.78. quit Dioſcorides, plus alit quàm cibarius. E trimeſtrium farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra digeratur. In hac Dioſcoridis oratione Ruellius τὸν συγκομιστὸν panem non rectè cibarium conuertit. Eſt enim panis συγκομιστὸς, idem qui αὐτόπυρος, cui nihil furfuris deceſsit, quem ex toto comportatum expreſsit ad verbum Cornarius. Id declarat

Li.1. Alim. Galenus cum ait. Eſt autem & alia panum ſpecies, inter has planè media, quos αὐτοπύρους appellant, medici autem veteres ipſos nominabant συγκομιστὸς. Cæterùm quòd hi fiant ex farina à furfure non ſeparata, furfuréque à pura farina non ſeparato, omnibus eſt perſpicuum: hinc enim nomina ipſis indiderunt: αὐτόπυρος quidem, quod αὐτὸς ὁ πυρὸς, id eſt totum ipſum Triticum in panificium cedat: συγκομιστὸς autem, quòd ad ipſos cõficiendos tota farina nuſquam à furfure ſeiuncta συγκομίζεται, id eſt comportatur. Cibarium verò

Lib.2.c.18. panem Celſus quaſi plebeium in quinto genere firmitudinis alimentorum po-

Lib.6. nit, αὐτόπυρον autem in tertio, vt ex loco ante à nobis citato intelligere licet. Apuleius ſordidum panem & cibarium pro eodem poſuit, de deſcenſu Pſyches

Li.1. Alim. ad inferos loquens. Panis puriſsimus Galeno ſilignites, ideſt ſiligineus dicitur. Huic proximus eſt ſemidalites, ideſt, ſimilaceus. Verùm σεμιδαλὶς Græcum nomen eſt, & antiquum, σιλίγνις verò, neque Græcum eſt, neque ipſum aliter poſſum exprimere. Inter panes igitur ſiligineus plurimum alimentum præſtat, poſt ipſum autem ſimilaceus. Tertio loco medius, qui & συγκομιστὸς, & αὐτόπυρος dicitur. Quartum poſt hunc eſt ſordidorũ genus: in quibus furfuraceus eſt poſtremus: minimúmque omnium nutrit, & omnium maximè per aluum ſubſidet.

det. Quinque igitur panis genera Galenus facit. Primum Siligniten, ideſt Siligineum, ex ſiligine: Secundum ſemidalitem, ideſt Similagineum, ex ſimilagine tritici farina, expoſitiſque mox vocabulis, σεμίδαλιν quidem vocem eſſe Græcam aſſerit, ex qua ſimilago à Latinis accepta, quæ & ſimila dicitur, σιλίγνιν verò non item, ſed Romanam vt & ipſe alibi teſtatur. Tertium genus eſt medium ſyncomiſtum ſiue autopyrum. Quartũ ſordidum magna ex parte ex furfuribus conſtans. Quintũ furfuraceũ. Quantum autem ad alimenti rationem attinet, idem planè Celſus his verbis expoſuit. Ex tritico firmiſsima ſiligo, deinde ſimila, deinde cui nihil ademptum eſt, quod autopyrum Græci vocant. Infirmior eſt ex polline, velut alij legunt, deinde, ſimila: infirmior eſt ex polline: deinde cui nihil ademptum eſt, quem Græci αὐτόπυρον vocant, infirmiſsimus cibarius panis. Celſus igitur, niſi mendoſus locus eſt, quartum panis genus infirmius in alimenti ratione eſſe tradit, ex polline confecti, quod Galenus τὸ τῶν ῥυπαρῶν εἶδος, appellat, craſsiorem, opinor, ſiue ſecundarium pollinem intelligens, ſiligine iam ab eo, tenuiſsimo cribro ſecreta. Heſychius γυρίτην ἄρτον, ideſt ex polline, quod γύρις dicitur, αὐλόπυρον interpretatus eſt. Sed quid ſit pollen tritici ſiue pollin ex Plinio intelligere licet ſic ſcribente. Similago ex Tritico fit laudatiſsima. Ex Africo iuſtum eſt ex modiis redire ſemodios, & pollinis (primarij) ſextarios quinque. Ita autem appellant in Tritico, quod florem in ſiligine. Præterea ſecundarii (ſub. pollinis,) ſextarios quatuor, furfurúmque tantundem. Panes verò è modio ſimilaginis CXXII. è floris (pollinis) modio CXVIII. Pretium huic (ſub. Africano Tritico,) annona media in modios farinæ (à furfure non purgatæ) XL. aſſes, ſimilaginis caſtratæ, (ab omni ſorde puræ) octonis aſsibus amplius, ſiliginis caſtratæ duplum. Eſt & alia diſtinctio. Similago Tritici XVII. pondo panis reddere viſa, (ſub. eius modius,) pollin autem XXX. cum triente, & ſecundarij panis quinas ſelibras, totidem cibarij, & furfurum ſextarios ſex. Ex quibus Plinij verbis colligit Budæus Africum Triticum præſtantiſsimum fuiſſe, ex cuius farina primùm ſimilago, quæ & ſimila dicitur, cribro tenuiſsimo à polline cernebatur, ita vt ex polline reſtante ſecundariam rurſum veluti ſimilam ſepararent, & craſsiorem rurſus pollinem à furfuribus laxiore incerniculo ſuccernerent, quem vt diximus, Celſus intellexit, quartum genus panis ex polline ſtatuens. Turnebus cap. 18. lib. 30. Animaduerſ. in exemplari manuſcripto illa Plinij verba ſic legi docet. Eſt & alia diſtinctio ſemel tempore L. Pauli nata, Pondo panis reddere viſa XVIII. tertia XIX. cum triente: quam lectionem & in meo codice manu exarato reperi, ſed, vt arbitror, vitioſam. Similam quidem, ſiue Similaginem, id eſſe ſi nos credimus, quod vulgus nuncupat *Simoule*, nimirum Triticum mola verſatili decorticatum, & in minutula grana confractum, vt fieri ſolet in æſtuoſis prouinciis, Aphrica, Sardinia, Balearibus inſulis, & eiuſmodi reliquis, non minus frequenter aut libenter eo cibo cum iuſculis parato quàm pane victitantibus regionum illarum populis, à farina certè differt Simila, rectéque Plinius expendit, quantum pollinis ſiue farinæ, quantum Similæ Triticum reddat, & quot primarij aut ſecundarij panes è Simila pollinéue fiant. Eſt autem pollen, ſiue pollin, interdum à furfure purgata farina, cuius tenuiorem partem pollinem primarium vocant: craſsiuſculam autem Pollinem ſecundarium, & cibarium. Aliquãdo vero pollen dicitur leuiſsima farina è piſtrinis ac moletrinis ob ſuam leuitatem tanquam euolans, & parietibus adhæreſcens, è qua fit tenaciſsimum gluten. Galli vocant *Fole farine*, quaſi *vole*, à volando. Ex hoc polline fieri panem nuſquam meminime legiſſe. Harum dictionum τῶν πολυσήμων intellectus multiplex valde profecto moratur lectorem, vt & ſiliginis nomen, quod nunc

Libr. 7. ph. loca. ca. 1.

Lib. 2. ca. 8.

Li. 18. ca. 10.

Li. 5. de Aſ.

frumenti genus ſignificat leuiſsimi, ac delicatiſsimi, nunc farinam puriſsimam, & tenuiſsimam, excuſſorio lineo ſpiſsiſsimo tranſmiſſam. Similam ſiue ſimilaginem cum ſiligine farina videtur confudiſſe Budæus, Galliæ noſtræ decus, & clariſsimum lumen, quod inter eas differentiam non didiciſſet, ſimilaginis vſu fere Gallis Celtis ignoto. Noſtri piſtores panificium venale in tria fere genera diuidunt: in primarium panem, qui candidus dicitur, Gallicè *Pain blanc*, *&* *Pain de bouche*, Lugdunenſibus *De la miche*, in ſecundæ notæ panem, qui Ciuilis dicitur, *Pain bourgeois, & Pain de meſnage*, Lugdunenſibus *Pain farin*, fit is è farina, pura quidem, & quæ nihil furfuris habeat, ſed craſsiore quàm Primarius: Tertium genus panis cibarius eſt, noſtris, poſtremæ notæ Græcis Syncomiſtos, vel Autopycos, Plinio militaris, Lugdunenſibus *Pain à tout*, in quo nihil furfuris, nihil farinæ detractum eſt. Farina ad Panificium præſtantiſsima ea eſt, quæ non nimis molita, neque recens, neque vetus, neque craſsi furfuris fuerit. Nam, quæ nimis molita eſt, furfuraceos Panes facit: quæ recentior, adſcititiam molæ caliditatem retinet: vetus puluere, ſitu, carie, aut viroſo aliquo odore labefactatur. Hæc deinde optimæ aquæ permiſcenda, quæ ex laudatiſsimo fonte fluxerit, quæ pellucida ſit, quæ neque cœnum, neque limum redoleat. Præterea fermentum triticeum addendum, non vetus, mediocris quantitatis, ne ex eius copia Panis aceſcat. Iniiciendum & ſalis albi parum, vt Panis guſtui gratior reddatur. Concoctu inter Panes ſunt facillimi, inquit Galenus, qui plurimum ſunt fermentati, & pulcherrimè ſubacti, quíque in clibano igne moderato fuerint aſſati. Nam ignis ardentior primo ſtatim occurſu ſuperficiem externam circumurens in teſtæ modum indurat: accidítque duplici nomine prauum panem fieri, priore quidem quod partem internam habeat crudam atque illaboratam, poſteriore verò quod externam ſiccam habeat, ac præaſſatam, & teſtaceã. Porrò ignis moderato remiſsior panem minùs bene elaborat, ſed ipſum crudiorem relinquit, & maximè partem omnem eius internam. Qui autem igne moderato longiore ſpatio per totos ſe ipſos æquabiliter aſſati fuerint, ij tũ belliſsimè in ventriculo concoquuntur, tum ad cæteras actiones quæ coctionem conſequuntur, erunt aptiſsimi. Peſsimi autem ij Panes ſunt habendi, quibus nihil adeſt ante memoratorum. Puri panes fermento copioſiore indigent, omniúmque maximè ſubigere eos oportet, nec ſtatim poſt fermentum & ſubactum aſſare: diuturniorem iidem aſſationem poſtulant. Contrà furfuraceis paucum fermentum, leuis ſubactio, breue interuallum, breuiórque aſſatio ſufficit. His adiiciendæ aliæ ex coquendi ratione panum differentiæ. Omnium optimi ſunt, inquit Galenus, panes Clibanitæ, ſiue Cribanitæ, ad eum quem præſcripſi modum, tum aſſati, tum ad aſſationem præparati. Cocturæ id genus Galli vocant *Cuire en la terraſſe*, proximi ipſis ſunt Ipnitæ, Furnacei, Gallis, *Cuicts au four*, eodem quo prædicti modo præparati. Sed quia in profundo panis hîc non æquabiliter aſſatur, ob id à Clibanite bonitate vincitur. At qui in craticula, aut ſub cinere calido, aut in foci pauimento ſuper pruna aſſantur, praui omnes ſunt, quoniam inæqualiter cocti ſunt, partibus ipſorum extimis ſupramodum aſſatis, intimis autem crudis. Cæterùm quoniam ſubcinericiis cineres prauitatem aliquam aſpergunt, hos panum omnium (ſi ipſis etiam cætera omnia ante pariter adfuerint) quod ad cocturæ ſaltem modum attinet, propemodum dixerim eſſe deterrimos. Panes κλιβανῖται ſiue κριβανῖται dicuntur Galeno, & aliis veteribus, qui in clibano coquuntur. Eſt enim Græcis κλίβανος, vel Atticè κρίβανος, Latinis Clibanus & Teſtus, tegmen teſtaceum nobis hodie æneum, ſub quo calidi panes, placentæ, ſpiræ, & huiuſmodi cætera prunis ſuppoſitis coquuntur. Panes ἰπνῖται, furnacei, aut in furno cocti. Quare non rectè Linacer

Li. 1. Alim. (margin, beside "mum ſunt fermentati")

Li. 1. Alim. (margin, beside "præſcripſi modum")

panem

panem clibaniten apud Galenum in furno coctum interpretatus eſt, qui ipnites eſt, & clibanite deterior. Ante omnia panis bene fermentatus, & probe coctus erit inquit rurſum Galenus cribanites, non ipnites. Hanc differentiam Plinius obſeruauit de ſcilla loquens. Coquitur pluribus modis in olla, quę coniiciatur in clibanum aut furnum. Qui in craticula aſſatur panis, ἐσχαρίτης Gręcis nominatur nobis, ſeruata propemodum Græca voce, *Eſchalette*, & *Gauffre*, Pariſienſibus. Eſt autem Eſchara ferreum inſtrumentum duabus veluti plagulis conſtans, craticulæ figura latius & altius inciſis, quæ diſparari, & rurſum adduci proximè poſſunt, vt ſe contingant. Hæ cum igne propemodum candent, inferiori panis materia ſtatim iniicitur, & admota appreſſáque ſuperiore coquitur quod ſatis eſt, vtrámque ſæpius ad ignem obuerſando. Eo coctura modo fit & panis Obelias, quem vulgus eodem fere nomine vocat, *des Oblies*. Qui in foci pauimento ſuper Prunis, ἐπανθρακίς, Atheneo. Qui ſub cinêre calido ἐγκρυφίας ſiue ἔγκρυπτος. Triticum Galeno primi eſt ordinis excalfacientium, ſed neque humectare, neque ſiccare euidenter poteſt: habet etiam quiddam lentoris obſtruentíſque naturæ. Quod ex pane fit cataplaſma vim habet magis digerentem, quàm quod ex tritico: nimirum cum & ſalem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum enim vim habet attrahendi & digerendi ea quæ in alto reſident. Plinius tamen hiſtoria citata triticum ſiccare oſtendit. Sextus Pompeius, inquit, Hiſpaniæ citerioris princeps, Prætorij viri pater, cum horreis ſuis ventilandis præſideret, correptus dolore podagræ, merſit in Triticum ſeſe ſuper genua: leuatúſque ſiccatis pedibus mirabilem in modum, hoc poſtea remedio vſus eſt. Vis tanta eſt, vt cados plenos ſiccet. Scribit idem Plinius grana tritici ferro combuſta, iis quæ frigus vſſerit præſentaneo eſſe remedio. Farinam ex aceto coctam neruorum contractionibus auxiliari: cum roſa verò & fico ſicca, myxíſque decoctos furfures tonſillis faucibúſque gargarizatione prodeſſe. Paleam quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quaque decoctæ ſunt aqua foueri. Refert Galenus Criſpi ad recentes in mento, ſiue alia faciei parte lichenas ex tritico medicamentum his verbis. Tritici grana multa in incudem imponito, deinde laminam æris igne candefactam tritico ſuper ponito, & reſolutũ ab eo liquorem calidum adhuc auferto, ac ſuper lichenas linito. Hoc ſolo multos curatos ſcimus. Fit & auctore Matthiolo è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compreſſis oleum, quod ad vlcerum ſinus commendant. Sunt etiam qui eo vtantur ad pedum & manuum rimas, quas frigus excitauerit: item ad aſperam cutim læuigandam. Sed de tritici viribus fuſiùs hæc Dioſcorides. Tritici genera cruda, inquit, in cibis teretes tineas gignunt: canum morſibus proſunt manſa & impoſita. Farina eorum cum hyoſcyami ſucco illinitur aduerſus neruorum fluxiones. Item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulſo tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas ſedant. Græcè legitur, Τὸ δὲ πίτυρον σὺν ὄξει δριμεῖ, λέπρας ἀφίστησι καταπλασσόμενον θερμὸν, καὶ πάσης φλεγμονῆς ἐν ἀρχῇ κατάπλασμα σύμφορον. μετὰ πηγάνου ἀφεψήματος ἑψηθὲν, μαστοὺς σπαργῶντας παύει. Ideſt, furfures autem cum acri aceto calidi admoti lepras eximunt. Incipientes etiam omnes inflammationes illiti leniunt. In rutæ verò decocto elixi, mammas turgentes ſedant. Quo loco vetus codex habet non σπαργῶντας, vt omnes vulgares, quod ſignificat turgentes & luxuriantes, ſed χονδριῶντας, ideſt, inſtar cartilaginis induratas) viperarum ictibus auxiliantur, & torminoſis proſunt. Farinaceum fermentum calfaciendi extrahendíque vim habet. Priuatim callos pedum, clauóſque extenuat, & cætera tubercula furunculóſque ex ſale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino commodiſſi

Lib.4. ſani. tuen. & Li.8. meth. Li.1. Antid.

Lib.10. c.9.

Lib.8. ſim.

Vires & tempera.

Li.22. ca.25.

Ibidem.

Li.5. ph. lo.

In libr. 2. c.78. Dioſ.

Li.2. ca.78.

Lacu.

modiſsimè illinitur: eadem ſi decocta in glutinis modum delingatur, cruentis excreationibus proderit: contra tuſsim & exaſperatas arterias cum mentha & butyro decocta, efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem. Panis & crudus & coctus cum aqua mulſa inflammationes omnes illitu mulcet, quoniam emollit, & quadantenus refrigerat, ſed herbis ſuccíſue huic rei accommodatis admiſcendus. Vetus panis aridus per ſe, & adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus illitu vetuſtas impetigines ſanat. Glutinum ex ſimilagine & polline, quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus prodeſt, ſi liquidum ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum. Satis de tritico dixiſſe videri poteramus, niſi eius genera aliquot peregrina ſuperioribus adiungenda eſſent.

TRITICVM INDICVM, CAP. II.

TVRCICVM Triticum hodie appellatur perperam, quod Indicum appellari debet. Nam ex Occidentis Indiis primum ad nos tranſlatum eſt, non ex Turcia & Aſia, vt credidit Fuchſius. Huius Matthiolo quatuor ſunt genera, quæ granorum & ſpicarum duntaxat colore differunt. Aut enim rufeſcunt grana, aut nigricant, aut crocea ſunt, aut ſubalbicant. In quibus hoc permirum videri debet, quod alia parte florem, alia fructum proferunt, cum ſtirpes omnes ibi fructum producant, vnde flos emicat. Triticum hoc radicibus firmatur multis, duris ac neruoſis, ſed minimè craſsis, ex quibus calamus aſſurgit arundinaceus, inferiore parte craſſus, ac purpureus, ſuperiore paulatim extenuatus, rotundus, procerus, geniculatus, alba & fungoſa medulla farctus. Folia ſunt longa, lata, venoſa, arundinacea. In calami ſummitate ſpicas fundit dodrantales, iubę ferè modo multiplices, procumbentes, muticas, & granis vacuas, flores tantum gerentes ſecales modo, nunc

Hiſtor. pla. ca. 318.

In ca. 78. li. 2. Dioſcor.

Forma Indici.

TRITICVM INDICVM, Fuchſio Turcicum.

TRITICVM INDICVM Matthioli.

luteo

luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, vt fructus quem profert, ſiue frugiferæ ſpicæ coloratæ ſunt. Culmi geniculis prægrandes veluti ſpicæ exeunt, multis foliaceis & membranoſis tunicis velut vagina quadam obuolutæ, ex qua longi tenuéſque capilli prominent. Spicæ iam adultæ Piceę arboris conum tum longitudine, tum craſsitudine æquant, circa quas totas coaceruantur grana nuda, arctiſsimè ſeſe ſtipantia, læuia, ſubrotunda, Piſi magnitudine, & in octonos aut denos verſus ordine digeſta. Hoc triticum Dodonæus Milium Indicum (Li. 4. ca. 10.) à Plinio appellari ſcribit. (Li. 18. ca. 7.) Indi hodie *Maliz* vocant, ſerúntque hoc modo. In Agrum eunt aliquot ſimul recta linea diſpoſiti, æqualitérque diſtantes, acuto palo terram perforant dextra manu, & quatuor quinquéue grana, ſiniſtra manu in vnumquodque foramen iniiciunt, pede altero foramina occludentes, ne pſittaci ſemen depaſcantur. Atque ita ordinum paſſu diſtantias metientes, Agrum totum ſerunt retrocedentes. Verum ante ſationem ſemen biduo aqua macerant, nec ſerunt niſi priùs terra pluuia maduerit. Citò naſcitur, & quarto in India menſe demetitur. *Genera.* Eſt etiam huiuſce frumenti peculiare genus, quod duobus tantum menſibus & ſeritur, & metitur. Quinetiam aliud eſt quod quadraginta tantum diebus à ſatione matureſcit. Sed id minutius eſt, & infirmius, nec ſeritur niſi cum futuræ caritatis annonæ ſuſpitio eſt. *Vſus & Temper.* Triticum Indicum temperamento Tritico noſtro ſimile eſſe videtur, niſi paulò calidius ſit, id quod indicat panis ex ipſo confecti dulcedo. Farinam reddit candidam, ex qua panes fiunt, craſsiore tamen ſubſtantia ac magis viſcida quàm noſtri. Quare craſſum ſuccum gignunt, quique facilè obſtruere poſsit. Eius farina iis cataplaſmatis commodè miſcetur, quibus pus mouendi facultas ineſt: nam ſuo lentore meatus obſtruens apoſtematibus ſuppurandis peridonea eſt.

FRVMENTVM SARACENICVM, Eryſimum Theophr. & Irio Plinij, CAP. III.

ALIVD frumentum Saracenicum, vocatur, quoniam ex Africa primum delatum ſit, (Matth. in cap. 78. lib. 2. Dioſ.) à Gallis *Blé Sarrazin*, ab Italis quibuſdam *Saracino*, ab aliis *Formentone*, quaſi vile frumentum. Germani ſuperiores *Heydenkorn*, inferiores *Bock-vueydt*, ſiue *Bueck-vueydt*, ideſt hirci aut fagi triticum appellant, Græcè τραγόπυρον & φηγόπυρον dixeris, Latinè Hircotriticum, & fagotriticũ, quod faginam glãdem forma triquetra & colore ſordido quodammodo referat, licet multo minus ſit. Peritiores ac diligentiores herbarij frugem hanc Eryſimũ eſſe volunt Theophraſti, Plinij vero, Latinorúmque, Irionem. Eriſimi ſemen Theophraſto cap. 17. 2. hiſtor. feraciſsimum eſt, vt & Milij, Papaueris Cymini, quamuis minutum. Eodem libr. capit. 19. Eryſimum & Seſamum, nullum animal, dum virent, attingit, propter amarorem, qui in ſiccis deponitur, & ſic euaneſcit, vt tum veſca ſint. Eryſimo frugi, nam oleris genus eſt alterum Eryſimum, ac Seſamo, calamus ferulaceus eſt Theophraſto, lib. 9. hiſt. Plinio vero cap. 7. 18. Seſamo tantum.

tum. Eodem loco Plinius Irionis & Seſami ſanguineum eſſe folium tradit. Huius quidem plantæ caules & ſurculi rubent, non folia. Eryſimum fruges folio primum eſt ſubrotundo, quod tempore hederaceum euadit, verùm acutius & mollius. Caulem edit fragilem, rotundum, inanem, bicubitalem, rubentem, folioſum. Florem edit paruum, candidum, racemoſum, è quo ſemen triangulum, ſordido colore nigricans, alba intus medulla. Seritur Aprili menſe, Iulio metitur in calidioribus locis, adeo vt in iis bis anno proueniat. Id quod in multis Italiæ locis euenit. Ruſtici ex eius farina non ſolùm panes conficiũt, ſed etiam pulmenta, quibus hyeme victitant. Pinſunt quoque idem in pila, & ptiſanam inde conficiunt, qua nonnulli veſcuntur è carnium iure decocta: eſt enim cibus non ingratus, ſi rectè coquatur, nec adeo vt grana diſsiliant in pultem, ſed integra remaneant. Ruſtici qui circa Italiæ & Germaniæ fines degunt, pultem ex eo quam vulgari idiomate appellant *Polenta*, conficiunt: deinde maſſam in latas & tenues portiones ſecant, & caſeo butyróque conſperſas in cibum ſumunt. qui nec ingratus eſt, nec adeo ventriculum grauat, vt puls illa quæ ex Milij farina à ſiluicolis paratur, & quamuis flatus expers non ſit, tamen non tam inflat quàm Phaſelus, Faba, atque Piſum. Ex his perſpicuum eſt eos valde hallucinari, qui id frumenti genus Ocymum vel Ocynum antiquorum eſſe putauerunt, pabulum iumentis purgandis aptiſsimum. In quibus eſt Tragus, qui non ſolùm id Ocymum eſſe credit, quod ſeri conſueuit pabulis pecorum, quia eo ita nutriantur, vt breui tempore hoc paſtu mirum in modum ſaginentur, ſed etiam huic frumento omnes tribuat vires, quas in Ocymo odorato ineſſe veteres tradiderunt.

Libr. 2. c. 25.

ZEA, CAP. IIII.

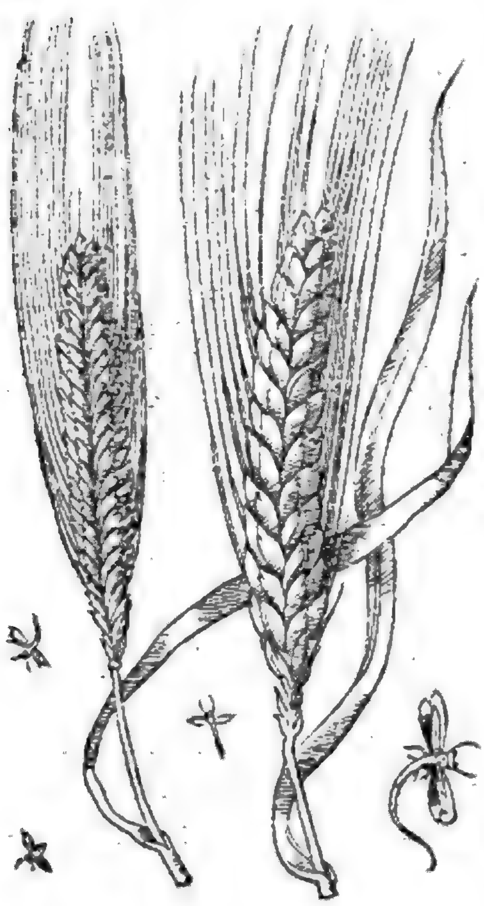
Li. 1. Alim. *Nomina* Li. 18. ca. 8.

ZEA & Ζεία Græcis, auctore Galeno, Zea & ſemen Latinis, vulgo & Italis *Spelta*, & *Pirra*, dicitur. Zea, inquit Plinius, eſt Zea Italiæ copioſa in Campania maximè Semẽnque appellatur. Hoc habet nomen res præclara, propter quam Homerus ζείδωρος ἄρουρα, dixit, non vt arbitrantur aliqui, quoniam vitã donaret: quibus verbis Plin. vult Seminis appellationem ob excellentiam frugis datam eſſe, & Homerum ζείδωρον ἄρουραν dixiſſe, quod Zeam ferret, non quod τὸ ζῆν donaret. Arabes *Hais*, Galli *Eſpeaute*, Hiſpani *Spelta*, Germani *Speltz*, nonnulli *Tinkel*, & *Dinckelkern*, nominant. Zea duûm eſt generum auctore Dioſcoride. Vna ſimplex: altera δίκοκκος καλεῖται ἐν δυσὶν ἐλύτροις ἔχουσα συνεζευγμένον τὸ σπέρμα, ideſt, quæ dicoccos appellatur, quod in duobus folliculis coniunctum ſemen habeat, vel, vt vertit Ruellius, quæ in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit, ob id dicoccos appellatur. Ex quo perſpicuum eſt falli eos, qui dicoccon interpretantur, cuius grana in ſingulis tunicis ſeu glumis gemina ſunt, ſimplicem quæ in ſingulis tunicis ſingula grana habet. Zea veterum, inquit Matthiolus, illud eſt frugis genus, quod vulgo Italis *Spelta*, & *Pirra* dicitur. Spelta enim quod de Zea traditur, duûm generum eſt: vna ſpicas profert ſimplicibus granorum verſibus: altera duplicibus: Præterea quidam, vt Foroiulienſes, Speltam *Pirra farra* vulgo appellant, quod ex ipſius deglubitis granis, vt veteres, ex Farre, halicam conficiant. Sunt & apud Inſubres qui Speltam *Algam* nominant, quaſi Alicam, ſicut & veteres decorticatam Zeam alicam vocauerunt. Adhæc Plinius Zeam Italiæ eſſe copioſam tradit, in Campania maximè, & Semen vocari. Cuius tempore cùm fruges hæc copioſa in Italia fuerit, eius quoque prouentus ad hunc vſque diem perdurare potuit. Hetruſci, veteres imitati, Speltam vulgo *Biada*, appellant. Nam vt ab antiquis Semen omnibus eſt ſeminibus commune nomen,

Lib. 2. c. 81. *Genera.* Fuc. c. 108. Ruel. lib. 2. cap. 19. Dodo. libr. 4. cap. 2. Lib. 18. c. 8.

men, ita apud Hetruſcos *Biada* ſegetum omnium nomen, Zeæ ob frugis præ-
ſtantiam inditum eſt. Zea itaque quæ vulgo Spelta dicitur, Tritico haud abſi- *Forma.*
milis prouenit, tenuiore tamen ſtipula, firmioréque. Verùm ſpica à Tritico dif- Matt. in c. 8. li. 2. Dioſ.
fert, quod compreſſa planáque ſit, granis tantùm ex vtroque latere prodeun-
tibus, ariſtis longis, ac tenuibus vallata. Ma-
ior Zea ſiue dicoccos, firmiore grandioréque
culmo, & altiore ſpica prouenit, gignítque
bina duobus folliculis ſimul iũctis grana. Mi-
nor altera & monococcos, minore tum cul-
mo, tum ſpica ſpectatur, in qua grana ſingu-
la ſingulis includuntur folliculis. Zea in mul- *Locus.*
tis Italiæ, Galliæ, & Germaniæ locis prouenit.
Naſcitur qualicumque ſolo, etiam humidio-
re, quoniam folliculum, vt ait Columella,
quo continetur firmum ac durabilem, aduer-
ſus longioris temporis humorem habet. Lęto
tamen pinguíque melius proficit. Seritur, vt *Tempus.*
Triticum, Septembri vel Octobri menſe: Iulio Li. 18. c. 10.
demetitur. Tradunt Zeam, inquit Plinius, cum
ſit degener, redire ad frumentum, nec proti-
nus, ſed tertio anno. Zea, inquit Dioſcorides,
plus quam hordeum alit, ori grata, digeritur Lib. 2. c. 82.
in panificia, & minus quàm Triticum nutrit, *Vires & Temper.*
in quibus verbis pro εὔστομος, ideſt ori grata, ex
fide veteris & inculpatiſsimi codicis εὐστόμα-
χος, ideſt ſtomacho vtilis, ſiue commoda, le-
gendum, ſicuti etiam legit Galenus hunc Dio-

ZEA DVPLEX.

ſcoridis locum citans, qui & de Zea hæc ſcripſit. Zea vniuerſa ſua facultate quo-
dammodo in medio eſt tritici, & hordei. Itaque ex illis cognoſci debet. Olim Li. 1. Alim.
vt ex Tritico Crimnon, ita ex Zea Chõdrus ſiue Alica fiebat. Græcorum χόνδρον. Lib. 6. ſim. *Chõdrus & alica.*
Latinorum alicam eſſe declarant tum viri docti, qui conuertendis in Latinam
linguam Græcis medicis χόνδρον Latinè alicam ſemper reddiderunt, tum poſte-
riores Gręci qui Latina voce ἄλιξ vſurpata, ſæpe cõiũctim χόνδρον ἄλικος, dicũt, Lib. 9. c. 10.
Aetius. τροφὴν δὲ διδόναι χόνδρον ἄλικος μεθ' οἴνου λευκοῦ, & cæt. ac rurſum: ἐνθρύπτειν δὲ Ibid. ca. 12.
ἐν αὐτῷ ψίχας, ἢ χόνδρον ἄλικος ἐν αὐτῷ ἐμβλητέον. Item alibi: ταχῖναι δὲ χόνδρον ἄλικος Ibid. ca. 29.
μεθ' ὕδατος θερμοῦ ἑψημένον, & cætera. Sed id poſtea ex rei ipſius natura certius oſtẽ-
demus. Videtur autem alica Latinis ab alendo appellata eſſe, ſicut χόνδρος Græ-
cis ob excellentiam, ideſt granum dicitur. Deinde χόνδρος & alica tum pro fru-
gis ſpecie, tum pro re factita, ſiue cibo, Alica ex Zea, chondrus è tritico com-
poſito à veteribus vſurpatur. Paulus. Chondrus tritico perſimilis eſt, niſi quod Libr. 7.
glutinoſior. Suidas. χόνδρος πυροῦ παραπλησίως: γλίσχρος δὲ πλέον ἐκείνου. Galenus, χόν- Libr. 8. ſim.
δρος ἐστὶ μὲν δύσπεπτος καὶ τροφὴ βελτίστη, καθάπερ καὶ πυρός. Et mox, καὶ διὰ τοῦτο τινὲς ἐκ Li. 18. ca. 7.
τῶν ἱκανῶς ξηραινόντων ἐνόμισαν εἶναι καὶ τοῦτο τὸ σπέρμα. Plinius de frugum generibus.
Aliqui verna, milium, panicum, lentem, cicer, alicam appellant. Et paullo
poſt, Tunicæ frumento plures, hordeum maximè nudum & alica, arinca, ve-
tuſtus codex habet, ſed præcipuè auena. Nunc ex quibus frugibus, & quomodo
fieret chondrus ſiue alica explicandum. Alica fit ex Zea quæ dicoccos appella-
tur, inquit Dioſcorides. Plus alit quàm Oryza, aluum magis cohibet, ſtoma- Lib. 2. c. 89.
cho longè vtilior. Alica ex genere eſt Tritici, inquit Galenus, valenter nutrit, Li. 1. Alim.

ſuccúmque lentum habet, ſiue in aqua duntaxat coctam cum mulſo, aut vino dulci, aut etiam adſtringente (nam ſingulis horum ſuo proprio tempore vtimur) ſiue oleo ſaléque conditam ſumis. Nonnumquam autem illi & acetum inijcitur. Præparatam eodem modo alicam medici chondroptiſſanæ cõfectionem appellant: quidam autem dicunt ex χόνδρον πτισάνης, ideſt ex alicæ ptiſſana ægrotum fuiſſe cibatum. Veterum nonnulli, vt Diocles & Philotimus, πτισάνην πυρίνην, ideſt ptiſſanam triticeam, alicam è Tritico confectam nominant. Qua propter eius nomen apud antiquos eſt rarum. Sunt autem & alia permulta ſemina prædictis quidem ſimilia, non tamen eadem protinus ſpecie, quæ partim in Hordei ac Zyphæ, partim in Zyphæ, olyræque, aut Olyræ & Tritici medio ſunt loco: quædam vero ad Olyræ, alia ad Hordei aut Zyphæ, alia ad Tritici, ceu alia ad Panici, alia ad Milij naturam proximè accedunt, quæ nomina habent alia ſimplicia, ὥσπερ ἐν ἰταλίᾳ ἐξ οὗ τὸν χόνδρον ποιοῦσι, ideſt, vt in
Li. 18. ca. 11. Italia ex quo Alicam faciunt. Quibus verbis nihil aliud quam ſimpliciter Zeam appellatam indicat, ex qua chondrum in Italia faciebant. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio inquit Plinius, præſtantiſsimæ ſaluberrimæque: quæ palma frugum indubitanter Italiam contingit vel, vt alij legunt, Italiæ contigit. Fit ſine dubio & in Ægypto, ſed admodum ſpernenda. In Italia verò pluribus locis, ſicut Veronenſi Piſanóque agro, in Campania tamen laudatiſsima, idem rur-
Li. 22. c. 25. ſum. Alica fit ex Zea, quam Semen appellauimus. Et alibi. Alica res Romana eſt, non pridem excogitata. Ex his intelligere licet alicam latinorum, χόνδρον, eſſe Græcorum, & eam non ex vno frugum genere paratam fuiſſe, ſed quæ ex Zea & tritico fieret, peculiariter chondrum ſiue alicam appellatam. Cum enim chondrum, chondroptiſſanam, & ptiſſanam pyrinen, ideſt triticeam à veteribus dictam fuiſſe ſcribit Galenus, nihil aliud intelligit, quam quod chondrus inſtar ptiſſanæ decorticaretur, & comminueretur, atque poſtea eodem quo ptiſſana modo condiretur. Eſt autem ptiſſana propriè hordei decorticati appellatio, vt ſuo loco dicemus, qua cum aliis frugum generibus copulata, alia atque alia ptiſſanæ genera ſignificantur: velut χονδροπτισάνη ſignificat ex Zea decorticata ptiſſanam: πτισάνη πυρίνη, ptiſſanam ex tritico decorticato, ita vt tum chondrus, tum ptiſſana generalia nomina eſſe videantur frugum omnium ſiccatarum, & decorticatarum, quo ſane modo alica quoque apud
Li. 18. ca. 11. Plinium generale vocabulum videtur eſſe, quemadmodum apud Græcos chondrus, quo loco ille alicæ conficiendæ modum oſtendit. Alica fit ex Zea, quam ſemen appellauimus, inquit. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum eſt, pilo vinctorum pœnali opera. Primori ineſt Pyxis ferrea: excuſsis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimum, ac ſecundarium: grandiſsimum verò aphæremá appellant. His Plinius alicæ parandæ modum docet, & tria eius ex Zea factæ genera ex contuſionis magnitudine diſtinguit, minimum idque primarium, in minutiſsima grana tuſum. Secundarium quod craſsiuſculè contuſum eſt: grandiſsimum, maximæ inter ea molis, grano fere tantum exuto ſua tunica, nec minutius trito, vnde etiam ἀφαίρεμα à cortice videlicet, ſiue tunicis ablatis eſt appellatum, vel quod tertium
Ibidem. hoc genus ſit tanquam reiectum purgamentum ſuperiorum, quæ longe præſtantiora ſunt. Alia alicæ genera materiæ ex qua fit, diuerſitate Plinius ſtatuit his verbis. Alica adulterina maximè quidem fit ex Zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius ſpicæ nigrioréſque, & breuis ſtipula. Et paullo poſt: Alia ratio vbique adulterandi. Ex tritico candidiſsima & grandiſsima eligunt gra-

na, ac

na, ac ſemicocta in ollis poſtea areſaciunt ſole ad initium, vel, vt alij legunt, ad indicium, rurſúſque leuiter aſperſa molis frangunt. Ex quibus apparet alicam ex Zea tum vera, tum degenerante itémque ex tritico fieri, ſicuti de chondron priùs diximus. Ex his etiam Paulum Aegin. cum cæteris Græcis ac Latinis ſcriptoribus conciliare licet, qui chondrum ab alica vt diuerſum apertè diſtinguit. Id quod nullam aliam ob cauſam fecit, opinor, quàm vt ex frugum diuerſitate, ex quibus frumentaceus hic cibus paratur, diuerſas eius ſpecies conſtitueret, ac eum quidem qui ex tritico, ab eo qui ex Zea fit, diuideret, chondrum ex tritico factum appellans, quem Galenus chondroptiſſanam, & ptiſſanam triticeam dixit, alicam verò ex Zea paratam, vſurpato nomine Latino, ſic enim ſcribit. Τῶν σιτωδῶν ὀνομαζομένων ὁ μὲν χόνδρος τρόφιμος τε, καὶ γλίσχρου χυμοῦ γεννητικός. ἀλλ' ὁ μὲν πλυτὸς μοχθηρὸς, ἐπείπερ ἑτοίμως παχυνόμενος ἄνεφθος μένει. Κρείττων δὲ ὁ χυλὸς αὐτοῦ ὅλου καλῶς ἑψηθέντος παραπλησίως πτισάνῃ. ὁ δὲ ἄλιξ τὰ μὲν ἄλλα χόνδρῳ παρέοικεν, μᾶλλον δὲ γαστρὸς ἐστιν ἐφεκτικός. Ideſt. Ex his quæ frumentacea nominantur, chondrus bene nutrit, & glutinoſum humorem parit. Verùm elotus prauus habetur, quoniam prompte craſſeſcens inconcoctus manet. Probatur magis cremor chondri, ſi totus probe ptiſſanæ modo fuerit decoctus. Alica cætera quidem chondro ſimilis eſt, ſed aluum magis adſtringit. Eadem de Chondro ſiue alica Galenus ſcripſit. Nempe bene nutrire, ſuccum lentum habere, chondrum lentum inſtar glutinis, concreſcere, ac denſari & incoctum manere: meliorem ſuccum eius eſſe, ſi probe coquatur ptiſſanæ modo. Veteres alicæ, vt tenerior & candidior eſſe, tum gypſum, tum cretam puteolanam miſcebant. Eam ob ſulphuris metalla illic plerìſque in locis conflagrantia, ſulphureæ qualitatis non expertem eſſe arbitrabãtur: quare eius miſtura alicæ candorem conciliare ſeſe putabant, (ſulphur enim vapore ſuo dealbat,) quod glutinoſum in ea extenuare, humorem ſuperuacaneum exhaurire, vt alica & ſapore iucundior, & reſiccata tenerior, coquibilior in ventriculo concoctu facilior, denique ad valetudinem commodior, vt quæ lentore detracto viſcera minus obſtrueret, Plinius cum alicæ ex Zea faciendæ rationem oſtendiſſet, vt iam diximus, ſubiicit. Nondum habent candorem ſuum quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Poſtea (mirum dictu) admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, colorémque & teneritatem adfert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogæo appellato. Extátque D. Auguſti decretum, quo annua vicena millia Neapolitanis pro eo numerari iuſſit è fiſco ſuo, coloniam deducens Capuam. Adiecítque cauſam afferendi, vel vt alij legunt, præbendi, quoniam negaſſent Campani alicam confici ſine eo metallo poſſe. In eodem reperitur & ſulphur: emicántque fontes Oraxi, oculorum claritati, & vulnerum medicinæ, dentiúmque firmitati. Et mox de alica adulterina, de qua ſuprà diximus. Pinſunt cum arena, & ſic quoque difficulter deterunt vtriculos, fitque dimidia nudi menſura, (dimidio maior, quam ſi nudatum omnino granum eſſet,) Poſteáque gypſi quarta pars inſpargitur, atque vt cohæſit, farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſsima eſt. Rurſus quæ tranſit, arctiore cernitur, & ſecundaria vocatur. Item cribraria, quæ ſimili modo in tertio remanſit, cribro anguſtiſsimo, & tantùm arenas tranſmittente. In Geoponicis caſsiani Conſtantino attributis legimus alicæ arenãm & gypſum miſcere ſolitos fuiſſe veteres: ſic enim illic ſcribitur. χόνδρον πάησις. ζέιας πτιστέον, καὶ ἐμβλητέον εἰς ζεστὸν ὕδωρ, καὶ συνεχτιστέον. ἔπειτα γύψον λευκὸν κοπτέον, καὶ εἰς λεπτὸν σηστέον, ἄμμου τε τῆς λεπτοτάτης καὶ λεπτοτάτης τὸ τέταρτον, σὺν γύψῳ [illegible].

Lib. 1. c. 78.

Li. 1. Alim.

Lib. 18. c. 11.

Lib. 3. ca. 7.

μέρει καὶ ὀλίγον μιχθέν, ἐπιπλησσομένη τῇ ζείᾳ αὖθις. σκευαζέσθω δὲ ἐν ταῖς ὑπὸ κύνα ἡμέραις, ἵνα μὴ ὀξύνῃ. ἐπὰν δὲ ἅπας ἐπιπλήσθῃ, κοσκίνῳ κοσκινευέσθω ἀδροτέρῳ. κάλλιστος δὲ ὁ πρώτως σησθεὶς γίνεται χόνδρος, δεύτερος δὲ ὁ ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐλάττων ὁ τρίτος. Ideſt, Chondri confectio. Zea tundenda, & in feruentem aquam iniicienda, atque exprimenda. Deinde tundendum gypſum album, & in tenuem pollinem redigendum, atque arenæ albiſsimæ & tenuiſsimæ quarta pars cum gypſi portione paulatim miſcenda Zeæ, quæ iterum tunditur. Præparetur autem canicularibus diebus ne aceſcat. Tuſa autem tota Zea cribro incernatur denſiore. Chondrus is optimus qui primo ſuccretus fuerit, ſecundus qui poſt hunc, deterior tertius. Cum verò creta gypſúmque citra periculum ac noxam in corpus aſſumi non poſſent, vt ea ab alica ſepararent, diligentiſsimè priuſquam coquerent, lauabant, baculo variè in aqua agitantes, deinde quod in aqua ſupernatauerat reſidere ſinentes, coquebant, vt apertè declarat Galenus in lib.
Li. 1. Alim. Hippoc. De articulis, fracturæ narium curationem docentis. Idem innuit & Galenus, cum ait. Cæterum diligentiſsimè dum ex alica elota ſorbitiones parantur, animaduertere oportet, & cætera. De Alicæ verò vtilitate hæc Plinius
Li. 22. c. 25. tradidit. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioqui non priſſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in vſu fuiſſe, & ideo vix quicquam de ea re ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximiè vtilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem. Et paullo poſt. Ptiſſanæ quæ ex hordeo fit laudes vno volumine edidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeũt. Nec ab iis diſcrepant, quæ ſuprà ex Galeno protulimus, vbi & variè ipſam per cocturam parari tradit, ex aqua ſola nonnunquam coqui, ac ex vino mulſo ſumi. Id quod etiam teſtatur Martialis his verſibus.

In Xen. *Nos alicam, mulſum poterit tibi mittere diues,*
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

Aut vino dulci, ſiue adſtringente, aliquando oleo & ſale condiri, aceto inſu-
Lib. 8. ſim. per affuſo, quod etiam alio in loco declarat his verbis. Alica eſt alimentum optimum, quemadmodum etiam triticum. Sed non eſt huius loci de alimento diſtinguere. Verùm vt medicamentum, obſtruendi meatus vim habet. In temperamento verò ſimilis eſt tritico, plus viſcoſi quàm illud habens, quo etiam magis quam illud alit. Eſt & velut materia quædam idonea ad ſuſcipiendum acetum, aquam marinam, & muriam, & alia huiuſmodi quæ vehementer ſiccant. Qua propter quidam ex his quæ multùm ſiccant, ipſam eſ-
Vires & Temper. Alicæ. ſe putauerunt. Eſt autem ex his quæ magis concoquere poſſunt, & minus ſiccant, quemadmodum & triticum. Verum ob ſiccantium pharmacorum miſturam, id quod ex ipſis eſt compoſitum, ſiccandi vi præditum, multos medicos fallit, vt ad ipſam alicam referant ſiccandi cauſam, omiſsis iis quæ ſunt admixta. Scribit Dioſcorides decoctam in aceto alicam, illitámque lepras tol-
Lib. 2. c. 89. lere vnguium ſcabritias extricare: incipientibus ægilopiis mederi: decoctum dyſentericis, quos excruciat dolor, infuſum, idoneum eſſe. Fit hodie in Italia ac Sicilia alica ex Zea, quam tam ad ſanorum quam ægrorum vſus valde commendant, eámque non alicam, ſed farro, ideſt Far falſò appellant. Hac appellatione moti quidam Zeam nihil aliud quàm Far eſſe putauerunt. Farris nomine Zeam ab antiquiſsimis Latinorum nuncupatam fuiſſe teſtis eſt Dionyſ. Halicarnaſſ. Nominabant, inquit priſci Romani ſacras nuptias vo-
Libr. 9. ph. loc. cap. 3. cabulo ſuo φαρραχία, quia coniuges veſcerentur eodem φαρρῷ, quod nos Græci ζέαν dicimus. Item Aſclepiades apud Galenum, φάρρα, ὁ χαλῶσι ζέαν. Ideſt, Farris

quod

quod Zeam vocant. alibi nos fuſius expoſuimus, quæ matrimonia fierent vſu,
coemptione, confarratione. Sed his refragatur Plinius, qui vt diximus, capite Lib.18. c.8.
de tritico, Far aliud à Zea tritici genus eſſe perſpicuè ſcribit, Adoreum dictum
& eodem in loco, Qui Zea vtuntur, inquit, Far non habent. Ex eo frumenti
genere factitiam rem Far etiam nuncupatam, diuerſam eſſe à chondro ſiue ali-
ca idem Plinius apertè declarat, cum ait, Populum Romanum Farre tantùm Li.18. ca.7.
è frumento trecentis annis vſum Verrius tradidit: quo tempore Romanis nul-
lus fuit alicæ vſus, id quod ipſe alio in loco teſtatur ſcribens Pompeij magni Lib.22.c.25.
ętate alicam Romanis in vſu non fuiſſe. His ſubſcribit Archigenes apud Aetium. Lib.9.c.45.
Quod verò Latinè, inquit, in regionibus Romæ vicinis Far appellatur, hoc
modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indéque ex-
tractum, ac in pilam coniectum veluti ptiſſanam à cortice expurgato. Vbi ve-
ro corticem exuerit, tollito, atque in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, do-
nec penitus à cortice fuerit mundatum, craſsiſsimè molito, ita vt granum
vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & ſiccum aſſeruato. Vſus au-
tem tempore alicæ modo coquitur, & à ſanis in cibo ſumitur. Pro ægris verò
variè apparatur, & epithematis quoque admiſcetur. Quidam ſpicas frumen-
ti adhuc virides tollunt, ex ipſiſque Far concinnant, quo modo, & ſuauius &
iucundius redditur. Ex iis conſtat Far pro re factitia, ſiue pulte farracea, & ab
antiquis pro alio atque alio frumento vſurpatum, quod etiam de Zea dicere Li. 1. Alim.
poſſumus, vel auctore Galeno, apud quem Mneſitheus panem ex Zea nemi-
nem affatim comeſſe citra ſanitatis diſpendium poſſe tradit. Quod ſi quis, ait,
ei pani non aſſueuerit, etiam ſi minimum ſumpſerit, ægrotabit. Eſt enim gra-
uis, & concoctu difficilis. Qui verò regionem incolunt vehementer frigidam,
eo ſemine coguntur nutriri, ipſúmque ſerere, quòd frigoribus perſtrennuè re-
ſiſtat. Hæc Zeæ de qua ex Dioſcoride & Plinio diximus, conuenire non poſ-
ſunt, neque Zeæ Theophraſti, qui eandem quam Dioſcorides Zeam intelle-
xiſſe videtur: ſic enim ſcribit. Inter ea quæ Tritico hordeóque ſunt ſimilia, vt
Zea, Olyra, Tipha, Auena, & Aegilops, Zea eſt firmiſsima, copioſiſsimé- Li. 8. Hiſt.
que fructificat, multiplicem altámque radicem effundit, calamo multiplici cap. 9.
craſſóque aſſurgens. Fructus autem eſt leuiſsimus, & cunctis animalibus ad-
modum iucundus. Deinde ſubiungit. Sunt autem hæc duo, Zea ſcilicet, & Libr. 2.
Tipha Tritico ſimillima. Herodotus verò, alius Zeæ meminiſſe videtur, cum
ſcribit: Tritico hordeóque plerique victitant. Apud Aegyptios autem his in
victu vti ſummum dedecus putatur. Vtuntur autem Olyris, quas alij Zeias
cum, Z. nominant.

OLYRA. CAP. V.

VT Græcis ὀλύρα, ita Latinis Olyra dicitur, & Gallis *Arinca*, Plinio Nomina
auctore, vt iam diximus. Olyra, inquit Dioſcorides ἐκ τοῦ αὐτοῦ γέ- Libr.18.ca.
νους ἐστι τῆς ζείας, ideſt, ex eodem eſt Zeæ genere: quod ita docti 10. & 22. cap.25.
viri accipiendum eſſe cenſent, non vt Olyra Zeæ ſpecies ſit, cu- Lib.2.c.84.
ius duo tantum à veteribus poſita ſunt genera, nempe monococcos & dicoc-
cos, ſed eiuſdem eſſe generis, ideſt naturæ, & facultatis cum Zea. Verum Oly-
ra minus aliquanto nutrit: in panes tamen, vt Zea, cogitur. Fit quoque ex
Olyra craſsior farina quàm Græci crimnon vocant. Mneſitheus, auctore Ga- Li. 1. Alim.
leno, vno ſemine duo nomina ſcribit contineri, his verbis. Ex ſeminibus ad

nutritionem ſunt appoſitiſſima Triticum, & Hordeum. Quod autem hæc deinceps ſequitur, duplici quidem nomine nuncupatur, eadem tamen res eſt: alij enim Tipham, alij Olyram nominant. Diocles autem apud eundem Galenum, Tiphas ab Olyris diſtinguit, vt & Theophraſtus. Quorum ſententiam approbat Galenus, Mneſitheum verò reprehendit his verbis. Mneſitheum iure quis demiretur, quod inter Olyram & Tipham diſcrimen non nouerit. Vtrumque enim in Aſia frequens eſt, & potiſsimùm in regione quæ eſt ſupra Pergamum, adeo vt ruſtici ipſi panibus ex ipſis factis ſemper vtantur: propterea quod triticum omne in oppida comportent. Olyrini quidem panes, ſi modo ex bona Olyra fiant, poſt triticeos ſunt præſtantiſsimi: ſecundi autem ab his ſunt Tiphini. Quod ſi Olyrini ex vitioſo ſemine ſint facti, Tiphini non erunt inferiores. Plinius Olyram inter frumenti genera recenſet, & à Tipha diſcernit. Arinca, inquit Galliarum propria, copioſa & Italiæ eſt. Aegypto autem, ac Syriæ, Ciliciæque, & Aſiæ, ac Græciæ peculiares Zea, Olyra, typhe. Et aliquando poſt: Ex Arinca dulciſsimus panis: ipſa ſpiſsior quàm Far, & maiore ſpica, eadem & ponderoſior. Rarò modius grani non ſexdecim libras implet. Exteritur in Græcia difficulter, ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quam Olyram vocat. Eadem in Aegypto facilis fertiliſque. Hanc Olyram non ſeri in Italia ſcripſit Matthiolus, in capitul. octuageſimo quarto libr. ſecũdo Dioſcorid. eámque nec deſcripſit, nec depinxit.

Ibidem. Li. Hiſt. cap. 9. Li. 18. ca. 8. Lib. 10.

OLYRA DODON.

Li. b 4. ca. 5. *Nomina*

Dodonæus pro Olyra exhibet frugis genus hîc appictum, quod vocari ait in Germania, *Amelkorn*, Zeæque eſſe ſpeciem,

Forma.

calamo, geniculis, magnitudine Tritico ſimilem, ſpica non mutica ſed ariſtis multis vallata, vt hordeum, grano folliculis concluſo, Zeæ modo quod ſpoliatum Tritici granis eſt ſimile.

Locus. *Tempus.*

Multis Germaniæ locis prouenit, & ante æſtatem ſeritur, metiturque Iulio menſe.

Vſus & Temper. Ibidem.

Vt Zeæ ſpeciem eſſe, ita temperamento viribúſque illi reſpondere ſcribit Dodonæus, & inter triticum & hordeum mediam, eadem omnia præſtare quæ Zea: panes ex eadem confectos quodammodo triticeis eſſe ſimiles.

In ca. 101. li. 2. Dioſcor.

Quę Theophraſtus & Plinius de Olyra ſcripſerunt Marcelus, Virgilius, putat indicare frugem quam noſtra tempora Secale vocant, non tamen id pro comperto affirmat. At omnem dubitandi occaſionem ſuſtulit Plinius,

Li. 18. c. 16.

qui multum diuerſam Olyram à Secale facit. Cum enim de Olyra quæ citauimus, ſcripſiſſet, alio loco de Secale hæc tradit. Id autem quod Secale, & farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, vt mitiget amaritudinem eius, attamen

Li. 1. Alim.

ſic quoque ingratiſsimum ventri eſt: Contra ex Olyra dulciſsimus panis, vt ex eodem Plinio diximus. Præterea Galenus, quod nuper citauimus, olyrinos

panes,

panes, ſi ex bona Olyra fiant, poſt Triticeos eſſe præſtantiſsimos ſcripſit. Quod verò Hermolaus, Manardus, Ruellius Olyram Latinorum Siliginem eſſe dixerunt Plinio auctore, id iam capite de Tritico falſum eſſe ex ipſomet Plinio demonſtrauimus. Cæterùm quemadmodum chondrus, & chondroptiſſana, & ptiſſana Triticea ex Zea & Tritico fiebant, ita ex Olyra Tragus parabatur. Tragum quidem pro frumenti ſpecie vſurpari diximus cap. de Tritico, ſicut & vſurpare videtur Galenus, lib. 1. Aliment. Dioſcoridem citans his verbis: ὁ δὲ τράγος τὸ σπέρμα μὲν παραπλήσιον χόνδρῳ, ἀτροφώτερος μὲν πολὺ ζεᾶς, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες. διὸ καὶ δυσκατέργαστός ἐστι, καὶ κοιλίας μαλακτικώτερος. Id eſt, Tragi ſemen chondro eſt ſimile, nutrit tamen multo minus quàm Zea, quod multum aceris habeat: ob id concoctu eſt difficilior, & aluum magis mollit. In noſtris tamen Dioſcoridis exemplaribus hæc aliter leguntur: Τράγος τὸ σχῆμα μὲν παραπλήσιον τῷ χόνδρῳ ἔοικεν. ἀτροφώτερος δὲ παραπολὺ ζεᾶς, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες, & cætera. Id eſt, Tragus figura quidem Alicæ ſimilis eſt; ſed multo minus nutrit quàm Zea, quod multum aceris habeat: quare ægriùs conficitur, & cætera, quibus verbis Tragi nomine rem facticiam Alicæ ſimilem ſignificari quidam malunt, quàm frugis ſpeciem. Quod autem ex Olyra Tragus fieret, teſtis eſt Galenus, lib. 1. Alim. cum ſcribit. Ex nobiliſsima autem Olyra, cum, vt decet fuerit decorticata, Tragum conficiunt quo pleríque vtuntur, primùm in aqua decoquentes, deinde ea effuſa ſapam, aut vinum dulce, aut mulſum infundentes ſuperiniiciunt, & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint. Idem in libro primo Hipp. de rat. vict. in morb. acut. ex Zea Tragum fieri dixit. Ptiſſanam igitur rectè præferri ait Frumentaceis eduliis, pani ſcilicet, chondro, & Zeæ, ex qua fit Tragus. Ex Tritico ptiſſanæ conficiendæ, vulgata ratio eſt, inquit Plinius, lib. 18. cap. 7. Simili modo ex Tritici ſemine Tragus fit, in Campania duntaxat, & Ægypto. In Geoponicis Caſsianus Baſſus, cap. 13. lib. 3. Tragum ex frumento Alexandrino conficit: Τράγου ποίησις. τὸν ἀλεξάνδρινον λεγόμενον σῖτον βρεκτέον, καὶ πτιστέον, καὶ ξηραντέον ἐν ἡλίῳ θερμῷ. εἶτα αὖθις τὰ αὐτὰ ποιητέον, ἄχρις οὗ οἵτε ὑμένες τοῦ σίτου, καὶ τὸ ἰνῶδες ἀποπέσῃ. οὕτω τε ξηραντέον, καὶ ἀποθετέον τὸν τράγον ἐκ τῆς εὐγενοῦς ὀλύρας. Id eſt, Frumentum Alexandrinum maceratur, decorticatúrque & in ſole calido ſiccatur. Deinde rurſus eadem facienda, donec & folliculi, & quicquid fibroſum eſt delabatur. Sic & ſiccandus & reponendus Tragus ex probata Olyra. Ex quibus perſpicitur omnia Frumentorum genera ptiſſanæ modo decorticari & præparari ſolita, eorúmque atque rerum quæ ex ipſis conficiuntur ad alendum corpus nomina inter ſeſe confundi.

TIPHA, CAP. VI.

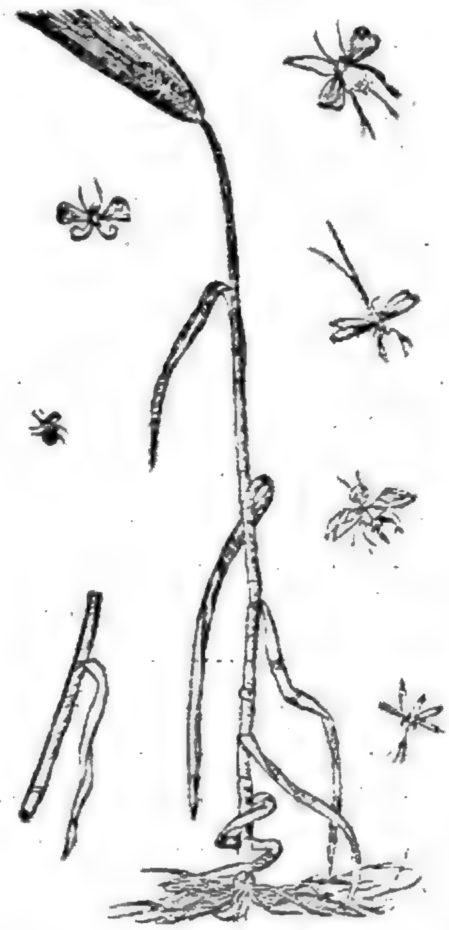
ΤΙΦΗ Latinè etiam Tiphe, ſeu Tipha dicitur à Ruellio Tipha cerealis: quoniam planta alia inter arundines locis humidis prouenit, quæ Tipha nominatur. Theophraſtus inter ea quæ Tritico & Hordeo ſimilia ſunt numerat Zeam, Tipham, Olyram, &c. mox ſubiungit Tipham omnium leuiſsimam eſſe, ſimplici culmo aſſurgere, ſolo tenui contentam, nec, vt Zeam, pingue & lætum deſiderare. Mneſitheus, auctore Galeno Tiphas tertio loco poſt Triticum & Hordeum numerat. Diocles poſt

Nomina

Li.1. Alim.

TIPHA DODONAEI.

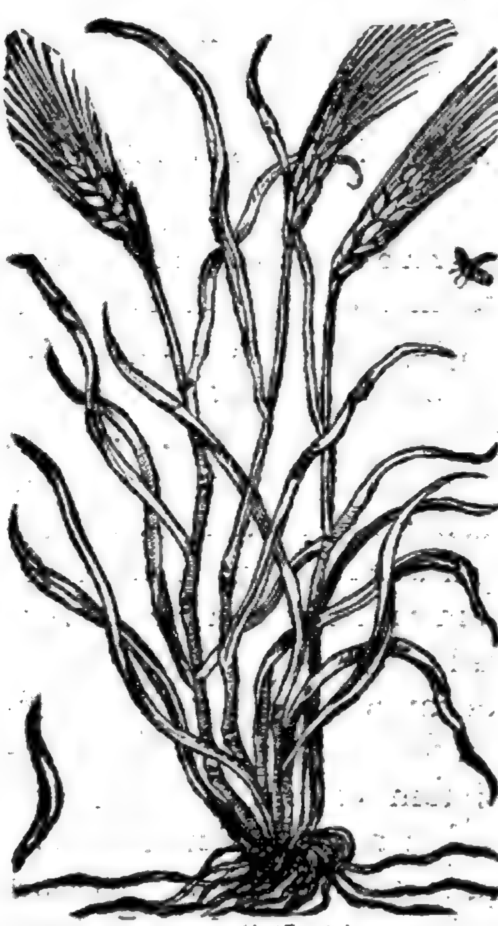
TIPHA FVSCHII.

Hordeum, ac Triticum facultatibus ſequi omnium maximè Olyras, ac Tiphas dixit. Sed Mneſitheus Olyram & Tipham eandem rem eſſe putat, quem ob id reprehendit Galenus, vt capite ſuperiore declarauimus. Galeni hæc de Tiphinis panibus & Tipha oratio eſt, aliquoties repetita. Olyrini panes ſi modo ex bona Olyra fiant, poſt Triticeos ſaltem ſunt præſtantiſsimi. Secundi autem ab his ſunt Tiphini. Quod ſi Olyrini ex vitioſo ſemine ſint facti, Tiphini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatiſsima Tipha facti, Olyrinis longe ſunt præſtantiores, aſſeruati verò deteriores ſeipſis euadunt. Cum enim maſſa illorum ſit tenax, ac ductilis, denſatur maiorem in modum, & maximè cum negligenter parati fuerint, adeo vt qui panem huiuſmodi poſt vnum, aut duos dies, ac multo magis ſequentes aliquot comederit, putaturus ſit lutum ventriculo ſuo ineſſe: at cum verò calidus adhuc eſt, ab ipſis etiam vrbanis expetitur, ipſumq; cum caſeo quodam mandunt, quem vernaculo nomine *Oxygalaoinon* vocant. Porrò hunc quoque tenerum eſſe oportet, & ipſum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certe in hunc modum eſt aſſatus, non ruſticis modò, ſed vrbanis quoq; hominibus in deliciis habetur. Qui verò trium quatuórue dierum eſt, vel ipſis ruſticis qui mandunt, in ſuauis eſt. Pręterea concoctu eſt difficilior, ac tardius per aluum ſubducitur, quæ calido minimè accidunt, qui tametſi Hordeaceo, quod ad deiectiones pertinet, multum vincitur, non

non tamen propter id, adeo vt miliaceus, eſt vituperandus. Quinetiam corpus admodum nutrit, dum calidus eſt, vt pene Triticeo ſyncomiſto par ſit. Habet autem Tiphæ ſemen extrinſecus corticem velut Olyra, & Hordeum: verum decorticatum in panes congeritur, vſuiq; omnino eſt accommodatum. Nam & ex aqua manditur elixum, haud aliter ac vocatus à ruſticis apothermus, ſapa iniecta: nõnunquam etiam cũ ſale eſitatur. Hæc de Tipha Galenus, quæ quámnam noſtrarum frugum ſpeciem referat, ignorant pleríque docti Herbarij. Dodonæus Tipham appellat eam frugem quam Gallis *Meteil*, vocari putat, Germanis *Uvelſche vvyſſen*, & *Roomſcheteruue*, id eſt Triticum Italicum, aut Romanum. Fuſchius eam pro tertio Tritici genere depinxit. Sed fallitur Dodon. neq; enim Gallorum *Meteil*, non vbique noti, ſeu peregrini Tritici ſpecies eſt, ſed partim ex Tritico, partim ex ſecale miſcellanea ſeges, quam Lugdunenſes vocant *De la Meſcla*. Calamo, geniculis, ſpica ariſtis vallata Olyram ea refert, niſi quod Tipha ſpicas habet longiores & aſperiores, rotundioréſque & in vnum magis coactas. Semen folliculo vnico includitur, grano Tritici ſimile. Fruges hæc cortice & aceribus purgata Zeæ modo in triticum redit, quod & de Tipha Plinius his verbis ſcripſit. Tradunt Zeam, ac Tipham cum ſint degeneres redire ad Frumentum, ſi piſtæ ſerantur, nec protinus, ſed tertio anno. Seritur frequentius, inquit Tragus, in Alſatia, rariùs in aliis Germaniæ regionibus, idq; locis potiſsimum montoſis, præſertim vbi apri fruges depaſcuntur. Nam ab hoc vno ferè abſtinẽt, quòd durioribus eius ariſtis offendantur. Ad Olyræ temperamentum & vires Tipha accedit, ſed Olyra deterior eſt, vt ex Galeno diximus.

Lib. 4. ca. 4.
Nomina
In hiſt. Pli. cap. 150.
Forma.
Lib. 18. c. 10.
Locus.
Vires.

TRITICVM TIPHINVM,
CAP. VII.

TRITICVM TIPHINVM, Tritico noſtrati Calamis & grano vtcúmque ſimile, tenuiores ac breuiores ſtipulas habet, ſpicam horridam duris & longis ariſtis, inſtar Hordei, granum durum, denſum, fuluum, quod facile glumis ſuis exteritur. Reperitur huius frugis granum cum ſemine Phalaridis aduecti ex Hiſpania, & inſulis fortunatis. Huic Frumento cum Tipha conuenit, quod Calamo ſurgit tenui ac ſimplici: quod ſemen gignit leuiſsimum, exile, paruum, denſum tamen, & coactum, Tritico magis rufum: quòd ariſtæ duræ, ac longæ ſpicam muniant: differt autem, quod Tiphæ granum incluſum multiplici folliculo difficulter decorticetur, huius autem minus tectum ſemen eximatur facilius. Triticum in Tipham mutatum ſoli vitio, quidam eſſe putant.

ZEOPY

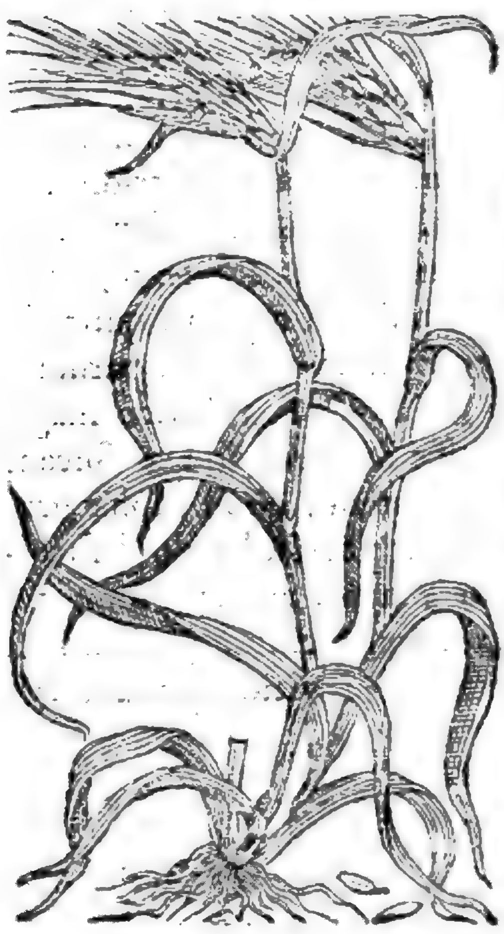
ZEOPYRON, CAP. VIII.

I.1. Alim. *Nomina*

Z Eopyron in frugum generibus recenſet Galenus his verbis. Eſt in frigidiſsimis Bithyniæ locis ſemen quoddam, quod Zeopyrum nominant, prima ſyllaba, i. non habente, vt apud Homerum habet cùm ait, Et Zeia, & Triticum, cum fœcundo Hordeo & albo. Ex eo autem panis fit præſtantior, quam qui in Macedonia, aut Thracia ex Briza conficitur. Ac ferè quéadmodum nomen ipſum Zeopyrū ex vtroq; nomine, Zea ſcilicet & pyro, ideſt tritico componitur, ſic & ſubſtantia eadem inter vtrumque media quodammodo eſt, vt ſi ex vtraque eſſet commiſta. Proinde quando tritico eſt deterius, tanto Thracia Briza eſt præſtantius: Porrò vrbium nomina in quibus ſemen id prouenit, ſunt Nicea, Pruſa, Craſſopolis, Claudiopolis, Heliopolis, & Dorile, quod quidem extremum eſt Phrygiæ Aſiaticæ oppidum. Habet autem & Phrygia ipſa ſemen eiuſmodi in agro proueniens, quemadmodum & aliæ quædam vrbes finitimæ. Videre autem eſt panem qui ex hoc ſemine conficitur, tanto eo qui ex Briza in Thracia & Macedonia fit, eſſe meliorem, quanto triticeo eſt deterior.

Lib. 4. ca. 5. & Hiſt. frument. ca. 8. Dodonæus Zeopyrum id eſſe putat, quod Germanis *Kern*, & *Drinkelkern*, & *Kernſamen*, vocatur. Zeæ culmo, geniculis, & ſpica proximum: ſemen eius naturæ *Forma.* Tritici non abſimile, ſed non tamen perinde ac Zeæ, glumis, ſiue folliculis inuolutum, in area facile exteritur, ſublutei coloris, vt Triticum. In quibuſdam *Locus.* Germaniæ locis ſeritur ad piſtrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vſum præbet. Huius frumenti figura Dodonæo eadem prorſus eſt quæ Zeæ, vt inde ſuſpicemur Dodoneum exiſtimaſſe à Zea, vel nihil, vel parum admodum differe. Huic congener eſſet, non ſolum cognatum, Frumentum quod Ruellius Scourgeon vocat, tanquam, vt interpretatur, Succurſum, vel Subſidiū gentium, grano triſti, & macro, Hordeo ſimili, quod premente annonæ penuria ſerunt agricolæ, cum aliis frumentaceis Autumno, ſi granum quod Zeæ modo vix deglubitur, folliculo ſuo facile abſolueretur, vt in Tritico.

ZEOPYRON GYMNOCRITHON, CAP. IX.

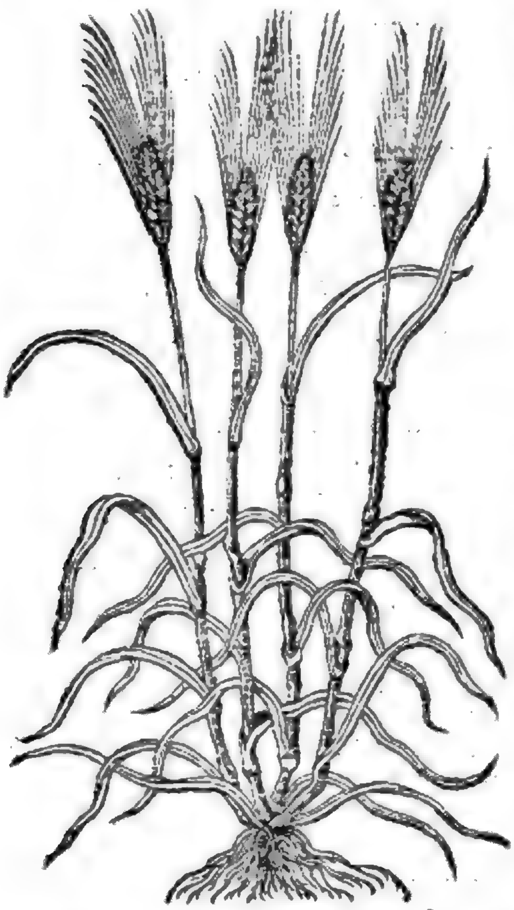
Z Eopyron Gymnocrithon, nudum Hordeum vocat Lobelius, frugis ſpeciem nomine ſolo indicatam, non autem priuatim dicata hiſtoria explicatam. Exutum cortice Hordeum ſi ſeritur, tale prouenit, vt ad ptiſanam conficiendam non ſit præterea tundendum. Seminis guſtus non minus ſuauis eſt ad omnia cibariorum genera, quàm Hordei ſpoliati. Facies tota Hordei vulgaris: nihilque diuerſum, aliud quam quod granum nullo cortice amictum in folliculis ariſtatæ ſpicæ naſcitur, quod ipſum & in aliis Frumentorum generibus fieri aiunt ſi detracto pariter cortice terræ mandentur. Ad auxilia cuncta medicinæ, vis eadem quæ Ptiſanæ Hordeaceæ.

BRIZA, CAP. X.

BRIZA Græcis, ſimiliter Latinis Briza dicitur ſegetis ſpecies, de qua Galenus cum de Mneſithei Zea ſatis diſſeruiſſet, hæc ſubiunxit. Credere, inquit, poſſum, fieri potuiſſe, vt Græci ſemen id Zeiam appellarint, Barbari autem indiderint ipſi proprium nomen. Conſpicatus autem in multis Thraciæ & Macedoniæ Agris non ariſtam modo, ſed & plantam totam noſtræ Tiphæ in Aſia ſimillimam, interrogaui quodnam apud illos haberet nomen, qui mihi omnes reſponderunt plantam totam, & eius ſemen Brizã appellari. Ex hoc porrò ſemine panis fit grauis odoris, & ater, membranoſa, vt inquit Mneſitheus, ſubſtantia. Quod ſi panem qui ex Zea fit, nigrum quoque eſſe adſcripſiſſet, facilius crederem id eſſe ſemen, quod ab eo Zeia nominatur. Dodonæus pro Briza depinxit ſegetem quæ hodie à Germanis vocatur *Blicken, Santpeters Korn*, & *Einkorn*, id eſt ſimplex granum, vnde Monoccos nominatur. Culmos habet, quàm Zea breuiores, & tenuiores, ſpicas in ordines quoſdam veluti Hordeum, digeſtas, ariſtas aſperas, ſemina parua, Zeæ granis minora, ſingula ſingulis vtriculis concluſa. Naſcitur in aſperis, & montoſis pleriſque Germaniæ locis. Autũno cum reliquis frugibus ſeritur, verum tardius, Septẽbri, videlicet menſe matureſcit. Totam plantam, culmis, ſcilicet, glumis, ariſtis, ſemineq́;, nigri ex rubore coloris eſſe Tragus prodidit. Hanc Frumentum rubrum, ſiue loculare Ruellij eſſe Dodonæus ſuſpicatur, Gallicè *Froument rouge*, & *Froument Locar*, quod pluribus tunicis, perinde quaſi loculis inuolutum condatur, appellatur & genus hoc frugis pullare, à pulligine, quia ex rubro in pullum degenerat colorem. At hic apertiſsimè fallitur Dodonæus: nam *Blé Locar* Gallis, Triticum eſt rubeus, ſiue ad Robns, quaſi Loculare, quod multis tunicis tanquam loculis inuoluatur. Id barbati Frumenti genus Farris ſpeciem Ruellius eſſe vult. In concauis, inquit tractibus Galli ſerunt, & qui facilè ſentiunt rubiginem: nam, vt credunt, nec pruinas, nec æruginem extimeſcit. In perflatis & excelſis quamuis bene conualeſcat, ſationem tamen ibi damnant. Farris ſpeciem eſſe negat Dodonæus in ſtirpium Hiſtoria, quòd Farris ſpicas muticas eſſe putet. In Frumenti Hiſtoria ſimilitudinem quandam fortaſſe habere ait, cum Farre venniculo rutilo. Verùm in tanta breuitate Columellæ difficile eſſe diuinare. Idem Zeæ genus eſſe negat in Hiſtoria ſtirpium, quod ex Zeæ generibus panis Triticeo valde ſimilis & probatus conficitur, ex Briza ater, & ingrati ſaporis. At in Frumentorum hiſtoria ſcribit non temerè ſcriptores noſtri temporis ad Zeam referre, neque perperam ἁπλῆν, id eſt, ſimplicem Zeam Dioſcoridis exiſtimare. Ruellius Brizam quoque non longe diſſidere credit ab ea fruge quæ Gallis *Secale* vocatur, ex quo panis fit ater quidem, ſed recens non inſuauis, ab eáque nomen Bizi panis in vulgus noſtrum manaſſe putatur extrita litera: Bizum enim panem nigrum vocamus. Sed de Secale mox fuſiùs diſſeremus.

Nomina — Lib. 1. Alim. — Lib. 4. ca. 6. — Lib. 2. c. 17. — *Locus.* — Ibidem. — Lib. 2. c. 23

BRIZA DODONAEI.

SECA

SECALE, CAP. XI.

Nomina. SEcale Gallis extrita vna tantum litera ad hoc vſque tempus *Secle*, vel potius *Segle* nominatur, Germanis *Rocken*, Belgis *Rogghe*, Italis *Segala*, Hiſpanis *Centeno*, nõnullis Aſia, à Plinio etiam Farrago eadem ratione qua Far, Hordeum, Auena, Triticum Farragines nominantur, quando videlicet iumentorum pecudumq́; pabulo ſeruntur, vt Farrago, quam Græci χάστιν, & χράστιν vocant, generale nomen ſit, omnem viridem ſegetum herbam comprehendens, quæ pabuli cauſa ſeminatur. Plinius. Seritur ea ex recremento Farris prædenſa, admixta aliquando & Vicia. Eadem in Africa fit ex Hordeo. Quòd Far ferro cæſum, Farrago dicta eſt, aut quod primum è Farris ſegete Farrago ſeri cepta, inquit Varro. Farraginem ex Hordeo facere docet Columella. Plinius ex Tritico Farraginem fieri teſtatur his verbis. Et in Tritici genere pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati, vt Farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην χάστιν, id eſt triticeam Farraginem equulis maximè probat, & ea ſi non adſit, κριθίνην, quam Eumelus iis refert poſt trimatum dari ſolitam. Sic Secale Farraginis genus eſt. quando videlicet pecudum iumentorúmque in herba pabulum eſt: quod & declarat Ruellius. Duobus modis, inquit, Secale apud nos ſeritur, nunc ſolum & ſimplex, nunc Tritico, aut Farre mixto, æquis fere partibus. Miſcellaneam hanc ſegetem Galli *Meteil*, quaſi Miſcellam vocant: eonditiuam eandem, excuſſis etiam granis, Farraginem ruſtici noſtrates appellant, quemadmodum & faſces, & manipulos inde compoſitos Farreum, *Fouarre*. Ea per hyemem iumentorum, pecudúmque pabulo cedit, quibus etiam pro Stramine eſt. Id cauſæ fuit cur Secale Plinio Farraginis genus fuerit.

Farrago. Lib.18.c.16. Lib.1. ca.31. Lib.2. ca.11 Lib.18.c.16. Lib.1. c.23.

Genera. Vt Triticum, ita Secale duplex eſt, vnum enim Autumno ſatum per hyemem in terra nutritur: alterum vêre ſeritur.

Forma. Secale folio quum primum prodit rubeſcit, dein, vt reliqua Frumenta, viret: ex vna radice ſenos, ſeptenóſue, aliquando etiam plures calamos gignit, longos, graciles, quaternis aut quinis geniculis diſtinctos, Triticeis ſimiles, graciliores tamen, & proceriores. In horum faſtigiis ſpicæ, quum florent erectæ, ſemine grauidæ procumbunt, ac deorſum nutant, ideo rubigini, quoniam imbres retineant, opportunæ, breuibus & innocentioribus ariſtis cinctæ. Granum oblongum, triſte, ſtrigoſius & nigrius Tritico, glumis non opertum, atq; ideo caducum, & ſæpenumero ſponte exili ens. Calami lenti, flexiles, quibus aqua madefactis vitilium vice vtuntur. Hybernum lætius, æſtiuum gracilius, paucioribus culmis, ſpica breuiore ac tenuiore, granóque leuiore. Id eſt Plinij Secale de quo ſic ſcribit. Rarum dictu eſſe aliquid cui proſit negligentia. Id autem quod Secale, atque Farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum (alij aterrimum legunt) & tantum ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, vt mitiget amaritudinem eius: & tamen ſic quoque ingratiſſimum ventri eſt. Naſcitur qualicunque ſolo cum centeſi

Lib.18.c.16.

SECALE.

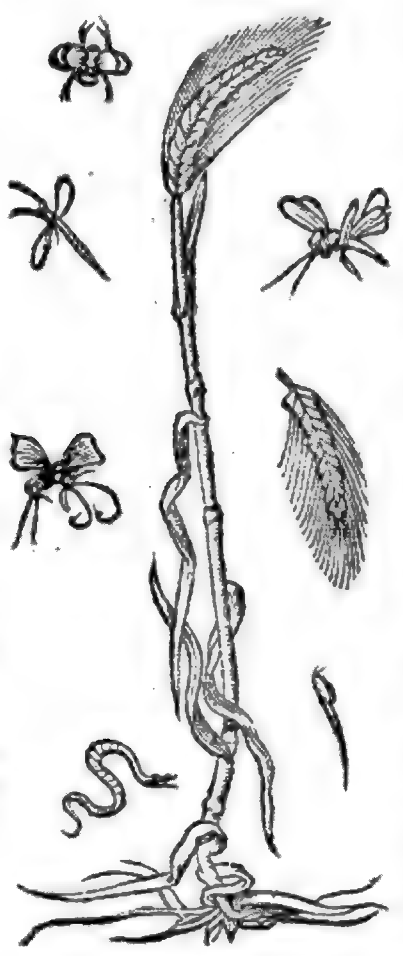
centeſimo grano, ipſumq́; pro lætamine eſt. Ex quibus illud etiam perſpicuum eſt Secale à Siligine plurimùm differre. Nam vt ex Plinio diximus, E ſiligine lautiſsimus panis, piſtorum opera lautiſsima: ac rurſum Siliginem propriè dixerim Tritici delitias. Candor eſt, &c. at Secale nigrum eſt, & ex eo panis ater, pauperúmque non lautiorum menſis, ac cibis dicatus. Præterea Siligo eodem Plinio auctore, ſemper rectam habet ſpicam, nec rorem continet qui rubiginem facit: contrà Secale inclinatam, & deorſum vergentem ſpicam habet, atque ob id rubigini obnoxiam, vt diximus. In Germaniæ & Galliæ, aliarumq́; regionum locis plurimis, præſertim Septentrioni ſubiectis naſcitur, qualicunque ſolo, etiam gracili, macro, & arido, in fœcundiore tamen, & lætiore melius, præſtantiúſque. Secale proximum inter Frumenta à Tritico Triticeiſque ſeminibus locum habet. Panis ex eo factus lentoris atque obſtruentis naturæ nonnihil habet: difficile concoquitur: ventriculo grauis eſt, præſertim ſi furfurum expers fuerit. Nam Secalinus ſyncomiſtos, ſi probe coctus, benéque fermentatus fuerit, minùs lentus eſt, non admodum ægrè conficitur, citóque per aluum labitur, nondum tamen Triticeo ſyncomiſto par, quia eo grauior, & cõcoctu difficilior eſt. Alimentum corpori ſolidum, ac firmum prębet, nec mali ſucci, ſi ex bono Frumento coctus fuerit: ex malo verò Frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos ſuccos generat. Admiſcetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratiorémque panem efficiat, qui Secalino puro minus grauis eſt, ac lentus, & teneritudinem ſuam Triticeo diutius ſeruat. Porrò Secale vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius eſt. Panis ex hoc ac fermentum, promptiùs ac citiùs abſceſſus maturant ac rumpunt, quam ex Tritico facta. Farina illius confuſanea diuturnos capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata. Secalis peregrini genera duo ſunt Nachani, & Mugo. Nachani mentionem facit Garcias ab horto Capite de Lycio. Frumentaceum id granum eſt, Sinapi ſimile, nigrum, minutum, ſapore Secalis. Conficiuntur ex huius farina rotundi panes, quibus veſcuntur Æthiopes oræ maritimæ accolæ, quæ inter fluuios diui Chriſtophori, & diuæ Luciæ ſita eſt. Ex eadem farima permixta cum ramis tuſis Lycij, & ſcobe nigri cuiuſdam Indici ligni, fortaſsis Ebeni, paratur medicamẽtum ſiccans & adſtringens, vtile doloribus oculorum leniendis, confirmandis gingiuis laxioribus, & alui pro fluuio ſiſtendo. Quidam Pollucis cap. 11. lib. 6. ὀρίνδιον eſſe putant, vernaculum ſemen Æthiopibus, Seſamo ſimile, è quo factus panis, ὀρίνδης nomine, iis cibus familiaris eſt. Mungo Frumentaceum quoque granum eſt, Coriandri magnitudine, ante maturitatem viride, nigrum poſtquam maturuit. Auicennas, cap. 489. lib. 2. & cap. 7. Sectionis 3. lib. 1. *Mex*, ſic Arabes pronuntiant, vocat. Integrum, paululum ſiccat, cortice detracto in ſiccitate humiditateq́; temperatũ, cætera proximũ naturæ Fabæ. Minus inflat & deterget quàm Faba: citius per aluũ deſcendit: minus refrigerat quã Lenticula: & addito Cardamo in cibo ſalubrius eſt. Bonum ſuccum gignit, præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abiecto priore decocto iterum elixum aluum cohibet, & valentius, adiecto Rhoe, cum acidi Punici ſucco. Iuſculum ex eo paratum cum Oryza incolæ Guzarate & Decan regionum Indiæ, ſorbendum ægris dant in febribus, poſt longam inediam, priuſquam vſum Triticei panis concedant, quemadmodum nos Hordei ptiſanam. Cum vino, aut Sapa & croco leuat cruciatus articulorum, & tuſis vulſis ruptíſque auxiliatur.

Lib. 18. c. 9.
Cap. 8.
Lib. 18. c. 10.
Locus.
Vſus.
Vires & Temper.

HORDEVM, CAP. XII.

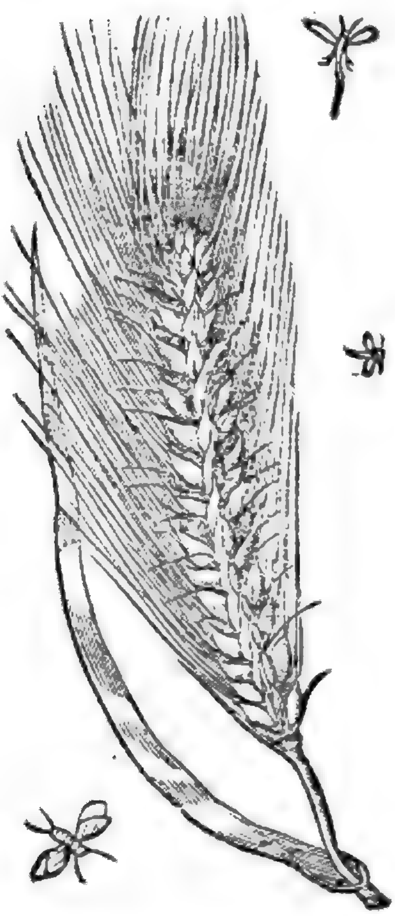
Nomina ΚΡΙΘΗ Græcis, Latinis Hordeum dicitur, Arabibus *Xahaer*, aut *Shair*, Italis *Orzo*, Germanis *Gerſten*, Hiſpanis *Ceuada*, Gallis *Orge*. Hor-
Genera. Theoph. c. 4. li. 8. Hiſt. dei multa eſſe genera Theophraſtus prodidit. Ex Hordei generibus quoddam binos, quoddam ternos, aliud quaternos, aliud quinos, aliud etiã cũ plurimùm ſenos habet verſus: eſt enim huiuſmodi quoddã genus. Quæ pluribus conſtant verſibus, omnino arctiora denſioráque poſitu ſunt. Magna eſt Indici ab aliis differentia, quod in ramos brachietur. Spicæ aliis magnæ & rariores, aliis minores & denſiores: & in quibuſdam à foliis diſtantes magis, in aliis minùs. Hordei ipſius aliud rotundius & minus, aliud oblongius maiúſque, & in ſpica rarius. Præterea aliud candicat, aliud vergit in purpuram, copioſius farina, & contra hyemem flatúſque, ac omnino aërem candido
Lib. 18. c. 7. validius. Spicæ Hordei quædam binos ordines habent, inquit Plinius, quædam plures vſque ad ſenos. Grano ipſi aliquot differentiæ, longius, leuiúſque aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, vel cui purpura eſt. Vltimo ad polentam, contra tempeſtates candido maxima infirmitas. Hordeum Colu-
Lib. 2. ca. 9. mella ſcribit eſſe, quod ruſtici hexaſticum, quidam etiam Cantherinum appellant, quoniam & alia animalia, quæ ruri ſunt, melius quàm Triticum, & hominem ſalubrius quàm malum Triticum paſcit. Hoc nullum aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. Alterum genus eſſe, idem ſcribit, quod alij diſtichum, Galaticum nonnulli vocant, ponderis & candoris eximij, adeo vt Tritico miſtum egregia cibaria familiæ præbeat. Duo nobis hodie nota ſunt Hordei genera. Polyſtichum quod ante hyemem ſeritur, *Gros Orge* Galli nominant, Germani *Groſz Gerſten*. Diſtichum quod vêre, nunc *Orge* ſimpliciter Galli vocant, nunc
Lib. 2. c. 16. *Pomole*. Ruellius Cantherinum Hordeum dici putat, quod folliculo caſtratum enaſcitur. Galli qui ſerunt, mundum vocant Hordeum. Huius ſponte granum gluma excidit, in reliquis verò generibus non niſi ægrè deglubitur, alioquin hoc illis ſimile eſt. A Galeno Gymnocrithon hoc
Li. 1. Alim. nuncupatum fuiſſe, id eſt nudum Hordeum, quidã arbitrantur. Prodit Hordeum folio in ſtipula ſimplici,

HORDEVM Diſtichum.

Forma. quàm Triticum latiore, ſcabrioreq́; culmo humiliore, ac fragiliore: pluribus articulis, ſenis, ſcilicet, aliquando etiã octonis, geniculato: ſpica variè in verſus ſtriata, vt dictum eſt: grana oblonga tenuiq́; gluma incluſa ei firmius inhærent: è glumæ faſtigio ariſta eminet, ita vt tota ſpica longioribus, firmioribus, mordacioribúſque ariſtis quàm Triticum rigeat. Radice fibrata
Locus. Lib. 2. ca. 9. firmatur. Naſcitur paſsim in vniuerſa ferè Europa. Seritur Polyſtichum ſoluta, ſiccaq́; terra, auctore Columella, & vel præualida, vel exili, quia conſtat arua ſegetibus eius maceſcere: ideoq́; vel pinguiſsimo agro mandant, cuius nimiis viribus noceri non poſsit, aut macro, cui nihil aliud committitur. Diſtichum ſeritur
Tempus. quàm pinguiſsimis, ſed frigidis locis, circa Martium menſem. Melius tamen reſpõdet, ſi clementia hyemis permittit, cum ſeminatur circa Idus Ianuarias. Polyſti-
Li. 1. Alim. *Vſus & Vires.* chum ante hyemem ſerendum. Hordeũ Galeno, non eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem hoc palam calefacit, illud verò non modò non calefacit, ſed quoquo modo ipſo vtare, ſiue panes ex ipſo feceris, ſiue

HORDEVM Polyſtichum.

ris,ſiue ptiſſanam coxeris, ſiue polẽtam,vim quandam refrigerandi habere videtur. Diſsidet pręterea à Tritici natura ſucci ſpecie,quem vtrumque ipſorum gignere conſueuit. Siquidem Triticũ craſſum ac lentum,Hordeum tenuẽ, & nonnihil detergentem ſuccũ in nobis creat. Panes omnes Hordeacei Triticeis minùs alunt:qui tamen ex pręſtantiſsimo Hordeo conficiuntur,minus à Triticeis in eo ſuperantur,qui verò ex laxo ac leui, panibus furfuraceis reſpondent.Panes quidem ex Hordeo ſic laxo citiſsimè per aluũ ſubeunt, quod reliquis etiam manifeſtum eſt, ſi cum Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis,verùm etiam Olyrinis, & multo adhuc magis Tiphinis friabiliores, nihil in ſe lentoris,vt illi, habentes. Ex quo perſpicuum eſt,exiguum corpori præbere alimentum, & potiſſimùm ſi facti ex peiore Hordeo fuerint. Idem rurſum:Hordeum primi eſt ordinis in refrigerando & exſiccando : habet etiã paululùm abſterſionis. Hordeum quod ait Dioſcorides minus quam Triticum alit,abſterget,vrinam ciet, inflationem parit, ſtomacho aduerſatur:œdemata cõcoquit. Farina Hordeacea decoquitur in mulſa aqua cum fico, vt inflammationes,œdematáque diſcutiat:duricias cum pice,recina, & fimo columbarum concoquit:cum meliloto autem & Papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant : aduerſus inteſtinorũ inflationes cum Lini ſemine,Fœnogræco, & Ruta impoſita iuuat:ſtrumas cum Pice liquida,Cera,Oleo, & impubis pueri vrina,ad coctionem perducit:& cum Myrto aut vino,aut malicorio, aut ſylueſtribus Piris, aut rubo alui profluuia ſiſtit : podagricis inflammationibus cum cotoneis,aut aceto prodeſt:decocta in acri aceto,quo modo Hordeaceum cataplaſma,& calida impoſita,lepris medetur. Cremor verò farinæ ex aqua,cum pice & oleo decoctus, puri mouendo eſt : cum aceto ſubactus & cum pice, contra articulorum fluxiones prodeſt. Hæc de Hordeo,& eius farina Dioſcorides.Fuit & ptiſſanæ ex Hordeo & polentæ vſus celeberrimus, ac frequentiſsimus apud veteres,de quibus nunc diſſerendum. Ptiſſana à verbo Græco πτίσσειν nomen accepit,quod tundere & decorticare ſignificat. Hoc primũ quidem generale nomen eſt frugum omnium decorticatarum,tuſarumq́;,& cum diuerſarũ frugum generibus copulatũ,alia atque alia ptiſſanæ genera ſignificat, id quod iam monuimus,vt χονδροπτισάνη ex Zea decorticata ptiſſanam,& πτισάνη πυρίνη Triticeã ptiſſanam. Hippocr. ἐὰν δὲ τι διδόναι θέλῃς κωμύδης ἕνεκα, διδόναι χόνδρον, ἢ πτισάνην πυρίνην. Dioſcorides: πρὸς ἃς καὶ ἡ πυρίνη πτισάνη ἁρμόζει. Plinius. Italia maximè quidem Oryza gaudet,ex qua ptiſſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex Hordeo. At ptiſſana ſimpliciter,& ſine adiectione poſita, Hordeum excorticatum,ob eius præſtantiam tantùm ſignificat.Hæc autem, vt ex variis Galeni locis,quorum nonnullos ponemus,colligi poteſt, hoc modo fiebat, Hordeum in aqua maceratum dum extumeſcat,in ſole ſiccatur : mox in pila ligneo piſtillo tantiſper tunditur, dum corticem exuat. Hoc in aqua lento igne coquitur,donec ſucculentum reddatur. Galenus, quod ſciam, aquæ & Hordei menſuram non exprimit.Oribaſius vni parti Hordei decem partes aquæ miſcet.Paulus vni parti ptiſſanæ quindecim partes aquæ.Eius parandæ modum tradit Didymus

Li.7.ſimpl.

Lib.2.c.79.

Ptiſſana.

Lib.de Affect.ib.

Lib.2.c.79.

Lib.18. c.7.

Lib.1.c.78.

Lib.4. ca.9.

in Geoponicis Caſsiani: πτισάνης ποίησις. κριθὴ βρεχεῖσα πτίσσεται, καὶ ἡλίῳ ξηραίνεται, εἶτ' ἀποτίθεται οὕτω. παρεμπάττεται δὲ αὐτῇ τὸ λεπτὸν αὐτῆς. τηρεῖ γὰρ αὐτήν. ἔτι ἡ πτισάνη ὑγροτέρα λαμβανομένη, τροφιμωτάτη ἐστιν. ἔστω δὲ τὸ ὕδωρ δεκαπλάσιον τοῦ τῶν κριθῶν μέρους. κόπτεται δὲ ἁλῶν ἀπεμπλῶν εἰς αὐτὴν ἐμπαττομένων. γίνεται καὶ ἐκ σίτου πτισάνη ὁμοίως. Id eſt, Ptiſſanæ cōfectio. Hordeum maceratum tunditur, & in ſole ſiccatur, ſicq́; reponitur: inſpergitur deinde quod ex ipſa eſt tenuius, quoniam eam conſeruat. Ea humidior ſumpta maximè nutrit. Vni parti Hordei decem partes aquæ iniiciuntur, & ſal friatus ipſi inſpergitnr. Fit etiam ex Tritico ptiſſana eodem modo, de qua pauca hæc Plinius. Ptiſſanæ ex Hordeo vſus vtiliſsimus ſaluberrimúſque tantopere probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates clariſsimus medicinæ ſcientia. Ptiſſanæ bonitas præcipua Vticenſi. Eius conficiendæ vulgata ratio eſt. Multo plura Hippocrates, quem citat Plinius in libro de ratione victus in morbis acutis, qui liber etiam de Ptiſſana inſcribitur, velut ipſe Hippocrates in libello de Veratri vſu citat, ac teſtatur, prodidit his verbis. Ptiſſana igitur recte omnibus frumentaceis eduleis præfertur in morbis acutis. Laudo ſane eos qui ipſam prætulerunt. Nam lentor ipſius lenis eſt, & continuus, & iucundus, & lubricus: ea verò moderatè humida ſitim adimit, & facilè eluitur, ſi forte & hoc opus ſit: & neque adſtrictionem habet, neque malam turbationem, neq; in ventre intumeſcit. Intumuit enim in coctura, quam maximè tumeſcere ſolet. Quicumque igitur Ptiſſana in his morbis vtuntur, nulla die vaſa vacua fieri permittant, vt ita dicam, ſed vtantur, & intermittant, ſi non ob medicamenti, aut infuſi per Clyſterem vſum, intermittere oporteat. Et qui bis quidem in die cibum capere ſoliti ſunt, eis bis danda eſt: qui verò ſemel edere conſueuerunt, his ſemel primo die danda eſt. Verùm ſenſim progreſſu facto, ſi fieri poterit etiam his bis detur, ſi ſanè opus habere viſum fuerit. Ptiſſanam porrò ex optimo Hordeo factam eſſe oportet, & quàm optimè coctam, & præſertim, ſi non ſolo ſucco vti velis. Nam vna cum reliqua ptiſſanæ virtute, lubricus lentor facit vt Hordeum decorticatum non lædat. Nuſquā enim adhęret, neque ſecundum thoracis rectitudinem moram trahit. Lubrica vero maximè eſt, promptiſsime ſitim eximit, facillimè concoquitur: & debiliſsima eſt optimè cocta, quibus omnibus opus eſt. Hæc Hippocrates. Quoquomodo Hordeum paraueris, inquit Galenus, nunquam corpus calefacit, ſed variè pro modo præparationis humectat, ac ſiccat quandoquidem olenta ex frixo Hordeo facta, ſiccare perſpicuè cernitur, Ptiſſana verò humectat præcipuè quum, vt decet, parata fuerit, hoc eſt, cum in coctione quamplurimùm intumuerit: poſtea igne lento per multum otium in Chylum, ſiue cremorem fuerit redacta. Acetum ei tum admiſcetur, cum plane intumuerit. Cum verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim inieceris, coctioni nihil nocueris. Aliud tamen nihil eſt miſcendum, niſi velis anethi, aut porri quippiam, idq́; initio ſtatim immiſcere. Video autem Ptiſſanam à coccis omnibus peſsimè præparari: In mortario namque crudam ipſam tundentes, non ad ignem coquentes diſſoluunt. Sunt qui Amylum etiam iniiciunt, vt per coctionem in cremorem copioſum videatur eſſe redacta. Talis certè Ptiſſana meritò maximè eſt flatuoſa, & concoctu admodum difficilis. Quæ verò in ptiſſana rectè præparanda prætermiſi, ea nunc adiicere oportet. Crudam ptiſſanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium iniectam, manibus, terere conuenit, aſperum quidpiam manu tenentibus. Vſque eo autem terenda, dum qui in ſuperficie eſt cortex, ſit abiectus: is enim quo veſtitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinſendum abiicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Quod ſi nō quicquid eſt aceris deciderit, elixa ptiſſana

Lib. 18. c. 7.

Li. 1. Alim.

magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipit. Peſsima eſt ptiſſa-
næ præparatio, cum vbi coci crudam ipſam in mortario cum aqua contude-
rint, deinde parũ coxerint, ſapã iniiciunt. Quidam cum his mel quoq; & cumi-
num iniiciunt, cinnum quendam veriùs quam ptiſſanam parantes. Verùm quæ
rectè præparata eſt, vtilitates quas memorat Hippocrates tum ſanis, tum ægro-
tis præſtabit. Hæc Galenus de ptiſſanæ facultate tradidit. Ptiſſana Dioſcoridi,
ob cremorem in decoctione redditum plus alimenti præbet, quàm polenta ex
Hordeo facta contra acrimonias, & gutturis ſcabritias, exulcerationeſq; pollet.
Hodie medici Hippocratis Galeníque ptiſſana non vtuntur, ſed eius vice Hor-
deum integrum ſuſpenſa mola decorticatum, quod Hordeum mundum vo-
cant, tantiſper in aqua decoquunt, dum pultis ſpeciem referat: deinde tundunt,
& tenui in cerniculo percolant ſaccharum addentes, & modo cum ſaccharo
Amygdalarum dulcium cremorem, aut ſeminis Melopeponum, aut ſeminis
Papaueris, modo aquam ex roſis ſtillatitiam pro variis ſcopis, & varia morbo-
rum ratione. Fit & hodie à pharmacopæis potio, quam ptiſſanam καταχρηστικῶς
vocant, Galli *Tiſane*, cum nec ptiſſana ſit, nec ptiſſanæ cremor, ſed eius tantùm
tenuius decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum, aut nihil retinens. Fit enim ex Hor-
deo mũdato, Glycyrrhiza, & vuis paſsis. Qua ratione parata potio vtilis eſt iis
qui inflammatione pulmonis, partiúmque reſpirationi ſeruientium, vel renum
veſicæq; exulceratione laborant. Nunc de polenta dicendum. Eam propriè Græ- Polenta.
ci ἄλφιτον vocant: quanquam ἄλφιτον etiam de omni alia præſertim rudiore fari-
na impropriè dicatur. Quid autem ſit, & quomodo fiat, Plinius declarat his ver-
bis. Antiquiſsimum in cibis Hordeum, ſicut Athenienſium ritu Menandro au-
ctore apparet, & gladiatorum cognomine, qui Hordearij vocabantur. Polen-
tam quoque Græci nõ aliunde præferunt. Pluribus fit hæc modis. Græci perfu-
ſum aqua Hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigunt, deinde molis
frangunt. Sunt qui vehementius toſtum rurſus exigua aqua aſpergunt, ſiccánt-
que priùs quàm molant. Alij verò virentibus ſpicis decuſſum Hordeum recens
purgant, madidúmque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum
ſole rurſus tundunt, & purgatum molunt. Galenus ex recenti Hordeo mediocri- Li.1. Alim.
ter frixo laudatiſsimam fieri polentam ſcripſit, cuius ſi copia non ſit, & ex alio
ipſam confici. Cum autem polenta omnis rectè facta boni ſit odoris, eam eſſe
ſuaue olentiſsimam, quæ ex optimo ac recenti Hordeo, & quod ariſtam non
admodum ſiccam habeat, eſt confecta. Compluribus autẽ per ſanitatẽ morem
eſſe eam ſapa & vino dulci mulſóque commiſtis, nonnunquam ſola etiam aqua
conſperſam, æſtate duabus, tribúſue ante balneum horis bibere, dicereque ſen-
tire ſe hoc potu ſiti liberari: ſi autem cum vino auſtero fuerit pota, ventrem
deſiccare. Polenta gentes quaſdam pro pane vti, ídque ruſticos in Cypro face-
re, tametſi frumenti plurimum metant. Veteres militibus polentam præbuiſſe.
Romanos tamen milites ipſius imbecillitatem damnantes, ea non amplius
nunc vti. Exiguum enim corpori alimentum dare, priuatis quidem, & omni
exercitatione abſtinentibus, ſatis multum: iis autem qui quoquo modo
exercentur, minùs quam ſatis eſt. Cæterum cum polenta Hordei frixi farina ſit,
vt ex Plinio & Galeno diximus, Aetius non diſsimilem huic rem deſcripſit, ſed Li.10. c.29.
βυνὴν appellari ait, quod nomen à nullo alio vſurpatum fuiſſe memini: τῶν
στελλόντων, inquit, τὰ οἰδήματα ἔστι καὶ τὸ λεγόμενον βυνή. ἔστι δὲ κριθὴ βεβρεγμένη καὶ
βλαστήσασα, καὶ πεφρυγμένη μετὰ τῶν γλωσσιδίων, καὶ καταπλαττομένη. Id eſt, ex eorum
quæ tumores cohibent numero, eſt & id quod Byne appellatur. Eſt autem
Hordeum madefactum quod germinet, vna cum enatis ligulis toſtum, ſi tri-
tum pro cataplaſmate imponatur. Hoc nomine Aetius indicat Hordeum ad

Ceruiſiam conficiendam præparatum, quod Maltum vulgo appellant, Germa-
Maltum. ni *Maltz.* Ceruiſia autem ad cuius decoctionem illud conficitur, Germanis
Byre, Gallis *Biere* dicta, parum à Byne diſtat. Laudatiſsimum fit Maltum menſe
Martio, & Aprili. Qualitate ſicca præditum eſt, maiore quàm in Hordeo, fri-
gida multò remiſsiore. Nam empyreuma quod illi ab aſſatione diutináque
coctione accedit, ſiccitatem eius auget, frigiditatem verò non ſolùm minuit,
Li.1. Alim. ſed & caliditatem quandam ei imprimit. Quare Galenus cum ſcribit Hordeum,
quoquo modo quis eo vtatur, ſiue ptiſſanam coxerit, ſiue polentam fecerit,
vim quãdam refrigerantem retinere, id de Malto intelligere non potuit, quod
partim ipſa germinatione, partim longiore toſtione magis à natura ſua receſsit
quàm polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo Hordeo, vel in aqua ma-
cerato tantùm conficitur. Abſterget præterea Maltum Hordeo vehementius,
tum quia farinæ minus, glumarum plus habeat, tum ob empyreuma, quod
abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus, aliiſque ſimilibus ex fri-
gida cauſa doloribus Maltum ſubuenit, toſtum, feruénſque in ſacculo appoſi-
Li.7. ſimpl. tum. Polenta multo plus Hordeo deſiccat, inquit Galenus, aluum etiam cohi-
Li.2. c.108. bet auctore Dioſcoride, & inflammationes mitigat. Tamen in vulgatis Dioſco-
ridis exemplaribus legimus, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν ἄλευρον κοιλίας σταλτικὸν, καὶ φλεγμονῶν
πραϋντικόν. Id eſt, farina ex his aluum ſiſtit, inflammationes mitigat, vt de farina
Hordei de qua multa priùs dixerat, hæc etiam intelligantur. Sed exemplaria
falſò ἄλευρον pro ἄλφιτον habere contendit Cornarius, vt ex Plinio intelligere
Lib.22.c.25. licet ſic ſcribente. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, loco-
rum ratione, quæ à farina Hordei diſtat, eo quod torretur. Ad ſtomachũ vtilis,
aluum ſiſtit, impetúſque rubicundi tumoris, (nempe eryſipelatis. Galenus
quoque ſcribit polentam multo magis quàm Hordeum ſiccare. Sed quo-
niam ad τοῦ ἀλφίτου, id eſt, polentæ diſcrimen ὠμὴ λύσις, & compoſita voce ὠμή-
λυσις dicta eſſe videtur, quid ea ſit etiam hîc explicandnm. Polenta igitur
ὠμήλυσις Hordei toſti farina eſt. ὠμὴ λύσις Galeno, & reliquis medicis Græcis, cruda
quid. Hordeacea farina eſt: ideóque Plinius ait, Polentam à farina Hordei diſtare,
Li.18.ca.7. quia torretur. ὠμήλυσις cruda Hordeacea farina eſt nulla alia re admixta. Id ex
eo perſpicuum fit, quod vbique in eius vſu res & liquores exprimuntur, qui-
bus ea farina excipi, & cum quibus ſubigi, parari, & coqui debeat. Quare
falſum eſt ὠμήλυσιν ſemper ſignificare crudam Hordeaceam farinam aqua &
oleo ſubactam, quod in εἰσαγωγῆς libello Galeno falsò attributo legitur. Neque
ſolùm cruda Hordeacea farina per ὠμήλυσιν ſignificatur, ſed etiam Triticea.
Quapropter nonnunquam ei vocem adiiciunt, quæ certam farinæ ſpeciem
Li.1. phar. local. indicet. Galenus: καταπλάσμασι δὲ χρῶ κριθίνῃ ὠμῇ λύσει. In Cataplaſmate verò
vtere Hordeacea cruda farina. Quin & ſola hæc vox ὠμὴ λύσις Hordeaceam
crudam farinam ſignificat, vt paulo poſt, ἢ τῇ ὠμῇ λύσει δι' ὀξυμέλιτος γενο-
Li.4. phar. local. μένῃ. Aut cruda Hordeacea farina cum Oxymelite apparata. Idem alibi ἢ τῇ
ὠμῇ λύσει κριθίνῃ, ἢ πυρίνῃ ἐν γλυκεῖ ἑψομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina,
aut Triticea, in paſſo cocta. Neque ſolùm ὠμήλυσις de cruda Hor-
deacea farina, aut Triticea vſurpatur, ſed vniuersè de omni
Li.6. phar. local. cap.3. cruda farina. Galenus. Καὶ ὠμὴν λύσιν ἐπιθετέον, τὴν διὰ
κριθίνου ἀλεύρου, ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ τήλεος, ἢ καὶ μίγμα
ἐκ τούτων. Quin & omelyſis ex cruda Hor-
deacea farina imponenda, aut
ex farina ſeminis lini,
aut fænigræci.

***

AVENA

AVENA. CAP. XIII.

BΡΩΜΟΣ & βρόμος Græcis, Auena Latinis dicitur, Arabibus *Churtal*, Italis *Vena*, Germanis *Habern*, Hiſpanis *Auena* & *Auea*, Gallis *Auoine*, Angl. *Otes*, *Etes*, & *Hauer*. De Auena ſatiua hîc agimus. Eſt & ſponte proueniens, ex hordeo degenerante, Ægilops nuncupata, de qua poſtea dicemus. Eſt etiam βρόμος herba. Auena culmo eſt geniculato, folio Tritico ac Zeæ ſimili, in cacuminibus pendulas veluti paruas bipedes locuſtas gerit, quibus ſemen oblongum, ſuperiore parte exiguis capillis hirſutum, ac glumis inuolutum continetur. Radices habet copioſas, ex quibus multi enaſcuntur culmi. Paſsim naſcitur Auena & vêre ſata, æſtatis fine demetitur. Dioſcorides de Bromo hæc ſcripſit. Bromus culmus eſt Tritico ſimilis etiam foliis, ſed geniculis diſtinctis. Fructum autem habet in ſummo, velut paruas locuſtas bipedes, in quibus ſemen eſt vtile ad cataplaſmata, quẽadmodũ hordeum. Sed & pultem ex ipſo faciunt, quæ aluum ſiſtit. Cremor autem ex ipſo à tuſsientibus commodè ſorbetur. Quæ herbarij, opinor, omnes de Auena noſtra ſatiua ſcripta eſſe intelligunt. Verùm Plinius de Bromo quãuis ita ſcribat, vt & ipſum inter vitia ſegetis ponat, & cum Aegilope confundat, tamen eadem quæ Dioſcorides de ipſo tradit. Sic enim ait: Naſcitur inter vitia ſegetis, Auenæ genus: folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas veluti locuſtas habet. Semen vtile ad cataplaſmata, æquè vt hordeum, & ſimilia. Prodeſt tuſsientibus ſuccus. Theophraſtus Bromũ & Ægilopa velut ſylueſtria & immitia eo loco proponit, quo rẽ hanc frumentaceã multùm illuſtrat.

Nomina

Genera.

Forma.

Locus.

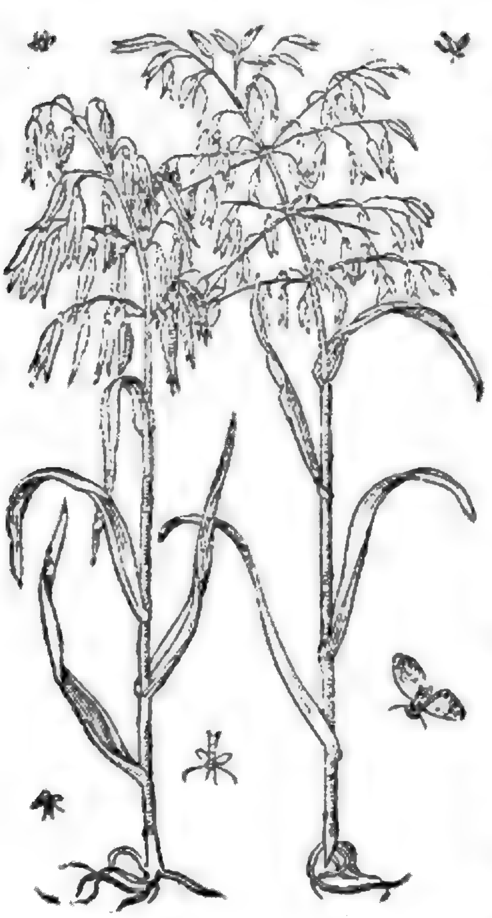
Tempus.

Corn. Embl. 82. lib. 2.

Li. 22. fine.

Lib. 8. Hiſt. cap. 9.

AVENA

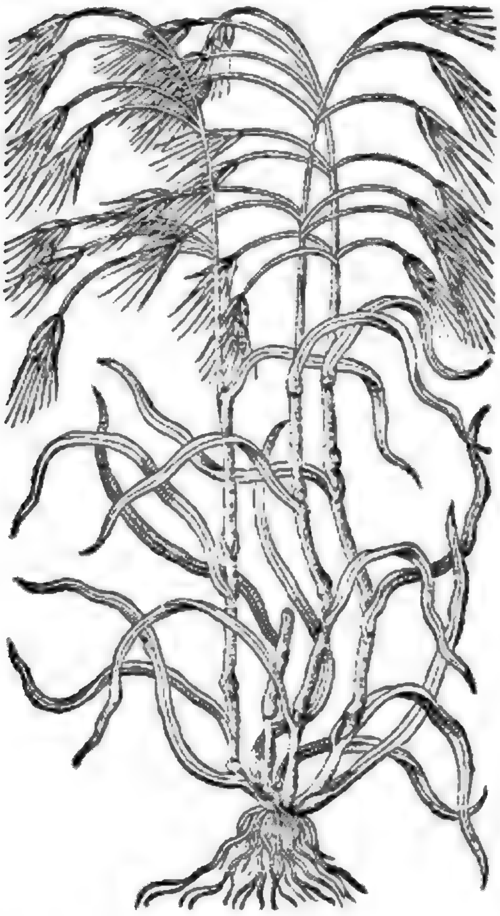
Τῶν δὲ ὁμοιοπύρων καὶ ὁμοιοκρίθων, οἷον ζειᾶς τίφης, ὀλύρας, βρόμου, αἰγίλωπος, ἰσχυρότερον καὶ μάλιστα καρπιζόμενον ἡ ζεία, καὶ γὰρ πολύρριζον, καὶ βαθύρριζον, καὶ πολυκάλαμον. ὁ δὲ καρπὸς κουφότατος καὶ προσφιλὴς πᾶσι τοῖς ζώοις. τῶν δὲ ἄλλων ὁ βρόμος πολύρριζος. καὶ γὰρ οὗτος πολυκάλαμος. ἡ δὲ ὀλύρα μαλακότερον καὶ ἀσθενέστερον τούτων. ἡ δὲ τίφη πάντων κουφότατον, καὶ γὰρ καὶ μονοκάλαμον. διὸ καὶ χώραν ζητεῖ λεπτὴν, οὐχ ὥσπερ ἡ ζεία πίειραν καὶ ἀγαθήν. ἔστι δὲ δύο ταῦτα καὶ ὁμοιότατα τοῖς πυροῖς: ὅ τ' αἰγίλωψ καὶ ὁ βρόμος, ὥσπερ ἄγρι' ἄττα καὶ ἀνήμερα· ἐπικαρπίζεται δὲ καὶ ὁ αἰγίλωψ σφόδρα τὴν γῆν. καὶ ἔστι πολύρριζον καὶ πολυκάλαμον. ἡ δὲ αἶρα παντελῶς ἀπηγριωμένον. Ideſt, inter ea que Tritico & Hordeo ſimilia ſunt, velut eſt Zea, Tipha, Olyra, Bromus, Ægilops, robuſtiſsima eſt Zea, & maximè terram exhaurit: nam & multas & profundas radices habet, & culmum, multum verùm fructus leuiſsimus eſt, & omnibus animalibus gratus. Inter reliqua verò Bromus multas radices agit: etenim multos etiam hic culmos habet. At Olyra mollior & imbecillior his eſt. Tipha verò omniũ leuiſsima eſt: vnúmque tantũ calamũ habet. Quare etiam terram deſiderat tenuem, non quemadmodum Zea pinguem, & bonam. Sunt autem duo hæc etiam Tritico ſimilia Aegilops & Bromus, veluti ſylueſtria quædam, & immitia. Exhaurit autem Aegilops vehementer terram, multáſque radices, & multos culmos habet. Lolium verò penitus ſylueſtre eſt. Hæc Theophraſtus. Cæterùm quemadmodum χόνδρος & χονδροπλισ-

σιάνη, & πυρίνη πτισάνη ex Zea & tritico fiebant, & πτισάνη ex hordeo, & τράγος ex olbyra, ſic βρόμος ex Auena paratum edulium, veteribus videtur fuiſſe, id quod
Lib.1. c. 78. Paulus oſtendit. Cum enim priſſanæ coquendæ modum declaraſſet, ſubiungit, παραπλησίως ἢ τῇ πτισάνῃ ὁ βρόμος ὁ χόνδρος ἕψεται. Ideſt, eodem autem modo quo priſſana Bromus & Chondrus decoquuntur. Quare βρόμος vt alia ſegetum genera quæ diximus, & frugis ſpeciem quam Auenam nominamus, & rem ex ipſa factitiam ſignificabit. Galenus Bromum iumentorum alimentum & pabulum eſſe ſcripſit, non hominum, niſi aliquando extrema fame ad panes ex eo
Li. 1. Alim. quoque ſemine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctus Bro-
Vſus & Vires. mus ex aqua manditur cum vino dulci, aut ſapa, aut mulſo, non aliter quam Typha. Caliditatis autem ſatis particeps eſt vt illa, quamquam non æquè eſt durum: ex quo minùs quoque corpus nutrit. Panis qui ex Auena fit alioqui eſt inſuauis, non tamen aluum aut ſiſtit, aut proritat, ſed quod ad id ſaltem attinet, medium locum obtinet. De eodem vt medicamento hæc etiam Galenus. Bro-
Lib. 6. ſim. mus vnum eſt ex leguminibus, quod vt medicamentum, ſimilem hordeo vim obtinet: nam illitum deſiccat, & digerit mediocriter, & ſine morſu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem, nonnihil etiam adſtrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet. Quo Galeni loco, legitur, βρόμος ἐστι μὲν ἕν τι τῶν ὀσπρίων, cum σιτηρῶν pro ὀσπρίων legendum videatur. Ideſt, Bromus eſt quidem vnum ex frumentaceis, vt frumentaceorum à leguminibus diſtinctio obſeruetur, niſi quis dicat Galenum aliquando ſine diſcrimine his vocibus vſum fuiſſe, cum &
Libe. de m. cem. cura. Panicum legumen appellet, & Alicam, & priſſanam. Quod Dioſcori. pultem è Bromo fieri tradit, idem Plinius ſcripſit. Primum omnium, inquit, frumenti
Li. 18. ca. 17. vitium auena eſt, & hordeum in eam degenerat, ſicut ipſa frumenti fit inſtar,
Corn. Embl. 2. li. 2. quippe cum Germaniæ populi edant eam, neque alia pulte viuant. Quod Plinius ait Germanos auenaceam pultem edere, etiam hodie verum eſt, ſed quod non alia pulte viuant falſum. Nam & craſsiore tum Zeæ, tum tritici farina quam crimnon vocant, Germani vtuntur, & ex ea pultem modo craſsiorem, modo tenuiorem ac ſorbilem faciunt. Sic etiam ex Auena craſsiorem farinam inſtar crimni faciunt, quam cum aqua coctam addito butyro edunt, aut ſorbẽt, & ex eiuſdem farina tenui pultem parant. Quin & in Saxonia magna, farina auenæ craſsior, quam ipſi *Gorte* vocant omnibus fere obſoniis aſpergitur vnà
Lib. 22. c. 25. cum ſale, & ſic ſimul coquitur. Auenæ farina, vt Plinius ait, decocta in aceto næuos tollit.

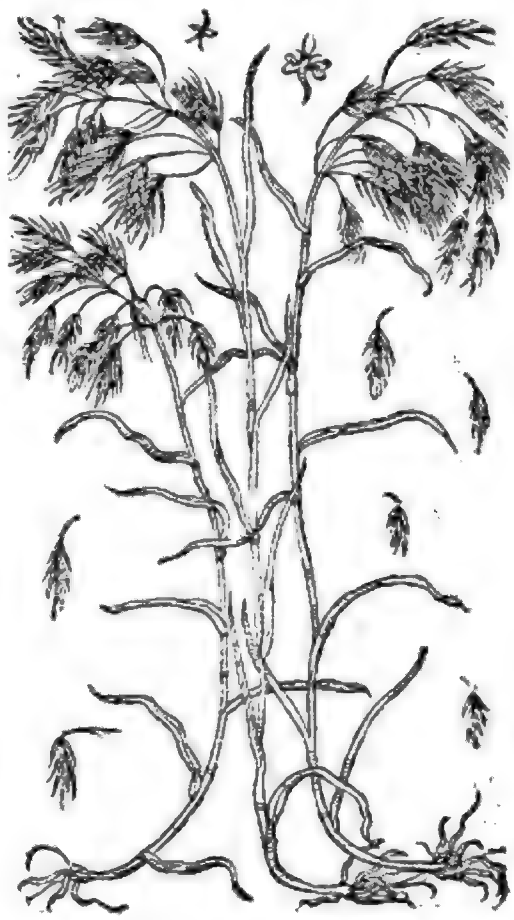
BROMVS, CAP. XIIII.

AB Auena ſatiua vſu tantum Bromus differt, quæ inculta eſt & neglecta, non genere, nec figura, nec nomine: dicitur enim etiã βρῶμος, & βρόμος. Herba Dodo. Hiſtor. ſtirp. lib. 4. cap. 46. & in frument. ca. 63. Sed vt ab Auena diſcernatur, βρῶμος πόα vocatur, id eſt Bromus herba, ſiue Auena herba, Gallis *Aueron*, vel *Aueneron*, Italis *Vena vana*, ideſt *Auena caſſa*. Tota natura habitúque ipſo ſylueſtris quædam Auena eſt, multiplicibus, & geniculatis culmis, foliiſque eam referens, vtriſque tamen tenuioribus: ſpicæ à ſeſe magis diſsitæ ariſtas aſperiores longioreſque habent: ſemen euanidum in tuniculis fermè vacuis, quare ſteriles Auenas dixit Virgilius. Radix copioſa eſt, ac tenuis. Aeſtate ſecus vias & agrorum margines reperitur. Huic valde affinem Bromum ſterilem alteram Lobellius facit, quam Dodonæus Aegilopem, ſeu feſtucam alteram, Germani *Dort*, & *Lulch*, Belgæ *Drauich* appellant. Culmis foliiſque Secale refert: ex culmorum vertice pendulæ conſpiciuntur ſpicæ, Auenæ propemodum ſimilitudine, ſed breuiores, & arctius coniunctæ. Semina oblõga ſunt

BROMVS
Herba Lobellij.

BROMVS ALTERA
ſterilis Lobellij.

ga ſunt, longitudine graui ſecalini,ſed anguſtiora,tenuiora,leuioráque multo, quæ vtriculis paruis continentur. Propriè ſecalis eſt vitium: neque enim cum aliis frugibus, aut rariſsimè reperitur. Creſcit, veluti alia eius generis per imbres frequentes, hiemis anníque conſtitutionem clementem, & tepidam. In Secali & agrorum marginibus reperitur apud Belgas. Matthiolus Aegylopis primæ nomine depinxit. Bromus herba, auctore Dioſcoride, exiccatoriam vim habet: decoquitur cum ſua radice ad tertias, & iuri colato par modus mellis adiicitur: rurſus incoquitur, dum liquidi mellis craſsitudo fiat. Linteum ex eo humore imbutum, & naribus inditum, contra graueolentiam vlcerum efficax eſt. Aliqui tritam Aloen addunt, & eo modo vtuntur. Cum ſiccis roſis cocta in vino grauem oris halitum emendat. Li.4.c.125.

AEGILOPS, CAP. XV.

AΙΓΙΛΩΨ Græcè, & Latinè Aegilops dicitur, à Plinio feſtuca, Arabicè *Dauſir, Daliſit, Deſana, Dauſer,* ſiue *Daſſer,* Italicè *Egilopo* Ægilops inquit Dodon. folio eſt tritici, ſed culmo tenui ſpicáque ſiue iuba Auenæ ſimilis eſt: grana eius oblonga ſunt, hirſuta, ſubrubra, folliculo incluſa, ac tenuem capillaceam, longamque ariſtam habent. Brabanti *Ghebaerde euene* vocant, quaſi dicas auenam ariſtis aut barbula donatam, quæ cum Dioſcoridis deſcriptioni conſentire videntur, ſic enim ille. Aegilops herbula eſt folia tritici ſimilia habens, ſed molliora, in ſummo capite ſemina bina ternáue rubra, in quibus ariſtæ veluti capilli exeunt. Lobellio non Aegilops, ſimpliciter, ſed Aegilops Bromoides Belgarum dicitur inter Aegilopem & Bromum media, priori Bromo aut Aegilopi ſimilis. In Anglia, Belgio & Gallia inter Hordeum & Secale frequẽs occurrit. Num eadem quæ Aegilops præſtet, hactenus incompertum. Aegilopem aliam Narbonenſem pictam oſtendunt Lobel

Nomina

Forma

Li.4.c.134.

ÆGILOPS Dodon.

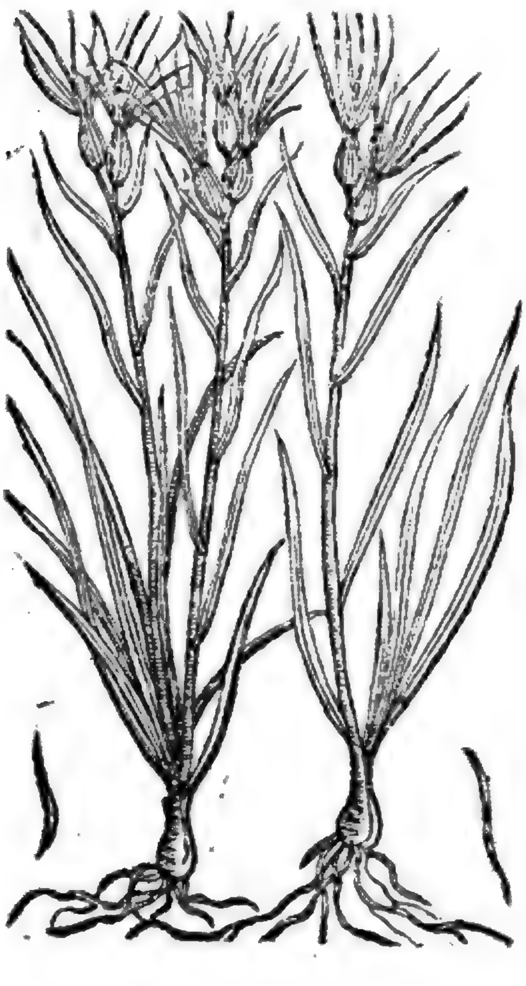

Lobellius & Matthiolus, quæ naſcitur inter triticum & hordeum agri Narbonenſis & Galloprouinciæ, æſtuoſis & glareoſis marginibus qualem Dioſcorides delineat, herbuiam ſeſquipalmum aut duos palmos altam, foliis triticeis, exilibus, ſpica exigua, breui, duo plurimum, interdum tria grana ferente, glumis concluſa ſtriatis, & ariſtis ex ſingulorum granorum apice, non ex ſpica emergentibus: grana hordeacea ſunt, radix triticea, puſilla. Adiicit Pena ſe nõ ſemel expertum ægilopi morbo potius cœpto quàm iam longius progreſſo profuiſſe. Exicat enim adſtringendo citra calorem multum. Semina potui cereali indita temulentos homines faciunt. Eſt autẽ veterũ Aegilops auena quæ ſua ſponte prouenit & ex hordeo in eam degenerante fit, atque ob id frumenti vitium à Plinio dicitur, vbi etiam non aliter hordeũ à feſtuca quæ vocatur Ægilops enecari dicit, quàm triticum ab Aera, id eſt lolio, & cicer & eruum ab herba quæ inde orabanche appellatur. Galenus quoque in Tritico frequens lolium inueniri ſcribit, in hordeo vero reperiri ſed parum, Ægilopem autem in hordeo frequentem eſſe, cum prima generatio vel incrementum ipſis non rectè ſucceſſerit. Porrò patrem ſuum ætate iam declinante cum agricultura delectaretur, Triticum ac Hordeum aliquando ſeminaſſe omnibus diuerſi generis ſeminibus, quæ ipſi erant admiſta, diligenter ſelectis, quò certò

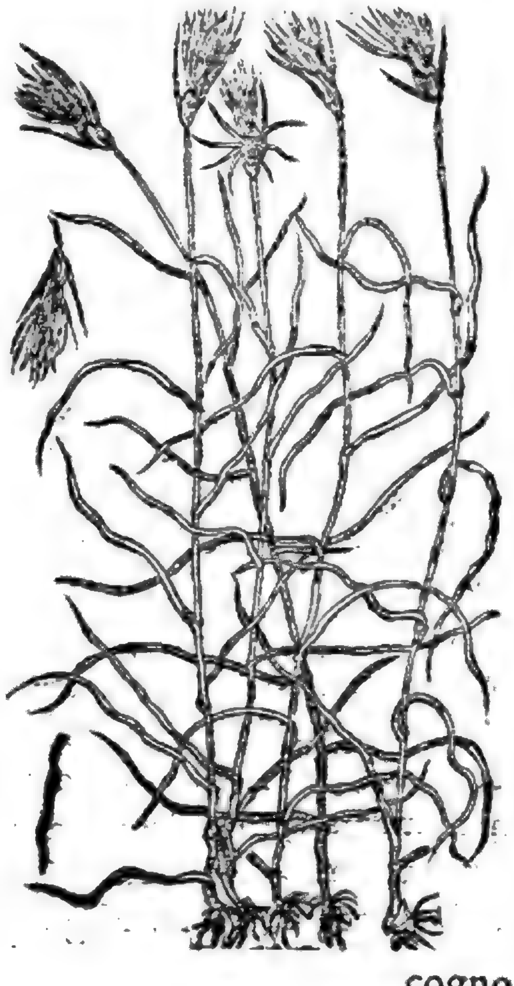
Li.18.ca.17.

Li.1. Alim.

ÆGILOPS LOBELLII, & Penæ.

ÆGILOPS SECVNDA Matth. radice & foliis diuerſa.

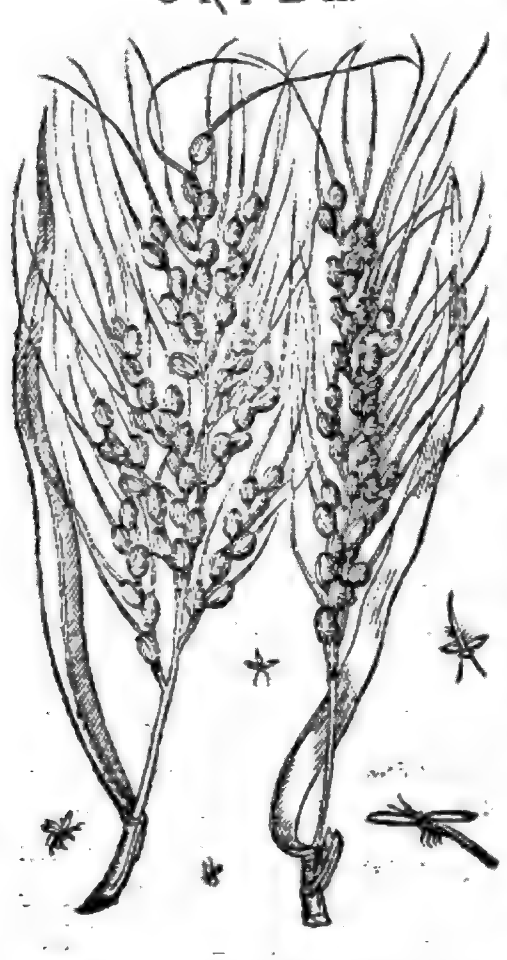
cogno

cognoſceret, num ex ipſorum mutatione lolium & Ægilops naſcerentur, an propriam hæc quoque ſemina naturam haberent. Cum autem fortè vna cum puris ſeminibus in Tritico quidem frequens Lolium, in hordeo autem parum, ſed magnam Ægilopis vim natam conſpiceret, in aliis quoque ſeminibus idem experiri eſſe aggreſſum. Ægilops diſcutiẽdi vim habet auctore Galeno, id quod *Lib. 6. ſim.* ex guſtu cognoſcitur: leuiter enim acris eſt. Verùm & ex eo liquet, phlegmo- *Vires & Temper.* nas induratas & Ægilopas eam ſanare. Eſt autem Ægilops abſceſſus inter magnum oculi angulum & naſum, qui ſi neglectus fuerit in fiſtulam abit, vſque ad os progredientem. Archigenes apud Galenum, ad ægilopa ſuccum herbæ *Li. 5. ph. lo. ca. ...* Ægilopis cum melle illinit. Item Dioſcorides illitam cum farina herbam Ægilopiis mederi ſcripſit, duritiáſque diſcutere. Succum farinæ admiſtum ſiccari, & eorumdem gratia reponi. Ægilopas, inquit Plinius, ſanat herba eodem no- *Li. 25. c. 13.* mine, quæ in hordeo naſcitur Tritici folio, ſemine contrito cum farina permixto impoſitóque, vel ſucco. Exprimitur hic è caule, foliíſque prægnantibus, dempta ſpica, & cum trimeſtris farina digeritur in paſtillos.

ORIZA, CAP. XVI.

ORYZAM τῶν σιτηρῶν εἶδος εἶναι, id eſt frumentaceorum generis eſſe *Lib. 2. c. 88.* ſcribit Dioſcorides. Galenus inter legumina recenſet. Legumina, *Li. 1. Alim.* inquit, appellant ea cerealia ſemina ex quibus panis non fit, vt puca, fabas, piſa, cicera, lentes, lupinos, Oryzam, & cætera. Vt *Nomina* ὄρυζα Græcis, ita Latinis Oryza nominatur, Theophraſto ὄρυζον neutro genere, *Lib. 4. Hiſt. cap. 5.* Arabibus *Arz*, ſeu *Arzi*, Gallis *Rys*, Italis *Rizo*, Germanis *Rheiſz*, Hiſpanis *Arroz*, *Forma.* Anglis *Riſt*. Oryza foliũ profert arũdinaceũ, carnoſum, porraceo haud abſimile: *Matthi. in c. 88. lib. 2. Dioſc.* culmum cubitalem & ſæpe maiorem, geniculatum, Tritico craſsiorem, firmiorémque, in cuius faſtigio iuba oritur, ſiue ſpica in ramulos diuiſa, in quibus ſemen vtrimque impari exortu prouenit, cortice ſubflauo, tectum, aſpero, veluti ſtriato, oui figura, quod gluma excuſſa candidum eſt. Plinius ſimiliter *Lib. 18. c. 7.* Oryzam deſcribit. Oryzæ quidem folia carnoſa, Porro ſimilia, ſed latiora: altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gemmeæ rotunditatis. In paluſtribus riguíſque naſcitur, inquit Dioſcorides. Peregrinum initio ſemen, ex Indiáque allatum. In Bactrianis quoque ac *Locus.* Babylonia & Suſide, atque Syria inferiore naſcitur. Nunc in Italiæ & Pedemontanæ prouinciæ multis, & in quibuſdam Galliæ locis gignitur, ſed copioſiſsima in Aſia, Syria, & Ægypto. Oryza auctore Dioſcoride, medio- *Lib. 2. c. 88.* criter alit, ſed aluum ſupprimit. Semine hoc, *Vſus & Vires.* inquit Galen. omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo quo Alicam coquentes: *Li. 1. Alim.* difficilius tamen quàm alica conficitur, & minùs alit, & vtique in edendi ſuauitate ab ea quamplurimùm vincitur. Idem alibi. Oryza habet adſtrictorium quidpiam: quare medio- *Lib. 8. ſim.* criter ventrem ſiſtit. Italici maximè Oryza gaudent, inquit Plinius, ex qua ptiſ- *Lib. 18. c. 7.* ſanam

ORYZA.

Lib. 2. Ser. ſat. 3. ſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Vnde apud Horatium medicus ait, Agedum ſume hoc ptiſanarium Oryzæ, quod videlicet ptiſſanæ modo præpararetur. Hodie verò ex Oryza puls fit, in qua ſolidæ ipſius partes manent, eaque datur in cibum, non autem eius ſuccus, cuiuſmodi hodie fieri conſueuit hordeacea ptiſſana in qua nihil ineſt præter aquam, & hordei cremo-
Li. 4. Hiſt. cap. 5. rem. Theophraſtus hæc de Oryza tradidit. μᾶλλον δὲ σπείρουσι τὸ καλούμενον ὄρυζον, ἐξ οὗ τὸ ἕψημα. τοῦτο δὲ ὅμοιον τῇ ζειᾷ, καὶ περιπτισθὲν οἷον χόνδρος, εὔπεπτον δὲ, τὴν ὄψιν πεφυκὸς ὅμοιον ταῖς αἴραις. καὶ μένει τὸν πολὺν χρόνον ἐν ὕδατι. ἀποχεῖται δὲ οὐκ εἰς στάχυν, ἀλλ' οἷον φόβην, ὥσπερ ὁ κέγχρος, καὶ ὁ ἔλυμος. Ideſt, ſerunt potiſsimum Oryzon ex quo iuſcula parant. Hæc Zeæ ſimilis eſt, tuſaque veluti Alica facilè concoquitur,
Matt. in c. 88. l. 2. Dio. aſpectu lolio ſimilis. Diu in aqua manet, effunditur non in ſpicam, ſed veluti in iubam, Milij, aut panici modo. Oryza in lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui iure decocta, concoctu facilior eſt, & ori gratior. Vtilis cibus eſt dyſentericis, cæliacis, & diarrhœa affectis, præſertim ſi priùs torrefacta, lacti in quo igniti calculi fuerint extincti, incoquatur. Sunt qui Oryzam quoque dicant genitale ſemen augere, in bubulo lacte decoctam, addito ſaccharo, & cinnamomo. Oryzæ decoctum vtiliter dyſentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina cataplaſmatis repellentibus rectè admiſcetur: mammarum incipientes inflammationes arcet.

MILIVM, CAP. XVII.

Nomina KΕΓΧΡΟΣ Græcis, & Straboni κέγχρος, Hippocrati πασπάλη, vt vult Hermolaus, Galeno πάσπαλος non πασπάλη, nam in Gloſsis Hippo. πασπαλέτης exponit κεγχραλέτης, & addit, πάσπαλος παρὰ ὁ κέγχρος. Latinè Milium dicitur, Arabicè *Ieuers*, *Geguers*, ſiue *Giauers*, Italicè *Miglio*, Germanicè *Hirſz*, Hiſpanicè *Mijo*, & *Miyo*, Gallicè, *Mil*, & *Millet*, Milium à Miliaria ſumma deriuatum Feſtus exiſtimat, non à Græcis. Contrà Varro à Græco deducit, nam id Melinen, inquit vocant: cum tamen Dioſco-
Corol. 407. lib. 2. rides & Galenus Melinen Panicum intelligant. Farinam miliaceam, ſeu fractum
Lib. 1 Epi. 7. Epiſt. Milium, inquit Hermolaus, ſunt qui ſcrutū vocari putent in Horatij verſu illo.

Vilia vendentem tunicato ſcruta popello.

Sunt quibus vaſis appellatio ea potius eſſe videatur, ex ſcroto ideſt corio conſuti, vel eſculenti quoddam genus lecytho contrarium, vt Plautus quoque ſcru-
In Perſa. Scena tertia, quo in loco plerique omnes legūt: Cōmiſce mulſum: ſtruthea, colliblaque appara. Li. 3. ca. 14. tea & Collubia in hunc fortè ſenſum appellauerit: vel in Horatio fortè non ſcruta, ſed ſcuta legas pro vaſculo ruſtico, vnde Scutriſcum Catoni ſæpe numero dictum. Sed nihil horum ſcruti nomine ſignificari, imo vetera & fracta ferramenta, pannos veteres, vaſa dimidiata, & cætera Lucillius apud Gellium demonſtrat his verbis. Quidni? & ſcruta quidem, vt vendat ſcrutarium laudat. Præfractam ſtrigilem, ſoleam improbum dimidiatam. γρύτη & γρυτάρια nominant Græci. Vnde γρυτοπώλης qui vaſa fracta & ſimilia vendit. A Milio quoque miliariæ aues dictæ, vt Varroni placet, quòd ad hanc frugem turmatim ſe conferant, eáque veſcentes ſaginantur. Vulgus noſtrum Hortulanos appellat, obiecto Milio in caueis ſic pingueſcentes, vt vel obeſiore corpore ſuffocatæ moriantur, vel in necatis nihil aliud ſpectetur quam adipis moles. Lugduni aucupes ad epularum delitias alunt, magnóque vendunt: & quamuis cenchridi aui nomen videatur Milium indidiſſe, eam tamen miliariam non eſſe certum eſt, cum cenchridem, vt refert Plinius, accipitrum generis Græci faciant, quàm Latini Tinnunculum à voce & ſono, vocant: Galli vero. *Quercerelle*, vulgo bene cognitam, quòd in altis vrbium turribus nidificet. Sed ad rem redeamus. Milij noſtratis hiſtoriam primùm ponemus: deinde Milij Indici, cuius genera duo.

Milium

MILIVM noſtras.

Milium noſtras in frumentaceis, iiſque frugibus ex quibus panes fiunt, à Galeno & Dioſcoride numeratur. Radicem numeroſam habet, altam & duram: multiplici culmo fruticat, cubitali, craſſo, geniculato, lanuginoſo. Folia gerit ampla ac arundinacea. E ſummis caulibus nō ſpicas, ſed effuſas ꝓmit iubas, ſeu paniculas lōgas, diuulſáſque, & in terram pronas, ac reflexas. Milij comæ, inquit Plinius, granum complexæ fimbriato capillo curuantur. Theophraſtus iubam ſiue comam φόβην appellat. ἡ γὰρ χαλαμώδης ἀπόφυσις, inquit, φόβη. In iubis illis copioſum gignitur ſemen, paruum, rotundum, durum, ſplendens, & ſubflauum, tenui tunica veſtitum. Milium leuē ſolutámque terram deſiderat, nec in ſabuloſo ſolùm, ſed & in arenoſo quoque prouenit, modo vel humido cœlo, vel riguo ſolo: nam ſiccum cretoſúmque reformidat, vt ait Columella. Ante ver commodè ſeri non poteſt: quoniam teporibus maximè lætatur. Vltima tamen parte menſis Martij commodiſsimè terræ committitur. Plinius Miliū inter frumenti quoque genera verna connumerat. Milium Theophraſtus refert ſiccitate ſua diuturnum eſſe: idem plus annos centum durare, ſi quò ventus & aër non perueniant, condatur, auctor eſt Varro. Milio nōnumquam in pane vtuntur, vrgente frugum penuria, inquit Galenus, panis tamen ex eo exigui eſt alimenti, & refrigerans. Conſtat inſuper præaridum, & inſtar arenæ friabilem eſſe: nihil enim in ſe habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humidiorem exiccat. Agricolæ, huius farina cocta, admiſto adipe ſuillo, & oleo veſcuntur. Panem etiam & pultem ex Milio fieri teſtatur Plinius, cùm ſcribit. Milio Campania præcipuè gaudet, pultémque candidam ex eo facit. Fit & panis prędulcis. Sarmatarum quoque gētes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel ſanguine è cruris venis admixto. Hæc puls etiam Germanis hodie in vſu eſt; cum lacte cocta butyro addito, & ſaccharo plerumque aſperſo. Alibi Plinius panis, inquit, multifariè & è Milio fit, è panico rariùs. Sed nullum frumentum ponderoſius eſt, aut quod coquendo magis creſcat. LX. pondo panis è modio redeunt, modiúſque pultis ex tribus ſextariis madidis. Panis ex Milio conficitur, inquit Columella, qui antequam refrigeſcat, ſine faſtidio abſumi poteſt. Sed quamuis panis ex Milio niſi in magna reliqui frumenti penuria non fiat, ait Galenus, tamen is dum recens eſt, vt ſcribit Matthiolus, & à piſtore recte paratus, vt Veronæ fit, & ita calidus vt è furno excipitur, deuoratus ſua quadam ſuauitate placet, & à multis expetitur. Cum verò obduruit, planè ingratus eſt. Siluicolæ Tridentini ſola pulte miliacea quam vulgò polenta vocant, aluntur, eam cum lacte edentes. Milium inquit Dioſcor. in panes coctum minus cæteris frugibus alit: ſiſtit pulte ſua aluum: vrinam cit. Torretur Milium, feruénſque in ſacco ponitur, vt torminibus reliquíſque doloribus, ſi ægra pars foueatur, auxilio ſit. Milium Galeno primo ordine refrigerat, exſiccat verò tertio exoluto, aut certè ſecundo intenſo: habet etiam paullulum tenuitatis. Ex hac tum conſiſtentia, tum temperatura inſtar edulij comeſtum, plane inter omnia frumentacea minimùm confert nutri-

Marginalia: *Forma.* — Li. 18 ca. 7. Lib. 8. Hiſt. cap. 3. — *Locus.* — Li. 2. ca. 9. *Tempus.* — Li. 18. ca. 7. — lib. 1. ca. 57. Li. 1. Alim. *Vſus.* — Li. 8. ca. 10. — Li. 18. ca. 7. — Lib. 2. ca. 9. — In ca. 90. li. 2. Dioſcor. — Lib. 2. c. 90. *Vires & tempera.* Lib. 7. ſim.

menti, ſed & ventrem ſiccat. Porrò foris impoſitum in ſacculis, idoneum eſt fomentum iis quæ citra morſum exſiccari poſtulant & cataplaſmatis modo illitum exſiccare poteſt. Attamen admodum friabile eſt. Proinde difficilis eſt eius

Li.2.ph. lo. in cataplaſmatis vſus. Idem alio in loco fométa ex Milio in capitis dolore laudat, quod vt ait Hippocrates, leue ac lene ſit Milium. Sic enim ille ſcribit: Πυρίη

Libr. 2. de victus rat. morb. acu. ἡ ξηρὴ, ἅλες, κέγχροι πεφρυγμένοι ἐν ἐρίοις μαρσυππίοισιν ἐπιτηδειότατοι: καὶ γὰρ κοῦφον καὶ προσηνὲς ὁ κέγχρος. Id eſt, fomentum ſiccum ex ſale ac Milio torrefactis, ac laneo marſuppio exceptis accommodatiſsimum. Etenim leue ac lene Milium eſt, quod Plinius leuiſsimum ac molliſsimum eſſe dixit. Milio ſiſtitur aluus, diſcu-

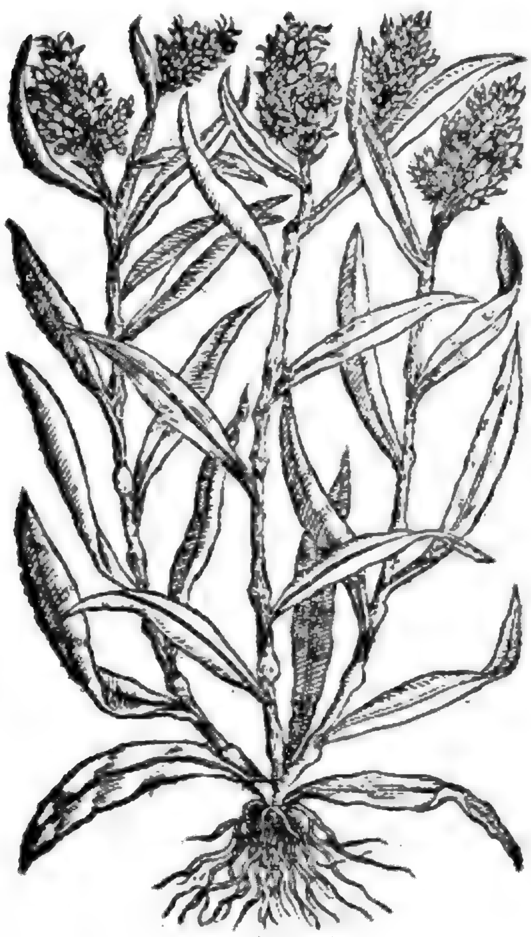
Li.22.c.25. tiuntur tormina, in quem vſum torretur ante. Neruorum doloribus, & aliis feruens in ſacco imponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuiſsimum molliſsimúmque eſt, & caloris capaciſsimum. Itaque talis vſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt, farina eius cum pice liquida ſerpentium, & millepedæ plagis imponitur. Hæc Plinius. Milium igitur ad flatus repellendos fomentum eſt optimum, præſertim ſi cum ſale commixtum fuerit. Quin & præſtantius redditur additis chamæmeli floribus. Milium medicamenta & carnes, ſi in eius aceruo ſepeliantur, à carie & putredine diutius vindicat.

MILIVM INDICVM, ſiue MELICA. CAP. XVIII.

SVNT alia quoque Milij genera peregrina. Indici meminit Plinius his verbis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, Phobas

In c.91. Lib. 2. Dioſcor. vocant, omnium frugum fertiliſsimum. Matthiolus Milium iſtud frugis genus eſſe exiſtimat quod vulgo Melica dicitur, Inſubribus *Melega*, Hetruſcis *Sagina* aliis Italiæ populis *Sorgo*, apertéque hallucinatum fuiſſe Ruellium, cum ſcri-

MILIVM INDICVM, ſiue Melica Matthio.

MILIVM INDICVM, ſiue Melica Dodon.

bit

bit Panicum in Italia Melicam appellari, cùm hæc appellatio nuſquam in Italia panico ſit indita. Ei fortaſſe errandi occaſionem præbuit nominis Melicæ & μελίνης ſiue μελίνα vicinitas, quæ fecit vt Panicum cum *Sorgo*, & huius deſcriptionem cum illius deſcriptione confuderit. Germani *Sorgſamen*, vocant, Luſitani *Milium Saburrum*, Dodonæus Panicum Indicum, alij Panicum peregrinum, id ex Panici genere eſſe exiſtimantes, quorum certè probabilior eſt opinio, quàm Fuchſij, qui Farris genus facit, cum quo ſimilitudinem nullam habet, cum Panico verò aliquam: ſed illi cum Milio magis conuenit: quam ob cauſam Milium Indicum Plinij Matthiolus eſſe putat, vt diximus. Eſt autem Melica, vt vulgari vtar nomine, frugis genus tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgens culmis, arundinaceis, prææltis, ſeptem octo nonnumquam decem pedum altitudine, vel maiore, nouem articulis plurimum diſtinctis, medulla candida farctis. Folia è ſingulis geniculis exeunt cubito longiora, tres quatuor ve digitos lata. Paniculas in ſummis culmis profert, dodrantales aut longiores, rectas, non inclinatis, granis multis confertas, Milio maioribus, ac Lenti ferè paribus, alias minus, alias magis in ruſo nigricantibus. Radicibus firmatur multis, validis ac fibratis. Tota planta arundinem prorſus refert, adeo vt agri in quibus ad maturitatem vſque Melica adoleuit arundineta procul eſſe videantur. Culmi & ſpicæ ſemine matureſcente rubeſcunt. Solum amat pingue & humidum. Gignitur in Italia, Hiſpania, & aliis calidioribus regionibus. Ex æſtiuis ſementibus eſt: Autumno matureſcit. Legitur granum à ruſticis, molitúrque in farinam, ex qua panem faciunt. Hetruria tamen potius ad columbarum gallinarúmque ſaginam ſerit, quàm ad hominum alimentum. Ex huius Milij Indici culmorum medulla fit medicamentum adſtrumas præſtantiſsimum hoc modo. Ex decem culmorum huius internodiis extrahitur medulla, quæ cum ſpongia noua, integra, rubentéque comburitur. Hæc in puluerem teruntur additis piperis nigri granis duodecim. Huic pulueri admiſcetur triticeæ farinæ vncia. Deinde omnia ouo recente excepta in placentam conformantur, quæ ſub feruentibus cineribus coquitur. Ea in ſex partes diuiditur, quæ Luna decreſcente alternis diebus ſtrumoſo dormitum ituro edendæ præbentur, nullo addito potu. Idem altera & tertia Luna repetitur. Hoc medicamento multos curatos eſſe ſcripſit Matthiolus. Idem auctor eſt flores qui ex rubris huius milij Indici paniculis excutiuntur, drachmæ pondere ex rubro vino hauſtros rubra fœminarum profluuia ſiſtere, quemadmodum albos flores ex paniculis albis exceptos albos vteri fluores cohibere. Item dari vtiliter dyſentericis, & aliis fluxionibus alui affectis. Idem quoque præſtare granorum putamen, oui vitello probè decocto exceptum, & à ieiunis deuoratum. Aliud Milij Indici genus à Iacobo Antonio Cortuſo nobili Patauino ad ſe miſſum ſcribit Matth. quod culmis, foliis, paniculis ſuperiori ſimile eſt, ſed eo pulchrius, & præſtantius, glumā facilè exuit, melioráq; ex eo fit panis. Milij generibus Dodonæus adſcribit plantam quam recentiores Lacrymam Iob ſeu Chriſti nominãt, de qua cum Lithoſpermis dicemus.

Lib. 2. c. 28. — *Nomina* — *Lib. 4. c. 12. In Hiſtor. plant. 295.* — *Forma Melicæ.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Vſus & Vires.* — *Ibidem.* — *In ca. 91. li. 2. Dioſcor. Hiſto. fru. cap. 24.*

PANICVM, CAP. XIX.

ΕΛΥΜΟΣ Græcis, Latinis Panicum appellatur, Arabibus *Dochon*, Italis *Panico*, Germanis *Pfenich*, & *Heydelpfenich*, Hiſpanis *Panizo*, & *Paniſo*, Gallis *Panis*, & Panic. Dicitur etiam μελίνη teſtibus Dioſcoride & Galeno, μέλινος Diocli, Plinio Melfrugum, quæ vox è Meline ſumpta melleum quidpiam ſignificat non autem, nigrum ἀπὸ τοῦ μέλανος, quidam enim Melinen Panteum nigrũ eſſe volũt, ab aliis generibus colore diſtinctum. Elymum certè ac Melinen tanquam diuerſa, Theophr. locis aliquot memorat

Nomina — *Lib. 22. c. 25.*

Lib.18. c. 7.

PANICVM Satiuum.

ſeparatim, Panicum Latinis à paniculis dictũ eſſe ſcribit idem Plin. qui inter æſtiua frumẽta panicum recenſet, non vt quidam, inter verna Dioſc. τῶν σιτηρῶν εἶναι σπερμάτων ait, ideſt frumẽtaceis ſeminibus annumerari. Colum. inter frumẽta Panicum & Miliũ reponit. Gal. ἐκ τῶν ὀσπρίων, ideſt ex leguminib⁹ eſſe tradit, vt citra diſcrimẽ Galen. τὰ σιτηρὰ etiã ὄσπρια vocet, cũ tamẽ ὄσπρια ſint cerealia illa ex quib⁹ panis nõ fit. Sũt & Panico genera, inquit Plin. mãmoſo, pano è paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore diſtinguuntur, candido, nigro, rufo, etiã purpureo. Sunt etiã Panici genera ſatiuũ & ſylueſtre. Panicũ ſatiuũ quod ex Matth. hic appinxim⁹, radice, culmo, folio, Milio ſimile eſt. Culmis enim multis prodit intus farctis, geniculatis, ac ſenſim extenuatis. Folia ei arundinacea ſunt, multo quàm in Tritico latiora. Paniculis differt: ſunt enim in Panico oblõgę & pedales, craſſę, prædenſæ, nõ vt in Milio diuulſæ, ſed racemi inſtar ex numeroſis granis cõpactæ, hirſutis, rotundis, duris, ſplẽdentibus folliculis quibuſdam intectis, colore ſubluteis, Milio ſimilibus, ſed minoribus. Radice nititur valida & fibrata. Eamdem quam Miliũ terrã, idémq; ſolum deſiderat, eodémq; tempore ſeritur, auctore Colu. Reperitur & Panicũ ſylueſtre, inquit Matth. ſed cibis inutile, & alendis ſolùm auibus idoneũ, ſatiuo longè minus gracili admodum ſtipula, cubitali longitudine, aut maiore, foliis anguſtioribus, breuioribus, aſperíſque panicullæ in cacumine hirſutæ, ſubrubentes, pertinaciter veſtibus inhærent, ſed multò minores quàm in Panico ſatiuo. Vis illi Panico adſimilis, niſi quod magis adſtringit ac refrigerat.

Lib. 2. ca. 9.
Lib. 6. ſim.

Genera.
Li. 18. ca. 7.

Forma.

PANICVM SYLVEST. Matthiol.

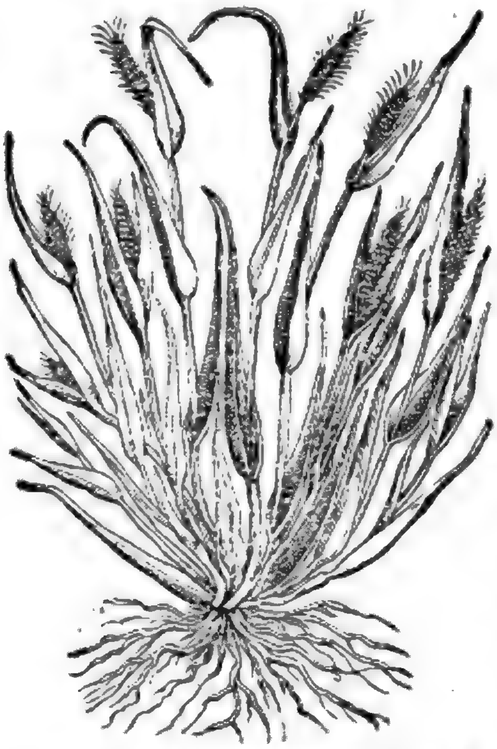
Locus.
Tempus.
Libr. 2. c. 9.
In capi. 91.
li. 2. Dioſc.
Forma ſylueſtr.

Aliud ſylueſtre Panicũ ex Dalechampio hîc proponimus, quod radice eſt breui, cãdida, in multas particulas ſciſſa, fibrata: culmis multis, cubitalibus, geniculatis foliis graminis, longioribus, latioribus, ex ſingulis geniculorũ nodis exeũtibus. In ſummis culmis veluti ſpicę ſunt, rotũdæ, villoſæ, aſperæ, veſtibus prætereuntiũ adhærentes tam firmiter, vt vix reuellantur. In areis hortorũ, maceriis, & incultis locis naſcitur. Hæc fortaſſe fuerit herba alba Plinij, de qua hæc ſcribit. Naſcitur & herba alba Panico ſimilis, occupans arua, pecori quoq; mortifera. Quidã eſſe volunt eiuſdem ſcriptoris cap. 25. lib. 2. Miliariam herbam, quæ Miliũ necat, & trita cornúque infuſa podagras iumentorum ſanare dicitur. Magis placet eorũ ſententia qui Albam herbã eſſe putant. Panicũ inquit Dioſc. Milio ſimile eſt, eodémque modo in panes ſubigitur. Eoſdem

Li. 18. ca. 17.
Lib. 2. c. 91.

habet

PANICVM SYLVEST.
Aliud Dalechamp.

habet vſus:minùs tamẽ & nutrit, & adſtringit. *Vſus & vires.*
Milium ad omnia Panico eſſe præſtantius Ga-
lenus tradit, ſuauiúſque edi, facile concoqui, Li. 1. Alim.
ventrem minùs ſiſtere,magis nutrire. Nonnũ-
quam autem,inquit,Ruſtici farinam, ipſorum
lacti incoctã mandunt, nõ aliter quàm Tritici.
Vnde liquet id edulium tanto eſſe præſtantius
quã ſi per ſe ſumatur, quãto lac vtriuſq; ſeminis
naturæ ad boni ſucci ꝓcreationẽ, aliáq; omnia
excellit.Nihil enim ſuauitatis ſeminibus iis in-
eſt,præſertim Panico,quod ſaltẽ in noſtra Aſia
naſcitur. Nam apud aliasgẽtes,vt in Italia,mul
to melius prouenit.Idẽ alibi Panicũ Milio ſpe-
cie ſimile, facultate certè pauci eſt nutrimẽti,& Lib. 6. ſim.
exſiccatoria.Siſtit quoq; nonnihil vẽtris fluxus,
vt & ipſum etiã Milium. Si verò foris illinatur,
exſiccat,atque refrigerat.Panicum,inquit Plin. Li. 22. c. 25.
effectus habet quos Miliũ. In vino potũ ꝓdeſt
dyſentericis. Similiter his quæ vaporãda ſunt,
excalfactũ imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctũ,& bis die hauſtum:
ſic prodeſt & ad tormina.Colum.Panicum pinſitũ,& euolutũ furfure,ſed & Mi- Lib. 2. ca. 9.
lium quoq;, pultem panis inopia, maximè cum lacte non faſtidiendam præbet.
Nullus hodie eius vſus nec Officinis,nec Panificio,quia cum ſiccũ admodum&
macilentum ſit ſemen,parũ admodũ præbet alimẽti: quare auiculis obiicitur.

PANICVM INDICVM, CAP. XX.

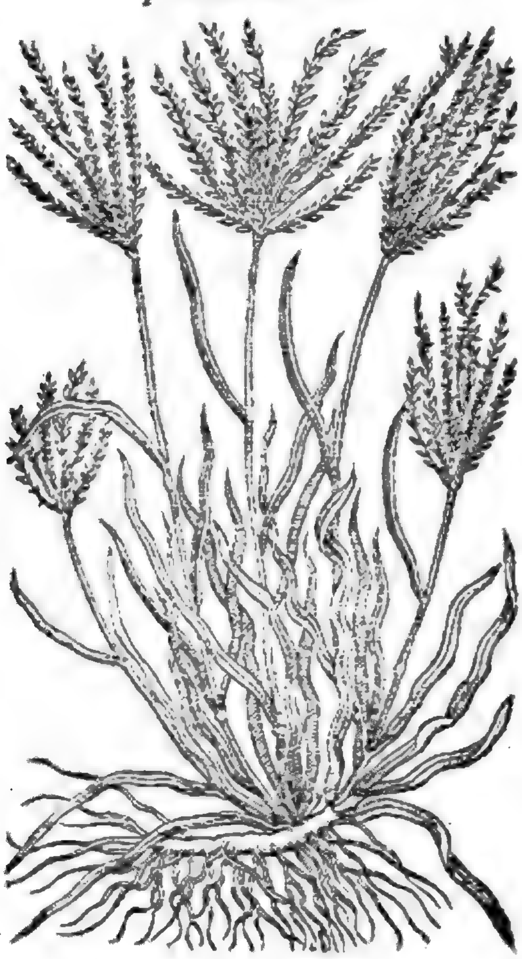

HIs addendũ Panicũ Indicũ aliud, ſiue Peregrinũ, à Dodonæo depictũ, & deſcriptum. Culmo prouenit craſſo,octo aut nouẽ pedes alto, crebris nodis geniculato, foliis ex ſingulis articulis prodeũtibus,arũdinaceis magnis,lõgis,latis:ſpicas profert ſeu verius paniculas craſſas,dẽſe cõpactas, aliquantũ hirſutas, breuiores quidẽ quã Panici noſtri ſatiui, quæ nõ ex vertice tãtũ culmorũ, ſed & ex ſinu foliorũ, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes exeũt. Semẽ oblõgũ capillaceis glumis implicatur. Radices validæ ac fibroſæ. Panici ſpeciem eſſe ipſæ dẽſius cõpactæ paniculæ demõſtrãt. Eiuſdẽ panici ſemẽ recẽs ex Indiis delatũ Pena ſe in hortis Monſp. ſeuiſſe ait, Martio mẽſe,ante auguſtũ arũdinaceos culmos hominis proceritate erexiſſe digito craſsiores, medulla fungoſa pallẽte farctos,rectos,geniculatos,qui proxime radicẽ colore cęruleo,elegãti & nitido purpuraſcẽtes:in ſummo ſpicæ ſpecie Cylindri,ſeu coni,cui faſtigiũ retuſum eſt, ſtamineas apices florum oſtẽdunt, coloris cærulei, diluti:ſemina dẽſe elegãterque ſtipata,oblõga, teretia, cærulea, auenę nudatæ quadantenus ſimilia,minora,copioſiſsima. Folia arũdinacea,medio ſecundũ longitudinem neruo percurrente, lata,medio tenus internodia obuoluunt. Guſtus miliaceus, vſus nullus.

GRAMEN MANNAE, CAP. XXI.

MILII generibus quidam, alij Panici, adſcribunt plantam quam Germani vocant Gramen Mannæ. Huius duæ ſunt ſpecies. Alteram priuatim capriolam, & Sanguinellã nominant, quidam Iſchæmon Li.27.ca.8. Plinij eſſe volunt, de quo poſtea nos agemus. Gignitur ſponte in pleriſque Italiæ, Germaniæ, Boëmiæ locis incultis. Goritienſes tamen & Carinthij ſerunt. Fibroſa radix eſt, craſſa, in tranſuerſum porrecta, ſtipulæ cubitales, ac nonnunquam proceriores: crebro geniculatæ, cum maturuerint, ſubrubentes: Arundinacea ſunt, aut Gramini ſimilia, & villoſa folia, præſertim quæ culmos ambiunt, & amplectuntur. Iuba, vt Milij, effuſa, minus tamen denſa, nigricãs, in ſpicas diſſecta, longas, & tenues, ſemen ferentes ab vna tantũ parte, Milio minus, oblõgum, quod in pilis à glumarum & vtriculorũ inuolucro purgatum, candidũ eſt Oryzæ modo. Eo Bohemi cocto cum iure pinguis carnis veſcũtur, & ſic paratum, ſuaue gratúmque edulium eſſe prædicant. Sclaui vocant Cornicis pedẽ, qua nomenclatura deceptus Leonicemus Coronopũ Dioſcoridis eſſe credidit. Alterum Mannæ gramen in agrorum aggeribus, Germaniç, Belgij, Galliæ, cæterarúmque regionum Europæ, nullo ſatu gignitur: quidam tamen & in hortis colunt. Arundinacea huic quoque natura eſt. Radix multas fibras ſpargit. Arun-

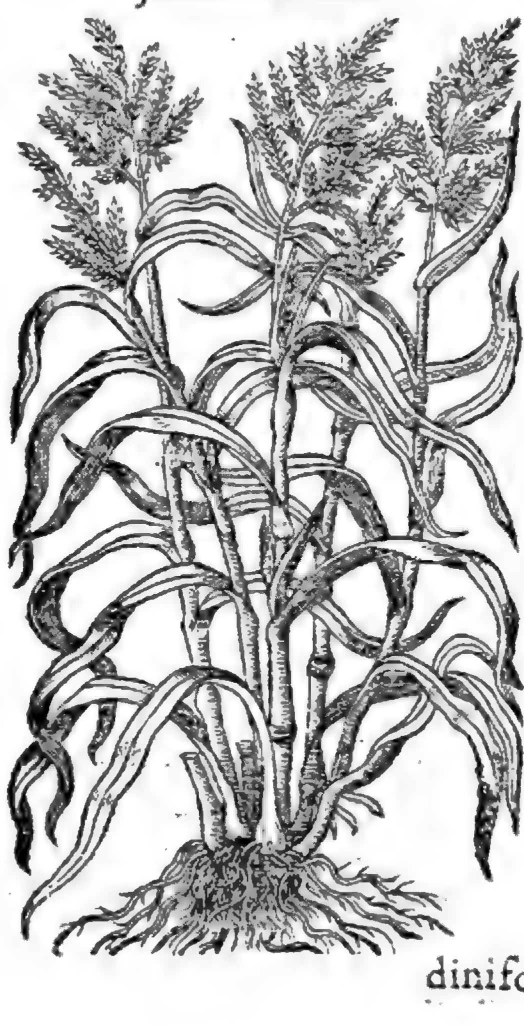
GRAMEN MANNAE *prius Matthioli.*

GRAMEN MANNAE *prius Dodonæi.*

GRAMEN MANNAE *ſecundum Dodonæi.*

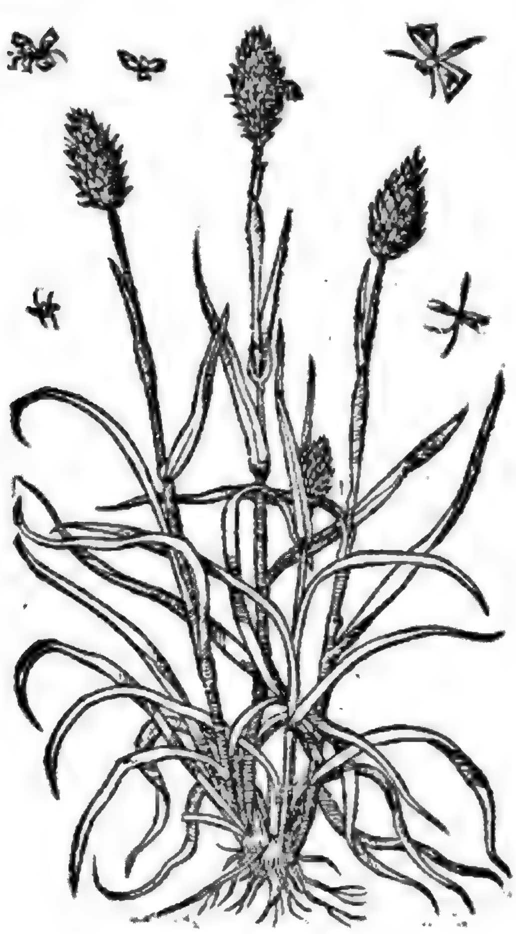
dinifo

dini folium ſimile.Culmi plures: & hi partim recti, partim in latus, & terram
verſus inclinati: pro coma iuba non eſt,ſicuti ſuperiori, ſed veluti ſpica, aſpe-
riuſcula,panicula quidem Panici breuior,rarior,tenuior, aliquando ſingularis,
& ſimplex:interdum multiplex,ac velut ex pluribus compoſita: nonnunquam
herbacei coloris,aliquando ex rubro nigricans. Semine gallinas, columbos, &
auiculas:ſicut & ſuperioris,alunt.

PHALARIS, CAP. XXII.

VT Græcis & Latinis Phalaris dicitur,Galeno φαληρὶς, Germanis *Nomina*
Spenſchſaet,& *Canarienſaet*,hoc eſt Hiſpanienſe ſemen, & Canarien-
ſe, à Canaria Inſula. Melitenſes apud quos vt diligenter ſeritur,
Cuneno vocant, & ad conficiendum panem cum Tritico miſcent.
Phalaris,vt deſcribit Dioſcorides, cauliculos emittit ex radicibus tenuibus & Lib.3.c.142.
inutilibus multos,duûm palmorum altitudine,geniculatos, Arundini ſimiles, *Forma.*
culmis Zeæ ſimiles.Semen in iis eſt Milij magnitudine, ſubalbum, oblongum.

PHALARIS.

Ex qua hiſtoria veram Phalarim eſſe colli-
gunt docti Herbarij,Matthiolus,Dodonæus, In cap.142.
Cordus, quæ hîc expreſſa eſt. Nam tres aut lib.3. Dioſ.
quatuor culmos erigit,cubitales,& nonnun- Lib.4.ca.11.
quam proceriores, geniculatos, Zeæ aut Lib.1.plan.
Tritici culmis non diſsimiles. Folia ex geni- cap.45.
culis ſingula exeũt, acuminata, paruæ Arun- Dodon. de
dini,aut Tritico ſimilia.Ex iiſdem geniculis frug. ca.29.
quidam etiam culmi ramulorum vice emer-
gunt, quos folia circum amplectuntur. Spi-
cas in ſummis culmis, & ramulis illis fert re-
ctas,digitali craſsitudine, teretes, in ſummo
turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus
compactas,è quibus flores candiduli, exigui
à breuibus ſtaminibus dependent. Semen
deinde inter ſquamas gignitur, Milio non
diſsimile, ſplendidum,candicans,aut ſubni-
grum,oblongum, in mucronẽ acuminatum,
guſtu Milio ſimile. Radix eius eſt multifida
& fibrata.Herbæ tuſæ ſuccus, cum vino, aut
aqua expreſſus ad veſicæ cruciatus vtiliſsi- Ibidem.
mè bibitur. Semen cochlearis menſura po- *Vires.*
tum ad eadem efficax eſt. Non adeo his à
Dioſcoride traditis conſentiunt quæ de eadem ſtirpe prodidit Plinius his ver- Li.27.c.11.
bis.Phalaris thyrſum habet longum,tenuem,ceu Arundo,in ſummo florem in-
clinatum,ſemen ſimile Seſamæ.Et hoc calculos frangit potum ex vino,vel ace-
to,& melle,& lacte.Idem & veſicæ vitia ſanat.Galeno Phalaridis herbæ tum ſe- Li.8. ſimpl.
men,tum ſuccus,tum folia potu auxiliari creduntur veſicæ doloribus, ſeu in ſe
habeant quidpiam tenuium partium, ſeu calidum. Pharmacopœi quidam in
Milij penuria eo in fomentis non infœliciter vtuntur: in ſiccis enim fomentis
Milij vſum præbet.Peregrinum eſt ſemen hoc: adfertur autem ex Hiſpania, &
Canariis inſulis: Maſsiliæ frumentum Canarienſe dicitur, quia eius copiam in-
ſtitores ex Canariis ſecum deferunt,& vnà cum paſſerculis Canarienſibus ven-
dunt,quod eo maximè delectentur, ſitq; eis cibus ſaluberrimus. At non ſolum
hic,vt ait Pena,ſed etiam Narbonenſi agro, via ad Magalonem, prope ſegetes,

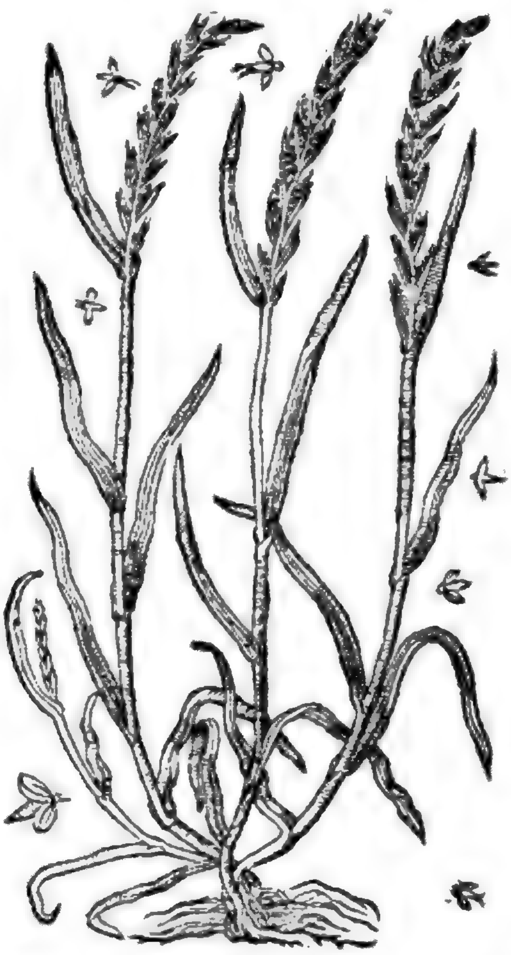
ad Pontem Phalaridem veram reperiri, eiúſque enatum ſemen fœliciter in Belgio & Anglia habuiſſe.

PHOENIX, CAP. XXIII.

Nomina Li.22.ca.25. ΦΟΙ'ΝΙΞ Græcis, Phœnix ſimiliter Latinis dicitur, à Phœniceo colore. Plinius Hordeum murinum appellari ſcripſit, ſi eadem ſit illi herba Phœnicęa, quæ Dioſcoridi & Galeno Phœnix. Latini recentiores Lolium rubrum, & Lolium murinum vocant, Hetruſci Lolium ſylueſtre, *Gioglio ſaluatico.* Galli *Iuraye ſauuage,* Germani *Bintzen helmer,* & *Mald trohor*, Belgi *Muyſe koren,* quod ſpicas profert Lolio ſimiles. Planta hæc culmis, foliis, ſpica, Lolio ſimilis eſt, ſingula tamen minora habet: culmos enim multos profert, breues, geniculatos, folia Hordei, minora, anguſtioraq́;, ſpicas Lolio ſimiles, ſed minores, tenuiores, breuiores, ac rariores. Naſcitur in aruis ſecus vias, & in ædificiorum tectis, in Italia & Gallia frequens, & vbíque fere obuia. Quæ omnia nulla repugnante nota Dioſcoridis Hiſtorię adſtipulantur: ſcribit enim, Phœnix, inquit, folia habet Hordei, ſed breuiora & anguſtiora, ſpicam Lolio ſimilem, calamos ſenûm digitorum, per ambitũ radicis, ſeptenas, octonáſue ſpicas. In aruis tectíſque recens illitis naſcitur. Illius hæ vires ſunt. In vino auſtero pota, alui profluuium, & ex vulua ſanguinem ſiſtit, vrinæ impetus infrenat. Sunt qui adalligatam in puniceo vellere & ſuſpenſam, ſanguinem ſupprimere prodant. Herbam Phœniceam appellatam à Græcis & à noſtris Hordeum murinum, Plinius ſcribit, tritam, ex vino potam, præclarè ciere menſes. Id quod etiam Pena affirmat. Ambiguum verò eſt, an de hac Herba, an de illa intelligat, quæ Phœnix Dioſcoridi dicitur. Galenus de Phœnice nihil ſcripſit. Phœnix, inquit, Paulus, quam alij Rhun vocant, Herba eſt Lolio ſimilis. Vim habet adſtringentem. Pota in vino auſtero omnes fluidos affectus ſiſtit.

Forma

PHOENIX.

Locus.

Lib.4.c.39.

Vires.

Lib.22.c.25.

Lib.7.

LOLIVM, CAP. XXIIII.

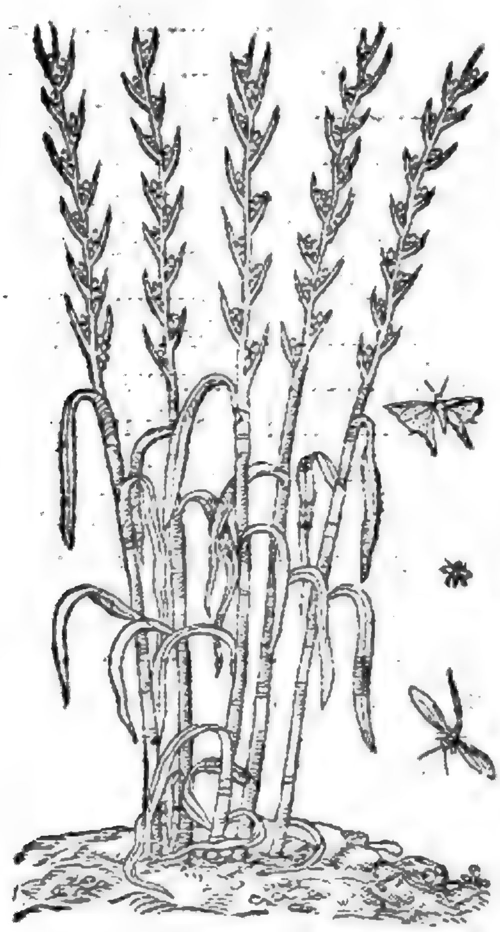
Nomina GRæcis αἶρα & ϑύαρος, Latinis Lolium dicitur, Arabibus *Sceylem,* ſeu *Zeuen,* Italis *Loglio*, & *Gioglio*, Germanis *Tunalch*, *Kueuueyſen*, & *Lulch*, Hiſpanis *Yoió*, & *Zizania*, Gallis *Iuraye*, ab inebriando, quod admixtum pani, vini modo temulentiam concitet.

Forma Lolium folio eſt longo, pingui, hirſuto: culmo Tritici, graciliore, in cuius ſummo ſpica eſt, longa veluti ex multis paruulis alterno ordine digeſtis compoſita: in ſingulis terna quaternáue grana continentur, Triticeis minora.

Locus. Naſcitur in aruis, è Tritico & Hordeo, corruptis vligine ſeminibus, aut per hyemem imbre nimio madefactis.

Lib.8.Hiſt. cap.7. Li.1. Alim. Lib.18.c.17. Negãt vernam eſſe frugem, inquit, Theophraſtus, quamuis id nonnulli conentur aſſerere. Nam hyeme ſtatim ineunte proſilit è terra, folio anguſto, pingui, hirſuto. In Tritico quidem frequens Lolium, inquit Galenus, ſæpe inuenitur, in Hordeo verò paucum. Plinius Lolium inter frugum morbos potius,

LOLIVM.

potius, quàm inter ipſius terræ peſtes numerat. Fuſchius Pſeudomelanthium quod non ſolum in Triticea & Hordeacea, ſed in omni ferè alia ſegete per ſe prouenit, Lolium eſſe putat: quod non ſolùm peritiſsimorum huius temporis Herbariorum ſententiæ refragatur, ait Matthiolus, ſed & veterum ſcriptis, qui Lolium in ſpica, non in calyce, nec in capitulis Melanthij, vel Papaueris modo, incluſum ſemen proferre tradiderũt. Dioſcorides Phœnicem herbam Lolio ſimilem ſpicam ferre prodidit. Is etiam error ex vulgata Lolij facultate, vt mox dicemus, facile deprehendi poteſt. Lolium teſte Dioſcoride, molitum nomas, putreſcentia vlcera, gangrænáſque emarginat, cum rhaphanis & ſale illitum: ex aceto & ſulphure viuo feros lichenas, & lepras ſanat: ſtrumas quoque diſcutit cum fimo columbino, & lini ſemine, decoctum in vino: rumpit quæ ægriùs ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulſa vtiliſsimè iſchiadicis illinitur: ſi cum polenta, thure, myrrha, aut croco ſuffiatur, conceptionem adiuuat. Quæ poſtrema Cornarius aliter diſtinxit, vt iſchiadicis cum aqua mulſa coctum, & addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure impoſitum Lolium multùm prodeſſe velit: deinde ipſum ſolum ſuffiri, & non cum aliquo ex præcedentibus, quæ concoquendæ coxendicum affectionis gratia commodè in cataplaſma Loliaceum admiſcentur, ineptè verò ad ſuffitus adhibeantur. Sic enim vertit. Cum aqua mulſa coctum & impoſitum, coxendicum morbo laborantibus prodeſt, addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thuræ. Idem ſuffitum conceptus adiuuat. Plinius de Aera & Lolio diuerſis locis, tanquam de diuerſis rebus agit: ſi quis tamen quæ de Aera & Lolio tradidit, cum Dioſcoride conferat, comperiet ipſum de eadem re loqui. Lolium, inquit, & Tribulum, & carduum, Lappámque non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potius, quàm inter ipſius terræ peſtes numerauerim: Et paulo poſt. Aera granum minimum eſt in cortice aculeato. Quum eſt in pane, celerrimè vertigines facit. Aiúntque in Græcia & Aſia balneatores, cum velint turbam pellere, carbonibus id ſemen iniicere. Idem alibi. Aerina farina magis cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas: cum rhaphano & ſale & aceto lichenas: lepras cum ſulphure viuo: & capitis dolores, cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini ſemine decocta in vino. Et paulo poſt. Quin & ipſæ frugum peſtes in aliquo ſunt vſu. Infœlix dictum eſt à Vergilio Lolium. Hoc tamen mollitum, ex aceto coctum impoſitumq; ſanat impetigines, celeriùs quo ſæpius mutatum eſt. Medetur & podagræ, aliíſq; doloribus cum Oxymelite (quæ ſequũtur mendoſa ſunt in vulgatis codicibus.) Curatio hæc à cæteris differt. Aceti ſextario vno dilui mellis vncias duas iuſtum eſt: ita temperatis ſextariis tribus, decocta farina Loliis ſextariis duobus vſque ad craſsitudinem, calidúmque ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta: quæ ſic emendat Cornarius ex vetere Codice. Ratio hæc. Aceti ſextario vno diluuntur mellis vnciæ duæ. Iuſtum eſt ita temperatis ſextariis tribus, decoctæ farinæ Lolij addere vſque

In Hiſt. pl. cap. 44.
In ca. 93. li. 2. Dioſcor.
Lib. 4. c. 39.
Lib. 2. c. 93.
Vires & Temper.
Lib. 18. c. 17.
Li. 22. c. 25.

vſque ad craſsitudinem, calidúmque ipſum imponi dolentibus mẽbris, & cætera. Ex his perſpicuum eſt Plinium Æræ & Lolio eadem tribuere, quæ Dioſcorides Lolio, quamuis Plinius neque integrè, neque diſtinctè medicamenta à Dioſcoride præſcripta expreſſerit. Galeno Lolium deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus magis quàm Iris, ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ. Verum in hoc multum deficit. Hoc ſtatuto ponat quiſpiam ipſum in principio tertij ordinis excalfacientium, ſecundo verò extremo deſiccantium. Panis in quo Lolium fuerit, ſtuporem quendam, & veluti temulentiam eſitantibus parit cum inexpugnabili ferè ſomno. Quare incerniculis diligenter à Tritico, aliíſque cerealibus ſeminibus ſeparandum eſſe præcepit Galenus iis qui aliis ſeminibus ſalubriter vti volunt. Etenim, inquit, cum anni conſtitutio praua aliquando fuiſſet, Lolium Tritico affatim innaſci contigit, quod neq; agricolæ accommodatis ad eam rem cribris, accuratè purgaſſent, neque piſtores, quod paucus eſſet Tritici prouentus, ſtatim quidem multis caput dolere cœpit: ineunte verò æſtate, in cute multorum qui comederant, vlcera, aut aliud quoddam ſymptoma quod ſuccorum prauitatem indicaret, eſt ſubſecutum. Dicitur & Lolium oculis officere. Vnde enigmate prouerbiali Lolio victitare dicuntur luſcioſi, & cæcutientes, quos Græci, teſte Nonio, Myopas vocant. Plautus. A. Mirum eſt Lolio victitare te, tam vili Tritico (cum tam vile ſit Triticum.) B. Quid iam? A. Quia luſcioſus. Item Ouidius,

Li.6.ſimpl.
Li.1. Alim.
In Milite.
Lib.1. Faſt.

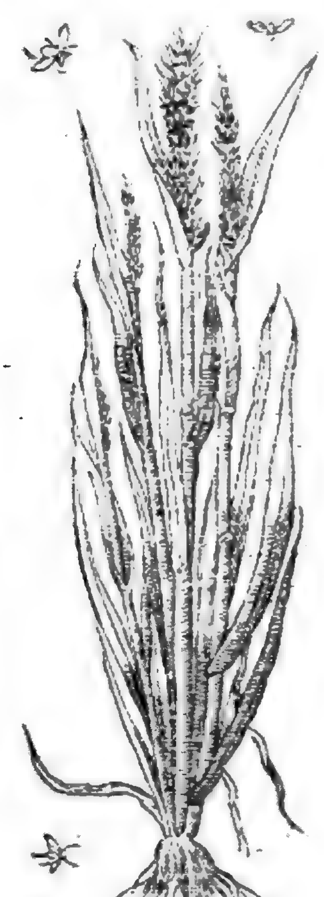
Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

VSTILAGO. CAP. XXV.

Nomina
Lib.4. c.17.
Lib.2. c.37.

A RECENTIORIBVS Herbariis, vt Dodonæo, & Trago, vocatur Vſtilago quæ ab agricolis Gallis *Brulure* dicitur, Germanis *Brant.* ἐρυσίϐη Theophraſto, lib.8. Hiſt. cap.10. rubigo. Alij Carbunculationem vocant ex Plinio lib.17. cap.24. Eſt autem Vſtilago frugũ præſertim ſpicatarum, morbus, & vitium, ſeu potius peſtis, præſertim Auenæ. Hæc antequam ſpicam proferat, Auenæ maximè ſimilis eſt, ſed cum ſpica prodire incipit, frugiferæ loco ſpica nigra, retorrida, & veluti tota puluere obſita apparet. Sæpius in Auena reperitur, nonnunquam etiam in Tritico, Aprili maximè & Maio menſibus, quando ſolem ardentem improuiſæ & ſubitæ excipiunt pluuiæ, ſole continuo ardentiores radios ſpargente, cæliq; tempeſtas incõſtans, modò nimboſa, modò ſerena ferueńſq; fuerit, qua cæli mutatione teneræ & lactentes adhuc ſpicæ humore madidæ à ſolis feruore corripiuntur, & ita aduruntur, vt nigreſcant, ac inareſcant, nec ad frugem peruenire poſsint. Eius frugum vitij, inquit Tragus, Plinius meminiſſe videtur his verbis. Eſt & aliud ex vicino Auenæ vitium, cum amplitudine inchoata granum, ſed nondum matura, priuſquam roboretur corpus, afflatu noxio caſſum, vel, vt Turnebus legit, caſcum, & inane in ſpica euaneſcit quodam abortu. Alij putant hoc ſegetum vitium nomine Rubiginis potius explicari. Cæleſte frugum vinearúmque malum, nullo minus noxium, eſt Rubigo, inquit Plinius. Frequentiſsima hæc in roſcido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus. Contra carent ea ventoſa, & excelſa. Gignit plenilunio. Theophraſtus ſcribit, qui

VSTILAGO.

Ibidem.
Cap.7. lib.18.

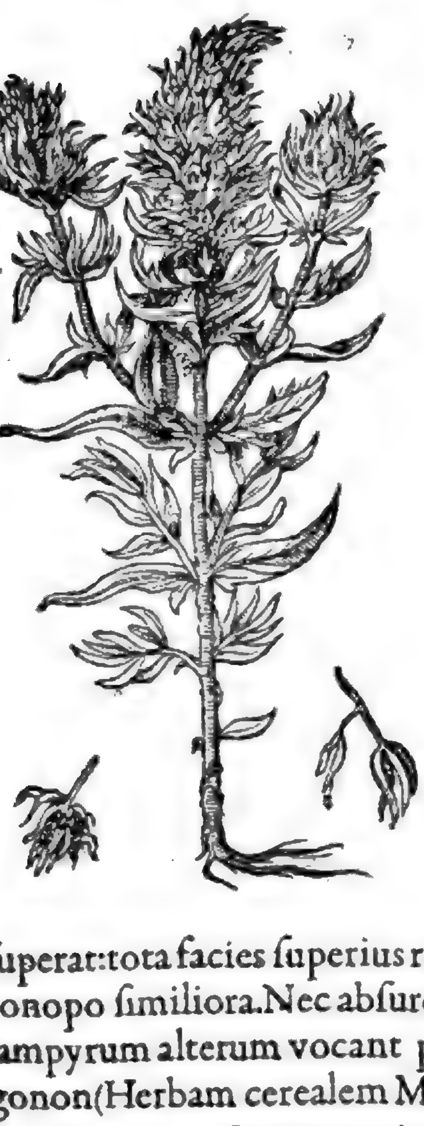
qui eundem morbum in Cicere peculiari vocabulo Sphaceliſmum nominat. Nullius eſt in medicina vſus, ad nocendum tantum nata.

TRITICVM VACCINVM, SIVE MELAMPYRVM, CAP. XXVI.

PLANTA hæc hodie Triticum Vaccinum, & Triticum Bouinum vocatur, quia Vaccis pabulo grata & innoxia, Gallis *Blé de Vache*, ou *Blé de Beuf*, Germanis ſimiliter *Knuweyſſen*, à nonnullis *Braunfleiſchblumen*. Id videtur eſſe quod Galenus Melampyrum vocari ait, id eſt nigrum Triticum, *Blé noir*, quod ex Tritici quoque mutatione generatur, ſed prauitate quamplurimùm à Lolio relinquitur. Theophraſtus Siculo Frumento Melampyrum proprium eſſe tradit, ſed id eſſe innoxium, nec ſicut Lolium graue, neque caput tentare. A Melampyro vero Dioſcoridis, quod etiã Myagrum appellatur, multum differt. Quibuſdam Stelephuros Plinij videtur eſſe Melampyrum de quo hîc agimus. Aliud rurſus ſpicatarũ genus, inquit, ex quo eſt Cinops, Alopecuros, Stelephuros, & Plantago quã quidã Ortyga vocant, ſic enim legendum. Hęc Plinius ex Theophraſto tranſtulit, cuius locus in publicis exemplaribus mendoſus, ſic corrigendus eſt: ςαχυώδη μὲν οὖν ἔςιν ὅ,τε κυνώψ καλούμενος, καὶ ἀλωπέκουρος, καὶ ςελεφοῦρος, καὶ ἀρνόγλωσσον, ὑπ' ἐνίων καλούμενον ὄρτυς πλείους ἔχων ἰδέας ὄντως. Id eſt, Spicatæ igitur ſunt, ea quam Cynopa nominant Alopecurus, Stelephurus, Plantago, quam Ortyga quidam vocant. Eius multæ ſunt ſpecies. Iſtud

Nomina · Li. 1. Alim. · Lib. 8. Hiſt. cap. 5. · Stelephuros. · Lib. 21. c. 17. · Cap. 10. lib. 7. Hiſt.

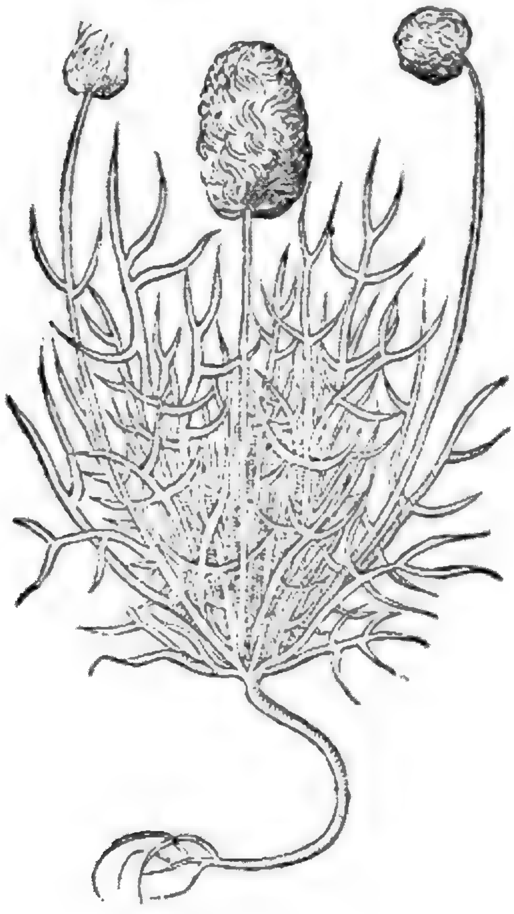
TRITICVM Vaccinum.

Tritici vitium caulem gerit cubitalem, aut minorem, tres aut quatuor ramulos è lateribus prodeuntes, in quibus folia oblonga, anguſta, acuminata, nigricantia, ſpicas in ſummis caulibus latas, craſſas, aſpectu pulchras, florum & foliorum profundius inciſorum plenas, quæ ab imo paulatim ad ſummum flores emittũt, antequam dehiſcant, vna cum foliolis purpureo colore, eóque venuſto nitentes, qui cum emerſerint & aperti fuerint, coloris fiunt lutei, purpureo variati: iiſdem dilapſis foliola colorẽ purpureum in viridem mutant, & florum loco folliculi proueniunt lati, in quibus plurimùm ſemina Triticeis ſimilia, ſed minora, nigrioráque. Exit in aruis vna cum Tritico & Secale, læto potiſsimùm, pingui, ac reſtibili agro. Vna cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit. Theophraſto, Stelephuros ſimilis eſt Alopecuro, nempe ſimiliter ſpicata: verum particulatim floret, non vt Alopecuros, & Triticum, tota ſimul ſpica. Vtrique, ſicut & Tritico, flos lanuginoſus. Melampyri ſpecies alia hîc addenda ex Pena, quod perpuſillum luteum vocat, familiare Gallo prouinciæ ſegetibus. Dodrantem, aut ſeſquiunciam vix ſuperat: tota facies ſuperius refert, ſed flos illi luteus, foliáque altius diuiſa, Coronopo ſimiliora. Nec abſurdè hic appingemus plantam quam recẽtiores Melampyrum alterum vocant propter ſimilitudinem. Pena & Lobellius Cratæogonon (Herbam cerealem Melampyro affinem hîc intelligimus, non arborem, quæ Cratægos, Cratægon, & Cratæogonon, ſiue Cratægonum dicitur, de qua in Sylua

Locus. · *Tempus.*

MELAMPYRVM perpuſillum luteum.

CRATÆOGONVM.

Sylua tractauimus) quod in ſyluoſis collibus, decliuibus & vmbroſis Narbonæ, Angliæ, Sabaudiæ, Pedemontij paſsim occurrit, ramis aliquot cubitũ & ſeſquicubitum altis, geniculatis, in alas multas diuiſis, Euphraſiæ modo, ſed craſsioribus & maioribus, quas totas ab imo ambiunt folia Melampyri, aut Linariæ. Flores in cacumine ex luteo herbacei, florum Melampyri figura, ſimiliter vt in lutea Digitali digeſti. Semen folliculo exiguo continetur, Milio ſimile, guſtu acre, vt & folia ſiccata. Nulli quam huic conueniunt magis notæ Cratægoni à Dioſcoride ſcriptæ. Traditum eſt à quibuſdam, inquit, hoc ſi bibat, ieiuno ore, ter die, poſt menſes purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus, & vir ſimiliter totidem diebus ante coitum hauriat, virilis ſexus partum futurum. Cratæogoni herbæ fructus, inquit Galenus, & acris eſt guſtanti, & vtenti, admodum ſimilis Milio.

GRAMEN, CAP. XXVII.

Nomina ἌΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Gramen Latinis appellatur: ἄγρωστις ab agris qui Græcis ἄγροι nominantur. Gramen quod geniculatis internodiis mirificè ſerpat, à gradiendo, vel à gignendi fœcunditate. Siquidem crebro ab iis nouas ſpargit radices. Arabes *Vagem*, *Negen*, ſeu *Negien*, & *Negil* vocãt, Itali *Gramigna*, Galli *Grame*, & *Dent de chien*. Dioſcorides tria *Lib.4. c.28.* Graminis genera facit. Gramen quod ἄγρωστις dicitur: id pro vulgari omnes acci- *Genera* piunt: Gramen arundinaceũ: καλαμαγρωστιν ille vocat, priore multo maius, quod iumenta necare traditur, præſertim circa Babylonem, ídque iuxta vias naſcens, tertium, Gramen Parnaſiacum. Ad finem eius capitis addit naſci in Cilicia Gra- *Li.24. c.19.* men, quod incolæ Cinnam appellant. Plinius primum Gramẽ inter herbas vulgatiſsimum ponit: ſecundum Gramen Parnaſi: deinde aculeatum Gramẽ, trium generum. Primum cuius in cacumine aculei ſunt plurimùm quini, Pantedactylon vocant. Alterum quod eſt Aizoo ſimile. Tertium genus, quod tenuius eſt,

naſcitur

GRAMEN VVLGARE
Matthioli.

GRAMEN VVLGARE
Dalechampij.

naſcitur in parietinis, & tegulis. Tandem addit. Camelos autem necare traditur in Babylonis regione, id quod iuxta vias naſcitur. Hoc autem eſt quod χαλαμά-γρωστιν Dioſcorides vocauit. Gramen inquit Dioſcorides, geniculatis ſerpit ramulis, à quibus radices ſpargit dulces, articulis præcinctas: folia acuminata, du- Lib. 4. c. 28. *Forma.*

GRAMEN VVLGARE
Dodonæi.

ra, & vt arundinis paruæ lata, eáque iumenta & boues paſcunt. Id Gramen eſſe putat Matthiolus, cuius picturam hîc damus. Periti tamen herbarij, aliud atque aliud Gramen pro vulgari exhibent. Primo igitur loco, vt dixi, Gramen Matthioli hîc poſitum eſt. Secundo Gramen Dalechampij, quod per terram ſerpit viticulis gracilibus, longis, geniculatis, ex articulorum nodis radiculas quæ terræ inhęrent protrudentibus: folio herbaceo, longo, anguſto: caulibus multis, dodrãte non altioribus, internodiis diſtinctis: ſpicato flore, rotundo, nigricante, quinque aut quatuor ſpicarum torulis conſtante. Dodonæi Gramen, Li. 4. ca. 44. Gallis *Dent de chien*, foliis, culmis, ac iuba paruæ Arundini haud multũ abſimile eſt. Folia ei ſunt anguſta, in acumen faſtigiata, Arundinis quidem foliis longe minora, pratenſis tamen Graminis duriora, ac maiora: culmi rotundi, ſeſquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinque geniculis intercepti: iubam potius quàm ſpicam fert Milij, aut Arundinis ſimilitudine, minorem tamen, ac

rariorem. Radicibus ſerpit longis, candidis, geniculatis, nodoſis, guſtu non ingratæ dulcedinis, ſibi inuicem implicatis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, foliaq; & caules proferunt. Naſcitur potiſsimùm in aruis & agris frumentariis, tam frugum quàm agrorum vitium, ac peſtis, agricolis ingratum: nam agro proſciſſo radices raſtris eruunt, ac collectas exurunt: facile enim, licet ſemiaridæ, terra obrutæ reuiuiſcunt, adeo pertinacis ſunt vitæ. Floret id Gramen æſtate cum frugibus: Autumno radices leguntur. Aliud vulgaris Graminis genus depinxit Fuſchius, quod cauliculos è radicibus multos emittit, tenues, teretes, crebris geniculis cinctos, facile in terram, niſi vicinis fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, ex aduerſo ſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, Graminis tamen breuiora. Floſculi è ſummis caulibus emicāt plurimi, ſinguli ſuis pediculis inſidentes, candidi, ex aliquot exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores, quibus folliculi ſuccedunt oblongi, in quibus ſemen paruum, Milio ſimile: radices tenues, & geniculatæ, veluti Agroſteos ſerpunt. Dodonęus in frumentorū Hiſtoria Gramen Leucanthemum appellat. Holoſtium eſt Ruellij, & Lutetianorum, fortaſſe etiam Lacunæ, Eufraſia Gramen, Tragi, Gramen alterū Matthioli, Chamæciſſos Oribaſij Italis. Paſsim naſcitur in vmbroſis locis, & dumetis, ſecus ſcrobes, & agrorum aggeres. Floret Maio, Iunio menſibus, interdū ſerius. Plantam iſtam Dodonæus in Hiſt. Stirp. Cratæogonum, ſiue Cratæonum, ſiue Cratæum eſſe ſuſpicatur, quod illi ſit cum Cratæogono ſimilitudo quædā, & à Germanis *Augentroſt gras* vocari ait, id eſt Gramē corroborans oculos.

Locus.

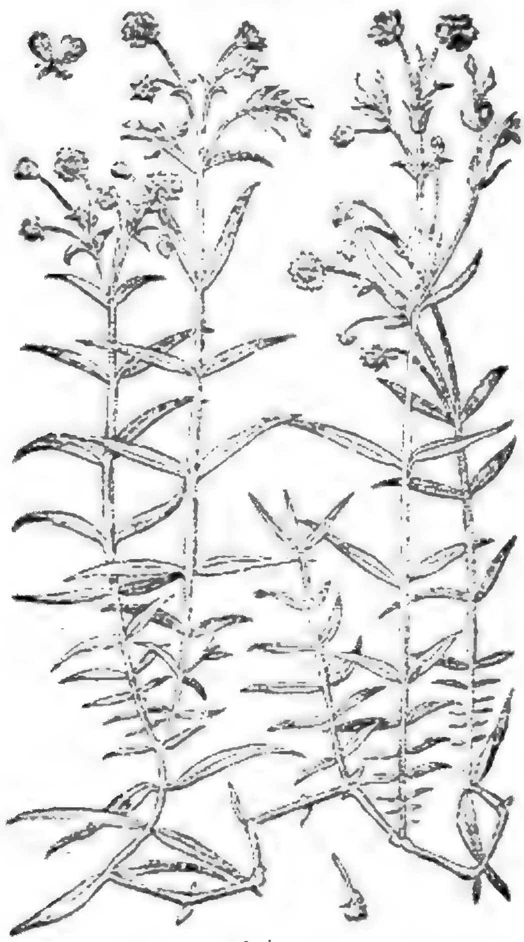
Tempus.

3. Gram. Fuſch. In Hiſt. pl. cap. 48.

Locus.
Tempus.

Lib. 4. c. 47. De frug. c. 53.

GRAMEN LEVcanthemum.

GRAMEN PRAtenſe vulgatius.

VVLGATVM GRAMEN Pratenſe, CAP. XXVIII.

GALLI peruulgatum, & vbiuis obuiū, Gramen Pratenſe vocāt, *Herbe des Prés*, & abſolutè *De l'herbe*, quaſi omnium herbarum vulgatiſsima, exilioribus radicum cirris, ſeu capillamentis & creberrimis ceſpitem ſummū tegens, & per humum perreptans, numeroſo & denſiſsimo foliorum Triticeorum ſtipatu, culmos pedem & cubitum altos erigens, tenues, geniculatos, læues, & ſpicas lanoſas, ſparſas, Arundinem vallatoriam imitantes. Eius ſemine vtuntur medici multi ad obſtructiones

ctiones viſcerum, & calculum, potu, admouent ad diſcuſsionem pertinacium tumorum & flatuum. Gramen Arundinaceum, ſiue Calamagroſtis, inquit Dioſcorides, priore multo maius, quod iumenta necare traditur, præſertim in Babylone, iuxta vias naſcitur. Gramen iſtud fortaſſe nobis incognitum eſt: verumtamen de Calamagroſti inter paluſtres plantas dicetur. Gramen Arund.

GRAMEN PARNASI, CAP. XXIX.

GRAMEN quod in Parnaſo monte gignitur, denſiùs fruticat: foliis Hederaceis: flore odorato, candido: ſemine paruo, non inutili: radicibus quinis aut ſenis, digitali craſsitudine, cādidis, mollibus, & admodum dulcibus. Hanc Graminis ſpeciem à Iacobo Antonio Cortuſo ad ſe miſſam ſic expreſsit Matthiolus. Sed de eodem Gramine Parnaſi etiam vna cum paluſtribus aliis agemus. Cæterùm primùm trium aculeati Graminis generum, cuius in cacumine aculei ſunt plurimùm quini, quos conuolutos naribus inſerunt, extrahúntque ſanguinis ciendi gratia, Pentedactylon herbarij vocāt, Matthiolus eſſe putat Capriolam, ſupra deſcriptam, vel Sanguinellam, ſic dictam, quod eam pueri ludentes æſtate in nares immittant, vt ſanguinem eliciant. Nunc Graminis vulgaris vires haud vulgares explicemus. Trita radix illitu vulnera cōglutinat, inquit Dioſcorides. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, & dyſenteriæ: calculoſa etiam veſicæ excrementa comminuit. Radix Graminis Galeno modicè eſt tum frigida, tum ſicca, ac proinde cruenta vlcera conglutinat. At herba ipſa primo exceſſu refrigerat, in humiditate verò & ſiccitate moderata. Porrò mordacitas & tenuitas quæ radici ineſt, exigua quidem eſt, ſed interdum tamen lapides frangere ſolet, ſi quis eam decoctam bibat. Semen imbecillum quidem eſt, eius verò quod in Parnaſo naſcitur, vrinam ciet, & fluxus ventris ac ſtomachi reſiccat: vis enim eius eſt exſiccatoria, tenuium partiū, & ſubacerba. Idem Paulus ſcribit Gramē Parnaſi, teſte Paulo, admodum vtile eſt. Siccat & modice refrigerat, eſtq; tenuium partium, & ſubacerbum: ideoq; cruenta vulnera glutinat. Decoctum eius calculos confringit. Succus radicis Graminis Parnaſi, autore Dioſcoride, ſi in vino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adiiciantúrque piperis & thuris tertiæ portiones, probatiſsimum erit oculorum medicamentum. Id in ærea pixide reconditur. Decoctum radicis idem quod herba præſtat. Semen vehementiùs vrinam impellit: aluum vomitionéſque ſiſtit. Eadem propemodū omnia Plinius tradit, in quibuſdam diſſentiens. Gramine Parnaſi iumentis herba non alia gratior, inquit, ſiue viridis, ſiue in fœnum ſiccata, cum datur aſperſa aqua, vel, vt in manuſcripto legimus, tunditur aſperſa aqua. Succum quoque eius in Parnaſo excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis enim hic eſt. In vicem eius in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tuetúrque ab inflāmationibus plagas. Decocto

GRAMEN Parnaſi.

Gramen Parnaſ.

In ca. 28. li. 4. Dioſcor.

Vires & Temper. Graminis Vulgaris. Lib. 4. c. 28.

Li. 6. ſimpl.

Lib. 7. Vires Gram. Parnaſ.

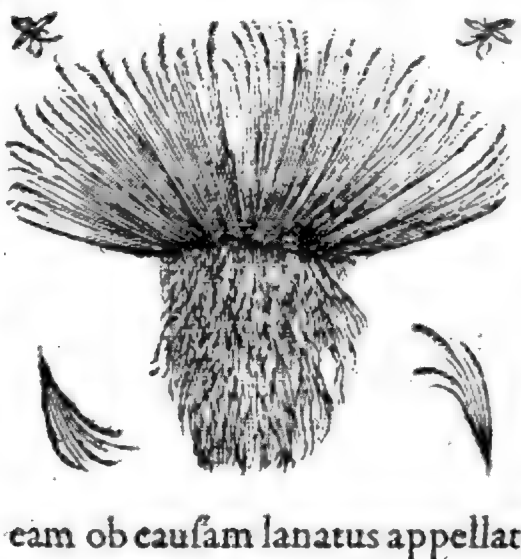
Li. 24. c. 19.

adiicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris & piperis, myrrhæq; tertiæ portiones. Ruſsúq; coquitur in æreo vaſe ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, ac vlceribus veſicæ. Calculos frangit. Semen vehementiùs vrinam impellit. Aluũ vomitioneſq; ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſsimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter veſicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias, à balneis bibi iubent. Adiicit in fine Dioſcorides, natum in Cilicia Gramen, quod incolæ Cinnam appellant, Boues inflammat, ſi eo virente ſæpe paſcantur: quæ aliter leguntur in vetuſto quodam Codice: γεννᾶται δὲ ἐν κιλικίᾳ εἶδος ἕτερον, ἣν κίνναν ἐπιχωρίως καλοῦσιν, ἥτις ὑγρὰ βρωθεῖσα πολλάκις πίμπλησι τοὺς βόας. Id eſt, Gignitur in Cilicia etiam ſpecies alia, quam vernaculo ſermone appellant Cinnã, quæq; vorata crebro, atque viridis Boues replet: nato alterutris errore, quod illi πίμπρησιν, id eſt, inflammat, hi πίμπλησι legant ſenſu longe diuerſo. In Sebuſianorũ lacunis, ſtagnis, & pigris aquis Gramen naſcitur, longiſsimis foliis, ſubrubris, innatantibus aquæ, quorum tam auidi ſunt Boues, vt dum ea perſequuntur, ad ventrem vſque ſe immergant, & toto capite ſub aquam deiecto, ea depaſcantur: quo pabulo eximiè ſaginantur Boues, Vaccæ verò, lacte multo fœcũdiores ſunt, quam in finitimis locis, extra regionis illius paluſtrem ſitum. Gramen id Ciliciam Cinnam eſſe quidam putant.

GRAMINA ALIA, CAP. XXX.

PERMVLTA ſunt & alia Graminum genera, quæ foliis anguſtis, longis, & gracilibus inter ſeſe ſimilia ſunt, ſed ſpicis ſiue iubis differunt. Radices omnibus fere tenues, plurimis fibratæ, capillamentis ſimiles, pauciſsimis longæ, & ſerpentes. Nec omnia locis iiſdem proueniunt. Quare nec eodem tractatu deſcribi poſſunt. Quædam igitur aliis magis idoneis locis explicabuntur. Hic multa tamen potiſsimùm ex Dalechampij ſententia, & obſeruatione deſcribentur, quæ etſi non omnia in Agris inter ſegetes naſcantur, cognatione tamen quadam inter ſeſe coniuncta, aptè diſiungi non poſſunt.

GRAMEN MINImum Dalechampij.

Forma Graminis minimi.

Primùm erit Gramen minimum, quod eſt veluti gleba ampliuſcula, rotunda, radiculis plurimis, breuibus, candidis: foliis digito non longioribus, teretibus, ſpica valde gracili, parua: floſculis rubris, Februario ſtatim ad primam aëris temperiem exorientibus, ſapore initio dulci, deinde amaro. Naſcitur in aruis.

Forma Gr. Lanati.

Gramen Lanatum radiculis eſt ſatis multis, albis, ſuperuacuis, gracilibus, breuibus: foliis quoque multis, herbaceis, culmo cubitali, ſapore ſubdulci: flore Panico ſimili, rubente. Tota planta molli lanugine pubeſcit: quare manibus contrectantium blanditur, atque eam ob cauſam lanatus appellatur. In montium editorum & aſperorum vdis & riguis pratis gignitur. Floret Maio menſe.

Tempus. *Locus.*

Forma Gr. Iuncei.

Gramen Iunceum radice eſt candida, dodrantali, ex innumeris tenuiſsimiſq; fibris contexta, reticulum implicatum eſſe dixeris: foliis quamplurimis virentibus, rotundis Iunci modo quæ nominis imponendi cauſa fuit: culmis ſeu

caulibus

GRAMEN LANATVM *Dalechampij.*

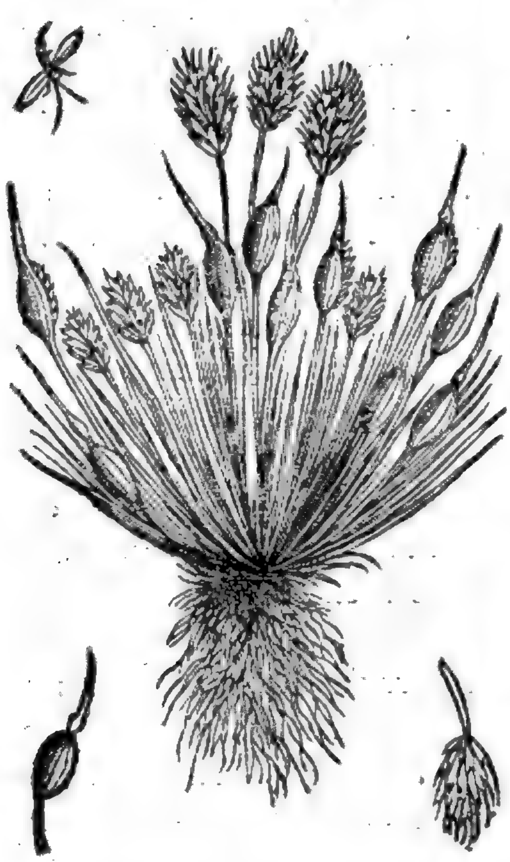

GRAMEN IVNCEVM *Dalechampij.*

caulibus multis,tenuibus,geniculatis, pauca folia emittentibus: flore Arundi- *Locus.*
naceo in paniculis purpuraſcentibus, guſtu ſubdulci. In frigidis & aridis pro- *Tempus.*
uenit. Floret Maio.

GRAMEN PRA- *tenſe Dalechampij.*

Gramen Pratenſe radiculis abundat candidis,in vnum veluti ceſpitem coeuntibus, culmis multis, dodrantalibus, binis terníſue geniculis diſtinctis, folio graminis, anguſtiore, molliore,viridiore: ſpica craſsiuſcula purpureis floribus eleganter ornata: folio quod ex vltimo geniculo prodit ſic caulē obuoluēte,vt nō aperiatur,& veſicę ſpeciē oſtēdat. In humidis Pratis naſcitur. Totius plãtæ ſapor dulcis eſt,& aquoſus. Ad eadē valere aiunt, ad quæ Gramē officinarū cōmēdatur,ſed inefficacius. (Forma Gr. Pratenſ. — *Locus.* — *Vires.*)

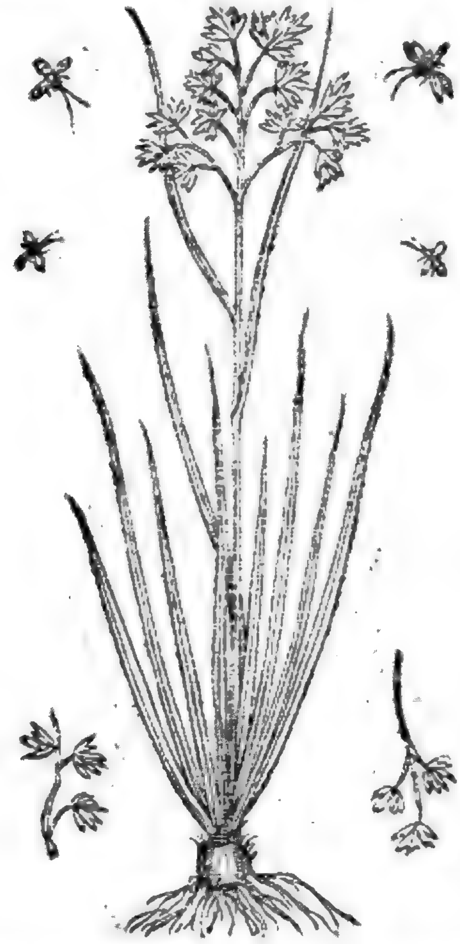
Gramini Anthoxantho eadem foliorum radicúmque ſpecies, quæ Gramini Pratenſi, idem ſapor,eadem facultas, vt non ſine ratione quidam cenſuerint alterum marem eſſe,alterū fœminam. Sed his differūt, quod in hoc flos ex pallido flaueſcit,in altero rubet: in hoc flos gliſceus nō obuoluitur folliculo veſicæ ſimili,vt in Gramine Pratēſi,ſed nudus emicat: huius ſpica gracilior eſt & longior, in illo breuior,craſsior, magis compreſſa. Cum gramine Pratenſi in humidis pratis naſcitur. (Forma Antho. — *Locus.*)

Gramen Leucāthemum: radicibus multis nititur, valde exilibus, breuiſsimis, nigris: foliis multis, longis herbaceis, hiſpidis, latiuſculis: caulibus cubitalibus: (Forma Gr. Leuchāth.)

GRAMEN Anthoxanthon Dalechampij.

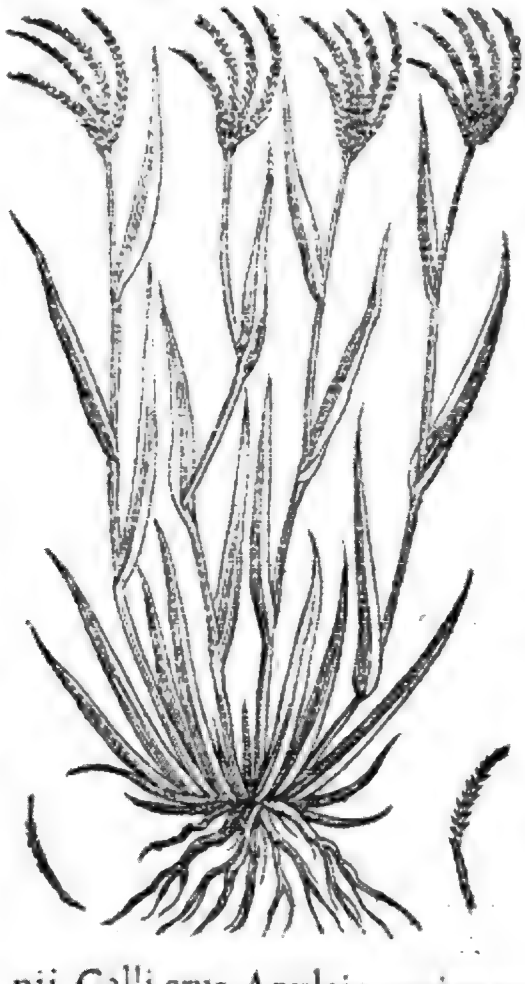

GRAMEN Leucanthemum Dalechampij.

flore albo, copioſo, aceruatim congeſto, in paniculis tremulo, guſtu ſubdulci:
Locus. Dumetis ac montoſis locis familiare, in muſcoſo ſolo creſcit.

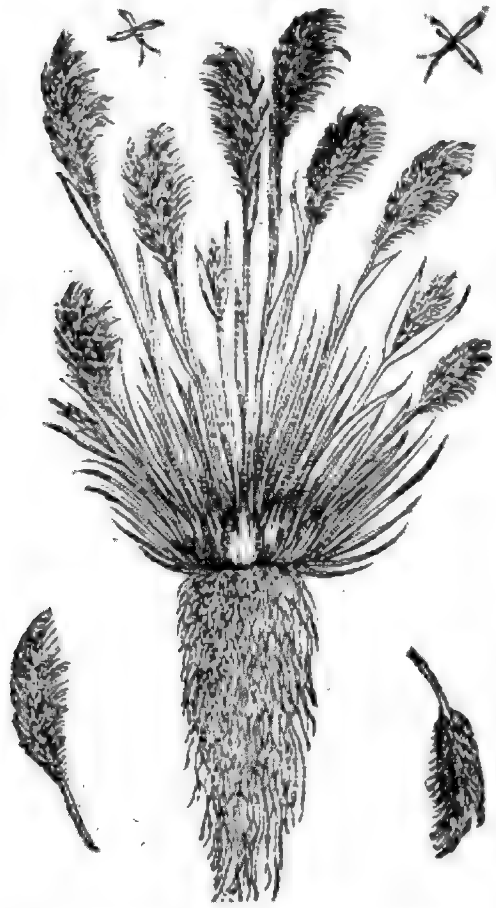
GRAMEN Iſchæmon Plinij, ſiue Dactylon.

Forma Iſchæm. Lib. 25. c. 8.

Gramẽ Iſchæmõ à ſiſtẽdo ſanguine nomen inuenit: radicibus multis prodit tenuibus, cãdicantibus, in orbem reptatu ſeſe diffundentibus: foliis Milij, vt ſcripſit Plinius, aſperis, nonnihil lanuginoſis: caulibus multis, rotundis, geniculatis: flore in longis ſpicis, colore herbaceis, plerumq; quinis, aut ſeptenis, rarò quaternis. *Locus.* Vbiuis gignitur, præſertim in hortorum areis cũ aliis plerisq; inutilibus herbis. *Vires.* Herba trita & admota efficaciſsimè profluentem ſanguinẽ ſiſtit, ſiue farciatur in nares, ſiue imponatur vulneribus. Floris aſperas ſpicas & in globũ cõuolutas pueri naribus indentes, & circũagentes, aliquãto poſt vellicatis naribus ſanguinẽ eliciũt, vt pro diuerſo vtendi modo herba hęc ſanguinẽ cohibeat & euocet. Id Gramen Plinij Iſchæmonẽ eſſe, tũ forma, tũ vires ipſius indicare videntur. Sic enim ſcribit Plinius. Lib. 25. c. 8. Iſchæmonẽ Thracia inuenit, qua ferunt ſanguinẽ ſiſti, non aperta modò vena, ſed etiã pręciſa. Serpit è terra Milio ſimilis, foliis aſperis & lanuginoſis; farcitur in nares. Quæ in Italia naſcitur, & ſanguinẽ eadẽ adalligata ſiſtit. Hæc Plinius. Anguillare, Canaria eſt Plinij. Galli crus Apuleio, cuius cacumen inſtar pedis galli diuiditur.

GRAMEN Bulboſum Dalechampij.

GRAMEN Spicatum Dalechampij.

GRAMEN Hordeaceum, Holcus Plinij.

Gramē Bulboſum naſcitur ex radice plurimis bulbis coagmētata, ſubrubro cortice opertis, Aſcaloniæ cepæ bulbis exiguis non diſſimilibus, guſtu dulci & ſuaui, ex quibus innumeræ radiculæ valde tenues dependent reticulato penè textu. Folia huic ſunt Graminis, cauliculi dodrãtales: flores ſubrubri, valde parui, in denſis, & tanquam villoſis ſpicis. In parietum ſuperciliis, & aridorum locorum muſcoſis ceſpitibus prouenit. Eiſdē viribus præditum eſſe aiunt, quibus & gramen quotidianis medicorum remediis notum. *Forma bulboſi.* *Locus.* *Vires.*

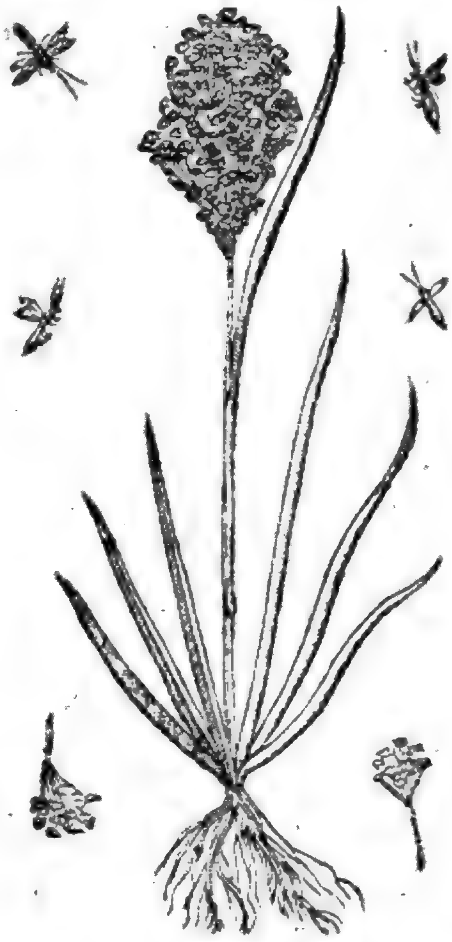
Gramini ſpicato radix eſt parua, tenuibus fibris capillata, candicans: folia graminis, longiora, tactu duriuſcula, & quod mirum eſt, ac in aliis id genus plantis haud ſæpe reperitur, ſic nonnunquam articulata, vt alterum alteri inſertum eſſe videatur. Hæc quoque lineis in longum ductis virgata ſunt. In ſummo caule ſpicarum denſius quàm in vllo alio graminis genere congeſtarum magnus numerus conſpicitur, quæ floſculos ſubrubros edunt. Quãob cauſam ſpicatum Gramen appellauerunt. In frigidorum montium pratis prouenit. *Forma ſpicati.* *Locus.*

Hordeaceum Gramen dictũ fuit, quod ſpicam gerat hordei ſpicæ ſimilem: eſt enim tanquam hordeũ ſylueſtre, radice parua, cãdida, fibrata, foliis graminis, eorũ etiam articulato coalitu, qualem in ſpicato Gramine ſuprà declarauimus, *Forma hordeacei.*

GRAMEN Murorum, Dalechamp.

GRAMEN Polyanthes, Aegilops Plinij.

Li. 27. c. 10.
Locus.

GRAMEN Filiceum, ſeu Polyanthes.

Vires.

inſigne. Holcum eſſe Plinij quidem cenſent. Holcus, inquit, ariſtas habet in cacumine tenues, culmo, quale hordeum reſtibile. In agris ſponte prouenit: Plinio vero Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Hæc, inquit Plinius, circa caput alligata, vel circa lacertũ, elicit è corpore ariſtas. Quidã ob id Ariſtidiam vocãt. Lobellius Hordei ſpõtanei ſpurij nomine pictum dedit.

Forma Gra. muro.

Ruſtici Gramen Murorum pro vitio ſegetũ agnoſcunt, quod circa Lugdunũ *Rue* vocant, alibi verò vt in agro Seguſianorũ *Gurguet*. Reliquis ſupra deſcriptis ſimile eſt radice ac foliis, ſpicis diuerſum, quas hordeo ſimiles profert, multas, breues, ac velut in anguſtum contractas, ariſtiſque breuiſsimis munitas, ſubflauas, florem pallidũ. Gramen hoc in parietinis, murorũ ſuperciliis, ac tegulis naſcitur, plerũque in ſegetibus.

Locus.

Forma Gra. Polya.

Gramẽ Polyantes radice eſt ſub nigra, breui, fibrata, foliis Graminis: flore in cacumine caulis copioſiſsimo, vnde ei nomen inditum, in iubam expãſo, quæ plurimis laminulis lenticulæ ſimilibus, ſquamatis, & tenui filo appenſis coagmentatur: tã eleganti ſpecie, vt ob eam pendulã & ſtridulã, cũ agitatur, floſculorum congeriem, puellæ, adoleſcentuliſque libenter decerpant, & in ſertorum delitias cogant, ac nectant. In ſiccaneis montium pratis gignitur.

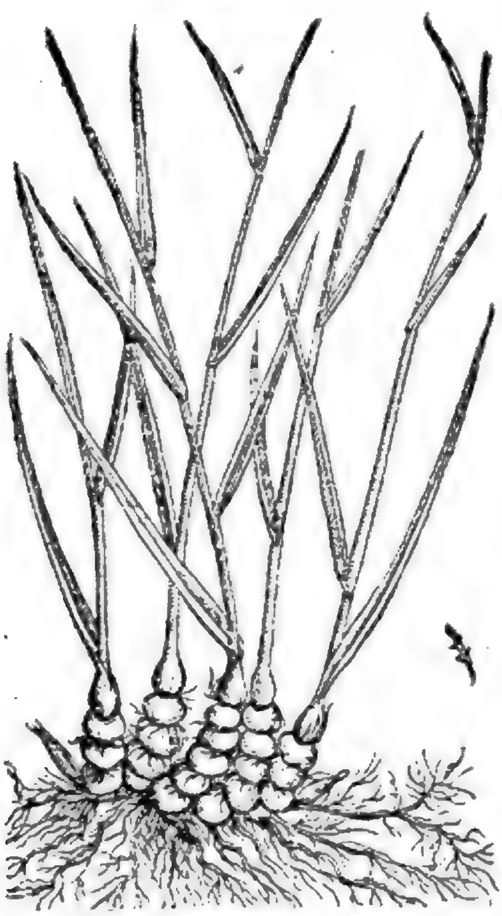
Locus.

Forma Gra. Filic.

Gramen ſequens in aſperis naſcitur, radicularum fibris multis, tenuibus, candidis

candidis: caulibus ex vno ceſpite plurimis, nodoſis, anguloſis, pede non altioribus folio Graminis: flore in ſummis caulibus denſiſsimo, imparibus ſpatiis prodeunte, herbaceo, oblongo, acuminato, foliolis maris filicis omnino ſimili, vt ſi quis ſeorſum à planta videat, foliola filicis nuper nata eſſe putet. Quam ob cauſam alij filiceũ, alij à florum copia Polyãthes ſecundum vocauerunt.

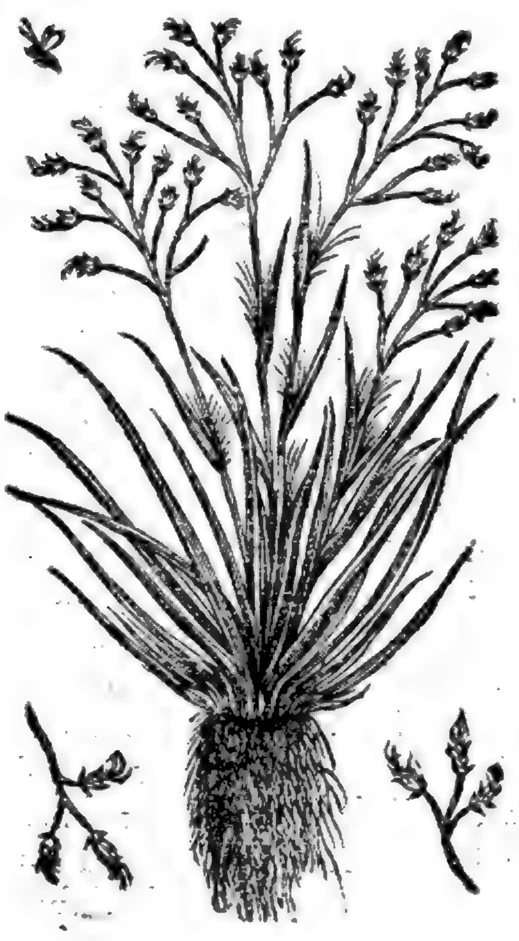
GRAMEN *Nodoſum.*

Diuerſum ab hoc eſt, tametſi cognatũ videatur Gramen nodoſum, in vliginoſis & pinguibus agris naſcens, radice geniculatis flagellis latè diſperſa, radiculis multis fibrata: foliis Graminis vulgaris: Caulibus multis, flore in panicula comoſa. Caules quâ è radice prodeunt, nodis ſunt multis tuberoſi, aliis ſuper alios poſitis, hiemis initio grandioribus poſtquam flos emarcuit, & incipiunt areſcere folia: carnoſa pulpa bulboſis, rotundis, cõpreſsis, ſtipatis. Aratro proſciſſa terra in agris ea iacent, vel roſtro ſuffoſſa terra, à porcis eruuntur, & manduntur, illis mirificè expetita: ſaporis amari, & acerbi, qualis eſt in glandibus. Valentius obſtructiones expedire, & vrinam ciere aiunt, quàm vulgare. Gramen nodoſum.

Gramen nemorũ radice eſt innumeris fibris contexta, candicãtibus, tenuiſsimis: foliis graminis circa radicem multis, in caulibus, paucis, & qua ex caulibus oriũtur denſiùs villoſis. Caules multi eriguntur dodrãtales: flos Forma Graminis nemorum.

GRAMEN *Nemorum Dalechamp.*

GRAMEN *Glumoſum Dalechamp.*

paruus

Locus.

paruus eſt, copioſus, è flauo nigreſcens, & ex longiuſculis pediculis dependens. Holoſtio Matthioli planta hæc abſimilis non eſt. In aridis, perflatis, & apricis nemoribus naſcitur.

Forma Glumoſ.

Gramen Glumoſum radice, foliíſque multis graminum generibus non eſt diſsimile: ſed hac peculiari nota diſcrepat, quod ſpicas denſiſsimis glumarum grandium ordinibus ſtipatas edat, quã ob cauſam glumoſum nominatum eſt. In agris lætis naſcitur.

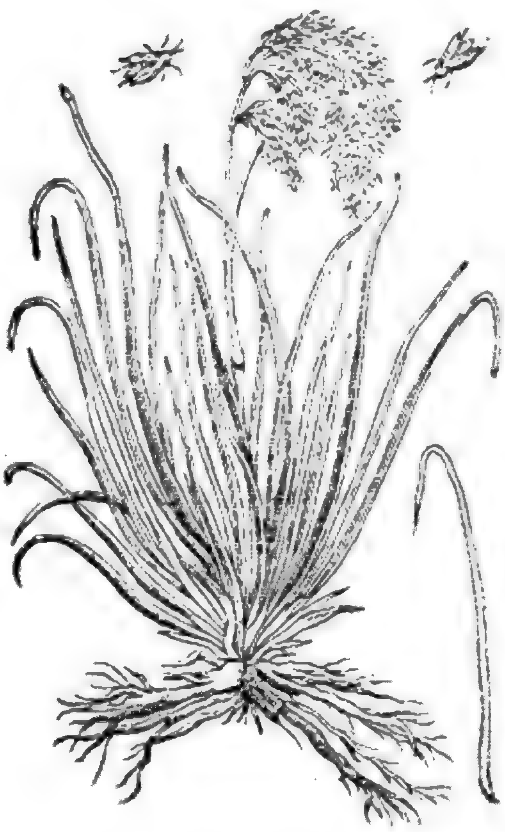
Locus.

Forma Gramin. Aurei.

Gramen Aureum radicibus multis nititur, nigricantibus, huc illuc vagis. Folia huic ſunt plurima, Gramini ſimilia, valde lõga: caulis cubitalis, geniculatis: flos in ſpicis pendulus, planè aureus, vnde aureum cognominarunt. In ſitientibus & ſquallidis locis prouenit.

Locus.

GRAMEN Aureum Dalechamp.

Forma Gram. Toment.

Gramen Tomẽtoſum radice nititur brachiali, candida, fibratáque. Culmus huic eſt pedalis, geniculatus: folium Graminis, longius aliquãtò, & latius: ſpica denſa in cacumine, oblonga, coloris candidiſsimi, tomento lanuginoſa, ad contactum molliſsimo, ſuauiſsimóque, rufis punctis maculoſa.

Alopecur.

Alopecuros vera Plinij eſſe videtur, quæ ex ſpicatarum, inquit, eſt genere: habet enim ſpicam mollem & lanugine denſam, non diſsimilem vulpium caudis, vnde ei nomen: quæ cui plantæ aptius quàm iſti poſſunt competere. Quod ſi & λαγώπυρος Hippocratis eſſe dicatur? Sic enim ſcribit. Πληροῖ δὲ μάλιστα τὰ κοῖλα τὰ καθαρὰ, πόη ἡ λαγώπυρος οὔνομα. ἔστι δὲ πύροισιν ὁμοίη ὅταν ἀναίνηται. μικρὸν τὸ φύλλον ὥσπερ καὶ τὸ τῆς ἐλαίας, καὶ μακρότερον. Ideſt maximè autem replet caua pura herba Lagopyrus nomine. Eſt autem Tritico ſimilis cum areſcit, folio paruo velut olea, ſed longiore. In vulgatis tamen codicibus πιτύροισιν ὁμοίη, ideſt furfuribus ſimilis legitur.

Lagopyrus In li.de vic.

GRAMEN Tomentoſum, Alopecuros, vera Plinij, & Theophra.

In Hiſtor. Frugum.

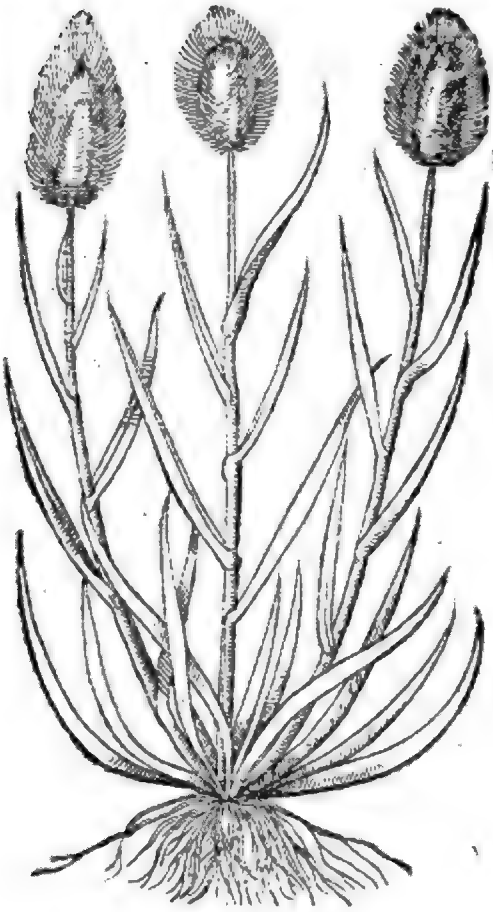
Alopecuros Alia à Dodon. ponitur, geniculatis culmis, foliíſque, frumentaceis ſimilis, niſi quod culmos breuiores habet, foliáque minora & anguſtiora. Spicæ eius nec acutæ, nec ariſtatæ ſunt, ſed molles, hirſutæ, lanugine obductæ, haud diſsimiles vulpium caudis. Naſcitur in aruis vnà cum frugibus.

Locus.

Forma graminis Trigloc.

Gramen Triglochin hîc depictum in aridis prouenit: radiculis tenuibus fibratum, multis, breuibus: folio graminis numeroſo, palmum longo, anguſto, gracili: caule pedali, nonnunquam proceriore, virgato, enodi, minimè folioſo: flore ſubluteo, inæqualiter per ſuperiorem caulis partem diſpoſito: fructu telum figura imitante, inuerſis & deorſum ſpectãtibus cuſpidi

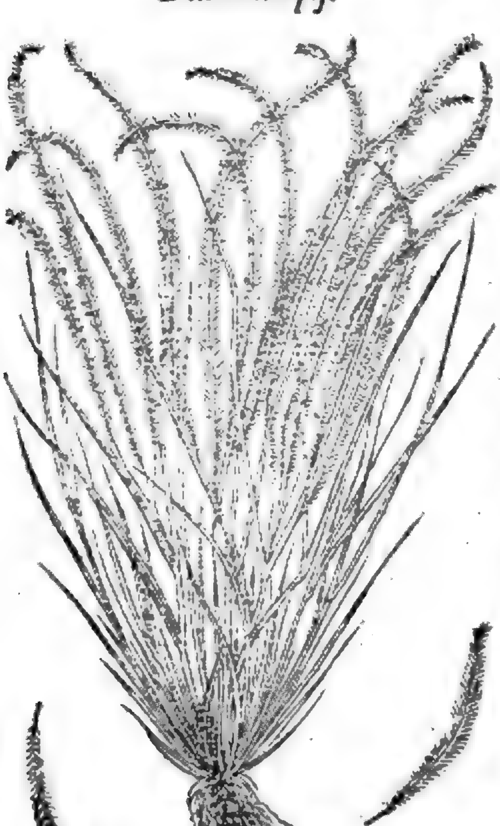
ALOPECVROS
Dodonæi.

GRAMEN *Triglochin, ſeu Vermiculatum Dalech.*

GRAMEN *Pinnatum Dalechampij.*

cuſpidibus duabus, tertia ſurſum erecta minax. Qua de cauſa Triglochina cognominarunt.

Gramen Pinnatum radices multas habet, tenues, candidas, folia graminis, longa, tenuia, in acutum deſinentia, numeroſa: caules quoque multos, nullum edentes florem, ſed cum ad iuſtam magnitudinem creuerint, & ſolis ardore exareſcere cœperint, in Pinnas ſeſe illi diuidunt longas, ſubtiliſsimis hinc inde villis capillatas plumarum inſtar, quas ex ardeolis vulſas ornatus gratia, galeis ſuis criſtacum vice milites affigunt, durante etiam per hiemem totam ea venuſtate, vt propterea quidam compoſitos ex iis faſciculos reponāt, domíque ſeruent. In aridiſſimis tumulis, apricis, lapidoſiſque prouenit. Form. gra. Pinnati. *Locus.*

Eſt & Graminibus & Alopecuro Dodonæi nuper deſcriptæ affinis herba hîc depicta Alopecuros graminea, radice tenui, exiles fibras huc illuc mittente, ſubalba: cauliculis multis, dodrantalibus: folio graminis longiuſculo, acuminato: ſpica caudæ vulpis ſimili in ſummis cauliculis emicante, turbinata: flore puſillo, rubro, copioſo: ſapor qualis graminis. In maritimis naſcitur. Alopecu. Graminea. *Locus.*

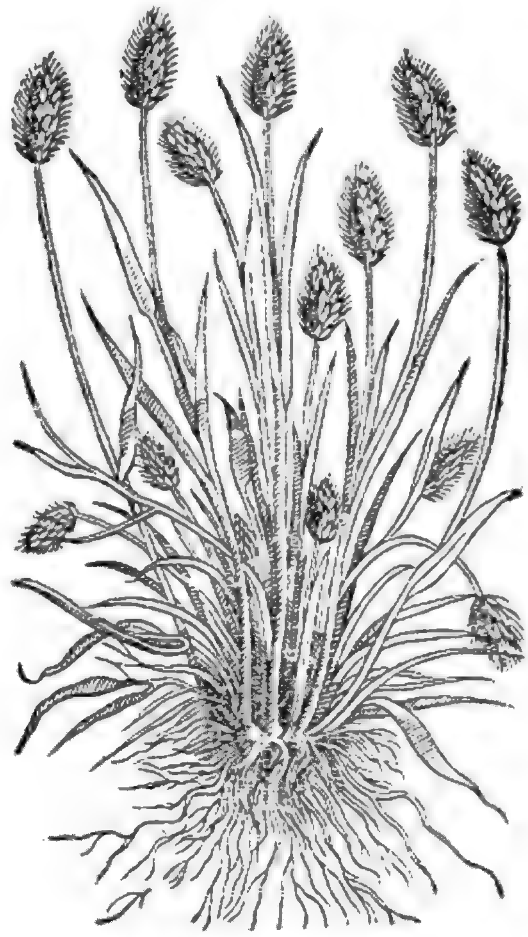
Gramen Echinatum radicibus multis nititur, gracilibus candicantibus cauliculis ex vno ceſpite multis, huc illuc diffuſis: folio arundinaceo, minore: capitulis in ſummo caule oblongis, tactu ſic aſperis vt echinati videantur: ſemine Form. gra. Echinati.

minutu

ALOPECVROS Graminea Dalech.

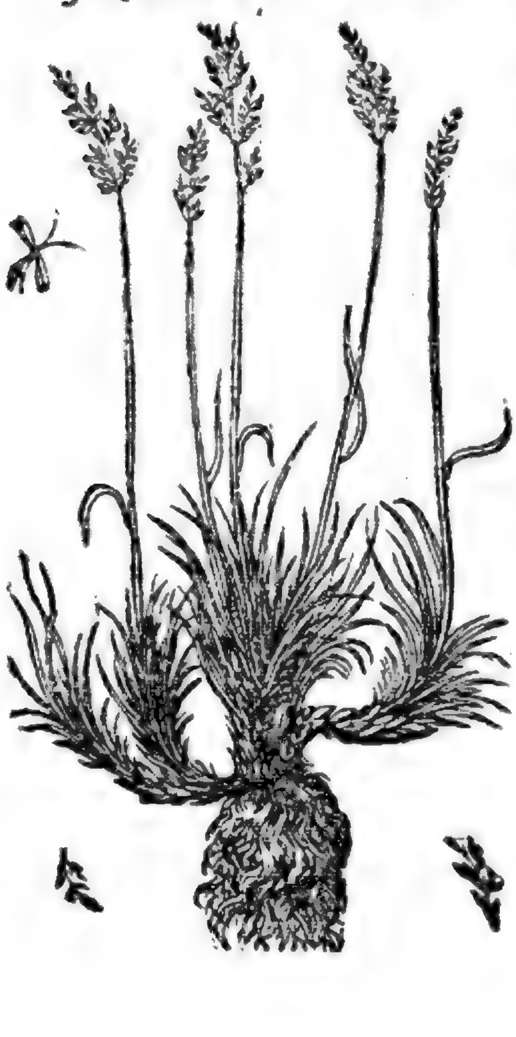

GRAMEN Echinatum Dalechampij.

minutulo, candido, gluma obuoluto. Sapor totius plantæ ex fatuo ſubdulcis.
Locus. Naſcitur ad ripas Arares. Omnia hæc graminum genera iiſdem fere viribus pollere videntur. Hoc guſtus in omnibus idem indicare videri poteſt. Tamen vnius tantum quod Dentem caninum vocant, ſuperiore capite deſcripti, in officinis vſus eſt.

GRAMEN Exile.

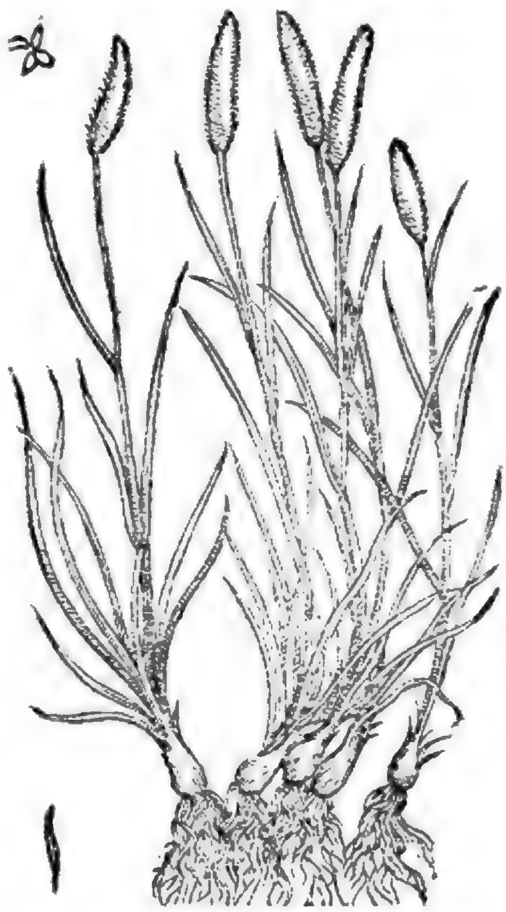

Tot Graminibus quædam alia adnumerabimus à Lobellio & Pena obſeruata, & picta. Primũ eſt vulgatius Pratẽſe, de quo diximus capite ſuperiore. Alterum exile durius, foliolis iunceis vnciam & ſeſquunciam altis, ex puſilla radice, capillamentis crebris compacta, panicula & ſemine acerofis, durioribus, pecori minus gratis. Oritur in ſabuletis, ericetis, & ſqualli do aridiorique agro Galliæ, Angliæ, Germaniæ & Belgij. Aliud minimum quod in ſabuletis ſquallidis, & vinetis glareoſis Narbonæ ſæpius viſitur, perpuſilla radice, capillacea, alba: calamis paruis, etiam capillamento ſimilibus, elegãti purpura nitentibus, vt in Iſchæmo, ſed ſpica molliore, latiore, ſericea, ſpecioſa. Eſt & aliud Typhinum: iiſdem quibus exile durius, natalibus gaudet, ſed maritimis: radix puſilla, capillacea: caulis dodrantalis, & pedalis. Aliud etiam Cyperoides ſic cognominatum à radice mutuo cohæſu ſibi ipſi implicata, & longius protenſa, cyperi longi modo, vt ab aliis ſecernatur. Folia habet pedem longa, Algæ marinæ quadan

GRAMEN *Minimum.*

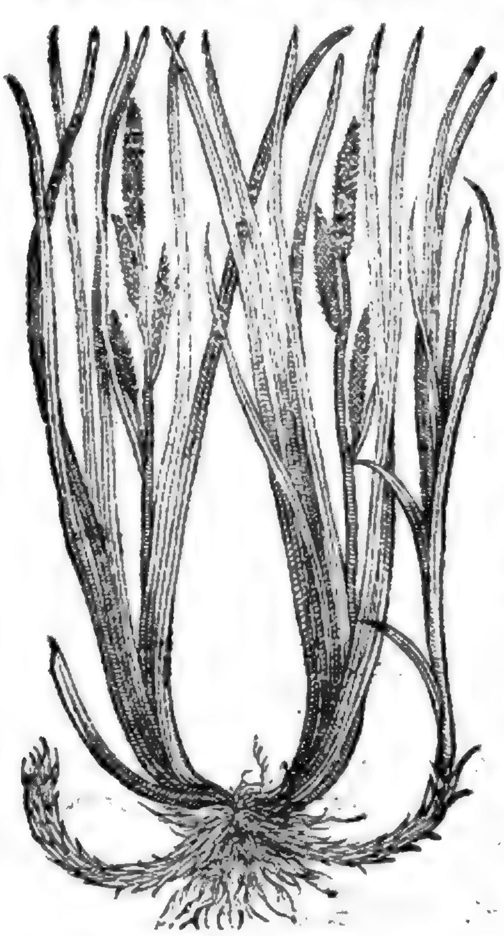

GRAMEN *Typhinum.*

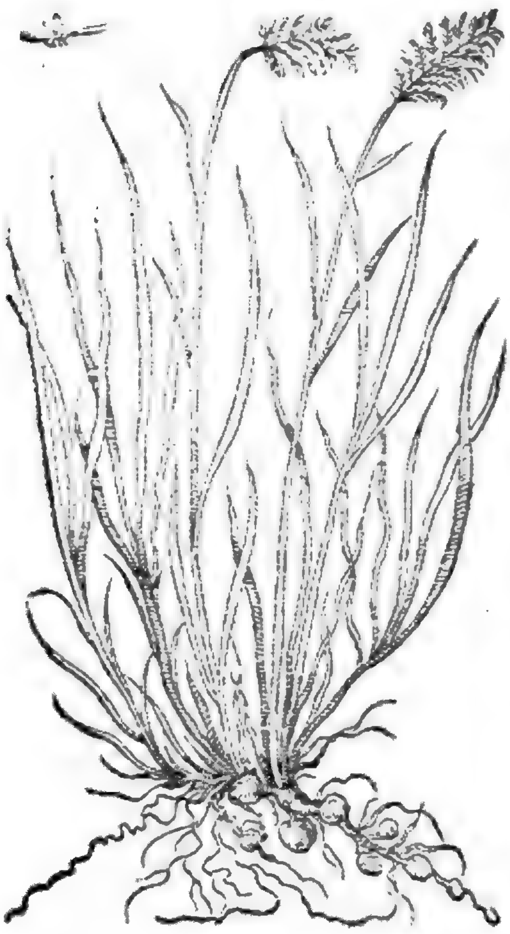
quadantenus ſimilia, in cauliculo dodrantali aut pedali,faſtigia exigua, vnciam & ſeſquiunciam longa,aceroſa Graminis Typhini ritu. Addit his Lobellius perelegans Graminis genus Cluſij quod is in nonnullis Hiſpaniæ locis aridis & ſabuloſis Mompeliique vidit, atque etiam in Lutetiano agro,vbi à ruſticis non *Dent de Chien*, vt vulgatum Gramen, ſed *Amourettes*, nominatur, fortaſſe ob panicularum elegantiam: Lobellius Panniculoſum Phalarioides appellat. Id ſupra deſcripſimus ex Dalechampio, qui Gramen Filiceum ſeu Polyanthes ſecũdum nuncupauit.Gramen caninum medicatum quod vocant, ex Dodonæo deſcripſimus, cum aliquot aliorum Graminibus vulgatioribus. Id quod in magna Europæ parte vſitatum,præſertim per Hiſpanias, & Gallias, ex Cluſio depinxit Lobellius, ſuperiore capite expreſsimus,ſuntque elapſi decem & plures anni, ex quo à Dalechampio Graminis vulgaris nomine pictum, latius ſerpendo propagatum, repræſentauimus. Hoc Gramine nihil vulgatius per Hiſpaniam & Galliam, in agris,vinetis,atque etiã in maritimis, vbi multo lætius atque vegetius prouenit, adeò vt maximo Gramini marino arũdinaceo planta congener eſſe videatur. Itaque perappoſitè dixit Lobellius Gramen hoc medium quiddam eſſe & cognatum cum Iſchæmo vulgari, & canino Gramine.Hoc enim effigie & forma cum radice, tum foliis refert, illud comoſa digitatim ſparſa florũ iuba. Eiuſdem cũ canino Gramine

GRAMEN *Cyperoides.*

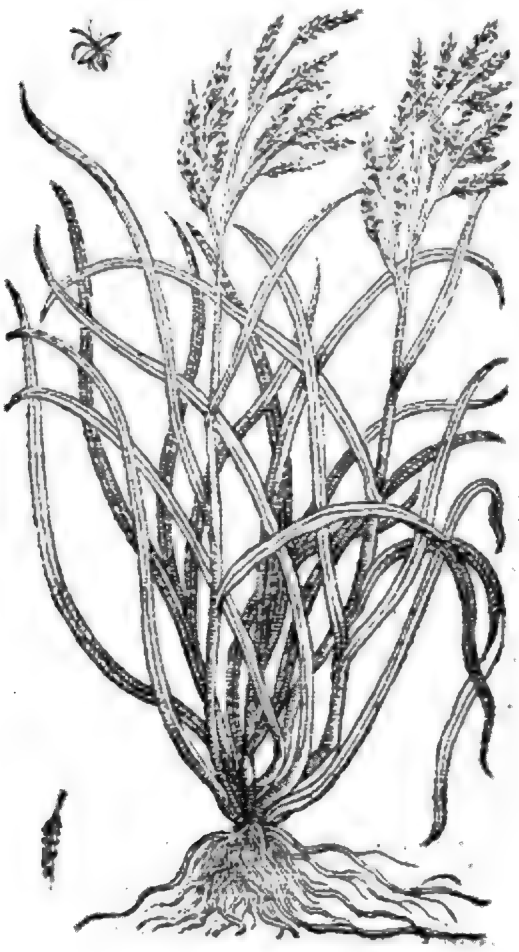

generis, facultatis, & vſus, Hiſpanis, Gallis, Narbonenſibus, & cæteris francigenis, à quibus *Dent de Chien* appellatur. Semen aceroſum, ſcabrum. In Narbonæ maritimis radicum forma & magnitudine adeo ad Harundinem vallatoriam accedit, vt eadem videatur. Canino gramini in omnibus prorſus ſimile eſt Gramen bulloſum, nodoſum, niſi quod rotunda tubercula, veluti Glandulas teretes, guſtu dulces, radicum anfractibus hærentes habet, quibus illud caret. Iiſdem temperamento & viribus, quibus Caninum officinarum, pollet. Rarius eſt, & pleriſque Europæ regionibus minus vſitatum, in Luſitaniæ finitimis aruis & ſegetibus, atque etiam in Sabaudia & Anglia copioſiſsimum, vbi idem efficaciſsimum experiuntur medici. Id ex Pena hîc appinximus. Idem Calamagroſtim deſcripſit, ideſt Harundinaceum Gramen, ſic dictum quod mediæ ſit inter Harundinem & Gramẽ figuræ, & naturę, Lobellius verò pinxit. Canino gramine Maius ideſt, calamis & foliis rigidioribꝰ, ſcabris, quibus ad Harundinem vallatoriam non parum accedit, radice geniculata, alba, prolixiore, & longius ſerpente, compreſsiore tamẽ, & craſſiore, Canino Gramini ſimili, ſed vallatorię radicem æquante: ſpicata Melicæ & comoſa lanugine: à nobis *Leche* dicitur. Aptè Babylonio quadrare videtur Penæ: neque enim veterina,

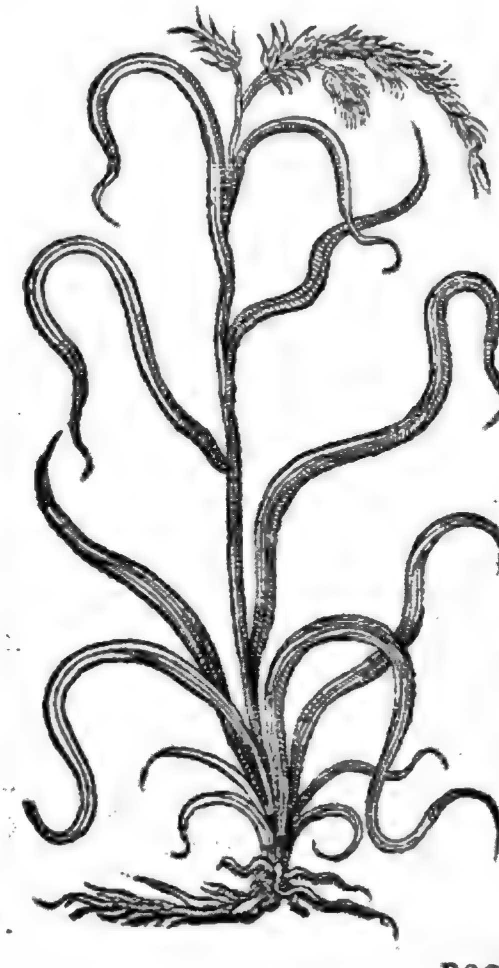
GRAMEN *Bulloſum, nodoſum.*

CALAMAGROSTIS *Lobellij, vulgo Leche.*

GRAMEN *Sulcatum.*

neque

neque greges aliæ eo veſcuntur, niſi multũ eſuriant, & magna melioris alimẽti penuria laborẽt, non ſolùm quod ingratiſsimum ſit & aridum, ſed etiam quod ſitim, tabem & maciem inuehere credatur, linguam & œſophagum vulneret, & conſtringat, ſanguinem in ventriculum eliciat, vnde tumor, inflammatio, & mors plerumque. Quod ſi Babylone fuit enatum, vbi hanc perniciem adferre creditur, ſiccius ac rigidius, grex verò imbecillior, & aluo duriore, nihil mirum illius eſu pecora enecari. Sic enim videas nonnunquam animalium labra, & fauces cruore manantia, & ſauciata, quæ cum alio pabulo per fœniſecia, huius aut ſimilis harundinacea folia eſitarint. Aliud præterea Gramen exhibuit Pena, quod ſulcatum vel ſtriatum album nuncupat. In ſyluoſis & montoſis Sabaudiæ & Allobrogum ſponte naſcitur, colitur aũt in Belgio & Anglia, Milij potius foliis, ſed vt Arũdinis vallatoriæ, rigidis, mucronatis: longitudinẽ mediam glaucã multæ candidæ venæ, vel lineæ argenteæ inſigniunt: culmos panici ſylueſtris, vel canini graminis erigit. Radix puſilla eſt, fibrata, alba, Pratenſis graminis.

GRAMEN Aculeatum Matthioli.

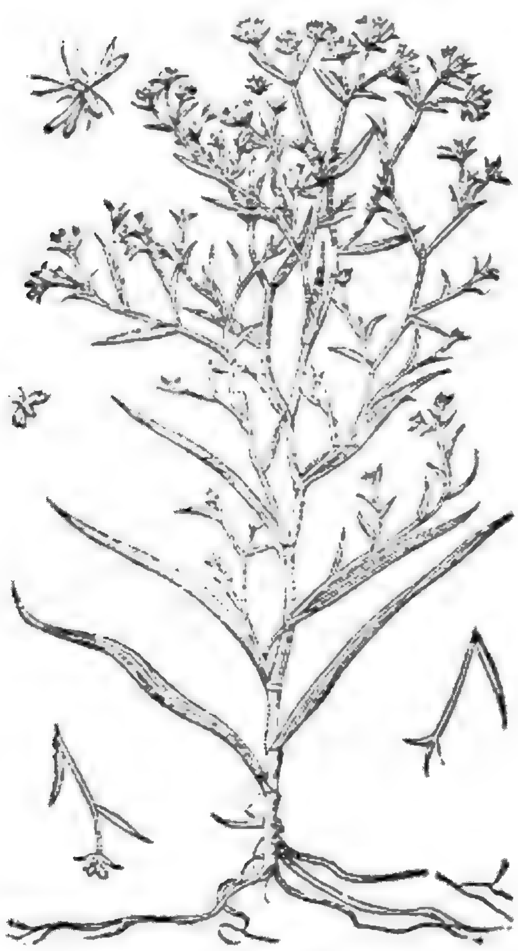
Inter paluſtres de Gramine Aculeato nos agemus, cuius hiſtoria Plinij verbis apprimè cõuenit: hoc autem loco Graminis hiſtoriam, quod aculeatum eſſe putat vir dignus omni laude Matthiolus, explicabimus. Eius radix obliquè progreditur, craſſiuſcula, villoſa fibris, non altè defixa: caules multi, virgati, dodrantales, aliquando proceriores, è quibus ſurculi multi naſcuntur, in dextram ac ſiniſtrã protenſi, folio, tanquam glumo quodam obuoluti vſque ad aculeorum exortum vbi à pediculo diuaricantur. In ſummis ſurculis extant aculei tres, inſtar foliorum Trifolij diuiſi, ima parte craſsiuſculi, acuminati ſumma quorum in medio floſculi emergunt, numeroſi, velut in globulum ſtipati. Form. gra. Aculeati.

BVPLEVRON, CAP. XXXI.

PRo Bupleuro plantam iſtam depinxit Dodonęus, foliis longis, anguſtis, maioribus & latioribus folio graminis, cæterùm haud abſimilibus. Caules ternos, quaternóſue pedes alti ſunt, aut maiores, rotundi, recti, ſpiſsi, freqũetibus geniculis diſtincti, ſurculoſi multis ramulis, in quorum faſtigio muſcaria luteis floribus ornantur: his ſemen oblongum ſuccreſcit. Floret, & ſemen profert Iulio & Auguſto mẽſibus. Olim in herbarum ſponte naſcentium numero habebatur, nunc in hortis colitur ab herbariis Bupleuron inquit Plinius, in ſponte naſcentium Olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis, longíſque, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone, & Nicandro. Semen contra ſerpentes valet. Folia ad ſecundas fœminarum, vel ſuccum ex vino illinunt, & ſtrumis folia cum ſale ex vino. Radix contra ſerpentes datur in vino, & vrinæ ciendæ. Bupleuri ſemen ad ictus ſerpentium dari reperio, fouerique plagas decocta ea herba adiectis foliis Mori, aut Origani. Quidam ammi vulgare Bu-

Lib.4.c.48. *Forma.* *Locus & Temper.* Li.22.c.22. *Vſus & Vires*

BVPLEVRON *Dodonæi.*

BVPLEVRON ALTERVM *Latifolium Lobell.*

pleuron eſſe volunt Officinæ Monſpelienſes Auriculam leporis vocant hanc, vel eam quæ non procul Gramuntia ſilua prope Monſpelium frequentior reperitur, planéque eadem eſt cum ſuperiore natalibus, figura, viribus, vmbellis & floribus: folio alioqui latiore, rigidiore, latiuſculo in medio, & supernè in anguſtum deſinente, nonnihil concauo aut inflexo. Vnde auriculam leporinam vocarunt: Lutetiæ nunc Gratiam Dei, nunc Elaphoboſcum. Quidam Bupreſtin Plinij.

CYANVS, CAP. XXXII.

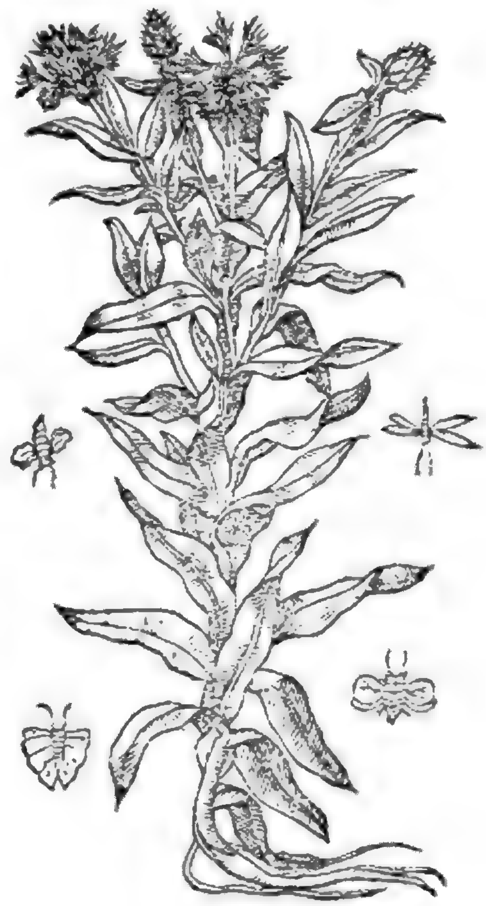
Nomina CYANVS Plinio dicitur, qui à recentioribus Baptiſecula, vel Blaptiſecula, vel Batiſocele. Cyanus à flore cæruleo. In nomine eſt Cyani color, inquit Plinius, qui honorem, noménque dederit Cœruleo. Blaptiſecula, inquit Ruellius, quoniam ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in occurſu eius falce: nam & Seculam veteres falcem dixerunt. Galli *Aubifoin* appellant, *Blauet* & *Bluet*, à ſumma cærulei coloris gratia quem *Bleu*, appellant, Itali *Fior Campeſe*, Germani *kornblumen*. Cyani duo reperiuntur genera, Maius & minus. Cyanus minor caules edit bicubitales, lanuginoſos, anguloſos, in quibus folia anguſta, villoſa, in cinereo albicantia, rarioribus inciſuris veluti dentibus, ſiue barbulis quibuſdam diuiſa. Caules in cacumine calices ſiue capitula quędam rotunda, ſcabra, & ſquamoſa proferunt, ex quibus venuſti flores cærulei emicant, quinis ſeniſue foliolis in ambitu crenatis conſtantes, quibus pereuntibus ſemen oblongum veluti lana obuolutum prouenit, radicem vnicam habet, ſed fibratam. Cyanus maior latioribus prouenit foliis, candidioribus, villoſioribus, non inſectis. Vegetiores quoque caules edit, ac candidiores ſed minores: in vertice flores quoque ex ſcabris calicibus, ſed maiores

Lib. 21. cap. 8. & 11.
Ibidem.
Li. 22. c. 125.
Genera.
Forma.

CYANVS MINOR.

CYANVS MAIOR.

iores, & patentiores: ſemen etiam ſimile. Cyanus minor in campis inter ſegetes Maio & Iunio menſibus copioſè prouenit. Aliquando tamen in hortis colitur ob coloris venuſtatem. Floréque interdum niueo, & in rubro purpureo reperitur: fortaſſe cultus adulterio colorem permutante, alioqui flos cæruleo ſemper nitet conſpectu. Cyanus maior in montibus frequentiùs naſcitur quàm in *Locus.*

CYANVS SVPINVS.

CYANVS REPENS.

campeſtribus. In hortis etiam ſeritur, & in cæruleo rubros, nonnunquam purpureos fert flores. Cyani vires nullus veterum literis mandauit. Tamen Placen-
Matth. in ca. 25. li. 2. Dioſcor. tinus ex quorumdam opinione, qui Cyanum propria facultate peſtilentibus morbis aduerſari prodiderunt, ſuo de Cichorea ſerapio, quod ad febres peſti-
Vires. lentes maximè commendauit, Cyanum admiſcuit. Maioris Cyani puluis datur vtiliter ab alto deuolutis, & ſanguinem reiicientibus, ex aqua plantaginis, aut equiſeti, aut maioris ſynphyti. Succus illitus recẽtia vulnera glutinat, & oris vicera ſanat, vtriuſque folia, ſiue ſemẽ ex vino decocta & hauſta auxiliãtur à ſcorpione phalangióq; ictis, quinetiã venenis omnibus reſiſtũt. Succus illitus oculorum inflammationes tollit. Idem præſtat aqua ex herba deſtillata. Eſt enim
Li. 2. ca. 11. Cyanus auctore Dodonæo, temperamento frigido ac ſicco. Flos ruſticorum coronis quamquam inodorus inſeritur, tum ob ſpeciei formam, tum ob coloris gratiã. Ad Cyanũ plantas duas refert Lobellius hîc appictas. Prior ſub Seſeleos pratẽſis ramulis ad Selã nouã, & in aliis agri Monſpelienſis locis reptando latitat, foliolis oblongis, anguſtis, Lauandulæ, rigidis, in cauliculis gracilibus, ſarmentoſis, palmaribus, pedalibus & ſeſquipedalibus, quorum ſingulis faſtigiis ſinguli flores Iaceæ, obſoleta purpura, ex capitulis ſquamoſis. Radix digitum paruum æquat. Tota planta guſtu eſt amariſsimo, & ingrato. Hæc ex Pena. Alter eſt Cyanus repens, ſuperiori non abſimilis, ſed exilioribus multo foliolis, & candicantibus capitulis argentei nitoris.

PSEVDOMELANTIVM, *CAP. XXXIII.*

Nomina Lib. 2. c. 121. Lib. 7. Hiſt. cap. 9.

PLANTA hîc depicta quæ ſponte inter ſegetes paſsim naſcitur, Ruellio ἄνθεμον φυλλῶδες dicitur, ideſt Anthemum folioſum Theophr. Theodorus folioſam Nigellam vocat. A quibuſdã Githago, & Nigellaſtrum nominatur, ab aliis Pſeudomelantium, ab Italis *Gittone*, à Gallis *Nielle vulgaire*, à Germanis *Raden*, & *Graſraden*. *Forma.* Caules emittit rectos, graciles, villoſos: folia longa, anguſta, hirſuta, cinerea: flores è rubro purpuraſcentes, in quinque foliola diuiſos, quibus in coronamentis vtimur: deinde ſiliquas, in quibus ſemen. Æſtate floret. Alij plantam iſtam Melanthium ſylueſtre, alij ſylueſtrem Lychnidem coronariam eſſe putant, quibus aſſentiendum non eſt, vt ſuis locis dicetur: multo minus Fuchſio, qui pro Lolio eãdam depinxit, ac deſcripſit. Quare vehementer errant qui Lolij vice ea vtuntur. Recentiores, vt teſtatur Fuchſius, Pſeudomelanthium mirificè in ſanandis impetiginibus, aliiſque ſcabiei generibus commendant. Item in vulneribus glutinandis, ac fiſtulis curandis compeſcendóque ſanguine eius vſum eſſe tradunt.

PAPAVER RHOEAS, CAP. XXXIIII.

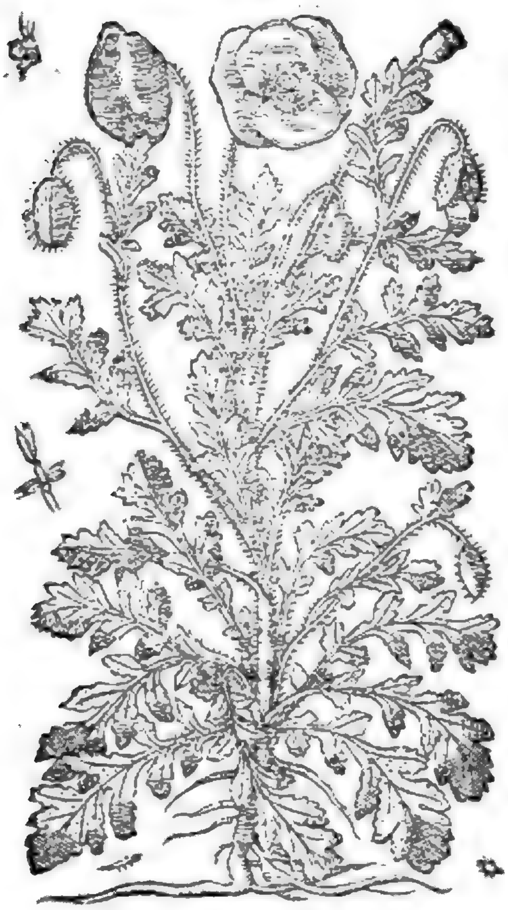
Nomina. GRæcis μήκων ῥοιὰς, id eſt, fluidum Papauer, à flore qui protinus ei decidit, Plinio erraticum dicitur, Officinis Papauer rubrum, Gallis *Conſanons*, *Ponceau*, & *Coqueliquoc*, Germanis *Klappenroſen*, Hiſpanis *Amapolas*, *Roſella*, *Papolas*, Italis *Papauero ſaluatico roſſo*.

Forma. Folia habet, auctore Dioſcoride, Erucę aut Cichorio ſimilia, inciſa, ſed longiora & aſpera: caulem lanuginoſum, rectum, aſperum, cubitalem: florem Puniceum, quandoque etiam album, ſylueſtris Anemones, caput oblongum, minus tamen quàm Anemone: ſemen rufum, radicem oblongam, ſubalbam, minoris digiti craſsitudine, amaram.

Locus. Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim.

Tempus. Vere & æſtate dum frumentorũ meſſis appetit, floret, quo etiam tempore decerpitur.

PAPAVER
Rhoeas prius.

PAPAVER
Rhoeas minus.

Lib.19. c.8. Tertiũ Papaueris genus Rhoeam Græci vocant, inquit Plinius, id noſtri erraticum. Sponte quidem, ſed in aruis cum Hordeo naſcitur, Erucæ ſimile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo, vnde & nomen à Græcis accepit. *Lib.20.c.19.* Idem rurſus, inter ſatiua (Papauera, ſub.) & ſylueſtria mediũ genus, quoniam in aruis, ſed ſponte naſceretur, Rhoeam vocauimus, & erraticum. Hic pro Rhoeada Rhoeam dixit. *Lib.3.ca.81. Cap.194.* Dodonæus & Fuſchius duplex huius pinxerunt genus. Vnum maius, foliis Erucæ, aut Burſæ paſtoris, alterum minus, foliis Cichorij, toto ambitu crenatis, alioqui caulibus, floribus & cauliculis priori ſimillimis. Nihil iſtis frequentius in ſegetibus.

Vires. Lib.4.c.59. Papaueris Rhoeadis quinque, ſéxue capita, inquit Dioſcorides, cum tribus vini cyathis decocta, donec ad duos reducantur, potui dabis quibus ſomnum accerſere volueris. Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum aluum leniter emollit. Ad idem præſtandum mellitis & dulciariis immiſcetur. Folia cum calicibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur. Aluum, inquit Plinius, exinaniunt capita quinque, decocta in vini tribus heminis, pota, & ſomnum faciunt. *Li.7.ſimpl.* Galenus ſemen validius refrigerare ſcribit, ita vt nequaquam eo quis innoxiè ſolo vti poſsit, veluti ſatiuo, melli admiſcens. Admodum vero ſi ita ſumptum ſit, ſomnum conciliat. Sed & puſillum eius inſpergunt iis, quæ ex melle conficiuntur bellariis, placentis, & panibus. His addunt recentiores ſacro igni mederi, mulierum menſtrua profluuia compeſcere,

ſanguinem è naribus fluentem vlceri impoſitum ſiſtere: lingua ex decocta eius lota ardorem faucium ſanari: pudendorum tumores eodem detumeſcere: temporibus illitum phreniticis ſomnum conciliare: dolores oculorum à caliditate, linteo impoſitum mitigare.

ARGEMONE, CAP. XXXV.

Argemone Tragi.

Nomina

QVæ Græcis ἀργεμώνη, Latinis Argemone, & Plinio Argemonia dicitur, quòd argema & nubeculas oculorũ diſsipet, planta, auctore Dioſcoride, in totum Papaueri ſyluestri ſimilis. Folia habet Anemones, diuiſa, florem puniceum, caput ſimile Papaueri Rhoeadi, ſed oblongius, & latum ſummis partibus, radicem rotundam. Succum emittit crocei coloris, acrem, & acutum. Naſcitur in aruis apud nos. Noſtri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redolet. Galenus huius herbæ facultatem abſterſoriam eſſe tradit, & digerentem. Tragus pro Argemone pinxit, quod Papauer Rhoeada minus, Fuſchius & Dodonæus vocarunt, & maiorẽ Argemonem nuncupauit ille, minorem verò maiori conſimilem eſſe ait, ſed caule, radice, herba, flore, capitulo per omnia exilioribus, foliolis admodũ laciniatis. Flos illius exiguus

Lib.2.c.173.
Forma.

Locus.

Li.6.ſimpl.
Vires.
Lib.2.c.38.

ARGEMONE
Capitulo longiore.

ARGEMONE MINOR
Capitulis breuioribus.

quaternis

quaternis quoque foliolis conſtat, capitulum habet longius quàm prior. Principio Maij ſemper floret, nec facile vbiuis locorum inuenitur. Gaudet ſegetibus Triticeis, Siligineis & Hordeaceis. Hanc Hypecoum eſſe Matthioli non ſine ratione quidam ſuſpicantur. Argemones ſane duplex eſt ex capitulis differentia. Vtráque Papaueris Rhoeadis primo intuitu figuram præ ſe fert: in Angliæ Sommerſeti & Gallobelgij ſegetibus radicem, florem, & folia hirſuta in caule pedali & ſeſquipedali gignit: flores punicei ſunt, flore Papaueris Rhoeadis minores, decidui. Sed minori, quæ perperam Anemone minor à Pena dicitur, capitula Rhoeadis anguſtiora, longiora & hiſpida, ſine codio. Maiori verò echinata & hiſpida, ſed glomerata, & torulis canulata, in cuius vertice ſpecimen quoddam capituli aut codij relinquit. Vtriq; ſemen Papaueris Rhoeadis minus.

LAGOPVS, CAP. XXXVI.

LAGOPI Hiſtoriam tam paucis perſtrinxit Dioſcorides, vt ex eius verbis quiſnam verus ſit veterum Lagopus intelligere vix quiſquam poſsit. Tamen Dodonæus, Fuſchius, Germanorum vulgus, & tota propemodum herbariorum familia plantam hîc depictam pro Lagopo proponunt, ab hirſuta ſpica Leporino pedi, haud abſimili ſic nuncupatam. Latinè Pes Leporis dicitur, à nonnullis Leporis cuminum, & Trifoliũ humile, Gallicè *Pied de Lieure*, Germanicè *Haſenfichſz*, ſiue *Katzenkler*. Lagopyron vocauit Hippocrates, vt diximus cap. de Gramine, quod inter Triticeas ſe-

Lib.4.c.42. In Hiſt.pl. cap.187.

LAGOPVS VVLgaris Matthioli.

LAGOPVS VVLgaris Fuſchij.

getes naſceretur, quaſi Leporinum Triticum. Lagopus iſte caules habet rotundos, hirſutos: folia Trifolio vulgari ſimilia, oblonga: ſemen in Paniculis paruis, muſcoſis lanuginoſiſq;, Leporino pedi ſimilibus admodum, cui non obſcura adſtringendi vis ineſt. Naſcitur Lagopus in ſegetibus, etiam Plinio auctore, ἐν πρασιαῖς, inquit Dioſcorides, id eſt, in Hortorũ areis, vt quidã interpretantur,

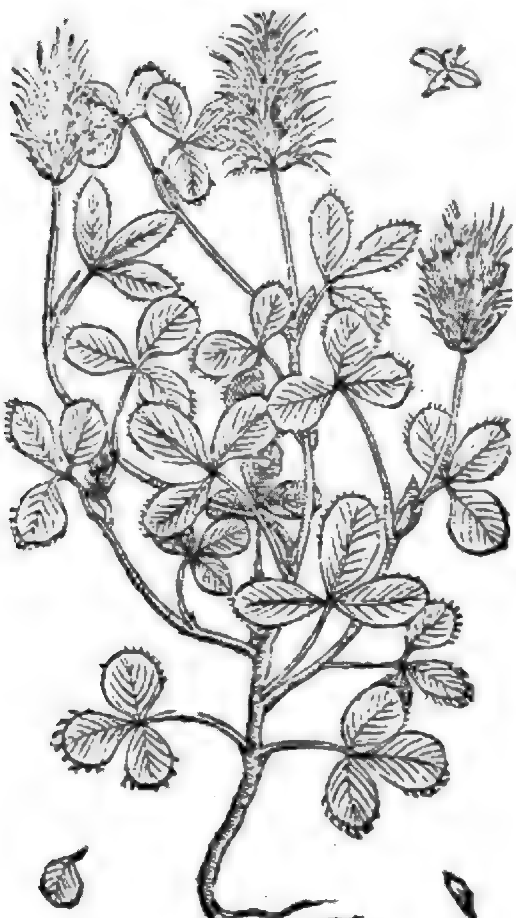
Forma.

Locus. Lib.26.c.8.

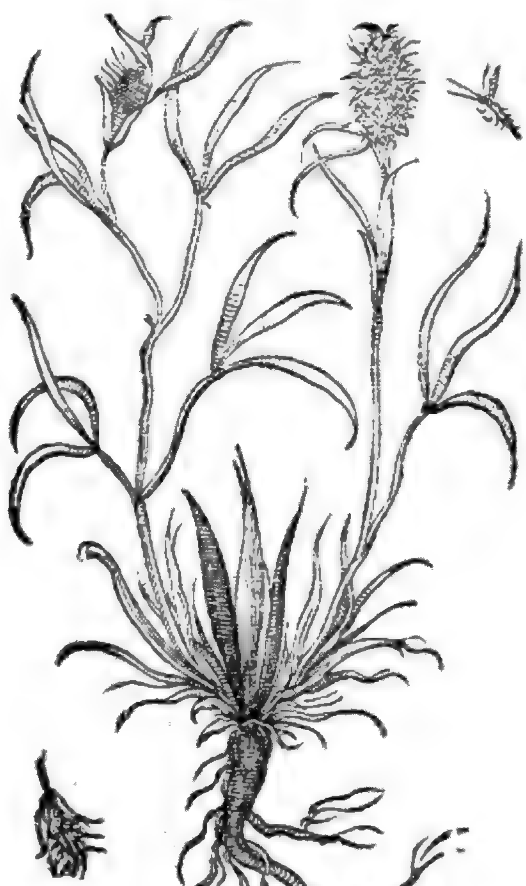
Corna

Cornarius vertit in ſulcis. Nec diſſenſio in eo eſt, inquit, quod hic in ſulcis, ille in ſegetibus naſci dixit, cum ſint ſulci, id eſt πρασιαὶ ipſius ſegetis. Iulio & Au-*Tempus.* guſto menſibus potiſsimum apparet. Ex his facile eſt coniectari plantam iſtam in aruis inter ſegetes frequentem vniuerſæ Europæ vulgatam, eſſe genuinũ Lagopum antiquorum. Huic opinioni ſuffragatur & facultas. Lagopus herba, vt *Lib. 4. c. 17.* ſcribit Dioſcorides, ſiſtit aluum in vino pota: aut in febre ex aqua. Eadem in-*Vires.* guini alligatur in inflammatione: ita fere ad verbum. Lagopus Plinio ſiſtit *Lib. 26. c. 8.* aluum è vino pota, aut in febre ex aqua. Eadem inguini alligatur in tumore: *Lib. 7. simpl.* quæ ex Dioſcoride ad verbum ferè citantur. Galenus Lagopum facultatis eſſe *Cap. 187.* deſiccantis tradit, adeo vt fluxus alui probè exſiccet. Ex his conſtat, inquit Fuſchius, herbam hic depictam eſſe Lagopum, ſiquidem, & nomen & forma aptiſsimè illi reſpondent. Locus etiam conuenit, nec facultas abhorret, quod illi eſt adſtrictoria, & exſiccans. His omnibus accedunt vires: vulgo enim omnes hac planta in dyſenteria & alui profluuio vtuntur. Eadem de herbæ huius viribus *In ca. 17. li.* prædicat etiam Matthiolus. Dantur, inquit, Lagopi huiuſce folia, quinetiam *4. Dioſcor.* Paniculæ & ſemen in farinam trita contra diſenteriam, & cæteras alui fluxiones, contra biliosas reiectiones, & cœliacos affectus ex vino auſtero, aut ſucco Punici mali. Totius plantæ decoctũ additis Maluæ foliis, è dulci vino paratum, datur vtiliter ad veſicæ morbos, præſertim ad vrinæ ardores. Semen auxiliatur cruenta expuentibus: Panicularum cinis illitus hæmorroidas fluentes ſiſtit. Sunt qui iiſdem vtantur ad abſtergendam dyſentericorum ſedem, putantes inde fluxionem cohiberi. Hanc tamen herbam legitimum eſſe Dioſcoridis Lagopũ Matth. non affirmat. Pena non parũ adſtrictionis ſemini ineſſe ait, ſiccitatis verò tantum, vt mirũ ſeminis profluuio laborãtibus præſtet præſidium. Quare in vlceribus cauis, ſed iam deterſis & mundatis, non dubium quin carnem gignat, & cicatricem acceleret, vt vult Hippocrates: tumoribus verò inguinum, & laxis herniis cohibendis peroportuna hæc planta eſt. Idem Pena non perinde fre-

LAGOPVS
Maxima.

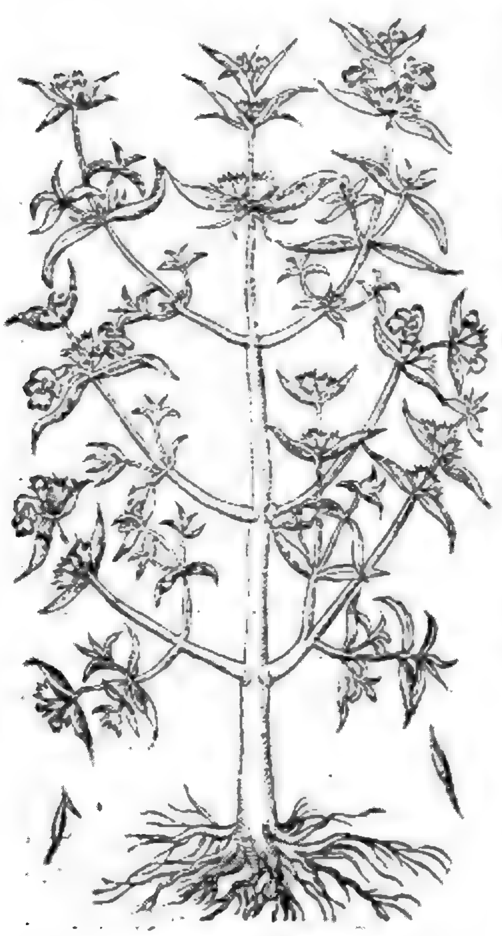
LAGOPVS ALTERA
Anguſti folia.

quentem,

quentem, ſed tamen inter eaſdem ſegetes naſcentem geminam huius differentiam obſeruauit. Vnam cuius folia planè eadem quæ ſuperioris, minùs tamen acuta, & Trifolij Pratenſis foliis propiora, caules ambiunt ſimpliciores, enodes, ferè rectos, cubitales, ſpicas in vertice proferentes, binos pollices longas, craſsiores, pilis & lanugine hiſpidiores, villoſis floribus Trifolij Pratenſis in purpura rubentibus, Fuſcis phœniceis, pallentibus. Hanc Veganij ſe in pratis, & ad fontem publicum elegantiſsimo aſpectu florentem collegiſſe ait Iunio & Iulio menſibus. Alteram idem Lagopum Anguſtifoliam vocat, iuxta agrorum & viarum margines Sellenouæ Monſpelij exorientem, in Delphinatu, & non procul à Rhodano, & ponte quem S. Spiritus dicunt, alibiq; paſsim, anguſtioribus & longioribus multo foliis, ternis, inter Peucedanum & Trifolium ambigentibus, virentibus, pedali caule, aliquot geniculis diſtincto, ex quibus nonnullæ alæ in ſummo itidem caudatas ſpicas edunt, iſti proximè deſcripto pares: quarum flores purpuraſcentes per meſſes caduci, relinquunt ariſtas horrentes, & ſpicas aridiores, acutis glumis pungentes, quibus exiguum continetur & rotundum ſemen, Seſamo ſimile. Omnium horum partes, ſpicæ præſertim, deſiccant & adſtringunt, ſed prioris potiſsimum. Lobellius Lagopum etiam folio pinnato appellat, quem Tragus Cytiſum, Cordus Trifolium magnum. Huius perſpicua in folio varietas, quod Marceſcens in calidioribus potiſsimum & Pedemontanis regionibus nitore, læuore & ſtriis elegantiſsimis auium pennas imitatur, filicis Oſmundæ par, terno poſitu è petiolo pendente. Flos item ſanguineus Lagopo maximo perſimilis. Hanc plantam pictam dedimus in Dumeto cap. de Cytiſo.

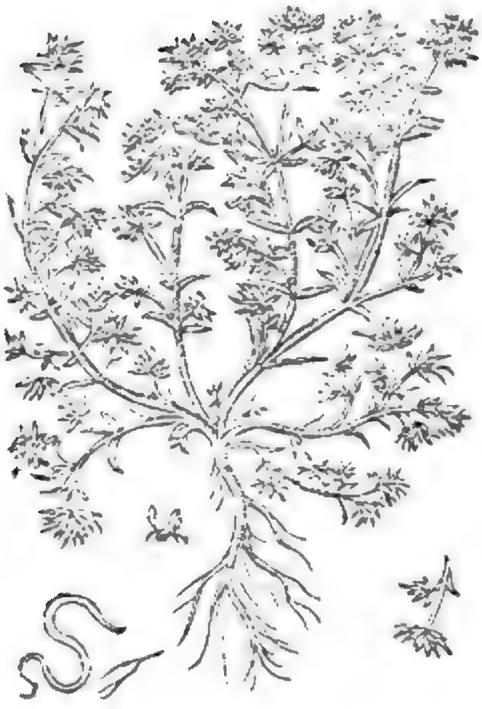
LADANVM SEGETVM, CAP. XXXVII.

HÆc herba à foliorum cum Ladano ſimilitudine & natalibus à Plinio Ladanum Segetum dicitur, ab aliis Tetrahit Anguſtifolium. *Nomina* *Lib. 26. c. 8.* Plinius duplex hoc Ladanum eſſe ait, quod Herbarij ſic interpretantur, vt aliud ſit album, aliud rubrum. Vtrumque foliis eſt Ledi, anguſtis, oblongis, per interualla geminis: *Forma.* caule vnico, pedali, ima parte rubente, ramulis ſurculiſque multis fruticante: flore Marrubij modo verticillatim caulem ambiente, eidem ſimili, nunc rubro, nunc albo, guſtus ſubauſteri: radice multiplici. Vtrumque naſcitur in aruis lapidoſis, & inter ſegetes. Ladano, inquit Plinius, ſiſtitur aluus vtroque, *Lib. 29. c. 8.* *Vires.* quod in ſegetibus naſcitur, contuſo & cribrato: bibitur ex aqua mulſa: item ad bilem, *Lib. 26. c. 11.* (id eſt choleram) è vino. idem alibi febres frigidas leuiores facit Ladanum quod in ſegetibus naſcitur contuſum.

POLYC

POLYCARPVM, CAP. XXXVIII.

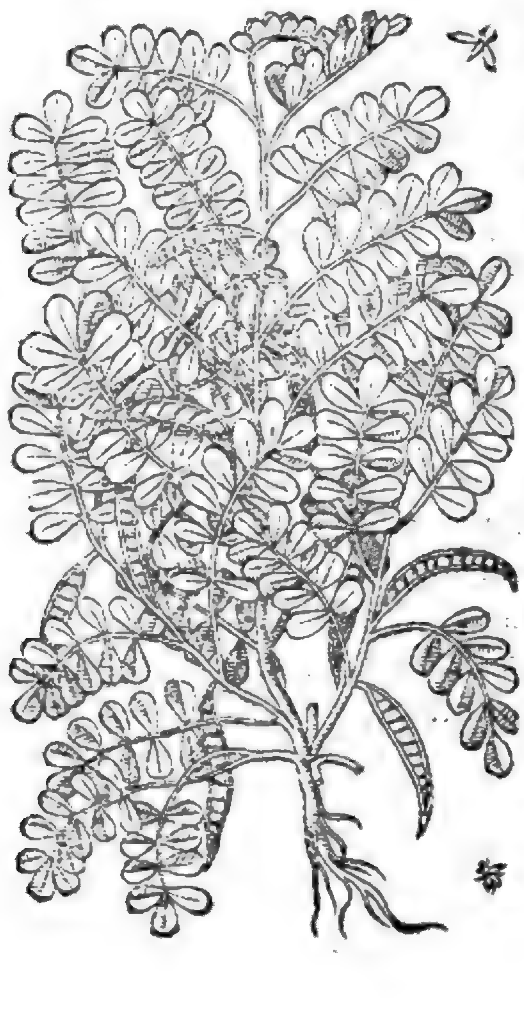

Locus. NAſcitvr etiam ſponte in agris, & in agrorum marginibus, humi-
Nomen. da præſertim anni tẽpeſtate hæc
Forma. planta à ſeminum magna copia Polycarpum nominata. Palmum vnũ alta eſt, cauliculos multos profert teneros, geniculatos, inter ſeſe implicatos: folia parua, anguſta, Iuniperi minoris foliis ſatis ſimilia, niſi quod minora ſunt, & minimè pungentia, inter quæ floſculi exoriuntur ſtellati, eiuſdem quo caules foliáq; coloris, id eſt cinerei. Radix digitũ lõga eſt, & fibrata.
Lib.1.ca.65. Dodonæus tertiã Polygoni ſpeciem eſſe putat, eiſdémque ferè quibus Polygonum viribus præſtare ait. Polyſpori mentio fit in Geoponicis Caſsiani. Quidam in Pliniani Polygoni primo genere fœminam eſſe putant, minorem, minúſque nigram, geniculis denſiorem, ſemine ſub ſingulis foliis turgeſcentem.

HEDYSARVM CAP. XXXIX.

Nomina GRæci ἡδύσαρον & πελεκῖνον vocant, quam Latini à ſeminis figura
Genera. Securidacam, vel, vt Turnebus legendum cenſet, Securiclatã. Vnius
In cap.129. lib.3. Dioſ. tantùm Hedyſari meminit Dioſcorides. Matthiolus duo facit eius genera, Hedyſarũ maius, & minus, duo itẽ Dodonæus.
In hiſt.fru. cap.70. His Dalechampius tertiũ adiecit.
Lib.3.c.129. Hedyſarũ, inquit Dioſcorides, frutex eſt foliis Ciceris: ſemen rufum in ſiliquis fert, corniculorũ modo aduncis, quod ancipitem ſecu-
Forma. rim æmulatur, vnde nomẽ accepit, amarũ guſtu: ſtomacho vtile in potu: additur in antidota.
Li.27.ca.12. Idem ferè Plinius habet. Pelecinũ in ſegetibus diximus naſci, fruticoſum cauliculis, foliis Ciceris. Semen in ſiliquis fert corniculorum modo aduncis, ternis, quaterníſue, quale Gith nouimus, amarum, ſtomacho vtile. Additur in antidotis.

HEDYSARVM maius, ſiue Securidaca Matthioli.

Forma. Hedyſarum Matthioli maius, cauliculos à radice profert multos, tenues, rotundos, lentos, cubitales: folia oblonga, Ciceri proxima: flores diluto purpuræ colore ruſeſcentes, vt in piſo, ſed minores: ſiliquas compreſſas, corniculatas, adunco cacumine, in quibus rufum ſemen, amarum, ſecuris effigie. Radix eſt vnica, albáque, non ſine adnatis fibris.

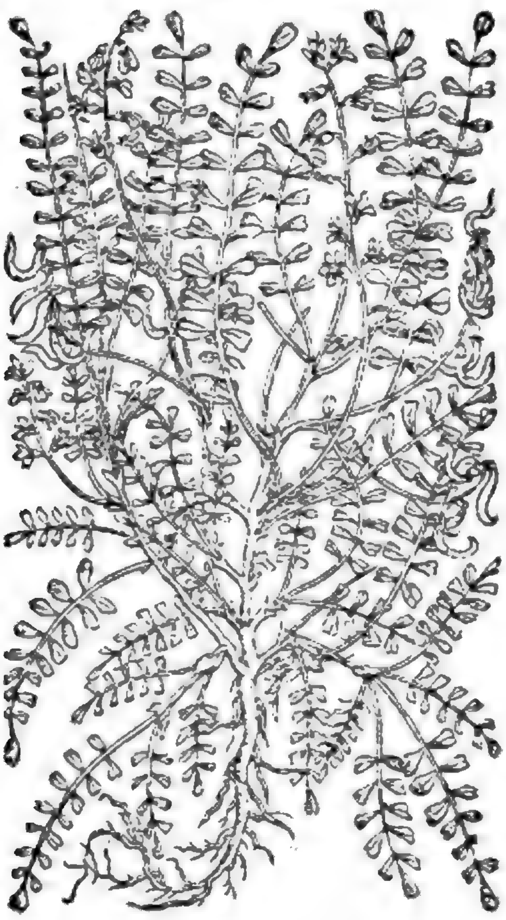
Hedyſarum minus maiori ferè ſimile eſt, niſi quod folia minora habet, in cacumine retuſa: & numeroſiora: præterea caules & ramos atque adeo partes omnes minores. Flores edit ſuperiori haud abſimiles, ſed puſillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurua, acuminato cacumine, quæ per maturitatem ru-

feſcunt

feſcunt, in quibus ſemen alteri ſimile, ſed minus ac tenuius. Radix eſt gracilis, alba, longa, altè deſcendens.

Dodonæus aliud Hedyſarum primum depinxit & deſcripſit. Caules promit à radice multos, cubitales, rotundos, folia oblonga ex multis, Lentis foliolis, ro- In hiſt.fru. cap.70.

HEDYSARVM
minus Matthioli.

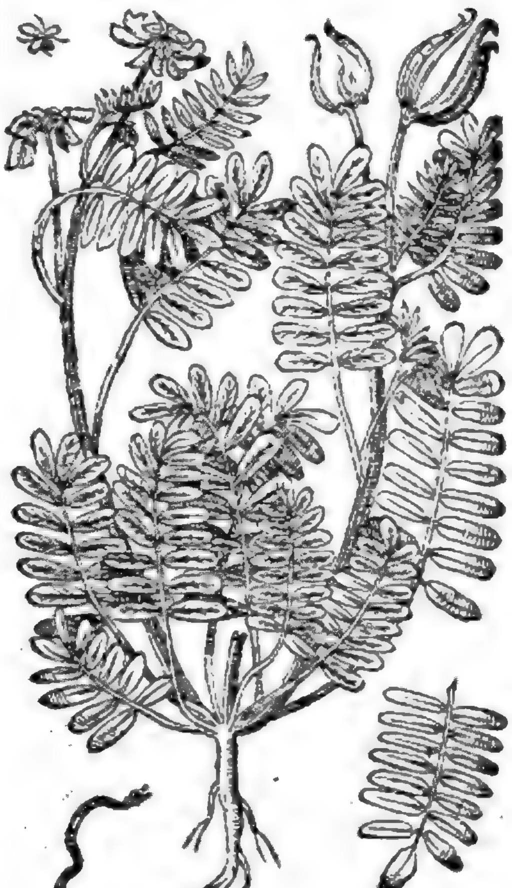
HEDYSARVM
Dodonæi I.

HEDYSARVM
alterum Dodonæi.

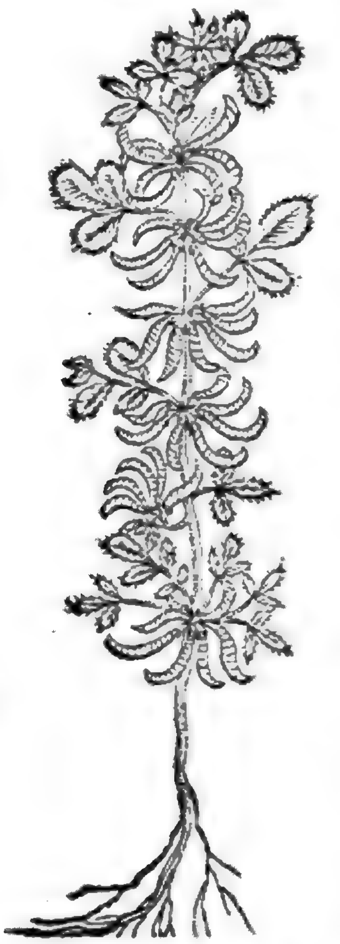

HEDYSARVM
Dodonæi III.

tundioribus, vt Araci, Viciæ, & ſimilium cõgeſta: flores in corymbis luteos: ſiliquas deinde oblongas, planas nonnihil recuruas, in quibus ſemina complura, angulofa, rufa & amara ſecuris effigie. Eſt huius & alterũ genus, ſuperiori caule foliiſq; ſimile, vtriſq; tantũ minoribus: ſiliquæ huic breuiores ſunt & magis recuruæ, in quibus & ſemina quadrangularia, ancipitẽ quoq; ſecurim æmulantia.

HEDYSARVM minimum.

Forma Hedyſari minimi.

Hedyſarum minimum hoc dicitur, quod ſi cum reliquis comparetur, minimas omnium ſiliquas edit. Radice eſt tenui, breui, candida, caulibus fere pedalibus, per humum ſparſis: foliis Trifolij pratenſis, in vno pediculo multis, ſed in extremo ſemper ternis: flore luteo, circa caulem copioſo: ſemine rufo, bipenni ſimili, in ſiliquis falcatis, tranſuerſim virgatis, breuibus. In agro Monſpelienſi, & nemore Gramuntio creſcit. Aliud ſuperioribus multo ſpecioſius acceptum referimus Lobellio, quod in Hortis Belgicis alitur. Ægyptium Helenium, eiúſue ſpeciem quidam dixêre, alij verò appoſite Hedyſarum cenſuêre: foliis enim, & procumbentibus cauliculis eſt Securidacæ ſimile floribus venuſtis, Geniſtæ, ſed rubentibus in cauliculis ſummis: è quibus poſtea ſiliquæ compreſſæ, ſpectantur complures, hirſutæ, ternis, quaternis, & quinis orbiculatis clypeoli effigie loculis, ſemine intus Geniſtæ, minore. Hedyſarum naſci in ſegetibus & Hordeis, ſcribit Dioſcorides, itémque Plinius, loco iam citato. Sed antea dixit. Eſt herba quæ Cicer enecat, & Eruum circunligando ſe: vocatur Orobanche: Triticum ſimili modo Æra: Hordeũ feſtuca quæ vocatur Ægilops: Lentem herba Securidaca, quam Græci à ſimilitudine Pelecinon vocant. Theophraſtus tamen Securidacam in Aphaca gigni, & Aphacam à Securidaca ſtrangulari prodidit, vt Plinius perperam apud Theophraſtum φακὸν, id eſt Lentem pro ἀφάκῃ, quæ Viciæ genus eſt, legerit. Quin & Theophraſtus etiam hac in re Plinio refragatur, qui Aracum rem duram & ſcabram in Lente naſci tradidit, non Securidacam. Galenus in Lente ex mutatione ipſius, durum rotundúmque Aracum, & Securidacam, ſemina non veſca gigni dixit. Hedyſari ſemen, quod idem ait, colore rufum, vtrinque anceps, vt ſecuris, amarũ & ſubacerbum apparet: quamobrem potum gratum eſt ſtomacho, & viſcerum obſtructiones expurgat. Idem præſtant totius fructus ramuli. Bibitur vtriuſque ſemen auctore Matthiolo contra venenatorum animalium morſum. Eiuſdem farina vulnera & putrida vlcera abſterget, quemadmodum & Lentigines, & Alphos cutíſque maculas omnes, ſi frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à craſsis, pituitoſiſq; excremẽtis, ex melle aut de fruto delincta,

Cap.17.lib.18.

[illegible] hiſt. & cap.8.

HEDYSARVM alterum, Clypeatum Lobellij.

Li.1. Alim.

Li.6.ſimpl.

Vires & Temper.

In cap.129. li.3.Dioſc.

delincta. Necat eadem inteſtinorum vermes ex dulci lixiuio pota, aut ex vino, aut ex muliebri lacte, addito croci momento.

ONONIS, CAP. XL.

ANΩNIΣ & ὄνωνις Græcis, ſimiliter Anonis & Ononis Latinis appellatur, vt Binominis antiquis ſit hæc planta, vna tantùm litera mutata, rem tamen eandem ſemper intuentibus. Ononida Theophraſtus & Galenus vocant, Anonida Dioſcorides & Plinius. Anonis à non iuuando, quod nullam vtilitatem præbeat, dici videtur. Siquidem aratoribus inimica eſt, viuáxque nimis fruges opprimit, & ſuis aculeis nocet, niſi quis ex aduerſo nomen inditum putauerit: Ononis quod ὄνυς, id eſt aſinos ſeſe terẽtes ad illam ſcabienteſq; iuuet, vel quod in ea ſe volutantes ſpinis eius dorſum libenter affricent, & ſcabant. Vulgus Herbariorum Arreſtam Bouis, vel Reſtam Bouis, quod in opere arantes Boues ſiſtat, nominare ſolet. Nonnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam, quod ſuis ſpinis ingredientium pedes pungat. Galli *Arreſtebeuf*, Germani *Hauhechel*, & *Ochſenbrech*, quia crebris inter folia aculeis, haud ſecus quàm inſtrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à craſſiore purgant ſtuppa, horreat: vel quod ligone ad aculeatam hanc herbã eruendam & extirpandã cum in altum acta, ſeſe propagauit, opus ſit. Equites Germani *Stalkraut*, quod decoctum eius meiere nequeuntibus equis offeratur. Ononis, inquit Dioſcorides, ramos fruticoſos habet, dodrantales, aut maiores frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis: foliis Lenticulę, tenuibus, puſillis, ad Rutæ aut Pratenſis Loti folia accedentibus, ſubhirſutis, odoratis, nõ iniucũdè olentibus. Rami acutioribus ſpinis, & veluti ſpiculis firmioribus horrent. Radicem mittit candidam. Spinoſorum etiámnum aliud genus Ononis, inquit Plinius. In ramis enim ſpinas habet appoſitas: folio Rutæ ſimili: toto caule foliato in modũ coronæ. Secatur aratro, frugibus inimica: vel, vt legendũ cenſet Turnebus, ſequitur arata, frugibus inimica: viuaxq; præcipuè: Idẽ multo poſt. Anonin quidã Ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilẽ fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutiórq; eſſet, odore iucũdo, poſt ver ſpinoſa. Hæc Plinius, cuius poſtremã ſententiam reprehẽdit Matthiolus. Etenim non poſt ver Anonis ſpinoſa redditur, ſed in Autumno, id quod experientia ipſa comprobat, cui etiam Theophraſti auctoritas adſtipulatur, de Ononide ſic ſcribentis: ἡ δὲ ὄνονις ἐστὶ ὀρθάκανθον, ἐπέτειον δὲ φύλλον ἔχει πηγανῶδες, παραπεφυκὸς παρ᾽ ὅλον τὸν καυλὸν, διαλαμβανόμενον ὑπαλλήλως, ὥστε στεφανοῦ τὴν ὅλην εἶναι μορφήν. Κολλοβοάνθης δὲ, καὶ ἐλλοβοάνθης ἀδιαφράκτως. Φύεται δὲ ἐν τῇ γλίσχρᾳ, καὶ γανώδει καὶ μάλιστα ἐν τῇ σπορίμῳ, καὶ γεωργουμένῃ. διὸ καὶ πολέμιον τοῖς γεωργοῖς. καὶ ἔτι δυσώλεθρος. ὅταν γὰρ λάβῃ χώρας βάθος, ὠθεῖ τὰ κάτω εὐθὺς, καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἔτος ἀποφύσεις ἀφιεμένη εἰς τὰ πλάγια, πάλιν εἰς τὸ ἕτερον ὠθεῖται κάτω, σταθεῖσα μὲν οὕτως ὅλη. τοῦτο δὲ βραχείσης γίνεται τῆς γῆς, καὶ ἀπόλλυται ῥᾷον. ἐὰν δὲ μικρὸν ἀπολειφθῇ, ἀπὸ τούτου πάλιν βλαστάνει. ἄρχεται δὲ τῆς βλαστήσεως θέρους, τελειοῦται δὲ μετοπώρου. Id eſt, Anonis ramis aculeata eſt, annuo folio, Rutæ ſimili, iuxta totum caulem, alternato foliorum exortu interceptum, vt veluti coronam ea tota figura repræſentet: flore tanquã mutilo, qui ſiliquis inſidet, & nullo interſtitio diſcepitur: Naſcitur in glutinoſo pinguiq; ſolo, & præcipuè in ſegetibus atque cultis: quare agricolis inimica eſt. Præterea viuax admodum eſt. Cum enim altam tellurem occupauerit, recta deorſum ſeſe impellit, ſingulis annis ſurculos è lateribus fundens, rurſus ſequente anno in profundum agitur. Effodienda ideo tota eſt, quod madefacta terra faciendum: ſic enim facilius interit. Nam ſi paruum quid relinquatur, ex eo rurſus ſuccreſcere poteſt. Æſtate autem

Nomina

Ruel. lib. 1. cap. 20.

Lib. 3. c. 18.

Forma.

Lib. 21. c. 16.

Lib. 27. c. 4.

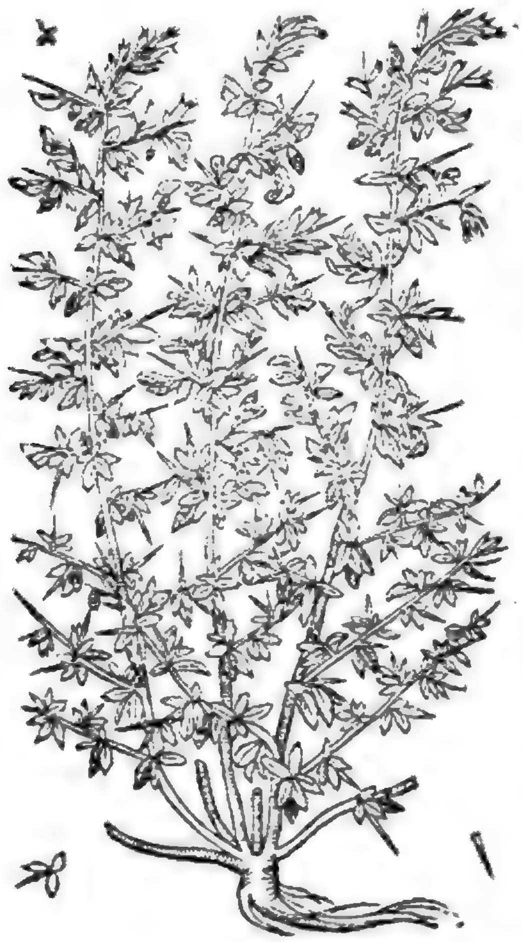
In ca. 18. li. 3. Dioſcor.

Lib. 6. Hiſt. cap. 5.

Locus.

germinare incipit, perficitur autem Autumno. Hæc Theophraſt. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium, quæ de Anonide ſcripſit, partim ex Dioſcoride, partim ex Theophraſto tranſcripſiſſe, ſi hoc excipias, quod ille Anonida poſt ver ſpinoſam eſſe dixerit, hic æſtate tantùm germinare, & Autumno perfici. Quidã eum locum Plinij ſic legunt, ac diſtingunt, conueniente ſenſu. Anonim quidã Ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilem Fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutiorq; eſſet, ac ſpinoſa, odore iucundo. Eſtur etiam, muria poſt ver condita, nimirum æſtatis initio, quo tempore tenella germina conditura apta ſunt. Præterea hæ hiſtoriæ apertè indicant, Anonida eam eſſe plantam quam hîc depinximus. Ramos enim ſpargit graciles, lentos, foliis veſtitos, in viridi nigricantibus, rotundis, Rutæ vel Loti Pratenſis foliis ſimilibus, inter quæ nocentiores, & mucronatæ ſpinæ, quaſi ſpicula ſubriguntur. Flos ferè Piſi dilutiore micat purpura, interdum niueo colore nitet: ſiliquæ paruæ lato ſemine refertæ. Radix in nigro candicat, valde lenta, ramis longè lateq; expatiãtibus, ob id ruſticis notiſsima, quod non modò ramorum radicumq; implexu aratra in mediis ſulcis ſæpius remoretur, ſed etiam quod meſſoribus acutis ſpinis ſit infeſta.

ONONIS.

Locus. Naſcitur præcipuè in ſegetibus. *Tempus.* Floret Iulio menſe & Auguſto, Autumno ſui incremẽti finem faciens.

Lib.3.ca.18. *Vires & Temper.* Muria conditur, inquit Dioſcorides, antequã ſpinoſa fiat, cibis gratiſsima. Radix excalfacit & extenuat. Eius cortex è vino potus vrinam ciet, calculos comminuit, margines vlcerum erodit. Radix cum decoquitur in poſca, dolorem dentium collutione mitigat. Decoctum eius in potu, hæmorrhoidas ſanare creditur. Quæ poſtrema, decoctũ eius & cætera Oribaſius non habet, neque Plinius, qui

Lib.27.c.4. ex Dioſcoride hæc apertè tranſcripſit. Eſtur etiam muria condita. Recens verò margines vlcerũ erodit. Radix decoquitur in poſca dolori dentiũ. Eadem cum melle pota calculos pellit. Comitialibus datur in Oxymelite decocta ad dimi-

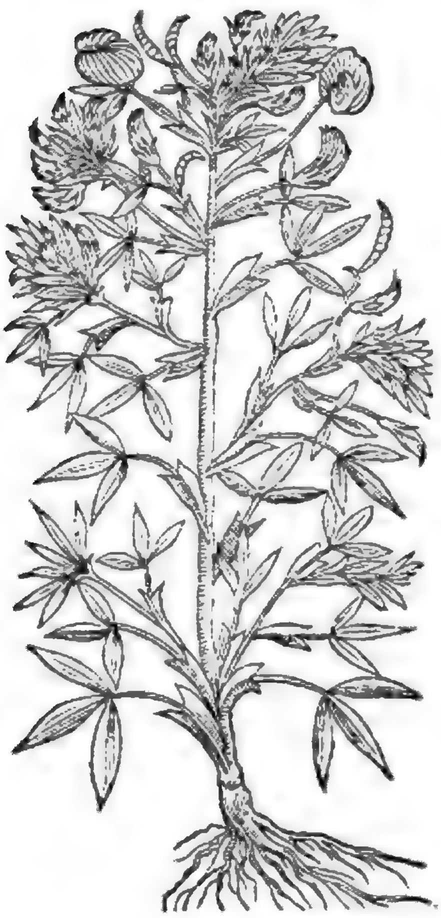
Li.8.ſimpl. dias. Ononis, auctore Galeno, radicem habet quadamtenus, tertio ordine excalfacientem. Ea eſt maximè vtilis, habens quippiam & abſterſoriũ & inciſorium. Itaque non tantùm vrinas prouocat, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, collui vi-

In ca.18.li.3.Dioſcor. delicet eam in Oxycrato coctam præcipientes. Tradit Matthiolus Anonidis radici vim maximam ineſſe ad renum calculos comminuendos, expellendóſque, præſertim obſtructis vrinæ meatibus, multorum teſtimonio iam comprobatum eſſe, qui calculo laborantes, cum corticum radicis puluerem tantum è vino diutius bibiſſent, priſtinam ſanitatem recuperarunt: nouiſſeq; ſeſe ait, qui huiuſce radicis puluere duntaxat multis mẽſibus ſumpto, carnoſum ramicẽ abſumpſit, & ſanatus eſt, cùm à medicis ſola ſectione vſtioneq; curari poſſe decretũ eſſet. Eroduntur huius radicis puluere calloſi ac indurati vlcerum margines. Decocta in poſca dentium dolores mulcet, ſi decocto os colluatur, præſertim cum pitui-

Vires. ta redundat. Eiuſdem decocto ſolo, putant quidam ſanari hęmorrhoidas. Id verò certũ eſt idem decoctũ potũ ſummopere ad iocinoris & vaſorum infarctus valere

valere. Corticum recentium eiuſdem radicis libræ quatuor minutim cõciſæ in vini Cretici libris octo macerantur: deinde in vitreã metam cõiiciuntur, ex qua in calentis aquæ balneo collocata elicitur aqua, quæ epota ſemilibræ pondere non ſolùm renes à calculis liberat, & vrinam prouocat, ſed etiam veſicam, & eius ceruicem à glutinoſis excrementis obſeſſam expedit.

ONONIS LVTEA non ſpinoſa, Natrix Plinij Herbariorum.

Quidam herbam aliam hîc depictam Ononida non ſpinoſam vocant, alij Melilotum maiorem, alij Melilotum ſylueſtrem pinguẽ. Sunt qui Natricẽ Plinij eſſe arbitrẽtur, quod non ſolùm radix euulſa, ſed & herba tota virus hirci, aut, vt aliqui exponunt, bituminoſum, & grauem fœtorem redoleat. Radice eſt nigra, craſſa, in multos lignoſos ſurculos diuiſa: caulibus multis fruticat, cortice ſubrubro amictis: foliis Pratenſe Triphyllũ æmulatur, ſi quis digitis terat, ingratum & iniucundum odorem ſpirantibus: florem edit luteum, lineis ſubrubris virgatũ, Piſo ſimilem. Semen ſiliquis includitur. Gignitur in aridis, glareolis, & ſabuloſis. Aduerſus omnia venena prodeſſe & admotam & ſumptã experientia compertũ eſt. Natrice in Piceno à fœminis abigunt, quos mira perſuaſione Fatuos, (Faunos) vocant, inquit Plinius, ego ſpecies limphantiũ hoc modo animorũ eſſe crediderim, qui tali medicamẽto iuuẽtur.

Li.27.ca.12.

Forma.

Locus.

PISVM, CAP. XLI.

DE FRVGIBVS, earum vitiis ſiue morbis, aliiſque herbis quæ inter has naſcuntur diximus, nunc de Leguminibus tractandum. Legumina quidem dicta putat Varro à legendo, quoniã ea nõ ſecantur, ſed veliendo leguntur. Legumenta etiam Gellius appellat. Græci ὄσπρεια vocant, Theophraſtus χέδροπα. Inter ea notiſsimum omnibus eſt Piſum, à quo exordiemur. Græcis ὄπισος vocatur, pleríque etiam λέκυθον dici putant, ſed impropriè. Nam ex farina Leguminum pulmentarium λέκυθον à Græcis dici teſtatur Galenus his verbis: ἔτνος δὲ ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ἐρεχθέντων ὀσπρείων τε καὶ χεδρόπων σκευαζόμενον. λέκυθον δὲ τὸ ἐκ τῶν ἀλεσθέντων ἄλευρον ἑψόμενον ἐν ὕδατι, προσεμβαλλομένου τοῦ λίπους. Id eſt, Et nos appello pulticulam quę ex decorticatis & freſis Leguminibus fit. Lecythum verò, ex molitorum farina, in aqua cum aliquo pingui decocta. Vnde λεκυθοπῶλαι Græcis dicuntur, qui eiuſmodi pulmentaria, farinas videlicet Leguminũ elixatas, & pinguedine aliqua conditas vendunt. Tamen λεκύθου alia ſunt apud Græcos ſignificata, hoc loco non declaranda. Piſum à Piſa loco in quo olim copioſiſsimè naſcebatur nominatum dicunt. Galli *Pois* appellant, Germani *Erbſz*. Eius duo apud nos reperiuntur genera. Vnum in aruis caducum, humi ſerpens, alterum in altum ſcandens, arboris ramis quibus accubet adfixis, & ſeſe, capreolis vinciens, illiget. Ramulare ſolemus appellare, *Pois ramé*. Caulibus exit fiſtuloſis, ramoſis, per terrã ſparſis, niſi ramulos inueniat quibus fulciatur, rotundis, fragilibus: folio frequente, amplo, & longo, craſsiuſculo ac ſub pingui: capreolis multis, quibus admotis adminiculis ſeſe implicat: flos eſt

Lib.1.ca.11. & 12.

Nomina

In li. de bono & mal. ſuc.

Genera.

Matth. in cap. 101. lib. 2. Dioſcor. Ruel. lib. 2. cap. 34.

Forma.

PISVM.

ei candidus, Papillionis forma, circa vmbilicum purpuream notã habens: ſiliquæ cylindraceæ, longæ, teretes, in quibus grana, initio viridia, ſeſe inuicem, quaſi tangẽtia, rotunda, quæ tamẽ reſiccata inæquales angulos habẽt, & cãdida fiunt, aut ſub flaua. Radices ſubſunt paruæ & imbecilles. Piſum facilem & ſolutam terrã deſiderat, inquit Columella, tepidumq́; locum, & cælum frequentis humoris. Piſum auctore Plinio, in apricis ſeri gaudet, frigorũ impatientiſsimum. Ideo in Italia, & in auſteriore cælo, non niſi Verno tempore, terra facili, ac ſoluta. Iunio & Iulio menſibus flores profert: deinde fructus. Mirum eſt Dioſcoridẽ tam vulgaris tamq́; protriti Leguminis non meminiſſe, cum Theophraſtus, Hippocrates, Galenus, Paulus Aeg. Plinius non intactũ reliquerint: τῶν δὲ χεδρόπων, inquit Theophraſtus, τὰ μὲν περιφερὲς, οἷον ὁ κύαμος, τὰ δὲ προμηκέστερον, οἷον ὁ πίσος, &c. Id eſt, Leguminum alia folium habent rotundum, vt Faba, alia oblongius, vt Piſum, &c. Et mox, τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, καθάπερ ὤχρος, πίσος, λάθυρος. Id eſt, Alia autem humi procumbentẽ caulẽ habent, vt Ochrus, Piſum, Lathyrus. Piſa Hippocrati minus inflant, ſed magis per aluũ ſecedunt. Piſa Galeno tota ſubſtantia cum Fabis quandã habent ſimilitudinem, eodemq́; cum Fabis modo ſumuntur, His duabus tamen rebus ab eis diſcrepãt, tum quod non æquè ac Fabæ ſunt flatuoſa, tum etiam quod detergendi facultatem non habent, ideoq́; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt. Piſum Paulo, laxum quidem eſt, non tamẽ adeo flatuoſum, ac Faba. Ex quibus perſpicitur permultum falli eos qui ſcribunt Piſorum iure hauſto purgari puerperas, lactis copiam augeri, ictericos ſanari, & aquæ intercuti ſuccurri. Quo enim pacto præſtare ea poſsit medicamentum quod refrigerat, & ſiccat? Sed his errandi occaſionem præbuit Tragus, qui perperam putarit Piſum Cicer eſſe Arietinum, cui ſupradictæ inſint facultates. At quantum Cicer à Piſo diſtet, ſuo loco dicetur. Quare cum nulla Piſis abſtergendi vis inſit, Galeno auctore, nec puerperis Piſorum ius propinandum, nec eorum decoctorum cremore aluum cieri verum eſt. Recentia Piſa quæ cum ſiliquis manduntur ructus mouent. Rura noſtra nullum Legumen magis nouere, quæ ad anni totius vſum diligenter ſiccata, & ſiliquis ſuis explicita recondunt: ita enim exhauſto ſolibus humore diutius à putredine vindicantur. Diuites quoque cum pernis ſalſis, aut ſuillis ſuccidiis incoquunt, non ingrato cibo, qui in oppiparis cœnis ſeſe offerre ſæpius audeat.

Locus. Lib.2. c.10. Lib.18.c.16.

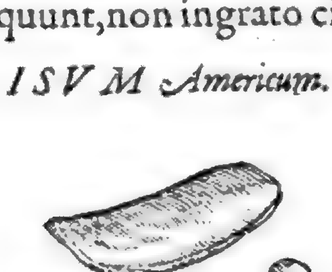
Tempus.

Lib.8.Hiſt. cap.5.

Vires. Li.1. Alim.

Lib.1. c.79. Matth.in cap.101.lib. 2.Dioſcor.

PISVM Americum.

Hic non omittendum Piſum coccineum Americum ex Legumine Piſo ſimili vel Eruo natum: folliculo Piſo ſylueſtri ferè pari ſemina clauduntur: medulloſa, duriſsima, teretia, oblonga, Pæoniæ æmula, ſed minora rubro miniata, rutila, ad baſim vbi germen, ornata nigris maculis, rotundis, conſpicuis, guſtu amaro, vt in quibuſdam Leguminibus.

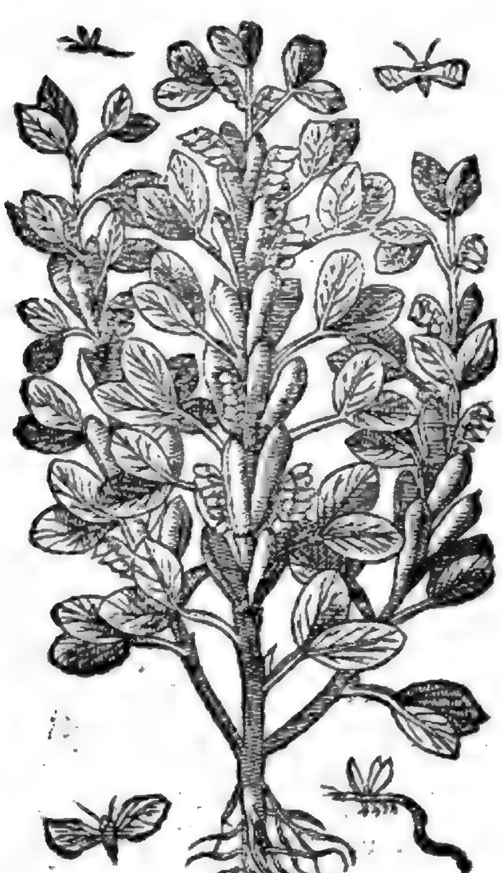
FABA

FABA, CAP. XLII.

KYAMOΣ Græcis à feracitate dicta Faba Latinis vocatur, & κύαμος ἑλληνικὸς, id eſt, Faba Græca, ad differentiam Ægyptiæ. Eadem nominatur & Fabulum auctoribus Gellio & Feſto, Arabibus *Hachille*, *Habalte*, ſiue *Buchale*, Italis *Faua*, Germanis *Bonen*, Gallis *Feue*. Fabarum genera duo nobis ſunt coloribus diſtantia. Sunt enim Fabæ candidæ, ſiue in candido pallentes: ſunt & aliæ nigræ, aut in nigro purpuraſcentes. Naſcitur quoque Faba ſua ſponte, pleriſque in locis, inquit Plinius, ſicut Septentrionalis Oceani inſulis, quas ob id noſtri Fabarias appellant. Item in Mauritania ſylueſtris paſsim, ſed prædura, & quæ percoqui non poſsit. Faba caulem profert longum, quadrangulum, rectum, glabrum, ex quo ramuli exeunt inæquali exortu: in quibus folia ſub pinguia, glabra, ſub rotunda, portulacæ ſimilia. Ex ramulorum cacuminibus capreoli exoriuntur ſingulares, ſed adeo tenues, vt facilè depereant: at ex caulium alis flores multi ex vno pediculo racematim exeunt, vno duntaxat latere, ordine appenſi, verſicolores, hirti, & criſtati. Siliquæ gignuntur primùm iis è floribus qui in inferiore caulis parte ſunt, aliorum leguminum ſiliquis maiores, craſsiores, carnoſioréſque, àpice in acutum deſinente, in quibus Fabæ concluduntur, forma & magnitudine differentes: nam aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ ſubrotundæ, aliæ compreſſæ, aliæ albicantes, aliæ ſub nigræ, aliæ ſubrutilæ. Radix eſt ſingularis, lignoſa, capillata fibris. Fabam ſylueſtrem ſcribit Matthiolus paſſim in campeſtribus humi repere, caulibus quadrangulis, ſeſe inuicem implicantibus, folio Fabæ ſatiuæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus ſiliquæ oriuntur, compreſſæ, Fabarum ſiliquis longè minores, in quibus ſemen continetur rotundum, Fabarum ſapore. Sunt, inquit, qui hanc plantam velint Galeni Aracum eſſe, μόνος δὲ, inquit Theophraſtus, μάλιστα τῶν χεδρόπων ὀρθόκαυλος ὁ κύαμος. Ideſt, ex leguminibus ſola maximè Faba, recto caule ſurgit: & paulo poſt ἔχει δὲ τὰ ἄνθη διαφορὰν, καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ θέσει.

Nomina · *Genera.* · Li. 18. c. 12. · *Forma.* · Lib. 8. Hiſt. cap. 5. · Ibidem.

FABA ſatiua.

FABA ſylueſtris.

Id eſt, eſt & florum eius à reliquis differentia, tum natura, tum poſitu. Idem,
Ibid. cap. 2. τῶν δὲ χεδρόπων μάλιστα κύαμος, καὶ κέγχρος πρωϊσπορα, ταῦτα γὰρ διὰ τὴν ἀσθένειαν προλα-
βεῖν τῇ ῥιζώσει βούλεται τοῦ χειμῶνος. Id eſt, ex leguminibus Faba & Milium matu-
rè ſerenda. Ea enim propter imbecillitatem, radicatione hiemem anticipare
Lib. 18. c. 21. volunt. Faba ſeritur Plinio ante vergiliarum occaſum, leguminum prima, vt an-
tecedat hiemem: & paulo poſt: Vergilius eam per ver ſeri iubet, circumpada-
næ Italiæ ritu: ſed maior pars malunt Fabalia (purgamenta, ſiue ſtipulas & cul-
Cap. 2. libr. mos Fabarum) maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius. Idem ſcribit
8. Hiſtor. Theophraſtus. Τὰ μὲν χέδροπα μονόρριζα εἰσὶ πολλὰς ἄνωθεν ἀπὸ τῶν καυλῶν ἀποφύσεις
ἔχοντα, πλὴν κυάμου. Τὰ δὲ σιτηρὰ πολύρριζα. Ideſt, legumina ſingulas habent radices
Ibid. cap. 7. & ſurculos multos ſuperne ex caulibus mittunt, dempta Faba. Frumenta multis
radicantur fibris. Leguminum vnicaulis Faba ſola inquit Plinius: vnus & lupi-
nis: cæteris ramoſus, prætenui ſurculo: omnibus verò fiſtuloſus. Idem rurſum:
Ibidem. Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulē emittunt, nullis diſtinctū internodiis. Re-
Lib. 8. Hiſt. liqua legumina ſurculoſa ſunt. Βλαστάνει τὰ μὲν θᾶττον, inquit Theopraſtus, τὰ δὲ
cap. 2. βραδύτερον. καὶ κριθὴ μὲν, καὶ πυρὸς ἑβδομαῖα μάλιστα. προτερεῖ δὲ ἡ κριθὴ μᾶλλον. τὰ δὲ ὄσ-
πρια τεταρταῖα, ἢ πεμπταῖα· πλὴν κυάμου. κύαμος δὲ καὶ τῶν σιτωδῶν ἐν πλείωσιν. ἐνιαχοῦ δὲ
Lib. 18. c. 7. πεντεκαὶ δεκαταῖος, ὅτε δὲ καὶ εἰκοσταῖος: at Plinius: Erumpunt à primo ſatu, Hordeum
die ſeptimo, legumina quarto, vel cum tardiſsimè ſeptimo: Faba à xv. ad xx.
Quot verò diebus floreat, ſic declarat Theophraſtus. Ἀλλὰ τῶν χεδρόπων χρόνιος
Li. 8. Hiſt. ἡ ἄνθησις. χρονιωτάτη δὲ τῶν μὲν ἄλλων, ὀρόβου, καὶ ἐρεβίνθου, τούτων δὲ ἁπάντων τοῦ κυάμου, καὶ
cap. 2. ἐν μεγίστῃ διαφορᾷ: τετταράκοντα γὰρ ἡμερῶν ἀνθεῖν λέγουσι. πλὴν οἱ μὲν ἀεὶ οἱ μὲν ἀεὶ πα-
ρανθεῖν, ἕτερον καὶ ἕτερον λέγουσι: κατὰ μέρος γὰρ ἀνθεῖν, οἱ δὲ ἁπλῶς. ἡ γὰρ ἄνθησις τῶν μὲν στα-
χυηρῶν, ἀθρόα, τῶν δὲ λλοβωδῶν, καὶ χεδρόπων πάντων κατὰ μέρος. πρῶτα γὰρ ἀνθεῖ τὰ κάτω.
Lib. 18. c. 7. καὶ ὅταν πάντα ἀπανθήσῃ, τὰ ἐχόμενα. καὶ οὕτως ἀεὶ βαδίζει πρὸς τὰ ἄνω, quæ Plinius ex-
preſsit his verbis. Legumina diutius florent, & ex his Bruum ac Cicer, ſed diu-
tiſsime Faba xl. diebus, non autem ſinguli ſcapi tamdiu, quoniam alio deſinen-
te alius incipit; nec tota ſeges ſicut frumenti, pariter. Siliquantur verò omnia
diuerſis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore ſubeunte. Præterea
ſcribit idem Theophraſtus. Κύαμος δὲ ἀνθῶν μάλιστα φιλεῖ βρέχεσθαι. διὸ καὶ οὐκ ἐθέλουσιν
Lib. 8. Hiſt. ὀψισπορεῖν, ὥσπερ εἴπομεν, ὅτι πολὺ ἀνθεῖ, μετὰ δὲ τὴν ἀπάνθησιν ὀλίγου πάμπαν ὕδατος δεῖ-
cap. 6. ται συνέγγυς γὰρ ἡ τελείωσις. Quę Plin. ſic interpretat[9] eſt. Faba aquas in flore maxi-
Li. 8. ca. 12. mè concupiſcit: cum verò defloruit, exiguas deſiderat. Et, ὁ δὲ κύαμος, ὥσπερ ἐλέ-
Cap. 9. lib. χθη, καὶ ἄλλως οὐ βαρύς, καὶ ἔτι κοπρίζειν δοκεῖ τὴν γῆν διὰ μανότητα, καὶ εὐσηψίαν. διὸ καὶ οἱ
8. Hiſto. περὶ μακεδονίαν καὶ θετταλίαν, ὅταν ἀνθῶσιν, ἀνατρέπουσι τὰς ἀρούρας. Id eſt, eodem Plinio
Ibidem. interprete, Solum in quo nata eſt, lætificat, ſtercoris vice. Ideo circa Macedo-
niam Theſſaliámque cum florere incipit, vertunt arua. Hæc & plura alia, quæ
περὶ κυάμου tradidit Theophraſtus, Fabæ Plinium attribuiſſe quiuis intelligere
poteſt, atque noſtræ vulgari Fabæ ita conuenire, vt eorum plane reiicienda ſit
Dodon. li. 4. ca. 18. & in hiſt. fru. opinio, qui Fabam vulgarem veterum Fabam non eſſe, ſed alterius nominis le-
gumen, nimirum Phaſelum eſſe prodiderunt. Dicat mihi quæſo aliquis, par-
uum, illud nigrum, quod ſummæ Fabæ adhæret, & quod hilum dicitur, in quo
alio legumine, quàm in Faba noſtra reperitur? Nam quod in Americo Piſo In-
dicóue nigrum ſpectatur circa germinis exituri cauum, atra nota eſt impreſſa
cortici, non verò laciniosum Hilum, quod integro cortice auelli queat, vt in
Faba. Quæ verò de Fabarum forma, & magnitudine ſparſim apud auctores le-
guntur, & quibus illæ à Fabis noſtris differunt, tanti non ſunt momenti, vt ſen-
tentiam noſtram poſsint conuellere. Nam diuerſis in terris maiores & minores
producuntur, & alia atque alia forma, & magnitudine etiam in iiſdem ſiliquis
reperiuntur, & cum creſcere incipiunt, & cum perfectæ ſunt. Præterea veterum

Faba

Faba puſilla tantum fuit,& veluti par, Loto ac Terebintho comparatur, Taxique bacca maior Faba aſſeritur, noſtras verò cultu maior, pinguior, grandiórque facta, illa contempta nomen retinuit, non ſpecie diuerſa, ſed potius fructus magnitudine & figura, quam plantæ natura, temperamento, aut lineamentis diſtans. Faba hæc minor Italis, Sebuſianis, Alpiníſque gentibus Belgio frequentiſsima eſt, ad veterina alenda, ſed nuſpiam vſus frequentior quàm in Anglia, vbi panes fabaceos veterinis dant, non triticeos. Sed eſt & ſylueſtris Faba, vtraque etiam minor. Sebuſiani quidem ruſtici non alio pane veſcuntur, quam confecto ex paululo tritici, Secale, & rotunda minutuláque Faba. Iam verò præter notas, etiam facultates quas fabæ veteres tribuerunt noſtris optimè competere, ſiue illas vt cibum, ſiue vt medicamentum conſideres, longa experientia comprobauit. Faba pro cibo ſumpta inflationem excitat, Dioſcoridi, ægrè cõcoquitur, tumultuoſa ſomnia facit, tuſsi confert, carnem gignit, media calidi frigidíque natura. Decocta in poſca, & cum cortice ſuo eſitata, dyſenterias, & cœliacorum profluuia ſiſtit: contra vomitiones conuenienter manditur. Inflatio leuior ſequitur, ſi aqua prior, inter coquendum abiiciatur. Viridis plus negotij ſtomacho exhibet, maiorémque flatum parit. Inflat is cibus, Galeno, etiam ſi coctus diutiſsimè fuerit, ac quouis modo paratus, cum tamen ptiſſana tempore quo coquitur flatum omnem deponat. Qui autem animum attendunt, eóſque affectus qui cibos ſingulos manent, animo adſequuntur, ſentiunt in toto corpore velut à ſpiritu flatulento tenſionem quandam: potiſsimùm ſi quis huic cibo non eſt aſſuetus, aut ipſum non bellè percoctum ſumpſerit. Habent autem Fabæ ſubſtantiam non denſam, nec grauem, ſed fungoſam, ac leuem, quæ vim quandam, quomodo ptiſſana, habet detergendi. Apparet enim perſpicuè ipſarum farina ſordes à cute detergere: quod mangones ac mulieres intelligentes, in balneis quotidie Fabarum farina vtuntur, quemadmodum alij nitro, atque aphronitro, & in ſumma detergentibus. Hac præterea & faciem inunguntː tollit enim lentes quæ in ſumma cute apparent: ob quam facultatem ventrem non cunctanter permeat, vt quæ craſsi ſunt ſucci & lenti, quæque nullam detergendi habent facultatem. Cum autem Fabarum puls ſit flatulẽta, multo adhuc magis erunt flatulentæ, ſi quis integris ipſis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, ſed concoctu ſunt difficillimæ, tardéque prętereunt, & craſsi ſucci alimentum corpori exhibent. Quod ſi virides priuſquam maturæ ſint, atque exſiccatæ edantur, idem eis accidet quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus: humidius ſcilicet alimentum corpori præbebunt, ob idque excrementoſius, non in inteſtinis modò, ſed in toto etiam habitu. Merito igitur Fabæ eiuſmodi, minùs quidem nutriunt, ſed promptius deiiciuntur. Plerique autem hominum non crudas modò Fabas virides comedunt, verùm etiam cum ſuilla eas coquunt, veluti olera, ruri verò cum caprina, & ouilla. Alij Fabas inflare ſentientes cepas admiſcent, cum pultem in patinis ex ipſis ſtruunt. Sunt qui cepas crudas, nec ſimul elixas cum ipſa comedunt. Pultem ſiue edulium ex leguminibus fractis, ſiue freſis Gręci, auctore Galeno, ἔτνος vocant, vt capite de Piſo diximus. Sic ἔτνος κυάμινον puls erit ex Fabis freſis, quæ variè paratur, vt ait idem Galenus, ſiue liquida in ollis, ſiue ſpiſsior in patinis. Tertius eſt Fabæ præparandæ modus qui fit cum ptiſſana. Vt autem κυάμινον ἔτνος nihil aliud eſt quàm Faba freſa elixata, ita κυαμίνη λέκυθος nihil aliud eſt quàm Fabæ lomentum elixatum. Paulus Æg. ad clauos & callos. ποιεῖ καὶ ἡ λέκυθος κυαμίνη μετ' ὄξους ἑψηθεῖσα. Id eſt, facit & Fabæ lomentum cum aceto coctum. Inter legumina maximus honos Fabæ, inquit Plinius, quippe ex qua tentatus ſit etiam panis. Lomentum appellatur farina ejus, aggranatúrque Tritici pondus illa, ex omni

Lib. 2. c. 98.
Vſus & Vires
Li. 1. Alim.
Li. 1. Alim.
Cornar. in libr. 5. pha.
Li. 18. ca. 12.

omni legumine. Iumentorum verò & pabulo venalis. Fabæ multiplex vſus om-
nium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miſcetur apud
pleráſque gentes, & maximè panico, ſolida, aut delicatius fracta. Quin & priſco
ritu Fabacia puls, (Fabara puls Turnebo,) religione Diis in ſacro eſt, prçualens
pulmentari cibo, & hebetare ſenſus exiſtimata, in ſomnia quoque facere. Ob
hæc Pythagorica ſententia damnata: vt alij tradidêre, quoniam mortuorum
animæ ſint in ea. Qua de cauſa parentando vtique aſſumitur. Varro & ob hæc
Flaminem ea non veſci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiũ-
tur. Plutarchus in problematis aliam cauſam affert, cur Pythagoras à Fabis ab-
ſtinendum iuſſerit nempe quod omnia legumina ſpiritum & humorem impu-
rum ingenerent corporibus, atque hanc ob cauſam ad venerem incitent. In ea-
Li.1. de Di. dem ſententia Cicero fuiſſe videtur, cum ſcribit adhunc modum. Iubet igitur
Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, vt nihil ſit quod errorẽ ani-
mis perturbationémque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum puta-
tur, ne Faba veſcerentur, quod habet inflationem magnam in cibis, tranquilli-
tati mentis quærenti vera contrariam. Ariſtoxenus tamen apud Gellium refel-
Li.4. ca.11. lit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine ſæpius vſum quàm
Faba, quod is cibus ſenſim aluum ſubduceret, & læuigaret. Porrò Gellius quod
in cibis Cyamos repudiaretur, cauſam erroris fuiſſe putat, Empedoclis carmi-
na qui diſciplinas Pythagoricas ſectatus eſt, inter quæ verſus hic inuenitur.

Δειλοί πανδείλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.

Ah miſeri à Cyamo miſeri ſubducite dextras.

Opinati enim ſunt plerique κύαμον legumentum vulgo dici. Sed qui diligentiùs
ſcitiúſque carmina Empedoclis arbitrati ſunt, vtar enim Gellij verbis, κυάμους
hoc in loco teſticulos ſignificare aiunt, eóſque more Pythagoræ opertè atque
ſymbolicè κυάμους, appellatos, quia ſint εἰς τὸ κύειν δεινοί, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, id eſt,
ad conceptum efficaces, cauſæque grauiditatis, & genituræ humanæ vim præ-
bentes. Idcirco Empedoclem verſu iſto non à Fabulo edendo, ſed à rei venereæ
proluuio voluiſſe homines deducere. Empedoclis carmini ſimiles eodémque
ſenſu Orphei verſus hos Caſsianus in Geoponicis recitat: δειλοὶ πᾶς, δειλοὶ,
Lib.2.c.98. κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχητε, ἶσόν τοι κυάμους φαγέειν κεφαλάς τε τοκήων. Sed de his ſatis. Nũc
de Fabæ in medicamentis vſu dicendum κυάμινον ἄλευρον, id eſt lomentum Faba-
ceum (quod & ἄλευρον ἐρέγμινον dicitur) & per ſe & cum polenta illitum, inflam-
mationes quas vulnus excitauit, mitigat, autore Dioſcoride: cicatrices conco-
lores facit: turgentes grumoſo lacte mammas, etiamſi inflammatione tenten-
tur, adiuuat: lac reſtinguit: furunculos, ſugillata, parotidáſque cum fænigræ-
ci farina & melle diſcutit: cum Roſa autem, thure, & oui candido procidentes
oculos, tumores, vuáſque reprimit: ſubactum vino ſuffuſiones, & ictus oculo-
rum recreat: manducata ſine cortice Faba, ad auertendas fluxiones fronti illi-
nitur: decocta in vino teſtium collectiones ſanat: quo tardiùs pubes erumpat
pueris, imo ventri illinitur: vitiliginem purgat: Fabarum cortice illiti capilli,
qui poſt euulſionem renaſcuntur, gracileſcunt, & minùs alimenti capeſſunt:
cum polenta, ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti cortices, ſtrumas diſcutiũt.
Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuiſa, in
quas ſuapte natura ſcinditur, imponi ſolet ſanguinis defluxionibus ab hirudi-
ne concitatis: namque eas ſupprimit, ſi ſemiſecta apprimatur: quæ poſtrema
ſic Græcè leguntur. Ἐπιτίθεται δὲ καὶ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν βδελλῶν αἱμοῤῥαγίας λελεπισμένος,
εἰς δύο διαιρεθεὶς, καθ' ὃ προσπέφυκεν. ἐπέχει γὰρ προστυπούμενος κατὰ τὸ ἡμίτομον. Quo-
rum verborum hunc ſenſum eſſe Lacuna exiſtimat. Excorticatæ autem Fabæ,
atque in duas partes diuiſæ (in tot enim ſingulæ natura diuidi conſueuerunt)

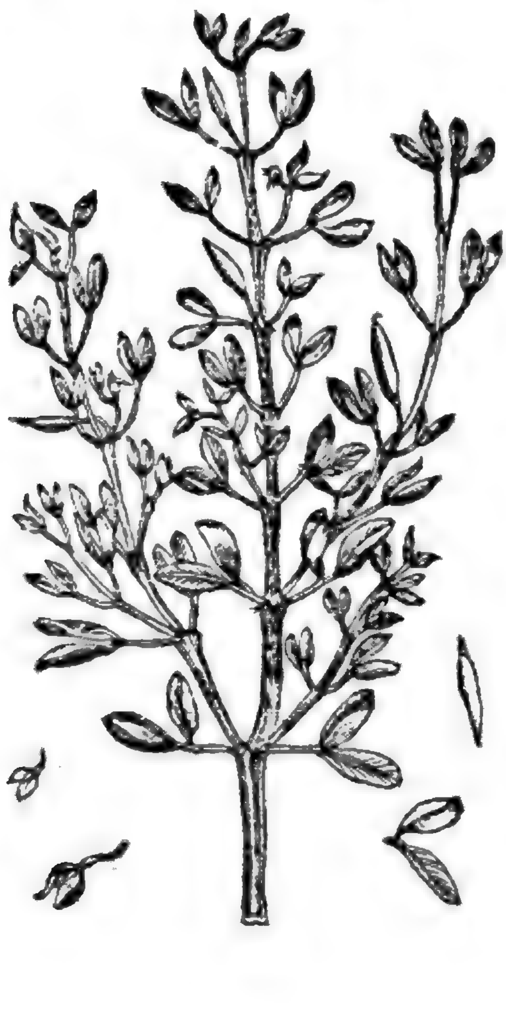
applicari

applicari ſolet dimidia pars contra effuſiones ſanguinis ab hirudinibus excita-
tas: eas ſiquidem ſupprimit, appreſſa qua parte alteri cohærebat. Sed breuius &
melius, opinor ſic Cornarius vertit. Faba decorticata in duas partes diuiſa, qua
parte ex natura coaluit, ad ſanguinis ab hirudinibus eruptiones imponitur, ip-
ſáſque cohibet, ſi ſecundum ſemiſectam partem apponatur. Auxiliatur & mor- Li.22.c.25.
bis Faba, inquit Plinius, Namque ſolida fracta feruénſque in acre acetum con-
iecta torminibus medetur. In cibo freſa, & cum allio cocta contra deploratas
tuſſes ſuppurationéſq; pectorum quotidiano cibo ſumitur: commanducata ie-
iuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſue imponitur: in vino
decocta, ad teſtium tumores & genitalium lomento quoque ex aceto decocto
tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus, & combuſtis medetur. Voci eam
prodeſſe auctor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarúmque cinis ad coxendi-
ces, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt, per ſe
cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Hæc Plinius, quibus aſſentitur Galenus Lib.7.ſim.
his verbis. Faba medio temperamento proxima eſt, in exſiccando, & refrige-
rando. Caro eius paulum quoque abſtergentis facultatis continet, ſicut puta-
men nonnihil adſtringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum
Oxycrato decoctam dyſentericis, cœliacis, vomentibus exhibuerunt. Porrò vt
edulium, flatuoſa eſt, ac coctu difficilis, ſi quid aliud, ſed excreationibus ex pe-
ctore & pulmone idonea: eadem, vt medicamentum, foris impoſita, deſiccat
innoxie. In podagricis ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua decocta, & ita adipi
ſuillo admiſta. Ad neruorum tum cōtuſiones, tum vulnerationes farinam eius
cum Oxymelite impoſuimus ad eos quos ex ictu iam phlegmone occupauerat
cum polenta. Sed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes
cum phlegmone tenentur, moderate refrigerari volunt, maximè cum vbera ex
lacte in ipſis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab ipſo cata-
plaſmate extinguitur, ſicut puerorum pubes farina Fabacea illita, plurimo tem-
pore glabra permanet. Quod Dioſcorides dicit, Κύαμος μέσος θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, id
eſt Faba medium inter caliditatem & frigiditatem obtinet, Galenus habet Κύα-
μος καθ᾽ ἑκάτερα τῆς μέσης κράσεώς ἐστιν ἐγγυτάτω κατά τε τὸ ξηραίνειν, καὶ κατὰ τὸ ψύχειν. Lib.7.ca.3.
Ita & Paulus qui ex Galeno transſcripſit. Κύαμος οὐ πολὺ τῆς μέσης ἀφέστηκε κράσεως
κατά τε τὸ ψύχειν καὶ ξηραίνειν. id eſt, Faba non multum à medio temperamento
abeſt, tum refrigerando, tum ſiccando. Similiter etiam Ætius. Κύαμος κατὰ τὸ
ψύχειν καὶ ξηραίνειν τῆς μέσης ἐστὶν ἐγγυτάτω κράσεως. Id eſt, Faba frigefaciendo ac ſic-
cando ad medium temperamentum propinquiſsimè accedit. Merito igitur du-
bitari poteſt, quod ſit medium temperamentum Fabæ tum refrigerando, tum
ſiccando, cum medium inter oppoſita ac contraria intercedere videatur, & id
ſit quod ab extremis æqualiter diſtet. Cum verò frigidum & ſiccum non ſint op-
poſita, quî inter ipſa medium erit temperamentum? Quare pro ξηραίνειν in tri-
bus ſupra citatis auctoribus θερμαίνειν legendum eſſe cenſet Cornarius, vt inter Emb.93.li.1.
calefaciendi & refrigerandi vim Faba medio ſit temperamēto, quemadmodum
dixit Dioſcorides Fabam inter calidum & frigidum media eſſe natura. Archi- Li.5.ph.lo.
genes apud Galenum inter reliqua auxilia ad ſugillatos, Fabæ freſæ aliquoties
meminit. καταπλάσσε δὲ ἐρεγμῷ λείῳ, ἀψινθίῳ, & cætera. Id eſt cataplaſmate autem
vtere. Faba freſa contrita, abſinthio, & cætera: ac rurſum, ἐρεγμὸν μασησάμενος
ἐπίθες σὺν μέλιτι, καὶ χωρὶς τοῦ μασήσασθαι κυάμινον ἄλευρον. Id eſt, Fabam freſam com-
manducatam imponito cum melle. Quin & Fabæ lomentum etiam non man-
ſam. Item Appollonius, ἀψινθίῳ λείῳ μετὰ μέλιτος, ἐρεγμῷ παραπλησίως. Id eſt, Ibidem.
abſinthio trito cum melle, & Faba freſa eodem modo. In quibus & omnibus Corn.ibid.
aliis huiuſmodi, Faba freſa quæ etiam à Plinio fracta dicitur, ea eſt quam Græci

ἐρεγμὸν

ἐρεγμὸν ſimpliciter vocant, ἀπὸ τοῦ ἐρεχθῆναι, quod videlicet in minutas partes ſit fracta, vt ſit ἐρεγμὸς in Faba, quod χόνδρος & πτισάνη in frumentis. Quæ verò molita eſt, & in farinam redacta, lomentum Fabaceum dicitur, vt ex Plinio iam diximus, Græcis κυάμινον ἄλευρον, & ἄλευρον ἐρέγμινον, quod etiam cum melle ſubactum hoc loco commodè ſugillatis imponitur. At ἐρεγμὸς pro lomento & fari-
Gal. Ibid. na Fabarum etiam nonnumquam vſurpatur, ſicut hoc loco ſumi videtur. ψιμυθίου, καὶ λιθαργύρου ἴσα μετὰ μέλιτος λεάνας ἐρεγμὸν, μίσγε. ὥστε κηρωτῶδες γενέσθαι. Id eſt, Ceruſæ & ſpumæ argenti æquales partes cum melle terito, & admixta Faba freſa, ad cerati formam reducito. Non poſsit enim ἐρεγμὸς in cerati formam commodè admiſceri, niſi in farinam redactus. Præterea ἐρεγμὸς non de Faba ſolùm
Lib. 3. c. 25. dicitur, ſed & de aliis leguminibus, itémque radicibus eodem modo fractis. Paulus. ἴρεως καὶ πτισάνης ἐρεγμοῦ ἀνὰ. ξ. α. s. Hoc eſt, iridis & ptiſſanæ fractæ, ſeu freſæ
De mu. na. Li. 1. Alim. vtriuſque ſeſquiſextarium. Hippocrates, καὶ κριθὰς πεφωσμένας καὶ ἐρηρεγμένας, Id eſt, hordeum toſtum ac freſum. Galenus Cicer fractum non valde in cibo familiare eſſe ſcribit, ſed magis farinam ipſius in lacte coctam, cùm non poſsit eodem
In com. lib. 5. li. loc. In Dalub. in Paul. modo quo Fabæ & Piſa frangi, vt ex ipſo ἐρεγμὸς fiat. Sed Pauli locum ſupra poſitum cum Cornarius citaſſet, vt ἐρεγμὸν non ſolùm de Faba, ſed de aliis etiam fractis dici oſtenderet, idem alio in loco Græcos Pauli codices falſo habere tradit, ἴρεως, πτισάνης, ἐρεγμοῦ ἀνὰ. ξ. α. s. vt ἐρεγμὸς ptiſſanæ non attribuatur, ſed tria diſtincta ſint medicamenta, iris, ptiſſana, Faba freſa, ſiue lomentum Fabaceum.
Lib. 8. ca. 5. Id quod ex Ætio probat, qui idem medicamentum his verbis habet. ἴρεως λείας, πτισάνης ἀλεύρου, κυαμίνου ἀλεύρου. Ex quo loco id etiam intelligatur ἐρεγμὸν, Paulo ſignificare, id quod Æti⁹ dixit κυάμινον ἄλευρον, vt non ſolùm pro Faba freſa, ſed etiam pro lomento Fabaceo ἐρεγμὸς accipiatur, quem-
Li. 8. ca. 12. admodum iam diximus. Sicut Plinius ex Faba tentatum fuiſſe panem ſcribit, & eam frumēto miſceri, ita hodie quidam eius farinam ſecali miſcent, ac panem cōficiunt ſolidum, & multi nutrimenti. Phryſij etiam hodie magna ex parte Fabarum farina hordei farinæ aut auenæ admixta panes faciunt in illis præſertim inſulis, quas ex Plinio Fabarias appellatas fuiſſe memorauimus. His ſubiungemus Fabaginem Belgarum, quam alij Leguminoſam Capparim vocant, Pariſienſes Peplum: folia Capparis habet, longiora, & gemina, Fabæ ſimilitudine, ex atro virentia, minora tamen & ad Rutam accedentia: flores geminos, Capparibus conditis ſimiles, expaſsi candidi, foris herbidi, è quorum medio fibræ croceáue ſtamina educuntur. Vniuerſa planta guſtu eſt amaro, Salicis, aut Capparis. Gallis & Belgis, niſi raró in hortis occurrit. Hæc Lobellius.

FAGABO BELGARVM,
ſiue Peplus Pariſienſium.

FABA

FABA ÆGYPTIA. CAP. XLIII.

KΥΆΜΟΣ ἀιγύπτιος, Latinè Faba Ægyptia, Gallicè *Feue d'Egypte*. Quidam, inquit Dioſc. Ponticam vocant, Herodotus Liliũ Ægyptium. Appellatur etiam à Plinio Colocaſia. In Ægypto nobiliſsima eſt, inquit, Colocaſia, quam Cyamum vocant aliqui, & cætera. Sed Dioſcorides radicem Fabæ Ægyptiæ Colocaſiam appellari ait, Athenæus neutro genere Colocaſion. ῥίζας λέγει Νίκανδρος, τὰ ὑπ' ἀλεξανδρέων κολοκάσια καλόυμενα. Et paulo poſt, ἡ τῦ κυάμυ τοῦ αἰγυπτίυ ῥίζα, ἥτις λέγεται κολοκάσιον. Id eſt, Fabæ Ægyptiæ radix, quæ Colocaſion dicitur. Et Virgilius. Nomina Lib.2.c.99. Lib 21.ca.5. Ibidem. Lib.2. Eclog. 4.

Mixtáque ridenti Colocaſia fundit acantho.

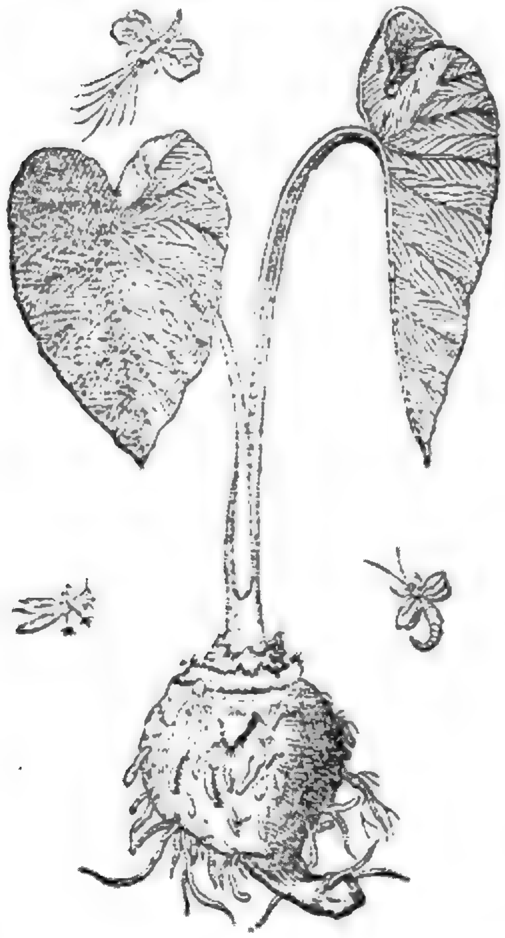
Ætius Colocaſion Manzizanion etiam appellat. Faba Ægyptia Dioſcoridi, folia habet ampla, etiam ſi ad arborum frondes comparentur (Græcè legitur ἔχει δ' φύλλον μέγα, ὡς πέτασον: id eſt, folium habet magnũ inſtar galeri. Ruellius autem Plinij verbis hîc vſus eſt, qui meliùs perſonatæ foliis Fabæ Ægyptiæ folia comparaſſet, quod etiam Plinius fecit, vt dicetur) caulem cubitalem, digiti craſſitudine: florem roſeum, dupla papaueris amplitudine: vbi flore exuitur, fert Lib. 1. Lib.2.c.99. *Forma.*

FABA ÆGYPTIA

folliculos veſparũ fauis ſimiles, in quibus Faba ſupra operculum bullãtis ampullæ modo prominet. Ciborium, aut Cibotium ideſt arculam ideo nominant, quoniam ſeratur ipſa humenti glebæ mandata, & in aquam demiſſa. Radice firmatur arundinis, craſsiore. Fabã Ægyptiam Tridenti ſibi ab Odoardo Polono demonſtratam ſcribit Matthiolus, qui alias quoque plantas, & eas quidem raras ex Syria, & Ægypto detulerat. Eius Fabæ imaginem hîc ad viuum expreſſam habetis quam plerique ſuſpectam habent. Clusius pro Colocaſia pinxit plantam quam Matthiolus & Dodonæus Arum Ægyptium eſſe putant. Illa quaterna aut quina folia habet, carnoſa nymphææ foliorum modo, ſed neruoſa admodum, & multis venis, ſeu fibris eminentioribus exteriore parte contexta, incanáque, & ampliſsima, vt interdũ perſonatæ folia magnitudine ſuperẽt, nunquam madentia, etiam ſi aquis immergantur, oblongis, craſsis, firmíſque pediculis enaſcẽtia, radice craſſa, magna, duplici plerumque, & ad lagenæ modum efformata, eduli, qua aliis ad latera adnatis ſe propagat: fibris aliquot nititur. Frequentem eſſe multis Luſitaniæ locis ait Cluſius circa riuos, ex Africa delatam: ſe vidiſſe omnium maximam, & ampliſsimis foliis Hiſpali, in horto arcis Regiæ: vbique tamen & florem & fructum ferre negabant, Luſitanis Mauritanos ſecutis Igname dicitur, Bæticis Alcolcaz, quæ vox à Colocaſia proculdubio deducta eſt. Cum verò hæc planta pleráſque notas cum veterum Colocaſia communes habeat, ferè ſibi perſuadet Cluſius hîc depictam eam ipſam eſſe quæ Græcis: κολοκασία, καὶ ἀιγύπτιος κύαμος, ἢ πόντιος dicitur. Expetitur hæc admodum mancipiis Æthiopibus per Luſitaniam, à quibus & cruda & cocta eſtur. Bellonius lib. Obſeruationum refert Colocaſiam Alexandriæ, vrbibúſque & pagis vicinis frequentiſsimam in foris venalem reperiri, Ægyptióſque vix cibum ſumere, quin Colocaſia apponatur cum carnibus cocta: & aliquanto poſt negat florem aut fructum ferre. Eius verba ſubiicienda, quoniam veterum de Faba Ægyptia ſententiam Lib.2.ſtirp. Hiſp. ca.19. In c.99.li.2. Li.1.purga. cap.5. Capi. 19. Cap. 28.

COLOCASIA Cluſij.
Arum Ægyptium Matth.

ſuſpectam habet. Agri, inquit, pleriſque locis conſiti erant Oryza, Papiro, Mucis, & nõnulli Colocaſia. Quoniã verò huius Colocaſiæ, quæ etiam Lotus, & Faba Ægyptia appellatur, fructum magna diligentia fruſtra perquiſiuimus, illiuſque inquiſitione Cairi incolis ridendos vos præbuimus, occaſionem ſumpſimus inquirendi cur veteres eam Fabam Ægyptiam nominarint, cum Fabis careat: tandem erroris originem deprehendimus. Herodotus auctor vetuſtiſsimus duarum in Nilo naſcẽtium meminit, quarum altera rotunda eſſet radice, quæ Colocaſia eſt, altera quiddam Oliuarum nucleis ſimile quodam capite ferret. Reliqui poſt eũ auctores alter alterius veſtigia ſecuti, ad arbitrium deinde deſcripſerunt. Nam quod Theophraſtus radicem illi ſpinoſam tribuit, rem aliter ſe habere experientia ipſa docet. Dioſcorides Fabam Ægyptiam, deſcribens Theophraſtum fere ſecutus eſt, & vtrumque interpretatus Plinius. Addit Bellonius ſylueſtrem & ſponte naſcentẽ iuxta riuulos in Creta ſe inueniſſe, Ægyptios verò magna diligentia colere. Sed quæ veteres illi de ea literis mandarunt perſequamur.

Locus. In Ægypto copioſiſsima naſcitur, teſte Dioſcoride. In Aſiæ etiam Ciliciæq; lacubus inuenitur. Theophraſtus eandem ſic deſcripſit: *ὁ δὲ κύαμος φύεται μὲν ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις. καυλὸς δὲ αὐτοῦ μῆκος μὲν ὁ μακρότατος εἰς τέτταρας πήχεις. πάχος δὲ δακτυλιαῖος, ὅμοιος δὲ καλάμῳ, μαλακὸς μακρῷ.* Athen. *ἀγόνατος διαφύσεις δὲ ἔνδοθεν ἔχει δι' ὅλου διειλημμένος, ὁμοίως ὁμοίας.* Athen. *τοῖς κρίνοις, κηρίοις.* Athen. *ἐπὶ τούτῳ δὲ ἡ κωδία παρομοία σφηκίῳ περιφερεῖ, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν κυττάρων κύαμος, μικρὸν ὑπεραίρων αὐτοῦ. πλῆθος δὲ οἱ πλεῖστοι τριάκοντα. τὸ δὲ ἄνθος διπλάσιον ἢ μήκωνος. χρῶμα δὲ ὅμοιον ῥόδῳ, κατακορές. ἐπάνω δὲ τοῦ ὕδατος ἡ κωδία. παραφύεται δὲ φύλλα μεγάλα παρ' ἕκαστον τῶν κυάμων, ὧν καὶ τὰ μεγέθη πίλου θεσσαλικοῦ, τὸν αὐτὸν ἔχοντα καυλὸν τοῖς τῶν κυάμων. συντρίψαντι δ' ἕκαστον τῶν κυάμων, φανερόν ἐστι τὸ πικρὸν συνεστραμμένον, ἐξ οὗ γίνεται ὁ καυλός. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν καρπὸν τοιαῦτα. ἡ δὲ ῥίζα παχυτέρα τοῦ καλάμου τοῦ παχυτάτου, καὶ διαφύσεις ὁμοίως ἔχουσα τῷ καυλῷ. ἐσθίουσι δὲ αὐτὴν καὶ ὠμὴν, καὶ ἑφθὴν, καὶ ὀπτήν. καὶ οἱ περὶ τὰ ἕλη τούτῳ σίτῳ χρῶνται. φύεται μὲν οὖν καὶ πολὺς αὐτόματος. οὐ μὴν ἀλλὰ καταβάλλουσιν ἐν πηλῷ, ἀχυρώσαντες εὖ μάλα, πρὸς τὸ κατενεχθῆναί γε, καὶ μεῖναι, καὶ μὴ διαφθαρῆναι, καὶ οὕτω κατασκευάζουσι τοὺς κυαμῶνας. ἂν δὲ ἅπαξ ἀντιλάβηται, μένει διὰ τέλους. ἰσχυρὰ γὰρ ἡ ῥίζα, καὶ οὐ πόρρω τῆς τῶν καλάμων, πλὴν ἐπακανθίζουσα. διὸ καὶ ὁ κροκόδειλος φεύγει, μὴ προσκόψῃ τῷ ὀφθαλμῷ, τῷ μὴ ὀξὺ καθορᾶν. γίνεται δὲ οὗτος καὶ ἐν συρίᾳ, καὶ κατὰ κιλικίαν. ἀλλ' οὐκ ἐκπέττουσιν αἱ χῶραι. καὶ περὶ τορώνην τῆς χαλκιδικῆς, ἐν λίμνῃ τινὶ μετρίᾳ τῷ μεγέθει. καὶ αὕτη πέττει, καὶ τελειοῖ, καὶ τελεοκαρπεῖ:* Latine hæc ſic vertenda. Faba in paludibus ſtagníſque exit. Caulis eius qui longiſsimus, ad quatuor cubitos erigitur, craſsitudine digitali, ſimilis calamo molli. (Athenæus qui hunc Theophraſti locum exſcripſit, ſed non integrum, legit *μακρῷ*, id eſt longo) non geniculatus. Totus rimis intrinſecus diſtinctus eſt, Lilij modo (Hermolaus vertit, rimæ intus per totum vt Lilio: Athenæus legit *κηρίοις*, id eſt Faui modo, non Lilij.) Huic inſidet caput, rotundis fauis veſparum ſimile. In ſingulis veluti Loculis, ac pertuſis cauis ſingulæ Fabæ continentur, & parum ſuper eminent, multitudine plurimùm triginta. In his

Lib. 4. Hiſt. cap. 10.

Cor. c. 116. lib. 2. Dioſ.

his pro σφοκίῳ corrupta in exemplaribus voce, legit Theodorus σφηκίῳ Fauum veſparũ orbiculatum interpretatus, deinde pro χηλάρων legit κυτλάρων, & ἐν ἑκάςῳ τῶν κυτλάρων reddidit in ſingulis cellis: Sunt enim κύτλαροι, τῶν σφηκίων χηλαρήσεις, καὶ τῶν κηρίων κοιλότητες, id eſt fauorum veſparum foramina, & fauorum cauitates. Sunt qui pro χηλάρων legant κιβωρίων. Theodorum ſecutus Hermolaus vertit, calix in cacumine rotũdus, veſparum Fauo ſimilis: triginta plurimum loculis, qui ſingulas ſinguli continẽt, non quidem omnino tectas, ſed paulo extantes. Hos imitati Dioſcoridis interpretes, quod dixit, ὅπερ ἀπανθήσαν φέρει φυσκία παραπλήσια θυλακίσκοις, ἐν οἷς κύαμος μικρὸν ὑπεραίρων τὸ πῶμα, ὡς πομφόλυξ, interpretati ſunt, vbi flore exuitur, fert folliculos veſparum fauis ſimiles, cũ non σφηκία, ſed φυσκία habeat, id eſt, folliculos capſulis ſimiles, in quibus Faba ſupra operculum veluti bulla parum prominet. Hic operculum πῶμα dictum, ἡ κωδία eſt Theophraſti quam, caput & calicem illi verterunt. Flos duplo maior quàm Papaueris, roſei coloris, ſaturi: caput extra aquam attollitur: Plantis huius Fabæ ſingulis adnaſcũtur folia. Hermolaus ſic reddidit. Ipſi quoque calices aquis extant, latiſsimis circa foliis, quæ ſingulas Fabas obire videantur. Ea verò quæ ſequuntur prætermiſit Theodorus. ὧν καὶ τὰ μεγέθη πίλῳ θεσσαλικῷ, & cætera, Id eſt magnitudine paria pileis Theſſalicis: eorum pediculus cauli ſimilis eſt, qui Fabas profert: Hermolaus aliter expreſsit, magnitudo iis, inquit, ad ſimilitudinem eorum, quæ vt Plinius ait, perſonatæ in noſtris fluminibus vocantur. Proſequitur Theodorus, ob tritis ſigillatim Fabis amarum illud ex quo caulis prodit, καυλὸς, non πίλος, intortum ſpectatur. Eiuſmodi caulis ac fructus eſt. In his mirũ cur Theodorus πίλον pilulam verterit, quã de re hæc eſt Cornarij ſententia. Si verò quis contriuerit ſingulas Fabas, inquit, manifeſtum fit amarum illud compactum, ex quo pileus prodit: πίλον enim nunc folia dicit, quæ pilei magnitudinem habent. Id quod cum Theodorus in ſuo codice Græco non haberet, in eam hæſitationem delapſus eſt, vt quod pro πίλῳ verteret non habens, pilulam ex pileo faceret. Quod Theophraſtus πίλον dixit, πέτασον appellat Dioſcor. his verbis: ἔχει δὲ φύλλον μέγα ὡς πέτασον, ideſt folium habet magnum velut galerum. Hermolaus πίλον, hîc caulem ſiue thyrſum interpretatur. Eius hæc ſunt verba. Thyrſus inter folia emicat ſpectabilis, à Theophraſto πίλος vt arbitrantur, vocatus: quamquam Theodorus pilulas interpretari videtur. Alij calicem rotundum eo vocabulo ſignificari voluerunt. Hęc Hermolaus: ex quibus intelligimus, viros alioqui doctiſsimos, eius loci vitio hæſitaſſe, multum anxios cum res intellectu facilis eſſet, ex illo amaro quod in medio Fabæ abſtruſum, loco germinis eſt, naſci primum caulem deinde illo gliſcente per ambitum folia. Sed id peritis accuratius diſquirendum relinquatur. Perſequamur iam cætera. Radix quauis arundine craſsior: caulis modò etiam rimoſa manditur & cruda, & elixa, & aſſa: eo cibo qui accolunt ſtagna veſcuntur. Naſcitur ſponte multa, tum etiam in lutum deiecto ſemine, diligenter palea ſtipato, vt ſidat, maneátque in vado, nec corrumpatur. Sic inſtituuntur Fabalia. Semen vbi ſemel comprehenderit, planta nunquam interit: radix enim valida eſt, nec diſsimilis arundini, verùm ſpinoſa: quamobrem Crocodilus eam refugit, ne impingat, & oculos lædat, quoniam eius viſus ſit obtuſior. Naſcitur hæc etiam in Syria, Ciliciáque, ſed tractus ij non perficiunt. Circa Toronen agri Chalcidici quodam in lacu modico etiam gignitur, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur, & perficitur, καὶ τελειοῖ, quod verbum otioſum ac ſuperuacuum eſſe multi arbitrantur, & fructum abſoluit. His Fabam Ægyptiam graphicè depinxit Theophraſtus, & eandem planè quam Dioſcorides. Plinius ſeorſum de Faba, ſeorſum de Colocaſia agit, ex oratione Theophraſti, quibuſdam mutatis, qui-

Emble. 94. li. 2. Dioſc.

Li.8.ca.11. buſdam etiam omiſsis. Ac de Faba quidem ſic. Naſcitur & in Ægypto ſpinoſo caule: qua de cauſa crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo ſcapo quatuor cubitorum eſt ampliſsima: digiti craſsitudo: in genicula abeſſent, molli Calamo ſimilis, ſic legit Turnebus: Caput Papaueri, colore roſeo. In eo Fabę non ſupra tricenas (triginta.) folia ampla, fructus ipſe amarus & inodorus. Sed radix perquam lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinum radicibus ſimilis. Naſcitur & in Syria, Ciliciáque, & in Torone Chalcidis lacu. De Li.21.ca.15. Colocaſia verò ſcribit, ſed verbis deprauatis, quæ legenda ſic quidam putant. In Ægypto nobiliſsima eſt Colocaſia, quam Cyamon vocant aliqui. Hanc è Nilo metunt: nos nuſquam ex noſtris amnibus: caule araneoſo, qui coctus mandendo eſt. Thyrſo autem qui inter folia emicat ſpectabili, foliis latiſsimis, etiamſi arboreis comparentur, ad ſimilitudinem eorũ quæ perſonatę vocamus. Adeóque Nili ſui dotibus gaudent Ægyptij, vt implexis Colocaſiæ foliis in variam Li.17.c.Ge. ſpeciem vaſorum, potare gratiſsimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. De iiſdem vaſis idem habet Strabo, & teſtatur adeo magna eſſe illa, vt poculorum, & catinorum vſum præbeant, aptam ad id habentia cauitatem, vt Alexandrinæ officinę his plenæ ſint, & non aliter quàm vaſis vtantur. Appellantur autem hęc vaſa *κιβώρια*, & *κιβώτια*, auctore eodem Strabone, *ἴδιος αἰγυπτίων ἐστὶ κύαμος αἰγύπτιος,* Libr. 11. *ἐξ οὗ κιβώριον γίνεται.* Id Athenæus confirmat his verbis. *τοῦ δὲ κώθωνος ἐν μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἓν τῶν κιβωρίων, ὡς ἐξοινῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε. Δίδυμος δὲ φασὶ ποτηρίου εἶδος εἶναι, καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάθωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια.* Id eſt, cum potus liberalior quem Græci *κώθωνα* appellant, procederet, ille capto poculo quodam, quod Ciborium nominant Græci, eo imminxit, tanquam baccans & ebrius. Didymus ait hoc eſſe poculi genus. Et fortaſſe ſunt ea quę Scyphia appellantur, propterea quod in anguſtum pars infima contracta Lib.2.od.7. eſt, vt ciboria Ægyptia. In eo ſignificatu vſurpauit Horatius, obliuioſo læuia Lib.de Th. ad Pam. maſsico ciboria exple. Dioſcorides tamen Fabam ipſam, *κιβώριον*, & *κιβώτιον* nominari tradit: item Galen. *δίδοται δὲ ἐπὶ τούτων διὰ γλυκέος ἢ μελικράτου προεψημένου δικτάμνου ἢ πηγάνου, κυάμου αἰγυπτίου τὸ μέγεθος, ὅτινες ἐπιχωρίως κιβώτιον καὶ κιβώριον καλοῦσι.* Id eſt, Datur his ex paſſo, aut aqua mulſa, in quibus Dictamnum aut Ruta incocta ſint, Fabæ Ægyptiæ magnitudine, quam quidam vernacula Libr. 1. lingua cibotium & ciborium appellant. Ætius etiam viridem Fabarum Ægy- Lib.2.c.99. tiarum fructum ciborium appellari ait. Dioſcorides Fabæ Ægyptiæ vſum tum

Vſus & Vires

in cibis tum in medicamentis declarat his verbis. Radix cruda coctáue eſtur. Faba virens manditur, & exſiccata nigreſcit: vulgarem magnitudine ſuperat. Adſtringendi facultatem habet, & ſtomacho vtilem: dyſentericis, cœliacíſque prodeſt, inſparſo polentæ vice lomento, datur quoque in pulte. Cortices in vino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum, Li.1.Alim. ſi tritum & cum roſaceo coctum inſtilletur. Galenus tradit Fabam Ægyptiam ſicut noſtram magnitudine ſuperare, ita & naturam habere humidiorem, Li.3.comp. ph.local. magíſque excrementitiam. Alio in loco aurium doloribus prodeſſe Fabam Ægyptiam viridem, internam amaram, hoc eſt, quod in medio eius viride & amarum eſt, quod Dioſcorides declarauit his verbis. *Καὶ πρὸς ὠταλγίαν δὲ ποιεῖ τὸ ἐν μέσῳ χλωρὸν αὐτῶν, πικρὸν δὲ κατὰ τὴν γεῦσιν.* Hoc ipſum modo pul- Libr.6.c.6. pam, modo interiora Fabæ Marcellus appellat. Et Corn. Celſus Ægyptiæ Fabæ amarum cum roſis contritum, oculorum cum dolore inflammationi- Libr. 1. bus adhibet. Colocaſij radicis ſimilis vis eſt, inquit Ætius, rapis ac cepis, viſcoſum autem corpus ipſius eſt. Vnde extersoriæ facultatis particeps eſt, & ventri in cibo ſumpta commodat. Plinius ſcribit Colocaſiæ caulem araneoſum

neoſum eſſe in mandendo, vt diximus, quod & teſtatur Martialis his verſibus.

Niliacum ridebis olus lanáſque ſequaces,
Improba cum morſu filia manúque trahes.

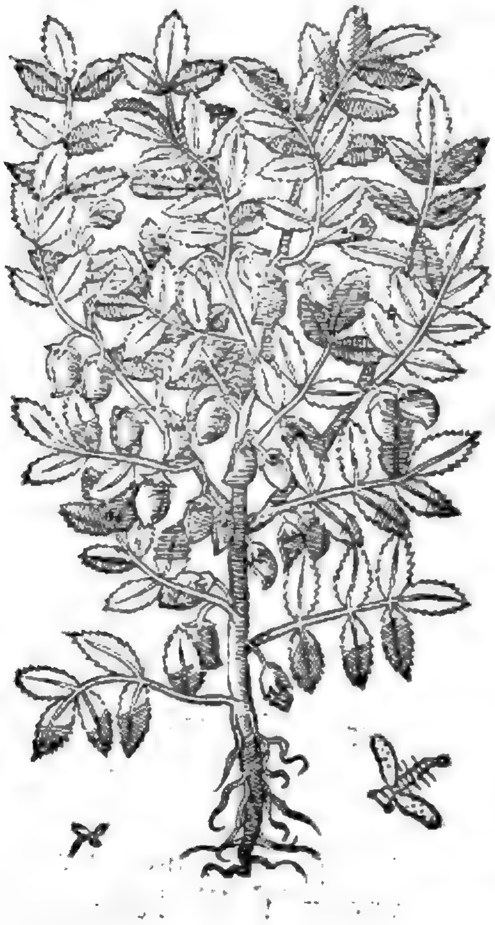
Colocaſia Glaucias, inquit idem Plinius, acria corpora leniri putauit, & ſtomachum iuuari. Fabæ Ægyptiæ radix quæ Colocaſion dicitur, vt ait apud Athenæum Diphilus, ſtomacho vtilis eſt, & corpus alit, ſed difficilè excernitur, quia conſtringit, melius autem in ea fuerit, quod minimè lanoſam refert naturam. Fabæ quæ ex ciboriis naſcuntur virides quidem, difficilè coquuntur, parum nutriunt, difficile excernuntur, maximè ſunt flatulentæ, ſiccatæ minùs flatuum mouent. Prouenit etiam ex ciboriis flos coronamentis dicatus. Li.21.ca.28. Libr.3.

CICER, CAP. XLIIII.

ΕΡΕΒΙΝΘΟΣ Græcis, Cicer Latinis dicitur, Arabibus *Chemps, Hamos*, ſeu *Athamos*, Italis *Ceci*, Germanis *Kichem*, *Kicherebs*, Hiſpanis *Grauancos*, Gallis *Ciche*, *& Poix ciche*, *& Pois bechu*. Ciceris genera duo ſunt Dioſcoridi, Galeno, Plinio, ſatiuum ſcilicet, & ſylueſtre. Satiui differentiæ aliquot. Dioſcorides ſatiui alterum genus eſſe dicit, quod Arietinum nominat. Theophraſtus aliter diſtinxit his verbis, οἱ δ᾽ ἐρέβινθοι, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς χυλοῖς, καὶ τοῖς χρώμασι, καὶ ταῖς μορφαῖς διαφέρουσι, οἷον κρῖοι, ὀροβιαῖοι, καὶ οἱ ἀνὰ μέσον. ἐπὶ πᾶσι δ᾽ τὰ λευκὰ γλυκύτερα. Quæ ſic conuertit Theodorus. Ergo Cicer & magnitudine, & ſapore, & colore, & forma pleráſque differentias oſtendit, vt Arietinum & Columbinum, candida inter omnia dulcedine præſtant. Sed hæc ſane exprimere voluit Plinius his verbis. Differentiæ Ciceris plures, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile, vnde ita appellatur, album nigrúmque. Eſt & columbinum, quod alij venereum vocant, candidum, leue, arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Eſt & Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, anguloſi, velut Piſum. Dulciſsimum autem id quod Eruo ſimillimum eſt: firmiúſque quod nigrum, & rufum, quam quod album. Plinius duo hîc facit Ciceris genera, Arietinum, & alterum columbinum, quod & Venereum dicitur: ὀροβιαῖον, id, nempe Eruinum Theophraſtus vocat, quod mox declarat, cum ait, dulciſsimum autem id quod Eruo ſimillimum. Columella hoc Punicum appellauit, qui & duo Ciceris genera tradit. Cicer, inquit, quod Arietinum vocatur, itémque alterius generis quod Punicum, ſeri menſe Martio toto poteſt. Galenus quoque duorum generum meminit, eius videlicet quod Arietinum, & eius quod ὀροβιαῖον, id eſt Eruinũ appellari ait. Quod verò Plinius de Cicercula, velut de tertia Ciceris ſpecie inſeruit, id non ex Theophraſto mutuatus eſt, ſed de ſuo adiecit: Cicercula enim,

Nomina — *Genera.* — Lib.2.c.97. — Lib. 6. ſim. — Li.18. ca.12. — Lib.8. Hiſt. cap.5. — Lib.18.c.12. — Li. 2. ca. 10. — Lib.6. ſim.

CICER SATIVVM.

& re & nomine à Cicere differt, de qua ſuo loco dicetur. Matthiolus Ciceris genera ſcribit eſſe candidum, quod & Columbinum vocatur, & rubrum venereum appellatum, quod ad incitandam venerem mirificè valeat, poſtremum nigrum cæteris minus, Arietinum dictum. Ciceris ſatiui planta in cubitalem altitudinem adoleſcit, paulo proceriorem, foliis oblongis, denticulatis, albicantibus, piloſis: caule lignoſo, modicè hirſuto, in latus declinante, ramis multis brachiato: floribus ſubpurpureis, ex quibus ſiliquæ prodeunt breues, farctæ, in mucronem tenuem deſinentes, in quibus ad ſummùm Cicera duo, vel tria, anguloſa, turbinata, vnóque angulo acuto donata includuntur, ex ſubrubente purpura nigra: radix eſt lignoſa & fibrata, altè deſcendit. Hoc eſt verum Cicer ſatiuum, puod hîc depictum datur, vel Plinio teſte, cum ſcribit. Siliquæ rotundæ Ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram ſeminis latæ. Dodonæus pro Cicere ſatiuo & vulgari depinxit verum orobum officinis Omnibus iam receptum.

Forma Matthiol.

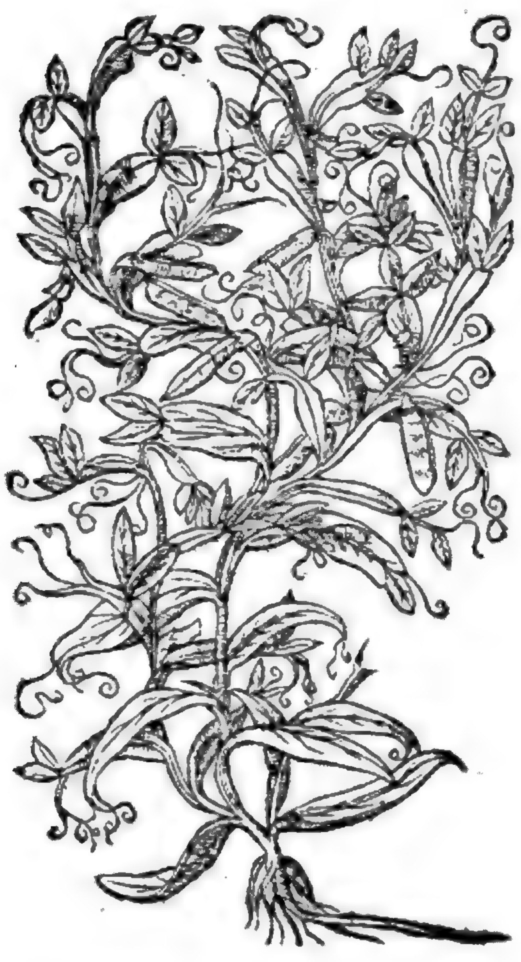
Li.18.c.12.

Forma Cicer.Eru.

Cicer Eruinum id quibuſdam eſſe videtur, quod hîc pictum oſtenditur, cauliculis latis, ſiue compreſsis, foliis longis, in extremo capreolos emittentibus ad imam plantam integris, per ſummos caules in bina ternáue foliola anguſta diuiſis. Flores candicant, ex quibus tandem naſcuntur ſiliquæ rotundæ, Piſi ſiliquis minores, in quibus ſemina rotunda, Piſis ſimilia, ſed minora, guſtu amaro, cum viridia ſunt. Hanc plantam Eruiliæ ſylueſtris nomine exhibuit Dodonæus, Matthiolus, nomine Araci nigri.

Li.4.ca.10.

CICER ERVINVM quorumdam.

CICER OROBIæum.

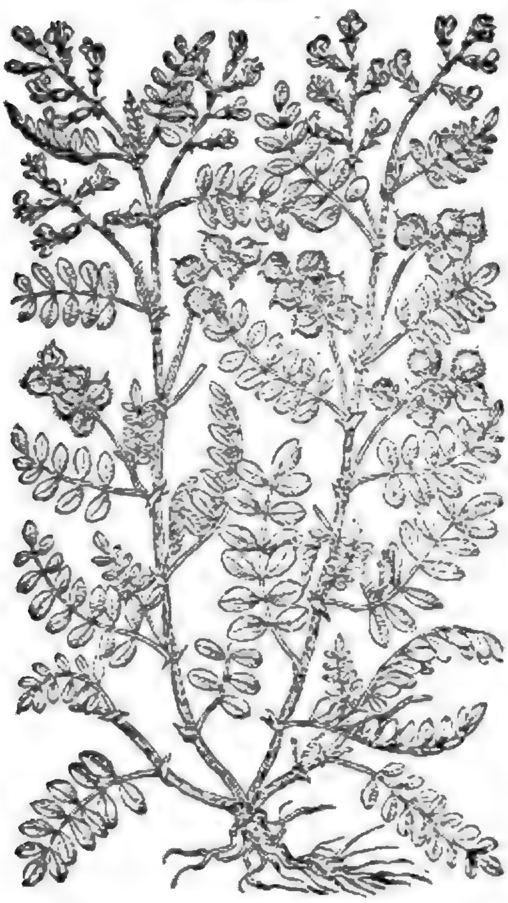

Cicer aliud Eruinum ſiue Orobiæum Theophr, Pena exhibuit, quod tantopere Narbonenſi Orobo, ſiliqua præſertim ſimile eſt, vt certū ſit illud eſſe, quod

dulciſsi

dulciſsimum, & Eruo ſimillimum à Plinio dicitur. Narbonæ ac Galloprouinciæ pleriſque locis per meſſes flaueſcit, culmo aſſurgens ſeſquipedali, geniculato, in latus quaſi in obliquum flexo, leuiter ſtriato, fiſtuloſo, foliis in longiuſculis neruulo ordine digeſtis, Lentis, aut Araci. E calami variis locis hi ramuli prodeunt: iuxta ſummos geniculorum nodos cõplures ſiliquæ, vno ferè exortu ſeſe contingẽtes emicant, cylindri figura, vnciam longæ, rectæ, teretes, paruis interuallis articulatim diſtinctæ in exigua tubercula, tria vel quatuor: clauſa intus ſemina nulla membranula diuiſa Piſum Arietinũ ferme æquant, obtuſè triangula, Orobo duplo maiora, colore albido pallentia, aut ſubfulua, non ingrati ſaporis, Ciceris, aut Piſi.

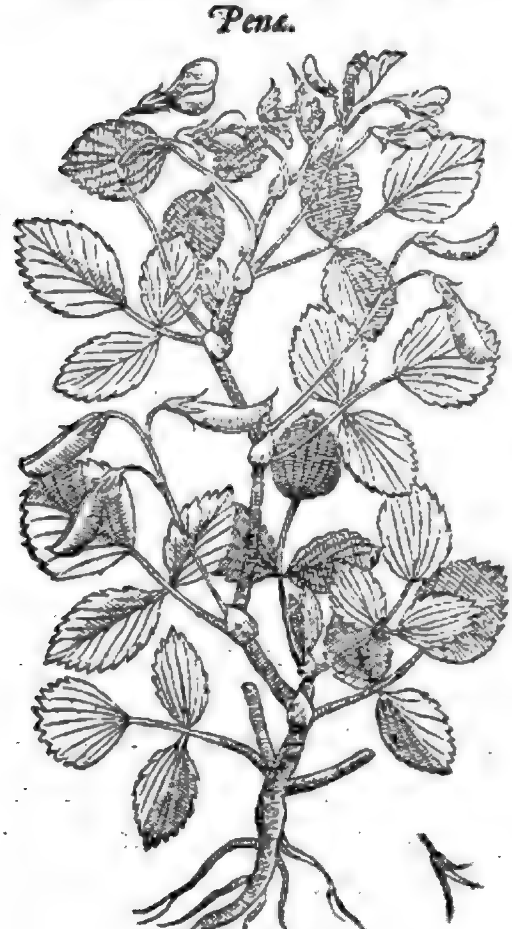
CICER SYLVESTRE *Matthioli.*

Cicer ſylueſtre auctore Dioſcoride, foliis ſatiuo ſimile eſt, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Cicer ſylueſtre Plinio, foliis eſt ſatiuo ſimile, odore graui. Matthioli Cicer ſylueſtre, & Herbariorũ hîc pictum damus. Huic aliud diſsimile neſcio an verius, proferunt Pena & Lobellius ex Sabaudiæ & Heluetiæ finibus, latius ſparſis, ramoſis caulibus, cubitalibus & ſeſquicubitalibus, foliis Loto ſylueſtri ferme æqualibus, Ciceris Arietini, maioribus, craſſioribus, rotundioribus, & modice crenatis: flores purpuraſcunt: ſiliqua Ciceris Arietini, breuis, folioſa, compreſsior paulo, imam eius partem veſtientibus, quibuſdam veluti foliolis: ſemina multo minora, compreſſa, & potius Cicerculæ ſimilia. Quare non abſurde quis coniiciat, inquit Pena, iſtud Dioſcoridis ſylueſtre eſſe Cicer. Alia duo Ciceris ſylueſtris genera hîc ex Dalechãpio proponimus. Primum radicibus longis huc & illuc euagatur, lignoſis, multiplicibus, nodoſis, ſubrubris. Fruticoſa planta eſt, ramis fere pedalibus, humi propemodum iacentibus: foliis ſatiui Ciceris, minimè per ambitũ inſectis, quamplurimis vno in pediculo, rotundioribus: flore pallido, paruo, veluti in ſpicam coaceruato: ſiliquis multis, ſatiuo ſimilibus, aceruatim cohærentibus: ſemine paruo, nigro, compreſſo, nec ita caluam arietis exprimente, ſatiui modo. Gignitur hoc Cicer in ſaltuoſo ſalicto, quod Rhodanus alluit prope Lugdunum.

Ibidem. Forma Ciceris ſylue. Li. 22. ca. 25.

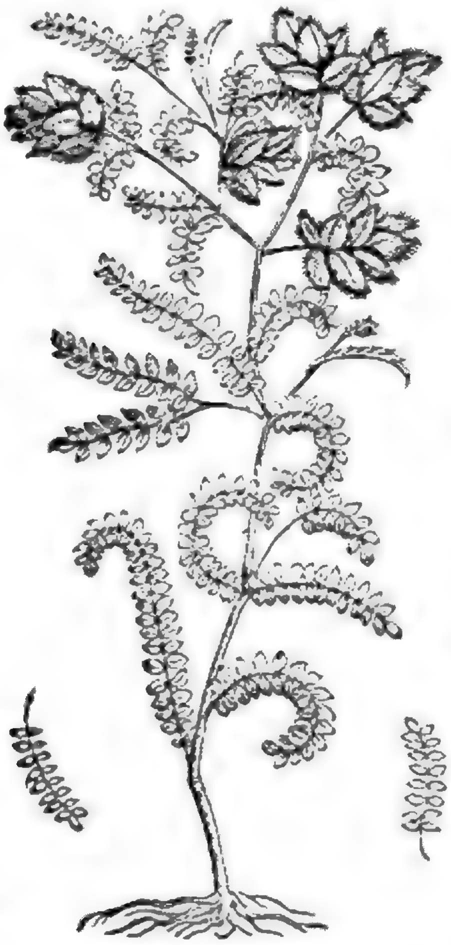
CICER SYLVESTRE *Pena.*

Cicer ſylueſtre alterum in aridis creſcit, radice craſſa, longa, ramoſa, cortice nigro tecta, intus candida, ſcapis multis, ſurculoſis: foliis Ciceris, ternis ſimul vt in Loto: flore Piſi, rubro: ſiliquis Ciceri ſimilibus, hirſutis, rubris maculis compunctis. Ciceris natura eſt,

Lib.18.c.12. *Locus.* Lib.2. c.10. *Tempus.*

CICER SYLVESTRE I. Dalechampij.

inquit Plin. gigni cum Salſilagine: ideo ſolum vrit. Nec niſi madefactum pridie ſeri debet. Cicer ſeri menſe Martio toto prodeſt, (vel poteſt,) inquit Columella, cælo humido, loco quàm lætiſsimo: nam etiam id terram lædit: atq; etiam improbatur à callidioribus agricolis: quod tamẽ ſi ſeri debeat, pridie macerandũ erit, vt celeriùs naſcatur. Iunio & Iulio menſibus floret, deinde ſemen in ſiliquis profert. Cicer tum vt edulium, tum vt medicamen tum conſideramus. Eduliũ eſt, inquit Galen. non minùs quàm Faba flatulentũ, ſed valentius nutrit quàm illa: ad venerem autem incitat, creditúmque etiam eſt ſemen generare: vnde quidam equis admiſſariis ipſum exhibent. Ineſt præterea Ciceribus facultas adſtringendi maior quàm Fabis, adeo vt quędã Cicera calculos in renibus concretos manifeſtè comminuãt. Nigra autem ſunt ea, ac exigua, in Bithynia maximè prouenientia, quæ Arietina nuncupant. Satius tamen eſt cremorẽ ipſorum in aqua coctum bibere. Vtũtur homines & Ciceribus adhuc virentibus, antequã ſint matura, quomodo & Fabis. Idem alibi. Cicer Legumen eſt flatulentũ, copioſi nutrimenti, aluo mouendæ idoneũ, citãdę vrinę efficax, lacti & ſemini generando aptum: prolicit verò & menſes. Porrò Arietinũ cæteris efficacius vrinam impellit. Decoctum eius calculos renum confringit. Alterum Ciceris genus Orobiæum, eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, abſtergendi: eſt enim calidũ & moderatè humidum, ac particeps amaritudinis: cuius vi & lienẽ, & iecur, & renes expurgat, pſoráſq; & lepras, & lichenes exterget, parotidas, & teſtes induratos diſcutit. Tum etiam vlcera quæ cacoethe vocant, cum melle ſanat. Cicer ſilueſtre ad omnia efficacius ſatiuo eſt, hoc eſt tum calidius, tum ſiccius, quanto & acrius, & amarius. Cicer ſatiuũ Dioſcoridi aluo idoneum eſt, vrinam ciet, inflationẽ parit, colorem commendat, menſes ac partus expellit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes teſtium, verrucoſas informicationes: ad ſcabiem, vlcera capitis manantia, impetiginéſque: item contra carcinomata, & vlcera quæ cacoethe vocantur, cum melle & Hordeo prodeſt. Alterum genus Arietinum nominatur: vtrumque cit vrinas, dato cum Roremarino hydropicis, aut regio morbo laborantibus eorum decocto. Lædunt ea vlceratam veſicam, & renes. In verrucarum formicantium penſiliúmque genere, prima Luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eáque grana linteolo deligata abiici poſt ſe præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Sylueſtre Cicer idem quod ſatiuum præſtat. Plinius qui cum Cicere Cicercu-

Li.2. Alim. *Vires & Temper.*

Li.6.ſimpl.

CICER SYLVESTRE, II. Dalechampij.

Lib.2.c.97.

lam oſcitanter confundit, hæc de Ciceris facultatibus prodidit. Cicer ſylueſtre ſi largius ſumatur, aluus ſoluitur, & inflatio contrahitur & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiámnum magis in aluo proficit. Farina vtriuſque vlcera manãtia capitis ſanat, efficacius ſylueſtris. Item comitiales, & iocinorum tumores, & ſerpentium ictus. Ciet menſes, & vrinas, grano maximè. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam veſicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, & his quæ cacoethe vocantur. Verrucarum in omni genere prima Luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata poſt ſe abiiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt Arietinum in aqua, cum ſale, (in manuſcripto hæc duo verba non leguntur,) diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus vrinę. Sic & calculos pellit, morbumq; regium. Eiuſdem foliis ſarmentíſque decoctis, aqua quàm maximè calida morbos pedum tollit, (alij mollit,) & ipſum calidum tritumq; illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum cum gallæ dimidio tritum oculorum vlceribus ex paſſo medetur. Ciceris farina auctore Matthiolo, ex intubi ſtillatitia aqua decocta, & iocinori illita, tumores illius reſoluit, & ſerpentium morſibus medetur, præſertim ſi cum Hyperici decocto miſceatur. Columbinum aqua maceratum, contuſum & illitum putreſcentes gingiuas ſanat. Ex Cicerum rubrorum decocto remedium præſtans ad vrinæ ardores, conficitur hoc modo. Eorum ſeſquilibram in libris decem aquæ die vna maceratam ad tertias decoquito. Excolato decocto addito Glycyrrhizæ vnciam, Maluæ & radicis eiuſdem, Althęæ, Graminis, Agrimoniæ, & Caſſuthæ manipulum, Myxa & Zizypha decem: præterea ſeminis Melopeponis delibrati vncias duas, baccarum Halicacabi, Solani hortenſis, Lithoſpermi, ſingulorum drachmas quatuor, oſſium dactylorum contritorum drachmas tres, quæ omnia ſimul ferueant ad tertias. Propinato quotidie mane vncias quatuor.

Li.22.ca.25. — In ca.97. li. 1.Dioſcor.

ERVILIA, ſiue OCHRVS, CAP. XLV.

QVæ Plinio & aliis Latinis ſcriptoribus Eruilia, ὤχρος Gręcis nominatur, à luteo videlicet Ochræ colore, quem interior medulla fructus refert, recentioribus & Officinis Piſum minus, Italis *Rouiglione*, Tridentinis *Arabeia*, Germanis *Eruoeyſſen* ea dicitur. Eruilia caule eſt inani, foliis, capreolis, ſiliquíſque Piſo ſimilis, ſingulis tamen minoribus. Flores fert plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obſcuros, ſiliquas rotundas ac longas, in quibus ſemina rotunda, Piſis minora, colore ſæpius luteo, aliquãdo virente. In agris & hortis prouenit: vberiùs loco aprico, & cæli ſtatu calido ſiccóque ac fœlicius prouenit: vliginoſis parum proficit, & frigoribus vt Piſum facilè offenditur. Seritur vêre, Iulio menſe ad maturitatem peruenit. Eruilia auctore Galeno, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ ſuccum bonum & prauum generãt, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter tranſeuntia, flatulenta & flatus

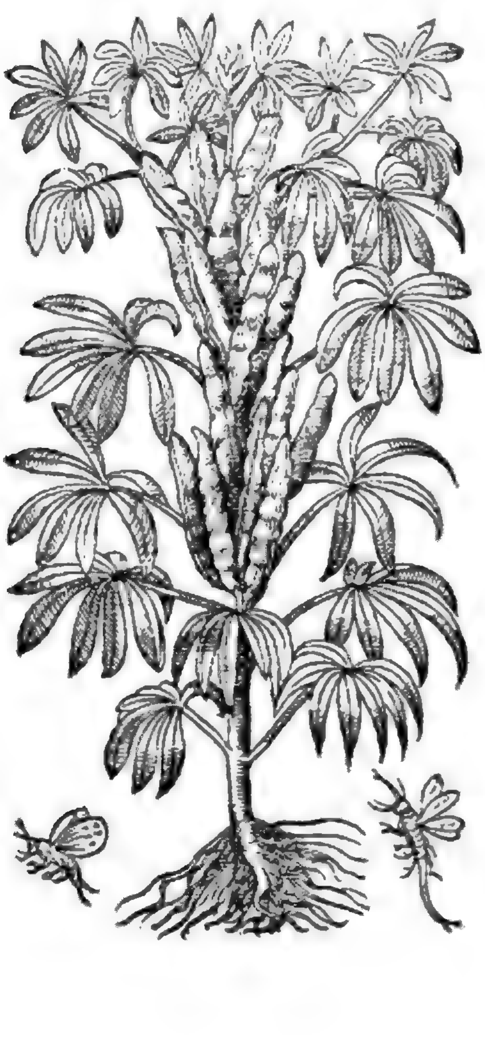
Nomina — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — Li.1. Alim. — *Vires & Temper.*

flatus expertia, parum & multum nutrientia: nullam enim effectricem habent qualitatem, inſtar quorundam quæ acres, & auſteros, acerbos, ſalſos, amaros, vel dulces habent ſapores. Aliam Eruiliam ſylueſtrem, ſiue Ochrum, ſtatuit Dodonæus in frument. Hiſtoria, quam antea Eruinum Cicer appellauimus.

LVPINVS, CAP. XLVI.

Nomina QVI θέρμος Græcis, Latinis Lupinus, Mauritanis *Tarinus*, ſeu *Tormus* dicitur, Italis *Lupino*, Germanis *Feigbonen*, Hiſpanis *Entramocos*, Gallis *Lupin*. Lupinorum appellatio non aliunde ducta videtur, quàm quod ſicut Lupus terram appetit, & in fame terra veſcitur, ita Lupinus tellurem, vt Plinius ait, adeo amat, vt quamuis frutetoſo ſolo coniectum (Li.18.ca.14.) inter folia vepréſque, ad terram tamen radice perueniat. Lupinus etiam, velut Lupis expoſitus & relictus, dictus videri poteſt, ex eo quod, vt idem Plinius ait, (Ibidem.) impune iacet, vel derelictus, ſi non protinus ſecuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine ſua tutus. Duo ſunt Lupini genera Dioſcoridi, Galeno, Plinio. Eſt enim Lupinus ſatiuus, & Lupinus ſylueſtris. Lupinus ſatiuus vnico aſſurgit caule, rotundo, intus cauo, firmo, qui ſine adminiculo rectus conſiſtit, & parum lanuginoſus eſt. Folia ex quinis, ſenis, ſepteníſue foliolis cohærentibus conſtant, vitici ſimilia, ſuperiore parte virentia, inferiore candicantia, hirſutaq́; quæ ſub veſperam, ſolis occaſum veluti præſentientia, flaccida facta deorſum vergunt. Flores in ſummis caulibus candidi ſunt: ſiliquæ compreſſæ, craſſæ, in ambitu crenatæ, duræ, foris leuiter hirſutæ, intus glabræ, in quibus ſemina quina, ſenáue membranis diſſepta, orbiculata, compreſſa, qua parte ſiliquæ adhærent cauitatem quandam veluti vmbilicum exiguum habentia, foris alba, intus lutea, ſapore amariſsima. Radix eius eſt ſingularis, ſublutea, lignoſa, fibrata. Lupinus ſylueſtris ſatiuo ſimilis eſt, inquit Dioſcorides, ſed omnino (Lib.2.c.103.) minor. Huius innumeræ plantæ, inquit Matthiolus, in Hetruriæ campeſtribus (Ibidem.)

LVPINVS SATIVVS
Matthioli.

LVPINVS SYLVESTRIS
Dodonæi.

Maio menſe viſuntur, floribus roſeo colore ruſeſcentibus. Lupinus ſolum arenoſum & vitioſum potius deſiderat, inquit Theophraſtus, atque omnino in cultis prouenire non vult. In ſolo rubricoſo, vel pullo, vel arenoſo, ſi non ſit aquoſum Lupinum ſerendum ex Catonis ſententia tradit Plinius. Idem ter Lupinum florere ſcribit. Primùm quidem ſub finem Maij, deinde Iunio, aut initio Iulij, tertio Iulio, aut Auguſto menſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccaq; fuerit. Fructus duo priores ſæpe ad maturitatem perueniunt, tertius rarò non niſi in regione calida. Lupini ſemen πολύχρηστον eſt, inquit Galenus, id eſt, frequentis ac multiplicis vſus. Elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper dum in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem ita demum manditur cum Garo, ac Oxygaro, vel etiã ſine his, ſale mediocri cõditus, non quomodo Hordeum, & alia quæ variè apparantur. Lupini dura ac terreſtris eſt ſubſtantia: quocirca ipſe concoctu difficilis eſt, ſuccúmque craſſum gignit, ex quo non probè in venis cofecto ſuccus quem crudum vocant, procreatur. Cæterùm cum inter parandum quicquid habeat amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur, expertibus ſimilis euadit. Par igitur eſt ipſum neque ad deiectionem, neque vt adſtringentia ad fluxum ventris cohibendum eſſe accommodum, ſed tardè deſcendere, & difficilè deiici, ac pertranſire. Idem alibi. Lupinus edi poteſt coctus, multis ante diebus per macerationem amaritudine in aqua depoſita, fitq; tunc nutrimentum ſucci craſsi. Cæterùm vt medicamentum ita præparatus, ex genere eſt emplaſticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritudo, extergendi digerendiq; vim obtinet: interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca potus. Quin & decoctũ eius lumbricos eiicere poteſt: tum etiam foris identidem perfuſum, vitiligines, achoras, puſtulas, pſoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergẽdo, partim citra mordacitatem digerendo, ſiccandoq;: expurgat iecur & lienem, cum Ruta & Pipere ſuauitatis gratia, aſſumptum. Elicit menſes, ac fœtum cum myrrha & melle impoſitum. Porrò Lupinorum farina ſine mordicatione digerit. Nec enim liuida tantum, ſed & choeradas & phymata curat: ſed tunc in aceto, aut Oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq; pro ægrorum temperamento, & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo. Digerit item quæ liuida ſunt: & quæcumque modo diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt. Lupinus agreſtis amarior eſt, & ad omnia valentior ſatiuo, eiuſdemq; facultatis, ſed valentioris. Commune quadrupedum hominumq; vſui Lupinum eſſe, Plinius tradit, & maceratum calida aqua homini quoque in cibo eſſe: impoſitum etiam puerorum ventribus eſſe pro remedio. Lupini farina, Dioſcoridi, cum melle delincta, aut cum aceto pota ventris animalia expellit. Ipſi quoque macerati, & cum ſua amaritudine eſitati eadem efficiunt. Decoctum eorum idem præſtat cum Ruta & Pipere potum: quare lienoſis prodeſt. Eodem vlcera tetra theriomata appellata, gangrænas, incipientem ſcabiem, eruptiones puſtularum, vlcera in capite manantia, vitiligines, maculáſque fouere vtiliſsimum. Menſes & partus extrahit, cum myrrha & melle ſubditum in vellere. Eorum farina cutem liuoréſque corrigit: inflammationes cum polenta & aqua mitigat: tubercula & coxendicum cruciatus ex aceto lenit: ſtrumas in aceto cocta, illitaq; diſsipat: carbunculos rumpit. Decocti in cæleſti aqua, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur pecorum ſcabiei decocti cum radice nigri Chamæleontis, ita vt repente decocto abluantur. Ciet vrinam radix cum aqua cocta, & pota. Lupini triti vbi maceratu dulceſcere cœperint, cum aceto poti faſtidium detrahunt, & cibi auiditatẽ faciunt. Sylueſtris Lupinus eadem quæ ſatiuus præſtat

Locus. Lib.8.Hiſt. cap.11. Lib.18.c.17. Ibid. ca.14. *Tempus.* Li.1. Alim. *Vires & Temper.* Li.6.ſimpl. Li.18.ca.14. Li.2.c.105.

præſtat. Galenus dixit Lupinum ſylueſtrem eſſe πικρότερον, id eſt amariorem. Dioſcorides omnino μικρότερον, id eſt minorem. Plinius hanc rem declarat his verbis. Lupini ſylueſtres omni modo minores ſatiuis, præterquàm amaritudine. Idem medicamenta ex Dioſcoride multa recitat, & præcipuè ad expellendos lumbricos. Succus decoctorum, inquit, cum Ruta & Pipere, vel in febre datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impoſiti in ventrem ieiunis proſunt. Si verò cæleſti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit, quo fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, vlcera manantia vtiliſsimum: ſmegma hic dixit quod Dioſcorides ἐπάντλημα. Sequuntur reliqua à Dioſcoride tradita, & quædam alia. Sed quod Dioſcorides de ouium ſcabie ſananda tradit, ipſe aliter refert: nempe ſic. Medētur pecori, cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & ſcabiem quadrupedum omnium in Amurca decocti, vel vtroque liquore, poſtea miſto. Fumus crematorum culices necat. Horatius virum bonum & ſapientem opponens ſtulto, oſtendit ſtultum & prodigum dare indignis, virum bonum probatos nummos reſeruare dignis hominibus, & ſui ſimilibus: verſus hic eſt:

Li.22.c.25.

Li.1 epiſt.7

Nec tamen ignorat quid diſtent æra Lupinis.

Id eſt, non neſcit quid interſit inter bonos & malos nummos: quod natum eſt à conſuetudine Comicorum, qui in ſcena Lupinis, ſeu nummis ex Lupino factis vtebātur pro veris & aureis, ſeu æreis. Idcirco Plautus Lupinos aurum Comicum appellat. Quinetiam hodie pueri in Italia ex Lupinis nummos imitari ſolent.

ERVVM, CAP. XLVII.

Nomina

Genera.

OPOBOΣ Græcis, Eruum Latinis nominatur, Arabibus *Erbum, Keiſene,* ſiue *kerſene,* Italis *Eruo,* Germanis *Eruen,* Hiſpanis *Ieruos,* Gallis *Ers.* Duo Erui genera reperiuntur, ſatiuum & ſylueſtre. Satiuum duûm eſt generum, candidum & rufum auctore Matthiolo. Galenus tertium addidit, nempe pallidum, inter priora medium. Aliud quoque vidiſſe ſeſe ait Matthiolus Erui genus, quod Creticum vocant, noſtrati fere ſimile, ſed minutiore ſemine, & ſiliquis gracilioribus. Eruum ſatiuū planta eſt folioſa, cauliculis ac ramis multis, in latus expanſis, vt ait Theophraſtus, ſeſe implicantibus: foliis paruis, longiuſculis, lente minoribus, plurimis ex vno pediculo, vtrimq; pari exortu per interualla prodeuntibus, vnico in cacumine permanente. Flores edit paruos ſubpurpuraſcentes, aliquando candicantes: ſiliquam Piſo ferè ſimilem, ſed breuiorem, & graciliorem, preſſis conſtrictiſue inter ſemina rotunda ſpatiis. Hoc eſt Dioſcoridis Eruum, paruus frutex, vt inquit, anguſto folio, tenuis, ſemina in valuulis habens. Non ita pridem, inquit Matthiolus, legitimum Eruum in Italia ſeri cœptum eſt, hîc depictum, ex ſecunda eiuſdem in Dioſcoridem commentariorum editione: priore etenim Lathyrum ſatiuum nomine Erui depinxe

In cap.102. li.2.Dioſc.

Li.1. Al m.

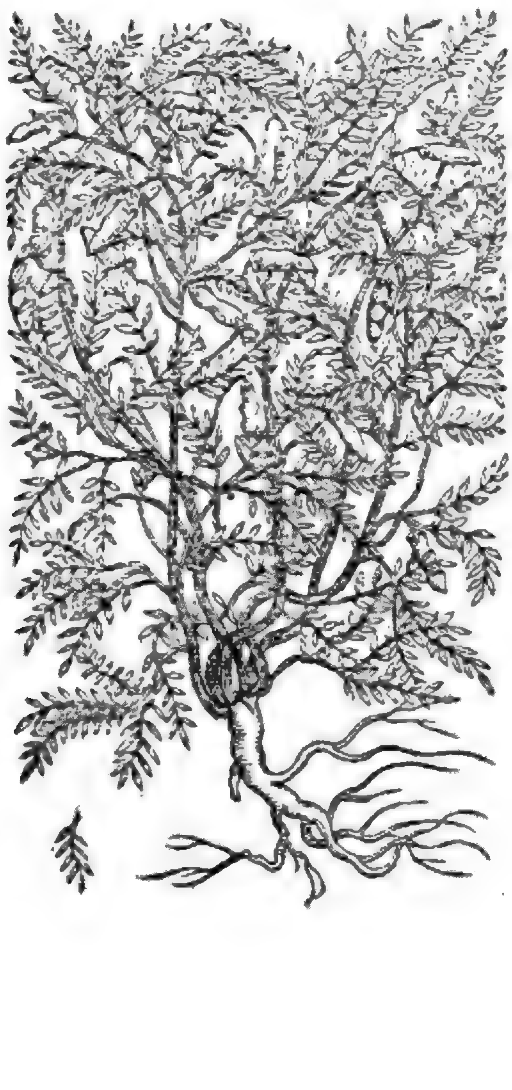
Ibidem.

Forma.

Lib.8.Hiſt. cap.5.

Ibidem.

OROBVS.

OROBVS Creticus.

depinxerat. Dodonæus Eruum nomine Cice-
ris ſatiui deſcripſit, vt diximus. Fuchſius Ci- *Lib.4.c.12.* *In Hiſt. pl. cap.215.*
cerculam nomine Erui. Braſauolus credidit
Eruiliam quæ Theophraſto, Galeno, Paulo *Lib.2.ca.11.*
Ochros dicitur, verum eſſe Eruum nominis ***Locus.***
affinitate deceptus. Eruum ſylueſtre Dodo-
næo, Lobellio, & Herbariis dicitur ea planta,
quæ à nobis deſcripta eſt libro de Maritimis
nomine Catanauces. Eruum auctore Colu-
mella lætatur loco macro nec humido, quia
luxuria plerumque corrumpitur. Poteſt & au-
tumno ſeri, nec minùs poſt brumam Ianuarij
parte nouiſsima, vel toto Februario, dum an-
te Calendas Martias, quem menſem vniuer-
ſum negant agricolæ huic Legumini conue-
nire, quod eo tempore ſatum, pecori ſit no-
xium, & præcipuè bubus, quos pabulo ſixo ce-
rebroſos reddat. Eruum ſeritur in agris. Quod
ſponte naſcitur, inter ſegetes frequẽs oritur:
verùm cum à paucis cognoſcatur, illud inter
Viciæ ſpecies numerant. Eruum Plinius cum *Lib.18. c.15.*
Vicia cõiunxit: mox enim cum de Vicia egiſ-
ſet, ſubiunxit. Nec Erui operoſa cura eſt: hoc amplius quàm Vicia runcatur, &
ipſum medicaminis vim obtinens: quippe per Eruum D. Auguſtum curatum,
in epiſtolis ipſius memoria extat. Boues apud nos, inquit Galenus, tum apud *Li.1. Alim.*
alias pleráſque gentes Eruo priùs in aqua dulcorata paſcuntur: homines verò ab ***Vſus.***
hoc ſemine prorſus abſtinent: eſt enim inſuauiſsimum & praui ſucci. In magna
tamen fame quemadmodum Hippocrates quoque ſcripſit, neceſsitate coacti
ad ipſum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum quo Lupinos
præparantes, Eruo cum melle vtimur, ceu medicamẽto craſſos thoracis ac pul-
monis humores expurgante. Porrò inter Erui genera album minùs eſt medica-
mentoſum eo quod ad flauitiem aut pallorem recedit. Si verò coctum bis fue-
rit, & in aqua idemtidem edulcatum, inſuauitatem quidem deponunt, ſed vna
etiam cum ea abſtergendi & incidendi facultatem, vt ſola in eo relinquatur
terreſtris ſubſtantia, quæ in alimentum vertitur citra inſignem amarorem de- *Li.8. ſimpl.*
ſiccandi facultate præditum. Idem alibi Eruum deſiccat quidem exceſſu ſecun- ***Vires & Temper.***
do intenſo, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritudinis eſt particeps, ea-
tenus incidit, exterget, atque obſtructiones expedit. Cæterùm ſi ſumatur copio-
ſè, ſanguinem per vrinas euocat. Eruum teſte Dioſcoride, capiti oneroſum eſt: *Li.2. c.102.*
aluum eſu turbat, ſanguinem per vrinas extrahit: elixo boues ſaginantur. Paran-
dæ farinæ ratio hæc eſt. Vberiora grana candidaq; deliguntur, ac permiſcendo
reſperguntur aqua, donec quod ſatis eſt combibant: poſtea torrentur, vſque
dum hians cortex diſrumpatur, molitaq; farinario cribro incernuntur: poſtre-
mo farina reconditur. Hæc aluo vtilis eſt, vrinam ciet, meliorem colorem effi-
cit: ſanguinem per veſicam, aut aluum cum torminibus elicit, ſi largius in cibo
aut potu aſſumatur: vlcera cum melle purgat, lentigines & vitia cutis in facie, &
maculas totumq; corpus emendat: nomas, gangrænas, duritiáſque ſerpere non
patitur: mammarum duritias emollit: tetra vlcera quæ theriomata vocant, fa-
uóſque emarginat: carbunculos rumpit: cum vino ſubacta illitu morſibus vipe-
rarum, canum, hominúmque medetur: vrinæ difficultates, teneſmóſque ex

R

aceto mitigat. Eruum tabidis qui alimentum non ſentiunt, toſtum, & ad nucis magnitudinem melle exceptum ſumptúmque conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore ſanat fouendo. Hîc animaduertendum ad Eruinam farinam conficiendam candidius Erui ſemen à Dioſcoride eligi: à Galeno verò id minùs medicamentoſum haberi. De Eruo quidem in mentione eius diximus, inquit Plinius, nec potentiam ei minorem veteres quàm Braſsicæ tribuére, contra ſerpentium ictus, ex aceto, & ad crocodilorum hominúmque morſum. Si quis Eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius abſumi certiſsimi auctores affirmant. Farina eius varos, & maculas cutis toto corpore emendat, (ſic enim legendum, non vt vulgata habent exemplaria, farina eius, vt ait Varro, maculas toto, & cætera.) Serpere vlcera non patitur: in mammis efficaciſsimum. Carbunculos rumpit ex vino: vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocinoris, teneſmum, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratúmque corrigit: item impetigines ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle ſuppurare prohibet impoſitum. Aqua decocti perniones & pruritus ſanat fouendo. Quin & vniuerſo corporis, ſi quis quotidie ieiunus bibat, meliorem fieri colorem exiſtimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus miteſcit, bubus iumentíſque vtiliſsimum. Siliquæ eius virides priuſquam indureſcant, cũ ſuo caule foliiſq; cõtritæ, capillos nigro colore inficiunt.

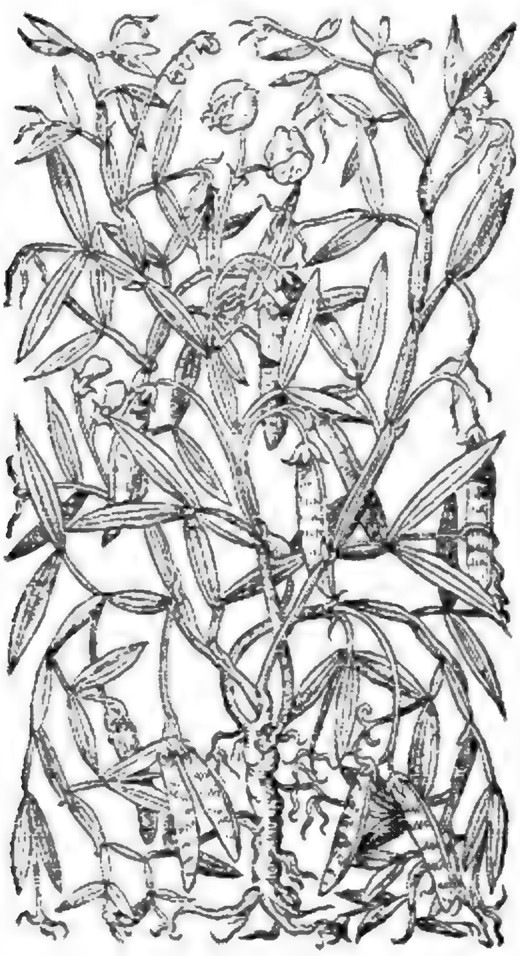
Li. 22. c. 25.

LATHYRVS, CAP. XLVIII.

Nomina. *Genera.* *Forma.*

QVOD Legumen Græci λάθυρον appellant, à Latinis vt Columella & Palladio Cicercula dicitur: à Gallis *des Gesses*. Eius duo ſunt genera: nempe Lathyrus ſatiuus, & ſylueſtris. Lathyrus ſatiuus caules habet anguloſos, compreſſos: folia oblonga, anguſta, acuminata, bina

LATHYRVS SATIVVS Anguſtifolius.

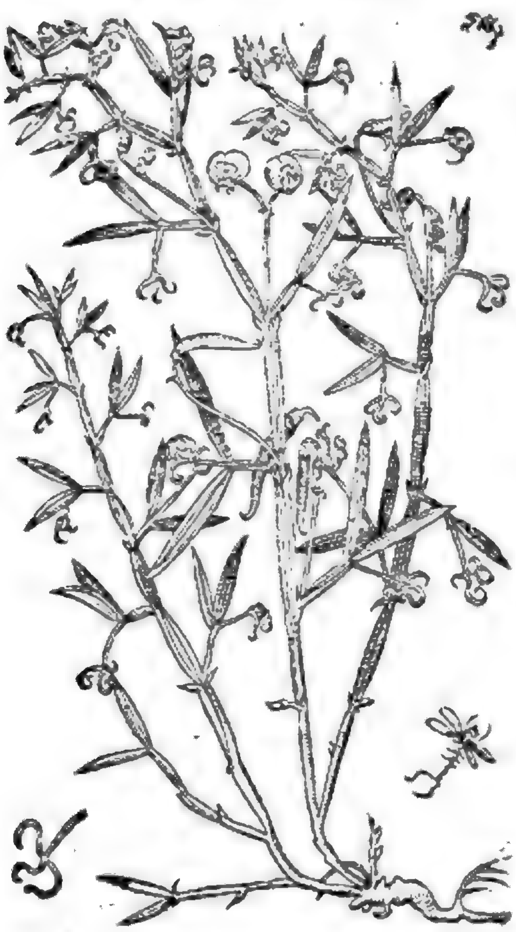
LATHYRVS SATIVVS Latifolius: Clymenum Matth.

ſemper

ſemper eidem apta pediculo, inter quæ medius prominet capreolus, quo adminicula & cauliculos propinquos apprehendit: flores candidi, Piſi floribus ſimiles: ſiliquæ non Cylindri figura, ſed latæ & compreſſæ, quibus ſemen includitur

LATHYRVS Sylueſtris Dodon.
Eruum ſatiuum Fuchſij.

CICERA.

album, latum, compreſſum, ac inęqualiter angulosum, ſapore ferè Piſi: radix tenuis eſt, ac fibrata. Hunc Erui nomine depinxerat Matthiolus priore commentariorum in Dioſcoridẽ editione, vt diximus, id eſt, in hoc genere quod latioribus eſt foliis Matthiolus Clymenum eſſe vult. Cordus ſatiuum Eruum: Tragus, Piſum Græcorum. Lathyrus ſylueſtris ſuperiori caulibus, foliis, ſiliquis proximus eſt, ſed flores rubeſcunt: ſemen tamen vt in ſupradicto compreſſum, inæquales angulos habet, verùm minus eſt, durius, & colore in atrum degenerante. Hunc Lathyrũ Fuchſius nomine Erui ſatiui depinxit. Cicercula vt ſcribit Columella, ſeri debet læto ſolo, cælóque humido. Lathyrus, inquit Galenus, ſubſtantia quidem Eruiliis & Phaſelis eſt adſimilis. Vtuntur eo plurimùm in noſtra Aſia ruſtici, & potiſsimum in Myſia, & Phrygia, non ſolum quemadmodum Phaſelis & Eruiliis in Alexandria, & pleríſque aliis vrbibus, ſed etiam vt phacoptiſſanam ipſum parantes. Succum porro habet facultatibus quidem Eruiliis & Phaſelis conſimilem, ſed conſiſtentia craſsiorem: ac ideo magis quàm illa nutrit. Lathyro ſimilis eſt Cicera caule & foliis. Flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinãtes, ſiliquas paulo minores, atq; in his grana anguloſa quæque & Lathyro ſimilia, ſed minora dubioráque & minus compreſſa, colore nigro proxima. Rarum eſt hoc Legumen, nec niſi à rei herbariæ ſtudioſis ſeritur. Latini Ciceram vocant, quod Cicerculæ ſimilis ſit, atque ſolo potiſsimum colore ab eo diſsideat. Cicera, inquit Columella, ſapore nihil à Cicercula differt, colore tantum diſcernitur: nam eſt obſoletior & nigro proprior. Palladius in Martio. Nunc Cicera ſeritur. Ea diſtat à Cicercula ſolo colore, qui ſordet, & nigrior eſt. Vſus autem Ciceræ & facultas, inquit Galenus, Lathyri facultati eſt ſimilis, niſi quod Ciceræ ſemina ſunt duriora, minúſque facilè elixantur: quæ cauſa eſt cur Cicerculis ſint concoctũ difficiliora.

Lib.4. c.21.

Forma ſylueſt.

Cap.215.
Lib.2. c.10.

Locus.

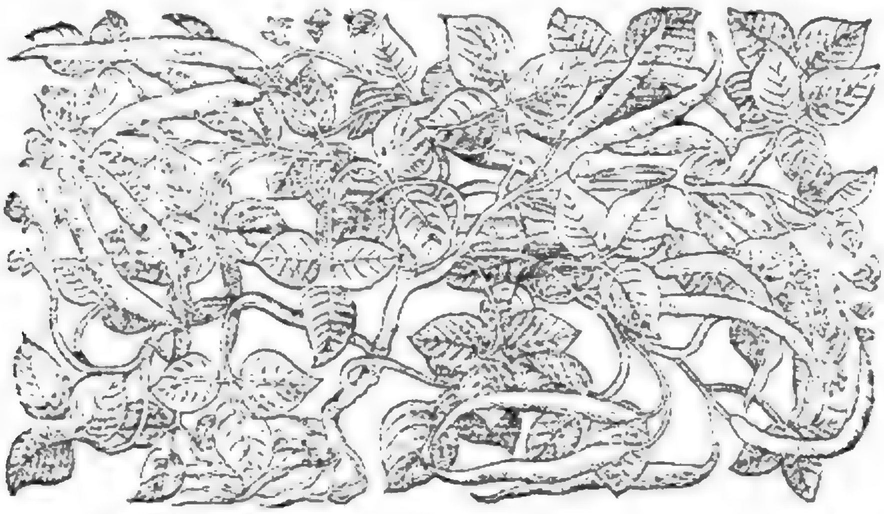
Li.1. Alim.

Vſus.

PHASIOLVS, CAP. XLIX.

Nomina — HAnc Leguminis ſpeciem Græci pariter ac Latini Phaſiolos vocant, Itali *Fagiuoli*, Galli *Phaſiols*. Galeno vox Phaſiolus quatuor ſyllabis prolata, diuerſa eſt à Phaſelo tribus ſyllabis pronuntiato, de quo cum Eruiliis ſimul tractauit. De Phaſiolo ex ipſius ſententia iſto capite nos agemus. Phaſioli genera tria hîc exhibemus, Phaſiolum ſatiuum
Genera — ſiue candidum, Phaſiolum ſylueſtrem, & Phaſiolum ſyluarum. Phaſiolus ſatiuus,
Forma. — ſiue albus, & vulgaris, foliis eſt Hederaceis, maioribus tamen, & mollioribus, ve-

PHASIOLVS ALBVS.

PHASIOLVS Syluestris.

PHASIOLVS Syluarum.

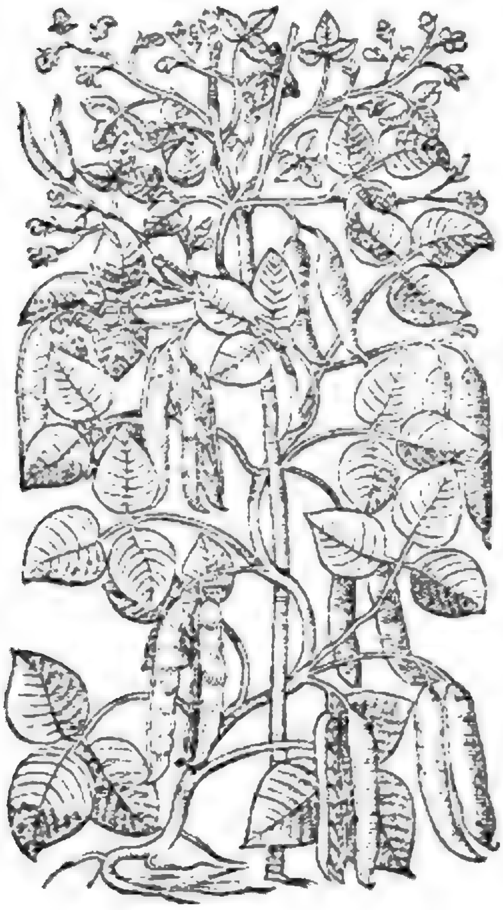
noſis, ternis ex vno pediculo prodeũtibus: flores edit cãdidos, Piſo minores, è quibus tãdem palmum longa cornicula exoriuntur, rotunda, in acutũ deſinentia, primùm quidem viridia, deinde per maturitatẽ candicãtia, quibus ſemina, quos Phaſiolos appellamus, continentur, figura renibus quadru-
Forma ſylueſt. — pedũ ſimilia, alba, dẽpto vmbilico, qui tãtũ in his nigricat. Phaſiolus agreſtis eſt, quem hîc appinximus, cauliculis latis, inanibus: foliis ſuperiori ſimilibus, nõ ita tamen ad Hederaceorũ formã accedentibus, quorũ pediculi in capreolos exeũt: floribꝰ purpureis: ſiliqs cõpreſſis, ſemine intus rotũdo, nigro, vulgaris Piſi magnitudine, ſaporis ingratiſſimi. Phaſioli tertiũ hoc genus in Syluis, mõtoſis ſaltibus, & deſertis naſci cõperit Dalech. radice nigra, lõga, craſſa, in radicula innumeras denſaſq;

denſaſq; fiſſa. Caules hæc planta multos profert, pede altiores, folia Phaſioli, aut
Smilacis hortenſis, in ſingulis pediculis ferè ſena: florem Piſi, ex puniceo pur-
puraſcentem: ſemen Lentis, paruulum, nigrum, in ſiliquis rufis. Phaſioli albi, ſeu *Locus.*
vulgares, in aruis ſeruntur, & ſine adminiculis conſiſtunt quidem, ſed in latum
ſeſe diffundunt. Phaſioli auctore Dioſcoride, inflant, flatus mouent, ægrè co- Lib.2.c.101.
quuntur. Virides cocti ſi edantur, aluum emolliunt, ad vomitiones idonei. Pau- *Vires &*
lus in medicamentum nephriticum ex cicadis nominatum, Phaſiolum album *Temper.*
recipit. Excalfaciunt Phaſioli, inquit Matthiolus, & humectant ordine primo. Lib.7.ca.11.
In cibum ſumpti non ſolùm inflant, ſed & ventriculum grauant. Præterea ſemen In cap. 101.
generant, & venerem excitant, præſertim ſi Pipere longo, Galanga, & ſaccharo li.2. Dioſc.
aſpergantur. Sed id efficacius præſtant, ſi lacte bubulo pingui decoquantur,
quoad diſsiliant. Redduntur in cibis innocentiores, ſi cum ſinapi, vel Cari ſe-
mine edantur. Tumultuoſa ac terribilia ſomnia inducunt, vt Lentes. Cornicula
cum tenerrima ſunt elixantur, & in acetariis eduntur, addito Pipere, guſtu non
ingrato. Eadem elixa, farina oblita, ac in oleo feruente, aut butyro frixa, Pipere,
ſuccóque vuæ acerbæ condîta, ab Italis expetuntur in cibum. Peculiari naturæ
vi ſanant equorum morſus, ſi crudi dentibus atterantur, imponantúrque vul-
neri. Ex iiſdem muliebris fucus paratur hoc modo. Phaſiolorum alborum, micæ
panis Triticei albiſsimi ſingulorum libram, cucurbitam vnam longam, tene-
ram, virentémque ac diſſectam nocte vna in lacte caprino macerant. His ad-
dunt ſeminum Melopeponum vncias quinque, nucleorum perſicorum mun-
datorum vncias tres, nucleorum pineorum delibratorum ſelibram. Conterunt
ſeorſum omnia in lapideo mortario, adiiciúntque pullum columbinum dome-
ſticum vna cum plumis in particulas diſſectum, abiectis tantùm inteſtinis:
omniáque ſimul mixta in vitreum vas ad id paratum coniiciunt, ex quo in va-
ſe alio feruente aqua pleno collocato aquam eliciunt, diligentérque cuſtodiunt.
Ea enim nitorem faciei conciliat, & cuti molliſsimum addit læuorem.

SMILAX HORTENSIS, ſeu DOLICHVS,
CAP. L.

PLANTA quæ σμίλαξ κηπαία à Dioſcoride dicitur, quòd Smilacis
modo conſcendat, in propinqua, & vicina adminicula prehendat, *Nomina*
ab Hippocrate, Diocle, Theophraſto, & pleríſque aliis δολιχὸς vo-
catur, à nonnullis propter ſiliquarum magnitudinem λόβος, & λό-
βιον, id eſt ſiliqua, ab aliis Φασίολος, Phaſiolus, quem à Phaſelo triſyllabo differre
diximus, Arabibus *Lubia*, Italis *Smilace de gli horti*, & *Fagiuolo Turcheſco*, Germanis
Vvelchbaonen, quaſi dicant Fabas Italicas, Hiſpanis *Feyones*, Gallis *Phaſiols*, & *Feues*
peintes. Huius genera ſeminum coloribus diſtinguntur. Alia enim lutea ſunt, alia *Genera.*
rubent, alia varij ſunt coloribus picta. Smilax hortenſis, folia habet Hederæ,
molliora tamen: tenues caules cum capreolos vicinis fruticibus ſe circumuol- *Forma.*
uentes, qui eouſque adoleſcunt, vt topiarias ſcenas contexant: ſiliquę Fœnogræ- Li.2. c.140.
co ſimiles, longiores, toroſiores, quibus abduntur ſemina, renum figura, ſed in-
æquali colore, quadam ex parte fulueſcentia. His notis omnibus ita Phaſiolo-
rum genus hîc depictum expreſsit Dioſcorides, vt nulla prorſus repugnet: cau-
les enim ei ſunt tenues, longi, ramoſi, capreolis ſuis pedamentis vicinis non
modo ſeſe circumuoluentes, ſed etiam pergulas & attegias in hortis opacan-
tes: folia Hederacea, fructus renũ figura, in ſiliquis longis, modo rubentes, mo-
do verſicolores. Id genus Phaſiolos dolichos eſſe Galenus perſpicuè declarat, Li.1. Alim.
atque etiam Theophraſti auctoritate confirmat his verbis. Dolichorum nomen

SMILAX Hortenſis, ſiue Dolichus.

à Diocle quidem ſcriptum eſt, vna cum aliorum quoque ſeminum nos alentium nominibus. Scriptum etiam eſt in libro Hippocratis de ratione victus. Exiſtimo autem ipſos ſic appellare ſemen plantæ hortenſis, quam nunc vulgo bifariam nominant: quidam λοβοὺς, id eſt ſiliquas, alij φασιόλους. Hos Dolichos eſſe hortenſes coniicere quis poſsit, vel ex his quæ Theophraſtus ſcripſit his verbis: Καὶ τὰ μὲν ἐστιν ὀρθόκαυλα, καθάπερ πυρὸς, καὶ κριθὴ, καὶ ὅλως τὰ σιτώδη, καὶ θερινά: τὰ δὲ πλαγιόκαυλα μᾶλλον, οἷον ἐρέβινθος, ὄροβος, φακός. τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, καθάπερ ὦχρος, πισὸς, λάθυρος. ὁ δὲ δόλιχος ἐὰν παρακαταπήξῃ τις ξύλα μακρὰ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται κάρπιμος. εἰ δὲ μὴ, φαῦλος καὶ ἐρυσιβώδης. Id eſt, Aliis quidem caulis eſt rectus, vt Tritico, Hordeo, & omnibus frumentaceis, atque æſtiuis: aliis verò in latus potius inclinat, vt Ciceri, Eruo, Lenti: aliis humi procũbens, vt Eruiliæ, Piſo, Cicerculæ. Dolichus verò ſi ligna longa affixeris, in ea conſcendet, & fructum feret: alioqui rubiginis vitio corrumpitur. Ex eo certe, inquit Galenus, quod ligna longa Theophraſtus iubet affigi, affirmátque niſi id fiat Dolichos rubigine vitiari, poteſt quiuis coniicere ipſum verba facere de iis quos nunc Phaſiolos, ſeu λοβοὺς, id eſt ſiliquas appellamus. Smilacem hortenſem Dolichos eſſe & Phaſioli genus Aetius apertè docet. Qui nunc, inquit, ab omnibus Lobi nominantur, apud omnes veteres Dolichi & Phaſioli appellabantur, à nonnullis Smilax hortenſis. Nutriunt quidem non minùs quàm Piſa, ſimilitérque flatus expertes ſunt: verum iucunditate & alui deiectione illis cedunt. Appellantur autem Lobi, id eſt, Siliquæ præcipue, quoniam ex omni genere Leguminum quorum ſemen tegitur ſiliqua hoc ſolum vna cum ſiliquarum operimento vt plurimùm eſtur. Hæc Aetius. At Phaſioli, qui etiam Dolichi appellantur, inquit Paulus, integri cum ſiliquis viridibus comeſti, excrementorum plus gignunt. Sed cur Dioſcorides de Phaſiolo primùm tractauit, deinde aliquanto poſt de Smilace hortenſi ſeorſum, ſi Smilax hortenſis etiam Phaſiolus eſt? Quia Phaſioli diuerſa ſunt genera, candidum, & vulgare quod in aruis naſcitur: aliud ſub fuluum, & variis coloribus pictum, quod in hortis colitur, de quo poſteriore loco ſermonem fecit. De Dolichis hæc ſcripſit Hippocrates. Piſa minus quidem inflant, ſed magis per aluum ſeccedunt. Eruiliæ autem & Dolichi iis quidem ſeccedunt celeriùs, verùm minus ſunt flatulenti, & nutriunt copioſius. Diocles in Leguminum catalogo vt Fabas primas recenſuit, inquit Galenus, mox Piſa, deinceps ad verbum ſic ſcribit. Dolichi verò non minùs quàm Piſa nutriunt: præterea flatu ſimiliter carent: quod verò ad ſuauitatem pertinet ac deiectionem, vincuntur.

Lib. 8. Hiſt. cap. 5.

Lib. 1.

Lib. 1. c. 79.

Vires & Temper.

Lib. de dieta.

Li. 1. Alim.

Siliqua cocta, inquit Dioſcorides, cum ſemine, inter olera Aſparagi modo eſtur: vrinam ciet, & tumultuoſa ſomnia facit.

LENS

LENS, CAP. LI.

ΦΑΚΟΣ & φακὴ Græcis legumen dicitur, Latinis Lens, & Lenticula, Arabibus *Hades*, Italis *Lenticchia*, Germanis *Linſen*, Hiſpanis *Lenteias*, Galiis *Lentille*. Inuenio apud auctores, inquit Plinius, æquanimitatem fieri veſcentibus ea quod ex Etymi vi dictum eſſe videtur, vt Lens quaſi lenis dicta ſit, lenitatíſque ſignificationem habeat. Genera lentis ſunt duo. Album minus, & in cibis gratius: alterum cinereum, paulo maius. Plinius etiam duo Lentis genera in Ægypto eſſe dicit, alterum rotundius, nigriúſque, alterum ſua figura, vnde vario vſu tranſlatum eſſe in lenticulas nomen. Lens tenuibus exit cauliculis, cubitalibus: foliis ab vtraque pediculi parte multis & anguſtis, Vi-

Nomina — Li.18.ca.12. — *Genera.* — Matth.in c. 100. libr. 2. — Li.18.ca.12. — *Forma*

LENS MAIOR. LENS MINOR.

ciæ ſimilibus, ſed anguſtioribus, & minoribus: flores item Viciæ haud diſsimiles, minores, cinereo generi purpuraſcentes, albo, candidi: ſiliquæ paruæ compreſſæ, molliter in latitudinem planæ, quibus ſemina terna quaternáue cōduntur, parua, rotunda, lata, compreſſa, amictáque læui cuticula. Eſt & Lens minor, in qua flos ſiliqua, ſeminis figura, omniáque ſimilia priori, ſed minora. A rei herbariæ ſtudioſis ſeritur in hortis. Lens amat ſolum tenue, inquit Plinius, magis quàm pingue: cælum vtique ſiccum. Lentis, ait Galenus, contrariæ ſunt facultates. Cortex eius adſtringit, corpus ſiue ipſius veluti caro, deſiccat, & ſiſtit ventrem, auſtera ſua qualitate, cuius cortex multæ eſt particeps. Decoctum ſiue cremor ipſius adſtringenti facultatem contrariam obtinet: aluū enim prouocat: quare prior aqua abiicitur cum ea ſiſtenda eſt. Hac de re Galeni verba ſunt accuratius expendenda, vt an Dioſcoridi repugnet, perſpiciatur. Lentes inquit Galenus, valenter aſtringunt (Ætius tamen & Paulus, qui ex Galeno tranſſcripſere, legiſſe videntur, ςύφουσι οὐκ ἰσχυρῶς, id eſt, non valenter adſtringunt) medium tenent caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen in ſecundo ordine. Ipſum itaque eorum corpus deſiccat, & ſiſtit ventrem, cæterùm decoctum mouet: proinde etiam prior aqua abiicitur, vbi retinendæ alui cauſa adhibetur.

Locus. — Lib.18.c.12. — *Vires & tempera.* — Lib.8. ſim. — Li.1.Alim.

Idem rurſus: Nemo ex Lentibus panem facit: aridæ enim ſunt, ac friabiles, corticémque habent adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro craſsi eſt ſucci ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus porró in ipſis eſt adſtringenti contrarius. Quocirca ſi quis in aqua Lentes coxerit, deinde aquam ſale, aut garo, aut cum ipſis oleo conditam ſumpſerit, potus is aluum deiicit. At ex bis coctis Lentibus, ad eum modum quem diximus paratus cibus facultatem habet ſucco contrariam, vt quę ventris fluxus ſiccet, ſtomachum, inteſtina, & totum denique ventrem corroboret. Quamobrem cœliacis & dyſentericis cibus eſt accommodus. Lens vero decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, & ea quæ ipſam conſequuntur, amittit, ita magis nutrit, quam quæ cortice ſpoliata non eſt: verum ſuccum craſſum ac prauúm gignit, tardéque commeat, non tamen alui fluxus deſiccat, vti ea cui
Libr. 7. cortex non eſt ademptus. Lentes Æginetæ, ſecundo ordine ſiccant, medio caloris & frigiditatis temperamento, ſed adſtrictionis quoque nonnihil habent. Totum verò Lentis corpus ſiccat, aluúmque ſiſtit, quam decoctum ipſius proritat, ideóque prior aqua abiicitur, cum ventris ſiſtendi gratia Lentes aſſu-
Libr. 1. muntur. Lentes Aetio teſte, non valide adſtringunt, in caliditatis autem & frigiditatis medio conſiſtunt. Siccant ordine ſecundo. Itaque corpus ipſarum ſiccat, ac ſiſtit ventrem: decoctũ autem promouet. Quapropter vbi ſiſtendi ventris gratia ſumuntur, prima aqua effunditur Conſideremus nunc num his
Li. 2. c. 100. aliqua ex parte Dioſcorides, refragetur. Lens, inquit, frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, ſtomachum vexat, eúmque & inteſtina inflat: ſed aluum cum cortice cocta ſiſtit. (Galenus quidem ait corticem eius adſtringere, vt pote multæ auſteræ qualitatis participem) præſtat in cibo, quæ facillimè coquitur, & nihil atri in maceratione reddit. Vim habet adſtringendi: (ſic Galenus, Lentes valenter adſtringũt:) quapropter aluum cohibet, ſi detracto antea cortice diſcoquatur accuratè, primáque aqua inter coquendum effundatur. Id enim primum decoctum aluum ducit. In hoc quidem nihil Dioſcorides à Galeno diſſentit, quoniam Lens decorticata Galeno, illam adſtringendi vehementiam, ea quæ ipſam conſequuntur, amittit. Nam quòd Dioſcorides dixit Κοιλίαν ἵστησι προαπολεπισθεὶς, καὶ ἑψηθεὶς ἐπιμελῶς, idem eſt quod Galenus habet, δὶς δ᾽ ἑψηθέντων τῶν φακῶν, & cætera. Id eſt, ex his coctis lentibus facultatem cibus habet ſucco contrariam, vt qui ventris fluxus ſiccet. Hoc tantum intereſt, quod Galenus corticem non detrahit, Dioſcorides detrahit, qui paulo ante dixerat Lentem cum cortice coctam aluum ſiſtere. Galeni verò ſententiæ conſentaneum eſſe, Lentem etiam detracto cortice bis coctam, ſiue, vt ait Dio-
Li. 1. Alim. ſcorides, diligenter & accuratè diſcoctam, ventrem cohibere, ex ipſomet Galeno licet intelligere, cum ſcribit. Non Lens ſola, ſed & Braſsica, atque adeo omnia oſtracoderma, compoſitam ex pugnantibus facultatibus naturam ſortita ſunt: Nam ſolidum cuiuſque corpus tardè permeat, aliuúmque ſiſtit: humor verò ſtimulat ad excretionem. Huius porrò rei ex coctione manifeſta ſumitur demonſtratio. Nam aqua in qua dictorum quodque fuerit decoctum, aluum ſubducit, ipſa verò corpora retinent. Hinc nonnullos audias dicentes. Si Braſsica leuiter cocta, & vniuerſim ac repente ex lebete in vas aliquod, in quo ſit oleum & garum, transfuſa ante alios cibos ſumatur, aluum ſubducere: alios autem ſentias Braſsicam quæ δίσεφθος, id eſt biſcocta dicitur, ad ventrem morãdum, hoc modo præparare, cum ipſam aquæ priùs incoxerint, aquam quidem totam è lebete effundunt, aliam autem affundunt puram & calidam, in qua rurſus Braſ-
Li. 1. Alim. ſicam ſecundo coquant. Idem de Lente biſcocta cenſendum. Pergit Galenus Lenticulæ in cibis facultates explicare. Iure igitur qui largius hoc edulio vtũtur

elephan

elephãtiaſi & cancris ſunt obnoxij. Siquidem craſſa ſiccáque cibaria ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare iis duntaxat quibus aquea in carnibus eſt καχεξία, Lenticula in cibo vtiliter præbetur, ceu aridis & ſqualentibus admodum damnoſè. Eandem ob cauſam viſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderatè exſiccans ei verò qui contrario modo ſe habet confert. Menſtruis autem purgationibus non eſt accommoda: craſſum enim & tardius fluentem ſanguinem reddit: at muliebri profluuio eſt vtiliſsima. Cum autem Ptiſſana in eo ſaltem contrariam ipſi habeat facultatem, ex amborum miſtione præſtantiſsimum componitur eduliũ, quod Phacoptiſſanam appellant: vtrumque haud æquali portione miſcentes, ſed Ptiſſanæ minus iniicientes, vt quæ in cremorem vertatur, & in magnam molem attollatur: Lens autem cocta parum quidem extumeſcit. Hoc autem edulium eodem quo Ptiſſana modo præparatur, præterquam quod ſatureia, aut pulegium adiicitur: quo fit vt ſuauius ſimul & concoctu facilius reddatur, cum Ptiſſana illis minimè gaudeat, ſed ſolo anetho porróque ſit contenta. Peſsimè autem cocci diuitibus lentẽ parant cum ſapa, quandoquidem Lens haud quaquam eorumque incraſſant mixtionem poſtulat, ſed humidorum potius, & quæ ſuam ipſius craſsitiem incidant. Cum verò ſapa commiſcetur, hepatis obſtructiones ſolet gignere, viſceríſque huius ac lienis inflammationes auget, niſi melle addito melior fiat. Hæc & alia plura Galenus tradit. Dioſcorides alias etiam facultates Lentis exponit. Somnia tumultuoſa, inquit, excitat: capiti, neruis, pulmoni inutilis: valentior eius facultas contra alui fluxiones, addito cum aceto Intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut baccis Myrti, aut putamine Punici, aut aridis roſis, aut meſpilis, ſorbíſue, Piris Thebanis (Cornarius vocem vnam hîc excidiſſe putat, ἢ ὄων, ἢ ἀπίων, ἢ φοινικῶν θηβαικῶν, id eſt, aut ſorbis, aut piris, aut palmulis thebaicis, cum nulla ſint pira Thebaica ab auctoribus memorata, ſed palmulæ Thebaicæ ab aliis, & ab ipſo Dioſcoride nominatæ, quarum decoctum magnopere adſtringit, & reprimit,) aut malis coroneis, aut cichorio, aut plantagine, aut Punici granis integris, quæ poſt decoctionem abiiciuntur, vel Rhoe quæ obſoniis aſpergitur. Verùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi triginta grana Lẽtis adempto cortice deuorari proderit. Decocta cum polenta & illita podagras lenit: ſinus cum melle glutinat: cruſtas rumpit: vlcera purgat. Decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit: cum cotoneo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſedíſque, addito roſaceo: ſed in amploſinu, aut inflammationibus ſedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici & ſiccis roſis, adiecto melle decoquitur: nomis quæ in gangrænam euaſerunt, adiuncta maris aqua: puſtulis, & iis quæ ſerpunt, igni ſacro, pernionibúſque, vt ante dictum eſt: (cum aceto) contra mammas in quibus lac in grumos coiit, & prę nimia ſui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur. Lens optima Plinio, quæ facillimè coquitur, eáque, quæ maximè aquam abſorbet. Aciem quidẽ oculorum obtundit, & ſtomachum inflat: ſed aluum ſiſtit in cibo, magíſque diſcocta cæleſti aqua: eadem ſoluit minùs percocta. Cruſtulas vlcerum rumpit, eáque quæ intra os ſunt purgat, & adſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximéque exulceratas, & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo, contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes, & genitaliũ adhibetur: ad ſedem cum Roſaceo & cotoneo. In his quæ acrius remedium exigunt cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demũ ne celeriter inareſcat, adiiciũt & Betæ folia. Imponitur & ſtrumis, paníſque vel maturis vel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa, & gangręnis cũ Punici tegmine.

Lib.1.c.125.

Li. 22.c.25.

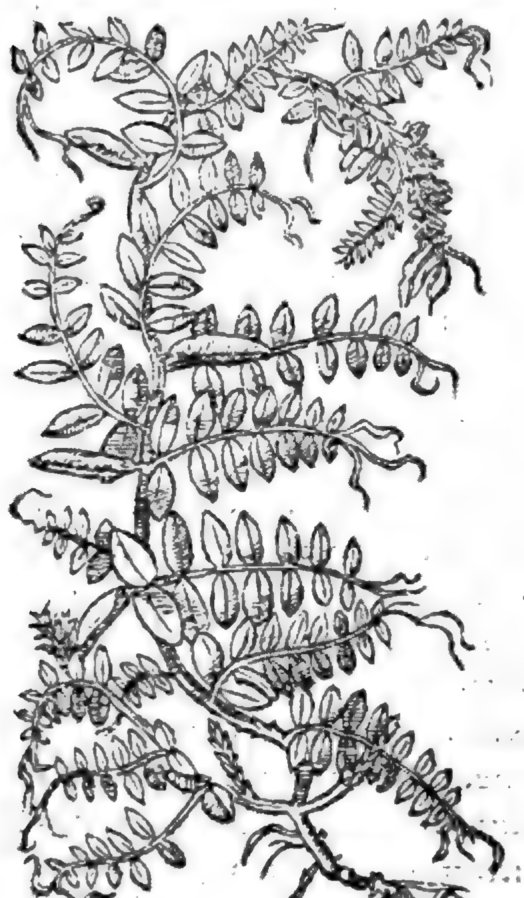
tegmine. Item podagris cum polenta, & vuluis, & renibus, pernionibus, vlceribus difficile cicatricem contrahentibus. Propter diſſolutionem ſtomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo vſu melius ſemper eam torrere, aut tundere, vt quàm tenuiſsima detur, vel per ſe, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſiſque omnibus, & felli: nec ſomno facilis: ad puſtulas vtilis, ignique ſacro, & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura. Eſt Lens etiam hodie notum legumen, & editur parata ex ipſa pulticula, quæ Græcis φακὴ dicitur, & Lens integra cocta, quam ὀλόφακον dicunt. Nouerat & Martialis Ægyptiam Lentem, ſcribit enim.

Accipe Niliacam peluſia munera Lentem,
Vilior eſt Alica, carior illa Faba.

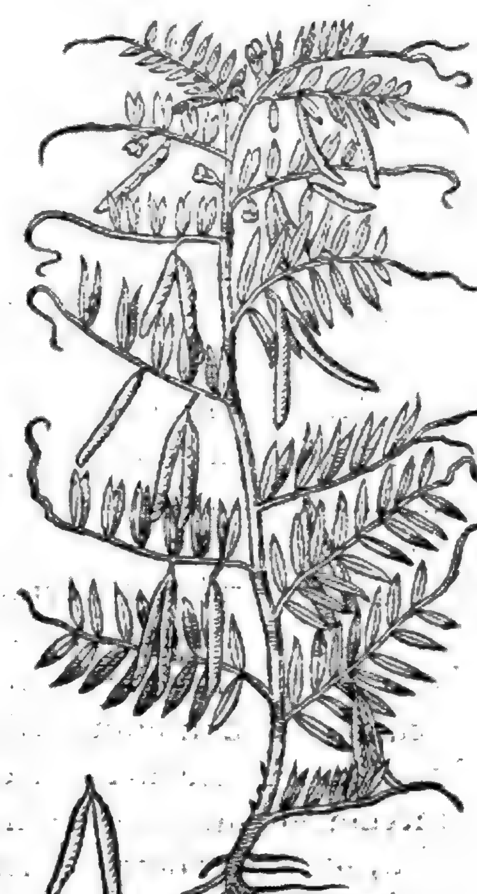
VICIA, APHACA, CAP. LII.

Li. 1. Alim. *Nomina* AB Aſianis ſuis Galenus ait βίκιον, dici legumen, eóque ſolo nomine id vocari: Atticis verò σάρακον, aut κύαμον. Latinis Vicia id nominatur à vinciendo, vt Varroni placet, quòd item capreolos habet vt Vitis, quibus ſurſum verſum ſerpit ad ſcapum lupini, aliúmue calamum, ad quem, vt hæreat, eum vincire ſolet, Gallis *Veſce*, Germanis *Vueicken*, Anglis *Fiche*. *Genera.* Eſt vicia quæ ſponte naſcitur, eſt & quæ cæterorum leguminum modo in aruis ſeritur. *Forma.* Hæc caules habet tenues, quadrangulares, ternûm fere

VICIA VERA,
Aphaca Matth.

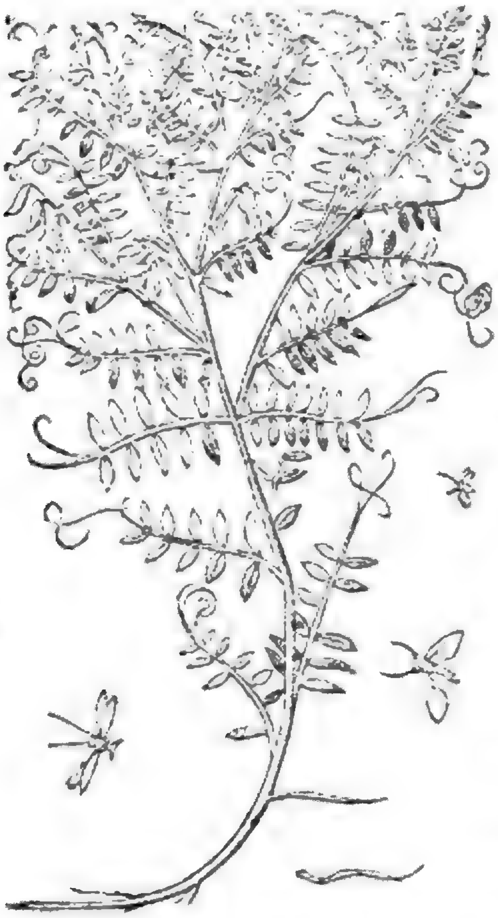

APHACA VERA,
Vicia Matthiolo.

pedum

pedum altitudine: folia longa, Lenti ſimilia, ex pluribus vni pediculo adnexis
compoſita: quorum ſingula maiora, latiora, craſſioráque ſunt quàm Lentis:
flores ſubrubri, ſiue in purpura nigricantes: ſiliquæ latæ, quarum ſingulis gra-
na includuntur quina ſenáue, non globoſa, ſed Lentis inſtar propemodũ com-
preſſa, nigra, guſtu inſuauia. Seritur quocumque ſolo, cultu facillimo, & ſolùm *Locus.*
in quo ſatum fuerit lætificans. Hîc veram Viciam expreſſimus, Matthiolus no- In cap.142. li.2.Dioſc.
mine aphaces depinxit, quam Galenus cum Vicia coniunxit. Dioſcorid. Apha- Li.2.c.142.
cam, quæ ἀφάκη Græcis nominatur in aruis naſci dixit, altiorem Lente, tenuibus *Locus &*
foliis, ſiliquis Lente maioribus, in quibus terna quaternáue ſemina nigra, Len- *Forma.*
te minora. Theophraſtus Aphaces oleris meminit inter intubacea de quo po- Lib.7.Hiſt.
ſtea nos agemus, & Aphaces leguminis, eam cum Lente & Piſo in leguminum cap.7.& 11.
genere ponens, quorum ſera ſatio. Idem alio loco ſcribit quorumdam legumi- Ibid.ca.5.
num ſiliquas eſſe ἐπιπλατεῖς, vel ὑποπλατεῖς, vt legiſſe Gaza videtur, id eſt, inter-
prete Gaza nonnihil latas, vt Lentis & Aphaces, Aphaceſque fructum celeri-
ter perire. Idem frugum & leguminum peſtes recenſens tradit Aphacen à Secu- Cap.8.
ridaca ſtrangulari. Plinius Theophraſtum ſecutus, vno loco Aphacen in cicho- Lib.27.c.5.
riaceis numerat, alibi vero Dioſcoridis Aphacam ita exprimit, vt ex eo tranſ-
ſcripſiſſe videatur, vel certe ex eo auctore ex quo Dioſcorides ipſe deſcripſit.
Aphace, inquit, tenuia admodum folia habet: puſillo altior Lenticula eſt, ſili-
quas maiores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt, nigriora, & madi-
diora, & minora Lenticula. Naſcitur in aruis. Itaque Aphace rectè fortaſſe dice-
tur legumen hîc depictum, quod Matthiolus nomine Viciȩ exhibuit. Aphaces,
& Viciȩ ſemina figura non eſſe rotunda, veluti Fabarum Galenus ſcribit, ſed ali- Li.1. Alim.
quanto latiora quomodo lentium. Hæc cum ſiliquis atque integra planta ruſti- *Vſus*
ci reponunt, vt brutis pecudibus ſint pabulo. Per famem tamen quoſdam ſibi
cognitos, qui hæc quoque comederint, potiſſimum vêre, cum adhuc virent,
quemadmodum Fabas, & Cicer edere conſueuerunt. Sunt autem non inſuauia
modo, ſed concoctu etiam difficilia, aluúmque inhibent. Perſpicuum ergo eſt
cum ſint eiuſmodi, alimentum quod ex ipſis diſtribuitur, eſſe haud quaquã bo-
ni ſucci, ſed craſſum, atque ad ſuccum melancholicum gignendum idoneum,
vt de Lente diximus. Verum Lenti quidem multa bona inſunt, his autem nihil
bonorum illius adeſt. Aphacæ ſemen, auctore Dioſcoride, adſtringendi vim Li.2.ca.142.
habet, quare torrefactum ſtomachi aluíque fluxiones ſiſtit, ſi freſum lentis mo- *Vires.*
do decoquatur. Natura Aphacæ ad ſpiſſandum efficacior inquit Plinius quàm Lib.27.c.5.
Lenti: reliquo vſu eoſdem effectus habet. Stomachi aluíque fluxiones ſiſtit ſe-
men decoctum. Vicia ſylueſtris caulibus, foliis, ſiliquis ſatiuæ ſimilis eſt, niſi
quod omnia hæc minora habet, caules teneri ſunt, graciles, anguloſi folia in pe-
diculis eodem modo quo in ſatiua diſpoſita, quorum extrema in binos ternóſ-
ue capreolos deſinunt: flores parui in ipſo caule: ſiliquæ item paruæ longiuſcu-
læ, anguſtæ, in quibus ſena ſeptenáue grana, nigricantia, dura, viciæ ſemini-
bus minora. In agris cum ſegetibus prouenit. Hanc ſylueſtrem Viciam Dodo- *Locus.*
næus Arachum nominat, tertia ſyllaba per, ch, ſcripta, & Craccam, Galli *Veſce
ſauuage & veſceron*, Germani *Vuilde vuicrem*, & *Sant Chriſtofflelskran*, Brabanti *Crok.*
Ruellius etiam Craccã appellari refert. Fuchſius Aphacen vocat, Matthiolus,
Viciam. Quorum ſententiam improbat Dodonæus, quod ſeminis Craccæ figu-
ra exquiſitè rotunda eſt, ſeminum vero Viciæ & Aphaces, forma rotunda non
eſt, ſed aliquanto latior, veluti Lentium, vt ex Galeno modo diximus. Viciæ
ſylueſtris figura qualis ſit, ex imagine ſatiuæ intelligi poteſt.

ARACHVS, CAP. LIII.

Forma. HOc leguminis ſylueſtris genus Viciæ ſilueſtri planè ſimile eſt cauliculis, foliolis, capreolis: floribus diſsimile, nam aceruatim in longis pediculis oriuntur, ferè in ſpicæ formam, ex cæruleo purpurei: deinde ſiliquæ compreſſæ, in quibus ſemina Viciæ ſylueſtri ſimilia, Vellaunij & Arucrni etiamnum hodie vocant *Arouſſes*, quaſi Arachum, corrupto quidem, ſed adhuc ſeruato veteri nomine. Locus. Inter ſegetes creſcit, & in agrorũ marginibus ἄραχον Græci vocant, Latini ſimiliter Arachum, de quo ſic Galenus. Li. 1. Alim. Apud nos ſylueſtre quoddam rotundum ac durum, Eruóque exilius, in fructibus cerealibus repertum, quod Arachum nominant, non per c, ſed per ch, vltimam ſyllabam proferentes quod ſelectum proiiciunt, vti & ſemen Securidacæ. Hæc Dodonæus in frumentorum Hiſtoria.

FOENVMGRAECVM, CAP. LIIII.

Nomina. THΛΙΣ, κεραΐτις, αἰγόκερος, βούκερος Græcis, Latinis fœnumgræcum. Maior Græcarum appellationum pars à ſiliquarum eſt ſimilitudine ſumpta: hæ enim corniculis ſimiles ſunt. Hinc ceraïtis ſimpliciter à cornu dicitur: κέρας enim Cornu ſignificat. Aigoceros à caprini cornu ſimilitudine, Li. 2. ca. 11. quemadmodum à bubuli Buceros, quod nomen Theophraſtus huic plantæ indidit. Columella ſimpliciter Siliquam à ruſticis vocari ſcripſit. Varro Siliculam, Plinius Siliciam, Arabes *Olba*, *Helbe*, ſeu *Hebbe*, Itali *Fiengreco*, Germani *Bockshorn*, Hiſpani *Alfornas*, & *Alhouas*, Galli *Fenugrec*, & *Senegre*, Angl. *Fenegreck*, Belg. *Fenigrec*. Genera. Fœnigræci genera ſunt duo, ſatiuum, & ſylueſtre. Forma. Fœnumgræcum ſatiuum caules multos ab vna radice profert teneros, rotundos, nigricantes, inanes, ramoſos: folia pratenſis Trifolij modo, in ambitu ſerrata: flores candidos, paruos, ex quibus ſiliquæ prodeunt longæ, corniculorum figura, incuruæ, & acuminatæ, in quibus ſemen ſub fuluum, pingue, grauis odoris. Radice firmatur multiplici, tenuíque. Fœnumgræcum ſylueſtre radice eſt longa, lignoſa, ſurculoſa: caule ſimplici dodrantali, ima parte corticoſo: foliis paucis, ſatiui foliis ſimilibus: ſiliquis quàm in ſatiuo latioribus, quę in tenue veluti filũ deſinũt, & curuorum inſtar cornuũ arcuantur: ſemine quàm in ſatiuo minore. Locus. In aridis prouenit. Sylueſtre aliud fœnumgręcum Tragi & recentiorũ multis rotundis & longis repit caulibus.

FOENVMGRAECVM ſatiuum Matthioli.

Folia

FOENVM GRAECVM ſylueſtre Dalech.

FOENVM GRAECVM alterum Dodonæi.

Folia ei oblonga ſunt, veluti Viciæ, ſingula tamen maiora, latiora ac rotundiora, flores ex foliorum ſinibus prodeunt, albicantes: ſiliquæ oblongæ & aliquantulum recuruæ, Fœnogræco ſimiles, ſed minores, in quibus ſemen anguloſum, ſapore Viciæ. Radix longa & ſæpè tricubitalis, quæ non facile intermoritur, verum ſingulis annis primo vêre regerminat. Reperitur in vtraque Germania, locis ſiluoſis, opacis & incultis. Nullius in medicina aut cibo, quod ſciatur, vſus. Satiuum Septembri menſe, vel circa æquinoctium ſeritur, cum pabuli cauſa ſeritur, & menſis Ianuarij vltimo, vel primo Februarij cum in meſſem ſeminatur. Silicia hoc eſt Fœnumgræcum, inquit Plinius, ſcarificatione ſeritur, quatuor digitorum ſulco, non altiore, quantóque peius tractatur, tanto prouenit meliùs. Rarum vel, Mirum dictu, eſſe aliquid cui proſit negligentia. Iunio & Iulio menſibus floret, dein ſiliquas producit, Auguſto maturum ſemen legitur. Fœnumgræcum veteres in cibos recipiebant, nec non in medicos vſus. Fænigræci ſemen Galeno inter manifeſte calfacientia cenſetur, eundémque hominibus in cibo vſum præſtat, quem Lupini. Sumitur enim cum Garo alui ſubducendæ gratia: eſtque huic rei multo quàm Lupini accommodatius, cum nihil ex propria ſubſtantia habeat, quod tranſitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & Garo ſicut Lupini. Multi præterea & Fœnumgræcũ & Lupinos ex vino, garo, & oleo ſumunt, alij etiam panem addunt, eóque obſonio ſunt contenti, quod vt ventrem minùs ſubducat, caput certe non tentat, quod nonnullis Fœnumgræcum ex Garo facere ſolet. Præterea ſtomachum non ſubuertit: nam id quoque Fœnumgræcum in quibuſdam efficit. Succus ipſius cum melle ſumptus ad omnes prauos humores qui in inteſtinis habentur ſubducendos eſt accommodus: ſuo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem abſterſoriæ facultatis ſit particeps, inteſtina etiam ad excretionem inſtigat, ſed parcius ei mel eſt admiſcendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò

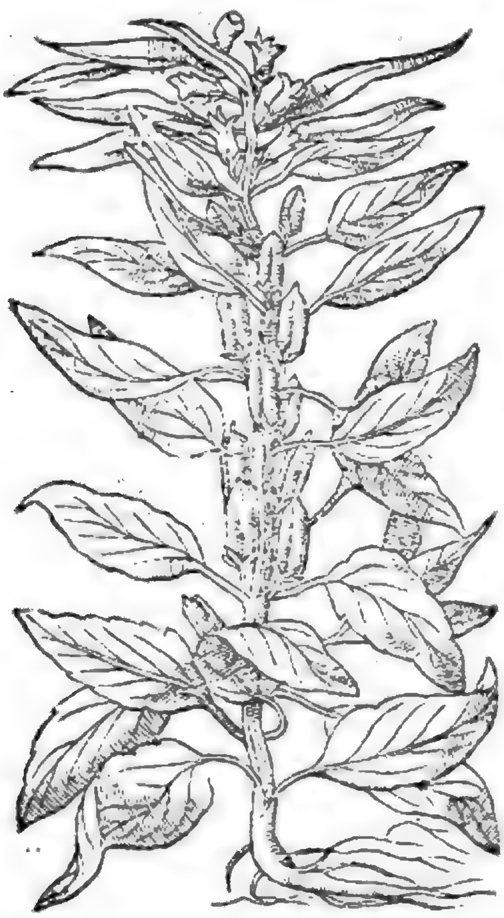
Tempus. Lib. 18. c. 16. *Tempus.* Li. 1. Alim. *Vſus & vires.*

thoracis citra Febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare oportet, vbi autem ſuccũ ipſum expreſſum copioſo melli miſcueris, ac rurſum ſuper carbones ad mediocrem craſsitiem coxeris, tum demum longe ante cibum vti. Hodie Fœnograeco in cibis non vtimur, ſed in medicos vſus ſæpiſsimè, præſertim à chirurgis, admittitur. Farina enim eius, vt recte tradit Dioſcorides, vim habet
Lib.2.c.95. molliendi, diſcutiendíque: in aqua mulſa decocta aduerſus tam internas quàm externas inflammationes efficaciter illinitur: lienem cum aceto & nitro trita extenuat. Succus decocti eius fœminarum malis ſubuenit, & ſiue tumor, ſiue præcluſio ſit vuluæ, fouentur & inſident. Fœnigræci in aqua decocti cremor expreſſus, capillos, furfures, & manantia capitis vlcera purgat: locos dilatat, & emollit, ſi cum anſerino adipe peſsi vice ſubiiciatur. Viride cum aceto vtiliſsimum imbecillibus locis, & vlcera ſentientibus Decoctum eius prodeſt aduerſus teneſmos, fœtidámque dyſentericorum proluuiem. Oleum quod ex eo
Li. 24.c.19. exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices abſterget. Nec Fœnogręco minor eſt auctoritas, inquit Plinius, quod Telin vocant, alij Carphos, alij Buceras, alij Ægoceras, quoniam corniculis ſemen eſt ſimile, nos Siliciam. Vis eius ſiccare, mollire, diſſoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis ſubuenit, ſiue duritia, ſiue tumor, ſiue contractio ſit vuluæ, fouentur, & inſident: infuſum quoque prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impoſitum medetur: item ex aceto. Sic & iocinori decoctum. Sub-
Libr.8.ſim. iiciũtur & alia plura ad vſum medicũ pertinentia, de quibus & iis quę Dioſcorides tradidit, iudicium ferri poteſt ex iis quæ Galenus ſcribit: nempe Fœnumgræcum calefacere ſecundo ordine, deſiccare primo: quare feruentes phlegmonas irritare, exacerbaréque, quæ verò minùs ſunt calidæ & duræ, eas dige-
In cap. 95. li.2. Dioſc. rendo curare. Sicci ſeminis farina, inquit Matthiolus, cum ſulphure & nitro lentigines delet. Medetur vlceroſæ ſcabiei, ſi cum quarta parte ſeminis Naſturtij excipiatur aceto, & ſubinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia auxiliatur genitalium tumoribus: parotidas etiam iuuat, chiragram, podagram, & articulorum luxationes. Ex vino ſubacta carcinomata purgat. Datur vtiliter potandum Fœnigræci decoctum diuturna tuſsi laborantibus, & cum pectus fuerit exulceratum. Seminis decoctum maceratis in eo Linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit.

SESAMVM *CAP. LV.*

Nomina ΣΗΣΑΜΟΝ dicitur Græcè, ſimiliter Latinè Seſamum, & Seſama, Arabicè *Semſem*, & *Senſera*, Italicè *Seſamo*, *Soſimano*, & *Ingiolina*, Hiſpanicè *Iorgilin*, & *Alegria*, Gallicè *Iugioline*. Seſami quidem ſemen in officinis ſatis protritum eſt, ex quo videlicet copioſum exprimitur oleum, ipſa verò Seſami planta non æquè nota, vt pote quæ numquam vel rariſsimè in Italia & Gallia ſeratur. Semen autem quo Officinæ vtuntur, ex Græcia & Peloponneſo
Lib.8.Hiſt. cap.3. & 9. *Forma* ad nos conuehitur. Seſamum Theophraſto auctore, caule eſt ferulaceo, magis quàm arundinaceo, Milio ſimili, craſsiore tamen ac magis multiplici, radice numeroſiore: foliis rubentibus: flore viridi, herbaceo: ſemine vaſculis incluſo Papaueris modo. Plantã nomine Seſamilis hîc pictã à Luca Ghino ad ſe miſſam fuiſſe ait Matthiolus, ſed legitimum Seſamum eſſe non affirmat, quod culmum non ferat Milio craſsiorem, altiorem, numeroſiorémque, nec radices plures, ſed ſcapum Fabacei æmulũ, in quo vt in Faba, ſiliquæ triangulares, aut quadrangulares, in quibus ſemen. Deinde folia eius non rubent, nec flos herbaceus eſt. Ex quibus tam leuibus coniecturis ſtatuere aduerſus omnium iudicia non debuit Matthiolus poſtremam plantam non eſſe Seſamum, vt ait Pena, quantum

SESAMVM verum.

tum enim ſeminis Seſamini ex Alexandria & Creta defertur, huius plantæ eſt. Seſama, inquit Plinius, ab Indis venit, ex ea & oleum faciunt, color eius candidus. Omnium quæ ex æſtiuis ſementibus ager recipit, Seſamam terræ moleſtiſsimam eſſe ſcribit Theophraſtus, plurimúmque poſſe eam emaciare, vtpote quæ multiplici magis, craſsioréque calamo, & numeroſiore radice ſit quàm Milium. Seſamo, vt cæteris leguminibus veſcebantur antiqui Galeno teſte, qui ob id leguminib⁹ ſubiunxit. Plinius æſtiuis frumentis annumerat. Seſami ſemen, inquit Galenus, pingue eſt, ideóque repoſitum celerrimè fit oleoſum: quamobrem eos qui ipſo veſcuntur celeriter implet, ſtomachúmque ſubuertit, ac tardè concoquitur, pinguéque corpori præbet alimentum. Liquet ergo quod ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quoduis pingue. Eſt autem craſsi ſucci, ideóque non propere peruadit. Ipſo autem ſolo non admodũ veſcuntur, ſed cum melle crudo Seſamidas, quas vocant, (nimirum Placentas) effingentes. Panibus etiam inſpargitur. Seſamum Dioſcoridi ſtomacho inutilis cibus, halitus grauitatem facit, quoties inter mandendum commiſſuris dentium inhæſit. Neruorum craſsitiem illitu diſcutit. Medetur auribus fractis, ambuſtis, inflãmationibus, coli doloribus, & ceraſtæ morſibus, capitis dolores qui æſtuatione concitantur, ex roſaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in vino: præſertim inflammationibus oculorum, doloribúſque prodeſt. Ex eo fit oleum quo Ægyptij vtuntur. Quæ verò Ruellius vertit, medetur auribus fractis, & cætera, Græcè ſic leguntur. Καὶ τὰ ἐν ὠσὶ θλάσματα, καὶ φλεγμονὰς, καὶ πυρίκαυτα, καὶ κώλων ἀλγήματα, καὶ κεράστου δῆγμα θεραπεύει, Id eſt, Aurium contuſiones, inflammationes igne ambuſta, coli dolores, atque ceraſtæ morſum ſanat. Cornarius tamen κώλων ἀλγήματα artuum dolores interpretatur, legendúmque cenſet κώλων per ω, non κόλου per ο. quod inteſtinum craſſum ſignificat. Lacuna verò in nonnullis manuſcriptis codicibus legi tradit, ἀσκαλαβώτου καὶ κεράστου δήγματα, id eſt, ſtellionis & ceraſtæ morſus in quibuſdam tantũ κωνώπων δήγματα θεραπεύει, id eſt morſibus culicum medetur. Seſama trita in vino ſumpta inhibet vomitiones inquit Plinius. Aurium inflammationi illinitur, & ambuſtis. Eadem efficit & dum in herba eſt. Hoc amplius oculis imponitur decocta in vino, Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit: ſtellionum morſibus reſiſtit: item vlceribus quæ cacoethe vocant. Et auribus oleum quod ex ea fit prodeſſe diximus. Hæc ſic legimus in vulgatis noſtris exemplarius, Cornarius verò in vetere ſuo codice pro vino legit ouo, idque veriſimilius. Seſama trita in ouo ſumpta inhibet vomitiones. Deinde pro hoc amplius, habet, Hæc amplius, vt de herba accipiamus. Seſamum, Galeno, non parum in ſe continet viſcoſum & pingue, quare emplaſticum eſt, & molliens, ac modicè calidum. Eiuſdem facultatis eſt quod ex eo conficitur oleum, herbæ quoque decoctum ſimilem vim obtinet. Oleum Seſaminum, vt tradit Meſues, impinguat, ſemen auget, aſperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit.

Lib.8.Hiſt. cap.9.

Li.1. Alim. Lib.18.c.10.

Vſus & Vires

Lib.2.c.91.

Li.22. c.25.

Embl.87. libr.2.

Lib.8. ſim.

Li.3.Antid.

OROBANCHE, CAP. LVI.

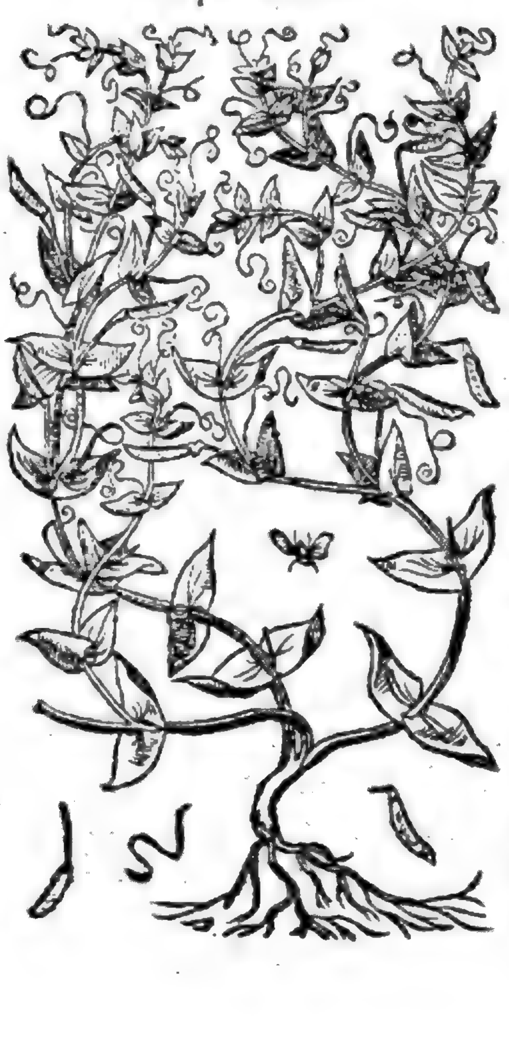
Nomina ΟΡΥΒΑΓΧΗ Græcè ſic & Latinè Orobanche nominatur, & Erui angina, à Theodoro Eruanga. Nam Orobanche ab Erui ſtrangulatu nomen adepta eſt, nempe quod ὄροβον ἄγχει, id eſt, quod Orobum ſiue Eruum ſtrangulat.

Genera. Duplicem eſſe Orobanchen ex Theophraſto, Galeno, Dioſcoride colligere licet. Vnam quæ legumen ſit, aut leguminum Erui præſertim vitium, & peſtis: alteram quæ cauliculus tãtum ſit ſubruber. Theophraſtus de ſeminibus quæ inter alia naſcuntur loquens, vt de Ægilope qui in Hordeo magis oritur, de Aracho qui in Lẽte, de Securidaca quæ in Aphaca, ſubiicit. Ἔνια δὲ καὶ φανερῶς ἐστι κοινὰ πλειόνων, ἀλλὰ διὰ τὸ μάλιστα ἐν τισιν ἐνασθενεῖν (ſic enim legendum ſenſu ita poſtulante, & Gazæ verſione ſubſcribente, non ἀσθενεῖν, vt in publicis exemplaribus legitur) ἴδια τούτων φαίνεται. καθάπερ ἡ ὀροβάγχη τῶν ὀρόβων, καὶ ἡ ἀπαρίνη τῶν φακῶν. ἀλλ᾽ ἡ μὲν ἐπικρατεῖ τῶν ὀρόβων διὰ τὴν ἀσθένειαν. ἡ δὲ ἀπαρίνη μάλιστα ἐν τοῖς φακοῖς εὐτροφεῖ. τρόπον δέ τινα παραπλήσιός ἐστι τῇ ὀροβάγχῃ, διὰ τὸ ἐπιβάλλειν καὶ κατέχειν ὅλον ὥσπερ πλεκτάνῃ: ἀποπνίγει γὰρ οὕτως, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα εἴληφε. Id eſt, Quædam autẽ ſunt perſpicuè multorũ communia. Sed quia in quibuſdã maiorẽ vim habent, horũ propria exiſtimantur, veluti Orobanche Orobi, Aparine Lentis. Sed Orobanche quidem Eruum vincit propter imbecillitatem, Aparine autem inter Lentes bene nutritur: & ea quidẽ Orobãche quodammodo ſimilis eſt, quia totam plantam aggreditur, & veluti brachiis amplexatur: ſic enim ſtrangulat, vnde ei nomen. Idem alio in loco de iis ſcribens

Li.5. cauſſ. cap.22. quæ vicinas plantas interimunt. Καὶ γὰρ ἡ ὀροβάγχη καλουμένη τὸν ὄροβον τῷ περιπλέκεσθαι καὶ καταλαμβάνειν: καὶ τὸ λειμόδωρον τὸ βούκερας εὐθὺς τῇ ῥίζῃ παραφυόμενον. Id eſt: Etenim Orobanche Eruum necat amplexu compreſſúque ſuo, & Limodorum fœnumgræcum interimit protinùs radici adnaſcens. Orobanches leguminis ſic

Li.1. Alim. quoque meminit Galenus. Reperit igitur in Lente quoque ex mutatione ipſius enatum durum rotundúmq; Arachum, & Pelecynum ſeu Securidacam ſemina non veſca: præterea Aparinen, quæ non modò non eſculenta eſt, ſed plantæ lentis dum aſſurgit, vndique implexa, ipſam ſtrangulat, ſuffocat, & detrahit, non aliter quàm Orobanche Eruum.

OROBANCHE Legumen, Aphaca Dod.

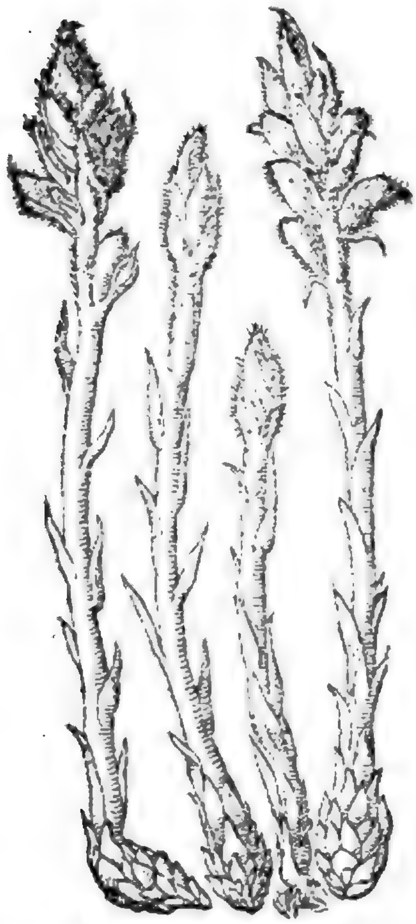
Li.18.c.17. Plinius & illius mentionem facit his verbis. Eſt & herba quæ Cicer enecat, & Eruum circumligando ſe, vocatur Orobanche. Orobanchen legumen putant eſſe docti herbarij quæ hîc depicta eſt, indicatã pro Rphace à Dodonęo.

Lib.4.c.28. Forma. Tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, Lentéque altioribus cauliculis aſſurgit. Folia ſunt ei parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, in ſingulis geniculis bina, inter ſeſe oppoſita, circa quæ tenues viticulæ, & graciles pediculi, flores ferunt paruos, ac luteolos, quos ſiliquæ ſequuntur latæ, Lentis ſiliquis longiores, in quibus ſemina quaterna quináue, lata, nigra, dura, Lente minora: radices paruæ ſunt & fibratæ. Alteram Orobanchen Dioſcorides deſcribit his verbis.

Li.2.ca.136. Orobanche cauliculus eſt ſeſquipedalis, & interdum maior, ſubruber, hirſutus, tener, ſine folio, pinguis: flore ſubalbido, aut in luteum vergen

vergente: radice digiti craſsitudine, & cum ariditate flacceſcit caulis, fiſtuloſa. In hac hiſtoria quæ Ruellius vertit, ſine folio, pinguis, Græcè legimus φύλλοις ὑπολίπαρον, id eſt, foliis ſub pinguibus: neque enim prorſus foliis caret hæc Orobanche, ſed in ſummo folioſa habet, inter quæ flores prodeunt. Plinium Li. 22. c. 25. Ruellius quidem ſecutus eſt, qui Orobāchen ſic deſcripſit, ita tamē vt cum ſuperiore Orobanche hanc confundat. Orobanchen, inquit, appellauimus necantem Eruum & legumina: alij Cynomorion eam appellant, à ſimilitudine canini genitalis. Cauliculus eſt ſine foliis, pinguis, rubens. Legitimam hanc Orobanchen alteram eſſe quę hic depicta eſt, quæque notis omnibus hiſtoriæ Dioſcoridis reſpondeat, Matthiolus, & plerique docti In cap. 136. li. 2. Dioſc. herbarij exiſtimant. Ananienſes, teſte eodem Matthiolo Herba lupa vocant, quod vicinas herbas deuoret, nonnulli *Coda di leone*, alij *Herba tora*, quod vaccæ ea deuorata (vt paſtores facto periculo teſtantur) ſtatim taurum adeant. Cynomorion etiam appellatam à ſimilitudine canini genitalis Plinius dixit, non inconcinna repræſentatione: nam ſi quis eam contempletur glabro, ſingularíque caule proſilientem, confarctos inter ſe flores, & quaſi in glomum collectos monſtrantem, genitalis canini effigiem referre perſpiciet, quod in ſummo craſsius, & veluti galericulo contectum cernitur. Recentioribus Græcis ὀσπρολέων, & λεοντοβόλαν dicitur, hoc eſt, legumen Leoninum, & Leonina herba. Eiuſdem meminit auctor libri de plantis Ariſtoteli inſcripti. Eſt quæ caulem habeat, inquit, ſed abſque fructus, & foliis, vt quam appellant Chryſocomen aut Chryſiti. Quibus verbis Orobanchen Dioſcoridis, Hæmoderon Theophraſti perſpicuè intellexit, Chryſitidis nomine conuenientes à fuluo colore Sciolus quidam expoſuit Chryſocomen. Dodonæus hanc Dioſcoridis Orobanchen, Theophraſti λιμόδωρον eſſe putat, de quo ſic Theophraſtus. Τὸ δὲ ὑποφυόμενον εὐθὺς ἐκ τῆς ῥίζης τῷ κυμίνῳ, καὶ τῷ βουκέρῳ τὸ λιμόδωρον (non λιμόδωρον, ſed αἱμόδε-ον legendum, a cute tanquam cruore infecta, puto, μονόκαυλον, οὐκ ἀπεμφερὲς τῷ καυλῷ, πλὴν βραχύτερόν τι πολὺ, καὶ ἄνωθεν τι κεφαλῶδες ἔχει, ῥίζαν δὲ ὑποστρόγγυλον. Id eſt, Quod autem ſtatim ab radice cumino, & Fœnogræco ſubnaſcitur Hæmoderon, vnicaule eſt, nec diſsimili caule, verùm breuiore multo, & ſuperne quoddam veluti caput habet, radicem autem ſubrotundam. Idem alibi ait Hæmoderon radici protinus adnaſcens Fœnumgræcum necare. Interim ex emendato Theophraſto, inſigne in Plinio mendum corrigendum. Legimus enim lib. 20. cap. 10. Et necatur cuminum ab imo dorſo, cum legendum ſit, Et necatur cuminum ab hæmodero, ex Theophraſt. lib. 8. hiſtor. cap. 8. Cæterùm Dioſcoridis Orobanchen à Theophraſti Orobanche prorſus diuerſam eſſe ex vtriuſque hiſtoria perſpicere licet: cum enim Dioſcoridis Orobanche vnico conſtet caule, quî Eruum, vel quamuis aliam ſegetem ſic apprehendere, & veluti brachiis amplecti poſsit, vt ſtrangulet, quod de ſua Orobanche tradidit Theophraſtus, cauliculis repentibus & viticulis ſuis phantas vicinas complecti, non interimere ſingulari caule

OROBANCHE altera Matthi.

Marginalia: In hiſt. fru. — Lib. 8. Hiſt. cap. 8. — Li. 5. cauſ. 2.

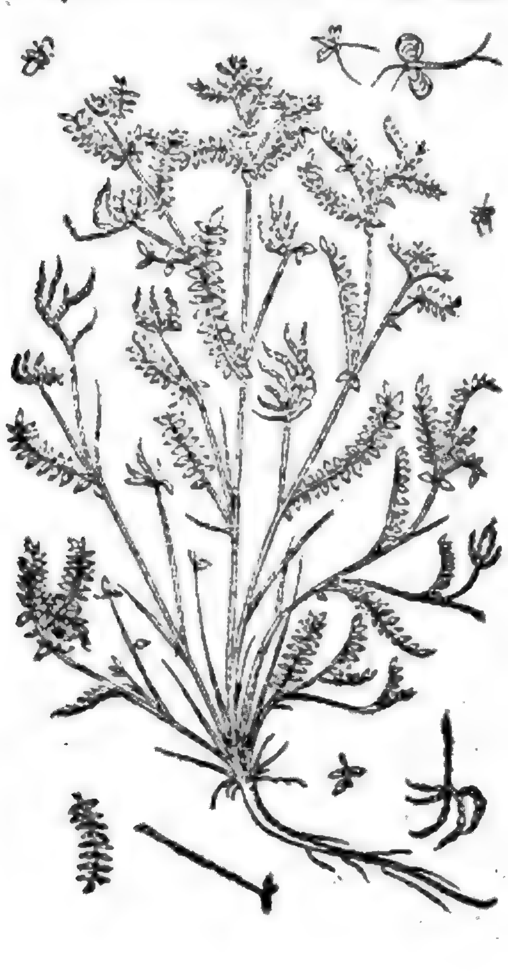
diuerſum eſt. Tamen Dioſcorides Orobanchen ſuam inter quædam legumina naſci ſcribit, & ea ſtrangulare, atque inde Orobanches nomen inditum. Quare dicendum, quod cenſet Matthiolus, hanc nullo ſane amplexu, ſed præſentia tantum ſua, legumina, ſegetes, cannabim & linum interimere, quæ iuxta ipſam oriuntur: vel dicendum, Dioſcoridem Orobanchen quæ duplex ſit, pro vna duntaxat accepiſſe, quod à Plinio etiam factum, diximus. In agro Cannabe conſito effoſſa multoties eſt Hęmoderos, tam prope naſcens ſub radice Cannabis, vt eam amplecteretur, ac ſuſtolleret, velut impacta, & agglutinata: qua vicinia, & adnæſu, multum alimenti Cannabi adimebatur, quoniam Hæmoderos planta ſuccoſa & per humida multo ſucco egeret, quo intercepto fraudabatur propinqua Cannabis. Priorem Orobanchen dicit Galenus ſiccæ frigidæque temperaturæ eſſe in primo ordine. Alteram Dioſcorides tradit oleris modo æſitari crudam, & in patinis Aſparagi modo decoctam: legumentis additam concoctionem eorum accelerare.

Ibidem. *Lib. 8. ſim.* *Vires & tempera.*

ORNITHOPODIVM, CAP. LVII.

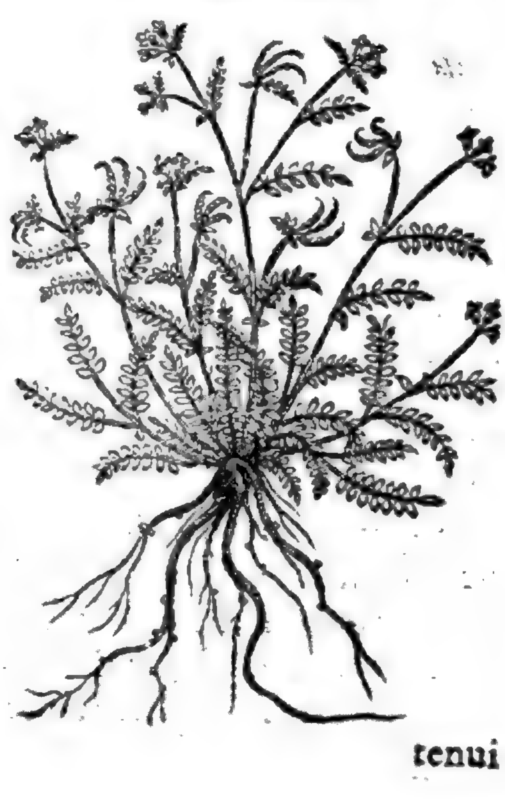
Nomina PLANTAM iſtam Ornithopodium, id eſt auis pedem, Gallicè *Pied l'oiſeau*, appellare voluerunt herbarij. Eſt enim veteribus Græcis & Latinis, quod ſciam anonymos, niſi ſit Polygalon Dioſcoridis, de quo mox dicemus. Ornithopodium autem non ſine ratione dicitur, nempe a ſimilitudine pedum paruæ auiculę, ſiliquæ vni pediculo nixæ, quaternæ aut quinæ, expanſæ, mucronatæ, quaſi ſtylis aduncis, articulatis, curuatis referunt. *Forma* Paruulis multis, tenuibus, ac gracilibus exit cauliculis per terram ſtratis, folia in his plurima, rotunda, parua, Lentis foliis minora & tenuiora: floſculi exigui, lutei, in paruis pediculis denſè coaceruati: ſiliquæ paruæ, tenues, quales diximus, in quibus ſena, ſeptenáue minuta & rotunda ſemina, Napi aut Rapi ſeminibus ſimilia. Naſcitur in aruis inter ſegetes. Reperitur & in locis incultis, veluti in collibus, pratis ſiccis & apricis, ac ſecus vias.

ORNITHOPODIVM Dod.

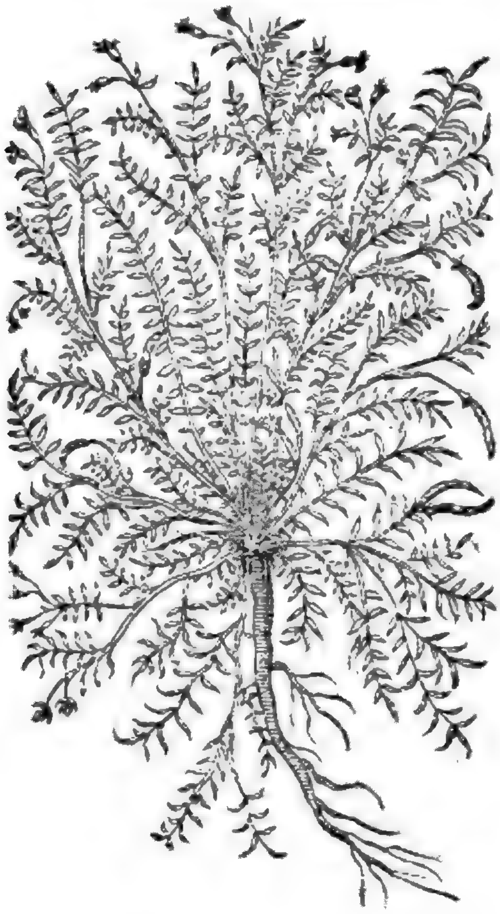
Ornithopodium aliud ex Dalechampio, pictum damus, quod in aridis & ſabuloſis naſcitur, radice multiplici huc illuc fuſa,

ORNITHOPODIVM tuberoſum Dalech.

tenui

PVSILLVM Ornithopodium Pena.

tenuibus fibris capillata, crebris tuberculis nodoſa duris, rotundis: cauliculis multis, humi ferè ſparſis, aut paululũ extantibus: foliis Viciæ, minoribus, in ſingulis ramulis ex aduerſo diſpoſitis numero imparibus: flore in ſummis ramulis ex albo rubeſcente: ſiliquis exilibus, curuis, ferè ternis, velut articulis quibuſdam diſtinctis: minuto ſemine. Herniariam quidam vocant, quia omenti & inteſtini prolapſui mirè auxilietur ſumpta & admota. Item, experimentis conſtat totius plantæ decoctum ac puluerem renum calculos frangere ac eiicere. Aliud perpuſillum & elegans Ornithopodium pictum monſtrat Pena. Oritur in marginibus herbidis Grinuuincij Regiæ ad Tameſin flumẽ, non procul Londino. Vix binos aut ternos ſuperat pollices: ramulis in terram ſparſis, exilioribus & crebrioribus, venuſtius ordine poſitis quam in ſuperiore: non aliis natalibus gaudet.

GLAVX, CAP. LVIII.

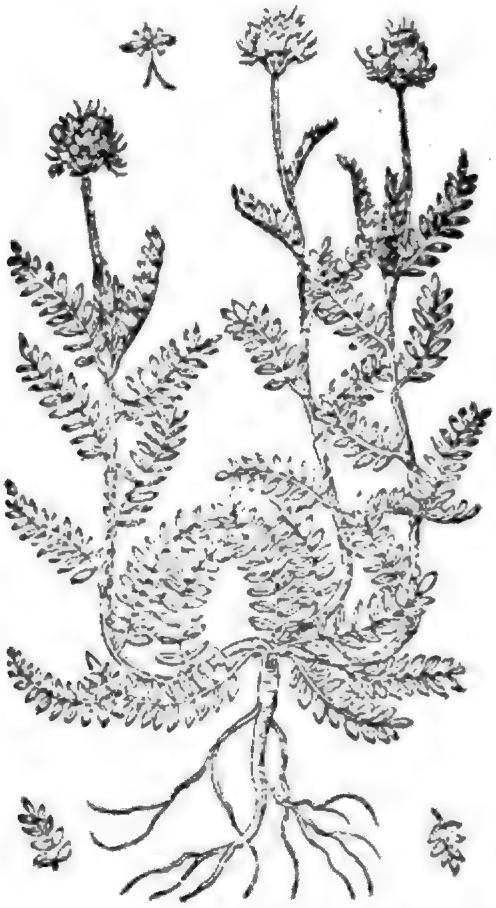
SVPERIORI ſimiles præſertim foliis plantas aliquot adiungemus, primum eam quæ, ſi Dodonæo credimus, γλαῦξ Græcis, & γάλαξ, & γλάξ, Latinis ſimiliter Glaux nominatur, Gallicè *Herbe au laict*, Germanicè *Milchkrant*. Cauliculos multos ex eadem radice mittit, teneros, dimidium pedem altos, in quibus vtrimque ordine digeſta folia parua, longiuſcula, minoribus Lentis foliis proxima, infernè candidiora quàm ſupernè: inter quæ flores prodeunt, Violis ſimiles, minores & purpurei. Radix gracilis & fibrata per terram ſerpit. Locis ſalſuginoſis & vliginoſis maritimis prouenit, in tota Zelandia: quæ ſatis Glauci à Dioſcoride deſcriptæ conueniunt. Glaux, inquit, Cytiſo & Lenticulæ foliis ſimilis, quæ ſupernè virent, auerſaq; candidiora ſpectantur: ramuli à terra exiliunt quini, ſeníue, tenues ab radice, dodrantem alti: flores Leucoij, purpurei, minores tamen. Naſcitur iuxta mare. Glaux antiquitus Galacton vocabatur, inquit Plinius, Cytiſo & Lenticulæ foliis ſimilis: auerſa cãdidiora. Rami in terrã ſerpunt, quini ſeníue, admodum tenues ab radice: floſculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in ſorbitione ſimilaginis ad excitãdam vbertatem lactis. Eam qui hauſerint, balneis vti conuenit. Dioſcorides eandem ei vim tribuit. Coquitur, inquit, cum Hordeacea farina, ſale, & oleo in ſorbitione, adreuocãdam

Lib.1. c.32. *Nomina* *Forma.* *Li.4.ca.136.* *Lib.27.c.9.* *Vſus & Vires.*

GLAVX Dodonæi.

GLAVX CLVSII.

Li.6.ſimpl.

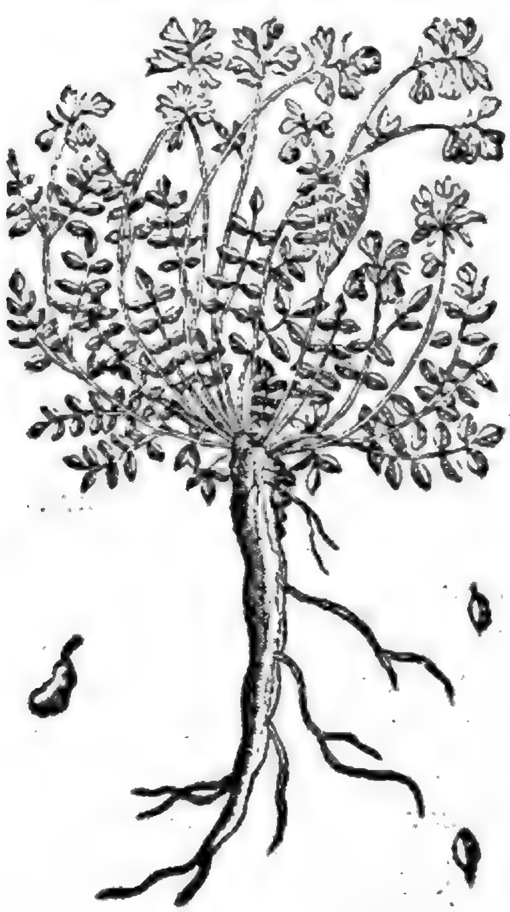
extincti lactis vbertatem. Idem & Galenus habet. Glaux herba & ipſa lactis generandi vim obtinere videtur. Quod ſi ita ſit, calida quodammodo humidáque fuerit temperamento. Glaucem aliam propoſuit Cluſius qua nullam magis ad amuſſim Dioſcoridis deſcriptioni quadrare ait. Ternis aut quaternis à radice cauliculis aſſurgit, dodrantalibus, gracilibus, incanis: foliis ordine vtrinq; digeſtis ſecundum coſtæ longitudinē, lentis modo, mollioribus, ſuperne virētibus, inferne cana lanugine obſitis, guſtu nonnihil amaro: flos extremis cauliculis confertus, & capituli ſpicæ'ue obtuſę & breuioris modo innaſcitur, Glycirrhizæ vulgaris forma & colore perquam ſimilis, radice exili, candicāte. Nuſquam alibi ſe vidiſſe ait quàm ad ripas Thormis fluminis, quod Salamanticam alluit, paulo infra vrbem nomine carentem, menſe Iunio. Verùm is locus procul à mari diſtat, iuxta quod Dioſcorides naſci tradit.

POLYGALON, CAP. LIX.

Nomina
Lib.4.c.57.
Forma

NOMEN ab affectu ſibi vendicauit πολύγαλον, ſiue πολύγαλα, quod potum, inquit Dioſcorides, lactis abundantiam faciat. Frutex eſt paruus, palmi altitudine, folio Lentis, guſtu ſubacerbus. Polygala Plinio palmi altitudinem petit, in caule ſummo foliis Len-

POLYGALON Matthioli, Aſtragaloides Lobellij.

POLYGALA multorum: quibuſdam Onobrychis.

ticulæ

ticulæ, guſtu adſtricto, quæ pota lactis abundantiam facit. Polygalon Matthioli hîc appinximus, quod tamen verum eſſe is non affirmat. Palmarem, inquit, altitudinem non excedit, folia Lenticulæ habet, & guſtu eſt adſtricto. Præterea Carzolarius ſcripſit experientia ſibi compertum eſſe, eius vſu lac copioſum in mulieribus prouenire. Lobellius eſſe vult Aſtragoloides Herbariorum, quam circa arcem dirutam oppidumq; *Treuou*, Lugdunenſis Galliæ in collibus ſæpe legit. Quia vero ad Aſtragalon accederet, Aſtragaloidem cum Valerando rei herbariæ peritiſsimo nominauit. Cauliculis eſt palmum altis, aut pedalibus, foliis Ciceris, aut Galegæ, ſed minoribus, in pediculis vtrinque ordine ſitis. Floſculi ſunt in pallido punicei, aſpectu venuſti. Radix craſsitudine digiti.

Polygalon verum multorum eſt Dodonæi in Hiſtor. Stirpium Viciæ alterius ſecunda ſpecies, in Frument. Hiſtor. Onobrychis, Lobellio, Caput Gallinaceum Belgarum. Caules profert à radice multos, cubitales, procumbentes, & per terram reptantes: folia Galegæ ſimilia, tenuiora tamen ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus coaceruata. Flores in longiuſculis ſpicis rubent. Fructus echinati ſunt, aſperi, plani ac ſubrotundi. Dienſibus Allobrogibus *Sparſe* dicitur. Vbi pratorum copia non eſt, in aſperis & lapidoſis locis, paucula terra tectis, bidente tantum ſcalptis, iniecto fimo diligenter comminuto ea gens ſerit, humóque ac inſperſo ſtercore operit. A ſatu imber ſi ſubſequitur, facilimè comprehendit, & optimè proficit, diſiectis huc illuc cauliculis ſic veſtiens ſolum, vt in ſquallidiſsimo ſolo lætiſsimi prati ſpeciem oſtendat. Sequatur anno ter cum adoleuit & corroborata eſt, pecoríque gratiſsimum eſt pabulum. Gaudet præcipuè locis aridis, & ſabuloſis. Abundare lacte pecudes quæ illa viridi & ſicca paſcuntur, certiſsimum eſt.

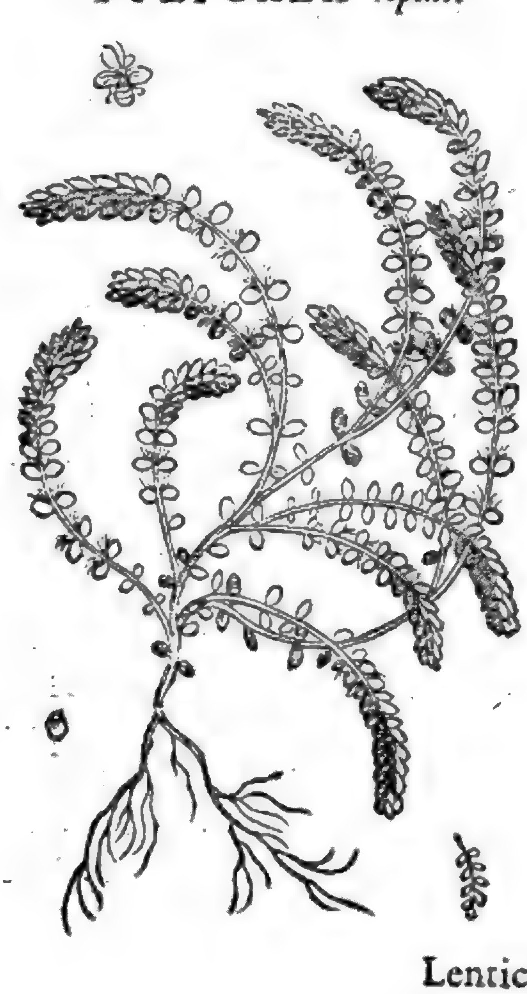
Forma.
Locus.
Tempus.
Lib. 2. ca. 13.

Polygalam aliam ex Cluſio hîc pictam damus, nuſquam alibi quam in Hiſpaniis ab eo repertam, & obſeruatam. Eſt quidem illa fruticoſa, binos palmos alta, multas ferens virgulas lentas, Sparti aut Iunci modo: folia ſingulis oblongis coſtis inhærent, impari plerumque numero, quina, ſeptena, aut plura,

POLYGALA *Valentina.*

POLYGALA *repens.*

Lenticu

Lenticulæ ſimilia,magis tamen carnoſa,& ad Rutæ colorem accedentia, guſtu adſtringẽte,& ingrato:flores Meliloto ſimiles,colore luteo, coronæ in modum ſummis virgulis(quæ magna ex parte nudæ ſunt,& maturo ſemine areſcunt)inſident:incuruæ,longæ,& teretes ſuccedunt ſiliquæ, ternis aut quaternis internodiis diſtinctæ, quæ ſemen continent durum,oblongum, nigrum, ingrati ſaporis:radix longa,dura, lenta, ſatis craſſa. Perpetuò viret,floret Aprili,Maio & Iunio:ſemen Iulio maturum eſt. Apes ex eius flore mel plurimum colligere creduntur. Agro Salmaticenſi frequens ſecus vias: inuenitur etiam in Granatenſi, Murciano,& Valentino regno,locis arenoſis, & collium decliuibus. Salmanticenſes *Coronilla de Rey* vulgo appellant, quaſi Sertulam Regiam, & iſtic Officinæ Meliloti vice vtuntur, Granatenſes & Murciani *Lenteiuela*; id eſt Lenticulam, Valentini Poligalam. Ad Ornithopodium Dodonæi accedere videtur.

Tempus.

Locus.

Apud nonnullos Herbarios etiam Polygalæ nomen adepta eſt, plantula hæc multis denſiſsimiſq; ramulis palmum longis,reptantibus foliolis Herniariæ per interualla diſtinctis,è quibus florum, veluti candicantes globuli verticillatim oriuntur.In ſcrobibus ſabuloſis,foſſarum & agrorum marginibus,Antuerpiæ & Gandauo conterminis luxuriat.

ONOBRYCHIS, CAP. LX.

Nomina
Genera.

ONOBPYXIΣ ab Aſini ruditu nomen adepta, Latinis ſimiliter Onobrychis dicitur. Eius genera aliquot florum colore diſtincta. Prima Dodonæi herbula eſt tenera, palmum vnum, aut duos alta, caulibus gracilibus & teneris,in quibus foliola viridia, ferè Lentis: flores ſecus cauliculos,& in ſummo exeunt,cærulei, Violæ purpureæ quadamtenus ſimiles,ſed inodori,tintinabuli quinquanguli ferè figura, è cuius medio piſtillum exeritur, in ſummo tripartitum. Flores Oriente ſole panduntur, Occidente occluduntur. Onobrychis ſecunda Dodonæi Polygala eſſe.Cauliculos profert graciles, lentos,lignoſos,palmum vnum longos,humi repentes:folia parua, anguſta, Lentis foliis ſimilia: flores in ſummis cauliculis fumariæ floribus haud abſimiles figura & magnitudine,aliquando rubentes, aliquando niuei candoris: folliculos paruulos, vtraque parte foliolis, veluti alis paruis contectos.Radix tenuis eſt & lignoſa. Prima in fœcundis agris inter Triticum prouenit. Secunda in aridis montibus, & ſecus vias. Maio menſe floret: Illa Iunio & Iulio. Onobrychis tertia, purpurea, radice eſt parua, candida, inutili: caulibus multis, pedalibus, rectis, non vt in aliis Onobrychidis generibus, per humum repentibus: foliis Lentis, per caules nullo ordine diſpoſitis: flore puniceo, in ſummis caulibus denſo & copioſo: ſemine minutulo, in folliculis,ſeu Veſicis anguloſis. In Siccaneis montium pratis proſilit. Hanc eſſe Dioſcoridis Onobrychida declarat ipſius Hiſtoria. Onobrychis, inquit, folia habet Lentis, longiora paulo, caulem dodrantalem: florem puniceum, radicem paruam. Naſcitur in vliginoſis & incultis. Quibus ſubſcripſit Plinius his verbis. Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulo: florem rubentem: radicem exiguam & gracilem.

ONOBRYCHIS Prima Dodonæi.

Forma.

Locus.
Lib.3.c.152.

l.24.c.16.

Naſcitur

ONOBRYCHIS
Secunda.

ONOBRYCHIS TERTIA,
purpurea Dalechampij.

ONOBRYCHIS IIII.
Lutea Dalechampij.

Naſcitur circa fontes. Onobrychis quarta, lutea, in niuoſis Iuræ montis cacuminibus proſilit, radice craſſa, lignoſa breui, candicante: cauliculis perquam multis, pedalibus: folio Lini, anguſtiore, longiore, inæquali poſitu è cauliculis prodeunte: flore luteo, copioſo, paruo, in ſummis cauliculis nitente. Herba rara, & vix alibi viſa. Onobrychis Galeno auctore, rarefaciendi digerendíque vim obtinet. Quare folia eius etiámnum virentis, illita ad morem cataplaſmatis, tubercula diſcutiunt: arefacta verò ſi cum vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quínetiam ſudores elicit cum oleo inuncta. Herba ſuapte vi ſi trita illinatur, Dioſcoridi, tubercula diſsipat, cum vino pota ſtrangurias ſanat: illita ex oleo ſudores mouet: at Plinio, ſiccata in farinæ modum, & inſperſa vino albo, ſtrangurias finit. Aluum ſiſtit. Succus perunctis cum oleo ſudores mouet.

Li.8. ſimpl.
Vires & Temper.
Lib.3.c.152.
Li.24. c.16.

ANTHY

ANTHYLLIS CLAVICVLATA, CAP. LXI.

Forma.

HOc Anthyllidis genus radicem edit nigram, lignoſam, fibratam, dimidium pedem longam, ſuperne in multa veluti caulium principia diuiſam, craſsiuſcula, laminulis corticoſa, ex quibus folia multa exeunt, humi ſtrata, longa, ex foliolis compoſita, Lenti ſimilibus, vtrinque ordine ex aduerſo digeſtis. Flores in cacumine nudarum virgularum emicant, oblongi, lutei: deinde ſiliquæ Lenti ſimiles, nigræ, ex quarum vertice tenuis villus oritur, capreolo clauiculæ'ue ſimilis. In macris & ſabuletis apricis gignitur.

SOLEA EQVINA, CAP. LXII.

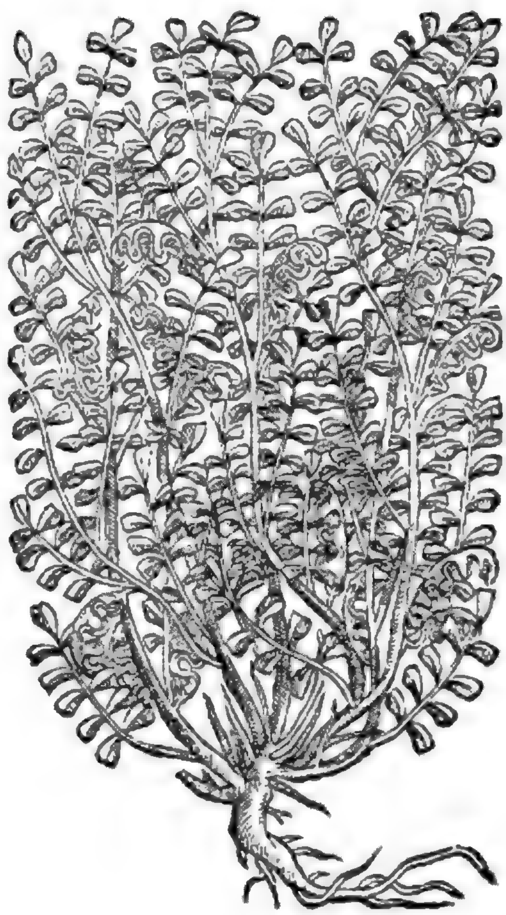
Nomina.

A Siliqvarvm figura plãta hæc Solea Equina, ſiue Ferrũ Equinum nominatur, ab Italis *Ferro di Cauallo*, à quibuſdam *Sferra Cauallo* ab effectu, quod equi, qui diu plantam hanc virentem calcauerint, ferreis ſoleis exuantur. Chymici inter Lunariæ genera recenſent. Securidacam montanam Matthiolus appellat, quod non paruam videatur habere cognationem cũ minore Securidaca, tũ figura, tum viribus. Radix eius eſt lõgiuſcula, candida, *In li. 2. Dioſcor. ca. 155.*

SOLEA EQVINA
Dalechampij.

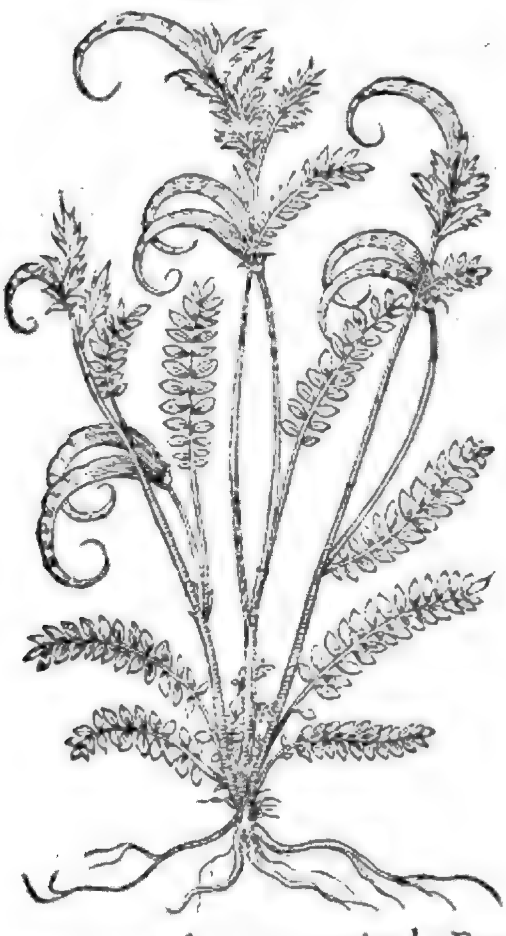
SOLEA EQVINA, *ſiue*
Securidaca montana Matth.

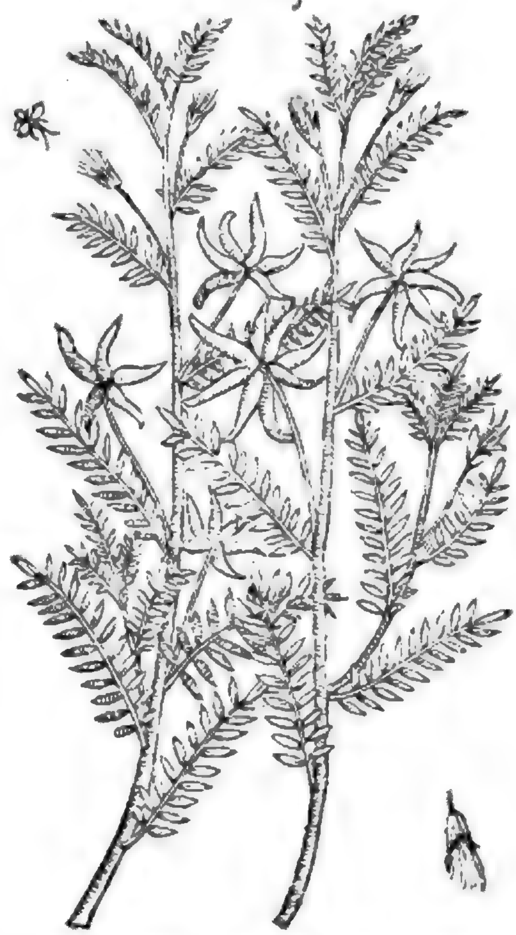
modicè

modicè fibrata: cauliculi in orbem multi, tenues, humi procumbẽtes, ſurculoſi: folia Lentis: flos Geniſtæ luteus: ſemen Lunæ creſcentis inſtar excauatum in ſiliquis, non continuo tractu porrectis, & æqualibus, vt in reliquis ſiliquatis, ſed flexuoſis crenis per ambitum lunatis, & interciſis, Solearum equi figuram huic Legumini peculiarem propemodum referentibus: quam ob cauſam quidam Lunariam ſiliquatam vocant. In ſaxoſis & macris locis Monſpelienſis agri creſcit. Floret Maio menſe. Tota amara eſt, & Hedyſaro natura aſsimilis. Quod calcatu Soleas equorum frangat, fabuloſum eſſe Pena aſſerit, ſeq; ſæpius eius rei fruſtra periculum feciſſe. Huic aliam idem ſubiungit, non minus venuſtam, aut raram in Narbonenſium ſegetibus naſcentem, quam Scorpioidem Leguminoſam vocat. Radice nititur fibrata: cauliculos rectos, graciles, binos aut ternos, pedales & ſeſquipalmares erigit, in quorum faſtigio admodum incuruis mu- *Forma.* *Locus.* *Vires.*

SCORPIOIDES *Leguminoſa.*

STELLA *Leguminoſa Lobelij.*

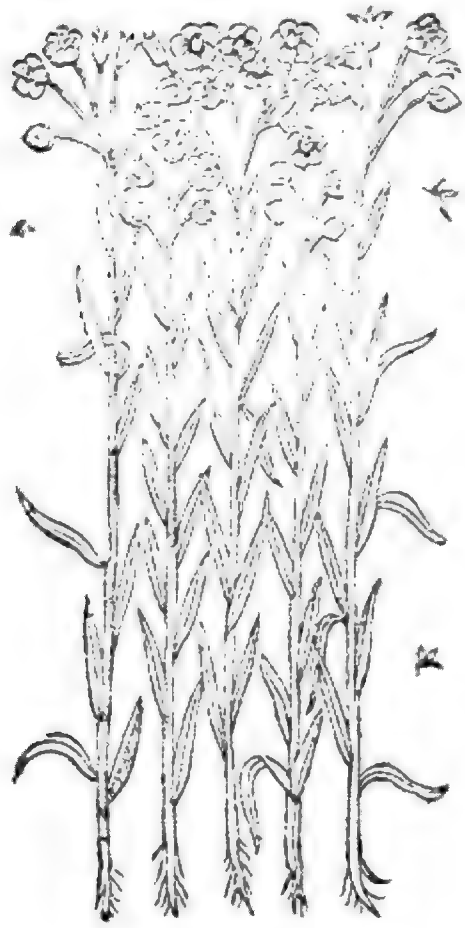

cronibus adunca cornicula, Fœnogræco rotundiora, graciliora inſunt, quæ introrſum flexas Scorpionum caudas tranſuerſis articulis, ac pulchris aſpectu, lineis virgata, imitãtur. Floſculi lutei, puſilli. Folia Ornithopodij, au Tribuli exiliora, ab imo ſtatim ceſpite in neruulis vtrinque ſita. Securidacæ eſſe credunt genus. Huic ob ſimilitudinem iungenda. Stella Leguminoſa, quam Arturo Cortuſio rariſsimam plantam debemus: foliis exit Leguminoſæ Scorpioidis, floſculis Lampſanæ. Semen exile, pullum in corniculis tantilum falcatis, ex vno pediculo aptis, & radiatim congeſtis, Stellam exprimentibus, guſtu Leguminoſo & glutinoſo. Ad amatoria ſummis laudibus celebratur.

LINVM, CAP. LXIII.

AINON vt Græcis, ita etiam Latinis, & Officinis Linum dicitur, Arabibus *Bazari chichen*, ſiue *Bezerchetan*, Italis *Lino*, Germanis *Lein*, & *Flachs*, Hiſpanis *Lino*, Gallis *Lin*. Lini genera duo facit Matthiolus, Linum ſatiuum, & Linum ſylueſtre. Linum ſatiuum tenuibus, ac rotundis culmis, ſeu virgis aſſurgit. Folia oblonga, anguſta, acuminata: flores *Nomina* *Genera.* In ca.95.li. 2.Dioſcor. *Forma.*

LINVM.

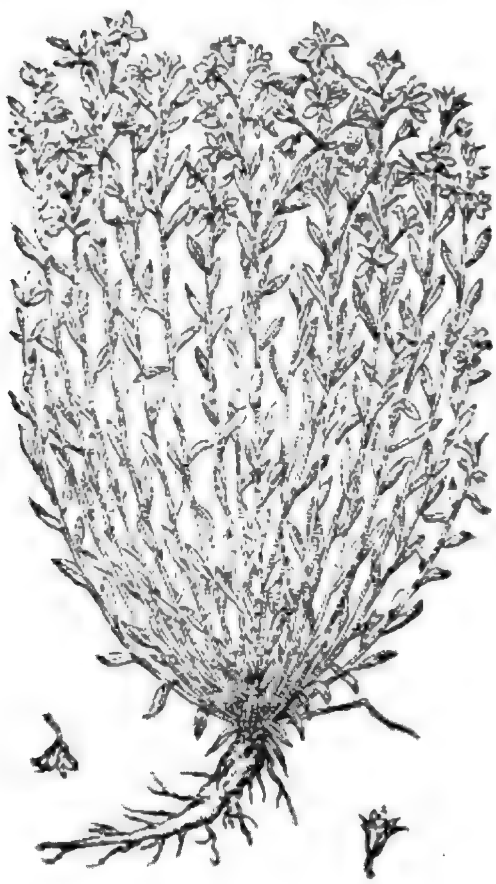

in ſummis virgis diuiſis in breues & paruulos ramulos, venuſti, colore cærulei, quibus parua & orbiculata lata capitula ſuccedũt, in quibus ſemen oblongum, læue, glabrũ, ſplendens, ex fuluo colore puniceum, quod λίνȣ σπέρμα, & compoſita voce λινόσπερμα, & λινόσπερμον vocant. Radix eſt exilis.

In cap. 56. li. 2. Dioſc. Linum ſylueſtre vocatur planta ſecundo loco hîc depicta, non ſolùm quod Linum facie referat, ſed quod Lini modo in ſtamina duci poſsit.

Hanc Pena Linum marinum vocat, inter prata & littora herbida Narbonenſis maris, ac inter ſtagnum & mare frutica, pedalibus & ſeſquipedalibus ramulis, rectis, numeroſis gracilioribus, lentis, cortice ad nendum commodo, in quibus pauciora quàm in Lino folia: flores non diſsimiles, ſed aurei, ſiue lutei, minores, Iunio & Iulio emergentes, ſemen & Pericarpia multo minora. Hoc reliquæ Galliæ, Germaniæ, Angliæ ignotum eſt. Eſt & Linum ſylueſtre floribus albis, via qua Monſpelio

LINVM Sylueſtre primum.

LINVM Sylueſtre ſecundum, flore albo.

Frontignanum itur, in agrorum ſiccis marginibus, & cautibus nonnunquam obuium, teretibus, nitidis, dodrantalibus virgultis. Flores albi, quam in luteo Lino maritimo maiores. Foliola Scopariæ, longe anguſtiora, exilitate Aſparagi aut Fœniculi caules ambiunt.

Huic

Huic quadrare videtur Lini ſylueſtris tertij apud Cluſium Hiſtoria. Aliud Linum ſylueſtre eſt tenuifolium, denſe fruticãs, ſatiuo ſimile, niſi totum gracilius multo eſſet. Floſculi quinis foliolis cæruleis, fugacibus caducis conſtant, ſatiuo pares copioſis pedalibus & cubitalibus virgultis, exilioribúſque Lini, aut Linariæ purpureæ foliolis, è longiuſcula radice. Eſt eiuſdem generis Latifolium, foliis Hirſutis Tithymali Helioſcopij paribus.

Chamelinum, ſiue ſylueſtre Linum perpuſillum vix palmum æquat, foliolis puſillis, floſculis ex luteo pallentibus, cauliculis Lini, cæteríſque omnibus quadruplo minoribus. In glareoſis Gallobelgii, & Louanienſibus pomœriis oritur.

LINVM Sylueſtre Tertium, marinum.

CHAMAELINVM, ſiue Linum perpuſillum.

Pingui lætoq; ſolo, locis humidioribus, non ſitientibus Linũ fœlicius prouenit. Lini ſemen, inquit Columella, niſi magnus eſt eius in ea regione quã colis prouentus, & pretium proritat, ſerendũ non eſt: Agris enim præcipuè noxium eſt. Itaque pinguiſsimum locum, & modicè humidum poſcit. Palladius Lini ſemen pro malitia ſui ſerendũ non eſſe ſcribit, quoniã terræ vber exhaurit. Sed ſi velimus, loco pinguiſsimo, & modicè humido ſerendum. Plinio ſeri debet in ſabuloſis maximè, vnóque ſulco. Eo nihil magis feſtinat: vrit agrum, deteriorémque etiam terrã facit, quod & Vergilius teſtatur. *Vrit enim campum Lini ſeges, vrit Auena.* Seritur vêre, Maio & Iunio menſibus floret. Poſt meſſem Triticeam, virgæ Lini merguntur in aquam ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ. Satis maceratas indicio eſt membrana laxior. Iterumq; vt prius ſole ſiccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Lino in cibis vtebantur veteres Galeno teſte, qui ſic ſcribit. Nonnulli frixo quidem Lini ſemine vt obſonio, cum garo, non ſecus ac factitio ſale vtuntur. Vtuntur autem & melli permiſcentes: quidam panibus quoque ipſum aſpergunt. Stomacho autem noxium eſt, & coctu difficile, exiguúmque alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem attinet, ipſum nec probaueris, nec vituperaris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet, cum frixum ſumitur. Tunc

Locus. Lib.2. c.10.

Lib.11. ca.1.

Tempus. Li.19. ca.1.

Vſus & Vires. Li.1. Alim.

aluum quoque magis ſiſtit. Ruſtici autem homines eo vtuntur ſæpenumero, frixo tuſoq;, mel admiſcentes. Idem alibi. Lini ſemen flatuoſum eſt, etiamſi friLi.7.ſimpl. gatur, & multa ſanè recrementitia humiditate plenum. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis & ſiccitatis, velut in medio ſitum. Sed nunc nullus eius in cibis vſus eſt, in medicamentis frequens. Lini ſe-

Lib.2.c.96. men Dioſcoridi eaſdem quas Fœnumgræcum vires habet. Diſcutit, & emollit omnem intus foriſq; inflammationem cum melle, oleo, exiguáque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum. Vitia cutis in facie varóſque crudum tollit: illitum cum nitro & ficulneo cinere, parotidas, duritiáſque diſcutit: vlcera quæ ſerpunt, fauóſque cum vino decoctum expurgat: vngues ſcabros eximit, cum pari modo naſturtij & mellis: vitia pectoris extrahit, ſi ex melle in eclegmatis vicem ſubſtituatur: tuſsim lenit, venerem ſtimulat, ſi farina Piperis & melle exceptum pro placenta largius adſumatur. Huius decoctum interaneorum, vuluæq; eroſionibus immititur, alui excrementa euocat, ad vuluæ inflammationes in de-

Li.20.c.22. ſeſsionibus perquam vtile. Lini ſemen inquit Plinius, cum aliis in vſu eſt, & per ſe mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino ſedat: parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: ſtomachi exſolutiones, vel diſsilutiones, inſperſum polentæ modo: anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur vt aluum ſiſtat. Cœliacis ac dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocinoris dolores eſtur cum vua paſſa. At phthiſin vtiliſsimè ex ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicis duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit & maturat: cum radice verò Cucumeris ſyluestris extrahit quæcumque corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle: emendat vngues ſcabros cum pari modo naſturtij: & teſtium vitia & ramices cum reſina, & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco ſextariis vtriuſque decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa vitia, clyſtere in oleo & melle. Hactenus Plinius. Exprimitur è Lini ſemine oleum multiplicis vſus: neque enim à pictoribus tantùm & ſtatuariis, aliiſque artificibus expetitur, nec ad lucernas ſolùm vtile eſt, ſed & ad medicos vſus frequenter vſurpatur. Neruorum conuulſionibus perutile eſt: du-

Marth. ibi. ritias omnes mollit, neruorum tenſiones cõtractionéſque laxat: dolores illitum ſedat. Omnibus ſedis affectibus commodum eſt, hæmorrhoidibus, condylomatis rimis, ac doloribus, fœminarum induratos locos mollit. Nymphææ aut Roſarum ſtillatitia aqua ablutum, ambuſtis auxiliatur. Sunt & qui bibendo maximo ſucceſſu iis exhibeant, qui lateris dolore vexantur, ſed recens ſit oportet: nam inueteratum contracto rancore non modò excalfacit pluſquam par ſit, ſed etiam nauſeam mouet. Linum ſyluestre cum floribus decoctum & illitum, tumores reſoluit, & inflammationes lenit: præterea induratos articulos mollit, panóſque in inguinibus ſanat.

CANNABIS, CAP. LXIIII.

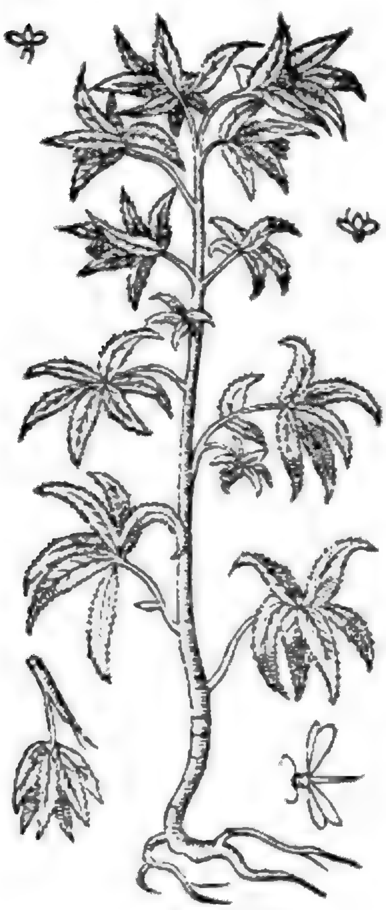
Nomina ΚΆΝΝΑΒΙΣ Græcis, & ἀστέριον, & σχοινοτρόφον, Cannabis Latinis, Arabibus *Schehedenegi*, & *Canab*, Italis *Canape*, Germanis *Zamer Hanff*, Belgis *Kemp*, Anglis *Himp*, & *Hemp*, Hiſpanis *Cannamo*, Gallis *Chanure*,

Genera. & *Cheneue* dicitur. Cannabis Dioſcoridi duûm eſt generum. Eſt enim Cannabis ſatiua, & ſylueſtris. Satiua item duplex, mas, & fœmina. Cannabis ſa-

Forma. tiua mas caules edit rotundos, rectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos, ramoſos, ita vt aliquando arbuſculæ ſpeciem referat, in quorum faſtigiis folliculi

parui

CANNABIS Mas.

parui, rotundi oriuntur, nullo præcedente flore conſpicuo, in quibus ſemen rotundum, duriuſculum, medulla refertum candida. Folia dura ſunt, aſpera, ſubnigra, & ſi confrincentur graueolentia, ex ſex, ſeptémue, aut pluribus aliis ſimul cohærentibus coaceruata, quorum ſingula anguſta ſunt, oblonga, acuminata, & per oras ſerrata. Radix fibras multas habet. Hanc deſcripſit Dioſcorides foliis Fraxini, graui odore, caulibus proceris & inanibus, ſemine rotundo. Cannabis ſatiua fœmina ſuperiori ſimilis eſt, ſed foliis minoribus, & tenuioribus, caule graciliore, ſimpliciore, ſine ramulis adnatis, ſine fructu & ſemine, flores tantùm proferens paruos, albos, ſed inutiles & vaneſcentes. Cannabim ſylueſtrem hanc agnoſcit Dalechampius. Radicem illa habet multis fibris capillatã, caules multos, cubito proceriores, geniculatos, ſurculoſos: folia ſatiuæ, tactu aſpera, quæ ad ſingula genicula caulis & ſurculorum bina æqualibus interuallis exeunt: florem puniceum ex hirſutis vaginis prodeuntem, caulem Praſij modo verticillatim amplectentem. Hanc ſic Dioſcorides delineat. Sylueſtris Cannabis virgas fert Althææ ſimiles, mi- L.1.2. c.148. Ibidem.

CANNABIS Fœmina.

CANNABIS Sylueſtris Dalechampij.

nores, nigriores, & aſperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio ſatiuæ, nigriore, & aſperiore: flore Lychnidis, ſubrubro: ſemine & radice Althææ. Cannabis in ſyluis primùm nata eſt, inquit Plinius, nigriore folio & aſperiore. Sunt L.i.20. c.23. qui ſylueſtrem Cannabim Alceam Officinarum, ſiue Herbam Hungaricam

eſſe cõtendant. Aliam Cannabim ſylueſtrem pictam oſtendit Lobellius,& eam ſcribit eſſe Alceam maiorem Mutoni, flore Lychnidis, ſubrubro, ſemine & radice Althææ,ſed Althæa fruticoſiorem, de qua nos agemus in Horto, capite

Locus. de Alcea. Satiua mas & fœmina in agris ſeruntur,&(quod mirum videri debet) tam fœcunda quàm ſterilis ex eodem prouenit ſemine. Sylueſtris in pinguibus

Lib.2. c.10. & vmbroſis gignitur. Cannabis,teſte Columella,ſolum pingue ſtercoratúmque & riguum,vel planum,humidum, & altè ſubactum depoſcit. Seritur Cannabis

Tempus. vere paſsim. Fœmina matura Iulio vellitur. Maris ſemen fine Auguſti, vel

Lib.20.c.9. Septembri menſe,maturum legitur. Vtiliſsima, inquit Plinius, funibus Cannabis ſeritur à Fauonio. Quo denſior eſt,eo tenerior. Semen eius cum eſt maturũ, ab æquinoctio Autumni diſtringitur,& ſole,aut vento, aut fumo ſiccatur. Ipſa Cannabis vellitur poſt vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur.

Li.1. Alim. Cannabis ſemen olim in cibo homini fuit,quod Galenus docet his verbis. Non, quemadmodum planta ipſa Cannabis Vitici quodãmodo eſt ſimilis,ita ſemen

Vſus & Vires. ſemini facultate eſt ſimile, ſed plurimùm ab eo diſsidet, vt quod concoctu ſit difficile,ſtomachoq́; ac capiti noceat,prauiq́; ſit ſucci. Sunt tamen qui eo quoq; frixo cum aliis tragematibus veſcuntur. Tragemata autem voco ea quę poſt cœnam voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calfacit, ideoq́; ſumptum paulò largius caput ferit, vaporem ſurſum ad ipſum mittens calidũ ſimul ac medicamentoſum. Nunc ab hoc cibo omnes abſtinent. Sed aliis iiſque magnis hominum vſibus Cannabis peridonea eſt. Hæc etenim & Linum tundũtur in lanæ mollitiem ad linteorũ texturas,& funes intorquendos. Vtraque enim decorticata purgatur,ſed prius ex paſſa. Deinde in penſa cogitur, quæ particulatim tracta digeritur in glomos, quibus telas plurimùm generi humano commodas ordiuntur, ac texunt. Semen auctore Dioſcoride lar-

Li.2. c.148. giore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente conuenienter aurium doloribus inſtillatur. Sylueſtris Cannabis decocta radix illitu inflãmationes mulcet,tumores diſcutit,tophos articulorum diſsipat. Huius cortex torquendis fu-

Li.7.ſimpl. nibus accommodatur. Cannabis ſemen Galeno flatus extinguit,adeoq́; diſſipat, vt ſi pluſculum edatur,genituram exſiccet. Sunt qui viridem ſuccum exprimentes,ad aurium dolores ab obſtructione,opinor, natos illo vtantur. Semen Cannabis Plinio extinguere genituram virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos

Li.20. c.23. aurium,& quodcumque animal intrauerit,eiicit,ſed cum dolore capitis. Tantaq́; vis ei eſt,vt aquæ infuſa coagulare eam dicatur, & ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: itẽ podagras,& ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat. Cannabis ſemen cõtrarium in gallinis efficere ac in nobis tradit

In cap.148. li.2. Dioſc. Matthiolus,ſiquidem gallinas ouorum feraciores reddit, experientiaq́; ſeſe cõperiſſe ait gallinas quæ hyeme ſæuiẽte,quo tempore oua rariùs pariunt, Cannabis ſemine veſcantur,oua frequentius multo ponere. Cãnabis recentis decoctum expreſſa validè herba,terreſtriũ lumbricorũ cauernulis inſperſum, ſtatim eos euocare idem affirmat, quod Piſcatoribus acceptum referendũ eſt, qui hac arte vermiculos capiunt ſuis hamis affigendos, vt rectè ſcripſerit Plinius ſuccũ eius vermiculos ex auribus eiicere. Ex his etiam colligi poteſt eius vires ad interaneorũ vermes haud imbecilles fore. Equorum etiam ſedi hærentes tænias, ſuccus aut decoctũ eiicit. Quod vero Plinius dixit Cannabim iumentorũ aluo ſuccurrere,id de ſoluta intelligendũ. Sunt etiã qui foliorũ puluerem dyſentericis propinent. Quod poſtremo de radice dixit ambuſtis ſæpius admouenda, & amouenda, commodius præſtabitur, ſi recens in mortario tundatur cũ recente butyro, & ſubinde applicetur. Non eſt ſilentio prætereundum quod Symeon

Sethi

Sethi prodidit, ſemen Cannabis comeſtum idem nocumentum quod Coriandrum afferre: immodicè enim ſi eſtur, vt illud delirium facere: folia verò arida in potu ſumpta farinæ modo, aut potius ad eam potionem illorum exſiccatorum farinam ebrietatem quandam hoſpitalem & innoxiam facere quæ ab hauriente non ſentiatur. Apud Arabas pinſitur ſubigitúrque pro vino, & inebriat. Deſiccat verò ſemen genitale, vt caphura. Ruſtici Belgæ ſeminis contuſi medullam liquore aliquo expreſſam ictero laborantibus initio ipſius mali exhibent, & ſæpe non ſine ſucceſſu, ſi quando ex ſola obſtructione, & citra febrem exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet. Empirici quidam aſſerunt ſanguinem ex quacumque parte corporis fluentem ſiſti, ſi qui exit ſanguis cum foliis Cannabis minutim conciſis, frigatur, & ægro pro cibo detur. In h. c. fra.

ISATIS, *CAP. LXV.*

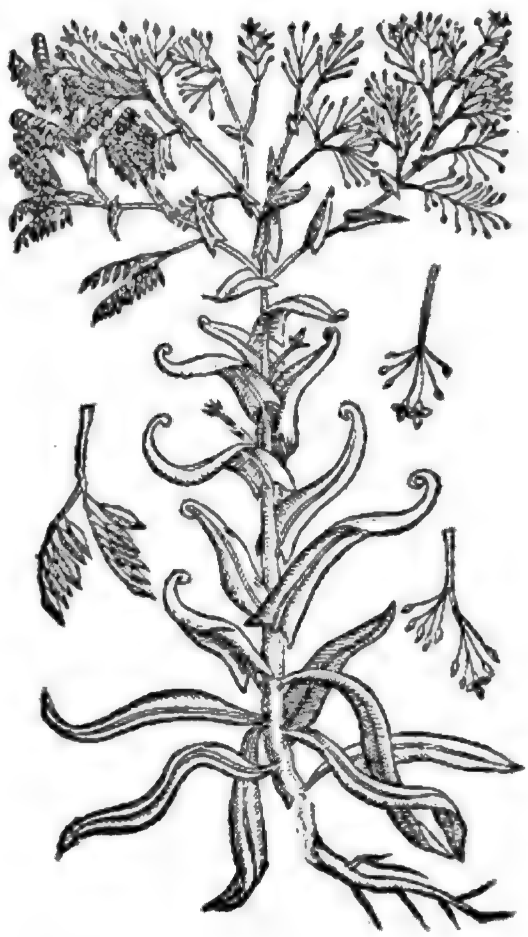
IΣΑ'ΤΙΣ Græcis, Latinis Iſatis etiam dicitur, Gallis auctore in Commentariis Cæſare Glaſtum, nunc Guadum, *Guéde*, & *Paſtel*, Arabibus *Dili*, *Dileg*, *Veſme*, *Chate*, *Chatis*, *Alchat*, *Adlen*, aut *Adhlen*, & *Nil*, Italis *Guado*, Germanis *Vueydt*, Anglis *Vuode* & *Vuade*, & Belgis *Vuetdt* & *Vuoid*, & *Vuoild*, Hiſpanis *Paſtel*. Duo eius genera. Ισάτις ἥμερος, Glaſtum ſatiuum, *ισάτις ἀγρία*, Glaſtum ſylueſtre. Hæc duo genera Plinius tertium & quartum Lactucæ genus facit. Tertium, inquit, genus eſt in ſyluis naſcens, Iſatin vocant. Huius folia trita cum polenta, vulneribus proſunt. Quarto infectores lanarum vtuntur, quod Glaſtum vocant ſimile erat Lapatho ſylueſtri foliis, niſi quod plura habet & nigriora. Glaſtum ſatiuum, inquit Dioſcorides, folium habet Plantagini ſimile, verùm pinguius nigriúſque. Eius caulis duorum cubitorum altitudinem excedit. Sylueſtre Glaſtum ſatiuo ſimile eſt. Vtrũque glaſtum id eſt ſine vlla controuerſia, quod hîc proponitur, omnibus notiſsimum, quo

Nomina — *Genera.* — Lib. 20. c. 7. — *Forma.* — Lib. 2. c. 180.

ISATIS ſatiua.

ISATIS ſylueſt. Matth.

etiam hodie, vt olim, infectores lanarum vtuntur. Satiuum foliis eſt primùm longis, latis, in viridi nigricantibus, per terram ſparſis, foliis Plantagini haud abſimilibus, ſed nigrioribus, & magis carnoſis, è quorum medio caulis exurgit bicubitalis, foliis obductus minoribus, & magis acuminatis, qui ad verticem in multos ramulos finditur, floſculis exiguis, & luteis onuſtos, deinde, ſiliquis longiuſculis, latiuſculiſque paruarum linguarum effigiem referentibus, initio viridibus, deinde nigricantibus, in quibus ſemen includitur: radix eſt ſimplex, candida, parum fibrata. Huic proxima eſt ſylueſtris foliis, caule, figura: ſed caule teneriore, minore, nigriore, & anguſtioribus ſiliquis. Alia eſt Iſatis à Lobellio depicta, quam Vaccariã dicunt Narbonenſes, & Ocimoides. Folia hæc profert, anguſtiora quàm ſuperior: ſatis ſylueſtris, Ocimaſtro, ſiue Polenio Dodonęi ſimilia, rariora caule cubitali, in alas diuiſo, & ornato floribus exiguis, pallidis, Ocimaſtro, ſiue Pſeudomelanthio ſimilibus, ex alabaſtris paruis, albidis, & pallentibus, nec ſemine diſpari.

ISATIS SYLVESTRIS Lobellij: Vacaria pallida.

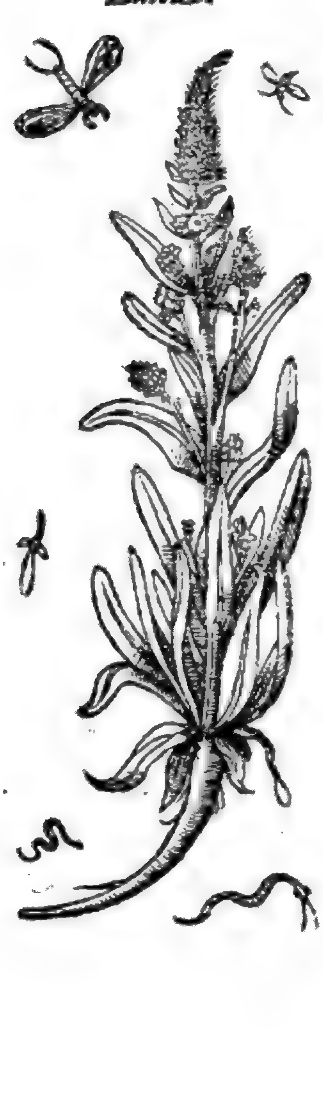

Locus. Seritur Glaſtum in lætis & pinguibus agris, copioſiſſimum in Gallia Narbonenſi, & in Italia, vt in Vmbria, circa Noceram, vbi oppidum eſt Guadum ideo appellatum, quod ibi Iſatis copioſiſſima ſeratur ſicut, & in Germaniæ agro Erphordiano. Ea permagnum quæſtum iis regionibus adfert. Sylueſtre Glaſtum locis incultis & pinguibus prouenit. *Tempus.* Maio & Iunio menſibus ambo florent. *Vſus* Vt olim, ita & nunc Glaſto ſatiuo infectores lanarum vtuntur. In Neuſtria quoque Galliæ, & apud eius prouincię Bellocaſſios Glaſtum ſeritur, & colitur, dilutius quidem in pannis tingẽdis quàm quod prouenit apud Tectoſages, vulgo, (*en lortegois*,) indigenis tamen valde fructuoſum, & vtile. Quo anno primum terræ mandatur, præſertim ſi tempeſtiuus ſequatur imber, quater excinditur, ſarculo duobus ſub terra digitis adacto, quo tempore foliis naſcitur Plantagini ſimilibus, partim ſupra terram nonnihil extantibus, partim humi procumbentibus. Exciſa folia & in aceruos congeſta poſt biduum aut triduum, in rotundo pauimento, quadratis ſtrato lapidibus, dentatæ molæ ligneæ ſubduntur, quam oculis panno tectis verſat equus: Sequitur equum circumeuntem villicas, qui pala herbam à mola diſiectam in lapides referat, & conuerrat, vt à prætereunte denuo mola frangatur. Vbi ſatis obtritum Glaſtum videtur, ruſtici manibus comprimentes, ſanies ſuccoſa vt eliciatur, quæ principio nigra atramenti ferè modo in cœruleum poſt colorem abit, globos ex herba tuſa conficiunt, quantum capere & amplecti vtraque manu poſſunt, & eos partim inſolatu, ſi cœlum ſudum eſt, ſiccant, prope molam, & arcam vicinam, partim ſi pluit, aut obſtat tempeſtas humidior, in perticis ſub tecto ædibus ruſticorum affixis, & ad Oriẽtem vel Septentrionem verſis, ordine diſpoſitos, quos duratos & exiccatos cõdunt ſaccis, & ad vſum eius tincturæ ſeruant, quæ nigro colore pannos inficit. Anno deinde proximo triticum eidem agro mandatur, qui Glaſtum aluit: non enim Glaſti prouentu is emaciatur, ſed lætificatur potius: & ex radicibus, quas firmas

& altius

& altius impactas aratri culter nequit proſcindere, ac extirpare, cũ ſegete pullu-
lant Glaſti caules, qui in alteram ſationem ſemen præbent, maioris quàm triti-
cum pretij, quo manſo vel aliâs trito, & ſaliua vel alio liquore madido, apparet
ſtatim color è cœruleo purpuraſcens quo indigenæ manicarũ corium nondum
ſordidum tingunt. Eſt enim illis vt & olim Britannis, gratiſsimus eius coloris
aſpectus. Cæruleam ſpumam innatantem, quam igni ferueſcentes eructant cor-
tinæ, Indum noſtri vocant infectores, & ad pictorum vſus ſiccant. Simile, in-
quit Plin. Glaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum coniuges nurúſque toto *Li.22.c.1.*
corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedebant, Æthiopum colorem
imitantes. Omnes verò, Cæſar inquit, ſe Britanni Glaſto inficiunt, quod cæru-
leum efficit colorem, atque hoc horribiliore ſunt in pugna aſpectu. Illita folia *Li.5.Bel.g.*
Iſatidis, teſte Dioſcoride, tumores omnes diſcutiunt, cruenta vulnera glutinãt, *Li.2.c.180.* *Vires &*
ſanguinis profluuia ſiſtunt: ignem ſacrum, phagedænas, putreſcentia vlcera, & *Temper.*
quæ ſerpunt, ſanant. Syluestre Glaſtum eadem præſtat: potu & illitu lienoſis au-
xiliatur. Glaſtum inquit Plinius ſanguinem ſiſtit: phagedænas, & putreſcentia *Lib.20.c.7.*
vlcera quæ ſerpunt ſanat: item tumores ante ſuppurationem. Contra ignem
ſacrũ radice vel foliis prodeſt, vel ad lienes potu. Iſatis ſatiua Galeno, qua vtun- *Lib.6.ſim.*
tur tinctores, facultatis eſt valenter exſiccantis, nondum tamen mordentis. Eſt
enim ſimul amara atque adſtringens Proinde magna vulnera corporum duro-
rum glutinat, etiamſi in capitibus muſculorum fuerint: vel ſanguinis profluuio
laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematodεις mirificè digerit,
ſimul ac reprimit, & aduerſus omnia vlcera maligna, & cacoethe mirabiliter re-
ſiſtit, etiamſi putreſcant, etiamſi exedantur ac erodantur. At ſi nonunquã pro
ægri natura valentior appareat, foliis eius tritis miſcere oportet, aut panem, aut
hordeaceam farinam, aut triticum, aut polentam, pro vincente nimirũ in vno-
quoque affectu. At Iſatis ſylueſtris manifeſte iam acre quiddam tum guſtu, tum
effectu profert. Valentius enim quàm ſatiua ſiccat, Valentiúſque humidis etiam
putredinibus reſiſtit, ad cætera iam dicta deterior, quo-
niã moderatius & minus mordaciter ſiccat. Vlcera nam-
queͅ talia irritãtur his remediis, & phlegmone inflãmãtur.
Cæterùm ob potentiorem facultatẽ lienoſis quoque vtilis
fuerit, cum altera imbecillior tantum prodeſſe nõ poſsit.

HERBA Lutea.

HERBA LVTEA, CAP. LXVI.

HERBA Lutea & Luteola ab effectu nũcupata,
foliis eſt prælongis, pinguibus, & arctis: cu- *Nomen.*
bitali caule, interdum altiore, toroſo: flore *Forma.*
luteo, frequentibus in cacumine folliculis,
decuſſatis, aſperis, ſed tã denſo ſtipatu faſtigij, vt ij quam-
dam ſpicarum imaginem monſtrent, iis ſemen includitur:
radice nititur longa, ſingulari, craſſa. Multis locis quãuis
ſponte naſcatur, magno tamen compendio ſerũt in agris, *Locus.*
& niſi fortuna domino decoquat, magnum ruſticus ex ea
ſentit prouentum, quoniam eruta ſolo radicitus, in faſces
magnos cogitur, vſurpatúrque ad infectus. Siccata in lu-
teum colorem palleſcit, aut certè languet in pallidũ. Cor-
tinis infectoriis indita, luteo quoq; colore pannos tingit,
cuius apud nos maximus increbruit vſus. Pręterea infecto- *Vſus.*
res colori cæruleo, quem Glaſtum excitauit, ſuperindu-
cunt, & viridem efficiunt colorem.

MEDI

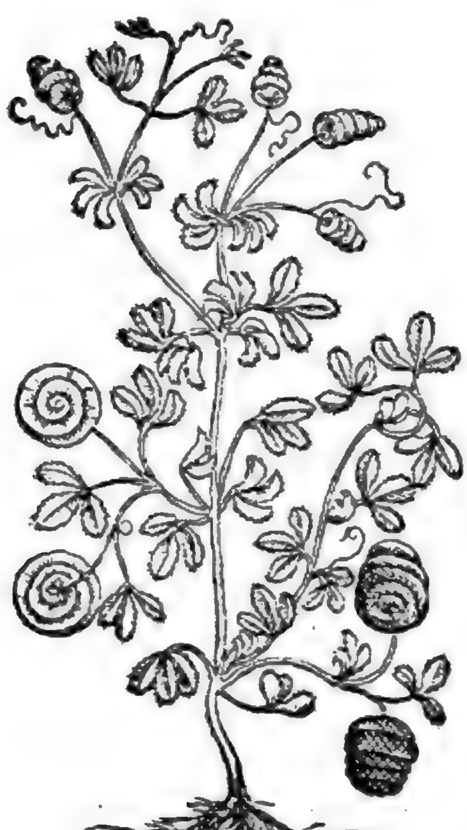
MEDICA, CAP. LXVII.

Nomina. ΜΗΔΙΚΗ Græcis, ſimiliter Medica Latinis dicitur, Arabibus *Cot*, & *Alfaſaſat*, Hiſpanis *Alfalſe*, & *Alfaſa*, & *Eruaye*, nomine ab Arabibus mutuato, Gallis *Saimctfoin*, & *Foin de Bourgongne*. Medica natales ſuos ipſo nomine fatetur, locúmque vnde venerit, vocabulum indicat. Li.18.c.16. Externa olim Græciæ, inquit Plinius, à Medis eſt aduecta, per bella Perſarum, quæ Darius intulit. Hinc gentile nomen retinuit. Genera. Medica duplex eſt, ſatiua, & ſylueſtris. Forma. Satiua multos edit cauliculos, teneros, rotundos, in altum nõ aſſurgentes, ſed per humum ſparſos, vt in Trifolio vulgari: folia trifolio eidem ſimilia: flores parui, purpurei, ſiliquæ compreſſæ, inſtar teſtæ cochlearum intortæ, in quibus ſemen. Li.2.c.141. Hæc eſt Dioſcoridis Medica, quæ, vt deſcribit, cum recẽter prodit, foliis & caule, Trifolio pratẽſi ſimilis eſt, augeſcens verò folia contrahit, & caules edit Trifolij ac ſiliquas corniculorum modo intortas, in quibus ſemen Lẽtis magnitudine dependet. Græca verò ita habent, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα προσπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεστραμμένον ὡς κεράτιον. Id eſt, in quibus ſemẽ adnaſcitur Lentis magnitudine, corniculi modo intortum. Emb.133.li.2. Dioſco. Cornarius κεράτιον hic ſiliquam paruam ſignificare dicit, & ſiliquulæ modo intortum vertit, ſuſpicatúrque hoc loco Dioſcoridis lectionem corruptam eſſe in ſeminis & ſiliquæ deſcriptione. Sed multo veriſimilius eſt Dioſcoridẽ hîc vt ſæpe alibi τοῦ σπέρματος nomine abuſum fuiſſe, vt ſemen pro ſeminis conceptaculo, ſiue ſiliqua vſurpauerit quam corniculi modo intortam eſſe, ipſius rei inſpectio apertè demonſtrat. Plinius Dioſcoridi de caule ac foliis conſentit, ſemen omittit. Li.18.ca.16. Similis eſt Trifolio, inquit caule, foliiſque, geniculata Ea cum in caulem aſſurgit, ſic enim legendum, folia contrahuntur, id eſt vt ait Dioſcorides, anguſtiora fiunt. Eſt & huius Medicæ è floris colore differentia: cæruleo violaceo, & luteo. Medicam folliculo ſpinoſo, Trifolium cochleatum vocant. Galli *L'herbe aux limaſſons*, Prętet has Lunaria ſylueſtris altera eſt, Lunato folliculo ab aliis diuerſa, quam ideo Lunatam ſeu falcatam vocãt. Medica ſylueſtris caule & foliis Trifolio pratenſi ſimilis eſt, foliis in ambitu ſerratis: flore ſubluteo, clauiculis exilibus; ſeminis conceptaculo triplicis differentiæ. Aut enim Latius eſt, & cochlearum more flexuoſè intortum, aut oblongum, anguſtum, compreſſum, & turbinum terreſtrium modo, qui cochlearum generi

MEDICA ſatiua Dodo.

MEDICA SYLVEST. prior, fructu triplici, & diuerſo.

MEDICA SYLVEST. altera Luneta.

generibus adſcribuntur, obliquis voluminibus ſinuoſum, ac tuberculis inæqualibus velut nodoſum: aut iiſdem volutis tortile, ſed veluti feſtucaceis, ſuperioréque longè craſsius & amplius, & in ſummo obtuſius, inſigni varietate. Medica ſatiua in vſu plurimo eſt quibuſdam Romanæ prouinciæ gentibus, præſertim Secterienſibus, qui rigua prata eius ſemine conſerunt, ter ſecantes, reſtibili & inexhauſta fertilitate. *Luzerne*, ij vocant, & *Luzert.* Medica ſylueſtris paſsim in agro Monſpelienſi & Turnonio gignitur in cultis, & ſepibus. In Hiſpaniæ pleriſque locis, præſertim in Regno Valentino, vbi ſeritur quoque diligenter: ea iumenta ſaginant. Tanta dos eius eſt, inquit Plinius, vt vno ſatu ampliùs quàm tricenis annis duret. Medica ſemel ſata, auctore Palladio, decem annis permanet, ita vt quater, vel ſexies poſsit per annum recidi. Agrum ſtercorat, maiora animalia reficit, curat ægrota. Ad maciem mularũ, vt Columella prodidit, nulla res tantum, quantum Medica prodeſt. Ea herba viridis, nec tardè tamẽ arida Fœni vice ſaginat iumenta. Verùm modicè danda, ne nimia ſagina ſtranguletur pecus. Semen Medicæ, vt tradit Dioſcorides, ſiccatum iucundi ſaporis gratia, conditaneo ſali admiſcetur. Viride quibus refrigeratione opus eſt, illitu ſuffragatur. Herba tota pro Gramine vtuntur qui pecora alunt.

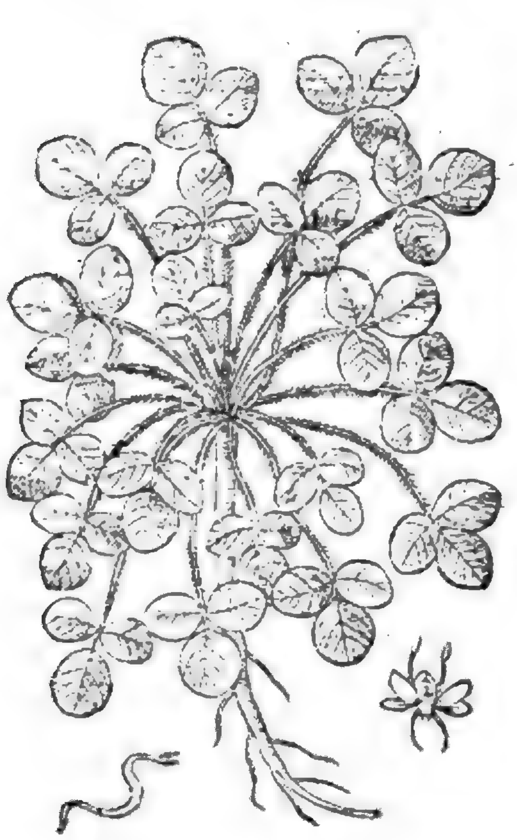
Locus. *Li.18. ca.16.* *Lib.5.ca.10.* *Vſus.* *Lib.7.c.38.* *Li.2.ca.141.*

TRIFOLIVM, CAP. LXVIII.

ΤΡΙΦΥΛΛΟΝ Græci vocant, quod Latini Trifolium, Galli *Treffle*, Itali *Trifoglio*, Germani *Vuyſenklee*, Hiſpani *Treuol*, Anglis *Clauer*. Trifolij non recentiores modò, ſed & veteres multa fecerunt genera. Dioſcorides enim & ſi proprio capite Trifolium Aſphaltites tantum deſcripſerit, tamen Trifolij alterius, nimirum pratenſis aliquoties meminit, cum ait Medicam caule & foliis Trifolio pratenſi proximam eſſe. Plinius tria Trifolij genera memorat. Folio coronat & Trifolium, inquit, Tria eius genera. Menianthes vocant Græci, alij Aſphaltion, maiore folio, quo non vtuntur coronarij, nimirum propter grauem & fœtidum odorem: alterum acuto, Oxytriphyllum cognominatum. Tertium ex omnibus minutiſsimum. Recentiores multo plura genera numerant, de quibus ſimul omnibus eodem loco minimè dicendum. Primum igitur de Trifolio Aſphaltite Dioſcoridis agetur. Id Tripyllon Græci, inquit alij Oxytriphyllum, alij Menyanthes, alij Aſphaltion vocant. Frutex ſupra cubiti altitudinẽ attollitur, virgas habens tenues, iunceas & nigras: ex his tanquam ramulis enaſcuntur exiles appendices, in quibus terna ſingulis germinationibus exeunt folia, Loto herbæ ſimilia. His recenter natis Rutæ odor ineſt, adulta verò, Bitumen olent. Florem edit purpureum: ſemen quadantenus latum, ſubhirſutum, extrema parte altera exertum, antennæ modo corniculatũ radix tenuis, lõga, valida, ὀξυτρίφυλλον plurimum in Sicilia naſci Scribonius tradit, in Italię regionib⁹ nuſquã ſibi viſum, niſi in Lunæ portu, Britanniam petenti cum diuo Claudio Cæſare, & copioſiſsimum ſuper circũdatis monti

Nomina *Genera.* *Li.2.ca.141.* *Li.21.ca.9.* *Li.3.c.106.* *Forma.* Dodon. in hiſto.fru. Cap.163.

TRIFOLIVM ASPHAL-
tites rotundis folijs.

TRIFOLIVM ASPHAL-
tites longioribus folijs.

montibus: (eſſe autem foliis ſpecie, ac numero ſimilibus communi Trifolio, niſi quod huius craſsiora folia quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte velut aculeum eminentem, eúmque fruticem bipedalē, aut etiam ampliorem conſpici, ac odorem grauem emittere, quorum nihil in pratenſi Trifolio inuenitur. Matthiolus Scribonij hoc Oxytriphyllon, non Aſphaltites eſſe putat, ſed ſecundum genus à Plinio memoratum & ob acutum foliū Oxytriphyllum cognominatum Officinarum Alleluia. Tragus Cytiſum eſſe credidit. Eius figuram inter Cytiſos ſupra nos exhibuimus. Triphyllum, quidam Aſphaltion, inquit Galenus, quidam Oxytriphyllum, nonnulli Menyanthes, ſunt & qui Cnicinum vocant, prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud ſcio vnde (libro de Theriaca ad Piſonem, Trifolium ſemen habet Cnico ſyluestri ſimile: cognomē inde fortaſsis Cnicini, μενυάνθες, non μινυάνθες, quidam vocatum putant, quòd diutiſsime flos permaneat.) Vis ei calida & ſicca vt Bitumini, cui odore quoque ſimile eſt, vtrimque tertio ordine. Proinde potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat, & vrinam, menſeſque prouocat. Hippocrates Trifolium non ſolum menſes prouocare, ſed & fœtus cum ſumptum, tum appoſitum educere tradit. Mulier, inquit, ſi ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato: hoc etiam menſes educit & fœtus. Idem alibi. Trifolium appoſitum menſes erumpere facit, & fœtum eiicit. Semen & folia, Dioſcoridi, in aqua pota pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus, & iis qui aquæ inter cutem principia ſentiunt, fœminis quoque vuluæ vitiis oportunis auxiliantur: menſes ciunt ternæ drachmæ ſeminis dandæ: foliorum quaternæ. Contra ſerpentium ictus trita folia, & ex aceto mulſo pota præſidio ſunt. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorúmque decoctum, fotu dolores eorum finire quos ſerpentes percuſſerint: qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius foueatur, qui vlcus habuerit, perinde

In c. 106 li. 2. Dioſcor.

Lib. 8. ſim.

Vires & Temper.

Li. 2. c. 106.

perinde afficitur, vt à ſerpente demorſus. Quidam terna folia aut ſemina in tertianis, cum vino potui dêdere, & in quartanis quaterna, vt quæ Febrium circuitus diſcuterent. Radix antidotis miſcetur, vt Dioſcorides ait. At veteres alij non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerũt, vt in multis compoſitionibus apud Galenum videre licet, Theriacis videlicet Ælij Galli, Zenonis, Laodicenſis. Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei, & Heræ. Plinius Dioſcoridis ſententiæ repugnare videtur, & eum reprehendere, cum hæc ſcribit. Trifolium ſcio credi præualere contra ſerpentium ictus, & ſcorpionum, ex vino aut poſca, ſeminis granis viginti potis: vel foliis & tota herba decocta: ſerpẽteſque numquam in Trifolio aſpici: Præterea à celebratis auctoribus contra omnia venena pro antidoto ſufficere x x v. grana eius quod Menyanthes appellauimus, tradi. Multa alia præterea in remediis eius adſcribi. Sed me contra ſententias eorum grauiſsimi viri auctoritas mouet. Sophocles enim Poëta venenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti aut contriti ſuccum infuſum corpori, eaſdem vredines facere, quas ſi percuſsis à ſerpente imponatur. Ergo non aliter vtendũ eo quàm contra venena cenſuerim. Fortaſsis enim & his venenis inter ſe contraria ſit natura, ſicut multis aliis. Item animaduerto ſemen eius cuius minima ſunt folia vtile eſſe ad cuſtodiẽdam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Eandem Simi medici ſententiam Galenus etiam habet in libro de Theriaca ad Piſonem. Trifolium, inquit, herba quæ Hyacintho ſimilis eſt, veris tempore prægnans cũ ſemẽ agreſti Cnico ſimile habet, ſi quis tunc ipſam validè decoquat, deinde morſum phalangij aut etiam viperæ ea aqua perfundat, ſanat ipſum, & ſtatim doloris exortem efficit: Si verò quis in alio non commorſo ſanum locum eodem fomento perfundat, eundem ſenſum, & eoſdem dolores omnes commorſo ſimiles inducet, vt hîc effectus reuera admiratione dignus ſit, eandem herbam & morſum ſanare, & ſanum locum beſtiarum venenatarum modo malè afficere. Hæc porro Galeni ſententia à Dioſcoride diſsidere videtur, aut certè, quod parum verecundè quidam dicunt, Dioſcoridis ſententiam Galenus non intellexit. Alij Galeno patrocinantes librum hunc inter ſpurios referunt. Dioſcoridis hæc ſunt verba, ἱστοροῦσι δὲ ἔνιοι ὅτι τὸ ἀφέψημα ὅλου τοῦ θάμνου, καὶ τῆς ῥίζης, καὶ τῶν φύλλων καταντλούμενον ἐπὶ τῶν ἑρπετοδήκτων παραιτεῖται τοὺς πόνους. ᾧ δ' ἂν θεραπευθῇ τις ὕδατι, ἂν ἕτερος ἕλκος ἔχων καταντληθῇ, τὰ αὐτὰ πάσχει τοῖς δηχθεῖσι. Id eſt, Quidam narrant totum decoctum fruticis, & radicis, & foliorum, ſi commorſis à ſerpentibus affundatur, dolores eximere. Verum ſi ea aqua qua quis curatus fuerit, alij qui vlcus habeat affundatur, ipſum eadem pati quæ illi qui commorſi fuêre. At ſi de eadem numero aqua Dioſcoridis verba non accipiantur (nam miri nihil in ea re ineſſet) verùm de ea quæ eadem ſpecie eſt, quæ contrariam vim in commorſis quos ſanat, & non commorſis quos lædit, non ſine admiratione oſtendit, ſi etiam negatio quæ apertè deeſſe videtur, inſeratur, ἂν ἕτερος ἕλκος μὴ ἔχων, & cætera, eadem planè erit Simi Medici, & Galeni, & Dioſcoridis ſententia. Nam ita ſanè Galenus habet, ἐπ' ἄλλου μὴ δεδηγμένου.

Li.2.Antid.

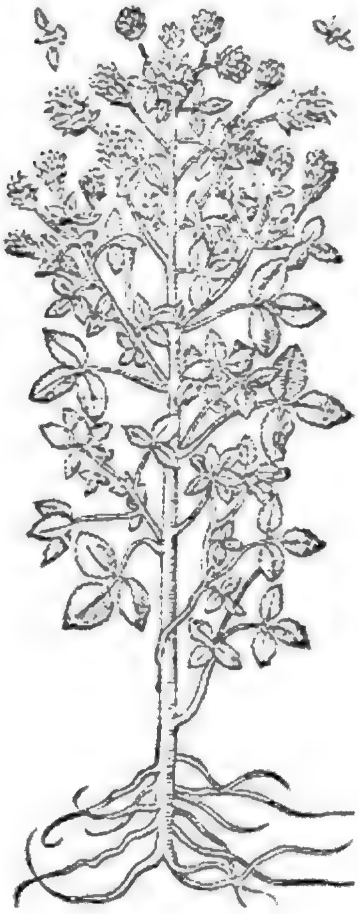
Li.21.ca.21.

Trifolio huic bituminoſo aliud quoddam ſimile reperitur peregrinum ex America trifolium Caules hoc profert ab radice complures, rotundos, ramoſos, in latus declinantes: folia in ſingulis pediculis terna, in viridi ſub nigra, figura rotundiuſcula, primis è radice exeuntibus bituminoſi Trifolij forma, colore & odore quoque quadantenus ſimilia, latiora tamen, & per ambitus magis crenata: flores in ſummo ramulorum exeunt, exigui, ſubcandidi, ſpicatim digeſti, fructus inde rotundi, aliquantulum plani. Radix in plures diuiditur. Ex America in Belgium delatum ſemẽ Iulio & Auguſto floret. Trifolij bituminoſi ſpeciem eſſe odor grauis, & illius odori haud multum abſimilis, oſtendere

V

TRIFOLIVM EX America Dodonæi.	*TRIFOLIVM ODORAtum alterum, ſiue Satiuum.*

Li. 4. ca.37. *Cap. 314.* videtur. His ſubiungemus aliud Trifolium, quod Lotus vrbana Dodonæo Aſphaltæũ vel Trifolium odoratum alterum dicitur, Gallicè *Treffle odoriferante*, Germanicè *Sibengezeil*, propterea quod ſingulis diebus ſepties odorem ſuum habeat, & toties etiam amittat, quamdiu in horto creuerit: decerptum enim & exſiccatum odorem ſuum perpetuò retinet, qui certe inſtante pluuioſa temporis conſtitutione ac tempeſtate multò vehementior eſt, vt nonnunquam totas ędes in quibus hęc herba repoſita eſt odore ſuo compleat. Poteſt & dici Trifolium *Forma.* ſatiuum. Cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulos multos, folia in ſingulis germinationibus terna, Trifolio ſimilia, leuiter ſerrata, flores in exiguis veluti ſpicis, pallidos ex cæruleo albicantes, quos aſpera ſequuntur capitula, in quibus ſemen Fœnogræco minus. Radix fibrata *Tempus.* eſt. Semel ſatum facile prouenit, & ex ſemine deciduo quotannis reuiuiſcit. *Vires & tempera.* Iulio menſe floret, deinde ſemen producit. In calido frigidóque temperatum eſſe *Li.4.ca.37.* ſcribit Dodonæus, & ſiccitatis quadantenus particeps: œdemata ad ſuppurationem perducere appoſitum: ſuccum eius cum melle miſtum, oculorum caligines diſcutere. Tradũt quidam Oleum in quo huius Trifolij flores maduerint, *Cap. 314.* vulnera recentia conglutinare, item fracturas. Fuchſius perperã Trifolij Aſphaltitis vires omnes à Dioſcoride aſsignatas huic Trifolio attribuit.

LOTVS, CAP. LXIX.

Nomina. EST Lotus arbor de qua diximus: eſt & Lotus herba de qua nũc agendum poſt Trifolia. Λωτὸς hęc Græcis dicitur, Latiniſque pariter Lotus, *Genera.* Arabibus *Handachocha, Garch, Thuſ*, Italis *Loto domeſtico*. Loti genera multa. Dioſcoridi duo, λωτὸς ἥμερος, Lotus vrbana, & λωτὸς *Li.4.c.107.* ἄγριος Lotus ſylueſtris. Alij plura recenſent, vt dicemus. Quæ legitima Lotus ſit, ſiue vrbana, ſiue ſylueſtris ambigũt adhuc herbarij, & fortaſſe ignorant. Certè

LOTVS SATIVA, Matthioli.

LOTVS SATIVA altera Matth. Melilotus Officinarum.

Certè eas veteres Trifolij generibus adſcripſiſſe vidētur. Sed Loti vrbanæ hiſtoriam ita prætermiſit Dioſcorides, vt ne vnam quidem ex illo notā eius colligere Li.4.c.106. poſsimus. Sunt qui Trifolium illud quod in pratis paſsim atque etiam alibi prouenit, Lotum ſatiuam eſſe putant, ea fortè ratione ducti, quòd ſcribat Dioſcorides Lotum Ibidem. hanc Trifoliū vocari. At eam in hortis naſci non in pratis idem Dioſc. ſubiungit. Alij credunt Lotū ſatiuam eſſe eam plantā quam vulgares herbarij, & Officinę Italicæ Melilotum falſô appellant, vtpote quę foliis conſtet, Trifolij effigie, naſcatúrque nō in pratis tantùm, ſed etiam in hortis ac viridariis. Verum nihil cauſæ eſt cur quis huic ſententiæ certò aſſentiatur, quę opinione duntaxat, nō rationibus, neque auctoritatibus nixa ſit. Matthi. prima Ibidem. commentariorū Latinorum in Dioſc. editione Lotum ſatiuam quæ hîc picta eſt exhibuit. Lib.4.c.38. Dodon. eandem pri⁹ quidē pro Loto ſilueſtri deinde in frumēt. Hiſtoria ꝑ Trifolio corniculato, ſiue Trifolio ſylueſtri luteo, Multos edit tenues & infirmos cauliculos, humi procūbētes, folia incana, Trifolij, minora, & anguſtiora, flores ſplendtes auri penè colore in ſummis virgulis, veluti exiguas ſpicas ſequuntur ſiliquæ ternæ aut quaternæ, oblongæ, tenues, teretes, & anguſtæ, in quibus ſemina parua & *Forma.*

LOTVS SYLVESTRIS Matthioli.

rotunda. Radix dura, lignoſa. Naſcitur multis Germaniæ locis, in Belgio familiarius, vbi ſecus vias & agrorũ margines paſsim reperitur. Floret æſtate. Aſtringit, refrigerat & ſiccat. Incipientibus inflammationibus vtiles, & omnibus quæ reprimi ac refrigerari deſiderant. Melilotum Coronatã Pena & Lobelli⁹, vocant: Melilotum Germanicã Fuchſius Idem Matth. ſecunda & tertia commentariorum in Dioſc. editione Lotum vrbanam eſſe cenſet, Trifoliũ illud odoratũ quod aliàs pro Cytiſo vſurpauerat. Id Romæ vulgo *Tribolo*, dicitur, & alibi in Italia *Trifoglio Cauallino*, quòd eius pabulo maximè delectẽtur equi, Officinis Melilotus. Eſt enim omnino Trifolij genus odore eximio ac ſuaui. Quare vnguentarij, & qui odoratis aquis conficiendis dant operam, ex hac quoque planta ſtillatitiam aquã eliciunt.

LOTVS SYLVESTRIS altera Matthioli.

Ibidem. Præterea affirmat Matthiolus eius ſucco oculorum nubeculas deleri De Loto vrbana Dodonæi, quæ eſt hortorũ ſatiua Lotus, diximus ſuperiore capite. De Loto ſylueſtri primũ nihil certi ſcripſit Matthiolus, herbam tamen ait, quæ hîc picta oſtenditur, ſæpius ſe vidiſſe ac legiſſe in incultis ac pratis naſcentẽ, foliis

Locus & forma loci ſylueſt. Trifolio æmulis, bicubitali caule, quamplurimis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeũt, ſemine plena, Fœnogręco ſimili, odore non ingrato. Sed an ſit vera Lotus ſylueſtris nondum ſibi compertum eſſe fatetur.

LOTVS SYLVESTRIS minor Dodonæi.

Lib.4.c.38. Forma loti ſylu.mino. Aliam Lotum ſylueſtrẽ propoſuit Dodonęus quæ & minor dici poteſt. Cauliculos habet valde tenues, rotũdos folia Trifolij, flores Luteos in capitulis rotundis, in quibus tandem ſemen oritur nigrum, incuruum, folliculo nigro contectum, circa capitula ordine diſpoſitum.

Cap.315. Fuchſius Trifolij pratẽſis genus eſſe putat, & Luteum appellat. Matthiolus pro Loto ſylueſtri exhibuit ſecunda & tertia commentariorum in Dioſcoridem editione alterum corniculatum Trifolium nuper deſcriptum,

Forma alius ſyl. in Bohemia copioſum, foliis Trifolij, caule cubitali, ramoſo, alis multis: flore in capitulis cæruleis: ſemine Fœnigræci, ſed paruo & odorato.

Forma Lybici. Aliam Dalechampius Lotum ſylueſtrem ſiue Lybicum hîc depingendam curauit, radice craſſa, valdè fibrata: caule procero, duobus cubitis altiore, ramoſo, vaſtis ramis huc illuc diffuſis, foliis Loti pratenſis, geminis, caulem & ramos ex interuallis alarum modo veſtientibus, & iis proximè adhæreſcentibus pediculo verò ex alæ cuiuſque ſinu emergente, longiuſculo, cui terna folia inſident, ſimul iuncta,

LOTVS LIBYCA
Dalechampij.

LOTVS LATIFOLIA
Dalechampij.

iūcta,& vt in omnibus Trifoliis diſpoſita:flore in ramorū vertice denſo & coaceruato, penè vmbellæ ſpecie, ex albo ſubrubente. Ad ripam Ladi amnis haud procul Monſpelio in ſtagnum marinum defluentis prouenit. Hæc planta cum Loto ſyluestri Dioſcoridis maximè congruere videtur, ita ſcribentis. Syluestris Lotus quam aliqui Lybicam appellant,plurima quidem in Lybia gignitur. (Sic enim ex Græco legendum. Λωτὸς ἄγριος, ὅι δὲ λίβυον καλοῦσι, φύεται μὲν πλεῖστος ἐν λιβύῃ, non vt vertit Ruellius. Lotus ſyluestris quam Trifolium minus appellant, abſurdè quî, enim planta bicubitalis,& ſæpè maior, ac ob id Trifolia omnia magnitudine ſuperās, Trifolium min⁹ rectè dici poſſet?)caule bicubitali,& ſępe maiore,alis multisfoliis Loto Trifoliæ pratēſi ſimilibus(non vt Ruellius interpretatur,foliis Trifolij pratenſis,ſic enim Græcè legitur. Φύλλα ὅμοια λωτῷ τριφύλλῳ τῷ ἐν χορτοκοπείοις γεννωμένῳ) ſemine Fœnigræci,multo minore,guſtu medicato.Idem Dalech. Lotos alias eſſe obſeruauit, quarum hiſtorias ſubiungo. Lotus Latifolia radice eſt tenui, modicè fibrata, foliis multis,humi quaquauerſum iacētibus, quæ ex multis foliolis conſtant,inęqualiter diſpoſitis, ſuprema parte grandioribus & latioribus:caule dodrantali, flores denſos ſuſtinente, priuſquam aperiantur ſubrubētes,cum recluſi ſunt, luteos. Fert ſemē paruum in breuibus ſiliquis. Quidam plantā iſtam Anthyllidem maiorem

Locus.

Li.4.c.107.

Forma lat.

LOTVS PRATENSIS
purpurea.

Locus. *LOTVS ENNEAPHYL-*
Forma pu.
los Dalechampij.

Locus.
Forma Enneap.

Locus.

LOTVS ASPERIOR, fruticoſa Lobellij.

vocant. In aridis, macris, & ſabuloſis prouenit. Lotus pratenſis purpurea radicem gignit gracilem, candicantem, parum capillatam: cauliculos multos, fere pedales, ſurculoſos: folia Loti nūc terna, nunc quaterna, exigua: flores in ramulorū vertice copioſos, purpureos. In pratis & humidis locis naſcitur. Lotus Enneaphyllos radice firmatur breui, ſub nigra, valde fibrata: cauliculos edit multos, per terram ſparſos, vel ſupra terram paululùm extantes: folia Loti in ſingulis pediculis nouena: qua ex cauſa Enneaphyllum cognominarunt: flores luteos in ſerta congeſtos: ſemen paruum in corniculis longis & gracilibus. In pratis & terrarum aggeribus gignitur. Iiſdem in locis altera non diſsimilis, foliis eodem ordine collocatis, ſed non perpetuo nouenis: flore ſimili, ſed purpureo: ſemine iiſdem corniculis incluſo. Poſtrema erit Lotus aſperior fruticoſa, ſiue Narbonenſis, incana Lotus Lobellij, tota facie Lotis ſimilis: In caulibus rigidis, pallidis, dodrantalibus, folia terna, incana, Loto pratenſi Monſpelienſi anguſtiora, Cytiſo fermè paria, dorycnio latiora. Cauliculis ſummis luteoli floſculi exeūt, minores quam in Loto, & aliquantum cani. Nūc de Loti facultatibus dicendum.
Li. 4. c. 106.
Vires & Temper.
Loti ſatiuæ ſuccus, inquit Dioſcorides, addito melle oculorum argema, nubeculas, cæteráſque caligines diſcutit. Syluestris Lotus calfaciendi, & leniter adſtringendi vim habet, vitia cutis in facie maculáſque cum melle perunčta purgat. Trita per ſe aut cum Maluæ ſemine, in vino aut paſſo bibitur aptiſſimè contra dolores qui veſicam male habent. Plinius. Loton qui arborem putant tantū eſſe,
Li. 22. c. 21.
inquit Plinius, vel Homero auctore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcentes deorum voluptati Loton primam nominauit. folia eius cum melle oculorum cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt. Hæc Plinius cū tradit, de Loto ſatiua, foliis eius tribuit, quod Dioſcorides expreſſo ſucco. De ſylueſtri ſiue Lybica Loto, quod ſciam nihil ſcripſit. Gale-
Libr. 7. ſim.
nus verò Loti effectuum cauſas reddidit his verbis. Lotus ſatiua, quam quidam Trifolium nominant, vt mediocriter abſtergendi vim habet, ita etiam exſiccandi, in caliditatis frigiditatíſque coniugatione media quodammodo, & tēperata. Lotus verò agreſtis plurima in Lybia prouenit. Eius ſemen ſecundi eſt ordinis excalfacientium, habétque nonnihil abſterſorium.

MELI

MELILOTVS, CAP. LXX.

MEΛΙΛΩΤΟΣ Græcis hæc planta dicitur, Latinis Melilotus, Catoni Serta Campana, Celſo, & Plinio, Sertula Campana, aliis Corona Regis. Meliloti nomen Officinæ retinuerunt. Italis *Meliloto*, & *Trifolio Caualino*, Anglis *Melilote*. Sertulam Romani veteres dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus ſit, & quia ex ea antiquitus coronæ & ſerta factitata ſunt. Campanam, quod in Campania Italiæ, laudatiſsima ſit: Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus ſupernè coronetur. Melilotus vulgaris qua pro legitima Officinæ vtuntur, quorundam eſt Lotus vrbana, teſte Matthiolo, vt diximus paulo antea, Trifolium odoratum Dodonæi, vulgaris tres aut quatuor pedes alta eſt, caule in ramulos ſtatim à radice diuiſo: folia terna, Trifolio ſimilia, per oras lente, ac minutim diuiſa: Flores lutei in breuibus ſpicis: deinde ſemen in exiguis, nigris, ac latiuſculis ſiliquis, paruum, pallidum. Radix longa eſt. Tota herba odorata eſt, præcipuè flos qui odor ſicceſcentibus ipſis intenditur. Melilotus vera, ſiue Italica, aut Campana, cubitali eſt altitudine, ſtatim à radice fruticoſa, ramis multis, exilibus: foliis Trifolio proximis, ex

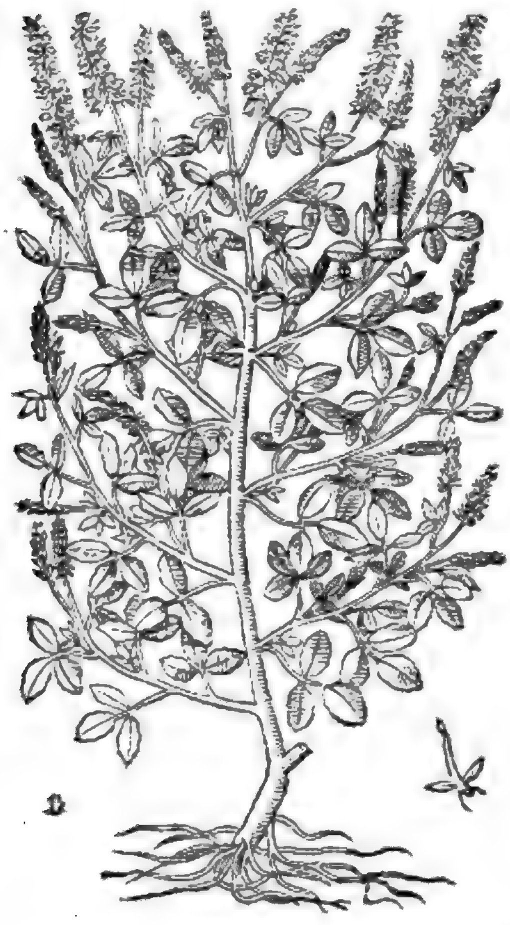
Nomina

Genera

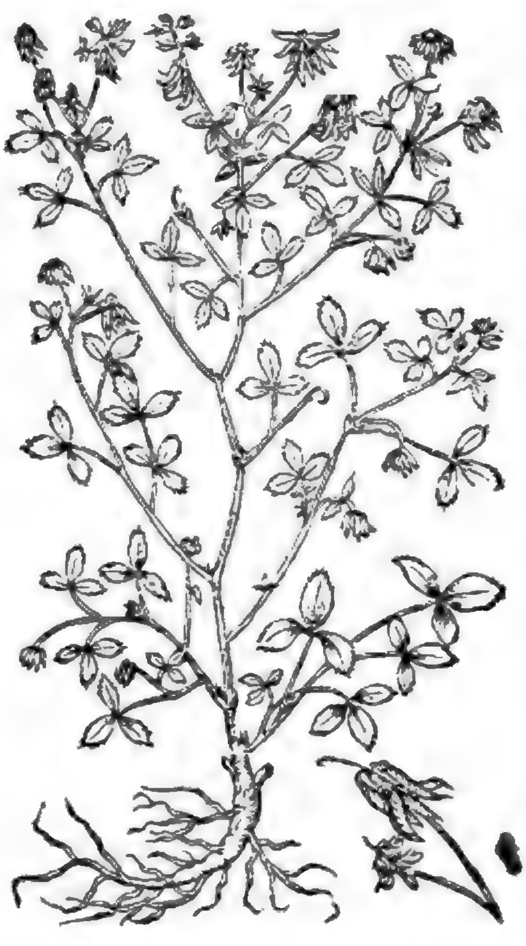
Matth. in cap. 41. lib. 3. Dioſcor.

Forma

MELILOTVS *Vulgaris, ſiue Trifolium odoratum Dodonæi.*

MELILOTVS, *ſiue Sertula Campana.*

anguſta origine in latum ſeſe diffundentibus, & longo appenſis pediculo: floribus Melinis, paruis: ſiliquis repandis, numeroſis, pluribus ex vno ramuſculo pendulis, in quibus ſemen ineſt minutum, ſubrufum, odoris non ingrati, quo vtendum: radix inutilis, & ſuperuacua. Naſcitur laudatiſsima in Africa, ait Dioſcorides, & Cyzico, & Chalcedone: eius color vicinus eſt Croco, boni odoris. Naſcitur & in Campania circa Nolam, colore in luteum lãgueſcente, odore infirmo. Meliloton Sertulam Campanam vocamus, inquit Plinius eſt enim in Campania Italiæ laudatiſsima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicumque verò aſperis & ſyluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius Croco vicinus eſt, &

Locus.

Ibidem.

Lib. 21. c. 9.

flos ipſa cana. Placet maximè foliis breuiſsimis, atque pinguiſsimis. Idem paulo
Cap. 11. poſt. Melilotos vbique naſcitur, laudatiſsima tamen in Attica. Vbicumque verò recens, nec candicans, & Croco quàm ſimillima, quanquam in Italia odoratior, & cãdida. Igitur Croco ſimillima dixit, quod Dioſcorides κροκίζων. Antea odorem & florem Croco vicinum eſſe dixerat. Hodie probatiſsima legitimaq; Melilotus non modò in multis Campaniæ locis, ſed etiam in Gargano Apuliæ
Li. 7. ſimpl. monte prouenit. Melilotus, auctore Galeno, miſtæ eſt facultatis. Habet enim
Vires & Temper. quiddam adſtringens: ſed & digerit, & concoquit: copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida, quàm frigida. Melilotus Dioſcoridi vim habet adſtrictoriam. In-
Lib. 3. ca. 31. flammationem emollit, præſertim quæ in oculis, vulua, ſede, aut teſtibus erumpit, ſi ex paſſo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut Fœnigræci farina, Lini ſemine, aut Polline, aut capitulis Papaueris, intybóue. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & vlcera manantia in capite illita cum Creta Chia, vino, aut galla ſanat: ſtomachi dolores & cruda & cocta cum aliquo ex antedictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex paſſo inſtillatur: in
Cap. 20. Lib. 21. aceto aut roſaceo madefacta capitis dolorem lenit. Meliloto, ſi Plinio credimus oculis medetur cum lacte, aut cum Lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum roſaceo: item aurium è paſſo, quæq; in manibus intumeſcũt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaq;. Idem effectus, & ad vuluas. Teſtes verò, & ſedem prociduam, quæq; ibi ſunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferueſcit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax. Sed vulgati Codices falſò habere videntur lacte pro luteo oui: disertè enim in Dioſcoride ὠοῦ λεκύθου legitur. Serapio Meliloti ſiliquis & ſeminibus vtendum eſſe cenſet, cum ex auctoritate Iſaac Ebenamram de Meliloto diſſerit his verbis. Melilotus herba eſt quæ folia fert rotũda, & viridia, ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in ſiliquis tenuibus, ac rotundis, quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra ſinapis magnitudinem. Porro in Meliloto vſum ſibi vendicarunt ſiliquæ, & ſemina quæ in eis continentur. Ex quibus fa-
Ibidem. cilè eſt coniicere, inquit Matthiolus, non eſſe mirum, ſi emplaſtrũ quod de Meliloto Officinis dicitur, ſæpe medicos fallat, cum in id legitimi Meliloti ſeminis farina nunquam recipiatur.

TRIBVLVS, CAP. LXXI.

Nomina TΡΙΒΟΛΟΣ χερσαῖος Grçcis, Tribulus terreſtris Latinis dicitur, quod ſiliqua plantaq; Muricata ſit, Italis *Tribolo terreſtre*, Arabibus ſimpliciter Tribulus *Haſach*, ſiue *Haſerk*. Hiſpanis *Abroyos*, & *Abrolhos*.
Genera. Dioſcorides duo Tribuli genera ſtatuit, alterum terreſtre, alterum
Lib. 4. c. 14. aquis familiare, de quo alibi dicemus. Theophraſtus duo terreſtris Tribuli gene-
Lib. 6. Hiſt. cap. 5. ra deſcripſit his verbis: Ὁ δὲ τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπιάκανθός ἐστι. Δύο δ' αὐτοῦ γένη. τὸ μὲν γὰρ ἔχει φύλλον ἐρεβινθῶδες. ἕτερος δὲ φυλλάκανθος. Καὶ ἐπίγειοι ἄμφω, καὶ πολλαχοῦ σχεδὸν σχιζόμενοι. ὀψιβλάστης δὲ μᾶλλον ὁ φυλλάκανθος, περιφύεται τὰς αὐλάς. τὸ δὲ σπέρμα τοῦ μὲν πρωΐου, σησαμῶδες, τοῦ δὲ ὀψίου στρογγύλον, ἐπίμελαν ἐν λοβῷ. Quæ rectiùs fortaſſe quam à Theodoro ſic verti poſſunt. Tribulo peculiare eſt, quod in tegumentum fructus aculeatum gignit. Duo eius genera. Vnum folium Ciceris habet nullis ſpinis aculeatum, alterum foliis eſt ſpinoſis. Humi iacent ambo, & quaquauerſum ferè diſperguntur. Serius germinat qui folia ſpinoſa habet, & circa villarum ſepta prouenit. Semen præcocis Seſamo ſimile, ſerotini
Cap. 1. li. 6. rotundum, nigricans, ſiliqua clauſum. Quod hoc loco dixit Theophraſtus Tribulum περικαρπιάκανθον eſſe, paulo ante dixit τὸν τρίβολον καὶ τῇ περικαρπίᾳ φυλλάκανθον

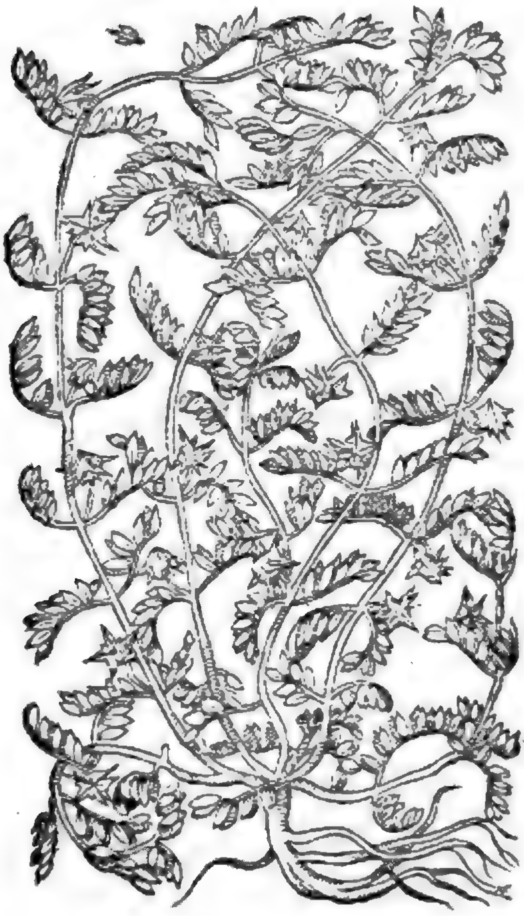
κανθον εἶναι. ἔχειν γὰρ ἀκάνθας ἐν τῷ περικαρπίῳ: id eſt Tribulum habere ſeminis conceptaculum aculeatum, & folia ſpinoſa: etenim in ſeminis integumento ſpinas eſſe. Tribulo proprietas, inquit Plinius, quod & fructum ſpinoſum habet. Idem alibi: Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, vt Tribulus & Ononis. Sed rurſum idem dilucidius. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi. Iuxta Nilum, & Strymonem amnes, recipitur in cibos: inclinatur in vadum, folio ad effigiem Vlmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, vni Cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſeriùs floret, magíſque ſepta obſidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum, in ſiliqua: alteri arenaceum. In Theophraſti vulgatis noſtris exemplaribus σησαμῶδες legimus, id eſt, Seſamo ſimile, quo loco, vt apparet Plinius ἀμμῶδες legit, vtpote qui arenaceum verterit. Alij non arenaceum in Plinio, ſed acanaceum legunt. Tribulo ſabuloſæ planities mari Adriatico, Tyrrheno, & Gallico mediterraneo vicinæ ſcatent. Monſpelij etiam in aridis & oliuetis ſerpit, forma Ciceris, ramulis permultis, exilibus, gemino foliorum verſu refertis, non Portulacæ, vt legitur in vulgatis Codicibus Dioſcoridi, ſed Aphacæ, vel Lentis, ideóque pro ἀνδράχνῃ ſuſpicatur Pena, legendum ἀφάκῃ ὅμοια, id eſt Aphacæ, ſiue Viciæ ſimilia, id quod ipſius plantæ inſpectio demonſtrat. Puſilli floſculi, luteoli, in pediculis, ex alis exeunt, & qua emergunt infeſti aculei, rigidiuſculi, ſexanguli, quinquangulíue, tanquam Murices, medullam &

Lib.21.c.15.

Lib.21.c.16.

Forma.

TRIBVLVS Terreſtris Matthioli.

TRIBVLVS MINOR rectus Dalechampij.

ſemen ambiunt, per maturitatem & æſtatem dehiſcentes: radix parua, fibrata, nec altè depacta. Nullius hodie fermè vſus, niſi aſinis, quibus pabulum illic eſt. Tribulus terreſtris, in aruis Hiſpaniæ freques eſt, frugibus infeſtus. Lolium Tribulos, carduos, lappáſque non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius, quàm inter ipſius terræ peſtes numerat Plinius, vt & Vergilius.

Hiſt. frum. cap.101.

Locus.

Lib.18.c.17.

Li.1.Geor.

Lappæq; Tribulique, intérque nitentia culta,
Infælix Lolium, & ſteriles dominantur Auenæ.

Duo

Duo alia Tribuli genera Dalechampius nouit, quæ hîc depinximus. Alter eſt Forma Tribul. recti. Tribulus minor rectus, alter Tribulus minor repens. Tribulus minor rectus radicem emittit dodrantalem, tenuiſsimam, candidam, capillaceis villis parum fibratam: caulem ſimplicem, rotundum, quatuor digitos altum, in ramulos diſperſum: folia parua, Lenti ſimilia, ſuperiore parte latiuſcula, qua petiolo adnectuntur anguſtiora, per ipſa media excurrente ac eminente coſta, in ſingulis petiolis terna, vt in Loti ac Trifolij generibus. Florem fert Piſi, paruum, luteum: ſemen exiguis ac rotundis pilulis incluſum, quæ in terram deciduæ ſuam plantam quotannis ſerunt, atque in radice plantæ ex ipſis natæ cum terra effoditur, hærere ſolent. In arenoſis & ſabuloſis locis gignitur: guſtus citra mordacitatem Forma Trib. rep. & acrimoniam deſiccantis. Tribulus minor repens tota plantæ effigie ſuperiori ſimilis eſt, niſi quod hic longiſsimis viticulis per terram repit, & quaternas, aut quinas ſimul echinatas pilulas gignit. Ille autem breuis eſt & erectus, binaſq; tantùm, aut ad ſummùm ternas pilulas edit. Tribulus, aquaticus Li.8. ſimpl. Galeno, ex humida ſubſtantia & modicè frigida, terreſtris ex ſicca non mediocriter, & frigida componitur: (eſt enim legēdum τρίβολος ἔνυδρος, ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας, μετρίως ψυχρᾶς, χερσαῖος δὲ ἐκ ξηρᾶς οὐ μετρίως, καὶ ταύτης ψυχρᾶς συνέστηκε.)

Vires & Temper.

TRIBVLVS Terreſtris, minor repens.

In terreſtri tamen ſuperat terreum frigidum quod adſtringens eſt, in aquatico aqueum. Propter vtrumq; itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes humorum affluxus congruit. Porrò terreſtris ipſius fructus cum tenuium ſit partium, potus, lapides in renibus comminuit. Dioſcorides has illis vires aſsignat Tribulus vterque, refrigerantis, & ſpiſſantis eſt naturæ, inquit Dioſcorides, ideo inflammationes omnes cataplaſmate adiuuat: vlcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonſilláſque perſanat. Succus ex his colligitur, ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculoſis iuuamentum adfert. Drachma terreſtris Tribuli pota, illitáue ictos à vipera recreat: contra venena cum vino aptiſsimè bibitur. Decoctum eius ſparſum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, virente Tribulo equos ſaginant, & è dulci ſemine, ac Li.22. c.10. eſculento panem quo veſcuntur, faciunt. Tribuli vnum genus Plinio, in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantùm. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo vtilis contra inflammationes, collectionéſque. Vlcera per ſe erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle ſanat, item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces qui ad Strymona habitant, foliis Tribuli equos ſaginant, ipſi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahit ventrem. Radix caſtè puréque collecta diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, varicum dolores ſedat: Tritum verò & in aquam ſparſum pulices necat.

VACCARIA RVBRA, CAP. LXXII.

VACCARIAM plantam vocant Herbarij, quod eam libenter Vaccæ depaſcantur, rubram à floris colore. Pallidæ ſupra meminimus inter Iſatidis genera. Quidam Condurdũ Plinij eſſe volunt. Ea certè circa Solſtitium, rubrum ſiue roſeum florem mittit, quod de Condurdo ſuo, herba Solſtitiali, Plinius tradit. Gignitur in agris argilloſis inter ſegetes, radice lignoſa, candida, breui, modice fibrata: caule ſingulari, pedem alto, in Lib.26. c.5.

VACCARIA Rubra Maior.

VACCARIA Rubra Minor.

vertice tantũ ſurculoſo: foliis oblongis, læuibus, pallidis, in faſtigio acuminatis, binis ſimul, ex aduerſo ſitis, cauli ſine pediculo adhærentibus: ex foliorum ſinu in plantæ vertice exiles pediculi emergunt, & calices ſuſtinent albos, inferne latos, ſuperne faſtigiatos, quinque herbaceis coſtis diſtinctos, ex quibus flos promitur, aſpectu pulcher, puniceus, quinque foliolis conſtans, media linea ſic diuiſis, vt in alia quinque rurſum diducantur, & ſic diſtracta decem efficiant: ſemine rotundo, copioſo in ſupradictis calicibus.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER QVINTVS,

In quo deſcribuntur & depinguntur Olera, & herbæ quæ in Hortis naſcuntur.

BRASSICA, CAP. I.

VIRIDARIO Hortus proximus eſt, quo nomine apud antiquos omnis villa dicebatur, vt ſcribit Feſtus: quòd ibi, qui arma capere poſſent, orirentur. Et Plinius, in XII. tabulis legum noſtratium, ait, nuſquam nominatur Villa: ſemper in ſignificatione ea hortus: in horti verò, hæredium. Κῆπος Græcis hortus dicitur, & Κλῆρος, quamquam propriè hæreditatem ſignificet. Nicander, Nomina Lib.19.c.4. In Alexiph

Ἤ ἔτι καὶ κλήροισιν ἐπίβολα τοῖάπερ ὧραι
Εἴαρι καὶ φορέουσιν ἐνεψήμελα κούραις.

Quæ ſic Gorræus conuertit.

Quæq; per æſtatem noſtris naſcuntur in Hortis
Mala, quibus ludunt, delectantúrque puellæ.

Vnde ſumptum Latinorum hæredium, quod pro horto, vt ex Plinio dictum eſt, vſurpabatur, quódque paruum prædium Feſtus interpretatur. Horti ſunt in quibus arbores, & olera potiſsimùm oriuntur, quibus antiquitas nihil priùs mirata eſt, veluti Heſperidum hortos, & Regum Adonis, & Alcinoi, itémque penſiles, ſiue illos Semiramis, ſiue Aſſyriæ Rex Cyrus fecit. Romani quidem Reges ipſi hortos coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nuntium illum ſæuum atq; ſanguinarium filio remiſit ex horto. Iam quidem hortorum nomine, inquit Plinius, in ipſa vrbe delicias, agros, villáſque poſsident. Primus hoc inſtituit Epicurus otij magiſter. Vſque ad eum moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem per ſe hortus Ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore victu? Hinc primùm agricolæ æſtimabantur priſci, & ſic ſtatim faciebant iudiciũ, nequã eſſe in domo matremfamilias (etenim hæc cura fœminæ dicabatur) vbi indiligens eſſet hortus. Quippe è carnario aut macello viuendum eſſe. Nec caules, vt nunc, maximè probabant, damnãtes pulmentaria, quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari deſideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egebant igne, parcerentque ligno, expedita res, & parata ſemper: vnde etiam acetaria appellantur Plin. lib. 19. cap. 4. Ibidem.

(acedaria Tinctanus, accetaria legit Hermolaus, non ab aceto, vt credi cœptum eſt, ſed ab accipiendo deflexa. Ideo enim, inquit Plinius, accetaria appellabantur horti, hoc eſt hortenſia, quoniam expedita res & parata ſemper eſſet: nam & acceptabulum ab accipiendo dicitur, etiam ſi Græci Oxybaphon appellent, quaſi ab aceto) facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quæ minimè accenderent deſiderium panis. Horti igitur ab antiquis, vt & à nobis, & ad voluptatem, & ad neceſsitatem comparabantur. Nos autem hortum hic deſcribere inſtituimus, qui λάχανα, ideſt olera potiſsimùm continet. Olus autem dicebant quamcumque herbam eſculentam, inquit Scaliger, claro indicio priſcæ frugalitatis, quę ad victum nihil obſonij ſibi deeſſe exiſtimaret, modo ne deeſſet olus: hoc enim ὅλον eſt, ſicut & panis πᾶν. Nec iis ſolũ, quæ nobis vſui cibario ſunt hortũ inſtruimus, ſed etiã iis ex quibus remedia vulgò parantur, inuctu facilia, ac ſine impēdio.

In lib. 1. de Plant.

Supra nos glandiferas arbores, eaſque quæ primùm victu mortales aluerunt, nutrices inopis, ac feræ ſortis expoſuimus, deinde pomiferas, quæq; mitioribus ſuccis voluptatem primæ cibis attulerunt. Sequitur natura hortorum, id eſt eorum quæ præter arbores & frutices benigna tellure proueniunt, maximè ex quibus viuimus, multa etiam quæ ſalutis, & quædam quæ voluptatis hominum gratia terra gignit.

Nomina

A Braſsica verò quæ omnibus notiſsima eſt exordiemur. Κράμβη Græci quaſi Κοράμβλη, inquit Suidas, quòd pupillas oculorum, quas Græci Κόρας vocant, hebetet. In qua ſententia fuit Columella, cum ſcribit,

Lib. de Hort.

Nunc veniat quamuis oculis inimica coramble.

Et melius κράμβη, quaſi κοράμβη dicta eſt, quod τῷ κορῷ ἀμβῆ, vel rectiùs ἀμβλύνῃ, id eſt, quod crapulæ ſatietatique aduerſetur, vt dicetur. Græci veteres etiam ῥάφανον vocarunt, ob mutuam quamdam amicitiam & affinitatem vtriuſuis ſeminis, vetuſtioris præſertim, vtramuis plantam generandi. Braſsica à Latinis appellatur, quaſi præſeca, inquit Varro, quod huius ſcapus minutatim præſecatur: ſiquidem nunc tonſili, nunc cymoſo caule ſpectatur. Sunt qui dictam exiſtiment quaſi paſsicam, quod ex caule minutatim præſicatur vt paſſa fiat. Vel ἀπὸ τοῦ βράξαι, id eſt à vocando dictam veriſsimile eſt. Eſtur enim tota à plebecula, tum cruda, tum cocta, vel muria ſeruata. Vulgò Caulis, quoniam præ cæteris grandi, validóque turgeſcit caule, à Mauritanis *Corumb*, & *Karumb*, ab Italis *Cauolo*, & *Verça*, à Germanis *Koel*, ab Hiſpanis *Colhes*, & *Couues*, à Gallis *Chou*, à Belgis *Koolen*, ab Anglis *keale*, & *Cole*.

Genera. Lib. 7. hiſt. c. 4.

Braſsicæ permulta ſunt genera, Theophraſto tria. Τῆς δὲ ῥαφάνου, inquit, τριχῆ διῃρημένης, οὐλοφύλλου τε, καὶ λειοφύλλου, καὶ τρίτης τῆς ἀγρίας, ἡ τὸ μὲν φύλλον ἔχει λεῖον, μικρὸν δὲ καὶ περιφερὲς, πολύκλαδος, καὶ πολύφυλλος, ἔτι δὲ χυλὸν ἔχουσα δριμὺν καὶ φαρμακώδη. Διὸ καὶ πρὸς τὰς κοιλίας αὐτῷ χρῶνται οἱ ἰατροί. ὁμοίως δὲ καὶ ἐκείνων εἶναι δοκοῦσι διαφοραὶ καθ᾽ ἕτερα. ἐπεὶ ἄσπερμόν τι γένος αὐτῶν ἐστὶ, ἡ κακόσπερμον. τὸ δὲ ὅλον ἡ οὔλη τῆς λείας εὐχυλωτέρα, καὶ μεγαλοφυλλοτέρα. Id eſt, Braſsica trifariam diuiditur: in eam quæ criſpa & in eam quæ læuia folia habet, & tertiam agreſtem. Huic folium læue eſt, paruum & rotundum: multis ramis, multíſque foliis conſtat. Huic præterea ſuccus acris ineſt, & medicatus, quo medici ad purgandas aluos vtuntur. Similiter priorum Braſsicarum hæc videtur eſſe differentia, quod harum quædam nullum, quædam malum ſemen habent. In vniuerſum autem criſpa Braſsica & meliore ſucco, & maioribus foliis eſt quàm læuis. Notandum autem non hîc ſolùm Braſſicam τὴν ῥαφανὸν à Theophraſto nominari, & ita à Theodoro conuerti, ſed aliis etiam in locis ſæpiſsimè, in quibus eruditiſsimus philoſophus & medicus Scaliger τὴν ῥαφανὸν pro Braſsica vſurpat, non pro radice, neque radicula, quam etiam ῥαφανίδα vocant Græci. Et apud Athenæum ἡ ῥαφανὸς Theophraſti κράμβη eſſe dicitur: illic enim ſcribitur. Θεόφραστος δὲ οὕτως γράφει, Τῆς δὲ ῥαφάνου (λέγω δὲ τὴν κράμβην)

In comm. ... Lib. 9. deipnoſ.

ἡ μὲν

ἡ μὲν ἐστιν οὐλόφυλλος, & cætera. Ariſtoteles quoque de erucis ſcribens. αἱ δὲ κάμπαι γίνονται, inquit, ἐκ τῶν φύλλων τῶν χλωρῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ῥαφάνου, ἣν καλοῦσί τινες κράμβην. Id eſt, naſcuntur erucæ ex virentibus foliis, maximè rhaphani, quam vocant nonnulli cramben, hoc eſt Braſsicam. Quæ cum Plinius negligētiùs legiſſet, imò ne animaduertiſſet quidē quæ Theophraſtus & Ariſtoteles de Braſsica ſcripſerunt, ipſe rhaphano, ideſt radiculæ adſcripſit. Ac primùm locum Theophraſti ſuprà citatum apertè expreſsit his verbis, Genera rhaphani Græci fecere tria, foliorum differentia, criſpi atque læuis, & tertium ſilueſtre. Atque huic læuia quidē, ſed breuiora ac rotunda, copioſaque atque fruticoſa: ſapor autem aſper, & medicamenti inſtar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia ſeminis eſt, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt niſi in criſpa folia. At hæc non ad rhaphanum radicem, ſed ad raphanum Braſsicam pertinent. Id quod ex ipſiuſmet Plinij loco alio demōſtrari poteſt, quo quæ rhaphani genera illic ſtatuerat, eadem ad Braſsicam refert, Catonem qui illa ex Theophraſto tranſſcripſit citans his verbis: Sed Cato Braſsicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria. Vnam extentis foliis, caule magno, alteram criſpo folio quam Apianam vocat, tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat: Eadem tria genera alio poſtea loco idem Plinius repetit. In tres ſpecies, inquit, diuiſêre eam (Braſsicam) Græci antiquiſsimi. Criſpam quam Selinada vocauerunt à ſimilitudine apij foliorum, ſtomacho vtilem, aluum modice mollientem. Alteram læam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia eſt propriè appellata crambe, tenuioribus foliis & ſimplicibus, denſiſsimiſque, amarior, ſed efficaciſsima. Cato criſpam maximè probat, deinde læuem grandibus foliis, caule magno. Quo verò Catonis ſententiam de tribus generibus à Plinio citatam, ex Theophraſto deſcriptam eſſe dilucidiùs intelligamus, eius verba hîc adſcribēda ſunt. Nunc vti cognoſcas naturam earum, prima eſt læuis quæ nominatur. Ea eſt grandis, latis foliis, caule magno: validam habet naturam, & vim magnam habet. Altera eſt criſpa, quæ à ſimilitudine apij σελινοειδὴς vocatur. Hæc eſt natura & aſpectu bona ad curationem: validior eſt quàm, quæ ſupraſcripta eſt. Item eſt tertia quæ Κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenera & acerrima eſt omnium iſtarum, tenui ſucco vehementiſsima. Et primùm ſcito, de omnibus Braſsicis nulla eſt illiuſmodi medicamentoſior, &c. Deinde Plinius erucarum ortum deſcribens ex Ariſtotele, de rhaphani folio dixit, quod Ariſtoteles apertè ſe dixiſſe de foliis Braſſicæ declarat loco à nobis citato. Plinij autem verba hæc ſunt. Multa autem inſecta & aliter naſcuntur, atque imprimis ex rore. Inſidet hic rhaphani folio primo vere, & ſpiſſatus ſole in magnitudinem milij cogitur, &c. Sed de hoc Plinij errore quædam alia poſtea dicemus. Tria Braſsicæ genera agnoſcit etiam Eudemus Athenienſis, in libro de oleribus, vt legitur apud Athenæum: Κράμβης φησὶν εἶναι γένη τρία, τῆς γε καλουμένης ἁλμυρίδος, καὶ λειοφύλλου, καὶ σελινουσίας. τῇ τε ἡδονῇ βελτίστην κεκρίσθαι τὴν ἁλμυρίδα. φύεσθαι δὲ ἐν ἐρετρείᾳ, καὶ κύμῃ, καὶ ῥόδῳ: ἔτι δὲ κνίδῳ, καὶ ἐφέσῳ. ἡ δὲ λειόφυλλος ἀνὰ πᾶσαν (φησὶ) χώραν γίγνεται. ἡ δὲ σελινουσία τὴν ὀνομασίαν ἔχει διὰ τὴν οὐλότητα: ἐμφερὴς γάρ ἐστι σελίνῳ, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πύκνωσιν. Ideſt, Tria ſunt Braſsicæ genera: Halmyris, Læophyllos, & Selinuſia. Halmyris ſuauitate cæteras antecellit. Naſcitur in Eretria, Cumis, Rhodo, Cnido, Epheſo. Læophyllos à læuore foliorum ſic dicta, vbique naſcens nullam reſpuit regionem. Selinuſia à criſpitudine foliorum nomen accepit, ideo quod σελίνῳ, ideſt apio ſimilis ſit, atque etiam denſitate. Dioſcoridi Braſsica alia eſt ἥμερος, ideſt, ſatiua, alia ἀγρία, ideſt ſilueſtris, alia θαλασσία, id eſt marina. Sub ſatiua tria iam explicata genera, vel quædam horum complectitur. Sub qua etiam Ægyptiam comprehendit, quæ in Ægypto propter

Lib. 5. hiſt. an. c. 19.

crambe

Lib. 19. c. 5.

Lib. 19. c. 8.

Lib. 20. c. 9.

De re ruſt. c. 157.

Lib. 11. c. 32.

Lib. 9.

Lib. 2. c. 123.

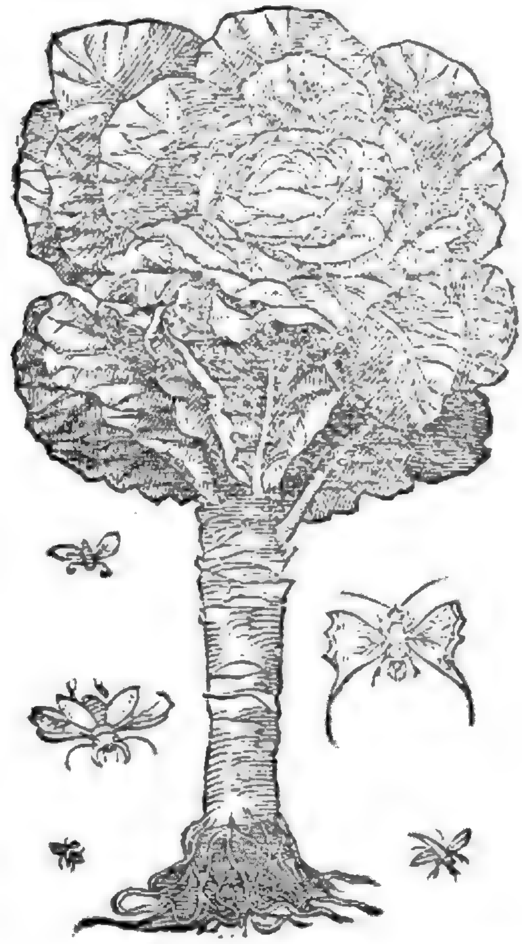
Lib.20.c.9. amaritudinem non eſtur, inquit Plinius. Sed multò plura idem Plinius tradit, ex Lib.19.c.8. cultu,locis,& forma nomen adepta. Præcipuus fit caulis,inquit,ſapore ac magnitudine,primùm omnium ſi in repaſtinato ſeras:dein ſi terram fugientes cauliculos ſeces,à terráque proceritate luxurioſa attollentes ſe, exaggerando aliam accumules, ita ne plus quam cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio tædióque. Cætera genera complura ſunt. Cumanum ſeſſili folio, capite patulum. Aricinum altitudine non excelſius, folio numeroſius quàm tenuius. Hoc vtiliſsimum exiſtimatur, quia ſub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus, Pompeianum procerius caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit: rariora hæc,anguſtioráque, ſed teneritas in dôte, ſi frigora non toleret: quibus etiam aluntur Brutiani, prægrandes foliis, caule tenues, ſapore acuti. Sabellico vſque in admirationem criſpa ſunt folia,quorum craſsitudo caulem ipſum extenuat: ſed dulciſsimi perhibentur ex omnibus. Nuper ſubiere Lacuturres ex conualle Aricina, vbi quondam fuit lacus, turríſque quæ remanet, capite prægrandes,folio innumeri. Alij in orbē porrecti,alij in latitudinē toroſi. Nec plus vllis capitis poſt tritianum, cui pedale aliquando conſpicitur, & cyma nullis ſerior.Hæc Plinius. Noſtris etiam in Hortis plurimæ viſuntur Braſsicarum ſpecies, quædam etiam veteribus incognitæ, quas primùm diſtribuemus in ſatiuam & agreſtem. Satiuam in albam, nigram, & rubram.

j.Braſſ.ſpe. Braſsica ſatiua alba vulgaris notitiæ omnibus conſpicua, ea eſt, quæ læuis à Theophraſto, Catone, Plinio dicitur, caule magno, craſſo, grandibus & latis *Forma.* foliis, carnoſis, ex viridi ſeu cæſio candicantibus, in latera diffuſis, prominulis venarum toris fruticantibus,tonſili cymarum luxuria: flore tum luteo,tum albo: ſemine in ſiliquis. Cum gelicidia ſenſit, gratior eſt cibis: tenereſcit enim frigoribus: iuſculis pinguibus incoqui ſolet. Cymoſum eius cacumen acetariis ſubminiſtrat, prius ſubferuefactum, mox oleo ſaléque diffuſum.

BRASSICA ALBA vulgaris, Læuis ſatiua.

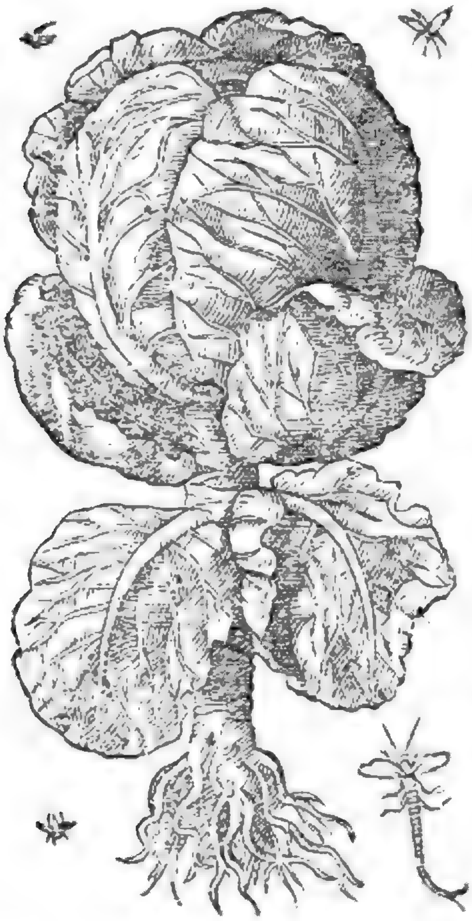
BRASSICA ALBA criſpa.

Altera

Altera Braſsica alba ea eſt, quæ braſsica Sabaudica cognominatur, *Chou de Sauoye*, Dodon. Lacuturris, Catonis Criſpa braſsica, Plinij Sabellica. Etenim criſpis admodum foliis lactucæ modo in ſeſe concluditur, ſed non in tam abſolutum orbem coit, quàm Braſsica capitata, neque vſque adeo conuolutis interioribus pãniculis, intus albicans, tenera, ſubdulcis, & quæ hac ætate præſtantiſsima habetur: flores albos, & ſemen in exiguis ſiliquis profert. Hyemem & gelicidia non tolerat. Hæc Braſsicæ candidæ ſecundum genus eſt Dodonæi. 2. ſpec. Lib. 5. c. 6. Lib. 5. c. 6.

BRASSICA CAPITATA *Albida*.

Tertia albæ Braſsicæ ſpecies, cuius folia in orbem conglomerantur, exterius calloſa, & per ambitum rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis ſemper interiora complectẽtibus, numquam niſi cum in florem exeunt dehiſcentibus, eximio candore, miranda teneritudine, humili caule, capite prægrandi, nonnumquam ſeſquipedẽ craſſo. Braſsica capitata vulgo nominata eſt, quoniam in capitis formam exuberat, Gallis *Chou capu*, ideſt Caulis capitatus. Nonnulli à candore foliorum album vocant, quo noſtra fere rura victitant. Huic hyeme præcipua nobilitas. Plinio Lacuturris eſt Braſsica, vt vult Matthiolus, vt Dodonæus braſsica Tritiana. Sed veriſimilius eſt Lacuturrim noſtram eſſe Braſsicam capitatam candidam. Tritianam verò noſtram eſſe Braſsicã capitatam viridem. 3. ſpec. In libr. 2. Dioſ. c. 124. Ibidem.

Eſt alia Braſsica capitata polycephalos, radice, caule & magnitudine aliis ſeſsilibus & capitatis par & ſimilis, ſed hoc differt, quod ſpectanda quidem & fere prodigioſa naturæ laſciuientis, vt ita dicam, oſtentatione, non vt ſuperior, vnicum caput profert, ſed plura, alia ab aliis diſcreta, in vnum tamen tanquam aceruum congeſta, è venoſis multis foliis conglobata, alia maiora, alia minora, inuſitata quadam & rara ſpecie. Quidam id terræ, cui ſemen creditur, vbertati adſcribunt, quæ tam copioſum alimentum præbet, vt gignendis atque nutriendis tot capitibus ſufficiat. 4. ſpec.

BRASSICA CAPITATA *Polycephalos*.

Miranda eſt alius Braſsicæ albæ & peregrinæ natura, quam Dodonæus Pompeianam vocat, aut Cypriam, & Braſsicam floridam, *Chou de Cypre*, &, *Chou fleuri*, Itali *Caulifiori*. Primùm enim folia profert Braſsicæ albæ & læuis modo, quadamtenus cinerea: deinde ex ipſorum medio foliorum conglobatorum veluti centro cauliculos multos, craſsiuſculos, candidos, dulces, multis & breuibus ramulis veſtitos, pari proceritate, & in ſeſe conglomeratos. Hos cauliculos huius Braſsicæ florem appellant. Nec 5. ſpec.

BRASSICA Pompeiana, aut Cypria, Braſsica florida Dodo.

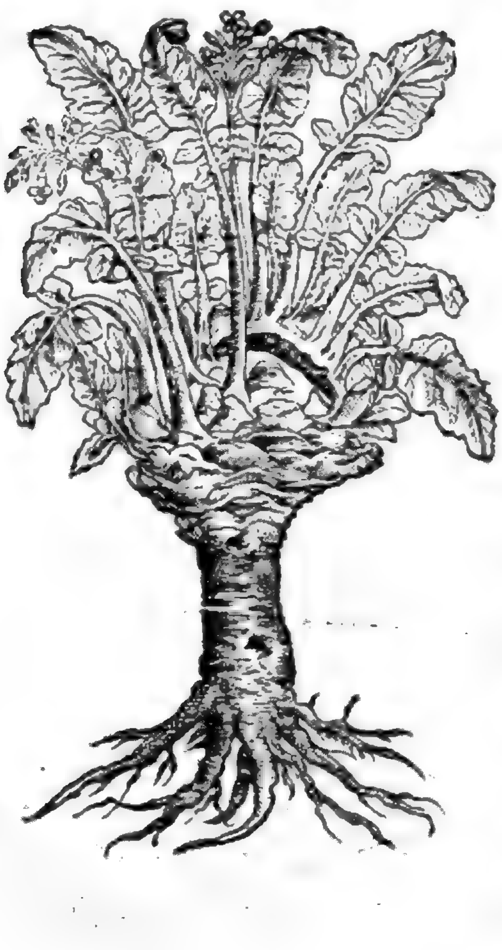
BRASSICA Aſparagωdes Dalechampij.

minùs mira eſt ea Braſsica, quam aſparagωdem eſſe herbarij cenſent, cuius mentio ſit in Geoponicis Caſsiani Conſtantino attributis.

6. ſpec. Caulis & radix eadem quæ in cæteris Braſsicæ generibus. Folia nunc ſunt laciniata, & frequentiſsimis diuiſuris inciſa, qualia Braſsicæ criſpæ, nunc plana, lata, & expanſa. Eadem nonnumquam tota virent, nonnumquam venis per ipſa folia diſperſis, & media coſta rubent. Huic vero id peculiare eſt & inſigne, quod ex foliis ramuli multi, breues, toroſi, folioſi naſcuntur, florentes ſuo tempore, & ſemen edentes, nõ aliter quàm in reliquis plantis, ex caule, vel ſtipite, quorum ramulorum cum aſparagis ſimilitudo fecit, vt hanc Braſsicam aſparagωdẽ Græci vocauerint. Hi tenelli aſparagi in iure aliquo pingui, vt capi, aut veruecinæ eduntur.

BRASSICA RAPOSA.

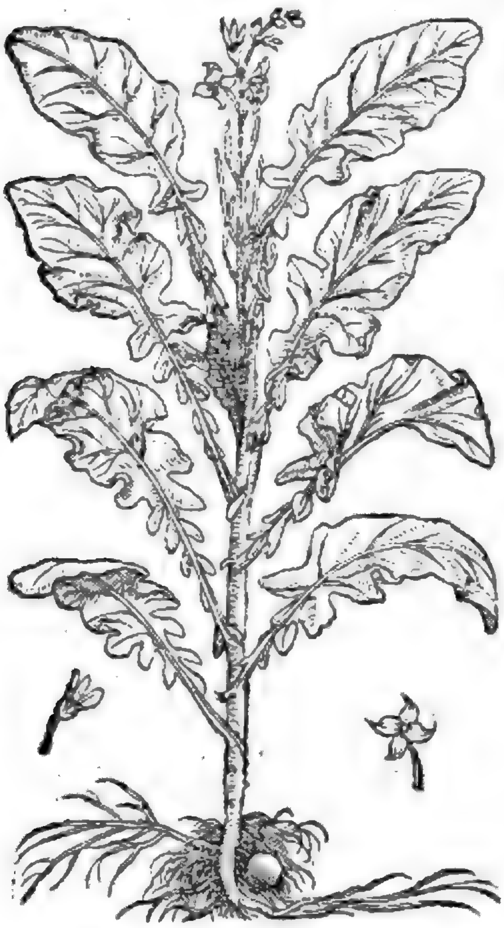

7. ſpec. Admiranda verò magis, & veteribus, opinor, incognita ea Braſsica (niſi ſit rapitius colis Catonis) quæ γογγυλοκράμβη nominari poteſt, ideſt Braſsica rapoſa, Gallice *Chouraue*, quòd caulis in magnum, carnoſum, & rotundum caput extuberat rapi modo, intus etiam album ſicuti rapum, è quo folia naſcuntur, reliquis Braſsicis ſimilia, laciniata, viridia, longis, craſsiſque fulta pediculis. Ex eodem cum albis floribus cauliculi prodeunt. Caulorapum vocat Scaliger.

In lib. 1. de Plant. Vidimus, inquit, hunc cinnum vtriuſq; naturæ. Sed Braſsicę radix ſub terra condita fuit, rapum ſupra terram in ſtipite turgeſcebat. Dodonæo eſt

eſt Braſsicæ candidæ quartum genus. Tuber rapi modo in fruſta conciſum, & elixum eſtur cum aceto & pipere, magna eorũ voluptate qui Braſsicis delectãtur. Alij in iure capi veruecinæ & vitulinæ coquunt, ſic lautiore apparatu, & meliore guſtu: quomodo crambaſparagorum parari ſolent tenelli aſparagi, vt dictum eſt.

BRASSICAE RVBRAE prima ſpecies.

Hæc albæ Braſsicæ genera. Quarum primæ ſimilis eſt Braſsica nigra, Gallicè *Chou noir*, cui ſtipites longi ſunt & proceri, folia grandia, lata, nigricantia, rugis multis aſperata: flores lutei: ſemen & ſiliquæ vt cæteris.

Braſsica rubra foliis eſt magnis, latis, laciniatis, læuibus in viridi fuſco rubeſcentibus, venis etiam rubeſcentibus per tranſuerſum virgatis: floribus luteis: ſiliquis longis & gracilibus: ſemine minuto, rotundo, exterius fuſco, interius flaueſcente, napi vel rapi ſemini ſimili, ſed maiore. Hæc Braſsica eſt Cumana & rubra, & Braſsica læuis Catonis Dodonæo, quę prima omniũ à Fuchſio deſcripta eſt, Gallicè *Chou rouge*. — Braſſ.rub. j.ſpecies & forma. — Lib.5. ca.6.

Braſsicæ rubræ ſecunda ſpecies ſuperiorem foliis plane imitatur, ſed tempore folia quæ in medio ſunt, aliæ aliis incumbentia, vt in Braſsica alba capitata, conglobantur, eáque rubeſcentia, aut purpuraſcentia. Dodonæus Braſsicam Lacuturrem appellat, Galli *Chou capu rouge*. — Braſſ.rub. ij.ſpecies. — Lib.5. c.6.

Tertia ſpecies folia habet inciſa, cæterùm colore, floribus, & ſemine primo generi proxima, Dodon. Braſsica σελινοειδὴς, Latinè Apiana. — Braſſ.rub. iij.ſpec. — Ibidem,

BRASSICA NIGRA Dodonæi.

Quarta foliis eſt valde rugatis criſpiſque cætera ſuperioribus ſimilis. Nigram Dodonæus vocat. Fuchſius Braſsicam criſpam, & σελινοειδῆ, ideſt Apianam à ſimilitudine apij, Galli *Chou creſpu noir*. — Braſs. rub. iiij.ſpec.

Huic adiungenda Braſsica criſpa Tragi, quæ radice, caule, flore, ſemine, ſapore, ſuperioribus generibus ſimilis, folia gerit plane illis diſsimilia, hoc eſt criſpa, & per ambitum inciſa, veluti criſpæ lactucæ. Quamquam in hoc genere quędam frequentioribus & profundioribus, aliæ rarioribus & minoribus inciſuris diſſectæ ſint. — Lib.2. c.59.

Ad idem genus referenda Lobellij Braſsica tenuifolia laciniata, cuius gemina eſt varietas. Prior foliorum laciniatas inciſuras ad medium vſque neruum habet, artemiſiæ, eryngijve campeſtris ritu, quæ hic appicta eſt.

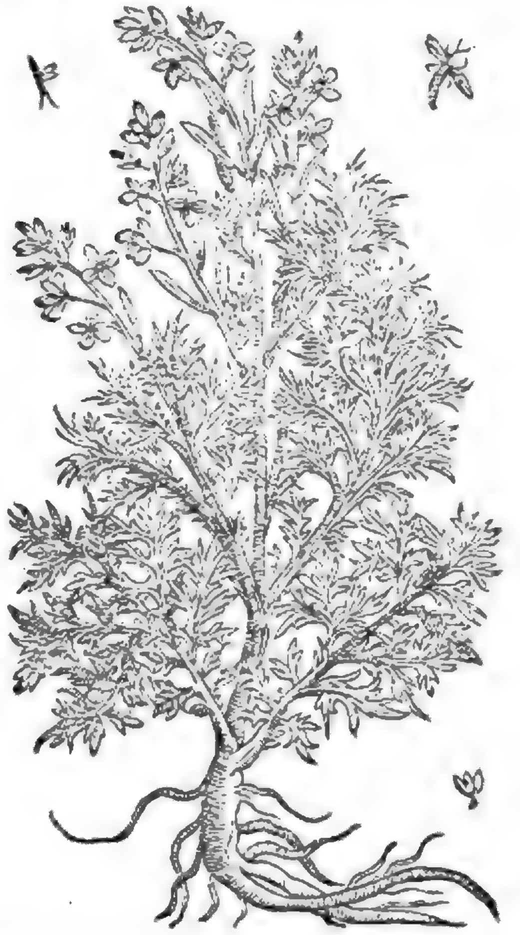
Alterius fimbriata magis, laciniata minus ſunt foliata, quæ eadem eſt, aut valde ſimilis Sabellicæ Dodonæi.

Id poſtremum Braſsicæ rubræ genus ponit Dodonæus, quod eſt omnium minimum, & fere ſilueſtri ſimile. Caulibus & foliis primum — Ibid.

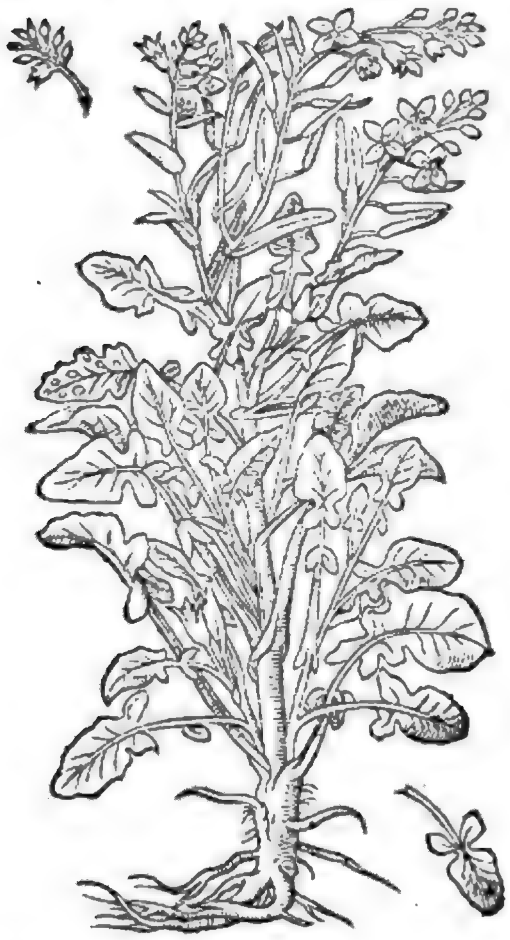
BRASSICA Criſpa Tragi.

BRASSICA Tenuifolia laciniata.

BRASSICA Silueſtris.

BRASSICAE III. Genus Fuchſij.

genus maximè refert, niſi quod ea minora habet. Vix in cibos admittitur, ſed ſeminis tantùm gratia ſeritur, ex quo exprimitur oleũ, quod vulgò olei ex naporum ſemine expreſsi nomine venundatur. *Huile de nauette* Galli vocant. Hanc tertiam

Ibid. eſſe Catonis Braſsicam exiſtimat Dodonæus, quæ Crambe propriè dicatur.

Forma Braſsicæ ſilueſt. De Braſsicæ ſatiuæ generibus ſatis multa: nunc de agreſti, quæ κράμβη ἀγρία nominatur, id eſt, Braſsica ſilueſtris. Foliis & floribus Braſsicæ rubræ ſecundo & vltimo

mo generi planè ſimilis eſt, niſi quòd Caules foliáque minora habet, candidiora, hirſutiora, & guſtu multò amariora. Cui planè ſimilis eſt tertia Braſsicæ ſatiuæ ſpecies Fuchſij, hîc appicta.

Alias duas Braſsicæ ſilueſtris ſpecies deſcripſit Cordus. Quædam eſt, inquit, quę caulem erigit bicubitalem, & ferè teretem, glabrum, intus medullaceum, cui ſtatim à terra vſque ad ſummitatem ianceæ gracilitatis deinceps adnaſcuntur rectæ virgæ, longitudine cubitali. Sub his iuxta exortum ſingula ſunt folia longitudine digitalia, inferiùs vncię, aut interdum duûm digitorum latitudine, in mucronem deſinentia, pinguia, & glabra, ſine pediculo caulem & virgas veluti ſinu quodam circum amplectentia. Totis virgis ſiliquas erectas producit, digiti longitudine, valde graciles, intus ſinapi ſimilia ſemina continentes, quæ per longitudinem in duas partes tenuiſsima quadam membrana diuidũtur. Flores vere & æſtatis initio in ſummis tantùm virgis apparent candidi, minimis quatuor foliolis, & paucis ſtaminibus conſtantes. Floret particulatim. Itaque ſimul maturas & matureſcentes ſiliculas, ſimúlque flores habet. Radix ſubeſt dodrantalis, digiti mediocris craſsitudine. Tota herba ſatiuam Braſsicam ſapore æmulatur. Alia Braſsicæ agreſtis ſpecies eſt, inquit idem Cordus, quæ cubitalem habet caulem, teretem, glabrum, aliquantulùm concauum, & in ramulos diuiſum: folia ex interuallo ſingula profert ſecus ramulorum eruptiones, trium aut quatuor vnciarum longitudine, paulo anguſtiora, ſubrotunda, glabra, & Braſsicæ modo corroſa: flores veris exitu candidos & oblongos fert, quibus ſingulæ ſuccedunt ſiliculæ, digito longiores, anguſtæ & quadrangulares, oblongo nigróque ſemine plenæ. Radice nititur exigua, lignoſa, ſemeſtri, & inutili. Folia Braſsicam guſtu imitantur: ſemen verò amarius eſt, & aliquantulum acre. Naſcitur pinguibus agris, lento & glutinoſo ſolo. Hæc Cordus.

Lib.1.plan. ca.31.

Lib.2.plan. c.89.

BRASSICA Campeſtris Cluſij.

Cluſius Braſsicam aliam campeſtrem pinxit & deſcripſit, quæ caules pedales habet, candicantes, rotundos, ramulos aliquot, folia per interualla, perfoliatæ ſimilia, candicantia, colore Braſsicæ, guſtu feruido, caulémque ſic amplectentia, vt tenellæ plantæ plurimum ad perfoliatam accedant, in ramulis ex alis exeuntibus flores inſident candidi, Braſsicæ floribus ſimiles, deinde cornicula, ſiue ſiliquæ oblongæ, quadrangulæ, in quibus continetur ſemen minutũ. Alterum eius genus firmioribus virgis, neque adeo ramoſis, cuius folia in ſummo aliquantulum ſerrata, & calidi etiam vt alia guſtus: flores priori ſimiles, maiores, leucoij aut violæ matronalis æmuli, purpurei, & floribus Bolbonac non abſimiles, vtriuſque radix licet dura, fibroſaque & candida, annua tamen eſt. Plurima regno Murciano ad Eliocratam vrbem, vulgò horca, in agris & iuxta vias naſcitur. Floret martio. Primum genus agro Vienneſi etiã frequẽs. Incolæ Hiſpani *Collejon* appellant, quaſi Braſsiculam. Sunt qui Braſsicam ſemine quadrãgulo vocent. Poteſt etiam Braſsica campeſtris nuncupari. Eius acrimonia proxime ad Braſsicæ facultates hanc plantam accedere indicio eſt. Perfoliata ſiliquoſa à Lobellio nominatur.

Lib.2.ſtirp. Hiſp.c.61.

Braſsicam

BRASSICA MARINA Soldanella officinarum.

Braſs cæ marinæ Forma. Lib.2.c.125.

Braſsicam marinam his adnumerauit Dioſcorides, quæ Græcis κράμβη θαλασσία dicitur. A ſatiua prorſus abhorret, inquit, quòd folia ferat rotundæ ariſtolochiæ, longa, tenuia: ſingula è ramulis rubentibus exeunt, ſingulari vt hederæ pediculo: albo ſucco prædita eſt, ſed pauco, ſalſo guſtu, ſed aliquantùm amaro, pingui concretu. Hanc Braſsicam cenſent herbarij peritiſsimi eam eſſe ſtirpem, quam officinæ Soldanellam & Soldanam appellant, etſi ſcripſerit Dioſcorides folia habere rotundæ ariſtolochię, longa. Quippe quæ in maritimis naſcatur, ramulis conſtet rubentibus, ex quibus prodeunt folia, vt in hedera, quæ lacteum ſuccum emittunt, guſtúque ſalſa & amara, & quadamtenus acria percipiuntur. Quare locum Dioſcoridis mendo non carere rectè videtur Matthiolus exiſtimaſſe, facilíque librariorum lapſu eueniſſe, vt folia

In libr. 2. Dioſ. c. 125.

μακρὰ, ideſt longa, pro μικρὰ, ideſt parua nunc legamus. Tamen in noſtris Dioſcoridis exemplaribus nō legimus huius Braſsicæ folia μακρὰ neque μικρὰ, ſed ἐπιμήκη, ideſt prælonga. Dalechampius legit προμήκη, ideſt porrecta, quod eſt veriſsimum. Quo Dioſcoridis loco ſic emendato, Soldanella omnibus planè notis

Lib.2.c.54.

Braſsicam marinam Dioſcoridis refert. In qua etiam ſententia cum ſit Ruellius, quòd Soldana vulgo dicta, vt ſcribit, cum tota Dioſcoridis pictura nulla reclamante nota videatur ſubſcribere, in eo tamen errat, quod eam folio ariſtolochiæ lon-

Lib.5.c.54.

gæ, atque etiam prelongo eſſe prodiderit. Rectiùs Dodonæus qui Soldanellæ ſiue Braſsicæ marinæ folia tribuit aſari, aut ariſtolochiæ rotundæ, ſed minora. Errat præterea Matthæus Siluaticus pandectarum auctor, quod Soldanellam Arabum Chachile eſſe crediderit, cum Serapio Chachile vſneæ ſimile eſſe, folióque non

In Hort. Germ.

ariſtolochiam, ſed naſturtium imitari tradiderit. Braſsica marina, vt rectè ait Geſnerus, toto genere differt à Braſsicis, nec aliud quàm nomen commune habet. Eam opinor ob cauſam, Dodonæus non cæteris Braſsicis, ſed ſmilacibus læuibus,

Ibid.

& conuoluulo ſubiunxit. Nam graciles & rubeſcentes cauliculos, ſeu viticulas per terram ſpargit, à quibus exeunt folia parua, rotunda, viridia, hederæ foliis rotundiora, & viridiora, aſari aut ariſtolochiæ rotundæ ſimilia, minora tamen. Flores ſmilaci læui & minori ſimiles, rubeſcentes ſiue purpurei: ſemen nigrum in ſiliquis, aut rotundis capitulis, vt ſmilacibus: radix longa & tenuis. Denique ſmilaci minori proxima eſt, demptis foliis, quòd rotundiora ſint, craſsiora, & gu-

Locus.

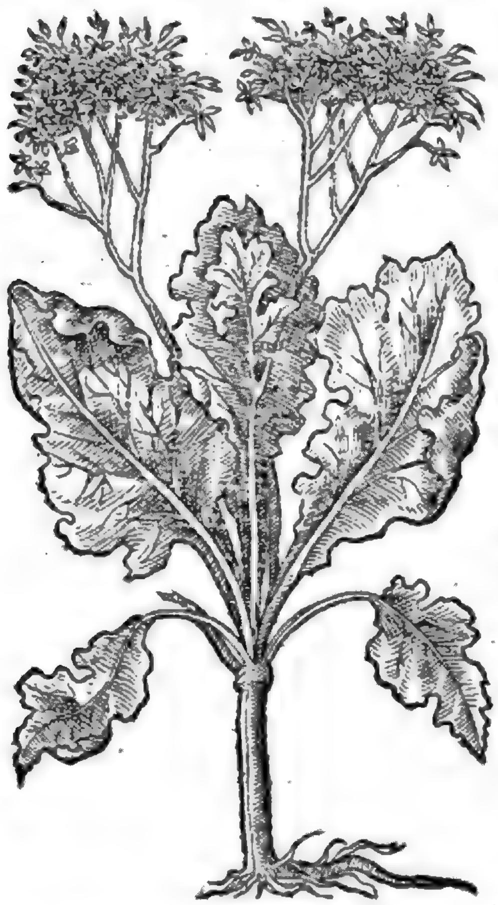
ſtu ſalſa. Prouenit abundè in Zelandia, & Flandriæ litoribus marinis, in litoribus etiam Venetis, inquit Matthiolus, Aquilecenſibus & Tergeſtinis.

Ibid.

Pena, Braſsicam aliam perpulchram marinam ſilueſtrem, à Dioſcoridis ſpecie diuerſam, locis oriundam Angliæ maritimis ad Portlandiam inſulam depinxit, ſed quia inculta, neglecta, hiſpidior tota & prædura eſt, cymæ ingratiores multò, cibo toleranda tamen. Turnerus μονόκαυλον & μονόσπερμον à ſingulari ſemine vocabat. Sunt enim in florum pallentium alborum congerie eleganti, denſa & vmbelloſa multis in ramis, ſiliquæ breuiores, craſsiuſculæ, quibus ſingulis ſingulum ineſt ſemen, paulo minus piſo, Soldanellæ aut orobi æquale: folia eadem ferme quæ Braſsicæ nigræ, ſed craſsiora & lætiore aſpectu, & fimbriis vndulatis, plicisq;

admo

BRASSICA MARINA ſiueſtris, Monoſpermos Penæ.

admodum artificioſis. Silueſtris Braſsica in maritimis Senenſibus, Argentario promontorio, aliiſque tum Thyrrheni, tum Adriatici maris littoribus frequens naſcitur. Hanc non longe à Terracina vrbe, via qua itur Neapolim plurimam vidiſſe ſeſe affirmat Matthiolus, foliis domeſticæ ſimilibus, ſed hyoſcyami modo hirſutis, amaro & inſuaui guſto. Sic & Dioſcorides maritimis præruptiſque locis magna ex parte gigni prodidit, ſatiuæ ſimilem, ſed cãdidiorem, hirſutiorem, & amaram. Reliquæ Braſsicæ in hortis paſsim proueniunt. Frigidis verò & pluuiis regionibus poſitio earumdem optima. Salſis etiam aquis iuuari Braſsicam, & iis rigatam meliorem fieri tradit Theophraſtus: quare nonnullos nitro aquæ permiſto aſpergere Braſsicã, vt Ægyptios, atque ita multò dulciorem teneriorémque effici, ſicuti etſi priuſquàm coquatur, ſale commaceretur. Martialis nitrata aqua viriditatem conſeruari ſcribit his verſibus.

Ibid.

Lib.2.c.125.

Lib.2.cauſ. c.7.

In Xen. Corn. in li. 7. commẽt. phar. local.

Ne tibi pallentes moueant faſtidia Caules,
Nitrata viridis Braſsica fiet aqua.

Palladius non nitratam aquã, ſed nitrum ipſum inſpergi iubet his verbis. Celeriùs coqui virore ſeruato, ſi dum eſt trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello deſuper ſpargas, vt ſpeciem pruinæ candentis imitetur. Quæ ex Geoponicis Caſsiani Conſtantino attributis transſcripta videri poſſunt. εἰδέναι χρὴ ὅτι τὴν κράμβην ἐν ἁλμυρῷ τόπῳ σπείρειν προσήκει. διὸ χρὴ τριφύλλῳ ταύτῃ γενομένῃ, νίτρον λεῖον, ἢ ἁλμυρίδα γῆν διὰ κοσκίνου κατασεισθῆναι πάσσειν, ὡς δοκεῖν αὐτὴν πεπαχνῶσθαι. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ ἐμφανωτέρα γίγνεται. Quorum quædam cum ex vetere quopiã ſcriptore, Didymo fortaſſe (quæ in Geoponicis poſtea exſcripta fuerint) Plinius exprimere vellet, aut non intellexiſſe, aut alioqui corruptũ locum videtur deſcripſiſſe: ſic enim ait. Sunt qui plantant (Braſsicam) in transferendo alga ſubdita pediculo, nitróve trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putant. Sunt qui ſemen trifolij nitrúmque ſimul tritum aſpergunt foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem cuſtodit: aut Apiciana coctura, oleo ac ſale priuſquam coquantur maceratis. Hic Plinius trifolij ſemen habet, pro τριφύλλῳ κράμβῃ γενομένῃ, id eſt, Braſsica trium foliorum, vt rectè Palladius conuertit. Braſsicæ Auguſto menſe potiſsimùm florent, ac ſubinde etiam ſemen proferunt. Braſsica ſatiua, vt ſcribit Dioſcorides, aluo idonea eſt, ſi modo leuiter feruefacta edatur. Nam percocta aluum ſiſtit, ſed multo magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur: ſtomachum autem male habet: acrior eſt æſtiua. In Ægypto propter amaritudinem non eſtur. Cæcutientibus & tremulis eſſe prodeſt. Summo cibo ſumpta crapulam diſcutit, & vini noxã reſtinguit. Melior ſtomacho cyma, ſed acrior, & ad ciendam vrinã validior. Ea condita, ſiue ſale aſſeruata ſtomacho inimica eſt, aluum conturbat. Crudæ ſuccus cum nitro & iri deuoratus, aluum emollit (legendum enim Græcè, ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς ὠμῆς, non ὠμὸς, ideſt crudus ſuccus, vt vertit Ruellius) cum vino quoque potus viperarum morſibus auxiliatur: cum fœnigræci farina & aceto podagris, & articulorum vitiis illinitur: prodeſt & ſordidis vlceribus, & vetuſtis illitus: caput purgat naribus infuſus: mẽſes extrahit cum loliacea farina inditus. Folia per ſe illita, aut cum polenta trita conferunt

Lib.5.c.24.

Lib.12.c.17.

Lib.19.c.8.

Tempus.

Vires & Temper.

Lib.2.c.125.

inflamma-

inflammationibus, tumoribúſque: epinyctidas, ignem ſacrum, lepráſque ſanant. Carbunculos ex ſale rumpunt: fluentes capillos retinent. Elixa autem ac melli permixta gangrænarum corroſionibus auxiliantur (meliùs quàm quomodo vertit Ruellius, cocta addito melle aduerſus depaſcentia vlcera, gangrænáſq; valent, cum Græcè legatur, ἑψόμενα δὲ καὶ μιγνύμενα μέλιτι πρὸς νομὰς γαγγραινῶν ποιοῦσι) Cruda verò cum aceto ſi edantur, lienoſis proſunt (Græcè habetur, ὠμὰ δὲ ἐσθιόμενα μετ' ὄξους σπληνικοὺς ὠφελεῖ, quæ parum dilucidè reddidit Ruellius, lienoſiſque ex aceto cruda proſunt.) Manſa deuorato ſucco interceptam ſiue abſciſſam vocem inſtaurant, (Ruellius φωνῆς ἀποκοπὴν retuſam vocem non ſatis rectè videtur reddidiſſe.) Decoctum eius potu aluum & menſes ciet. Flos ſterilitatem adfert, ſiue conceptionem impedit poſt puerperium, ſiue partum in peſſo ſubditus (Græcè legitur, τὸ δὲ ἄνθος ἀτόκιον μετὰ τὴν ἀποκύησιν προστεθὲν ἐν πεσσῷ, quæ ſic Ruellius, flos poſt conceptionem in peſſo ſubditus, partum abortu vitiat.) Semen eius præſertim, quæ in Ægypto naſcitur potum tineas pellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem lentiginéſque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci vetuſto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant. Silueſtris Braſsicæ cyma in lixiuio cocta ori non inſuauis. Folia illitu vulnera conglutināt, & inflammationes tumoréſque diſcutiunt. Marina Braſsica in totum ſtomacho inimica, acris: vehementiſsimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne. Hæc Dioſcorides, in quibus quæ de foliis manducatis tradit: Aſclepiades

Lib. 7. co. ph. loc. Galenum de cauliculis ad vocem interceptam præſcripſit. Braſsicæ viridis cauliculos abſterſos manducandos præbe, & quod inſtar palearum exuccum eſt, expuere iube, ſuccum verò delingere. Alia, Braſsicæ ſuccum cum melle coctum delingendum exhibe, auxiliabitur confeſtim. Quæ verò cyma Braſsicæ dicta eſt, à

Lib. 19. c. 8. Dioſcoride κῦμα appellatur. quid autem ſit, declarat Plinius his verbis. Cymas à prima ſectione præſtat proximo vere. Hic eſt quidā ipſorum caulium delicatior teneriórque cauliculus. Et paulò poſt, poſt cymam ex eadem Braſsica contingūt æſtiui autumnaléſque cauliculi, mox hiberni, iterumq; cymæ, nullo æquè genere multifero, donec ſua fertilitate conſumatur. Cymas itaque τὰ κύματα Plinius di-

Lib. 10. xit, quæ Collumella in carmine Cymata appellat per ſynæreſin.

Frigoribus caules, & veri cymata mittit.

Li. 2. Alim. Id quod Galenus adnotauit, ὁ μὲν οὖν, inquit, τῆς κράμβης (ἀσπάραγος ſuba.) ὁ καὶ κῦμα καλοῦσιν ἔνιοι, κατὰ συναίρεσιν ἐμοὶ δοκεῖν, τοῦ διὰ τριῶν συλλαβῶν ὀνόματος, λεγομένου τοῦ κυήματος, τῆς κράμβης. &c. Ideſt, Braſsicæ igitur germen, quod nonnulli etiam κῦμα nominant per contractionem, opinor, nominis triſſyllabi κυήματος, & cætera.

Li. 1. co. ph. loc. ca. 1. & Corn. ibid. Eadem cymata prototomi caules appellantur à Galeno, quo loco & ſi corrupta ſint vulgata exemplaria, quæ habent προτομῶ καυλοῦ ἀφεψήματος κυάθους β. νήστει διδομένους ἐπὶ ἡμέρας θ, non dubium eſt quin legendum ſit πρωτοτόμου καυλοῦ, & cætera. Id eſt, Prototomi caulis decocti cyathos duos ieiuno ad dies nouem exhibitos. Cuius auxilij ab Archigene ad renum affectiones præſcripti efficacia, & prototo-

Lib. 2. ca. 15. morum caulium lectio à Dioſcoride confirmatur. τὸ δὲ αὐτῆς (κράμβης) κῦμα, inquit, εὐστομαχώτερον μὲν, δριμύτερον δὲ, καὶ οὐρητικώτερον. Ideſt, Braſsicæ cyma ſtomacho commodior quidem eſt, ſed acrior, & magis vrinam ciens. Eorumdem cau-

Lib. 10. lium meminit & Martialis.

Et faba fabrorum, prototomique rudes. Item.

Lib. 14. *Quum mihi bolcti dederint tam nobile nomen,*
Prototomis, pudet heu, ſeruio cauliculis.

Appellantur autem prototomi à prima ſectione ac cæſura, quando videlicet ad ſeminis generationem augeſcentes ſucciduntur, & in ciborum vſum veniunt.

Cap. 20. A Marcello caules Haploſiles à teneritudine Græca appellatione dicti ſunt. Braſſicæ lau

ſicæ laudes longum exequi, inquit Plinius, quum Chryſippus medicus priuatim volumen ei dicauerit, per ſingula membra hominis digeſtum, & Dieuches. Ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarunt. Quæ fuſiùs perſequi prolixum nimis & ſuperuacaneum foret. Quare ea qui volet apud Plinium & Catonem legat, ſed ita vt Catonis de Braſsica iactatas religiones nihil moretur. Id vnum ex Plinio dicemus, quod & Dioſcorid. ſententiæ cōſentaneum eſt, Braſſicam vino aduerſari, vt inimicam vitibus. Antecedēte in cibis caueri ebrietatem, poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Haud ita multo poſt ſcribit Silueſtrem Braſsicam inimiciſsimam vino, quam præcipue vitis fugiat, aut ſi non poſsit fugere, moriatur. Et alio in loco, pernicialia eſſe Braſsicæ cum vite odia. Quæ cùm rectè ex veterum ſententia dixiſſet, ea quæ ſequuntur non ſine errore ſcripſit. Quorundam natura non necat quidem, ſed lædit odore, aut ſucci mixtura, vt Rhaphanus & Laurus vitē. Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirū in modum. Ideóque cum iuxta ſit auerti & recedere, ſaporémque inimicum fugere. Hinc ſumpſit Androcides medicinam contra ebrietates, Rhaphanum mandi præcipiens: pro Rhaphano enim hic Braſsicam bis reddere debuerat. Tranſtulit enim locum illum ex Theophraſto, qui ῥάφανον dixit, quod ſupra oſtendimus, vt & veteres Græci, quam quidam & poſteriores κράμβην vocauerunt. Ἔνια δὲ οὐ φθείρει μὲν, χείρω δὲ ποιεῖ ταῖς δυνάμεσι τῶν χυλῶν καὶ ὀσμῶν, οἷον ἡ ῥάφανος, καὶ ἡ δάφνη τὴν ἄμπελον. ὀσφραίνεσθαι γάρ φησι, καὶ ἕλκειν. Διὸ ὅταν πλησίον ὁ βλαστὸς γένηται, πάλιν ἀναστρέφειν, καὶ ἀφορᾶν, ὡς πολεμίας οὔσης τῆς ὀσμῆς. Ἀνδροκύδης γὰρ καὶ παραδείγματι τούτῳ κατεχρήσατο πρὸς τὴν βοήθειαν τὴν ἀπὸ τῆς ῥαφάνου γινομένην πρὸς τὸν οἶνον. ὡς ἐξελαύνουσαν τὴν μέθην. φεύγειν γὰρ δὴ καὶ ζῶσαν τὴν ἄμπελον τὴν ὀσμήν. Sed & quod alio loco Plinius ſcripſit, Odium his (rhaphanis) cum vite maximum, refugítque iuxta ſatos, de Braſsica intelligi debet, non de raphano. Cur autem crapulam ſedet Braſsica, id cauſæ reddidit Ariſtoteles, quod dulcem ſuccum abſtergentémque contineat: quare eo medici ad eluendam aluum vtuntur. Ipſa autem frigida eſt: nam ad vehementes diarrhoeas vtuntur medici valde cocta, caule purgata, refrigeratáque. In iis autem qui crapula tentantur, Braſsicæ ſuccus crudos humores & vinoſos in aluum attrahit, ipſa in ventriculo remanens refrigerat corpus, quo refrigerato tenues humores in veſicā feruntur. Quum igitur humores vtrinque abiguntur, refrigerato corpore, illos crapula liberari perſpicuum eſt, præſertim quum ſequax vini vapor humoribus deorſum conuerſis deuocetur, & præceps ad ima deuoluatur, qui ſeſe efferens in caput, mentis arcem obſidet, & temulentiam grauitatémque creat. Galenus ex Apollonio in dolore capitis ab ebrietate ad refrigerandum repellendúmque, roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederæ, aut Braſsicæ ſucco præſcribit. Quin & ipſa Braſsicæ folia calida macerata, capitíque circumpoſita, ac obligata naturaliter ebrietati reſiſtere ait. Sed de Braſsicæ facultatibus idem veriſsimè diſſerit alio loco, his verbis. Braſsicæ ſuccus facultatem habet purgatricem, corpus autem ipſius communi ſiccantium ratione ſiſtit magis, quàm ad deiiciendum incitat. Quum igitur quæ in ventre continentur excernere voluerimus, è propinquo cacabo in quo cocta cum aqua fuerit, extractam ipſam protinus in vaſa, in quibus oleum cum garo paratum fuerit, coniicere conueniet: nihil autem retulerit, ſi ſalem loco gari ſumpſeris. Quod ſi humentem aluum ſiccare voluerimus, priorem aquam, vbi Braſsica mediocriter cocta videbitur, effundentes, aliam calidam mox iniiciemus: ac deinde rurſum Braſsicam, quoad contabuerit, ei incoquemus, quod non facimus cum ventris deiiciendi gratia ſumitur: volumus enim hoc caſu proprium ipſius ſuccum omnem nō deponere, ſed quoad maximè fieri licet, retinere. Porrò nihil quod coquitur, proprium ſuccum ſeruare omnino poteſt: quin potiùs omnem abiicit, ſi coctū diutius fuerit: Braſsica paucum habet alimentum, & edulium

Lib.22.c.9.
Ibidem. c.1;7.
Lib.20.c.9.
Lib. 24. præfat.
Li.17. c.24.
Lib.4. hiſt. cap.20.
Lib.19.ca.5.
Probl.ſec.3
Lib.2.com. phar.local.
Li.2. Alim.

eſt non firmum, ſed laxum. Succum habet non probum, vt lactuca, ſed prauum & graueolentem. Quod verò ad vrinas attinet, nihil ipſas, quod ſciam, inſigniter neque prouocat, neque moratur. Braſsicæ germen quod nonnulli κῦμα nominant, minus quàm Braſsica ipſa ſiccat, tametſi aliorum olerum caulis temperatura vt plurimum eſt quàm folia ſicciore, potiſsimum quum iam prope eſt, vt ſemen

Li. 7. ſimp. profundant. Et, Braſsica eſculenta deſiccandi vim habet, tum eſa, tum foris impoſita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera ſanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè ſolubiles; & id genus quoque eryſipelata. Eadem facultate epinyctidas &, herpetes ſanat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras curat. Porrò ſemen eius potum lumbricos interficit, maximè Braſsicæ Ægyptiæ: quandò ea ſcilicet temperatura ſiccior eſt. Sanè amaræ qualitatis ſemen particeps eſt: ſicut videlicet alia omnia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea ſunt. Eadem facultate ephelidas & lendes, & quæcumque modicam abſterſionem poſtulant, adiuuat. Porro caules Braſsicæ combuſti cineres efficiunt admodum deſiccantes, vt videlicet iam & cauſticam vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiſcentes, ad inueteratos laterum dolores, & ſi quid eius fuerit generis, adhibent: nam valenter digerens medicamentum efficitur. Braſsica agreſtis quodammodo calidior, ſicciórque eſt quàm domeſtica: ceu alia propemodum omnia agreſtia ſui generis domeſticis vtraque facultate valentiora ſunt. Quamobrem neque intra corpus citra noxam ſumitur, vt quæ longius ab humana receſſerit temperatura. Eadem de cauſa & guſtantibus amarior eſt quàm domeſtica: quanquam domeſtica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis contineat: ſed vtramque agreſtis habet validam: quare etiam exterget, & digerit quàm domeſtica valentiùs. Braſsica marina præter quàm quòd vêtrem deiiciat, vt pote ſubſalſa, & amara guſtu, fuerit ſanè etiam ad externos corporis vſus, & ad ea omnia, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Hæc Galenus. Symeon Sethi malum, inquit, & melancholicum ſuccum Braſsica procreat, viſum hebetat, & ſomnum per tumultuoſa inſomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem ſiſtit. Quapropter in quibus humectam aluum ſiccare volumus, ipſam modicè decoquentes, aquámque primam abiicientes, confeſtim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aeris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Æſtiua Braſsica peioris ſucci eſt quàm hyberna. Et verò vrinam, lumbricos interficit, & iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem ab humiditate ortam hebetudinem ſanare. Cocta cum pingui carne, plurimùm noxæ atque vitij amittit. Flos eius proprietate quadam, ſemen genitale corrumpit vtero impoſitus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius ſuccus cum melle ſumptus, magnificè defectiones vocis iuuat. Vulneribus impoſita ea conglutinat, & malefica vlcera, & induratas inflammationes ſanat. Braſsicæ ſemen craſsiuſculè contuſum, inquit Matthiolus, & in carnium iure feruefactum, potúmque vnà cum

In libr. 2. Dioſ. c. 113. ipſo iure colico dolore laborantes præſentaneo remedio iuuat. Braſsica tormina diſcutit, ſi bis cocta edatur addito cymini ſemine, ſale, oleo, & hordeaceæ farinæ polline: præſertim ſi ſine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum vetere gallo. Idem prodeſt iocinoroſis, lienoſis, & renum calculo laborantibus. Prodeſt per cocta tabidis, ſi frequenter edatur. Succus ex melle coctus viſum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur ſuccus vtiliter potandus aduerſus fungorum venena. Cocta, & longo pipere aſperſa, vnáque cum iure ſumpta, nutricibus lactis vbertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in ecligmate parata, datur lambenda magna vtilitate anheloſis.

Marinæ

Marinæ Braſsicæ decoctum cum rhabarbaro potum, ad vacuandas hydropicorum aquas plurimùm valet. Idem præſtat eius puluis additis rhabarbaro, & cubebis, ſæpiùs ex vino hauſtus.

BETA, CAP. II.

QVOD olus Græcis τεῦτλον vel σεῦτλον, Latinis Beta dicitur. σεῦτλον autem Græci ab impulſu nominarunt: etenim cultus ratione quadam incrementum capeſsit arboris, neque vlli hortenſium latitudo foliorum maior, quæ in binos pedes aliquando ſe pandunt, ſoli natura conſentiente, & quibuſdam locis ampliſsimæ Betæ proueniunt. Betæ nomen poſitum fuit, quòd figuram β literæ, dum ſemine turget, referre videatur, nam ſummitatem in cacumine reflexam habet, id quod teſtatum nobis reliquit Columella his verſibus. *Nomina* *Lib.10.*

Nomine tum Graio, ceu litera proxima primæ
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio viridis, pede candida Beta.

Arabibus *Decka*, & *Celb*, Italis *Bietola*, Gallis *Bete, Iote, Poiree* nominatur, Germanis *Mangolt*, & *Pieſſen*, Hiſpanis *Aſelgas*. Beta duorum generum eſt, inquit Dioſcorides candida, & nigra. Plinius, Beta hortenſiorum leuiſsima eſt. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, nigrum & candidius, quod præferunt parciſsimi ſeminis: appellántque Siculum, candoris ſanè diſcrimine præferentes vt lactucam. Quæ ex Theophraſto exſcripſit: εὐχυλότερον δὲ καὶ τῶν τευτλίων τὸ λευκὸν τοῦ μέλανος, καὶ ὀλιγοσπερμότερον, ὃ καλοῦσί τινες σικελικόν. Sed quamuis ſiculæ cognomento Beta ſolummodo candida veniat, vt ex Plinij & Theophraſti locis intelligi licet, tamen nunc extrita vna litera omnibus ferè noſtri ſeculi medicis omnis beta Sicla cœpit nominari. Beta nigra ad atrum colorem accedere videtur, quia ex rubro nigricat, Gallis *Bete rouge*, Germanis *Rotermangolt* vocatur. Cuius aliud eſt genus radice maiore craſsiore, rubra, quæ Beta erythrorrhizos ob id cognominari poteſt, vulgò Beta Romana. Alij Betam nigram faciunt quæ eadem ſit quæ candida, ſed nigram vocant à foliorum colore ex obſcuro magis virentium. Rubram verò vulgatiorem, quæ aliis eſt nigra, quæ à candida nihil differt, niſi ſaturo colore rubente, quæ hic ex Lobellio appicta eſt: rubram aliam, quæ ab aliis ſecernitur rapoſi radicis effigie. His addidit Dalechampius Betam πλατύκαυλον, ideſt laticaulem, vt quatuor nobis ſint hodie Betæ cognita genera. Plinius quoque hæc ad ſuperiora adiunxit. Noſtri Betæ genera faciunt vernum & autumnale, à temporibus ſatiuis: quanquam & Iunio ſeratur. Eſſe & Betam ſilueſtrem Plinius ſcripſit, quam Limonium vocant, alij Neuroides, quam Dioſcorides non nouit, qui Limonion à Betis valde diſiunxit: neque eam ſententiam probat Galenus, cum ſcribit, Maluam vt Lactucam diximus non modo eſſe ſatiuam, ſed aliam etiam quandam eſſe agreſtem: Nulla autem Beta eſt agreſtis, niſi quis lapathon id nominare velit. Quibus verbis Galenus tam plauſibilem ac receptam Platonis ſententiam in Timæo ambigua nobis vt eſſet, effecit, ſatiuas omnes plantas olim fuiſſe feras, neque à ſeipſis niſi cultu differre. Cum enim, inquit Scaliger, lapathum à nobis multo ſtudio huius rei gratia cultum, numquã induerit Betæ faciem, aut ſaporem, etiam nunc hæremus in illius ſẽtẽtia, non omnẽ plantam mitem, fuiſſe priùs agreſtem. *Genera* *Lib.2.c.1.6.* *Lib.19.c.8.* *Lib.7. hiſt. c.4.* *Ibid.* *Lib.20.c.8.* *Li.2. Alim.* *In lib. 2. cauſſ.ca.14.*

Beta candida foliis eſt grandibus, latis, læuibus, inter quæ caulis exoritur bicubitalis, ſtriatus, circa quem naſcuntur flores exigui, in pallido virides, vel lutei ſtellularum figura. Deinde ſemen copioſum, rotundum, durum, aſperúmque.

BETA CANDIDA.

BETA NIGRA.

BETA RVBRA.
vulgatior Lobellij.

In hiſt.pla. cap.77.

radix ſubeſt vnica,craſſa,intus candida, in longum protenſa,ex cuius lateribus aliæ modò ſingulæ, modò binæ, nonnumquam ternæ funduntur, fibris multis refertæ. Hinc Beta rubra, ſiue nigra vulgaris,foliis,caulibus,ſemine, radice proxima eſt,niſi quod ei folia cauléſque non candicant,ſed ex rubro nigricant. Cui Betæ rubræ Beta alia rubra, ſiue Erythrorrhizos foliis, caulibus,ſemine,figura,colore planè ſimilis eſt, ſed radice diſsimilis: eſt enim huic multò craſſior,breuior,medio ſui ventricoſa & turbinata, napi modo: foris,intúſque tota rubens ſanguineo cruore ſuffuſa,& ſuperiorum radicibus ſuauior. Fuchſius inter raporum genera recenſet, & rapum rubrum vocat,cum tamē rapi ſpecies non ſit. Beta πολύκαυλος Dalechampij,in monſtroſis, vt ita dicam, plantis numeranda eſt. Nam vt in cæteris rebus, ſic & in ſtirpibus interdum aut monſtra exiſtunt, aut prodigioſa quædam, & digna quæ literarum monimentis conſignentur. Anno Domini 1557. Cepam vidit, manibúſque tractauit Dalechampius, quæ in ſumma caulis parte,loco ſeminis bulbos paruos genuerat,& multos, raro prorſus euentu permutāte vices natura, & quod radicem eſſe oportebat, pro ſemine ſurſum extrudente. Non minùs eſt admiranda Betæ ſpecies,quam hic depinximus. Cuius caulis eſt quatuor digitos latus, circa quem parua ſunt folia, & quem totum ſemen operit, ſed in eius faſtigio ita denſum,vt caulis proſpectum adimat. Aliquando prope D.Ramberti oppidulum Allobrogum

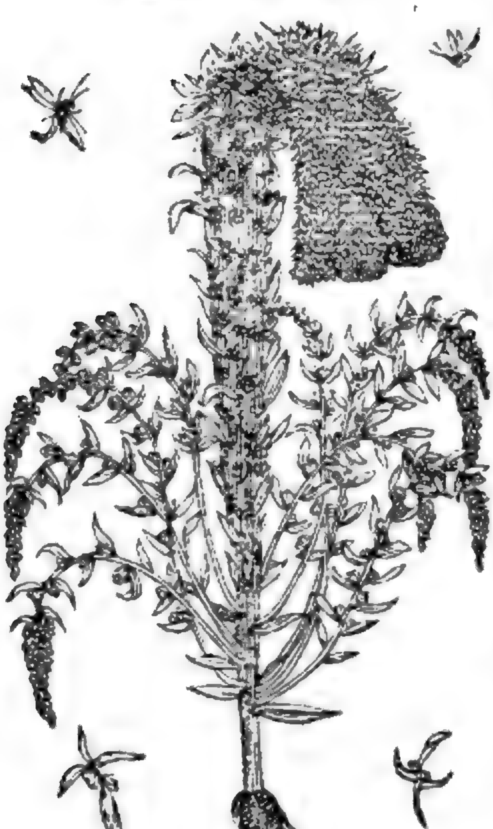
BETA Erythrorrhizos Dodo.

BETA Rubra Matthioli

BETA Πλατύκαυλος,
Platicaulos Dalech.

lobrogum in pingui quodam prato talem vidit Dalechāpius ſilueſtris cichorij caulem. In hortis paſsim, & cultis locis naſcuntur Betæ. *Locus.* Eas etiam aquis ſalſis iuuari, & iis rigatas meliores effici tradit Theophr. Iulio & Auguſto menſibus, floribus & ſemine turgent. Lib.2.cauſ. cap.7. Beta nigra, vt ſcribit Dioſcorides, coquitur cum lenticula vt ventrē ſiſtat: *Tempus, Vires & Temper.* quod magis radice eius præſtatur (genus id cibi τευτλοφάκον veteres appellarunt.) Lib.2.c.116. Candida aluo vtilis eſt. Vtraque tamen propter nitroſum humorem, quem habet in ſe, noxij eſt ſucci. Vnde ſuccus earum cum melle maribus indutus, caput purgat, aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis & foliorum, furfures lendeſq; deterget: perniones fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines nitro antea perfrictas, alopeciarum inanitates, ſcalpendo prius exaſperatas, atque depaſcentia vlcera illini prodeſt. Eruptionibus papularum, igni ſacro, ambuſtiſq; cocta medetur. Plinius de Betis, vt de olere & alimento hæc tradit. Lib.19.c.8. Vſus iis & cum lente ac faba, idémq; qui oleris: ſed præcipuus vt lenitas excitetur acrimonia ſinapis. Medici nocentiorem quàm olus eſſe iudicauere. Quamobrem appoſitas non memini. dëguſtare etiam religio eſt, vt validis potius in cibo ſint. Gemina iis natura & oleris, & capite ipſo exilientis, bulbi. (Nam cum foliis humiſparſis caulis ex illorū medio prodicere incipit, eius caput guſtu, & calloſa quadam firmitate bulbo ſimile eſſe videtur.) Et paullo poſt. Mira differentia ſi vera eſt, candidis ſolui aluos modicè,

nigris inhiberi. Et cum Braſsica corrumpitur in dolio vini ſapor, odore Betæ fo-
L.2.c.8. liis demerſis reſtitui. Sed idem alio in loco vinum medicum ex Beta præſcribit, tum ea quæ Dioſcorides, tum alia recenſens. Nec Beta ſine remedio eſt vtraque. Siue candidæ, ſiue nigræ radix recens & madefacta, ſuſpenſa funiculo contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur. Candida Beta cocta, & cum allio crudo ſumpta, contra tineas. Nigræ radices, ita in aqua coctæ porriginē tolluntatque in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres, & vertigines, item ſonitum aurium ſedat, infuſus iis: ciet vrinam. Medetur dyſentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium ſedat illitus ſuccus. Et contra ſerpentium ictus valet, ſed huius radice duntaxat expreſſus. Ipſa vero decocta pernionibus occurrit. Albæ ſuccus epiphoras ſedat fronti illitus: aluminis pauco admiſto ignem ſacrum. Sine oleo trita, ſcilicet aduſtis medetur. Et cōtra eruptiones papularum, coctaq; eadem contra vlcera quæ ſerpunt, illinitur, & alopeciis cruda, & vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validius cocta fluxiones ſtomachi ſiſtit & ventris.

L.2.Alim. Galeno verò auctore, ſuccus Betarum tergendi vim habet manifeſtam adeò, vt ventrem ad excernendū incitet, & ſtomachum interdum mordicet, præſertim quibus natura ſenſu exactiore præditus eſt: ob ídque edulium id ſtomacho eſt noxium, ſi largius ſumatur: corpori autem ab ipſa, vt ab aliis oleribus paucum alimentum accedit. Verùm obſtructū hepar malua magis aperit, & multò magis ſi cum ſinapi, aut omnino ſaltem cū aceto mandatur. Lienoſis item eodem modo ſumpta vtile eſt medicamētum.

Lib.8.ſimp. Et, Beta nitroſæ facultatis particeps eſt, qua tum digerit, tum exterget, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitroſitatem omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduerſæ, leuiter diſcutientis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior eſt Beta alba: nam nigra adiunctum habet quippiam adſtrictionis, & magis in radice quàm in aliis partibus. Ex Symeone Sethi Betæ ſuccus mediocriter abſtergit. Ventrem etiam ad effluxum proritat, & ſtomachum aliquando vellicat, eorum præſertim, qui hunc valde ſenſilem habent. Quapropter edulium eſt ſtomacho infeſtum, ſi plurimum comedatur. Exiguum eſt eius alimentum ſicut cæterorum olerum. Vtilis verò eſt ad iecoris obſtructiones cum aceto comeſta. Pari modo ſi edatur, & lienis obſtructionibus bonum fit medicamentum. Conſtat autem Beta ex contrariis facultatibus: ſuccus enim eius calidus eſt ventrem conſtringit, & ſitim adfert. Eius verò corpus craſſarum partium, flatuoſum, concoctu difficile, & frigidum, ventrémque ſiſtit: maximè ſi aqua in qua coctum eſt, ſubinde abiiciatur. Ad Betarum cocturam vinum & piper expeti ſcribit Martialis his verſibus.

Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia Betæ
O quam ſæpe petet vina pipérque cocus.

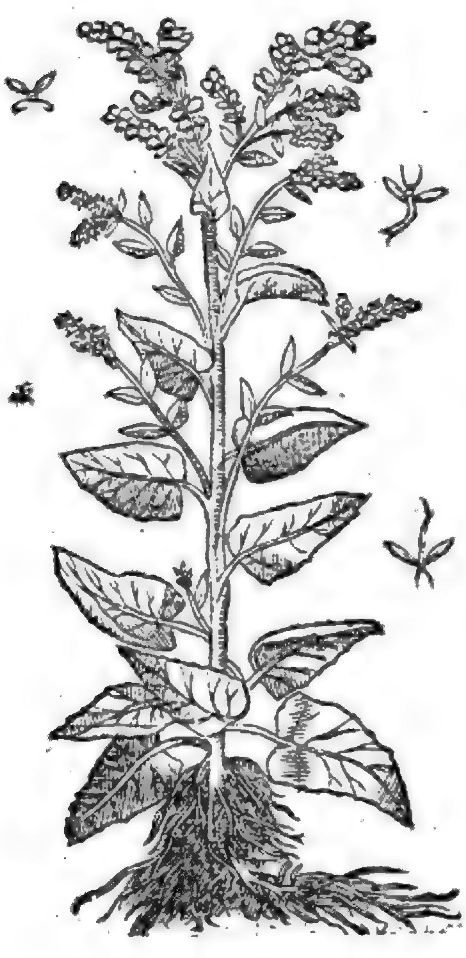
Matth.li.2. Dioſc.c.116. Betæ ſuccus à fæcibus expurgatus, clyſteribus infuſus ad indurata alui excrementa euocanda mirum in modum valet, præſertim cum lenientia clyſmata nihil profecerint. Albæ radix deraſa, & melle ſaléque illita ſuppoſitáque, aluum exonerat. Nigræ radix in aqua decocta & illita pruritum extinguit. Succus ex ea expreſſus tum potus, tum illitus, ad ſerpentium venenoſorum morſus confert. Ex Betæ erythrorrhizi radice hyeme in aqua, aut ſub cineribus calentibus cocta, & corticibus exuta Germani acetaria parant aſperſo pipere, carotæ vulgo vocatæ modo. Sed hac illa dulcior eſt, & guſtui gratior. Præterea eiuſdem Betæ radices parum elixatas, deinde tranſuerſim in particulas ſectas fictili vaſe cum aceto recondunt, addita rhaphano agreſti, quam *Cren* vocant, minutim conciſa. His veſcuntur cum aſsis carnibus.

ATRIPLEX, CAP. III.

ATriplex olus Græcis ἀτράφαξις & χρυσολάχανον dicitur. Atriplexum vt Feſtus refert, appellabatur ab atro, vt aliqui putant, colore. Verùm à voce Græca potiùs quàm ab atrore fluxit nomen. Nam Atriplicis olus ἀτράφαξιν Græcis dici Columella teſtatur, Hippocrates ἀδράφαξιν appellat, Heſychius ἀδράφοξυν, quod ἀδρῶς αὔξει, & Suidas ἀτράφαξιν (Atticis, d, literam, in t, mutare frequenter amantibus) εἶδος λαχάνου ὁ ταχέως εἰς μέγεθος αὔξεσθαι, id eſt, quod ſtatim in amplitudinem adoleſcat: ſiquidem octauo à ſatu die proſilit, conteſtímque incremento proficere conſpicitur, fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam naſci quicquam tradunt, niſi languidum χρυσολάχανον, ideſt, aureum olus Græci appellant, quod auri colorem repræſentet. Alij tradunt ab aureo ſiue luteo flore nomen hoc inueniſſe. Arabes *Cataf*, ſeu *Caraf* vocant, Itali *Atriplice*, *&* *Reppice*. Galli *Arroches*, *&* *Bonnes dames*, Germani *Molten*, *&* *Milten*, Hiſpani *Armoles*. Atriplicis duo genera eſſe ait Dioſcorides, ſatiuum & ſilueſtre. Dodonæus duorum ſatiuæ atriplicis generum meminit, duorum item ſilueſtris. Matthiolus tres ſilueſtris ſpecies exhibet, præterea aliud atriplicis marinæ genus. Atriplex ſatiua radice nititur in altum deſcendente, fibris multis capillata, ex qua caulis erigitur rectus, rubeſcens, inferiore parte rotundus, ſuperiore quadratus, ad quatuor cubitos excreſcens, multis vndique adnatis. Folia prope caulem lata ſunt, deinde in mucronem deſinentia ſagittarum inſtar, pinguia, ſuccoſa, longa, cum nouella ſunt candicantia, perinde ac ſi farina aſperſa eſſent, cum adoleuerunt colore ex viridi in luteum elangueſcente. In caulium ſummitate flores numeroſi coaceruantur, lutei, exigui: dein foliatum ſemen, & obductum cortice promitur. Alterius Atriplicis ſatiuæ folia, caules, flores in rubro fuſceſcunt, inquit Dodonæus, alioqui magnitudine & figura ſuperiori Atriplici proximi.

Nomina — Lib.11.c.3. — Lib.2.c.112. — *Genera.* — Lib.4.c.1. — In hor. 2. — Dioſ.c.112. — *Forma.* — Ibid.

ATRIPLEX Satiua.

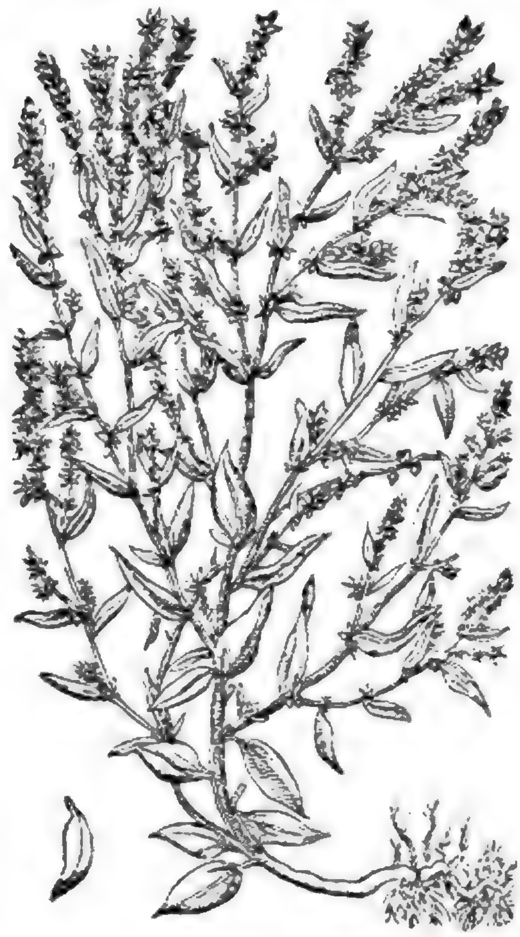

Silueſtris tam luxurioſa proceritate prodit, vt quaternos ſæpe cubitos excedat: caule vt hortenſis anguloſo, ramoſo, & purpuraſcente: folio hortenſi non admodum diſsimili, potiſsimum quod ad colorem attinet, ſed paulo minore, & crenato: flore luteo, exiguo: ſemine racematim congeſto, radice fibrata. Atriplex ſilueſtris ſecunda Matthioli, à Lobellio & Pena dicitur Atriplex ſilueſtris vulgatior, ſinuata. Hanc ſpecie diſtare à ſatiua præter cultum fruſtra tentatum, etiam folia docent, quæ nigricant plumbeo colore ſolani, quo cum lubens ſociatur in viarum marginibus, frequens etiam circa moenia & fimeta: foliis minoribus, anguſtioribus, obtuſe per ambitum ſinuatis, floribus ex luteo herbidis. Atriplex ſilueſtris tertia Matthioli, eſt Pes anſerinus, de quo mox. Huc referunt Pena & Lobellius plantam aliã quam Atriplicem ſilueſtrem vocant Polygoni aut Helxines foliis, Matthiolus ſecunda commentariorum editione Atriplicem ſilueſtrem primã facit. In vinetis & agrorum marginibus frequens occurrit, foliis anguſtis ſilueſtris Atri-

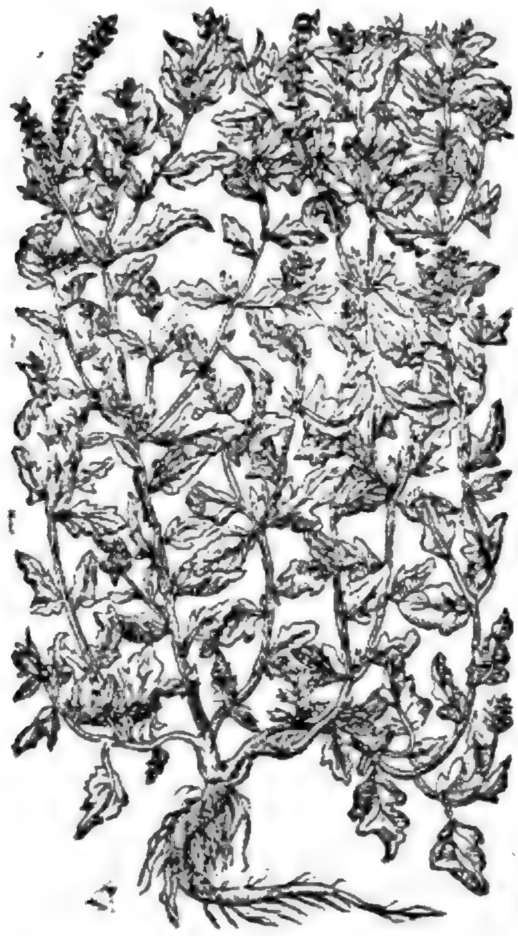
ATRIPLEX Silueſtris I. Matth. primæ editionis.

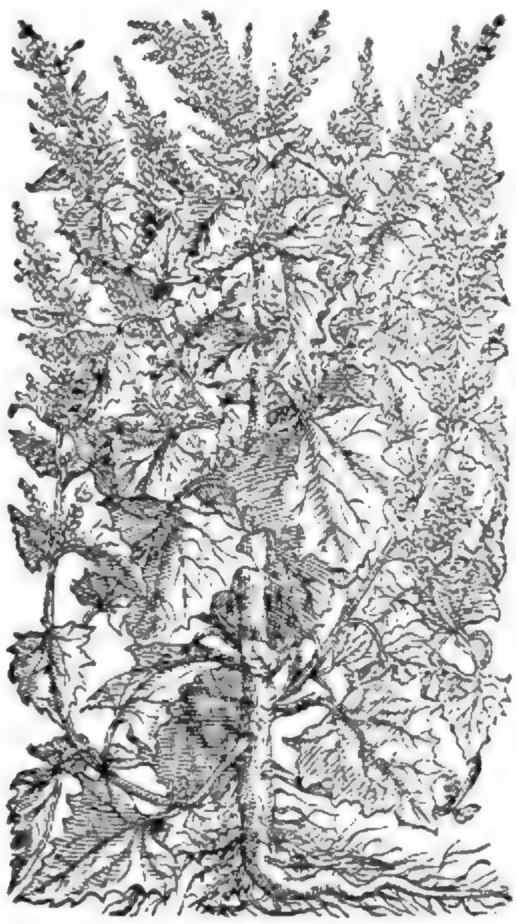
ATRIPLEX Silueſtris I. Matth. Polygoni folio, ſecundæ editio.

ATRIPLEX Silueſtris II.

ATRIPLEX Silueſtris III.

plicis, ſpargens humi ramulos ſtriatos, cubitales & ſeſquicubitales, flore muſcoſo, & ſemine folioſo, Atriplicis hortenſis onuſtos. Atriplex marina per humum repit, circumquaque caules ſpargens, in quibus folia ſunt ſubalbicantia, Atriplicis ſilueſtribus ſpinachij oleris figura, ſed minora: ſemen in caulium ſummitatibus profert,

ATRIPLEX *Marina.*

POLYSPORON *Caſsiani.*

profert,baccis quibuſdã inæqualibus, racematim cohærentibus: radice nititur multiplici, ſapore ſalſo,nitidioſiore. Huius nulla (quod ſciã) à Dioſcor.& Galeno facta eſt mentio,ſed iis facilis erit inuentu, qui maritimas ſtirpes ſtudioſius conquirere voluerint. His inſerere poſſumus ob ſimilitudinẽ foliorũ Polyſporon Caſſiani Anguillaræ, à ſeminis floriſque muſcoſi Botrydi non diſsimili copia, quibus onuſti numeroſi cauliculi ſeſquicubitales exiliores, imis foliis Solani,aut Atriplicis ſilueſtris, ſũmis minoribus multo & delicatioribus. Hac mire capiuntur piſces,auctore Caſsiano,cui ſubſcripſit Anguillara experimento nixus.Radix alba,gracilis.

Locus. Atriplex hortenſis nõ niſi ſata prouenit. Silueſtris ſua ſponte naſcitur, prope vrbiũ muros,& in cãpeſtribus. Vtraque aſsiduo humore ſatiari amat. *Ibid.* Marina,inquit Matthiolus,in maritimis naſcitur, copioſa Tergeſti ad ſalinas in maris littore. *Tempus.* Iunio & Iulio menſibus florent, deinde ſemen proferunt. *Vires & temper.* Atriplex, vt ſcribit Dioſcorides, cocta eſtur vt olus, aluum mollit. Panos diſcutit ſiue cruda, ſiue cocta illinatur. Semen cum aqua mulſa potum, regium morbum ſanat. Atriplicis vt oleris in cibis vſum cum blito declarat Galenus, qua de re poſtea dicemus. *Li.2. Alim.* Vſum medicum, & temperamentum alibi ſic explicat. *Li.6.ſimp.* Atriplex frigida & humida temperie eſt, humida quidem ſecundi ordinis à mediis,frigida verò primi, quam vtique tepidam eſſe caliditatem poſuimus, cuiuſmodi roſis ineſt:non tamen adſtrictionis eſt particeps, ſed aquea eſt,& minimum terrena, ſimiliter ac maluæ.Quin & ventrem celeriter permeat, vt illa,ob lubricitatẽ. Porro parum omnino eius eſt,quod digerendi obtinet facultatẽ. Hortenſes autem Atriplices & maluæ, quàm agreſtes tum humidiores ſunt, tum frigidiores. Quare phlegmonis & phygethlis incipientibus gliſcentibúſque, & mollibus etiamnum, ac velut feruentibus hortenſes:vigentibus autem ac declinantibus,& indureſcentibus commodiores ſunt agreſtes. Semen eius abſtergendi vim habet. Itaque ad morbum regium ex hepate obſtructo obortum vtile eſt.Ex quibus ſane verbis tota Dioſcoridis ſententia declarata eſt. Sed quæ de Atriplice Plinius tradit,audire operæ pretium eſt. *Lib.20.c.20* Atriplex & ſilueſtre eſt, & ſatiuum,accuſatum à Pythagora,tanquam faceret hydropicos,morbóſque regios, & pallorem,coqueretur difficillimè:ac ne in hortis quidem iuxta id naſci quicquã, niſi languidum culpauit.Addidere Dionyſius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos:nec niſi mutata ſæpius aqua coquendum. Stomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere.Miror quare difficulter in Italia id naſci tradiderit

Solon

Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitiis id infundit cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Quibus ſubiicit ea cum quibuſdam aliis, quæ Dioſcorides & Galenus tradiderunt. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto, vel crudo vtiliter illini putauit. Item ignem ſacrum cum melle, aceto nitróque, ſimiliter podagras. Vngues ſcabros detrahere dicitur ſine vlcere. Sunt qui in morbo regio dent ſemen eius cum melle, arterias & tonſillas nitro addito perfricent, aluum moueant cocto vel per ſe, vel cum malua aut lenticula, concitantes vomitiones. Silueſtri capillos tingunt, & ad ſupradicta vtuntur. Scribit Serapio Rhaſim vidiſſe hominem quendam, qui ex Atriplicis ſemine duarum drachmarum pondere ſumpto, tum crebris vomitionibus, tum alui deiectionibus adeo vexatus fuit, vt ad extremam virium imbecillitatem deuenerit. Ibidem. Et Matthiolus pharmacopœum quendam ſe nouiſſe ait, qui ad ruſticos purgandos Atriplicis tantùm ſemen exhibebat, quod iis non ſine moleſtia magna aluũ abundè ciebat, ſimul etiam crebros vomitus prouocabat. Quam facultatem cùm ſcribat Matthiolus paucis hactenus fuiſſe cognitã, eam tamen à Plinio non prætermiſſam fuiſſe ex ſuperioribus intelligere licet. Atriplex frequentiſsima in Inſubria ſeritur, quod ex ea præſertim rura ſibi placente genus quoddam conficiant, hoc modo. Acutiſsimo cultello conciſa Atriplicis folia caſeo in ſcobem attrito, buryro, ouis commiſcent, & in ſartagine folioſa paſta ſubſtrata decoquunt.

BLITVM. CAP. IIII.

Nomina LAtini Blitum olus vocant, & ita ſcriptum in quibuſdam Græcis codicibus reperitur. Hippocrates tamen, Theophraſtus, & Dioſcorides βλῆτον habent, Arabes appellant *Bachala iamenia* & *Bachale aliemanie*, Itali *Blito*, Germani *Mayer*, Galli *Blete*. Plinius Bliti nomen ad ignauiam & fatuitatem referre videtur. *Lib. 20. ca. 22.* Blitum iners videtur, inquit, ac ſine ſapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Dicuntur etiam ſæpe Hippocrati βλιτοὶ, ἐμβροντητοί, ἀποπληκτοί, ſiderati, ſtupidi, & attoniti. *Lib. 2. de morb.* Et alio in loco medicamentũ ἐκβόλιον habet, quod τὸ παιδίον βλιτὸν γενόμενον ἐκβάλλει, ideſt, ictum & enectum. *Lib. 2. de mul. mo.* Feſtus Blitum appellatum eſſe à ſtupore ex Græco putauit, quòd ab aliis βλὰξ dicitur ſtupidus. Quod nomen in vulgus noſtrum emanauit, ſocordes, inertéſque medicos, nulliúſque momenti homines Blitres, Bliteos Græca imitatione nominans. Sic Plautus Bliteã meretricem appellauit. *In Trucul.* Bliti genera duo, album & rubrum. *Genera* Ruſus albi genera duo facit Dodonæus, maius & minus. *Lib. 5. ca. 2.* Rubri totidem genera, ſicut & Matthiolus. *In libro 2. Dioſc.* *Forma* Blitum album maius ad binum ternúmve pedum altitudinẽ aſſurgit, caulibus ferè cinereis, rotundis, foliis læuibus, latis, ſubalbicantibus, Betæ vel Atriplici proximis. Flores, deinde ſemen corticeum, copioſum, & racematim cohærens, tenuibus inſident ramuſculis ex alarum cauis prodeuntibus, paniculaxum effigie, vt in ſilueſtri panico. Radix continuò multiplex eſt, & prolixa. Blitum albũ minus ocyſsimè erumpit, caule viridi, ſurculoſo, foliis longiuſculis & anguſtis, Betæ haud abſimilibus

BLITVM Album maius.

BLITVM Rubrum maius

BLITVM Rubrum minus.

...talibus, ſed multo minoribus, radice fibrata: floribus in rubro fuſcis, ſemine racemoſo, vt in Atriplice. Blitum rubrum maius, quod Polyanthes Dalechampius appellat, prouenit ex radice longa, craſſa, multũ fibrata, nigricante: caule eſt rubris lineis virgato, ad hominis altitudinem ſeſe attollente, ramoſo, firmo: foliis Bliti in viridi ſub rubentibus: flore coccineo, ſpicato, prælongo, in plantæ ſummitate numeroſo, villis aſperiuſculis, tanquam ariſtis munito, luteis punctis maculoſo, aſpectu pulchro, & ob id expetito: decerpta enim planta raram illam coloris venuſtatem in flore diu conſeruat. Sapor qui & Bliti. Lobellius nomen ei indidit Amaranthi maioris floribus paniculoſis, ſpicatis. Blitum rubrum minus foliis & caule eſt ſuperiore longe minoribus, quæ tamen adeo rubeſcunt, vt coccineo colore infecta videantur, etſi temporis tractu tandem purpuraſcant. Radix etiam ſanguineo ſucco madet. Flores & ſemen in ramulorum faſtigio cohærent. Blitum vtrumque in incultis prouenit. Sed & ſeritur in hortis, præſertim rubrum Polyanthes, ob coccinei nitoris in flore pulchritudinem. Blitum culto ſolo cum ſemel natum fuerit, ipſum ſe per multa ſæcula ſeminis deiectione reparat, vt etiam ſi velis vix poſſit aboleri: ſatúmque ſemel pluribus annis reſtibili fertilitate prouenit, nec runcari, nec ſarriri flagitat. Martio menſe ſeritur, florétque media æſtate & autumno, ſeminéque prægnans eſt. Blitum eſtur oleris modo, inquit, Dioſcorides. Aluo vtile eſt, nullius in medicina vſus. Blitum & Atriplex auctore Galeno, aliis oleribus ſunt aquoſiora, & qualitatis expertia: quo fit, vt non ex ſolo oleo & garo ipſa mandant, ſed acetum etiam iniiciant: nam alioqui ſtomacho ſunt noxia. Olera autem huiuſcemodi ad facilem deiectionem ſunt propenſa, præſertim ſi cum humiditate lubricum quiddam habeant: propenſionem tamen ac momentum peſſum habent nõ forte, ſed exiguũ, propterea quod nulla qualitas ipſis ineſt acris ac nitroſa, quæ ventrem ad excernendum excitet. Porrò alimentum corpori præbent exiguum. Et Blitũ olus eſt eſculentum, humidæ frigidæq; temperaturæ in ſecundo maximè exceſſu à temperatis. Hippocrates contra, βλῆτον ſcribit eſſe θερμὸν, οὐ διαχωρητικὸν, id eſt calidum eſſe, & ad excernendum non incitare. Et alibi ad fluxum muliebrem reſiccandum βλῆτον τὴν βολάνην ὡς γλῶσσαν, ὅσαν ἐν ἐλαίῳ ποιεῖν προσθετόν. Plinius inutile ſtomacho eſſe ait: ventrem adeo turbare, vt choleram faciat aliquibus. Dicit tamẽ aduerſus ſcorpiònes potum è vino prodeſſe, & clauis pedum illini: item lienibus, & temporum

Locus.

Tempus,

Vires & Temper.

Lib. 2. c. 110.
Lib. 2. Anim.

Li. 6. ſimp.

Lib. 2. de diæt.

Lib. 2. de mul. mor.

Lib. 20. c. 22

& temporum dolori ex oleo. Hippocratem menſtrua ſiſti eo cibo putare. Qui Hippocratis locus fortaſſe eſt quem paulo ante citauimus, in quo apponendam, & in lana ſubdendam Blitum herbam Hippocrates præcipit, ſi mulieribus fluxus ſit exſiccandus. Plinius tamen in cibo ſumendam parum attentè dixit, & ῥόον Hippocrati dictum, menſtrua vocauit. Blitum album Tridentina rura *Bredone* vulgo appellant, vt ſcribit Matthiolus, & à nonnullis in cibũ admittitur. Primùm aqua decoquat, dein affuſo oleo, vel butyro in ſartagine frigunt, additis allio, & omphacio, vel aceto. Sed is cibus, vt is vſu ſeſe cõperiſſe teſtatur, vomitiones mouet, ventriculi & inteſtinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet excitata bile. Mirũ igitur ſi Hippocrates, Galenus, Plinius, Matthiolus vera ſcripſerunt, quod dixerit Dioſcorides Blitum aluo vtile eſſe, nullius in medicina vſus.

[Margin: In libro 2. Dioſ. c.110.]

SYMPHONIA PLINII. *CAP. V.*

[Margin: *Nomina*. Lib.26.c.7. Hermol. corolL.159. lib.1. Dioſ. *Forma*.]

HAnc ſtirpem Blito propter ſimilitudinem ſubiunximus, quæ Symphonia Plinio dicta, & Gomphrena (aliqui Cremphenam ſcribunt, alij Symphonam, alij Comphenam, aut Symphenam) exiſtimari poteſt, ab Hetruſcis hodie *Herba de la marauiglia*, ideſt, herba mirabilis, ob excellentem & admirandam coloris varietatem in foliis. Radice eſt breui, candida, in ſurculoſas propagines diuiſa: caule vnico, pedali, rubente: foliis Bliti, alternatim viridi, roſeo, & luteo colore pictis, ſic vt in ſingulis foliis adultis & perfectis ea coloris varietas iucundiſsimum intuentibus præbeat ſpectaculum. Non diſsimulandum tamen Plinium ſcribere Symphoniam eſſe alternis viridibus roſeiſque per caulem foliis, conſiderandúmque num velit per caulem ſic diſpoſita eſſe folia intelligere, vt vnum ſit viride prorſus, id ſequatur aliud roſeum etiam omnino, & ſic deinceps. A Lobellio inter Amaranthos recenſetur, vocatúrque Amaranthus Tricolor, à Trago Geloſia, fortaſſe Theombrotum eſt Perſarum apud Plinium, inquit Pena, non è floribus, ſed ex foliorum triplicis coloris maculis ſcitè diſtinctis venuſtas huius æſtimatur, quæ ſunt Ocimi aut Bliti, interdum luteo, viridi, vel purpureo, interdum triplici, viridi, luteo & ſanguineo variegata, alarum pſitacorum ritu: quare Flandri *Papagalli* vocant. Cæterùm planta hic depicta ſemen profert in exigua ſpica, villoſa, cauli adhærente ſine pediculo, flaueſcentibus punctis notata, quod vice floris eſt, perinde ac ſi natura tantùm venuſtatis ac gratiæ prius in folia contulerit, vt deinde veluti picturæ florũ oblita, eos vix inchoatos reliquerit. In hortis colitur ad acetariorum vſum, præſertim ab olitoribus Italis, allato ex Hetruria ſemine. Alſioſa eſt hæc planta, ad primam frigoris inclementiã flacceſcens. Quamobrem ante veris teporem eius ſemen olitores terræ credere non audent, ne tenella herba algoribus vratur ac pereat. Sapor idem qui & Bliti, niſi quod paullulo magis auſtera eſt: quare in poſca ſanguinem reiicientibus medetur, auctore Plinio.

[Margin: *Locus*. *Tempus*. *Vires*. Ibidem.]

SYMPHONIA Plinij. Dalechampij.

LAMPSANA

LAMPSANA. CAP. VI.

OLus Græcis λαμψάνη dictum videtur ἀπὸ τοῦ λάψαι, quod lambere ſignificat, quòd foliorum mollitie, caduca decubituve in humũ, eam lambere videatur. Sic & Latinis Lampſana vocatur, olim à Romanis Napus ſilueſtris. Quibuſdam λαψάνη, & Lapſana dicenda videtur, nõ λαμψάνη neque Lampſana. Hanc Dioſcorides inter olera recenſet, nullis tamen notis eam vt notiſsimam delineat. Sed nunc non æquè omnibus cognita. Plinius ſcribit inter ſilueſtres Braſsicas Lapſanam eſſe, pedalis altitudinis, hirſutis foliis, napi ſimillimis, niſi candidior eſſet flore, coqui in cibo, aluum leuiter emollire. De eadem hæc Plinius alio in loco. Nec non olus quoque ſilueſtre eſt trium foliorum, Diui Iulij carminibus præcipuè iocíſque militaribus celebratum. Alternis quippe verſibus exprobrauere Lapſana ſe vixiſſe apud Dyrrhachium præmiorum parſimoniam cauillantes. Eſt autem id cyma ſilueſtris. Quæ hîc depicta eſt planta, naſcitur frequentiſsima, inquit Matthiolus, in Hetruria, Apulia, ac

Nomina

Lib.2.c.109

Lib.20.c.9.

Forma.

Lib.19.c.8

Locus. ibid.

LAMPSANA *Matthioli.*

LAMPSANA *Dodon.*

pleriſque Italiæ locis, iis præſertim campis qui aratrum eo anno non ſenſere: tametſi hodie, niſi fortè vrgente penuria in cibarium vſum vix recepta ſit. Eam tamen, quod maxime oportuit, nec deſcribit, nec cur Lãpſana Dioſcor. ſit explicat.

Lampſanam Betæ ſilueſtris ſpeciem facit Dodonæus, quæ foliis eſt latis, in pallido viridibus, vtrimque profundius inciſis, napo ſimilibus, ſed minoribus: caulibus bipedalibus, in ramulos multos diuiſis, in quorum faſtigiis emicant flores multi, parui, lutei, hieracij minoris floribus fere ſimiles. Eandem Lobellius Lampſanæ nomine depinxit. Vbique prouenit, in viis ſcilicet, & in hortis in quibus Betæ naſcuntur, & humidis locis. Pena hanc Dodonæi Lampſanam, neque napis neque Braſsicis congenerem eſſe cenſet, ſed potius hieraciis, floribus nimirum ſtellatis, luteis, non Braſsicæ, foliis hieracij modo laciniatis, caulibus ſeſ-

Lib.3 c.109

Forma.

Locus.

LAMPSANA Vera falſo Theophr. Eryſimum Dodon.

quipedem & binos pedes altis, è fibrata radice & exigua, ſemine puſillo. Hæc nulla ſui parte in olere manditur: quare Lampſanam eſſe negat, eam vero genuinam eſſe putat, quam Galli *Saunes blanches* vocant, quaſi Sinapiſtrum albũ, quidam Sinapi ſilueſtre, Lugdunenſes *Rauenon*, Pena Rapiſtrum aruorum, quam Dodonæus Theophraſti Eryſimum eſſe falſo credidit, de quo diximus, cap. De Rapo, & de Eryſimo. Plus alit Lampſana quàm Rumex, auctore Dioſcoride, & ſtomacho vtilior eſt. Eius folia & caules coquũtur in cibo. Plinius ſcribit coqui in cibo, & aluũ leuiter emollire. Galenus in lib. de Aliment. facultatib. de Lampſana nihil ſcripſit, fortaſſe ſub Braſsicæ generibus comprehenſa. Verum in lib. ſimpl. Lampſana, inquit, ſi edatur, malum ſuccum gignit. Si vero imponatur extergendi ac diſcutiendi vim quandam habet. Hanc Northmanni ruſtici prope Codomum inter ſegetes colligunt, & minutim conſectam in iuſculis coquant, ac pro olere comedunt non inſuaui guſtu.

Lib. 5. ca. 10.

PES ANSERINVS. *CAP. VII.*

SVperioribus ſtirpibus duæ quæ ſequuntur plantæ ſubnectuntur, non quod ſint λαχανώδη, & in cibos receptæ, aut quod in iis ſerendis operam ponant olitores, ſed ob tam magnam ipſarum cum Atriplice & Blito præſertim florum & ſeminum affinitatem, vt prior hæc, tertia Atriplicis ſpecies à Matthiolo conſtituatur, à Lobellio Atriplex ſilueſtris latifolia vocetur.

PES ANSERINVS.

Nomina Quidã tamen herbarij nomen eius veteribus Grecis Latiniſq; ignotum eſſe arbitrati, à foliorũ figura, quæ in ambitu ita laciniata ſunt, vt Pedis Anſerini formam repræſentẽt, Pedem Anſerinum vocant, Galli ſimiliter *Pied d'Oye*, Germani *Genſz fuſz*. Quum vero hæc herba ſuibus etiã inimica ſit, factũ eſt, inquit Fuchſius, vt à mulierculis vocata ſit *Seuutod*, & *Schuueinſztod*, ideſt, mors porcorum, Gallicè, *La mort aux pourceaux*. (In hiſt. pla. 252.) *Forma.* Caulem profert cubitalem, interdum maiorem, rectum, ſtriatum, ſurculoſum: folia lata, toto ambitu altiùs inciſa, atque ideo Pedis Anſerini ſpeciem referentia: flores racemoſos, exiguos, rubentes: ſemen racematim velut in Atriplice ſilueſtri ſingulis ramulis inſidens, radicem obliquam cum fibris plurimis. *Locus.* Locis incultis paſsim, & in hortis, aliiſq; in locis vbi fimũ reponitur, naſci ſolet. *Tempus.* Iunio & Iulio menſibus floret. *Temper.* Sucundo refrigerat ordine, inquit Fuchſius, (cap. 252.) non ſecus atque ſolanum hortenſe, vel fere ad (Lib. 5. c. 4.)

tertium

tertium vſque ordinem, vt putat Dodonæus. Suibus exitium adferre herbã hanc deuoratam experientia compertum eſt. Corpori humano exterius admota, idem quod Solanum hortenſe præſtare poteſt. Quare etſi huius herbæ nullus ſit in officinis vſus, tamen quia paſsim naſcitur, & temere fortaſsis á nonnullis vires eius ignorantibus vſurpari poſſet, eam ſilentio præterire noluimus, vt tam vulgaris herbæ facultas omnibus perſpicua foret.

VVLVARIA. *CAP. VIII.*

HÆc herba Atriplici quadamtenus ſimilis eſt, niſi quod omnibus partibus minor, vnde quibuſdam puſilla Atriplex, Lobellio Olida, & garum olens, Cordo Garoſmam dicitur. Eius nomen Græcis Latiniſque ignotum eſſe putãt Herbarij. Quare à fœtido odore Tragium vocauit Dodonæus, Gallice *Herbe de Bouc*. Quia vero duo ſunt alia Dioſcoridi Tragij genera, ad horum diſcrimen Tragium Germanicum cognominauit. Cæteris Herbariis Vuluaria dicitur. Quia viroſum illum odorem refert, quem impuri meretricũ loculi ſpirant. Aliis atriplex canina, qui eã ex vrina canũ naſci putãt. Humilis eſt & tenera plãta, cauliculis multis, per humum repentibus foliolis candicantibus, ac veluti farina aſperſis, Atriplici ſimilibus, ſed minoribus, & maioranæ foliis vix maioribus. Semen paruum, album, racemoſum profert Atriplicis ſilueſtris modo. Tota planta odoris eſt abominandi, piſcis, aut capitis piſcis, aut olidi hirci fœtorem referens. In viis & ſabuloſis locis prouenit. Æſtate media floret, editq; ſemen. Herbæ fœtor fœminis ſtrangulatu vuluæ oppreſsis confert, maximè ſi vmbilico imponatur.

Nomina
Lib.5.c.4.
Forma.
Locus.
Tempus.
Vires.

SPINACHIA. *CAP. IX.*

SPinacia, & Spinachia, & Spinaceum olus Latinis appellari poteſt, quod σπινάχια Græcis recentioribus dicitur. Spinacia quidem & Spinaceum olus ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota, quod tam glabræ, & mollis herbæ ſemen in ſpinas occaleſcat. Σπινάχια verò à raritate, quod raro illo medici vterentur. Quibus hæc vocabula diſplicent, Atriplicem Hiſpanienſem vocant, Mauritani *Hiſpanach*, ideſt, Hiſpanicum olus, fortaſſe quòd inde primùm duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translatum: quidam Seutlomalachen. Ruellius Seutlomalachen, inquit, recens Græcia fecit olus, quaſi dicas maluaceam betam, quod, vt reor, parentum adulterio natum exiſtiment, veteribus inauditum, fortè quod figura, & denticulato ſeminis habitu betam, & mollitia maluam mentiretur. Quod ſi ita eſt, neotericis omnibus tritiſſimum, ab inſigni, ſpiculorum ſeminarium nota Spinaceum vulgò dictum putant. Sed forte Seutlolapathum, ait Geſnerus, hoc eſt mediæ inter betam & rumicem naturæ, potius quàm Seutlomalachon appellandum. Galli *Eſpinars* vocans, & *Eſpinoches*, Germani *Spinet*, vel *Spinnat*. Spinachiæ genera duo, ſatiuũ, & ſilueſtre. Satiui item duo, mas & fœmina. Mas ſemen fert. Fœmina floret quidem, ſed ſeminis infœcunda ſterileſcit. Nam Spinachia vt cannabe, ſemina edit, ex quorum nonnullis exit mas, ex aliis eiuſdem plantæ fœmina. Spinachia exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo molli, mox intubaceo, plerũque qua pediculo

Nomina
Lib.2.c.147
In hor.Ge.
Genera.
Forma.

SPINACIA.

In libro 2. Dioſ.c.117

cohæret, laciniato, inerti ſapore, exigua radice multiplici, tenuibus capillamentis fibrata: caule cubitali, nonnũquam altiore, intus cauo: floribus in vertice rotundis, racematim coeuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido. Credidere recentiorum nonnulli, inquit Matthiolus, Atriplicem & Spinachiã eiuſdem eſſe generis. Sed eos falli exiſtimat, quia Spinachia nouum in Italia olus eſt, foliorum, caulis, & ſeminis figura coloréque ab Atriplice maximè diſtãs, ſicuti & ſapore. Nam Manardus Atriplicẽ & Spinachiam chryſolachani ſpecies eſſe ſcripſit. Cuius ſententiam minimè probat Matthiolus: Chryſolachanum enim, ideſt aureum olus in Atriplicem quidem competit, vt dictũ eſt, minimè tamen in Spinachiã, quæ foliis, flore, caule ac ſemine perpetuo vireſcit. Hoc olus veteribus (quod mirum eſt) incognitum fuiſſe videtur, cum de eo nihil illi, quod legatur, literarum monumentis tradiderint: vel forſitan quòd cibo quàm medicinæ potius natũ eſſet, nec quicquam illuſtre ſortitum, ob id ingenij ſegnitie obſcurum: vel quod, vt coniici poteſt, nondum in vſum vulgi, literatorúmque cognitionem eo ſæculo venerat, qui eorum quæ ſua fuerunt memoria, prorſus intactum nihil intentatúmque reliquerunt. Non enim ſilentio tam frequens olus
Vires. abolere voluiſſent, ſed potius celebratum in lucem prodere. Nunc paſsim in hortis ſeritur, nullúmque ſolum reſpuit, ſed quocumque prouenit lætiſsimè. Seri-
Tempus. tur Septembri menſe, non horrẽs hiemis frigora, vt vere cibum ſuppeditet, quo tempore ſemen profert. Martio etiam menſe ſeritur. Iunio & Iulio flores & ſe-
Vires & Temper. men edit. Spinachia primæ refrigerantium & humectantium claſsis. Aluum emollit, melius Atriplice ſuppeditat alimentum, ſed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & vomitiones concitat, niſi excrementitius humor abiiciatur: ventrem decocti iure proluit. Citra aquam coquitur, quod magnam vim humoris inter coquendum remittat, & veluti proprio contentum iure alienum aſpernetur. Ligula ſubinde percuſſum abacto lentore verſatur, deinde in manuales globos expreſſa penitus ſanie redacta, patinis in oleo vel butyro frigitur, addi-
Matth. ibi. to quo magis palatum titillet, omphacio. Bibitur eius ſuccus ad ſcorpionum, & araneorum ictus, ac etiam vulneri illinitur: quinetiam cocta lenit exaſperatas fauces. Spinacia ſilueſtris plurimis ſtatim à radice cauliculis fruticat, rotundis, glabris, rubeſcentibus ima parte: cum adoleuerunt cubitalibus & longioribus, in quibus ex longis pediculis ſingula folia dependent, ampla, longa, in ambitu minimum profundis laciniis ſinuoſa, rugata, auerſa parte venoſa, lætiùs virentia, aduerſa obſcuriùs, acuminata, & ſagittarum cuſpidis figuram planè referentia. In caulium ſummitatibus ſemen racemoſum eſt. Ex radice vt cauliculi, ita pediculi bene longi emergunt, ſinguli ſingula folia valde magna ſuſtinentes. Sunt qui aquam ex hac planta vitreis organis eliciunt, & ad ciendos ſudores plurimùm valere predicant.

LACTVCA CAP. X.

LACTVCA à lactis copia nomẽ adepta Græcis θρίδαξ dicitur, à recentioribus vt Pſello, & Symeone Sethi μαρούλιον, vel μαρούλιον, & θριδακίνη. quamquam ſilueſtre olus quoddã propriè θριδακίνην appellari Galenus ſcripſit, Mauritanis *Cherbas*, ſeu *Chas*, Italis *Lattuca*, Germanis *Lactuck* & *Lattick*. Hiſpanis *Lechuga*, aut *Alſalſa*, Gallis *Laittue*. Lactucæ genera plurima. Plinius. Lactucæ Græci tria fecere genera. Vnum lati caulis, adeo vt hoſtiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo, & anguſtiſsimũ, vt alibi conſumpto incremento. Alterum rotundi caulis. Tertiũ ſeſsile, quod Laconicum vocant. Quæ ex Theoph. ſunt exſcripta. καὶ τῆς θριδακίνης ἡ λευκὴ γλυκυτέρα, καὶ ἁπαλωτέρα. γένη δὲ αὐτῆς ἐστὶν ἄλλα τρία, τό, τε πλατύκαυλον, καὶ στρογγυλόκαυλον, καὶ τρίτον, τὸ λακωνικόν. αὕτη δὲ τὸ μὲν ἔχει σκολυμῶδες, ὀρθὴ δὲ καὶ εὐαξὴς καὶ ἀπαράβλαστος ἐκ τοῦ καυλοῦ. τῶν δὲ πλατείων οὕτω τινὲς πλατύκαυλοι γίνονται, ὥστε ἐνίους φασὶ καὶ θύραις χρῆσθαι κηπωρικαῖς. τὸ δὲ ὀπῶδος σφόδρα, καὶ μικρόφυλλον, καὶ λευκοκαυλότερον ἔοικεν ἀγρίᾳ. Id eſt, Lactuca candida dulcior & tenerior eſt. Cuius genera alia ſunt tria, laticaule, rotundicaule, & laconicum. Hoc folio eſt ſcolymi, rectũ, inſigni proceritate, nec à caulibus brachiatũ. Laticauliũ quædam vſque eo in latitudinẽ adoleuerunt, vt aliqui in valuas hortorum vſurparint. Quæ verò valde ſuccoſa eſt, folióque exiguo, ac candidiore caule, ſilueſtri ſimilis eſt. His plura genera deinceps Plin. ſtatuit. Alij, inquit, colore & tempore ſatus genera diſcreuere. Eſſe enim nigras, quarum ſemen menſe Ianuario ſeratur: albas quarũ Martio: rubẽtes quarum Aprili. Et earum omniũ plantas poſt binos menſes differri. Diligẽtiores plura genera faciunt, purpureas, criſpas, cappadocas, Græcas. Longioris has folij, cauliſque lati, præterea longi & anguſti, intubi ſimilis. Peſsimũ autẽ genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Eſt etiamnum alia diſtinctio atræ, quæ Meconis vocatur à copia lactis ſoporiferi: quamquã omnes ſomnũ parere credũtur. Apud antiquos Italiæ hoc ſolum genus earũ fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis Cæcilianam vocant. Rotundam verò ac minima radice, latis foliis, Aſtylida (Athenæus habet Aſtytida, quaſi vrbanam) quidámque Eunuchion, quoniã hæc maximè refragetur veneri. Eſt etiamnũ quæ vocatur Caprina (marina ex Corn. Celſo) lactuca. Et ecce cum maximè cœpit irrepere ſatiuis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Cappadocæ, niſi criſpum latiuſq; eſſet. Columellæ quoque plura ſunt lactucæ genera, quæ ſuo quoque tempore ſeri oportet. Earum quæ fuſci, & veluti purpurei, aut etiam viridis coloris, & criſpi folij, vti Cæciliana, menſe Ianuario rectè diſſeritur. At Cappadocia quæ pallido, & pexo denſóque folio viret, menſe Februario, quæ deinde candida, & criſpiſsimi folij, vt in prouincia Betica, eſt, finibus Gaditani municipij, menſe Martio rectè pangitur. Eſt & Cyprij generis ex albo rubicunda, leni & tenerrimo folio, quæ Idibus Aprilis commodè diſponitur. Lactuca in ſatiuam & ſilueſtrem diuiditur à Dioſcoride, à Matthiolo ſatiua in criſpam, rotundam, & capitatam, quibus quartam addit quæ Romana vulgò vocatur, & quintam Cypriam, quam ex Cipro allatã ferunt. Dodonæo lactucæ ſpecies ſunt, lactuca vulgaris, criſpa Plinij, & aliorum veterum, Gallicè *Laittue creſpue*, tertia lactuca capitata, Gallicè *Laictue pommee*, lactuca ſeſsilis, & Laconica veterum, Columellæ Betica. Quibus addit lactucam Cæcilianam Columellæ, foliis fuſcis, & fere purpureis: præterea lactucã Cypriã eiuſdẽ, quæ lactuca eſt Græca Plinij, foliis rubeſcentibus, læuibus, tenerrimis, guſtus optimi. Sed duas poſtremas ſpecies recẽtioribus incognitas eſſe ait. Lactuca ſatiua foliis eſt longis, latis, læuibus, nudis, minimè cõglomeratis, inter quę caulis excreſcit binũ fere cubitorũ altitudine, ſucco prægnans lacteo, in ſummo brachiatus, flores proferẽs luteos, qui tandẽ in pappos abeunt: ſemen candidũ, paruũ, oblongũ. Radix ſubeſt longa, craſſa, fibrata.

Nomina

Li. 2. Alim. & lib. 2. cõ. ph. loc. c. 1.

Genera

Lib. 19. c. 8.

Lib. 7. hiſt. ca. 4.

Ibid.

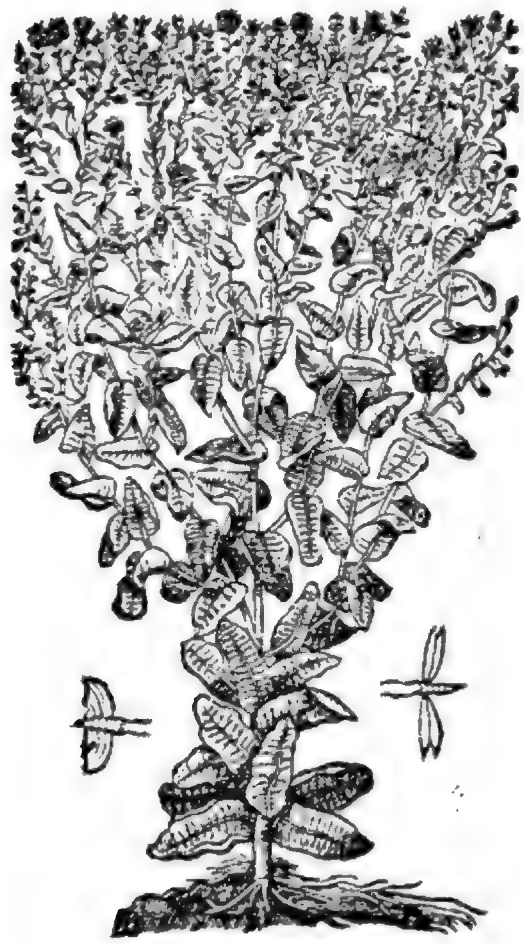
Lib. 20. c. 7.

Lib. 11. c. 3.

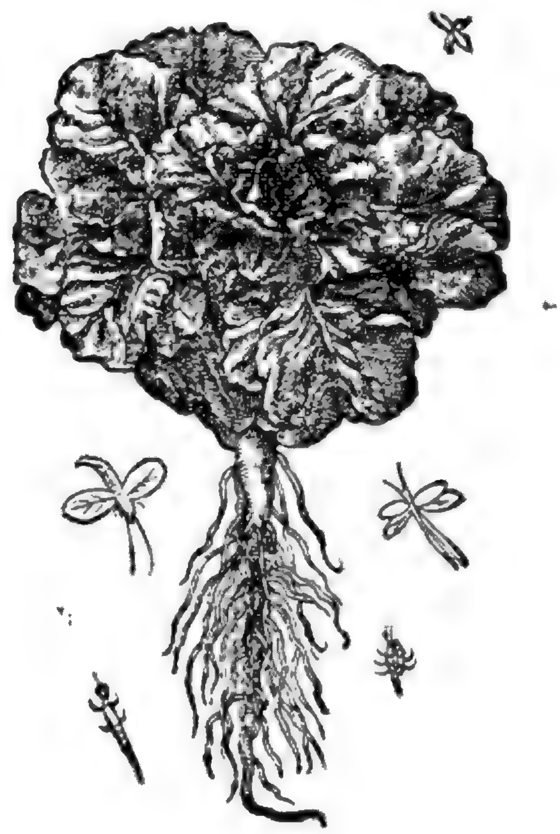
Lib. 2. c. 129

Lib. 5. c. 18.

LACTVCA SATIVA.

LACTVCA Criſpa, Matth.

LACTVCA CRISPA Dodon. & Fuchſ.

Lactuca Criſpa, folia habet criſpa, intubo maiori ſimilia, valde laciniata, caule ſuperiori proxima. Rotunda in orbem ſpargitur, rotundioribus foliis teneriori búſque, vna ſe ſtipantibus. Capitata ſeu ſeſsilis, foliis à rotunda parũ differt, ſed in globum folia circumuoluũtur, & extuberant Braſsicæ capitatæ modo. Romana quæ in cibis omnibus præſtat, foliis eſt maioribus pinguioribus, viridioribúſque. Ea in ouatũ caput extuberat, cæteríſque tenerior & candidior fit, ſi in cacumine ligetur, terráque obuoluatur ad cacumen vſque: hac enim arte mirum in modum tenereſcit, & candidior, guſtuíque gratior redditur. Caulem edunt omnes bipedalem, albicantem, lacteo prægnantem ſucco, in ſummo brachiatum, foliis plenum in acutum deſinentibus. Flores in ramuſculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tempore papposi facti in auras abeunt. Semen omnibus oblongũ, in acutum tendens, candidũ, quandoque etiam nigrum. Seneſcentes omnes amarorem contrahunt. Naſcitur Lactuca quarto aut quinto à ſatu die, & adulta tranſponitur. Silueſtris Lactu-

Lib. 2. c. 130. ca, inquit Dioſcorides, ſatiuæ ſimilis eſt, ſed longior caulis, & candidiora folia, gracilíora & aſperiora: amaro guſtu eſt. Theophraſtus, θριδακίνη δὲ τό, τε φύλλον βραχύτερον τῆς ἡμέρου, καὶ τελούμενον ἀκανθοῦται, καὶ τὸν καυλὸν ὁμοίως. Τὸν ὀπὸν δὲ δριμύν, καὶ φαρμακώδη. Φύεται δὲ ἐν ταῖς ἀρούραις. ἀπίζουσι δὲ αὐτὴν ὑπὸ παραμηλον, καὶ φασὶ καθαίρειν ὕδρωπα, καὶ ἀχλὺν ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀπάγει, καὶ ἄργεμα ἀφαιρεῖν ἐν γάλακτι γυναικείῳ. Ideſt,

Lib. 7. hiſt. c. 6.

Lactuca

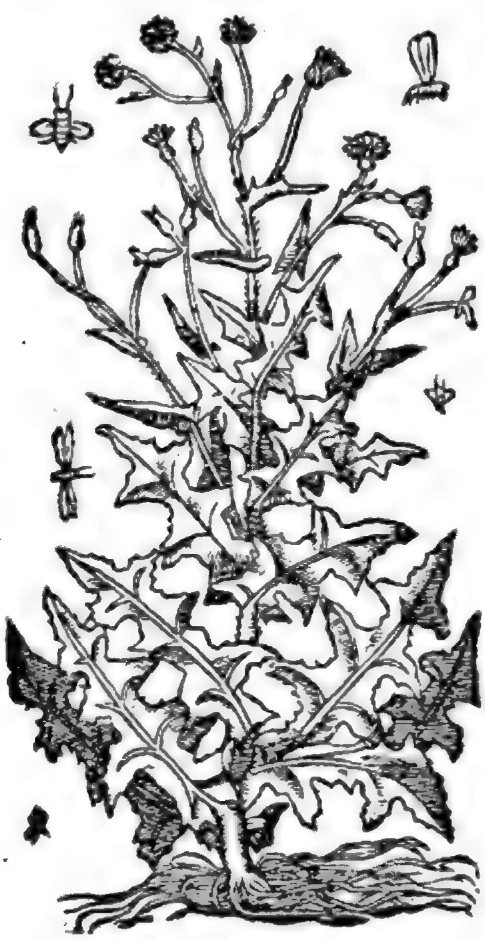
Lactuca ſilueſtris folio breuiore eſt quàm ſatiua, quod conſummatum aculeatur, ſimiliter & caule breuiore. Succo manat acri & medicato: naſcitur in aruis. Carpitur ſuccus per meſſes. Aiunt eo purgari hydropem, caliginem ab oculis atteri, & argema tolli cum muliebri lacte. Hæc eſt, inquit Ruellius, quæ paſsim ab Officinis noſtris nunc endiuia dicitur, cum in aruis naſcatur ſponte, & vinetorum limitibus, folio cum adoleuit per oras aculeato, dorſo ſpinulis inhorreſcente, quaſi prona carinæ parte echinata, ſupina læuiore, nonnunquã cum inſenuit laciniatim ſerrato: caulibus bicubitali proceritate conſurgentibus, hirtis, flore luteo, ſucco candido, amaro, acri, ideo linguam & os aliquantulum vellicante. Huius vti ſatiuæ ſemen occulitur lanugine. In eadem ſunt ſententia Fuchſius & Dodonæus. Quibus ſubſcripſit etiam Matthiolus. Silueſtris Lactuca, inquit, in cãpeſtribus naſcens facilè dignoſcitur, quod caule, floribus, ſemine & folio ſatiuam iam flores & ſemina proferentem æmuletur. Verum guſtu amara eſt, & lacte copioſiore referta. Hæc Lactuca ſilueſtris Fuchſij & Matthioli, eſt Endiuia vulgatior Officinarum, Penæ & Lobellio. Seris ſatiua altera Lactucarum ſimillima, amara, anguſtifolia Dioſcoridis. Alia verò Lactuca ſilueſtris à Dalechampio hic exhibetur, quam veram eſſe arbitratur. Radice eſt minimi digiti craſsitudine, candida, fere ſemper contorta, paucis fibris capillata, ſucci lactei plena. Folia circa radicem antequam in caulem aſſurgat humi iacent, Lactucæ ſimilia, in ambitu crenata, ſed non ſinuoſa, veluti huius edita pictura demonſtrat, dorſo aculeato, areſcentia cum caulis gliſcit. Is teres eſt, cubito altior, aliquantum ſpinoſus haud procul à radice, cætera glaber, ſubrubens, in quo folia impari interuallo diſpoſita, caulem amplexantia, quam cauli iunguntur bifida, in ſummo tripartita, figura nonnihil ad triphyllum accedente. Flos eſt luteus, Lactucæ ſimilis. Totius plantæ ſapor inſigniter amarus eſt. Alterius Lactucæ ſilueſtris hiſtoria & pictura extat apud Penam, quæ omnibus partibus ad Lactucã accedit, vel ad Seridem latifoliam, vulgò Scariolam, Lactucæ ſimillimã. Succo lacteo tota manat, adeo vt præ eius copia ſoporifero ſit odore tetro & ingrato, veluti opium. Caulis bicubitalis glutinoſus: flores Lactucæ: ſemen aliquantominus nigricans. Ea, inquit Lobellius, in agro Romano foliis nigris maculis variata conſpicitur. Satiua Lactuca in hortis prouenit, lætis & riguis ſtercoratiſque. Lactuca ſilueſtris Dalechampij in

Lib.2.c.69.

In hiſt.pla. c.112.
Lib.5.ca.19.
In libr. 2. Dioſ.c.130.

Locus.

LACTVCA Silueſt. Matth.

LACTVCA Silueſt. vera, Dalechampij.

rupibus lapidoſis ſaxoſisq; locis naſcitur, vbi durum ſolum pauca terra contegitur: nonnunquam ex rupium ipſarum rimis exilit. *Tempus.* Seritur Lactuca toto anno, ſed Martio, & Aprili menſibus potiſsimum, binis menſibus inter ſemen plantámque & maturitatem. *Vires & temper.* Lactucæ ſatiuæ vt ſcribit Dioſcorides, refrigerant, ſtomacho gratæ habentur, ſomnum conciliant, aluum emolliunt, lac euocant: verum decoctæ magis alunt. *Li.2.c.129.* Stomachicis illotas eſſe prodeſt. Epotum ſemen aſsiduas libidinum imaginationes in ſomno compeſcit, & veneri refragatur. Ipſæ verò frequentiores in cibo claritati oculorum officiunt. Muria condiuntur, cum in caulem exierunt, vim quandam nanciſcuntur ſucco lactis ſilueſtris Lactucæ ſimilem. De iiſdem hæc Plinius. *Lib.19.c.8.* Eſt quidem natura omnibus refrigeratrix, ideo æſtate gratæ ſtomacho faſtidium auferunt, cibique appetentiam faciunt. Diuus certe Auguſtus Lactuca conſeruatus in ægritudine fertur prudentia Muſæ medici. Cum priores cauerent, religione nunc omni caret, intantum recepta commendatione, vt ſeruari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum ſit. Sanguinem quoque augere creduntur. *Plin.lib.20 cap.7.* Venerem inhibent, æſtum refrigerant, ſomnúmque faciunt. Cruditatem ipſæ nequaquam faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat, inhibérque. Ambuſtis proſunt recentibus, priuſquam puſtulæ fiant cum ſale illitæ. Vlcera etiam quæ ſerpunt, coercent initio cum aphronitro, mox in vino tritæ. Igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulibus tritis cum polēta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum cum vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtiliſsimæ quàm maximi caulis, & amaræ. *Li.2.Alim.* Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules, & ſtomacho vtiliſsimi traduntur, ſicut ſomno & ſatiua maximè Lactuca & amara lacténſque, quam meconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtiliſsimum eſſe præcipitur, dum tempeſtiuè capiti inunguntur. Semen ſatiuarum contra ſcorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere oculorum claritati tradiderunt. Sed de iis accuratiſsimè Galenus. Pleríque medicorum, inquit, hoc olus, vt ficus autumnalibus fructibus prætulerunt. Nam inter ipſa aliud melioris ſucci non inuenias. Quod porrò nonnulli vitio verterunt, id ei in præcipuam laudem cedit, & ſi ita reuera haberet, non modo nulli olerum, ſed ne optimi quidem ſucci, ac maximi nutrimenti eduliis eſſet ſecundum. Nempe Lactucam aiunt ſanguinem generare. Quidam non ſimpliciter ſanguinem dicunt, ſed multum ſanguinem generare affirmant. Verum ij tametſi prudentius obiiciunt, longius tamen aliis à vero abſunt: quamquam hoc ipſum, puta, multum ſanguinem procreare, non eſt quod merito quis damnet. Conſtat enim eiuſmodi edulium laudatiſsimi ſucci eſſe, quod plurimū quidem ſanguinis, aliorum vero ſuccorū nullum producere ſit comparatum. Si verò quia permultum è lactuca ſanguinis congeratur, idcirco damnandam eam cenſeant facillimè huic malo occurri poteſt: quippe quum veſcentibus & liberalius exerceri, & ea parcius vti integrum ſit. Hæc ergo aduerſus eos qui olus hoc non rectè vituperant. Illud porrò ſcire conuenit, omnibus aliis oleribus pauciſſimum ſanguinem & vitioſum generantibus, ex ſola Lactuca nō multum, quidē, nec vitioſum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimū quidem cruda ipſa veſcuntur: æſtate autē cum iam in ſemen proruptura eſt, in aqua dulci præcoquentes cum oleo, garo, & aceto aſſumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obſoniiſve, præſertim iis quæ caſeo conſtant. Pleriq; etiam antequam excauleſcat in aqua elixa vtuntur, vt ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores eſſe cœperunt. Nam amicus quidam meus cum olere hoc à longo tempore, me vt familiari cibo vſum fuiſſe ſciret, viderétque poſt mandi à me citra magnā moleſtiā

non poſſe, cocturæ rationem indicauit. Etenim in iuuentute quoniam os ventriculi bile efferueſcebat, æſtus moderandi gratia Lactuca vtebar. Cum autē ad prouectam ætatem perueniſſem, olus hoc contra quàm in iuuentute ſomnum iam omni ſtudio & induſtria accercenti auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia vigiliis dedita opera me aſſuefeceram. Declinante iam ætate ipſa ex ſe inſomni, grauius hoc incommodo afficiebar. Aduerſus quod vnicum mihi præſentiſsimum remedium lactuca veſpere commanducata fuit. Frigidum ergo humidúmque ſuccum profert, non tamen vitioſum. Itaque ſicut alia olera à iuſta concoctione non excidit, neque aluum cohibet vti neque impellit. Atqui hæc illi non immeritò accidunt, quum nec auſtera, nec acerba ſit, quibus facultatibus in vniuerſum aluus ſiſtitur, quemadmodum à ſalſis, acribus, & omnino abſtergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorum nihil lactucæ ineſt. Et alio in loco. Lactuca humidum eſt frigidúmque olus, non tamen extremè, Li. 6. ſimp.
ſiquidem edendo non foret, verùm maximè ſecundum aquæ, vt ſic dicam, fontanæ frigiditatem. Proinde ad calidas phlegmonas accommodum eſt, & ad parua & leuia eryſipelata, non tamē ad maiora. Eſt etiam edulium ſiti aduerſum. At ſemen potu genituræ profluuium cohibet, quamobrem iis datur qui libidinis ſomniis vexantur. Præterea Galenus alibi ex Archigene recenſens olera, quæ ſtomachicis Lib 8. com.
in cibo conueniunt, in iis habet lactucas, & μηκωνίδας, quas meconides lactucas ph. loc. c. 4.
conuertit Cornarius. Appellatur enim meconis quoddam lactucæ atræ genus, à copia ſucci & lactis ſoporiferi, ſimilitudine quadam cum meconio, hoc eſt papaueris ſucco: μήκων enim papauer Græcis dicitur. Sed de hoc lactucæ genere Plinij Lib. 20. c. 7.
verba ſupra adſcripſi, de quo rurſus ille alio in loco. Et amara lactenſque, quam Meconidē vocauimus. Sic enim eo loco legi debet. Lactucæ ſuccus, auctore Matthio- In libro 2.
lo, & ex roſaceo frōti & temporibus illitus, non ſolum febrientibus ſomnum cō- Dioſ. c. 129.
ciliat, verum etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur vtiliter ex punici mali ſucco, ad columellæ inflammationem. Teſticulis illitus ſeminis profluuium cohibet, præſertim addito caphuræ momento, ſed venerem extinguit. Idem præſtat epotum ſemen ex papauerini ſeminis cremore hauſtum, atque etiam ardoribus vrinæ opitulatur. Cauendus lactucarum ſuccus ſuſpirioſis, ſanguinem excreantibus, pituitoſiſque, & iis maximè qui liberis dant operam. Lactuca innatat acri. Poſt vinum ſtomacho, inquit Horatius, quæ res quia concoquendi vim debilitat atque obtundit, lactucas in prima menſa apponere, eáſque primas Lib. ſaty. 2.
omnium guſtare & eſſe debemus, ſiue crudas, ſiue coctas. Huc pertinet Martialis ſat. 4.
diſtichon. Lib. 13.

Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes?

Nunc de lactucæ ſilueſtris facultatibus dicendum. Viribus aliquantum papaueri Lib. 2. c. 130.
ſimilis eſt, inquit Dioſcorides, vnde lacteum eius ſuccum aliqui meconio permiſcuerunt. Aquam per aluum elicit potus in aceto mulſo ſuccus ad duos obolos: argema caliginémque repurgat: cōtra aduſtiones efficaciter illinitur cum lacte mulierum. In ſumma ſomnum allicit, doloris leuamentum præſtat, menſes trahit: contra ſcorpionum & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm ſatiuæ libidinum imaginationes in ſomno amolitur, ac venerem arcet. Succus ad eadē valet, ſed viribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius, antea, vt in aliis liquaminibus moris eſt, inſolatum. De hac Plinius ita tradit. Lactucæ ſponte na- Lib. 20. c. 7.
ſcentis primum eſt genus eius quam Caprinam vocant (marinam) qua piſces in mare deiecta protinus necantur qui ſunt in proximo. Huius lac ſpiſſatum mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho hydropicis datur, quibus verbis exprimere voluit illa Dioſcoridis καθαίρει ὕδωρ μεθ' ὀξυκράτου ποθεὶς, &c.

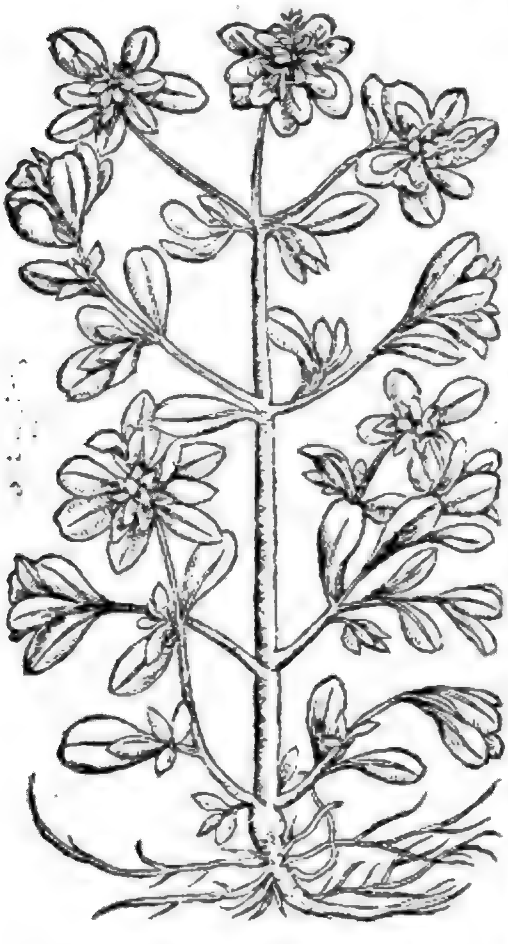
Aquam

Aquam per aluum elicit potus in aceto mulſo, & cætera. Eiuſdem ſucci vſum
Ibidem. medicum Theophraſtus habet eo loco quem ſupra citaui. Ex quo & hæc Plinius deſcripſit,additis quibuſdam aliis. Succus omnibus (ſiluaticis) candidus, viribus quoque papaueri ſimilis:carpitur per meſſes inciſo caule:conditur in fictili nouo. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, aduſtionéſque omnes, præcipuè caligines.Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras.Idem ſuccus aluum purgat in poſca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus.Et folia toſta thyrſiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinantur,maximè contra ſcorpionum ictus.Verùm contra phalangia commiſto vino ex aceto.Aliis quoque venenis reſiſtunt,exceptis quę ſtrāgulando necant,aut iis quæ veſicæ nocentritem plymmithio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto,ad detrahenda vitia alui. Vrinę difficultates ſuccus emēdat Cratenas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet.Hęc
Li.6.ſimp. verò Galenus tradit. Iis qui venereis ſomniis vexantur agreſtis lactucæ ſemen exhibetur,cuius colligitur ſuccus argema, caligineſque expurgans, tum aduſtiones cum lacte muliebri inunctis. Quæ argema Theophraſtus, Dioſcorides, Galenus dixerunt, Plinius cicatrices videtur conuertiſſe. Ad Theophraſtum Dioſcorides addidit,καὶ πρὸς ἐπικαύσεις ſuccum illini,Galenus πρὸς ἐπικαύματα, quod idem eſt, Sunt autem ἄργεμα & ἐπικαύσεις, ſeu ἐπικαύματα oculorū vlcera,quę Paulus apertè
Lib.3.c.22. declarat his verbis. Vlcerum in oculis genus quidem vnum eſt, differentiæ verò particulares diuerſæ. Etenim in cornea brana vlcus cauum, anguſtum,& purum βόθριον Græcis dicitur, id eſt, foſſula. Quod autem latius bothryo eſt, ſed minùs profundum κοίλωμα nuncupatur.Argemon in pupillæ circulo iacens, ambientia comprehendit, vt etiam in exteriore pupillæ parte rubicundum,in interiore candidum appareat. Επίκαυμα vlcus eſt ſordidum, & cruſta obductum,quo repurga-
Li.4.com. to humores oculi ſæpe effluunt. Hæc Paulus. Galenus quoque de ocularibus
ph.loc.c.7. compoſitionibus ſcribens, ait. Ἄλλο τρυφερὸν ἐπιγραφόμενον, πρὸς ἐπικαύματα, & cætera. Ruellius in Dioſcoridis & alij Galeni interpretes,aduſtiones conuerterunt,ſecuti, vt opinor,Plinium, qui vt ex loco paulo ante citato intelligere licet, Dioſcoridis ἀχλὺν, ἄργεμα, & ἐπικαύσεις, nubeculas, cicatrices, aduſtiones interpretari videtur. Qui omnes ſi aduſtiones igni,vel quouis alio modo ambuſta
Ibidem. accipiunt,vehementer errant. Cornarius inuſtiones vertit. Nec video, inquit, quomodo hoc vlceris oculorum genus poſsit Latinè commode dici. Viſtiones autem ſimpliciter dixit etiam Scribonius in collyrio pſittatino.Et auctor εἰσαγωγῆς Galeno inſcriptæ definit ἐπίκαυμα eſſe, cum ſuperior tunicula in ſuperficie inuſta vlceratur, aut etiam paullo altior vlceratio fit, ob magni fluoris influxum. Vnde non malè adeo inuſtio dici poteſt.

PORTVLACA. *CAP. XI.*

Nomina ANδράχνη Græcis,Latinis Portulaca dicitur, Arabibus *Bakleancha*, ſeu *Bachele albanica*, Italis *Porcellana*, *Porchellachia*, & *Porcellina*, Germanis *Burtzelkraut*,Hiſpanis *Verdolagas*,& *Baldroegas*,Gallis *Pourpier*, *Porchailles*,
Genera. & *Porcellaine*.Portulacę tria ſunt genera. Satiuū,ſilueſtre,& marinum.
Forma. Portulaca ſatiua caules edit craſſos,pingues,teretes,glabros,erectos, lentè vergentes in puniceū:folia craſſa, pinguia,latiora & oblonga,in ſummo rotundata, fabarię vulgò vocatæ,modo ſplēdentia, à tergo candicantia:flores exiguos,luteos ſiue pallidos in ſummis fere caulibus ſemina nigra,exigua in caliculis herbaceis,& rotundis incluſa: radicem multifidam, teneram, fibratam. Portulaca ſilueſtris quæ ſponte in hortis,vineis,aliiſque in locis naſcitur, caulibus eſt rotundis,pinguibus, craſsis,

PORTVLACA Satiua.

PORTVLACA Siluestris.

craſsis,ſed tenerioribus, minoribus, magis rubeſcentibus,& per humum ſparſis:folijs minoribus,& oblõgioribus quàm ſatiua, cætera planè ſimilibus. Alterũ verò ſilueſtre, inquit Matthiolus,humi repens minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus folijs. Hæ portulacæ ſuccoſæ ſunt cum quadam auſtera aciditate. Hæ cũ ſint portulacæ vtriuſque genuinæ delineationes, tum peritiſsimorum Herbariorum teſtimonijs, tum ipſa earum ſtirpium inſpectione comprobata,perſpicuum eſt caput de ſilueſtri portulaca in vulgaribus Dioſcoridis libris ad caput de ſatiua falsò, neque ab ipſo auctore adiunctum fuiſſe. Quam ſententiam approbaſſe videntur Ruellius,& Matthiolus,qui in vtraque ſuorum in Dioſcoridem commentariorum editione id caput penitus ſuſtulit, ſed ab aliquo homonymia decepto,ex libro quarto huc temere tranſlatum. Cum enim videret ille Dioſcoridem cæterorum fere omnium olerum genera ſilueſtria ſatiuis ſubiunxiſſe,& libro quarto tertiam ſemperuiui ſpeciem portulacam agreſtem quibuſdam dictam deſcripſiſſe, itemq; Plinium idem ſemperuiuum ita nominaſſe,& iiſdem fere verbis depinxiſſe,eius hiſtoriam hallucinans Portulacæ coniunxit. Quaſi verò ea ſemperuiui ſpecies Portulaca ſilueſtris ſit,quæ vulgari Portulacæ noſtræ hortẽſi & eſculentæ opponatur, cum illius vis ſit excalfactoria, acris, exulcerãs, vt Dioſcorides ait, huius refrigerans & humectans, quáque in acetarijs æſtate cruda veſcimur. Sic & telephium huc referendũ eſſet,quòd vt ſcribit Dioſcorides, folijs & caule Portulacæ ſimilis ſit, & Galeno in gloſsis Hippocraticis auctore, Portulaca ſilueſtris nominetur. Alij in quibus ſunt & Fuchſius,& Andr. Lacuna, id caput de Portulaca ſilueſtri Dioſcoridis eſſe agnoſcunt,ſed multis modis contaminatum, & ab aliquo imperito rerum ex capite de tertio aizoo multa excerpta,& huc ſine iudicio inſerta. Sic igitur legit Fuchſius. Ἀνδράχνη ἀγρία φύλλα ἔχει ὅμοια ἐλαίᾳ, μικρότερα δὲ πολλῷ, πλείονα δὲ καὶ ἁπαλά, καυλία ἐρυθρὰ ἀπὸ μικρᾶς ῥίζης πολλὰ ἐπὶ γῆν κεκλιμένα, μασώμενα δὲ ἔγχυμα, καὶ γλίσχρα, καὶ ὑφάλμυρα. Ideſt, Andrachne ſilueſtris folia oleæ habet minora tamen, multò numeroſiora,& tenera, rubentes cauliculos, ab vna radice multos, in terra ſeſsiles, qui commanducati ſucco abundant, & ſapore ſalſi ſunt. Reliqua omnia plane adulterina ſunt,& ſuppoſititia. Portulaca marina Portulacæ ſilueſtris ſpecies, caulibus multis fruticat,tenuibus,duris,lignoſis. Folia habet craſſa,pinguia, cinerea,Portulacæ planè ſimilia,ſalſo ſapore,ſed candidiora, tactu læuia, neque tam lubrica

In lib. 2. Dioſ.c.117.

Lib. 2. c. 56.

Ca. de ſemperuiuo.

Lib. 4. de ſemperui.

Lib. 2. c. vlt.

In hiſt. pla. cap. 39.

PORTVLACA Marina, Halimus vulgaris, Matth.

lubrica. In caulium ſummitate flores profert atriplicis, vel bliti modo, deinde ſemen minutum, racematim cohærens: radicem longam & lignoſam. Mauritanos ſcribit Matthiolus Hali-
Lib.2.Dioſ. ca.103. mum molochiam & Atriplicem marinam appellaſſe. Cuius hiſtoriam referens Serapio, narrat olitores in manuales faſciculos digeſtã per Babyloniam circumferentes molochiam clamitare. Quæ Mauritanorum molochia, inquit fortaſſe eſt ſecũdum Halimi genus à Plinio po-
Lib.& c.22 ſitum his verbis. Alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, foliis in rotonditate longis, laudatum in cibis. Hæc planta frequentiſsima eſt in littoribus Venetis (incolæ Bidone vulgò appellant) & vt olus in cibum recipitur. Sed quæ à Matthiolo pictura expreſſa eſt, ſiue ſit Arabum molochia, ſiue Pliniani halimi genus, nihil aliud prorſus eſt quàm Portulaca marina, quam hic deſcribimus, & pictam damus.
Lib.5.c.20. Cui noſtræ ſententiæ ſubſcribit etiam Dodonæus. Interim ſtudioſos rei Herbariæ admoneamus Mauritanos hallucinantes molochiam cum halimo Dioſcoridis, & atriplice marina confudiſſe, ſi illis molochia eſt, quam Matthiolus, nóſque depinximus: Portulaca enim marina, halimus Dioſcoridis, & atriplex marina valde à ſeſe diſtant, vt locis idoneis demõſtratum eſt. Hanc marinam Portulacã Lobellius & Pena Crithmũ eſſe Dioſcoridis, arbitrantur, eiuſque hiſtoriam Portulacæ marinæ multo aptius congruere quàm fœniculo marino, qua de re fuſius tractauimus in Vmbelliferis, capite de Crithmo Matthioli. Portulaca ſatiua in hortis ſeritur, ſilueſtris in hortis
Locus. etiam ſponte prouenit & in vineis, nonnunquam in incultis & ſaxoſis locis. Ma-
Ibidem. rina in littoribus maris. Naſcitur frequẽs, inquit Matthiolus, prope Tergeſti mœnia circa ſalinas, vbi etiam ſeorſum, nec minùs copioſa viſitur atriplex marina. Portulacæ Iunio & Iulio menſibus florent, ſemenque differunt in Septembrem vſque. Iam Portulacæ ſiue in cibis, ſiue in medicamentis vſum explicemus, ex
Lib.2.c.117 Dioſcoride. Portulacæ vis adſtringit: capitis doloribus, inflammationibus oculo-
Temper. rum, cæteriſque cum polenta imponitur: ardoribus ſtomachi, ſacro igni, veſicæ
& Vires doloribus auxilio eſt, commanducata dentium ſtupores ſedat: ſtomachi & inteſtinorum æſtuationem fluxionéſque mulcet: renes & veſicam adiuuat, etiamſi eroſionem ſentiant: veneris impetus exoluit: ſuccus epotus ſimili effectu prodeſt, in febribus valens. Contra teretes ventris tineas, cruentam excreationẽ, dyſenteriã, hæmorrhoidas, & profluuia ſanguinis percocta efficax eſt. Item cõtra ſepis morſus. Ocularibus medicamentis vtiliſsimè commiſcetur: interaneis fluxione laborantibus, atque vuluarum eroſionibus infunditur: contra dolores quos æſtus excitauit caput ex roſaceo & oleo fouetur: eruptiones papularum in capite cum vino
Li.& c.20. emendat: vulneribus quæ ad ſyderationem ſpectant ex polenta illinitur. Ex Plinio. Portulacæ memorabiles vſus traduntur, ſagittarum venena, & ſerpentium hæmorrhoidum & preſterum reſtingit pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahit. Item hyoſcyamo poto, è paſsóque expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum vitiis, capitis dolori, vlceribúſque in vino tuſa & impoſita. Reliqua vlcera cum melle commanducata ſanat. Sic & infantium

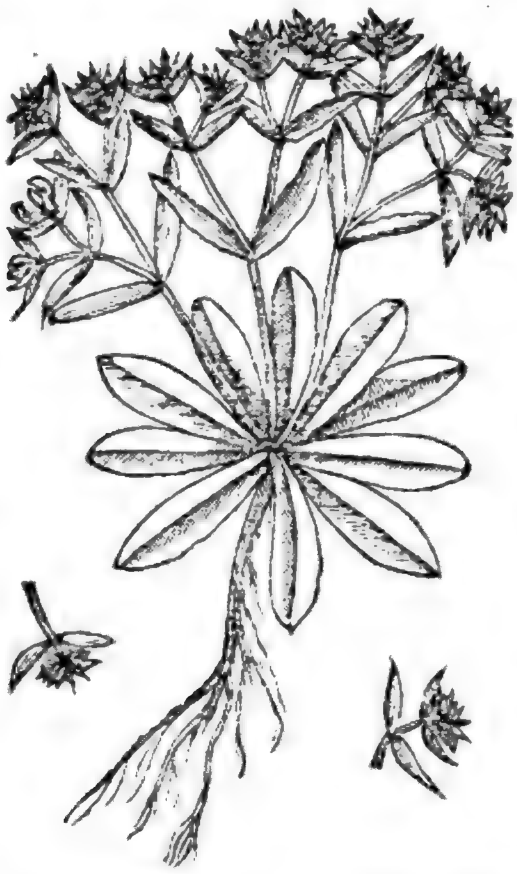
infantium cerebro imponitur, vmbilicóque prociduo. In epiphoris verò omniũ fronti tẽporibúſque cũ polenta. Sed ipſis oculis è lacte & melle. Eadẽ ſi procidãt, prodeſt, foliis tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale, & aceto ac cera. Et vlcera oris, tumorémque gingiuarum commanducata cruda ſedat. Item dentium dolores. Tonſillarum vlcera ſuccus decoctæ. Mobiles dentes ſtabilit cõmãducata. Cruditates ſedat, vocémque firmat, & ſitim arcet. Ceruicis dolores cũ galla & lini ſemine pari menſura ſedat. Mammarum vitia cum melle, aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis, ſemine cum melle hauſto. Stomachum in acetariis ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs mãducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteriæ & vomicis datur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Teneſmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodeſt. Purgationibus mulierum acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis cum ſale illita, & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat & veſicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerem inhibet, veneríſque ſomnia. Prætorij viri pater eſt Hiſpaniæ princeps, quem ſcio propter impatibiles vuæ morbos, radicẽ eius filo ſuſpenſam è collo gerere præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud auctores caput inde litum deſtillationem toto anno non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur. Ex Galeno. Portulaca quidam vt cibo vtuntur, ſed imbecille præſtat alimentum, idq; frigidum, humidum & glutinoſum. Vt medicamentum autem dentium ſtupori medetur, ob lentorem ſuum morſus expertem. Ex eodem alio in loco. Portulaca frigida & aquea temperamento eſt, paucæ cuiuſdam particeps auſteritatis. Proinde fluxiones repellit, & maximè billioſas, & calidas, cum eo quod eas mutet, & alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit ſanè in refrigerandi quidem facultate tertij exceſſus à temperatis, in humectando verò ſecundi. Hac ratione æſtuantes, vt ſi quid aliud, adiuuat tum ventris oſculo impoſita, tum totis hypochõdriis, maximè in febribus hecticis. Præterea ſtuporem dentium ſanat: nempe quæ ab acidorum contactu aſperè exſiccata fuerant, leniens atque replens, vtpote quum viſcoſam habeat humiditatem. Similiter verò & ſuccus eius. Itaque non foris modò impoſitus, ſed epotus quoque refrigerat. Hoc ſanè & toti herbæ comeſæ accidit. Quoniam autem reſtringit, vtiliter dyſenteriis editur, & muliebri profluuio, & ſanguinis reiectionibus. Sed adhæc quidem multo eſt quàm herba, ſuccus ipſius efficacior. In his cur dentium torporem diſcutiat portulaca, cauſam reddit Galenus. Alexander tamen Aphrodiſeus hoc Portulacæ munus cæcis rerum facultatibus, & abditis cauſis acceptũ retulit. Portulaca tam ſatiua quàm ſponte naſcens apud nos ſolet cõdiri hac ratione. Craſsiſsimos quoſque cauliculos exẽptis radicibus legunt: namq; graciles facilius in aceto contabeſcunt. Arenulæ quibus ſunt obſiti, diligenter aqua proluuntur, ſi qua inſedit ſordes, aut limus adhæſit, decutitur, tantiſpérque ſiccantur, donec aliquantũ inflaccuerint: alioqui marcoris labẽ, cui propter humoris copiã magnopere ſunt oportuni, confeſtim ſentiunt, aut rãcore fraceſcũt. Deinde acerbarum vuarũ melligine madefacti ſubſtrato fœniculi viridis ſpiſſamẽto componuntur fictilibus vaſis, aut doliolis, & cõſperſo ſale ſufficiẽti, interiectoq; rurſum fœniculo, Portulaca vas impletur, & tandem ſpiſſamẽto fœniculi cõtegitur, quod herbas deprimat, iúſque quod eſt miſtum duabus partibus aceti, & vna omphacij infunditur, ita vt ius in ſummum labrũ fideliæ perueniat: tum penore ſicciſsimo, & auerſa à ſole recõdi debet, ne ſitu loci cõditura mucorẽ cõtrahat, quã innoxiã ea res cõſeruabit, vbi portulaca non innatet, ſed ſemper ſit iure ſubmerſa, & exemptis ad vſum ſalgamis quicquid ſupereſt, ſuo pondere ad fundũ leniter deprimatur. Deinde cum vſus exigit, aqua vel etiã vino abluunt, & ſuperfuſo oleo vtũtur.

Li. 2 Alim.

Li. 6. ſimp.

In Probl.

POLYPREMNVM. CAP. XII.

Nomina Li.12.c.64. POLYPREMNVM in Geoponicis Caſsiani Conſtantino attributis ea planè videtur eſſe herba quæ hic depicta eſt, dicta ἀπὸ τῶν πρέμνων copia. Sunt autē τὰ πρέμνα arborum rami grandiores & inſigniores, in quos caudex primùm diuiditur. Sunt qui Chalcetum Plinij eſſe arbi-
Lib.26.c.7. trentur, ſicq́; dictum volunt à foliorum colore, qui ſubluteo pallore æs imitatur. Vulgus noſtrū appellat, *De la Blanchette, & Poule graſſe.* Poly-
Forma. premnum radice eſt candida, longiuſcula, non admodum fibrata: foliis circa radicem multis, humi ſtratis, è viridi pallentibus, ac ſubflaueſcentibus, longis, ſaporis aquoſi & diluti: cauliculis multis, ferè pedalibus, in duo veluti ramos craſsiores perpetuò diuiſis, non aliter quam creſcentis arboris truncum in duos prægrādes ac ſolidos ramos findi ſæpe cōtingit: Flore copioſo in ſummis ramis coaceruato, puſillo, è cine-
Vſus. reo candicante: ſemine minutulo. Veris initio priuſquàm in caules aſſurgat in
Locus. acetariis ea vulgus veſcitur. In pratis & agris naſcitur, maximè tamen in vineis.

INTVBA. CAP. III.

DE Intubi generibus, & iis quæ κιχωριώδη, ideſt cichoriacea, ſiue Intubacea Theophraſtus appellat, deinceps dicemus. Σέρις Græcis dicitur quæ Latinis Intubus & Intubum, Arabibus *Dumbebe, Hundebe,* ſeu
Nomina *Endeba,* Italis & Hiſpanis *Enduia,* Germanis *Endiuien,* Gallis *Endiue.* Sed & Seris appellatur etiam à Græcis τρώξιμον: ſic enim in Geoponicis Caſsiani Conſtantino inſcriptis legitur ex Didymo. Σέρις τοῖς τρώξιμα ἐν ὄξει βαπτόμενα καὶ
Lib.2.c.18. ἐσθιόμενα στομάχῳ κατάλληλα. Seris, ideſt, troxima ſi aceto tingātur & edantur, ſtomacho grata ſunt Et Paulus ait, τὸ ἴντυβον δὲ τὸ τρώξιμον. Et Aetius in quodā phar-
Lib.3.c.46.
Lib.9.c.48. maco, ἀναλάμβανε χυλῷ τρωξίμων. ideſt, ſucco intybi excipe. Politianus tamē ſcripſit
Li.7.epiſt. τρώξιμον etiam ſi nihil aliud addas, propriè de vua eduli intelligi, quæ & cibaria à Plinio dicitur. Atque ita Pauli iuriſconſulti locū ex archetypo Pandectarū quod Florentiæ aſſeruatur reſtituit. Qui fundum vendidit pomum recepit, nuces & ficus, & vuas dūtaxat duracinas, & purpureas, & quæ eiuſdem generis eſſent, quas non vini cauſa haberemus, quas Græci τρωξίμους appellant recepta videri. Sic & τρωξίμους verbum quod deerat, in antiquo ſe legiſſe Budæus affirmat. At cum τρώ-
In ann. in Pand. ξιμα ſubſtantiuè, vt loquuntur Grammatici Intuba ſint, vt ſuperiorum ſcriptorū auctoritate probauimus, atque τρώξιμα ſint appellata, quod cruda ex aceto & oleo, & quondam etiam garo addito velut lactuca edantur, videtur τρώξιμος adiectiuū, non ad vuam duntaxat, ſed ad omne genus eorum quæ cruda eduntur pertinere, quæ ipſi peculiariter adiungentur. Quare fructus τρώξιμος erit quicumque crudus eſculentus eſt, velut vua, ficus, vua paſſa, pomum, rhaphanus, & quicquid eius generis crudum apponitur. Τραγήματα autem & τρωγάλια, quamuis eandem habeant cum troximis etymologiam, ſignificatione tamen differunt, quod ſint bellaria, & poſtremarum menſarum fercula. Hippocrates τρωξίμων δὲ ῥαφανῖδι χρέεσθω, καὶ σελίνῳ εἰς ὄξος βάπτων. Ideſt, ex troximis autem, ideſt, iis quæ cruda eduntur, raphanide

nide vtatur, & apio in aceto tinctis. In Geoponicis Conſtantino adſcriptis Li.14. c.17.
τρωκτὴν σταφίδα legimus, ideſt, cibariam. Et Galenus in gloſsis Hippocraticis vocem Lib.1.c.6.
τρωκτοῖς exponit ὠμοῖς ἐσθιομένοις. Artemidorus, ὅσα δὲ ἀποξύεται τρωκτὰ ὄντα, &c. Quæcunque deraduntur, & cruda comeduntur. Quare non minùs rectè τρωκτοὺς quam τρωξίμους in ſuperioribus Pauli verbis legere poſsimus. Seris duûm eſt generum. Altera ſilueſtris, altera ſatiua. Silueſtris duplex. Vna quæ picris & cichorium *Genera.*
vocatur, altera latioribus foliis, & ori gratior hortenſi. Hortenſis autẽ duplex. Altera folio latiore, lactucæ ſimilior, altera folio anguſtiore, & guſtu amara. Hæ ſunt Lib.2.ca.125.
Intubi ſpecies ex Dioſcoride, doctiſsimorum Herbariorum præſertim Matthioli ſententia, qui cũ videret initium capitis de Intybo in Dioſcor. valde deprauatũ & confuſum, ex Oribaſio, & exemplaribus Dioſcoridis manuſcriptis ita reſtituit, & intyborum genera diſtribuit. Σέρις ἀγρία καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διττή. ἡ μὲν γὰρ πικρίς, ἡ καὶ κιχώριον καλεῖται, ἡ δὲ ἥμερος πλατυφυλλοτέρα καὶ εὐστομαχωτέρα τῆς κηπευτῆς, τῆς δὲ κηπευτῆς διττὸν εἶδος. ἡ μὲν γάρ ἐστι θριδακωδεστέρα, καὶ πλατύφυλλος. ἡ δὲ στενόφυλλος καὶ ἔμπικρος. Ideſt interprete Matthiolo. Seris ſilueſtris & hortẽſis. Silueſtris quidẽ duplex, altera picris, quæ & cichoriũ vocatur: altera ſatiua latioribus foliis, & ori gratior quã hortenſis. Hortẽſis verò duplex genus. Vna folio latiore, lactucæ ſimilior, altera folio anguſtiore, & guſtu amara. Huic lectioni, inquit, maximè adſtipulatur Serapio, qui ex Dioſcoride tot habeat ſilueſtris ſeridis ſpecies, quot ſatiuæ. At ſi τῷ ἀγρίῳ, id eſt, ſilueſtri, ſiue erratico, ſiue ei quod ſponte naſcitur, τὸ ἥμερον, ideſt, mite ſiue ſatiuum opponatur ex diametro, qui ſeris ſilueſtris in picrida ſiue cichorium, & in τὴν ἥμερον, ideſt, ſatiuam rectè diuidetur? Silueſtrẽ ſatiuam Matthiolus intelligit, quæ colitur vt miteſcat: quod in hortis frequenter fit, vt in Intubis, ita in armoraciis, ſcolymis, aſparagis. Sic Theophraſtus cum τοῖς γεωργουμένοις τὰ ἀγεώργητα oppoſuerit, mox τὰ ἥμερα τοῖς ἀγρίοις, in quibus ταυτολογία eſſet Li.2.cauſ. ca.15.
cum γεωργούμενα & ἥμερα eadem eſſe videantur, & ἀγεώργητα, & ἄγρια, niſi plantæ multæ eſſent mites quæ non coluntur, vt arbores natura ſua mites: quæ ignauos habent colonos, & contrà multæ agreſtes, quæ coluntur vt miteſcant, ſicuti diximus. Poteſt & emendata eſſe huius loci ſcriptura hoc modo. Σέρις ἀγρία καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διττή, ἡ μὲν γὰρ πικρίς, ἡ καὶ κιχώριον καλεῖται. ἡ δὲ πλατυφυλλοτέρα, καὶ εὐστομαχωτέρα τῆς κηπευτῆς. τῆς δὲ κηπευτῆς, &c. Ideſt, Seris ſilueſtris & hortenſis. Silueſtris duplex. Altera picris, quæ & cichorium nominatur. Altera latioribus foliis, & ſtomacho vtilior quam hortenſis. Hortenſis verò duplex, &c. Oribaſius tria tantum fecit genera, ſi rectè interpres, quod illi facile fuit, conuertit. Seris agreſtis eſt, & ſatiua. Agreſtis picris aut cichorium vocatur, cuius & latiora & ori iucundiora quàm hortenſis ſunt folia. Hortenſis verò duplex eſt genus. Altera enim magis ad lactucæ ſimilitudinem accedit, & latis eſt foliis, & amareſcens. Altera folia habet anguſtiora, & ſubamara eſt. Quam lectionem ſecutus eſt Cornarius. Seris duplex eſt, inquit, ex quibus ſilueſtris quæ picris & cichorium nominatur latiora folia habet, & ſtomacho magis commoda eſt (εὐστομαχωτέρα legit, nõ εὐχυμοτέρα) quàm hortenſis, Et huius duæ ſpecies ſunt, &c. Intubum ſilueſtre, picris, ſiue cichorium erraticum apud nos, inquit Plinius, quidam Ambugiam (me- Lib.20.c.8.
liora exemplaria, & Celſus Ambubeiam habent) appellauere, in Ægypto cichorion vocant quod ſilueſtre ſit. κιχώρη Theophraſto dicitur, & κιχώριον. Horatius cum dixit, *Me cichorea leuéſque malua*, &c.
Κιχωρεῖα à ſingulari κιχωρεῖον poſuit. Hodie in Officinis cichorea ſilueſtris, Gallice *Cichoree ſauuage* nominatur. Intubum ſatiuum latifolium corrupta ab Intubo voce Endiuia paſsim appellatur. Gallice *Endiue & Cichoree de iardin*. Intybum ſatiuum anguſtifolium deminuto à Seris nomine Serida dicitur, quod deinde corrumpentes recentiores ſcariolam fecerũt Gallicè *Scariole*. Vtraque Officinis

etiam ſcariola dicitur,ſed perperam , cum Intubo latifolio paruæ ſeridis nomen
ibid. conuenire haud queat.Plinius ſatiuum ſerin vocat , quod eſt minus & venoſius.
At paulo poſt,rurſus tum ſilueſtre tum ſatiuum ſerin vocat. Seris & ipſa Lactucæ
Forma. ſimilima duorum generam eſt:ſilueſtris melior,&c. Intubum ſatiuum latifolium

INTVBVM Satiuum Latifolium.

INTVBVM Satiuum Anguſtifolium. Matth.

INTVBVM Satiuum Anguſtifolium. Dodon.

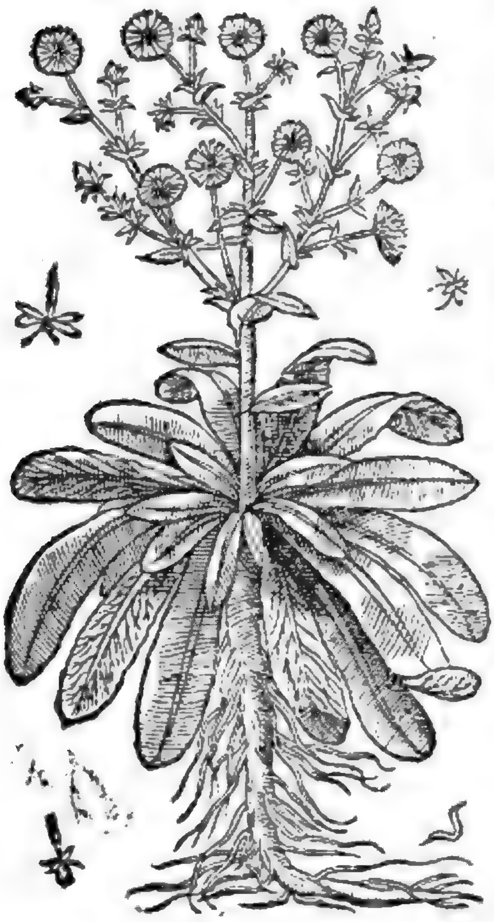

foliis eſt magnis,longis,latis,in candido viridibus,læuibus,foliis lactucarum quarũdam haud abſimilibus:caule procero,ſtriato,frequentibus ſurculis brachiato : floribus venuſtis , cæruleis, rarò candidis:ſemine albo:radice longa , candida.Endiuia eſt & Scariola Officinarum Lobellio. Intubum ſatiuum anguſtifolium folia fert longa, anguſta,aliquando per oras parum crenata,caulem rotundum , flores cæruleos , ſuperiori ſimiles,radicem candidam, lõgam , ſuccoſam. Intubum ſilueſtre latifolium, quam ſerida ſatiuam latioribus foliis,& cichorium domeſticum Matthiolus vocat , ſeridis ſilueſtris ſpeciẽ ſtatuens,Intubo ſatiuo latifolio ſimilimum eſt, radice longa fibrata , foliis longis , latis , caule magno,ramuſculis brachiato,pulchris & cæruleis, rariùs candidis floribus ornato , Seris eſt ſatiua Penæ & Lobellij.Intubum ſilueſtre anguſtifolium,quod ille cichorium ſilueſtre vocat, foliis eſt longis,in ambitu valde laciniatis , anguſtioribus,aſperioribus,& amarioribus , & ob id ipſum picris appellatum. Seris eſt ſilueſtris

Ambubeia

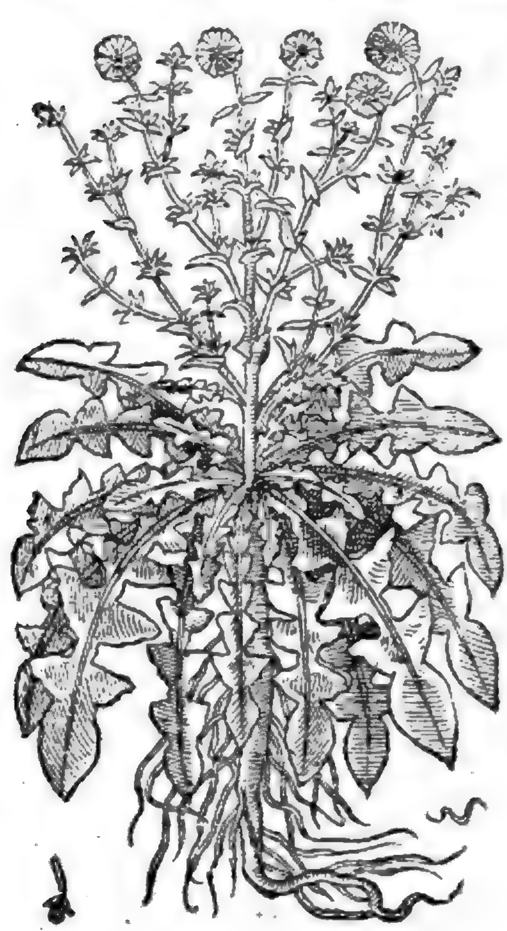
Ambubeia Penæ & Lobellij.Hortenſis Intubi tertium genus additur,quod criſpũ cognominatur, in acetariis expetitum,amplo folioſoq; ceſpite proueniens, foliis magnis,toto ambitu criſpis,ac fimbriatis:caule cæteris maiore, craſsiore ac teneriore,reliqua cum cæteris habet paria.Intuba media æſtate florent, deinde ſemen ferunt. *Matth.li.2. Dioſcor. c. 125.*

INTVBVM Silueſt.Latifol. Cichorium ſatiuum Matth. Seris ſatiua Lobellij.

Tempus. Olitores hyeme inſtante terra & ſabulo in hortis obruunt: quoniam hoc artificio albeſcunt,tenerrima euadunt,& in totam hyemẽ aſſeruãtur,artem hanc à natura edocti,quod viderint ſæpius in campeſtribus cichorium aquarum inundationibus terra vel arena obrutum, & tenerrimum, & candidiſsimum redditum, depoſita omni amaritudine. *Vires & Temper. Lib.2.c.126.* Huius oleris multæ ſunt, eæq; permagnæ vtilitates. Vtraque ſeris, inquit, Dioſcorides, refrigerat & adſtringit,ſtomacho vtiliſsima:aluum ſiſtit cocta ſi cũ aceto aſſumatur.Silueſtres ſtomacho meliores, quandoquidem æſtuantem ipſum,& quem imbecillitas vexat, cibo leniunt. Cardiacis per ſe, aut cum polenta vtiliter illinuntur:podagris & oculorum inflammationibus auxilio ſunt. Herba cum radice illita percuſsis à ſcorpione ſubuenit: igni ſacro cum polenta medetur. Succus cũ ceruſa & aceto valet ad illitus eorũ quæ refrigerationẽ deſiderant. De ſeride eadẽ ferè Plinius. *Lib.20.c.8.* Vtraque ſtomacho vtiliſsima, præcipuè quem humor vexat.Cum aceto in cibo refrigerant, vel illitæ, diſcutiuntq; vel alios morbos quàm ſtomachi. Cum polenta ſilueſtrium ra-

INTVBVM Silueſt.anguſt.Matth.

INTVBVM Criſpum.

dices ſtomachi cauſa ſorbentur,& cardiacis illinuñtur ſuper mammã ſiniſtrã, ex aceto. Omnes eæ & podagris vtiles, & ſanguinem reiicientibus. Itẽ quibus genitura fluit, alterno dierũ potu. At de Intubis & cichorio. Intubi quoque non extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto, capitis dolores lenit. Idem cũ vino potus iocinoribus,& veſicæ,& epiphoris imponitur. Et mox, Cichoriũ refrigerat in cibo ſumptum:& illitum, collectiones, ſuccuſq; decocti ventrẽ ſoluit: iocinori,& renibus,& ſtomacho prodeſt. Et paullo poſt. Quod quidẽ propter ſingularem ſalubritatẽ aliqui Chreſton appellant, alij pancration: Galenus. Seris olus

Li.8.ſimp. eſt ſubamarũ,& magis quod agreſte eſt, quod ob hoc ipſum picrida quidã nuncupant, quidã cichorium. Eſt autem ſiccæ frigidæq; temperaturæ, vtrũque ſecundo exceſſu. Porrò domeſtica magis etiã refrigerat quàm agreſtis. Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit. Verũ vtraque adſtringentis facultatis eſt particeps. Et alio in loco. Cichoria & ſeris cibarij generis ſunt: nam apud nos ruſtici hæc edunt & cruda,& cocta. Vtitur etiã iis Eraſiſtratus abunde in affectionũ circa aluũ curatione. Facultas horũ olerũ ſubfrigida eſt, & ſubamara, ac modicè adſtringens. Et propter has facultates optima ſunt pharmaca calidis intẽperaturis hepatis: nam præterquam quòd moderatè refrigerant, robur etiam viſceri addũt per adſtringentem facultatem. Præterea commiſſuras oſculorum venarũ in ſima viſceris parte ad eas quæ in gibba ſunt, extergens. Neque verò frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque adſtrictione aut amaritudine habent, facere ſolent: Iuuare etiã viſcus talium olerum ſubſtantia poteſt, etiamſi citra ſeroſorum aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat per ſe, & cum humiditatis cuiuſcumque complexu: mixtura enim mellis humiditatem per vrinam educunt: Quapropter etiamſi ſiccata tuſa quis potioni inſpergat, itidẽ iuuant. Quin & eorum decoctum potatũ multũ cõmodi adfert. Si verò non calida aliqua intemperies infeſtet, aut ſi obturatio quædam ſit circa viſcus magnopere auxiliantur ex vino albo, tenui potata, cum his quæ vrinam ciunt. Vtilis autẽ non ſolum ſuccus ipſorum eſt, tum recens, tum exſiccatus, ſed & ipſa olera exſiccata, tuſaq; ac trita potui inſperſa, & eorũ decoctum in potu acceptum auxiliãtur. Hæc Galenus. Matthiolus acerbè inuehitur in pernicioſam ſeplaſiaſiorum multorum ignorantiã atque ignauiã, qui cũ horti omnes Intybo latifolio lactucę ſimili, quæ vera endiuia eſt, vt diximus,& cãpi cichorio ſcateant, loco tamẽ endiuiæ modò hieraciũ, modò lactucã ſilueſtrẽ ſupra deſcriptã ſucco lacteo manantẽ vſurpãt, atque ex his aquã plumbeis organis eliciũt, quã aquã endiuiæ falſo vocãt. Quæ duę plãtæ quãuis frigida vi præditæ ſint, tamẽ nihil iis ineſt, quod iecori peculiariter prodeſſe tãtopere poſſit: earumq; ſuccus lacteus, quo potiſsimũ tẽpore eo refertæ ſunt, quibuſdã ſuis partibus adeo calidus eſt, vt linguã

Lib.2.c.130. vellicet, quibuſdã adeo ſomnificus, vt nõ deſint, teſte Dioſcoride, qui illũ meconio permiſceãt. At Matthiolo gnauiter ſeſe opponũt Lobellius & Pena, qui lactucam ſilueſtrẽ illius prorſus reſpuũt,& Seridẽ domeſticã alterã Dioſcoridis, amarã & anguſtifoliã eſſe cõtendunt, vt diximus capite de lactuca, recteq; à patribus noſtris pro endiuia vſurpatã, neque calore immodico, neque amarore nocere, cum eius amaror nõ ſit à calido, aut certe nõ calidus: quemadmodũ opiũ, meconiũ, papauer, lactucã, mandragorã,& quædã alia calida eſſe nõ dicimus, quia amara ſunt, cum multũ ſint frigida. Quare noſtri illi patres doctiſsimi, quamuis barbari, tum ratione tum experientia freti, rectè ſyrupis immiſcuerunt, & ſtillatitias aquas ex ea elicuerunt, quod decocto, ſucco, ſtillatitia, ad intemperies obſtructioneſque hepatis & primarum venarum, & ad mare. rationes rhabarbari & ſimilium medicamentorum vtiliorem eſſe deprehendiſſet: quia cum tenuiore ſit, & minus excrementitio humido, & amaro, melius abſtergit & aperit, tum

Li.8.com ph.loc.c.8.

rum etiam intima rerum macerandarum altius permeat. Rectè igitur Dioſcorides docet Serides ſilueſtres ſtomacho vtiliores eſſe, nimirum æſtuantem ipſum, & quem imbecillitas vexet, cibo lenire: foris etiam admotas prodeſſe. In libro 2. Dioſ.c.115.
Sunt præterea cichoriacei generis plantæ duæ à Matthiolo poſitæ, primã Zacintham, quidã ex Zacintho inſula in qua naſcitur, ille ab effectu cichorium Verrucarium nominauit. Radice nititur rapunculi figura, ſubnigricante, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet cichorij, ſed aſperiora paullo, caules cubitales, quandoque maiores, tenues, aſperiuſculos, in quorum faſtigiis flores prodeunt aurei, cichoreacea ſpecie, quibus dilapſis ſemen oritur ſubnigrum, capituli inſtar, per longitudinem melo peponis modo ſtriatum. Mira eſt huius plantę ad tollendas verrucas vis atque efficacia. Affirmat enim Matthiolus ſcire ſe nonnullos, quorum manus verrucis ſcatebant, ab iis planè liberatos fuiſſe, deuoratis ſemel tantùm in acetario huiuſce plantæ foliis. Idem præſtat eius ſemen tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum cubitum eunt verrucoſi. Hæc accepta refert Matthiolus Franciſco Calzolario pharmacopæo Veronenſi, qui plantam hanc ad eum cum facultatibus miſit. Chondrillam vel cichorium ſilueſtre vocat Pena, aſſeritque in Italia non ſolùm in Zacyntho oriri, negat hanc ſemel voratam delere verrucas, illitam verò poſſe, certum & commune illi eſſe ait cum plurimis, quarum ſucco exuruntur aut exſiccantur verrucarum radices. Alterum cichorij genus Conſtantinopoli allatum, ad eundem Matthiolum Vienna miſit Augerius de Busbeke Flander, radicibus numeroſis, velut in aſphodelo pendulis, ſiliquarum ferè rhaphani figura. Cuius imago ob rei nouitatem hic prætermittenda non fuit. At minimè nouum aut peregrinũ putat Pena. Dentem leonis Monſpelienſium vocat, & in Cenę, Hetruriæ, Ligurię, Galloprouinciæ & Narbonæ pratis, non parum copioſum prouenire aſſerit. Monſpelienſium Dentẽ leonis etiã vocat Lobellius, fortaſſe Chondrillam alteram Dioſcoridis, Aſphodeli bulbulis. Rarum aliud cichorij genus addit Dalechampius, quod cichorium bulboſum vocat, de quo in libro de maritimis, dicemus. Nec minùs rarum, ſed ſimile & mirandæ facultatis Cichorij genus ad nos miſit Doctiſsimus Miconius Medicus Barcinonenſis, quod ſtrumoſum appellat. Naſcitur hæc herba in vmbroſis locis, & agrorum marginibus inter frutices, foliis digi-

ZACINTHA ſiue Cicho. Verrucoſum.

CICHORIVM Conſtantinopol. Matthioli.

VERRVCARIA Chondrilla prior.

CICHORIVM ſtrumoſum Myconij.

tum vnum latæ, quattuor longis, læuibus, viridibus, minimè per ambitum ſerratis, incertis ſpatiis eminentia quædam habentibus, ex pediculo emergentibus, quandoque multis, quandoque paucis, aliis per terram ſtratis, aliis rectis. Ea trita lacteum ſuccum emittunt, ſed pauciſsimum, horum ſapor ſubamarus eſt vt ſonchi. Flos ei eſt luteus, è ſuo calice emergens vt in ſoncho & conſimilibus, intus & per orbem foliolis luteis cinctus, ex cauliculo pendet, vt in Dente leonis, tandem in pappum deſinit. Radix tenuis eſt, per humum ſparſa, non admodum profunde ſe diffundens. Huius extremo radix quædam videtur adnata, aut prorſus aut ferme globoſa, interim candida, quandoque, ex cãdido in purpureum vergens, cortice tenui, pulpa intus candida, valde amara. Radicem iſtam globoſam ad ſtrumas curandas multum conferre ſe experimento didiciſſe Myconius aſſerit. Quinque aut ſex integræ cum melle ſumptę, multis diebus continuis mirum in modum proſunt. Eadem præſtat aqua earum ſtillatilia, vel decoctũ, ſed inefficacius: item conditum ex iis cum melle paratum admodum iuuat. Quare hanc plantam Myconius cichorium ſtrumoſum à forma & effectu nũcupauit. A foliorum forma cichorium, ſtrumoſum vero ab effectu & forma radicis, quæ ſtrumas refert, & ſanat. Quam ob cauſam Barcinone, vbi frequens oritur, Porcellanes vocant, quaſi dicas ſtrumoſam.

CICHOREACEA ALIA. *CAP. XIIII.*

Lib. hiſt. 7. cap. 7.

Λάχανα, inquit Theophraſtus τὰ τοιαῦτα καλεῖται, κιχώρη, ἀφάκη, ἀνδρύαλα, ὑποχοιρὶς, ἠριγέρων, καὶ ὅλως ὅσα κιχωροειδῆ ταῦτα, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν φύλλων: πάντα γὰρ πῶς ἐμφερῆ ἔχει τῷ κιχωρίῳ. Id eſt, olera hæc vocantur, cichorium, aphacæ, andryala, hypochœris, erigeron. Atque vniuerſe omnia cichoriacea, à ſimilitudine foliorum ſic dicta: omnia enim quodammodo cichorio ſimilia habent. At ſunt quæ non foliis ſolùm, ſed & radicibus, & floribus cichorio ſimilia ſunt: præterea lacteo ſucco plena ſunt, & cruda coctáve ſimiliter eduntur. Quorum multa cum hactenus ab herbariis non ſatis ſint explicata, nec ſuis diſtincta nominibus, atque ob id magna ex parte ignota,

Dale

Dalechampius ex Theophraſto & Plinio ſic explicauit. Cichoreacea ſeu intuba-
cea ſunt, Picris, Apate, Aphaca, Apargia, Crepis, Hypochæris, Andriala ſeu Hedy-
pnois, Theſion, Corchorus. Picris quæ amarago à Theodoro Latinè dicitur, herba *Nomina*
eſt quæ in arenoſis & macris locis prouenit, lacte referta, foliis hieracij, minori- *Locus.*
bus rotundioribus, humi iacentibus, cinereis, cauliculis breuibus, flore aureo, qui *Forma.*

PICRIS Dalech. Hieracium Matth Dodon.

APATE Dalecham.

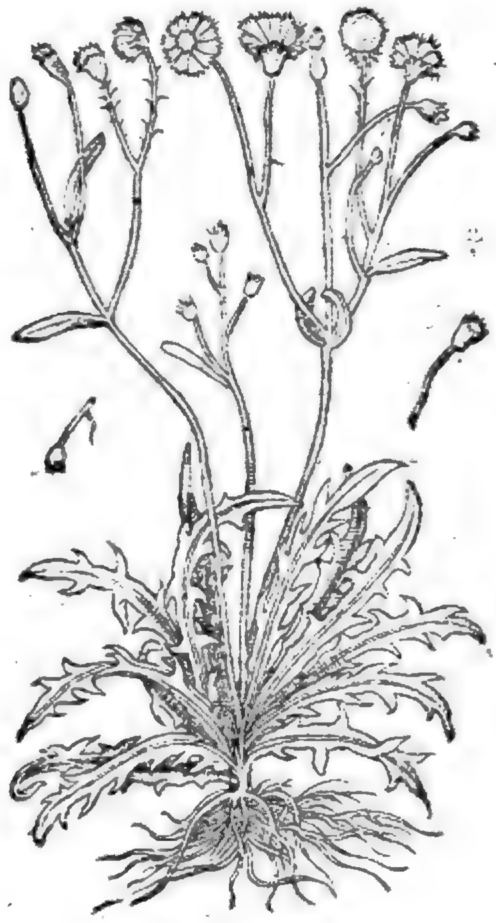

hyemis aſperrimæ vel niuibus opertus, iniuriā
ſuſtinet, eóque tempore in nudis campis & ge-
lu rigentibus conſpicitur, tanta floreſcēdi con-
ſtantia, vt fere numquam flos ei deſit, vt rectè
ſcripſerit Plinius & Theophraſto, eam toto an- Li. 21. c. 17.
no florere, quod cum de cichorio erratico dici Lib. 7. hiſt. cap. 11.
non poſſit, florem ante hyemem amittente, fal-
luntur qui id cichorium Picridem eſſe putant.
Radiculis multis nititur, & tenuibus. Tota plan-
ta guſtu eſt amariſsimo, vt vix aloë ipſa ſit ama-
rior, nomen etiam ei amaritudo impoſuit. Sunt
tamen qui ea cocta veſcuntur vt cichorio. Tol-
lit eximiè verrucas auctore Plinio. Matthiolus Lib. & cap. 22.
Dodonæus, Lobellius pro hieracio minore de- In libro 3. Dioſ. c. 65.
pinxere. Cum cichoriacea auctore Theophra-
ſto germinent poſt Vergiliarum exortum, cir- Lib. 7. hiſt. cap. 11.
ca initia ſcilicet menſis Aprilis, apate, fraus, à *Nomina*
Theodoro dicta longè tardiùs exit, Mayo vide-
licet, quod cum in ea herba cichoreacea quotan
nis vſu venire videmus, quam pro chondrilla
maiore Dodonæus & Lonicerus monſtrarunt,
eam Theophraſti apaten eſſe iudicauit Dalechā Lib. 5. c. 16.
pius. Gignitur ea frequentiùs in aruis pingui- *Locus.*
bus, & terrenis aggeribus, nonnumquam in ſil- *Forma.*
uis, radice longa alba, cichorio ſimili, multis fi-
bris ſuperne capilata, foliis longis ex albo cine-
reis altiſsimè inciſis, proximè terrā multis: cau-
le ſeſquipedali, nonnunquam altiore, tenui, in
exiles ramulos diuiſo, in quo pauciora folia: ca-
pitulis in ſummis caulibus rotundis: flore cum
dehiſcit cæruleo, cichorio ſimili, minore: non-
numquam luteo interdum puniceo, qualem in
ſilua Vernacenſi haud procul Lugduno (inco-
lę, *le bois du Verneau* vocant) Dalechampius vidit.
Theophraſtus Apatē inter ἐπιγειόφυλλα, id eſt, Lib. 7. hiſt. cap. 9.
quæ ab radice foliata ſunt recenſet, Plinius inter Lib. 21. c. 16.
ἐπικαυλόφυλλα, id eſt, quæ caule foliato ſunt. Cau
le foliato eſt, inquit, & crepis & apate. Sed eo
deceptus mihi Plinius videtur, quod apaten po
ſtremam τῶν ἐπιγειοφύλλων in Theophraſto, cre-
pidi proxime ſequenti, & primæ τῶν ἐπικαυλο- *Aphace.*
φύλλων coniunxerit, tanquam etiam ἐπικαυλό- Lib. 7. hiſt. cap. 8.
φυλλον. Aphacen primis imbribus poſt æquino- Lib. 21. cap. 14.
ctium germinare, & cito florere Theophraſtus
tradit, & eam ex æquinoctio naſci Plinius, ex Lib. 7. hiſt. cap. 11.
eodémque

APHACE Dalechamp.

APARGIA Dalech. Hieracium minus primum Dodonæi.

Ibid. eodémque Theophraſto ſubinde marceſcente flore emittere alium, tota hyeme,
Lib.7. hiſt. cap.7. totóque vere vſque in æſtatem. Amaram eſſe & in cibos non admitti idem Theophraſtus prodidit, inter olera tamen repoſuit. Hæc cum in cichoriacea plãta hic
Lib.5.c.11. depicta perſpicuè cernantur, aphacem eſſe indicauit Dalechampius, quam pro
Locus. Hedypnoide, ſiue cichorio luteo depinxit Dodonæus. Naſcitur in locis humidis
Forma. & vliginoſis, prope foſſarum & lacunarum margines, radice pedali, ſucco lacteo referta, ſuperne fibrata: foliis intubi ſilueſtris, longioribus, latioribus, laciniatis: caule cubitali, multùm ramoſo: flore luteo hedypnoidi ſimili, capitulis comante.

CREPIS Dalechamp.

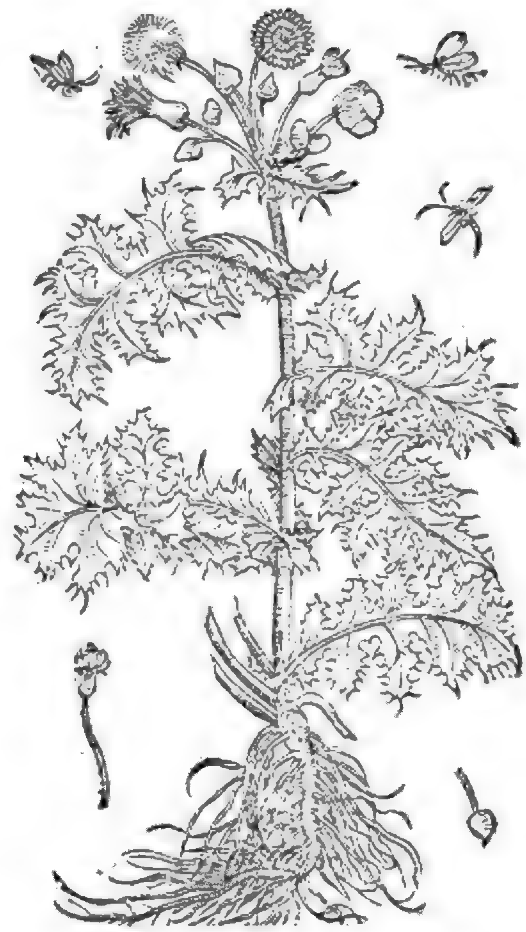
Apargia. Lib.7.hiſt. cap.9. Lib.5.c.14. Apargiam inter plantas ἐπιγειοφύλλους recenſet Theophr. id eſt, quæ proximè terrã foliatæ ſunt, qua nota cũ hæc à reliquis cichoriaceis diſcrepet, à Dalechampio pro Apargia depicta eſt, à Dodonæo pro hieracio minori primo cui ſubſcribit Lobellius, qui Hieraciũ longius radicatum appellat.
Locus. Prouenit in incultis ad oras pratorũ, & agrorum, in foſſis circa prędia, &
Forma. viis, radice longa, candida, gracili, multiplici: foliis humi iacentibus, ex atro viridibus, longis, laciniatis, hedypnoidi ſimilibus: caulibus multis, palmum altis, ſubatris, nudis, læuibus, flore luteo, multiplici ſtrue congeſto, in pappos abeunte.
Crepis. Lib. 7.c.9. Contrà Crepis ἐπιφυλλόκαυλος eſt Theophraſto, id eſt, in caule foliata, cuiuſmodi cũ ſit hæc planta, & eam ſeruato adhuc crepidis nomine *Crepalo* vocent Itali, & terra *crepalo*, crepidem eſſe Theophraſti

phraſti indicauit Dalechampius. Naſcitur ſponte in aggeribus terrenis agri Monſpelienſis, ſatu verò & cultu in hortis noſtris. *Locus.* Radicem habet intubo ſimilem, parum fibratam, candidam: caules multos, cubitales, foliatos: folia intubo ſimilia ſunt, cãdidiora, minus inſecta ac laciniata, ſucco lacteo manãtia, guſtatu ſuauia, *Forma.*

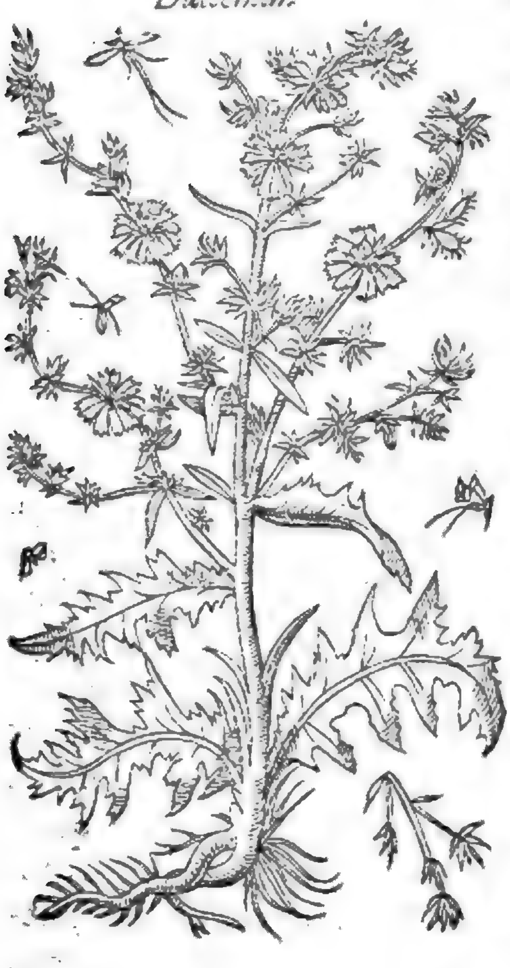
ANDRYALA maior. *Dalecham.*

ANDRYALA minor. *Dalecham.*

HYPOCHAERIS *Dalecham*

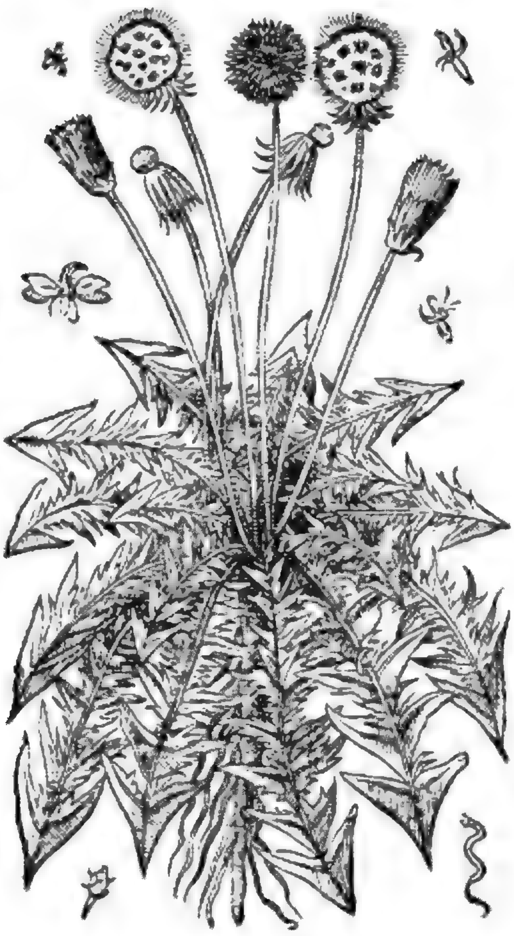

licet nonnihil amara ſint: flos luteus in pappos euanaſcens. Lobellius Italorum *Terracrepolo* vocat *Chondrillam* cæruleam cichorij ſilueſtris laciniatis foliis. Andryalã inter oleracea & intubacea numerat Theophraſtus. *Andryla* *Lib. 7. hiſt. cap. 7.* Eam arbitratur Dalechampius duplicem eſſe Fuchſij & Dodonæi ſonchum. *In hiſt. pl. cap. 261.* *Lib. 5. c. 23.* Alter eſt maior horridior & aculeatus, alter humilior, tenerior, & ſpinis carens. Vterque in hortis humidioribus proſilit inter olera, & in vliginoſis agris, *Locus.* radice longa flaueſcente, multis fibris innixa: foliis longis, latis, per ambitum inciſis, in maiore pungentibus, in altero minimè: caule anguloſo, cauo, geniculato: flore luteo, hedypnoidi ſimili, minore, in pappos abeunte, qui Iunio menſe prodit, & tota æſtate durat. *Forma.* Hypochæris, inquit Theophraſtus læuior eſt, & aſpectu mitior, & dulcior, nec vt Chondrilla, quæ prorſus edendo nõ eſt, & radice ſuccum multum & acrem fundit. *Hypochæris.* *Lib. 7. hiſt. cap. 11.* Hæc eſt planta quam ex Dalechampij ſententia hîc depinximus, quam Gaza inepte Porcelliam vertit. *Lib. 5. c. 11.* Cæruleo flore cichorium refert, quare Dodonæus *Forma.*

næus intubum ſilueſtre & cichorium vocat. Foliorum laciniis chondrillam ſecundam imitatur. *Locus.* Gignitur in locis herboſis, humidis, & incultis, radice longa, candida, foliis anguſtis, longis, per ambitum inciſis, pallidis, grato colore præter euntium oculos inuitantibus: caule cubitali, ramoſo: flore cæruleo, æſtate media vigente. In acetariis cocta apponitur cichorij modo, ſalubris & iucundi ſaporis non Ægyptiis tantùm, vt ſcribit Plinius, ſed & aliis, vt Græcis præſertim, & Siculis, qui oleribus multis, quæ nos negligimus, valde delectantur. Silueſtre genus cichorij alij Hedypnoida vocant, inquit Plinius, Officinæ Roſtrum porcinum, Dentem leonis, Taraxacon, & dentem caninum, quidã Caput monachi. Matthiolus aphacen Theophraſti de qua diximus, eſſe putat. Anguillara *Chondrillam* Galeni. Hedypnoidis nuſquam meminit Theophraſtus. Tragus pro hiæracio exhibuit. Dodonæus pro Chondrilla altera. Galli *Piſſenlict* appellãt, Germani *Pfaffenblat.* Prodit hæc planta ſtatim ineunte vere, in pratis, gramineis campis, ſepulchretis, ſepibus, radice cichorio proxima, lacteo ſucco referta, ſed amariore, exterius flaueſcente, intus candida, gracili, longa, parum capillata: foliis magna ex parte per humum ſparſis, cichoriaceis, longis, vtrinque per ambitum laciniatis, pinguioribus, mollioribus, auerſa parte nonnihil venoſis, erubeſcentibus, in mucronem ſagittæ criſpidi ſimilem deſinẽtibus. Inter quę longi exoriuntur ſcapi rotundi, glabri, ſubrubentes, caui, lacteo ſucco pregnantes, in quorum verticibus flores emicant pulchri, lutei, multiplici foliolorũ ordine denſi, qui cum deciderint ſucreſcunt lanuginoſa & papposa capitula, admirabile naturæ ludentis opus, quæ tandem à vento diſsipata in aërem auolant, remanentibus ſcaporum nudis, candidis & rotundis verticibus, raſo monachorum capiti ſimilibus, qua de cauſa caput monachi plantam hanc quidam appellarunt. Stomachum diſſolutum adſtringit cocta, inquit Plinius, crudáque ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt magis cum lente. Rupta & conuulſa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Aprili menſe floret. Eſt alterum prorſus huic ſimile plantæ genus, ſed minus, nigrius, & radice ſuccoſa, non aliter quàm eius quæ morſus Diaboli vocatur. Theſion eam eſſe plantam Dalechampius arbitratur, quam Tragus endiuię, Lancerus lactucę ſilueſtris nomine pinxerunt. Locis incultis & ſaxoſis, propter

Lib.21.c.15.

HEDYPNOIS Dalechampij.

Nomina
Lib.20.c.8
Matth.in lib.2.Dioſ. cap.125.
Ibid.
Lib.2.c.87
Lib.5.c.16.
Forma.

THESION Dalechamp. Endiuia Tragi.

Lib.20.c.8.

Theſion.

Lib.2.c.87.
Locus.

pter

pter muros & macerias, in frigidis & vmbroſis locis reperitur, radice breui, alba, *Forma.*
fibrata: caule procero, rotundo, ramoſo, foliolis linguam imitantibus ornato,
reliqua folia lactucæ ſimilia ſunt, minimè inciſa. Flos eſt luteus, qui tandem in
pappos euaneſcit, vt in ſenecione: ſemen nigrum eſt. Ex tota planta ſuccus lacteus

CORCHORVS Dalechampij.

amariſsimus exprimi poteſt. Quam ob cauſam,
opinor, picridi theſion Plinius ſubiunxit: ſic
enim cum de picride dixiſſet, Theſion quo- Li. & c. 22.
que, inquit, non diſsimili amaritudine eſt, ſed
purgat aluum, in quem vſum teritur ex aqua.
Id quod ex Theophraſto mutuatus eſt, ſic ſcri- Lib. 7. hiſt. cap. 11.
bente, ἡ δὲ τοῦ θησείου ῥίζα τῇ μὲν γεύσει πικρά, τρι-
βομένη δὲ κοιλίαν ὑποχωρίζει. Athenæus theſij flo- Lib. 15.
rem inter coronarias recenſet ex Timarchide
poeta. Corchorum oleraceis & intubaceis adnu
merat Theophraſtus, qui ob amaritudinem in Lib. 7. hiſt. cap 7
prouerbio eſt, eiuſque folium ocimum æmu- Lib. 20. c. 15.
latur, Plinius iis quæ ſponte naſcuntur, quibus
pleræque gentium vtuntur in cibis. Alio in loco Lib. 25. c. 13.
corchorũ anagalida interpretatur, de qua hîc
non agimus. Dalechampius corchorum eſſe ſu
ſpicatur plantam eam, quam pro myoſotide, id
eſt, auricula muris maiore Tragus depinxit ac Lib. 1. c. 92.
deſcripſit. Eſt enim valde amara, cocta tamen
eſitur à quibuſdam. Naſcitur in vmbroſis ne- *Locus.*
moribus, interdum in veteribus muris ſoli nõ
expoſitis radice breui, valde fibrata, plantagi- *Forma.*
nis ſimilibus foliis humi ſtratis octo vel nouem,
ocimi maioris figura, in ambitu crenatis ſuper-
ne interdum maculis rubris conſperſis, infer-
ne plerúmque rubentibus, villoſis: caule cubi-
tali, rotundo, tenui, hirſuto, & foliis, & genicu-
lis deſtituto. Flos in ſummitate caulis & ſurcu-
lorum luteus, multiplici foliorum ordine ſti-
patus exiſtit, hieracio ſimilis, in pappos tan-
dem euaneſcens, floret Iunio. Tota planta la-
cteo ſucco madet. Cum Theophraſtus corcho-
rum ocimi folio eſſe dixerit, mirum eſt Pliniũ Lib. 21. c. 32.
ex alio fortaſſe auctore ſcripſiſſe corchorum
herbam eſſe cõuolutis foliis ad ſimilitudinem
mori. Quare quidam legunt commaculatis fo-
liis ad ſucci mori ſimilitudinem, quod ex hu-
ius plantæ deſcriptione verum eſſe perſpicitur.
Illud vero ſilentio prætereundum non eſt, pro
ximè terram ad caulis exortum inter folia ſali-
uoſum quendam humorem colligi, iuglandis
magnitudine, rotundum, qui ſpatio temporis
incanis, pilis obductus velut ſitu, muris effigiẽ
repreſentat. Corchorus, vt ſcribit Plinius, præ- Lib. 21 c. 32.
cordiis, vt ferunt, vtilis, alopeciiſque & lenti- *Vires.*
gini. Bouum quoque ſcabiem celerrimè ſana-

CORCHOROS Lobel.

ri ea inuenio, apud Nicandrum quidem & ſerpentium morſus, antequam floreat. Aqua eius ſtillatitia, auctore Trago, ad quaſuis internas & feruentes inflãmationes cordis, ſtomachi, hepatis, pota & foris impoſita facit. Chirurgi potiones vulneribus conferentes ex ea conficiunt, vino decoctam vulneratis propinantes, atque etiam foris admouentes. Succus expreſſus vtiliter auribus inſtillatur: nam punctiones earum & tinnitus tollit. Diuerſum prorſus Cercorum pinxit Lobelius, Molochiam Serapionis quorundam, foliis Ocimi in ſequipalmaribus & dodrantalibus cauliculis, floſculis iuxta pediculos luteis, ſemine in longis corniculis, Aſclepiadis gracilioribus. Ex Hiſpano ſemine alebat in penſilibus hortis Io. Brancion in Bergio, & Corcorum Plinij faciebat.

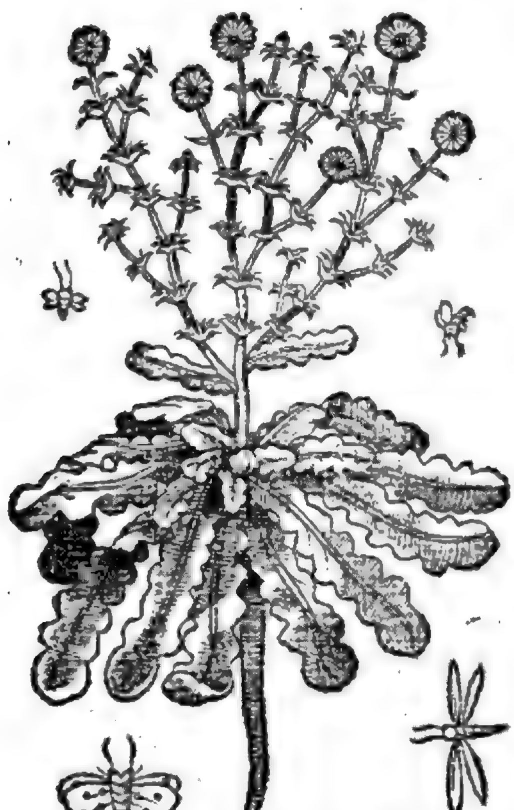
Lib.1.c.92.

CHONDRILLA, CAP. XV.

Nomina Lib.& c.22 Lib.2.c.126 *Genera.* Dioſco. ibid. *Forma.*

Χονδρίλλη. Latinis Chondrilla, Plinio Chondrillon, & Chondrile, Arabibus *Candaret*, *Candaron*, ſeu *Amiron* dicitur. Aliqui, vt Dioſcorides tradit, cichorion, aliqui Serin appellauêre. Eius duo ſunt genera. Prior caules, flores, & folia habet cichorio ſimilia, qua ex cauſa nonnulli ſilueſtris intubi ſpeciem eſſe dixêre. Verùm tenuior tota eſt, nempe foliis, caule, floribus ac ſemine gracilioribus. In cuius ramulis gummi maſtiches ſimillimum, magnitudine fabæ inueniri ſolet, à quo tuberculo maſtichæ, aut nucleo thuris ſimili, quem chondrum Græci nominãt, nomen chondrilla ſortita eſt. Quamuis amarior ſit, non minùs quàm cichorium in acetaria admittitur. Naſci-

CHONDRILLA *prior*, *Matth.*

CHONDRILLA *altera*, *Matth.*

tur in locis cultis, & ſcrobium aggeribus, ſecuſque vias. Aliud chondrillæ genus folium fert oblongum, circumroſum, humi ſparſum: caulem ſucco madentem lacteo, radice tenui, rotunda, læui, veieta, flaueſcente, ſuccoſa. A lactis vbertate, quo omni in parte, præſertim in radice redundat, ab Hetruſcis vulgò Lattaiuola vocatur, quam rura ſuis acetariis pro cichorio immiſcent. Naſcitur in cultis & lætis.

An hæc

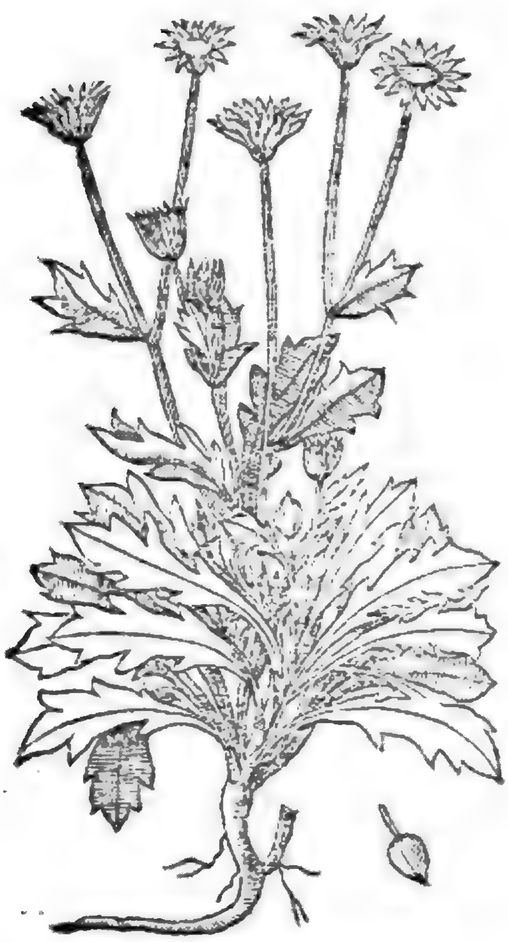
CHONDRILLA rara purpurea, Lob.

An hæc Chondrilla rara ſit Lobellij Chõdrilla purpurante flore? Belgis dicitur Crupina à vocabulo Cruppen, hoc eſt repere, quia ſemen manu contrectatum ſe ſubducit ac prorepit. Hetruriæ, Syriæ, & agri Narbonẽſis collibus, non procul à Lupo monte plantula hæc non inelegans exit, ad Chondrillas referenda. Dodrantales & ſeſquipedales cauliculos & geniculatos erigit: flores purpurantes in capitulis ex ſquamulis compactis. Semen Iaceæ aut Cartami ſilueſtris nigrum, nitidum, pellucidum, deciduũ. Dioſcorid. Vires. Prior chondrilla cum radicibus tuſa adiecto melle, diuiditur in paſtillos qui nitro admiſti vitiligines emaculãt. Gummi cum myrrha tritum, & linteo appoſitum inſtar oliuæ fœminarum menſes trahit, inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, ſi intincta ſucco acus pilis admoueatur. Contra viperas in vino pota proficit. Succus decoctæ in vino, aut per ſe potus aluum ſiſtit. Alterius chondrillæ caulis & folia concoquendi vim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos refiectit. Galenus de ſeride tractans, chondrillam ſeridis Lib. 8. ſim. ſpeciem eſſe ſcribit, & adſtringentis eſſe facultatis. Ac vt Dioſcorides, & cichorium & ſerin appellari tradit, ita & Galenus hanc ſerin etiam nominari, eſſéque eiuſdem ferè cum illa facultatis, niſi quod ſapore amarior eſt chondrilla, ac præterea ſicciore vi prædita. Idem tamen alibi. Lib. 2. Al. Lactucæ ſilueſtre, inquit, ſimile olus eſt, quod chondrillam appellant, quæ citiùs in caulem aſſurgit, amaritudinémque habet magis perſpicuam, & lentum quendam ſuccum, albúmque, cuiuſmodi eſt titimalorum ſuccus, non tamen acer perinde vt ille: vtimúrque interdum ipſo ad pilos in palpebris reglutinandos. Quo loco de ſecunda chondrillæ ſpecie Dioſcoridis loqui videtur Galenus. Hæ itaque ſpecies diſtinguendæ ex Dioſcoride, tum vt internoſcantur, tum vt in eorum vſu non facilè peccetur, quanquam haud periculoſus error hic committi poteſt, cum facultatibus ſint affines. Plinius vtramque ſpeciem confundit, & quæ Dioſcorides duabus, ipſe vni attribuit. Lib. & ca. 22. Chondrillon ſiue chondrile, inquit, folia habet intubi, circumroſis ſimilia, caulem minus pedali, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen, tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota diuiditur in paſtillos, contra ſerpentes argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab hac eſſe dicantur. Succus ex vino coctæ aluum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatiſsimos pro gummi efficaciſsime regit. Doròtheus ſtomacho & concoctionibus vtilem carminibus ſuis pronuntiauit. Aliqui fœminis & oculis, generationiq; virorum contrariã putauere. Lib. 21. c. 15. Idem inter vulgares in cibo herbas chondrillam recenſet. Et rurſus, Ibid. ca. 17. Chondrilla, inquit, amara eſt, & acri in radice ſucco. Cluſius aliam chondrillam Lib. 2. ſtir. Hiſpa. c. 65. pictam dedit, & deſcripſit foliis latis cichorij modo diuiſis, prorſus incauis, & denſa tomentoſáque lanugine obſitis: inter quæ caulis eminet pedalis aut amplior, rotundus, candidus, aliquot ramulis brachiatus, & foliis minoribus atque anguſtioribus, quibus atque etiam ipſis ramulis plerumque inhærent grumi fulueſcentes ſucci iſtic concreti. Flos extremis ramulis inſidet luteus, in pappos eua-

naſcens: radix longa, nigricans, digiti minimi craſsitudine. Tota planta incana eſt, & ſucco prægnans, qui ſiccatus fuleſcit, & acris eſt. Inuenitur in agro Salmanticẽſi, locis incultis, & multis aliis Hiſpaniæ regionibus. Auguſto floret, vel etiã ſerius. Nonnulli Hiſpani vocant *Yerua di S. Gayteria*, eiuſque decoctam præmorſis à cane rabido vtiliter exhiberi credunt. Cluſio plurimum ad primam Dioſcoridis chondrillam accedere videtur. Hanc Lobellius Verrucariam Chondrillam appellat, à canaliculatis ſeminum capitulis clauam exprimentibu, *Mazza di cavalliero*, & *Mazza ferrata* Italicè dictam, à Matthiolo zacintham: quamquam figuræ inter ſeſe differant. Conſpicitur in eodem agro Salmanticẽſi poſt meſſes in arcis Chondrillæ genus vimineum, planè longis lentiſque & flexilibus virgis, candicantibus, ſeſquicubitalibus & tactu viſcidis, multis exiguis foliolis ſecundum longitudinem naſcentibus, quæ ſecundum radicem initio maiora ſunt, cichorij ferè inciſura, poſtea flaceſcunt: extremi rami floſculum exiguum, luteum, & in pappos euaneſcentem gerunt: radix oblonga eſt, lacte manans, vt & reliqua planta. Floret eo... ſuperior tempore. Salmanticenſes Iunquiera vocant, & ex ea ſcopas conficiunt, pueri viſcum ex eius radice cum nigro melle conficiunt, ad cardueles aliaſque auiculas capiendas idoneum. Hanc chondrillam eandem eſſe puto, quæ à Pena

CHONDRILLA prior, Cluſij.

CONDRILLA viminea viſcoſa, Penæ.

Chondrilla viminea viſcoſa vinearum dicitur. Nam radix vniuerſaque planta, inquit, lacte turget, & viſcida eſt tactui, creberrimis vimineis viticulis, flexu mollibus, candidis, rectis, confertis aſſurgit, duorum cubitorum altitudine, folia in imo cichorij aut cyani inciſura, ſed valde exilia & tenera, reliqua foliola ſecundum viticulorum longitudinem certis & æquis diſtincta interuallis, ad faſtigium vſque porriguntur, ſpeciemque virgarum viridi albóque variegatarum præbent: ſummis viticulis inſunt, floſculi lutei in pappos dehiſcentes. Chondrilla hæc viſu pulcherrima, plurima Iunio & Iulio floret cis Pontem Caſtrinoui à Mompelio vix ſeſquimiliare, cuius hæc datur pictura.

HIERACIVM. CAP. XVI.

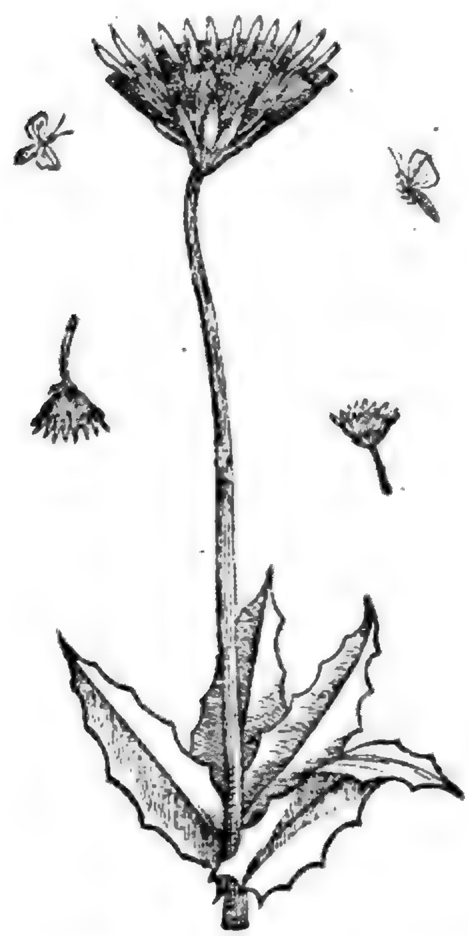
QVOD ἱεράκιον Græcis ſimiliter Latinis Hieracium dicitur, id eſt, Accipitrina, Gallicè Herbe *d'eſperuier*, quod accipitres aues, Græcis ἱέρακες, huius herbæ ſucco oculorum aciem acuere dicuntur. Hieracij genera duo facit Dioſcorides, magnum & paruum, quibus adiecit Dalechampius hieracium μακρόκαυλον. At hieracium quidem minus Matthioli, picrida Theophraſti ex Dalechampij ſententia eſſe diximus. Hieracium autem magnum

Nomina

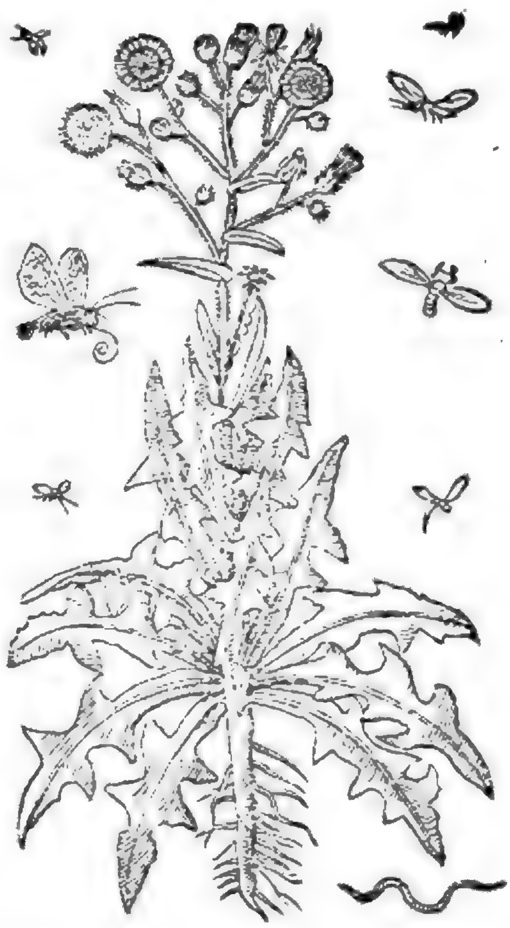
Genera. Lib.3.c.63.

Ibid.

HIERACIVM magnum Dalechamp.

HIERACIVM minus Dalech. maius Matth.

Dioſcoridis, caulem emittit aſperum & ſpinoſum, ſubrubrum, cauum: folia ex interuallis rariuſcule diuiſa, ſimilia ſoncho per ambitum, luteos flores in oblongis capitulis. Hieracium maius id eſt, Matthiolo & Dodonæo, quod hîc Hieracij minoris nomine pinximus. Minus Hieraciũ Matthioli & Dodonæi paullo ante Picridis nomine exhibuimus. Aliud verò hieraciũ magnum profert hîc Dalechampius, quod radicem habet reliquis hieraciis ſimilem, ſed craſsiorem: folia circa radicem magna, ampla, ſinuoſa, in medio caule quaterna, quináve eum amplexantia. Caulis cubito altior eſt, ſtriatus: flos in eius vertice luteus, tragopogoni ſimilis, amplior in lanuginẽ euaneſcens, non vt in reliquis id genus plantis candidam, ſed è ruſo nonnihil rubeſcentẽ. Lacteo ſucco tota planta manat. In pinguibus & apricis locis naſcitur. Quod autem hieracium maius Matthiolus exhibuit, pro hieracio minore ex Dalechampio hîc proponimus: folia enim ex interuallis habet, diuiſa in ambitu, cauliculos teneros, virentes, in quibus lutei flores orbem circinantes emicant. Eiuſdẽ hieracium μακρόκαυλον à caulium longitudine cognominatum eſt. Radice nititur craſſa, in fibras multas diuiſa: caule eſt cubito maiore, ſubrubro, rotundo, villoſo, media ſui parte foliato: foliis multis, vna ſtipatis, oblongis: flore & in caulis vertice, & medio, qua filia cumulata exeunt, luteo in oblongis capitulis, tandem in pappos auolante. Tota planta lacteum ſuccum fundit.

Forma.

Locus. In lib.3. Dioſc.c.63.

HIERACIVM Macrocaulon, Dalechamp.

HIERACIVM Sabaudum Pen. & Lobell.

HIERARCIVM Narbonenſe falcata ſiliqua, Lob.

Inhumectis, pinguibus, & opacis gignitur. Lobellius duo alia Hieracia pinxit. Prius Sabaudum nominat: Pena montanum, foliis & laciniis Chondrillæ cæruleæ altius inciſis, viridibus, in caule flaccido, molli, glabro: flore Dentis leonis, aliquanto minore: radice Tragopogonis. Alterum Narbonenſe falcata ſiliqua calendulæ ſemen & pedem alaudæ exprimente. Notiſsimum eſt Monſpelienſibus, vbi inter ſegetes, & in agrorum marginibus Bontoneto finitimis luxuriat, foliis oblongis Hieracij, vel chondrillæ marinæ: gracilibus alis, multis diuiſis cauliculis, & floribus luteolis lampſanæ ſimilibus: ſemen in falcatis paruum, calendulæ ritu exilibus corniculis radiatim ab vno pediculo aptis, alaudæ, cancri, vel aranei pedes referentibus. Vtrumque Hieracium, vt ſcribit Dioſcorides, vim habet refrigerandi, & modicè ſubadſtringendi. Vnde illitum ſtomacho æſtuanti inflammationibúſque prodeſt. Succus eroſionem ſtomachi ſorbitione mitigat. Herba cũ radice illita vibratis à ſcorpione ictibus auxiliatur. Galenus Hieracium in ſimpliciũ cenſu præteriit, ita etiã Paulus & Aetius,

Lib.3.c.69. *Vires & Temper.*

Lib.20.c.7. ſub lactucæ aut intubi generibus id comprehendentes: Plinius de lactucæ ſponte naſcentis generibus tractans. Ex his, inquit, rotunda folia & breuia habẽtem, ſunt qui Hieraciam vocent: quoniam accipitres ſcalpendo eam, ſuccóque oculos tingendo

gendo obſcuritatem cum ſenſere diſcutiant. Quare non ſine ratione Cordus exiſtimat Dioſcoridem libro tertio inter vmbelliferas plantas Hieracia non deſcripſiſſe: cum enim ſint oleraceæ & intubaceæ plantæ, eas libro ſecundo, vbi de lactuca & intubo agitur, deſcribi oportuit. In lib. 3. Dioſc.c.72.

SONCHVS. CAP. XVII.

Σόγχος Græcis dicitur, ſic & Latinis Sonchus, ἀπὸ τοῦ σῶον χέειν, id eſt, quod ſalubrem fundat ſuccum. Cicerbitam à Romanis vocari, quo vocabulo etiam hodie Hetruria vtitur, in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus legitur. Sed id nomen recens Dioſcoridi attributum putat Ruellius, cum nuſquā à Latinis vſurpatum inueniatur. A recentioribus etiam lactucella, eademq; fortaſſe quæ ab Apuleio lactuca leporina nominatur, quod cum leporem animus deficit æſtu, hac ſibi ſolet mederi. Galli *Laicterons* à lactis copia nominant, & leporis palatum, *Palais au lieure* quòd hoc animal vt ab æſtu vindicetur, & caloris propulſet incommoda, ſoleat ſub ramis eius decumbere. Sonchi genera duo agnoſcunt Herbarij omnes. Silueſtrius quoddam, & magis ſpinis horrens. Alterum tenerius, cibis expetitum. Plinius item duo, album & nigrum, ambo ſpinoſa. Galenus ait Sonchum vbi adoleuerit ex ſpinoſis plantis eſſe. Theophraſtus quoque inter ſpinoſas & aculeatas plantas Sonchum retulit. Dioſcorides verò cum duo Sōchi genera, quæ primùm diximus, fecerit deſcripſeritque, in fine capitis ſubiungit. Alter Sonchus tenerior arboris inſtar latis conſtans foliis, caulem in ramos exeuntem folia diſtinguunt. Quod tertium genus ſcribit Matthiolus in vtraque editione ſuorum in Dioſcor. commentariorum non ſolum non inueniri in Italia, in qua non meminit ſe vidiſſe plantam, quæ Sonchum arboreſcentem referat, ſed etiam nihil de eo à Theophraſto, & Plinio literis mandatum. Idem tamen in ſecunda commentariorum editione Sonchum læuem alterum depinxit tantùm Corna-

Nomina — Lib.1.c.20. — *Genera* — Li. 8. ſimp. — Lib. 7. hiſt. ca. 9. — Li. 2. c. 124. — In lib. 2. Dioſc.c.124 — Embl. 1.7. li. 2. Dioſc.

SONCHVS *Læuis latifolius, Lobel.*

SONCHVS *Aſperior, Lobellij.*

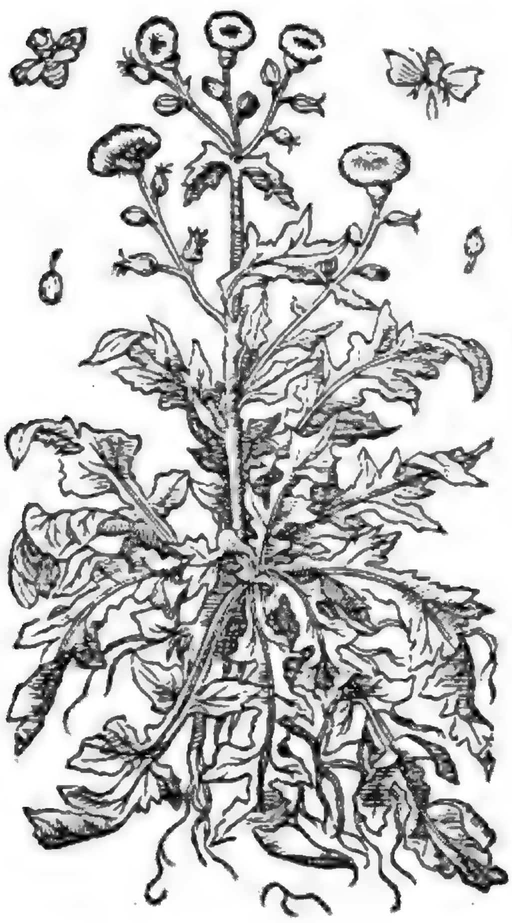
SONCHVS Læuis laciniatis foliis Lobel.

SONCHVS Aſper Matthioli.

SONCHVS Læuis.

SONCHVS Læuis alter, Matth.

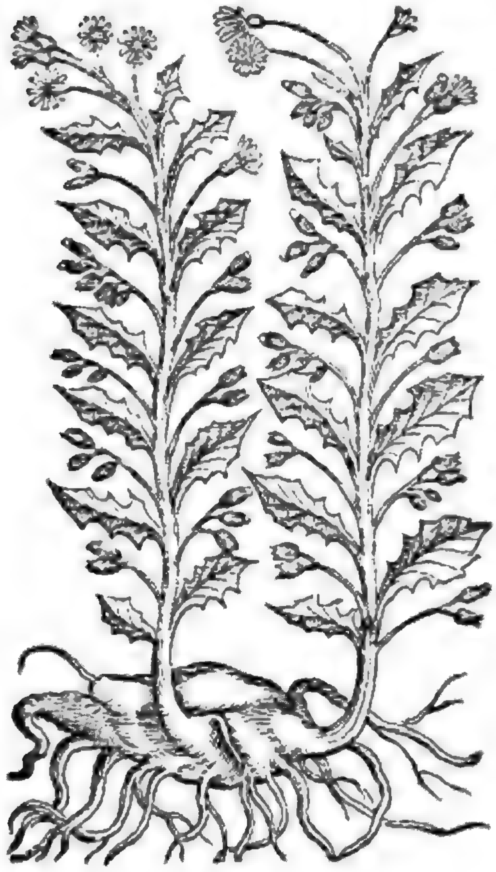
Embl.117. lib.2. Dioſ. rius duo duntaxat Sonchi genera à Dioſcoride conſtitui putat,nec tertium accipiendum genus,de quo poſtremis verbis agat,velut antea de duobus locutus fuerit,ſed de priore quod agreſtius & ſpinoſius eſt,primùm agere:deinde in fine capitis de Soncho teneriore qui arborem refert.Lobellius alios, aut certe aliter pictos Sonchos exhibuit.Primum læuem teneriorẽ,latis foliis,leuiuſculis per ambitum

rum laciniis & ſpinulis, aſperis. Alterum aculeis aſperiorem, aut horridiuſculum, foliis anguſtioribus, laciniis amplioribus & ſpinis acutioribus. Tertium læuem foliis multum laciniatis, dentis leonis. Quartum læuem alterum, folio profundis laciniis ſinuato, cuius ſummam hederæ folium refert, auerſa parte rubens, nullis ſpinis hirtum: flos endiuiæ ſilueſtris: caulis bicubitalis. Sonchus eſt læuis alter Matthioli. Sonchus latifolius Lobell. Sonchus aſper Lobellij. Sonchus læuis Lobelij vulgaris. Dalechampius tertium Sonchi genus arboreſcēs protulit: item & aliud quorum Hiſtoriam eius iudicio hîc aliis Sonchis ſubiunximus. Sonchus aſper & læuis caule cōſtant anguloſo, cubitali, intus cauo, inani, molli, fragili, lacte referto, & plerumq; rubeſcēte: foliis in ambitu per interualla diſſectis, ſiue cichorij modo laciniatis, quæ quidem in aſpero criſpa, aſpera, & pungentia ac ſubrubeſcentia ſunt, in læui læuia, & ſine ſpinis. In caulium ſummitate flores ſunt lutei, Senetioni haud abſimiles, qui tandem in pappos euaneſcunt. Hi Sonchi naſcuntur in hortis, campis & vineis. Vtriuſque vis refrigerat, inquit Dioſcorides, modicè adſtringit, æſtuanti ſtomacho, & inflammationibus illiti proſunt. Succus eorū ſtomachi roſiones ſorbitione mitigat: lac elicit, in vellere appoſitus ſedis ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba quam radix illita vibratis à ſcorpione ictibus ſubuenit. Galenus de Sonchi viribus hæc ſcripſit. Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterùm viridis etiamnum & tener eſtur, perinde vt cætera olera ſilueſtria. Temperamentum eius quodammodo miſtum eſt: conſtat enim ex aquea terreaq; ſubſtantia, vtraque læuiter frigida. Nam & adſtrictionis cuiuſdam eſt particeps, & ſiue cataplaſmatis modo illinatur, ſiue edatur, apertè refrigerat: poſtea verò quàm planè reſiccatus fuerit, terreſtre eius temperamentū redditur, modicam habens caliditatē. Quæ præterea Plinius ſcripſerit, ſcire operæ pretiū eſt. Eſtur & Sonchus, vt quē Theſeo apud Callimachū apponat Hecale, vterque albus & niger, lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent, caule cubitali, anguloſo, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus cui eſt lactis nitor vtilis orthopnoicis, lactucarum modo (ex embammate addit Cornarius ex vetere Pliniano codice.) Eraſiſtratus calculos per vrinam pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſura in vino albo, & oleo calefactus adiuuat partus, ita vt à partu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorem infantium: vtiliſsimus iis quæ lac coire ſibi ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, calidúſque in ſtrāguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris nucleiſq; pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionéſque, radix verò illinitur. Eadem decocta cum oleo in Punici mali calice, auriū morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet veſci, vt morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum eius. Refrigeratoriam tamē vim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Sic enim Cornarius ex eodem vetere codice. Soncho noſtri vtuntur hyeme in acetariis, inquit Matthiolus, præſertimq; eius radicibus, quæ cum teneræ ſint & dulces, menſis expetuntur. In vino decoctus ſtomachi fluxionibus medetur. Lacteus liquor è caule manans datur potandus ægrè ſpirantibus, & aſtmaticis. Idem auribus inſtillatus dolorem tollit, præſertim in mali corio cum oleo decoctus. Sonchus dendroides, ideſt, arboreſcens Dalechampij radicem habet craſſam, nigricantem, ex qua radiculæ multæ prodeunt: caules bicubitales, atque interdum altiores, teretes, foliis ſtipatos ſinuoſis, ſeu per oras ex interuallo inſectis, latis, quercui haud abſimilibus, lacte diffluentibus. Rami in caulibus nulli ſunt, ſed ab imo ſcapo ad ſummū vſque

Forma. *Locus.* *Ibidem.* *Vires & Temper.* *Li.S.imp.* *Li.& ca.22.* *Ibid.*

non

SONCHVS Dendroides, Dalechamp.

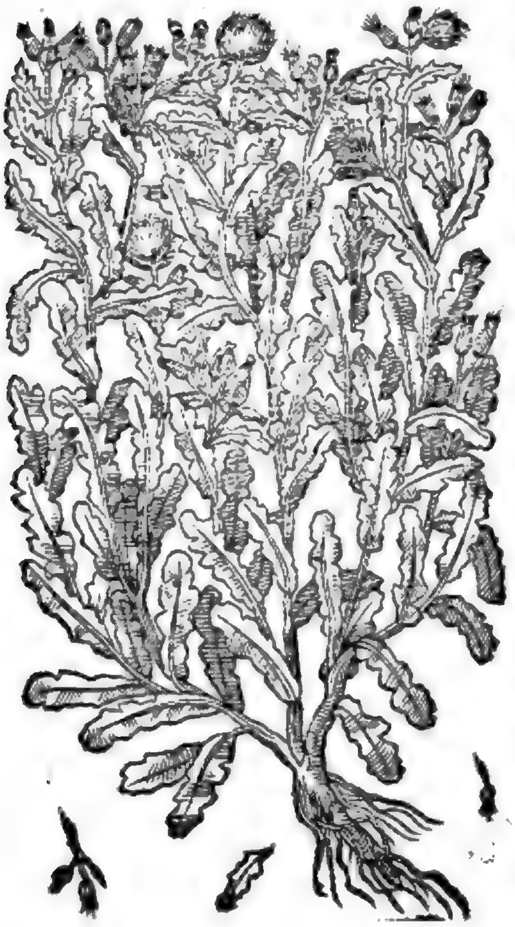

non procul à ſingulorum foliorum exortu, ſinguli naſcuntur petioli, tenues, qui multos flores ſuſtinent luteos, quales ſunt aliorum Sonchorum, aut lactucæ, qui tandem in pappos abeunt. Hoc eſt tertiũ Sonchi genus, cuius capite extremo de Soncho Dioſcoridem meminiſſe diximus. Sed hic ſcrupulum ac dubitationem rei herbariæ ſtudioſis iniiciet Dioſcorides Latinus, in quo ſic legitur. Alter Sonchus tenerior arboris inſtar, latis cõſtans foliis: caulem in ramos exeuntem folia diſtinguũt, cum dixerimus ramis nullis, ſed foliis tantùm & floribus huius Sonchi caules ornari. Quem ſcrupulum eximent Græca quæ ſic habent. ὁ δὲ ἕτερος σόγχος, ὁ δὲ τρυφερὸς, δενδρώδης ἐστὶ, καὶ πολύφυλλος: τὰ δὲ φύλλα διεῖλε τὸν καυλόν. Quæ ſic fideliùs conuertiſſet Ruellius. Alter Sonchus qui etiam tenerior, arboreſcit, & latis conſtat foliis: caulem folia diſtinguunt. In ſaxoſis frigidorum montium cliuis prouenit hic Sonchus. Eadem præſtat quæ & reliqua Sonchi genera.

SENETIO. CAP. XVIII.

Nomina GRæcis ἠρύγερον quod flores eius capillorum ritu vere caneſcant, Latinis Senetio dicitur, quibuſdam vulgò Cardocello, aliis Spelicencioſa,
Lib. 7. hiſt. ca. 7. Gallis *Seneſſon*, Germanis *Creutzuurtz*, Hiſpanis *Bonuaron*. Theophraſtus Senetionem oleraceis & intubaceis adnumerauit. Is & Dioſcorides vnius duntaxat Senetionis meminerunt. Recentiores iidémque rei herbariæ
Li. 4. Dioſ. c. 92. periti plura genera fecerunt. Quidam Iacobeam à quibuſdam vocatam, Senetionem maiorem appellant. In qua etiam ſententia eſt Matthiolus ſecunda cõmen-
Lib. 5. c. 17. tariorum in Dioſcoridem editione. Addunt his Senetionem marinum, Dale-
Genera. champius Senetionem fœtidum. Dodonæus genera tria deſcripſit, Senetionem maiorem, huic ſimilem minorem, tertium foliis longis & anguſtis, caule gracili, recto, ex fuſco purpuraſcente, molli veluti lana veſtito. In ſummitate flores in pallido lutei, ſtatim atque dehiſcunt cani fiunt. Hunc Theophraſti Senetionem eſſe arbitratur. Senetio Dioſcoridis & veterum cauliculo eſt cubitali, ſubrubro:
Forma. foliis cõtinuis, laciniatis, & per extremitates erucæ modo diuiſis, ſed minoribus: floribus luteis, qui celeriter diſſecti vaneſcunt in pappos: radice ſuperuacua.
Locus Naſcitur paſsim in hortis, atque etiã ſuper mœnia & in maceriis. Vireſcit toto anno, & quolibet fere menſe floret. Ideo non deſunt qui hunc Italico idioma-
Matth. ibi. te vocent *Fiore d'ogni meſe*. Folia cũ floribus refrigerant, inquit Dioſcorides.
Lib. 4. c. 92. Quare illita cum vini modico, vel per ſe, teſtium, & ſedis inflammationes ſa-
Vires & Temper. nant: quin & ex manna thuris medẽtur cum reliquis vulneribus, tum iis quæ nerui acceperunt. Illiti per ſe cum aceto pappi, idem munus præſtant. Verùm recentes epoti ſtrangulant. Totus caulis, ſi coctus in paſſo potui detur, ſtoma-
Li. 6. ſimp. chi dolores à bile contractos perſanat. Senetionis breuiter meminit Galenus

SENETIO Matth.

his verbis. Senetio facultatem miſtam obtinet, ſimul refrigeratoriam, & modicè digerentem. Plinius de Senetio ne multas eáſque diuerſas ſententias recenſet, inter quas eam etiam quam ex Dioſcoride propoſuimus. Erigeron, inquit, à noſtris vocatur Senetio. Hanc ſi ſine ferro circũſcriptam effodiat aliquis, tangatq́; ea ter dentem, & alternis ter deſpuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem eum poſtea non doliturũ. Herba eſt trixaginis ſpecie ac mollitia, cauliculis ſubrubicundis. Naſcitur & in tegulis & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia vere caneſcit. Caput eius numeroſè diuiditur, lanugine qualis eſt ſpinæ inter diuiſuras exeunte. (Sic enim legit & diſtinguit Cornarius, cum in vulgatis exemplaribus exaratum ſit, caput eius numeroſa diuiditur lanugine, qualis eſt ſpinæ, inter diuiſuras exeunte.) Quare eam Callimachus Acanthida appellat, alij pappũ. Nec deinde Græcis de ea conſtat. Alij erucæ foliis eam eſſe dixerunt, alij roboris, ſed minoribus multo. Radice alij ſuperuacua, alij neruis vtili, alij potu ſtrangulante. E diuerſo quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia veſicæ vitia: item cordis & iocinoris. Renibus extrahere arenam dixere. Iſchiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in paſſo vtiliſsimam. Præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ſerenteſq́; in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale eſſet demonſtrarent, contra ſerpentes in aqua bibendã, edendamq́; comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per vſus digeremus. Lanugo eius cum croco & ex igno aquæ frigidæ trita, illinitur epiphoris. Tota cum mica ſalis ſtrumis. Nec hoc ſolùm loco Plinius Romanis experimentis per vſus eam digerit, ſed aliquanto poſt, Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci teſtium inflammationes ſanat. Et rurſus. Doloribus Erigeron ex aceto illinitur: quæ paulo aliter Dioſcorides habet. Senetio maior quorundam, ab Herbariis vulgò Herba S. Iacobi, & S. Iacobi flos, & Iacobea nominatur, Gallicè *L'herbe S. Iaques*, Italicè *Carduncello maggiore*, Germanicè *S. Iacobs Bluom*, caulibus eſt longis, aliquando ſeſquicubitalibus, rubentibus, ſtriatis, ſurculoſis: foliis in ambitu laciniatis, erucæ ſilueſtris æmulis, nigricantibus, guſtu amaris, ante caulium exortum humi iacentibus: floribus luteis forma chamœmeli floribus haud diſsimilibus, qui flacceſcẽtes in papposãm lanuginẽ euolant:

Lib. 25. c. 13.

Embl. & 3. li. 4. Dioſcor.

SENETIO maior, ſiue flos S. Iacobi, Fuch.

Li. 26. ca. 8.

Cap. 12.

Forma Iacobeæ.

SENETIO Maior, ſiue flos S. Iacobi. Matth.

Locus.

L.1.c.47.

Forma

SENETIO Fœtidus Dalechamp.

Lib.25.ca.5.

Locus.

euolant: in medio ſemen eſt cinereũ: radix alba, & fibrata. Naſcitur in agrorum marginibus, & aquarum ripis, locíſque arenoſis. Iulio & Auguſto menſibus floret. Amara eſt, & adſtringit, ideoq; calidam & ſiccam eſſe conſtat. Recentiorum medicorum experientia cognitum eſt, herbam hanc vulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodeſſe. Fiſtulas quoque iidem curare, & ne vltra ſerpant prohibere impoſitam tradũt. Aiunt alij huius ſucco gargarizato gutturis inflammationes & apoſtemata ſanari. Eandem pinxit Lobellius nomine Iacobeæ Senetionis. De Senetione marino, ſiue Iacobæa marina Dodonæi diximus in libro de maritimis. Senetio fœtidus Dalechampij radice nititur palmum longa, lignoſa, cõtorta, nigricante, fibrata: conſtat venuſta foliorum coma ex atro virentium denſo ſtipatu prodeuntium, Senetioni ſimilium, elegantiſsimis inciſuris diuiſorum, vt acanthi ſpeciem ob venuſtatem pictoribus ſculptoribúſque magnopere celebratam vincant, tam pinguiũ, vt melle illita quiſpiam credere poſsit, & complicata, & ſeſe mutuo contingentia vix ſeparentur, ſic tanquam eo glutinis lentore cohæreſcunt, odore graui, qualis eſt ſcrophulariæ maioris, aut ebuli, vnde ei fœtidi cognomentum: caulæ pedem non excedente, ſupra folia parum extante, ac inter ea ferè abdito: flore Senetionis, luteo, in pappos abeunte. Quidam artemiſiam fœtidam appellant, à quadam cum artemiſiæ foliis ſimilitudine. Sunt qui ſideritim quartam à Plinio memoratam eſſe volunt, in maceriis naſcentem, cum teritur fœtidi odoris. In macris, aſperis, & frigidis locis luxuriat. Succum laudant ad vlcere maligna. Alia duo Senetionis genera Myconus dedit quæ hic depinximus. Prius herba eſt in ſaxis naſcens, fruticoſa, radice minima, in radiculas alias diuaricata, cauliculis multis, teretibus, lignoſis, candicantibus, dodrantalibus, in quibus folia ſunt minima, tenuia, roriſmarini, ſed tenuiora, ſuperne viridia, inferne candida, quæ inæqualibus ſpatiis in caulibus oriuntur: in ſingulorum cauliculorũ cacumine modo bina, modo ternam, quandoque quaterna capitula emergunt pineæ nucis effigie, quæ tandem in pappos euaneſcunt. Trita manibus folia pini odorem referunt, manſa vero adſtringentem ſaporem. Hanc ille Senetionem vocat, quod vt cætera Senetionis genera, facile caneſcat. At ſtœchadis citrinæ ſpecies potius videtur, de qua dicemus idoneo loco. Alterũ genus, herba eſt in quercetis, locíſque non admodũ ſiccis

ſiccis, ſed humidis, interdum & in pratis naſcens, cubitali altitudine, radicibus tenuidis, candibus, lignoſis, dulcibus, caule aliquantiſper piloſo, rotundo, cauo, medulla lanuginoſa farcto, in quo folia ſunt exigua, piloſa, in ambitu ſerrata, craſſa, aliquantulum viridia, infernè rubeſcentia, quæ quandoque colore vinoſo manus inficiunt. In caulis ſummitate flores ſunt lutei, in pappos protinus abeuntes. Sapor totius plantæ aqueus eſt, vt vulgaris Senetionis. Videtur genus eſſe Se-

SENETIONIS Genus, Miconij.

SENETIONIS Species, Dodonæi.

netionis à Plinio deſcriptum loco ſupra adducto, trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrotundis. Naſcitur in tegulis & in muris. Sic ea quam hîc damus, foliorum ſpecie trixaginem æmulatur, caulis & folia rubeſcunt, citò caneſcit, & flos in pappos abit. Quod in tegulis & muris oriatur, non repugnat: nam vulgaris Senetio etiam in montibus, & locis diuerſis reperitur. Aliam Senetionis ſpeciem protulit Dodonæus alio in loco, quæ tamen differt à Senetione maiore & minore, foliis maioribus, profundius inciſis, & ad cichorij folia accedentibus, caules eius ramoſi, pedales, comantibus in ſummo floribus luteis, qui citiſsimè & caneſcunt, & in pappos abeunt, veluti Senetionis, cætera Senetioni æqualis. Fœtet herba nonnihil, vnde cichorium fœtidum à nonnullis vocatur. Hæc herba certè in cichoracearum numero habenda, & talis quidem, inquit Dodon. qualis eſt Theophraſti Aphace cichoreacea, niſi quod hæc æſtate ſolum floret. Theophraſti vero Aphace tota hyeme, totòque vere. Hanc pinxit Lobellius nomine Erigeri tomentoſi. Foliis enim eſt tomentoſis, in calidis regionibus proueniens. Lib. purg. Apc. 4. c. 25.

BVGLOSSVM. CAP. XIX.

Nomina Βούγλωσσον,& βούγλωσσος, Latinis etiam Bugloſſum,& lingua bouis,ſeu lingua bubula, nominatur, vulgò Borrago, Plinio Euphroſynon ab efficienda voluptate,vt dicetur, Arabibus *Leſen arthaur*, ſeu *Leſan althaur*, Gallis *Bugloſſe* & *Bourrache*, ſeu *Borrage*, Italis *Borragine*, Germanis *borreſcht*, Hiſpanis *Borraia*. Leonicenus, Manardus, Ruellius, Fuchſius, Tragus, Cordus, Matthiolus, Marcel. Virgilius, Dodonæus,Cornarius,Pena & Lobellius, atque alij rei herbariæ periti,Bugloſſum veterum, eam proculdubio herbam eſſe putant,quam borraginem vocamus,non illam quæ vulgò bugloſſa nominatur, & cuius in officinis communis eſt vſus, neque id temerè, ac ſine iudicio. Primum deſcriptio bugloſsi à Dioſcoride tradita borragini ita conuenit, vt nulla prorſus nota ab illa diſcrepet. *Li.4.c.124.* Bugloſſum, inquit,verbaſco ſimile eſt,folium in terra ſparſum,nigrius,aſperum, bubulas imitans linguas.

BORRAGO Bugloſſum verum.

Quis niſi plane amens ex ipſa inſpectione non iudicet Borraginem foliis eſſe verbaſco ſimilibus, nigrioribus tamen & aſperioribus? Nonne & folia Borraginis in terram inclinant, & bubulas linguas tum forma, tum aſperitate imitantur? Contra quæ Bugloſsi nomen in officinis ſibi falsò vendicauit, nonne folia habet oblonga echio ſimilia,non ita lata vt bubulas referant linguas? *De re ruſt. ca.40.* Ob id Cato ſurculum inſitum cum lingua bubula obtegere iubet, ſi pluat, ne aqua in librum permanet, nonne rotundiore & latiore potiùs folio, quale eſt Borraginis, quàm longiore & anguſtiore, quale eſt Bugloſſæ,ad contegendam rotundam inſitionem vti maluit? Præterea Bugloſſæ folia minùs in terram vergunt,quin potiùs ſurgunt,è toto ferme ceſpite ſurſum tendentia, nec aliqua ex parte verbaſcum referentia. Ad hæc Bugloſſæ folia modicè hirſuta ſunt, mollia, denique albicant, non nigricant. *Lib.2.cauſ. ca.436.* His accedit Auicennæ teſtimonium ſic ſcribentis. Lingua bouis eſt herba lata habens folia ſicut almaru,& ad tactum aſpera,& rami eius aſperi ſunt,ſicut pedes locuſtarum. Oportet autem vt illa adminiſtretur, quæ eſt in Coraſceri craſſa habens folia, ſuper quorum faciem ſunt puncta,quæ ſunt radices ſpinarum & pilorum exeuntium ab ea. Quibus verbis adeo perſpicuè Borraginē expreſsit Auicenna, vt facilè quiuis intelligat eam eſſe linguam bubulam,quam diligenter deſcripſit præter morem, quod ſuo quoq; tempore non deeſſent,qui veri Bugloſsi loco alia vterentur: quod declarat iis verbis quæ ſubiicit. Quæ autem in hac terra reperitur,& qua vtuntur medici, plurimum eius eſt genus almaru,& non eſt lingua bouis, & neque confert vt iuuamentum illius eſt. Hæc Auicenna. *Li.de med. herb.* Iam vero Apuleius Bugloſſum Corraginem à Lucanis appellari ſcribit, quod cordis affectibus quam maximè opitulentur, quæ primæ duntaxat literæ mutatione à Borragine diſtat. Cum igitur ex iis euidenter demonſtratum ſit Borraginem noſtram veterum eſſe Bugloſſum,in poſterum medici pharmacopœiq;, ſicubi Bugloſſum ab antiquis in medicamentorum compoſitiones adhibitum legerint, Borraginem noſtram, non vulgare Bugloſſum

vſurpent

vſurpent,vt iis vſuri quas debent vtilitates ex medicamentis capiant. Eſt igitur
Borrago Bugloſſum latifolium Lobellij,perperam Lycopſis Anguillaræ:foliis la- Matthi. in li.4.Dioſc.
tis,oblongis,aſperis,eminentibus vbique bullis, tenuiſsimis aculeis armatis, qui ca.124.
totam plantam hirſutam, atque rigidam reddunt:caule cubitali, & quandoque *Forma.*
maiore,pingui,cauo,ſubrubente,aculeis vbique rigente, ramulis multis brachia-
to:floribus ſtellæ modo radiantibus,ſpecioſis,cærulei coloris,nigro è medio pro-
minente apice:ſemine nigro & ſtriato:radice alba,tenera, pollicari craſsitudine,
guſtu ſubdulci,& lento. Aliam Bugloſſam ſeu Borraginem ſcribit eſſe Cordus,
quæ ſolo florum colore à ſuperiore differt: omnino enim candidos edit. Quid Lib.1.plan. ca.74.
verò de vulgari noſtra Bugloſſa ſentiendum? Bugloſſum domeſticum ſeu horten-
ſe & ſatiuum Meſues eſſe Borraginem, ſilueſtre verò ſeu erraticum eſſe Bugloſ-
ſam vulgò dictam cenſuit in Meſuem Manardus. In eadem eſt ſententia Valer.
Cordus. Matthiolus Borraginem & vulgarem Bugloſſam ſpecie quidem & for- Ibidem.
ma à ſeſe differre arbitratur,ſed iiſdem pollere viribus, eundémque vtriuſque ſa-
porem euidens facere eiuſdem facultatis iudicium:aut ſi eædem prorſus vires non
ſint,certe proximas,& valde ſimiles eſſe:quin & facie non multum ea differre, ſi
illud genus ſpectes,quod hodie ex Hiſpania allatum in hortis ſeritur, quod etſi
verbaſcum non omni ex parte referat,quemadmodum Borrago,foliorum tamen
figura bubulas linguas maximè imitatur. Fuchſius Bugloſſam vel linguam bo- Li.de hiſt. plan. c.128.
uis Officinarum & Herbariorum, Cirſium Italicum vocat. Dodonæus eandem Lib.1.ca.3.
Bugloſſam domeſticam maiorem Officinarum,Cirſium Fuchſij, Bugloſſum ma-
gnum ſatiuum vocat & lycopſim. Lobellius & Pena Bugloſſum anguſtifolium.
A Dodonæo diſsidet Matthiolus, ſicut & ab iis qui Bugloſſam vulgarem echij
genus eſſe ſtatuunt,ſicut in Echio & Circio dicemus. Cæterùm bugloſſum vul- *Forma.*
gare folio eſt longiore quàm Borrago, hirſu-

BVGLOSSVM Vulgare.

to, molliùs aſpero:caule ſeſquicubitali, rotun-
do, hiſpido, ex quo rami exeunt ſurſum ſpe- Matth. ibi.
ctantes: flores edit purpureos, Borragine mi-
nores,è quibus nigrum oritur ſemen. Radix illi
eſt Borragini ſimilis omnino, ſed craſsiore,
pinguioréque cortice. Bugloſſam longifoliam Lib.1.plan. ca.45.
Cordus, Tragus Italicam appellat. Huius tria Lib.1. c.77.
obſeruauit genera Matthiolus, hortenſe latio- Ibidem.
ribus ac longioribus foliis, & ſilueſtris duplex
genus. Vnum foliis latioribus, & floribus pur-
pureis, alterum foliis anguſtioribus,& floribus
nigricantibus. Dodonæus præter Bugloſſum Lib. 1.c.3.
ſatiuum quod diximus, alterum Bugloſſum
minus reperiri in quibuſdam Germaniæ locis,
& in Belgij hortis ſcribit, facítque anchuſæ ge-
nus. Lobellius, Bugloſſum minimum Echij fa-
cie appellat, radice & foliis anguſtifolij Bu-
gloſsi,ſed exilioribus,Echij paribus. Flos ex ru-
bello violaceo nitet. Semen Bugloſsi haud ab-
ſimile. Saporis,odoris & vſus non diſparis. Hæc
Lobellius. Alterum Bugloſſum ſilueſtre, quod
lycopſim ſilueſtrem ipſe appellat, ſeplaſiarij
Bugloſſam ſilueſtrem. Bugloſſum ſatiuum minus,quod modo ex Lobellio deſcri-
pſimus Bugloſſo maiori ſatiuo prorſus ſimile facit Dodonæus, caule, foliis hirſu-
tis,aſperíſque & radice: niſi quod hæc omnia in iſto ſunt minora, cauliculi bre-

BVGLOSSVM Silueſtre, Matthioli.

BVGLOSSVM Minus ſatiuum, Dodonæi.

BVGLOSSVM Minus ſilueſtre, Dodonæi.

Cap.118.

uiores,folia minora,& anguſtiora , flores ſimiles,minores,purpurei coloris,ſed dilutioris : ſemen item ſimile,minus & nigrius. Id Fuchſius pro circio Germanico exhibet. Huic proximũ Bugloſſum ſilueſtre , ſiue Lycopſis ſilueſtris, ſed foliis aſperioribus,minoribus, anguſtis, flores ſimiles, ſed multo minores & cærulei, ſemen minutum & fuſcum,radix longa & gracilis.Fuchſius id echium eſſe,ac pro eo depingere voluit. Hic non omittendum Bugloſſum ſemper virens Penæ , etiam in frigidiſſimis regionibus,Anglia,Antuerpia & reliquo Belgio, vbi plurimum & per oportune viget in hortis ad vſus medicos. Folia ei ſubrotunda , latifoliæ Borraginis, vti etiam caulis : radix ſitu, habitu, & muccagine conſolidæ maioris : flores vero ſecus alas & folia proxium anguſtifoliæ, eiuſdem ſaporis & vtilitatis ad cordis , & melancholicos affectus. Huius plantæ Lobellius non meminit , ſed alterius quam Symphytum pumilum repens Borraginis facie appellat , Borraginem minimam herbariorum, quæ alitur in hortis Belgij , foliis Borraginis aut pulmonariæ,minoribus : floſculis item in cæruleo purpureis Borraginis, ſed radix pulla Vlmariæ aut caryophillatæ fibris implexa. Floret hyeme in penſilibus hortis,vere,etiam Auguſto in hortis. Guſtanti cum muccagine quandam acrimoniam exhibet,quod Borragini aut Bugloſſo negatum eſt.

Quænam

BVGLOSSVM Semper virens, Penæ.

BORRAGO Minima Herbariorum.

Quænam ſit hæc antiquis adhuc ignoramus. Hæc Lobellius, qui eandem aut perſimilem vidiſſe ſe ait in horto Mutoni, cuius folia conſperſa erant notulis pulmonariæ ritu. Sed quæ de Borragine & Bugloſſo dicenda ſuperſunt perſequamur. Borrago ſponte naſcitur in hortis omnibus, adeo vt inde haud facilè extirpari poſsit, & in ſabuloſis campeſtribúſque. Tota æſtate floret. Borrago, auctore Dioſcoride, in vinum iniecta animi voluptates auget. Cui ſubſcribit Galenus ſic ſcribens. Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt. Itaque vinis iniectum lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditur. Sed & iis qui ob gutturis aſperitatem tuſſiunt, coctum in melicrato conuenit. Et Paulus his verbis, Bugloſſum humidum eſt & calidum temperamento: quamobrem vino immiſſum lætitiam ac animi voluptates efficere dicitur: Plinius. Iungitur huic Bugloſſos, boum linguæ ſimilis, cui præcipuum, quod in vinum deiecta animi voluptates auget, & vocatur euphroſynon. Quæ verò in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus reperiuntur, Bugloſſum naſcitur in campeſtribus, &c. Deinde aiunt eam quæ tres thyrſos emittit, &c. Dioſcoridis non ſunt, ſed planè ſuppoſititia, tum ob dictionis diſsimilitudinem, tum quod eadem in Plinio de Cynogloſſo leguntur. Iungitur & Cynogloſſos caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſsima. Aiúntque quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe, quæ quatuor ad quartanas. Quamquam etiam in Plinio ſimile quiddam habeatur de Bugloſſo: Bugloſſo inareſcente ſi quis medullam è caule eximat, dicátque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſsionem aiunt à febre liberari. Quare illa ex Plinio, vel ex alio quouis Dioſcoridi adiecta eſſe conſtat, nec in Aldino exemplari Græco reperiuntur, neque ea habet Ruellius in tranſlatione ſua, in qua hoc capitis exordium eſt. Bugloſſum verbaſco ſimile eſt, &c. Bugloſſum vrinam cit, inquit Symeon Sethi, & ſitim ſedat. Caules eius cocti, & crudi comeſti iecoris affectibus proſunt. A viatoribus ex eo conficitur

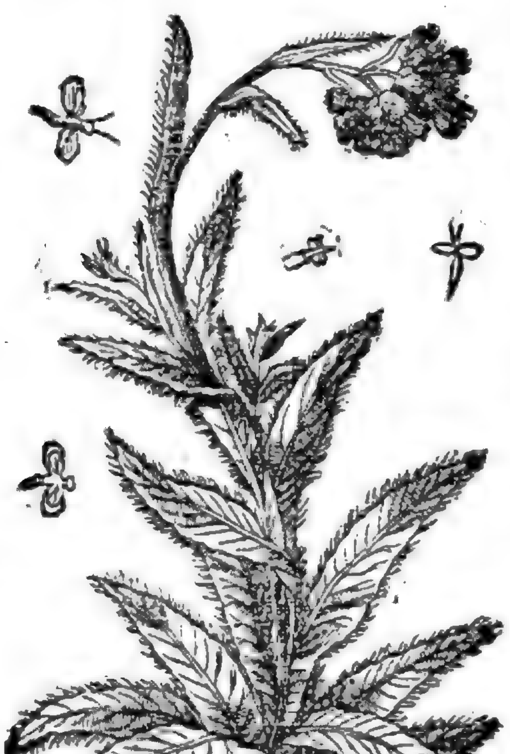
Tempus. Li. 4. c. 123. *Vires & Temper.* Li. 6. ſimp. Lib. 7. Li. 25. ca. 8. Lib. 25. c. 8. Lib. 26. c. 11.

zulapion, & eſt vtile. Vulgari Buglоſſo vt & Borragini vis ſane magna ineſt ad
Matth. ibi. animi deliquium, atque alios cordis affectus, & ad melancholicos morbos, & præſertim eorum decoctum ex vino vel aqua. Trita vulgaris Bugloſsi radix ex aceto, & illita tribus diebus continuis ſcabioſos iuuat. Præſtat vtriuſque plantæ ſuccus hauſtus ad epota venena, & venenatorum animalium morſus. Stillatitia eorum aqua delirijs, quæ cum febre eueniunt mirificè auxiliatur. Præterea oculorum inflammationes mulcet tum ſumpta, tum impoſita.

CIRSIVM. CAP. XX.

Nomina KΙΡΣΙΟΝ meliùs quàm vt quidam tranſpoſita vna litera legunt κέρσιον, Latinè etiam Cirſium dicitur, quod varices quos Græci κιρσοὺς
Li. 4. c. 114. vocant, ſanet à Romanis ſpina mollis. Cirſium, vt auctor eſt Dioſco-
Forma. rides, caulis eſt tener, duorum cubitorum, triangularis ab imo foliola roſæ ſpeciem referentia: anguli ſpinoſi per interualla molles: folia Bugloſſo ſimilia, longiora, ſubcandida, modicè hirſuta, partibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hiſpidum, in quo capitula in ſummo purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines.
Lib. 27. c. 8. Plinius iiſdem ferè verbis Cirſium deſcripſit. Cirſium cauliculus eſt tener, duorum cubitorum, triangulo ſimilis, foliis ſpinoſis circundatus: ſpinæ molles ſunt, folia bouis linguæ ſimilia, minora, ſubcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines. Ita Plinius à Dioſcoride nihil differt, niſi quod folia minora dixit, vt qui μικρότερα legat, quod hodie codices habent μακρότερα, ideſt, longiora. Ruellius & Fuchſius, atque alij recentiores multi nihil aliud Cirſium eſſe crediderunt, quàm vulgare Bugloſſum: quod cum grandius ſit, Bugloſſum magnum, ſiue Bugloſſum Italicum, ſiue Roma-
Li. 4. Dioſ. c. 114. num vocant: quam ſententiam minimè probat Matthiolus: quia Bugloſſum caulem triangularem non habet, ſed rotundum, ab imo folia, per ambitum aculeata roſæ ſpeciem non referunt, ſed longa, & continua prodeunt. Denique Bugloſsi flores non vaneſcunt in pappos, ſed flacceſcentes integri decidunt, ſubnaſcente in folliculis ſemine. Plantam igitur à Clariſsimo medico Luca Ghino ad ſe miſſam,

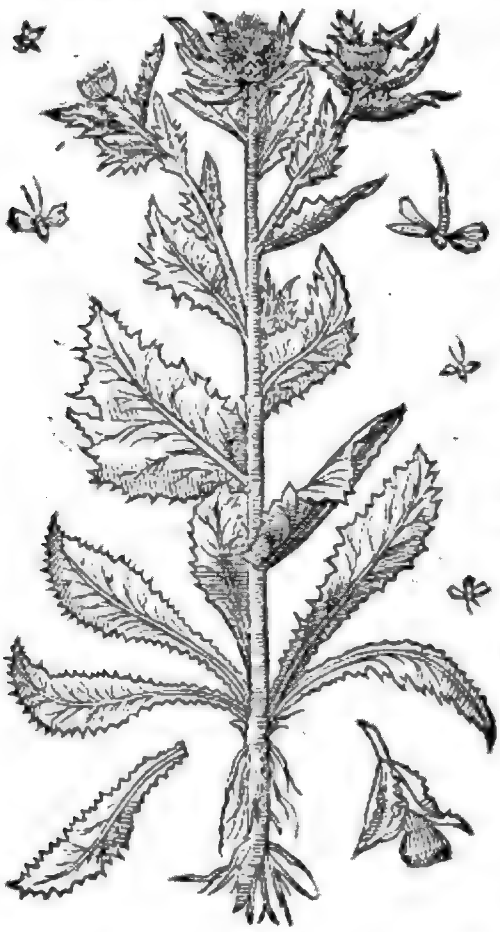
CIRSIVM, Matth.

cuius figuram hîc appoſuimus, pro Cirſio Matthiolus exhibet, quod ei Dioſcori-
Locus. dis deſcriptio maximè conuenire videatur: Naſcitur, vt ille ſcripſit, in vliginoſis
Vires. locis. Radicem Cirſij loco laboranti adalligatam dolores varicum ſedare, An-
Ibidem. dræas ſcripſit referente Dioſcoride. Et hanc herbam, Plinius ait, radicémve eius
Lib. 5. ca. 15. adalligatam dolores varicum ſanare tradunt. Cirſium aliud deſcribit Dodo-
Forma. næus, quod & hîc appinximus, foliis magnis, latis borraginis foliis maioribus, latioribuſque, ſpinis paruis opertis: caule anguloſo, tenero, fragili, circa cuius ſum-
Locus. mum foliola multa ſunt congeſta, inter quæ carduus echinatus & rotundus prodit, flore purpureo in auras abeunte. Radix eſt craſſa & fibrata. Locis humidis, & circum aquas prouenit. Auguſto menſe floret; frigido ſiccóque eſt

temper

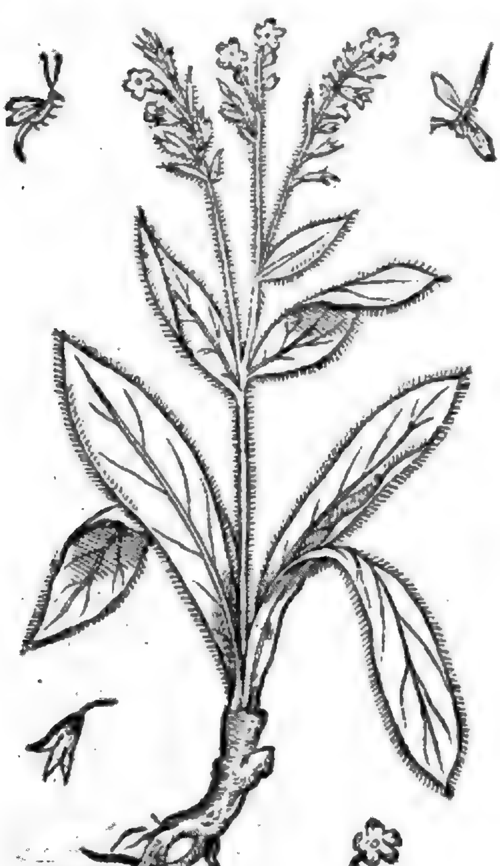
CIRSIVM Dodonæi.

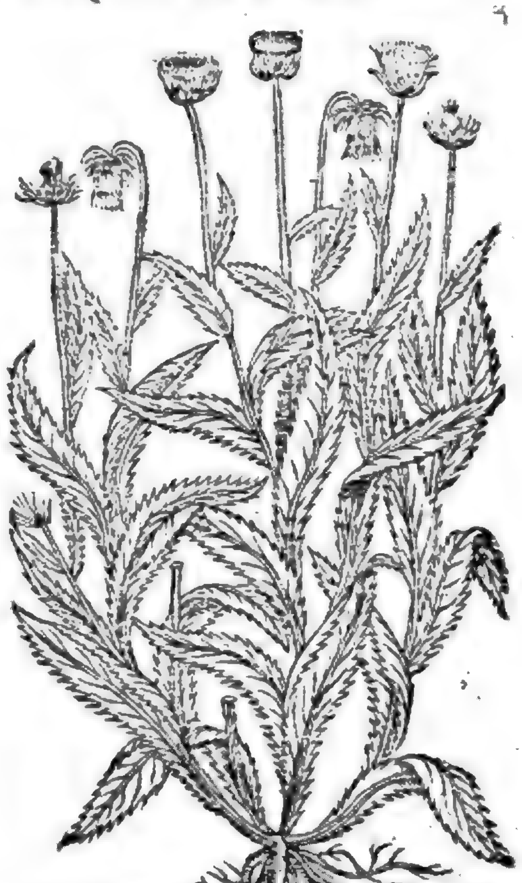
temperamento, & viribus ſoncho fere ſimile. Cirſium aliud duobus in locis pictum dedit idem Dodonæus, cuius folia ſunt oblonga, lactucæ fere ſimilia, verum acuminata, & per circunferentiam aculeata, candidiora vulgaris bugloſsi foliis: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas diſcreti, in quorum ſingulis capitulum eminet hiſpidum, quod poſt floris vigorem deorſum reflexum nutat, tandémque in papposām lanuginem reſoluitur: flos purpureo rubet colore: ſemen ſplendet aliorum carduorum inſtar. In hortos aliunde illatum eſt. Fertur alicubi in maritimis exire. Id carduorum generibus adnumerat. Lonicerus & Fuchſius cirſium bugloſſum magnum, ſiue bugloſſum Italicum eſſe exiſtimant. Cui omnino ſimilem plantam quandam in Germania copioſè naſci tradunt, niſi quod minora omnia habet, cuius figuram hîc damus. Ob quam, cum cirſio ſeu bugloſſo Italico, vt illi putant, ſimilitudinem Cirſium Germanicum nominarunt. Scribit Lobelius in Belgij hortis plures Cirſij ex foliis & capitulis conſpici differentias, præter genera memorata. Vnicaules quaternûm & quinûm cubitorum, folia incana bugloſſo hortenſi anguſtifolio altero tanto maiora & longiora, oris & ambitu laciniatis & ſpinoſis, flores purpurei, ſinguli in ſingulis cymis papposi in duplo maiore ſquamulis loricato capitulo, minus ſpinulis horrido. Eius hæc eſt icon. Pinxit etiam Lobelius Cirſium Anglicum quod videtur Spinam albam adumbrare, ſpithameo caule & fo-

Lib. pur. App. 1. cap. 22. & lib. de floribus

CIRSIVM Germanicum, Loniceri.

CIRSIVM aliud, Dodonæi.

CIRCIVM Anglicum.

CIRCIVM maius ſingularibus capitulis.

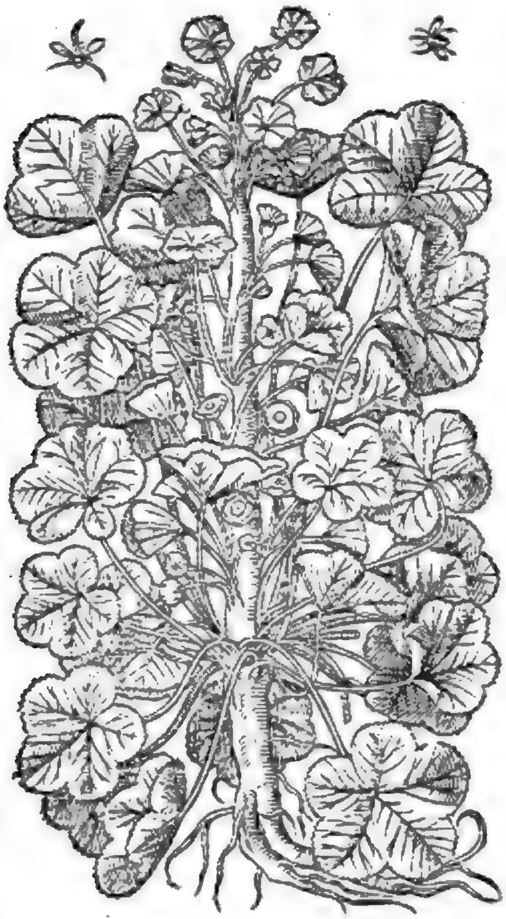
liis circij,ad quod commode referri poteſt, flos ſingularis Cardui bulboſi. Radix Belliolis,aut Ellebori nigri modo fibratæ.Prouenit in pratis. Guſtu præſicco, adſtringente,moderatè calido.Hæc Lobellius.

MALVA. *CAP.* *XXI.*

Nomina Lib.20.c.21 Lib.20. VT malua Latinis quaſi molua quod aluum molliat, dicta eſt,auctore Varrone,ita Græcis μαλάχη ab emolliendo vẽtre,quia μαλάττειν mollire ſignificat.Plinius mouorem, à Græcis molopen vocari in ſatiuis, alteram malachen ſcripſit. Athenæus μαλάχην Attice dici,in multis autem Antiphanis & Epicharmi exemplaribus μολόχην per ο, ſcriptum reperiri.
Genera. Arabicè *Chubeze* ſeu *Chubas* nominatur,Italicè *Malua*,Germanicè *Pappel*,Hiſpanicè *Maluas*,Gallicè *Mauue*. Maluæ multa ſunt genera.Eſt enim malua κηπαίαν, id eſt,hortenſis,ſiue ſatiua,& malua ſilueſtris,non quæ in ſiluis,aut aſperis locis, ſed quæ in incultis ſua ſponte naſcitur, quam χερσαίαν Dioſcorides vocat,quæ vox incultam & inelaboratam terram ſignificat,qualis in ſemitis, pratis,aliiſque huiuſce modi ruris & agri partibus eſt.Et ſilueſtrem hanc maluam, vulgarẽ intelligimus, non althæam,nec alceam, de quibus poſtea dicemus. Hæc malua vulgaris in viis omnibus & areis prope vrbes luxuriat, caules multos edens teneros,flexiles, folia quãplurima,craſſiuſcula,ambitu nonnihil laciniata,circinata,viridãtia:flores tota æſtate fert particulatim purpureos, vel ex purpureo pallidos, deinde orbiculos in quibus ſemina,radix eſt longa,digitũ æquans,lignoſior.Maluæ differentiæ ſunt ali-
Genera. quot,ex florũ figura,& vario colore.Alia enim rubras,alia candidas,alia in purpuras albicantes roſas producit.Et has rurſus atq; illas vel ſimplici, vel multiplici foliorum textura conſtantes, quarum effigiem & pulchritudinem demirans vulgus Roſam tranſmarinam cœpit appellare, Gallice *Roſe d'outremer* Malua ſilueſtris du-
Forma. plex: quædam enim altius attollitur,& fere arboreſcit,quædam pumila eſt,& humi iacet. Malua hortenſis quæ ſæpe grandeſcit in arborem, radice eſt longa craſſaque:caudice ſimplici,luxurioſæ proceritatis, baculi vſum præbente,rotundo:foliis amplis, per ambitũ ſerratis, iis verò quæ in ſuperiore caule ſunt vulgaris maluæ

uæ modo diuiſis, flores pulcherrimi, caulem à medio ferè ad verticem vſque exornant, varij coloris, vt diximus, breui admodum pediculo dependentes, qui venuſtate roſis non cedunt, & ſi ſuppeteret odor, de principatu certarent. Primum capitula quædam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem faſtigiata è caule proſiliunt, iiſque paulatim intumeſcentibus prægnantia florum inuolucra fatiſcunt, in quibus dehiſcentes roſæ ſeſe pandunt, & explicantur in folia, interdum quinque interdum ſtructili quadam ſerie, vt diximus, numeroſa, calicibus apices paucos complexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea ſtamina. His fœtus ſuccreſcit multipliciter tunicatus, atque in vmbilici formam numeroſo ſemine coagmentatus, in quibus cum decuſſa ſunt folia, reliquarum maluarum modo ſemina recluduntur. Hæc malua maior à Matthiolo, & iure quidem nominatur. Lib. 2. Dioſcor. c. iii. Aliam maiorem maluam depinxit, caudice non ſimplici, ſed ſimiliter craſſo, rotundóque & egregiis floribus decorato, ex cuius inferiore parte folia exoriuntur longis pediculis nitentia, valde ampla, rugata, venoſa, per oras ſerrata, in profundas lacinias diuiſa, ſuperiore caudicum parte minora. Item tertiam, quæ aut eſt malua ſatiua lacinioſa Cordi, aut ab ea non multùm diſsidens. Caulem ſingularem erigit humana ſtatura plerunque proceriorem, numeroſis & cubitalibus adnatis ramorum, modicè anguloſum, glabram, intúſque anguſta concauitate per-

MALVA Vulgaris, Matth.

MALVA Maior I. Matth.

MALVA Maior II. Matth.

uiam

MALVA maior tertia, Matthiol.

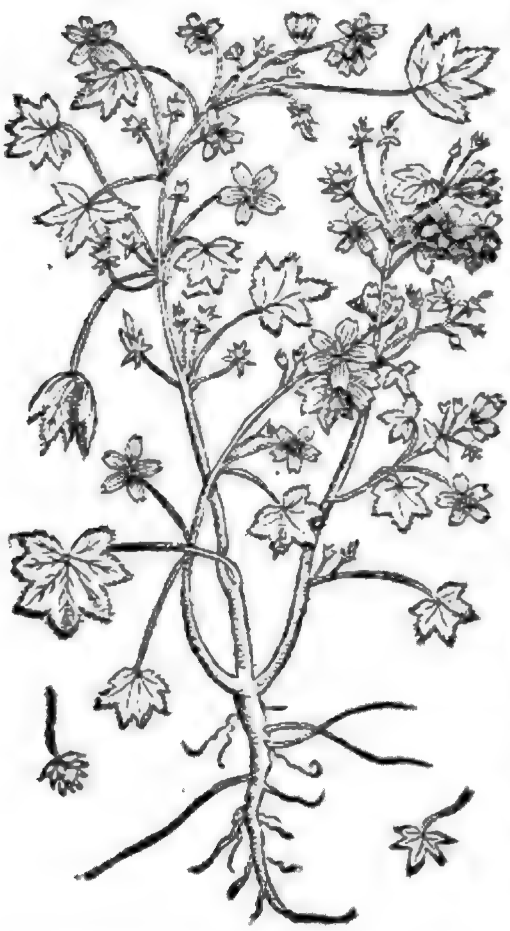

uium. Folia fert glabra, ſub ramulorum exortu ſingula, in quinas, ſenas, aut ſeptenas (non tamen profundius inciſas) per ambitum crebro laciniosas, & infractas partes diuiſa, quæ verò in ſummis virgis folia ſunt, his magnitudine cedũt: flores per totam æſtatẽ ſecus folia fert multos, paruos, candidos, ex quinque foliis conſtantes, ſingulis multa ſuccedunt ſemina, in orbem mucroni cuidã velut centro circumpoſita quinque partito calice incidentia. Radice nititur pede longiore, ſingulari, candida, fibrata. Tota herba guſtum dulcem, lubricum & glutinoſum refert ſaporẽ. Malua hortẽſis in hortis ſata prouenit, quæ in tãtã magnitudinẽ accreſcit, vt iuſtę arboris formã adipiſcatur, & iam nec herba, nec frutex, ſed planè arbor dici debeat. Ob id Lib. 1. hiſt. cap. 5. δενδρομαλάχη Græcis dicta eſt, id eſt, malua arborea, quæ nihil aliud eſt quàm ſatiua, vt Matthiolus cenſet, cultorum diligentia & arte in tantam magnitudinem aſſurgens, quod Theophraſti auctoritate probat. Quædam cultu diuerſa efficiuntur, & à natura ſua diſcedunt, vt malua in altum accreſcens, & arboreſcens. Quod non longo fit tempore, ſed ſenis aut ſeptenis menſibus, vt longitudine craſsitudinéque haſtam æquet: quare baculi vſum prębet, tempore verò longiore Lib. 19. c. 4. maius quoque proportione fit incrementum. Plinius eadem fere prodidit. Tradunt auctores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculi vſum præbere extemplò. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, vbi Heſperidũ horti fuiſſe produntur CC. paſſ. ab oceano, iuxta delubrum Herculis antiquius Gaditano, vt ferũt. Ipſa altitudinis pedum XX. craſsitudinis quam circumplecti nemo poſsit. At contra Pena maluæ ſilueſtri euenire putat quod filici, ſedo, arundini, atque aliis, vt etiam non cultæ arboream proceritatem, durationem & ramorum magnitudinem aſſequantur, aſſeritq; ſe in Cœnobio D. Spiritus prope Venetias, & aliis locis maritimis Thyrrhenæ oræ vidiſſe ſponte adultas. Perſicam arbuſculam æquantes altitudine & craſſitie ſtipitis, qui ramis ſparſis, frondis læuore, virore, imo toto flore, ſemine, & facie maluam teſtabantur, ſed craſsiorem totam & habitiorẽ, qualem Gallobelgiæ, Angliæ, & Germanię horti hodie colunt, quadriennium & quinquennium edurantem, lignoſiore prægrandi radice, & ſolido trunco, duritie lignea, ſenûm & octonûm cubitorum, facultate non diuerſa à malua vulgari, ſine vlla olitorum induſtria, vt ſolo natiuo duntaxat deberi hanc differentiam ex natali

MALVA ſilueſtris Pumila, repens.

MALVA ſilueſtris maior.

naralibus perſpicuum ſit.

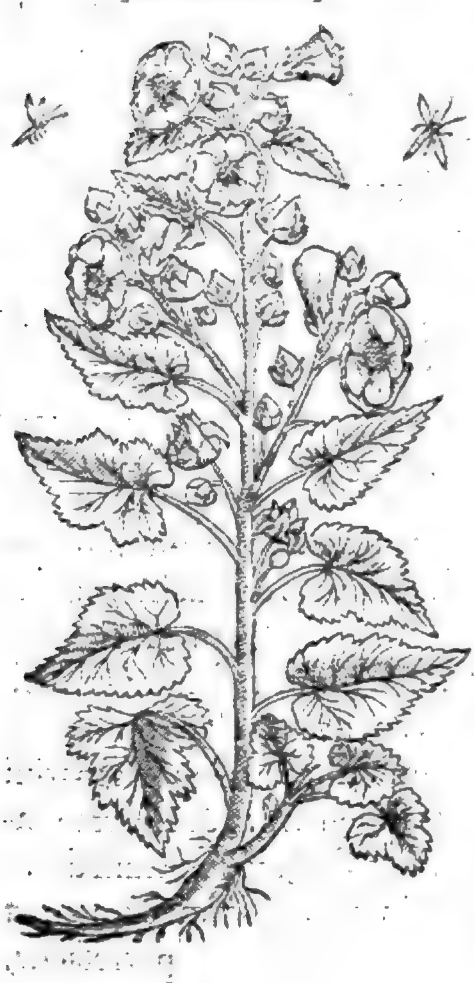
Malua ſilueſtris maior ſeu altior rectũ erigit caulem, ſeſquicubitalẽ, minimi digiti craſsitudine teretem, raris pilis hirſutum, ſtatim à terra in ramos diuiſum, folia habet longis pediculis inſidentia, multum laciniata, ſerrata, fuſciora, minora & læuiora ſatiuarum foliis, flores æſtate fert ſecus ramos & folia, ſatiuarum floribus, qui ſimplici ſunt textura aut roſis ſilueſtribus ſimiles, quinquefolios, & in ruſo candicantes, quibus in orbem diſpoſita ſuccedunt ſemina. Radice nititur pedali aut longiore, digiti craſsitudine, candida, & in partes diſtracta. Tota herba dulci eſt guſtu & glutinoſo. Naſcitur in aggeribus, hortorum areis, & circa rudera. Malua ſilueſtris minor ſeu pumila, quam ſupinam vocat Cordus, repentem Lobellius, caules per terram ſpargit cubitales, teretes, virides & ſolidos, in quibus folia ſunt in longis pediculis, minora, & non vt in ſuperiorẽ laciniata, ſed rotunda, preterquam quod ab vna parte in profundum ſinum recedunt vſque ad pediculi adnexum, in ambitu ſerrata, pinguia, flores ſecus folia fert paruos, quinquefolios, alteri ſilueſtri maluæ ſimiles, minores tamen, in candido rubentes, quibus exigua ſuccedunt ſemina, in orbem diſpoſita, radice nititur longa, neruoſa, candida. Tota planta glutinoſum humorem emittit. Naſcitur circa hortos, pagos, & rudera. Non omittendę Maluæ Roſeæ ſiue Hyemales Roſeæ, à floris Roſei elegantia & ſimilitudine dictæ, partim althææ, partem maluis cognatæ: etenim foliorum & cauliculorum incana ſuperficie, molliore, mucroſaque radice althæam referunt, ambitu verò maluaceo & caule arboreſcentem maluam plene aſſequuntur, ſed althææ poſitu & modo oriuntur, quotannis etiam pereunt, radice denuo primo verè ſeſe propagante, culmóſque edente ternũm & quaternũm cubitorum. in quibus ſerotini prodeunt flores, videlicet Auguſto, magnitudine, effigie, elegantia roſam prouocantes, interdum ſimpliciores, interdum multiplices & conferta foliolorum ſtructili ſerie conſtantes, triplicis in hortis ſeptẽtrionalibus varietatis: ſæpe puniceo colore ſaturato, aliquando candido, interdum dilute rubente, aut vtriſque confuſis. Semen althææ ſimilius, ſed maius. Hæc ex Pena. Malua hortenſis Iulio & Auguſto menſibus floret: neque enim flos is vt in roſa fugax eſt, ſed diu vigor vitáque durat. Silueſtris pumila per totam æſtatem, & in maximam autumni partem durat. Arboreſcens Iunio & Iulio menſibus floribus

Lib. 2. plã. cap. 97.

Locus.

Tempus.

MALVA Roſea ſimpliciore flore, Lobelij.

MALVA Roſea multiplex, Lobelij.

[illegible] *Vires & Temper.*

bus quàm maximè abundat. Antiqui maluis cæterorum olerum modo veſcebantur, ſubducendæ alui gratia. Vnde Martialis.

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes. Et
Veſcere lactucis, & mollibus vtere maluis,
Nam faciem durum phœbe cacantis habes.

Quare ſcripſit Dioſcorides, Malua ſatiua eſui longe aptior eſt ſilueſtri, ſtomacho aduerſatur, aluum iuuat, ſed multò magis caules: interaneis & veſicæ vtilis. Cruda folia cum ſalis exiguo manducata ægilopas ex melle ſanant; verum cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra ſalem vtendum eſt. Contra aculeatos apum veſparúmque ictus illita efficax eſt: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur: vlcera manantia in capite, furfureſque cum vrina ſanat. Sacris ignibus & ambuſtis decocta folia tritaque vtiliſsime ex oleo imponantur. Eius decoctum vuluas inſeſsione mollit: prodeſt eroſionibus veſicæ, & inteſtinorum, vuluæ, ſedis; clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua contra omnia venena auxiliatur, ſi continuo à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morſus remedio eſt. Lac euocat. Semen in vino potum, addito loti ſilueſtris ſemine veſicæ cruciatus lenit. De hac

Lib. 2. Al. perſpicuè diſſerit Galenus his verbis. Quemadmodum θριδακίνη, quæ lactuca agreſtis eſt, ab hortenſi, ita malua agreſtis à ſatiua differt. Plantæ enim congeneres eò inter ſe diſsident, quòd agreſtis quidem ſiccitate, ſatiua verò humiditate ſuperat. Porro ſucco maluæ lentor quidam ineſt, quod lactucæ non ineſt, à refrigerandóque abeſt perſpicuè. Id quod etiam antequam edas intelliges, ſi vtrumque olus viciſsim calido alicui affectui, vt eryſipelati cataplaſmatis modo applicueris, quod etiam vulgò faciunt, tenera folia diligenter ad exactum læuorem conterentes. Senties enim in hoc cataplaſmate lactucam quidem manifeſtè refrigerare: maluam autem calorem quemdam habere moderatũ ac tepidum. Cæterùm hoc olus facile ſubducitur, non modò propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem, & potiſsimùm quando quis cum oleo & garo copioſam ipſam ſumpſerit.

Lib. 7. ſim. Nutrit autem & ipſa mediocriter. Et rurſus. Malua agreſtis digerentis paululum & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis quantò plus habet aquæ humiditatis, tanto facultate imbecillior eſt, fructus eius tanto validior eſt, quãto & ſiccior. Porrò, huius generis eſt quæ dendromalache nuncupatur, ſed efficaciſsima comprehenſarum in digerendo.

Lib. 20. c. 21 Plinius diffuſiùs virtutes maluarum explicat. In magnis laudibus malua eſt vtraque, inquit, & ſatiua & ſilueſtris. Omne ſolum in quo ſeruntur pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè ſcorpionum, veſparum, ſimiliúmque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti ante, & habentes eas non feriuntur, folium impoſitum ſcorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ verò decoctę cum radice ſua leporis marini venena reſtinguũt, &, vt quidã dicunt, ſi vomatur. De iiſdem mira & alia traduntur. Sed maximè ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant cum vrina

putrefactæ,

putrefactæ, lichenas & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ vnum caulem habet radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panóſque, addita hominis ſaliua purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſsim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius niger dicit. Olimpias Thebana abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Alij purgari fœminas foliis earum manus plenæ menſura, in oleo & vino ſumptis. Vtique conſtat parturientes foliis ſubſtratis celerius ſolui, protinus à partu reuocandum ne vulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ veneri naſcuntur, vt ſemen vnicaulis aſperſum genitali fœminarum auiditates augere ad infinitū Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas Teneſmo & dyſentericis vtiliſsimè infundi. Item ſedis vitiis, vel ſi foueatur. Melancholicis quoque ſuccus datur cyathis ternis tepidus, & inſanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. Hic & calculoſis, & inflatione, & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et ſacris ignibus, & ambuſtis decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt, & veſicæ, & inteſtinorū roſionibus. Vuluas & cibo & infuſione emollit in oleo: ſuccus decoctæ pori meatus ſuaues facit. Scribit Symeon Sethi, maluam ventriculum facile ſubire, non ſolùm propter humiditatem, verumetiam propter lentorem, atque imprimis ſi cum oleo & garo offeratur, vino quo editur tempore irrorata. Veſicam, thoracē, pulmonémque iuuare, & raucam vocem lenire. Silueſtris malua, vt ferunt, comeſta dolores ex veſparum ictu tollit. Si quis morſus à veſpis aut apibus, ſucco maluæ preſertim ſilueſtris perungitur, confeſtim dolore leuatur. Dicitur etiam huius decoctum potum lapides conterere, ſomnum conciliare, facilémque partum præſtare, ſi mulier ea crebrius vtatur. Illita inflammationes lenit, & quæ indurata ſunt mollit. Illud maluæ peculiare eſt, vt veſparum & apum ictibus impoſita, dolores leuet. Maluæ radix ſicca, inquit Matthiolus, die vno in aqua macerata, deinde madida papyro circumuoluta & ſub feruētē cinere decocta, rurſúſque ſiccata, vtiliter vſurpatur ad dentifricia: dentes enim affricta expurgat, & gypſeam materiam exterit, foliorum & radicum decoctum gargarizatu exaſperatas fauces lenit, muccago verò acrimonias emendat, feruefacta folia in cibum appoſita raucedines expediūt, ex oleo, ſale, & recente butyro aluum citant, fit è foliis cum ſalinis frondibus tritis præſtantiſsimum emplaſtrum ad vulnerum, & quaſcumque alias inflammationes: valent eadem cum porris & cepis illita ad ſerpentium venenoſorum morſus. Succus auribus inſtillatus dolorem ſedat. Decocta vnà cum radice ad lentorem vſque datur potanda ægrè parturientibus magno eorum commodo. Id quod præſtat ſuccus ſelibræ pondere hauſtus. Semen ex vino nigro potum nauſeam tollit. Cauliculi molles cocti ex aceto eduntur oleo & ſale, aſparagorum modo prima ſtatim menſa, ad ciendam aluum. Datur ſuccus vtiliter, melancholicis ſex vnciarum, inſanientibus octo pondere, hauriendus. Denique malua ad plurima vtilis eſt, vt non immerito eam antiqui omnium orbicem appellauerint.

In libr. 2. Dioſc. cap. 111.

ALTHAEA. *CAP. XXII.*

Nomina

QVÆ Græcis ἀλθαία, Latinè ſimpliciter Medica dici poſſet: ſic enim nominata eſt διὰ τὸ πολυαλθὲς καὶ πολύχρηστον αὐτῆς auctore Dioſcoride, id eſt, quod inter primas ſit vtilis, & plurimis polleat remediis, ab ἀλθαίνειν quod mederi ſignificat. Dicitur & ἰβίσκος, & ἐβίσκος, Latinè Althæa, Ibiſcus ſeu Ebiſcus, & ab excellētia effectus à quibuſdam Ariſtalthæa,

Lib. 3. cap. 146.

Lib. 20. c. 21

Lib.9.hiſt. cap.15. inquit Plinius, à Theophraſto etiam μαλάχη ἀγρία, id eſt, malua ſilueſtris: eſt enim, Ibid. vt ait Dioſcorides, in ſilueſtrium maluarum genere. Et Plinius, è ſilueſtribus, cui Lib.1.plan. c.47. grande folium, & radices albæ, althæa vocatur. A Cordo malua paluſtris appellatur, Arabice *Chitini*, *Chatmi*, *Chathmie*, & Roſa *Zameni*, vulgo maluauiſcus nominatur, nomine ex malua & ibiſco cõpoſito, ab Italis *Maluauiſco*, Officinis Biſmalua, Lib.9. hiſt. cap.19. Germanis *Ibiſch*, & *Heylwurtz*, à Gallis *Guimauue*, quod glutinoſa ſit malua. Theophraſtus althææ ſpecies duas conſtituere videtur: ſic enim ille. Habet althæa fo- *Genera.* lium maluæ, ſed maius & hirſutius, caules molles, flores luteos, fructum veluti maluæ, radicem neruoſam & albam, guſtum quoque caulium maluæ. Vſus ad rupta & tuſſes in vino dulci, & ad vlcera in oleo. Aliam quamdam ſi cum carnibus coquas, in idem coniungere, & has quidem agglutinare, alias attrahere, lapidis magnetis modo & ſuccini. De priore, cui luteos flores tribuit Theophraſtus, mox dicemus, nũc de vulgari. Althææ, inquit Dioſco-

Lib.3.c.146 *Forma.*

ALTHAEA *Matthioli.*

rides, folia vt cyclamino rotunda, lanugine caneſcunt: flore roſaceo: bicubitali caule, radice lenta, intus alba. Sed totam ſigillatim depingamus. Althæa caules emittit plerúmque bicubitales, rectos, minimi digiti craſsitudine, rotundos, lanuginoſos & ſolidos, foliis ex interuallis vſque ad ſummitatem veſtitos, & longo petiolo dependentibus, ex rotundo in angulum exeuntibus, in ambitu ſerratis, tres quatuórve digitos latis, tactu mollibus, breui, denſa, & veluti detonſa lanugine holoſerico ſimilibus: flores in ſummis caulibus profert maluę ſilueſtris, aut roſarum ſilueſtrium figura, paulo minores tamen, in candido rubeſcentes, quinque foliolis conſtantes, in quorũ medio paruum eſt nucamentum rubeſcens, ſemen habet latum, paruum in orbem centro cuidam circumpoſitum, quod cortice detracto nigricat. Radicibus nititur diuturnis, ab vno trunco exortis, cubitalibus, digiti craſsitudine, foris ſubpallidis, intus cãdidis, neruoſis, lentis, glutinoſis, & dulcibus.

Locus. Naſcitur locis vliginoſis & pinguibus, humẽti- *Tempus.* bus, & paluſtribus pratis, & in foſsis. Floret Iulio & Auguſto menſibus maluarum Lib.3.c.146 ſilueſtrium more. Multiplicem eius in medendo vſum ac vtilitatem declarat Dio- *Vires & Temper.* ſcorides his verbis. Decocta in vino aut aqua mulſa, aut per ſe pota efficax eſt contra vulnera: item ad ſtrumas, parotidas, abſceſſus, mammarum inflammationes, contuſiones ſedis, inflationes, neruorum rigores, ſiquidem diſcutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, vt dictũ eſt, adiecto ſuillo adipe, aut anſerino, terebinthináve, vt malagmatis lentor fiat, facit ad vuluæ inflammationes, præcluſionéſque in peſsis ſubdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera vuluæ, reliquiáſque à partu extrahit. Decoctæ ſuccus ex vino potus ſuccurrit vrinæ difficultati, calculoſorum cruditatibus, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis, ruptis, (quæ cum Grecè legantur, τὸ δὲ τῆς ῥίζης ἀφέψημα σὺν οἴνῳ πινόμενον ὠφελεῖ δυσουροῦντας, λιθιώντων ὠμότητας, &c. ſic vertenda cenſet Andr. Lacu. Radicis autem decoctum potum ex vino difficultati vrinæ auxiliatur, acerbiſsimiſq; doloribus à lapillo excitatis. ὠμότης enim, vt ait, non ſolùm ſignificat cruditatem, ſed acerbitatem etiam ſummam, atque acrimoniam doloris. Cui conuerſioni conſentit, inquit,

quit, rerum vſus atque experientia: quippe contra dolores illos acerrimos, inclementiſsimóſque, quos excitare calculi ſolent, decoctum radicum althæę maximo ſucceſſu propinamus: licet pluribus diebus id potum, non ſolùm non conferat cōcoctioni quæ in ventriculo fit, ſed etiam eam vitiet & labefactet, id quod liquidò conſtat, tum ex nauſea graui quam gignit, tum vel maximè ex ructibus faſtidiendis quos excitat. Dalechamp. Lacunę interpretationem improbat, & λιθιώντων ὠμότητας interpretatur pituitoſos, crudos, lentos humores meiendo exeuntes, & grauiſsimos cruciatus excitantes inter meiendum, qui certiſsimo indicio calculum veſicæ, renúmve, ſed veſicæ magis ſignificant, nunc præcedentes, nunc comitantes, nūc ſubſequentes.) Dentium mulcet dolorem cum aceto decocta, colluto inde ore. Viride ſemen ſiccúmq; tritum vitiligines in ſole cum aceto peruunctas emendat (in vulgari quidem codice legitur, ἐγχρισθεὶς σὺν ὄξει, id eſt, inunctū cum aceto, in vetere autem σὺν ὄξει ἢ ἐλαίῳ, id eſt, ex aceto & oleo.) Eodem cum aceto & oleo perūncti à venenatis non feriuntur. Valet contra dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, aluiq; profluuium. In poſca aut vino decoctum bibitur contra omnes veſparum, apū, ſimiliúmq; aculeatos ictus, folia cum olei momento, morſibus & igni ambuſtis illinuntur. Conſtat aquam trita radice addita addenſari. Quæ poſtrema Græcè ſic habentur. πήγνυσι δὲ ἡ ῥίζα (in vetere codice additur χλωρὰ, id eſt, viridis) καὶ ὕδωρ, μιγεῖσα λεία, καὶ συνεξαιθριασθεῖσα. Id eſt, radix viridis tuſa, & aquæ permiſta, & ſimul tota nocte ſub dio relicta, cōdenſat illam. Theophraſtus ex quo hæc mutuatus eſt Dioſcorides, vocem χλωρὰ non habet: ſic enim ille. πηγνύναι δὲ Lib. 9 hiſt. καὶ τὴν τῆς ἀλθαίας ῥίζαν τὸ ὕδωρ, ἐάν τις τρίψας ἐμβάλλῃ καὶ θῇ ὑπαίθριον. Id eſt, Radicem cap. 19. althææ aquam denſare aiunt, ſi quis tritam iniecerit, & ſub dio reliquerit. Plinius Lib. 20 ca. 21 maluarum vſum medicum (de quo iam diximus) fuſiùs perſecutus, tandem addit, Althæę in omnibus ſupradictis efficacior radix, præcipuè conuulſis ruptiſq;. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex vino albo ſtrumas & parotidas, & mammarum inflammationes tollit. Panos illita. Eadem arida in lacte decocta, quālibet pernicioſæ tuſsi medentur. Hippocrates vulneratis, ſitientibúſque defectu ſanguinis radicis decoctæ ſuccum bibendam dedit: & ipſam vulneribus cum melle & reſina, item contuſis, luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit: & aſthmaticis ac dyſentericis in vino bibendam dedit. Mirum aquam radice ea addita addenſari ſub dio, atque lacteſcere. Efficacior autem quò recentior. Hæc Plinius, quorum quædam etiam Dioſcorides habet. Verum quod aquam radice althæę addenſari atque lacteſcere dixit, id iam ex Dioſcoride atque Theophraſto protulimus, vt ex iis non immeritò dubitet Cornarius, an lacteſcere rectè in Plinio legatur, & non Embl. 147. potiùs lenteſcere, aut coaleſcere. Idem Plinius qui illa de althæa prodidit, ſeorſum lib. 3. Dioſ. aliquot locis de ibiſco, vt ab althæa diuerſo ſcripſit. Hibiſcum, inquit, à paſtinaca Lib. 19. c. 5. gracilitate diſtat, damnatum in cibis, ſed medicinæ vtile. Et, Paſtinacæ ſimile hi- Lib. 20. c. 4. biſcum, quod molochen agriam vocant, & aliqui piſtolochiam, vlceribus cartilaginis, & oſsibus fractis medetur, folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt, ſerpentes abigunt. Apum, veſparum, crabronum ictibus, illita medentur. Et mox, Celſus & podagris, quæ ſine tumore ſunt, radicem eius ex vino decoctā imponi iubet. Et, Lib. 26. c. 4. Medetur lichenibus hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Qua in re Plinio apertè refragatur Dioſcorides & Galenus, cæteriq; Græci, qui althæam ibiſcum, ſiue ebiſcum vocauerunt. Sic enim Galenus. Ebiſcus ſiue althæa, Lib. 6. ſim. eſt autem malua agreſtis, facultatem habet digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi difficiles coctu abſceſſus. Radix porrò eius & ſemen cætera quidem pari foliis modo agunt, verùm tenuiorum partium, magiſq; exſiccatoriam, adhæc magis exterſoriam facultatem oſtendunt, vt & vitiligines detergant, & ſemen renum calculos confringat. At radicis decoctum ad dyſenteriam,

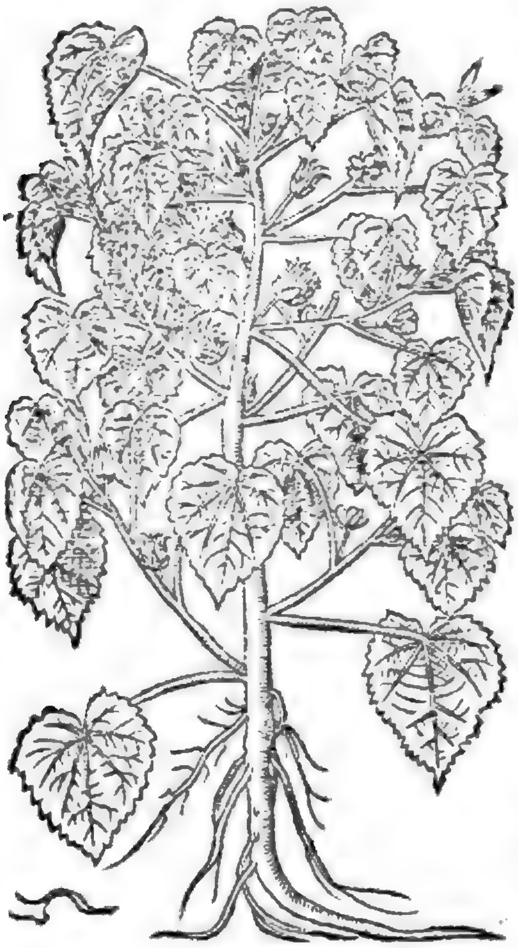
diarrhœam, & ſanguinis reiectionem aptũ eſt, nempe cum adſtringentem quandam facultatem habeat. Et de maluis agens. Huius generis eſt & ea quæ dendromalache nominatur: ſed efficaciſsima prædictarum in digrẽdo, appellatur etiam althæa. Dodonæus plantam ſecundo loco depictam althæam, ſeu ibiſcum Theophraſti eſſe arbitratur, & Abutilon Auicennæ, foliis rotundis in exortu, ſed in extremo acutioribus, candidis, tactu mollibus, & ferè lanuginoſis, vt & prioris althææ, ſed multò maioribus, & forma ferè magnitudinéque cucurbitæ foliis ſimilibus: caulibus longis, craſſis, validis, in quibus naſcũtur flores lutei, deinde caliculi piloſi, membranei, in quibus ſemen paruum, nigricans: radix maluacea. Eandem pro Ibiſco vel Althæa Theophr. deſcripſit Pena, pinxit Lobellius. Matthiolus eadem oſtendit. Sed neque Althæam alteram Theophraſti, neque Auicennæ Abutilon eſſe arbitratur, nullam ratione aliorum opinionem refellens: ſed ſolùm neutri reſpondere dicens. Non tamen prætermittenda eſt, inquit, eius herbæ cognitio, vt eius quoque omnibus cognita ſit facultas. Nam experientia conſtat eius ſemine epoto ſeſquidrachmæ pondere ex vino, calculos in renibus frangi, educiq́; vrinas eiici, doloréſque finiri: id quod tamen de abutilon Auicenna nõ prodidit. Abutilon, inquit, eſt planta ſimilis cucurbitæ. Dicitur recentibus vulneribus maximè prodeſſe, eáq; ſtatim conglutinare. Aliam etiam hic althæam ex Dalechampio depinxi-

Lib. 7. ſim.

Lib. 5. c. 25. Lib. 5. hiſt. cap. 19.

[illegible]

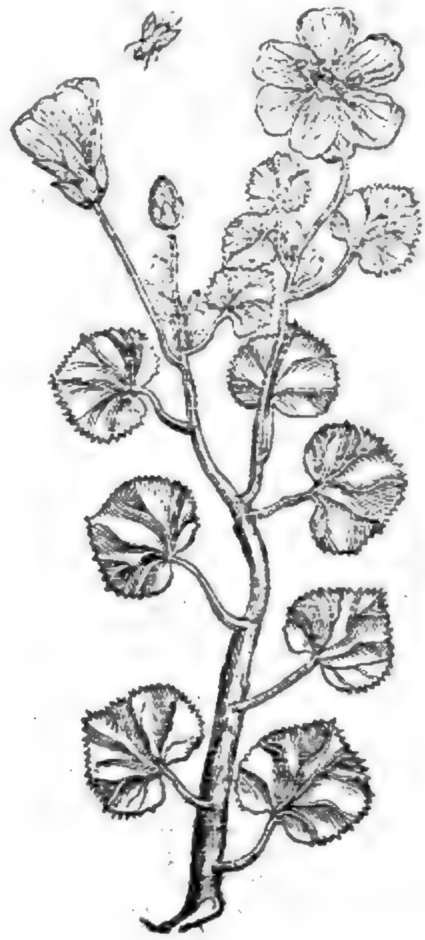
ALTHAEA Theophraſti.

ALTHAEA altera, Matth.

ALTHAEA Lignoſa, Dalech.

mus

mus,quam lignoſam & arboream vocant,propter arboream ſoliditatem. Radices plurimas habet,denſas,craſſas,caudicem non minus craſſum,quàm eſt noſtri corporis truncus,homine proceriorem, ramoſum, cortice è rufo purpuraſcente, foliis althææ,magnis interuallis per ramos naſcentibus: flore etiam althææ, grandi, candido. Naſcitur propè Miramuallem Monſpelienſis agri vicum, in confragoſo ſaxo, cui Anachoritæ domuncula impoſita eſt. Hæc eadem eſſe videtur, quæ Cluſio Althæa frutex,Penę & Lobellio Althęa arborea ſiue Arboreſcẽs dicitur,& paucioribus locis & feruidiore cœlo (quale in maritimis Gallicæ Prouinciæ ad Olbiam)prouentu tanto fruticat,vt ad ſepes conſtituendas ſatis ſit.Multo ſolidiore ſcapo eſt quàm Malua arborea, ſalignæ quaſi concretionis, & in arboream formam verſo,flos maluæ vulgaris aut althææ,nec diſpar ſemen.Eſt & Althæa paluſtris,de qua dicemus in libro de Paluſteribus.

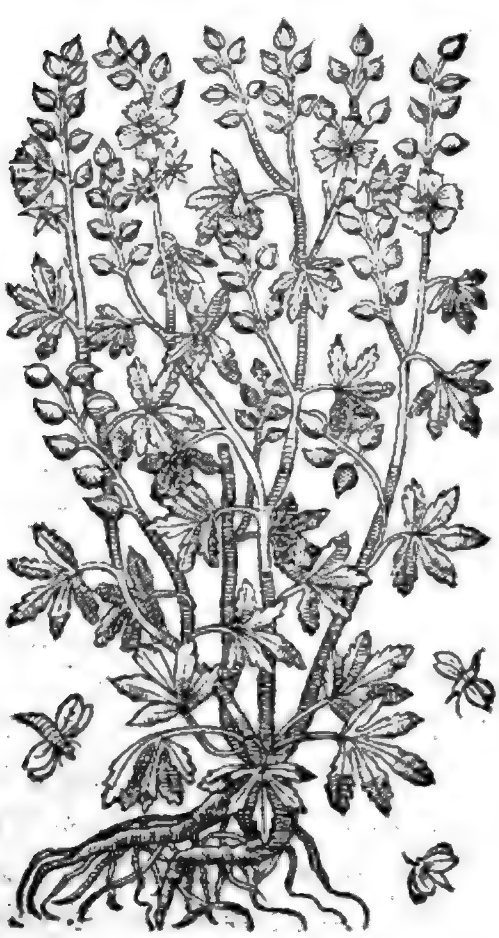
ALCEA. CAP. XXIII.

Nomina

AΛκέα Græcè,ita Alcea Latinè dicitur,Officinis ferè incognita,Italicè *Biſmalua*, & *Malua ſaluatica*, & *Buon viſchio*, Germanis *Sigmars, Krauct*, Hiſpanicè *Malua de Vngria*, & *Malua monteſina*. Gallicè *Guimauue ſauuage*. Vulgares herbarij & Empirici Symeonis herbam appellant. Alcea maluæ ſilueſtris ſpecies eſt,folia tamen habet magis fiſſa,& profundiùs inciſa,& in plures partes diuiſa, verbenacæ ferè ſimilia, ſed multò minora: caules rotundos,rectos,bipedales aut maiores:flores figura maluis aliis ſimiles,purpureos,aut dilutiùs rubeſcentes: ſemen item ſimile, eodémque modo tunicatum: radicem craſſam,bipedalem,& eo maiorem,intus candidam.Hæc eſt eius icon ex Matthiolo.Eadem videtur eſſe quæ Alcea fruticoſa Penę & Lobellij,Cannabis ſilueſtris Dioſcoridis,quibuſdam.Prolixioribus magiſque vimineis ſurculis fruticat, foliorum diuiſura altiore quinaria,& crenulis exiguis. Pentaphyllam rubrum, ſiue Cannabim æmulatur: flos purpuraſcit. Eſt quibuſdam Cannabis ſilueſtris. Quare aliam Alceam vulgarem Pena & Lobellius proponunt, figura, ortu, cauli-

Forma.

ALCEA Matth.

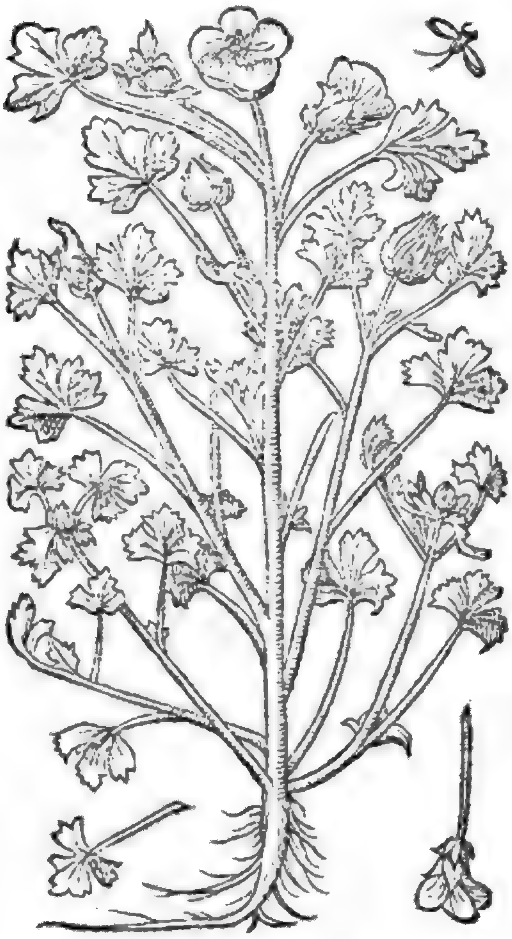

ALCEA vulgaris,Lobellij.

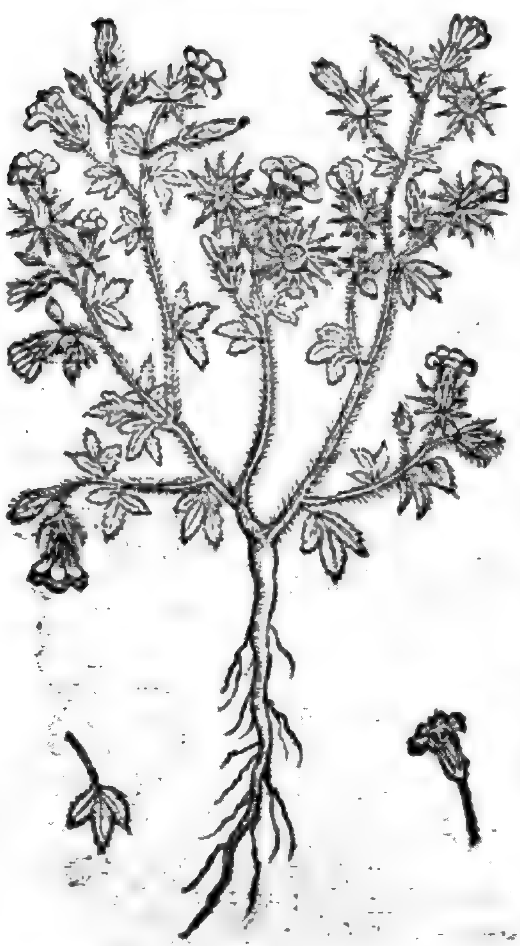

culis ſimilem Maluæ,ſed foliis altius inciſis, quinque partitis, qualia ſunt Maluæ vetuſtiori puſillæ,aut Geranio:flore copioſo, maluę ſemine orbiculato compreſſo,ſicꝙ; item Maluę: radice etiam prorſum Maluę, minus muccoſa. Et calidis &
Lib.5 c.147 Septentrionalibus regionibus familiaris eſt. Dioſcorides breuiter ſic deſcripſit, Alcea ſilueſtrium maluarum generi aſsignatur, folia habens denſa, verbenacæ proxima:caules tres aut quatuor, cortice cānabino veſtita: florem roſæ paruum: radices albas, latas, quinque aut ſex, cum plurimum cubitales. Quæ Plinius ex Dioſcoride ferè tranſ-
Lib.27.c.4. ſcripſiſſe videtur. Alcea,inquit,folia habet ſimilia verbenacæ,quæ & peristereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem roſæ, radices albas, cumplurimum ſex, cubitales,obliquas. Naſcitur in pingui ſolo,nec
Locus. ſicco.Hæc Plinius. Naſcitur & in incultis,campeſtribus, & agrorum, ſcrobiūmque marginibus,iuxta ſepes & vias, floret Iulio & Auguſto
Tempus. menſibus cum malua ſilueſtri. Radices cum vino aut aqua potæ,inquit Dioſcorides,dyſente-
Vires. & Temper. ricis ruptiſꝙ; medentur. Plinius, Vſus radicis ex
Ibid. Lib.27.c.4. vino vel aqua dyſenteris,aluo citę,ruptis,cōuulſis. Et, Alceę radix collectiones diſcutit. Et
Lib.26...12 Ibid. Lib.26.c.8. paullo poſt, Spaticis, tremulis, opiſthotonicis alceę radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit. Et, Alceę ſiccæ farina torminibus pota cum vino reſiſtit. Galenus Alceam in ſimplicium catalogo prętermiſit. Paulus ex Dio-
Lib.7. ſcoride, Alceam ſilueſtris maluę ſpeciem eſſe dixit,quæ cum vino pota dyſenterias & roſiones ſanat,& magis ipſius radix. In hoc tamen Paulus à Dioſcoride & Plinio diſſidet, quod δήξεις,id eſt, roſiones, habet pro his quæ ῥήγματα, id eſt, rupta, Dioſcorides & Plinius appellauere, vt fortaſſe ῥήξεις in Paulo, pro δήξεις legere oporteat. Ex emplaſticorum medicamētorum numero eſſe alceam, & folia quæ glutinoſum
Fuch.in hiſtor. plant. cap.27. quid ac lentū habent, etiā radix ipſa quæ glutinoſa,dulcis, & modicè adſtringens apparet guſtantibus,abinde monſtrant. Hinc ſatis conſtat alceam citra inſignem tum caliditatem, tum frigiditatem ſiccare, ac planè emplaſticorum conſiſtentiam obtinere. Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita vt non deſint qui credant radicem alceæ è collo ſuſpenſam aciem oculorum ſupramodum acuere, & tueri
Dodo. lib. 5.cap. 7. poſſe. Eſt herbariorum ſententia Alceę ſpecies
Cordus in obſer. hic depicta,quæ adfertur ex Italia, & ab iis Alcea Veneta nūcupatur, Gallicè *Guimauue de Veniſe.* Pena tamen ait ſe nuſpiam in Italia nedum Venetiis vidiſſe niſi in hortis, multóque maiorem

ALCEA Veneta, Dodon.

ALCEA villoſa, Dalecham.

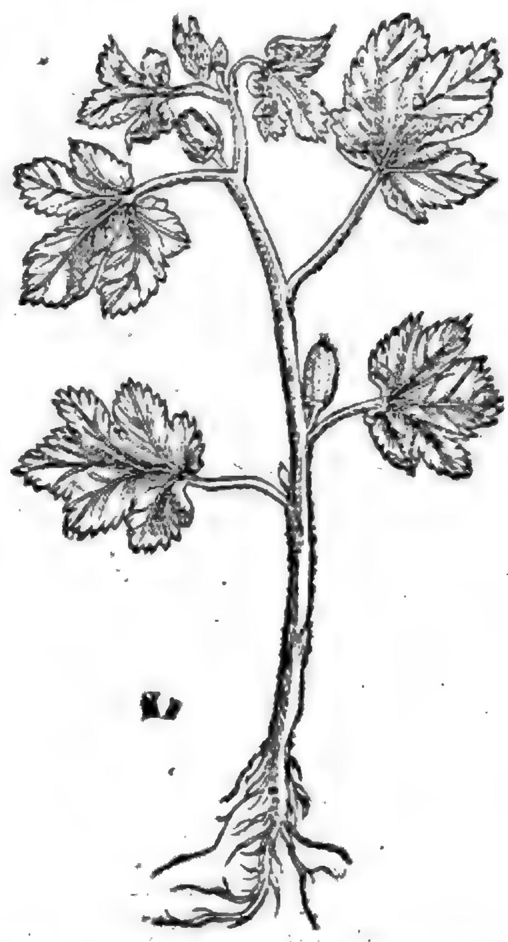

maiorem eius copiam Septentrionales herbarios habere quam Italos. Quare ille
& Lobellius Alceam peregrinam ſoliſequam vocant. Tragus Alceã Venetã. Do-
donæus in Hiſto.Purgant.Alceam veſicariam,Matthiolus perperam Hypecoum.
Caulem profert teretem,mollem,ramoſum,aculeis hiſpidum:folia obſcuriùs vi-
rentia,carnoſa,fiſſa,& profundiùs inciſa,foliis Alceæ ſuperioris haud multũ abſi-
ſimilia,minora. Flores in ſummis caulibus emergunt , florum maluarum omniũ
ſpecioſiſsimi,ſed ferè ſimiles,quinque foliis conſtantes,foris candidi , vel pallidi,
in medio purpurei, ex quo apex piſtilli forma lutei,ſiue aurei coloris emicat, tri-
bus,quatuórve horis ab exortu ſolis ſeſe aperientes , meridie horã vnam hiantes,
deinde ſeſe contrahentes.Iis ſuccedunt veſiculæ,in quibus capitula rotunda , hir-
ſuta,quibus ſemen nigrum includitur.Radix parua eſt, & tenera. Hæc Alcea non
niſi herbariorum diligentia & cultu in hortis noſtris prouenit.Martio aut Aprili *Locus.*
menſe ſeritur,Iunio,& Iulio floret.Huc ſpectat perelegans & noua planta à Lo-
bellio depicta ex cultiſsimo horto D.Brancionis,quam quidam Sabdariffam vo-
cant. Caule eſt ſingulari,alis donato,quinos & ſenos cubitos alto, cui inſidẽt flo-
res Alceæ peregrinæ ſimiles & eiuſdem fere coloris, ex lutoecinereo obſoleti, ſed
maiores, alio ſanguineo medium cingente. Eius folia maluam adultam prorſus
æmulantur,ſapor prorſus oxalidis. Hæc ex Lobellio. Ob ſimilitudinẽ hanc quoq; *Forma.*
Alceam nuncupauit Dalechampius,quæ radice eſt palmum longa , è ruffo candi-
cante,paucis fibris capillata,caulibus multis, denſiſsima lanugine hirſutis : quam-
obrem Alcea villoſa nominata eſt,palmo non altioribus:folio per ambitum valde
crenato,in tria diuiſo,lanugine quoque ſpiſſa tecto:flore puniceo, amplo, ſpecio-
ſo,tracheliorũ florem magnitudine penè ſuperante : fructu nigro, placẽtæ ſimili,

SABDARIFFA, Lobellij.

SABDARIFFA Alia.

perinde ac maluæ vulgaris,intra folliculũ clauſo, denſis ac ſubaſperis pilis hirtũ,
& vndique fructum occulentem,vt in halicacabo. In radicibus Iuræ montis na-
ſcitur. Floret Majo menſe. Fructus Iunio matureſcit. Sabdariffa alia ad me miſſa *Locus.* *Tempus.*
fuit,quam tibi tradere volui,quoniam ſiliquata eſt,& ab alia quodãmodo diuerſa.

SOLANVM. *CAP. XXIIII.*

Nomina Li.8.ſimpl. TΡύχνος,& præpoſito σ, ςρύχνος,inquit Galenus, Latinis Solanum nominatur,Officinis Solatrum,vulgò Cuculus,Vua lupina,Vua vulpis. Arabibus *Hameb alhomaleb,Hameb alchaich*,ſiue *Hanab althaleb*, Gallis *Morelle*, quod hortenſe eſt, Italis *Solatro hortolano*, Germanis *Nacht ſchadt*, Hiſpanis *Yerua mora*. *Genera* Quatuor Dioſcoride & Galeno auctoribus Solani ſunt genera. Primum ςρύχνος κηπαῖος, Solanum hortenſe, quod olim in hortis cum aliis oleribus, quæ edendo ſunt ſeminabatur. Hodie ſua ſponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine à nigris foliis, aut à fructu in extrema maturitate nigro appellatur. Secundum ςρύχνος ἁλικάκαβος, Solanum halicacabũ, & φυσαλὶς, ideſt, veſiccaria à folliculis quos producit, veſicarum in animantibus ſpeciem imitantibus, non quod veſicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes ſecutæ corrupto halicacabi nomine *Achachengi* appellant, Itali *Halicacabo*, Germani *Indenkirſen*, Hiſpani *Bexigo de perro*, Galli *Alquaquenge*, *Coqueret* rura noſtra vo- Li.4. c.109. cant, ait Ruellius. Tertium ςρύχνος ὑπνωτικὸς, Solanum ſomniferum, ab effectu ſcilicet. Sunt qui Solatrum dormitorium, & marinum dicant, quod in rupibus nõ longè à mari inueniatur. Gallicè *Solane dormitif*, Italicè *Solatro ſomnifero*. Quartum ςρύχνος μανικὸς, Solanum furioſum, Officinis Solatrum mortale, Gallicè *Solane fu-* Lib.7. hiſt. ca.14. *rieux*. Theophraſtus tria genera facit cum ſcribit, ὁ μὲν γὰρ ἐδώδιμος ςρύχνος, καὶ ὥσπερ ἥμερον κάρπον ἔχων ῥαγώδη. ἕτεροι δὲ δύο εἰσὶν, ὧν ὁ μὲν ὕπνον, ὁ δὲ μανίαν ἐμποιεῖν δυνάμ). Ideſt, eſt Solanum edule, & fructũ veluti mitem & acinoſum ferens. Sunt alia duo, quorum alterum ſomnum, alterum inſaniã adfert. Aliquanto poſt duo duntaxat Lib.9. hiſt. c.12. & 15. genera ſtatuit. τῶν δὲ σρύχνων ὁ μὲν ὑπνώδης, ὁ δὲ μανικός. Solanum aliud ſomniferũ, Lib.27.c.13. Cap.8. aliud furioſum. Plinius quatuor ponit genera. Solanum Græci ſtrychnum vocant. Dixit autem ſuprà cucubali folia trita cum aceto, ſerpentium ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alij Græcè ſtrychnum, &c. Quæ nomina ſunt etiam inter ſuppoſititia apud Dioſcoridem. Idem alio in loco ſtrychni hiſtoriã Fuchſius perſequitur. Strychno, quam quidã Lib.21.c.31. trychnum ſcripſêre, vtinam nec coronarij in Ægypto vterentur (Dioſcoride ſolo halicacabi fructu coronarij vtuntur, quod & hodie per hyemẽ in Gallia fit, non autem hortenſis vtriuſlibet folio, flore fructu) quos inuitat hederæ florum ſimilitudo, (Lege ederæ fructum ſimilitudo in duobus eius generibus. Præter illa tertiũ cui acini, &c.) in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granoſi folliculi, halicacabum vocant, alij callion. Noſtri autem veſicariam, quoniã veſicæ & calculis proſit, &c. (Halicacabum veteres veſicariam non dixêre quod veſicæ & calculis proſit, ſed vt demonſtrat vox Græca φυσαλὶς, quod fructus folliculo tanquam veſica includatur vt diximus.) Tertio folia ſunt ocimi (εὔζωμον Dioſcorides habet, id eſt Erucæ) minimè diligenter demonſtranda remedia non venena tractanti: quippe inſaniam facit paruo quoque ſucco, &c. Quin & alterũ In Hort. Germ. genus quod Halicacabum vocant, ſoporiferum eſt, &c. Geſnerus Solanorum genera permulta eſſe ſcribit præter illa quatuor à Dioſcoride & aliis memorata. Omnibus ſunt acini, inquit, iiq; ſeminibus albis pleni. Pleráque aliquam in foliis & floribus ſimilitudinem habent, odore graui, vi refrigerante prædita. Matthio- Li.4.Dioſ. ca.68. lus quoque experientia ſeſe comperiſſe ait plura ac varia Solanorum eſſe genera.

Forma Solanum vulgare, quondam hortenſe, quia ſerebatur cibi gratia, nunc in cibis illud vitamus, frutex eſt puſillus, multis concauus alis: caulibus rotundis, pedalibus, ſurculoſis: foliis nigricantibus, tactu mollibus, ſuccoſis, ocimo ſimilibus, ſed latioribus, & multò maioribus, per ambitum inciſis, in mucronem deſinentibus. Flores tota æſtate ex mediis alis profert paruos in ſingulis pediculis ternos, quaternos,

SOLANVM Hortenſe.

ternos,quinos,aut ſenos,qui quinis exiguis,oblongis, acuminatis, & cădidis foliolis,inſtar radiorum ſtellæ diſpoſitis conſtant, in quorum medio lutei minimiq́; apices in vnū coniuncti eminent.Floribus ſinguli ſuccedunt acini, rotundi,magnitudine piſi,ſubſtantia molles, primùm virides,pòſt maturitatē nigri, intus ſubuiridi glutinoſoq́; ſucco, atque paruis flaueſcētibus compreſsiſq́; ſeminibus pleni ab, vno pediculo inſtar corymbi, aut parui racemi dependentes,in terram ſpectãtes. Radice nititur longa,fibrata,candida.Sapore folia ſunt aqueo, ſimulq́; adſtringente,acini vero glutinoſo, & aliquantulum,vinoſo. Odorem ſpirat herba grauē & fœtidum. Cordus huius Solani ſpeciem al- *Li.2. plan.*
teram facit Solanum puniceum, acinorum co- *ca.137.*
lore ferè ſolummodo diſtans:nam ramulis, foliis,floribus acinorum figura & quantitate, radice,ſapore, odore & natalibus ſuperiori Solano ſimile eſt,differt tantum, quod paulo aſperioribus conſtet ramulis, acinóſque in croceo colore puniceos producat,qui etiam ante maturitatem virent.Id Solanum rubrum appellat Geſnerus, cui & luteū aliud addit, *In Hort.*
cui lutei ſunt acini. Eadem cùm vulgari,cui acinos nigros eſſe diximus, niſi colo- *Germ.*
re acinorum differrent. Solanum halicacabum ſeu veſicaria, caules habet gra- *Forma.*
ciles,lentos,qui poſtquam adoleuerunt proni terrā ſpectant,in quibus folia Solano hortēſi ſimilia ſunt,ſed minora,latiora,firmiora, ſubaſperáque, nec vt in illo nigricantia.Flores pallidi,maiores,& minùs albi quàm in Solano hortenſi, ex quibus folliculi oriuntur,veſiculis ſimiles, iuglãdium magnitudine, & quandoque maiores, turbinata figura, ex octionis coſtis æqualiter à ſeſe diſtantibus cōpacti, qui recentes virides ſunt, maturi rufeſcunt, baccis intus vinoſis, quæ ima folliculi parte inhærent, rubris vuæ acinis ſimiles, ſapore auſtero ſimul & amaro,ac numeroſo,minutoq́; intus ſemine albicante,aut flaueſcente, rotūdo, læui. Coronarij ſertis apud nos acinos & veſiculas intorquent,vt pulchritudine coccinei grani, & folliculi punicei venuſtate corollas commendent. Alterum veſicariæ ge- *In Hiſt.pl.*
nus à Fuchſio & Dodonæo deſcriptum eſt, *ca.264.*
peregrinum vocant, cuius etiam meminit *Lib.3.c.89.*
Matthiolus, Veſicariæ repentis nomine. Alij *Li.4. Dioſ.*
Piſum cordatum,alij Cor Indicum vocant. Eſt *ca.67.*
tamen à ſuperiore valde diuerſum. Planta eſt
pergulis operiendis aptiſsima:ſuis enim clauiculis latiſsimè ſeſe diffundit. Folia habet oblonga,laciniata: flores candidos,ex quibus veſicæ *Forma.*

SOLANVM Halicacabum, Matth.

HALICACABVM Peregrinum, ſeu veſicaria repens, Fuchſ.

In Hor. Germ.

Li.4.c.67.

Lib.21.c.31. Lib.27.c.8.

HALICACABVM Peregrinum, ſiue veſicaria repens, Matth.

ſicæ prodeunt virides, ſubrotundæ, ſenis per longitudinem diuiſuris: ſemine intus pullo, erui magnitudine, aut maiore, in cuius medio veluti effigies cordis humani inſculpta apparet. Radice nititur gracili & fibrata. Halicacabũ hunc peregrinum ex Solano genere eſſe negat Geſnerus, quod acinis careat. Sciendum enim acinum nõ pro vuæ vinaceo, ſed pro vuæ fructu toto accipi, qui ex ſucco, & parte quæ veluti caro eſt, & ex vinaceis, & ex ambiente cute conſtat. Vt cum Dioſcorides de Solano halicacabo dixit, καρπὸν δὲ ἔχει ἐν θυλακίοις περιφέρεσιν, ὁμοίοις φύσαις, πυῤῥὸν, περιφερῆ, λεῖον, ὡς ῥᾶγα σταφυλῆς, intelligendum eſt Solanum halicacabum fructum habere rufum, rotũdum, læuem, velut vuæ fructum, non vuarum acinis, ideſt, vinaceis ſimilem, quin non vuæ vinaceo, ſed vuæ fructui toto ſimilis ſit Solani huius fructus. Plinius non aliter acinorum nomẽ vſurpauit, cum dixit de eodẽ halicacabi fructu, cui acini coccinei, &c. ſic certè ῥᾶγα πυῤῥὸν reddẽs. Et de Solano hortenſi dixit, acinos habet nigros, quos ῥᾶγας μέλανας apud Græcos legerat. Eſt etiam hîc animaduertendum Theodorum Gazam στρύχνου, ideſt, Solani ſpecies omnes malè in Theophraſto veſicarias interpretari. Nã veſicaria peculiare nomen eſt, & halicacabo tantum proprium, quæ fructus veſicæ ſimiles fert, vel quòd veſicæ & calculis proſit, vnde & nomen inuenit.

Locus. Solanum hortenſe naſcitur in hortis & viridariis, ſecus publica itinera, præſertim prope ſepes, & ædificiorum ruinas. Halicacabum in vinetis copioſiſsimè prouenit, prope ſepes, locis humidis, & parietinis: ſeritur etiam in hortis.

Tempus. Solanum hortenſe tota fere æſtate floret, autumno autem fructus eius matureſcit. Halicacabum veſicas illas ſuas in fine Auguſti, & inter initia Septembris menſis colore primũ viridi, mox paulatim rubeſcente profert. Nunc ſingulorum Solanorũ vires diligentiùs declarandæ.

Vires & Temper. Li.4. c.66. Solano hortenſi natura refrigerandi, inquit Dioſcor. quare folia vlceribus quæ ſerpunt, & ignibus ſacris cõuenienter cum polline polentæ illinuntur. Ægilopa capitiſque dolores trita & impoſita per ſe ſanant: æſtuanti ſtomacho auxiliantur: parotidas cum ſale detrita illitu diſcutiunt. Valet ſuccus eius aduerſus ignem ſacrum, & vlcera quæ ſerpunt, cum ceruſa, roſaceo & argenti ſpuma: ad ægilopas cum pane: infantium aduſtioni quam Syriaſin vocant, cum roſaceo perfuſus proficit: in collyriis aquæ vel oui vicẽ exhibet, cõtra acutas fluxiones illitus

illitus: aurium dolori inſtillatus prodeſt, menſium abundantiam ſiſtit in vellere ſubditus. Succus fuluo gallinarum cortalium ſubactus, & linteo appoſitus, ægilopiis præſentaneo eſt remedio. Solano, inquit Plinius, vis reprimendi refrigerandiq́;. Et, Cucubali folia trita cum aceto ſerpentium ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alii Græcè ſtrychnon. Acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus medetur lumbis: item capitis doloribus cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita. Sed hic vſus medicus in Dioſcoride non habetur. Tradit Galenus Solani eſculenti quod in hortis naſcitur, omnibuſq́; noti vſum eſſe ad ea omnia quæ refrigerari, adſtringiq́; poſtulant; poteſt enim hæc duo ordine ſecundo. Et inter olera quibus veſcimur nullum ſe nouiſſe, quod tantam habeat adſtrictionem quantam Solanum. Merito igitur rarò quidem ipſo vti homines vt alimento, vt medicamento autem aſſiduè: efficax enim eſt in iis in quibus adſtrictionis & refrigerationis vſus incidit: minimi autem eſt alimenti. Scribit Matthiolus cum foliorum, tum baccarum ſuccum addito roſaceo, & aceti momento aduerſus capitis dolores à caliditate ortos plurimũ valere: phreniticos etiam iuuare, imbutis eo linteolis ſincipiti impoſitis. Illinitur fronti eodem modo ad calidas oculorum fluxiones. Gargarizatur quoque vtiliter cum aceto ad faucium & columellæ inflammationes, additurq́; in vnguenta, quorum ad vlcera contumacia eſt vſus. Solanum halicacabum, inquit Dioſcorides, vim vſumq́; hortẽſis habet: verùm cibis nequaquam expetitur. Regium morbum purgat ſemine poto, & vrinam pellit. Quæ vltima ſententia cum Græcè ſic legatur, δύναται δὲ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πινόμενος ἴκτερον ἀποκαθαίρειν οὐρητικὸς ὤν, ſic transferri debuit: fructus eius potu expurgandi morbum regium vim habet, cum vrinas cieat. Etenim ob id quod vrinas moueat is fructus, ait Dioſcorides ab eo bilẽ per ictericorum corpus effuſam expurgari. Galenus halicacabum in foliorum facultate hortenſi Solano ſimile eſſe ſcribit, fructum habens ciendæ vrinæ idoneum: quare multis compoſitionibus, quæ ad iecur, ad veſicã, ad renes accõmodantur, miſcetur. Huius baccarum vis præſtantiſſima eſt, inquit Matthiolus, non ſolùm ad ciendam vrinam, ſed ad eius quoque ardorem mulcendum. Earum enim ſuccus ex papaueris albi cremore, aut ſeminũ melopeponum, aut cucurbitæ, aut ex maluæ decocto, aut ex hordeacea priſana potus, mirificè ardoribus vrinæ ſuccurrit. Baccæ muſto dilutæ efficaciter imponuntur incipientibus oculorũ carbunculis. Calculoſi cum maturis vuis acinos miſcent, & dies aliquot ſimul efferueſcere ſinunt, vt habeant vinum acinaticium contra renũ & veſicæ mala, vocantq́; Coquereticum vinũ, Gallicè *Vin de Coqueret.* Hoc propinatum vnciarum quatuor pondere, magnam arenularum vim deturbat. Nec illud prætereundum ex Plinio, aſpidum naturæ halicacabũ in tantum aduerſam, vt radice eius propiùs admota ſoporetur illa ſopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percuſſis auxiliatur. His addendum Solanum Indicum, ſeu Americum appellatum, quòd ex America, quam Indiam occidentalem vocant, Hiſpanorũ claſſe & armis debellata, huius ſemẽ aduectum

SOLANVM Americum, Dalechamp.

Li.27.ca.13.
Cap.8.
Li.8.ſimpl.
Li.2.Alim.
Ibid. c.67
Ibidem.
Lib.21.c.31.

aduectum ſit. Ex vna radice multis ramis fruticat, cubitalibus, lentis, obſequioſis, ſurculoſis: folio Solani hortenſis anguſtiore, longiore, acutiore, quale viſitur in ſummo Solani hortenſis faſtigio, acri perſicariæ quam hydropiper vocant, non diſsimili, venoſo, pallidius virente: floribus violæ candidis, ex longo pediculo dependentibus, ternis ferè, aut quaternis ſimul, tuberculo in medio extante, vmbonis figura, phœniceo, aut crocato, venuſtiſsimiq; coloris, apice tenuiſsimo ex illo prominente: baccis rubris, ceraſo, aut halicacabi acino paribus, acidis, ſubamaris: ſemine minuto, candido, copioſo refertis, quale eſt halicacabi. Licet id in feruidiſſimo ſolo cæloq; Americorum ſpōte proueniat, frigidum tamen & alſioſum noſtrum nō dedignatur, tantiſper dum æſtatis tepor fouet: nam hyeme moritur, nec brumæ ſæuitiam tolerare poteſt. Amomum Plinij quidam putarunt, rectius alij ſtrichnodendrum, ideſt, Solanum arboreſcens. Dodonæus, Pſeudocapſicū vocat. Hiſpani *Guyndas de las Indias*, ideſt, Ceraſa Indiana.

LAPATHVM. *CAP. XXV.*

Nomina ΛΆΠΑΘΟΣ & λάπαθον Græcis dicitur, qui Rumex Latinis, Barbaris Lapathium: à Lapatho tamen Lapathium diminutum nomē barbarum non eſt. Varro: Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim conſequi Lapathio, & ptiſana poſsim. Lapathus autem ἀπὸ τοῦ λαπάζειν dictus eſt, quod valet exinanire, & pro ventrem leuare vſurpatur: vnde λάπαξις, qua

Li. 2. Phyſ. voce vtitur Ariſtoteles, οἷον τὸ βαδίσαι, εἰ λαπάξεως ἕνεκα ἐστί, ideſt, verbi gratia ambulare, ſi eſt alui leuādæ gratia. Lapathum Arabes *Humadh*, *Hundh*, ſeu *Humaa* appellant, Itali *Rombice*, & *Lapatio*, Germani *Ampffer*, Hiſpani *Labaca*. Theophraſtus

Lib 7. hiſt. cap. 6. duo genera Lapathi tradidit, ſilueſtre & ſatiuum. Dioſcorides quinque non eo

Genera quo ſolet, ſed perturbato ordine deſcripſit. Ex generibus Lapathi, inquit, oxylapathum vocant, quod in acutum tendit, dura habens extrema, in paluſtribus naſcēs. (At cum Græcè legatur, λάπαθον. τὸ μὲν αὐτὸν ὀξυλάπαθον λέγεται, φυόμενον ἐν ἕλεσι, σκληρὸν, κατ' ἄκρα, ὑπόξυ, conuertendum erat. Ex Lapathi generibus oxylapathum dicitur, durum, & aliquantùm in extremis acuminatum.) Aliud eſt ſatiuum illi diſſimile, οὐχ ὅμοιον τῷ πρώτῳ, vt vulgata habent exemplaria. Alia, & vt opinor me-

Li. 20. c. 21. liora, οὐκ ἀνόμοιον, id eſt, non diſsimile. Cui lectioni ſubſcribit Plinius, qui oxylapathum ſatiuo ſimilius facit: quāquam non diſsimulandum in quibuſdam codicibus etiam diſsimilius legi. Oribaſius habet, οὐ κατὰ πᾶν ὅμοιον τῷ πρώτῳ, non omnino ſimile primo: vt priora duo Lapathi genera non tantum inter ſeſe differant, quantum ex vulgata lectione intelligere licet: Tertium genus ſilueſtre, paruum, plantagini proximum, humile, & molle. Quartum eſt quod alij oxalida, alij anaxyrida, aut Lapathon vocant (additur in vetere codice ἄγριον, ideſt, ſilueſtre Lapathum) folia eius ſilueſtri ac exiguo rumici ſimilia: caule non magno: ſemine ſubacuto, rubente, acri, in caule & agnatis appendicibus emicante. Poſtremum hippolapathum olus eſt magnum in paludibus naſcens. Vides primum Lapathi genus agreſte à Dioſcoride poſitum, deinde ſatiuum, tum ad ſilueſtria redire. Plinius ita diſtinguit. Nec Lapathū diſsimiles effectus habet. Eſt autem & ſilueſtre, quod alij oxalidem appellant, ſatiuo proximum, (pro ſatiuo lege ſilueſtri exiguo) foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: noſtri verò rumicem, alij Lapathū cantherinum, ad ſtrumas cum axungia efficaciſsimum. Eſt & alterū genus, ferè (feri non fere) oxylapathum vocant, ſatiuo item ſimilius (Cornarij codex pro item ſimilius, diſsimilius habet: prior tamen lectio Oribaſio, & melioribus Dioſcoridis libris conſentit, vt diximus,) & acutiora habet folia, ac rubriora, non niſi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapathum tradunt in aqua natum. Eſt & aliud hippolapathum maius ſatiuo, candidiúſque ac ſpiſsius. Aliquanto poſt ex Solone adiicit

adiicit bulapathum: Silueſtre itaque genus quod oxalis dicitur, Latinis rumicem
vocari dixit,non alia Lapatha. Idem etiam alio in loco. Omnia autem ſilueſtria Li.19. c.11.
ferè ſunt & foliis minora,& caulibus,ſucco acriora,ſicut cunila, origanum, ruta.
Solummodo ex omnibus ſilueſtre Lapathum melius. Hoc in ſatiuis rumex voca-
tur,naſciturq; fortiſsimum. Traditur ſemel ſatum durare,nec vnquam vitiari ter-
ra,maximè iuxta aquam.Non deſunt tamen qui legendũ contendant. Hoc in ſa-
tiuis rumex vocatur,naſciturq; fortiſsimũ : traditur certè ſemel ſatum durare, nec
vinci vnquam à terra,&c.vt rumicem hîc hortenſem faciat,quem ſuperiore loco
ſilueſtrem poſuit.Oxalidem autem propriè Romani rumicem appellarunt, forſi-
tan quod ab ea ſuccus non aliter atque mamma, quam rumem veteres dixerunt,
ſitientibus exugi ſoleat:nam foliorum acor à quibuſdam hauritur,vt lac ab agnis,
qui in ſuis matribus ſubrumantur. De quo Vergil. In Moreto.

Fæcundúſque rumex,malua,violæq́ virebant.

Niſi quis à teli ſimilitudine ductum nomen exiſtimet: quod ſparo cognatum in
modum pedis recuruatur,cuius meminit Lucilius.

Tum ſpara,tum rumices portantur,tragula porrò.

citante Nonio. Affertur tamen & hic verſus à Feſto,ſed pro rumices habet mu-
rices.Galenus de iis ita ſcribit.Licet Lapathum appellare betam agreſtem,vt quod Li.2.Alim.
non guſtu modo,ſed viribus etiam betæ hortenſi ſit ſimile. Verùm cum beta La-
patho ſit ſuauior,nemo eſt qui non libentiùs ea veſcatur. At oxylapathi qualitatẽ
& vires nomen ipſum indicat: eſt enim Lapathum acidum. Quod autem ad La-
pathum attinet,nemo eſt qui crudum ipſum mandat,quemadmodum neque be-
tam. Oxylapathum tamen mulieres noſtræ pica laborantes, interdum & pueri
quidam guloſi crudum mandunt. Perſpicuum autem eſt olus hoc ex genere eſſe
eorum quæ non nutriunt,multò magis quàm Lapathum. Ex his intellectu facilè
eſt Galenum oxylapathum pro oxalide accepiſſe,& non ab acuminatis foliis, ſed
ab acore,ſiue acido ſapore oxylapathum dictum aſſerere. Idem alio in loco tria Li.7.ſimpl.
duntaxat Lapathi genera ponit. Lapathum ſimpliciter dictum,oxylapathum, &
hippolapathum. Sed cum herbariis plura La-
pathi genera hodie cognita ſint, ea ſic diſtri-
buemus. Lapathum aliud hortenſe,aliud ſil- *Forma.*
ueſtre. Hortenſe foliis eſt nigræ betæ, minori-
bus,plantagini proximis, humi iacentibus, nõ
tam acuminatis,venoſis, è longis craſsiſq; pe-
diculis pẽdentibus:caule cubitali,ſtriato: flore
rubro:ſemine minuto,pellucido, ſubnigricãte:
radice crocea, amaráque. Id ſecundum eſt ge- *Locus.*
nus à Dioſcoride traditum, quod in hortis ru-
ra colunt apud Allobrogas, præſertim oppido
Cremutio vicina,vocantq; *du Lapas*, eiuſq; fo-
liis vtuntur in iuſculis, aluũ cieri eius decocto
arbitrantes:& quamuis in hortis non ſeratur,
in iis tamen ſponte naſcitur. Geſnerus in Sa- In Hort. Germ.
baudia,circa Lauſannã,& alibi ſeſe vidiſſe ait,
& Lampe vocari.Idẽ aſſerit Tragus. Matthio- Li.1. c.104.
lus prima commentariorum in Dioſcoridẽ Li.2. Dioſ. ca.108.
editione nomine hippolapathi repreſentauit.
Fuchſius pro Lapatho ſatiuo, id quod vulgò In hiſt. pl. ca.174.
Rhabarbarũ Monachorũ appellant.Item Dod. Lib.5. ca.9.
& alij. Silueſtris Lapathi multa ſunt genera.

LAPATHVM Satiuum.

OXYLAPATHVM.

Oxylapathum Dioſcoridis eſt primum Lapathi genus cuius notum, ſic, vt ille ait, dictum non ab acido ſapore, vt oxalis, ſed à foliis ſubacutis, vt ὀξὺ, & in ſapore, & in mucronata figura intelligatur. Id quod non animaduertentes Auicenna & Serapio, Lapathũ omne ſine diſcrimine acetoſam nominauêre, nõ rectè ad ſaporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioſcorides in hoc Lapathi genere. Officinæ Lapatium acutum nuncupant, Galli *Parelle*, Germani *Mengelwurtz*. Foliis eſt longis,
Forma. anguſtis, duris, in ſummo ſubacutis: caulibus rotundis, geniculatis, cauis, nigricantibus, in quorum faſtigiis floſculi copioſi, pallidi, ſemẽ triangulum, nigricans, tenui membrana concluſum. Radix eſt longa, intus crocea. In paluſtribus naſcitur. Alterum ſilueſtre tertium Dioſcoridis Lapathi genus, paruum, plãtagini proximum, humile & molle, vt ille deſcribit. Docti quidam vulgi acetoſam rotundam eſſe rentur: omnibus enim reliquis folia dura ſunt,
Ibidem. huic ſoli mollia & tenera. Dodonæus oxyla-
Forma. patho proximum eſſe ait, ſed breuioribus foliis, & latioribus, per humum ſparſis,
In Hort. Germ. plantagini ferè ſimilibus, caule minore. Illud eſt fortaſſe Lapathũ, quod rotundum vocat Geſnerus, & circa Friburgum Heluetiorum inueniri ait. Iſtud Lapathum
Li. 2. c. 49. Ruellius acidulam, aut minutam oxalidem vulgò dictam, Gallicè *Ozeille menue*
Ibidem. arbitratur eſſe. Fuchſius eam plantam, quæ vulgato nomine Bonus Henricus, Germanicè

LAPATHI Silueſtris II. Genus.

Lib. 5. c. 11. *Gutter Heinrich* nominatur, quam Dodonæus Chryſolachanum, ideſt, aureum olus, ob excellentes virtutes appellat, eóque nomine eam depinxit ac deſcripſit: vulgò Totabona dicitur,
Li. 1. c. 104. Gallicè *Toutebonne*. Tragus Rumicem vnctuoſam vocat, Germanicè etiam *Schmerbel*, à pinguibus & mollibus foliis, quem alij bonum henricum. Sollerius idem Lapathum ſilueſtre
In Aetiũ. eam plantam exiguam eſſe credit, vbique copioſiſsimam, quæ Gallis *Lapas*, Delphinatibus *Du lapais* dicitur. De oxalide minore dicetur poſtea. Bonus Henricus autem folia fert lata, craſſa, oxalidi fere ſimilia, ſed breuiora & latiora: caulẽ craſſum, pedẽ & dimidiũ altũ, in quo coaceruatur ſemen fere ſicut in atriplice: radice nititur grandi, longa, craſſa & crocea. Locis incultis gignitur, ſecus ſemitas & ſepes. Iunio & Iulio menſibus floret. Tertium Lapathi ſilueſtris genus Dioſcoridi indictum, Lapathũ nigrum, & ſanguis draconis à foliorum & caulium colore, & ſucco, à recentioribus nuncu-
Forma. patum, ſuperiori caulibus, foliis, ſemine proximum

LAPATHVM Siluestre, III. Genus.

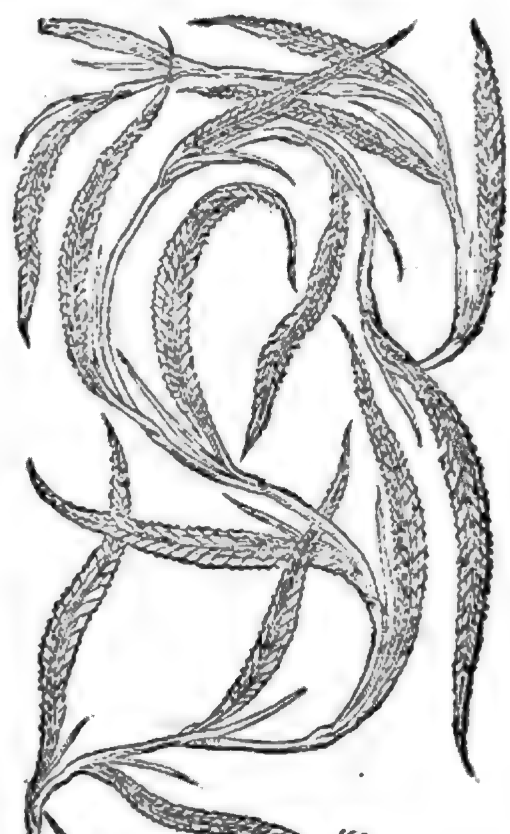
mum eſt, ſed caules quidem habet purpureos, folia verò in rubro nigricantia, Lapathi acuti anguſtiora, longiora, numeroſa, rubris venis ſparſa, guſtu adſtringente, quæ expreſſa rubrũ ſuccum remittunt. Ex Lapathorum eſt genere, quoniam toto habitu Lapathum refert. In Septentrionis hortis etiam ſponte oritur, rariùs in calidis regionibus. Quartum genus eam plantam quidam eſſe putant, quam nonnulli panaces chironium folio Lapathi, flore aureo à Plinio dictum eſſe arbitrantur. Radice eſt breui, ſurculoſa, fibrata, dura, lignoſa: caulibus duobus aut tribus, anguloſis, palmi altitudine: foliis oxylapathi, oblongis, anguſtis: flore in ſummis ramis aureo. Vnde Anthoxanthon, ideſt, lutei floris Lapathum nuncuparunt, copioſo, denſiùs aceruato, vt in ſpinaceo olere, quod teutlomalachen quidam vocant. In foſſis & vliginoſis locis prouenit. *Forma.* *Locus.*

Quintum genus Lapathum aquaticũ, ſeu potiùs oxylapathum ob foliorum cum vero oxylapatho ſimilitudinem vocat Dalechampius: cuius etiam meminit Geſnerus. Eius radix eſt geniculata, ex ſingulis geniculis fibras emittens, quibus vado inhæret, primis internodiis rubeſcens. Caules edit multos, rotundos, quinque aut ſex cubitos lõgos, in aqua fluitantes: folia palmum atque eo amplius longa, anguſta, in ambitu cre- *In Hor. Germ.* *Forma.*

LAPATHVM Siluestre, IIII. Genus, Dalech.

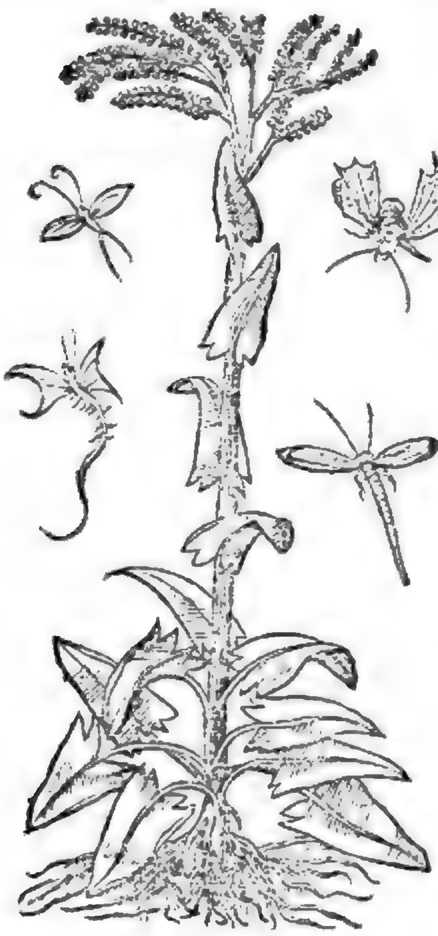
OXYLAPATHVM Aquaticum, Dalechamp.

nata,alternatim per caules naſcentia,guſtu fatuo & ſicco.In caulium vertice thyrſus eminet ea prorſus ſpecie,qua in potamogeitone viſitur.Naſcitur in vadis amnium pigrorum vt Araris.Longe diuerſum Hydrolapathum,ideſt,Lapathũ aquaticum Lobellius propoſuit,idq́; duplex.Maius tota facie Hippolapathum ſatiuum

Locus.

OXALIS MAIOR.

referens,folio nigriore,non diſpari, vti neque caule, neque ſemine,radice duntaxat breuiore, magis fibrata, foris nigriore, intus magis rubra.Frequens in aquis,nec alibi ſponte exit. In aquis etiam prouenit Hydrolapathum minus, ſed non niſi limpidis & fontanis, ex quarum fundo exerit cauliculos teneriuſculos, flaccidos,graciles,non abſque filamentis, vt cæteræ aquaticæ, ſtipantibus & pendulis. Folia ſunt admodum tenuia & mollia, nec tamen aquæ innatantia ritu Potamogeitonis, ſed erecta, ex atro viridia,lanceolatæ ſimilia, anguſtiora quã Potamogetonis. Poſtremum Lapathi ſilueſtris genus Dioſcorides quartum oxalida conſtituit, quæ vt ex eius deſcriptione intelligere licet,nihil aliud eſt quàm oxalis noſtra maior & pratenſis,cui folia ſunt Lapathi acuti,delicatiora, tenuiora & magis oleracea, in imo latiora,pinnatas,& lunatas, Spinaciam & Atriplicem referentia:caulis ſtriatus, ruber, ſucculentus:ſemen anguloſum,acutum, in folliculis Lapathis cæteris nõ diſsimilibus.Radicibus nititur plurib⁹,ſed nõ vt in rumice croceis, acido

OXALIS Minor, Matth.

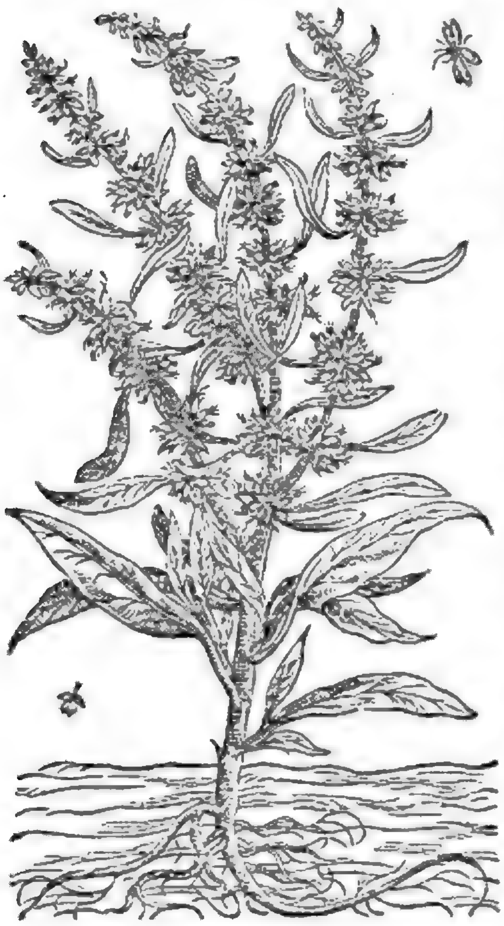
HYDROPOLAPATHVM Maius, Lobel.

guſtu,

guſtu, perinde ac folia & caules. Oxalidem igitur ſic diuidemus, vt alia ſit ſilueſtris, alia hortenſis. Silueſtris oxalis Dioſcoridis ea eſt, cuius modò hiſtoriam retulimus, quæ maior cognominatur. *Genera.* Alia eſt minor tenuifolia, ſinuata, veruecina nuncupata, cui folia ſunt longè minora, cuſpidis lanceæ figura, mollia, læuia, quibuſdã veluti capillamentis ſubrubentibus inſperſa, ſuccoſa, foliis maioris acidiora, & in medicos vſus pluſquàm cætera expetita. *Forma.* Hortenſis item duplex eſt, maior quæ pratenſis eſt in hortos tranſlata, oblongis & nigricantibus foliis. Altera foliis albicantibus, rotundiuſculis, breuibus, anguloſis, hederæ foliis ferè ſimilibus, tamen minoribus, neque craſsis, neque duris. *Forma.* Caules eius teneri ſunt, in quibus ſemen cæteris ſimile. In hortis noſtris paſsim obuia eſt, vt & prior. Quæ oxalis à Gallis, imitatione Græca, *Oxaille* dicitur, & *Ozeille*, ab aliis *Vinette*, à nonnullis *Aigrette*, à Lugdunenſibus, *Salette*, à Germanis *Saurampffer*. Oxalis ſilueſtris minor omnium acidiſsima, *Ozeille menue*, & *Ozeille de brebis*. Hortẽſis minor, *Ozeille ronde*, *Ozeille franche*, & *Ozeille Romaine*. Dicitur autem Oxalis ab acido eius ſucco: gratum enim acorem palato repræſentat: vnde acetoſam nominarũt Officinæ. Hic minimè prætermittenda Oxalis alia à Lobellio poſita radicibus tuberoſis filipendulæ vel Oenanthes valdè ſpectabilis, exotica: etiam foliis, caule & ſemine hortenſis, quã toto habitu præfert. Raram eſſe

HYDROLAPATHVM Minus, Lobel.

OXALIS Tuberoſa, Lobel.

OXALIS Rotunda.

HIPPOLAPATHVM Silueſtre. Matth.

Genera. at Lobellius in Belgio, & huc ex Italia delată. Supereſt Hippolapathum, cuius ſpecies duæ. Silueſtre non ſolum in paludibus naſcens, ſed etiam in mõtibus iis præſertim in locis in quibus pecudum diutius ſtabulantium lætamine pingueſcit ſolum: ſequenti Hippolapatho ſimile, ſed foliis anguſtioribus & magis in acutum tendentibus. Alterum hortenſe, Matthioli iudicio, id quod paſsim in hortis rhabarbari monachorum nomine habetur, quod alij Lapathũ ſatiuũ Dioſcoridis eſſe opinantur vt diximus, Gallicè *la Patience*. Id Oxylapatho ferè ſimile eſt, niſi quod folia maiora ſunt, latiora, molliora, in ſummo non mucronata. Caules longiſsimi ſunt, craſsi, rubri: flores flaueſcentes: ſemen rubrum, triangulum: radix longa, craſſa, crocea. Id Lapathum ſatiuũ Dioſcoridis, Fuchſij, Dodonæi, Solerij ſententia diximus eſſe. Tragus Hippolapathũ Dioſcoridis eſſe putat, Scaliger Bulapathũ, ſic enim ſcribit. Quod ſanè in hortis pro *Raued* oſtentant, Bulapathum eſt, radice admodum medicata. Francigenæ virgines Deo dicatæ, quo nomine illud appellant, haud multum abhorret à vero: vocant enim *La patience*. Huic addunt Lobellius & Pena Hippolapathũ aliud, rotũdo folio, Pſeudorhab. recentiorũ, quod pauci & diligẽtiores herbarij colũt, quaſi multò magis affine vero Rheobarbaro, quia folio ſit rotundiore, & ſummo ambitu retuſiore, propioreq́; ad Perſonatã, aut Petaſitem,

Li.1. c.104.

Lib.3. cauſ. Theophr. ca.1.

HIPPOLAPATHVM Satiuum latifolium, Lob.

HIPPOLAPATHVM Rotundo folio, Lobel.

quibus

HIPPOLAPATHVM hortenſe.

quibus fermè magnitudine æquiparatur: non tamen maiore, aut ita diuerſa radice Hippolapato, nec vſu aut natura diſsimili. Lapathorum & hippolapathorum hiſtorias retulimus, nunc eorum virtutes ſunt explicandæ. Omnium decocto olere, inquit Dioſcorides, aluus emollitur. Crudi illitu meliceridas roſaceo aut croco adiecto diſcutiuntur. Silueſtris (nempe mollis) & oxylapathi, & eius quam oxalida nominant, ſemen ex aqua aut vino vtiliter bibitur contra dyſenterias, & cœliacorum affectus, ſtomachi faſtidia, ſcorpionum ictus. Quod ſi quis in potu præſumat, nihil moleſti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ lepras, impetigines, & ſcabioſos vngues perſanãt, ſed ante locus aceto & nitro in ſole perfricandus eſt. Pruritus corporis decoctum earum ſedat, ſi foueatur, aut in ſoliis balnearum confricetur (Græcè legitur ἐπαντλούμενον, ἢ λουτρῷ μιγνύμενον, id eſt, ſi affundatur, aut ſi vt fotus adhibeatur, aut cum aqua balnei miſceatur, tamen hæc verba ἢ λουτρῷ μιγνύμενον, in multis græcis codicibus deſiderantur, ea tamen legiſſe videtur Plinius, de eadem re ſcribens, Pruritus corporis in ſolia balnearum additum) Coctæ in vino & inſtillatæ aurium dentiúmque dolorem mulcent: ſtrumas, parotidáſque diſcutiunt: lienem cum aceto extenuant (quibus verbis Græca non ſatis exprimi videntur, leguntur enim, παρηγοροῦσι δὲ ὠταλγίαν, καὶ ὀδονταλγίαν ἑψηθεῖσαι ἐν οἴνῳ, καὶ διακλυζόμεναι. Διαφοροῦσι καὶ χοιράδας, καὶ παρωτίδας ἑφθαὶ σὺν οἴνῳ, καὶ καταπλασθεῖσαι, σπλῆνα δὲ σὺν ὄξει. Id eſt, aurium & dentium dolorem leniunt coctæ in vino, ſi colluantur, ſtrumas parotidáſque diſcutiunt coctæ in vino, & cataplaſmatis modo adhibitæ, ſplenem autem cum aceto coctæ.) Aliqui amoliendis ſtrumis radicum geſtamine vtuntur, eas collo appendentes. Tritæ & admotæ fœminarum profluuia ſiſtunt: cum vino autem potæ regio morbo medentur, calculos veſicæ comminuunt, menſes cient, ſcorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathum eaſdem vires habet, quas ſupradicta rumicis genera. Plinius non eundem quem Dioſcorides vſum medicum habet, ſcribit enim. Silueſtria ſcorpionum ictibus medétur, & ferire prohibent habentes. Dioſcorides ait, eum qui præbiberit, nihil ex ſcorpionis ictu mali paſſurum. Radix, inquit Plinius, aceto decocta ſi coletur, ſuccus dentibus auxiliatur, ſi verò bibatur, morbo regio. Dioſcorides ad vtramque affectionem in vino coquit, & mendoſè vulgata exemplaria, coletur, habent pro colluatur. Semẽ ſtomachi inextricabilia vitia ſanat. Dioſcorides ἄσην στομάχου dixit, id eſt, ſtomachi faſtidium ac nauſeam, cum os ſtomachi à vitioſis humoribus ita mordetur, vt nauſeam & faſtidium pariant. Hippolapathi radices priuatim vngues ſcabros detrahunt. Dyſentericos ſemen duabus drachmis in vino potum liberat. Quæ ſilueſtris, & oxylapathi, & oxalidis radicibus Dioſcorides attribuit. Oxylapathi ſemen lotum in aqua cæleſti ſanguinem reiicientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodeſt. Præſtantiſsimos paſtillos faciunt ex foliis & radice addito nitro, vel iure exiguo (thure pro iure reponit Cornarius) in vſu aceto diluunt. Sed ſatiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice meliceridas & lepras curant. In vino verò decocta, ſtrumas, & parotidas, & calculos. Quæ de

Lib.2.c.105

Vires & Temper.

Lib.20.c.21

Lib.20.c.21.

Embl. 102. lib.2.Dioſ.

Ibid. ſilueſtrium radice Dioſcorides dixit. Poto vino & lienes (Cornarius emendat, ſemine poto è vino, & cætera.) cœliacos æquè ac dyſentericos, & teineſmos. Ad eadémque omnia efficacius ius lapathi (ius τὸ ἀφέψημα, id eſt, decoctum intelligit) quod ructus facit, & vrinam ciet, & caliginem oculorum diſcutit: item pruritus corporis in ſolia balinearum additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino ſiſtit aluum, folia ſoluunt. Alio in loco cap. 12. 20. de lapatho ſilueſtri ita ſcribit. Vſus eius cum ptiſana tantùm in cibis leuiorem gratiorémque ſaporem præſtat. Quo loco Cor-

Ibid. narius verba hæc, cum ptiſana tantùm, redundare arbitratur, & rectè quidem: coquitur enim oxalis integris foliis vt reliqua olera cum cibis, carnibus, & pi-

Lib. 7. ſim. ſcibus, non cum ptiſana tantùm. Lapathum, inquit Galenus, moderatè digerentem facultatem habet, at oxylapathum mixtam: nam cum eo quod digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifeſtam quoque quandam adſtrictionem obtinet, vt & dyſenterias, & diarrhœas ſanet, & maximè oxylapathi. Porrò hippolapathum quod totum in paludibus prouenit, eaſdem facultates ob-

Lib. 6. c. 24. tinet, ſed imbecilliores. Aetius ſcribit vlcus demorſorum à cane rabido perfundendum eſſe chamæmeli, radicis lapathi, quod oxalidem vocant, decocto, nouiſſéque ſeſe ſenem quendam, qui vbi quis morſus eſſet à rabioſo cane, folia oxalide curabat. Nam & vlcus decocto perfundebat, & herba integebat, & de ipſa bibendum dabat. Meiunt autem homines qui ipſam acceperunt multa, & cum vrinæ incontinentia. Et propterea morbum regium hæc expurgant. Nos verò etiam impetiginem ex ipſa cum aceto confricatam depellimus: & pruritui auxiliamur per eandem radicem. Vtuntúrque etiam ipſa ad canis rabioſi morſus cum aliis auxiliis. Similiter facit etiam ſylueſtre lapathum, foliis in acutum tendentibus, radicem habens oblongam veluti raphanus paruus. Hæc Aetius. Ex oxylapathi radicibus aqua deſtillatur, quæ ad puſtulas, alphos, ionthos, vitiligines, lichenas, omnes deníque cutis, præſertim faciei maculas delendas plurimùm facit, hoc modo. Eius aquæ & melonis præmaturi ſumantur ſingulorum libræ duæ, oua hirundinum decem, ſalis nitri ſemuncia. Quæ teri debent, trita cum aquis in vitreum vas coniiciantur, vnde ſuccenſo igne aqua extrahitur, qua manè facies abluenda, veſperi illinenda oleo ex tartaro, & amygdalino, permiſtis. Decoctum oxylapathi ex vino, diebus aliquot potum auriginem pellit, & cutim priſtino nitori reſtituit. Credunt quidam lippire nunquam eos qui rumicis ſilueſtris radicem luna decreſcēte effoſſam nitidiſsimè ſecum portauerint. Quæ planta Bonus Henrichus dicitur, vulneraria eſt, & mirificè ad ſordida purganda, ac glutinanda vlcera cōfert, ſic vt appenſa etiam, ac trita vulneribus impoſita vermes, qui in iis nati ſunt, excidere faciat. Denique ſiccat & abſtergit.

Vires Boni Henrici.

Hippolapathi, quod rhabarbarum monachorum vocant, radix auctore Fuchſio, purgandi vim habet, ſi in puluerem redacta drachmæ pondere ſumatur. Neque

In hiſt. pl. cap. 174. id mirum admodum, inquit, cum Dioſcorides omnium rumicum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorum radices cum vino, regio morbo cor-

Lib. 2. c. 104 reptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem teſtetur. Tragus affirmat radicem hanc cum pauxillo zingiberis ſumptam phlegma & bilem per inferiora euacuare, ſeſeque hoc remedio vſum experientia didiciſſe. Ex ea autem medicamentum ſic conficitur. Radicis aridæ drachma, zingiberis ſcriptulum, in puluerem redigantur, ſumantúrque à ieiunis in iure calido.

ASPARAGVS. CAP. XXVI.

ἈΣπάραγος, vel ἀσφάραγος, Latinis ſimiliter Aſparagus dicitur, Mauritanis *Halion*, ſiue *Helion*, Italis *Aſparago*, Germanis *Spargen*, Hiſpanis *Eſparagos*, Gallis *Aſparge*, Officinis extrita prima litera Sparagus. Græci, inquit Galenus, omnes propemodum teneros caules, qui tempore ad fructus & ſeminis productionem augeſcunt, aſparagos vocant, vt braſsicæ, lactucæ, atriplicis, bliti, betæ, maluæ, radiculæ, rapæ, ſinapi, Cnici, pyrethri. Sed de aſparago peculiari genere plantæ hîc loquimur, ſic dicto quòd cauliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habet. Cuius genera duo memorat Dioſcorides, ſilueſtrem ſiue petræum, & ſatiuum. Galenus βασιλικὸν, id eſt, regium, & ἕλειον, id eſt, paluſtrem. Matthiolus quoque duplicem eſſe aſparagum ſcribit, altilem, & ſponte prouenientem. Huius tria eſſe genera, paluſtre, montanum, & petræum. Is & myacanthinus dicitur teſte Galeno, Latinè Corruda. Plinius, Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo ſilueſtrem aſparagum, quem Græci horminium (ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν,) nam & decoctum & ſemen veneris cauſa bibitur. Plinius. cap. 10. lib. 20. Auenionenſes adhuc appellant corrupta voce Hormioconin, alij Romioconin) aut myacanthon vocant, aliiſ've nominibus. Inuenio naſci & arietis cornibus tuſis atq; defoſsis. Et, Silueſtres fecerat natura corrudas, vt quiſq; demeteret paſsim. Ecce nunc altiles ſpectantur aſparagi. Theophraſtus ἀσπάραγον ſimpliciter pro ſilueſtri vſurpauit, cum ſcripſit, τὰ μὲν ἁπλῶς ἐστιν ἄκανθαι, καθάπερ ἀσπάραγοι, καὶ ὁ σκόρπιος, οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον παρὰ τὴν ἄκανθαν. Quæ Plinius ſic conuertit. In totum ſpina eſt aſparagus, & ſcorpio, nullum enim folium habent. Quæ ita legit Hermolaus, vt vnam non duas herbas eſſe putet, aſparagum ſcorpionem aliúmq; ab eo qui notus eſt omnibus. Idem ſcribit in Corollariis. Sed id haud rectè ab Hermolao annotatum eſſe, intelligi licet ex iis, quæ alio in loco de ſcorpio & aſparago ſpinoſo ſeorſum prodidit idem Theophraſtus his verbis. Τῶν δὲ διῃρημένων εἰδῶν πλεῖστοι μὲν ἐστὶ τὸ φυλλάκανθον, ἐλάχιστοι δὲ ὡς εἰπεῖν, τὸ ἀκανθῶδες ὅλως. βραχὺ γάρ τι πάμπαν ἐστὶν, ὥσπερ ἐλέχθη, καὶ σχεδὸν οὐ μᾶλλον λαβεῖν παρά τε τὸν ἀσπάραγον, καὶ τὸν σκόρπιον. ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἀνθεῖ μετὰ ἰσημερίαν φθινοπωρινήν. ὁ μὲν γὰρ σκόρπιος ἐν τῷ σαρκώδει τῷ ἐξοιδοῦντι ὑπὸ τὸ ἄκρον τῆς ἀκάνθης ἔχει τὸ ἄνθος (ſic enim legendũ ex Theodoro, non vt in vulgatis codicibus exaratum eſt, ἐν τῷ σαρκώδει τῷ ἐσποδοῦντι, ὑπὸ τὸ ἄκρατον τῆς ἀκάνθης ἔχον τὸ ἄνθος) ἐξ ἀρχῆς μὲν λευκὸν, ὕστερον δὲ ἐπιπορφυρίζον. ὁ δὲ ἀσπάραγος ἐκφύει παρὰ τὰς ἀκάνθας κορυνῶδες μικρὸν, ἐκ τούτου δὲ ἔχει τὸ ἄνθος μικρόν. (Lege ἐπὶ τούτῳ γε ἔχει τὸ ἄνθος) ὁ δὲ σκόρπιος μονόρριζον, καὶ βραχύρριζον (in Græco, vox βαθύρριζον redundat, vel lege εὐθύρριζον) ὁ δὲ ἀσπάραγος βαθύρριζον δὲ εὖ μάλα καὶ πολύρριζον, πυκναῖς ταῖς ῥίζαις, ὥστε τὸ ἄνω συνεχὲς εἶναι αὐτῶν, ἀφ' οὗ καὶ αἱ βλαστήσεις αὐτῶν τῶν καυλῶν. ἀναβλαστάνει δὲ ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγίας τοῦ ἦρος, καὶ ἐδώδιμος ἐστιν, εἶθ' οὕτως ἀποτραχυνθεὶς, ἐξανθεῖ τε προϊούσης τῆς ὥρας. ἡ δὲ ἄνθησις οὐκ ἐκ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρότερον. οὐ γὰρ ἐπετειόκαυλόν ἐστιν. Legendum, ἡ δὲ ἄνθησις ἐκ τούτου μόνον, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλων τῶν πρότερον. τοῦτο γὰρ ἐπετειόκαυλόν ἐστιν. Id eſt, Ex iis quæ diſtincta ſunt generibus, plurima quidem ſunt quæ aculeata folia habent, pauciſſima verò omnino, quæ in totum ſpinoſa ſunt, & vix fere inuenias præter aſparagum & ſcorpium. Ambo poſt autumni æquinoctium florent. Scorpius quidem florem in carne extuberante ſub extremo ſpinæ profert, initio candidum, poſtea leuiter accedentem ad purpuram. Aſparagus verò iuxta aculeos exiguum quiddam clauæ ſimile producit, in quo florem paruum habet. Scorpius vnicam habet radicem, eámque breuem & rectam, aſparagus valde profundam & numeroſam, cum denſis radicibus, ita vt ſuperior pars ipſis continua ſit, ex qua caules proueniunt. Producitur autem caulis vere ex aſparagorum ſummis radicibus, vel ex aſpara

Nomina
Lib. 2. Ali.
Lib. 2. c. 118.
Genera.
Li. 2. Alim.
Lib. 6. ſim.
Lib. 19. c. 8.
Lib. 19. c. 4.
Lib. 6. hiſt. cap. 1.
Lib. 21. c. 15.
Ibid.
Corol. 139.
lib. 2. Dioſ.
Lib. 6. hiſt. cap. 5.

aſparagorum plantario & ſilua, qui edulis eſt, deinde aſperatur, & defloreſcit procedente tempore, flos vero ex ipſo ſolùm, non ex prioribus emergit: hic enim annuo conſtat caule: Quæ Theophraſtus dixit, ἀναβλαςάνει δ' ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγίας, Theodorus interpretatus eſt, exit caulis de Corrudagine. Verum ἀσφαραγίαν, ſeu ἀσπαραγίαν, vel pro ſummis aſparagi radicibus, vel potiùs pro aſparagorum plantario & ſilua, vt & conuertimus, videtur vſurpaſſe. Id quod & Hermolaus adnotauit.

ASPARAGVS ſatiuus.

Corol. 139. lib. 2. Dioſ.

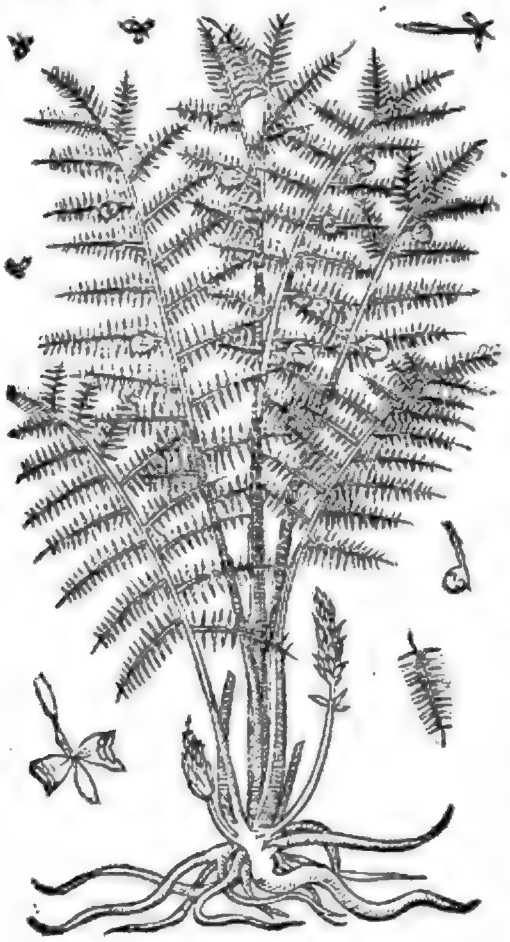
Theophraſtus aſparagiam, inquit, pro planta ipſa videtur accepiſſe, aut etiam pro loco vbi ſatus eſt aſparagus, eodẽ etymo ferè quo apud nos Cepina, Rapináque. Theodorus corrudaginem, quaſi aliud quàm Corrudæ genus interpretatur. Cato certè ad eundem modum corrudam quo cepinam & rapinam accipit. In arundineto, inquit, corrudam ſerito, vnde fiant aſparagi. (Lib. de re ruſt. c. 6.) Hæc Hermolaus, qui altiles aſparagos veteribus incognitos fuiſſe iudicat, corrudamque dictam ab Atticis non horminon, ſed orminion, ſiue ormenum potius, ab aliquibus Libycum, aſparagum ſilueſtrem, qui poſt inuentum altilem propriè corruda eſt. Scorpionem alibi deſcripſimus, nunc de aſparagis dicendum.

Forma. Aſparagus ſatiuus ex radicibus thyrſos primũ emittit teneros, virides, læues, rotundos, ſine foliis, carnoſos, digiti ferè craſsitudine, cacumine in torulos turbinato. Hos thyrſos orobanche rectè comparat Matthiolus, (In libr. 2. Dioſc. c. 118) qui tãdem increſcentes explicantur in prægrandes ramos, quibus inſunt folia capillamenti modo, & vt fœniculi tenuata, quæ occaleſcunt in ſpinulas, florem fundit paruulum, pallidum, quo decuſſo baccæ dependent rotundæ, piſi magnitudine, virides, quæ tandem maturitate rubeſcunt, ſeminibus nigris, & corneę ſoliditatis refertis. Radices circa caulem ſpongioſæ, vnde numeroſæ oriuntur radiculæ inter ſeſe implicatæ & quaſi vnitatem facientes, quas radiculas ſic illigatas & connexas olitores ſpongias appellant, inquit Columella, (Lib. 11. c. 3.) & veteres aſparagum ſpongiam in radicibus habere dixere. Corruda nouellis cauliculis ſeu turionibus, fructúque ſatiuo aſparago proxima eſt, cęterùm tota ſpinoſa eſt, & aculeata: nam foliorum capillaceorum loco, quibus altilis aſparagi ramuli veſtiuntur, tota ſpinis horret, minutis, breuibus, duris & pungentibus. Ex Matthiolo Aſparagum ſatiuum & ſilueſtrẽ hic pictum damus. Sed is ſponte perumens ſola tranſplãtatione & cultu à ſatiuo differt. Quare Corruda non eſt, quæ ſpecie ab altili aſparago prorſus differt, rarior multò, vt ſcripſit Pena neque

ASPARAGVS Silueſtris, Matthioli.

CORRVDA Dodonæi.

CORRVDA Penæ.

neque enim Veneto tractui maritimo, neque Germaniæ, Galliæ, Angliæ've maritimis viſitur, vbi tamen altilis frequens oritur:facilis autem à ſuperiore dignotio, quod hæc tota candidior, & rigidior eſt, & ramis diuaricatis funditur per ſepes,folia acutiora,breuiora,& magis in ordines ſtipata:floſculis oleę luteolis,crebris, ſubter alas emicantibus, ſemen illi non vt altili,corallij colore,ſed cum maturuit, nigricat ex viridi, magnitudine aliquanto inferius, quod glomeratim proximè ſurculos adnaſcitur. Hãc ſcitè Pena expreſsit hac pictura. Magis montoſis & collibus in decliui & afflatu maritimo delectatur. Altilis aſparagus paſsim in hortis ſeritur & colitur.Corruda ſiccis & ſaxoſis locis naſcitur in Gallia Narbonenſi,preſertim in ſepibus & fructetis. Ille thyrſo primum cum ver appetit emicante viret, ſpica tum cibis expetita. Recentes hos thyrſulos in voluptatem gulæ verterunt helluones,& Rauennatibus palmam dedêre,quæ gloria etiam hodie manſit ei terræ. Hodie decoctus in iure aſparagus,aceto, ſale,& oleo conſperſus magno gulę delectamento comeditur, & in principum delitiis eſt. Contra corrudæ caliculi amariuſculi ſunt, & nullam ferè in cibis gratiam habent. Semẽ æſtate legitur. Dioſcorides petræi aſparagi virtutes primùm declarat. Huius cauliculi, inquit,in cibo cocti ventrem emolliunt,vrinam cient:(legitur in vetere codice οὗ τὸ καυλίον ἐπ' ὀλίγον ἑψηθὲν καὶ βρωθὲν, id eſt, cuius cauliculus modicè elixus eſitatúſque, & cætera. Cui lectioni cum experientia ratio etiam patrocinatur, quia per longiorem cocturam vtraq; vis & molliendi aluũ, & ciendi vrinam exoluitur in aſparagos).Radicis decoctum contra vrinæ difficultatem,regiũ morbum, renum vitia, & coxendicum cruciatus in potu proficit:cum vino autem phalangiorum morſibus auxiliatur. Si decocti ſuccus ſuper dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem valet. Canes, vt aiunt, ſi decoctum bibant, emoriuntur. Aſparagum etiam naſci prodiderunt arietis cornibus contuſis, atque defoſsis, quod à veritate abhorrere credit Dioſcorides. Quod verò deinceps dicit, ὁ μὲν τις ἀσπάραγος οὗτος, id eſt,Hic quidem aſparagus, &c. ad ſatiuum referendum eſt,& quę deinde ſequuntur,ſicut priora illa ad ſilueſtrem.Declarat id quod dixit, ſi quis cornua arietis contuſa defodiat naſci aſparagum, vt ſic ſatiuus ex ſilueſtri fiat.Hic quidem aſparagus,& cætera. Deinde quæ ſequuntur ad ſilueſtrem referri minimè poſſunt: cum enim hunc initio capitis notum eſſe dixiſſet, facultatibus

Locus.

Tempus.

Lib.2.c.118.

Vires & Temper.

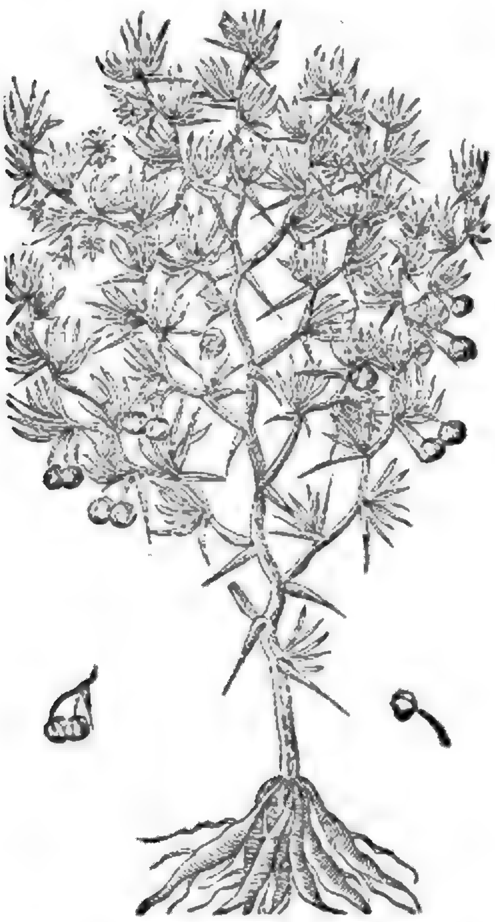
And.Lac.

eius

eius explicatis deſcriptionem non ſubieciſſet. Hic quidem aſparagus, ſiue altilis
Ibidem. aſparagus, inquit Dioſcorides, multis ramis fruticat, foliis fœniculi, longis, numeroſis, radice rotunda, grandi, ſpongiam habente (ἔχουσα κόνδυλον, id eſt, tuber habente, ſiue tuberoſa). Huius teneri cauliculi triti in vino albo, renum dolores ſedant (in Græcis corruptè legitur, παύει φρενίτιδα, ſedat phrenitida, pro παύει νεφρίτιδα, ſic enim ſtatim initio capitis, βοηθεῖ νεφριτικοῖς, opitulatur nephriticis) Aſſus autem elixúſve vrinæ ſtillicidium, difficultatémque ac dyſenterias mitigat. Radix cum vino aut aceto cocta luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis aut ciceribus ſumpta, regium morbum ſanat: coxendicis cruciatus ſtranguriámque leuat. Alligata radix, aut hauſtum eius decoctum conceptum adimit, & ſterilitatem adfert, ποιεῖ ἀτόκιον, καὶ ἄγονον, conceptionem impedit, & infœcunditatem adfert,
Lib.20.c.10 melius. Plinius eundem ferè vſum medicum de aſparago altili, & ſilueſtri prodidit. Vtiliſsimus ſtomacho cibus aſparagi vt traditur. Cumino quidem addito inflationes ſtomachi coliq; diſcutiunt, iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus inteſtinorúmque vitiis proſunt, vino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores ſemen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur: venerem ſtimulant: vrinam cient vtiliſsimè, præterquàm quòd veſicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prędicatione trita, & ex vino albo pota calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores ſedat. Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiaſin proficit. Aſparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant. Silueſtris ad ſupradicta omnia efficacior vis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris cauſa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & ſemen valet cum anetho ternis vtrinque obolis. Datur & ad ſerpentum ictus ſuccus decoctus. Radix miſcetur radici marathri inter efficaciſsima auxilia. Si ſanguis per vrinam reddatur ſemen aſparagi, & apij, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis cõtrarium eſſe, quamuis vrinã moueat, docet: item veneri, veſicæ quoque niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, occidit eos. In vino decoctæ radicis ſuccum, ſi ore contineatur, dentibus mederi.
Lib.2.Ali. Aſparagi Galeni ſententia ſiue regij ſint, ſiue paluſtres ſtomacho vtiles ſunt, vrinam cient & parum prębent nutrimenti. Si tamen ij probe concoquantur, olerum
Lib.6.ſim. aſparagis magis alunt, nimirum quanto illis ſunt ſicciores. Rurſus, Aſparagus petræus ſeu myacanthinus abſtergendi vim habet, idque citra manifeſtam aut frigiditatem aut caliditatem. Hinc renes ac iecur infercum liberat, & maximè herbę ipſius radices ac ſemen. Quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine,
Lib.4.ſeu. vlt. quam vel maximè dentes requirunt. Scribit Auicenna aſparagos in cibis ſumptos
Lib.2.ſtirp. Hiſp.c.84. ſuaui odore corpus commendare, verum vrinam fœtidam trahere. Hic Cluſij corrudas proponere voluimus. Prior Dodonæi vel Penæ corruda fuerit. Quam Matthiolus exhibet, Cluſius corrudã eſſe negat, ſed aſparagi altilis genus eſſe ait, quod (quia maritimis decliuioribus & herbidis locis ſponte prouenit) marinum vocat, caule breuiore, firmiore, foliis craſsioribus, firmioribus, ex cæruleo virentibus, baccis maioribus quàm vulgaris hortenſis, & non adeò coralli modo intenſè ru-
Lib.2.Ali. bẽtibus: fortè, inquit Cluſius, is erit, quem Galenus ἕλειον id eſt, paluſtrem vocat. Altera Cluſij corruda fruticoſa eſt, in viridibus & mollioribus ramis, ſiue virgis ramoſis, ſpinas acutas tres aut quatuor hinc inde pro foliis ferens, virides itidem vti rami ſunt, florem nullum ille vidit, ſed frequentes baccas rotundas vti in ſuperiore, primum virides, deinde per maturitatem nigricantes, ſucco & pulpa virente plenas, qua ſemen includitur durum, foris nigrum, intus candidum, plerúmque vnicum, interdum bina: radix craſſa, longa, ſuperiori ſimilis, frequens eſt ad Ta-

gum in

CORRVDA tertia, Cluſij.

CORRVDA altera, Cluſij.

gum in Luſitania, & in Bætica,ſolo petroſo,in collibus & ſepibus.Tertia eiuſdem corruda cubitales profert virgas,ramoſas, candidas, lignoſas, & priori ſimiles, firmis,candicantibus,& deorſum ſpectantibus ſpinis alternatim,& ſecundùm ramorum virgarúmque inæqualium inflexionem horridas,ad quas quina aut ſena folia ſimul & ex eodem capite prodeunt,prioris ſpeciei longiora,mollioráque,que cōmanducata ſubdulcia, & aliquātulum gummoſa depræhenduntur, flos inter folia ex alarum ſinu longo tenuiq; pediculo dependet, ex viridi palleſcens:deinde fructus propemodum rotundus,qui tricoccus videtur(tametſi vnicum granum contineat,rarò bina,foris nigrum,intus candidum,firmum,vti in ſuperioribus) initio virens,per maturitatem rubeſcens & carnoſus,ſiue ſuccum & pulpam concludens lentam & viſcidam:radice firmatur multiplici, velut alij ſilueſtres aſparagi,longa, craſſa, intus alba, foris flaueſcente, fert aliquot thyrſos, qui aliorum aſparagorum modo edūtur cocti & crudi cum oleo,aceto,& ſale.Nuſquam abundantiùs quàm ſupra Vlyſsiponem ſalebroſis locis iuxta vias, non procul à Tago ſe obſeruaſſe ait.Naſcitur tamen & aliis Luſitaniæ locis & tota ferè Bætica.

FRAGARIA. *CAP.* *XXVII.*

Nomina

In hiſt. pl. cap. 327.

In Dum. cap. 1.

HERBA quæ fraga fert,fragaria ab herbariis nominatur,quę quomodo à Græcis appellata ſit nondum conſtat. Sunt tamen qui rubum Idæum non ſpinoſum eſſe putant, quorum ſententiam non improbat Fuchſius, cui non ſubſcribit Dalechāpius, ex cuius iudicio longè alium,& verum rubum Idæum non ſpinoſum depinximus.Apuleius Græcis χόμαρον appellari ſcripſit, quod ſi verum eſt,longè alia eſt à comaro,quam ex Dioſcoride, Galeno,& aliis deſcripſimus:hæc enim arbor eſt,illa herba. Fragaria à verbo frago, quod odorem reddo ſignificat, nominata eſt, Gallis *fraiſier*, fructus fraga, *fraiſes*,Germanis *Eraltbeer*.Seruius mora terreſtria vocat. Fragariam ex quinquefoliorum genere eſſe quidam arbitrantur,quod falſum eſſe ipſa quinquefolij plantæ

Genera. inſpectio apertiſsimè teſtatur, vt fuſiùs ſuo loco dicetur. Fraga naſcuntur in montibus & ſiluis, quæ dicuntur montana, & ſilueſtria. Alia in hortis, & dicuntur ſatiua. Diſtinguuntur & colore, non tantùm loco. Sunt enim quædam alba, quædam rubra.

FRAGARIA.

Forma. Fragaria humi ſine caule ſpargitur, multis à radice lanuginoſis pediculis, ſingulis terna folia ſuſtinentibus, quinquefolio quodammodo ſimilia, crenata in ambitu, venoſa, flores ſunt candidi, intus lutei, figura quinquefolij floribus proximi, fructus initio viridis, rotundus, cum maturuit ruber vel albus, tum guſtu, tum odore ſuauiſsimus, radix foris atra aut rubeſcens, intus candida, multo fibrata capillitio.

Locus. Alia in ſiluis & opacis montibus gignitur. Alia in hortis colitur.

Tempus. Aprili menſe floret, Maio & Iunio fructus eſt maturus,

Dodo. lib. 1 cap. 47.

Vires & Temper. fragaria & fraga viridia, necdum matura frigido, ſiccóque ſunt temperamento, fraga matura frigido & humido,

In lib. 4. Dioſc. cap. 38.

fragaria auctore Matthiolo refrigerat ordine primo, ſiccátque ſecundo, folia & radix vulnera & vlcera ſanant, muliebres fluxus & dyſenterias cohibent, vrinam cient, & lieni cõferunt. Herbæ & radicum decoctum potum auxiliatur iocinoris inflammationibus, mundátque renes & veſicam. Eodem ſi colluatur os, gingiuæ roborantur, dentes firmantur, deſtillationes ſiſtuntur. Fraga verò bilioſis æſtuãtibúſque ventriculis proſunt, & ſitim ſedant. Vinum quod ex iis exprimitur vlcuſculis, quæ in facie à caliditate oriuntur mirificè medetur: varos & oculorum nubeculas, calidáſque defluxiones impoſitum tollit.

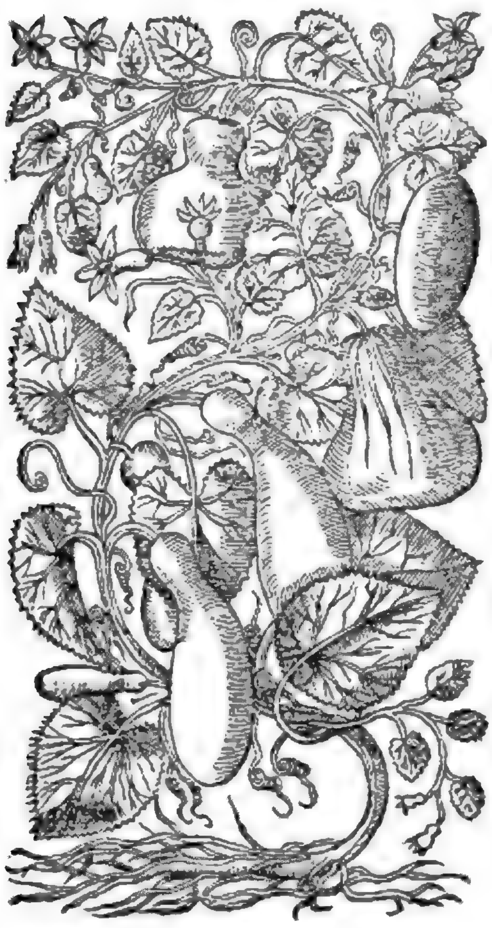
CVCVRBITA. CAP. XXVIII.

NVNC cartilaginei generis plantas cucurbitas ſcilicet, & cucumeres, atque id genus alias per horti noſtri areas digeramus. Κολόκυνθα, θης,
Nomina κολοκύνθη, & κολόκυντα Græcis, Latinis Cucurbita dicitur, à concuruatu, quòd facilè ſi quid obſtiterit, aut fuerit impedimento quò mi-
Lib. 1. c. 20. nus extendatur, incuruefcat. Græci, vt ſcribit Ruellius, ex aduerſo vocabulum impoſuere, colocyntham nominantes, quod ſcilicet pumili breuéſque ſint fructus, quos ipſa paſsim enititur, cum corporis mole omnes herbarum arborúmve fru-
Athe. lib. 2. ctus videantur ſuperare. Euthydemus, cucurbitam vocauit Indicum cucumerem, quòd ſemen eius ex India fuiſſet delatum. Menodorus duplicem eſſe cucurbitam dixit, vnam Indicam, quæ σικύα, id eſt, cucumis, alteram quæ κολοκύνθη vocatur. Heleſpontij longas vocarunt σικύας, cucumeres, rotundas cucurbitas. Tanta porrò naturæ cognatio eſt inter cucurbitas, cucumeres, pepones, & melopepones, vt ſępenumero & proprietates, & nomina Græci confundant. Illud quoque ventricoſum inſtrumentum quod corpori affixum vel ſpiritu, vel leui ſcarificatu ſanguinem elicit, Græci à cucumere σικύαν, Latini à cucurbita per diminutionem cucurbitulam cognominarunt. Globoſæ verò cucurbitæ cum penitus inaruiſſent, à principio venerunt in vſus medicorum. Nunc ex ære, cornu, vitróque confingun-
Genera. tur. Cucurbitæ duo potiſsimum ſunt genera. Cucurbita ſatiua ſiue hortenſis, quæ κολόκυνθα ἐδώδιμος, id eſt, cucurbita edulis dicitur, Arabibus *Haraba, Hara,* ſeu

Charba,

Charba, Italis *Zucca*, Germanis *Kurbß*, Hiſpanis *Calabazza*, Gallis *Courge*, & *Coucourde*. Altera agreſtis, de qua poſtea. Latini ſiue cucurbita in globum tumeat, ſiue teres in longitudinem extendatur, eodem vocabulo ſunt complexi, neque ob diſsimiles formas, natura & viribus differunt. Varia enim in iis forma arte facilè effingi poteſt, vt dicemus. Herbarij tamen varias eius ſpecies & formis, & locis diſtinctas enumerant. Plinius duo cucurbitæ genera facit. Vnum reptantibus flagellis ſcandens parietum aſpera in tectum vſque, natura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt, velocitas pernix, leui vmbra cameras ac pergulas operiēs: inde camerarium vocatur. Alterū plebeium quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo figuratur, vaginis maximè vitilibus, cōiecta in eas poſtquam defloruit. Creſcit qua cogitur forma, plerumque & draconis intorti figura. Libertate verò penſili conceſſa iam viſa eſt nouem pedum longitudinis. Ex quibus perſpicuum eſt genera quæ herbarij ad formā reſpicientes conſtituunt, cucurbitæ camerariæ & plebeiæ ſpecies eſſe. Vnam ſcilicet maiorem, alteram verò minorem. Maiorem vocant à floribus & fructu quos maiores habet. Minorem cui hæc minora ſunt. Tertiam longiorem à fructu oblongiore. Matthiolus etiam triplicem tradit eſſe cucurbitam. Longam, rotundam, & ſeſsilem. Cucurbita longa flagellis longis, ſarmentoſis, teneris, anguloſis, vitis modo ſeſe diffundens per humum repit, niſi adminicula nacta fuerit, quę capreolis ſuis, quos ſecus folia ſingulos producit, facilè complectitur: iiſdem etiam arbores & pergulas ſcandit, ſeſéque illis implicat, folia ex interuallo profert ſingula, ſingulis petiolis inſidētia, ferè rotunda, niſi maximè anteriore parte acuminati anguli eminerent, ſubcandicantia, tactu mollia, leuiter hirſuta, ampla admodum, aſari foliis haud multum abſimilia, flores iuxta capreolos & folia albos, figura liliaceos, vel in quinque foliola ſtellæ modo diuiſos, intus hirſutos partim ſteriles, partim fœcundos, qui ſic facilè internoſcuntur. Steriles breues habent in medio apices, & hirſutiores ſunt, nec qua pediculo iunguntur tuber ſiue capitulum vllum intercedit, futuri fructus ſpes: fœcundi verò in medio tria craſsiuſcula bifidáque ſtamina continent, nec ſtatim pediculo hærent: nam inter ipſos & pediculum capitulum paruum & leuiter hirſutum extuberat, cucurbita futura, iuxta adnexum in anguſtum collum deſinens, quod marceſcente flore paulatim accreſcit, deinde in magnam & longam molem, quam cucurbitam vocamus auctum matureſcit. Fructus is primùm herbaceus eſt, & lanuginoſus, cortice tenero, pulpa candida, guſtu dulci, in maturitate flauus, cortice duro, pulpa fungoſa, ſeminibuſque plena. Ea plana ſunt & compreſſa, altera parte acuminata, eáque duabus eminentiis veluti cornuta, altera latiuſcula, quorum cortex lignoſus eſt & candidus, guſtu dulcem nucleum includens. Tota planta radice nititur candida, in multas radiculas diſtracta. Cucurbita cameraria maior ſiue ſeſsilis viticulis, foliis, floribus, ſemine ſuperiori ſimilis eſt, fructu diſtat, qui in hac in orbem collectus intumeſcit, craſſúſque & latus eſt. Huic

CVCVRBITA Cameraria, longa.

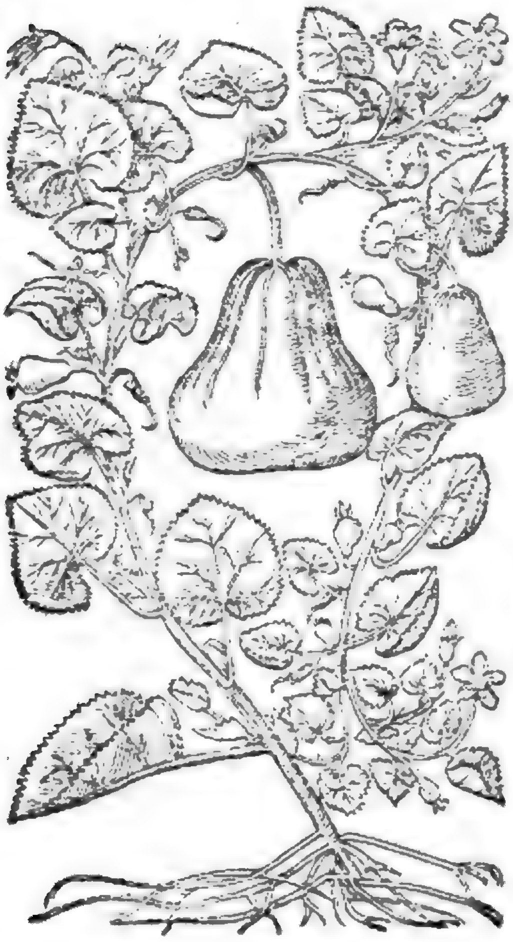

Lib.19.c.5.

Fuchſ.cap. 157. Dodo. lib. 5.cap 32. In libr. 2. Dioſc.cap. 127.

Forma.

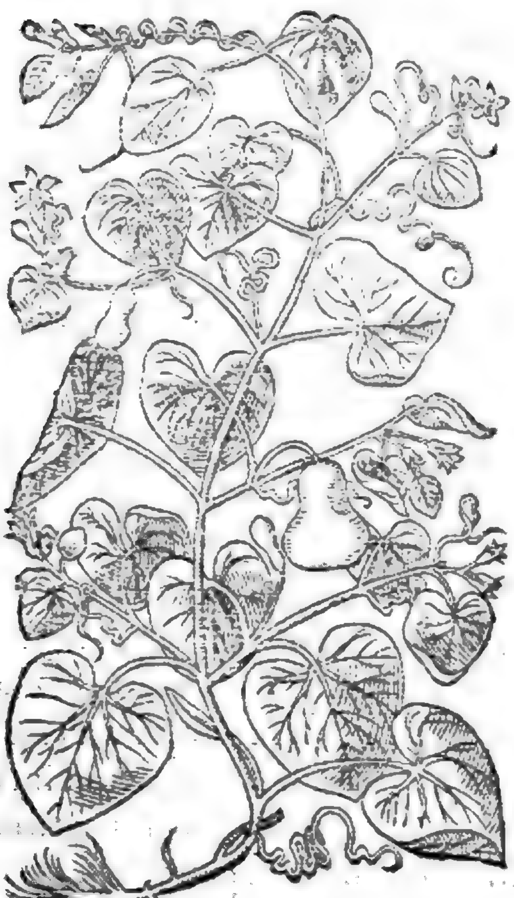
CVCVRBITA Cameraria maior,

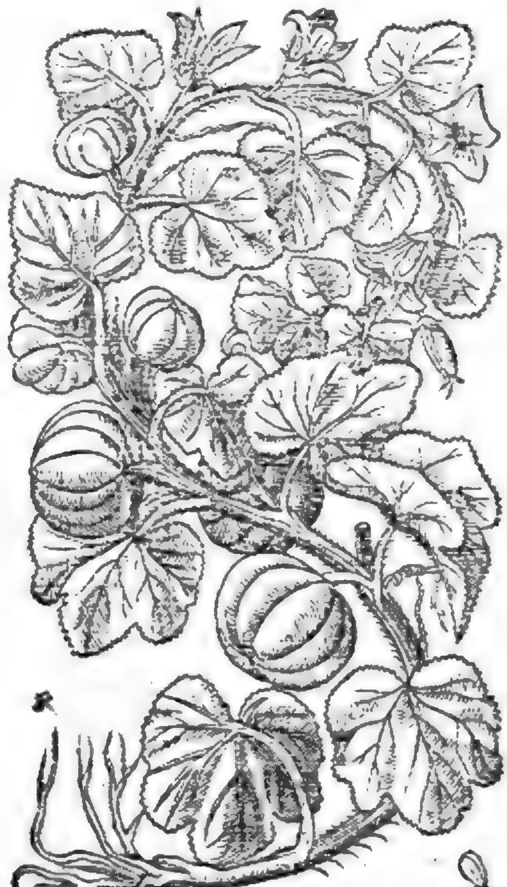
proxima eſt cucurbita cameraria minor, ſiue rotunda, niſi quod ſemine minore eſt, & fructu in breue craſſamentum coacto, collo oblongiore anguſtioréque. Sed hæ diuerſæ cucurbitarum formæ olitorum arte poſſunt effingi. Nam ſemina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt cucurbitas: item ab imis, ſed non comparandas ſupradictis: quæ in medio rotundas: quæ in lateribus craſſas, breuioréſque. Si verò cordi ſit, vt fiant incrementi vaſtioris, de media parte cucurbitæ ſemen inuerſo cacumine ponito. Eæ cum inaruerint in vſum veniunt cadorum vice ad vina atque alia condenda, quod aluo capaciore plus cæteris intumeant, viatoriis ferè vaſis dicatæ. Quæ ſeruantur ad ſemina, vſq; ad hyemem in ſua vite depẽdeant: deinde in ſole ſiccentur aut fumo, ne ſemina putrefacta depereant. Sunt & alia cucurbitarum genera peregrina, quas ferunt ab occidentis Indiis aſportatas fuiſſe, vnde, cucurbitæ Indicæ à multis cognominantur. Hæ magnitudine, figura, colore differunt, omnes tamen ad melopeponum figuram, accedunt. Aliæ magnę

Cap.266. ſunt, aliæ paruæ, aliæ mediocres. Aliæ rotundæ, qualis hic exhibetur. Aliæ oblongæ, qualis & hic depicta eſt, cuius fructus admodum flauus eſt, quem Fuchſius nomine cucumeris Turcici depinxit. Sunt & varij coloris. Foliis ſunt longè maioribus quàm noſtrates, firmioribus, aſperis, vitigineis, rigido pediculo adnexis, ſar-

CVCVRBITA Cameraria, minor.

CVCVRBITA Indica, rotunda.

mentis

CVCVRBITA *Indica longa.*
Cucumis Turcicus, Fuchſij.

CVCVRBITA
verrucoſa.

mentis craſsis, angulosis, aſperis, & hirſutis, quę longo reptatu per humum diffunduntur, perticis etiam, & aliis adminiculis innixa pergulas & attegias ſcandunt & opacant: flores illis magni, liliorum effigie, aureo colore, fructus autumno decerpuntur, qui totam hyemem in culinis aſſeruãtur, ſemen includunt magnum, amygdalini nuclei figura, in quo nucleus dulcis & ſuauis. Sapor his cucurbitis nõ vt noſtratibus vſque adeò inſipidus. Ad hæc genera adiunxit Dalechampius cucurbitam verrucoſam quæ aliis cucurbitis radice, folio, flore, capreolis ſimilis eſt, fructu differt, qui in aliis læui & plano cortice tegitur, coſtis tamen in Indicis elatis & eminentibus, in hac verrucarum acrochordonum modo nodis plurimis tuberoſus eſt, ludentis laſciuientiſq; naturæ viſendo ſpectaculo. Præterea cucurbitam laciniatam appellauit ille, quam peponis lati nomine deſcripſit Dodonæus, cuius fructus compreſſus eſt, rotundus & latus, tenui & molli cortice contectus, in ambitu laciniatus: clypei figuram refert, intus ſemen album continet, cucumeris ſemini ſimile, ſed maius. Vulgus appellat *des oreilles.* Lib.5.c.29.
Cucurbita quoque ſilueſtris inuenitur, inquit Plinius, Somphos à Græcis appellata, inanis Lib.20.c.3.
(vnde ei nomen) digitali craſsitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens. Huius commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt. Cucurbitam marinam nonnulli putant eſſe. A' colocynthide, quæ ſilueſtris etiam cucurbita dicitur, longè alia eſt. Hæc cucurbita ſomphos Plinij Momordica noſtra eſt peritiorum herbariorum ſententia. Cucurbita amat rigua & fimum, nec *Locus.*
niſi ſata prouenit, plurimúmque iuuatur humore. Quæ tamen ſine multa rigatione conualuit, fructum iucundioris ſaporis præbebit. Copiam aquæ nacta minorem cũram deſiderat. In calidioribus locis citius, in frigidioribus *Tempus.*
tardiùs matureſcit. Cucurbitæ cibis quò longiores tenuioréſque, eo gratiores auctore Pli- Lib.19. c.5.
nio, & ob id ſalubriores quæ pendendo creuẽ- *Vires & Temper.*
re: minimúmque ſeminis tales habent, duritia earum in cibis gratiam terminante. Inuenta eſt ratio qua cibis quoque ſeruarentur, eodémque modo cucumis, vſque ad alios penè prouentus, & id quidem in muria fit. Sed & in ſcrobe, opaco in loco arena ſubſtrato, fœnóque ſicco opertas ac deinde terra, virides ſeruari tradunt. Hæc Plinius. Hodiè Genuenſes cucurbitam in longas faſcias ſolerter & ingenioſè diſſectam in ſolatu ſiccant, totóque anno ſubdulces & quaſi pauxillo ſaccharo conditas eas faſcias ſeruant,

CVCVRBITA Laurea.

tanta eſt cæli calidioris in ea prouincia commoditas, in intialiis edunt, libra ferè quinis aſſibus venali. Cruda quidem cucurbita inſuauis eſt, vt docet Galenus, ſtomachúmque lædit, & concoctu eſt difficillima: adeò vt ſi quis alterius cibi inopia cucurbitam edere coactus fuerit, pōdus frigidum ventriculo incumbere ſentiat ſtomachúmque habeat euerſum, ac vomituriat, quo ſolo vomitu à prementibus ſymptomatis poterit vindicari. Hanc igitur & alia fugacium pleráque, poſtquàm elixa fuerint, aut ſtatim certè, aut in ſartagine frixa, aut aſſa omnes edere conſueuerunt. Cucurbita autem elixa nullam euidētem ſaporis habet qualitatem. Humidum frigidúmque, & ob id exiguum corpori præbet alimentum. Facilè autem ſubſidet cùm ob ſubſtantiæ ſuæ lubricitatem, tum ob communem omnium ciborum humidorum rationem, qui ſcilicet citra adſtrictionem ſunt humidi. Ad hæc coquitur non ægrè, ſi modo priùs corrupta non fuerit. Id verò illi accidit, cum parata vitioſè fuerit, aut ſuccus prauus in ventriculo fuerit aceruatus, interdum autem quòd in ipſo diu morata ſit, quòd aliis quoque omnibus fugacibus quæ humido ſunt temperamento ſolet accidere. Corrumpuntur enim in ventriculo ni celeriter occupent ſubſidere. Quemadmodum igitur cucurbita quantum in ſe ipſa eſt, ſuccum qui in totum corpus alendi gratia diſtribuitur, habet qualitatis ad ſenſum expertem, ita cum alicui eorum quæ acrem, aut ſalſam habent qualitatem mixta fuerit, facilè illi aſsimilabitur. Aſſa autem vel frixa in ſartagine, quamplurimùm quidem de propria humiditate deponit, reliquum autem ipſius nullam inſignem obtinet facultatem, vti cum nec in iure ſimplici parata fuerit. Cæterùm ob aqueam qualitatem ſibi innatam meritò gaudet origano. Omnia enim eiuſmodi ſuccis acribus, vel acidis, vel auſteris, vel ſalſis admiſcere poſtulant, ſi modò in cibo ſuauia ſunt futura, & nauſeam non paritura. Quantùm verò ad eius in medicina vſum attinet, Galenus humidæ frigidæq; temperaturæ eſſe ſcribit, vtraque qualitate ſecundi ordinis. Quocirca ramentorum eius ſuccum ad aurium dolores cum phlegmone iunctos cum roſaceo vtilem eſſe. Sic tota quoque calida illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. In eſu autē humida eſt & ſitim propellens. Dioſcorides, cucurbita eſculenta, inquit, cruda trita illitu tumores & abſceſſus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam ſiriaſin vocant in ſincipite illinuntur: oculorum inflammationes podagráſque refrigerant. Succus è ramentis tuſis per ſe, aut cum roſaceo infuſus aurium doloribus auxiliatur: aduſtiones cutis in ardente febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ & expreſſæ ſuccus cū melle exiguo & nitro potus, aluum leniter reſoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam infuſum, ſi miſtum ſub dio teneatur, potum aluum mitigabit. Quæ poſtrema ſententia cum Græcè legatur, καὶ εἴ τις κοιλάνας αὐτὴν ὠμὴν, ἐγχέας τε οἶνον, καὶ ἐξαιθριάσας, κεράσας τε πίῃ νῆστις, μαλάξει τὴν κοιλίαν κούφως, conuertenda fuit, Si quis autem in ipſam crudam excauatam vinum infuderit, & ſub dio reliquerit, ac temperatū ipſum ieiunus biberit, aluum mollier leuiter. Verùm vbi vulgares codices habent πίῃ νῆστις legitur in vetere codice διώῃ πιεῖν, hoc eſt bibendum

Margin notes: L. 5. c. A... (beside "eſt, vt docet Galenus"); Lib. 7. ſim. (beside "cina vſum attinet"); Lib. 2. c. 27. (beside "lens. Dioſcorides")

bibendum perrexerit. Plinius eadem quæ Dioſcorides, & plura remedia ex Cucurbita deſcribit. Cucurbitæ ſatiuæ raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior ſine ſemine clauis pedum, & ſuppurationibus, quæ Græci vocant apoſtemata. Decoctæ autem vniuerſæ ſuccus dentium motus ſtabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupreſſi contuſa & impoſita: ipſa quoque toſta in argilla, ac trita cum adipe anſeris vulneribus medentur. Nec non ramentis corticis recẽtes podagras refrigerat & ardores capitis, infantiũ maximè. Et ignes ſacros vel ſtrigmentis his impoſitis, vel ſeminibus. Succus ex ſtrigmentis illitus cum roſaceo & aceto febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impoſitus mirè combuſta ſanat. Chryſippus medicus eas damnabat in cibis. Sed omnium cõſenſu ſtomacho vtiliſſimæ iudicantur, & interaneorũ veſicarumq́; exulcerationibus. Quos itaque Plinius dixit capitis ardores & maximè infantiũ, Dioſcorides σφακελίζουσι παιδίοις habet: σφακελίζοντα verò παιδία ſunt pueri, quos inflammatio partium circa cerebrum & membranas eius vexat: ita enim Paulus ſcribit: Σφακέλισις ἐστι φλεγμονὴ τῶν περὶ τον ἐγκέφαλον & μήνιγγας μορίων. Et mox ipſe Cucurbitæ ramenta ad ſiriaſes præſcribit. Plinius alibi aduſtionem infantium ſiriaſim vocat. Oſsibus in canino fimo inuentis aduſtio infantium, quæ vocatur ſiriaſis, adalligatis emendatur. Et alibi infantiũ deſtillationes, folia, inquit, infantium deſtillationibus, quod ſiriaſin vocant, illita medentur. Aliquando ſimpliciter Græco verbo vtitur, vt ſiriaſíque infantium ſpongia frigida cerebro humefacto, rana inuerſa alligata efficaciſsimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant. His modis Plinius ſiriaſin reddidit. Strigmenta verò eadem quæ ramenta idem vocat Dioſcorides ξύσματα, & ea ſucco febrium ardores refrigerare tradit, quod Dioſcorides ait: πρὸς καυσουμένην ἐπιφάνειαν ἐγχεόμενος ὠφελεῖ, ideſt, aduſtiones cutis in ardente febre illitu adiuuat. Vel vt vertit Cornarius, Cuti ſummæ à febris ardore, ac æſtu vexatæ illitus prodeſt.

Lib. 20. c. 3.

Lib. 1. c. 13.

Lib. 30. c. 1.

Lib. 22. c. 21.

Lib. 32. ca. 10.

CVCVMER SATIVVS. CAP. XXIX.

ΣΙΚΥΣ, & σίκυος ἥμερος, & σίκυον Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur, à curuore, vt Varroni placet, quaſi Curuimer. Demetrius auctore Athenæo, σικύους dictos eſſe ait ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι & κύειν, ideſt, quòd venerem cieant, cum contra veneri refragentur. Inde prouerbium fuiſſe commemorat Athenæus, τὸν σίκυον τρώγουσα γυνὴ, τὴν χλαῖναν ὑφαινέτω. ideſt, texens palliũ mulier cucumerem deuoret. Cum enim textrices magna ex parte, ſi Ariſtoteli creditur, ſint impudicæ, vt in iis veneris impetus refrenetur, adagium edendos cucumeres textricibus conſulebat: nam venereorũ auiditatem inhibere tradidit Diphilus. Quare κατ' ἀντίφρασιν nomen impoſitum ei fuit. At potius σικυοὶ dicuntur ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι & κύειν, quod ad gignendos, ſpargendos, diffundendos ramos cauleſq́; valdè incitentur, non quod venerem ſtimulent. Matron ſuis carminibus terræ filium Cucumerem nominauit. Heraclides Tarẽtinus Hedygeon, quaſi terræ ſuauitatem. Recentiores Græci Cucumeres ἀγγούρια vocarunt. Symeon Sethi, ἀγγούρια τὰ λεγόμενα σίκυα, κατὰ κοινὴν δὲ τετράγγουρα. Anguria Cucumeres dicuntur, communi ſermone tetrangura, Arabes *Chathe*, *Chetha* vocant, Itali *Cocomero*, Hetruſci *Cedriuolo*, quaſi Citrulum, Germani *Cucumern*, Hiſpani *Cogombro*, Galli *Concombre*. Eſt Cucumis ſatiuus, eſt & ſilueſtris. Cucumerum Græci tria genera fecere, inquit Plinius ex Theophraſto, Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantum Laconicum aqua gaudere. Cucumerem Dioſcorides, vt vulgaris notitiæ plantam nõ deſcripſit, ſed nec aliorum veterum vllus ſuis notis nobis illum repræſentauit. Quare dubitatur à multis an Cucumeris noſtratis vires capite huic dicato expoſuerit Dioſcorides, an verò

Nomina

Lib. 3. deipno.

Athen. ibi.

Genera.

Lib. 19. c. 5.

Lib. 7. h. 1. cap. 4.

Li. 2. ca. 135.

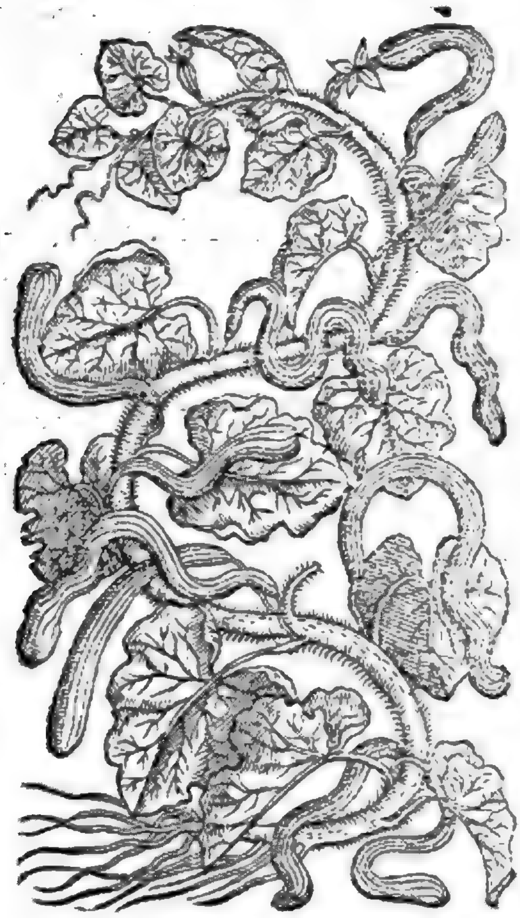
vulgaris anguriæ. Sed Dioſcoridem cæteroſq; Græcos σίκυος nomine Cucumerē,
Li.2. Dioſ. ca.128. Gallorum *Concombre*, intellexiſſe veris coniecturis aſſecutus videtur Matthiolus. Scribit enim Dioſcorides Cucumerem ſilueſtrem fructu ſolo à ſatiuo differre, cū foliis, floribus, ſarmentis ſatiuum prorſus referat. Quibus omnibus cum hic illi prorſus ſimilis ſit, nemini dubium eſſe debet Dioſcoridem de Cucumeris noſtri vulgaris, non de anguriæ viribus hoc capite tractaſſe. His accedit Plinij auctoritas ita ſcribentis.
Li.19.c.5. Cucumeres creſcunt qua coguntur forma, in Italia virides, & quàm minimi, in prouinciis quàm maximi, & citrini aut nigri. Placent copioſiſſimi Africæ, grādiſsimi Mœſiæ. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen plurimùm. Quæ de Cucumere noſtro veriſimè dici poſſunt, minimè verò de anguria. Nam anguriæ in Italia in magnam excreſcunt molem, ac cum aqueæ ſint ſubſtantiæ, ac prædulces cum maturæ fuerint, facilè à ventriculo deſcendunt, quod Cucumeribus noſtris nō euenit, qui cum frigido glutinoſoq; ſint ſucco, ob id concoctu contumaces, non niſi longo tempore labuntur.
Ibidem. Præterea Cucumeres eodem auctore, in fiſtula flore demiſſo, mira longitudine creſcunt: quod in Cucumeribus noſtris certa experientia compertum habemus. E quorum ſemine qui poſtea ſunt orti, eandem retinuerūt formam, vt in vite ſua pendentes longi, & anguium modo contorti ſpectentur. Ad hæc natura oleum odere mirè, vt idem ſcripſit: nec minùs aquas diligunt. Deiecti quoque ad eas modice diſtantes adrepunt: contra oleum refugiunt: aut ſi quid obſtet vel ſi pendeant, curuantur: idq; vel vna nocte deprehenditur, ſi vas cū aqua ſubiiciatur, quatuor digitos deſcendentibus ante poſterū diem: at ſi oleum eodem modo ſit, in hamos curuatis: quod anguriis, quæ globi inſtar rotundæ ſemper ſunt, euenire non poteſt.
Forma. Cucumis ſatiuus igitur & eſculentus viticulis, longis, aſperis per terram repit, in quibus folia ſcabra, & quadamtenus rotunda, capreoliq;. Flores in pallido lutei: fructus longus, cartilaginei generis, tuberculis maculoſus, initio viridis, poſtremo luteus: ſemen intus cādidum, latum. Huius ſpecies eſt Cucumis anguinus Columellæ: foliis, floribus, ſarmentorum reptatu ſuperiori ſimilis: fructu diſsimili, longo tres pedes, atque etiam amplius, anguſto, leuiter ſtriato, è viridi nigricante, anguē figura imitante. Quo fit, vt vel hoc genus ſit à vulgari Cucumere diuerſum, vel fructu vulgaris in fiſtulam demiſſo, & ad eam longitudinem extento, ſemen inde exemptum ſeruatumq;, talem Cucumin gignat.

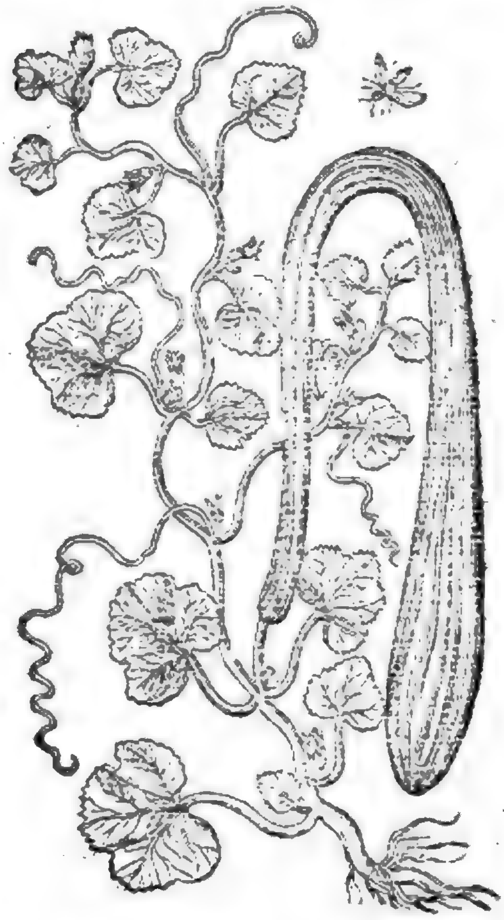
CVCVMIS Satiuus.

Locus. Cucumis ſeritur in hortis: aprica loca amat:
Tempus. hyemem odit & frigora.
Lib.19.c.5. Particulatim autem floret, vt ſcribit Plinius, ſibi ipſe ſuperfloreſcens, & ſicciores locos patitur, candida lanugine obductus, magiſq; cum creſcit.
Ibidem. Mira voluptate Tiberio Principi expetitus, vt refert Plinius, nullo quippe non die contigit ei, penſiles eorum hortos promouentibus in ſolē rotis olitoribus, rurſuſq; hybernis diebus intra ſpecularium munimenta reuocantibus. Quin lacte & mulſo ſemine eorum macerato, apud antiquos Græciæ auctores ſcriptum eſt ſeri oportere, vt dulciores
Lib.3.cauſ. ca.12. fiant. Sic apud Theophraſtum, Τὰ τῶν σικύων σπέρματα γάλακτι βρεχόμενα καὶ μελικράτῳ γλυκυτέρους

CVCVMIS Longus. CVCVMIS Anguinus.

γλυκυτέρους ποιεῖ. Ideſt, Cucumerum ſemina lacte & melicrato ſi macerentur, eos dulciores efficiunt. Inuenta eſt ratio, inquit Plinius, qua cibis ſeruarentur Cucurbita & Cucumis, vſque ad alios prouentus: & id quidem in muria fit. Sed & ſcrobe opaco in loco arena ſubſtrato, fœnoq; ſicco opertos, ac deinde terra, virides ſeruari tradunt. Salgamarij hodie ſale, aceto, fœniculo, ſampſucho condiunt. Alij trita ſinapi cum aceto. Cucumeres, vt tradit Galenus, vrinam quidem, vt & pepones cient, ſed minus quàm illi, quòd ipſorum ſubſtãtia minùs eſt humida, ideoq; non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias autem qui ipſos bellè concoquant. Qui autem eo ipſo ſiſi affatim ſeſe impleuerunt, tandem longo tempore ſuccum frigidum ac mediocriter craſſum in venis coaceruant, qui in ea concoctione quæ in venis fit haud facilè mutationem in probum ſanguinem recipit. Quam ob cauſam omnibus prauis eduliis abſtinendum, etiamſi ea quibuſdam concoctu ſint facilia. Nobis enim non aduertentibus prauus ſuccus ex ipſis poſt longum tempus in venis colligitur, qui poſtea exiguam ad occaſionẽ putredinem nactus, febres malignas accendit. Et alio in loco. Cucumis eſculentus maturus quidem tenuioris eſſentiæ eſt, immaturus autem craſſioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultas eis ineſt. Quare & vrinam mouent, & corpus ſplendidum reddunt, ac magis quoque ſi quis ſemine arefacto contuſoq; atque cribrato vice pulueris abſterſorij vtatur. Superat in eis frigida humidaq; temperies, non tamen magnopere, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis: idq; in primo quodammodo ordine, aut etiam ſecundo, ſed incipiente. Eſt & in iſtis maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Quibus conſentanea ſunt quæ de eodem Dioſcorides tradidit. Satiuus Cucumis aluo & ſtomacho perquàm vtilis habetur: refrigerat, corruptionem non ſentit. Veſicæ prodeſt, olfactu reuocat quos animus liquerit: ſemen modicè vrinam mouet: cum lacte aut paſſo veſicæ vlcerationibus ſubuenit. Illita cum vino folia morſus canum ſanant, & epinyctidas cum melle. Hæc Dioſcorides, Quorum initium paulo aliter conuerti debuit. Sic enim

Ibidem. Li.2. Alim. *Vires & Temper.* Li.8. ſimpl. Li.2.ca.8.

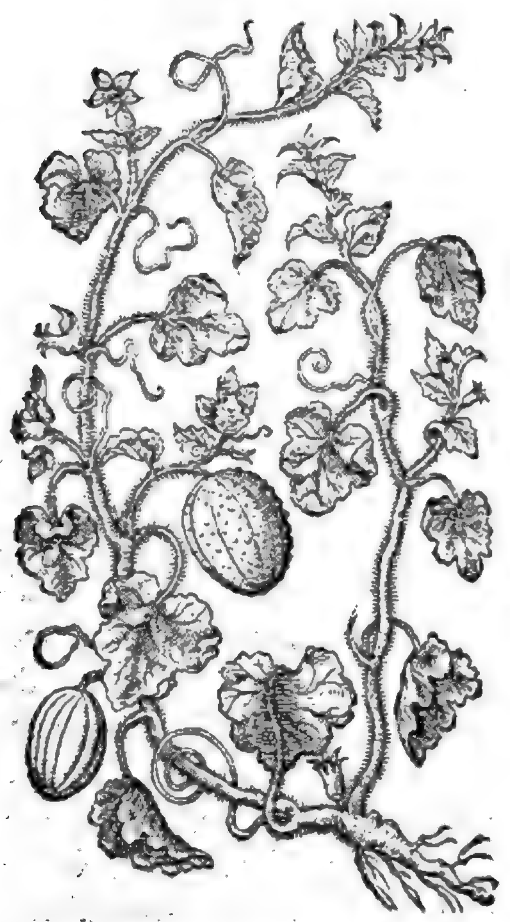
Sic enim Græcè habetur, Σίκυς ἥμερος εὔκοιλος, εὐστόμαχος, ψυκτικὸς οὐ φθειρόμενος. Ideſt, Cucumis ſatiuus aluum lenit, ventriculo eſt gratus, refrigerat ſi nō corrumpatur. Quæ poſtrema ideo adiecit Dioſcorides, quod ſi Cucumis in ventriculo corrumpatur, bilioſum & acrem humorem, atque inde ardentiſsimas gignit febres, vt eo non modo non refrigeretur corpus, ſed etiam exuratur. Id quod Galenus docet cum aliis locis, tum libro de Euchy. & Cacochy. his verbis. Sunt autem inter fructus Cucumeres, & Pepones, & Melopepones. Sed qui à bonitate ſucci tantum abſunt, vt niſi celeriter tranſeant, in ventre corrupti ſuccum ex ea corruptione faciant mortiferis venenis proximum. Horum probatiſsimorum auctorum ſententiæ vt aſſentiuntur omnes, adſtipulante ipſa etiam experientia, ita Diphili Carysij
Lib. 3. opinio reprehenſione digna, qui apud Athenæum Cucumerem noxium damnauit primis menſis, vt qui rhaphani modo ſurſum feratur, vltimo cibo innocentiorem eſſe, concoctuq; faciliorem, alioqui vſum eius abdicauit. At contrà cum praui ſit ſucci, ante alios omnes cibos ſumendus, vt facilius per aluum ſubeat, nec in eo corrumpatur, quod facilè ei eueniet, ſi aliis cibis poſtremus ingeratur. Addidit his quæ vera ſunt, vrinas eo cieri, refrigerandi vim habere, difficilè in corpus diſtribui, ægrè per ventris anfractus euadere. Quinetiam horrores conciliare, bilem creare, venerem arcere. Plenilunio maximè gliſcunt in hortis Cucumeres, manifeſtumq; capeſſunt incrementum, & more marinorum echinorum implentur, vt tradit Athenæus, quod eſt aquei humoris incrementum. Sunt qui herba, quæ vocatur Culix nomine, trita, ſemen eorum macerari iubent, vt ſine ſemine naſcantur, vel priùs eorum ſemina Seſamino oleo perungi. A mulis Cucumeres expetuntur, capiuntúrque mira eorum voluptate, nec non odorem eminus ſentiunt. Quare munienda ſunt Cucumeraria, ne irrumpentes ea depopulentur, ac proterant.

PEPONES, MELOPEPONES. *CAP. XXX.*

Lib. 19. c. 5 SVNT etiam Cucumerum ſpecies Pepones: & horum Melopepones. Plinius tradit Cucumeres cum magnitudine exceſſere Pepones vocari. Ecce, inquit, cum maximè noua forma eorū in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio, vnū mox ſemine ex illo genus factum, Melopepones vocant. Non pendent hi, ſed humi rotundantur. Mirum in his præter figuram, coloremq; & odorem, quod maturitatē adepti, quamquam non pendentes, ſtatim à pediculo recedunt. Ex quibus verbis intelligere licet Pepones in genere cucumerum eſſe, & Melopepones in genere
Nomina Peponū: quos Palladius Melones appellat, à mali Cydonij figura, quā referūt nomine cōpoſito Melopepones appellatos. A Peponibus autem differunt, quod Pepones maiores ſunt, magis ſtriati, magiſq; ſucculenti, ſed minùs grati, carne molliore, & ſemine pauciore, oblonga figura, vt cucumeris, Melopepones globoſa. Πέπων igitur Græcis, inquit Galenus, τὸ πέπανον, hoc eſt maturum ſignificat, quod
Li. 2. Alim. omnibus aliis fructibus maturis conuenit. Sed peculiarem fructum hoc nomine appellarunt, quomodo atramentum quo ſcribimus μέλαν, ideſt, nigrum. Quare medici non ſimpliciter fructum hunc nominare voluerunt Pepona, ſed σικυοπέ-
Prob. ſe. 20. quæſt. 32. πονα, ideſt, Peponem cucumeralem. Ariſtoteli σίκυος πέπων dicitur, & Polluci. Quinetiam σπερματίας. de quo Dioſcorides, Galenus, & Plinius ſeorſum à cucume-
Genera ribus & Melopeponibus tractarunt, Gallis *Pepon*, & *Poupom* dicitur. Eius permulta ſunt genera, quæ ſapore, figura & colore diſtinguuntur. Eſt enim ventricoſus Pepo, qui à pediculo ad vmbilicum vſque ſtriatus & canaliculatus eſt. Alius quam fœminam vocant, minùs ſtriatus. Quidam totum corticem textura quadam reticulari

culari, miro naturæ artificio conſperſam habent. Aliquorum fructus grandis eſt, humani capitis inſtar, aliquando etiam maior, nonnullorum longè minor. Sunt qui herbaceo ſunt colore, alij flauo, alij pallido, nõnulli cinereo. Interior quoque pulpa varia: in quibuſdam enim rubet, in aliis albicat, in nonnullis ex albo ruſeſcit. In quibuſdam dulcis, & guſtui ſuauiſsima, in aliis inſuauis & inſipida. Sunt item qui Hircini, & vulgò Turcici dicuntur. Melopepones etiam varij ſunt, nunc magni, nunc mali Cydonij figura & magnitudine. Horum caro interdum candida eſt, interdũ flaua, quandóque pallidior, aliquando ſolidior, aliquando laxior. Præferuntur candidi, ſolidi, ac ſic dulces, vt ſaccharo conditi videantur, quos ideo Saccharatos vocant, Galli *Succrins & Succredes* vocant. Præterea quibuſdam ſemẽ pulpæ firmiſsimè inhæret, vt cultelli mucrone particulatim euellendum ſit, aliis in medulla humida ſemen iacet, quæ concuſſo fructu ſeparatur ſponte, ac decidit à reliqua pulpa diſiuncta. Sunt præterea qui olitorum mangonio roſarum & moſchi odorem ſpirant, ſeminibus qua parte germinãt parumper apertis, & aqua roſacea quæ moſchum exceperit, maceratis. Eſt genus quoddã hybernum, quod in area non matureſcit, ſed flaueſcit laquearibus appenſum, magnaq́; voluptate hyeme comeditur. Hoc Hetruſci melle ſaccharóve condiunt citrei pomi modo. At citrulus & anguria Peponum etiam ſpecies ſunt. Hæc omnia Peponum Melopeponumq́; genera fœliciter in Gallia proueniunt. Pepo longis ac viticuloſis ſarmentis & hirſutis per terram reptat cucumeris modo. Folia profert vitis ſimilia, non tam profundis inciſuris diuiſa, ſcabra, hirſuta, & iuxta hæc capreolos quibus vicinis ſeſe alligat: flores magnos, luteos: fructum magnum, craſſum, rotũdũ, *Forma.*

PEPO.

MELOPEPO.

ea varietate quam diximus diſtinctum: in quo ſemen includitur, latum candidũ ſemine Cucumeris maius. Melopepo ſimilibus viticulis per terram repit, ſed minoribus, foliis etiam ſimilibus, ſed minoribus, nec tam altè inciſis: floribus itidem ſimilibus & luteis: fructu minore, rotundo, varioq́;, vt diximus, ſemine itẽ minore. Ex multis qui ex eadẽ planta naſcuntur fructibus pauci ſunt qui bonitate excellãt,

cæteri

cæteri ſunt inſuaues. Odor ſuauior, craſsior pediculus, pondusq́; bonitatis ſunt indicia. Gaudent læto & aprico ſolo ac libero, quò poſsint latiùs euagari. Rigatione gaudent ſi pluuiæ defecerint. Cùm verò matureſcere cœperint, pluuiæ iis aduerſiſsimæ ſunt, ab iisq́; inſipidi, & guſtui inſuaues redduntur. Calidiore loco & æſtate citiùs, frigidiore tardiùs maturantur.

Tempus. Peponis caro, vt tradit Dioſcorides, in
Li.2. c.128. cibis vrinam cit: inflammationes oculorum illita ſedat. Ramenta eius cõtra ſiriaſin
Vires & Temper. ſincipiti imponuntur: fronti admota oculorum fluxiones auertũt. Succus cum ſemine adiecta farina ſiccatus in ſole, cogitur in ſmegmata, quæ faciẽ repurgant, & nitorem adferunt. Radix ſicca, & ex hydromelite pota drachmæ pondere vomitionem mouet. Si quiſpiam moderatè ſecundum cœnam vomere cupiat, geminis obolis ſit contentus. Sanat quoque illita cum melle vlcera, quæ ceria vocant. In his quæ interpres & rectè quidem tranſtulit. Ramenta eius contra ſiriaſin ſincipiti imponuntur, in vulgaris exemplaribus leguntur, τὸ δὲ βρέγμα αὐτῶ σειριῶσι παιδίοις κατὰ τοῦ βρέγματος ἐπιτίθεται, videtur βρέγμα mendoſè pro ξέσμα poſitũ fuiſſe, ſicut ipſe etiam Dioſcorides de cucurbita dixit, τὸ δὲ ξέσμα αὐτῆς παιδίοις σειριῶσι

Li.2. c.127. ὠφελίμως κατὰ τοῦ βρέγματος καταπλάσσεται). Ideſt ramenta eius infantibus ſiriaſi vexatis ſincipiti vtiliter admouentur. Cornarius tamen vocis βρέγμα lectionem non

Embl.121. lib.2. improbat, & ſignificare videtur, inquit, ſinciput, & apicem, ac ſummam Peponis partem, quæ reciſa eum vſum præbeat, quem cucurbitæ ξέσμα, ideſt, ramentum.

Lib.20.c.2. Eadem ferè à Plinio traduntur. Pepones qui vocãtur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat vlcera in modum faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones ſiccatur, & in farinam tuſa datur quatuor obolis in aqua mulſa, ita vt qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adiicitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hæc Plinius. Qui, niſi mendoſi ſint codices, Dioſcoridi & Galeno planè aduerſatur, cum dixit radicem contra vomitiones ſiccari, vt legendum putet Hermolaus. Eadem contrahit vomitiones: ſicca-

Emb.121.li.2. Dioſco. tur, & in farinam, &c. Cornarius legit, Eadem ad vomitiones ſiccatur, &c. quam emendationem perſpicuè approbat ſequens Plinianæ orationis contextus. Quod verò dicit radicis farinam in ſmegmate addi, an de eadem Dioſcorides intelligat cùm ſcribit ſuccum cum ſemine admixtum, ad farinam ſiccatum in ſole cogi ad ſmegmata, dubitari ſanè poteſt. Nam etſi radici eandem quam Plinius vomitiones concitandi vim tribuat Dioſcorides, nulla tamen adhuc radicis mentione facta, eius farinam qui potuit intelligere? At cum ad eum vſque locũ de Peponis carne tantùm tractarit Dioſcorides, cùm etiam hæc Galeno abſtergendi vi prædita ſit, magiſq́; ſemen ipſius, eius carnis exſiccatæ farina hoc loco accipienda videtur, vel τὸ ἄλευρον ſimpliciter farina aliqua vulgaris vt triticea, vel hordeacea, quæ ſi non ad abſtergendũ, certè ad paſtillorum formam effingẽdam, ſucco & ſemini admiſceatur, eaq́; forma illa excipiãtur. Galenus apertè naturam Peponum, & Melope-

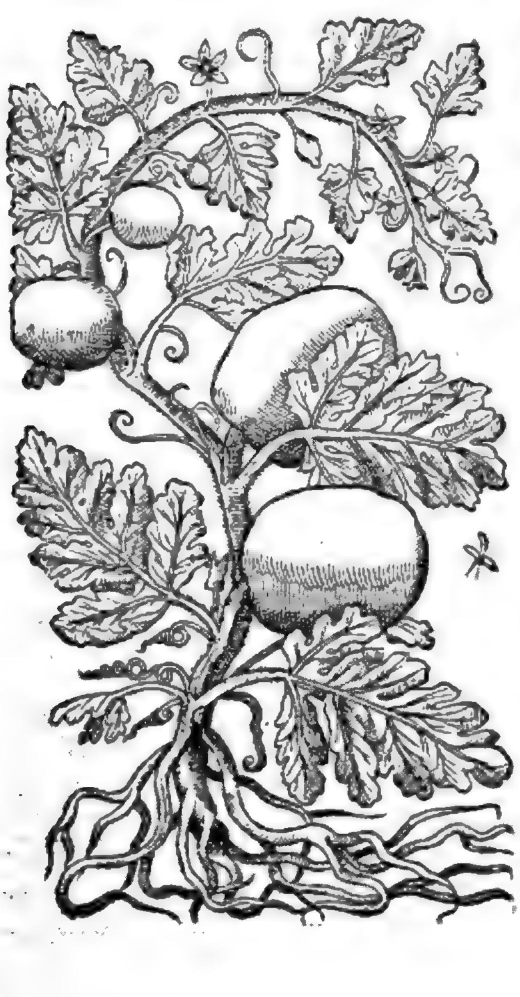
Li.2.Alim. ponum expreſsit his verbis. Vniuerſa Peponum natura frigidior eſt cum humiditate copioſa: habent autem vim quandam abſtergendi, cuius beneficio vrinam cient, & deorſum expeditiùs quàm cucurbita, Melopeponeſve permeant. Quod porrò abſtergeant intelliges, ſi ſordidam cutem ipſis fricueris. Quamobrẽ ſi quis maculas à ſole contractas, aut lentes in facie habeat, aut alphos, hos quoque detergent. Semen autem potentiùs deterget, quàm ipſorum veluti caro, adeò vt aduerſus renes calculo infeſtatos conueniat. Succum autem in corpore gignit caro vitioſum, idq́; potiſsimum cum concocta probè non fuerit. Quo caſu choleræ morbo obnoxios efficere conſueuit. Quinetiam priuſquàm corrupta fuerit, ad vomitiones quoq́; eſt idonea, largiuſq́; ſumpta (niſi quis poſt ipſum aliquid corũ quæ probi ſunt ſucci ſupermandat) omnino vomitum excitabit. Hæc Galenus de

Peponibus

Peponibus, qui quod radici Peponis tribuerunt Dioſcorides & Plinius, ipſius Peponis carni adſcripſit, De Melopeponibus verò ſic. Melopepones minùs quàm Pepones ſunt humidi, nec adeò praui ſunt ſucci, minùs item vrinas mouent, tardiúſq; deorſum deſcendunt. Ad vomitum præterea excitãdum, non tantũ quantum Pepones habent momenti. Sicut nec celeriter adeò, vt illi, in ventriculo corrumpuntur, quum prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis cauſa ipſum prehenderit. Cæterùm etſi in iuuando ſtomacho, autumnalibus fructibus longè ſint inferiores, haudquaquam tamen ei vt Pepones, ſunt noxij: neque enim vomitum, vt illi, excitant. Huc accedit quod in Peponibus homines à carne intima, in qua ſemen habetur, abſtinent: in Melopeponibus autem mandunt, idq; ipſis ad deiectionem confert. Qui verò eorum quaſi carne tantùm veſcuntur, non tam cito eam ac Peponum excernunt. Ex Melopeponibus in particulas ſectis, ari, bryoniæq; radicibus, & limonum ſucco, ac caprino lacte quod hæc omnia ſuperet additis, aqua vitreis organis, vt vocant, deſtillatur, qua faciem mulieres adornant, & concinnam reddunt. Seminis Melopeponum & Peponum cremor febrientibus vtiliter ex hordeacea ptiſana propinatur, non ſolùm enim refrigerat, ſitimq; extinguit, ſed etiam obſtructiones tum hepatis, tum vaſorũ expedit, & vrinam prouocat. Datur tuſſientibus, tabidis, & maraſmo affectis: atque etiam contra vrinæ ardores valde prodeſt, additis paſtillis ex halicacabo, aut glycyrrhizæ ſucco, mannæ, gummi arabici, aut tragacanthæ momento. Sed & magis confert, ſi ſeminum papaueris cremor accedat, baccarumq; halicacabi, & maluæ decoctum. Peponis ſiue cucumeris ſpecies eſt, qui Citrulus medicis dicitur, quaſi Citreolus, quod Citrei mali in forma & colore ſit æmulus, Gallis *Citrouille*, Italis *Anguria*, Auicennæ *Batheca*. Andr. Bellunenſis in expoſitione nominum Arabicorum, *Melon abrachi*, inquit, eſt *Melon Indus*, ideſt, Anguria communis, quæ apud Arabes quandóque appellatur *Batheca Inda*, quandóque *Batheca viridis*, quãdóque *Batheca filiſtin*, quandóque *Batheca alzachi*. Eſt & *Bathec*, ſeu *Batheca* nomen commune ad omnes ſpecies Melonũ, & Anguriarum. Serapio cum de Peponibus & Melopeponibus ex Galeni ſententia dixiſſet, peculiare de anguria caput ſubiicit, quam Arabicè *Dulluha* nominat. In cuius hiſtoria & viribus exponendis cum nulla Græcorum, ſed Arabũ duntaxat teſtimonia proferat, facilè intellectu eſt angurias veteribus Græcis penitus fuiſſe ignotas. Eam ob cauſam eos hallucinari qui Pepones angurias eſſe arbitrati ſunt: item Fuchſium qui Cucumerem quem primo loco deſcripſimus, Anguriam eſſe dixit. Anguria itaque folia fert colocynthidis, maiora, aſpera, per ambitum diuiſa, alarum ſeu pennarum inſtar: caulem ſarmentoſum, humi repentem ſicuti Cucumis & Pepo: florem luteum. Fructum edit magnitudine inſigni, rotundum, grauẽ, cortice læui contectum, herbaceo, maculoſo, & qua parte humi iacet albicante. Carne conſtat humida, aquoſa, in aliis inſipida, in nonnullis ſubacida. Semen in ea concluditur latum, Peponum ſemine duplo maius, cortice ſolidiore, & nucleo grandiore in quibuſdam nigrum, in aliis rubrũ. Fructus

Matthi. in lib. 2. Dioſ. ca. 118.

ANGVRIA, *Citrulus Officinarum.*

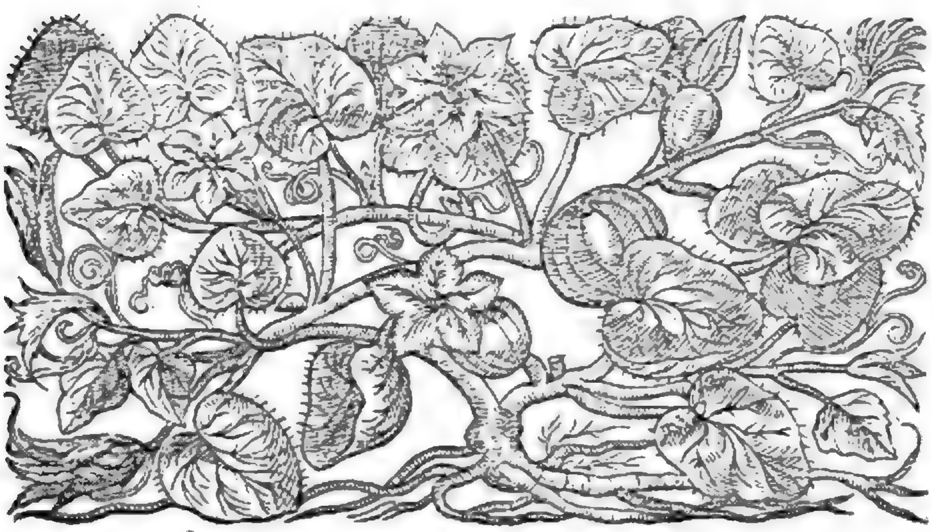

In Hiſt. pl. ca. 266.

Forma.

Vires & Temper. etiam immaturus in aceruo tritici diutiùs aſſeruatur, illicq́; matureſcit. Frigidus & humidus eſt ordine ſecundo, ſiti arcendæ maximè conueniens. Quare Itali ardente ſirio eius pulpa ſeſe reficiunt: ardentibus febribus, maximeq́; linguę ariditati confert: acres humores reprimit, iiſq́; præſertim febrientibus auxiliatur, qui humorum malignitate potiùs vexantur, quàm copia grauantur. Nam anguria, vt Serapioni placet, aluum initio non valenter citat: quare illis conuenit qui tenues & imbecilles, macriq́; ſunt, ac exangues: quibúſque alterantia potiùs humores quàm euacuantia ſunt ex vſu. Quod quamuis acidis effici poſsit, inſipida tamen, & dulcedine quadam prædita, qualis eſt anguria, ad id longè ſunt aptiora. Etenim acida incidunt & attenuant, quæ cum maciem augeant, & ventriculum lædant, imbecilli corpori, macro & exangui ſunt noxia. Quod ſi acida ſint & adſtringentia, exſicăt, nihilq́; prorſus humectant. Inſipida verò quæ craſſa ſunt ſubſtantia, & quibus dulcedo aliqua, vt anguriæ ineſt, humectant ſimul & refrigerant, generántque ſanguinem aquoſum, qui flauæ bilis feruorem coërcet & extinguit, tam in hepaté, quàm in venis. Anguria in calidis regionibus ſuauior prouenit. Ideoq́; circa Romam, in Campania, in Apulia, Calabria, Sicilia præſtantior habetur, & mole vaſtior. Semine ex Aſia miſſo Anguriæ Lugduni prouenerunt, externa quidē ſpecie ſimiles aliis, ſed carne rubra, & guſtu tam dulci, vt aſperſæ conditæ've ſaccharo videantur. Eſt Pepo alius fructu rotūdo quadātenus compreſſo, Melonis effigie, caulibus & foliis hirſutis vulgaris, flore luteo, ſimili, ſemine minore albo. His addendus ex Lobellio Pepo maximus Indicus compreſſus, magnitudine à ſuperioribus diſcrepans. Fructus interdum octoginta libras pendet: & folia rotundiora.

PEPO MAXIMVS INDICVS, Lobel.

MELONGENA. CAP. XXXI.

Li.2.c.445. *Nomina* MElongena ſcriptum eſt in codice Auicennæ, & Arabicū nomen eſt. Itali Poma, corrupto nomine *Melanzanas* vocant, Ligures *Merenzanas*, Hetruſcis, teſte Matthiolo, *Petranciani* dicuntur, Dodonæo nomine Hiſpanico *Verangenes*, Germanis *Melantzan, & Dollopffel*, ideſt, poma furoris, Gallis *Pommes d'amour.* (Lib.4.c.71. Dioſcor. Lib.3.c.84.) Quidam ſuſpicātur Mandragoram marem eſſe Theophraſti. (Li.2.c.124.) Cur autem Poma amoris appellentur à noſtris, haud ſcio, inquit Ruellius, niſi quod fortaſsè elegantia & perpulchra placeant, & ita digna quæ amentur. Sunt tamen & alia Poma amoris, vt infra dicetur. (Li.1.de pl.) Melenzanas mala inſana minùs ſano iudicio vocat Hermolaus, inquit Scaliger: eſitata namque nullos excitant furores: quotidianis bellariis vtuntur Genuenſes. *Genera* Melongena quædam poma fert purpurea, alia in flauo candicantia, ſiue pallida, ſed cæteris omnibus partibus ſimilia: *Forma* caulem erigit vnicum, ſemicubitalem, aliquando etiam cubitalē, craſsitudine minimi digiti, ſolidum, lignoſumq́; teretem, ramoſum, ſubpurpureū, hirſutum. Folia fert lata, fuſca, maiori ſolano haud abſimilia, ſed ſubaſpera, hirſuta, parum

MELONGENA.

parum & inæqualiter ſinuata, in mucronem deſinentia. Secus quæ breues, rubentes & hirſuti oriuntur pediculi, & in his ſinguli aculeati calices, ex quibus ſinguli item naſcuntur flores ſubpurpurei, aliquando candicantes, in acuminata, & rugoſa foliola ſtellæ modo diuiſi, in quorum medio quinque ſunt erecta lutei coloris ſtamina, in medio vno eminente apice. Floribus ſubnaſcuntur fructus oblongi, cucumeris ferè magnitudine, plerumq; rubentes, aliquãdo etiã flaui, & candicãtes, læuiſsimo cõtecti cortice, ſuccoſa, rara, & albicãte intus pulpa: ſemine numeroſo, paruo, ſiliquaſtri æmulo. Radicibus nititur numeroſis, in fibras ceu capillamenta diſtributis. Seritur in hortis & viridariis ineunte vere. Floret æſtate, & autũno fert fructum. Planta eſt frigoris impatiens. Braſauolus & Fuchſius, Hermolaum reprehendunt, quòd putarit Melongenam tertiam eſſe Mandragoræ ſpeciem, quam Morion vocant, cùm ſcribit. De Morio Mandragora nihil habeo quod addi poſsit iis, quæ à Dioſcoride notantur. Sed quoniam mala terreſtria & canina Mandragoræ fructus appellantur, in mentem ſubeunt quæ vulgò *Melanzana* vocitamus, hoc eſt, vt ipſe puto, mala inſana: de quibus nihil à veteribus ſcriptum fuiſſe deſino iam mirari, quod multa huiuſmodi reperio: ſicut hercle multa quondam fuère, quæ modo vel ignorantur, vel certè non habentur. Mala ergo inſana è frutice vulgari ſunt paſsim naſcente, vt Pepones, melones, & cucurbitæ, pari quoque cultu, foliis propè ficulneis: flore oblongo, ſpecioſo, candido. Manditur vulgò pomum ex oleo, ſale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc Hermolaus: Ex quibus nemo ſanæ mentis colligat, mala inſana Morij mandragoræ fructus eſſe. Melongena vetus auctore Auicenna, noxia eſt, recens melior. In ea calidam temperiem ſuperare, & ſiccam eſſe ſecundo ordine, ex amarore & acrimonia calligit. Melancholiam gignit, cancrum, lepram, hæmorrhoidas, panos, dolorem capitis, & fœtorem oris. Obſtructiones hepatis & lienis efficit, niſi cum aceto cocta fuerit, colorem corporis fœdum, atrum & citrinum, vt mirum ſit Auerroëm mala inſana commendaſſe ſuo quodam modo parata. Fuchſius in his malis haud dubiè, vt in cucumere eſculento aut fungo frigidam & humidam temperiem ſuperare ſcribit. Hodie mala inſana elixa, cortice exuta, & in particulas ſecta, deinde farina aſperſa, oleo, aut butyro in patellis frigunt, menſiſq; apponunt, ſale & pipere condientes: ſunt enim guſtui non ingrata. Alij vbi paulùm inferbuerunt igni, in orbiculos vel taleolas digerunt, & in acetariis ex oleo, vel pipere & aceti momento mandunt. Salgamarij in muria acida ſeruant, cibo per hyemem & ver ori non ingrato, ſed tamen qui ægriùs coquatur. Sunt qui his malis veſcuntur ad venerem excitandam. Quod fortaſſe præſtare poſſunt, quod cum concoctu difficilia ſint, flatus pariunt.

Locus.
Tempus.

Coroll. ca. 79. l.o.4. Dioſcor.

[illegible]
Vires &
Temper.

Li 5. Colle. ca. 201.

POMVM AMORIS, SIVE AVREVM. CAP. XXXII.

Nomina PEregrina quoque eſt, & à ſuperiore diuerſa hæc planta, quæ fructum fert Pomum Amoris nuncupatum, à quibuſdam Pomum aureum, Italicè *Pomi d'oro*, Gallicè *Pomme d'amour*, & *Pomme d'or*, Germanicè *Goldoepffel*. Planta hæc caulem producit rotundum pallidum, hirſutum, ternûm quaternûmve pedum altitudine, ramoſum: folia magna, profundiùs inciſa: ex breuibus pediculis flores luteos, quinos ſenóſve ſimul, quibus ſuccedunt Poma orbiculata, melopeponum modo ſtriata, colore primùm viridi, deinde per maturitatem in quibuſdam plantis aureo, in quibuſdam rubro. Multò accuratiùs depinxit & deſcripſit Dodonæus lib. 3. purgam. Caules, inquit, habet rotundos, bicubitales & ampliores, multis alis ramoſos, ſucci plenos, facilè collabentes, foliis luxuriat multis, multipliciter diſſectis, agrimoniæ ferè modo: floſculi lutei ſub foliis prodeunt: excipiant hos fructus rotũdi, profundis crenis ſtriati, mediocris mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo colore relucentes, & ſine ſtriis, in quibus copioſa humens medulla ſucci inſtar, qua ſemen cõditur. Tota herba grauem fœtidúmq; odorem ſpirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulum hirſuta eſt. *Locus.* Facilè in hortis ſata prouenit. Rigatione gaudet & ſolo pingui. *Tempus.* Iulio & Auguſto menſibus floret: Autumno fructus perficit: Hæc Mala aurea cum vniuerſa planta refrigerant, aliquanto tamen minùs quàm mandragora: quare noxius eſt ipſius vſus. Poma tamen à nonnullis cum pipere, ſale & oleo præparata & cocta eduntur. Præbent autem corpori alimentum quidem perexiguum, & hoc ipſum prauum ac vitioſum. Quidam Lycoperſium eſſe putant memoratum à Galeno in lib. ſimpl. Alij Glaucium Dioſcoridis.

POMA AVREA.

STRAMONIA. CAP. XXXIII.

Nomina EST etiam externa hæc planta quæ Italis *Stramonia*, & *Stramonium* dicitur, & *Pomum ſpinoſum*, Turcis *Tatoula*, Græcis hodiè *Paracoccalon*, ſiue *Barycoccalon*, id eſt, nux grauans, ſiue torporem & ſomnum inducens, quibuſdam Corona regis, Venetis *Meloſpinus*, Gallis *Pommes du Perou*, Germanis *Stech oepffel*, & *Rauch oepffel*. Cordo Hyoſcyamus Perunianus.
In hiſt. pl. ca. 264. Fuchſius ſtramoniam à nonnullis inter ſolani ſpecies numerari ſcribit, non quod deſcriptioni reſpondeat, ſed quod eius folia opij odorem referre videantur. Flores huius herbæ, inquit, ſuauem lilij odorem ſpirant. Videtur viribus parum à poſterioribus generibus ſolani differre. Lib. 3. c. 86. Dodonæus Stramoniam ſui generis plantam deſcribit. Li. 4. Dioſ. ca. 69. Matthiolus priore commentariorum in Dioſcoridem editione idem planè, quod Fuchſius de Stramonia literis mandauit: Li. 1. Dioſc. ca. 141. Secunda verò editione priore mutata ſentẽtia nucem Methel, Stramonij fructum eſſe cẽſet Auicennæ

auctoritate

STRAMONIA.

auctoritate fretus, qui ſcribit nucem Methel ſtupefaciendi vi præditam eſſe, & ſimilem nuci vomicæ, cortice craſsis & breuibus aculeis armato: ſemine mandragoræ, vt legit Matthiolus, vt ego, citri ſemini ſimili. Sic Stramoniæ fructus nucis imaginem refert, aculeis craſsis, & breuibus riget, ſemen mandragoræ ſemini ſimile habet. Nec dubium quin fructus ipſe atque tota planta ſoporiferæ ſit facultatis. Id quod plantæ facies ſolano non abſimilis, odorq; illius grauis apertè videtur indicare, vt etiam libro de peregrinis dicemus. Geſneruſq; Stramoniā Fuchſij nucē, Methel Auicēnæ eſſe putat, & mādragoris annumerandā videri poſſe hāc plantā, aut ſui generis potius eſſe, quā ſolani. His aſſentiri videtur Andr. Bellunenſis, & nihil aliud nucis Methel nomine deſcribere, quàm Stramoniæ fructum, his ferè verbis. Nux Methel, inquit, ex ſententia Ebeubitar, atque omnium Phyſicorum Syriorū, & Ægyptiorum fructus eſt cuiuſdam plantæ magnitudine & foliis melōgenæ ſimilis: vnde & à quibuſdam Arabibus Berbengine nominatur, ideſt, Melongenæ ſimilis. Flos huic eſt albus, magnus, oblongus. Fructus nux Methel nuncupatus, eſt veluti nux aſpera, cortice ſpinoſo, intus ſemina habet Pomi mandragoræ ſeminibus ſimilia, dulcia, pinguia. Hoc fructu pharmacopœi & phyſici Orientales ad ſtupefaciendū vtuntur, & nucem Methel eſſe affirmant, quia facultatibus iis præditus ſit, quas nuci Methel Auicenna attribuit, eoſdem effectus habere experientia ipſa doceat. Stramonia igitur, ſiue nux Methel caulem emittit rotundum, binos fere pedes altum, folia habet cineritia, ſolano ferè ſimilia, ſed maiora præſertim ea quæ radici propiora ſunt: flores albos, rotundos, cauos, campanæ fere effigie, lilij odore: fructus rotundos pomi inſtar, virides ſpinis vndique ſtipatos, intus melongenæ modo ſeminibus confertos. Non niſi in herbariorum hortis reperitur. Stramonia auctore Auicenna, ſtupefacit, cerebro noxia eſt, cordi aduerſatur. Carum adfert, drachmæ ſexta pars ſumpta inebriat, drachma vna eadem die interimit.

In Hort. Germ.

Forma.

Vires.

BALSAMINA. *CAP. XXXIIII.*

BALSAMINE ſiue Balſamina, aliis Momordica, Venetis & Patauinis *Charantia* dicitur, Hetruſcis *Pomum Hieroſolymitanum*, Italis quibuſdam *Viticella*, Gallis Pomū mirabile, *Pōme de merueille*, Cordus Cucumin puniceum vocat. Lobellius Balſaminā cucumerinam puniceā. Balſamina veteribus incognita, planta eſt, niſi ſit cucurbita ſomphos Plinij, vt ſupra monuimus, quæ tenuibus prælongiſque, & anguloſis flagellis vltro citróque reptantibus euagatur: foliis vitis, aut bryoniæ, ſed minoribus, & per ambitum profundiùs inciſis, tactu aſpectúque glabris & mollibus. Capreolos prope ſingula folia producit intortos, quibus vicinis adminiculis ſeſe illigat, & ea comprehendens aſcendit. Flores edit cucumeri ſimiles, ſubluteos, quoſdam ſteriles, quoſdam fœcundos. Steriles pauca, breuia, luteáque ſtamina in medio habent, ſed nullum poſt ſe tuberculum, quod ſecuturi fructus principium ſit.

Nomina

Lib.1.plan. ca.11.

Forma.

BALSAMINA,
Matth.

Fœcundi terna reflexa, bifidáque ſtamina in medio habent, & poſt ſe oblongum capitulum futuri fructus rudimentum, quod dilapſis florum foliolis paulatim in fructum excreſcit oblongum, figura plerúmque ouatum, ſiue vtrimque turbinatum, cute carnoſa, tuberoſa, aculeis rigente. Huic maturo color eſt puniceus, & vltimam maturitatem adeptus facilè rumpitur ac diſsilit, grauidámque aluum ſeminibus oſtendit, anguriæ ſimilibus, ſed minoribus, cortice craſſo, duro, pingui & lubrico, ac valde rubente contectis. Radice nititur, minimo digito graciliore, in fibras deſinente.

Locus. Nuſquam niſi ſata & diligenter culta in hortis prouenit,

Tempus. nec citius fructum maturat quàm ineunte Autumno, ſiue Auguſto & Septembri menſibus.

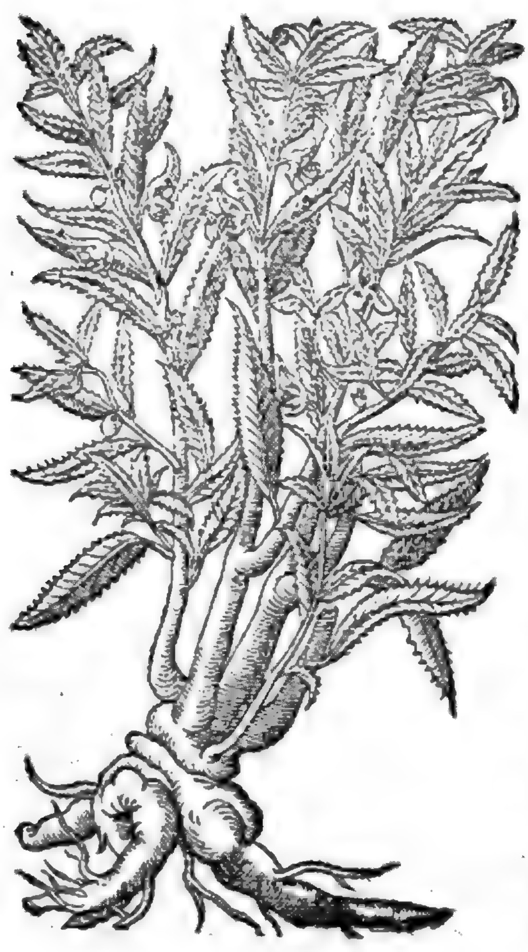
Dodon. li. 3. ca. 87.

Vires & Temper. Balſaminæ poma ordine primo calida, ſicca ſecundo eſſe quidam affirmant.

Matth. in li. 4 Dioſc. ca. 177.

Hæc diu in oleo omphacino inſolantur, aut in balneo aquæ calidæ, aut in fimo equino calido macerantur. Ex quibus oleum exprimitur præſtantiſsimum ad vulnerum, & mammarum inflammationes inhibendas, doloréſque mulcendos, ad exulceratos inflammatóſque vteros ſiphone iniectum. Iidem fructus doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliantur, oleo amygdalino dulci, aut oleo ex ſemine lini expreſſo macerati vt diximus, additis ad ſingulas olei libras, ſingulis liquidæ vernicis vnciis. Idem tam igne quàm feruente aqua ambuſtis medetur. Punctis ſauciatíſque neruis vtiliter illinitur. Vulnerum cicatrices attenuat, atque etiam delet. Scribunt recentiores quidam ſteriles mulieres fœcundas reddi, ſi à balneo ex iis, quæ ad vterum conferunt parato, eodem oleo vteri oſculum perunxerint, deinde cum viris concubuerint. Ramicoſis pueris confert eodem locum affectum ſæpius inungi. Iidem aiunt foliorum puluerem cochlearis menſura ex plantaginis ſiue equiſeti decocto, inteſtinorum vulnera ſanare. Sunt & qui eundem puluerem ad coli dolores, & inteſtinorum tormina valde commendant.

BALSAMINVM,
ſeu Balſamina fœmina,
Matthiol.

Balſaminũ

Eſt & alia planta Balſamine quoque dicta, & Balſamella, ſed à ſuperiore planè diuerſa, Itali Balſaminum genere neutro vocant, Dodonæus Balſaminam fœminam, vt ſuperiorem marem, abſurdè, cum toto genere differant. Lobellius & Pena etiam Balſaminam fœminam perſicifoliam.

Forma. Caulem cubito altiorem à radice mittit, rubentem vt in portulaca, inferius circa terrã, qua manum

implere

BALSAMINA, Fuch.

implere poſsit craſsitudine, ſuperius minimo digito multo graciliorem, cui ab inferiore parte vſque ad ſummum vndique cubitum longi, craſsi & recti adnaſcuntur rami. Ii, & caulis, læues ſunt. Pingui, carnoſa, ſuccoſaq; ſubſtantia conſtant, vt portulacæ caules, ſed multò robuſtiores ſunt. Pinguia & mollia totam herbam veſtiunt folia, ſalicis vel tenuifoliæ lauri foliis ſimilia, leuiter per ambitum ſerrata. Flores ſunt venuſti, magni, in ruſo purpurei, purpureis violis non diſsimiles, ſed multò maiores, à tergo breuem apicem, & incuruam caudam ferentes, quamuis in anteriore etiam parte longiorem apicem gerant, ex ſingulis floribus ſingula capitula prodeunt, hirſuta, in quibus milio æqualia ſunt ſemina, nigra, aliquantulum aſpera. Radicibus fulcitur craſsis & robuſtis, à quibus numeroſæ aliæ tenues, & pingues deſcendunt.

CAPSICVM. CAP. XXXV.

A Recentioribus planta hic depicta Piper Indicum, Piper Calecuthium, Breſilicum, & Piper Hiſpanum nominatur, Gallicè *Poiure d'Inde, & Poiure d'Eſpagne.* Auicennæ zingiber Caninum quibuſdam videtur eſſe, Dodonæo Actuarij Capſicum. Eſt Fuchſij ſententia ſiliquaſtrum Plinij, à ſiliquis nimirum magnis & oblongis, quas producit ſic dictum. Quæ & piperitis ab eo dicitur, quòd ſemen eius Piperis ſapore & acrimonia ſit, diuerſa tamen ab ea quæ ab herbariis vulgò piperitis nominatur. Plinius, Caſtor inquit, Siliquaſtrum demonſtrabat caule rubro & longo, denſis geniculis, foliis lauri: ſemine albo, tenui, guſtu Piperis. Et alio in loco Panax Piperis ſaporem reddit, & magis etiam ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Hanc piperitidē Fuchſius in quatuor diſtinxit genera. Eſt enim, inquit, maius & minus ſiliquaſtrum. Maius ſiliquas producit maiores, & colore ſubnigras, aut fuſcas. Minus cōtrà minores profert, & colore puniceas. Tertium longiſsimas, & colore puniceas. Quantum verò latiores, multóque breuiores producit ſiliquas. Dodonæus in tria diuiſit ſiliquarū magnitudine & figura diſtincta. Primum ſiliquas mediocriter longas & craſſas habet, Capſicum appellat, alterum longas & anguſtas, vnde Capſicum oblongum dictum. Tertium breues, latas & rotundas, & Capſicum latum nominat. Cætera in his omnibus non valde diſsimilia ſunt. Piperitis caulem emittit cubitalem, aut etiam longiorem, minimi digiti craſsitudine, in angulos ſtriatum, viridem, & circa foliorum ramorúmque exortus in purpureo nigricantem, intus ceu ſambuci medulla farctum. Habet oblonga folia initio lata, dein in mucronem faſtigiata, media lauri & ſolani foliorum ſimilitudine. Flores ex ramulorum alis erumpunt candidi, quinis ſenísve foliolis ſtellæ modo diſpoſitis conſtantes, paucis in medio ſtaminibus, quibus dilapſis rotunda, & ſine commiſſura ex caliculis ſuccreſcunt vaſcula ſiue ſiliquæ, ea quæ iam à nobis dicta eſt longitudine & latitudine, principio viridia, cum maturuerunt ſubnigra aut fuſca

Nomina

Fuchſ. cap. 280.

Lib. 5. c. 69.
Lib. 19. c. 20

Lib. 20. c. 27
Lib. 19. c. 19.

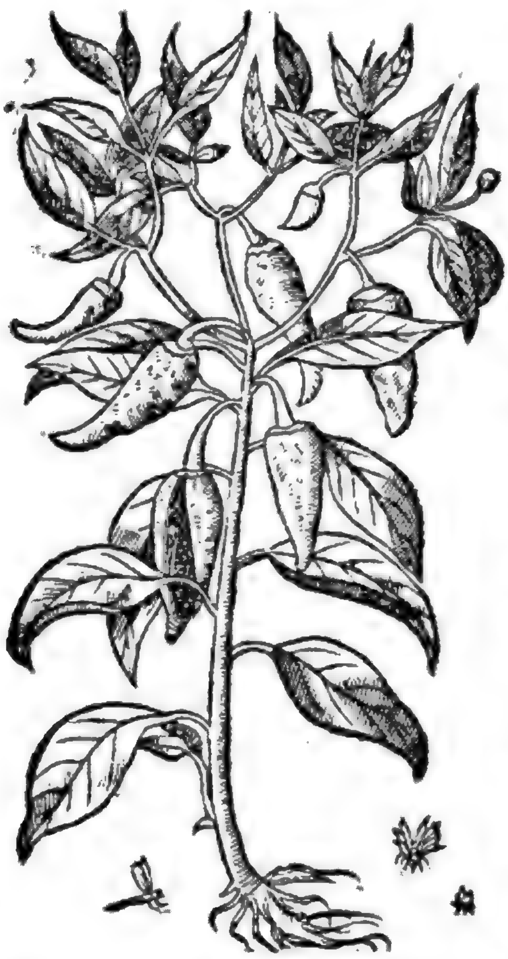
Ibid.

Genera.

Ibid.

Forma.

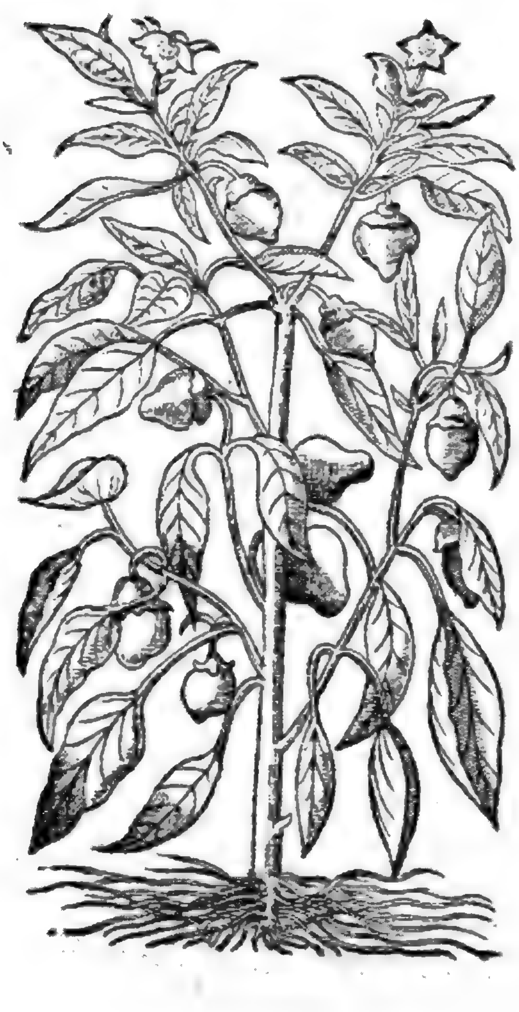
CAPSICVM maius & minus, ſeu Piper maior & minor. Matth.

Locus. Tempus. Vires & Temper.

in primo genere,in reliquis punicea, ſiue coralli expoliti inſtar rubeſcentia atque pellucida,quæ aperta plurima in flauo candida, compreſſa,& lenti ſimilia ſemina,ſed tenuiora oſtẽdunt. Radices habet numeroſas, tenues, & in minimas fibras diuiſas.Caulis,flores,& radices nullam inſignem qualitatem habent. Vaſcula cum ſeminibus, & quod carnoſum in medio eſt,acerrimo ſapore linguam vellicant,& odorata ſunt.In hortis ac in fictilibus teſtaceíſque paſsim prouenit. Aeſtate floret, decidente flore ſiliquæ naſcuntur. Aliud Capſicum ex Dalechampio his adiicimus, rotundum ſcilicet & ſtriatum. Id naſcitur in hortis,radice in plurimas exiles fibras diuiſa, ſubluteas, caule cubitali,ac interdũ proceriore,virgato, è viridi nigreſcente,ramoſo,foliis in ambitu laciniatis,ad pediculum latioribus,in extremo acuminatis, ſuperne virentibus, inferne albicantibus, flore paruo, breuibus pediculis nixo, foliolis ſex albis conſtante, in medio luteo,fructu rotundo, rimis profundioribus fiſſo, rubro, puſillis granis farcto,ſubflauis,guſtu acri. Vis eadem quæ & cæterorum generum. Exotica planta eſt, & non niſi magna cum diligentia ſemine terræ credito prouenit. Lobellius ad Solana refert, & Solanum pomiferum Herbariorum vocat, Vulgò Piper de Gui-

CAPSICVM Latum, Dodonæi.

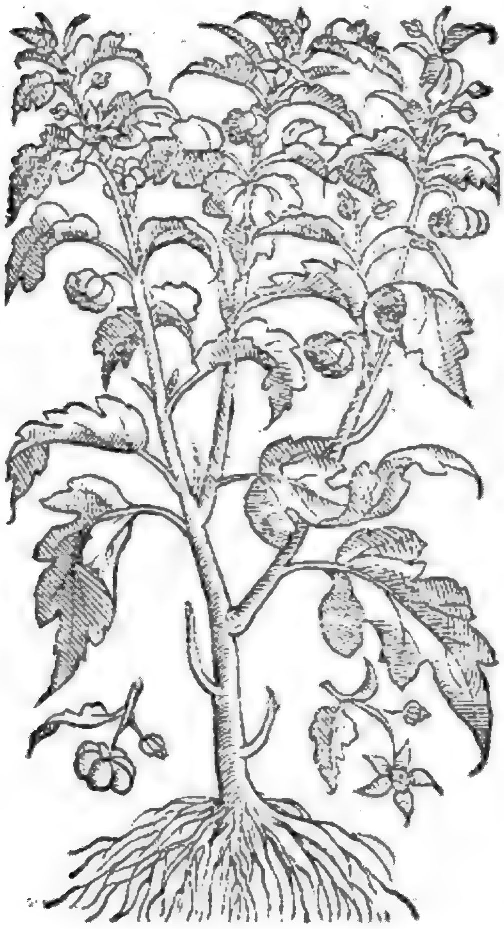

CAPSICVM Oblongius, Dodonæi.

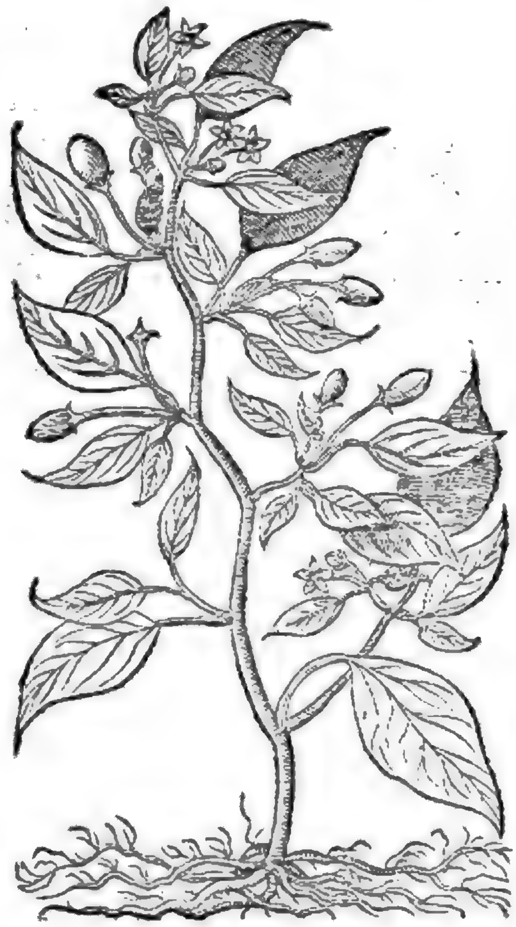

neæ

CAPSICVM Rotundum, Dalechamp.

CAPSICVM Braſilianum, Cluſij.

neæ quamuis minime vrat. His addendum Capſicum Braſilianum, quod Cluſius obſeruauit in nonnullis Luſitaniæ locis, fruticoſum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortenſis ſolani ferè, aliquantulum anguſtioribus: flore candido, exiguo, vt ſolani hortenſis: fructu in longis pediculis, paruo, initio viridi, deinde nigricante, vti maturuit, rubro, quo clauduntur multa ſemina latiuſcula, alterius Capſici modo, tam feruidi guſtu, vt fauces aliquot dies incendat guſtatum, floret & fructum profert toto autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. Illi vocant *Pimenta de Breſil*, hoc eſt piper Braſilianum, in qua prouincia copioſè naſcitur, & multiplici in vſu eſt. Hæc Cluſius. Valenter excalfacit atque deſiccat, inquit Fuchſius, id quod ſeminis inſignis acrimonia, & foliorum amaritudo euidentiſsimè monſtrant, vt certè non temerè plerique hoc ſemine loco veri piperis vtantur, vt quod eaſdem facultates haud dubiè habeat. Dodonæus hoc piper Indicum calidum ſiccúmque eſſe ordine tertio, eadémque quæ Fuchſius de eius viribus tradidit, quibus addit eo cibos quibus miſcetur, croceo colore infici, ventriculum excalfieri, ciborum coctionem promoueri, ſtrumas, cæteráque œdemata diſcuti, eodem cum melle illito maculas faciei lentiginéſque deleri, frequentem tamen eius vſum noxium eſſe, quod malefica quadam vi cáque occulta præditum ſit, qua canes, ſi id comederint, interimit. Piperitis, inquit Plinius, quam & ſiliquaſtrum appellamus, contra morbos comitiales bibitur: vtilis gingiuis, dentibus, oris ſuauitati & ructibus. Auicenna zingiber caninum, canes interficere ſcribit: calidum eſſe ordine ſecundo, ſiccum primo, recens cum ſemine tritum cutis & faciei maculas lentéſque abſtergere, duros tumores digerere.

Lib.5.c.69.

Lib.20.c.17

Lib.2.c.748

RHAPHANVS. CAP. XXXVI.

Nomina

Lib.2.

PΑ'φανος & ῥαφανὶς Græcis, & ῥαφάνη Homero, Latinis rhaphanus, radix & radicula dicitur. Rhaphanus ἀπὸ τοῦ ῥᾶ φαίνεσθαι auctore Athenæo, id eſt, quòd facilè appareat, ſibi nomen aſciuit: nam tertio à ſatu die proſilit. Radicis vocabulum, vt auctor eſt Varro, è Græcia venit in Latium, cùm veteres Græci radicem dixerint, quam nunc rhaphanum. Niſi quis forſitan arbitretur nomen accepiſſe, quod cæteras amplitudine ſuperet, vel quàm paucisſimis magnitudine cedat. Etenim plerumque in tantam molem accreſcit, vt frigidis locis quibus gaudet, ſicut in Germania, Plinio teſte, infantium puerorum magnitudinem æquet. Id quod etiam hodie in Thuringis, & ad Erfordiam videre licet. Eſt etiam attendendum aliam eſſe herbam, quæ ſimpliciter radicula dicitur, Græcis ſtruthium, & à rhaphano plurimùm diſtat. Præterea Ariſtotelem, Theophraſtum, & alios veteres ῥάφανον, non ἀντὶ ῥαφανίδος, ſed ἀντὶ κράμβης id eſt, non pro radice, ſed pro braſsica vſurpaſſe, quæ res Pliniũ adeo fefellit, vt radicem cum braſsica confuderit, vt cum de braſsica ageremus demonſtratum fuit, & infrà demonſtrabitur. Rhaphanus ab Arabibus nominatur *fugel*, ſiue *fegiel*, ab Italis *Raphano*, & *Radice*, à Germanis *Rettich*, ab Hiſpanis *Rauano*, & *Rauanillo*, à Gallis *Reifort*, id eſt, radix fortis, hoc eſt, acris. Dioſcorides duo rhaphani genera facit.

Lib.19.c.5.

Genera.

Lib.2.c.106

Vnũ eſt ῥαφανὶς ἥμερος, rhaphanus ſatiuus, alterũ ῥαφανὶς ἀγρία, rhaphanus ſilueſtris. Latini Armoraciam, ſiue Armoracium vocant, hodiéque Romani antiquam rhaphani ſilueſtris appellationem retinentes, rhaphanum ſatiuum primæ literæ metatheſi Ramoraciam vocant. Theophraſtus in plura genera rhaphanum diſtribuit. Diſtinguunt hæc, inquit, foliis, radicibus, coloribus, ſuccis, atque aliis huiuſmodi, vt radicis genera Corinthium, Cleonæum, Liothalasſium, Bœotium. Corinthia maximè adoleſcit, quę radicem habet nudam: nam ſurſum verſus protruditur non vt cæteræ deorſum. Liothalaſsia, quam nonnulli Thraciam vocant, aduerſus frigora validisſima. Bœotia dulcisſima eſt, & figura rotunda, nõ vt Cleonæa, longa.

Lib.7.hiſt. cap.4.

Lib.2.

Athenæus Theophraſti locũ hunc citat his verbis. Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ φυτῶν, γένη ῥαφανίδων φησὶν εἶναι πέντε, κορινθίαν, λιοθαλασσίαν, κλεωνάιαν, ἀμωρέαν, βοιωτίαν, &c. Id eſt, Theophraſtus in libris de plantis, raphanidων genera quinque eſſe dicit, Corinthiam, Liothalaſsiam, Cleonæam, Amorheam, Bœotiam, &c. Pergit Theophraſtus. Quarum autem læuia folia ſunt, eæ dulciores, & ſuauiores ſunt, quorum autem aſpera, acriores. Præterea genus eſt quoddam, cui folium eſt erucæ ſimile. Hæc de radice Theophraſtus. Quæ tranſtulit Plinius. Sed quæ ille περὶ ῥαφανίδος ſcripſit, eadem hic de napis tradidit. Iidem naporum genera, inquit, quinque fecere, Corinthium, Cleonæum, Liothaſion (non Liothalasſium, vt in vulgatis Theophraſti exemplaribus exaratum eſt), Bœotiũ, & quod per ſe viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit Corinthium, nuda ferè radice. Solùm enim hoc genus ſupernè tendit, non vt cætera in terram. Liothaſion quidam Thracium appellant, frigorũ patientisſimum. Ab eo Bœoticum dulce eſt, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem quorum tenuiora folia ipſi quoque dulciores, quorum ſcabra & anguloſa, & horrida, amariores. Eſt præterea genus ſilueſtre, cuius folia ſunt erucæ ſimilia. Hæc ex Theophraſto Plinius, ex quibus perſpicuũ eſt ipſum rhaphanidas Theophraſti napos eſſe exiſtimaſſe. Sicut autem rhaphanidem pro napo hic agnouit, ita mox eodem loco rhaphani genera recenſens his verbis, Genera rhaphani Græci fecere tria, foliorũ differentia, criſpi, atque læuis, & tertium ſilueſtre, rhaphanum pro braſsica à Theophraſto vſurpatum, rhaphanidem Dioſcoridis, & eum quem hodie rhaphanum & radicem appellamus, eſſe putauit, ſicut capite de braſsica docuimus. Mox Plinius eodem

Lib.19.c.5.

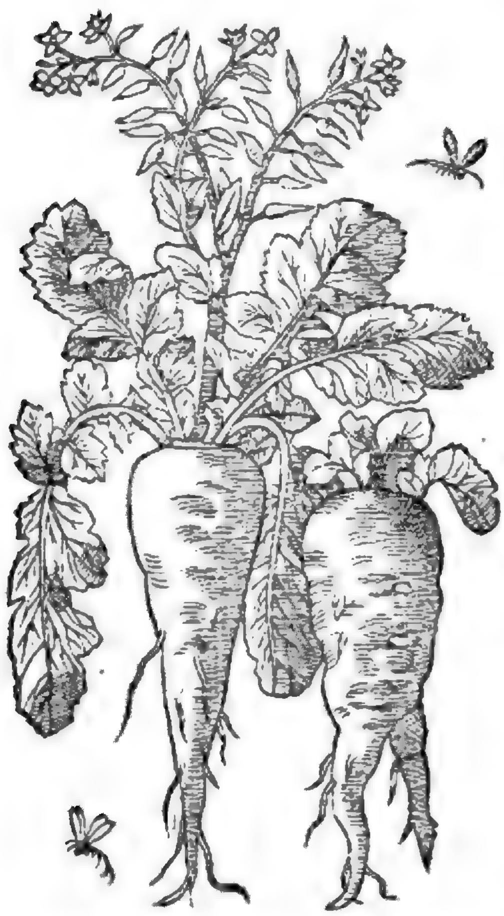
Lib.19.c.5.

dem loco rectè de rhaphano radice hęc tradit. Noſtri alia fecere genera. Algidenſe à loco, longum atque tranſlucidum. Alterum rapi figura, quod vocāt Syriacum, ſuauiſsimum ferè ac tenerrimum, hyemis quoque patiens. Præcipuum tamen eſt, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud auctores non reperitur: id autem tota hyeme durat. Etiamnum vnum ſilueſtre Græci agrion vocant, Pontici armon, alij leucon, noſtri armoraciam, fronde copioſius quàm corpore. In omnibus autem probandis maximè ſpectantur caules. Immitium enim rotundiores, craſsioréſque ac longis canalibus, folia ipſa triſtiora, & angulis horrida.

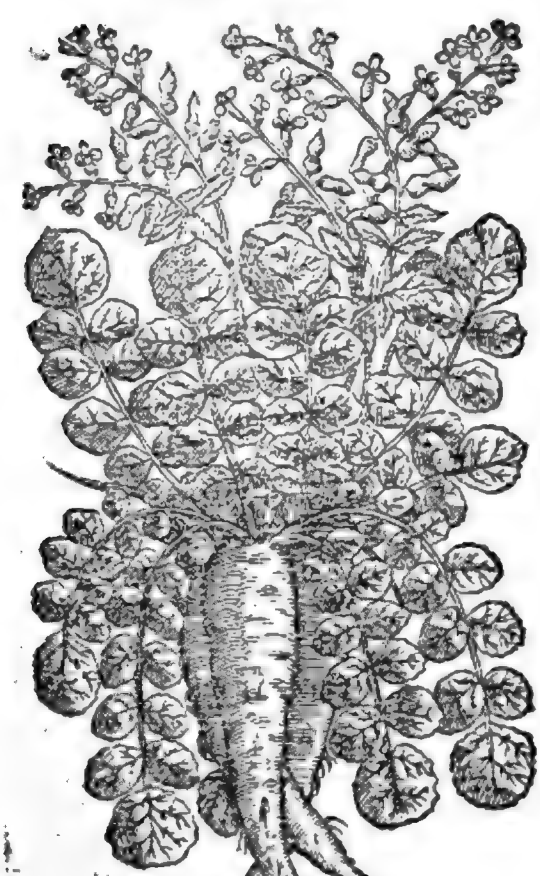
Forma.

Rhaphanus ſatiuus foliis eſt magnis, latis, ſcabris multùm laciniatis, napo ſimilibus: caulibus rotundis: floribus candicantibus: ſiliquis tumentibus, in mucronem deſinentibus, in quibus ſemen concluditur rufum, aut fuſcū, acre. Huic rhaphano pro vario genere cultuq; radix eſt varia, huic longa, alba, teres, tenera, fragilis, tranſlucida, nec admodum acris, illi craſſa, napi penè figura, durior, acrior, guſtui ingratior. Rhaphanus ſecundus Matthioli eſt Rhaphanus minor purpureus Lobellij & Penę, qui multis hortis Italiæ præſertim, rubello colore colitur & editur, vt minor, ſic ſuauior, minùs acris, lautiórque ex aqua ſalita excitandæ appetentiæ gratia, idque prima menſa. Rhaphanus ſilueſtris habet folia ſatiuo ſimilia, ſed minora,

RHAPHANVS ſatiuus, Matthiol.

RHAPHANVS ſecundus, Matthiol.

RHAPHANVS ſilueſt. Dodonæi.

& ma

RHAPHANVS purpureus minor, Lobel.

RHAPHANVS Ruſticus, Matthiol.

& magis inciſa: caulem pede altiorem, flores luteos, ſiliquas paruas, in quibus ſemen minutum admodum includitur, radicem multò minorem, acriorem, vt mendoſum Dioſcoridis codicem eſſe neceſſe ſit, in quo habetur, ῥίζα δὲ ἰσχνὴ, μαλακὴ, ὑπόδριμυς. Id eſt, interprete Ruellio, radix gracilis, tenera, ſubacris. Quare legendum eſſe ex vetere codice cenſet Lacuna, non μαλακὴ, ſed μακρὰ, id eſt, longa. Eſt enim radix ſilueſtris multò durior atque ſtrigoſior quàm ſatiua. Præterea longior, guſtúque magis feruente.

In hiſt. pl. cap. 255.

Fuchſius pro ſilueſtri rhaphano ſiue armoracia plantã eam depinxit, quæ vulgò rhaphanus ruſticus, ſiue rhaphanus magnus, ſiue montanus nominatur, ῥαφανὶς ἀγριωτέρα Gallis *Reiffort ſauuage*, Germanis *Merrettich*, fortaſſe tũ hac appellatione, tum acri admodum huius plantæ ſapore in eam ſententiam inductus.

Lib. 2. c. 106

Quæ multùm à vero abeſſe, Matthiolo & pleriſq; doctis herbariis videtur. Nam rhaphanus ſilueſtris folia rhaphano ſatiuo ſimilia habet teſte Dioſcoride, rhaphanus ruſticus folia habet multo maiora, latiora, hippolapatho ſimilia, grandiora tamen & aſperiora: caules teneros, breues, graciles, in quorũ ſummitate oriuntur candidi floſculi, deinde ſiliquæ paruæ in quibus ſemen. Radix longa eſt, craſſa, guſtatu acerrima & valde linguam vellicans.

Dodo. lib. 5. cap. 57.

Hæc planta, præſertim radix calida ſiccáque eſt tertio ferè ordine, qua vniuerſa ferè Germania & Pannonia ad carnium & piſcium intinctus & condimenta ſinapi vice vtuntur.

In libr. 2. Dioſc. cap. 186.
Embl. 101. lib. 2.

Recentiores, inquit Cordus, rhaphano adſcripſerunt acrem iſtam radicẽ, quam Germani *Merretich* appellant, & ea vtuntur ſupradicti rhaphani loco, ſed malè: nullum enim ex veteribus auctorem habent, qui *Merretich* rhaphani ſpeciem eſſe indicarit, quam plantam ipſe Cordus maius thlaſpi eſſe indicauit, quod Arabes naſturtium album appellarunt. Cornarius quoque armoracium alium rhaphanum eſſe iudicat ab eo, qui per Germaniãã pleriſq; omnibus rhaphanus ſilueſtris eſſe creditur, nimirum is quem officinæ rhaphanum maiorem, & Germani *Mherratich*, quaſi maiore vi præditam radicem vocant: niſi hæc appellatio ex armoracio per apocopen facta ſit.

Locus.

Creſcit circa margines itinerum, & in locis arenoſis, nonnunquam etiam in pratis. In Germania hodie ſeritur, & edomita feritate miteſcit, melíorque fit. Menſe Aprili exoritur, Iunio floret. Rhaphanus ſatiuus in hortis ſeritur. Seri autem vult auctore Plinio terra ſoluta, humida, fimum odit, palea contentus.

tentus.Rhaphanus ſilueſtris in foſſarum aggeribus,& locis aliis vliginoſis prouenit.Eundem etiam ſatiuum in Italia eſſe Plinius tradit.Cum enim loco iam citato rhaphanum ſilueſtrem armoraciam vocari dixiſſet,aliquanto poſt de eodem rhaphano ſilueſtri ait.Eſt & ſatiui vſus in Italia,& armoraciam vocant, de ſilueſtri armoracia non de ſatiua intelligens,quæ in Italia ſeritur, & ſerendo miteſcit:quemadmodum hodie in Germania ruſticus rhaphanus vt diximus,in hortos transfertur.Rhaphanus ſatiuus vere & æſtate ſeritur,quare æſtate & hyeme colligi poteſt, *Tempus.* eſtq; illius vſus quotidianus.Quæ autẽ ſint eius vires,Dioſcorides declarat his ferè *Vires & Temper.* verbis,quæ rectiùs fortaſſe conuerti poſſunt quàm Ruellius verterit. Rhaphanus excalfacit,flatus gignit, ori ſuauis eſt,ventriculo non acceptus:ructus mouet, vri- Lib.2.c.106 nam cit,aluum facilem reddit.Si quis ipſum à cibo ſumpſerit,diſtributioni eius vtilior erit,præſumptus autem cibum attollit ſiue ſubleuat. Prodeſt etiam vomituris datus ante cibum,ſenſus exacuit, decoctus cõtra veterem tuſsim, & craſsitudinem in pectore natam prodeſt. Cortex eius cum oxymelite ſumptus potentiùs vomitiones citat:hydropicis vtilis,admotus cataplaſmatis modo lienoſis confert. Cum melle nomas ſiſtit, ſugillata tollit. Contra viperarum ictus auxiliatur, alopecias pilis explet,lentigines cum loliacea farina exterit. His qui à fungis ſtrangulantur tam cibo quàm potu ſalutaris eſt, menſes trahit, ſemen eius vomitum proritat, vrinámque mouet. Cum aceto potum lienem extenuat.Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus vtiliter gargarizatur. Contra ceraſtis morſum potum ex vino auxilio eſt.Cum aceto illitum gangrænas validiſsimè emarginat.Silueſtris rhaphani tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalfacit autem,vrinam cit,æſtuoſus eſt.Plinius quæ ſequuntur rectè de rhaphano tradit. Cortice & cartilagine conſtant rhaphani: multiſq; eorum cortex craſsior etiam quàm Lib.19.c.5. quibuſdam arborum.Amaritudo plurima illi eſt,& pro craſsitudine corticis. Cætera quoque aliquando lignoſa. Et vis mira colligendi ſpiritum,laxandiq; ructum. Ob id cibus illiberalis:vtique ſi proximè olus mandatur:ſi verò cum oliuis drupis, rarior ructus fit,minúſque fœtidus. Aegypto mirè celebratur propter olei fertilitatem,quod è ſemine eius faciunt.Hoc maximè cupiunt ſerere,ſi liceat: quoniam & quæſtus plus quàm à fruméto,& minus tributi eſt, nullúmq; copioſius oleum. Sed quod paulo poſt ſubiungit,Odium his cum vite maximum,refugitq; iuxta ſatos, ad braſsicam pertinere non ad rhaphanum capite de braſsica fuſiùs oſtendimus.Vſum verò eius in medicina eodem loco attingit,vbi ait.Crudos ſuadent medici ad colligenda acria viſcerum dandos cum ſale ieiunis eſſe, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis neceſſarium hunc ſuccum:quãdo phthiſim cordi intus inhærentem non alio potuiſſe depelli compertum ſit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad ſcrutandos morbos inſecantibus. Et Lib.20.c.4. alio in loco eadem prolixiùs exponit.Rhaphani ſatiui decocti mane poti ad ternos cyathos comminuunt & eiiciunt calculos.Iidem in poſca decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſsim etiam manè ieiunis rhaphanus prodeſt cum melle. Semen eorum toſtum,ipſúmque commanducatum ad lagonoponon. Aquam foliis eius decoctis bibere, vel ſuccum ipſius cyathis binis contra phthiriaſes:phlegmonis ipſos illinere tuſos,liuori verò recenti corticem cum melle:veternoſis autem quàm acerrimos mandere, ſemenq; toſtum, dein contritum cum melle ſuſpirioſis.Iidem & contra venena proſunt. Cæterò & ſcorpionibus aduerſatur,vel ipſo,vel ſemine infectis manibus impunè tractantibus,impoſitóque rhaphano ſcorpiones moriuntur.Salutares & contra fungorum, aut hyoſcyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viſcum quoque dari Apollodori duo iubent,ſed Citieus ſemen ex aqua tritum, Tarentinus ſuccum. Lienem autem extenuant.Iocinori proſunt,& lumborum doloribus.Hydropicis quoque ex aceto,aut

ſinapi ſumpti, & lethargicis. Praxagoras & ilioſis dãdos cenſet, Pliſtonicus & cœliacis. Inteſtinorum vlcera ſanant, ac purulenta præcordiorũ, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitas malunt, ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum cum vino, enterocelis proſunt, ſanguinem quoq; inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinẽ excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia fricari rhaphanis, & ſuper vmbilicum imponi contra tormenta vuluæ. Reducunt & cicatricem ad colorem. Semen quoq; ex aqua impoſitum ſiſtit vlcera, quæ phagedænas vocãt. Democritus venerem hoc cibo ſtimulari putat, ob id fortaſsis voci nocere aliqui tradiderunt, folia quæ in oblongis duntaxat naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior rhaphani medicina admota ſit, hyſſopum dari protinus imperant. Hæc antipathia eſt. At aurium grauitati ſuccum rhaphani inſtillant. Ni vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſsimũ eſt. Silueſtris rhaphanus vtilior vrinæ duntaxat ciendæ. Non eſt hic ſilentio prætereundum longè diuerſam plantam

Lib.26. c.8. eſſe, quæ rhaphanus agria id eſt, rhaphanus ſilueſtris Plinio dicitur, quæ eſt Apios iſchas. Quod verò Plinius priore loco dixit, cum ſale ieiunis dandos eſſe, atque ita vomitionibus præparari meatum, Dioſcorides habet, præſumptus eleuat cibum. Quare etiam vomituris præſumptus cõmodus eſt. Quod autem Dioſcorides ait,

Li.2.Alim. Si quis ipſum à cibo ſumat, ad diſtributionem conferre, hoc Galenus refellit his verbis. Mirari ſubit eos medicos, atque idiotas, qui poſt cœnam coctionis iuuandę gracia crudos rhaphanos eſitant, ipſi quidem hanc rem experientia ſatis ſibi exploratam eſſe affirmant, qui tamẽ ipſos ſunt imitati, omnes læſi fuerunt. At poſteriore loco Plinius ſibi ipſe repugnat, cum ſcribit, nam vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſsimum, cum priore dixiſſet, ieiunis cum ſale dandos eſſe, atq; ita vomitionibus præparari meatum. Sed Galenum audiamus de rhaphano tum vt cibo, tum

Lib.2.Ali. vt medicamẽto loquentem. Vrbani, inquit, homines ſolam radiculam crudam vt plurimùm ante alios cibos cum garo alui deiiciendæ gratia mandunt, quidam autem aceti quidpiam admiſcent. Ruſtici verò cum pane ſæpenumero veſcuntur, vt aliis obſoniis quæ ſua ſponte proueniunt. Radiculæ autem caulem etiam ac folia mandunt, ſed cõacti potiùs quàm voluntarij. Radix autem ex iis eſt quibus aſsiduè veſcimur, eſtq; obſonium magis quàm alimentum: nimirum quæ & ipſa cum manifeſta calfactione attenuãdi habet facultatem. Nam qualitas acris in ipſa ſuperat. Vere autẽ caulem quẽdam, qui in altum aſſurgit, gignere conſueuit, quemadmodum & alia omnia quæ caulem ſunt productura, quem caulem elixantes mandunt cum oleo & garo & cum aceto, vt rapæ caulem, ac ſinapi, & lactucæ, nutritq; magis caulis iſte, quàm cruda radicula, vt qui in aqua acrimoniã omnem ponat: pauciſsimum tamen & ipſe habet alimentum. Quidam autem non caulem modò, ſed

Lib.8.ſim. & radiculas ipſas elixantes mandunt, non aliter ac rapa. Et alio in loco, Rhaphanus excalfacit quidem ordine tertio, deſiccat verò ſecundo. Agreſtis autem in vtroque efficacior eſt. Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt, facultas ei ineſt digerẽdi. Itaque ad ſugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem accõmoda exiſtũt.

In lib.2. Dioſc.cap. 206. Hæc Galenus. Recens minutim inciſa radix, vt ſcribit Matthiolus, albo meraco conſperſa, & in ſartagine calfacta, pubiq; admota, ſuppreſſam vrinam euocat. Idem præſtat eiuſdem ſuccus duarum vnciarum pondere ex vino Cretico hauſtus. Corticis vncia cũ mercurialis pari pondere, croci granis quatuor, pulueris caſsiæ odoratæ drachma, ſucci ſabinæ drachmis duabus, omnibus ſimul in mortario contuſis tenuiſsimo linteolo exceptis, vteriq; ceruici admotis, ægrè parturientibus mirificè ſubuenit. Eiuſdem radicis ſuccus cum oleo dulciũ aut amararum amygdalarũ, & vini albi & colocynthidis momento aurium ſonitus tollit, ſi calidus inſtilletur.

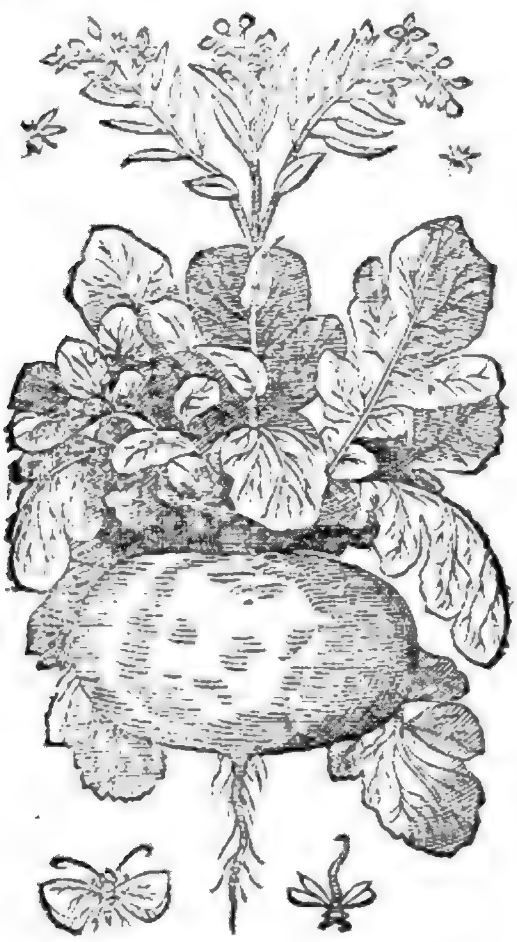
RAPVM.

RAPVM. *CAP. XXXVII.*

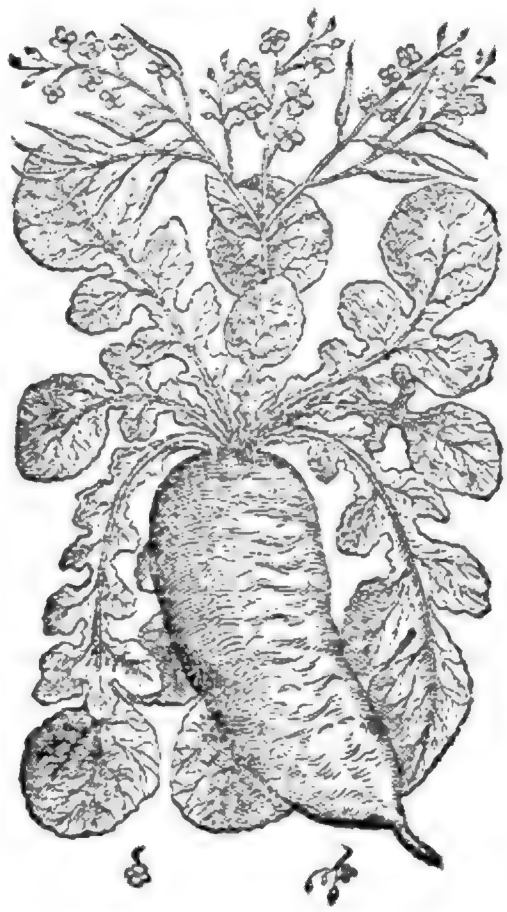
QVAE γογγύλη & γογγυλὶς Græcis, Latinis Rapum & Rapa dicitur, vnde deminutum nomẽ apud Horatium rapulum, Arabibus *Seliem*, *Selgem*, ſiue *Alſegiem*. Italicè *Rapo*, Germanicè *Ruebem*, Hiſpanicè *Nabo redondo*, Gallicè *Rabe*, & *Naueau rond*, Græci γογγύλης aut γογγυλίδος vocabulum à figura quæ plerumque rotunda eſſe ſolet, detorſerunt: nam quod in rotunditatem circumactum eſt γόγγυλον, hoc eſt ϛρόγγυλον dixerunt. Et Hippocrates gongyli vocabulum pro globulis orbiculíſve qui deuorãtur, quaſi catapotiis vſurpauit. Rapa verò quod ex terrę rure, quaſi ruapa Varrone teſte nominata eſt. Alij quod paſsim rapiatur rapi nomen inditum eſſe putant. A' Græcis tamen manaſſe id nomen facilè videri poteſt, qui rhaphyn & rhapyn auctore Athenæo dicunt. Rapas Lacedemonios γαϛέρας id eſt, ventres vocare Apollas apud eundem Athenæum tradidit. Sed Nicãder Colophonius γαϛέρας à Bœotis braſsicas intelligi, rapas verò Zaceltidas appellari voluit. Amerias & Timachides non rapas, ſed cucurbitas ita dici arbitrantur. A' rapo rapina Gallis *Rabiere*, & Rapitium deflectitur, vnde rapitios caules dixit Cato. Rapi genera duo ſunt Dioſcoridis ſententia, rapum ſatiuum & ſilueſtre. Plinius aliter ea diſtinxit. Genera eorum, inquit, Græci duo prima fecêre, maſculum, fœmininúmque, & ea ferendi modo ex eodem ſemine. Denſiore enim ſatu maſculeſcere, item in terra difficili. Semen præſtantius quò ſubtilius. Species verò omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam ſpeciem ſilueſtrem appellauere, in longitudinem radice procurrente, rhaphani ſimilitudine, & folio anguloſo ſcabróque. Apud Athenæũ legimus Theophraſto duo eſſe raporum genera, marem & fœminam, & ambo ex eodem ſemine naſci. Hæc autem ſunt Theophraſti ea de re verba. Γογγυλίδος δὲ οἱ μὲν φασὶν εἶναι, οἱ δ' οὔ φασιν, ἀλλὰ τῷ ἄρρενι, καὶ τῇ θηλείᾳ διαφέρειν. γίνεσθαι δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος ἄμφω. πρὸς δὲ τὸ ἀποθηλύνεσθαι, σπείρειν δεῖ μανάς. ἐὰν γὰρ πυκνὰς, πάσας ἀπορρενοῦσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κἂν ἐν γῇ μοχθηρᾷ σπαρῶσι. Rapi genera quidem eſſe alij aiunt, alij negant, ſed mare & fœmina differre, naſci autem ambo ex eodem ſemine. Vt autem fœminæ fiant, rariùs ſeri oportet, ſi denſiùs, omnes maſculeſcere aiunt. Eodem modo ſi in vitioſa terra ſeueris. Quæ repetit Plinius his verbis. De rapis abundè dixiſſe poteramus videri, niſi medici maſculini ſexus facerent in his rotunda: latiora verò concaua, & fœminini, præſtantiora ſuauitate, & ad condiendum faciliora: quæ ſæpius ſata tranſeunt in marem. Tria igitur ſunt rapi genera quæ nos agnoſcimus, & habemus, rapum latum, ſiue maſculum, rapum rotundum, ſiue fœminam, tertium ſilueſtre. Rapum ſatiuum profert initio folia magna, lata, aſpera, profundiùs in lateribus inciſa, rhaphano ſimilia. Deinde caulem erigit, in quo flores oriuntur parui, lutei, hinc ſiliquæ paruæ fuſcum ſemen includentes, quibus floribus, ſiliquis, & ſeminibus braſsicæ rapũm valde ſimile eſt. Radice eſt craſſa, candida, & tanta, vt vidiſſe, ſeſe affirmet Plinius Rapa quadraginta libras excedentia, & Matthiolus innumera, quæ triginta libras penderent, & centum quibuſdam in locis, permagno naturæ miraculo, quæ ex tam paruo ſemine, tribus pene menſibus, tam magnas gignit radices. Idem in Ananienſi agro longa, & colore purpurea ſeſe vidiſſe ait. Illi orbiculata ſiue globoſa radice, huic teres & oblongior & napo ſimilior effigie, quà ſola à ſuperiore differt. Rapum ſilueſtre, Dioſcoride auctore, in aruis naſcitur, frutex eſt cubitalis, ramoſus, læuis in cacumine, folia habet læuia, digitali latitudine, aut maiora, & fructum in ſiliquis caliculatis. Cúmq; eorum inuolucra aperiuntur, alia intus ſiliqua ſpectatur, quæ quandam capitis ſpeciem præbet, in qua ſemina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Silueſtre rapum copioſe naſcitur auctore Pena, apud Flandros & Germanos, qui ſerum,

Nomina
Li.2.Saty.2
Lib. 9.
Cap.35.
Genera.
Lib.18. c.13.
Lib.9.
Lib.7. hiſt. cap. 4.
Lib.19.c.5.
Forma.
Lib. 18.c.13.
In lib.2. Dioſc.cap. 104.
Ibid.
Lib.2.c.104

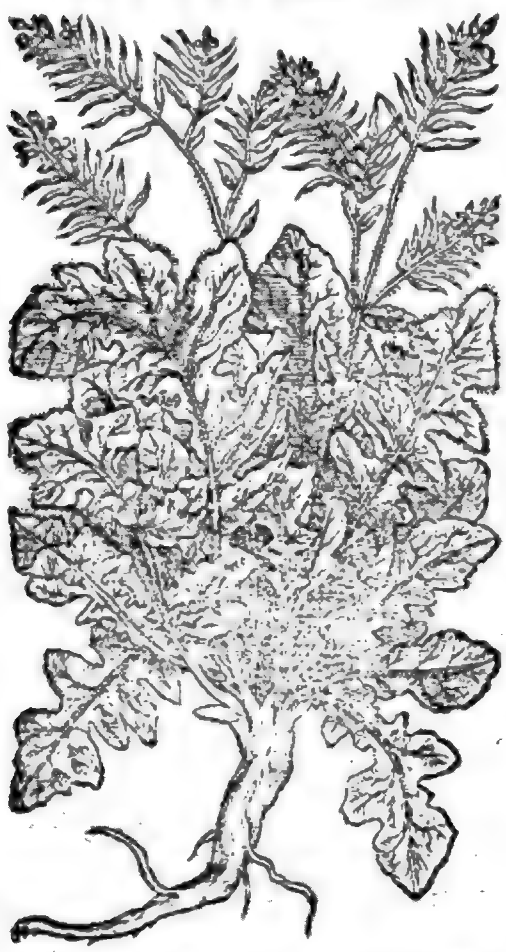
RAPVM *Satiuum orbiculatum.*

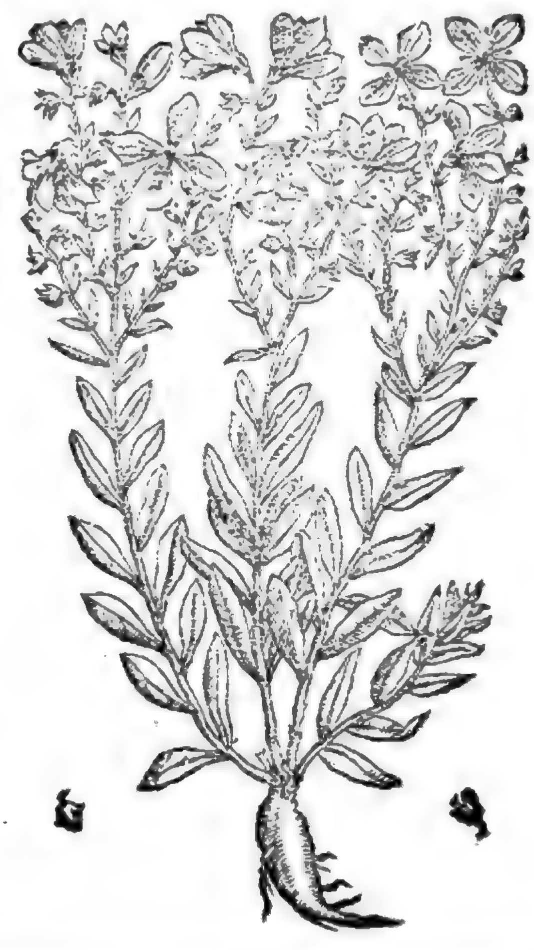
RAPVM *Longum.*

RAPVM *Silueſtre.*

RAPVNCVLVS *Minor. Matth.*

hoc quod folia bubus pabulo cedant. Luxuriat enim tanto foliorum numero, vt radix iam non tuberoſa aut rapoſa, ſed exilis, nec ventricoſa vſpiam ſit, alioqui ſatiuæ rotundæ oblongiori non abſimilis, ſed diſcretu facilis, criſpiore, rugoſioreq́; & vberiore folio. Huius generis eſt Rapiſtrum vulgò dictum, Lugdunenſibus *Rauenon*, paſsim viarum margines & ſegetes ornans, præſertim Septentrionalium: floribus numeroſis, luteis Braſsicæ aut Rapi: folia ſunt in caulibus ſeſquicubitalibus

Rapi

Rapi ſilueſtris, Braſsicæ læuore, & virore, non erucæ, quæ debentur Eryſimo Dioſcoridis: radix tenuis, non fibrata, guſtu Rapi ſilueſtris, cuius facultates etiam ferè habet, ſed vehementiores. Matthiolus Eryſimum Dioſcoridis fecit, cuius depicta eſt in Capite 42. ſub nomine Irio. Fuchſium ſecuti herbarij multi, ſilueſtre rapum

In libr. 2. Dio. cap 164.

RAPVNCVLVS Minor, Dodon.

eſſe putant plantam, quæ vulgò rapunculus, rapunculum & rapontium nominatur. Gallicè *Raiponce*, Germanicè *Rapinctzeln*, quo in acetariis paſsim omnes vtuntur. Sed horum ſententiæ refragatur Matthiolus, quoniam rapunculi capitula, in quibus ſemẽ concluditur, duplicia nõ ſunt, nec vlla in eius ſemine reperitur qualitas, quæ abſtergere poſsit, vt de rapi ſilueſtris ſemine dicemus. Eſt autem rapunculus planta cubitalis, primùm folia ferens, oblonga, humi iacẽtia, initio violis Martiis ferè ſimilia, deinde caules rotundos, duros, in cacumine ramoſos, in quibus folia ſunt longiora & anguſtiora. In ramulorum ſummitate flores edit purpuraſcẽtes, in cæruleum inclinantes, qui quatuor foliolis conſtant. Semen minutum in ſimplici capitulo continetur, pullo colore. Radix eſt trium, interdum quatuor digitorum longitudine, craſsiuſcula, protuberante media ipſius parte, alba, fragilis, tenera, ſubdulci ſucco prædita, id quod Dioſcorides non prætermiſiſſet, ſi rapũculus rapum ſilueſtre fuiſſet. Naſcitur in aruis non cultis, in ſepibus, & in pratis. Seritur etiam in hortis vt grandiores edat radices, quarum eſu plurimi delectantur, eduntur in acetariis & crudæ & coctæ. Dodonæus Fuchſium, opinor, ſecutus, rapunculum hunc, rapum ſilueſtre minus vocat, & alterum ſtatuit genus, Rapunculum maius ſcilicet, Gallicè *Grande raiponce*, quod rapum ſilueſtre maius appellat. Id rapunculi genus caules emittit rectos, cauos, in quibus folia primùm latiora oriuntur, deinde anguſtiora, in quibuſdam plantis, quas maſculas eſſe putant, atria macula notata: in caulium cacumine ſpicę magnæ, floſculis longiuſculis confertę, qui antequam dehiſcãt, corniculis incuruis ſimillimi ſunt, aperti in quatuor foliola anguſta diuiduntur, cærulea, vel purpurea, vel cineritia, vel alba. Iis ſuccedunt ſiliquulæ multę rotundæ, inter ſeſe iunctę, rapunculi ſuperioris capitulis, ſiue caliculis ſimiles, ſed minores. Radix eſt craſſa, candida, ſuccoſa, figura guſtúque ſuperiori proxima. Hanc plantam Dodonæus Alopecuron Theophraſti eſſe affirmat, qua de re alio magis idoneo loco dicetur. His aliam Rapunculi ſpeciem Dalechampius addit, quam à figura Pyramidalem vocat, quoniam pyramidis inſtar latior inferne ſit, ſuperne anguſtior. Radicem ea mittit longam, craſſam, obliquã, ſurculoſam, & pallidè ſubluteam, viuacem, vtpote quæ hyemis ſæuitiam perferat, & quotannis repullulet: caules multos hominis

Locus.

Lib. 5. c. 35.

Rapũc. genus 2.

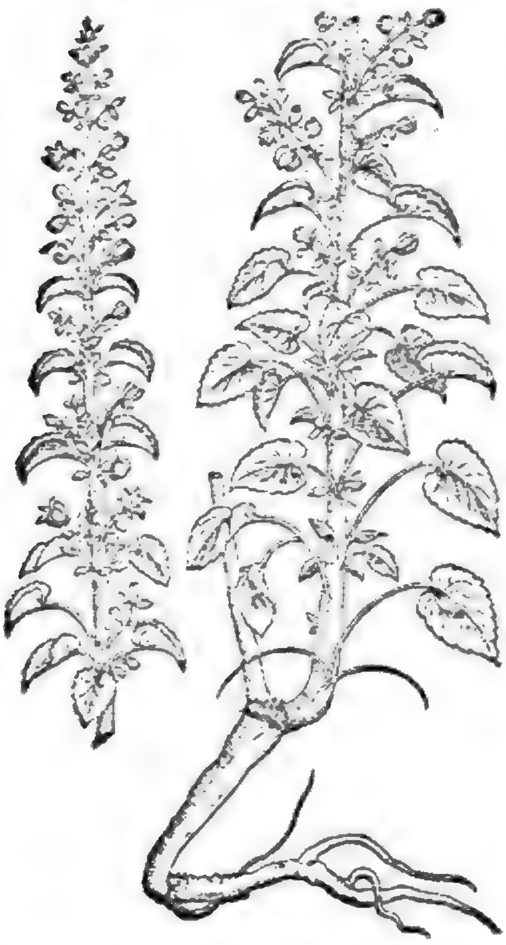
Forma rapũc. maior.

Ibid.

RAPVNCVLVS Maior, Dodon.

PIRAMIDALIS Rapunculi genus, Dalechampij.

altitudine,per interualla foliis veſtitos, rapunculo ſimilibus, internè prolixa ligula ſubiunctis aliis, aliis breuiore pediculo fultis,quibuſdam caulem attingentibus, ſupernè verò vel parùm à caule diſiunctis, vel illum proximè amplectẽtibus. Ad ſingulos foliorum exortus vtrinque virgulæ prodeant, quæ flores ſuſtinent copioſos,cæruleos,candicantes, aſpectu pulchro,rapunculi forma: quibus ſuccedunt vaſcula corticoſa,fermè rotunda, minuto ſemine diſtenta. Apud nos in hortis ſatu prouenit. Rapunculi genus eſſe propter foliorũ, floris, ſeminis ſimilitudinem arbitrantur. Sed ad rapum redeat oratio. Id in hortis ſeritur, potiſsimum

Locus. æſtate Iunio ac Iulio menſibus in aruis cultis. Menſe Octobri cum radix ſummoperè exuberauerit,eruitur. Terram,inquit Plinius,non

Tempus. Lib.18.c.13. moroſe eligit, penè vbi nihil aliud ſeri poteſt. Nebulis & pruinis, ac frigore vltrò aluntur amplitudine admirabili. Quarè non ſunt in Gallia noſtra quàm in Lemouicis copioſiora, ſuauioráque, affatim ſuppeditante eius regionis cœlo nebulas,frigora,pruináſque. Plinio & Columellæ palma Nurſino agro naſcentibus, proxima in Algidonatis. Atheneus & Pollux è Mantinea maximè commendarunt. Alpinis quibus rara ſeges rapa valde vtilia ſunt, & neceſſaria, tam ad hominum alimentum, quàm iumentorum pabulum.

Lib. 7. hiſt. cap. 4. Χειμαζομένη δὲ χαίρει καὶ αὐτὴ γογγυλὶς, inquit Theophraſtus, καὶ ῥαφανὶς ὅπως ἅμα γλυκαίνεσθαί τε, καὶ τὴν αὔξησιν εἰς τὴν ῥίζαν ποιεῖσθαι, καὶ οὐκ εἰς τὰ φύλλα, τὰς δὲ εὐδίαις

Lib. 18. c. 13. ἐν ταῖς εὐδίαις ἐκκαυλεῖ ταχύ. Quæ ſic Plinius tranſcripſit, frigore dulciora fieri exiſtimantur, & grandiora, tepore in folia exeunt. Quæ æſtate ſeruntur vindicantur ab erucarum iniuria, quæ plerumque tenella folia prorſus erodunt, commiſta ſationis tempore ſemini fuligine, aut eodem ſemine maioris ſedi ſucco per noctem

Lib. 2. c. 104. macerato. Id quod Columella experientia ſibi comprobatum eſſe aſſerit. Rapi co-

Vires & Temper. cta radix, inquit Dioſcorides, alit, inflationem parit, humentem ac fluxam carnem creat, venerem ſtimulat. Decocto podagræ pernionéſque fouentur: contritóque rapo atque impoſito iuuantur. Si excauatæ radici roſaceum ceratum adigatur, & feruente cinere eliqueſcat, exulceratis pernionibus proficiet. Cimæ eius decoctæ mandantur, & vrinam cient. (Græcè habetur, ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀσπάραγος βιβρώσκεται ἑφθὸς, ἐςὶ δὲ διουρητικός. Id eſt, ipſius aſparagus, &c. Plinius cymas dixit, vterque turiones caulis inter folia ex ſummo rapo emicãtes intelligit.) Semẽ antidotis & theriacis, præſertim quæ ſenſum doloris auferunt, anodyna vocant, idoneum eſt (τὸ δὲ σπέρμα εἰς ἀντιδότους, καὶ θηριακὰς ἀνωδύνους εὔθετον. Id eſt, ſemen antidotis & theriacis, quæ dolores leniendi vim habent, admodum vtile eſt. Quare Ruellius minùs rectè ἀνώδυνα quę ſenſum doloris auferunt, interpretatus eſt: ſunt enim ea ναρκωτικὰ, id eſt, ſtupefacientia, quę ſenſum non propriè dolorem tollunt eximia ſua frigiditate. Anodyna verò quæ non extinguendo ſenſum aut ſtupefaciendo, ſed partes relaxãdo, & demulcendo dolorem leniunt & mitigant.) Potum contra venena ſalutare eſt: venerem concitat. Rapum muria conditum minus alimenti ſufficit, ſed multò magis appetentiam recreat. Silueſtre rapum additur in medicamenta quibus ad detergendam cutem in facie, totóque corpore vtimur: præſertim quæ ex

lupini,

lupini, aut erui, tritici, aut lolij farina fieri ſolent. Eundem ferè Rapi vſum tradidit etiam Plinius his verbis. Eſt & Rapo vis medica. Perniones feruens impoſitũ ſanat. Item frigus vellit ex pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tuſum cum ſale cuicumque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino, contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam venerem ab eis ſtimulari profeſſus: item Dionyſius, magiſq; ſi eruca cõdirentur. Toſtum quoque articulorum dolori cum adipe prodeſſe. Silueſtre Rapum in aruis maximè naſcitur, fruticoſum, ſemine candido, duplo maiore quàm papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totoq; corpore vtuntur, miſta vrina pari menſura. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis. Quæ poſtrema in publicis exemplaribus deprauatiſsima ſunt: ea enim verba, miſta vrina pari menſura, & cætera, ad ea de quibus hic agitur nihil prorſus faciunt. Quare ex Dioſcoride ſic corrigẽda. Hoc ad læuigandam cutem in facie, totoq; corpore vtuntur, admixto in ſmegmata, quæ ex erui, lolij, tritici, aut lupini farina fiunt. Alio in loco tradit Rapi ſilueſtris ſuccum acrem, qui circa meſſem exceptus ſit, oculos purgare, mederiq; caligini admiſto lacte mulierum. De rapis verò vt cibis idem ita ſcribit. Quando aliis vſus præſtantior quàm his non eſt. Ante omnia namque cunctis animalibus naſcuntur, nec in nouiſsimis ſatiant ruris alitum quoq; genera, magiſq; ſi decoquantur in aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Eſt homini non minor rapaciorum (melius ex vetere codice legas Rapitiorum) ſuis horis gratia, quàm cymarum: flaccidorum quoque, & in horreis enecatorum, vel maior quàm virentiũ. Ipſa verò durant & in ſua terra ſeruata: & poſtea paſſa penè ad alium prouentum, famemq; ſentiri prohibent. A vino atque meſſe tertius hic tranſpadanis fructus. De iiſdem ſic Galenus. Huius plantæ oleraceum quidem eſt quod terra extat, radix autem quæ terra continetur, dura quidem eſt niſi coquatur, & non eſculenta: aquæ autem incocta nulla plantarum congenerum minùs nutrit. Hanc quoque variè vulgò apparant, adeò vt aceto vel muria condientes, in totum annum ipſa vtantur. Succum autem in corpus diſtribuit mediocri craſsiorem. Proinde ſi quis ipſa liberaliùs veſcatur, ſuccum crudum aſſeruabit, potiſsimum ſi ipſam minùs iuſto in ventriculo confecerit. Quod verò ad ventrem attinet, nemo ipſam, neque deiicere, neque ſiſtere dixerit, præſertim cùm cocta bellè fuerit. Coctionem enim diuturniorem poſtulat: eaq; eſt laudatiſsima, quæ cocta bis fuerit. Quod ſi ſumpta crudior fuerit, concoctu eſt difficilior, ac flatulenta, ſtomachoq; noxia. Nonnumquam autem & ventrem mordicat. Præterea ſcribit Galenus Rapi ſemen venerem excitare, vt pote ſpiritum flatulentum procreans. Sic & radicem coctu difficilem eſſe, inflare, & ſemen generare. His adiungenda Symeonis Sethi de iiſdem ſententia. Rapa admodum nutriunt, inquit, vrinam ciunt, inflant, genitale ſemen gignunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum vſus craſſum humorem generat, & obſtructiones iecoris parit. Ventrem nec ſiſtunt, nec mouent. Si cum aceto & ſale edantur, appetentiam excitant. Horum ſemen tritum, & hauſtum magna copia venerem ſuſcitat. Aiunt enim qui hoc ipſum ſemẽ cum calamintha & lemnia terra ſumpſerit, eo die neque veneno, neque venenati animalis morſu lædi. Appenſum inguinum morbis peculiari quadam proprietate medetur. Rapunculum cum ſale & aceto eſtur ad appetentiam excitandam & ciendam vrinam, præſertim modicè elixum. Cum lupinorum aut lolij farina illitum tergit & nitidam reddit faciem, atque etiam totius corporis cutim. Foliorũ & caulium præſertim minoris ſuccus oculis cum lacte mulieris inſtillatus eorum aciem acuit.

Li.20 c.13.

Lib.18.c.13.

Ibidem.

Li.2. Alim.

Li.6.ſimpl.

NAPVS. CAP. XXXVIII.

Nomina BOYNIAΣ Græcis, Latinis Napus nominatur, Italicè *Nauone*, Germanis *Steckrueben*, Hiſpanis *Nabicas*, Gallis *Nauet & Naueau*. Βουνιάδος appellationem à tumēte figura, quam præ ſe fert hæc planta, Græci deflexerunt: namque radix eius in amplitudinem excreſcit, & in rotundum extuberat. Cliuos, colles, verrucoſaq́; loca βουνοὺς nominant. Dioſcorides Napum neque deſcripſit, neque in genera diſtribuit. Apud Athenæum legimus Theophraſtum Βουνιάδα quidem non nominaſſe, cùm Nicander eo antiquior eius mentionem fecerit, ſed marem quoddam Rapum vocaſſe, quod fortaſſe Bunias eſt. Quia, opinor, Napi in raporum genere videntur eſſe, & rhaphano & rapo ſimiles, vt ex Plinio mox dicemus. Foliis etenim & radice rhaphanos referunt, caule, floribus, ſemine rapum æmulantur. Eandem ob cauſſam puto Galenum inter rapum quæ γογγυλὶς vocatur, & Napum quæ βουνιὰς diſcrimen nullum ſtatuere, *Li.2. Alim.* cùm ſcribit. Siue γογγυλίδα vocare volueris, ſiue βουνιάδα hanc plantam, oleraceum in ipſa eſt, id quod è terra eminet, quæ verò in terra continetur radix. Et in lib. pharma. ſimpl. Βουνιάδος mentionem nullam fecit, gongylidis, vt ſuprà diximus, *Lib.19. c.5.* vires declarauit. Plinius τῆς ῥαφανίδος Theophraſti genera ad Napos tranſtulit, Co- *Genera.* rinthium, Cleonæum, Liothaſion, Bœoticum, &c. vt ex vtriuſque locis iam oſtendimus. Ex quibus apertè perſpicitur τὰς ῥαφανίδας Theophraſti, id eſt, radiculas pro *Li.20. c.4.* Napis vſurpaſſe. Porrò idem Plinius velut ſuperiorũ Naporum generum oblitus, duas rurſus Naporum differentias ſtatuit his verbis. Naporũ duas differentias & in medicina Græci ſeruant. Anguloſis foliorum caulibus florentis (Cornarius emendat, Anguloſis alterum caulibus florentem) quod Bunion vocant, purgationibus fœminarum, & veſicæ, & vrinæ vtilem decoctum, potum ex aqua mulſa, vel ſucci drachma. Semen dyſentericis toſtum, tritumq́; in aquæ calidæ cyathis quatuor. Sed vrinam inhibet ſi non lini ſemen vnà bibitur. Alterum genus Buniada appellant, & rhaphano & rapo ſimile: ſeminis præclari contra venena. Ob id & *Li.4. Dioſ. ca.119.* in antidotis vtuntur ipſo. Ex quibus Plinij verbis colligit Matthiolus Bunion eam eſſe plātam, quam Napum ſilueſtrem *Rura* in Hetruria appellant. *Lib.5. Li.4. Dioſ. c.124.* Idem in epiſtolis Bunium Dioſcoridis ſilueſtrem Napum eſſe ait. Qua in re Matthiolus cum Plinio vehementer errat: nam à Bunio plurimùm Bunias differt. De quo Bunio in Vmbelliferis dicemus. Item Matthiolus duo tantùm Napi genera reperiri ſcribit, album & flauum. Album flauus craſſitudine ſuperat, & magis colore placet: eſt tamen inſipidior, & guſtui minùs gratus. *In hiſt. pl. cap.63. Lib.5. c.34. Lib.5. c.23.* Fuchſio & Dodonæo duo ſunt Napi genera, ſatiuum, & ſilueſtre: quod ſilueſtre Fuchſius non Bunium, ſed Buniada ſilueſtrem vocat. Dodonæus Bunium longè diuerſum à Buniade ſilueſtri de- *Forma.* ſcripſit. Napo ſatiuo folia ſunt multa à radice exeuntia, magna, lata, profundiſsimè vtrimque inciſa, rapi foliis ſimillima, ſed læuiora. Inter hæc caulis erigitur cubitalis, in quo flores, ſiliquæ & ſemen perinde atque in rapo. Radix ſubeſt longa, rotunda, craſſa, acrior rapi radice.

NAPVS SATIVVS.

radice. Napus ſilueſtris ſuperiori ſimilis eſt, ſed foliis magis inciſis, erucæ non diſsimilibus, radice breuiore, ſed rotundiore. Satiuus in agris & hortis colitur. *Locus.* Silueſtris locis humidis, & ſecus riuos amneſq; naſcitur. Plinius poſt rapa de Napis hæc ſcripſit. Napi verò Amiternini, quorũ eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Et Lib.18.c.13. alio in loco. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nurſinis, tertia noſtratibus. Et Martialis Lib.19.c.5. Napos nurſinas pilas appellat his verſibus.

NAPVS Silueſtris, Dodon.

Nos Amiternus ager fœlicibus educat hortis.
Nurſinas poteris parcius eſſe pilas.

Cocta Napi radix inflat, vt rectè ſcripſit Dioſcorides, modicum alit. Semen eius potum venenorum vires hebetat, antidotis admiſcetur. Conditur muria radix. Galenus medicamenta ſimplicia, quæ in theriacam adduntur expendens, ſilueſtris Napi ſemen ex Creta ſumẽdum eſſe ait. Cui non omnino adſtipulandum eſſe cenſet Matthiolus, quoniã Andromachus, nec ſatiui, nec ſilueſtris meminit, ſed dulcis ſeminis Napi, quod de ſatiui ſemine potius intelligendum videtur, quia in agreſti nulla dulcedo inſit, ſed potius acris quædam amaritudo: in ſatiuo verò cõtra. Præterea iunior Andromachus, item Democritus Napi tantũ ſemen requirũt. Quibus accedit Dioſcoridis auctoritas ſcribentis Napi ſemen ſi præbibatur, letalia venena inefficacia reddere, & antidotis admiſceri. At fortaſſe Galeno compertum erat ſilueſtris ex Creta ſemen peculiari, quadam virtute aduerſus venena pollere, atque ob id in theriacam addẽdum, quo tamen deſtituti ſatiui ſemine vtendum in antidotis eſſe cenſet Matthiolus. Id ſemen eodem Matthiolo auctore, necat interaneorum animalia ex limonum aut arantiorum ſucco potum: ex adianti ſiue lentium decocto cum alia exanthemata, tum ſublimia illa, quæ vulgò Morbillos vocant, ad cutim pellit, tum quod ab imis corporis partibus ad extimas partes morbificam materiam ducit, tum quod propria vi morbi malignitati reſiſtit. Datur vtiliter cochlearis menſura ex vino addita ſeminis lini drachma ad ciendam vrinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, ſi ex oxymelite & tepente aqua hauriatur. Summopere etiam prodeſt multis diebus eius ſeminis drachmam ex marrubij decocto propinare ictericis, & aquæ intercuti incipienti.

Li.2.c.105. *Vires & Temper.* Lib.1.de Antid. Li.5. Epiſt. Li.2. Dioſ. ca.105.

SINAPI. *CAP. XXXIX.*

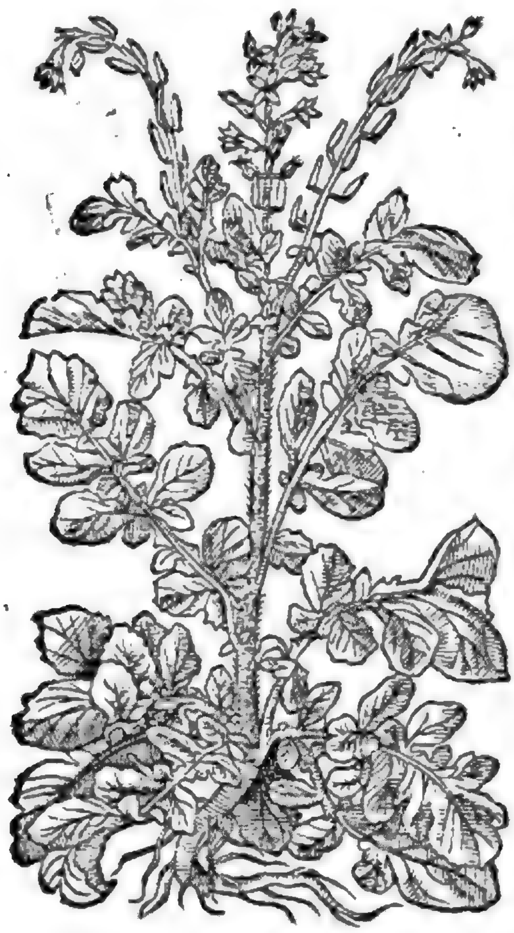
GRAECI σίνηπι & σίναπι, νάπυ Athenienſes appellauerunt auctore Athenæo, & Plinio, alij Thapſi, alij Saurion, Latini Sinapis & Sinapi, Arabes *Cardel*, ſeu *Chardel*, Itali *Senape*, Germani *Seneff*, & *Senff*, Hiſpani *Moſtaza*, Galli *Seneue*, & *Mouſtarde*, inde fortaſſe deducta appellatione, quod cum muſto acre illud Sinapis ſemen ad intinctus conteri ſoleat. Dicitur autem σίνηπι auctore Athenæo, ὅτι σίνεται τὰς ὦπας τῇ ὀδμῇ, ideſt, quod olfactum luminibus officiat. νάπυ verò quaſi νάφυ eodem interprete, quoniam non ſine natura ſit, ſed acri, ac proinde incommoda. Addit quod vel puſilla ſit corpore: namque ἀφυὴς dicũt quod natura priuatũ ſit, inde piſcis apua nominatur detracta aſpiratione

Nomina Lib.9. Lib.19. c.8. Lib.9.

aſpiratione. Alij Napi per priuationē, videlicet νήπιον, quaſi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps ſit. Sinapis tria genera numerant Matthiolus & Dodonæus, Fuchſius duo duntaxat. Plinius trium generum eſſe dicit. Vnum gracile, alterum ſimile rapi foliis, tertiū erucæ. Semen optimū Ægyptium. Sinapi igitur aliud eſt hortenſe ſiue ſatiuum, aliud ſilueſtre. Hortenſe duplex. Vnum ſemine fuſco, ſiue rufeſcente, alterum candido. Hoc album, illud nigrum Galli vocant. Sinapi hortenſe, cæteris maius, nigrū & vulgare caulem habet hirſutum, ramoſum: folia terræ propinqua rapo, aut erucæ, haud abſimilia, minora tamen & aſperiora, toto ambitu inſecta: folia alia minora & crenata: flores luteos: ſiliquas rotundas & hirſutas, plenas ſemine in rufo nigreſcente, calido & acri, atque ideò celebri apud Gallos adagio, qui inſignem veteratoris aſtutiā indicaturi, Sinapi callidiorē eſſe aiunt, quod ignea vi ſemen nares & cerebrum apprehendat, & lacrymas excitet. Alterum hortenſe caule, foliis, & proceritate ſuperiori ſimile eſt: flores eidem lutei, & in ſiliquis ſemen pallidum & minùs acre. Satiuum Sinapi ſemine albo facit Pena ſimile prorſus figura & ſemine Napi vulgaris, ſed albo, duplo maiore. Iſtud vero Matthioli ſecundum, Lobellius & Pena ſilueſtre faciunt apij, aut potius laueris folio, cætera haud admodum diſſimile figura & ſeminis acrimonia. Sinapi tertiū Matthioli erraticum eſt folio & ſemine tenui, quod Lo-

Genera.
Li.2. D.os. ca.148.
Lib.5. ca.55.
Ca.203.
Lib.19. c.8.

SINAPI Hortenſe.

SINAPI Satiuum.

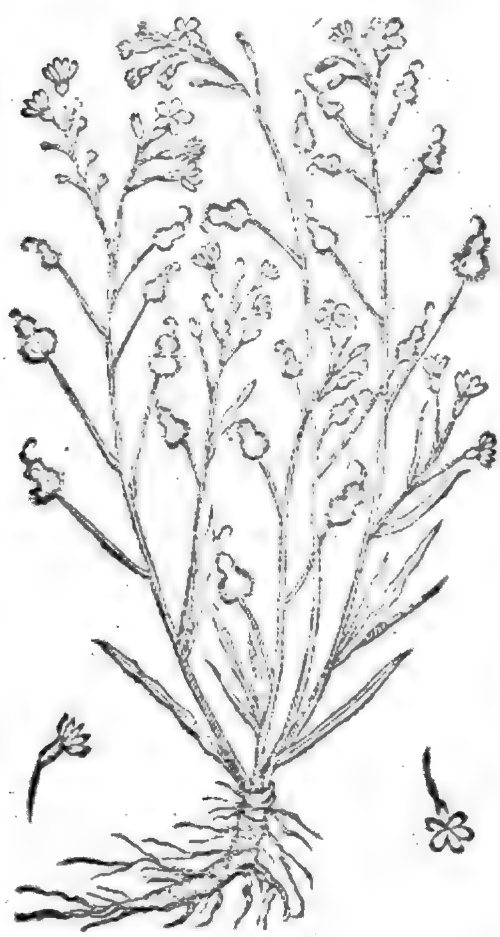
SINAPI Silueſtre.

bellius

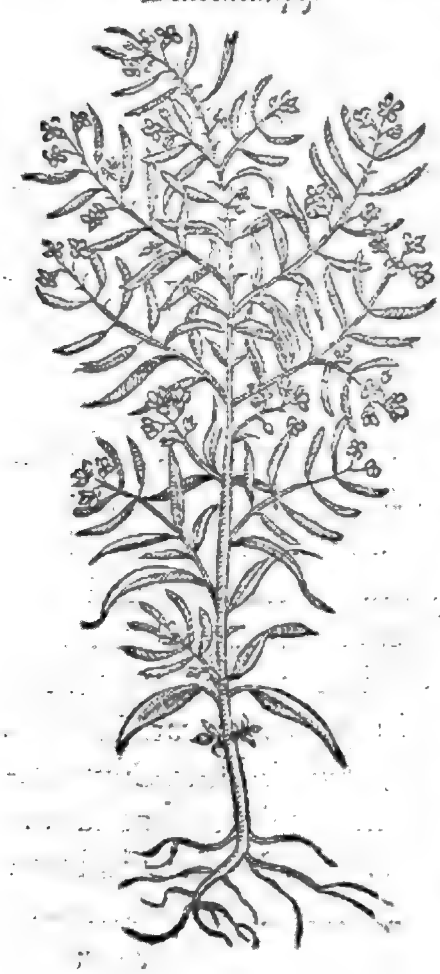
bellius & Pena appellant Sinapi ſilueſtre minus Burſæ paſtoris folio. Aridis locis iuxta margines & rudera prope vrbes naſcitur, foliis valde laciniatis, Burſæ paſtoris ſimilibus, ſed acutioribus minutioribuſq; laciniis: flores veluti in vmbellis, & ſiliquæ circa ſummitates eryſimi Dioſcoridis: caulis pedalis. Tota planta guſtu eſt ſinapi feruidiſsima. His Sinapi echinatum Dalechampius addidit, quod in agris prope Monſpelium gignitur, radice craſſiuſcula, fibrata, caulibus multis, cubitalibus: foliis longis, anguſtis, in ambitu nonnihil laciniatis, in caulibus paucis: flore luteo, quinque foliolis conſtante, echinis quadrangulis ſemen cōtinentibus, guſtu acre.

SINAPI Echinatum.

Aliud Sinapi Amarum cognominatum ex eodem, hic pictum damus: gaudet hæc planta pinguibus & humidis locis, in quibus ſeri cannabis ſolet. Ad altitudinem cubiti ſurrigitur, radicibus paucis, breuibus, gracilibus, albis: caule cubitali, virgato, rubeſcente, intus fungoſa medulla pleno, ſurculoſo: foliis longis, anguſtis, obſcurius virentibus, hyſſopo ferè ſimilibus: flore aureo, denſius cōgeſto, in quatuor foliola explicato: ſemine minutulo, rufo, ſiliquis oblongis & prætenuibus incluſo: ſaporis in tota planta & omnibus eius partibus amariſsimi. Flos Auguſto menſe proſilit, & ad Nouembrem vſque particulatim emicat. Frequens hæc planta eſt in agris Arari vicinis iuxta Inſulam & Cœnobium D. Barbaræ, propè Lugdunum. Vtrumque Sinapi ſatiuum in hortis & aruis colitur. Terram diligit aratam, & ſi fieri poteſt congeſtitiam: quamuis vbicumque naſcatur, & nullo cultu plerumque germinet. Silueſtre ſaxoſis locis & humidis, & ſecus vias prouenit. Iunio & Iulio menſibus floret, deinde ſemen profert. *Tempus.* Eius in medicina multæ & magnæ vires. *Vires & Temper.* Nam auctore Dioſcoride, ad calfaciendum, extenuandum, attrahendum efficax eſt. *L. 2. c. 149.* Ad eliciendā capitis pituitam manditur: contra praeduros tonſillarum tumores, ac veterem calloſamq; arteriæ ſcabritiem ſuccus ex aqua & melle conuenienter gargarizatur: ſternutamenta ciet tritum & naribus admotum: comitialibus quoque auxiliatur: fœminas vuluæ ſtrāgulatu oppreſſas excitat: lethargicis deraſo capite illinitur. Ficis admiſtum & impoſitum donec rubeſcat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis veteres dolores confert, cum permutandi mali cauſa ex alto ad ſuperficiem attrahere volumus. Alopeciis illitum medetur: faciem purgat: ſugillata cum melle, adipe, aut cerato rapit: teræ impetigines & lepræ eo cum aceto perunguntur. Contra febrium circuitus aridum bibitur, aut potui polentæ modo inſpergitur (Græcè legitur, [illegible])

SINAPI Amarum, Dalechampij.

πίνεται δὲ καὶ πρὸς περιόδους ξηρὸν, ὡς ἄλφιτα ἐπιπασσόμενον τῷ ποτῷ. Quod ſic melius vertetur. Bibitur autem aridum contra circuitus febrium, inſtar pollinis potui inſperſum.) Attrahentibus emplaſtris, ſcabiemq; extenuãtibus vtiliter admiſceri ſolet: tritum grauitati aurium, & ſonitui cum fico impoſitum prodeſt. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum ſcabritias magna vtilitate cum melle illinitur. Expreſſus recenti ſemine ſuccus in ſole ſiccatur. Plinius de Sinapi hæc ſcribit. Id

Lib. 19. c. 8. eſſe acerrimum ſapore, ignei effectus, ac ſaluberrimum corpori, nulla cultura, melius tamen planta tranſlata. Quin è diuerſo vix eſt ſato ſemel eo liberare locum, quoniam ſemen cadens protinus viret. Vſus eius etiam pro pulmentario in patinis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia, ſicut reliquorum

Li. 20. c. 22. olerum: Alio in loco eius effectus, & vſum fuſiùs perſequitur. Sinapi Pithagoras principatum habere, ex his quorum in ſublime vis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena diſcutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec liqueſcat, aut gargarizatur cum aqua mulſa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtiliſſimum contra omnia vitia, pulmonibuſq;. Excreationes faciles facit in cibo ſumptum: datur & ſuſpirioſis. Item comitialibus tepidum cum ſucco cucumerum. Senſus atque ſternutamentis caput purgat, aluum mollit, mẽſtrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: cum fico & cumino tuſum ternis partibus comitiali morbo. Ex vuluarum conuerſione ſuffocatas excitat odore, aceto miſto: item lethargicos. Mox Sinapiſmi vſum qui fit cum ficubus, & ſine ipſis ad rubrificationem vſque declarat. Etſi vehementior ſomnus lethargicos præmat, cruribus, aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacumque corporis ex alto vitia extrahenda ſunt, illitũ cauſtica vi emendat, puſtulas faciendo. At in magna duritia ſine fico impoſitum (Legit Dalechamp. At in magna lienis duritia, &c.) Vel ſi vehemẽter vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, pſoras, lepras, phthiriaſes, letanicos (falſò habent habent vulgata exemplaria lithanicos) opiſthotonicos. Inungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succuſq; tribus modis exprimitur in fictili, caleſcitque in eo in ſole modicè. Exit & è cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere muſto, conteruntur, manuſq; plenæ menſura ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſuſq; omnes: mulierum etiam laſſitudines, ſaluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque diſcutit potũ ex aceto. Illinitur & liuoribus, ſugillatiſq; cum melle & adipe anſerino, aut cera Cypria fit, & oleum ex ſemine madefacto in oleo, expreſſoq;, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones. Horum omnium effectuum

Li. 8. ſimpl. cauſas breuiter reddidit Galenus his verbis. Sinapi calfacit & ſiccat ordine quarto.

Li. 9. med. loc. Alio in loco Sinapi Alexandrinum probat, ſicut Plinius Ægyptium. Rectè etiam Symeon Sethi ſcribit Sinapi vim habere diſſoluendi, & diſcutiendi humiditates quæ in capite, & ſtomacho ſunt. Conferre etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex aduſta pituita contracti ſunt. Adhæc & podagris à pituita factis. Officere verò viſui, & calido capiti, & iecori. Adiuuat concoctionem & diſtributionem ciborum craſſarum partium. Minuit quæ in ventriculo ſunt humiditates. Illitum lepris eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas ſiccat. Si cum melle ſumatur, tuſſes reſoluit. Cum caricis verò iſchiadicis illitum, & lienoſis, vtile eſt: trahit enim quæ intus ſunt ad corporis ſuperficiem. Suffitum verò & incenſum ſerpentes fugat. Noſtri muſteum ſemen nocte macerãt aqua, deinde manibus expreſſum adiecto aceto pila terunt,

acerrimo

acerrimo ciborum cõdimento. Alij per vindemias cùm muſto maduerit ſemen conterunt, ita magnam acrimoniæ vim exuit, totoq; anno ſeruatur. Nec hodie quicquam hyeme ad intinctus vbiq; cibis frequentiùs immiſcetur, gratiſsimo obſoniorum condimento: nihil quoque frigidis diebus magis epulas videtur commendare. Quod ſi vel aſsidua conſuetudine, vel vſu, gratia ciborum exoleſcit, huius acrimonia faſtidioſis guſtum reuocant, & hoc velut irritamento elangueſcentem appetentiam inuitant, quo velut igniculo moroſiùs palatum titillante, vorandi moliuntur auiditatem. Sed huius vis confeſtim in ſublimè fertur, vt ex Plinio diximus, nec aliud magis in nares ac cerebrum penetrat. Quare ſi modus abfuerit, huius odor naribus raptus, ſtatim ſternutamenta ciet, & vellicans ſenſum lacrymas elidit, quod & teſtatur Columella canens. Lib.10.

Seq; laceſſenti fletum factura Sinapis.

Vnde Ariſtophanes Cleonem ira percitum, contracta fronte, & indignabundum excandeſcentemq; innuens, dixit. In Equiti.

Κ'ἄβλεψε νᾶπυ, καὶ μέτωπ' ἀνέσπασεν.

Conſpexit Sinapin & frontem contraxit.

ERVCA. CAP. XL.

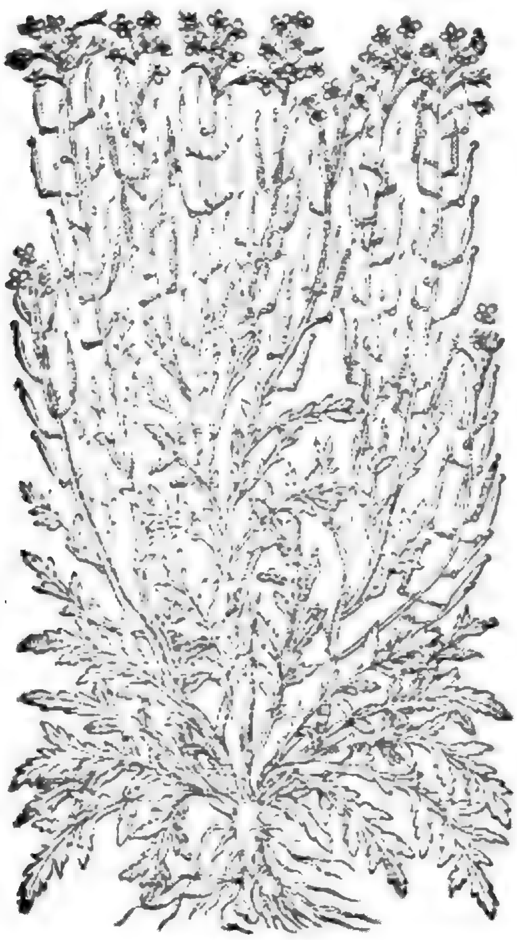
EYZΩMON Græcis, Eruca Latinis nominatur, Arabibus *Iergir*, *Ergir* ſeu *Giargir*, Italis *Ruchetta*, & *Rucola*, Germanis *Rokette*, & *Rokelen*, Hiſpanis *Oruga*, & *Aruga*. Gallis *Roquette*. εὔζωμον dictum volunt, quod iura commendet, habeatq; peculiarem in eis gratiam: quod dixit Plinius, in condiendis obſoniis tanta eſt Erucæ ſuauitas, vt Græci εὔζωμον appellauerint. Erucam verò, quod erodat: nam ſi deguſtaueris, os & linguam ſatis acriter vellicabit. *Nomina* Li.20.ca.13. Ea duplex eſt, ſatiua, & Silueſtris. *Genera* Satiua folio eſt longo anguſtoq; in profundas, ſed rariores crenas diuiſo, ſiſymbrij aquatici modo, ſapore acri & amariuſculo: caule pedali aut ſeſquipedali: floribus in cacumine albicantibus aut pallidis, ſemine in corniculis incluſo, vt in irione. Radix eſt illi alba, tenuis acris. Erratica foliis eſt ſatiuæ anguſtioribus, frequentioribus inciſuris laciniatis, guſtu acriore, ſapidioreq;, caulibus numeroſis, floribus luteis, corniculis in vniuerſa ferè planta numeroſis, ſurſum ſpectantibus, ſemine ſinapi ſimili, acri & amariuſculo. Vtraque in acetariis cum lactuca frequentiſsimè veſcimur.

ERVCA SATIVA.

Cruda Eruca, inquit Dioſcorides, venerem largiore cibo concitat. Li.2.ca.134. Semen eius idem præſtat, vrinam ciet. Concoctioni prodeſt, aluo perquam accommodata. *Vires & Temper.* Semine ad condimenta vtuntur: quod vti in longum tempus aſſeruetur, adiecto lacte aut aceto digerunt in paſtillos. Gignitur etiámnum ſilueſtris Eruca maximè in Iberia, quæ Occidentem ſpectat. Cuius ſemine pro Sinapi incolæ vtuntur. Vrinam vehementiùs pellit, & multò ſatiua acrior. Erucæ facultatem & vſum medicum, Plinius explicat his verbis. Lib.19. c.8. Eruca quoque & naſturtium vel æſtate vel hyeme facillimè naſcuntur. Eruca præcipuè frigorum contemptrix, diuerſæ eſt quàm lactuca naturæ, conci-

ERVCA Silueſtris.

Li.20. c.13.

liatrix veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Et alio in loco. Erucæ ſemen ſcorpionum venenis & muriasranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum: lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera ſubituris potum ex vino, duritiam quamdam contra ſenſum inducere. Putant ſubtrita Eruca ſi fricentur oculi, claritatem reſtitui. Tuſſim infantium ſedari. Radix eius in aqua decocta fracta oſſa extrahit. Tria folia ſilueſtris Erucæ ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa ſi bibantur, regio morbo medentur. Galenus quoque ſcribit hoc olus maniteſtiſsimè calfacere: quare ſolum ipſum mandere, niſi lactucæ foliis miſceatur, non eſſe facilè. Semen autem generare, & coëundi appetentiã excitare. Capiti etiam dolorem inferre, præſertim ſi quis ipſo ſolo veſcatur. Non ſolùm autem ſupradictorum auctorum, ſed Poëtarum etiam teſtimonio Eruca ſtimulandæ veneri nata videtur. Martialis.

Li.2. Alim.

Et venerem reuocans Eruca morantem.

Columella.

Et quæ frugifero ſeritur vicina priapo,
Excitet vt veneri tardos Eruca maritos.

Idem ſalacem nominauit.

Iámque Eruca ſalax fœcundo prouenit horto.

ERVCA Paluſtris.

Item Ouidius:

Nec minus Erucas iubeo vitare ſalaces.

Erucis annumeranda videtur herba illa, quam alicubi in hortis colunt, & acetariis immiſcẽt, & quam vulgares herbarij S. Barbaræ herbam appellant, Dodonæus Barbaræam, Galli *l'Herbe ſaincte Barbe*, Germani *S. Barbara kraut.*

Forma. Eruca igitur paluſtris nominetur. Caulem habet rotundum, ſolidum, ſtriatum: folia Erucæ modo laciniata: flores luteos: ſiliquas teretes, ſemine refertas: radicem ex obliquo prodeuntem, & oblongam.

Locus. Paſsim in campeſtribus naſcitur, & locis aliis incultis, maximè vliginoſis.

Tempus. Majo & Iunio menſibus floret, ac ſubinde in ſiliquis ſemen profert. Pena pſeudobuniadem dici poſſe ait, quod ſit inciſura, magnitudine, floribus & ſiliqua napi ſiue Buniadis. In aruis humidis prouenit. Guſtanti primùm ſubacris eſſe, deinde parum etiam adſtringere videtur, vt calidam & ſiccam eſſe nemo dubitare debeat. Vulnerariam herbam eſſe & temperamentum eius, & experientia docet. His

verò

verò potiſsimùm vlceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcit: nam quod quadamtenus acris ſit, ſordes extergere, quod valenter ſiccet carnem minuere poteſt. Sunt & qui Erucam cineream vocent herbã hic poſtremo loco depictam, quod foliis Erucæ ſilueſtri proxima ſit. Radice eſt modicè fibrata, craſsiuſcula: caule ſeſquipedali, anguloſo, lanugine candida & molli obducto: foliis Erucæ ſilueſtris, vt diximus, auerſa parte albicantibus, aduerſa planè cinereis, lanuginoſis, craſsis: flore in vertice caulium velut racematim congeſto, ſpiſſa lanugine pubeſcente, nigris punctis maculoſo. In maritimis Corſicæ prope Aiaceam naſcitur. Præter has Erucã peregrinã Cluſius pictam dedit, quæ aliquot caules ex vna radice exeuntes habet, ſeſquipedales, rotundos, graciles, & in his multa foliola oblonga, anguſta, incaua, nonnihil veluti circumroſa, acri ſapore: flores in ſummis caulibus congeſtos, luteos, Erucæ vulgaris floribus minores: quibus ſuccedunt ſiliquæ, ſeu folliculi ſubrotundi, tumentes, in quibus ſemen ſubrufum, acre. Radix eſt minimi digiti craſsitudine, candida, nonnihil fibroſa. Creſcit quibuſdam Caſtellæ locis incultis & ſecus vias, vbi Maio floret, in Belgio, Iunio & Iulio. Hanc ille inter Erucæ genera referendã cenſet. Lobellius Patauinum marinum Leucoium vocat. Hic etiã inſeranda fuit propter communes & affines

Forma.

Locus.

ERVCA *Cinerea, Dalech.*

ERVCA *Peregrina, Cluſ.*

ERVCA *Silueſtris, anguſtifolia.*

naturam & effigiem inter Erucam & Eryſimum, quæ Eruca ſiluestris anguſtifolia Lobellio dicitur: Profert enim ex cauliculis inflexis & cubitalibus flores luteos Erucæ ſilueſtris, cornicula ſiliquarum Sinapi ſunt aut Naſturtij ſilueſtris, vbi ſemen acre, vti folia anguſtiora, eiuſdem cum Eruca ſilueſtri coloris, ſed minimè diuiſa, Tarconis ferè paria, quæ Erucam aut Eryſimum ſapiunt, quibus idcirco affinis natura putatur, imo Eryſimum noſtris verum videtur eſſe.

ERYSIMVM. *CAP. XLI.*

Nomina. ΕΡύσιμον Græcis dicitur quod Latinis Eryſimum & Irio teſte Plinio: ἐρύσιμον quidem ἀπὸ τοῦ ἐρέικειν, ideſt, à multiplici foliorum ſectione: nam erucæ modo laciniata conſpiciuntur. Alij ab oleris præſtantia dictum volunt, quaſi ἐρύτιμον, quod eſt pretioſum & nobile. Nonnulli ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quod ob ſuam caliditatem maxima trahendi facultate præditum ſit. Irionem autem Latini ab irruendo nuncuparunt, quod ignea vi, & feruido ſapore irruat in guſtum. Eryſimum ſcribit Dioſcorides foliis eſſe erucæ

Forma. ſilueſtris: cauliculis in lori modum lentis, & obſequioſis: floribus luteis: ſiliquis in cacumine gracilibus, vt fœnigræci, corniculatis, ſemine naſturtij, exiguo, vrentis guſtus. Theophraſtus (quod & hîc diligenter animaduertendum eſt) Eryſimum inter cerealia connumerat, & ſeſamo ſimile facit, atque ideo ab Eryſimo Dioſcoridis prorſus diuerſum, quod folia erucæ ſilueſtris habet, atque inter plantas acres non inter frumentaceas, in quibus de ſeſamo agitur, ab eo recenſetur. Cum Theo-

Lib. 8. hiſt. ca. 3. phraſtus ſcribat, τῶν δὲ θερινῶν κέγχρου μὲν καὶ μελίνου καλαμώδης, σησάμου δὲ καὶ ἐρυσίμου ναρθηκώδης μᾶλλον. Ideſt, Æſtiuarum milij, ſcilicet & panici arundinaceus caulis,

Ibid. ca. 7. Seſamo autem & eryſimo ferulaceus magis. Et rurſus, σήσαμον δὲ οὐδεὶς ἐσθίει χλωρόν, οὐδὲ θέρμον, εἰ δὲ μὴ ἐρύσιμον, μηδὲ ὄρμινον. σκεπτέον καὶ ταῦτα εἰ πικρά. ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐρύσιμον ὅμοιον σησάμῳ, καὶ λίπος ἔχει. Id eſt, Seſamũ viride nullus edit, neq; lupinum. Si etiam neque Eryſimum, neque orminum, quærendum ſi & hæc amara ſunt. Eſt autem Eryſimum ſeſamo ſimile, & pinguitudinem habet. Plinius vtriuſque Eryſimi meminit. Vno enim loco Theophraſtum ſecutus frugibus annumerat.

Lib. 18. c. 7. Æſtiua quæ æſtate ante Vergiliarum exortum ſeruntur, vt milium, panicum, ſeſama, orminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Et paulò pòſt. Æſtiua frumēta diximus, ſeſamam, milium, panicum. Seſama ab Indis venit, & ex ea faciunt oleum. Color eius candidus. Huic ſimile eſt in Aſia, Græciaq; Eryſimum: idemq; erat niſi pinguius eſſet, quod apud nos vocant Irionem, medicaminibus annumerandum po-

Li. 22. c. 25. tiùs quàm frugibus. Alio in loco Dioſcoridis Eryſimum memorat his verbis. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus, & à Græcis ſeſamum vocari. Galli Velarum appellant, (vetus Cornarij codex Velam habet). Eſt autem frutico-

Li. 6. ſimpl. ſum, foliis erucæ, anguſtioribus paulò, ſemine naſturtij. Galenus quoque inter ſimplicia medicamenta, eryſimũ plantis acrimonia, & ignea facultate præditis comparat, inter alimenta ſeſamo. Ex quibus perſpicuum eſt hoc eryſimum ab il-

Li. 1. Alim. lo multùm differre. Etſi Plinius ea non diſtinxiſſe, ſed pro eadem planta accepiſſe videatur. Hermolaus & Ruellius ſilueſtrem illam erucam, quam Nobilem vocant Itali, Eryſimum eſſe dixere: quorum ſententiam Matthiolus improbat, & duo alia Eryſimi genera propoſuit. Priori notas ferè omnes à Dioſcoride traditas in eum competere putat. Alterum cui folia ſunt minora, cornicula paulò vegetiora, magis genuinum eſſe cenſet. At Matthiolum reprehendunt Pena & Lobellius, quod Rapiſtrum vulgò à rapi ſapore & aliqua foliorum ſimilitudine ſic dictum loco Eryſini prioris acceperit, quod neque Dioſcoridis Eryſimo reſpōdet, neque cum Matthioli Erucæ ſilueſtris foliis ſimilitudinē habet. Tum odor, ſapor

rapi,

IRIO, Matth.

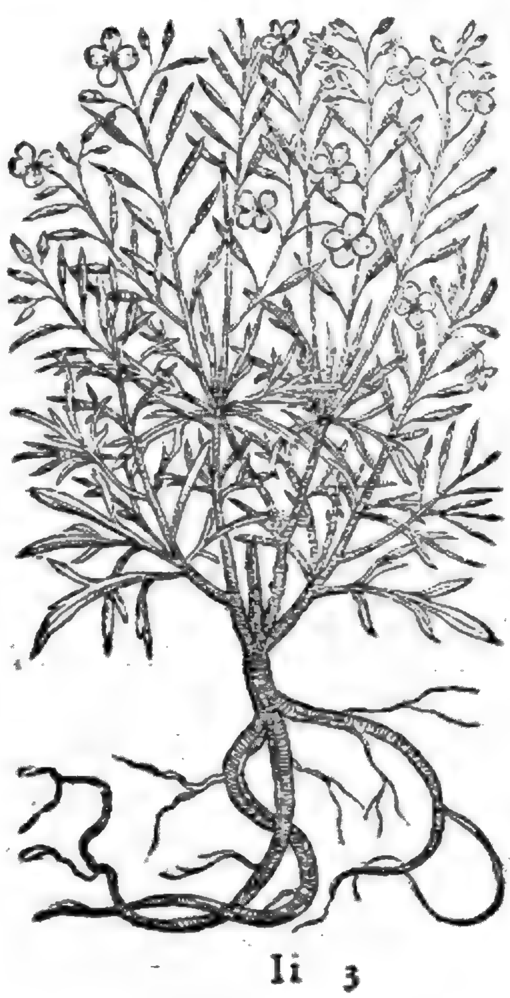

rapi, non adeò, vt in Eryſimo acris reclamant: præterea Eryſimi vires, de quibus mox dicemus. Verum igitur Dioſcoridis Eryſimum radice nititur longa, lignoſa: foliis erucæ ſilueſtris, quæ primùm erumpentia nõ niſi ab exercitatis à foliis burſæ paſtoris diſcerni poſſunt, quæ huic non ita viridia, & extremo magis acuta ſunt, Eryſimo verò rotundiora in ſummo & retuſiora, ſubpinguia, multa in imo terram operientia, eſt & eorum lacinia grandior. Caulis ſeſquicubitalis, interdũ maior, ſemen in ſiliquis erucę ſilueſtris, multò minoribus, acre, feruidum: floſculi in ſummo lutei. In compitis, ſepulcretis & maceriis frequens. Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. Eryſimum Theophraſti, ſiue Rapiſtrum plantam eſſe cenſet, quæ Gallis *Velar & Tortelle* nuncupatur, quam Lobellius eandem cum Eryſimo priore Matthioli, ideſt, Rapiſtro aruorum facit, Pena Lampſanam veram, vt diximus hoc libro. Idem Lobellius pro Eryſimo genuino, alterum Matthioli Eryſimum vſurpat, quæ Eruca ſilueſtris quibuſdam videtur eſſe. Eryſimum, vt ſcribit Dioſcorides, iuxta vrbes, itinera, hortoſq; naſci. *Locus.* Cõtra thoracis fluxiones efficax eſt, etſi purulenta extuſsiũtur, inquit: *Vires & Temper.* regio morbo & coxendicibus prodeſt: contra venena in delinctu cum melle datur (Græcè legitur, ποιοῦσι πρὸς θώρακος ῥευματισμοὺς, ἐμπύους, βῆχας, ἴκτερον, ἰσχιάδας, ἐκλειχόμενον σὺν μέλιτι, πίνε) ʒ, &c. *Lib.2.c.215.* Ideſt, ea ſemina faciunt ad fluxiones in thoracẽ,

IRIO Altera, Matth.

ERYSIMVM Verum.

pectore ſuppuratos, tuſſes, icterum, coxendicum dolores, ſi cum melle delingantur. Bibuntur etiam aduerſus letalia venena) Illinitur ex aqua aut melle vtiliter cæcis carcinomatis, parotidibus, duritiis mammarum, & teſtium inflammationibus. In totum extenuat, & calfacit. Mitius multò ad clyſteres fiet, ſi aqua madeſcat, atque torreatur, vel linteo alligatum pinſita farina oblitum peraſſetur. Ruellius corruptum codicem ſecutus hic vertit: ſed in vetere legitur non εἰς τὰ κλύσματα, ſed εἰς τὰ ἐκλείγματα. Vertendũ igitur, meliùs multò ad eclegmata, ſiue linctus fiet, &c. Hanc lectionem cõfirmat etiam Galenus de Eryſimi viribus ſic ſcribens. Eryſimi ſemen ſicut guſtu naſturtio apparet ſimile, ita facultate igneum eſt, & calfaciens. Porrò vbi in eclegmate vti ex vſu eſt, præſtat aqua maceratũ refrigerare, aut linteolo inuolutum, & cruſta piſtoria circũlitum torrere. Vtile eſt cum eclegmate ad promouendas craſſorum lentorumq; pectoris pulmoniſq; humorũ expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & teſticulorum iuuat. Refert Dioſcorides quod cum aqua & melle cataplaſmatis modo illitum occultis proſit cancris. Eadem tradidit Plinius, & præter ea quædã alia habet. Eryſimum vtiliſsimũ tuſsientibus cũ melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque vtiliſsimum. Item ſedis vitiis & articularis morbis cũ melle & fico. Contra venena etiam efficax potũ medetur & ſuſpirioſis: item fiſtulis cum axungia vetere, ita ne intus addatur. His facultatibus quã maximè Eryſimi noſtri virtutes reſpondent: conſtat enim tenui quadam moderatè & incidente ſubſtãtia, cum humidis & abſtergentibus partibus permixta, vt craſſam viſcidamq; pituitã citra nimiam exſiccationem incidere, & abſtergere, atque propter flatũ nonnihil commixtum non magno concitu expectorare. Quare arteria cum eſt præſtantiſſimum, aſthmaticis infarctu & obſtructione pulmonum laborantibus vtiliſsimũ, atque etiam voci raucæ, etiam diuturnæ. Hoc primus quod ſciam, in vſum adduxit Præceptor Rondeletius, quem memini pueri phonaſci vocem rcuſam admodum & pene cũ ſpiritu amiſſam, clarã ſonoramq; reddidiſſe eius dũtaxat decocto.

Li.6.ſimpl.

Li.22.ca.25.

NASTVRTIVM. CAP. XLII.

Nomina

ΚΑΡΔΑΜΟΝ Græci, Latini Naſturtium dicunt, Mauritani *Naſalchaf* ſeu *Narf*, Itali *Naſturtio*, & *Agretto*, Germani *Kreſſen*, & *Gardẽkreſſ*, Hiſpani *Naſturcyo*, & *Malpica*, Galli *Creſſon de iardin*, *Creſſon alenois*, & *Naſitort*. Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Barbari quidam herbarij Creſsionem hortenſem vocant. Nonnulli κάρδαμον Græcis dictum putant, quaſi καρηδαμον, quòd caput domet: nam arcem mentis obſidens ſua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat. Alij παρὰ τὸ κέρας μύειν, ideſt, quod pupillas coëuntibus oculorum palpebris abſcondat, ita dici aiunt: nam luminibus admotum ſubinde cogit conniuere. A quo καρδαμύττειν verbum declinarunt, quod conniuere dicimus. Nec deſunt qui dictum arbitrentur ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in ſyncope cardiaca plurimùm valeat. Id innuere videtur Ariſtophanes, cum ait, ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. Τί καρδαμύζεις; Edi heri Naſturtia. Quid Naſturtiaris? Et, ὀξυθύμων καὶ δικαίων, καὶ βλεπόντων κάρδαμα, ideſt, qui acri ſunt animo, iuſtique, quíque Naſturtia tuentur, ideſt, acutum cernunt. Naſturtium verò Plinio auctore nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris ſignificatio prouerbio id vocabulum vſurpauit, (Legit Dalechamp. Et inde vigoris ſignificatione prouerbium id vocabulum vſurpauit,) veluti torporem excitantis. Quæ vulgarium Plinij codicum lectio cũ vix tolerari poſsit, voce excitantis ad præcedentẽ

In Theſmop.

In Veſp.

gignendi caſum non rectè relata, cum potiùs excitans ſcilicet ſignificatio, ſiue prouerbium legi debere videatur, Cornarius multò emendatiùs locum hunc legiſſe videtur, hoc modo. Et inde vigoris ſignificatio prouerbio eius etiam vſurpauit, velut torporem excitantis. Eſt enim reuera prouerbium, ἔσθιε κάρδαμον, Ede naſturtium, quod in ſocordem, ignauum, & hebetem dicebatur, propterea quòd vim naſturtio ineſſe credebant animi vigorem excitandi, vt ex Plinio dicemus. Dioſcorides naſturtij vnius meminit. Plinius duo eius genera cùm feciſſet, vnum album, alterum nigrius, aliquanto poſt naſturtij ſilueſtris meminit. Hîc tria naſturtij genera primùm facimus, naſturtium hortenſe, ſilueſtre, & marinum, de quo in libro de plantis maritimis dicemus. Fuchſius & Dodonæus Iberidem naſturtium ſilueſtre vocant. Naſturtium hortenſe caules erigit teretes, pedales, aliquando etiam ſeſquipedales, tenues, in quibus folia parua, laciniata, guſtus acris & feruidi, flores paruos, albos: folliculos rotũdos ac preſſos, in quibus ſemen includitur, in rubro nigricãs. Paſsim in hortis ſatum prouenit: floret æſtate, Iunio potiſsimùm menſe. Haud multò poſt ſemine prægnans eſt. Naſturtium ſilueſtre radice eſt longa, tenui, candida, fibrata: caulibus multis fruticat dodrantalibus, & ſi pinguius ſolum fuerit, pedalibus, folio eſt ſatiui, copioſo, denſiùs per ramos congeſto: flore in vmbella ex albo purpuraſcente: ſemine in latis vaginis, thlaſpeos modo bifidis, guſtus acris, & ſatiuum naſturtium odore imitante. In agris frumentariis prouenit, & lapidoſis, macriſq;. Naſturtium, inquit Plinius, in Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Idem cum Dioſcoride dicit eſſe Babylonicum. Omnium ſemen Dioſcoride auctore eſt acre, excalfacit, ſtomacho aduerſatur, aluum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus examinat, menſes cit, venerem ſtimulat, ſinapis & erucæ ſimile intelligitur: lepras & impetigines abſterget. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum vitia extrahit ſorbitionibus incoctum: ſerpentium venenis potum reſiſtit, atque eas ſuffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbũculos ad ſuppurationem perducit, & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores collectionéſque diſcutit: ad ſuppurationem perducit furunculos, illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licet minor. Plinius diffuſiùs naſturtij vires declarat, & in quibuſdã à Dioſcoride diſſentit. Naſtur-

Lib.20.c.13. *Genera.*

Cap.121. Lib.5.c.65.

Forma.

Lib.19.c.8.

Lib.2 c.141. *Vires & Temper.*

Lib.20.c.13.

NASTVRTIVM, *Hortenſe.*

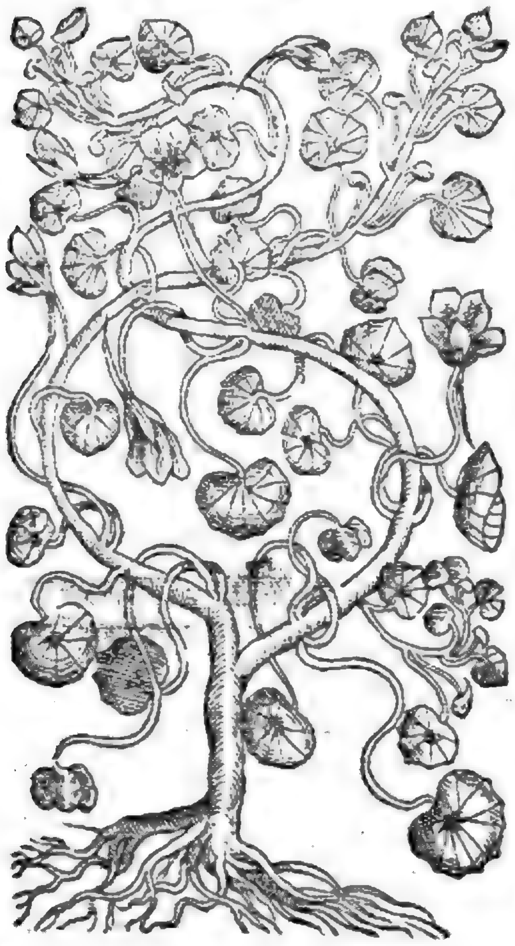

NASTVRTIVM *Silueſtre, Dalech.*

tium,inquit,venerem inhibet,animum exacuit.Album purgat,bilem detrahit potum ex aqua decem denarium pondo. Cum lomento ſtrumis illitum opertúmq; braſsica præclarè medetur. Nigrius capitis vitia purgat. Viſum compurgat,commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum:lienem ex vino potum,vel cum fico. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex vino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius adhibito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria, & tuſsim cum origano,& vino dulci.Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice,extrahitq; corpore aculeos.Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album.Et lienibus illinitur ex aceto.Infantibus verò è melle vtiliſsimè.Seſtius adiicit vſtum ſerpentes fugare,ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito,& alopecias emendari addito ſinapi, grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico.Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anſerino, furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit,& rumpit.Phagedænas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur:item lichenii:item vnguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt. Silueſtri verò ad omnia ea effectus maior. Hæc Plinius. Dioſcorides tradidit naſturtij ſemen συνουσίαν πα-
Lib.12.c.27. ρορμᾶν, id eſt, venerem ſtimulare. Plinius contra venerem inhibere. Cui aſſentitur Florentinus in Geoponicis Conſtantino attributis, φασὶ δὲ, inquit, τοὺς ἐσθίοντας κορδαμον, ὀξυτέρους τὴν δύναμιν γίνεσθαι. Et addit, ἀφροδισίων ἐφελκτικώτερόν ἐστι. Sed quum hæc tum Dioſcoridi,tum experientiæ repugnent, dicendum aut eos naſturtij virtutes nō rectè intellexiſſe, aut codices eo in loco deprauatos eſſe. Galenus perſpi-
Lib.7.ſim. cuè eius vires & facultates explicat.Naſturtij ſemen,inquit,adurentis ſeu cauſticæ facultatis particeps eſt,velut napy.Proinde coxendicis & capitis dolores leuat,atque adeò quodcumq; rubrificationem poſtulat & excalfacit ſicut napy. Miſcetur quoque remediis iis,quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam ſcilicet id,quod craſſos ſuccos valenter incidere valeat, velut & napy. Nam per omnia ei ſimile eſt.

NASTVRTIVM Peregrinum, Myconij.

Porro & herba arefacta ſimilem ſemini vim poſsidet. Humida verò adhuc ac viridis, propter aqueæ humiditatis mixtionem,multò ſemine inferior eſt, adeóq; tunc mordacitas eius moderata eſt, vt cum pane eo vti liceat. Hæc Galenus.Noſtri cum lactuca in acetariis naſturtio per æſtatem libēter veſcuntur. Adiiciemus hîc ex doctore Myconio rarum & peregrinum Naſturtium quod Perunianum cognominat, atque ita deſcribit.Herba eſt bicubitalis multos ab vno trunco caules ex viridi ruſeſcentes, leues,geniculatos, rotundos,ſolidos, & ex iis ramulos itē multos hac illac ſpargēs, & longiùs porrigens, vt adminiculis egeat, quibus fulciatur,& ob id vicinas plantas amplectatur. Ex iis folia longis pediculis nixa pendent, rotunda, læuia,neruoſa, neruis à centro foliorum ad circunferentiam ductis veluti lineis, & qua foliorum extremitates attingūt, veluti in ſpinas deſinentibus, folia non prorſus rotunda ſunt, ſed quadam ex parte anſerinum pedem æmulātur, caua ſunt acetabuli figura, ſupernè viridia, infernè minùs. Horum ferè medio ſiue centro pediculus

NASTVRTIVM, *Indicum, Dodon.*

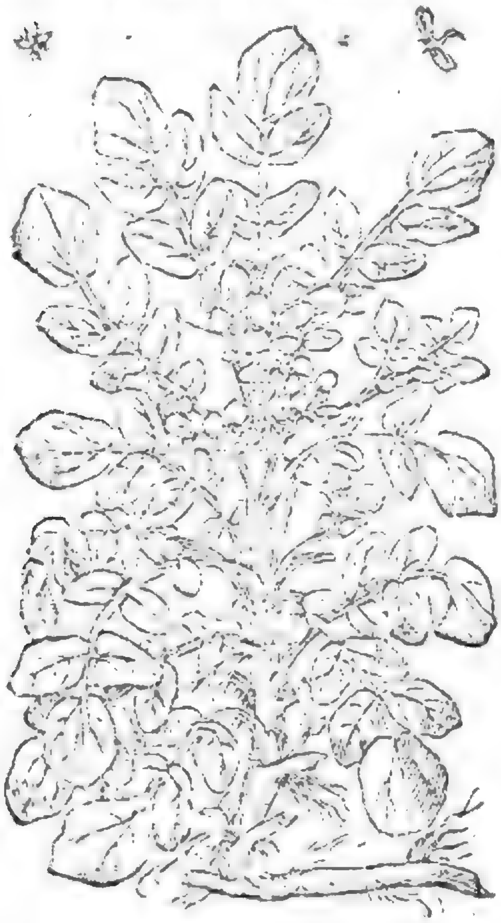
NASTVRTIVM *Siluestre, Cluſij.*

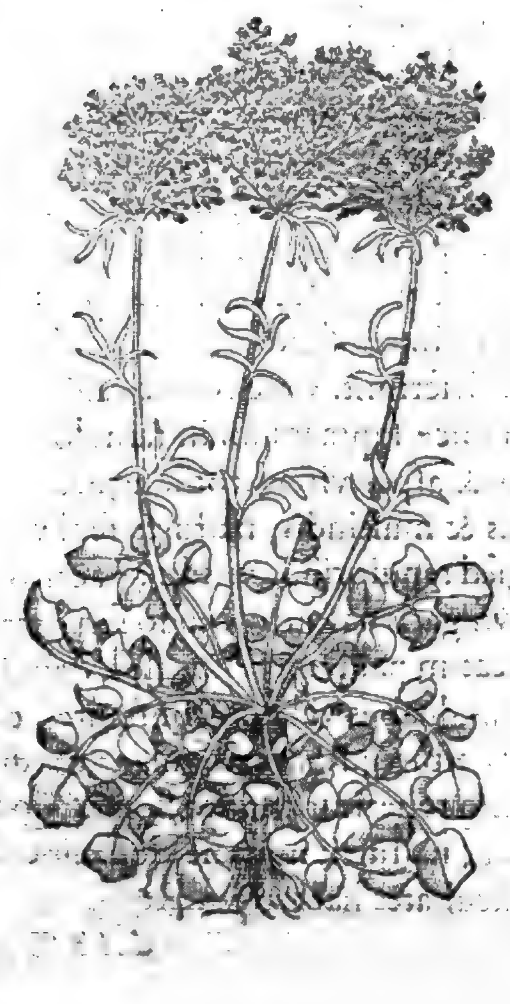
pediculus inſeritur, prope cuius è caule exortum, alius pediculus emergit longus, cui flos inſidet luteus, calathi ſpecie, ex quinque foliolis contextus, quę rurſus ambiunt alia quinque folia exterius rubeſcentia, quemadmodum & totus calathus rubeſcit. Calathi forma eſt conſolidæ regali adſimilis, niſi quod recta protenditur. In tribus inferioribus foliolis, florum ad latera diuiſuræ quædã ſunt & ſectiones, in quorum medio macula rubra conſpicitur, & ſupra eorundem trium foliolorum medium ſecundũ longitudinem à centro ad folij extremum decurrit ſtamen quoddam inſtar fimbriæ ex multis tenuibus, breuibus & luteolis pilis contextæ, vt in iride viſitur. Cæterùm per omnia foliola à calathi fundo ad apicẽ vſque, lineæ quędã dicuntur rubrę: flos inodorus eſt, qui autumno exoritur, quo abeunte vas quoddã relinquitur, ex tribus veluti vaſis compactum, viride, aſperum, vt in ſecunda heliotropij ſpecie. Semẽ cùm legitur viride eſt & molle, deinde nigreſcit & rugatur. Radix ſubeſt candida, non admodũ altè depacta, multifida, fibrata. Sapor radicis, caulium, foliorum, florum, idem qui naſturtij. Odore etiã naſturtio proxima eſt. Quare naſturtium Myconio iure dictum, veteribus ignotum. Perunianum verò à Peru vnde aduectum, nobis non niſi in hortis diligenter cultũ & ſatum prouenit. Vires naſturtio ſimiles eſſe guſtus demonſtrat. Quare in acetariis & medicamentis idem qui naſturti, vſus. Dodonæus plantam pictam Naſturtij Indici nomine accepit, quã ex icone minùs affabrè delineata ita deſcribit. Speciem cõuoluuli exhibet, folia eius lata, anguloſa, & pulchrè depinguntur virentia: flos luteus retro propendens habet corniculũ inſtar floris regij, quem Delphiniũ appellant. Cluſius aliud Naſturtiũ ſilueſtre Valentinũ depinxit, atq; ſic deſcripſit. Vnicus huic caulis, atque ſtatim à radice ſupra ſolum in ramulos diuiſus, hirſutus & aſper, virens, rotũdus, pedalis, foliis tenuibus & multifidis, naſturtij ferè vulgaris æmulis, ſed tenuioribus, viridibus, acri guſtu & ſapore, vulgaris naſturtij modo fert extremis ramis ſpicatim pallidulos floſculos, deinde exiguas ſiliquas, duabus valuulis conſtantes, cũ ligula prominente, in quibus ſemen continetur naſturtij. Radix ſingularis, candicans, quæ ſingulis annis perit. In regno Valentino reperitur. Martio floret. Quod pleraſque notas cum naſturtio communes habeat, naſturtij nomine donauit cui (quantum ex guſtu diiudicare licet) per ſimiles facultates habere poteſt.

CARDA

CARDAMINE. *CAP. XLIII.*

SISYMBRIVM, Cardamine I. Creſſio vulgaris. Matth.

SISYMBRIVM, Cardamine II. Matthioli.

CARDAMO cardamine eſt affinis, atque ideo ſic dicta, auctore Dioſcoride, quod guſtu cardamum, id eſt, naſturtium repræſentat. Siſymbrium cardaminen Dioſcorides, alij ſion appellant. Sed cardamine ſolo nomine ſiſymbrio ſimilis eſt: nam naſturtij potius quam ſiſymbrij ſpecies eſt. Cardaminen magno conſenſu Ruellius, Matthiolus, Fuchſius eam herbam eſſe putant, quam Officinæ naſturtium aquaticum appellant, vulgus *Creſsionem*, Galli *Creſſon*, Germani *Brunnenkroß*, Itali, *Creſcione*, quod notæ omnes à Dioſcoride expoſitæ huic maximè faueant. Eſt enim herba riguorum vernacula, & laueris comes: nuſquam niſi in aquatilibus naſcitur, tum naſturtium reſipit, vnde cardamines, id eſt, naſturtiariæ, & in Officinis naſturtij aquatici nomen. Adhæc folio eſt, cum inter initia emicat orbiculato, cum adoleuit in folium erucæ laciniatum degenerat. Poſtremò nec ei deſunt vires à Dioſcoride & aliis veteribus aſsignatæ, vt dicemus. His paucis in re notiſsima delineamentis Dioſcorides contentus creſsionem noſtrum expreſsit.

Forma. Cæterùm caule proſilit cauo, ſeſquipedali, ima parte multis radicularum fibris ſubinde capillato, è cuius alarum cauis cirri frequẽtes ſinuatim erumpunt, candidulo flore: ſemine in ſiliquis exiguo & acri. Ramuli in aquis cum inſenuerunt etiam candicantibus capillamentis articulatim confibrantur, quæ ſeniles canos aliquatenus repræſentant.

Lib.22 c.22 Plinius eiuſdem meminit, cùm enim de priore ſiſymbrio dixiſſet, ſubiicit, Quod in riguis naſcitur ſimile naſturtio eſt. Pena & Lobellius id Sion erucæ folium Cratenæ eſſe arbitrantur, vt annotauimus in lib. de Paluſt.

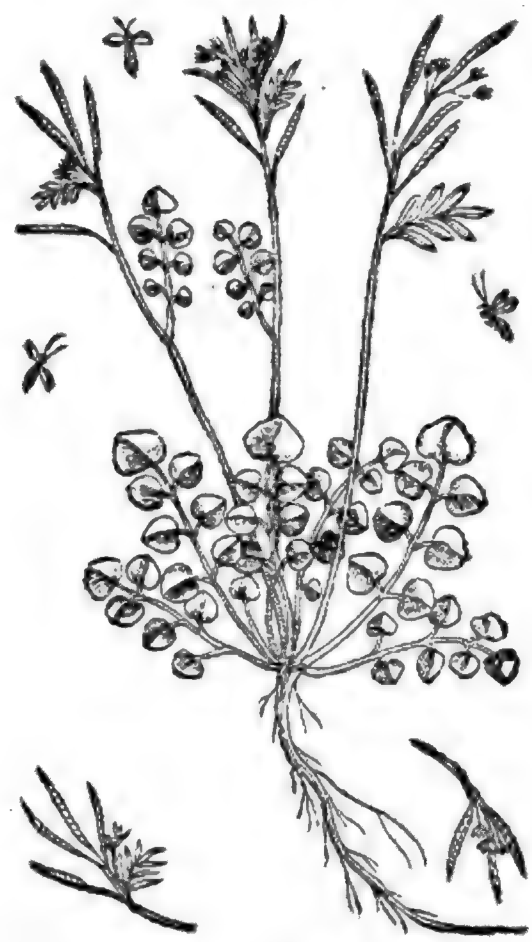
Genera. Eſt & Cardamine altera eiuſdem generis auctore Matthiolo, hic ſecundo loco appicta, ſed foliis & caulibus longè minoribus, ramulis numeroſis, in cacumine tantùm comantibus, in quibus floſculi exeunt albicantes. Hæc non ſolùm in aquoſis & riguis prouenit, ſed & in hortis, & ſecus itinera, acri ſapore.

Lib.2 Dioſ. cap.121. Pena & Lobellius cum Matthioli Cardamine, ſiue Siſymbrium aquaticum primum, id eſt, vt vulgi verbis vtar, Creſsionem noſtrum, fecerint Sion Cratenæ, erucæ folium, iſtam ſecundam cardaminen Matthioli ſiue ſiſymbrium aquaticum ſecundum ſtatuunt cardaminen primam ſiue ſiſymbrium aquaticum primum Dioſcoridis. Idem Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. Gallicè *Paſſerage ſauuage*, à caloris acrimonia, aut *Petit Creſſon aquati*

SISYMBRIVM Cardamine III. Dodon.

CARDAMINE IIII. Dalechamp

aquatique, Germanicè *Gauchblum, vvilder Kreſz* dicitur, à quibuſdam herbariis flos cuculi. Naſturtium ſilueſtre & Iberis Fuchſio, Naſturtium ſilueſtre Cordo, & pratenſe Trago, folia primùm rotunda emittit. Deinde caulem rotundum erigit, ferè pedalem, in quo erumpunt folia oblongiora, vtrinque profundiùs inciſa, foliis erucæ ferè ſimilia: in cacumine flores candicantes, deinde ſiliquę paruæ, quæ ſemen continent. In pratis humidis prouenit, & circa foſſas & ſtagna. Cardamine altera ſiue ſiſymbrium, cardamine ſecũdum, Lobellio auctore, exit pratis vdis Angliæ, Germaniæ, Belgij, & frigidarũ regionum, vbi Cardamine quam foliis imis refert. In pedali caule vt plurimùm ſingulari folia exitiora naſturtij hortenſis ſimilia, flores lactei purpurantes erucæ aut napi, cardamines prioris maiores, guſtu, vti vniuerſa planta, & viribus ſiſymbrium referentes. His accedit ex eodem Lobellio Cardamine trifolia, quibuſdam Belgij cultoribus & ſtirpium ditioribus hortis repertu facilis, naſturtij cardamines guſtu & facie plantula palmaris, foliis quadantenus ſiſymbrij cardamines, ſed poſita terno, oxys Pliniane ritu, humi procumbente, flos in pediculis albus, iſopyri vulgaris aut cardamines. Radix multum fibrata. His alias duas cardamines ſpecies Dalechampius addidit, cardaminen minimam aquaticam, & cardaminẽ odoratam. Cardamine minima aquatiqua, radice eſt tenui, lõgiuſcula,

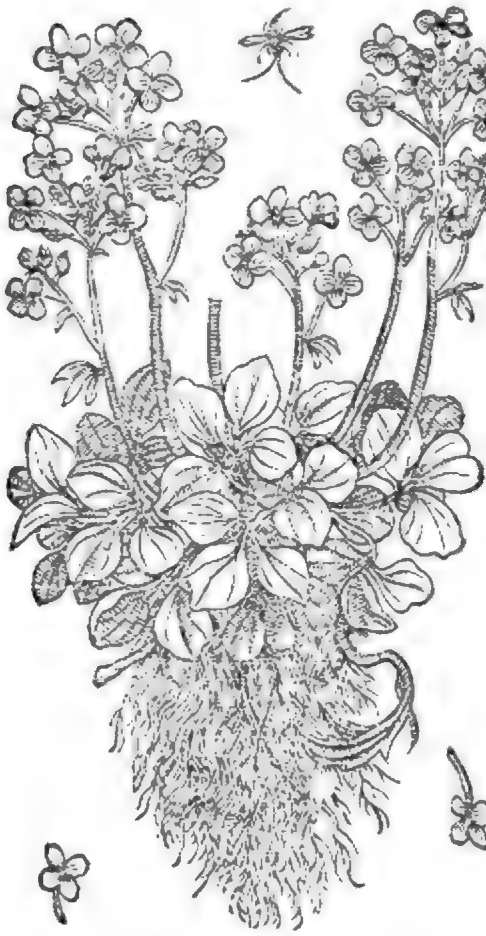
CARDAMINE Altera, ſiue Siſymbrium.

CARDAMINE, V.
Dalechamp.

CARDAMINE *Trifolia,*
Lobellij.

giuſcula, parum fibrata, candida, foliis eius quam ſiſymbrium cardaminem vocat Dodonæus, minoribus: flore paruulo, candido, minore quàm in ſuperiore, ſtrigoſiore, & graciliore: ſiliquis tenuibus eiuſdem guſtus. In marginibus & aggeribus foſſarum prata cingentium naſcitur. Cardamine odorata radice eſt craſsiuſcula, ſenſim gracileſcente, dodrantali, granulis plurimis candidis, & coriandri ſemine non maioribus, tuberoſa, albæ ſaxifragæ modo, multum fibrata, foliis ſiſymbrij
Ibid. cardamines Dodonæi, humi ſtratis, amplioribus, nigricantibus, guſtu acribus, ſed odore cùm manduntur, tam ſuaui, vt ad cinnamomum accedat. Quam ob cauſam cardaminen odoratam, ſeu naſturtium odoratum vocauerunt, flore ac fructu eſt
Lib.25.c.11. eodem. Quidam Caltitrichon Plinij eſſe putant, cui folia ſunt lenticulæ ſimilia, caules iuncei, tenuiſsimi, radix minima. Naſcitur in opacis & humidis guſtatu feruens. In Sequanorum ſiluis abietibus & piceis conſitis cardaminen hanc odoratam vidit Dalechampius, muſcoſo ſolo. Cardamine, inquit Dioſcorides, excalfa-
Lib.2.c.121. cit, vrinas mouet, cruda eſtur, lentigines purgat, cutiſq; vitia in facie, noctibus im-
Vires & Temper. poſita, matutiniſq; detracta. Galenus, ſiſymbrium cardamine quoniam cardamo,
Lib.8.sim. id eſt, naſturtio ſimile quiddam guſtu præſe fert, cùm ſiccum eſt, tertij eſt ordinis calfacientium & deſiccantium: cùm humidum, & viride, ſecundi. Quare Creſsionis noſtri cum lotium hæret, decocto, vel crudi eſu medici vrinas mouent & calculos comminuunt. Eſtur quotidie crudum & coctum primis menſis. Cum rhaphano & petroſelini radicibus ex albo meraco & butyro calfactum, & pubi admotum vrinas remorantes educit. Succus ex aceto illinitur vtiliter veternoſis.

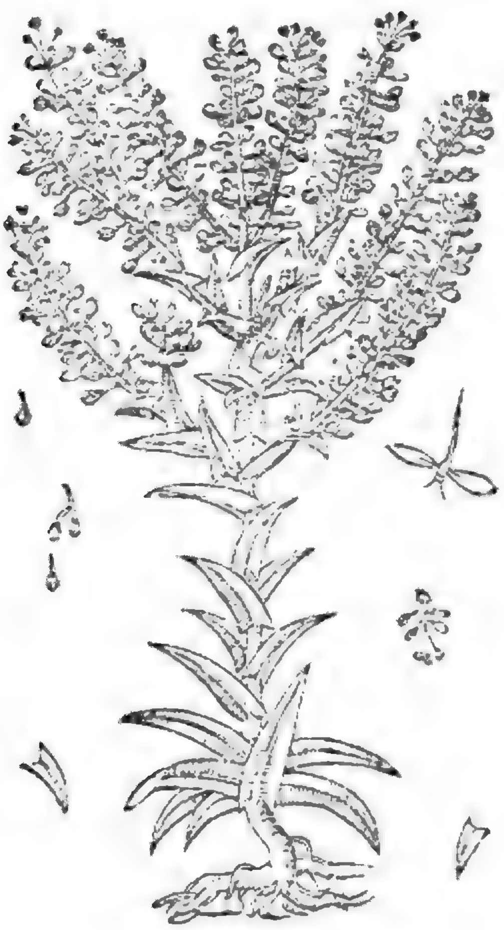
THLASPI. CAP. XLIIII.

Nomina SINAPI, erucæ naſturtio ſimilis eſt herba, quæ Græcis τὸ θλάσπι, & ἡ θλάσπη & θλασπίδιον dicitur, & σίνηπι ἄγριον, Latinis Thlaſpi, & thlaſpe, Capſella & Scandulaceum. Sunt huius temporis herbarij, qui naſturtium tectorum vocent: quoniam ſubinde in parietinis naſcitur
alij

alij ſilueſtre. Vulgus noſtrũ ſinapi ruſticum appellat, quoniam digitis friatum ſinapim ſubolet. Germani *Baurnſenff, & Baurnkreſz*, Hiſpani *Paniqueſo del flor blanquo*, Galli quidam *ſeneue ſauuage*. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & veluti infractus & contuſus. θλᾶσθαι enim contundi & infringi ſignificat, infringendóque quod globoſum tumidúmque erat, malleo vel lapide cum dilatatione exæquare, vel à ſeminis inuolucro foliaceo tranſuerſim per mediúmve incuſſo aut diffracto. Duo thlaſpeos genera memorat Dioſcorides, vnum anguſtifolium, alterum Cratenæ latifolium. Eadem Plinius habet, nulla thlaſpeos Cratenæ mentione facta. Periti herbarij multò plura genera ex ſeminis forma, à qua huic herbæ nomen inditum fuiſſe diximus, obſeruarunt, vt ex ſingulorum hiſtoria intelligetur. A' thlaſpe Dioſcoridis exordiemur, quæ herba eſt anguſtis foliis, digiti longitudine in terram verſis, ſubpinguibus, in cacumine diuiſis, binûm dodrantum cauliculo, tenui, non ſine adnaſcentibus ramis (Græcè legitur ἀποφυάδας ὀλίγας ἔχοντα, id eſt, qui adnata, ſiue ramulos, ſiue propagines paucas habet) fructu circa ipſum totum, ab extremo in latius ſe pandente: ſemine naſturtij, incluſo vaſis Lenticulæ effigie, niſi quod infringitur (Græcè habetur, ἐν ᾧ σπερμάτιον ἐμφερὲς καρδάμῳ, δισκοειδὲς, οἱονεὶ ἐν τεθλασμένον. Id eſt, in quo ſemen exiguum, ſimile naſturtio, diſci figura, veluti compreſſum. Ruellius legiſſe videtur φακοειδὲς, quod verterit lenticulæ effigie, nec temerè, quum thlaſpi ſemen illi pulchrè reſpondeat, vel ex Plinio ita interpretatus eſt, vulgaria tamen Dioſcoridis exemplaria δισκοειδὲς habent) vnde nomen accepit, flos albicat. Naſcitur in ſemitis & parietibus, ſepibúſque. Semen aſperi guſtus (ita Ruellius ex Plinio vertit, quod Græcè dicitur σπέρμα δριμὺ, id eſt, ſemen acre) excalfaciens. Alterum thlaſpi tradit Cratenes, quod aliqui Perſicam ſinapi vocant, latis foliis, radicibus magnis. Quę omnia Plinius ex Dioſcoride trãſcripſiſſe videtur, aut certè vnde ille exſcripſerat. Thlaſpi, inquit, duorum generum eſt, anguſtis foliis, digitali longitudine & latitudine, in terram verſis, in cacumine diuiſis, cauliculo ſemipedali, non ſine ramis, peltarum ſpecie, ſemine incluſo lenticulæ efficie, niſi quod infringitur, vnde nomen, flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus. Semen aſperi guſtus. Alterum thlaſpi, aliqui Perſicon napy vocant, latis foliis, radicibus magnis. In quibus Plinij verbis mancum id videri poteſt, non ſine ramis, pellarum ſpecie, ita vt vox fructu deeſſe videatur, quæ pellarum ſpeciei comparetur. Galenus de thlaſpi hæc etiam prodidit. Vtuntur thlaſpi quod è Creta adfertur, quódque vbique naſcitur, colore inter luteum & flauum medium, figura rotundum, exiguum adeò, vt ſæpe grano milij cedat. Melius eſt autem è Cappadocia comportatum thlaſpi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat, figuram non exquiſitè rotundam habet, & antedictum magnitudine per multum ſuperat, atque ab vno latere paruam quandam veluti compreſſionem præ ſe fert, vnde ei nomen inditum eſt. Naſcitur luteum vt hoc, ita & illud in Cappadocia plurimùm. Ideóque non abſolutè quod inde aſportatur, optimum cenſendum eſt, ſed quod peculiariter in Sauro naſcitur, nec Cretico, nec paſſim naſcenti ſimile. Hæc de thlaſpi Galenus. Ex quibus colligitur duplex eſſe thlaſpeos genus, ſemine, figura, & colore diſtans præter illud quod Dioſcorides & Plinius ſecundum fecerunt. Primum Dioſcoridis & Plinij thlaſpi, Matthioli, Fuchſij, & aliorũ peritorum herbariorum iudicio, id eſt, cuius effigiem hîc propoſuimus, quod etſi caule iam edito folia non habeat in cacumine diuiſa, tamen cum cæteræ omnes notæ, quas thlaſpi ſuo Dioſcorides aſſignat, ei conueniant, credendum id legitimum eſſe, præſertim cùm antequam caulem emittat, vt obſeruare perfacilè eſt, ineunte vere folia proferat humi accubantia, vtrinq; circa cacumen diuiſa. Sed hæc fugacia ſunt, ſtatimq; conflaceſcunt. Quæ autem in caule ſunt, anguſta ſunt, vt Dioſcorides ait, ſubpinguia, digitali longitu-

Lib.2.c.150. *Genera.* Lib.27.c.13. *Forma.* *Locus.* Lib.27.c.13. Lib.1.Anti.

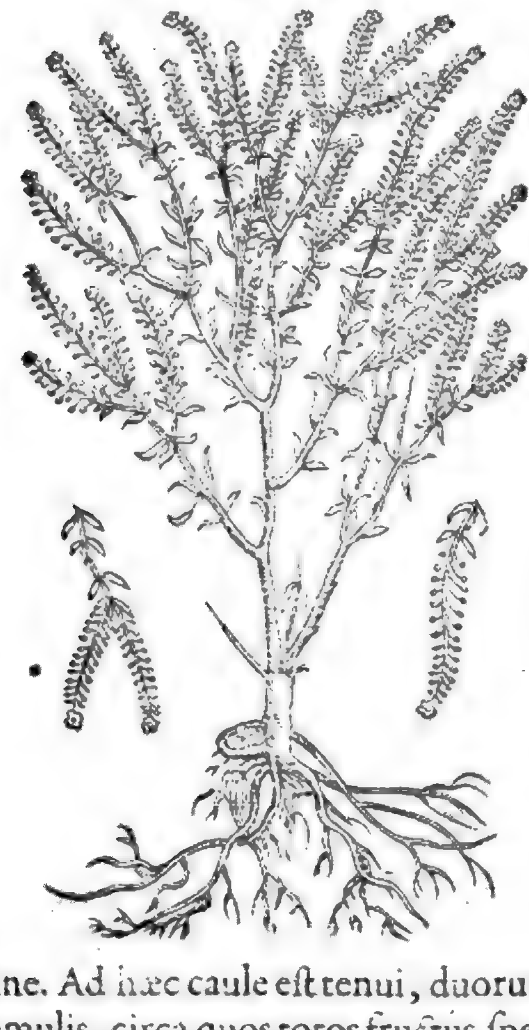
THLASPI. I. Matth.

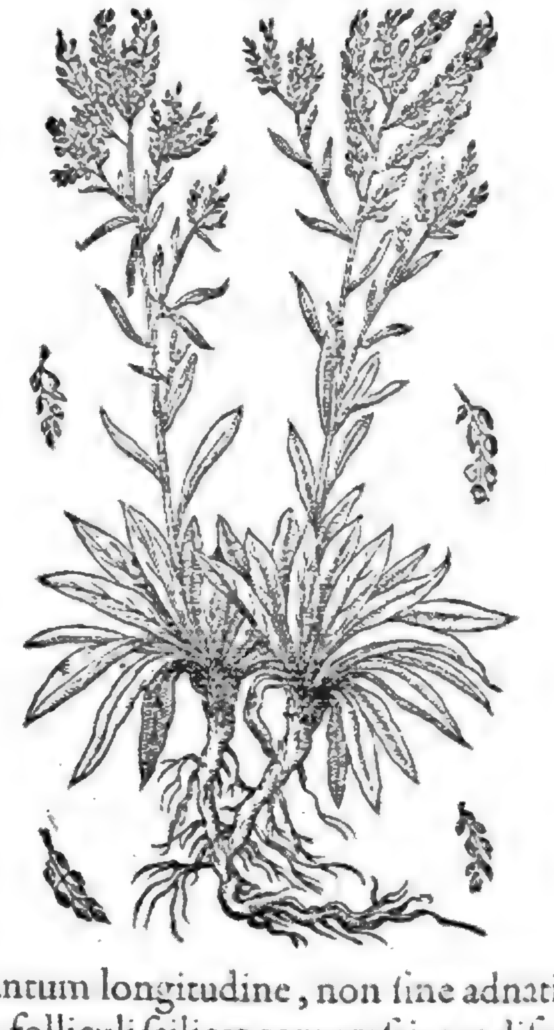
THLASPI. II. Matth.

THLASPI Anguſtifolium, Fuchſij.

THLASPI. III. Matthiol.

dine. Ad hæc caule eſt tenui, duorum dodrantum longitudine, non ſine adnatis ramulis, circa quos totos fructus ſpectantur, folliculi ſcilicet compreſsi, aut diſco ſimiles, aut lenti, in quibus ſemen concluditur naſturtio ſimile, acri ſapore. Pena & Lobellius hoc Thlaſpi vulgatiſsimũ eſſe aiunt Vaccariȩ folio. Sunt qui hoc thlaſpi eſſe Cratenæ, cuius Dioſcorides & Plinius meminerunt, falſò credunt. Nam & fo-

liis

THLASPI IIII.
Matthiol.

liis latis, & radicibus magnis caret, quæ thlaſpi Cratenæ habet. At ſi qua ſit planta hodie nota, quæ thlaſpi Cratenæ merito cenſeri poſsit, eam eſſe putat Matthiolus, quam rhaphanum ruſticum appellauimus & deſcripſimus: huic enim folia lata ſunt, radices magnæ, & iſchiadicis confert. Cordus id maius thlaſpi ſine dubio eam herbam eſſe putat, quam Germani *Merretich* appellant, Arabes naſturtium album à candore radicis, eóſq; reprehẽdit, vt diximus, qui acrem iſtam radicem rhaphano adſcripſerant, eáque malè vtuntur, cum rhaphano vtendum ſit. Alterũ thlaſpi genus ex Matthiolo etiam depinximus, quod eius ſemen thlaſpi haud abſimile videatur. Naſcitur in agro Pragenſi, locis ſaxoſis & aſperis, floret medio vere, Iunio menſe ſemen profert guſtui acre. Addidit Matthiolus & tertium & quartũ thlaſpeos genera hîc quoque appoſita. Plura periti herbari obſeruarunt, & in lucem protulerunt: quorum declaratio in librum de plãtis, quæ in aſperis, aridis & montoſis naſcuntur, reiicienda. Eſt & thlaſpi marinum, minimum, de quo in libro maritimis ſtirpibus dicato, dicemus. Quare de thlaſpeos viribus Dioſcoridem nunc audiamus. Semen, inquit, bilem vtrinque extrahit potum acetabuli menſura: prodeſt iſchiadicis infuſum: ſanguinem potu educit, internas ſuppurationes rumpit: mẽſes ciet, ſed partus enecat. Alterum thlaſpi vtile iſchiadicorum infuſioni. Eadem Plinius iiſdem verbis habet. Eadem & Galenus, thlaſpeos ſemen, inquit, facultatem habet acrem, adeò vt internos abſceſſus potum diſrumpat: menſes ciet, & fœtum necat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuat, iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum ſupernè tum infernèললbilioſorum humorum euacuatorium oxybaphi menſura epotum.

In lib. 2. Dio. c. cap. 186.

Cap. de rapha.

Locus.

Tempus.

Lib. 5. c 62.
In hiſt. plã. cap. 114.

Lib. 2. c. 150.

Vires & Temper.

Lib. 27. c. 13.
Lib. 6. ſim.

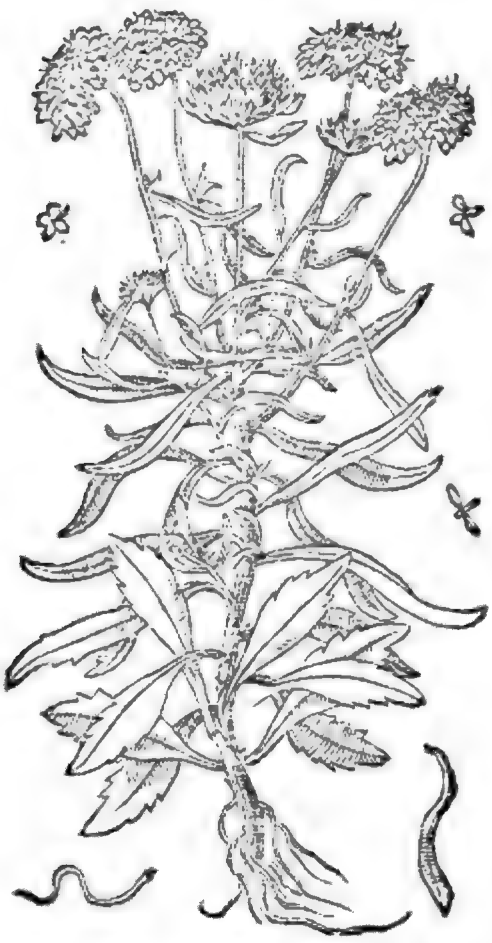
ARABIS SIVE DRABA. CAP. XLV.

ARABA ſiue Draba, ſiue Arabis herba dicta reperitur, & à Serapione naſturtij generibus adnumeratur, quam naſturtium orientale vocat, ob inſignem eius acrimoniam, quidam Babylonicũ naſturtium vocant. De draba hæc in Dioſcoridis exemplaribus leguntur. Draba herba ad cubiti altitudinem aſſurgit, tenues ſpargens ramos, & ex vtroque latere folia ſeu lepidij, ſed molliora & candidiora. In cacumine verò ſambuci vmbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum priſana coquitur in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obſoniis admiſcetur. Sed hoc caput Dioſcoridi falsò adſcriptum fuiſſe Marcel. Verg. Matthiolus, atque alij viri docti non ſine ratione ſuſpicantur. Primùm plantę appellationem ſi rectè expendamus, neque Græcam, neque purè Latinam eſſe comperiemus, cùm neque apud Galenum, Oribaſium, Paulum, Aëtium, neque apud Plinium, alióſve Græcos aut Latinos auctores ſcriptum de ea quicquam reperiatur. Deinde in exemplari Dioſcoridis Græco manuſcripto, bis hæc herba ſecundo Dioſcoridis libro habetur, tum ſtatim poſt thlaſpi, tum in fine libri poſt glaſtum ante telephium intruſa,

Nomina

Forma.

ARABIS SEV DRABA, *Dodon. ſeu Thlaſpi Creticum.*

ARABIS SEV DRABA, *Matthiol.*

ARABIS SEV DRABA *altera, Penæ & Lobell.*

quod apertè oſtendit ſuppoſititia eſſe in Dioſcoride hanc herbam. Cæterùm ſiue à Dioſcoride, ſiue á quouis alio herbario literis prodita ſit hęc herba, illam putat eſſe Dodonęus, quam hìc pictam damus, quam recentiores herbarij thlaſpi Creticum vocant. Pedalis eſt herba, foliis anguſtis, iberidis foliis ferè ſimilibus, in cauliculorum ſummitate vmbellas ferens, in quibus floſculi oriuntur candidi, aut quaſi in purpura albicantes: deinde ſiliquę paruæ, compreſſæ, thlaſpeos ſiliquis ſimiles, minores tamen, in quibus ſemen includitur, guſtu acre & feruens, ſicuti thlaſpeos ſemen. Huic herbæ thlaſpeos vires Dodonæus tribuit. Cordus Plinium eius herbæ mentionem feciſſe nomine Dryophoni exiſtimat, cuius verba cùm de dryopteri dixiſſet, hæc ſunt. Dryophonon ſimilis herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis vtrimque foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed candidioribus, mollioribúſque, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro pipere vtútur. Drabam aliam exhibuit Matthiolus, quã legitimam eſſe cenſet, in qua cùm leuiuſcula ſentiatur acrimonia, quam inſignem in Draba requirit Serapio, an ea ſit eius draba quæ in Italia naſcitur, affirmare non audet, niſi forte drabę pro regionum diuerſitate accidat, quod aro accidere ſcripſit Galenus. Drabam aliam Lobellius monſtrat, quæ inter Narbonenſium Drabam

Lib.3.c.63.

In lib.2. Dioſc.cap. 187.

&

& Myagrum media eſt & congener. Dignoſcitur reptatu dodrantalium cauliculorum denſiſsimorum, & radicis exilitate, flos albidus eſt, quatuor foliolis conſtans. Hæc Lobellius.

IBERIS. CAP. XLVI.

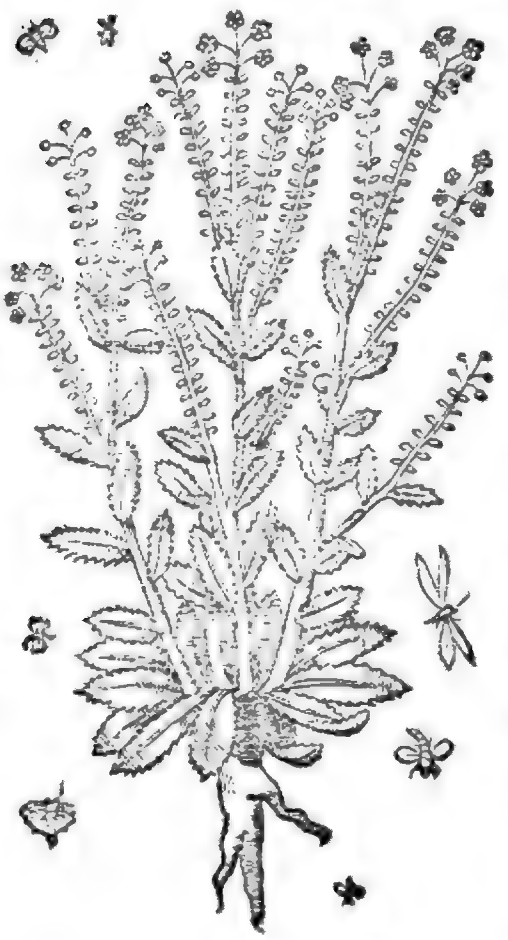
QVAE ἰβηρὶς Græcis herba dicitur, ab Iberia regione nomen inuenit. *Nomina*
Paulus lepidium, & ἀγριοκάρδαμον, id eſt, ſilueſtre naſturtium appella- Lib.3.c.17.
ri ſcripſit. Aëtius Cardaminen, quia odorem, ſaporem, & figuram car- Lib.3.c.184. & lib.12.c.
dami, hoc eſt naſturtij habet, & Galenus odore & viribus cardamo ſi- 12.
mile lepidium eſſe dicit. Quare in Dioſcoride ἰβηρὶς ἤτοι καρδαμαντικὴ pro καρ- Lib.7.ſim.
δαμίνη falſò legi Cornarius exiſtimat. Galenus etiam lepidium eandem eſſe her- Lib.10.ph.
bam cum iberide declarat his verbis. Damocratis extat libellus Clinicus inſcri- loc.cap.2.
ptus, in quo verſibus Iambicis de tribus diſſerit medicamentis. Ac primò quidem eo quod ex herba quam ipſe iberidem appellat, conſtat. Mox ſubiungit Galenus. In iberide medicum quendam amicum ſuum hac herba curatum eſſe, quam ipſe Damocrates iberidem appellat, vt qui ipſo viſu herbam cognorit, nomen autem eius nullum audierit, quinetiam idipſum ignorarit is qui eum vſum eius docuit. Verùm ex ſignis quæ ſcribit, videtur iberidē appellare, quæ à Græcis lepidium appellatur, à regione in qua amicus eius curatus eſt, appellatione ducta. His ſubiicit Galenus Damocratis iambos quibus iberidē deſcripſit. Addit rurſus his Galenus. De hac iberide etiam Archigenes ſcribit, lepidium ipſam appellans. Dicit autē & ſplenicis, & iſchiadicis ipſam cōuenire. Ad iſchiadas & perfrigerationes Hygieni Hipparchi. Herbam iberidem quam aliqui lepidium vocant aut agriocardamum colligito, &c. Cùm igitur iberis & lepidium eadem ſit herba, perſpicuum eſt iberidis caput calci primi libri Dioſcoridis à nimis curioſis librariis vel medicis, nō à Dioſcoride adiectum fuiſſe, cùm is iberidi locus non rectè aſsignetur, ſed libro ſecundo, in quo cum permultis plantis quæ acri facultate præditæ ſunt, de lepidio tractat. Eius effigiem his iambicis verſibus Damocrates depinxit. Gal.lib.10. ph.loc.

Herba hæc vbiq; multaq; frequens naſcitur, *Locus.*
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritáſque quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola. *Forma.*
Semper vireſcens foliis naſturtij,
Florentibus vere, attamen maioribus:
Caulem cubitalis longitudinis gerit,
Paulò minorem, aut rurſus ampliorem, ab hoc
Aeſtate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta & exſiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aeſtate florem fert colore lacteo
Multum, tenuem, variúmque valde, cauliculus.
Ad quem ſequitur ſemen penitus ſic exiguum,
Viſum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat
Odorem habet radix inde acerrimum,
Vero ſimilem quàm maximè naſturtio.

Hos verſus apertè declarat Plinius his verbis. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentium quam appellauit iberidem, quamquam ficto nomine, inuentioni eius aſsignato carmine. Naſcitur maximè circa vetera monumēta, parietinaſq;, & inculta itinerum, floret ſemper folio naſturtij, caule cubitali, ſemi- Lib.25.c.9.

Lib.2.c.vlt. ne tam paruo, vt vix aſpici poſsit. Radici odor naſturtij, &c. Huic deſcriptioni etiã ſimillima eſt ea quę in Dioſcoride reperitur, ſiue ab eo poſita ſit, ſiue ab alio aucto re inſerta. Iberis folia habet naſturtij, vere virẽtiora, caulem cubitalẽ aut minorẽ. In incultis naſcitur. Aeſtate lacteum florem promit, quo tẽpore efficacior eſt. Ra-
dices duas naſturtio ſimiles habet calfacientes
& adurentes. In qua deſcriptione corruptus eſt
locus, μῆκος δὲ ὅσον πηχυαῖον, ἢ ἔλαττον, id eſt, cau-
lem cubitalem aut minorem. Deeſt enim vox
καυλοῦ & πλέον, vt ſic legatur, μῆκος δὲ καυλοῦ ὅσον
πηχυαῖον, πλέον ἢ ἔλαττον, Id eſt, caulem longitu-
dine cubitalem, maiorem, aut minorẽ, ſic enim
Lib.22.c.2. Damocrates habet. Sic & Aëtius, verſus Damo-
cratis, ſed lege carminis ſoluta recitans, & Ar-
Lib.5.c.84. chigenes in Epiſtola ad Ariſtonem referente
Aëtio, in qua iiſdem planè verbis iberidem de-
ſcribit, vt vel ex Dioſcoride exſcripſiſſe videa-
tur, vel ex ipſo Archigene ad finem libri primi
Dioſcoridis caput de iberide aliquis attexuerit.
Veterum Græcorum iberis ſiue lepidiũ doctiſ-
ſimorum herbariorum iudicio, ea eſt quam hic
Matth. lib. 2. Dioſcor. cap. vlt. pictam exhibemus, *Naſturtio ſaluatico* Italorum,
Paſſerage ſauuage & Creſſon ſauuage Gallorum, cau
libus rotundis, cubitalibus, ſurculoſis: foliis an-
Forma. guſtis, floribus candidis, & ſiliquis in quibus ſe-
men: radice craſſa, candida, guſtu acerrima. Ab
herbariis colitur in hortis. In Italia tamen &
Gallia Narbonenſi locis incultis ſponte naſci-
tur. Huic iberidi cùm minimè conueniant quę
Lib.19.c.8. de lepidio quodam Plinius tradit, id exire in cu
bitalem altitudinem, foliis laurinis, ſed molli-
bus, item Paulus fruticoſam quandã apud ſuos
Lib.5 c.77. naſci iberidem ſimilibus lauri foliis, & multò
amplioribus, attendẽdum id lepidium à ſupe-
riore iberide ſiue lepidio prorſus eſſe diuer-
ſum: prçſertim cùm Dioſcorides Lepidiũ ſuum
βοτάνιον vocet, id eſt, Herbulam. Eſt autem id pri
mum ſiue maius lepidium Pauli & Plinij ea pla
nè herba quæ à recentioribus Piperitis nuncu-
patur, (non eſt autem piperitis Plinij, de qua
iam diximus) quod acerrimo guſtu linguã vel-
Cap. de ſiliq. licet, Officinis rhaphanus ſilueſtris, non ille
quidem de quo poſt ſatiuum diximus, neque
Forma. rhaphanus ruſticus, ſed qui nominatur à Gal-
lis *Paſſerage*, à feruido guſtu, à Germanis *Pfeff-
kraut*. Lepidiũ maius Cordi & Tragi. Folia huic
longa ſunt, lata, laurinis ſimilia, ſed latiora &
longiora, & toto ambitu parum crenata: caules
rotundi, fractu contumaces, fere bipedales: in
quorũ ſummitate flores parui & candidi, dein-
de ſemen minutum, radix longa eſt, & ſimplex,
quæ

IBERIS ſiue Lepidium. Matth.

LEPIDIVM PAVLI & Plinij.

quæ ſub terra ſerpit, vnde quotannis ſurculi multi enaſcūtur. In hortis herbariorū paſsim colitur, ſemelq; ſata haud facilè extirpari poteſt. Sed de Iberidis, ſiue lepidij prioris viribus dicamus. Lepidiū, inquit Galenus, ex quarto eſt ordine excalfacientiū, ſimile naſturtio, tū odore, tū guſtu, tū viribus: ſed minùs eo deſiccat. Qui verò qualitates has ſequūtur effectu, hi ſunt ex capite de Iberide, quod in Dioſcor. additū fuiſſe diximus. Radices iſchiadicis cū ſalſa axungia emplaſtri modo vtiles, quaternis horis alligatæ, vt dein in balneas deſcēdatur, & poſtea oleo cū lana locus perungatur. Idē auxiliū de Iberidis radice præſcripſit Damocrates, his verſibus.

Vires & Temper. Li. 7. ſimpl.

Gal. lib. 10. ph. loc.

Hanc erutam larga ſatis cape copia
Aeſtate, nam tunc optima & fortiſsima eſt
Adhuc recens ſiccata fit: ſed debilior.
Tuſam hinc probè (nam difficulter tunditur)
Pauca ſubactámque excipies axungia.
Crurique toti, & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & ſines duas
Horas mulieribus, viris ſed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine
Nec ſmegmate vllo pinguiore collines,
Sudore ſed modico exiliente, in ſolium
Merges iubens perferre: nam mordacitas
Ingens, caloris ſenſus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos leniter perducito.
Illati enim quamuis manibus ſint plurium,
Exibit attamen pedibus ſuis valens,
Quicúmque conſilium hoc bonum ſuſceperit.
Ad multum oleum miſcebis hinc vinum modicum,
Et concuties, & illines lotos eo.
Ac mox madore terſo, & pinguitudine Totum teges crus mollibus tu velleribus.

Hoc ſanè vtendi modo, inquit Galenus, & inueteratos capitis dolores, & aliàs omnes quacumque corporis parte inueteratas & ægrè ſolubiles affectiones ac reſolutiones ſe curaſſe Damocrates, & omnino vitia in quibus alij ſinapiſmo, alij remedio ex thapſia vtuntur, ſe hac herba perſanaſſe ait. Idem omnino ad iſchiadas remedium Aëtius bis habet. Idem & Plinius his verbis. Radici Iberidis odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recenti tantùm. Tunditur difficulter: coxendicibus, & articulis omnibus cum axungia vtiliſsima, viris plurimùm quaternis horis, fœminis minùs dimidio adalligata, vt deinde in balneis deſcendatur in calidam, & poſtea oleo ac vino corpus perungatur: diebusq; vicenis interpoſitis idem fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur non in ipſa inflammatione, ſed imminuta. Ex his grauiſsimorum auctorum ſcriptis locum in Dioſcoride capite de Iberide corrupto legi putat Cornarius, Καὶ ἐλαίῳ μεθ' ἐρίων τοῖς τόποις ἐπιχεέσθω, & poſtea oleo cum lana locus perungatur, pro καὶ ἔλαιον μεθ' οἴνου τοῖς τόποις ἐπιχεέσθω, hoc eſt, oleū cū vino locis illinatur: ſic enim habent Damocrates & Plinius, vt ex ſuperioribus intelligitur. Sic & Aëtius: ἐξελθὼν δὲ οἰνελαίῳ λιπαρῷ περιαντληθεὶς, καὶ περιμαξάμενος, σκέπε τὸ ἰσχίον ἐρίοις καθαροῖς. Ideſt, Egreſſus autem vino & oleo multo perfuſus ac deterſus, coxendicem lanis puris tege. Et alio in loco. A balneo ad oleum multum paucum admodum vinum admiſceto, & illinito. Superiores auctores radicis Iberidis vſum ſolummodo iſchiadicis præſcribunt, Paulus etiā foliorum: ſic enim ſcribit. Quæ verò Iberis apud nos fruticoſa naſcitur ſimilibus lauri foliis, & multò amplioribus, reſpondere multa experimenta teſtantur, non ſolùm in coxarum,

Lib. 10. ph. local.

Li. 5. c. 154. & 12. ca. 2. Lib. 25. c. 8.

In li. 10. ph. loc. Gal.

Lib. 12. c. 2.

Lib. 3. c. 77.

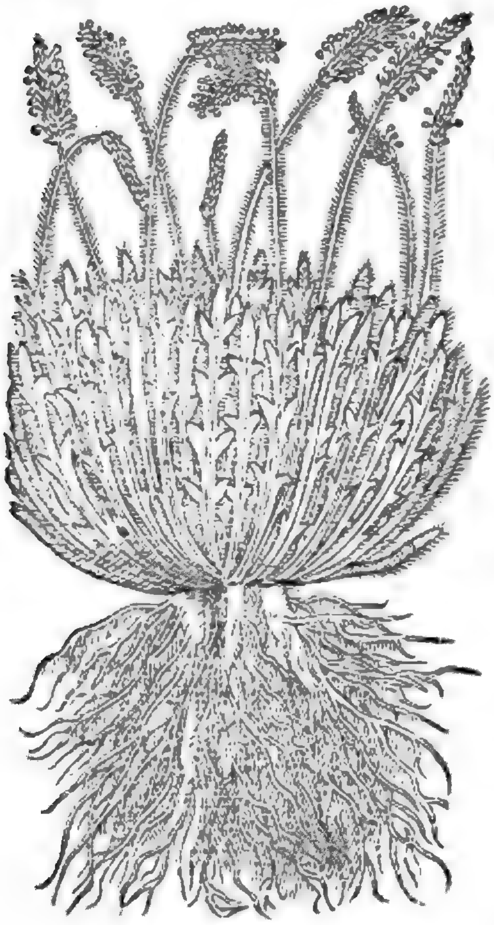
ſed in aliis quoque diuturnis affectibus. Per æſtatem verò longè ſunt efficaciora. Atqui ſi folia tunc non produxerit, cortex ipſius radicis contunditur cum adipe ſuillo, vt emplaſtri ſpeciẽ repræſentet, inde linteolo dẽſiori illitum locis maximè Li.2. c.170. dolentibus imponitur, &c. Dioſcorides etiam lepidij folia ad coxendicis dolores adhibet. Vis foliorum acris & excalfaciens, inquit, quapropter trita iſchiadicis præſentiſsimum eſt auxilium, ſi cum helenij radice, quarta parte horæ illinatur: lienoſis ſimili modo prodeſt: lepras eximit. Radix appenſa collo, dolore dentium liberare exiſtimatur. In quibus verba illa, ſi quarta parte horæ illinatur, quæ Græcè leguntur ἐπιλιθέμενον πρὸς τέταρτον ὥρας, mendo non carere ſuſpicatur Corna- Embl. 159. lib.2. rius. Cùm enim cæteri omnes auctores, vt diximus, emplaſtrum ex lepidio impoſitum, quatuor horas ſinendum præſcribant, credibile non eſt rectè hìc legi, vt ad quartam horæ partem imponatur: neque enim tam breui tempore vires ſuas exerere poteſt: & fieri potuit, vt τέταρτον pro τέσσαρας ſit ſuppoſitum, quod facilè euenire potuit, ſi quaternarij numeri nota, δ, interpreti fuit exprimenda. Porrò reliquum lepidij in medicina vſum, & ex eius radice amuletum Plinius aliter Li.20. c.7. quàm Dioſcorides refert his verbis. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatam brachio qua doleat, compeſcere dolorem.

CORONOPVS. *CAP. XLVII.*

Nomina ΚΟΡΩΝΌΠΟΥΣ, Latinè Cornicis pedem ſignificat, atque etiam refert, foliis ita fiſsis & diſpoſitis vt Cornicis pedem repræſentent. Eſt enim Coronopus Dioſcoridis acetarium olus, quo horti omnes hodie ſcatent, Manardi, Scaligeri, Matthioli, Fuchſij, Cordi, & aliorum doctiſsimorum herbariorum ſententia, quod vulgò herbariorum à foliorum integrorum figura Cornu cerui, Gallis *Corne de Cerf*, Italis *Herba ſtella*, Germanis *krautſuoß* dicitur: etſi eius breuiſsima ſit apud Dioſcoridem deſcriptio: oblonga herbula eſt, inquit, per terram ſtrata, fiſsis foliis, coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adſtringentem, quæ in cibo cœliacis facit (vel vt in vetere codice legitur, οὗ ἡ ῥίζα ἑφθομένη καὶ ἐσθιομένη ποιεῖ πρὸς κοιλιακούς, id eſt, cuius radix elixa ſi edatur, cœliacos iuuat.) Prouenit in aggeribus & locis incultis, & ſecus vias. Breuiter etiam Li.22. c.19. eadem tradit Plinius. Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, Li. 21. c.16. quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta. Et alio in loco. Aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpunt, vt eius quam Coronopum vocant. Lib.7. hiſt. cap.9. Quæ ex Theophraſto expreſſa ſunt, qui Coronopum inter ἐπιγειόφυλλα, id eſt, ea, quæ ab radice foliata ſunt recenſet: itemq; inter aculeatas & ſponte creſcentes herbas. Etſi verò Dioſcorides Coronopum aculeatam eſſe herbam non dicat, neque de ea libro tertio cum cæteris aculeatis herbis agat, ſed libro ſecundo cum oleribus, iiſq; quæ in ciborum vſum veniunt, nemo tamen iure eorum ſententiam reprehendere poſsit, qui Coronopum hìc depictum Dioſcoridis Coronopum eſſe exiſtimarunt. Theophraſtus enim ad Coronopi foliorum præſertim recentium Li.2. Dioſ. c.113. formam alluſit, vt rectè cenſet Matthiolus, quæ ea ſunt laciniarum tenuitate, vt aculeata videantur, cùm tamen pungere non poſsint, vt cum acanthinis ſimiliter Ca.169. luſit Dioſcorides, vel vt ait Fuchſius, foliorum fiſſuras aculeos appelles licet. *Forma.* Coronopus igitur ſiue Cornu cerui, folia fert longa, anguſta, hirſuta, & in ſingulis lateribus terna, quaternáve foliola, ita vt folia integra Cerui cornibus ramoſis ſimillima ſint, per humum ſtrata, & in ſtellæ figuram diſpoſita, ex quorum medio rotundi & hirſuti oriuntur cauliculi ſpicam, florem, ſemen edentes, omnia hæc plantagini proxima, vt nullum ferè diſcrimen obſeruari poſsit. Vnica nititur radice, innumeris tamẽ capillamẽtis ſtipata. Hãc Dioſcorides & Plinius, vt diximus,

cœliacis prodeſſe ſcripſerunt, quibus ſubſcripſit Galenus. Coronopodis radix coméſta, inquit, cœliacis prodeſſe creditur. Aëtius idem tradit. Paulus colicos iuuare ſcribit, non cœliacos. Nec librarij eſt hic error ex vocum affinitate decepti, ſed ipſius auctoris Pauli, qui cùm alaudam colicis auxiliari ſcripſiſſet, mox ſubiunxit, κορωνόποδος ἡ ῥίζα καὶ αὐτὴ πεπίστευται κωλικοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη. Ideſt, Ipſa etiam Coronopodis radix colicos iuuare creditur. Li.7. ſimpl. Lib.7. Corn. Emb. l.1.6. li.2.

CORONOPVS, Matth.

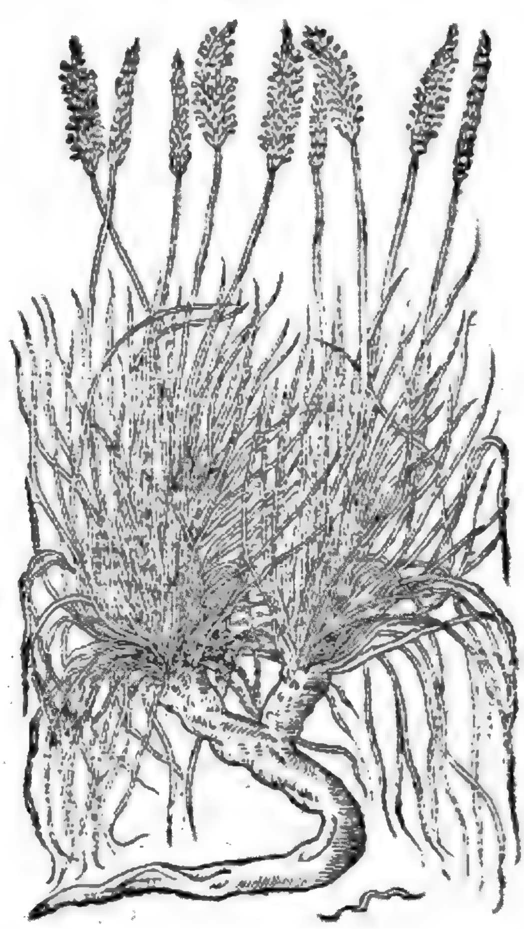

Scribit Matthiolus inueniri Coronopũ ſponte naſcentem diluto extenuatoq; ſolo, in Comitatu Goritienſi, quam ibi vulgus Serpentinã appellat, quòd eius radix in vino pota viperarũ, aliorumq; venenatorum animalium morſibus maximè aduerſetur, adeò vt ipſa ſola (id quod ſe experientia compertum habere affirmat) liberet demorſos. Huius etiã meminimus in libro de iis quæ in aſperis naſcuntur, capite de Holoſtio. Eſt & Serpẽtina minima, nullatenus diſtans à ſuperiore, præterquàm exilitate: cauliculis enim vix vnciã, aut ſeſquiunciam æquat. In celſis montium iugis ſterilis Sauenæ in Gallia Narbonẽſi copioſè prouenit. Ea eſt, opinor, quam Pena pingẽdam curauit: & quam Monſpelienſes Holoſtium ſuſpicabantur, ſed perperam propter radicis notam planè contrariam. Eadem etiam aut eam proximè referens, quæ à Cluſio nomine Holoſtij Salmaticenſis depicta eſt & deſcripta, vt oſtẽdimus loco ſupra citato. Ex his quæ de Coronopo diximus, perſpicuum

SERPENTINA Omnium minima, Lobellij.

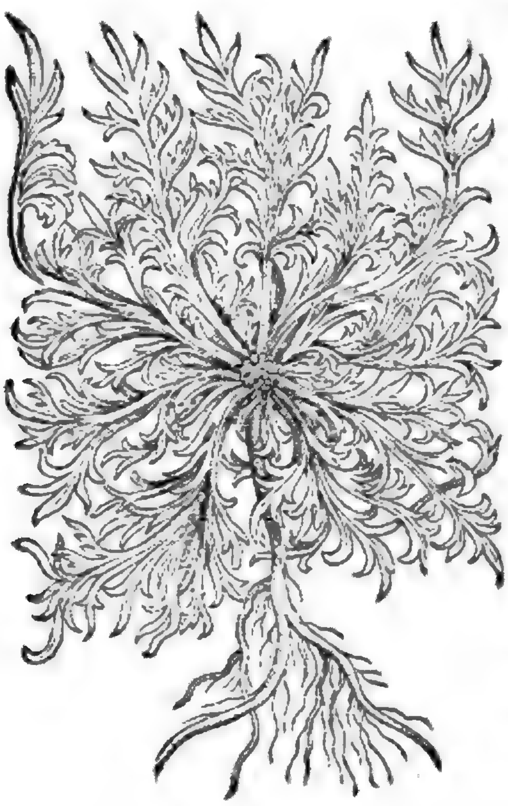
CORONOPVS Silueſtris, ſiue Serpentina.

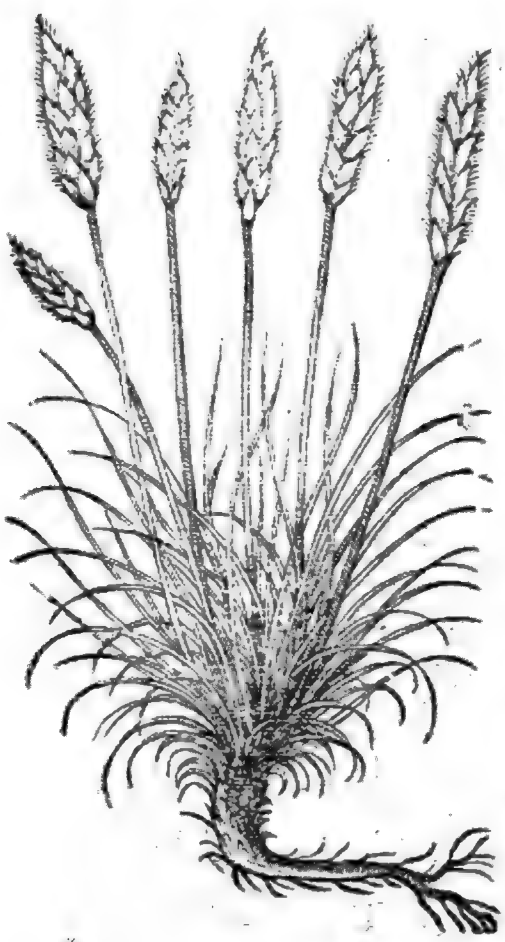
eſt vehe

eſt vehementer eos errare, qui Coronopum, plantam eam eſſe putant, quæ herbariorum vulgò Pes Coruinus, à nonnullis Pes gallinaceus dicitur, quo nonnunquam ad exulcerandas corporis partes, neceſsitate ita poſtulante vtuntur medici, cùm reuera ranunculi ſpecies ſit, vt ſuo loco dicetur. Fuere alij eruditi viri qui multùm temporis & diligentiæ in plantarum natura cognoſcenda poſuere, qui aliter de Coronopo ſenſerunt. Leonicenus imprimis Coronopum eam herbam eſſe putat, quam ipſe lingua vernacula Capriolam vocat, alij Itali ſanguinellam, quod eam pueri æſtate in nares immittant, vt ſanguinem eliciant. Cuius ſententiam minimè probat Manardus. Nam etſi herba hæc in culmi faſtigio quinque graciles veluti ſpicas gerat, quæ cum dilatantur, formam Pedis cornicis, vel alterius auis repræſentent, tamen cum hominum cibis nō expetatur, folioq; ſit nullis inciſuris diſſecto, nec ſeratur in hortis, & arida fœni modo aſſurgat, Coronopus nullo modo dici poteſt. Quod ſi quis obiiciat Plinio & Theophraſto Coronopum aculeatam eſſe herbam, atque ideo Capriolam, ſiue Sanguinellã eſſe poſſe, facilè is refelletur, quod Capriolę caulis calami modo geniculis interreptus humi minimè repat, ſed rectus in altum aſſurgat, & culmorum more ſpicas ferat. Dodonæus quem Coronopum eſſe diximus, non Dioſcoridis Coronopum, ſed Pſeudocoronopum vocat, atque aliam plantam exhibet, quam ad Coronopum Dioſcoridis proximè accedere ait, quæ à Ruellio graphicè depicta eſt his verbis. Herbula protritis itineribus & ſemitis paſsim viret, quaſi pedibus calcari lætetur, humi ſemper ſparſa proſerpit, folio in multas partes laciniato, ſeſſilibus cauliculis, flore candido, exili inuolucris ſeminum orbicularibus, per ambitum echinatis, in quibus duplices prominulo ventre ſinus extuberant, ſinguli ſingulorum ſeminum eo capaces. Vulgus quod folium multipliciter confectum in Ceruini cornu imaginem effigietur, hoc ei nomen non immeritò dicauit. Verùm quæ'nam haberetur apud veteres, hæc herba Ruellius affirmare non audet. Pena verò hanc multò melius Coronopi ſpeciem habendam eſſe cenſet, quàm Serpentariam Matthioli, quæ incerta eſt, & foliis longè diſsimilibus, & potius holoſtij ſpecies. His idem Pena nouam antiquis & recentioribus indictam ſubdidit, quæ collibus & cautibus Maſsiliæ vicinis ad maris alliſiones inter tragacanthum paſsim luxuriat, denſiſsimo ſparſoque foliorum ſtipatu, ſedi minimi ſaxei montani, vel pinaſtri ritu, poſitu, & rigiditate

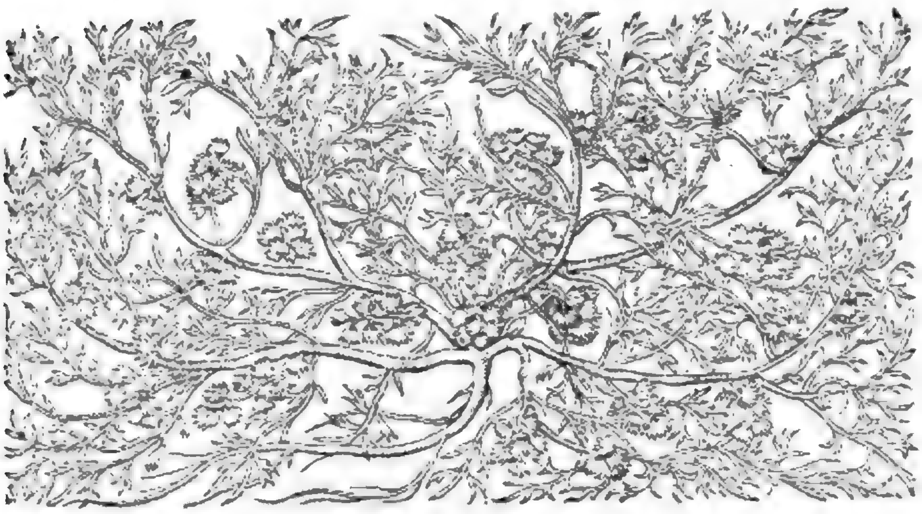
CORONOPVS Ruellij, ex Dodon.

Li.2. c.62. *CORONOPI Maſſilienſium, Penæ.*

CORONOPVS Repens, Lobell.

rigiditate, innumera etiam ſobole cauliculorum dodrantalium, ſemen puſillum plantaginis, aut ſerpentinæ vulgaris ſpicis includentiũ. Radix longiuſcula, lignoſa, craſsior, guſtu nonnihil calida, aromatica.

MENTHA. *CAP. XLVIII.*

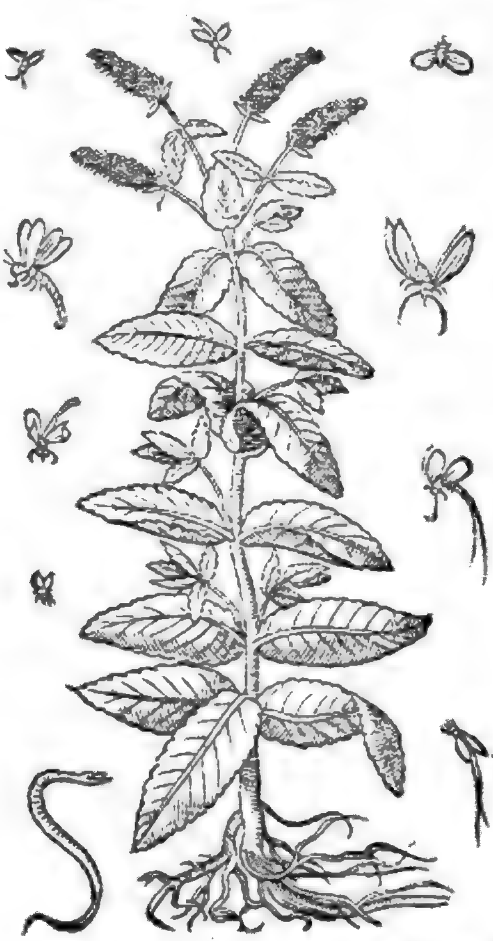
MENTHAE nomen ſuauitas odoris apud Græcos mutauit, inquit Plinius, cùm alioqui Mintha vocaretur. Vnde veteres noſtri nomen declinauerunt. Quæ ſic ſcripſit Plinius, quòd ἡδύοσμος Græcis nunc appelletur ab odoris iucunditate, quæ antea μίνθη dicta nobis Mentham fecit, Arabes *Nabatmaho* vocant, Itali *Mentha*, Germani *Muntz*, Hiſpani *Hierua Buena*, Galli *Menthe*. Dioſcorides duorum duntaxat Menthæ generum meminit, ſatiuæ ſiue hortenſis, cuius vt vulgò cognitæ deſcriptionem prætermiſit, & ſilueſtris, quam Mentaſtrum Latini vocant. Recentiores plures Menthæ hortenſis ſpecies eſſe annotarũt. Matthiolus plures Menthæ hortenſis ſpecies eſſe ait. Vna enim, inquit, breuioribus & criſpioribus conſtat foliis, alia rubenti caule & flore, alia albicante. Fuchſius genera quatuor, ſed diuerſa depinxit, totidem Dodonæus, ſilueſtris duo. Matthiolus primã Menthæ ſpeciẽ breuioribus

Nomina. Lib. 19. c. 8. Lib. 3. ca. 35. *Genera.* Cap. 110. Lib. 2. c. 62.

MENTHA Satiua Criſpa, Dodon. prima.

MENTHA Satiua, Matth. prima, Dodon. III.

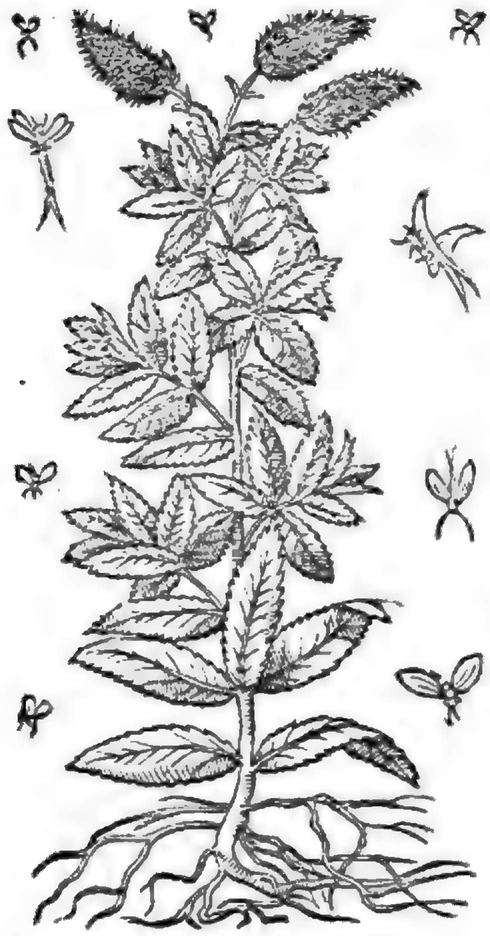

& criſpio

& criſpioribus conſtare foliis ſcribit, de qua mox ex Dodonæo & Fuchſio dicemus, aliam rubente caule & flore, aliam albicante, quas duas poſtremas depinxit. His addidit Mentham Græcam, quæ Saluia Romana nominatur, de qua alio capite tractabimus. Fuchſij & Dodonæi mentha ſatiua prima ea eſt quæ mentha criſpa, Gallicè *Menthe creſpue*, Germanicè *Deyment*, & *Kranßdeyment* vocatur.

Forma.

MENTHA Satiua altera, Matth.

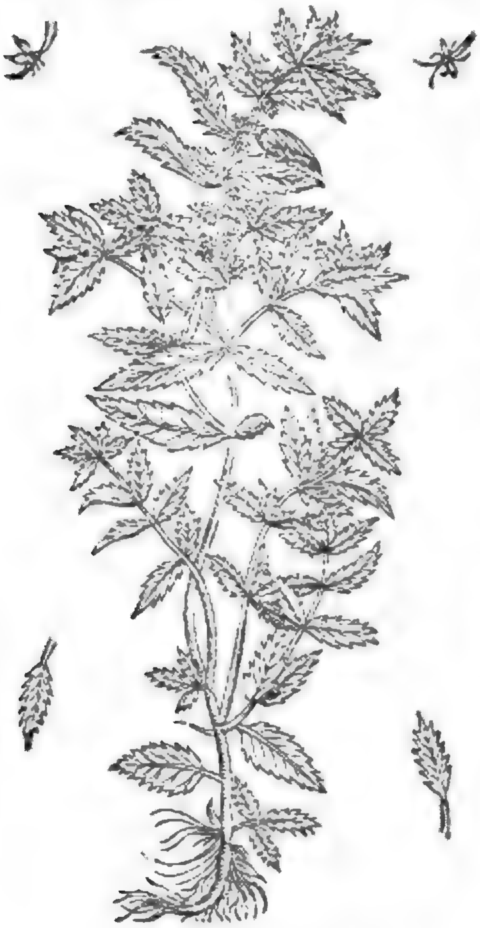
MENTHAE Sarracenicæ, ſpecies altera Myconij.

Mentha vulgata ſerpens rotundiore folio Lobellij. Cauliculos edit quadrãgulos, nigricantes, lanugine pubeſcentes: folia ferè rotunda, ſerrata, ſaturatæ viriditatis, criſpa, mollia, odoratiſsima: flores purpureos, internodia geniculatim coronantes verticillato ſemper ambitu. Radice eſt fibrata per terrã longiùs euagante. Altera eorumdem ſatiua Mentha Germanorũ *kranſmuntz & kranſoalſam*, ideſt, Balſamũ criſpũ, Lobellij. Mentha rotundifolia altera, flore ſpicato, ſiue cruciata Mentha, ſuperiori valdè ſimilis eſt, foliis rotundis, nigricãtibus, odoratis, cauliculis quadratis, radicibus per terram ſerpentibus: ſed in faſtigiis flores ſunt ſpicati. Hæc eſt Mentha ſecunda ſatiua Matthioli. Mentha ſatiua tertia eiuſdem Dodon. Mentha Sarracenica, & Mentha Romana quibuſdam dicitur, Gallicè *Menthe de Noſtre Dame*, & *Mente Romaine*, Germanicè *Balſammuntz*, & *Vnſer fraunenmuntz*. Lobellij Mentha Romana Officinarum, ſiue præſtantior, anguſtifolia, ſatiua prima Matthioli, folio longiore & acutiore conſtat, ſalicis folio ſimili, ſed candidiore molliore, & hirſuto: floſculis purpureis cauliculorum cacuminibus ſpicatim inſidentibus, radice tenera, fibrata. Aliam Menthæ Romanæ, ſiue Sarracenicæ ſpeciem ex Myconio hîc appinximus: quæ à Pyreneorum montium incolis, vbi frequens naſcitur, vocatur *Herba del Moro*, ideſt, Herba Sarracenica. In locis frigidis maximè prouenit, in pratis, & iuxta fluenta, vix alibi. Herba eſt cubitalis, interdũ minor. Ramulos à radicibus multos edit, aliqua ex parte per caulis longitudinem, velut ſtriis notatos, nonnihil lanuginoſos, in quibus folia parua, breuia, non admodum lata, viridia, in ambitu ſerrata, odorata, medio inter ageratum vulgare & Menthaſtrum odore, & tam ſimili Menthæ Romanæ vulgò dictæ, vt hæc illi commodè poſsit ſuccedere. Flores in cacumine multi, anthemidi ſimiles, in medio luteoli, in ambitu candidi, odorati. Radices ſubſunt candicantes. Floret Iulio & Auguſto menſibus. Iuribus carnium eam incoquunt ad ſaporis gratiam. Myconius Menthæ Romanę ſpeciem

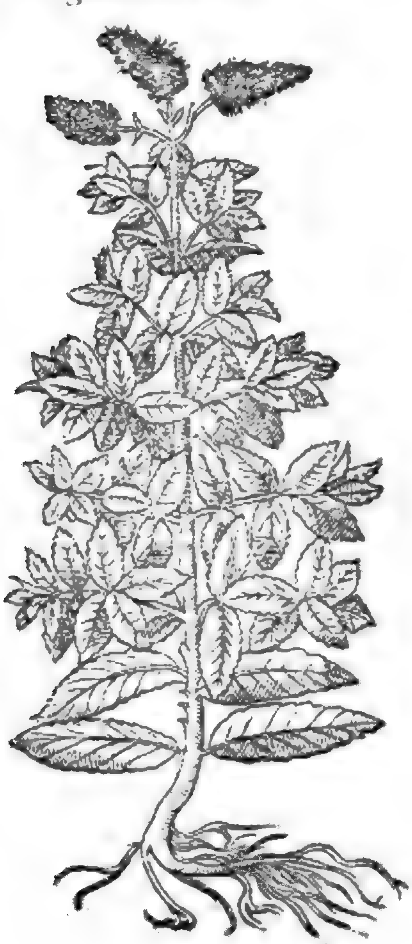
ſpeciem eſſe credit, ſapore, odore, & ſimili fermè foliorum figura inductus, niſi docti alij herbarij aliter ſenſerint. Quarta Mentha Germanis *Hertzkraut*, & *Balſamkraut* dicitur, Gallicè *Herbe de cœur*. Lobellij Mentha Romana anguſtifolia, ſiue cardiaca: foliis itidem longioribus eſt, caulibus & radice proximæ dictæ ſimilis,

MENTHA *Satiua quarta, Dodon.*

ſed flores purpurei genicularim internodia haud ſecus quàm in prima ſpecie caules coronant. Mentha ſilueſtris ſiue Menthaſtrum ἡδύοσμος ἄγριος Græcis, Gallis *Menthe ſauuage*, & *Menthe cheualine*, Germanis *Roßmüntz*, & *vuilder balſam*, Italis *Mentaſtro*, hirſutiore eſt folio, vt ait Dioſcorides, & prorſus maiore quā ſiſymbrij, grauiore odore, quare minùs ad ſanorum vſus expetitur. Idipſum eſt herbariorū ſententia quod hîc exhibemus. Cauliculos habet quadrangulos, hirſutos: folia longiuſcula, rugoſa, mollia, tam supernè quā infernè lanugine caneſcentia, & hirſutiora, ſiſymbrio procerius, odore magis viroſo, floſculis ſpicatim cauliculorum faſtigia coronantibus, radice eſt tenera & fibrata. Alterum Menthaſtri genus Dodonæi, ſiſymbrium eſt, de quo proximo capite agemus. Lobellius Menthaſtra alia oſtendit. Campenſe & Zuuolenſe, Menthaſtro vulgari perſimile, ſed foliis nigrioribus, longioribus, profundius crenatis, minuſq; incanis & hiſpidis, & florum ſpicatorum diuiſura. In agro Friſio ſecus Campen & Zuuolen oritur.

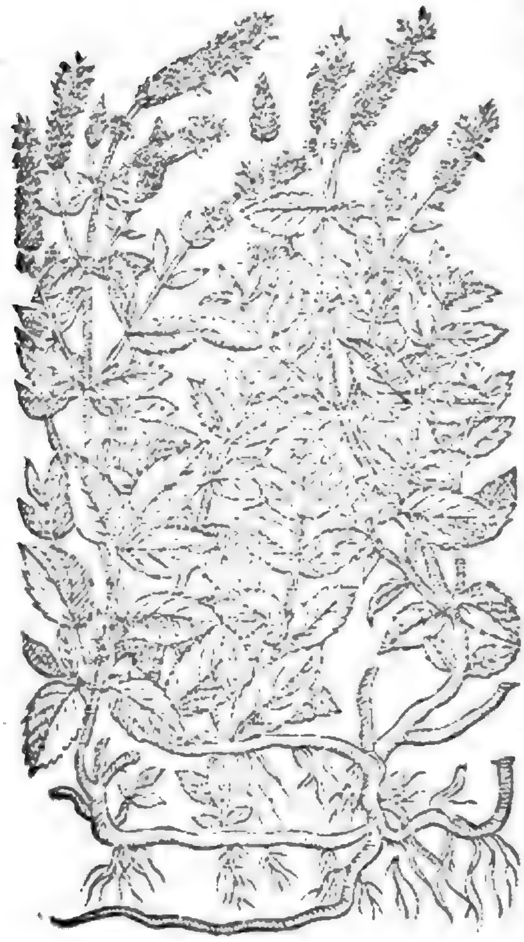
MENTHASTRVM *vulgare, Matth.*

MENTHASTRVM *Campenſe & Zuuolenſe, Lobellij.*

MENTHASTRVM niueum Anglicum, Penæ & Lobellij.

MENTHASTRVM minus ſpicatum, Lobellij.

Menthaſtrum niueum Anglicū, quod cultiores horti alunt in Anglia, vt ait Pena, vulgato longè minus & odoratius, cuius folia partim ſunt viridi colore, partim niueo candore & læuore nitidiſsimo, cuiuſmodi in hyſſopo & ſaluia illic euenire ipſemet Pena annotauit. Menthaſtrum minus ſpicatum, odore mitius minuſq; graue, folio Heliotropij Tricocci. Satiuæ Menthæ paſsim in hortis proueniunt. Amant apricum locū, non pinguem, non ſtercoratū: humidis faciliùs adoleſcunt. Menthaſtrum vliginoſis locis gaudet: paſsimq; irrigua hoc Menthaſtro pubent. Florent omnes mēſe Auguſto. Supereſt vt Mēthæ vires declaremus, primùm ex Dioſcoride. Mentha hortenſis calfaciendi, adſtringendi, atq; exſiccandi vim habet. Siſtit ſanguinem poto ex aceto ſucco: tineas in ventre teretes enecat: venerē ſtimulat. Singultus, vomitiones, choleraſq; ſedant terni ramuli cum acidi granati ſucco poti. Suppurationes diſcutit, ſi cum polenta illinatur. Impoſita fronti capitis dolores mulcet: mammas ſi tendantur, aut lacte turgeant compeſcit: cum ſale canum morſibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulſa ſubuenit: vuluę ante coitū admota conceptioni reſiſtit: linguæ ſcabritiem cōfricta læuigat: Lac coire denſariq; in caſeum non patitur, ſi folia (aliàs κλωνάρια, ideſt, ramuli) potionibus lactis immergantur. In ſummâ ſtomacho vtilis eſt, & in condimentis peculiarem gratiam habet. Ex Plinio. Grato Mentha menſas odore percurrit in ruſticis dapibus. Semel ſata diutina ætate durat. Et aliquanto poſt. Menthæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis, ideo embammatum mixturæ familiaris. Ipſa aceſcere aut coire, denſariq; lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo: eadem vi reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Aequè maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinē, & purgationes fœminarum inhibet: cū amylo ex aqua pota cœliacorū impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocinorū vitia ternis obolis ex mulſo datis. Itē ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantiū mirè ſanat; arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine vtilis duntaxat, qui & gargarizatur vua tumente, adiecta ruta & coriādro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cū alumine, linguæ aſperæ cum melle: ad conuulſa

Tempus.
Lib.3.ca.35.
Vires & Temper.
Li.19. c.20.
Li.20. c.14.

intus

intus per ſe, vitiiſq; pulmonis. Singultus & vomitiones ſiſtit cũ ſucco granati, vt
Democritus monſtrat. Recentis ſuccus nariũ vitia ſpiritu ſubductus emẽdat. Ipſa
trita choleras, in aceto quidẽ pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impo-
ſita cum polenta: & ſi mammæ tendantur. Illinitur & tẽporibus in capitis dolore.
Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpẽtes. Epiphoris
illinitur, & omnibus in capite eruptionibus: itẽ ſedis vitiis. Intertrigines quoque,
vel ſi teneatur tantũ, cohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni me-
deri eã in horto guſtatã, ita ne vellatur, ſi iis qui mordeat dicat ſe lieni mederi per
dies nouẽ. Aridæ quoque farinã tribus digitis apprehenſam & ſtomachi dolorem
ſedare in aqua, & ſimiliter aſperſam in potionem, ventris animalia expellere. His
Plinius partim plures virtutes Mẽthæ quã Dioſcorides tribuit, partim Dioſcoridi
apertè refragatur, qui Mentham ἀφροδίσια ἐρεθίζειν, ideſt, venerem ſtimulare dixit,
Plinius eam veneri officere, adducta etiã cur id faciat cauſa, inquit Cornarius. At
Plinius non dixit veneri officere, ſed generationi reſiſtere: quod ait Dioſcor. ἀσυλ-
ληψίαν ἐργάζεσθαι, Idem Florẽtinus in Geoponicis habet, Si Mentha in lac iniicia- Lib. 12. c. 24.
tur, etiamſi coagulũ poſtea immittatur, lac non coagulabitur. Et addit, Inepta etiã
ac incõmoda rebus venereis habetur. Dioſcoridi etiã Hippocrates & Ariſtoteles
aduerſantur, vterq; diuerſam rationem ſecutus. Sic enim Hippocrates, Mẽtha cal- Lib. 2. de diæt.
facit, vrinã ciet, & vomitus ſiſtit. Et ſi quis ſæpe comedat, ſemẽ genitale colliquc-
facit vt diffluat, arrigere prohibet, & corpus debile facit. Ariſtoteles in Problema- Sect. 20. Prob. 2.
tis ſic proponit. Cur dicitur Menthã belli tempore, neque edendã, neque ſerendã
eſſe: Num quia perfrigerat corpus? Indicat autẽ id ſeminis corruptio. Hoc autem
contrarium eſt fortitudini atque audaciæ, ſicut ipſe oſtendit alio Problemate, cũ
ait, eos qui natura ſunt frigida formidoloſiores eſſe, contrà qui calida, audaces. At
Hippocrates immodicũ Menthæ eſum veneri reſiſtere intelligit, quòd caliditate
ſua ſanguinẽ extenuet, & ſemẽ genitale colliquet, eamq; ob cauſam arrigere pro-
hibeat. Ariſtoteles verò, Menthã corpus ex accidẽte refrigerare, atque debilitare,
quòd ſemen corrũpat. Galenus Menthæ facultates, & cauſam cur ad venerem in- Lib. 6. ſimp.
citet, exponit his verbis. Hedyoſmos, alij verò Minthen odoratã vocãt. Eſt enim
& alia quædã Mentha inſuauis odoris, quã calaminthẽ vocãt. Vtraque guſtu acri,
& facultate calida eſt, ex tertio ordine calfacientium. Infirmior tamen eſt Mẽtha
odorata quàm calaminthe, & minùs calfacit. Vt enim in vniuerſum dicam, hæc
ſeu ſilueſtris quædã eſt, illa ſeu domeſtica. Quamobrẽ ſanet ob eam quæ ex cultu
accedit humiditatem, mediocriter item ad venerẽ excitat. Id quod omnibus acci-
dit quæ humiditatẽ ſemicoctam & flatuoſam continent. Ob talem ipſius herbæ
temperaturã in abſceſſibus ea quidã cũ polenta miſta vtũtur. Id quod in calamin-
thæ facere nequeas, propterea quod valentiùs tum excalfaciat, tum deſiccet quàm
id genus medicamenta poſcant. Habet verò etiam quiddã amarũ in ſe & acerbũ.
Illo quidem lumbricos interficit, acerbitate verò, ſi cum oxycrato bibatur, recẽtes
ſanguinis eiectiones reprimit. Subſtantia eſt, vt ſi qua alia herba, tenuium partiũ.
Nec omittenda ſunt quæ Symeon Sethi de ea prodidit. Iuuat iecur frigidum, &
ventrẽ corroborat ac ſtomachũ, coctionẽ facit, vomitũ ſedat ac ſingultũ. Prodeſt
etiam ad cordis morſus, & appetitionem ſuſcitat. Flatus diſcutit, & lumbricos in-
terimit, potiſſimũ ſilueſtris Menthæ ius. Venerem ſtimulat, & iecoris obſtructio-
nes tollit. Verùm hac veſci ad ſatietatem non oportet: quoniam ſanguinem exte-
nuat, & ſeroſum facit, & ipſum in flauam bilem mutat. Dein efficit vt ſanguis, qui
maximè eſt tenuium partium, diſcutiatur, & craſſus ac melãcholicus relinquatur.
Quare oportet bilioſos ab ea abſtinere. Cõtrita cũ ſale & rabioſi canis morſui im-
poſita, medicamentum fit ſalubre. Arida verò trita, & poſt cibum ſumpta ad con-
coctionem facit, & lienoſos iuuat. Cum vino pota difficulter parienti ſuccurrit.

Ferunt etiam quod manſa lippienti impoſita fiat remediũ:quodq; eius decoctum abſorptum confeſtim ſanguinem ex faucibus eiicientes ſanet. Huius ſemẽ ventrẽ
Li.3.Dioſc. cap.35. purgat,& pulmonem lædit. Scribit Matthiolus aquã è tota Menthæ planta deſtillatam,quatuor vnciarũ pondere epotam ſiſtere ſanguinem (quod mirum fortaſſe multis videbitur) è naribus profluentem. Sunt & expendenda quæ de Mẽthaſtro ſcribit Plinius.Genus eius (Menthæ) ſilueſtre Menthaſtrum eſt,& hoc propagatur
Lib.19 c.8. vt vitis,vel ſi inuerſi rami ſerantur.Et aliquãto poſt. Menthaſtrũ ſilueſtris Mẽtha
Li.20.c.14. eſt,differens ſpecie foliorũ,quaſi figura ocimi,pulegij odore, propter quod quidã pulegiũ ſilueſtre vocãt. Legitur tamen in excuſis exẽplaribus pulegij colore,quod falſum eſſe odor vtriuſque arguit,& ex Dioſcoride perſpicuè oſtẽditur , qui capite
Lib.3. c.36. de calamintha,primã & ſecundam eius ſpeciẽ iiſdem planè deſcribit verbis , quas duas ſpecies Plinius in vnã Menthaſtri ſpeciẽ cõfudit. Et Galenus loco antea ci-
Li.6 ſimpl. tato calamithẽ velut ſilueſtrẽ quãdam Menthã ſatiuæ oppoſuit. Poſtea tamen de calaminthe ſuo ordine ſeorſum tractat. Neque ſanè mirũ,inquit Fuchſius, quan-
Cap.110. doquidẽ auctores ſocietate quę eſt inter Menthã,Menthaſtrũ,& Nepetã decepti, tum ſpecies,tũ nomina cõfundunt. Plinius Menthaſtri deſcriptioni mox vires & eius in medicina vſum ſubiungit,qui à Dioſcoride capite de Mẽtha prætermiſſus
Lib.3. c.36. eſt,ſed eadem capite de calamintha ferè omnia calaminthæ ab eo attributa reperiuntur. Sic igitur Plinius habet.Iis (Menthaſtri foliis) cõmanducatis & impoſitis
Li.20.c.14. ſanari elephantiaſin, Magni Pompeij ætate fortuitò cuiuſdã experimẽto propter pudorẽ faciei illita compertũ eſt. Eadem illinũtur bibunturq; aduerſus ſcolopendras & ſerpentiũ ictus,drachmis duabus, in vini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionũ ictus cũ ſale,oleo & aceto.Itẽ aduerſus ſcolopẽdras ius decocti. Aduerſuſq; omnia venena ſeruantur folia arida ad farinæ modũ.Subſtratũ vel accẽſum fugat ſcorpiones. Potũ fœminas purgat à partu:ſed partus necat. Orthopnoicis, torminibus,cholericis efficaciſsimũ:itẽ lũbis,podagris impoſitũ. Succus auribus verminoſis inſtillatur:in regio morbo bibitur:Strumis illinitur. Sõnia veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum.Contra porriginẽ ex aceto infunditur capiti in ſole.

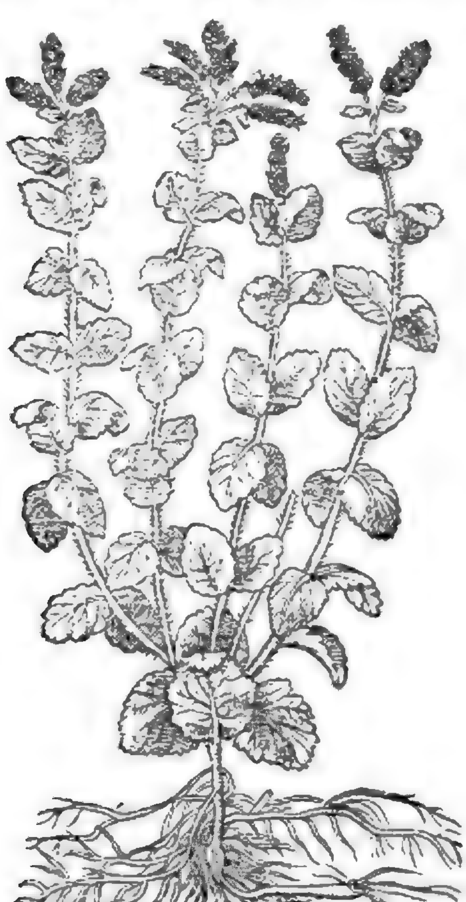
SISYMBRIVM. CAP. XLIX.

Nomina LATINI Siſymbrium, vt Græci σισύμβριον vocãt,Arabes *Sinasbarium*, ſeu *Sinasbar*. Siſymbriũ autem dici putat Varro à Siſymbrio,quæ fuit veteribus comœdiis meretricula. Coronã etiam veneris nõnulli appellarunt,ꝙ ob odoris ſuauitatẽ quã præ ſe fert, eo iuuẽtus,quæ amoribus gaudet coronata,in comeſſationibus ſuis blando odoris oblectamento ſuas illecebras cõmendaret. Dioſcorides duo facit Siſymbrij genera. Vnum Siſymbriũ
Li.2.ca.121. *Genera* ſilueſtre,alterũ Siſymbrium cardaminẽ. De hoc quod ſolo nomine priori ſimile eſt,iam diximus,de illo nũc dicendũ. Eſt id Siſymbriũ Mẽthę ſpecies.Vnde Galiis dicitur *Menthe aquatique*,Germanis *Fiſchmuntz* & *Uuaſſermuntz*. Lobellij aquati-
Forma. ca,ſiue Siſymbria Mentha, Balſamine Officinarum. Eſt enim hæc planta primæ menthæ hortenſi ſimilis,quadrato caule,quadãtenus purpuraſcente,foliis mẽthę, ſerratis,latioribus,& odoratioribus:floribus purpureis,albicãtibus , cauliculorum ſummitati inſidentibus,rotundorũ capitulorũ inſtar:radicibus longis, per terram ſerpentibus. In aquoſis naſcitur. Quæ cũ Dioſcoridis Siſymbrio conueniunt, ſic
Locus. ſcribentis. Siſymbriũ in ſolo inculto naſcitur,menthæ hortẽſis ſimilitudine,odo-
Li.2.ca.121. ratius,latiore folio:inſeritur coronis.Idem Siſymbrium intelligit Plinius,cum ait.
Li.20.c.22. Siſymbrium ſilueſtre à quibuſdã Thymbræum appellatũ,pedali non amplius alti-
Lib.19.c.8. tudine.Et alibi. Serpyllo & Siſymbrio montes pleriq; ſcatent,ſicut in Thracia,vbi aquæ ex iis deferunt auulſos ramos , ſeruntq;. Item Sicyone ex ſuis montibus , & Athenis ex Hymetto. Simili modo & Siſymbrium ſerunt. Lætiſsimum naſcitur in

SISYMBRIVM Silueſtre.

SISYMBRIVM Hortenſe.

puteorũ parietibus, & circa piſcinas ac ſtagna. Quæ ex Theophraſto expreſſa ſunt: ſed perperam. Nam Theophraſtus lib.6.hiſt.c.7. Serpyllo nõ Siſymbrio alicubi mõtes planaq; ſcatere tradit, vt in Thracia. Præterea ſerpyliũ ſilueſtre eſſe, quod quidã è mõtibus delatum ferant, vt Sicyonenſes & Athenienſes ex Himetto, &c. Vt legendum ſit, ſi Theophraſtum ſequamur. Serpyllo mõtes alicubi planaq; ſcatent, ſicut in Thracia, vbi quidam, non aquæ deferunt ex iis auulſos, &c. At idem Theophraſtus locis aliquot ſatiui Siſymbrij mentionem fecit. Quod Matthiolus & periti herbarij eam eſſe putant, quam Officinæ Balſamitam appellant, vulgus Mentham Romanam, ſiue criſpam, Galli *baume creſpu*, Florentinus in Geoponicis videtur Balſamum hortenſe appellaſſe. Lobellio eſt Siſymbria Mentha agreſtis ſatiua, cruciatæ Menthæ, id eſt, ſecundæ Mẽthæ ſatiuæ Dodonæi ſuperiori capite deſcriptæ congener aut eadem. Italis etiã *Balſamita*, ſeu *Mentha creſpa*. Folia enim profert rotunda, vulgaris menthæ foliis latiora, criſpa: caulẽ quadrangulũ, rubentẽ, virentemq;, odoreq; eſt quàm mẽtha vehementiore. Denique Balſamita facilè in menthã degenerat, niſi diligens adhibeatur cultura, quod de Siſymbrio prodidit Theophraſtus. ἡ δὲ τοῦ σισυμβρίου εἰς μίνθαν δι' ἀργίαν γενομένη. συμβαίνει γὰρ ὅταν μηδεὶς ἐξεργάζηται), μηδ' ἀποδιδῷ τὴν οἰκείαν θεραπείαν, ῥιζοῦσθαι μᾶλλον εἰς τὸ κάτω. ῥιζούμενον δὲ, καὶ τὴν δύναμιν ἐκεῖσε τρέπον πάλιν ἀσθενέστερον εἴωθε γίνεσθαι, καὶ τὴν δριμύτητα ἀποβάλλειν τῆς ὀσμῆς, ὥσπερ ἐξ ἀμφοτέρων ἡ ὁμοιότης, τῆς δὲ βλαστῆς, καὶ τῆς ὀσμῆς. τῆς γὰρ δριμύτητος ἀφαιρουμένης, ἡ καταλειπος ὀσμὴ μαλακή τις οὖσα, καὶ ἀνειμένη, προσεμφερὴς τῇ μίνθῃ γίνεται). Id eſt, Siſymbrij in menthã mutatio ex neglectu euenit. Cum enim quis non excolit, neque ſolitã curam adhibet, radicatur magis in inferiora: cũ autem radicatur, & illuc totam vim conuertit, debilius Siſymbriũ ſolet reddi, odoriſq; ſui acrimoniam amittere, quaſi ex ambobus illis germine atque odore ſimilitudo proueniat: ſublata enim acrimonia, reliquus odor mollis & remiſſus, fit menthæ ſimilis. Plinius non in mentham, ſed in calamintham degenerare Siſymbriũ dixit. Sed cùm id, ex Theophraſto hauſiſſe certum ſit, mẽdoſè calaminthã pro mẽtha legi viri docti exiſtimant. Degenerare autẽ odore quẽ vehementiſſimũ habet, Siſymbrium in menthã, non tota ſpecie & natura in ipſam tranſire quidã credunt. Quare re Scaligeri eruditiſſimi & integerrimi viri ſententia hæc eſt. Quidam præcipiti ingenio maleferiati, qui ad primã quamq; inſpectionẽ transfugiunt à receptis

Lib.6.hiſt. cap.7.

cap.28.lib.11.

Forma.

Lib.5.cauſ. ca.6.

Lib.9.ca.10.

Lib.1.de pl.

opinionibus,ac temerè conſtituunt effata vniuerſalia:Siſymbrium menthæ odorē tantū capere,non autē ſpeciem ſibi vindicare.Nos verò,inquit, Siſymbrio perire primam faciem,nitorē,rotunditatē,odorem,ſaporē,atque abire in mentham, & vidimus ſæpenumero, & meminimus,& profitemur. Siſymbrium ſilueſtre calfaciendi vim habet,vt auctor eſt Dioſcorides.Contra ſtillicidia vrinæ calculoſq́; ſemen ex vino bibitur: tormina & ſingultus ſedat. Folia in capitis dolore fronti & temporibus illinuntur:itē cōtra veſparū apumq́; ictus. Vomitiones potu cohibet. Plinius prolixiùs tam Siſymbrij ſilueſtris, quàm Siſymbrij cardamines facultates ſimul declarat. Breuius verò & apertiùs Galenus huius de quo agitur, his verbis. Siſymbrium tenuium eſt partium,digerentis, excalfacientis, & reſiccantis facultatis eſt,& temperaturæ in tertio ordine: ſed & ſemen eius tenuium eſt partium, & calidum:quocirca ipſum quidam cum vino exhibent ſingultientibus,& tormina patientibus. Hæc Galenus. Siſymbrium tam hortenſe quàm ſponte naſcens, vt tradit Matthiolus,flatus & lumbricos pellit cū herba ipſa in puluerem trita, tum decoctū eius potum. Valet ad vteri inflationes, ſi cū parthenio in calente tegula calfactū,& odorato mero aſperſum ventri applicetur.Valentius vteri doloribus à partu ſubuenit,ſi cum parthenio, anthemidis flore tenuiter cōciſa tribus aut quatuor ouis excepta, in patella cum oleo lilino ad ignem fiat placenta, quæ calida vmbilico applicetur. Illinitur tam recēs,quā ſicca herba calfacta,& vino Cretico aſperſa ad ventriculi dolores.Succus teſtibus illitus ſeminis profluuium cohibet.

Vires & Temper. Lib. .c. . L. 20. c. 22. Lib. 6. ſimpl. Li. 2. Dioſ. cap. 121.

COSTVS HORTENSIS. CAP. L.

QVAE hic exhibetur herba, viuaciſsima paſsim in hortis prouenit,à quibuſdā mentha Græca,& mentha Sarracenica, in Hetruria Saluia Romana,quòd foliis ſaluiam potiùs,quàm mentham referat, ab aliis Herba D.Mariæ,à quibuſdā Laſſulata nominatur. Dodonæus Balſamitam vocat,Galli *Coq*. Hanc faciunt peregrino illi Coſto vel nomine affinem,& Coſtum hortenſem appellant. Quorū iudicio ſubſcribere videtur Florentinus in Geoponicis,cū Coſtū & balſamū in hortis ſeri

Nomina Lib. 2. c. 64.

COSTVS *Hortenſis.*

viuiradice Nouēbri mēſe prodit, odoratu perquam ſuauē:vti ſampſuchum Aprili & Maio. Nam balſamum ſua ætas ſiſymbriū hortēſe, vt diximus,& Coſtū herbā de qua hic agimus, videtur innuiſſe. Coſtus hîc folio eſt ſaluia longiore,latioreq́;,betonicæ æmulo, per oras ſerrato,in viridi albicante:caulibus cubitalibus,& aliquādo maioribus,in quorū cacumine flores lutei,capitelli ſimiles,vt in tanaceto, ſed minores:radice fibrata,& ſurculoſa.Tota herba amara eſt, & ſubaſtringens, grauiterque odorata. Hæc eſt Matthioli. Mentha Græca, & multorum herbariorum Coſtus hortenſis. Atque ita ſe ſentire cum Ruellius duobus locis apertè declaraſſet, alio Coſtum hunc hortenſem, Gallorum *Coq*, ſiliquaſtrum, ſiue Piperitidem Plinij eſſe putat, quam Caſtor demonſtrauit caule rubro, longo, denſis geniculis, foliis lauri,ſemine albo, tenui,guſtu piperis, vtilem gingiuis, dentibus, oris ſuauitati, & ructibus. Quæ ſiliquaſtri effigies, inquit, cum Coſtum noſtrum in hortis naſcentem exprimat, nulla refragante delineatione, cui etiam

Forma. Lib. 1. c. 32. Lib. 2. c. 91. Li. 20. c. 17.

etiam vires adſtipulantur, hunc Plinij ſiliquaſtrum, ſeu piperitidem eſſe credit. Sed cùm ſiliquaſtrum ſiliquas magnas & oblongas producat, vnde ſiliquaſtri nomen inuenit, & ſemen eius guſtatum ſaporem piperis præ ſe ferat, vnde etiam piperitis nuncupatur, vt capite de ſiliquaſtro diximus hac in re Ruellium hallucinatum eſſe conſtat. Lib.27.c.11. Sunt quibus Coſtus hic noſter potiùs Leucas Plinij eſſe videatur, de qua pauca hæc ſcripſit. Leuce mercuriali ſimilis, nomẽ ex cauſa accepit, per medium folium candida linea tranſcurrente. Mox ſubiicit, fortaſsis eadem ſit quæ Leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. Speciem eius auctores Lib.3.c.35. Dioſc. non tradunt, nec aliud quàm ſilueſtrem latioribus foliis eſſe efficaciorem, hanc ſemine acriorem. *Vires & Temper.* Tota Coſti hortenſis planta auctore Matthiolo, excalfacit, ſiccat, aperit, attenuat, roborat, abſtergit, & prouocat, auxiliatur vteri affectibus. Medetur hydropicis, & præſertim anaſarca laborantibus: quia refrigeratũ hepar excalfacit, & vaſorũ obſtructiones aperit. Illinitur ex oleo irino lienoſis, & ex vino feruefacto vrinam ægrè reddentibus. Lentigines, alphos, & alia cutis vitia abſterget illitus noctu ſuccus, folia adduntur in placentas quæ à mulieribus vteri affectibus obnoxiis eduntur. Sunt qui ea tenui pulticula illita frigant patellis in oleo aut butyro, & iis in cibis vtuntur. Huius epotus ſuccus alui tineas, & lumbricos necat: frigido vtero ſubuenit: ventriculum roborat tam hauſtus quàm illitus, & vomitiones compeſcit. Tota planta tum ſubſtratu, tum ſuffitu ſerpentes fugat, & eorum venenis reſiſtit.

OCIMVM. CAP. LI.

Nomina QVOD ὤκιμον Græci dicunt, Latini ſimiliter Ocimum appellant, Mauritani *Berendaros*, & *Bedaroz*, Itali *Baſilico*, Germani *Baſilien*, & *Baſilgram*, Hiſpani *Albahara*, Galli *Baſilic*, quod nomen apud omnes ætatis noſtræ herbarios, & Officinas, & multas gentes increbruit, à recẽtioribus Græcis deriuatum, qui βασιλικὸν vocant, id eſt, regium, quod ob præſtantem odorem baſilica, id eſt, regia domo dignum ſit. Sunt tamen qui Ocimum caryophyllatum duntaxat ſic nominant. Ocimum autem quibuſdam à naſcendi celeritate dictum videtur, quia à ſatu tertio ſtatim die erumpit. At veriùs id ocymo etymum videtur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus eſt, ſic nominatum ab ὠκὺς Græca dictione, quę citum ſignificat. Quare ſunt qui ſignificantiùs per ζ, ſcribendũ putent ozimum, ab ὄζω, quod valet redolere: quoniam tota herba ſuauiſsimũ odorem ſpiret. Sunt qui ſtatuunt Ocimi duo genera, vnum latiora folia habens, alterum anguſtiora. Dodo. lib. 2.cap.60. cap.207. *Genera.* Fuchſius tria, ocimũ exiguum, alterum mediocre, tertium magnum, foliis tantùm diſtantia, quæ in primo genere ſunt admodum exigua, in altero paulò latiora, in tertio latiſsima, quibus tribus vnus idémque eſt odor. Matthiolus quoque tria haberi Ocimi genera tradit, eáque in ſecunda in Dioſcoridem cõmentariorum editione accuratiùs quàm in prima diſtribuit, hoc modo. Primum Ocimum eſt maximum. Secundum medium ſiue mediocre: cuius duæ ſunt ſpecies, alterum enim vulgaris ocimi, alterum citrei mali odore eſt, quod eam ob

OCIMVM Maximum.

cauſam citratum vocarunt Arabes. Tertium ocimum minimum eſt, quod Itali *Baſilico Gentile* vocant. Quorum omnium meminit Serapio de ocimo differens, Lib.2.c.135. appellans medium de quo tractauit Dioſcorides, ocimum non caryophyllatum, caryophyllatũ verò omnium tum minimum, tum odoratiſsimum, poſtremum citratum ab odore.

OCIMVM Medium, Fuchſij.

Forma. Ocimum pedali altitudine proſilit, ſurculoſum, ramulis rotundis, folio diluti viroris, floret particulatim, primò parte inferiore, demùm ſuperiore: floſculo candido aliquando purpureo: ſemine paruo & nigro. Radix vna deſcendit craſsior & lignoſa, cæteræ, à lateribus funduntur exiles ac prolixæ. Ocimum maximũ Matthioli folia habet amarantho longe maiora, lata, longa, craſſa, citreæ malo ſimilia. Secundum foliis eſt & ramulis minoribus, cuius vna ſpecies vulgare ocimum, altera citream malum odore adeo refert, vt nulla ferè inter ea odoris differentia percipi poſsit, vnde citratum Meſues, atque alij eiuſdem familiæ auctores, vt diximus, appellarunt. Tertium foliis conſtat anguſtis, minutis, &c. odoris præſtantia ſuperat.

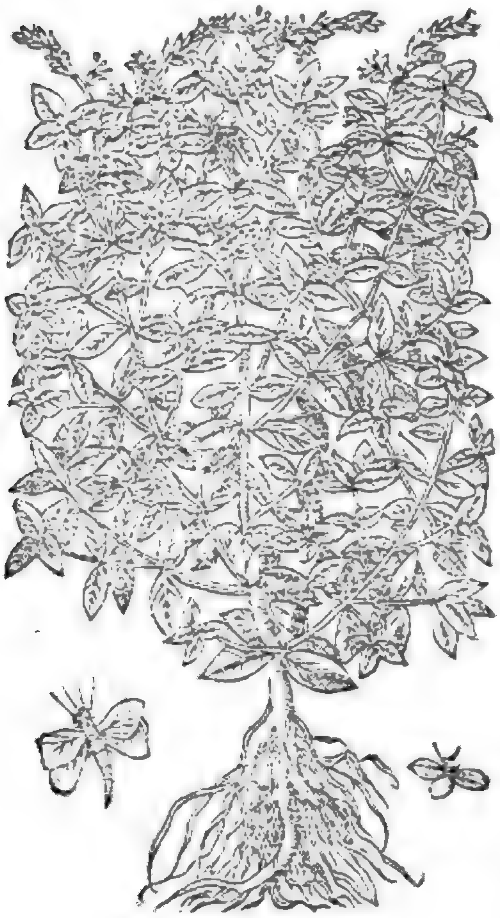
Locus. Ocimum in hortis ſatum fœliciter prouenit. Paſsim etiam in figulinis vaſis extra feneſtras ædium fouetur. Iunio & Iulio menſibus floret, dein ſemen producit. Lib.5. cauſ. cap.6. Ocimum quandoque in ſerpyllum degenerare auctor eſt Theophraſtus, & cauſam ad Solem refert. τὸ δὲ ὤκιμον, inquit, τὸ ἐν ἡλίῳ πολλάκις κείμενον ἀφερπυλλοῦσθαι, διὰ τὸ ξηραίνεσθαι μᾶλλον. καὶ γὰρ τὸ φύλλον ἔλαττον γίνεται, καὶ ἡ ὀσμὴ σφοδροτέρα τῶν ξηρῶν. ἔλαττον γὰρ καὶ ἡ τροφή. Id eſt, Ocimum quod in ſole ſæpe ſitum eſt, abit in ſerpyllum, quia magis ſiccatur. Etenim folium minus redditur, & odor vehementior eſt ſiccorum: minùs enim ea aluntur.

OCIMVM Medium, Matthiol.

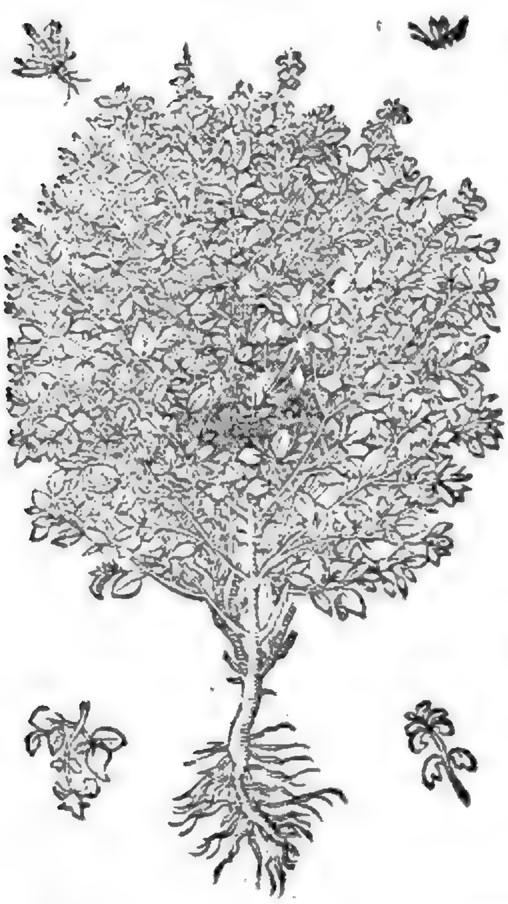

Lib.2.c.135. *Vires & Temper.* Ocimum vt tradit Dioſcorides, copioſiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, flatus mouet, vrinam pellit, lac euocat: ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ aceto & roſaceo, pulmonum inflammationibus auxilio eſt (Græca pulmonum vocem non habent, nec eam Cornarius in conuerſione ſua expreſsit) Draconis marini & ſcorpionis ictibus per ſe prodeſt, & cum vino Chio oculorũ doloribus (quæ aliter ex Græco ſunt diſtinguẽda, Draconis marini & ſcorpioni ictibus, per ſe autem in vino Chio, &c.) Succus viſus caliginem abſtergit: deſtillationes exſiccat. Semen potum conuenit atram bilem gignentibus, difficili vrinæ, inflatiſq; naribus hauſtum ſubinde mouet ſternutamenta, quod idem herba efficit. Sed oculos premi neceſſum eſt cum

OCIMVM Paruum.

OCIMVM Caryophyllatum.

cum ſternutamentum vrget. Sunt qui in cibis abdicandum cenſeant, quandoquidem manducatum & in ſole poſitum vermiculos creat. Aphri autem adiiciunt, ſi feriantur à ſcorpione qui ocimum ederunt, nullo conflictari dolore. At non ſolùm vt noxium in cibis, ſed & vt in medicina inutile & pernitioſum veterum quidam grauiter repudiarunt, quod declarat Plinius his verbis. Ocimum quoque Chryſippus grauiter increpuit, inutile ſtomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea inſaniā facere & lethargos, & iocinoris vitia: ideóque capras id aſpernari. Hominibus quoq; fugiendum cenſet. Addunt quidam tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionem gignere: commanducatum & in ſole poſitum vermes afferre. Aphri verò, ſi eo die feriatur quiſpiam à ſcorpione, quo ederit ocimū, ſeruari non poſſe. Quinimo tradūt aliqui manipulo ocimi cum cācris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id ſcorpiones ex proximo omnes: Diodotus in Empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit id eſſe capras nec cuiquam mentem motam: & ſcorpionum terreſtrium ictibus, marinorúmque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Vſu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe: item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum roſaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impoſitum ex vino, ſtomacho quoque vtile, inflammationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitū, vrinā ciere. Sic & morbo regio, & hydropicis prodeſſe, choleras eo, & deſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philiſtio dedit, & coctum dyſentericis & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in teneſmo, & ſanguinē excreantibus in vino, duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouentum. Auribus vtiliſsimum infantium, præcipuè cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus ſternutamenta mouet, & deſtillationes quoque capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas miſto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat, ideo etiam equis aſiniſq; admiſſurę tempore ingeritur. Hęc Plinius. Auicenna etiam libro de viribus cordis à Dioſcoride diſſentire videtur: ſcribit enim Ocimum ſanguinem turbidum & melancholicum generare: quoniā ſuperuacua humiditas quæ in ipſo eſt, parit inflationem in venis. Nec aliter videtur ſenſiſſe Galenus, cum ait. Ocimum ex ſecundo eſt ordine excalfacientium, habet autem

Lib.20.c.12.

Lib.8.ſimpl.

bet autem recrementitiam humiditatem, proinde nec commodum eſt quod in corpus ſumatur. Cæterùm foris illitum ad digerendum, & concoquendum vtile eſt. Et alio in loco. Ocimo plerique vt obſonio vtuntur, ex oleo & garo eſitantes. Vitioſi autem eſt ſucci, quod impulit quoſdam, vt falſa de eo prodiderint, affirmantes quàm celerrimè paucis diebus ſcorpiones generare, ſi tritum in ollam nouam immittatur, & potiſsimùm ſi quis quotidie ollam ad Solem calfecerit, quod falſum eſt. Verè autem dixeris olus ſtomacho eſſe noxium, prauiq; ſucci, & concoctu difficile.

Lib.2.Ali.

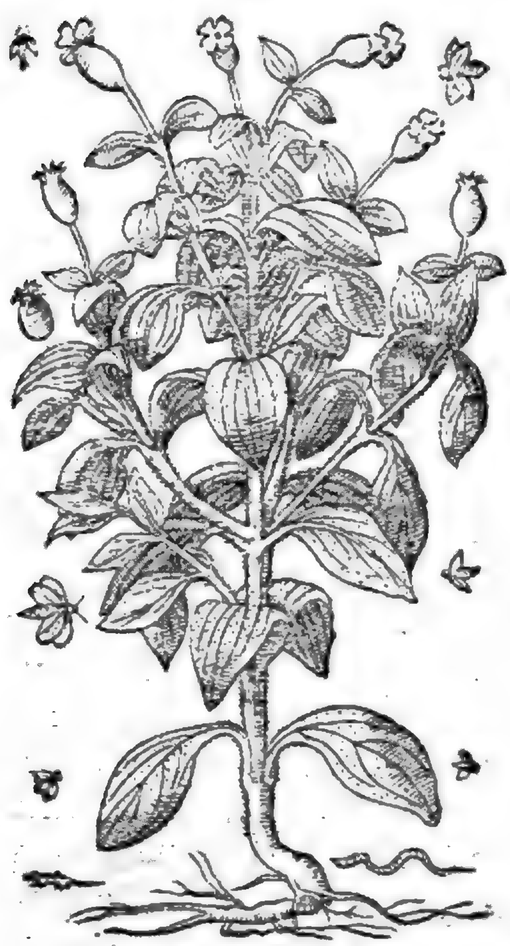
OCIMOIDES. *CAP. LII.*

Nomina

GRAECIS ὠκιμοειδὲς dicitur haud alia ratione, quàm quod ocimo foliis potiſsimùm ſimile ſit, ocimaſtrum à Latinis appellari in nothis Dioſcoridis legimus, quaſi ſilueſtre ocimum, & ſic ipſum videtur appellaſſe Plinius. Itali *Baſilico ſaluatico* vocant, Hiſpani *Allahaqua monteſina*, Galli *Baſilic ſauuage*. Ocimoides depinxit Dioſcorides foliis ocimi, & ramis dodrantalibus, hirſutis, ſiliquis hyoſcyamo ſimilibus, ſemine vt gith, nigro prægnantibus, radice tenui & ſuperuacua. Id Ocimaſtrum eſſe putat Matthiolus, quod hic exhibemus, paſsim copioſè naſcens in Italia, præſertim inter ſegetes, propè ſepta, & in agrorum marginibus, foliis ſanè ocimo ſatiuo ſimilibus, ramulis hirſutis, quadratis, dodrantalibus aut cubitalibus, in quorum vertice flores exeunt candidi, quandoque purpurei, quod Dioſcorides omiſit, è quibus vaſcula enaſcuntur vt in hyoſcyamo, capaci ventre, arctis faucibus, per ambitum denticulatis, viperinis dentibus ſimilia, in quibus ſemen includitur nigrum, melanthio ferme ſimilè. Ocimaſtrum aliud depinxit Fuchſius, cui quidem Dioſcoridis deſcriptionem adeò conuenire putat, vt nulla prorſus reclamare nota videatur, ſiquidem folia fert ocimi, ramulos palmares, quadratos, hirſutos, flores purpureos, forma ocimi floribus ſimiles, qui tamen colore, qui illis candidus eſt, conſtat deci-

Lib 20.c.13
Lib.4.c.25.
Forma.
In lib.4. Dioſc.cap. 26.
Cap.343.

OCIMOIDES Maius, Matthiol.

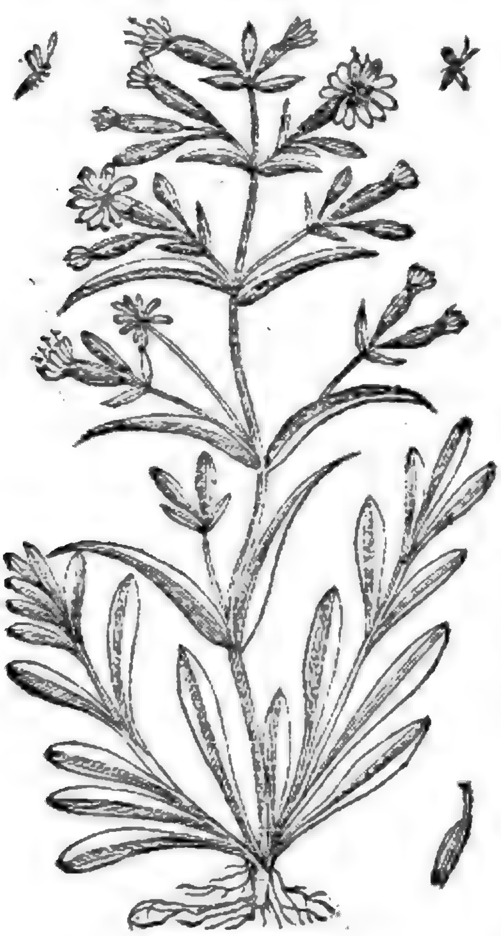

OCIMASTRVM Fuchſij.

dentibus

OCIMOIDES Minus, ſiue album.

SESAMOIDES Paruum, ſiue Ocimoides minimum.

dentibus floribus ſiliquas hyoſcyamo ſimiles, ſeminis nigri, melanthio ſimilis plenas oſtendit. Radice etiam nititur tenui & ſuperuacua. His omnibus accedit odor, qui planè ocimum referre videtur. Dodonæus Acini nomine depinxit. Alia ocimaſtri genera Dalechampio videntur eſſe. Primum ocimoides minus, fortaſſe Perdicium ſecundum Plinij. Id ex radice longa fructicat, craſsiuſcula, intus lignoſa, carnoſa pulpa foris obducta, nodoſa, flagella multa huc illuc diffundente, ex quibus rami multi aſſurgunt cubitales, vel etiam proceriores, rotundi, geniculati: foliis binis ex ſingulis geniculis enatis, figura foliorum calthæ, aut violæ quam Cheiri vocant Officinę, eiuſmodi multis ad radicem iacentibus, & proximè terram ſtratis, circa caules longioribus & acuminatis: caulibus in ſummo ſic pinguibus, vt dum attrectantur, melle peruncti cenſeri poſsint, in ramulos plures fiſsis, rotundos, ſeſquipedales, geniculatos, ad genicula ſuperiora, quà folia prodire dictum eſt, naſcẽtes, flore albo, ex quinque foliolis conſtructo, ea forma, vt ſingula foliola ex coniunctis duobus tranſcurrente linea diuiſis compoſita videantur, vt in Dodonæi vaccaria, quam Officinæ Ben album vocant: calice poſt floris lapſum oblongo, in metam faſtigiato, viridi, ſemine pleno, guſtu læto & amaro. In aſperis, ſabuloſis, frigidis & ventoſis prouenit, floret Maio menſe. Id Cluſius à Salmanticenſibus Seſamoides magnum dici ſcripſit, eoq; nomine depinxit. Cui diſsimilem omnino plantam ſubiungit, quæ etiam Salmanticenſibus Seſamoides paruũ nuncupatur, tametſi eius deſcriptioni minimè conueniat. Eſt verò ea dodrantalis, tres aut quatuor virgulas teretes ab vna radice producens circa quas folia lini exigua, denſa, inordinata, & in extremis plurimos floſculos, ſpicæ aut racemi inſtar cõfertos, ex herbaceo purpuraſcentes primùm, deinde tenuibus capillamentis ex albo palleſcentibus ornatos, in quorum medio veluti quatuor grana viridia conſpiciuntur, quæ decidẽte flore in paruas ſiliquas excreſcunt, ſemine exili nigricante plenas. Radice candida, ſatis craſſa & dura quæ perennis eſt, & ante hyemẽ repullulat. In collibus Salmanticæ proximis prouenit, lapidoſo ſolo, vbi Maio floret, deinde ſemen profert. Ocimoides minimum dicenda potius quàm Seſamoides. Ingrato eſt guſtu & amariuſculo. Pena plantas duas pictas dedit, quas à plebecula Muſcarias, Viſcarias, ſiue Muſcipulas vocari ait, quia veluti glutine quopiam adeò ſunt perlitæ, vt

Lib.21.c.17
Forma.
Locus.
Tempus.

MVSCIPVLA Altera flore muſcoſo, Penæ.

OCIMASTRVM Valentinum, Cluſij.

vt non ſolùm manum, ſed etiam muſcas & papiliones prӕteruolantes implicet. Priorem putamus eſſe. Ocimoides minus ſiue album à nobis modò deſcriptum. Alteram non multùm diuerſam eſſe ſcribit, folio, caliculis, ſemine, & cauliculis, ſed perquám exiguo flore racemoſo, ex luteo herbaceo, quam hîc appinximus. Alterum Ocimoides repens appellari poteſt, quod & cucubalum Plinij multi eſſe cenſent. De quo in libro, de iis quæ in vicina adminicula ſcandunt, tractauimus.
Lib.27.c.8. Hæc de diuerſis ocimaſtri generibus. Quibus addemus Ocimaſtrum Valenti-
Lib.2.ſt rp. Hiſp.c.53. num Cluſij, quod eſt pedali altitudine, ramis quadrangulis, hirſutis: foliis per ſingula genicula ex aduerſo ſitis, ocimi magnitudine & forma, guſtu adſtringẽtibus: circa ſummos ramos flores proueniunt orbiculatim compoſiti marrubij modo, candidi, ocimi floribus ſimiles in vaſculis pungentibus, ſemine marrubij, nigro: radix vrticæ aut Lamij æmula. Prouenit copioſè circa riuos ex flumine ductos ad vrbem Valentiam in Hiſpaniis, vbi eam initio Aprilis florentem & ſemine prægnantem obſeruauit Cluſius, nec vſquam alibi. Iſtic Ocimaſtrum appellant, etſi non admodum Dioſcoridis deſcriptioni conueniat. Marrubium Hiſpanicum
Lib.4.c.25. odore Stœchadis Lobellius appellat. Cæterùm ocimaſtri Dioſcoridis ſemen in
Vires & vino potum vim habet qua viperarum cæterarúmq; ſerpentium morſibus me-
Temper. deatur. Datur iſchiadicis cum vino, melle, myrrha, & pipere. Ocimoides, inquit
Lib.8.ſimp. Galenus, quidam philetærium cognominant. Radix ſuperuacua eſt, at ſemen te-
Lib.20.c.13 nuium partium, ac deſiccantis citra mordicationem facultatis eſt. Plinius, cùm de ocimo ſcripſiſſet, ſubiicit. Silueſtri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad vitia quæ vomitionibus crebris contrahuntur: vomiciſq; vuluæ, contráque beſtiarum morſus radix in vino eſt efficaciſsima. Sed cum hæc cum iis quæ Dioſcorides & Galenus de ocimoide tradiderunt non conſentiant, ocimum ſilueſtre Plinij, illorum ocimoides, ſiue ocimaſtrum vix eſſe poteſt.

DRACO HORTENSIS. CAP. LIII.

OLitores hodie in hortis ſerunt herbam Græcis & Mauritanis indictam, præterquam Simeoni Sethi, à quo Tarchon dicitur, vulgò Draconem vocant, Galli *Dragon*, alij Targon, Italis *Dragoncello & Dragone*, vnde Dracunculus hortenſis à Matthiolo, & recentioribus herbariis nominatur. Herba eſt folio anguſto, oblongo, quadantenus nigricante, folio hyſſopi vulgaris haud abſimili, eo & radice linguam amburens, aceti & ſalis guſtu: caule rotundo, cubitali, in ramulos diuiſo, in quibus capitula minima, ex quibus dehiſcentibus floſculi emicant lutei, quandoque candidi, deinde ſemen minutum, nigrum, radice eſt longa, gracili, fibrata, humi repente. Sunt qui plantam iſtam cultorum mangonio factitiam eſſe, nec talem natura prouenire credunt: eam enim naſci lini ſemine excauatis cepis impoſito, ac in terra condito. Sed qui huiuſce rei periculum facere voluerunt, operam perdiderunt. Saporis acrimonia commendationem attulit ad vſum acetariorum, ex qua ex ordine eſſe vehementer excalfacientium facile eſt conijcere. Draco hic hortenſis Chryſocome Dioſcoridis eſt Dalechampio, palmum alta (cultu procerior) coma hyſſopi, corymbis onuſta (κορυμβώδη legit, non κορυμβοειδῆ) radice denſa (δασεῖαν ſic vertit nō hirſutam) tenui, inſtar veratri nigri, cypero pari, guſtu non inſuaui, ex dulci ſubauſtero. Quæ omnia conueniunt. Naſcitur ſponte in ſaxoſis montibus foro Sebuſianorum propinquis, vulgò *Bourg en Bresse*, haud procul pago Cæſarea, vulgò *Ceseria*, qua itur in oppidulum comitatus Burgundiæ *Chauanac*. Fabuloſum eſt quod aiunt naſci lini ſemine cepa incluſo & ſic ſato.

Nomina | *Forma* | Dioſc. lib. 4. cap. 50.

DRACO, *Hortenſis.*

CARYOPHYLLATA. CAP. LIIII.

QVo nomine herba hæc ab antiquis Græcis & Latinis ſcriptoribus nuncupata ſit, nondum compertum eſt, niſi fortaſſe ſit Geum Plinij, cui radiculas tribuit tenues, bene olentes. Sunt qui falſò Dioſcoridis Lagopum eſſe credunt, quia in ſegetibus non naſcitur. Recentiores Latini Caryophyllatam vocant à radicum odore, vulgus Benedictam à Diuina efficacia, & Sanammundam. Duo eſſe eius genera animaduertit Fuchſius, non tamen multùm à ſeſe diſsidentia. Primum genus caryophyllatam hortenſem vocat, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus, & paniculis, cuique flos paulò minor & pallidior quàm ſilueſtri. Alterum caryophyllatam ſilueſtrem appellat, cui flores multò maiores, & magis crocei. Duo quoque genera hîc depicta ſunt. Caryophyllata vulgaris, & Caryophyllata montana. Caryophyllatæ vulgari folia ſunt in ſummis pediculis tripartita, hirſuta, ſubaſpera, agrimoniæ foliis quadantenus ſimilia, quibus bina alia ſuccedunt in eodem pediculo multò minora, omnia in ambitu inſecta: caulis ramoſus, rotundus, ſeſquicubitalis, geniculatus, hirſutus: flores pentaphylli æmuli, quibus villoſa ſuccedunt capitula, in quibus ſe-

Nomina | Lib. 26. c. 7. | Matth. in lib. 4. Dioſ. cap. 17. | *Genera.* | Cap. 143. | *Forma.*

CARYOPHYLLATA,
Matthioli.

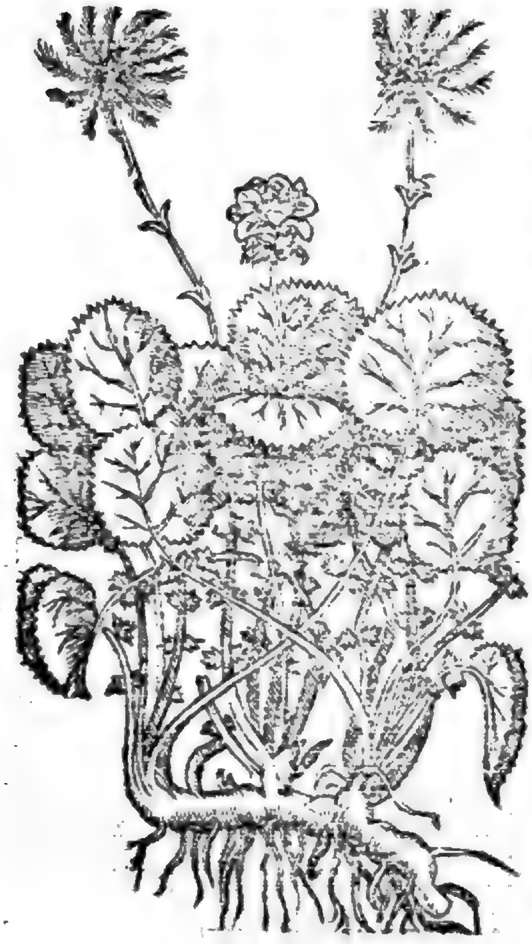
CARYOPHYLLATA
Montana, Dalech.

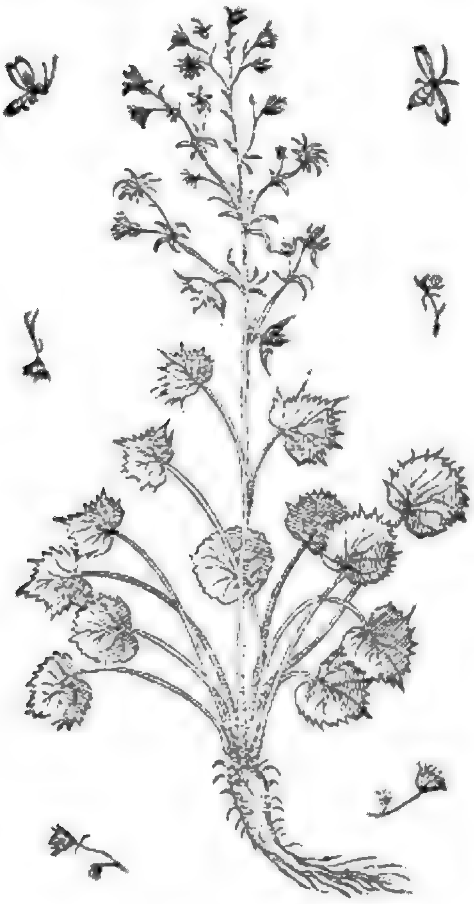
men:radices copioſæ,tenues,ſubrufæ,caryophyllorum odore.Colitur in hortis ab herbariis. *Locus.* Naſcitur etiam ſponte ſecus vias, circa agrorum & hortorum ſepes, & opacis locis gaudet. *Forma.* Caryophyllatæ montanæ radix nigra eſt,supernè craſſa, paulatim gracileſcens,vndique fibrata,inodora,fatuiq; guſtus:folia non ita multa, caryophyllatæ ſuperiori ſimilia, in ambitu ſerrata:caulis pedalis, tenuis, in quo pauca folia & parua:flos luteus, lineis puniceis plurimis diſtinctus,capite in medio extuberante, quod ſuccuſſo flore arrectis nigricantibus pilis horret. Aquoſis locis gaudet. Aliam Caryophyllatam montanā exhibet Matthiolus. Caryophyllatā maiorem rotundifoliam vocat Lobellius. Hæc folia habet craſsiora,criſpiora, hirſutioráq; quā vulgaris,multa ab vna radice enata, longis pediculis nixa ſubaſpera,laciniata,humi ſtrata:caules tenues in cacumine non brachiatos, in quibus rara paruáque folia ſpectantur. In caulium ſingulorum verticibus ſinguli flores inſident, pulchri,triplo ferè quàm in vulgari maiores,aurei, qui tandem flacceſcentes pinnatum efficiunt orbem,magno naturæ artificio radice firmatur ſpithamæ longitudine minimi digiti craſsitudine,ſed non fibrata,rufáque:odore caryophyllorum,& guſtu adſtringente. Efficaciorem eſſe putat vulgari. Caryophyllatam aliam Pena deſcripſit, ſiue Geum Alpinū recentiorum, folia habet in imo plura,hederacea, nonnihil criſtata,aſari

CARYOPHYLLATA
Montana, Matth.

In lib.4. Dioſc.cap. 17.

CARYOPHYLLATA, ſiue Geum Alpinũ Penæ.

ta, aſarinæ rotunditate, aut ſaxifragiæ albæ, ſed maiora: caulem è radice geniculata, & ex fuſco rufóve albicante rectum, gracilem, cubitalem, ſummo ramulis diuiſum, & floſculis albis, ſtellatis onuſtum. Tota nonnihil calfacit, exſiccatque, guſtu caryophyllatæ aut ſaniculæ. Recentiores, & peruetuſtus herbarius calidam & ſiccam eſſe caryophyllatam in ſecundo ordine ſtatuunt, folia ſanè in guſtu non mediocrem adſtrictionem oſtendunt. Radix itidem haud parum adſtrictionis habet. Ea luto & ſordibus eluta ſiccatur, & imbre aceti reſperſa arcas & veſtes iucundo odore commendat. Decoctum huius ſumitur ad perficiendas concoctiones, ſedandóſque coli dolores. Pectoris lateríſque dolores & cruditates iucũdo ſapore diſcutit. Manuſcriptus herbarius facultatem habere diſſoluendi, digerendi, & obſtructiones tollendi ſcribit, fomentum item ex vino decoctionis eius menſes ciere. Contra venena etiam cum vino ſumptam valere, concoctionem roborare, dolorem ventriculi & inteſtinorum à frigiditate aut flatibus ortum, decoctũ in vino ſanare ait. Mirificè etiã ad inferna vulnera huius herbæ decoctum cõfert. Externa verò ex ea collini debent. Scribit etiam Matthiolus recẽtiores caryophyllatæ potu vti ad thoracis interna vulnera: ſuccum eius admiſta ærugine cuniculoſis, contumacibúſque vlceribus vtiliter iniici. Eandem olfactu ſpiritus recreare, & frigidum cerebrum roborare. Epotam prodeſſe cœliacis, dyſentericis, fœminarum profluuiis, & cruenta expuentibus. Tam intus ſumptam, quàm foris illitam enterocelis auxilio eſſe. Temperamentum ei excalfaciens & exſiccans, maximè radicibus, quæ odoratæ & adſtringentes guſtu deprehenduntur, quibus qualitatibus attenuat, diſcutit, adſtringit, & roborat.

Fuchſ.cap. 147.

Vires & Temper.

In lib. 4. Dioſc.cap. 17.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SEXTVS,

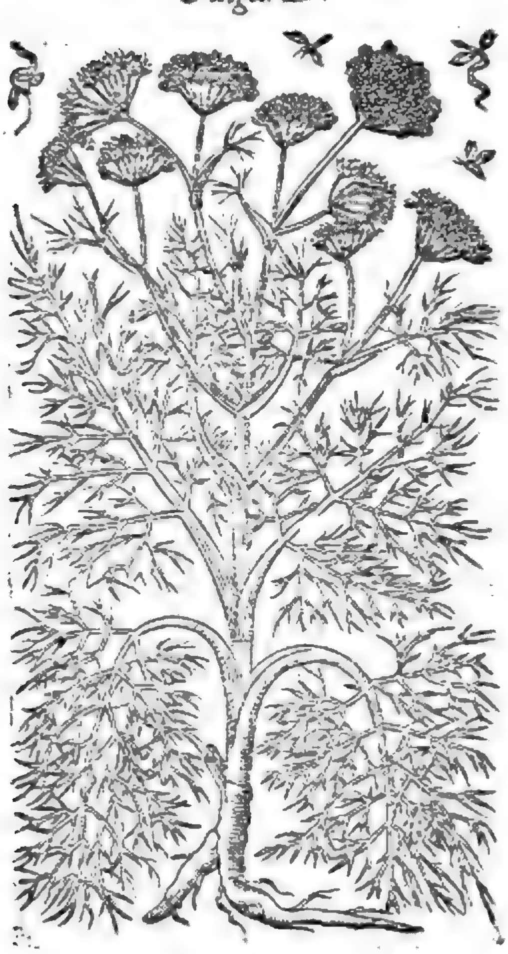
In quo deſcribuntur & depinguntur plantæ Vmbelliferæ.

FOENICVLVM, CAP. I.

QVEMADMODVM earum rerũ quæ abſconditæ ſunt demonſtrato & notato loco facilis inuentio eſt, ſic, cùm rei herbariæ ſtudioſi ſtirpes perueſtigare cupimus, natales ſingularum locos ſcire debemus: ſic enim diuerſarum diuerſis in locis à natura procreatarum ſcientiam percipiemus & conſequemur. Quare primam ſtirpium differentiam à locis petitam primùm expoſuimus: deinceps verò differẽtias aliàs, quæ tum à partibus earum inſignibus ſumuntur, tum à notis quibuſdam illuſtribus, tum ab occultis & admirabilibus viribus, perſequemur. Exordiemur autem ab iis quibus vmbella ſummatim inſidet, quâq; venuſtè coronantur, veluti Fœniculum, aniſum, anethum, daucum & alia pleráque. Eſt autem vmbella floris ſeminis've pedamentum, in multos digeſtum longiores pediculos, qui ſimul ex faſtigio eodem tanquam centro orti, in latius continuò radiãtur, ſinguliq; florem vel ſemen ſuſtinent in orbem circumactum. Quod quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant à ſole, & æſtum arcent, circinatam effigiem gerit, Græci primùm hunc floris habitum σκιάδιον,
Nomina mox Græcos imitati Latini dixerunt vmbellam, à qua vmbelliferæ plãtæ cognominantur: inter quas vulgatiſsimæ notionis eſt Fœniculum, quod Græcis μάραθρον dicitur, Actuario μάλαθρον, Latinis Fœniculum, Arabibus *Raienigi*, Gallis *fenouil*, Germanis *fenchel*, Italis *finochio*, Hiſpanis *Hinoio*, & *funcho*. Μάραθρον autẽ, ἀπὸ τοῦ μαραίνεσθαι, id eſt, à marceſcendo Græcis dictum putant, quod eius è marcidi & arentis multus ſit vſus ad condienda plurima. Fœniculum autem à Latinis, quod ſatum magno cum fœnore ſemen reddat, vel potius Græcorum imitatione Fœniculum
Genera. dictum, quod quaſi fœnum in hyemes arefactum & marcidũ reponatur. Eius ge-
Lib. 3. c. 67. nera tria aſsignat Dioſcorides, marathrum ſiue fœniculum, hippomarathrum, id eſt, fœniculum erraticum ſiue ſilueſtre, cuius aliud genus eſt ſemine coriandri. Apud nos in triplici differentia viſitur, vulgare, dulce, & erraticum ſiue hippoma-
Forma. rathrum. Fœniculum vulgare ſiue ſatiuum (quamquam & ſponte virens reperitur in agris ſquallidis & ſiccioribus, vt in Narbonenſi) caule aſſurgit geniculato, rotundo, multùm ramoſo, hominis plerunque altitudine, læui exterius & herbaceo cortice, medulla intus fungoſa, foliis longis, mollibus, minutiſsimè diſſectis, vt capillamentorum congeriem potiùs quàm folia dixeris, odoris iucundi: vmbella in ſummis caulibus rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinata, in qua ſemen

pallidum

FOENICVLVM Vulgare.

FOENICVLVM Silueſt. Loniceri.

pallidum ſiue luteum, oblongum: radice candida, longa, odorata. Dulce caule eſt breuiore & exiliore, foliis anethi, ſemine maiore, guſtu aniſi dulci, colore albido, minùs acri, hyemes non perinde fert ac vulgare, nec perinde frequens ſeritur, vt potè ſemine è Syria vel Græcia delato, tum pharmacopœis, tum coquis in apparãdis cibis vſu frequentiſsimum. Silueſtre Fœniculum nominant Officinæ auctoribus Ruellio & Lonicero, ſatiuo procerius, brachiali craſſamento, foliis etiamnum maioribus, ſemine miliaceo, radice alba, odorata. Tantæ amplitudinis in Mauritania, vt caulis duodecim cubitis aſſurgat, craſsitudine palmorum quatuor. Fœniculum paſsim in hortis ſatum prouenit. Agreſte in petroſis & calidis inuenitur. Floret Iunio & Auguſto menſibus, Auguſto ſemen maturũ eſt: Fœniculum herba ſi edatur, inquit Dioſcorides, aut ſemen cum ptiſana bibatur, lac attrahit. Comæ decoctum in renum doloribus ſubditum proficit, quippe quod vrinam excitet, (Sic Ruellius græca conuertit quæ in vulgatis codicibus leguntur. τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς κόμης ὑποτεθὲν, νεφριτικοῖς καὶ τοῖς περὶ κύστιν χρήσιμον, quæ ſonant, Comæ autem decoctum ſubditum, renum vitiis ortis circa veſicam confert, &c. In veteri autem codice legũtur, τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς κόμης ποθὲν, νεφριτικοῖς, καὶ τοῖς περὶ κύστιν χρήσιμον, διουρητικὸν ὑπάρχον. Hoc eſt, Potum autem ipſius comæ decoctum, renum atque veſicæ vitiis eſt vtile, cùm vrinam cieat. Quę lectio eſt omnium inculpatiſsima, & eam Cornarius agnouit, non enim renibus & veſicæ ſupponi poteſt hoc decoctum, maximè vt vrinam citet. At, dicet aliquis, imponi quidem poſſet his locis coma, vna cum dococto, aut etiam decoctum, ſpongia ex ipſo imbuta, atque ſic ἐπιτεθὲν legendum eſſet. Sed neq; hic vtendi modus vrinam ciere poſſe videtur. Quare omnino ποθὲν legendum, vt is effectus ſequatur. Eandem comprobat Serapio, locum hunc Dioſcoridis ſic interpretatus. Et quando ſumitur decoctio ſummitatum Fœniculi in potu prouocat vrinam, & ideo confert doloribus renum & veſicæ.) Contra ſerpentium ictus in vino potum prodeſt, menſes ducit, in febribus nauſeam & ſtomachi ardorem ex aqua frigida potũ ſedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morſibus canum medentur. Succus caulibus & foliis expreſſus, in ſole ſiccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem conficiuntur, vtiliter adiicitur. Extrahitur etiam ſuccus ex ſemine viridi, foliis, ramuliſq; ad eadem vtilis, & radix exprimitur in pri-

Lib. 3. c. 48. T. 1. fo. 233.

Locus.

Tempus.

Vires & Temper. Lib. 3. c. 67.

And. La.

Emb. 72. lib. 3.

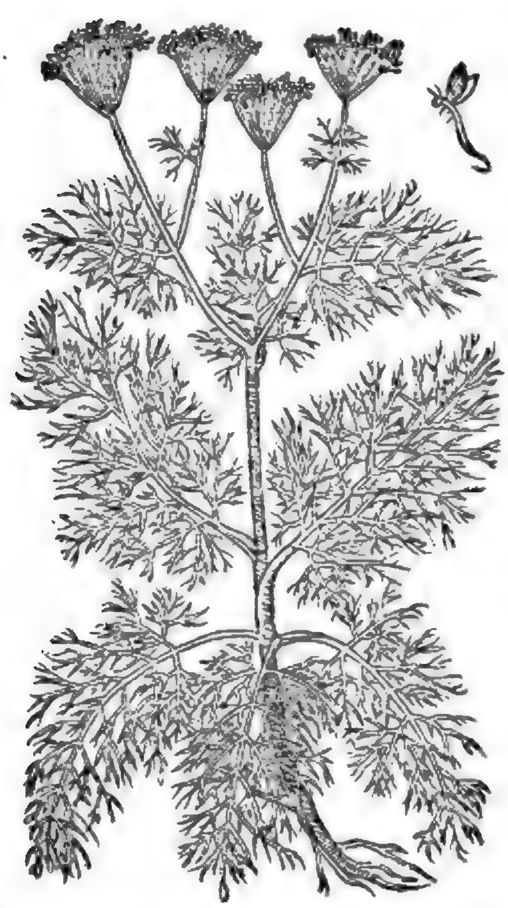
ma germinatione. In Occidentali Iberia liquorem gummi ſimilem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq; admouent, quò faciliùs vi caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius ſucco eſt ad medicamenta oculorum. Hippomarathrum eſt fœniculum ſilueſtre, magnum fert ſemen cachryi ſimile, radix ſubeſt odorata, quæ pota vrinæ ſtillicidium ſanat, radix appoſita menſes ducit. Semen autem & radix aluum ſiſtunt potu, & contra ſerpentium morſus auxiliantur, calculoſq; atterunt, & morbum regium expurgant. At foliorum decoctum potum lac attrahit, & mulieres à partu purgat. Vocatur & alterum hippomarathrum, folia habens anguſta, parua, oblonga, ſemen rotundum, ad coriandri ſemen accedens, acre, odoratum, calfaciendi vi prædictum, facultas eius ſuperiori reſpondet, ſed efficacia debiliore. Plinius eadem ferè de iiſdem tradidit his verbis, Lib.20.c.23 Fœniculũ nobilitauere ſerpentes, guſtatu, vt diximus, ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectum eſt, hominum quoq; caliginem præcipuè eo leuari. Colligitur hic caule turgeſcente, in ſole ſiccatur, inungitúrque ex melle. Vbique hic eſt. Lauditiſsimus in Iberia è lacrymis fit, & ex ſemine recenti, fit etiam ex radicibus prima germinatione inciſis. Dixerat autẽ de ſerpen Lib.8.c.27. tibus multò ante. Anguis hyberno ſitu mẽbrana corporis obducta, fœniculi ſucco impedimentũ illud exuit, nitiduſq; vernat. Et paulo poſt. Idẽ hyberna latebra viſu obſcurato, marathro herbæ ſeſe affricans oculos inungit ac refouet. Quo loco græ Lib.20.c.23 ca μαράθρου voce vſus eſt. Iſtis ſubiũgit. Eſt & in hoc genere ſilueſtre, quod alij hippomarathrum, alij Myrſineum vocant, foliis maioribus, guſtu acriore, procerius, brachiali craſsitudine, radice cãdida. Naſcitur in calidis, ſed ſaxoſis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. Medicinæ in ſatiuo, ad ſcorpionum ictus, & ſerpentium, ſemine in vino poto. Succus & auribus inſtillaturvermiculóſq; in his necat. Ipſum condimentis prope omnibus inſẽritur: oxyporis etiam aptiſsimè quin & panis cruſtis ſubditur. Semen ſtomachum diſſolutum adſtringit, vel in febribus ſumptum, nauſeam ex aqua tritum ſedat, pulmonibus & iocinoribus laudatiſsimũ. Ventrem ſiſtit cùm modicè ſumitur, vrinã exciet, & tormina mitigat decoctũ, in lactiſq; defectu potum mãmas replet, radice cũ ptiſana ſumpta. Renes purgat, ſiue decocto, ſiue ſucco, ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex vino cocta: item conuulſis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos veſicæ pellunt, geniture abundantiam quoquomodo hauſtum facit. Verendis amiciſsimũ, ſiue ad fouendum radice cum vino cocta, ſiue contrita in oleo, illitum. Multi tumoribus & ſuggillatis cum cera illinunt. Radicis ſucco, vel cum melle contra canis morſum vtuntur, & contra multipedam ex vino. Hippomarathum ad omnia vehementius, calculos præcipuè pellit. Prodeſt veſicæ cum vino leni, & fœminarum menſtruis hærentibus. Efficacius in eo ſemen quàm radix. Modus in vtroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui Ophiaca ſcripſit, & Miction (Alij Micon legunt) qui Rhizotomumena, aduerſus ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè Lib.7.ſim. & Nicander non in nouiſsimis poſuit. Galenus vtriuſque facultates diſtinctiùs explicat, à Dioſcoride tamen non diſſentit. Fœniculum, inquit, tam valenter excalfacit, vt ex tertio ordine excalfacientium cenſeri poſsit, deſiccat verò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit, quare lac procreat, quod ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret, ſuffuſis eadem ratione auxiliatur, vrinas menſéſque ciet. Porrò eſt & alterum fœniculum, quod ob magnitudinem hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac ſemen amplius quàm domeſtici deſiccandi vim habet. Quocirca ventrem quoque hoc nomine ſiſtere videtur. Nec ſanè manifeſta illis ineſſe videtur adſtrictio. Huius non radix modo, ſed & ſemen cachryi adſimile eſt, potéſtque & calculos frangere, & ictericos ſanare, menſéſque

ſeſq; & vrinas mouere, non tamen lac congerere ſicut illud ſuperius. Aliud eſt hippomarathrum, cuius ſemen rotundum eſt & acre, ſimile ſemini coriandri, facultate quidem hippomarathro ſimile, ſed debilius. Hæc Galenus.

ANETHVM. CAP. II.

ANHΘON Græcis, ſimiliter Anethum Latinis, Mauritanis *Xebet, Iebet*, ſiue *Sebet*, Italis *Anetho*, Germanis *Dyllen, & Hochkraut*, Hiſpanis *Eneldo*, Gallis *Anet*. Ἄνηθον autem quaſi ἀνίκητον, ideſt, inuictum quidā dictum volunt, quia appetentiam cibi excitat, ſed etiam ἀνηθεῖν congreſſus eſt, familiaritas, & coitio venerea, ad quam laceſsit Anethi eſus, vt antiqui prodiderunt, tametſi plurimo vſu genituram tandē exhauriat. Dioſcoride teſte. Anethum caules fert rotundos, geniculatos, ramoſos, ſeſquicubitali proceritate, folia exilia, fœniculi haud abſimilia, ſed duriora & craſsioribus ſtaminibus: floſculos luteolos in vmbellis caulium faſtigiis inſidentibus, vt in fœniculo ſemen minutum, latum, & quaſi foliatum: radicē lignoſam, neque adeò prolixam, neque adeò multis ſubnixam fibris. Adeò fœniculo ſimile eſt, vt pharmacopeos ſæpè fallat, niſi ſapore facilè diſcerneretur, ingrato calidiore, & colore obſcurius virente. Hortis iam frequentiſsimum eſt, interdum etiam ſponte fœniculi modo prouenit. Iunio & Iulio menſibus floret. Facultatibus his pollet, auctore Dioſcoride. Anethi aridi comæ ac ſeminis decoctum potum lac attrahit, inflationes ac tormina ſedat: aluum vomituſq; ſiſtit (Sic vertit Ruellius quæ in vulgari codice leguntur, κοιλίαν δὲ, καὶ τοὺς ἐπιπολαίους ἐμέτους ἵστησι. Ideſt, Aluum & vomitus leues ſupprimit: quāuis in veteri exemplari legamus, κοιλίαν δὲ καθαίρει καὶ τοὺς ἐπιπολαίους ἐμέτους ἵστησι: quod eſt, aluum purgat, & vomitus leues ſupprimit, vrinas ciet, ſingultus lenit, oculos hebetat, & geniturā extinguit aſsiduè potum. Vtile etiā eſt ipſius decoctum mulieribus præfocatione vuluæ laborantibus ad deſeſsiones: ſemen eius vſtum & illitum condylomata tollit. Plinius cū Aniſum & Anethum culinis & medicis naſci dixiſſet, poſtea Anethum quoque ructus mouet, inquit, & tormina ſedat: aluum ſiſtit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet ſemen feruens olfactum: ſumptum ex aqua ſedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Anethum, inquit Galenus adeò excalfacit, vt habendum ſit, aut ſecundi ordinis intenſi, aut primi finientis. Itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnum conciliat, & crudos incoctoſq; humores concoquit: fit enim ex eo oleum cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus, & concoquentibus medicamentis, niſi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, ac digerendi facultate præditum. Vſtum autem tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium fit. Propterea vlceribus nimis humidis mollibuſq; prodeſt, potiſsimum iis quæ in pudendis cōſiſtunt. At quæ in præputio ſunt inueterata, iis probè cicatricem obducit. Cæterùm viride humi-

ANETHVM.

Nomina — Pet. Pe. in Hol. fol. 347. — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — Lib. 3. c. 58. — *Vires & Temper.* — Lib. 19. c. 8. — Li. 20. c. 18. — Li. 6. ſimpl.

dius eſt,& minùs calidum. Itaque magis quàm ſiccum concoquit, & ſomnum conciliat, ſed minùs digerit. Idcirco mihi videntur veteres in conuiuiis vſi eſſe coronis ex eo concinnatis.

ANISVM. CAP. III.

Nomina ANIΣON & ἄνισον Græcis,Latinis & Officinis Aniſum,Mauritanis *Aneiſum,& Anexiſſum*, Italis *Aniſo*,Hermanis *Aniſz,& Eniſz*,Hiſpanis *Matahalua,& Terua dulce*,Gallis *Anis.* Ἄνισον quidam,auctore Plinio,quaſi ἀνίκητον vocauere , quia appetētiam cibi præſtaret.Sed veriſimilius eſt ſic dictum ὅτι ἀνίησι τὰς ἐμπνευ. μαλάσσει,ideſt, quod remittit & laxat tenſiones flatulentas internas & externas. *Forma.* Aniſum foliis eſt apio hortenſi recens prodeunti par,caulem edit rotundum,tenuiter ſtriatum,inanem, multis ramulis brachiatum: folium cùm primùm enaſcitur,rotundum, ſed deinde apij modo diſſectum, verùm minus & magis candicans : in caulium ſummitate elegantes vmbellæ ſpectantur , floribus candidis decoratæ,deinde ſemine grauidæ, candicante, oblongo,odore & ſapore dulci ſuauiq;. *Locus.* Ex Syria & Creta originem habet, ſponte illîc proueniens, nunc paſsim in hortis etiam Septentrionalium regionum ſatum fruticat. *Tempus.* Iunio & Iulio menſibus floret, ſemineq; prægnans eſt. Cuius facultates has eſſe tradit Dioſcorides. *Vires & Temper.* Aniſum in vniuerſum vim habet excalfaciendi , ſiccandi , facilem reſpirationem reddendi (εὔπνουν Græcè legitur, Ruellius vertit oris halitum iucundiorem facit, Plinium ſecutus , qui ſic vocem εὔπνουν reddidiſſe videtur) dolorem ſedandi,diſcutiendi,vrinam ciendi, diffundendi.Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad venenata animalia,& ad inflationes. Aluum & album mulierum profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit,& venerem ſtimulat. Suffitum naribus dolorem capitis ſedat:tritum & cum roſaceo inſtillatum aurium medetur rupturis. Hæc Dioſcorides.Quæ particulatim & pluribus verbis Plinius declarauit. Aniſum aduerſus ſcorpiones in vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatū ſiue crudum , ſiue decoctum. Item viride aridúmve omnibus quæ condiuntur, quæq; intinguuntur deſideratum:panis etiam cruſtis inferioribus ſubditū. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina cōmendat,quin ipſum oris halitū iucundiorem facit,fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum ſmyrnio, & melle exiguo ore mox vino colluto:vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpēſum in puluino,vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat:ob has cauſas quidem Anicetum id vocauere.Dolores capitis leuat ſuffitum naribus.Epiphoris oculorum è vino radicem eius tuſam imponit Iollas. Ipſum cum croco pari modo & vino,& per ſe tritum cum polēta ad magnas fluxiones,extrahendiſq;, ſi qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aqua.Sedat anginas cum melle & hyſſopo, & aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo.Thoracis pituitas purgat toſtum:cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo

ANISVM.

Lib. 2. c. 17.

Petr Pe in A. fol. 322

Lib. 3. c. 56.

Li. 20. c. 17.

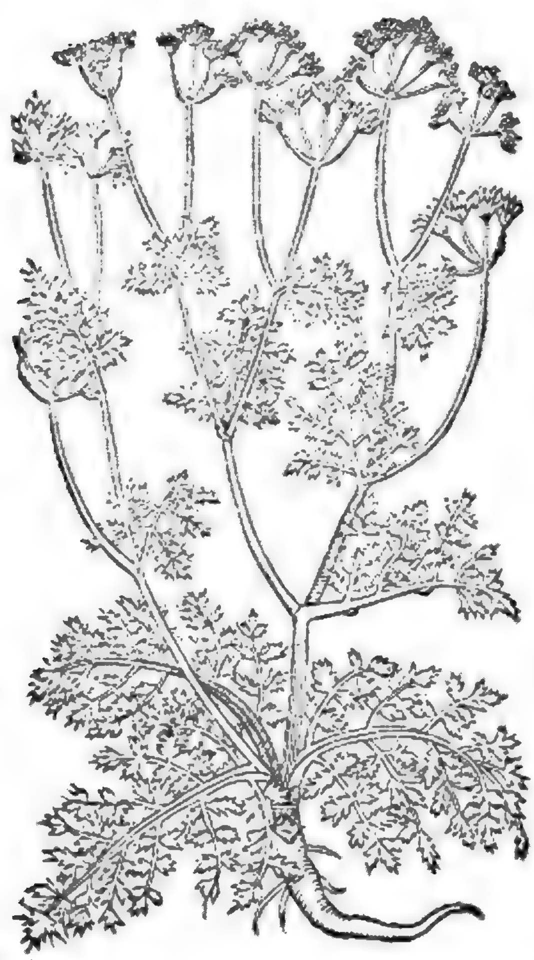
tabulo Aniſi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tuſsim. Præcipuum autem eſt ad ructus,ideò inflationibus ſtomachi,& inteſtinorum torminibus,& cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumq; inhibet. Potũ ſomnum conciliat,calculos pellit, vomitiones cohibet,& præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis,neruis quoque quibus ſuccinctum eſt corpus vtiliſsimum. Prodeſt eius & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & inteſtinis putant:ideò dyſentericis & in teneſmo datur toſtum. Dalion herbarius dedit bibendũ cum Anetho parturientibus. Phreniticis quoque illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium, aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes,ideoq; quamplurimum domi ſerendum. Parere quoque faciliùs olfactãtes. Soſimenes contra omnes duritias ex aceto vſus eſt, & contra laſsitudines,in oleo decoquens,addito nitro. Semine eius poto laſsitudinis auxilium viatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationem ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad ventris, aut inteſtinorum inflationes, & Orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit ſeminis tantumdem hyoſcyami cum lacte aſinino. Multi vomituris acetabulum eius,& folia lauri decem, trita in aqua,bibenda inter cœnam ſuadent. Strangulationes vuluæ ſi mãducetur & linatur calidum,vel ſi bibatur cum caſtoreo aceto & melle ſedat. Vertigines à partu cum ſemine cucumeris & lini pari menſura ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis diſcutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis ſeminis aniſi & fœniculi vſus eſt,in aceto,& mellis cyatho vno. Lenit articulares morbos, cũ amaris nucibus illitum. Sunt qui & aſpidum venenis aduerſari naturam eius putent. Vrinam ciet,ſitim cohibet, venerem ſtimulat. Cum vino ſudorem leuiter præſtat. Veſtes quoque à tineis defendit. Efficacius ſemper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inutile eſt,præterquàm inflato. Hæc Plinius. Galenus, Aniſi ſemen, inquit, Li.6.ſimpl.
maxime vtile eſt,acre & ſubamarum, vt propè ad vrentium accedat caliditatem. Eſt autem & in ſiccando tertij ordinis,ſicut & in calefaciendo. Proinde & vrinã ciet,& digerit,& flatus ventris reprimit. Hæc Galenus. Sed cum nullum ſanè ex omnibus flatus diſſoluentibus oleraceis ſeminibus gratius ſit ventriculo, minùs habeat acrimoniæ,aut plus ſuauitatis quàm aniſi ſemen,neutiquam,vt ex Dioſcoride Galenus arbitratur, tertio gradu hodie guſtanti apparet calidum. Quare id de Aniſo in Syria, aut ſponte alibi in regionibus calidis nato intellexiſſe videtur, nunc cùm nuſpiam ſponte proueniat,ſed in hortis duntaxat etiam Septentrionalium regionum colatur,mutatione cœli,ſoli & cultus,nonnihil caloris depoſuiſſe neceſſum eſt. Simeon Sethi ad vetuſtos ex frigore iecoris affectus Aniſum prodeſſe ſcripſit,& ad ſpirãdi difficultatem quæ ex pituita proficiſcitur. Flatus qui in ventriculo ſunt digerere,obſtructiones tollere,& lactis copiam facere.

CARVM. *CAP. IIII.*

KÁρος Grecis & *κάρον* ſiue *καρῶον*, Latinis Carũ,vel Careũ, Officinis Carui nominatur, Arabibus *Caruia, Karauia*, ſeu *Carui*, Italis *Caro*, Germanis *Matthkumich*, Hiſpanis *Alcarauea*, Gallis *Carui*. Carum autem à Caria regione in qua laudatiſsimum naſcitur, appellationem accepit. *Nomina*
Id paſtinacæ ſilueſtri haud abſimile caules ab vna radice multos emittit quadrangulos,geniculatos,cubitales, folia paſtinacæ ſilueſtris, vmbellas in ſummis caulibus,candidis floribus refertas,ſemen anguloſum,copioſum,ſubnigricans, acre, & linguam vellicans, radicem oblongam & luteam,craſsiuſculam. *Forma.*
In pratis hodie prouenit,optimũ,vt dictum eſt,in Caria. Maio & Iunio mẽſibus floret, & ſemine *Locus.* *Tempus.*

prægnans

CARVM, Matth.

prægnans eſt. Carum, inquit Dioſcor. calfacit, vrinam ciet, ſtomacho vtile eſt, ori gratum (legitur enim Græcè εὔστομον, Ruellius vertit os commendat, quod eſt idem ac ſi dicas ſuauem anhelitum reddit) concoctionem adiuuat. Miſcetur etiam commodè antidotis & oxyporis. Aniſi vicem præſtat, (Sic Ruellius, cùm legatur in veteri codice ἀναλογοῦν ἀνίσῳ, ἢ ἀνήθῳ. quod eſt, aniſo, aut anetho proportione reſpondet) Radix elixa paſtinacæ ſilueſtris modo edendo eſt. De eodem breuiter ſic Plinius. Peregrinum & Careum, gentis ſuæ nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra ſeri vult, ratione eadem qua Oluſatrum. Laudatiſsimum tamen in Caria, proximum in Phrygia. Cari ſemen, inquit Galenus, calfacit & exſiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſsidens. Quare & flatus extinguit, & vrinam ciet, non ſemen tantum, ſed & planta. Idem alibi radicem Cari melioris ſucci eſſe ait, quàm paſtinacæ, tamen æquè cōcoqui. Notiſſimum eſt Officinis Carum, præſertim eius ſemen quod aperit, prouocat, diſſoluit, incidit. Auxiliatur frigidis vteri affectibus, confert omnibus frigidis morbis capitis, viſum acuit. Herba pro olere editur, radix cocta eſtur perinde vt paſtinaca. Seminis farina miſcetur cataplaſmatis, quæ ad ſuggillata parantur. Integrum ſemen Germani cum pane ſubigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos aniſum & fœniculum.

[Marginal notes: Lib. 3. c. 57. *Vires & Temper.* — Lib. 19. c. 8. — Li. 7. ſimpl. — Li. 2. Alim. — Matthi. in ca. 57. lib. 3.]

AMMI. *CAP. V.*

Nomina AMMI Græcis, Ammi Latinis dicitur, Officinis corruptè Ameos, Arabibus *Nanochach*, *Anazue*, ſeu *Nanachue*. Cui idem quod ſuperioribus non euenit: harum enim deſcriptiones à Dioſcoride prætermiſſæ, quin etiam vulgo notæ eſſent efficere non potuerūt, illius integra facies ab eodem non delineata quodnam genuinum ſit ex multis generibus, quæ ab herbariis proponūtur, ambiguum reliquit. Ait enim ille duntaxat σπερμάτιον, ideſt, paruum ſemen eſſe vulgo notum, multò minùs cumino, guſtu origanum reſipiens, vt videatur Ammi appellatio perpuſillum quaſiq; arenaceum exilitate & colore ſemen eſſe. Fuchſius & eum ſecutus Dodonæus Ammi commune, ſiue Ammi Officinarum, verum Ammi eſſe autumant: quod caule rotundo & herbaceo conſtat, ſurculis multis & exiguis: folio oblongo, anguſto, per ambitum inciſuris diuiſo: flore paruo, candido, vmbella anethi: ſemine exiliore multò quàm cuminum, acri & ſubamaro, origanum præ ſe ferente: radice candida & multifida. Quidam Bupleuron Plinij eſſe volunt, vt Bupreſtin Auriculam leporis deſcriptā poſt hac cap. 23. de Panace. Eſſe autem hāc herbam verū Ammi, inquit Fuchſius, ſeminis in guſtu ſapor qui ſubamarus & acris eſt, omnium maximè oſtendit: talem enim in eo ſaporem Galenus requirit: origanum etiam guſtu referre videtur. Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, cuius pictura & teſtimonium ſatis docent hanc herbam eſſe Ammi genuinum. Inter cætera enim ſemen Ammios piper guſtu referre, ideoq; à nonnullis piperculam dictam eſſe ait.

[Marginal notes: Ca. 21. hiſt. Lib. 2. c. 79. — *Forma.* — Ibidem.]

AMMI, Fuchſ.

AMMI, Matthioli.

Id quod veriſsimum eſſe comperies, ſi ſemen guſtaueris: miram enim huic acrimoniã ineſſe ſenties. Nuſquam apud nos ſponte ſua naſcitur, inquit Fuchſius, ſatum tamen facilè & magna copia prouenit, ſic vt deinde extirpari vix queat. Auguſto menſe floret, ac deinceps vbi defloruit ſemen abundè producit. Sed hæc improbat Matthiolus his verbis. Quod Ammios nomine paſsim in Officinis habetur, cùm probatiſsimum, Plinio teſte, omnino ſit candidius, id nigricat, adeoq; vulgaris petroſelini ſemen æmulatur, vt viſu ab eo diſcerni minimè poſsit, ſed in hoc guſtum conſulere oportet: nam cùm haud leuiter ſit acre, facultatis diſcrimen guſtu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullũ origani ſaporem guſtu repreſentet, perſpicuum eſt non eſſe legitimũ. Hæc ille. In quibus animaduertendum Plinium candidioris nota non præſtãtiam ſeminis Ammios, ſed huius à cumino diſcrimen indicaſſe. Sunt enim hæc eius verba. Pleriq; alterius naturæ (à cumino Æthiopico) in totum putant, quoniam ſit exilius & candidius. Illi verò legitimum Ammi ſubſtituit Matthiolus, quod ex horto Patauino Anguillara miſit. At Pena iſtud in Patauinis hortis cultum, etiamq; nõ procul Ageno & Garumna in Aquitania à ſe collectum, foliis & vmbellis Dauci cretenſis, ſemine & radice hortẽſis apij, neutiquam illis in Ammi ſemine viribus expetitis præditum eſt. Aliud ſemen non multis ab hinc annis cœptũ fuit deuehi ex Siria aut Creta Venetias, hortenſi apio par, ſed flauum, guſtu aromaticum, feruidum, origanum præferens. Ex eo in horto Condenbergij, ſapore paſtinacæ, aromatico ſemine prouenisſe ait Lobellius Ammi Creticum aromaticum, quod & pinxit Matthiolus. Aliud Ammi perpuſillum ex Lobellio hîc appinximus, radice ſuperioris ſimili, foliis fœniculi, ſemine perpuſillo in vmbellis multis. Sunt qui aliud Dauci genus faciunt, id nimirum quod Matthiolus crithami terreſtris nomine deſcripſit his verbis. Naſcitur, inquit, in Bohemia, præſertim in agro Pragenſi non ſolùm inter ſegetes: ſed in agrorum marginibus & ſecus vias, foliis longis, anguſtis, firmis, ternis ex vno pediculo, ipſoque longo prodeuntibus, vtrinq; denticulatis, falcis frumentariæ modo. Cæterùm quæ in caulium ſummis partibus habentur minora breuioráque ſunt: caulem gerit ramoſum, alis concauum, geniculatum, in cuius ſummitate ramuli exeunt diuulſi, in quibus floridæ albicanteſq; vmbellæ, poſtremò ſemen paruum, oblongum, acre & odoratum. Radice nititur ſimplici,

Locus.

Tempus.

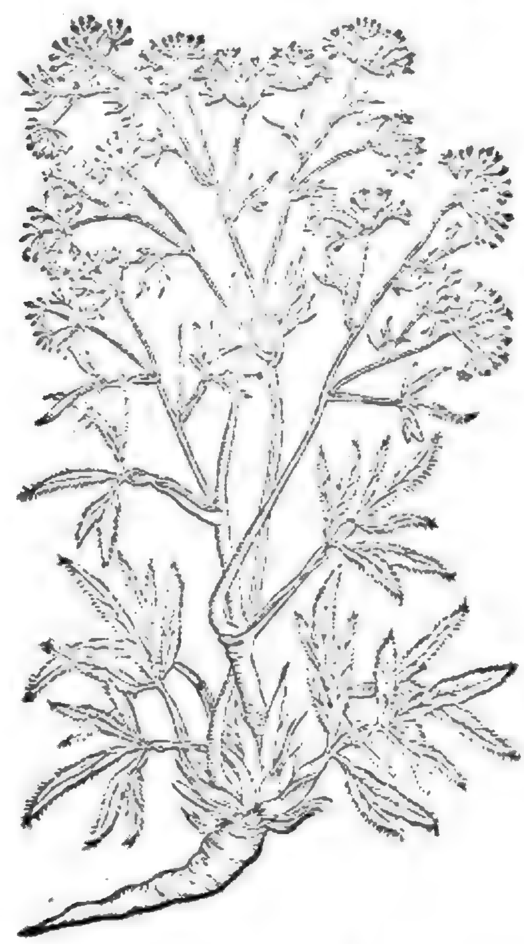
Ca. 61. li. 3.

Li. 20. c. 15.

In Adf. fol. 325.

Ca. 13. li. 3.

AMMI Perpuſillum, Lobel.

AMMI quorumdam Dalech.

paſtinacæ haud abſimili, minore tamē, ſapore imprimis dulci, ſed ſi diutius mandatur, acri & odorato. Ammi, inquit Dioſcor. vim habet excalfactoriam & exſiccantem. Facit ad tormina, vrinæ difficultatem, venenatorum morſus cum vino potum, menſtrua ciet. Miſcetur rodentibus ex cantharidibus confectis medicamentis, vt inde exortis vrinæ difficultatibus reſiſtat. Suggillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctum in pallorem mutat. Suffitum cum vua paſſa aut reſina vuluas purgat. Eadem tradit Plinius. Inflationes & tormina diſcutit. Vrinam & menſtrua ciet. Suggillata & oculorum epiphoras mitigat cum lini ſemine. Scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus, priuatimq́; ceraſtarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium ſimiliter (nimirum vt cuminum,) mutat in pallorem. Suffitum cum vua paſſa aut reſina vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum. Galenus herbæ quam vocant Ammi, ſemen maximè vtile eſſe ſcribit, facultatis excalfactoriæ & deſiccatoriæ, tenuiumq́; partium. Sed & guſtu ſubamarum eſt, & acre. Hinc perſpicuum eſt quod digerat, & vrinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo reſiccandoq́; ex ordine tertio intenſo.

Lib. 3. c. 61.
Vires & Temper.
Li. 20. c. 15.
Li. 6. ſimpl.

CVMINVM SATIVVM. CAP. VI.

Nomina.
In Ad. fol. 330.
Genera. Pe. ibid.

KYMINON Græcis, ſic & Latinis Cuminum, Officinis Cyminum, Arabibus *Camum* ſeu *Kemum*, Italis *Cumino*, Hiſpanis *Comino*, Gallis *Comin*, Germanis *kimmel*. Eſt autem tantæ feracitatis, inquit Pena, inter oleracea Cuminum, vt etiam maledictis ſatū vberrimè luxuriet. Vnde Cuminum quis, quaſi prægnans à verbo κύω manaſſe putet. Eius genera tria ſunt Dioſcoridi, ſatiuum, & ſilueſtre duplex. Satiuum aliquantùm diuerſum diuerſis è locis Syriæ, Græciæ, Ciliciæ allatum obſeruatur. Quod enim albicat hirſutumq́; eſt ſemen, præſtantius habetur. Aliud neutiquam hirſutum eſt. Nec putandum diſcrimen aliud fuiſſe Æthiopici aliúſve, quàm loci prærogatiua.

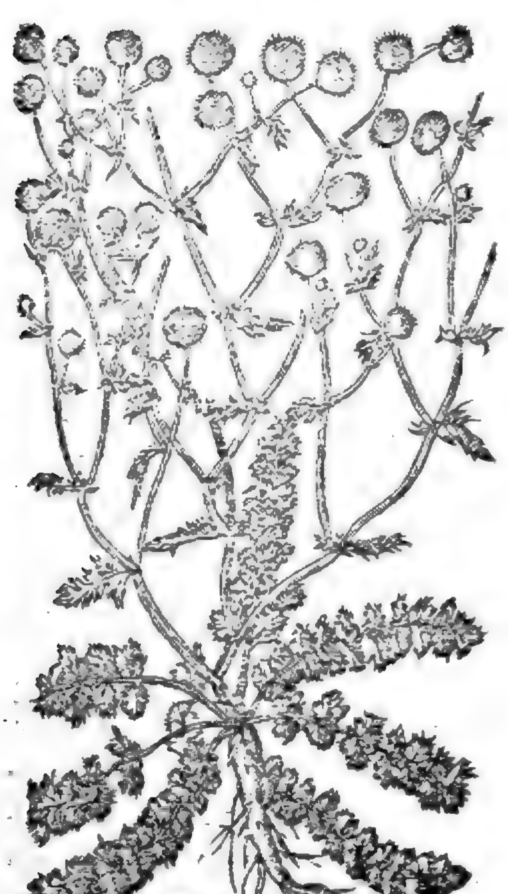
Viſuſq́; eſt Hippocrates ſatiuum iſtud albicans hirſutumq́;, baſilicum ſeu Æthiopicum ſtatuiſſe. Cuminum ſatiuum caule eſt longo, recto, multis adnatis ramuſculis, foliis minutim diſciſsis, fœniculi ſimilibus, flores in vmbellis emicant veluti in fœniculo, in quibus tandem copioſum ſemen. Radix albicat, & ſummo repit ceſpite. *Forma.*

CVMINVM Satiuum Matthioli.

Tractu gaudet calido & putreſcibili, quamobrem frequentiſsimum in maritimis naſcitur. *Locus.* Prouenit, inquit Dioſcor. in Galatia, in Aſia, Cilicia. *Lib.3.c.59.* Omnibus præfertur Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellat. Secundum locũ tenet Ægyptiũ, reliqua ſequuntur. Cuminum ſilueſtre eodem Dioſcoride auctore, frutex eſt paruus, caule palmum alto, tenui, in quo foliola quaterna aut quina, tenuia, veluti ſerrata, & gingidij diuiſura: in cacumine capitula quina aut ſena habet, rotunda, mollia, in quibus ſemen eſt aceroſum, guſtu ſatiuo acrius. Naſcitur in collibus. Plurimum efficaciuſq́;, inquit Dioſcorides, in Lycia, Galatia Aſiæ, & in Carthagine Hiſpaniæ. Alterum ſilueſtris Cumini genus ſatiuo non diſsimile eſt, quod à ſingulis floribus elata promit cornicula, in quibus ſemen eſt melanthio ſimile. Cuminum ſatiuum vulgo ſatis notum, hic ex Matthiolo pictum damus. Item prius ſilueſtris genus ex Cortuſiana liberalitate. *Cap.59.li.3.* Alterum verò ſilueſtris genus, idem Matthiolus cum Ruellio & Geſnero eam plantam eſſe putat

CVMINVM Silueſtre, I. Matthioli.

CVMINVM Silueſtre, II. Matthioli.

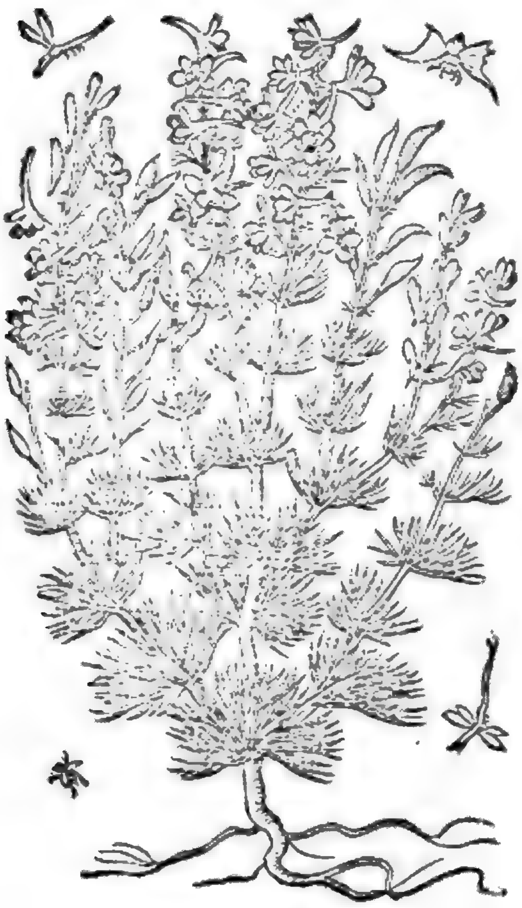
quam herbari, Conſolidam Regiam ſiue Regalem appellant, Galli *Pied d'Alouette*, Germani *Ritterſporn*, id eſt, equitis calcar. Caulem fert ſimplicem, ramulis multis brachiatũ, tenuioribus, longis, diuiſis, ſilueſtris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ violæ æmulos, ex quorum altera parte prodeunt cornicula ſurſum ſpectantia, quæ calcaris veterum formã exprimere videntur, vnde illi nomen à Germanis inditum. Semen fert in corniculis melanthio ſimile. Hanc plantam Dodonæus nomine buccinũ, ſeu Delphini alterius pinxit & deſcripſit, & huic prorſus ſimilem, ſed omnibus partibus maiorem & habitiorem Cõſolidam Regalem hortenſem, Delphinij nomine. Fuchſius perperam nomine Chamæmeli eranthemi. Sed in poſtrema Commentariorũ editione Matthiolus ſententiam retractat, aliudq́; Cuminũ ſilueſtre alterum, ab eodem Cortuſo acceptũ, idq́; verum depinxit, Hypecoum Cluſij & Dodonæi. Eadem cumini ſilueſtris genera Penæ his ferè verbis explicauit, atq; ita delineauit.

Lib.2.ca.5.

Ca.8. lib.2.

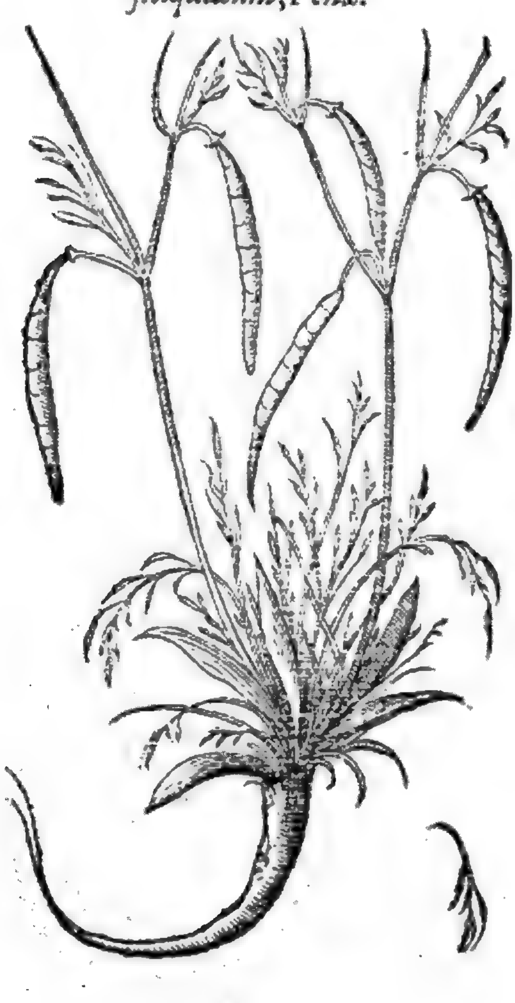
In Ad.

CVMINVM Silueſtre alterum, Matth.

Speciem præ ſe ferunt, inquit, vtriuſque ſilueſtris Cumini duæ plantæ, quæ locis glareoſis prope Aquas Sextias Gallicæ prouinciæ vbertim creſcunt. Primæ foliola gingidij, vel ſilueſtris paſtinacæ modo diuiſa ſunt, radix albicat, parua, cauliculi inflexi, exiles ſcandicis ſeu pectinis venerei modo, ſed albidis, rotundis, villoſiſq; glomerulis, globulos arctij imitantibus, tenera papposâve lanugine cinctos, in ſphærulam denſam, magnitudine pinpinellæ, platani modo globulariáve Monſpelienſibus dictæ. Semen dẽtis leonis vel platani, ſed multò minus. Alterius ſilueſtris duæ ſunt plantæ quæ effigie ſatis congruere vidẽtur. Ea quæ minùs cognita, exigua & pulchra, non procul Aquis Sextiis oriunda, complura gerit cornicula, ſiliquata, adunca, ſcorpioidis dictæ modo, ſed craſſiora, ſemine intus præſepiolis diſtincto, colore flauo, oblongo: cauliculi graciles, teneriuſculi, & folia parua, carei aut ſcandicis, pectinis venerei, fumariæ've inciſuris profundis: exigua radix, lutei flores Maio menſe, Chelidonij maioris, aut erucæ, ſed minores. Eidem eiſdemq́; natalibus ſiliquata perquàm ſimilis ſociatur altera non niſi folio tenuiore, diſtans, anguſtiore, ſeſeli Maſilienſis diuiſura, ad imum plantæ iuxta radicem albicantem, chœrephyllo ſimilem plurimum naſcente, cauliculis ferme glabris, ſiliqua maiore: ſemine ibi contento, galegæ, ſubfuluo. Regia verò conſolida alibi dicta, Cumini foliis, floribus purpureis, & interdum

CVMINVM Silueſtre ſiliquatum, Penæ.

terdum candidis,ſpecioſis,coronariis,in calcaris antiqui ſpeciem,è quibus cornicula oblonga,recta promuntur,ſemine nigellæ nigro, adeò hortis mulierculiſq; familiaris eſt,vt minimè notionis dilucidioris egeat. Haſce itaque plantas Pena propoſuiſſe ſe ait,vt quiſque pro arbitrio de illis ſtatuat. Cum enim Cumini ſatiui ſapore odoréve grato non polleant,nedum id ſuperent, dubium eſt illáne ſit Cuminum ſilueſtre. Alteri quidem lutei flores inſunt, & ſemina melanthij deſunt. Sola horum Regia conſolida vocata videtur adhuc Cumini ſilueſtris coniecturã fouere:tametſi vſus medicamentis,aut cibis, vel nullus vel incertus. Hæc Pena. Nunc de viribus dicendum. Cuminum ſatiuum, inquit Dioſcor.ori gratum eſt (vetus codex & Oribaſius habent εὐστόμαχον, ideſt,ſtomacho gratum) Calfacit,adſtringit,exſiccat,ad tormina inflationéſque conuenit coctum, & cum oleo infuſum,aut cum hordeacea farina impoſitum.Orthopnoicis datur in poſca, demorſis à ſerpente in vino. Teſtium inflammationibus auxiliatur impoſitum cum vua paſſa,aut lolij farina ceratóve.Fluxum muliebrem cohibet, item ſanguinis è naribus profluuium tritum cum aceto & admotum. Siue bibatur,ſiue illinatur corporis colorem in pallidius mutat. Cumini ſilueſtris prioris ſemen bibitur ex aqua aduerſus tormina inflationeſq;, ad venenatas beſtias, & ſtomachi humiditatem cum vino:ſingultus ex aceto ſedat. Tollit & ſuggillata commanſum,ac cum melle & vua paſſa impoſitum. Inflammationes etiam teſtium ſanat cum iiſdem illitum. Alterius Cumini ſilueſtris ſemen ſerpentium morſibus optimum eſt præſidium. Vrinæ ſtillicidio vexatis, & calculoſis auxiliatur, & iis qui ſanguinis grumos meiunt.Sed iis apij ſemen feruefactum poſtea bibendum eſt. Cumini vtriuſque eaſdem vires Fuchſius declarauit.Plinius his verbis, Cumino ſatiuo magnus vſus in ſtomachi præcipuè remediis. Diſcutit pituitas & inflationes tritũ & cum pane ſumptum,vel potum ex aqua vinoq; : tormina quoque & inteſtinorum dolores. Verumtamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcij Latronis clari inter magiſtros dicendi, aſſectatores ſimilitudinem coloris (palloris alij legunt)ſtudiis contracti imitatos:& paulò ante Iulium vindicem aſſertorem illum à Nerone libertatis,in captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum, vel ex aceto recens ſiſtit.Teſticulorum epiphoris per ſe impoſitum,tumentibus cum melle prodeſt. Infantibus imponi in ventrali ſatis eſt.Morbo regio in vino albo à balneis datur. Æthiopicum maximè in poſca,& in ligmate cum melle. Africano priuatim vrinæ incontinentiam cohiberi putãt. Satiuum datur ad iocinoris vitia toſtum,tritum in aceto:item ad vertiginem.Iis verò quos acriore vi vrina mordet,in dulci tritum vino. Ad vuluarum vitia in vino, prætérque impoſitis cum vellere foliis:teſtium tumoribus toſtum tritumq; cum melle,aut cum roſaceo & cera. Silueſtre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad ſerpentes cum oleo, ad ſcorpiones,ad ſcolopendras. Siſtit & vomitionem nauſeaſq; ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur, illinitúrque,vel penicillis feruens adprimitur faſciis. Strangulationes vuluæ potum in vino aperit,tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus inſtillatur ad ſonitus,atque tinnitus cum ſeuo vitulino vel melle. Suggillatis illinitur cum melle, & vua paſſa, & aceto: lentigini nigræ ex aceto. Cymini ſemine maximè vtimur,inquit Galenus,quemadmodum Aniſi,Liguſtici, Cari,Petroſelini. Eſt verò & facultatis excalfacientis, ſicut illorum vnumquodque,tum vrinam mouentis, & flatum extinguentis, ex tertio ordine excalfacientium.

Margin notes: Lib.3. c.59. — *Vires & Temper.* — Li.20.c.14. — Li.7.ſimpl.

Nn 2

APIVM. *CAP. VII.*

Nomina GRAECIS σέλινον,& σέλινον κηπαῖον, Latinis dicitur Apium, & Apium hortenſe,aut ſatiuum, Arabibus *Charß, Charſi,* ſeu *Chares*, Italis *Apio domeſtico,& Petroſello,* Germanis *Peterſilien,& Peterlin*, Hiſpanis *Perexil,* Gallis *Perſil.* Selinum autem Græci vocant,quaſi ἕλυς σευόμενον, hoc eſt paludibus impulſum: quapropter Homerus ἐλεόθρεπτον σέλινον cognominat, quod paludoſis gaudeat, & in iis enatum lætius exurgat. Mauult tamen Pena Selinum quaſi lunaticum,dictum ab illo formidando affectu,quem accerſit eſu, quã à paluſtri ſolo, vbi non ſemper naſcitur. Multa alia ſunt Apij genera à locis & magnitudine nomen ſortita. Apium ſilueſtre,Gallis *Perſil ſauuage*, Eleoſelinum, Oreoſelinum,Petroſelinum,Hipposelinum. Apium hortenſe ſiue ſatiuum verum antiquorum,omnium ferè herbariorum ſententia, & coniectura potius quã vlla à veteribus expreſſa figura,vulgare noſtrum Petroſelinum hortis frequentiſſimũ, cibiſq; gratiſſimum eſſe creditur,caule concauo,inquit Ruellius,tenuiter ſtriato, rotundo,multiſq; ramis brachiato,ſæpe cubitalem æquante altitudinem:foliis tripartito diſſectis, & leuiter criſpis, oris leuiuſculè laciniatis:floſculo candido, &

Fuchſ.cap. 283.hiſt.

In Ad.

Genera

Lib.3.c.46.

Forma

APIVM Hortenſe.

APIVM Silueſt. Dalech.

quo minutiorem haud temerè reperias, nudo ſemine, radice ſingulari, ſuauiter olente. Aliud eſt hortenſe Apium criſpatum,perelegans & rarum,à ſuperiore nihil diſtans,niſi foliorum criſpatis oris, argutioribuſq; & minutioribus inciſuris: σέλινον ἄγριον, Apium ſilueſtre,cuius meminerunt Theophraſtus & Dioſcorides,hîc ex Dalechampij opinione depictum eſt,deſcriptumq; radice gracili,longa,candida,odorata, folio Apii hortenſis,perquàm tenui,caule palmum alto,flore puſillo, albo in exiguis vmbellis, quas herbacei cortices glumis ſpicarum non diſſimiles ſuſtinent,& ſubtus ambiunt,ſemine minutulo. In aſperis collibus prouenit. Dodonæus longè aliud ſilueſtre Apium exhibuit,quod foliis eſt magnis, valde inciſis,planè ſilueſtris paſtinacæ,ſed multò maioribus,caulibus rotundis, cauis, quaternos

Lib.7.hiſt. ca.4.

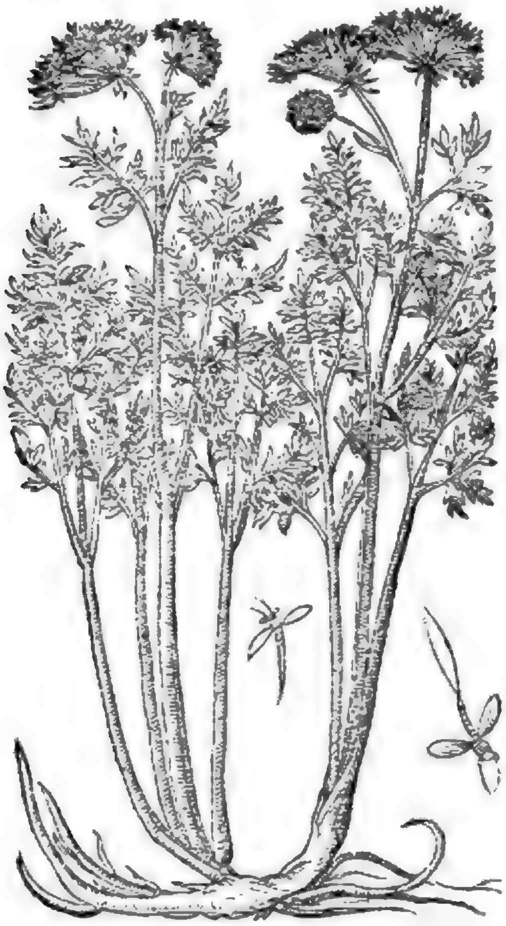
Li.3. c.69.

Forma

Locus.

Lib.5. c.45.

APIVM Silueſt. Dodon.

ternos quinóſve pedes longis, ima parte ex fuſco rubentibus, in quorum ſummitate rotundæ vmbellæ flores albos gerunt, deinde ſemen cõpreſſum, hirſutum, anetho, haud diſsimile, ſed maius: radix in duas tréſve alias ſecatur radices, non in altum deſcendentes, ſed obliquè huc illuc ſparſas, calefaciendi vi præditas, & linguam vrentes. Ex tota herba, tam ex caulibus quàm ex foliis ſuccus albus manat non aliter quàm ex tithymalis. Thyſſelium fortaſſe Plinij. Thyſſelium eſt, inquit, non diſsimile Apio: huius radix commanducata purgat capitis pituitas. Silaus Plinij quibuſdam, perperam Meum Batauis & Antuerpienſibus. Ἑλειοσέλινον, paluſtre apium, Gazæ paludapiũ, Officinis Apiũ, Mauritanis *Aſsilu*, italis *Apio paluſtre*, Germanis *Epſſich*, ſeu *Eppich*, Hiſpanis *Perexil d'agua*, Gallis *Perſil de marez*, *Ache*, *Api*. Satiuo grandius, ſed ingrati tum ſaporis, tum odoris, in aquoſis locis naſcitur. ὀρεοσέλινον, Latinè etiam Oreoſelinum, & Apium Montanum, Gallicè *Perſil de montaigne*. Id, inquit Dioſcor. Caulis eſt vnus dodrantalis ex tenui radice. Circa ipſum ſunt ramuli & capitula cicutæ ſimilia, multò tamen tenuiora, in quibus ſemen oblongum, acre, tenue, odoratum, cumino ſimile. Naſcitur in petroſis & montibus. Quod ex herbariorum ſententia hìc depinximus, radice craſſa, longa extrinſecus nigra, intus candida, acri, odorata, aromatica, foliorum denſa coma circa radicem humi iacentium, Apio hortenſi ſimilium, ſed

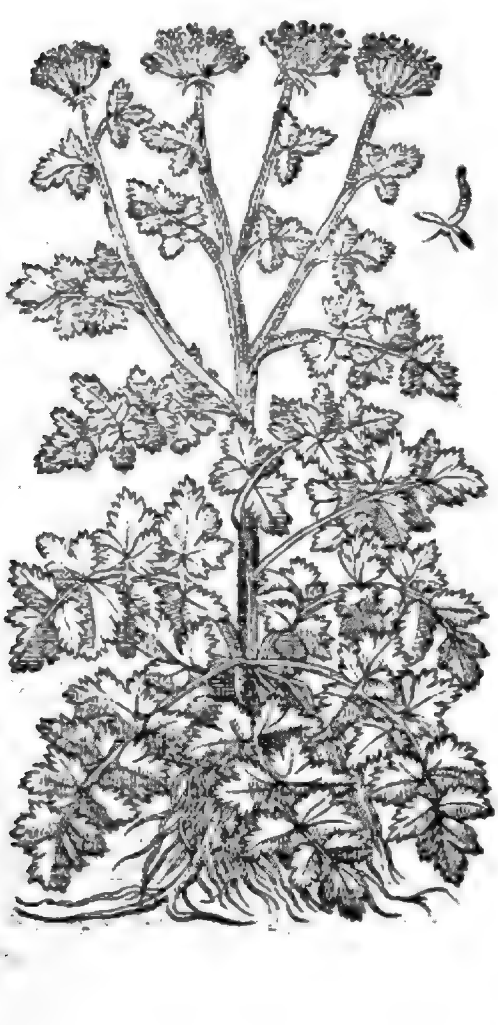
Thyſſeliũ Plinij. Lib. 25. ca. 11.

Forma.

Oreoſelinum. Lib. 3. c. 64.

Forma.

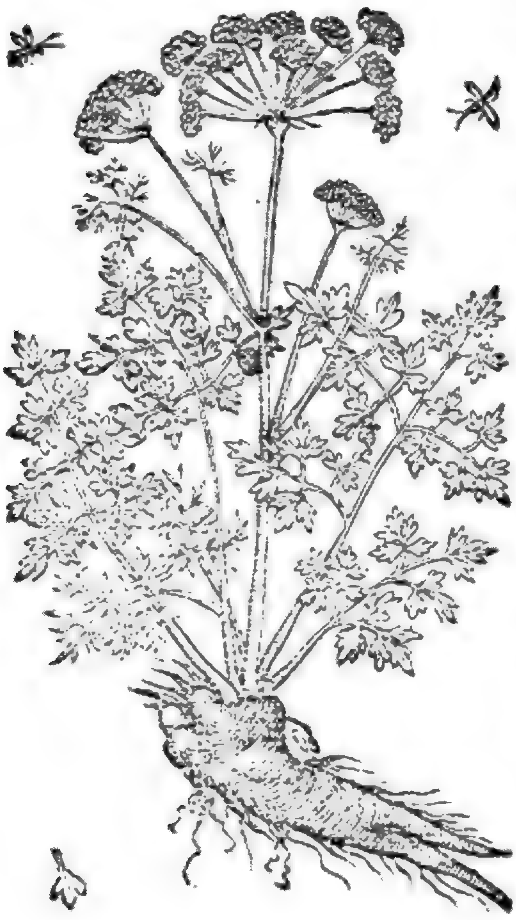
APIVM Paluſtre, Matth.

APIVM Paluſtre, Fuchſ.

APIVM Montanum, Dalech.

latiorem iucundè olentium in pediculis infernè rubentibus: caule cubito altiore, è medio foliorum ambitu proſiliente, ferulaceo: Flore in vmbella candido, ſemine Apij, acri, odorato & amaro. Prouenit in aſperis, ſaxoſis, lapidoſis, apricis, nonnunquam etiam ex ſaxorum rimis emicat. Floret Iulio menſe. Sed cum in hac planta quædam Dioſcoridis hiſtoriæ repugnent, nihilominus herbarij, vt diximus, plantam iſtam Oreoſelinum, & horum quidam Oreoſelinum maius appellant: aiuntq́; deprauatos eſſe Dioſcor. codices, præſertim vbi legitur, περὶ δὲ αὐτὴν κλωνάρια ϗ κεφάλια μηκωνίῳ παρεμφερῆ, in aliis κωνείῳ παρεμφερῆ. Nam cùm Theophraſtus & Plinius ſcribant, vt dicemus, Apio montano ineſſe folia Cicutæ, cumq́; nihil edat capitulis papaueris ſimile, perſpicuũ eſt legendum eſſe non κεφάλια μηκωνίῳ, ſed ϗ φύλλα κωνείῳ παρεμφερῆ, ideſt, & folia cicutæ ſimilia. Alij aliud Oreoſelinũ proponunt in Sequanorum montibus ad pratorum ſaxoſos margines naſcens, caule & foliis Cicutæ, nunc humile, nunc procerum pro loci natura: radice tenui, candida. Flore in vmbella albo, ſemine oblongo, nigro, acri, odorato, Cymino ſimili. Pariſienſes pro Oreoſelino plantam mõſtrant raram & nobilem in ſabuloſo Surenæi montis vertice, nec vſquam alibi naſcentem, radice longa, craſſa, acri, odorata, ſapore & odore Empetro noſtro ſimillimo, coma Apij, humi procumbente, denſa: flore in vmbella candido, ſemine acri, & odoris ſuauis.

PETROSELINVM Dalechampij.

Petroſelinum.

Πετροσέλινον, & πετροσέλινον μακεδονικὸν, Latinè Petroſelinum & Petrapium, & Apium ſaxatile, & Petroſelinum Macedonicum, quòd copioſius in Macedo-

Lib.3.c.64.

nia proueniat, in præruptis locis, ait Dioſcorides, ſemine ammij, odoratiore, acri & aromatico.

Forma.

Verùm id Petroſelinum eſſe putat Dalechampius, quod hîc depinximus, in ſaxoſis tumulis prope Gratianopolim naſcens, atque adeò rupibus ipſis paucula terra opertis hærens, qua ſol flagrantiſsimus illidit radios, radice breui, parum fibrata, nigra, nec, quod mirum eſt, acri, nec odorata, supernè feſtucis comata, folio Apij hortenſis, non illo quidẽ latiuſculo, coriandro ſimili, prope radicẽ luxuriante, ſed Altero illo tenuiore, anetho propemodũ ſimili, ſummis Apij caulibus & ramis conſpicuo ac exili, cùm teritur Apij hortẽſis odorem ſic ſpirãte, vt ſi quis clauſis oculis naribus admoueat, apium hortenſe olfactu eſſe iudicet, flore in vmbella non prorſus candido, ſed nonihil rubente, ſemine apij hortenſis, pri-

mùm

mùm ſubrubro, deinde nigreſcente, ſi guſtes, amaro initio, at cùm pluſculò manditur acri & valde vrente, odorato quod Galenus in hoc ſemine requirit. Aliud

PETROSEL. Macedon. Matthiol.

HIPPOSELINVM, Matth. ſiue Leuiſticum vulgare.

Petroſelinum Macedonicum depinxit Mat- In cap. 64. lib. 3.
thiolus, quod iam in quibuſdam Italiæ hortis colitur petito ex Macedonia ſemine, foliiſque exit apio paluſtri ſimilibus, ſed minoribus, caule craſſo, ramoſo, alis frequentibus cauo, floribus albis, ſemine hortenſi apio ſimili, odorato & amareſcente, ἱπποσέλινον Græcis, Latinis O- *Hipposeli-*
luſatrum nominatur, Gazæ Equapium, à ma- *num.*
gnitudine ſic dictum. Eſt enim maius Apio Ibid.
hortenſi & candidius, inquit Dioſco. caule ca- *Forma.*
uo, alto, tenero, veluti lineas habente, foliis latioribus, ſubpuniceis, in quibus eſt coma velut roriſmarini, flore plena, in corymbos priuſquam defloreſcat, compacta. Semẽ eſt nigrum, oblongum, acre, ſolidum, aromaticum: radix odorata, candida, non craſſa, ori grata (εὔστομος enim legitur in vulgatis exemplaribus, in antiquo εὐστόμαχος, id eſt, ventriculo grata) Naſci- In cap. 64. lib. 3.
tur in locis vmbroſis, & iuxta paludes. Matthiolus pro Hippoſelino monſtrat Leuiſticũ vulgare hîc depictum, cùm nullam aliam plantam norit quæ legitimum referat, & Braſſauolam reprehendit, qui herbam Maceronẽ Italis vulgò vocatam Hippoſelinũ eſſe falſò exiſtimat: fortaſſe, inquit, peruerſa Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioſcoridis ſententiam hippoſelino radicem intus candidam, foris nigram reddidit, cùm tamen in Dioſcoride nulla nigri coloris fiat mentio. Eius Marcelli lapſus in cauſa eſſe potuit, quod apud Theophraſtũ legerit Hippoſelini radicem Raphani modo craſſam eſſe, ſed nigram, cùm Theophraſtus illic non Dioſcoridis Hippoſelinum, ſed Smyrnium potiùs deſcripſerit, vt dicemus. At non ſolum Marcellus & Braſſauola, ſed Dodo- Lib. 5. c. 45.
næus, Pena & plerique alij herbarij plantam, In Ad. fol.
quam recentiores Petroſelinũ Alexandrinum, 315.
Officinæ nõ ſine errore Petroſelinum Macedonicum vocant, Galli *Alexandre*, Hippoſelinum verum eſſe aſſerunt. Caules edit aláſve multas ſtatim à radice, folia Apij paluſtris, ſed maiora, rotundiora ex atro virentia. Caulis eſt ſtriatus, bicubitalis, cõcauus: Apij vmbellæ corymborum inſtar pendulæ, maturitatẽ aſſecutæ, onuſtę ſemine copioſo, atro, vnde illi Oluſatri nomen, pleno, grani, ſemiſphærica figura, ſed paulùm quid vtrinque retuſa in baſi, medicato guſtu, acri, ad Smyrnium accedente, radix eſt ſatis craſſa longáque, hortenſi magis ſuccoſa, veſca, tenerior quàm

ſuapte ſponte nato, foris color pullus, intus albus, odora, guſtu grato & nonnihil medicato: non ſolùm Italis, ſed & Gallis, Germanis, Anglis auidiſsimè in acetariis expetita, quæ etiamnum tempore Dioſcoridis cruda coctáve edebatur. Quamobrem à ſedulis olitoribns paſsim in hortis colitur. Leuiſtici nullus vſus in acetariis, non eſt enim herba oleracea, ſed ingratiſsima & acerrima guſtu: ſemen multum diuerſum ſapore, odore, & tota vmbella. Quātum ad Marcelli interpretationem attinet, ea peruerſa exiſtimanda non eſt, ſi radices foris nigras, intus albas in quopiam exemplari à vulgaribus diuerſo legit & ſcripſit. Theophraſtus apij genera diſtinxit his verbis. τῶν δὲ σελίνων καὶ ἐν τοῖς φύλλοις, καὶ ἐν τοῖς καυλοῖς αἱ διαφοραί. τὸ μὲν γὰρ πυκνὸν καὶ οὖλον, καὶ δασὺ τὸ φύλλον ἔχει. τὰ δὲ μανώτερον καὶ πλατύτερον, καυλὸν δὲ μείζω. τούτων δὲ πάλιν τὰ μὲν λευκόκαυλα, τὰ δὲ πορφυρόκαυλα, ἢ ποικιλόκαυλα. τὸ δὲ ὅλον ἅπαν τὸ τοιοῦτον ἐμφερέστερον τῷ ἀγρίῳ. Quæ Plinius reddidit his verbis. Et ſatiui autem differentiæ in folio denſo, criſpo, aut rariore & læuiore, item caule craſsiore & tenuiore, & caulis aliorum candidus eſt, aliorum purpureus, aliorum varius. Idem Theophraſtus aliquanto pòſt, τὸ δὲ ἱπποσέλινον καὶ ἐλειοσέλινον, καὶ ὀρεοσέλινον, καὶ πρὸς ἑαυτὰ διαφορὰν ἔχει, καὶ πρὸς τὸ ἥμερον. τὸ μὲν γὰρ ἐλειοσέλινον τὸ παρὰ τοὺς ὀχέτους, καὶ ἐν τοῖς ἕλεσι φυόμενον, μανόφυλλον δὲ, οὐ δασὺ γίγνεται, προσεμφερὲς δὲ τῷ σελίνῳ καὶ τῇ ὀσμῇ, καὶ τῷ χυλῷ, καὶ τῷ σχήματι. τὸ δὲ ἱπποσέλινον φύλλον μὲν ἔμφερες τῷ ἐλειοσελίνῳ, δασὺ δὲ, καὶ μεγαλόκαυλον, καὶ τὴν ῥίζαν ὥσπερ ῥαφανὶς ἔχει τὸ πάχος, μέλαιναν. μέλας γὰρ καὶ ὁ καρπὸς, μέγεθος δὲ μεῖζον ὀρόβου. τὸ δὲ ὀρεοσέλινον μείζους ἔτι διαφορὰς ἔχει. τὸ μὲν γὰρ φύλλον ἔοικε κωνείῳ, ῥίζα δὲ λεπτὴ, τὸν δὲ καυλὸν ἔχει καθάπερ ἄνηθον, πλὴν ἐλάττω. διδόασι δὲ τοῦτον ἐν οἴνῳ αὐστηρῷ, τῶν γυναικείων χάριν. Ex quibus Plinius hæc mutuatus eſt. Id quod ſponte in humidis naſcitur, eleoſelinum vocatur, vno folio, nec hirſuto. Ruſus in ſiccis hippoſelinum, pluribus foliis, ſimile eleoſelino. Tertium eſt oreoſelinum, cicutæ foliis, radice tenui, ſemine anethi, minutiore tantùm. In quibus error eſt in Plinio, qui de eleoſelino μονόφυλλον pro μανοφύλλῳ legit, atque ita deceptus vno folio pro raro folio conuertit. Deinde falsò legitur in Theophraſto de oreoſelino καυλὸν pro καρπὸν. Non enim caulis, ſed ſemen anethi ſemini ſimile eſt, veluti Plinius rectè reddidit, ſemine anethi. Ex vtroque verò perſpicuum eſt in Dioſcoride de oreoſelino tractante legendum καὶ φύλλα κωνείῳ ἐμφερῆ, pro κεφάλια μηκωνίῳ ἐμφερῆ id eſt, folia cicutæ ſimilia, pro capitula papaueri ſimilia, vt iam diximus. Præterea Theophraſtus ex hippoſelini radice raphani modo craſſa, nigra, & ſucco eius myrrhæ ſimili apertè docet, id ſe cum ſmyrnio, quod etiam monuit Dioſcorides, confudiſſe, quod etiamnum hodie Græci faciunt. Nunc ſingulorum vires expendendæ. Apij hortenſis herba, inquit Dioſco. ad eadem ad quæ coriandrum conuenit: ad inflammationes oculorum cum pane aut cum polentæ polline illinitur: æſtum ſtomachi mitigat: mammas ex concreto lacte induratas laxat: ſiue crudum, ſiue coctum edatur vrinas ciet. Dococtum ipſius radicíſque potum letalibus medicamentis reſiſtit, vomitus mouet, aluum ſiſtit. Semen vehementiùs vrinam ciet, contra venenatarum beſtiarum morſus, & epotum lithargyrum auxiliatur, flatus diſſoluit. Admiſcetur commodè medicamentis dolorem ſedantibus, & thoracis & tuſsis remediis. Galenus verò, Apium vſque adeò calidum eſt, inquit, vt & vrinas & menſes cieat: flatus quoque, diſcutit, & magis ſemen quàm herba ipſa. Quæ ſiue de apio noſtro hortenſi vulgariq́, ſiue de apio paluſtri intellecta, ſi vera ſunt, vt certè vera eſſe experientia certò comprobat, qui apium calidum ad eadem ad quæ coriandrum conuenit, quod idem Dioſcorides refrigerandi vi præditum eſſe ſcripſit? Qui calidum inflammationibus oculorum proderit? æſtuanti ſtomacho, mammis lacte turgentibus? Hunc nodum ſic ſoluit Petrus Pe. eſſe præſidia non parum multa, quæ contrariis aut valdè diuerſis polleant facultatibus, & tamen eidem medeantur affectui eiuſdem incremēti & modi. Id in capitis

Lib. 7. hiſt. cap. 4.
Lib. 19. c. 8.
Lib. 7. hiſt. cap. 6.
Lib. 19. c. 8.
Cor. Emb. 65. lib. 3.
Vires & Temper.
Lib. 3. c. 64.
Lib. 8. ſim.
fo. 314. & 315.

fractu

fracturis & vulneribus, inquit, facilè de Galeni Celſiq; lectione, & medicamentorum collatione diſcas, quorum hic ſiccantibus frigidis, ille verò calidis digerentibus, etiámque humectantibus fœliciter vſi fuere. Teſtium tumoribus violaceo farinis excepto leguminum quidam, alij verò Cretenſi feruido vino excepto cumini puluere medentur. Sic nihil mirum coriandri ſucco refrigerante, & paullum quid adſtringente partim diſsipari, partim repelli materiam eiuſque incrementum, vel apio calfaciente digerentéque in habitum per poros laxatos diſflari. Galenus in Conſilio pro puero epileptico apium probat & laudat. Contra Auicenna tanquam venenum fugiendum eſſe ſuadet. Aiunt enim Arabes tum oculis, tum epilepticis noxium eſſe, quod eius vſus epilepſiæ paroxyſmum inuehat. Sed Galeni apium, noſtrum eſt hortenſe & vulgare petroſelinum, incidendi vi præditum, quod in epilepſia tuto dari poteſt. Auicennæ verò & cæterorum Mauritanorum apium, id eſt, quod Officinis hodie quoque apium dicitur, Græcis Eleoſelinum, de quo mox. Apio, inquit Plinius, gratia vulgo eſt, namque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita vt ſubinde foueantur feruenti ſucco decocti, aliiſque membrorum epiphoris per ſe tritum, aut cum pane vel polenta impoſitum mirè auxiliatur. Piſces quoque ſi ægrotent in piſcinis, apio viridi recreãtur. Galenus alibi, familiariſsimum, iucundum, & ſtomacho gratum apium eſſe ſcribit. Hippocrates, Apium, inquit, magis vrinam ciet quàm aluum mouet: & radices magis quàm ipſum, aluum mouent. Idem in libro de internis affectionib. vbi à pituita in aquam intercutem tranſitus fit, ex oleribus raphanorum & apij vſum præſcribit. Ex quibus colligere licet apium hîc intelligi vulgare noſtrum petroſelinum hortenſe. Videmus enim etiam hoc tempore eius folia ramulóſque per iura tum carnium, tum piſcium innatare, aqua butyróque incoqui, & iuſculum iucundum inde effici, ſicuti idem Plinius apium ſuauiores aquas potui incoctum præſtare dicit. Eleoſelinum id eſt, paludapium, ſiue apium paluſtre, ad eadem ad quæ apium efficax eſt, inquit Dioſcorides, ſed eſt ingrati tum ſaporis tum odoris, vt ſi quod fuerit apium Chriſippi, Dionyſiiq; medicorum conſiliis à cibis abdicatum, quia propenſius paroxyſmum epilepticum excitet, viſus quoque claritati ſit inimicum, iſtud paluſtre apium ſit meritò cenſendum. Eſt tamen efficax valde, ideóque Arabibus & pharmacopœis nonnullis vſitatius in ſyrupis ad obſtructiones tollendas præſcribi ſolitis vt in Byſantino, & quinque radicum. Plinius, Eleoſelino, inquit, vis priuata contra araneos. Oreaſelinum vrinam ciet, auctore Dioſcoride, ſemine ac radice ex vino potis: menſes trahit. Miſcetur antidotis & medicamentis vrinam cientibus & excalfactoriis. Petroſelinum eodem auctore, vrinam ciet & menſtrua: contra ſtomachi & coli inflationes & tormina prodeſt: laterum, renum & veſicæ doloribus in potu ſubuenit. Admiſcetur antidotis vrinam cientibus. Petroſelini ſemen, inquit Galenus, maximè vſui eſt, tum tota etiam herba vnà cum radice ſimilem, ſed imbecilliorem facultatem ſortiatur. Eſt autem guſtu acre cum amaritudine, ſic & facultate calidum vnà cum incidendi effectu. Hinc menſes & vrinas affatim prouocat, flatus extinguit, fuerit itaque & ipſum tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium. Hippoſelinum, vt ſcribit Dioſcorides, oleris modo editur, vt apium radix tum cruda tum cocta eſtur, folia cum caulibus decocta manduntur, & per ſe aut cum piſcibus præparantur, crudáque muria condiuntur. Vim ducendi menſes ſemen habet in mulſo potum, calfacit frigore prehenſos tum potum tum illitum: vrinæ ſtillicidio auxiliatur. Radix eadem præſtat. Plinius, Oluſatrum, inquit, quod hippoſelinum vocant, aduerſatur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur: itémque difficultatibus vrinæ ſemen eius decoctum ex mulſo potum. Radix eius in vino deco

Lib. 20. c. 11.

Lib. 2. Ali.

Lib. 2. de Diæt.

Lib. 20. c. 11.

Petr. Pe. Pl. lib. 20. cap. 11.

Lib. 20. c. 11.

Lib. 3. c. 64.

Lib. 8. ſim.

Ibid.

Lib. 20. c. 11

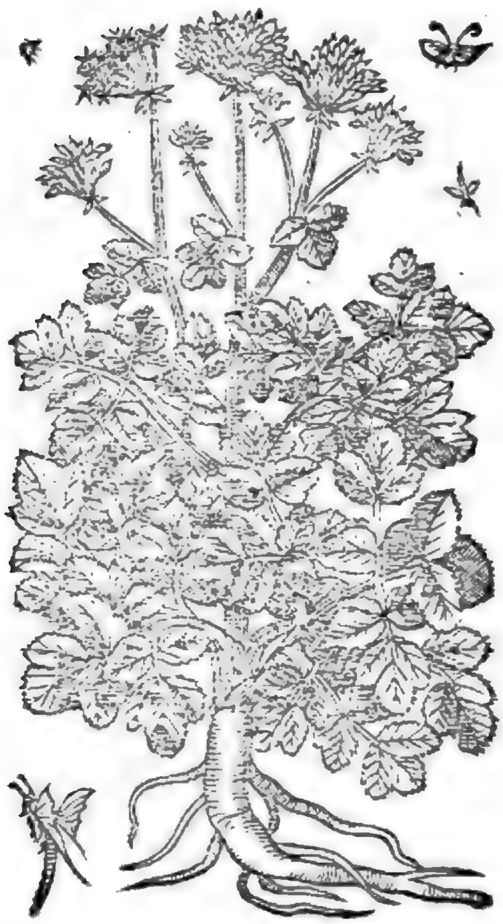
no decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur. Succus eius algentes calfacit potu. Hæc ferè omnia ex Dioſcoride qui quos ῥιγοῦντας dixit, ille algentes conuertit, id eſt, aut frigore aut rigore prehenſos. Nam de vtriſque intelligi poſſe videtur, tum de his qui ab externi aëris frigidi occurſu frigus contraxerunt, tum de iis qui rigorem
Lib.7.hiſt. cap.6. febres præcedentem patiuntur. His addit Theophraſtus, γίνεται δὲ καὶ τὸ δάκρυον ἐξ αὐτοῦ ὅμοιον τῇ μύρρᾳ. οἱ δὲ φασὶν ὅλως μύρραν. Quæ Plinius ſic. Sed præcipuè oluſa-
Lib.19.c.8. trum myrrhæ naturæ eſt, hippoſelinū Græci vocant, alij ſmyrnium. E lacryma caudicis ſui naſcitur, ſeritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrhæ ſaporem habere dicunt. Auctorque eſt Theophraſtus myrrha ſata natum. Ex quibus colligere licet Theophraſto hippoſelinum dici, quod ab aliis ſmyrnium vocatur.

SMYRNIVM. *CAP. VIII.*

Nomina ΣΜύρνιον Græcis, Smyrnium Latinis dicitur, in Cilicia petroſelinum, & quibuſdam hippoſelinum agreſte auctore Galeno. Smyrnium dictum
Lib.3.c.64. eſt, quod ſemini idem ſit odor qui myrrhæ, vel radici, vt ſcribit Plinius. Monuit Dioſcorides hippoſelinum à quibuſdam Smyrnium vocari, quum tamen aliud ſit quod propriè Smyrnium dicitur, quod ex deſcriptionum collatione co-
Lib.3.c.65. gnoſci poteſt. Smyrnium, inquit, caulem gerit apio ſimilem, propagines multas
Forma. habentem, folia latiora, ad terram confracta, ſubpinguia, robuſta, cum acrimonia odorata, medicatáque, & colore ſublutea, vmbellam in caule qualis anetho ineſt, ſemen rotundum, braſsicæ ſimile, nigrum, acre, myrrhæ ſapore, vt alterum pro altero vſurpetur. Radix eſt acris, odorata, tenera, ſuccoſa, fauces mordens, cortice
Locus. extrinſecus nigro, intus cum virore pallido, aut ſubalbicante. Naſcitur in petroſis
Lib.27.c.13. locis, ſiccis collibus & limitibus agrorum. Plinius idem Smyrnium deſcribens in paucis à Dioſcoride variat. Smyrnium, inquit, caulem habet apij, folia latiora, & maxime circa ſtolones multos, quorum à ſinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum langueſcente, capitibus caulium orbiculatis vt anethi, ſemine rotundo, nigro, quod areſcit incipiente æſtate. Radix quoque odorata, guſtu acri mordet, ſuccoſa, mollis, cortex eius foris niger, intus pallidus, odor myrrhæ habet qualitatem, vnde &
Lib.19.c.12. nomen. Naſcitur in ſaxoſis collibus & in terrenis. Idem alibi, & Smyrnium olus ſeritur iiſdem locis, myrrhámque radice reſipit. Hæc ille de Smyrnio propriè dicto, qui tamen alibi, vt oſtendimus, hippoſelino, quod & impropriè Smyrnium appellatur, tribuit myrrhæ ſaporem, atque cum illo Smyrnium confundit Theophraſtum ſecutus. Hæ quamuis dilucidæ ſatis delineationes, non æquè omnibus
Cap.290. hiſt. notum Smyrnium reddiderunt. Fuchſius Ruellium ſecutus Smyrnium eam herbam eſſe putat, quam hodie Leuiſticum nominant, Gallica rura *Leueche*. Matthio-
In cap. 65. lib.3. lus contendit Smyrnium ei herbæ ſimillimum eſſe, quæ in Hetruria vulgò vocatur *Macerone*, quod caule ſit apij, ſtolonibus multis referto, foliis latioribus, ſubpinguibus, robuſtis, ad terram verſis, odore medicato, cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum langueſcente. Præterea in caulium ſummitatibus vmbellam gerit anethi modo, ſemine braſsicæ, maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Denique radice nititur odorata, acri, ſuccoſa, molli, cortice exteriùs nigricante, interiore parte ex albo vireſcente. In quibus etſi Maceronis ſemen braſsicæ ſemini compararit, tamen iis reſpondens qui ſimilitudinem hanc reprehendere poſſent, quod illius ſemen rotundum non ſit veluti braſsicæ, ait, cùm cæteræ omnes notæ illi reſpondeant, facilè in ſeminis delineatione mendum ſubeſſe potuiſſe, vel quod non in rotunditate, ſed in alio quopiam huic

ſemini

SMYRNIVM, Matthioli.

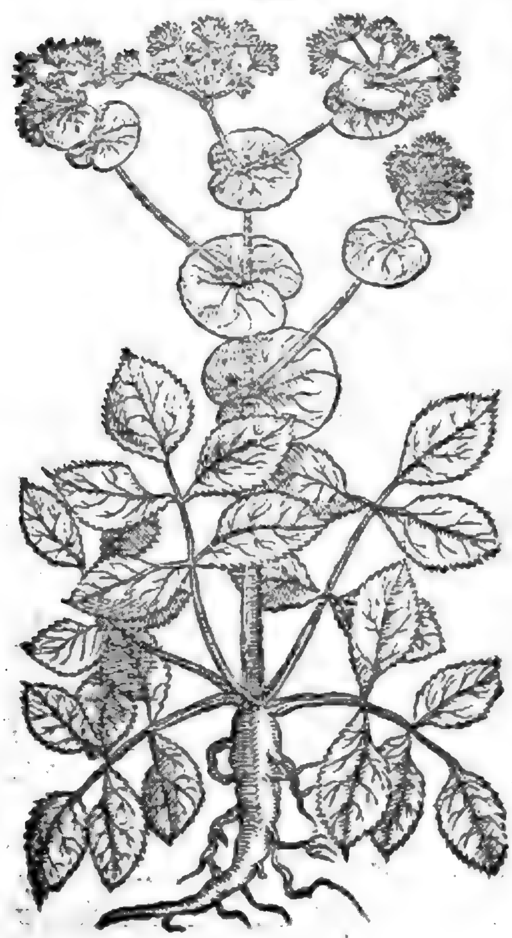

SMYRNIVM Verum, Dioſco. & Dodo.

ſemini cum illo intercedat ſimilitudo. Aliis, inquit Pena iam in procinctu eſt ſmyrnij veri cognitio, & ab hippoſelino & leuiſtico diſtinctio, quibus nota ſit illa planta iamdiu in multis Galliæ & Belgij hortis enata, cuius radix craſsiuſcula, foris nigricans, intus alba: folia ima ampla & multipliciter diſſecta, reliqua rotunda & caules circumambientia, vt ab eis traiecta, in perfoliata herba cernantur, vmbellæ anethi, aut perfoliatæ: flores ex luteo herbacei pallentes, ſemen fuſcum, ſubrotundum raphano minus, braſsicæ par & ſimile, profuſum myrrham ſpirans, acre. Hanc plantam ſic expreſſerunt Dodonęus & Lobellius. Matthiolus Smyrnium Creticum depinxit, quod ab aliis accepit, ſed eſt eius pictura à ſuperiore ſatis diuerſa. Hoc ita deſcribit. Fert folia macerone craſsiora, quina ex ſingulis pediculis, per ambitum ſerrata, altera parte ima ab exortu matila, longè autem diuerſa in caule: ſunt enim rotunda, & à caule ramiſq; in quibus naſcuntur, perfoliatæ modo transfiguntur, nullis in ambitu denticulis. Caulem edit firmum, ſtriatum, & ſubter folia geniculatū, è quo in latere quo folia perforantur ramuli exeunt; ex ſingulis foliorum finibus, ſtriati. Vmbellam in caulium ramulorúmque ſummitatibus gerit, racematim diſſectam, floribus albicantibus, ſemine haud braſſicæ ſimili, ſed rotundo, anguloſo, & in acutum deſinente, colore ex flauo nigricante, ſapore acuto

SMYRNIVM Creticum, Matthiol.

In cap. 69. lib. 3.

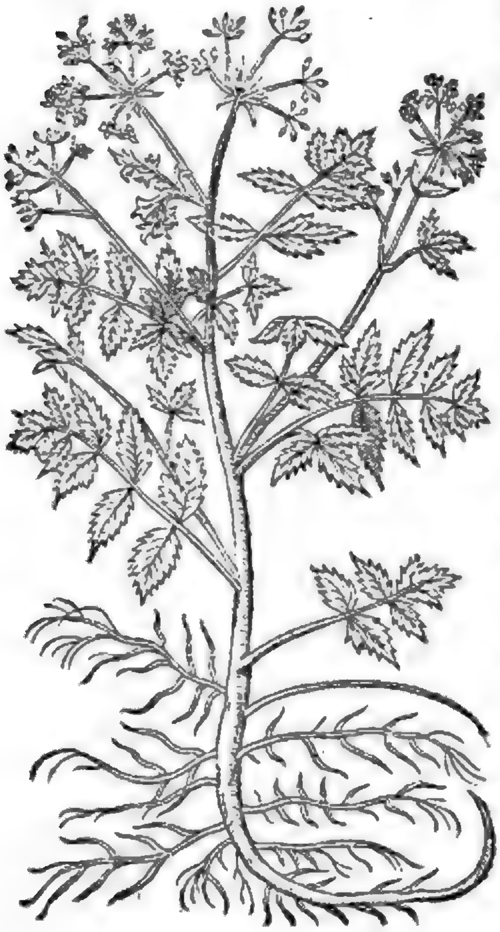
Matth in cap. 69. lib. 3

acuto & amariuſculo, pediculis longis ſtriatiſq́. Quare iudicat ſmyrniũ ſuum multò propius ad ſmyrnij Dioſcoridis hiſtoriam accedere. *Vires & Temper.* *Lib. 3. c. 65* Veri ſmyrnij radix, herba & ſemen vim habent calfaciendi, inquit Dioſcorides, olerum modo comeduntur folia muria macerata, & aluum ſiſtunt, radix ſerpentium morſibus pota ſuccurrit. Tuſſes & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias diſcutit, & vulnera ad cicatricem perducit, ferueſacta & ſubdita abortus facit. Semen eius lienis, renum & veſicę vitiis prodeſt, menſes & ſecundas pellit. Commodè iſchiadicis cum vino bibitur, inflationes ſtomachi mitigat: ſudores & ructus ciet. Potum peculiariter hydropicis, & febrium circuitibus prodeſt. *Lib. 27. c. 13* Eadem & quædam alia huic tribuit Plinius his verbis. Vis eius calfacere, extenuare, vrinam & menſes cient folia & radix, ſemen aluum ſiſtit, radix collectiones & ſuppurationes non veteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & contra phalangia & ſerpentes, admixto cachry, aut polio, aut meliſſophyllo in vino pota, ſed particulatim, quoniam vniuerſa vomitionem mouet, qua de cauſa aliquando cum ruta datur. Medetur tuſſi & orthopnœæ ſemen vel radix: item thoracis, aut lienis, aut renum, aut veſicæ vitiis. Radix autem ruptis conuulſis. Partus quoque adiuuat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationem ſtomachi diſcutit, vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & ſuccus radicis, vtilis fœminis, & thoracis pręcordiorúmque deſideriis: calfacit enim, purgat, & concoquit. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obſonia vtuntur cum mulſo & oleo, & garo, maximè in elixis carnibus. Quidam, Plinium putant in exemplari Græco vnde hæc ſumpſit pro ἐπιθέματα legiſſe ἐπιθυμήματα, id eſt, remedia admouenda thoraci & præcordiis. *Lib. 2. Alim.* Galenus de Smyrnio ſcripſit vt alimento, & vt medicamento. Smyrnium, inquit, non eſt inſuaue, ideóque Romæ plurimùm vænit. Multò autem acrius eſt & calidius quàm apium, quin & odorati quippiam habet. Quapropter efficacius vrinam, quàm apium, hippoſelinum, ſium, & mulieribus menſes mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo eſt haud aliter quàm folia, quæ ſola per hyemem inhærent plantæ nondum caulem habenti, ſicut neque tum apium habet. Poſtea verò caule accedente tota planta iucundior redditur, ſiue quis crudam ipſam, ſiue coctam mandat, ſiue ex oleo & garo, ſiue acetum, ſiue vinum velit adiicere. Et alio in loco. *Lib. 8. ſim.* Smyrnium quidam hippoſelinum agreſte cognominant. Ex eodem genere & ipſum cum apio eſt, & petroſelino, apio quidem validius, petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque & vrinas mouet, calidum & ſiccum tertio ordine. Cilices in Amano monte natum, Petroſelinum vocant, minus verò petroſelino & ſmyrnio (nimirum hippoſelino, quod & Smyrnium vocant:) acre eſt. Proinde & vlceribus imponi poteſt, quia ſine moleſtia deſiccet. Sed & digerere quæ indurata ſunt poteſt. Reliqua vis eius apio & petroſelino ſimilis eſt, quare & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata.

SISON. CAP. IX.

Nomina *Lib. 3. c. 55.* *Forma.* QVOD Græcis σίσων, Latinis quoque Siſon dicitur, Hippocrates vocat Sinona. Scribit Dioſcorides ſemen eſſe paruum in Syria proueniens apio ſimile, oblongum nigrum, feruens. Huius ſeminis plantam docti quidam herbarij iudicant eſſe eam, quæ hîc depingitur, & à Dodonæo petroſelini Macedonici nomine deſcribitur, ab aliis petroſelinum externum nuncupata. Foliis eſt longiuſculis, in plura ſciſsis, profundius inciſis lateribus, & toto ambitu crenatis, caulibus gracilibus bipedalibus, in quibus vmbellæ paruæ albicant:

SISON ſeu Petroſelinum Macedonicum, Dodonæi.

albicant: ſemen eſt fuſcum hortenſi apio ſimile, ſuauius tamen, odore magis aromatico & feruidiore, radix gracilis eſt, & multum fibrata. Locis aſperis, ſaxoſis, & incultis gaudet. Seritur *Locus.* etiam in hortis, in quibus menſe Iulio floret, *Tempus.* Auguſto ſemẽ profert. Bibitur ad ſplenis vitia, Lib.3.c.56. inquit Dioſcor. vrinæ difficultatem, & ad ſup- *Vires &* preſſos menſes. Vtuntur ipſo incolæ pro con- *Temper.* dimento, cum cucurbita cocta & aceto ſumentes. Habet autem velut granula multa in cacuminibus. Eadem tradit Galenus. Siſon, aliàs Lib.8. ſim. Sinon calidus, & ſubamarus guſtu eſt, quare vrinam mouet & concoquit, menſéſque prouocat omnéſque viſcerum obſtructiones reſerat. Cornarij vetus Plinianus codex, Sinon habet, Embl.53. lib.5. vbi in vulgatis ſimul legitur, & quod ſequitur Lib.27.c.13 ad Sinon pertinens, ſmyrnio attribuitur. Locus is eſt. Sinon concoctiones facit, ſapore ſimillima piperi. Eadem in dolore ſtomachi efficax. Quod ſapore piperis eſſe ait, reſpondet voci πυρωτικὸν, quam Dioſco. vſurpat, feruidum eſſe ſcribens.

GINGIDIVM. CAP. X.

GRAECIS γιγγίδιον & λεπίδιον auctore Dioſcoride, Latinis Gingidiũ. *Nomina* Naſcitur copioſiſsima in Cilicia & Syria, inquit ille, herbula ſilue- Lib.2.c.131. ſtri paſtinacæ ſimilis, ſed tenuior & amarior (Græcè legitur λεπτότε- *Forma.* ρον ἢ καὶ πυκνότερον, id eſt, tenuior denſiórque, aut ſolidior. Cui lectioni refragantur interpretes omnes, qui πικρότερον, id eſt, amarior conuerterunt, Galenum & Plinium ſecuti) radice ſubrotunda, amareſcere. Editur crudum & coctũ, & ſale aſſeruatum. Eſt autem ſtomacho vtile: ciet vrinam, decoctum ipſius ex vino potum veſicæ prodeſt. Plinius non multò clarius id deſignauit, Syria in hor- Lib.20.c.5. tis operoſiſsima, indéque prouerbium Græcis, Multa Syrorum olera. Simillimam ſtaphylino herbam ſerit, quam alij gingidium vocant, tenuius tantùm & amarius eiuſdémque effectus. Eſtur crudum coctúmque ſtomachi magna vtilitate. Siccat enim exactos omnes eius humores. Galenus, Plurimũ, inquit, in Syria Gingidium Lib.2. Alim. naſcitur & editur, ſimile apud nos ſcandiſci. Eſt autem ſtomacho valde commodum, ſiue crudum, ſiue feruefactum edere ipſum velis, longiorem autem decocturam non ſuſtinet. Quidam edunt ipſum cum oleo & garo. Quidam etiam vinum aut acetum addunt, & multò magis commodum eſt, & auerſantibus cibum appetentiam facit, ſi cum aceto edatur. Eſt ſatis clarum hanc herbulam, medicamentum potius eſſe quàm alimentum. Nam & adſtringendi vi, & amaritudine manifeſta non modica participat. De hoc itaque vt medicamento rurſus agit his verbis. Gingidium quemadmodum guſtu amaritudine & adſtrictione participat, ita tem- Lib.6 ſim. peramento caliditate & frigiditate. Iuxta ambas autem qualitates ſiccat, & ſtomacho commodum eſt, eo quod non pauca adſtrictione participat. Caliditatem equidem non ita manifeſtam poſsidet, ſiccat autem ordine ſecundo. Gingidium igitur ex Syria venit in Græciam & Latium, Dioſcoridis, Galeni, Pauliq; ætate notiſsimũ olus, nunc vix vlli notum. Ruellius gingidium plantam eam eſſe cenſet, quæ vulgò Lib.2.c.7.

GINGIDIVM, Matthioli.

GINGIDIVM Foliis Baucia, Syriacum Lobell.

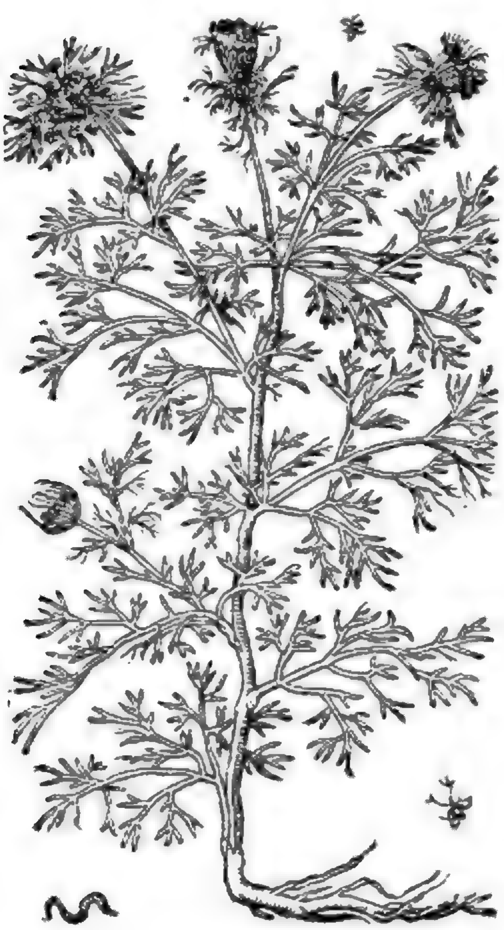
Ca.78.hiſt. *Chærephyllon*, Gallis *Cerfeuil*, Germanis *Kerfel*, & *Kerfelkraut* dicitur: Fuchſius eandem
In cap. 31. l.b. 2. pro Gingidio pinxit & deſcripſit. Quibus Matthiolus refragatur, legitimúmque
Forma. Gingidiū ex Syria allatum, & à Iacob. Anton. Cortuſo ad ſe miſſum depinxit, deſcripſitq; his verbis. Gingidium paſtinacæ ſilueſtri haud abſimile eſt, amarius tamen, caule rotūdo, ramoſo, ſeſquipedali, ſtriato, ſubnigricante, geniculatóque: vmbella in cacumine alba, minoribus circumquáque comantibus foliis, è floribus ſemen prodit, quo matureſcente vmbellæ in ſeſe contrahuntur, vt in paſtinaca, & tactu glutinoſæ ſentiuntur, radicem habet candicantem, palmari longitudine, ſubamaro ſapore. Ex Syria in Italiam aduectum ſemen iam in hortis ſeritur. Lobellius aliud Gingidium foliis Bauciæ Syriacum mōſtrauit. Hæc dodrantalis planta, inquit, Venetias Alepo Syriæ miſſa Sequini Martinelli opera: flos illi albus & ſapor Gingidij, folia verò Bauciæ vel Elaphoboſci minora. Tradit Matthiolus non deeſſe qui velint plantam Viſnagam appellatam, vel legitimū eſſe Gingidium, in quā ſententia ſunt Dodonæus & Anguillara, vel eius alterum genus, quod folia quadantenus magis Paſtinacam referre videantur. Illorum opinionem Matthiolus improbat, quod Viſnaga plāta ſit paſtinaca longè maior, & grandes robuſtáſque gerat vmbellas, adeò vt pediculi ex quibus conſtat dentiſcalpij iam multis in vſum venerint.

VISNAGA, Gingidum Matthiol.

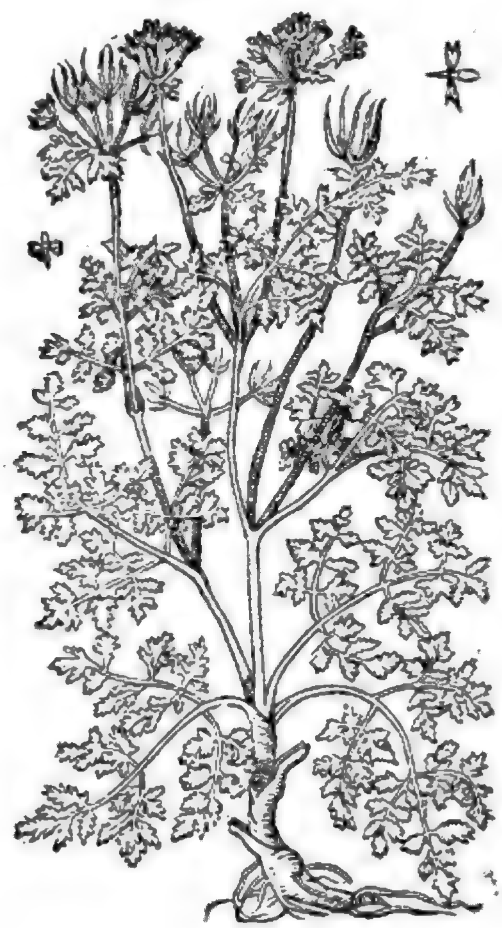

Lib. 5 c. 51.

VISNAGA Gingidium, Dodonæi.

CEROFOLIVM Gingid. multorum, Matth.

nerint. Quare Viſnagam potiùs maiorem paſtinacam ſilueſtrem vocandam eſſe cenſet, quod eam non ſolùm notis omnibus refert, ſed etiam viribus. Hanc Pena vidiſſe ſe affirmat multis Italiæ locis, præſertim via qua itur Pæſaro Romam, & Aquitaniæ Ageni ſecus Garumnam, & Burdegalam, tam bene congruentem deſcriptioni quàm cæteras. Nam de gingidij vmbella nulla in Dioſcoride mentio. Foliis quidem caulibus geniculatis, floribus, & reliqua facie ſilueſtri paſtinacæ ſimilis eſt Viſnaga: ſed foliis tenerioribus, denſioribus, minutius diſſectis, caulibus gracilioribus & læuioribus, neque tota hirſuta quemadmodum paſtinaca ſilueſtris, ſed læuis & nuda, amaro guſtu, floſculi in vmbellis candicant velut in paſtinaca ſilueſtri ſemine maturo, adeò rigida & lignea fit vmbella, vt dentiſcalpiis apta ſit, radix candida eſt & amara. Cæterùm cùm Cerefolium noſtrum in ciborum vſum veniat, & ſuas quoque in medicina vires habeat, gingidiíque ſpecies videatur, de eo hîc diſſerendum. Planta eſt nemini non nota, paſsim in hortis naſcens, fragilis ac tenera, ſenis ferè ſemper ex ſingulis pediculis emergentibus foliis, vulgaris petroſelini modo, in ambitu inciſis, caulibus ſeſquicubitalibus, pinguibus, ſubrufeſcentibus, inanibus, geniculatis: vmbellam in ſummo caule gerit albis floribus ornatam, è quibus tenuia rectáque oriuntur cornicula, multa ex vno pediculo prodeuntia, piloſa, rufeſcentia, in cacumine aculeata, in quibus ſemẽ lõgiuſculum concluditur pullo colore, radix illi breuis, in multas diuaricata fibras. Tota planta dulcis eſt & odorata, acriuſculo quodam ſapore vix ſenſili, quò fit vt aliis oleribus addita, ea guſtui gratiora reddat. Plinius. Rurſus alio comitatu, æquinoctio autumni ſeruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, chærephyllum, quod pæderota Græci vocant. Nam quæ ſequuntur, & acerrimum ſapore, &c. ad ſinapi pertinent. Sed hoc Plinij Chærephillum à Cerefolio noſtro planè diuerſum eſt.

In Ad. fol. 314.

Matth. ibi.

Lib. 19. c. 8

SCANDIX, Pecten Veneris quorundam. CAP. XI.

Nomina ΣΚάνδιξ Græcis, Scandix Latinis, ſilueſtre olus eſt, inquit Dioſcorides, ſub-
Lib.2.c.132. acre, amarum, in cibi vſum veniens, crudum & coctum ſi edatur, ventri
Vſus. & ſtomacho vtile. Dococtum in potu, veſicæ, renibus, & iocinori pro-
Lib.8.ſim. deſt. Similiter Galenus, Scandix inquit, ex agreſtium olerum genere eſt, ſubacre, & amarum, adeò vt in ſiccando & excalfaciendo, aut ſecundi ſit ordinis intenſi, aut tertij incipientis. Vrinā valenter ciet, & viſcera obſtructione liberat, ex dictis qualitatibus conſtans. Alio in loco gingidium Scādici ſimile eſſe dixit. Vileolus Scan-
Lib.2. Ali. Lib.22.c.22 dicem eſſe Plinius oſtendit his verbis. Scandix quoque in olere ſilueſtri à Græcis ponitur, vt Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluum ſiſtit, ſemine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, vrinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, iocinori, renibus, veſicæ. Hæc eſt quam Ariſtophanes Euripidi poëtæ obiicit ioculariter, matrem eius ne olus quidem legitimum venditaſſe, ſed Scan-
Lib.21.c.15. dicem. Eiuſdem meminit. Reliqua vulgarium in cibo apud eos herbarum nomina Chondrylla, Hypochœris, Caucalis, Antriſcum, Scandix, quæ ab aliis Tragopogon vocatur. Qui locus mancus eſt: legendum enim, Scandix, quæ ab aliis
Lib.7. hiſt. cap.8. Tragopogon vocatur, &c. Theophraſtus Scandicem inter ἐπιγειόκαυλα, id eſt, ea quibus caulis per humum prorepit, enumerat, ſed vulgata exemplaria habent ἐπετειόκαυλα & Theodorus annicaules conuertit. Locus is eſt. κοινὴ δὲ διαφορὰ πάντων τῶν ποωδῶν ἡ τοιάδε. τὰ μὲν γάρ ἐστιν ὀρθόκαυλα, καὶ νευρόκαυλα, τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, καθάπερ μαλάχη, σκάνδιξ, σίκυς ἄγριος. Id eſt, Communis omniū herbarum differentia eſt, quod aliæ recticaules ſunt & neruicaules, aliis caulis per humum repit, vt maluæ, ſcandici, cucumeri ſilueſtri. Hæc ſcandix notiſsima olim Græcis omnibus, quę toties Athenis in theatro riſum & plauſum excitauit, plebis cibus, & quotidianum pulmentū, vix hodie à quoquam cognita eſt, tantùm ex capitum in Dioſcoride conſecutione, & ſtirpium collatione, & ex Galeno Aëtióque gingidio ſimilem eſſe intelligimus. Sunt qui gingidium Matthioli, Scandicem eſſe putent.

Lib.5.c.51.

SCANDIX.

Alij herbam hîc depictam, quæ radice eſt paſtinacæ ſilueſtri ſimilis amara & ſubacri, eodem fere ſapore qui & in radice ſmyrnij ſiue Petroſelini Macedonici deprehenditur: foliis paſtinacæ ſilueſtris latioribus, ad apij foliū magis accedentibus, candidis, minimè hirtis, è caule per interualla ſic prodeuntibus, vt in corticoſam membranam dilatatū prope caulem folium alterum intra ſe concipiat, & foras protrudat: caule ſtriato, cubitali: flore in vmbella candido, non fœniculi modo & aliarum id genus plantarum, quę vmbellam gerunt, pediculis rotatim conſtructa, ſed quamplurimis apicibus ex candido herbaceis velut coagmentata, peculiari quadam compoſitione, in nullis aliis herbis vix perſpecta. Alij, in quibus eſt Dodonæus, herbam quæ ſcanaria, Acus paſtoris, & Acula vul-
Lib.24.c.19 gò dicitur, Gallis *Aiguille de Berger*, Plinio pecten veneris, proceritate, cauliculis, foliis, floribus, cerefolio noſtro haud multum diſsimilem, ſed grato illo odore deſtitutam. Cauliculis eſt ro-
Forma. tundis, duris, foliis cerefolio grandioribus, magis inſe

PECTEN VENERIS,
ſcandix quorund.

PERCEPIER,
Anglorum.

gis inſectis, magis ad fuſcũ vergentibus, floribus candidis in vmbellis, deinde emicantibus ab eodem capitello multis acuminatis roſtellis inter ſe diſiunctis, quæ acus ſeu pectines planè referunt, quibus mulieres linum depectunt & concinnant, radix eſt alba, digitali longitudine. Veneris pectinem, inquit Plinius, appellant à ſimilitudine pectinum, cuius radix cum malua tuſa omnia corpori infixa extrahit. Sed pecten Veneris, inquit Pena, fumariam guſtu, foliis & vſu repreſentat: vulgus pharmacopœorum etiã Venetiis putat & vſurpat. Acrimoniæ verò & amaroris eiuſdem momenti ſunt argumenta, qualia ſunt Galeni de fumariæ acrimonia. Quã ſententiam merito docti viri vellicant, & res ipſa reclamat. Sic chelidonij minoris, ari, & ceparum multò mitiorem experimur acrimoniã, quam illis tribuerint antiqui. Qui verò Saxifragam *Percepier* Anglorum probè perſpectum habẽt, ſuperiorum duarum ſtirpium vtriuis ſimile eſſe ſciunt, & neutiquam iiſdẽ viribus ſecundum, amaror etiam & acrimonia in eo percipitur, & paſsim valetudinis cauſa pro olere manditur, figura ei cerefolij proxima, ſed herbula ſemper eſt dodrantem alta, nuſquam adultior, toto anno ſuapte ſponte erumpit, arido & trito ſolo luxuriat, ſine caule, floſculis herbaceis, vehementer & repente vrinas ciet, muria condita ſeruatur, & ex ea aqua ſtillatitia magno vſu elicitur. Hanc plantam Pena proponit magis

Lib. 24. c. 19

In Ad. fol. 324.

SAXIFRAGA Vmbellifera, Anglorum.

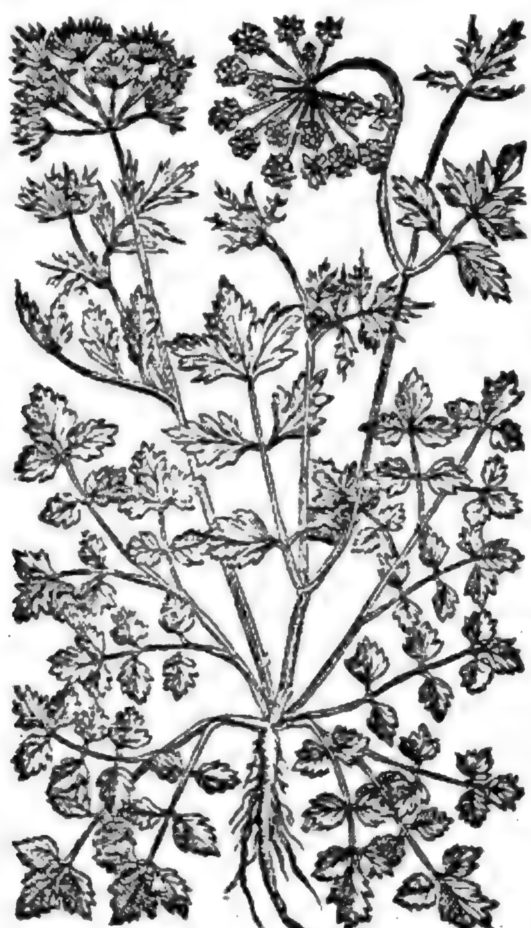

quam aſſerit, vt pote quæ herbariis non valdè nota ſit, neque dum, quod ſciam, ab vllo alio deſcripta. In Anglia tamen frequentiſsimo apud mulierculas vſu recepta. Huc accerſenda Saxifraga vmbellifera Anglorum, facie Seſelis pratenſis Monſpelienſium. Hanc ab eximia virtute frangendi calculi ſic Angli nominarunt, pratis vdis familiarem, foliis fœniculi, latioribus, pratenſis Seſelis minoribus. Radix odora, foris nigra, intus alba, Pencedani facie: flores in Vmbellis candidi, ſemẽ fœniculi, caulis cubitalis & ſeſquicubitalis eſt.

CAVCALIS. *CAP. XII.*

Nomina Καυκαλὶς Græcis, ita Latinis Caucalis nominatur, fortaſsis à ſeminum effigie, quæ vaſcula oblonga & ſemiſphærica imitãtur, aut quod præarida ſtrepitum edunt hæc ſemina ventis concuſſa vindemiis exactis, quemadmodũ caucalia vaſa ſonum edunt, dum aqua confertim egreditur aëre exeunte, & contra ſtrepitum edunt dum implentur. Gaza in Theophraſto Pedem gallinaceum conuertit, nonnulli, auctore Dioſcoride, daucum ſilueſtre
Lib.2.c.133. vocãt. Caucalis inquit ille, cauliculus eſt dodrãtalis, aut etiam maior, ſubhirſutus, foliis apio ſimilibus, fœniculi modo per extrema multifidis, hiſpidiſq; vel denſis,
Forma. vt alij reddũt (Sic Ruellius ſecutus vitiatum codicem, qui habet. φύλλα ἔχον σελίνῳ ἐμφερῆ, ἐπ' ἄκρων ἢ μαραθροειδῶς πολυσχιδῆ, δασέα. Verùm in exemplari veteri, atq; in recentiorum compluribus legitur, φύλλα ἔχον μαράθρῳ ὅμοια, πολυσχιδῆ. Id eſt, folia habet fœniculo ſimilia, multifidaq;. Quæ lectio congruit plurimùm conſtitutioni caucalidis) candida in cacumine vmbella, ſuauiter olente. Crudum coctúmve olerum modo eſtur, vrinam ciet.
Lib.7.hist. cap.7. Theophraſtus caucalidem inter oleracea recenſet.

CAVCALIS, Matthioli.

Lib.21.c.15. Plinius velut herbæ vulgaris, & in cibis vſitatæ meminit his verbis. Reliqua vulgariũ in cibis apud eos herbarum nomina, chõdrylla, hypochœris, & caucalis, &c.
Lib.22.c.22 Eandem deſcripſit alibi. Eſtur & caucalis fœniculo ſimilis, breui caule, flore candido, cordi vtilis. Succus quoq; eius bibitur, ſtomacho perquam accõmodatus, & vrinæ, calculiſq; & arenis pellendis, & veſicæ pruritibus, &c. Caucalida, inquit Galenus, quidam daucum ſilueſtrem nuncupant.
Lib.7.sim. Eſt enim ei adſimilis guſtu & viribus: ex calfacit enim, vt ille, & deſiccat: tum vrinam ciet, & muria condita reponitur. Ex his tribus ordine deſcriptis oleribus, hoc tertium vix cæteris notius eſt, quia nõ multò clarioribus notis deſignatum fuit à Dioſcoride. Prȩterea vitiata eſt eius lectio, hȩc enim verba, foliis apio ſimilibus, à quopiam in margine adſcripta ſunt, quæ poſtea in contextum latinum irrepſerunt: nam in Grȩcis exemplaribus deſiderantur, & ſuperuacanea ſunt. Audacius ta-
In cap.133. lib.2. men herbarij Caucalides aliquot exhibẽt. Matthiolus naſci ait caucalidem hîc pictam in Hetruriæ campeſtribus, inculto præſertim ſolo, vt & Ananienſi tractu in Tridentino agro, nullis reclamantibus notis. Petroſello ſaluatico vulgò vocant. Quippe quod folia quæ per ima prope radicem exeunt, apiũ quadantenus effigie referunt, quod vulgò petroſello vocant, etſi quæ ſuperiore parte prodeũt, per ambitũ ſint fœniculi modo capillamẽtis diuiſa. Caulem mittit

CAVCALIS, Dodonæi.

CAVCALIS, Penæ.

Paſtinacæ, in cacumine vmbellã gerit floribus candicantem,odoratam,dauco non abſimilem: Caucalidem flore rubro latioribus foliis vocat Lobellius, qui etiam aliam pinxit vulgarem floribus candidis, foliis minoribus, ſed caule proceriore. Caucalidem aliam exhibet Dodonæus, hirſutam nimirum plantam, à Paſtinaca ſilueſtri parum diſtantem,foliis coriandro ferè ſimilibus,magis diſſectis. In cauliũ ſummitate vmbellæ rotundæ,floribus candidis decoratur, quorum extima folia ſunt ampliora: ſemẽ longum,hirſutũ, veluti Paſtinacæ ſilueſtris, cumini ſemine maius. In campeſtribus prouenit. Iunio menſe floret,paulò poſt ſemen maturum eſt. Plantam aliam pro caucalide exhibet Anguillara,foliis apio minimè ſimilibus. Eam à ſe iamdiu collectam Pena aſſerit in prœruptis.S. Specus vocati ad fanũ Magdalenæ in prouincia Narbonenſi, & liberum facit quid cuilibet ea de re videatur ſtatuere. Hic ex Pena appingendam curauimus. Eſt hæc, inquit, caule fœniculi,& foliis & diuiſura,cubitum alta:vmbella albet,& odorata eſt.Radix vnica,recta, humi pacta, candida, ſapore paſtinacæ. Verùm hoc magis placent vulgares caucalides,inquit Pena: quia ſunt caule,foliis, vmbella & ſemine hiſpidis, eoq; magis congruunt verbis Dioſcoridis. Duæ namq; ſunt in noſtris vinetis & ſegetibus differentiæ:altera candida,foliis minoribus,ſed caule proceriore,& hæc Matthioli. Altera purpuraſcẽs vmbellis ſeu floribus.Folia habet latiora & craſsiora,ſemẽ maius Eſt iſtud ſemẽ argutum & elegãs: nã triquetrã, & ſpinulis horridã habet glumã, glycyrrhizæ quadãtenus ſimilẽ, veſtibus mordicus hærentẽ.Ea exuta granũ oblongũ,auenæ exenteratæ modo cernitur, haud guſtu inſuaue,qua quidẽ ſatis expreſſa nota inſigniuit caucalides Dioſcorides, & à ſimilibus diſcreuit.Matthiolus caucalidẽ ſuã longè pluribus pollere facultatibus ſcripſit.Eſt enim cordi vtilis.Succus calculos & arenas pellit,iocinoris, lienis,renumq; pituitas extenuat. Semẽ potum oculorum aciem acuit, & menſes fœminarum adiuuat. Datur viris cõtra ſeminis profluuium cum aſpleno & viticis ſemine. Steriles facit prolificas aſsiduè ex vino potum. Præſtat aduerſus trygonis,draconis,& ſcorpionis marinorum ictus, vulneri illitum.Herba tota ex aceto mãſa,& vomitione reddita ventrẽ purgat, appetitũ langueſcẽtẽ excitat,& nauſeæ faſtidia diſcutit.Melãcholicos iuuat tum herba ipſa in cibis deuorata,tum ſuccus potus,tum ſemen,quemadmodũ totius plantę decoctũ. Quare datur vtiliter quartanariis & ſcabioſis:quinetiam morbo gallico affectis:

Lib.5.c.49.

In Adu.ol. 325.

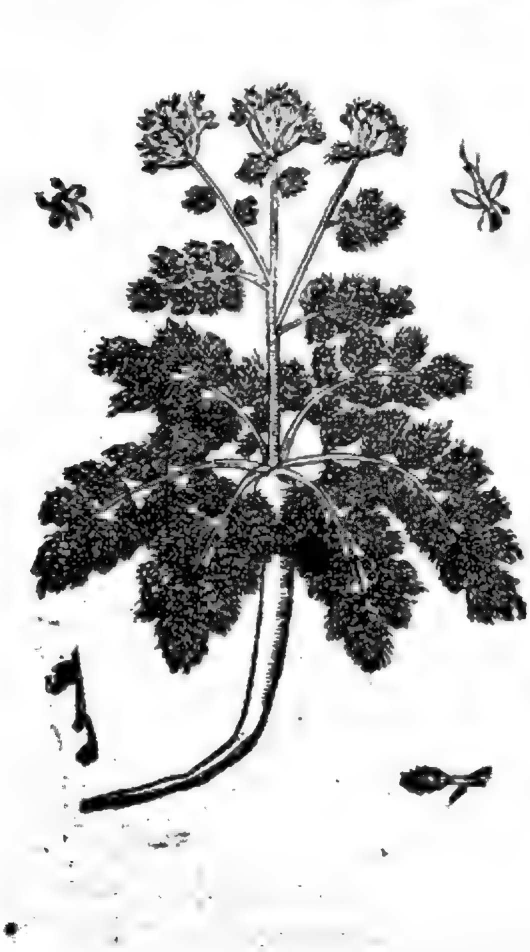
Ca.133.li.3.

Vires.

DAVCVS. *CAP. XIII.*

Nomina Δαῦκος Græcè,Daucus Latinè,Daucum & Daucium nominatur, Arabicè *Dacu,Gezar,*ſiue *Giezar.*Dioſcorides tria Dauci genera recenſet,Creticum, *Genera* Selinoides,tertiũ foliis coriandri.Plinius,Dauci, inquit,genera quatuor *Lib.25.c.9.* fecit Petronius Diodotus:quæ perſequi nihil attinet, cùm ſint differentiæ duæ. Probatiſsimum in Creta,mox in Achaia,& in ſiccis vbicumque natum, fœniculi ſimilitudine,candidioribus foliis & minoribus hirſutiſq;:caule pedali,recto, radice ſuauiſsimi guſtus & odoris.Hoc in ſaxoſis naſcitur meridianis. Reliqua genera vbique naſcuntur terrenis collibus,limitibuſq;,nec niſi pingui ſolo, foliis coriandri,caule cubitali,capitibus rutundis, ſæpe pluribus quàm ternis, radice lignoſa, ſed cum inaruit,ſuperuacua. Semen huius cumino ſimile, prioris milio, album, acre:odoratum omnibus,& feruens.Secundum priore vehementiùs eſt, ideóque parcè ſumi debet.Si iam maximè tertiũ genus facere libeat,eſt ſimile ſtaphylino, quod paſtinacam erraticam appellant,ſemine oblongo,radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æſtate ſunt intacta quadrupedi,niſi poſt abortus.Ex aliis vſus ſeminis: ex Cretico radicis & ſucci,ſed magis ad ſerpẽtes eſt. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percuſsis. Hæc Plinius: qui habet de primo genere folia candidiora λευκότερα quæ Dioſcorides λεπτότερα,ideſt,tenuiora. Eadem deſcripſit his verbis Dioſcorides. Daucum Creticum folia habet fœniculo ſimilia, *Forma.* minora & tenuiora,caulem palmi altitudine,vmbellam Coriãdro ſimilem, flores albos,& in his ſemen acre,album,hirſutum,in mandendo odoratum.Radix eſt digiti craſsitudine palmi longitudine. Naſcitur in petroſis & ſoli expoſitis locis. Aliud eſt eius genus ſilueſtri apio ſimile,acre,aromaticum & odoratũ, guſtantiq; feruidum. Præſtantiſsimum eſt Creticum.Tertium eius genus folia habet coriandro ſimilia,flores albos,caput & ſemen anetho ſimilia,& in capite vmbellam paſtinacæ ſimilẽ, ſemine oblongo refertã,& acri velut cuminũ. *Ca.69.li.3.* Tria hæc Dauci genera inueniri affirmat Matth. quorũ illud Italis frequentius eſſe, quod ſilueſtrem

DAVCVS, I. Matthioli.

DAVCVS, II. Matthioli.

paſtinacam

paſtinacam æmulatur. Eſt enim in Senenſi agro præſertim in maritimis frequentiſsimum. Creticum autùm legitimum ex Creta tantùm afferri exiſtimat. Id verò quod coriandri foliis prouenit, ſemine cumino ſimili, non ſolùm in multis Italiæ, ſed etiam Germaniæ Bohemiæq; locis reperiri. At primum illud Creticum non ſolùm in Creta naſci Pena aſſerit: non modo enim Germanicas Alpes, ſed etiam In Ad.fol. 323.

DAVCVS II. genus, Dalech.

DAVCVS III. genus. Dalechamp.

Genuenſiũ colles, & Geneuenſium circa Iurã rupes hoc Cretico abundare, indeq; Lugdunũ & ad alia emporia hodie venum deferri: eoq; pluris emi etiam Venetiis, quia ad Theriacam & ſimilia antidota efficacius eſt quouis alio congenere Dauco. Eius folia exilia, inter fœniculum & carottam media ſunt, vmbellę candidæ, flores anethi, copioſum ſemen, oblongũ, vt cumini, ſed lanugine albidum, guſtu acre, odorum, & cuius vſus potiſsimum. Vſui etiam radix paſtinaca minor, guſtu feruidiore, & odoratior. Huic quo minùs ſit Creticũ, ſi quid deeſt, ſolum cælúmve erit. Sanè effigie nihil, viribus autem perparũ abeſt. Daucũ ſecundũ Matth. Veneti pharmacopœi ſaxifragiã dicunt illiq; cõſimiles vires frequẽti experimento tribuunt. Nihil tamẽ obſtat quin ſit Daucus alter Dioſc. Foliis enim eſt coriãdri aut petroſelini ſemine in vmbellis oblõgo, anguloſo fœniculi modo. Radix albicat, aroma olet, ſuauíſque guſtanti eſt, ſuperneq; comata eſt Mei modo. Daucus Selinoides ſecundus dicitur Lobellio, Roſmarinũ ſiue Libanotis prima Theophraſti, folio apij paluſtris, Italis *Valdebona*, vulgò & Saxifragia Venetorum. Vſitatior Daucus Officinarum Italiæ, Galliæ, Germaniæ, eſt Paſtinaca ſilueſtris Dioſcoridis, ſiue Carota ſilueſtris vulgi, vt paulò poſt dicemus. Iſtud frequentius Cretici penuria vſurpant, duplumq; nonnulli ſubſtituunt, freti Galeni ſententia, tametſi non parùm facultatibus & effigie à Dioſcoridis Daucis abſit. Dodonæus pro Dauco tertio eandem Carotam ſilueſtrem deſcripſit & depinxit: Alia ab iis Dauci genera ex Dalechampij opinione hîc proponimus. Secundum ſcilicet, hippoſelino ſimile, quod ἄγριον σέλινον dici Dioſcorides auctor eſt. Caule, folio, radice, quamuis qua parte apio ſilueſtri ſimile ſit hoc Dauci genus, Dioſcorides non expreſſerit. Folium tamen in illo profundius inciſum quam in hoc Dauco, cætera pariter carnoſum & craſſum. Gignitur in glareoſo campo quem Drauus irrigat prope Gratianopolim, radice alba, odorata, acri, paleis in ſummo capillata, caule cubitali, nonnunquam altiore

Lib. 2. c. 87.

Lib. 2. cap. de hippoſ.

tiore,anguloſo,folio prope radicem terræ inſtrato,latiore, hippoſelino ſimili , in exilibus ramulis tenuiore,magiſq; diſſecto apij modo, vmbella apij , flore candido,copioſo,ſemine minuto,oblongo,acri,odorato. Tertium Dauci genus in ſaxoſo colle Gratianopoli imminente naſcitur,quem indigenæ *Chalemont* , ideſt, calidum montem vocant,quod apricus & ad meridiem ſitus ſolis radiis aſsiduè tepeſcat , & interdum æſtuet : quamobrem inſignium plantarum feraciſsimus eſt. Huius igitur plantæ radix ex flauo candicat , breuis & exilis, feſtucis in ſummo villoſa. Folia prope radicem coriandro ſimilia,quanto ſunt propiora caulis & ramulorum ſummitati,tanto tenuiora,adeò vt in plantæ vertice ad tenuitatem fœniculaceorum anethinorúmve gracileſcant:quod eſt,κεφαλὴν δὲ ἔχει καὶ καρπὸν ὅμοια τῷ ἀνήθῳ. Caulis apij,flos in vmbella candidus, anetho paſtinacæ've ſilueſtri ſimilis:nam paſtinacæ ſilueſtris vmbellam cum anetho comparat Dioſcorides, ſemen
Lib. 3. cap. de paſt. oblongum,anethini æmulum ſaporis acris,qualis in cumino guſtanti percipitur.

DAVCVS Pratenſis, Dalech.

His Dalechampius adiungit Daucum pratenſem,qui in montoſis pratis naſcitur, radicibus multis,candidis, rotundis ab ima caulis parte in diuerſa ſparſis,breuibus, dulcibus , odoratis, foliis proximè radicem ſex aut ſeptem,totidem digitos longis,foliolis per ordinem multis, orbiculatim cauliculos totos ambientibus , myriophyllo ſimilibus,mollibus, lætè virentibus, caule medio fœniculi,cubitali,in ramos duos, vel tres diuaricato,foliis paucis veſtito , interdum nudo, vmbella per initia nonnihil rubeſcente,poſtea,alba,amara,ſubacri,odorata.Flo-
Lib. 3. c. 69. *Vires & Temper.* ret Maio menſe. Semen omnium,inquit Dioſcorides,vim habet excalfaciendi:menſes , fœtus & vrinas potum extrahit,tormina diſcutit, veteres tuſſes mitigat. Auxiliatur à phalangio commorſis potum cum vino.Diſcutit quoque tumores in cataplaſmate impoſitum. Seminis quidam aliorum vſus eſt duntaxat, Cretici verò etiam radicis, quæ maximè aduerſus beſtias venenatas bibitur cum vino. Quod Dioſcorides habet,ἐμμήνων,ἐμβρύων,καὶ οὔρων ἀγωγόν, Plinius
Li. 26. ca. 15. reddidit Daucum & menſes & ſecundas potu facillimè pellit, quaſi qui δευτέρων
Li. 6. ſimpl. legiſſet pro ἐμβρύων. Dauci herbæ ſemen,inquit Galenus,excalfaciendi vehementer facultatem habet,adeò vt inter prima efficax ſit , tum vrinæ mouendæ medicamen,tum menſibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum foris impoſitum poteſt. Ipſa verò herba ſimilem quidem vim obtinet , tamen ſemine infirmiorem,nimirum ob aqueæ humiditatis mixtionem , quamquam vtique & ipſa calida ſit temperie.

PASTINACA. CAP. XIIII.

Nomina GRAECE σταφυλῖνος,Latinè & Italicè Paſtinaca,Arabicè *Iezar*,*Gezar*,ſeu *Giezar*,Germanicè *Paſteney*,& *Paſtnachen*,Hiſpanicè *Cauaoria blanqua*, Gallicè *Paſtenade*. Paſtinaca verò à paſcendo dicta videtur , quia ſponte in agris naſcitur,eamq; plebs ſæpiſsimè depaſcitur , quemadmodum etiam σταφυλῖνος,à radicis ſcapo bryoniæ(quæ etiam στάφυλος dicitur)non
Lib. 3. c. 52. ita abſimili, appellationem ſortita videtur. Dioſcorides duo Paſtinacæ genera facit

facit, ſilueſtrem & ſatiuam. Plinius quatuor. Ex his Paſtinacæ vnũ genus agreſte ſponte prouenit, Staphylinos Græcè dicitur. Alterum ſeritur radice, vel ſemine primo vere vel autumno, vt Hygino placet Februario, Auguſto, Septembri, Octobri, ſolo quàm altiſsimè refoſſo. Annicula vtilis eſſe incipit, bima vtilior, gratior autumno, patiniſq; maximè, & ſic quoque virus illi intractabile eſt. Hibiſcum à Paſtinaca gracilitate diſtat, damnatum in cibis, ſed medicinæ vtile. Eſt & quartum genus in eadem ſimilitudine Paſtinacæ, quam noſtri Gallicam vocant, Græci verò daucum: cuius genera etiam quatuor fecere. Meminit & alibi Paſtinacæ pratenſis. Hanc quidam eandem eſſe cum ea, quam hibiſcum nomine cum althæa communi vocant, alij diuerſam putant. Vt vt res hæc habeat, hæc Paſtinaca à ſilueſtri Dioſcoridis diſtat. Quartum eiuſdem genus Carota noſtra videtur eſſe, Dauci quartũ genus ab eodem proditum, vt diximus. Paſtinaca ſilueſtris, inquit Dioſcorides, folia Gingidij habet, ſed latiora, ſubamara, caulem rectum, aſperum, qui vmbellam gerit Anetho ſimilẽ, in qua flores candidi, & in medio purpureum quiddam exiguum, veluti crocum referens. Radix eſt digiti craſsitudine, palmi longitudine, odorata, quæ cocta eſtur. Satiuam notis nullis Dioſcorides expreſsit, ſed tantùm ad eadem pollere, inefficaciorem tamen eſſe, & cibo aptiorem ſcripſit. Eam tamẽ quæ hîc picta eſt, inquit Pena: quia poſteritatis conſenſu, & multo vſu recepta eſt, vt genuinam agnoſcunt herbarij. Similis eſt Siſaro facie, ſimilior tamen Elaphoboſco, quẽ ſilueſtrem Paſtinacam ſiue Bauciam Officinæ dicunt. Lutei namq; ſunt Bauciæ flores: radix concolor, & eiuſdem ſaporis. Silueſtris ſimilis eſt tota Carotis ſeu Dauco Staphylino cui Paſtinacam ſilueſtrem ſuccedaneã faciunt pharmacopœi, vt paulò ante monuimus. Vmbellæ denſæ & ſatis magnæ ſunt, flores candicant. Ea ſcatent agri & ſata: ſed minor multò ſuperiore eſt: radix eundem guſtum, ſed medicatũ exhibet, minùs tamen cibis expetita. Satiuam ſcribit Matthiolus in Italia frequẽtiſsimè in hortis ſeri: & Ruellium reprehendit, qui Carotas vulgò vocatas, ſatiuas eſſe Paſtinacas crediderit. Erratica in campis & incultis ſua ſponte naſcitur. Vtraq; albicãtibus conſtat radicibus, quæ coctæ manduntur. Satiuam etiã Allobroges & Sequani in hortis colunt, & ſeruatis Latini nominis veſtigiis *Panetz* vocant. Lobellius Paſtinacã ſatiuam hîc poſitã, Paſtinacam domeſticam vulgi appellat, Paſtinacam ſatiuã Dioſcoridis, Daucum Theophraſti, Gallorum *Paſtenades & Carottes iaunes*. Paſtinacam ſilueſtrem Dioſcoridis, Carottam ſilueſtrem vulgi, *Carotte, ou Paſtenade ſauuage*, quæ Daucus eſt officinarum, cuius iconem hîc videtis. Satiuæ vero Paſtinacæ Dioſcoridis, ſiue Carottæ luteæ ſiue Dauci lutei edulis iconem habetis, cap. de Carottis, apud Matthiolum, ca. de Siſaro nomine Siſoris ſecundi. Paſtinacę ſilueſtris ſemen potum & impoſitum menſes mouet auctore Dioſcor. Conuenit etiam in potu vrinæ difficultate laborãtibus, hydropicis, pleuriticis, & à venenatis beſtiis ictis morſiſ've. Eos verò qui id præſumpſerunt negant ab illis iniuria vlla affici: conceptus adiuuat. Radix vrinas ciet, venerem ſtimulat, partus appoſita eiicit. Folia trita

Genera. Lib.19. c.5

Lib.20. c.5.

Cap. de Dau. Lib.3. c.52.

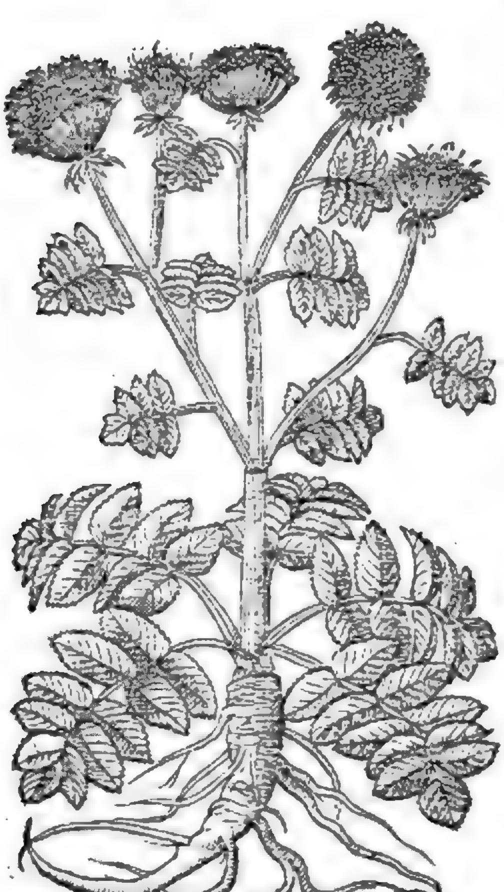
Forma.

Ad fol. 316.

Cap. 3. lib. 3.

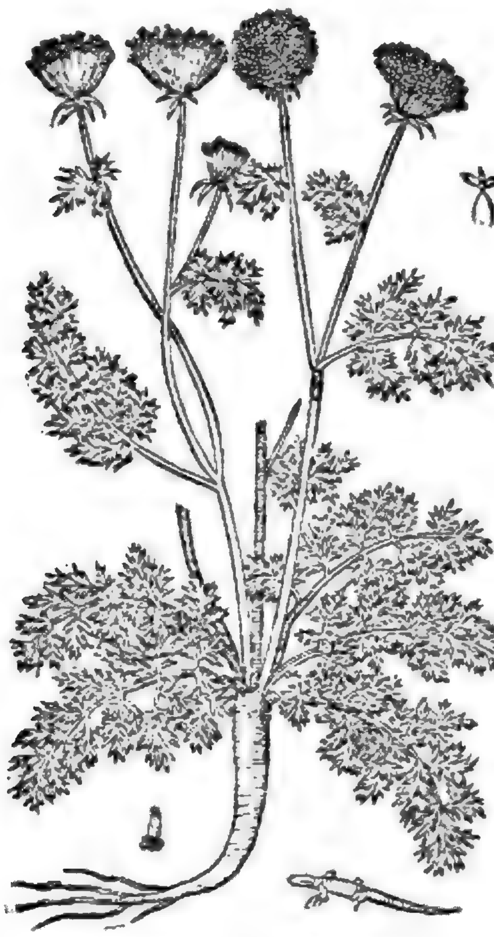
Vires & Temper.

PASTINACA Satiua vulgi, Matthioli.

Lib.20.c.5.

PASTINACA Silueſtris, Matthioli.

trita cum melle impoſita phagedænica vlcera purgãt. Plinius vtriuſque Paſtinacæ vires multò fuſius perſequitur his verbis. Alterum eſt genus ſtaphylinos, quod Paſtinacam erraticam vocant. Eius ſemẽ contritum & in vino potũ, tumentem aluum & ſuffocationes mulierum doloreſq; lenit, in tantum vt vuluas corrigat, illitum quoque è paſſo ventri earum proſit: viris verò prodeſt cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam, & phagedænas vlcerum ſiſtit recens cum melle impoſitũ, vel aridũ farina inſperſa. Radicem eius Dieuches cõtra iocinoris ac lienis, ilium, lumborum & renum vitia ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis veteribus. Philiſtio in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis vncias quatuor: ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis & comitialibus. Habentes eam feriri à ſerpentibus negantur: aut qui ante guſtauerint nõ lædi. Percuſsis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium ineſſe ſtaphylino dixit, fortaſsis quoniam venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt: ideò cõceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſatiua pollet: efficacior tamẽ ſilueſtris, magiſq; in petroſis nata. Semen ſatiuæ quoque cõtra ſcorpionum ictus, ex vino aut poſca ſalutare eſt. Radice eius circũſcalpti dentes dolore liberantur. Hæc Plinius. Staphylinus ſatiuus imbecillior, inquit Galenus, agreſtis ad omnia potentior eſt. Vrinas menſeſq; prouocat: cum herba quidem tota tum maximè ſemen ac radix. Habet porrò etiã abſterſorium in ſe quidpiam: quamobrem vlcerum phagedænica quidam foliis eius cum melle, quo pura reddant, illinunt.

Li.8.ſimpl.

ELAPHOBOSCVM. *CAP. XV.*

ΕΛΑΦΟΒΟΣΚΟΝ Græcè, ſic Latinè Elaphoboſcũ, & Cerui ocellus dicitur, ſignificat autem Elaphoboſcum cerui pabulũ, quod hanc plantam Ceruæ monſtrarint auctore Plinio. Eſt autem caulis, vt tradit Dioſcorides, Libanotidi aut fœniculo ſimilis, anguloſis foliis latitudinis duorum digitorum, ſatis longis velut terebinthi, circumfractis quodammodo aſperis. Habet & adnata multa ipſe caulis, vmbellas anetho ſimiles, flores ſubluteos, ſemen anetho ſimile. Radix eſt longitudine trium digitorum, vnius craſsitudine, alba, dulcis, edulis. Sed & caulis olerum modo editur dum recens eſt. Idem ſic deſcribit Plinius. Elaphoboſcum ferulaceum eſt, geniculatũ, digiti craſſitudine, ſemine corymbis depẽdentibus ſimili effigie, ſed non amaris, foliis oluſatri: & hoc laudatum in cibis. De hoc veterum Elaphoboſco dubitant Herbarij. Pharmacopœi, id quod etiã Pena tradit, duas Paſtinacæ ſilueſtris ſpecies ſtatuunt. Vnam Dioſcoridis, cuius ſuperiore capite meminimus, alteram Arabum, quam Bauciam vocant, quęque ſupradictæ diſsimilis eſt, quia foliis, facie, floribus, & caule ſimillima eſt domeſticæ, niſi quod radice eſt minore, guſtu tamẽ magis vegeto, & medicato, paucioribuſq; foliis. Hanc ſi attentiùs expendas, inquit Pena, & cum

Lib.3.c.66.

Li.22.c.22.

Elaphobo

ELAPHOBOSCVM,
Dodon. ſeu Baucia.

ELAPHOBOSCVM,
Matthioli.

Elaphoboſco Dioſcoridis conferas, nihil prorſum erit quod requiras. Eandem Elaphoboſci nomine pinxit Dodonæus. Sunt qui Paſtinacam pratẽſem Plinij eſſe velint, quam etiam Hibiſcum Paſtinacam appellat, & μαλάχην ἀγρίαν. Lugdunenſes ruſtici hodie vocant, *Panetz ſauuage*, id eſt, Paſtinacam ſilueſtrem, & eius radice veſcuntur vt hortenſis. Matthiolus ſcribit herbam quãdam ſe vidiſſe tum in Tridentino, tum in Goritienſi agro, cuius picturam hic damus, quæ ita notis omnibus Elaphoboſco reſpondeat, vt aut legitimum Elaphoboſcum, aut plãtam illi ſimilem eſſe credat. Cuius deſcriptio ab eo prætermiſſa hæc eſt. Gignitur in aſperis locis, duorum cubitorum altitudine, radice craſſa, odorata, foliis Angelicę, in ſingulis pediculis ferè quinis aut ſeptenis, venoſis, craſsiuſculis, toto ambitu diuiſis: flore in caulis vertice ex luteo palleſcente, in vmbellis multis, diſpari altitudine euectis, his procerioribus, illis ſummiſsioribus, vno tamen ex loco, nempe caulis faſtigio ſeſe attollentibus, eleganti quadam figura, quæ in aliis vmbelliferis non conſpicitur. Incidendi, attenuandi, detergendi, obſtructiones aperiendi facultatem ineſſe ſapor odórque demonſtrant. Tradunt ceruas, inquit Dioſcorides, Elaphoboſci herbæ pabulo reſiſtere ſerpentium morſibus. Vnde & ſemen eius morſis à ſerpentibus datur cum vino bibendum. Plura tradit Plinius. Quippe etiam conditum prorogatur, ad vrinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta, conuulſa ſanãda, inflationes diſcutiendas, coli quoque tormenta. Cõtra ſerpentiũ omniumq́; aculeatorũ ictus. Quippe fama eſt hoc pabulo ceruas reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſanat. Siccãda autẽ in eos vſus prius eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus non facit eam deteriorem.

Lib.5. c.59. Lib.21.c.15. Lib.19. c.5. Li.20.ca.4. Ca.66.li.5. Li. & c.22.

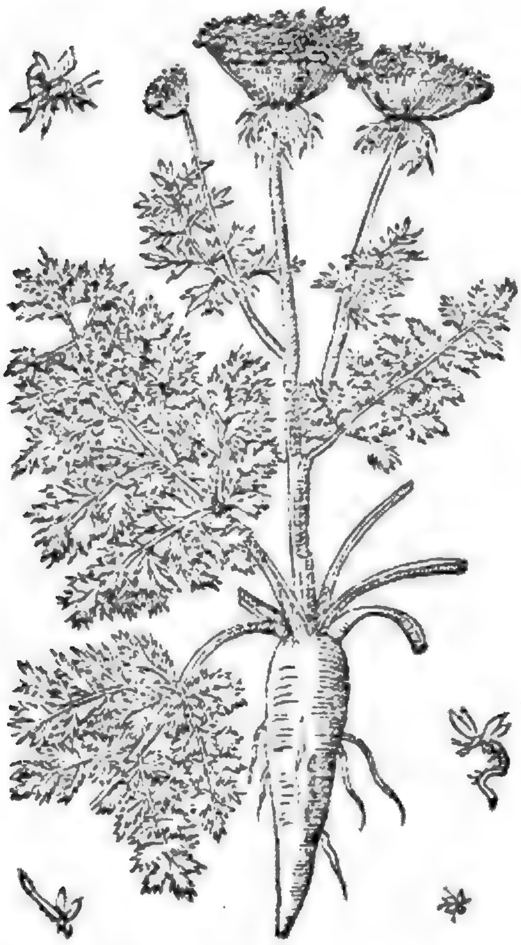
CAROTAE. CAP. XVI.

Nomina

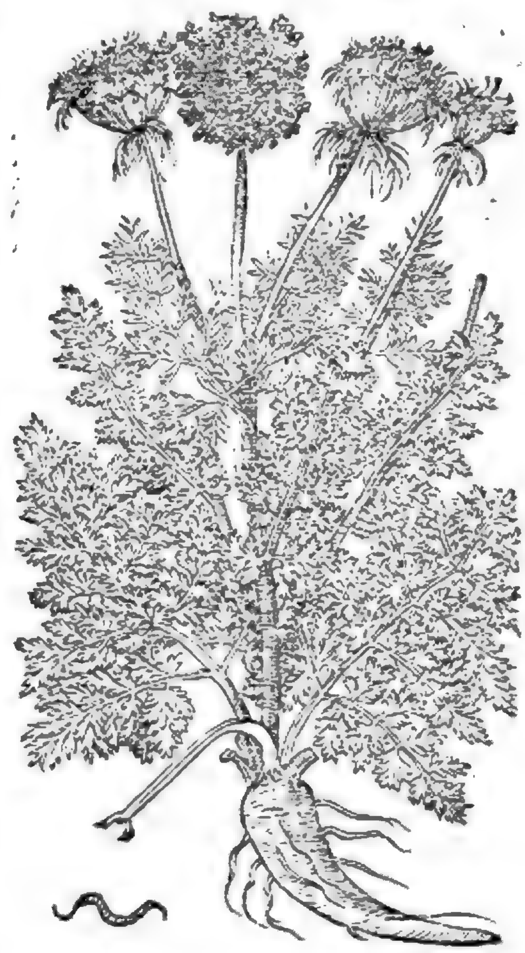
PASTINACAM ſatiuam duplicem ſtatuit Lobellius. Priorem, Paſtinacam ſatiuam Dioſcoridis. Carottam noſtram luteam. Alteram Paſtinacam ſatiuam ex atro rubentme, quam alij *Carottes* ſimpliciter. alij *Paſtenades, & Carottes rouges* appellant, à colore radicis ex atro ru-

beſcente, atrioréque eius ſucco. De priore paulò ante diximus, nunc de altera. Carotis nomenclatura indita fuiſſe videtur, inquit Pena, ab illa quam cum Carui ſimilitudine & cognatione ſortitæ fuerunt. Mediæ videntur inter Daucum & Paſtinacas naturæ, vtrique congeneres, neutræ tamen dici poſſunt: quam naturam

CAROTA Vulgaris.

CAROTA, Matth. altera.

nullus ſignificantiùs expreſsit quã Galenus, qui Carotam Daucum Staphylinum
Li. 6. ſimpl. appellauit peritiorum herbariorum ſententia. Item hæc quæ Carotis cum Daucis intercedit ſimilitudo, fecit vt Theophraſtus Carotam Daucũ nigrũ appellauerit.
Lib. 9. hiſt. ca. 15. Καὶ δαῦκον περὶ τὴν πατρεικὴν διαφέρον. τοῦτο δὲ θερμαντικὸν φύσει, ῥίζαν δὲ ἔχει μέλαιναν. Ideſt, & Daucum in Patrenſi agro preſtantius: huic vis excalfaciendi, radix nigra. Carota folia fert nigricantia, diſſecta, cerefolij foliis proxima, ſed magis fuſca, maiora, & minutiùs inciſa, cauliculos rotundos, parum hirſutos, cauos, in quibus vmbellæ magnæ flores candidos ferunt, deinde ſemen hirſutum, Aniſo ſpecie haud diſsimile, radix craſſa, longa, huic flaua, illi rubra, tam internè quã externè, admirandæ interdum tum craſsitudinis, tum longitudinis. In hortis ſeritur. Iulio menſe floret, Auguſto ſemen fert. Radices frixas vel elixas vulgus eſitat ſatis magno gulæ irritamento, oleo, ſale, & aceto additis.

SISARVM. *CAP. XVII.*

Nomina GRAECE Σίσαρον, Latinè etiam Siſarum & Siſer dicitur, nonnullis Seruillũ, Seruilla, vel Cheruilla, Gallis *Cheruy*, Germanis *Gerlin, & Gierlin.*
Genera Plinius duo facit Siſari genera, ſatiuum & ſilueſtre, quod Dioſcorides omiſit. Huius hiſtoriam veterum nullus, quod ſciam, literis mãdauit, quia vulgaris eſſet cognitionis, eáque cauſa fuit cur id quod illis fuerit notiſsimũ, nobis hodie ſit ignotum, niſi ex veſtigiis appellationis & ſimilitudine Sionis aut
In Ad. fol. 317. laueris, & radicum coniectura, inquit Pena: ideò quod vulgò frequens Narbonẽſi
Forma. agro (nõ perinde in Italia, aut alibi) veſcẽdi cauſa alitur, legitimũ putatur. Sapor illi quàm domeſticæ Paſtinacæ gratior, cui facie ſimilis eſt, aut laueri, ſed in radicibus maius diſcrimen: ſunt enim ex vna quaſi radicis baſi pendulæ, bulboſæ, œnanthes

aſphode

SISARVM Maius, Matth.

aſphodelíve modo, quæ quia ſunt edules, non ſine ratione docti quidam ambigunt, ſint'ne illæ quas ſtultis Heſiodus exprobrat, ſcribens neſcire eos quanta, in Malua & Aſphodelo ſit vtilitas. Nam Dioſcoridis Aſphodelus nō homini, ſed pecori potius aut ſui in alimentū cedat. Matthiolus multis rationibus adductus plantam eandem hîc pictā Siſarum eſſe cenſet. Primùm, inquit, quod Siſarū apud veteres plāta ſit Paſtinacæ congener. Plinius enim poſt Paſtinacam mox de Siſere tanquam cōgenere tractauit, quemadmodum & hoc noſtrū Paſtinacæ domeſticæ cōgener videtur eſſe. Deinde quod eius radix, vt Plinius ait, neruum ſeu matricem intus habeat, quæ eximitur cum cocta fuerit. Præterea quod ſeratur frequētius, auulſis à radice agnatis, vt Inula, Liliū, Arum, quàm ſemine, quod ſemine ſatum nō niſi tertio anno eſui idoneum proueniat, radice verò quotānis. Id quod feciſſe veteres de Siſeris ſatione teſtātur Marcellus & Ruellius: quod innuit Columella ſic ſcribens. Paſtinaca & Siſer, atque Inula conualeſcunt altè paſtinato & ſtercorato loco, ſed quàm rariſsimè ponēda ſunt, vt maiora capiant incrementa. Quæ ſi diligentiùs expēdantur, radice ſeri Siſer, nō ſemine facilè conſtabit: quinetiam quod numeroſa ſit radice Aſphodeli modo, rariſsimè idem poni oportere, vt latiùs radices fundantur, & incrementum capiant. Nam quò craſsiores, eo guſtui ſuauiores. Ad hæc ſcribit Dioſcor. decoctam Siſari radicem, & ori gratā eſſe, & ſtomacho vtilem, quod in huius plantæ radicibus perſpicuè deprehēditur, cū priùs elixæ, deinde butyro in patellis farina circūlitæ frigguntur. Vnicus ſupereſt ſcrupulus, quod in noſtrate Siſaro nulla percipiatur amaritudo, cū tamen Galeno & Plinio auctoribus, Siſarum amarore non vacet. Verū id à ſententia nos abducere non debet, quod certum ſit regiones ſæpe plantis immutare ſaporem. Siquidem Cepa, quāquam ſui natura acris admodum ſit, tamē in Caietano agro vbi omniū maxima prouenit, nulla acrimonia prędita eſt, id quod multis locis in Raphano videmus, & in Aro, vt Galen. inquit, quod in Cyrenaico agro naſcitur. Siſari radix cocta, inquit Dioſcorides, ori grata eſt, & ſtomacho vtilis: vrinam ciet, & appetentiā excitat. Plinius, inter medica dicendū Siſer: & ipſum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur caſtellum Rheno impoſitum, vbi generoſitas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Ineſt longitudine neruus, qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta, quæ mulſo in cibis temperata, etiam in gratiā vertitur. Et de ſilueſtri fuſiùs. Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt: & effectu ſtomachum excitat, faſtidium abſterget: ex aceto laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, vel ex garo, vrinā ciet, vt Opion credit, & venerē. In eadem ſententia eſt & Diocles. Præterea cordi conuenire cōualeſcentiū, & poſt multas vomitiones perquā vtile. Heraclides cōtra argentū viuū dedit, & veneri ſubinde offenſanti, (aliàs offenſæ, ideſt, langueſcēti) ægriſq; ſe recolligentibus. Hiceſius ideo ſtomacho vtile videri dixit, quoniā nemo tres Siſeres edendo continuaret: eſſe tamen vtile cōualeſcentibus ad vinū trāſeuntibus, Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus, ſiſtit aluū. Hæc Plinius. Galenus hæc de eodem. Siſari radix cocta ſtomacho grata

Ibidem. Ca. 107. li. 2. Lib. 20. c. 5. Lib. 2. c. 48. Lib. 11. ca. 3. Li. 2. c. 107. *Vires.* Lib. 19. c. 5. Lib. 20. c. 5. Li. 8. ſimpl.

eſt, & vrinam mouet, ſecundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam cum leuicula adſtrictione.

SISER PALVSTRE. CAP. XVIII.

Nomen. Forma. His ſubiungenda plāta quam herbarij Siſer paluſtre vocant. Ea in cœno pigrarum aquarum naſcitur, radicibus multis, breuibus, ſubnigris, carnoſis: foliis propè radicem multis, in terra ſtratis, apio ſimilibus, latioribus, craſſiuſculis, in caule paucis, tenuibus, ferè capillaceis, qualia in apij hortenſis iam adulti ſummo vertice conſpiciuntur: caule pedali: flore in vmbella candido, ſemine odorato.

ANGELICA. CAP. XIX

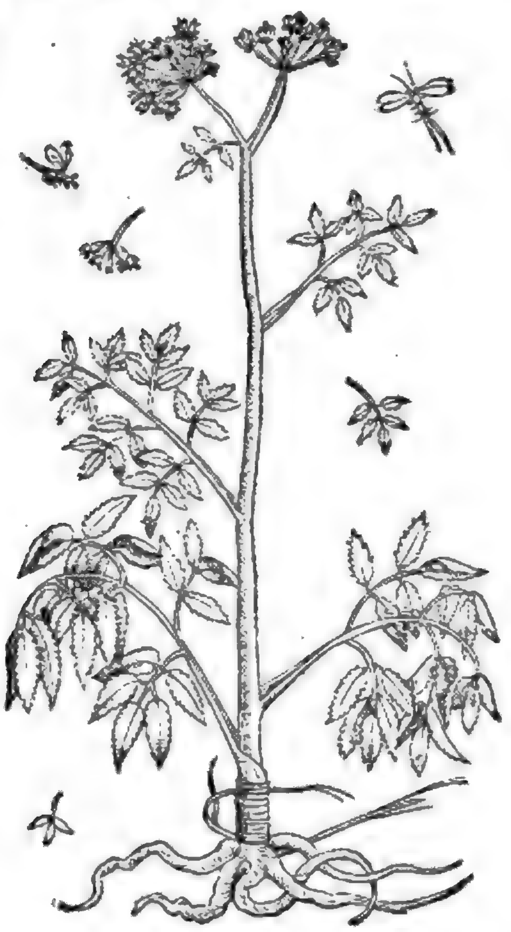
Nomina. Recentiores omnes vno ore plantam hanc Angelicam, Sancti ſpiritus radicem, à diuinis & imměſis aduerſus grauiſsimos morbos & venena facultatibus, & à ſuauiſsimo radicis odore appellant, Galli *Angelique*, Germani *Angelick*, & *Deshedigengeyſts vurtz*, ſiue *Bruſtuurts*. Vix autem credi par eſt, inquit Pena noſtrates Angelicas Indicis deliciis aut præſidiis neutiquam poſthabendas, antiquitati notas fuiſſe, niſi ſint apud auctores veterinarios Gallorum laſerpitia memorata: nec enim ſiluiſſent illi tam diuinam fragrantiæ gratiam, & vicarias diuinę beneficentiæ vires, ſiue Angelicas noſtratis Angelicæ. (In Adu. fol. 311.) Duo eius genera ſtatuunt Fuchſius & Dodonæus, vnam ſatiuam, alterā agreſtem. Matthiolus plura. Alia ſatiua eſt, inquit, alia domeſtica, alia ſilueſtris, alia in aquoſis proueniens. Pena triplicem facit. (Genera. Ca. 45. hiſt. Li. 2. ca 93. Cam. h. 4.)

ANGELICA Satiua Matthioli.

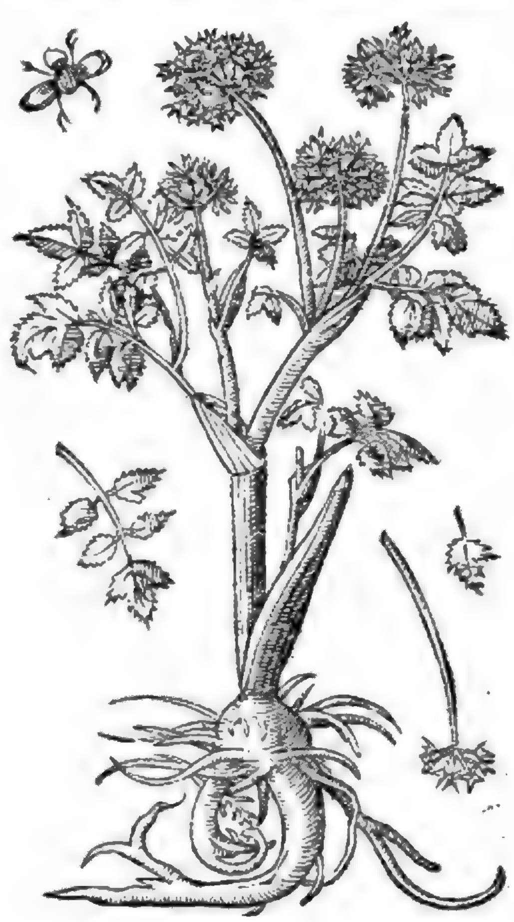

Forma. Satiuæ & procerioris folia ſunt lata, hippoſelini ſmyrniíve æmula, per ambitum ſerrata, ex viridi in pallidum langueſcentia, mollia: caulis binûm ternûmve cubitorum, ſtriatus, cauus, palleſcēs, ferulaceus, vmbellæ fœniculi, aut paſtinacæ ſatiuæ, lutei flores, ſemina foliacea, rotūda, compreſſa & albida, acris guſtus, & odoris eximij, radix craſſa, & aliquantum ſupernè tuberoſa, multis appendicibus humi merſa, intus candicat, foris pulla, odore perquàm ſuaui, aromatico, pinguem, gummoſum, flauumq́; ſuccum remittens. Scribit Pena: Nonnullis in hortis Londini Antuerpiæq́; conſpici aliam, quæ tota minor eſt, cuius ſuauiorem odorem radix ſpirat, prope quam folia ima ex purpura rubeſcunt, ſuperna autem ex rubore vireſcunt, vmbellæ, cæteraq́; ſemina ſimilia. Locus. Celſos vtraq́; montes, gelidaq́; amat iuga, veluti Imperatoria, cum qua in hortis colitur in Anglia, Belgio,

ANGELICA Silueſt. Fuchſ.

ANGELICA Silueſt. Dodon.

Belgio, Gallia. Angelica ſilueſtris ſatiuæ ſimilis eſt, niſi minora folia haberet, acriora, pauciora, minus inciſa, caulem graciliorem & breuiorem, vmbellæ magis albicant, radix pluribus fibris, odoréq; cæteris multò minore eſt, guſtu tamen non ingrato, & ferè Paſtinacæ. Rarius hortis, ſed ſæpius vliginoſis & pratenſibus locis frigidis gaudet. Iulio & Auguſto mēſibus floret. Quidā Phellandryon eſſe putant à Plinio memoratū, cap. 12. 27. In paluſtribus naſcens. Apij folio, cuius ſemē bibitur propter calculos, & veſicæ vitia. De alio Phellandryo dicemus in lib. de paluſtribus. Excalfacit & deſiccat ordine ſecundo completo, aut tertio incipiente. Aperit, extenuat, diſcutit. Vnicè venenis aduerſatur. Peſtilentiæ populatim ſæuientis arcet contagia. Corpora à lue peſtifera vindicat, ſi tantum, vt affirmant, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudine cum vino, per æſtatem ex ſtillatitio roſarum liquore ſumpſiſſe ſatis eſt: Nec ſenſurum eo die contagionem pollicentur quo quis deuorarit: nam vrina & ſudore venenum abigit. Lentitiam pituitæ digerit: quapropter tuſsi quam frigus excitarit, medetur. Craſſa quæ in thorace coierint, diſcutit. Herba ipſa in aqua & vino cocta, vulnera interna glutinat, concretum ſanguinem reſoluit, ſtomachum eſu corroborat, cor recreat, pituitam ventriculi deiicit, faſtidia ciborum diſcutit, & langueſcentem inuitat appetentiam. Rabioſi canis morſu, aut ſerpentis ictu liberat, ſi contrita cum ruta

Tempus.
Temper.
Vires.

ANGELICA Silueſtris, Matthioli.

& melle folia indantur, deinde cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno ſumpta. Laſsitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput impoſita fertur ad ſe feruorem elicere. Valere contra faſcinationes affirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit. Radix in puluerem trita animi deliquiis, & cæteris cordis affectibus ſummopere opitulatur. Datur radicis ſemidrachma vna cum theriacæ drachma ex ſtillatitia ipſiuſmet aqua iis qui peſte laborant, deinde ſudare coguntur, idemq; repetitur eodem modo poſt ſeptem horas. Manſa radix & dentium cauis impoſita, eorum dolorem ſedat, anhelitum adeò commendat, vt præſumpti allij odorem occultare facilè poſsit. Silueſtri in Anglia libenter vtuntur, inquit Petr. Pen. quia aptior eduliis condiendis: corrigit enim prouentum ſaburrámque craſſorum & viſcidorum humorum, atque fœtidum halitum emendat tetri ſpiritus ex praua concoctione manantis, copioſior etiam & gratior eſt. Eſt & alia

Ad. fol. 311.

ARCHANGELICA, Dod.

quædã Angelicæ Aquaticæ ſpecies Matthioli & Geſneri, quam Archangelicam Dodonæus appellat, cuius hæc eſt deſcriptio. Hæc, inquit, Eſt foliorum amplitudine, ſatiua haud inferior, ſed tamen ſingularium frequẽtia numeroſior: in plurima enim folia, huius diducũtur. Caulis craſſus, quãdoq; vnà cũ foliorum pediculis rubens, geniculatus quoque, valdè ramoſus è ſingulis ſiquidem articulis tres aut quatuor alas promit, multis idcirco vndequaque vmbellis cingitur, quorũ flores candicant: ſemen latum, longius & craſsius quàm Angelicæ. Alta radix & albida, exigui odoris, maioris tamen, quã folia vel caulis, quæ nullius aut admodũ obſcuri. At Angelicæ, & quidẽ maioris radix, cuius eſt vſus, excalfaciens ac reſiccans eſt ordine ſecũdo inteſo, aut tertio incipiẽte. Proinde aperit, extenuat digerit, & ſudores mouet: venenis reſiſtit: peſtilẽtes morbos curat ſi tẽpeſtiuè exhibeatur. Datur autẽ pulueris eius drachma cum vino tenui: aut ſi febris vehementior, cũ Cardui Benedicti, aut Tormentillæ ſtillatitia aqua & exiguo aceti, & per ſe quidẽ, aut addita Theriace ex viperis, à cõtagio deinde horũ & præſeruat, in ore detenta, aut cõmanſa ſolùm. Lentos crudoſq; humores eadẽ ad concoctionẽ perducit: craſſorũ, quæ pulmonibus thoraciq; inhęrent expurgationẽ facilẽ procurat: hepar & lienẽ aperit: Virginũ remorãtes mẽſes euocat: ſecundas expellit: aduerſus rigores febriũ huius decoctũ ex vino prodeſt. Valere etiam cõtra faſcinationes radicem affirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit, vt Fuchſius ait.

Lib. 5. c. 25. *Forma.*

Vires.

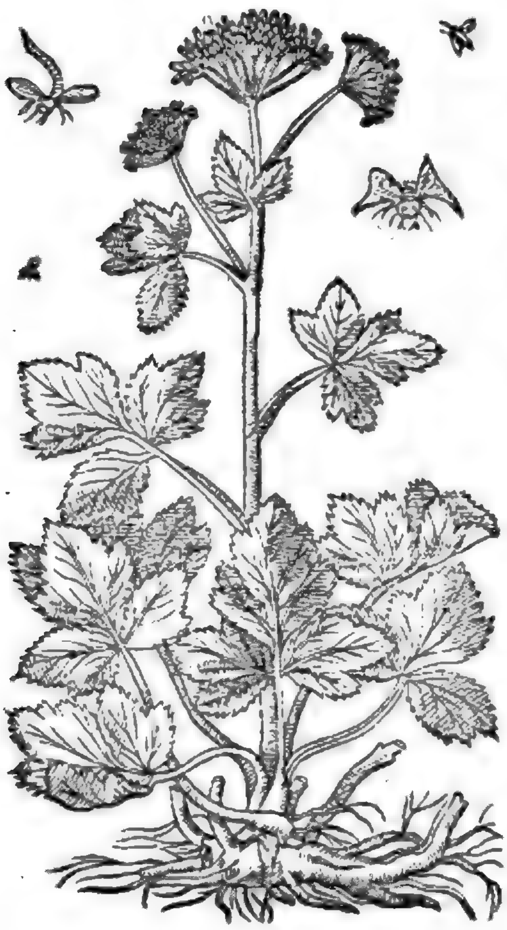
IMPERATORIA. CAP. XX.

Nomen.

OB raras & præſtantes facultates Auguſto nomine Imperatoriæ planta hæc donata fuit. Dicta eſt etiam Oſtrutium & Aſtrantia, Laſerpitiũ à Fuchſio, Smyrniũ à Trago, eſt affinior facie ſatiuæ angelicæ quàm ſilueſtri. Folia tamen propius ſphondylium aut hippoſelinum æmulantur, vt plurimùm terna, ſtatim ab humo cauliculis ſubnecta, robuſta, hirſuta, aſpera. Caulis ſeſquicubitalis, aut bicubitalis eſt, purpuraſcens, rotundus, nodoſus, hirſutuſq;, in cuius cacumine vmbellæ floribus candidis ornãtur, ex quibus ſemen prodit angelicæ ſilueſtris, vel anethi, odoratum. Radix digitum æquat, craſſa, rugoſa, lignoſa, multis fibris in terrã ſparſa, foris fuſca, intus albicans, ſiue ſubuiridis, multò

Forma.

IMPERATORIA, Matthioli.

multò vehemẽtioris & acrioris facultatis & odoris quàm angelicæ. Iiſdem gaudet natalibus. In Ananienſibus montibus ſupra Tridentum frequentiſsima Matthiolo auctore. Tradunt recentiores Imperatoriæ radicem excalfacere tertio exceſſu completo, vel quarto incipiente, ſiccare verò ſecundo. Diſcutit hæc mirificè tum ventriculi, tum inteſtinorũ, tum etiam vteri flatus, quapropter coli cruciatibus, & ventris torminibus maximè vtilis eſt. Cit menſes & vrinam, fouentur vtiliter eius decocto dentes, præſertim ſi in vino auſtero radix decoquatur. Eadem ex vino pota vteri ſtrangulationibus prodeſt, conceptum adiuuat quem frigiditas intercipit, concoctionem roborat. Commanſa eſt præſtantiſsimus apophlegmatiſmus, vt quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem trita & è vino pota, frigidis ſuccurrit morbis. Quare reſolutis, comitialibus, conuulſis auxilio eſt. Aiunt nonnulli quartana eos ſanari, qui pulueris cochlearij dimidium hora vna ante acceſsionem ex mero biberint. Oris habitum commendat, & omnes roborat ſenſus. Epidemiis morbis, venenis fermè omnibus, ac venenatorum animalium tum morſibus tum ictibus opem præſtat. Aſthmaticas iuuat, obſtructiones aperit, aqua intercute laborantes & lienoſos ſanat. Denique excalfacit vniuerſas corporis partes quas frigus occuparit. Ex quibus perſpicuum eſt herbam iſtam tot tantiſque viribus præditam non immeritò Imperatoriæ nomen ſibi adſciuiſſe.

Locus. In ca p.65. lib.3. Temper. & Vires.

LASERPITIVM. *CAP. XXI.*

QVOD Græcis Σίλφιον, Latinis Laſerpitum nominatur, Mauritanis *Silſion*, caulis eius Dioſcoridi μάσπετον, Oribaſio μαστήρον, Latinè ſimiliter maſpetum & maſtierum, Arabibus *Maſtaſtes*, Theophraſto & Plinio non caulis, ſed folium maſpetum. Quare quidam, inquit Dioſcor. caulem σίλφιον, radicem μαγύδαριν, folia μάσπετα vocauerunt. Succus ex ſilphio laſer appellatur teſte Plinio, ex caule καυλίας Theophraſto, ex radice ῥιζίας, hunc radicarium, illum ſcaparium conuertit Gaza. Breuis extat ſilphij apud Dioſcoridem deſcriptio his verbis. Laſerpitium in Syria, Armenia, Media, & Libya naſcitur, caule ferulaceo quod maſpetum vocant: foliis apio ſimilibus, lato ſemine. Theophraſtus multò fuſiùs id deſcripſit. τὸ δὲ σίλφιον, inquit, ἔχει ῥίζαν μὲν πολλὴν καὶ παχεῖαν, τὸν δὲ καυλὸν ἡλίκον νάρθηξ, σχεδὸν δὲ καὶ τῷ πάχει παραπλήσιον. τὸ δὲ φύλλον ὃ καλοῦσι μάσπετον ὅμοιον τῷ σελίνῳ. σπέρμα δὲ ἔχει πλατὺ, φυλλῶδες, οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον. ἐπετειόκαυλον δὲ ἐστιν ὥσπερ ὁ νάρθηξ. ἅμα μὲν σὺν τῷ ἦρι τὸ μάσπετον τοῦτο ἀφίησιν. ὃ καθαίρει τὰ πρόβατα, καὶ παχύνει σφόδρα, καὶ τὰ κρέα θαυμαστὰ ποιεῖ τῇ ἡδονῇ. μετὰ δὲ ταῦτα καυλὸν ἐσθίεται πάντα τρόπον (adde ἀγαθὸν ex Gaza, vt & conſtet ſenſus) ἑφθὸν, ὀπτὸν καθαίρειν δὲ καὶ τοῦτο φασὶ τὰ σώματα τετταράκοντα ἡμέρας. ὀπὸν δὲ διττὸν ἔχει, τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ καυλοῦ, τὸν δὲ ἀπὸ τῆς ῥίζης. διὸ καλοῦσι τὸν μὲν καυλίαν, τὸν δὲ ῥιζίαν. ἡ δὲ ῥίζα τὸν φλοιὸν ἔχει μέλανα, καὶ τοῦτον περιαιροῦσιν. ἔστι δὲ ὥσπερ μέτρα τῶν ῥιζοτομιῶν αὐτῆς, ἐξ ὧν ὁπόσον ἂν δοκῇ συμφέρειν ταμιευόμενοι πρὸς τὰς νομὰς, καὶ τὸ ὑπάρχον τέμνουσιν. οὐκ ἔστι γὰρ

Nomina. Lib.3.c.78. Forma. Lib.6.hiſt. cap.3.

οὔτε παρατέμνειν, οὔτε πλεῖον τῶν τεταγμένων. καὶ γὰρ διαφθείρεται καὶ σήπεται τὸ ἀργὸν ἐὰν χρονίζῃ. Κατεργάζονται δὲ ἄγοντες εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸν δὲ τὸν τρόπον. ὅταν βάλλωσιν εἰς ἀγγεῖα, καὶ ἄλευρα μίξωσιν, σείουσιν χρόνον συχνὸν, ὅθεν καὶ τὸ χρῶμα λαμβάνει, καὶ ἐργασθὲν ἄσηπτον διαμένει. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τομὴν οὕτως ἔχει. τόπον δὲ πολὺν ἐπέχει τῆς Λιβύης. πλεῖω γάρ φησιν ἢ τετρακισχιλίους (lege πλεῖω γάρ φασιν ἢ τετρακισχίλια στάδια, ſic
Lib.19.c.3. enim Plinius) τὰ πλεῖονα δὲ γενέσθαι περὶ τὴν σύρτιν, ἀπὸ τῶν ἐυεσπερίδων (lege περὶ τὴν σύρτιν, καὶ κῆπον τῶν ἑσπερίδων. ſic enim legitur in manuſcriptis exemplaribus, & ita
Ibid. legendum ſuadet Plinius) ἴδιον δὲ τὸ φεύγειν τὴν ἐργαζομένην. καί δὴ συνεργαζομένης, καὶ αὐτὸ συνημερουμένης ἐξαναχωρεῖν, δεομένου ὡς οὐ δηλονότι θεραπείας, ἀλλ' ὄντος ἀγρίου. φασί δὲ οἱ Κυρηναῖοι φανῆναι τὸ Σίλφιον ἔτεσι πρότερον ἢ αὐτοί τὴν πόλιν ὤκησαν, ἑπτὰ. οἰκοῦσι δὲ μάλιστα περὶ τριακόσια εἰς Σιμωνίδην ἄρχοντα Ἀθήνησιν. οἱ μὲν οὖν τοῦτο λέγουσιν. οἱ δὲ τοῦ Σιλφίου τὴν ῥίζαν φασὶ γενέσθαι πηχυαίαν, ἢ μικρῷ μείζονα. ταύτην δὲ ἔχειν ἐπὶ τοῦ μέσου κεφαλὴν, ὃ καὶ μετεωρότατόν ἐστι, καὶ σχεδὸν ὑπὲρ γῆς. ἐξ ἧς δὴ τμηθείσης ῥεῖν γάλα: μετὰ ταῦτα δὲ ἐκφύεσθαι τὸν καυλὸν, καλεῖσθαι δὲ τοῦτον Μαγύδαριν, καὶ τὸ καλούμενον φύλλον. τοῦτο δὲ εἶναι σπέρμα. καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα διαρρίπτεσθαι ἐξ ὧν φύεσθαι τὸ Σίλφιον. (Quæ, cùm ex iis quæ in vulgatis codicibus leguntur ſenſus idoneus vix elici poſsit, ex Plinio ſic videntur emendanda. ἐξ ἧς δὴ τμηθείσης ῥεῖν ὀπὸν ὡς γάλα. μετὰ ταῦτα δὲ φύεσθαι τὸν καυλὸν, καλεῖσθαι δὲ μαγύδαριν. ἐκ δὲ τούτου τὸ καλούμενον φύλλον χρυσοειδὲς. τοῦτο δὲ εἶναι σπέρμα. καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα, διαρρίπτεσθαι, ἐξ οὗ φύεσθαι τὸ Σίλφιον) τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει, τὴν δὲ ῥίζαν γίνεσθαι, καὶ τὸν καυλὸν. οὐδὲν δὲ τοῦτο ἴδιον. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων. εἰ μὴ τοῦτο λέγουσιν, ὅτι εὐθὺς φύεται μετὰ τὴν ἔκλειψιν, καὶ τοῦτο ἴδιον, καὶ διαφέρον τοῖς πρότερον. ἔτι (Sic enim legendum non ὅτι) φασὶ δεῖν ὀρύττειν ἐπέτειον. ἐὰν δὲ ἐαθῇ, φθείρειν πᾶν τὸ σπέρμα, καὶ τὸν καυλὸν. χείρω δὲ γίνεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ τὴν ῥίζαν. ὀρυττομένας δὲ βελτίους γίνεσθαι διὰ τὸ μεταβάλλεσθαι τὴν γῆν. ἐναντίον δὲ τοῦτο, τῷ φεύγειν τὴν ἐργάσιμον ἐσθίεσθαι καὶ τὰς ῥίζας προσφάτους, καταμνομένας εἰς ὄξος. τὸ δὲ φύλλον τῇ χροιᾷ χρυσοειδὲς εἶναι. ἐναντίον δὲ καὶ τὸ καθαίρεσθαι τὰ πρόβατα τὸ φύλλον ἐσθίοντα. φασὶ γὰρ καὶ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ χειμῶνος εἰς ὄρος ἀφιέναι. νέμεσθαι δὲ καὶ τοῦτο δὲ καὶ ἕτερον ὅμοιον ἀβροτόνῳ. θερμαντικὰ δὲ ἀμφω δοκεῖ εἶναι: καὶ κάθαρσιν μὲν οὐ ποιεῖν, ἀναξηραίνειν δὲ, καὶ συμπέττειν. ἐὰν δέ τι νοσοῦν, ἢ κακῶς ἔχον εἰσέλθῃ πρόβατον, ὑγιάζεσθαι ταχέως, ἢ ἀποθνίσκειν, ὡς δὲ ἐπὶ τὸ πολὺ σώζεσθαι μᾶλλον. ταῦτα μὲν οὖν ὁποτέρως ἔχει σκεπτέον. ἡ δὲ καλουμένη Μαγύδαρις ἑτερόν ἐστι τοῦ Σιλφίου (γένος deeſt, quod oſtẽdunt Dioſcorides & Plinius) μανότερον δὲ καὶ ἧττον δριμὺ, καὶ τὸν ὀπὸν οὐκ ἔχει. διάδηλος δὲ ἐστι καὶ τῇ ὄψει καὶ τοῖς ἐμπείροις (ſic enim legendum, nõ ἐμπύροις) γίνεται δὲ περὶ Συρίαν, καὶ οὐκ ἐν Κυρήνῃ. φασί δὲ καὶ ἐν τῷ Παρνασίῳ ὄρει πολύν. ἔνιοι δὲ Σίλφιον τοῦτο καλοῦσιν. εἰ δὲ φεύγει τὴν ἐργάσιμον, ὥσπερ τὸ Σίλφιον, σκεπτέον. ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τι ὅμοιον ἢ παραπλήσιον ἔχει φύλλου δὲ πέρι, καὶ καυλοῦ, καὶ εἰ ὅλως ἀφίησί τι δάκρυον. Quæ Gaza ſic interpretatus eſt. De Laſerpitio nunc iudicandum eſt. Laſerpitio radix multa craſſaq;, caulis quantus ferulæ, & craſsitudine ferè proximus, folium quod Maſpetum vocant, apio ſimile eſt, ſemen latum, foliaceum ſcilicet quod folium appellatur, caulis annuus ſicut ferulæ. Ergo vere ineunte maſpetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pingueſcitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum ſuaues redduntur. Poſt hæc caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis elixum, aſſúmque corpora eo quoque purgari ferunt quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice, qua de cauſa alterum ſcapariũ, alterum radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, quem detrahere ſolent. Sunt veluti certæ menſuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæſuram referuantes, reliquum abſcindunt. Nec enim deuie (alio pacto, fortè melius) neque plus conſtituto ordine cædere licet: corrumpitur enim putreſcitque ſi diu manſit. (ſi inexercitatum aut iners diu manſit, ex Græco) Præparant id conficiúntque in Pyræum portum aduectum hoc modo. Cum in vaſa conieceriut, farinámque admiſcuerint, quatiunt crebrò & diu hinc etiam colorem capeſsit, & conditum iam

incor

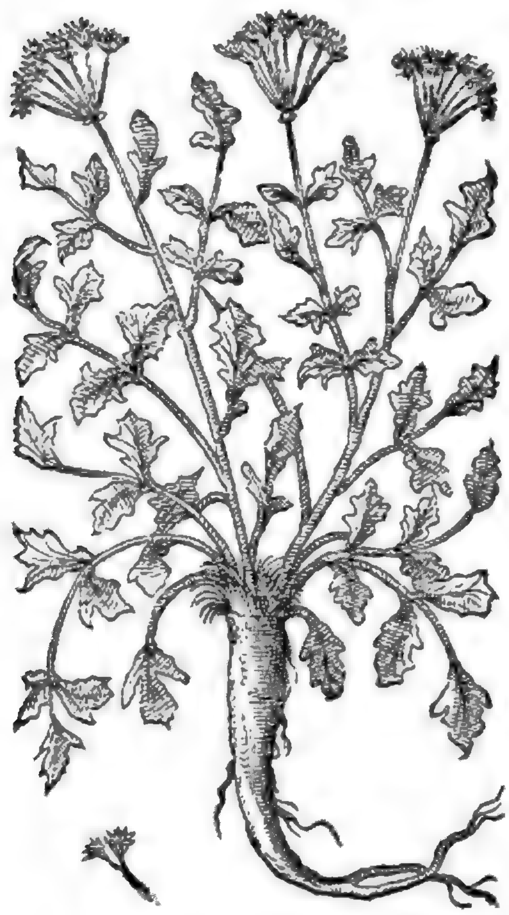
incorruptum perdurat. Præparatio cæſuráque ita ſe habet. Locum Africæ amplum occupat, ampliorem quàm quatuor ſtadiorum millia. In hortis heſperidum ferunt eius magnam partem colligi, ſed maiorem apud Syrtes. Peculiare huius culta fugere loca proditur, quamobrem ſi colatur, miteſcátque ſolum, deuiat (in deſerta fugit, rectius ex Plinio) atque omnino degenerat, vtpote natura culturæ aſpernans, ferocitatiſque conſtans vernaculum (ferum ac contumax vertit Plinius) Cyrenenſes annis ſeptem prius quàm ipſi vrbem habitarent, laſerpitium extitiſſe affirmant, habitant verò annos maximè trecentos vſq; ad Simonidæ Athenis magiſtratum. Illi ſic referunt. Alij radicem laſerpitij cubitalem eſſe tradunt, aut paulò maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod ſublime penitus extat, vt ferè ſupra terram eſſe appareat. Vnde (ἐξ ἧς ſub. κεφαλῆς, id eſt, ex quo capite) primùm quod lac appellant erumpit, dein caulis aſſurgit, Magydarin vocant, ex quo naſcitur id quod folium nuncupant, folium id ſemen eſt, quod cum auſter ingenuè (λαμπρὸς, vehemens meliùs) poſt caniculam flauerit, diſiicitur, atque ita laſerpitium naſcitur, eodémque anno radix conſummatur & caulis. Sed hoc haudquicquam peculiare notatur, nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod diſiectum id protinus naſci poteſt, ortum peculiarem ſortiri, ſupradictíſque proptereа diuerſum intelligi poſſe. Adhæc circumfodiendum id quotannis cenſent. Nam ſi cultura ea prætermittatur, ſemen vniuerſum caulémque totum proferri, & deteriora tam hæc quàm radicem reddi exiſtimant. Defoſſa autem fieri meliora ſcilicet ſolo ſubacto, benéque gluto. Sed huius contrarium illi volunt, qui culta recuſare inquiunt (vel ex Græco, hoc autem repugnat eorum ſententiæ, qui culta fugere volunt). Mandi quoque radices ex aceto recens deciſas referunt, folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam quod pecora folio eſitato purgari minimè iudicant (Sic vertendum ex Græco, Alienum etiam quod pecora folio eſitato purgari narrant.) Nam & vere & hyeme pecus ad montem dimitti affirmant. Cibus non ſolùm hoc, ſed etiam altero quodam abrotono ſimili administratur. (Dilucidiùs ſic, depaſci verò à pecore non ſolùm hoc, ſed etiam alterum quoddam abrotono ſimile aiunt). Vim ambo calfactoriam ſortiri planè videntur, & purgandi quidem vim non habere: exſiccare autem & concoquere vnicè poſſe. Quod ſi qua pecus ægreſcens, aut alias minùs benè ſe habens ingreſſa ſit, mox eam ſanari, aut mori aiunt, ſed magna ex parte poſſe ſeruari. Hæc igitur vtro tandem ſint modo, quærendum. Quod verò magydarim vocant, nimirum à laſerpitio differt (legendum vt emendauimus, alterum eſt ſilphij genus) tenerius enim minúſque vehemens id ſentitur, & ſine laſere eſt, nec non & aſpectu manifeſta experto homini conſtat (Sic meliùs, Expertis verò vel ipſo aſpectu & figura planè dignoſcitur). Naſcitur in Syria, nam apud Cyrenem (non apud Cyrenem, ex Græco & Plinio) & monte Parnaſo largè prouenire eandem affirmant. Sed quidam laſerpitium id appellant. An culta quoque laſerpitij modo fugiat, quærendum. Quin & ſi quid ſimile aut proximum habeat, ad folij cauliſque rationem, & ſi quam vllo pacto emittat lacrymam id inueſtigandum. His verbis Theophraſtus laſerpitij hiſtoriam luculentiſsimè expoſuit, à quo Plinius hæc mutuatus eſt. Lib.19.c.3. Ab his proximum dicetur auctoritate clariſsimum laſerpitium, quod Græci ſilphium vocant, in Cyrenaica prouincia repertum. Cuius ſuccum vocant laſer, magnificum in vſu medicamentíſque, & ad pondus argentei denarij penſum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno: oue cum comederit, dormiente protinus, capra ſternuente. Diúque iam non aliud ad nos inuehitur laſer, quam

quod in Perſide, aut Media & Armenia naſcitur largè, ſed multo infra Cyrenaicum, id quoque adulteratum gummi, aut ſagapeno, aut faba fracta, quò minùs omittendum videtur C. Valerio, M. Herennio Coſs. Cyrenis aduecta Romam publicè laſerpitij pondo xxx. Cæſarem verò Dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentúmque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo C X I. Id quod apud auctores Græciæ euidétiſsimos inuenimus natum imbre piceo repentè madefacta tellure, circa Heſperidum hortos Syrtimq; maiorem, ſeptem annis ante oppidum Cyrenaicum, quod conditum eſt vrbis noſtræ anno C X L I I I. Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ valuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem: & ſi coleretur in deſerta fugientem: radice multa craſſáque, caule ferulaceo, haud ſimili craſſitudine. Huius folia maſpetum vocabant, apio maximè ſimilia. Semen erat foliaceum, folium ipſum vere deciduum (Theophraſto, naſcens.) Veſci pecora ſolita, primóque purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum iucunda. Poſt folia amiſſa, (rectiùs emiſſa,) caule ipſo & homines veſcebantur decocto, aſſo, elixóque: eorum quoque corpora quadraginta primis diebus purgante à vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhizias, atque caulias, vilior ille ac putreſcens. Radici cortex niger, & ad mercis adulteria. Succum ipſum in vaſa coniectum, admiſto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant, ni ita feciſſent, putreſcentem. Argumentum erat maturitatis, color, ſiccitáſque ſudore finito. Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali, tubérque in ea ſuper terram. Hoc inciſo profluere ſolitum ſuccum ceu lactis, ſupernato caule, quem magydarim vocarunt, folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia à canis ortu, auſtro flante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum, annuo ſpatio & radice & caule conſumantibus ſeſe. Hoc & circumfodi ſolitum prodidere, nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico (rectius, Cyrenaico.) ſilphio prior opinio congruit. Alterum genus eſt quod magydaris vocatur, tenerius & minùs vehemens, ſine ſucco: quod circa Syriam naſcitur, non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnaſo monte copioſius, quibuſdam laſerpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei ſaluberrimæ vtiliſsimęque auctoritas. Probatio ſinceri prima, in colore modicè ruſo, & cùm frangitur, candido intus, mox translucente: gutta aqua ſaliuáq; liqueſcit. Vſus in multis medicaminibus. Hæc Plinius. Strabo ſucci Cyrenaici defectus cauſam in Barbaros non in publicanos reiicit his verbis. Cyrenis finitima eſt regio quæ ſilphiũ gignit, & Cyrenaicum ſuccum, quem ſilphium poſterius effert vertendum quem liquorem Silphium fundit. Interpretes enim non viderunt eo loco ὀπιώδεν ἀπὸ τοῦ ὀπίζειν duci, nec aduerbium eſſe. Idem Strabo lib. 15. ſcribit Alexandro ab Arachoſia tranſeunti ad Bactrianos per iter nudum arboribus, copioſiſsimum Silphium occurriſſe. Id propemodum defecit, cùm aliquando Barbari odio quodam ingruiſſent, ac radices eius pene omnes eruiſſent. Ex hac varia apud veteres Silphij hiſtoria, iudicatu perdifficilè eſt quænam ſit hodie planta quæ laſerpitium dici poſsit. Attamen Pena quantum inſpectione aſſequi potuit, id candidis lectoribus impertitur his verbis. E regione Maſsiliæ, inquit, & non procul inſulis quas videtur Dioſcorides vocaſſe Stœchadas, inter multas raras plãtas naſcitur ferulacea & viſenda plãta, cuius radix prægrandis, intus alba, foris cineritia, ſucco prægnans mollis, pinguis, odorata, maior quàm thapſiæ aut ferulæ: caulis proceritate & craſsitudine ferulam æquat, folia Eleoſelini, ſed craſsiora, rigidiora. Vmbellæ prægrandes, ferulæ, aut latiores quàm anethi, ſemen angelicæ foliaceum, rotundum, compreſſum, odoratum, colore buxeo, quam hic expreſsimus. Nec minor eſt de Silphij ſucco inter rei herbarię ſtudioſos ambiguitas & controuerſia, aliis contendentibus

Geograp. lib. vii.

Laſerpitiũ è regione Maſsiliæ repertum.

LASERPITIVM,
Pene.

dentibus gummi illud odoratum quod belzuinum ſiue benzoinum vocatur laſer eſſe aliis negantibus, quoniam laſer ferulaceæ plantæ, belzuinum arboris proceræ multò ſuauiſsimũ ſit excrementũ, tum etiam quod belzuini qualitates facultatéſque, de quibus idoneo loco tractabimus, minimè ſint eædem quæ laſeris. Eas verò Dioſcor. ſic declarat. Radix calefacit, ægrè concoquitur, veſicam lædit, ſanat ſtrumas & tubercula cerato excepta, & ſugillata cũ oleo impoſita. Iſchiadicis conuenit cum irino aut cyprino cerato, eminentias circa ſedẽ cum mali corio in aceto cocta ac impoſita tollit, letalibus medicamentis pota reſiſtit. Eadem ori grata eſt, ſi ad ſalem & intinctus admiſceatur. Succus cyrenaicus etiam ſi quis paululum de ipſo guſtet, ſudorẽ toto corpore mouet, & odoris leuiſsimi eſt, adeò vt guſtanti neque os niſi paululum ſpiret. (Sic enim hæc Græcè leguntur, ὁ μὲν τοι κυρηναϊκὸς κἂν ἐπ' ὀλίγον τις αὐτοῦ γεύσηται, ἱκμάδα κινεῖ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, τῇ τε ὀσμῇ προσηνέστατος, ὥστε γευσαμένῳ τὸ στόμα μηδὲ πνεῖν, εἰ μὴ ἐπ' ὀλίγον. Quæ longè aliter vertẽda cenſet And. Lacuna hoc modo. Cyrenaicus liquor, ſi ex eo vel tantillum quiſpiam guſtarit, ſtatim per totum corpus quendam madorem excitat, adeóque leni odore ſolet demulcere deliniréque guſtantem, vt quandiu eo fruitur, nihil prorſus aut perexiguum reſpiret, &c. Siquidem, inquit Lacuna, quemadmodum vſu venit, vt dum cernimus paulò attentiùs formam aliquam ſpectabilem, tamdiu cohibeamus reſpirationem, donec animus exſatiatus per oculos tali obiecto, ſeſe ad perficienda ſua munia conuertat, ſic etiam dum aliquid grati atque exquiſiti ſaporis noſtro occurrit palato, aliquandiu ſuperſedeamus à reſpirando, quod videlicet reſpiratio ipſa, vt eſt neceſſaria olfactui, ita guſtui aduerſetur, quodammodo exoluens ipſum atque præpediens. Id quod videtur eo in loco monuiſſe Dioſcorides). Medicus & Syriacus viribus debiliores ſunt, & magis viroſum odorem reddunt. Eſt ſuccus flatuoſus & acris, curat alopecias cum vino, pipere, & aceto illitus. Acuit viſum, & incipientem ſuffuſionem diſsipat cum melle illitus. Ad dentium dolores inditur cauernis, & cum thure in linteolo circunligatur, colluitur cum hyſſopo & ficis coctis in poſca. Prodeſt in rabioſi canis morſu vulneribus impoſitus, & contra omnia animalia venenum eiaculantia, & contra ſagittas venenatas tum potus tum illitus. Scorpionum plagis oleo dilutus oblinitur. His quæ in gangrænam tranſeunt prius ſcarificatis infunditur, carbunculis cum ruta, nitro, & melle, aut per ſe imponitur. Clauos & callos priùs circumſcarificatos tollit præmollitus cerato, aut aridorum ficuum carne: recentes lichenas ex aceto ſanat: excreſcentem carnem & polypos cum chalcantho (vetus codex habet, μετὰ χαλκοῦ ἄνθους, id eſt, cum flore æris) aut Erugine per dies aliquot illitus: extuberantia cum forfice extrahit. Auxiliatur & diuturnæ gutturis aſperitati, vocémque repentè exaſperatam aqua dilutus, & abſorptus ſtatim expurgat. Columellas cum melle illitus reprimit. Anginis ex aqua mulſa vtiliſsimè gargarizatur. In victu ſumptus coloratiores reddit. Tuſsi commodè in ſorbili ouo datur, & pleuriticis in ſorbitionibus, ictericis, & hydropicis vtiliter cum aridis ficis. Soluit & rigores cum pipere & thure in vino

Lib.3.c.78. *Vires & Temper.*

potus

potus (habetur in veteri non cum thure, ſed σὺν πηγάνῳ, hoc eſt cum ruta) Tetano & opiſthotono detentis oboli pondere cera oblitus deuorandus datur. Hirudines gulæ adhærentes ſi cum aceto gargariſetur, auellit. His qui lac in grumos concretum intus habent, & comitialibus cum aceto mulſo ſumptus opitulatur, menſes ciet cum pipere & myrrha potus, cœliacos adiuuat in acino vuæ ſumptus. At cum lixiuio potus, conuulſa & rupta repentè ſanat. Diſſoluitur in potiones amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. Cæterùm foliorum ſuccus eadem præſtat, ſed multò inefficacius. Editur hic cum aceto mulſo ad expediendam arteriã, maximè in voce retuſa. Hæc Dioſcorides.
Lib.22.c.23 Plinius etiam vſum ſilphij medicũ multis verbis exponit, multa ex Dioſcoridis ſententia præſcribens, in eo præſertim diſsidens medicamẽto, quod ad dentium dolores facit, ait enim, Non cenſuerim quod auctores ſuadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui ſe ea de cauſa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: ſerpentes auidiſsimas vini admiſtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum Attico melle, licet præcipiant. Hæc Plinius. In hoc tamen medicamento Dioſcorid. nõ cera, ſed thure includit.
Lib.8.ſim. Breuius ſic Galenus Silphi, liquor calidiſsimus eſt, imo & folia, & caulis & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen impoſita corpori efficaciora, & omnium potiſsimùm liquor, admodum trahentem facultatem habens, attamen & excreſcentias amoliendi, & liquandi vim quandam propter propoſitam temperiem obtinet. His omnibus, præſertim viribus diligentius perpẽſis atque examinatis, planè aſſentiendum iis, qui Aſam Laſerpitum eſſe cenſent, quod vt variis nomenclaturis Græci Silphium plantam vocarunt, eius folia maſpeton, caulem Magydarin, ſemen φύλλον, & Latini ſuccũ Laſer, quod Officinæ balbutientes Aſam pronuntiant: ſic Arabes plantam appellarunt *Aniuden*, & *Angeiden*, ſuccum verò *Altith* & *Antit*, Auicennas etiam *Almharut*, Indorum populi & *Imgu*, & *Imgara*: quamuis interdum *Altiht*. ſucci nomen plantam etiam ſignificet, vt Serapioni, qui ſub hac appellatione hiſtoriam Laſerpitij Græcorum tradidit. Laſer duplex etiamnum Indis cognoſcitur: alterum ſincerum & pellucidum, coloris puri, electro ſimilis, odoris validioris, maioris pretij, quod ex Guzarate, Patane, Mandon, Chitor, Dely regione admodum frigida, & ad Chiruam vſque protenſa afferri putant: alterum impurum & turbidũ, minus odoratum, quod ex Coraſone Ormuſium Perſiæ conuehi narrant, atque in Pegu, Malacam, Tanaſarim, & prouincias vicinas, illinc portari. Sincerum Baneanes Cambayæ olim Philoſophi, nunc mercatores ab animalium eſu abſtinentes, quod inſtitutum ſecutus eſt Pythagoras, pro ſuarum facultatum modo comparant, ac ſuis iuſculis & oleribus immiſcent, confricato primùm eo lebete, nec alio condimento in cibis vtuntur, ſapore ipſis & odore iucundo, nec aliis quamuis inaſſuetis, faſtidiendo. Guſtus eius nonnihil amarus principio, vt oliuæ conditæ, deinde ſi diutius mandatur, valdè gratus. Impuro baiuli & tenuioris fortunæ homines qui ſolo pane & aqua vitam plerúmque tolerant, tum ad medicinam vtuntur, tum ad condimentum, pretij magnitudine deterriti, ne ſincerum emant. Sordidum id Baneanes, qui rationem tractandarum & interpolandarum hoc genus mercium callent, defæcant, & purgant, nec niſi ea diligentia curatum in cibos admittunt. Laſeris vſu ventriculum roborari, diſcutiq; flatus Indis perſuaſum eſt, tum etiam venerẽ concitari. Solent & cum dẽtes eroſi dolent, ad cruciatum leniendum cauernis eorum indere. Narrauit quidam mercator Indus Garciæ, ex cuius hiſtoria nos hæc tranſcripſimus, Laſer è caule plantæ inciſo elici, cuius folia corylo ſimilia ſint, id quod ab Angelicarum noſtrarum foliis non ita diſcrepat, ſi auulſa ſeorſum ſingula contempleris, nulla ſitus ordinis've ratione habita. Addebat & mercator ille, collectũ

Laſer

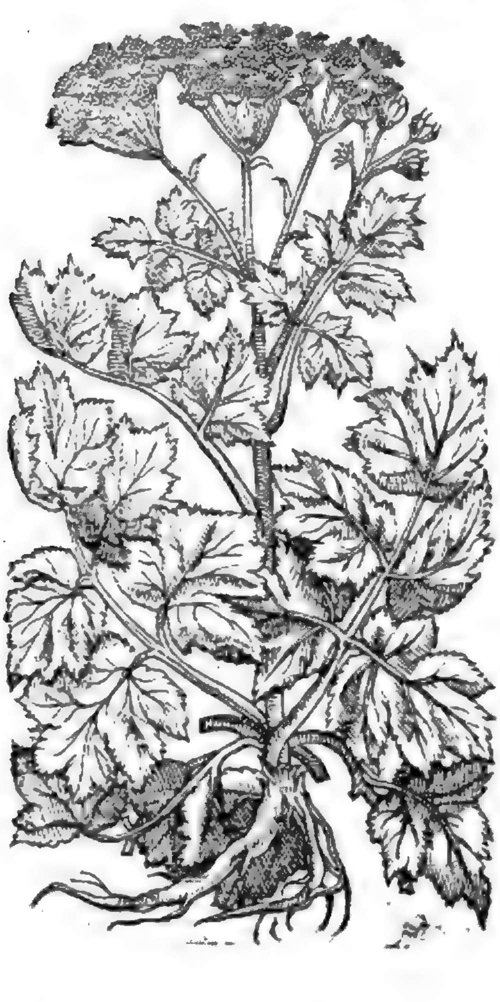
Laſer in corium bubullum illitum ſanguine cum farina tritici permixto, incolas prouinciarum apud quos Laſerpitium naſcitur, coniicere, vt meliùs atque diutius conſeruetur, atque ideò ſi quid in laſere fabæ lomento ſimile cõſpiciatur, non vitium adulterati hoc eſſe, ſed inditium potiùs bonitatis & puritatis. In Officinis noſtris duo Laſeris genera viſuntur: alterum frequentius, vilius, colore ruſo, gummoſis offis, laxis, non ſolidis, guſtu principio amaro, deinde acri, vehementiori acrimonia quàm in altero genere, diutius in ore & faucibus perdurante, odoris ingratioris: alterum rarius & commendatius, colore ad flauum magis inclinãte, denſius & compactius, intermixtis micis quamplurimis candicantibus, ſimilibus amygdalarum fructulis exutis cortice ſuo, ammoniacíve guttis lacteis, quamobrem Amygdalatum Laſer inſtitores vocant, guſtu minus amaro & acri, odoris leuioris & ſuauioris. Vtrúmque pertentans cum guſtaſſem, frigido cœlo & flante Borea, poſt exiguam ambulationem mador ſtatim per corporis trũcum, brachia & caput diffuſus eſt. Accidit & paulò poſt prandenti mihi, vt vix vnquam libentiùs cibum ſumpſerim, quæ Laſeris viribus apud Dioſcoridem omnia congruunt. Quare rectè ſcribit Garcias vehementer errare eos qui Aſam fœtidam & Laſerpitium differre putant, quod Laſerpitium veterum in cibos admiſſum eſſe aiunt, Aſam verò fœtidam medicamentis ſolùm vtilem, idque raro: in cibis verò planè damnari ob tetrum odorem: quia nullum medicamentum ſimplex per totam Indiam maiore eſt in vſu quàm Aſa fœtida, tum in medicina, tum in condiendis cibis. Lib. 1. Aro. In cap. 3.

SPONDYLIVM. *CAP. XXII.*

Σφονδύλιον Græcis, & Latinis Sphondyliũ & ſpondylium dicitur. Fortaſſe ob odoris grauitatem, à ſpondyle inſecti genere; odoris grauis, vt Pena tradidit. Sed parum hic digredi libet, & Lectori ex Dalechampio indicare, quod cuiuis fortaſſe notũ non eſt. Sphondyle, ſiue Spondyle Theophraſti, minimè ſerpens eſt, vt Plinius credidit lib. 27. cap. 17. ſed vermis in terra profundiùs deliteſcens, inſtar blattæ flexuoſus, mouens ſeſe quaſi vertebris, aluo candida, rubeſcente parte quę capiti proxima eſt, atque inde naſcentibus vtrinq; pedibus quatuor, ore nigro, dentibus firmiſſimis, quibus radices vitis præcipuè, rodit, arborúmque nedum herbarum. Lugdunenſes ruſtici vocant *Vn Turc*, quaſi Turcam. Huic ſubiungere duo alia plantis malefica & infeſtiſſima animalia alienum non fuerit. Vnum eſt quod Praſocouris à tondenda radice porri vocatur. Lugdunenſes *Courterole*, ἀπὸ τȣ̃ κουρεῖν nomen indiderunt: cæteri Galli *Taillepré*, quaſi Pratiſecam nominant, quod etiam herbarum in pratis naſcentium radices proſcindat. Alterum mus exiguus, pilo fuſco, roſtro acuto, vt talpa & mus araneus, cæcus vt talpa, & perinde terram ſuffodiens, cauda curta, olitorum inimiciſſimus hoſtis & inſidiator, vt qui carduorum & cinararum radices occultus depaſcatur. Ruſtici vocant *Ratecourte* quaſi βραχὺ μῦν. Redeamus nunc ad ſpondylij hiſtoriam. Herba eſt,

Nomina Lib. 3. c. 74. *Forma.* Lib. 9. hiſt. cap. 14.

SPONDYLIVM, Matth.

Lib.3.c.74. inquit Dioſcorides, folia habens platano quadantenus ſimilia, ad Panacis folia accedentia, caules cubitales aut etiam maiores, fœniculaceos, ſemen in cacumine ſimile ſeſeli, duplex, ſed latius & candidius, & magis paleaceum, & grauis odoris: flores albos, radicem albam, raphano ſimilem. *Locus.* Naſcitur in paluſtribus & aquoſis locis. Penę & Lobellio Panax Heracleum, Heraclea fronde Smyrnij vel Imperatorię. Lib.12.c.26 Plinius vbi de Panace egit, Ab hac ferula, inquit, differt quæ vocatur ſpondylium foliis tantùm, quia ſunt minora, & platani diuiſura, non niſi in opacis gignitur. Semen eodem nomine ſilis ſpeciem habet, medicinæ tantùm vtile. Planta hîc depicta Matthioli Spondyliũ eſt, in montiũ pratis vliginoſis copioſum, folio platani aut panacis, caule fœniculi, cubitali & maiore, in cuius cacumine vmbella candidis floribus referta, è quibus ſemen prodit ſeſeli non abſimile, latius tamẽ & ſquamoſum, ſapore iniucundo, vt quod cimices ferme reſipiat. Radix alba, raphani æmula, guſtu non ingrato. Spondylium vulgare Penæ, Lobellij, Dodonæi & Dioſcoridis Anguillaræ eſt Acãthus Germanica Fuchſij. Paſsim & ſponte naſcitur, caule bicubitali, rotundo, ſubhirſuto, foliis ſimiliter nonnihil hirſutis & aſperis, ex pluribus ac ſæpenumero quinque cohærentibus, & exiguis per ambitum & profundioribus inciſuris diuiſis, ficulnea ferè referentibus, ſed minoribus, flores in vmbellis candidi, ſemen latum, planum, tenue, radix in plures diſtributa candicat. Huic ſimilem oſtendit Dodonæus Ca.25. hiſt. pro Spondylio altero, de qua Cap. De Panace diſſeremus. Semen ſpondylij potum, auctore

SPONDYLIVM,
Vulgare.

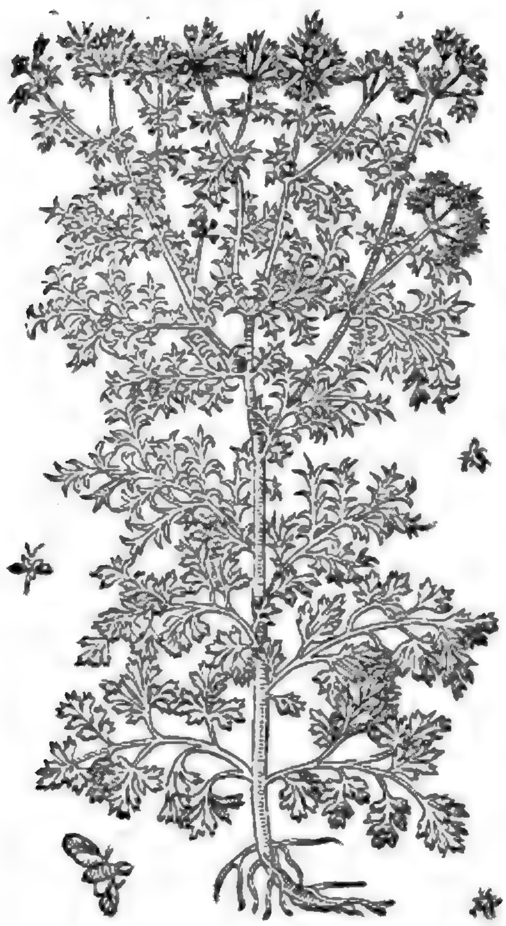
Lib.3.c.54. *Vires & Temper.* Dioſcoride, pituitoſa per aluum excernit, ſanat etiam potu hepaticos, ictericos, orthopnoicos, epilepticos, & vteri ſtrangulationem. In profundum ſomnum delatos ſuffitu reuocat, cum oleo commodè infunditur capitibus phreniticorum, & lethargicorum, item capitis doloribus, cohibet etiam herpetas cum ruta illitum. Radix datur ictericis & hepaticis. Deraſa & indita fiſtulorum callos conſumit. Recentis floris ſuccus ad vlceratas purulentáſque aures conuenit. Eundem ſphondylij vſum præſcribit Plinius his verbis. Lib.24.c.6. Sphõdylium infunditur capitibus phreniticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur, & in iocinorum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, vuluarum ſtrangulatione quibus & ſuffitu prodeſt. Aluum mollit. Illinitur vlceribus ſerpentibus cum ruta, flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Radix deraſa & in fiſtulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque inſtillatur cum ſucco. Datur & ipſa contra regium morbum, & in iocinoris vitio & vuluarum. Capillos Lib.8.ſim. criſpos facit peruncto capite. Galenus verò facultates ita tradit. Spondylij fructus acris & ſecantis eſt facultatis. Quare ad aſthma & morbum comitialem aptum eſt medicamentum, prodeſt & ictericis. Radix ſimilis facultatis ad eadem conuenit, ſed & inſuper fiſtularum callos tollit, ſed imponere eam circumraſam oportet. Porrò flores etiam ſuccus ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

CORIAN-

CORIANDRVM. CAP. XXIII.

[*Nomina.*] Κόριον Græcis & κορίανον, Latinis etiam Corion & Corianum, vulgò & Officinis Coriandrum, Arabibus *Cusbor, Kusbero, & Kuzbara*, Italis *Coriandro*, Germanis *Coriander*, Hiſpanis *Culantro*, Gallis *Coriandre*. Corio nomen feciſſe cimices veriſimile eſt, quos folia & caules eius olent: κόρις enim Gręcis id inſecti genus eſt, quod Latinis Cimex dicitur. [*Genera.*] Dioſcorides & alij veteres Coriandri vnius duntaxat meminere, & Theophraſtus Corianum in iis numerat, quibus generis diuerſitatem deeſſe ſcribit Plinius [Lib.7. hiſt. cap.4. Lib.20.ca.20.] quóq; Coriandrum inter ſilueſtria inueniri negat. Tamen Nicandri Scholiaſtes duo Coriandri genera poſuit, vnum ſatiuum, alterum ſilueſtre, quod Myconus medicus Barcinonenſis peritiſsimus vnà cum raris aliis plantis depictum & deſcriptum ad nos miſit. [*Forma.*] Coriandro ſatiuo caulis eſt exilis, rotũdus, ramoſus cubitalis aut ſeſquicubitalis, folia candicantia, multũ inciſa, inferiora ſeu primùm erumpentia cerefolio aut apio proxima, ſuperiora & quæ in caulibus ſunt, tenuiora & magis diuiſa: fumariæ ſimilia: flores in vmbellis candidi, ex quibus racematim ſemẽ oritur, rotundum, cauum, ſtriatum. Radix eſt breuiuſcula, lignea, neq; admodum fibrata. Totus plantæ fœtidus eſt ac cimicum odor, at ſemẽ ſiccum odoratum redditur, & ad multa vtile. Alterum, minus odorum pinxit Lobellius, ima folia habens multum inciſa, & ſemen habet ius, copioſum, in pluribus ſpitameis procumbẽtibus cauliculis. Alitur in hortis. Silueſtri coriano radix eſt ſingularis, tenuis, non altiùs demiſſa, cui radiculæ aliquot tenues adnaſcuntur. Hæc caules multos edit, quinq; angulis conſtantes, ſolidos, geniculatos, ramuli incerto ordine ſimiliter ſolidi è ſingulis geniculis prodeunt, folia ferentes ſummis prioris Coriãdri foliis ſimilia, ſed minora, in quorum cacuminibus vmbellæ veluti in altero coriandro, floribus ex purpureo candicantibus refertæ, quibus diſcuſsis ſemen oritur rotundum, id peculiare habens, quod in ſingulis pediculis duplex ſit, atq; vnum alteri iunctum. Odor totius plãtæ grauior quàm ſatiui Coriãdri, & caput magis tentans. [In Alexip.] Nicandri Scholiaſtes iſtud ſilueſtre ſatiuo ſimile depinxit, ſed latioribus foliis, & multò longius, multa habens adnata, multas radices, multóſque flores. Cuius cum latiora folia eſſe dicat, ſoli naturæ id tribuendum cenſet Myconius, qui minora huius folia depinxit. [*Locus.*] Naſcitur locis quadantenus ſic-

CORIANDRVM *Satiuum, Matth.*

CORIANDRVM *Alterum minus odorum, Lobell.*

CORIANDRVM
Silueſtre, Myconij.

cis, marginibus & limitibus terrenis. Vberius tamen pullulat, & altius adoleſcit ſolo humidiore. Satiuum non niſi ſatum prouenit,& terram amat pinguem Palladio teſte. Sed & macro ſolo naſcitur. Iulio & Auguſto mẽſibus floret, autumno dum ſemine prægnans eſt, carpitur.

Tempus.

Lib.3.c.62. *Vires & Temper.*

Deinceps de Coriandri viribus eò diligentiùs diſſerendũ, quo maior eſt de iis inter probatiſsimos auctores cõtrouerſia. Primum Dioſcorides auctor eſt id refrigerandi vim habere. Quare illitum cum pane aut polenta eryſipelata & herpetas ſanare: item epinyctidas, teſtiũ inflammationes, carbunculóſque cum melle & vua paſſa: cum faba freſa ſtrumas & tubercula diſcutere. Lumbricos ſemen cum paſſo potum pellere, & genituram augere, largius autẽ ſumptum mentem nõ ſine periculo mouere, quapropter copioſiorem & continuum eius vſum cauere oportere. Succum cum ceruſſa & lithargyro, nec non aceto & roſaceo illitum, ardentes in ſumma cute inflammationes iuuare. Hæc Dioſcorides. Quibus conſentanea ferè ſcribit Plinius his verbis.

Li.20.c.20.

Coriandrum inter ſilueſtria non inuenitur. Præcipuum tamen eſſe conſtat Aegyptium: valet contra ſerpentium genus vnum, quod Amphisbænas vocant, potum impoſitúmve. Sanat & alia vulnera: epinyctidas, puſtulas tritum. Sic & omnes tumores collectionéſque cum melle aut vua paſſa, panos verò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante acceſsionem: vel plura illini fronti. Sunt & qui ante ſolis ortum ceruicalibus ſubiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Vlcera quoque quæ ſerpunt ſanat cum melle, vel vua paſſa: item teſtes, ambuſta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & inteſtinorum fluxiones ſemen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici ſucco & oleo ſemen potum. Xenocrates tradit rem miram ſi vera eſt, menſtrua contineri vno die, ſi vnũ granum biberint fœminæ, biduo, ſi duo, & totidem diebus quot grana ſumpſerint. M. Varro Coriãdro ſubtrito cum aceto carnem incorruptam æſtate ſeruari putat. In quibus duo potiſsimum tanquam abſurda reprehenduntur. Vnum quod refrigerandi vi Coriandrum præditum eſſe, alterum quod ſtrumis prodeſſe aiunt, quæ calidis & digerentibus, minimè verò frigidis curantur. Quare ſic ſcribit Galenus.

Lib.7.ſim.

Vetuſtiores Græci Corianum nominant, recentiores omnes medici Corion, ſicut & Dioſcorides, refrigeratoriam eſſe herbam dictitans, ſed perperam. Siquidem ex contrariis conſtat facultatibus, plurimùm habens amaræ eſſentiæ, quam oſtendimus eſſe tenuium partium & terrenarum, nec modicum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ eſt facultatis tepidæ. Habet autem & adſtrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ ſcribit Dioſco. & non tantùm ex refrigeratione. Quibus aliquanto poſt ſubiicit. Itáque ne id quod refrigerato iam eryſipelati auxilio eſt, refrigeratorium eſſe credamus, ſicut Dioſcorides Corianum, quod vt ipſe ait, cum pane aut polenta illitum eryſipelas ſanat. Nam quod exquiſitum eſt eryſipelas, & iam vtriq; inflammatum & flauum nequaquam cum pane ſanabit Corianum, ſed illud quod iam refrigeratum eſt. Porrò quod longe à refrigeratione

geratione abſit Coriandrum, vel ex iis quæ ipſe Dioſcorides ſcripſit diſcere licet. Nam ſtrumas, inquit, cum faba freſa diſcutit. Quod verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum ſit diſcutiendis ſtrumis, vel ipſum Dioſcoridem non dubitare arbitror, vt qui ſexcenta ſcripſerit medicamenta ſtrumas ſanare potentia, quæ omnia temperie calida & actionibus digerentia eſſe confeſſus eſt. Hactenus Galenus. Cui apertè refragatur Auicennas his verbis. Scripſit Galenus Coriandrũ diuerſis facultatibus conſtare, nempe terreum in eo cæteris excellere, eſſe ſimul & in eo quãdam aqueam tepidam, & aliam adſtringentem pauxillum. At mea quidẽ ſententia, aquea ipſius qualitas frigida eſt, non tepida, niſi & forſan admiſceatur aliquid excalfacientis ſubſtantiæ, quæ ab eo confeſtim euaneſcat. Quapropter dixit Hunaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriãdro, & contradicit Dioſcoridi. At id Archigenes, Rufus & alij poſteriores frigidum eſſe teſtati ſunt, frigidum igitur eſt in fine primi ordinis vſque ad ſecundum: ſiccum in ſecundo. Ego verò ſentio ſiccum eſſe, & ad caliditatem exiguam vergere. Galenus verò cenſet ex omni parte calidum eſſe, quod fortaſſe ipſum dixiſſe putandum, ob tenuem quandam ipſius caliditatem, quæ dum bibitur aut editur, facilè diſſoluitur. Aliter enim non neceſſe foret, ſi homines necat frigiditate ſua, multam ſucci eius quantitatem exhiberi. Quibus paulò poſt ſubiicit Auicennas. Inquit Galenus, ſi Coriãdrum ſtrumas diſſoluit, quomodo frigidum erit? Cui reſpondeo, Poteſt Coriandrum id agere occulta quadam qualitate aut forma, aut quod in eo tenuis quædam inſit facultas, quæ in profundum penetrare poſſit, frigida exterius relicta. Sed cum bibetur, caliditas illa reſoluitur, quo fit vt ſola frigida remaneat, & in corpora agat. Hæc Auicennas non ſine ratione. Quæ, vt tota lis dirimi, ſtatuiq; certi aliquid de iis poſſit, diſtinguenda, & diorismis explicanda videntur hoc modo. Coriandri herba tota, aut ſemen vſu frequenti in medicina vſurpatur, & ea quidem aut arida, aut virens adhuc. Iam verò multiplici experimento, & antiquorum certiſsima obſeruatione compertum eſt, eius expreſſum ſuccum, aut herbam confuſam illitu tumorum feruores compeſcere, ſemen multis de cauſis ſtomacho perutile, præſertim ſiccum, concoctionem iuuare, vaporum ſurſum eruptionem, flatuúmq; impetum ſiſtere, temperatæq; qualitatis alimentum eſſe: vnde ad ſanguinis ſeminiſque incrementum, ac ne quidem correctum prodeſſe, vt immerito eius vſum quidam damnent, vehementérque illos errare ſcribant, qui eo tam frequenter ad roborandum caput cui infenſiſsimum eſt, vtantur, cum pharmacopoli aut etiam plebecula, quotidianis epulis aut medicamentis correctum miſceant, nullo vnquam cuiuſpiam detrimento. Plerúmque etiam illud ſaccharathum Officinarum neutiquam correctum eſt, niſi putes ſaccaro ignéque. Igitur non aceti frigiditate, ſed ſeminis ſiccitate & tenuitate, virus fœtidúmque ſpiritum abſtergi putandum. Quare Coriandri herba præſertim ſucco frigida eſt, ideóque nonnullis in locis, Arabiũ teſtimonio, eius ſuccus epotus exitio eſt, quod de Hiurca ſiue Iucca Americæ recentiores etiam exploratum habent. Herba etenim veſca eſt, & boni alimenti, ſuccus hominem necat. Quapropter & eryſipelatis illitus Coriandri ſuccus reprimet inflammationem exceptus polenta aut panis medulla, quam Galenus haud reiiciet, vt qui, libello de paratu facilibus, ex antiquis doceat hordei farinam, polentam, panem & ſimilia addi ſolita, non tam vt agant, quàm vt ſuccorum qui agere debent vires excipiant. Tametſi videntur etiam iuuare digerendo & ſiccando, vt hordeacea, aut etiam demulcendo, vt panis medulla. Atque hinc reſponſio eruenda de ſtrumis. Multa namque ſunt minimè calida, quæ ſtrumas incipientes diſcutere valent: eóque hic farinam fabæ freſæ addi vult Dioſcorides, tum excipiendo medicinam, tum iuuando actionem, digerit enim faba, &

Lib. 2. c. 143

Pena in Ad. fol. 314.

cum Coriandri ſucco mixta moderatè repellit exſiccando, qua etiam vi phlegmonas teſtium iuuat. Sicca enim id optimè præſtare, modo modice refrigerent, & diſcutiant, præſertim initio, methodus Galeni docet. Sic plantago etiam Dioſcoridi, ſic capilli veneris ſtrumas diſcutiunt. Addi poteſt & his ſtrumarum varietas, quæ interdum ſunt genera phlegmones, exquiſitæ, ſpuriæ've, ac ideò talia remedia poſtulant. Quod verò Dioſcorides ſcripſit ſemen Coriādri largius ſum-
Lib.2.c.143. ptum non ſine periculo mentem mouere, id Auicennas de ſucco tradit, qui vnciarum quatuor pondere potus interficit: triſtitiā enim adfert & ſyncopen parit.
Lib.6.c.9. Denique à liberaliore eius vſu abſtinendū. Sed Dioſc. de ſemine recenti & viridi intellexiſſe videtur, qui & alibi dixit generatim Coriādrum potū vocē exaſperare, & inſaniam inducere ſimilē iis, qui ex ebrietate læſi ſunt. Præterea ſcribit Dioſcor.
Ibid. Coriandri ſemen genituram adaugere, contra Auicennas, quod ex eo humidū eſt, & quod ſiccū, inquit, frangit virtutē coitus, & erectionē virgæ deſiccando ſperma.
Cap.34. Et Serapio ex auctoritate Alcanzi ait: Quando Coriādrū ſiccū infunditur in aqua, & bibitur aqua eius cum ſaccharo, abſcindit erectionem virgæ, & deſiccat ſperma.

PANACES. *CAP. XXIIII.*

Nomina GRAECIS πάνακες & πάναξ dicitur, Latinis Panaces & Panax, nomen multis plantis cōmune, quæ neq; facie inter ſeſe, neq; viribus ſimiles ſunt, magnæ tamē ad morbos cōmendationis, quod plurimis ſcateāt remediis, à πᾶν & ἄκος, ideſt, ab omni medela ſiue remedio nūcupatę.
Lib.4.c.48. 49 & 50. Dioſcor. tria Panacis genera deſcripſit, ἡράκλειον, ideſt, heracleum, ſiue herculeum, Arabibus *Steuſir, Ieuſir,* ſiue *Giauſir.* Ἀσκλήπιον, vel ἀσκληπιὸς, id eſt, Aſclepium, ſiue
Genera. Aſclepij, vel Aeſculapij, Arabibus *Panax aſcilibet.* Panax χειρώνιον, Chironiū, Arabibus *Panax Caronion.* Theophr. quatuor, primū quod in Syria naſcitur, alterū Chi-
Lib.9. hiſt. cap.13. ronium, tertiū heracleū, quartū Aſclepiū. Quibus explicatis ſubiicit. ἄλλα δὲ πανάκη, τὸ μὲν λεπτόφυλλον, τὸ δὲ παχύφυλλον, &c. Id eſt, Sunt & alia Panacis genera, alia tenuifolia, alia craſſifolia. Panax heracleum, auctore Dioſc. foliis eſt aſperis, in terra
Lib.3.c.48. iacentibus, valdè viridibus, ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinq; partito di-
Forma. uiſis, caule vt ferulæ, altiſſimo, qui lanuginē habet albam, & folia circa ſe minora, vmbellā ceu anethi in cacumine, longā, florem luteū, ſemen odoratū feruénſque: radices ex vno principio multas, cādidas, graueolentes, craſſi corticis, & ſubamari guſtus. Naſcitur in Cyrene Libyæ & Macedonia. Theophr. ſic deſcribit. Τὸ δὲ ἡρά-
Locus. κλειον φύλλον μὲν ἔχει μέγα, καὶ πλατὺ, καὶ τρισπίθαμον πανταχῆ. ῥίζαν δὲ ὡς δακτύλου τὸ πάχος, δικρανῆ ἢ τρικρανῆ, τῇ γεύσει μὲν ὑπόπικρον, τῇ δὲ ὀσμῇ καθάπερ λιβάνω τοῦ καθαροῦ. Id eſt, Gaza interprete, Panax herculeū folio conſtat magno & amplo, vt quoquo verſus tres palmos pficiat, radice craſſitudine prope digiti, bifida aut trifida, guſtu ſubamara, odoratu ſincerum thus redolente. Panaces verò Aſclepium ſic delineat
Lib.3.c.49. Dioſc. Caulem è terra emittit tenuem, cubitalem, geniculatū, circa quem folia fœniculo ſimilia, maiora tamē & hirſutiora, odorata: & in cacumine vmbella in qua
Lib.9. hiſt. cap.12. flores aurū referentes, acres, odorati: radix eſt parua, cū quibus Theoph. deſcriptio non omnino conuenit. τὸ δὲ ἀσκλήπειον, inquit, τὴν ῥίζαν μῆκος μὲν ἔχει ὡς σπιθαμὴν, λευκὴν δὲ καὶ παχεῖαν σφόδρα, καὶ φλοιὸν παχὺν, καὶ ἁλμυρώδη. καυλὸν δὲ ἔχει γονατώδη πανταχόθεν, φύλλον δὲ ὅμοιον τῇ θαψίᾳ, πλὴν παχύτερον. Id eſt, Aſclepiū cōſtat radice magnitudine palmi, candida, & craſſa vehemēter, cortice craſſo & ſalſo, & caule geniculato vndiq;, folio Thapſiæ ſimili, ſed craſſiore. Panaces chironiū, ita tradente Dioſ.
Lib.3. c.50. in Pelio monte maximè prouenit. Folia autē habet amaraco ſimilia, florē aureum, radicem tenuem & non profundam, guſtu acrem. Neque his conſentiunt, quæ de
Ibidem. eodē Panace Theop. literis prodidit. ἔχει δὲ τὸ μὲν χειρώνιον, φύλλον μὲν ὅμοιον λαπάθῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, ἄνθος δὲ χρυσοειδὲς, ῥίζαν δὲ μακράν. φιλεῖ δὲ τὰ χωρία τὰ πίονα. Ideſt, Chironiū foliū habet ſimile Rumici, maius tamen & hirſutius, florem auri ſpecie: radicem

radicem longã. Plinius ſine generũ diſtinctione de Panace hæc ſcribit. Panacẽ & Li.12.c.26.
vnguentis eadẽ (Syria) gignit, naſcentẽ & in Pſophidæ Arcadiæ circaq; Erymãthi
fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula ſui generis, quinque cubitorum, foliis
primo quaternis, mox ſenis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotũdis, in ca-
cumine verò oleagineis, ſemine in muſcariis dependẽte, ut Ferulæ. Deinde alio in
loco eiuſdem genera exponens ait. Panaces ipſo nomine omniũ morborũ reme- Lib.25.c.4.

PANACES Herculeum Mat.

dia promittit, numeroſum, & Diis inuentoribus
adſcriptũ. Vnum quippe Aſclepiũ cognomina-
tur, quoniam is filiam Panaceam appellauit, &c.
Alterum genus Heraclion vocãt, & ab Hercule
inuentũ tradũt. Alij Origanum Heracleoticum
ſiluestre, quod eſt Origano ſimile, radice inutili.
Tertium Panaces chironium cognominatur ab
inuentore. Foliũ eius Lapatho ſimile, maius ta-
men & hirſutius. Flos aureus, radix parua. Naſcitᵣ
pinguibus locis. Hæc Plinius: in quibus multũ à
Dioſc. diſsidet, & Theoph. magna ex parte aſſen-
titur, à quo & ſua mutuatus eſt. Sed quam dixit
Theophr. radicẽ Chironij μακρὰν, Plinius μικρὰν
legit, ideſt, paruã, Dioſcor. λεπτὴν, ideſt, tenuem,
vt fortaſsis Theoph. exẽplaria hîc mendoſa ſint.
Panaces Heracleũ in Apulia frequens naſci ſcri-
bit Matth. quemadmodum in Apenninis iugis, Ca.48.li.3.
& in Argentario promontorio in maritimis Se
nenſibus. Colitur & in Italiæ viridariis: quod
ex eodem pictũ hîc damus. Dodon. idem depin Li. de ſuc.
xit. Aliud Panax Heracleum ſtatuunt Lobellius ca.9.
& Pena, caule bicubitali, lanugine quadam in-
cauo, folis quadãtenus Smyrnij aut Impera o-
riæ, ſed lacinis ambituq; magis circinato, in vi-
ridi pallentibus, rigidis & leuiter hirſutis, flori-
bus in vmbella lata luteis, (albos in Belgij vi-
retis ſe vidiſſe, ait Lobellius) radice Liguſti-
ci vel Angelicæ, non perinde ſucculenta. Hanc
Dodonæus Spondylium alterum appellat, ſu- In Purg. nat.
pra deſcripto ſimilem, ſed rariorem & maiorẽ,
cui plures ſæpe caules aſſurgunt, craſsiores al-
tioreſq;, folia ex tribus ferè compoſita, maiora,
& ficulneis ſimiliora, aſpera nonnihil, atque
vnà cum caulibus hirſuta: flores, ſemen, radix,
vt prioris. Hoc genus, inquit Dodonæus, non
Sphondylium alterum, ſed Panaces Heracleũ
creditur. Deſideratur tantum floris color, quẽ
Dioſcorides luteum eſſe ait. Folia aſpera ficul-
neis reſpõdent: caulis hirſutus, radix multiplex,
quale Heracleum ſcribitur eſſe Panaces. At hîc
de florum colore ſcrupulus facilè eximi po-
teſt. Nam in Belgij viretis flores albi ſunt, teſte
Lobellio qui etiam Venetiis in Franciſcanorũ
horto ſe luteos vidiſſe refert, & luteos flores

PANACES Aſclepium, Matt.

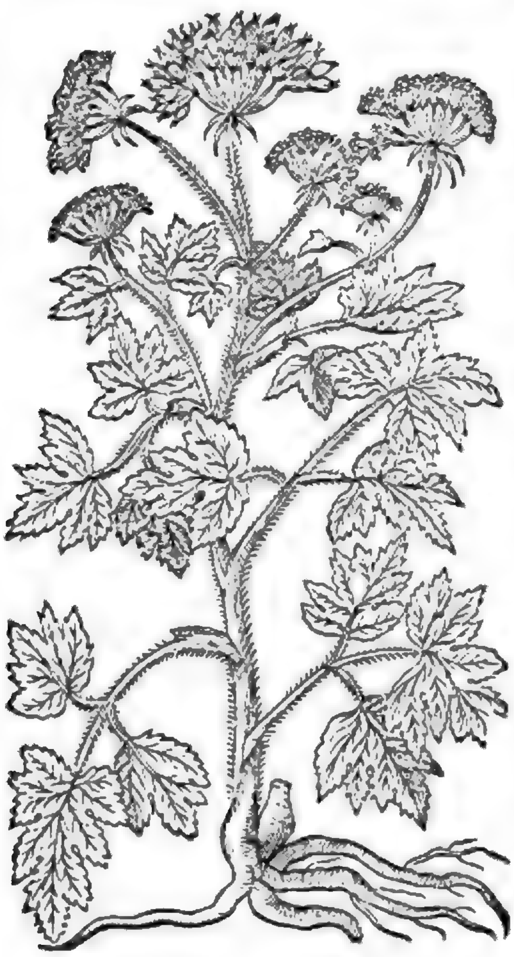

eſſe ſcribit Pena eiuſdem ſponte enatæ in illo ſaxoſo colle, qui Frontignano redeunti Monſpelium ad læuam eſt. Panaces Aſclepium ex eodẽ Matthiolo hîc exhibemus, quod diuerſi generis non eſt à Ferula, inquit Pena, nec item figura diſsimile, præſertim iſtud doctioribus verum putatum, forte quale in Matthiolo pictũ videtur. Sed id tantum ſe vidiſſe ait Matthiolus, effigiémque eius pinxit omiſsis notis omnibus. Scribit autem Pena Ferulæ ſimile eſſe effigie, ſed multò minus, ſemine non fœniculi, ſed vt Ferulæ, lato, foliis & floribus haud diſsimilibus: caule & radice magnitudine & ſimilitudine Anethi, odorato. Ab hoc differt id quod ex aliis herbariis hîc depinximus in aſperis locis & tumulis propè Monſpeliũ prouenięns, radice Apij, candida, tenui, acri, odorata, folio tamen Apij, aut Coriandri potius quàm fœniculi, hirſuto, flore luteo in vmbellis circinatæ rotunditatis. Pro Chironio ſcribit Matthiolus quoſdam plantam oſtendere, quæ flos ſolis nuncupatur, quorum ſententiæ minimè ſuffragatur, ſed in Symphytorum genere eſſe putat. Aliis Panaces Chironium videtur eſſe Bupleuri ſpecies, Monſpelienſibus Auricula leporis dicta, folio longo, rigido, latiuſculo in medio, supernè in anguſtum deſinente, ferè lanceolatæ, multis ſtriis quaſi coſtis diſtincto, nonnihil concauo aut inflexo, vnde illi Auriculæ leporinæ nomen: caule procero,

In Ad. fol. 350.

PANAX Heraclium, Lobellij. Sphondylium alterũ Dod.

Ibidem.

PANACES Aſclepium alterum, Dalechamp.

PANACES Chironium ſiue flos ſolis, Matth.

genicula

PANACES Chironium, quorumdam, Dalech.

PANAX Chironium, Dodonæi.

geniculato, in ramulos ſuperiore parte diuiſo, vmbellis in ſummitate puſillis, ſparſis, luteolis floribus, ſemine Aniſi, aut Anethi, oblongo. Alij Daphoboſcum nominant. Quidam Bupreſtin Plinij eſſe putant: Ammi verò vulgare deſcriptũ ſuprà, cap. 5. Bupleuron. Theophraſti autem Chironium Pena coniicit eſſe Herbam Auream Narbonenſium, foliis Limonij, aut Lapathi, aut ſanè vnum eorum quæ Plinius ad Theophraſtum retulit, vt Pharnaceũ, Panaci Chironio hæc ſubiungens, li. 23. ca. 4. Quartum genus Panacis ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, ſed Pharnaceum in controuerſiam inuentionis à Pharnace Rege deductum, &c. De hac Herba Aurea Lobellij & Penæ fuſiùs tractauimus in Vmbroſis, capite de Virga Aurea. Diuerſam à ſuperioribus Panacis ſpeciem pinxit Dodonæus, quæ peregrina ſtirps eſt, foliis amplis, multiplicibus nonnihil hirſutis & aſperis, quorum ſingula Lapathi folia æmulantur, ſed minora ſunt: caulis duorum, trium, aut quatuor cubitorum altitudine: flores in vmbellis lutei: ſemen planum, latum, & ſubflauum: longa & candida radix. Panacis ſpeciem eſſe, inquit Dodonæus, ſemen demonſtrat, in Panacis lacryma repertum, ex quo Petro Condẽbergio Antuerpienſi Pharmacopœo primùm enata ſtirps eſt. Ex inciſa radice Panacis Heraclij, inquit Dioſcorides, nõ Aſclepij, vt vult Plinius, colligitur ſuccus recens adhuc germinantibus caulibus, qui dicitur Opopanax, Officinis Opopanacum. Colligitur & ex caule per meſſes inciſo: qui hodie ad nos ex Alexandria Ægypti conuehitur, Officinis notior, quã ipſa Panacis genera. Vim habet, auctore Dioſcoride, calfaciendi, molliendi, attenuandi. Quare febribus per circuitus repetentibus, rigoribus, vulſis, ruptis, laterum doloribus, tuſsi, torminibus, ſtillicidio vrinæ conuenit: contra veſicæ ſcabiem ex aqua mulſa, aut vino bibitur: ducit menſes, & fœtus enecat. Inflationes vteri & duritias diſcutit cũ melle dilutus. Illinitur ex eo iſchiadicus dolor. Admiſcetur acopis & medicamentis capitis, carbunculos rumpit. Podagricis cum vua paſſa illitus ſubuenit: dolore dentium liberat cauis inditus. Viſum acuit oculis illitus. Cum pice mixtus optimum eſt emplaſtrum aduerſus rabioſi canis morſus. Radix deraſa & vuluæ admota partus euocat. Facit & ad vlcera vetera, & oſſa denudata carne obducit trita inſperſa, & cum melle illita. Semen cum Abſinthio ſumptum menſes pellit, cũ Ariſtolochia prodeſt aduerſus animalia

Li. purgan. & de flor.

Vires & Temper. Lib. 3. c. 48.

animalia quæ venenum eiaculantur, & contra vuluæ ſträgulatus in vino bibitur.
Li.8.ſimpl. Galenus de eodem ſic ſcribit. Ex Panace Heracleo fit Opopanax, radicibus eius &
caulibus ſcilicet inciſis. Porrò Opoponax ipſe longè eſt ad plurimos vſus aptiſsi-
mus, vtpote excalfaciens, emolliens, & digerens: ponatq; ipſum quiſpiam in cal-
faciendo tertij ordinis, in deſiccando verò ſecundi. Cortex radicis exſiccatorium
ſimul & excalfactorium eſt medicamentum, ſed minùs quã ſuccus. Quin & non-
nullam habet abſtergendi facultatem. Quare eo quoque vtimur ad nuda oſsium,
& ad vlcera maligna & contumacia. Fructus calidus & ipſe eſt, ac menſibus mo-
Lib.9. hiſt. cap.12. uendis medicamen accommodum. Theophraſtus Heraclij radicem vtilem eſſe
ſcribit contra morbum comitialem coagulo vituli marini admiſto ad quartam
partem, & contra tormina è vino dulci: vtilem etiam ad vulnera ſicca, ex melle ad
Li.2. ſimpl. purg. c.21. madida. Meſues his & multis aliis dotibus adiicit ſucco huic vim ineſſe purgandi
pituitam craſſam & lentam clam à remotis partibus, cerebro, neruis, ſenſoriis,
iuncturis, thorace. Ob id prodeſſe harum partium affectibus frigidis inde natis,
viſui imbecillo, tuſsi antiquæ, difficultati ſpirandi, iſchiadi, gonagræ, podagræ,
quam purgandi vim Græci tacuerunt. Panacis Aſclepij flores & ſemina, auctore
Lib.3.c.49. Dioſcoride, vim habent aduerſus vlcera, tubercula, & phagedænas, ſi trita cum
melle imponantur. Contra ſerpentes cum vino bibuntur, & cum oleo illinũtur.
Li.8.ſimpl. Id ſemen Heraclio minùs eſt calidum, ait Galenus. Quare floribus & ſemine mel-
le miſtis ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur Theophraſtus Aſclepiũ ſuũ
valere ſcripſit ad ſerpentes, ſi bibatur deraſum, & ad lienem, cũ ſanguis circa eum
conſtiterit: ex mulſo, & capiti, tritum ex oleo, & inunctũ, & ſi qua alia parte obſcu-
ra laboret quis, & ventris doloribus ex vino raſum, poſſe etiam & longas ægritu-
dines depellere. Inſuper & vlceribus, humidis quidem ſiccum aſperſum, elotumq;
vino calido. Siccis etiam ex vino ſubactum, & aſperſum. Chironij verò radix po-
ta, inquit Dioſcorides, ſerpentium venenis reſiſtit: illita coma eadem præſtat. Id
Li.8.ſimpl. ſimilem Aſclepio facultatẽ habet, inquit Galenus. Theophraſtus Gaza interprete.
Vtuntur ea aduerſus viperas & phalangia, & tineas veſtium, & cætera reptilia, data
ex vino & vncta oleo. Viperæ autem morſui inſpergitur ex acido, & potui datur.
Valere aiunt & ad vlcera ex vino & oleo, & ad tubercula ex melle: quo Theo-
phraſti loco exemplaria Græca habent τοὺς σῆτας, Gaza conuertit tineas veſtium,
vulgarem lectionem ſecutus: & ſunt quidẽ σῆτες vermes, qui veſtes & libros cor-
rodunt. Verùm aduerſus hos quomodo Panaces Chironium cum vino bibatur,
aut cum oleo illinatur? Quare legendum τοὺς σῆπας, aduerſus ſepas. Eſt autem, vt
Lucanus ait,

Oſſaque diſſoluens cum corpore tabificus ſeps.

Serpentis genus, ex cuius ictu partes putreſcunt, atque ipſi icti intra tres aut qua-
tuor dies pereunt: de quo Dioſcorides & Aëtius ſcripſere. Ex iis quæ diximus per-
ſpicuum eſt, quam variæ ſint etiam Claſsicorum auctorum de Panacis generibus
ſententiæ: de quibus hæc doctiſsimè cõmentatus eſt Dalechampius. Certum eſt,
inquit, Dioſcoridi tria genera Panacis conſtitui. Primum Heracleum, cuius ſuc-
cus Opopanax eſt, non Panacis Aſclepij, vt Plinius ſcripſit, ca.4.25. magna incon-
ſtantia, & obliuione, cum cap.26.12. plantam quæ Opopanacem fundit, notis He-
raclei delineaſſet. Secundum Panacem Aſclepion, cortice ſalſo, & craſſo, Theo-
phraſto, non multo, vt vertit Plinius. Tertium Chironium, Amaraci folio Dio-
ſcoridi: Lapathi Theophraſto. Præter hæc tria famoſa, Dioſcorides Origanum
ſilueſtre, ſiue Cunilam bubulam, quæ Cunilæ gallinaceæ, ſiue Origano Heracleo-
tico ſimilis eſt, Heracleon Panaces dici tradit: quinetiam liguſticum, Panaces, &
Panaceam: quod & Plinius affirmat: Centaurij quoque magni radicem Panaceam,
quam & Panaceam, & Pharnaceum, vocari docet etiam Plinius: quamuis in hac re
ſapere

ſapere qui ſeſe putant, arbitrentur Liguſtici cognomen id apud Dioſcoridem ſpurium eſſe, quoniam in exemplari Græco non extat, & quæ de Centaurij radice ad finem capitis leguntur, nõ eſſe Dioſcoridis, ſed adiectitia, audacius eo loco inculcata. Alterum genus (Panacis) inquit Plinius, cap.4.25. Heracleon vocãt, & ab Hercule inuentum tradunt. Alij (nimirum Crateuas, cap.8.19.) Origanum ſilueſtre Panaces Heracleon vocant, quod eſt Origano ſimile: (Heracleotico, ſcilicet, dicto ab Heraclea vrbe Cretæ, non ab Hercule.) Sic reſtituẽdus locus ille corruptus Plinij, qui Panacis nomine appellauit, Heracleon, Aſclepion, Chironium, Origanum ſilueſtre, Liguſticum, Centaurij magni radicem, vt Dioſcorides, & inſuper Achilleã Sideritim, cap.5.25. Theophraſtus cap.12.9. Hiſt. Panacis genera recenſet Syriacum, Heracleon, Aſclepion, Chironium, & alia præterea duo, alterũ folio tenui. λεπτόφυλλον: alterum craſſo, παχύφυλλον, non πλατύφυλλον, vt vulgò legitur: idemq; Heracleon, Aſclepion, Chironium deſcribit luculenter. Syriaci verò ſe paulò ante meminiſſe, inquit, nimirum eiuſdem libri, cap.7. cũ ait, ex India & Arabia ad vnguentorum confectiones odoras aduehi, vnguẽtis autem ferè immiſceri Caſiam, Cinnamomum, Nardum, Neron, ſiue vt quidam legũt, Maron, Balſamum, Iridẽ, Nartam, ſiue vt quidã legunt ex Dioſcoride Narcaphthõ, Coſtũ, Panaces, nõ vt Gaza, Liguſticum, Crocum, &c. ac rurſus ca.11. Panacis, inquit, varij ſunt vſus, nec ad eandem rem omnes. Seminis quidem ad prouocandos abortus, neruorum diſtenſiones, & dolores id genus, ad morbos auriũ, & vocis exercitationes: radicis verò ad partus accelerandos, ducenda muliebria, & morbos veterinorũ. In Syria Panaces gignitur, & per meſſem inciditur. Hæc Theophraſtus de Syriaco, in quibus nulla eius nota deprehenditur. Quodnam id ſit docti ambigunt. Plinius cap.26.12. Heracleum fuiſſe declarat, quoniam cùm Panaces vnguentis Syriam gignere Theophraſtum ſecutus dixiſſet, mox ſubiicit, naſci in Phocide Arcadiæ, (nõ Pſophide) Africa, Macedonia: Ferulam ſui generis eſſe quinque cubitorum, (caule Ferulæ, altiſsimo, Dioſc.) foliis primò quaternis, mox ſenis, (lego, primò ternis, mox quinis, ſic enim oriuntur:) (in ambitu quinque partitò diuiſis: Dioſc.) in terra iacẽtibus, ampla magnitudine, rotundis, (ad ficulnea multum accedentibus, Dioſc.) in cacumine vero oleagineis, (circa caulem minoribus: Dioſc.) ſemine in muſcariis depẽdente, vt Ferulæ: (vt Anethi: Dioſc.) Excipitur ſuccus inciſo caule meſſibus, radice, Autumno. (τέμνεται περὶ πυραμητόν. Theoph.) Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido ſtatera (Sequitur pallor ſiccato. Dioſcor.) &c. quæ omnia Heraclei deſcriptionem continent, alibi nuſquam traditam à Plinio, quod illic diligenter explicaſſet. Opinionem Plinij laudo & amplector, legẽdumq; apud Theophr. arbitror: Πανάκη γὰρ καλοῦσι, πρῶτον μὲν τὸ ἐν Συρίᾳ, ἡράκλειον, περὶ οὗ μικρῷ πρότερον εἴρηται): ἀλλὰ δὲ, τὸ μὲν χειρώνειον καλούμενον, τὸ δὲ ἀσκληπίειον. ἔχει δὲ τὸ μὲν χειρώνειον, &c. vt ſuperuacua reliqua ab inconſiderato quodam infarcta ſint, Syriacum Panaces præter illa tria pro quarto numerante, niſi fortaſſe putet aliquis Heraclei deſcriptionem quæ poſtrema eſt, amouendam ſuo loco, & præponendam hiſtoriæ Chironij & Aſclepij, vt ordine procedat philoſophi oratio. Pari dubitatione de Leptophyllo Panace & Pachyphyllo quæritur, ea quænam ſint. Dodonæus Pachyphyllon eſſe iudicat Cẽtaurium magnum, cuius radicem etiam Panaceam vocari teſtatur Dioſcorides, Leptophyllon verò, Centaurium minus, vt vtrumque Centaurij genus Panacis cognomine velut decoretur, quoniam nomine promittit omnia morborũ remedia. Ego verò, cum extra dubium ſit Origanum ſilueſtre, & Liguſticum, Panaces vocari, nullus autem de Centaurio minore id prodiderit, probabilius eſſe credo, Origanum ſilueſtre παχύφυλλον eo loco à Theophraſto dici, Liguſticũ autem, λεπτόφυλλον, non obſcura in foliis eorum hac differentia.

LIGV

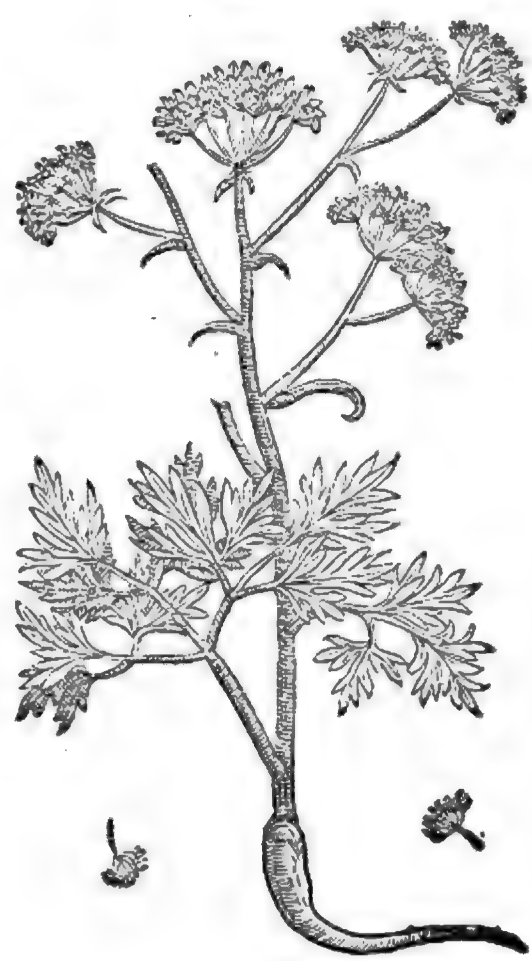
LIGVSTICVM. CAP. XXV.

Nomina ΛΙΓΥΣΤΙΚΟΝ Græcis, Galeno vnius literæ immutatione λευστικὸν, niſi mendoſi ſint illius codices, Latinis quoque Liguſticũ, quod naſcatur plurimùm in Liguria, inquit Dioſcorides, (Li.3. ca.51.) in Apennino alpibus contermino. Vocant autem incolæ Panaces, non ſine ratione, quoniam & radice & caule Panaci Heraclio ſimile ſit, & viribus iiſdem præditũ. *Locus.* Gignitur in altiſsimis aſperiſq; ac vmbroſis montibus, maximè circa ſcrobes. *Forma.* Cauliculum profert tenuem, ſimilem anetho, geniculatum, circa quem folia ſunt meliloti foliis teneriora, odorata, propè ſummum caulem graciliora, & magis diuiſa: in cacumine vmbella eſt, in qua ſemen nigrum, ſolidum, oblongum ad fœniculi ſemen accedens, guſtanti acre & aromaticum. Radix candida Heraclei Panacis ſimilis, odorata. Sic Liguſticum depinxit Dioſcorides. De quo breuiter hæc (Lib.3. ca.51. Lib.19. c.8.) Plinius. Liguſticum ſilueſtre eſt in Liguriæ ſuæ montibus: ſeritur vbiq;: ſuauius ſatiuum, ſed ſine viribus. Panaces aliqui vocant. Crateuas apud Græcos Cunilam bubulam eo nomine appellat Liguſticum ex Matthiolo hîc pictũ Siler eſt montanum Officinarum, quod multi eſſe Seſeli Maſsilienſe exiſtimarunt, tamen magis placet etiam Dodonæo Liguſticum eſſe. Folia enim ad meliloti folia accedunt,

LIGVSTICVM, Matthioli.

LIGVSTICVM alterum, Lobell.

ipſis tamen molliora & anguſtiora: ſemen craſſum, ſordido Cumini colore ſubnigricans, quo maius & acrius. In Liguriæ montibus gignitur. Lobellius Liguſticum alterum Belgarum oſtendit, plantam non inelegantem multis iam annis à ſe repertam in Taurinis collibus, non procul à Padi fluentis. In hortis Belgicis alitur, caulem ferens cubitalem & ſeſquicubitalem, quem ambiunt folia rutacea, Sileris montani latiora, rotundiora, abſinthij fruticis ferè paria: flores & ſemen rotundũ, nonnihil aromaticum in Vmbellis Smyrnij Cretici. Hæc Lobellius. Ex quibus perſpicuum eſt leuiſticum vulgò vocatum à Liguſtico prorſus diſtare. Nam hoc caule

caule aſſurgit tenui,& foliis meliloti.Leuiſticum caule,procero,geniculato, albo, craſſo,concauo,foliis in plures lacinias diuiſis,maioribus,& craſsioribus,læuibus, ſplendentibus,ex luteo,veluti ipſi caules,virentibus,floribus luteis, ſemine nigricante,grandi, carnoſa & reſtibili radice.Id enim eſt Leuiſticũ Herbariorum Gallicè *Leueſche*, Matthioli Hippoſelinum,Laſerpitium Germanicum,Smyrnium Lacunæ. Tota planta grato eſt & aromatico odore.Huius etiam meminimus, cap.7. huius libri. Radicis & ſeminis Liguſtici vis auctore Dioſcor.excalfactoria eſt, cõcoquens.Prodeſt ad internos dolores,tumores,concoctiones,item ad inflationes præſertim circa ſtomachũ,& contra ſerpentiũ ictus.Vrinas & mẽſtrua potu ducit. Eadẽ præſtat radix appoſita. Radix & ſemẽ vtiliter oxyporis & cõcoquẽtibus medicamẽtis miſcetur. Valdè gratũ eſt ſtomacho.Quare pro pipere vtuntur eo indigenæ, obſoniis permiſcentes. Plinius,Liguſticum,inquit,aliqui Panacẽ vocãt:ſtomacho inutile eſt (falſò,cum ex ipſius facultatibus,& Dioſcor.auctoritate ſtomacho vtiliſsimum eſſe conſtet.) Item conuulſionibus & inflationibus. Sunt & qui Cunilam bubulam appellauerint,vt diximus falſò. Galenus ſcribit Libyſtici radicem & ſemen eſſe ex genere excalfacientium,adeò vt & menſes cieant, & vrinas prouocent,flatuſq; extinguant. Leuiſticum haud multùm viribus differt à Liguſtico,eueiq; illud tutæ ſubſtitui poteſt.Quare radix & ſemen ſiccata, & cum vino pota,ventriculum exſiccant & excalfaciunt,tormina ſedant,flatus diſsipant, vrinas & menſes cient. Ibidem. *Vires & Temper.* Li.7.ſimpl.

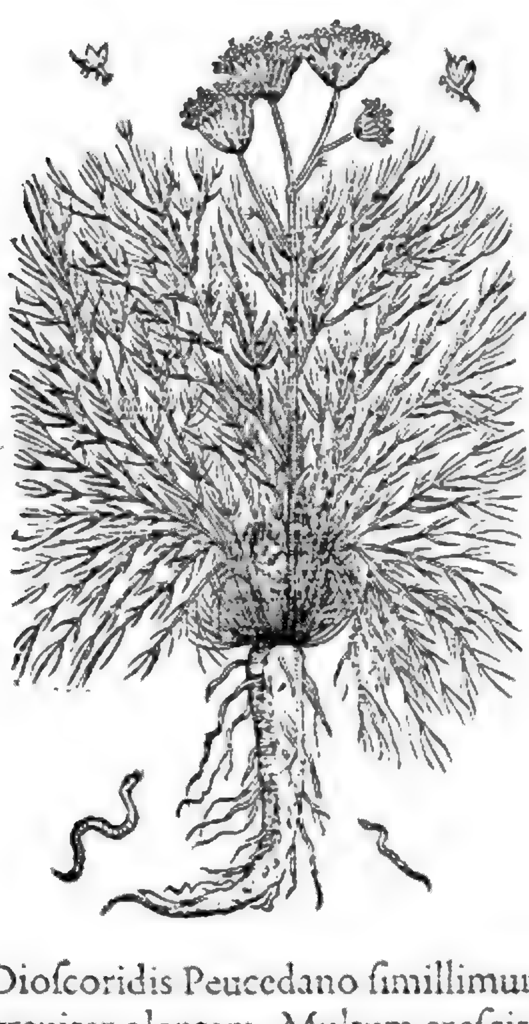
PEVCEDANVM. *CAP. XXVI.*

GRAECIS πευκέδανος, Latinis Peucedánus & Peucedanum, Arabibus *Harbatum*,vulgò fœniculus porcinus, Gallis *Fenouil de pourceau*, Germanis *Harſtrang*, qua voce pilorum reſtis ſignificatur, & *Schuueſencheltz, & Seuufenchel*, ideſt,radix ſulphurea, & fœniculus porcinus. Dictus autem eſt Peucedanus à πεύκη,quæ Græcis eſt pinus,quod folio ſit pinus: quare Apuleius Pinaſtellum appellauit. Vel à piceo fœtore Peucedanus nomen inuenit:nam amarorem horrendũ & fœtorem πευκέδανος vox apud Poëtas ſignificat.Plantæ deſcriptio hæc eſt ex Dioſcoride. Peucedanum caulem mittit tenuẽ, gracilem, fœniculo ſimilẽ comã habet circa radicẽ copioſam,ac denſam, florẽ luteum:radicẽ nigrã,craſſam,grauis odoris,ſucci plenam. Naſcitur in mõtibus vmbroſis. Colligitur ſuccus radice tenera inciſa cultello,& quod defluit ſtatim in Sole ponitur,in vmbra enim liqueſcit. Dum autem colligitur,capitis dolorẽ & vertiginem inducit,niſi quis nares prius roſaceo illeuerit,& caput eodem irrigauerit. Inutilis redditur radix ſucco inde extracto.(Sic enim legendum, ἄχρηστος δὲ γίνεται ὀπισθεῖσα ἡ ῥίζα,non ὀπτισθεῖσα,vt vulgares codices habent, quos ſecutus Ruellius cõuertit,Aſſatione radix inutilis fit.)Colligitur etiam ſuccus ex caulibus,& liquor, & ex radice,vt ex mandragora.Inefficacior autem eſt liquore ſuccus, & citiùs exſpirat.(Sic enim legitur in vulgaribus codicibus,ἧττον δὲ ἐνεργεῖ τοῦ χυλοῦ ὁ ὀπός: quos etiam ſecutus Ruellius conuertit.Verũ inefficacior ſucco lacryma habetur. In veteri autem contrarium legi annotat Andr.Lacu.ἧττον δὲ ἐνεργεῖ τοῦ ὀποῦ ὁ χυλός:quod eſt,Inefficacior ſucco liquor : cui lectioni adſtipulatur Galenus de Peucedano ſcribens:χρώμεθα δὲ καὶ τῷ ὀπῷ καὶ τῷ χυλῷ. Ideſt, Vtimur etiam ſucco & liquore, & mox.ἰσχυρότερος δὲ αὐτῶν ὁ ὀπός. ſed valentior ſuccus. Alibi tamen Dioſcorides, τὸ χύλισμα ſiue τὸν χυλόν,ideſt,liquorem ſiue liquamentum hyoſcyami & mandragoræ præfert τοῖς ὀποῖς,ideſt, ſuccis ab iiſdem plantis expreſsis.) Inuenitur etiam concreta lacryma thuri ſimilis,caulibus & radicibus adhærens.Præfertur ſuccus è Sardinia & Samothrace,grauis odoris,fuluus,linguam calfaciens. Plinius eandem deſcriptionem declarat,ſed in quibuſdam à Dioſcoride variat Theophraſtum in

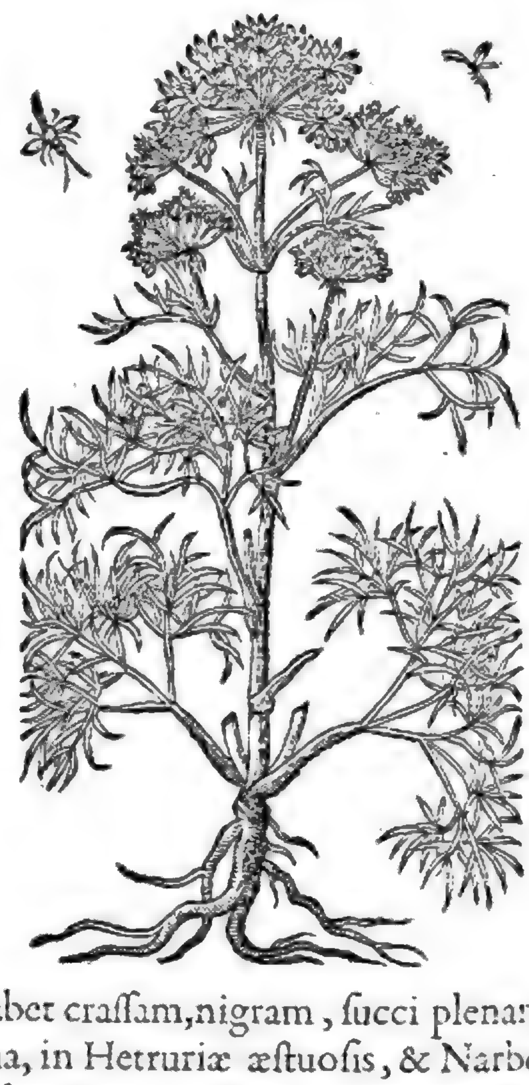
Nomina Lib.3.c.77. *Forma.* *Locus.* Li.8.ſimpl. Li.4.c.64. Li.4.ca.71. Lib.25.c.9.

his ſecutus. Sed inter primas,inquit,celebratur Peucedanum laudatiſsimũ in Arcadia,mox Samothrace. Caulis eſt ei tenuis, longus,Fœniculo ſimilis, iuxta terrã folioſus,radice nigra,craſſa,granis odoris,ſuccoſa. Gignitur in montibus opacis foditur exitu Autumni. Placent tenerrimæ & altiſsimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis,funduntq́; ſuccum in vmbra, capite & naribus roſaceo perfuſis,ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærẽs, inciſiſq́; manat. Probatur craſsitudine mellea, colore rufo, odore ſuauiter graui, feruens guſtu. Et hic in vſu,& radix,& decoctum eius pluribus medicamẽtis. Succo tamen efficaciſsimo,qui reſoluitur amaris amygdalis,aut ruta,bibiturq́; contra ſerpentes,& ex oleo perunctos tuetur. Hæc Plinius. Theophraſt. radicem ſolam
Cap.21.9. hiſt. probat,ſemen inutile eſſe dicit,itemq́; ſuccum his verbis. θερμαντικὸν δὲ ἡ τοῦ πευκεδάνου ῥίζα, ἀλλ᾽ ἅμα καὶ πνίγει, ἐξ αὐτῆς ἱδρωτικὸν, ὥσπερ ἐξ ἄλλων. δίδοται δὲ καὶ ἡ πευκεδάνου δὲ πρὸς τοὺς σπλῆνας, τὸ δὲ σπέρμα οὐκ ἐπίσημον, οὐδὲ ὁ ὀπὸς αὐτοῦ. γίνεται δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ. Quod in Arcadia naſci ait,habet etiam Plinius, & Samothracẽ addit. Quare etiam in Dioſcoride pro Σαρδωνίᾳ legendum videtur Ἀρκαδίᾳ. Matthiolus Peucedanũ in Ana-
Ca.77.li.3. nienſibus montibus copioſiſsimè prouenire ſcribit, cum aliis notis, tum radice

PEVCEDANVM,
Matthioli.

PEVCEDANVM,
Dodonæi.

Dioſcoridis Peucedano ſimillimum,quam habet craſſam,nigram, ſucci plenam,
In Ad.fol. 350. grauiter olentem. Multum creſcit,inquit Pena, in Hetruriæ æſtuoſis, & Narbonenſis Galliæ glareoſis collibus,præſertim in luci Gramuntij aditu,& circum, inter ſentes & dumeta. Radix profunda nigricat foris,intus vireſcens, ſuccumq́; remittit gummeum,flauũ,odoris grauis & fœtentis,comatq́; supernè denſo capillitio,fuſco,ambiente caulem gracilem,ſeſquicubitalem multis interdũ ab imo ſurculis diuiſis in folia terna,fœniculi modo,quàm ferulæ duplo latiora, longiora, minùs craſſa:Vmbellæ latiores luteis floſculis prægnantes, ſemine angelicæ haud abſimili,ingrato.Sic & purgandi vi donata fuit radix herbáve,ſed propter fœtorẽ vtriuſque minùs in vſum deducta. Peucedanum Italicum, inquit Lobellius, eſt Narbonenſi

PEVCEDANVM Maius Italicum, Lobell.

Narbonenſi quadruplò maius omni ſui parte. Prouenit copioſè in collibus Lauretanis & agri Romani. Dioſcorides & Galenus ſucco radicique vires inſignes attribuunt his verbis. Succus ex aceto & roſaceo illitus prodeſt lethargicis, phreniticis, vertiginoſis, comitialibus, longis capitis doloribus, reſolutis, iſchiadicis, conuulſis: omnibus in vniuerſum vitiis neruorum ex oleo & aceto illitus prodeſt. In vteri ſtrangulatione olfaciendus naribus admouetur, & ſic quoque in ſoporem altiùs delatos reuocat. Suffitu ſerpentes fugat. Aurium doloribus commodè ex roſaceo inſtillatur, & ad dentium dolorem cauernis inditur. Facit & ad tuſsim cum vino ſumptus. Subuenit difficultati ſpirandi, torminibus & inflationibus. Aluum leuiter emollit, & lienem liquat. Difficiles partus egregiè adiuuat. Et ad dolores & diſtenſiones veſicæ & renum potus facit. Aperit etiam vterum. Radix ad eadem vtilis eſt, ſed minore efficacia: bibitur autem ipſius decoctum. Eadem arida trita purgat ſordida vlcera, & oſsium ſquamas remouet, & vetera ad cicatricem perducit. Miſcetur ceratis & malagmatis calfacientibus. Galenus, Peucedani, inquit, radice, quidem maximè, ſed tamen etiam ſucco & liquore vtimur. Li.8.ſimpl. Sunt autē omnia hæc eiuſdē ſpecie facultatis: ſed valentior ſuccus, admodū excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos conſiſtentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, thoraceq; ex craſsitudine & viſcoſitate humorum prouenientibus. Atque nitro quidem in corpus ſumptus, ſed tamen etiam olfactu prodeſt. Porrò quod incidat & extenuet, ſæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impoſitus, protinus ſedauit, quia videlicet tenuium eſt partium, & excalfaciens. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempè incidendo, digerendo, atque extenuando craſſos humores. Sed ad hæc & radice vti liceat, quæ & ſquamas ab oſsibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè deſiccat, minùs tamen quam ſuccus excalfaciens. Et vlceribus contumacibus aptum eſt remedium arida illita: ipſa enim expurgat, carnem inducit, & ad cicatricem perducit: excalfaciens quidem ordine ſecundo iam completo, deſiccans verò tertio iam incipiente. Plinius eaſdem atque alias etiam vires deſcribit variis in locis. Peucedanum pectoris doloribus ſubuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodeſt. Perungunt & radice ſudoris cauſa eliciendi, quoniam cauſtica vis ei eſt. Peucedano ad recentia vulnera tanta vis eſt, vt ſaniem oſsibus extrahat. Cum ſemine cupreſsi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluítque ab infernis. Strangulatus vuluæ nidore vſtum recreat, laxantúrque ſuffocationes eo, ſed quidam admiſcent in vino ſemen cupreſsi contritum. Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales ſanat. Succus infantium ramici, & vmbilicis eminentibus iungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item ſemine lethargici excitantur, &, vt perhibent, ex euphorbio, naribus tactis Peucedani ſucco.

SESELLI. CAP. XXVII.

QVAE planta σέσελι Græcis, ſimiliter Latinis Seſeli nominatur, Arabibus *Siſalios*, Barbaris Siſelios. Plinius Sili videtur appellaſſe multis locis: in quibuſdam etiam Seſeli vocat. Dioſcorides tria Seſeleos genera ponit, σέσελι δ' μασσαλεωτικὸν, ideſt, Seſeli Maſsilienſe, Officinis Siler montanum dictum, σέσελι αἰθιοπικὸν, Seſeli Æthiopicum, & σέσελι πελοποννησιακὸν, Seſeli Peloponneſiacum: quibus quartum addit in alio capite, σέσελι κρητικὸν, Seſeli Creticum, Tordylium nominatũ. Quæ ſingillatim ſic deliniat. Seſeli Maſsilienſe folia habet fœniculo ſimilia, ſed craſsiora, caulem vegetiorem, vmbellam anetho ſimilem, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti ſtatim acre: radix longa eſt, odorata. Matthiolus Seſeli Maſsilienſe, ita depictum exhibet, & in omnibus

Nomina. Li. 24. c. 19. & lib. & c. 22. & l. 13. ca. 26 & li. 27. cap. 7.

Genera.

Forma.

Cap. 53. li. 3.

SESELI *Maſsilienſe, Matthioli.*

SESELI *Æthiopicum Matthioli.*

In Ad. fol. 352.

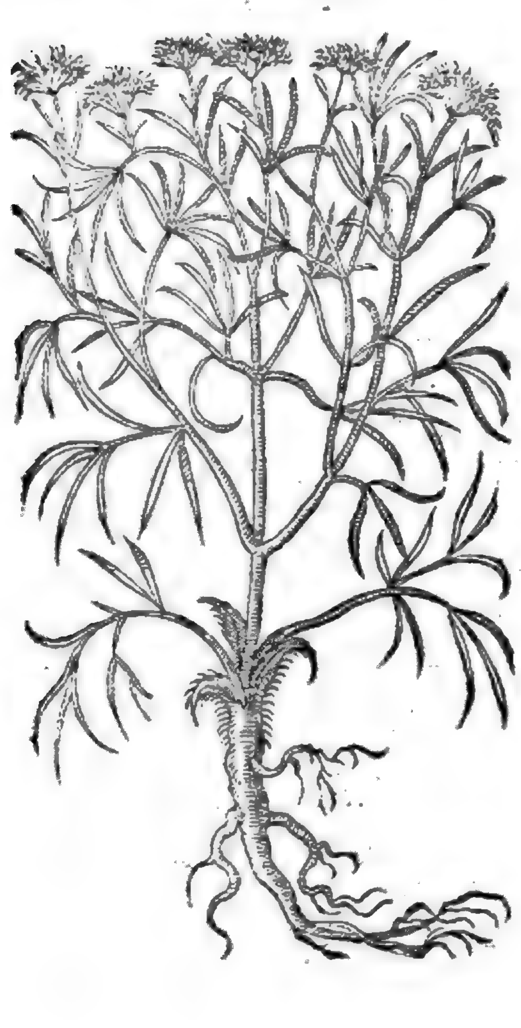
ferè Tridentinis montibus colligi ait, quod tamen legitimum eſſe negat Pena, quid verò ſit, inquit, cùm Matthiolus non deſcripſerit, nobis ignorãdum: illud tamen is aſſerit ſe in Tridentinis alpibus hanc plantam nuſpiam vidiſſe, ac ne in Baldo quidem monte longè illis feraciore. Genuinum verò Seſeli Maſsilienſe paſsim & copioſè creſcere illis in tractibus qui Maſsilia Aquas ſextias ducunt, tranſque Rhodanum in Monſpeliaci agri aſperis. Se etiã id collegiſſe via qua Roma Senas itur propè colles oppidi Monthaſcone dicti. Radix illi alba, fœniculi effigie & magnitudine, altè humi depacta & euulſu difficilis, quàm fœniculi odoratior & calidior: caulem vt plurimum ſeſquicubitalem, ferulaceum, hinc inde alis multis ex geniculis prodeuntibus reflexum emittit, præedurũ, rigidum: folia pauciora, ſed firmiora, craſsiora quã fœniculi, & albida ſunt: vmbellæ cõfectæ, anethi, floribus candidis, & ſemine aniſo ſimiliori quã fœniculo, guſtu ſuaui, acri, & medicato, Mei aut Panacis guſtu. Planta illic valdè nota eſt fœniculi tortuoſi nomenclatura. Neque quantum illic locorum eſt Maſsiliæ circumluſtranti, vllã plantam videre

videre eſt, quæ magis quadret Seſeli. Hanc plantam deſcripſeramus & pinxeramus fœniculi tortuoſi nomine. Iſtud Seſeli Maſſilienſe diximus Officinis Siler montanum vocari, & Siſeleos: cũ tamen hoc ab illo multũ diuerſum ſit. Eſt enim Siler montanum, inquit Pena, duûm cubitorum ferulaceus caulis, radix odorata, Liguſtici, folia terna, non modo fœniculo, vt Maſſilienſi Seſeli, maiora, ſed vel peucedano latiora, ac paulò minus Liguſticũ, vel coronarium roſmarinum æquantia, mollia: vmbellæ prægrandes, Angelicæ, quibus ſemen foliaceũ, longius cumino, colore pallido, quod guſtu, etiam ſaccharo conditum, acrius quam Æthiopicum eſt, tanto magis quã Maſſilienſe, cui acrimonia præfert Æthiopicũ. Quare qui Pharmacopœis & recentioribus ſuaſerũt Siler montanum, ſiue Siſeleos nihil aliud eſſe quam Dioſcoridis Seſeli Maſſilienſe, eos quidem hac in re fefellerunt, quãtum verò ad vires attinet, minimè. Eſt enim planta multò maioris acrimoniæ & efficaciæ quàm vilum Seſeli: eóque menſtruis ciendis valdè cõmoda. Id ſuprà pictum dedimus, cap. de Liguſtico, ipſius Liguſtici Dioſcoridis nomine. Seſeli Æthiopicum, vt tradit Dioſcorides, folia habet hederæ ſimilia, Lib.3.ca.55. minora, oblonga, ad foliorum periclymeni ſimilitudinẽ. Frutex eſt magnus (nam emendatiores codices habẽt, θάμνος δὲ μέγας ἐστι, quod & Hermolaus expreſsit, non θάμνος ὃ μέλας ἐστι, vt conuertit Ruellius, frutex nigricat) palmitibus in bina cubita extenſis, in quibus rami ſunt duorum palmorum, & capitula velut anethi: ſemen autem nigrum, denſum velut triticũ, acrius ac odoratius quam Maſſilienſe, ac vehementer iucundum. Ruellius facit etiam ſemen hoc amarum, quod neque ex vulgari, neque ex veteri codice conſtat. Additur autem ad finem eiuſdem capitis in codice antiquo: δύναται δὲ τὰ αὐτὰ, ideſt, eaſdem vires habet. Huius Seſeleos imagines duas dat Matthiolus. Vtraque Cap.53.li.3. enim, inquit, verum repræſentare videtur. At prius à Seſeli Æthiopico multũ diſtat: eſt enim herba quam recentiores libanotidem Theophraſti prodiderunt, eoq́; nomine deſcripſit In Adu.fol. 281. & depinxit Dodonæus, viribus & figura alienã Lib.2.c.84. à Seſeli Æthiopico, quem fruticem, adeóque magnum Dioſcoridis correctior codex ſtatuit eſſe, vt ſuprà diximus. Alterum igitur verum Æthiopicum ſufficere debebat in locum illius herbæ, cui videtur poſtpoſuiſſe: quod Pena graphicè ſic depingit. Id ſaxeis illis & deuexis Ibidem. Maſſiliæ maritimis, tum etiam ad Ceſtij montis celſi radices, qua in ſtagnum vergit, fruticat

FOENICVLVS Tortuoſus, Dalechamp.

SESELI Maſſilienſe, Pena.

SESELI Aethiopicum verum.

vberi prouentu Iulio & Auguſto, ſpectatu valdè elegans. Multis conſtat virgultis rectis, ligneis, nigricantibus, rigidis, binos ternóſve cubitos altis, in varios ſurculos diductis, folia craſſa, rigida, & læuia, viridia vt hederæ, figura oblonga, propiora periclymeno promentibus. Luculentas in ſummis gerit vmbellas, luteis floribus anethi, quas ſemen ſtipat fuſcum, oblongum, copioſum, fœniculo maius. Non ſolũ ſemen, ſed etiam vniuerſus frutex guſtanti aromatis ſaporem acrem, medicatum & ſubamarum, ſed gratum imprimit, ſuauemq; odorem ſpirat à ſummo ad imam vſque radicem, quæ lignoſa eſt. Eximiæ vis eſt eius ſemen ad theriacam, quod etiã, vt Dioſcorides innuit, Maſſilienſi multò odoratius & efficacius eſt. Seſeli

Li.3. ca.53. *Forma.* Peloponnenſe, vt ſcribit Dioſcorides, folia habet cicutæ ſimilia, latiora (vulgaris enim codex habet πλατύτερα, legitur in vetuſto τραχύτερα, ideſt, aſperiora) & craſſiora, caulem maiorem, quàm Maſſilienſe, ferulaceum, in cacumine vmbellam, in qua ſemen latiùs odoratũ, & carnoſius.

Locus. Naſcitur in aſperis locis, humidis, & collibus, & in Ida. Eiſdem viribus præditum eſt. Hoc Matthiolus ſic pinxit. Longè aliud propoſuit & deſcripſit Pena his verbis. Ad mõtem Lupi, & iuxta ædes ſacri ſiculi in decliuibus ſalebroſis inſulæ montis Ceſtij, qua mare ſe pandit, eſt planta quidem copioſa, ſed non vbiq; obuia, cuius radix magna, intus alba, foris nigricãs, recta & altè porrecta, ferulę thapſię've modo, odorata, & aliquantum acris. Caulis digitum æquat craſſitie, ſeſquicubitum altus, ferulaceus, à quo promũtur alæ turionéſve complures in ambitum ſparſi, vbi folia multa, cicutæ magnitudine, ſed incurua, piloſa & criſpa, rugatáque. Vmbellæ multæ anethi luteæ ſunt, ſemen latum foliaceum, compreſſum, angelicæ figura & magnitudine, color illi ex pallore flaueſcit, odor ſuauiſsimus, Æthiopici adeò ſimilis, vt ſtatim odoratu, cùm primum vidiſſet ille, Peloponnenſe coniectarit, quã coniecturam certiore exploratione notarũ & virium, Doctores Monſpelienſes fulcierunt, vt nullus iam ambigat verum eſſe Seſeli Peloponnenſe, cùm tamen antea nonnulli thapſiæ ſpeciem ſuſpicati fuerint. Ab hoc ſola magnitudine diſcrepans Peloponnenſe. Seſeli maius exhibuit Lobellius, in Belgij hortis ex Hiſpano ſemine ortum, altero tanto maius, maioribus latioribuſq; foliis & ſemine. Id Thapſia eſt latifolia Cluſij & quorumdam.

SESELI Peloponnenſe, Matthiol.

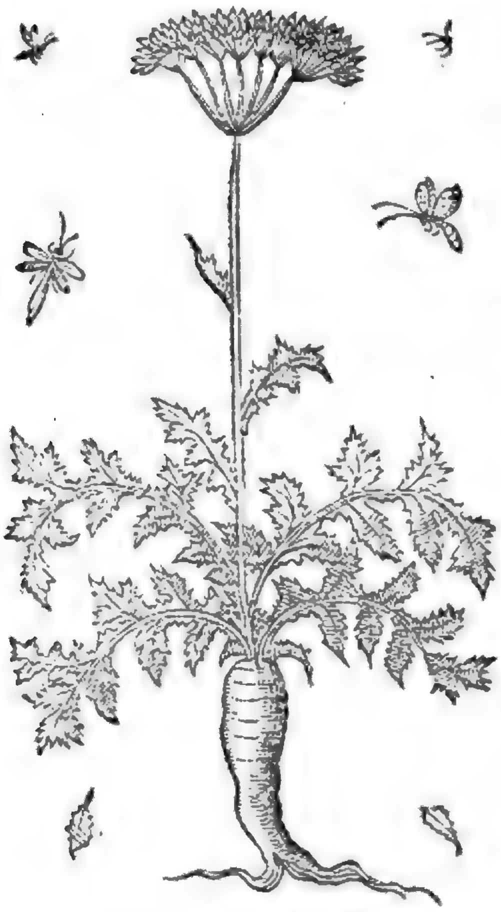
Cap.53.li.3.

In Ad. fol. 317.

Vires & Temper. Lib.3. ca.53. Maſilienſis Seſeleos ſemen & radix excalfaciendi vim habent, inquit Dioſcorides, potu ſtranguriæ & orthopnϾ

SESELI PELOPON. folio cicutæ, Penæ.

orthopnœę medentur, proſunt etiã vteri, ſtrangulationibus & epilepticis, mẽſes & partus trahunt, ad omnia terna mala pollent, & tuſſes veteres ſanant. Semen cum vino potum concoquit, & tormina diſcutit: hepialis febribus vtile, & contra frigora in itineribus cum pipere & vino bibitur. Datur etiam capris, & cæteris pecudibus ad partus facilitatẽ. Plinius de ceruis *Lib.8.c.32.* loquens, fœminæ ante partum, inquit, purgantur herba quadam, quæ Seſelis dicitur, faciliore ita vtentes vtero. A partu duas habent herbas, quæ aros & Seſelis appellantur. Et alibi. Simplicius *Lib.25.c.8.* ceruæ mõſtrauere elaphoboſcum, de qua diximus: item Seſeli enixæ à partu, quòd apud Ariſtotelem ſic habetur. καὶ ὅταν τέκῃ, ἐσθίει τὸ *Lib.9.hiſt. animal.* χόριον πρῶτον, καὶ ἐπὶ τὴν Σέσελιν δὲ τρέχουσι, καὶ φαγοῦσαι οὕτως ἔρχονται πρὸς τὰ τέκνα πάλιν. Galenus *Lib.8.ſim.* ſcribit Seſeleos & radicẽ & fructum vſq; adeò excalfacere, vt admodum vrinã mouere queãt. Sed & tenuium eſſe partium, & comitiali morbo, & orthopnœę competere. Supradictis generibus ſubiunxit Dioſcorides σέσελι κρητικὸν *Lib.3.c.54.* quibuſdam dictum, & τορδύλιον, Paulo γορδύλιον, Latinis etiam Tordylium, & Seſeli creticum, Ordelion, Nicandri Anguillaræ. Herbula *Forma.* eſt ſucculoſa, inquit Dioſcorides, ſemine rotundo, duplici, ſcutulis ſimili, ſubacri, aromatico, Iuxta Ciliciam in Amano monte naſcitur. Hanc eſſe cenſet Dodonæus *Lib.2.c.56.* teneram herbulam, hic appictam, ſeſquipedalem, ſurculis exilibus & teneriuſculis, in quibus folia pauca, minutius inſecta, coriandrinis ſimilia, inferioribus latioribus, & minùs inciſis, ſuperioribus tenerioribus, & magis inſectis. In ſurculorum cacuminibus vmbellæ albicant, ſemẽ rubrum, rotundum, compreſſum, circulo velut limbo candido circundatum, *Locus.* duplex: alterum enim alteri iungitur, ſingula ſcutulis ſimilia, *Tempus.* radix gracilis eſt, tenera, annua. In hortis ſeduli herbarij colunt. Iulio menſe floret, Auguſto ſemen maturum profert. Diuerſum ab hoc Tordylium Seſeli creticũ monſtrat Lobellius. Hoc, inquit Pena, paſſim in ſegetibus Narbonenſis Prouinciæ & ſecus vias occurrit, ſucculoſa, hirſuta, rigida, aſpera planta, folio rotundiore, cærefolij, vm- *Vires & Temper.* bellis albidis, purpureis, paruis, quibus ſuccedunt ſemina copioſa, circinata, quaſi toreumatis elaborata, vnde fortè *Lib.3.54.* nomen peculiare, orbiculata, compreſſa, ex geminis valuulis, vt ferulæ ſemen conflata, clypeoli ſpeciem referentia, guſtu Myrrhidis. Lobellius addit aliud Tordylium ſiue Seſeli Creticum maius, fruticoſius multò, longioribuſq; foliis & bicubitalibus caulibus in pratis Laterẽſibus Monſpelienſis agri, & Lugdunenſis Galliæ per fœniſecta occurrit. Belgis hortenſe eſt. Calidum ſiccúmque ſecundo ordine. Hoc bibitur ad vrinæ difficultatem, inquit Dioſco-

TORDILYVM, Dodonæi.

TORDYLIVM SESELI, Creticum Lobellij.

TORDYLIVM ſiue Seſeli, Creticum maius Lobellij.

SESELI, Pratenſe. Lobellij.

rides, & ad menſes ducendos. At ſuccus caulis & ſeminis adhuc viridis trium obolorum pondere potus cum paſſo dies decem, nephriticos ſanat. Radix efficax eſt ad educenda quæ in pectore hærent, ſi cum melle delinguatur. Eadem Paulus gordylio attribuit. Tamen alibi ad ſugillata Tordylium recipit his verbis. Ad diuturna ſugillata & liuida Tordylij partes duas, terræ ſamiæ partem vnam cum melle impone, animaduertens ne locus exulceretur.

Lib.5. c.25.

Seſeli Prat. His addunt Lutetiani & Monſpelienſes ſtudioſi, inquit Pena, plantam illam quæ in pratis frequentior occurrit, ſaxifragiæ tenuiſsimæ ſimilis, quam pratenſe Seſeli vocant.

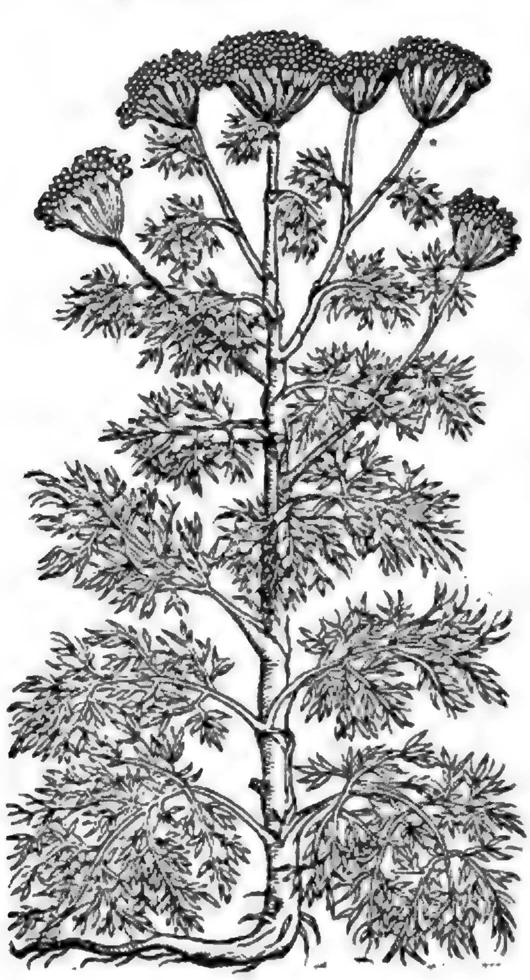
Forma. Radix illi dauci vel pencedani, foris nigra, odora: caulis bicubitalis, folia ſileris montani, minora, anguſtiora, rigidiora, vmbella candida, ſemen Mei, nigrius & maius quàm fœniculi, omnium ſeſeleon minimè odoratum, eóque perparum acre, quamobrem putarunt olim quidam Monſpelienſes eſſe maſsilienſe Seſeli Dioſcoridis.

FERVLA

FERVLA. CAP. XXVIII.

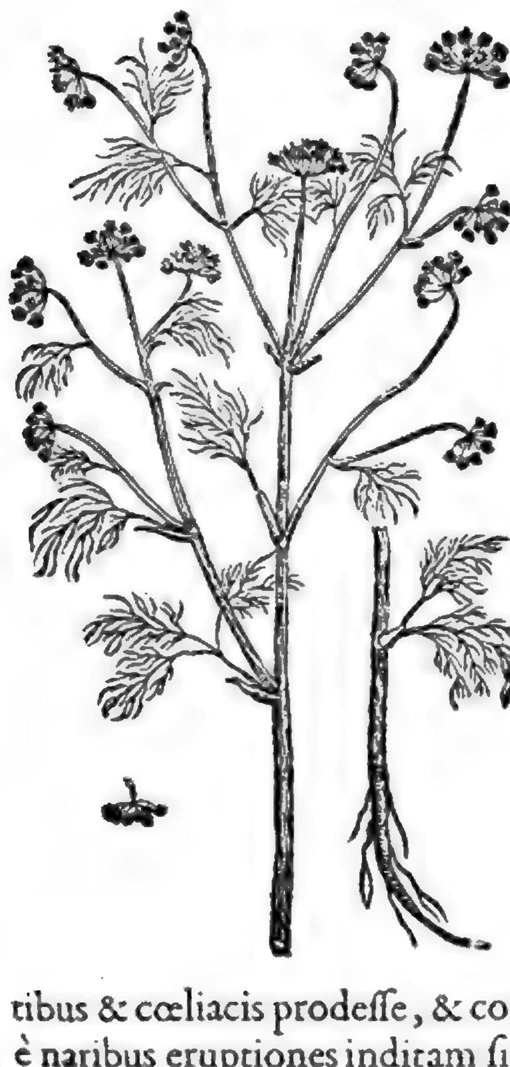
NΑ´ρθηξ Græcis, Ferula Latinis nominatur. Quemadmodum autem *Nomina* νάρθηξ thyrſum, virgultum, bacillum Græcis ſignificat, ita Latinis Ferula à ferendo dicta eſt, quod illius ſcapi pedamenta fruticibus, & ſenibus baculi ac ſcipiones eſſent. Hanc ſic breuiter deliniat Dioſcorides, Lib.3.c.75. *Forma.* Ferula caulē ſæpe profert ternum cubitorum, folia fœniculo ſimilia, longè craſsiora & maiora (codices vulgares habent & rectè quidem παχύτερα δὲ πολὺ καὶ μείζονα. Ruellius conuertit longè aſperiora & latiora, perinde ac ſi legiſſet τραχύτερα δὲ πολὺ καὶ πλατύτερα) qua ab imo caule vulnerata ſagapenum efficitur. Plinius, Lib..c.1.22. Et ferulam, inquit, inter externas dixiſſe conueniet, arborúmque generi adſcripſiſſe: quoniam quarundam naturæ, ſicut diſtinguemus, lignum omne corticis loco habent, hoc eſt forinſecus, ligni autem loco fungoſam intus medullam, vt ſambuci: quædam verò inanitatem, vt harundines. Ferula calidis naſcitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata ſcapis. *Locus.* Duo eius genera. Narthecα Græci vocant, aſſurgentem in altitudinem, nartheciam verò ſemper humilem. A' genibus exeuntia folia maxima, vt quæque terræ proxima. *Genera.* Cæterò natura eadem quæ anetho, & fructus ſimilis. Nulli fruticum lenitas maior: ob id geſtatu facilior baculorū vſum ſenectuti præbet. Hæc breuiter Plinius, quæ Theophraſtus fuſiùs explicauit his verbis. Lib.6. hiſt. cap.2. Λεκτέον ὑπὲρ νάρθηκός τε καὶ ναρθηκίας. εἴτε τὸ αὐτὸ γένος ἐστὶν ἀμφοῖν, διαφέρον τε κατὰ μέγεθος, εἴτε τὸ ἕτερον, ὥσπερ τινές φασιν. ἡ δ' οὖν φανερὰ φύσις ἀμφοῖν ὁμοία, πλὴν κατὰ τὸ μέγεθος. ὁ μὲν γὰρ νάρθηξ γίνεται μέγας σφόδρα. ἡ δὲ ναρθηκία μικρά. μονόκαυλα δὲ ἄμφω, καὶ γονατώδη. ἀφ' ὧν τά τε φύλλα βλαστάνει, καὶ καυλοί τινες μικροί. βλαστάνει δὲ παραλλὰξ τὰ φύλλα, λέγω δὲ παραλλὰξ, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τῶν γονάτων, ἀλλ' ἐναλλάξ. περιειληφότα δὲ τὸν καυλὸν ἐπὶ πολὺ, καθάπερ τὰ τοῦ καλάμου. πλὴν ἀποκεκλιμένα ταῦτα μᾶλλον, διὰ τὴν μαλακότητα, καὶ τὸ μέγεθος. μέγα γὰρ τὸ φύλλον, καὶ μαλακὸν, καὶ πολυσχιδές. ὥστε εἶναι τριχῶδες. ἔχει δὲ μέγιστα τὰ κάτω πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἀεὶ κατὰ λόγον. ἄνθος δὲ μηλινοειδές, ἀμαυρόκαρπον δὲ. παρόμοιον τῷ ἀνήθῳ, πλὴν μεῖζον. ἐξ ἄκρου δὲ σχίζεται, καὶ ἔχει τινὰς οὐ μεγάλους καυλοὺς, ἐνταῦθα δὲ τό τε ἄνθος, καὶ ὁ καρπὸς. ἔχει δὲ καὶ ἄνθος καρπὸν, καὶ ἐν τοῖς παρακαυλίζουσι διόλου, καθάπερ τὸ ἄνηθον. ἐπετειόκαυλον δὲ καὶ ἡ βλάστησις τοῦ ἦρος, πρῶτον μὲν τῶν φύλλων, ἔπειτα τοῦ καυλοῦ, καθάπερ τῶν ἄλλων. ῥίζαν δὲ ἔχει βαθεῖαν. ἔστι δὲ μονόρριζον. ὁ μὲν οὖν νάρθηξ τοιοῦτος. Id eſt, Dicendum de ferula & ferulagine, ſiue idem eſt vtriuſque genus, & magnitudine duntaxat differant, ſiue diuerſum, vt quidam putant. Perſpicuum eſt igitur vtriuſq; naturam ſimilem eſſe, præterquam magnitudinis ratione, Ferula enim valdè grandis aſſurgit, ferulago humilis. Sed vnicaulis vtraque, & geniculata, ex geniculi folia & cauliculi erumpunt: ac folia alternatim exeunt, dico alternatim, quod non in eadem geniculorum parte, ſed ex aduerſo ſita ſint, caulem magna ex parte amplexa, vt in harundine, niſi quod hæc inclinata magis ſunt, mollitiei, magnitudiniſque cauſa, eſt enim folium ferulæ magnum, molle, & multùm inciſum, vt capillaceum ferè ſit, maxima ſunt inferiora & terræ proxima, & ſic deinceps proportione, flos eſt melinus, ſemen fuſcum, anetho ſimile, ſed maius, ferula in cacumine finditur, & cauliculos quoſdam habet, in quibus flos & ſemen, gerunt autem adnati cauliculi & florem & fructum veluti anethum, annuo caule conſtat. Vere germinant primùm folia, deinde caulis, vt & cæterorum, profundam agit radicem & ſingularem. Talis ferula eſt. Ex his liquet duo ferulæ genera eſſe, vnum νάρθηκα, alterum ναρθηκίαν, quam ferulaginem vertit Gaza. In Ad. fol. 348. Sunt etiamnum hodie, inquit Pena, duæ in herbariorum hortis huius craſsis, naturæ & ſimilitudinis plantæ, quas idcirco furulagines vocant. Eæ videntur tantùm diſtare cultura, ſtatura, elegantia, & ſucci copia, vt nactę fuerint radices aruum aridum, magiſque excoctum, ſub cœlo ſudo & feruidiore, vt in Africa, Media, Cyrene, & In ca p.75. lib.3. alibi,

FERVLA, Matth.

In Ad. fol. 348.

NARTHECIVM, Theophr. Ferulago Gaza

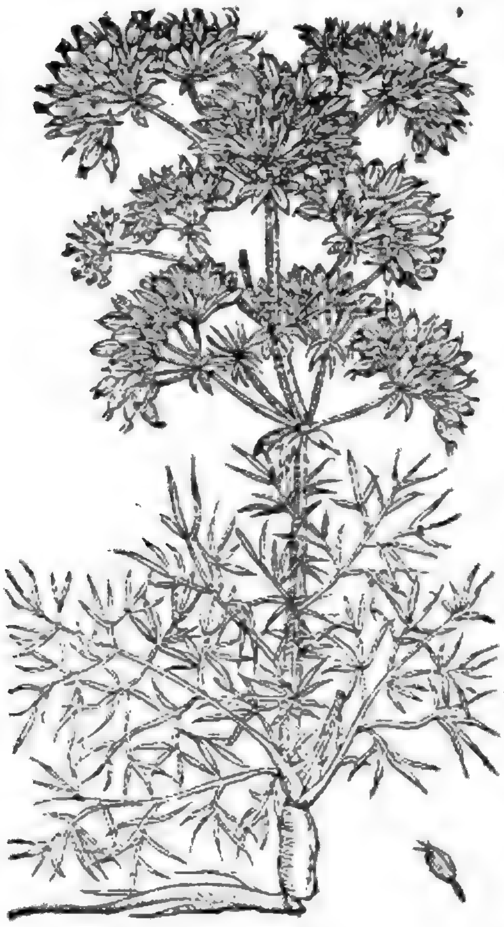

alibi, ferulam ex Matthiolo hic pictam damus, cuius Apulia maximè ferax eſt, inquit, frequens etiam prouenit in agro Romano, Thyrreni maris cõtermino, præſertim apud Centumcellas, & in vniuerſis Hetruriæ maritimis. E quibus prima tantùm germinatione corculum quoddam paſtores eximunt, oui luteum induratum referens, quod ſub cineribus aſſatum, prius tamen charta aut linteo conuolutum, deinde pipere & ſale conſperſum, non modo guſtui gratiſsimus eſt cibus, ſed etiam ad excitandam venerem valentiſsimus. Plurima etiam & procera, auctore Pena in Gallica prouincia & Narbonenſi Gallia, præſertim illis rupibus præruptíſque ſaxis prope ſubterraneas cryptas, via qua Monſpelio Frontignacum itur, itidem in celſis ſqualidiſq; ſaxorum ſinubus, qui ſoles æſtiuos feruidos exceptos totum fermè fouent diē. Quinûm cubitorum caulis eſt, radix magna, recta, & altè in ſaxorum commiſſuras hiantes deſcendens, euulſu difficilis, candida, lacteo pinguiq; ſucco turgida, odorem vehementem vibrans, folia fœniculo maiora, pinguiora, craſsiora, vt & caulis: vmbellæ prægrandes anethi, Iunio & Iulio floſculis luteis defluentibus. Semen foliaceum, compreſſum, oblongum, rotundum, angelicæ fermè, duplo maius Ναρθήκιον Theophraſti, ferulago Gazę, in iiſdem locis naſcitur, in quibus & ferula. Ad hominis altitudinem ea creſcit, radice dodrantali, pro magnitudine plantæ totius exigua, & graciliore candida, parum fibrata, guſtu ſubacri, nõnihil odorata cùm manditur: caule fœniculi, ſtriato, ramoſo, inani, folio fœniculi, ampliore, minore quàm in ferula, ad ramorum exortus prodeunte, alternis nunc ex hac, nunc ex illa parte, guſtu ſubdulci & ſuaui: flore luteo in vmbellis, amaro & ſubacri, odorato: ſemine oblongo. Peruenuſtam plantam Lobellius oſtendit Galbaniferam ferulam, quæ orta eſt in Belgicis hortis, ſemine copioſo, lato, foliaceo, aromatico, reperto Antuerpiæ in galbani lacryma. Tota facie ferulam refert: folia exilia: floſculi in vmbellis hilarioribus: radix craſſa, ſucco prægnans. Hæc Lobellius. Scribit Dioſcorides ferulæ adhuc viridis medullam potam ſanguinem ſpuētibus & cœliacis prodeſſe, & contra viperarum morſus dari in vino, & ſanguinis è naribus eruptiones inditam ſiſtere. Semen potum torminoſis auxiliari: mouere & ſudores ſi cum oleo illinatur. Caules ſi edantur, capitis dolorem facere, muria condiri. Plinius ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Germen eius

Vires & Temper.

Lib. 19. c. 9.

GALBANIFERA Ferula, Lobell.

eius in Italia cibus eſt. Conditur quippe durátq; in vrceis, vel anni ſpatio. Duo eius genera: caules & racemi. Corymbiam hãnc vocãt, corymbóſque quos condiũnt. Et alibi, ferula ſemen ſimile anetho habet. Quę ab vno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturq; muſto ac melle, ſtomacho vtiles. Sin plures ſumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in vini cyathis duobus bibitur aduerſus ſerpentes. Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto contra ſudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum ſoluit fabæ magnitudine deuoratus. E viridi ferula ramuſculus vtilis eſt ad omnia ea vitia. Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibuntur in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quarta, ſexta, ſeptima, ligulæ menſura. Natura ferularum murænis infeſtiſsima eſt, tactæ ſiquidem ea moriuntur. Caſtor radicis ſuccum & oculorum claritati cõferre multum putauit. Vt autem murænis infeſtiſsimam eſſe ferulam ſcripſit Plinius, ſic aſinis gratiſsimam, Ferulæ, inquit, aſinis gratiſsimæ ſunt in pabulo, cæteris verò iumẽtis præſentaneo veneno, qua de cauſa id animal Libero patri aſsignatur, cui & ferula. Galenus eius vires generatim & breuiter ſic declarat, ferulæ ſemen excalfacit & attenuat. Cæterùm medulla adſtringentis qualitatis particeps eſt, quo nomine ſanguinem ſpuentibus & cœliacis conuenit.

Lib. 21. 23.

Lib. 24. c. 1.

Lib. 8. fin.

THAPSIA. CAP. XXIX.

VT θαψία Græcis, ita Thapſia Latinis nominatur, Arabibus *Iantum, & Driz.* Dicta eſt autẽ Thapſia quaſi Apſia auctore Dioſcoride, quod in Thapſo eiuſdem nominis inſula primùm inuenta ſit. Potuit etiam dici Thapſia, inquit Pena, propter flãmeum calorem quem corpori admota inurit, adeoq; eminus, præſertim aduerſo flatu ſpectanti. Tota natura ferulæ ſimilis eſt, ita deſcribente Dioſcoride, gracilior tamen ipſius caulis eſt, folia fœniculo ſimilia, in cacumine vmbellæ ſingulis ſurculis inſident anetho ſimiles, in quibus flos luteus, ſemen latiuſculum, ferulæ ſimile, ſed minus, radix intus cãdida, foris nigra, magna, craſſo cortice, acris. Ex hac vulnerata ſuccus colligitur, vel ex eadem contuſa exprimitur, quidam etiam folia ſimul exprimunt, ſed debilior eſt hic ſuccus. Qui ſuccum colligit ſtare debet non obuerſus vento, aut potius cum dies apricus eſt, & à vento ſilet: quoniam ob halitus acrimoniam facies vehementer intumeſcit, & nudæ partes puſtulas contrahunt. Quare liquidis ceratis adſtringentibus nudas partes ante illinere oportet, & ita ad opus accedere. Plinius his conſentanea ſcripſit. Semen ferulæ Thapſiam quidam vocauere: decepti eo quoniam ferula ſine dubio eſt Thapſia, ſed ſui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida, inciſa lacte manat, & contuſa ſucco: nec corticem ab dicant, omnia ea venena. Quippe etiam fodientibus nocet ſi minima aſpiret aura, intumeſcunt corpora, faciémque inuadunt ignes ſacri: ob id cerato prius illinunt. Matthiolus tradit Thapſiam plurimã naſci in Apulia, præ

Nomina

Lib. 4. fol. 151.

In Ad. fol. 350.

Lib. 4. c. 151.

Forma.

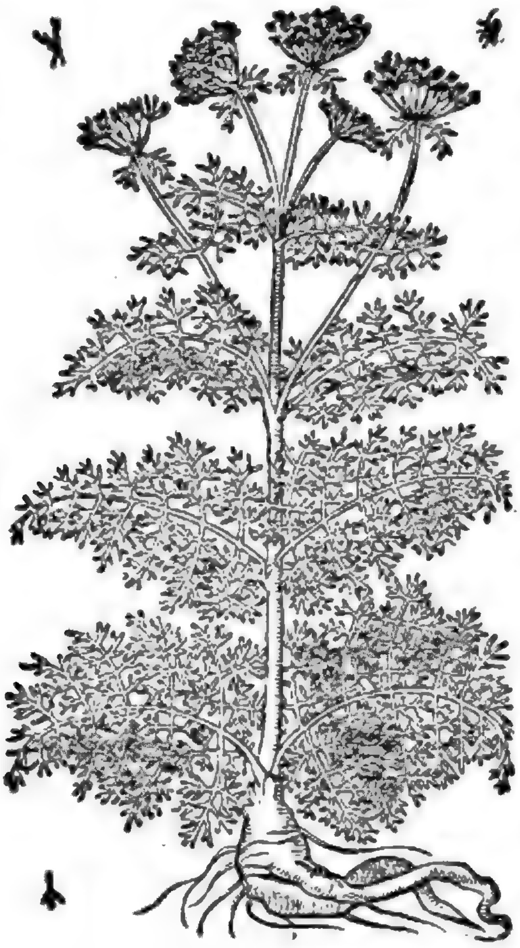
Lib. 13. c. 22.

Cap. 151. lib. 4.

THAPSIA, Matthioli.

In cap. 151. Lib.4.

In Ad. fol. 350.

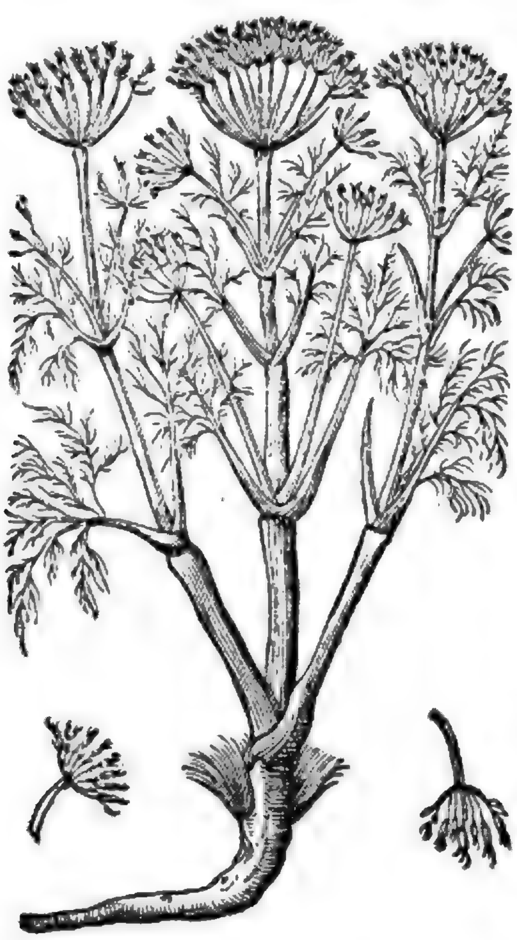

Ibid.

lia, præſertim Gargano monte, inter permultas alias ferulacei generis plantas, atque etiam in maritimis Hetruriæ, ferulæ adeò ſimilem, vt non niſi à peritis herbariis vna ab altera vix diſcernatur, ſpectari etiam hodie in hortis. Sed hæc vulgatior eſt thapſia Officinarum verior exiſtimata, auctore Pena, & veræ thapſiæ radice non parùm adſimilis. Tamen certum eſt longiùs à Dioſcoridis deſcriptione abeſſe. Eſt enim foliis potius Carotæ, ſiue Dauci agreſtis quàm ferulæ, ex Italia iandiu hortis Belgicis & Francis vulgaris notitiæ. Genuinam verò hãc depinxit ille, valdè ſimilem toto habitu & viribus ferulę, tametſi vſu multò præſtantiore, atque purgatrice vi. In Aquitaniæ macilentioribus montoſiſq; & ſquallidis inuenit præſtantiſsimus medicus Rondelletius, propè vadum quâ traiicitur in Hiſpaniam, tum ad radices Pyrenęorum, non procul Perpignano vrbe. Craſsior eſt radicis cortex, fuſco foris colore, intus albido, ſuccóq; multo manat lacteo, gummeo: caulis Peucedani, gracilior quàm ferulę, folia fœniculo latiora, breuiora, in vmbellis ſemen ferulæ minoris, oblongum, anguſtius, mõtani Sileris. Huius plantæ vires tum perutiles, tum noxias his verbis explicat Dioſcorides. Vim purgandi habent tam cortex radicis quàm ſuccus, & lacryma in aqua mulſa pota. Nam ſurſum ac deorſum bilem purgãt. Dantur radicis oboli quatuor cum ſeminis anethi drachmis tribus: ſucci oboli tres, lacrymæ obolus vnus, quod amplius aſſumitur periculoſum eſt. Huiuſmodi purgatio conuenit aſthmaticis, laterum diuturnis doloribus, ſanguinis reiectionibus. At his qui difficulter vomunt in cibis & obſonio exhibetur. Tam radix quàm eius lacryma ex omnibus ſimili facultate præditis, vel maximè vim habent corporis miſcellam tranſmutandi, vbi quid ex alto attrahere opportet, aut meatuum ſtatum immutare. Vnde alopecias illitus ſuccus, aut radix viridis affricta replet. Sugillata item liuoréſque tollit radix trita, aut ſuccus cum pari portione thuris & ceræ. Sed non vltra duas horas ſinere oportet, poſtea aqua marina calida fouere. Delet quoque maculas à ſole contractas cum melle illitus ſuccus, lepras tollit, tubercula rumpit cum ſulphure perunctus. In diuturnis affectionibus pulmonum, laterum, pedum, articulorúmque vtiliter illinitur. Valet ad præputia inducenda iis qui non ex circumciſione curti ſunt, tumorem excitans, qui cum perfunditur, & pinguibus emollitur, præputij defectum explet. Hæc Dioſcorides. Quibus ferè conſentiunt quæ ſcribit Plinius. Quibuſdam tamen morbis

Lib.4.c.151. *Vires & Temper.*

THAPSIA Penæ, vera.

Lib.25.c.22.

morbis auxiliari dicunt medici (radicem thapſiæ ſub.) permiſtam aliis. Item in alopeciis,ſugilatiſq́; ac liuentibus,ceu verò remedia deſint,vt ſcelera contrectent. Sed iſta prætexunt noxio inſtrumento : tantúmque impudentiæ eſt , vt venenum artis eſſe perſuadeant. Thapſia eſt in Africa vehementiſsima. Quidam caulem incidunt per meſſes,in hoc diſsidet à Dioſcoride, qui radicem tantùm incidi ſcripſit, & in ipſa excauant radice,quo ſuccus confluat, arefactúmque tollunt.Alij folia,caulem,radicem tundunt in pila , & ſuccum in caule coactum diuidunt in paſtillos. Nero Cæſar claritatem ei dedit initio imperij , nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum thure ceráque : & ſecuto die contra famam cutem ſinceram circumferens. Ignem ferulis optimè ſeruari certum eſt, eaſq́; in Aegypto præcellere. Et alio in loco, Ad lichenas & thapſiæ radice vtuntur trita cum melle. Theophraſtus quoque de thapſiæ viribus hæc tradit. ἡ δὲ θαψίας ῥίζα ἐμετική. ἐὰν δέ τις κατασχῇ, καθαίρει καὶ ἄνω καὶ κάτω. δύναται δὲ καὶ τὰ πελιώματα ἐξαίρειν, ὑπώπια δὲ ποιεῖ τ᾽ ἄλλα ἔκλευκα. ὁ δὲ ὀπὸς ἰσχυρότερος αὐτῆς. καθαίρει δὲ καὶ ἄνω καὶ κάτω. σπέρματι δὲ οὐ χρῶνται. γίνεται δὲ καὶ ἄλλοθι μὲν, αὐτὰρ καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ. καὶ τὰ βοσκήματα ταύτης οὐχ ἅπτεται τὰ ἐγχώρια, τὰ δὲ ξένα βόσκεται, καὶ διάρροια αὐτοῖς γίνεται, ἢ διαφθείρεται. Quæ ſic conuertit Gaza. Thapſiæ radix vomitoria eſt , & ſi quis continuit tam ſuperius quàm inferius purgat. Ad hæc liuida tollere poteſt. Suppurationes tamen alias exalbidas facit (Græcè legendum, ὑπώπια τ᾽ ἄλλα ἔκλευκα, Id eſt, ſugillata alia alba reddit), Succus eius validior eſt , & quidem tam ſuperius quam inferius purgat. Nullus ſeminis vſus. Naſcitur tum alibi , tum in terra Attica , in qua pecudes incolæ eam non tangunt,peregrinæ verò depaſcunt,& aut aluus ſoluitur, aut intereunt. Galenus breuiùs & accuratiùs de iiſdem ſcripſit. Thapſia , inquit, acrem habet,ac valenter excalfacientem facultatem cum humiditate cõiunctam, quamobrem ex alto violenter extrahit, & quod extrahit, digerit. Verum pluſculum ad ea efficienda tempus poſtulat , vt quæ larga humiditate impleta eſt, cuius etiam vitio fit vt celeriter corrumpatur. Meritò deſiit , inquit Petrus Pe.ex iſtius ſucco purgandi antiquorum conſuetudo , vt quò multùm noceatur præcipuis viſceribus , & tormina dira interdum excitentur. Idem tamen ex triplici Officinarum turbith , id quod cineritium dicitur à colore , vulgaris thapſiæ radicem eſſe cenſet.

Lib.26.c.4.

Lib.9.hiſt. cap.22.

Lib.6.ſim.

In Ad.fol. 350.

PSEVDOCOSTVS. CAP. XXX.

SCribit Matthiolus eſſe impoſtores qui ex Gargaro Italiæ monte quotannis deferunt pſeudocoſti cuiuſdam radices amari ſaporis,quę facie quadantenus rhodiam radicem repreſentant,eáſque pro legitimo coſto pharmacopœis rei herbariæ ignaris vendunt,foliis eſt paſtinacæ domeſticæ maioribus,denſioribus,criſpis & aſperioribus , humi accubantibus,caule rotundo,fœniculaceo,geniculato,bicubitali, è geniculis ramuli oriuntur in vniuerſo caule,in quorum ſummitatibus vmbellæ ſpectantur melino colore , nudo ſemine , & ſubrotundo. Radice nititur vegeta,craſſo cortice carnoſóque veſtita, colore cinereo ſplendente. Commendant hanc herbarij qui ex Apulia deuehunt , ad omnes capitis neruorúmque affectus frigidos,ad pectoris vitia, ventriculi cruciatus,viſcerum omnium obſtructiones,& ad renum,veſicæ,& vteri morbos. Quare diuturno capitis dolore affectis , vertiginoſis comitialibus, ſtupidis , veternoſis, conuulſis, reſolutis , aſthmaticis , tuſsientibus , ictericis, hydropicis plurimùm conferre pſeudocoſti radicem affirmant. Præterea flatus expellere , vermes necare , vrinas & calculos eiicere , menſes , ſecundas , & partus educere , ſiue bibatur ipſa radix , ſiue decoctum eius , aut ſi in fomentis,

In cap.15. lib.1.

Forma.

PSEVDOCOSTVS, Matthioli.

balneis, aut deceſsionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, decocto eius clyſtere infuſo, & aduerſus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara ſit, nonnihil odorata, & acrimonia quadam prædita, hæc omnia præſtare poſſe credibile eſt. Hanc nouam & perelegantem plantam nouit Pena, ab herbariis Illyricis ſæpius oſtenſam, quæ nihil Coſto dignum habet, ſed potius facie eſt elaphoboſci. Coſtum Illyricum hodie vocant. Folia ſunt lineamentis Paſtinacæ maioris, terram fermè radentia, & in ramulis caulem ſeſquicubitalem, fœniculaceum amplexa, vmbellæ ſummæ in congerie ramulorum, lutei flores ſunt, radix pollicem craſſa, admodum amara.

In Ad. fol. 432.

MEVM CAP. XXXI.

Nomina

MΗον & μῆτον Græcis, Latinis Meum ſimiliter dicitur, Arabibus *Me*, Officinis *Meu*, quod deſcribitur à Dioſcoride caule & foliis anetho ſimile eſſe, ſed craſsius anetho, ad cubitos duos aſſurgēs, ſparſis tenuibus radicibus, obliquis & rectis, longis, odoratis, linguam excalfacientibus. In Hiſpania & Macedonia plurimum gignitur. Plinius, Meu, inquit, in Italia non niſi à medicis ſeritur, & iis admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatiſsimum in Athamante reperiatur, foliis aniſo ſimile (corrupta hæc videtur lectio, anetho enim legendum pro aniſo) & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibuſdam altiſsimis. Mei veri plurimas plantas ſæpiſsime ſe vidiſſe affirmat Pena in Germaniæ, Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæq; locis alpinis. Radix eſt odore ſuaui, ſpicæ, vel angelicæ, caule & foliis anethi, vmbella candida. Iunio & Iulio floret, ſemen hippomarathri, odoratum. Eadem reperitur in celſiſsimis montium iugis, ſterilis Seuenæ, loco præſertim cui nomen Gallicè *Leſperon*, Latinè Calcar, monticolis Siſtre nuncupata vernaculo nomine, vti Plateariį & Pandectariį æuo, cui nulla doctiorum omnium ſuffragio deeſt nota veri Mei Dioſcoridis. Hanc Dodonęus perperam libanotidis primum genus facit, *Beorwurtz* Germanis dictam, propter capillatam radicem, inquit Fuchſius, aut quia vteri dolorem qui iiſdem *Bernuter* appellatur, ſanat. Matthiolus in poſtremis commentariis eandem plantam herbariorum quorundam diligentia repertam eſſe ſcripſit, quæ legitimum Meum refert, quibus aſſentitur, ſed inuitus, quod huiuſce plantæ radices odorem non vſque adeò gratum ſpirent, ſed quadantenus grauiter oleant, nec tenues ſint, vt vult Dioſcorides, nec folia anetho ſimilia, ſed potius aſparago. Hanc Apuli Imperatricem vocant. Hæc Matthiolus. At Imperatricis nomine, inquit Pena, vbiq; fermè locorum ignara herbarum plebs ſolita eſt alicuius incognitæ plantæ eximium & gratum odorem & vires inſignes ſignare. Sic enim vulgò etiam Angelicam Imperatricem vocant: alioqui angelicæ aut Imperatoriæ cum Meo nihil eſt affinitatis, niſi odoris, qui in Meo perinde iucundus eſt. Et ſunt folia ſitu & ſimilitudine anethi, non aſparagi, vt aſſerit, cui etiam ſi ſimilia eſſent, tamen aſparagum ipſemet fœniculo aſsimilat,

Lib 1.c.3.

Forma.

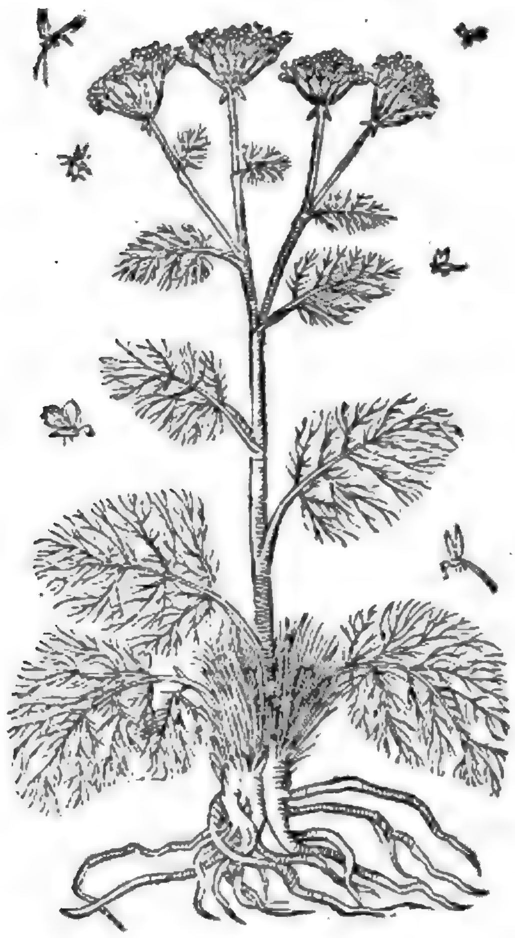
Li. 20.c.23.

In Ad. fol. 347.

Lib.2.c.84.

Ca.85. hiſt.

MEVM, Matth.

MEVM, alterum Spurium Italicum, Lobel.

aſsimilat, & anethum adeò ſimile Fœniculo ſuo capite aſſerit, vt plerumque col-
ligentes fallat.Idem Matthiolus ſcribit in ſecunda cõmentariorum editione plan *Meum*
tam ſecundo loco appictam (eius tamen pictura in omnibus editionibus omiſſa *aliud.*
fuit)à quibuſdã pro Meo vſurpari,quod magis Anethum quàm altera referat,quo

MEVM, Aliud.

rum ſententiam nõ improbat, quia priori po- *Locus.*
tius Aſparagi quàm Anethi folia inſunt. Hanc
plãtam cuius picturam à Matthiolo diximus
omiſſam fuiſſe,ex Lobellio hîc exhibemus,quę
ſuperiori Meo, inquit ille, facie non eſt abſi-
milis, ſed folia, caules cubitales, vmbellę,craſ-
ſiora & habitiora, ſubuiroſi odoris. Radix *Forma.*
item maior,foris pulla,Peucedani facie & con-
cretione, tetri & iniucundi cùm odoris, tum
ſaporis. Meum ſpurium Italicum vocat Lobel-
lius. Sunt herbarij qui Meum aliud hîc depi-
ctum pro genuino habeant, quod in Allobro-
gum & Sequanorum montibus frigidiſsimis &
altiſsimis naſcitur, radice dimidio pede lon-
giore, foris nigra,dauci cretici modo, intus cã-
dida,brachiata,odorata: cauliculis multis, ner-
uoſis inſtar fœniculi,tres aut ſummùm quatuor
digitos altis,foliis breuibus,capillaceis,fœnicu-
lo ſimilibus, flore candido in vmbellis denſis, Ibid.
ſemine minutiſsimo, amaro & ſuauiter olente.
Radices Mei, auctore Dioſcoride, coctæ in a- *Vires &*
qua vel tritæ citra coctionem & potæ præclu- *Temper.*
ſorum renum, & veſicæ vitia mitigant. Vrinæ

diſſicultati ſubueniant,ſtomachi inflationibus,torminibus,vteri affectibus,articulorum doloribus. Pectoris fluxionibus tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur, ſanguinem pellunt per menſes deſeſsionibus decoctæ. Infantium pubi illitæ vrinas mouent.Quod ſi plus quam deceat ex his bibatur, capitis dolorem inducunt. Plinius eundem vſum medicum docet,ſed is quoque corruptus eſt: ſic enim legi-
Lib.20.c.23 tur in vulgatis exemplaribus.Ciet vrinam in aqua potum,radice trita vel decocta. Inflationes ſtomachi mirè diſcutit,item tormina,& veſicę vitia, vuluarúmque ar-
Cor. Emb. 3.l.o.i. ticulis cum melle,infantibus cum apio illitum imo ventri vrinas mouet. Qui ſic integer legi debet, vuluarúmque, & dolentibus articulis prodeſt. Thoracis item
L.b.7.ſim. fluxionibus cũ melle,infantibus cum apio,&c. Mei radices ait Galenus,ſunt calidæ tertio ordine, ſiccæ ſecundo,quare vrinam menſesq; ciere volentes hoc vtuntur pharmaco.Sed ſi pluſculum ſumatur,capitis dolorem mouet, vtpote cum pluſculum ſit calidum quàm ſiccum,quippe cùm humiditatem crudiuſculam etiamnum & flatuoſam caliditatem ad caput deferat,atque ita ipſum afficiat lædátque.

MYRRHIS. *CAP. XXXII.*

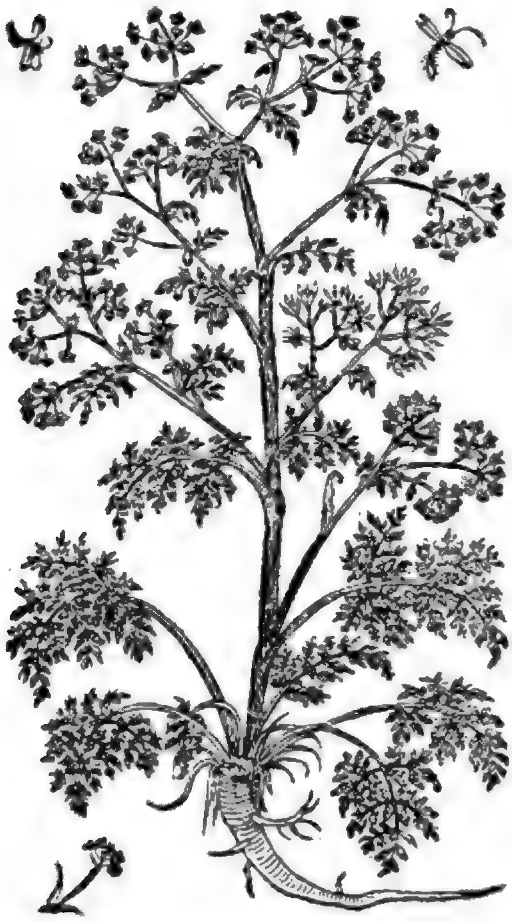
Nomina MΥῤῥις vel μύῤῥα vocatur, Latinis Myrrhis, recẽtioribus cicutaria dici-
L.b.4.c.111. tur,quod cicutæ ſimillima ſit. Nam caule & foliis cicutam refert, vt
Forma. ſcribit Dioſcorides, radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata,cibo
Li.24.c.16. non inſuauis.Plinius eadem ferè tradit. Myrrhis quam alij Smyrnizam,alij Myrrham vocant, ſimillima eſt cicutæ caule,foliiſque,& flore, minor
Lib.26.c.11 tamen & exilior, cibo non inſuauis. Alio in loco cum Geranio odoro confundit his verbis Geranium aliqui myrrhin, alij merthrida appellant. Similis eſt cicutæ, foliis minutioribus,& caule breuiori,rotundo,ſaporis & odoris iucundi.Matthio-
In cap. 111. lib.4. lus ſcribit naſci plantam in multis Italiæ locis

MYRRHIS, Matthioli.

cicutæ ſpecie, minorem tamen, miniméque graueolentem,cicutariam vocatã,à quibuſdam pro legitima myrrhide cenſeri. Alios pro myrrhide angelicam vſurpare,alios,vt Manardum, illud oleris genus, quod cerefolium vocant.
Cap.113 hiſtor. Tandem concludit, ſi myrrhis in Italia proueniat,nullam ſeſe offerre plantam, quæ propiùs illa referat quam hæc cuius effigiẽ hîc damus. Fuchſius eam myrrhidem eſſe cenſet, quæ recentioribus, vt diximus, Cicutaria, Gallis *Cicutaire*, *&* *Perſil d'aſne*, Germanis *Vuildercoffel*, Belgis *Vildekeruel*, id eſt, ſilueſtre cerefolium nũcupatur. Eſt enim foliis & caule cicutę quadamtenus ſimilis, folia minutiſsimè inciſa ſunt quandoque,albis maculis ſignata, caules rotundi, bipedales aut tripedales, in quorum cacuminibus vmbellæ rotundæ, & in iis flores candidi, ſemen magnum & longum, radix ſubeſt rotunda,longa,guſtu ferè paſtinacæ. Tota herba & prima præſertim folia breui quadam lanugine veſtiuntur, ſúntque & odore & ſapore cerefolio proxima. Paſsim in hortis & pratis
In Ad. fol. 3.8. nonnullis prouenit. Maio menſe, loca in quibus prouenit, huius floribus quaſi candicant.His aſſentitur Pena ſcribens odoratam hanc ſiue ſalubrem & eſculẽtam poſſe vocari cicutam, quam myrrhidem, ſiue myrrham,propter ſuaueolentiam quiddam

MYRRHIS, Fuchſij.

MYRRHIS Altera parua, Lob.

quiddam myrrhæ reſipientem dixerunt. Nec hæc perinde frequens aut procera occurrit,ſed rarior, & in pratis vel graminoſis marginibus, etiã olitoribus ad veſcendum,in Belgio multa colitur & eſitatur in iuſculis cerefolij vice,cuius nomen apud Germanos aſciuit, vt dictum eſt, quod odore ſaporiſq; ſuauitate cerefolium imitatur, etiam facultatibus diureticis: facie verò eſt cicutæ, albicantibus ramis & foliis tenella hirſutie,paſtinacam ſatiuam aut agreſtem referente, radix prægrandis, altè depacta,prolixa,nec facilis euulſu, ferulæ, aut paſtinacæ eſculentæ, quam ſapore & odore,ſed magis medicato, & ad ſmyrnium accedente repreſentat,ſemen admodum longum,cerefolij duplò maius,ſtriatũ, anguloſum,fuſcum,odorum.Lobellius Myrrhidem alteram paruam oſtendit, quæ Daucoides minor eſt cordi Cicutariç odore ſiue Myrrhidis affinis admodum foliis & ramoſis vmbellis minoribus, delicatioribus tamẽ,ſemine oblongo,Dauci Cretici, exiliore,non hirſuto, nec ita diſsimili ſapore. In Geneuæ & Salenç vicinis montibus reperitur. Hæc Pena.Radix myrrhidis auctore Dioſcoride,pota cum vino punctis à phalangiis auxiliatur. Purgat menſtrua & ſecundas educit. *Vires & Temper.* Eadem cocta tabidis vtiliter in ſorbitionibus exhibetur. Lib.4.c.111. Aiunt eandem in peſtilentialibus cõſtitutionibus bis térve die potam in vino, à morbo ſeruare incolumes.Plinius eadẽ & quædam alia addit. Lib.24.c.16 Ciet menſtrua & partus cum vino.Aiunt quoq; eandem potam in peſtilentia ſalutarem

MYRRHIS Lappa, Dalechampij.

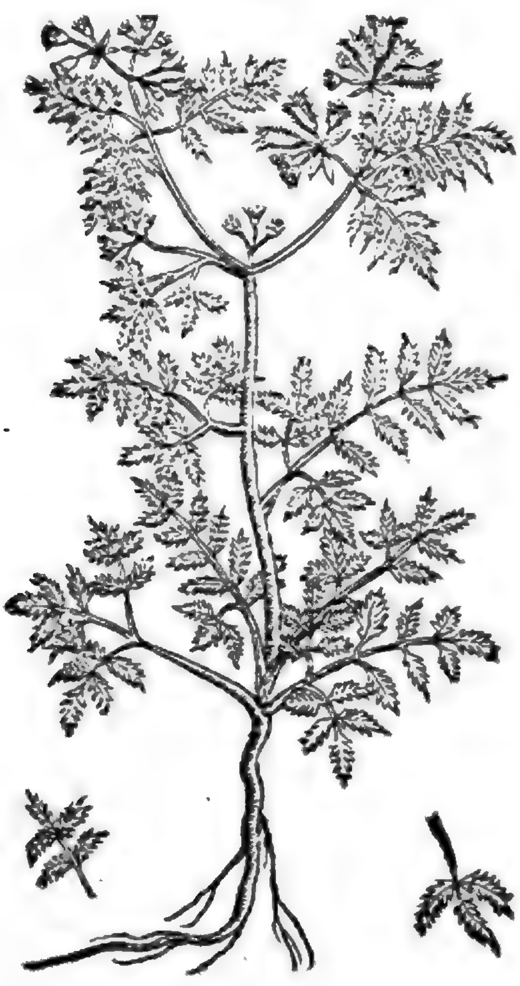

eſſe. Subuenit & phthiſicis in ſorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorũ morſus reſtringit. Vlcera quæq; in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo maceratus ſanat. Lib.7.ſim. Myrrhis, inquit Galen. radicem habet odoris iucundi & dulcem, quæq; menſes moueat, tum ea quæ thoracẽ ac pulmonem degrauant purget. Itaq; ex ſecundo ordine fuerit calfacientium admiſta quadã partium tenuitate. Dalechampio Myrrhis lappa nominatur ea herba, quæ in frumentariis agris, pingui vliginoſoq; ſolo naſcitur, radice candida, apio hortenſi ſimili, cùm manditur: ſuauiter olente, modice fibrata, foliis coriãdri aut caucalidis, plerumq; latioribus, caule terete, cubitali, nonnunquam breuiore, læui, flore in vmbella candido, ſuis floſculorum ſertis, velut continuata, non vt in fœniculo diſperſa, ſambuco paluſtri, quem ille ob fragilẽ mollitiem Thraupalum Theophr. eſſe putat, ſimillima, inæqualiter flores edente: nam qui exteriorem vmbellæ partem occupant, panduntur & explicantur, compreſsis reliquis in medio iacentibus, fructum fert rotundum, exiguæ clauæ nõ diſſimilem, inſtar pilularũ platani ſpinoſum, & cum inaruit aſperitate ſua prætereũtium veſtibus adhæreſcentem, flos tritus myrrhæ odorem validum ac iucundum naribus afflat, huic plantæ peculiarem, quam ob cauſam myrrham vocant. Hunc florẽ ſaccharo conditum roſarũ violarumq; modo Rondeletius ſæuiente peſte dabat, quotidie ieiunis iuglãdis magnitudine proſpero ſucceſſu, fœminę quoq; ex vtero ſuffocatę eo remedio ſtatim reuocantur. Suppreſsi virginũ menſes, ac propterea languidarũ ac pallidarum eodem remedio aliquot diebus manè ſumpto cientur.

LAPPA BOARIA. CAP. XXXIII.

Lib.25.c.11 HANC plantam herbarij lappam boariam eſſe volunt à Plinio memoratam, hac ratione ducti quod huius fructus veſtibus adhæreat, quemadmodũ aparines, quam lappã vertit Plinius, quo loco hæc ex Lib.21.c.17. Theophr. interpretatur. Notabile & in lappa quæ adhæreſcit, quoniam in ipſa flos naſcitur nõ euidẽs, ſed intus occultus, & intra ſe germinat velut animalia quæ in ſe pariunt. Quę ſic Theophraſtus. Lib.7.hiſt. cap.14. ἴδιον δὲ καὶ τὸ περὶ τὴν ἀπαρίνην, ἣ καὶ τῶν ἱματίων ἀντέχεται διὰ τὴν τραχύτητα. ἔστι δὲ δυσαφαίρετον. ἐν τούτῳ γὰρ ἐγγίνεται τῷ τραχεῖ τὸ ἄνθος, οὐ προϊὸν, οὐδὲ ἐκφανὲς, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ πεττόμενον καὶ σπερμογονοῦν, ὥστε παρόμοιον εἶναι τὸ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γαλέων καὶ κρηνῶν (corruptè κρηνῶν pro ἐχιδνῶν) ἐκεῖνά τε γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ᾠοτοκήσαντα ζωογονεῖ. καὶ αὐτὴ τὸ ἄνθος ἐν ἑαυτῷ κατέχουσα, καὶ πέττουσα καρποτοκεῖ. Id eſt, Propiũ & hoc eſt Aparinæ, quę aſperitate ſua veſtibus adhæreſcit, vt difficile auellatur, flos enim in eo quod aſperum eſt, naſcitur, nõ exiens, neque euidens, ſed intus matureſcens & ſemen pariens, vt illi ſimile ſit quod galeis & viperis euenit. Illa enim cum oua intra ſe pepererint, animalia gignunt. Et hæc florem in ſe cõtinens cõcoquensq;, fructum deinde parit. Naſcitur hęc herba in agris pinguibus & ſtercoratis, radice apio hortenſi non diſsimili, odorata cum manditur, caule palmũ alto, foliis coriandri, per obliquum valde & crebro inciſis, flore in vmbella ex albo & ſubluteo ſubrubeſcente, fructu oblongo, ſpinoſo, pretereuntium veſtibus inhæreſcente, ſemine nigro, ad fructus figuram formato, gracili.

LAPPA BOARIA, Plinij.

Forma.

LIBANOTIS. CAP. XXXIIII.

LIBANΩΤΙΣ Græcis, Libanotis & Roſmarinum Latinis dicitur, Nomina
Arabibus *Xaier Almeriem, Aſpinalſach & Calchala.* Λιβανωτὶς στεφανωματικὴ, Latinis Roſmarinum coronarium, Arabibus *Elkiolgeber*, Gallis *Romarin*, Italis *Roſmarino*, Hiſpanis *Romero*, Germanis *Roſkmarin.* Libanotis autem nuncupata eſt, quod odorem thuris habeat: λιβανὸς enim Græcis thus eſt. Dioſcorides & Galenus tres ſtatuunt Libanotides, duas fructum ferentes, vnã ſterilem: quibus addunt Libanotidem coronariã, quæ propriè Romanis Roſmarinum dicitur, de quo alio loco dicemus. Plinius duas, & Roſmarinum. Duo genera eius, alterum ſterile, alterum cui & caulis & ſemen reſinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Theophraſtus itidem duas, vnam ſterilem, alteram fructiferam. Primum genus fœcundum ſiue fructiferum eſt, cuius ſemen vocatur canchrys, ſiue cachrys, folia fœniculo ſimilia ferens, vt deſcribit Dioſcorides, ſed craſsiora & latiora, in rotæ ſpeciem per humum ſparſa, odorata: caulem cubitalem aut maiorem, multas alas habentẽ, & in ſummo vmbellam, in qua ſemen copioſum, candidum, ſphondylio ſimile, rotũdum, anguloſum, acre, reſinam olens, dum manditur guſtum adurens. Radix eſt alba, admodum magna, thus redolens. Altera huius ſpecies ſupradictæ omnino ſimilis ſemen fert latum, nigrum vt ſphondylium, odoratum, non vrens linguam, radicẽ foris nigram, intus ſi frangatur albam. Tertia Libanotis quæ ſterilis nominatur, ſuperioribus planè ſimilis eſt, ſed neque caulem, neque florem, neque ſemen profert. Naſcitur in petroſis & aſperis locis. Theophraſtus, τῶν δὲ λιβανωτίδων, inquit (δύο γὰρ εἰσὶν) ἡ μὲν ἄκαρπος, ἡ δὲ κάρπιμος. καὶ ἡ μὲν καὶ τῷ καρπῷ, καὶ τῷ φύλλῳ χρησίμη. ἡ δὲ μόνον τῇ ῥίζῃ. καλεῖται δὲ ὁ καρπὸς κάχρυς. ἔχει δὲ αὕτη τὸ μὲν φύλλον ἐοικὸς σελίνῳ ἑλείῳ, μεῖζον δὲ πολὺ, καυλὸν δὲ μέγεθος πήχεος, ἢ μείζω, ῥίζαν δὲ μεγάλην καὶ παχεῖαν, λευκὴν, ὄζουσαν ὥσπερ λιβανωτοῦ: καρπὸν δὲ λευκὸν, τραχὺν, προμήκη. φύεται δὲ μάλιστα ὅπου ἂν αὐχμηρὰ χωρία, ἢ καὶ πετρώδη. ἡ δὲ ἄκαρπος ἔχει τὸ φύλλον ὅμοιον θριδακίνης τῆς πικρᾶς, τραχύτερον δὲ καὶ λευκότερον, ῥίζαν δὲ βραχεῖαν. φύεται δὲ ὅπουπερ πλείστη ἐρείκη. Ideſt, interprete Cornario, Libanotidum (duæ enim ſunt) altera infrugifera eſt, altera fructifera. Et altera etiam ſemine & folio vtilis eſt, altera ſolum radice: vocatur autem ſemen cachrys. Habet fructifera folium ſimile apio paluſtri, ſed multo maius, caulem cubiti magnitudine, aut maiorem, radicem magnam & craſſam, albam, velut thus olentem: ſemen album, aſperum, oblongum. Naſcitur maximè vbi ſquallidi ac petroſi ſunt loci. At infrugifera folium habet ſimile lactucæ amaræ, ſed aſperius & candidius: radicem autem breuem. Naſcitur vbi erica plurima. Nam mendoſè legitur in vulgaris exemplaribus εἴρη, quæ ſecutus Gaza vertit. Naſcitur id quoque prædicto ſolo vberrimè. Legendum autem eſſe non εἴρη, ſed ἐρείκη, vt animaduertit Hermolaus, perſpicuè docet Dioſcorides, hunc Theophraſti locum citans his verbis. Θεόφραστος δὲ ἱστορεῖ μετὰ τῆς ἐρείκης λιβανωτίδα θριδακι ἀγρίᾳ, τῇ πικρᾷ ὅμοια φύλλα ἐχοῦσαν φύεσθαι, ῥίζαν δὲ βραχεῖαν, Ideſt, Theophraſtus narrat cum erica naſci Libanotidem lactucæ agreſti, amaræ ſimilia folia habentem, radicem autem breuem. Plinius ſuccinctè admodum hæc de Libanotide tradit. Libanotis odorem thuris (reddit ſuba.) Myrrhis myrrhæ. Et mox. Libanotis locis putribus & macris ac roſcidis ſeritur ſemine: radicem habet oluſatri, nihil à thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio Roſmarinum appellant. Quænam autem ſint Dioſcoridis & Theophraſti Libanotides ſcitu perdifficile eſt. Nam diuerſi admodum generis plantæ Libanotidis appellationem ſortitæ ſunt, ob odorem quem ſpirant, thuris quadamtenus æmulum, cuiuſmodi primæ Libanotidis radicem olere Dioſcorides eſt auctor (Theophraſtus quoque eũdem odorem radici frugiferæ tribuit, Plinius

Lib. 3. c. 72. L. 7 ſimpl. — Genera — Li. 24. c. 11. — Lib. 9. hiſt. ca. 12. — Lib. 3. c. 72. — Forma. — Lib. 9. hiſt cap. 12. — Emb. 1. 6. lib. 3. — Li. 19. c. 12. — In Ad. fol. 351.

foliis.Idem Dioſcorides priorem frugiferam folia fœniculi habere tradit, huic alteram frugiferam & ſterilem in omnibus ſimiles.Theophraſtus ſterilem folia habere lactucæ amaræ ſimilia,ſed candidiora & aſperiora,radicem breuem.Primam
Ca.72. li.4. Dioſcoridis fertilem Libanotidem ex Matthiolo hîc pictam damus, quam Venetiis ſe vidiſſe ait, quæq; ſatis frequens naſcitur in agro Goritienſi ſuprà Salicanum in monte Gargaro. Alias duas neque depinxit, neque deſcripſit. Ex tot Ferulaceis,quæ vulgò Libanotides putantur,nullam Pena arbitratur melius conuenire deſcriptioni, ea quā Patauinus hortus olim habuit, caule quinûm & ſenûm interdum cubitorum, fœniculi aut ferulæ nitidum,obſcurè virentem, alis multis diuiſum, è nodoſis geniculis exeuntibus: foliis crebris, fœniculi craſſioribus,Cotulæ maioribus,auerſa parte in viridi cæſiis, vmbellis per æſtatem latioribus,ferulæ aut Thapſiæ: floribus luteis, ſemine fraxini, foliaceo, oblongiore quā ferulę,& cucumeris ſemine maiore,cōpreſſiore, ſtriato,aceroſo, reſinaceo: thuris odore dum friatur,dum manditur os Roſmareo & thuris ſapore complente,acriore:reliqua planta tenera,calidiuſcula,ſed nō ingrato oleraceo Smyrnij guſtu,quo facilè dignoſcitur à ferula: alioqui lacte turget vt ferula,ſed candidiore & feruido minùs,aut graui odore, imo potius odoro. Eſt potius, inquit Lobellius, Roſmarinum alterum ferulaceum Dioſcoridis. Cachrys verior ſemine eſt tereti,oblōgo,nucleo pini ſubpari,bipartito ferulæ ritu, guſtu aromatico ſeſeli Æthiopici reſinaceo,caule cubitum & ſeſquicubitū æquante. Folia fœniculo craſſiora, pallide virentia. Quidam Seſeli Maſſiliēſe ſtatuerunt: & ſanè facultates reſpondent, vti & Roſmarino fœcundo,cuius ſemen Cachrys dicitur,
Li.2. c.84. citur,& appoſitè ſubſtitui poſſunt. Belgis hortenſe eſt.Hæc Lobellius. Dodonæus primū Libanotidis genus id eſſe perperam exiſtimauit, quod Meum eſſe paulò ante oſtēdimus,quodq; Fuchſius Daucū Creticū Dioſcoridis eſſe credit.
Ca. 85.hiſt. Ibidem. Secundum Libanotidis genus Dodonæus id depinxit,quod Fuchſius tertium Dauci genus facit, Germani *Schuuartz hirtzuurtz*, ideſt, radicem ceruinam nigram vocant,deſcripſitq; his ferè verbis.Caule eſt procero,nodoſo velut fœniculi,foliis cerefolio,aut cicutæ non abſimilibus,maioribus tamen,latioribus,& carnoſioribus. In caulium cacumine vmbellæ flores candidos ferunt,deinde ſemē odoratum,latiuſculum, ferè angelicæ: radix foris nigricat,intus candicat,ſuperiore parte capillata, reſinam aut thus re-
Li.2.ca.84. dolens. Eſt Lobellio Libanotis minor. Idem Dodonæus Theophraſti Libanotidē frugiferam

Lib.2.c.84.

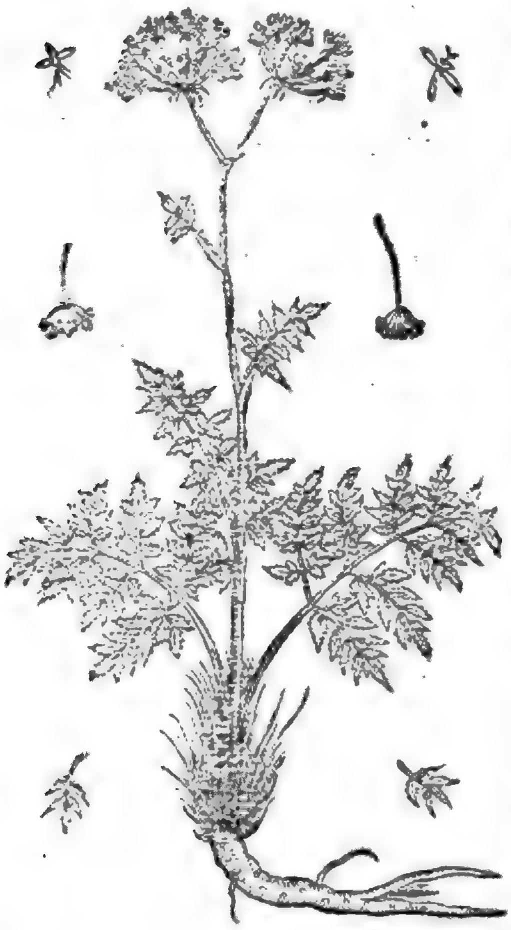
LIBANOTIS, ſiue Roſmarinum, Matth.

CACHRYS Verior, Libanotis Galeni.

LIBANOTIS II. Dod. Dauci III. Fuchſ.

frugiferam hanc exhibuit, quam diximus à Cap 27. de
Matthiolo pro Seſeli Æthiopico priore loco Seſeli.
depictam. Caulem fert rectum, inquit Dodonæus, geniculatum folia apij paluſtris, maiora, flores in vmbellis ſicut in ſupradictis ſemen longum, craſſum, aſperum, acre, radicem craſſam, ſpiſſam, candidam, ſumma parte villoſam, thuris aut reſinæ odore. A qua ſententia haud valdè alienus eſt Pena. Hæc ſcribens. Non mul- In Ad. fol.
tum videtur abeſſe à Theophraſti Libanotide, 355.
planta foliis hippoſelini, paucioribus, parum in ambitu ſerratis, ſemine in vmbella foliaceo, lato, oblongo, odore & ſapore angelicæ, radice ferulæ, quæ comam promittit villoſam, fuſuam, Peucedani fermè vel Dauci, alba intus, foris pulla, odorata, medicata, fermè ſilueſtris angelicæ. Ea Dauci alterum genus eſt Fuchſio, quæ Germanis dicitur *Veiſzhirtzuurtz*, ideſt, radix ceruina alba. Libanotis Theophraſti Lobellio. Sterilis Libanotis Theophraſti foliis lactucæ ſilueſtris, orba caule, flore, & ſemine vix cuiquam hodie nota. Aliam Libanotidem Theophraſti maiorem monſtrat Lobellius, foliis magis carnoſis, rotundioribus, amplioribus, nitẽtibus, ſemine criſtato: cætera ſimilia & reuera eadem ſuperiori. Hæc ſecundũ eſt Liguſticũ Matthioli. Herbarij quidam Libanotidem aliam quam minimam vocant, ſtatuunt, hîc depictam, quæ iiſdem in montibus & locis in quibus thlaſpi montanum, prouenit, radice craſſa,

LIBANOTIS III. Dodonæi.

DAVCI Alterum genus, Fuchſ.

in multas

LIBANOTIS, Theoph. maior, Liguſticum II. Matth.

LIBANOTIS minima.

in multas partes diuiſa candicãte, ſupernè capillata, odorata, thus redolente, foliis circa radicẽ denſis, humi ſtratis, tenuibus, fœniculaceis, paucis in caulibus, tribus aut quatuor, læuibus, palmũ altis, per interualla nonnihil folioſis, flore in vmbella candido, ſemine exiguo, ſuauiter olente, acri. De iſtarum plantarum viribus variis & eximiis quibus quæq; partes præditæ ſunt, auctores hæc tradunt, ac primũ

Vires & Temper. Dioſcorides. Trita omnium herba, inquit, & impoſita cõmuniter hæmorroidas ſiſtit, ſedis inflammationes & condylomata mitigat: ſtrumas concoquit, & abſceſſus, qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle vlcera purgant, torminibus medentur, contra ſerpẽtium morſus cõueniunt cum vino potæ, menſes & vrinas cient. Diſcutiunt & veteres tumores impoſitæ. Tam radicis quã herbæ ſuccus cum melle mixtus & illitus viſum exacuit. Semen potum eadẽ præſtat. Auxiliatur comitialibus & antiquis thoracis affectibus: regio item morbo, ſi cum pipere & vino dẽtur: ſudores mouet cum oleo perunctum. Confert & ruptis, conuulſis, podagriſq; tritum impoſitum cum loliacea farina & aceto. Vitiligines quoque deterget permixtum cum aceto acerrimo. Semine in potionibus vtendũ eſt eius Libanotidis quæ cachryn non fert: acre enim illud eſt, & arteriam exaſperat. Eundem vſum medicum Plinius docet his verbis. Radix vulnera ſanat viridis

Li.24. c.11. impoſita, & ſedis procidentia, condylomata, & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda ſunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui: & ad vuluas cum vino & pipere. Menſes adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina: purgat & lentigines, & quæ excalfacienda ſunt, aut cum ſudor quærendus, illitum: item conuulſis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur: ad tuſsim cum

Li.7.ſimpl. melle prodeſt. Galenus tres Libanotides eſſe ſcribit, vnam ſterilem, duas fructum ferentes, omnes verò eiuſdem facultatis emollientis & digerentis. Succum tum radicis tum herbæ mixtum melli, obtuſam oculorum aciem ab humorum craſsitudine emendare. Cachrys ſemen vim habet calfaciendi & vehementer exſiccãdi,

anctore

auctore Dioſcoride: quare ſmegmatis commodè admiſcetur. Contra oculorũ fluxiones capiti illinitur,& tertio die defricatur. Dicitur autem canchrys quod cum vrentis ſit facultatis,ſimilem inarit eſcharam cuti atque pilula canchrys: ita enim vocatur pilula,inquit Plinius,in medicina vrendi vim habens. Eſt igitur nomen id multis commune,id quod & teſtatur Plinius ſcribens, Cachrys multa genera habet,vt diximus,Sed hæc quæ ex rore ſupradicto naſcitur, ſi fricetur, reſinoſa eſt. Aduerſatur venenis & venenatis præterquam anguibus.Sudorem mouet,tormina,diſcutit,lactis vbertatem facit. Hæc Plinius: qui cum dixit cachryn reſinoſam eſſe,vertit vocem ῥητινίζω apud Dioſcoridem,vt & paulò ante cùm dixit ſemẽ reſinaceum,quod de odore intelligendum eſt. Theophraſtus fructiferæ Libanotidis radicem vtilem eſſe tradit ad vlcera,& ad menſes ducendos potam in vino auſtero nigro.Semen ad vrinæ ſtillicidia,& ad aures & argema,& lippitudines, & vt lac mulieribus inducat.At ſterilis radix purgat,ſurſum ac deorſum. Quod enim ad germen eſt purgat ſurſum quod ad terram, deorſum. Prohibet etiam vermes veſtibus interpoſita.

Ibidem. Lib. 6. c. 8. Li. 24. c. 11. Lib. 9. ca. 11.

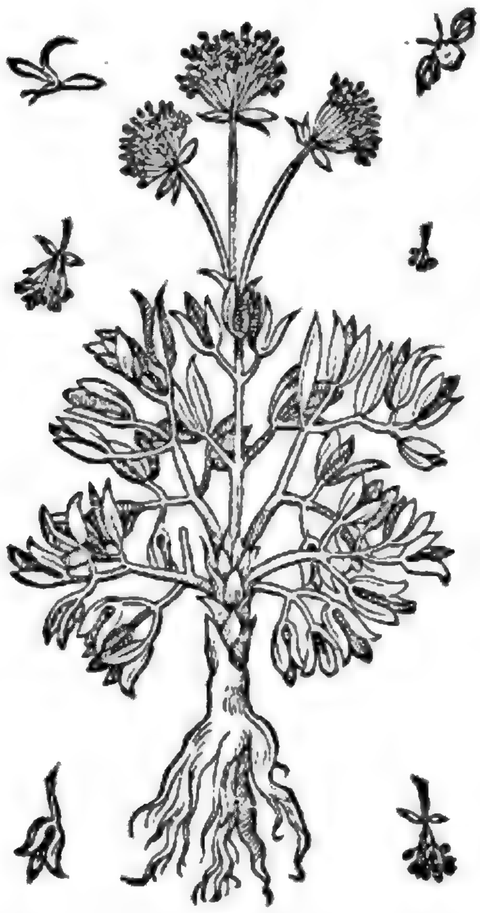
CRITHMVM MATTHIOLI. CAP. XXXV.

ΚΡΙΘΜΟΝ & Κρίθαμον Græcis,Latinis Crithmum & Crithamum,vel Crethmum & Crethamum,& Batis Plinio. Fruticoſa eſt herbula, vt depinxit Dioſcorides, quamuis herbulæ nomen parũ conueniat cubitali plantæ,ac fruticoſæ: vndique folioſa,cubiti ferè altitudine, naſcens in petroſis & maritimis locis, foliis referta pinguibus & ſubalbicantibus, portulacæ foliis ſimilibus,latioribus tamen & longioribus (vetus codex habet nõ πλατυτέροις,ſed παχυτέροις,ideſt,craſsioribus: quæ lectio maximè conuenire videtur fœniculo marino,ſi id Crithmum eſt,quia folia habet præpinguia, albicantia, & portulacæ foliis ſimilia,multò tamen craſsiora,ſtrictiora & longiora, ſalſo guſtu. Flores habet albos,& fructum ceu Roſmarini,odoratum,mollem,rotundum, qui ſiccatus rumpitur,& intus ſemen habet,ceu granũ tritici (veteres enim & recentes Dioſcor. interpretes ὡς πυρὸν legunt, conuerterunt enim vt triticũ & tritici modo,& tritici figura. Plinius tamen πυρῶδες legiſſe videtur, conuertit enim ſemen feruens. Et ſi quis πυῤῥὸν legat,vt ferè Græca exemplaria habent,& fuluum ſemen accipiat,etiam ſic ad tritici ſemen ſimilitudo aliqua fuerit: quamquam ad tritici fracti candorem referendam eam ſimilitudinem plerię; putant, ex eo quod Plinius intus nucleum candidum dixit. Radices digitali craſsitudine tres aut quatuor, odoratas,iucundas. Eadem eſt & apud Plinium & clariſsima huius pictura. Eadem vis Crethmo ab Hippocrate admodum laudato. Eſt autem inter eas quæ eduntur ſilueſtrium herbarum. Hanc certè apud Callimachum apponit ruſtica illa hecale: ſpeciesq; eius eſt Batis hortenſis. Caulis vnus palmum altus,ſemen feruens, odoratum,ceu Libanotidis,rotundum,ſiccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum,quem aliqui cachryn vocant. Folia pinguia albicant veluti oliuæ, craſsiora & ſalſo guſtu: radices digiti craſsitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Iſtud Crithmum Matthioli,Dodonæi, & plerorumq; aliorum ſententia planta ea eſſe cẽſetur, quæ Officinis Creta marina,voce ex Crethmo corrupta, dicitur,Gallis *Crete marine, Bacille, & Fenouil marin*, Italis *Finochio marino, & Herba di Sanpetro*, Germanis *Bacillen*, Hiſpanis *Perrexil de la mar*, Empetrum Rondeletij. A quibus diſſentit Pena: nam ſi attentiùs expendamus herbarum deſcriptiones ab antiquis traditas,videbimus hîc fruticoſam dici plantam à Dioſcoride, foliis pinguibus,longioribus,& latioribus quàm portulacæ,albicantibus, ſalſis,&c. Cui deſcriptioni portulaca marina meliùs congruit quàm fœniculus marinus, cunctis fermè herbariis hodie Crithmum putatum. Verùm fœniculus marinus neutiquã

Nomina. Li. 2. ca. 11. Forma. Cor. Emb. Matthio. Lib. 26. c. 8.

portulacæ

CRITHMVM Matth.
Batis Plinij.

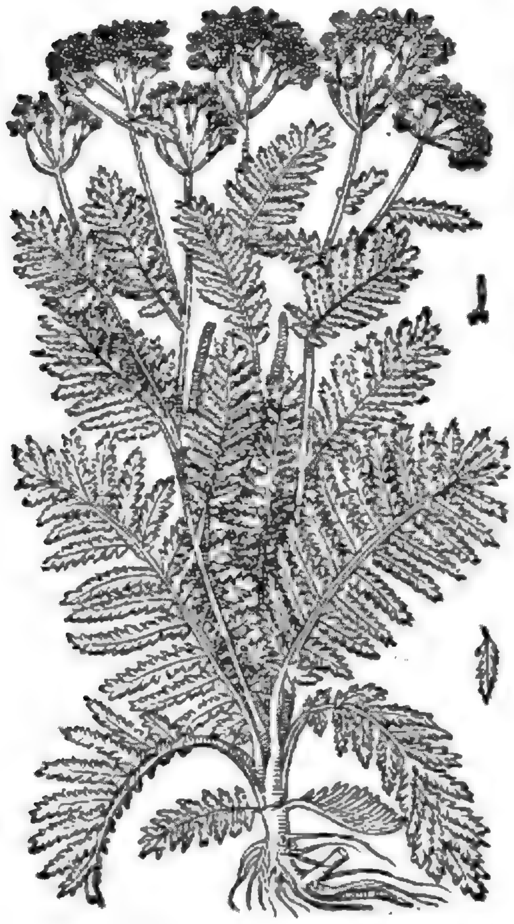
portulacæ ſimilis eſt vt Dioſcoridi placet, ſed potiùs facie tota & vmbellis fœniculo, vt inſpectio ipſa vulgus ignarũ vocare docuit, nec folia albent, ſed virent porraceo colore: nec quia muria conditur, & paſsim eſitatur, ideò eſt Crithmum habendum. Etenim non paucæ aliæ ſunt maritimæ, quæ in acetariis expetuntur, & muria ſeruantur, & iiſdem fœniculo marino facultatibus pollere credũtur. Quare Herbariorum quidam, quod & Pena cenſuit, putãt marinæ portulacæ, quã pro Halimo depinxit Matthiolus, hiſtoriam, Crithmo longè magis congruere, quàm fœniculo marino, Pliniumq́; deceptũ, hortenſem Batidem, quæ fœniculus marinus eſt ſatiuus, exiſtimaſſe Chrithmi ſpeciem. *Vires & Temper.* Semen Crithmi, inquit Dioſcorides, radix & folia in vino cocta & pota, vrinæ difficultati & regio morbo auxiliantur. Mouent menſes, eſtur crudum coctúmve oleris modo. Conditum quoque muria ſeruatur. Eadem & quædam alia Plinius tradit. Eſtur crudum coctúmve cum olere, odorati ſaporis & iucundi. Lib.26.c.8. Seruatur etiam in muria præcipui vſus ad ſtranguriam folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verùm æquo largior inflationes. Aluum ſoluit decocto, vrinámque, & à renibus humorem trahit. Li.7.ſimpl. Galenus Crithmum ſcribit ſalſum eſſe cum paucula amaritudine: quamobrem vim eius eſſe exſiccatoriam & abſterſoriam: vtramq; tamen in eo imbecilliorem eſſe quàm in amaris. De duobus aliis Crithmi generibus à Matthiolo traditis diximus in libro de Maritimis.

STRATIOTES MILLEFOLIA. *CAP. XXXVI.*

Nomina ΣΤΡΑΤΙΩ'ΤΗΣ ὁ χιλιόφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia, & militaris millefolia Latinis dicitur, Gallis *L'herbe militaire à Millefueilles*. Stratiotes verò Græcis ideſt, militaris dicta eſt, quod vulnera ferro ſanet, atq; ideo in militia & caſtris multus eius vſus ſit. Dioſcorides aliquot nomine affines *Genera* *Cap.4.* plantas militares, ſiue millefolias cõſtituit. De Stratiote militari aquatico diximus inter paluſtres, de reliquis agimus hoc capite: ac primùm de Stratiote millefolia Li 4.ca.98. noſtra, quam deſcribit ille fruticem eſſe paruum, palmi altitudine, aut etiam maio*Forma.* rem, folia habentem pennis auicularum ſimilia. Alij pro νεοῦ πτερῷ, legunt νέᾳ τῇ πτερίδι. Ideſt, recenti ac tenellæ filici. Sunt autem exortus foliorũ valdè breues & fiſsi: maximè verò ſimilia ſunt folia breuitate & aſperitate cumino agreſti, atque etiam breuiora: vmbella huius denſior eſt ac plenior: in cacumine etiam feſtucas paruas habet, in quibus vmbellæ ſunt anethi modo, flores parui, albi. Naſcitur in Ca.98.li.4. agris aſperis, & maximè circa ſemitas. Hanc Stratiotem terreſtrem Matthiolus & periti alij herbarij plantam eſſe cenſent, quæ Officinis & vulgò Millefoliũ nuncupatur, Gallis *Millefueille*, Germanis *Garben, & Tauſentblatt, & Scaffripp*, longè diuerſam à nigriophyllo de quo paulò pòſt dicemus. Dodonæus Achilleæ, Fuchſius Li.1.c.100. Cap.177. hiſt. Stratiotæ millefoliæ nomine exhibuit. Matthiolus ſcribit huius Millefolij genus Ibidem. quoddam naſci in agro Goritienſi, Saluatino monte, quod ſuperius vincit magnitudine, ſicut ex effigie hîc picta videre licet, vt meritò Millefoliũ maius appellet.

Pena

STRATIOTES Millefolia maior, Matth.

STRATIOTES Millefolia minor, Matth.

Pena priorem Millefoliam, Stratiotē, ſiue Millefoliam terreſtrem Dioſcoridis cū multis eſſe credit, quæ ſideritidi Achilleæ tum figura, tum effectu valdè affinis eſt, inquit, tamen terreſtris Stratiotes minor eſt, ſurculis rectis, foliis verò alatis, pennatiſve inter filicē, atque filipendulā, ſed minoribus multò, & quā Achilleæ breuioribus. Vmbellæ ex diſparibus ortu ſurculis, gracilibus circinantur atque cōflantur, plurimùm & paſsim pratorum & aruorum marginibus candidæ: ſed præter haſce etiam purpuraſcentes, & luteo aſpectu micantes vmbellas in Narbonenſis Galliæ montoſis, ſquallidis, editis, ſed æſtuoſis ſe inueniſſe affirmat, & ad Magdalenæ ſaxeum ſpecum prouinciæ Galliæ, & Italiæ Genuenſis aſperis, vbi cinereo colore & lanugine pubet tota. Idem Pena ingenioſè admodum ſubodoratus eſt mutilam, aut deprauatam fuiſſe capitis de Stratiote millefolio lectionem, qua Dioſcorides modo folia Stratiotis millefolij pennis auicularū comparat, modo foliis cumini ſilueſtris, ſuſpicatuſq; eſt Stratioten Millefolium, à fluuiatili Aeizoeide diuerſum duplicem hîc proponi ex confuſa vel ancipiti deſcriptione, nempè vnum terreſtrē, filicis folio, & alterum aquaticū, cumini ſilueſtris, duabus fortè plantis vnam in deſcriptionem congeſtis. Quamobrem cum diligentiùs perpendiſſet, tandem viſum illi fuit hanc repetitā foliorum Stratiotis myriophylli cum cumino ſilueſtri collationē, aptiùs nulli quadrare poſſe, quàm alteri Stratioti myriophyllo, in aquis naſcenti, eiuſdem cum terreſtri ſpeciei & figuræ, cuius folia quā plurima à medio ad imum ſcitè exprimunt cuminum ſilueſtre, aut coriandrū: ſuperiora verò ſunt fœniculi, ſed tenuiora, delicatiora, molliora, vt aptè etiam quædam habet lectio, nō amaraci (vt falsò legūt) ſed marathri: reliqua minora, ſed ſimilia supernè floribus millefolij. Hunc Matthiolus Stratioten aquaticum ſemperuiuo ſimile fecit poſtremis commentariorū editionibus, eoq; nomine perbellè pinxit, cùm tamen perſpicuum ſit neutiquam eſſe foliis ſemperuiuo maioribus, magiſq; refrigerantibus, ſed potiùs coriandri aut cumini ſilueſtris, & fœniculi. Alium Stratiotem aquaticum ἀειζωώδη pingit Dodon. cap. 99. lib. 1. & nos in lib. de paluſtribus, vt diximus. Aliud eſt nomine quidem affine, ſed re diuerſum Millefolium, dictum Græcis μυριόφυλλον, à numero decem milliū foliorum, & μαραθρόφυλλον teſte Dioſcoride, ideſt fœniculifolium, quod ita ab eodem delineatur. Cauliculus eſt ſingularis, tener, vnica nixus radice, circa quam

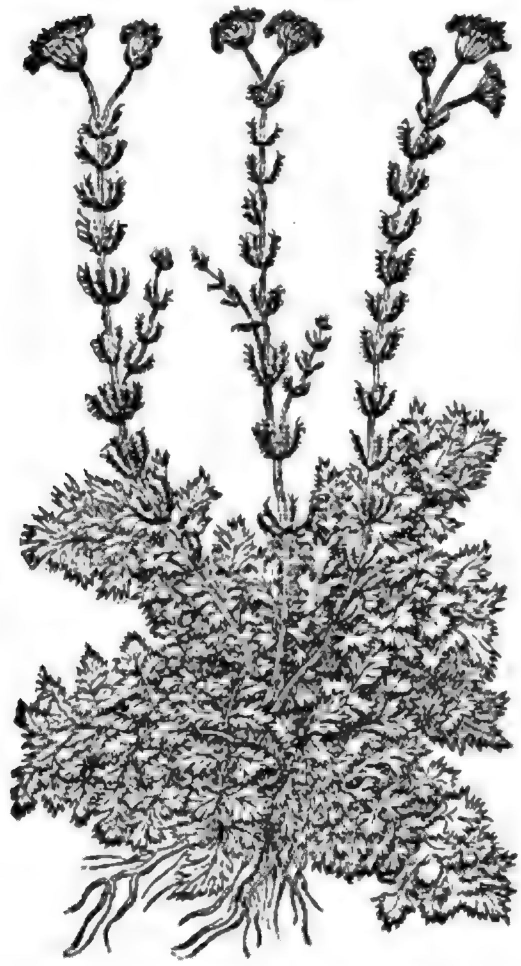
Ibidem.

Ca.97.li.4.

Li.4. c.110.

Forma.

STRATIOTES Millefolium aquaticum, Matth.

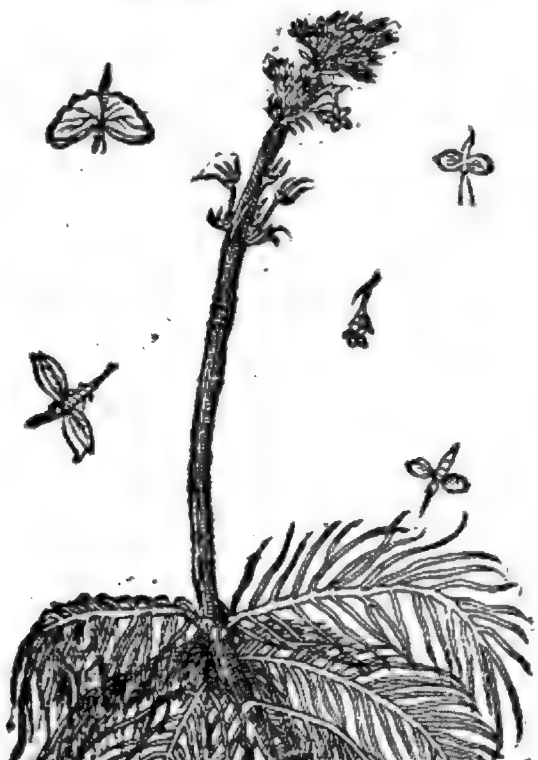
Locus. *Li.24.c.16.*

multa ſunt folia, læuia, fœniculo ſimilia, vnde nomen accepit. Caulis ipſe ſubfuluus eſt, varius, veluti de induſtria delineatus. Naſcitur in locis paluſtribus. Eadem omnino Plinius habet. Myriophyllum quod noſtri Millefolium vocant, caulis eſt tener, ſimilis fœniculo, plurimis foliis: vnde & nomen accepit. Naſcitur in paluſtribus, magni vſus ad vulnera. Hæc planta, neque vulgi, neque Officinarum eſt Millefolium, quod multis à radice caulibus proſiliat, foliis conſtet à fœniculo multum diſtantibus, naſcaturq; in pratis & incultis, non autem in paludibus. Sed genuinum Myriophyllũ iſtud eſt, quod ex Matthiolo depinximus, ſæpè à ſe viſum in vallis Ananiæ paludibus, vnico tantũ caule, innumeris foliis referto, capillaceis, fœniculi modo, odore non ingrato. Idem ſentire videtur Pena. Myriophyllum ſiue Maratrophyllum paluſtre facilè eſt, inquit, à cæteris dignoſcere: ſæpius enim id reperias in aquis leniter fluentibus & paluſtribus, innumeris foliorum capillamẽtis, exilibus, è neruis per æqua interualla pinnatim exeuntibus, teneritudine & diuiſura fœniculi pullulantis, aut corrudæ, mollioribus, colore ex viridi fuſco, molliuſculo, teneroq; caule in aquis fluitante, eq; radice exigua, euulſu facili, pallidula: lutea vmbella emicat, guſtu quadamtenus paluſtris equiſeti. Myriophyllum alterũ ex Matthiolo hîc appinximus, quod idẽ eſt cũ Viola aquatiqua Dodonæi,

MYRIOPHYLLVM. prius, Matthiol.

MYRIOPHYLLVM. alterum, Matthioli.

à nobis

à nobis depicta & deſcripta in lib. de paluſtribus. Singularum vires nunc ſunt expendendæ. Stratiotes millefolia, auctore Dioſcoride, valde vtilis eſt ad ſanguinis eruptionem, ad vlcera vetera, recentiaq́; & ad fiſtulas. Stratiotes terreſtris, inquit Galenus, nonnihil habet adſtrictionis: quare & vlcera glutinare poteſt, & vulneribus eſſe vtilis. Sunt qui eo ad ſanguinis eruptiones vtantur, & ad fiſtulas. Scribit Matthiolus dari vtiliter Millefolij ſuccum ad ſanguinis reiectiones. Idem præſtare ſicci farinam ex ſymphyti maioris, aut plantaginis, aqua potam. Eandem naribus inditam ſanguinem inde fluentem compeſcere: dyſentericis vtiliter infundi cum ipſius ſucco. Herbam recentem tuſam, & ſuppoſitã, pubiq́; illitã menſium profluuia cohibere. Eandem, cui candida ineſt vmbella, cum floribus tuſam, & cum ſuipſius aqua, aut caprino lacte potam: guorrhœam in viris, in fœminis alba vteri excrementa ſiſtere: idq́; valentiùs efficere, ſi cum corallio, ſuccino, & eboris ſcobe propinetur. Mirum in modum conferre eiuſdem farinam ad ſanguinis mictum, ſi vnciæ pondere cum armeniæ terræ drachma ex vaccino lacte potui detur ieiunis, diebus tribus continuis. Commanducata folia præſertim recentia, dentium dolorem mulcere: idem efficere commanducatam radicẽ, & diu ſub dolente dente retentam. Dari herbæ decoctum cum labruſcæ floribus vtiliter potandum contra vomitũ. Myriophyllum verò tradit Dioſcorides, vulnera recentia ab inflammatione liberare, vel viride, vel ſiccum ex aceto impoſitum. Bibitur etiam ex aqua & ſale ad caſus ex alto. Myriophyllum, inquit Galenus, vſque adeò deſiccatoriæ facultatis eſt, vt vulnera glutinet. Plura Plinius tradit. Cum aceto bibitur ad difficultates vrinæ, & veſicæ, & ſuſpiria, præcipitatiſque ex alto: efficaciſſima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modoolioſam eximij vſus ad vulnera. Boum neruos abſciſſos vomere ſolidari ea, ruſuſq́; iungi addita axungia affirmans. Pinximus & alterum Myriophyllon ex Matthiolo, ſed nõ vmbelliferum, quod Dodonæo ſecundum genus eſt Potamogeitonis, & quorũdam herbariorum iudicio, Potamogeiton Caſtoris apud Plinium, ca. 8. 26. folio tenui, velut equinis ſetis, thyrſo lõgo, & læui, in aquoſis naſcens. Stratiotes alia à Cluſio pingitur & deſcribitur palmari magnitudine, duobus tribúſve ab eadem radice cauliculis, quos folia vulgaris Stratiotis foliis ſimilia ambiunt, molliora multò & tenuius inciſa, flores in vmbellis alteri forma ſimiles, ſed lutei: radix vnica, dura, ſurculi tamen alterius Stratiotis & chamæmeli modo ſerpunt, & radices agunt. Creſcit in Murciano regno, & ſupra Auenionem itinere Nemauſenſi lapidoſo & ſterili ſolo. Floret Maio & Iunio. Poteſt & ad Achillæam Dioſcoridis referri, quia flore luteo inueniri ſcribit, vt ſit minus eius genus.

Vires & Temper.
Li. 4. ca. 8
Li. 8. ſimpl.
Ca. 98. li. 4.
Li. 4. c. 110.
Li. 7. ſimpl.
Li. 24. c. 16.

STRATIOTES Lutea, Cluſij.

ACHILLEA. CAP. XXXVII

Nomina ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ, & ἀχιλλειος σιδηρῖτις Græcis dicitur, Latinis Achillea, &
Lib. 4. c. 32. Achillea ſideritis, ob id ſideritidis generibus à Dioſcoride ſubdita, Plinio
Forma. Millefolium. Virgas fert palmi altitudine, ita deſcribente Dioſcoride, aut etiam maiores, fuſorum effigie, & circum ipſas foliola tenuia ex obliquo crebras inciſuras habentia, coriandro ſimilia, ſubfulua (legitur in veteri codice non ὑπόπυρρα, ſed ὑπόπικρα, ideſt, ſubamara) viſcida, odoris multi, non iniucundi, ſed medicati: vmbellam in cacumine rotundã, flores albos, purpureos, & aureo colore. Prouenit læto ſolo.

Lib. 25. c. 5. Plinius ſic deſcripſit. Inuenit & Achilles diſcipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac ſanaſſe Telephũ dicitur. Alij primùm æruginẽ inueniſſe vtiliſsimã emplaſtris, ideoq; pingitur ex cuſpidẽ decutiẽs eã gladij in vulnus Telephi. Alij vtroque vſum medicamento volunt. Aliqui & hãc Panacem Heracleõ, alij Sideritim, & apud nos Millefolium vocãt, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quã fœniculi foliis veſtitam ab imo, &c. Quibus verbis, Plinius Stratiotẽ myriophyllũ de quo proximo capite diximus deſignaſſe potiùs videtur, quàm Dioſcoridis Achilleã. Videtur & Millefolij nomẽclatura ſuaſiſſe quibuſdam vulgare noſtrũ Millefoliũ Achilleã eſſe, quæ ſententia facilè refelli poteſt, quod Millefolium vulgare neque coriandro ſimilia folia habeat, neque fœniculo minutiora.

ACHILLEA Sideritis, Matthioli.

Ca. 32. li. 4. Vera autẽ Achillea ex Matthiolo hîc proponitur, quã in Hetruria prouenire ſcribit, & in Goritienſi agro, ſcapis ferè cubitalibus, foliis coriandro proximis, odore quadamtenus graui, non tamen ingrato, vmbella in cacumine rotunda, amplaq;, colore in purpura albicante, punctis quibuſdam aureis picta.

Lib. 4. c. 32. Coma huius trita, vt tradit Dioſcorides, cruenta vulnera glutinat, & inflammationem arcet, ſanguinis eruptiones inhibet, & eas quæ ex vtero fluunt appoſita in peſſo. Sed & decoctum ipſius paratur ad inſeſſus mulieribus fluxione laborantibus.

Lib. [illegible] ſimpl. Bibitur ad dyſenteriam. Et Galenus. Quidam, inquit, vocant Achilleon Sideritim, quæ propoſitæ quidẽ viribus eſt nõ diſsimilibus, cæterùm adſtrictione exuperat. Quare ad ſanguinis eruptiones, dyſenterias, & muliebre profluuium congruit. Achilleam aliam Pena depinxit, montanam, Artemiſiæ tenuifoliæ facie, perelegantem, & parum frequentem, niſi celſioribus Calcaris & horti Dei montium Narbonenſium

ACHILLEA Montana, Penæ.

bonenſium iugis. Radice eſt puſilla, ſenecionis: cauliculis multis, pedalibus, gracilibus, foliis quàm ſuperioris tenuioribus, habitioribus, ſucculentioribus, viridioribusq́; vmbellis in ſummitate Millefolij aureis: ſemine oblongo, tanaceti, aut abrotonij. Floret Iulio & Auguſto.

BOLBOCASTANVM. CAP. XXXVIII.

ALEXANDER Trallianus empyematicis victus rationem præſcribēs, inter permulta alia Βολβοκαστάνων meminit. Quo loco Goupylus vocem hanc deprauatam fuiſſe à deſcriptoribus annotauit, quod caſtaneæ, neque ex bulborum genere ſint, neque bulbis ſimile quicquam habeant, ex glandium enim genere ſunt, ex quo coniicit veterem ſcripturam fuiſſe. Βαλανοκαστάνων. Sed cum natura plantas proferat habitu & figura radicis, bulbos, ſapore guſtúque caſtaneas ſcitè exprimentes, viſum eſt Dalechampio Tralliani lectionem non immutare, & plantas hîc expreſſas Bolbocaſtana ab eo nuncupari, ſexu diſcreta, vt vnum ſit mas, alterum fœmina. Bolbocaſtanum mas in pratis vdis & riguis naſcitur, radice bulboſa, nobis extuberante, extrinſecus in nigro rufeſcente, intrinſecus candida, guſtu caſtaneæ. Prælongum quoddam & gracilè veluti filum ex ſe mittit, ſæpius intortum, paulatim craſſeſcens in

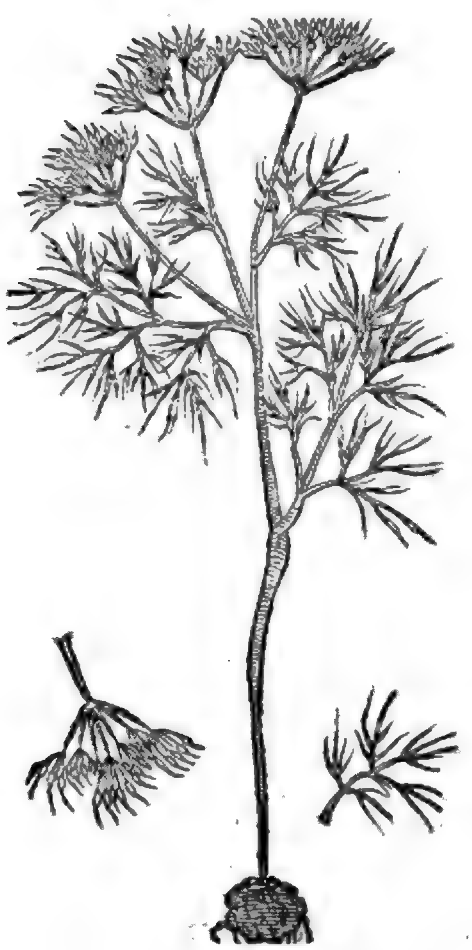
Lib. 7. ca. 1.

Nomina

Genera.

Forma.

BOLBOCASTANVM mas, Tralliani.

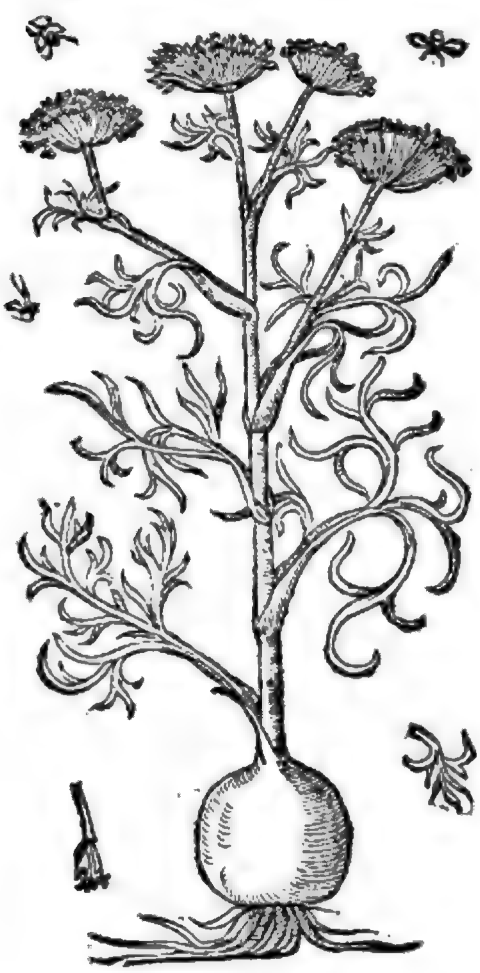

BOLBOCASTANVM fœmina, Dalechamp.

caulis originem: caulis cubito maior eſt, rotundus, in quo folia pauca, fœniculo ſimilia, veluti & caulis, ex articulis prodeuntia. Vmbellâ in ſummo candida, ſemen oblongum, apice gemino conſpicuum, ſubacre. Dodonæo eſt Bunium Dioſcoridis, in Hiſtoria ſtirp. in Bolbocaſtanum in Purgant. Hiſtoria, Lobellio Nucula terreſtris perperam Oenanthe Matthiolo. Bolbocaſtanum fœmina in ſiccaneis pratis oritur, radicibus multis, bulboſis, his auellanarum, modo rotundis, illis

BOLBOCASTANVM grandius, Dod. Bunium.

oblongis, dulcibus, caſtaneæ ſapore, fibris quibuſdam inter eas & ex iis naſcentibus, caule anguloſo, cubitali à radice mox craſsiuſculo, non tenui filo, vt in altero genere cum radice connexo, rubro, folijs fœniculi, paucioribus quàm in mare, & minùs denſis, ſed carnoſioribus, vmbella candida, ſemine paruo, coaceruato, cùm nouellum eſt, rubeſcente, ſubacri, extantibus in ſingulis ſeminum apicibus, binis tanquam aculeis. Poteſt & planta alia hîc picta Bolbocaſtanum grandius rectiùs appellari, quàm Bunium, vt Dodonæus vocat, quod caule eſt læui, anguloſo, cubitali. Folia ima apij vulgaris folia referunt, niſi quod minora ſunt, & minutiùs inciſa, quę in caule ſunt anethi foliis haud abſimilia. Flores candidi in vmbellis anethi ſimilibus, ſemen exiguũ, odorũ, cumino, aut fœniculo non multũ diſsimile, ſed minùs radix rotunda eſt parui mali inſtar, fuſca foris, intus cãdida, guſtu Paſtinacæ. Locis multis Hollandiæ & Zelandiæ creſcit interſata & ſecus vias, & copioſiùs in Anglia. Iunio flores & ſemen profert.

Lib.5. c.23.

BVNIVM. *CAP. XXXIX.*

PRIMVM Lector mouendus eſt in quibuſdam etiam veteribus Græcis Dioſcoridis exemplaribus libro ſecundo capiti de lampſana, caput de Bunio non rectè ſubditum fuiſſe à deſcriptore, nominum τῆς βουνιάδος, id eſt napi, & τοῦ βουνίου ſimilitudine decepto, cùm tamen reipſa diuerſiſsimæ ſint plantæ. Nam præterquã quod abſurdum fuerit eiuſdem plantæ hiſtoriã diuerſis libris à Dioſcoride conſcribi, certè raporum, raphani, naporum, & cæterorũ id genus olerum deſcriptio, & natura, à Bunio & pſeudobunio herbis inſigniter medicatis omnino diſsidet, nec rectè cõiungi poteſt. Quare ex vetuſtiorum etiam codicum fide rectè Bunij & pſeudobunij Hiſtoria in librum quartũ reiecta eſt. Eadem nominum affinitas multis etiam doctis herbariis erroris cauſa fuit: primũ Plinio qui Bunium napi genus facit his verbis. Naporum duas differentias, & in medicina Græci ſeruant. Anguloſis foliorum caulibus florentis, & quod Bunium vocant, &c. Deinde Ruellio qui capite de pſeudobunio φύλλα βουνίῳ ὅμοια, folia napi conuertit: item Oribaſij interpreti, qui βούνιον napum interpretatus eſt. Huc etiam impegit Matthiolus, Bunium napum ſilueſtrem vocans, cùm napus ſilueſtris βουνιὰς ſit, non βούνιον. At Bunium neque Bunias eſt, neque eadem figura, neque iiſdem viribus, aut

BVNIVM, Dalechamp.

Li.20.ca.4.

Li.4.ca.20.

aut claſſe, cum buniade. Verum autem bunium Dalechampij iudicio hîc pictum eſt, quod locis ſaxoſis, aſperis, & à ſole illuſtratis prouenit, radice candida, ſurculoſa, odorata, feſtucis in ſummo villoſa, foliis proximè radicem tam facie ſimilibus apio hortenſi, vt ſpectantes fallant, tenuioribus ad coriandri folia accedentibus, caule quadrato, procero, minimi digiti craſsitudine, flore vmbellâque anethi, ſemine odorato, quàm in hyoſcyamo minore. Eſt hîc obſeruandum nec in noſtris exemplaribus Græcis, nec in Oribaſio in bunij caule ramulos minutis foliis ac floribus ſcatere, item folia apio quidem ſimilia legi, ſed non proximè radicem. Quare neceſſe eſt aut verba hæc redundare, aut Ruellium alio exemplari quàm noſtro vſum. Pena verum bunium eſſe bolbocaſtanum ſuſpicatur. Bunium, vt tradit Dioſcorides, vrinam ciet, excalfacit, ſecundas educit, ſpleni, renibus, & veſicæ vtile. Tam humidi quam ſicci, expreſsíque ſucci caulibus, foliis, radicibúſque vſus inualuit ex aqua mulſa. Galenus bunium, inquit, adeò excalfacit, vt & vrinam moueat, & menſes prouocet.

Forma. *In Ad. fol. 71.* *Lib.4.c.19.* *Vires & Temper.* *Lib.6.ſim.*

ELICHRYSVM. CAP. XL.

ΕΛίχρυσον Dioſcoridi, Theophraſto ἐλειόχρυσον, aliis ἡλιόχρυσον, Galeno ἀμάραντον, Latinis quoq; elichryſum, eliochryſum, & Heliochryſum nominatur. ἑλίχρυσον verò & ἐλειόχρυσον, quod locis aquoſis & paluſtribus, quæ Græcis ἕλη dicuntur, proueniat. ἡλιόχρυσον quod ad ſolis qui ἥλιος Græcis eſt, repercuſſum aurea luce flores huius plantæ fulgeant, quã ob cauſam Aureliam vertit Theodorus. Elichryſum quo deorũ ſimulacra coronabant, tradit Dioſcorides, ramulum habere candidum, virentem, rectum, ſolidũ, folia ex interuallis anguſta, ad abrotoni folia accedentia, comam aureę lucis, in orbem, vmbellam rotundam velut corymbos aridos, radicem tenuem. Naſcitur in aſperis & torrentium alueis. Plinius inter vernos flores elichryſum recenſet, paulò pòſt ait, Heliochryſos florem habet auro ſimilem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, ſed durum. Hoc coronant ſe magi: atque ſi vnguenta ſumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriámque pertinere arbitrantur, quod & repetit aliquanto poſt. Heliochryſum quod alij Chryſanthemũ vocãt, ramulos habet candidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia, ad ſolis repercuſſum aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marceſcunt. Qua de cauſa Deos coronãt illo, quod diligẽtiſsimè ſeruauit Ptolemeus Rex Aegypti. Naſcitur in frutetis. Quæ omnia ex Theophraſto mutuatus eſt hoc præſertim loco. ἐνδοξεῖ δὲ καὶ ἐάν τις τοῦ ἐλειοχρύσου τῷ ἄνθει στεφανῶται, μύρῳ ῥαίνων ἐκ χρυσίου ἀπύρου. ἔχει δὲ ὁ ἐλειόχρυσος τὸ ἄνθος χρυσοειδὲς, φύλλον δὲ λευκόν. (Plinius legit λεπτὸν, conuertit enim tenue, Dioſcorides στενὸν, id eſt, anguſtum,) καὶ τὸν καρπὸν δὲ λεπτὸν (legendum καυλὸν pro καρπὸν, iiſdem auctoribus, quod Theodorus non animaduertit) καὶ σκληρὸν, ῥίζαν δὲ ἐπιπόλαιον καὶ λεπτήν. χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ δήγματα ἐν οἴνῳ, καὶ πρὸς τὰ πυρίκαυστα, καταχώσαντες καὶ μίξαντες μέλιτι. Id eſt, Qui etiã elichryſi flore coronantur, vnguento ex auro ignis expertè inſperſo gloriam & famam bonam aſſequuntur. Habet elichryſum florem auro ſimilem, folium tenue, caulem tenuem & durum, radicem per ſummam terram vagantem & tenuem. Hoc vtuntur aduerſus ſerpentium morſus in vino, & ad ambuſta igni, ſi crementur, & melli miſceatur. Sunt qui plantam quæ Officinis Stœchas citrina nominatur elichryſum Dioſcoridis eſſe volunt, ſed proculdubio hallucinantur. Nam folia illi tenuia, abrotoni modo non ſunt, ſed longa, albicantia, & hirſuta, caules palmares aut maiores, lanuginoſi & incani, in quorum ſummitatibus flores quidẽ ſunt aurei, ſed globoſi, odorati, & in vmbellæ diuulſæ modum ſeſe pandentes. Dodonæus elichryſum Theophraſti ab elichryſo Dioſcoridis permultum diſtare exiſtimat,

Nomina. *Lib.4.c.52.* *Forma.* *Lib.21.c.11.* *Cap.25.* *Lib.6.hiſt. c.7.& lib.9 cap.21.* *Matth.in c.52.lib.4.* *Lib.1.c.62.*

illudq; ſtœchadem citrinam Officinarum eſſe, minimè verò Dioſcoridis elichryſum.

ELICHRYSVM, Matthioli.

Genuinum autem elichryſum ſiue eliochryſum, Matthiolus id eſſe putat, quod copioſè prouenit in Hetruriæ pratis, gracili ſolo, incultiſque locis ac ſitientibus collibus, nec non etiam in fluminum alueis, caule conſtat recto æquali, & lignoſo, cubitalem longitudinem non excedente, foliis per interualla emergentibus, abrotoni æmulis, comantibus in cacumine floribus, aureo colore fulgentibus, & in orbem in vmbella cohærentibus, corymbacea facie, qui exſiccati colorem aureum diutius retinent. Quare commodè hyeme cum flores deſunt, puellæ ſiccum elichryſum coronis ſuis inſerunt. Idem approbare videtur Pena his verbis. Eliochryſo aurei floris decus coronamentis, vt Theophraſtus innuit, addi ſolitum, & ad radiorum ſolis repercuſſum coruſcam lucem intuentibus vibrantes corymbi, nomenclaturam ſpecioſam reliquerunt, nobiſq; ſignarunt certiſsima illius cognoſcẽdi indicia, qualia in iſto vulgari cernuntur, vmbellæ corymbaceæ multis è bullis extantibus circinatæ, & aureo aſpectu micantes, tanaceti & agerati diuturnam coloris gratiam ſeruãtes in rectis virgis, gracilibus, virentibus pedem & cubitum altis, duris alis & foliis per interualla, abrotoni, vel artemiſiæ tenuifoliæ, exili & lignoſa radice. Niceæ ad Thyrrhenum mare, Genuę Liguſticæ, & in Gallicæ prouinciæ aſperis, macilẽtis conuallibus, & deſertis incultis fruticat.

ELICHRYSVM Italicum, Matthioli.

Vires & Temper.

Pollet multum ad podagras & vlcera maligna, humorum impetum illuc ruentem reprimendo, lotium deriuando, & copiam humorum vehementiùs impellendo, & eadem fermè quæ millefolium promittit. Hæc ex Pena. Dioſcorides verò tradit cõtra ſerpentium ictus, coxendicum dolores, vrinæ ſtillicidia, ruptáque commodè comam è vino potam auxiliari, ciere menſes, grumos ſanguinis in ventre aut veſica liquare cum vino mulſo potã, cohibere quoque defluxiones è capite triũ obolorum pondere ieiunis datam in vino albo diluto. Inſeri etiam veſtibus, vt eas ab erodentium iniuriis tueatur. Plinius eundem vſum medicũ partim ex Theophraſto, partim ex Dioſcoride deſcripſit. Ciet vrinas è vino pota & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur, contra ſerpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut veſicæ abſumit cum mulſo, folia eius triũ obolorum pondere ſiſtunt profluuia mulierum

Lib. 4. c. 52.

Lib. 21. c. 25.

in

ELICHRYSVM Creticum Matthioli.

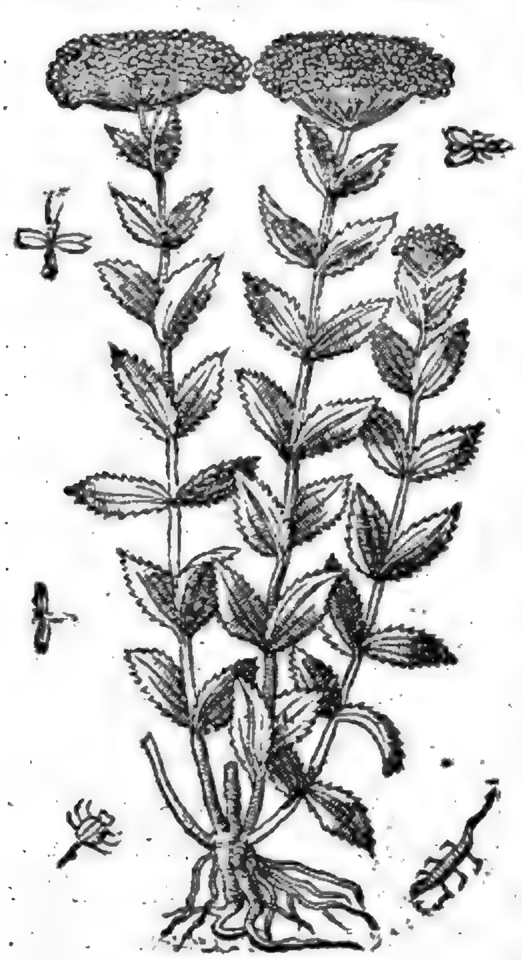
in vino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti. Sed quod Dioſcorides dixit, ἴσχει δὲ καὶ κατάῤῥουν, Plinius tantùm ad fœminarum profluuia contraxit, quod mirum videri poteſt: nam quamuis κατάῤῥους communis quidem defluxionibus omnibus ſit appellatio, tamen propriè defluxionem ſiue deſtillationem ex capite in os & gulam, & hinc in ventriculum ſignificat. Galenus elichryſum non habet, ſed amarantho tribuit, quod Dioſcorides elichryſo. Amaranthum, inquit, facultatis eſt incidentis & extenuantis. Coma igitur eius cum vino pota menſes educit. Sed & grumos ſanguinis liquare ac ſoluere creditur non ſolùm in ventre, ſed & in veſica. Sed tunc potiùs cum vino bibenda Et omnes ſimpliciter fluxiones pota deſiccat, ſtomacho infeſta. Eſt altera planta, inquit Matthiolus in Italia naſcens, quam Elichryſum alterum vocare voluit, quod folia illi ſint etiam anguſta, & aurei in ſummitate flores. Addit & Elichryſum Creticum ſine vlla deſcriptione.

Lib.6.ſim.

AGERATVM. CAP. XLI.

AΓήρατον Græcis, Latinis etiam Ageratum dicitur, quaſi non ſeneſcens. *Nomina*
Ex eo enim nomẽ accepit, teſte Dioſcor. quod flos diu in ſua ſpecie Lib.4.c.54.
perſeueret. Herba eſt fruticoſa, vt idem deſcribit, palmi altitudine, *Forma.*
humilis, ſimplex, maximè ſimilis origano, vmbellam gerens in Ibid.
qua flos aureis bullis ſimilis, minor elichryſo. Plinius non multùm à Dioſcoride diſſidens, Lib.27.c.4. Ageratum, inquit, ferulacea eſt, duorum palmorum altitudine, origano ſimilis, flore bullis aureis. Huius vſtæ nidor vrinam ciet, vuluámque purgat, tanto magis inſidentibus. Cauſa nominis non hæc, ſed quoniam diutiſsimè nõ marceſcit. Dioſcoridis Ageratum Matthiolus cum multis herbariis eam eſſe herbam cenſet, quæ Italis Herba *Giulia* dicitur, quæque à Meſuæ Eupatorij nomine delineatur. Paſsim naſcitur, inquit, in Hetruria, foliis origano proximis, floribus aureis, in vmbella micantibus elichryſi modo. Huic ſententiæ ſubſcribit Pena ex floris aurea gratia ſenectam non ſentientis, vmbelliſque corymbaceis, elichryſi æmulis noſtrum Ageratum eſſe Dioſcoridis genuinum iudicãs. Quin & decoctum & folium Narbonẽſis Agerati guſtanti valde acre & amarum ſentiri aſſerit, & ad ciendas vrinas intro ſumptum, foriſq; ſuffitum admodum efficax eſſe, odorem etiam ſuauem quadantenus Romani chamæmeli fragrantia

AGERATVM, Matth.

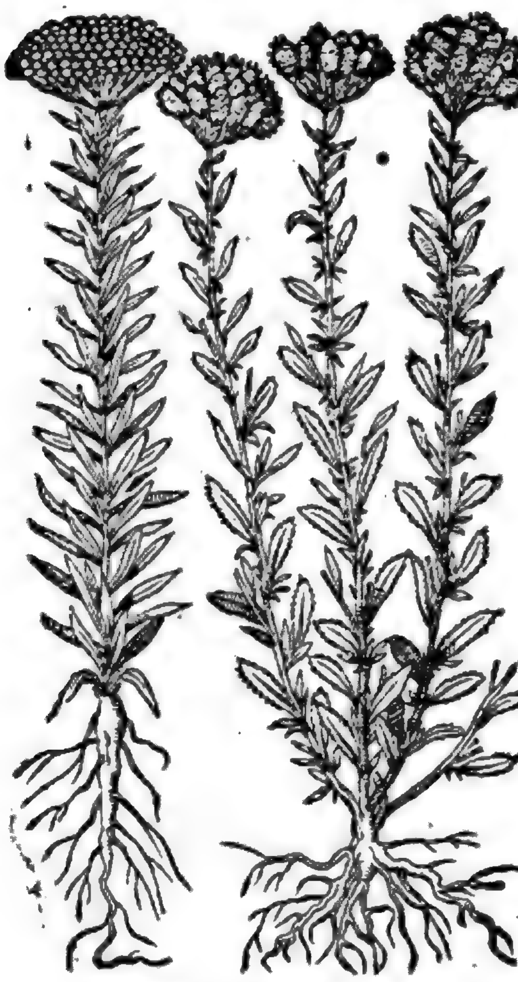

In cap. 54. lib.4.

Lib.2. ſim. cap.25.

In Ad. fol. 207.

AGERATVM, ſecundum & tertium, Matth.

AGERATVM, Aliud quorundam.

grãtia, indicem certiorem eſſe facultatis emolliendi vuluæ duritias, vrináſque odore eliciendi, quas Dioſcorides in Agerato ſuo requirit. Præterea, inquit, collatio cum origano hîc valde oportuna eſt, ſiue totum fruticem & vmbellas, vt Dioſcorides, ſiue etiam reliquam plantæ faciem perpendas, ſunt enim bullatæ vmbellæ elichryſi & origani, quas inter ſe confert Dioſcorides, qui tamen hîc foliorum non meminit, vti neque chryſocomę, quam hyſſopo aſsimilat, hyſſopum autem origano. Quod ſi etiã origano foliis aſsimilaſſet, propterea iſtud noſtru m Ageratũ periiſſet: neque enim adeò procul abſunt folia ab origano, quinimo quibuſdam Narbonæ locis, & Hetruriæ ſquallidis, ſed depreſsis; videri ait Agerati fruticis exigui, folia multò minora, & tantillum crenata, rigida, dura, pluráque virgulta, origanis variis ibi fruticantibus, toto habitu non diſsimilia. Ageratum etiam ſpectari interdum illic ſpecioſo candore nitentibus florum bullis, haud tamen cætera ab illo diuerſum. Præterea cultu humidiore adhibito, vel cœlo ſeptentrionali algidiore, valde variare quod colunt vireta Gallica, Germanica, Belgica, latius proceriúſq; fruticans, maioribus ramis, latioribus, longioribus foliis, & altiùs multò crenatis, flaccidis, ad Galli criſtam herbam accèdentibus. Sed Angliæ hortis viuacius nihil iſto etiam Narbonenſi ſemine ſato, ramis caducis, magiſq; ſerratum foliis, diu per-

Lib.2.c.4.

ſtans, admodum diuerſum. Quæ varietas, opinor, fecit vt quam Dodonæus Balſamitam mi-

Lib.4.c.54.

norem vocat, Itali herbam Iuliam, Ageratum Dioſcoridis, & Meſues eupatorium eſſe neget. Tam multa de Agerato Pena, in quibus mirum ab eo ſcriptum de Chryſocomes foliis nihil à Dioſcoride proditum fuiſſe, cum is diſertè & apertè tradit ei plantę comam eſſe κορυμβοειδῆ, corymborum bullis inſignem, hyſſopo ſimilẽ. Herbariorũ quidam collationem Agerati cum origano, ad ramulos tantùm non ad folia pertinere iudicant, qualem cap. de Symphyto petræo legimus, vt foliorum ſimilitudo minimè ſit requirenda. Scribit Dioſcorides decoctum Agerati vim habere feruidam, ipſam herbam ſuffitam vrinas ducere, & duritias circa vterum

Lib.6.ſim.

mollire. Eadem Plinius tradidit, vt diximus. Galenus verò Ageratum eſſe δυνάμεως διαφορητικῆς, καὶ ἀτρέμα πῶς. Legũt quidam ἐπιφλεγμάντου, leuiter vrendi, & inflammandi, quod conuenit voci Dioſcoridis πυρωτικῆς.) ἀφλεγμάντου, id eſt, vim habere diſcutiẽdi, & leuiter inflammationes arcendi. Quæ vis contraria videtur ei quam

Dioſco

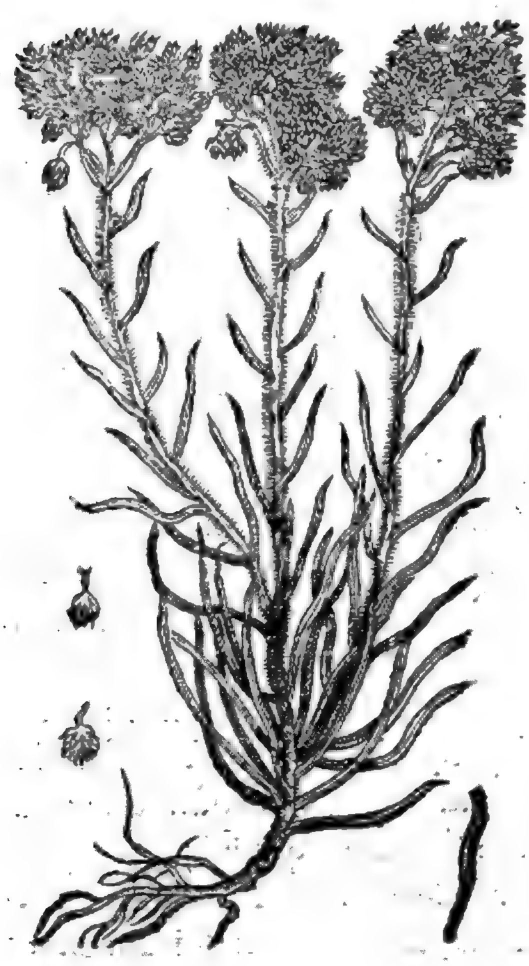
Dioſcorides πυρωτικὴν dixit, id eſt, feruidam & inflammantem. Quidam legendum cenſent πυελατικὴν, ad fotus vtilem. Matthiolus poſtremis editionibus vero Agerato alia duo adiunxit, ſecundum candidis floribus hîc etiam picta: quibus aliud etiã addunt herbarij, quod aridis gaudet, feréque ſemper è parietum rimis prorumpit, radice candida, tenui, breui, capillata, ramulis multis, pedalibus, canis, folio ſtechadis citrinæ, anguſtiore, longiore, ex interuallis per caulem emergente, albicante, corymbis in caulium & ramulorum vertice aureis, qui tandem in molles pappos abeunt. Agerata alia duo à nobis alibi deſcripta ſunt. *Lib. quæ in Aſper. c. 56.*

STOECHAS CITRINA. CAP. XLII.

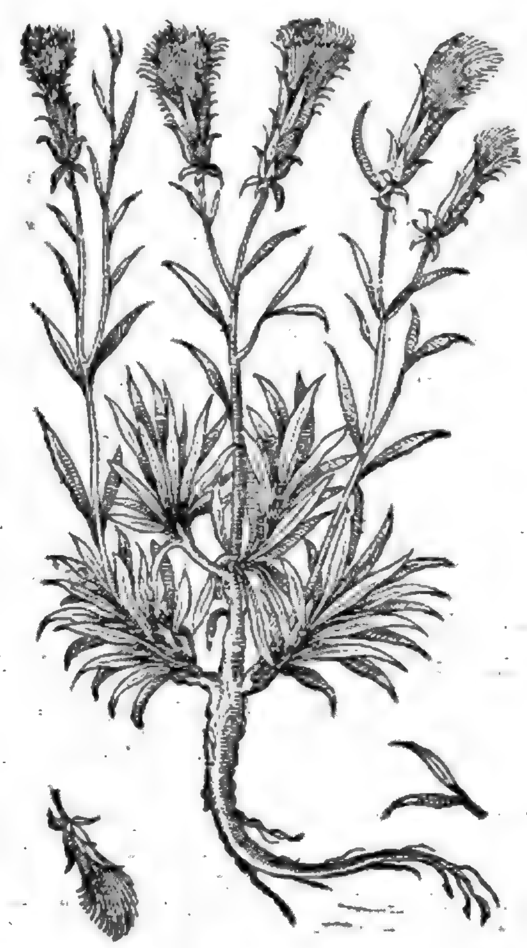
QVAE in Officinis Sticas citrina, ſiue Sticados citrinum dicitur, quibuſdam Tinearia & luteus amaranthus, Germanis *Mottenblumen, &* *Rheinblumen*, Dodonæo Theophraſti Eliochryſum, & Dioſcoridis Ageratum eſſe creditur, cuius ſententia neque Matthiolo, neque multis aliis placet. Cauliculos fert graciles, duros, candicantes, lanuginoſos, palmum altos, aut maiores, folia parua, anguſta, hirſuta, mollia, figura & ſimilitudine foliorum hyſſopi vulgaris. In cauliculorum verticibus flores ſunt aureo colore fulgentes, globoſi, vmbellæ diuulſæ modo ſeſe pandentes, odorati, amariuſculi, haud facile marceſcentes, radix eſt breuis, gracilis, ſubnigra. In aſperis & montoſis ſquallidiſq; prouenit. Iunio & Iulio floret. Hanc ſtœchadem Pena & Lobellius veram & hactenus herbariis incognitam Dioſcoridis Chryſocomẽ, cui comſpicua florum corymbaceorum aurea coma nomen dedit, eſſe autumant, quam etiam luteum amaranthum vocarunt Græci à colore & fulgore penè immarceſibili, cuiuſmodi in iſtius plantæ floribus eſſe quiuis agnoſcet. Hanc illi ſententiam ſuam confirmãt collatione corymbaceæ comæ hyſſopi veræ Dioſcoridis, quam Pena ſe oſtendiſſe, putat, cum corymbis ſtœchadis citrinæ. Præterea reliquis deſcriptionis & virium notis ſic à Dioſcoride traditis ex Ruellij conuerſione. Chryſocomæ palmi altitu-

Nomina. *Lib. 1. c. 60.* *Forma.* *Chryſocome vera.* *In Ad. fol. 212.* *Lib. 4. c. 50.*

STOECHAS *Citrina, Matth.*

STOECHAS *Citrina, altera.*

dine

dine fruticat,coma ſpecie corymborum,hyſſopo ſimili,radice hirſuta, veratri nigri modo tenui, cyperum æquante,guſtu non iniucundo, ex dulci ſubauſtero. In petroſis opaciſq; naſcitur. Radix calfacit & adſtringit, his conueniens quos iecur aut pulmonis inflãmatio malè habet:contra purgationes vuluæ decocta cum hydromelite aſſumitur.Hæc Dioſcorides quæ ſtœchadi citrinę optimè quadrãt.Sunt enim huius corymbaceæ vmbellę rotundæ,multiſq; quaſi florum bullatis glomis ſparſim tumultuariéq; conditæ, origani non abſimiles, aut hyſſopi Dioſcoridis ab ipſo Pena datæ,lucente niteteq; per maturitatem coma aureo fulgore,& molliuſculo vellere,puſillo intus ſemine maioranæ,ſed exiliori,ruffo,acri,odorato,in cauliculis rectis,albidis,nonnihil incanis, palmum & ſeſquipalmum altis,foliis oblõgis, anguſtis, leui hirſutie incanis, ſtœchadis, vel linariæ oſyridis, quam doctiores minùs rectè Chryſocomen autumarunt,radix fibroſa, gracilis nigra foris,gummi elemnium,vel ciperum rotundum Syriacum redolens,vti flores & tota plãta, guſtu etiam aromatico, medicato, acuto & feruente non nimio feruore,ſubadſtringente. Iam verò quam vim Chryſocomæ tribuit Dioſcorides, eandem admodum inſignem ſeſe expertum fuiſſe teſtatur,nempe ad iocinoris ex glutinoſis ſuccis, ac vaporib⁹ craſsis intra tunicas diſcurſantibus diuturnos affectus, pulmonibus verò inflammatis non impunè dari,ſed affluxu pituitæ acidæ,ſeroſę vel ſalſæ calefactis, vel eroſis. Quare Ruellium melius conuerſurum fuiſſe ἡπατικοῖς καὶ περιπνευμονικοῖς ἁρμόζουσαν, hepaticis & pulmonariis vel peripneumonicis,quam iis quos iecur aut pulmonis inflammatio male habet. Præſtantiorem autẽ eſſe & ſpecioſiorem Narbonenſis Galloprouinciæ, & Hiſpániæ aridis & petroſis, vbi odoratiſsima & plurima,æſtate,radice perenni. In Germania ad Rhenum, reliquaq; Gallia paucior,& inefficacior. Quapropter nihil quominus hæc ſtœchas,vera chryſocome ſtatuenda ſit,obſtare videri,niſi verbulum vnum aut alterũ,quibus ſubeſſe mendi quidpiã Monſpelienſes Doctores, qui hanc chryſocomen vocabant, iamdiu ſubolfeciſſe ait,ex Pliniana & codicis calamo exarati cõiectura.Sic enim legunt, ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν ὡς ἐλλεβόρου μέλαιναν, id eſt, radicem denſam tenuem,& nigram vt ellebori,&

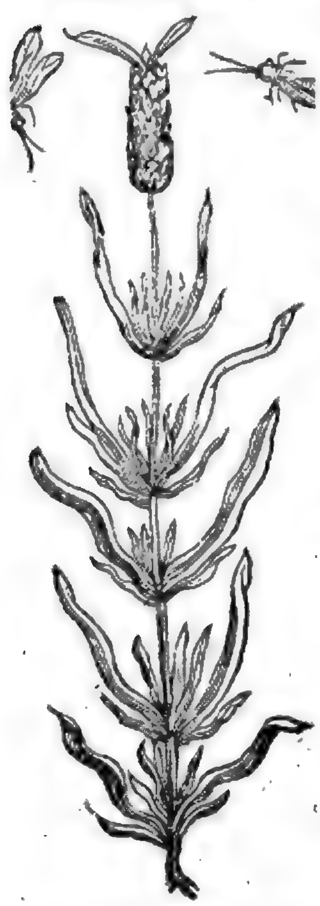
Lib.22.c.8. nigra ſane eſt foris,& ita Plinius habet.Chryſocome ſiue chryſitis non habet Latinam appellationem,palmi altitudine eſt,comantibus fulgore auri corymbis,radice nigra,&c. Mox Dioſcorides κυπέρῳ ἁρμόζουσαν, vel ὁμοιοῦσα ἐν τῷ γλυκεῖ ὑπαυστηροῦ, id eſt,cypero reſpondentem guſtu,ex ſuaui auſtero,quæ tam odori & ſapori huius

Stœchas citrina altera Penæ. quam quod ne maximè congruere illis viſa fuere.Idem Pena Nemauſi & Monſpelij ſe vidiſſe affirmat alteram ſuperiori ſimilem, ſed graciliorem totam, nigriorem,ſquallidiorem,cineritiam,pluribus cauliculis viticeis pedalibus,radice exiliore,minuſq; fibrata quia raró niſi in rimoſis ruderibus & maceriis vrbium victitet, fuſca foris,minimùm odora:florũ corymbi ſinguli in ſingulis caulibus, nec aggeſti

Stœch. citrin. altera inodora Penæ. vt ſuperiores:ſemen tamen ſimile, exile,fuſcum. Rariùs hæc alia multo eodem Pena auctore occurrit in ilicetis cocciferis inter *Sommieres*& Mõſpelium,tota pulchella,facie ſtœchadem citrinam præferens,folia tamen ſunt latiora,incana,vti tota planta:cauliculis palmaribus, in quibus flores itidem ſtœchadis alterius citrinæ, grãdiores,longiores,lactucæ agreſtis quadãtenus,radix nõ magna,lignoſa,inodora tota:minùs nota, peruia aut inuentu facilis, ideò nondum vires cognoſcuntur. Prolixè quidem & copioſè Pena hæc omnia diſſeruit, quorum ſumma eſt,ſtœchadem citrinam Officinarum,eſſe chryſocomen Dioſcoridis, Hyſſωpo ſimilem corymbis,non vulgari quidem noſtro, quod Hyſſωpum minimè veterũ eſt,ſed Maioranæ Anglicæ quam verum Hyſſωpum eſſe credit:qua in re primùm examinãdum eſt,an Hyſſωpum noſtrum vulgare legitimum ſit,deinde qua ſui parte Hyſſωpum chryſocome referat, & an ſtœchas flaua ſit. Hyſſωpum nobis duorum generum cognitum eſt ac frequẽs,alterũ ſatiuum,amarius, flore cæruleo ſpicato alterũ ſylueſtre,

ſyluestre,minus amarum flore, puniceo. Qui Hyſſωpum eſſe negant hac ratione mouentur,quod vtriuſque folium oblongum, & anguſtum origani generibus ſimile non ſit, nẽpe minimè rotundum, & ab Amaraco,Pulegio,Dictamno, quorum folia cum origanis comparant, valde diſcrepet. Hic ſanè ſcrupus moleſtus,& difficilis herbariorum ingenia multorum torquet, quibus nondum innotuit tertium Hyſſopy genus à me depictũ & deſcriptũ in libro de Odoratis, quod reliquis generibus ſimile, foliorum figura rotunda, & origano Amaracóve ſimili, hyeme etiam florem cæruleum gignens, ſpicatum,vt reliqua duo genera.Hyſſωpi ſpecies illa ſi omnibus hoc argumentum tractantibus comperta fuiſſet,euocãda non erat è Britannia planta quæ Hyſſωpi veri locum vſurparet,cum ea ſuum iam habeat,vt quæ origani ſylueſtris genus ſit, ſatu & cultu nonnihil mutatum ab eo quod paſſim occurrit. Verùm nullis corymbis, imo potiùs florum aceruo cumulato, vt in origano ſylueſtri ſponte naſcente, cui corymbos nemo vnquam aſsignauit. Extricato hoc nodo ſequitur, vt diſpiciamus an ſtœchas citrina chryſocome ſit. In hac planta nulla ſeſe offert ſimilitudo foliorum cum alterutro Hyſſopo,ſiue quod rotunda folia mittit,ſiue quod oblonga:præterea coma,nempe foliorũ ramulorũque vagus & luxurians proiectus nõ eſt κορυμβοειδὴς, corymbis inſignis,viſenda, & onuſta,in cacumine tantum aureis bullis emicantibus:quinetiam radix,nec dẽſis,ſic δασεῖαν verto, nec tenuibus ſurculis hęret,Veratri nigri modo,nec Cyperũ æmulatur,nec ſapore eſt ex ſubauſtero dulci,quæ omnia chryſocomes hiſtoria poſtulat.Ego in euoluẽda hac ambiguitate olim monui rei herbariæ ſtudioſos,plan- In Horto. cap.56.
tam quam Galli *Targon* vocant,Itali *Dragoncello*, & quam Ruellius vulgi fabulis perſuaſus è ſemine Lini cepę indito,& ita defoſſo gigni credidit, chryſocomes deſcriptioni valde cõgruere, coma plurimis corymbis nitente,foliis hyſſωpo vulgari & macrophyllo ſimilem,radice ſurculoſa Veratri nigri modo, Cyperi colore,guſtu non inſuaui,qui ex ſubauſtero dulceſcit,& ea qualitate hepaticis, atq; pulmonum inflãmationibus prodeſt,in petroſis & opacis naſcentem.Id quod valde probabile

STOECHAS viridis, Dalech.

mihi viſum eſt, tacitũ nolui in chryſocomes natura declarãda,doctioribus iudicãdi arbitrium liberũ eſto. De primæ ſtœchadis citrinæ facultatibus ex Dioſcoride, & Penæ & aliorũ experientia diximus quibus aſſentitur Plin ſcribens. Chryſocomę radix calfacit & ſtringit.Datũr potui ad iocinorũ vitia: Lib.21.c.20
itẽ pulmonum,vuluę dolores in aqua mulſa decocta. Ciet mẽſtrua,& ſi cruda detur,hydropicorũ aquam.Eadem tradit Ga- Lib.8.ſim.
lenus.Chryſocome vocatur & Chryſites. Radix vincentes habet acrẽ ſimul & adſtringentẽ qualitates:quare nõ multi vſus eſt. Vſui tamen eſt decocta in melicrato peripneumoniis & morbis hepaticis.Sed & mẽſtruę purgationis prouocãdę vim quandã habet. Addũt recentiores decoctos flores aut in vino Matth.in c.52.lib.4.
maceratos iocinoris obſtructiones aperire,quare dari vtiliter eorũ decoctum,aut dilutũ,regio morbo,aut malo habitu affectis, idẽ potum interaneorũ vermes necare,totã plantam mederi omnibus cerebri morbis à frigida cauſa prouenĩetibus, nẽpe pituitoſis fluxionibus, diuturnis doloribus,comitialib⁹, reſolutis, & id genus aliis, ſiue eius decoctũ ſumatur in potu, ſiue herba ipſa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut oxymelite.In lixiuio addita non ſolũ ſupradictis morbis ſubuenit,ſi eo caput abluatur,ſed furfures etiã abſterget,& pediculos necat. Datur cum herba ipſa, tum eius decoctũ ad vrinæ ſuppreſsiones:renes enim expurgat, & vrinam pellit. Adduntur flores fomen-

tis,quæ ad vteri morbos frigidos & obſtructiones paratur. Addo ſtœchadem viridem à Bauhino miſſam, quæ tota iucunda viriditate nitet, foliis per interualla in caule multis, duobus lõgis,aliquot aliis multò breuioribus, capitulo in caulis ſummitate longo,rotundo,cum duobus in ſummo foliolis,ex quo lutei flores exeunt.

OENANTHE. *CAP. XLIII.*

Nomina
Cap.2.& 5.
Cap.118.

OIνάνθης nomine priſci tria deſignarunt:primũ labruſcę florẽ,deinde plantam flore cõmendatã,quã memorat Theophraſtus cap.vlt.lib.6.Hiſtorię, tũ herbã de qua Dioſcor.lib.3.& nos hîc tractamus. Cum autẽ οἰνάνθη dicta ſit ἀπὸ τοῦ οἴνου idest,vino,& ἄνθους idest,flore,quaſi flos vinoſus,ſic illæ plantæ nũcupatæ ſunt, quod florũ decore, odore & quadantenus colore non ſint viti diſsimiles. Dioſcoridis verò œnanthen quidam etiam dictam putant,quod cum vite floreat, leucãthon verò(ſic enim etiã appellari ſcribit Dioſcorides) à florũ quos producit candore. Hanc ſic ille deliniat,folia habet paſtinacę,flores albos, caulẽ craſſum,palmi altitudine,ſemen velut atriplex,radicẽ magnam,capita multa rotunda habentẽ.Naſcitur in petris.Plinius,Oenanthe herba,inquit, naſcitur in petris,folio paſtinacæ, radice numeroſa.Herbarij varias plantas,ex quarum radicibus capita multa pẽdent, pro œnãthe aut eius generibus proponunt.Fuchſius & recentiorũ pleriq;, eam quæ vulgò filipẽdula vocatur à numeroſis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsve, quæ quaſi ex filo quodam pendere videntur, Gallis *filipende & filipendule*, Germanis *Rotſteinbrech*,id eſt,Saxifraga rubra. Quorũ ſentẽtiæ refragatur Matthiolus, quod filipendula, inquit,nuſquã magna radice nitatur,quæ rotundis extuberet capitibus,quod ſemen nõ ferat atriplicis,quod deniq; nõ in petris,ſed in pratis & lęto vbiq; ſolo proueniat.At ſi,inquit Pena,filipendulæ radicẽ & flores etiam ſuauiùs multò ſpirantes quàm vitis ſilueſtris germinationes, præſertim tractibus quibuſdã Linguagotticis & Aquitanicis,ſæpius naribus admouiſſet: præterea ſi verba Dioſcoridis accuratiùs expẽdiſſet, & locis aridis petroſiſq; plurimam eruiſſet,illorum ſententiam haud reprehendiſſet. Nam in Anglia nõ procul Briſtoia,ad Vincẽtij rupes & cautes deuexas,etiã in Germaniæ aridis plurimã Iunio & Iulio menſibus reperiri aſſerit,floribus cãdidis,exiguis,ſtellatis,cõfertis,bryoniæ & rutæ ſitu,ſemine muſcoſo,ſquamoſo,rotundo,pimpinellæ,cui foliis etiã ſimilis ſit, paſtinacæq; ſilueſtris diuiſura, caule cubitũ & ſeſquicubitũ alto, radice nõ altè infoſſa,ſed latè ſparſa & ampla,è pẽdulis fibris multis, pilularũ cyperi,aut pæoniæ fœminæ, aut aſphõdeli modo,quę perbellè delineationi Dioſcor.cõ ueniunt.

Fuch. cap. 211.hiſt.
Lib.3.c.118.
Ibid.
Forma.
Lib.21.c.24
Cap.211.hi.
In cap. 118. lib.3.
In Ad.fol. 325.

FILIPENDVLA, œnãthe multorũ.

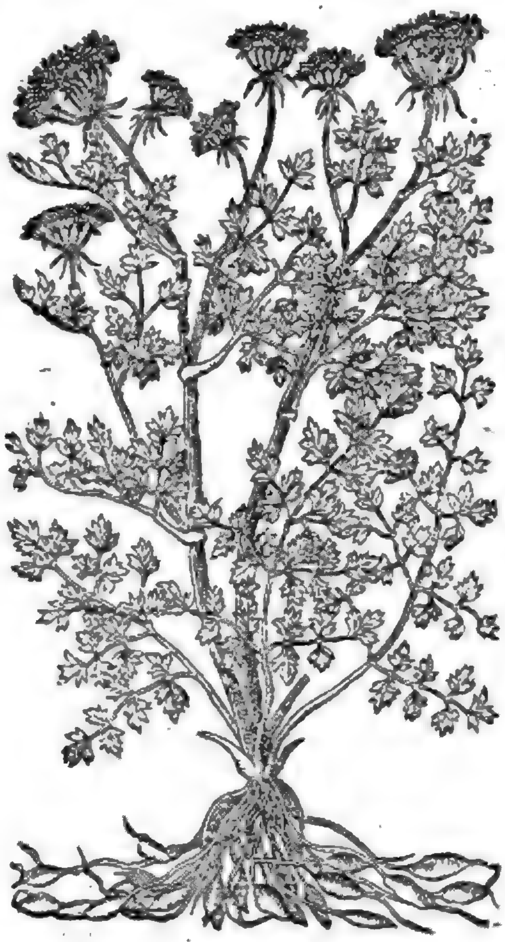
OENANTHE. I. Matth.

OENANTHE. II.
Matthioli.

OENANTHE. III.
Matthioli.

ueniunt. Nam μεγάλην ῥίζαν, radicem magnam, amplam, fuſámque ex rei cognitione, & aliis collatis locis Pena interpretatur, καυλὸν παχὺν, caulem craſſum ſanè habet pro altitudine ſui, quam palmarem facit, cuiuſmodi eſt filipendula nonnullis glareoſis & montoſis. Denique κεφαλὰς ἔχουσα στρογγύλας, id eſt, capita multa rotunda habens, cuiuſmodi planè hæc ſunt. His adde quod filipendula eaſdem quas œnanthe vires habeat, vt dicemus. Idem Matthiolus quatuor (In cap. 118. lib. 3.) œnanthes genera poſt filipēdulam hîc expreſſa pinxit. Quorum primùm quod tuberoſa eſt radice, multis notis genuinam Dioſcoridis œnanthen referre putat, cætera radicibus & vmbellis filipendulæ cognata. Verùm Pena illud (In Ad. fol. 325.) primum genus ariſtolochiæ rotundæ & adultę perquam ſimilem ſpecie radicem tātùm ab œnanthe diſtare putat, quantum bunium à filipendula. Neq; enim tuberoſam œnanthes radicem, ſed capita multa rotunda habere ſcripſit Dioſcorides. Secunda & tertia Matthioli œnāthe, filipendulæ nomē etiam ſunt aſſecutæ, inquit Pena, quæ vt œnanthes non ita diſsimiles, (Ibid.) ita hîc cōmodè referendæ. At ſi natalia ſpectes, minimè œnanthen dicas. Alterum quippè plurimum ſolo vliginoſo & pratenſi, tamen Matthiolus iſtis nomē adſcripſit œnanthes, filipendulæ ademit, quæ præterquam quod viribus, etiam natalibus montoſis & ſaxeis, vt diximus, magis quadrabat, etiam recentiorum conſenſu.

OENANTHE. IIII.
Matthioli.

Tertia quæ minor,& veræ œnanthe ſimilior,radicibus amplis, globulis oblongis, prolixis fibris pendulis,turiones promit,imáque folia apij hortenſis, teneriuſcula, ſaturè virentia, cubitalem & ſeſquicubitalem caulem, geniculatum,alis, foliíſque & vmbellis aniſi vel coriandri:flores ſunt albidi,puſilli,æſtate in conuallibus herbidis,& verrucis pratéſibus Angliæ. Monſpellij etiam propè pontem Cellæ nouæ, Magalonæ inter narciſſos, & circum Granuntiam ſiluam.Hæc Pena, qui rariorem multò hîc depictam filipendulam à nullo ſcriptore hactenus memoratam in lucem protulit. In cellorum montium verticibus, vt Narbonæ ad Veganiũ in Dei paradiſo vocato, calcari contermino hanc ipſe eruit .Radix non æquè fuſa aut ampla,aut cirrhoſa, ſed proximè caulem bulboſis, teretibus,longiuſculis,æqualibus ferè proceſſibus,modicè protuberantibus,corrudæ annotinæ paribus, pæonię modò radicata.Caule aſſurgit ſeſquipalmũ alto, craſſiore,rotundo,nonnihil ſtriato & ſulcato, imo medioq; ſui folia alterno ſitu emittente, inter filipendulæ folia millefolij, media,exigua, cornu cerui diuiſura, extremum florum thyrſum, album, ſpinoſum amplexa cuculatis galericulis,crebris, ſpiſſis cõflatam,in Criſtæ galli,vel Cynoſorchis,vel napelli ſpeciem. Aliam idem Pena hîc quoq; pictam exhibuit, neque etiam admodum notam niſi borrealibus præſertim Angliæ, vbi erũpit riuulis, lutulentíſve & riguis ripis,vbi paludapium,cui foliis non abſimilis,vel rutę pratenſi ſimilior, multo pullulatu,viro tetro,colore & facie cicutæ. Caules bicubitales ſpargit è radice in pares aſphodeli albi bulbos multiplicata, & quaſi brachiata,nullius fibrę vinculo aut interuentu (ſecus Matthioli)cõtinuos,teneros,guſtu acres & ingratos,ſucco lacteo primùm, deinde flaueſcente viroſo & exulcerante prægnantes, vmbella cicutæ,cui affinem autumant, qui maleficio parem ſe expertos aſſerunt. Vſos namq; in acetariis nihil factum fuiſſe propius, quàm vt interirent, aiuntalios qui eſitaſſent vertigine tenebricoſa palantes,nutantes, attonitos, & in gyrum ſe verſantes vidiſſe.Et certè tam non eſt œnanthe quàm ab ea diſtat ruta pratenſis vel cicuta. Hæc Pena. Præterea annotauit Dodonæus ſij min⁹ genus in hortis vel alibi nõ in loco paluſtri ſatum à Matthiolo quartam œnãthen fieri,ab œnanthe tamen multum differentem, id quod etiam lib.de Paluſtribus cap.78. indicabimus. Alias duas œnanthes ſpecies Dalechampius exhibuit, quarũ prior Scrophularia

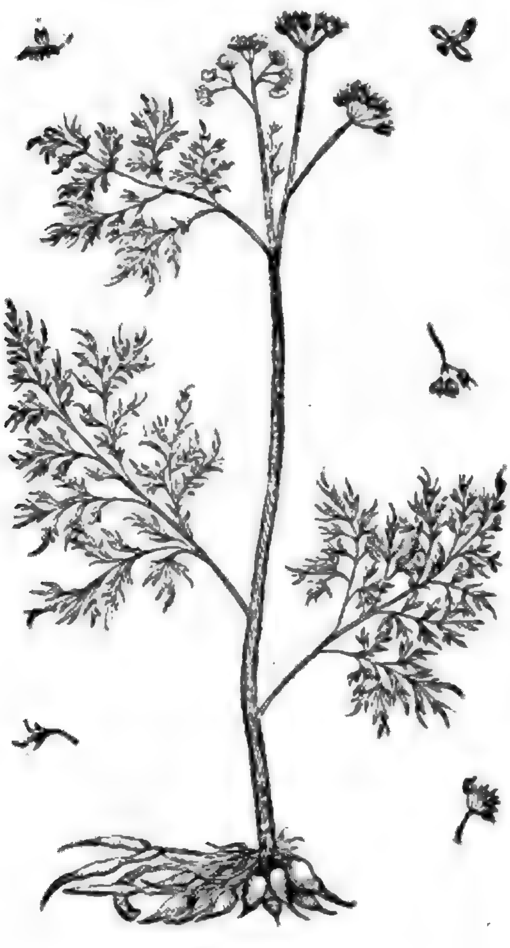
OENANTHE, ſiue filipendula altera montana, Pena.

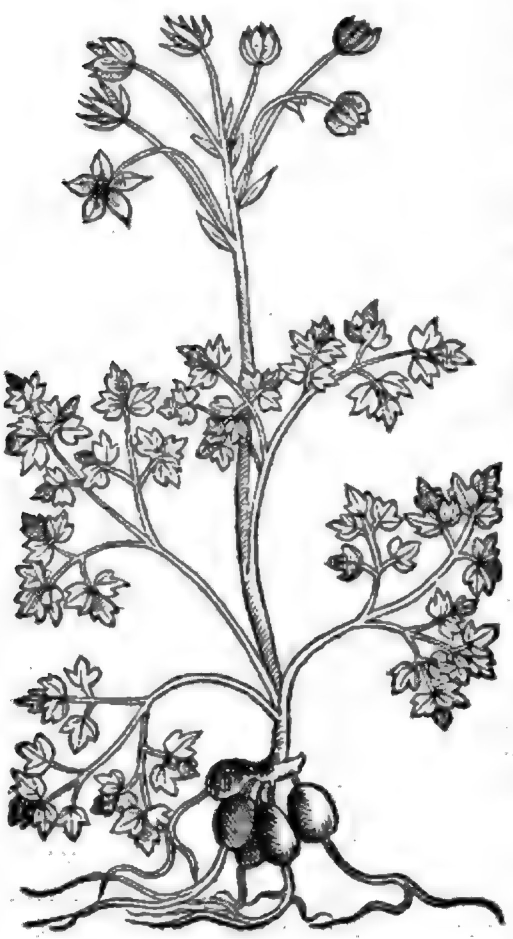
OENANTHE, alia Pena Cicutæ facie.

OENANTES Species, Dalechamp.

OENANTHE, Myconi.

ria vocatur à quibuſdam. Haud procul Monſpelio naſcitur, radice multa, rotunda, & oblonga, nigra capitula habente: caule craſſo, anguloſo, pedali, folio paſtinacæ agreſtis, flore in vmbella candido, ſemine oblongo, nec lato, minimè atriplicis ſimili, qua nota ab œnanthe Dioſcoridis diſtat, cæteris ſatis aptè cõgruentibus. Altera eiuſdem œnanthe in Monſpelienſis agri aſperis gignitur, radice magna, non numeroſa vt Plinius ait, ſed numeroſa multáve capitula habente, folio paſtinacæ agreſtis, caule craſſo, palmum alto, ſemine atriplicis modo lato. Perdoctus & bonus Myconus medicus Barcelonẽſis tot œnanthes generum numerum quoque auxit, duobus aliis ex Hiſpania miſsis, quarum nec nomina nec vſus adhuc innotuerunt. Hæc in montibus & petroſis nata, folia propè radicem per terram ſpargit, minuta, inciſa, læuia quadantenus hederæ modo, multò tamen minora, vt foliorum hîc depictorum magnitudinem vix excedant, inter ſe coniuncta & congeſta, atq; ideò coriandri foliis aut paſtinacę ſimilia, è longis pediculis pendentia, caule enatis cubitali, ab imo rubeſcente, paucis geniculis cincto, terete, læui, fere ſtriato, & aliquantulum cauo. Radices ſubſunt multæ vt in aſphodelo, ſeptem aut octo, quandóque pauciores, coniunctæ craſſæ, foris luteæ, intus cãdicantes, ex quarum extremis radiculæ tenues & longæ producuntur. In ſummo caule flores velut in vmbella pendent, candidi, ex quinq; foliolis conſtantes, in medio muſcoſi, quibus pereũtibus, in vaſculis ſeu ſiliquis ſemen matureſcit, foliorũ & caulis ſapor ſubdulcis, item radicum cum leui quadã adſtrictione, corticis verò earum amarus. Altera in altiſsimis montium iugis, frigidiſque, ſolo tamẽ pingui, ſed inter ſaxa prouenit: folia habet alia humi ſtrata, alia in caule ſurrecta, minuta, variè inciſa, paſtinacæ ſatiuæ, aut potius filipendulæ: eius enim folia ita refert, vt quod ad ea attinet, hãc ab illa vix internoſcas. Caules profert quandóque duos, ſæpius vnicũ, dodrantalem aut maiorem, rotundum, ſolidum nonnihil hirſutum. In eius vertice flos è folliculo veluti ex veſicula quadam prodit, extrorſum ſe exerens è candido purpuraſcens, qui defluens vas in folliculo relinquit ferè rotundum, quo ſemen coërcetur, minutum, in nigrũ vergens. Radices habet candidas, quandóque rufeſcentes, rotundas, ex radicis fibris pendulas, modo plures, modo pauciores, vt quandóque viginti inueniantur, digiti longitudine, craſsitudine minori. Harum ſapor ſubdulcis, & nonni-

OENANTHE Alia, Myconi.

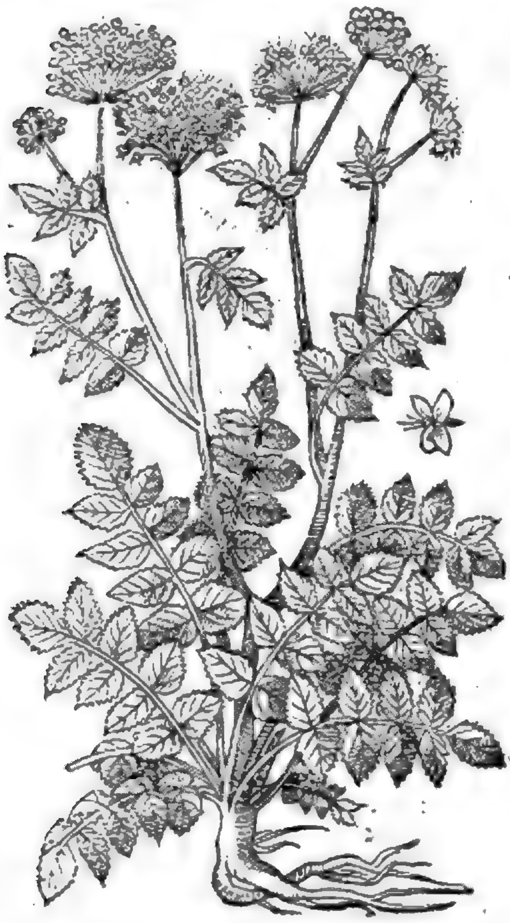
hil acrimoniæ primo occurſu dum guſtatur, habens, quæ ſtatim euaneſcit:foliorum in caulibus ſubacris, nonnihil adſtrictionis præ ſe ferens,floret Iunio menſe. Hanc Myconius filipendulæ genus eſſe indicat ex foliorum & radicum ſimilitudine,eodémque ſapore. Nunc œnanthes & filipendulæ facultates inter ſe conferamus. *Vires & Temper.* Oenanthes fructus,inquit Dioſcorides,caulis & folia cum vino mulſo bibuntur ad ſecundas eiiciendas. *Lib.3.c.118.* Radix è vino vrinæ ſtillicidio conuenit. Additur in veteri codice καὶ ἰκτέροις,id eſt,& ictero,ſicuti & legit Paulus,verba hæc Dioſcoridis ſic tranſcribens. *Lib.7.* Dioſcorides aliam deſcribit œnanthen contrariis duntaxat viribus,vnde ſecundas eam eiicere,& vrinæ ſtillicidio,morbóque regio mederi tradit. Filipēdula amara admodum eſt, ita vt non temerè hanc recentiores calidam & ſiccam eſſe in tertio ordine ſtatuant, *Fuch.c.211. hiſt.* expertiq́; ſint eam in lotij ſtillicidio & vrinæ remoratu, neque non renum doloribus,atque lapide eorumdem conuenire. Eamdem ſtomachi inflationes diſcutere, mederi ſuſpirioſis & anhelantibus,& omnibus morbis quos cauſa frigida concitauit:farinam eiuſdem cibis comitialium inſpergunt.

PIMPINELLA SAXIFRAGA. CAP. XLIIII.

Nomina. ET Pimpinellæ & ſaxifragiæ nomina de multis plantis dicuntur,vt ex ſuperioribus intelligere licet,in quibus de Pimpinellis ſanguiſorbis,& ſaxifragis aliis diximus. *Lib.pal.ca.70.* Hîc de Pimpinella que ab odore,vt volunt, hircina cognominatur, & Officinis ſaxifraga ſeu ſaxifragia,ab *Lib.que in atper.c.8.* expellendorum è renibus calculorum facultate,Simoni Ianuenſi *Petra findula*,Gallis *Saxifrage*,Germanis *Bibernell & feldmorem.* *Genera.* Eam herbarij duplicem ſtatuunt,maiorem & minorem. *Forma.* Maior caulem profert longum,cauum, geniculatum, folia ex atro viridia, quæ ex foliolis multis in vno pediculo conſtant, paſtinacæ ſatiuæ ſimilia,toto ambitu ſerrata, flores candidos in vmbellis,ſemen exiguum, apij hortenſis ſeu vulgaris, calidius, & magis linguam vellicans: radicem vnicam, longam vt in apio hortenſi guſtu acrem, & linguam zimgiberis modo excalfacientem. Pimpinella ſaxifraga minor ſuperiori caulibus,foliis, floribus & ſemine ſimilis eſt,ſed omnibus partibus minor, maiore verò & acrimonia & feruore. Radix huic etiam eſt longa, ſimplex, guſtu acris, & linguam vrens. Thalictrum Rondelletij, Natrix Plinij, Guilland. & Anguillaræ. *Locus.* In ſiluis, inquit Pena tota *In Ad. fol. 321.* maior & vmbroſis pratis,ſed minùs acris feruidáque quàm minor, & folio longo propiùs exprimit apium quàm Pimpinellam. Creberrimus vſus apud Belgas vtriuſque ſeminis & radicis calculo frangendo, lotióque proliciendo: vehementiùs ſiquidem vtrumque præſtat. Herbariorum quidam eſſe volunt pſeudobunium Dioſcoridis,quod palmi altitudine in Creta fruticat,foliis Bunij, non Napi, vt vertit Ruellius,cuius quatuor ramuli ex aqua poti ſanant tormina,vrinæ ſubſtillum,& laterum dolores: ſtrumas quoque diſcutiunt cum vino & ſale tepentes impoſiti.Alij potius eſſe credunt Phellandryon Plinij, de quo ſupra dictū eſt capite

de

PIMPINELLA Saxifraga maior, Matthiol.

PIMPINELLA Saxifraga minor, Dodon. & Lobellij.

de Angelica,& ca.78.lib.de paluſtribus.Hircinā autem neutiquam à viroſo odore hircúmque olente ſic dictā eſſe ſcribit Pena.(Dauci namq;„ *Ibidem.* paſtinacæ, vel liguſtici quiddā nec inſuaue redolet,) ſed quia illa, vt adulti hirci,eo quo docent practici modo ſanguis & caro, eximiū ſit calculoſis præſidiū, etiamq; ictericis & hydropicis. Petrifindula verò vocatur etiā eadē prærogatiua.Minor autem hircina Pimpinella,ſeu Bipinella,vt idē tradit, ſic dicta eſt quod foliis Pimpinellæ adeò ſimilis exit, vt eadem planè putetur: nec eas ſemper pilis diſcernere licet, inquit,vt putat verſificator, Pimpinella habet pilos,Saxifragia non habet vllos. Nam eodem proximè loci tractu ſe vidiſſe ait Saxifragiā foliorum interna ſuperficie piloſa, nullos tamē in Pimpinella ſanguiſorba, vel hortenſi, videri: An ne,non foliis innatos,inquit,ſed inter frangendum tractos villos, tenuiſsimáve & fermè araneoſa ſtamina innuit,qualia in ſcabioſa animaduertas?In caule rotūdo,glabro,cauo, geniculato,flores in vmbellis albi, dauci ſemē acre, vel cari,ſed calidius,acrius: radice multò acriore,candida, dauci ſilueſtris, Germaniæ,Belgii, Galliæ, Angliæq; in pratis ſiccis & ſecus ſepes. Hæc Pena,his cōſentanea quæ ab aliis herbariis *Temper.* de iiſdē ſtirpibus literis mādata ſunt:nimirū Sa- *Fuchſ.cap.* xifragā hanc cū acrimoniā non exiguā in guſtu *221.hiſt.* præſe ferat,haud dubiè in ſecūdo ordine calidā & ſiccā eſſe,imo ad tertiū vſque accedere. Semē *Vires.* eius & radicē, aut eorū decoctū cū vino potū *Dodo.li.2.* ciere vrinā,renum & veſicæ calculū cōminue- *ca.58.* re,earūdem partium obſtructionibus, & vrinæ difficultati ſummopere auxiliari. Radix menſtrua ciet, ſecūdas & fœtum mortuum expellit eodē modo ſumpta. Eiuſdem ſiccæ farina cum ſaccharo ventriculum calfacit & roborat, concoctionem iuuat,torminibus ventris & colico dolori medetur,flatus diſcutiendo. Radix & ſemen mirum in modum proſunt cōuulſis, apoplecticis, & iis qui febribus diuturnis à frigida cauſa excitatis vexantur,iiſq; qui venenum aliquod hauſerunt, aut à ſerpētibus cōmorſi ſunt. Cum vino & aceto pota peſti medetur, ore retenta eius arcet cōtagia, & putrido aëri reſiſtit. Commanducata phlegmatis multi,craſſi & viſcidi copiam à cerebro trahit, dentium dolorem mulcet,& apoplexia detentis vocem reſtituit, foliorum ſuccis faciei maculas omnes exterit,cutemq; nitidam reddit, vlceribus putridis inditus ea terget. Eadem præſtant folia trita & impoſita. Aqua eius ſtillatitia aut ſola, aut cum aceto inſtillata oculis,eorum caliginem diſcutit.

CICVTA. *CAP. XLV.*

Nomina. KΩNEION Græcis, Cicuta Latinis dicitur, Arabibus *Sucaram*, Germanis *Vurtzerling, Schirling, & Vuetterich* quaſi tyrannus, quod hominem interficiat, ſi intra corpus ſumatur, Gallis *Cigue & Cocue*, Hiſpanis *Ceguda*. Nominatur autem κώνιον, παρὰ δ' κωνᾶν διὰ τὸν γινόμενον εἰλιγμὸν καὶ σκότον τοῖς πίνουσι, ideſt, à circumuertendo, quod vertiginem & imaginem earum rerũ quæ aſpiciũtur tanquam circumagantur, ac tenebras inducat

In Alexiph. iis qui eam biberunt, vt fuſiùs declarat Nicander. Cicuta, ita deſcribēte Dioſco-

Li. 4. c. 74. ride, caulem profert geniculatum, vt fœniculum, grandem, folia ferulæ ſimilia, ſed

Forma. anguſtiora & graueolentia, in cacumine adnaſcentes ramulos & vmbellas gerit, florem ſubalbum, ſemen aniſo ſimile, ſed candidius. Radix caua eſt & nō profunda. Plinius, Cicuta quoque venenum eſt, inquit, publica Athenienſium pœna in-

Li. 25. ca. 13. uiſa, ad multa tamen vſus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis eſtur à pleriſq;, & in patinis. Leuis hîc & geniculatus, vt calami, nigricans, altior ſæpe binis cubitis, in cacuminibus ramoſus: folia coriandri teneriora, graui odoratu: ſemen aniſo craſsius: radix concaua, nullius vſus. Hæc Plinius. Notiſsima

Locus. omnibus hæc planta paſsim in pratis, locis incultis & vmbroſis, circa ſepes & dumeta fruticat, omniumq; regionum indigena eſt, inquit

CICVTA, Matth.

Pena. Figura cerefolij, ſiue paſtinacæ agreſtis,

In Ad. fol. 326. aut myrrhidis. Iulio menſe flores & ſemina profert. Dioſcorides eius vim exitioſam, & multũ in medicina vſum ſic declarat. Cicuta

Li. 4. ca. 74. Vires & Temper. in letalibus eſt medicamentis, ſua frigiditate necans. Remedio eſt meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contuſis, priuſquã ſemen & coma areſcat, expreſſuſq; in ſole ſiccatur. Multus aridi ad medendi rationem vſus eſt. Miſcetur vtiliter collyriis, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & eryſipelata illitus reſtinguit. Herba cũ coma trita, & teſtibus circumlita, libidinum in ſomno imaginationibus auxiliatur, ſed genitalia illita reſoluit, lac extinguit: mãmas in virginitate increſcere prohibet: puerorũ teſticulos tabeſcere facit. Pleráq; his cōſentanea tradit Plinius, his verbis. Semini & foliis refrige-

Lib. 25. c. 13. ratoria vis, quæ ſi enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt priuſquam perueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota irremediabilis exiſtimatur. Succus exprimitur foliis floribuſq;: tunc enim maximè tem-

Embl. 67. lib. 4. peſtiuus eſt. Succus trito ſemine expreſſus. (Melior ſemine trito expreſſus, Cornarius emendat ex veteri codice,) & ſole denſatus in paſtillos necat, ſanguinem ſpiſſando. Hæc altera vis. Et ideo ſic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad reſoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum ſtomachum malagma. Præcipuus tamen eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas, oculorumq; dolores ſedandos circumlitus. Miſcetur collyriis, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremq; & epiphoras ſedant. Anaxilaus auctor eſt mammas à virginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certum

eſt, lac

eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, veneremq; teſtibus, circa pubertatem illita. Galenus, Cicuta, inquit, quod extremè refrigerantis ſit facultatis, omnes norunt. Sed non vbiq; ſimiliter pernicioſam eſſe tradunt auctores. Plinius, *Li.25.ca.13.* Maxima vis, inquit, natæ Suſis Parthorum (Cornarius legit, Finibus Parthorum. *Ibidem.* Suſa enim vrbs fuit inter Perſidem & Babyloniam ſita, non vrbs Parthiæ. Tamen Theophraſtus ſcribit Thraſyam Mantinenſem ad venenum conficiendum cenſuiſſe ſumendum Cicutam, οὐχ ὅθεν ἐτύγχανεν, ἀλλ' ἐκ Σούσων, ideſt, non vndelibet, ſed ex Suſis. *Lib.9. hiſt. ca.17.* Et paulò ante dixerat Homeri teſtimonio, Κώνειον ἄριστον εἶναι περὶ Σοῦσα, καὶ ἐν τοῖς ψυχροτάτοις τόποις. *Cap.15.* Ideſt, optimam eſſe Cicutam circa Suſa, & in frigidiſſimis locis) mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ: in Græcia verò Megaricæ, deinde Atticæ. Matthiolus non adeò exitioſam eſſe in Italia tradit: eamq; ſi in Hetruria Aſini depaſcantur, profundiſsimo ſomno & torpore corripi, vt non tantùm ſtupidi, ſed planè mortui videantur. Id quod aliquando ruſticos fefellit, nam dum aſinis quos mortuos credebant, pellem detraherent, accidit, quod in medio ferè operis aſini ſint experrecti, non ſine magno excoriantium terrore, & ingenti ſpectantium riſu.

CICVTARIA. *CAP. XLVI.*

A SIMILITVDINE quæ huic plantæ eſt cum Cicuta ab herbariis Cicutaria nomina eſt, quàm duplicem faciunt. *Nomina* Prior in pratis montium frigidorum luxuriat, *Genera.* radice candida, ramoſa, fœniculi modo carnoſa, nunc cocta, nunc in ſurculos diuiſa, odorata, acri: *Forma.* foliis oblongis, in ambitu valde inciſis: caule cubitali, anguloſo, ramoſo: flore candido in vmbellis: ſemine longo, nigro, gemino, filis duobus prætexis munito, acri, odorato. Cicutaria altera quæ rubra dicitur in pratis etiam montium vliginoſis ad fontium ſcaturigines, & riuorum margines fruticat, radice craſſa, nigra, geniculata, confi-

CICVTARIA Alba.

CICVTARIA Rubra.

brata.

CICVTARIA Maxima fœtida, Lobellij.

CICVTARIA Latifolia fœtidiſsima cum flore, Lob.

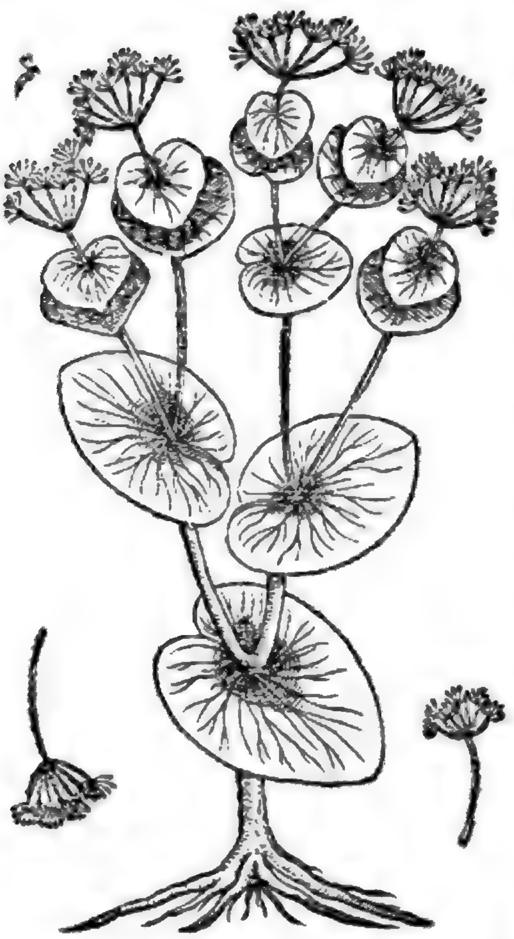
brata : foliis quàm in ſuperiore latioribus, pallidioribúſque : caule pedali, ferulaceo : flore ex albo rubente, in vmbella compreſſa : ſemine ſimiliter oblongo, nigro, gemino, fila duo tenuia protendente, acri, & ſuauiter olente. Cicutarias alias profert Lobellius, Cicutariam maximam fœtidam, cuius caulis ad hominis proceritatem aſſurgit, craſsitudine eſt quatuor digitorum, foliis, ſemine & radice Seſelis Peloponnenſis longè maioribus. Fortaſſe eſt Thapſia tertia Salmaticenſium à Cluſio deſcripta quidem, ſed non picta. Profert etiam Cicutariam latifoliam fœtidiſsimam, perperam Seſeli Peloponnenſe quorumdam, qui nondum inuento gemino Peloponnenſi Seſeli folio Cicutæ latiore & craſsiore (cuiuſmodi huius ſunt) Seſeli Peloponnenſe folio Cicutæ dixere. Facultates tamen reclamant. Vniuerſa námque planta ſimul, ac tangitur, virus halat, qua nota à Peloponnenſi diſcernitur. Radice craſſa & tota facie Myrrhidem odoram veſcam quadamtenus exprimit : ſed folia latiora, longiora, nigriora, & ſemen breuius Angelicæ vel maximæ Cicutariæ fatuæ, par in vmbellis latis excuſſo candido flore. Caulis alis brachiatus, ſeſquicubitum & duos cubitos æquans. Florem, ſemen, caulem ſeorſum depinxit.

CICVTARIA Altera latifolia fœtidiſsima, ſine flore, Lobell.

PERFO

PERFOLIATA Altera.

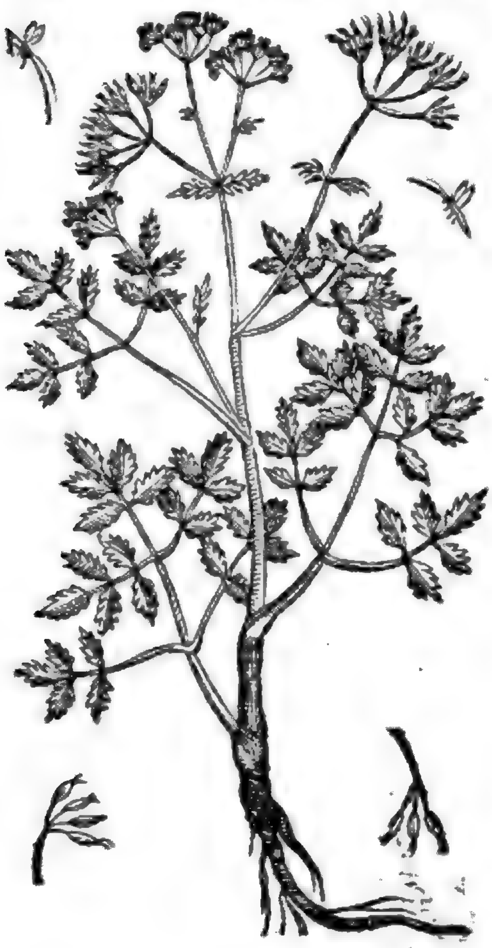

CAP. XLVII.

HAec ad cubiti altitudinem attollitur, caule rotundo, folio deorſum mutante & incuruo, craſſo, venoſo, pallido, perfoliatæ prioris ſimili, per cuius imam partem & caulis & rami traiiciunt, ſicuti ferè in priore perfoliata, hoc dempto: quod non ſic folium rotundo alueo caulem vndiquaque ambit, ſed veluti infernè fiſſum per rimam tranſmittit, flore in vmbella, prodeunte ex cauo plantæ vertice, foliis, quæ alibi ſimplicia ſunt, illic geminatis, & tanquam lacunam efficientibus: ſemine paruo, nigro, rotundo. De Perfoliata priore tractauimus in lib. de iis quæ in vmbroſis proueniunt. Cap. 55.

ANTHRISCVS. CAP. XLVIII. Lib. 21. c. 15.

ANTHRISCVS, Plinij.

PLinivs Anthriſcum inter vulgares apud Ægyptios in cibis herbas numerat cum phōdrylla, hypochœri, caucalide & ſcādice. Li. 22. c. 22. Alibi de ſcandice ſcribens, ait. Eadem erat Anthriſcus, ſi tenuiora folia, & odoratiora haberet. Anthriſcum plantam eſſe hîc pictam contendunt herbarij quidam, quorum ſententiæ nec refragor, nec ſuffragor. *Locus.* Gignitur in pratorum marginibus, præſertim ſi gelidis aquis rigantur, & ad riuorum præterfluentium alueos, radice fœniculi, intus alba, *Forma.* odorata, acri, foliis apij, per oras obliquè diſſectis, in ſingulis pediculis ferè ſemper quinis, caule cubitali & interdum proceriore, anguloſo, flore in vmbella candido, ſemine oblongo, gemino, apicibus duobus præfixis, exilibus, acri & odorato. Quidam pertinaciùs contendunt eſſe Chærephyllum noſtrum.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SEPTIMVS,

In quo deſcribuntur & ad viuum depinguntur Plantæ, quæ flore placent.

DE FLORIBVS ET CORONIS, CAP. I.

CVM VMBELLAE flores ſuſtineant plantis vmbelliferis eas quæ flore placent meritò ſubiungemus, quas ἄνθινα vocaſſe videtur Theophraſtus, & floribus dicata conuertit Theodorus. Eſt autē τὸ ἄνθος, Latinè flos, veluti iuueneſcentium plantarum quaſi vernatio, vel futuri fructus indicium, & gaudium herbarum arborumq́. Concipiūt enim variis diebus, & pro ſua quæq́ natura grauida partus gerunt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt cum florent, flóſque ruptis conſtat vtriculis. Sed educatio in fructu eſt. Quamquam florere quaſdam arbores tradunt, fructum tamen nullum edere: ac contra fructiferas eſſe quaſdam flore omni deſtitutas. Ceraſi quidem genus eſt, quod florem roſæ modo foliolis multis ſtipatum, ideoq́ formoſum profert, nullum tamen fructum præbet, velut exhauſta ſecuturi fructus materia in floris ornatum, & denſam foliorum congeriem. Ilices verò fructu onerantur, quem nullus flos antecedit. Eſt & genus violæ flammeæ & chamæmeli leucanthemi, quod florem denſum & multiplicem edit, nec ſemen gignit. Præterea triſtes quædam ſint plantæ, quæ nullo flore à natura decorantur, vt adiantum, hemionitis, polypodium, filix, trichomanes, Medium, quibus tamen floris loco quidpiam natura conceſsit, vt filici & trichomani penſiles in auerſa foliorum parte vermiculos. Flores Theophraſtus anni partibus quibus emergunt, diſtinxit, vt ſint ἄνθη ἐαρινὰ, θερινὰ, μετοπωρινὰ, ideſt, Flores verni, æſtiui, autumnales, rigida hyeme, nullo flore celebri. Vernos flores hos recenſet. Τῶν δὲ ἀνθῶν τὸ μὲν πρῶτον ἐκφαίνεται τὸ λευκόιον, ὅπου μὲν ἀὴρ μαλακώτερος, εὐθὺς τοῦ χειμῶνος, ὅπου δὲ σκληρότερος, ὕστερον, ἐνιαχοῦ τοῦ ἦρος. ἅμα δὲ τῷ ἴῳ ἢ μικρότερόν τι γέρων καὶ τὸ φλογινὸν καλούμενον, τὸ ἄγριον (quem locum deprauatiſsimum eſſe vel ipſi aſteriſci indicant. Quare legit Gaza, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρόν τι ὕστερον κρίνον καὶ τὸ φλογινόν. Plinius verò, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρόν τι ὕστερον τὸ πορφυρινόν) ταῦτα γὰρ ὧν οἱ στεφανοπλόκοι χρῶνται, πολὺ ἐκπρέχει τῶν ἄλλων. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, καὶ τὸ λείριον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. ἐμπλέκουσι γὰρ ἔνιοι καὶ τοῦτο εἰς τοὺς στεφάνους. ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον. καὶ τῶν ἀγρίων, ὅτε ἑλειόχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἡ λειμωνία καλουμένη, καὶ τὸ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος, καὶ σχεδὸν ὅσοις ἄλλοις χρῶνται τῶν ὀρείων. τὸ δὲ ῥόδον ὑστερεῖ τούτων, καὶ τελευταῖον μὲν φαίνεται,

πρῶτον

Lib. 6. hiſt. cap. 7. Flos quid.

Plin. li. 17. ca. 25.

Lib. 6. hiſt. cap. 7. Florum diuiſio. Verni flores.

πρῶτον δὲ ἀπολείπει τῶν ἐαρινῶν. ὀλιγοχρόνιος γὰρ ἡ ἄνθησις, ὀλιγοχρόνια καὶ τῶν ἀγρίων τὰ λοιπὰ, πλὴν τοῦ ὑακίνθου καὶ τῆς ἀγρίας καὶ τῆς σπαρτῆς. αὕτη δὲ διαμένει, καὶ τὸ λευκόϊον, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ φλόγινον. τὸ δὲ μελάνιον ὥσπερ εἴρηται, δι᾽ ἐνιαυτοῦ, θεραπείας τυγχάνον. ὁσαύτως δὲ καὶ οἰνάνθη. καὶ γὰρ τὸ ἀνθικὸν μὲν, ποῶδες δὲ τὴν φύσιν(lege εὐῶδες non ποῶδες vt legit Gaza) ἐάν τις ἀποκνίζῃ, καὶ ἀφαιρῇ τὸ ἄνθος, καὶ μὴ ἐᾷ σπερματοῦσθαι, καὶ ὅτε(non ὅτι, vt in vulgatis) τόπον εὔηλον ἔχει, πλεῖστον διαμένει(hæ duæ voces poſtremæ ipſo ſenſu & Gaza monentibus ſunt addendæ) τὸ δὲ ἄνθος βοτρυῶδες, καὶ λευκὸν καθάπερ τῶν ἀγρίων(Gaza legit καθάπερ ἀμπέλου τῆς ἀγρίας, vertit enim vt labruſcæ) ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ ἐαρινὰ φαίνεται). Ideſt, Primum inter flores Leucoium ſe oſtendit (Gaza Leucoium violam albam conuertit, Plinium, opinor, ſecutus: alij Leucoium luteum intelligunt, (quibus quidem locis aër tepidior eſt, hyeme ſtatim, vbi verò inclementior, poſtea. Vere alicubi cum viola, aut paulò poſt Lilium exit, & Phloginũ ſilueſtre. Hæc aliis quibus coronarij vtuntur longè præcurrunt. Poſt hæc Narciſſus & Lirium exeunt. Ad hæc bulbi κώδιον, ideſt, caput: quidam enim & id coronis intexunt. Sequuntur Oenanthe, nigra viola, & ex ſilueſtribus eliochryſum, & anemones genus quam prateniſem vocant: idem gladiolus, hyacinthus, & quibuſcumq; ferè aliis mõtanis vtuntur. Roſa ſerior iis eſt, & nouiſsima quidem erumpit, prima autem inter vernos flores deſinit: breui enim tempore durat florum eius prouentus. Nam & reliqua in ſilueſtrium genere parum durant dempto hyacintho, tam ſilueſtri quàm ſatiuo. Is enim diu durat, & leucoium, diutius etiam phloginum. Nigra autem viola, vt dictum eſt, annũ durat, ſi cultus adhibeatur: ſimiliter œnanthe, nam ea quoque flore commendatur, natura ſuauiter olens: Si enim florem auellas auferáſque, nec ſemen parere ſinas & locum apricum nacta ſit, plurimùm durat. Flos autem racematim coit candiduſq; eſt vt labruſcæ. Et verni quidem flores hi ſunt. Plinius horum magnam partem ex Theophraſto deſcripſit his verbis. Florum prima ver nuntiantium viola alba: tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat: poſtea quæ appellatur purpurea: proximè flammea quæ & phlox vocatur, ſilueſtris duntaxat. Codiaminum (legendũ bulbi codium ex Theophraſto) bis anno, vere & autumno: æſtates hyemeſq; fugit. Seriores ſupradictis aliquanto narciſſus & lilium trans maria: in Italia quidem, vt diximus, poſt roſam. Nam in Græcia tardiùs etiamnum anemone. Eſt autem hæc ſilueſtrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanium, ex ſilueſtribus eliochryſos. Deinde alterum genus anemones quæ limonia vocatur. Poſt hanc gladiolus comitatus hyacinthis: nouiſsima roſa: eademq; prima deficit, excepta ſatiua. E cæteris hyacinthus maximè durat, & viola alba, & œnanthe: ſed hæc ita ſi deuulſa crebrò prohibeatur in ſemen abire. Eundem Theophraſti locum citans Athenæus, alios ſupradictis flores vernos addit, niſi mendoſi ſint codices. Πρῶτον δὲ τῶν ἀνθέων ἐκφαίνεσθαι φησὶ Θεόφραστος τὸ λευκόϊον, ἅμα δὲ αὐτῷ καὶ τὸν φλόμον καλούμενον τὸν ἄγριον(Alij ex Theophraſto legunt, τὸ φλόγινον καλούμενον τὸ ἄγριον) ἔπειτα νάρκισσον, καὶ ἶριν, καὶ τῶν ὀρείων ἀνεμώνης γένος τὸ καλούμενον ὄρειον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. συμπλέκουσι γὰρ καὶ τοῦτο ἔνιοι εἰς στεφάνους. ἐπὶ τούτοις ἥ τε οἰνάνθη καὶ τὸ μελάνιον καὶ τῶν ἀγρίων ὅ τε ἑλίχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἥ τε λειμωνία καλουμένη, καὶ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος. τὸ δὲ ῥόδον ὑστερεῖ τούτων. καὶ τελευταῖον μὲν φαίνεται, πρῶτον δὲ παύεται). Ideſt, omnium primum cerni leucoium Theophraſtus tradit, vnáque cum illo verbaſcum agreſte, poſtea narciſſum & iridem, ac ex mõtanis anemones genus, quod montanum vocatur, & bulbi caput: nam etiam hoc quidam coronis implicant. His accedit œnanthe, nigra viola, & ex ſilueſtribus elichryſum, & anemone limonia dicta. Hinc Gladiolus, hyacinthus. Roſa horum tardiſsima eſt, poſtremaq; cernitur, at prima deſinit. Æſtiui & autumnales flores hi ſunt Theophraſto. Τὰ δὲ θερινὰ μᾶλλον ἥ τε λυχνὶς, καὶ τὸ διὸς ἄνθος, καὶ τὸ μήλινθον, καὶ τὸ ἴφυον, καὶ ὁ ἀμάρακος ὁ φρύγιος, ἔτι δὲ ὁ πόθος καλούμενος. οὗτος δὲ ἐστι διττὸς. ὁ μὲν ἔχων τὸ ἄνθος ὅμοιον

Lib. 21. c. 11. Lib. 15. dipn. Lib. 6. hiſt. ca. 7.

τῇ ὑακίνθῳ, ὁ δ᾽ ἕτερος ἄχρους, λευκός. ᾧ χρῶνται περὶ τοὺς τάφους. καὶ χρονιώτερος οὗτος. ἀνθεῖ δὲ, καὶ ἡ ἶρις τοῦ θέρους καὶ τὸ στρούθιον καλούμενον, τῇ ὄψει καλὸν τὸ ἄνθος, ἄοσμον δέ. μετοπώρου δὲ τὸ λείριον τὸ ἕτερον, καὶ ὁ κρόκος ὅ τε ὀρεινὸς, ἄοσμος, καὶ ὁ ἥμερος. Ideſt, Æſtiui flores ſunt, Lib.21.c.11. lychnis, Iouis flos, cerinthum, iphyum (Plinius legit pro cerintho, alterum genus lilij, & pro iphyum, Tiphyum) & amaracus phrygius, atque pothos duplex, vnus cui flos hyacintho ſimilis, alter decolor, albus, quo circa ſepulcra vtuntur, hic verò diuturnior eſt. Floret etiam iris æſtate, & ſtruthium, flos quidem aſpectu pulcher, ſed ſine odore. Autumno verò florent lilij alterũ genus & crocus, tam montanus inodorus, quàm ſatiuus. Li.15.dipn. Athenæus hunc Theophraſti locum citans ab eo nihil variat. Lib.21.c.11. Ex eodem Theophraſto hæc deſcripſit Plinius. Succedunt illis æſtiui, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij: item tiphyum & amaracus quem phrygium cognominant. Sed maximè ſpectabilis pothos. Duo genera huius: vnum cui flos hyacinthi eſt, alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æſtate floret. Abeunt & hi marceſcuntq́. Alij rurſus ſubeunt autumno. Tertium genus lilij, & crocum, in vtroque genere vnum hebes, alterum odoratum. Hic eſt, vt diximus, ex Theophraſto ortus florum temporum ratione diſtinctus ordo: quamquam, inquit, nullum intermittitur tempus, nec ipſa hyems floribus orbata eſt. Nam etſi propter immodicum frigus ſterilis videatur, tamen floſculos habet, autumnalibus prorogatis. Quod ſi ipſa clementior fuerit, multò magis. Verũenimuerò in Græcia dũtaxat, atque dum Theophraſtus viueret, præclaroſq́; illos de plantis libros conſcriberet, ſupradicti illi flores coronarij habebantur, hoc ſæculo multò plures gratiſsimi iucundiſsimiq́; celebrantur, quos oratione proſequemur, vt delicias noſtras poſteritas agnoſcat, nec dedignetur, iis interim non omiſsis quos Theophraſtus recenſuit, & quorum præſertim vſum retinuimus. Atque vt à vernis exordiar. Verni flores noſtri. Primus omnium flos conſiliginis, quam Pſeudoelleborum nigrũ vocant, herbaceus in hortis noſtris proſilit ſtatim à bruma & Ianuario ferè toto durat, non odoris ſuauitate, non coloris venuſtate expetitus, ſed hoc nomine tantùm, quod vel inuito brumæ rigore exiſtat, atque erumpat, & alios omnes anteeat. Huic proximum eſt leucoium bulboſum, Ianuario & Februario floreſcens, mox leucoium flammeum, bulbus vomitorius, viola purpurea: caltha quæ hyemauerit, primulæ veris genera, belides ſatiuæ, leucoia candida, purpurea, punicea, anemone limonia, bulbina, chelidonium minus, fumaria bulboſa. Ianuarij, Februarij, Martij ineuntis hæc plerumq́; fœtura eſt. Progrediente Martio luxuriant phlox, vinca peruinca, œnanthe, hyacinthi, lunaria odora & inodora, narciſſus duplex, alter orbiculo medij floris rubro, ſuauis odoris, alter grauiùs olens, luteo, chamæleuce, ſiue farranum Plinij, cardamine minor (has enim ſertis & coronis non excludunt) flore violæ, è puniceo candicante, nam & altera minor humiliorq́; eſt, floſculo candido, exiguo, inutili. Deinceps Aprilis hos largitur cynorrhodi læuis, pæoniæ, iridis maioris cæruleæ & candidæ, gladioli, eliochryſi, violæ matronalis, cuius flos vt leucoiorum, candidus, puniceus, purpureus ſpectatur, herbæ Cattrachio ſimilis quã Galli *Baſsinetz* vocant. Florent & hoc menſe oxyacantha, & ſmilax aſpera, quorum flore coronarios vti ſcripſit Theophraſtus. Lib.6.hiſt. cap.7. Ex hiſce floribus perenniores ſunt phlox, quæ tota ferè æſtate florere non deſinit, viola flammea, leucoia, violæ matronales, viola purpurea multiplex. Aprili ſuccedit Maius ſuorũ quoque florum opibus & agmine diues: nam eo flores ſuos expandunt hemerocalles ſiue lilium fuluum, lilium candidum, lilium martagum nuncupatum, melanthium rubrum, caltha veris principio ſata, roſa corneola, iaſminum luteum, cyamis maior, purpureus, cæruleus, candidus, orcheon & ranũculorum genera, phalangium flore niueo, caryophyllum ſylueſtre, ſatiuum, candidũ, rubrum, puniceum, vermiculatum, polyſchides, viola barbata, flos Africanus,

polygona

polygonatum,iris parua,myrtus, aſphodelus, aſperula, Iouis flos ſiue Aquilegia candida,purpurea,punicea,pſeudomelanthium. Minùs fugaces ex iis ſunt, caltha ſatiua,Iouis flos,flos Africanus,caryophylla,pſeudomelãthium,cyanus, roſa corneola,melanthium rubrum. Quædam enim floris prouentũ in duos tréſve menſes prorogant:quædam etiam in totam ferè æſtatem,vt melanthium rubrũ & caltha:quædam etiam bis florent,vt roſa corneola, quæ autumno etiam floret, & ad Octobris vſque exitũ flores producit. Iam verò flores æſtiui (ſic enim nominantur & iure quidem, ij quos Iunius & Iulius menſes fundunt) ſunt,melanthiorum tria genera,lychnis ſatiua,rubra,candida,lauandula,ſpica,ſpartium, & ipſum biferum,quoniam ſub autumni finem florem etiam præbet, ſi cœlũ nõ repugnauerit, cuminum ſilueſtre geminũ,alterum flore rariùs diſiecto,alterũ denſiùs cumulato, equitis calcaribus ſimili,maiorana,iaſminum duplex,malua hortenſis,alba,rubra, purpuraſcens. ſimplex,multiplex:ex ſilueſtribus rapũculum maius, trachelia duo, campanula alba & cærulea,dactylis lutea & rubra,ſilybi flos, quod leucacantham vocat Tragus,à puellis Germanis coronis addi ſolitus, Alcea veneta. Ex his diutiùs durant lauandula,ſpica,lychnis, maiorana,cuminum ſilueſtre, quod in faſciculos coaceruatum & ſuſpenſum ſiccatur, minimeq; marceſcente floris purpura, hyeme floribus aliis omnibus deſtituta,cum amaraco & thymo ſertis ac coronis inſeritur, vt elychryſos ſic aſſeruatus. Auguſti verò & Septembris munera ſunt, amaranthus purpureus, petilius maior Plinij,blitum maius,cyclaminus flore violæ,purpureo,odorato,&,vt audio,Tulipa rubra,calathiana Plinij autumnalis:ſunt enim aliæ duæ,hæc verna,illa æſtiua,crocus ſilueſtris inodorus,ſatiuus odoris non iniucũdi,cui ſimillimus colchici flos in pratis nudus poſt foliorũ iacturam, adeò vt incautos & ignaros fallat. His quoque menſibus halicacabi fructus matureſcit & fulueſcit,quem folliculi tunica detracta coronarij in ſerta cũ cumino ſilueſtri, amaraco & thymo colligant,ceraſum vocantes,ob magnam cũ ceraſi fructu coloris & rotunditatis affinitatem. Hactenus flores coronarios recenſuimus: præter quos in coronis locum ſibi vendicant plantæ multæ,vel foliorum varia pictura inſignes,vel ramulis frondeq; ſuauem odorẽ ſpirantes. Sed de iis libro de odoratis plantis tractabimus. Nunc de florum vſu dicendum nobis eſt:qui quidem latiſsimè patet. Nam flores ſummæ hominum tum voluptatis, tum vtilitatis cauſſa creauit natura. Horum enim illecebris non parum viſus & olfactus capiuntur,vtpote cũ miros efflent odores,inenarrabilemq; colorum varietatem repreſentent. Nec enim in vllis rebus aliis laſciuiens natura magno fertilitatis gaudio tam variè luſit,ſiue floris cuiuſque priuatum colorem ſpectes,vt lilij niueum, calthæ luteum,ſiue in ſingulis quibuſdam varietatem, vt in eo quem trinitatis florem appellant,vna parte luteo,altera ſatura purpura nitẽte,alia candido vel cæruleo, ſiue figuræ diuerſitatem,ſiue appendicum,ſtaminum, foliorum formã,numerum, picturam multiplicem. Iam verò quanta in medendi arte ex florum odore & facultatibus inſignibus calfaciendi,refrigerandi,reprimendi,corroborandi, digerendi, diſcutiendi,reſoluendi,aperiendi,attenuandi,leniẽdi, atque aliis infinitis percipitur vtilitas,quis facilè explicare poſsit? Quæ enim corporis pars male affici poteſt, cui non ex floribus remedia adhiberi poſsint? quis morbus ſine florum remedio tuto curari poteſt? quæ medicamentorum,quæ antidotorum compoſitiones, quibus flores non admiſceantur? In cataplaſmata,malagmata,emplaſtra,vnguenta,fotus,balnea admittuntur:rara ſunt ſine floribus enemata:olea permulta ex floribus cõponuntur,ſerapia,tragemata. Elicitur ex ipſis liquor:vino, melli, aceto induntur,vt in eis vires ſuas relinquant. Sed de florum vſu medico in ſingulorum tractatione dicetur. Nunc ad eorum vſum redeo,qui deliciis maximè cernitur. Veteres floribus in coronas potiſsimum nexis vtebantur puellarum virginumq; orna-

Aeſtiui flores noſtri.

Autũnales flores noſtri.

Lib. 21. c. 8.

Florũ vſus.

menta, quod Strabo tradit apud Vibonem in Brutiis repertum, in eumq́; locum propter flores migraſſe Proſerpinam. Hæ & conuiuiis adhibebantur, & amátibus in deliciis erant, στέφανος Græcis corona dicta eſt, & στέφος & στέμμα à cingendo, Lib.15. Athenæo teſte. Corona verò Latinis à choro dicta videtur, etiamſi citra aſpirationem nunc ſcribatur: tamen Apion in libro de lingua Romana, vt ſcribit Athe-Ibidem. næus, choronam cum aſpiratione diu appellatam fuiſſe tradidit, quia chori ductores ea antiquitus in theatris vterentur. Noſtris non ſolùm flores in coronarum vſum venere, ſed etiam in ſerta digeruntur, quæ ferentes & intueantur, & naribus obiiciant: aut in faſciculos componuntur, quos in vaſis aut vrceis encauſtro picturatis & aqua plenis merſos, ſuper cœnaculorum abacis, cubiculorum menſis, feneſtriſque aſſeruant ad paſcendos recreandosq́; oculos. Coronis ac ſertis herbarũ flores ferè inſeruiunt, arborum minimè, præterquam mali aureæ, citriæ, punicæ, & myrti. Faſciculis verò & arborum, & ſilueſtrium herbarum obuios quoſque flores immiſcent, modò vel forma, vel colore arrideant, vt malorũ, pyrorum, achradum, oxyacanthæ, vacciniorum, perſicorum, padi, thraupali, tetragoniæ, violæ calathia-Coronæ variæ, & earum varius vſus. næ, ſiſymbrij ſilueſtris, & reliquorum id genus nullo ferè dempto. Sed coronas priſci non tantùm capiti impoſuere (hoc ipſarum vſu reperto, auctore Athenæo, ob dolorem capitis cũ poſt liberaliorem meri potum his fortè veluti vinculo capiti adhibitis, eius grauitatem, vel ſublatam vel leuatam ſenſiſſent, præſertim ſi hedera, myrto, lauro, roſa caput cingerent) ſed etiam collo adalligauere in pectus Lib.15. demiſſas, ὑποθυμίδας, vel ὑποθυμιάδας dictas. Athenæus. ὑποθυμὶς δὲ καὶ ὑποθυμιάδες στέφανοι παρ᾽ αἰολεῦσι καὶ ἴωσιν, οὓς περὶ τοὺς τραχήλους περιετίθεντο, ὡς σαφῶς ἐστὶ μαθεῖν ἐκ τῆς ἀλκαίου καὶ ἀνακρέοντος ποιήσεως. Ideſt, Sunt etiam hypothymis & hypothymiades coronæ quædam apud Aeoles & Iones, quas circum colla geſtabant, vt ex Alcæi & Lib.15. Anacreontis poëmate diſcere licet. Has autẽ ita geſtaſſe tradit Athenęus, quòd cor vitæ ſedes cum in pectorę ſit, non ſolùm coronis hanc principem corporis partẽ ornandam eſſe iudicauerunt, ſed etiam vnguentis pretioſis illinendam ac exhilarandam. Et hypothymides, ſiue hypothymiades dici videntur, quod earum θυμίασις, ideſt, halitus & odor in nares expiraret. Morem eum Sequani etiamnum retinent, ſæpius ex induſiorum lineorum deiectis vinculis ſerta florum ſuſpendentes, quàm geſtantes manu. Ad hæc non omnes eadem de cauſa coronas ſibi aptabant, neque eandem earum deligebant materiam, ſicut neque nos noſtro ſæculo, neque texendarum coronarum eadem omnibus occaſio. Religionis cauſſa & oraculi iuſſu Cares vitice coronabantur auctore Athenæo, Lacedæmonij calamo ἐν τῇ τῶν προμαχίων ἑορτῇ, ideſt, in feſto anteſignanorum, & palma, auctore Soſibio, quæ in Gymnopodiis feſto Laconico monimentum erat victoriæ ad Tyræam partæ. Naucratitæ myrto, Ægyptij papyro, quam ideo coronariã vocabant, quod Lib.15. c.11. eius flore deos coronabant, Plinio teſte. Samiæ Iunonis æditui, ſacerdotes lauro, qua cæteri Græci vtebantur, vt ait Philonides, ad diſcutiendam poſt immodicum potum capitis grauitatem, Romani verò triumphantes bellicæ virtutis inſigni. Præterea non religione tantùm moti homines ſibi coronas aptarunt, ſed deorum etiam ſimulacris, quod hodie quoque fit diebus feſtis laribus publicis & priuatis, manibus & ſepulcris. Mitto celebres illas Græcorum coronas ex apio, pinu, populo, oleaſtro publicis ludis Græciæ in virtutis præmium viris fortibus dari ſolitas, & Romanorum triumphales, obſidionales, ciuicas, murales, vallares, nauales, ouales, & laureas, aureas, gramineas, iligneas, querneas, myrteas, vtpote quę ad florum & plantarum naturam ac contemplationem nihil conferant: item ſutiles, quæque ex aſſuto malabatro nardóve fiebant, vel ſerico pingebantur opere phrygio, natiuos flores imitante ſerici tinctura & varietate. Dicamus hîc potiùs de pactilibus coronis, quarum ſumma fuit auctoritas, ſic nuncupatis, quod ex floribus & herbis

herbis coronariis compactæ eſſent, Græci ϛρεπλὰς & ἐλικλὰς, ideſt, tortiles, & φιλυρίνας vocarunt, quod philyræ, ideſt, tiliæ cortici in tænias diſſecto flores impingerentur. Fuerunt etiam ἀντίνοιοι coronę ab Ægyptiis appellatæ è loci flore ibi naſcentis æſtatis tempore in ſtagnis, cuius duo reperiuntur colores, alterius candidus roſæ ſpecie ex qua componuntur coronæ Antinoiæ propriè nominatæ, alterius cæruleus, ex qua texũtur coronæ λώτιναι. Fuerũt & ἀκίνιοι coronæ ex Acino plãta nexæ, quarum meminit Andron medicus apud Atheneum. Floribus coronariis ſuprà memoratis priſci alios adnumerarunt teſte Atheneo, vt coſmoſandalum, Theſiũ, philadelphium, chelidonium fronde albeſcente. His adde veteres nectendarum & geſtandarum coronarum adeò curioſos fuiſſe, vt quo tempore flores terra negat, cornuum ramenta in florum ſpeciem tingerent, quemadmodum & noſtri homines hodie pennis auium lignorum ramentis & charthis artificioſè diſſectis tinctiſq; vernos flores ementiuntur in hybernas coronas: ex medulla quoque iuncorum gypſo illita auiculas formantes, quas ſertis & coronis addunt lemniſcorum vice, quibus & laneis & aureis veteres vſi ſunt. Hactenus de coronis & floribus coronariis vniuerſè. Deinceps de ſingulis dicendum, non illis quidem ſupradictis omnibus, quorum plantæ aliæ aliis libris deſcriptæ, aliæ aliis libris deſcribendę, ne ſimiles à ſimilibus diſſociarentur, ſed de iis quæ maximè placent nobis & arridẽt, hodieq; vſu frequentiore vſurpantur quarum loci natales, ortus tempora, tum eximiæ præſtantiſsimæq; in medendi arte poteſtates ſingillatim explicabuntur. Atq; ab his quæ omnibus notiores ſunt & vulgatiores exordiemur. Lib. 15. Ibidem.

VIOLA PVRPVREA. CAP. II.

ION Græcis & ἴον μέλαν Theophraſto & μελάνιον, Dioſcoridi ἴον πορφυροῦν, Latinis viola nigra, & purpurea, & viola Martia, Officinis viola, herba ipſa violaria, Arabibus *Seneffigi, Sonofrig*, ſiue *Benefeſigi*, Italis *Viola porporea, & Viola mammola*, Germanis *Mertzen violen*, Hiſpanis *Violeta*, Gallis *Violette de Mars*. Nicander in Georgicis, vt Hermolaus refert, Ion vocatam credit Violam, quia Nymphæ quædam Ioniæ florẽ eum Ioui primũ dedere muneri. Alij Græci ἴον dictum putant, quod cum Io in vaccam à Ioue cõuerſa eſſet, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit, vt Latini quoque detrita, t, litera Violam quaſi Vitulam imitatione Græca videri poſſent appellaſſe. Eadem occaſione Seruius Violam Latinis etiam vaccinium dici refert, locum hunc enarrans Vergilij. *Nomina*

Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur. Ecl. 2.

Vergilius tamen alio in loco vaccinium à viola differre oſtendit.

Et nigræ violæ ſunt, & vaccinia nigra. Ecl. 10.

Vitruuius quoque Violam à vaccinio diſtinguit. Nam ex Viola Silis attici colorẽ, ex vaccinio purpuram elegantem fieri memoriæ prodidit. Petrus Pe. ἴον ἀπὸ τοῦ ἰέναι quaſi ire aut prouenire, aut primùm prorumpere dictum putat: veris enim præuia eſt Viola, purpura autẽ nigricans, ſeu in nigro purpureus color cauſa fuit cur Viola purpurea Theophraſto, Græciſq; aliis ſcriptoribus & Vergilio nigra diceretur. Nec ſolùm ex ſaturata purpura lucent Violæ, ſed etiam quædã ſunt albæ, eæq; vulgatiores, frigidis & vliginoſis locis naſcẽtes, nullo aut ſanè languido odore. Vtriuſque alia eſt ſatiua, alia ſilueſtris. Præterea Viola purpurea ſatiua, tum candida in hortos trãſlata, maximè loco aprico inſolata, floreq; ſæpius vulſo, alioq; cultu, denſo foliorum ſtipatu ferè globoſa fit, ideo duplex Gallis dicta, *Violette de Mars double*, quã olitores delitiis alunt. Pena tradit nuſquam in Europa cultu luculentiores, magnitudine, fragrantia, colore, prouentu ſpectari, quã in Antuerpiæ Officinis quę parant cęruleum violaceum ſyrupum ex pluribus infuſis ſaccharo Li. 7. archi. *Genera*

addito, ſoli viginti aut triginta dies expoſitis. Sed is florũ luxus Violas ſemine priuat, fraudato ſeminis genio, quæ ſi rurſus negligantur, nec frequentiùs transplantentur, ad ingenium redeunt. Ca.117.li.4. Matthiolus arboreſcentem Violam è Baldo monte ad ſe miſſam depinxit, nempe Matrem Violarum, à nobis deſcribendam paulò poſt fuſiùs, quæ ad duorum cubitorum altitudinẽ adoleſcit, multis ab vna radice ſublatis ramis, flore regalis conſolidæ floribus ferè ſimili. Ea nihil aliud eſt, inquit Pena, quàm Viola purpurea in nemoroſis, vmbroſis frigidarum regionum, qualis In Ad. flo. 266. Anglia, Belgium, vel calidiorum montibus arduis, quales Veganij, & Narbonẽſes alij montes, ramoſos cauliculos emittens, ſeſquipalmares, teneros, & ex interuallis folia oblongiora, altiùs ſerrata, ſiliquaſq; in tria dehiſcẽtes, longiores: flores cõcolores, inodoros, nonnihil toto ortu & poſitu Violam flammeam imitata, neque tamen ſpecie aut natura à Viola purpurea diuerſa, quã ſic deſcripſit Dioſcorides.

Li.4. c.117. *Forma.*

VIOLA Purpurea, Matth.

Folium habet minus tenuiuſq; quàm hędera, nigrius tamen, nec diſſimile: cauliculus ſtatim à radice medius proſilit, in quo floſculus ſuauiter olens, purpureus. Naſcitur in aſperis & vmbroſis locis. Hanc noſtram eſſe Violam Martiã nemo ambigit, tum floris venuſtate, tum ſuauiſſimo odore plebi & Officinis frequentiſſimam & vſitatiſſimam, ad delicias & ſummas vtilitates. Hæc enim humilis per terram repit fragariæ modo, folia fundens à radice multa, lata, venoſa, per ambitum leuiter ſerrata, hederæ foliis minora, rotundiora, tenuiora, nigrioraq; præſertim parte ſuperiore, inter quæ medij exeunt pediculi tenues, teneriuſculi, ſinguli ſingulos flores ferentes, pulchros, odoratos, colore in nigro purpureos, nonnunquam pallidiores, nonnunquam candidos, ex quinque foliolis cõpoſitos, ac deinde penſilles folliculos, vaſculáve rotunda per maturitatem in tres partes dehiſcentia, ſemen minutum, album, in rotunditate oblongũ, miliaceum, medulloſum complectentia: radices tenues ſunt & fibratæ.

Lib.21.c.6. Hanc ſolam Plinius Græco nomine Ion appellari tradit his verbis. Violis honos proximus. Earum plura genera, purpureæ, luteæ albæ: plantis omnes vt olus ſatæ. Ex iis verò quæ ſpõte apricis & macris locis proueniunt, purpureæ latiore folio ſtatim ab radice carnoſa exeunt, ſolæq; Græco nomine à cæteris diſcernũtur, appellata Ia, vt ab his ianthina veſtis. Locis opacis iuxta dumos, muros, agrorũ, hor- *Locus* torumq; margines pingui ſolo plurima frequenſq; emicat. Multiplex hortenſis eſt, quæ floribus eſt pallidioribus, minuſq; odoratis. Naſcitur etiam locis opacis, *Tempus.* ac ſecus vias & margines agrorum, verũ arido ſteriliq́ue ſolo. Floret perpetuò, vt diximus ex Theophraſto, ſi cultus adhibeatur, ſed vere præſertim, & inter vernos flores ferè prima. Folia verò toto anno virent. *Vires & Temper.* Viola refrigerandi vim habet, Dioſcor. auctore. Folia eius per ſe & cum polenta illita ſtomacho æſtuanti, oculorum inflammationibus, ſediſq; procidentiis auxiliantur. Li.4.ca.117. Præterea id quod in flore purpureum eſt, cum aqua potum angina correptis, & comitiali in pueris morbo mederi affirmant. Quam poſtremã ſententiam quidam hinc expungunt tanquã ſuppoſititiã, nec eam Ruellius conuertit, quod eadẽ capite de Aſtere legatur. Alij cõtra Plinium & eos auctores ex quibus illa deſcripſit, ſequẽdos iudicant, idq; de

Viola

Viola purpurea rectè legi,& à Dioſcoride ſcriptum eſſe cenſent,capitiq; de Aſtere Attico falſò adiecta,quod neq; Plinius,neq;Græcus alius auctor ea de Aſtere memoriæ prodiderit.De viola verò hæc Plinius.Violæ ſilueſtres ſunt & ſatiuæ. Purpureæ refrigerant,cõtra inflãmationes illinuntur,ſtomacho ardenti imponũtur,& capiti in fronte.Oculorũ priuatim epiphoris,& ſede procidente vuluáve, & cõtra ſuppurationes.Crapulã & grauedines capitis impoſitis coronis olfactúve diſcutiũt.Anginas ex aqua potæ.Id quod purpureũ eſt ex iis, comitialibus medetur,maximè pueris in aqua potũ.Semen violæ ſcorpionibus aduerſatur, contrà flos albæ ſuppurata aperit,ipſa diſcutit.Hęc Plinius.Et ſanè hoc ex violis purpureis auxiliũ videtur non manifeſtis ipſarum qualitatibus aut facultatibus, ſed φυσικῶς, & cæco effectu anginis & epilepſiæ mederi.Violæ folia,inquit Galenus, aqueam & ſubfrigidam ſubſtãtiam ſuperãtem poſſident.Quare tum per ſe, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant.Imponuntur & ori ventriculi æſtuanti,& oculis.Meſues multò accuratiùs violæ vires declarat his verbis.Viola recens frigida eſt & humida,ſiccata minùs tum frigida tum humida.In recente enim excrementoſa in ſuperficie humiditas purgatrix lubricando, caliditatem obtundit, perfectionis ipſius & formæ cauſam.Hæc cùm ſiccando reſoluta fuerit,caliditas priùs obrupta emicat, & ab ea ſapor amarus,fitq; trahendo purgatrix. Viola recens refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos ſedat,inflãmationes omnes extinguit,aſperam arteriam & thoracẽ lenit,expurgat bilem flauã , & ab ea calorem extinguit,& cephalalgiam à cauſa calida:ſomniferæ ſunt, conferunt vuæ, cynanchæ,præter cæteras verò pleuritidi , & cæteris tumoribus thoracicis : phlegmonen hepatis , obſtructionem eius ſiccam, icterum valde iuuant,& febres ſymptomaticas,ſeu inflãmatorias : ſitim ſedant,ſed coryzam excitant.Melior eſt viola matutina,cuius virtutem neq; ſolis calor reſoluit,neq; pluuia diſſipauit. Cum imbecilliter purgẽt, additur à quibuſdam violarum parti dimidium turbith, ab aliis ſcammonium , & finguntur trochiſci. Violæ & oleum violarũ , vt medicamentorum violentiam retundant,ipſis adduntur. Succus violarum & ſyrupus leniendo ſoluit.Violæ melle conditæ magis tergent, minùs refrigerant, cum ſaccharo cõtrà. Oleum ſit omphacinum aut amygdalinum , in quo oleum violatũ fiet.Hactenus Meſues, fit hodie quoque ſyrupus ex violarum recentium diluto , in quo illæ ſæpius maceratæ fuerint quemadmodum ex roſis roſaceus , quo deiiciendæ alui gratia medici in pleuritide vtuntur , vncias quatuor aut quinq; propinantes , violarum deiectoriam vim Galenum & cæteros veteres Græcos nõ nouiſſe perſpicuum eſt.

Lib.21.c.19. — Lib.6. ſim. — Lib. 2. c.11.

MATER Violarum, Dalechampij.

Mater violarũ.

Gignitur viola hîc depicta, ab herbariis mater violarum dicta, in nemoribus & dumetis,radice nigra, multis fibris capilata,caulibus multis, ſeſquipedalibus,nodoſis,teretibus,foliis violæ martiæ longioribus , ad caulium & ſurculorum nodos exeuntibus, flore violæ purpureæ longo pediculo nixo, vt in ſupradicta viola, ſemine eodem, quadrangulis veſicis incluſo. Caules primùm recti ſtant , deinde humi procumbunt,floret hæc planta diutiſſimè : nam dilapſo flore in eius locum alius atque alius ſubnaſcitur.

VIOLA FLAMMEA. CAP. III.

Nomina QVAE hîc pingitur viola à florum tricolori varietate Viola tricolor, & herba ſiue flos trinitatis nuncupatur, ab aliis Iacea, ab aliis Viola flammea, quibus phlox Theophraſti eſſe videtur, quam violam flammeam Plinius & Gaza interpretati ſunt, quamquam noſtra exemplaria non φλὸξ, ſed φλογινὸν habeant, quod idem eſſe puto. (Lib. 6. hiſt. cap. 7.) Phloga Theophraſtus ſcribit vere cum viola, aut paulò pòſt exire, ſilueſtrem eſſe, plurimúmque durare, quæ de tricolori viola verè dici poſſunt. Eſt enim ſilueſtris, inodora, vere aut paulò pòſt erumpens. (Lib. 2. c. 31.) Alij contendunt phloga herbam eſſe à Dodonæo pro heranthemo demonſtratam. Anguillara amaranthum purpureum eſſe putauit. Sed is nec vernus, nec coloris flammei. Viola hæc Gallis *Penſees*, *&* *menues penſees* vocatur, Germanis *freyſcampkraut*, quæ cum ſilueſtris ſit, in hortis tamen hodie colitur. *Genera.* Eiuſdem duo obſeruauit & depinxit genera Matth. (In cap. 117. lib. 4.) alterum maius, alterũ minus. Viola flãmea foliis conſtat exiguis, initio rotundiuſculis, deinde oblongioribus, per ambitum ſerratis, caulibus anguloſis, infirmis, tenuibus, geniculatis, reptantibus, ex quibus inter folia exoriuntur pediculi longiuſculi, quibus flores inſident *Forma.* purpureæ violæ forma & magnitudine ferè pares, ſimiliter in quinque foliola diuiſi, ſingula triplici colore variegata, purpureo videlicet, luteo, candidóque vel cæruleo, ſummis foliolis purpureis, mediis candidis, infimis luteis nigris intercurſantibus lineolis. In hortis hos flores etiam cum pallido, cæruleo, purpureo, luteo promiſcuos videmus, ea colorum varietate ob ſolam venuſtatem, nulla odoris gratia commendata. At in Vellauiorum montoſis paſcuis propè cœnobium, quod monaſterium Diui Chafredi vocãt, hîc flos totus luteus ſpectatur copioſiſsimus inſigni prorſus de hac re hiſtoria. Montibus enim altiſsimis frigidiſsimis, niue ſex ferè menſes opertis, eo potiſsimum iugo vnde manat Ligeris fons, per æſtatem tanta copia is

VIOLA FLAMMEA ſiue Tricolor maior, Matth.

VIOLA FLAMMEA Minor, ſeu Iacea altera, Matth.

flos

flos prodit, vt terrę conſpectum intuentibus eripiat: collectum verò & in ſaccis conditum incolæ Maſsiliam perferunt, vnde poſt nauibus in Alexandriam & Aegyptum vehitur. Eum fama eſt Aegyptios comparare, vt in aqua, quam ſolam bibere per religionem fas eſt, macerantes, & coquentes, ſalubriorem potum conficiunt, ad caducum morbum pulmoniſque & thoracis vitia decoctum id prodeſſe arbitrantes: tam procul ad eos morborum ſitiſque remedia nos mittimus. φλόγα, quaſi flammeam dictam volunt ab huius ſylueſtris luteo colore, quem Flammeum appellarunt veteres, & qui in hortis cultu mutatur. Semẽ exiguis & rotundis folliculis cöercetur, quæ eo maturo dehiſcunt, radices multis fibris conſtant. Minoris huius violæ flores, inquit Matthiolus, minores ſunt, & duobus tantùm coloribus ſplendentes, nempe cæruleo ac candido, aut luteo & albicante. In aruis multis locis naſcitur, & ſitientibus pratis ſua ſponte, atque in hortis ſilueſtri ſpecioſior & elegantior. Vere cum viola purpurea aut paulò pòſt emicat, æſtate deinde tota, & maxima autumni parte, nõnunquam etiam hyeme floret. Dodonæus in ſtirpium hiſtoria violam flammeam ſiccam, calido frigidóque temperatam eſſe tradit, in libro de floribus frigidam quidem obſcuram habere qualitatem, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſiq; ſucci, vt malua participem, emollientis ea de cauſa facultatis, verùm minùs quàm illa, prodeſſe, vt recẽtiores aiunt, febriſcitãtibus maximè pueris & infantibus, quorũ conuulſionibus ac comitialis morbi acceſsionibus ſubuenire creditur, commendatur item ad pulmonis pectoriſque inflammationes, & ad ſcabiem corporiſque pruritum: vlcera quoque glutinare fertur. Pena calidam, guſtúque totam ſubacrem eſſe aſſerit.

Locus. *Tempus.* Lib.2.c.2. Cap.2. In Ad. fol. 266.

LEVCOIVM. CAP. IIII.

TOῦ λευκοῖυ nomen, quamuis Græcis albam violam ſignificet, ſi eius vocabuli compoſitionem ſpectes, aliarum tamen violarum præter melania cuiuſcunque coloris ſint, naturam indicat, etiam lutearum quas Arabes nunc *Cheiri* vocant nunc *Alcheiri*, præpoſito articulo, Germani *Vvyſuail*, Hiſpani *Violetas amarilhas*, Galli *Gyrofliers iaunes*: & candidarum, & cærulearum, & purpurearum, vt quatuor ſint in totum hæc genera ſola florum varietate diſcrepantia, autore Dioſcoride. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea, alia cærulea quamquam multi de cærulea dubitent, putẽtque leucoium cæruleum in Dioſcoridis græcis codicibus aſcititium eſſe, etſi in cunctis pariter legatur, tum quod nuſquam leucoium cæruleum viderint, tum quod Marcelli egregiæ antiquitatis & fidei Latinus Dioſcorides Lõgobardis literis ſcriptus, tres tantùm colores illos omnibus notos numerat, quartus hìc cæruleus nullus in eo ſit. His addit Fuchſius Plinij auctoritatem, qui violæ genera enumerãs, purpureæ, luteæ, albæ duntaxat meminit: neque plures leucoij differentias recenſet Oribaſius, neque Serapio hoc Dioſcoridis caput ad verbum deſcribens. Minimè tamen hìc violam purpuream aut candidam intelligas eam quam ἴον Gręcis propriè vocatam diximus, Latinis violam, quam diximus etiam eſſe purpuream & candidam: Homines enim illorum florum capti venuſtate & fragrantia, inquit Pena, vt vſum ad coronamenta, ſic nomen commune ſanxere, poſteáque magis conſuetúdinem, aut florum ſimilitudinem quam rationem ſecuti, multos & varios flores violas nuncuparunt, idem nomen variis atque longè diuerſis plantis, quales ſunt violæ & leucoia imponentes. Hæc enim ab illis qualitate facultatibúſque differunt: ideo Dioſcorides locis atque familia diſiunxit. Eſt & apud Theophraſtum leucoium bulboſum. Quæ omnia ſuis locis declarantur. Leucoium album vt Dioſcoridis ætate, ſic etiam hodie vulgò notum, non à florum candore, neque enim ſemper candidos ha

Nomina *Genera* Lib.3.c.121. Cap.173.hi. Lib. 21.c.6. Lib.7.hiſt. cap.15. *Forma.*

LEVCOIVM, Album.

LEVCOIVM Album & purpureum, Matth.

dos habet,ſed à foliorum canitie cinericióve colore dictum,caulem habet bipedalem aut tripedalem,durum,rectum, ramoſum,rotundum : folia oblonga,candida, mollia,& veluti lanuginoſa verbaſci ritu:flores odoratos, ex quatuor foliolis congeſtos in ſuperiore cauliculorum parte,ex pediculis exeuntes, aut candidos aut rubētes,aut ex purpureo puniceos,aut cineri candidiori proximos : ſiliquas anguſtas , oblongas,in quibus ſemen latum & rotundum : radices validas, fibratas.

LEVCOIVM Aureum, Matthioli.

Lib.2.c.4. & hiſt.flo. cap 3.

Hoc minus leucoium ponit Dodonæus , quod non forma ſed magnitudine ſola differt , caules foliáque ſimilia gerit, ſed minora , flores etiam vel candidos , vel rubentes, vel puniceos, ſiliquas & ſemina ſimilia.

Cap.117. hiſt.

Fuchſius violæ matronalis nomine depinxit. Purpureum huic planè ſimile eſt caulibus , foliis vtraque parte caneſcentibus , ſolo florum colore diſtat. Quare Matthiolus vtrumq; eadem pictura expreſsit.

Tempus.

Leucoia iſta vere florent, & tota propemodum æſtate.

Locus.

In hortis & cultis locis proueniunt.

Leucoium luteum.

Leucoium luteum , Græcis λευκόιον , & λευκόιον μήλινον , Plinio viola lutea, Arabibus & Officinis propriè *Keyri*, Gallis *Gyroflee iaune*, vel *Violier iaune*, Germanis *Geel veiel*, Italis *Viola Ialla*, caulibus eſt ramoſis , lignoſis, virentibus,foliis oblongis,anguſtis,in viridi nigricantibus,glabris, numeroſioribus, longioribus,magis in acutum deſinentibus, quàm ſuperiora.

Forma.

Flores bene lutei, venuſti, valde odorati ſummos

ſummos ramulos ornant: deinde ſiliquæ minores, in quibus ſemen compreſſum, luteum. Sponte è rimis peruetuſtorum murorum ſaxorúmque apricis, & radiorum ſolis repercuſſu incaleſcentibus emicat, atque etiam è ruderibus, ſeritur etiam & colitur in hortis. Sed illud menſe Februario & Martio floret, præſertim hyeme clementiore, hortenſe ſeriùs. Leucoium luteum veriùs dici ἴον φλογινὸν Theophraſti, quàm florẽ trinitatis, periti herbarij autumant, quod totus flos flammei ſit coloris, ideſt, lutei: luteum enim florem flammeum à Latinis dici declarant hęc Plinij verba. Lutei video honorem antiquiſſimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum. Flamma enim in humido flaua eſt: in ſicco verò rubra fit, & à flammeo flauóve colore diſcedens rubra cum ſplendore cernitur. Sui ſimilis & vna dũtaxat, inquit Pena, quę plurimùm albos, ſæpe purpureos, interdum, prę ſertim annotina flores exoleti coloris in cæruleum vinaceum langueſcentis fert, cornicula quanta & cuiuſmodi cornuti papaueris: geminum autem ſeminum ordinem membranula ſecundum ordinem intercurrit: folia accedunt ad calendulam albicantia è radice lignoſa. Hæc nõ perinde feruet guſtu. Alia viola lutea hîc proponitur ſpectanda verè polyanthes vel multiplex cognominanda, flore nimirum denſiſſimis foliolis ſtipato & congeſto, præſtantiſſimi atque ſuauiſſimi odoris, nullis ſiliquis, nullo ſemine, abeunte nimirum in floris amplitudinem eo ſucco, quem ſiliquarum & ſeminis materiam eſſe oportebat. Cultu & mangonio talem euadere aiunt, præſertim ſi tenellæ plantæ antequam floruerint ſæpiùs transferantur. Præterea leucoium puniceum hîc appinximus, rectiùs ſic appellatum quam violam matronalem puniceam, quo nomine Fuchſius pinxit. Dioſcorides lutei leucoij præcipuum in medicina vſum eſſe tradit. Huius aridos flores decoctos in deſeſſionibus valere contra vuluæ inflammationes, & menſtrua expellere: cerato exceptos rimas ſedis ſanare, cum melle feruida oris vlcera, ſemen ipſius duarum drachmarum pondere cum vino potum, aut cum melle appoſitũ menſes, ſecundas, partus extrahere, radices cum aceto impoſitas lienem reprimere, & podagricis prodeſſe. Plinius eadem habet. Viola alba & lutea extenuant, menſtrua, vrinam ciẽt, minor vis eſt recentibus: ideóq; aridis poſt annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices eius cum aceto illitæ ſedant lienem: item podagram, oculorum autem inflamma

Locus.

Lib.21.c.8.

In Ad.fol. 141.

Viola lutea.

Forma.

Cap.117.hi. Lib.3.c.121.

Vires & Temper.

Lib.21.c.19.

VIOLA LVTEA, multiplex.

LEVCOIVM, Puniceum, Fuch.

inflammationes cum myrrha & croco, folia cum melle purgãt capitis vlcera cum
Lib.7. ſim. cerato rimas ſedis,& quæ in humidis ſunt,ex aceto verò collectiones ſanant. Galenus eadem diſtinctiùs explicat his verbis. Leucoij frutex vniuerſus extergentem facultatem habet,ac tenuium partium,plus tamen flores:& inter hos qui ſunt ſicciores magis quam virides, adeò vt & oculorum cicatrices craſſas extenuent, tum menſes quoque eorum decoctum mouet, & ſecundas partúmque emortuum elicit: ac ſi bibatur, abortum facit.Eſt ergo id medicamentum vt ſi quod aliud,amarum. At ſi quis virium eius vehementiam multa aqua admiſta retundat,aut id genus aliquo,habebit & ad phlegmonem non malum medicamentum. Sic decoctũ eius ſi non merũ fuerit vteri phlegmonas identidem perfuſum ſanat, potiſsimùm quæ diuturno tempore ad ſcirrhi modum induruere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt etiã qui cum melle ad aphthas adhibeant. Semen cum eiuſdem ſit facultatis,aptiſsimum eſt duarum drachmarum pondere potum: tum menſibus ciendis impoſitum conuenire creditur, partúmque viuentem interficere,ac mortuum eiicere. Radices ſimilis quoque facultatis, niſi quod craſsioris ſunt eſſentiæ,& magis terrenæ,cum aceto lienes induratos ſanant. Non-
Lib.3.anti. nulli verò & phlegmonas in articulis induratas iis curant. Meſues oleum de Keyri,id eſt, ex floribus lutei leucoij conficit vt chamæmelinum,quod tenuat,digerit: ob id dolores thoracis,renum,neruorum,menſurarum ſedat.

VIOLA MATRONALIS. CAP. V.

Nomina

Lib.21.c.7.

VIOLA matronalis vel viola damaſcena & marina, Gallis *Violette de damas, & Gyrofflee de damas*, vel *violette & Gyrofflee des dames*, Germanis *Vuinterviolen*, hoc eſt, viola hyberna ſiue hyemalis. Quidam ob odoris præſtantiam violam moſchatellam vocant,alij Heſperida Plinij, noctu magis olentem, inde nomine inuento. Dicitur autem viola matronalis quod

VIOLA Matronalis, alba.

VIOLA Matronalis, purpurea.

eam

eam matronæ colere ſoleant. Damaſcena tanquam ex Damaſco delata. In floribus huius differẽtia eſt. Vnam Fuchſius depinxit floribus candidis, alteram purpureis nomine leucoij albi & purpurei. E' radice fibrata, denſa, ampla, caules emittit rectos, cubitales & ſeſquicubitales, ramoſos, in quibus folia longa, lata, ſubnigra, per ambitum leuiter crenata, crebra, drabæ, aut erucæ, minùs laciniosa, in caulium ſummitate flores pulchri, quadrifolij, odorati, leucoiis ſimiles, ſæpius candidi, aliquando rubelli, aliquando dilutæ purpuræ, ſemen in ſiliquis oblongis & rotundis coërcetur, paruum, acre, fuſcum aut ruſeſcens. Quamuis marinam & damaſcenam tanquam exoticam vocitent, inquit Pena, tamen in Nitiobrigum montoſis, & Veganij ſiluoſis, etiámque in pratis Angliæ fruticat, vnde horti habuerunt, in quibus culta floret Aprili, Maio, & Iunio menſibus, folia guſtu acria & calida ſunt, quin potiùs erucam, thlaſpi, aut Rapunculum guſtu tota ſapit, quibus idcirco affinis natura & facultatibus proxima putatur. Prouenit & ſponte in Sequanorum vallibus, qua œnus fluit, ſub ſepibus.

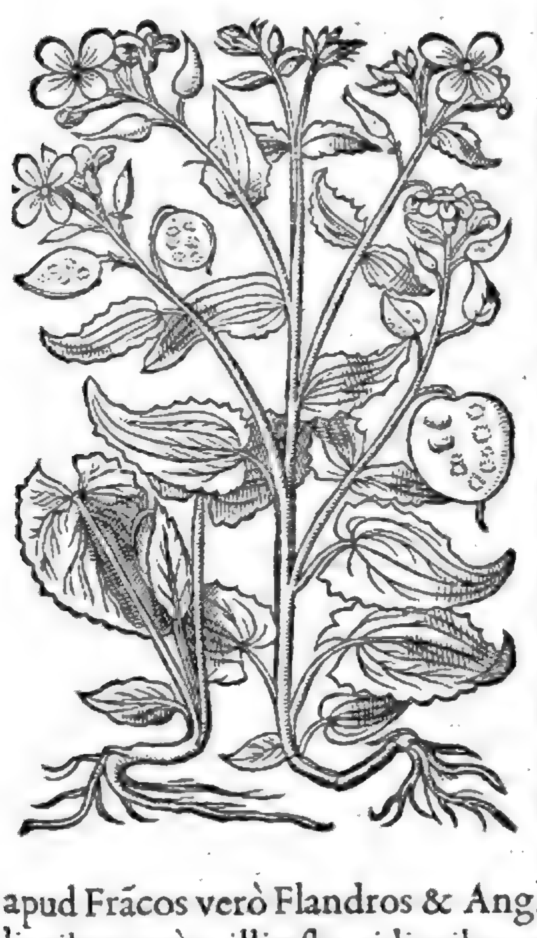
Genera. *Cap.175.hi.* *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Temper.*

VIOLA LATIFOLIA. *CAP. VI.*

CVM HVIVS plantę floribus magna ſit cum violæ & leucoij floribus affinitas, eam herbarij violarum ambitu comprehenderunt, & violam latifoliam, aut peregrinam nominarunt. Diximus enim nomine Græco τοῦ ἴου, & violæ Latino, plantas multas intelligi, quas florum ſimilitudo potius quàm ratio ſimiles fecit. Quidam atque etiam Officinæ voce barbara *Bulbonac* ceu *Bolbonac* rectiùs videntur appellaſſe à radicibus bulboſis: recentiorum plerique Lunariam, alij Lunariam Græcam vocant, alij perperã Rhaphanum ſilueſtrem, Brabanti *Penninkblœmen*, id eſt, florem nummi, à ſiliquarum figura nummum quadantenus referente. Hæc planta caules profert duros, rotundos, ſurculoſos, folia oblonga, latiora multò quàm violæ matronalis, virentia, in ambitu parum crenata, flores Leucoij purpureos & ſubcæruleos, quos ſequuntur latæ, planę, & propemodum rotundæ ſiliquæ, vel orbes foliacei, ex membranis tenuiſsimis veluti laminis compacti, pellucidi, ſemina quaterna aut quina complexi plana, lata, obſcuri coloris, forma quodammodo διχοτόμου lunæ, inter quæ media iacet tertia membrana, radices ſunt buboſæ, oblongæ, cãdidæ prorſus, carnoſæ, ſparſæ, quadantenus aſphodeli, aut pæoniæ, ſed minùs protuberantes. Hæc, inquit Pena, in Alpinis Galloprouinciæ, conterminiſq; Pedemontij oritur, apud Frãcos verò Flandros & Anglos in hortis tantum colitur, radicibus hîc exilioribus quàm illic, flaccidioribus, minúſque protuberantibus, ſed ſimilibus. Primo vere floret, in hortis Aprili menſe, altero à quo ſata eſt anno. Huic aliam ſimilem eſſe tradunt Dodonæus & Pena, foliis latis, & ſiliquis planis ac rotundis, vtriſque paulò minoribus, caulibus durioribus, breuioribus, floribus dilutioribus, radice perenni ac hyeme non marceſcente, fibroſa, non autem bulboſa, quæ in hortis reperitur, ac floret æſtate. Viola latifolia calido acríque guſtu eſt, præſertim ſemẽ, quod

Nomina *Forma.* *In Ad. fol. 157.* *Locus.* *Tempus.* *De flo.c.6. fol.157.*

VIOLA, Latifolia.

Temper. ſiccum eſt, radices acrimoniæ cuiuſdam, ſed non multæ participes ſunt. Lobellio abſtergit, modicè calefacit, vrinas cit vti rapunculus. Eduntur in acetariis, vt rapunculi, & aliæ nonnullæ. Dodonæo & aliis quibuſdam veterum thlaſpi ſecundum eſſe videtur, quod & ſinapi perſicũ dicitur, & thlaſpi Crateuæ. Nam, vt Dioſcorides ſcribit, Alterum thlaſpi tradit Crateuas πλατύφυλλον, καὶ μεγαλόρριζον, id eſt, latifolium & magnis radicibus, qualis viola hæc latifolia eſſe videtur. Quæ ſententia Petro Pe. non placet, quoniã huius radices non perinde acres ſint, vt Crateuæ thlaſpeos radices traduntur, quarum vſus iſchiadicis vtilis, illarum acrimonia inefficacior. Idem neque iſtam, Armoraciam, ſiue ſilueſtrem raphanum Dioſcoridis eſſe putat. Lib. 2. c. 150

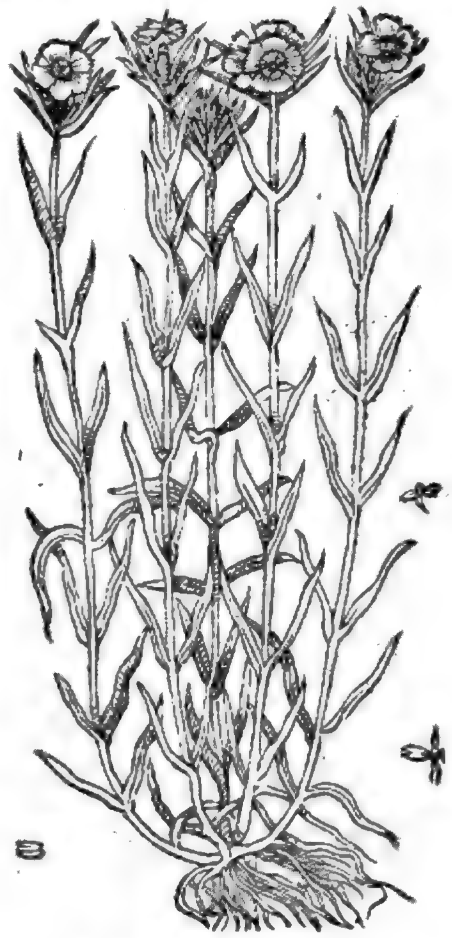
CARYOPHYLLI NOSTRATES. *CAP. VII.*

Nomina VVLGO celeberrimi & notiſsimi florum elegantia, & ſuauiſsimo caryophyllorum exoticorum odore, caryophylli dicuntur, ſeu caryophyllei flores, quibuſdam Ocellus, à floris ſpecie, & Ocellus Damaſcenus, & Ocellus barbaricus, & Barbarica, Gallis *Gyrofflees, et Oeilletz* ſimiliter ab odore & forma, Italis *Garofoli*, Germanis *Negelbluomen* etiam ab odore, & *Graſzbluomen.* Fuchſius betonicæ alterius ſpeciem facit, & Betonicam alteram, ſeu Vetonicam coronariam vocat, quod eius in coronis penè nimius ſit vſus. Matthiolus cum aliis Vetonicam coronariam, Officinæ detractis duabus prioribus à betonica literis, Tunicam ſeu Tunicem, tamẽ Bernardus Gordonius Tunicam polemonium eſſe tradit. Dodonæus Vetonicã altilem & coronariam appellat. Pena Cantabricam, quam Plinius in Hiſpania inuentam refert per D. Auguſti tempora à Cantabris repertam, naſci vbique caule iunceo, pedali, in quo ſunt floſculi oblongi veluti calathi, in his ſemen perquàm minutum. Alij cantabricam potiùs eſſe volunt Hiſpanorum *Scorzoneram*, contra venena omnia famoſiſsimam, de qua nos alibi. Alij iphyum Theophraſti, quod eſſe ait herbæ graminíve ſimile, ſiccum eſſe, radice lignoſa, ſemine ſeri, æſtate florere. Eſt autem à Tiphyo ſeu Tiphyis diuerſum, quod animaduertendum eſt diligenter, ne tanta vocum affinitas imprudentẽ fallat. Iphyum enim coronariũ eſt. Tiphya verò in coronarum vſum nõ veniunt. Præterea Tiphyis hoc ferè peculiare, quod prima ſtatim germinatione ante foliorum ortum florem promant, quod in Bechio ac petaſite videmus accidere, vt non immerito quidam exiſtiment à Theophraſto ea Tiphya nominari. Anguillara luteum aſphodelum iphyum eſſe ſuſpicatus eſt. Alij cum Ruellio caryophyllos noſtrates veteribus incognitos fuiſſe exiſtimant, mirum creditu tam celebrem florẽ, tam iucundum, fuiſſe à veteribus ſilentio prætermiſſum, qui amplitudine, pulchritudine, varietate roſa non inferior videri poſsit. Caryophyllus alius ſatiuus, alius ſilueſtris, hic minor, ille maior, qui foliis eſt longis, carnoſis, duris, anguſtis, in extremo acuminatis, incanis, cauliculis multis, iunceis, rotundis, geniculatis, læuibus, cubitalibus aut altioribus, coëuntibus pyridatim internodiis, in quorum & iis adnatorum cacuminibus calices ſunt longi, teretes, glabri, orbiculo ſuperiore denticulati, è quibus flores omnium ſpecioſiſsimi prodeunt, ex ſenis foliolis, qui ſimplices ſunt, ex multò pluribus multiplices, per extremas oras ſcitè fimbriati, caryophyllorum odoratu, ſed longè ſuauiſsimo, colore alias purpuraſcẽte dilutiùs, aliàs intenſiore rubore nitente, aliàs candido. Sunt & non pauci albi & purpureis punctis aſperſis verſicolores qua coloris varietate & odoris ſuauitate cum roſis de principatu certant, ex flore medio ſtaminei exeunt gemini apices candidi: ſemen in oblongis vaſculis minutum & nigrum, radix promiſſa, ſimplex, geniculata. Minor ſiue ſilueſtris caryophyllorum ſpecies, priori ſimillima eſt caulibus, ſed humi ſtratis foliiſq́, ſed dum colitur in areis hortorum, latioribus, vtriſque tamen minoribus, ex

Marginal notes: Cap. 152. hiſt. In Cap. 153. lib. 2. — Lib. 2. c. 7. — Lib. 25. c. 8. — Pet. Pe. fol. 188. — Lib. 2. c. 149 — Lib. 6. hiſt. cap. 7. — Lib. 1. cauſ. cap. 10. — Lib. & c. 6. hiſt. cap. 7. — *Genera* — *Forma*.

CARYOPHYLLVS, Altilis. *CARYOPHYLLVS, Siluestris.*

bus,ex oblongis quoque paruis & teretibus calicibus flores promit minores, non ita folioſos, per ambitum quoque diſſectos ac fimbriatos, candidos aut purpuraſcentes,nec odore perinde fragrantes ac ſuperiores.Caryophylli maiores in hortis *Locus.* coluntur,ſpecioſiſsimi in fictilibus vaſis. Seruntur frequentiùs auulſis exiguis cum foliis ſurculis, ſemine rariùs. Nam è ſemine nati ad naturam agreſtem redeunt, floréſque,minores & ſimplices,etiamſi prius multiplices fuerint, producunt. Silueſtris caryophyllus plurimus vbiuis reperitur in ſaxoſis,montoſis & ſiluoſis marginibus calidarum & frigidarum regionum,ſeruntur etiam in hortis. Non deſunt qui olitores credant ſurculis ſtylo perforatis caryophylla aromatica inſeruiſſe,quo iucundum illum odorem flores illicerent,& caryophyllorum ſuauitatem expirantes naribus repræſentarent,vt ex flore minùs odoro quàm odoratiſsimũ, & ex fera ſilueſtriq; herba manſuetam facerent, quæ iucundo odore caryophylli ſuauitatem mentiretur. Quod ſi verum eſt,ſilueſtris à ſatiuo niſi cultu & mangonio differt,quod tamen nonnulli inficiãtur. Florent tota æſtate & autumno, viuace horum planta,multiſque annis durante,ſi hyeme à frigoris iniuria defendatur.Sæpe, *Tempus.* inquit Ruellius, in cellis vinariis tota planta fruticare viſa hyeme,fauente loci tepore,& flores interdum parere. Aliud tradit non omittendum,ſæpe viſam herbã vno anno florem parere candidum, altero purpureum, tertio colorum varietate promiſcuum: & quod mirabilius videri poſsit, ramum eundem niueum & vermiculatum proferre florem,tam prona huius herbæ natura,vt flos albus in purpureum,& purpureus in candidum ſtudio cultus, aut vbertate commutantis ſoli degeneret. Calidum ſiccúmque eſſe odor & ſapor amariuſculus demonſtrant. Tradunt recentiores flores præſertim purpureos ad animi deliquia,& cordis tremorẽ valere,ad vertigines,epilepſiam,paralyſim,conuulſiones, ex betonicæ vel amaraci decocto potos: Saccharo conditos perinde ac roſas, vtiles non ſolùm ad ſupradicta,ſed etiam aduerſus venena omnia, & venenatorũ animalium morſus,& ictus. Dari etiam ad interaneorum animalia necanda,& ad peſtis contagia. Valẽtiùs tamen ſuccum id præſtare ex tota planta expreſſum: hauſtum enim quatuor vncia-

Lib.2.c.49 (beside "inquit Ruellius")

Temp. & Vires. (beside "generet")

rum pondere, à morbo qui iam inuaſerit liberare. Silueſtrium radices trium drachmarum pondere hauſtas ex mero, à vipera demorſos ſanare. Eorumdem ſuccum calculo atterendo & educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem eſſe, fit ex altilium floribus detractis vnguibus acetum iis in eo inſolatis, quo naribus illito reuocantur animi deliquio conſternati. Idem quoque vtile eſt peſtilenti auræ arcendę, naribus, arteriis, manibus quotidie eo irroratis.

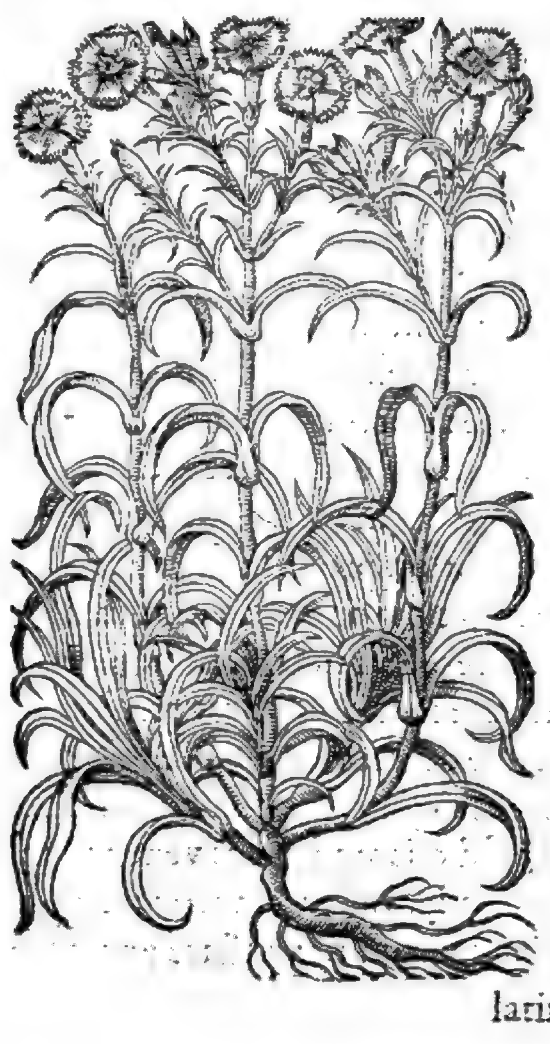
ARMERIA. *CAP. VIII.*

Nomina Lib.2.c.149 &lib.3.c.77 Lib.2.c.7. CARYOPHYLLORVM ſilueſtrium ſiue minorū ſpecies videntur eſſe, quæ Gallis *Armoiries*, Ruellio Armerię & Armerij flores dicuntur. Primam Dodonæus Vetonicam coronariam ſeu altilem minorem vocat, Germanis *Mutvuillen*, quidam *Hochmut*, id eſt, Superbam, Belgæ *Pluymkens* a florum foliolis fimbriatis & plumarum ritu diſſectis. *Forma.* Caryophyllo altili caulibus, foliis, floribus ſimilis eſt, ſed multò minoribus, folia ſunt longiuſcula, anguſtiora, cauliculi tenues, nodoſi, pedales & cubitales, in quibus flores odoris ſuauis, ſuperioribus ſimiles, ſed ſimplices, ex quinis, aut ſenis foliolis, altioribus & anguſtioribus crenulis fimbriati, candidi, aut purpurei, deinde ſiliquæ acuminatæ ſemen comprehendentes. Elegantiæ & odoris cauſa in hortis habetur. Hanc idem Cap.19. Dodonæus in florum hiſtoria caryophylleum minorem, atque etiam Vetonicam Cap.132.hi. altilem, ſeu coronariam minorem vocat, Fuchſius Betonicam ſilueſtrem alteram. Ibid. Primum verò armerium florem Dodonæus in florū Hiſtoria eum facit, quem Germani *Dondernegele, feldtnegele*, Belgæ *Keykens*, quaſi dicas faſciculum florum, in qui- Armeria Dodo. *Forma.* buſdam Picardiæ locis *Cuydereles*, vocant, qui cauliculos habet rotundos geniculatos veluti caryophyllei flores, circa inferiora genicula ſæpius rubētes, cubito breuiores, folia oblonga, ſed aliquanto quàm maioris caryophylli latiora, colore herbaceo virentia, floſculos in ſummis cauliculis paruulos, exiguis caryophylleis ſimiles, verùm minores, plures ſimul in quandam veluti vmbellam congeſtos, particu-

ARMERIA VETONICA, Coronaria.

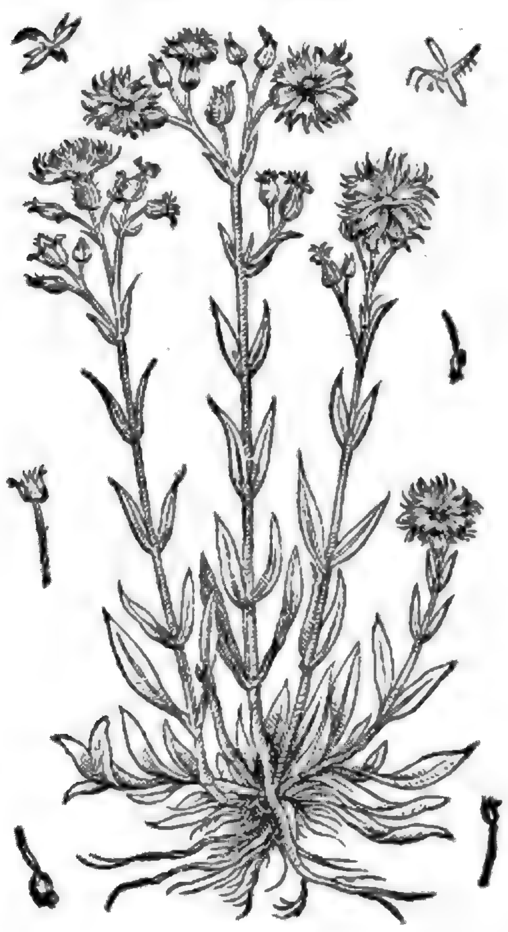
ARMERIA Prima Dodonæi, ſiue Caryophyllus minor ſilueſtris, Lob.

latim

latim frequentiùs prodeuntes,& ſemper ferè cocci ruborē ſplendentes,punctis interim candidis circa medium interdum variegatos,rariſsimè candidos. Ornat hic floſculus Belgicorum hortorū areas,apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Iſtam, in ſtirpium hiſtoria Dodonæus, Veronicā veram,ſeu herbam Tunicā nuncupat.Fuchſius Betonicam ſilueſtrem vnam.Armeria ſecunda ſiue ſilueſtris Dodonæo eſt ſilueſtris Veronicæ ſpecies,Gallis *Armoiries ſauuages*, Germanis *Gauchblum*, id eſt,flos cuculi,Belgis *Craeyenbloemkens*,id eſt,cornicis flores. Armeriæ ſeu Veronicæ altili affinis eſt, cauliculis geniculatis,foliis breuioribus,latioribus,& multò magis candicantibus quàm caryophylli, aut armeriæ primæ folia,flores frequentiùs rubent,interdum candidi ſunt,altiùs crenati,ſimpliciores,inodori, ſemē in oblongis ſiliquis continetur.Exit paſsim in pratis vliginoſis,& locis riguis herbidíſque, Maio & Iunio menſibus.Quibuſdam odontitis Plinij cap.12.27.inter fœni genera: cauliculis denſis,ab eadē radice,geniculatis,triāgulis,nigris. In geniculis folia par- Lib.2.c.7. Cap.132.hi. Armeria ſilue. Lib. 2. hiſt. cap.7. *Nomina* *Forma.* *Tempus.*

ARMERIA Secunda ſiue ſilueſtris, Dodon.

MISCIPVLA ſiue Armeria altera.

ua habet,longiora tamen quàm iolygonon. Semen in alis hordeo ſimile: florem purpureum,puſillum. Naſcitur in pratis.Decoctum cauliculorum eius in vino auſtero,quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita vt contineatur ore. *Locus.*
Hanc venenis cōmendant, inquit Pena,qui putant Tunicem eſſe, nec prorſus falluntur, quia nō fruſtra opem experiuntur, & nonnullis practicis Arabibus etiam Tunix vocatur,non ſecus atq; polemonium Belgarum,ſiue Ocimaſtrum, quod eſt Gordonij Tunica. Tertia quædam eſt Dodonæo in florum Hiſtoria, Armeriorum florū ſpecies,cauliculis rotūdis,geniculatis,tactu glutinoſis, pedis altitudine:foliis ex ſingulis geniculis binis,oblongis,anguſtis,acuminatis,in virore candicātibus & quaſi cæſiis:floribus in vmbella ſimiliter pluribus,ſimul congeſtis,pulchris,Armeriis ſimilibus,verū minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore:ſemine in oblongis vaſculis puſillo : radicibus tenuibus & fibratis. Seritur in Hortis:floret à Maio aut Iunio menſe in autumnū vſq;.Quidam volunt Limonij,aut Behen vulgò nunc dicti ſpeciem aliquam eſſe. Eſt Lobellio Lychnis ſilueſtris altera,& Behen rubrum *Vires.*

Salamanticum Cluſij. Dicitur etiam à Lobellio Muſcipula ſeu Armoraria altera, fortaſſe flos Conſtantinopolitanus alter minor Geſneri.

VIOLA BARBATA MAIOR. *CAP. IX.*

Nomina. *Genera.* *Forma.*

A Similitudine floris violas appellant herbarij plantas hîc depictas, eáſque duûm generum. Vna enim viola barbata latifolia, alia viola barbata anguſtifolia dicitur. Viola barbata latifolia radicibus nititur longis, nigricantibus, tenuiſsimis fibris capillaris, huc illuc repentibus, ſurculoſis, caulis in cubiti altitudinem aſſurgit, nonnunquã breuior proceriórve, pro ſoli pinguis macríve natura, geniculatus, ſeptem plerúmque aut octo internodiis conſtans, rotundus, folia bina ex ſingulis internodiis exeunt, latiora quàm in cæteris huiuſmodi violarũ generibus, venoſa: in caulis cacumine quindecim aut ſexdecim, interdum etiam plurium vaginularum coaceruatur faciſculus, extantibus vndiq; veluti barbæ pilis elegãtiſsimè ornatarum, vnde violæ barbatæ nomen poſitum fuit. Hæ particulatim florent ſub finem Aprilis, vt ex tanto numero quinque aut ſex dũtaxat dehiſcãt, flos puniceus, albis punctis plurimis & minutiſsimis diſtinctus, quinque foliolis conſtat, eminentibus, in medio tenuibus filis propemodum cæruleis, eximiaq; ſui pulchritudine oculis intuentium arridet. Semen in oblongis vaſculis matureſcit.

VIOLA Barbata, Latifolia.

VIOLA Barbata, Anguſtifolia.

Locus. Sponte in pratis humidis, & riguis paſcuis naſcitur, colitur etiam in Hortis ob floris venuſtatem. Viola barbata anguſtifolia radice eſt breui, candida, modicè fibrata, foliis gramineis, ſed longioribus, nigrioribus, aliquantùm hirſutis, propè radicem multis, in caule paucis, binis per interualla, ad caulis nodos alarum modo iunctis, caule nunc ſingulari, nunc multiplici, geniculato, pedali, ſurculis ex alarum ſinu non binis ex aduerſo, ſed ſingulis ex altera tantùm parte prodeuntibus, in quorũ faſtigio caliculi multi, longi & graciles in multos veluti barbæ pilos extremo orbe diuiſi, vnde barbatam appellarunt. Flos eſt puniceus, elegantiſsimus, ſed minimus, coloris tamen nitidiſsimi, & imprimis viuidi. *Locus.* Sabuloſis, macris, lapidoſis, ſed apricis gaudet. *Tempus.* Floret Maio & Iunio menſibus.

CALTHA

CALTHA HORTENSIS. CAP. X.

QVAE Calendula recentioribus dicitur, quod ſingulis ferè menſiũ calendis floreat, Italis eadem de cauſa *Fior d'ogni meſe*, Hetruſcis, Matthiolo teſte, à floris colore *Fior raucio*, Germanis *Ringelblumen*, ab intorto, & in circulum acto ſemine, Gallis *Soulſi*, ideſt, Soliſequiũ, quod ſub veſperã flos contrahatur, non eſt tamen heliotropium, multò minùs ſcorpioides, ſed veterum præſertim Poëtarũ Caltha, dicta fortaſſe à calatho, qui quaſillus Latinis, Seruio teſte, poculum & calix eſt, cuiuſmodi oſtentant calendulæ florum pocula flaua. Caules tres aut quatuor gerit ſtriatos, fungoſa intus medulla, in quibus folia oblonga, ex anguſto in latius ſe expandentia, mollia, nonnihil lanuginoſa, flores in ſummis caulibus pulchri, cum grauitate quadam odorati, qui Occidente Sole contrahuntur, manè eodem Oriente explicantur, ſinguli in medio ſui orbem circinatum vmbonémve gerunt luteum croceúmve permultis foliolis luteis, vel aureis ſtipatum (vnde Chryſanthemũ Dioſcor. vocat Lobellius) in medio multa, breuia, ſimul compreſſa, lutea vel ſubnigra ſtamina: ſemen à ſingulis floribus numeroſum, recuruum: radices fibratæ. Cur autem hanc herbam Caltham eſſe credant herbarij, facit imprimis Plinius, qui Caltham odoris grauis eſſe ſcribit, deinde Vergilius, qui de ea ſic cecinit.

Nomina *In cap. 186. lib. 4.* *Forma* *Lib. 21. c. 6.* *Ecl. 2.*

CALTHA Poetarum.

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Et Collumella, *Lib. 10.*

Candida Leucoia, & flauentia lumina calthæ.

Quæ de Calendula rectè dicuntur, cum grauitate quadã odorata, & auri luteo colore ſplendente. In hortis & cultis copioſiſsimè, & in multis aruis Galloprouinciæ & Narbonæ & incultis fruticat. Calendulæ flos calidus eſt ſecũdo propemodũ ordine, præſertim exſiccatus. Creditur cor roborare, venenis reſiſtere, & aduerſus peſtilẽtes febres quoquomodo ſumptus efficax eſſe. Fuchſius ex vino potum menſes ciere, & ſuffitum ſecundas elicere, item ad capillos flauos reddendos conducere ſcripſit. Herbæ folia calidiora ſunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, ſed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus ſe exerit, ob quam in olere ſumpta aluum mouent & leniunt. Fuchſius ſuccum dentium dolores ſedare tradit, ſi os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetariis admiſceant. Calendula auctore Matthiolo, excalfacit, extenuat, aperit, digerit, & prouocat, quamuis guſtu adſtrictione non carere deprehendatur. Conſtat ſexcentis fœminarum experimentis eandem valere plurimùm ad menſes ducendos, præſertim epoto eius ſucco, aut herba ipſa recente diutiùs deuorata. Datur quoque ſucci vncia addita lumbricorum terreſtrium pulueris drachma vtiliter morbo regio laborantibus. Sunt qui dicunt herbæ huius vſu acui indies oculorum aciem. Conſtat autem ſtillatitiam floridę plantæ aquam oculorum ruborem & inflammationem arcere, ſi oculis inſtilletur, aut ſi linteola in ea macerata ſuperponantur. Quidam Caltham, eſſe Theophraſti Cerinthum, quaſi κηρανθῆ, cereum florem, à Cerinthe Plinij diuerſum, credunt:

Locus. *Temper. & Vires.* Dodon. de flo. ca. 17. Cap. 14. 2. hiſt. Ibidem. Ca. 186. li.

conueniente colore floris, ac floreſcendi tempore. Nam circa Februarij exitum ſata, ineunte Iunio florere incipit, florem in hyemem vſque prorogans, ac ſi hyemis rigorem pertulerit, ſilueſtris præſertim, cum Leucoio bulboſo & Viola flammea, ſiue cheiri, florem renouat.

MELANTHIVM. *CAP. XI.*

Nomina MΕΛΆΝΘΙΟΝ Græcis & Μελάνασπερμον teſte Plinio, Gith Latinis, Officinis Nigella. Melanthium autem & Melanſpermum, & Nigella à nigro ſeminis colore hæc herba dicta eſt, Arabibus *Xanim, Snnis,* ſeu *Sunizi,* Gallis *Poyurette & Nielle,* Germanis *Schuuartz Rommich,* *Genera.* *& Schuuartz kumel,* Hiſpanis *Negnillia.* Apud Dioſcoridem & alios veteres vnius duntaxat Melanthij mentio extat. Poſteriores quatuor eius differentias obſeruarunt. Nigellam ſatiuam vulgarem, Romanam, odoram, & Nigellam à citreo ſeminis colore citrinam Officinis vocatam, alioqui illi perſimilem: cui perſimilem pinxit Lobellius ſolo floris amœna duplicatione diſtantem: Nigellam ſilueſtrem *Forma.* duplicem. Melanthium ſatiuum frutex eſt paruus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum, vel maior, foliis paruis, ſenecionis herbæ ſimilibus, multò tamen tenuioribus, capitulo in cacumine exiguo, ceu papaueris, oblongo, quod interius membranas intercurſantes habet, quibus ſemen includitur, nigrum, acre, *Lib. 3. c. 78.* odoratum. Qua deſcriptione Dioſcoridis, Melanthiũ ſatis apertè nobis innotuit. Caulem enim fert in hortis noſtris ſurculoſum, pedalem, folia diſſecta, fumariæ ferè, ſed magis virentia. Flores in ramulorum verticibus coloris cærulei diluti, ſingulos in quinque foliola diuiſos rotæ paruæ inſtar, iis diſcuſſis capitula in ſummo corniculata, ſingula intrinſecus quinis aut ſenis loculis diſcreta, in quibus ſemen continetur ceparum ſemini ſimile, acre, odoratum. Eadem planè eſt Nigella citrina, ſi ſeminis colorem exceperis. Eadem folia, capitula, membranulis interſepien-

MELANTHIVM ſatiuum, Matth.

NIGELLA Citrina, flore albo multiplici.

tibus

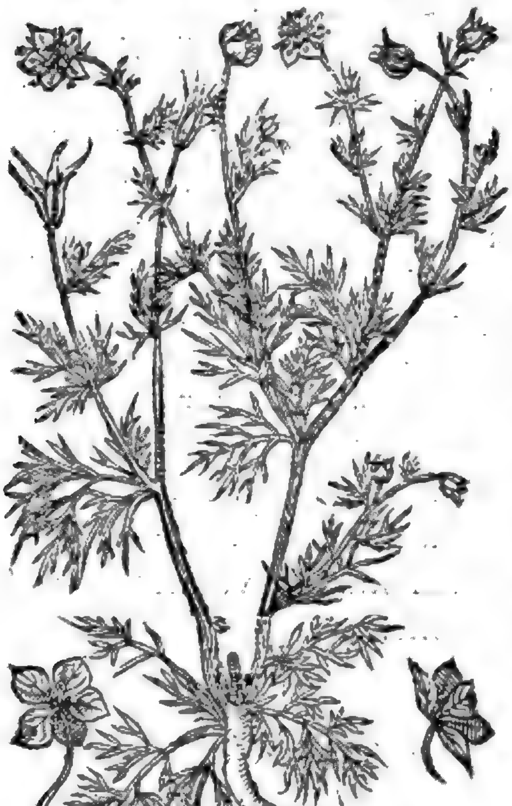
MELANTHIVM Silueſtre prius, Matth.

MELANTHIVM Silueſtre prius, Matth. ſecund. Edition.

MELANTHIVM Silueſtre alterum. Matth.

tibus diſtincta, flores purpurei pallẽtes, ſemen multum, odorum. Idem odor, ſapor, vis, vſus. Melanthium ſilueſtre duûm generũ caulibus eſt hortenſi ferè ſimilibus, quemadmodum & floribus differt tantũ foliis tenuioribus, multifidis, capillaceis, & odoris præſtantia, acrimoniaq; vincitur, ſed in ſilueſtri ſecundo loco depicto flores & capitula ſunt, quàm in ſatiuo maiora, in eo quod priore loco depictum eſt, longiora, & veluti in quinque cornutas ſiliculas diuiſa, cornibus in ambitum repandis retróve flexis cuiuſmodi Aquilegia fert. Melanthium ſatiuum non niſi in hortis ſatum prouenit. Nigella citrina ex Syria aliiſq; Orientis emporiis aduecta, Anglicis iam & Germanicis hortis copioſior eſt quàm Italicis, vbi quæ cæteris antecellit, Romana vocatur, alioqui Romæ vel in hortis pauca. Silueſtria Melanthia inter ſegetes, & in agris aliis proueniunt. Iunio menſe florent, Iulio & Auguſto ſemen edunt. Melanthij ſemen panibus inſpargitur, vt ſcribit Dioſcorides, capitis doloribus illitum fronti, & incipientibus ſuffuſionibus cum irino tritum & naribus infuſum prodeſt. Tollit lentigines, lepras, œdemata vetuſta, duritiaſq; cum aceto illitum: circũſcarificatos clauos excutit cum vetere vino impoſitum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctũ, ſi eo colluantur, ſuccurrit: rotundos ventris lumbricos expellit ex aqua vmbilico illitum: tritum autem & in linteo ligatum & olfactum catarrho laborantes

Locus.

Tempus.

Lib. 3. c. 78.

Vires & Temper.

laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum vrinam, menſes, & lac prouocat: difficultatem ſpirandi cum vino potum. Finit (Andr. lac legit in antiquo codice, *ποθὲν δὲ πλείους ἡμέρας, ἔμμηνα, καὶ οὖρα, καὶ γάλα, καὶ ἕλμινθας ἄγει. παύει δὲ καὶ δύσπνοιαν μετὰ νίτρου ποθὲν.* Ideſt, Potum autem pluribus diebus, menſes, vrinam, lac & lumbricos educit: quod ſi bibatur cum nitro, ſedat reſpirationem difficilem) Phalangiorum morſibus drachmæ pondere cum aqua hauſtum auxiliatur: ſuffitu ſerpentes fugantur. Tradunt largius potum enecare. Eadem ferè Plinius tradidit. Gith ex Græcis alij Melanthium, alij Melanſpermum vocant. Optimum quàm excitatiſsimi odoris, & quam nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incenſoq; ſerpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Deſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infuſum naribus mitigat. Cum irio oculorum epiphoras & tumores lenit: dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & commanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat: difficultates ſpirandi addito vino potum: duritias tumoreſq; veteres, & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus vt hyoſcyami. Oculos purgat, vrinam & menſes ciet. Similiter largius venenum eſt, quod miremur, cum ſemen gratiſsimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantùm granis triginta, ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in vrina: culices ſuffitu necare, item muſcas. Galenus eius temperamentum & vires accuratiùs diſtinxit his verbis. Melanthium excalfacit & deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium: hoc enim nomine catarrhos ſanat in linteo admotum, atque aſsiduè olfactum. Quinetiam ſi intro in corpus ſumatur, vel maximè flatus extinguit: vnde cõſtat ipſum eſſentiæ eſſe tenuis, & ad vnguem à caliditate elaboratæ: propterea ſanè etiam amarum eſt. Itaque mirum non eſt ſi lumbricos interimat, non eſum modo, ſed etiam foris impoſitum. Neque ſanè etiam mirandum ſi lepras, clauos, myrmecias eiiciat. Sic verò etiam orthopnœam iuuat, & menſes prouocat, qui ob craſsitudinem aut viſcedinem retenti fuerint. In ſumma vbi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium eſt. Hæc Galenus. Symeon Sethi his addit, ſi cum melle fermentetur, & ex calida aqua hauriatur, calculos in renibus & veſica minuere, vrinam ciere, menſes ducere, & veluti remedium contra venena eſſe, ſi quis ipſum ieiunus aſſumat. Scribit Petrus Pe. Melanthij ſemen pingue oleo efficaciſsimo reddendo aptum quo puerperæ mulierculæ excludẽdo partui, atque ſymptomati hiſterico propellẽdo multum vtuntur, vocitantq; vulgi perſuaſione Nardinum, nempe odoris ſuauitate & efficacia haud diſpari. Iſtud oleum prælis expreſſum, nigro, ſed limpido colore, pauca quantitate hauſtum ſplenis tumores duritieſq; demollitur, ſicq; foris illitum. Citrina Nigella Itali multùm vtuntur etiam in condimenta, in placentas, ſinapiq; addunt. Silueſtrium ſeminum nullus vſus, quia meliorum copia ſuppetit.

(Margin: Li. 20. c. 17. — Li. 7. ſimpl. — Fol. 319.)

LYCHNIS. *CAP. XII.*

(Margin: Nomina)

QVAM Græci Lychnida vocant, Gaza Lucernulam vertit, Athenei interpres modo Ballariam, modo Genicularem, alij Vallariã. Hæc multis aliis nominibus tamen inter notha relatis nuncupatur, *ἀθάνατος* enim dicitur, ideſt, immortalis, quod diutius venuſtatem ſuam retineat: item *ἀχυλώνιον, βαλλήριον, γερανοπόδιον*, ideſt, gruis pes, *κορύμβιον*, & hanc eſſe corymben Ruellius eſſe iudicat, cuius Columella hoc ſenario meminit.

(Margin: Lib. 3. c. 57. Lib. 10.)

Nunc veniat quamuis oculis inimica corymbe.

Coronis enim inſerta igneo micans aſpectu oculorum aciem obtundit. Iam &

Lychnis

Lychnis iſta Taurion dicitur. Alia tamen, inquit idem Ruellius, quæ Taura, ſiue Tora vulgò dicitur venenata herba eſt. Nominatur præterea & σκῆπτρον, item μαλδίον. Dioſcorides Lychnides duas breuiter perſtrinxit, στεφανωματικὴν, ideſt, coronariam, & ἀγρίαν, ideſt, ſilueſtrem. Herbarij plures adnumerant, omnes à floribus flammeo colore, lucidáve, aut ſanguinea purpura fulgentibus, quaſi lucidos luculentósve flores dicas, vel quod tomentoſis earum foliis veteres ad lucernarũ vſum pro ellychniis vterentur, λύχνος enim lucernam, & ἐλλύχνιον lucernæ funiculum ſignificat. Lychnis ſatiua ſiue coronaria, Ocellus, Gallis *Oeillet* dicitur, *& Oeillet Dieu*, Pariſiẽſibus *Paſſeroſes*, Germanis *Frunuenroſzlin*, *Marienroſzlin*, *& Himmelroſzlin*, ideſt, dominarum roſa, mariana roſa, Cæli roſa, & cæli flos, Belgicè *Chriſtus ooghen*, ideſt, oculus Chriſti. Lychnis ſilueſtris, Gallis *Oeillet ſauuage*, Germanis *Margenroſzlin*, *& Vuildemargenroſzlin*, Belgis *Ienettekens*. De vtraque Lychnide ſuccinctè hæc Dioſcorides. Lychnis coronaria flos eſt leucoio ſimilis, ſed purpureus, qui in corollas nectitur. Lychnis ſilueſtris ſatiuæ prorſus ſimilis eſt. Plinius de roſa tractãs, Eſt & quæ Gręca, inquit, appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, nõ niſi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, violę magnitudine, odore nullo. Idẽ aliquanto poſt de floribus ſingulorum anni temporum agens, inter æſtiuos flores Lychnida recenſet ex Theophraſto, vt initio diximus. Ex hac Lychnidis cum roſæ & violæ floribus collatione, peritorum herbariorũ cõſenſu Lychnides veræ ſunt, quas hîc pinximus. Ex his ſatiua caules profert cubitales, teretes, canos & lanuginoſos, geniculatos, ramoſos, folia oblonga, magnitudine foliorum leucoij vel ſaluiæ, flaccida, incana, tomentoſa, vti Æthiopis in ſingulis cauliculorum & ramulorũ ſummitatibus: flores emicant ex calicibus crenatis, Pſeudomelanthij ęmulis, aſpectu pulchri, ſed inodori, violæ matronalis floribus maiores, roſea purpura rutili atque nitore ſplendentes, oculorumq; aciem interdum præſtringẽtes Pyropi, aut Lychnidis lapidis modo, vnde nomen vtrique cõmune fuit, ex quînis ſæpius, rariùs ex ſenis foliolis congeſti, in quorũ medio apices ſunt acuti & pungentes. Radix longiuſcula, tenuis, fibrata. Reperitur etiam in hortis cui flores candicant, aut dilutè rubent, ſed rariùs, & illic neglectæ. Sed illa, vt omnium pulcherrima, inquit Pena, ita ſedulo colitur ſola, ideoq; flores adeò confertos & multiplices fert, vt poſtea ſemine orba ſit, exhauſta nimirum formæ vi, & pabulo in florum cõmodum abſumpto, vt de viola Martia diximus. Sunt qui hanc Lychnidem, διὸς ἄνθος, ideſt, Iouis florẽ eſſe credant, qui facilè Theophraſti auctoritate refelluntur, inter æſtiuos flores ſeparatim Lychnida & διὸς ἄνθος recenſentis, quod & facit Plinius eadẽ Theophraſti verba referens. Lychnis ſilueſtris geniculatis caulibus, foliiſq; mollibus ſupradictę Lychnidi ſatis ſimilis eſt, minùs tamen cana & lanuginoſa, foliis item anguſtioribus, & caulibus gracilioribus, tenerioribuſq; ac magis ſurculoſis: floribus etiam minoribus, candidis, aut rubentibus, magis inſectis, nullis in medio apicibus, calicibus tamẽ maioribus, rotundis, hirſutis, alioqui ſimilibus: radix longa eſt, & digiti

Lib.5.c.97.
Genera.
Lib.5.c.98.
Lib.21.c.4.
Cap.11.
Forma.
Locus.
Lib.6.hiſt. cap.7.
Li.21.ca.11.

LYCHNIS Coronaria, Matthioli.

Lib.3. ca.9. hiſt.

LYCHNIS Siluestr. purpurea, Dodon.

& digiti ſæpè craſsitudine. Huic alia prorſus ſimilis eſt, auctore Dodonæo, atque eadem foret, niſi minor eſſet, & radix breuior, flores ſemper purpurei. Iſtam Lichnidem, ocinoides purpureũ multi eſſe putant: ſuperiorẽ item Ocinoides album. Alia Lychnis ſilueſtris ex Dalechampio hîc proponitur nõ ei diſsimilis, quæ poſt hac tertia Cluſij eſt, radice breui, candicante, modicè fibrata, foliis circa radicem multis, in orbem humi ſtratis, oblongis, anguſtis, acuminatis, nigricantibus, lanuginoſis, plantaginis minoris propemodum figura, caule nunc ſingulari, nunc multiplici, palmum alto, nodoſo, villoſo, foliis per caulem ſemper geminis, pari interuallo exeuntibus, guſtu fatuis, & ſubauſteris, flore Lychnidis ſatiuę minore, purpureo, ſemine copioſo in folliculis turbinatis, qui multis lineis virgati ſunt, & lacteo viridiq́; colore diſtincti. A Lychnide ſilueſtri purpurea Dodonęi, quod ocinoides purpureum multi eſſe autumant, hæc

Locus. planta plurimùm differt. Silueſtres duæ priores iuxta pratorum aruorumq́; margines, & iuxta ſatorum ſepes exeunt. Tranſuectæ verò vtriuſque in hortos cultu,

Fol.142.

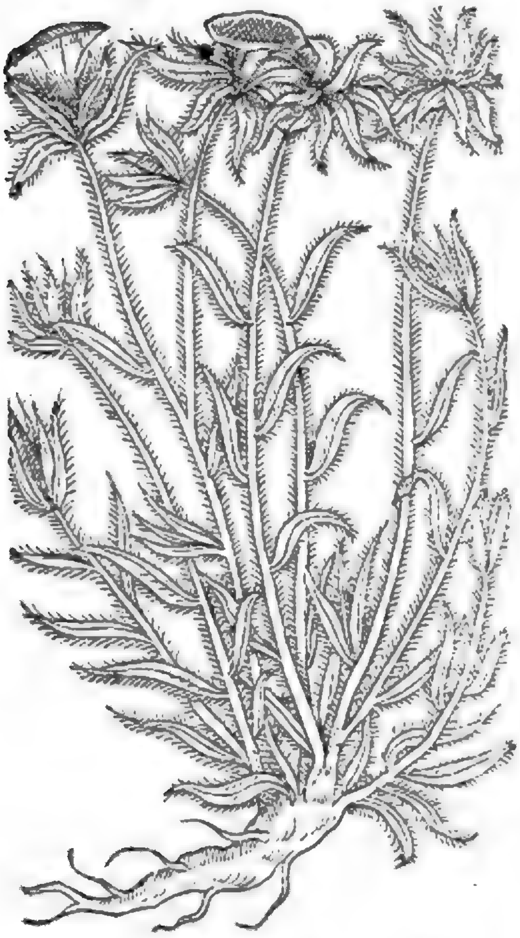
LYCHNIS Multiflora Anglica, Pena.

inquit Pena, flores adeò fœtura luxuriant, vt maximũ Africanũ florem, vel roſam æquent, vel ſuperent. Lychnidem aliam ſilueſtrem ex Mycono hîc proponimus, quæ radice eſt fibrata, palmum longa, nigricans, neruũ intus habens, in profundum acta, ſapore dulci cum adſtrictione. Ex ea ramulos fundit multos, rotundos, villoſos, incanos, vix palmum excedentes, in quibus folia anguſta, piloſa, incana, per cauliculos incerto ordine diſtributa, leuiter adſtringentia in ſummo caulium vertice flores exeunt campanellæ ſimiles, quales in conuoluulo, rotundi, ex candido nonnihil purpurei. In montibus & locis maximè ſiccis prouenire Myconus ait, nec alibi à ſe viſam quàm in montibus D. Mariæ à Monteferrato. Floret Maio menſe. Lychnidis ſpeciem idem Myconus appellauit à foliorum figura, & florum quadam ſimilitudine: quamquam non tam calida ſit ac reliquæ Lychnides à Dioſcoride & Galeno explicatæ. Sunt plures Dodonæo Lychnides ſilueſtres, præter quas aliquot alias obſeruauit Cluſius, quas ex eodem deſcribemus. Prima geniculatos habet cauliculos, in multas alas diuiſos, pedales aut maiores: folia in ſingulis geniculis bina, ternáve, interdum plura, anguſtiora quàm reliquarum, in virore candicantia & quaſi cæſia: flores in ſummis ramulis, ex quinis, non pluribus foliis biſulcis congeſtos, interiore parte candidos, exteriore purpuraſcentes aliquantulum, & antequam omnino tabeſcant, ſeſe contrahentes & circumuoluentes: calices duros admodum, breues & ſubrotundos, ſemen

paruum,

LYCHNIDIS Silueſtris ſpecies, Myconi.

LYCHNIS Silueſtr. I Cluſ. & Behen album Salmantiũ.

LYCHNIS Silueſt. alte. Cluſij, Papauer ſpumeũ quorumdam.

paruum, rotundum papaueris rhœadis, ſed cinereum continentes: radicem ſatis craſſam, candidam, multifidam, ſed non perennem. Altera caulibus eſt ſuperiore craſsioribus, rotundis atque etiam geniculatis: foliis per genicula ſemper binis, ordine diſpoſitis, ſuperioribus colore ſimilibus, ſed multò maioribus: floribus pluribus in vmbella congeſtis, pulchris, rubris, quinquepartitò etiam diuiſis, non tamen biſulcis, ſemen in vaſculis tenerioribus ſuperiori ſimile continetur: radix craſsior eſt, magiſq́; fibroſa, hyeme tamen vt illa perit. Tertiæ caulis eſt geniculatus, ſed paucioribus alis concauus: folia etiam bina ex ſingulis geniculis prodeunt, ſed ſuperioribus magis virentia, & firmiora, flos in ſingulis alis, ſecundæ ſimilis ferè, ſed maior & obſoletioris coloris, cuius etiam foliola bifida ſunt: calix craſsior quàm in ſuperioribus, tunica ſiue membrana dura & valde ſtriata tegitur, cinerei coloris, in quo ſemen cinereum reliquis maius: radix eſt ſingularis, non admodum fibroſa, quæ etiam hyeme perit. Quarta ex ſingulis geniculis pedales ramos profert, geniculatos, folia priori ferè ſimilia, ſed aliquantulum latiora, & intenſo virore ferè nigricantia: flores ex quinis etiam foliolis conſtantes, rubentes: ſemen in caliculis ſimile ſuperioribus, ſed minus & ſubnigrum: radix craſſior ſecundæ ſimilis, hyeme etiam perit. Quintæ multi caules ex vna radice pro-

LYCHNIS Silueſtr. III. Cluſij Cauliculis ſtriatis.

LYCHNIS Silueſtris IIII. Cluſij.

LYCHNIS Silueſtris V. Cluſij. Hirta Lob.

deunt etiam geniculati & rotundi, ſed lanugi-noſi, longiores, infirmiores, & in terram pro-cumbẽtes: folia in ſingulis bina, oblonga, mol-lia, & lanugine quadam caneſcentia, inter quæ flores alternatim ſecundum ramulorum lon-gitudinem enaſcuntur, ſuperioribus forma ſi-miles, ſed maiores & dilutiore colore rubeſcẽ-tes: ſemen in valuulis ſuperioribus ſimile, ſub-rufum: radix craſſa, & fibroſa. Sexta omnium minima, cauliculo aſſurgit circiter palmum al-to, geniculato, tenui, lanuginoſo: foliis ad ſin-gula genicula binis, oblongiuſculis, exiguis, la-nuginoſis: flores inordinati, & alternatim ex ſingulis geniculis prodeunt, parui & pulcher-rimo rubro colore purpuraſcentes, & caliculo oblongo lanuginoſoq; inſidentes: radix tenuis & inutilis. Naſcuntur ſponte quatuor priores in aruis, & inter ſegetes pingui ſolo, pleriſq; ca-ſtellæ veteris locis. Belgij in hortis florent à menſe Maio in Autumnũ vſque. Omnes cum adoleuerint, lento quodam & glutinoſo hu-more ſuperiore parte illitæ videntur: quarta maximè, cui plerúmque culices, muſcæ & for-micæ tanquam viſco captæ adhærent. Quinta in marginibus quorumdam agro-rum iſtic inuenitur: floretq; quo reliquæ tempore. Sexta collibus Salmanticæ vi-cinis inter ſaxa prouenit, & Maio mẽſe floret. Duas priores Salmãticenſes Behen appellabant, albũ videlicet & rubrum, tertiã ocimoides. Sed omnes ad Lychnidis ſilueſtris

LYCHNIS Siluestris minima, VI. Cluſij.

ſiluestris genus commodiùs referri poſſe Cluſius exiſtimat, cui valde ſimiles ſunt, notiſq; ferè omnibus conueniunt. Sunt qui alteram & quartam inter Armerios flores numerant: ſemen tamẽ Lychnidi ſimile & minimè planũ, aliæq; notæ eorum ſententiam conuellunt. Quinta Lychnidi Myconi ſatis ſimilis. Sexta ad Saponariam noſtram minorem ſatis accedit, de qua paulò pòſt dicemus. Hæc ex Cluſio. Lobellius Lychnidem ſiluestrẽ alteram incanam cauliculis ſtriatis pictura hac expreſsit. Papauer ſpumeum quorumdam. Dodrantalis eſt herbula, Lychnidi marinæ facie proxima, (nuſquã niſi in Galloprouinciæ & Italiæ campeſtribus & vinetis ſe reperiſſe ait) quinis & ſenis ſeſquipalmaribus ramulis & foliorum gemino poſitu, effigie & hortu, humile Nigellaſtrum apprimè refert, ſed quini ſtriati confertim ſtipati ſemen claudentes florum caliculi, Lychnidis marinæ. Vniuerſa planta albicat, guſtu præſicco, & nonnihil calido. Videtur quarta eſſe Cluſij ſuprà deſcripta. Siluestres plurima æſtatis parte, & in autumnum vſque *Tempus.* florent. *Vires.* Lychnidis ſatiuæ ſemen, auctore Dioſcoride, cum vino potum à ſcorpione ictis auxiliatur. Lib.3. Siluestris ſemen duarum drachmarum pondere potum bilioſa per aluum ducit, ictis à ſcorpione conuenit. Aiunt huius herbæ appoſitu ſcorpiones torpeſcere, & inertes prorſus reddi. Galenus Lychnidis coronariæ ſemen ſcribit calidum eſſe ſecundo quodammodo ordine, aut iam etiam tertio, ſiccum ſanè eodem modo. Li.7. ſimpl.

FLOS CONSTANTINOPOLITANVS. CAP. XIII.

E Lychnidis generibus, eſt planta illa Chalcedonica miniata, ſiue Conſtantinopolitana, quam Conſtantinopolitanum florem vocant, *Nomina* alij Hieroſolomitanum, alij Creticum: cui caules ſunt multi, *Forma.* bicubitales, graciles, teneri, geniculati, aſperi, ex ſingulis geniculis folia bina, neruoſa, alarum inſtar caulem amplectentia, in acutum deſinentia, latiora propè caulem, nullo pediculo ſubuecta, oblonga, quadantenus Lychnidis ſiluestris, ſed nonnihil viridiora, hirſutiora, aſperiora, flores in latis vmbellis multi ſimul congeſti, quinque bifidis foliolis conſtantes, colore floris calendulæ, vel lilij purpurei, aut cocci, ſed viuidiore, aſpectu pulcherrimi, cæterùm inodori, adeò vt quemadmodum multĩ alij coronarij, florũ voluptate duntaxat arrideant, & merito Lychnis omnium pulcherrima ſit habenda: Semen in oblongis & acuminatis vaſculis exiguum, & nigrum: radices oblongæ, in radiculas multas diuiſæ, guſtu aliquantum acres. Peregrinus eſt flos, qui ſeritur in hortis. *Locus.* Iunio & Iulio menſibus floret altero à ſatione anno. *Tempus.* Eſſe & huius alteram & minorem ſpeciem refert Dodo. De flo. c. 2. cubitalem aut paulò altiorem, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert, Geſnero teſte. Hãc plantã ſtruthium ſiue

FLOS Conſtantinopolitanus.

lanariam, Arabum *Condiſi* non eſſe (id quod tamen nonnullis viſum fuit) demonſtrant Theophraſtus & Plinius, qui ſtruthium ſpinoſam ſiue aculeatam eſſe ſtirpem tradunt, qualis huius floris ſtirps non eſt, neque iſti radix magna, nec oleæ folia vti ſtruthio ſunt. Lanas tamen expurgat ſaponariæ ritu. Dodonæus in eorum ſententiam inclinare videtur, qui florẽ hunc πόθον veteribus dictum eſſe ſuſpicantur, quod πόθον florem Theophraſtus, Plinius, Athenæus inter æſtiuos recenſeant, duorumq́; eſſe generum referant, vnum hyacintho ſimilem, alterum ἀχρωμῶ, ideſt, non coloratum ſiue candidum. Conſtantinopolitanus autem æſtiuis menſibus floret, & colore vel hyacinthum quem purpureum lilium vocant, proximè refert, vel candidus eſt. Quæ magnam floris Conſtantinopolitani cum potho ſimilitudinem oſtendunt.

AQVILEGIA. CAP. XIIII.

Nomina AQVILEGIA, Aquileia & Aquilina recentioribus dicitur, veteribus ignota, alioqui coronaria illis futura. Eſt enim nõ vulgari nec inuenuſta florũ elegãtia, Gallis *Ancolye*, Germanis *Agley*, & *Ageley*, quibuſdam Columbina. *Forma.* Aquilegia folia fert ampla, lata, chelidonij maioris, paulò tamen rotundiora, duabus tribúſve inciſuris, toto reliquo ambitu crenata, candidiora, & veluti ex viridi cærulea, quæ vulnerata, nec luteum, nec vllum alium ſuccum emittant: caulem cubitalem, tenuem, rubentem & leuiter hirſutum, in cuius & ſurculorum verticibus flores erumpunt, qui duplici foliorum genere conſtant, quinis videlicet foliolis paruis & anguſtis in ſtellæ modum radiatis, & quinis aliis ex inferiore parte, vt in conſolida regia, corniculis cauis, ſurſum reflexis, gracilitate ceruicem & roſtella columbarum referentibus, vnde Columbinæ nomen: quod de ſimplicibus intellige. Nam in hortis culta hæc ſtirps multò pluribus denſioribus & nitidioribus, corniculis: flores multiplices ſtipantur, colore aliàs albi, aliàs purpurei, aliàs cærulei, aliàs rubentes, nonnunquam varij, & cæruleo candidoq́; permixtis relucẽtes exeuntibus è medio ſtaminibus, à quibus parui apices dependent: ſiliquæ recuruæ vt in melanthio, coniunctæ poſt ſingulos flores ſurgunt, in quibus ſemen paruum, nigrum & lucidum: radices ſubſunt craſſæ fibratæ viuaces. Eandem cum

AQVILEGIA, ſiue Aquilina.

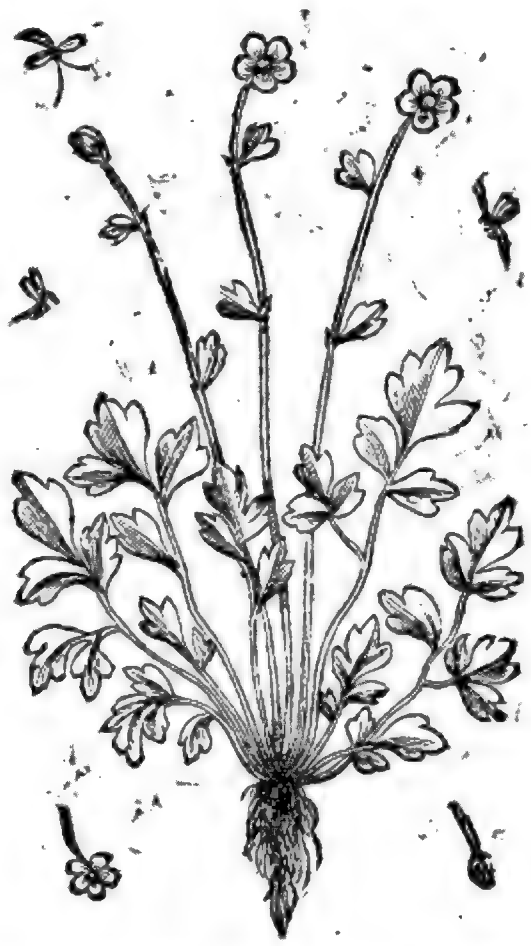
cum multiplici hortenſi Aquilinam Lobellius pictam dedit, plenis & multiplis aſpectu ſuauiſsimis floribus inuerſis. Frigidiuſculos meridionalium tractus amat, inquit Pena, pratenſis etiam eſt Franciæ & Angliæ, ſed ſquallidiore, minuſq; hilari aſpectu non culta. In Germania teſte Dodonæo, & alibi in apricis collibus, ſiluoſis montibus, & pinguibus pratis gignitur. In Belgij & Galliæ hortis plurima. Maio & Iunio menſibus flores vigent. Scribit Tragus ſemen drachmæ pondere cum croci obolo in vino potū iocinoris obſtructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari, ſed eum qui aſſumpſit, diligenter opertum in lecto ſudare oportere. Petrus Pe. ſemen hoc guſtu eſſe tantillūm aſtringente, temperatæ ex calore ſiccitatis, ideoq; ad faucium, pharyngis, & tracheæ incendium & vlcuſcula eo vul-

Locus. Fol.339.
Tempus. Li.2.c.42.
Vires.

AQVILINA, Plenis & multiplis floribus, Lob.

AQVILEGIA Minor, Dalechamp.

gus vti. Multi Aquilegiam hanc Theophraſti Διὸς ἄνθος eſſe putant, ideſt, Iouis florem. Aquilegia minor ex Dalechampio hîc exhibetur, radicibus multis, tenuibus, candidis, tenerrimis ac maximè fragilibus, foliis Aquilegiæ, minoribus, ſupra terram parum extantibus, denſis, cauliculis exilibus, quaternorum digitorum altitudine, flore violæ, candido, ſuauiſsimi iucundiſsimiq; odoris. In vmbroſis, nemorum receſsibus, ad primum fauonij flatum cum hyacinthis inter ſaxa & lapides ineunte vere prouenit, vt haud procul Gratianopoli, in querceto qua itur Herbeſcum Epiſcopi Gratianopolitani arcem.

Forma.
Locus.

SAPONARIA. CAP. XV.

VLGVS Saponariam vocat herbam hanc ab extergendi poteſtate, qua Saponis ritu pannos eluit purgatq;, nihilominus in coronariis habenda, ob floris tum ſuauiſsimum odorem, tum ſummam pulchritudinem. Virgas fert multas, teretes, graciles, glabras, crebrò genicu-

Nomina
Forma.

latas cubitales, & ſeſquicubitales: folia lata, venoſa, craſſa, pinguia, cruciatę aut plantaginis latifoliæ foliis ſimilia, è ſingulis geniculis bina, deorſũ reflexa: flores in ſummo cauliculorum, & circa ſuperiora genicula multi, odorati, colore alias pulchro roſeo rubẽtes, aliàs dilutè purpuraſcentes, aut candidi, qui ex oblongis & teretibus cauliculis Lychnidis modo, aut floris Cõſtãtinopolitani exeũt, ex quinq; foliolis cõpoſiti, è quorum medio exigua quædã ſtamina: radices craſſæ, longæ, obliquè ſerpentes, quibus fibræ quædam adhærent. *Locus.* Secus herbidas amnium conualles, & depreſſos vdorum apricorum margines fruticat. Colitur in hortis regionum Septentrionalium, vbi non perinde ſponte obuia fit, in quibus diutius durat. *Tempus.* Iunio & Iulio menſibus floret. *Temper. & Vires* Hæc ſaponaria calida eſt & ſicca temperie, facultate autem abſtergendi non exigua prædita, à qua etſi Saponaria hæc & quædam aliæ ſtruthia vocari poſſint à verbo στρουθίζειν, quod Græcis lanas purgare & candidas facere ſignificet, tamen noſtram Saponariam antiquorum ſtruthium non eſſe,

SAPONARIA Maior.

PSEVDOSTRVTHIVM, Matthiol.

Lib. 6. hiſt. ca. 3. Li. 19. ca. 3. neque Arabum *Condiſi*, tum ex Theophraſto & Plinio liquet, quemadmodum ſupra oſtendimus, ex iis quæ ſequuntur. Struthium Græcorum, Latinorum Radix ſiue radicula: in Syria vbiuis colitur, ideoq; Columella Syriacam radicem, ac eius ſemen Syrium vocat, Gaza Lanariam herbam. Gignitur & ibidem ſponte in aſperis & ſaxoſis locis. Radix magna, guſtu acris & feruida ſternutationes irritat. Folium oleæ, ſpinoſum: caulis lanuginoſus, tenuis, ferulaceus, indigenarum cibis expetitur, tingens quidquid ſit cum quo decoquitur: flos aſpectu gratus, inodorus, æſtate prodit. Carere ſemine Plinius tradit. Semen edere Columella teſtatur hoc verſu in Horto,

Iam Siſer: à Sirióque venit quæ ſemine radix.

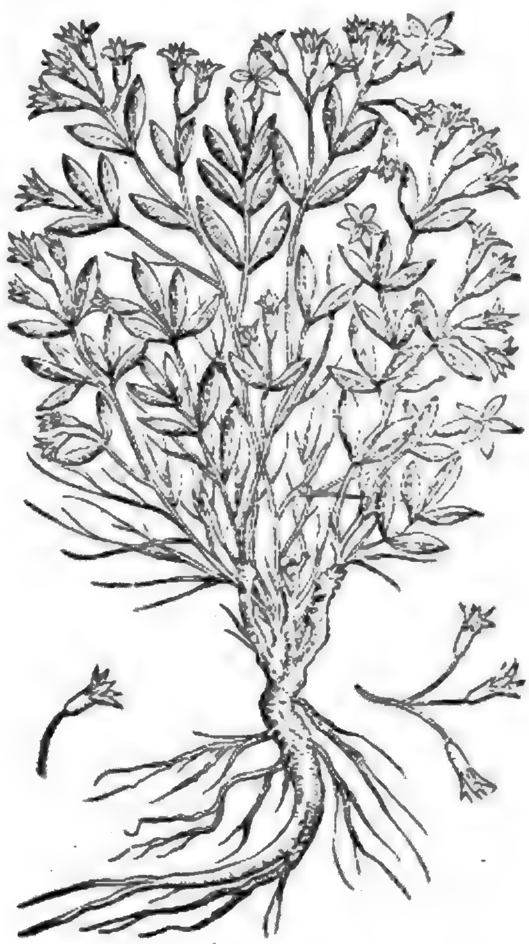
Ac rurſum cap. 3. II. cùm præcipit Rapi, Napi, Radicis Syriacæ Februario ſemen obrui, ſi æſtiuus fructus expectetur. Serapio ex Dioſcoride refert Struthij radicem eſſe

eſſe acrem, longam, & teretem, quæ in noſtris exemplaribus deſiderantur. Arabes *Condes, Condiſum, & Aſlengi* nominant. Bellunenſis radicem eſſe ſcribit, plantæ foliis ſpinoſæ carduorum modo, craſsitie pollicis, intus ſubflauam, nigram abforis, odore & guſtu acrem: eius decocto lanas, laneóſque pannos ſordidos abſtergi Damaſcenos ſeplaſiarios eius decoctum immiſcere confectionibus paratis è melle ac ſapa, idque candoris tantum conciliare, vt ex Amylo & ſaccarho puriſſimo conſtare videantur: quinetiam ſic durare, vt tenaciores ſint, & vix morſu diuellantur. Conſtat eius radice in globos coacta ſyros veſtium, linteorum, induſiorum ſordes ac inquinamenta eluere, ſaponis aut lixiuij modo. Ab hoc igitur Struthio ſiue Arabum condiſo Saponaria tum facultatibus, tum notis multis

STRVTHIVM, *Fuchſij.*

SAPONARIA *Minor, Dalechampij.*

differt: eam tamen Fuchſius pro Struthio depinxit. Saponariam aliam à quadam ſimilitudine cum ſuperiore hîc depictam facit Dalechampius, & minorem cognominat, quæ in aſperis & ſaxoſis fruticat, radice craſſa, longa, nodoſa, brachiata, è ruſo nigricante, ramulis multis, amplum terræ ſpatium occupantibus, gracilibus, nodoſis, prolixitate ſua & copia terram operientibus, foliis ad geniculorum interſtitia prodeuntibus, alſinæ ſimilibus, acutioribus, villoſis, flore violæ aut ſaponariæ, puniceo, numeroſo, procul intuenti nitente, ſemine copioſo in vaſculis oblongis, ocimoidis minoris figura, floret Maio menſe. Totius plantæ ſapor amarus eſt.

Cap. 299. huius. *Forma.*

CALATHIANA. CAP. XVI.

Nomina INTER ſtirpes quarum flores calathi ſiue campanulæ effigiem exprimunt, nulla ſanè eſt quam hæc coloris venuſtate non ſuperet, quæq; iuſtiore de cauſa inter coronarias ſit habẽda, Calathiana viola Plinio dicta peritorum herbariorum ſententia, & viola autumnalis, Gallis

CALATHIANA, *Viola.*

Lib. 2. hiſt. c.151. *violette d'automne*, Germanis *Blauvv lelieɀns*, id eſt, cæruleũ lilium. Cordi Pneumonante, quam à Germanis *Lungenblumen* vocari refert. Eadem In c.3. lib.3. Ananienſibus vulgò *Pettimborſa* vocatur, Matthiolo teſte, cum *Mettimborſa* dicere debuiſſent, quod tot viribus polleat, vt non aliter quàm gemma crumenis ſit aſſeruãda, aut quod tot viribus præſtet, vt ex eius vſu medici auri & argenti copiam in crumenis reportent. Eam is graphicè depinxit, & gentianæ minoris ſpeciẽ facit, gentianam minimam appellans. *Forma.* Caules edit dodrantales, tenues, geniculatos, folia oblonga, anguſta, bina ex aduerſo ſita, ex quorum ſinubus, idq; in verticibus cauliculorum, ſpecioſi flores exeunt, longi, caui retroflexi, ſurſum hiantes, inferius anguſti, ſuperius latiuſculi, calathi ſeu campanulæ ſpecie, in cæruleo ſaturato purpurei, alicubi candidi, duobus tribúsve ſtaminibus candidis: ſemen exiguum in rotundis & oblongis capitulis. Radices tenues, Lib.21. c.6. longæ, numeroſæ, & in plures diuiſæ. In totum verò ſine odore, inquit Plinius, minutóque fo-

CALATHIANA *Verna,*
Dalechamp.

CAMPANULA,
Pratenſis.

lio cala

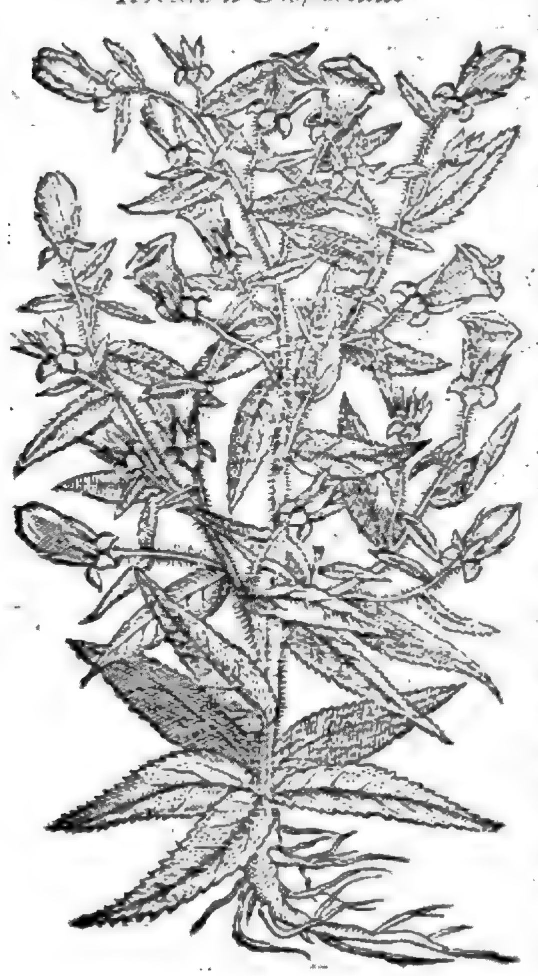
lio calathiana,munus autumni, cæteræ veris. Naſcitur campeſtribus vliginoſiſq; locis,& in pratis,atque etiam in excelſorum montium ſiluis carentium,opacis, ac meridionali ſole non illuſtratis partibus, fine Auguſti menſis & Septembris floret. Calathiana viola calida eſt,gentianæ cuius ſpecies videtur, facultate quodammodò ſimilis, multò tamen imbecillior. Recentiores efficacem eſſe aiunt aduerſus peſtilentes morbos,& ad virulentorum animalium morſus & ictus. Huic iungimus ex Dalechampio iſtam, quæ calathiana verna iure dici debet, ſiue Thylacitis,à floris figura, θύλακον, id eſt, ſaccum culeum, folliculumve referente. In pratis editiſsimorum iugorum Iuræ montis prouenit, radice breui, gracili, candida, parum fibrata, caule ſingulari, palmum alto, nodoſo,foliis paucis,centaurio minori ſimilibus,paulò longioribus,binis ſemper caulem ex aduerſò complectentibus,veluti cauo alarum ſinu anagallidis modo, ex interiore ſinu pediculus vnus, interdum geminus prodit,florē ſuſtinens,calatho vel folliculo ſimilem,è cæruleo purpuraſcentem,albis intus ſtaminibus,floret Maio & Iunio menſibus. Ad idem genus referenda Campanula pratenſis,in pratis & riguis locis prouenienſ,radice breui in fibras multas diuiſa,è luteo ſubfuſcas. Cauliculis multis fruticat,pedalibus:folia longa & anguſta ex iis prodeunt, ex aduerſo inter ſeſe ordine diſpoſita, alarum modo explicata,quod in aliis Campanulæ generibus non conſpicitur: flos purpureus violaceus in caulium vertice micat,ſæpius ſimplex & vnicus,interdum geminus,aliis campanulis ſimilis:ſapor vt & in aliis egregiè amarus.

Locus. *Tempus.* *Temp. & Vires.* Calathiana alia,ſeu Thylacitis. *Locus.*

MARIANA VIOLA. CAP. XVII.

BELGAE plantam hanc violam marianam, vulgò *Mariettes* appellãt, & *Violettes de marie*, quod illi muneri,inquit Pena,elegantiæ florum cauſa,primi dederunt Mariæ Hungaricæ heroinæ illi bellicis facinoribus nobilitatæ:vel,vt ſcribit Geſnerus, hoc nomine recenti ſic nuncupata eſt, à Diua virgine propter pulchritudinem floris confictò,folia primùm habet longa,lata, aſpera nonnihil hirſuta, vulgaris bugloſsi foliis nigriora, minora, minúſq; aſpera. Caules deinde profert ſecundo anno culta in hortis rotundos, rectos, ramoſos, aliquantùm etiam hirſutos,circa quos folia ſimilia,ſed minora, flores in ſummis virgis erumpunt oblongi, caui,venuſti & ſuaues per oras inciſuris quinq; diuiſi, colore ſæpius ex cæruleo purpurei,nonnunquam candicãtes, in quibus duo triáve ſtamina candida, hi priuſquam dehiſcant quinquangulares ſunt, ſubnaſcuntur capitula rotunda,breuia,aſpera,quinque etiam angulis conſtantia, concaua, ſuperiore parte latiora & retuſa,in quorum medio ſemen concluditur exiguum,colore caſtaneæ,radices ſunt longæ,craſſæ,candidæ,obliquas radiculas ſpargentes, non ingrati ſaporis. Naſci in aridis,ſaxoſis, & opacis locis teſtatur Matth. calidioribus Italiæ,& Galliæ inferioris infrequens eſt. Belgæ in hortis colunt.Iunio,Iulio & Auguſto menſibus flores producit,ſemen interea matureſcit, neque enim ſimul,ſed particulatim floret.Matthiolus cum multis aliis plantam iſtam Medium

VIOLA Mariana,
Medium Dioſcoridis.

Nomina fol. 57. In Hort. *Forma.* *Locus.* In cap. 8. lib. 4. *Tempus.*

Medium Dioſcoridis eſſe exiſtimat, qui in vulgatis Dioſcoridis & Plinij codicibus falſò folia iridis legi in deſcribendo Medio cenſent, cum in aliis codicibus & Oribaſio ſeridis folia legerent. Medion, inquit Dioſcorides, in petroſis & opacis naſcitur, folia habet ὅμοια σέριδι (ſic legitur in veteri codice teſte Andrea Lac.) id eſt, ſimilia ſeridi, caulem tricubitalem, florem grandem, purpureum, rotundum, ſemen cnici, minutum, radicem dodrantalem, craſsitudine baculi, guſtu acerbam. Eadem prorſus Oribaſius habet. Ex qua deſcriptione ſic emendata, violam marianam, vt ſi quæ alia planta, medion referre cenſent, cui lectioni & ſententiæ Pena lubens aſſentitur. Noſtra enim momoria, inquit, cultu hortenſi florum calathis longè ſpecioſiſsimis tantam magnitudinem hæc viola aſſequitur, vt inſtar calicis aut poculi poturis voluptatis cauſſa vinum contineant. Sunt namque nolæ oblongæ effigie, nonnullis laciniosis crenis, cærulei, aſpectu venuſti, interdum purpuraſcentes, interdum dilutiores & candicantes, emergentes ab imo calice, quibus reflexis aut elapſis, in vtriculis aut florum baſi rapunculo aut trachelio ſimili, claauduntur triquetra ſemina, numeroſa, acetoſæ colore, figura & magnitudine. Bicubitales caules toti, & alæ hirſutæ ab imo folia habent longiora, latiora, quàm Tunicæ, villoſa, rigida minùs quàm Lycopſis aut pulmonaria vulgaris, intybi ſeu ſeridis potiùs domeſticæ quàm ſilueſtris, quæ lacinioſa eſt. Radix autem tenera candida, eſculenta, palmũ longa, rapunculi ſimilitudine, vti ſemen & flores, ſed duplò maior, nec guſtu multùm diſpari: ſiquidem in acetariis rapunculi modo eſitatur. In Belgij & Angliæ ſiluoſis frequens naſcitur, ſed minor & ſtrigoſior culta in hortis paſsim eo poſtea incrementi progreditur, vt longè maior, adultior, ſuauiórque edendo ſit. Calidioribus Italiæ & Galliæ inferioris infrequens magis figura ad Medium quàm facultatibus alludit, ſiquidem dulcis acriuſculáque eſt, minimèque adſtringens percipitur. Dodonæus deſcriptioni Medij, violam marianam non admodùm reſpondere arbitratur, ac potiùs verum Dioſcoridis Rapum ſilueſtre videri.

Lib. 4. c. 18. — *In Ad. fol. 137.* — *De flo. c. 7.*

CAMPANVLA CAERVLEA. CAP. XVIII.

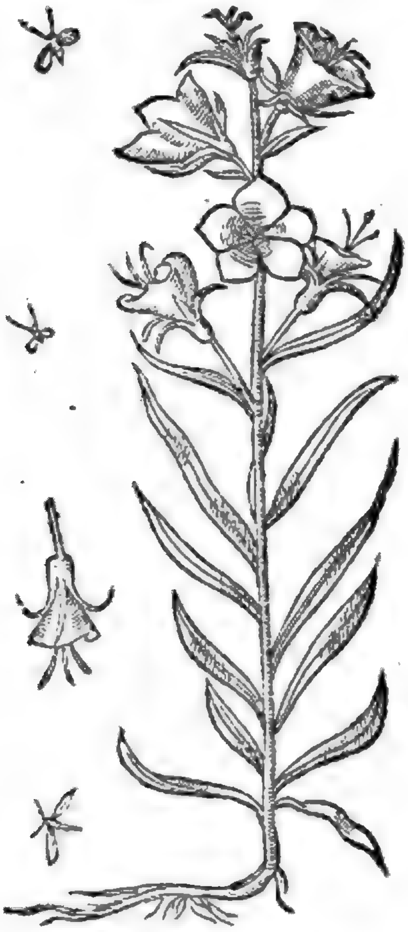
Nomina. *Forma.*

VVLGVS Campanulam vocat, quidam *Beluedere*, quamquam ab Italorum *Beluedere* prorſus diſtet, Germani *Blauwllokxkens*, id eſt, cæruleam campanulam, Galli *L'herbe aux cloches bleues*. Campanula hortenſis, folia promit circa radicem & imum caulem oblonga, anguſta, obſcurè virentia, inter quæ caulis ſurrigitur ſtriatus concauus, bicubitalis, tricubitaliſve, circa quem folia & flores ad vertices in ſingulis pediculis ſinguli, ſimiles, ſed maiores & patentiores quàm rapunculi, calathi vel cãpanulæ ſpecie, ambitu & quaſi vnico folio conſtantes, ſexangulo, ſæpius cærulei, interdum candidi, in quibus & candida aliquot ſtamina. Capitula ſuccedunt rapunculi capitibus ſatis ſimilia, ſed paruis foraminibus peruia, in quibus ſemen perexiguum: radices candidæ, tenues, fibratæ. Cauliculis & foliis vulneratis lacteum ſuccum remittit. Eſt huic planè ſimilis Campanula ſilueſtris, niſi minor omnino eſſet, & prima folia terræq; proxima lata eſſent & pauca, violæ nigræ foliis ſatis ſimilia, non tamen tam magna, alia verò folia oblonga & anguſta, flores ſimiles, cærulei, radices tenues. Lac quoq; hæc copioſiùs fundit. Campanula minor rotundifolia à Lobellio & Pena dicitur, atque ita expreſſa eſt. Prior in hortis voluptatis cauſâ, & ad coronas ſeritur, altera iuxta aruorum incultos margines & ſepes naſcitur. Illa Iunio & Iulio menſibus floret, hæc etiam Auguſto. Campanula hortenſis Iaſione Theophraſti videtur eſſe, ſic enim is ſcribit de florum differentiis tractans. ἔνια δὲ καὶ μονόφυλλα φύεται, διαγραφὴν ἔχοντα μόνον τῶν πλειόνων, ὥσπερ τὸ τῆς ἰασιώνης. οὐ γὰρ κεχώρισται ταύτῃ ἐν τῷ ἄνθει τὸ φύλλον ἕκαστον, οὐδὲ δὴ τοῦ χειρὸς (lege χωρὶς) τὸ κάτω μέρος, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄκρων

Campan. ſiluest. — *Forma.* — *Locus.* — *Tempus.* — *Lib. 1. hiſt. cap. 22.*

ἀποφυ

CAMPANVLA Cærulea, ſiue hortenſis.

CAMPANVLA Minor rotundifolia, Lobellij.

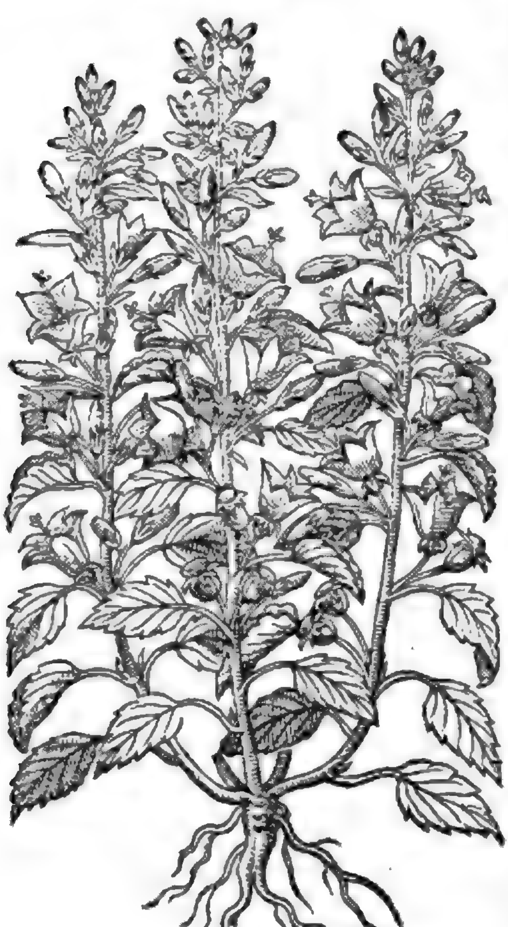
ἀποφύσεις γωνιώδεις. Id eſt, nonnulli flores etiam vnico folio natura conſtans, delineationem tantum plurium oſtendentes, vt flos Iaſiones. Non enim ſinguli flores in folia diuiduntur neque ſanè conceptaculi pars inferior diſtinguitur, ſed ex ſuperiore parte proiecturæ anguloſæ exeunt. Quę Plinius non ſatis perſpicuè conuertit his verbis. Iaſione vnum folium habet, ſed ita implicatum vt plura videantur. Quidam legunt, Iaſione vnum folium in flore habet, & cætera. Theophraſtus enim non ait Iaſiones folium implicatum eſſe, ſed indiſcretis foliis ſic deſignatum, vt plura videātur, quamuis vnicum ſit, qualis figura floris eſt in campanulis, tracheliis, digitalibus, & voluuli generibus, cuius ſpeciem eſſe quidam ideò ſuſpicantur, quod eodem Plinio auctore, Iaſione olus ſilueſtre habeatur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, concilium vocant. Sed hæc etiam campanulæ competunt. Nam eius flos vnico folio abſoluitur, quamuis plurium ſimilitudinem præſeferat, & huius ſuperior pars anguloſa eſt, præterea olus eſſe poteſt cum ſit edulis: repunt & in terra radices, quare citiſsimè ſtirps vna propagatur. Iam verò hortenſis florem interdum candidum eſſe diximus, ſilueſtris verò vt hortenſis candidum eſſe poſſe quis negauerit? Matthiolus campanulam pro phyteumate pinxit, quod id, ſemen, campanula verò capitula perforata

Lib.21.c.17.

Lib.22.c.22

In Cap.123 lib.4.

LACTESCENS Campanula maior, Lobell.

CAMPANVLA Lutea Linifolia, Penæ.

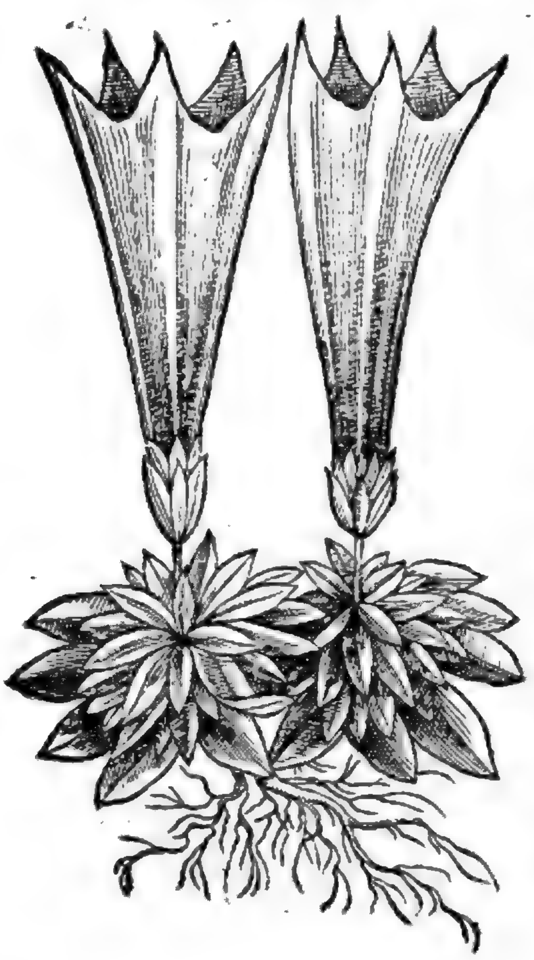

forata habeat. His duas alias campanulas ſubiungemus ex Lobellio & Pena. Prior eſt Campanula lacteſcens maior, Pyramidalis Lutetiana, quòd plus aliis omnibus lactis fundat lacteſcens meritò dicta, cuius ima folia Solani hortenſis, & Violæ martiæ media læuia, ex atro virentia, radix fibrata, Violæ marianæ, turgida lacteo ſucco, adeò viuaci, vt vel tātillo fruſtulo infoſſo repullulet. Caules emittit tenues ternûm & quaternûm cubitorum, à medio ſummo tenus foliis anguſtioribus, longioribus, copioſis, floribus amœnis, cæruleis, campanulæ cæruleæ maioribus, nolas item exprimentibus cinctos, in acumen Pyramidis ritu faſtigiatos, vnde Pyramidalis dicta. Belgio eſt hortenſis nullius vſus adhuc comperti. Hæc Lobellius. Alia eſt Campanula Penæ, linifolia, palmaris herbula, perelegans, in deuexis montis Lupi, qua ad Septentrionem vergit, folio lini aut polygalæ: flore luteo peramœno, volubilis, maior quàm pro plantæ magnitudine. Rara eſt herba, & digna cognitu. Hæc Pena.

GENTIANELLAE. *CAP. XIX.*

Nomina GENTIANELLAS has à facie & facultatibus gentianæ ſimilibus Dalechampius appellauit, alteram latifoliam, quæ quorundam eſt Helleborine ſiue Epipactis, alteram anguſtifoliam. *Forma.* Poteſt & hæc thylacitis minor dici, illa thylacitis maior, quæ radiculas mittit, breues, ex albo in luteum vergentes, fibratas: cauliculos humiles, angulofos, ex vna radice multos, folia centaurij minoris, aut Anagallidis, maiora, nonnunquam gentianæ aut veratro albo in ea paruitate non abſimilia, vnde Gentianellæ & elleborines nomen: florem ſpecioſiſsimum, ianthinum, calathi figura, ad plantæ portionem amplum, lineis quibuſdam velut æratis intus virgatum, apicibus vt in liliis, extantibus, ſed purpureis, obeliſcum candidum cingentibus, minutis ſeminibus plenum, ac eius ſupremum tegumentum pileo ſimile ſuſtinentibus. *Locus.* Creſcit in aridis, niuoſis, perflatis, montoſis. Amariſsimus eſt totius plantæ ſapor, ideóque iocinoris vitiis nempe regio morbo & obſtructionibus auxiliatur, pari cum gentiana facultate, cui amaritudine non cedit. Allobroges *Reperet* nominant, vt & proximè deſcribendum, aiúntque etiam nolentes pedere qui ſumpſerint, vi efficaci ad flatus diſcutiendos, quod & de aſinis onopordo paſtis tradit

GENTIANELLA, Minima latifolia.

GENTIANELLA Anguſtifolia.

tradit Plinius. Gentianellæ anguſtifoliæ radix latiùs ſpargitur, & ſurculoſior eſt, folium oblongum, anguſtum oleæ ſimile: flos ex oblongo & herbaceo calice profertur anguſtior & breuior quàm in ſuperiore, foris cæruleus, albis lineis virgatus, in quinque foliola diuiſus, ambitu ſerrato. Cæterùm idem ſapor, amariſsimus ſcilicet, idem nomen, *Reperet* enim vt ſuperiorem vocant, eadem vis ac facultas: ad colicos enim dolores, ad tormina, regium morbum, cachexiam à ruſticis laudatur, floret vtráque menſe Aprili. Eandem eſſe opinor, quæ à Cluſio Gentianella verna minor nominatur, à quibuſdam cantabrica. Lib.27.c.12

TRACHELIVM. CAP. XX.

IN iis quoque numerandæ plantæ hic depictæ, quæ flores campanulæ ſiue nolæ ſpecie habent, & ob venuſtatem coronis inſeruntur, à veteribus ſilentio prætermiſſæ, à recentioribus Trachelij nomine deſignatæ. Eſt autem Trachelium Germanis *Halſzkraut*, id eſt, Ceruicaria, à ceruicibus collíque partibus vicinis, internis & externis, quibus tumefactis & vlceratis multùm opitulatur, vnde Vuularia ab vua etiam dicitur, à Fuchſio Campanula, ob florum ſimilitudinem, qui campanam planè referunt, quibuſdam Archangelica, Gallis *Gantelee*, vel, *Gans de noſtre dame*. Eſt autem trachelium duplex, maius, & minus. Maius caulem profert quadrangularem, hirſutum, rubeſcentem: folia oblonga, hiſpida, rigida, ad imum latiora, supernè acuta & ambitu crenata, vrticæ habitu & ſuperficie: flores, ſecundum caulem calathi aut campanæ figura, rapunculo ſimiles, aut violę marianæ, minores, per ambitum quinque ſimpliciter inciſuris, ſed profundioribus diuiſos, intus aliquantulum hirſutos, candidos plurimùm cæruleos, interdum dilutè purpureos, in medio luteum quid prominens obtinentes. In ſummo caulis vertice primi flores apparent, deinceps verſus imum exoriuntur, quibus marceſcentibus ſemen in rotundis capitulis exiguum & cinericium prouenit vt in rapunculo. Radix eſt candida, & variè intorta. Trachelium minus caule ſuperiori ſimile eſt, ſed breuiori: folia ſunt longiuſcula, minora, candidiora, nec tam altè crenata, rapunculi aut ſaluiæ, piloſa: flores pulchelli, calathi aut campanulæ figura, ianthini, & dilutè pupurei in ſummitate caulis exeunt, magis congeſti quàm in ſuperiore, rapunculi ſapore, primóque vere acetariis etiam adduntur. Trache-

Nomina

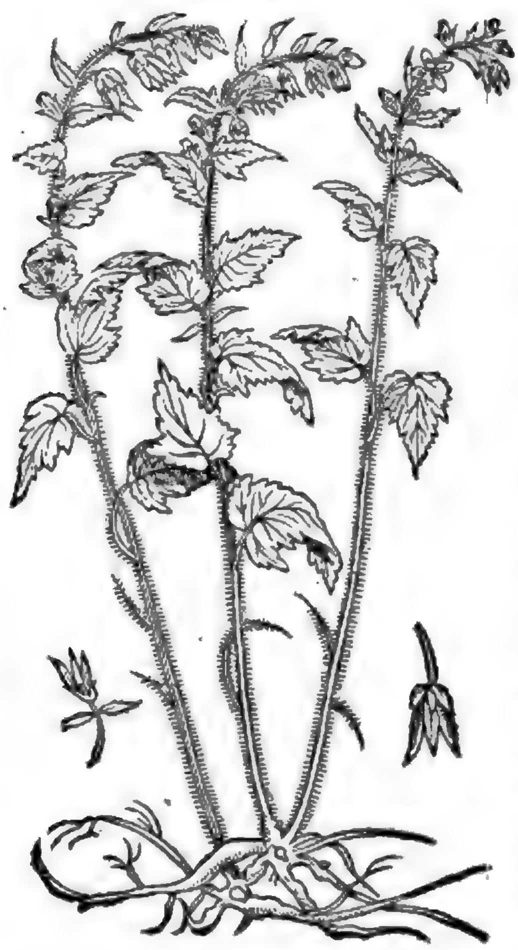
Cap.163. hiſt.

Forma.

Dod. lib.2. cap.20.

Forma.

TRACHELIVM, Maius.

TRACHELIVM, Minus.

CYNOCEPHALVS, Plinij.

Locus. lium vtrumq; gignitur in aridioribus locis ſecus pratorum margines, & crebrò ſenticoſis locis. *Tempus.* Seritur etiam in hortis florum gratia. Iunio, Iulio, & Auguſto menſibus floret. *Temp.& Vires.* Guſtu adſtringit, atque ob id exſiccandi vim illi ineſſe coniiciendum. Quare decoctum ipſius in aqua vnicè ad dolores & inflammationes colli & faucium internas, & ad oris exulcerationes, aliáque eiuſdem mala quæ adſtrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis vlcera ob inſignem quam obtinent in exſiccando facultatem.

Dod.lib.2. cap.20. Fuch. l.ca. 163.

CYNOCEPHALVS. CAP. XXII.

Nomen PLANTAM hanc cynocephalum ideò vocant herbarij, quòd ſeminis conceptaculum caluam canis cute & carne exutam repræſentet, ſiue ea ſit cynocephalia à Plinio memorata, *Lib.30.c.2.* qua ad euocandas mortuorum vmbras vtebantur, ob id fortaſſe, quòd caput canis apud Aegyptios ſanctiſsimi & loco numinis habiti, ſeminis huius plantæ loculus, vt diximus, referat, ac propterea diuinam ea gens exiſtimaret, & ad incantationes, & contra omnia veneficia valere crederet, ſiue alia quæuis herba à veteribus non deſcripta. *Locus.* In agri Monſpelienſis ſepibus, dumetis, aggeribus, parietinis naſcitur, *Forma.* radice fibrata, caulibus multis, cubitalibus, teretibus, ramoſis, ex interuallis rami ſubiecto latiore folio è caule prodeunt, folia in ſurculis temerè & nullo ordine diſpoſita, nigricantia, longa, anguſta, acuminata, ſed minimè pungentia: flos calatho ſimilis aut labro, luteis ſeminibus plenus, ſic fiſſus vt ſuperior pars quaſi duorum foliorum coalitum oſtendens, inferiore productior appareat: color floris venuſtus, & in roſeo candicans, qualis in maluæ & alceæ flore ſpectatur. Vaſculo copioſum ſemen continetur, antrorſum oblongo, retrorſum lato, duobus veluti narium foraminibus, & tanquam porrecto roſtro, eaq; figura caluam canis prorſus exprimente, vnde & nomen. Quidam antirrhinum verum eſſe volunt.

DIGITALIS. CAP. XXIII.

Nomina VETERES plantæ huius non meminiſſe id indicio eſt, quod Græco Latinóque nomine deſtituta ſit,quamobrem Fuchſius Digitalem appoſitè nominauit, quod digitalis, ſiue munimenti digiti in ſuendo ſpeciem flores præbeant,Germanis *fingherhuet*, & *fingherkraut*, Gallis *Digitale, Gant noſtre dame,* & *Doigtier*,nonnulli campanulam ſilueſtrem, & nolam ſilueſtrem. *Genera.* Duûm eſt generum. Fuch.c.342 Vna purpureos flores habet, quæ digitalis purpurea, altera luteos, quæ digitalis lutea nominatur. De flo.c.11. Duas alias ſpecies,addidit Dodonæus, digitalem floribus candidis, aliam floribus ſubluteis,ſeu pallentibus. *Forma.* Vulgatiſsima eſt digitalis purpurea,folia habens longa, lata,ambitu ſerrata, dilutè virentia, verbaſci quodammodo ſimilia, minora tamen, minúſque lanuginoſa: caulem rectum, rotundum,cubitalem,aut bicubitalem, à cuius medio ſurſum verſus vno ex latere duntaxat eleganti ſerie flores multi deorſum verſus dependent,calathi oblongi figura, dactylothecis propemodum ſimiles, ex rubro purpurei, punctis quibuſdam candidis picti cælatiue, quos vaſcula ſequuntur rotunda, in quibus ſemen, guſtu ingrato, & odore putidiuſculo. Radix fibrata eſt,viſcida,nigricans. *Locus.* Pena fol.245. Huius digitalis feraciſsimæ ſunt regiones, quæ ad Aquilonem ſunt: meridianis calidioribus ferè deeſt. Sed in Francia, Belgio, Anglia vbivis nota, in mõtibus vmbroſis & ſaxoſis locis proueniens. *Tempus.* Seritur etiam

DIGITALIS, Purpurea.

DIGITALIS Purpurea, aut alba Lobelij.

DIGITALIS, Lutea.

Tempus. in hortis. Floret Iulio potiſsimum menſe,deinde ſemen producit. *Digitalis lut.* Digitalis lutea folia habet anguſtiora, venoſa, glabra, ſaturato virore nigricantia, auerſa tamen *Forma.* parte candidiora,per ambitum nonnihil ſerrata,flores luteos,forma ſuperioribus ferè ſimiles. Non deſunt qui digitalem verbaſci ſpeciem faciant, & θρυαλλίδα nominent, quæ & λυχνῖτις dicitur. Sed Lychnitis ſiue Thryallis folia habet pinguia,craſſa, & hirſuta, ad ellychnia in lucernis apta qualia minimè digitalis,quæ tam craſſa & hirſuta non habet,vt in lucernis ellychnij vice eſſe poſsint,cùm per*Temper. & Vires.* quàm amara ſit hæc herba, calidam ſiccamque eſſe & abſtergentam perſpicuum eſt,ita vt vbi opus eſt extenuatione,abſterſione, purgatione, obſtructionis liberatione,efficax eſſe poſsit.Hodie tamen nullus huius in medicamentis eſt vſus. Flos ſolus ſola venuſtate & forma placet.

VINCA PERVINCA. CAP. XXIIII.

Nomina QVAE vulgò vinca peruinca, Officinis peruinca, Gallis *Peruenche*, Italis *Prouenca*, Germanis *Yngrien*, quòd ſemper vireat nominatur, à peritis herbariis ea eſſe exiſtimatur quæ Dioſcoridi clematis prior, & clematis Daphnoides, aliis myrſinoides, & polygonoides dicitur. Clematis quidem, vt & cæteræ clematides, à viticularum ſobole ſarmentoſa,quæ κλήματα Græci vocant:Daphnoides à foliorum lauri,quam folia eius habent,figura:vinca peruinca,quòd humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, auctore Fuchſio. Vix tamē reperias hanc viticuloſis vir*Lib.24.c.15.* gis obuias plantas irretire. Plinius clematida Aegyptiam appellat. Alibi vincam*Lib.21.c.11.* peruincam,& alio nomine chamædaphnem dici tradit, quòd ſcilicet humilis videatur laurus,vt nomen ſonat. Non eſt autem cur eam chamædaphnem putes,in*Cap.134.h.* quit Fuchſius, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt. Hæc enim à vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſum illam chamædaphnem depingit Plinius, vt ſit illi duplex chamædaphne, *Lib.24.c.15.* vna Dioſcoridis & aliorum chamædaphne,altera quam alio nomine vincamperuincam ap*Lib.4.c.6.* pellant. Clematis daphnoides,vt deſcribit Dio*Forma.* ſcorides, ſarmenta habet exigua,iunci craſsitudine, (μικρὰ vulgata exemplaria, Oribaſius & Paulus,alij μακρὰ legūt,id eſt,lōga:& Plinius clematidem hanc longam tenuémque dixit,quam lectionem etiam prouerbiū approbat, quo clematis Aegyptia ioco dici ſolebat in eos qui corpore præter modum procero & gracili, atque atro colore eſſent) folium paruum, lauro figura & colore ſimile,ſed multò minus.Plinius.Eſt & *Lib.24.c.15* alia clematis,inquit,Aegyptia cognomine,quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri, longa,tenuíſque,aduerſus ſerpentes, ac præſertim aſpides,ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maximè gignit. Ex quibus poſtremis verbis colligit Cornarius legendum *Embl.6. lib.4.* eſſe in Dioſcoride, φύεται ἐν αἰγύπτῳ,ideſt,naſcitur in Aegypto, & non φύεται ἐν εὐγέιοις, vt publici Dioſcoridis codices habent. Nam alioqui temerè repeteret Dioſcorides in fine capitis,

VINCA PERVINCA.

PERVINCA Maior, Lobellij.

tis, φύεται ἐν χέρσοις, id eſt, naſcitur in terrenis incultis. Hanc plantam noſtram eſſe vincam peruincam, etiam mulierculis notam tum facies, tum facultates teſtantur. Multas enim tenues, longas, teneras, flexiles, virentes viticulas humi ſpargit, & huc illucque ſerpit, folia laurea, ſed minora, ſemper virentia, ex interuallis bina ex aduerſo promit, flores cærulei ex cauliculis quinis foliolis diſtinguuntur, borraginis floribus quadantenus ſimiles, ſed maiores & inodori, aſpectu tamen multò gratiores, idcirco in coronas præſertim hybernas adnectuntur, radix fibrata flaueſcit. Eſt & Clematis ſiue Peruinca maior, quæ peramœna florum duplicatione, inquit Lobellius, & incremento, coloris ex purpureo rubentis in Belgij hortis variat. Nemoroſis vmbroſiſq; tractibus, & ſenticetis, atque agrorum marginibus gaudet. Perpetuo vireſcit, Martio tamen & Aprili potiſſimum floret. Clematidis folia cum caulibus in vino pota, auctore Dioſcoride, alui profluuia & dyſenterias ſedant, ſubdita in peſſo cum lacte & roſaceo aut cyprino dolores vuluæ ſanant. Ipſa commanducata dolorem dentium finit. Impoſita venenatarum beſtiarum morſibus opitulatur. Narrant & demorſis ab aſpide auxiliari. Galenus eadem omnino tradit. Clematis daphnoides, quam quidam myrſinoides, alij polygonoides appellant, profluuiis alui & dyſenteriis cum vino pota prodeſt, dentiúmque dolores manſa mitigat, tum vteri quoque doloribus in peſſo admota vſui eſt. Paulus ſiccandi facultati id tribuit, quod diarrhœam dyſenteriámque ſanet, & dentium dolores mitiget, & contra venenatorum morſus rectè imponi tradit. Eaſdem eſſe peruincæ facultates guſtus demonſtrat: guſtanti enim amara eſt, nonnihil calida, adſtringens. Quare ſiccat citra mordicationem, & vt ex codice manuſcripto citat Fuchſius, ſanguinis ex naribus profluuio mirum in modum prodeſt: item iis qui ſanguinem vomunt, aut ſpuunt. In ſumma omnem ſanguinis fluxum ſiſtere aſſerit. Quibus accedit pictura & deſcriptio eiuſdem, quæ vtraque ad amuſſim peruincæ noſtræ reſpondent.

Locus. *Tempus.* *Lib. 4. c. 6.* *Vires & Temper.* *Lib. 7. ſim.* *Lib. 7.* *Cap. 134. hi.*

PRIMVLAE VERIS. *CAP. XXV.*

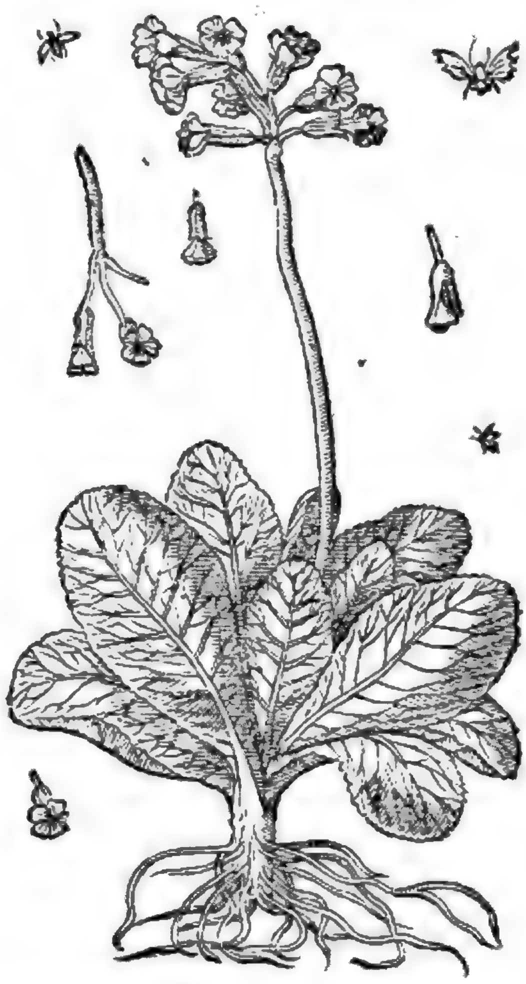
QVOD primo vere erumpant & floreant primulæ veris Officinis dictæ ſunt, & herbæ paralyſis, & Artheticæ, cum arthriticæ dicendum eſſet, Gallis *Brayes de cocu*, *Prime-vere*, Germanis *Schluſſelblumen*, Italis *Bracche di cuculo*, & *fior di primauera*. Harum ſpecies & varietates multæ. Eſt enim quæ flores luteos profert, odoratos, Germanicè *Geelſchluſſelblumen*, *Himeſchluſſel*, & *Sanctus Peters ſchluſſel*. Eſt & quæ pallidos in luteo, odoris expertes, Germanicè *Vueiſzhimelſchluſſel*, & *Schluſſelblumen*. Hæ in hortos tranſlatæ & cultæ florum multiplicata fœtura & magnitudine variant. His addit Dodonæus aliam, primulam veris minorem. Pena & Lobellius ſiluarum primulam. Primulæ veris priori folia candicāt, rugoſa ſunt, betonicæ

Nomina *Genera.* *Lib. 1. c. 81.* *fol. 244.* *Forma.*

PRIMVLA Veris prior, Matth.

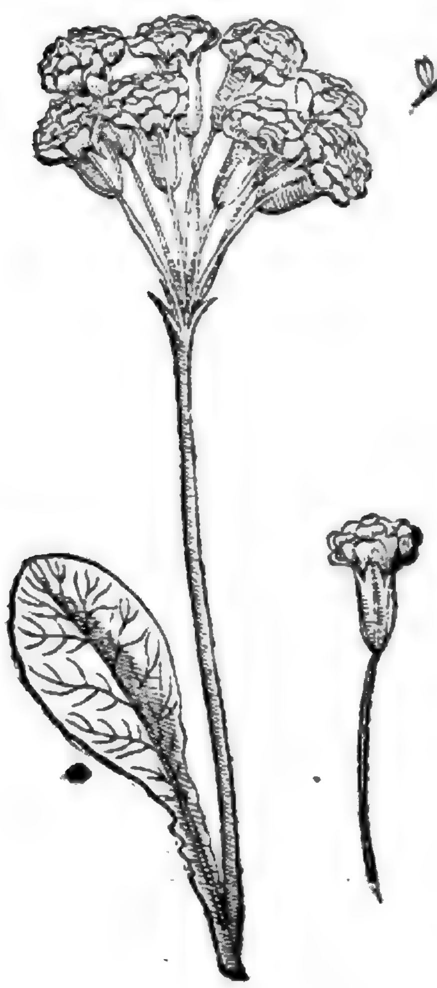
PRIMVLA Veris altera, Matth.

ſimilia, ſed maiora, nec ambitu inciſa, digitalis purpureæ vtcunque ſimilia, humi ferè ſtrata, aut parum ſurrecta, è quibus mediis ſcapus erigitur tenuis, rotundus, nudus, incanus, palmaris & ſeſquipalmaris, in cuius nutante vertice flores è caliculis denticulatis vmbellæ inſtar depēdent, lutei, odorati, ceræ nouæ odorem & colorem referentes: deinde capitula, in quibus eſt ſemen. Radix candida eſt & fibrata. Huic ſimilis eſt primula veris altera, niſi foliis eſſet grandioribus paulò, & latioribus, floribus iiſdem, ſed in album palleſcentibus, aut ferè albis, odoris nullius. Sed quæ, inquit Pena, in hortis Anglicis & Northmanicis colitur, florum maiorum prouentu & fœtu multiplici, triplò aut quadruplò omnium primularum magnitudine & elegantia prima eſt. Hanc Lobellius ſic expreſſit. Primula ſiluarum ex ſuperioribus facile dignoſcitur, differt enim floribus duntaxat, qui ſinguli languido pallore, puſilli, palmo breuiores, ſingulis cauliculis ſummis inſunt, folia, ſapor, odor, vſus non diſsimilia. Sæpius nemoroſis, & vmbroſis conuallibus gaudet, in Anglia, Delphinatu, Sabaudia, Belgis & Gallis hortenſis. Eadem huic eſt, aut certè ſimillima, quæ Verbaſculum minus Dodonæo dicitur, ſeu Primula veris minor, foliis paruis, albidis, primulæ veris alteri prorſus ſimilibus, è quorum medio cauliculi erumpunt ſinguli ſingulos

PRIMVLA Hortenſis Anglica, Lobell. & Pen.

fol. 244.

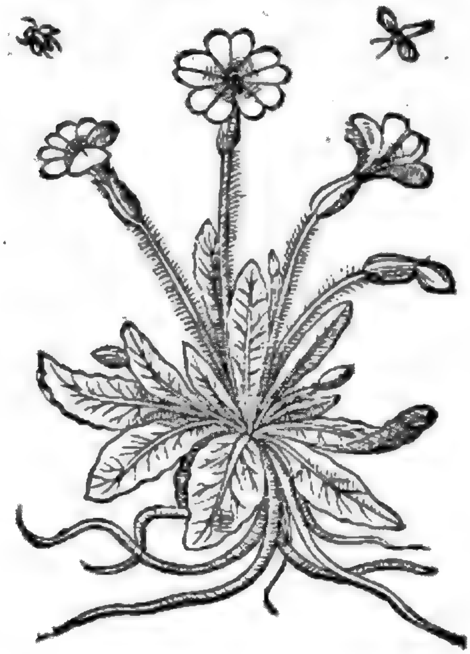

gulos

SILVARVM Primula, Lobellij.

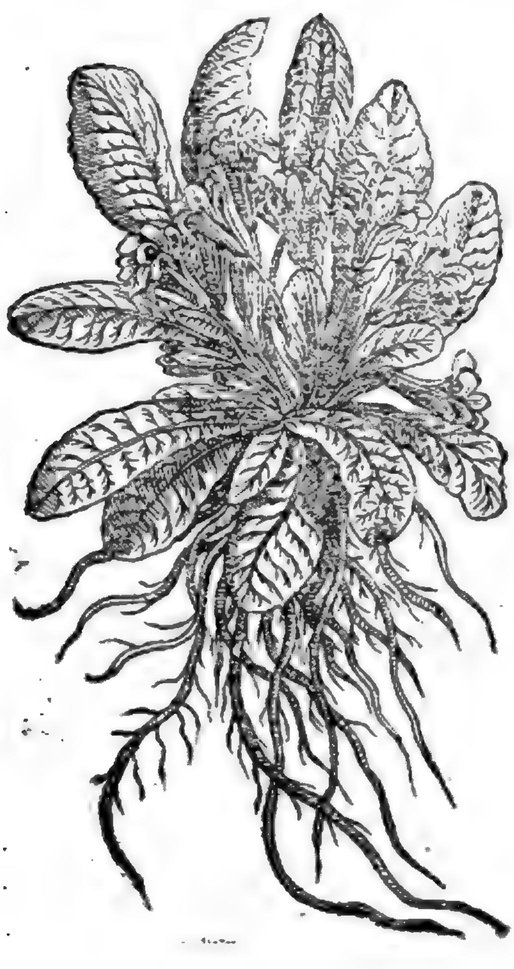

PRIMVLA veris minor, Dodon.

gulos flores ferentes, odore, figura, colore eidẽ Primulæ ſimiles. Aliam Primulam ſiluarum Lobellius oſtendit, floribus obſcurè virẽtibus, fimbriatis, rugoſiſq; plicis, Londini hortis frequentẽ, alioqui cæteris ſimilem. His inſerenda ex Lobel. Primula veris flore gemino, altero alteri innato. Præterea ſiluarum Primula veris flore ſpecioſo, multiplici, à Lobellio etiam depicta. Dioſcorides verbaſci differentiis quem φλόμον Græci vocant, ſubiicit. Sunt (inquit) & phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, ſimiles: quas Ruellius Primulas veris putauit. Ruellij iudicium ſequuntur, Dodonæus & Fuchſius, Lib. 4 c. 99 Lib. 3. c. 12. Lib. 1 ca. 8. C. p. 326. hiſt.

SILVARVM Primula floris obſcuri, Lobellij.

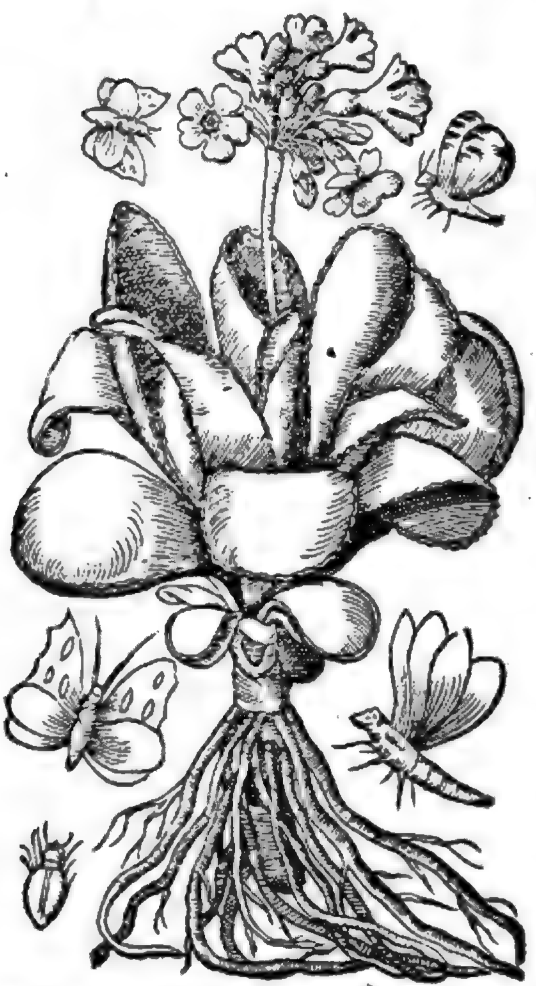
SILVARVM Primula veris, flore multiplici.

quibus Matthiolus haudquaquam aſſentitur, quod iſtarum Primularum folia non ſint hirſuta, inquit, nec etiam rotunda, ſed alteri læuia, alteri criſpa, lactucæ aut dipſaci modo. Adde quod florum quos phlomides proferunt, neque Dioſcorides, neque veterum vllus meminit, qui verbaſci genera recenſent, id quod in herba paralyſi Dioſcorides non prætermiſiſſet, cum hæc omnium prima aureis floribus emicet, verq; nouum nuntiet. At harum omnium folia, inquit Pena, cum ſint ambitu rotundiore quàm maioris verbaſci, & caulis nonnullarũ foliaq; ſint hirſuta, cur neget ille phlomidas eſſe? Certè vires & tota facies planè thapſi contra ſuadent, conſenſuſq; experimenti apud omnes regiones, quæ modo vnã quampiã harum habeant, paralyſis herbam vocant, quo nomine propter inſignes facultates fuit etiam phlomus donatus. Igitur & hæ phlomides. Ea quæ luteos flores habet guſtu non ingrato, in olere, placentulis, & acetariis admodũ vtilis capiti, neruis, & humorum ex decubitu putredini, aut inflammationi, eoq; vulneraria habetur. Hæc ex Pena. Veriſimile eſt quod arbitrantur quidam hanc plantam eſſe verbaſcum ſylueſtre, ex Theophraſto memoratum ab Atheneo, lib. 15. inter flores vernos, vt Anemonen montanam, Anemonen pratenſem, Herculis flammam, & Lychnida, quam interpres genicularem vertit. Recentiores, inquit Fuchſius, verbaſculis hos effectus aſsignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto veſicæ renumq; obſtructiones ſoluuntur. Succus herbæ propinatur & illinitur aduerſus rupta, luxata, & liuentia. Quod verò hæc eadem poſſint, temperamentum eorumdem palam docet: parum enim adſtringunt: ſi guſtaueris, amara, & modicè acria ſunt, vt hoc nomine deſiccandi & detergendi facultatem quam illis Galenus adſcribit, habere nemo dubitare debeat. Noſtri etiam temporis herbarij calida & ſicca eſſe ſtatuunt. Mulieres formæ ſtudentes, ſucco è floribus illorum expreſſo faciem illinunt, qui maculas rugaſq;, & alia eiuſdem vitia mirificè deterget.

Ca. 99. li. 4. — *Fol. 244.* — *Vires & Temper.* — *Cap. 326. hiſt.*

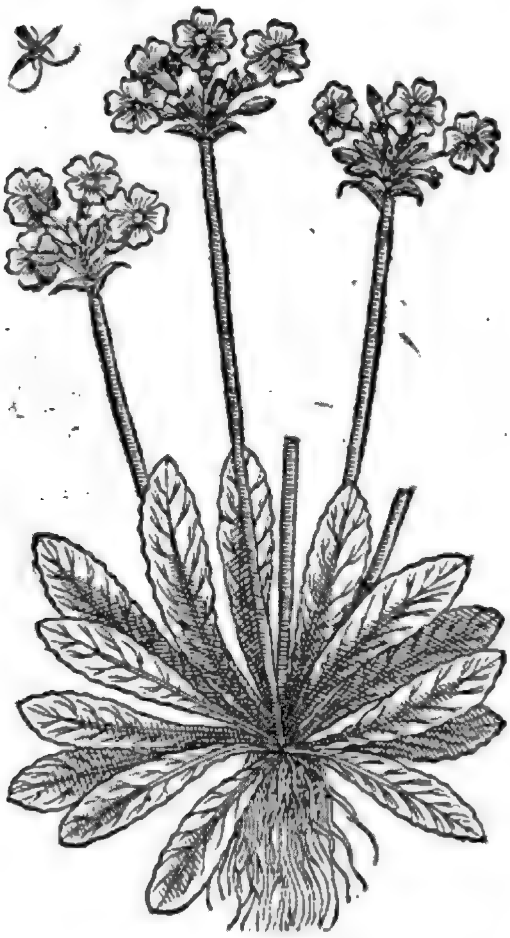
PRIMVLA Veris Pachyphyllos, ſiue Auricula vrſi, Matth.

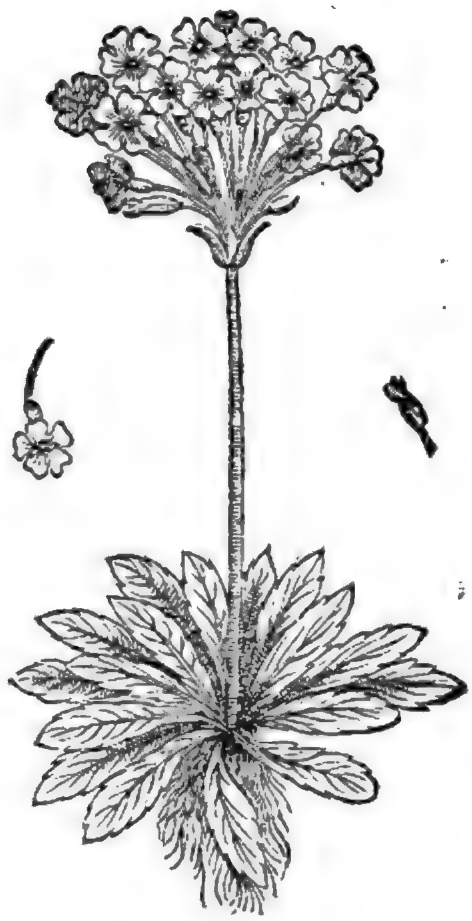
Sanicula. Primulis adnumeranda, quæ Sanicula à ſanandis vulneribus, quibuſdam Auricula vrſi, veriùs Arthritica, vel Paralytica nominanda, Lunaria arthritica Geſneri, Britanica Anguillaræ, Paralytica Alpina Sanicula Penæ & Lobellij, maximè, inquit Pena, propter peculiarem vim ad affectum Arthriticum quẽ amolitur. *Locus.* Amat hæc ſumma montium præcelſa, & præruptarum rupium ſupercilia petroſa, qualia ſunt in D. Claudij cautibus, Clauenæ & Oeniponti finitimis, vbi ferè totam æſtatem perennat nix, qua inuita exacto verè mittit in ſingulari cauliculo, *Forma.* flores euectos pediculo molliore & inflexo, ferè puniceos, aut ex roſeo albicantes, viſum exhilarantes, ſuauiterq; ſpirantes: folia albida, virentia, craſsiuſcula, carnoſa, & læuiora quam Primulæ veris, nõnihil repanda, & limbo craſsiore tantillum fimbriata ac circinata: radix multùm fibroſa, & cognata Primulæ: guſtu pariter multum exſiccãte & adſtringente, vulnerariis potionibus expetitur, & foris vulnera glutinat. Hæc in montibus arduis calidarum regionum cauliculos & folia emittit maiora, interdum longè minora, ſpecie tamen aut natura minimè diuerſa. Qui hanc bene norit, ſequentes duas facilè cognoſcet. Prior

Paralytica

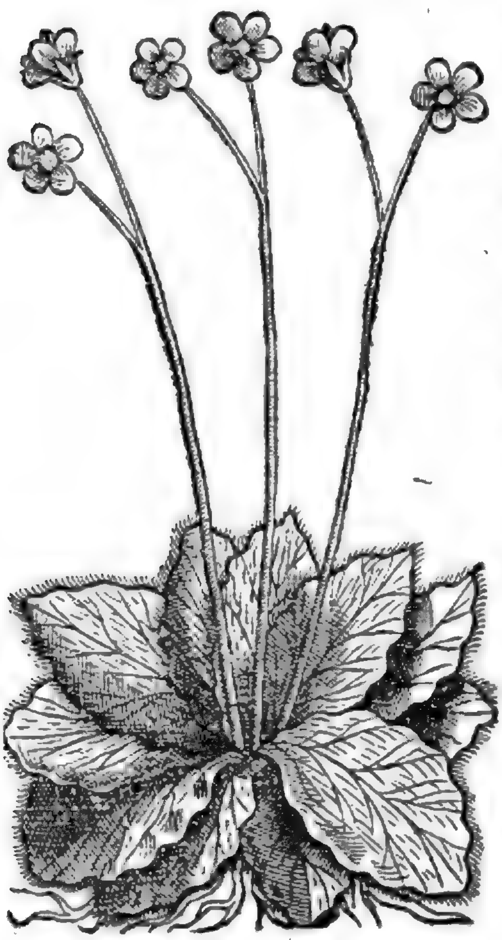
PARALYTICA Alpina anguſtifolia, Lobel.

PARALYTICA Alpina minor, ſiue media, Lob.

AVRICVLA Vrſi Myconi.

Paralytica alpina Sanicula anguſtifolia maior, folia Gnaphalij mõtani longiora profert: flores multiplici fœtu vmbellæ inſtar in pedalibus & dodrãtalibus mollioribus pediculis purpuraſcẽtes, aut ex roſeo & albo cõfuſis micantes. Sanicula Alpina minor ſiue media, folio eſt minore, tantillum crenato, floribus nõ diſparibus in cauliculo palmari & dodrãtali: radix multum fibrata. Eſt & Sanicula Alpina omniũ minima, vix vnciam & ſeſquiunciam æquans, foliis itẽ carnoſis, ſedi folij cotyledonis minoribus, ſummis oris fimbriatis & denticulatis. Flos purpuraſcit. Hæc Lobellius. Diuerſam ab his plantã Auriculam vrſi vocauit Myconus à *Forma.* foliorum figura pilis multis obſitorum eamq; pinxit & delineauit his ferè verbis. Radices multas emittit tenues, ferè capillaceas, fuſcas, petris inhærentes, guſtu adſtringentes, circa quas folia per humum repunt, borragini quadamtenus ſimilia, in ambitu nonnihil laciniata, aſpera, rugoſa, craſſa, neruoſa, piloſa maximè prope radices: ex iis enim ad foliorũ exortum magna pilorum congeries tomento cuidam & veluti iubæ adſimilis enaſcitur. Eadẽ folia tam ſupernè quàm infernè villoſa ſunt atque etiam in ambitu pili vbique rufeſcunt. Ex foliorũ medio duo aut tres cauliculi emergunt, rotundi, dodrantales, hirſuti, ſolidi, ſuccoſi, purpuraſcentes, cum dulcedine adſtringẽtes, in quorum faſtigiis flores ſunt cærulei, ex quinque folioli compoſit

compoſiti,& in horum medio ſtamina lutea,veluti ex vaſculo grani hordei figura,ſed maiore, in imo floris poſito,exeuntia. Naſcitur in vmbroſis montoſiſq; locis,nonnunquam etiam humidis. Aqua ex hac planta per organū vitreum deſtillata,ad frangēdum calculū ſiue in veſica,ſiue in renibus valde efficax eſt. Id quod Myconus vir bonus & doctus ſe experimento confirmaſſe aſſerit. Eadem aqua Hiſpani aduerſus tuſsim vtuntur: quam ob cauſſam plantam hanc *Yerua Tuſſera* nuncupant:alij à foliorum copia,Peluda.

LILIVM CONVALLIVM. *CAP. XXVI.*

PLANTAE iſtius aſpectu pulcherrimæ flores, tum odorati, tum venuſti meritò inter coronarios locum ſibi vendicant. Lilium conuallium à natalibus recentiores vocant, Galli *Grand muguet*, quaſi *Muſquet*, Germani *Meyenblumle*, & *Meyenryſz*, ab iiſdem natalibus. Folia bina,aut terna promit virentia,læuia,latiuſcula, lilij foliis ſimilia,ſed minora,caulem tenuem,palmarem,circa quem à medio ſurſum flores parui,rotundi,hiantes, per ſummas oras denticulati, ac reflexi. Arbuti Palmæq; flori ſimiles, candidi & odorati,relinquentes fructus rotundos,rubentes, non diſsimiles baccis aſparagi, ſed minores,in quibus ſemen durum & ſubamarum: radices tenues, longæ, aliquantulum geniculatæ,repentes. In ſenticoſis nemoribus, & vmbroſis conuallibus ſponte prouenit. Hortis etiam expetitur. Circa calendas Maij menſis floret, Iulio fructus profert. Non deſunt qui ſentiant Lilium conuallium eſſe ephemerū Dioſcoridis nō letale,nullis profecto ephemeri à Dioſcoride deſcripti notis huic Lilio conuenientibus:eo tamen nomine Fuchſius id depinxit ac deſcripſit. Nonnullis Hemerocallidam faciunt,ſed perperàm. Alij putarunt eſſe Lilium inter ſpinas memoratum à Solomone, propter ſuauiſsimum odorem, etiamq; florem Lilij,qui niueus & pulchellus,Lilio ſimilis quadātenus eſt, & odore ſuauiſsimus. Dodonæus vernum Theophraſti Lilium,quod ſtatim poſt violā purpureā floret: ἐνιαχοῦ τοῦ ἦρος, inquit, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρὸν ὕστερον τὸ κρίνον, καὶ δ' φλόγινον, &c. Sic enim Gaza legit. Verè nonnunquam cum viola aut paulò poſt Lilium exit,& viola flammea. Quidam œnanthen Theophraſti à Dioſcoridis œnanthe diuerſam eſſe cenſent, flore albo, racemoſo,inſtar labruſcæ,ſuauiter olente, quam cùm Theophraſtus inter vernos flores numeraſſet,ſubiungit: ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη, καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀνθικὸν μὲν, εὐῶδες δὲ τὴν φύσιν. Sic enim legendum,vt diximus,non ποῶδες, vt legit Gaza. Ideſt,ſimiliter œnanthe quoque ex florum genere eſt,ſuauis odoris natura. Et mox, τὸ δὲ ἄνθος βοτρυῶδες καὶ λευκὸν καθάπερ ἀμπέλου τῆς ἀγρίας. Ideſt, flos œnanthes racemoſus, albus vt labruſcæ. Lilij conuallium flores & fructus calidæ ſiccæq; qualitatis participes ſunt. Aiunt flores aduerſus apoplexiā, neruorū reſolutiones,vertiginem, morbū comitialē, atque alios ex cerebri frigida humidaq; intemperie morbos plurimùm prodeſſe: cor roborare, iecur, cerebrum. Hinc eſt quod eius herbæ ſuccū aut decoctum ſyncope,vertigine,morboq; comitiali correptis, attonitis & phreniticis exhibeant

Nomina

Forma.

Locus.

Tempus.

Li.4.ca.80.

Pena fol. 61.

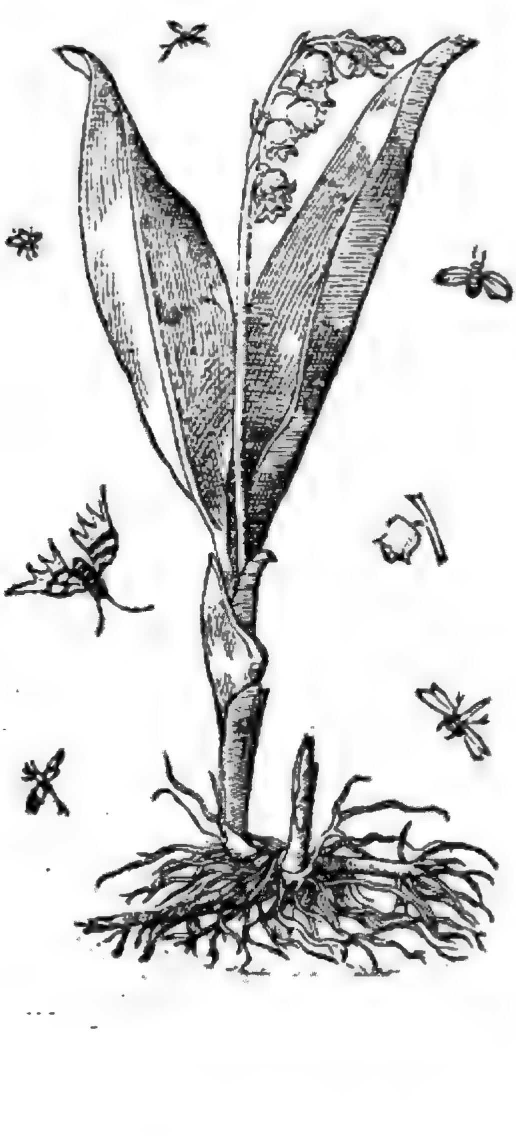
Lib.2.c.26.
Lib.6.hiſt. cap.7.

Lib.6.hiſt. ca.7.

Temper. & Vires

Fuchſ.cap. ca.88.

LILIVM Conuallium.

beant. Cæterùm incipienti elephanto, ne latiùs ſerpat, & altiùs radices agat, viam præcludere ſcribunt. Ocularij medici ad oculorum caligines diſcutiẽdas ea etiam vtuntur. Quin & ictis & commorſis à venenatis animalibus præbent: item ægrè parturientibus. Sunt qui recentes flores vino macerent, & in vitreo vaſe diu inſolent, additis lauandulæ, & roſmarini floribus, aliiſq; nonnullis aromatis, ex quibus omnibus ſtillatitiam aquam vitreis organis eliciunt, qua ad ſupradictos omnes corporis affectus vtuntur.

Matthi. in ca.120. li.3.

CARYOPHYLLVS INDICVS. CAP. XXVII.

Nomina

A Similitvdine noſtri Caryophylli altilis, flos hîc exoticus Caryophyllus Indicus appellatur, & flos Indicus, Germanis *Indianiſch blumen, & Indianiſchnegelim*, id eſt, Indicus flos, & Indicus Caryophyllus, Gallis *Oeillet d'Inde*, cum verius flos Africanus Tunetanúsve dicendus ſit, aut Caltha Africana, vt Geſnerus nominat, cognomine Indici nõ probato, quoniam, auctore Dodonæo, primùm ad nos allatus ſit ex Africa, cùm Carolus V. Tunetum traieciſſet: vnde Brabantis Flandriſq; vulgò *Thuniſbloemẽ* vocatur, Punica lingua Pedua, vt tradit idem Geſnerus. Cordus Tanacetum Perunianum nuncupat, à ſimilitudine florum tanaceti, & nomine Peru Americæ prouinciæ, ex qua primùm in Europam illatus eſſe à Germanis creditur. Itali Othõnam. Huius ſpecies ſunt duæ Trago, maior, & minor: Matthiolo tres, floribus tantùm diſtantes. Maiori caulis eſt procerus, bicubitalis aut tricubitalis, rectus, ſtriatus, è nigro rufeſcens, nodoſus ramoſuſq;: è ſingulis nodis bini exeunt ſurculi, foliis denſis, referti, oblongis, anguſtis, per totas oras ſerratis, Tanaceti, propemodùm pennarum inſtar expaſſis, & ex aduerſo ſitis, quæ ſoli aut lumini obiecta cribri modo perforata cernuntur: quamobrem Othonnam Dioſcoridis quidam eſſe coniectantur.

De flo. c.18.

In Hort. Germ.

Li.1.pl.c.17.

Genera.

Li.2 ca.145.
In cap.186. lib.4.

Forma.

CARYOPHYLLVS *Indicus maior, Matth.*

CARYOPHYLLVS *Indicus minor, Matth.*

Flores in ſummis ramulis ex lõgis calicibus ampli, rotundi, numeroſiore foliolorũ ſtipatu cõfertiores quàm in roſa, inferiore parte pallidè lutei, ſuperiore flauo ſiue

aureo

aureo colore rutilantes, luteis in medio ſtaminibus: ſemen villoſum, nigricans, oblongum, compreſſum: radices fibratæ, per ſummam terram vagantes. Flos Africanus minor, ſuperiori prorſus ſimilis eſt caulibus, foliis, floribus, ſemine, ſed omnibus partibus minor, & pedem aut cubitum vix excedens: flores duplici aut triplici foliolorum ordine ſaturè flaui, ſiue crocei, ſic coloratum holoſericum villoſum æmulātes. Tertium genus omniū minimum flores ſuperiori ſimiles edit, ſed lōgè minores. Omniū flores & folia, deniq; vniuerſa planta tetrū cominus odorē vibrat, ſed manè minùs fœtet. In Africa, vt diximus, ſponte prouenit. In Italiæ, Galliæ, Germaniæ, cunctiſq; ad Septentrionem hortis colitur ad delitias & coronamenta, præſertim maior, qui non niſi Auguſto menſe & Autūno floret. Minor Maio & tota æſtate. Fuchſius artemiſiæ genus Tanacetū facit, corrupto nomine pro Tagete dictum, & huius generis eſſe putat herbam, quæ elegantiſsimos flores profert, Caryophyllos Indos vocatos, nullaq; in re niſi floribus, qui ſunt elegātiores & maiores ab illa diſtare, niſi quod hæc odore vincit: quare Tagetem Indicam appellat. Hoc Tragus non probat, tum artemiſiæ ſeu Tanaceti non ſolùm forma, ſed etiam odor & ſapor reclamant. Multò etiam minùs tagetes, inquit, apud Apuleium fuerit, cùm eius hiſtoria nulla apud eundem auctorē extet. Sunt qui velint florem Africanum, Petilium eſſe florem Plinij. Sed Petilius flos eſt Autumnalis, inquit Plinius, circa vepres naſcens, tantùm colore commendatus, qui eſt roſæ ſilueſtris, foliis paruis, quinis, calice paruo, verſicolore, luteum ſemen includente.

Locus. *Tempus.* Ca.13.hiſt.

TAGETES Indica, Fuchſ.

Mirum eſt in eo flore inflecti cacumen, & non niſi retorto folia (floris nimirū) naſci. Andræas Lacu. & Itali, florem Africanū maiorem aurei fulgoris, & tanto pulchriorē, quiq; minùs aut perparum tetri odoris ſpirat, Othonnam Dioſcoridis eſſe cenſent, quibus haud aſſentiuntur multi periti herbarij, quod cum illius deſcriptione flos iſte minùs conueniat. Eſt enim Othōna, inquit Dioſcorides, foliis erucæ, perforatis cribri modo, & velut à tinea eroſis, flaccidis, paucis, flore croceo, latifolio. At floris iſtius folia multa ſunt, Tanaceti quàm erucę ſimiliora, non verè perforata, ſed quæ tantummodo ſoli obiecta, talia appareant. Galenus Lycoperſij cuiuſdam herbæ meminit cuius ſuccū Centurio quidam ex Barbarica, circa Ægyptū regione cōportauerat, odore adeò graui, atque inamœno, vt ne guſtare quidem auſus fuerit ipſe Galenus, ſed letalē eſſe coniiceret. Vtebatur autem eo Centurio ille ad ingentes articulorum dolores, atque ipſis etiam ægris refrigerandi facultatē pollere viſus eſt. Eſt autem, vt Galenus ait, colore ſubflauo, odore tam graui quàm cicutæ, niſi quod leuem quandam inſtar aromatum adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua ſuccus hîc exprimitur, Lycoperſium eſſe dicebat: quali autem præterea ſit forma, Galenus non addidit. Quare an flos Africanus Lycoperſium ſit, decerni non poteſt. Videtur tamen illi ſi non idem, certè ſimillimus, inquit Dodonæus, quod folia & præſertim flores graui admodū & tetro præditi ſint odore, & qualitate venenata, cicutæ proxima, quod experimentis nonnullis ſibi conſtare, idem Dodonæus, aſſerit, vt in puero qui flores mandere incœperat, labia & os inflata ſe vidiſſe, ſicuti crebro iis accidit

Li.2. c.178. Li.4 ſimpl. Cap. 18. de flor. Ibidem.

qui

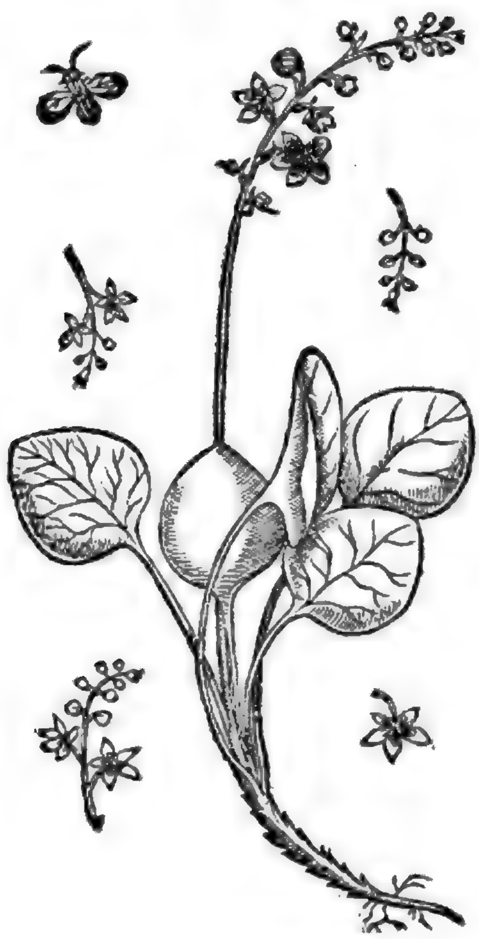
qui cicutæ fiſtulas ludentes, aut modulantes intra labia aliquandiu continuerint: Feli etiam flores recentes cum calicibus recenti caſeo permiſtos olim dediſſe, quæ mox valde inflata, & paulò poſt mortua fuit: mures quoque qui ſemen arroſerunt mortui feruntur reperti. Ex eiuſdem eſu porcis intumuerunt roſtrum ac fauces, & nonnullis exitio fuit. Quæ omnia venenatam & deleteriam huius herbæ faculta- tem eſſe demonſtrant, vt audiendi non ſint, qui hanc tanaceti vel artemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem eſſe autumant. Pena fol. 318.

PYROLA. CAP. XXVIII.

VULGO à Pyri folio herba hæc Pyrola nominatur, Gallis *Pirole*, Germanis *Uuintergruen*, quæ vox hyemis virorẽ ſignificat. Quippe æterno virore, inquit Pena, pene atra, aduerſus brumæ rigores perſtat, & *Holtz mangolt*, & *Vualdmangolt*, ideſt, Beta ſilueſtris, quoniam hortenſi Betæ primum erumpenti haud diſsimilis ſit: ob id limonium quidam eſſe autumant, eóque nomine deſcripſit & depinxit Fuchſius. Alij Britanicam eſſe arbitrantur. Folia aliquot in imo profert, ſeptena, octona, nouena, denáue, Betæ quadãtenus ſimilia, rotundiora tamen & minora multò, Pyro propiora, viridiora, nigriora, caulem dodrantalẽ aut pedalẽ, floribus pulchellis, in ſummitate ornatũ albis, & odore ad flores lilij conuallium accedentibus, è medio ſtamina apicéſve emittentibus: radix eſt exigua, tenera, ſubrufa, repens. Montoſis, ſiluoſis, & frigidis vdis gaudet, hortóſque & mitiora viridaria aſpernatur. Superiori & inferiori Germaniæ, adeoq; vniuerſo Septentrioni nota, rarior Italis, & Gallis meridionalibus. Perpetuò viret: flores tamen Iunio & Iulio menſibus emittit. Tertio ordine ſiccã & ſecundò frigidam recentiores eſſe tradunt. Omnes enim eius partes adſtrictionis vehementiſsimæ & euidentis refrigerationis eſſe ſentiuntur. Quare eius decoctum interna & externa vulnera potum ſanat, item fiſtulis, atque aliis malignis vlceribus medetur.

Nomina Fol. 111. Cap. 173. hiſt. *Forma.* *Locus.* *Tempus.*

PYROLA.

ANEMONE. CAP. XXIX.

ANEMΩ'NH Græcis, ſimiliter Latinis Anemone, quibuſdam herba venti, Arabibus *Iackaiak*, *Anahamen*, & *Sakaikanheamen*. Plinius Phænion dici tradit, fortaſſe à ſplendore quem longè de ſe fundit, quamquam exemplaria etiam vetuſta magna ex parte Fremium, & non Phænion habent, voce nihil, vt arbitror, ſignificante: & Theodorus apud Theophraſtum Anemonem vbique Fremium conuertit. Dicta autem eſt Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, ideſt, à vento, quod flos nunquam ſe aperit niſi ſpirante vento auctore Plinio. Tamen cùm hiare patereq; flantibus ventis per æſtatem floribus multis vſuueniat, potuit non inconcinnè dici Anemone, ꝙ eius flos caducus facilè vento decutiatur, quemadmodum & papaueris rhœadis, cui affinis eſt. Ouidius Adonidis florem Anemonen vocare videtur his verſibus.

Nomina Lib. 21. c. 23. Metam. 10.

Sic fata, cruorem

Nectare odorato ſparſit, qui tactus ab illo
Intumuit, ſicut fuluo pellucida cœlo
Surgere bulla ſolet: nec plena longior hora
Facta mora eſt, cum flos de ſanguine concolor ortus,
Qualem quæ lento cœlant ſub cortice granum
Punica ferre ſolent: breuis eſt tamen vſus in illo.
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem qui perflant omnia venti.

Li.2. c.172. *Genera.* Dioſcorides Anemonem duplicem ſtatuit: vnam ſilueſtrem, alteram ſatiuam (ſic enim τὸ ἥμερον melius vertas, quàm in cultis naſcens, vt Plinius & eũ ſecutus Ruellius interpretati ſunt: nam ſilueſtres plantæ etiam in cultis locis ſponte, non ſatu, naſcuntur.) Satiua quædã puniceos fert flores, altera ſubalbidos, aut lactei coloris, alia purpureos. Plinius ex Dioſcoridis ſententia eadem genera tradidit his verbis. Lib.21.c.23. Anemonas coronarias tantùm diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui Phænion vocent. Duo eius genera. Silueſtris prima, altera in cultis naſcens, vtraq; ſabuloſis. Huiuſque plures ſpecies: aut enim Phœniceum florem habet, quæ & copioſiſſima eſt, aut purpureum, aut lacteum. Sed coronarias Anemonas non rectè Lib.21.c.11. diſtribuit Plinius, & in conuertendo Theophraſti loco, quo Anemones meminit, lapſus eſt. Nam in Græcia, inquit, tardiùs etiámnum Anemone. Eſt autem hæc ſilueſtrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex ſilueſtribus heliochryſos: deinde alterum genus Anemones, quæ limonia vocatur. At Theophraſtus vnius tantùm Anemones hîc meminit. Et paulò ante non Anemonem ſed bulbi codion coronis inſeri dixit, ex quibus duobus diuerſiſſimis ineptè duplicem Anemonem Plinius ſtatuit. Locũ eum Plinij abſque dubio corruptum quidam ſic reſtituunt. Florum prima ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat. Proximè flammea, quæ & flox vocatur, ſilueſtris duntaxat. Bulbi codion bis anno, vere & autumno: æſtates hyemeſque fugit. Eſt autem ſilueſtrium bulborum flos. Serior ſupradictis aliquanto Narciſſus, & Liliũ Theophraſto Lirium trans maria: in Italia, vt diximus, poſt Roſam. Nam in Græcia etiámnum tardius Anemone (nempe Limonia, ſiue pratenſis Theophraſti,) alia quàm quæ dicetur in medicinis. Poſtea viola quę appellatur purpurea. Sequitur œnãthe, &c. Recentiores quoque herbarij complures Anemones ſpecies agnoſcunt.

ANEMONE I. Matth.

Forma. Ibidem. Anemones folia, auctore Dioſcoride, coriandro ſimilia tenuioribus inciſuris, in terram inclinata, cauliculi lanuginoſi, tenues, in quibus flores veluti papaueris, & media capita nigra aut cærulea, radix magnitudine oliuæ aut maior, velut geniculis diſtincta. Silueſtris per omnia maior eſt ſatiua, & foliis latioribus, ac durior: habet & caput oblongius, florem puniceum, radices tenues, & multas. Quibus deſcriptionibus ſatiuam à ſilueſtri diſcreuit Dioſcorides, primùm radice in ſatiua tuberoſa, velut geniculis diſtincta, in ſilueſtri multis radicularum fibris capillata: deinde quod ſatiua minor foret, anguſtiore & teneriore folio, capite breuiore, flore vario: ſilueſtris

ANEMONE II. Matth.

ſilueſtris autem procerior, latiore & duriore folio, capite longiore, flore tantùm puniceo. Ex iiſdem colligere licet Anemonem Theophraſti, quam Pulſatilem eſſe volunt, à Dioſcoridis Anemone diuerſam eſſe. Ille enim hanc inter ἐπιγειόφυλλα reponit, ideſt, quæ propè terram & circa radicem tantùm folia mittunt, in caule nulla, cuius notæ Dioſcorides non meminit, omneſq; Anemones ſpecies quotquot ab herbariis proponuntur, ſtatim ab radice & in caule & ramis folioſæ ſunt. Plinius breuiùs ſic deſcripſit. Harum trium folia apio ſimilia ſunt, nec temerè ſemipedis altitudinem excedunt, cacumine aſparagi. Flos nunquam ſe aperit niſi vento ſpirante, vnde & nomen acceperunt. Silueſtri amplitudo maior, latioribuſq; foliis, flore Phœniceo. Præterea quoniã Anemonarum genera papaueri rhœadi & argemonæ floribus ſimilia ſunt, Dioſcorides ideo diligenter harum differentias diſcreuit, hoc modo. Papauer & argemone colore puniceo minùs ſaturato ſpectantur, & vtraque tardiùs floret. Adhæc argemone, croceum ſuccum guſtu admodum acrem reddit, Rhœas verò candidiorem & acrem. Inſuper argemone & rhœas in medio capitula habent ſilueſtri papaueri ſimilia, verùm Argemones caput supernè aliquanto craſsius eſt, rhœadis ſubanguſtius. At Anemonæ neque ſuccũ remittunt, neque Lib.7. hiſt. ca.9.

ANEMONE III. Matthioli.

ANEMONE IIII. Matthioli.

ANEMONE V. Matth.

ANEMONE Hortenſis Tragi.

codia ſiue calices habent, ſed quaſi aſparagi cacumen. Quæ cùm Græcè legantur, ὅτε ὀπὸν ἀνιᾶσι, &c. Andr. Lacu. ὀπὸν non ſuccum, ſed lacrymam conuertit: nam ſuccus, inquit, ſiue χυλὸς propriè dicitur is qui ex herbis tuſis vi exprimitur, vt ὀπὸς vel lacryma, liquor ille qui ex plantis vltrò deſtillat. Quare fieri non poteſt vt hic Dioſcorides intelligat Anemonas nullum ſuccum ex ſe remittere, quum ſuperius dixerit Anemonarum ſuccum infuſum naribus, conferre purgando capiti: manare verò ab ipſis lacrymam, vt defluit à papauere opium, hic inficiatur. Hæc quamuis ſatis luculenta & diſtincta ſit Anemonarum delineatio, tamen varij varias proponunt & cõfingunt Anemonas. Matthiolus quinque depinxit genera.
Ca.172.li.4 Primum, inquit, folio prouenit coriandro ſimili, ſed frequentioribus inciſuris, caulibus lanuginoſis, tenuibus, ſtriatis, in quibus tenuiora per interualla ſunt folia, floribus ſilueſtris papaueris magnitudine, quæ ſena circùm diſtingunt folia, purpuraſcentibus, capitulo vmbilico tenus emergente, nigro colore, nigríſque capillamentis ſtipato, perinde vt in papauere: radix illi oleæ magnitudine, ſubrotunda, fibrataq;, & ſapore acri. Secundum foliis aſſurgit maioribus, & frequentiùs laciniatis cynoctoni aconiti modo, caulibus alteri ſimilibus, ſed aliquantò craſsioribus, inanibus, & in rectum ſpectantibus, quibus flores inſunt dilutiore purpura niteſcentes, capitulo circumquáque comato, perinde vt alterum: radicẽ habet breuem, rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis, acri etiam guſtu. Tertium foliis creſcit ranunculi primi æmulis, caulibus tenuibus, ſeſquipalmaribus, rotundis, in quorum cacuminibus flores exeunt albi, quinque tãtùm foliis diſtincti, roſarũ magnitudine, & nonnunquã tenui quadam purpura reſperſi, inferiore præſertim ſede: radicem habet fibratã ac tenuem. Naſcuntur in collibus. Sunt & Anemones genera alia duo, foliis laciniatis, floribus in altero purpureis, in altero aureis. Tragus Anemo-
Lib.1.c.49. nes genus eſſe exiſtimat plantam hîc pictam Anemonem hortẽſem appellans, quæ ex radice recta, læui, & digitum minimum craſſa, caulem erigit teretem, & inſtar been albi, vt vocant, geniculatum, foliis herbacei coloris, iiſq; plurimum diſſectis inſtar camomillæ vulgaris, aut cotulæ ad faſtigium vſque, quod flore rutilo & quaſi aureo forma argemonem planè referente nitet, veſtitum. Dodonæus alias & diuerſas deſcripſit & pinxit Anemonas. Prima folia habet pauca, ſed in lacinias diuiſa,

ranunculi

ANEMONE I. Dodon. latifol. I. Lob. & Cluſ.

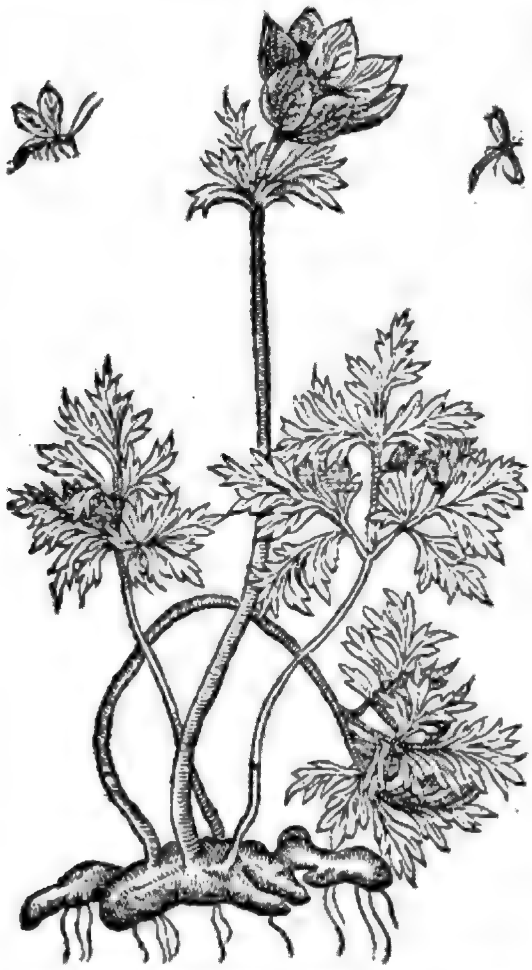

ANEMONE II. Dodo. tenuifol. III. Cluſ. ſiue Geraniifolia, Lob.

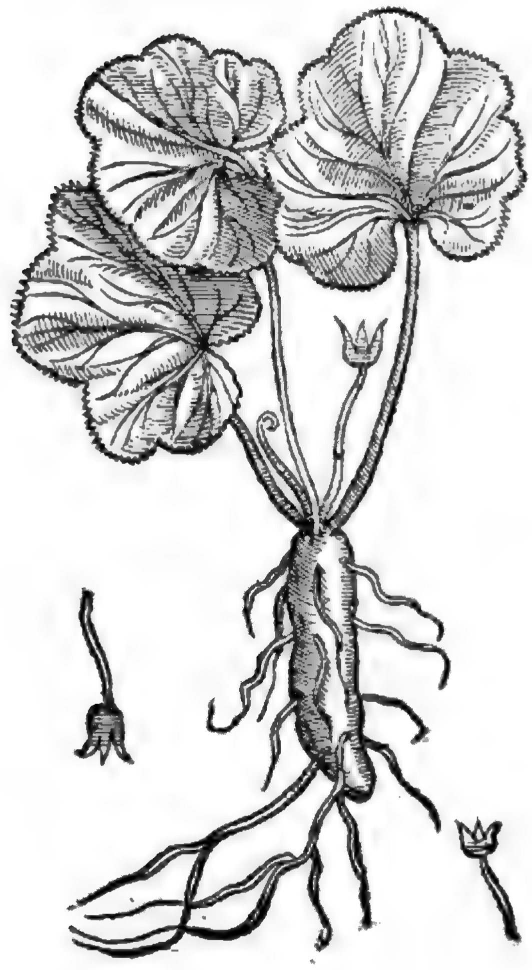
ranunculi hortenſis foliis ſatis ſimilia, ſed minora. Flos in breui & palmum alto pediculo emicat ex vndecim aut tredecim foliolis anguſtis,oblongis,acuminatis,in quorum medio capitulum aliquot circumſeptum ſtaminibus, quod exili incaneſcit piloſo flore, cui ſubeſt ſemen. Radix initio oliuæ magnitudine, ſed tempore adaugetur, & grandior facta, veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè deſcendens, fibris aliquot adhærentibus. Color floris elegans eſt,in dilutiore purpura rubens, qui quandóque ab vtraque, aliàs ab interiore tantum relucet parte intenſior,exterius remiſſior & inalbicans.Huius generis & albidi ſunt flores,ſed rariores. Cluſius Anemones latifoliæ alterius pinxit. Lobellio Anemone tuberoſa bolbocaſtani radice. An Anemone lutea Galeni. Li.4. purg. ca.7 Secunda folia fert ranunculi hortenſis ſimilia,ſed minora, trigemina cohærentia: flores ex tredecim aut quatuordecim foliolis, ſed haud acuminatis,ac repandis compoſitos, colore cæruleos,& cyaneo flori cócolores, ſtaminibus luteis medium orbiculũ amplectẽtibus, quod nullis caneſcit pilis, ſed veluti ranunculi, Aſparagi æmulatur germen. Radix obliqua,craſſa,genicula tuberaq; multa habet. Hanc Matthiolus non pinxit. Tertiæ Anemones folia maiora ſunt crebrioribus ac tenuioribus etiam inciſuris diuiſa: pediculus ſimilis,flos maior, cum papaueris rhœadis flore magnitudine ferè certans,ſeptem aut octo foliorum tantum, pulchro violæ nigræ purpureo arridens colore,paulò tamen dilutiore:capitula huius pubeſcunt vt primæ:radix oblongior,craſsior,ſimiliter obliqua, crebrius geniculata,puniceo colore ſubnigricans. Etſi verò Anemone ſecundæ Matthioli videtur vtcunq; ſimilis, tamẽ multùm differt. Eſt huius rubens quoque ſpecies,flore phœniceo, & vt rhœadis colorato: item tertia etiam candida. Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque magnitudinis,Rhœadis colore,rubens,denſis & frequentibus ſtipatus foliolis, multiplex, quorum decem aut duodecim exteriora maiora, interiora verò reliqua, exigua. Quinta ſpecies foliis ranunculum refert hortenſem,ſed tamen minoribus, flos paulò maior ſenis ferè conſtat foliolis, candidus aut è purpura rubens,ſed modò dilutiore, modò intenſiore colore:capitula aſpera,parua, nuda: radices tenuiores, ſed obliquæ quoque, nihil aut parum geniculatæ,demiſsis deorſum aliquot fibris. Sexta quintæ. ſimilis

ANEMONE III. Dodo. Anguſtifolia, Cluſij.

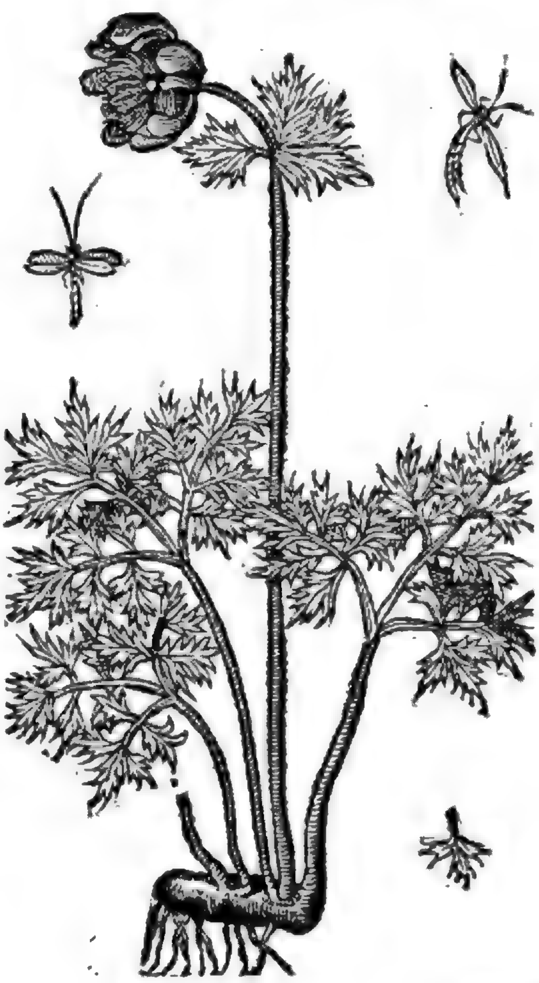

eſt,foliis tantummodo floréque minor,eóque luteo, Ranunculi floribus concolor, radix ſimilis quintæ. Ranunculus nemoroſus, quartus Fuchſij lacteus & luteus,cuius meminimus in libro de Paluſtribus, cap.De Ranunculo. His adiicit aliam quandam tametſi foliis differentem.Neque enim coriandro aut ranunculo ſimilia habet folia, ſed potiùs Trifolij inſtar:cohærent enim terna, non magna, lata, acuminata, indiuiſa, margine tantummodo crenato. Cauliculus palmum altus, cui flos inſidet candidus, formam florum ranunculi æmulatus, qui marceſcens nonnihil purpurei coloris contrahit. Radix etiam obliqua in propagines quaſdam extuberat, non abſque capillamentis fibroſis ſubnatis. Anemones quintum & ſextum genus, inquit Dodonæus, in pratis & ſiluis, præſertim locis humidioribus ac vmbroſis in Germania ac Belgio reperiri poſſunt. Reliquæ peregrinæ ſunt. Omnes autem ad ἡμέρους, ideſt, ſatiuas, referendas eſſe cenſet. Silueſtris enim ſpecies ab his differt,vt ex Dioſcoride diximus. Cluſius quoque aliquot Anemones genera obſeruauit,non modò florum colore formáque,ſed ipſis etiam foliis inter ſe diſsimilia. Vnum foliis conſtat ſatis amplis,circinatæ ferè rotunditatis,per ambitum ſerratis,duris & firmis,longóque pediculo fultis, ſupernè

ANEMONE Latifolia prima, Cluſij.

ANEMONE IIII. Dodonæi. Multiplex rubra, Cluſij.

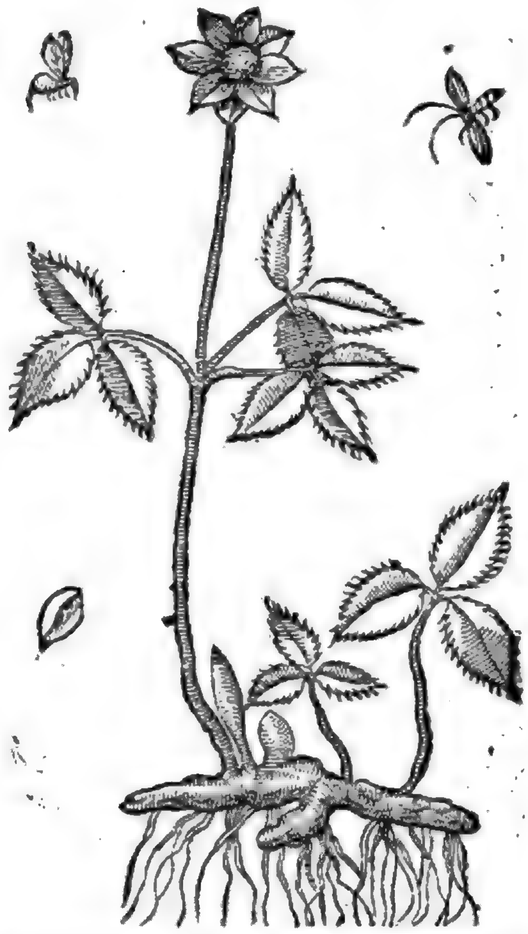

intenſius

ANEMONE Quinta & ſexta, Dodonæi.

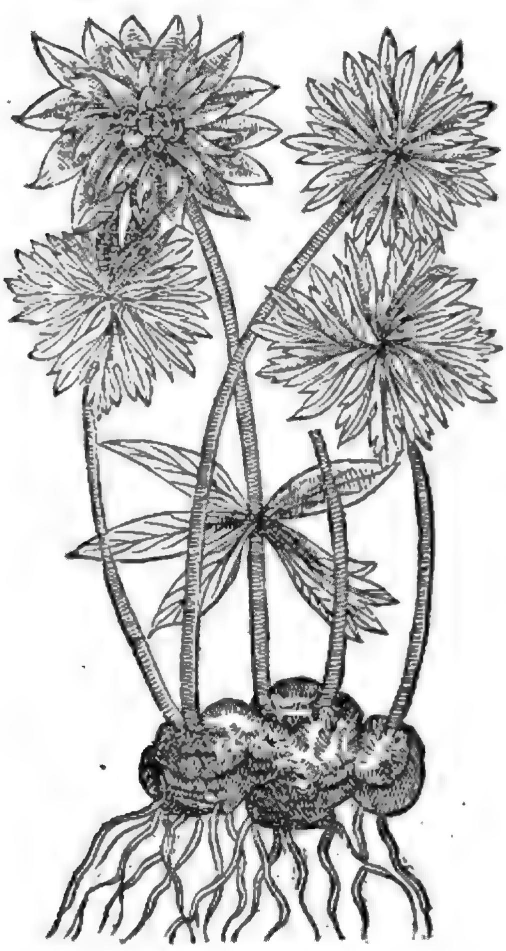

ANEMONE Trifolia, Dodonæi.

intenſiùs virentibus, infernè verò plerumque purpuraſcentibus Cyclamini ferè modo, feruidiſsimi guſtus: radice tuberoſa, oblongiuſcula, Tormentillæ vulgaris æmula, fibris aliquot dependentibus, foris nigra, intus alba, ſolida, ingrati admodum ſaporis, quǽque nauſeam mouens quodammodo ſtrangulet, deinde linguam aliquantulum vellicans. Lapidoſis quibuſdam Luſitaniæ collibus iuxta Tagum, atque etiam inter vepres Cluſius ſe reperiſſe ait. Exilit Decembri & Ianuario. Alteram Anemonem latifoliam facit quam nuper diximus à Dodonæo primam ſtatui. Tertiam tenuifoliam, quã Dodonæus in Hiſtoria purga. ſecundam ponit. Quartam Anemonem tenuifoliam alteram, quam tertiam Dodonæi eſſe ſuprà indicauimus. Aliam multiplicem rubram, quę quarta eſt Dodonæi modo dicta. Alio in loco idem Cluſius ad Anemones genera refert plantas duas minimè ſilentio prætereundas, quod elegantes ſint admodum. Prior multa ex vna radice promit folia, Anemones latifoliæ flore purpureo, aut Saniculæ haud multum diſsimilia, dura, neruoſa, in tres lacinias profundiores diuiſa, deinde per ambitum ſerrata, ſupernè nigricantia, infernè candidiora, ſapore feruidiſſimo, & ſi guſtentur, ilicò linguam vrente, ante hyemen etiam germinãtia, quemadmodum in reliquis Anemones generibus. Inter hęc caulis vnus aut alter prodit palmaris, nonnunquã

ANEMONE Latifolia, flore multiplici, Cluſij.

ANEMONE Tenuifolia flore multiplici, Cluſij.

etiam pedalis, nudus ſubhirſutus, qui circa cacumen tria exigua folia, ab eodem fere exortu prodeuntia, & ſimul caulem amplectentia profert, deinde in ſummo magnum ac latè expanſum florem, numeroſis foliis conſtantem, quorum externa & maxima dena aut duodena colore viridi ſunt, interna verò minora & anguſtiora, dilutiore purpura nitentia, circa vmbilicũ ſimul glomerata. Radix craſſa & in aliquot capita extuberans, Anemones latifoliæ purpureæ modo, foris nigra & ſcabra, intus alba & ſolida, guſtu ingrato & fauces coarctante, multis tenuibus fibris capillata. Altera quina, ſena, aut plura habet folia multifida, in multas tenues lacinias diuiſa, dilutiore colore quàm ſuperioris virentia, caulem etiam pedalem priori ſimilem, ſed non æquè craſſum, quem etiam circa ſummum tria tenuiùs inciſa ambiunt foliola, florem etiam, quemadmodum in omnibus Anemones generibus, antequam aperiatur occulentia, qui ſummo cauli inſident, ſuccreſcente caule explicatur in dena aut plura folia hirſuta, latiuſcula, & maiuſcula cocci modo rubentia, quæ numeroſa tenuiáque foliola Bellidis multiplicis flori perquàm ſimilia, & colore coccineo ſaturatiore, amplectuntur. Radix non admodum à ſuperiore diſcrepat, oblongior paulò, foris etiam rugoſa, nigricans, & tenuibus capillamentis fibrata, intus verò candida, & eiuſdem cum ſuperiore guſtus, vtraque vere floret cum aliis Anemones generibus, quarum viribus etiam reſpondent. Conſtantinopoli delatas fuiſſe ait, Giul Catamer nomine: lingua autem Turcica Catamet ſiue Catemer plenum ſiue multiplicem ſignificat. Anemone quædam

Lib.2.c.172. *Vires & Temper.* folia producit nigra, & eſt acrior, inquit Dioſcorides, vim habet vtraque acrem, quare ſuccus radicis ipſius naribus infuſus ad capitis purgationes vtilis eſt, commanducata radix pituitam trahit, decocta in paſſo, & impoſita, oculorum inflammationes ſanat, eorumdem cicatrices & viſus hebetudinem abſtergit, expurgat ſordida vlcera. Folia autem & caules cum ptiſana decocta, & in cibo ſumpta lac attrahunt: in peſſo appoſita menſes cient: impoſita lepras eximunt. Plinius

Lib.21.c.23. eundem vſum medicum tradit his verbis. Proſunt anemonæ capitis doloribus, & inflammationibus, vuluis mulierum, lacti quoque. Et menſtrua cient cum priſana ſumptæ, aut vellere appoſitæ, radix commanducata pituitam trahit, dentes ſanat decocta, oculorum epiphoras & cicatrices. Anemonæ omnes, auctore

Lib.6.ſim. Galeno, extrahendi & attrahendi, & ora vaſorum reſerandi facultatem habent. Itaque radix commanſa pituitam euocat, & ſuccus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcera anemonæ purgant, & lepras detrahunt, menſéſque appoſitæ educunt, & lac trahunt.

PVLSA

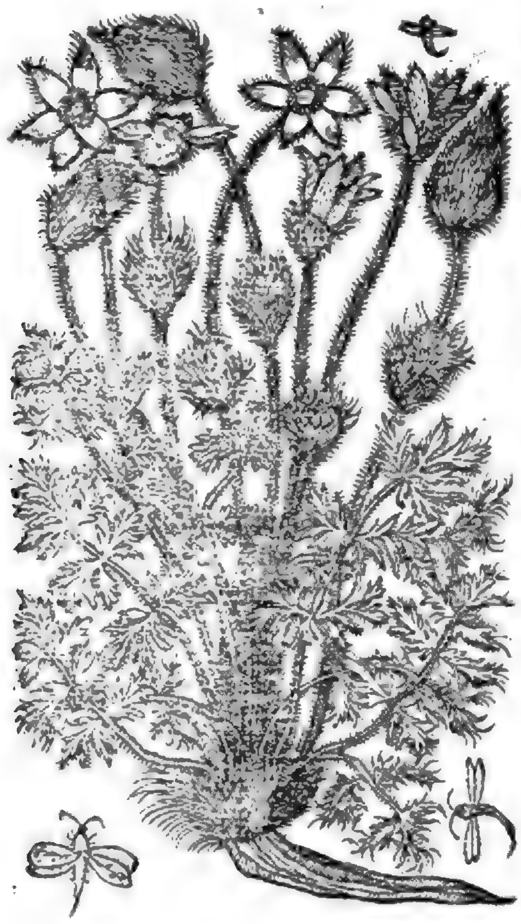
PVLSATILLA. CAP. XXX.

BArbari pulſatillam nuncuparunt, quòd huius comoſi & tremuli ſeminum pappi huc atque illuc vel leniſsimo quoque flatu pultarentur, id eſt, pellerentur, plerique herbam venti dixere, anemonem aut eius genus eſſe ſuſpicati, & ſanè meritò: neque enim multum viſa fuit abeſſe à ſilueſtri anemone quibuſdam doctiſsimis. Quippe foliis eſt anomones tuberoſæ, bulbocaſtani, aut coriandri, rigidioribus, hirſutioribus, nigricantibus, craſsioribus, caulem palmarem, & ſeſquipalmarem, hirſutum, geranij amplexis, in quibus flores papaueris rhœadis, aut potiùs anemones, quinis aut ſenis foliis in purpura cæruleis, è quorum medio exeriuntur apiculi, ſtamináve lutea, Aquilegiæ, aut herbæ trinitatis, ſiue Trifolij hepatici, à quorum delapſu ſe prodit cæſaries villoſa, cirris crebris, & cincinnis calamiſtratis pēnas delicatiores ſericeas pulli coloris implexas, aut carminatum bombacis penſum referentibus, cuiuſmodi in caryophillata, Scotino, & ſpongia Bedeguari, quibus conditur ſemen exiguum, aſclepiadis: radice digitum craſſa, non admodum acri nec feruida. Hac maior eſt, inquit Lobellius, foliis, maioríque elegantia floris albi peramœni. Huiuſmodi pulſatillam flore candidam pallentem in Mindenis montibus & Aruerniæ naſci Pena auctor eſt, ſicut in Taurinenſibus interdum luteam. Rubram etiam pictam dat Lobellius, qualem ſe habuiſſe ex Alepo Syriæ ſcribit Pena. Matthiolus Fuchſium, erroris inſimulat, quod anemones purpureæ loco Pulſatillam depinxerit, cui nulla cum anemone cognatio, inquit Matthiolus, illa etenim cùm primum erumpit, folia emittit admodum hirſuta, minutimq; laciniata, quæ ſapore ſunt perquàm acri, adeò vt non minùs exulcerent quàm ranunculus & flammula. Flos in ſtellæ modum, ſimiliter hirſutus ineunte vere dehiſcit, antequam folia erumpant, nigricanti ſplendet purpura, è cuius medio quidam aurei floſculi eos referentes qui roſis innaſcuntur, in quorum vmbilico floccus purpureus viſitur, ſericinum referens opus. Exteriori verò parte in caulis cacumine circa floris baſim villoſus alter circumquaque ſe pandit floccus colore cinereo, ſericino ſtamini mollitia ac læuore minimè cedens. Semen capillato incanóque capitulo iuglandis ferè magnitudine cōtinetur. Radix illi ſubeſt pedali lōgitudine exeſa nigri chamæleonis modò; cui ſapor quidam ſubdulcis, non autem acris veluti foliis & caulibus.

Nomina

In Cap. 172 lib. 2.

PVLSATILLA, Matth.

PVLSATILLA Alba, Lobellij.

PVLSATILLA Rubra, Lobel.

libus. At hanc initiò dixit acrimonia eſſe ranunculi aut flammulæ. Dioſcorides verò vult vtranque anemonem acrem eſſe, & acriorem illam cui folia nigra ſunt, qualia ſunt huius pulſatillæ, quæ cruſtas emarginat admotis foliis, quemadmodum de anemone dicit Dioſcorides, qui intrò ſumenda folia cum ptiſſana elixat, quo deponant acrimoniam, ipſa verò radice, vt pote mitiore, cruda manſa pituitã extrahit. Hæc Pena. Hic etiam alteram Dodonæi adiungendam cenſuimus, cuius hæc ſunt verba. Apud Gallos locis incultis, inquit, gigni Ruellius ſcribit, nouoq; vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent, apud Germanos ſatis frequens locis aſperis & lapidoſis, & ſubinde in ipſis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui ꝑ locorũ ratione aut intẽtior aut remiſsior. In ſyluis ſiquidẽ ac vmbroſis dilutiore colore quaſi inalbicat flos, in Apricis coloratior eſt: Albidi floris Auerniæ & Narbonenſis Galliæ montes ſuppeditant: lutei Taurinenſes Allobrogũ: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe ſe habuiſſe Petrus Pena & Matthias Lobellius referunt. Galli *Coquelourdes*, Germani *Kuecthenſchell* nominant: vulgò Pulſatilla, & à nonnullis Apium riſus dicitur. Nec eſt tamen herba Sardoa quæ propriè Apium riſus dicitur. Nec etiam Ranunculi, neque Anemones ſpecies, vtriſque tamen, & præſertim facultatibus accedit. Eſt enim, vehementer acris quamcunque contigerit corporis partem ſi trita imponatur. Cæterùm ſiue Pulſatillam inter anemones genera collocemus, ſiue plantam ſui generis eſſe placeat, ab anemone diſcrepantem, ex Alpium lætiſſimis paſcuis, propinquis montium verticibus, & ob roſcidos cæli madores multò plus herbæ aut fœni præbentibus, quàm ſi iuges aquas biberent. Dalechampius

Lib. 4. c. 6.

Locus.

Forma.

PVLSATILLA Altera, Dodo.

PVLSATILLA I. Alpina, Dalechampij.

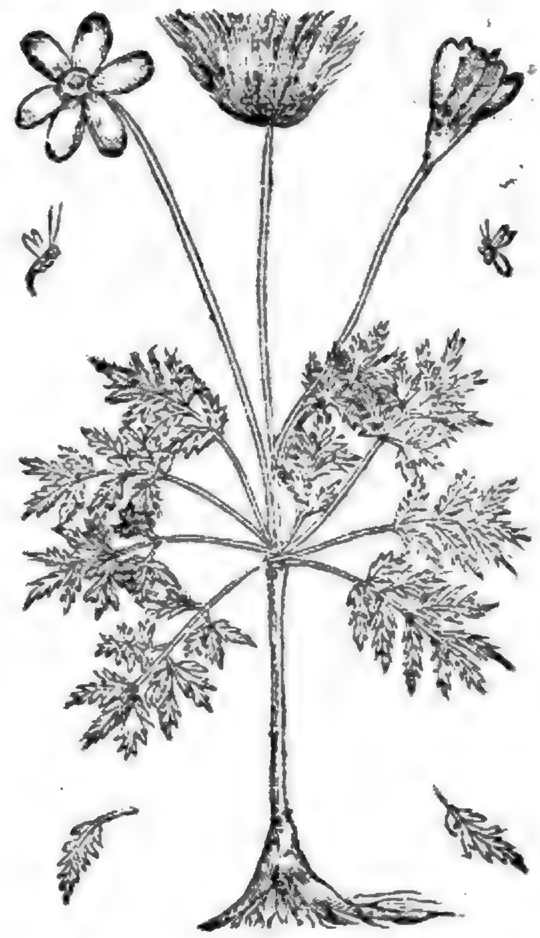

tria

PVLSATILLA, II. Alpina, Dalechampij.

PVLSATILLA, III. Alpina, Dalechampij.

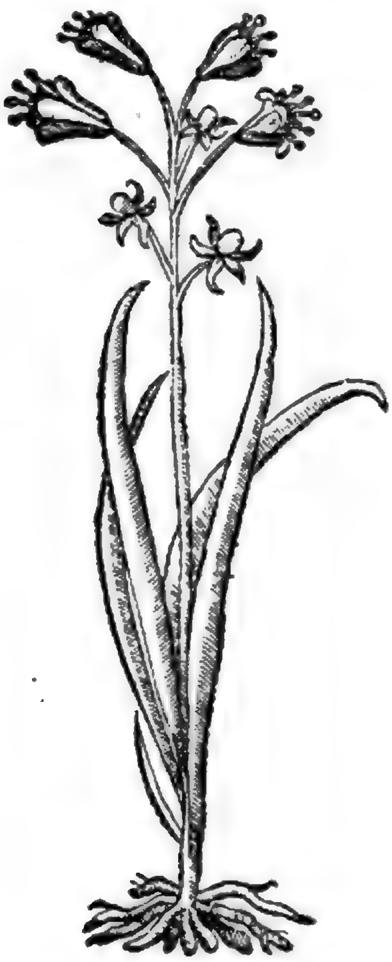
tria pulſatillæ genera, luteo flore conſpicua produxit. Primum radice craſſa, nigra, exeſa, foliis apij modo diſſectis, inter hæc tria genera latiſsimis, hiſpidis. Secundum radice tenuiore, breuiore, minùs atra, foliis hortenſi apio ſimilibus, paulò latioribus, hirſutis, radicem ambientibus, nullis in caule dodrantali, lanuginoſo, media ſui parte villoſo glomo pubeſcente, ex quo prodit floris aurei pediculus. Tertium radice quàm in ſuperioribus graciliore, folio paſtinacæ ſilueſtris, apicibus in medio flore coaceruatis, luteis, quos in ſeminis conceptaculum tandem formatos ſpiſſa lanugo veſtit. Hæc tria genera in monte Muræ, oppidulo Allobrogum vicino, reperiuntur. *Forma.*

PHALANGIVS. *CAP. XXXI.*

GRAECIS φαλάγγιον & φαλαγγίτης, Latinis ſimiliter Phalangiũ & phalangites herba dicitur, quòd, Galeno auctore, demorſis à phalangiis auxilietur. *Nomina.* Eam deſcribit Dioſcorides, ramulos duos aut tres aut plures habere, à ſeſe diſtantes, flores albos, lilio ſimiles, cum multis inciſuris, ſemen craſſum, nigrum, velut lentis dimidium (In Græcis exemplaribus legimus non πλατὺ, id eſt, latum, vt ex Plinio conuertit Ruellius, ſed παχὺ, hoc eſt craſſum, & in quibuſdam non ὥσπερ φακȣ̃ ἥμισυ, ſed ὥσπερ φακȣ̃ ἢ μεῖζον, id eſt, lentis magnitudine aut maiori, quæ lectio videtur probabilior) multò tamẽ gracilius, radiculam paruam, tenuem, viridem, dum à terra extrahitur, poſteà enim contrahitur. Naſcitur in collibus. *Forma.* Lib.3.c.105. Eadem ferè Plinius tradit. Lib.27.c.12. Phalangites à quibuſdam phalangium vocatur, ab aliis leucanthemum, vel vt in quibuſdam exemplaribus inuenio, leucarentha. Ramuli ſunt ei nunquam pauciores duobus, in diuerſa tendentes: flos candidus lilio rubro ſimilis, ſemine nigro, lato ad lenticulæ dimidiæ figuram, multò tenuiore, radice tenui, herbacei coloris. Iſtud phalangium Dalechampius eſſe cenſet herbam hîc expreſſam, quam reperit in terrenis collibus quà

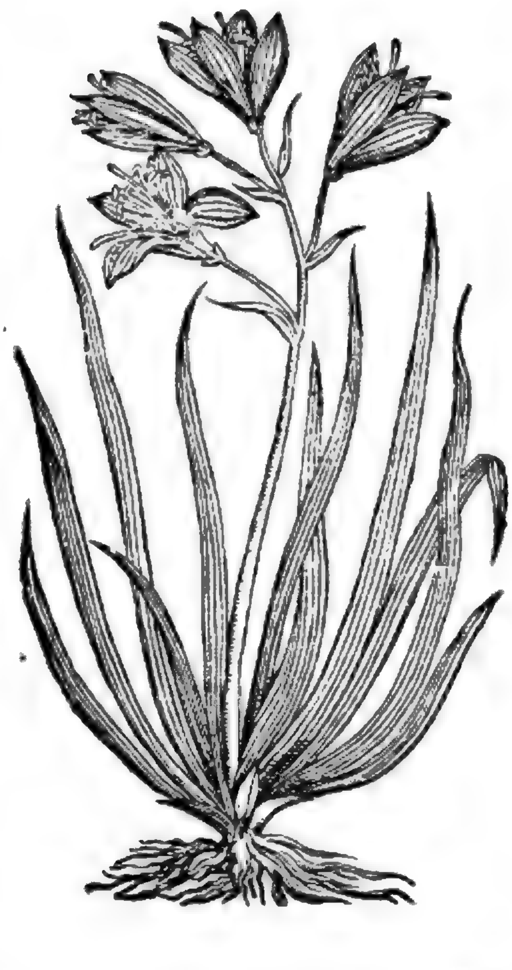
Lugduno

PHALANGIVM,
Matth.

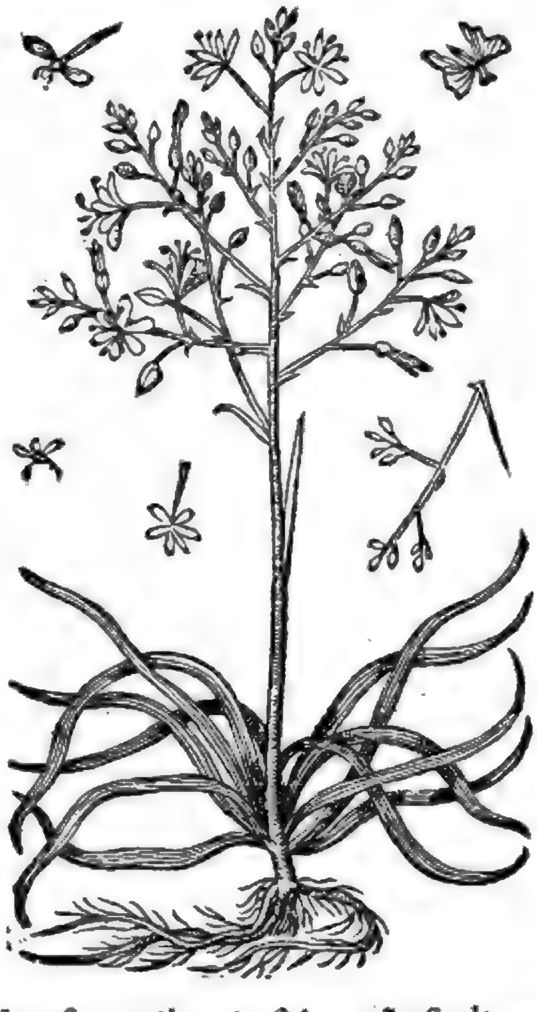

Lugduno Viennam itur, radice breui, carnoſa, in multas radiculas diuiſa, cùm eruitur pallida, vel ſublutea: ſic enim χλωρὸν vertit ille, & non viridem, aut herbacei coloris, vt Plinius, & eum ſecutus Ruellius, poſteà autem cùm herba ſeruatur, albeſcente, quam notam à Dioſcoride traditam Ruellius omiſit: ſic enim habent Græca exemplaria. ῥιζίον μικρὸν, λεπτὸν, χλωρὸν ἅμα τῷ ἑλκυσθῆναι ἐκ τῆς γῆς, ὕστερον γὰρ ἐκλευκαίνεται, non συνέλκεται, vt in vulgatis, folia à radice multa, longa, gramini ſimilia, latiora, virgata: caulis pedalis, nudus, in tres aut quatuor ramulos diuiſus, florem ſuſtinentes lacteum, lilio albo, non rubro, vt Plinius ait, omnino ſimilem figura & colore, & croceis intus ſtaminibus floris folia multis lineis in lõgum productis inciſa conſpiciuntur. Eandem plantam pro phalangio Pena & Lobellius repreſentarunt. Eandem etiam Matthiolus quantum ex eius icone ſola colligere licet: nam de plantæ habitu ac forma verbum nullum fecit. Ei aliud Lobellio Phalangium, quod ramoſum nominat, Dodon. lib. 4. Hiſt. Stirp. Moly alterum Plinij, non ſatis rectè, vt multi cenſent: folia graminis habet humi ſtrata, inter quę caulis erigitur rotundus, læ-

PHALANGIVM,
Dalechampij.

PHALANGIVM
Ramoſum, Lobell.

uis, gracilis, circa ſummum in multos ramulos diuiſus, quibus inſident floſculi candidi, cariophyllis haud multùm abſimiles, ſed multò minores: radices ſunt longæ, graciles, valde fibratæ. In hortis colitur. Phalangium tertium Cretæ Salonenſis Pena & Lobellius ſtatuunt plãtam ſuperiori nõ diſsimilem, quæ copioſa naſcitur

in Gallo

in Galloprouinciæ planitie illa quæ vocatur *Craux de Salin*: cuius meminimus in Lib.3.c.105
Libro de Bulboſis inter Aſphodelos. Phalangij folia, inquit Dioſcorides, ſemen,
flos cum vino pota contra ſcorpionum & phalangiorum ictus auxiliantur, tormi-
na quoque diſcutiunt. Eadem prorſus Plinius tradit. Huius folio, vel flore, vel Lib.27.c.11
ſemine auxiliantur contra ſcorpionum phalangiorúmque & ſerpentium ictus:
item contra tormina. Galenus, Phalangites ſic appellata eſt, quòd morſis à pha- Lib.8.ſimp.
langiis auxilietur. Eſt autem facultatis tenuium partium deſiccãtis, quamobrem
& tormina patientibus ſuccurrit.

BELLIS. CAP. XXXII.

HIc de bellide ſertis & coronis frequentiſsimè intertexta dicendum *Nomina*
ex Plinio. Dioſcorides enim, Galenus, atque alij veteres eam ſilen-
tio præterierunt. Ab eodem Plinio etiam Bellius nominatur, à re-
centioribus Conſolida minor, & Herba margarita, à nonnullis Pri-
mula veris, præſertim ea quæ minor eſt & ſilueſtris, Gallis *Marguerites & Paſquettes*,
Germanis *Maſzlieben*, & *Maſſuſelen*, Italis *Primo fiore, & fior di primauera*. Potue- Pet.Pe.
runt autem Belides funeſtæ illæ Beli Danai Regis filiæ quinquaginta, quæ toti- fol.199.
dem nuptæ maritis, eos quælibet ſuum iugularunt, his floribus nomen dediſſe,
quia multi viſuntur vna gregatim & belluli, vnde vocantur vulgò *Marguerites*: ſunt
enim glomeruli multi florum quaſi vniones ſiue margaritæ. Harum differentiæ *Genera*
aliquot reperiuntur. Fuchſius & Dodonæus ſpecies duas ſtatuunt, alteram maio- Cap.53. Lib.2.c.19.
rem, alteram minorem: quam iterum in hortenſem & ſilueſtrem partiuntur. Mat-
thiolus maiorem, mediam & minorem, atque huius differentias aliquot. Bellis, In cap.159. lib.5.
inquit Plinius, in pratis naſcitur flore albo, aliquatenus rubente. Ex quibus per-
paucis perſuaſerunt ſibi herbarij eos flores, qui primo vere in pratis abundè erum-
punt, bellides eſſe. Nec obſtat, inquit Fuchſius, quod Plinius alibi bellio luteum Lib.26.c.5. Lib.21.c.8.
florem eſſe tradat, quia non ad ambitum, ſed ad di-
ſcum medium floris, quod ſanè luteum eſt, reſpe-
xit. Præterea locus hic Plinij adeò corruptus eſt,
vt in eo emendando fruſtrà hactenus deſudarint
docti viri. Sic enim in vulgatis legitur. Luteus &
Bellio paſtillicantibus quinquagenis quinis barbu-
lis coronatur, pratenſes hi flores, & cætera. Vetus
lectio habet teſte Hermolao, Alij & Bellio paſtilli-
cantibus quinquagenis quinis barbulis coronan-
tur: pratenſes hi flores. Legitur à quibuſdam, Lu-
teum & bellio, vt ſubaudiatur vox ſemen, quæ præ-
cedit. Perottus non paſtillicantibus, ſed patuli-
cantibus legebat, hoc eſt, aperientibus ſe, quod
Hermolaus non probat. Sed ad Bellidum delinea- *Forma.*
tiones reuertamur. Bellis maior, conſolida media
vulnerariorum folia profert ex anguſto in latum
deſinentia, ſubrotunda, craſsiuſcula, virentia, cir-
cumquaque crenata, circa radicem humiſtrata, in
caulibus oblongiora, ſenecionis ſimilia, caules à
radice multos, graciles, teretes, lignoſos, pedales &
cubitales, in quorum ſummitatibus flores exeunt
in medio lutei, in ambitu foliolis quamplurimis
venuſtis, & candidis ornati, anthemidis ſimiles, ſed

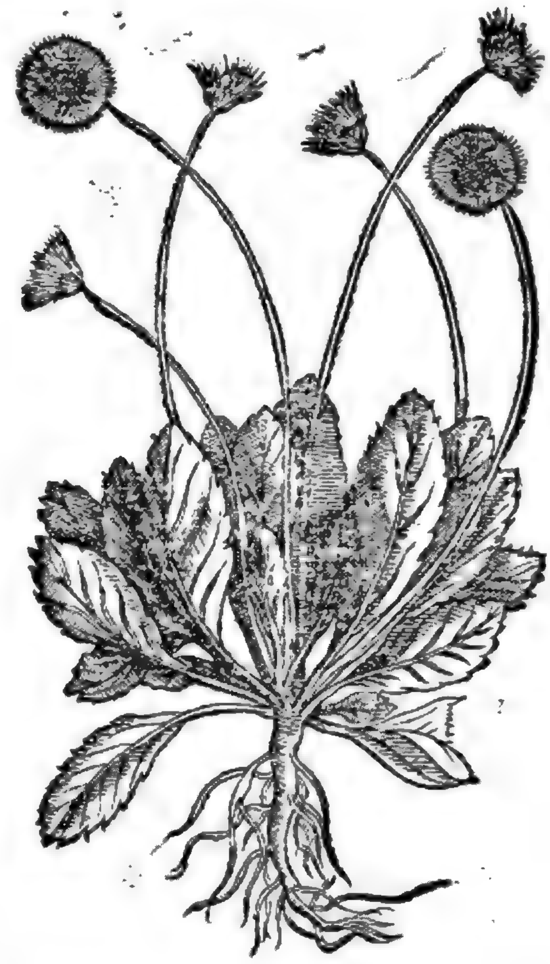
BELLIS Maior, Fuchſij.

BELLIS Maior, Matth.

BELLIS Media, Matth.

BELLIDIS Minoris ſpecies tres, Matth.

maiores,& inodori. Radix eſt ſparſa multifidáque, & fibrata. Bellis media foliis eſt minoribus, nec tam altè inciſis, ſed leuiùs ſerratis,in terra iacentibus,cauliculis tenuibus, flexilibus, rotundis, palmaribus, floribus ſuperiori ſimilibus, ſed minoribus, radice tenuiore, tamen multifida. Bellidi minori hortenſi folia ſunt longiuſcula,in ſummo ſubrotunda,leuiùs ſerrata,per humum in orbem ſtrata,erumpentibus è medio pediculis crebris,teneris,piloſis,palmaribus, qui flores ferunt colore & magnitudine differentes. Eſt enim in quibuſdã flos medio luteus, foliolis ambitu cãdidis,anthemidis, interdum ſaturatè rubentibus, in aliis verſicoloribus, candidis ſcilicet & rubẽtibus, quæ frequentiores ſunt & vulgatiores. Quoſdam medio rubros,

BELLIS Silueſtris, minor.

dio rubros, ambitu aut albos, aut verſicolores eſſe tradit Matthiolus, radix candida eſt & fibrata. Huic bellis ſilueſtris minor perſimilis eſt foliis: floſculi ſimiliter ex radice exeunt pediculis breuibus, in medio lutei, toto ambitu foliolis candidis decori vt in bellide maiore, ſed multò minores & inodori. Ab hac quæ in hortis coluntur ad coronamenta, non differunt niſi cultu, inquit Pena. Annua enim & frequenti tranſplantatione maiores, habitiores confertiores, duplicati & triplicati, & elegantiores euadunt flores. *fol. 199.* Quinetiam præter magnitudinem tanta fertilitate luxuriant, vt ex primo flore pediculi ſurrigantur, quibus inſideant alij & ſecundi flores. Galli ὑποκοζλοσκῶς vocant *Margaritons*. Idem & in Roſæ purpureæ flore aliquando prope Gratianopolin contigiſſe Dalechampius obſeruauit, pediculo è floris medio prodeunte, qui alterum florem poſt naſcentem ſuſtineret. Idem etiam vidit in eiuſdem Roſæ flore, Lugduni in horto Rouillij. Eſt & Bellis Lutea, de qua diximus Libro de Vmbelliferis. Bellis maior & minor in pratis naſcitur, locíſque aliis herbidis & paluſtribus. Iam & in hortis ſeritur. *Locus.* Minor primo ſtatim vere apparet, tota ferè æſtate durat. Maior Maio potiſſimùm menſe floret. *Tempus.* Bellidem vtrámque calidam ſiccámque eſſe ex Plinio colligi Fuchſius tradit, qui illarum ad diſcutiendas ſtrumas vſum eſſe ſcribit. *Cap. 53 hi.* *Temp. & Vires.* Acidus tamen ſapor quem in guſtu minor præſefert, aliquam frigiditatis portionem in ea eſſe monſtrat, quamquam bellides exſiccare euidentiſſimũ eſt. Omnes vulnerariam herbam eſſe nouerunt, valeréque potiſſimum in fracturis capitis admotam. Succus etiam herbæ à vulneratis vtiliter bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum reſolutionem, itémque ad podagras, iſchiada, & aduerſus ſtrumas. Hæc Fuchſius. Dodonæus eaſdem facultate frigida ſiccáque eſſe ſcribit. Alio in loco bellidis minoris folia humectandi, refrigerandiq́; vi prædita eſſe, & humectare quidem, ordine ſecundo intenſo, refrigerare verò eodem remiſſo. *Lib. 2. c. 19.* *De ſto. c. 71.* Quod non probat Lobellius: conſtat enim temperaturæ frigidæ & ſiccæ potiùs eſſe. Dolores omnes articularios, ac podagricos ex calido ſiccóque humore mitigare cum butyro recenti & inſulſo trita, ac locis dolẽtibus impoſita, potiſſimùm additis maluæ foliis. Eadem oleribus addita facilem aluum facere, (hoc Lobellio ſuſpectum) & in cauſonide febre, ac in inteſtinorum inflammationibus magna vtilitate clyſteribus admiſceri.

PAEONIA. CAP. XXXIII.

GRAECIS παιονία, γλυκυσίδη, ſeu γλυκυσὶς, & πεντόροβος dicitur, ab Apuleio σελήνιον, διχομήνιον, θεοδόνιον, σεληνόγονον, Aglaophotis, Latinis Pæonia, ab Apuleio Herba caſta, Arabibus *Feonia*, Gallis *Piuoine*, Italis *Peonia*, Hiſpanis *Roſa del monte*, *Roſa albandeira*, Germanis *Peonienblum*. *Nomina* Pæonia verò ab eius inuentore medicinę peritiſſimo Pæone appellata eſt, glycyſide à Theodoro dulciſida, quod grana mali punici acinis ſimilia habere videatur. Nam ſidia mali punici grana à Bœotis nominantur. Ab eodem granorum cum eruo ſimilitudine πεντόροβος Eſt enim ὄροβος eruum, quamquam & Græca Dioſcoridis, & Latina Plinij exẽplaria reperiuntur, in quibus non pentorobon, ſed pen-

PAEONIA Mas, *Matth.*

PAEONIA Mas, *Dalechampij.*

Genera. toboron dubię lectionis & ſententiæ vox habeatur. Huius duo genera Dioſcoridi, mas & fœmina. Dodonæus his pæoniam fœminam alteram addit. Pæonia mas folia fert iuglandis, radice nititur digitali craſsitudine, palmi longitudine, intus alba & odorata, altè deſcendente, bifida aut trifida, guſtu adſtringente, caulis altitudine ſeſquipedali adoleſcit, comitãtibus multis ſtolonibus, qui, vt caulis, rubeſcũt. In ſummo caule flores emicant egregio rubore inſignes, puniceis magnis roſis ſimiles, extante in medio veluti corniculo, floſculis illis luteis capillis annexis circumuallato, quibus ſuccedunt ſiliquæ foris lanuginoſæ, amygdalis ſimiles ternæ aut quaternæ, in quibus cum dehiſcunt, multa grana exigua, rubra, acinis punici mali ſimilia inueniũtur, & in medio nigra, purpurea, quinque aut ſex. Fœminæ folia Smyrnij modo diuiſa ſunt, ſuperiore parte viridiora, inferiore magis albicantia: radix nigra, cui appendices veluti glandes ſeptem aut octo inhęrent, vt in aſphodelo: flores vt maſculæ pæoniæ colore aliàs valde rubri: aliàs dilutè rubentes: ſemen in ſimilibus ſiliquis & ſimile. Plinius in diſcutienda Pæoniæ vtriuſque hiſtoria à Dioſcoride diſsidet. Vetuſtiſsima inuẽtu pæonia eſt, inquit, nomenq́; auctoris retinet: quam quidam pentorobon appellant, alij glycyſidem. Hæc quoque difficultas eſt, quod eadem aliter alibi nuncupatur. Naſcitur opacis montibus, caule

Lib. 3. c. 140 [illegible]

[illegible] c. 31.

Fœmina.

PAEONIA Fœmina prior.

Lib. 25. c. 4.

inter

inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt iis ſemen copioſum, rubrum, nigrúmque. Et alio in loco. Glycyſide, quam aliqui pæoniam aut pentorobon vocant, caulem habet duorum cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, ſubrutilum, cute lauri: folia qualia Iſatis, pinguiora, rotundioráque & minora: ſemen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Fœmina exiſtimatur cuius radicibus ſeu balani longiores, circiter octo, aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidáque. Ea guſtu adſtringit. Fœminæ folia myrrhã redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſiluis. Hæc Plinius, quorũ alia vt deprauata, corrigenda, alia ex vera plantæ hiſtoria ponderanda. Primùm id falſum eſſe marem fœmina plures habere radices, quoniam vnica nixus eſt, quod omnium qui pæoniam deſcripſerunt teſtimoniis comprobatur. Hoc emendari negatione ſolùm tranſpoſita debet hoc modò. Mas plures non habet, quoniam vna radice nixus eſt. Quod verò ſequitur, fœminæ folia myrrham redolent, & denſiora ſunt, in magna ſuſpicione verſatur, ne σμύρναν pro σμύρνιον agnouerit. Dioſcorides enim, ἡ δὲ θήλεια ἀπέχισαι τὰ φύλλα ὥσπερ σμύρνιον, inquit: niſi quis dicat cum ſmyrnium myrrham redoleat, perinde eſſe vtro modo dicas, vel fœminæ folia myrrham redolere vel ſmyrnium, denſiora verò eſſe non ſine ratione addit Plinius, etiamſi in Dioſcoride id non legatur, quod fortaſſe ſuprapoſitis eiuſdem verbis ſit ſubdendum, ἀλλὰ πυκνότερα ἔχει. Præterea non ſibi conſtat Plinius, qui priore loco pæoniam caule inter folia digitorum quatuor eſſe ſcribit, poſteriore caulem habere duûm cubitorum, cum ad ſeſquipedem aut palmos duos tantùm aſſurgat auctore Dioſcoride, id quod & planta ipſa teſtatur. Sequitur comitantibus duobus aut tribus ſubrutilum, &c. Legendum foret comitantibus multis ſtolonibus ex Dioſcoride ſcribente παραφυάδας ἔχων πολλάς. ſubrutilum caulem verè ſcripſit, quod tamen à Dioſcoride prætermiſſum eſt, alij librariorum vitio id eueniſſe exiſtimant, legendúmque, καῦλος ὡς διωσπιθαμαῖος, ὑπέρυθρος φύεται. cauli verò cutem lauri falſò tribuit, vt alicubi φλοιὸν ἔχειν δάφνης, pro δαφνοειδοῦς legiſſe videatur, cum caulium pæoniæ cortex daphnoidi multò ſimilior ſit quàm lauro. Quod autem folia pæonię Iſatidis eſſe ait, ex Dioſcoride & plantæ effigie iuglandis reponito, illius enim folia iuglandis foliis haud diſſimilia ſunt, aliquãto rotundiora, minora & pinguiora. Pæonia fœmina altera caules habet & folia priori fœminæ ſimilia, ſed in virore candidiora, auerſaque parte etiam albidiora: flores minores, dilutius rubentes, radices quoque glandulosas, ſed ſingulas multò longiores ac tenuiores. Hæc pæonia, mare nõdum reperto, à nonnullis herbariis mas credebatur, inquit Pena, quam promiſcuam, quaſi vtriúſque particeps eſſet, & neutram appellant. Quippe quantum à ſolo extat ſi perpendas, marem dicas: ſi erutas radices intueare, fœminam iudices, niſi quia pleniores & habitiores. His adiungitur à Lobellio Pæonia fœmina polyanthes, Belgij hortis ſpecioſo florum incremento, qui duplicatione & fœtura, vti papauera, maximum Althææ hortenſis florem æquant,

PAEONIA Fœmina altera, Dodon.

Lib. 27. c. 10

fol. 305.

Locus.

PAEONIA Fœmina Polyanthes, Lobell.

& interdum ſuperat. Naſcitur pæonia, vt ſcribit Dioſcorides, in altiſsimis montibus & præruptis: vt Plinius, in opacis montibus, & alio loco, in ſiluis: vt Apuleius in Cretæ & Siciliæ montibus. Hac ætate in hortis colitur, & fol.305. vulgatiſsima quidem fœmina prior, deinde altera, maſcula rariſsima. Pena marem & fœminam Geneuæ Alpinis, & Narbonæ arduis Veganij culminibus, & ibidē ſiluoſis, nō procul alio celebri monte Lupi vocato ſe eruiſſe aſſerit, vere florentem, & ineunte æſtate, ibíque peræq; frequentem vtrámque hortis, tamen notiorem fœminam, eóque vſu frequentiorem.

Vires & Temper. Lib.3.c.140 Fœminis à partu non purgatis datur radix, auctore Dioſcoride, cit menſes amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum vino pota auxiliatur, regio morbo correptis prodeſt, renum ac veſicæ doloribus. Decocta in vino & pota aluum ſiſtit, rubra grana decem aut duodecim in vino auſtero & nigro pota, rubentem fluxionem ſiſtunt. Stomachicis & eroſionibus comeſta proſunt. A' pueris pota & comeſta initia calculorum eximunt. Grana nigra nocturnis ſuppreſsionibus, ephialtas nominãt, vuluæ ſtrangulationibus, & vteri doloribus in aqua mulſa aut vino quindecim pota auxilian-

Lib.25.c.4. tur. Eundem ferè vſum pæonię medicum tradit Plinius, his verbis. Hęc medetur & faunorum in nocte ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam ſi picus martius

Lib.27.c.10 videat, ruendo in oculos impetum faciat. Et poſteriore loco. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetum in oculos faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix verò cū effodiatur, periculoſum eſſe ne ſedes procidat: magna id vanitate ad oſtētationem rei fictum arbitror. Vſus in his diuerſus. Rubra enim grana rubentes menſes ſiſtunt quindecim ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medentur, ex paſſo aut vino totidem pota. Radix omnes vētris dolores ſedat in vino, aluúmq; purgat: ſanat opiſthotonum, morbum regium, renes, veſicam: matricem autem & ſtomachum decocta in vino: aluum ſiſtit: eſtur etiam contra malū mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſuppreſsionibus nocturnis in vino pota, quo dictum eſt numero. Stomachi verò eroſionibus & eſſe ea, & illinere prodeſt. Suppurationes quoq; diſcutiūtur recētes nigro ſemine, veteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à ſerpente percuſsis: & pueris contra calculos incipiente ſtranguria. Quę Plinius faunorum in nocte ludibria vocat, eadem poſteriore loco nocturnas ſuppreſsiones appellat, Dioſcorides τῶν ἐφιαλτῶν

Lib.3.c.5. πνιγμὸυς. Quid autem ſit ephialtes, Latinè incubus Paulus Aegi. declarat, aduerſus quem epilepſiæ nuntium cum plurimum valeat pæonia, ephialtion hanc vocaue-

Lib.9.hist. cap.9. runt antiqui. Quod de pico martio tradit, Theophraſtus ſic declarat. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ ἐπίθετα καὶ πόῤῥωθεν, οἷον τὴν παιωνίαν, ἣν δὲ γλυκυσίδην καλοῦσι, νύκτωρ κελεύουσιν ὀρύττειν. ἐὰν γὰρ ἡμέρας, καὶ ὀφθῇ τ' ὑπὸ δρυοκολάπτου, τὸν μὲν καρπὸν ἀπολέγων κινδυνεύει τοῖς ὀφθαλμοῖς. τὴν δὲ ῥίζαν τέμνουσι φασὶν ἐκπίπτειν τὴν ἕδραν. Id eſt, Gaza interprete, At illa veluti adiectitia, & è longinquo ducta appareant, caſtam enim quam alij dulciſidam vocant, noctu effodiendam præcipiunt: nam ſi interdiu, & à Pico martio viſus quiſquiam ſit, fructum quidem legens oculis periclitabitur. Radicem autem

ſecanti

ſecanti ſedes procidet. Sed vaniſsima ſunt hæc:nã pæoniæ fructus & radix quauis
hora diei & noctis ſine periculo colligi & euelli poſſunt. Id annotaſſe præſtiterit
locum Plinij corruptũ eſſe quo in vulgatis exemplaribus legitur, Sanat opiſtho-
tonum,morbum regium,&c.quem ex veteri codice ſic reſtituit Cornarius. Sanat Embl. 142. Lib.3.
opiſthotonum,morbum regium,renes,veſicam,arteriam, & ſtomachum decocta
in vino:aluumq; ſiſtit:eſtur etiã cum alimẽtis. Sed in medendo quatuor drachmæ
ſatis ſunt. Sed & præter codicis illius fidem, inquit Cornarius, Plinius nuſquam
alias matricis voce hac ſignificatione, qua etiam hodie vulgus vti ſolet, vſus eſt:
nec vſquam malum mentis pro aliquo peculiari morbo dixit. Alij inſaniam, ſiue
melancholiam morbum interpretantur. Præterea ſcribit Plinius,ſanguinis pro- Li.26. c.12.
fluuium ſiſti herbæ pæoniæ ſemine rubro. Eandem & in radice vim. Et aliquanto Cap.15.
poſt, Muliebribus morbis mederi maximè in vniuerſum pæoniæ herbæ ſemẽ ni-
grum ex aqua mulſa. Eandem & in radice vim, menſes ciere. Galenus de eiuſdẽ Li.6.ſimpl.
facultatibus ita diſſerit. Pæonia radicem habet leuiter aſtringentem cum quadam
dulcedine,ac ſi pluſculum dentibus mandas,acrimoniam quampiam ſubamaram
ſubeſſe percipies. Quare menſes ciet ex melicrato amygdali pota quantitate.
Expurgat etiam iecur obſtructum ac renes:ſed hæc efficit quà acris & ſubamara
eſt:quà verò quiddam etiam adſtrictorium obtinet, in ventre prouenientes flu-
xiones ſiſtere poteſt. Cæterùm eam in vino quopiam auſtero decoctam potare
conuenit. Eſt porrò omnino & deſiccatoria:quapropter haud deſperauerim eam
ex colo pueris ſuſpenſam meritò morbum comitialem ſanare. Equidem vidi puel-
lum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ac poſtea fortè
cum quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus denuò conuulſione cor-
reptum, rurſuſq; ſuſpenſo in locum illius alio, inculpatè poſtea egiſſe. Porrò vi-
ſum eſt mihi ſatiùs eſſe rurſum id collo detrahere certioris experientiæ gratia:
quod cum feciſſem,ac puer iterum conuulſus eſſet,magnam recentis radicis par-
tem ex collo eius ſuſpendimus, ac deinceps prorſum ſanus effectu eſt puer, nec
poſtea conuulſus. Rationi conſentaneum itaque erat,aut partes quaſpiam à radice
defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas affectos ita locos curare: aut
aërem à radice aſsiduè alterari & mutari. Hæc Galenus. Seleucus vetus auctor, Lib.3.
apud Athenæum interprete Hermolao, glycyſiden pomi genus ſpecie fici tradit,
quod mulieres maximè deuitant infatuationis metu: ita enim, inquit, μαζαίσμον
interpretor. At Dalechampius Pæoniæ radicem μαζαίσμους ποιεῖν, ideſt, τῶν
τοκῶν φθορὰν, abortum facere, interpretatur: ideoq; fœminas ab ea conſultò ca-
uere: quod veriſimile eſt, cum purgationes à partu, menſéſque cieat Dio-
ſcoridi.

ASTER ATTICVS. CAP. XXXIIII.

ΑΣΤΗΡ ἀττικὸς Græcis & βουβώνιον, Aſter atticus Latinis, ideſt, Stella *Nomina*
attica,& Inguinalis. Eſt autem huic herbæ Aſteris nomen à foliorũ
in floribus figura ſtellæ modo radiatorum, quàm Græci Aſtera vo-
cant:non quia noctu & in tenebris ſtellarum modo fulgeat. Adiece-
runt illi ab Athenienſi agro notam veteres Græci, quod illic ob ſoli tenuitatem
frequentior aut melior fortè naſceretur. Bubonium ab iiſdem dicta eſt, quod In-
guinibus quæ bubonas illi vocant, tam præſenti remedio medeatur, vt alligata
tantùm medicinam in eo malo homini faciat. Aſter atticus, vt deſcribit Dioſco- Li.4 ca.115.
rides,virga eſt lignoſa,florem habens in cacumine purpureũ luteúmve. (Sic enim *Forma.*
habent vulgata exemplaria, tamen Matthiolus legendum cenſet ἄνθος πορφυροῦν
καὶ μήλινον, ideſt, florem purpureum & luteum,)velut anthemidis capitulum, in

ambitu inciſuris diuiſum, foliola ſtellæ ſimilia: quæ verò circum caulem ſunt fo-
Lib.27.c.5. lia, oblonga & hirſuta. Breuiter ſic Plinius. Aſter ab aliquibus Bubonium appel-
latur, quoniam inguinum præſentaneum remedium eſt: cauliculus foliis oblógis,
Ca.115.li.4. duobus aut tribus: in cacumine capitula ſtellæ modo radiata. Matthiolus legiti-
mum Aſterem atticum hîc depictum, floribus intus luteis, in ambitu purpureis,
eumdémque Vergilianum Amellum eſſe cenſet: quem duplicem floris colorem
etiam innuit Dioſcorides in fine capitis, his verbis, πορφυρίζων τὸ ἄνθος, ideſt, pur-
pureum in flore, vt & doctiſsimus Marcellus interpretatur, ſcribens herbæ huius
purpureum & luteum florem ad diuerſas floris partes referendum eſſe: ſunt enim,
inquit, purpurei coloris folia, quod verò medium inter ea folia capitulum eſt cha-
mæmeli modo luteſcit. Aſterem Italorum flore purpureo luteo vocat Lobelius:
Matth.ibi. in Galloprouincia, Narbonenſi Gallia & Longobardia reperitur. Herba iſta cau-
les ab radice mittit rectos, ſolidos, ac lignoſos, colore fuſco luteſcente: è quibus
circa cacumen ramuli oriuntur, in quorum ſummitate flores ſpectãtur ſtellæ mo-
do radiati, vt in anthemide, medio lutei, comantibus circumquáque foliolis dilu-
ta purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata, oleæ figura, minora ta-
men, hirſuta, aſpera, nigricantia, ſubamaro ſapore, in caule minora ſunt: radicem
habet multifidam, odore non ingrato, & nonnihil caryophylli reſipientem.
Locus. Naſcitur in collibus, & nõnunquam in pratis & ſiluis. Floret æſtatis fine, aut prin-
cipio autumni, vt Auguſto menſe & Septembri: durantq; in magnam autũni partẽ
eius flores, qui tandem flacceſcunt, & in pappos abeunt, ſemine paruo, oblongo,

ASTER Atticus, Matth.

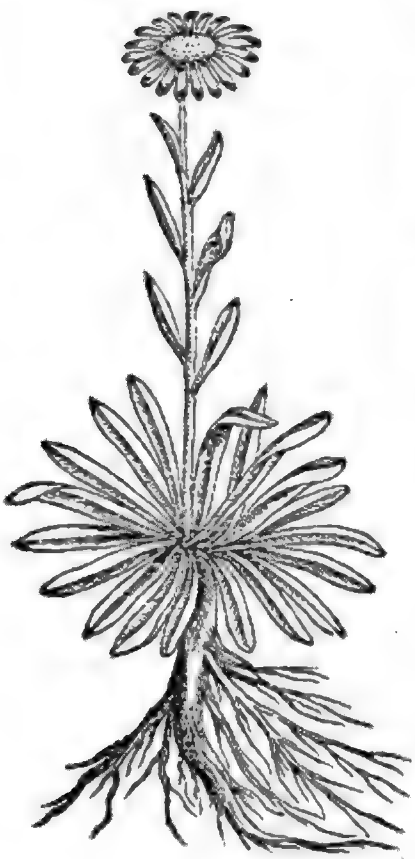
ASTER Atticus alter, Matth.

intybo non multùm diſsimili. Matthiolus Aſterem atticum alterum oſtendit,
Narbonenſi agro prope pratorum margines & fluenta frequentem, auctore Pe-
na, qui Monſpelienſium Aſterem vocat, quo ñulla alia planta melius Aſterem
Dioſcoridis deſignat. Florem enim edit æſtate aureum, circinatæ, compreſſæ, nec
admodum extuberantis rotunditatis Buphthalmi, aut Chryſanthemi, quem am-
biunt quina ſenáve foliola, anguſta, mucronata, rigida longiuſcula, ſtellã marinã,
piſcem

piſcem ita nominatum non parùm referentia: caules pedales, ternos aut quaternos, duros, hirſutos, quibus totis inſunt folia oblonga, Lychnidis aut verbaſci Salui folij tenuioris, hirſuta, rigidiuſcula, viridia, in fuſco obſcura: radicem capillatam ſparſam, ſapore aſtringente, amaricante, non acri, nec ita ingrato: ſemen Anthemidis, Auguſto vel Septembri maturum. In Franciæ, Belgij, Germaniæ, Galliæ hortis tantum prouenit. Purpuraſcũt quibuſdam in locis florũ foliola ſubtus. Eandem

ASTER Purpureus montanus.

plantam pro Aſtere attico Lobellius pinxit. Prodeſt æſtuãti ſtomacho impoſita, inquit Dioſcorides, oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt, quod in flore purpureum eſt, ſi bibatur ex aqua angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodeſt. Sicca ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat. Plinius non eadem omnia habet. Bibitur, inquit, & aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus adalligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata. Galenus, Aſter atticus ſiue bubonium, non ob id tantùm quod illitum, ſed etiam quod ſuſpenſum bubones ſanare creditur, habet quiddam digerens, & præterea quidpiam non minimè refrigerans, ac reprimens, vt mixtæ ſit potẽtiæ, quemadmodum roſa, verum id non adſtringit. Merito etiam Aſter dicendus, cognomento purpureus montanus, qui in ſabuloſis, aridis, & perflatis mõtium tumulis, ac cliuis gignitur, radice nigricante, lignoſa ac dura, fibrata, foliis circa eam multis, humi repentibus, oblongis, anguſtis, in ambitu non

Vires & Temper.

Li.27. cap.

Li.6. ſimpl.

ASTER Atticus ſupinus, Cluſij.

ASTER Conyzoides, Geſneri.

crenatis

crenatis:caulibus dodrantalibus,parum folioſis : flore in caulis vertice anthemidi cæruleæ quam eranthemum vocant,ſimili, foliolis cæruleis purpureíſve, luteum veluti oculum ſtellatim ambientibus. Hîc addendi Aſteres duo. Prior erit Conyzoides Geſneri,facie,foliis,& ſurculis dodrantalibus Conyzæ minimæ ſimilis,flore Aſteris obſoleto luteo. In pappos euaneſcente. In Anglia, Belgio, & agro Louanienſi reperitur. Alter eſt Aſter humi iacens Cluſij, radice perenni , cauliculis multis ab vna radice exeuntibus,per terram magna ex parte ſparſis, hirſutis: foliis Aſteri ſecundo Matthioli ferè ſimilibus,ſed paulò viridioribus & numeroſis. Singuli rami durum & folioſum ſuſtinent caliculum,in quo flos luteus circinatæ rotunditatis,Buphthalmi aut Chryſanthemi æmulus , quo euaneſcente caliculi illi in dura adeò & lignoſa capitula euadunt , vt vngue vix frangi poſsint , & ſemen quod in eis continetur & firmiter hæret , erui. Inuenitur quibuſdam Caſtellæ nouæ locis.

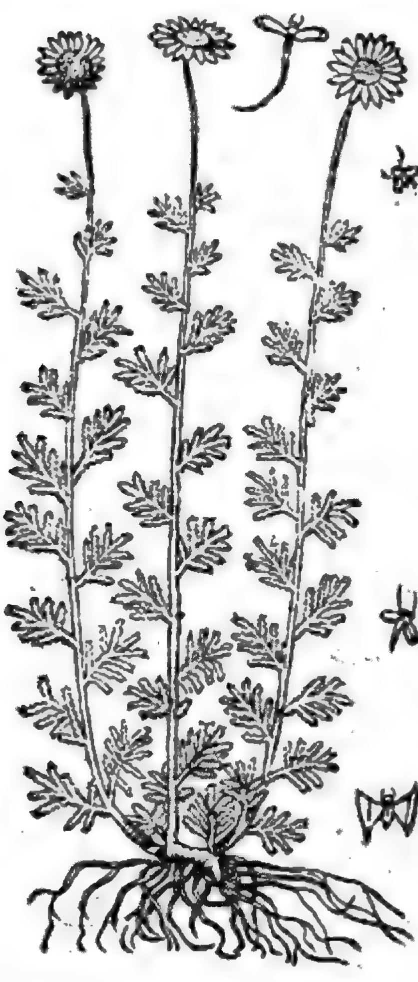
BVPHTHALMVM. *CAP. XXXV.*

Nomina
Forma.
Dioſc. li.3. ca.159.
Lib.25. c.8.

ΒΟΥΦΘΑΛΜΟΝ Græcè, Buphthalmũ Latinè,& Oculus bouis dicitur, Arabice *Bihar*, Gallicè *Oeil de beuf*. Cauliculos profert teneros tenuéſque,folia fœniculo ſimilia,flores luteos, maiores quàm Anthemis,oculi ſpeciem referentes,vnde nomẽ traxit. Circa oppida naſcitur,& in cãpeſtribus. Eadẽ ferè Plinius tradit.Eſt & Buphthalmos ſimilis oculis, folio fœniculi,circa oppida naſcens,fruticoſa caulibus,qui & manduntur decocti. Quidã Cachlan vocãt. De vero Buphthalmo variæ ſunt recẽtiorum herbariorũ ſententiæ. Nõnulli putant herbã in pratis & agrorũ marginibus naſcẽtem, quam Bellidem maiorem diximus, Buphthalmum eſſe , quod floreſcit intus luteo,foris albis foliolis circundato , anthemide maiore. Alij in quibus eſt Fuchſius , eam quæ Officinis Cotula non fœtida dicitur, cui, vt ſuperiori, flos totus luteus non eſt,cuiuſmodi Buphthalmo eſſe debet, ſed toto ambitu candidus. Matthiolus aliud Buphthalmum , quod legitimum eſſe cenſet, depinxit , toto flore luteo. Dalechampius ab his diuerſum ad Rhodani ripam propè foſſas marianas proueniens,radice breui, tenui, candida,capillata,caule palmum longo,tereti, gracili, ſubrubro, foliis fœniculi per ramulos , è caule prodeuntes ſparſis,flore anthemidis,prorſus luteo,media ſui parte velut exculpto & cauo, oculi figura , vnde & nomen ei poſitum. Idem videtur eſſe Chryſanthemũ Valentinum Cluſij, quod ipſemet ad Buphthalmi genera potiùs referendum cenſet,niſi quis Achilleæ ſpeciem eſſe malit. Lobellius etiã Buphthalmum tenuifolium Narbonenſe vocat. Dodonæus ſtirpem aliam pro genuino Buphthalmo proponit, cui cauliculi exeunt è radicibus,tenues,tres,aut quatuor,aut plures, pedales,vel altiores,circa quos folia virentia, tenuiter diſſecta,ſimilitudine foliorũ fœniculi , ſed multò quã illius minora, flores in ſummo cauliculorum magni, calendulæ ſatis ſimiles,colore luteo magis dilutò , ſtaminibus in medio luteis,quibus capitulũ ſuccedit ex multis ſeminibus ſimul congeſtis commiſſum:radices tenues ſunt & fibratæ, veratri nigri radicibus ſimiles. Naſcitur pleriſque Germaniæ & Bohemiæ locis incultis. Alibi hortenſis eſt.

Ca.52. hiſt.
Ca.339. li.3.

BVPHTHALMVM,
Matthioli.

Maio

BVPHTHALMVM verum, Dalechamp.

BVPHTHALMVM, Dodonæi.

BVPHTHALMVM Alterum, Pena.

Maio menſe aut Iunio floret. Sunt qui velint ſtirpem hanc veratri nigri ſpeciem eſſe, nonnulli conſiliginem, quidam Seſamoides, alij Elleboraſtrum: cui nulla harum appellationũ conuenire poteſt vt perſpicuè docet idem Dodonæus, ſed ſolum Buphthalmi nomen, vt De flo.c.62 ille exiſtimat. Pena idem Buphthalmum exhibere videtur, quod ex Dalechampio hîc pictum damus. Alterum addit folio & facie Cotulæ fœtidæ, repertum ſecus Arantiorum lucos Olbię in Galloprouincia maritima. Caules promit flexuoſos, cubitales, & duos pedes altos, quos ambiunt folia tenella Anthemidis, lætiora, Cotulæ fœtidæ paria. Flores ſunt radiati, lutei Chryſanthemi aruorum, aut Calthæ ſponte naſcentis. Hanc etiam ſe reperiſſe, ait in agro Romano. Buphthalmi flores, auctore Dioſcoride, cum cerato triti œdemata & du- Lib.3.c.139. ritias diſcutiunt. Aiunt ſi ſtatim poſt exitum à *Vires & Temper.* balneo bibatur, bonum colorem morbo regio affectis ad tempus aliquod inducere. Breuiùs Plinius, hęc cum cera ſcirrhomata diſcutit: vbi ſuo more cum cera dixit pro *σὺν κηρωτῇ*, ideſt, Lib.25. c.8. cum cerato. Galenus, Buphthalmum, inquit, ſic appellatum eſt à floribus, qui figura quidem boum oculis videantur adſimiles, colore autem anthemidis floribus ſimillimi ſunt, ſed multò tum maiores, tum acriores, quare & vehementiùs digerunt, adeò vt & duritias ſanent cerato miſti. Li.6.ſimpl.

APHYL

APHYLLANTHES. CAP. XXXVI.

Nomina — Li.21. c.16.

THEOPHRASTVS inter ἐπιγειόφυλλα, ideſt, plantas quæ circa radicē folia fundunt, recenſet ἀφύλλανθες: quo loco Gaza φυλλανθὲς legit, vertitq́; fraudiflorā, deceptus forteſſe deprauata Plinij lectione. Cum verò in omnibus ferè plantis ea ſit florum constructio ac figura, vt foliorum certo numero quiſq; flos conſtet ambitum floris occupantium, & medios apices velut circumuallantium, vt in leucoijs omnibus, & aliis ferè innumeris, nunc varia figura ſtamina, fila, & id genus alia in medio extantia amplexantium, vt in voluulo, lilio, & ſimilibus, paucis id contigit, vt florem in foliola non explicatum & expanſum ſortita ſint, quod genus Aphyllanthes Græci vocauerunt, quia flores foliis careant. Aphyllanthis ſpecies tres ex Dalechampio hîc depinguntur, & deſcribuntur. Aphyllanthes primum radice conſtat breui, candida parum fibrata, cauliculis multis, interdum cubitalibus, ſæpius humilibus, angulosis, infernè rubentibus, hirſutis, foliolis multis per caulem totum ſparſis, oblongis, anguſtis, gnaphalio vulgari ſimilibus, flore in caulis faſtigio ſingulari, cæruleo, non ex foliolis, ſed ex apicibus, ſeu ſtaminibus cæſiis, denſiùs congeſtis compacto, ſcabioſæ florem æmulante, ſapore in caulibus & foliis principio cum herba manditur, nullo, deinde

Genera. Forma.

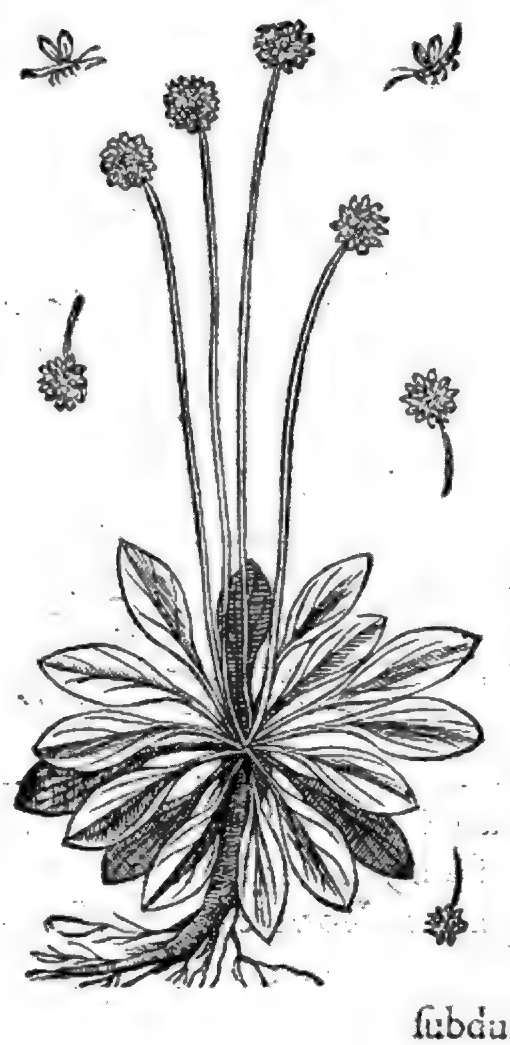
APHYLLANTHES, I.

APHYLLANTHES, II.

APHYLLANTHES, III.

ſubdulci

ſubdulci. In aridis & ſquallidis prouenit. Floret Iunio menſe. Hanc plantam Dodonæus tertium ſcabioſæ genus facit. Aphyllanthes ſecundum radice eſt parua, breui, candida, foliis propè radicem multis, ſaluiæ, aut betonicæ, longo pediculo nixis, parum diſſectis, caule pedali nonnunquam altiore, paucis in eo foliolis, flore in ſummo caulis vertice cæruleo, ex apicibus multis coagmentato, deorſum nutante, ſine vllis foliolis. Caulis & folia cùm franguntur lacteum ſuccum reddunt. Quidam morſus diaboli genus eſſe putant. Gignitur in pratis montoſis. Tertium radice eſt parua, fibrata, alba, foliis circa radicem multis, humi ſtratis, ex viridi nigricantibus, ſubrotundis, bellidis, in caule paucis aut nullis, caulibus duobus aut tribus pedalibus, rotundis, flore in cacumine cæruleo, aliis generibus ſupra deſcriptis ſimili, paulò latiore, corymbi forma, ſapore in tota planta amaro. Hanc Bellidem cæruleam vocat Pena, quæ à florum glomis globiſve Globularia à recentioribus nominatur, præſertim à Monſpelienſibus. *Locus.* *Tempus.* Lib.1.ca.71.

ONAGRA. *CAP. XXXVII.*

ONAΓPA, ὀνοθήρα, ὄνουρις Dioſcoridi, ὀνοθήρα Theophraſto, ὄναγρον, ὀνοθήρα, ὀνοθοῦρις Galeno, Latinè ſimiliter Onagra, ſiue potiùs Oenagra, & Oenothera, Oenotheris, Oenuris à vino dicta. Frutex eſt arboris ſpecie, ita deſcribēte Dioſcor. admodū magnus, folia habēs amygdalæ ſimilia, ſed latiora, & lilij foliis ſimilia, flores roſarū ſpecie, magnos, radicem albam, longam, quæ ſiccata vini odorem reddit. Naſcitur in montanis locis. Eadem Plinius tradit. Et œnothera, ſiue onuris hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio, flore roſaceo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat: Quæ ex Theophraſto deſcripta ſunt: ἡ δὲ τοῦ ὀνοθήρα ῥίζα, inquit, διδομένη ἐν οἴνῳ πραότερον ποιεῖ καὶ ἱλαρώτερον τὸ ἦθος. ἔχει δὲ ὁ ὀνοθήρας τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἀμυγδάλῃ, πλατύτερον δὲ, τὸ δὲ ἄνθος ἐρυθρὸν ὥσπερ ῥόδον. αὐτὸς δὲ μέγας ὡς θάμνος, ῥίζα δὲ ἐρυθρὰ καὶ μεγάλη. ὀρῇ δὲ ἀναυθείσης ὥσπερ οἴνου (corruptè: legendum enim ex Dioſcoride & Plinio, ὄζει δὲ ἀναυθεῖσα ὥσπερ οἴνου) φιλεῖ δὲ ὀρεινὰ χωρία. Ideſt, Gaza interprete. Contra radix œnothere data in vino mitiores hilarioreſq; mores reddit. Conſtat œnothera folio amygdalæ, verùm maiore, flore roſaceo: loca adamat mōtoſa. Omiſit Gaza, αὐτὸς δὲ μέγας. &c. Oenothera magnus eſt frutex, radice rubra & magna, quæ ſiccata vinum olet. Stirpem hanc diu & multùm quæſitam fortaſſe nondum repererunt herbarij: tamen eruditi quidam ex coniectura hanc exhibent, quæ frutex eſt prægrandis, ad hominis enim altitudinem aſſurgit, folio amygdalino, ſed latiore longioréque, ſiue ſaligno, quam ob cauſam quidam Salicariam appellarunt, caules inæqualiter diſtinguente, flore in ſummis caulibus roſaceo Dioſcoridis & Theophraſti ſententia, quorum hìc ἄνθος ἐρυθρὸν ὥσπερ ῥόδον requirit, ille ἄνθη ῥοδοειδῆ, quod de floribus expanſis intelligendum: nam initio concluſi veluti ſpicatim coaceruantur: ſemen minutulum ſiliquis includitur, lanugine obductum. Radice nititur craſſa, longa, ſurculoſa, cortice è nigro rubeſcente, intus candida. Qua ratione Theophraſtum cum Dioſcoride conciliabis, qui radicem candidam *Nomina* Lib.4.c.113 Li.26. c.11. Lib.9. hiſt cap.21.

ONAGRA.

Locus. *Vires.* Lib.4.c.115. Li.24.c.17. Li.26.c.14. Li.8.ſimpl.

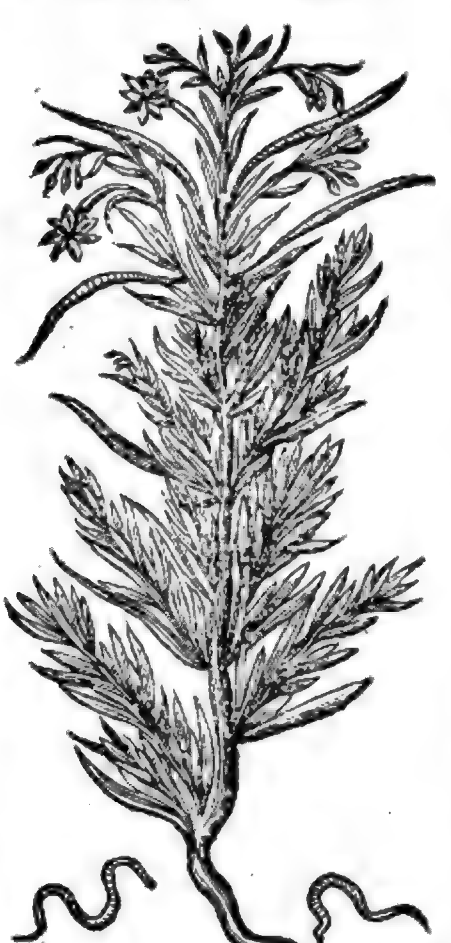
deſcribit, Theophraſtus rubrã. Naſcitu r in montibus. Aqua in qua radix maduerit in potu data auctore Dioſcoride, feras mitigat, & cicures reddit: illita quoque maligna vlcera mulcet. Adiecit Crateuas, inquit Plinius, œnotheridem, cuius aſperſu è vino feritas omnium animalium mitigaretur. Et, per ſe œnothera efferantia ſeſe vlcera ſanat, ita θηριώδη ἕλκη Dioſcoridis exponens. Huius radix, inquit Galenus, arefacta vinoſum quiddam redolet. Sed & facultatis vini eſt maximè.

LINARIA RVBRA. *CAP. XXXVIII.*

Nomina Lib.25.c.9. Lib.3.c.84. *Forma.* Ibidem.

PLANTA hæc herbariorum quorumdam iudicio Therionarca eſt Plinij, fruticoſa, foliis ſubuiridibus, flore roſeo, at Delphinium Dioſcoridis. Radicem mittit longam, ſubluteam, lignoſam, ſingularem: caules multos, rubentes, ramoſos: folia Linariæ, longa, anguſta, candicantia, ſeu ex viridi pallentia, denſiùs ſtipata, guſtu acerbiſsima: flores violæ ſimiles, puniceos, quatuor foliolis conſtantes, quæ totidem apicibus eiuſdem coloris à ſeſe dirimuntur: è medio fila extant pallida: ſemen paruum in ſiliquis longis, tenuibus, pappo plenis abditur. Eiuſmodi planta cùm hæc ſit, à pleriſq; an Delphinium ſit Græcorum non ſine cauſa ambigitur, quod huius folia inciſa non videantur, qualia Delphinij à Dioſcoride deſcribuntur. At ſi diligenter notas à Dioſcoride memoratas expendamus, à Delphinij hiſtoria parùm diſtat, ſiue natales ſpectemus, ſiue caulium numerum & magnitudinem, ſiue folia ἐπεχισμένα, ideſt, diuiſa, non per ambitum inſecta, ſed ex vno veluti tuberculo multa exeuntia, deinde in longum pectinatim diffiſſa Pinaſtri modo, quo vocabulo in ea notione Theophraſtus vtitur, ſiue florem leucoij purpuraſcentem, ſiue cum ſiliquis ſemen milio proximum. Similitudinem cum Delphino quidam in foliis obſeruandam cenſent, Delphini roſtrum acutum & oblongum imitantibus: Alij foliorum colorem Delphino ſimilem eſſe interpretantur, quod glauca ſint eius piſcis modo. Fortaſſe quidem abſurdum non fuerit Therionarcam Plinij & Delphiniũ Dioſcoridis eandem eſſe plantã exiſtimare, præſertim cùm eædem vtriuſq; facultates ab illis auctoribus tradantur, vt deinceps dicetur: nec alibi Delphinij mentionem Plinius faciat. Planta iſta prouenit in aſperis & apricis, ſicut & Delphinium Dioſcoridis. Plinio in Cappadocia & Myſia Therionarca Magica, (non Noſtras quæ ab ea differt) naſcitur. Therionarca Magica omnes feras torpeſcere, nec niſi hyænæ vrinæ aſperſu recreari auctor eſt Plinius. Et alio in loco, Serpentes necat, inquit, & cuicumque admota feræ torporem adfert. At cùm Therionarca dicatur, quod ſit τῶν θηρίων νάρκη, hac admota non feras omnes torpeſcere, & ſerpentes necari, ſed venenatas tantùm beſtias, & morſu ictúve noxias, meliùs fortaſſe dixiſſet Plinius. De Delphinio verò ſcripſit Dioſcorides, ſemine nihil vtilius bibi poſſe à ſcorpione percuſsis. Aiuntq; obiecta herba ſcorpiones reſolui, atque ignauos torpeſcere: ſemota verò ea ſeſe recolligere.

LINARIA Rubra.

Locus. Li.24.c.17.

Li.24.c.17. Lib.25.c.9.

HELE-

HELENIVM. *CAP. XXXIX.*

ΕΛΕ'ΝΙΟΝ, Latinè Helenium & Inula, Apuleio Inula Campana, *Nomina*
Officinis Enula cāpana, Arabicè *Iaſin*, ſiue *Raſen*, Italicè *Lella*, *Enola* & *Enoa*, Germanicè *Alant*, Gallicè *Aunee*. Ab Helenæ lacrymis Helenium dictum eſſe volunt, ex quibus natum fabulantur. Alij quod contra ſerpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum ſit. Alij ab Helena inſula, vbi longè optimum luxuriat. Folia habet, vt deſcribit Dioſcorides *Forma.*
verbaſci anguſtioris folij, aſperiora, oblonga: caulem quibuſdā in locis non emit- Lib.1.c.27.
tit: radicem ſubalbidam, interdum ſubrufam, odoratam, ſubacrem, vegetam, magnam, ex quā agnatæ propagines liliorum aut ari modo ſeruntur. Montanis vmbroſis & ſiccis prouenit. Vulgati codices habent ἀνίκμοις, ideſt, ſuccis, alij ἐνίκμοις, ideſt, humectis, idq; rectiùs Hæ notæ omnes in Inulam vulgatam prorſus competunt, niſi quod folia ille comparat verbaſco στενοφύλλω, noſtræ autem Inulæ folia non ſolùm ſunt verbaſci στενοφύλλου, ſed etiā πλατυφύλλου multò latiora, vt hoc loco Græcus codex mendoſus ſit, & non ſolùm hoc, ſed aliis etiam huius capitis locis, teſte Marcello Florentino, affirmante ſe habuiſſe vetuſtiſsimum & probatiſsimum Dioſcoridis codicem, in quo multò plura legebantur, quàm in cæteris omnibus Græcis exemplaribus. Quod igitur de floribus & aliis partibus illic deeſſe, hîc ampliore delineatione ſuppleri ſic poteſt. Helenium folia profert grandia, lata, verbaſci latifolij latiora, longiora, hirſuta, in acutum deſinentia, dorſo prominente: caulem inter hæc, duos, tres, interdum quatuor cubitos procerum craſſum, hirſutum: in ſummo florem luteū, ſiue aureū, ſtellatum Chryſanthemi modo, ſed maiorem: ſemen verbaſculo ſimile, tactu pruritum faciens: radicem vegetam, grandem, tortuoſam, exteriùs nigricantem, interiùs candicantem, ſapore amaro, ſubacri, ex qua agnatæ propagines ſeruntur. Sicca multò acriore eſt odore & ſapore, magíſque aromatico, quàm cùm recens adhuc eſt. Loca amat vliginoſa, in montibus *Locus.*
etiam vmbroſis naſcitur, & in ſiluis. Iunio & Iulio menſibus floret, Auguſto ſemen matureſcit. *Tempus.*
Potum radicis decoctum, auctore Dioſco- Lib.1.c.27.
ride, menſes & vrinas ciet. Ipſa in eclegmate *Vires &*
ex melle prodeſt tuſsi, orthophnϾ, ruptis, *Temper.*
conuulſis, inflationibus, & ſerpentū morſibus. In ſumma excalfacit. Folia eius ex vino cocta vtiliter iſchiadicis illinūtur: radix & ſtomacho vtilis eſt in paſſo condita. Trita potáque ad cruentas excreationes efficax eſt. Plinius non
vno loco Inulæ meminit. Breuior his eſt, ſed Lib.19.c.5.
teroſior, amariorq; Inula per ſe ſtomacho inimiciſsima, eadem dulcibus mixtis ſaluberrima. Et mox illuſtrata maximè Iulię Auguſtæ quotidiano cibo. Superuacuum eius ſe-
men: quoniam oculis ex radice eius exciſis, vt arundo ſeritur. Et Inula quoque à Lib.20.c.5.
ieiunis commanducata dentes confirmat, ſi, vt eruta eſt, terram non attingat. Condita tuſsim emendat. Radicis verò decoctæ ſuccus tineas pellit: ſiccatæ autē in vmbra farina tuſsi, & conuulſis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morſus abigit: folia ex vino lumborū dolori illinuntur. Galenus de eadem Li.6.ſimpl.

HELENIVM, Matth.

ita ſcripſit, Helenij radix maximè vtilis eſt, nō primo ſtatim occurſu excalfaciēs, ac proinde non dicenda calida & ſicca exquiſitè, ceu piper tum atrum, tum candidum, ſed cum recrementitio humore. Quapropter eclegmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace & pulmone craſſos lentoſq; humores idoneè commiſcetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis ac diuturnis vexatas affectibus, cuiuſmodi ſunt iſchiades, & exiguæ aſsiduæq; articulorum procidentiæ ac luxationes. Hæc Galenus. Vinū quod ex Helenij radicibus paſsim in Germania paratur, frequenter in potu ſumptum, mirificè viſum acuit. Aridæ radicis farina denarij pondere diebus aliquot ex vino vetere hauſta ſpleniticos iuuat, Helenij radicū ſuccus cum pari hyſſopi ſucci pondere, & aquæ ſtillatitiæ tuſsilaginis triplicato pondere, ſaccharíque quantū ſat fuerit, ad mellis ſpiſsitudinem decoctus, magnopere aſthmaticos iuuat, ſi frequēter vtantur. Sicca radix foris vtilis eſt, ſin intro ſumas humente adhuc, atque recenti vtendū, præſertim in pulmonis chronicis affectibus. Aliud à ſuperiore Helenij genus in Ægypto gigni Crateuas tradit, auctore Dioſcoride, quod plantæ hîc depictæ aptiùs competere quàm vlli alij quidā exiſtimant. Eſt enim radice palmum longa, ſupernè craſſa, infernè gracili, multis fibris capillata, lignoſa, cortice nigro ſubrubente, intus pallida, cauliculis plurimis, rotundis, humi quaquauerſum fuſis, ſerpilli modo, cubitalibus, foliis lentis ſerpilli, ſed maioribus, longioribus, amplioribus, circa ramulos crebris, nonnihil villoſis, flore violæ aureo, quinque foliolis conſtante, multis in medio filis extantibus, pallidis, antequam dehiſcat corticoſo loculo abdito. In aridis agris, lapidoſis & ſabuloſis naſcitur. Ab hoc Helenio ſecundo quod deſcripſimus Helenium Theophraſti φρυγανώδες vt odoratum multùm differt, quod Marum noſtrum quidam eſſe putant, vulgò *Maſtich.*

Matth. in ca.27.li.1.

Li.1.ca.228.

Forma.

Locus.

HELENIVM Minus, Dioſcorid.

HELIANTHE. CAP. XL.

Li.24.c.17. Nomina

HELIANTHEN Plinius inter magicas recenſet. Helianthen, inquit, vocat in Themiſcyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta addito croco & palmeo vino perungi Magos & Perſarum Reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum: ideo eandem Heliocallidam nominari. Ex qua breui declaratione iudicare difficilè eſt quænam hodie ſit hæc planta. Pleríque tamen Helianthen ſiue Helianthemon, id eſt, Solis florem eſſe putant, eam quæ hîc picta eſt, interdum humi repens, interdum erecta, ſi pedamenta quibus fulciatur nacta fuerit: cauliculis numeroſis, tenuibus & gracilibus: foliis oblongis, carnoſis, hyſſopi hortenſis ferè aut ledi, ſed breuioribus, leuiter hirſutis, quibus lentus ineſt ſuccus. Flores in cacumine exeunt exigui, veluti paruulæ quædam roſæ, ſed minores, pares forma & magnitudine floribus Argentinæ ſiue Potentillę dictæ, in vna candidi, in altera lutei: radices tenues, lignoſæ ruſeſcentes. Naſcitur in aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quā montanis locis. Æeſtiuis menſibus floret. Dodonæus & Tragus

Forma.

Locus. Lib.6. hiſt. ca.11.

Hyſſopum

HELIANTHEMVM, ſiue flos Solis: Hyſſopus nemorenſis, Dod.

HELIANTHES Species Penæ.

Hyſſopum nemorenſem vocant, Germanicè *Heyden yſop*, & *Feld yſop*, pleriq; Latinè Gratiam Dei. Eſt tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Cordus & pleriq;, vt diximus, Helianthemum & Solis florem appellant. Cluſius Ciſti humilis nomine depinxiſſe videtur. Dodonæus quoque in florum hiſtoria ad Ciſti ledi genus refert. Monſpelij etiam Ciſti parui ſpeciem fecerunt. Quidam Chryſocomem, eam, ſcilicet, in cuius floribus luteus, ſiue aureus color relucet: cui tamen Chryſocomes hiſtoria parùm competit. Alij Helenium ſecundũ Crateuæ. Matthiolus plantam eandem Solis florem à recentioribus appellatam, quæ folium habet oblongum hyſſopi ferè modo, ſurculos multos, tenues, lignoſos, florem pentaphylli, ſed maiorem, aureo colore, radicem lignoſam, ruſeſcentem, guſtu adſtringentem, à quibuſdam pro Panace Chironio cenſeri refert. Sed cùm Panaci Chironio Dioſcorides tribuerit folia amaraco ſimilia, radicem guſtu acrem, illorum ſententiæ non ſubſcribit. Florem itaque Solis in Symphytorum genere eſſe cenſet: quoniam facilè vulnera glutinat, & ſanguinem manantem ſiſtit: oris & pudendorum vlcera ſanat: in vino decocta, ſi eo vlcera abluantur. Datur potui ad cruenta ſputa, & ad dyſenteriam vnà cum radicibus contritus: præterea ad menſium abundantiã. In ſumma vbi agglutinare, cohibere, & roborare opus ſit, ea omnia perinde præſtat, ac cætera Symphytorum genera, Matthiolo auctore. Aliam Helianthes ſpeciem raram pingendam curauit Pena, ex iugis arduis mõtis D. Bonauenturæ, non procul Aquiſſextiis erutam, radice lignoſa, paulùm inflexa, ſupernè & infernè nodoſa, è qua emergunt, viticulæ palmares, iunceæ, rectæ, flexiles, albidæ, foliolis lentis aut coluteæ ſcorpioidis, ex glauco virẽtibus ab imo ſummo tenus ſtipatæ, floribus aureis & caliculis Helianthes ſupra deſcriptæ: ſemine item non diſpari, puſillo, Ciſti ledi, amaro guſtu.

Lib.1. c.73.

Li.1. ſtirp. Hiſpa. c.55.

Cap.50. li.3.

Vires.

ASPERVLA Dodon.

ASPERVLA Cærulea, Lob.

CAP. XLI.

Nomina. TVM florum venuſtate, tum grato totius plantæ colore inter coronarias hæc meritò recenſenda, quæ Latinis Aſperula, tamen non niſi ſemine aliquantum aſpera, & Aſpergula, & Spergula odorata, & Herba ſtellaris, Gallis *Muguet*, Germanis *Hertſzfreydt*. Quorumdam iudicio Alyſſon Plinij ab Erythodano foliis tantùm differens & minoribus ramis: ab Alyſſo Galeni, lib. 2. de Antid. etiam diſtans, quod eſt Marrubio ſimile, aſperius, ſpinoſius circũ globulos: floris colore ad cyaneum vergente. *Forma.* Cauliculos multos edit quadratos, geniculatos: circa ſingula genicula ſeptena vel octona folia, ſtellatim radiata, aparinæ, latiora, magíſque virentia, non aſpera. In ſummis caulibus flores candicant, odore ſuaui, vt & tota planta: ſemen rotundum & nonnihil aſperum. *Locus.* Rarò alibi quàm in hortis, vbi odoris commendatione colitur: alioqui locis opacis gaudet, & parietinis vdis. *Tempus.* Maio menſe floret, odoréque tunc eſt præſtantiore. *Vires & Temper.* Caloris & ſiccitatis particeps eſt, gallio facultatibus proxima. Vulnera cicatrice obducere aiunt, & vino iniectum cor recreare, & iecur malè affectum roborare. Cærulea in Flandriæ hortis, teſte Lobellio, interdum in agris viſitur, ſed inodora, foliis hirſutis Aſpergulæ. Semen item & flores non diſsimiles, ſed cærulei ſummis ſtellatim digeſtis foliolis procumbunt: radice rubente, tenui & oblonga Perperám Alyſſon Galeni.

AMARANTHVS PVRPVREVS. CAP. XLII.

FLOS eximiæ venuſtatis, & non ſolùm recens, ſed & exſiccatus diutiùs purpureum & flammeum colorem conſeruans, ideo ad corollas etiam hyeme conficiendas aptiſsimus, huic herbæ nomen Amaranthi dedit, quod non marceſcat, herbariis quibuſdam noſtræ ætatis, ex amore & anthos dictionem cõponi credentibus, flos amoris vocatur, à Germanis hanc appellationẽ vſurpantibus, *Flor amor*, aliàs *Samatblum*, Gallis *Paſſeuelours*, indicantibus eo nomine, inquit Ruellius, (*Li. 2. ca. 10.*) ſericum coccineum, quod Carmeſinum nuncupant, cum quo de coloris principatu certat, ſuperari: Italis *Fior veluto*. *Forma.* Caule eſt cubitali, altiore, ſtriato, prope radicem rubeſcente, læui, ramoſo: circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, virentia, aut in virore nonnihil rubentia, inter quæ ſecus ramulos pro floribus exeunt ſpicæ aſpectu gratiſsimæ, ſed inodoræ, in purpura ſplendentes, coccum ſaturatum qui in holo ſerico

AMARANTHVS Purpureus, Matth.

ſerico villoſo micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia ſuperantes, attritu ſimili ferè colore ſuccum redden tes, quę decerptæ diutiùs pulchritudinem ſuam retinent, aliquot etiam annis non marceſcentes, vnde & nomen inuenit. Semen maturatis ſpicis inſidet paruum, nigrum, & multùm ſplendens. Radices breues ſunt & fibratæ. Docti herbarij cenſent hunc eſſe amaranthum Plinij ſic ſcribentis. Amarantho non dubiè vincimur. Eſt autem ſpica purpurea veriùs quàm flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirum in eo gaudere decerpi, & lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur, mirúmque, poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine eſt, appellato, quoniam non marceſcat. Hæc Plinius. Eſt hæc planta Trago Circæa, phlox ſiue flamma Theophra. Anguillaræ. Lobellius alium pinxit Amaranthum ſimplici ſpicata panicula, ab imo ad ſummum vſque ſingulis ſpicatis floribus coccineis, ſaturatè punicantibus luxuriat, omnia ſuperiori non diſsimilia, ſed folia anguſtiora, exiliora. Item alium holoſericeis, ſanguineis, reticulatis floribus, hilariore aſpectu. Is eximię venuſtatis & rarior in hortis Italicis colitur, vbere florum prouentu, eorum ſummis in arcum curuatis, colore rubro, vegeto, & planè cruento: ſemine copioſo. Lib. 21. c. 8.

AMARANTHVS Anguſtifolius, Lobellij.

AMARANTHVS Holoſericeus, Lobellij.

Locus. A' mulierculis magna diligentia in hortis & fictilibus colitur. non ſolùm ad ſerta & coronas factitandas, ſed etiam ad matricis renúmque profluuia ſanguinea, vlceráque ſanie manantia. Aiunt enim recentiores facultate frigida ſiccáque eſſe, quare florem eius epotum cœliacis & dyſentericis prodeſſe, menſium abundantiam cohibere, & albas vteri fluxiones. Præterea cruenta expuentes iuuare, præſertim cùm in pectore aut pulmone vas aliquod ruptum fuerit, nec id ſine ratione: nam Amaranti omnes, auctore Lobellio, refrigerant, adſtringunt & ſiccant.

Matth. in c. 52. lib. 4.

FRAXINELLA. *CAP. XLIII.*

Nomina FLores quoque ſpecioſi & ſuauiſsimè redolentes, imò totius plantæ pulchritudo hanc nobilitarũt, nec à Græcis, nec ab Arabibus fortaſſe cognitam, quæ à foliorum Fraxini ſimilitudine Fraxinella dicta eſt à recentioribus, à nonnullis pumila fraxinus, ab aliis Dictamnum album. *Forma.* Caulem edit ſeſquicubitalem & bicubitalem, rotundum, aſperum, folia Fraxini, in caulis cacumine flores citrei mali non abſimiles, odore cum quadam graueolẽtia iucundo, in purpura albicãtes, vt in malua, è quorum medio ſtaminula quædam pendula porriguntur, radicibus nititur multiplicibus, albicãtibus, mutuo amplexu hærentibus, minimum digitum craſsis. Singulos flores delapſos quaternæ aut quinæ excipiunt ſiliquæ ſcabro exteriùs cortice, tactu viſcidæ, grauis odoris, ferè hircini, in quibus ſemen nigrum, læue, pellucidum. *Locus.* Naſcitur in collibus cliuoſis & ſaxoſis. *Tempus.* Iunio & Iulio menſibus floret. Pena Tragium prius à Dioſcor. deſcriptum lentiſci facie, huic planè quadrare aſſeuerat, cum magnis rationibus, fruſtra diſſentiente, vt is putat, Matthiolo. Cæterùm videtur repugnare quod lacteũ ſuccum non mittit, id quod hiſtoria Dioſcoridis poſtulat. Huius radicibus non temerè vſi ſunt practici, eodem Matthiolo auctore. *Vires.* Attenuant enim, aperiunt, prouocant, abſtergunt. Adduntur vtiliter antidotis quæ ad venena & venenatorũ animalium ictus parantur, necãt interaneorum vermes drachmæ pondere hauſtæ. Dantur contra frigidos vteri morbos, menſes, ſecundas, & mortuum fœtum educunt, tum ſuppoſitæ aut cum pulegio ſuffitæ, tum ex vino meraco potæ drachmarum duarum pondere. Valent ad alui tormina, & ad renum calculos eiiciẽdos eodem pondere. Miſcentur commodè potionibus internorum vulnerum, & foris admotæ vi epiſpaſtica præditæ ſunt. Quidam iiſdem vſi ſunt ad morbum hiſpanicum drachmam quotidie præbentes ex Gaiaci decocto, non ſine magno ægrotantium commodo. Datur quoque comitialibus, & in aliis frigidis cerebri affectibus. Præſtant contra peſtilentiæ contagia, quocũnque modo ſumantur. Siliquæ & flores tactu pruritum excitant, & in calidioribus regionibus cutem vlcerant.

FRAXINELLA, Seu Dictamnum album.

Lib. 4. c. 44. Dod. lib. 3. cap. 21. Pena fol. 410.

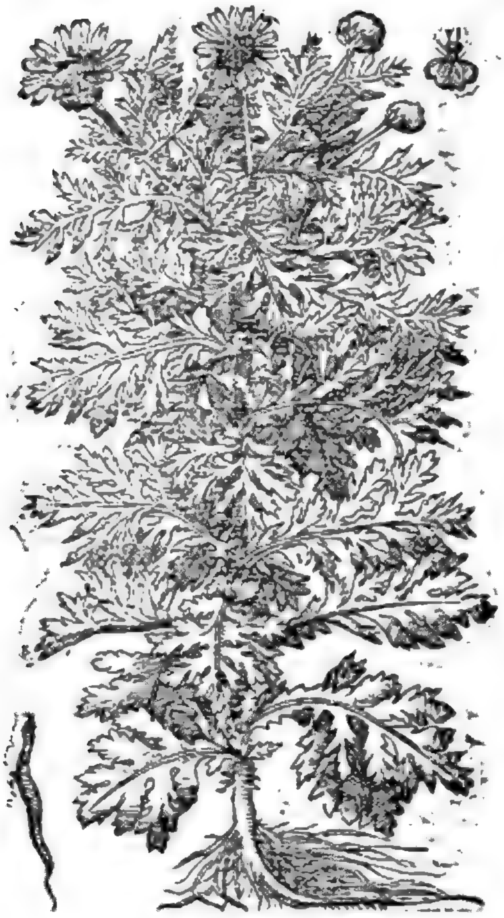
In cap. 44. lib. 4.

In cap. 33. lib. 3.

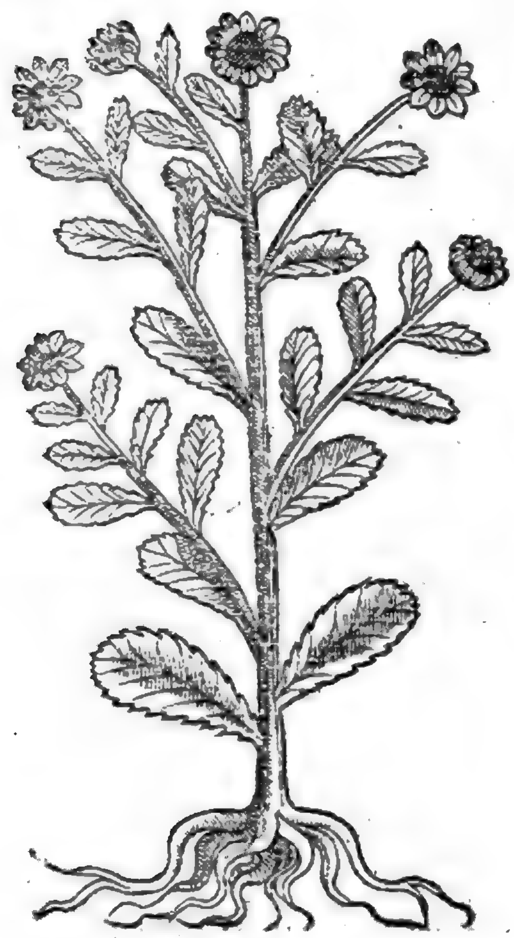
CHRYSANTHEMVM Matthioli. CAP. XLIIII.

CVM multæ ſint plantæ aureis floribus decoræ, ideò Chryſanthemi
appellatione dignæ, difficilè admodum iudicatu eſt, quænam planta
verum Dioſcoridis Chryſanthemum referat, præſertim quum quæ Lib.4.c.53.
Dioſcorides capite de Chryſanthemo refert, eadem omnia capite de

CHRYSANTHEMVM, Matthioli.

CHRYSANTHEMVM, Miconi.

buphthalmo tradiderit. Præterea Plinius Chry- Lib.5.c.249
ſanthemi ſeorſum non meminit, niſi quod eli- Pena fol.
chryſum quibuſdã Chryſanthemum vocari di- 345.
xit. Nec Galenus, nec Aegineta quaſi Chry-
ſanthemum foret buphthalmũ, aut nominete-
nus diſtarent, vſpiam Chryſanthemi meminerunt;
ſed buphthalmum iiſdem quibus Dioſcorides
verbis poſteritati mandarunt, penéque
perſuaſerunt commentitium vel ſpurium caput
de Chryſanthemo eſſe, vel cuiuſpiam librarij
induſtria nominis & ordinis quadam
conſecutione illecti, illuc inter chryſogonum,
chryſocomẽ, heliochryſum & ageratum apud
Dioſcoridem adſcitum, eodemq; penè orationis
filo & viribus quibus buphthalmum. At
id negat Matthiolus, & diſcrimen inter buph- In Cap. 53.
thalmum & Chryſanthemum, & particulares lib.4.
vtriúſque notas has oſtendit. Primùm inquit,
folia buphthalmi ſunt fœniculo ſimilia, quæ
planè capillacea ſunt, Chryſanthemo verò tenera,
multifida, minutimq; per ambitum laciniata.
Deinde Chryſanthemi caules in cibis
manduntur cæterorum olerum modo, quod
de buphthalmo ſcribens ille omiſit. Ad hæc
flores buphthalmi anthemidis floribus comparauit,
Chryſanthemi verò luteos, & vehementer
ſplendentes eſſe dixit. Iam verò buphthalmi
flores cum cerato triti tumores duritiáſque
diſcutere tradidit in vniuerſum, Chryſanthemi
verò flores ſteatomata diſcutere priuatim
dixit. Cum igitur hæc ſint plantarum diſcrimina
caput de Chryſanthemo hoc pacto
legendum cenſet Matthiolus. Chryſanthemũ
herba eſt tenera, fruticoſa, læues proferens caules,
& folia multifida, flores luteos, admodum
ſplendentes. Eius caules manduntur olerum
modo, flores cum cerato triti ſteatomata diſcutere
produntur. Cui deſcriptioni nulla prorſus
reclamat nota inquit ille, huius plantæ quã
legitimum Chryſanthemum eſſe cenſet, quod
frequentiſsimũ prouenit in Senenſi agro, præterea
in Bohemia, Morauia, & Auſtria, idq; in
campis cuius foliis, infima plebecula in Hetruria
pro olere veſcitur. Eandem Chryſanthemi
ſegetum nomine pinxit Lobellius. Dodonæus

Nomina næus etiam Chryſanthemum vocat. Alterum Chryſanthemi genus vocat Myconus hîc depictum, à ſapore, odore, figura florum, & naturalibus iiſdem cum Marthioli Chryſanthemo. Caſtellani apud quos frequens naſcitur. Giralda nominant,

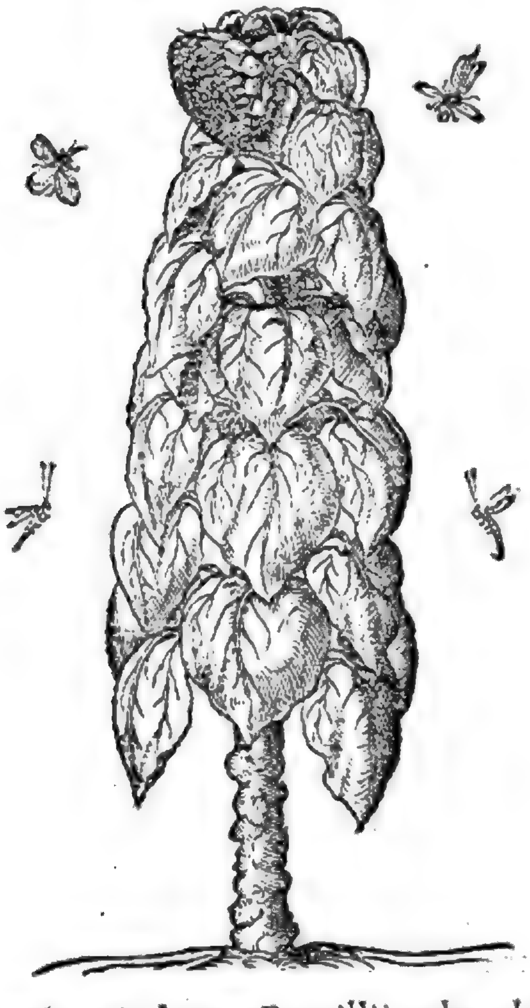
Forma. fruticoſa eſt herba, multos ex radicibus proferens caules, cubitales, rubeſcentes, ſolidos, lineis per longitudinem ceu ſtriis diſtinctos, ſurculoſos, in quibus folia longa, lata, digiti amplitudine, neruoſa per ambitum ſerrata. In caulium ſummitatibus viſuntur flores in ambitu lutei, pulchri, tam interna quàm externa parte Chryſanthemi ſuperioris floribus ſimiles: Radices ſubſunt candidæ lignoſæ, multis capi-

Locus. lamentis fibratæ, per ſumma terræ ſparſæ. In pratis & campeſtribus paſsim prouenit. Floret Maio & Aprili. Sapor idem qui Chryſanthemi.

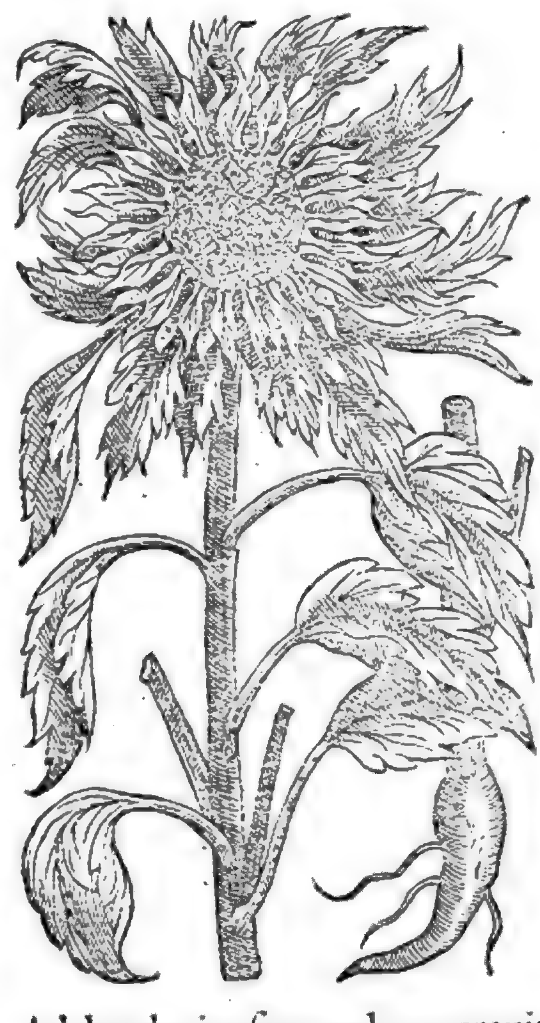
CHRYSANTHEMVM PERVNIANVM. *CAP. XLV.*

Nomina Locus. PLANTAS omnes aureo flore ornatas tum pulchritudine, tũ magnitudine ſuperat planta, quæ (Chryſanthemum Perunianum nominatur, quod in Peru aliiſq; quibuſdam Americæ prouinciis repertum fuiſſe dicatur, & inde ad nos delatum:) planta maxima dicitur ab aliis Solis flos, Sol Indianus, Luſitanis Gigante. Eſt enim procera admodum ſtirps, vt quæ in Hiſpania vſque ad viginti quatuor pedes adoleſcat. Qualem autem vidi

CHRYSANTHEMVM Perunianum, ſiue Planta maxima.

SOLIS FLOS Minor, Lobell.

Forma. Lugduni in horto Rouillij, talem hîc deſcribo. Ad duodecim fere pedes accreuit, caule recto, rotũdo, valde craſſo, nodis multis referto, ex quibus pediculi enaſcuntur, præſertim à medio caule vſq; ad ſummum, digitum craſsi, pedem longi, ſuſtinentes folia in exortu pedem lata, pedem & dimidium longa, acuminata, aſpera, ſupernè ex atro virentia, infernè pallida. Caulis ſummitas in rotundum & tuberoſum capitulum deſinit, quod gliſcente flore in ſcamas multas, denſiùs congeſtas, veluti in cinara craſſas, ex nigro virentes, valde acuminatas ſed non pungentes dehiſcit,

dehiſcit, quæ florem circumplectuntur ex innumeris foliis denſiùs ſtipatum, longis, craſsis, acuminatis Lilij purpurei maioris quodammodo ſimilibus, ſed maioribus, & auri luteo colore ſplendentibus: quæ prorſus aperta & expanſa diſcum, ſiue orbem oſtentant pedem latum, initio luteum, deinde ruſeſcentem. Totus flos deorſum valde nutat. Eſt & flos Solis alter minor, caule alis brachiato, foliis ſimilibus, & florem minorem foliis in ſtellæ morem cingentibus

POLYANTHEMVM. CAP. XLVI.

Πολυάνθεμον, & Latinè Polyanthemum à nonnullis batrachium dicitur, id eſt, ranunculus, quod ranunculo perſimilis ſit, Gallis *Baßinet*, Germanis *Schmaltzblum*. Duûm eſt generum, ſimplex, & multiplex. Hoc caules habet graciles, folia nigricantia, inciſa, ranunculi, tamen latiora, flores denſos & duplices, auri obryzi colore nitentes, ob quam floris gratiam in coronariarum herbarum numerum aſcita fuit: radicem multum fibratam. Denique ranunculum aureum prorſus referret, ſi folia nigris maculis ſignata haberet, & ſi ranũculi modo linguam vreret. In campeſtribus herbidis creſcit, in hortis etiam colitur. Aprili *Nomina* *Forma.* *Temper.*

POLYANTHEMVM Multiplex, Dodon.

POLYANTHEMVM Simplex, Dodon. Chryſanthemum, Fuch.

menſe floret, ac deinde tota ferè æſtate. Polyanthemum ſimplex caules habet graciles, nudos, folia nigricantia, inciſa, ranunculi non multum diſsimilia, latiora tamen, nec tam altè inciſa, flores auri colore nitent, ranunculi aurei floribus prorſus ſimiles: radix eſt fibrata. Calida ſiccáque eſt facultate, non tamen æquè ac ranunculus. Dodonæus Plinij Polyanthemum eſſe putat, de quo hæc ſcribit. Polyanthemum, quam quidam batrachium appellant, cauſtica vi exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eadémque vitiligines concorporat. Dodonæus tamen ſcribit plantam iſtam batrachij modo linguam non vrere. *Temper.* Lib.5.c.74. Lib.27.c.11.

CHRY

CHRYSAEA. CAP. XLVII.

CHRYSAEAM hanc vocant Herbarij ob floris aureum ſplẽdorem. Naſcitur in montium pratis, radice ſubnigra, fibris multis capillata, caulibus multis, cubitalibus, geniculatis: folijs Solani, longioribus, acuminatis, per ambitum laciniatis, per interualla ex caule erumpentibus, ex quorum ſinu ſurculi vel florem ſuſtinentes, vel foliis veſtiti prodeunt: flore medio quodam ex albo velut tuberculo candicante, cætera prorſus aureo, ſex foliis conſtante, quorum primum corniculo ſimile eſt: huic ſubiecta ſunt duo alarum modo expanſa, quibus & alia duo minora, rotundioráve ſubſunt: ſextum violæ foliis ſimile oppoſitum corniculo ex aduerſo marginem claudit, elegantiſsima certè & admiranda peculiaríque ſtructura. Hæc Dalechampius

FLOS COCCINEVS. CAP. XLVIII.

IN HORTIS ſeritur planta hæc voluptatis tantùm cauſa. Radice aſſurgit breui, gracili, tenuibus fibris capillata: caule ſingulari, propemodum cubitali, foliis paucis ex interuallo per caulem diſpoſitis, neruoſis, alarum modo caulem amplectentibus, propè ipſum latioribus,, paulatim in acutum finientibus, nullo pediculo ſubuectis, ſed cauli adhæreſcentibus perfoliatæ modo, guſtu amaris: flore in ſummo caule denſiùs congeſto, quinque foliolis bifidis conſtante, qui cocci ſplendore rutilat: quam ob cauſam florem Coccineum vocauerunt: ſemine minutulo, nigro, ſplendente, vaſculis ocimoidis inſtar concluſo, floris venuſtas ad herbam alendam olitores inuitauit.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER OCTAVVS,

Qui Plantarum Odoratarum exactam & dilucidam delineationem continet & complectitur.

DE PLANTIS CORONARIIS. CAP. I.

NON SOLVM flores priſci ſertis & coronis intexuerunt, ſed etiam plantas quaſdam totas, vel foliis picturatis inſignes, qualis eſt Symphonia Plinij, vel ramulis frondéque ſuauem odorem ſpirantes, στεφανωτικὰς id eſt, coronarias Grecis dictas, quas Theophraſtus τῶν φρυγανικῶν, id eſt, ſuffruticum generis eſſe tradit. Horum genus aliud ſilueſtre, aliud ſatiuum eſſe cùm dixiſſet, ſubiungit. (Lib.6. hiſt. Cap.1.) ὀλίγον γὰρ τὸ ἥμερον αὐτῆς (τῆς φρυγανικῆς οὐσίας ſubaud.) ὅπερ σχεδὸν ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστὶ. οἷον ῥοδωνία, ἰωνία, διὸς ἄνθος, ἀμάρακος, ἡμεροκαλλές. ἔτι δὲ ἕρπυλλος, σισύμβρυον, ἑλένιον, ἀβρότονον ἅπαντα γὰρ ταῦτα ξυλώδη. καὶ μικρόφυλλα, διὸ καὶ φρυγανικά. ἐπὶ τῶν λαχανηρῶν δ' ὁμοίως, οἷον ῥαφανὶς, πήγανον, &c. Id eſt, Pars enim exigua huius generis (ſuffruticum ſubau.) ſatiua eſt, quæ coronariis ferè conſtat, vt roſa, viola, Iouis flos, amaracus, hemerocalles: item ſerpyllum, ſiſymbrion, helenium, abrotonum. Omnia enim hæc lignoſa ſunt, & parua folia habent, ſuntque ſuffrutices. Idem in oleraceorum genere ſimiliter obſeruatur, qualia ſunt raphanus, ruta, &c. Deinceps de ſilueſtribus diſſerit, quorum alia aculeata, alia non aculeata. Aculeatorum multa genera declarat. Non aculeatorum infinitã & inexplicabilem eſſe naturam ait, ſed hæc diſcerni foliorum diuerſitate, magnitudine, paruitate, figura, & aliis id genus, vt ciſtum (nam pro κισσὸς in Theophraſto lege κίστος) melothrum, erythrodanum, ſmerçam, cneorum, origanũ, thymbram, ſphacelum (non phacum, vt in Theophraſti vulgatis codicibus legitur) ſaluiam, marrubium, conyzam, pulicariam vertit Gaza, meliſſophyllum, & quaſdam alias, quæ neruoſo & ferulaceo genere conſtant, vt marathrum, hippomarathrum, ferulam, ferulaginem, myophonum. Deinde ad ſatiuorum ſuffruticum naturam explicandam redit. (Lib.6 hiſt. Cap.6.) Τὰ δὲ ἥμερα, inquit, βραχεῖαν τινὰ ἔχει θεωρίαν, εἴπερ ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστι. τὰ δὲ καθόλου πειρατέον περὶ στεφανωμάτων εἰπεῖν. ὅπως ἅπαν περιληφθῇ τὸ γένος. ἡ γὰρ στεφανωματικὴ φύσις ἰδίαν τινὰ ἔχει τάξιν. ἐπιμεμιγμένη δὲ, τὰ μὲν τοῖς φρυγανικοῖς, τὰ δὲ τοῖς ποώδεσι. διὸ ἅμα καὶ ἐκεῖνα συμπεριληπτέον, ἐπιμιμνησκομένους ὡς ἂν ᾖ ὁ καιρὸς, ἀρξαμένους πρῶτον ἀπὸ τῶν φρυγανικῶν. διχῇ δὲ ἡ τούτων διαίρεσις, ἡ κατὰ τὴν χρείαν. τῶν μὲν γὰρ τὸ ἄνθος χρήσιμον μόνον καὶ τούτων τὸ μὲν εὔοσμον, ὥσπερ ἴον. τὸ δὲ ἄνοσμον, ὥσπερ διὸς ἄνθος, φλόξ. τῶν δὲ καὶ οἱ κλῶνες, καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὅλως πᾶσα φύσις εὔοσμος, οἷον ἑρπύλλου, ἑλενίου, σισυμβρίου, καὶ τῶν ἄλλων. Id eſt,

Satiua verò breui quadam explicatione egent: coronariorum enim numero comprehenduntur. Vniuerſè autem de coronamentis dicendum, vt totum genus complectamur. Coronariorum enim natura ordinem proprium habet, permixta quidem partim ſuffruticibus, partim herbaceis, quapropter illa quoque comprehendenda, horum mentionē faciendo cùm occaſio ſe obtulerit. Nunc à ſuffruticibus ordiemur. Diuiduntur illi bifariam vſus ratione, quorundam enim flores tantùm vſui ſunt, & horum alius odorus, vt viola: alius inodorus, vt Iouis flos, phlox. Aliorum rami & folia, denique vniuerſa horum natura odorata eſt, vt ſerpylli, helenij, ſiſymbrij.
Lib.21.c.9. Ex quibus hæc quæ ſequuntur de coronis Plinius mutuatus eſſe videtur. Et ferè peractis colorum quoque celeberrimis, tranſeat oratio ad eas coronas, quæ varietate ſola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas (namque & iis decerpitur luteus) item rhododendrum, item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur, his odoratus ſimilis olearum floribus. In vepribus naſcitur cyclaminum, de quo plura aliàs, flos eius coloſsinus in coronas admittitur, folia in coronamentis ſmilacis & hederæ, corymbíque earum obtinent principatum. Et mox. Ergo in coronamenta folio venere melothrum, ſpiræon, trigonon, cneorum, quod Caſiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem quæ conyza, meliſſophyllum quod apiaſtrum, melilotum quod ſertulam campanam vocamus. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupauit. Et paulò pòſt folio coronat & trifolium. Tria eius genera, &c. Vtuntur è ferulis & corymbis, & hederæ flore purpureo. In qua Plinij oratione pro trigonon repone origanum ex eodem Theophraſto, pro ſpiræon Theophraſtus habet ſmeræam, deprauatè pro ſpiræam. Deinde perperàm hederam melothrum, ſpiræon ſiue ſpiræam, origanum, cneorum, conyzam, meliſſophyllum in coronariis numerat, quæ neque coronariæ ſunt, neque in earum numero à Theophraſto recenſentur. Triphylli verò genera ne in ſuffruticum quidem, neque in coronariorum generibus collocat. Prætereà his plātas addidit quarum Theophraſtus non meminit, rhododendrum, & zizipha Cappadocia tum cyclaminum, melilotum, ſed hanc non ſine ratione: veteribus enim Græcis & Latinis ea gratia commendabatur. Nam & ex Cratino coronas Melilotinas Athenæus refert, & à ſertis ſertulam Romani vocarunt.
Lib.6.c.22. Et Theophraſtus odorem in meliloto etiam cùm exaruit, pertinacem eſſe tradit, vt in iride. At in eo reprehenſione carere non poteſt Plinius, nec eum ſecutus
Lib.21.c.9. Gaza, quod cum in Theophraſto pro κίστος legiſſet κισσὸς, ſcripſerit hederæ folia in coronamenta venire, eiúſque corymbos in coronis principatum obtinere,
Lib.6. hiſt. cap.2. coronariúmque eſſe hederæ florem purpureum, in alio eius genere ſilueſtribus roſis ſimilem, quæ non de κίσσῳ, id eſt, hedera, ſed de ciſto Theophraſtus tradidit: duo nimirùm eſſe ciſti genera, marem & fœminam, alteri folium maius, durius, pinguius: florem purpuraſcentem, vtriúſque tamen ſilueſtribus roſis ſimilem, ſed minorem & inodorum, quæ omnia de ciſto vero dici, Dioſcorides, & plantæ ipſius inſpectio apertè demonſtrant. Plantis illis coronariis à Theophraſto & Plinio enumeratis, permultas aliàs odoratas addere poſſumus, quarum etiam hodie in ſertis & coronis vſus eſt frequentiſsimus, videlicet libanotidem coronariam, origanum tam ſatiuum quàm ſilueſtre, tragoriganum, calaminthen, thymum, ocimum, chamæmeli genera, ſampſuchum duplex, atque alias complures, de quibus omnibus hîc non agemus: harum enim quædam aliis locis magis idoneis explicantur, ſed de iis potiſsimùm quæ odore aliquo commendantur, à notioribus, vt ſemper fecimus, exordientes.

SALVIA.

SALVIA, CAP. II.

CVivis etiam ex imperita multitudine nota eſt non ſolùm facie, ſed etiam certiſsimis remediis herba Græcis ἐλελίσφακος, Latinis & Officinis Saluia vocata, Arabibus *Aeliſphacos*, *&* *Eliphacos*, Italis *Saluia* Germanis *Salbey*, Gallis *Sauge*. Quæ cum retorrida ſemper & exucca videatur, factum eſt vt Græcis Eleliſphacon ſiue Eleliſphacos, quaſi in tabem redacta, vel in ſyderationem flacceſcens dicta ſit, ἐλελίζειν & σφάκος vocibus in vnam coaleſcentibus appellationem. Eſt autem ἐλελίζειν intorquere, contrahere, & σφάκος, ſeu potiùs σφάκελος malum in plantis, quum per æſtatem, & ardentiſsimum canis æſtum vi ſolis altiùs penetrante, humoréque quo nutriuntur deficiente, languent & areſcunt. Latini ſiderationem nominant. Potuit tamen æquè ſcitè dici, inquit Pena, à medendis ſphacelo penè demortuis partibus, quibus calorem natiuum robúrque inſitum reuocaret, qua pollet familiari facultate noſtræ vitæ primordiis benefica, vnde Saluia Latinis dicta, quod ſaluos homines & incolumes efficiat. In nothis Dioſcoridis & Apuleio legimus Saluiam Becion appellari. Et Galenus in confectionibus dolorem ſedantibus, quæ tabeſcentibus & ſanguinem reiicientibus ſunt commodæ, βελὶς βολάνης meminit, & βελὶς ſimpliciter, quam herbam Cornarius Saluiam conuertit, & βηχὶς pro βελὶς ſubſtituendum cenſet, vt ſit βήχιον vna aliqua appellatio ἐλελισφάκου, quam nos Saluiam dicimus. Et Plinius alteram bechij ſpeciem ſaluiam appellari teſtatur. Saluiam vnicam Dioſcorides deſcripſit: nota tamen ſunt etiam vulgo duo eius genera. Saluia maior, Gallicè *Grandeſauge*, & Saluia minor, quæ & Saluia nobilis, Gallicè *Saugefranche*, *&* *Sauge menue*. Theophraſto totidem ſunt. σφάκελος δὲ, inquit, καὶ ἐλελίσφακος διαφέρουσιν. ὡς ἂν τὸ μὲν ἥμερον, τὸ δὲ ἄγριον. λειότερον γὰρ τὸ φύλλον τοῦ σφακέλου καὶ ἔλαττον, καὶ ἧττον αὐχμηρότερον (legendum eſſe αὐχμηρὸν ſenſus docet) τὸ δὲ τοῦ ἐλελισφάκου βαρύτερον. τραχύτερον lege ex Dioſcoride. Id eſt, Sphacelus & Saluia inter ſe differunt, quod vnum ſatiuum ſit, alterum ſilueſtre, ſphacelo foliū læuius, minus, & non tam ſquallidum, ſaluiæ ſcabrius. Dodonæus ſpecies tres ſtatuit, maiorem, minorem, & ſilueſtrem. Hîc accedit ſaluia baccifera Cretenſis. Saluiam maiorem ſic deſcripſit Dioſcorides: frutex eſt oblongus, ramoſus, virgas quadrangulas & ſubalbidas habens folia malo cotoneæ ſimilia, longiora tamen, aſperiora, & craſsiora (Serapio legiſſe videtur καὶ στενότερα, addit enim & ſtructiora) quæ ſenſim attritarum veſtium modo hirſuta, ſubalbida, vehementer odorata, ſed viroſa ſunt: ſemen in ſummis caulibus ſilueſtris hormini modo habet. Naſcitur in aſperis locis. Atque hinc in hortos tranſlata, & ab omnibus culta Saluia maior vocata fuit, quæ nunc quoque, in vineris Aquitanicis, inquit Pena, Linguagothicis, & Pedemontanis fruticat multa. Quare hæc ab illa niſi loco diſtat, neque ea quæ in campeſtribus & aſperis cum lauandula & noſtrate nardo naſcitur, Sphacel⁹ eſt Theophraſti, ſed Saluia minor, Saluia pinnata à Lobellio nominata, ramulos habens multos, lignoſos, folia in longis pediculis

Nomina — Li. 7. med. locat. — Lib. 26. c. 6. — *Genera* — Lib. 6. hiſt. cap. 2. — Li. b. 2. c. 65. & 66. — Lib. 3. c. 34. — *Forma.* — *Locus.* — fol. 239.

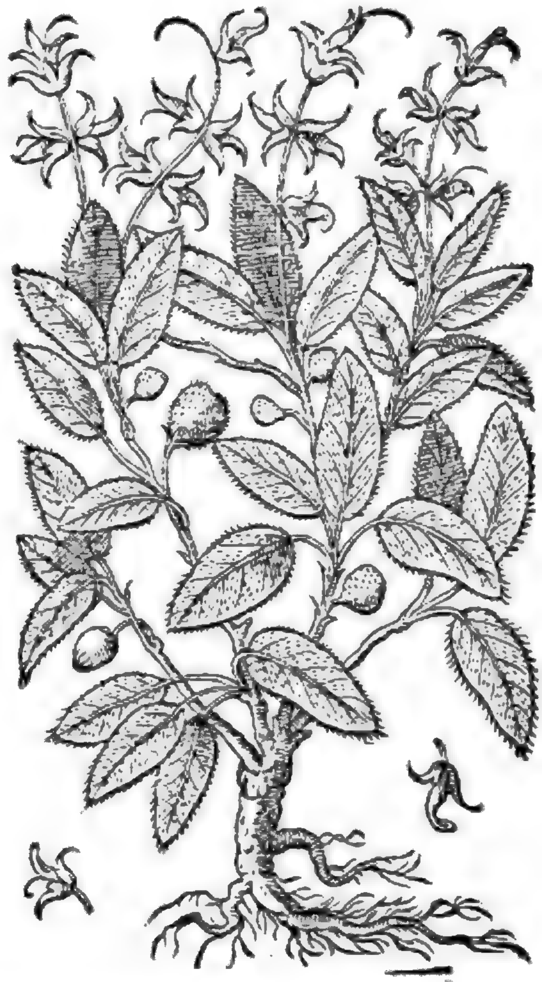
SALVIA MAIOR.

SPHACELVS Verus, Theophraſt.

SALVIA Baccifera, Cretenſis.

longa, anguſta, ſubalbicantia minùs ſcabra, & minora multò quàm ſuperior, ad imum aurita ſiue pinnata, quod Sphacelo peculiare eſt, cætera verò huic eadē quæ ſuperiori, videlicet purpureus flos ſecus cauliculos, in aquilini roſtri ſpeciē falcatus: ſemen nigricans, radix lignoſa. Saluia agreſtis Dodonæi Saluiam hortenſem

Lib.2. hiſt. cap.66.

SALVIA AGRESTIS, Sphacelus, Dodonæi.

ſpecie & odore ferè refert, caules profert quadratos, nigricantes, tenui lanugine obſitos, folia Saluiæ maiori ſatis ſimilia, ſed paulò latiora, breuiora, & tactu leniora: flores item ſimiles ſecus caules vno tantum latere ad ſummum vſque exoriuntur, quibus ſuccedit ſemē rotundum, nigricans. Radix eſt fibrata. Iuxta ſepes & in agrorum marginibus prouenit. Sphacelum Theophraſti vocat. Saluia Cretenſis baccifera perpulchra, noſtrati prorſus ſimilis eſt figura, odore, ſapore, & lignoſis ſurculis. Sed hi inſtar gallarum rotundis excrementis piſtaciorum magnitudine, forma, ſapore minùs calido, magis adſtringente, non inſuaui donātur. Plinius vocis φακὸς lentem ſignificantis affinitate deceptus, elelisphacum lentis ſilueſtris genus facit. Eſt elelisphacos, inquit, dicta Grecis, ab aliis phacos. Eſt ea ſatiua lente læuior, & folio minore & ſicciore, & odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſilueſtris, odore graui, hæc mitior. Folia habet coroneæ mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ramis decoquuntur. Menſes ciet & vrinas, & paſtinacæ marinæ ictus ſanat

Pen. in Aduerſ.

Lib.21.c.26

nat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cum vino eadem commorantes menſes trahit: abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita herba vulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpētium morſus. Et ſi in vino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Et mox poſt hæc quaſi alia eſſet veterum, alia ſui temporis herbariorum eleliſphacos, ſubdit hæc verba. Noſtri qui nunc ſunt herbarij, eleliſphacum Græcè, Latinè Saluiam vocant, menthæ ſimilem, canam, odoratam. Partus emortuos ea appoſita extrahunt, item vermes aurium vlcerúmq;. Foliorum & ramorum Saluiæ decoctum, inquit Dioſcorides, potu vrinam ducit, menſes & fœtus extrahit, paſtinacæ marinæ ictibus auxiliatur, capillos denigrat. Vulneribus herba vtilis eſt, ſanguinémque compeſcit, tetra vlcera purgat, pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum vino, ſi eo abluantur, ſedat. De eadem fuſiùs Aetius diſſerit. Tradunt quidam ſuffitã Saluiam menſes immoderatè fluentes, & omne muliebre profluuium compeſcere. Agrippa ſacram herbam vocauit, quam prægnantes mulieres, ſi fluidæ laxæ'que fuerint, vtiliſsimè comedunt. Continet enim conceptum, vitalémq; reddit, ſi ſucci huius heminam cum modico ſale quarto poſtquàm à viri cõcubitu abſtinuerit die, mulier potauerit, deinde viro miſceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco poſt ſæuas peſtilentias, ab his qui ſuperſunt ad eum bibendum ſuccum mulieres cogi, plurimóſque inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, ſanguinem expuentibus ſucci Saluiæ cyathos duos ieiunis cum melle bibendos, ſanguis illicò cohibebitur. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, zinziberis ſingulorum drachmas duas, ſeminis Saluiæ aſſati, triti & cribrati drach. octo, piperis longi drach. duodecim, cum ſucco Saluiæ pilulas conficito, & manè ieiunis drachmam vnam exhibeto, eodémque modò veſperi, ac poſtea aquæ puræ quidpiam propinato. Eleliſphacos, inquit Galenus, euidenter excalfacit, ac leuiter ſubaſtringit.

Lib. 3. c. 34. *Vires & Temper.* *Lib. 6. ſim.*

MAIORANA. CAP. III.

QVAE Maiorana Romanis dicitur, Gallis *Mariolaine*, Arabibus *Merzenius*, ſeu *Merſangius*, Hetruſcis *Perſa*, cæteris verò Italis *Maiorana*, Germanis *Meyeron, & Meyram*, Græcorum Sampſuchum & Amaracus permultis eſſe creditur. Dicta eſt amaracus ab Amaraco Cynaræ Regis Cypri puero, qui caſu lapſus dum ferret vnguenta, fregit alabaſtrum, deinde cùm nimio dolore contabuiſſet, verſus eſt in ſampſuchum, quæ ex eius nomine cœpta eſt appellari Amaracus. Sed ſampſuchi & amaraci vocibus eandem rem ſignificari, teſtis eſt Dioſcorides, ſampſuchum, inquit, optimum eſt Cyzicenum & Cyprium, ſecundum locum tenet Aegyptium. Appellatur autem à Cyzicenis & Siculis Amaracum. Item Plinius, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauêre, quod Aegyptus & Syria ſampſuchum. Et aliquantò pòſt. Sampſuchum ſiue Amaracum in Cypro laudatiſsimum, & odoratiſsimum. Sed an Maiorana noſtras ſit ſampſucum ſiue amaracum, non æquè conſtat, quod ex deſcriptionibus ponderandum. Sampſuchum, inquit Dioſcorides, herba eſt ramoſa, per terram repens, folia habens hirſuta & rotunda, ſimilia foliis calaminthæ tenuifoliæ, valde odorata, calfaciendi vi prædita, & quæ etiam in coronas nectitur. Maiorana verò humilis & fruticoſa eſt ſtirps, candicans, & ſuauis admodum odoris, ſeſquipalmum aut pedem alta, ſurculis multis, tenuibus, fragilibus, quos folia penè rotunda tenella, incana, & leuiter villoſa vndiquáque ambiunt, in quorum cacuminibus floſculi perpuſilli ex ſpicis candidi emergunt, exiguis videlicet, oblongis, & ſquamatim compactis ſemen minutiſsimum, rufeſcens radix ſubeſt lignoſa, multiplex

Nomen *Lib. 3. c. 40.* *Lib. 21. c. 11.* *Ibid. ca. 12.* *Forma.* *Lib. 3. c. 40.*

AMARACVS ſiue Maiorana, Matth.

AMARACVS ſiue Maiorana tenuifolia, Matth.

Cap.296. ſimpli.

& ſuperuacua. Serapio deſcribens eam ex Dioſcoride, herba eſt, inquit, multas virgas habens extenſas ſuper faciẽ terræ in ortu ſuo. At hæc non repit, ſed in rectum & altam aſſurgit. Hoc quidẽ verum eſt, ſi crebrò tondeas, & luxuriãtem coërceas, ſed ea neglecta humi procumbunt & ſerpunt flexili mollitie nutantes ſurculi, & in terram curuantur. Quare tum hanc ſampſuchi ſpeciem eſſe credunt, tum eam quam maioranam minutam, ſeu moſchatam vulgus noſtrum vocat, *Mariolaine menue & muſquée*, Hetruſci *Perſa Gentile*, ſuperiori ſurculis, foliis, floribus ſimilem, ſed tenuiorem, delicatiorem, odoratiorẽ. Paſsim in hortis & fictilibus colitur. Gaudet autem locis vmbroſis, aqua, & fimo. Iulio & Auguſto menſibus floret. Sunt qui maioranam Dioſcoridis Marum eſſe arbitrantur, quod negat Pena Sed vt maioranam ſampſuchi ſpeciem eſſe, ita aliã ſe vidiſſe rariorem multò, & humi ſerpentem, quæ veriùs amaracus dici debet, aſſeuerat. Ea non rectis erigitur aut fruticat ramulis, vti ſuperior, ſed in ceſpitẽ caducis ſerpilli modo, cui alioqui perſimilis folio, effigie & magnitudine eſt. Fuchſius Sampſuchi delineationem à Dioſcoride traditam Maioranæ vulgo dictę fauere ſcribit. Eſt enim, inquit, ſurculis lentè rubentibus, foliis piloſis & rotundis, iucundo odore, ſemine copioſo, quod bullulis quibuſdam continetur, flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: verùm id non

Maiorana tenuifolia.

Locus.

Tempus.

fol.215.

Amaracus repens. Penæ.

AMARACVS, Fuchſij.

id non vbique fit:interdum enim recta ſurgit in altum. Eandem pinxit Dodonæus,ſed quia non ſerpit,inquit,id quod de Sampſucho ſcripſit Dioſcorides, Marum potiùs videri quàm ſampſuchum.Theophraſtus Amaracum , quem ſampſuchum ſemper vertit Gaza,in cenſu φρυγανικῶν, ſiue ſuffruticum ſatiuorum & coronariorum recenſet,& ὁ δὲ ἀμάρακος,inquit,ἀμφοτέρως φύεται,καὶ ἀπὸ παρασπάδος, καὶ ἀπὸ σπέρματος:πολύσπερμον δὲ, καὶ τὸ σπέρμα, εὔοσμον. ὀσμὴ μαλακωτέρα, δίωκαι δὲ καὶ μεταφύεται. Ideſt,Amaracus vtroque modo prouenit , & auulſione , & ſemine : ſemen multum gignit,quod ſuauis eſt odoris,quum & ipſa planta ſuauiter oleat , quæ & transferri poteſt. Præterea ex æſtiuis eſſe ſcribit,& vnguentis miſceri.Sampſuchus calfaciendi vi pollet, inquit Dioſcorides , decoctum ipſius potum incipientibus hydropicis, vrinæ difficultati & torminibus conuenit. Sicca folia cum melle impoſita ſugillata tollunt:menſes trahunt in peſſo appoſita:contra ſcorpionis ictum cum aceto & ſale imponuntur. Ad luxata verò & tumores cerato excepta , ſed & ad oculorum inflammationes cum polentæ pollinæ illinuntur.Miſcentur & acopis & malagmatis ad calfaciendum. Plinius eũdem hunc vſum, ſed non tam perſpicuè interpretatur. Scorpionibus aduerſatur ex aceto ac ſale illitum. Menſtruis quoque multum confert impoſitum. Minor eſt eidem poto vis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina diſcutit. Et vrinis & hydropicis vtile.Mouet & aridum ſternutamenta. Fit ex eo oleum,quod Sampſuchinum vocatur aut amaricinum , ad excalfaciendos : emolliendóſque neruos. Vuluas calfacit. Folia ſugillatis & luxatis cum melle & cera proſunt. Sampſuchum, inquit Galenus,tenuium partium & digerentis eſt facultatis : exſiccat enim & excalfacit ordine tertio.

Temper. & Vires Lib.3.c.40. Li.21. c.22. Li.8.ſimpl.

MARVM. *CAP. IIII.*

QVOD Græci μάρον , Latini quoque Marum vocant. Sunt , inquit, Pena,qui Regi Thraciæ,cui nomen Maroni eſſet,Mari herbæ appellationem acceptam ferant. Verumtamen potuit etiam ab amaraco per apocopen dici , vtpotè cùm amaraci ſpecies videatur Marum. Scribit Dioſcorides herbam eſſe vulgò cognitam,ſurculoſam,flore origano ſimilem:folia tamen huius multò calidiora eſſe, & florem odoratiorem , naſciq; plurimam circa Magneſiam & Tralles. Semel tantùm mari (modò huic illud idem ſit)Plinius meminit. In Ægypto naſcitur & Marum,peius quàm Lydium,maioribus foliis ac variis. Illa breuia ac minuta,& odorata. Galenus,Paul. Aetius in ſimplicium cenſu prætererierunt. Et habuiſſe ſe teſtatur Marcellus Græcum & Latinũ vetuſtiſsimos Dioſcoridis codices,qui nullum hoc loco,neque alibi Marũ oſtendunt. Quare fortaſſe non abſurdè quis putarit,inquit Ruellius,hoc Marum Dioſcoridis hiſtoriæ accreuiſſe, auxitq; ſuſpitionem , quòd prima Dioſcoridis verba poſtremis parùm videantur reſpondere, qui tradat omnibus cognitam , cùm tamen non in noſtro orbe,ſed in Magneſia & Lydiæ Trallibus plurimùm naſcatur. Accedit huic opinioni inſolens auctoris modus, qui cùm ſemper cõgeneres herbas ſimul vno loco recenſeat , hanc tamen ab origani familia diſiunxit, & inter noſtrates alias odoratas herbas,vt meliloton,acinon baccarem numerauit, etſi ad Magneſiam & Tralles naſci dicat.Galenus in Hedychroi cõpoſitione,lib.de antidotis Mari meminit, his verbis. Aliæ hedychroi deſcriptiones reperiuntur, inquit,quæ neque amaracum neque Marum prorſus habent.Quædam alterutrum tantũ continent:neque enim duo hæc norunt vnguentarij,eo quòd herbas ſolũ è Creta aduectas emant cum ſeminibus & ſuccis. Ego verò & eaſdem herbas ſcio in Aſia naſci,ac in aliis quidem regionibus raras eſſe , in Cyzico autem frequentes.

Nomina Fol.213. Lib.3. c.43. Li.12. c.24. Lib.3. c.36. Li.1.Antid.

In Italia vt & alias quaſdam herbas, ita & amaracum vidi, quæ odore multùm à Maro ſuperatur. Marum enim valde redolet, putaretq; aliquis ſola nominis appellatione ductus, vnguentum amaricinum quod in Cyzico faciunt, amaraci plurimum capere, ſicq; forſitan ab antiquis vnguentum conficiebatur, ſed nunc ſolũ Marum imponunt. Hanc herbam cùm ipſe aliquoties deguſtaſſem, & amarã quidem plurimùm, acrem verò parùm deprehendiſſem, hortatus ſum quemdam eorum qui amaricinum conficere ſolent, vt amaraci tantùm compoſitioni immitterent, quantùm & Mari. At mihi viſum eſt ad vnguentum minùs quidem odoratum, nihil autem viribus inferius. Hæc Galenus. Quibus declarat Marum ab amaraco parum differre, ſed odoratius eſſe & gratius, Quæ res multis ſuaſit Marum noſtram eſſe maioranam, vt diximus. In hac eſt ſententia Dodonæus, quam confirmat maioranæ nomine, quod à Maro videtur deriuatum, ſed apertiùs ipſa Mari ſuprà poſita deſcriptione, quam exquiſitiſsimè conuenire putat. Et ſubſtitutam ſampſucho maioranam alienum videri non debere, quando & ipſo Galeni tempore Marum ſampſuchi loco in amaricinum vnguentum fuerit immiſſum, vt ex Galeno modò diximus, quod præbuit occaſionem poſteris, vt Marum ſiue maioranã ſampſuchi loco habuerint, eiúſque nomine appellauerint. Eorum ſententiæ ſuſcriberet Matthiolus, qui Marum amaracum illam præſertim eſſe arbitrantur, quæ vehementiorem odorem ſpirat, maiorémque amaritudinem guſtu præſefert, foliiſq; eſt minoribus, candidioribus, & tenuioribus, niſi aduerſaretur Galenus, inquit, qui loco iam citato teſtatur ſe in Italia amaracum vidiſſe, nulla, quod illic Marum viderit facta mentione, ſed tantùm quod in aliis ab Aſia regionibus rarum oriatur. Ex quo colligere licet Marum in Italia non naſci. Quare

Lib.2.c.56. & de flo.c. 75.

Ca.42. li.3.

MARVM, Matthioli.

plantam aliam pro Maro depinxit, à Cortuſo miſſam, quæ legitimum Marum prorſus referat, quod foliis ſit quàm origani cãdidioribus, odoratis, guſtu acutis, amariuſculiſq;, ramis tenuibus, lignoſis, floribus ſubpurpureis, odore eximio fragrãtibus. Planta eſt peregrina, quęq; in Italia non proueniat, niſi aliunde tranſlata. At plantam iſtam Pena & Lobellius tragoriganum alterum faciunt, quia feruidior & acrior eſt, quàm vt Marum deceat, vt dicetur ſuo loco. Quidam, teſte etiam Dodonæo, Marum eſſe exiſtimant id plantæ genus, quod ille origani ſpeciem ſtatuit, quam olitores colunt, & Amaracum Britannicum, ſiue Amaracum craſſum vocant, Galli *Mariolaine d'Angleterre*, & *groſſe Mariolaine*. Humilis eſt herba, origano ſilueſtri haud diſsimilis, folio minore, rotundo, nigricante, non hirſuto, ſed læui & glabro, flore purpureo, velut in muſcariis coaceruato: radice lignoſa. De hac plura dicemus, Cap. de Hyſſopo. At Pena & complures alij genuinum Marũ cenſent eam eſſe odoratam herbam, quam Galli præſertim Andes & Cenomani *Maſtic* appellant, vel quoniam lentore quodam interdum madeſcit, auctore Ruellio, maximè ſi pinguibus locis lætiùs aſſurgat, vel quod iucundum maſtiches odorem ſpiret, Surculis multis, tenuibus, ramoſis, rotundis, lignoſis fruticat, circa quos folia tenella ferè maioranæ: in ſummis cauliculis ex hirſutis calicibus

Fol.211.& 213.

Lib.2.c.58.

Fol.213.

Marũ verum. Lib.3.ca.25.

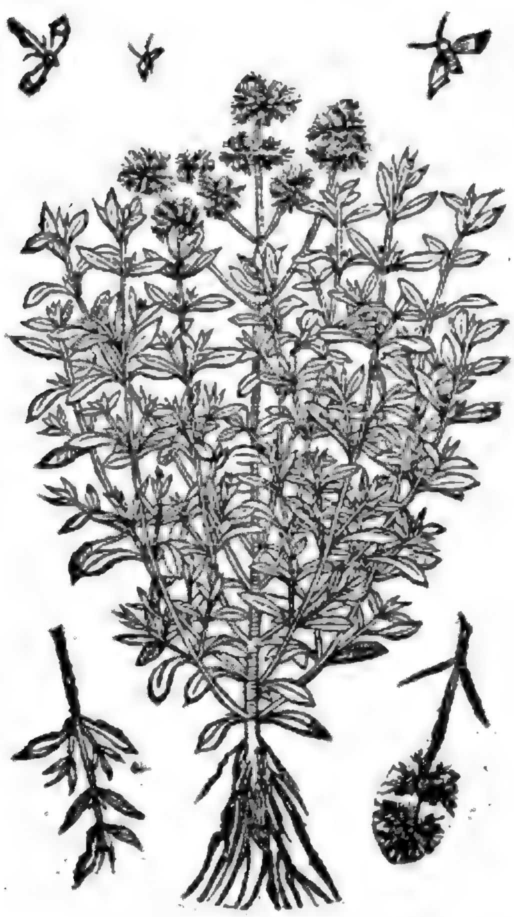
Forma.

MARVM Quorumdam.

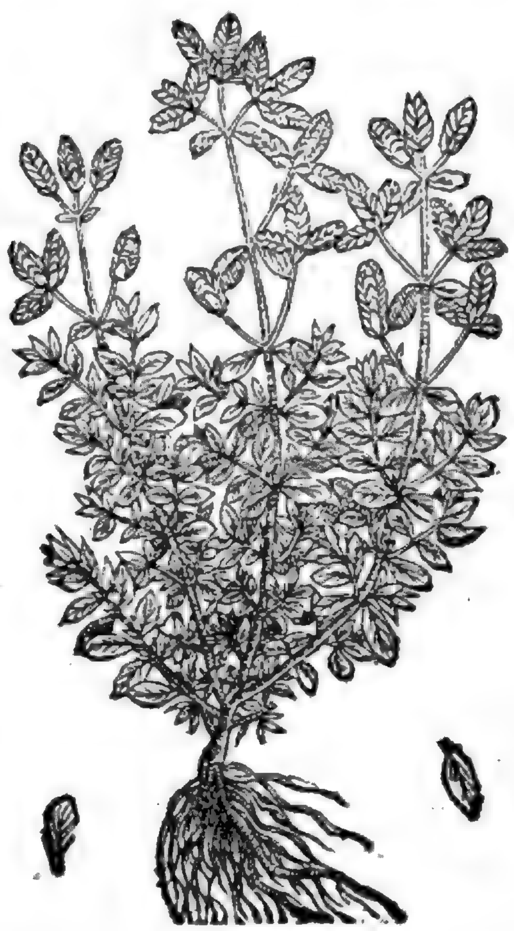

calicibus flores perexigui exeunt, albidi: radices tenues
ſunt & lignoſæ. Tota herba odoratior eſt & gratior quã
origanum, aut ſampſuchum, vt Galenus vult, marum. Li.1.Antid.
Quod ſi cui hæc minùs videatur maro congruere, ſaltem
non reſpuat, inquit Petrus Pena, Syriacam, quæ gratiſsi- Fol. 213.
mo & vegeto eſt odore, imò & facie tota maioranam Marũ Syriacum.
præfert, aut origanum, ſed gracilioribus, nõ breuioribus,
pedalibus & ſeſquipedalibus ſarmentis, minoribus capi-
tulis & foliis, etiam decimum fermè annum, ex quo Ve-
netiis Alepo Syriæ ſe habuiſſe ille affirmat, odoris fra-
grantiam retinentibus. Hoc Marum Syriacum ex Lo-
bellio hîc pictum damus. Superiorem Ruellius Tragori- Lib.3. c.25.
ganum Dioſcoridis, & Heracleum origanum Plinij eſſe Lib.3. c.57.
cenſet. Dodonæus Dioſcoridis Clinopodium, cui tamen De flor. ca. 77.
parùm congruit, Penæ iudicio, vt dicetur. Non deſunt Fol. 213.
qui eandem Helenium φρυγανῶδες & odoratum Theo- Lib.3. c.42.
phraſti eſſe credant. Marum auctore Dioſcoride, vim *Vires.*
habet ſiſymbrio ſimilem: ſubaſtringit enim, & modicè
calfacit. Qua de cauſa impoſitum nomas ſiſtit, & in
calida vnguenta additur.

MARVM Verum, vulgò Maſtic.

MARVM Syriacum, Lobelij.

ORIGA

ORIGANVM, *CAP. V.*

Nomina GRÆCIS ὀρίγανος, Latinis Origanus vel Origanum, in Officinis nomen ſuum retinuit, Mauritanis *Faudenegi, Fudenegi*, ſeu *Faudenegi*, Gallis *Origan* & *Mariolaine baſtarde*, Germanis *Wolgemuth*, quaſi dicas animi bonitatem aut lætitiam, & *Rottdoſten*, ſiue *Caſtentz*, Italis *Origano*, Hiſpanis *Oregano*. Origanum verò, quòd cliuoſos, editos montoſoſq; natales amaret, nomen apud Græcos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρεος montem, & γάνος gaudium ſignificante, vel quod viſum illuſtret & acuat, παρὰ δ' ὁρᾶν, & γανοῦν, ideſt, δ' λαμπρύνειν. Vel à ῥιγῶ fit ῥίγανον, & redundante, ο, ὀρίγανον per antiphraſim, natura enim calidum eſt. De hoc tam diuerſa auctores prodidere, vt difficilè ſit certi aliquid cõſtituere.

Lib.6. hiſt. cap.2. Theophraſtus, τῆς ὀριγάνου δὲ, inquit, ἡ μέλαινα ἄκαρπος, ἡ δὲ λευκὴ καρπιμος. Ideſt, Origani genus quidem nigrum ſterile eſt, candidũ fructiferum. Ex quo hæc tranſ-

Genera. ſcripſit Plinius, cum duo cneori genera poſuiſſet nigri & candidi. Totidẽ & Ori-

Li.21.ca.10. gani in coronamentis ſpecies, inquit, alterius enim nullum ſemen. Id cui odor eſt Creticum vocatur. Et alio in loco, Origanum quod in ſapore cunilam æmulatur,

Li.20. c.17. vt diximus, plura genera in medicina habet: onitin vel praſion appellant, non diſ-

Cap.16. ſimile hyſſopo. Et paulò ante hunc locum. Eſt alia cunila Gallinacea appellata noſtris, Græcis Origanum Heracleoticum. Idem alibi de panacis generibus agens.

Lib.25. c.4. Alterum, inquit, genus Heraclion vocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alij Origanum Heracleoticum ſilueſtre, quoniam & origano ſimile, radice inutili: de

Li.20. c.17. quo Origano diximus. Et Heraclium quoque tria genera habet, nigrius, latioribus foliis, glutinoſum: alterum exilioribus, mollius, ſampſucho non diſsimile, quod aliqui praſion vacare malunt. Tertium eſt inter hæc medium minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum: nam & iucundè olet: proximum Smyrnæum, deinde Heracleoticum, ad potum vtilius, quod onitin vocant. Cæterùm in tãnta tum nominum, tum hiſtoriæ ambiguitate vnicum ſequi Dioſcoridem ſatius eſt,

ORIGANVM Heracleot. Matthioli.

Lib.3. c.28. qui Origani genera ſeu potius cognomina tria eſſe ſtatuit, nempe Origanum Heracleoticum, ſiue Heraclium ab Herculea Ponti ciuitate, quod illic probatiſsimum naſceretur, alterum Onitin, ſiue Onitida, quod ab aſinis comedatur. Quare Nicander ὀνοπέταλον Origanum cognominauit, ideſt, aſinifolium, quod ipſis grato cibo carperetur. His adde ſil ueſtre, quod ſine cultura & ſua ſponte prouenit. Hoc aliqui teſte Dioſcoride Panaces heracleũ, alij cunilã

In Theri. vocant, ex quibus eſt Nicãder, πανάκειόν τε κονίλην,

In Theria. Ἠὲ καὶ ἡρακλεῖον ὀρίγανον ἀμφενέπουσι.

Hoc eſt. *Panaceamq; Cunilam.*

Quámque vocant quidã Heracleõ Origanũ inde.

Origanum heracleoticum folium habet ſimile hyſſopo, vmbellam non in rotæ ſpeciem, ſed diuiſam, ſemen in ſummis virgis, non denſum. Onitis candidiore eſt folio, & hyſſopo ſimilior, & ſemen velut corymbos coniunctos habet. Silueſtre folia habet Origano ſimilia, ramulos dodrantales, tenues, & in his vmbellas anetho ſimiles, flores candidos: radix tenuis eſt & inutilis. Hæ igitur tres Origani ſpecies ab

hyſſopo

hyſſopo non differunt niſi magnitudine & vmbellis. Heracleoticum illud eſt Hiſpanicum, inquit Pena, quod in Flandriam quotannis ſaccis plenis deferri, & ab inſtitoribus diſtrahi ſolet. Vtuntur enim vulgò piperis & ſatureiæ ritu in obſoniis. Belgæ hanc plantam colunt pedem altam, foliis & virgultis maioranę maioribus, quibus ſummis non in vmbellam circinatam collecti ſunt flores, ſed in paruis thyrſis ſpicatis, ternis, hinc inde diſsipatis, vt thymi, odore maioranam prouocantibus, præſertim in Luſitania & Lucania. Origani onitidis circa Monſpelium, & in Galloprouincia notiſsima ſunt duo genera, maioris & minoris diſcrimine duntaxat diſcrepantia, niſi quod minori amaraci facies & folia, ſed minora & rotundiora, heracleotici fermè. Caules recti, pedales, fruticoſi, ramulis & faſtigiis breuibus, coactis, ſpicatis, confertim in vmbellam collectis, floridum corymbum imitantibus, & per æſtatem purpuraſcẽtibus, admodum glutinoſis. Maius fruticoſius eſt, hirſutius, ſed viribus, ſapore & odore ignauius, alioqui perquàm ſimile, & paſsim occurrens. Agrioriganum vocat Lobellius, hîc depictum Origani vulgaris nomine. Siluestri Origano longè optimo Veneti Pharmacopœi & medici è Syria aut Creta vtuntur, cui cauliculi exiles, folia parua, capitula numeroſa, collecta, ambitu vmbellam imitantia, onitidi proxima, ſed non perinde accumulata, albi floſculi. Herba eſt guſtanti tota grata & aromatica, dictãni & piperis acrimonia. Origanum heracleoticum calfacit, auctore Dioſcoride. Vnde decoctum eius cum vino potum venenatorum morſibus prodeſt, cum paſſo autem iis qui cicutam, aut meconium, cum oxymelite iis qui gypſum aut ephemerũ hauſerunt. Ruptis, conuulſis, hydropicis cum fico manditur. Aridum acetabuli menſura potum cum aqua mulſa atros humores per aluum ducit, menſeſq; ciet. Linctum ex melle tuſsibus medetur. Prurigines, ſcabies, regiumq; morbũ decoctum eius cùm in balnea deſcenſum eſt, iuuat. Succus eiuſdem adhuc virentis tonſillas, columellas, oríſque vlcera ſanat. Per nares cum oleo irino infuſus mucum trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cæpis & rhu obſoniorum medicamentum vomitorium, omnibus iis in aëre cyprio ſub canis ardenti æſtu per quadraginta dies inſolatis. Herba verò ſubſtrata ſerpentes fugat. Eadem vis onitidi, ſed multò inefficacior. Siluestre priuatim foliis & floribus cum vino potis venenatorum morſibus auxiliatur. Origanum Heracleo

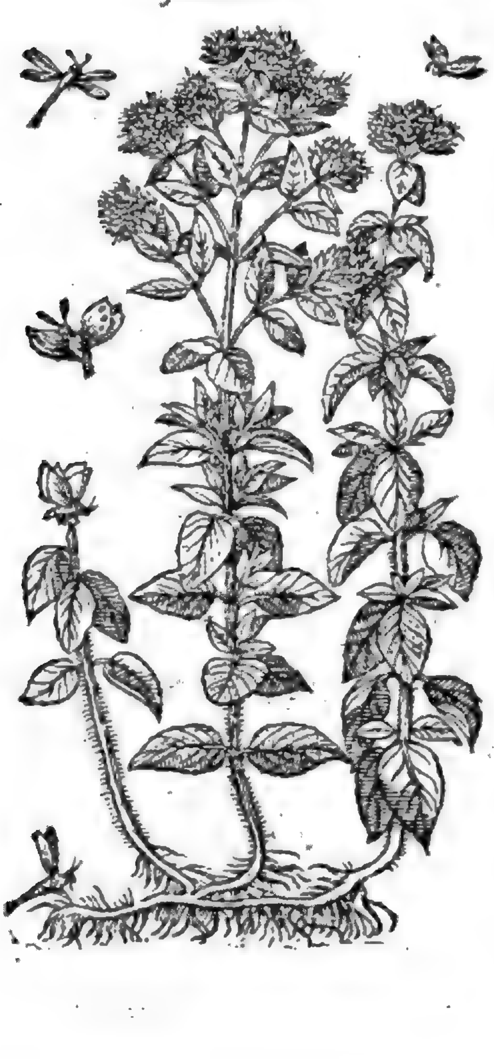
In Aduerſ

Li.3. ca.28.
Temper. & vires.

ORIGANVM Onitis.

ORIGANVM Vulgare ſiluestre.

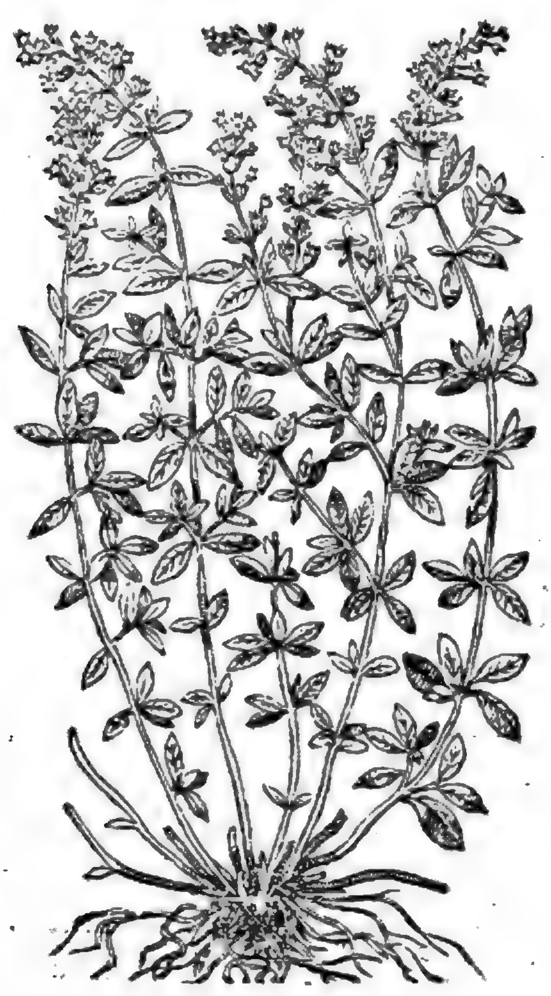

Li.8 ſimpl. Heracleoticum, inquit, Galenus, efficacius eſt onitide, ſed agreſte valentius vtroque eſt. Omnia verò incidendi & tenuandi, & exſiccandi, calfaciendiq; facultatem habent, hæcq; tertio exceſſu.

TRAGORIGANVM. CAP. VI.

Nomina ΤΡΑΓΟΡΙ'ΓΑΝΟΝ Græcis, & Latinis Tragoriganum, quaſi hircinum origanum dicas, quod pabulo gratum ſit hircis, vt onitis aſinis, potiùs quàm quòd hircum fœtear. Grata enim & mitis Tragorigani potio Dioſcoride teſte: qui & eius genera duo deſcripſit, prius *Genera.* fruticem paruũ, origano aut ſerpyllo ſilueſtri ramulis & foliis ſimilem. Quibuſdã Lib.3. c.29. in locis lætius virentiúſque inuenitur, & latioribus foliis, ſatis glutinoſum. *Forma.* Alterum exilibus ſurculis & tenuibus foliis, quod aliqui praſium vocauere. Tragoriganum, inquit, Plinius, ſimile eſt ſerpyllo ſilueſtri. Li.20. c.17 Cæterùm quod Dioſcorides Tragoriganum à nonnullis praſion vocari dixit, id nomen Plinius ad Onitin Ca.29. li.3. retulit, vt ſuperiore capite diximus. Pro Tragorigano plantam hîc pictam Matthiolus exhibuit, quæ in Foroiulienſi agro frequens naſcitur, foliis ſerpylli æmulis, ſed guſtu pulegij: quam Pena non Tragoriganum, ſed calaminthæ ſpeciem al- Fol.212. & 217. teram eſſe ait. Trago. Dodo. Tragoriganum alterum ex Dodonæo hîc depictum eſt, ſurculis multis, lignoſis, rubeſcentibus, foliis latiuſculis, nigricantibus, vulgaris ſerpylli maioribus, parum aſperis & lanuginoſis, floſculis purpureis in vmbellis cauliculorum ſummitates occupantibus. Tragor. Monſpel. Permultis Tragorigani ſpecies hæc creditur, quæ in agro Monſpelienſi plurima naſcitur, foliis origani ſilueſtris, guſtu acribus, ſuauiter olentibus, vmbella floribus purpureis comante, in rotæ ſpeciem nõ prorſus circinata, ſummis caulibus inſidente, vt in noſtrate origano, præter quàm flores inſuper caulem verticillatim ambiunt vt in calamintha, ex interuallis qua folia Tragor. Nothum. prodeunt. Iſtud quoque Tragoriganum Nothum Herbariis dicitur, quod in

TRAGORIGANVM, *Matthioli.*

TRAGORIGANVM, *Dodonæi.*

maritimis

TRIGORIGANVM, Monſpelienſe, Dalech.

TRAGORIGANVM Nothum, Dalech.

maritimis fruticat, radice nigricante, lignoſa, parum fibrata, cauliculis multis, dodrantalibus, in ſummo ſurculoſis, foliis per caules & ramos inæqualiter diſpoſitis, longis, anguſtis, candicantibus, hyſſopi ferè, ad maiorum exortum puſillis aliquot congeſtis, flore purpureo, ſpecioſo, in ſummis caulibus ex corticoſo loculo prodeunte, ſemine minutulo. Pena inter multas plantas quas Tragorigano aptare licuiſſet, nullas reperit ſequentibus duabus verius aut commodius illi quadrare. Prius erit Cretenſe apud Venetos Tragoriganum, quòd ſurculis dodrantalibus, & foliis paulò quàm thymi Cretẽſis maioribus, dẽſis & rigidis, floribus per interualla & verticilla purpureis clinopodij modo fruticat: ſapor illi feruens piperis aut thymi. Alterius Tragorigani effigiem & facultates nulla meliùs videtur exprimere, quàm herbula illa fruticoſa, capite, De Maro depicta, quam à Cortuſo acceptã Matthiolus mari nomine donauit. Vide ca. 4. huius. Nam frutex eſt paruus, ſeſquipalmũ altus, albidus, multis cauliculis tenuibus, ſerpylli foliis, vel illius Tragorigani proximè deſcripti, floſculis ſubter foliis purpuraſcentibus, ſaporis acerrimi, odoris fragrantiſsimi atque vrentis: tritum namq; digitis eminùs non ſecus ac flammula percellit nares, & cerebrum ferit. Hæc Pena. Cluſius duobus Tragorigani generibus à Dioſcoride traditis duas perſimiles plantas ſe vidiſſe ait. Vnam pedis aut ſemipedis altitudine fruticantem, multis tenuibus & lignoſis ſurculis, circa quos folia minora ſunt quàm in maiorana, mediæ inter origanum & ſerpyllum ſilueſtre magnitudinis, incana omnino, odoris iucundi, & guſtru acri: flores verticillatim extremos ſurculos ambiunt candidi, exigui: ſemen minutum, nigrum, calyculis ſuis occultatum. Floret cum Thymo & Stœchade. Tota odorata eſt & perpetua coma. Alteram ſurculis minoribus candidioribusq;: foliis tenuioribus & longioribus, aliquantulum incanis, acri guſtu, ſed odore minùs iucundo quàm prior: flores etiam verticillatim circa ſummos ramulos naſcuntur ex calyculis prodeuntes, maiores aliis, & aliquo modo galeati, candidi. Radix alteri ſimilis, lignoſa, dura, multifida. Eius genus neque forma, neque magnitudine differens inuenitur, ſed ſurculis nigrioribus, foliis hiſpidioribus & atrioribus, flore purpureo. Vtraq; perpetuo virens. Prior multis Hiſpaniæ locis prouenit ſolo arido & petroſo cum ſtœchade permiſta. Alterius vtramque ſpeciem ſolo Valentino agro obſeruauit Cluſius, Martio florentem & ſponte naſcentem. Quæ flore eſt purpureo, etiam in hortis Belgicis colitur. Auctor eſt Dioſcorides Tragorigana omnia excalfacere,

Fol. 211. *Ca. 42. li. 3.* *Lib. 1. ſtirp. H. ſp. c. 65.* *Forma.* *Locus.* *Lib. 3. c. 28.*

Temper. & Vires

TRAGORIGANVM II. Cluſij.

vrinam ciere, ventri commoda eſſe, ſi decoctũ ipſorum bibatur, bilioſa enim deiiciunt. Prodeſſe & ſplenicis pota cũ aceto, & iis qui ixiam biberunt cum vino: quin & menſes trahere, & ad tuſsim, & ad peripneamonias cum melle in eclegmate dari: gratam eſſe ipſorũ potionem: quare cibum faſtidientibus, & ſtomacho malè affectis, & acidum ructantibus dari. Item iis quibus à maris iactatione nauſea & hypochõdriorum calor excitatur: (Græcè legitur, καὶ ἐφ' ὧν ἀλυσμὸς καὶ ναυτία, quæ Cornarius vertit, & in quibus anxietas & nauſea. Eſt enim ἀλυσμὸς, (Embl. 30. lib. 5.) inquit, vox cum ſuis coniugiis ſæpè ab Hippocrate vſurpata, & à Galeno in Gloſsis ἀπορία, & ῥιπτασμὸς expoſita) Oedemata cum polẽta illita diſcutiunt. Eadem tradidit Plinius. Vrinam (Li. 20. c. 17.) ciet, tumores diſcutit, contra viſcum potum, viperæq; ictum efficaciſsimum, ſtomachóque acida ructãti & præcordiis. Tuſsiẽtibus quoq; cũ melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Quod contra viſcum dixit, ideſt, quod Dioſcorides ait, iis qui ixiam vocarunt: ixiam enim viſcum Plinius reddere ſolet. Galenus (Li. 8. ſimpl.) cùm de origani viribus dixiſſet, ſubiunxit, Tragoriganum habet aſtrictionis etiam quidpiam.

PVLEGIVM. *CAP. VII.*

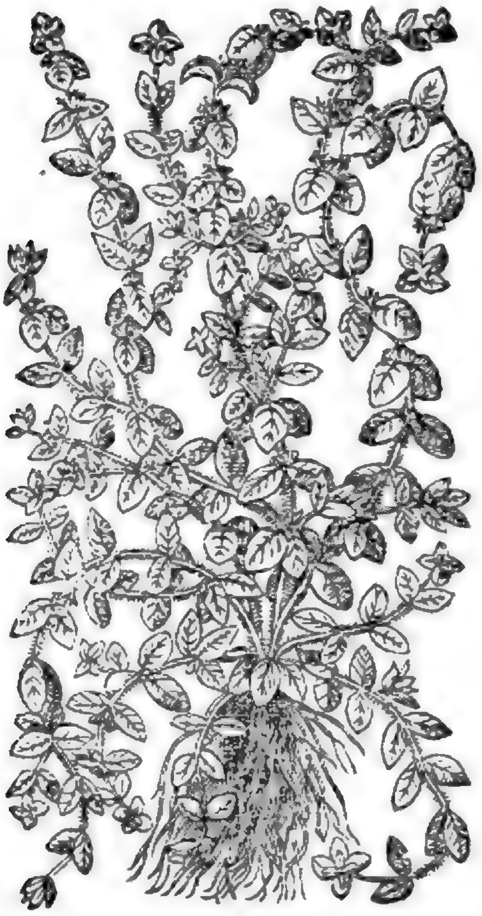
Nomina. PVLEGIVM Latinis & Officinis dicitur, quod Græcis γλήχων & βλήχων, Mauritanis *Alnam, Alnegen*, ſeu *Alnegen*, Italis *Pulegio*, Germanis *Poley*, Gallis *Poulliot*. Nominatũ autem Plinio videtur Pulegium, (Li. 20. c. 14.) quod flos recentis incenſus pulices necat odore. Dicitur etiam Puleium extrita g, litera Ciceroni. Nam & muſculorum iecuſcula bruma dicuntur (Li. 1. de Diuinat.) augeri, & puleium aridum floreſcere ipſo brumali die. Et Martialis: (Li. 12. epig. 32.)

Quadrina nigri, nec corona Pulei.

Blechon autem quod guſtatum à pecore capríſque balatum concitat, Plinio & (Li. 20. c. 14.) Dioſcoride auctoribus, vel etiam, vt ſcribit Pena, quod pulmonibus pituitam craſ- (Fol. 214.) ſam farctámque extundat. Dioſcorides Pulegij genus vnum, idq; ſatiuum facit. (Lib. 3. ca. 30.) Plinius fœminam & marem: illam flore purpureo, hunc candido. Neuter verò vt (*Genera.*) herbam vulgo & omnibus notam deſcripſit. Vulgatum Pulegium hodie Regiũ (Li. 20. c. 14.) nominatum. (*Forma.*) Herba eſt humi repens, caulibus gracilibus, fragilibus, dodrãtalibus, foliis quadamtenus rotundis, ferè maioranæ, paulò maioribus viridioribus, nigricantibus: Flores præſertim hortenſis purpurei, eius verò qui in campis prouenit candidi, in toto caule per interualla propè foliorum exortus verticillatim prodeunt: radix gracilis, capillata, per humum ſparſa. (*Locus.*) Naſcitur humecto & vliginoſo ſolo. Tota planta odorata eſt, & guſtu acris, non ſine quadam amaritudine. Quo magis mirum vulgare iſtud Pulegium à quibuſdam pro legitimo reſpui, & ſecundam calaminthes ſpeciem haberi, cùm omnibus facultatibus, iiſdémque efficaciſ- (Lib. 3. c. 30.) ſimis præditum ſit, quas Dioſcorides Pulegio ſuo tribuit. Extenuat, inquit, calfacit, concoquit: (*Temper. & Vires.*) potum menſes, ſecundas, fœtus eiicit, educit & ea quæ in pulmone hærent, cum Aloë & melle potum: (quem locum vitiatum corrigi debere cenſet

Cornarius

PVLEGIVM Regium.

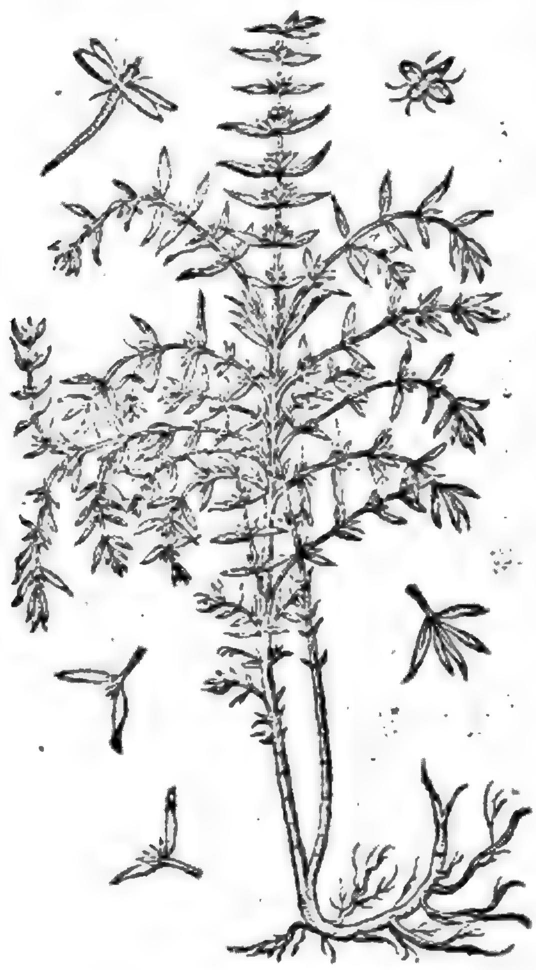
Cornarius, etiamſi à nemine adhuc ſit ani-
maduerſus, cùm falſò μελὰ ἀλόης, pro μελὰ ἁλὸς Embl. 31. l.b 3.
legatur, quem Plinius ita expreſsit. Hepaticis Li.20.c.14.
cum melle & ſale bibendum datur: pulmonum vitia excreabilia facit. Eſſe autem aloën ineptā ad hoc, vt aliquid ex pulmone ſurſum educat, vtporè adſtringendi & ſiccandi vi præditam, ſatis clarum eſt. Contra ſalem cum melle ad id præſtandum aptiſsimum eſſe experientia conſtat) & conuulſis auxiliatur. Nauſeas etiam & ſtomachi roſiones ſiue morſus cum poſca potum mitigat. Atram bilem per aluum educit. Cum vino potum venenatorum morſibus ſuccurrit: defectos animo cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematumq́; gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per ſe confert, vſque dum rubeſcat cutis. Cum cerato varos tollit. Lienoſis cum ſale vtiliter illinitur. Decoctum eius prurigines ſi eo lauentur, ſedat. Inflationes, duritias & conuerſiones vuluæ in deſeſsionibus ſedat. Plinius
eundem medicum vſum fuſiùs exponit his verbis. Magna ſocietas cum mentha Li.20.c.14.
ad recreādos defectos animo Pulegio, ſurculis in ampullas vitreas aceti vtriuſque deiectis. Qua de cauſa dignior è Pulegio corona vertigini, quàm è roſis, cubiculis noſtris pronuntiata eſt. Nam & capitis dolores dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æſtuſq́; iniuriam, & ab ſiti traditur: neque æſtuare eos, qui duos è Pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto: fœmina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo: mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit, & vomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorum vitia cum melle decoctum & nitro ſanat. Vrinam pellit ex vino: & ſi amminæum ſit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat menſtrua & ſecundas: vuluas conuerſas corrigit. Defunctos partus eiicit. Semen obmuteſcentibus olfactu adhibetur. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint, tritum aſpergitur. Salſitudines corporis (pruritus à ſalſa pituita concitatos: vel ſuſpicari licet in exemplari Græco fuiſſe ἀλύκας, ideſt, anxietates, quas Hippocrates Apho.56.lib.7. diſcuti ait, vino pari aquæ potione diluto: eámque vocem ineptè à Plinio Salſitudines verſam fuiſſe) ſi cum vino tradatur, minuit. Neruorum cauſa in contractione cum ſale, aceto, & melle confricatur, & in opiſthotono Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum, ad ſcorpionum in vino tritum. Maximè quod in ſiccis naſcitur, ad oris exulcerationes, & ad tuſsim efficax habetur. Flos recentis incenſus pulices necat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum in tertianis ante acceſsionem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubiici, & ita collocari
ægrum, inter remedia tradit. Pulegium, inquit Galenus, cùm acre ſit & ſubama- Li.6.ſimpl.
rum, valde tum calefacit, tum extenuat. Porrò quod excalfaciat abundè, magnum eſt teſtimoniū, quod illita rubore tingit, & ſi quis diutiùs toleret, exulcerat quoq́;. Extenuare ſatis indicat, quod humida, craſſa, lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia reddit, & menſes mouet. His aſſentitur Symeon Sethi. Pulegium,

inquit, attenuat & calfacit vehementer: quapropter in humidis & craſsis auxiliatur, & in pulmone humida glutinoſáq; detergit, & vt excreentur efficit. Cũ vino albo coctum & calidè potum, ſincerum menſes prouocat. Extrinſecus illitum iſchiadicis, & aliis partibus frigore affectis auxiliatur. Hæc ille. Mos olim fuit aſſeruare Pulegium in carnariis, ad multos annos, in coronæ circulum nexum: vnde quadrimam Pulegij coronam dixit Martialis. Et de eadem re Plinius hæc

Lib.2. c.41. tradidit. Floret ipſo brumali die ſuſpenſa in tectis arentis herba Pulegij. Et rurſus.

Li.8. c.26. Miretur hoc qui non meminerit, ipſo brumali die Pulegium in carnariis florere:

PVLEGIVM Ceruinum.

adeò nihil eſſe occultum natura voluit. Et ſerendi igitur hoc ſignum dedit. Atque alio in

Li.19. ca.8. loco. Congruit Pulegio, cuius natura in carnariis refloreſcens ſæpiùs dicta eſt. Huiuſmodi Pulegium quod in tectis ac carnariis in fumum ſuſpenſum eſt, Aetius παλαιὸν, ideſt, vetus ac inueteratum vocare ſolet: item γλήχονος περυσινὴν, ideſt, Pulegium de ſuperiore anno: quod tale non eſt, ἄκαπνον, ideſt, fumo non ſiccatum.

Locus. Pulegium alterum faciunt Monſpelienſes & Ceruinum cognominant: quod vt in agro Monſpelienſi vbique obuium eſt, vliginoſis potiſsimum & ſtagnantibus locis, ita rarò occurrit in Italia, aut Germania, aut aliis Galliæ regionibus: ideò paucis innotuit.

Forma. Eſt autem radice longè latéque ſerpente, fibrata, candida, tenera, geniculata: caulibus multis, cubitalibus, geniculatis, & quàm alterius rectioribus & rigidioribus, foliis minoribus, oblongis, denſiſsimè congeſtis, hyſſopo non diſsimilibus, acris & iucundi guſtus, odore Pulegij regalis, flore purpuraſcente, & colore & ſitu florem Pulegij regalis imitante. Hoc,

Vires. etiamſi magna ſuperioris copia ſuppetat, vtuntur Monſpelienſes medici, quòd viribus ſit, vt putant, efficacioribus, & probatioribus.

DICTAMNVM ET PSEVDODICTAMNVM. CAP. VIII.

Nomina. TO δίκταμνον & δίκταμον Græcis, vel ὁ δίκταμνος & δίκταμος, & γλήχων ἀγρία, ſimiliter Latinis Dictamnum & Dictamum, vel Dictamnus & Dictamus, & pulegium ſilueſtre, Arabibus *Meſcatremſir*, *Anegen Araba*, ſiue *Bari*, Italis *Dittamo*, Gallis *Dictã*. Vni Cretẽſis Idæ mõtis portiunculæ, quam Dictæam vocãt, debetur Dictamni nomenclatura, inquit Pe-

Fol.214. na, vel ἀπὸ τοῦ τίκτειν dici videtur, auctore Cornario, quòd τικτουσῶν γυναικῶν βοήθειαν

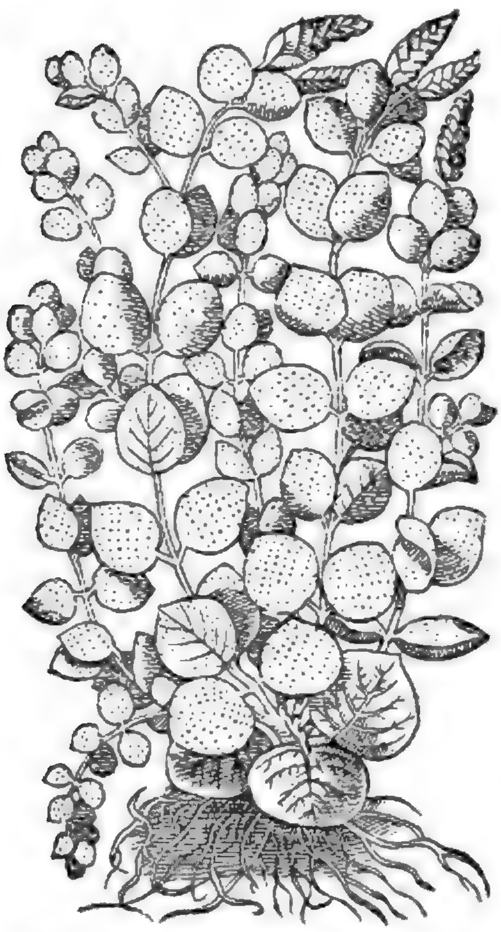
Embl.31.li.3. promittat, aut vt Dioſcor. ait, ὀξυτόκιον ἐστι. Tria ille Dictãni genera tradidit: Dictã-

Lib.3. c.31. num verum, Pſeudodictamnum, & Dictamnum aliud. Dictamnum herba eſt Cre-

Genera. tenſis, inquit, acris, læuis, pulegio ſimilis, ſed maiora tomentoq; lanuginoſa folia

Forma. habet, & in ipſis ſpiſſos villos: neque florem, neque fructũ profert. Pſeudodictamnum multis in locis naſcitur, antedicto ſimile, ſed minùs acre. Adfertur è Creta altera Dictamni ſpecies, foliis ſiſymbrio ſimilibus, ſed ramis maior, in quibus flos origano ſilueſtri ſimilis, niger, mollis. Odor foliorum inter ſiſymbrium & ſaluiam

DICTAMNVM Verum.

ſaluiam iucundiſsimus. Plinius eadem habet. Lib.25. c.8. Dictamnum, vt indicauimus, oſtendére ceruæ vulneratæ, paſtu ſtatim decidentibus telis. Non eſt alibi quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu. Foliis tantùm vtuntur. Flos nullus ei, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſuperuacua. Et in Creta autem non ſpatioſe naſcitur: mireq; capris expetitur. Pro eo eſt & Pſeudodictamnum, multis in terris naſcens, folio ſimili, ramulis minoribus, à quibuſdam Chondris vocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legere ea in ferula vel arundine condunt, præligantq;, ne potentia euaneſcat. Sunt qui dicant vtraque, naſci multifariam, ſed deteriora in agris pinguibus, verum quidem dictamnum non niſi in aſperis. Eſt & tertium genus Dictamnum vocatum, ſed neque facie, neque effectu ſimile, folio ſiſymbrij, ramis maioribus, procedente perſuaſione illa, quicquid in Creta naſcitur, infinitò præſtare cæteris eiuſdem generis alibi genitis. Quæ Plinius ex Theophraſto tranſtulit. Τὸ δὲ δίκταμνον ἴδιον τῆς κρήτης, θαυμαστὸν δὲ τῇ δυνάμει, καὶ πρὸς πλείω χρήσιμον, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς τόκους τῶν γυναικῶν. ἔστι δὲ τὸ μὲν φύλλον παρόμοιον τῇ βληχώνι. ἔχει δέ τι καὶ κατὰ τὸν χυλὸν ἐμφερές. τὰ δὲ κλώνια λεπτότερα. χρῶνται δὲ τοῖς φύλλοις. οὐ τοῖς κλωσὶν, οὔτε τῷ καρπῷ. χρήσιμον δὲ πρὸς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, μάλιστα δὲ, ὥσπερ ἐλέχθη, πρὸς τὰς δυστοκίας τῶν γυναικῶν. ἢ γὰρ εὐτοκεῖν φασὶ ποιεῖν, ἢ παύειν γε τοὺς πόνους ὁμολογουμένως. δίδοται δὲ πίνειν ἐν ὕδατι. σπάνιον δὲ ἐστι, καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ τόπος ὁ φέρων. καὶ τοῦτον αἱ αἶγες ἐκνέμονται, διὰ τὸ φιληδεῖν. ἀληθὲς δέ φασιν εἶναι καὶ τὸ περὶ τῶν βελῶν, ὅτι φαγοῦσαι ὅταν τοξευθῶσιν, ἐκβάλλουσιν. τὸ μὲν οὖν δίκταμνον τοιοῦτό γε καὶ τοιαύτας ἔχει τὰς δυνάμεις. τὸ δὲ ψευδοδίκταμνον, τῷ μὲν φύλλῳ ὅμοιον, τοῖς κλωνίοις δὲ ἔλαττον, τῇ δυνάμει δὲ πολὺ λειπόμενον. Βοηθεῖ μὲν γὰρ πρὸς τ' αὐτά, χεῖρον δὲ πολλῷ καὶ ἀσθενέστερον. ἔστι δὲ εὐθὺς ἐν τῷ στόματι φανερὰ ἡ τοῦ δικτάμνου δύναμις: θερμαίνει γὰρ ἀπὸ μικροῦ σφόδρα. τιθέασι δὲ καὶ τὰς δεσμίδας ἐν νάρθηκι, ἢ καλάμῳ, πρὸς τὸ μὴ ἀποπνεῖν. ἀσθενέστερον γὰρ ἀποπνεῦσαν. λέγουσι δέ τινες, ὡς ἡ μὲν φύσις μία ἡ τοῦ δικτάμνου, καὶ ἡ τοῦ ψευδοδικτάμνου. διὰ δὲ τὸ ἐν εὐγειοτέροις φύεσθαι τόποις χεῖρον γίνεσθαι, καθάπερ ἄλλα πολλὰ, πλείω τούτων κατὰ τὰς δυνάμεις. τὸ γὰρ δίκταμνον φιλεῖ χώραν τραχεῖαν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον δίκταμνον, ὥσπερ ὁμώνυμον, οὔτε τὴν ὄψιν ἔχον, οὔτε τὴν δύναμιν τὴν αὐτήν. φύλλον τε γὰρ ἔχει ὅμοιον τῷ σισυμβρίῳ, τοὺς δὲ κλῶνας μείζους. ἔτι δὲ τὴν χρείαν καὶ τὴν δύναμιν οὐκ ἐν τοῖς αὐτοῖς. τοῦτο μὲν οὖν, ὥσπερ ἐλέχθη θαυμαστὸν ἅμα καὶ ἴδιον τῆς νήσου. φασὶ δέ τινες ὅλως τῶν φύλλων, καὶ τῶν θάμνων, καὶ ἁπλῶς τῶν ὑπὲρ γῆς, τὰ ἐν κρήτῃ διαφέρειν. Lib.9. hiſt. cap.16. Ideſt, Dictamnum Cretæ proprium eſt, admirabili facultate, & ad multa vtili, maximè ad mulierum partus. Folio eſt pulegio ſimili, ſapore haud abſimile, ramulis tenuioribus: vſus eſt foliorum, non ramorum, neque ſeminis. Ad multa quidem valet, ſed maximè, vt dictum eſt, ad difficiles partus mulierum: aiunt enim vt facilè pariant efficere, aut proculdubio dolores finire. Dantur bibenda ex aqua. Rara eſt hæc herba: locus enim qui eam producit, anguſtus. Eam capræ ſumma cum voluptate depaſcuntur: verum eſſe aiunt quod de telis fertur, eas Dictamno deuorato ſagittas quibus ictæ fuerint eiicere, Tale eſt

Dictamnum,& his viribus prǽditum. Pſeudodictamnum illi ſimile eſt folio; ſed ramulis minoribus,& viribus multùm infirmioribus. Tamen ad eadem confert, ſed multò inefficacius atque debilius. Vis Dictamni in ore ſtatim percipitur. Excalfacit enim vehementer parua quantitate. Manipulos eius ferula aut arundine includunt, ne expiret:debilius enim redditur cùm expirauerit. Exiſtimant quidam naturam Dictamni & Pſeudodictamni eandem eſſe, ſed quia pinguioribus locis naſcatur,deterius fieri,quemadmodum & alia multa, quæ loci ratione vires mutant in deterius:Dictamnum enim locis aſperis gaudet. Eſt etiam aliud dictamnum velut homonymum,neque facie, neque viribus iiſdem. Folium habet ſiſymbrio ſimile,ramos maiores. Vſus & vis non iiſdem competunt. Hoc igitur,vt diximus,mirum,ſimul & proprium eſt Cretæ Inſulæ. Affirmant in vniuerſum quidam herbas, frutices, deniq; omnia quæ ex terra oriuntur in Creta præſtantiora eſſe. Hæc Theophraſtus. Quæ ferè omnia à Plinio expreſſa vides, niſi
Lib.8.c.27. quòd illic de ceruis dixit,& alio in loco,Dictamnum herbam extrahendis ſagittis cerui monſtrauere,percuſſi eo telo, paſtúque eius herbæ eiecto, id Theophraſtus
L.b.9. hiſt. Animal. de capris, & hoc prior etiam Ariſtoteles his verbis: καὶ ἐν Κρήτῃ φασὶ τὰς αἶγας τὰς ἀγρίας ὅταν τοξευθῶσι, ζητεῖν τὸ δίκταμνον. δοκεῖ γὰρ τοῦτο ἐκβλητικὸν εἶναι τῶν τοξευμάτων ἐν τῷ σώματι. Ideſt, ferunt in Creta capras agreſtes telis ictas dictamnum quærere, quòd eo tela è corpore eiiciantur. Quos ſecutus Dioſcorides,ſcripſit in Creta capras ſagittis percuſſas dictamni herbæ paſtu eas excutere. Id quod etiam cecinit Vergilius his verſibus.

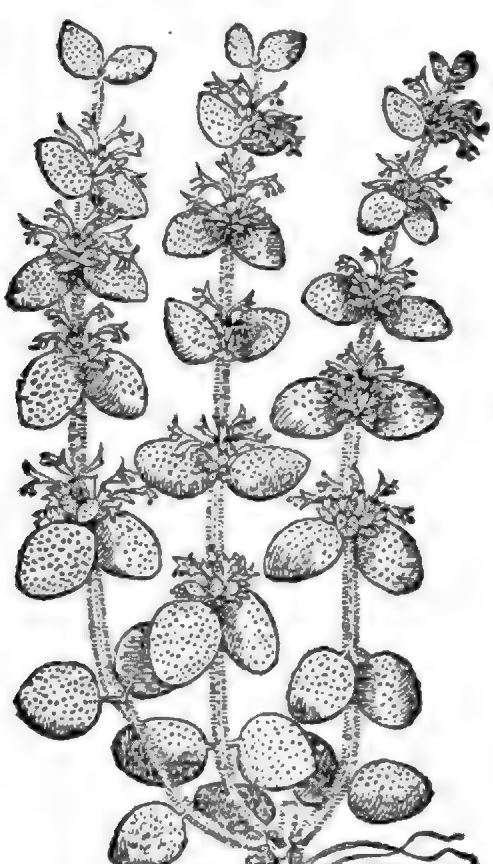
Hic Venus indigno nati concuſſa dolore,
Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis,& flore comantem
Purpureo,non illa feris incognita capris
Gramina, cùm tergo volucres hæſere ſagittæ.

Præterea quas Theophraſtus dictamni vires ad difficiles mulierum partus effica-
Lib.3 ca.32. ces prodidit,eas etiam Dioſcorides, & alias complures his verbis. Præſtat omnia
Vires & Temper. quæ ſatiuum pulegiũ, ſed multò efficaciùs:non enim potũ modò, ſed appoſitũ & ſuffitum mortuos fœtus expellit. Purgandi vim habet ſuccus eius illitus, aut cum polenta tritus. Herba ipſa appoſita infixos pedibus, aut reliquo corpori aculeos extrahit. Facit & ad lienis dolorem, ipſum enim minuit. Radix eius guſtu calfacit, & partus accelerat. Succus eius cum vino potus contra ſerpentium morſus prodeſt. Tanta huius herbæ vis eſt,vt olfactu abigat,& contactu perimat beſtias venenum iaculantes. Vulneribus ferro illatis, & venenatorum morſibus infuſus ſuccus ſimúlque in potu acceptus ſtatim ſanitatem adfert. Pſeudodictamnum eadem præſtat, ſed multò inefficaciùs. Tertia Dictamni ſpecies ad eadem quoq; valet,ad quæ præcedens,ſed minùs nares ferit. Miſcetur etiam emplaſtris & theriacis compoſitionibus. Eadem Plinius ſparſim tradidit. Dictamnum potu ſa-
Li.26.c.14. gittas pellit, & alia tela extrahit illitu. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolus. Proximè Pſeudodictamnum. Vtraque etiam ſuppurationes diſcutit. Et aliquantò
Ibid. ca.15. pòſt de dolore vuluæ & ſtrangulatu loquens. Sed præcipua dictamni vis eſt, inquit,menſes ciet,partus emortuos vel tranſuerſos eiicit. Bibitur ex aqua foliorum obolus:adeò ad hæc efficax, vt ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tantùm, ſed & illitu & ſuffitu valet: proximè Pſeudodictamnum. Sed menſes ciet cum mero decoctum pondere denarij. Et in fine capitis. Partus accelerat ſcordotis pota:dictamni folia præclarè dantur ex aqua. Conſtat vel oboli vnius pondere:vel ſi mortui ſint in vtero infantes, protinùs reddi ſine vexatione
Li.6.ſimpl. puerperæ. Similiter prodeſt Pſeudodictamnum, ſed tardiùs. Galenus ſcribit

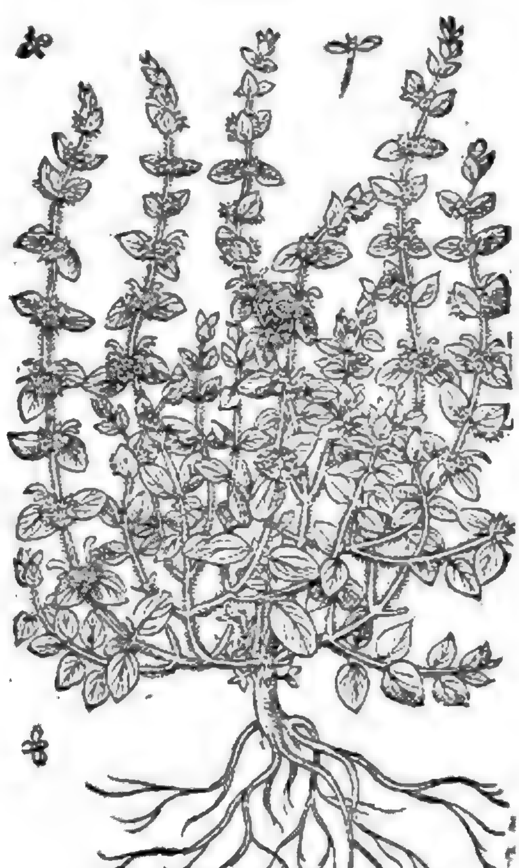
dictamnum tenuiore eſſentia conſtare quàm pulegium, cætera illi ſimile eſſe. At Pſeudodictamnum ad omnia imbecillius dictamno eſſe. Hæc Galenus. Verùm dictamnum maioribus noſtris incognitum fuit. Non paucis enim ab hinc annis cum ſuo flore perrarum & charum erat: quippe perpaucum olim, idque floribus orbatum ex Creta adferebatur. Idcirco floribus carere Dioſcorides, & veterum quidam credidere, non autem Theophraſtus, qui fructum proferre innuit, ergo & florem, neque Vergilius, vt ex verſibus ſuprà citatis liquet. Galenus etiam in Emplaſtro ex dictamno, quod acceptum refert Damocrati, dictamni florem habentis meminit. Hodie magna eius copia ex Creta Venetias defertur, vnde emunt Officinæ omnes, floribus ornatum ſpecioſis, purpureis, multis, qui elucidis ſquamis ſpicarum & concoloribus emergunt. Quinimo Piſanæ oræ & Liguſticæ aſperis deuexis ſatum creuiſſe audiit Pena, & floruiſſe exili ſemine in plantam paris pulchritudinis, qualem ipſe vidit, tertio tamen, vel quinto poſt anno in ſpurium abiiſſe. Pſeudodictamnum Piſis à clariſsimo medico Luca Guino ad

Lib. 5. cõp. med. gene. cap. 10. Petrus Pe. fol. 214.

PSEVDODICTAMNVM, Matthioli.

PSEVDODICTAMNVM, Dodonæi.

Matthiolum miſſum caule eſt dodrantali, lanuginoſo, albicante, folia ex caulibus erumpunt ex interuallis bina, dictamni tomento pubeſcentia, è quorum omnium exortu flores purpurei prodeunt, marrubij vel meliſſophylli modo, ſapore pulegij, minùs tamen acri. Pſeudodictamnum aliud depinxit, & deſcripſit Dodonæus, caulibus rotundis, lenibus, villoſis, genicularis, è ſingulis geniculis folia bina exeunt, quadantenus rotunda, candida, lenia, hirſuta, facie pulegij foliis haud abſimilia, niſi quod maiora ſunt, prorſus candida, villoſa, tactu mollia, non ſecus quàm verbaſci folia, inodora, guſtu minimè acria, ſed amara: flores dilutè cærulei cauliculos verticillatim coronant, vt in Pulegio & marrubio. Lib. 2. c. 75.

THYMBRA ET SATVREIA. CAP. IX.

Nomina. QVAE θύμβρα Græcis dicitur, Latinis etiam Thymbra, & Cunila quibuſdam, & Satureia Plinio auctore. Thymbram, inquit, Cunilam: ſubaudi, vocant. Hæc apud nos habet vocabulum & aliud, ſatureia dicta in condimentario genere. Seritur menſe Februario origano æmula. Nuſquam vtrunque additur, quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ ægyptium origanum tantùm præfertur. In quibus Plinius eandem herbam thymbram, cunilam, & ſatureiam facit. Columella verò à thymbra cunilam quam ſatureiam vocat diſtinxit: ſic enim ait. Tum etiam thymbræ, vel noſtratis cunilæ, quam ſatureiam ruſtici vocant. Et paulò pòſt, & noſtras cunila quam dixi ſatureiam. Rurſus in carmine.

Lib.19. c.8.

Lib.9. c.4.

Et ſatureia thymi referens thymbræq; ſaporem.

Lib.10. Si igitur alia eſt thymbra Dioſcoridis, alia ſatureia, videtur hæc hortenſis ſeu ſatiua eſſe, herba vulgo nota, Gallis *Sarriette, ſadree, Sauoree*, Italis *Sauoreggia, coniela, Peuerella*, Arabibus *Sabater, ſeu Sabatar*. Satureia à ſaturando fortè dicta, quòd eduliis frequenter indatur & incoquatur. Alij à ſatyris nomen ei poſitum fuiſſe putant, quòd venerem ſtimulet. Martialis non ſatureiam, ſed ſatureia dixit in plurali neutra voce, dum ait. *Improba nec proſunt iam Satureia tibi:*

Quamuis aliqui legant, *Prodeſt iam Satureia tibi:*

Lib.3.38. Sicut Aetius ἡ θύμβρα. Verùm vt Cunilæ vox quæ de multis plantis vſurpatur, minùs pariat ambiguitatis & tædij, lectorem monendum cenſeo, Cunilam ſine epitheto, Plinio cap.8.19. Columellæ cap.4.9 .vocari Satureiam, ſiue ſatiua ſit, ſiue ſylueſtris, cuius vtriuſque meminit Plinius cap.16.20. deinde, origanum Heracleoticum Plinio cap. 16. 20. appellari Cunilam gallinaceam: origanum verò ſylueſtre, Cunilam bubulam, aſſentiente Dioſcoride, tametſi hæc origani genera vocari cunilas tradat, abſq; epitheto. In hac Cunilæ appellatione, Crateuas falſus eſt, auctore Plinio, cap.8.19. & cap.15.20. qui liguſticum, ab aliis Panaces dictum, Cunilam bubulam nominauerit. Præter has Plinius cap. 10. 32. Cunilam capitatam memorat, quam Cephalωten vocauit Serenus. Ea meo iudicio Polycnemon eſt, Cunilæ nomen adeptum, quia folio ſimile ſit origanis, Cunilæ generibus, adiecto epitheto Capitatæ, quia caput ſuauis & acris odoris habet, corymbi ſpecie. In Cunilorum explicatione vitio vertendum Plinio, quod cap. 16. 20. dum bubulam deſcribit, ex hiſtoria Polycnemi deprauata eam prodat, ſemen habere Pulegij, vtile ad vulnera, commanducatum, & impoſitum, vt quinto poſt die ſoluatur, cum Polycnemon Dioſcoridi, cui plus tribuendum, caulem edat Pulegio ſimilem, non ſemen, & agglutinandis vulneribus, recens, vel aridum, cum aqua efficaciter illinatur, vt tamen quinto die ſolui debeat: quibus locis ad hunc modum collatis apparet hæc perturbata Plinium confudiſſe. Idem ſcriptor Cunilaginem Conyzam nominat, diſtinctis etiam illius generibus, eodem prorſus modo quo apud Dioſcoridem diſcernũtur.

Genera. Is thymbræ genera duo poſuit, hanc ſatiuam, illam ſilueſtrem, & vtrámque paucis notis delineauit. Silueſtris gignitur in aſperis locis, & tenui ſolo, thymo ſimilis, ſed minor, & tenerior, ferens ſpicam floribus plenam, coloris herbacei. Satiua ſilueſtri prorſus minor eſt. Harum neutra ſatureia noſtras dici poteſt. Quare

Forma. ex Matthiolo alterius imaginem hîc pinximus, quam Thymbræ Dioſcoridis maximè congruere putat. Hæc enim foliis ac cauliculis thymum adeò repræſentat, inquit, vt non deſint qui pro thymo eam recipiant. Præterea thymo gracilior, longeq; tenerior eſt. Verùm capitula thymi modo non profert ſiquidem cauliculi in ſpicatos proceſſus deſinunt, in quibus flores emicant parui, ſed purpureo colore. At hanc minimè veram eſſe thymbram Dioſcoridis Pena exiſtimat: videri etenim

potiùs

THIMBRA, Vera, Penæ.

SATVREIA Dioſcoridis, & Matthioli.

potiùs polium fœminam recentiorum: nec enim vlla ſpica donatur, aut in cibis commēdatur: deniq; nullam niſi vagam & incertam eſt ſortita notam. Genuinam autem ſic depinxit, & hiſce deſcripſit verbis. In Thyrrheni maris aſperis, & ſalebroſis S. Iuliani Hetruſci, magno prouentu oritur, aſpectu perquàm elegans herbula, quam nullus non fatetur ſatureiam veram: Piſanis etiam vernaculo idiomate *Thymbra di Santo Iuliano* dictam. Virgultis eſt exilibus, palmum altis, ſarmentoſis, lignoſis, foliis ab imo crebris, thymi Cretici, ſed anguſtioribus, longiuſculis, ſpica in ſummis cauliculis tereti, floſculo copioſo intertexta, guſtu acri & odoro, quę tota ex obſoleta purpura albicat, thymo maiore minor, minori ferè par. Hæc Dioſcoridis germana videtur. Matthiolus plantam oſtendit, cui notæ omnes Thymbræ Dioſcoridis maximè conueniunt. Etenim foliis ac cauliculis Thymum ita refert, vt nō deſint qui eam pro thymo vſurpent: cauliculi enim in̄ ſpicatos proceſſus deſinunt, in quibus flores emicāt parui, ſubpurpurei. Prætereà, vt Dioſcorides ait, non ſolùm ſponte naſcitur, ſed etiam ſatiua eſt. Altera (ſi Thymbra aut Satureia rectè dici poteſt) maior fruticoſiórque eſt, & in hortis frequentior, quæ ex eodē Matthiolo hîc quoq; exprimitur. Sequuntur cæteræ duę, etſi non ſpicatæ, vſu tamen ſaturiæ nomen adeptæ vulgo, quarum vſus in condimentis & lucanicis loco piperis eſt, eius præſertim, quæ in montoſis & ſaxoſis

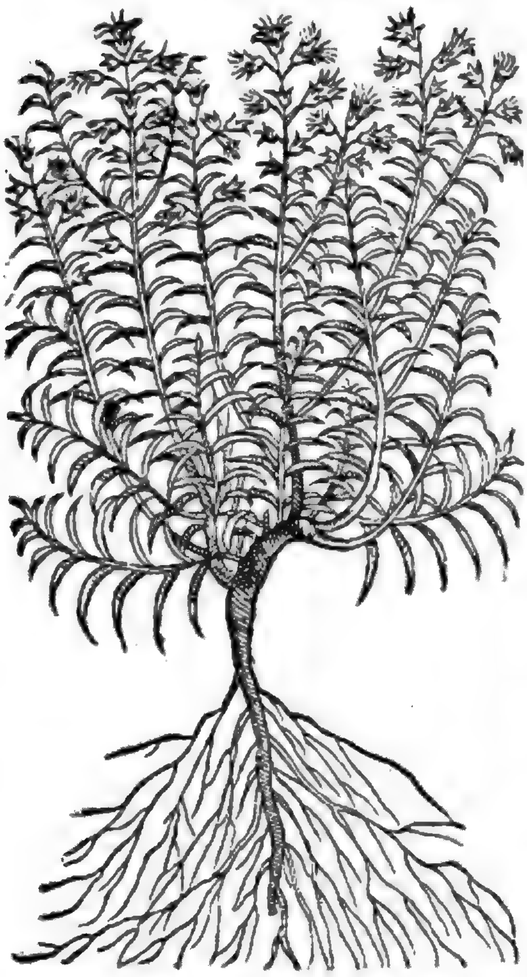
SATVREIA, Durior.

ſaxoſis Narbonenſibus & Pedemontanis copioſè prouenit, Satureia durior à Dalechampio nominata,radice breui,fibrata,nigra,dura,caule lignoſo,fragili, ſurculoſo,foliis thymo lõgioribus hyſſopo vulgari ferè æqualibus, dẽſiùs ſtipatis quàm in ſatureia hortenſi,in qua bina ferè ex aduerſo ſita ſunt. Nam in hac quaterna ſæpiùs conſpiciuntur, minoribus duobus ex maiorum veluti ſinu conſurgentibus per interualla: inde flores promuntur copioſi, dilutè purpurei. Tota odoris eſt ſuauis,ſed validiſsimi, guſtus feruidi, & acris, ideò piperella quibuſdam dicta. Thymbram non ſatureiam vocat Dodonæus,hîc ab ipſo & à nobis appictam, ſurculis multis,lignoſis, gracilibus fruticantem, foliis paruis,anguſtis,floſculis purpureis aut cãdidis inter folia ſecus cauliculos exeuntibus, ab imo cauliculorum ad ſummum, qui dilapſi in ſpicarum viridiũ ſpeciem vertuntur, quibus ſemen valde minutum includitur, radix lignoſa. Satureiam hybernã vocant, quod hyemem toleret,floret Octobri.Satureia noſtra vulgaris rarò ruri, frequentiſsimè in hortis viſitur, herba æſtiua,tenera,ſuperiore maior ac fruticoſior:ramulis multis ſurculoſis,in orbem ſeſe diffundentibus,gracilibus,rotundis,nigricantibus,in quibus folia per interualla molliora & anguſtiora, pauciora quàm in ſuperiore,hyſſopi vulgaris foliis quadãtenus ſimilia, ſed minora, ex quorum ſinu flores pauciores emergunt, in cãdido purpurei,odoris ſuauis:ſemen nigricat,radix tenera

THYMBRA, Dodonæi.

Lib.2.c.52.

THYMBRAE, Effigies, Dodonæi.

SATVREIA, Vulgaris hortenſis, Matth.

eſt

SATVREIA Lutea, Dalechampij.

eſt & fibrata. In hortis omnibus quotannis ſeritur, & moritur: Iunio mēſe floret. Huc referen- *Vires & Temper.*
da quæ à nonnullis Satureia lutea nominatur, in vmbroſis lucorum & ſiluarum marginibus & cliuis prouenieus, radicibus paucis, exiguis, breuibus nigris: caule dodrantali, quadrato, in ramulos paucos brachiato, è foliorum alato ſinu emergentes: foliis oblongis, anguſtis, minimè crenatis, anguſtis, hyſſopo aut ſatureiæ ſimilibus: flore paruo, oblongo, infra candicante, ſupra aureo, velut aperto quodam rictu & hiante, guſtu ſubamaro & auſtero, floret Maio & Iunio. Thymbra ſilueſtris, auctore Dioſcoride, ea- Lib.3.c.38.
dem poteſt quæ thymum, ſi ſimiliter ſumatur. Non aptus eius ſanis vſus. Satiua propter mitiorem acrimoniam commodior eſt in cibis. Huius Galenus in ſimplicium cenſu non meminit. Paulus eadē prorſus quæ Dioſcorides de vtraq; ſcripſit. Satureia noſtra vulgaris calida eſt & ſicca ordine tertio. Farina eius in vino pota, vt ex antiquo herbario refert Fuchſius, medetur pul- Cap.113.hi.
monis, thoracis, & veſicæ vitiis, ciet vrinas, mēſes pellit. Herba ipſa cum floribus lethargicos excitat olfactu, aut coronæ modo capiti impoſita. Succus cum roſaceo auribus infunditur: cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ vſus marceſcentes coitus ſtimulat, quare à ſatyris traxiſſe nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat: faſtidia diſcutit: hebetes oculos exacuit.

THYMVM. CAP. X.

GRAECIS θύμος & θύμον dicitur, Latinis Thymus & Thymum, Arabibus *Haſce, Alaſce*, Gallis & Germanis *Thym*, & *Rhomiſchquendel*, Italis *Thimo*, Hiſpanis *Tomilho ſalſero*. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θύειν dicunt, nomen inuenit. Nonnullis placet potiùs hoc etymum, vt thymos quaſi thyæmos, quod eſt ſanguinem impellens dicatur. Dioſcori- *Nomina* Lib.3.c.37.
des thymi vnius hiſtoriam tradidit. Sunt tamen qui credunt in epithymi hiſtoria thymum aliud agnouiſſe, quod illic θύμον σκληρότερον, id eſt, thymum durius vocat. *Genera* Lib.4.c.172. Lib.21.c.10.
Plinius ſpecies duas recēſet. Totidem & thymi, candidum ac nigricans. Floret circa ſolſtitium, cùm apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Prouētum enim ſperant apiarij largè floreſcente eo. Læditur imbribus, amittitq; florem. Semen thymi non poteſt deprehendi, cum origani perquàm minutum, non tamen fallat. Sed quid intereſt occultaſſe id naturam? In flore ipſo ſatis intelligitur, ſatóque eo naſcitur. Quid nō tentauēre homines? Mellis Attici in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Ergo tranſlatum eſt ex Attica thymum, & vix flore, vt dicemus, ſatum. Sed alia ratio naturæ obſtitit, non durāte Attico thymo, niſi in afflatu maris. Erat quidē hæc opinio antiqua in omni thymo, ideóque non naſci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni niſi intra CCC. ſtadia à mari. Thymo quidem nunc etiā lapideos campos in prouincia Narbonenſi refertos ſcimus, hoc penè ſalo reditu, è longinquis regionibus pecudum millibus conuenientibus, vt thymo veſcantur. Is locus ex Theophraſto tranſcriptus eſt, cuius declarandi gratia, ipſa Theophraſti verba Lib.6.hiſt. cap.2.
adſcribam.

adſcribam. καὶ θύμον δ' τὸ μὲν λευκὸν, τὸ δὲ μέλαν. εὐανθὲς δὲ σφόδρα, περὶ τροπὰς ἀνθεῖ θερινὰς, ἀφ' οὗ καὶ ἡ μέλιττα λαμβάνει τὸ μέλι. καὶ τοῦτό φασιν οἱ μελιττουργοὶ δῆλον εἶναι πότερον εὐμελιττοῦσιν, ἢ οὔ· καλῶς γὰρ ἀπανθήσαντος, εὐμελιττεῖ. βλάπτει δὲ καὶ ἀπόλλυσι τὴν ἄνθησιν ὕδωρ, ἐὰν ἐπιγένηται. σπέρμα δὲ καρπιμὸν ἡ μὲν θύμβρα, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ὀρίγανος ἔχει φανερὸν. τοῦ θύμου δὲ οὐκ ἔστι λαβεῖν. ἀλλ' ἐν τῷ ἄνθει πως ἀναμεμῖχθαι. σπείρουσι γὰρ τοῦτο, καὶ ἀναβλαστάνει. ζητοῦσι δὲ καὶ λαμβάνουσιν οἱ ἐξάγειν Ἀθήνησι βουλόμενοι τὸ γένος. ἴδιον δὲ ἔχει καὶ πρὸς ταῦτα, καὶ σχεδὸν πρὸς τὰ ἄλλα, καὶ κατὰ τοὺς τόπους. οὐ γάρ φασι δύνασθαι φύεσθαι καὶ λαμβάνειν ὅπου μὴ ἀναπνοὴ διικνεῖται ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. διὸ οὐδ' ἐν Ἀρκαδίᾳ γίνεσθαι θύμβρα τε, καὶ ὀρίγανον. καίτοι τοιαῦτα πολλὰ, καὶ πολλαχοῦ. παραπλήσιον οὖν τὸ συμβαῖνον τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ἐλαίας. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνη διοικεῖ τριακοσίων σταδίων ἀπὸ θαλάσσης ἐπάνω φύεσθαι.

Id eſt, Thymum aliud candidum, aliud nigrum. Serò id admodùm floret (non εὐανθὲς vt in vulgatis codicibus exaratum eſt, ſed ὀψιανθὲς legit Gaza, ad ſenſum accommodatius: mox enim ſequitur ratio ſeræ florum productionis) Nam circa ſolſtitium æſtiuum floret, à quo mel apes colligunt, atq; ex eo præſagiri aiunt, an largior futurus ſit mellis prouentus: nam ſi flos læſus fuerit, mellis copia deſit, læditur autem & perit flos ſuperuenientibus imbribus. Semen quidem fœcundum thymbræ & origani perſpicuè cernitur, Thymi verò nullum videre licet, ſed quodãmodo floribus ipſis permiſcetur: flores enim ſerunt, atque ita oritur. Quærunt autem atque inueniunt qui iſtud ex Athenis deferre volunt. Eſt etiam præter hæc ipſa, & reliqua omnia, peculiaris thymo natalium conditio. Nam quo flatus è mari nequeat peruenire, illic naſci duraréque poſſe omnino negant, quare neque thymbram neque origanum in Arcadia prouenire, quamquam talia multa & multis in locis gignuntur. Simile igitur quod & oleæ vſuuenit: nec enim ea trecentis à mari

Ibid.c.21.

ſtadiis naſci poſſe videtur. Hæc Theophraſtus. Repetit thymi genera Plinius aliquantò pòſt. Thymum colligi oportet in flore, & in vmbra ſiccari. Duo autē ſunt genera eius, candidum, radice lignoſa, in collibus naſcens, quod præfertur: alterum nigrius, floriſq; nigri. Hos auctores ſecuti herbarij recētiores duo thymi ſtatuerunt genera. Vnum Creticum cognominatum, quod in Creta copioſum naſcitur, &

THYMVM, Creticum.

κεφαλωτὸν vocatur à capitulis ſpicatis. Hoc maius eſt, & candidum, foliis & ſurculis tanquam lanugine ſiue puluere obductis & candicantibus: alterum vulgatum, minus, & nigrum dictum, quia ſaturo colore herbaceo virens ferè nigricet. Prioris Cretici & candidi duntaxat Dioſcorides meminit, non ſolùm de thymo, ſed etiam de epithymo tractans, doctorũ herbariorum ſententia, qui thymũ nigrum Theophraſti & Plinij ſerpyllum, zygida Dioſcoridis

Lib.3.c.37.
Lib.4.c.172.

eſſe non ſine ratione opinantur, vt dicemus. Thymum Dioſcoridis frutex eſt paruus, ſurculoſus, foliolis multis & anguſtis circundatus, habens in ſummo capitula floribus purpuraſcentibus referta.

Forma.

Thymum vulgare humilis eſt herba, ſurculis multis, fragilibus, lignoſis, foliis perpuſillis, guſtu acribus, ſuperiori tum facie, tum ſapore haud abſimilibus, ſed non ita candicantibus. Flores verò nõ in capitulis aut ſpicis, ſed iuxta foliola purpuraſcunt, radices tenues ſunt & lignoſæ. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium apertè hallucinatũ fuiſſe, qui cum legiſſet

THYMVM Vulgare ſiue Durius, Dodon.

legiſſet apud Theophraſtum, alterum thymi genus nigrum eſſe, quod herbaceo virore & obſcuro ferè nigricet, ſcripſit loco iam citato id floris eſſe nigri, qui flos in vtroque purpureus eſt, ſed in Cretico ſaturatiore, in altero dilutiore purpura. Thymum Creticum gracili ſolo & petroſo prouenit, non ſolùm in Creta, ſed etiam in Græcia & Syria, vnde Venetias aſportatur: Nigrum frequens in Narbonę maritimis collibus, & aliis incultis Narbonenſis prouinciæ locis, vt eius lapideis campis, quod ait Plinius, vulgò *La crau de Prouence*, atq; etiam in Hiſpania. Frigidioribus regionibus ſtudioſè colitur in hortis. Thymum, auctore Dioſcoride, potum cum ſale & aceto pituitā per aluum ducit. Decoctum eius cum melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos ventris, mēſes, fœtus, & ſecundas pellit. Vrinam ciet. Mixtum melle in eclegmate excreabilia facit thoracis vitia. Recentia œdemata cum aceto illitum diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit. Thymos & verrucas pēſiles tollit. Iſchiadicis cum vino & polēta impoſitum auxiliatur. Vtile eſt etiam pro condimento in ſanitatis vſu. De eadem re hæc multò fuſiùs tradidit Plinius. Vtraque oculorum claritati multùm conferre exiſtimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tuſſi eclegmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinem concreſcere non pati è melle. Longas faucium diſtillationes extra illita cum ſinapi, extenuare: item ſtomachi & ventris vitia. Modicè his tamē vtendum eſt, quoniam excalfaciunt, quamuis ſiſtunt aluum: quæ ſi exulcerata ſit, denarij pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet. Item ſi lateralis dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace Præcordiis medentur ex aceto cum melle, quæ potio datur & in alienatione mētis, ac melancholicis. Datur ex comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodeſt & orthopnoicis, & anhelationi, mulierúmque menſibus retardatis, vel ſi emortui ſint in vtero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et viris verò contra inflationes cum melle, & aceto. Et ſi venter turgeat, teſtéſve, aut veſicæ dolor exigat. E' vino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto callum, & verrucas. Coxendicibus imponitur & articularibus morbis, & luxatis tritum, ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in faſtidio tritum cum ſale. Quibus qualitatibus hæc efficiant Galenus docet his verbis. Thymum incidit, & calfacit vehementer, ob id & vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, viſcera potum expurgat, educendis ex pulmone & thorace confert. Itaque in excalfaciendo exſiccandóque, in tertio ordine ſtatuendum eſt. Præter quas vires, alias quoque ei tribuit Aetius ſic ſcribens. Hæc experientia de thymo comperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, thymi aridi minutiſsimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho, bilem enim reliquóſque humores, atque acrem ſaniem euacuat, facit & ad veſicæ affectus. Ventre autem inflato, vbi ſcilicet intumeſcere cœperit, drachmam vnam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulſæ. Ad lumborum coxendicúmque dolorem, laterísque, thoracis, ac hypochondriorum ſuſpenſiones, & inflationes, pon-

Lib.21.c.21. — *Locus.* — Lib.3.c.37. *Vires & Temper* — Li.21.c.21. — Lib.6.ſim. — Lib.1.

dere trium drachmarum cum oxymelite temperato, menſura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreq; detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis,& ante cœnam,aduerſus lippitudines, & vehementem oculorum dolorem.Prætereà contra podagram, etiam quæ motum omninò interceperit, cum vino vtiliſsimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes ieiunis trium drachmarum pon dere exhibetur. Verùm ab atro thymo abſtinere oportet:corrumpit enim tem peramentum,bilémque gignit.Eligendum quod purpureo flore eſt:præſtantiùs tamẽ quod
In Cap. 37. lib. 3. album habet Ex thymo manat oleum aurei coloris, inquit Matthiolus, quod vna cum aqua elicitur, dum per calentis aquæ balneum herba recens viridiſq; diſtillatur. Hoc citreum malum reſipit,guſtu acerrimum eſt,& ad ea omnia vtile,quæ vehementer excalfieri poſtulant.

SERPYLLVM. CAP. XI.

Nomina ΕΡπυλλος & ἕρπυλλον Græcè,Latinè Serpyllum,Officinę Latinum nomen retinuerunt,Arabicè *Hemen*,Italicè *Serpillo*, Germanis *Querdel*, *&* *Hener Roel*, Hiſpanicè *Serpollo & Serpam*, Gallicè *Serpollet*. ἀπὸ τοῦ ἕρπειν,
Lib. 3. c. 39. auctore Dioſcoride,nomen à Græcis inditum eſt, id eſt, à ſerpendo. Varro quoque auctor eſt ab eo quod ſerpat,tam Græcis quàm Latinis dictum eſſe,
Ibid. quoniã ſi qua eius particula terram attingat, ibi radices demittit.Dioſcorides duo
Genera. ſerpylli genera eſſe ſcripſit,hortenſe odore ſampſuchum referens,& idem coronarium, quod ſerpit:ac ſylueſtre, zygis appellatum, quòd fortè eo iugarentur vites. ζυγεῖν enim Græcis interdum idem quod Latinis ligare, & vincire ſignificat. Iſtud
Lib. 20. c. 2. non ſerpit.Plinio de iiſdem generibus cum Dioſcoride conuenit, minimè verò in eo quòd de proſerpendo tradunt. Verba eius hæc ſunt. Serpyllum à ſerpendo putant dictum. Quod ſilueſtri euenit,in petris maximè. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit.Pinguius volũtarium,& candidioribus foliis,& ramis. Quod itaque Plinius de ſilueſtri, id Dioſcorides de hortenſi dixit. Theophraſtus vtriuſq; etiam ſerpilli meminit,ſed hortenſe non aliud illi videtur eſſe quàm ſilue-
Lib. 6. hiſt. Cap. 7. ſtre in hortos tranſlatum.Sic enim ait, καὶ γὰρ ἕρπυλλος ἔστιν ἄγριος, ὃν κομίζοντες ἐκ τῶν ὀρῶν φυτεύουσι, οἷον ἐν σικυῶνι καὶ ἀθήνησιν ἐκ τοῦ ὑμηττοῦ. παρ᾽ ἄλλοις δ᾽ ὅλως ὄρη πλήρη, καὶ τόποι, καθάπερ ἐν τῇ θράκῃ, καὶ σισυμβρίου δὲ καὶ τ᾽ ἄλλα δριμύτεραν ἔχοντα τὴν ὀσμήν.Id eſt, Etenim ſerpillum eſt ſilueſtre,quod deferentes ex montibus ſerunt, vt Sycione & Athenis ex Hymetto. Apud alios verò,vt in Thracia, montes & alia loca ſerpyllo ſcatent, & ſiſymbrio,& reliquis acriori odore præditis. Rectiùs quàm Gaza, qui vertit,ſerpyllo ſcatent, ſed ſiſymbrio reliquiſq; odor acrior eſt. Quãtum verò ſerpyllum,&
Ibid. quomodo ſerpere poſsit,declarat Theophraſtus his verbis, τοῦ δ᾽ ἑρπύλλου ἴδιος ἡ αὔξησις ἡ τῶν βλαστῶν. δύναται γὰρ ἐφ᾽ ὅσον οὖν προιέναι τὸ μῆκος, χάρακα λαβὰν, ἢ πρὸς αἱμασίαν φυτευθεὶς, ἢ κάτω καθιέμενος.Id eſt,Ramulorum ſerpylli proprium quoddam eſt incrementum,quippe cùm poſsit in quantam volueris longitudinem trahi,arrepto pe-
Lib. 3. c. 39. damento aliquo,aut ſi prope ſepes plantetur,aut ex loco altiore demiſſum.Serpyl-
Forma. lum hortenſe ſic deſcribit Dioſcorides.Folia habet & ramos origano ſimiles, (vel vt quidam legunt, tragorigano: nam Tragorigani folium cum ſerpyllo ſylueſtri idem confert) ſed candidiores:ad ſepes demiſſum multò proceriùs aſſurgit. Silueſtre non ſerpit,ſed rectum ramulos emittit tenues, ſurculoſos,foliis refertos rutæ ſimilibus,vel,vt rurſum legunt,Tragorigano:τραγοριγάνῳ,non πηγάνῳ. tamen ſubanguſtis,oblongioribus,durioribus:flores guſtanti acres,iucundè olentes:radix in-
In cap. 39. lib. 3. utilis.Naſcitur in petris.Matthiolus ſerpyllum hortenſe in Hetruria haud negligi, ſed in hortis ſeri,& diligenter coli tradidit. Silueſtre duorum eſſe generum,vnum flore candido,odore citrijmali:alterũ flore purpureo,guſtu perquàm acri,ſatureiæ ſimili.

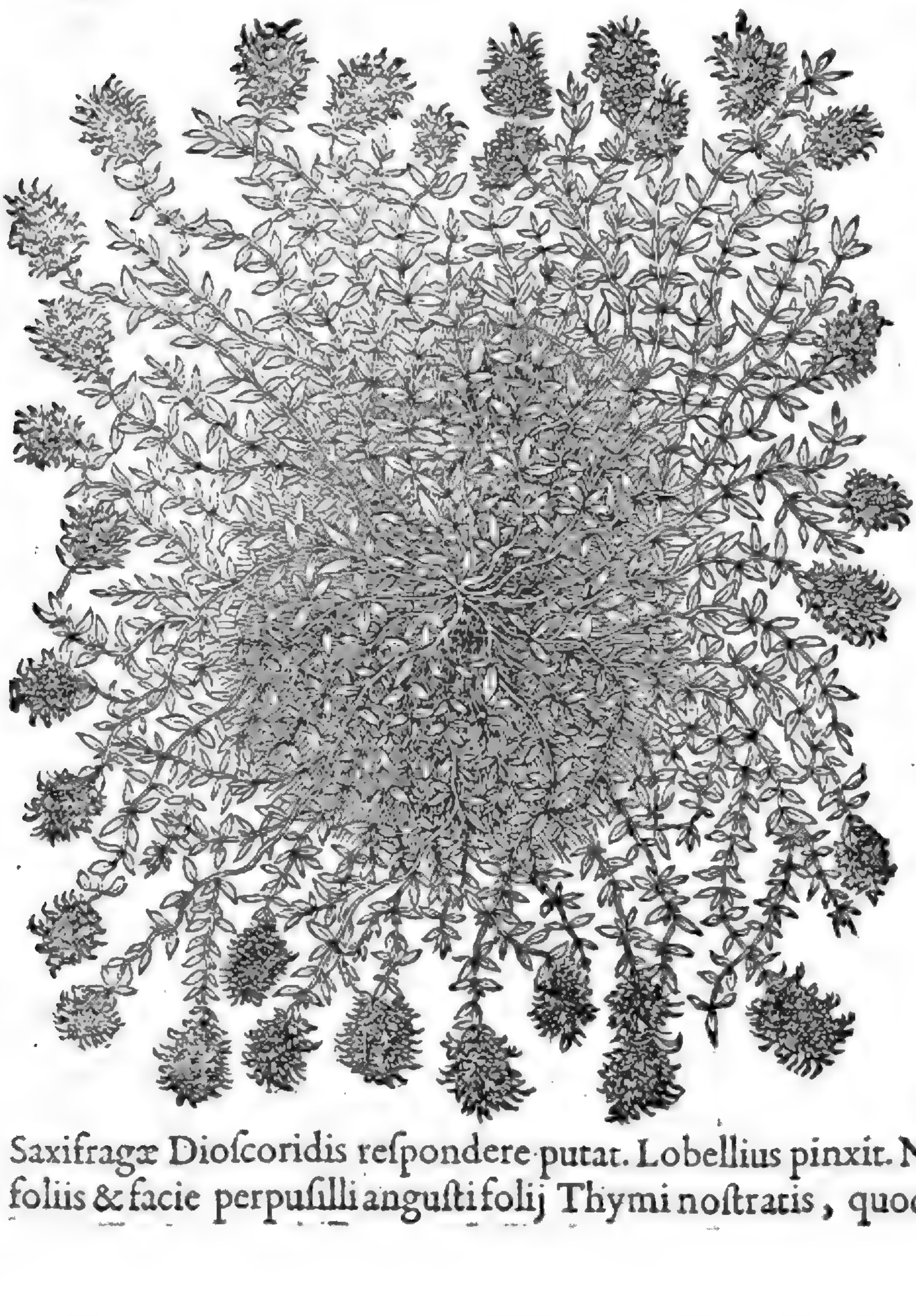
SERPYLLVM, Matth.

SERPYLLVM Narbonenſe, Lob.

SERPYLLVM, Matthioli.

ſimili. Vtrumq; copioſiſsimè naſci apud Goritienſes, in Saluatino mõte lætiſsimũ, & odoratiſsimũ. Duo quoq; ſerpylli genera agnoſcit Pena: quoddam ſatiuũ, quod habitius & grandius eſt, quoddã ſilueſtre incultis marginibus, ſterilib⁹, & collibus gaudẽs. Facies vtriq;, thymi noſtratis vulgaris: flores & folia ſimilia, ſed maiora, in caulicu lis gracilibus, duris, lignoſis, reptantibus: floſculi in capitulis, thymi vulgaris purpu ra rubentes, nonnũquam albicantes. Serpyllũ vulgare Dodonęus libro de floribus non tam ſerpillo quã Saxifragæ Dioſcoridis reſpondere putat. Lobellius pinxit. Narbonenſe Serpyllum foliis & facie perpuſilli anguſtifolij Thymi noſtratis, quod rarius eſt, in Ericetis fol. 81.

Egidij pagi, vulgò *S.Gilles*, agri Monſpelienſis, Thymi anguſtifolij facie prouenies, lignoſis & durioribus ſurculis repens, cuius radix & flores ſimiles noſtrati. Serpyllum quidem certè pauci hodie aut ferè nulli in hortis ſerant, cùm vbique copioſiſsimum naſcatur, nec ideò tamen deſpicitur. Nam ex eo cum floribus ſiccato & trito à permultis puluiſculus fit, quem vocant *du Pouſſet*, quo iuſcula condiunt. Serpyllum verò zygida Dioſcoridis, periti quidam thymum nigrum eſſe putant, quo Narbonenſis ſcatet Gallia, & quod etiam hodiè Monſpelienſes *Serpolet* appellant, Auenionenſes & accolæ, *Farigoule*, Pariſienſes *Thym*. Nam thymi nomine Dioſcorides albi tantùm & Cretenſis meminit, ſtœchadis modo capitula ſpicata gerentis, vt diximus. Hanc etiam plantam, quia naturā thymo proximam habet, à Theo-
Lib.6.hiſt. Cap.7. phraſto ſerpyllum θυμώδης dictam volunt, non thymum penitùs redolens, vt conuertit Gaza, ſed thymo figura, folio, rectis virgulis, flore, odore, viribus ac faculta-
Lib.3.c.39. tibus ſimile, quas ſic declarat Dioſcorides. Serpyllum ſilueſtre ſatiuo efficacius eſt,
Temper. & Vires magis excalfaciens, & ad medicum vſum aptius. Menſes extrahit, & vrinas cit potu. Torminibus, ruptis, vulſis, iocinoris inflammationibus auxiliatur, aduerſus ſerpētes potū & illitum. Capitis dolores mulcet coctū, adiecto roſaceo, & aceto madefactū. Maximè verò lethargo & phrenitidi cōuenit. Sanguinis vomitus ſedat ſuc-
Lib.20.ca.22. cus eius quatuor drachmis cum aceto potus. Plinius eadem ferè habet. Aduerſus ſerpentes efficax, inquit, maximè cenchrin, & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis in vino ramis foliiſq;. Fugat & odore omnes ſi vratur. Et cōtra marinorum venena præcipuè valet. Capitis doloribus decoctū in aceto illinitur temporibus aut fronti cum roſaceo. Item phreniticis, lethargicis: contra tormina & vrinæ difficultatem, anginas, vomitiones drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinorum deſideria. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto.
Lib.6.ſim. Ad cruētas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Serpyllū, auctore Galeno, vſq; adeò excalfacit, vt & menſes & vrinas moueat, guſtu multùm eſt acre.

CALAMINTHA. *CAP. XII.*

Nomina ΚΑλαμίνθη Græcis, Latinis Calamintha, Officinis & Arabibus *Calamentum* dicitur, Italis *Calamento*, Gallis *Calamente*. Nominata verò eſt calamintha quaſi vel bona vel vtilis mentha: namq; odore ſuo ſerpentes fugat: quod teſtatur etiam Ariſtophanes his verbis. σὺ δ᾽ ὄζεις καλαμίνθης ὄφεως ἐλαστικοῦ. vel quaſi elegantiore aſpectu, odoreq; delicatiore eſſet quàm mentha, certè habitiore nitidioreq; habitu eſſe nullus inficiabitur, inquit Pena, qui
Lib.3.c.36. Vincentinam & Veronenſem viderit. Niſi quis putet à κάλου, hoc eſt ligno, quaſi
Genera. lignoſam appellari mentham. Dioſcorides tria calaminthes recenſet genera, calaminthàm montanam, alteram Latinorum nepetam, tertiam mēthaſtri ſimilem.
Lib.20.c.14 Plinius prima duo genera in vnā menthaſtri ſpeciem confudiſſe videtur his verbis. Menthaſtrum ſilueſtris mentha eſt, differens ſpecie foliorum quaſi figura ocimi, pulegij colore, propter quod quidam ſilueſtre pulegium vocant. Quo loco fal-
In fine ca. ſò pulegij colore, pro pulegij odore legitur, vt ex Dioſcoride intelligere licet. Po-
Lib.3.c.36. ſteà nepetæ vires ſeorſim exponit. Calaminthàm montanam deſcribit Dioſcorides foliis eſſe ocimi, ſubalbidis, ramulis & ſurculis anguloſis, purpureo flore. Alteram
Forma. pulegio ſimilem, ſed maiorem, quam ideo ſilueſtre pulegium vocarunt, quod odore ipſi ſimilis ſit. Nepetam Latini vocant. Tertiam menthaſtro ſimilem, foliis oblongioribus, caule & ramo ſuperioribus maiorem, ſed viribus inefficaciorem. Calaminthàm montanam ſæpius à ſe viſam ſcribit Matthiolus in excelſis vallis Ana-
1 Calam. In cap.36. lib.3. niæ montibus, foliis albicantibus, ocimo ſimilibus, caule quadrāgulo, flore in purpura ruſeſcente. Hanc Lobellius Calaminthàm montanā vulgarem vocat, mediam odoris

CALAMINTHA Montana, Matthioli.

CALAMINTHA Altera, Matthioli.

odoris ſuauitate & magnitudine inter ſuauiorem Calaminthã & Nepetam. Quadrato enim cubitali & ampliore, alarum multis ramulis concauo caule fruticat, foliis rotũdioribus nigrioribus, Nepetæ ſimilibus, ſed maioribus, hirtis nitidioribus, & iucundioris odoris fragrantia, floſculis non diſparibus. Cliuoſis Angliæ, Germaniæ, Galliæ, Italiæ ſponte oritur, vnde in viretis Belgicis alitur ad vſus medicos. Calaminthaam aliam montanam præſtantiorem oſtendunt Pena & Lobellius Officinis omnibus nondũ notam, quæ eius vice cattaria vtuntur. Non obuia eſt omnibus iſta montana præſtantior, nec niſi in Narbonenſis Ceuenæ vmbroſis, ſaxoſiſq; cliuis frequens, & in Romano Patauinóq; agro virgis quadratis, nitidis, cubitum altis, & quàm menthæ gracilioribus, folia edẽtibus ocimi aut meliſſophylli, ſed minora, ſpecioſiora, hirſutiora, flore item meliſſæ, ſed purpureo, quauis calamintha maiore, aſpectuq; hilariore, ſemine portulacæ minuto, odore amarãci, mentha ſuauiore. Alterius calaminthæ frequẽtior eſt vſus, quæ Romanis Nepeta nuncupatur. Hæc inculto ſolo prouenit, vt ſcribit Matthiolus, ſecus itinera & ſepes, atq; etiam in collibus: foliis ſubrotundis, aliquãtum hirſutis, in ambitu minutim inſectis, caulibus cubitalibus, anguloſis, hirſutis, floribus paruis purpuraſcentibus, à medio caule vſq; ad ſummum verticillatim erumpẽtibus, vt in pulegio, ſed in cacumine copioſioribus, In cap. 36. lib. 3.

CALAMINTHA Montana præſtantior Pen. & Lobell.

radicibus tenuibus & numeroſis. Hæc eſt quã pulegio ſimilem facit Dioſcorides. Eſt enim foliis regalis pulegij, vt ait Pena, aliquantò maioribus, albidis, variegatis maculis, minoribus quàm ſuperioris calaminthæ ex pullo porraceis, odore pulegio ſimili, ſed vehementiore ingratioreq́;, præſertim feruidioribus tractibus, ſqualidis, cliuoſis Italiæ, Narbonæ, & Galloprouinciæ, vbi nomine calaminthæ ſeu nepetæ Officinis vſurpatur, & in reliqua Gallia Lugdunenſi præcipuè, vbi etiam totam æſtatem flores purpurantes pallenteſq́; verticillatim virgas cubitales amicientes fundit. Eſt etiam Lobellij Calamintha altera, odore graui pulegij, foliis maculoſis, Nepeta Dioſcoridis, quam ſic etiam vocaſſe debuit Matthiolus. Huius alteram ſpeciem Calaminthам ſecundam incanam ex Italiæ collibus attulit, & pinxit Lobellius, guſtu pulegij, foliis maioranæ duplò minoribus, candicantibus, vti tota planta in cubitalibus & pedalibus ſurculis. Exiliores floſculi calaminthæ ſiue Nepetæ Dioſcoridis, odoris grauis pulegij. Cautibus Linguagotticis calidarumq́; regionũ oriunda, floribus albis ex collibus Picardiæ & Gallobelgij delatam calaminthã ſecundam vidit Lobellius. Tertia calaminthæ ſpecies Gattaria non eſt, vt ſcribit Matthiolus, ſed illa quæ in aquoſis locis reperitur, menthaſtri æmula, magis tamẽ ſubalbidis foliis, & guſtu acrioribus, cuius hanc Matthiolus picturã oſtendit. Quidam non calaminthæ ſpeciem, ſed mẽthaſtrum album appellant. Pena & Lobellius Polycnemum eſſe ſuſpicantur, de quo in hoc libro tractabimus ſuo loco. Alij ſcordotim alteram Plinij, de qua ille: Scordotis eſt, inquit, & alterius generis, latioribus foliis, menthaſtro ſimilis. Plurimos vtraque ad vſus per ſe, & inter alia in antidotis. Alij Scordotim Plinij Saluiam agreſtem Officinarum, ſiue Saluiam boſci eſſe aiunt, quam Dodonæus Sphacelum Theophraſti eſſe credit: alij, quorũ ſentẽtia probabilior, Gallitricum Officinarum: alij Stachyn earumdem. Pena & Lobellius aliã mẽthaſtri foliis aquaticam, hirſutam, calaminthам tertiam Dioſcoridis eſſe cenſent, cuius facilis dignotio menthaſtrum intuenti, inquit Pena, vtraque enim aquoſis viret marginibus ſatorum aut pratorum. Huius caulis cubitum & ſeſquicubitum æquat, folia menthaſtri aut ſiſymbrij edit, incana: flores mẽthæ ſpicatos purpura obſoleta, odoris grauis ſiſymbrij, nec guſtu nimis calfaciente. Quidam ſylueſtre Siſymbriũ Dioſcoridis eſſe putant. Hanc videtur Tragus nomine quartæ nepetæ agreſtis depinxiſſe, plantam

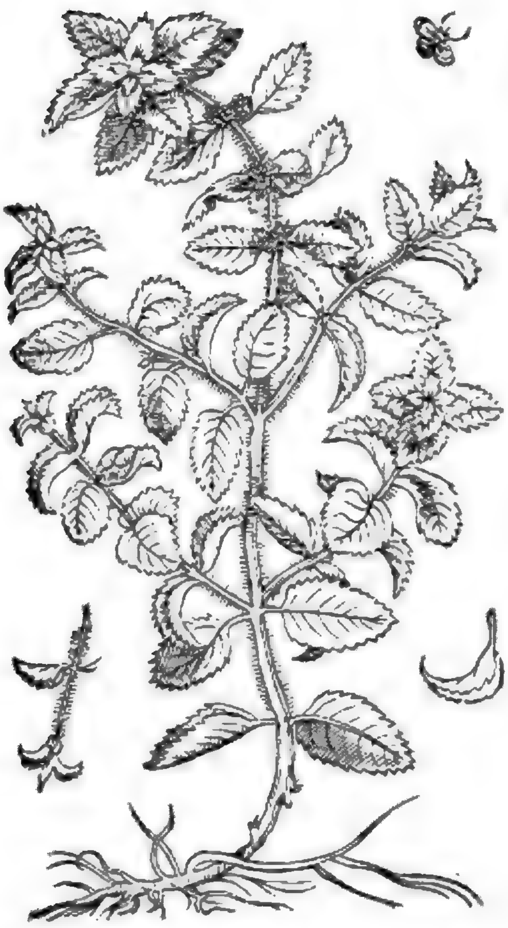
CALAMINTHA Aquatiqua, Matthioli.

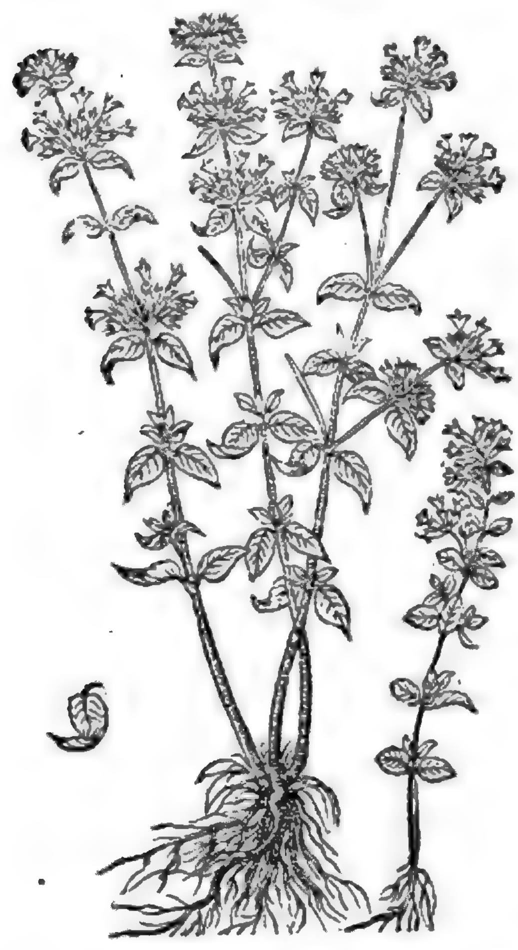
Lib.25.c.6. *CALAMINTHA Secunda incana, Lobellij.*

NEPETA IIII. Tragi, Calamintha menthaſtri folio, Penæ.

CALAMINTHA II. & III. Dioſcor.

plantam grauiſsimi odoris, circa humida loca prouenientem, folia habentẽ origani, incana, guſtu impenſè feruentia & amara, flores rubros caulem circundantes. Calaminthæ ſecundæ ſiue Nepetæ genuinæ ramulum, & Calaminthàm tertiam Dioſcoridis, hîc expreſsimus ex Dalechampio. Ac ſecundæ quidem pulegio ſimilis foliis & albis notulis ſignatis delineatio, ſatis ex ſupradictis perſpicua eſt. Tertiam verò ſic deſcripſit. Naſcitur ferè ſub ſepibus, in locis editis & pinguibus: radicibus multis, tenuibus, ſubnigris: caulibus tribus aut quatuor nonnunquam pluribus, quadrangulis, rubris, villoſis, cubitalibus: foliis primæ Calaminthes, ſed longioribus, & ad menthaſtrum accedentibus, per interualla binis, lanuginoſis, ex quorum alis interdum folioſi ſurculi prodeunt. In caulium vertice, & eorũdem diſcretis ſpatiis verticillatim congeries, vt in Praſio, aſperæ & hirtæ, ex quibus flos exit, non confertim, ſed viciſsim oblongus, ſupernè latus infernè anguſtus, nitidi ruboris. Guſtus plantæ totius amarus principio, tandem ſubacer: odor grauis & ignauus. Omnium Calaminthàrum folia, auctore Dioſcoride, guſtu feruẽtia admodum & acria ſunt: radix inutilis. Pota aut illita folia demorſis à ſerpente opitulantur. Decoctum potum vrinas & menſes pellit. Ruptis, conuulſis, orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribúſque auxiliatur: præſumpta in vino venenis reſiſtit. Regiũ morbũ expurgat. Lumbricos & aſcaridas cũ ſale & melle pota enecat. Nec ſecus cruda coctaq; & trita, elephanticos eſitata adiuuat, ſi poſtea ſerum lactis bibatur. Folia trita & appoſita menſes ducunt, & fœtus interimunt. Accenſa aut ſubſtrata ſerpẽtes fugant: nigris cicatricibus candorem reddunt in vino cocta & illita: ſugillata tollunt. Iſchiadicis imponitur, vt humorem ex alto euocet, meatúſque tranſmutet ſummam cutem exurens. Vermes necat ſuccus auribus inſtillatus. Quæ omnia diſtinctiùs & fuſiùs declarat Galenus his verbis. Calamintha eſſentia eſt tenui, & calida ſiccaq; temperie, tertio quodammodo ordine vtraque qualitate. Horum manifeſta ſunt indicia partim guſtu apparentia, partim experientia cognita. Guſtu ſiquidem acris, & palam calida eſt, ac paulum omnino amaritudinis obtinet. Periclitantibus autem & corpori admouẽtibus extrinſecus impoſita, primùm quidẽ valde calfacit, & nonnihil mordet, cutemq; rodit, poſtremò etiã vlcus efficit. In corpus autẽ intrò aſſumpta

Matthi. in ca.121. li.2.

Lib.3. c.36.

Vires & Temper.

Li.7. ſimpl.

tum ipſa per ſeſe ſicca, tum etiã cum melicrato, perſpicuè calfacit, & ſudores ciet, omneq́; corpus tum digerit, tum exſiccat. Ea ratione ducti quidã contra corporis concuſsiones, rigoréſque per circuitũ repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo incoctam toti corpori inungentes cum trictione non ſegni, intro verò aſſumẽtes, ſicut dictum eſt. Quinetiam & coxẽdicibus eam quidam in ægritudinibus iſchiadicis tanquam ſtrenuum remedium illinunt: trahit enim quæ in profundo hærent ad ſuperficiem, totumq́; articulũ excalfacit, cutemq́; nõ obſcurè adurit, menſeſq́; tum epota, tum apposita admodum efficaciter prouocat. Bonũ etiam eſt elephanticorũ remediũ, non eò tantum quòd ſtrenuè tenues humores digerat, verũ etiam quòd extenuet & incidat valenter craſſos, qui talem morbũ procreant. Sic & cicatricibus atris colorẽ reddit, & ſugillata digerit. Præſtat autẽ in huiuſcemodi, vbi in vino ipſam decoxerimus, emplaſtri ritu imponere, & viridem magis quàm ſiccam. Quippe arefacta vehementior redditur, & ad vrendum promptior. Porrò talis cùm ſit ad venenatarum beſtiarum morſus aſſumitur, velut etiam cauteria, & quæcũque medicamenta calida ſunt, & acria, tenuiumq́; partium, quæq́; facilè ex alto ad ſeſe circumiacentem omnem humiditatem poſſunt attrahere. Cæterũ, quæ illi ineſt amaritudo, planè exigua eſt, verũ ad quædam tam efficax, quàm quæ valentiſsima, nimirũ cùm coniuncta ſit vehementi calori cum tenui eſſentia. Quare & aſcaridas & lumbricos ſuccus eius aut infuſus aut epotus necat. Eadem ratione aurium vermes, aut ſi alicubi in corporis parte ſinuoſa aut rugoſa quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic conceptum ſeu pota, ſeu admota interimit & eiicit. Igitur incidendi quidem ei vis ineſt propter calorem eius, tenuitatem, & amaritudinem, abſtergendi verò propter vnicam amaritudinẽ. Itaque aſthmaticis ob omnia antedicta prodeſt: ictericis verò potiſsimùm ob amaritudinẽ, ſicut omnia ferè aliã amara, vtpotè abſtergentia & expurgantia in iocinore prouenientes obſtructiones. Ad omnia iam dicta efficacior eſt montana.

CATTARIA. *CAP. XIII.*

HERBA Felis, Matthioli.

Nomina

QVÆ Cattaria, ſiue Menthacatti vulgò dicitur, Gallis *l'Herbe-au chat*, Italis *Gattaria*, ſiue *Herba Gatta*, Germanis *Katzenwurtz*, Nepeta non eſt antiquorum, neque alia calaminthæ ſpecies, ſed veluti inter calaminthã & meliſſam, antiquis fortè ignorata, tamen præſtans viribus. Cattariã verò plebs vocauit peramœni ſpectaculi argumento. Vix dum enim conſpectam vbi olfecerit Cattus, amplexatus & diſſuauiatus fuerit, laſciuiẽdoq́; illi iam accedẽdo, iam recedendo ſeſe vtriſq́; pedibus diu & multum affricuerit, colludendo tãdem miris geſticulationibus vniuerſam auidè ligurit: ſed auidiùs ſi ea ex agris in hortos fuerit tranſlata: tenerior enim tunc eſt, odoréque non perinde vehementi. Eſt enim hortenſis & agreſtis, ambæ ſimiles, caulibus quadratis, numeroſis, rectis, incanis. Foliis per interualla binis, incanis, meliſſæ aut marrubij æqualibus, mollibus & ſubcandicantibus, præſertim auerſa parte: floribus intra & circum ſuperiorum foliorum

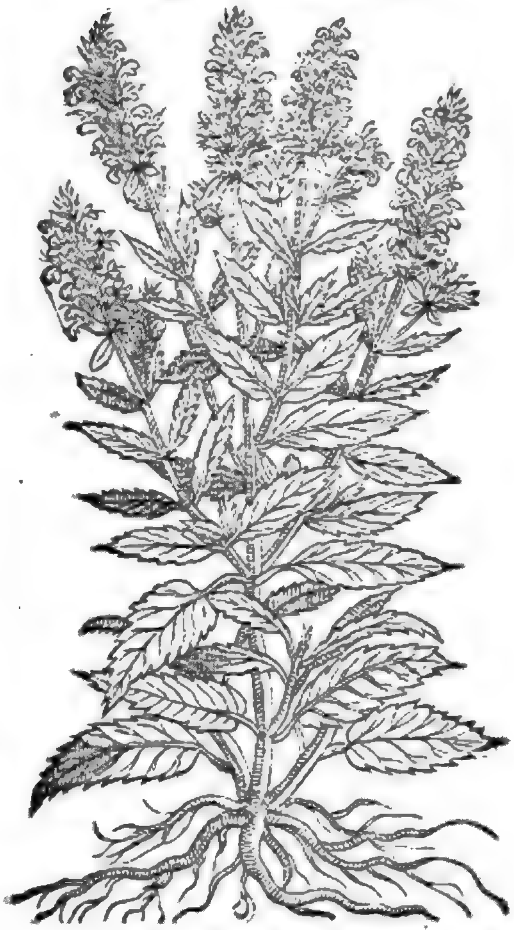
Genera.
Forma.

exortus

MENTHA Cattaria Peregrina latifolia, Lobel.

MENTHA Cattaria anguſtifolia, Lobellij.

exortus ramulos ambientibus,& extrema ſpica caudata decorantibus,menthæ aut menthaſtri:radicibus multifidis & fibratis. Naſcitur in agrorum marginibus, ſecus vias, vliginoſo etiam ſolo quemadmodum menthaſtrum. Menthã duplicem peregrinam hîc ex Lobellio proponimus,Latifoliam & Anguſtifoliam.Priori folia Cretici marrubij proxima, incana, flores candidi, copioſi Cattariæ vulgaris, verticillatim caulem etiam quadratum ambientes,multis concauum alis, eiuſque ſummum decorantes. Magis intenſus eius odor, grauior vires etiã acriores quàm Cattariç. Altera dũtaxat anguſtioribus minoribuſq; foliis variat,alioqui re ipſa vna & eadem quæ ſuperior. Vtraque ſemine Hiſpano ſata. Strenuè excalfacit & attenuat. Quare valet ad omnes capitis,pectoris,vẽtriculi, & vteri morbos,à pituitoſis excrementis aut flatu genitos. Ideò diuturno capitis dolore affectis, vertiginoſis,veternoſis,ſtupidis,reſolutis,conuulſis,comitialibus,aſthmaticis & ſuſpirioſis auxiliatur. Item medetur ventriculi torminibus à flatu prouenientibus. Tota planta menſes elicit tam pota, quàm in deſſeſsionibus addita. Eius vſus ſteriles reddit fœcũdas,ſi ſterilitatis frigiditas humiditaſq; cauſa ſit: valenter enim vterũ excalfacit. Succus naribus infuſus pituitæ copiam expurgat & viſum acuit.

Locus.

Temper. & Vires. Matth. in ca.56. lib.3.

SCORDIVM. *CAP. XIIII.*

ΣΚΟΡΔΙΟΝ Græcis,Latinis Trixago paluſtris,Plinio Scordotis, Officinis ferè incognita,Germanis alluſione quadam ad Romanam appellationem aptè *Uvaſſer Batenig* nominatur, Gallis *Scordion* & *Chamarraz*. Scordium autem à Græcis dictum fuit ab alliis, quia folia eius affricta allij, quod Græcis σκόροδον vocatur,odorem referunt. Ab eodem mali & ingrati odoris ſenſu iiſdem etiam δύσοσμον appellata fuit. Vt verò paluſtris trixago dicta ſit,tum ſimilitudo fecit,tum natalium locus,Trixagini enim quæ Græcis chamædrys dicitur,ſimilis eſt,& in humentibus ac paluſtribus locis naſcitur. Scordiũ, vt depinxit Dioſcorides, folia chamædryj ſimilia habet, maiora tamen, nec ſic in ambitu inciſa,odore aliquantùm allium referentia, guſtu adſtringentia & amara, caules quadran

Nomina.

Li.3.ca.108.

Forma.

Lib.25.c.6. quadrangulos, in quibus flos ſubrubeſcens. Lenæus apud Plinium Mithridati ipſum adſcripſit his verbis. Ipſi Mithridati Crateuas adſcripſit vnam Mithridation vocatam. Et mox, Alteram Lenæus Scordotim ſiue Scordiũ, ipſius manu adſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramoſam, quercus ſimilitudine, foliis lanuginoſis. Reperitur in Põto campis pinguibus, humidíſque, guſtus amari. Hæc Plinius. Quod dicit quercus ſimilitudine, de chamædri accipiendum videtur, cuius ſimilia eſſe Scordij folia Dioſcorides dixit, chamædryos autem quercui. Hæc herba tum allij tetro odore, tum alexipharmaca vi apud veteres celebris, patrum noſtrorum memoria Medicis & Seplaſiariis ignota fuit, ei tam ſalutari atque omnibus putridis marcoribus, vt Galenus ait, aduerſanti, ſilueſtre allium ſubſtituentibus. In hunc autem errorem incidiſſe tum vicinitate nominũ deceptos, quia Scordium à Scorodo, quod Græcis allium ſignificat, non diſtinguerent, tum interpretis Auicẽnæ imperitia conſtat, qui in altera theriacæ compoſitione Scordium, in altera ſilueſtre allium indiderit, quæ interpretatio fecit, vt Scordium & ſilueſtre allium nihil inter ſe differre exiſtimarint. Hodie verò recentiorum & peritiorum herbariorum opera omnibus verum innotuit, quod hîc pictum eſt, nec aliud in theriacos paſtillos inſerendum, iis nimirum viribus præditum quas Dioſcorides illi aſsignat his verbis. Calfaciendi vim habet, vrinam cit. Viride tritum & aridum cum vino decoctum contra ſerpentium morſus & venena letalia bibitur. Ad ſtomachi roſiones, dyſſenteriam, & vrinæ difficultatem pondere duarum drachmarum cum hydromelite. Purgat craſſa, & purulenta è thorace. Facit ad veterem tuſsim, rupta, conuulſa cum naſturtio, melle, & reſina in ecligmate aridum commixtum. Hypochondriorum vetuſtas inflammationes cerato exceptũ lenit. Succurrit podagris cum acri aceto circumlitum, aut ex aqua illitum. Menſes ſuppoſitum mouet, vulnera glutinat, vetuſta vlcera purgat, & cum melle ad cicatricem perducit. Siccatum carnem excreſcentem reprimit. Succus præterea ex eo expreſſus ad prædicta vitia bibitur. Galenus tradidit ſcriptum eſſe à viris grauiſsimis, cum in bello interemptorũ cadauera multos dies inſepulta iacuiſſent, quæcumque ſupra Scordium fortè fortuna ceciderant, multò minùs aliis cõputruiſſe, ea præſertim parte qua herbam contigerant. Ob quã rem omnibus ſanè perſuaſum eſt, tam putrefacientibus animalium venenis, quã medicamentorum deleteriis Scordiũ aduerſari. Præterea alibi de facultatibus ſcribens, ex diuerſis tum ſaporibus, tum facultatibus ait conſtare. Nam amarum quid obtinet, & acerbũ & acre, maximè Scorodo, hoc eſt, allio ſimilis eius acrimonia, vnde ſanè nomenclaturam ſortitũ eſt. Expurgat igitur, ſimulq; excalfacit viſcera, tum menſes vrinamq; mouet. Præterea conuulſa ruptaq; & laterũ dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat epotũ. Deniq; viride quidẽ illitũ magna vulnera cõglutinat, ſed ſordida purgat, & maligna ad cicatricẽ ducit, illitum aridũ. Scordiũ alterũ Plinij quidam volunt eſſe Saluiam agreſtem, quã Dodonæus facit Sphacelum Theophraſti, Cordus Scordianam vocat. De hac egimus capite ſecundo libri huius.

SCORDIVM, Matthioli.

Pena fol. 210.

Li.1.Antid.

Lib.3.c.108.

Temper. & Vires

Li.1.Antid.

Li.8.ſimpl.

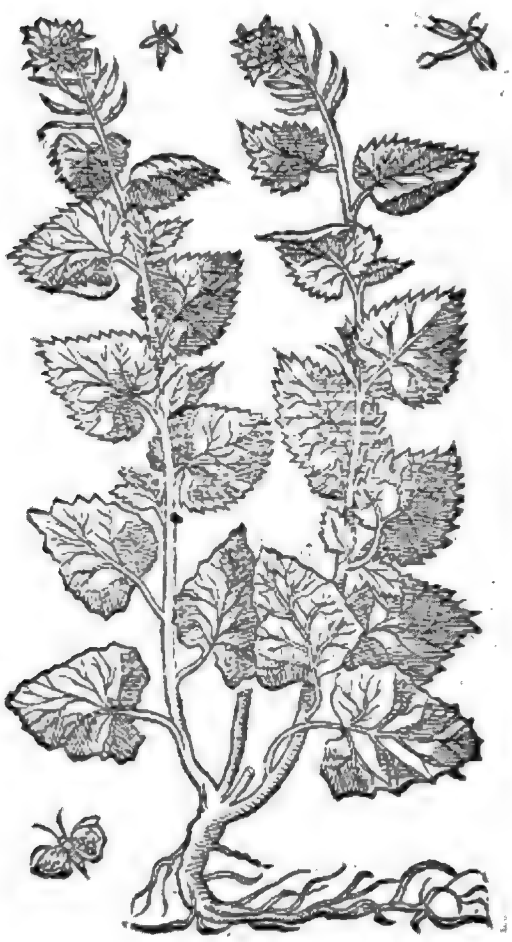
ALLIA

ALLIARIA. CAP. XV.

VT odore non ita facie nec facultatibus planta hæc ſcordium æmulatur, quod folia eius trita ingratum ac planè Alliatum odorē referant, Alliaris ſiue alliaria dicta, à Pandectario Pes aſini, à Gallis *l'Herbe aux aulx*, à Dioſcoride fortaſsè præterita. Propter ſepes & in agrorū marginibus paſsim naſcitur, foliis cùm primùm erumpunt, ſubrotundis, violæ ſimilitudine, aliquantò tamen maioribus, quæ cùm adoleuerint in angulos exeunt, per ambitum ſerrata, meliſſophylli aut vrticæ quadamtenus ſimilia, ſed læuiora, nec ita rugoſa, & à pediculo latiora, quæ digitorum attritu guſtatuq; Allij odorem, & ſaporem reddunt. Caulem profert bicubitalem, rotundum, flores albos, ſemen nigrum, minutum, tenuibus ſiliquis incluſum, radix alba, longiuſcula, eiuſdem cum foliis odoris. Huius plantæ delineationem non peſsimè quadrare Plinij Alectorolopho ſcribit Pena, quippe folia per initia circinata, hederæ terreſtris, longiora, altiuſq; ſerrata euadunt, fimbriata, acutis in ambitu denticulis, tota planta

Nomina. *Locus.* *Forma.* Fol.228.

ALLIARIA, *Matthioli.*

ALLIARIA, *Dodonæi.*

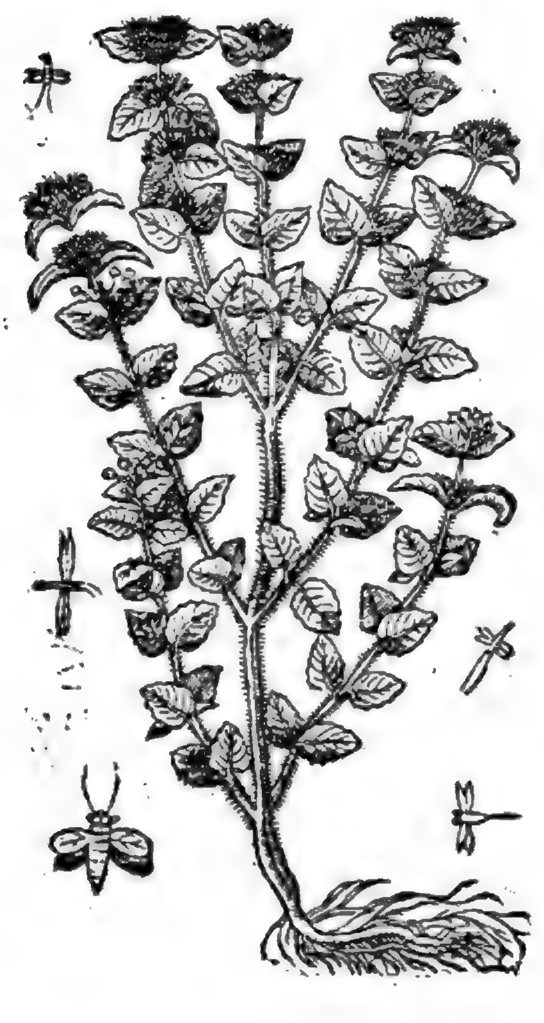

vrticam referente, præterquàm ſiliquis, napi ſemine plenis nigricante, vt vult Plinius. Lib.27. c.5. Flores multi, albidi, irionis: alba radix multos caules bicubitales fundens. Tota guſtu calidiuſculo, humente, melioréque odore & gratiore quàm Allij: quo fit vt mulierculæ, præſertim Angliæ, folia ſucculenta tuſa, ſalſamentis & intinctibus frequenter miſceant, multùm ad incolumitatem annuam tuendam primo vere commẽdantes. Eryſimum aut erucam facultate refert: quare tuſsientibus proderit, vt placet Plinio, de cuius Alectorolopho alibi diximus. Ex huius vi calfactoria & exſiccatoria colligi poteſt, craſſos illam humores extenuare, & lentos incidere. Aiunt ſemen emplaſtri modo impoſitum, vuluæq; admotum mulieres vteri ſtrangulatione oppreſſas liberare, & excitare.

ACINVS. CAP. XVI.

Nomina Li.21. ca.15. & 27. DIOSCORIDI ἄκινος vel ἄκονος herba dicitur, item Plinio Acinos atque etiam epipetron, quam nunquam florere ſcripſit. Vnde ſuſpitio oritur Acinon eamdem eſſe, quæ in Theophraſto epimetron deprauatè pro epipetrō (Acini enim nulla apud eum mentio) nominatur his verbis ἔνια δὲ ϗ ὅλως ἀμανθῆ, καθάπερ ϗ τὸ ἐπίπετρον. Lib.7. hiſt. cap.8. Lib.21. c.15. Ideſt, quædam omnino non florent, quemadmodum epipetron: quæ ſic tranſtulit Plinius. Acinos quam epipetron vocant, quæ nunquam floret. Cenſent tamen peritiores eas, duas & diuerſas eſſe, ac ſic legendum: Acinos: & quam Epipetron vocant, &c. Ex quibus coniicias Acynon per, y, legendum eſſe, ideſt ἄτοκον ſterilem. *Forma.* Lib.3. c.43. Lib.21.c.27 Eſt autem Acynos auctore Dioſcoride, herba tenuium ſurculorum, coronaria, ocimo ſimilis, ſed hirſutior & odorata. A quibuſdam in hortis colitur. Plinius eadem ferè tradit. Acinum & coronarum cauſa & ciborum Ægyptij ſerunt: eademq; erat quæ ocimum, niſi hirſutior ramis ac foliis eſſet, & admodum odorata. Hanc à quibuſdam ſilueſtre baſilicum dici ſcripſit Ruellius, Lib.3. c.36. Latinis ocimaſtrum, Gallis *Baſilic ſauuage*. Dodonæus eamdem plantam ocimaſtri nomine deſcripſit & depinxit. Lib.2.c.60. De flor.ca. 8. Et certè non ſolùm perſimilis, ſed etiam congener ocimo videtur Acinos, vt verè ocimum ſilueſtre cenſeri poſsit, etiam ſi obſtet mutila hiſtoria, ſi codex integer eſt, quæ illi flores adimit, quos ineſſe Dioſcorides non negat. Quare fieri potuit, vt quod Plinio in Bechio, & Dioſcoridi in Dictamno contigit, idem vſuuenerit Plinio, nempe vt nullum agnoſceret florem in Acyno: quæ ſi coronaria fuit, veriſimilius eſt flores habuiſſe. Sed quemadmodum Bechio & petaſitidi, quia præproperè florent, & citiſsimè defloreſcunt, deeſſe florem quidam putarunt, ſic fortè Acino, quia obſcuriùs & ſeriùs flores promit, ac ſæpiùs interdum cùm emerſerunt amittit, intempeſtiua autumni qualibet minima ſæuitia, ſicuti videre eſt in nonnullis puſillos &

ACINVS, Siue Clinopodium ſilueſtre.

ACINVS, Matthioli.

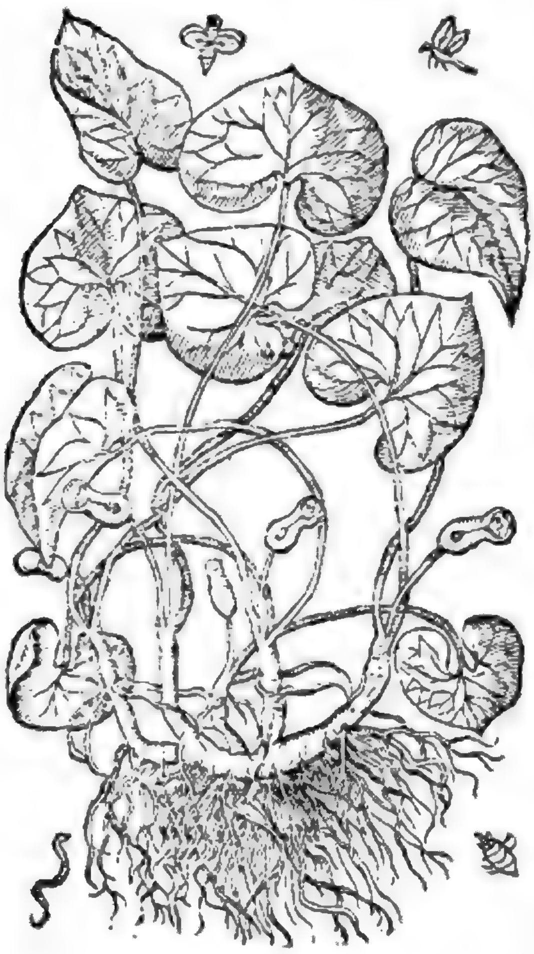
ſerotinos

ſerotinos flores edentibus. Quare Acinos illa quam pinxit Lobellius, Pena deſcripſit, huic loco admodum congruam, floſculis purpureis, verticillatis, ramulis quadratis, ſiccis & exilibus, foliis hirſutis, lanuginoſis, ocimi, multa ſecus ſepes viuax fruticat, nonnihil aut perparum odora, guſtanti multò ſiccior quàm ocimum, tantillo odore ſubadſtringente vt betonica. Eam infra pro Clinopodio primo Matthioli exhibuimus. Cùm igitur iis quas diximus qualitatibus prædita ſit, poſſe *Vires.* ſiſtere menſes, ſi ob partium imbecillitatem fluunt, poſſeq; igni ſacro mederi perſpicuum eſt, cum moderatè repellat digerendo, quas vires acyno Dioſcorides aſsignauit. Aluum, inquit, & menſes potu ſiſtit. Panos & eryſipelata impoſita ſanat. Contraria verò Plinius: Ciet, inquit, menſes & vrinas. Dioſcoridi Paulus aſ- Li.21.c.27. ſentitur ſcribens, Acynos ocimo ſimilis mediocriter adſtringendi vires habet: Lib.7. ideoq; aluum & menſes pota ſiſtit. Impoſita verò panos & eryſipelata perſanat. Matthiolus ab aliis liberiùs diſſentiens, reiecto ocimo ſiluestri, pro Acino calamenthum illud inodorum viarum, vbiq; frequens, & contemptum, à Manardo Ca.43. li.3. iamdiu adductum, profert, illiq; ſine vlla probatione præfert. At qui acrius, menſtruiſq; ciendis aptum calamenthum iſtud norit, neutiquam aſſentietur.

ASARVM. *CAP. XVII.*

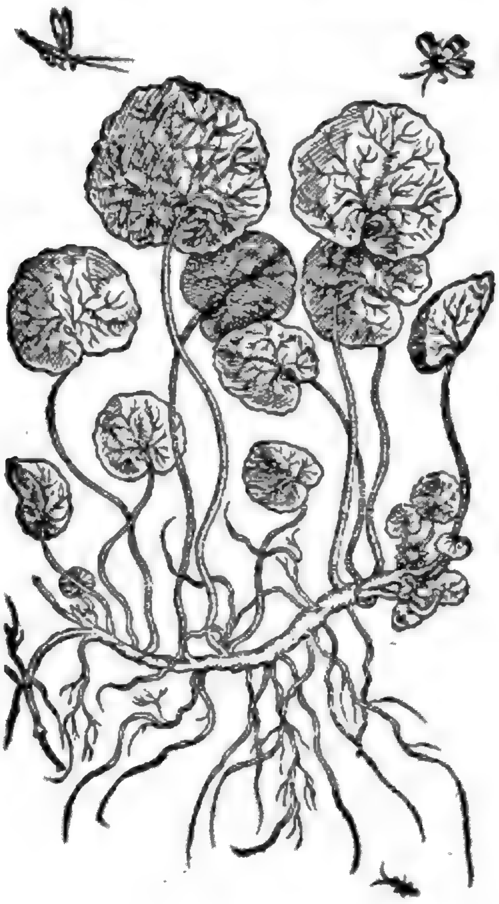
ΑΣΑΡΟΝ Græcis & νάρδος ἀγρία, Latinis Aſarum, & Nardus ſilueſtris, quibuſdam vulgago, Arabibus *Aſaron*, Italis *Aſaro* & *Baccara*, *Nomina* Germanis *Haſeluurtz*, Hiſpanis *Aſarabacchara*, Gallis *Cabaret*. Aſarum autem vocitari dicit Plinius, quoniam in coronis non addatur, vel Lib.21.c.6. dici potuit quaſi ἀσάρωτον quod in ornatum non veniat: aut velut εἰς σφρὰς, ideſt, coronarum nexus οὐκ ἐλθὸν: quibus refragatur Dioſcorides ſcribens herbam eſſe εὐώδη στεφανωματικὴν, ideſt, odoratam coronariam: id quòd plantæ ipſius natura Lib.1 ca.9. confirmare videtur, cui ſemper virentia ſunt folia, viriles ramuli, flexiles pediculi, flores purpurei, odore nardi. Quare cùm Aſarum coronarium fuiſſe negat Plinius, intelligere potuit, inquit Pena, ex hac nullas aptari ſcopas luſtrales verrendis deorum aris, quales colligebantur ex verbenis, verbaſcis, & ſimilibus comoſis, Fol.162. firmioribuſq;. Aſarum Dioſcorides ſcribit folia habere hederæ, minora multò & rotundiora (Ruellius legit μικνότερα, antiquum exemplar πυκνότερα, ideſt, denſiora, Lib.1 ca.9. vtrobique deprauatè: etenim Aſari folia, neque denſiora, neque minora ſunt he- *Forma.* deræ foliis: quare μαλακότερα legendum cenſet Fuchſius, ideſt, molliora: quod par- Cap 3. hiſt. tim Plinij teſtimonio, partim ipſo iudice ſenſu comprobari poteſt) flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos, hyoſcyami cytino ſimiles, in quibus ſemen Acino nō diſsimile, radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini ſimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calfacientes, & linguam vehementer mordentes. In montibus vmbroſis prouenit, ſed plurimùm in Ponto, Phrygia, Illyrico, & Italiæ Iuſtinenſi agro. Breuiùs ſic Plinius. Nardi vim habet & Aſarum, quod & *Locus.* ipſum aliqui ſilueſtre Nardum appellant. Eſt autem hederæ foliis rotundioribus Lib.12.c.13. tantùm mollioribuſq;, flore purpureo, radice Gallici nardi: ſemen acinoſum, ſaporis calidi ac vinoſi. Montibus in vmbroſis bis anno floret. Optimum in Ponto, proximum in Phrygia, tertium in Illyrico. Foditur cùm folia mittere incipit, & in ſole ſiccatur, celeriter ſitum ſentiens ac ſeneſcens. Iſtud Aſarum plantam eſſe omnibus Officinis Aſari nomine notam nullus ambigit. De eo verò fruſtrà rixantur recentes quidā rei herbariæ ſcriptores Baccar ſiue Baccarem, & Aſarum à Plinio, & Baccaram ſiue Baccarem & Aſarum à ſeplaſiariis pro eodem haberi, atque ab illis & nomina & res ipſas confundi. Sed illi nominum affinitate falluntur. Nam Baccar ſi Plinio ſit Aſarum, & Baccara, Baccarus, Baccaris Officinarum, atque etiam Italorum, Hiſpanorumq; *Baccara*, & Gallorū *Cabaret*, leuiuſcula metatheſi à

ASARVM, Matthioli.

Baccara deductum, & ſcripturæ diſsimilitu-
Lib.3.c.43. dine & re differt ab herba, quæ Dioſcoridi
βάκχαρις, Latinis Baccharis dicitur. Conſimi-
lis error eſt in Caſsia, quæ κασσία eſt Græcorũ
cum duplici ſigma: cum ſimplici verò, Caſia,
herba eſt coronaria, cuius meminit Vergilius.
Hæc autem nominum ſimilitudo diligenter
animaduertenda & diſtinguenda eſt, ne frau-
di ſit noſtræ cognitioni. Aſarum verò Bacca-
ram ſiue Baccarum fortè vocatum putat Pe-
Fol.262. trus Pe. quod exiguis vaccis aut vacciniis lage-
nulas ſimiles ferat: illam alteram βάκχαριν ſiue
πάγχαριν propter odoris commendationem.
Temper. & Vires Aſari vires nunc propiùs inſpiciendæ: vis eſt
Aſaro calfactoria, auctore Dioſcoride, & vrinã
Lib.1.ca.9. ciens, conueniens hydropicis & coxendicum
morbo diuturno: radices cum aqua mulſa po-
tæ pondere drachmarum ſex ducunt menſes,
& veratri albi modo purgant. Aſarum, inquit
Lib.21.c.19. Plinius, iocinorum vitiis ſalutare eſſe traditur,
vncia ſumptum in hemina mulſi miſti. Aluũ
purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt &
præcordiis, vuluiſq; ac morbo regio. In muſtum ſi addatur, facit vinum vrinis
Lib.2.c.22. ciendis. Eiuſdem inter medicamenta purgantia meminit Meſues his verbis. Aſa-
rum calidum eſt ſecundo, ſiccum tertio ordine. Tenuat, reſoluit, obſtructa aperit
hepatis, lienis, & horum duritiem ſoluit, & affectus alios inde natos, febres putri-
das, & diuturnas, icterum, hydropem præſertim vino infuſum. Purgat vomitu &
deiectione & vrinis bilem, ſed pituitam manifeſtiùs, etiam ex ilibus, iſchio, & aliis
articulis: ob id harum partium dolores mitigat præſertim infuſum, vel aliter exhi-
bitum. Oleum Aſari cum ladano ſpinæ illitum ſudores mouet, & rigorem febri-
lem inhibet: vrinas mouet, ſemen auget. Valentiùs agit cum ſero lactis, ſpica, &
hydromelite. Muſtum his radicibus conditum poſt tertium menſem hydropas &
ſplenem ſanat. Mediocriter coqui & teri poteſt: quò tenuiùs eſt tritum, eò magis
vrinas mouet, minùs autẽ, aluũ ducit. Datur infuſo ab aureis duobus ad drachmas
quatuor: puluere autem à drachma vna ad aureos duos. Hæc Meſues. A quo fortaſ-
Cap.9. l.1. ſe edocti in Germania ruſtici, inquit Matthiolus, tertianam febrem & quartanam
curant, epoto Aſari ex vino decocto, melle, maci, cinnamomo, & id genus aroma-
tibus additis. Bibunt enim huius decocti calidi cyathum vnum, alij quotidie, alij
alternis diebus, & ſic aluum ſubducunt, quandóque bilem aut pituitam vomitio-
nibus reddunt: accedẽte autem paroxyſmo dorſi ſpinam, & plantas pedum inun-
gunt oleo calido, in quo Aſarum diu fuerit inſolatum: deinde in lecto ſe compo-
nunt calido: ſic enim horror minuitur, & ſudor copioſus funditur. Ab his omni-
Li.6.ſimpl. bus diſſentit Galenus, ſcribens Aſari radices vtiles eſſe, facultate ſimiles radicibus
acori, intenſiore tamen, itaque ex his quæ de illis dicta ſunt huius faciendam con-
Lib.7. iecturam. Eum ſecutus Paulus, ait Aſarum ſimilem acoro vim habere, ſed magis
intenſam. At cum nulla acori radicibus purgandi facultas inſit, & Aſarum, Dio-
ſcoride & Meſue auctoribus, quotidiana etiam experientia ſuffragante, veratri
modo purget, & bilem pituitamq; infernè ac supernè propellat, permirum ſanè
cur acori facultatibus Aſari vires, Galenus & Paulus comparauerint. Aſaro con-
generem plantam ſcribit Matthiolus in Bohemiæ montibus naſci, quam ideò
Aſarinam

ASARINA, Matthioli.

ASARINA, Lobellij.

Aſarinam vocat. Repit humi, folio Aſaro rotundiore ac ſcabriore, leuiter in ambitu ſerrato: cauliculis villoſis, floribus melinis Anthemidis modo, ſed longè minoribus, non inodoris. Radices habet tenues, longas, per ſumma terræ repentes, acri guſtu cum leuiuſcula amaritudine: id quod calidum ſiccumq; earum temperamentum eſſe indicat. Vim habet abſtergẽdi modicã, ſed attenuãdi incidẽdi aperiendi maiorẽ. Pota drachmæ pondere ex mulſo vel oxymelite aluũ exoluit, ducitq; craſſam pituitam & atros humores. Datur vtiliter hydropicis & regio morbo laborantibus. Sunt qui comitialibus & reſolutis propinent, aut herbam per ſe aut eius decoctum. Cit vrinam & menſes: vermes inteſtinorum necat. Legitur autumno, & ſiccatur in vmbra cum radicibus. Aliam Aſarinam ſterilis Seuenæ Narbonenſis agri oſtendit Lobellius, cuius folia & flores dilutè purpuraſcentes hederæ terreſtri conueniunt, ſed maiores & longiores. Rupibus & cautibus Veganio conterminis Seuenæ oritur. Cit vrinam.

BACCHARIS. CAP. XVIII.

EXTAT apud Dioſcoridem, Paulum, Oribaſium ab aſaro ſeorſum tradita Baccharis, aut πάγχαρις, ſic dicta, vt libenter credit Pena, propter eximiam fragrantiæ gratiam in radice cinnamomum redolente ex qua cùm multa alia, tum vnguentum conficiebant, etiam Baccharis apud Comicos nominatum, auctore Athenæo. Galenus quidem in ſimplicibus Baccharim præteriit, ſed in Gloſsis Hippocraticis βάκχαριν λύδιόν τι μῦρον exponit. Vſurpat id Hippocrates, καὶ πραθέσθω βάκχαριν, ἢ ἔλαιον λευκόν. Baccharis autem, vt deſcribit Dioſcorides, plãta eſt odorata, coronaria, cuius folia aſpera ſunt, magnitudine inter violam & verbaſcum media: caulis anguloſus, cubitalis, ſubaſper, adnatas propagines habens: flores purpurei, albicantes, odorati, radices veratro nigro ſimiles, odore cinnamomo proximo. Aſperum ſquallidumq; ſolum amat. Oribaſius iiſdem planè verbis deſcripſit. Eamdem herbam Baccharim etiam Vergilius, ex qua ſerta & coronæ texebantur tanquam ἀποτρόπαιον faſcini ex nimia

Nomina. Lib. 15. Lib. de nat. mulieb. Lib. 3. c. 44. *Forma.* *Locus.* Lib. 11.

laude. Sic enim canit.

Ecloga.7.

At ſi vltra placitum laudarit, Bacchare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Quare vehemẽter errant qui Dioſcoridis caput de Bacchare ſpurium, atque ideo expungendum cenſent, fruſtraq; probare nituntur Baccharem & aſarum eãdem eſſe plantam, quia quæ de Bacchare diximus ex capite de aſaro exſcripta ſint, vt vtriuſque deſcriptio paucis quæ irrepſere demptis, eadem ſit. Huius erroris cauſam quamuis ſuperiore capite declarauerimus, tamen hinc euidentior omnibus eſſe poteſt, quòd aſaro folia ſint hederę, multò molliora, calfactoriam vim habentia, vrinam cientia, vetuſto coxendicum dolori vtilia: Bacchari media inter violã, purà nigram, & verbaſcum, aſpera, adſtringentia, inflammationibus & eryſipellatis conuenientia, ſomnifero odore: radices huic veratro nigro ſimiles, cinnamomi odore: illi geniculatæ, gramini proximæ, longè tamen graciliores. Adhæc aſarum in vmbroſis montibus, Baccharis in aſpero ſquallidóque ſolo prouenit. Non parum etiam diſcrepant Plinio auctore, Bacchar quoque, inquit, radicis tantũ odoratæ eſt, à quibuſdam nardum ruſticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri ſolita apud antiquos, Ariſtophanes priſcę comœdiæ Poëta teſtis eſt. Vnde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido prouenit. Et mox. Sed eorum quoque error corrigendus eſt, qui Bacchar, ruſticum nardum appellauére. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quàm Græci aſaron vocant, cuius ſpeciem figuramq; diximus in nardi generibus. Quinimo aſarum inuenio vocitari, quoniam in coronas non additur. Cum igitur Baccharis peculiaris quædam herba ſit ab aſaro diuerſa, quæ nam ea ſit nũc inquirendum. Leonicenus & eum ſecutus Braſauolus Baccharin eſſe putant plantam illam quam herbarij Sclaream ſiue Scarleam vocant, alij Matriſaluiam. Hos reprehendit Matthiolus, eorúmque Bacchari aliam ſubſtituit in Romanis agris naſcentem ab Andrea Lacu miſſam, quam pro vera & genuina ab eo pictam hîc exhibemus. Sed ne hanc quidem pro legitima habent Pena & Lobellius: quinimo

Lib.21.c.6.

In Aduerſ.

BACCHARIS, Matthioli.

hanc verbaſcum odoratum eſſe cẽſent, cui interdum flores lutei, interdũ purpurei vt blattariæ. Romæq; cùm valde is cupidus & fretus fide Matthioli complures ſciſcitaretur rei herbariæ peritos, nihil aliud eſſe quàm verbaſcum reſpondiſſe affirmat. Quare aliam is adfert, eámque omnium maximè deſcriptioni Dioſcoridis conuenientem, quam olim Barbarorũ doctiſsimi genuinam putabant: multò enim propiùs quàm illam Matthioli ſpeciem verbaſci odorati, ad Baccharem accedere certum eſſe. Etenim fruticoſa eſt, appendicibus multis, foliis aſperis, nigricantibus, primulæ veris, vel ſaluiæ latifoliæ magnitudine, caule bicubitali, floribus purpura obſoleta glomeratis, in pappos abeuntibus cardui modo. Radix ſummo ceſpite ſpargitur, diffuſis fibris, caryophyllatæ modo, cuius odorem præſentiſsimũ habet, vel cinnamomi, cui contulerunt antiqui Baccharis radicem, qui caryophylla non noſſent. Planta valde frequens, valdéque iſto nomine nota circum Monſpelium, & alibi non paucis locis.

Ibidem.

BACCHARIS Monſpelienſium, Conyza Maior, Matthioli.

locis. Hanc Matthiolus Conyzam maiorem fecit, non ſine errore: vt iam monuimus in paluſtribus. Eius enim radix odorem ſpirat non tetrum, ſed aromaticum qualis caryophyllorũ, folia ſunt primulę veris aut verbaſci, non oleæ, glutinis nihil penitus habentia: flores purpuraſcunt. At Conyzæ maiori Dioſcoridis, vt & cæteris conyzę generibus flos luteus, odor grauis, folia pinguia. Quamobrem illa nihil penitus conyzæ ſimile habet, omnia verò Bacchari valde ſimilia, cuius vires nunc ſunt exponendæ. Radix in aqua cocta vt tradit Dioſcorides, auxiliatur conuulſis, ruptis, ex alto delapſis, ſpirandi difficultati, tuſsi veteri, vrinæ difficili. Menſes pellit, & contra ſerpẽtium morſus vtiliter datur in vino. Vna ex teneris radicibus appoſita fœtus extrahit. Puerperis eius decoctum in deſeſsionibus prodeſt. In diapaſmata vtiliter inſeritur, quia multam odoris gratiam habet. At folia adſtringendi vi prædita, impoſita capitis doloribus proſunt, oculorũ inflammationibus, ægilopiis incipientibus, mammis à partu inflãmatis, & eryſipelatibus. Odor ſomnum inducit. De eadem re hæc Plinius. Bacchar & in medicinæ vſu eſt. Aliqui ex noſtris Perpenſam vocant. Auxiliatur contra ſerpentes, capitis dolores feruoréſque: item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus à partu, & ægilopiis incipientibus, & ignibus ſacris. Odor ſomnum gignit. Radicem decoctam bibere ſpaſticis, euerſis, conuulſis, ſuſpitioſis ſalutare eſt. In tuſsi vetere radices eius tres quatuórue decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & veſicæ calculos. Conditur cum diapaſmate (deprauatè: eſt enim ex veteri codice recta lectio, Tunditur in diapaſmata. Sunt autem διαπάσματα, quæ in puluillum deteruntur, vt commodè inſpergi poſsint:) veſtibus odoris gratia inſeritur.

Ca.119. li.3. — Lib.3.c.119. — Lib.3.c.44. — *Vires & Temper.* — Li.21 ca.19.

STOECHAS. *CAP. XIX.*

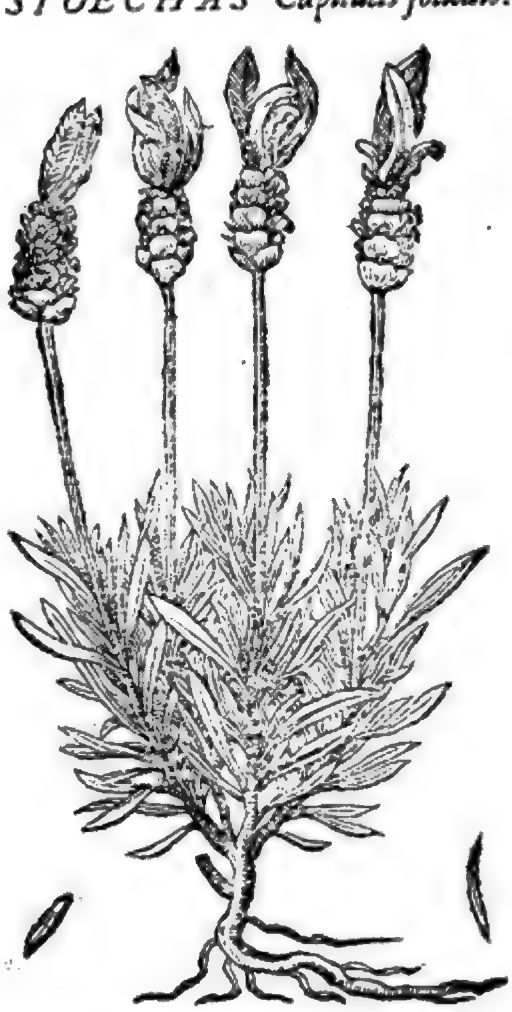
ΣΤΙΧΑΣ Græcè & ςοίχας, Latinè Stœchas & Stichas, Arabicè *Aſthochados*, Germanicè *Sticaskraut*, Italicè *Stechade*, Gallis *Stichedes*. Arabicæ factionis auctores patriam Stœchada reliquis omnibus prætulerunt. Hinc ſequaces illorum atque Officinæ gentili cognomento Arabicam cognominarũt. Stœchas nomen accipit, Dioſcoride auctore, à Stœchadibus inſulis Galliç è regione Maſsiliæ ſitis, in quibus naſcitur. Idem tradit Plinius. Stœchas in inſulis tantũ eiuſdem nominis gignitur. Quæ verò ſint inſulæ Stœchades, declarat his verbis. Tres Stœchades à vicinis Maſsilienſibus dictæ propter ordinẽ: quas item nominant ſingulis vocabulis, Proten & Meſen, quæ & Pomponiana vocatur, tertia Hypæa. Verior tamen lectio ſic habet. Stœchades à vicinis Miſsilienſibus dictæ propter ordinem quo ſitæ ſunt. Nomina ſingulis Prote, Meſe, &c. Galenus contrà Stœchada multam vbique terrarum naſci dicit, ſed plurimam in Creta, & inſulis Stœchadibus in Iberico mari ſitis, à quibus etiam nomen habet. Eſt autẽ plenior, inquit, & melior quæ in inſulis prouenit, quã Cretica. Stœchades verò inſulæ non é regione Maſsiliæ, vt perperàm ſcripſit Dioſcorides (bidui enim itinere & litore

Nomina — Lib.4. c.27. — Li.27. c.12. — Lib.3. ca.5. — Pena in Aduerſ.

STOECHAS, *Matthioli.*

STOECHAS *Capitulis foliatis.*

inde abſunt)ſed è regione Olbiæ ſitæ ſunt, vulgò *Hyeres*, oppidulo olim tam lauto quàm nobili, à quo etiam hodie inſulæ Stœchades nomen retinent. Stœchadem breuiter perſtrinxit Dioſcorides. Herba eſt, inquit, tenuibus ſurculis ſimilem thymo comam habens, ſed longiore folio, guſtu acris, & quodãmodo ſubamara. Breuius ſic Plinius. Stœchas eſt odorata herba, coma hyſſopi, amara guſtu. Eam ſic fuſiùs & clarius delineauit Pena. Ex radice lignoſiore cauliculos emittit cubitales, & ſeſquicubitales, lignoſos, in quibus foliola oblonga, ſatureiæ hortẽſis, lõgiora, albicantia, incana, anguſtiora & minora quàm lauandulæ, aut roſmarini coronarij: capitula ſpicata in ſummis virgis, thymi Cretenſis, ſed maiora, è quibus flores purpurei aut è cæruleo purpurei exeunt, ſummis capitulis eminent foliola, ſiue quædam veluti membraneæ ligulæ cæruleæ aut purpureæ, interdum admodum longæ, ſæpiſsimè breuiores, præſertim in Hiſpania. Et ſummi cauliculi interdum foliis ſtipantur in Gallia Narbonenſi, interdum nudi cõſpiciuntur. Semen ſubfuſcũ, vrticæ, aut lauãdulæ. Non ſolũ Stœchades inſulæ, ſed etiam colles Narbonæ, aſperiq; tractus Galloprouinciæ tãto prouẽtu Stœchade ſimul & ſpica lauandula, thymo, & ſatureia duriore ſcatent, vt etiam clibanis calfaciendis ſatis ſuppetant. Stœchadis decoctum auctore Dioſcoride, hyſſopi modo ad pectoris vitia efficax eſt. Antidotis commodè miſcetur. Liberat ab obſtructione, attenuat, extergit, & corroborat viſcera omnia, & totum animantis habitũ. Menſes ciet potu, inquit Plinius, pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miſcetur. Qua de re diſtinctiùs hæc Galenus. Stœchadis guſtu quidẽ qualitas amara eſt, & mediocriter ſubadſtringens. Cæterùm temperies cõpoſita, nempe ex terrena eſſentia frigida, exigua, vnde ſanè adſtringit, & extenuata altera terrena copioſiore, à qua amara eſt: ob vtrorumq; verò conuenientiam & coitum, obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tũ viſcera omnia, tum totum corpus ea poteſt. Meſues plures & inſigniores vires eidẽ aſsignat. Tenuat, inquit, terget, purgat, reſoluit, aperit hepatis & lienis, & aliorum viſcerum obſtructa, putredinẽ prohibet, omnes internas partiũ intemperies, præſertim cum materia, corrigit: cerebrũ, neruos, cor, & alia viſcera, partéſq; omnes internas vi parum adſtringẽte roborat. Purgat autẽ bilem atram, & pituitam etiam ex cerebro, neruis, & ſenſuum inſtrumẽtis, eáſq; partes roborat: omnibus frigidis affectibus eſt ſalubris, fotu, balneo, potu. Oleũ quoq; Stœchadis cerebrum

Lib.3. c.27. *Forma.* Li.27. c.12 Fol.84.

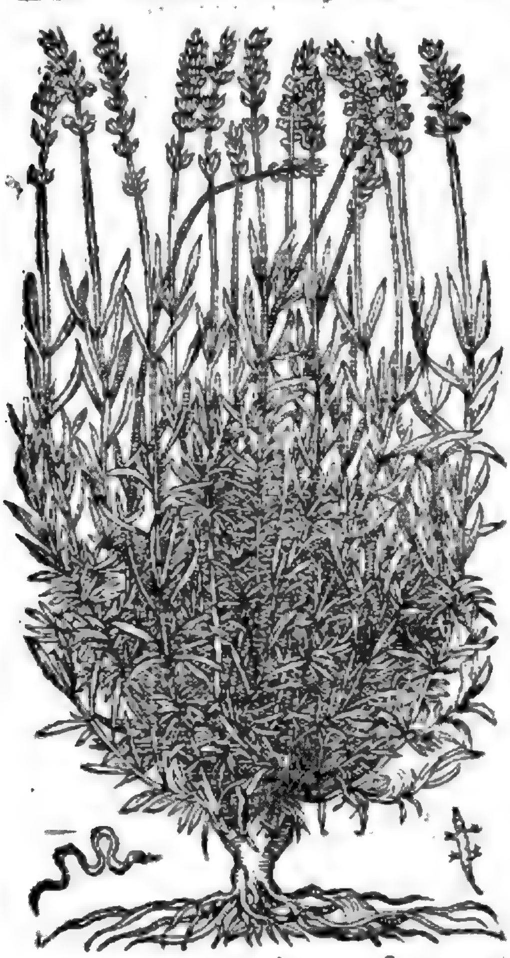
Vires & Temper. Lib.3. c.27. Li.27. c.12. Li.8.ſimpl. Li.2. med. pur. cap.15.

cerebrũ & neruos calfaciẽdo, ceu vitã illis reſtituit. Sumpta ſtœchas cum ſcilla, vel aceto ſcillite, epilepſiã & vertiginẽ iuuat. Cum lapide cyaneo aut ſale indo, aut aliis valentibus, cõfert melãcholicis affectibus, quibus timor & mœror comes adeſt. Cũ ſucco bugloſsi aut pomorũ dulciũ, affectus cordis melãcholicos iuuat: dolorẽ neruorũ, articulorũ, muſculorũ ſedat quouis modo adhibita: ſuffitu nariũ obſtructionẽ expedit. Syrupo vel alia forma ſtœchas ſumpta, quartanis & reliquis diuturnis febribus præſertim pituitoſis ſuccurrit. Calidis, ſiccis, bilioſis, præſertim quibus multa bilis flaua in vẽtriculo redũdat eſt noxia, quia turbat vẽtriculũ, & ſitim, vomitũ, ardorẽq́; moleſtũ excitat: ac quoniã imbecilliùs purgat, ipſi additur pars ſexta ſalis cõmunis & ſalis gemmæ: additur & myrobalanus nigra, aut cæpula, vt valẽtior fiat eius vacuatio itẽ ſcilla, præcipuè in capitis affectibus. Eadẽ ſero lactis macerata, vel incocta fit potẽtior: cum vino autẽ, paſsis purgatis, ſucco pomarũ dulciũ cocta innocẽtior. Oleum vetus ſtœchade & pauca ſpica imbutum eſt magnarum virium. Pars ſtœchadis potior flos, paucam decoctionem ſuſtinet, longiorem verò eius folia floribus ignobiliora. Potatur ſtœchadis decoctum ab vnciis quinque ad vncias ſeptem: puluis autem à drachmis tribus ad drachmas quinque.

LAVANDVLA. *CAP. XX.*

ODORATA & coronaria ſtirps quæ Officinis & vulgò herbariorum Lauandula ſiue Lauendula, politioribus ψευδόναρδος Græcè, & Pſeudonardus Latinè dicitur, quòd non ſit vera nardus, cuius Dioſcorides, & alij veteres meminerunt, Italis *Lauanda*, Gallis *Lauande*, Germanis, *Lauander*. Lauandula autem nominata eſt, quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotáque omnia, ſi permiſceatur, odoris ſuauitate commendet. *Nomina*

LAVANDVLA, Fœmina.

Hanc duplicem ſtatuunt pſeudonardum ſiue lauandulam: marem, quæ & ſpica à ſpicatis floribus, & Nardus Italica nuncupatur, Italis *Spigo*, Gallis *Aſpic*. Pſeudonardum fœminam quæ lauandula vulgaris eſt, Gallis *Lauande femelle*. *Genera.*

Hæc ramulos ſiue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores, folia circa ſingula genicula bina, oblonga, carnoſa, vtraque parte albicantia, roſmarini coronarij foliis multò longiora, latioráque, & in ſummo ſpicas oblongas, tenues, floribus refertas purpureis, aut cæruleis, interdum albis, benè odoratis, & odore caput replentibus: radices lignoſas, in fibras diuiſas. Huic ſimillima pſeudonardus mas, ſiue ſpica à ſuperiore differt, quod foliis ſit maioribus, craſsioribus, longioribus, & latioribus, ſtœchadis, fragrantia maiori, & grauiori, illa magis aromatico, & gratiore. *Forma.*

Vtraque in Gallia Narbonenſi & Hiſpania plerique montes & campi deſerti referti ſunt, in reliqua Gallia, Germania, & alibi in hortis ſeritur. *Locus.*

Iunio & Iulio flores exeunt. *Tempus.* Exiſtimatur à quibuſdam eſſe Cneorum album Theophraſti, & Higini Caſia herba, odorata, cuius aliquoties meminit Verg. vt in Bucol. *Tum caſia atque alijs intexens ſuauibus herbis.*
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Præter Lauandulas vulgares Cluſius inuenit aliud genus rarum admodum & planè nouum. Cubitali interdum aſſurgit altitudine, ramulis quadrangulis & hirſu-

LAVANDVLA, Mas. | *LAVANDVLA Multifido folio, Cluſij.*

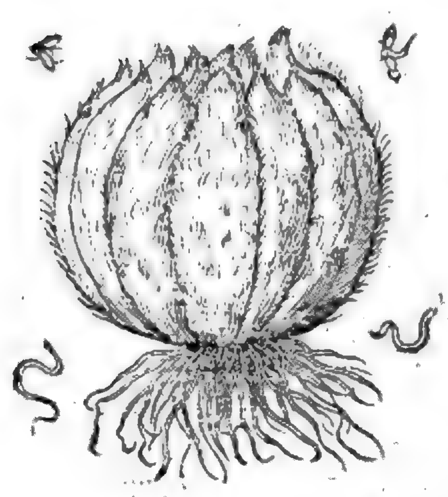
tis, quos multifolia tenuitérque inciſa ambiunt folia, lanuginoſa, cinereíque coloris,guſtu acri & odore iucundo: flores in ſummis virgulis quadrangulis, nudis & lanuginoſis, ſpicatim vt in Lauandula congeſti,colore cæruleo, odorati: ſpica autem aliquantulum contorta eſt, & in quatuor veluti verſus aut ordines digeſta,alia interdum ex alia naſcens:radix dura, lignoſa,multifida.Primùm eam naſcentem inuenit in colle quodam Malacæ vicino, Februario menſe florentem: deinde circa Murciam Martio,nec alibi præterea.Odor multò mitior,neque ita caput ferit,vti Lauandulæ præſertim Spicæ. Quare credibile eſt eam non eſſe tanto calore *Temper. & Vires* præditam.Vtraque calida ſiccáque eſt ordine ſecundo abſoluto,vel incipiente tertio,tenuium item partium, & ex multis aëreis ſpirituoſiſq; partibus conſtat. Quare frigidis capitis morbis quouis modo adhibita cōfert, iis præſertim qui non ex copioſo humore,ſe ex ſola potiſsimum qualitate originem ducunt.Proinde & ſtillatitius eius liquor odoratus, & temporibus & frōti illitus, catalepſi,leuiori hemiplexia, comitiali morbo, & ſyncope laborantes reficit. Sed vbi humorum copia adeſt,præſertim ſanguini permiſtorum, non ſatis tutus huius vſus eſt. Lauandula in vino cocta potáque vrinam & menſes ciet, ſecundas & fœtum expellit. Datur decoctum ex ſolis floribus,aut cum cinnamomo, nuce moſchata, & cariophyllis incoctis,vtiliter potandum cordis tremore,& morbo regio affectis.Lauandulæ fœminæ ſemen & folia affectibus matricis magis commendantur tum fotu inſeſsione,tum pulueribus dilutis, intrò ſumptis, ad ſuffocationem,ex aſcenſu putridi vaporis natam,& ad partus accelerandos.

NARDVS, CAP. XXI.

Nomina ΝΆΡΔΟΣ & ναρδόσταχυς Græcis, Nardum ſiue Nardus Latinis & Nardiſpica, Auicennæ & Arabibus *Cembul*, id eſt, ſpica,& *Cembul Indi*, id eſt, *Spica Indica*. Quod corruptè Matthæus Siluaticus *Simibel & Sumbel* profert,Italis *Spigonardo*,Hiſpanis *Azumbar, Eſpigaſil*,Gallis *Aſpic d'outre mer*. *Lib.1.c.8.* Dioſcorides duo nardi genera eſſe tradit. Vnam Indicam, alteram Sy- *Genera* riacam,& Indicæ aliam eſſe ſpeciē quæ Gangitis nominatur à fluuio Gange apud quem naſcitur montem,præterfluente. Eſt etiam quædam Sampharitica à loco ſic dicta.

dicta. Syriaca nardus appellata eſt, non quòd in Syria inueniatur,ſed quòd mon-
tis in quo naſcitur altera pars ad Syriam conuerſa eſt,altera ad Indos. Hæc nardus *Forma.*
Syriaca melior, quæ recens & leuis eſt, multas gerens comas flaui coloris, valde
odorata,cyperum redolens, paruam habens ſpicam, ſaporis amari, & linguam re-
ſiccantis,quæ ſatis diu in ſua odoris gratia permaneat. Indica gangitis viribus im-
becillior,quòd in aquoſis locis proueniat,procerior eſt pluréſque ſpicas habet, ab
vna radice comoſas, & circumplicatas, ac grauiter olentes.Indica verò montana
odoratior eſt, ſpicis mutila, odore cyperi cæteris Syriacæ dotibus. Sampharitica
valde mutila ac breuis, magnas ſpicas habet, & caulem medium aliquando candi-
diorem,hircinum virus ſuprà modum redolentem,quam improbare oportet. De Lib.&c.12.
nardo aliter ſcripſit Plinius his verbis. De folio nardi plura dici par eſt,vt princi-
pali in vnguentis. Frutex eſt graui & craſſa radice, ſed breui ac nigra, fragilíque,
quamuis pingui, ſitum redolente, vt cyperi, aſpero ſapore, folio paruo denſóque,
cacumina in ariſtas ſe ſpargunt: ideo gemina dote ſpicas ac folia celebrant. Alte-
rum eius genus apud Gangem naſcens,damnatur in totum ozænitidis nomine,vi-
rus redolens.Et mox In noſtro orbe proximè laudatur Syriacum, mox Gallicum,
tertio loco Creticum,quod aliqui agrium vocant.Dioſcorides radicis tantùm Sy-
riacæ & Indicæ nardi faciem & naturam expoſuit, Sampharitici verò fruticis &
caulis formam.Plinius fruticis radicem,folia, cacuminum ariſtas depinxit. Idem,
& Syriacam nardum in Syria naſci putauit, non vt Dioſcorides ait,in montis In-
diæ parte quæ ad Syriam flectitur: hoc enim abſurdum videtur.Nam cùm India à
Syria longiſsimè diſtet,multæq; inter has interiectæ ſint regiones, deſerta Arabia,
Perſis, Carmania, Gedroſia, Darangia, aliæq; nonnullæ, qui fieri poteſt, vt mons
ille ad Gangem ſitus, altera parte Syriam tam facilè reſpiciat, vt nardus in ea pro-
ueniens,Syriaca dici poſsit? Hanc ob cauſam Matthiolus eam potius à Syraſtene In cap.6. lib.1.
regione quæ ad Indum fluuium eſt dictam ſuſpicatur,quàm à Syria. Nam,ſi Ptole-
mæo credimus, mons eſt in India,qui à Gange fluuio ad Syraſtenem extenditur.
Galenus non ſolùm Syriacæ nardi,ſed etiam Creticæ meminit. Pena aſſerit legiti- Lib.8. ſim.
mam è plæríſque locis Aegypti & Syriæ in Europam afferri, non modò radicem Lib.9.c.4. me.loc. In Aduerſ.
qualem Galenus vult,ſed etiam aliàs diſtinctas partes, nimirum radicẽ, ſpicas co-
másve,feſtucas & folia ipſa.Ima radix Nardi, exili & arido ſtamine à radicula ſiue
torulo exit, cui innituntur ſpicatæ comæ conferti-

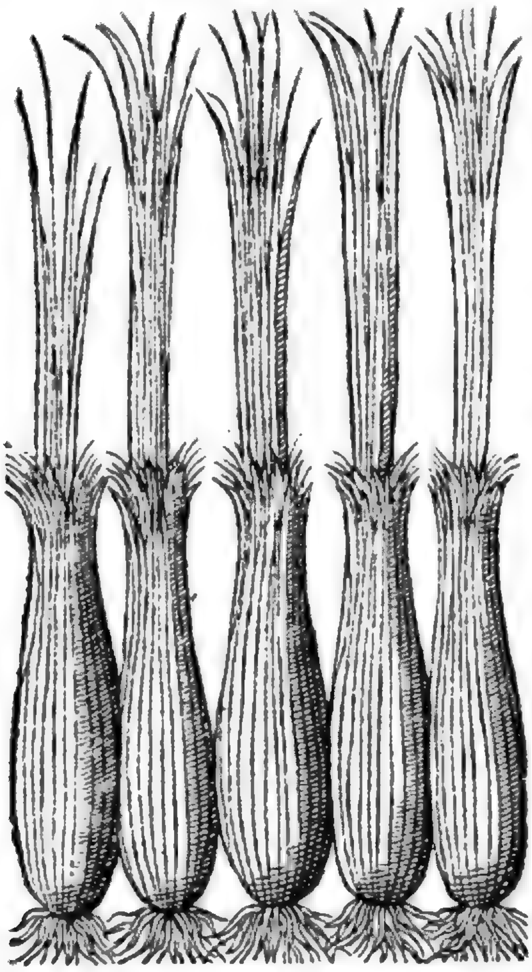
SPICA NARDI, Indica.

que glomi quaſi per cirros, torulos, nucleóſve di-
ſtincti,& conflati capillamentis vt in Meo, è quorũ
ſpatiis mediis emergunt nonnulla iuncea folia, ma-
rinæ algæ modo, tametſi minora multò. Haſce ſic-
cas inter ingentes faſciculorum ſtrues ſe vidiſſe re-
fert Venetiis in ædibus periti Pharmacopœi Alber-
ti Martinelli ad Angeli ſymbolum idẽ Pena, & his
ſimiles à nonnullis aliis ſtudioſis Lugduni fuiſſe ani
maduerſas. Huic veræ nardo aliam, ſimillimam, ta-
men ſpuriam,Narbonenſem ſubiungit,quæ Gangi-
tis meritò cognominanda eſt. In Gallia Narbonẽſi, fol.43.
inquit,à Gange oppidulo ſeptem plus minùs milia-
ria diſsitus eſt mons perquã amœnus & celſus,her-
barum præſtantiorum feraciſsimus,cui idcircò vulgò nomen, Dei Paradiſus, indi-
tum. In eius cliuo quà ad meridiem maréve mediterraneum vergit,hæc vberi pro-
uentu erumpit, muſcoſis & vdis tractibus,infima radix puſilla, exilibus fibris,du-
ris & raris,quæ ſubſunt ſpicatis comoſiſq; torulis, minimum digitum craſsis, co-
lore palleſcentibus ex fuſco,ferè palmum altis,non valde mucronatis, ſed quadan-

tenus

NARDVS SPVRIA
Narbonenſis, Penæ.

tenus per extrema reciſis: folio eſt viridi, rigido, iunceo, vix pedem alto, numeroſo, quod ab ima radice ortum trans ſpiceam comam imum caulem ambientem ſeſe exerit: multæq; plãtæ quaſi vno ceſpitis ambitu implexæ, vnius effigiẽ præſeferunt. Tota inodora eſt præter capillamenta ſpicea, multò craſsiora quàm Indicæ, odore muſci querni, vel terreſtris. Garcias, in Aromatum Indicorum hiſtoria, refert nardum Indis vocari *Cabzaçara* naſciq; in Mandon & Chitor prouinciis, Regnis Delli, Bengala, & Decan vicinis, iuxta fluuium Gangem, quem incolę Ganga appellant. Præterea non eſſe diuerſa nardi genera, ſed vnicum duntaxat ſibi notũ eſſe nardi genus, id ſcilicet quod ex memoratis locis adfertur. Prouenire quidem in monte quodã qui altera parte Orientem ſpectat, altera Occidentem, ad quẽ ſcilicet Occidentem ſita eſt Syria, multis regionibus ab India diſcreta. Sed tamẽ multis aliis regionis locis ſatum prouenire, nec facilè ſponte naſci, neque vnam præſtantiorem eſſe altera, ſpicámve habere aliã altera multò longiorem. Radix, inquit, ſpargit ſupra ſolum breuem virgulã, ſiue caulem, circiter tres palmos longum, cum longiſsimis, atque alias inſuper virgulas multò breuiores: in ſumma radice ſpicæ producuntur, item aliæ per virgulas. Tali enim modo venditur in Cambaiete, Aſurate, & Gogua, aliiſq; portubus marinis, vnde mercatores Arabes & Perſæ petunt, potiſsimã tamen partem ad indigenis abſumi ferunt. Inuenitur interdum ſordida & puluerulenta, villis ipſius plãtæ in pollinem redactis. Emitur tamen ab iiſdem mercatoribus. Eo puluere manus ablui Garcias intellexit. Hac vnica nardo, inquit ille, quæ iuxta Gangem naſcitur, quamq; in Occidentem exportant, vtuntur medici tum Indici, tum Turci, Perſę, & Arabes. Nam quod ex ingenti pretio, quo antiquitus, teſte Plinio, emebatur, colligere quidam volunt noſtram nardum non eſſe legitimam, hîc Garcias reſpondet, Indias nunc magis apertas eſſe, regionéſq; aromata gignẽtes, longè cultiores quàm veterum tẽpore fuerint, ideò multò plura aromata, maioriq; copia, & multò minùs adulterata ad nos adferri, viliuſq; emi quàm antiquitus: in quorum numero nardum reponit, quæ legitima & ſine mangonio ad nos importatur, licet interdũ aut maris humore ſibi aſcito ſitum contrahat, aut ſenio ſuaueolentiam illam amittat, qua initio prædita fuit. Cæterùm fabuloſum eſſe omnino indicat, quod Andreas Lacu. ſuis in Dioſcoridem commentariis ſcribit nardi vſum apud Indos eſſe periculoſum, quoniam ex ea fiat veneni quoddam genus mortiferum, quod non modò hauſtum, ſed etiam cuti in ſudoribus inſperſum, hominem ſtatim necat, idque toxicum Piſon vocari. Nam cum multis in India annis medicinam exercuerit, & non modò verſatus ſit cum omnis generis medicis Aſiaticis, ſed etiam Regibus & Principibus familiaris fuerit, nunquam tamen hoc Piſon vidit, aut eius nomen audiit. Id genus quod *Sepulueda Satiech* aut *Satiach* appellat, id eſſe putat, quod ex Satigua adfertur, celeberrimo regni Bengala portu, & emporio ad fluuij Gangis oſtia. Hæc Garcias de nardo literis prodidit. Ex quibus & aliis ſuprà memoratis intelligere licet nardum cuius vſus eſt in medicina, radicem tantùm & non aliam plantæ partem, eiúſque radicis partes ſpicas appellari, quas hîc Dioſcorides στάχυς

Cap.33.

Lib. & ca. 12.

Lib.2.c.146

vocat

vocat, in allij radicibus ex multis particulis coagmentatis ῥᾶγας, & ἄγλιθας, Theophraſtus γέλγεις, Plinius nucleos, Columella ſpicas, Græci item ὄνυχας, & σκελλίδιας vocant. Id confirmat Galenus ſic ſcribens. Iubet Andromachus adiicere nardum Indicam, ea verò eſt quam ſpicam vocant, non quòd ſpica ſit, radix etenim eſt, ſed quod ſpicæ formam referat. Præterea hos de Philonio antidoto verſus Lib. 1. Ant.

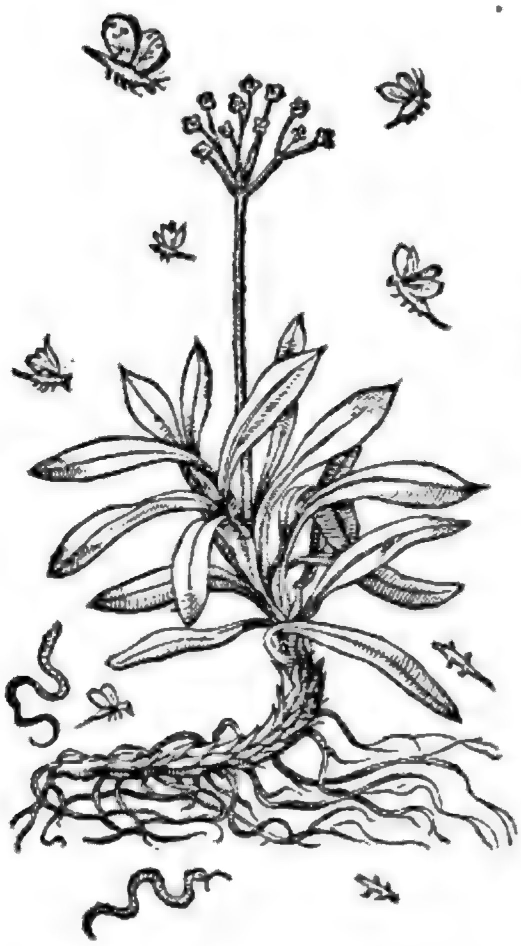
Et drachmam dictæ falsò radicis, ab ipſa
Terra, piſſæo quæ Ioue clara manet,

ſic declarat. Quin & nardi drachmam coniiciendam iubet, quam radicem falſi nominis appellat, quoniam ſpica nardi nominatur. Vult autem eam Creticam eſſe, quum ait *ab ipſa Terra, piſſæo quæ Ioue clara manet*, quandoquidem fabularum ſcriptores Iouem in Dictæo Cretæ monte educatum aiunt, occultatum ibidem à matre Rhea, ne & ipſe à patre Saturno deuoraretur. Appoſuit autem Ioui epithetum Piſſei, quemadmodum multi extra poëticã vulgò dicere ſolent, per Aeſculapium pergamenum, per Dianam Ephæſiam, per Delphicum Apollinem. Quidam verò non Creticam terram, ſed Indicam indicatam fuiſſe aiunt, ex qua ebur adfertur: ex hoc enim ſtatuam Iouis in Piſſa factam fuiſſe. Iam verò de eiuſdem temperamento & facultatibus ſcribens perſpicuè radicem nuncupat. Nardi ſpica, inquit, excalfacit ordine primo, deſiccat ſecundo iam completo. Compoſita eſt ex adſtringente mediocriter ſubſtantia, & acri calida non multa, & quadam leuiter amara. Ex his conſtat facultatibus radix, & ad iecur & ad ſtomachum non ſine ratione conuenit tum pota, tum extrinſecus impoſita. Vrinam ciet, morſus ſtomachi ſanat. Ventre ac inteſtinis conſiſtentes fluxiones deſiccat. Ad hæc & eas quæ in capite & thorace. Valentior eſt Indica, quæ nigrior eſt, quàm Syriaca. Nardus, auctore etiã Dioſcoride, vim habet calfaciendi, ſiccandi, vrinam ciendi. Quare pota aluum ſiſtit, & fluxiones ex vtero, ac ſeroſos humores appoſita cohibet. Auxiliatur etiam nauſeis cum frigida aqua pota, & ſtomachi morſibus, & inflationibus, item hepaticis, ictericis, & nephriticis. Aquæ verò incocta, & pro fotu ad inſeſſum adhibita vteri inflammationibus medetur. Valet etiam ad oculorum palpebras largo humore manãtes, cilia adſtringens, & denſiora reddens. Humidis corporibus inſpergitur. Miſcetur & in antidota. Reponitur ad ocularia medicamenta in vaſe nouo non picato, in puluillum detrita, ac cum vino in paſtillos coacta. Lib. 8. ſim. *Temper. & Vires.*

NARDVS CELTICA. CAP. XXII.

NΑ΄ΡΔΟΣ κελτικὴ Græcè, Latinè Nardus Celtica, & Nardus Gallica, aut potiùs hodie nuncupanda Liguſtica, quòd, vt olim Dioſcoridis tempore, ita nunc quoque in Liguriæ Alpibus naſcatur, eodem teſte patrio nomine Saliunca dicta: perperàm enim in excuſis codicibus ἀλιόγγκα pro σαλιόγγκα legitur, atque eo corruptiùs vbi ſcribit, ἢ νάρδιῳ κελτικῇ ἣν ἔνιοι σεϱίνην ἐκάλεσαν. Id eſt, aut nardo Celtica, quam ſerinen aliqui vocauerunt. Dubium enim nõ eſt, quin σαλιόγκαν pro σεϱίνην ſcripſerit Dioſcorides. Nam Scribonius de eiuſdem veneni remediis ſcribens, ſaliuncam habet. Adiuuantur, inquit, iam læſi ab eo ſaliunca, id eſt, nardo ſilueſtri quamplurima ex vino ſæpius data. Arabes *Cembul Rumim* vocant. Nardus hæc, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt exiguus, qui vnà cum radicibus in faciſculos manuales colligitur. Folia habet oblõga, ſubflaua, florem luteum. Cauliculorum & radicum duntaxat vſus eſt, & odoris ſuauitas: ideò pridie aqua reſperſis faſciculis, & terra ſeparata, in pauimẽto humecto charta ſubiecta ipſos reponere oportet, poſtridie verò purgare: ſic enim quod vtile eſt cum aceroſo & alieno non excutitur, quia propter humorem firmum eſt. Secretos igitur caules ac radices, foliis abiectis, ſi reponere voles, tere, vino excipe, & digere in paſtillos, *Nomina* Lib. 1. c. 7. Lib. 2. me. leta. ca. de pharico. Cap. 195. Lib. 1. c. 7. *Forma.*

NARDVS CELTICA, *Matthioli.*

NARDVS CELTICA, *Altera Penæ.*

paſtillos, quos nouo teſtaceo vaſe diligenter operto ſerua. Optima eſt recens & odorata, multarum radicum, non facilè fragilis, plena. Quædam horum Plinius habet. Ex iis Gallicū (ſuba. Lib & c.12. nardum) cum radice vellitur, abluitúrq; vino. Siccatur in vmbra, alligatur faſciculis in charta, non multùm ab Indico differens, Syriaco tātùm leuiùs. Pretium xiij. In his probatio vna, ne ſint fragilia & arida potiùs, quàm ſicca, folia. *Locus.* Prouenit, vt ex Dioſcoride diximus, in Liguriæ Alpibus, atque etiam in Iſtria. Hodie quoque in Genuenſibus Liguriæq; alpinis non procul In c.7.lib.1. Sauona vrbe. Eiuſdem magnus habetur prouētus, auctore Matthiolo, in Stiria, Auſtria, Carinthia, vbi Indemburgēſes ruſtici è ſuis montibus quotānis innumeros comportant ſaccos faſciculis plenos, quos mercatoribus vendunt, qui in Syriam & Aegyptum merces conuehūt, quòd Siriis & Aegyptiis nardus hæc maximè expetatur ad balnea quibus frequēter vtuntur. Vera Celtica nardus ex Matthiolo hîc depicta fol.131. eſt, cui ſimilem depinxit & deſcripſit Pena his verbis. Puſilla herbula eſt, aliquantum proſerpens, deinde ſe ſurrigens, cauliculo palmum & ſeſquipalmum alto, ad quem imum folia ceſpites ſummos conflant, exigua, tenuia, gnaphalij montani, aut gentianellæ minimæ, pallida & ſublutea, infernè anguſta, qua radicis ceruici ſquaroſæ, aut ſquamulis tuniceis obſitæ, ſpicatim digeſtæ innituntur, ſubter quæ multæ fibrę fuſcæ villoſæq; propagines, aſari odore, & modo, in terram ſparguntur, guſtu acri, ſubamaro aromatico, ſpicam nardi ſpirante. Aliam multò elegantiorem, & multò ſimiliorem gentianæ fol.132. cruciatæ foliis, à ſe repertam ſcribit Pena propè cœnobium quoddam inter Dei viridarium, & calcaris montes, in agro Narbonenſi magni & vulgati nominis. Radice eſt valerianæ maioris, paulò minore, geniculis doronici modo diſtincta, humiſtrata, acri ſapore, erodente, aromatico & amaro, nardi æmulo, foliis ſaponarię vulgaris, flaccidis ex flauo palleſcentibus, ſenis, ſeptenis've, gentianellæ adeò cognatis, vt primo intuitu eandem putes. Caulis cum maximus, cubitum altus, mediocris ſeſquipalmum: flore radiato, aureo, buphthalmi æmulo. Hanc Rondeletius nardi Gallicæ ſpeciem eſſe coniiciebat, ex cuius Meiq; radicum deco-Lib.1.c.7. cto paratam potiunculam cuidam ex illo cœnobio dyſuria laboranti cùm dediſſet, *Vires & Temper.* vrinæ copiam elicuit. Nardus celtica, vt tradit Dioſcorides, eadem poteſt quæ Syriaca, magis tamen vrinam mouet, & ſtomacho vtilior eſt. Prodeſt etiam inflammationibus

mationibus hepatis,& ictericis, & ſtomachi inflationibus cum abſinthij decocto pota,item aduerſum lienem,renum & veſicæ vitia,& venenatos ictus ex vino.Miſcetur etiam in malagmata, & potiones ac vngueta calfacientia. De eiuſdem viribus eadem ferè Plinius tradit. Cōtexemus & Gallici nardi remedia in hūc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpentes duabus drachmis in vino ſuccurrit.Inflammationibus coli vel ex aqua,vel ex vino.Item iocinoris & renum, ſuffuſiſq; felle,& hydropicis per ſe & cum abſinthio.Siſtit purgationū muliebrium impetus. Nardus Gallica,inquit Galenus, Indicæ facultatibus quadantenus ſimilis eſt,ſed ad omnia imbecillior, præterquam ad prouocandā vrinam:ſiquidem calidior illis eſt,ſed minùs adſtringit. Haud dubium eſt quin hæc in Liguriæ alpibus vernacula voce ſaliunca dicta, ſit illa quam hi Maronis verſus innuunt, Lib.21.c.10 Lib.8.ſim. Eclo.5.

Puniceis humilis quantum ſaliunca roſetis,
Iudicio noſtro tantum tibi cedit Amyntas.

Quam etiam hodie Valeſij *Selliga* vernaculè quaſi ſaliuncam vocant. Quibus aduerſari videtur Plinius,qui cùm de nardi gallici virib⁹, quæ ſuprà citauimus, dixiſſet,aliquantò pòſt,eodem tamen capite, Saliuncæ radix,inquit,in vino decocta ſiſtit vomitiones,corroborat ſtomachum, tanquam ſaliunca ſit à celtica nardo diuerſa,quam etiā ſeorſum à nardo gallica depinxit his verbis. Saliunca folioſa quidem eſt,ſed breuis,& quæ necti non poſsit, radici numeroſæ cohæret,herba veriùs quàm flos,denſa veluti manu preſſa, breuiterq; ceſpes ſui generis. Pannonia hanc gignit,& Norici,Alpiumq; aprica:vrbium Eporrhedia,tantæ ſuauitatis,vt metallū eſſe cœperit.Veſtibus interponi eam gratiſsimum. At Plinius diuerſas apud diuerſos auctores nomenclaturas ſecutus, de nardo celtica & ſaliunca diuerſis locis tractauit,tamen omnia de vna & eadem nardo celtica intelligi debent,quæ etiam ſaliunca nominatur, cuius Pliniana delineatio nardo celticæ bellè quadrat. Quod verò dixit,tantæ ſuauitatis vt metallum eſſe cœperit,vix dicas quomodo accipiendum ſit,& quomodo metallum eſſe cœperit,quidā tamen exponunt,propter odoris ſuauitatem metalli loco expeti, vel vt metallum conquiri, quaſi non ſit minoris indicaturæ & pretij. Vetus Cornarij Plinianus codex habet, vt melatum eſſe cœperit,quę lectio etiamſi nihil nobis ſignificet, corruptum tamen locum eſſe indicat,vt mel atticum eſſe cœperit legēdum eſſe Cornarius ſuſpicetur. Mellis enim attici, inquit idem Plinius,in toto orbe ſumma laus exiſtimatur.Quidam exponunt in vectigali & reditu publico cenſeri, non aliter quàm metalli fodina. Petrus Pe. fol.132. Lib.10.c.7. Embl.7. Lib.1. Lib.21.c.10

HIRCVLVS, Veterum.

HIRCVLVS CAP. XXIII.

DIOSCORIDES refert nardū celticam adulterari herba ſimili, quæ vnà cum ipſa euellitur,quā ob odoris grauitatē τράγον appellant,id eſt, hircum, ſed facilis eſt dignotio. Eſt enim herba ſine caule & candidior, & minùs oblonga folia habet,neq; radicem amaram, neq; aroma redolētem, quemadmodum vera nardus celtica habet. Idem prorſus Plinius tradidit. Cum Gallico nardo ſemper naſcitur herba quæ Hirculus vocatur à grauitate odoris & ſimilitudine, qua maximè *Nomina Forma.* Lib. & ca. 12.

adulteratur. Diſtat quòd ſine cauliculo eſt,& quòd minoribus foliis, quódq; radicis neque amaræ, nec; odoratæ. Hactenus Plinius. Huius rariſsimæ plantæ,& vix dum vlli viſæ cognitionem Carolo Cluſio cognitionem acceptam referre oportet, qui in ſuis Aromatun Indicorum hiſtoriæ à Garcia medico deſcriptę verſionibus eam depinxit,& deſcripſit his verbis. Antuerpiæ inter aliquot nardi celticæ faſciculos

Lib.1.c.7. plantulas quaſdam inueni, quæ adamuſsim quadrabant cum Dioſcoridis Hirculo, quem deſcribit, eoq; nardum celticam adulterari refert. Nam plãtula eſt nardo celticæ ſimilis, candidior tamen,& veluti ex viridi cinerea, ſine cauliculo, minoribus breuioribuſq; foliis, villoſa admodùm ſecundùm radicem & nigricans, nulla odoris iucunditate. Folia præmãſa nullum aromaticum ſaporem reddunt, ſed lenta & viſcida ſunt: Nardi verò celticæ folia calida ſunt, cum aliqua tamen adſtrictione,& odore ſaporéque iucundo. Hæc ille, qui hirculi iconem hanc exhibuit.

NARDVS MONTANA. CAP. XXIIII.

Nomina ΝΑ'ΡΔΟΣ ὀρεινὴ Græcis, ab aliquibus ϑυλακῖτις, & νῆρις dicta, Galeno

πυξῖτις, Latinis Nardus montana. Naſcitur, inquit Dioſcorides, in Ci-

Lib.1.c.8. licia & Syria, ramulos & folia eryngio ſimilia habens, minora tamẽ,

Forma. non aſpera, neque ſpinoſa: radices ſubſunt nigræ, odoratę, duæ aut plures ceu aſphodeli, ſed graciliores & longè minores. Neque caulem, neque fructum, neque flores fert. In qua hiſtoria ſibi ipſe repugnat Dioſcorides, initio ſcribens nardum hanc caule & foliis eryngio ſimilem eſſe, in fine capitis neque caulem, neque fructum, neque florem ferre. Quem errorem Marcellus ſcriptorum incuriæ adſcribit, qui vocũ vicinitate decepti καύλους pro κλάδους, vel κλῶνας ſcripſerunt. Verùm cùm hæ duę voces ramos vel ſurculos deſignẽt, qui arboribus potiùs quàm herbis conueniunt, ſintq; rami iidem arboribus, qui caules herbis, videtur locus is ne ſic quidem à mendo expurgatus. Quare legendum cenſet Matthiolus, οὔτε δὲ καυλὸς, οὔτε καρπὸς, οὔτε ἄνθος συμφέρει. Id eſt, neq; caulis, neque fructus, neque flos confert. Etenim radicis, quæ odorata eſt, vſus eſt duntaxat, non aliarum partium. Sed neque ex Cilicia, neque ex Syria nardus hæc ad nos adfertur, tamen nardum montanam hîc depictam Matthiolus eſſe putat, quæ etſi folia eryngij non habeat, cùm tamen cætera reſpondeant, præſertim radices odoris fragrantia à cæteris nardi generibus nõ diſcrepantes, ab hac ſententia haud abduci poteſt. Pena de iſta nardo Anguillaræ iudicium & deſcriptionem ſequitur, iſtámque plantam montanam eſſe pùtat, quam inuenit tum in montibus Mindeno conterminis, tum Veganiis arduis,& accliuibus. Natura paruula eſt, valerianæ minori perſimilis flore & folio, ſed purpuraſcente, erucæ diuiſura & valerianæ maioris: radici bulbi bini, oblongíque ſubſunt orchis ritu, è quibus caules ſeſquipalmum alti. Nardi montanæ radix efficax eſt ad omnia, quibus nardus celtica conuenit.

In cap. 8. lib...

In Aduer.

NARDVS Montana, Matthioli.

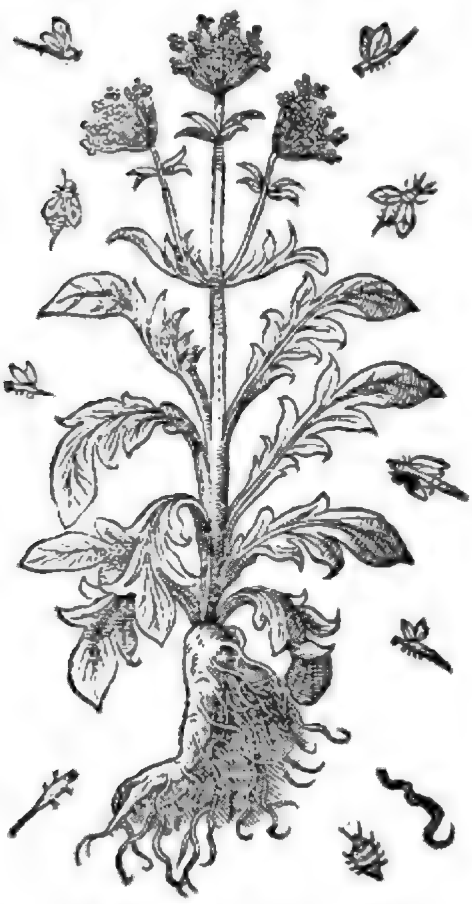

Vires.

PHV. CAP. XXV.

QVae Græcis φῦ,& ἄγριος νάρδος vocatur, Latinis quoque Phu, & ſilueſtris nardus, Arabibus *Pu*,Officinis & herbariis Valeriana maior,à multis quibus valet facultatibus, & Valeriana hortenſis, & Theriacaria, Gallis *Grande valeriane*, Germanis *Groſz Baldrian*, Italis *Valeriana maggiore*. Phu,folia habet,inquit Dioſcorides,hippoſelino aut elaphoboſco ſimilia,caulem cubitalem aut maiorem,læuem,teneră,in purpuram vergĕtem,cauum, geniculis interceptum, flores ad narciſsi flores accedentes, maiores tamen & teneriores, & ex albicante purpureos. Radix ſuperior digiti parui craſsitudine eſt, adnaſcentes etiam radiculas obliquas veluti iūcus odoratus habet,aut veratrum nigrum, inter ſeſe implicatas, ſubflauas, bene odoratas, odore nardum referentes cum quadam viroſa grauitate. De quo hæc breuiter prodidit Plinius. Tertio loco Creticum, quod aliqui agrium vocăt,alij phu,folio oluſatri,caule cubitali,geniculato, in purpura albicante:radice obliqua villoſaque, & imitante auium pedes.Ex quibus delineationibus perſpicuum eſt, valerianā noſtratem hortenſem ſiue maiorem, Dioſcoridis eſſe phu. Caulem enim emittit cubitalem & bicubitalem, glabrum, concauum, éque geniculis folia prælonga,altiùs ſinuata edĕtem, erucæ aut paſtinacæ diuiſura. Flores ſunt non inuenuſti, in ſummis ramulis vmbellatim collecti, purpuraſcentes per initia,odori:radix tranſuerſa,humi immerſa, craſſa,pollicē æquat. Sola florum narciſsi collatio obſtat, qui in phu narciſsi florum effigie eſſe debent, nō autem vmbellæ vel muſcarij, vt in valeriana maiori, quamquam floſculi per ſe omnes qui vmbellam conficiunt,forma narciſsinos referăt,in purpura albicantes,deinde longè narciſſo magnitudine cedunt, quos tamen maiores eſſe Dioſcorides ait. Sed hîc mendum eſſe rectè Ruellius coniicit, quod in magnitudinis deſignatione frequēs apud Dioſcoridē & Theophraſtum eſſe ſolet,vt μακρὰ pro μικρὰ, ἥσσονα pro μείζονα legi debeat, vt & hoc loco,quum reliqua omnia ſic adamuſsim reſpondeant,vt nulla prorſus nota diſſentire videatur. Apud Plinium floris nulla fit mentio. Quidam apud Dioſcoridem non inconſideratè pro ναρκίσσου, legunt κισσοῦ id eſt,hederæ.Eſt enim Valerianæ flos hederæ flori ſpecie ſimilis. Idem obſeruarunt, quod eſt apud Dioſcoridem, phu πλάγια ἐπιῤῥίζια ἔχειν, καθάπερ σχῖνον ἢ ἐλλέβορον μέλανα, Plinium legiſſe apud quēdam ex vetuſtis herbariis, ἢ μελαμπόδιον, & ita reddidiſſe, quaſi legiſſet τοὺς τῶν ὀρνίθων πόδας. Præterà facultates conſentiunt. Phu enim auctore Dioſcoride, vim habet calfaciendi,ciendi vrinas arida pota.Decoctum ipſius eadem præſtare poteſt. Valet etiam ad lateris dolorem,menſes cit,& antidotis miſcetur. Eadem ferè Plinius tradit. Eius verò quod phu eodem loco appellauimus,radix datur potui trita, vel decocta ad ſtrangulationes,vel pectoris dolores,vel laterum. Menſes quoque ciet, bibitur cum vino.Phu,inquit Galenus, odoratum quodammodo eſt. Huius herbæ radix Nardo viribus ſimilis,ſed ad pleráque infirmior. Vrinam plus mouet quàm Indica aut Syriaca nardus, ſimiliter autem vt celtica. Sic valerianæ maioris ra-

P H V, Magnum.

Lib.1.c.10.

Forma.

Lib. & ca. 12.

Pena in Aduer.

Lib.2.c.9.

Lib.1.c.10.

Temper. & Vires.

Lib.1.c.10.

Lib.21.c.20

Lib.8.ſim

dix calidiuſcula eſt & exſiccās, lotio ciendo efficax, ſuaueolens nardum, ſed tantil-
In cap. 10. lib. 1. lum grauitatis mixtæ prodit. Valeriana, vt tradit Matthiolus, ad venenatorũ ictus ex vino pota valet, & aduerſus peſtilentiam, non modò hauſta, ſed etiam olfacta. Facit ad ſtranguriã decoctum eius potum. Datur quoq; anhelosis & tuſsientibus, præſertim cocta cum dulci radice, vuis paſsis, & ſemine aniſi. Deuorata radix flatus pellit. Tota planta virens cum radicibus contuſa, & capiti dolenti admota, eius dolores, & punctiones mulcet. Facit & ad oculorum vitia albo vino incocta, deinde oculo inſtillata. Miſcetur potionibus vulnerum internorum magna vtilitate. De aliis valerianæ generibus diximus in libro de Paluſtribus, & in libro de iis quæ in aſperis, &c.

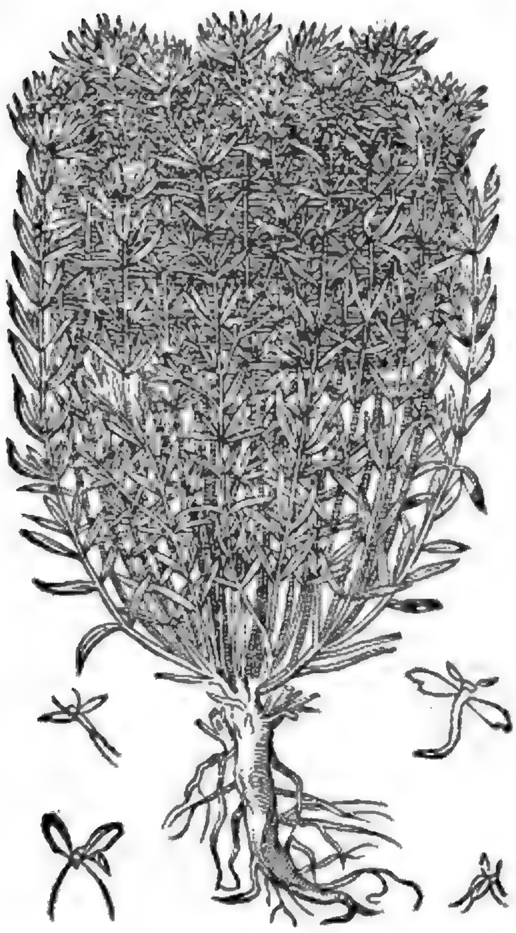
POLIVM. *CAP. XXVI.*

Nomina. GRAECIS πόλιον, Latinis ſimiliter Polium, Mauritanis *Cahade, Iahade ſeu Giade*. Eſt autem polio nomen poſitum à canitie caníſve capillamentis, & tomẽto hirſuto, quæ nõ modò capitula corymbacea, vt ait Dioſcorides, ſed etiam vniuerſam plantam incanam reddunt, perin-
Genera. de ac gnaphalium. Dioſcoridi duo ſunt polij genera, montanum quod τεύθριον vo-
Formã. cant: alterum maius. Prius tenuis eſt frutex, candidus, dodrantalis, ſemine refertus, capitulum in ſummo habens, corymbi ſpecie, paruum, veluti capillatum, grauiter olens cum quadam ſuauitate. Alterum fruticoſius eſt, nõ vſq; adeò valens odore,
Lib. 21. c. 1. & viribus inefficacius. De quibus hæc Plinius. Saliuncam veſtibus interponi gratiſsimum. Sic & apud Græcos polium herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia vtilem prædicantium, ſupérque cætera ad famam etiam ac dignitates: prorſuſq; mirum, ſi modo, vt tradunt, folia eius manè candida, meridie purpurea, ſole occidente cærulea aſpiciantur. Duo genera eius, campeſtre maius, ſilueſtre quod minus eſt: quidam tenthrion vocant: folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. Quod polium veſtibus interponi Plinius ait, de
Lib. 1. hiſt. cap. 16. Theophraſto mutuatus eſt, ſic ſcribente, πόλιον. τοῦτο δὲ καὶ πρὸς τὰς σῆτας τοὺς ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθόν. Id eſt, Polium quod cõtra vermiculos veſtibus interpoſitum valet. Cæterùm in eo Plinius hallucinatus eſt, quod polium cum tripolio confuderit. Non enim polio, ſed tripo-
Lib. 4. c. 130 lio euenit, teſte Dioſcoride, vt colores ter die mutet, neque id quidem à Dioſcoride vt à Plinio foliis, ſed floribus adſcribitur. Præterea capitulum polio ineſt, canorum hominis inſtar capillatum, vt tradit Dioſcorides, non folia. Quod verò de polio ex Heſiodo & Muſæo ci-
Lib. 9. hiſt. Cap. 21. tat, id Theophraſtus ſcribit his verbis. καὶ ὥς φασι τὸ τριπόλιον καθ' Ἡσίοδον καὶ Μουσαῖον, εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον εἶναι. διὸ καὶ ὀρύττουσι αὐτὸ νύκτωρ, σκηνὴν πηξάμενοι. Gaza ſic conuertit. Adde polium, quod Heſiodo & Muſæo auctoribus, ad omnem rem ſeriam, magniq; faciendã perutile prædicatur. Præterea quod addit, inſupérque ad famam ac dignitates, &c. id etiam
Lib. 21. c. 20 alio loco expreſsit: Polio Muſæus & Heſiodus perungi iubet dignationis gratia, gloriæq; auidos polium tractare, colere. Polium montanũ quod hîc depinximus, cãdicans, foliis oblongis, leuiter

POLIVM, Matthioli.

POLIVM Alterum, Matthioli.

POLIVM Luteum, Dalechamp.

leuiter ſerratis,caulem ab imo ad ſummum per interualla veſtientibus, minoribus inter maiora ſubnaſcentibus,caulibus multis,rotundis,rectis, lignoſis,albicãtibus, qui in cacumine capitula gerunt florida,candicantia,thymi ferè.Tota plãta odore eſt ſuaui,acri tamen,& quadantenus graui. Alteram plantam hîc etiam pictam inter polij genera recenſeri vult Matthiolus , quod quidam Iuam muſcatam vocant, capitulis,foliis,floribus,odore, facultate,polium referens montanum. Ob id affirmat ſecundũ eſſe polij genus à Dioſcoride deſcriptum. Neque enim illo fruticoſius eſt,neque minùs odore & viribus præſtans. Prouenit in collibus,arduis præſertim locis,folioſa herba humi procũbens,foliis roſmarini coronarij,minoribus, duriuſculis, auerſa parte incanis , cauliculis tenuibus , rotundis , ſubalbicantibus, flexilibus , capitulis in cacumine albicantibus , alterius polij capitulis haud multùm diſsimilibus , radice ſimili. Tota planta ſuauiter olet,& minùs quàm alterum Polium nares ferit. Polium aliud ex Dalechampio proponimus , luteum cognominatum. In aridis montibus naſcitur , iiſdemq; locis quibus thlaſpi montanum. Id polio priori prorſus ſimile eſt , niſi quod florum corymbi in illo caui, in hoc luteo colore micãt, ſpectatu iucundi , & validiorem ſuauiorémque odorem halant. Sunt & huius folia aliquãtò quàm huius latiora & ampliora. Cluſius Polij genera aliquot recenſet. Quarti iconem hîc exhibemus. Eſt id tenellum , ra-

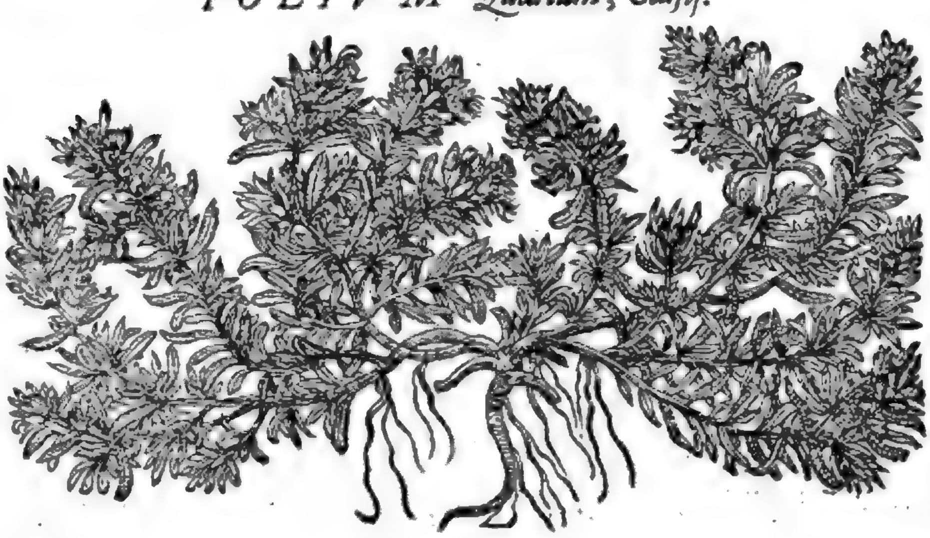
In cap. 107 lib. 3.

Locus.

Forma.

Lib. 1 ſtirp. Hiſpa. c. 65.

POLIVM Quartum, Cluſij.

malis exilibus, dodrantalibus, humi diffuſis multa lanugine candida tectis, qui ſubinde ad nodos radices agunt: folia mediæ inter primum & ſecundum magnitudinis, breuiora tamen, denticulata, admodum tomentoſa: quæ cauſa eſt, vt in tenellis foliis nulli denticuli conſpiciantur, niſi diligenter obſeruentur, capitula ſuperioribus paulò minora, totáque tomentoſa, in quibus flos purpureus. Hoc Polium vidit ille Murciano regno tantùm, ſolo arenoſo. Vulgus *çamarilla* vocat, & Chamæpityn eſſe putat. Ab eo quintum genus ſolùm modò differt, quod tenerius ſit eo, & flores albos proferat. Vtrumque nihil ferè niſi tomentum ſunt, & odoris ſuauitate reliqua genera ſuperant. Hæc Cluſius. Aliud Polium montanum minimum pingendũ curauit Lobellius, montano vulgari per omnia ſimile, ſed quadruplò minus. In Allobrogum collibus & Delphinatus Galliæ prouenit.

POLIVM *Montanum Supinum minimum, Lobelij.*

Lib.3.c.107 *Vires & Temper.* Poliorum decoctum potum, vt auctor eſt Dioſcorides, ſerpentium ictibus auxiliatur, hydropicis, morbo regio, ſpleniticis: item cum aceto, capiti dolorem adfert, & ſtomacho noxium eſt, aluum & menſes ciet, quin & ſubſtratum ſuffitumq; ſerpentes fugat, impoſitum vulnera glutinat. *Lib.21.c.20* Eadem ferè Plinius tradit. Polium contra ſerpentes ſubſternitur vel portatur. Medici in vino decoquunt recens, vel aridum, illinuntq; vel ſpleneticis propinant ex aceto, morbo regio in vino: & hydropicis incipientibus in vino decoctum. Vulneribus quoq; ſic illinunt. Secundas mulierum partúſque emortuos expellit. Item dolores corporis, veſicas inanit, & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamento quod Alexipharmacon vocãt. Stomacho tamen inutile eſſe, capútque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Quibus poſtremis verbis vt dubium ponit, quod Dioſcorides affirmat.

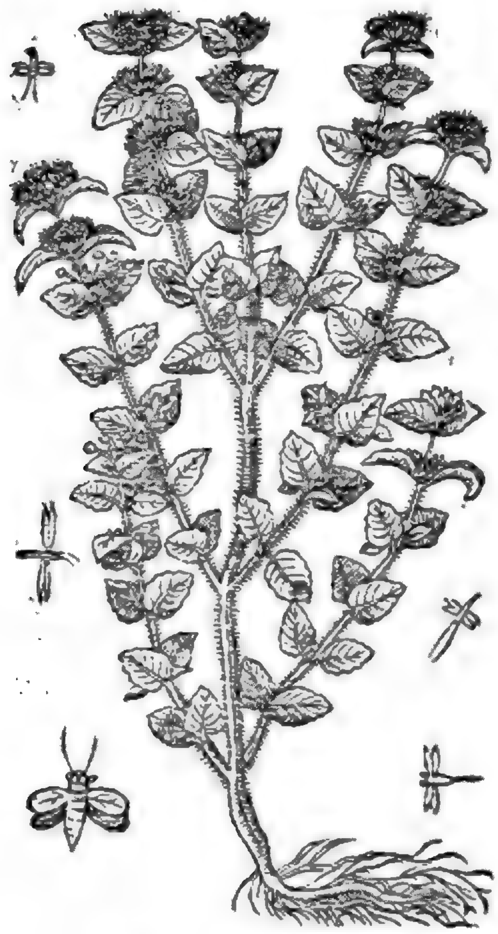
Lib.8. ſim. De iiſdem hæc prodidit Galenus. Polium amarum eſt guſtantibus, & modicè acre. Quare obſtructione liberat viſcera omnia, vrinámque & menſes ciet: ac viride etiamnum magna vulnera glutinat, & maximè ſpecies eius quæ fruticoſa, aridum cum fuerit, rebellia vlcera ſanat illitum, & magis hoc præſtat quod minus eſt. Poliũ minus quo etiam vtimur ad antidota, & acrius & amarius eſt quàm maius, adeò vt ex tertio ſit ordine deſiccantium, ex ſecundo autem completo excalfacientium.

CLINOPODIVM. CAP. XXVII.

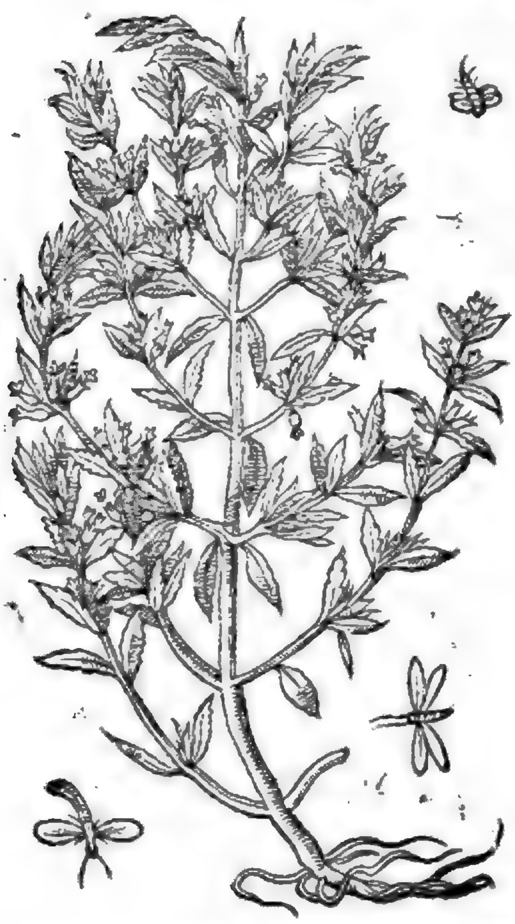
Nomina *Lib.24.c.15.* *Lib.3.c.93.* Κλινοπόδιον Græcis, Clinopodium etiam Latinis, quaſi Lectipes, quod ſurculi erecti pedum effigiẽ referant. Dicitur etiam teſte Plinio, Cleonicium, Zopyron, quibuſdam ocimoides. *Forma.* Clinopodium, vt deſcribit Dioſcorides, frutex eſt paruus, ſurculoſus, duorum palmorum altitudine, foliis ſerpyllo ſimilibus, flores lecti pedum ſpeciem præbẽt, ex interuallis marrubio ſimiles. *Locus.* Naſcitur in petris. *Lib.24.c.15.* Plinius ſic deliniat. Clinopodiũ alij Cleonicium, alij zopyron, alij ocimoides appellant, ſerpyllo ſimile, ſurculoſum, palmi altitudine. Naſcitur in petroſis, orbiculato florum ambitu, ſpeciem lecti pedum præbens.

In cap. 93. lib.3. Duæ plantæ, inquit Matthiolus, ab herbariis pro Clinopodio oſtenduntur. Prima foliis eſt ſerpyllo haud abſimilibus, tamen latioribus, cauliculis quadrangulis, tenuibus, hirſutis, floribus purpureis, caules verticillatim ambiẽtibus. Hanc Pena & Lobel.

CLINOPODIVM
Prius, Matthioli.

CLINOPODIVM
Alterum, Matthioli.

& Lobel.Acinon faciunt,vt ſuprà monuimus. Altera foliis eſt oblõgis, in cacumine mucronatis,in ambitu ſerratis, floribꝰ inter folia ſubpurpureis,balauſtij effigie.At illa, inquit, lõgè magis quàm hęc Clinopodiũ refert, tum quòd folia magis ſerpyllum exprimant , tum quòd flores qui in ſummis caulibus ſunt, lecti pedis baſim quadamtenus referunt. Verumtamen herbæ guſtus eum à ſententia deduxit. Cùm enim Galenus ſcribat Clinopodium ex tertio eſſe calfacientium & ſiccantium ordine , quæ qualitates in iſtis plantis haud percipiuntur, neutra verum Clinopodiũ dici poteſt. Hodie notiſsima eſt herba Clinopodij nomine , vt ſcribit Pena,etiã Pharmacopœorũ vulgò apud Monſpelienſes & Lugdunenſes,in qua ad veri Clinopodij expreſsionem nihil deſideres. Aridos enim & glareoſos occupat tractus, ſurculis compluribus,ſeſquipalmo longioribus, radice exigua,foliis paruis , ſerpylli foliis paribus & ſimilibus,vel calaminthæ montanæ,vel ocimi minimi , nonnullis leuiuſculis in ambitu crenis:cauliculi complures ſarmentoſi, crebri , ab imo ad ſummum geniculati ſunt,verticillis, & paruis alabaſtris lamio ſimilibus , quaternis, ſed multò minoribus , crura diuaricata totidẽ exprimẽtibus, purpureis floſculis calaminthæ. Calida planta calorem nõ ita magnum guſtãti præbet,ſed ſiccitatem, odorem ſuauem ſpirat ſerpylli quadãtenus. Huius figuram ſi propiùs intueare, quæ melius Clinopodium exprimat reperies nullam. Nam *Maſtic* Gallorum Maro quadrat aptiùs quàm Clinopodio, ſicuti vult Dodonæus,nec verticillis aut floribus marrubij tam cõcinnè conditis vel digeſtis, nominis argumẽtum,nempe lecticę vel triclinij pedem refert. Illud Penæ Clinopodiũ à Lobellio depictũ eſt Ocimũ ſilueſtre, ſiue Acinos Dodonæi in florum Hiſtoria, perperam Calamintha mõtana Tragi,Clinopodiũ alterum Matth.ſed Dodonæi & Lobellij picturæ foliis additi pili: quæ res facit vt Clinopodio Matthioli diſsimile videatur.Bibitur herba hæc,auctore Dioſ. aduerſus ſerpentiũ ictus,cõuulſa,rupta,& ſtrãgurias.Mẽſes educit & fœtus.Pẽſiles quoq; verrucas eiicit diebus aliquot potũ. Aluũ ſiſtit decoctũ ad tertias,potumq;,nõ febricitãtibus in vino, febricitantibus in aqua.Horũ quædã Plin.habet.Bibitur ad cõuulſa,rupta,ſtrãgurias,ſerpentiũ ictus. Itẽ decoctæ ſuccus. Galenus tradit Clinopodiũ excalfaciẽdi vim habere, ſed nondũ adurendi: eſſe verò eſſentiæ ſubtilis , & tertij ordinis tum excalfacientiũ, tum reſiccantium.

Clinopod. Penæ.

Li.2. ca.57.

Lib.3. c.95.

Vires & Temper.

Li.24.ca.15.

Li.7.ſimpl.

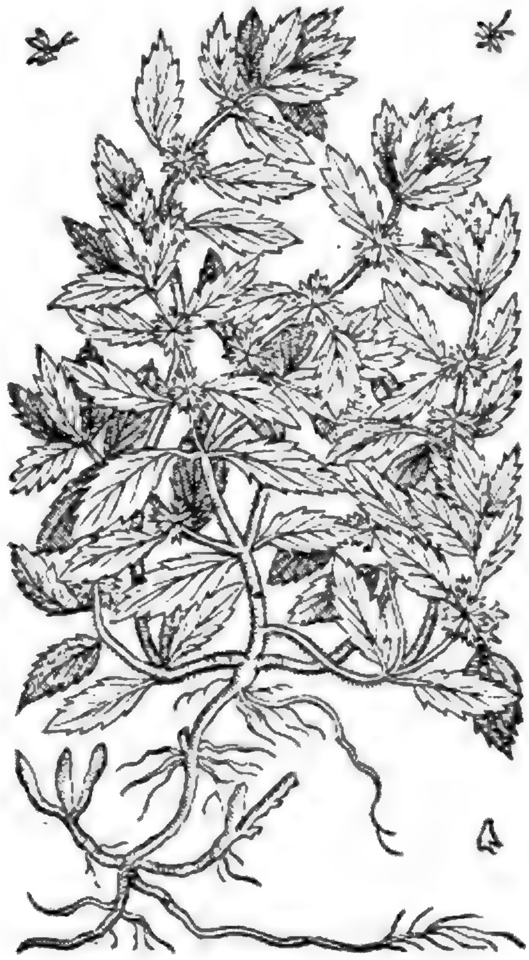
POLYCNEMVM. CAP. XXVIII.

Nomina GRAECE πολυκνήμον dicitur, Latinè Polycnemum, quaſi multitibiam aut multiſuram dicas, quod multis geniculis intercepta ſit. Frutex eſt ſurculoſus, vt breuiter deſcribit Dioſcorides: folia habẽs origano
Lib.3.c.92. ſimilia, caulem vt pulegij, multis geniculis diſtinctũ, non tamen ha-
Forma. bet vmbellam, ſed paruos in cacumine corymbos, cum acri quadã odoris iucunditate. Polycnemum, inquit Plinius, cunilæ herbæ ſimile eſt, ſemine pulegij, ſur-
Li.24.c.14. culoſa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore. Quæ lectio ſi recta eſt, in Dioſcoride verbum σπέρμα deeſt, vt legatur, τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνατον, σπέρμα δὲ ὥσπερ γλήχωνος. Ideſt, caulem multùm geniculatum, ſemen veluti pulegium, vt non in caule, ſed in ſemine Polycnemi ad pulegiũ facta ſit collatio. Huic ſuccinctæ delineationi plantam appictam ſatis conuenire arbitratus eſt Dalechampius, quæ in aridis & æſtuoſis Corſicæ montibus, vnde ad eum allata eſt, gignitur, radi-

POLYCNEMVM, Dalech.

POLYCNEMVM, Lobellij.

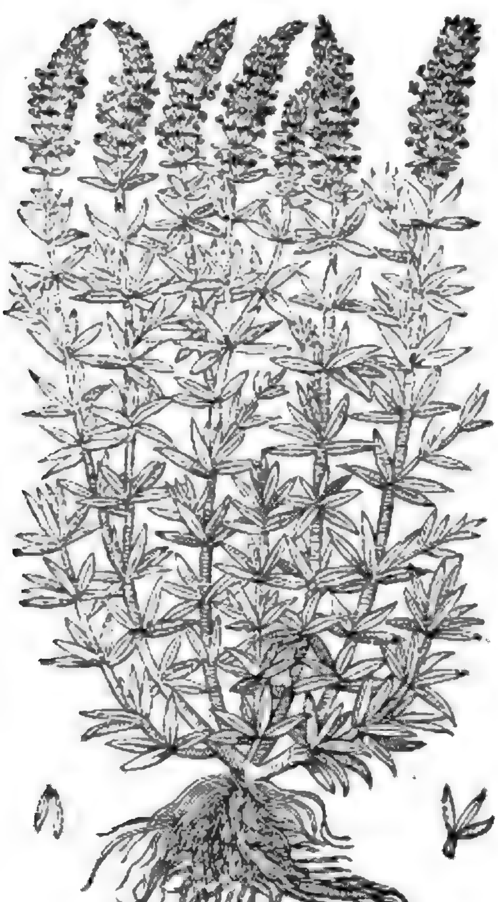
ce breui, fibrata, nigricante, caulibus palmum altis, ſurculoſis, crebrò geniculatis, foliis tragorigani, hirtis, odoratis, acribus, eximium ac ſuauem quemdam odorem ſpirantibus, flore nõ vmbellæ ſpecie, ſed in ſummis caulibus oblongo, ex cæruleo rubeſcente, ac ex vaſculo longo, & herbaceo emergente. Aliud eſſe Polycnemum opinantur Pena & Lobellius, ſcilicet Calamintham aquaticam Belgarum quemadmodum capite de Calamintha iam monuimus, notis omnibus cõſentientibus. Eſt enim fruticoſa & exigua planta, radice exigua, caule multiplici, incano, geniculato, quadrato, foliis origani vel pulegij, vnde pulegium agreſte propter odorẽ & folia ſimilia dicitur, floribus corymbi ſpecie, cæſiis vel pulegij, verticillatim caules & ſurculos ambiẽtibus, & in ſummo inſtar corollæ vel corymbi cõgeſti ex pluribus floſculis, veluti in pulegio. Vniuerſa planta ſuauem ſpirat odorem, ſed acrimonia quadam nares ferientem. Inter ver nacta & ſata, in marginibus agrorũ & pratorum Belgij & Angliæ prouenit. Huius Iconẽ feliciùs & veriùs expreſſam, quàm

quàm capite de Calamintha additis floribus & pullis è radice ſurgentibus, ex Lobellio hîc exhibemus. Polycnemum, inquit Dioſcorides, recens vel aridũ illitum vulnera glutinat, ſed quinto die ſoluere oportet. Bibitur cum vino ad vrinæ ſtillicidia, ruptaq́; Quæ ſic breuiter Plinius. Polycnemum ferro factis vulneribus commanducata imponitur: quinto die ſoluitur. Lib.3. c.92. *Vires.* Li.24. c.14.

HYSSOPVM VVLGARE. *CAP. XXIX.*

ΥΣΣΩΠΟΣ Græcis, Latinis Hyſſopus & Hyſſopum, Arabibus *Cyſe, Iuſa*, ſeu *Iabes*, Italis & Hiſpanis *Hiſſopo*, Gallis *Hiſſope*, Germanis *Iſop.* Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Vt Græca Dioſcoridis Hyſſopus, ita hæc Arabum & Meſuæ auctoritate dudum recepta, & in Officinas deducta, duûm eſt generum. Hortenſis ſiue ſatiua, & montana ſiue ſilueſtris. Hyſſopus hortenſis, quæ in hortis non ſolùm Officinarum, ſed etiam culinarum cauſa colitur. Hyſſopus Arabum Meſuæ & Officinarum, herba eſt ſiue frutex paruus ſurculis multis ab vna radice prodeuntibus, lignoſis, ſeſquipedalibus, quos totos folia veſtiunt circumquáque per interualla, oblonga, duriuſcula, odorata, guſtu feruida & amariuſcula, ſatureiæ vulgaris ſiue ſatiuæ ſimilia, flores ſurculorũ ſummitates ſpicæ modo ornant in cæruleo purpuraſcentes, radix lignoſa & multifida. Eadem hortenſis, vt affirmat Pena, in Anglia nullo mangonio dimi- *Nomina* *Genera.* *Forma.* Matth. in ca.26.lib.3. Fol.85.

HYSSOPVS Satiuus vulgaris.

HYSSOPVS Vulgaris ex Codice Cæſareo.

dio ſui, foliis & ramulis adeò candicat ſine lanugine, vt quamlibet niuem aut calcem facilè prouocet, ſemiſſe altera viridi remanente. Huic ſimilem aliam reperiri quidam ferunt cauliculis breuioribus, & plurima parte humum verſus reclinatis: foliis paulò nigrioribus ac craſsioribus: floſculis verò in cacumine in breuis ſpicæ modum digeſtis, colore quoque pulchrè cæruleis, & ſuperioris forma ſimilibus. Verùm hæc ſpecies rariſsima. Hyſſopum hâc paſsim Officinæ & vulgò appellant. Germani ac Belgæ *Iſpen*, aut *Yſope*, Itali *Hyſſopo*, Hiſpani *Iſopo*, Galli *Hyſſope*. An autẽ

veterum

veterum legitima Hyſſopus ſit, non parùm,nec temerè, ambigitur. Tametſi enim Hyſſopum veluti omnibus cognitam,nullis notis Dioſcorides expoſuerit, extant tamen quædam de eius forma alibi, quæ vulgari Hyſſopo nequaquam reſpõdent. Origanum Heracleoticum folium habet Hyſſopi ſimilitudine: Chryſocome comam habet corymboidem, ſimilem Hyſſopo.Plinius lib.27.cap.12. Stœchadẽ ait odoratam herbam,coma Hyſſopi. Accedit icon ipſius Hyſſopi, quæ in perquàm vetuſto Cæſareæ bibliothecæ exemplari reperitur,foliis latis,Origani ſimilibus, & capitulis in ſummis virgis eminentibus. Atque ex his non eſſe legitimam, quæ vulgò pro Hyſſopo habetur,manifeſtum eſt. Cæterùm quod ad facultates vulgaris Hyſſopi attinet,guſtabilis huius qualitas acris, cum nõnulla amaritudine coniuncta,calidam ipſam eſſe oſtendit,& ſiccam tertio ordine, tenuis quoque eſſentiæ,ac expurgandi vim habere. Non inutiliter idcircò, imò efficaciter, ad omnes pulmonis ac thoracis frigidos morbos in eclegmate,aut alio modo vulgaris Hyſſopus adhibetur. Obſtructiones aperit,craſſa incidit: lenta attenuat,&, vt facilius expuantur,præſtat. Cum carnibus bubulis decocta non inſuauiter ex iure editur, ori ac ventriculo grata; vrinas verò etiã mouet, & ad vrinæ ſtillicidium vtilis eſt.

HYSSOPVS Montana, Fuchſ.

HYSSOPVS Arabum, flore rubro, Lobellij.

Hyſſopus montana coma & floribus, tota denique facie ſatiuæ ſimilis eſt, folio tamen aſperiore, guſtu amariore, nec vſque adeò acri. Hyſſopus duplex, inquit
Lib.2. c.18. Meſues,hortenſis & montanus.Ille ſemicubitalis, caulibus & ramis paucioribus quàm thymus,foliis thymi,ſed maioribus, flore purpureo. Hic breuior, & foliis
Locus. minoribus. Hyſſopus prior in hortis omnibus fruticat,montanus in Saluatino monte Comitatus Goritienſis teſte Matthiolo. Pena naſci ait in collibus aſperis Romaniæ & Veronenſis tractus,præſertim ſecus Atheſim, & anguſtias ſaxorum & arcem munitiſsimam,quæ Imperatoriam à Venetorum ditione diſcriminat, è regione montis Baldi. Hyſſopum Arabum flore rubro,& interdũ albo alunt cultiora vireta Belgica,auctore Lobellio,ſed floribus ſæpiùs vnico tantùm ordine digeſtis.

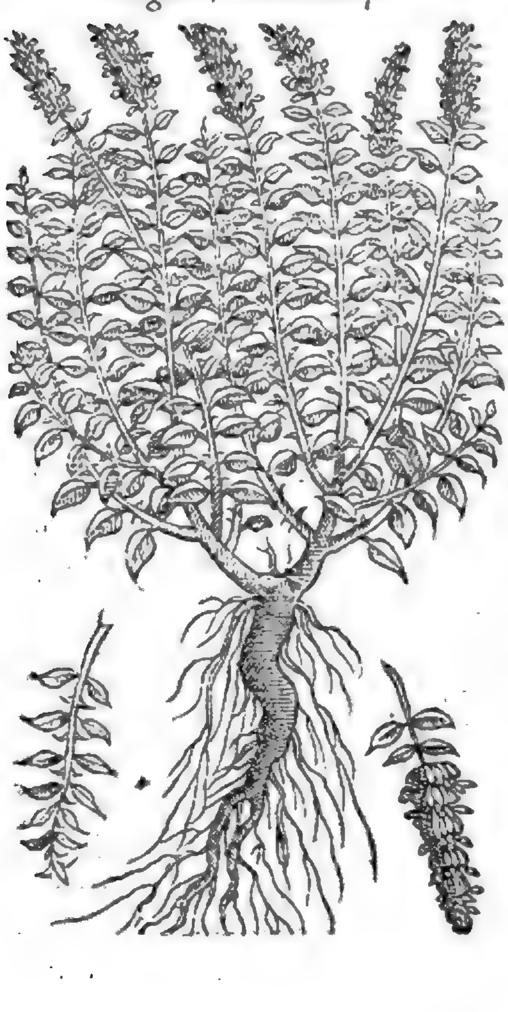
geſtis. Hyſſopus, auctore Meſue, calidus eſt & ſiccus ordine ſecundo, vel potiùs tertio. Pituitam craſſam & putrem purgat, ſed minùs quàm thymum. Thoracem & pulmones parteſq; alias reſpiratorias pituita eadem, & humoribus aliis putribus & pure expurgat, & tenuando ac incidendo, tergendoq; ſputum facilè reddit. Ob hæc aſthmati, tuſsi à materiis prædictis eſt ſalubris, & epilepſiæ pituitoſæ, cæteriſque cerebri affectibus pituitoſis præſertim ſumptus ſyrupo, vel decocto, cum oxymelite ſcillitico, & cum origano, etiam in omni ætate expertus: coctionem quoque iuuat. Propter hæc reſpirationem leuat, & cutis colorem floridum efficit. Coctus cum vino hepatis, lienis, & aliorum viſcerum tumores reſoluit ſumptus, & cum ficubus & iride, & nitro admotus. Lumbricos necat cum ficubus coctus: cum aceto vel oxymelite dolorem dentium ſedat: ſuffitu aurium tinnitũ diſsipat. Nam tenuat, terget, digerit, flatus diſsipat. Præſtantior qui odore & ſapore acerrimo eſt, præſertim qui habitior, & quo tempore florere incipit, quando etiam colligẽdus. Imbecilliter purgat niſi cardamomum & ius miſceatur (ex Dioſcoride legendum, niſi cardamum, id eſt, naſturtium, & iris miſceantur: quamquam vulgati Dioſcoridis codices μιγνύλος καρδαμώμου pro καρδάμου habeant) miſcendum autem eſſe cardamum res ipſa indicat, & Macri verſus: Lib. 2. c. 18. *Temper. & Vires.*

Cardama ſi iungas, his ſolues fortius aluum.

Aut cum manna, vel melle, vel vuis paſsis purgatis, vel ſcilla coquatur. Mediocrẽ ſuſtinet coctionem & trituram, vt thymum. Datur decocto à drachmis ſex ad drachmas decem, puluere à drachmis tribus vſque ad drachmas ſeptem. Scribit Matthiolus hyſſopum tenuium eſſe partium. Ideoq; incidere, aperire, attenuare, & abſtergere. Aduerſari ſerpentium ictibus, ſi cum ſale & cumino tritum ex melle vulneri illinatur: ex oleo inunctum pediculos necare, & capitis pruriginem tollere. Iuuare comitiales quoquo modo ſumptum, ſed valentiùs id efficere in catapotiis hoc modo paratis. Sumuntur hyſſopi, marrubij & caſtorei ſingulorum ſemidrachma, radicis pæoniæ drachmæ duæ, aſſæ fœtidæ ſcrupulus: teruntur omnia, & cum ſucco eiuſdem Hyſſopi finguntur catapotia ſeptem, è quibus vnum duntaxat quolibet veſperi deuorandum, cùm dormitum ſe recipit æger. Hyſſopum Dioſcorides, vt herbam nulli non cognitam non deſcripſit, ſed paulò pòſt Origanum heracleoticum folium habere Hyſſopo ſimile dixit tantùm, de vmbella enim circinata Hyſſopi nulla ſequitur mentio: deinde onitidem folio eſſe candidiore & Hyſſopo ſimiliorem. Hunc Hyſſopum ex Dalechampio hîc exhibemus, folio rotundo, origani heracleotici, nihil odore, ſapore, floris ſpica cærulea diuerſum à vulgari, ſed ea re tantùm, quòd folium maioranæ pulegióve ſimile ac rotundum in longũ nõ porrigitur vulgaris modo. Lugduni colitur in hortis quibuſdam. Pena longè diuerſum Hyſſopum genuinum Dioſcoridis ſtatuit, nimirum communem illam Maioranam, in Gallia & Belgio notam, quæ Maiorana craſſa, & Anglica vocatur, quia in Anglia lætior, & cibo aptior prouenit, præſertim in hortis. Quod, vt probet, ponit ex Dioſcoride Heracleoticum foliis eſſe Hyſſopi ſimilibus, ſed vmbellam

Ca. 93. li. 3.

HYSSOPVS Folio Origani. Dalechamp.

HYSSOPVS Genuina Græcorum, Pen.& Lob.

HYSSOPVS Nemorenſis & lutea.

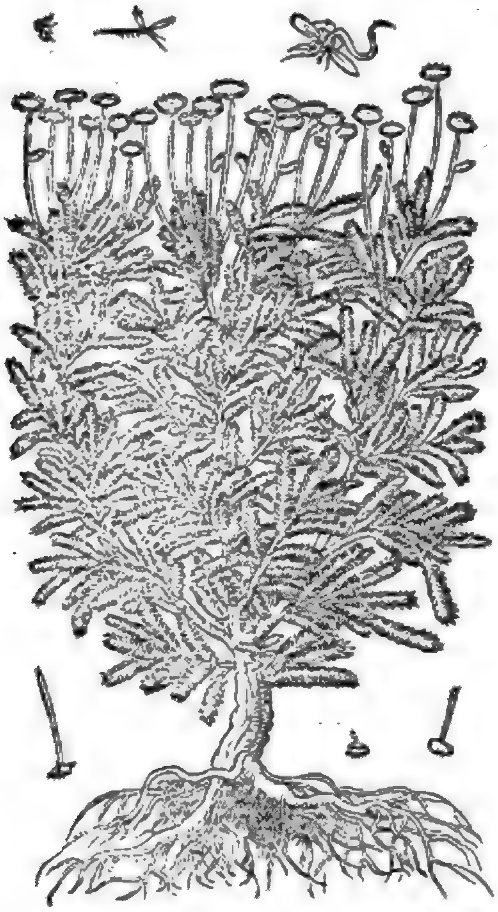
bellam non circinatam vel turbinatam habere qualem Hyſſopus:deinde Onitidē candidiore folio,& ſimiliorem Hyſſopo quàm Heracleotico:ſemen non eſſe quidem corymbos, ſed ita coniunctum, vt ſpeciem corymborum præbeat. Adhæc ſerpyllo omnibus notiſsimo folia & ramulos origani tribuit Dioſcorides, cui origano Hyſſopum aſsimilauit foliis & vmbella. Præterea Maioranam hortenſem Crateuas, Iſaach, Serapio, Meſues Hyſſopo ſimilem faciunt. Quare cùm communis illa maiorana Anglica ſiue craſſa vmbellā habeat circinatā turbinatámue, denſam & congeſtam ex multis floſculis purpureis: ſemina frequenti pericarpiorum ſerie ac coaceruatione coniuncta in corymbi modum, non ſecus atque in Maio ana, in origano onitide & vulgari: cum folia & tota effigies, odor ſuauis Origani heracleotici, acrimonia nitior, vires ipſę conſentiant, nullam aliam plantam tot notis exprimere genuinum Dioſcoridis Hyſſopum cenſet. Eam elegantiore pictura quàm ea quæ capite de Maro poſita eſt, ex Lobellio hîc repræſentandam duximus. Hyſſopus lutea in vmbroſis lucorum & ſyluarum marginibus ac cliuis gignitur, radicibus paucis, exiguis, breuibus, nigris, caule dodrantali, quadrato, in ramulos paucos brachiato, è foliorū alato ſinu emergētes foliis oblongis, anguſtis, minimè crenatis, Hyſſopo aut ſatureiæ ſimilibus, flore paruo, oblongo, infra candicante, ſupra aureo velut aperto quodam rictu hiante, guſtu ſubamaro & auſtero. Floret Mayo & Iunio.

ABROTONVM. *CAP. XXX.*

Nomina ABPOTONON Græcis, Abrotonum Latinis nominatur, Mauritanis *Cathſum, Keſum,* ſeu *Gaiſſum,* Italis & Hiſpanis *Abrotono.* Dictum eſt autē Abrotonū, vt teſtatur Nicandri interpres διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι, ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ δυσώδες εἶναι, hoc eſt, quòd cōſpectu tenerum, molle, & delicatū appareat etiā, aut quod grauem acrémue, & difficilem

Genera. halitum ſpiret. Abrotonum duorum eſt generum, veterū & recentiorū omnium ſententia

ABROTONVM Fœmina, Matthioli.

ABROTONVM Mas, Matthioli.

ſententia, Mas & fœmina. Plinius marem campeſtre vocat, fœminam montanū. Abrotonum fœmina Gallis *Petit Cyprez, & Cyprez de Iardin, & Garderobbe*, Germanis *Gurten Cyprez*, Italis *Santolina*. Frutex eſt arboris ſpecie, ſubalbus, foliis circum ramulos minutim inciſis ſeriphij modo, corymbis in ſummo aureis. Prouenit æſtate, odoratus cum quadam grauitate, guſtu amaro. Abrotonum mas, Gallis *Auronne*, Germanis *Stabuurtz*, ſarmentoſum eſt, gracili ſemine vti abſinthium: λεπτόκαρπον enim legimus in vulgatis codicibus, Ruellius λεπτόκαρφον, ideſt, gracilibus ramulis. Plinius. Abrotonū odore iucundè graui, floret æſtate. (Cornarius legit, Abrotonum iucundi odoris eſt & grauis, floret æſtate:) flos aurei coloris: vacuum ſponte prouenit: vel, vt in vetuſtis codicibus legitur: in vacuis ſponte prouenit. Cacumine ſe propagat. Seritur autem ſemine meliùs quàm radice, aut ſurculo: ſemine quoque nō ſine negotio plantaria transferuntur. Sic & Adonium. Vtrumq; æſtate: alſioſa enim admodū ſunt: & ſole tamen nimio læduntur. Sed vbi conualuere, ritu vitis fruticant. Sic enim exēplaria vulgaria habent, cùm ex Theophraſto, vt mox dicetur, vt ruta, vel rutæ vice legendum ſit, non ritu vitis: quorum poſtrema ex Theophraſto mutuatus eſt. Ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἢ ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει ἀπὸ ῥίζης καὶ παρασπάδος (ſic enim legit Gaza, & rectè, vt contextus apertè demonſtrat, non vt in vulgatis codicibus exaratum eſt, ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει ἢ ἀπὸ ῥίζης, &c.) χαλεπῶς δὲ καὶ ἀπὸ σπέρματος προμοσχευόμενον ἐν ὀστράκοις, ὥσπερ οἱ ἀδώνιδος κῆποι. σπείρεται τοῦ θέρους. δύσριγον γὰρ σφόδρα, καὶ ὅλως ἐπίκηρον, ὅπου καὶ ὁ ἥλιος σφόδρα λάμπει. ἐμβιῶσαν δὲ αὐξηθὲν, μέγα καὶ ἰσχυρὸν καὶ δενδρῶδες, ὥσπερ τὸ πήγανον: πλὴν ξυλωδέστερον πολὺ τοῦτο, καὶ ξηρότερον, καὶ αὐχμωδέστερον, Ideſt, Abrotonum radice aut auulſo ſurculo potiùs quàm ſemine germinat. Semine verò difficulter exit. Fictilibus vaſis depactum qualia ſunt, in quibus Adonidis hortos inſtruunt. Seritur æſtate. Eſt enim alſioſum vehementer, atque morbis obnoxium, etiam vbi ſol ſplendide illucet: ſed vbi conualuerit, creueritque, magnum ac robuſtum arboreſcit, inſtar rutæ, niſi quòd multò eſt lignoſius, ſiccius, ſquallidius. Quæ ſi recta eſt Gazæ lectio & interpretatio, Plinius contrario planè ſenſu hæc conuertit. Præterea hæc verba, ὥσπερ οἱ ἀδώνιδος κῆποι, aliter legiſſe videtur, qui Adonium Latinè reddiderit, perinde ac ſi herbæ cuiuſdam peculiare nomen eſſet. Totū eum locum Plinij corruptiſsimū quidam

Li.& c.21.

Forma.

Li.21. c.10.

Emb.26 li. 5.

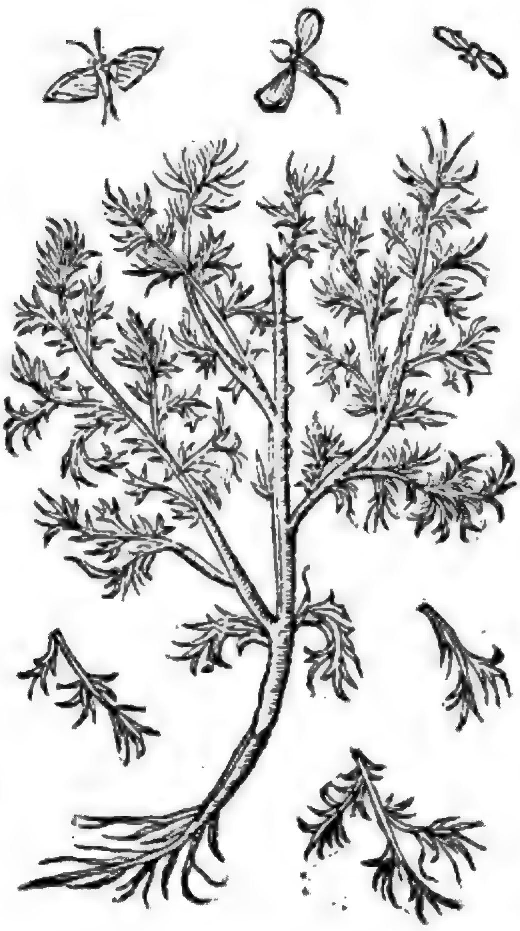
Lib.6. c. 7.

ſic reſtituunt. Seritur autem viui radice, ac ſurculo, melius quàm ſemine: & ſemine quoque non ſine negotio plantaria transferuntur: in Adonidis hortos, æſtate. Vtrumque alſioſum admodum eſt, & ſole tamen nimio læditur: ſed vbi conualuêre, inſtar rutæ fruticant. Abrotono ſimile odore leucanthemō, flore albo, folioſo.

ABROTONVM Fœmina, Dodonæi.

ABROTONVM Mas, Dodonæi.

Quin Gallorum pumila ſiue hortenſis cupreſſus ſit Abrotonum fœmina, minimè dubitandum: tum quia notis candoris, amaritudinis, fruticis arborei habitu, corymbis aureis, foliis minutiſsimè ſciſsis ſeriphij modo illi quadrare videtur, tum quia viribus iiſdem nec ignauioribus polleat, quas Dioſcorides & Galenus illi aſsignarunt. Non ſolùm in hortis frequens colitur, ſed etiam Galliæ Narbonenſis vt Nemauſenſibus vinetis, & campis patentibus fruticat plurima, ſeſquicubitum alta, ex virore cādida, corymbis bullatis, crebris, fuluo colore nitentibus menſe Iulio, cætera hortenſi ſimilis, ſed odoratior, lignoſior, cuius ſemine lumbricos necant mulierculæ. Hanc plantam non Abrotoni fœminæ, ſed chamæcypariſsi Plinianæ nomine depinxerunt, & deſcripſerunt Fuchſius & Dodonæus, quæ & Santolina nuncupatur, eiuſque nullam à Græcis factam fuiſſe mentionē ait ille. Pro qua pictam dedit Dodonæus plantā quæ eſt Abrotonum ſilueſtre, quod Fuchſius Abrotonum marem facit. Abrotonū verò fœminā, idem Fuchſius abſinthij ſpeciem, de qua paulò pòſt dicemus. Aurōne Gallica, hortis ruriq; oriunda, Abrotonum mas meritò cenſetur, ſarmentoſum duriúſque, ſeminibus tenuibus, odoratum, ſubalbidum, amarum, foliis fœniculi modo minutim inciſis, paulò latioribus ornandis hortis, & deambulacris concinnandis apta, flore luteolo, abſinthij, minore.

Ca.334.p. hiſt. Lib.1. ca.19.

Lib.3. c.25.

Vires & Temper.

Vtriúſque Abrotoni ſemen feruefactū, vt ſcribit Dioſcorides, itemq; crudum cū aqua potum, orthopnoicis, ruptis, conuulſis, iſchiadicis, vrinæ difficultatibus, & ſuppreſsis menſibus auxiliatur. Potum in vino exitialium venenorum antidotum eſt, cum oleo, rigentibus illinitur. Serpentes lecto inſtratum & ſuffitum fugat. Cum vino potum aduerſus eorūdem morſus, peculiariter autem ſcorpionum & phalangiorum prodeſt. Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto aut pane illitum ſubuenit. Tritum cum farina hordeacea, decoctumq; tubercula diſcutit.

Li.& ca.21.

Plinius eadem ferè tradit. Vſus eſt & foliis, ſed maior ſemini ad excalfaciendum: ideò neruis vtile, tuſsi, orthopnoicis, conuulſis, ruptis, lumbis

lumbis, vrinæ anguſtiis. Datur bibendũ manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes: ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ põdere. Prodeſt & vuluæ. Concoquit Panos cum farina hordeacea, & oculorũ inflammationibus illinitur cum cotoneo malo cocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturq́;. Efficaciſsimum cõtra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, vt ſcorpionum & phalangiorum: & contra venena alia potu prodeſt, è quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorũ mala. Ramo eius ſi ſubiiciatur puluino, venerem ſtimulari aiunt: efficaciſsimamq́; eſſe herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur. Galenus de iiſdem diſtinctiùs ſic ſcripſit. Abrotonum calidum eſt & ſiccũ ordine tertio, cuius temperiem maximè ex guſtu inueniemus: eſt enim admodùm amarum. Itaque nõ inſtrenuè calfacit & ſiccat. Nam ſiue comã eius cum floribus (reliqua enim palea inutilis eſt) cõtuſam vlceri puro illinas, mordax & irritans videbitur: ſiue eo in oleo macerato caput aut vẽtrem perfundere velis, admodùm calfacere reperies. Quin & ſi qui per circuitus rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionẽ rigorum hoc voles cõfricare, minùs vtique rigore concutientur: imò & ſenſus quidem protinus vbi admotũ fuerit, ipſum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat, par eſt, nimirũ cùm ſit amarum. Scies autẽ protinus quod & digerẽdi, & incidendi quãdam vim habeat: ſed & quod magis quàm Abſinthio id magis neceſſario inſit, in promptu erit colligere. Primùm quidem ex guſtu (pauciſsimæ ſiquidẽ acerbitatis particeps Abrotonum eſt, nõ paucæ verò abſinthiũ.) Deinde ex eo quòd inimicũ ſit ſtomacho Abrotonum, velut etiam Seriphiũ, gratum verò & amicum abſinthium. Abrotonum vſtum calidum ſiccumq́; facultate eſt, magis etiã quàm cucurbita ſicca vſta, & anethi radix. Illa enim vlceribus humidis, ſimul & citra phlegmonẽ callo induratis cõueniunt: ac proinde maximè vlceribus iis quæ in pudẽdorum præputiis ſunt cõpetere vidẽtur. At cinis Abrotoni Li. 6. ſimpl.

ABROTONVM Odoratum humile, Lobellij.

ABROTONVM Inodorum, Lobellij.

vlceribus omnibus mordax eſt: ac idcirco in oleo tenui, cicino ſcilicet, aut rhaphanino, aut ſicyonio, aut veteri & maximè ſabino, ad alopecias accommodatur: tum barbam tardiùs enaſcẽtem cum aliquo dictorũ oleorum elicit, ſed nec minùs illis lentiſcino maceratũ. Quippe pro eo quod tenuium eſt partium, rarefaciendi vim obtinet, & mordax eſt, & calidum. Lobellius & periti alij Herbarij plantam aliam hîc appictam Abrotoni ſpeciem ſtatuêre: quia ei bellè quadrat. Eſt enim foliis nõ abſimilibus: ſed viticulis denſiſsimè ſtipatis fruticat ſeſquicubitalibus duorumq; pedum, tenuibus, lignoſis, copioſis floſculis Abrotoni ex herbido luteis, odoratis: radice lignoſa, flexuoſa & prolixa. Belgis hortenſis eſt. Item aliud Abrotonum inſipidum & inodorum, figura, folio, flore & ſemine Artemiſiæ tenuifoliæ. E collibus Gallobelgij in hortis colitur.

CHAMÆCYPARISSVS. *CAP. XXXI.*

Li.24.ca.15. Nomina. PLINII Chamæcypariſſus, ideſt, humilis ſeu pumila cupreſſus, Dalechampio ea planta eſſe cenſetur, quam Rhotomagẽſes, in quorum hortis plurima naſcitur, *Grande Camomille* vocãt, ideſt, magnum Chamæmelũ. Plãta eſt valde ſurculoſa & ſarmentoſa, radice dẽſa nigra,

Forma. lignoſa, folio criſpo, tereti, minutim diſciſſo, obſcuriùs virẽte, ramulos ſqualli-dos circũdante, copioſo flore, aureo, in rotundis corymbis. Reſinoſum & pingue quidpiam tota planta olet, vt & illius plãtæ flos quã pro pyretro ſilueſtri pinxit Dodonæus. Magna

CHAMÆCYPARISSVS, Dalechampij.

Lib.3.c.20. quidẽ eſt huic plantæ cum Abrotono fœmina ſimilitudo: quare ne quis hanc cum illa confundat, diligẽter conſiderandæ ſunt vtriuſque notæ, quibus diſcernantur. Abrotonũ altius ſe ſurrigit, hæc pumila, & breuitate magis coacta nõ attollitur. Abrotono folia ſunt lõgiora, incana, ſpiſſa, ſciſſuríſque magis hiantibus. Huic Chamæcypariſſo breuiora, rariora, & ex maioribus interuallis, compreſsiora. Ad hæc odore diſcrepãt, qui validior grauiórque eſt in abrotono, lãguidior & imbecillior in Chamæcypariſſo, nõ tamẽ admodum ſuauis. Aiunt Rhotomagi floris corymbum albis foliolis coronari anthemidis leucãthemi modo, eamq; ob cauſam chamæmelum magnum ibi dici. Sed cum in hortis noſtris ſatũ adoleuiſſet, corymbum luteũ abſque foliolis, abrotono fœminæ ſimilem genuit. Ad eadem omnia vtũtur Rhotomagenſes Pharmacopœi, ad quæ & chamæ-

Vires. melò vulgari, nec fallaci ſucceſſu. Chamæcypariſſus herba, inquit Plinius, ex vi-

Li.24.c.15. no pota contra venena ſerpentium omnium ſcorpionumq; pollet.

ABSINTHIVM *CAP. XXXII.*

Nomina. ΑΨΙΝΘΙΟΝ Græcis, & βαθύπικρον, vel βαρύπικρον, Latinè Abſinthium appellatur, in officinis appellationem ſuam retinuit, Arabicè *Aſſinthium*, Italicè *Aſſenzo*, Germanis *Vuermuet*, Gallicè *Aluyne*, ab amaro ſapore, vt aloës, & *Abſinſe*, ſiue *Abſinthe*. Nomen Abſinthij Græci ab ἀψεῖν, ideſt, contrectando per antiphraſim deflexerunt, quòd nullum animal ob eximiam amaritudinem hanc herbam attingãt: quam ob cauſam etiam

bathypicron

bathypicron,ſeu barypicron nominata eſt. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον, quoq; ſimili etymo dixerunt quaſi impotabilem, quòd hāc nemo propter inſignē amárorem bibere poſsit. Similiter Germani *Vuermnot* nominarunt, quaſi prohibens hilaritatem & alacritatem,ob immenſam amaritudinem. Quidam tamē exponūt quaſi impediens concitationem ad venerem. Abſinthij tria ſunt genera Dioſcoridi. Vulgare, Marinum, quod & Seriphium nominant, tertium Santonicum, in Gallia ad Alpes plurimùm proueniens,quod vernacula voce Santonicum appellant,à Santonide regione ipſum producente. Totidem ſunt Galeno, ſic ſcribenti: Lib.6.ſimpl. Abſinthij tres ſtatuendæ ſunt ſpecies : quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine appellant,cuiuſmodi potiſsimum eſt Ponticum,alterum Santonicū,tertium Seriphium. Si verò aliud placet appellare Abſinthium,aliud verò Seriphiū, aliud autem Santonicū,nihil intereſt.Plinius,Abſinthij genera ſunt plura, inquit, Santonicum appellatur à Galliæ ciuitate,Ponticum à Ponto. Et aliquantò pòſt. Eſt & Lib.27.c.7. Abſinthium marinum,quod quidam Seriphium vocant, &c. Fuchſius abſinthiū vulgare depinxit,& Seriphium,quod eſt Dodonæo Thalietrum, vt diximus. Tertium Santonicum non pinxit,ſed ſimile Abſinthio eſſe ait, verùm non adeò copioſo ſemine,& ſubamarum. Dodonæus Abſinthium Ponticum, Officinis Brabantiæ Romanum appellatum,id primum propoſuit,quod Fuchſius pro abrotono fœmina poſuit:Secundum Seriphium ſeu marinum,cuius ſemen Officinis omnibus notiſsimum eſt,quod ſemen ſanctum,ſemen lumbricorum, & ſemen contra nominatur.Tertium Santonicum,vulgare noſtrum, eaq; genera non locis natalibus,ſed forma ipſa & facie differre ait.Matthiolus Abſinthium vulgatum primum depingit & deſcribit:deinde aliud Ponticum,quod non ſolùm in Ponto,ſed etiam in Hungaria,Tranſiluania, & Bohemia naſcitur, & omnibus planè notis cum Galeni Pontico conuenire ſcribit:tum aliud marinum ſiue Seriphium, planè ab aliorū Seriphio diuerſum : item aliud Seriphium Ægyptiū:poſtremò aliud, cuius ſemen lumbricos necans in Officinis vēditur : ab illis enim diſsidet, qui ſemen illud Abſinthij marini ſemen eſſe cenſent.Pena veterum diuiſionem ſecutus, Abſinthium noſtrum vulgatiſsimum non eſſe aliud à Pontico & Romano cenſet. Id demonſtrat Dioſcorides,cùm ſcribit : ἀψίνθιον γνώριμος ἡ πόα. ἔστι δὲ αὐτῆς βέλτιων τὸ ἐν πόντῳ καὶ καππαδοκίᾳ. Ideſt, Abſinthium herba eſt nota : ex quo præſtantiùs id eſt,quod in Ponto & Cappadocia naſcitur. His enim verbis non indicat vulgaris herbæ,quæq; ideò delineatione non egeat, ſpeciei differentiam,ſed nataliū duntaxat diſsimilitudinem, quod cùm vbique obuia ſit, tamen in Ponto & Tauro Cappadociæ monte,vtpote puriore cælo & aëre perflato,commendatior,magíſq; aromatica ſit,quemadmodum Iridem Illyricam & pleraq; alia Dioſcorides & Galenus eadem commendatione celebrarunt.Idē innuit Galenus his verbis. Abſinthij tres ſtatuendæ ſunt ſpecies : quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine appellant:cuiuſmodi potiſsimum eſt Ponticum, &c. Hîc abſolutè vulgare noſtrū Abſinthium vocat,quod in Ponto fœliciùs ex Dioſcoride prouenire indicat, ſine vllo ſpeciei vel generis diſcrimine. Quare vulgatius Abſinthium Ponticum eſt, antiquis à præſtantia,& regione cognomine ſic dictū, tum recentioribus barbaris ab adſtrictione,quam illi Ponticum ſaporē ſua non Latina voce appellant, quā laudabant in Abſinthio Pontico Dioſcorides & Galenus. Inter Arabes Meſues cū Romano Ponticitatem vindicaſſet, ideſt,adſtrictionem ſiccam, & valde medico vſui oportunam,idem Ponticum & Romanum eſſe,nihil fortè huiuſmodi meditatus, veriſsimè literis mandauit.Vnde Pharmacopœorum tam ſedula huius Romani conquiſitio & exploratio etiámnum durat. Romanum enim ideſt optimū, vti Romanam camomillam cæteris præſtantiorem & genuinā expetunt. Et quod quidem noſtro æuo in Romano agro antiquiſq; ruderibus paſsim viſitur,nō aliud

Lib.6.ſimpl. Lib.27.c.7. Cap.1.hiſt. Lib.2.c.77. Lib.1.ca.2. Cap.2.hiſt. Cap.25.li.3. Lib.3. c.25.

à noſtro eſt,& vtrumque cum Pontico idem eſt. Quare id non deſcripſit Dioſcorides,tantùm indicauit quo loci præſtantius nouiſſet. Nec itidem vllum ſpeciei aut figuræ diſcrimen aſsignat Galenus,ſed Dioſcoridis fidem ſecutus, vt plurimũ ſolet,vires præſentiores nõ diuerſas Põticum habere ſcripſit, nec natura, ſed loci præſtãtia,quam etiam multis in regionibus vulgatum obtinet.Eſt enim vbi odore nõ inſuaui,vbi odoratum,& vbi fœtidum percipias.Idem Galenus de Põtico alibi hæc ſcribit. Cùm duplex in omni Abſinthio facultas & qualitas ſit,vtiq; in Põtico adſtringendi qualitas non parua eſt:in reliquis omnibus,ideſt, Seriphio, & mõtano,amara quidem qualitas eſt vehementiſsima,adſtrictio verò(quam ſaltem guſtu agnoſcas)aut planè obſcura,aut planè nulla ſentitur. Proinde Põticum ad iecinoris,ventris phlegmonas eligi præſtat. Porrò,ideſt tum folio, tum flore lõgè quàm cætera Abſinthia minore, odor quoq; huic nõ modò nõ inſuauis,verùm etiã aromaticum quid præſe ferens,reliquis omnibus planè fœdus. Quare hæc fugere cõueniet,vti autem ſemper Põtico. Hic folia Põtici minora magnopere doctos torſerunt,inquit Pena,ſed legiſſe aſſerit,codice & rei exploratione fretum Rondeletium, maiora, quæ metatheſis vti facilis, ita nimis familiaris fermè omnibus de plantis ſcribentibus. Extat ſæpe in Theophraſto,ſæpiſsimè in Dioſcoride,vt capite de Helenio,Meo,& aliis interdũ,& in Galeno, non ſuo ſed ammanuenſium vitio. Prætereà εὐωδίας obiectioni facilè reſpõdet.Nam ſi magis odoratum, odoratum erit & alterum. Et τῇ εὐωδίᾳ nõ gratia odoris vel ſuauitas,ſed fragrantia & vehementia plerũque indicatur,vt in vngue odorato,myrrha,pice,aliiſque. Hactenus de primo Abſinthij genere. Secundum eſt marinum ſiue Seriphium, copioſiſsimum in Tauro monte,iuxta Cappadociam, & in Taphoſiri Ægypti:in quibus hæc ἐν τῷ περὶ καππαδοκίαν ταύρῳ ὄρει,ideſt,in Tauro mõte iuxta Cappadociã,aliena eſſe ab hoc loco,& ex ſuperiore Abſinthio huc tranſlata ac ſuppoſita fuiſſe putat Cornarius:quod oſtendit Plinius, qui ea particula relicta probatiſsimum in Taphoſiri Ægypti eſſe ait. Tertium Aſinthij genus eſt Santonicum, γεννώμενον ἐν τῇ κατὰ τὰς ἄλπεις γαλατίᾳ πλεῖστον, ὃ ἐπιχωρίως σαντόνιον καλοῦσι. Ideſt, in Gallia Alpibus finitima plurimum,quod patrio nomine Santonicũ vocant. At Geographiæ peritus nunquam Gallicas alpes in Santonum agro,vulgò *Saintonge* exiſtere credet,vbi creſcat eiuſdem nominis Abſinthiũ. Adhæc in Aldino codice nõ σαντόνιον, ſiue σαντονικὸν, ſed σαρδόνιον legitur, hoc modo:περὶ ἀψινθίου σαρδονίου. ἔστι δὲ καὶ τρίτον εἶδος ἀψινθίου γεννώμενον ἐν τῇ κατὰ τὰς ἄλπεις γαλατίᾳ πλεῖστον, ὃ ἐπιχωρίως σαρδόνιον καλοῦσιν, ἐπωνύμως τῇ γεννώσῃ αὐτὸ σαρδονίδι χώρᾳ. Ideſt,De Abſinthio Sardonio. Tertiũ eſt Abſinthij genus,in Galatia ad Alpes plurimũ proueniens, patrio nomine Sardonium nominatũ,cognomine ducto à Sardonide regione,quæ ipſum fert. Tertium hoc Pena vult ad alpes Aſiaticæ Galatiæ naſci,quas Sardonidas vocant indigenæ, ideò Sardinium vocatum:ſic enim hodie legitur,& reſtituitur, facili intellectione,& proximè ſequentis capitis repetitione, vbi in Galatia Aſiatica Abrotonum,vtpotè cõgener,oriri dicit,vt duas Abſinthij ſpecies,ex eodem Galatiæ & Cappadociæ loco cõmendet Dioſcorides, & nulla ratio ſit hæſitationis,aut in Sãtonicum Gallicum deprauationis. Abſinthium Põticum,ſiue Romanũ, ſiue vulgare,caule fruticat ramoſo,foliis incanis,variè inciſis,& figura artemiſiæ,floſculis rotundis,aureis,racematim cõgeſtis,ſemine rotundo,ſimul cohærente: radice diuulſa,firma,lignoſa. Hoc abſolutè Matthiolus Abſinthium vocat. Dodonæus Abſinthium Sãtonicum.Abſinthium Põticum Matthioli folio,caule,flore,ac ſemine cõſtat lõgè quàm vulgare Abſinthium minoribus:ſapore eſt amariuſculo,cui non parua adſtringẽdi vis cõiuncta eſt,odore etiã eſt nõ inſuaui. Aliud Põticum oſtẽdit Lobellius,Tridẽtinum Herbariorũ ex Põti & Tauri mõtibus ipſi & Tridẽtinis impertitum,cuius omnium minima folia ſunt,albida,aromatica,adſtringentia & ſubamara.

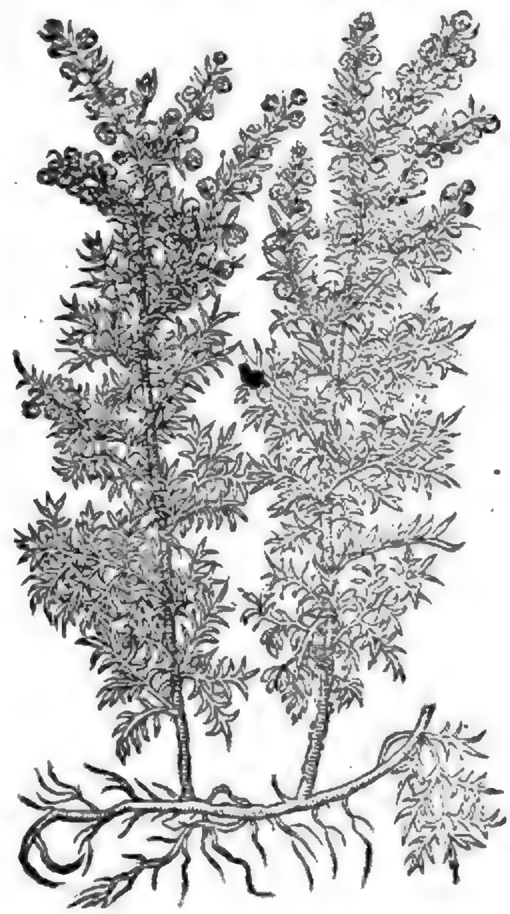
Li.6.ſimpl. — Li.11.meth. ca.16. — In Aduerſ. — Embl.25. lib 3. — Fol.357. — *Forma.* — Cap.23.li.3.

ſubamara. Abſinthium marinum ſiue ſeriphium, vt deſcribit Dioſcorides, herba eſt prætenuibus ſurculis, minori abrotono ſimilis, exiguis referta ſeminibus, ſubamara, ſtomacho noxia, graui odore, & cum quadã calfactione adſtringens. Matthioli ſeriphium hîc pictũ, quòd in multis, vt ille ait, tam Tyrrheni quàm Adria- Seriphium

ABSINTHIVM Vulgare.

ABSINTHIVM Ponticum, Matth.

ABSINTHIVM Ponticum Tridentinum Herbariorum, Lobellij.

ABSINTHIVM Seriphium, ſeu marinum, Matth.

ABSINTHIVM Seriphium Aegyptium, Matth.

tici pelagi litoribus naſcitur, præſertim Aquileienſibus & Tergeſtinis, cùm primùm è terra erumpit, folio eſt abſinthio ſimili, craſſiore tamen. Sed cùm adoleuerit, & caules ediderit, mutatis in longum foliolis, iis præſertim quæ caulem ambiunt, abrotonum æmulatur, foliis tamen non ſic paruis. Semen exiguum, copioſumq́;, abrotoni modo inter folia erũpit, in ſummo caule ferè racemoſum, amari & adſtringentis guſtus. Aliam Aegyptij ſeriphij plantam à noſtrate longè diuerſam ex Aegypto allatam Matthiolus oſtendit. Abſinthium ſeriphiũ Dodonæi hîc quoq; expreſſum cãdicat, foliis incanis, abſinthij vulgaris ferè, ſed multò minoribus, tenerioribus, candidioribus & minutiùs inciſis, floſculos multos in capitulis gerit, & ſemen ſecus ſurculos, vti abſinthium vulgare: ſeſquipedali eſt altitudine, aut maiore, vehementi odore, ſalſo & amaro guſtu. Huius ſemen id eſſe ait Dodonæus, quod Officinæ ſemen ſanctũ, & ſemen contra vocant, negat Matthiolus, quod legitima ſemen iſtud proferens planta à Cortuſo ad ſe miſſa, à marino abſinthio permultùm diſtet, vt ex eius pictura quivis perſpicere poteſt. Diuerſum ab his ſeriphium Dioſcoridis, abrotoni fœminæ facie ex Pena hîc proponimus. Cùm enim ſeriphium & abrotonum fœmina mutua collatione Dioſcoridi aſſimilentur, accuratè examinatis notis quibus vtráque dignoſci queat, tandem naturæ cognatione ductus, & virium exploratione,

Lib. 1. c. 2.

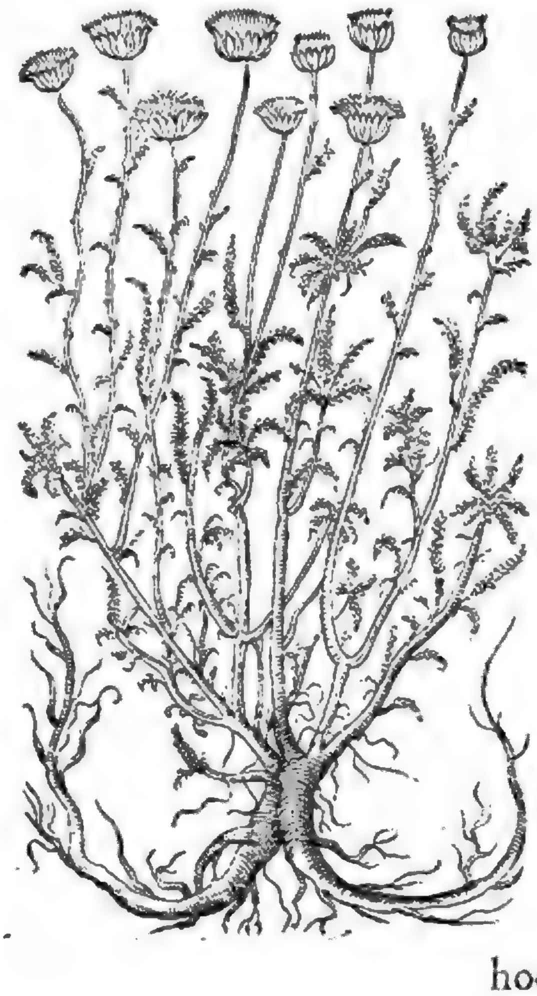
Lib. 1. c. 2.

In cap. 27. lib. 3.

SERIPHIVM Abſinth. Dodonæi.

SERIPHIVM verum, Penæ & Lobelij.

hoc

hoc genuinum abſinthiũ ſeriphium eſſe ſtatuit, quod in Gallica prouincia, montis celſi Magdalenæ accliuibus, quà S. Maximinum oppidum ſpectat, redeunti item Olbia maritima ciuitate, multum obuium fruticat, exilibus, leuibus ſurculis, pedem altis. Radix albicans & prolixa ſurculos ſtatim ab humo numeroſos promit, crebris foliolis, minutim crenatis, incanis, teneriuſcula lanugine vti gnaphalium ad ſummum vſque obſitis, vbi extrema capitula aureis floribus bullata fulgent, ſemine paruo, copioſo referta, ſimilitudine tanaceti, ſed minore. Tota candida, ſapore, & odore illius quod Romanum & Ponticum falſò putatur abſinthium Belgis, adeóque ſimillima abrotono fœminæ vulgari, vt haud facilè vtramuis ab altera diſcernere liceat, niſi quòd hæc tota minor, odoratior, candidior, & tomentoſa, id quod alteri deeſt, cui folia breuiora, ſapor nõ adeò ingratus, aut vehemẽs. Santolina eſt Dodonæo. Santonicum maius Cordo. Tempore degenerat: fragrantia, tomento & candore exuitur in Angliæ & Belgij hortis. Abſinthiũ Galatium ſiue Sardonium, perperàm Santonicum vulgi, abſinthio ſimile eſt, vt ait Dioſcorides, non tamen ita ſemine refertum, ſed amarum. Officinis abſinthium Romanum falſò creditum eſt, quod pro abrotono fœmina Fuchſius depinxit. Tota plãta abſinthio ſimpliciter dicto ſimilis eſt, ſed minor, minuſq; candida, ſeminibus non adeò multis, floſculis exiguis. Nõnullis Germaniæ locis frequẽs, in Flandriæ & Angliæ hortis copioſa, & vſu multo expetita, illic vocata *Roomſche Alſene*, id eſt, Romanum abſinthium, publica perſuaſione, quã ſecutus Matthiolus in Hungaria Tranſyluania & Bohemia à ſe repertum prædicat. His addit Pena ſemen contra Officinarum, ſiue Semen ſanctum, ſiue Santolinum, Gallis *Barbotine*, Italis *Semenzina*, horum trium abſinthiorũ nullum videri. Nam tametſi nonnulla amaritudinis & figuræ ſimilitudo illis inſit, non tamen adeò plenè adulta ſunt horum ſemina, aut horridè amara. Id ſemẽ eſt parui & peregrini fruticis, atque ſurculoſi, tàm copioſum, vt foliorum numerum ſuperet. Hunc ex Matthiolo hîc pictum damus. His addemus ex Lobellio Abſinthiũ arboreſcens Abſinthium *del Comaſco* Anguillaræ, vulgari non ita foliis & flore diſſimile, ſed fruticis arborei habitu. Abrotoni modo ad hominis proceritatem aſſurgit, candidiore & minore paulò folio, ſemper virente, guſtu amaro, aromatico, odore non ingrato. Item Abſinthium album, rarius in Gallia, Italia, Anglia, Belgio à nullo adhuc ſcriptore memoratum, vni Cluſio cognitum, & è Vienna Auſtriæ tranſmiſſum, folio Chryſan

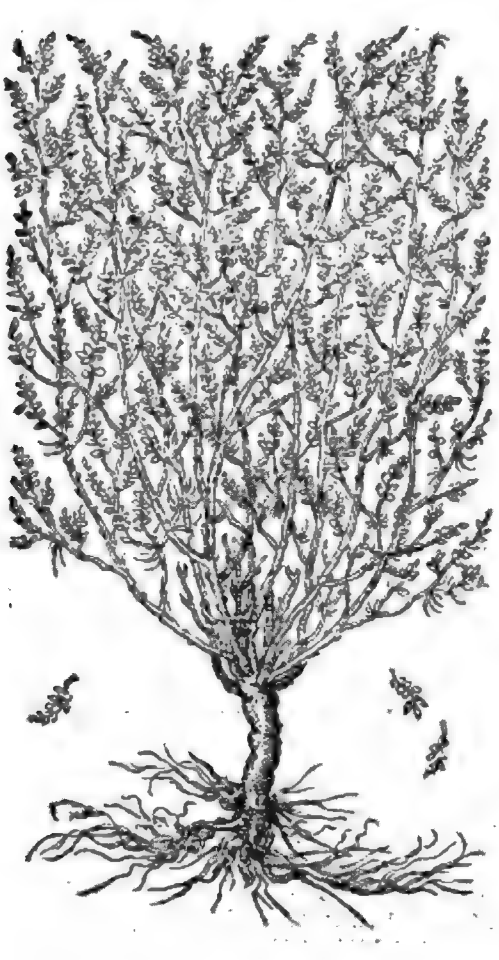
Cap.2.hiſt.

In aduerſ.

ABROTONVM Fœmin. Fuch. Abſinthium Ponticum, Dodonæi.

SEMEN Sanctum, Matth.

ABSINTHIVM Arboreſcens, Lobelij.

ABSINTHIVM Album, capitulis ſcabris, Lobelij.

Chryſanthemi diuiſura, Artemiſiæ marinæ concolori, in cauliculo dodrantali: flos albus Parthenij in vmbellis è ſenis foliolis. Guſtu ſubadſtringit, nonnihil amaricãt.

Lib. purgã. Subiiciemus & Abſinthium quod anguſtifoliũ Dodonæus appellat. Ex abſinthio & lauandula confuſis miſcellanea quædam ſtirps videtur, inquit. Cauliculi eius lignoſi, teretes vt abſinthij, flores ſimiles, atque eodem quidem ordine, ſed minores, folia verò oblonga, incana, qualia lauandulæ, odoris eſt haud ingrati Lauendulam obſcurè referens.

ABSINTHIVM Anguſtifolium, Dodonæi.

Plerique abſinthium Santonicum eſſe volunt, alij Artemiſiã marinam, vt proximo capite dicemus. Nunc abſinthiorum vires expendendæ.

Lib. 3. c. 25.

Temper. & Vires

Abſinthium, auctore Dioſcoride, calfacit, adſtringit, bilémque ſtomacho & ventri inhæren tem expurgat, vrinas cit. Crapulam præſumptũ arcet. Inflationibus, ventriſq; ac ſtomachi doloribus cũ ſeſeli & nardo Gallica prodeſt, faſtidia diſcutit, morbo regio correptos dilutũ aut decoctũ eius per ſingulos dies cyathis tribus hauſtum ſanat. Mẽſes cum melle ſumptum aut appoſitum euocat, ſtrangulationibus fungorum ex aceto potũ ſubuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morſibus, & draconi marino cum vino aduerſatur. Anginis cũ melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, ſugillata verò & oculorum caligines cum melle, ſimiliter auribus ex quibus manat ſanies, illinitur. Decocti eius vapor ſuffitúsve dentium auriúmve dolores lenit.

res lenit. Decoctum cum paſſo dolentibus oculis illinitur. Præcordiis, iocinori & ſtomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum roſaceo ſubactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea aquæ intercutem lienoſiſq; ſubuenit. Præterea veſtiariis arcíſque inditum abſinthium, veſtes ab erodẽtium iniuria ſeruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à murium eroſione tuetur. Par eſt etiam ſuccum hæc omnia præſtare, attamen in potionibus improbatur: ſtomacho enim obeſt, & capitis dolores adfert. Abſinthium marinum grauiter olet, cum quadam calfactione adſtringit, per ſe aut cum oryza tritum, & ſumptum cum melle aſcaridas & lumbricos rotundos necat, leniter aluum ſubducit. Poteſt cum ſapa (alij edulio conuertunt) coctum eadem præſtare. Pecora maximè pingueſcunt hoc pabulo. Santonicum eadem quæ Seriphiũ poteſt. De his fuſiùs hæc & quædam alia tradit Plinius. Abſinthij genera ſunt plura. Santonicũ appellatur à Galliæ ciuitate. Ponticum à Ponto, vbi pecora pingueſcunt illo, & ob id ſine felle reperiuntur, neque aliud præſtantius, multóque Italico amarius, ſed medulla pontici dulcis. De vſu eius conuenit dicere, herbæ facillimæ, atque inter paucas vtiliſsimæ, præterea ſacris Romanis celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum feriis quadrigæ certant in capitolio, victórque abſinthium bibit. Credo ſanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob id ſapor eius in vina transfertur. Bibitur & decoctum aqua, ac poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio, decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cæleſtis aquæ ſextariis tribus: oportet & ſalem addi. Vetuſtiſsimè in vſu eſt. Bibitur & madefacti dilutũ: ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, vt (quiſquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in vſu eſt, ſicut & ſuccus expreſsi. Exprimitur autem cumprimùm ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo recens, aut ſiccum ſeptem diebus. Deinde coctum in æneo vaſe ad tertias x. heminis in aquæ ſextariis XLV. iterúmque percolatum lentè coquitur ad craſsitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur ſuccus. Sed hic abſinthij inutilis ſtomacho capitiq; eſt, cum ſit ille decocti ſaluberrimus. Namque adſtringit ſtomachum, bilémque detrahit, vrinam ciet, aluum emollit, & in dolore ſanat. Ventris animalia pellit, malaciam ſtomachi & inflationes diſcutit cum ſeſeli & nardo gallico, exiguo aceto addito. Faſtidia abſterget, cõcoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabant cum marinæ aquæ veteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficaciùs purgat duplicato ſale. Diligenter autem teri debet propter difficultatem. Quidam & in polenta dedêre ſupradictum pondus addito pulegio: alij contra paralyſin: alij pueris folia in fico, ſic vt amaritudinem fallerẽt. Thoracem purgat cum melle ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio (lege apio) aut adianto. Aduerſus inflationes calidum ſorbetur ex aqua: iocinoris cauſa cum gallico nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto, item viſco, cicutæ ex vino, & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multùm confert. Epiphoris cum paſſo imponitur: ſugillatis cum melle. Aures decoctum eius vaporis ſuffitu ſanat: aut ſi manat ſanies cum melle tritum. Vrinam ac menſes cient tres quatuórve ramuli, cum gallici nardi radice vna, cyathis aquæ ſex. Menſes priuatim ſumptũ, & in vellere appoſitum. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: vulnera recentia priuſquàm aqua tangantur, impoſitum: præterea capitis vlcera. Peculiariter ilibus imponitur cum cypria cera, (legendũ, Cerato Cyprino,) aut cum fico. Sanat & pruritus. Non eſt dandum in febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite

Lib. 27. c. 7.

pite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet, culices ex oleo perunctis abigit, & fumo, ſi vratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à muſculis tuetur: capillum denigrat abſinthij cinis vnguento roſaceo permiſtus. Eſt & abſinthium marinum quod quidam ſeriphium vocant, probatiſsimum in Taphoſiri Aegypti. Huius ramum Iſiaci præferre ſolenne habent anguſtius priore, minúſque amarum, ſtomacho inimicum, aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale, aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ ſextario ad dimidias. Hæc Plinius, qui quod

Lib.9.hiſt. Cap.18. pecora abſinthio pingueſcere dixit, ex Theophraſto ſumpſit, cuius hæc ſunt verba, ἐπεὶ καὶ τὸ ἀψίνθιον τὰ μὲν ἐνταῦθα πρόβατα οὔ φασί τινες νέμεσθαι, τὰ δ' ἐν πόντῳ νέμεται, καὶ γίνεται πιότερα καὶ καλλίω, καὶ (ὥς δή τινες λέγουσιν) οὐκ ἔχοντα χολήν. Id eſt, Gaza interprete. Nam & abſinthium pecora huius tractus paſcere quidam negant, pontica autem nimirum paſcunt, vt pinguiora atque pulchriora reddantur, &, vt quidam volunt, ſine felle. Quæ ſi vera ſunt, hæc verba ad finem capitis de abſinthio marino, λιπαίνεται δὲ μάλιστα τὰ πρόβατα νεμόμενα, in Dioſcoride accreuiſſe & redundare videntur, aut ad ſuperius abſinthium ponticum referenda eſſe. Id verò quod Plinius dixit ponticum abſinthium eſſe Italico multò amarius, Matthiolus reprehendit, Pliniúmque Galeni ſententiæ refragari ait, quod ex attributis abſinthio

Lib.6.ſim. viribus à Galeno faciliùs diiudicabitur, de quibus ita ſcribit. Abſinthium adſtrictoriam & amaram, & acrem ſimul qualitatem poſsidet, excalfaciens pariter & extergens, & roborans & deſiccans. Proinde bilioſos ventris humores per egeſtionem infernè propellit, ac per vrinas euacuat. Magis autem quod in venis eſt bilioſum per vrinas expurgat. Ob hæc contentam in ventre pituitam nihil adiuuat ſumptum: ſic nec ſi in thorace aut pulmone contineatur. Nam adſtringens in eo facultas quàm amara valentior eſt. Porrò quod inſit quoque acrimonia, idcircò maiori portione calidum eſt quàm frigidum. At ſi opus eſt generatim comprehenſam eius temperiem ſecũdum primas qualitates circumſcribere ac facultates (etſi anomœomeres diſsimilaréque ſit) calidum ipſum dixerim primo exceſſu, ſiccum ter-

Lib.8.ſim. tio. Succus eius longè quàm herba ipſa calidior eſt. Seriphium idem ſcribit non æquè ac abſinthium adſtringere, ſed plus excalfacere, amaritudinémque quandam cum ſalſedine reſipere: ideóque ſtomacho inimicum eſſe, magis quàm abſinthium lumbricos necare, ſiue foris impoſitum, ſiue intrò in corpus aſſumptum. Et ſanè calfacere ipſum in ſecundo ordine intenſo cenſendum, exſiccare in tertio. Si

Pena in Aduerſ. Ponticum abſinthium tantoperè à Galeno laudatum ad bilem, ex Theopraſto, & aliis medicis, id potentius præſtat cæteris, potentiore igitur pollet ea facultate, cuius ope potentiùs cæteris agit, quæ ſanè eſt amaror. Eius enim vis eſt aperire, abſtergere, vrinas ciere, bilem purgare, quæ quotidianis & infinitis propemodùm etiam vulgi nedum medicorum experimentis ſcimus preſtare iſtud noſtrum intus foríſque admotum. Vina hodie factitia ex abſinthio optima ſunt, & idcircò multis in locis Germaniæ pluſquàm ſatis expetita, non Pontico, ſed Germanico imbuta, fœtorem nullus incuſat: quin potiùs ſiccum vino inditum odore eſt aromatico, viribúſque recreandis apto. Quare vbi Galenus vtendum Pontico dicit, potiùs duo videtur reſpuiſſe, ſeriphium & ſantonicum, quàm iſtud quod ſimplici & abſoluto nomine vocarat abſinthium. Si grauiter olebat Galeno in Græcia, non fœtet Romanum ſeu vulgare in Italia, Germania, Gallia, & Anglia. Quin cætera potiùs à fœtore & putredine tuetur. Nec huius fœtoris Dioſcorides meminit aut Plinius.

Lib.2.c.2. Abſinthij vires & vſum perſpicuè declarat Meſues. Abſinthium, inquit, cum ſit multiplex, Romanum eligimus, foliis albis, leuibus & planis, non aſperis, odore iucundo, abſinthium marinum nihil imitante, lectum in terra libera, calidum ordine primo, ſiccum ſecundo, in quo etiam calet flos. Conſtat ſubſtantia duplici, vna

vna calida,amara,nitroſa,purgante,obſtructa liberante, altera terrea, ſtyptica,partes cogendo roborante, largiore, præſertim ſiccatum. Cum autem ſubſtantia eius calida ſit ſuperficiaria, vbi ſumptum eſt abſinthiũ,ab ea prior fit actio : à terra ſtyptica poſterior, per quam comprimendo ſoluere nonnulli malè ſunt opinati. Bilem enim flauam & aquas à ventriculo,inteſtinis,hepate,venis vacuat,etiam interdum per vrinas. Pituitam enim non vacuat,aut maximè paucam,licet phlegmagogum quoque eſſe Auenzoar cenſuerit. Abſinthium à putredine vindicat,præcipuè potu quotidiano vnciæ vnius vel duarum vini, aut aquæ cui infuſum vel incoctũ fuerit, vel aquæ ex eo ſublimatæ. Siccum idem pannis interpoſitum à tineis vindicat,& tutos reddit. Partibus attritis aut contuſis præcipuè cum melle aut vino,& pauco cymino calfactum, & appoſitum mirè confert. Si vino,aut aqua,aut oleo, cui abſinthium & radix cucumeris agreſtis incocta fuerint, ſpongia merſa & expreſſa temporibus alligatur, hemicraniam ſanat. Auris quoque ſuffita vino aut aqua cui incoctum fuerit abſinthium,dolore, tinnitu,ſurditate liberatur. Acetum autem aut vinum cui incoctum ſit abſinthium cum cortice citri, oris fœtorem à gingiuarum & dentium,vel materiarum in ventriculo putredine emendat. Idem præſtat aqua eius diſtillata. Succus abſinthij cum nucleis perſicorum,vermes aurium & aliarum partium enecat, & educit, maximè verò hoc electuarium interficit. Abſinthij vnciæ duæ, euphorbij drachma vna & dimidia,cornu cerui vſti vncia dimidia,mellis quantum ſufficit. Ex abſinthio,fumaria,paſsis vuis purgatis,myrobalanis citreis potio fit cõmoda contra pruritum & ſcabiem. Abſinthium ventriculum & hepar roborat,appetentiam excitat,obſtructiones tollit,& inde natos affectus,vt icterum, hydropem: febribus putridis etiam diuturnis confert. Abſinthium innocẽter ſumitur, ſucco tamen lædit ventriculum, ob nitroſum ſaporem. Quia autem imbecilliter ſoluit,roſæ,fumaria, ſerum lactis,ſpica,vuæ paſſæ purgatæ illi miſcentur,vt meliùs & tutiùs purget.

ARTEMISIA. *CAP. XXXIII.*

ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ Græcis, Artemiſia Latinis & Italis, Gallis *Armoiſe, & L'herbe S. Iean*, Germanis *Berfuſz & S. Iohans Gurtel*, Officinæ veterum appellationem retinent. Nomen herbæ inditum putant ab Artemiſia vxore Mauſoli Regis,quæ ſibi hanc herbam adoptauit, cùm ante Parthenis,id eſt, Virginalis,quod virgo Dea illi nomẽ dederit,vocaretur. Non deſunt qui ab Artemide cognominatam arbitrentur, quòd priuatim fœminarũ malis,quibus ἄρτεμις, hoc eſt, Diana præeſt,medeatur. Artemiſiæ tres ſunt Dioſcoridi ſpecies. Vna latioribus foliis ramíſque,altera tenuioribus,tertia ex quorundam ſententia λεπτόχαρφος, ſeu λεπτόφυλλος, quam & μονόκλωνον vocant, quòd ex eius radice caulis vnicus aſſurgat. Artemiſia prima herba eſt fruticoſa,abſinthio ſimilis,maiora & pinguiora folia habens. Et huius quidẽ alia eſt lætior ſpecioſiorq́;,latiora habens folia & virgas,alia tenuior,quæ flores paruos,tenues,albos habet,& grauiter olet. Quidam,inquit Dioſcorides,in mediterraneis naſcẽtem tenui ſurculo herbã, caule ſimplici,admodùm paruam,flore refertam,colore flauo,appellant artemiſiã monoclonon,id eſt,vnicaulem. Eſt hæc iucundioris odoris quàm præcedens. Plinius vti de inuentoribus herbarum agit, Mulieres quoque, inquit, hanc gloriam affectauére, in quibus Artemiſia vxor Mauſoli,adoptata herba, quæ antea Parthenis vocabatur. Sunt qui ab Artemide Illithyia cognominatam putent: quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Eſt autem abſinthij modo fruticoſa,maioribus foliis,pinguibúſque. Ipſius duo genera. Altera latioribus foliis,altera tenera, tenuioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, ſimplici caule, minimis foliis, floris copioſi, erumpentis cum

Nomina
Lib.3.c.113.
Genera.
Forma.
Lib. 25.c.7.

ARTEMISIA, Prima vulgaris.

vua matureſcit, odore nõ iniucundo, quã quidã botryn, alij Ambroſiã vocant. Talis in Cappadocia naſcitur. In quibus cũ Dioſcoride cõſentit, niſi quod artemiſiã monoclonon Dioſcor. dictã cũ ambroſia cõfundit. Galeno duplex tãtùm eſt artemiſia. Prima artemiſia vulgaris cognitionis & vſus ꝑpetuò fuit, inquit Pena, plurima locis omnibus, ſecus ſepes & itinerũ margines, abſinthio vulgari ſeu Romano ſimillima fruticat, procerior tamẽ, & folia maiora supernè nigricãtia, infernè incana habet. Semẽ item illi abſinthij, & flores albidi, odore non inſuaues, ſapor minùs aut parũ amarus. Viribus hæc exploratiſsima, quia in vſu aut ſola aut frequẽtiſsima & vtiliſsima. Secundã eandẽ planè eſſe putat, hoc tantùm diſtantẽ, quòd quibuſdã locis ſterilibus & præaridis adeò ſtrigoſa, paruaq; ſit, & odoris quadam grauitate nares feriat, vt alia prorſum putetur: vti abſinthio noſtrati & Pontico ſolo naſcenti euenit. Alij ſecundam Dioſcoridis artemiſiã Leptophyllon vocant, eámque eſſe cenſent, quæ à Matthiolo nomine Ambroſiæ alterius depingitur, vt oſtendimus in Libro de iis quæ in Aſperis, &c. cui Leptophyllon aliam montanam adiiciunt, quæ in montibus naſcitur, radice lignoſa, nigra, principio recta & ſimplici, deinde in tenues fibras ſe dirimẽte, caulibus multis, infernè rubẽtibus, anguloſis, pedalibus, folio artemiſiæ minore, vndique fimbriato. Tertia artemiſia Dioſcoridis lepto-

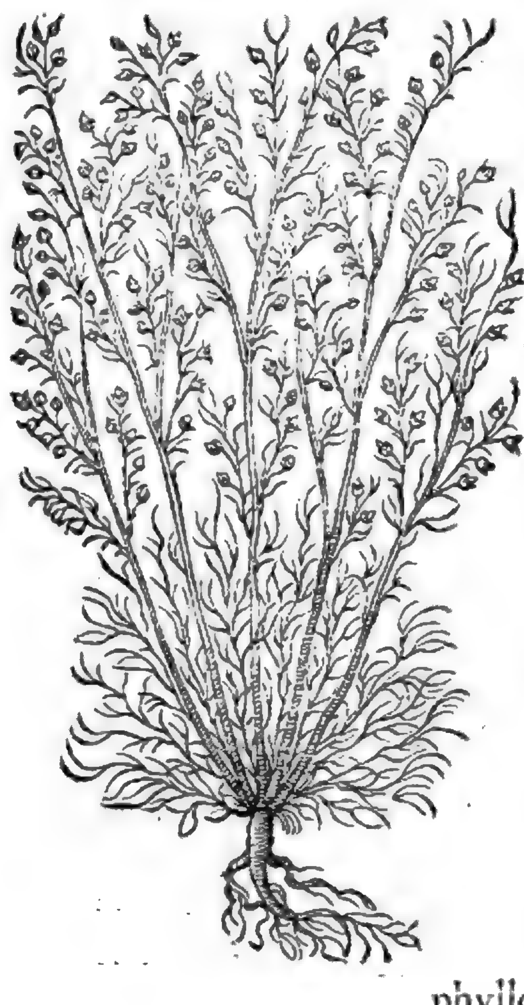
Lib.6. ſim.

In Aduerſ.

ARTEMISIA, Leptophyllos montana.

ARTEMISIA Tertia Leptophyllos, Penæ.

phyllos

ARTEMISIA Monoclonos, alia.

phyllos ſeu monoclinos, Penæ videtur eſſe herbula ſeſquipalmum cubitúmq; alta, foliis minutis, abrotoni maris, ſimiliter inciſis, paruis, ex atro virentibus in ramulis lignoſis, floribus ſemineq; quã plurimo refertis, paruis, & ex viridi luteolis, flameſcẽtibus. Prope culta & olíueta Mõſpelij, aliiſq; compluribus Narbonæ locis multa & nota, ſed vulgò quodpiã abrotoni genus credita. Hæc eſt, inquit ille, quam Dioſcorides de quorundam ſententia inter artemiſias recenſet, cui odor non abrotoni aut abſinthij, ſed artemiſiæ prioris eſt, & prorſus eadẽ videtur quæ leptophyllos, ideſt, tenuifolia: ſeu leptocarphos proximè ſequẽti capite indicatur, quod in vetuſtiſſimis Latinorum Græcorúmque codicibus deſideratur, accreuitq; Dioſcoridi inutiliter. Sunt tamen qui monoclonon aliam exhibent, quæ in maritimis Adriatici æquoris ſpontè creſcit, in hortos verò tranſlata fœliciter creuit, radice breui, tenui, modicè fibrata, caule ſingulari, pedali, rotundo, ſurculoſo, foliis artemiſiæ vulgaris, nigrioribus, ſubhirſutis, flore palleſcente, in ſummo caule copioſo, velut racematim congeſto, prominentibus tuberculis extante, ſemine minuto, copioſo. Eſt alia quibuſdã Artemiſia Monoclonos, aliis Ambroſia, quæ folia habet Artemiſiæ vulgaris & habitioris ſimilia, ſed longiora profundiùs inciſa, & magis acuminata. Tota vbiq; ſeminibus ſcatet. Eſt & Artemiſia marina à Lobellio

Cap. III. lib. 3.

ARTEMISIA Monoclonos quorundam, aliis Ambroſia.

ARTEMISIA Marina, Lobellij.

depicta,quę frequens in maritimis reperitur,ſarmētis multis fruticat ab vna radice lignoſa,fibrata ſurrectis, alternis interuallis, cinericio colore,muſcoſóque ſemine, ſimiliori Abſinthio communi quàm Artemiſiæ:flores lutei ſunt & numeroſi,folia ima & ferè humi ſtrata,paucioribus ſed maioribus inciſuris. Media verò aut ſuperna,anguſtiora,minora,interdū vna aut altera inciſura portulacæ marinæ aut fœniculo marino haud abſimilia,carnoſa, candicantia, vti vniuerſa planta,quæ gratum odorem emittit, Abrotoni maris fermè ſapor ſubſalſus, parùm amarus,cuiuſmodi Artemiſiæ leptophylli.Hanc ſuperiore capite pictam dedimus nomine Abſinthij anguſtifolij Dodon.nomine,ſed in ea manifeſtas inciſuras pictor omiſit. Artemi-
Lib.3 c.110. ſia, auctore Dioſcoride, calfacit, extenuat,feruefacta prodeſt ad muliebres inſeſſus,
Temper. educēdos menſes,ſecundas & fœtus. Vteri præcluſionem atque inflāmationem iu-
& Vires. uat:lapides frangit,& vrinæ ſuppreſsionem tollit. Herba ipſa imo ventri illita copioſa,menſes mouet. Succus eius cum myrrha ſubactus & admotus ex vtero elicit quæcunq;,& inſeſsio.Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere, eorundem
Lib.26.c.15. ducendorum gratia. Plinius vſum eiuſdē medicum ſic tradit. Artemiſia vuluæ medetur trita ex oleo irino aut fico,aut cum myrrha appoſita. Eiuſdem radix pota in tantum purgat,vt partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas ciet ramorum decoctum inſidentibus:item folia pota drachma. Ad eadem omnia proſunt vel impoſita ventri imo cum farina hordeacea. Et alibi Artemiſia quoq; datur contra calcu-
Lib.26.c.8. los ex vino dulci,& ad ſtranguriam. Artemiſia vtraq; excalfacit,inquit Galenus,&
Lib.6.ſim. modicè deſiccat,& ſunt,quod ad calfactionem attinet,exceſſus ſecundi,quod verò ad reſiccationē,aut primi intēſi,aut ſecundi remiſsi.Sunt autē & modicè tenuium partium.Itaque ad renum calculos mediocriter commodæ ſunt,& ad fotus vteri.

BOTRYS. *CAP. XXXIIII.*

Nomina BΟΤΡΥΣ. Græcis, Botrys Latinis nuncupatur, Officinis incognita, Gallis *Pyment*, Germanis *Truubenkraut*, id eſt, herba racemi. Botrys verò dicta eſt à ſemine,quod racematim ramulis adnaſcitur. Hanc Cappadoces Ambroſiam,alij artemiſiam vocant,auctore Dioſcoride,qui &

Lib.3.c.113.

BOTRYS.

hanc ſic delineauit.
Forma. Herba eſt tota lutea,fruticoſa,ſparſa, multáq; alarum caua habens,ſemē totis ramulis adnaſcitur,folia cichorio ſimilia habet:tota valde odorata eſt,ideoq; veſtibus interponitur.
Locus. Naſcitur circa profluētes aquas & torrentes.Plinius ita planè deſcribit,vt ex Dioſcoride trāſcripſiſſe videatur.Botrys fruticoſa herba eſt,luteis ramulis, ſemē circa totos naſcitur: folia cichorio ſimilia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hāc Cappadoces ambroſiam,alij artemiſiam vocāt.Hæc Plinius. In oliuetis Nemauſenſib⁹, cæteriſq; tepidiorib⁹ & apricis aruis agri Narbonēſis & Nitiobrigū ſponte fruticat, Flandris, Germanis, & Anglis in hortis.
Tempus. Auguſto & Septēbri mēſe maximè ad maturitatem peruenit, quibus etiam menſibus, vt Ruellius annotauit, venalis herba per Pariſiēſium vrbem defertur, Pariſienſibus matronis quàm Officinis & herbariis notior.Hanc enim odoris gratia veſtimentis, pannis,ac linteis curioſè interponunt, vt odoris ſuauitatem cōtrahant. Botrys, inquit Dioſcorides,cum vino orthopnœas

thopnœas mulcet. Ea, auctore Matthiolo, excalfacit, attenuat, incidit, expurgat, & aperit. Valet ad omnes pectoris & thoracis affectus pituitoſos, & ſuppuratos adiuuat. Præterea aſthmaticos & ſuſpirioſos, tum herba ipſa ex decocto dulcis radicis pota, tum ipſius herbæ tantùm decoctum, multis diebus hauſtum, addito violaceo melle, aut ſaccharo. Purulenta expuentibus mirificè auxiliari idem affirmat. Herba ipſa recens facit ad vteri dolores, ſi in tegula vino Cretico irrorata calfiat, & ventri imponatur. Ideò cum parthenio & anthemidis floribus, puerperarum cruciatibus ſuccurrit, vbi ſimul omnia conciſa in oleo liliorum in patella parumper frigantur, deinde ouis gallinaceis excipiantur, ſimul miſceantur, coquantur in placentæ formam, & calida ventri ſuperponantur. Eſt enim hoc præſentaneum remedium. Suffiuntur eiuſdem herbę vapore vtiliter fœminæ ad menſes ciendos, & emortuos fœtus eiiciendos. *Vires & Temper.* In cap. 113. lib. 3.

MATRICARIA. *CAP. XXXV.*

HERBARIORVM vulgò matricaria herba dicitur, Gallis *Eſpargoutte, & Matricaire*, Italis *Matricaria & Amarella* ab amaro ſapore, Germanis *Muotterkraut, & Meltram.* Dicta autē eſt matricaria, quod vteri, quem matricem vocant, morbis medeatur. Quænā verò apud veteres Græcos planta ſit, quæ huic prorſus quadret, magna eſt inter rei herbariæ peritos contentio. Ruellius, Matthiolus, Dodonęus Partheniū Dioſcoridis eſſe cenſent, eóſque hallucinari, qui cotulam fœtidam vulgò dictam parthenium eſſe putant. Fuchſius ſecundam artemiſiæ ſpeciem λεπτόφυλλον nominatam, matricariam facit, parthenium verò cotulam fœtidam, quæ lis ex Dioſcoridis deſcriptione, & viribus parthenio attributis dirimenda eſt. Sed prius ſcire licet nomen hoc parthenium homonymum eſſe, ſicuti etiam tradidit Galenus in Gloſſematis Hippocratis, quo auctore parthenium vocatur anthemis, helxine, linozoſtis, & amaracum, quod confirmat Plinius, Helxinen, inquit, alij perdicium vocant, nonnulli parthenium. Et, Linozoſtis ſiue parthenium mercurij inuentum eſt. De parthenio planta alia intelligere etiam videtur, cum ſcripſit. Mulieres quoque hanc gloriam affectauêre. In quibus Artemiſia vxor Mauſoli, adoptata herba, quæ antea parthenis dicebatur. De parthenio autem Dioſcoridis videtur hæc intellexiſſe. Parthenium, alij leucanthemon, alij tamnacum vocant. Celſus apud nos perdicium, & muraliū. Naſcitur in hortorum ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro, &c. Quo loco pro tamnacum, legendum ex Dioſcoride & Galeno amaracum, & odore malo, non odore mali, nonnihil viroſo: Dioſcoridi. Verùm hîc Plinius duas herbas in vnam confudit. Nam muralium & perdicium à Celſo dictum, eſt quidē parthenium à Græcis appellatum, ſed non hoc de quo hîc Plinius agere voluit ex Dioſcoridis ſententia, & cuius hiſtoriam accuratiùs expendemus. Parthenium, inquit, alij amaracum, alij leucanthemum vocant: folia habet coriandro ſimilia, tenuia, flores per ambitum albos, in medio luteos, odore nonnihil viroſo, ſapore amaricante. Vtri hæc magis cōpetunt: an matricariæ, an cotulæ fœtidæ? Matricariæ folia coriandro ſimilia non ſunt, & λεπτὰ, id eſt, tenuia: ſunt enim coriandro maiora, nedum tenuiora, artemiſiæ: & abſinthio propiora, pariaq́; reliquæ partes, ſimiles, demptis floribus, qui ſunt anthemidis. At cotulæ fœtidæ & coriandri adulti in ramis media & ſumma folia contemplare, & fatebere collationem benè congruentem: imò omnia coriandri ſunt: folia conſimili diuiſura, rami, ſitus, tenuitas, figura, præterquàm ima perpauca folia, quæ latiora ſunt, apij, aut œnanthes, eoq́; ſcitè admodum λεπτὰ addidit, nimirum vt collationē non ad ima, ſed ad media pluraq́; folia faciendam innuerit. Præterea ſi guſtum conſulas, cotulam ſenties amarore inamœno eſſe, & perquàm ingrato vti parthenium. Verùm hîc nulla exuperantiæ adiectione, fœtidam nonnihil vi-

Nomina — Lib. 3. c. 69. — In cap. 138. lib. 4. — Lib. 1. c. 11. — Cap. 13. hi. — Cap. 221. — Lib. 22. c 17 — Lib. 25. c. 5. — Cap. 7. 25. — Cap. 30. 21. — Lib. 3. c. 138. — *Forma.* — Pena in Aduerſ.

roſam,& amaricantem dixit,id eſt, πικρίζον, quo indicat non excellere amarore, ſed quo anthemis leucanthemos,ſapore amaricante eſſe,cui etiam quia ſimile erat parthenium,ſeu cotula,idē nomen factum leucanthemi.Iam verò ſi facultates & vſum
Lib.3.c.138. medicum reſpicias,non inficiaberis parthenium eſſe cotulam fœtidam. Partheniū

MATRICARIA Parthenium, Matth.

PARTHENIVM Σμικρόφυλλον, Myconi.

enim auctore Dioſcoride, ſiccatum, cum aceto mulſo aut ſale potum, velut epithymum,atram bilē & pituitam deorſum ducit: anheloſis prodeſt,& melācholicis. Herba ſine flore calculoſis & anheloſis vtiliter bibenda exhibetur. Valet decoctum eius in vtero indurato & inflammato ad inſeſſus. Imponitur etiam eryſipelati & inflammationibus cum floribus. Sic doctorum medicorum experientia comprobatum eſ cotulam fœtidam decoctis additā,ſeroſos, aduſtos, ſalſos, melancholicoſq; elephantiaſeos,& mali mortui humores, per inferiora educere ſuccum etiam purgare aliquantum per ſe iuſculis inditum, magnoperè in ſyrupo laudari, qui thoracis & pulmonis farctus expedit: vrinam euidenter is ciet,tumores emollit, digerendi v paulò quàm chamæmelū validiore. Matricaria nulla prorſus ad huiuſmodi humores purgandos,ſed vt artemiſiæ ad menſes ciendos duntaxat vis ineſt, ad quos non parthenium cōmendat Dioſcorides, ſed tantùm ad vteri duritiē,& phlegmonas.Ex quibus perſpicuum eſt parthenium Dioſcoridis multò magis cotulæ fœtida quàm matricariæ herbariorum competere:ni dicas eam ob odorem vſumq;,quibus virgine

Forma. matricis morbis opitulatur, parthenium etiam dici poſſe. Eſt autē matricaria fruticoſa herba foliis artemiſiæ aut abſinthij Romani, caulibu bipedalibus aut tripedalibus, in quibus flore copioſi,in ambitu albi, in medio lutei, chamameli,grauiter cū vniuerſa herba olentes,amar odore cotulæ, ſemen chamæmeli, radix lignoſa,fibroſior.

Locus. Fruticat in ſiccis paſsim, viarum & hortorum marginibus ac ſquallidis.

Tempus. Iunio & Iulio flores edit. Matricaria in vino cocta, & vmbilico impoſita mulieribus ab vtero præfocatis multùm confert.Non deſunt qui cotulam fœtidam non parthenium Dioſcoridis,ſed parthenium σμικρόφυλλον Hipocratis eſſe velin

Lib.quę in vmbr. Cap.71. vt alibi diximus. At Myconus egregius medicus Barcinonenſis aliud parthenium σμικρόφυλλον eſſe ſuſpicatur, quod ex Hiſpania miſum, & hîc depictum doctis proponitur, vt d eo iudicent. Prouenit,inquit Myconus,frigidi in locis,& ſitientibus,montoſiſq;,ſed imis.Herba eſt ſurculoſa, ſeſquipalmi altitudine, radic

parua

parua,lignoſa,candida,parùm fibrata, ex qua cauliculi aliquot exurgunt rotundi, aliquantùm ruffeſcentes, in quibus ima præſertim, & terræ vicina parte folia ſunt tenuia, fœniculacea,foliis abrotoni maris ſimilia, vt ouum ouo magis ſimile non ſit. In ſummis cauliculis vmbellæ, & in iis floſculi multi,albi,compacti, quales in vulgari millefolio cernuntur,vt inſpicientes prima fronte facilè deludant, millefolium eſſe iudicaturos. Plantæ ſapor amarus eſt, & odor grauis, ſimilis vulgari parthenio quod matricariam vocant. Quare congeneres eſſe plantas Myconus putat. Sed quia huius folia parua ſunt cum vulgaris parthenij, ideſt, matricariæ foliis comparata, exiſtimat ſi veteribus nota hæc planta fuerit, parthenium eſſe σμικρόφυλλον, cuius meminit Hippocrates his verbis. Herba eſt paruis foliis *Li.de vuln.* prædita,cui nomen eſt parthenium σμικρόφυλλον. Hæc verrucas de pudendo tollit. Quanquam id non aſſerit Myconus, ſed doctis æſtimandum relinquit. Quis enim ſit eius vſus,& quo nomine ab incolis nuncupetur,nondum ſcire potuit.

TANACETVM. CAP. XXXVI.

Nomina

OFFICINIS Tanacetum & Athanaſia nominatur,Gallis *Tanaiſie* & *Athanaſie*,Germanis *Reinfarn*. Fuchſius tertiam Artemiſiæ ſpeciem facit,quæ Monoclonos dicitur,ab Apuleio Artemiſia Tragãtes, aut Tagetes, Tanacetumq; corrupto nomine pro Tagetem nominari ſcripſit, & à Germanis *Reinfarn*, quod filicis ferè ſpeciem referat, alio nomine *Vurmkraut*, quoniam lumbricos ventre pellat. Athanaſia ex radice lignoſa,gracili, reptante,fibroſa,caules emittit cubitales & ſeſquicubitales, fuſcos, rotundos,ſtriatos,geniculatos,per ſumma alis diuiſos:in quibus folia ſunt longa, quæ multis foliolis conſtant, ex aduerſo ſitis, & pinnarũ inſtar expanſis,inciſis. In ſummitate cauliculorũ vmbellæ inſident, & in iis flores bullati, aurei, ſemenq; ſeriphij abſinthij,aut abrotoni fœminę,guſtu ſubacre, & amaricãs,cũ graueolentia. Naſcitur ſecus vias, ſepes, & margines foſſaſq; agrorũ. *Locus.* Plantam etiã hic appictam Tanacetũ Alpinũ vocant Herbarij, Rhœti Iuã Muſcatã, quidam Anthemidem Alpinam. Creſcit in altiſsimis & niuoſis Alpium Rhœticarum iugis, radice breui,ſupernè craſsiuſcula, in acutũ deſinente,fibris quibuſdam exilibus capillata:foliis denſis,humi iacentibus,odore,forma,ſapore Tanaceto nõ diſsimilibus, ſuauius olẽtibus, in caule paucis: flore anthemidis, intus melino, per ambitũ candido. Magno in pretio eſt apud Rhœtos Inſubriæ vicinos, & ad varias ægritudines cõmendatur,odoris ſuauitate inſignem quandam vim certè promittens. Eſt & Tanacetum aliud quod lanuginoſum vocant, in ſaxoſis & apricis propè Monſpelium locis, radice craſſa, ramoſa, nigricante: foliis propè radicem multis,coaceruatis, Tanaceto vel potiùs Stratiotæ ſimilibus,tam denſa lanugine opertis, vt vix foliorũ delineatio cõſpiciatur,odoratis:caulibus multis,aliquot foliis veſtitis,inæqualiter per interualla prodeuntibus:flore aureo in corymbis nitente,ſummo caulium faſtigio incum-

ATHANASIA, Seu Tanacetum. Matth.

TANACETVM Paruum alpinum.

TANACETVM Lanuginoſum.

TANACETVM Minus, candidis floribus, Lobellij.

TANACETVM Criſtatum Anglicum, Lobellij.

bentibus. Athanaſiam calidam eſſe ſecundo ordine, ſiccam tertio colligunt her-
barij, ex odoris eius acrimonia, & amarore. Vtuntur ea recentiores ad ventriculi &
alui flatus diſcutiendos, item ſemine præſertim ad vermes necandos, & ex ventre
pellendos. Vtuntur & ad frangendos renum calculos, & aduerſus ſtranguriam, ſed
eam viris tantùm, ſicut matricariam mulieribus commodam aiunt. Specioſius
Tanacetum

Tanacetum criſtatum Anglicũ pingendũ curauit Lobellius, quod in Angliæ hortis in delitiis habetur, multò argutioribus fimbriis, minutioribus, & latioribus foliis. Oſtendit & aliud Tanacetum minùs candidis floribus. Media planta eſt, inquit, inter Millefolium, Sideritidem Achilleam & Tanacetum. Etenim folia Tanaceto proxima odore & figura: cauliculi numeroſi: radix fibrata Sideritidis. Floſculi verò candidi in vmbellis Millefolij vulgaris. Belgio hortenſis eſt.

MELISSOPHYLLVM. *CAP. XXXVII.*

ΜΕΛΙΣΣΟΦΥΛΛΟΝ Græcis, & μελίφυλλον, & μελιζαινα, Latinis Apiaſtrum & citrago, Officinis Meliſſa, Arabibus *Bederangie*, *Bedaringi*, *Bederenzegum*, *Turingens* ſiue *Trungiam*, & *Marmacor*, Italis *Meliſſa*, Hiſpanis *Torongil*. & *Hierua Cidrera*, Gallis *Meliſſe*. Melyſſophyllum dictũ eſt, quia apes hac herba delectantur: neq; enim aliud quàm apũ foliũ ſignificat. Meliphyllum verò, qua voce Nicander vſus eſt, mellis folium indicat, ꝙ hinc apes mellis materiam colligunt. Pari ratione Latini Apiaſtrum haud dubiè dixerunt, quod hæc herba apibus gratiſsima ſit. Citraginem autẽ ab odore citrij, quod ſi nares conſulas, citrium malum oleat, & cordi proſit. Plinius Meliſſophyllum apiaſtrum vocari ſcribit ab Hygino. Ipſe rurſus Meliſſophyllum apiaſtrũ appellat. Idem tamen inter ea quæ apibus gratiſsima ſunt, ſeorſum Meliſſophyllũ, ſeorſum apiaſtrum recenſet. Varro autem apertè dicit & cytiſo obſeuiſſe & apiaſtro, quod alij Meliphyllum, alij Meliſſophyllum, quidam melinon vocant. Apiaſtrum folia & caules habet ballotæ ſimiles, maiores tamen, tenuiores, non ita hirſutos, citrium malum olentes. Hac breui delineatione herbam Meliſſæ nomine etiam mulierculis notam, & in hortis frequentiſsimam Meliſſophyllum eſſe credunt permulti: tamen cũ nonnullis locis lecta quiddã pedoris aut cimicũ ſui odoris gratiæ aſcitum habeat, idcirco dubitatum eſt à multis veráne eſſet, an alius ſpeciei noſtras hæc, quæ nulli regioni in hortis deeſt. Quod fortaſſe Fuchſiũ impulit, vt Meliſſæ duo genera faceret, vnũ verũ: alterum adulterinum, quod Germani *Vuauntzenkraut* nominant, quia cimices olere videtur, quæ noſtras eſt Meliſſa paſsim in hortis proueniens, & qua perperàm hodie Officinas pro vera vti cenſet. Contra illius quam pro vera habet, & cuius picturam hîc quoque damus, tam gratum odorem eſſe, vt in ædibus ſtrata eas gratiſsimo odore compleat. Fuchſiũ ſecutus eſt Dodonæus. Sed his reſpondet Pena, Meliſſam noſtratem in quibuſdam Italicis & Pedemontanis hortis meram ſuam ſibi habere gratiam, baſilici, aut citrij, eximeréque quemlibet de odore ſcrupulum, nulliq; nõ cognitum eſſe debere, foliis menthæ aut ballotæ, aut Catariæ, rugoſis, aſperis, ſed viridantibus, ramulis quadratis marrubij, edentibus orbiculatim flores albidos copioſos, in verticillis, ballotæ aut cardiacæ modo. Altera illa Fuchſij & Dodonæi Meliſſa eſt Calamintha montana præſtantior Penæ & Lobellij, multò accuratiùs depicta, & fuſiùs explicata, capite de Calamintha. Folia Meliſſæ cũ vino pota aut illita, vt ſcribit Dioſcorides

Nomina

Li.20.ca.11.
Lib.22.c.9.
Li.21.ca.12.
Lib.3.c.16.

Forma

Pena id Ad.

Cap 18.9. hiſt.

Li.2.ca.72.

MELISSOPHYLLVM, Matthioli.

Lib.3 c.101.
Vires & Temper.

MELISSOPHYLLVM, Fuchſ. & Dodon.

Dioſcorides, contra ſcorpionum phalangiorũ canumq; morſus proſunt. Decoctũ eorũdem, ſi eo perfundantur, idem poteſt. In inſeſsionibus ad ducendos menſes vtile eſt. Dentes eodẽ in dolore colluuntur. Dyſentericis iniectum prodeſt:fungorum ſtrãgulationibus folia cum nitro pota ſuccurrunt. Torminibus auxiliãtur. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum ſale ſtrumas diſcutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigãt. Vſum eiuſdem ſic tradit Plinius. Meliſſophyllo ſiue melitæna ſi perungantur aluearia non fugient apes: nullo enim magis gaudent flore. Copia iſtius examina facilè cõtinentur. Idem præſentiſsimum eſt contra ictus earum,veſparumq;, & araneorum,item ſcorpionum. Item contra vuluarum ſtrangulationes addito nitro. Contra tormina è vino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis vitiis cum ſale decocta. Succus fœminas purgat,& inflationes diſcutit,& vlcera ſanat. Articularios morbos ſedat, caniſq; morſus. Prodeſt dyſentericis veteribus, & cœliacis,& orthopnoicis, lienibus, vlceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi eximium habetur. Plinius alibi. Apiaſtrũ Hyginus quidem Meliſſophyllum appellat:ſed confeſſa damnatione eſt venenatum in Sardinia,quo loco Plinius Apiaſtrum,non Meliſſophyllum ab apibus, ſed Batrachium Sardonium,à ſimilitudine foliorum Apij ſic dictum ſignificat:quam rectè,viderint perſpicaciores. Meliſſophyllum marrubio facultate ſimile eſſe ſcribit Galenus,ſed plurimùm ab eo vinci:quamobrem nec eo vti quemquam. Superuacuum enim foret præſente marrubio,cuius tantus eſt vbique terrarum prouentus,velle vti Meliſſophyllo. Cæterùm ſi cui forte ad manũ marrubium nõ fuerit, illo licebit vti ad eadem,modo quantum ab hoc ſuperetur cognitũ habuerit. Sed Meliſſæ alias facultates,eaſq; excellentiores tribuunt Mauritani. Scribit enim Serapio Meliſſophylli proprium eſſe animum hilarem reddere, humenti ac frigido ventriculo auxiliari,concoctionem adiuuare,cerebri obſtructiones reſerare, deficientem animum reuocare,cordis imbecillitatem roborare,eamq; præſertim qua ſomnus frequentiùs noctu intercipi ſolet: quin & eius tremorẽ reprimere, animi ſollicitudines fugare,ac ſollicitas imaginationes tollere,quæ tum ab atra bile,tum ab exuſta pituita gignuntur. Quibus aſſentitur. Auicenna ſcribens Meliſſophyllũ excalfacere ſiccareq; ordine ſecundo,exhilarare,vitaleſq; facultates roborare odoris fragrantia,ſaporis auſteritate,partiumq; tenuitate. Quibus facultatibus cæteris etiam viſceribus competere. Vires deiectorias habere, nec adeò imbecilles,quin atrabiliarios vapores à ſpiritibus & à ſanguine, qui cordi & arteriis ineſt, educere queat,quod in cæteris corporis partibus,ac etiam in toto corpore efficere nequit. Mulierculæ, inquit Pena, teneros turiones tuſos excipiunt ouis ſaccharo & roſacea,placentulaſq; pinſunt parturientibus,puerperis,& enixis,quibus vires impendio deiectæ fuerint,ac ſecundæ non probè eductæ. Stillatitiæ ad cardiacas confectiones multus vſus. Hîc non omittendæ duæ venuſtæ plantæ,quarum vna Meliſſophyllum Turcicum,& Meliſſa Turcica, à Matthiolo Meliſſophyllum Conſtantinopolitanum dicitur, ab aliis Moluca læuis. Caules multos edit cubitales, circa

Margin notes: Li.21. c.20. — Li.20.ca.11. — Li.7.ſimpl. — Li.de med. cord.

MOLVCA, Siue Meliſſa Turcica, Dalechamp.

circa quos folia multa, in ambitu profundis inciſuris crenata, ſupra quæ flores orbiculatim ex amplis & patentibus acetabulis exeunt, colore candidulo, lamij floribus ſimiles, attamen paulò minores. Altera Moluca ſpinoſa dicitur, à Turcis *Maſeluc*, quæ caules ſimiliter multos & cubitales profert, ſtriatos, quadrangulares: folia vti prioris: flores ſimiles ex acetabulis quoque, ſed anguſtioribus, oblongioribuſq;, & eminentes duras, & acriter pungentes ſpinas in ambitu habentibus. A Moluccis Orientis inſulis vtraque nomen habet, in quibus primũ repertæ creduntur. Cluſius Molucam ſpinoſam pro Galeni Alyſſo pinxiſſe videtur, eiuſq; delineationẽ aſſerit alyſſo adamuſsim ſic quadrare, vt quin illud ipſum ſit, nullus iam ſit dubitationi locus. Sic igitur Alyſſon Galenus deſcribit. Alyſſon herba eſt marrubio ſimilis, aſperior tamen, & magis aculeata circa orbiculos: florem ad cæruleum vergentem profert. Cluſius verò; ſic. Herba eſt pedali altitudine, caule quadrangulo, ſtatim à radice in multos ramos diuiſa, omnino candidos, & veluti tomento obductos, circa quos per ſingula genicula, bina folia inter ſe oppoſita ſemper enaſcuntur, marrubio ſimilia, breuiora tamẽ & criſpiora, magiſq; incana, inodora & amara: caliculi per interualla verticillatim ramos ambiunt, quinque ple-

Li. 2. ſtirp. Hiſpa. c. 31.

Li. 2. Anti.

MELISSOPHYLLVM Conſtantinopolitanum, Match.

MOLVCA Spinoſa, Dodon.

rumq;

MELISSA Moldauica, Matthioli.

MELISSA Turcica Alia Dalechamp.

rumq; aculeis horridi, candidi, è quibus marrubij flos exilit, ſed colore ex cæruleo purpuraſcente: ſemen in aculeatis cauliculis ſubrufum, marrubio ſimile continetur: radix dura, lignoſa, multifida. Primo intuitu marrubium eſſe diceres, niſi aculeati caliculi & flos ipſe Alyſſon Galeni exprimerent. Vno duntaxat loco per Hiſpanias plantam hanc ſe vidiſſe ait Cluſius, ad Elda videlicet pagum in cœmeterio, Valentino regno, florentem & ſemine prægnantem menſe Martio. Matthiolus in poſtrema commentariorum in Dioſcoridem editione Meliſſophyllū aliud proponit odore Citrei mali perquàm iucundo, quod iiſdem viribus polleт quibus vulgare noſtrum Meliſſophyllum. Eius effigiem hic expreſsimus.

MARRVBIVM. CAP. XXXVIII.

Nomina QVOD Latini Marrubium vocant, Græci πράσιον, Officinæ quoque Praſium, Galli *Marrube* & *Marrubin*, Itali *Marrobio*, Germani *Vveiſz Andorn.* Videtur autem, inquit Pena, Praſinus viror, aut certè viroſus odor appellationem dediſſe Marrubio, tam nigro fœtido

Fol.222.

quod ballote dicitur quàm albo odoro. Plinius frequenter errat, cum multis locis vertit ἀντι τοῦ πρασίου, τὰ τοῦ πράσου folia, ideſt, pro praſij, porri folia. Idem duo Mar-

Li.20.c.22.

Genera. rubij genera tradit ex Caſtore, nigrum, & quod magis probat, candidum. Totidē

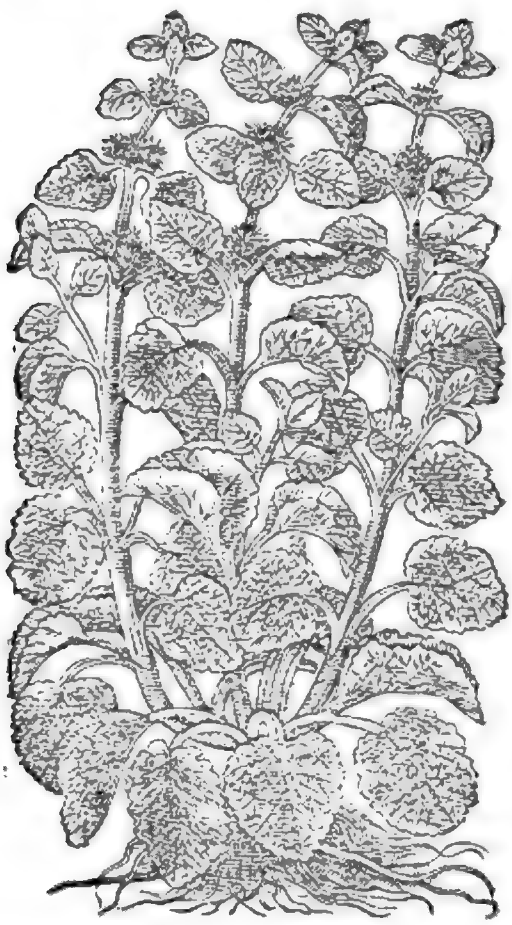
Lib.6.hiſt. ca.2. ſunt Theophraſto. δύο δὲ γένη καὶ τοῦ πρασίου. τὸ μὲν γὰρ ἔχει ποῶδες τὸ φύλλον, καὶ μᾶλλον ἐπικεχαραγμένον, ἔτι δὲ καὶ ἐντομὰς ἐνδήλους σφόδρα, καὶ βαθείας. ᾧ καὶ οἱ φαρμακοπῶλαι χρῶνται πρὸς ἔνια. τὸ δὲ ἕτερον στρογγυλώτερον, καὶ αὐχμῶδες σφόδρα, καθάπερ τοῦ σφακέλου, καὶ τὰς ἐντομὰς ἀμυδροτέρας ἔχον, καὶ ἐπικεχαραγμένον ἧττον. Ideſt, Sunt & Marrubij duo genera. Vnū folio herbaceo, magis ſerrato, inciſuriſq; profundioribus, & proinde conſpectioribus: quo pharmacopolæ ad nonnulla vtuntur: alterum rotundius, & valde ſquallidum, vt ſphaceli, inciſuraſq; obſcuriores habens, & minùs ſerratum. Quibus verbis Theophraſtus prius Marrubij genus id intelligit, quo de hic agimus. Alterum Dioſcoridis Balloten, hoc ab illo diſcrepantem, quod pluſculum

ad viro

ad virorem fuſcum porraceum vergit, vnde Marrubium nigrum vocatur, & odorem grauẽ fœtoremq́; vibrat. De hoc tractauimus in libro, Quæ in Vmbroſis, &c. Marrubium quidẽ ex hiſtoria Dioſcoridis, frutex eſt ab vna radice ramoſus, ſubhirſutus, albicans, virgis quadrangulis, folium pollici æquale, ſubrotundum, hirſutum, rugoſum, guſtu amarum: ſemen per interualla in caulibus: flores aſperi, verticillorum figura. Quæ delineatio adamuſsim Marrubio noſtro reſpõdet. Naſcitur circa domicilia collapſa, & inter rudera. Colligitur herba æſtate, Iunio potiſsimũm menſe, cùm ſemine prægnãs eſt. Huius folia arida cum ſemine decocta in aqua, aut viridium ſuccus expreſſus datur cum melle aſthmaticis, tuſsientibus & tabidis. Craſſa è thorace, cum iride ſicca, ducunt.

Li.3.ca.102. *Forma.* *Locus.* *Tempus.* *Vires & Temper.*

MARRVBIVM Album.

Datur mulieribus quæ nõ purgantur, vt menſtrua & ſecundas pellant: item difficilè parientibus, & iis qui à ſerpentibus morſi ſunt, & qui letale quid biberunt. Veſicæ tamen & renibus nocent. Folia cum melle illita ſordida vlcera purgant, pterygia nomaſq́; cohibent: dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex foliis contuſis ſuccus, & ſole coctus. Cum vino & melle illitus oculorum claritatem exacuit. Morbum regium per nares expurgat. Aurium doloribus per ſe aut cũ roſaceo inſtillatus prodeſt. Hæc & plura alia quàm Dioſcorides, Plinius tradidit. Marrubium pleriq́; inter primas herbas commendauère, quod Græci praſion vocant, alij linoſtrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quàm vt indicandum ſit. Huius folia ſemenq́; contrita proſunt contra ſerpentes, pectoris & laterum dolores, tuſsim veterem. Et iis qui ſanguinem reiecerunt eximiè vtile, ſcopis eius cum panico aquæ decoctis, vt aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui viridis ſemen quantum duobus digitis capiant, cũ farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſsim iubent. Alij nihil comparant in eadem cauſa Marrubij & fœniculi ſuccis, ad ſextarios ternos expreſsis, decoctiſq́; ad ſextarios duos, cum addito mellis ſextario, rurſus decocto ad ſextarios duos, ſi cochlearis menſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et virilium vitiis tuſum cũ melle mirè prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, cõuulſis, ſpaſticis, neruis ſalutare. Potũ aluum ſoluit cum ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſsima eſt. Item ad gangrænas, & pterygia. Succus verò auriculis & naribus, & morbo regio, minuendæq́; bili cum melle prodeſt. Item contra venena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle vrinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ veſicæ, & renum vitiis. Dicitur ſuccus claritatem oculorũ adiuuare. Caſtor Marrubij duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat candidum. In ouum inane ſuccum addit is, ipſumq́; infuſo melle æquis portionibus tepefactum, vomicas rumpere, purgare, perſanare promittit, illinens etiã vulnera à cane facta, tuſo cum axungia veteri. De quibus explicatè ſic Galenus. Praſium ſicut guſtu amarum eſt, ita ſi quis vtatur, conuenientem huic ſapori actionem poſsidet, iecur ac lienem obſtructione liberans, & thoracẽ pulmonemq́; expurgans, ac menſes prouocans,

Li.20.c.25. *Li.8.ſimpl.*

ſed & illitum detergit, ac digerit, ponátque ipſum quiſpiam in caliditate quidem ſecundi ordinis iam completi, in ſiccitate tertij medij, aut completi. Succo eius ad aciei oculorum claritatem vtuntur cum melle. Quin etiam & per nares auriginem purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, vtiq; in quibus obſtructionẽ diſiicere, meatumq; ipſum, & ramos meningum expurgare eſt viſus. Marrubij

Ca.102.li.3. decoctum, inquit Matthiolus, datur commodè iocinoroſis, & aqua intercute laborantibus: eo quoque foliorum puluere necantur interaneorum vermes. Recentia folia cum veteri axungia trita & illita canum morſus perſanant, & mammarum tumores reſoluunt. Lichenas purgãt, ſanántque, ex aceto illita. Decoquuntur Marrubij duæ vnciæ cum bugloſſi, helenij, eupatorij radicum ſeſquidrachma, rhabarbari drachma, & agallochi pari pondere, in vini albi generoſi libris tribus ad tertias, fitq; hoc medicamentum præſtantiſſimum ad icterum à vaſorum obſtructione prouenientem, ſi diebus decem continuis huiuſce binas vncias potauerint ægri diluculo, addito ſacchari tantillo, quod dulcorem addat. Verùm ſi febris ſit, ea omnia aquæ incoquenda ſunt. Marrubium aliud Creticum pinxit Pena, quod caule fruticat contorto, gracili, rotundo, multis exilibus alis donato, polij montani non diſparibus, & quàm praſij noſtratis multò cãdidioribus, teneriuſcula lanugine obſitis: folia verò anguſtiora ſunt, oblongiora, & leuiter ſerrata, in anguſtum deſinentia, Meliſſæ Turcicæ æqualia: ex interuallis multò argutiora & minora verticilla, ſideritidis aut terrahit non diſparia: inde floſculi prætenues emicanta Ibidi, Marrubij, quod odore & lanugine refert. Lobellius aliud oſtẽdit Marrubium candidum Hiſpanicũ, foliis longioribus magíſque carnoſis, hirtis, albis, & ſuauiùs redolentibus, in Belgij hortis varium ex Hiſpano ſemine. A ſuperiore Cretico differre non videtur.

MARRVBIVM Creticum, Pena.

STACHYS. *CAP. XXXIX.*

Nomina ΣΤΆΧΥΣ Græcis, Stachys Latinis dicitur, ideſt, ſpica, Officinis ignota. Stachys autem dicta eſt, quod verticillato ambitu florum, & orbibus ſpi-

Li.3.ca.105. carum caules cingentibus coronetur. Frutex eſt, vt deſcribit Dioſcori-

Forma. des, marrubio ſimilis, ſed altior, folia ferens plura, ſed rara, hirſuta, dura, odorata,

incana. Virgas ab vna radice plures emittit, marrubio candidiores. Plinius de

Li.24.ca.15. eadem ſic breuiter. Ea quoque quæ Stachys vocatur, porri ſimilitudinem habet, longioribus foliis pluribúſque, & odoris iucundi, coloríſque in luteum inclinati. Pellit menſtrua. Quo loco Plinio euenit, quod iam antè minuimus, vt πράσον pro πράσιον agnouerit. Non enim porri ſimilitudinem habet Stachys, ſed marrubij, vt Dioſcorides dixit, πρασίῳ ἐμφερὴς, ideſt marrubio ſimilis. Coniectura ex caulium ſpicatis floribus ſumpta, non tam vera, quàm ſolerti, Anguillara Lauan-

Ca.105.li.3. dulam Stachyn eſſe opinatus fuit. Matthiolus aliam Stachyn verã affirmat eſſe, quam hîc pinximus, eámque quam legitimam antea putarat, pſeudoſtachyn vocat. Hanc

STACHYS, Matthioli.

Hanc Lobellius Stachyn facit, Scordotin Plinij, ſuperiorem Stachyn ſpuriam Flandrorum, Sphacelum Guillandino. Fuchſius diuerſam Stachyn propoſuit, eam nimirum quam Germani *Riechenderdorn*, & *Feldandorn*, ideſt, ſilueſtre marrubium vocant. Eſt enim fruticoſa planta, marrubiique ſimilitudinem refert, niſi quod altior eſt, folia quoque plura, ac rara obtinet, item hirſuta, dura, odorata, & albicantia: virgulas denique, etſi pictura id non oſtendat, ab vna radice plures emittit, candidiores quàm marrubium: quibus omnibus florum purpureorum verticillatus accedit ambitus, ac orbes ſpicarum qui caules circumdant. Eandem Stachyn depinxit ac deſcripſit Dodonæus. Aſperis locis, montibus ac collibus prouenit. Floret Iunio ac Iulio menſibus. Hanc potiùs approbat Pena, quàm Matthioli Stachyn, marrubio: quidem non ita diſſimilem, ſed neutiquam ſpicatam, nec adeò congruam, quàm Germanorum *Ferdandorn*, ideſt, ſilueſtre marrubium. Eſt enim marrubio perſimilis, proceriore caule, quadrato, craſſiore, candidiore, hirſutiore, foliis longioribus, nonnihil ad effigiem & inciſuram Betonicæ vel Ballotæ accedentibus, aliquot ramulis quadratis, quos flores purpurei partim verticillato ambitu marrubij aut Lamij ritu diſtingunt, partim ſuperiora ſpicant hyſſopi vulgaris aut

Cap. 292.

L. 2. ca. 69.

Locus.

Tempus.

Fol. 228.

PSEVDOSTACHYS, Matthioli.

STACHYS, Fuchſij.

STACHYS Luſitanica quorundam, Lobellij.

Li.3. c.109. *Temper. & Vires.* Li.8. ſimpl.

Betonicæ modo. Hæc paſsim ſpontè in Narbonæ aſperis non procul à pago *Peraus* & *Magalona* occurrit, interdum purpureis, aliàs luteis floribus, odoratior & multò gratior illa, quam Matthiolus priorem & genuinam ratus fuit. Stachys, inquit Dioſcorides, vim habet calfaciendi acrem. Foliorum decoctum potu pellit menſtrua & ſecundas. Stachys, inquit Galenus, frutex eſt marrubio ſimilis, guſtu acri & amaro, tertij ordinis excalfacientium. Quamobrem non ſolùm menſes mouet, ſed & abortum adfert, & ſecundas eiicit. His addit Lobellius Stachyn Luſitanicam quorundam, reptatricem Gnaphalij foliis & cauliculis ſeſquipalmaribus herbulam, candida lanugine ſtipatis & tomentoſis verticillis, eiuſdem coloris, perexiguis ſub foliolis cinctis viſum effugientibus, ſuauè ſpirantibus, vti vniuerſa planta. Stachyn dixêre Herbarij quidam non imperiti nonnulla de facie & viribus ſimilitudine ducti. Hæc Lobellius.

HORMINVM. *CAP. XL.*

Nomina

ΟΡΜΙΝΟΝ Græcis, ita Latinis Horminum & Geminalis. Dictum autem eſt Horminum ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν, ideſt, impetu agi, & cieri in venerem, quod πρὸς τὴν συνουσίαν παρορμᾷ, inquit Dioſcorides, ideſt, quod ad venerem ſtimulet. Id duplex eſt Dioſcoridi, & Plinio, ſatiuum, & ſilueſtre.

Genera. Lib.3 c.128. *Forma.*

HORMINVM, Matth.

Horminum herbam deſcribit Dioſcorides foliis marrubio ſimilem, caule quadrangulo, ſemicubitali, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, ad radicem nutantes, in quibus ſemen diuerſum: in ſilueſtri enim rotundum inuenitur & fuſcum, in altero nigrum & oblongum, cuius eſt vſus. Nuſquam niſi in hortis cultu herbariorum viſitur.

Locus.

Silueſtre foliis eſt maioribus, & aliquantum laciniatis oris, blattariæ ſimilitudine & colore: quadratis & paucioribus virgulis, ſeſquicubitum altis: per interualla flores verticillati in ſpicas longiores abeunt, deorſum inclinatas, cæruleas, purpuraſcentes, nigro ſemine, nec abſimili priori glutinoſo. Vtrique radix lignea. Sed illius odor nullus, huius verò ſclaream redolent flores. Rudera & prata macilenta amat. Silueſtre Horminum ex Matthiolo hìc appoſuimus: item ex Fuchſio, qui Horminum Orualam eſſe putat. Dodonæus eum ſecutus in ſtirp. Hiſtoria: idem ſilueſtre Horminum

Horminum pinxit. At in Hiſtoria florũ, id quartam Orualæ ſpeciem poſſe dici tradit. Hormini ſemen cum vino potum ad venerem ſtimulat: cum melle purgat argema, & oculorum albugines. Idem illitum cum aqua tumores diſcutit, & aculeos extrahit. Herba illita eadem efficit. Siluestre vehementiori vi præditum eſt.

HORMINVM Silueſtre, Matthioli.

HORMINVM Silueſtre, Fuchſij.

De Hormino hæc tradit Plinius. Horminum ſemine, vt diximus, cumino ſimile eſt, cæterò porro, dodrantali altitudine. Duorum generum, alteri ſemen nigrius, & oblongius. Hoc ad venerem ſtimulandam vtuntur, & ad oculorum argema, & albugines: alteri candidius ſemen & rotundius. Vtroque tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe vel illito ex aqua. Folia ex aceto impoſita panos per ſe, vel cum melle diſcutiunt, item furunculos, priuſquam capita faciant, omnéſque acrimonias. Quo in loco rurſus Plinius impegit, qui πράσω pro πρασίω legerit, & porro pro praſio, id eſt, marrubio conuerterit. Hormini Galenus in ſimplicium cenſu non meminit, ſed Paulus his verbis. Horminum marrubio ſpecie ſimile eſt, calidum mediocriter, ſiccum & abſtergens. Venerem ſtimulat, & oculorum craſſitiem cum melle repurgat: œdemata diſcutit, extrahit aculeos. Silueſtre domeſtico eſt valentius.

Li. 22. c. 25.

Lib. 7.

GALLITRICVM. *CAP. XLI.*

SPecies Hormini videtur herba quæ Officinis Gallitricum, Centrum Galli, & Matriſaluia, & Sclarea nominatur, Germanicè *Scharlach*, Belgicè *Sclardey*, quaſi dicas oculum clarificans. Italicè *Schiaria*, Gallicè quadam ad horminum alluſione *Orualle*, & *Toutebonne*. Attamen horminum non eſt, quo nomine deſcripſit & depinxit Fuchſius. Nam folia multò maiora edit, nempe verbaſci, aſpera, admodum hirta rugis, & quaſi

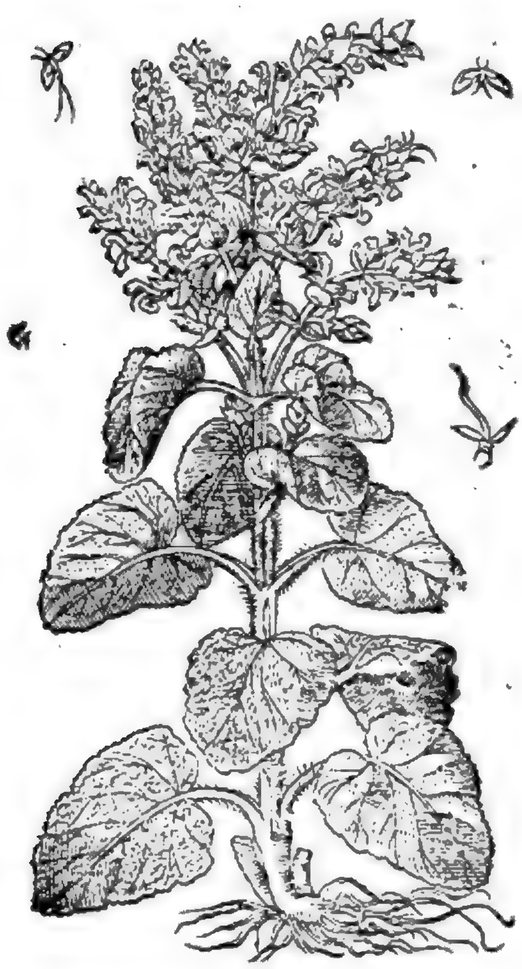
Nomina

Cap. 214.

Forma.

verrucis nonnihil hirſuta Æthiopidis aut verbaſci pube, ſilueſtris hormini ſimilitudine, caules quadratos, & in iis flores cæruleos & albicantes, ſaluiæ vel dictamni: ſemen in calicibus nigrum: radice parua, dura, & ſublutea. *Locus.* Tota planta odorem ſpirat non ingratum quidem, ſed tam vehementem vt capitis grauitatem faciat. *Tempus.* Seritur in hortis, & oritur anno poſt, Iunio & Iulio floreſcens. *Temper. & Vires* Sclarea calida ſiccáque eſt ferè ad tertium vſque gradum, menſes & ſecundas pellit, ad venerem concitat: quare minùs quin ſit hormini ſpecies refragandum. Magno eſt vſui, inquit Pena, quibuſdam Septentrionalium, ad Zythi bieræq; confectionem. *In Aduerſ.* Nam lupuli vel penuria; vel vegetioris potionis faciundæ cauſa, cortinis feruentibus addunt, fitq; temetum, quo non multis depletis poculis temulenti fiunt, hilaritate propemodum inſana, in nonnullis tamen riſu quam miſeratione magis digna. Semen inter palpebram & oculum inſertum, atque diutulè reten-

GALLITRICVM,
Siue Sclarea.

COLVS IOVIS,
Lobellij.

tum, quantum eſt ſordium illic, illicò euerrit, & rapit quotidiano etiam vulgi experimento. Huc meritò adducenda planta, quam Herbarij quidam Colum Iouis vocant, ſummo caulis faſtigio colum flauo penſo obuolutam repræſentante. Videtur Oruala tertia Dodonæi in Hiſtor. florum (quatuor enim Oruulæ differentias tradit,) quorundam Horminum ſilueſtre pingue, à pingui folio odorato. E radice Lamij ſimili, inquit Pena, caules edit non multos, cubitales & ſeſquicubitales, quadratos, hirſutos, quibus folia vrticæ aut Trachelij, albida, ad baſim ſinuata, latiora, læuia, Gallitrici minora: flores in verticillis lutei, Saluiæ, aut Gallitrici. Scaturigines vdóſque ſiluarum margines amat, Galliæ, Germaniæ, & Italiæ. Guſtu nonnihil calido exſiccante.

ROSMA

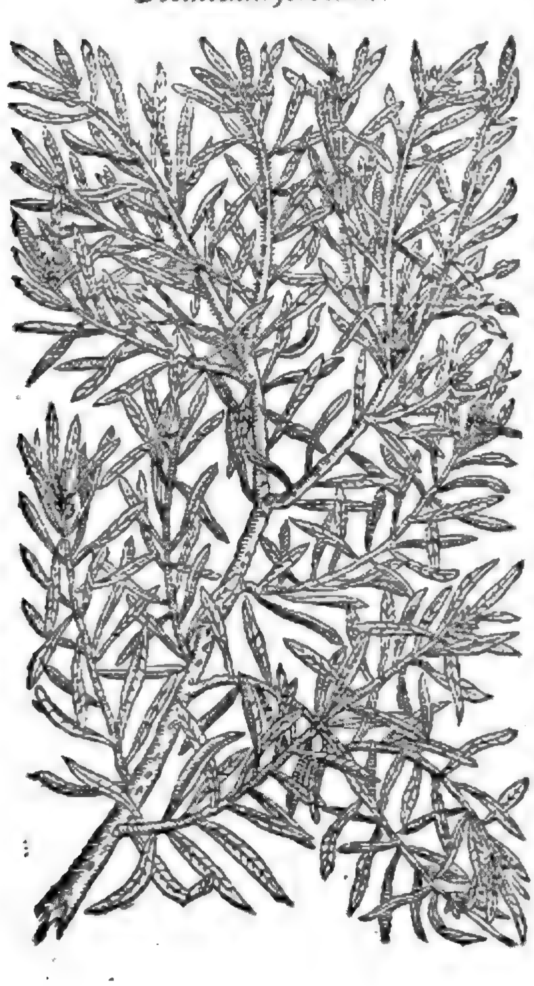
ROSMARINVM CORONARIVM. CAP. XLII.

GRAECIS λιβανωτὶς στεφανωματική, qua nectentes coronas vtuntur, Latinis & Officinis Roſmarinus ſiue Roſmarinum coronarium, Arabibus *Elkiageber*, Italis *Roſmarino*, Germanis *Roſzmarin*, Hiſpanis *Romero*, Gallis *Romarin*. *Nomina* Virgas habet graciles, vt deſcribit Dioſcorides, circa quas folia ſunt tenuia, crebra, oblonga, gracilia, intus candicantia, exteriore parte viridia, grauiter odorata, florem, quod Dioſcorides omiſit, in candido cæruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam. *Lib.3.c.75.* *Forma.* In Narbonenſi Gallia ſponte ſua prouenit tam copioſe, vt incolæ ligni alius loco id quotidie vtant. *Locus.* Bis anno floret, vere & æſtate. *Tempus.* Roſmarinum, vt ſcribit Dioſcorides, calfacit, regium morbum ſanat, ſi quis id in aqua decoxerit, & ante excercitia bibendum dederit: deinde poſt excercitia lauerit, & vinum potauerit. *Lib.3.c.75.* Libanotidis coronariæ quam Roſmarinum vocant, inquit Galenus, decoctum morbo regio laborantes potum adiuuat, omnes enim libanotides abſtergentis & incidentis facultatis ſunt participes. *Lib.7.ſim.* His addunt recentiores roſmarinum ad frigidos vẽtriculi affectus plurimùm valere, ad cœliacum malum, & ad vomitum cibi, ſi cum pane deuoretur, aut bibatur in puluerem contritum, ex meraco: prodeſſe lienoſis, & iocinoroſis, nõ ſolùm excalfaciendo, extenuando, & obſtructiones reſerando, ſed etiam adſtringente vi roborando: ſuccurrere capitis fluxionibus, & omnibus frigidis morbis, epilepſiæ, ſtupori, veterno, partium reſolutioni: capitis lotionibus vtiliter miſceri, & articulorum fomentis: cohibere alba vteri profluuia, ſi quotidie & diu ſumatur: Viſum acuere, ſi toto tempore quo floret quis ieiunus flores cum circunſtantibus foliis cum pane & ſale quotidie vorauerit. Manſum oris halitum commendat. Siſtit dentium & gingiuarum fluxiones in aceto & vino auſtero feruefactum, ſi hoc decocto calido os colluatur. Sicci farina recentia vulnera glutinat, verũ operepretium eſt prius vino in quo ipſum fuerit coctum, abluere, deinde farina inſpargere. Flores ſaccharo cõditi valent ad omnia prædicta, peculiariter autem ad frigidos cordis affectus, ad pectoris vitia, & ad arcenda peſtilentiæ contagia: quin & herbam ſuffitu tuſsim & diſtillationem ſedare tradunt, tutam præſtare in peſtilẽtia domum, crematã nidore improbam aëris diluente perniciem. Aloiſius Anguillara apud Theophraſtum Cneurum nigrũ eſſe putat, Caſiámque nigram Hygini, apibus gratiſsimam,

ROSMARINVM, Coronarium.

ROSMARINVM Silueſtre ſiue Boemicum, Matth.

& ideò prope illarum aluearia ſerendam: nulla vſquam facta coronariæ Libanωtidis mentione apud Theophraſtum: vt & Cneorum album lauandulam, ſiue ſpicam, vt iam monuimus. Matthiolus lib. 4. in Dioſcoride Cneori quod verum Thophraſti eſſe credit, figuram hanc monſtrat. Scribit naſci in Bohemia plantam, quam ſilueſtre Roſmarinum appellat, quia Roſmarini coronarij faciem quadantenus repreſentet. Cubitali eſt altitudine, fruticoſa, virgis tenuibus, lignoſis, fragilibus, rufeſcentibus, minij ferè colore, folia Roſmarini æmula, prona parte viridia, tranſuerſis vtrinque lineis diſpari ordine ductis ſignata, ſuperna verò rubeſcentia, & rubro appenſa pediculo. In ſummis ſurculis corymbacea eſt coma rubra, vnde flores panduntur ſublutei: radix infirma & ſuperuacua, folia & flores Citreum malum olent, guſtu etiam nonnihil aromatici reſipiunt cum quadam adſtrictione. Vtuntur hac Bohemi aduerſus blattas & tineas. Lobellius Ledon foliis Roſmarini alterum vocat.

ANTHEMIDES. *CAP. XLIII.*

Nomina DE Chamæmelo vulgaris vſus ſiue ſilueſtri, in lib. De iis quę in vmbroſis proueniunt, diximus: nunc de vero Dioſcoridis & odoratiore, quæ ἄνθεμις nominatur, atque etiam χαμαίμηλον, Latinis etiam Anthemis & Chamæmelum, Arabibus *Debonigi*, ſeu *Babunegi*, Officinis corrupto nomine Camomilla & Camomilla Romana, Italis *Chamomilla*, Germanis *Camillen*, Hiſpanis *Mauzauilla*, Gallis *Camomille*, Belgis *Roomſche Camilblæmẽ*. Chamæmelũ ſanè id dictũ eſt ab odore ſuaueolentis mali.

Genera. *Lib. 3. c. 137.* *Lib. 22. c. 21* Anthemidis genera tria proponit Dioſcor. floribus tantùm diſtantia. Totidẽ Plin. Anthemis, inquit, magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui Leucanthemida vocant, alij Leucanthemum, alij Eranthemum, quoniam vere floreat, alij chamæmelum, quoniam odorem mali habeat. Nonnulli melanthemon vocant. Genera eius tria flore tantùm diſtant, palmum non excedentia, paruiſq; floribus vt rutæ, candidis aut melinis, aut purpureis.

Forma. *Lib. 3. c. 137.* Anthemidi, vt deſcribit Dioſcorides, ramuli ſunt dodrantales, fructicoſi, alas multas habentes, foliola parua, tenuia, multa, capitula rotunda, flores intrinſecus auri colore, extrinſecus per ambitum albi, aut lutei, aut purpurei, magnitudine foliorum rutæ. *Locus.* Naſcitur in aſperis & iuxta vias. *Tempus.* Colligitur vere. Hæc vt ſuauius multò quã ſilueſtris aut vulgaris, de qua diximus, quiddamq; aromaticum amaraci aut abrotoni habet, ita multò ad aſpectum hilarior & comptior eſt, eadem ratione Romana dicta, qua præſtantiores plãtas baſilicas aut Romanas vocare ſoliti ſunt, vti abſinthium Romanum, & Baſilicum aſparagum. *In Aduerſ.* Tenellis cauliculis repit, inquit Pena, haud diuerſa foliis & floribus vulgatæ ſilueſtris, reſtibili item fertilitate, & perenni radice, qua ſeſe inſtaurat, & fundit propagationes proculcationis contemptrices. *Locus.* In Angliæ hortis viret & colitur, alicubi etiam ſponte oritur. In Galliæ & Italiæ meridionalibus, tametſi Romana dicta, rarior ſponte, in Belgio non niſi in hortis repe ritur. *Tempus.* Iunio & Iulio menſe floret in noſtris regionibus, quo tempore colligitur. Angliæ cultiores

ANTHEMIS Leucanthemos, Matth.

ANTHEMIS Leucanth. niuea Anglorũ, flore multiplici.

tiores horti, vt ſcribit Pena, hanc eandem alunt, ſed floribus adeò multiplici folio & radiata ſerie propagatis, vt candor eximius bullatum centrum prorſus operiat, nec alius aut odor, aut ſapor illi. Anthemis Chryſanthemos Dodonæi Chamæmelo vero ſimilis cauliculos profert tenues & inualidos, & in terra ſtratos, folia quoque tenuia, ſed candidiora, & paululũ minora, pro floribus capitula rotunda, ſiue orbiculos luteos tantũ, nullis circundantibus foliolis, habet, radicem ſimilem. Idem Eranthemũ ſic depinxit & deſcripſit. Cauliculos profert à radice multos, in alas ſubinde diuiſos, ſtriatos, virentes, folia tenuia chamæmeli aut potiùs cotulæ fœtidæ ſimilia, flores non magnos, forma florum ranunculi, pulchros, minij colore rubentes, quos capitulum ſequitur oblongum, ex multis collectum ſeminibus, rotundis, acuminatis, in virore ſubnigricantibus, radices fibroſas. Odore eſt herbaceo, aliquantulum graui, ſed minùs quàm cotula fœtida, chamæmeli verò odori nequaquam ſimili. Naſcitur compluribus Europæ regionibus, in aruis cum zea tritico, aut aliis frumentis. Belgæ in hortis ſerunt, vocántque *Bruyenettekens*. Æſtiuis menſibus floret. Eſſe autem anthemidis genus, quod propriè Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam eranthemo, teſte Dioſcoride, flos eſt forma chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato verò ambitu purpureus. Iſtud autem florem quidem habet purpureum, ſed medium eius non eſt luteum, quod non eſſe anthemidis ſpeciem

In Aduerſ.

Lib.2.c.29.

Lib.1.c.31.
Cap.66. de flor.

Forma.

Locus.

ANTHEMIS Chryſanthemos, Dodon.

ANTHEMIS Chryſanthemos, Penæ & Lobell.

oſtendit.

ANTHEMIS Eranthemos, Dodonæi.

ADONIS ſiue Anthemis, Matthioli.

In cap. 137. lib. 3.

ANTHEMIS Eranthemos, ſiue conſolida regalis, Fuchſij.

oſtendit. Fuchſius Conſolidam regalem Eranthemum facit. Sed anthemidi neque foliis, neque floribus, neque odore ſimilis eſt: neque flores rubent, ſed cærulei ſunt. Matthiolus & Herbarij multi eranthemum Dodonæi, Adonidis florem nuncupant. Sed Adonidis flos, inquit Dodonæus, anemone eſſe creditur. Nam Adonidis florem vento excuti Ouidius cecinit. Venti autem flos anemone eſt. Aliis φλὸξ Theophraſti videtur eſſe, à floris flãmeo igneóve colore. Diuerſum eſt à ſuperiore chamæmelum eranthemum Dalechampij, quod hîc depictum eſt, foliis, ramis, capitulis grandius & amplius reliquis chamæmeli generibus, ſed foliorum quæ capitula ambiunt orbe purpureo decorum, flos priuſquam dehiſcat, corticoſo compactilíq; inuolucro propemodum tam craſſo & euidente quàm in cyano coërcetur. Rara eſt hæc planta, nec herbariis omnibus nota. In aſperis locis prouenit. Nunc de viribus Anthemidum ex Dioſcoride. Vim habent radices, flores & herba calfaciendi extenuandíque. Potu & inſeſsione menſes, fœtus, calculos & vrinam pellunt. aduerſus inflationes & tenuis inteſtini dolores bibuntur. Bile ſuffuſos expurgant, & iocinoroſis medentur. Decocto earum veſicæ vitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus eſt, quod florem fert purpureum, cæteris maius, idque propriè Eranthemum vocatur. Quod verò Leuchanthemum & Chryſanthemum cognominant,

Lib. 10. Metamor.

Forma.

Locus.

ANTHEMIS Eranthemos, Dalechamp.

minant, vehementiùs vrinam ciunt. Aegilopiis illitæ medentur. Commanducata oris vlcera ſanant. Nonnulli in clyſteribus ex oleo vtuntur, terentes ipſas ad pellendos febrium circuitus, quæ in Græcis ſic leguntur. Χρῶνται δὲ τινες καὶ συγκλύσμασι μεθ' ἐλαίου, λειοτριβοῦντες αὐτὰ πρὸς ἀνακοπὴν τῶν περιοδικῶν πυρετῶν, & intelligũt anthemidis vſum eſſe in infuſis per clyſteres. Sed hos falſa lectione decipi putat Cornarius, legendũ enim eſſe συγχρίσμασι, vt accipiatur vnctio, ſiue illitio per totũ corpus ad febres depellendas. Quod perſpicuè traditur ab Aetio, ex ſententia Nichepſonis ita ſcribente. Nichepſon Ægyptius chamęmeli florẽ purum in ſummo vigore colligere iubet, & in mortario tũdere, ac probè conterere, & paſtillos mediocres fingere, eóſque in vmbra diligentiſsimè ſiccare, ac reponere. Vſus autem tẽpore vnum ex ipſis terere, oleo primario quod ſatis eſt affuſo, indéque vniuerſum corpus à capite vſque ad pedes illinere in omnibus febrientibus, ac ægrum ſtragulis coopertum fouere. Sudor enim, inquit, mouebitur bonus in his qui euaſuri ſunt, & à febre liberabuntur. Ita Plinius planè ex ſuperiorum ſententia. Medici verè folia in paſtillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ vnius pondere contra ſerpentium ictus. Pellit mortuos partus, item menſtrua in potu, & vrinam calculóſque: inflationes, iocinorum vitia, bilem ſuffuſam, ægilopia. Commanducata vlcerum manantes in ore eruptiones ſanat. Ex omnibus iis generibus ad calculos efficaciſsima eſt, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis magnitudo amplior eſt. Hoc propriè quidam eranthemum vocant. Quæ omnia accuratiùs Galenus declarauit. Anthemis, inquit, calfacit & ſiccat primo ordine. Eſt & tenuium partium, ac proinde digerendi, laxandi & rarefaciendi vim obtinet. Et alio in loco. Eſt chamæmelũ tenuitate roſæ perſimile, calore verò ad olei facultates magis accedit, animali familiares, ac temperatas. Quapropter laſsitudinibus, vt ſi quid aliud confert, doloréſque, mitigat. Præterea tenſa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura ſunt emollit, quæq; conſtipata condenſatáve ſunt rarefacit. Ad hæc febres, quæ citra visceris alicuius inflammationem infeſtant, diſſoluit: præſertim quæ ex humoribus bilioſis, aut cutis denſitate gignuntur. Qua de re & ab Aegyptiorum ſapientiſsimis Soli conſecrata eſt, febriúmque omnium remedium putatur. Verùm hac quidem in re à veritate aberrant: ſolas enim quas diximus febres ſanare poteſt, eáſque quæ iam concoctæ ſunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quæ melancholicæ ſunt, aut pituitoſæ, aut ex viſceris inflammatione ortæ. Nam & harum remedium chamæmelum vel ſtrenuiſsimum eſt, vbi iam concoctis adhibetur, quapropter & hypochondriis, vt ſi quid aliud, gratum eſt. Hæc Galenus. Anthemidis decoctum potum, inquit Matthiolus, lateris dolores ſanat. Idem præſtat aqua è floribus diſtillata.

Embl.139. lib.3.

Lib.22.c.21

Lib.6.ſim.

Lib.3.ſim.

In cap.137. lib.3.

RVTA.

RVTA. *CAP. XLIIII.*

Nomina ΠΗΓΑΝΟΝ Græcis, Ruta Latinis nominatur, Mauritanis *Sadeb*, ſeu *Sedab*, Italis *Ruta*, Gallis *Rue*, Germanis *Rautem, & vueinrauten*, Hiſpanis *Arruda*. Cur autem dicatur πήγανον declarat Plutarchus his verbis. *Lib.3.ſym.* φασὶ δὲ καὶ τὸ πήγανον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ὠνομάσθαι. πήγνυσι γὰρ ξηρότητι διὰ θερμότητα τὸ σπέρμα, καὶ ὅλως πολέμιόν ἐστι ταῖς κυούσαις. Id eſt, Aiunt à facultate ſua πήγανον dictum, quod ſiccitate & calore coagulet & cōdenſet ſemen. Hinc vterū gerentibus inimicū eſt.

RVTA SATIVA.

Genera. *Lib.3.c.45.* Dioſcor. duo rutæ genera primùm ſtatuit, ſatiuā & agreſtē: deinde alio capite aliam addit rutā ſilueſtrem, quā Harmalā quidam vocāt, Syri *Beſaſan*, Cappadoces *Moly*.

Forma. Ruta ſatiua ſiue hortenſis, planta eſt perpetuò ferè virēs, foliis craſsiuſculis, ſubpinguibus, pluribus ab vno pediculo exeuntibus ex anguſto exortu in latiuſculum deſinentibus, colore ſaturatè viridi. Ramos emittit copioſos, ſurculoſos, duros, rotundos, & in horum ſummitate flores luteos, hyperici haud abſimiles, è quibus capitula ſiue calices oriūtur quadrati, in quibus ſemē puſillum, nigrum, radix lignoſa multiplexq;, & intus lutea. Herba eſt acris & grauiſsimi odoris. *Lib.3.c.45.* Silueſtris ruta, inquit Dioſcorides, ſatiuę ſimilis eſt, ipſa acrior. *fol.390.* Agreſti rutæ vires vegetiores, inquit Pena, & odor vehementior multò, in tantum acer afflatuq; periculoſus, vt interdum vaporem olfacientis vultui afflet, aut tangētis manui inurat, qua ſi faciem attigeris eryſipelas aut ſcabies excitetur. Alta cubitum eſt, caule hortenſis, minore, foliis fermè iiſdem, exilioribus, ſiliquula & ſemine non diſpari. Sed frigoris eſt valde impatiens, nec perennat, ne in hortis quidē Gallicis & Batauis ſedulò culta, floſculis herbaceis. *Fol.390.* Huic ſilueſtri addit Pena aliam minimam, quam Peganion Narbonēſe, ſiue Rutulam vocat, Lobellius Rutulam ſilueſtrem, quæ maximè omnium virulenta eſt, anguſtifolia, tota pallido ferè virore albicans, empetri fermè habitu, ſitu, & rigiditate, cętera non niſi magnitudine multò diſparia.

RVTA Silueſtris, Matthioli.

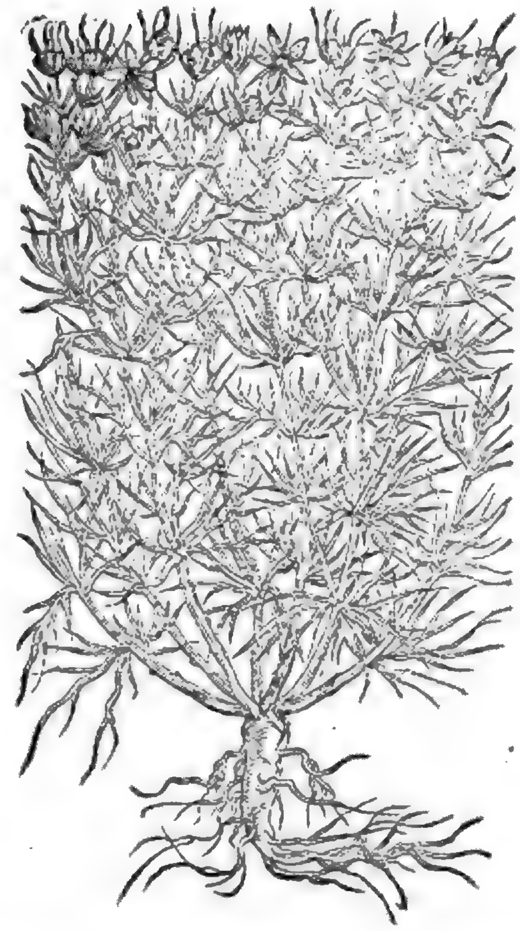
Locus. Ruta ſatiua paſsim prouenit in hortis: amat aprica loca, ſiccaq;. Matthiolus naſci ait ſilueſtrem in Geritienſi agro copioſiſsimā, adeò vt qui circunſtant montes ea vbique ſcateant, præſertim Saluatinus. *Ibid.* Vtraq; ſilueſtri etiam ſcatere aridos Monſpelienſes colles, & ſaxeos decliues ſcribit Pena. *Lib.3.c.46.* Præter rutam ſilueſtrem ſatiuæ ſimilem aliam tradit Dioſcorides, vt diximus, quam quidam Harmalā vocant, Syri *Beſaſan*, Cappadoces *Moly*, quia radicem habet nigrā, florē candidum, Mauritani *Harmel, & Alharmel.*

Hanc

RVTVLA Silueſtris, Penæ & Lobellij.

RVTA HARMOLA, Matthioli.

RVTA Canina, Herba S. Antonij, Lobell.

Hanc Matthiolus Cõſtantinopoli ad ſe miſſam depinxit, figũra ad deſcriptionẽ Dioſcoridis apprimè congruẽte frutex eſt multos à radice cauliculos emittens, foliis multò quã ſilueſtris ruta longioribus, tenuioribuſq;, odore graui, floribus candidis, è quibus capitula in caulium cacumine oriũtur, paulò maiora quàm ſatiuæ rutæ, quæ tribus maximè partibus cõſtant, quibus triangulũ ſemen, ſub rufo colore, & amaro guſtu, includitur, multi vſus. Recẽtiores alteri plantę Rutæ nomen indiderũt, & Caninã & fœtidam appellarunt, Dodonæus in ſtirpiũ Hiſtoria Galiopſim aut Scrophulariã tertiam, quidã Herbam S. Antonij. Virgulis multis fruticat ſeſquicubitalibus: folia Papaueris Rhœadis aut Argemones inciſura, minora, craſsiuſcula, ex viridi nigricant, vti & floſculi, æſtate inanes, Antirrhini modo. Semen in exili pericarpio Rutæ ferè aut Blattariæ ritu, ſed minore. Tota grauem & viroſum, & rutaceo ingratiorem odorem ſpirat. Raro niſi locis ſiccis & feruidis, ſatis & marginibus oritur, vt Narbonæ, Rauẽnæ, Romæ. Ruta tã ſatiua quàm agreſtis prior, vt docet Dioſcorides, calfacit, vrit, exulcerat, vrinã mouet, menſeſq; ducit. Aluũ ſiſtit pota & comeſta. Letalium venenorum antidotum eſt, ſi ſemẽ acetabuli mẽſura in vino bibatur, folia per ſe ante cibũ ſumpta, & cum nucibus iuglãdibus, aridiſq; ficis, inefficacia venena reddunt. Cõtra ſerpentes ſimiliter ſumpta ꝓſunt. Geniturã tam in cibo quã potu extinguit. Cocta cũ

Lib. 3. c. 45.
Temper. & Vires.

anetho ſicco, tormina ſiſtit, facit etiã ad lateris thoraciſq; dolores, difficultatẽ ſpirandi, tuſſes, pulmonis inflãmationem, coxendicũ, articulorumq; cruciatus, rigores circuitibus certis repetẽtium febriũ, vti ſupradictũ eſt, pota. Ad inflationes coli, vteri, & recti inteſtini decocta cum oleo & infuſa. Vuluæ ſtrangulatu liberat trita cum melle, ſi à genitali vſq; ad ſedẽ imponatur, feruefacta cum oleo & pota lũbricos excutit. Articulorũ doloribus cum melle, aquæ intercutẽ quæ hypoſarca dicitur, cum ficis illinitur. Eiſdẽ pota auxiliatur, in vino decocta ad dimidias partes, & ſi ea abſtergãtur. Cruda ſaleq; cõdita ac comeſta, viſus aciẽ exacuit, & oculorũ dolores cum polẽta illita ſedat. Cum roſaceo & aceto capitis doloribus ſuccurrit. Sanguinis narium profluuia trita & impoſita ſiſtit. Teſtiũ inflãmationibus cum foliis lauri illita, & exãthematis cum myrto & cerato prodeſt. Cum vino autẽ pipere & nitro cõfricta, albæ vitiligini medetur: cum iiſdẽ illita thymia & myrmecias tollit. Cũ melle & alumine impoſita lichenibus prodeſt. Succus in mali corio calfactus & inſtillatus, auriũ doloribus ſuccurrit. Oculorũ herbetudinibus cum ſucco fœniculi & melle inunctus ſubuenit. Eryſipelata, herpetas, & achoras cum aceto, ceruſſa, & roſaceo inũctus ſanat. Ceparũ & alliorum acrimoniã cõmanducata domat. De iiſdẽ prolixiùs Plinius his verbis. Quæcunq; ruta & per ſe pro antidoto valet, foliis tritis & ex vino ſumptis, cõtra aconitum maximè, & viſcũ: item fungos ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo cõtra ſerpentium ictus, vtpotè cum muſtellæ dimicaturæ cum his, rutã prius edendo ſe muniãt. Valent & cõtra ſcorpionum ictus, & araneorum, apum, crabronũ, veſparum aculeos, & cãtharidas, ac ſalamãdras, caniſq; rabioſi morſus: acetabuli mẽſura ſuccus ex vino bibitur, & folia trita vel cõmanducata imponũtur cum melle & ſale, vel cum aceto & pice decocta. Succo verò perũctos aut eam habẽtes, negant feriri ab his maleficiis. Serpẽteſq; ſi vratur ruta, nidorẽ fugare. Efficaciſsima tamen eſt ſilueſtris radix cum vino ſumpta. Eandẽ adiiciunt efficaciorem eſſe ſub dio potã. Pythagoras oculis noxiã putauit falsò, quoniã ſcalptores & pictores hoc cibo vtuntur oculorũ cauſa, cum pane quoq;, vel naſturtio ſatiuæ atq; ſilueſtris propter viſum. Vt aiunt, multi ſucco eius cum melle Attico inũcti diſcuſſerũt caligines, vel cum lacte mulieris puerũ enixæ, vel pauco ſucco angulis oculorum tactis, epiphoras cum polẽta impoſito. Lenit autẽ capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si verò ſit cephalæa, cũ farina hordeacea & aceto. Eadẽ cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi veteres. Vuluas aperit, corrigitq; cõuerſas, illito cum melle, toto ventre, & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex vino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumq; & lumborũ, tuſſes, ſuſpiria pulmonũ, iocinorum, renum vitia, horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquũtur folia poturis, & in cibo vel cruda vel decocta cõditáve prodeſt: item torminibus in hyſſopo decocta, & cum vino. Sic & ſanguinẽ ſiſtit interiorem & nariũ indita, ſic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infunditur, cuſtodito, vt diximus, modo. E ſilueſtri verò cõtra tarditatẽ & ſonitum cum roſaceo, vel cũ laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreniticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrũ. Adiecerũt aliqui & ſerpyllũ, & laurum, illinentes capita & colla, dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ: dederunt & comitialibus bibendũ decoctæ ſuccũ in cyathis quatuor: ante acceſsiones quarũ frigus intolerabile eſt, alſioſiſq; cruda datur in cibo. Vrinam quoq; vel cruentã pellit, fœminarũ etiã purgationes, ſecundaſq;, etiã emortuos partus, vt Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaq; illini & vuluarum cauſa etiã ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Valet contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi verò & cõtra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris vnã & dimidiam ſumi cẽſent: & cõtra cruẽtas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dyſentericis cum

Lib. 20. c. 13.

caſeo

caſeo in vino cõtrita. Dederũt & cum bitumine infriatã potioni propter anhelitũ. Ex alto lapſis ſeminis tres vncias illinũt ex olei libra, viniq́; ſextario. Illinitur & cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus aduſſerit. Si vrinã mouet, vt Hipocrati videtur, mirum eſt quoſdã dare velut inhibentẽ potui, cõtra incõtinentiam vrinæ. Pſoras & lepras cũ melle & alumine illita emẽdat. Itẽ vitiligines vel rugas, ſtrumas, & ſimilia, cum hircino & adipe ſuillo, ac taurino ſeuo. Itẽ ignem ſacrũ ex aceto & oleo, vel pſymmithio: carbunculũ ex aceto. Nonnulli laſerpitiũ vnà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curãt. Imponunt & mãmis turgẽtibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtiũ verò epiphoris cum ramis lauri teneris, adeò peculiari in viſceribus his effectu, vt ſilueſtri ruta cum axungia veteri illitos ramices ſanari prodant, fracta quoq; mẽbra ſemine trito cum cera impoſito. Radix rutæ ſanguinẽ oculis ſuffuſum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emẽdat. Ex reliquis quoq; quæ tradũtur, mirũ eſt, cùm feruentem rutę naturã eſſe cõueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctũ addita vncia aloes, perunctis ſudorẽ reprimere, itemq́; generationes impediri hoc cibo, ideò profluuio genitali datur, & venerem crebrò per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineãt hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadẽ ex omnibus ſatis quadrupedum quoq; morbis in maximo vſu eſt, ſiue difficilè ſpirãtibus, ſiue cõtra maleficorũ animalium ictus, infuſa per nares ex vino, aut ſi ſanguiſugã exhauſerint, ex aceto, & quocũq; in ſimili morborũ genere, vt in homine tẽperato. Hæc Plinius. A` quo citatus Hippocratis locus, is eſt: πήγανον οὐρέεσθαι μᾶλλον, ἢ διαχωρέει, καὶ συστρεπτικὸν ἔχει τι πρὸς τὰ φάρμακα τὰ βλαβερὰ ὠφέλιμον προπινόμενον. Hoc eſt, Ruta vrinã magis quàm aluum mouet. Habet & vim quandã condenſandi, & ad medicamẽta noxia vtilis eſt propinata. Sunt tamẽ codices qui vocem προπινόμενον nõ habeant. Galenus breuiùs vtriuſq; vires ſic tradit. Ruta agreſtis ex quarto eſt ordine excalfaciẽtium & ſiccantiũ, domeſtica verò ex tertio. Eſt autẽ non ſolùm guſtu acri, ſed & amaro. Ea digerere atq; incidere craſſos lentoſq́; humores poteſt. Ob eandẽ vim & vrinas mouet. Quin & tenuium eſt partiũ, flatuſq; extinguit. Quare ad inflationes cõpetit, ac veneris appetitũ inhibet, digeritq́; atq; exſiccat ſanè ſtrenuè. Eſt enim ex eorũ numero medicamẽtorum quæ valẽter deſiccãt. Harmalæ ſemen, auctore Dioſcoride, cum melle, vino, croco, fœniculi ſucco, ac gallinaceo felle tritũ, contra retuſam oculorũ aciẽ valet. Vis eius inquit Galenus, tenuiũ eſt partiũ & calida tertio ordine, quare craſſos & lentos humores diſſecat ac digerit, ac vrinam mouet. Scribit Serapio ex auctoritate Alhaſari harmel purgari melãcholiã & phlegma per aluum, & nullũ eſſe aduerſus epilepſiã medicamentũ valentius. Ex auctoritate Abugerig, prouocare vomitũ & inebriare, ſi potui detur vini modo, id quod maximè cõfert in eo melancholiæ genere, quod illi Eros vocant. Vt autẽ vomitũ prouocet, ſic præparandũ. Conijciũtur in mortarium ſeminis eius grana quindecim priùs clariſſima aqua abluta, deſiccãtur, teruntur in mortario, cribro tranſmittuntur. Deinde rurſus in mortario piſtillo ligneo, affuſis aquæ fontanæ vnciis quatuor probè miſcentur. Demum percoletur cremor, cui adduntur mellis vnciæ tres, olei ſeſamini aut amygdalini vnciæ duæ. Id omne propinatur melancholicis quibus excitat copioſas vomitiones.

Lib.2. de dieta.

Lib. 8. ſim.

Lib.3.c.40

Lib.7. ſim.

Cap.275. ſimpl.

GALEGA. *CAP. XLV.*

AB EFFECTV & viribus potiùs quã ab odore (nullus enim huic odor rutæ, ſed leguminis, cui videtur ſimilior) huic plantæ rutæ nomẽ inditũ eſt. Eſt enim cõtra venena efficaciſſima. Dicitur aũt ruta capraria, & Galega ab herbariis, ab Italis quibuſdã *Lauaneſe*. Caule & foliis: viciæ ſilueſtri quadãtenus ſimilis eſt, caule ſeſquicubitali, & bicubitali, rotũdo, duro, in quo folia à pediculis exeunt dena aut vndena, ferè viciæ ſilueſtris, ſed lõgiora & maiora: flores in ſummitate cõgeſti, dilutè cærulei, aut cãdidi, è quibus ſiliquæ erũ-

Nomina

Forma.

GALEGA.

punt longæ,graciles,rotundæ,in quibus ſemen cõcluditur,radix ſatis magna,non facilè emoritur. *Locus.* In ſcrobiũ aggeribus,lociſq; humẽtibus prouenit. *Pena in Aduc.l.* In Pedemontana planitie iuxta Eridani fluẽta,& Taurinũ copioſè luxuriat,paſsimq; alibi. In frigidioribus regionibus herbarij in hortis colũt. *Tempus.* Iulio & Auguſto floret, & ſemẽ maturat. *Temper. & Vires* Calida ſiccaq; eſt tẽperie. Huic vis eſt maxima nõ ſolùm aduerſus letalia venena, verũ etiã aduerſus ferarũ omnium venenatos tum ictus tum morſus,ſucco eius epoto,vel herba emplaſtri modo vulneratis partibus impoſita. Quare *Ibid.* Veneti pharmacopœi, inquit Pena,atq; circulatorũ illic fex, qui viperas ſtipis colligẽdæ cauſa circũferunt, ſimulatq; demorſi ſunt, nihil certius hac aut præſtãtius habent, eadẽ magis freti quàm decantatis illis theriacis.Epotus recentis herbæ ſuccus datur vtiliter cochlearis menſura ad necãdos inteſtinorũ vermes.Idẽ pręſtat herba ipſa in patella calfacta ex oleo amygdalarũ amararum,aut è lini ſemine,ac vmbilico adalligata.Laudant aliqui ſuccũ ſeſquiunciæ põdere hauſtũ pueris comitiali morbo vexatis.Aduerſus peſtilentiam mirificè valet,quare hanc crudam quidem quotidie in acetariis vorant. Alij olerum modo coctam ex carnium iure edunt,nonnulli ſuccum extrahunt,& ex vino hauriunt. Eiuſdem ſuccus datur in principio peſtilentia affectis, aut eiuſdem decoctum ex aceto,addita theriaca, aut armenia bolo.Sed ægros ſudare oportet. Idem præſtat ad peſtilentes febres,in quibus ex anthemata emerſerint, præſertim epoto herbę decocto ex aqua cum tormentillæ radice,cardui benedicti foliis,& armenia bolo.

ARISTOLOCHIA. CAP. XLVI.

Nomina Ἀριστολοχία Græcis, Ariſtolochia Latinis, Barbaris & Officinis corrupto nomine Ariſtologia, Arabibus *Zaraund, Maſmocra*, ſeu *Zarawed*, Gallis *Sarraſine & foterne*, Germanis *Oſterlucey,& Holtwurtz*.Dicta autem *Lib.3.c.4.* eſt ariſtolochia, auctore Dioſcoride,quod ſit ἀρίστη ταῖς λοχείαις,ideſt, optima puerperis,nõ grauidis,vt Plinius ait,quòd remoratos menſes, hærentes ſecũdas,& reliquias omnes à partu expellat.Sunt enim λοχεῖαι partus dolores,& ipſæ *Genera.* mulieres parturiẽtes,& λόχια partus purgamẽta.Dioſcorides & alij Græci ariſtolochiæ tria eſſe genera ſtatuũt. Vna eſt quæ rotunda,& fœmina dicitur, altera longa *Lib.25.c.8.* & maſcula,tertia clematitis,id eſt,ſarmẽtitia appellatur. Plinius his tribus generib⁹ quartũ addit,ac piſtolochiã & polyrrhizon vocat.Tria genera ſic deſcribit Dioſco *Lib.3.c.4.* rides. Ariſtolochia rotunda,quæ fœmina vocatur,folia hederacea habet,cum acri- *Forma.* monia odorata,ſubrotunda,tenera,multis ab vna radice germinibus, ſarmenta illi ſunt oblõga,flores candidi,pileolis ſimiles,quod in ipſis rubet,grauiter olet. Radix eſt rotunda,rapo ſimilis. Ariſtolochia longa maſcula appellata, à nõnullis dactylitis,folia lõgiora quàm rotunda habet,ramulos tenues,dodrãtales,florẽ purpureum graueolentẽ,qui cum defloruerit, piro ſimilis fit,radix digiti eſt craſsitudine & dodrantalis,aut etiã maior.Tam huius quàm prioris radix colore eſt intus buxeo, guſtu amaro,& odore viroſo.Tertia etiã longa,quæ & clematitis vocatur,caules profert tenues foliis ſubrotundis refertos, (ἀειζώῳ μικρῷ ἐοικότα habent vulgata exẽplaria,ideſt,ſemperuiuo minori ſimilib⁹,ſed legendũ,vt annotat Dodon.ἀσάρῳ ἐοικότα,

μικρὰ,

ARISTOLOCHIA Fœmina, ſiue rotunda.

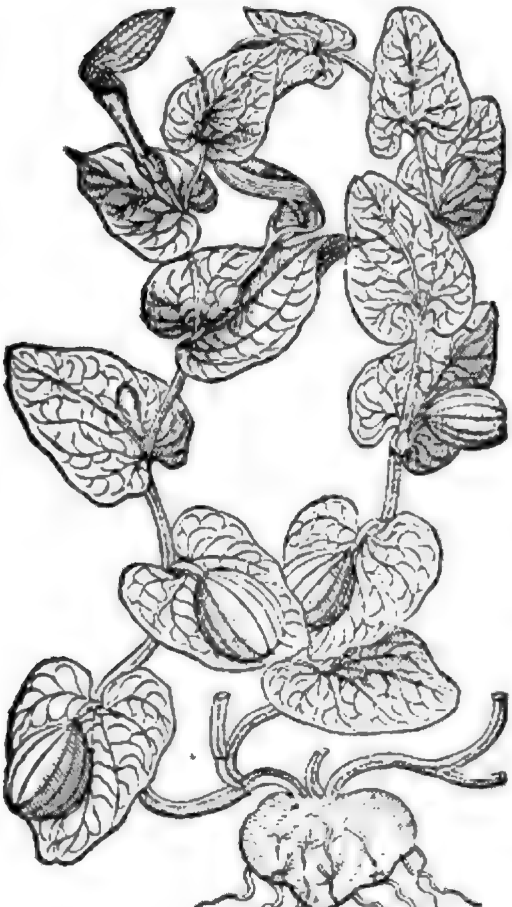
ARISTOLOCHIA Longa, Matth. Clematitis Pena & Lob.

μικρὰ, id eſt, aſaro ſimilibus, paruis.) flores ruræ, radices longiores, tenues, cortice craſſo & odorato veſtitos. De iiſdẽ & Piſtolochia ſic ſcribit Plinius. (Lib. 25. c. 8.) Inter nobiliſsimas ariſtolochiæ nomẽ dediſſe grauidę videtur, quoniã eſſet ἀρίστη λοχού-σας. Noſtri malũ terræ vocãt, & quatuor genera eius ſeruãt. Vnum tuberibus radicũ rotundis, foliis inter maluã & hederã, nigrioribus, mollioribuſq;. Alterũ maſculæ, radice lõga, quatuor digitorũ longitudine, baculi craſsitudine. Tertiũ lõgiſsimæ tenuitatis, vitis nouellę, cui ſit pręcipua vis, quæ clematis vocatur, ab aliis Cretica. Oẽs colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo, ferũt bacculas paruas vt capparis. Valẽt radice tãtùm. Eſt & quę piſtolochia vocatur, quarti generis, tenuior quàm proximè dicta, denſis radicis capillamẽtis, iunci plenioris craſsitudine. Hanc quidã Polyrrhizon cognominãt. Odor omniũ medicatus, ſed oblongæ radici tenuioriq; gratior: carnoſi enim eſt corticis, vnguentis quoq; nardinis conueniens. Has quatuor ariſtolochias medici & pharmacopœi Monſpeliẽſes dudum notiſsimas & vſu receptas habuerunt. Id quod etiã affirmat Pena. (In Aduerſ.) Ac primũ, inquit, animaduertat rei herbariæ ſtudioſus tantã eſſe trium, rotũdę, longæ, & piſtolochię Plinianę in foliis, caule & flore ſimilitudinẽ, & tam parem formã, vt ne perſpicaciori quidẽ & excercitatiori interdũ liceat nõ decipi. Nam foliũ omnibus ferè rotundum, magnitudine fermè pari, è caule lento, flexili: floribus color partim ex luteo nigricat, forma omnibus eadẽ. Vnde diſcrimẽ vel attentiùs intuenti vix patet inter tres iſtas ariſtolochias, niſi radix certiorẽ faceret. Rotundæ radix rapo ſimilis, iam valde nota Italiæ & Galliæ Narbonẽſi. Folia aliquantũ rotundiora, & nigriora quã longæ ariſtolochiæ, nõ piſtolochię, vt plurimũ: nam ſitu mutari poſſunt & ſolent, flores itidẽ vt folia, obſcuriores: per meſſes turgent lagenulæ nuci muſcatæ pares, ſemine fuſco prægnãtes, ad baſim cõpreſſo, & apice donato. Ariſtolochiæ lõgæ radix forma digiti cùm puſilla, qualẽ videtur deſcribere Dioſcorides, cùm verò prouecta, quadruplò maior, foris colore fuſco vel atro, intus flauo, cẽtaurij magni colore. Piſtolochiæ radix multis eſt fibrata capillamentis ellebori modo, prolixioribus tamẽ, & ex atro flauẽtibus. Adhæc toto habitu aliquãto minor eſt: verũ gratior eius odor multò, & magis aromaticus: nulla alia neq; folij, neq; florum aut pomorũ differentia, vti neq; ſeminis. Clematitis radix eſt exilis, odorata, multò proceriore fruticat ſarmento, viticeo, cubitali, flore luteo, caule cubitali, fructu ob-

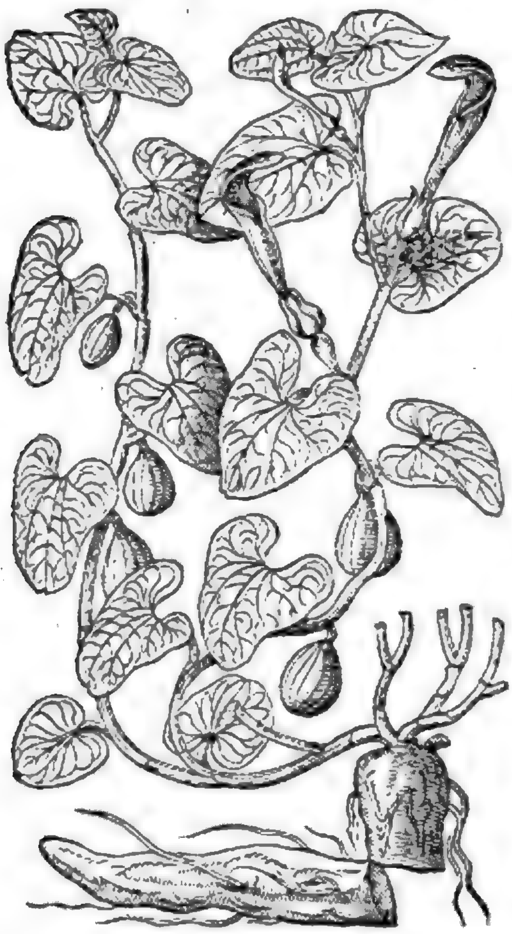
longo,magnitudine parui oui,ſemine intus lato.Hæc in vineis plurima reperitur, & aruis frigidioribus reliquæ Galliæ, ac Italiæ.Germania etiã & Flandria ſpõte natam habẽt.Matthiolus & Pharmacopœi genuinã longã eſſe cẽſent.Hanc falſò mul-
Lib.1.Anti. ti crediderũt eſſe, quæ ab Andromacho & Galeno ἀριστολοχία λεπτή,id eſt, ariſtolochia tenuis dicitur,theriacis aptior,quæ eſt ariſtolochia polyrrhizos, tũ ſuaui odoris gratia, tum medicata efficatiore facultate præferẽda rotundæ, & longæ,nedum
Lib.1.purg. clematidi,quç viribus inferior eſt.Dodonçus Ariſtolochię ſpecies quinq; cõſtituit,
Cap.1. Rotundã,Longã,clematitim,Piſtolochiã,Ariſtolochiam Sarracenicã. Cluſius qua-
Lib.2. ſtir. Hiſpa.c.23. tuor.Rotundã quidẽ,Longam,Piſtolochiã eaſdẽ,quas Dodonæus, Clematitim verò duplicẽ fecit,priorẽ eam quæ à Dodonæo Ariſtolochia Sarracenica dicitur, alterã quæ eidem Dodonæo etiã eſt Clematitis.Rotũdæ vnicã ſpeciẽ veteres fecerunt Anguillara plures inueniri ſcripſit. Cluſius duas dũtaxat ſe obſeruaſſe ait.Prior hic picta multis ex vna radice germinibus,cubitalibuſq; interdũ palmitibus cõſtat,quadrangulis,quibus ex interuallis folia hærẽt mediæ inter maluã & hederã magnitudinis,mollia,venoſa,ex viridi nigricãtia,breui pediculo:his incumbũt oblongi flores, cauitubç modo; ex purpura nigri teſte Dioſcoride (ἄνθη λευκὰ, τὸ δ' ἐν αὐτοῖς ἐρυθρὸν δυσῶδες, inquit Dioſcorides, id eſt, flores albi,in quibus quod rubrũ eſt grauiter olet:qui florũ color ſequẽti rotundæ magis cõpetit)quorũ labrũ prominulum ſeu extima pars latior eſt quã in lõgæ aut clematitidis flore,& tota nigricãs.His ſuccedit fructus rotũdus,parui melopeponis forma,q multa grana cõtinet ordine diſpoſita,lata,nigricantia, Radix ampla, tuberoſa, rugoſa, cortice craſſo,foris nigro,intus buxeo colore. Naſcitur pingui ſolo,in pratis,& humidiorioribus agrorum marginibus.Hiſpaniæ,& Galliæ Narbonẽſis,atq; etiã Italiæ. Floret in calidiorib⁹ regionibus ineunte vere,alibi Maio & Iunio. Altera ramulis ſeu palmitib⁹ prioris,foliis ferè Lõgę forma & colore,ſed maioribus, longioreq; quã ſuperioris pediculo:flos longior, ex albo purpuraſcẽs,intus nigricãs, Longę flori ſimilis: fructus priore lõgior,& piri modo turbinatus,gracilior tamen quã Longæ,ſemine prioris,rufo,minore radicis tubere,in reliquis ſuperiori ſimili.Longam Cluſius eandẽ quam Dodonæus & Pena, deſcripſit,cui cauliculi quadrati, duos palmos lõgi,interdum longiores,multis alis brachiati,& humi vti rotundæ diffuſi,folia quàm illius minora,firmiora,dilutiore colore,longioréque pediculo,Soldanellæ ferè forma:flos oblõgus concauus, ex viridi candicãs,rotundæ alterius effigie, ſed extima parte colore magis herbaceo,intus vt in reliquis hirſutus, fructus piri inſtar turbinatus,qui per maturitatẽ reliquarum Ariſtolochiarũ modo dehiſcẽs,ſemen oſtẽdit latũ & rufum.Huius radix digiti eſt craſſitudine Dioſcoridi, & dodrãtali lõgitudine,quod de triẽnibus & iuniorib⁹ plãtis intelligendum putat Cluſius:nam adultarum longè amplior eſt magnitudo: multas enim ſe eruiſſe aſſerit,quæ craſſitudine brachiũ,longitudine dimidiũ cubitũ æquarent.Adultæ verò omnes plerúmque extrema parte obtuſæ ſunt,æquali ferè per totam longitudinẽ craſſitie & citra extremũ ramoſæ: iuniores gracileſcunt, multáſque fibras habẽt. Prouenit locis cãpeſtribus in Gallia Narbonenſi.In longa

ARISTOLOCHIA Rotunda Dodon. & Cluſij.

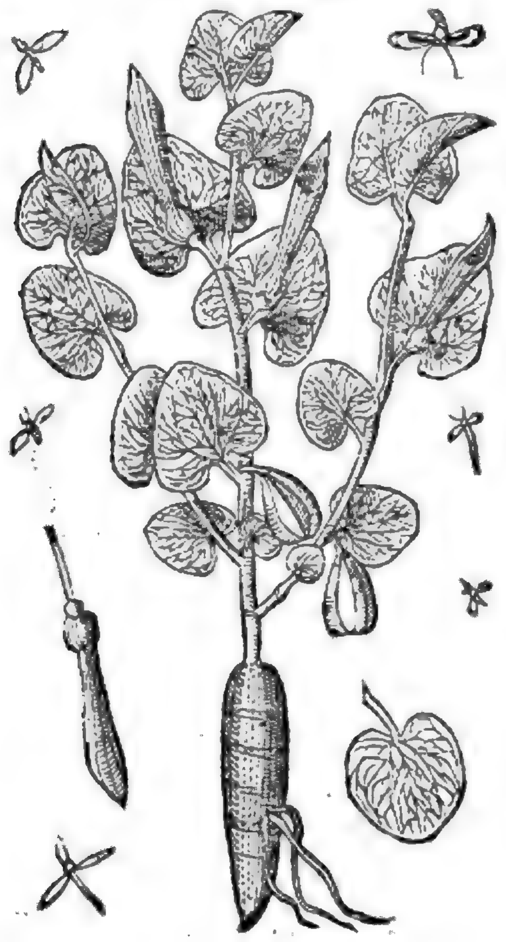
etiam

ARISTOLOCHIA Longa, Dodon. & Cluſij.

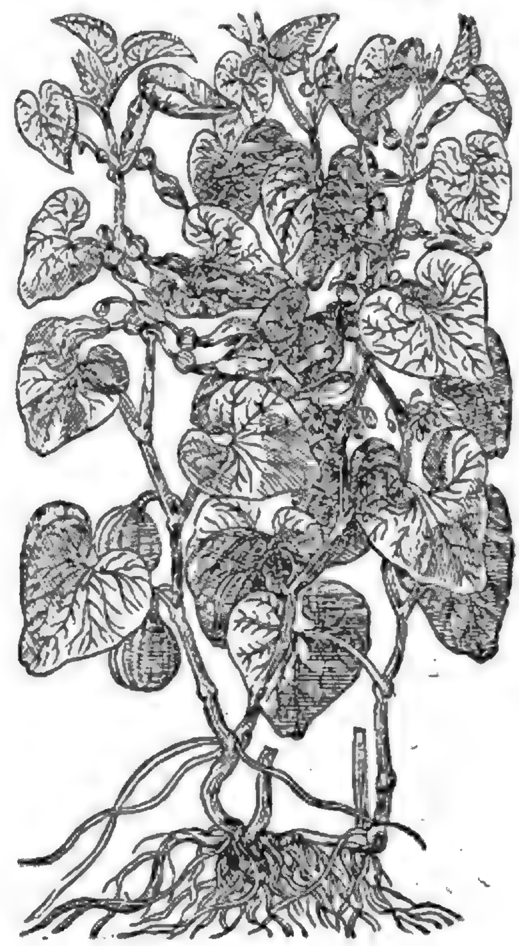

etiam differentia quædã obſeruari poteſt. Nam Hiſpanicæ (tametſi huic per omnia ſimilis) flos diligentiùs inſpicientibus nõnihil differre videtur, quippe cuius extima pars interiore parte purpurei coloris ſit, qui in alia herbaceus eſt: radix item huius extrema parte, nõ vt alterius gracilis eſt in nouellis plantis, ſed plerũq; obtuſior. Naſcitur inter vites iu Hiſpania, agro Valentino frequẽtiſsima, vbi Martio floret, & ſemen fert: alibi frigoris impatiens. Clematitis ſupradictas magnitudine ſuperat, caule firmo, rotundo & ſtriato, ſupra cubitalẽ altitudinem aſſurgẽte: huius folia reliquis multò ampliora, ex viridi palleſcentia, longo pediculo, forma Longã referẽtia: flos pallidus, copioſus, Longæ propemodùm forma, quo dilapſo fructus ſubſequitur reliquis maior, exigui mali magnitudine, ſemen cõtinens, vt reliquarum Ariſtolochiarũ. Huius radix quæ reliquis cu grauitate quadam odoratior eſt, tenuis, & nunquam ad minimi digiti craſsitudinem accedens, longè lateq; ſerpit, & altiſsimè mergitur, adeo viuax, vt etiam fruſtulatim cõciſa facillimè renaſcatur. Loca amat editiora, & nonnullis Galliæ Narbonenſis vinetis adeò frequẽs, vt vina ab ea ingratum ſaporem contrahant. Inuenitur & in pleriſq; aliis Galliæ, Hiſpaniæ, Germaniæ & ſuperioris & inferioris locis. Floret quo reliquæ tẽpore. Hæc pro legitima Lõga à pleriſq; vſurpatur, Gallis *Sarraſine*, Narbonẽſibus *Foterne*.

ARISTOLOCHIA Longa, Fuchſ.

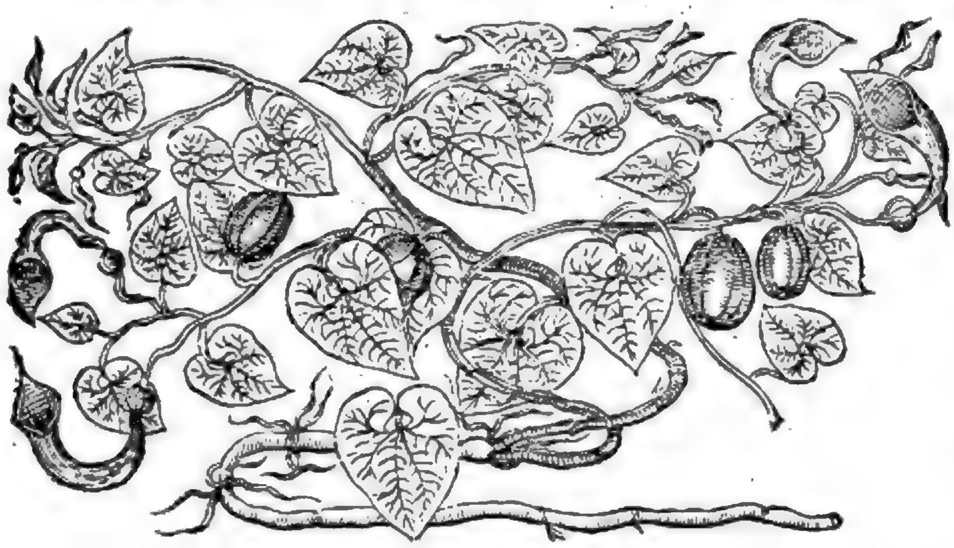
ARISTOLOCHIA Sarracenica Dodon. Clematitis prior, Cluſij.

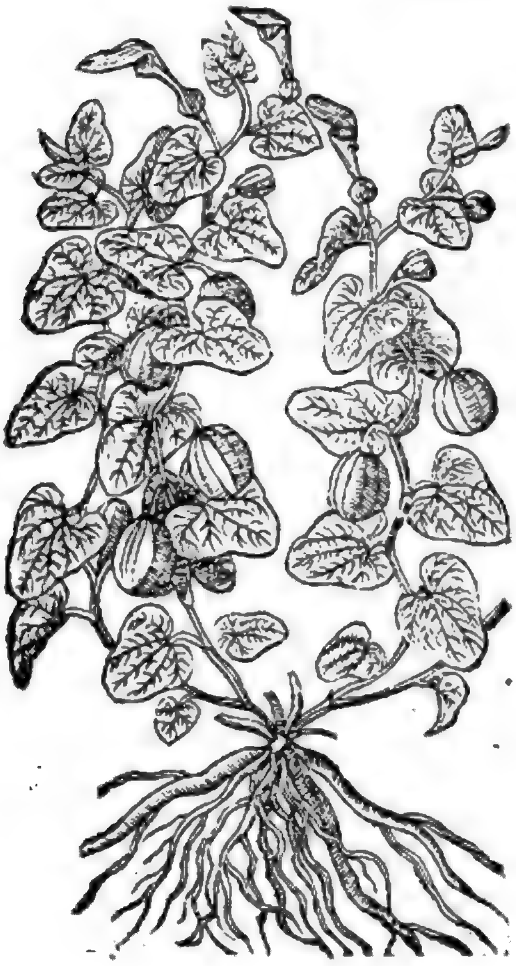
Huc refert Cluſius id Ariſtolochiæ genus quod circa Hiſpalim itinere Olyſsiponenſi,plurimiſq; aliis Bæticæ locis,vbi *Sarza parilla* nominat,in dumetis,vepribꝰ, & vetuſtis quibuſdã oliuetis obſeruauit,lõgis, venoſis,tenuibus,ſtriatiſq; ſarmẽtis, quibus vicinas ſepes & interdũ arbuſculas ſuperat,iis ſeſe cõuoluens & implicans cõuoluuli,aut lupuli modo. Folia illi Ariſtolochiæ generibus ſimilia, ſiue potiùs Hederæ,firma,in extremo acuminata, ſupernè læuia & viridia,infernè ex purpura albicãtia, pediculo longo:flos Ariſtolochiæ lõgæ,recuruus, oblongus, ex purpura niger,intus tenui lanugine plenus,longiſsimo omnium pediculo inſidens:fructus reliquis Ariſtolochiis ſimilis,ſemẽ etiam ſimile:radix prælõga,ſarmẽtitia,Smilacis aſperæ modo (cui perſimilis eſt) nunc per ſumma ſerpens, nunc altè ſub terra ſeſe condens,colore pallido, nõ ingrati ſaporis, ſed guſtu aliquantulum adſtringentis cũ manifeſto calore.Tota planta odorata eſt,ſempérq; iſtic viret, Ianuario,Februarioq; florẽs.Naſcitur pingui ſolo,iis qui dicti ſunt locis.Huius neminem meminiſſe ait Cluſius,præter Belloniũ,qui in Creta ſe obſeruaſſe ſcribit.Dodonæus tamen eandẽ Clematitidis nomine depinxit.Piſtolochia Dodonæi & Cluſij eadẽ eſt, quæ cauliculos magna ex parte pedales habet, nõnunquã maiores, anguloſos, ſtriatos, Ariſtolochiæ longæ modo ramoſos, ſed tenuiores:folia lõgæ ſimilia,nigriora,minora, rugoſiora, & aliquãtulum in ambitu ſinuoſa: florem rotundę priori ſimilem,minorem tamẽ, & aliquando

Li.1.Obſer. cap.17.

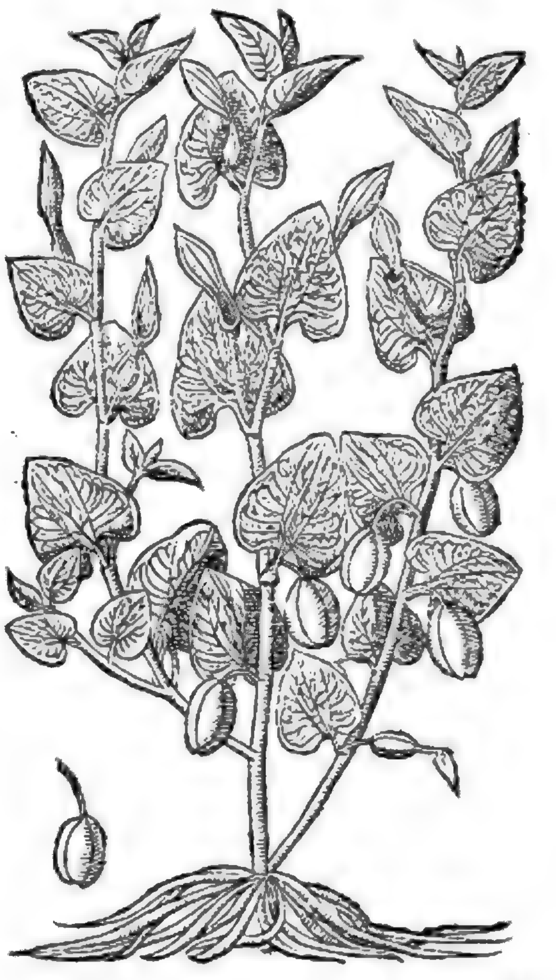
ARISTOLOCHIA Clematitis, Dodonæi.

PISTOLOCHIA, Cluſij.

PISTOLOCHIA, Dodon.

& aliquando nigrũ, aliquando ex herbido luteũ: fructũ rotundæ ſimilitudine, ſed
minorem, ſemen etiã ſimile. Dẽſis eſt radicis capillamẽtis, iunci, vt Plinius ait, ple-
nioris craſsitudine, buxeo colore. Prouenit in oliuetis, & petroſis Hiſpaniæ Gal-
liæq; Narbonẽſis locis. Serius floret reliquis Ariſtolochiarũ generibus: ac hoc pe-
culiare eius fructus habet, vt dũ maturuit, ea qua pediculo adhæret parte dehiſcat,
Longæ verò ab extrema parte. Ariſtolochia rotunda, vt Dioſcor. ſcribit, cõtra alia *Lib.3. ca.4.*
venena valet. Longa verò drachmæ vnius pondere cum vino pota & illita, aduer- *Vires &*
ſus ſerpentes & letalia. Menſes, fœtus, & omnia in vtero cõſiſtentia partus purga- *Temper.*
menta cum myrrha & pipere pota, & illita pellit. In peſſo ſubdita eadem efficit.
Rotunda ad eadẽ omnia ad quæ prædicta conducit, ampliuſq; aſthmati, ſingultui,
rigori, lieni, ruptis, conuulſis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur.
Surculos & ſpicula extrahit: ſquamas oſsiũ illita educit, putreſcentia circũ exeſt, ac
veluti ſcarificatu ſeparat, ſordida vlcera expurgat: caua cũ iride & melle explet: ex-
tergit gingiuas & dentes. Creditur & Clematis ad eadẽ prodeſſe, viribus tamẽ in-
ferior eſt. Valent radice tantùm, inquit Plinius. Rotunda cõtra ſerpẽtes. Oblonga *Lib.25. c.8.*
tamen in ſumma gloria eſt, ſi modò à cõcepta admota vuluis in carne bubula ma-
res figurat, vt traditur. Quæ polyrrhizos cognominatur, conuulſis, ruptis, ex alto
præcipitatis, radice pota ex aqua vtiliſsima eſſe proditur: ſemine pleuriticos &
neruos cõfirmare, excalfacere. Et alio in loco. Plurimis modis Ariſtolochia pro- *Lib.26. c.15.*
deſt: nã & mẽſes & ſecũdas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere ad-
ditis, pota vel ſubdita. Vuluas quoq; procidẽtes inhibet fotu, vel ſuffitu, vel ſubie-
ctu, maximè tenuis. Et vulneribus capitis medetur Ariſtolochia, fracta extrahens *Lib.25. c.11*
oſſa, & in alia quidẽ parte corporis, ſed maximè capite: ſimiliter piſtolochia. Sed de
his diſtinctiùs Galenus ſcripſit. Ariſtolochię radix ad medicationẽs vtiliſsima eſt, *Li.6 ſimpl.*
amara & ſubacris. Sed ex illis tenuiſsima eſt rotunda, & in omnibus efficacior.
Aliarũ verò duarũ Clematis vocata magis odorata eſt. Itaq; ea ad vnguẽta vtũtur,
ſed ad ſanationes infirmior. Lõga verò minùs tenuis eſt quàm rotũda, ſed nec ipſa
inefficax: verũ abſtergẽdi & calefaciẽdi facultatem habet, minùs tamẽ quã rotũda
abſtergit, atq; digerit, ſed nõ minùs calfacit, imo fortaſsis etiã plus. Itaq; in quibus
vſus eſt mediocriter abſtergere, cõmodior eſt longa quemadmodũ in carnis exul-
cerationibus, & in vteri fomentatu. In quibus autem craſſum humorem validiùs
extenuare oportet, illic vſus eſt rotũdæ. Quapropter dolores ab obſtructione aut
craſsitie craſſiorũ flatuũ natos magis curat rotũda, & ſurculos extrahit, & putredi-
nes ſanat, & ſordida vlcera expurgat, ac dẽtes gingiuáſq; cãdidas efficit. Auxilio eſt
aſthmaticis, ſingultiẽtibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis
etiã cõuulſiſq;, vt ſi quod aliud medicamentũ, idonea eſt. Paulus Æginet. Ariſtolo-
chiã Clematitim inter medicamẽta ſimplicia quæ bilẽ purgãt, recenſet. Ætius pi- *Lib.7.*
tuitã ac bilẽ vacuare ſcribit. Cũ igitur Clematitis, inquit Cluſius, huiuſmodi facul-
tatibus prædita ſit, & illius vſus in omnibus ferè iis morbis commendetur, quibus
vtilem ſuam *Sarzam parillam* ſcribunt Hiſpani: Clematitis itẽ illa peregrina, & Clu-
ſij iudicio legitima, multis notis cum Sarzæparillæ deſcriptione cõueniat, & eo-
dem nomine ab incolis donetur, in ea ferè eſt ſententia Cluſius eam eſſe veram
Sarzamparillam, aut illi congenerem plantam.

RHODIA RADIX. CAP. XLVII.

A Græcis ῥοδία ῥίζα dicitur, à Latinis Rhodia radix ἀπὸ τῶν ῥόδων, ideſt, à
roſis, quarum odorem ſpirat, vt Latinè Roſea radix dici poſsit, Gal- *Nomina*
licè *Racine ſentant les roſes*, Germanicè *Roſenuurtz*. Hanc paucis per-
ſtrinxit Dioſcorides, Rhodia radix, inquit, naſcitur in Macedonia, *Li.4. ca.41.*
coſto ſimilis, ſed leuior, & inæqualis, quæ cõtrita roſas redolet. Hanc ſic depin- *Forma.*
xit, & pluribus notis deliniauit Matthiolus. Caules edit rotundos, quadam- *Ca.41. li.4.*

tenus cauos, cubitales, à quibus circũquaque folia prodeunt longiuſcula, in acutum deſinentia, portulacæ aut ſedi inſtar pinguia, minutimq́; per ambitũ ſerrata.

RHODIA Radix.

In caulium ſummitate vmbellam profert viridem, tithymali cypariſsiæ modo, ſed quæ cũ defloruerit, rubeſcat. Radix ei inæqualis, ſtrumoſa, craſſa, qualis pſeudocoſto, quod ex Gargano monte aduehitur. Illa recens exterius ſplendeſcit, intus ſubalbida: ſicca verò, intus rubra, fibris ſquamoſa. Manſa hæc recens, aut trita, odore roſas refert, vnde meritò ei Rhodiæ nomen. Præterea omniũ viuaciſsima eſt, quippe quæ è terra effoſa, niſi locis admodùm ſiccis reponatur, poſt multos menſes rurſus plãtata repullulet. *Locus.* Naſcitur in altiſsimis mõtium rupibus, ſaxoſis præruptiſq́; locis. *Lib.4.c.41.* *Vires & Temper.* Vtiliſſima capitis doloribus, inquit Dioſcorides, ſi madefacta fronti & temporibus cum roſacei momento imponatur. Scribit Galenus eam quę in Macedonia naſcitur, tenuium eſſe partium, & diſcutiẽtis facultatis. In calefaciendo verò ſecũdi eſſe exceſſus, aut tertij incipientis. Cum tamẽ ad omnes capitis dolores valeat, à quacũque cauſa proueniętes, ſi recẽs cõfracta, & aqua roſacea perfuſa cũ calidus fuerit affectus, aut ex amaraci aqua fronti temporibuſq́; illinatur, præterea cùm cerebrum roboret odoris iucunditate, temperatis qualitatibus præditam eſſe veroſimiliùs eſt, quàm ſecundo exceſſu, aut tertio incipiente calidam eſſe.

SALIVNCA Neapolitana.

CAP. XLVIII.

SALIVNCAE hoc genus Neapoli miſſum, in Apuliæ montibus naſcitur. Quidam folium odoratũ eſſe putant, à Malabathro diuerſum, quod apertiſsimè monſtrat Iuriſconſultus, lib.39. Digeſt. Titulo, de publicanis & vectigalib. Cæterùm eos falli ex eo perſpicuum eſt, quod & folium & Malabathrum Indis peculiaria ſint, & ad nos inde vehi ſoleant. Pharmacopœi quidam Itali eam pro folio Theriacæ immiſcent, quàm rectè, ij viderint. In tam exigua planta conſpicua eſt radicis craſsities, rugoſæ, vtcũque flaueſcentis, in nodos extuberantis, fibris capillatæ è quorũ lateribus hinc inde folia prodeunt, vt ex ea figura ſerpere radicem, & æditis illis nodis ſeſe propagare non abs re exiſtimem. Folia illa oblonga ſunt, anguſta, plãtagini vtcũque ſimilia, infernè arcta, ſupernè latiora. Sapore & odore planta iſta Valerianam refert, vt non dubitem ob odoris ſuauitatem, & ſaporis qualitatẽ egregiis aduerſus morbos variis facultatibus præditam eſſe, ac folij loco ſubſtitui poſſe.

HISTO

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER NONVS,

In quo plantæ omnes quæ in Paluſtribus proueniunt probè deſcribuntur & ad viuum depinguntur.

IVNCI, CAP. I.

LVSTRANDIS agris potiſsimū per meſſes conceptos æſtus frigidis ſolemur vmbris paluſtrium plantarum, & earum quæ in vmbroſis, vdis, vliginoſis & pinguibus gignuntur, quæ magna ex parte, aut foliū in medio carinatum, & tanquā ex foliis duobus coagmentatum habent, vt Arundo, butomus, cyperus, aut intrinſecus amplo meatu pertuſum, vt iuncus, animaduertendo errore noſtrorum exemplarium, in quibus apud Theophraſtum legitur, cap.16.lib.1.Hiſtor. καὶ τὸ μέσον οἷον τρόπις, ὅθεν τοῖς ἄλλοις, &c. cum legendum ſit, οἷον τρόπις ἔνδοθεν δὲ τοῖς ἄλλοις, &c. In hoc tamen ſeceſſu minimè ſimus otioſi, ſed varias iis in locis plantas diſquiramus, tum quæ à veteribus, tum quæ à recentioribus ſunt obſeruatæ, facto ab iis quæ notiores ſunt initio. Quæ autem plāta Iunco notior? Dicitur is Græcis Σχοῖνος à loris & funibus, ſicut Latinis Iuncus à iungendo, Arabibus *Dis*, Gallis *Ionc*, Italis *Giunco*, Hiſpanis *Iunco*, Germanis *Bintzen*. Dioſcorides Iunci genera ponit his verbis. Iunci duo genera: vnum læuis nominati, alterum acuti, qui in mucronem faſtigiatur. Cuius etiam duo aſsignantur genera. Vnum ſterile, alterum fert ſemen nigrum, rotundum, & craſsiore conſtat calamo, carnoſioreq́;. Tertius eſt Iuncus qui vocatur Holoſchœnos, &c. Galenus aliter ea genera diſtinxit. Schœnos læuis, inquit, quædā oxyſchœnos, alia holoſchœnos nuncupatur (deprauatè tamen in vulgatis codicibus legitur oligoſchœnos) Gracilior durioréq; oxyſchœnos, craſsior laxiorq́; holoſchœnos. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, altera ſemen fert, &c. Theophraſtus verò ſic: ἔστι δ᾽ αὐτοῦ (σχοίνου) τρία εἴδη, καθάπερ τινὲς διαιροῦσιν. ὅ,τε ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, ὃν δὴ καλοῦσιν ἄῤῥενα, καὶ ὁ κάρπιμος, ὃν μελαγκρανὶν καλοῦμεν, διὰ δ᾽ μέλανα τὸν καρπὸν ἔχειν. παχύτερος δὲ τούτου καὶ σαρκωδέστερος καὶ τρίτος τῷ μεγέθει, καὶ τῇ παχύτητι καὶ σαρκίᾳ διαφέρων ὁ καλούμενος ὁλόσχοινος. Quæ Plinius his verbis expreſsit. Tria genera eius (Iunci) acuti, ſterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: reliqua fœminini, ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Craſsior hic & fruticoſior: magíſque etiámnum tertius, qui vocatur holoſchœnos. Sunt igitur Theophraſto & Plinio, Iunci genera duo. Oxyſchœnos mas, Oxyſchœnos fœmina. Tertium holoſchœnos, vt non ſit oxyſchœni ſpecies. Ex quibus ſuſpicari licet corruptos eſſe vulgares Dioſcoridis codices, in quibus Iuncus in læuem & oxyſchœnum diſtribuitur: Oxyſchœnos in ſterilem, frugiferum, & in tertium holoſchœnum. Hîc enim tertia Iunci ſpecies ſtatuitur

Nomina

Lib.4.c.47.

Genera.

Li.8.ſimpl.

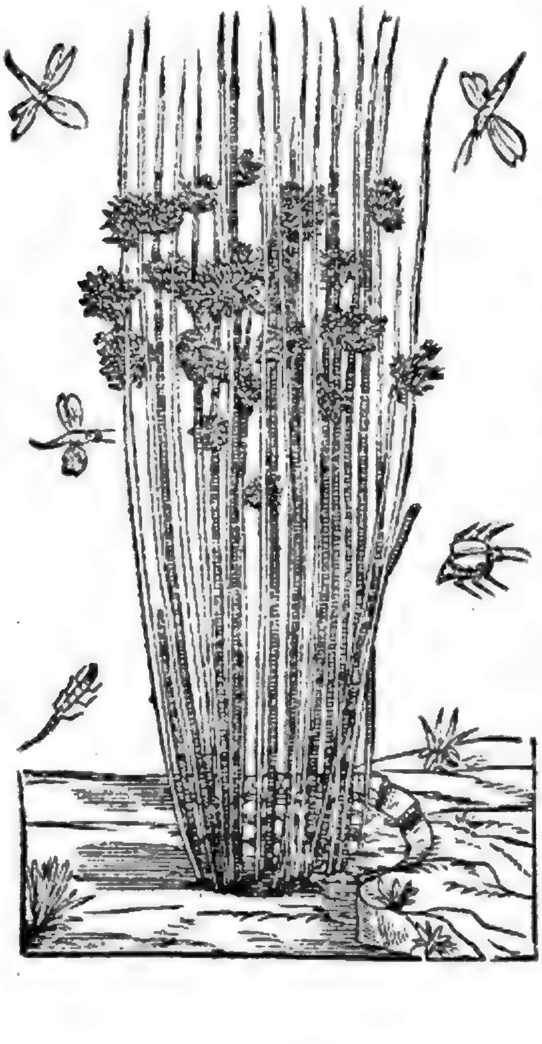
Lib.4.hiſt. ca.13.

Li.21.ca.18.

ſtatuitur holoſchœnos, quæ diuiſionis totius altera pars eſt. Iuncus enim læuis alius oxyſchœnos, alius holoſchœnos. Quare ex Galeno qui caput de Iunco, vt alia transſcripſit ex Dioſcoride, ſic emendanda videntur eius exemplaria. Σχοῖνος λεῖα ἀπόξυς ἐπ' ἄκρου. ταύτης διττὸν εἶδος, τὸ μὲν δὴ αὐτοῦ ὀξύσχοινος. τὸ δὲ ὁλόσχοινος. Τῆς δὲ ὀξυσχοίνου δύο εἰσὶν εἴδη. ἡ μὲν γὰρ ἄκαρπος, &c. Ideſt, Iunci læuis in acutum faſtigiati duo ſunt genera. Vnum oxyſchœnos, alterũ holoſchœnos. Rurſus oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, &c. Vel, vt Theophraſtus & Plinius diuidunt, tria intelligamus Iunci læuis & acuti genera à Dioſcoride conſtitui, ſitq́; idem σχοῖνος ὀξὺς Theophraſti, qui ὀξύσχοινος Dioſcoridis. Igitur acuti Iunci ſiue oxyſchœni duo ſunt genera. Alterum ſterile, alterum frugiferum: tertiũ genus eſt holoſchœnos, carnoſior & craſsior reliquis duobus: vt ſit holoſcœnos ex τῶν ἀποξέων ἐπ' ἄκρου genere, cui generi Theophraſtus etiam & Plinius ſubiiciunt. Hæc ſi quis cum Theophraſto conferat, maximè conſentire perſpiciet. Hanc diuiſionem Aldinum exemplar diuerſum ab aliis quos ſecuti ſunt interpretes, videtur exprimere: ſic enim habet: Σχοῖνος λεῖα. Τὸ μέν τοι αὐτοῦ καλεῖται σχοῖνος λεῖα, ὃ δὲ ὀξύσχοινος ἀπόξυς ἐπ' ἄκρου. διττὸν δὲ καὶ ταύτης εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἄκαρπος, ἡ δὲ μέλανα καρπὸν ἔχει, περιφερῆ. παχύτεροι δὲ ταύτης οἱ κάλαμοι, καὶ σαρκωδέστεροι. ἔστι δὲ καὶ τρίτη πολλῷ σαρκωδεστέρα, καὶ παχυτέρα. (ſic enim legendum ex Theophraſti & Plinij locis antea citatis, non τραχυτέρα, vt habent omnia Dioſcoridis exemplaria) τοῖν δυοῖν, ὁλόσχοινος λεγομένη. Ideſt, Iuncus læuis. Vnus quidem Iuncus læuis vocatur, alter oxyſchœnos in ſummo acutus: duplex autem eſt eius genus. Vnum quidem ſterile, alterum fructum ferens nigrum, rotundum craſsiores huius ſunt calami, & carnoſiores. Eſt & tertium genus multò cornoſius & craſsius reliquis duobus, quod holoſchœnos dicitur. Eadem planè eſt quæ apud Theophraſtum diuiſio: hoc ſolùm intereſt, quod Iuncum læuem & oxyſchœnum veluti duo genera illic fiunt, cum vnicum ſit teſte Galeno, vt diximus. Eſt & id minimè prætereundum pro σχοῖνος λεῖα in Dioſcoride ex Hermolai viri eruditiſsimi iudicio legendum videri σχοῖνος ἐλεῖα, ideſt, Iuncus paluſtris. Cui adſtipulatur Paul. Ægi. ſic ſcribẽs. σχοῖνος ἐλεῖα, Ideſt, Iuncus paluſtris: quibus ſubiicit. Paluſtris Iuncus duplex eſt: ſed eius qui vocatur oxyſchœnos, ſemen eſt ſomnificum: holoſchœni autem dicti minus. Rectè verò iuncus paluſtris dici videtur, vt ab aliis ſecernatur qui in aridis, ſaxoſis, ſiccaneiſq; locis proueniunt: qualis eſt Iuncus Arabicus ſiue odoratus, & Hiſpanorum ſpartum, Iuncus propriè aridi ſoli. Sic & Theophraſtus de Iunco tractãs, ἐκ τῶν ἐνύδρων, ideſt, ex aquaticorũ genere eſſe ait. Plinius nõ σχοῖνον λεῖαν, vel ἐλεῖαν, ſed θαλαττίαν legiſſe videtur, cum ſcribit. Alterum genus Iuncorum fecit quod marinum, & à Græcis oxyſchœnum vocari inuenio. Nos ex Dalechampij ſententia rem paulò altiùs repetentes, Iuncos ſic partiemur. Iuncorum alij in aridis locis creſcunt, alij in aquoſis. Horum alij in maritimis proſiliunt, alij in aquis dulcibus. Rurſum vtriuſque generis horum, alij ſunt ἀποξέες ἐπ' ἄκρου, ideſt, in mucronem pungentem deſinũt, alij in faſtigium obtuſiùs. Sed de paluſtribus præſertim hîc agimus. Iunci paluſtris ſiue aquatici,

In Corall. 5.lib.4. Lib.7.

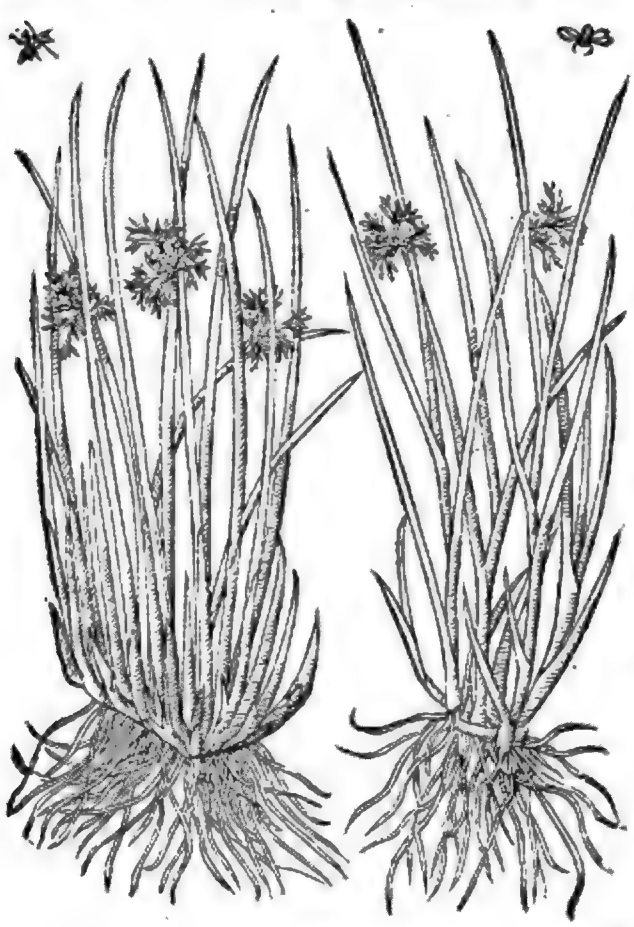
IVNCVS Læuis.

Lib.4.hiſt. cap.13. Li.21.ca.18.

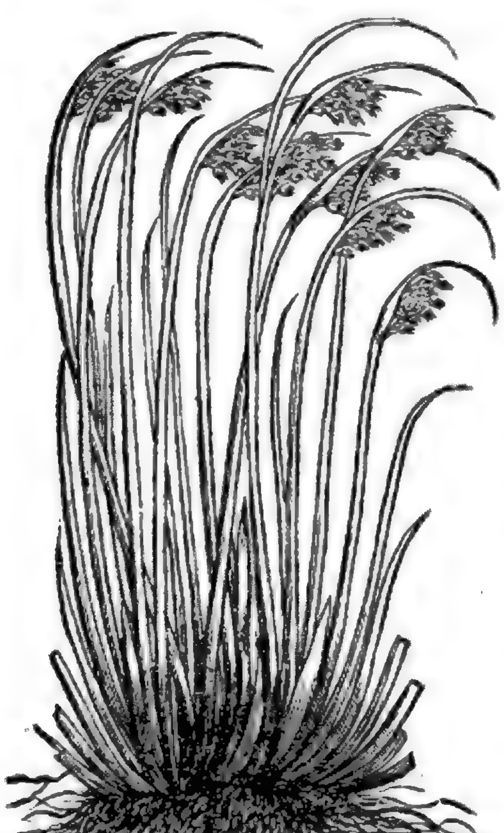
aquatici,alius eſt λεῖος, læuis,alius τραχύς, ideſt,aſper: alius faſtigio acutiore, alius obtuſiore. Iunci paluſtris læuis & ἀπόξεος ἐπ' ἄκρου, ideſt,in faſtigio: acuti alius eſt oxyſchœnos, alius holoſchœnos. Iam verò oxyſchœnos duplex eſt. Alter mas nullo ſemine fœcundus,alter fœmina nigrum ſemen ferens, Melancranis nominatur. Ad hæc genera permultæ Iuncorum paluſtrium ſpecies referũtur:de quorum multis hîc tractabimus. Iuncus læuis oxyſchœnos, vulgaris, foliorum loco ſtilos,ſeu culmos,ſeu virgas profert rectas,rotundas,tenues,læues enodes, cubitũ *Forma.*

IVNCVS Læuis & Oxyſchœn. Dodo.

& ſeſquicubitum altas, herbaceo colore virentes nitentéſque,acutis cuſpidibus mucronatas, candida medulla refertas,ellychnium referente,& vſu ſupplente. Radiculæ ei quàm plurimæ, tenues,fibratæ, inter ſeſe implicatæ. Mas nullum fert fructum,fœmina paulò infra cacumen edit,ab vno latere findente ſeſe Iunco,in paruis breuibúſque petiolis,cohærentium paruarum vuarum modo,in quibus ſemen nigrũ, exiguũ, cuſpidis effigie. Huic aliud Iunci genus proximum eſt, paulò breuius & craſſius, ex quo medullam prorſus niueam extrahunt,tum ad lucernarum lumina, tum ad candelabra, aliaq; id genus ingenioſè confingenda, quod facilè in ſpiras duci, atque in ſe flecti & cõplicari poſsit. Hæc duo genera in quibuſuis ſtagnantibus & paluſtribus aquis naſcuntur. Iuncus læuis Dodonæi ſecundo loco hîc pictus eſt, alba quoque *Lib.4. c.52.* medulla plenus,longa, ad lucernas vtili. Iuncus oxyſchœnos eiuſdem priore loco depictus ſuperiore paulò aſperior & durior,parũ medullæ intus habens & minùs ſolidæ atque inutilis,locis deliuibus & aquoſis prouenit. Iuncus oxyſchœnos fœmina quam non μελαγκρανισμὸν, vt corruptè legitur in vulgatis exemplaribus, ſed μελαγκρανίδα Theophraſtus vocat, Gaza atriferum vertit,alij haud fœlicius atricipitem, radices capitatas profert, cæpis & gethyis ſimiles, non omnino rotundas, ſed qua parte aliæ aliis adhærent & incumbunt, leuiter compreſſas, cortice nigro obductas,quæ infernè & ad latera radiculas emittunt,in vnum ceſpitem, ſicuti in aſparagis coaceruatas. Inde prodeunt ſcapi ſeu ſcirpi multi, ſeſquicubitales, nigra tunica propè radices contecti, qui infra cacumen pedis ferè ſpatio extumeſcentes veluti clauã concipiunt, deinde pariunt ouo quid ſimile. Id porrò hians petiolos multos emittit, in quorũ vertice mẽbranoſa & rotunda vaſcula, obliquè

IVNCVS Melancranis.

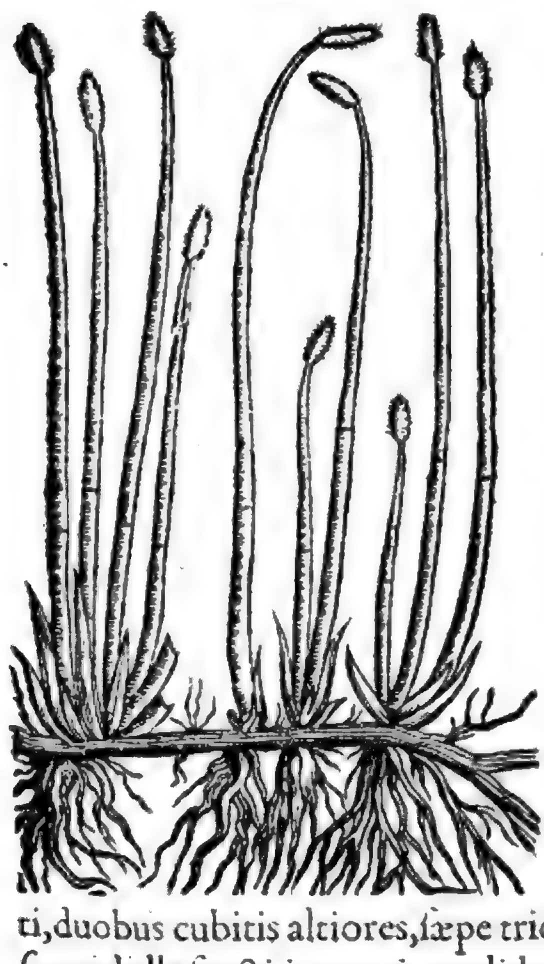

adnexa in quinque veluti radios fiſſa, fructum continent anguloſum, nigrum, cuſpidatum, minutiſsimis ſeminibus & luteis plenum, ſaporis aquei & ſubauſteri. Hæc cùm diligentiſsimè Theophraſtus expreſſerit, non poſſum non eius verba adſcribere, tum vt Theophraſti Melancranin à nobis hîc depictam, tum vt locum eiuſdem leuiuſculis aliquot mendis correctis & interpretatione noſtra illuſtriorem factum fuiſſe omnes intelligant. Κορυώην δὲ ὁ κάρπιμος ἔχει (κόρυνα δὲ ὅλως ὁ κάρπιμος falsò habent exemplaria) ἐξ αὐλοῦ τοῦ γραμμώδους ἐξοιδήσας, κἄπειτα ἐκτίκτει καθάπερ ὠά. πρὸς μιᾷ γὰρ ἀρχῇ γραμμώδεις ἔχει τοὺς περισταχυώδεις μίσχους, ἐφ' ὧν ἄκρων παραπλαγίους τὰς τῶν ἀγγείων ἔχει στρογγυλότητας ἐπιχάσκουσας (alij ἐπιχανούσας legunt) ἐν τούτοις δὲ τὸ σπερμάτιον ἀκιδῶδές ἐστι, μέλαν, προσεμφερὲς τῷ τοῦ ἀστερίσκου, πλὴν ἀμβλύτερον. Quæ ſic Gaza conuertit. Omnino frugifer in callum de regulari ſurculo ipſo tumeſcens, mox veluti oua parit, circundantes enim ſpicatim pediculos Iunco lineari affixos initio gerit: quorum ſummitatibus paululò laterales orbes vaſculorum leuiter hiſcentes inducit. His ſemen exiguum, effigie cuſpidis ſagittarum ingerit, nigrum, non abſimile ſemini herbæ inguinalis, verùm exilius. Dilucidius verò ſic. Fœcundus Iuncus virgato lineis faſtigio extumeſcens, velut clauam in ſummo gignit, deinde quaſi oua parit. Etenim ex vno principio, pediculorum virgas ſpicarum modo congeſtas profert, & in earum vertice paulùm à latere hiantia vaſcula rotunda, in quibus ſemen cuſpidis figura, nigrum, aſteriſco ſimile, ſed fugacius. Hactenus Theophraſtus, qui de Iunco fœmina adiicit. ἡ μὲν οὖν μελαγκρανὶς αὐλός τις καθ' αὐτὸν, ὁ δὲ ὀξὺς καὶ ὁλόσχοινος ἐκ τοῦ αὐτοῦ φύονται): quæ Plinius ſic tranſtulit. Melancranis ſine aliis generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. At quæ de holoſchœno mox ſubiicit. Fert fructum ouorum cohærentium modo, Theophraſtus non de ſolo holoſchœno fœcundo, ſed etiam de oxyſchœno frugifero dictum eſſe vult. Iuncus Melancranis naſcitur in aquoſis & pinguibus locis, ſed pura & præterfluente aqua ferè madentibus.

Lib.4. hiſt. ca.13.

Lib.21. c.18.

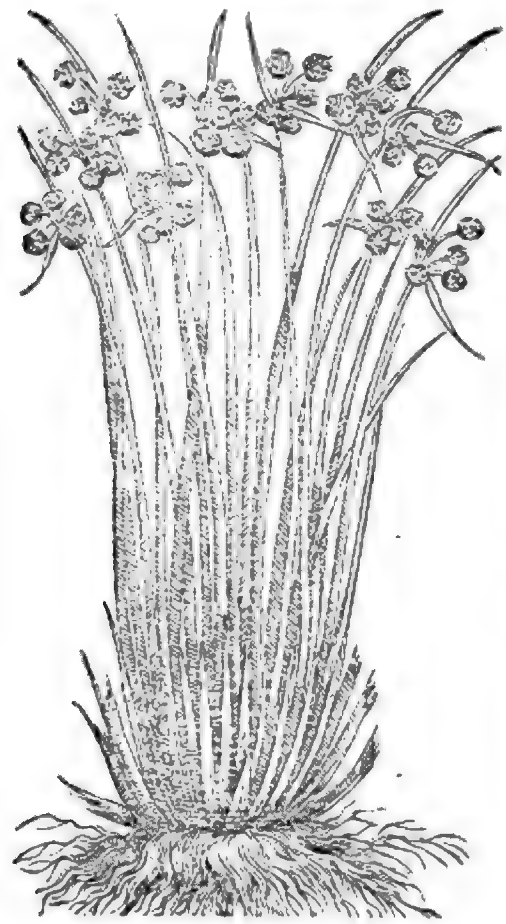
IVNCVS Clauatus, Dalech.

Iuncum alium fœcundum hîc ex Dalechampio exhibemus, quem Clauatum meritò nuncupauit. Radix huic geniculata, graminis aut arundinis modo ſerpit, contra Iuncorum aliorum naturam, ex qua ſcirpi cubitales exeunt, in ipſo exortu cortice rubro aut ſubrubro contecti, fungoſa medulla, ſed tenui pleni, extremo faſtigio exiguam veluti clauam proferentes, plantaginis flori non abſimilem, ſed breuiorem & multò minorem, nec ita perſpicuis granulorum notis diſtinctã, quæ Maio & Iunio menſibus florem mittit villoſum & candicantem. In cœnoſis & ſtagnantibus aquis naſcitur. Sapor totius plantæ aquoſus & fatuus. Idem qui Lobellio Iuncus aquaticus minor capitulis equiſeti dicitur. Holoſchœnus maior, craſsior & carnoſior eſt ſupra deſcriptus: cuiuſmodi eſt qui hîc exhibetur, radice innixus craſſa, lignoſa, nodoſa, infernè fibras infinitas producente, rufo cortice obducta, ex qua ſcirpi exeunt permulti, quâ radici inhærent capitati gethyorum modo, & ibidem rufa tunica operti, duobus cubitis altiores, ſæpe tricubitales, ſuperioribus duplò craſsiores, fungoſa medulla farcti, in vertice valido mucrone pungentes, tribus digitis infra verticem ſcapi diſiliunt, petiolóſque multos edunt, foris læues ac teretes, intus veluti

canaliculati

HOLOSCHOENVS.

HOLOSCHOENVS Altera.

canaliculati,rotunda ferentes capitula, quibus menſe Iunio flos capillaceus & candicans inſidet,egregiè deſiccans cum læui adſtrictione. Gaudet limoſo ſolo ſtagnantibus aquis operto,quod æſtate ſiccari ſolet. Poteſt etiam verus Theophraſti Holoſchœnos dici, qui hîc pictus datur, radice ſuperiori ſimili, craſſitudine ferè cubitali, cortice nigro intecta, intus candida,dulci,guſtu caſtanearum,præſertim ſi quis tenella eius germina deguſtet, ſcapis proceritatem hominis æquantibus,ſæpè excedentibus,minimi digiti craſſitudine, medulla refertis. In ſummo prorſus vertice ſcirpi recluduntur, patefactiq; foras extrudũt petiolos intus canaliculatos, foris teretes vt in ſuperiore genere,ſummo apice multos veluti iulos ſuſtinentes,rufos,ſquamatim compactos, metæ figura, nimirum infernè latiores, supernè acuminatos,ſæpè quinos,interdum plures, interdum pauciores, qui ſemen cõtinent milij magnitudine,altera parte cõpreſſum,altera dorſo elato prominens,ſubauſteri ſaporis. In perennibus aquis,interdum in ſolo arenoſo proſilit. Qui natare diſcunt,huius ſcirpos in faſciculos colligunt,& alis ſubiiciunt,quos Galli *Nageoires* vocant,quaſi natantium, vel natare diſcentium adminicula. Theophraſtus cum tam de holoſchœno quam oxyſchœno fœcundis,quę ſuprà poſuimus,dixiſſet, ſubiicit de holoſchœni radice. ῥίζαν δὲ ἔχει μακρὰν καὶ παχυτέραν πολὺ τοῦ ὀξυσχοίνου· αὕτη δὲ αὐαίνεται καθ' ἕκαστον τὸν ἐνιαυτόν. εἶθ' ἑτέρα πάλιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ σχοίνου καθίεται. τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῇ ὄψει φανερὸν ἰδεῖν, τὰς μὲν αὔας, τὰς δὲ χλωρὰς καθεμένας. ἡ δὲ κεφαλὴ ὁμοία τῇ τῶν κρομμύων, καὶ τῇ τῶν γηθύων, συμπεφυκῖα πως ἐκ πλειόνων εἰς ταυτὸ καὶ πλατεῖα κάτωθεν, ἔχουσα κελύφη ὑπέρυθρα. συμβαίνει δ' ἂν ἴδιον ἐπὶ τῶν ῥιζῶν, ὅτι αὐαίνονται κατ' ἐνιαυτόν, καὶ ἡ τοῦ ἄνωθεν πάλιν ἡ γένεσις. Lib. 4. hiſt. cap. 13. Ideſt,Gaza interprete,Radice lõga adhæret, multóq; craſſiore quã acutus. Hæc omnibus annis moritur,dein altera rurſus à Iũci cacumine defigitur: quod vel viſu percipi facilè poteſt: quippe aliæ ſiccæ,aliæ virides demiſſæ cernuntur. Caput cepis & gethyis ſimile, vt pote quod in vnum ex pluribus conglobatum prælatumq; inferiùs,tegumentiſq; ſubrubris intectum conſtet. Ergo proprium his radicibus euenit, ſi quidem per annos exareſcant, ac deſuper generentur. Quæ fortaſsè rectiùs ſic dici poſſent. Radicem longam habet holoſchœnus, & multò craſſiorem Iunco acuto,quæ omnibus annis intermoritur:deinde altera rurſus ex Iunci capite renaſcitur: id quod cuiuis intuenti perſpicuum eſt, alias nimirum

radicum fibras aridas, alias vireſcentes eſſe. Caput cepis & gethyis ſimile, ex pluribus coagmentatum, infernè latum, rubris tunicis opertum. Ergo his radicibus id peculiare eſt, quod ſingulis annis emoriantur, & rurſus ſupernè ex radicis capite repullulent. Horum nonnulla Plinius, & eum, opinor, ſecutus Gaza rectè neque intellexiſſe, neque conuertiſſe videntur. Quas enim ille ex radicum capiti-

Li.21. c.18. bus radices quotannis exareſcentes repullulare ſcribit, Plinius ait naſci ex ſemetipſo cacumine in terram defixo. Grandis Iuncus in lacubus & ſtagnis naſcens, Cordo holoſchœnos dictus, aliis Iuncus latus paluſtris, ex radice obliqua emergit, fibris permultis capillata, ex qua folia lata admodum, & ſcapi, in quibus folia alia etiam lata per interualla diſpoſita, quò propiùs ad verticem accedunt, eò minora, omnia ſenſim in anguſtum deſinentia, enſis figura. In ſummo ſcapo flores eminẽt, deinde

Ca.52. li.4. Dioscor. Lib.2. c.18. ſemen. Hunc Iuncum Cordus Mariſcum. Latinis dici putat, de quo Plinius. Similia præcipit & de Iunco quem Mariſcum appellant, ad texendas tegetes. Alij eum qui proximè depingetur Mariſcum eſſe cenſent. Eſt enim vterque prægrandis & ad texendum aptiſsimus, ductilis ac vietus. Hermolaus holoſchœ-

In Coroll. cap.55. Li.4. Dioſ. num Mariſcum à magnitudine Latinis dictũ putat, quemadmodũ & Mariſcas ficus, auctore Feſto, quæ Grçci Buſyca, hoc eſt, grandiores & fatuas ficus. Huic adſtipulatur Gaza, qui Theophraſti holoſchœnum ſemper mariſcũ interpretatus eſt. Cui verò Iuncorum generi ſcirpum adſcribemus? Videtur, inquit idem

IVNCVS Latus.

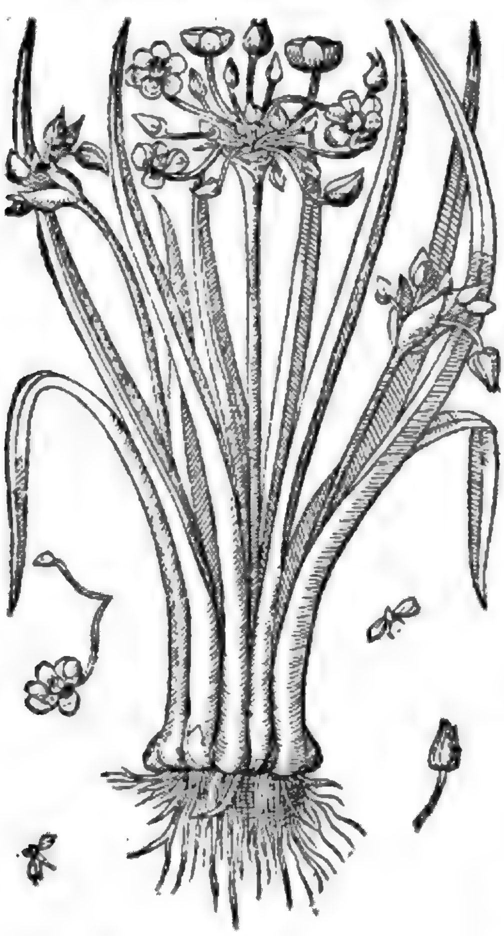

Ibidem. L.16. ca.37. Hermol. paluſtris Iuncus idem cũ ſcirpo eſſe: de iis enim ſic ſcribit Plinius. Nec in fruticũ, nec in veprium cauliúmve, neque in herbarũ, aut alio vllo quàm ſuo genere numerentur iure ſcirpi fragiles paluſtréſque, ad tegulum & tegetes, è quibus detracto cortice candelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. Firmior quibuſdam in locis earũ rigor. Namque iis velificãt nõ in Pado tantũ nautici, verùm & in mari piſcator Africus, præpoſtero more vela intra malos ſuſpendens. Et mapalia ſua Mauri tegunt: proximeq; æſtimanti hoc videantur eſſe quo inferiore Nili parte papyri ſunt viſu. Hæc Plinius. Ob quæ, inquit Hermolaus, ſunt apud nos qui ſcirpos, interpretentur, quos Græci biblos, ideſt, papyros vocãt. Sed fruticoſi generis ſunt enodes, & ſine frõde ſcirpi, læues proceriq;, vt Feſtus ait: vnde prouerbiũ quoque natũ, nodũ in ſcirpo quęri, quod in anxiũ dicitur, nimiſq; diligentem ac meticuloſum, quo Terentius in Andria vſus eſt: vbi Donatus, Iunci ſpecies eſt ſcirpus, inquit, læuis atq; enodis. Haudquaquã ſilentio prætereundus eſt

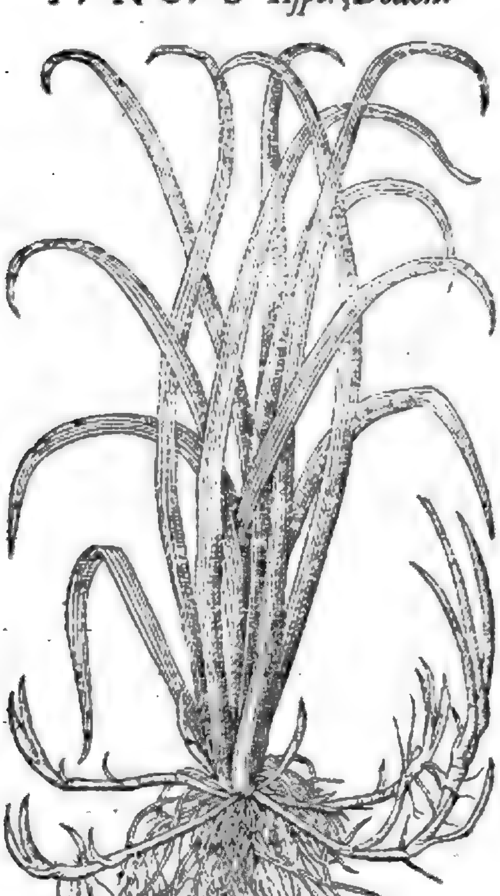
Ca.47. li.4. Iuncus ille eximius, ab aliis diuerſus, quem Matthiolus à ſpecioſis floribus Iuncum

Lib.2. c.38. floridum appellauit, Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. pro Sparganio depinxit, & deſcripſit, In frument. Hiſt. Gladiolum aquaticum ſeu paluſtrẽ nominauit. Belgæ *Vuatter lijſch.* Folia à radice multa emittit, acori paluſtris anguſtiora longioraq;, inter quæ caulis medius exit, duos cubitos longus, læuis, æqualis, ſine vllis geniculis, in cuius ſummo multi erũpunt floſculi, longioribus pediculis inſidẽtes in purpura diluti, in quibus ſtamina exigua crocei coloris: ſequũtur capitula purpurea, ferè rotũda paruarũ pilularũ inſtar, & in eis ſemen minutũ. Radix craſſa, cãdida geniculata

IVNCVS Floridus, Matth.

IVNCVS Aſper, Dodon.

culata, quamplurimis fibris capillata. Naſcitur locis paluſtribus in ſtagnãtibus aquis, & lentè fluctibus riuulis. A Maio ad Auguſtũ vſque floret. Lobelius & Pena Iuncum Cyperoidem floridum nuncuparunt, quia ad Cyperum accedit foliis & vmbella. Iuncũ aliũ Bombycinũ memorat Pena, De quo hoc ipſo libro dicemus Lini pratenſis nomine. Hactenus de Iunco læui, deinceps de aſpero dicendum. Iuncus aſper meritò dicitur qui hîc exhibetur, foliis valde longis, tactu aſperis penè triãgulis, fungoſa medulla plenis: radice denſa, dura, fibras plurimas producente, & ſurculos ex obliquo, geniculatos, ex quibus flores & nouellæ plãtæ prodeunt. Secus amnes, & in lacubus maioribus ſtagniſq; prouenit. Hoc Iũci genere ad ſtoreas & tegetes texẽdas ſternendis hyeme cubiculorũ pauimẽtis aduerſus vim frigoris Belgæ vti ſolent: quas tegetes illi *Matten* vocant, Pariſienſes *Nattes*. Dodonæus hunc Iuncũ papyri ſpeciẽ, atque etiã arundinẽ texendis tegetibus aptã vocat. Vluæ grandioris genus quidã eſſe cenſent. Alij Iuncũ Mariſcũ Plinij ad texẽdas tegetes. Alij Bryon lacuſtre Theophraſti, lib. 4. Hiſt. cap. 12. Alij Caricem Latinorũ. Iuncorum vſus ad naſſas marinas, ait Plinius, vitilium elegantiam, lucernarũ lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tãta, vt inciſo ventre impleãt penè vnciarũ latitudinẽ, in Ægypto verò cribrorũ longitudinẽ, non aliàs vtiliorem. Qui locus Cornario ſuſpectus videtur, vt deſit vnciarũ numerus, deinde quæ nã eſt iſta cribrorũ longitudo? Sic ergo ex conie-ctura reſtituendum iudicat: amplitudine iuxta maritimas Alpes tãta, vt inciſo vẽtre impleant denûm vnciarũ latitudinẽ, in Ægypto verò cybiorũ longitudinẽ, nõ aliis vtiliorẽ. Denûm vnciarũ, id eſt, pollicũ latitudinem dixit. Sunt enim æquè duodecim pollices in pede Romano, ſicut in libra duodecim vnciæ: & procliue fuit vocem penè pro denûm ſubſtituere. Deinde cybiorũ longitudinẽ implere ait (vetus Cornarij codex cimbiorũ vocẽ ſcriptam habet) eamq; longitudinẽ nõ eſſe aliis quã cybiis videlicet, vtiliorẽ, nimirũ vt ipſis excipiãtur ac colligãtur. Cybiũ autẽ appellari cõciſam pelamidẽ Plinius teſtatur. Hermolaus vulgarẽ lectionẽ ſecutus penè vnciarũ latitudinẽ legit, & cribrorũ longitudinẽ nõ aliàs vtiliorem. Ob id, inquit, cribrũ ſignificaturi Ægyptij Iuncũ pingũt, Horo auctore, qui & in Ægypto Iũcis ſcribi, nec aliter affirmat. Neque aliquid immutandũ aut corrigendũ videtur: nã ſeruata vetere lectione, Plinius intelligit tã amplos Iũcos, iuxta maritimas Alpes

Lib. 4. c. 54.

Vſus.

Lib. 21. c. 18.

Embl. 4 lib. 4.

naſci, vt inciſo vẽtre exempta medulla impleant vnciæ, ideſt, pollicis latitudinẽ, & in Ægypto tam proceros eſſe, vt dũ ex his cribra fiant, ad eorũ longitudinẽ perficiendã Iuncorũ quinque ſufficiãt. πρὸς τὰ πλέγματα, inquit Theophraſtus χρησιμώτερος ὁ ὁλόσχοινος, διὰ τὸ σαρκῶδες καὶ μαλακόν. Quæ ſic Plinius expreſsit. Vtiliſsimus ad vitilia holoſchœnus, quia mollis & carnoſus eſt. Iũco Græcos ad funes vſos nomini credamus, inquit Plinius, quo herbã eam appellãt. Vnde etiã funãbuli ſchœnobatæ à Græcis dicũtur. Democritus vbi reperiatur Iuncus, ſubeſſe ſcaturigines aquarũ, ibiq; aquilegia ſtrui poſſe teſtatur. Sed de Iunci in medicina vſu dicamus. Semen tã oxyſchœni quã holoſchœni toſtũ, ex diluto vino potũ ſiſtit aluũ, & rubra fœminarũ profluuia, auctore Dioſcoride: vrinã cit, capitiſq; dolores facit. Quæ proxima ſunt radici folia tenera cõueniẽter illinũtur aduerſus phalangiorũ morſus. Æthiopici Iunci ſemine ſomnus allicitur: ſed modus in potione ſeruãdus eſt, ne ſopor fiat. Quæ poſtrema ſic Græcè legũtur, φυλάττειν δὲ δεῖ αὐτοῦ ἐν ταῖς πόσεσι τὸ πλῆθος ἀεί, καροῖ γὰρ λίαν. Expẽdere autẽ oportet ſemper quantitatem quam ex eo propinabimus: quandoquidẽ eſt maximè ſoporiferũ. Vel, vt tranſtulit Cornarius, Æthiopicus Iuncus ſomniferũ ſemẽ habet. Sed vitãda copia eſt in potionibus, ne nimium ſoporẽ inducat. Eſt autẽ Æthiopici Iunci lectio ſuſpecta: alij Euripici legunt ex Plinio. Inuenio etiámnum, inquit, vnum Iunci genus, quod Euripicẽ vocant: alij Trepicẽ legunt, vt non minùs hìc, quàm illic mẽdoſus locus eſſe videatur. Galenus, Paul. Aetius holoſchœni ſemen ſomniferum eſſe tradũt, itemq; oxyſchœni, ſed minùs quàm holoſchœni. Serapio qui ad verbum Dioſcoridis caput trãſcripſit, nullã Æthiopici ſeu Euripici mentionem facit, ſed, vt Galenus & alij, tertij Iuncorum generis, ideſt, holoſchœni, his verbis. Et fructus ſpeciei tertiæ bibitus inducit ſomnũ, & oportet quod caueatur multus vſus eius, quia facit ſubet. Tot igitur, iiſq; probatiſsimis auctoribus in ea lectione conſentientibus, minimè dubitandũ eſſe puto, quin in Dioſcoride legẽdum ſit holoſchœni ſemine ſomnũ allici, niſi fortaſſe æthiopici holoſchœni ſemen id magis efficiat quàm noſtratis: quod tamen ſuperiorum auctorũ nullus, nõ ſolùm Æthiopici holoſchœni ſemini non tribuit, ſed eius ne meminit quidem. Quæ de eiuſdem plantæ viribus à Plinio tradita ſunt conferamus cum iis quæ ex Dioſcoride exſcripſimus. Iunci radix, ait ille, in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tuſsi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarũ menſes, capitiſq; dolores facit. At qui vocatur holoſchœnos, eius quæ proxima ſunt radicis, cõmanducãtur aduerſus araneorum morſus. Inuenio etiámnum vnũ Iunci genus, quod Euripicẽ vocant. Huius ſemine ſomnum allici, ſed modum ſeruandum, ne ſopor fiat. Quod de Iunci radice hìc ſcribitur, Dioſcorides non habet: quæ mox ſequuntur cõſentiunt, niſi quod in aqua potum pro μετὰ κράματος Plinius dixit: eſt autem κρᾶμα vinũ aqua dilutum. Deinde ῥοῦν ἐρυθρὸν menſes, ſuo more interpretatur. Quod ſequitur alienum eſt à Dioſcoridis ſentẽtia. At qui vocatur holoſcœnos eius quæ proxima radici, &c. In quibus vox folia deeſt ex Cornario reponẽda, & Dioſcorides ea nõ cõmanducari, ſed imponi vult. Idem Plinius Iuncinum oleũ è Iunco fieri ſcribit, quod eſt roſaceo ſimillimum. Sed de Iunci temperamẽto & viribus omnium optimè diſſeruit Gal. his verbis. Fructus holoſchœni ſomnũ affert. At oxyſchœni duæ ſunt ſpecies, altera ſterilis, cuius quidem in medicina nullus vſus eſt: altera verò ſemen fert: cõciliat verò & huius ſemen ſomnũ, ſed minùs quàm holoſchœni: quãquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi fructum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre profluuium rubrum ſiſtit. Ex quibus perſpicuum eſt quod compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida, & aquea leuiter calida, vt & inferna deſiccare poſsint, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſubmittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Lib.4.hiſt. cap.4. Li.21.ca.18. Lib.19.c.2. *Vires.* Li.4.ca.47. And.Lac. Li.21.ca.18. Cap.103. Li.21.ca.18. Li.15. ca.7. Li.8.ſimpl.

CYPERVS. CAP. II.

KΥΠΕΙΡΟΣ, Latinè Cyperus & Cypirus, Plinius tamen cyperum à cypiro diſtinxit, qui cum Dioſcoridis cypero idem eſſe videtur, nec Galenus, Ætius, Paulus alium vllum quàm cyperum noſtrum agnoſcunt. Cornelius Celſ. quadratum iuncum vocat, Plinius iuncum triãgulum, & iuncum anguloſum: eius verò radicem oblongam Cyperida, vt mox dicetur. Gaza apud Theophraſtum gladiolum conuertit. Galli *Souchet*, nominant, Germani *Vuildergalgan*, id eſt, ſilueſtrem galãgam, Arabes *Saherade*. Videtur autem κύπειρος ſiue κύπιρος dici à radicis effigie, quæ pyxidulam aut poculum puſillum, vaſculúmve imitatur. Sic etiam apud Theophr. κυπερὶς τῆς πτελέας, id eſt, folliculus vlmi legitur. Cyperus Dioſcoridi folia fert porraceis proxima, ſed longiora & exiliora: caulem odorati iunci, cubitalem, aut maiorem, anguloſum, in cuius cacumine minuta folia cum ſemine exoriuntur: radices, quarum in medicina eſt vſus, cohærentes inter ſeſe, oleis oblongis ſimiles aut rotundæ, nigro colore, ſua ui odore, amaro guſtu. In lacunoſis & paluſtribus naſcitur. Plinius cyperum iũci genus facit, ideóque iuncis ſubiunxit. Quidam etiamnum vnum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon vocant. Et paulò pòſt. Cyperus iuncus eſt, qualiter diximus, anguloſus, iuxta terram cãdidus, cacumine niger, pinguiſq́;, folia ima porraceis exiliora, in cacumine minora, inter quæ eſt ſemen, radix oliuæ nigræ ſimilis, quam, cùm oblonga eſt, cyperida vocant, magni in medicina vſus. Theophraſtus cyperum inter orchomenij lacus plantas recenſet, & ἡ δ᾽ ῥίζα, inquit, τοῦ κυπείρου πολύ τι τῶν ἄλλων παραλλάττει τῇ ἀνωμαλίᾳ, τὸ δ᾽ μὲν εἶναι παχύ τι καὶ σαρκῶδες αὐτῆς, τὸ δὲ λεπτὸν καὶ ξυλῶδες. Id eſt, cyperi radix multùm inæqualitate à cæteris diſtat, quod pars quædam craſſa carnoſáque ſit, quædam gracilis atque lignoſa. Ex his perſpicuum eſt cyperum hunc noſtrum ab illo non differre, folia enim ei ſunt longa, anguſta, dura, porraceis ſimilia, longiora tamen & tenuiora: caulis cubitalis, aliquando maior, triangularis, alba intus medulla, vt in iunco, in cuius cacumine folia minora, quadantenus ſtellatim diſpoſita, inter quæ ſemen prodit ſpicatum, herbacei coloris, radices ſubnigræ, cohærentes, oblongis oleis ſimiles, aut rotundæ, aliquando longæ, geniculatæ, ſummo ceſpite vagantes, ſucculentæ, ſuauiſsimo odore, inter ſeſe implicatæ, fibris numeroſis. Naſcitur in paluſtribus & humecto ſolo. Solùm eſt in caule & radicibus diſcrimen, reperitur enim caulis quandoque quadrangularis, vnde iunci quadrati nomen ei à Celſo poſitum. Dioſcorides vtramque differentiam comprehendens, nec triangulum, nec quadrangulum dixit, ſed anguloſum. Præterea cyperi noſtratis radices oblongas oleas non referunt, nec omnino rotundæ ſunt, ſed longæ ſibi cohæſu mutuo implexæ, & multis fibris capillatæ. Sed hoc diſcrimen plures cyperi ſpecies eſſe, quàm à Dioſcoride poſitæ fuerint tantùm arguit, minimè verò plantam à nobis hîc depictam cyperum non eſſe. Eſt enim Cyperus peregrinus ſiue Syriacus rotundus maior & minor, auctore Pena. Noſtras, longus odoratus, longus inodorus. His ad-

Nomina

Lib.3. c.21.

Lib.21.c.18.

Lib.2. hiſt.

Lib.1.c.4.

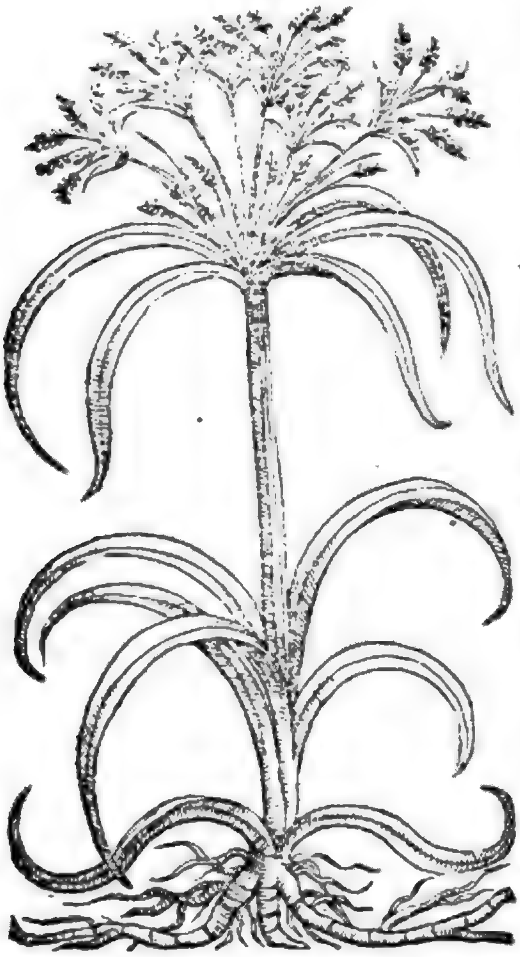
Forma

Lib.21.c.18.

CYPERVS.

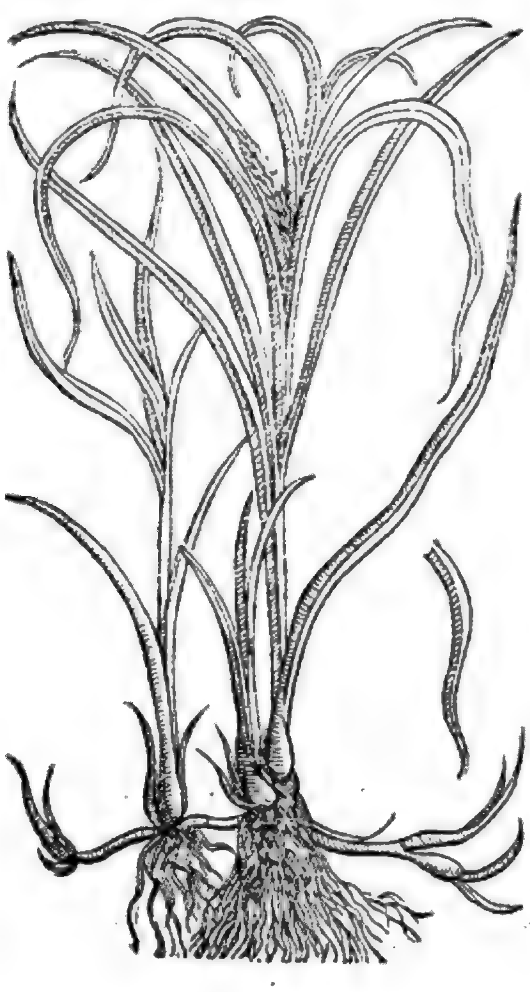

CYPERVS Longus odoratior, Lobell.

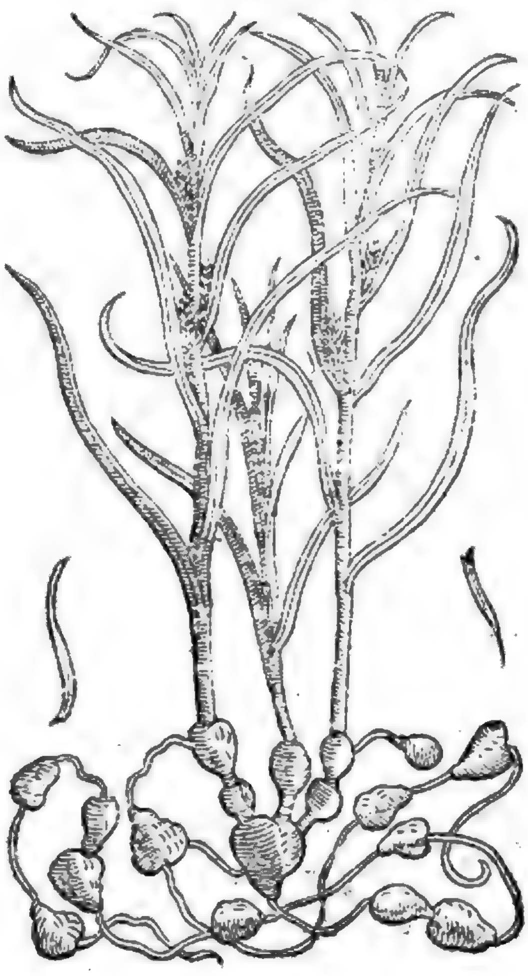

dit Cyperum gramineum, & Veronenſium Traſos, cyperi congeneres, quos Cyperos eſculentos vocat, de quibus egimus in libro de Bulboſis. Lobellius tres Cyperos propoſuit. Primus eſt Cyperus longus odoratior, Belgis & Anglis *Vvilden Galegaen*, & Galingua dictus, Hiſpanis *Inucia oloroſa*. Is maior, habitior, carnoſior, & odoratior eſt: radices illi longæ, inter ſeſe implicatæ polypodij modo, ſuauiſsimi odoris. Alter eſt Cyperus aquaticus ſeptentrionalis, qui in ſcrobib⁹ & riuulis ad Scaldæ amœniſsima fluenta ponè nouam Antuerpiam vrbem, iiſdem foliis & iubata panicula prouenit. Radix nonnullas ſed paucas, teretes, oliuares, oblongiores, inſtar filipendulæ emittit glandulas, guſtu adſtringentes, nulla odoris gratia. Tertius, Cyperus rotundus litoreus inodorus, in borealis Angliç & Belgij fluminum litoreis leniterque fluentium riuulorum & maris alluuionibus oritur, radicum longè latéque ſparſa ſobole, multis & bicubitalibus implicatarum filamentis, cypero rotundo parium: folia anguloſa ſunt, caulis cubitalis & ſeſquicubitalis, nitidus, triquetrus, in quo racemoſa iuba, congeſta. Guſtu ſubabſtringit: radix frigida & ſicca, odoris & ſaporis expers. Huc accerſit Pena Cyperum Gramineum, ſeu Miliaceum, ſuadente caule natalíque loco. Eſt enim inodori cyperi quadantenus affinis, breuioribus tamen foliis, quæ ab imo orta medio tenus fermè caulem am-

CYPERVS Aquaticus, Lobellij.

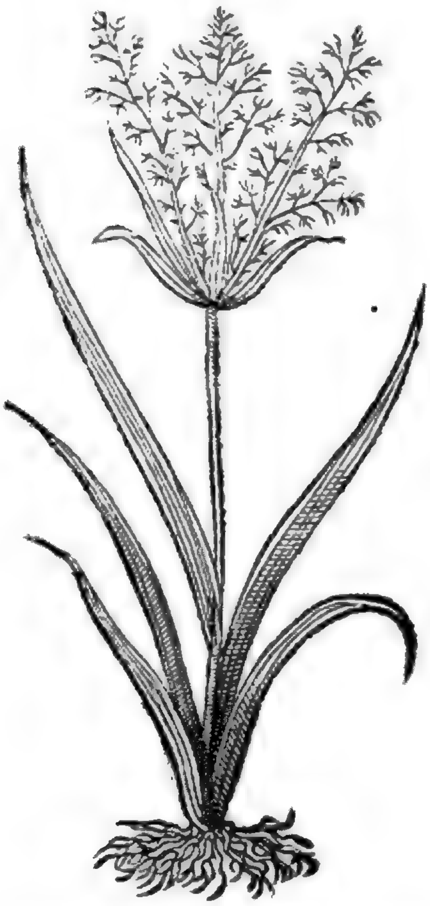

CYPERVS, Rotundus inodorus. Lobell.

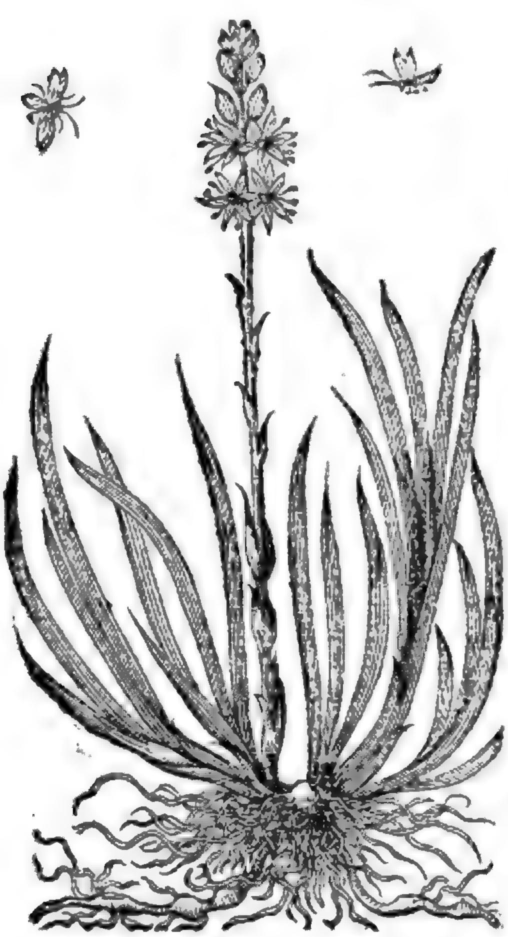
biun-

CYPERVS Gramineus ſeu miliaceus, Pena.

biunt pedalem, ternis angulis aſperum, coma donatum ſparſa, eleganti, & maiore quàm pro ſui magnitudine, copioſo milij aut iunci referta ſemine, circum cuius imum aliquot foliola enaſcuntur, vt in Cypero. Collectus eſt ad Neccarũ flumen agri Heidebergenſis. Cypero calida vis ineſt, vt ſcribit Dioſco. *Lib.1.c.4.* Venarum ſpiracula laxat: vrinam ciet: ad calculos, aquámque *Temper. & Vires.* ſubter cutem vtiliſsimè bibitur: aduerſus ſcorpionum ictus remedio eſt: perfrictionibus vuluæ & præcluſionibus fotu prodeſt: pellit menſes, contra vlcera oris etiam ſi depaſcant, vorénteque farina efficax eſt, malagmatis calfacientibus, & vnguentorum ſpiſſamentis benè adiici ſolet. Galenus de eiuſdem viribus ita ſcribit. Cyperi radices maximè vſui ſunt, excalfaciẽtes pariter & exſiccantes abſque mordacitate. *Lib.7.ſim.* Itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricẽ difficilè admittunt, mirificè proſunt: habent enim quiddam etiam adſtringens, quapropter vlceribus, oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam menſeſque prouocant. Hæc Galenus. Cyperi radicum farina, addita baccarum lauri eadem menſura, vrina impubis pueri excepta & illita, hydropicos mirificè iuuat. *Matth.in cap.4.lib.1.*

ASPHODELVS PALVSTRIS. CAP. III.

SVBIVNGEMVS iuncis plantã hic appinctam, ob magnam quę ei eſt cum iuncis quibuſdam, præſertim cum aſpero ſimilitudinem. *Nomen.* Eam vulgò anonymon, Dodonæus aſphodelum paluſtrem vocat, quòd caulis cum floribus antherico ſimilis aſphodeli ſpeciem eſſe oſtendat, tametſi folia gladioli ſint aut iridis, pulchrè virentia, aliquantulùm ſtriata, iunci aſperi, aut iridis, aut gladioli ſimilia, ſed anguſta & dodrante breuiora: caulis rectus, pedalis, aſphodeli ſatis ſimilis: flores è ſenis foliolis, exiguis ſtaminibus in medio, veluti aſphodeli, minores tamen, colore è luteo pallentes: ſemen perexiguum, in oblongis & acuminatis vaſculis, radix ſubeſt longa, geniculata, non abſque fibris, quæ ſerpit graminis modo. *Lib.de flo.* *Forma.* Gaudet locis humidis, & paluſtribus. *Locus.* Æſtiuis menſibus floret. Aſphodelus acorifolius, luteus, paluſtris à Lobellio & Pena dicitur.

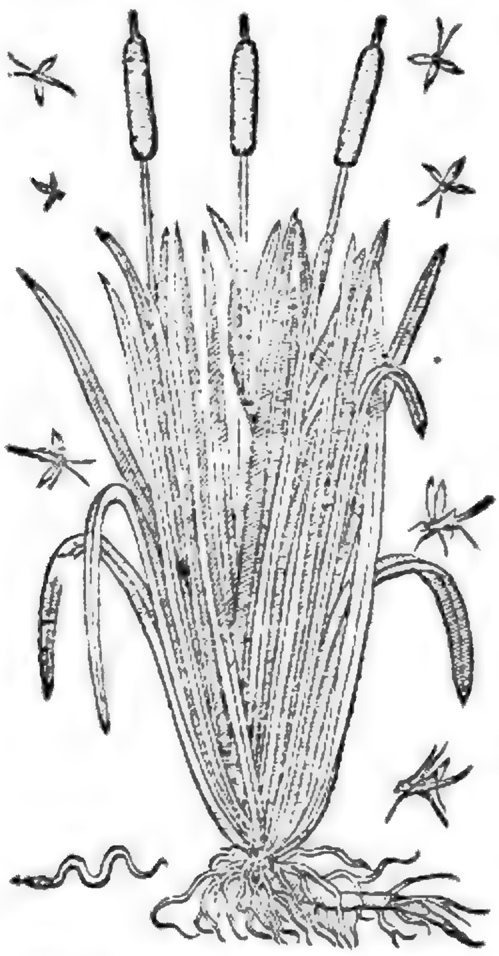
TYPHA PALVSTRIS. *CAP. IIII.*

Nomina Pet.Pen.in Ad. Lib.3.c.62.

TΥΦΗ Græcis,Typha Latinis, cui cylindri turbinatáque florum effigies quaſi typhonis ſeſe gyrantis turbinem, aut gigantis ſtaturam minacem ſignaret,nomen dediſſe videtur,Galli *Maſſes* appellant,appoſitè, inquit Ruellius, quod ſceptra regum & clauas argenteas vel aureas, quæ ante primos magiſtratus geſtantur, *maſſes* vulgò dictas perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur,Hetruſci *Mazza ſorda* Matthiolo auctore,quod eius lanugo ſi in aures incidat, ſurditatem afferat, Germani *Moſz* & *Narrenkolben.* Typha hæc aquatica & paluſtris dicitur,vt ab ea differre intelligatur, quæ cerealis typha nominatur, de qua inter fruges dictũ eſt.Typha, inquit Dioſco. folium edit cyperidi ſimile:caulem album,lęuem,æquabilem:florem in cacumine ambiẽtem denſum, qui in pappos reſoluitur.Quę deſcriptio plantã hanc noſtram notis omnibus exprimit, foliis enim cyperidi erumpit,ab imo exeuntibus,anguſtis,mucronatis,dorſo eminentiore triquetris,inter quæ è radice iuncea, craſſa, geniculata, candida, ſapore dulci, caulis emergit altior interdum homine procero, teres,rectus, læuis,glaber, enodis, non inanis, cuius faſtigium denſa compactáque florum congerie ſtipatur, & veluti ſpiſſa cingitur lanugine, ſeſquipalmum pedémve longa, quadam tritici turcici, vel potiùs clauæ rotundæ ſimilitudine,quæ lanugo in pappos tandem euaneſcit vẽtis abrepta,pulla intus,foris nigricans ſiue cinerea.Hunc florẽ ἀνθήλην à quibuſdam nominari ſcribit Dioſcorides, quamuis lanoſam comam in milio, panico, arundine,& qualem in aruis complures herbæ, & in paluſtribus iunci gerunt, Græci generatim anthelen dixerint,Latini paniculam.In Dioſcoridis exemplaribus Latinis legimus caulem typhæ album læuem eſſe, &c. At Græca omnia quæ videre licuit vocem λευκὸν aut ſimilem minimè habent. Sic enim in omnibus legimus. Τύφη φύλλον ἀνίησι κυπερίδι ὅμοιον, καυλὸν λεῖον, ὁμαλὸν &c. Id eſt,Typha profert folium cyperidi ſimile,caulem læuem,æquabilem.Neque Oribaſius aliter legit. Eſt & id annotatione dignum,quod ſcribit Theophraſtus,cap.11.lib.4. Hiſtor. ἰδιάζατον δὲ πάντων ἐστὶν ἡ τύφη, τὸ ἄφυλλον εἶναι, καὶ τῷ μὴ πολύρριζον. Id eſt,Maximè peculiare hoc typha habet quod folio careat, & numeroſas radices habeat. Quod cùm abſurdum ſit,quod typha arundinis vel cyperidis folia habeat,neceſſe eſt locum hunc Theophraſt.eſſe deprauatum. Quare legit Dalechampius τὸ ἀφύλλανθες εἶναι, quod flos teres, & tornatæ clauæ ſimilis conſpicitur, nullis foliis reliquorum more ſtipatus. Typha in iis eſt quæ in paluſtribus & ſtagnantibus aquis, amnibuſq́; leniter fluentibus naſcitur, vel teſte Theophraſto, ἡ δὲ τύφη, inquit, καὶ ἔνια τῶν ἑλείων ἢ λιμναίων ὁμοίως ἀδιάφρακτα ἐστὶ ὁμαλῆ, καθάπερ σχοῖνος. Id eſt, Typha autem & quædam paluſtria & lacuſtria,nullo intercedente nodo qui partes diuidat,æqualia ſunt, qualis iuncus eſt. Iulio menſe eius caulis lanoſa floccorum denſitate obducitur, Auguſto in pappos abit.Typhæ flos, auctore Dioſcoride, ſuillo adipe eloto exceptus,ambuſtis medetur. Ex quibus colligi poteſt potiſsimũ typhæ florem non euidenter calefacere,

In cap.116. lib.3.

TYPHA, Aquatica.

Forma. Lib.3.c.116.

Ibid.

Lib.12.

Locus.

Lib. 1. hiſt. Cap.8.

Tempus.

Vires. Lib.3.c.116. Fuch.c.317.

neque

neque refrigerare,& modicè abſtergere atque exſiccare. Typhæ lanugine, inquit Matthiolus,additis betonicæ foliis, gladioli & hippogloſsi radicibus, omnibus in tenuiſsimum puluerem redactis, & aſſatis ouorum luteis exceptis vtuntur quidam fœliciter ad enterocelas, quod medicamẽtum quotidie exhibent ieiunis drachmæ pondere,triginta dierum ſpatio, eóque medicamento non modò pueros adoleſcẽtéſque,ſed etiam eos qui ætate ſunt conſiſtente ſanari pollicentur, ſi tamen interim optima ligatura & emplaſtris glutinantibus ima pubes probè muniatur.Sed id nõ lanugini,verùm betonicæ, hippogloſſo,gladiolo fortaſſè acceptũ ferendum,ſatiúſque fuerit hanc abeſſe,quæ ſuffocationis periculum minatur: mures enim ſic enectos vel plebs nouit, & ineptiora cætera medicamenta efficit. Eadem lanugine quidam culcitras replent, & renibus,æſtuantibúſque lumbis haud parùm cõmodi adferunt puluilli thoríve eadem farcti. In agro Gebennẽſi quà confluunt rhodanus & arua, Typha puſilla,ſiue Typhula exit,planè iunceis culmis,enodibus,rigidulis, cubitum & ſeſquicubitum vix excedentibus, binóque faſtigiolo floris tomentacei donatis:nempe in extremo , vno exiguo & ſemine eroſo, cui adnaſcitur foliolum triticeum, & intorquetur: altero autem inferiùs relicto ſpatio, craſsiore & corpulentiore iuncum ambiente, typhæ non diſsimilem,ſed multò minorem vti & folia, quæ ad imum ſunt aliquantum rigida: radix prolixiùs reptat.

In cap.116. lib.3.

Pet.Pen.in Ad.

Pena,ibid.

TYPHA Minor, Pena.

ARVNDO. *CAP. V.*

ARVNDO Græcè *κάλαμος* vocatur, Arabice *Caſab*, Gallicè *Canne*, vel *Roſeau*, Italicè *Canna*, Hiſpanicè *Cannas*, Germanice *Korh.* Dioſcorides quinque arundinum genera veluti notiora prodidit. Quædam naſtos vocatur,id eſt,farcta & ſolida, ex qua ſagittæ fiunt,quædam fœmina, ex qua tibiarum linguas efficiunt. Alia ſyringias, quòd fiſtulis addicta ſit,cui multũ ineſt carnis, crebris cincta geniculis, ad librorum conſcriptionem accommodata. Alia craſſa, concaua, apud amnes naſcens à quibuſdam Cypria, ab aliis donax appellata. Alia phragmites ſeu vallatoria, gracilis, candicans, vulgo cognita. Theophraſtus arundinum differentias conſtituit, ex ipſarum corpore ſolido, cauo, ex breuitate,proceritate,craſsitudine,gracilitate,foliorum multitudine,paucitate, natalibus ſiccis, aquaticis, denique ex ipſarum vſu, de quibus poſtremis Theophraſti ordinem ſecuti priùs tractabimus. Ac primùm duo genera facit, *αὐλητικὸν*, quam tibialem Plinius interpretatur,& alteram. Sed huius aliam eſſe *χαρακίαν*, cui nullum nomen Latinum dedit Plinius, Gaza vallarem ſeu vallatoriam interpretatus eſt, craſſam & firmam,ideò vallis & ſepibus hortorum & prædiorum idoneam, vnde ei nomen inditum. Phragmitem Plinius alicubi vocauit. Aliam *πλόκιμον*, id eſt,textilem,eodem Gaza interprete, fortaſſè quòd ex eius foliis ſtoreæ, tegetes, ſpiræ,atque alia id genus fierent. Theophraſti verba hæc ſunt. Τοῦ δὲ καλάμου δύο φασὶν εἶναι γένη. τὸν δὴ αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον. ἓν γὰρ εἶναι δ' γένος τοῦ ἑτέρου. διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἰσχύϊ, καὶ λεπτότητι, καὶ ἀσθενείᾳ. καλοῦσι δὲ τὸν μὲν ἰσχυρὸν, καὶ παχὺν χαρακίαν, τὸν δὲ ἕτερον πλόκιμον.

Nomina

Genera
Lib.1.c.97.

Lib.4.hiſt. Cap.12.

Lib.16.c.36

Lib.32.c.10.

Lib.4.hiſt. Cap.11.

Quæ

Quæ ſic traduxit Gaza. Arundinis duo genera tradunt, tibialem, & reliquam: quippe vnum genus reliquæ deprehēdi, ſed inter ſe inuicem differre firmitate, craſsitate, tenuitate, exilitatéque. Craſſam & validam vallatoriam vocant, alteram verò textilem. Ex qua traductione, tum ex ipſo contextu perſpicere licet emendatiùs hæc ſic legi poſſe, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων παχύτητι καὶ λεπτότητι, καὶ ἰσχύι καὶ ἀσθενείᾳ, id eſt, differre inter ſeſe craſsitudine & tenuitate, robore & debilitate. Nec hîc prætermittendum eſt Plinium de eadem re tractantem non πλοκιμὸν, ſed πλωΐαν legiſſe, ſcribit enim, Characian vocabant craſsiorem firmiorémque, plotian verò ſubtiliorem. Qui locus aut mēdoſus eſt, aut Plinius vocum affinitate deceptus, cùm hanc arūdinem legiſſet apud Theophraſtum naſci ἐπὶ τῶν πλωάδων, id eſt, in inſulis fluitantibus, πλωΐαν vocauit, quaſi fluitantē, pro πλόκιμον. Addit Theophraſtus, φύεσθαι δὲ τὸν μὲν πλόκιμον ἐπὶ τῶν πλωάδων, τὸν δὲ χαρακίαν ἐπὶ τοῖς κώμυσι. κώμυθας δὲ καλοῦσιν οὗ ἂν ᾖ συνηθροισμένος κάλαμος, καὶ συμπεπλεγμένος ταῖς ῥίζαις. τοῦτο δὲ γίνεται καθ' οὓς ἂν τόπους τῆς λίμνης εὔγειον ᾖ χωρίον. γίνεσθαι δέ ποτε τὸν χαρακίαν καὶ οὗ αὐλητικὸς, μακρότερον μὲν τοῦ ἄλλου χαρακίου, σκωληκόβρωτον δέ. Id eſt, Textilem in inſulis fluitantibus (Plinio interprete) naſci, vallatoriam in comythibus (Plinius dixiſſe videtur in ripis expatiantis lacus.) Comythas autem vocant, vbi coaceruata arundo mutuo implexas radices habet, quod fit ſtagnorum locis in quibus tellus pinguis fuerit. Nonnunquam vbi tibialis, vallatoria etiam gignitur, longior quidem alia vallatoria, ſed à vermibus eroditur. Deinde Theophraſtus tibialis arundinis ortum, naturam, & differentias prolixiùs exponit, tum plures alias, vt diximus, arundinum ſpecies recenſet, quæ ferè omnia Plinius tranſcripſit, & viginti nouem arundinis genera demonſtrauit, in quibus calamum aromaticum numerat, de quo & arundine ſaccharifera, idoneo loco tractabimus. περὶ δὲ τοῦ αὐλητικοῦ, τὸν μὲν φύεσθαι δι' ἐνναετηρίδος ὅπερ τινές φασι, καὶ ταύτην εἶναι τὴν τάξιν, οὐκ ἀληθές. ἀλλὰ ὅ μὲν ὅλον αὐξηθείσης γίνεσθαι τῆς λίμνης. ὅτι δὲ τοῦτο δοκεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς πρότερον χρόνοις, μάλιστα δι' ἐνναετηρίδος, καὶ τὴν γένεσιν τοῦ καλάμου ταύτην ἐποιοῦν, ὅ συμβεβηκὸς ὡς τάξιν λαμβάνοντες. γίνεται δὲ, ὅταν ἐπομβρίας γενομένης διαμμένη τὸ ὕδωρ διετὲς (non διετῆ, vt vulgò legitur) τοὐλάχιστον, ἂν πλεῖω καὶ καλλίω. τοῦτο δὲ μάλιστα μνημονεύουσι γεγονότος τῶν ὕστερον χρόνων, ὅτε συνέβη τὰ περὶ χερώνειαν πρὸ τούτων γὰρ ἔφασαν ἔτι πλεῖον βαθυνθῆναι τὴν λίμνην. μετὰ δὲ ταῦτα ὕστερον ὡς ὁ λοιμὸς ἐγένετο σφοδρὸς, πληρωθῆναι μὲν αὐτήν. οὐ μείναντος δὲ τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐκλελειπότος χειμῶνος, οὕτω γενέσθαι τὸν κάλαμον. φασὶ γὰρ, καὶ δοκεῖ, βαθυνομένης τῆς λίμνης μείναντος (non μείναντα, vt in excuſis legitur) τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν, ἁδρύνεσθαι, καὶ γίνεσθαι τὸν μὲν ἁδρυνθέντα ζευγίτην. εἰδ' ἂν (non ὧδ' ἂν, vt habent exemplaria) μὴ συμπαραμείνῃ τὸ ὕδωρ, βομβυκίαν. Id eſt, Tibialium quandam nono anno prouenire quidam aiunt, & hunc eſſe ordinem, quod falſum eſt. Prorſus enim aucto lacu naſcitur, ſed quoniam id ſuperioribus temporibus nono potiſsimùm anno euenire videretur, hunc quoque arundinis ortum eſſe putarunt, id quod fortuito eueniebat pro ordine ſumentes. Gignitur autem copioſior meliórque, cùm poſt frequentes imbres biennio, minimùm, aqua permāſit, quod maximè poſteriore tempore factum meminere, quando infauſtum illud Cheroniæ accidit. Antea enim aiebant annis pluribus lacum altitudine creuiſſe, poſtea verò cum vehemens peſtis inuaſit, impletum quidem, at cùm aqua non permanſiſſet, ſed hyeme decreuiſſet, ſic proueniſſe arundinem. Fertur enim, & ita videtur, aucta altitudine lacus durante inundatione ſequente anno craſsiorem fieri arundinem, & craſsiorem factam, fieri ζευγίτην (Gaza armamentariam vertit) bombyciā verò cùm aqua non permanſerit. Ex quibus Plin. hęc deſcripſit. Tertia arundo eſt tibialis calami, quem auleticon dicebāt. Nono hîc anno naſcebatur. Nam & lacus incremēta hoc tēporis ſpatio ſeruabat, prodigioſus ſi quando amplitudinē biennio extēdiſſet, quod notatū apud Cheroniā infauſto Atheniēſium prælio, & apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſſo. Cum igitur nono anno

Lib.16.c.36

Lib.16.c.36 & Lib. 24. cap.11.

Lib.16.c.36

anno permanſit inundatio, proficiunt in aucupatoriã quoque amplitudinem: vocabantur zeugitę. Contrà bombyciæ maturiùs reciproco (ſubaudi lacu, id eſt, ripas deſerente & in medium inundantes aquas recolligente, quarum profuſione arundineta vigebant & augebantur) graciles. ζευγίτην igitur Plinius nunc eam quæ in amplitudinem aucupatoriam, nunc ſimpliciter aucupatoriam vocat. Dalechampius iugalem potiùs latinè nominandam cenſet, vel quòd ea vites in iugum alligarentur, quam nectẽdæ vitis rationem docet Columella, ad quem vſum etiam arundineta in Italia potiſsimùm culta fuiſſe ſcribit Plinius, vel quòd ex eius internodiis Lib.4.c.17. Lib.16.c.36 coniugatis compingeretur ſeptenis, vt ait Ouidius, fiſtula cannis: ζεύγη namque vocabant antiqui coniuncta arundinum paria, & μεσογόνια fabricandis muſicis inſtrumentis idonea. Illud tamen ſcire etiam oportet, veteres ζεύγη, ſeu ζυγοὺς appellaſſe τῶν ὀρνίθων βρόχους, id eſt, laqueos ad capiendas auiculas deſtinatos, eoſdémque calamis & amite in aucupiis vſos fuiſſe, verſiculo illo Martialis indicante.

Galbula decipitur calamis, & retibus ales.

Bombycia autem dicta fuiſſe videtur, vel quod ex ea βόμβυξ tibiæ genus fieret, vel quod bombyciis inſectis corporis exilitate & ſtrigoſo habitu, arundo hæc ſimilis ſit. Præterea ſcribit Theophraſtus, Ibid. διαφέρειν τῶν ἄλλων καλάμων ἀτροφίᾳ τινὶ τῆς φύσεως. ἀπληθέστερον γὰρ εἶναι καὶ ἀσαρκότερον, καὶ ὅλως διεθῆλυν τῇ προσόψει. καὶ γὰρ τὸ φύλλον πλατύτερον ἔχει καὶ λευκότερον. τὴν δὲ ἀνθήλην ἐλάττω τῶν ἄλλων. τινὰς δὲ ὅλως οὐκ ἔχειν. οὓς καὶ προσαγορεύουσιν εὐνουχίας. ἐξ ὧν ἄριστα μὲν φασί τινες γενέσθαι τὰ ζεύγη. κατορθοῦν δὲ ὀλίγα παρὰ τὴν ἐργασίαν. τὴν δὲ τομὴν ὡραίαν εἶναι πρὸ ἀντιγενίδου, ἡνίκα ηὔλουν ἀπλάστως ὑπ' ἀρκτοῦρον βοηδρομιῶνος μηνός. τὸν γὰρ οὕτω τμηθέντα σύχνοις μὲν ἔτεσιν ὕστερον γίνεσθαι χρήσιμον, καὶ προκαταυλήσεως δεῖσθαι πολλῆς. συμμύειν δὲ τὸ στόμα τῶν γλωττῶν, ὃ πρὸς τὴν διακτορίαν εἶναι χρήσιμον. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πλάσιν μετέβησαν, ἡ τομὴ μετεκινήθη. τέμνουσι γὰρ δὴ νῦν τοῦ σκιρροφοριῶνος καὶ ἑκατονβαιῶνος. ὡς περὶ τῶν τροπῶν μικρὸν, ἢ ὑπὸ τροπάς. γίνεσθαι δὲ φασὶν τριενὸν δὲ χρήσιμον, καὶ καταυλήσεως βραχείας δεῖσθαι, καὶ καταπάσματα τὰς γλώττας ἔχειν. τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον τοῖς μετὰ πλάσματος αὐλοῦσιν. Id eſt, Differre autem à reliquis arundinibus bombyciam alimenti natiui penuria: nam macilentiorem, graciliorem, & facie planè fœminam ſpectari, foliúmque latius habere & candidius, & minùs lanuginis quàm cętere, quaſdam etiam nihil prorſus habere, quas ſpadones appellant, ex quibus iuga optima fieri quidam affirmãt, pauca tamen in opere benè ſuccedere. Has tempeſtiuè cædi ſolitas ante Antigenem, cum adhuc ſimpliciùs tibia canerent ſub arcturo mẽſe Septembri: ſic enim cæſas multis poſt annis vtiles eſſe, multáque ſonandi excercitatione indigere, ſed ora linguarum conniuere, quod erat illis ad res populo ſignificandas vtilius. Poſteaquam verò varietas fictióque acceſsit, cæſura mutata eſt: cædunt enim noſtra ætate mẽſe Maio & Iunio ferè circa ſolſtitium, aut ſub ipſo ſolſtitio, & fieri in trimatu vtiles, & breui excercitatione egere, linguaſq; decliues eſſe, & quaſi deorſum flecti, quod his neceſſarium eſt qui ſonos variè fingunt. Quæ Plinius paucioribus verbis ſic explicauit. Contrà bombyciæ maturius Ibid. reciproco, graciles, fœminarum latiore folio atque candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, ſpadonum nomine inſignibus. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus, non ſilendo & reliquo curæ miraculo, vt venia ſit, argento iam potius cani. Cædi ſolebant tempeſtiuè vſque ad Antigenem, cum adhuc ſimplici muſica vterentur, ſub arcturo: ſic præparatæ aliquot poſt annos vtiles eſſe incipiebãt, tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipſæ docendæ, comprimẽtibus ſe lingulis, quod erat illis theatrorum moribus vtilius. Poſtquam varietas acceſsit, & cantus quoque luxuria, cædi ante ſolſtitia cœptæ, & fieri vtiles in trimatu, apertioribus earum lingulis ad flectẽdos ſonos: quæ inde ſunt & hodie. His plura alia genera, vt diximus, ſubiungit Theophraſtus differentiis vel ſenſui perſpicuis Ibid. diſtincta. Quædam enim denſa tam carne quàm geniculis: quædam rara, paucisq;

geniculis: alia caua tota, quam σύριγγα, ſiue συριγγίαν, id eſt, fiſtularem nominant. Lib.16.c.36 Plinius, Calamus verò alius totus concauus, quem ſyringiam vocant, vtiliſsimus fiſtulis, quoniam nihil eſt ei cartilaginis atque carnis. Orchomenius eſt continuo foramine peruius, quem auleticon vocant, hic tibiis vtilior, fiſtulis ille. At ſyrinx Theophraſto dicitur non ſyringias, quòd natura ſua caua & inanis, medulla, carne, cartilagine vacua ſit fiſtularum modo, non autem vt Plinius expoſuit, quod fiſtulis vtilior ſit, vt auleticos tibiis. Quare mirum eſt Plinium ſcripſiſſe calamum orchomenium auleticon continuo foramine peruium eſſe, cùm id ſyringi tantùm conueniat, & Theophraſtus auletici ſeu tibialis naturã diligentiſsimè perſecutus, nuſquam id de ea tradiderit. Alia arundo ſolida, & tota penè intus repleta. Item alia breuis, alia procera, excelſa, craſſáque: alia gracilis folioſáque, alia vnico folio. Multæ etiam differentiæ pro natura vſuq; intelliguntur, ſingulæ enim ad ſingula vtiles. Donax (canna vocatur à Gaza, Columellæ fortaſſe exemplo, qui degenerem arun-
Lib.7.c.9. dinem cannam vulgò vocari ſcribit, Plinius Grecum nomen retinet) cõmuniſsima
Lib.16.c.36 arũdo, cõfertiſsima eſt, ſiue ex vna ſtirpe numeroſa, λοχμωδέςατον, fruticoſiſsimã vertit Plin. (Fruticoſiſsimus qui vocatur donax, non niſi in aquaticis natus, quoniã & hec differẽtia eſt, multùm prælata arũdine quæ in ſiccis proueniat.) Quibus verbis Plinius Theophraſti ſenſum nõ rectè expreſsit, ſic ſcribẽtis διαφέρειν δὲ ὅμως παντὸς καλάμου πολὺ, τὸν δὲ ἐν τῷ ξηρῷ, καὶ τὸν ἐν τοῖς ὕδασι φυόμενον. Id eſt, multum in quouis arũdinis genere differre quod in ſicco natum eſt, ab eo quod in aquis creuit, vt hîc διαφέρειν, non præſtare aut præferri, ſed differre ac diſcrepare ſignificet. Τοξικὸς, Creticam quidam appellant, ſui generis eſt, nodis paucis geniculata, carnoſior, fle-
Ibid. xúmque maximè recipiens. Plinius. Suum genus ſagittario calamo, ſed Cretico longiſsimis internodiis, obſequentiq; quo libeat flecti, calefacto. Et aliquãtò antè. Sed in hoc quoque, vt cæteris in rebus, vicit Italia, quando nullus ſagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononienſi amne, cui plurima ineſt medulla, pondúſque volucre, contra flatus quoque peruicax libra. Sunt & differentiæ magnæ ex foliorum non multitudine aut magnitudine modo, ſed & colore. Quippe quæ Laconica cognominatur, verſicolor eſt. Item ex ipſo ſitu atq; annexu: quædam enim ab ima parte, foliorum magnam partem ferunt, ipſæq; perinde atque è frutice ſe attol-
Lib.16.c.36. lunt. Plinius. Differentias faciunt & folia, non multitudine, verùm robore & colore. Valida Laconicis, & ab vna parte denſiora: quales in totum circa ſtagna gigni putant, diſsimiles amnicis, longíſque veſtitas tunicis, ſpatioſius à nodo ſcandente
Ibidem. cõplexu. Ex quorum locorum collatione intelligere licet deprauatè legi in Plinio,
Ibid. Valida Laconicis pro Varia, & ab vna parte denſiora pro ab ima. Sic enim habet Theophraſtus. ποικίλος γὰρ ὁ λακωνικὸς καλούμενος. Varius eſt foliorum color eius quam Laconicam vocant. Et, κάτωθεν γὰρ ἔνιοι πλεῖςα φέρουσι τῶν φύλλων. Id eſt, Quædam ima parte folia plurima edunt. Quidam diſcernenda lacuſtrium tantùm genera ferè volunt, quòd habeant vel nulla, vel pauca folia, & nõnihil ſimilia cyperi: phlei, algæ, butomi. Sic enim conuertẽda hæc Theophraſti verba. χεδὸν δὲ τινὲς φασὶ καὶ τῶν λιμναίων ταύτην εἶναι τὴν διαφορὰν, πολύφυλλον καὶ ὀλιγόφυλλον, καὶ παρόμοιον ἔχειν τρόπον τινὰ τὸ φύλλον τῷ τοῦ κυπείρου, καὶ φλεῶ, καὶ βρύου, καὶ βουτόμου. Genus aliud arundinis po-
Ibid. nit Theophraſtus ἐπίγειον, id eſt, pumilum, quod non erigit caulem, ſed ſuper terram graminis modo ſpargitur, atque ita creſcit, maſcula ſolida eſt, fœmina inanis. Plinius. Eſt & obliqua arundo, non in excelſitatem naſcẽs, ſed iuxta terram fruticis modo ſe ſpargens, ſuauiſsima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdam Elegia, corruptè pro epigeios, vel Plinius legit in Theophra. non ἐπίγειον, ſed ἐλέγειον.
Lib.7.c.2. Idem Plinius tradit arundines eſſe in India tantæ proceritatis, vt ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Et alibi. Arundini Indicæ
Lib.16.c.36 arborea amplitudo, quales vulgò in templis videmus. Nauigiorum etiam vicem

præſtant,

præſtant,ſi credimus,ſingula internodia. Addidit piſcatorias idem, & quæ chartis ſeruiūt arundines ſcriptorias,videri poteſt & adarcam his adnumeraſſe,his verbis. Eſt & in Italia naſcens Adarca nomine,paluſtris:& cortice, tantùm ſub ipſa coma, vtiliſsima dentibus:quoniam vis eadem eſt,quæ ſinapi. Qui locus ſic corrigendus videtur,paluſtris,in cortice calamorum tantùm , & ſub ipſa coma naſcens, &c. Id quod perſpicuè demonſtrant eadem verba alibi repetita.Sinapis naturam effectúſque eoſdem habere traditur adarca,inter ſiluas tacta , cortice calamorum ſub ipſa coma naſcens.Verùm Plinius adarcæ non vt arundinis, ſed eius rei quæ in arūdine naſcitur,& ei inſidet,cùm de arundinibus tractauit,non abſurdè meminit,eiúſque naturam demonſtrauit ab arundinum natura planè diuerſam , id quod dilucidiùs declarat alio in loco.Inter aquatilia dici debet & calamochnus,Latinè adarca appellata, naſcitur circa arundines tenues è ſpuma aquæ dulcis ac marinæ , vbi ſe miſcēt. Vim habet cauſticam, &c. Quo loco calamachnē, id eſt, τῶν καλάμων ἄχνην legere oportet,nō calamochnum,vt in vulgatis exemplaribus legitur , & circa arundines tenuem,nō tenues,è ſpuma aquæ dulcis & marinæ,id eſt,ſalſæ , vbi ſe miſcent, vt ſi quando in paludem lacúmve foris ſalſus ſeſe exoneret,quod Lacui Carcaſſonæ oppido vicino accidit,quem incolæ Marſonetam vocant,in quo cedentibus per æſtatem aquis,& ſal radiis ſolis coctus, & adarca ſcirpis ac iuncis inhæreſcens, æſtu cōcreta colligitur.Ex tot arundinum generibus aliquot depingemus.Ac primùm arūdinem cōmunem,ſiue marem , ſiue vallatoriam Matthioli,quæ ad decem cubitorum proceritatem adoleſcit,militaris haſtæ craſsitudine,robuſta ac firma materia,intus inanis, compactis per interualla geniculis.Cortice veſtitur ſquamoſo, qui facilè detrahitur,aſpero,ſubalbicāte.Folia illi ſunt longa , milij Indici æmula , ſed latiora ac longiora,aſpera vbique ſuperficie,& acuta.Pauculas fert ſeu ſpicas milij modo ſparſas , lanoſa molliq; cæſariæ nutātes ac purpuraſcentes , quæ hyeme in auras abeūt ſine vllo ſeminum veſtigio:radix ſubeſt alba,dura,tuberoſa, cōtorta, geniculata,vt in iride, ſed lōgè maior ac robuſtior. In vinetis ſeritur, in hortis ac viridariis ad vitiū palos , ad ſepes hortorum , & ad topiaria opera. Hæc arundo an vallatoria eſſet Dioſcoridis,dubitauit aliquādo Matthiolus,quod ea Dioſcoridi ſit gracilis ac cādicans, hîc verò depicta craſſior. Sed cùm Theophraſtus, inquit, ſcribat vallatoriam craſsiorem eſſe ac firmiorem, credibile eſt hunc Dioſcoridis locum deprauatum eſſe, præſertim cum ſeptis,palis ac topiariis operibus craſſæ arundines tenuibus ſint aptiores.Hāc Pena & Lobellius eſſe cenſent,quæ Donax ſeu Cypria dicitur , ſatiua noſtras , Gallis *Canne*,Italis *Calami à far Cēnocchie*,nullumq; in Dioſcoride modum eſſe affirmat Dodonæus,cùm ſcribit phragmitem gracilem eſſe,& cādicantem(Alij legunt ὑπόλεπτον,λευκὸν,id eſt,aliquātulum gracilem , cādidam) eſſeq; χαρακίαν Theophraſti craſſam ac firmam,quam Gaza vallatoriam conuertit, quamquam eadem eſt χαρακίας Theophraſti & φραγμίτης Dioſcoridis.Vallatoria Dodonęi,Penę,Lobellij,culmum ſeu ſcapum profert lōgum,crebris geniculis cinctum:folia multa,longa,lata,aſpera: in ſummo caule effuſa exit iuba,mollis,ac veluti lanuginoſa,radices ſubſunt longæ,

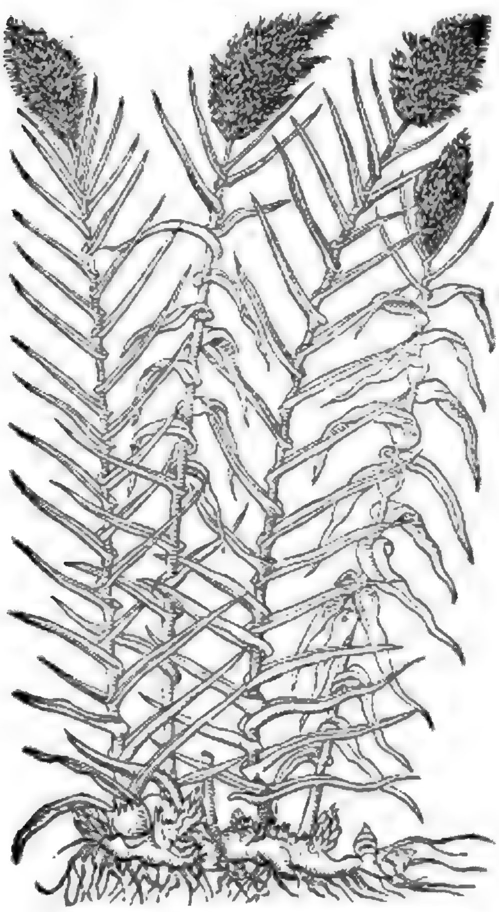
Lib.36.c.36

Lib.20.c.22

Lib.32.c.10

Forma.

ARVNDO Domeſtica, Matthioli.

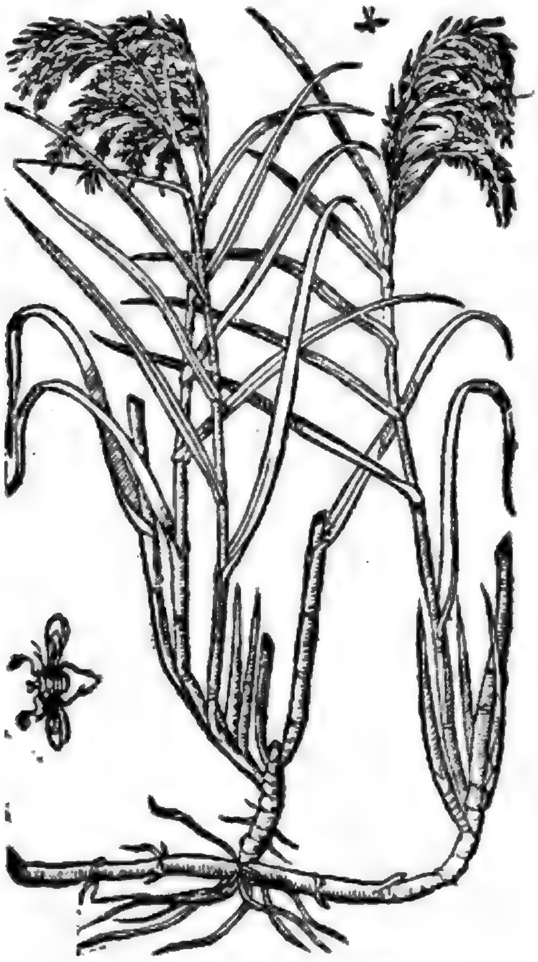
Lib.4.hiſt. Cap.12.

Lib.4.c.55

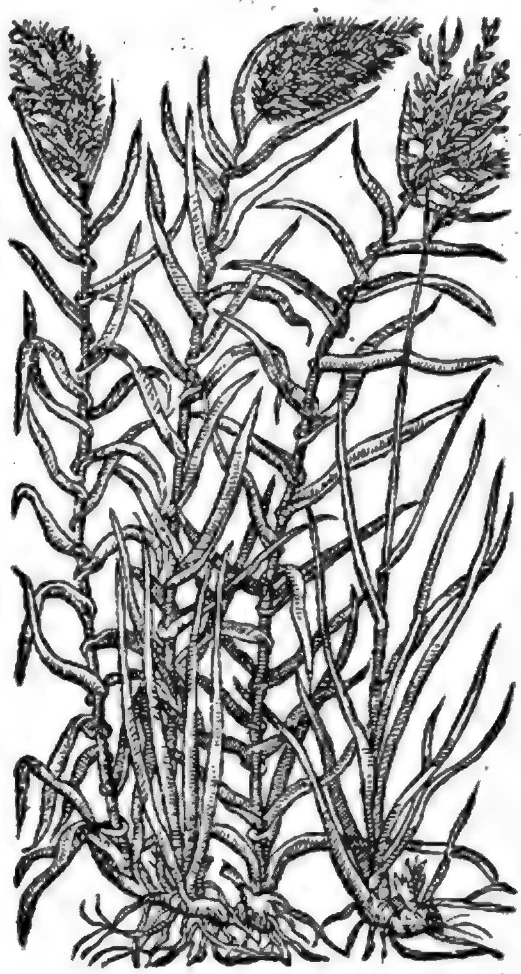
albæ, geniculatæ, ac latè ſerpentes. Naſcitur in pigris aquis, veluti in vrbium foſsis, & circa fluminum ripas, Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præſertim vbi inaruit, non ſolùm ad operiendas domos vtilis, ſed & ſepimentis maximè idonea. Hæc Arundo Dodonæi eſt arundo paluſtris Matthioli, vt pictura & delineatio demonſtrant. Eſt enim Arundo paluſtris Matthioli arundinis primo de-

Lib.4. hiſt. Cap.55.
De fru. ca. 117.
In cap. 97. lib. 2.

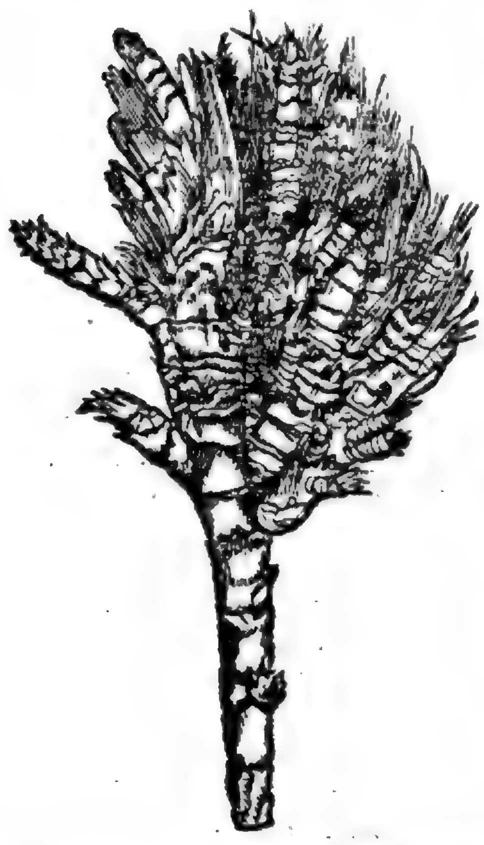
ARVNDO Vallatoria, Dodonæi.

ARVNDO Paluſtris, Matthioli.

ARVNDO, Epigetos.

ſcriptæ modo: radices habet craſſas, contortas, geniculatas, ex quibus culmi proceri, crebrioribus geniculis diſtincti, foliis ipſos ambiētibus, longis, latis, acuminatis: coma in ſummis culmis lanuginoſa. Quę quarto loco depicta eſt arūdo calamus eſt, humi ſparſus graminis modo, quod de arūdine epigeto prodidit Theophra. cortice fuluo cōtectus, lineis ſquamatim cingentibus diſtinctus, cauliculos alios multos vtrinque producens denſa cōgerie ſtipatos, ſimili cortice, ſimiliterq; ſquamoſo virgatos, qui rurſum & alios gignūt, ꝓminētium veluti nodorū aut oculorum modo exertos, plures ſuperiore parte qua terrā nō attingit, pauciores inferiore qua terræ inſternitur, aſpectu pulcherrima, denſiſsima illa tenuium cauliculorum ſurculorumq; congerie, cùm cæteræ arundines folia tantùm hinc inde mittāt, nullos autem præterea vel ſurculos vel calamos, folium noſtræ arundini ſimile à nodis exoritur, ſed numeroſius magiſq; multiplex, & plures complexu inuolucrorum per ambitum tunicas inducit. Hæc arundo pumila in ſaccis magnis coſto arabico & zinzibere plenis aliquando reperta veluti rara ac inuſitata hîc doctis & rei

herbariæ

ARVNDO, Minima.

herbariæ ſtudioſis ſpectāda proponitur. Arundinem minimam plātam quinto loco hîc pictam herbarij vocāt: quidam gramen iunceum, alij gramen arūdinaceum. Radix ei parua, cādida, breuis, parum fibrata: caulis ſingularis, teres, pedali altitudine: folia graminis, pauca, longa, acuminata, anguſta, gracilia, ex magnis interuallis caulem veſtiētia, in ſurculos valde exiles caulis faſtigium finditur, in quorum ſummitate ſemē eſt exiguum, nigrum, velut in corymbos coaceruatum. Iiſdē in locis prouenit in quibus gramē aculeatum, & gramē ſtellatum alibi deſcripta, nōnunquam ex vno & eodem ceſpite. Eſt & Arundo ſeu Cāna Indica hodie nominata, quoniam ex America primùm delata fuit, & eius ſtolones cānarū ſeu arūdinum ritu geniculati ſunt, à nonnullis quia eius flos nōdum apertus cancri chelas colore & forma refert, flos cancri, ab Hiſpanis & Luſitanis *Cuentas*, à numerādo, quòd ex iſtius fructu vt ex tenellis & deciduis malis arantiis ſpherulę precatoriæ fiāt, ab aliis cannacorus, ambiguę inter cānas & acorum naturę. Huic primùm vnus, deinde plures ſtolones ex eadē radice prodeunt, cubiti vnius, interdum duorum aut trium altitudine, digiti craſsitudine, geniculati arundinis modo, quos circa genicula ambiūt folia multa, ampla, trāſuerſis filis neruoſa, foliorum Muſæ arboris ſpecie, ſed tenuia, herbaceo virore pallaſcētia, & in extremo acuminata, quæ cùm primū erumpunt chartaceorum corniculorum modo cōuoluta conſpiciuntur, & guſtata herbaceum quēdam ſaporem referunt primùm, qui paulò pòſt nōnihil acrimonię

ARVNDO ſeu Canna Indica, Cluſij.

ARVNDO ſeu Canna Indica, Dalechamp.

admixtum habet. In ſummo caule ſunt flores, gladioli floribus forma ſimiles, colore phœniceo pulcherrimè nitentes, capitulo cuidam hirſuto inhærẽtes, quod cùm flore nõdum aperto cancri ſeu locuſtæ marinę chelam quadãtenus repręſentat, floribus dilapſis aut marcidis, capitula iſta augẽtur, fiuntq; triangula & veluti ſpinoſa, fructus ricini modo, in quibus ſemẽ per maturitatem fuſcum & atrum, rotundum: radix nodoſa, craſsioribus fibris ſtipata, ex cuius nodis aliis adnaſcẽtibus radices

Vires. aliæ procurãtur, matri ſimiles. In Luſitaniæ monaſteriis quibuſdam frequẽtem vidit Cluſius etiam media hyeme florẽtem. Hodie multis aliis in locis ſeritur & colitur à rei herbariæ ſtudioſis in fictilibus, aut ligneis doliis, vt ſoli meridiano faciliùs exponãtur: quoniam calore & apricatu valde gaudet, altioſáq; planta boreæ flatu & frigore maximè læditur. Huius folia eſſe putant, quibus maſſas gummi elemni obuolutas videmus in Seplaſiis. Huc inſerẽda Arundo Saccharifera Indica, inter miliaceas & arundinaceas plantas media. Septenûm octonúmve pedum calamos profert, pollice craſsiores, denſis geniculis interceptos, fungoſa, ſucculẽta, valde dulci candidáque medulla farctos, folia binos cubitos æquant, anguſtiora tamen Donacis, ſcabra, & ſecundum longitudinem ſtriata, numeroſa, ſtolones eiuſdem cum cæteris arundinibus coloris amplectẽtia, anguſtiora iis quibus Sacchari metæ inuolutæ paſsim apud inſtitores cernuntur: flos in ſummo comoſus, & quadantenus Melicæ. Radix ad cannæ radicem accedit, ſed minùs lignoſa, ſucculentior, dulcior: ex qua germina oriuntur quæ reſecta ſationi opportuna ſunt. Panguntur etiam taleæ ex ima radice abſciſſę, atque bello proficiunt in Gallia & Belgio, ſed hyemis iniuria pereunt. Humenti ſolo gaudet, ſed calidiore aëre, & tepidiore aura. Liquorem ſiue laticem fundit (Saccharum vocant) cuius ſatis celebrari nunquam poteſt tum lautitia, tum vtilitas, in culinis, in Pharmacopœorũ Officinis, eſu, potu, in ſecunda & aduerſa valetudine, in quauis ætate, ſorte, regione. Etſi prima, nõ tamen ſola huius ferax

Locus. eſt India, ſed etiam Madera & Canariæ. Eſt & iam Europæ multis ad Mediterraneum Oceanumq; mare tractibus inquilina, vt Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Siciliæ, atque etiam in amœniſsimis Olbiæ in Gallica prouincia viretis, nõ procul & è regione Stœchadum inſularum teſte Pena. Vallatoriæ arundinis radix, vt ad vires tranſeamus, trita per ſe, aut cum bulbis ſpicula aculeoſq; corpore extrahit: luxata lũborumq; dolores cum aceto mulcet. Virẽtia folia tuſa & impoſita eryſipelata & cæteras inflãmationes ſanãt. Corticis cinere perunctæ cum aceto alopecię ſanãtur, lanugo arũdinum in aures illapſa ſurditatem inducit. Eadem etiã cypria arũdo efficere poteſt. Eadem & quædam alia

ARVNDO, Saccharifera.

Lib.24.c.11. Plinius prodidit. Arundinis radix cõtrita & impoſita filicis ſtipem corpore extrahit: item arũdinem filicis radix. Arundo cypria quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emẽdat: item putreſcẽtia vlcera. Foliis eius ad extrahendos aculeos vtuntur. Efficacius & contra ignes ſacros collectionéſq; omnes. Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recẽs tuſa non in radice tantùm, medetur & luxatis & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita & in vino pota venerem concitat.

Lib.32.c.10 Arundinum lanugo illata auribus obtũdit auditum. Et alio in loco. Phragmitis radix

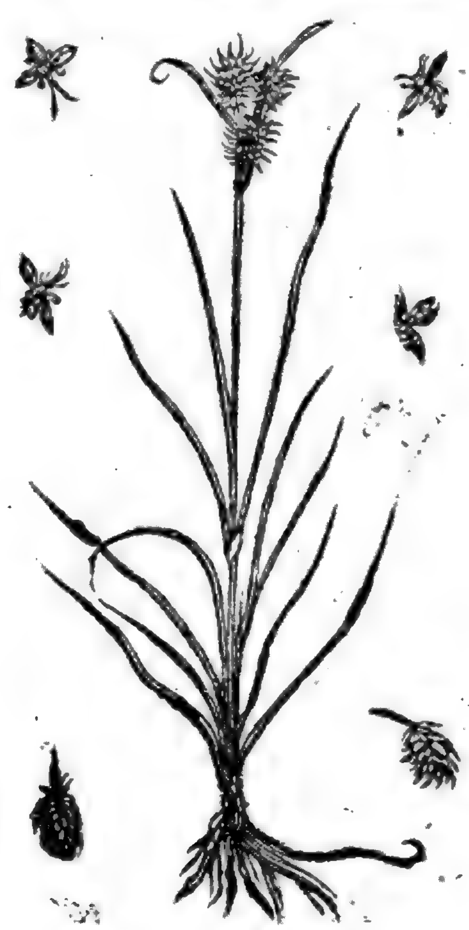
radix recens tuſa luxatis medetur,& ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cypriæ verò quæ & donax vocatur, cortex alopeciis medetur vſtus,& vlceribus veteratis:folia extrahendis quæ infixa ſunt corporibus,& igni ſacro. Paniculæ flos ſi aures intrauerit exurdat. Qua de re ſic diſſerit Galenus. Calami phragmitis radicem cum *Li.7.ſimpl.* bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripsêre, ceu trahēdi quædam vis ei inſit. Nos tamen eius rei periculum non fecimus. Verùm quantū ex guſtu licet coniicere,abſtergentem facultatem poſsidet non paucam,minimeq́; acrem. Quinetiam folia ipſa abſtergētis ſunt facultatis : cortex verò eius cōbuſtus admodum tenuium partium,& digerentis facultatis efficitur,adiunctum habēs abſterſorium quiddam,vt exſiccet & excalfaciat tertio quodammodo ordine , plus tāmen deſiccet quàm excalfaciat. Vitandus eſt eius flos quē Anthelen vocant. Nam ſi in aures incidat,adeò tenaciter inhærens affigitur,vt auelli nō poſsit,auditumq́; vitiet,quamobrem ſæpiſsimè exurdat. Hæc Galenus. Traditur à rei agrariæ auctoribus inter arundinem & filicem inteſtinum eſſe odium,quare arundinem vomeri alligatam filicem in agro deſtruere ac enecare prodiderunt. At eò maior arundini cum aſparagis intercedit amicitia. Nam ſi ſerantur in arundinetis, ibi mirificè proueniunt.

GRAMEN. CAP. VI.

DE Gramine vulgari & multis graminum generibus diximus alibi, *In Ag.c.19.*
nunc de pluribus aliis hîc tractabimus cum paluſtribus & aquaticis *Forma.*
plantis. Primùm de gramine aquatico,cui radix nigra, longa , geniculata,huc illuc ſeſe diffundens per cœnoſum ſolum, multū fibrata: folia arundinis,anguſta,quæ ex caule ſeſquipedali per interualla prodeunt, cyperi
ſimilia : flos in paniculis nigris pendulus,cyperi modo,guſtu inſipido.In locis pa- *Locus.*
luſtribus,& riuorum marginibus creſcit. Gramen aculeatum , id fortaſſè cuius
meminit Plinius,radice nititur exili,breui,candicante,capillamentis fibrata: folia *Li.24. c.19.*

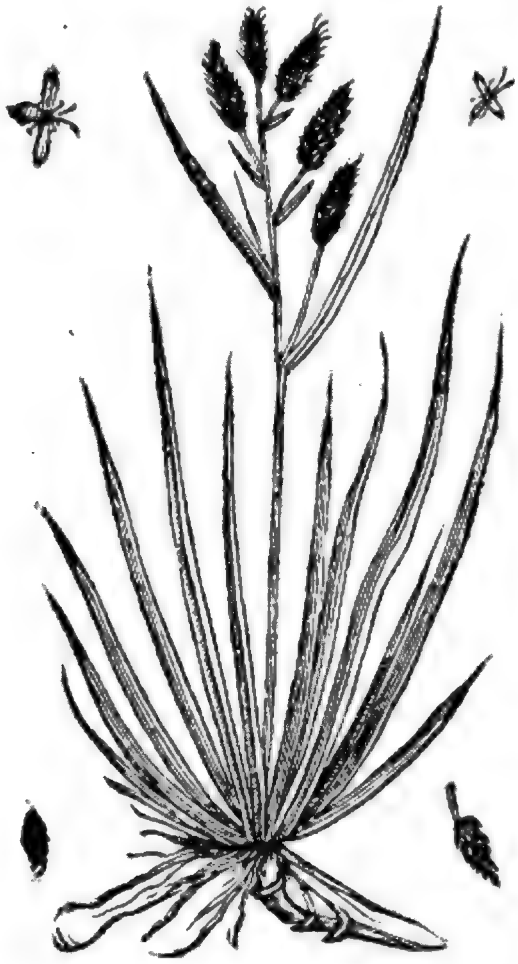
GRAMEN *Aquaticum.*

GRAMEN *Aculeatum.*

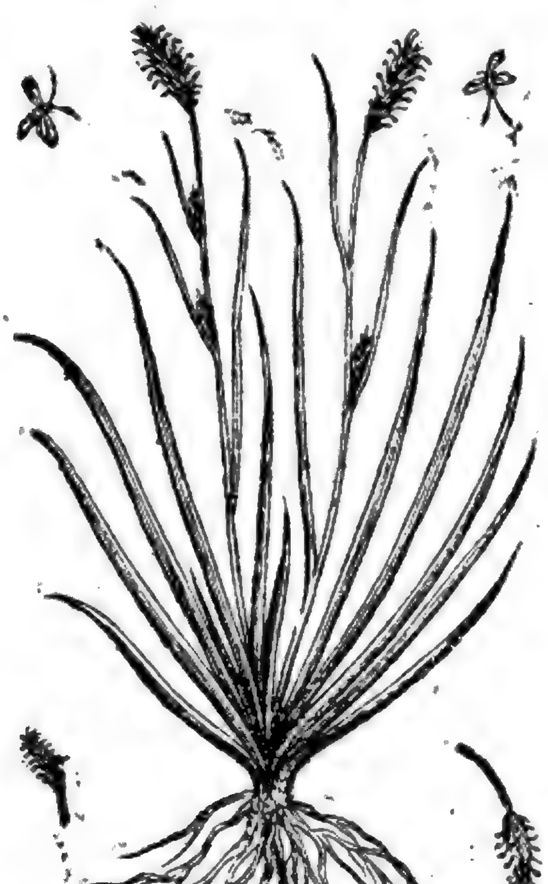

fert graminis ſimilia,anguſtiora,tenuiora,propè radicem multa,in caule pauca:is dodrantalis eſt,teres,in cacumine quatuor aut quinque echinos producens, oliuæ paruæ non diſsimiles,aut potiùs xanthij fructibus:quos conuolutos olim naribus inſerebant & extrahebant ſanguinis ciendi gratia.In riguis naſcitur inter arundines,typhos,& alias id genus aquaticas plantas. Gramen arundinaceum radice eſt foris nigra,intus alba,geniculata,in obliquum ſerpente, ſupernè modicè fibrata,ſubdulci: foliis arundinis, non adeò latis,ad radicem multis, in caule ſeſquipedali paucis: flore nigro, ſpicato,aſpero,& ſi pręmas digitos pungente. Equis & bubus noxium eſſe aiunt. In humidis ſcaturiginibus fontium & riuorũ per pinguia loca decurrentium prouenit. Gramen nigrum radiculas emittit multas candicantes:folia graminis longiora,circa radicem numeroſa, pauca in caulibus duobus tribúsve, dodrãte altioribus. Flos ſpicatus niger, vnde huic plantæ cognomen,& in ſummo caulium eminet, & ex eorũdem medio prodit variis in locis inter ipſos cauliculos & foliolum,quod ex eorũdem latere exurgit. Ad riuulorum fluenta, & fontium ſcaturigines proſilit. Gramen triangulũ radicem profert nigram, craſſam, multum fibratam,cœnum olentem: folia multa, longa, vndecũque aſpicias angulos tres oſtendentia, qua de cauſa triangulum cognominarunt, florem ſpicatum,ſubnigrum, floſculos candi-

GRAMEN Arundinaceum.

GRAMEN Nigrum.

GRAMEN Triangulum.

cantes

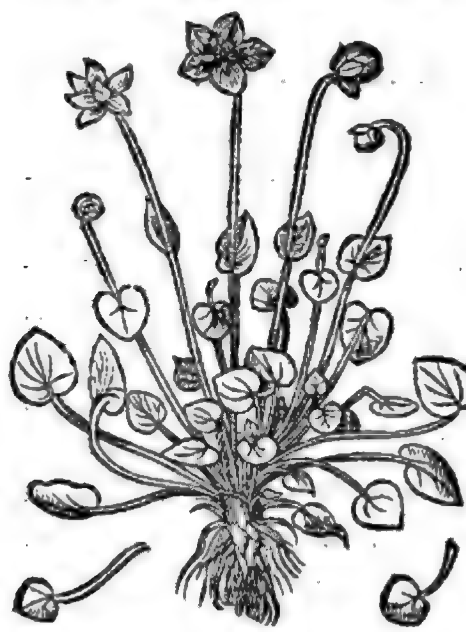
cantes è ſpicarum rimis promentem cùm deflorere incipit. In pigris & ſtagnantibus aquis creſcit. Plantam proximè appictam à ſimilitudine quæ ei eſt cum gramine quod à Græcis ἄγρωστις ἐν τῷ παρνασῷ dicitur, à Latinis Gramen Parnaſium, Dodonæus à quibuſdam Gramen Parnaſi nominatum fuiſſe tradit. Foliola mittit rotunda, hederæ aut aſari foliis haud multùm figura diſsimilia, ſed multò minora, & virore magis diluto, inter quæ duo tréſve cauliculi eminent, graciles, pedales, in imo ruſeſcentes, in ſummo decoris floribus ornatos, candidis, quibus diſsipatis ſuccedunt capitula rotunda, quæ ſemen rubeſcens concludunt: radix eſt craſsiuſcula, multùm fibrata. Semen deſiccat & ſubtilium eſt partium. Graminis huius decoctum, auctore eodem Dodonæo, potu vẽtriculum humidum & imbecillum roborat, aluum ſiſtit, nauſeam prohibet. Eiuſdem in vino aut aqua decoctum vrinas ciet, maximè eius ſemen: neque ſolùm vrinas ciet, ſed etiam calculos è renibus pellit. Folia virentia trita & impoſita vulneribus recentibus, ſanguinem ſiſtunt, & ea glutinant. Ex herbæ ſucco collyrium paratur quod viſum acuit, & oculorum caliginem diſcutit, ſi tantũdem vini & myrrhæ dimidium permiſcueris cũ piperis & thuris momento, quod vt diu integris viribus conſeruari poſsit, ærea pyxide reponendum eſt. Prorſus idẽ in vdis Brabantini agri locis ſponte oriri tradit Lobellius, ſola florum duplicatione ſpecioſa varium. Poteſt & gramen Parnaſi nuncupari quod hîc depictum eſt, radicibus plurimis, longis, capillaceis, mollibus, candidis, caulibus

Lib. 4. c. 51.

Vires.

Ibidem.

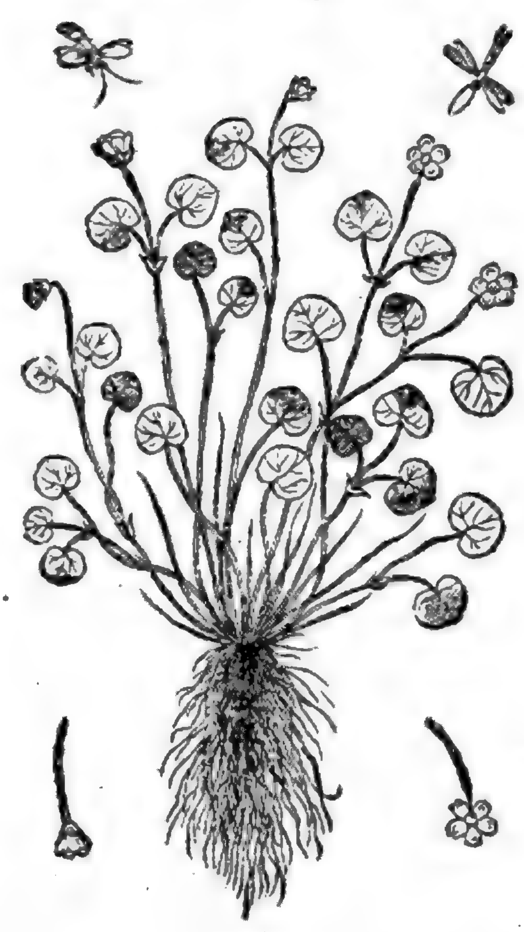
GRAMEN Parnaſi, Dod.

GRAMEN Parnaſi duplicato flore, Lobellij.

ALIVD GRAMEN Parnaſi.

numeroſis

numeroſis fruticoſum dodrantalibus:foliis hederæ facie ſimilibus,denſis,ſed non tam craſsis,nunc prorſus rotundis, nunc tanquam in anguli acumen deſinẽtibus: flore copioſo,violæ ſimili,luteo. Flos folium,fruticoſa caulium congeries hiſtoriæ Dioſcoridis reſpondent,minimè tamen radicum craſsities, numerus, ſapor prædulcis. Sed quia herbarij Gramen Parnaſi vocauerunt,mutare nomen non libuit.

Cap. 8. De alio Gramine Parnaſi, ex Matthiolo in agro diximus.

CALAMAGROSTIS. *CAP. VII.*

Nomina ΚΑΛΑΜΑΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Latinis dicitur Gramen arundinaceum,quod mediæ ſit inter Gramen & arundinem naturæ & *Forma.* figuræ. Cuius hîc genera aliquot exhibentur. Prima Calamagroſtis leucanthemos,à candidis floribus meritò nominatur, caules proferens longos,rotundos,læues,minimè geniculatos, in quorum verticibus elegantes & candidi floſculi emicant,forma cucurbitæ flores referentes,omni odore deſtituti. In vliginoſis locis naſcitur. Altera Calamagroſtis foliis veſtitur acutis, longis, in medio anguloſo neruo diſtinctis, ideóque triangularibus, herbacei coloris. Ex horum medio læues prodeunt & teretes caules, in quorum faſtigiis veluti pilulæ prominent,exiguis & candidis fibris vel paniculis florentes:quæ pilulæ Iulio mẽſe

CALAMAGROSTIS I. & II.

CALAMAGROSTIS III. & IIII.

cum defloruerint,in echinata quædam capitula nucem myriſticam magnitudine æquantia deſinunt,quæ nihil aliud ſunt quàm multorum ſeminum aculeatorum aceruus. Radix intra humum multis fibris & adnatis radiculis ſerpendo longè lateq; ſe diffundit. In vliginoſis tractibus, & humectis pratis creſcit. Hanc plantam

Locus. Lib.2.c.37. Tragus ſparganiũ Dioſcoridis eſſe iudicat. Duo alia Calamagroſteos genera,quod ad caules & folia acuminata attinet, prioribus ſimilia ſunt, ſed multò minora & floribus diſtantia,guſtu admodùm ingrato,quæq; in pratis minimè cõmendentur.

CAREX.

CAREX TRAGI. CAP. VIII.

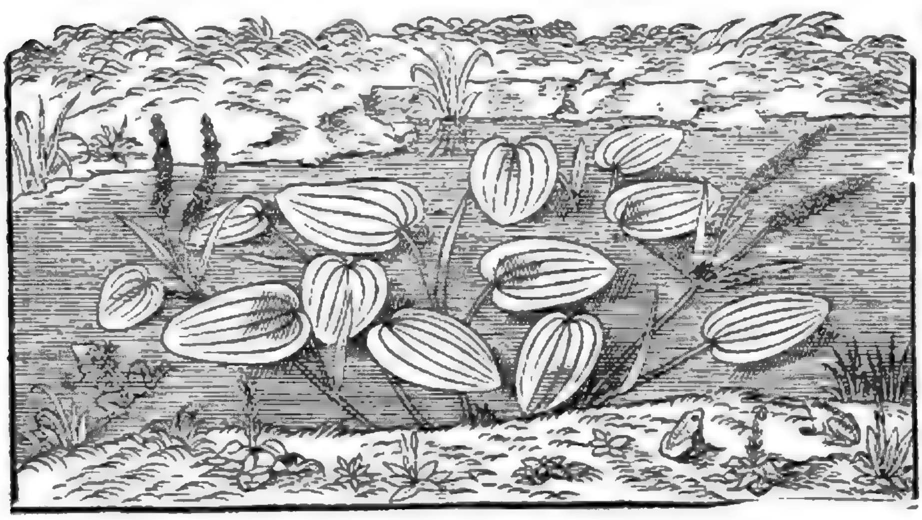
CArex Latinis ex qua molliſsimæ texuntur cathedræ vliginoſo & paluſtri loco plurima, foliis ferè eſt arundinis, longis, acuminatis, latiuſculis, circa radicem numeroſiſsimis, ex quorum medio exurgunt caules tenues, in ſummo paniculas ferentes. Radix craſsiuſcula eſt, & fibrata. Caricem veram hîc appictam Tragus nomine graminis vulgò cogniti depinxit, *Gras* à Germanis dicti. *Forma.* *Lib.2. c.57.*

POTAMOGETON. CAP. IX.

LAtinis Potamogeton & fontalis, Græcis ποταμογείτων, & σαχυΐτης, Gallis *Eſpi d'eau*, Germanis *Saurkraut*. Potamogetoni nomen inditum eſt, quòd in paluſtribus & aquoſis locis naſcatur, auctore Dioſcoride, nomen enim id fluminibus vicinam ſignificat. Stachyites verò dicta quaſi ſpicata, ob caulem quem ex ſe mittit floribus & ſemine ſpicatum. Potamogeton, inquit Dioſcorides, folium habet betæ ſimile δασὺ, denſum, non, vt verterunt, hirſutum, paululum ſupereminens extra aquam. Ex qua breui delineatione ſatis intelligi poteſt, herbam cuius picturam hîc damus, eſſe Potamogetona. Caulem namque rotundum habet, geniculis interſectum, è quibus pediculi exeunt, foliis betæ aut plantaginis veſtiti, paulùm ſupra aquam eminentibus. Flores etiam ſpicatos plantaginis inſtar profert, ac ſubinde ſemen. Radix flexuoſo anfractu excurrit, è geniculis multis propagans fibras, fundo aquæ immerſas, è quo alimentum ſugit. Conſentiunt & natales: naſcitur enim in lacuſtribus & aquoſis locis. Refrigerat & aſtringit, vt tradit Dioſcorides, pruritibus, vlceribúſque, vetuſtis, & iis quæ paſcendo ſerpunt confert. Aſtringit & refrigerat ſimiliter polygono, ait Galenus, ſed eſſentia eius craſsior quàm polygoni eſt. Plinius de eadem hæc ſcripſit. Potamogeton ex vino dyſentericis etiam & cœliacis, ſimilis betæ foliis, minoribus tantùm, hirſutioribuſq;, paulatim ſupereminens extra aquam. Peculiariter refrigerat, ſpiſſat. Vſus in foliis: cruribus vitioſis vtilia, & contra vlcerum nomas, cum melle, vel aceto. Vetus Cornarij codex habet: extra aquam. Vſus in foliis: refrigerant, ſpiſſant, peculiariter cruribus vitioſis, &c. Subiicit Plinius. Caſtor hanc aliter nouerat, tenui folio velut equinis

Nomina *Li.4.c.96.* *Forma. Ibidem.* *Temper. & Vires Ibidem.* *Li.8.ſimpl.* *Lib.26.c.8.* *Embl.86.* *Li.4.Dioſc.*

POTAMOGETON I.

POTAMOGETON II.

equinis ſetis, thyrſo longo & læui, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogeton aduerſatur & crocodilis: itaque ſecum habent eam qui venantur illos. Nouit & alteram Potamogetona Dalechampius, quæ in lacubus & ſtagnis Sequanorum gignitur, caulibus per aquam ſparſis, anguloſis, geniculatis, radiculas exiles & albas è geniculis mittentibus, quibus obuium in ripis cœnum ſolúmve apprehendit: ex ſingulis quoque articulis ſingula folia prodeunt, longo pediculo nixa, longiora quàm in priore Potamogetone, craſsiora, & (quæ certiſsima nota eſt hanc ab illa diſtinguendi) tranſuerſis lineis virgata, cùm prioris folia lineis in longum ductis diſcriminentur. Flos ſpicatus rubet, longo hærens petiolo: ſemen copioſum, durum, folliculis incluſum.

NYMPHAEA. *CAP. X.*

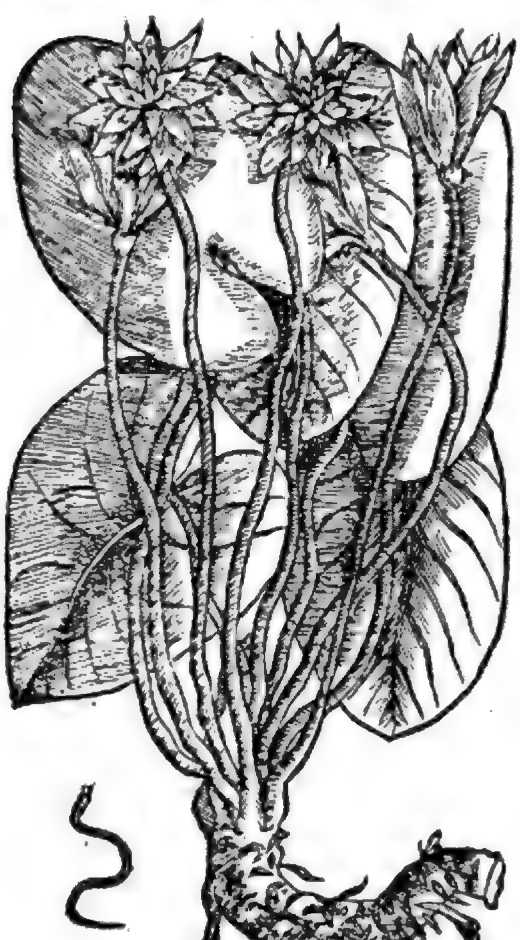
Nomina

NYMPHAEA Latinis, ſicuti Græcis Νυμφαία vocatur, Arabibus *Nilofar, Ninofar,* & *Nilufar*, Officinis **Nenufar**, Gallis *Blanc d'eau*, & *Lis d'eſtang*, Germanis *Gelb, vueiſz ſchebluomen*, Hiſpanis *Eſcudetes del rio*, & *Higos del rio*. Aquæ, lymphæ ſeu nymphæ antiquitus vocatæ nomen & natales dederũt Nymphææ: aquoſum enim amat locum, inquit Dioſcorides: vel id nomen ſibi vendicauit, vt ex veteribus aliqui fabulati ſunt, à Nympha quæ zelotypia Herculis intabuit, & mortua in paluſtrem hanc plantam mutata eſt: Dioſcorides duo ponit Nymphææ genera: vnã flore albo, radice nigra: alterã flore luteo, radice alba: quibus tertiam addit Matthiolus Nymphæam paruam, quæ in quibuſdam Bohemię lacubus prouenit: quam alibi quàm in Bohemia ſeſe vidiſſe negat. Primam igitur Nymphæam albam maiorem nominare licebit: poſtremam hanc Nymphæam albã minorem. Sunt herbarij qui Nymphæam quandam luteam minorem reperiri, ſed rariùs, idq; in Septentrionalibus regionibus aſſerunt, à ſuperiore illa quoque diſcernendam, vt hæc minor, illa maior lutea ſit nuncupanda. Nymphæam albam maiorẽ dixit Dioſcorides foliis eſſe fabæ Ægyptiæ, minoribus, & longioribus, aliis in ſumma aqua, aliis demerſis, pluribus ex radice eadem prodeuntibus: flore lilio

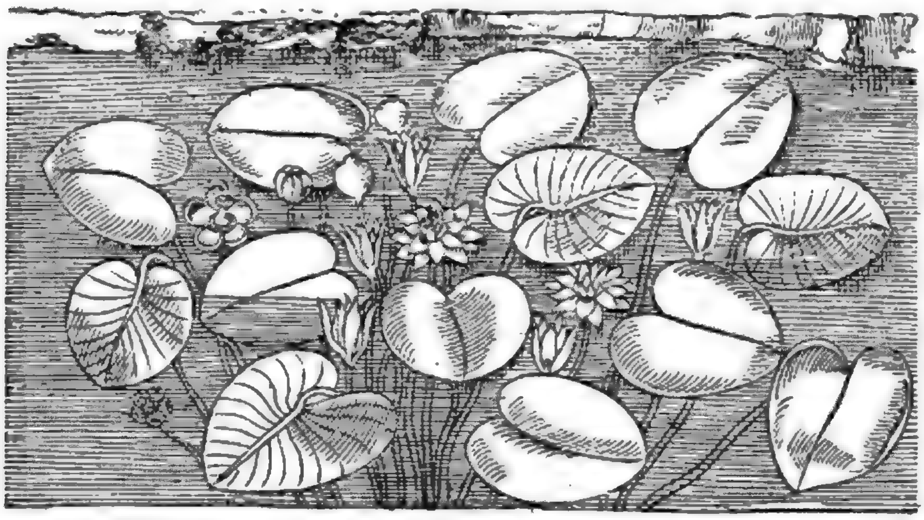
Li.3. ca.132.
Genera.
Ca.132. li.3.

Forma.
Li.3. ca.132.

NYMPHAEA Maior alba.

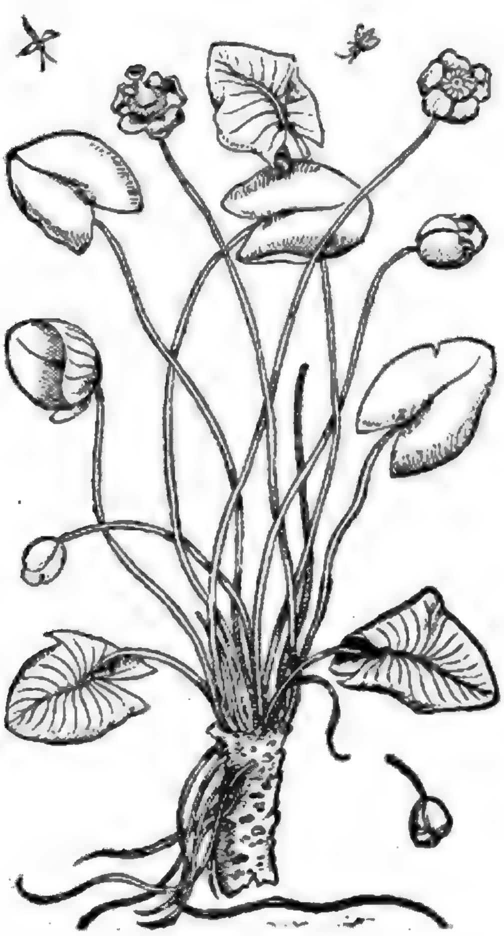

NYMPHAEA LVTEA MAIOR.

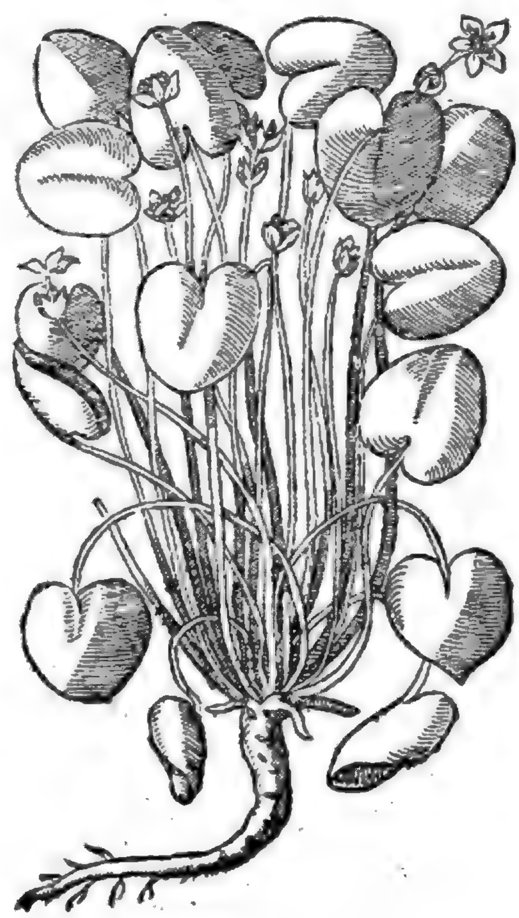

lilio ſimili,albo,medium croceum habente : cùm defloruerit, vt rotundum malum, aut papaueris caput extuberat, nigro, amaro ſemine,dẽſo & lato, lenti guſtus. Caulis eſt læuis,niger,minimè craſſus, Ægyptiæ fabæ cauli ſimilis : radix nigra , ſcabra, clauæ ſimilis,quæ Autumno ſecatur. Hæ omnes notæ noſtro Nenufari optimè quadrant. Folio enim conſpicitur orbiculato,læui,herbaceo,amplo,in ſtagnantibus aquis ſupernatante:flore candido lilio ſimili, cuius medium croceum eſt, & cùm defloruerit,capite papaueris,in quo ſemen amarum, latum, pingue. Caulis gracilis eſt & læuis:radix nigra & ampla, dulcis, nodoſa,clauæ formam referens. Nymphæa altera Dioſcoridis foliis eſt ante dictæ,radice alba, ſcabra : flore luteo, nitente,roſæ ſimili. Quæ itidem notæ in vniuerſum omnes alteri Nenufari,quæ luteis eſt floribus,reſpondent. Vtramq; ſic depinxit Plinius partim ex Theophraſti & aliorum,partim ex Dioſcoridis, vel Crateuæ ſententia. Nymphæa nata traditur Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare Heraclion vocant aliqui,alij rhopalon,à radice clauæ ſimili. Ideoq; eos qui biberint eam, duodecim diebus coitu genituraq; priuari. Laudatiſsima in Orchomeno & Marathone. Bœoti Madon vocant,qui & ſemen edunt. Naſcitur in aquoſis, foliis magnis, in Lib.25.c.7.

NYMPHAEA *Lutea Minor.*

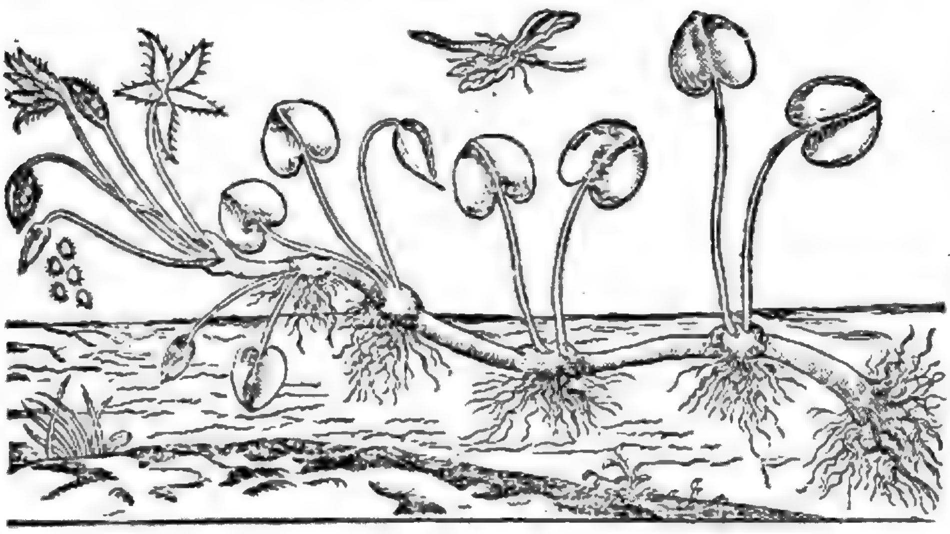
NYMPHAEA *Altera Lutea Minor.*

ſumma aqua,& aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio ſimili, & cum defloruit, capite papaueris,tenui caule. Secatur Autumno.Et mox. Eſt & alia Nymphæa in Theſſal a amne Peneo,radice alba,capite luteo, roſæ magnitudine. Theophraſtus de radicum differentia agens,ita de Nymphæa ſcribit. Γλυκεῖα μὲν ἥ τε νυμφαία καλουμένη. φύεται δὲ ἐν ταῖς λίμναις, καὶ ἐν τοῖς ἑλώδεσιν, οἷον ἔν τε τῇ ὀρχομενίᾳ καὶ μαραθῶνι, καὶ περὶ κρήτην. Καλοῦσι δὲ αὐτὴν οἱ βοιωτοὶ μαδωναΐν, καὶ τὸν καρπὸν ἐσθίουσιν. ἔχει δὲ φύλλον μέγα ἐπὶ τοῦ ὕδατος, Εἶναι δέ φασιν ἴσχαιμον, ἐὰν τρίψας τὶς ἐπὶ τὴν πληγὴν ἐπιθῇ. χρησίμη δὲ καὶ πρὸς τὰς δυσεντερίας πινομένη. Ideſt, Dulcis Nymphęę radix, quę naſcitur in lacubus & paluſtribus, vt in Orchomenia & Marathone,& in Creta. Bœoti Madonain vocãt, eiúſque fructu veſcuntur. Habet folia magna ſuper aquam. Trita & plagæ impoſita ſanguinẽ ſiſtere dicũtur:& pota ad dyſenterias vtilis eſt.

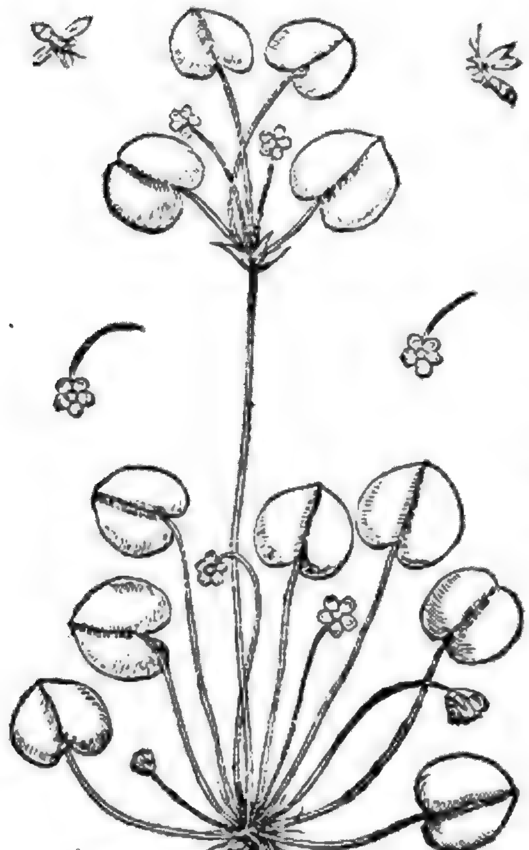
Lib. 9. hiſt. cap. 13.

NYMPHAEA MINOR ALBA.

Nymphæa minor alba, Morſus ranæ Herbariorum:folio quidem Nymphææ, ſed braſsicæ marinæ paulò maiore:flore candido,capitibus exiguis vt in cappari: ſemine intus papaueris magnitudine. Nymphæa lutea minor radiculis multis vliginoſo cœno affixa eſt,capillaceis,è caulium nodis prodeuntibus:foliis multis,longo, rotũdoq; pediculo nixis, guſtu amaris,aquæ innatantibus,denſis:caulibus teretibus,geniculatis:floribus luteis,flori cucurbitæ perquã ſimilibus, quinque tantùm foliolis conſtantibus, non, vt in lutea maiore,numeroſo ſtipatu congeſtis, aut multos apices intus gignentibus,per ambitum venuſtiſsimè fimbriatis:cauliculo oblongo, lato & compreſſo,ſeminibus pleno oblongis, latis, in ambitu piloſis,atriplicis ferè modo, guſtus quoque amari. Nymphæa alba maior & lutea in paludibus & ſtagnantibus aquis naſcuntur. Nymphæa minor alba & lutea aquarum etiam ſunt alumnæ:verùm regionũ maximè Septentrionalium. Lutea minor in Sebuſianorũ parte,quam vulgò Breſsiam vocant, plurimis ſtagnis ac viuariis innatat, quare omnibus illic nota ac celebris eſt. Præterea in Sequanæ ripis ad Mantam oppidum gignitur. Græcis fortaſſis incognita. Septentrionales, apud quos ſæpiùs prouenit, Morſum ranæ vocitant, cùm Nymphæa parua veriùs appellanda ſit: magis enim ad Nympheas,quàm ad potamogetona aut quamuis aliam paluſtrem herbam accedit, tum figura, tum natalibus. Alba minor alia radice eſt plurimis fibris ſimul coaceruatis villoſa

NYMPHAEA Alia minor alba.

villoſa,cubitalibus,quæ herbæ viticulas longè lateq; diſiectas alunt in luto adeò profundè demerſas,vt niſi validè ſub cœnum brachium adigas, vix vi eruere poſſis,villos multos per aquam ſpargente,ramorum geniculis affixos,tenerrimos,qui facilè rumpuntur cùm herba vellitur: id quod multos decepit credentes nullam aliam radicem eſſe præter exiles eas fibras:folia multa Nymphææ modo è nodoſis ramorum per aquam fluctantium geniculis prodeunt, longo pediculo hærentia,aquis innatantia,minori chelidonio aut aſaro ſimillima: quorum auerſæ parti ferè ſemper muccoſi vermiculi,ex aqua recens compacti,velut agglutinati hæret & in ea fouentur:rami per ſummam aquam huc illuc diffunduntur. Flos eſt violæ,niueus,longiuſculo capite & herbaceo incluſus priuſquam dehiſcat, longa virgula ſubiecta nuda, nec ramoſa, nec folioſa, vt in chelidonio minore. Floret Auguſti menſis principio.Flos noctu comprimitur & ſub aqua latet,inter diu pateſcit,& aquis ſeſe exerit. Euulſa herba & rurſus in aquam iniecta viriditatem diu retinet,& quamuis radicibus careat, reuiuiſcit tamen, nouamq; ſobolem gignit. Sapor idem qui & lenticulæ paluſtris. Vis refrigerandi & humectandi. Miretur aliquis & iure quidem, Theophraſtum quo loco paluſtres plantas,præſertim in Orchomenio lacu frequentes,tam diligenter enumerauit & deſcripſit,Nymphææ lacuum & paludum ferè omnium aquis innaſcentis nullo modo meminiſſe, ſed eo tantùm loco quo de radicum differentia tractat,quem ſupra citauimus.At qui plantas Orchomenio lacui familiares à Theophraſto deſcriptas diligentiùs perpenderit, cōperiet,Dalechampij ſententia,Sidæ nomine tum Nymphæā ipſam, tum ipſius ſemen intelligi,quod eius lacus accolæ Nymphæam Sidam nominent. Theophraſti verba hæc ſunt.Πρότερον οὖν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ περὶ Ὀρχομενοῦ τό δ᾽ ἐστι, τὰ φυόμενα δένδρα, καὶ ὑλήματα. ἰτέα, ἐλαίαγνος, σίδη, κάλαμος, ὅ,τε αὐλητικὸς καὶ ἕτερος, κύπειρος, φλέω, τύφη. ἔτι γε μὴν μηνιάνθες, ἴκμη, τὸ καλούμενον ὕπνον. ὃ γὰρ προσαγορεύουσι λέμμα, τοῦτο πλεῖον τὸ καθ᾽ ὕδατος ἐστι. Ideſt,Primùm in lacu Orchomeno arbores & materiæ humiles proueniunt,ſalix,Elæagnus,Sida, Calamus tibialis & alter, Cyperus, Phleum,typha,meniantes, icma, ypnum. Quod enim Lemma vocatur, altiùs mergitur in aqua. ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφὴν ἐστιν ὁμοία τῇ μήκωνι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κυτινῶδες (Gaza κωδιῶδες vel κηλυκῶδες legit) τοιοῦτον ἔχει, πλὴν μεῖζον, ὡς κατὰ λόγον. μεγέθει δὲ ὅλος ὁ ὄγκος ἡλίκον μῆλον. ἔστι δὲ οὐ γυμνὸν, ἀλλ᾽ ὑμένες περὶ αὐτὴν λέυκοι, καὶ ἐπὶ τούτοις ἔξωθεν φύλλα ποώδη, παραπλήσια τοῖς τῶν ῥόδων, ὅταν ἐν κάλυξιν ὦσι, τέτταρα τὸν ἀριθμόν. ἀνοιχθεῖσα δὲ τοὺς κόκκους ἐρυθροὺς μὲν ἔχει, τῷ σχήματι δὲ οὐχ ὁμοίους ταῖς ῥίζαις.(Gaza legit, τοῖς μήκωνος,ſiue τῇ μήκωνι,vel potiùs ταῖς ῥοιαῖς ex cōtextu & Athenæo, apud quem corruptè legitur δίδη pro σίδη) ἀλλὰ περιφερεῖς, μικροὺς δὲ, καὶ οὐ πολλῷ μείζους κέγχρου. τὸν δὲ χύλον ὑδατώδη τινὰ, καθάπερ ὁ τῶν πυρῶν. ἁδρυνέται δὲ τοῦ θέρους, μίσχον δὲ ἔχει μακρὸν. τὸ δὲ ἄνθος ὅμοιον ῥόδου κάλυκι, μεῖζον δὲ καὶ σχεδὸν διπλάσιον τῷ μεγέθει. τοῦτο μὲν οὖν καὶ τὸ φύλλον ἐπὶ τοῦ ὕδατος. μετὰ δὲ ταῦτα ὅταν ἀπανθήσῃ καὶ συστῇ τὸ καρπάριον, κατακλίνεσθαι φασὶν εἰς τὸ ὕδωρ μᾶλλον. τέλος δὲ συνάπτειν ἐπὶ τῇ γῇ, καὶ τὸν καρπὸν ἐκχεῖν. Ideſt, Sida ſpecie papaueri ſimilis eſt:caput enim cytini formam habet,vel vt legit & conuertit Gaza, tale etenim caput gerit,niſi quod amplius ad portionem, magnitudo mali tota amplitudo,eſt autem non nudum,ſed candidis membranis intectum, hiſq; foris folia herbacei coloris ſimilia roſis,quæ adhuc ſunt in calice, quaterna ſe applicant:apertum grana rubra oſtendit, figura non papaueris (ſic legit Gaza, ſed legendum,vt diximus, malo punico diſſimile,vt totum caput malo ſimile ſit,grana verò intus concluſa mali punici granis diſſimilia,cum minora ſint) ſed orbiculata,exigua, nec multò milio maiora. Saporem quemdam dilutum habet vt triticum:craſſatur æſtate,pediculo paruo adnectitur:flos calici roſæ ſimilis, ſed maior, & ferè duplex magnitudine. Huic & folium ſuper aquam extare affirmant,poſtea cum defloruerit,fructúſque compactus fuerit,magis in aquam declinare:tandem

Tempus.

Lib.4. hiſt. cap.11.

terram contingere, fructumq; fundere. Hæc tam accurata Sidæ hiſtoria Nymphæam hoc nomine intelligi perſpicuè demonſtrat. Nymphæa enim nuſquam alibi quàm in lacubus & paludibus reperitur, nec alibi flores eius foliaq; decerpuntur, quàm ſumma aqua: flos præſertim luteæ roſæ calicibus ſimilis. Fructus, quem peculiariter etiam Sidam vocant, membranoſis & candidis foliolis obtegitur, papaueris caput figura æmulatur, tamen grandior & amplior, nempe mali ferè magnitudine. Æſtate craſſeſcit, & cùm perfectus eſt paulatim aquam ſubit, donec terram attingat, tum demum fructum fundit. Semen aperta Sida rubrum ſpectatur, malo punico diſsimile, vt quod rotundum ſit, minutum, milio non multò maius, ſaporis aquoſi. Hæc, inquam, omnia in Nymphæa ſpectantur, niſi quis dicat à Theophraſto Sidæ ſemen rubrum, Nymphææ nigrum à Dioſcoride dici. Cui facilè reſpondetur Nymphææ ſemen matureſcens rubeſcere, ſiue rufeſcere, maturum nigricare. Præterea inter lacuſtres ſiue paluſtres plantas Nymphæam valde celebrem, nuſquam alibi Theophraſtus aut deſcribit, aut recenſet, cùm tamen in Orchomeno lacu plurima naſceretur, eodem Theophraſto teſte, cùm ait,
Lib.9. hiſt. ca.13. Dulcis eſt Nymphææ radix. In lacuſtribus naſci ſolet, vt in Orchomenia, Marathone, & in Creta. Hanc Bœoti vocant Madonain, fructúmque mandunt: quod poſtremum itidem de Sidæ ſemine dixit Theophraſtus. Cibo idonea ex naſcen-
Lib.4. hiſt. cap.11. tibus in lacu Sida, & ipſa, & folia ouibus, germen ſuibus, fructus hominibus. Pena plantam aliam raram & perelegantem maluaceam, & Althææ congenerem, non abs re à quibuſdam doctiſsimis Sidam Theophraſti exiſtimari ſcribit, cui quidem, vt ſi quæ alia, optimè quadrat. Nam σίδη Græcis dicta fuit, inquit, à flore eiuſdem cum balauſtio coloris, nec abſimili, qualem venuſtum imprimis oſtendit hæc planta, florere ſolita in locis riguis, lacuſtribus agri Ferrarienſis inter Patauium & Eridanum flumen. Radix hortenſis maluæ, caulis cubitorum duorum, folia Althææ, ſed oblongiora, laciniis acutioribus, flos purpureus, ſaturatus, pæoniæ aut maluæ ſatiuæ, aut cytini. Iuxta & in ſummis caulibus viſuntur tempore vindemiarum vtriculi rotundi, oblongi, pullo colore, Ariſtolochiæ effigie, prægnantes, ſemine ſmyrnij, aut milij colore & magnitudine. Dicitur & Althæa paluſtris. Radix Nymphææ ſicca cum vino po-

ALTHAEA Paluſtris, Penæ.

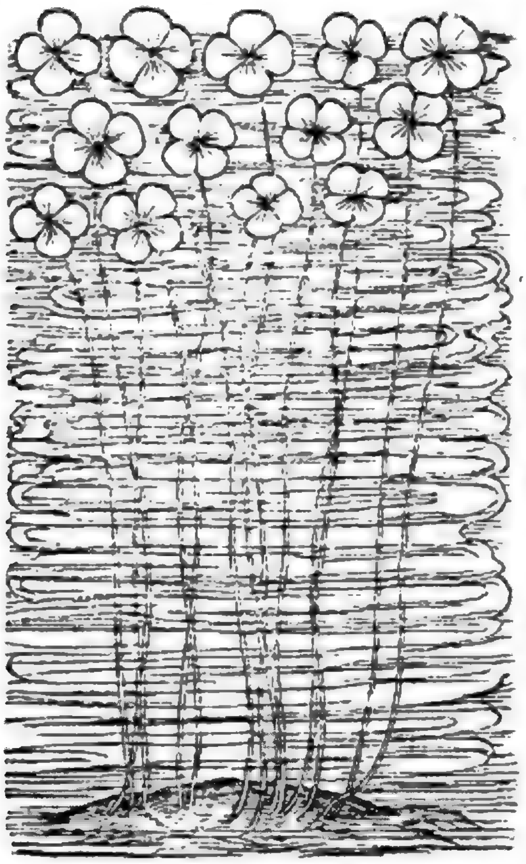
Lib.3. c.131. ta, inquit Dioſcorides, cœliacis dyſentericíſq; auxiliatur. Eadem ſtomachi ac veſicæ doloribus illinitur: vitiligines ex aqua emendat: impoſita cũ pice alopeciis medetur. Eadem contra veneris inſomnia bibitur, ſiquidẽ ea prorſus adimit: pota aſsiduè aliquot diebus genitale infirmat. Idem ſemen potum efficit. Nymphææ luteæ ſemen & radix contra
Lib.25. c.7. fœminarum profluuia efficaciter ex vino nigro bibuntur. Plinius de Nymphææ in medicina vſu ſparſim hæc tradit. Radix nigra in ſole ſiccatur, aduerſatúrque
Embl. 134. lib.3. aluinis: quod corruptè legi affirmat Cornarius ſuppoſitum à quodam, qui cùm obliteratam lectionem aſſequi non poſſet, aduerſatúrque aluinis ſubſtituit ex Dioſcoridis verbis κοιλιακοῖς ὠφελεῖ, id eſt, cœliacis prodeſt: aluinos dictos putans
Li.21. ca.27. cœliacos: cùm tamen hac voce vſus Plinius non comperiatur. Nam quod alibi

de Vin

de Vincaperuinca legitur, Aluinis impoſita multùm prodeſſe dicitur: hoc in vetere habetur, In aluta impoſita, &c. Vetus itaque Cornarij codex habet, ac verſatur, & pro aluinis alternis, vocis tam certa veſtigia, vt non ſit alia verior lectio exquirenda, cùm & ſententia ipſa ita plena reddatur. Idem Plinius vires Nymphææ Li.26.c.10.
ita tradit. Venerem in totum adimit, vt diximus, Nymphęa Heraclia, eadem ſemel pota in quadraginta dies. Inſomnia quoque veneris à ieiuno pota, & in cibo ſumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non ſolùm venerem, ſed & effluentiam genituræ (ita ὀνειρωγμὸν, ideſt, ſeminis in ſomno effuſionem reddidit: vulgati codices habent affluentiam) ob id corpus alere, vocémque dicitur. Et alo- Li.25.ca.11.
pecias emendat Nymphææ & cicutæ radix, ſi vnà tritæ illinantur. Et, Nymphææ Lib.26.c.8.
Heraclię ſemen cum vino potum dyſentericis prodeſt. Teneſmo radix Nymphęę Heraclię è vino bibitur. Et, Aluum leuiter ſoluit & Nymphęa in vino auſtero. Ibidem.
Nymphęę Heraclię radix è vino pota, & ipſa conſumit lienem. Et, dolores veſicę ſedat ex vino Nymphęę Heraclię radix. Et, Nymphęa trita plagis imponitur (ad Li.26.ca.13.
ſanguinem ſiſtendum.) Et, Vlcera manantia Nymphææ Heracliæ radix ſanat. Ibid. ca.14.
Galenus verò optimè de hac re ſtatuit his verbis. Nymphææ tum radix, tum ſe- Li.8.ſimpl.
men deſiccandi vim habet citra morſum. Itaque ventris profluuia cohibet, ſeménque ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos. Cæterùm Nymphæa quæ candidam habet radicem potentioris eſt facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc & ea quoque quæ nigram habet radicem ex vino nigro auſtero bibitur. Porrò nonnullam habent quoque & abſtergendi potentiam. Itaque & alphos ſanant & alopecias. Cæterùm ad alphos macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea cuius radix nigra eſt, ſicut ad alia, cuius alba. Arabes non ſolùm Nymphæarum ſemine & radice vtendum præcipiunt, cùm refrigerare & exſiccare ſit opus, ſed & floribus, cùm refrigerandum & humectandum ſit, de quibus Græci nihil ſcripſerunt. Nymphææ flos, inquit Auicenna, eſt frigidus & hu- Lib.2.c.85.
midus in ſecundo. Serapio. Albaſari, Nenufar eſt frigidum in tertio gradu, hu- Lib. ſimpl.
midum in ſecundo, ſubtilium partium, penetratiuum, aufert vigilias euenientes cap.144.
à caliditate. Rhaſis. Nenufar eſt frigidum, inducit ſomnum, ſedat dolores: quod de floribus intelligendum eſt, & certa experientia compertum. Nam ſyrupus ex iis calorem immodicum valde extinguit, oleum & aqua ex iis ſtillatitia ſomnum alliciunt, dolores capitis ſedant à bile excitatos. Quod ſi hæc Græcorum inuentis addiderint, non modò non culpandi, ſed laudandi ſunt potiùs: neque propterea exiſtimandum eos de alia quàm de Gręcorum nymphæa loqui, cui cùm refrigerandi & humectandi vim tribuunt, de floribus intelligunt, ſicuti Græci atque Arabes de ſemine & radice, cùm vim refrigerandi & exſiccandi illis ineſſe tradunt. Sed inde maiores rixæ & conuitia neotericorũ in Arabes, qui Nymphæam quandam calidæ naturæ eſſe tradiderunt, & tenuium partium. Serapio. Eſt alia Lib. ſimpl.
ſpecies Nenufarum, in qua eſt acuitas, caliditas & ſubtilitas, ita quod quando cap.144.
volumus calefacere in ægritudinibus frigidis, adminiſtramus eam, & inuenimus iuuamentum. Verùm quid miri eſt cùm Nymphęa inde dicta ſit, quòd lymphis nymphiſve ſit conuictrix & accola, Serapionem & ipſo antiquiores paluſtrem aliquam plantam conſimilem, calidã, tenuantémque nymphęarum generibus adſcripſiſſe: nimirum illam fortaſsè quam Belgæ *Dotterbloemen* nominant, periti quidam herbarij Caltham paluſtrem: quippe cuius natales, folia, flores Nym- Petr.Pe.in Ad.
phæam luteam proximè referunt, atque adeò vt hanc illi quidam ſubſtituerint. Radix acris guſtu eſt.

LEMMA, THOPH. CAP. XI.

Lib.4. hiſt. ca.11. *Nomen.*

INTER Lacus Orchomeni plantas Theophraſtus Lemma recenſuit, non Lemna, vt in vulgatis codicibus legitur, de qua, niſi quantum cōiectura probabili aſſequi poſſumus, nihil certi poſſumus iudicare. Lemma quidam dictum volunt quaſi λέπιδα, idest, ſquamam, corticem, membranam à verbo λέπειν quod ſignificat λεπίζειν, deſquamare. Id Lemma eſſe cuius picturā hîc damus veriſimile eſt. In lacubus ſtagníſque agri Seguſiani limpidum aliquem riuulum excipientibus naſcitur, *Forma.* longiſsimis & tenuiſsimis veluti filis ex profundo aquæ in ſummū emergentibus, in quorum faſtigiis quaterna ſpectantur foliola, ſquamis piſcium ſimillima, inſtar lenticulæ aquæ innatantia, carnoſa, virgata: flos eſt candidus, guſtus fatui. Nominis igitur etymologia, natales Lemmati ſatis conueniunt.

LENS PALVSTRIS. CAP. XII.

Nomina. LENS ſeu Lenticula paluſtris Græcis vocatur φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων, Arabibus *Tahaleb*, ſeu *Thaleb*, Gallis *Lentille d'eau*, Italis *Lente de i paludi*, Germanis *Uaſſer linſen*, Hiſpanis *Lenteya dellagoa*, Officinis Lenticularia ſeu Lenticula aquæ. *Forma.* Folio eſt rotundo, minuto, lenticulæ ſimili, paruo tenuiq; inhærens capillamento Hæc ſi (quod nonnunquam accidit) aquarum inundationibus à pigris aquis influentes transferatur, cùm litoribus inhæſerit, mirum in modum propagatur: nam ſubnatis quibuſdā capillamentis, quæ radicum vice eſſe videntur, ſeſe terræ alligat, atque ita adoleſcens tandem creſcit in plantam aquatico ſiſymbrio haud abſimilem. Id quod naturæ operum indagatores non ſine admiratione obſeruarunt. *Locus.* Lens paluſtris reperitur in ſtagnantibus aquis, inquit Dioſcorides, muſcus lenti ſimilis. *Vires.* Vis eſt ei refrigerans. Quare omnibus inflammationibus, ignibus ſacris, & podagris cōuenit, tum per ſe, tum cū polenta impoſita. Agglutinat etiam in pueris hernias inteſtinorum. Sic Plinius Lentem paluſtrem totidem ferè verbis deſcribit. Eſt & paluſtris Lens naſcens in aqua non fluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod collectionibus illinitur, & maximè podagris, & per ſe, & cum polenta: glutinat & interanea procidentia. Et Galenus, Lens paluſtris, inquit, humidæ frigidæq; temperaturæ eſt, vtrimq; ex ſecundo quodammodo ordine. Magnifaciunt quidam, vt tradit Matthiolus, pumilæ huiuſce plantulæ ſtillatitiam aquam

Matth. in ca.83. lib.4.

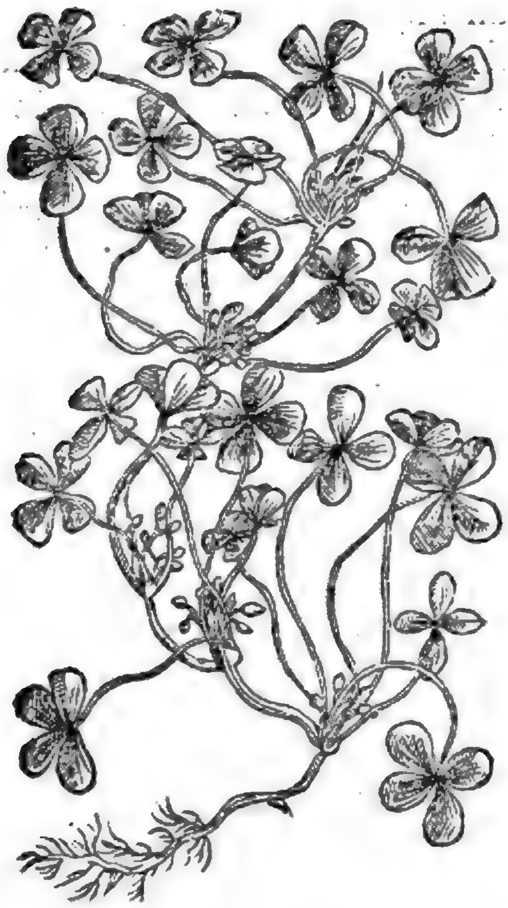
LENS PALVSTRIS, Matth.

Lib.4. c.83.

Li.25. ca.12. Li.8. ſimpl. *Temper. & Vires.*

LENS PALVSRIS Altera, Matth.

aquam ad internas viſcerum inflammationes, & ad peſtilentes febres. Quinetiam eandem præferunt ad oculorum ruborem, & palpebrarum phlegmonas,& ad mãmarum & teſticulorum collectiones antequàm augeantur: nam illita non obſcurè fluentes humores repellit. Herba ipſa recens ex aquis allata & fronti adhibita,capitis dolores mulcet, qui à calore prouenerint. Veſcuntur ea anſeres & anates magna voluptate, etiam gallinæ, cùm aquis exempta furfuribus permiſcetur.Sunt qui putant Ipnum plantam Orchomeni lacus à Theophraſto poſitam, lentem paluſtrem eſſe,& à Theophraſto ſiue à Bœotis ſic nuncupatam quòd fauillis è camino furnóve euolantibus ſimilis ſit.: nam ἴπνος caminum furnúmve ſignificat, cõiectura, vt aiunt, eò probabiliore, quòd nuſquam alibi huius lenticulæ herbæ frequentiſsimæ notiſsimæq; meminerit Theophraſtus. Alia planta in paludibus quoque naſcitur, inquit Matthiolus, quam à ſeminis figura lentem paluſtrem appellat, Caulem habet anguloſum per aquã repentem,à quo per interualla multa ſimul oriuntur folia longis ac tenuibus pediculis nitentia, quæ quaterna crucis figura ſeſe pandunt,rotundo cacumine.Semen fert racemi modo in ipſo caule inter foliorum pediculos lentium ferè effigie,non tamen adeò compreſſum, ſubnigrum, longiuſculis pediculis appenſum,denſum,durum.Hanc à Cortuſo accepit.

Lib.4.hiſt. Cap.11.

PHLEOS. CAP. XIII.

PHLEOS quoque lacuſtris eſt planta,& Theophraſto Orchomeni lacus incola, eáque,inquit,duplex, mas & fœmina, mas fructum fert, fœmina ſterilis eſt,ad nexus vtilis, mas inutilis. An verò à diligentibus herbariis tandiu quæſita nuſpiam lacuum, paludum, aliarúmve ſtagnantium aquarum comparebit phleos ſiue ſtœbe? eandem enim plantam eſſe vulgò putant.Nam phleos mas Theophraſti fuerit ea quæ hîc primo loco depicta eſt:Radice breui, plurimis fibris huc illuc diſperſis capillata,foliorum pediculis cubitalibus,anguloſis,teneris,fungoſis: folio triangulari,tribus cuſpidibus mucronato,virgato,è viridi ſubluteo, valde inciſo, vt in tres cuſpides & earum mucrones finiat, ſuper aquas eminente: caule læui, cubito altiore: flore violæ in terna foliola diſtincto,ex albo ſubpunicea,extante in medio cæruleorum apicum veluti glomo: fructu lato,ſubrubro, vel ſubruſo (ὑπόπυῤῥον enim legendũ in Theophraſto, nõ vt vulgati codices habent ἐπίπυρον) placentæ ſimili (πλακουντώδες enim lege, non vt in vulgatis πλαγχντώδες) præter quem globoſa & echinata profert capitula. Euulſa hæc planta, & aquis deſtituta ſtatim flacceſcit & areſcit, vt non niſi in aquis poſsit viuere,quod de phleo Theophraſtus tradit, licet autem eam in ſicco emarcuiſſe putes,tamen aquis reddita ſtatim exhilaratur ac reuireſcit. Gignitur frequentiùs in cœno aquarum nòn pigrarum quidem aut ſtagnantium, ſed limpidarum & aſsiduè fluentium.Sunt quibus videatur planta ſecundo loco hîc appoſita etiam phleos eſſe, vt ſit vtraque mas, ſuperior phleos anguſtifolia, hæc phleos latifolia,

Lib.4.hiſt. cap.11. *Genera*

Forma

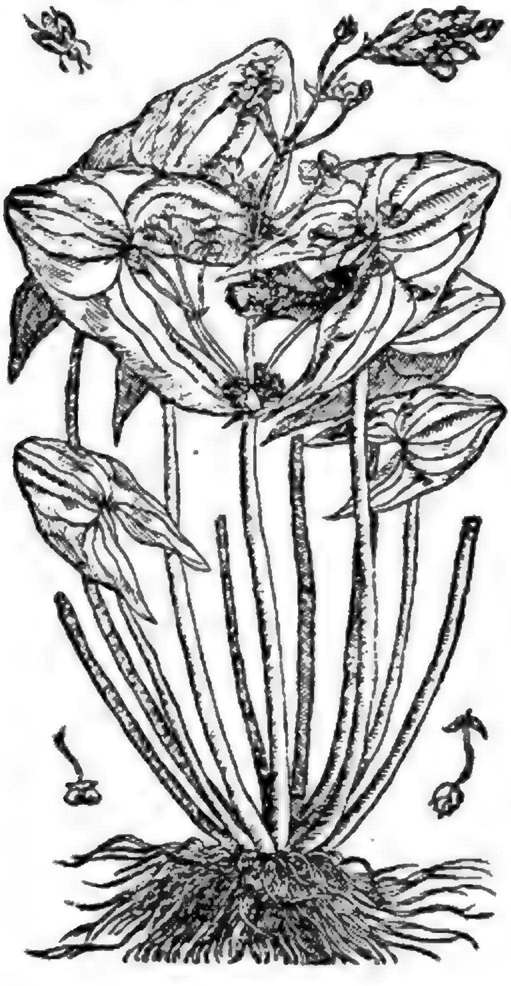
PHLEOS Mas, ſiue Stæbe Theoph. Anguſtifolia.

Matth.in c.96.lib.4.

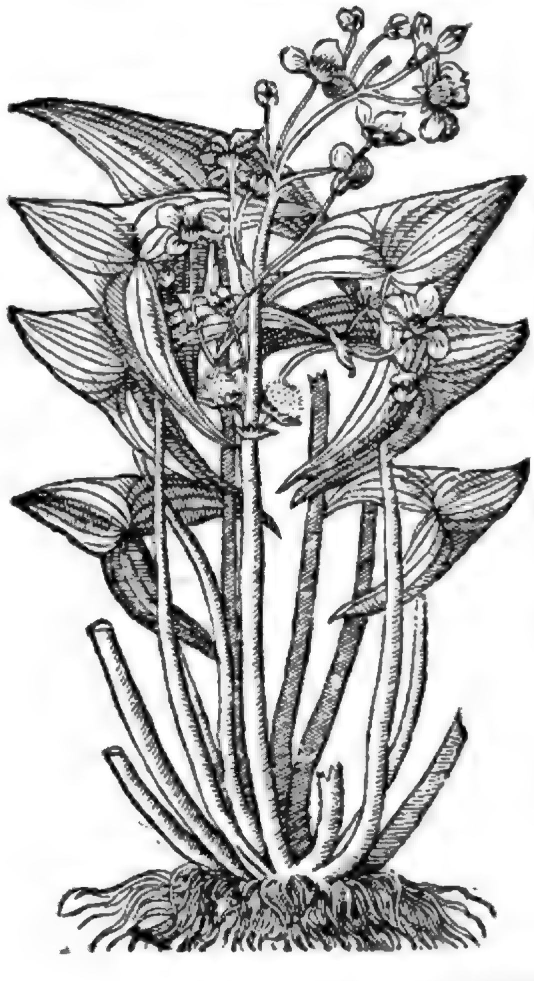

quam herbarij ſagittam, vel ſagittalem, alij Plinij Sagittariam aquaticam, ſiue Piſtanam Magonis, quidam linguam ſerpentis vulgò vocant. Huius folium ſagittæ tricuſpidis figuram proximè refert, ſupernè in vnam cuſpidem, infernè in duas deſinens: pediculo nititur triangulari, intus cauo, ſeſquicubitali, quandóque maiore pro aquarum profunditate in quibus viuit: caulem habet rectum, læuem, rotundum ſupernè in ramulos diuiſum, quibus flores inſident albi, ternis foliolis conſtantes, hærêntque petiolis pari exortu à caule prodeuntibus. Ex his tandem capitula naſcuntur ſubpurpurea, nucis ponticæ magnitudine, in quibus minutum ſemen concluditur, radicem habet albam, multifidam, fibratam. Temperamento eſt frigido & humido, & iiſdem cum plantagine aquatiqua viribus. Phleo fœminæ folia ſunt longa, anguſta, vtrinque velut acie manum contrectantium cæſim ſauciantia, ſic prominente & elato dorſo, vt triangula videantur. Caulis ex mediis foliis prodit, tres aut quatuor pedes altus, globoſis & echinatis capitulis circa faſtigium ſurrectis, vt in phleo mare, nullo fructu: radice priori ſimili. Gignitur ferè in amnium ripis. Huius foliis tegetes & ſtoreas olim ruſtici texebant, quod ex maris foliis tenerioribus & fungoſis fieri nequit. Priori phleo mari & phleo fœminę cum tribulo (terreſtri & aquatico)

PHLEOS Mas latifolia. Sagitta maior, Matth.

SAGITTA Minor, Matthioli.

ac ono

PHLEOS Fœminæ.

ac ononide cõmune id eſt, auctore Theophraſto, quòd licet ſpinoſum folium non habeant, aculeatum tamen quippiam proferunt præter folium, nempe capitulum echinatum, vt tribulus terreſtris ſpinoſum ſeminis cõceptaculum, aquaticus corniculatam nucem, aculeis rigentem, ononis caulem aculeatum, licet nullius folium ſpinis armatum ſit, vel, vt vulgata habent exemplaria, præter aculeos aliud folium gerunt, id eſt, nec in totum, nec foliis aculeatæ ſunt. Prætereà noſtræ de phleo ſententiæ adſtipulantur, quæ ſparſim de ea ſcripſit Theophraſtus. Phleõ folio eſſe carnoſo, multipliciter inciſo, numeroſis radicibus, non tamen altè deſcendentibus, ononidis & tribuli modo alibi quàm in folio aculeos habere, vt diximus, germinare circa Vergilias, quo primùm tempore terram arant, in aquis vt Sidam & Butomum fructificare: fructũ mollem eſſe, placentę ſimilem, ſubrufum, quem ἀνθήλην vocant (quo nomine etiam typhæ florem dici ſcribit Dioſcorides) quo ad lixiuia vtuntur, partem radici proximam, quia tenera eſt, mandi à pueris, radice pecudes paſci, fœminam ſterilem eſſe, ſed commodè necti, marem fructiferum, ſed ad nexus ineptum. Hæc priori phleo mari, & phleo fœmine ſatis benè conueniunt. Ex quibus illud mirum videri poſſit, quiſnam fructus phlei vſus ad lixiuia eſſe potuerit, vt fortaſsè corrupti Græci codices Theophraſti videri poſſint, in iiſque legendum non πρὸς τὰς κονίας, id eſt, ad lixiuia, ſed πρὸς τὸ κονιᾶν, id eſt, ad muros calce illinendos, ſiue tectorio opere inducendos: conuolutis enim phlei ramis fructu non detracto, muri calce diluta facilè illini poſſent. Quidam in lixiuiis vtilem fuiſſe interpretãtur, quòd eius caulibus ſubaſperis lintea ſordida fricarentur ac detergerentur. Iam verò dicet aliquis, phleon foliis eſſe ſpinoſis, Plinio ita ſcribente. Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, vt tribulus & ononis. Quædam in folio habent & in caule vt phleos, quod aliqui ſtœben appellauêre. At hæc perperàm à Plinio ex Theophraſto conuerſa eſſe perſpicuum eſt ex ipſomet Theophraſto: ſic enim ſcribit. τὰ δὲ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν, ἕτερον ἔχει φύλλον, ὥσπερ ἡ ὄνωνις, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ὁ φλεώς, ὃ δή τινες καλοῦσι στοιβήν. Id eſt, quædam præter aculeos aliud habẽt folium, vt ononis, tribulus, phleos, quam nõnulli ſtœben appellauêre. Ad hæc Theophraſtus paulò pòſt negat folium phlei ſpinoſum eſſe, cùm enim dixiſſet capparim aculeos & in foliis & in caule habere, ſubiungit, nõ quemadmodùm phleos & hippophaes, quorum folia ſpinis carent. Et, τῆς δὲ ἀκανθικῆς, ἑπόμενον γὰρ τοῦτο εἰπεῖν, ἐπειδὴ διῄρηται, τὸ μὲν ἀκανθῶδες ὅλως, τὸ δὲ φυλλάκανθον, ὑπὲρ ἑκατέρου χωρὶς λεκτέον. καὶ τρίτου ὥσπερεὶ, τοῦ καὶ παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντος φύλλον, ὥσπερ ὁ φλεώς. ὁ δὲ τρίβολος καὶ ἡ κάππαρος ἴδιον ἔχει τὸ μὴ μόνον τὴν ἐκ τῶν καυλῶν ἄκανθαν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φύλλον ἐπακανθίζον. vel ὥσπερ ὁ φλεώς, καὶ ὁ τρίβολος. ἡ δὲ κάππαρις ἴδιον ἔχει, &c. Sic enim emendandos eſſe vulgatos codices tum locus proximè citatus, tum ſpinoſarum plantarum diuiſio alibi ab eodem auctore poſita, & hîc repetita demõſtrant. Sed quoniam aculeatas (id enim conſequitur) diſtinximus in eas quæ totæ ſpinoſæ ſunt, & eas quæ ſpinoſa habent folia, de vtriſque ſeorſum dicendum, & de tertio illo genere, quòd præter aculeum folium habet, vt phleos: tribulus enim & capparis id peculiare habent, vt non ſolùm caulem aculeatum habeant, ſed etiam folium,

Lib. 6. hiſt. Cap. 1.

Lib. 6. hiſt. Cap. 5.

Lib. 3. c. 116.

Lib. 4. hiſt. Cap. 11.

Lib. 21. c. 15.

Lib. 6. hiſt. Cap. 1.

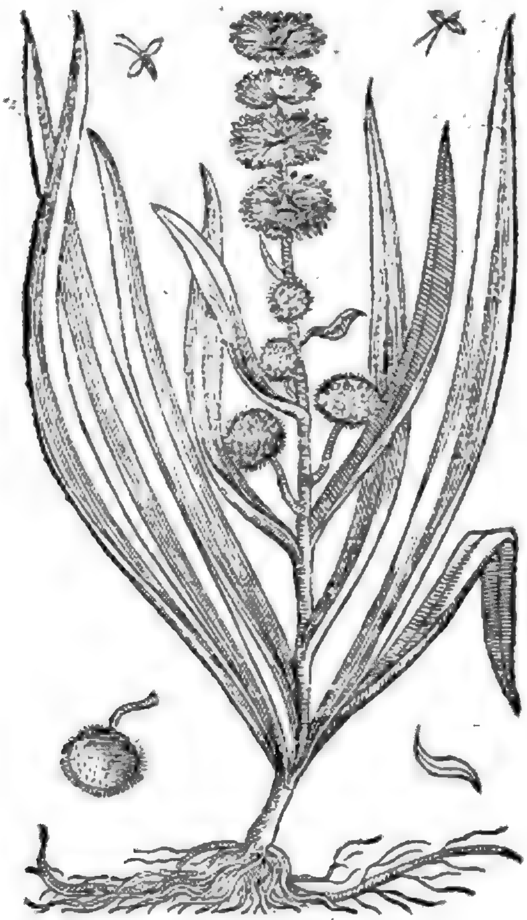
Cap. 5. Lib. 6. hiſt.

folium: vel, vt phleos & tribulus: capparis enim id peculiare habet, &c. At ne quis miretur tribulo & cappari modo aculeos in caule ſolùm tribui, vt ononidi, phleo, myacanthæ, hippophai modo, præter aculeos illos ſpinas etiam in foliis, intelligat
Lib.6. hiſt. cap.5. eundem Theophraſtum duo tribuli genera poſuiſſe, vnum folio ciceris, minimè aculeato, alterum folio aculeato. Similiter capparis noſtras foliis eſt minimè pungentibus, ſed ſpinoſis ramis infeſta, quę verò in Ægypto, & multis Græciæ locis gignitur, & ramis & foliis aculeatis riget. Sed ſi Theophraſti phleum hîc exhibuimus an propterea Dioſcoridis ſtœben inuenimus? In ea ſanè ſunt ſententia plerique
Lib.6. hiſt. cap.1. herbarij, moti cõiectura ex Theophraſto ſumpta, qui loco ſuprà à nobis citato ſcribit Phleon à quibuſdam ſtœben appellari. Sed leuis eſt hęc coniectura, & parui admodùm momenti ad probandum phleon & ſtœben eandem eſſe. Idem enim nomen contrariæ etiam naturæ plantis à diuerſis auctoribus ſæpè inditum eſt, quod
Lib.1. in hac maximè perſpicuum eſt, vel Galeno teſte, qui in Antidotis ſtœbes meminit, acris valde & calidæ facultatis, qua doliis aggeſta pater imbecilla vina conſeruabat. Verba eius hæc ſunt. Naſcitur apud nos herba quædam fructicoſa, admodum calida & acris, & quæ aromaticum quippiam habet. Vocant autem ipſam indigenę Colymbada, quidam verò ſtœben, ad vina conſeruanda maximè idoneam. Componunt itaque in hac herba vaſa vinaria. Et alioqui per foramina calorem ex magna domo in cellarium admittunt, vt hoc tum ex adueniente calore, tum ex ſtœbe
Lib.8. calefactum omne vinum conſeruet, ne vnquam aceſcat. Alius verò ſtœbes meminit in lib. ſimpl. cuius fructus & folia adſtringendi vim habẽt, mordacitatis exper-
Vires. tem. Sed & deſiccant euidenter in tertio ferè ordine incipiente, quæ eadem planè
Lib.4.c.11. eſt quæ Dioſcoridis ſtœbe, cuius ſemen & folia adſtringunt, quapropter decoctum dyſentericis infunditur, auribus quoque purulentis inſtillatur. Illita folia, oculis ab ictu cruentis proſunt, & erumpentis ſanguinis impetus cohibent. Hîc adnotãdum,
Lib.4.c.56. Butomus Dodo. plantam quam pro phleo fœmina exhibemus à Dodonæo pro Butomo depingi & deſcribi, quod folia anguſta & longa habeat, vtrinque acie ſua manus atrectantium vulnerantia, dorſo ita eminente, vt triquetra videantur, quódque locis paluſtribus exeat, vt de Butomo ſcripſit Theophraſtus. Alij acorum paluſtrem, Butomum Theophraſti eſſe volunt, vt diximus cap. de Acoro, permulti Dodonæi Butomum Sparganium Dioſcoridis faciunt, de quo mox.
Lib.4. hiſt. cap.11. Lib.4.c.21.

SPARGANIVM. CAP. XIIII.

Nomina SPARGANIVM & Xiphidion dicitur Latinis, vt Græcis Σπαργάνιον & ξιφίδιον, Arabibus *Safarheramon.* Sparganium, auctore Dioſcoride, fo-
Lib.4.c.21. lia habet gladioli, ſed arctiora, & magis inclinata, in ſummo caule ve-
Forma. luti pilulæ ſunt, in quibus ſemen. Dodonæus in Hiſtor. ſtirpium, pro
Lib.2.c.38. ſparganio pingit & deſcribit plãtam, quam Belgæ *Vuatterliſch* appellãt, ipſe in fru-
Cap.115. ment. Hiſtoria, Gladiolum paluſtrem, ſiue aquaticum: plerique Scirpum, alij Iuncum floridum. Pena & Lobellius, atque permulti herbarij ſparganium Dioſcoridis, & Theophraſti Butomum eſſe volunt, eam quam coniecturis quibuſdam adducti pro Phlœo fœmina haberi poſſe ſuperiori capite indicauimus, nominis argumento id docente, inquit Pena, qui βούτομον interpręta tur admodum ſcindens. Prętereà plãta hæc in paludoſis & riuis prouenit, foliis iunci & cyperi ſimilibus, dorſo prominẽte & carinato triquetris, acie ſua vtrinq; manus arripientis ſauciantibus, partim à radice graminea fibrata erectis, partim in bicubitali caule alterno ſitu ſparſis
Lib.4.c.56. & reflexis, in alarum cauo globulos echinatos ſaturatè, virentes, duros, firmos, pla-
Cap.116. tani pares habente, guſtu ſubadſtringente, ſicciore, & inſipido. Dodonæus in Hiſt. ſtirp. pro Butomo deſcripſit, in frument. Hiſtoria, Platanariam à fructuum cùm platani pilulis ſimilitudine nuncupat, à quibuſdam Belgis *Rietgras* dici ait, id eſt,

SPARGANIVM Alterum, Lobellij.

id eſt, gramen arundinaceum. Sparganium eſſe negat, quod vel ſolus, inquit, pilularum ſitus oſtendit, quæ non ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, id eſt, in ſummo caule modo, ſed & infra eius ſummum multo, & alibi quoque exoriuntur. Matthiolus dubitat an eadem plãta genuinum ſit Dioſcoridis ſparganium, quia folia habet xiphio latiora, non arctiora, ſurſum ſpectantia, non humi procumbentia. At vaga illa latioris anguſtioríſque folij nota, inquit Pena, ſępè non certa, ſæpiſsimè in contrarium accipienda in Dioſcoride oſtẽditur alibi: & vbi dicit ἐπικλινότερα, magis quàm gladioli inclinata, apertè indicat eſſe magis diſparata & ſparſa (vt ſanè ſunt) quã ſint gladioli, quæ plurimùm recta, & proximè caulẽ parallela aſſurgunt. Alterum Sparganiũ pinxit Lobellius, radice & foliis priori ſimilibus, caule ſimpliciori, alis viduo, minore, per interualla verticillis diſtincto, à quo florũ globuli oriuntur molliores, minúſque ſpinoſi & echinati. Datur, inquit Dioſcorides, radix & fructus cum vino commorſis à feris, ſic enim Græcè legitur, δίδοται ἡ ῥίζα, καὶ καρπὸς σὺν οἴνῳ θηριοδήκτοις. Ruellius Plinium ſecutus vertit, contra ſerpentis venena radix cum vino datur. Sic enim Plinius habet. Aduerſus ſerpentes bibitur & eius radix quæ ſparganium vocatur ex vino albo. Galenus. Sparganium & ipſum deſiccantis eſt facultatis. Matthiolus plantam iſtam iuncis adiunxit, & iuncum floridum appellauit, eóque nomine depinxit. Naſcitur, inquit, in Bohemia iuncus circa aquas, quem à floribus ſpecioſis quos edit, iuncum floridum vocare voluimus, eiuſdem cum aliis facultatis.

Vires. — Lib.4 c.21. — Lib.25.c.9. — Li.8.ſimpl. — In cap. 47. lib.4.

MENYANTHES PALVSTRE Theophr. CAP. XV.

THEOPHRASTVS inter Orchomeni lacus plantas Menyanthes retulit cum Icma & Ipno. Gaza menſifloram conuertit. At quoniam triphyllum aſphaltodes à veteribus menyanthes, auctoribus Dioſcoride & Plinio, vocatum fuit, hæc verò planta triphylli modo in longis pediculis folia gerit, eam Menyanthes paluſtre Theophraſti eſſe herbarij iudicant. Sed μηνιανθος ex Gazæ tranſlatione in Theophraſto quidam legunt pro planta lacuſtri, apud alios auctores μηνύανθες pro triphyllo aſphaltite. Radice eſt longa, candida, denſis geniculis tuborum modo in ſeſe farctis, modicè fibrata: foliis latis, læuibus, craſsis, fabæ ſimilibus, ternis ſimul longo pediculo inſidentibus: caule ſeſquipedali, læui, gracili, virente, à cuius medio ſurſum verſus flores erumpunt, priuſquam dehiſcant candidi, nonnumquam ſubrubentes ac rotundi: cùm recluſi in quina folia diuiſi, oblonga, tenuiſsimis & candidis filis veluti lanugine ſiue pube quadam elegantiſsima criſpata, folliculi inde parui, rotundi, ſiue rotunda capitula, in quibus ſemen ex fuſco flaueſcens, amari guſtus. Naſcitur in aquis & cœnoſa vligine aquis vicina, earúmque affluxu ſemper madeſcente, extra aquam citiſsimè flacceſcens. Hanc hîc graphicè pictam damus. Dodonæus in plantarum hiſtoria pro Iſopyro deſcripſit ac depinxit, & à Belgis à foliorum ſimilitudine *Bocxbonen*, id eſt, fabam hircinam appellari ſcripſit. In paluſtrium verò hiſtoria trifolium paluſtre nominat,

Lib.4.hiſt. cap.11. — *Nomina.* — *Forma.* — *Locus.* — Lib.4.c.79. — Cap.98.

nominat, & cum iſopyro magnam habere ſimilitudinem, eíque eſſe tam ſimile, vt verum Iſopyrum videtur, quod etiam phaſiolum, propter ſimilitudinem dici, Dioſcorides auctor eſt, cui foliis ſimillima eſt planta hîc depicta. Sed huic Dodonæi ſententiæ tum Dioſcoridis, tum Plinij auctoritas maximè refragari videtur. Scribit

Lib. 4. c. 16. Ibid

MENIANTHES Paluſt. Theoph. Iſopyrum, Dodon.

MENIANTHES Paluſt. Dalechampij.

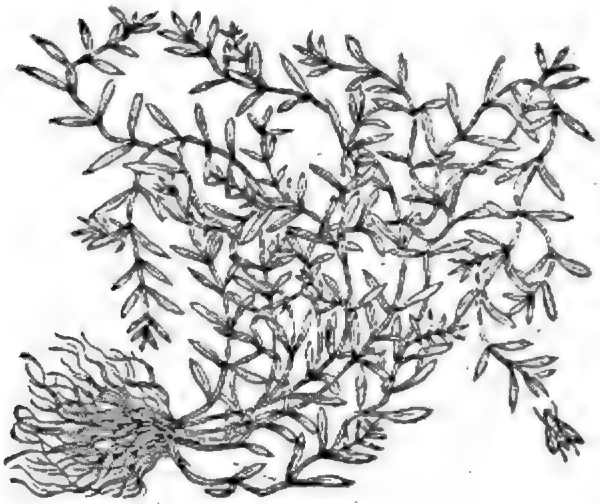
ISOPYRVM, Matth.

enim Dioſcorides. Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ τῷ κατ' ἄκρον δ' πέταλον ἕλικα φέρειν. Et paulò poſt, παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν, τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ. Id eſt, Iſopyron quod aliqui phaſiolum vocant, quia phaſiolo ſimile eſt, quod in ſummo folia clauiculas ferant. Et, guſtu melanthio ſimilibus, at folium aniſo ſimile eſt Plinius verò, Aliqui phaſiolum vocant, quoniam folium quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Quorum auctorum vulgaria exemplaria deprauata eſſe res ipſæ perſpicuè demonſtrant, nec enim phaſioli folium clauiculas vllas habet, nec aniſi folium, præterquàm quòd clauiculas nullas habet, vllum cum phaſioli foliis ſimilitudinem habet. Emendandum igitur Dioſcoridis exemplar fuerit, hoc modo. Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ. ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, λεπταὶ, σπερματίων πλήρεις παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν. Id eſt, Iſopyrum, aliqui phaſiolum nominant à ſimilitudine phaſioli. Capitula ei ſunt in ſummo caule, tenuia, plena ſeminibus, ſimilibus melanthio in guſtu. Quod verò ſequitur, τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ, folium verò aniſo, perperàm additum eſt,

eſt, forma enim folium iſopyri aniſum referre non poteſt, cùm phaſioli folio ſimile ſit. Aliud Iſopyrum Matthiolus oſtendit quod Dioſcoridis Iſopyrum in omnibus referre ait nulla addita deſcriptione. Semen Iſopyri, vt aſſerit Dioſco. contra tuſsim & cætera pectoris vitia, ex aqua mulſa bibitur: hepaticis, & ſanguinem excreantibus vtile. Iſopyrum, inquit Gal. ſemen habet amarum & ſubacerbum. Extergit itaque & incidit humores craſſos, cum hoc vt corpora contrahat & conſtringat, quamobrem excreationibus pectoris conducit, & iecur expurgat, & ſanguinem ſpuentibus non eſt aduerſum. *Vires.* Lib. 6. ſim.

ALSINE AQVATICA. CAP. XVI.

A Foliorvm ſimilitudine Alſine aquatica nuncupata radices multas emittit candicantes, valde tenues, breues: caules numeroſos, exiles ac iunceos, benè longos, aquarũ impulſu diſperſos & natantes: folia alſines ordine ex aduerſo diſpoſita, longiora & anguſtiora, guſtus fatui, ſaporíſque diluti: florem & fructum nondum vidi. In limpidorum riuulorum ſabuloſo fundo prorumpit. Aquis extracta quàm citiſsimè flacceſcit. *Forma.* *Locus.*

HEPATICA PALVSTRIS. CAP. XVII.

AB herbariis & ſeplaſiariis Hepatica aquatica ſiue paluſtris nominata & Ranunculus aquaticus, à Dodonæo Polyanthemum paluſtre, in iis etiam eſt plantis, quæ aquis innatant, cuius folia quæ in ſummo ſunt pro locorum in quibus creſcit varietate, varia ſunt. Quæ aquis immerſa eſt cauliculos fert graciles, folia minutim admodùm inciſa, vulgaris chamęmeli modo. Antequàm verò aquis immergatur, & cùm adhuc ſuper extat, folia fert rotunda, parùm in ambitu crenata. Quæ nõ in aquis, ſed in aggeribus & marginibus foſſarum naſcitur, nulla alia habet folia, quàm crebris inciſuris laciniata. Quæ verò propter aquas naſcitur, & interdum earum incrementis & inundationibus alluitur, foliola quidem habet in ſummis cauliculis rotũda, ſed multò magis crenata, quã folia eius quæ penitus ſub aquis latet: flores ſunt candidi, odorati, in medio lutei, ranunculi aut fragariæ ſimiles, quibus ſuccedunt capitula aſpera, & ſemen vt in ranunculo. A qua florum & ſeminis ſimilitudine, videri poteſt hæc planta ranunculi aut polyanthemi ſpecies, inquit Dodonæus, vt polyanthemum paluſtre vel aquaticum iure dici poſsit. Quidam Callitrichen Plinij eſſe coniectant, lenticulæ foliis, caulibus iunceis, tenuiſsimis, radice minima, guſtatu feruentem, naſcentem in opacis & humidis. Alij potiùs Callitrichen eſſe putant Naſturtium pratenſe minimum, alibi deſcriptum. *Nomen.* Dodon. lib. 2. c. 69. *Forma.*

HEPATICA Aquatiqua, ſiue Paluſtris.

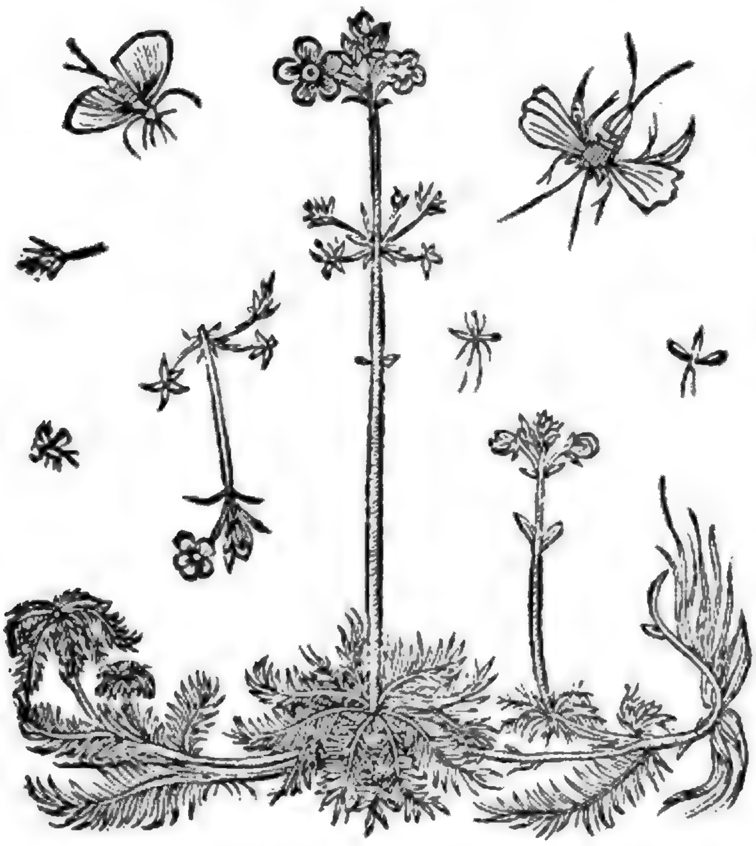

VIOLA PALVSTRIS.

CAP. XVIII.

Nomina Dodo. lib. 2. cap. 69. PLANTAM hanc herbarij quidam millefolij ſpeciem eſſe putant, Lobellius Myriophyllum Equiſetifolium vocat: alij Violam aquaticam ſiue paluſtrem, Gallicè *Gyroflee d'eau*. Attentiores iudicióque præſtantiores Caſtoris potamogetona memoratum à Plinio eſſe putant tenui folio, velut equinis ſetis, thyrſo longo & læui, in aquoſis naſcentem Caules

VIOLA PALVSTRIS,

profert longos, tenues, rectos, teneros: folia item oblonga, minutim inciſa, ſub aquis latè diſperſa, ſemper quina, ſenáve ex aduerſo oppoſita, vt in rubia & galio, horum vnumquodque thanaceti aut millefolij vulgaris folio ſimile eſt niſi minus eſſet thanaceti, maius & amplius millefolij folio. In caulibus extra aquas eminentibus flores emittit ſemper ternos quaternóſve, inter ſeſe oppoſitos, rotæ paruæ, in quinque radios diuiſæ, aut leucoij, aut bugloſsi vulgaris floribus ſimiles, candidos & in medio luteos, odoratos. Radices nihil aliud ſunt quàm fibræ longæ, graciles, nigræ, niſi quòd parte extrema, qua in terram defiguntur, candidæ ſunt, & cryſtalli aut alabaſtri modo ſplendentes. Tota herba ante caulis prouentum ſub aquis conditur, atque tunc eis innatans nouella videtur abies, caulis verò cùm excreuerit, vnà cum floribus ſuperficiem ſuperat, & ſupra aquas eminet. Gaudet lacubus & aquis ſtagnantibus, facultatem frigidam videtur habere & ſiccam, nullius tamen eſt in medicina vſus.

Locus. *Vires.*

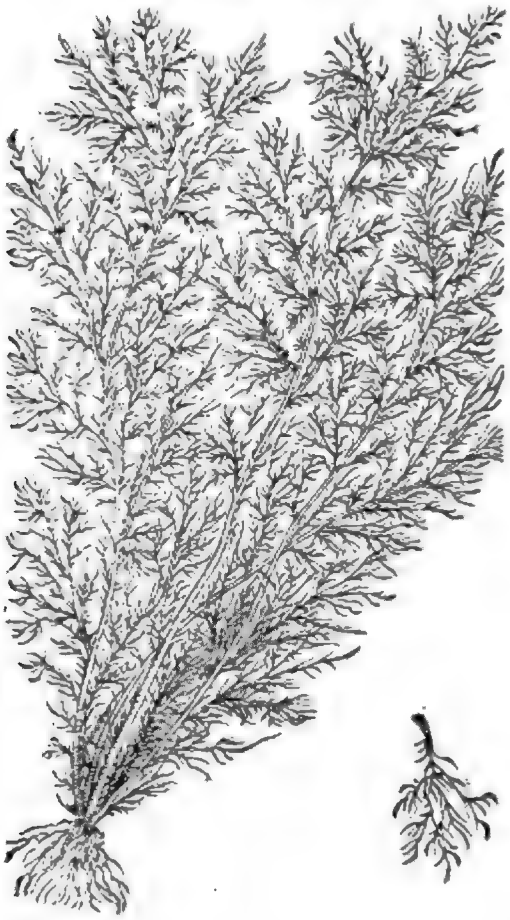
CONFERVA TRICHODES.

CAP. XIX.

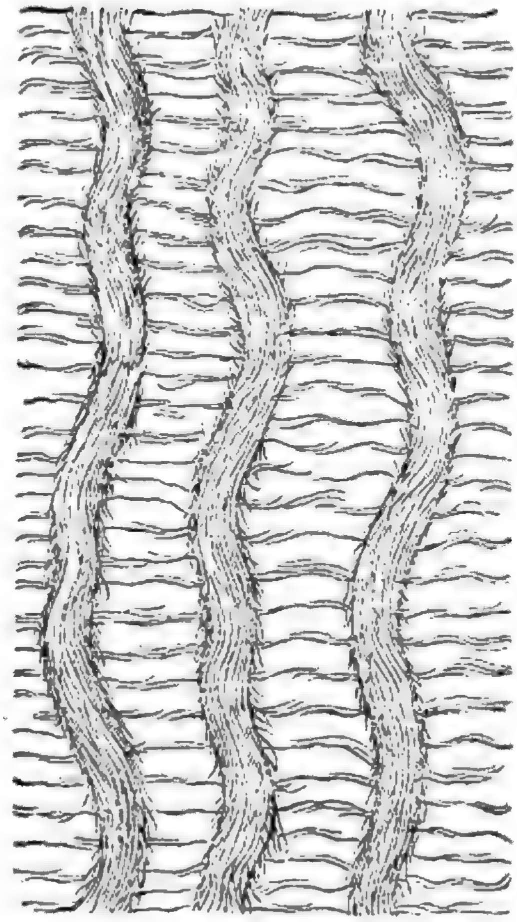
Lib. 27. c. 8. Nomina ASIMILITVDINE Conferuæ Plinij à conferruminando dictæ, planta hæc aquatica conferua trichodes ab herbariis peritis nominata eſt, ab aliis Trichomanes aquaticum. Adhæret craſsiore ſui parte ſaxis aqua perpetuò madidis, & in ea demerſis, nulla radice, ſed ſuis ſtatim filis: inde per aquam villos diſpergit, longitudine cubiti, nullis foliis ornata cinctáve, ſed exilibus pilis comata, viridibus, & cùm aruerint, rufis, qua de cauſa trichoden nominarunt, guſtus fatui. In gelidis puríſque fontibus præcipuè naſcitur.

Forma. Conferua Plinij Lobellio creditur eſſe hæc, ſpongioſis, flexuoſis, ſeſquicubitalibus & longioribus quaſi ellychniis ex fuſco virentibus ſtaminibus villorum cirris lene fluentibus aquis fluitans, ſcitè Plinij Spongiæ aquarum dulcium veriùs quàm Muſcus, aut herba, villoſæ denſitatis. In Lacu maiore Mediolanenſis agri reperitur. De Conferua hæc Plinius. Curatum ea ſcio omnibus ferè oſsibus confractis prolapſum ex arbore alta putatorem, circundata vniuerſo corpori, aquam

CONFERVA Trichodes, ſiue Trichomanes Aquaticum.

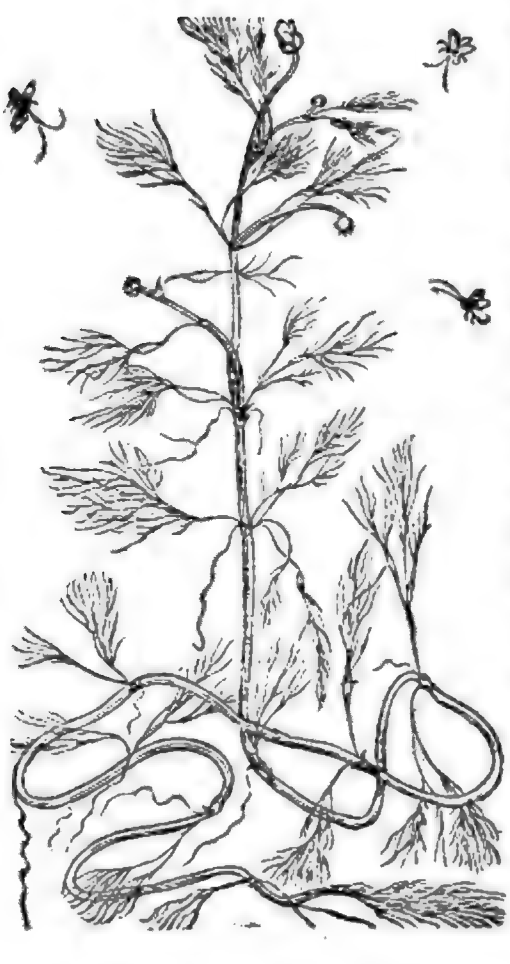
CONFERVA Plinij, & Lobelij.

ſuam inſpergentibus quoties inareſceret, raróque nec niſi deficiente herba mutationis cauſa reſoluentibus conualuiſſe, vix credibili celeritate.

FOENICVLVS AQVATICVS.

CAP. XX.

FOENICVLVS aquaticus radices producit multas, ſeu fibras potiùs tenues, quę ob tenuitatem facilè rumpuntur, ſubrufas, luto infixas: caulem vlna longiorem, rotundum, geniculatum, mollem, tenerum ac fragilem, aquis innatantem ac iactatum. Ad ſingulos geniculorum articulos folia prodeunt longa, fœniculo ſimilia, quam ob cauſam fœniculum aquaticum nominarunt herbarij. In geniculis faſtigium verſus tendentibus, & in ſummo plantæ vertice flores ſingulares emicant, longo & gracili nixi pediculo, in medio lutei, in ambitu candidis foliolis coronati, quibus decuſſis capitulum ſuboritur, vt in ranunculo tuberoſum, guſtus ſubacris. In alto vado fluminum cœnoſorum, & pigrè labentium, qualis eſt Arar, prouenit: vnde extracta herba celerrimè flacceſsit. *Forma.* *Locus.*

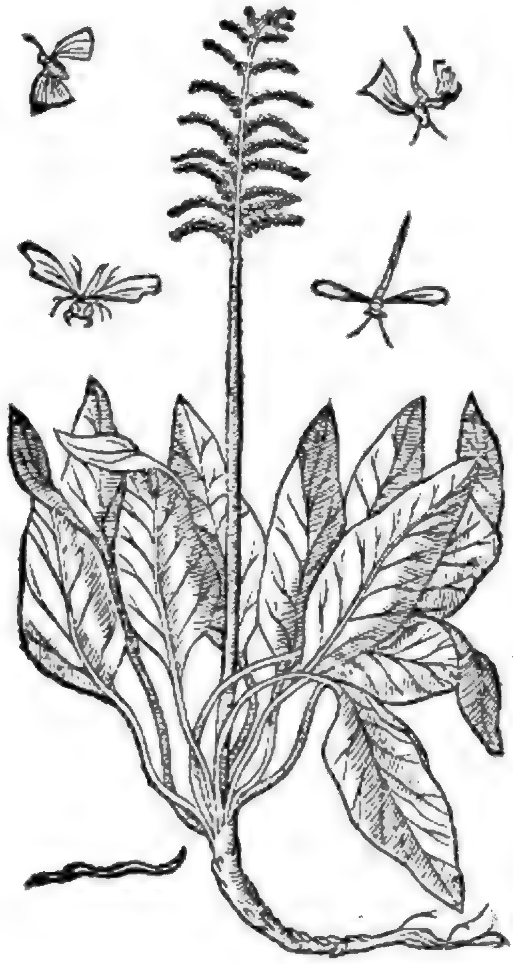
LIMONIVM. *CAP. XXI.*

Nomina — QVod Græci λειμώνιον, Latini ſimiliter Limonium vocant, inde dictum quod in paluſtribus pratis naſcatur, quaſi pratenſem herbam
Lib. 20. c. 8. Lib. 2. Ali. dicas. Plinius, betam ſilueſtrem nominari tradit. Galenus tamen ſe nullam betam ſylueſtrem vnquam nouiſſe ait, niſi quis pro ea lapa-
Lib. 4. c. 16. thum accipiat. Limonium ſcribit Dioſcorides folia habere betæ ſimilia, tenuiora
Forma. & longiora, decem aut plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, ſeminibus rubris refertum, guſtu adſtringentibus. Naſcitur in pratis & paluſtribus. A' Dio-
Locus. Lib. 21. c. 8. ſcoride paulùm diſsidet Plinius. Eſt & beta ſylueſtris, inquit, quam limonium vocant, alij neuroides, multò minoribus, tenuioribúſque ac denſioribus foliis, vndecim ſæpè caulium. Minora folia dixit, Dioſcorides μακρότερα, id eſt, longiora, poſtrema verò verba corrupta ſunt. Legendum enim vndecim ſæpè, caule lilij ex Dioſcoride, vt voces vndecim ſæpè, ad folia præcedentia pertineant, & caulium

LIMONIVM, Matthioli.

LIMONIVM Alterum, Matthioli.

vox, ex caule lilij corrupta ſit. Naſcitur in pratis & paluſtribus. Quam plantam
In cap. 16. lib. 4. ſeplaſiæ falsò Behen rubrum vocant, eam Matthiolus Dioſcoridis limonium eſſe putat. Si quis enim, inquit, diligenter expenderit, eam inueniet notis omnibus limonium referre, cogetúrque fateri verum eſſe limonium, aut eius genus. Eſt enim herba foliis betæ tenuioribus & longioribus, decem & ſæpè pluribus: caulibus tenuibus, in quibus ſemen rubrum, quod guſtatum adſtringit. Prætereà in pratis præſertim vliginoſis & paluſtribus prouenit. Iam verò experientia compertum eſt Behen hoc adulterinum iis præditum eſſe facultatibus ac viribus, quas
Ibidem. Limonio tribuerunt Dioſcorides & Galenus. Idem Matthiolus alterum depinxit limonium, ſed non diſtinxit, nec monuit vtrum verius Dioſcoridis limonium repreſentet, vt eius verba declarant, quæ ſunt huiuſcemodi. Non temerè me facturum putaui, ſi pro vero limonio hîc eas plantas depictas exhiberem, quæ in Of-

ficinis

ficinis Behen rubri nomẽ perperàm acceperunt, quod iam mihi perſuaſum ſit eas planè Behen illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta eſt. Non inſcite, inquit Pena, pratenſi & maritimo recepto, ſcilicet primo nomen & notio Limonij conuenit. Folia enim eius ſunt betæ nigræ magis affinia, ſemen copioſum, oblongum, ex cæruleo rufeſcens, flores purpurei, caules tenues radixque rubeſcunt, magnitudine lapathi acuti, ad quod tota hæc planta accedit, & guſtu ſubaſtringit, vnde pharmacopœi Behen rubrum nuncuparunt. Huic alterum prorſus ſimile idem Pena depinxit, ſed multò minus, quod inter ſalebroſa litora & rupes montis Cetij, & alibi Narbonæ & Galloprouinciæ ſaxoſis oritur frequens, & empetro ſeu fœniculo marino lubens ſe aſſociat, foliis minoribus oleæ, aut myrti paribus, radici proximis, per humum ſparſis: circum pedales caules & cauliculos graciles inflexos muſcoſis & cæruleis floribus ſuperioris non diſsimilibus onuſtos, folia longè minora, fœniculum marinum ſiue Empetrum ſatis expri-

LIMONIVM, Narbonenſe Paruum.

LIMONIVM, Aliud.

munt. Aliud limonium herbarij alij proponunt hîc etiam depictum, quòd foliis betam referat, & in riguis naſcatur. Gignitur in locis riuulorum illapſu madentibus, natura tamen lapidoſis & aridis: radice ſuperiore craſſa, nigra, ſenſim graciIeſcente, fibrata: foliis decem aut duodecim, betæ ſimilibus, longioribus, coſta per medium excurrente, craſsis, carnoſis, venoſis, è viridi pallentibus: caule cubitali, læui, nudo, recto: flore in vertice copioſo, luteo, ſenecioni ſimili, in pappos abeunte. Limonij ſemen tritum, inquit Dioſcorides, & ex vino acetabuli menſura potum, dyſentericis, cæliacíſque prodeſt: rubra fœminarum profluuia ſiſtit. Eadem planè Galenus tradit. Limonij fructum vtpotè acerbum, in vino exhibent cœliacis & dyſentericis, hæmoptoicíſque ſiue ſanguinem ſpuentibus, iuuat & profluuium muliebre. Satis eſt oxybaphi menſura. Plinius quædam alia habet. Limonij folia ambuſtis vtilia, guſtantia adſtringunt. Semen acetabuli menſura dyſentericis prodeſt. Aqua & è radice cocta maculas veſtium elui dicunt, item membranarum.

Vires. Ibid. Li.7.ſimpl. Lib.20.c.8.

GNAPHALION, ſiue Linum Pratenſe, Tragi. CAP. XXII.

Nomina

Lib.2.c.40.

Forma.

Locus.

HERBARII plantam hâc linum pratenſe, ſeu lanam pratenſem nominant, Germani *Mattenflachs.* Tragus Dioſcoridis Gnaphalium eſſe indicat. Caule eſt terete & enodi, inq; cacumine molli, tenero & candido tomento, goſsipio ipſo tenuiore & molliore emicante. Atq; hic eſt huius plantæ flos, hoc eius ſemen & fructus. Huius plantæ ſanè elegans lanugo ſi in magna haberetur copia, textorio operi non inepta foret. In humectis pratis, & vilignoſis vallibus prouenit.

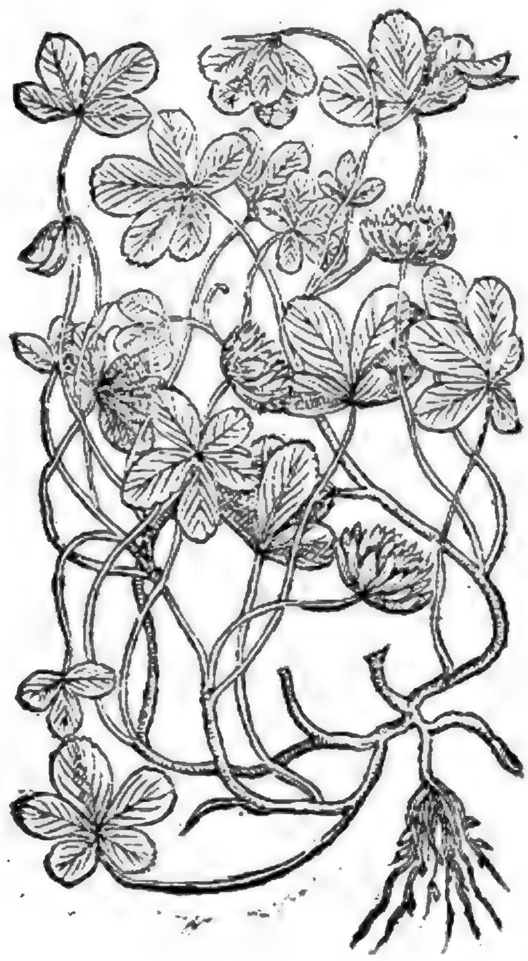
TETRAPHYLLVM. CAP. XXIII.

TETRAPHYLLVM, Latinè Quadrifolium, hanc plantam vocant herbarij, quòd quatuor tantùm folia, nec plura habeat. Radice eſt parua & breui, ſubnigra, fibrata: caule quatuor digitos alto, rotundo, ſolido & duro: foliis quatuor helxinæ ſimilibus, læuibus, venoſis, prioribus duobus quæ maiora ſunt & latiora, cauli proximè adhærentibus alarum modo: reliquis quæ minora ſunt & anguſtiora, à caule veluti brachiato & bifido diſtantibus, longiuſculo pediculo nixis, inter quæ nigrum tuberculum conſpicitur, pediculos veluti diſterminans. Gignitur in pratis montoſis, vliginoſis, & in

TETRAPHYLLVM.

QVADRIFOLIVM, Phæum Penæ & Lobellij.

quibus

quibus aqua ſtagnans & pigra reſidet. Prodit Iulio menſe. Guſtu planta iſta val-
de aſtringit. Aliud Quadrifolium monſtrant Pena & Lobellius, quod Phæum
cognominant. E pratenſium eſt genere, inquit Pena, quaternis, interdum quinis,
adeóque ſeptenis foliis Oxy Plinianæ non diſparibus donata cernitur, ſed colore
Phæo, vel liuido, rubente: flores trifolij pratenſis, candidi, reliquaq; non diuerſa.

RANVNCVLVS. *CAP. XXIIII.*

BATPAXION Græcis, Batrachium & Ranunculus Latinis dicitur. *Nomina*
Apuleius Herbam ſceleratam, vulgus herbariorum Pedem corui, &
Pedem galli perperàm vocat, Galli *Grenoüillette* & *Baßinet*, Germani
Hanenfuoſz, Itali *Ranunculo*, & *Pie coruino*, Hiſpani *Hierua belida*. Dici-
tur autem Batrachium ſiue Ranunculus, quòd limitibus humidis, opacíſque mar-
ginibus ranarum more lætetur, aut quòd aquis vbi ranæ degunt, potiſsimùm gau-
deat, aut quia inter eius frutices ranæ frequenter inueniuntur. Eadem de cauſa
Grenoüillette à Gallis nominatur: *Baßinet* verò à floribus, quòd vaſis æneis tonſtri-
narum, in quibus barbas emolliunt, ſimiles videantur colore ac figura. Hi ob pul-
chritudinem iam in coronamenta venêre, & à multis florum cauſa coluntur, effe-
cítque cultura, vt qui in limitibus ſimplici foliorum compage flores oriantur,
ſtructili quodam denſoq; foliorum ſtipatu nunc in hortis colluceſcant. Herba
ſcelerata, eò quòd comeſta noxia ſit: vel, quòd magis arridet, quia validi ſceleratiq; Fuchſ.c.57.
mendicantes ſibi crura ac lacertos dilaniant, quò poſsint impudentiùs ſtipem ex-
torquere, atque hac impoſtura pecuniolam aucupari. Noſtri herbarij, inquit Pli-
nius, Strumeam vocant, quoniam medetur ſtrumis & panis: vel ideò forſitan, Lib.25.c.13.
quòd ſtrumoſa conſpiciatur radice. Sunt qui vocent Agreſte apium, ſeu apiaſtrũ,
quòd folio apium æmuletur: quamquam plures apiaſtrum pro melyſſophyllo
vſurparunt. Dioſcorides quatuor Ranunculi genera deſcripſit: ſed diligentes her- *Genera.*
barij plures notarunt differentias & varietates. Primum genus, inquit Dioſcori- Lib.2 c.171.
des, coriandri foliis conſtat, latioribus, ſubalbi- Ibidem.
dis, pinguibus: flore luteo, interdum purpureo:
caule non craſſo, cubitũ alto: radice alba, par-
ua, amara, multis capillamentis, ellebori modo
fibrata. Naſcitur iuxta fluenta. Secundum la-
nuginoſius, longiori caule, pluribus foliorum
inciſuris, plurimum in Sardinia naſcens, quàm
acerrimum, quod ſilueſtre apium appellant.
Tertium minimum, odore graui, flore aureo.
Quartum huic ſimile, flore lactei coloris. Ga-
lenus quoque quatuor Batrachij differentias Li.6.ſimpl.
agnoſcit. Plinius in totidem genera Batrachiũ
diſtinxit, vt ex Dioſcoride tranſcripſiſſe videa- Li.26.ca.13.
tur. Ranunculum, inquit, vocamus quem Græ-
ci Batrachium. Genera eius quatuor: Vnum
pinguioribus quàm coriandri foliis, & ad la- *Forma.*
titudinem maluæ accedentibus, colore liuido,
caule alto (vulgata exemplaria habent albo)
gracili, & radice alba. Naſcitur in limitibus
humidis & opacis. Alterum folioſius (Dioſco-
rides habet lanuginoſius, Oribaſius γονατωδέστε-
ρον, ideſt, magis geniculatum) pluribus folio-
rum inciſuris, altis caulibus. Tertium minimũ

RANVNCVLVS,
I. Matthioli.

eſt,graui odore,flore aureo. Quartum ſimile huic,flore luteo:ſic enim legimus in vulgaris codicibus. Emendati,Dioſcorides, Oribaſius habent lacteo. Cæterùm id Ranunculi genus quod copioſiſsimum in Sardinia naſcitur, ob id Sardoa herba dicta,vnde Vergilius: In Thyrſi.

Imo ego Sardois videar tibi amarior herbis.

RANVNCVLVS *II. Matthioli.*

A pleriſque apium riſus nominatur, quòd qui ipſam ederint tanquam præ lætitia ridentes intereant. Sed res aliter habet: hæc enim herba neruos contrahit eorum qui ipſa veſcuntur, rictúque ora diducit,vt cùm moriuntur, veluti ridentium ſpecie pereant, quod Saluſtius confirmat his verbis. In Sardinia quædam herba naſcitur,quæ Sardoa dicitur, agreſti apio ſimilis. Hæc ora hominum & rictus dolore contrahit,& quaſi ridentes interimit. Dioſcorides etiam alibi Sardoniam Ranunculi genus eſſe ſcribit,quę veſcentibus mentem adimit,& quadam neruorum diſtentione labia in rictũ contrahit,vt riſus ſpeciem prębeant à qua quidem affectione de Sardonio riſu adagium in vulgus infauſto omine manauit. His quintum Ranunculi genus addidit Matthiolus,quod foliis quidem primo Ranunculo proximis prouenit,ſed inter permultas quibus nititur radices, vnam habet tuberoſam, nucis iuglandis magnitudine, rapi modo albicantem, acrem & exulcerantem,qua per hyemem areſcentibus iam foliis vtuntur quidam cùm partẽ aliquam exulcerare volunt. Fuchſius quatuor itidem Ranunculi genera aſsignat, ſed aliter diſtinguit. Primum genus duplex eſt: huius enim generis Ranunculus quidam ſilueſtris eſt, cuius iterum duę ſunt differentię. Vnus enim luteos flores profert,hîc depictus. Alter purpureos.Prior ille Ranũculus eſt Auricomus Dodonęi,cui folia tribuit fere rotũda,multùm inciſa, in fuſco viridia,maculis in medio latiuſculis, nigricantibus notata: flores aureo & perpulchro colore nitentes. In pratis & vliginoſis agris creſcit. Quidam hortenſis, qui niſi cultura accedat prouenire haud ſolet. Hic itidem duplex eſt: Vnus qui ſimplici florum textura conſtat. Alter multiplicem foliorum in floribus compagem habet,hîc quoque appictus, & Ranunculus albus prior ſiue echinatus à Dodonęo dictus: caulibus eſt candicantibus, lęuibus, in quibus folia itidem candicantia, profundiùs inciſa, pręcipuè quæ circa cauliũ faſtigia ſunt, coriandri foliis haud diſsimilia: flores in luteo pallidi,deinde ſemina ferè rotunda, cõpreſſa, echinata:

Li.6. c.14.

In hiſt. pl. cap.57.

RANVNCVLVS *III. Matthioli.*

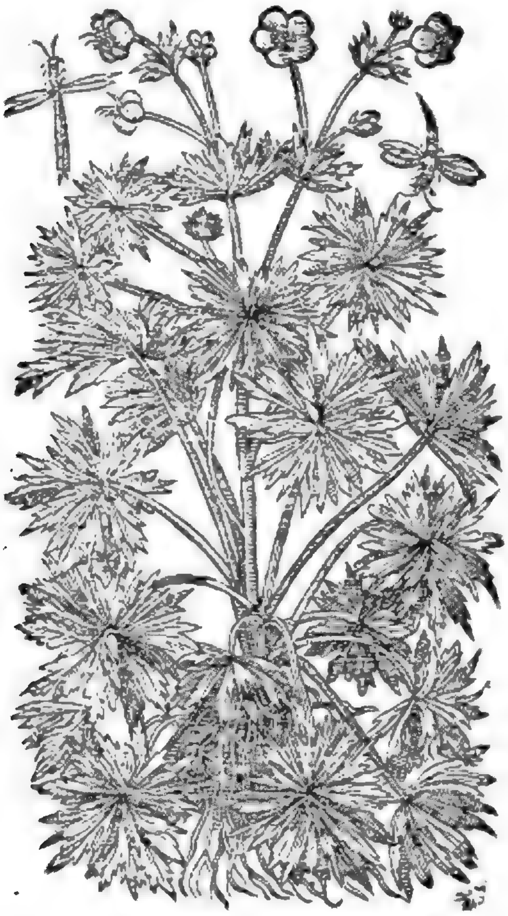
Lib.3. c.72.

Ibid. ca.57.

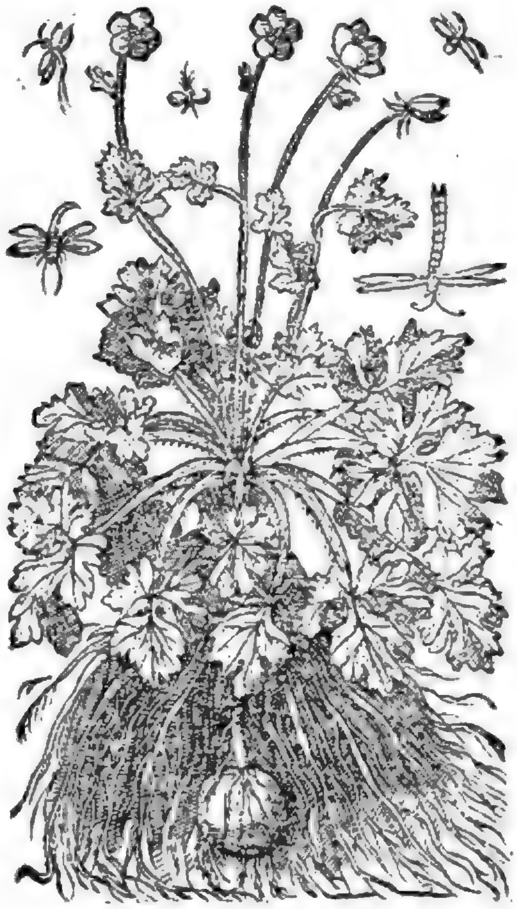
Ibidem.

echinata: radix fibrata. Iiſdem in locis quibus Ranunculus Auricomus prouenit. Secundum Ranunculi genus eſt Fuchſio, quod à foliorum ſimilitudine, quam cum apij foliis obtinet, à nonnullis σέλινον ἄγριον, ideſt, apium ſilueſtre, ſiue apium riſus nominatur. Tertium genus exiguum, quod Dodonæus Batrachium Apulei vocat. Lib.5.ca.73.

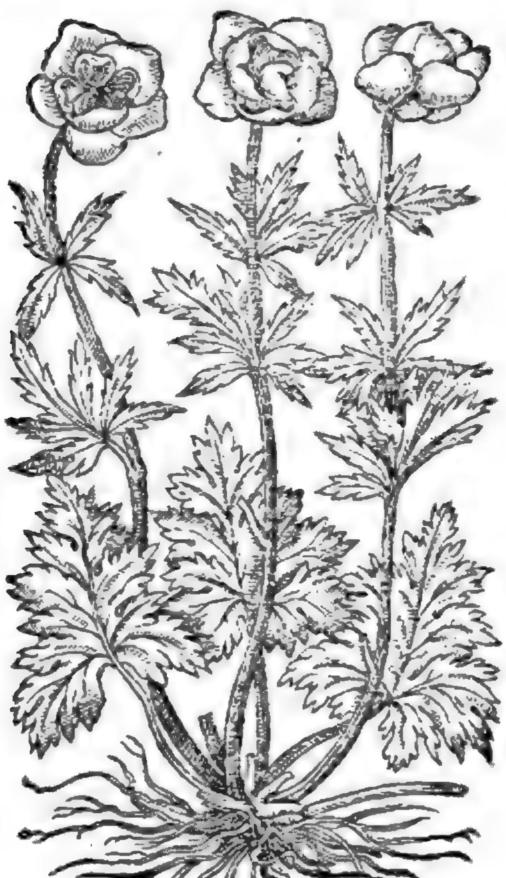
RANVNCVLVS IIII. Matth.

RANVNCVLVS V. Matth.

RANVNCVLVS VI. Matthioli.

RANVNCVLVS I. Silueſtris, Fuchſ. Auricomus, Dodon.

Palmi

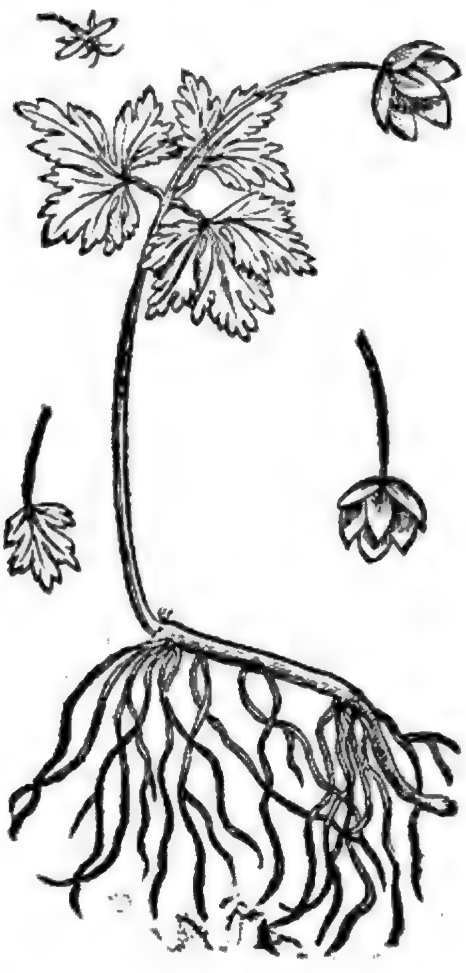
Ranunculus hortenſis I. Fuchſ. Albus prior, ſiue Echinatus, Dod.

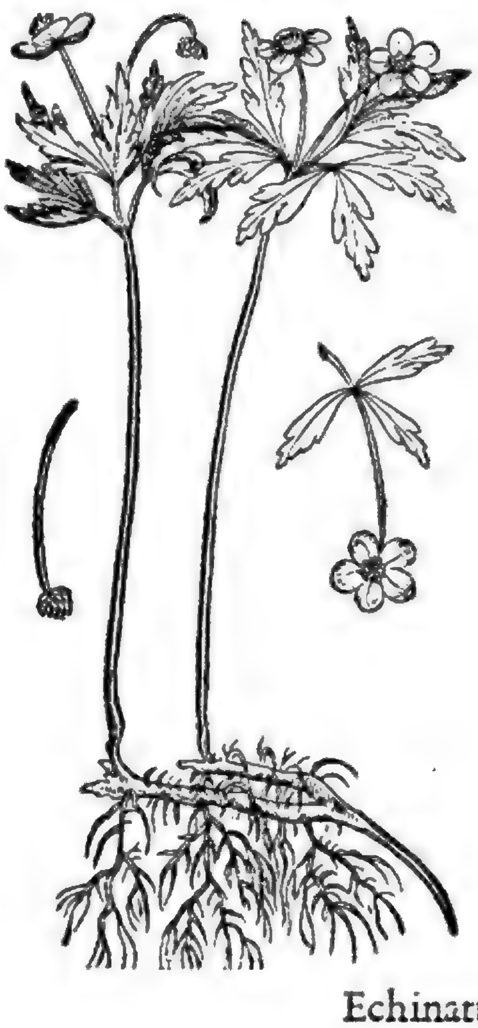
Lib.3.c.72.

Palmi vnius aut duorum altitudine creſcit: crebris foliorum inciſuris: floribus luteis, venuſtis: ſemine in rotundis capitulis: radice alba, rotunda, paruo napo ſimili, interdum nucis iuglandis magnitudine, infernè fibrata. Quartum genus Fuchſij etiam minimum eſt, duûm generum: vnum quidem lacteo flore, id quod à Dioſcoride pingitur: alterum luteo. Prius genus folia profert tria inciſa, cæterorum Ranunculorum modo, inter quæ flores eminent pallidi, aut lactei coloris: radix eſt gracilis, obliqua, infernè fibras producens, quibus in terram defigitur. Alterum genus floribus luteis differt. Vtrũque Ranunculum paruum ſiue nemorenſem vocat Dodonæus. Creſcunt in nemoribus, foſsis, locíſque vmbroſis & humidis. Sunt & alia Ranunculorum genera à Dalechampio obſeruata. Ranunculus ſcilicet montanus albus, radicibus quamplurimis, teneris, carnoſis, albicantibus: foliis longo pediculo innixis, Batrachio vulgari ſimilibus, ſed minimè hirſutis: caulibus multis, propemodùm cubitalibus, cauis: flore lacteo, emicantibus ex medio croceis apicibus: fructu aſparago naſcenti ſimili, in quo ſemen. In riuis frigidorum montium prouenit. Ranunculus alius purpureus cognominatus radicem habet innumeris fibris capillatam: folium oblongum, latum, craſſum, apij, coriandríve modo, in ſummo diuiſum, quale cernitur in Sardonia herba, aut in eo Ranunculo, quem à Dodonæo

Ranunculus, IIII. Fuchſ. lacteus.
Ranunc. albus nemorenſis, Dod.

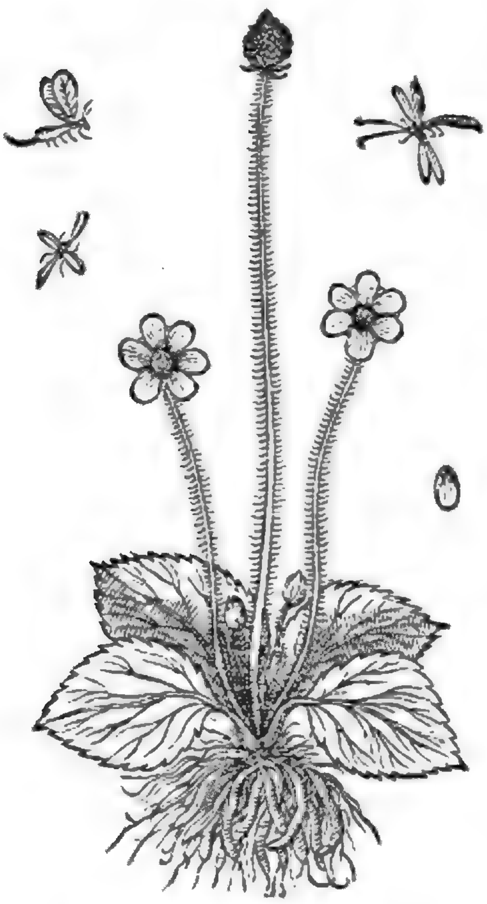
Ranunculus, IIII. Fuchſ. luteus.
Ranunc. luteus nemorenſis, Dod.

Echinatum

pratis reperitur, locis paulò ab ipſis ſcrobibus aut foſsis remotis, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Hortenſis eſt primus Fuchſij, flore multiplici, polyanthemos, ideſt, multiflorus à Lobellio dictus. Tertio Ranunculo ſilueſtri, quem Aruenſem nominant, minora ac teneriora ſunt folia, ſed magis ac variè diſſecta, diluti viroris: cauliculi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallentes, quibus ſubnaſcitur non aſparagi cacumini ſimilis orbiculus, ſed latum, aſperum & pungens capitulum, ex aliquot cōgeſtum ſeminibus maiuſculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus ſpinis obſitis: radix candidis quoque & capillaceis fibris conſtat. In aruis plerumq;, locis alſioſis, vbi humidius ſolum, gignitur. In Hiſtoria ſtirpium Dodonæus Ranunculum album ſiue Echinatū vocauit, quem modò depinximus. Fuchſio eſt hortenſis primus, ſimplici flore. Externorū Ranunculorum vnus eſt Illyricus cognominatus, qui cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga, plurimis fiſſa inciſuris, vt vtraque ſubcandida, & quadam tenui lanugine veſtita: flores luteolos, pallidiores quàm Auricomi Ranunculi, ſemina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis, aut oblōgiuſculis & paruis bulbis cohærentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis, flores ſeminaq; producit. Hunc Ranūculum cum ſecundi Dioſcoridis deſcriptione conuenire cenſet. Eſt enim χνοωδέστερος, ideſt, lanuginoſior, & μακροκαυλότερος, ideſt, longiore caule, & ἐντομὰς ἔχων πλείους τῶν φύλλων, ideſt, foliorum inciſuras cōplures, plerumq; in Sardinia naſcens. Veriſimile enim eſt, nō modò in Illyrico, verùm in Sardinia quoque reperiri: vtraque enim regio Mediterranei maris vndis alluitur. Secundus Ranunculus externus à Dodonæo non pictus, folia habet oblonga, anguſta, nequaquā fiſſa, ſed graminis aut tritici æmula, è diluto & albicante cæruleo colore virentia: cauliculi breuiores palmum aut ſeſquipedem tantùm alti: folia ſeminaq; vti Illyrici, ſed radices multis tenuibus confibratæ. Circa Narbonam in pratis reperiri fertur, inquit Dodonæus, fortaſsè veteribus incognitus. Ranunculus gramineus dici poteſt. Tertius externus Ranunculus eſt Luſitanicus, reliquis humilior, foliis exit latis, venoſis, læuibus, relucētibus, minimè diuiſis, margine tantùm aliquantulum inciſis, pediculis ab ipſis radicibus palmaribus abſque adnatis, in quorum ſingulis flos vnicus, luteo auri colore reſplen-

RANVNCVLVS Luſitanicus.

RANVNCVLVS Flore globoſo.

duntaxat deſcripſit his ferè verbis. Ranunculus hortenſis folia promit in particulas aliquot diſſecta, ſæpiùs ſpecie trifolij, nonnunquam quinquefolij, per margines rariùs crenata, ſaturatè virentia, in quibus quandoque maculæ quædã inalbicant: caules rotũdi, leniter hirſuti parùm reclinantur, radiculas emittentes quibus humi ſeſe affigant. Ij ad dodrantalem aut paulò ampliorẽ aſſurgunt altitudinem, ferentes in faſtigiis floſculos quinquefolij, luteo auri colore ſplendentes, ſtaminibus aliquot exiguis, eiuſdem coloris, medium ſepientibus orbiculum, qui auctior factus ſemina in globum confarcta continet, ex quibus componitur: radices tenues, fibratæ candicant. Is ad quartum Matthioli videtur accedere. Locis vmbroſis, & nonnihil humentibus, non prorſus aridis, ſecus vias, & in locis hortorum incultis ſponte exit. In pratis quoque & non raró iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quòd in hortis tantùm gignatur, hortenſis dicitur, ſed quòd ferè præ cæteris hortis ſit familiarior, atque in his creberrimè gramini permiſtus reperiatur, vbi & eius floſculi quandoque multiplicatis viſuntur foliis. Maio deinde ſeriùs multò vigent flores. Ranunculi ſilueſtris primi caules ſunt rotũdi, læues, craſsi, interius vacui, in alas diuiſi, folia in longis, craſsis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus inciſa: floſculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortenſis, atque inde capitula primùm erumpentis myacanthæ aſparagi cacumen æmulantia: radices candidæ, multis fibris capillatæ. Tota ſtirps dilutè virenti reſplendet colore. In paluſtribus & iuxta riuulos, non raró in ſcrobibus ac foſsis aquas habentibus, aliiſq́; ſimilibus locis exoritur. Ranunculi paluſtris nomine Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. depinxit. Eſt Apiũ riſus Fuchſij, ſecundum genus Ranunculi ſilueſtris, Ranunculus paluſtris rotundiore folio Lobellij. Vel idem eſt, vel proximè ad tertiũ Matthioli Ranunculum accedit. Silueſtris ſecundus caulibus ac foliis eſt non perinde læuibus, obſcuriùs omninò virentibus, & nõ raró ex puniceo colore nigricantibus, nonnihil quoque hirſutis ac lanuginoſis, ſed læuiſsimè: folia in quinque inſtar pentaphylli, ſed tamen diſsimiles, latiores eáſque laciniosas partes profundioribus ſectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem accreſcunt altitudinem: flores auri colore elegãtes, forma & magnitudine hortẽſis, ſemen ferentia capitula vti hortenſis: radices fibratæ, è quarum capitibus nerui ſubinde obliqui quibus propagatur. In pratis

RANVNCVLVS Hortenſis alter, Dodonæi.

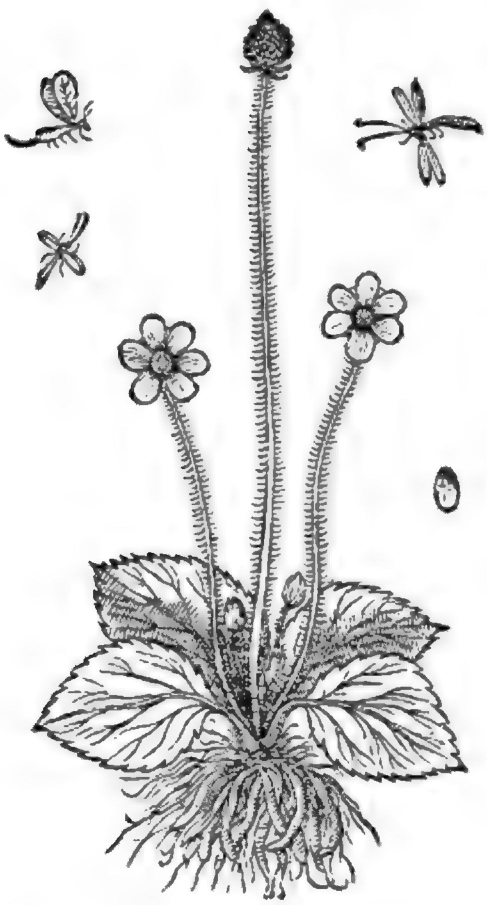
RANVNCVLVS Illyricus.

Lib.3.c.72.

pratis reperitur, locis paulò ab ipſis ſcrobibus aut foſsis remotis, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Hortenſis eſt primus Fuchſij, flore multiplici, polyanthemos, ideſt, multiflorus à Lobellio dictus. Tertio Ranunculo ſilueſtri, quem Aruenſem nominant, minora ac teneriora ſunt folia, ſed magis ac variè diſſecta, diluti viroris: cauliculi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallentes, quibus ſubnaſcitur non aſparagi cacumini ſimilis orbiculus, ſed latum, aſperum & pungens capitulum, ex aliquot cõgeſtum ſeminibus maiuſculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus ſpinis obſitis: radix candidis quoque & capillaceis fibris conſtat. In aruis plerumq;, locis alſioſis, vbi humidius ſolum, gignitur. In Hiſtoria ſtirpium Dodonæus Ranunculum album ſiue Echinatũ vocauit, quem modò depinximus. Fuchſio eſt hortenſis primus, ſimplici flore. Externorũ Ranunculorum vnus eſt Illyricus cognominatus, qui cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga, plurimis fiſſa inciſuris, vt vtraque ſubcandida, & quadam tenui lanugine veſtita: flores luteolos, pallidiores quàm Auricomi Ranunculi, ſemina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis, aut oblõgiuſculis & paruis bulbis cohærentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis, flores ſeminaq; producit. Hunc Ranũculum cum ſecundi Dioſcoridis deſcriptione conuenire cenſet. Eſt enim χνοωδέστερος, ideſt, lanuginoſior, & μακροκαυλότερος, ideſt, longiore caule, & ἐντομὰς ἔχων πλείους τῶν φύλλων, ideſt, foliorum inciſuras cõplures, plerumq; in Sardinia naſcens. Veriſimile enim eſt, nõ modò in Illyrico, verùm in Sardinia quoque reperiri: vtraque enim regio Mediterranei maris vndis alluitur. Secundus Ranunculus externus à Dodonæo non pictus, folia habet oblonga, anguſta, nequaquã fiſſa, ſed graminis aut tritici æmula, è diluto & albicante cæruleo colore virentia: cauliculi breuiores palmum aut ſeſquipedem tantùm alti: folia ſeminaq; vti Illyrici, ſed radices multis tenuibus confibratæ. Circa Narbonam in pratis reperiri fertur, inquit Dodonæus, fortaſsè veteribus incognitus. Ranunculus gramineus dici poteſt. Tertius externus Ranunculus eſt Luſitanicus, reliquis humilior, foliis exit latis, venoſis, læuibus, relucẽtibus, minimè diuiſis, margine tantùm aliquantulum inciſis, pediculis ab ipſis radicibus palmaribus abſque adnatis, in quorum ſingulis flos vnicus, luteo auri colore reſplen-

RANVNCVLVS
Luſitanicus.

RANVNCVLVS
Flore globoſo.

dens,odoratus,maior & folioſior quàm aliorum,ſtaminibus in medio concoloribus,inter quæ capitulum emicat:pro radicibus multa quaſi granula veluti Illyrico Ranũculo,quæ tamen pictura non oſtendit.Nihil habet,inquit Lobellius, cum Ranunculis commune, præter ſemina racemoſa & luteos flores. In Luſitaniæ & Beticæ Hiſpaniæ montibus viret,floretque hybernis menſibus, ac non rarò ipſa bruma. Ranunculum externum quartum numero, nõ pictura,albo flore ſimplici poſuit Dodonęus,quę pro Aconito albo deſcribemus libro de Venenatis. Quintus Ranunculus externus globoſi floris,foliis,caulibus, radicibus ſatis ſecundum ſilueſtrium refert,flos quoque eius aurei coloris,verùm maior, pluriũmque foliorum,qui nõ totus panditur,ſed in globuli odoris valde iucundi formam collectus,naſcenti quodammodo ſimilis viget. Proferunt hunc Heluetiorum montes,præſertim is quem fractũ vocant.Geſnerus ait Trollium florem vulgò dici.Lobellij Ranunculus montanus Alpinus glomeratus, Oſtenſis vallis , Mindenenſium , Aruerniæ, Germaniæ & Heluetiorum montium amans. Ranunculus tuberoſus Apuleij Batrachium dicitur, quod Apuleius ab aliis ſeparauit, & peculiariter Batrachium appellauit. Vulgò Rapum D.Antonij appellant. Variè diſſectis , latis,ac virentibus eſt foliis:cauliculis palmũ aut duos palmos altis, floſculis auri colore ſplendentibus,ſemine in capitulis aſpero , hortẽſem ſatis refert,ſed radix inſtar rotũdi globuli, paruo exiguoq; rapo ſimilis, ex qua tenues , graciléſq; dependent fibræ. Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis. Naſcitur in Anglia maior, vbi rapum in maiorem excreſcit quantitatem. Non minùs autem huius acris,quàm aliorum vis & facultas. Vſus eſt præcipuè rapi , quòd pleriq; peſtilenti bubone correptis cum ſale contuſum ſtatim initio aut femori aut brachio infra videlicet affectum locum admouent,ita virus & morbi malignitatem ad partem ignobiliorem attrahentes. Exulcerat enim & veſicas mox excitat, cuicumq; corporis parti fuerit applicatũ. Apuleius,ſi lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro luna decreſcente,cùm erit ſignum Tauri vel Scorpionis parte prima,mox ſanabitur. Itẽ, herbam Batrachiũ tuſam cum ſua radice mixto aceto impones his,qui habẽt cicatrices nigras, exedit eas ,& ſimilem corpori reliquo reddit colorem. His adde Ranunculum Conſtantinopolitanũ Cluſij,qui pedalem habet caulem, in duos

RANVNCVLVS Tuberoſus.

RANVNCVLVS Conſtantinopolitanus,Cluſ.

Lib. ſtirp. Hiſpanic.

in duos aut plures ramos diuiſum, quorum extremis inſident: flores magni, multiplicięq; foliorum glomo conſtantes, vt in Ranunculo vulgari tuberoſo: flore multiplici, ſed pulcherrimo, cocci colore rubentes, folia circa radicem quina aut ſena, diluto virore nitentia, media forma inter paluſtris & Echinati ranunculorũ folia:

RANVNCVLVS Niueus, Polyanthes, Lobell.

RANVNCVLVS Flammeus Aquaticus, anguſtifolius, Lob.

quæ verò per caulem ſparſa ſunt, minora, nec adeò inciſa, nec admodùm frequentia: multæ illi radices ſimul congeſtæ, Luſitanici ranunculi & aſphodeli radicibus perſimiles, flaueſcentes. Huic Ranunculo Conſtantinopolitani cognomen dedit, quòd in quibuſdam hortis Conſtantinopoli inueniri audierit. Sunt & alij apud Dodonæum & Lobellium Ranunculi. Ranunculus niueus Polyanthes, pulcherrima exoticæ elegantię planta, inquit Lobelius, quę flores lętos, multiplici fœtu & prouentu in Belgij hortis Maio mẽſe dat. Folia & ortus Ranũculi albi aconiti facie. Flammeus Ranunculus aquaticus anguſtifolius, Flammula vulgi, Belgarũ *Egelkoolen*, prorſus eadem videtur eſſe quæ Flãmula aquatica infrà picta & deſcripta, & à Dodonæo in Hiſtoria ſtirpium. Hoc docet eadem nomenclatura, eadem delineatio illic poſita, & in Purgantium Hiſtoria: ea ſolùm varietate differunt, quòd poſtrema Dodonæi, folia non ſerrata, prima ſerrata habet, iiſdem natalibus & riuulis. Ranunculus nemoroſus, Ranunculus quartus Fuchſij lacteus & luteus hîc ex eodem Fuchſio appicti, à Dodonæo in Purgantiũ Hiſtoria pro quinta & ſexta ſpecie anemones. Id quod etiam monuimus, in libro de iis quæ flore placent, ca. De Anemone. Frequens herba hæc eſt in montibus Diuæ Mariæ à Monteſerrato, & circumuicinis partibus, ad montium radices, iuxta arbuſta, & querceta. Herba itaque eſt cubitalis, vt plurimùm. Radix ei ſubeſt, rotunda, bulbacea, exigua, candida, pluribus inuolucris croco ſimilibus, contecta, ex qua aliæ radiculæ albæ, craſſæ aliquantulum, veluti capillamenta dependent. Folia ex radice prodeunt, longa, ſtricta, à longo pedunculo dependentia, læuia, fractu contumacia, neruata & in acutum tendẽtia, longitudine palmi vnius, latitudine verò tranſuerſi vnius digiti, palmæ folium in modo ſubſtantiæ, & contumacia fracturæ, imitantia. Caulem habet cubitalem ferè ſemper, tenacem, ſolidum, rotundum, in quo folia minora ſunt. In ſummo caulis flores exiſtunt ex quinque foliolis cõſtructi, in medio muſcoſi, forma, figuraq; ſimiles ranunculis. Floret Aprili, & Maio. Semen habet candidũ, magnitudine milij. In radicibus ſapor

Ranunculus Phœniceus, Myconi.

Ranunculus Purpureus.

cum multa humiditate acris eſt, ſed in foliis maior, vt vix ranunculis cedat. Planta veteribus interdicta, inter Ranunculi tamen genera videtur collocanda, ex ſapore, forma florum, & radicum. Quãquam folium diuerſum eſſe ab aliis ranũculis appareat. Ego Ranunculũ Phœniceum ſemper vocaui, ob ſimilitudinem quam cum palmæ foliis obtinet, & ranunculi ſaporem. Vt vulgaribus vocetur nondum ſcio. Ad eadem præſtare videtur, ad quæ ranunculus, minoris tamen eſt efficaciæ.

RANVNCVLVS Latifolius.

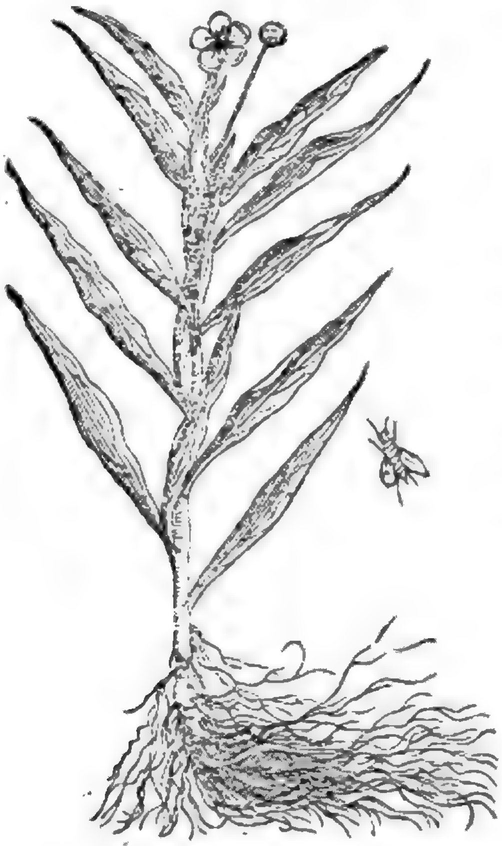

Rara inuẽtu, hîc tamẽ frequẽtiſsima. *Temper. & Vires.* Omnium Ranunculorũ temperamentũ calidũ vehementer, ſiccumq; eſt vſq; ad quartũ gradũ: præcipuè apiũ riſus omniũ calidiſsimum. Folia, flores & cauliculi recẽtes, inquit Dioſcorides, illita exulcerãt, & cruſtas nõ ſine dolore gignũt: quare vngues ſcabros extricãt, ſcabiẽ eximũt, ſtigmata delent: formicãtes verrucas & penſiles, alopeciaſq; pauliſper illita tollũt. *Li.2.ca.172.* Tepente decocto perniones fouẽtur. Sicca radix tritaq; ſternutamẽta ciet naribus admota: dentium dolorẽ appenſa leuat, ipſos tamẽ frãgit. Eadẽ Galenus tradit. *Li.6.ſimpl.* Batrachia omnia vehemẽter acrẽ qualitatẽ poſsident, adeò vt cũ dolore exulcerent: hac ratione ſi moderatè ac cõuenienter vtare, pſoras & lepras excoriãt, & vngues diuellũt, leproſis ſtigmata digerũt, acrochordonas & myrmecias detrahũt. Quin & alopecias iuuãt pauco tẽpore admota. Nã ſi diutiùs inhæreãt, nõ excoriatur ſolũ ipſa cutis, ſed & in cruſtã vritur. Atq; hæc omnia caulis & foliorũ ſunt opera, ſi imponas virẽtia. Porrò radix arefacta ſternutationẽ prouocat, ſimiliter aliis quæ valẽter deſiccãt. Sed & dentes dolẽtes iuuat, vt & frãgat eos valẽti, ſcilicet exſiccatione: & vt ſemel dicam,

calida

calida ſiccaq; valde eſt tū radix,tum vniuerſa herba. Eadē Plinius quoq; de ranūculorū vſu & effectu tradidit. Omnibus vis cauſtica,ſi cruda folia imponātur, puſtulaſq;,vt ignis,faciunt. Ideò ad lepras & pſoras eis vtūtur, & ad tollēda ſtigmata, cauſticiſq; omnibus miſcēt. Alopeciis imponūt,celeriter remouētes. Radix in dolore cōmanducata diutius,rumpit dētes. Eadem ſicca conciſa,ſternutamentū facit. Noſtri herbarij Strumeam vocāt,quoniā medetur ſtrumis & panis, parte in fumo ſuſpenſa,credúntque ea rurſus ſata rebellare, quę curauerint, vitia. Hæc Plinius. Li.25.ca.13.

LINGVA, Plinij.

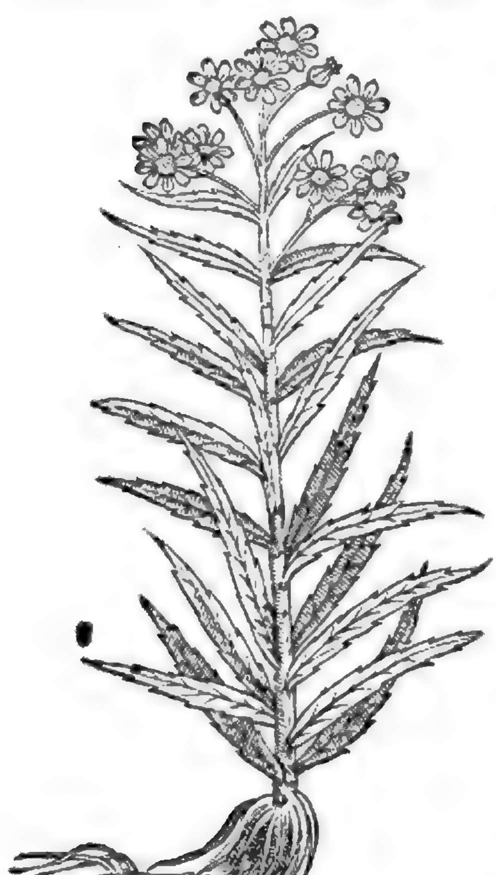

LINGVA PLINII. CAP. XXV.

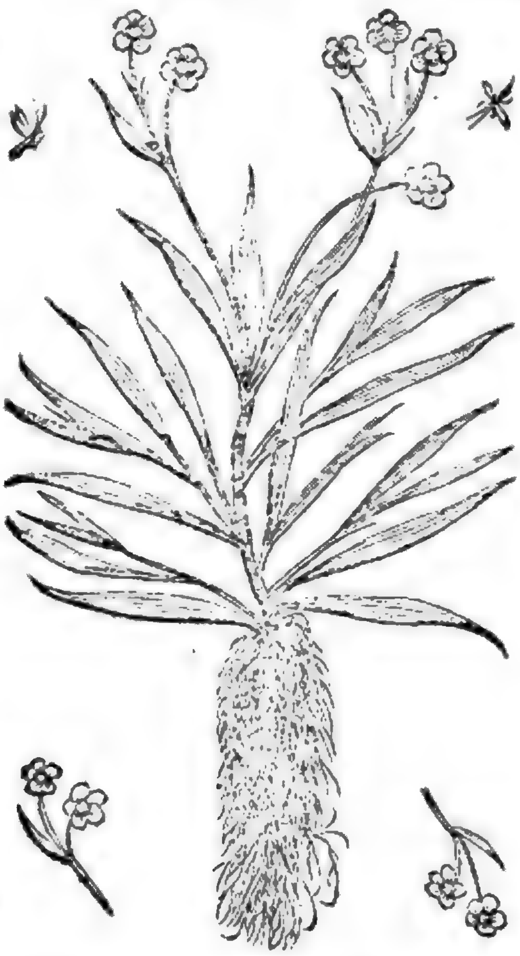
AD Ranunculorū genera accedere videtur plāta hîc depicta,quę Plinij Lingua ſiue Lingulaca(vtroq; enim modo apud eum legitur)videtur eſſe. Radice eſt nigra,craſſa, arūdinis modo geniculata, denſiſsimis fibris capillata:caulibus rotūdis,cubitalibus: foliis lōgis, anguſtis,acuminatis, figura Linguam exertā referentibus, venoſis, per interualla caules ambientibus, ſaporis acris & amari : flore Ranunculi, aureo, quinque foliolis conſtante: fructu granuloſo,aſparagorum capiti ſimili. Circa fontes cum chryſanthemo aquatico prouenit. Radix eius combuſta, inquit Plinius, & trita cum adipe ſuis(adiicitur vt nigra ſit & ſterilis) alopecias emendat vngentium in ſole. Quæ alio in loco repetit:Lingulaca circa fontes naſcens cuius radix admiſta combuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoque excipitur, vt eius ſit ſuis, quæ nunquam peperit. Sol deinde plurimùm confert illitæ. Planta alia Dalechampio. Lingua maior vocatur,quæ propè amnium ripas naſcitur,locis quidem ſabuloſis,ſed inuecto limo veluti ſtercoratis & pinguibus,caule ſingulari,anguloſo,intus cauo,ſex aut ſeptē pedes alto, craſſitiæ pollicis,radice vnica,veluti geniculata, interdum craſsitudine cubiti, obliqua, radiculis multis fibrata,cādidis,teneris,per interualla naſcētibus,guſtu ſubamaris, & aromaticū nōnihil, cū māduntur,ſpirantibus:foliis numeroſis,ſalici vel nerio ſimilibus, venoſis, elata & media intercurrente coſta diuiſis, octo digitos longis, in ambitu crenatis,eleganter caulē totū ab imo ad ſummū thyrſi modo veſtiētibus,ſparſim hinc illinc nullo ordine,tāquā è tuberculis quibuſdā, prodeūtibus,ſaporis amari & ſubacris: flore in extremo caule copioſo,luteo,ſenecioni,aut herbæ,quā Officinæ D.Iacobi vocāt,ſimili, inodoro.Plātæ ſapor oſtēdit facultatis eſſe abſtergētis, & ad expediēdas obſtructiones efficacis.Particulatim eius dotes & vires nullus herbariorum,ꝙ ſciam, adhuc memoriæ prodidit.

Nomina Li.24. c.19. & li.25.c.11.
Forma.
Locus. Li.24. c.19.
Vires. Li.25.ca.11.

LINGVA Maior, Dalech.

HYDROPIPER Lanceolatum. CAP. XXVI.

Nomina

ADSCRIBI etiam ranunculorum generibus poteſt planta hîc depicta, quæ à ſemine feruidiſsimi guſtus natalibúſque & foliorum figura Hydropiper Lanceolatum ab herbariis nuncupatur.

Forma.

Radicibus nititur multis, breuibus, candidis, tenuibus, congeſtis: foliis multis plantagini aquaticæ ſimilibus, aut terreſtri quam Officinæ Lanceolatã vocant, anguſtioribus, breuioribus: caule quadrato, virgato, pedali, infernè rubẽte, in ramulos aliquot diuiſo: flore Ranunculi, aureo, capitulo paruo, veluti granulis tuberoſo in quo ſemen acerrimi guſtus. Hanc plantam Pena nomine pumili Ranunculi gramineis foliis, & geniculati videtur depinxiſſe.

HYDROPIPER. CAP. XXVII.

Nomina

ΥΔΡΟΠΕΠΕΡΙ à locis in quibus naſcitur, & Piperis ſapore quem præ ſe fert, quaſi dixeris Piper aquaticum, appellatum fuiſſe teſtis eſt Galenus. Latinè quoque Hydropiper & Piper aquaticum, Gallicè *Poyure aquatic*, & *Curage*, Italicè *Hidropepe*, & *Pepe aquatico*, Germanicè *Vuaſſerpfeffer*, & *Muckenkraut*, quaſi herba muſcarum quod muſcæ vehementer ab ea abhorreant: neque enim id quod ſucco eius aſperſum eſt attingunt.

Li.8.ſimpl.

Forma.

Dioſcorides ſcribit Hydropiper caulem edere geniculatum, ſolidum multis alis concauum, folia menthæ, maiora, teneriora, candidioráq; ſapore acria, quemadmodum Piper, non tamen aromatici odoris: fructum acrem in ſurculis paruis enaſcentem propè folia, cohærentem & racemoſum: radicem paruam, nullius in medicina vſus.

HYDROPIPER, Matth.

Cord.in 2. Dioſcor. Dod. lib.5. ca.67.& li. de florib. Matthi. in ca.155.lib.2. Dioſcor.

Hanc deſcriptionem in nullam plantam veriùs competere autumant omnes ferè periti herbarij, quàm in eam quæ Perſicaria non maculoſa & Perſicaria vrens vulgò nominatur, vt ab ea diſtinguatur cuius folia nigris maculis aſperſa ſunt. Illa enim foliis eſt menthæ conſimilibus, maioribus tantùm, hoc eſt, longioribus, tenerioribus, candidioribus, quæ meram Piperis acrimoniam reſipiunt, citra vllam odoris gratiam: caule eſt admodùm geniculato, duro, alis concauo, è cuius adnatis rufum ſemen prodit racematim congeſtum, & quadam ſerie cohærens, acri admodum guſtu, vt linguam vehementer vellicet.

Locus.

Accedunt natales: nam propè ſtagnantes aquas hæc planta vireſcit: his adde etiam facultates.

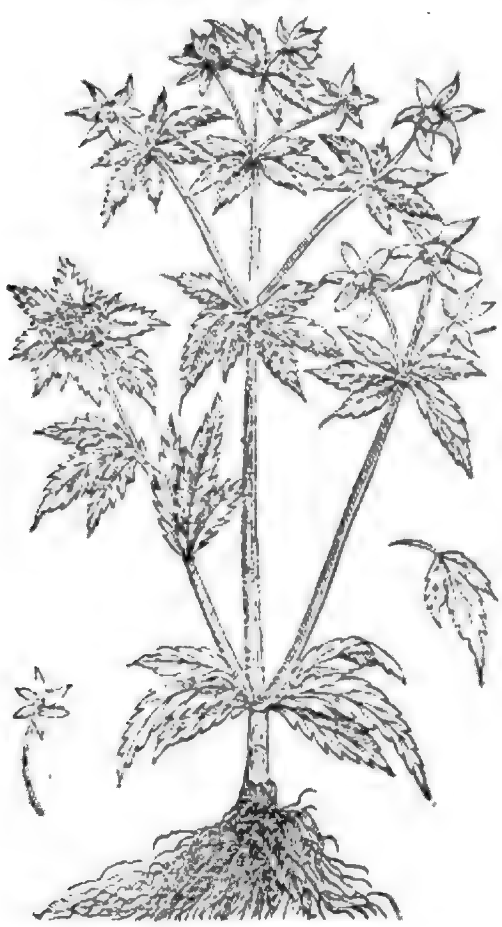
Lib.2.c.101.

Cordus Cratęogonum vocat. Ruellius probare nititur legitimum Hydropiper eſſe, quod Officinæ Eupatoriũ falsò nominant. At Eupatoriũ

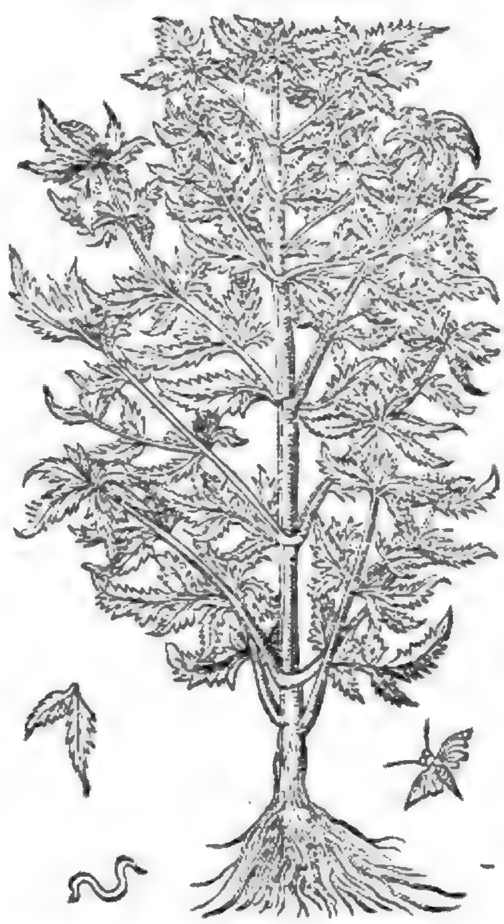
iſtud

iſtud foliis eſt cannabinis,duris,hirſutis, amaro guſtu,non acri, id eſt,piperis,adeò odoratis,vt eam ob cauſam viribus maximis præſtare exiſtimetur,cùm hydropiper Dioſcoridis folia ferat menthæ maiora, molliora candidiora, guſtu piperis,acri,ſine vlla odoris gratia. Præterea hydropiperis caulis eſt geniculatus, ſolidus, in foliorum & ramulorum exortu alis multis concauus:ſemine acri in ramuſculis propè folia racematim cohærente,Pſeudo eupatorio verò quod poſthac ſuo loco nos indicabimus caulis eſt procerus,minimè geniculatus, in cuius ramulis nullum iuxta folia ſemen racematim cohæret, ſed in cacumine flores fert ſubrubentes, qui diuiſi,muſcarij ſpecie,ſilueſtris origani modo per maturitatem in pappos euaneſcũt, è quibus ſemen amarum totius plantæ ſapore,non acre,etiam ſi Ruellius id aſſeueret. Quod ſi eupatorium iſtud iuxta reſides aquas, aut tardo fluxu repentes naſci conſpexerit, non propterea hydropiper fuerit, cùm aliæ omnes notæ reclament. Sunt alij herbarij qui aliud hydropiper oſtendunt,id nimirum quod Chryſanthemum aquaticum quidam vocant.Dodonæus Pſeudoeupatorium fœminam. Sed id duplex, vnum quod folia in tria,quinque, ſex diuiſa fert digitorum modo,alterum quod ſimplicia & minimè diuiſa habet, vt ex vtriuſque pictura perſpicere licet.Cætera in vtroq; paria ſunt,quod ad radicem,caules,foliorum figuram,florem,ſemen attinet. Sunt etenim radice parua & breui, geniculata,fibrata, nigricante,inutili: caulibus multis,cubitalibus, geniculatis, ſubhirſutis, ſolidis, non cauis, quadratis, *Forma.*

HYDROPIPER Alterum, Dalechampij.

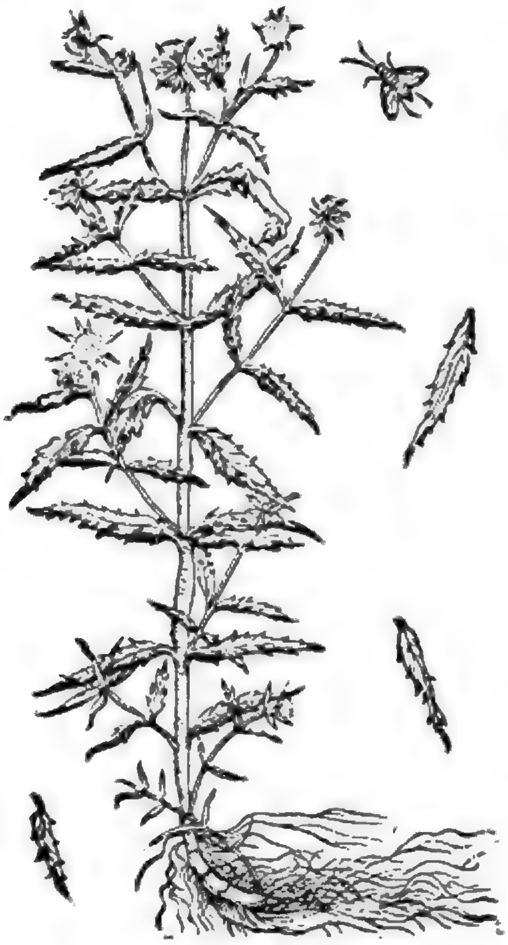

HYDROPIPER Pſeudo-eupatorium fœmina, Dodo.

virgatis,in alas multas ſeſe explicantibus: foliis menthæ,maioribus, tactu mollioribus,pallidiùs virentibus, aromaticum nihil olentibus, guſtu piperis,acri, fructu quoque acri, corymbo ſimili, aut chamæmeli capitulo, luteo,ſurculis paruis euecto, qui ex alarum ſinu prope folia eriguntur,foliolis inſidente ſtellatim radiatis aſteris modo: ſemen oblongum eſt,angulosum, quatuor præfixis pilis,villoſum, aſperis & tenacibus,contrectantium manui, & mandentium palato inhæreſcentibus,mordaci ſcabritie. Gignitur vtrumque prope aquas vel in aquis ipſis ſtagnan- *Locus.*

HYDROPIPER Aliud, Dalechampij.

tibus, vel in riuis leniter fluentibus. Sed hiſtoriæ Dioſcoridis quædam ſupradictorum repugnare videntur, quòd propè caulis folia fructus earum plantarum, quas hîc pinximus, non naſcatur, quòd racemoſus non ſit, quòd piperis acrimonia linguam non vellicet. Sed ſunt qui in Dioſcoride legant, καρπὸν δὲ ἔχει ἐπὶ κλωναρίων μικρῶν ἐκφυομένων παρὰ τὰ φύλλα, non ἐκφυόμενον, vt hæc vox ad ſurculos ſiue ramulos fructum ſuſtinentes non ad fructum ipſum referatur. Præterea an ſurculorum, an caulis folia hîc intelligantur, Dioſcorides non expreſsit, fructus quidem iuxta ſua ſiue ſurculorum folia orbiculatim ipſum ambientia prodit. Quantum ad racemoſum fructum attinet, reſpõdent in Dioſcoride βοστρυχώδη legendum, pro βοτρυώδη, facilémque fuiſſe hunc lapſum, in magna nominum ſimilitudine, βοστρύχους autem ſiue βόστρυχας dixerunt veteres cincinnos, ſeu comptam cæſariem & capillos mulierum, quos repręſentant pili illi exiles qui in ſeminum hydropiperis vertice eminent, cui notæ exprimẽdæ βοστρυχώδους vox maximè conueniat. Sed ſi quis hanc emendationem non approbet, ne ea quidem ſe egere aiunt, cùm vtriuſque hydropiperis fructus maturus inæqualibus pilorum ordinibus in figuram racemi oblõgam faſtigietur, & deſinat. Iam verò fructum hunc acrem eſſe, saporiſq; piperi ſimilis, nemo qui guſtauerit inficiabitur. Sed nec parem piperis acrimoniã in eo Dioſcorides requirit, nec Galenus, qui nõ tam calidum eſſe quàm piper apertè dicit. At ſi vtraque hæc planta poſtremò deſcripta eorum iudicio verum ſit hydropiper, quænam fuerit veteribus perſicaria illa non maculoſa? Cratæogonum

Vires. illi eſſe arbitrantur. Qua de re non eſt hîc dicendi locus. Nunc de hydropiperis viribus tractandum.

Lib. 2. c. 155. Folia cum fructu illita, auctore Dioſcoride, tumores veteréſque duritias diſcutiendi, & ſugillata delendi vim habent. Siccata eadem & contuſa pro

Lib. 8. ſim. pipere ſali & obſoniis admiſcentur. Galenus eadem tradit. Hydropiper non vſque adeò calidum eſt quàm piper, attamen ipſa herba viridis cataplaſmatis modo impoſita, ſugillata & tumores induratos digerit.

In cap. 155. lib. 2. Perſicaria non maculoſa multorum hydropiper, recens & viridis, inquit Matthiolus, ſternitur commodè in thalamis pulicibus necandis, & poſtero die eiicitur. Suillæ carnes ſalſæ circunducta herba præſeruantur à vermibus. Ideóque ſuccus eius ad vermiculoſas aures maximè facit.

Lib. 20. c. 17. Plinius hydropiperis herbæ non meminit: nam alia eſt apud ipſum herba piperitis ſiue ſiliquaſtrum, de qua ſuo loco diximus.

PERSICARIA. *CAP. XXVIII.*

Nomina A Recentioribus herbariis perſicaria dicitur à perſicæ foliorum ſimilitudine, Gallicè *Perſicaire*, Germanicè *Perſichkraut*. Caulibus, foliis, floribus, ſemine hydropiperi, id eſt, perſicariæ non maculoſæ ſimillima eſt.

Forma Caules enim habet rotundos, geniculatos, folia perſicæ aut ſalicis, ſed ſæpè latiora & nigriora quàm hydropiperis, macula in medio nigra, qua nota apertiſsimè ab hydropipere dignoſcitur: flores ſimiliter racemoſi, candidi,

frequentiùs

PERSICARIA Matthioli.

PERSICARIA Puſilla Lobellij.

frequentiùs purpuraſcentes : ſemen nigrum, radix fibrata. Reperitur ſimilibus,& ſæpè iiſdem quibus hydropiper locis, floretq; eodem tempore. Sapore acris nō eſt, ſed ſubacidum quippiam reſipit, quare frigido ſiccoq; eſt temperamento. Ob id inflammationibus incipientibus,& recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita. Sunt qui velint hanc perſicariam Plinij plumbaginem eſſe, propter eas quæ in foliis conſpiciuntur plumbei coloris notas. Sed Plinius plumbaginem non à colore, ſed ab effectu nomē habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectui medeatur. Naſcitur, inquit, vulgò molybdæna, ideſt, plumbago, etiam in aruo, folio lapathi, craſſa radice, hiſpida. Hac commanducata ſi oculus ſubinde illinatur, plumbum, quod eſt genus vitij, ex oculo tollitur. Huc adducemus ex Lobellio Perſicariã aliam puſillam repentem, quam ait Antuerpiani agri glareoſis ſabuloſiſq; vdis quadruplò minorem humi repere, floſculis aliàs candidis, aliàs purpurantibus, reliqua facie ſimilem. *Locus.* *Temper. & Vires* Lib.25.c.13.

FLAMMVLA AQVATICA.

CAP. XXIX.

AB HERBARIIS flammula appellata eſt, quòd flammæ, ſiue ignis modo vrat, Gallicè *flammule aquatique*, vel, *Herbe de feu*, Germanicè *Egel kolen*, quòd oues eam depaſtæ, inflammatione & vlceratione hepatis vexantur, quam Germani *Egel* vocant. A' Lobellio Ranunculus aquatilis, anguſtifolius ſerratus dicitur. Caules habet rubeſcētes, cauos, frequenter geniculatos, in quibus folia anguſta, ſalicis foliis ferè ſimilia, tamen longiora, & in ambitu parùm crenata, præſertim ea quæ in inferiore caulium parte ſunt : flores luteos ſiue aureos, in medio ſubhirſutos, figura & colore ranunculi auricomi floribus prorſus ſimiles : capitula item ſimilia, radicem fibratam. In pratis locíſque aliis *Nomina* Dodo. lib. 3.cap.75. *Forma.* *Locus.*

FLAMMVLA Aquatica.

Vires. aliis vliginoſis, & in aquis ſtagnantibus prouenit. Maio menſe floret, nec ita multò pòſt ſemen profert, vrit & vlcerat, temperiéque calida & ſicca eſt ad tertium vſque gradum, hominibus, cæteríſque animantibus noxia. Deſcribitur huic eadem aut valde affinis Cap.de Ranunculis, flammula vulgi Ranunculus flammeus aquatilis anguſtifolius.

PHV SILVESTRE.

CAP. XXX.

Lib.3.c.17. PHV SILVESTRE à Dodonæo & cæteris herbariis dicitur, vt differat à Phu hortenſi, de quo in Libro De Odoratis, *Nomina* Latinè valeriana ſilueſtris. Cuius duo *Genera* ſunt genera. Valeriana ſilueſtris maior, *Grande Valeriane ſauuage*, Germanicè *Vuildbaldrian*. Phu paruum *Forma.* Matthioli. Valeriana ſilueſtri sminor, Gallicè *petite Valeriane ſauuage*. Phu minimum Matthioli. Illa Phu hortenſi haud abſimilis, caules habet rotundos, cauos, geniculatos: folia alis expanſis ſimilia conſtant foliolis multis aduerſo ſitu oppoſitis, ſimilibus Valerianę hortenſis foliis, in caulis faſtigio enaſcentibus, maioribus & magis inciſis flores hortenſi Valerianæ ſimiles, purpuraſcentes: radicem teneram quæ huc & illuc ſerpit. Valeriana ſilueſtris minor Valerianam hortenſem proximè refert, niſi quod omnibus ſuis partibus minor eſt, folia eius prima & infima plantaginis foliolis proxima ſunt, quæ circa caulem naſcũtur, altiùs ſunt inciſa, Valerianæ proximè dictæ ſimilima: caules rotundi, geniculati, palmum alti: flores ſupradictæ ſimiles, radices graciles, quæ per terram ſerpunt. Locis humidis & pratis aquoſis

VALERIANA Silueſtris maior, Dodon. Phu paruum, Matth.

VALERIANA Silueſtris minor, Phu minimum, Dodon.

vtraque

PHV MINIMVM,
Matthioli.

PHV GRAECVM,
ſiue peregrinum.

vtraque prouenit. Dodonæus & cæteri herbarij his addunt Phu Græcum,ſiue Valerianam Græcam vel peregrinam,quæ quid valerianę habeat fortè neſciunt ij,qui nomen id ei indiderunt, præter quandam cum Valerianæ foliis ſimilitudinem, eámque exiguam.Caules duos tréſve profert,in quibus folia expanduntur Valerianæ ſilueſtris ferè ſimilia,longiora anguſtiora & magis inciſa: foliis viciæ ſilueſtris proxima,niſi maiora eſſent:flores in ſummo caulium faſtigio conferti,ex candido purpurei, quinque foliolis diſcreti, è medio breuia ſtaminula emittentes, punctis aureis aſperſa: poſt quos ſemen æſtate media nigrum,puſillum, in ſiliquula rotunda,oblonga: radix creberrimis filamentis donata. In hortis Galliæ, Belgij, Angliæ colitur. Ibid.

CONYZA. *CAP. XXXI.*

KONYZA Græcè,Latinè etiam Conyza nominatur, à Gaza pulicaria à pulicibus necandis. Dioſcorides tria eius genera aſsignat. Conyzam maiorem,minorem,& mediam.Galenus totidem. Plinius in duo, marem ſcilicet & fœminam diſtinxit. Recẽtiores herbarij quartam adiiciunt,nempe Conyzam minimam.Conyzæ,inquit Dioſcorides,duo genera. Quæ parua vocatur,odore præſtantior eſt: maior verò frutice altior,& foliis latioribus, graui odore.Vtriuſq; folia oleæ ſimilia,hirſuta, pinguia. In maiore caulis attollitur binûm cubitorum altitudine, in minore pedem æquat: flos fragilis, lutei coloris, qui in pappum euaneſcit:radices inutiles. Eſt & tertium Conyzæ genus,caule craſſiore ac molliore: foliis mediæ inter maiorem & minorem amplitudinis,non pinguis,multò grauioris odoris & iucundioris,ſed inefficacior. Plinius ita deſcribit & diſtinguit. Et Conyzæ duo genera in coronamentis,mas & fœmina. Differentia in folio.Tenuius fœminæ & conſtrictius,anguſtiúſq;, imbricatum maris & ramoſius. Flos quoque magis ſplendet eius.Serotinus vtrique poſt arcturum. Mas odore grauior,fœmina acrior.Et ideò contra beſtiarum morſus aptior, folia fœminæ mellis odorem

Nomina Lib.3. c.119 *Genera.* Lib 7. ſim. Lib.21.c.10 Ibid. *Forma.* Lib.21.c.10

CONYZA *Maior, Matthioli.*

CONYZA *Minor, Matthioli.*

Lib.6.hiſt. Cap.2. odorem habent. Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus. Qui locus ex Theophraſto tranſcriptus eſt, qui ita habet, κονύζης τὸ μὲν ἄῤῥεν, τὸ δὲ θῆλυ. διαφορὰς δὲ ἔχει καθάπερ τὰ ἄλλα τὰ οὕτω διαιρούμενα, τὸ μὲν γὰρ θῆλυ λεπτοφυλλότερον καὶ ξυνεστικὸς μᾶλλον, καὶ δι' ὅλον ἔλαττον, τὸ δὲ ἄῤῥεν, μεῖζον δὲ καὶ παχυκαυλότερον καὶ πολυκλωνότερον, καὶ τὸ φύλλον μεῖζον καὶ λιπαρώτερον ἔχον, ἔτι δὲ τὸ ἄνθος λαμπρότερον. καρποφόρα δὲ ἄμφω, τὸ δὲ ὅλον ὀψιβλαστεῖ καὶ ὀψιανθεῖ περὶ ἀρκτοῦρον, καὶ μετ' ἀρκτοῦρον βλαστάνει (non λαμβάνει, vt in vulgatis perperàm legitur) βαρεῖα δὲ ἡ ὀσμὴ τοῦ ἄῤῥενος, ἡ δὲ τῆς θηλείας δριμυτέρα διὸ καὶ πρὸς τὰ θηρία χρησίμη. Id eſt, Gaza interprete. Pulicaria maſcula & fœmina conſtat. Diſtant quemadmodum cætera, quæ ſic diſcerni deſiderant, fœmina enim tenuiore folio, & compreſsior eſt, atque in totum minor, mas amplior craſsioríque caule, atq; ramoſior, & folium amplius, pinguiúſque habens, nec non flore ſplendidior eſt. Ambo fructiferera ſunt, in totum ſerotina germine floréque, quippe cùm circa arcturum & poſt arcturum germinent. Mari grauior odor, fœminæ acrior, ideóque contra beſtiarum morſus vtilis. Lib.20.c.16 Plinius alibi tertium genus cunilæ, quæ à Græcis maſcula, à noſtris cunilago vocatur, odoris fœdi, radicis lignoſę, folio aſpero eſt, inquit. Et ibidem alteram thuris, quam libanotidem appellant, proponit, quarum vtraque medetur contra ſerpentes ex vino vel Lib.21.c.10 aceto. Pulices etiam contritæ cum aqua ſparſæ necant. Quæ cùm in Conyzam com petant, vt ipſemet indicat, locum hunc citans aliquantò pòſt, Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus, perſpicuum eſt eum Conyzam cum In cap.119. lib 3. cunila confundere. Plantæ tres quæ hîc exhibentur, Conyzæ ſunt Matthioli, nullis prorſus reclamantibus notis, inquit, quę ſingulis earum à Dioſcoride tribuuntur. Sed ſunt qui maiorem pręſertim Conyzam Matthioli, Conyzam Dioſcoridis eſſe negent, omnibus ei aduerſantibus notis. Spirat enim eius radix odorem nõ tetrum, ſed aromaticum, caryophyllorum, caule & foliis verbaſci aut blattarię, non oleę, glutinis nihil penitus habentibus. Flores ex luteo purpuraſcunt. Cętera etiam planè diſsimilia, multò magis viribus. Non eſſe igitur hanc Conyzam, ſed Baccharim

CONYZA MEDIA, Matth.

CONYZA ODORATA.

charim Monſpelienſium aiunt, Pena & Lobellius odore & flore inſignem. Matthioli verò Baccharim verbaſci odorati ſpeciẽ eſſe vt in Libro de Odoratis oſtendimus. Item Dodonæus alias Conyzas deſcripſit & depinxit Nec deſunt qui iſtis Conyzam odoratam adiungant, radice candida, breui, fibrata: caule cubitali, ad radicem rubente, ſurculoſo: foliis circa radicem belidi ferè ſimilibus, per humum ſparſis, in caule longioribus & anguſtioribus, imparibus ſpatiis caulem veſtientibus: flore Corymbaceo, ex capitulis herbaceis extante, foliolis purpureis radiato, in pappos citò euaneſcente, ſaporis acris, odoris validi, nec iniucundi. Dentellariam alij vocarunt ab effectu, quòd eius decocto, ſi os colluatur, dentium dolores mitigantur. Dodonæus pro tertio genere Senecionis pinxit. Conyza maior in agrorum marginibus, aruiſque humidis creſcit, reliquæ in locis lacuſtribus, & aliis vliginoſis. Odorata in ſabuletis Rhodani Lugduno propinquis. Pena quadruplicem Conyzæ differẽtiam ponit, quarũ media & minima vbiuis Galliæ, Germaniæ, Angliæ lacuſtribus locis & humentibus aruis multa. Minima in foſsis, inquit, altero à Londino lapide fructicat inter chamæmelum Romanum & pulegium regale. Seſquipalmum caulibus ſuperat multis alis donatis, hirſutis, pullis vel cinereis, rotundis, rigidiuſculis, quos folia ambiunt ab imo crebra, incana, gnaphalij vul-

Lib. 1. c. 23.

Lib. 5. c. 17.

Locus.

Vires.

CONYZA Minima, Lobellij.

garis paria, quod habitu & colore tota refert, ſed maiora multò & obſcuriore obſoletioréve lanugine: flores rotundi, bullis agerati vel tanaceti, ſed minùs vegeto colore & compreſsi, quibus elapſis ſemen ſubeſt anthemidis, aceroſum, minutum, radix lignoſa, exigua. Minimè omnium hæc glutinoſa, minúſque quàm media fœtida. Eam ex Lobellio hîc pinximus. Eodem Angliæ loco ſecus regiam viam, atque humentes ſcrobes media ſuperiori prorſum ſimilis, ſed duplò maioribus foliis, craſsis, denſis, virentibus, aſperis, rigidis, ſquallidis, caulem bicubitalem, & alas multas ambientibus, ima falcata, baſi glaſti dentellariæ've modo radiati flores, lutei, buphthalmi, ſemen haud diſsimile: radix puſilla, halitum viroſum, & quiddam Cimicum, aut fœtidæ cotulæ efflat. Parum aut minùs multò quàm maior &

CONYZA Magna, Pena.

CONYZA Minor vera, Pena.

minor glutinoſa. Ea eſt quam Matthiolus Mediæ nomine depinxit. Conyza maior vera lepidiore auſtrinóque cœlo & aëre maritimo delectatur, cuiuſmodi eſt Hetruriæ inter Florentiam, Aquaſpendulas, & Romam: atque in Nitrobrigum maritimis & Venetis, & aruorum marginibus Lunellæ & Mompelij. Binûm trinûm've cubitorum frutex multis propagatur virgultis, rectis, rigidis, rotundis, foliis multis cohęrentibus, denſis, ex viridi pallentibus, craſsis, pinguibus, oleæ ſimilibus. Extremi caules multis ornantur ſecundùm longitudinem floribus luteis, rotundis, hieracij aut Senetionis, in pappos euolantibus: ſemen exiguum vt hieracij: radix lignoſa, fibrata. Hæc multò cæteris præſtantior, cùm odore vehementer ſuaui, tum viribus, nec minus ciſto ledo glutinoſa tangenti, cuius odorem, ſed nonnihil cum media confuſum imitatur. Huic præ cæteris aſsimiliatur natalibus, viribus, odore & facie, minor Dioſcoridis hîc picta, quam veram Dioſcoridis Pena aſſerit. Et prorſus eadem foret, niſi proceritate & caulium luxuria vinceretur. Sæpius vnico eſt caule gracili, cubitali & ſeſquicubitali, paucioribus, minoribúſq; foliis ciſti ledi anguſtifolij: color, odor, modus, ſemen tum illis, tum floribus haud diuerſa: radix exigua. De Conyzæ viribus nunc dicendum. Suffitu ſubtractúque frutex totus venenatas beſtias fugat, culices abigit, & pulices necat, folia conuenienter

Vires.

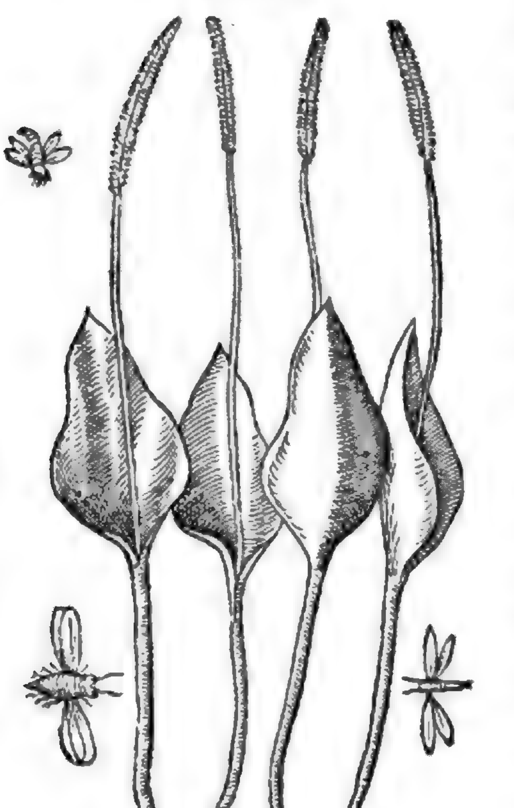
nienter

nienter illinuntur ſerpentium plagis, & tuberculis ac vulneribus. Flores & folia cum vino ad menſes partúſque eiiciendos abutuntur: item contra vrinæ ſtillicidia, arquatum morbum & tormina: comitiales pota ex aceto adiuuant, decoctum in deieſsionibus medetur vuluæ malis, impoſitus ſuccus abortum facit, herba ex oleo efficaciter horroribus oblinitur. Capitis dolores tenuis illita ſanat. Galenus eaſdem vires ſic declarat. Conyza maior & minor ſimilis ſunt tum temperaturæ, tum facultatis, guſtui amaræ, & acres. Excalfaciunt admodùm luculenter, ſiue quis folia læuigata cum teneris ramulis (eſt enim fruticoſa planta) parti cuipiam illinat, ſiue vbi in oleo coxerit, eo vtatur, ſiquidem concuſsiones, ſiue rigores per circuitum redeuntes tale oleum ſanare videtur, flores quoque earum ſimilis ſunt facultatis. Itaque quidam & ipſos cum foliis tritos in vino bibendos exhibent ad menſes fortiter ducendos, ciendúmque fœtum. Eſt & tertium Conyzæ genus, in locis humidioribus proueniens, vtriſque illis tum graueolentius, tum imbecillius. Sed primæ memoratæ tertij ſunt ordinis in excalfaciendo & exſiccando. Li.7.ſimpl.

OPHIOGLOSSVM. CAP. XXXII.

GRAECIS ὀφιόγλωσσον, Latinè Lingua ſerpentis dicitur, quibuſdam herbariis Lancea Chriſti, aliis Lucciola, aliis Argentina, Gallis *Langue de ſerpent*, Germanis *Natterzanglin*. Quidam Ceratiam Plinij eſſe volunt, vnico tantùm folio aſſurgentem: alij ſic Lunariam minorem potius nominandam cenſent. Sed neutri radix magna & nodoſa. Sunt qui Linguam Plinij ſiue Lingulacam eſſe putent, de qua iam diximus. Quidam inter dracunculi ſpecies recenſent. *Nomina*

OPHIOGLOSSVM, Matthioli.

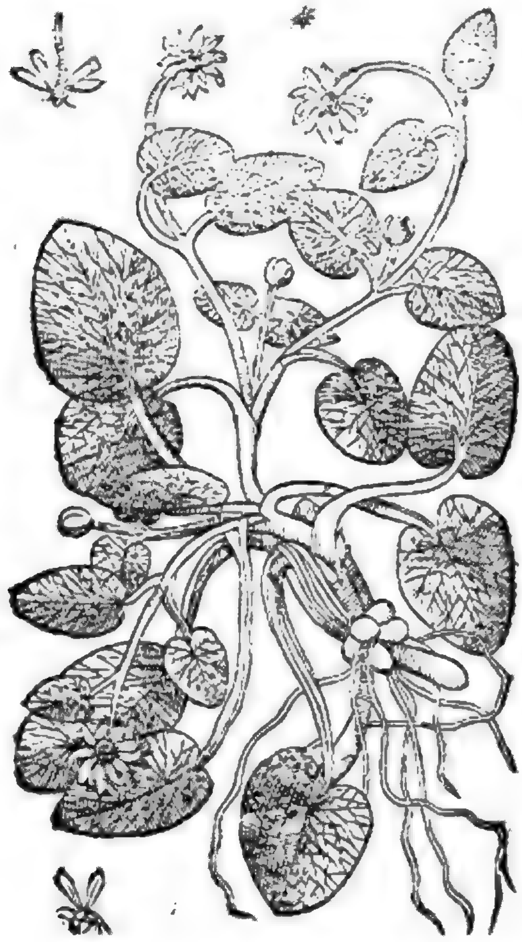
Planta eſt admirandæ naturæ, folium profert digiti longitudine, pingue, plantagini aquaticæ haud abſimile, ex cuius inferiore ſinu petiolus ſiue cauliculus exit, lingulam ſuſtinens longam & anguſtam, linguæ ſerpentis ſimilem, vnde ophiogloſsi nomen inuenit. *Forma.* In pratis humidis & pinguibus prouenit. Aprili & Maio menſibus reperitur, Iunio ocyſsimè deperit. *Locus.* Exſiccat tertio gradu citra inſignem caliditatem. Præſtat maximè ad recentia vulnera glutinanda, quare quidam ad enterocelas mirificè extollunt. Matth. in Cap. 161. lib. 2. *Temper. & Vires* Maceratur in oleo quo vtuntur Chirurgi ad prædicta fœlici, vt aiunt, ſucceſſu. Datur potanda ex ſtillatitia aqua equiſeti ad inteſtinorum & thoracis vulnera, & cæterarum internarum corporis partium. Quamobrem ſanguinem reiicientibus prodeſt, bibitur aduerſus alba fœminarum profluuia ex ſtillatitia aqua foliorum quercus. Vinum auſterum in quo tota planta incocta fuerit, ſi eo abluantur oculi, lacrymas cohibet. Illinitur recens ſiccáve ad vulnerum inflammationes ex gallinaceo adipe. Omphacinum oleum in quo multa folia diu maduerint, inſolatáque fuerint addita abiegna lacryma, aptiſsimum eſt medicamentum recentibus vulneribus glutinandis.

CHELIDONIVM MINVS.

CAP. XXXIII.

Nomina. KEΛΙΔΟΝΙΟΝ μικρὸν, Latinè Chelidonium minus, & hirundinaria minor, Officinis Celidonia minor, eadem de cauſa qua Chelidonium maius nomen accepit. Gallicè *Petite Eſclaire*, Germanicè *feigwartzen, Blaterkraut, Pfaffenhoedlin*, & *Meienkraut*, Italicè *Celidonia minore*, & *fauoſcello*, quòd fabarum modo folia ſubpinguia habeat. Sunt qui Scrophulariam minorem appellent, à radicum ſimilitudine, quæ multis quaſi tritici granulis veluti ſtrumis, quæ Græcorum imitatione ſcrophulæ vocantur, coaluiſſe videntur. Alij ſic dictam putant, quòd ſtrumis ſiue ſcrophulis impoſita medeatur. Plantam hîc depictam

CHELIDONIVM, Minus.

Locus. Forma. permulti docti herbarij pro chelidonio minore vſurpant. Quę Vere duntaxat vliginoſo ſolo & in foſſarum ſcrobiumq́; marginibus frequens gignitur, foliis hederæ, minoribus, rotundioribus, ſubpinguioribus, ſine caule: flore luteo, tenui pediculo appenſo, radicibus nititur multis, ex eodem callo prodeuntibus, puſillis, granorum tritici modo aceruatim congeſtis, quarum nonnullæ in longitudinem protenduntur. Quæ omnia Dioſcoridis hiſtoriæ belliſsimè congruunt, ſic ſcribentis. Chelidonium minus, (Lib.2.c.177) quod triticum ſilueſtre aliqui nuncuparunt, herbula pediculis ab radice pendens, ſine caule: foliis hederæ, multò rotundioribus, teneris & ſubpinguibus, radices habet ex eodem callo complures, puſillas in granorum tritici modum aceruatim congeſtas: quarum tres aut quatuor in longitudinem exeunt. Iuxta aquas & lacus naſcitur. Hæc omnia adamuſsim conueniunt, ſolæ qualitates & temperatura repugnant. Vis enim ei (Vires. Ibidem.) acris, inquit Dioſcorides, & anemones modo ſummam cutem exulcerat, pſoras & ſcabros vngues eximit. Succus radicibus expreſſus ad purgandum caput naribus infunditur, decoctum eius ex melle gargarizatum magnificè id præſtat, & omnia pectoris vitia extrahit. Galenus eaſdem planè vires ei aſsignat, & quarti (Lib.8.ſim.) ordinis excalfacientium incipientis eſſe ait, cùm maius Chelidonium tertij tantùm ſit ordinis. At eius plantæ hîc proponitur, nec folia, nec radix vlla guſtum acrimonia afficiunt. Non tamen ob ignauam acrimoniam iſtud minus Chelidonium reiiciendum, cùm cæteræ omnes notæ apprimè deſcriptioni ſuffragentur, & multarum plantarum acrior aut mitior ſapor, agri ſequatur conditionem. Valerius Cordus Chelidonium minus, florem amellum à Vergilio diligenter deſcriptum eſſe putat. (In lib.2. Dioſcor. Lib.4. Georg.)

CALTHA

CALTHA PALVSTRIS.

CAP. XXXIIII.

SVPERIORI perquàm ſimilis eſt, quæ Germanicè & Belgicè *Dotterbloemen* vocatur. Quidam chamæleucen Plinij faciunt. Chamæleucen, inquit, apud nos farranum ſiue farfugium vocant. Naſcitur ſecundum fluuios folio populi, ſed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupreſſi, atque is nidor per infundibulum imbibitur in vetere tuſſi. Sed idem Plinius alio in loco Bechion eandē cum chamæleuce facit. Quidam, inquit, eandem eſſe bechion, & alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus & deuoratus, veterem ſanare tuſſim dicitur. Quæ de chameleuce Dioſcoridis intelligi poſſe non videntur. Chamæleuce, inquit, lumborum doloribus propitia eſt, herba virens incuruis foliis, ſurculiſque, flore roſaceo. Alij chamæpucen legunt non chamæleucen, quoniam apud Plinium habetur, chamæpeuce laricis folio ſimilis, lumborum & ſpinæ doloribus propitia eſt, quem vſum Dioſcorides Chamæleuce attribuit. Sunt etiam qui breuē apud Dioſcoridem deſcriptionem in totum reiiciendam cenſent, & ſola hæc verba legunt. Chamæleuce facit ad lumborum dolores in aqua trita pota. Galenus chamæleucen ſcribit calidæ eſſe facultatis tertio quodā modo ordine, & ſiccæ primo, vt diuerſa à bechio cenſenda ſit. Ex his coniicere quis poſſit *Dotterblœmen* chamæleucen non eſſe. Alij ex Geoponicis Malacociſſum maiorem faciunt, Matthiolus Tuſſilaginis ſpeciem ſiue farfugium, vt capite De Tuſſilagine dicemus. Recentiores alij Geſnerus, Pena, Lobellius & alij Caltham paluſtrem appellant. Folia ei ſunt bene viridia, rotunda, violæ martiæ aut populi ſimilia, maiora, in ambitu parùm crenata: caulis rotundus in ramulos ſeſe diffundens, qui flores ſuſtinent luteos, chelidonij minoris, aut ranunculi ſimiles, ſed grandiores & aſpectu pulchriores, minimè papposos, ſed qui diu durant, naſcuntur deinde ſiliquulæ, in quibus exiguum ſemen, luteum, radix craſſa, capillamentis fibrata, acris guſtu, ſed moderatè, nondum tamen vſu exploratæ facultates. Locis lacuſtribus & vdis creſcit menſe Martio & Aprili floret.

Nomina

Lib. 24. c. 15. Chamæleuce.

Lib. 26. c. 6.

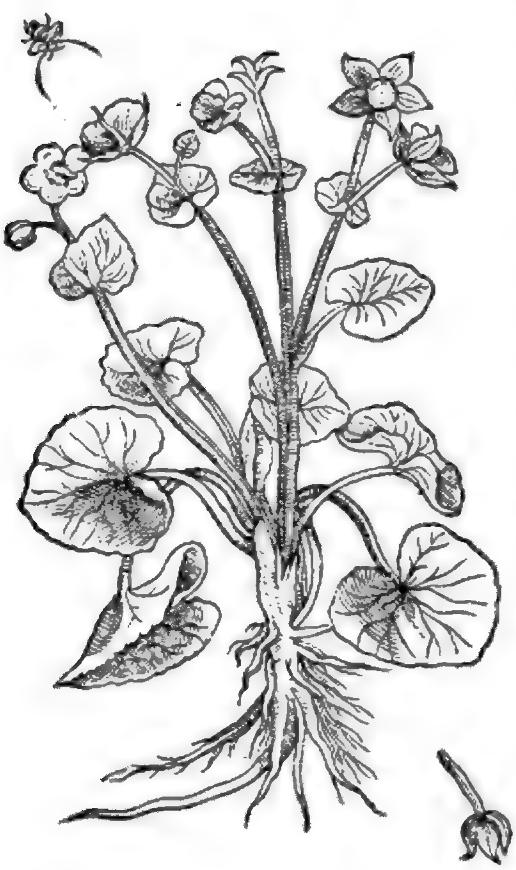
Lib. 5. ſim.

Dodo. Lib. 1. cap. 20.

Forma.

Locus.

CALTHA PALVSTRIS.
Tuſsilago ſiue farfugium, Matthioli.

VERONICA FOEMINA. CAP. XXXV.

Nomina *Forma.* HERBARII plantam iſtam Veronicam fœminam appellant, Galli *Veronique femelle*, Germani *Erenbreiſz vueiblin*. Caule exit lanuginoſo, foliis rotundioribus, minimè crenatis, ſubpinguibus, magis viridibus, minimè hirſutis: flores profert in luteo purpuraſcentes: ſemen in vaſculis rotundis concluſum: radicem tenuem & fibratam. *Locus.* Locis vliginoſis & la-

VERONICA Fœmina, Dodonæi.

VERONICA Fœmina, Matthioli.

cuſtribus gaudet. Iunio & Iulio menſibus floret. Guſtu adſtringens & amara eſt. *Vires.* Vnde colligere licet eam eſſe tum excalfaciendi, tum ſiccandi vi præditam, eadémque præſtare quæ Veronica maior, ſed inefficaciùs.

TVSSILAGO. CAP. XXXVI.

Nomina A NOTISSIMA vtilitate, quam præſtat orthopnoicis, & tuſſi vexatis, dicitur Βήχιον Græcis, ſicut Tuſſilago Latinis, Officinis farfara & Vngula caballina, Gallis *Pas de cheual, & Pas d'aſne*, Italis *farfara, farfarella, & vnghia di cauallo*, Germanis *Roßhuob, & Brantlattich*. *Lib.7.hiſt. cap.12.* Theophraſtus, vt quidam cenſuerunt, Tiphium appellat, quæ ante foliorum & caulium ortum *Lib.26.c.6.* *Genera.* floret. Plinius duo tuſſilaginis genera facit. Vnam ſilueſtrem, alteram quæ à quibuſdam Saluia dicitur, ſimilis verbaſco. Dioſcorides vnico genere contentus fuit, idq; eſſe quod hîc proponitur, tum vires & effectus longa experientia comprobati, *Forma.* tum ipſa deſcriptio perſpicuè demonſtrant. Eius enim folia, vt ille ait, maiuſcula ſunt quàm hederæ, ſex aut ſeptem à radice, ſupernis partibus alba, infernis viridia (ſic enim Græcè legitur, ἐκ μὲν τῶν πρὸς τὰ ἄνω λευκά, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τὰ κάτω χλωρά) in plures angulos exeuntia. Caulis palmum altus, flos luteus Vere prodit, quo vnà cum caule confeſtim exuitur. Inde nonnulli his vacare exiſtimarunt, radix tenuis eſt (perperàm legitur in excuſis ῥίζα λεπτή, ἄχρηστος, radix tenuis, inutilis. Qui enim inutilis,

TVSSILAGO, Matth.

inutilis dici poteſt, cuius vſum mox præſcribit. Quare vox ἄχρηστος in contextum irrepſit, quæ nec in Oribaſio, nec in Plinio legitur, vel pro ἄχρηστος legendũ εὔχρηστος, id eſt, ad vſum commoda. Naſcitur circa riuos & aquoſa loca. Similiter quæ hîc pingitur, folia promit ab imo in pediculis ſeſquipalmum altis, rotunda, ſed lateribus ſenis ſeptenisve angulos acutos claudentia, venoſa, equinum pedem referẽtia, altera parte candicantia, & quadamtenus cinerea: altera viridia, carnoſa: caulis albus, lanuginoſus, in quo flores aurei, dentis leonis æmuli, celerrimè in pappos abeũtes: radix cãdida, longa humi ſparſa. Plinius ita diſtinguit & deſcribit. Tuſsim ſedat bechiũ, quæ & Tuſsilago dicitur. Duo eius genera. Silueſtris vbi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum aquileges. Folia ſunt maiuſcula quàm hederæ, quinque aut ſeptem, ſubalbida à terra, supernè pallida: ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice tenui. In hoc bechio Plinius à Dioſcoride diſſentit: habet enim quinque aut ſeptem folia, ille ſex aut ſeptem, & ſupernè alba, infernè virentia. Plinius contrà, ſubalbida à terra, ſupernè pallida. Prætereà, Plinius ex eorũ eſt numero, quos Dioſcorides reprehendit tum hîc, tum in totius operis præfatione, quòd putarint bechium ſine caule, ſine flore, ſine ſemine eſſe. Sed quantum ad foliorum colorem ſpectat, hîc diſſimulandum non eſt, quamuis Dioſcorides ea dicat eſſe, ἐκ μὲν τῶν πρὸς τὰ ἄνω λευκά, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τὰ κάτω χλωρά, tamen omnes quos legere mihi contigit, tum eius auctoris interpretes, tum herbarios de Tuſsilagine ſcribentes, pingere folia aduerſa parte tomentoſa, incana, aduerſa virentia, ſiue inferiùs alba, ſuperiùs virentia. Initio Martij menſis & Aprilis caulem profert lanuginoſum ſine foliis, & in eo florem luteum: mox à radice prodeunt folia: tunc confeſtim caulis & flores depereunt, ita vt rariſsimè flores & folia in hac planta ſimul reperias. Quòd flores ſint fugaciſsimi, iiſq; enatis breui vigor vitaq; duret, longiſsimaq; mora triduùm, aut quatriduùm, poſt quod tempus illicò flacceſcentes in pappos euaneſcunt, & caduci marcent, ita vt non niſi vere ſeſe ferant obuiam, quod qui non animaduerterunt ſine caule & flore naſci eam exiſtimarunt. Folia ex melle trita, inquit Dioſcorides, igni ſacro & omnibus inflammationibus illitu medentur. Arida ſuffitu, ita vt fumus per infundibulum hianti ore capiatur, hos ſanat qui ſicca tuſsi, atque orthopnœa infeſtantur: pectoris vomicas rumpunt. Eũdem effectum præbet ſuffita radix. Decocta in hydromelite & pota mortuos partus eiicit. Et Galenus, Bechium, inquit, ſic nuncupatum eſt quod βῆχας hoc eſt tuſſes, & orthopnœas iuuare creditum ſit, ſi quis videlicet folia arida ſumẽs, aut radicem in prunis accẽdens, aſcendentem inde fumum inſpiratu attrahat. Eſt autem modicè acris, vt ſine moleſtia noxáve omnes thoracis abſceſſus rumpere credita ſit. Sanè folia virentia, partes cruda inflammatione obſeſſas, illitu extrinſecus adiuuant, propter aqueæ humiditatis admiſtionem, qua omnia viridia, teneraq; participant, alia plus, alia minùs. Nam ſicca Bechij folia acriora ſunt, quàm vt partibus inflammatione laborantibus conueniant. Naſcitur in Tuſsilaginis radice, inquit Matthiolus, ſubalbida quædam lanugo, quæ à radicum particulis prius repurgata, deinde linteolis

Lib.26.c.6.

Tempus.

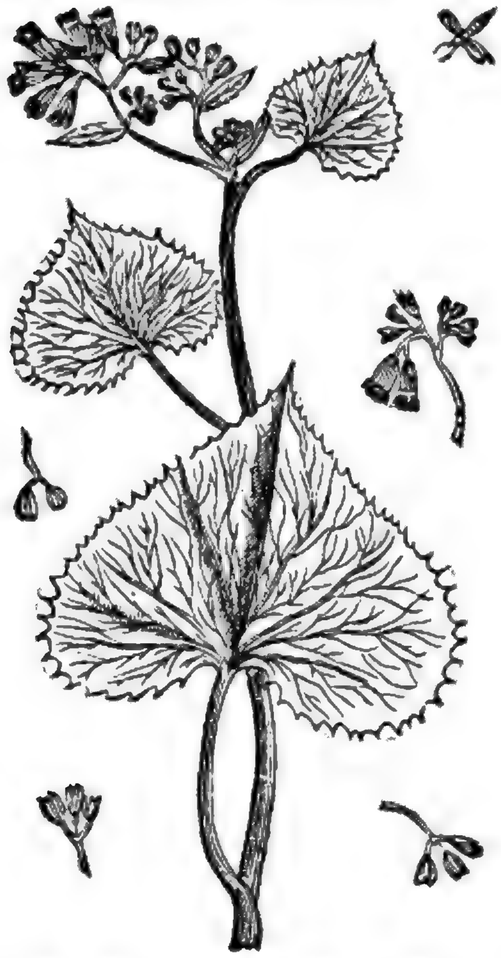
Ibidem.
Vires.

Li.6.ſimpl.

Ca.105.li.3.

inuoluta,& in lixiuio parùm decocta,addito ſalis nitri aliquantulo, demũ ſole ſiccata,omnium optimus eſt fomes ad ignem ex ſilice excuſſum excipiendum. Eſt enim adeò ignis rapax,vt ſtatim primo chalybis concuſſu accendatur. Matthiolus
Ibidem. Thuſsilagini veræ duas alias ſpecies addidit:vnam quæ vera eſt petaſides, vt dicetur. Alteram Germanorum & Belgarum *Dotterbloemen*, nonnullorũ Chamæleucẽ, & Malacociſſum maiorẽ,aliorum Caltham paluſtrem,de qua diximus.Hæc multò

TVSSILAGO Alpina, ſiue Montana, Dalechampij.

TVSSILAGO Altera Alpina, Cluſij.

TVSSILAGO Montana Minima, Lobel.

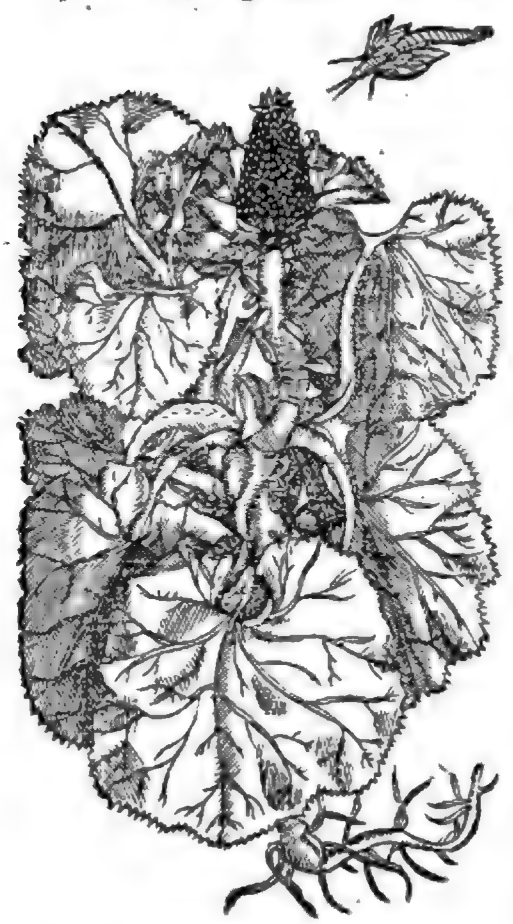
magis Chelidonium minus ipſo toto vultu præfert, niſi quod vniuerſa maior. Flores non papposi admodùm & particulatim exeunt, aurei ranunculi modo,aut chelidonij minoris, folia nõ ortu,vt in Tuſsilagine,anteuertũt,& Nymphææ luteæ colore, aut chelidonij minoris nitore fulgent. Folia non ſubter incana,nõ anguloſa, non caulis tomentoſus,ſed potiùs atro virore polito, vti aſarum & nymphæa. Radix fibrata capillamentis,acris guſtu, ſed moderatè. Alij herbarij duo alia genera Tuſsilaginis faciunt, & à natalibus Tuſsilagines Alpinas vocant. Vnam radice longiuſcula,nodoſa,valde fibrata, nigricante:foliis è radice prodeuntibus,rotũdis, tenui & longo pediculo appenſis, venoſis per ambitum inſectis : caule palmũ alto,lanuginoſo, foliola duo vel ſummùm tria proferente : flore aureo, in vtraque planta ſingulari, Tuſsilagini noſtræ ſimili,non ſic fugaci,verùm in planta ſua diu nitente ac perdurante, ſed qui tandem in pappos abeat

abeat. Alterum radice craſſiore, magis fibrata: foliis maioribus, in circuitu magis inciſis, venoſioribus, acuminatis hederæ modo: caule ſeſquipedali, ſtriato: flore in eius cacumine copioſo, ſenecioni ſimili, luteo, in pappos auolante. In Alpium riuis, fontium ſcaturiginibus, & ad torrentium margines prouenit. Habet prætereà Lobellius Tuſsilaginem montanam minimam, quæ radicum & foliorum figura nihil, ſed magnitudine tantùm differt, éſtque illi facie proxima. Foliola habet in pediculis binûm & ternum digitorum, Soldanellæ Alpinæ paria, ſimilibúſque lateribus, & pariter auerſa, incana, tormentoſa, & carnoſa.

PETASITES. *CAP. XXXVII.*

GRaecis Πετασίτης, & Latinè Petaſites dicitur à Petaſo, ideſt, Galero, quòd folium eius tam grande ſit, vt capiti impoſitum à ſolis æſtu Galeri vice poſsit defendere, Gallicè *Herbe aux tigneux*, Germanicè *Peſtilentz wurtz*, Italicè *Cappellazi*, Hiſpanicè *Sombrereta*. Hunc breuiter ſic deſcripſit Dioſcorides. Petaſites pediculus eſt cubito maior, digiti magni craſsitudine, in quo folium inſtar Galeri magnum, incumbens veluti fungus. Ex qua breui hiſtoria, inſignem tamen notam continente, maior herbariorũ pars à Matthiolo diſſentiens, perſpicuè effici exiſtimat Petaſiten eſſe cuius hîc pictura datur. Li.4. c.103. *Forma.*

PETASITES Magnus. Perperàm Tuſsilago Maior, Matth.

Hæc enim planta, inquit Pena, Vere creſcit, & nondum foliis ortis caulem erigit tenerum, carnoſum, concauum, ſeſquipalmum altum, floribus in ſummo denſis, puſillis, multis, muccoſis, racemoſis, oleæ, in purpureum conum compactis, ſpectatu amœnum, nullo ſemine prægnantem, ſed flore marceſcente & defluente ſpem etiam ſeminis perdentem. Folia pediculo cubitali, craſſo, carnoſo, quaſi appenſa medio ſui centro, penduli inſtar Petaſi inuerſi videntur, maximam perſonatam ſuperantia ſed rotunda, ſubter parùm incana, ſingula ſingulis pediculis medio fermè totius puncto hærentia, vbi ſinus deſinit profundus vſque ad folij centrum actus, quæ ſi prorſus clauſeris, fungi penduli modo fulciri dixeris. Radix valde craſſa, foris pulla, intus candida. Grauis eſt & prorſus ingrati odoris, guſtanti perquàm amara & ingrata: deſiccat item magnopere, quapropter morbis Epidemicis vtiliſsima habetur, & comperta medicis Germanis, etiamq; plebi, quæ eam ob dotem *Peſtilentz wurtz*, ideſt, peſtis radicem, appellat. Quæ facultas tanquam nota certior, cùm Thuſsilagini non inſit (neque enim eſt odore graui, neque ingrato) Matthiolum à ſententia deducere debuiſſet. Sunt aliæ eius rationes inualidæ, & leuiuſculæ, quibus probare vult plantam hîc depictam Thuſsilaginem eſſe, nimirũ quòd proueniat in humectis & vliginoſis locis, præſertim propè riuos aquarum perinde ac Tuſsilago, quòd caulẽ edat ante folia in ipſo Veris initio, in cacumine flores ſpicatos, ex purpura albicantes, qui cum caule paulò poſt flacceſcentes contabeſcunt. Nam idem contingit trifolio hederaceo, croco ſilueſtri, ephemero, & aliis. Petaſites noſter naſcitur copioſiſsimè in pratis humidis, & iuxta riuulos ſitis. Initio menſis Martij floribus ſuis ornata hæc herba conſpicitur, qui Aprili immi- *Locus.*

nente

nente ſtatim citra fructum decidunt:tunc folia cum pediculis prodeunt. Contra *Vires.* phagedænas & vlcera maligna efficaciter illinitur, auctore Dioſcoride. Galenus addit eſſe ex tertio ordine deſiccantium quamobrem ad maligna & phagedænica Fuchſ.cap. 248. vlcera adhibent. Experientia comprobatum eſt, vt diximus, eius radicem mirificè conferre peſtilentibus febribus, quòd ſudorem vehementer moueat, ſi in puluerem redacta cum vino ſumatur. Radices complures cortice exutas & exenteratas aceto indunt, quoad viribus imbutum fuerit, & ex illo cum rutæ ſucco & theriaca propinant, præſidiúmque nulli ſecundum affirmant. Magna efficacia bibitur, à mulieribus, quas tormina vteri & præfocationes vexant: valet etiam vnicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoque iis, qui ſpiritus difficultate laborant. Ducit vrinam & menſes. Efficax eſt ad vulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. *Locus. Forma.* Eſt alter Petaſites ab herbariis odoratus appellatus, in vmbroſis vallibus Alpium, ad torrentium ripas naſcens, radice craſſa, longa, nodoſa, ſerpente, ſubrubra, acri & odorata, folio ampliore quàm tuſſilago, cætera propemodùm ſimili, cùm teritur iucundũ quippiam exhalante. Veris principio ante foliorum exortum thyrſus emicat digiti minimi craſsitudine, ferè pedem altus, foliolis quibuſdam myrto ſimilibus, ex interuallis alarum modo ipſum amplexantibus: flore in vertice copioſo, candido, & ſuauiter olente, ex longo vaſculo prodeunte, in apices multos diuiſo, tabeſcente & emoriente cùm folia ſubnaſcuntur. Caulis & florum ante foliorum ortum effigies hîc picta eſt.

PETASITAE *Odorati, flos.*

PERSONATA. CAP. XXXVIII.

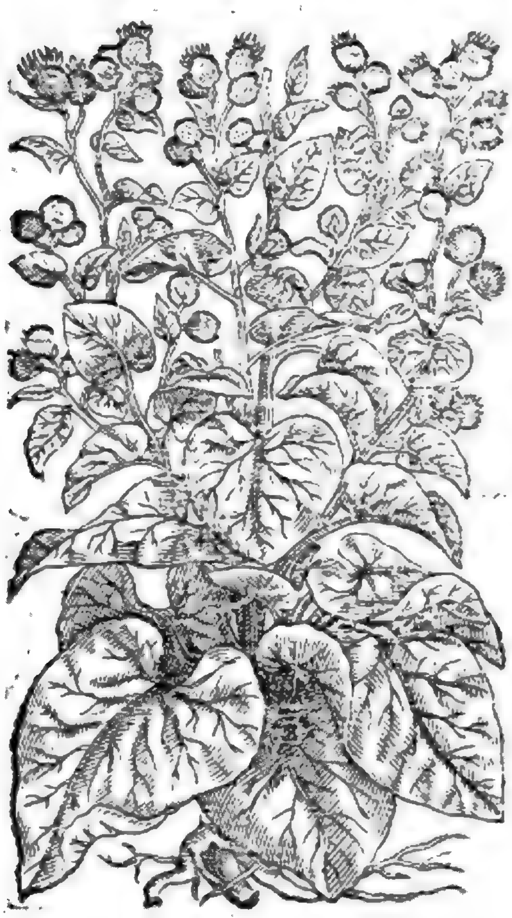
Nomina ΑΡΚΕΙΟΝ Græcis, προσώπιον & προσωπὶς dicitur, Latinis Arcium, Perſonata, & Perſonatia, Apuleio Dardana, Officinis Bardana & Lappa maior, Germanis *Groſʒkletten*, Italis *Lappola maggiore*, Gallis *Grand Gloutteron, & Gletteron, Grande Bardane*. Galenus non arcium, ſed alterũ Li.6 ſimpl. Pena in Aduerſ. arction vocat. Vtroque nomine dicta planta, propter ſimilitudinem quam cum villoſis hirtiſq; vrſorum capitibus conglomeratæ echinatæq; Lappæ habent. Perſonata autem, quòd hac quõdam ad perſonas vtebantur, quoties in theatris aliiſq; locis, qui cognoſci à populo nollent egiſſe quidpiam volebant. Eſt enim foliorum In cap.101. lib.4. eius tanta amplitudo, vt tota humana facies iis tegi poſsit. Matthiolus duo obſeruauit Perſonatæ *Genera.* genera, echinatorum tantùm capitum facie differentia: quæ in altero maiora, duriora, rigidioribus aſperioribuſq; aculeis armata: in altero minora, molliora, mitioribus aculeis rigidiuſcula, alba quadam lanugine obductis. Prius *Forma.* genus ſcribit Dioſcorides folia habere cucurbitæ, maiora tamen, hirſuta, nigriora Li.4.c.102. & criſpiora: caulem albicantem: quamquam interdum ſine caule reperiatur, radi- Lib.25.c.9. ce intus candida, foris nigra. Plinius, Quidam arcion, inquit, Perſonatam vocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Ex quibus nemo non intelligit Perſonatam eſſe eam, quam Bardanam & lappam maiorem vulgus vocat, quæ folio conſtat maximo, cucurbitæ æmulo, altera parte albicante, altera in viridi

nigricante:

PERSONATA, Siue Lappa maior, Matthioli.

PERSONATA, Seu Lappa maior altera, Matth.

nigricante: caule rotundo, cauo, in purpureo albicante, ex lateribus ramulos multos emittente, in quibus folia parua, grandibus lappis ſiue echinis prætereuntium veſtes & canes mordaci hæſu corripientibus, tandem dehiſcentibus, & florem purpureum edentibus, hirſutum: radice grandi, carnoſa, foris nigra, intus candida, amara. Alteram Perſonatam Matthiolus eam eſſe credit, quam Plinius Perſolatam vocat, his verbis. (Ibidem. Lib.25.c.9.) Perſolata quam nemo ignorat, Græci Arcion vocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirſutiora, nigrioraq; & craſsiora: radicem albam & grandem. Ex quibus colligit Matthiolus Plinium hîc ſecundum Perſonatæ genus deſcripſiſſe: quòd, cũ de priore Perſonata ſcripſiſſet eodem capite & libro (quem locum citauimus) cuius folio nullum eſt amplius, grandes Lappas ferente, aliquantò pòſt de altera Perſonata ſcribat, quæ minores Lappas fert, & Perſolatam vocat. Cornarius tamen cenſet poſteriore Plinij loco vulgata exemplaria falsò Perſolata habere pro Perſonata. (Embl 91. lib.4.) Vtcumq; ſit Plinius Perſolatam, vt ſæpè facit, cum Perſonata ſua aut Dioſcoridis, confudiſſe videtur, id quod deſcriptiones dilucidè oſtendunt. Cæterùm Perſolata à magnitudine: & vſu foliorum, quemadmodùm Perſonata & Petaſites, nomen accepiſſe videtur, quia galeri vice ſolis æſtum à capite arceret. Quare hæ plantæ inter ſeſe ſimiles ſerie coniungendæ fuerunt. Sed ad Perſonatam noſtram reuertamur. Ea ſecus vias & pomeria, in marginibus agrorum incultorum & pratorum, (*Locus.*) & ſcrobibus exſiccatis prouenit. Iulio & Auguſto Lappas & flores fert. (*Vires.*) Pondere drachmæ vnius pota, inquit Dioſcorides, cum pineis nucibus, (Li.4.c.102.) purulenta & cruenta extuſsientibus auxiliatur. Folia trita dolores à contorſionibus artuum contractos, illitu ſedant: vtiliter antiquis vlceribus illinuntur. Qua de re ſic Galenus. Alterum arction quod proſopida vocant, (Li.6.ſimpl.) cuiúſq; folia cucurbitæ ſimillima ſunt, niſi quod tum maiora, tum duriora, diſcutit ſimul, & deſiccat, ſed & adſtringit mediocriter: quamobrẽ folia eius veteribus vlceribus mederi poſſunt. Apuleius multò plura & maiora de eadem tradit. (Lib.de virib.herb.) Perſonatiæ herbæ ſuccus cum vino vetere potui datus, omnes morſus ſerpentium mirificè ſanat: eiuſdem foliis cinges febricitantem, & ſtatim febrem mitigat, & calorem ſanat. Vulnus etiam, ſi cancer erit, cum aqua decoctionis foliorũ eius foueto: deinde ipſam cum nitro & axungia cũ aceto tere, & in panno inducito, & imponito. Ad canum rabidorũ morſus radix

cum

cum modico ſale trita imponitur morſui,& ſtatim æger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus,vrinam prouocat,& veſicæ dolorem tollit: puluis ſeminis eius cum vino optimo 40.dies potui datus, iſchiadicos mirabiliter ſanat. Folia trita cum albumine oui & impoſita,ambuſta mirificè curant. Columel-
Lib.6.c.17. la.Venena viperæ depellit ſuper ſcarificationem ferrofactam herba, quam vocant Perſonatam,trita & cum ſale impoſita. Plus etiam eiuſdem radix contuſa prodeſt.
Pet.Pen.in Ad. Radix conditur ſaccharo, & cùm grata, tum vtiliſsima ad calculũ & dyſenteriam habetur: Venerẽ etiam excitat.Idem ſemen pollet,ſed multò efficaciùs calculoſis.

XANTHIVM. *CAP. XXXIX.*

Nomina ΞΆΝΘΙΟΝ vel φάσγανον vel φασγάνιον Græcè, Latinè Xanthium, Officinis Lappa minor, Lappa inuerſa, Bardana minor, quibuſdam Strumaria:vnde Aetius Chœradolethron,ideſt,Struminecem nominari ſcribit,& Philanthropon. Galli vocant *Petit Gloutteron.* Itali *Lappola minore*, Germani *Bettlersleuſz*, ideſt, mendicorum pediculos, & *Spitzkletten*, Gallicè *Gloutteron agu.* Xanthium autem à colore dicitur,quòd χανθὰς τρίχας,ideſt, quòd flauos faciat capillos.

XANTHIVM, Matth.

Lib.4.c.133. *Forma.* Xanthium deſcribit Dioſcorides caule eſſe cubitali, anguloſo, pingui,prodeuntibus ex eo alis multis: foliis Atriplicis, inſectis, naſturtium odore imitantibus: fructu grandis oliuæ modo,rotundo, & vt platani pilula ſpinoſo,qui contactu veſtibus adhęreſcit. Ex qua quidem deliniatione facilè eſt intelligere Lappam minorem omnibus ferè æquè notam quàm eſt Lappa maior, ſed non tam frequentem, Xanthium eſſe. Folia habet atriplicis,crenata, quadãtenus cinerea, naſturtium olentia: caulem ſeſquipedalem, anguloſum,pinguem,nigris notis conſperſum,crebras fundentem alas:fructum echinatũ lappoſumq́; oliuæ aut corni modo oblongum,contactu veſtes apprehendentem: radix non profunda, fibrata rubeſcit.
Locus. Naſcitur læto & pingui ſolo & lacubus exſiccatis. Fructus ante collectus quã perfectè ſicceſcat,inquit Dioſcorides, tunditur
Li.4.ca.133. *Vires.* & fictili vaſe reconditur. Flauos facit capillos, ſi acetabuli inſtar tepida aqua madeſcat, mox caput,nitro antè perfrictum, illinatur. Alij in vino tundunt, & ita aſſeruant. Semen aptiſsimè tumoribus imponitur.
Li.8.ſimpl. Galenus breuiter dixit Xanthium phaſganium etiam vocari: fructum diſcutiendi vim habere. Aetius,decoctum corticis radicis,inquit,potum lienes conſumit:dentes motos firmat eiuſdem decoctum ex vino collutum.
Pet.Pen.in Ad. Radix & ſemen laudantur ad tumorum ſtrumarumq́; pertinaciam delendam frequenti admotu.

PLANTAGO AQVATICA. *CAP. XL.*

Nomina NOSTRAE ætatis herbarij plantam hanc plantaginem aquaticam nominarũt,Gallicè *Plantain d'eau*, Italicè *Piantagine aquatica*, Germanicè
Dodo.lib. plant.aqu. *Vuaſſer vuegrich.* Folia habet in prælongis,craſsis pediculis longa, lata,in mucronem deſinentia, Plantaginis maioris foliis longiora, & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi,triangulares, intus fungoſi, in plures

ramulos

PLANTAGO Aquatica.

ramulos diuiſi, in quibus flores candidi parui, tribus conſtantes foliolis: fructus deinde parui, triangulares, virentes: radices ſubſunt fibratæ. Naſcitur in humilioribus & aquaticis locis, in foſsis, in lacuum & riuulorum marginibus. Iulio & Auguſto menſibus floret. Facultatis aiunt frigidæ eſſe ac ſiccæ. Sunt periti herbarij qui affirmant plantaginem iſtam aquaticam verũ eſſe Dioſcoridis Damaſonium ſeu Aliſma: eiq; Damaſonij delineationem viréſque prorſus conuenire. At cùm Galenus qui legiſſet radices eius acres eſſe, eoq; œdemata diſcutere, nõnihil Dioſcoridi aduerſetur, in cæteris autem aſſentiatur, ſic illi de radice verum eſſe experimento & ipſi aſſerunt. *Locus.* *Vires.* Lib.3. c.121.

DAMASONIVM. CAP. XLI.

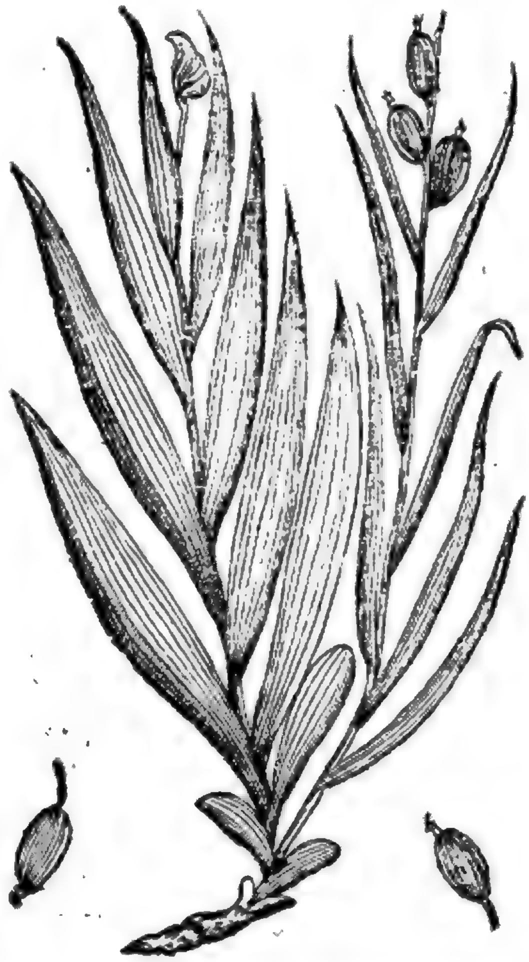
CVM Matthiolus reiectis aliorum ſententiis plantaginem aquaticã Dioſcoridis Aliſma aut Damaſonium non eſſe ſeſe probaſſe putaſſet, aliud ſubſtituit, ſed id depinxit tantùm, non deſcripſit. Sunt qui aliam Damaſonij ſpeciem exhibent, quæ radicularum fibris multis nititur candidis, breuibus: cauliculos multos edit dodrantales, læues, nudos, nodoſos: folia Damaſonio ſeu plantagini aquaticæ ſimilia, ſed parua, longis pediculis appenſa, fructum ſtellę figura, ſex rigidis pungentibusq; cuſpidibus radiatum, ſpecioſa elegantiq; ſtructura. Vnde ſtellatum cognominãt. Humidis & aquoſis locis gaudet. Idem prorſus eſt Aliſma puſillum anguſtifoliũ muricatum Lobellij, ſeu Plantago aquatica minor, minutis quinqueneruiæ plãtaginis anguſtioribus foliolis, deorſum verſus reflexis: cauliculo gracili, ſeſquipalmari, è fibroſa radice ſparſa ſpecioſa coma, referta numeroſis, muricatis, exilibus capitulis tribuli ritu. Item aliud Damaſonium Alpinum Montanum herbarij vocant, quidam Clymenum, folio plantaginis minoris, folliculis iridi ſimilibus, fructu oblongo, cirris polyporum non diſsimili. Sed cur Damoſonij nomen huic plantæ indiderint, neſcio. Quare liberũ cuiq; fuerit aut id retinere, aut aliud verius ſufficere. Cæterùm radice eſt nigra, modicè fibrata, altiùs deſcẽdente: foliis oblongis, anguſtis, neruoſis, lanceolatæ ſiue plantagini minori ſimilibus, aliquanto longioribus: acuminatis: caulibus pedalibus: flore luteo: ſeminibus oblongis, angulоſis, quaternis ſimul ſic coniunctis, vt hiante medio ſpatio feneſtrata quædam meta appareat, apice nigro ſupereminente, eleganti ſanè figura, laternæ quæ nondum cornu *Forma.* *Locus*

DAMASONIVM, Seu Aliſma, Matthioli.

DAMASONIVM Stellatum. *DAMASONIVM Alpinum.*

charthâve obducta eſt clauſaq; ſimili,& huic plantæ peculiari. In Alpium vmbroſis conuallibus gignitur.

LYSIMACHIA, *CAP. XLII.*

QVAE Græcè λυσιμάχιον & λυσιμάχιος dicitur,Latinè etiam Lyſimachia à Lyſimacho rege inuentore, teſte Plinio: vel à pugna dirimenda: id *Nomina* L.1.25. ca.7. enim eſt λύειν τὴν μάχην,ideſt,certamen dirimere. Eſt enim ea plantæ vis,vt etiam belluarum animos feroces,& mutuos hoſtiles congreſſus placare poſsit:ita ſcribente,atque breuiter eam deſcribente Plinio. Inuenit Lyſimachus herbam Lyſimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato. Ibidem. Folia habet ſalicis viridia,florem purpureum: fruticoſa eſt ramulis erectis, odore graui:gignitur in aquoſis. Vis eius tanta eſt, vt iumentis diſcordantibus iugo impoſita aſperitatem cohibeat.Dioſcorides paulò fuſiùs eam deſcripſit. Lyſimachia, Lib.4. ca.3. inquit,quam aliqui Lytron appellant,caules emittit cubitales, altiorésve, fruticoſos, *Forma.* tenues,circa quorum genicula enaſcuntur folia ſimilia foliis ſalicis, guſtu adſtringẽtia:flos eſt fuluus aut auricolor. Naſcitur in paluſtribus locis & circa aquas. Matthiolus veram eſſe Lyſimachiam,quæ hîc picta eſt,aſſerit. Aliam quorundam *Locus.* Lyſimachiam,quæ quadrato exit caule,foliis ſalicis, flore in purpura rubeſcente, etſi Lyſimachiam Dioſcoridis non referat,tamen Lyſimachiam alteram appellat. Dod. lib.1. cap.50. Dodonæus Lyſimachiam notiſsimam vſuq; frequentiorem veram Lyſimachiam eſſe putat,quæ vulgò Salicaria nominatur à ſalicis foliis, Gallicè *Corneolle, Soulſi d'eau, Perceboſſe, Pelleboſſe*, ideſt, Peſtifuga, Germanicè *Geel-vueidrich*. Eadem eſt quæ Matthioli Lyſimachia prima. Huic caulis eſt cubitalis,interdum bicubitalis, parũ anguloſus,geniculatus:folia longiuſcula & anguſta,frondis ſalignex aut perſicariæ,pallentia,minimè crenata,terna quaternáve ſibi ex aduerſo circa caulem ſita: flores in ramulis elegantes, lutei, inodori, multi & conferti: ſemen rotundum coriandri:radix longa,gracilis, latiùs ſparſa, quæ teneram edit ſobolem purpuraſcentium

LYSIMACHIA, Matth.

LYSIMACHIA Altera, Matth.

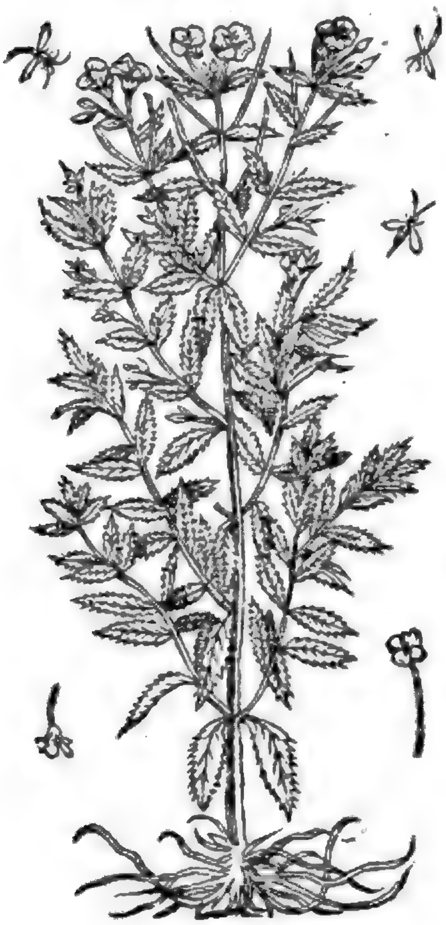

ſcentium initio turionum. Locis vdis & marginibus foſſarum ripíſque riuulorum prouenit:facultate eſt frigida,ſicca,adſtringente. Officinæ multũ ad gargariſmata & parulides,exeſaſq; oris inflammationes vſurpant. Herbariorum ſedulitas alias Lyſimachiæ ſpecies adinuenit. Lyſimachiam purpuream priorem, ſuprà indicatam à Matthiolo, & ſecundo loco pictam ſpecie à lutea diuerſam à Plinio memoratam, quippe qui flore purpureo & odore graui eas diſcreuiſſe videtur. Lib.25.c.7. Caules edit geniculatos ſubpurpureos, quadratos,folia luteæ ſimilia,aut ſalicis anguſtifoliæ,ex interuallo bina, ſubpurpurea: flores ſpicatos, purpureos, palmum & ſeſquipalmum longos: ſemen in paruulis capitulis veluti coronis prouenit,vnde flores ſunt dilapſi. Radix maior eſt quàm luteæ, ſimiliter turiones quotannis teneros edens,lignoſa, nigricans, non tamen odore tetro. Quamquam non magnirefert, ſit'ne hæc Plinij an Dioſcoridis Lyſimachia. Tamẽ Plinius videri poteſt non aliam quã Dioſcoridis Lyſimachiã explicaſſe,ſed πύῤῥον, florẽ purpureũ vertiſſe,aut πόρφυρον legiſſe,& graui odore eſſe dixiſſe,quod quando adoletur verũ eſſe Dioſcorides aſſerit. Lyſimachiũ eſt purpureũ alterum Dodonæi. Aliud eſt Lyſimachium purpureum ſiliquatum,vulgatum,à ſiliquato fructu præcoci, qui auctu & incremento florum eruptioni anteuertit, quaſi proles parente prior, filius ante patrem ideò vocitata. Caulibus & foliis luteæ ſimilis eſt, niſi quòd ea anguſtiora & leuiter crenata ſunt. Flores promit quaternis foliolis conſtantes, purpureos,

Dod.lib.1. cap.10.

Dod.ibid. Pet.Pen in Ad.

LYSIMACHIA Purpurea, I. Dodon.

LYSIMACHIA Siliquoſa alia, Lobellij.

patulos,geranij columbini, aut vulgaris maluæ ſilueſtris : ſub quibus naſcuntur, antequàm flos aperiatur,ſiliquulæ, ſiue cornicula rotunda,exilia,longiuſcula,quæ ſemine valde minuto maturo in tres quatuórve particulas fiſſa,vnà cum pappoſis inuolucris perduntur. Radix eſt gracilis,fibrata. Non aliis hæc natalibus quàm alia prouenit. Huius varietas duplex obſeruatur. Frequentior eſt omninò folio,ſiliqua,caule iiſdem,ſed magnitudine inferior, & tenera adeò, vt vix ſiliquam floremq; ſuſtinere queat : flos propiùs caryophylleam Tunicam dictam,paulò minor. Altera varietas cernitur in floribus pallidioribus,quadripartitis, anguſtioribus foliolis decuſſatim ſitis, in pari ſiliqua : cætera ſimilia ſunt. Hāc ſic expreſsit Lobellius,& eſſe ait Chamænerion Geſneri,Delphinium buccinum Dioſcoridis. Herbarij quidam , inquit Ruellius, putant Delphinium eſſe,quam filium ante patrem diximus appellari , quòd ſiliquam & intus ſemen ante floris exitum oſtendat : rectiùs ſi partus ante conceptum ab eis appellaretur. Eſt & Lyſimachia cærulea quibuſdam Veronica recta,aut maior, filio ante patrem non abſimilis caule & folio , ſed longiore,craſsiore,& tota minor,ramulos habet in ſummo ſpicatos floribus cæruleis, lauandulæ longioribus,multos,exiguos & rotūdos folliculos, in quibus minutum ſemen. Exigua & fibrata nititur radice. Rarior hæc eſt , & in hortis ab herbariis

Lib.3. c.49.

LYSIMACHIA Cærulea.

LYSIMACHIA Galericulata, Lobellij.

colitur

colitur. Iunio & Iulio menſibus florent, Auguſto ſemen matureſcit. Huic adiungit Lobellius Lyſimachiam aliã Galericulatam,quæ riuulorum & fluminum ripas, & depreſſos agrorum margines Londinenſis & Antuerpiani agri ſectatur. Multos emittit quadratos, ſeſquipedales & bicubitales geniculatos pediculos, in quibus folia Lyſimachiæ purpureæ ſimilia,ſcordij æmulatione ex atro virentia,ex geniculis gemina,è quibus inſtar Galericuli flores ex cæruleo punicantes. Radice variè diuaricata repit,vt à nullo hactenus deſcripta aut picta, ſic vſu neglecta aut incognita. Hæc Lobellius. Purpureæ & cæruleæ Lyſimachiæ vſus adhuc incogn tus. Sed Lyſimachiæ Dioſcoridis foliorum ſuccus adſtringente ſua vi ſanguinis reiectionem ſupprimit:diſentericis potui datur,aut infunditur: fluxũ muliebrem ſiſtit in peſſo:ſanguinis profluuio ſubuenit,ſi herba nares obturentur. Vulneraria eſt, & ſanguinem cohibet. Acerrimum nidorem ſuffita reddit,qua de cauſa ſerpentes fugat,& muſcos interficit. Plinius diuerſis locis eoſdem Lyſimachiæ vſus tradidit. Lyſimachiæ odorem angues fugiunt. Et, Si ore ſanguis reiiciatur,ſiue è naribus, ſiue aluo fluat,ſiue fœminarum vtero, Lyſimachia pota,vel illita,vel naribus indita. Rurſus,Lyſimachia recentibus plagis medetur. Et rurſus,Capillum Lyſimachia flauum facit. Galenus de eiuſdem viribus ita diſſerit.Lyſimachios ſuperantem habet qualitatem adſtrictoriam, per quam & vulnera glutinat, erumpentémque è naribus ſanguinem,emplaſtri modo illita cõpeſcit:quin & reliquas ſanguinis eruptiones ſiſtere poteſt cùm ipſa,tum eius ſuccus multò magis. Pota dyſenterias,ſanguinis reiectiones ac muliebre profluuium ſanat.

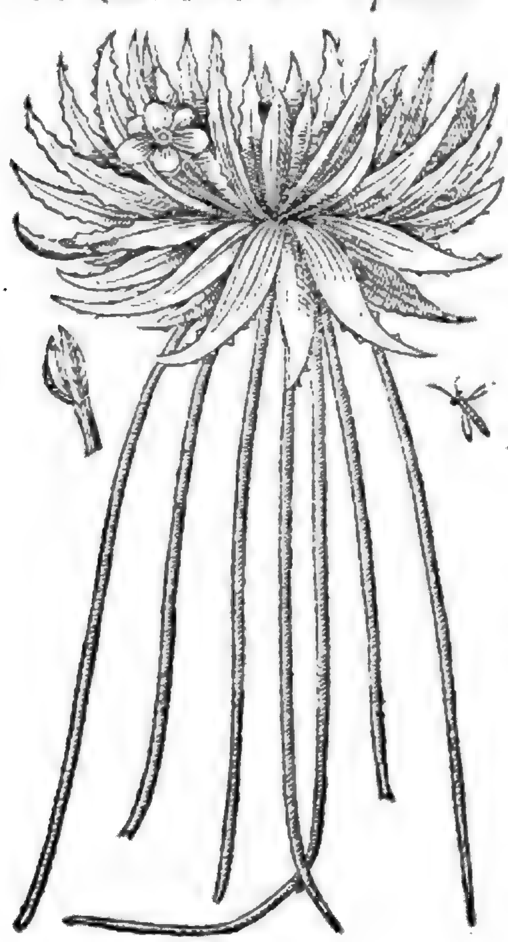
Vires. — Lib.25. c.8. — Li.26. c.11. — Ibid. ca.14 — Lib.25. c.15. — Li 7.ſimpl.

STRATIOTES AQVATICVS, CAP. XLIII.

VIDETVR hæc potiùs quàm Matthioli planta eſſe ϛραλιώτης ἔνυδρος, ſiue ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος,quem & πολέμιον nuncupant. Nam reperitur in ſtagnantium aquarum lacubus & foſſis,vel pigrè fluentibus aquis,maxima foliorum parte vnà cum floribus aquas ſuperante, reliquis ipſius ſtirpis partibus ſub aquis conditis, vnde cognomentum inditum. Lobellio & Penæ Stratiotes, ſiue Militaris Aizoides,Sedum aquatile de frum.dicitur. Folia habet Aizoo maiori ſimilia, ſed maiora multò,muc.onata,anguſta,per ambitum duris quibuſdam & breuibus aculeis ſpinoſa,lanceolatæ plantaginis,longioribus,ſiue aloës herbæ, ſed breuioribus & minoribus.Ex quorum medio & ad latera pediculis non longis inſident flores ternûm foliorum,candidi,quadamtenus ranunculi albi,medio lutei, & pilis hirſuti, ex vagina ſiue forcipula cancri marini trifida emergentes. Subeſt pro radice breuiſsimum,vt ita dicam,caput,foliorum ſeſsilis & latior baſis,infernè valde gracilis & tenera. Inde fibræ longæ, tenues,candidæ, lyrarum fidibus, ſiue longis lumbricis perſimiles demittuntur,aquæ fundum petentes,quæ ſi radices non ſunt, ſine rad.ce viuit. Has fibras ſcelerati agyrtæ in aquæ plena phiala, quo maiores appareant, mulierculis oſtentatas impudenter mentiuntur vermes eſſe, quos medicamentis ſuis ex inteſtinis eduxerint, teſte Dodon. Facultatem

Nomina — *Locus.* — Dodo.lib. 1.c 99 & in plant. aqu. — Lib.11.c.99

STRATIOTES Aquaticus.

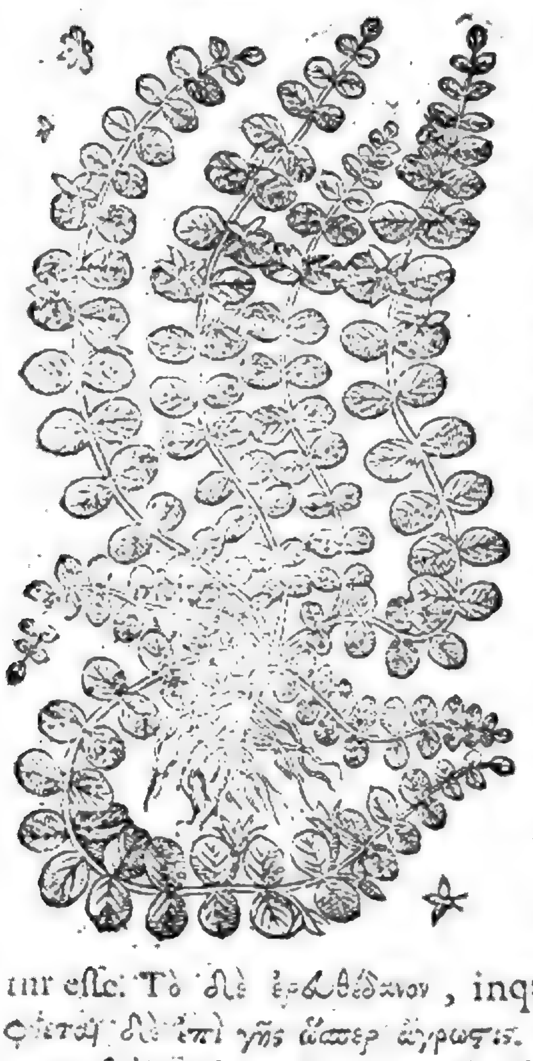

Vires. vulneratiam habet refrigerandi & ſiccandi. Quæ omnia Dioſcoridis hiſtoriæ Lib.4.c.99. conſentiunt. Stratiotes in aquis naſcens, inquit, iiſdem ſupernatat, vnde cognomentum traxit, & ſine radice viuit. Herba ſemperuiuo ſimilis, ni maiora haberet folia, quæ refrigerant, ſanguinem qui defluit à renibus pota ſiſtunt, vulnera quæ inflammationem minantur intumeſcere non ſinunt: ignibus ſacris, & tumoribus Li.24. ca.8. illinuntur. Eadem Plinius tradit. Sed eam in Ægypto tantùm naſci, quod non credendum, cùm Dioſcorides indefinitè dicat aquis innatare: Celebratur, inquit, & à Græcis Stratiotes, ſed ea in Ægypto tantùm, & inundatione Nili naſcitur, Aizoo ſimilis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mirè, & vulnera ſanat ex aceto illita. Item ignes ſacros ac ſuppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à reni- Li.8. ſimpl. bus, pota cum thure maſculo mirificè ſiſtit. Stratiotes aquaticus, inquit Galenus, humida & frigida facultate eſt, terreſtris verò nonnihil habet adſtrictionis: proinde ſanè & vulnera glutinare poteſt, & vlceribus eſſe vtilis. Sunt qui eo & ad ſanguinis eruptiones vtuntur, & ad fiſtulas.

NVMMVLARIA. CAP. XLIIII.

Nomina. HVic herbæ, vt aliis multis, nomina ab herbariis impoſita, quibus hodie quoque vulgò appellantur, immutanda non cenſeo. Dicta eſt Nummularia, à foliorũ circinnata rotunditate, nummi ſpeciem referente, Gallicè *Monnoyere*. Centimorbia, à mirificà vi & facultate, *Herbe a cent maladies*. Hirudinaria, quòd paſsim terræ hirudinis inſtar affixa ſit. Serpentaria, quia compertum ſit ſerpentes hac herba, ſi vulnerentur, ſibi mederi. Germanicè *Egelkraut*, aut *Pfennigkraut*. Quidã à Plinio, cap.28. lib.28. Nũmulum vo- Forma. catam putant, falſoq́; in noſtris exẽplaribus pro Nummulo legi Mimmulũ. Cauliculis ſeu viticulis gracilibus, teneris per terram ſerpit, in quibus folia bina ex aduerſo æquis, ſed crebrioribus ſpatiis, rotunda, latiuſcula, pinguia: flos luteus, ferè ranunculi: radix tenera Locus. & gracilis. Prouenit locis humidis, præſertim Fuch.li.cap. 1... circa fluenta. Menſe Maio apparet, Iulio floret. Tempus. Vires. Guſtu admodum adſtringit, vt hinc conſtet eam eſſe ſecundi aut tertij ordinis exſiccantium. Huius folia & flores adeò deſiccant adſtringúntque, vt vlcera glutinare poſsint. Pota cum vino dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxúſque ac humiditates ſanant. Cataplaſmatis modo illita vlcerum putredinoſa iuuant. Proſunt ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea, & vlcera potiſsimùm pulmonis, quamuis ruſtici credant pecudum vlcerari pulmonem, quæ illius folia depaſcuntur, ac ideò nocentiſsimam vim eius eſſe. Externis etiam vlceribus ſummè confert, ſi vino in quo herba hæc decocta eſt lauentur, atque abſtergantur. Planta iſta quibuſdam Ereuthedanum Theophraſti vide- Lib.9. Hiſt. cap.14. tur eſſe: Τὸ δὲ ἐρευθέδανον, inquit, καὶ φύλλον ὅμοιον κιττῷ πλὴν στρογγυλώτερον. φύεται δὲ ἐπὶ γῆς ὥσπερ ἄγρωστις. φιλεῖ δὲ καὶ τὰ παλίσκια χωρία. Ereuthedanum folium habet hederæ ſimile, ſed rotundius, repit humi graminis modo,

NVMMVLARIA.

vmbroſis

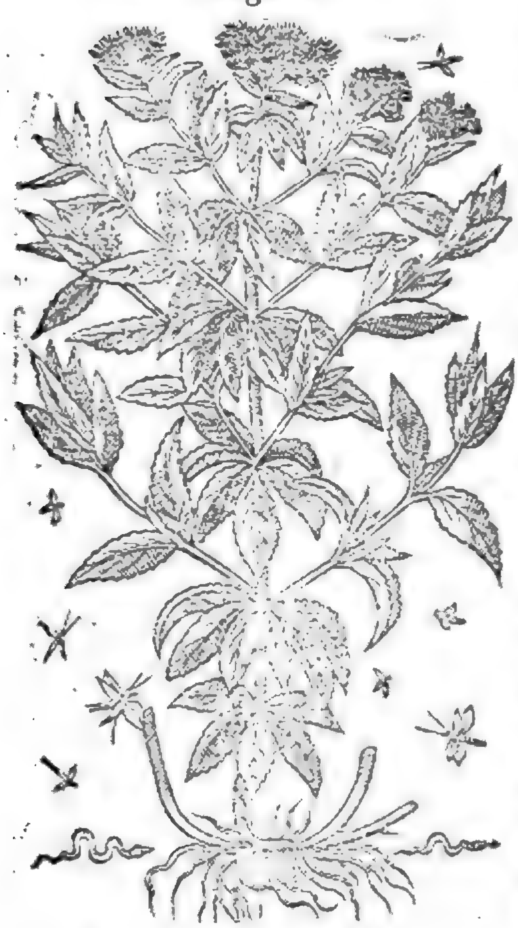
vmbroſis locis gaudet. Sed vires haud conueniunt. οὐρητικὴ δὲ, διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὰ τῆς ὀσφύος ἀλγήματα, καὶ πρὸς τὰ τῆς ἰσχιάδος. Cit vrinam, qua de cauſa ad lumborum & coxendicis dolores vtuntur.

EVPATORIVM VVLGARE, CAP. XLV.

SVNT permulti, imò omnes ferè pharmacopœi, qui agrimoniæ ſiue vero Dioſcoridis Eupatorio, hanc plãtam ſubſtituunt, quod nonnulli non rei ignoratione faciunt, ſed maiorum virium obſeruatione, & experientia ducti, quas etiam ipſa aſpectu inſignis planta, foliorum amaritudine & odoris præſtantia, ſatis præ ſe fert. Igitur propter amicas hepati vires, fortè & ob folia Eupatorium vocauerunt, veriùs pſeudoeupatorium dicendum, alij Eupatorium aquaticum, alij canabinam aquaticam, ali Eupatorium Auicennæ. Ruellius, quod ſuprà nos declarauimus, hydropiper eſſe, haud rectè aſſeruit. Pſeudoeupatorium rotundo, ſubpurpureo caule, intus medulla alba referto exit, duos interdum tres cubitos æquante, aliquantum hirſuto: foliis longis, nigricantibus, aſperis, parùm hirſutis, crenatis, ad canabina ortu & ſitu adeò accedentibus, vt permulti Eupatorium Auicennę canabinis foliis preditum eſſe credant, amaris. In ſummo flores emergunt permulti, congeſti, villoſi, in purpura albicantes, qui flacceſcentes orto ſemine, papposi in auras abeunt, radix latè fibras ſpargit, amari guſtus, odoris non minùs ſuauis quàm betonica vel agrimonia. Locis vliginoſis, ſcrobium marginibus, & in riuulis tardiùs fluentibus prouenit. Pſeudoeupatorium calido ſiccóque eſt temperamento: calfacit, tenuat, abſtergit, incidit, aperit. Ex recentibus foliis contuſis ſuccus exprimitur, & inſolatus cogitur in paſtillos, quorum frequens in medicamentis vſus. Confert maximè eiuſdem decoctum, aut epotus ſuccus iocinoris doloribus, & aliis eiuſdem affectibus ab obſtructione ortis. Quare vtiliter propinatur hydropicis, cachexia, ictero, vaſorum infarctu, ſplenis tumoribus, & obſtructionibus vexatis. Datur quoque ſuccus ad ventriculi apoſtemata à frigiditate nata, quibus etiam prodeſt herba exteriùs illita. Foliorum decoctum auxiliatur diuturnis, præſertim pituitoſis febribus ab obſtructione prouenientibus. Idem vrinas & menſes pellit: ſcabiem pruritúmque ſanat cum fumaria decoctum ex caprino ſero: ſed ſuccus validior eſt, qui potus elephantiaſi incipienti medetur. Flores illiti vulnera recentia & vlcera ſanant. Fugantur venenata animalia herbæ ſiccæ ſuffitu. Aiunt à venatoribus obſeruatum eſſe ceruos telis vulneratos hac planta proculdubiò ſanari. Datur eadem vtiliter pecoribus tuſſientibus, & anheloſis equis, quorum etiam dolores finit. Succus binûm obolorum pondere in catapotiis deuoratus inteſtinorum vermes necat. Idem recens expreſſus illinitur commodè ex aceto & ſale aduerſus ſcabiem.

Nomina

EVPATORIVM, Vulgare.

Li.2.c.244. Dod.l.5.L cap.39.

Locus.

Temper. & Vires

POTENTILLA, CAP. XLVI.

Nomina PSEVDOEVPATORIO ſeu potiùs Agrimoniæ adeò hæc affinis eſt, vt vulgus ſiluestrem agrimoniam vocet. Potentillæ huic nomen ab eximiis viribus quibus pollet, argentinæ verò à foliorum argenteo ſplendore. Galli *Argentine*, Germani *Genſerich* vocant, id eſt, Anſerinam quòd hac herba anſeres delectentur in cibo. Quidam Stephano melidem Plinij eſſe coniectantur, cap.13.lib.26. vtilem ex aqua ſanguini fluẽti per nares, ſic dictam quòd coronis melinus eius flos innectatur.

POTENTILLA.

Forma. Dod. lib. 1. cap. 58. Pena in Ad. Matth. in cap. 37. lib. Dioſco.

Potentilla viticulorum reptatu ab agrimonia diſcernitur, fragariæ & pentaphyllo aſsimilatur: teneriora hæc ſunt, graciliáque in quibus folia longa, inciſa & crenata, agrimoniæ ſimillima, ſupernè virentia, auerſa parte argenteo nitore ſplendentia, vnde argentinæ nomen. Flores in ſingulis pediculis pentaphylli ſimiles, lutei: radix fibrata, exteriùs purpuraſcens, inferiùs candicans. *Locus.* Naſcitur locis vliginoſis & propè ſemitas, quarum vdarum nulla amantior, frequentiórque alumna. *Tempus. & Vires.* Iunio & Iulio menſibus floret. Adſtrictoria & exſiccatoria vi pollet, quare mulierum profluuia, dyſenterias, & cæteras alui fluxiones cohibet. Id quod præſtare dicitur, ſi recens in calceis nudis pedibus ſupponatur. Datur vtiliter potui ſanguinem reiicientibus. Herbæ decoctum ex vino ad inteſtinorum tormina, & dorſi dolores potu facit. Siccæ farina ex ſua ipſius ſtillatitia aqua pota albas vteri fluxiones ſiſtit, ſed valentiùs addito corallo & eboris ramentis. Sunt qui ad enterocelas præferunt tum in cibis, tum in potionibus. Etenim vulnera glutinat, & vlcera ſanat, præſertim pudendorum, & quæ oris partes erodunt, firmat commotos dentes, & laxas gingiuas, ſi in aceto decoquatur, & os ſæpè colluatur. Dentium dolores mulcet, prolapſam columellam reſtituit addito aluminis momento. Mirùm quòd plantis pedum, manuúmque volis admota, febrium quarumcunque calores remittit, ad frangendum calculum efficax eſt, multúmque ſanguinem grumoſum potu diſſoluit.

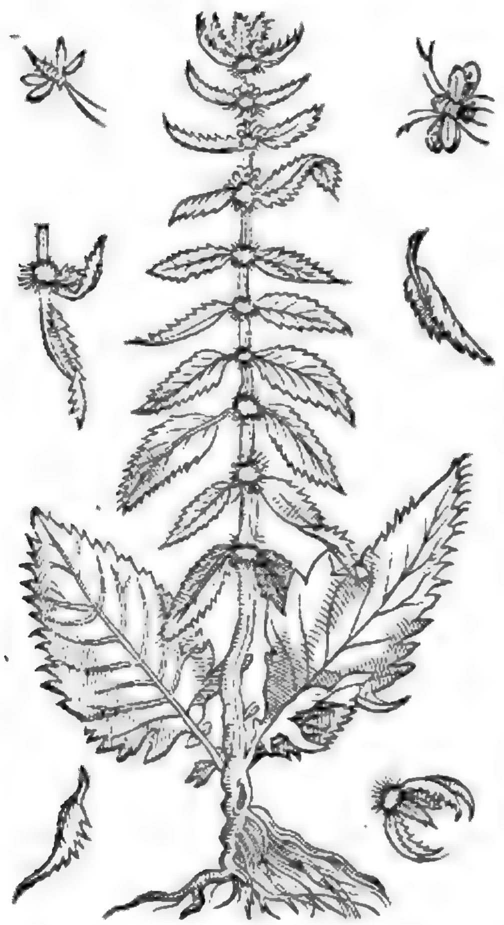
MARRVBIVM AQVATICVM, CAP. XLVII.

Nomina MARRVBII potiùs ſpecies aut Verbenæ hæc planta fuerit, quàm ſideritis prima, vt exiſtimat Matthiolus, cui huius natales, folia maiora, caules cubitales, nec aſperi, multáque alia refragantur. Vulgo igitur Marrubium palluſtre ſiue aquaticum vocarunt, Gallicè *Marrube d'eau*, Germanicè *Vuaſſerandorn*. Quidam Rhodoram Gallicam Plinij eſſe volunt, cap. 19. 24. iuxta Rumbotinum viduam vite naſcentem, caule geniculato, virgæ ficulneæ modo, foliis vrticæ in medio exalbidis, quæ procedente tempore tota rubent, flore argenteo, præcipuam contra tumores, feruores, collectiones cum axungia veteri tuſam, ita vt ferro non attingatur, & qui perunctus eſt deſpuat ad ſuam dexteram ter, efficaciori quoque, vt aiunt, remedio, ſi tres quoque trium nationum

In cap. 29. lib. 4.

Trag. lib. 1. cap. 2. Dod. lib. 2. cap. 69.

MARRVBIVM Aquaticum.

nationum homines perungant dextrorſus. Plāta hæc Marrubio nigro tam caulibus & folliculis aſperis, quàm foliis & floribus ſatis ſimilis eſt. Folia quidem ex fuſco viridia ſunt, ſed maiora profundiùs inciſa, non admodùm hirſuta, propè complicata, inſtar foliorum betulæ recens erumpentium: flores albi & minores Marrubiorum floribus, caulē ambientes ſicut in meliſſa. Iuxta ſcrobes & riuulos naſcitur, *Locus.* locíſque aliis vliginoſis. Siccandi facultate ſine manifeſto calore præditum eſſe aiunt, nondum tamen in vſum medicum receptum.

SCABIOSA. CAP. XLVIII.

NON SINE cauſa herbarij plantis *Nomina* multis ſimilibus facie & viribus, ſcabioſæ nomen indiderunt. Sed nunc de ea agimus, cuius frequētior eſt vſus: eius enim Græcum nomen adhuc ignoratur quamquam non deſint qui Aetij Pſoram eſſe putent. Sed cùm nuſquam extet apud eum, aut alios auctores eius deſcriptio, ſed nomen tantùm, nihil certi hac de re ſtatui poteſt. Quidam Maſton Plinij eſſe coniectantur in facie tineas auferentem. Dicta autem eſt ſcabioſa à ſcabro herbæ habitu, vel quòd ſcabiei medeatur, vnde etiam pſoræ nomen traxiſſe videri poteſt. Gallicè *Scabieuſe*, Germanicè *Apoſtenkraut*. *Forma.* Matthiolus duas habet ſpecies, maiorem, & minorem. Maior primùm folia profert longa, non laciniata: quæ verò his ſuccedunt, phu minoris modo diſſecta cernuntur, quæ verò in caule & ramis, minora & magis laciniata. Caules habet æſtate ſeſquicubitales, teretes, ſtriatos, incanos, circa cacumen in ramos diuiſos in quorum faſtigiis capitula oriuntur in acutum deſinētia, compartiti ſquamarum ordine contexta cyani ritu, è quibus flores prodeunt ferè etiam ſimiles, ſed ruſeſcentes: ſequitur ſemen paruum, ſubnigrum, lychnidis coronariæ ſimile. Radix eſt pollicari craſsitudine, brachiata, ſapore ſubdulci. Naſcitur inter fruges, & in agris incultis, argilloſo præſertim ſolo. Annotat Pena non eſſe hanc vulgarem Scabioſam, ſed Iaceam nigram, maiorem, laciniatam. Minor folia circa radicem fundit in ambitu laciniata, in terram repanda & recumbentia, ſubalbicantia, ſiue cinerea, ſubhirſuta, in caule frequentioribus, tenuioribúſque inciſuris crenata. Caulem mittit rectum, tenuem, ſubhirſutum, in quo ramuli. Flores habet folioſos, congeſtos, cyani purpuram imitantes, ſiue cærulei coloris, qui tandem defloreſcentes capitulum relinquunt ſubuiride, rotundis ocellis refertum, colore pauonum caudas imitante, magno ſanè naturæ artificio, & magna contemplantium admiratione: Radix eſt palmaris, fibrata, ſubcādicans. In pratis humidis potiſsimùm & herbidis lo- *Locus.* cis degit. Iunio & Iulio menſibus floret. Vtraque excalfacit, ſiccat, extenuat, abſtergit. Quare ad expurgādos pulmones & pectus à craſsis & pituitoſis excremen- *Vires.* tis, multùm pręſtāt, cùm herba ipſa in puluere pota, tum ſuccus cū melle delinctus, tum eius decoctū diebus aliquot hauſtum. Valet quoq; mirum in modum aduerſus ſcabiē, non modò eius decocto quotidie potui dato, ſed & herbæ ipſius ſucco per ſe, aut vnguentis addito ad ſcabioſa corpora illinenda. Prodeſt omnibus pectoris vitiis,

SCABIOSA Matthioli, Maior.

SCABIOSA Matthioli, Minor.

ris vitiis, & reſpirationi inſeruientibus organis: quippe quæ & eorum purulentas inflammationes diſiiciat,& omnia pectoris vitia expurget. Anthracibus ſiue carbunculis peſtiferis vtiliter illinitur, adeò vt illita has letales abſceſſus trium horarum ſpatio prorſus abolere exiſtimetur. Datur vtiliter eiuſdem ſuccus quatuor vnciarum pondere cum theriacæ drachma, peſtilentia affectis prima ſtatim die, verùm ſudorem in lecto prouocare oportet, & iterum atque iterum medicamentum repetere. Idem plurimùm confert ad ſerpentum morſus, quemadmodùm herba ipſa contuſa recénſque impoſita. Illitus ſuccus cum chryſocollæ puluere & caphuræ momento,lentigines,alphos, impetigines,varos, & cætera cutis vitia abſtergit: oculorum albugines tollit. Peculiariter valent huius maioris ſcabioſæ radices ad lichenas,etiam ſi à Neapolitano morbo prouenerint. Earum enim decoctum quadraginta diebus potum pręſtantiſsimum expertiſsimúmque eſt ad id mali medicamentum.Idem præſtat earundem radicum puluis quotidie drachmę pondere ex ſero hauſtus.

SVCCISA. *CAP. XLIX.*

Nomina

QVo nomine veteres aut poſteriores Græci plantam hanc nuncuparint,& an eam cognouerint, nondum nobis compertum eſt. Latino & conueniente huic herbæ nomine, quidam Succiſam vocant, quòd eius radices circumroſæ ſint. Vulgus Morſum diaboli vocat. Galli *Mors de diable*, Germani *Teuffells abbiſz*, nomine ex ſuperſtitione indito,quaſi verò Cacodæmon quidam tantæ efficaciæ radicem inuideat hominibus, atque ob id vbi ſuccreuerit, ſtatim eam dentibus ſuccidat atque circumrodat. Ex ſcabioſis videtur eſſe, caulibus rotundis, cubitalibus, aliquando bicubitalibus: foliis ſcabioſæ vulgaris, ſed rigidioribus, nigrioribus, hirſutioribus in imo caule, in ſummo autem aliquantum ſerratis,non altiùs inciſis vt ſcabioſæ: floribus item ſcabioſæ,ſed

Forma. Pena in Ad. Matth.in cap. 174. lib. 2. Dodo. lib. 3. cap. 72.

purpura

MORSVS, Diaboli.

purpura fuſca, triſtiore aſpectu: ſemine in auras abeunte: radice nigra, dura, breui, ſpiſſa, multas craſſas fibras ſpargente, quare præciſa apparet qua craſsiores fibrę plures coëunt, quaſi præmorſa foret à quopiam cacodæmone, vnde ei morſus diaboli nomen, quamquam alij malunt ſic dictam herbam à cauſtica vi, qua mordicat bubones & carbunculos peſtilentes, quibus magno leuamento admouetur ea viridis cruda, tritáque, aut vinum in quo decocta fuerit epotum. *Vires.* Radix per ſe eſtur, aut eius decocti vinum vtiliter bibitur non modo ad vteri dolores, ſed etiam ad peſtilentem auram arcendam. Guſtu admodũ amara eſt, ex quo perſpicuum eſt calidæ eſſe ſiccæq; facultatis ſcabioſæ modo. Siccatæ puluerem præbent plerique ad alui tineas necandas, ac eadem ſugillata illitu emendant. *Locus.* Locis incultis prouenit, ſaltibus, dumetis, ac etiam in pratis & viis quibuſlibet. Auguſto potiſsimùm menſe floret, tum notior, alias ſcabioſæ tam ſimilis, vt plerumque pro eadem accipiatur. Quidam Niginam Plinij eſſe putant, foliis longis, intybaceis, quæ illita cicatrices ad colorem reducit. Verùm hoc obſtat, quod ſuæ Niginæ tantùm folia tria Plinius tribuit.

IACEA, CAP. L.

SCABIOSIS Iaceæ adeò ſimiles ſunt, vt Matthiolus has ab illis non diſcreuerit, quare ſcabioſæ Iaceę ſunt ſubiungendæ. *Nomina* Iaceas autem fortè aliquis recentiorum Græcorum ἀπὸ τοῦ ἴου vocauit, quòd ianthino ſint florum colore, non quòd humi iaceant, vt quidam putant, tametſi Barbaris practicis duntaxat notæ fuiſſe videntur. Iacea nigra Dodonæi ſcabioſis ſimilis eſt, ſeſquipedem aut pedes duos alta, foliis longis, anguſtis, ſcabioſæ maioris, aut ſuccisæ aliquando crenatis, & in ambitu inſectis: caulibus rotundis in quorum ſummitatibus capitula ſunt rotunda, ſquamoſa, cyanorum capitulis ſimilia, ſed maiora: ex quorum medio capillacei flores purpurei exeunt, radix craſſa, breuis, incurua, fibrata. *Forma. L.b.1.c.71.* Dicitur etiam à Pena & Lobellio Iacea nigra vulgaris, Hyoſiris Plinij Anguillarę, Medium Dioſcor. Mutono, folio ſeridis ſilueſtris, flore purpureo, rotundo, ſemine cnici minuto, radice dodrantali, craſsitudine baculi, guſtu acerbo. Aliis verò ſcabioſa maior, ſiue capitata, ſiue echinata, diuerſa à Iacea nigra vulgari Officinarum, vbíuis, frequentiſsima, quam Hyoſirin Plinij eſſe volunt. In vdis pratis & herbidis locis prouenit. *Locus.* In Iacea ſubdulcis eſt adſtrictio, ſiccitas efficax admodum, calor propè nullus. Recentiores nihil præſtãtius ad hernias inueniſſe Iacea nigra narrant. *Temper. & Vires.* Eius decoctum, ſi eo ſæpè os colluatur, recentes oris & gutturis abſceſſus repellit & abſumit, inueteratas ad ſuppurationem perducit & rumpit. Alia dicitur ab herbariis Iacea rubra maior in pratis quoq; degens, radicibus multis, nigris, longis, huc illuc diſiectis: caule cubitali, recto, adnatis multis ſurculoſo, folio longo, obſcuriùs virente, per ambitum profundiſsimè diſſecto, tactu aſpero, leniter pungentibus iis, quæ per ambitum eminent foliorum laciniis: flore

IACEA NIGRA, Dodonæi.

IACEA Rubra maior, Laciniosa.

flore è puniceo purpuraſcēte, aſpectu pulchro, in oblongis capitulis albo nigroq; reticulatim & elegantiſsimè diſtinctis, guſtu amaris. Iaceā aliam nigram quidam agnoſcunt, in humidis vbiq; prodeuntem, & in Officinis paſsim eo nomine vocatam, radice breui, lignoſa, ſurculoſa, foliis paucis, hirſutis ac ideò ſubaſperis, intybo ſimilibus, minoribus, capitulis paruis, in quibus flos ſubruber emicat, guſtus valde adſtringentis, eamq; hyoſiridem Plinij eſſe arbitrantur.

ODONTITIS LVTEA. CAP. LI.

Lib.1.c.134 Dod.lib.2. Cap.7.

Lib.27 c.12

Nomina

QVam Tragus florē cuculi, Dodonæus Veronicam ſilueſtrem vocāt, herbarij cōſentiunt eam eſſe, quę à Plinio Odōtitis purpurea nominatur, de qua diximus, lib. de iis quæ flore placēt. Quæ hîc proponitur propter magnam cum illa affinitatem, Odontitis lutea à nobis nominata eſt à florum colore.

Forma.

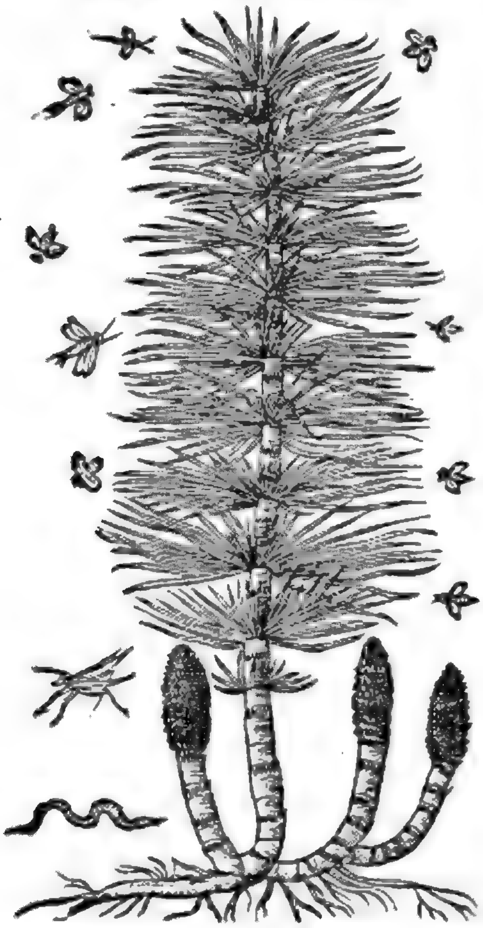
Radice eſt breui, fibris capillata: caulibus multis, anguloſis, geniculatis: folio polygoni, longiore, ad ſingula genicula gemino: flore puſillo, luteo, è ſtellulis herbaceis emicante. Locis humidis gaudet. Eius decocto ſi quis os colluat, dentium cruciatus ſedatur.

EQVI

EQVISETVM, CAP. LII.

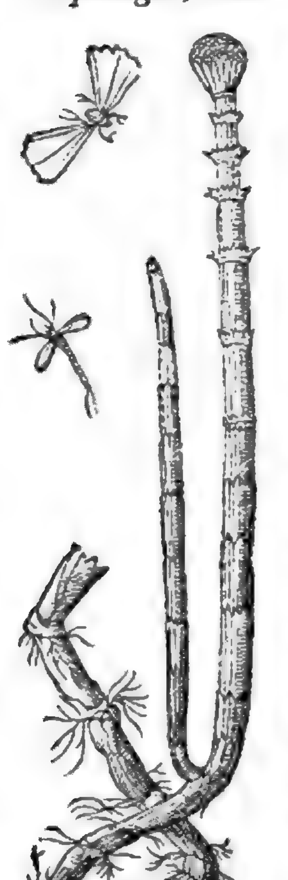
QVAE Græcis ἵππουρις dicitur, Latinè Equiſetum, Equiſeta, Equiſelis, *Nomina*
Equinalis, Officinis Cauda equina ob foliorum ſimilitudinem. Eſt Lib.26 c.13.
enim, inquit Plinius, pilus terræ equinæ ſetæ ſimilis. Et, fœniſecis in- Lib.18.c.28
uiſa & equiſelis eſt, à ſimilitudine equinæ ſetæ. Arabibus *Dhenben
alchail, Dembalchil*, ſiue *Danebalchil.* Italis *Coda di cauallo, & Aſperella*, Hiſpanis *Coda
di mula, é Rabo de mula*, Germanis *Roßzſchuuantz*,

EQVISETVM. I.

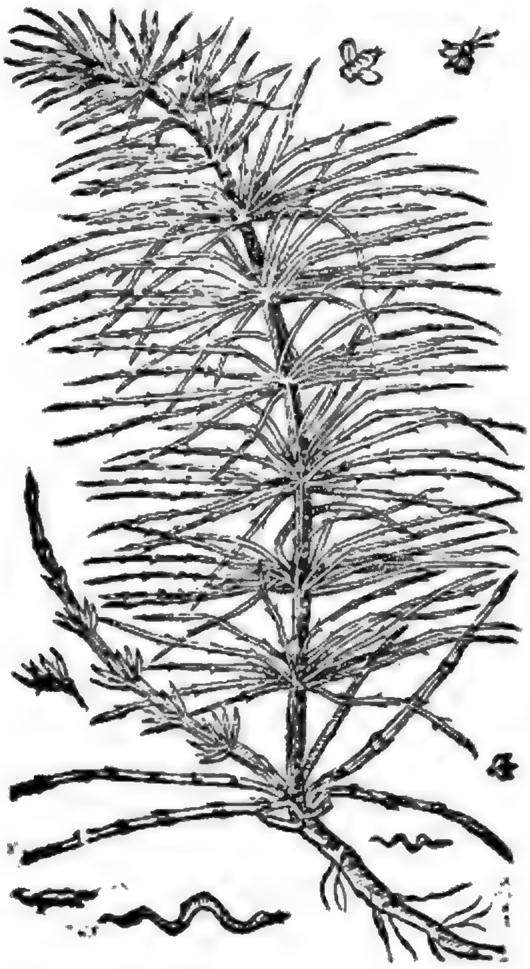
Gallis *Queüe de cheual, & Prelle.* Dicitur etiam
quãuis ſicciſsima ephydron, quòd vdis & ma-
dentibus locis gaudeat. Item ἀνάβασις auctore Pli- Ibid.
nio, quòd arbores ſcandat. Huius genera duo *Genera.*
deſcribit Dioſcorides. Vnum cauliculis inani- Lib.4.c.42
bus, genicularis, in ſeſe farctis, ſubrubris, ſubaſpe *Forma.*
ris, duris: iũceis circa eos foliis crebris, exilibus.
In ſublime attollitur, vicinos arborum caudices
ſcandens, obuolutumq; dependet comis multis, *Locus.*
nigris, vt equorum cauda, radix lignoſa, dura. In
riguis & ſcrobibus naſcitur. Alterum Equiſetũ
caulis eſt rectus, cubito maior, inanis, comis per
interualla breuioribus, cãdidioribus & mollio-
ribus. Plinius totidem eadémque genera facit. Lib.26.c.13.
Equiſetum hippuris à Græcis dicta, & pratis vi-
tuperata nobis. Eſt autem pilus terræ, equinæ
ſetæ ſimilis. Et mox, Alij hippurin, alij Ephy-
dron vt in ſuppoſititiis nomenclaturis Dioſco
ridis legitur, (non ephedron, neque ephedran,
vt in vulgatis legitur) alij anabaſin vocant; tra-
dúntque iuxta arbores naſci, & ſcandentem eas
dependere comis iunceis, multis, nigris, vt eſt equorum cauda,

EQVISETI. I. Aſparagus, Dod.

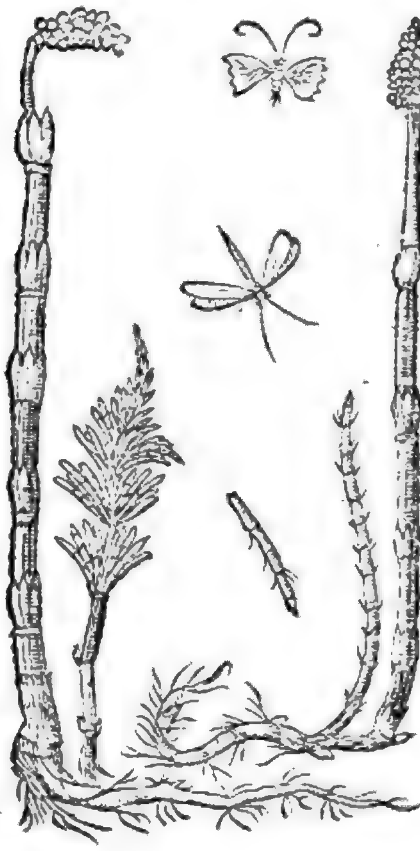

genicularis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen
rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſa. Et paulò pòſt, fa-
ciunt & aliam hippurim breuioribus & mollioribus comis,
candidioribúſque. Rurſus, Caucon, quæ, & ephydron, ab aliis Lib.26.c.7.
anabaſis vocata, naſcitur ventoſo ferè tractu, ſcandens arbo-
rem, & ex ramis dependens, folio multo, cirris numeroſa, qui
ſunt iunci geniculati: radice pallida. Matthiolus quatuor ob- In cap. 22. lib.4.
ſeruauit genera, primum illud notius tum Dioſcoridis, tum cæ Dod. lib.1.
terorum, quod hîc pictum eſt. Cumprimùm è terra erumpit, cap.65.
profert culmos arundineos, iunceos, cauos, nudos, geniculatos P[illegible] na in
aſperos: ob id detergendæ ſuppellectili à mulierculis, & opifi- A[illegible].
cibus pectinum, fiſtularum, atque aliarum huiuſmodi rerum
ad materiam læuigandam expetitos, clauis ſeu capitibus in
ſummo racemoſos, recenti aſparago, aut iuglandium iulo ſi-
milibus, vt pictura hîc exprimit, tempore caules iſti nigricant
aut rubeſcunt, ex quorum geniculis quaſi articulorum com-
miſſuris prodeunt multiplices exilium, tenerorum, genicula-
torum foliorum quaſi ſetæ aſperiuſculæ, prolixiores. Altiùs
accreſcens dependẽtibus comis caudam equinam ſatis emen-
titur. Radix eſt candida, geniculata caulium modo. Equiſe-
tum minus, Hippuris fontalis, Equiſetum alterum Matthioli,

EQVISETVM Alterum ſiue minus, Matthioli.

EQVISETI Minoris flores.

ſuperiori haud abſimile, initio caules veluti aſparagos teneros edit, nudos, rotundos, cauos, geniculatos, in ſummo non clauatos, ſed ſpicatos, floribus albis refertos, qui ſtatim pereunt. Deinde ex eadem radice ſuccreſcunt ramuli aliis articulis, ſiue geniculis crebris intercepti, circa quæ iuncea folia geniculata, rotunda, vt in maiore Equiſeto, ſed neque tam prolixa, neque tam aſpera: quare & ad poliendum inepta. Radix tenera eſt, gracilis, nigra. Locis decliuibus, vmbroſis, humidis prouenit. Eſt & Hippuris minor alia, congener cum maiore Equiſeto, tertium Matthioli, Equiſetum iunceum vocat Tragus, quod nudo calamo, omnique folio carente inſtar iunci proſilit. Sub initia menſis Maij nigros fert aſparagos, in quibus flos plantæ, radix nigra, lignoſa, planè inſipida. Quartum Equiſeti genus addidit Matthiolus. Hoc videtur eſſe vua marina vulgaris Cluſij. Ad hominis proceritatem vſque fruticat ſpartij modo, ſtipite brachialis craſsitudinis, oblongis ramis, nigricantibus, qui deinde multas virgulas pedales ferunt, tenues, multis geniculis diſtinctas Equiſeti ferè modo propendentes, ſine foliis, guſtu admodum adſtringente: florem circum internodia confertum, minutum & muſcoſum, flori cornus non abſimilem, pallidum: deinde fructum exiguis moris ſimilem, rubentem, ſucculentum, acidum, in quo vnum aut alterum granum milio ferè ſimile ineſt, foris nigrum, intus album: radix dura, lignoſa. Cluſio videtur Polygono quarto Plinij quadrare. Eſt & quintum genus, minimum, aquis cœnoſis innatans, vel ſub iis occultum ſemper, breuiſsimis & aſperis foliis, ac caulibus, lutoſum virus olentibus. Lugdunenſes vocant *chara* quaſi Cheredranon, quo nomine Equiſetum vocari in ſuppoſititiis nomenclaturis Dioſcoridis legimus, ea quæ lances eſcarias, & reliquam eiuſmodi ſupellectilem abſtergunt, vt & primo genere, quod vocant *Prelle*, quaſi φαιδρὰν. Nam & ſic appellari loco proximè citato traditur. Equiſeto vis ſpiſſare, inquit Dioſcorides, quare ſanguinem naribus erumpentem ſuccus ipſe ſiſtit: prodeſt dyſentericis in vino potum, vrinam cit. Sanguinolenta vulnera glutinantur tritis foliis & illitis. Radix cum ſua herba tuſſim, orthopnœam ruptáq; adiuuat,

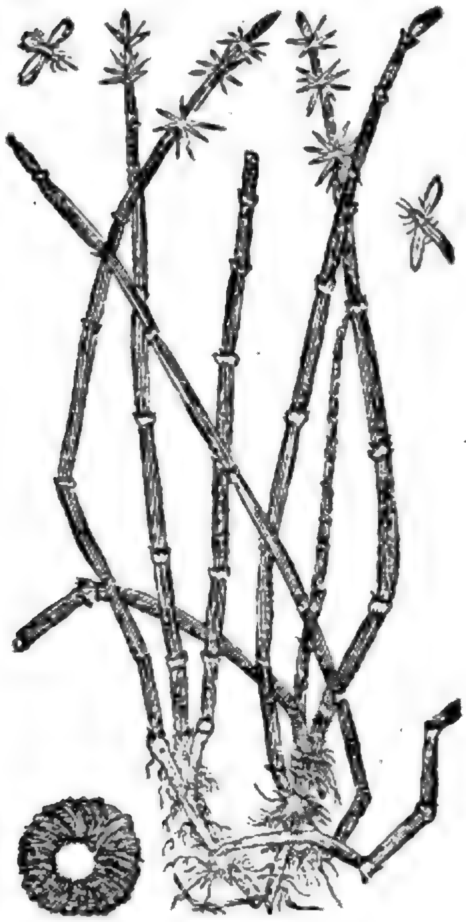
Lib.2.c.46.

Lib.4.c.42.

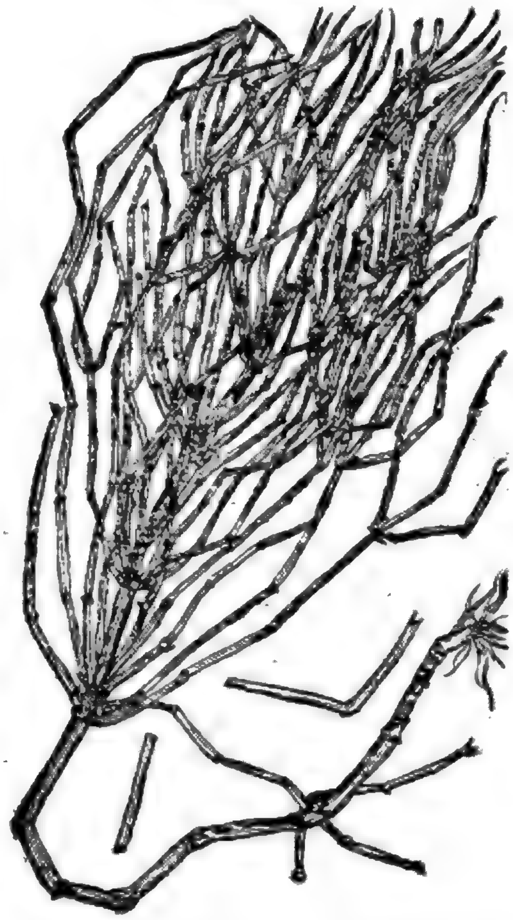
Vires.

adiuuat. Foliis in aqua potis, diſſectiones veſicæ & inteſtinorum, enteroceléq; in vnum coaleſcere cogíque feruntur. Equiſetum alterum cum aceto tritum vulneribus remedio eſt, & eandem vim habet. Eadem Galenus tradit. Hippuris adſtringentem cum amaritudine facultatem habet, ac proinde valenter citra mordacita- Lib. 6. ſim.

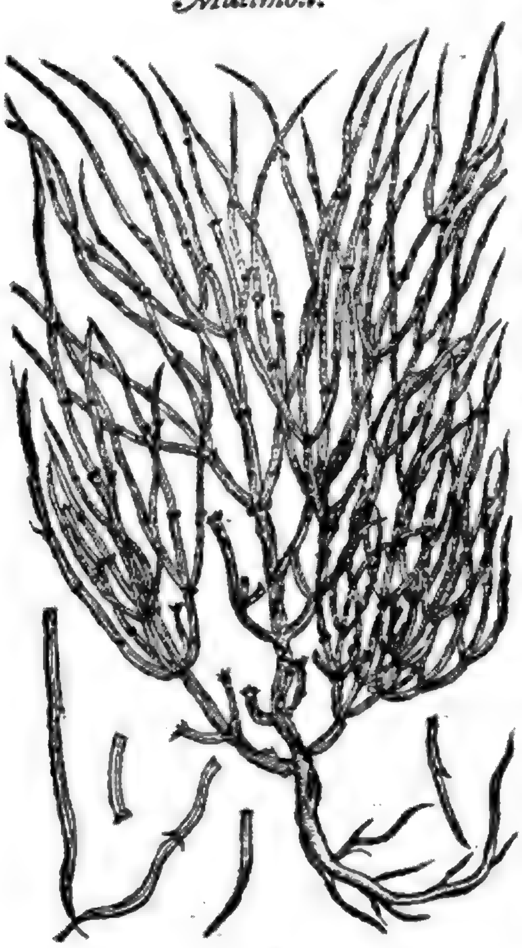
EQVISETVM Iunceum, Tragi.

EQVISETVM Tertium, Matthioli.

EQVISETVM Quartum, Matthioli.

tem exiccantem. Itaque vulnera maxima cataplaſmate impoſita glutinat, etiam ſi præſectos eſſe neruos contingat, prætereà enterocelas glutinat. Cæterùm ad ſanguinis reiectionem, ad profluuium muliebre, potiſsimùm rubrum, ad dyſenterias, & alios ventris fluxus generoſum eſt remedium herba ipſa aut ex aqua aut ex vino pota. Sunt qui ſcripſerunt nonnunquam etiam vel veſicæ ac tenuium inteſtinorum vulnera ſucco ipſo ſanata fuiſſe. Prodeſt etiam profluuio ſanguinis è naribus, tum fluxui obnoxiis in ventre affectibus ex auſtero vino potus, ac ſi febris ſit, ex aqua. Plinius eadem planè quæ Dioſcorides habet, ſed & alia quædam. Equiſetum, inquit, hippuris à Græcis dicta, lienem curſorum extinguit decocta fictili nouo ad tertias, quantùm vas capiat, & per triduum heminis pota. Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit, item aluum. Medetur dyſentericis in vino dulci potus cyathis tribus vrinam ciet: tuſsim orthopnœam ſanat: item rupta & quæ ſerpunt. Inte- Lib. 26. c. 13

ſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet, faciunt & aliam hippurim breuioribus & mollioribus comis, candidioribúſque perquàm vtilem iſchiadicis, & vulneribus ex aceto impoſitam, propter ſanguinem ſiſtendum. Equiſeti recentem aſparagum, inquit Matthiolus, Hetruſci *Patruſalo* vocant, edúntque: priùs enim elixant, farináque conſperſum oleo in ſartagine frigunt, quo cibo aluus adeò ſiſtitur, vt inde coli cruciatus facilè excitetur. Sunt qui eundem aſparagum ſiccum annum aſſeruant, quo æſtate vtuntur ad dyſenterias: nàm aqua calida nocte maceratum coquunt, quo modo dictum eſt, & in cibum magno ſucceſſu exhibent.

In cap. 24. Lib. 4.

POLYGONVM FOEMINA,

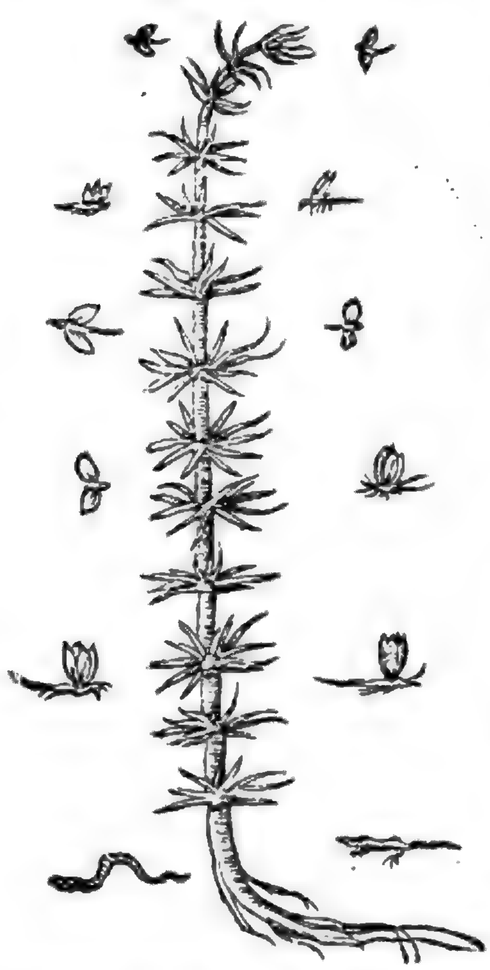
CAP. LIII.

Nomina

CVM multa ſint Polygoni genera, de fœmina tantùm hîc agimus, quę Græcis πολύγονον θῆλυ, Latinè Polygonum, Sanguinaria & Sanguinalis fœmina, Gallicè *Renouee femelle*. Ac cùm dictum ſit Polygonum propter multas geniculorum commiſſuras, quaſi dicas multinodiam, tamen ſpecies hæc natalibus & tota facie equiſetis ſimilior eſt quàm Polygono mari. Habet enim caules ternos aut quaternos, ſed læuiores, glabros, neque ſtriis aſperos, rotundos, rectos, crebriùs geniculatos: folia numeroſa, parua, anguſta, ex articulorum pyxidatis inſertionibus radiatim exorientia: radicem albam, teneram, latiùs ſparſam, de ſe nonnulla germina aſparagóſve emittentem. Locis vdis & riuulorum ripis gaudet. Quæ prorſus ſanguinariam fœminam Dioſcoridis referunt, niſi quod μονόκλωνον eſſe dixit, id eſt, vnicaulem. Sanguinaria fœmina, inquit, frutex eſt paruus, vnicaulis, tener, arundini ſimilis, denſis geniculis, in ſeſe tubarum modo farctis: articulos in orbem cingunt apices foliolis pini ſimiles: radicis nullus vſus. Naſcitur in riguis. Hoc ſecundum Dioſcoridi genus Plinio tertium eſt: ſic enim ſcribit. Tertium genus Oreon vocatur in montibus naſcens, arundini teneræ ſimile, vno caule, denſis geniculis, & in ſe farctis, foliis autem piceæ, radicis ſuperuacuæ, inefficacius quàm ſuperior. Quæ planè Dioſcoridis ſunt, niſi quod in montibus naſci ait, & oreon vocari, cùm Dioſcoridi in aquoſis naſcatur. Doctiores apud Plinium legendum cenſent vreum (οὐραῖον) à caudæ figura, quam ſuo caule minutis foliis veſtito perinde refert, vt & Hippuris. Polygonum fœmina, inquit Dioſcorides, vim habet adſtringentem, refrigerantem, quæ ad eadem valet ad quæ Polygonum mas, ſed minore efficacia.

Forma.

POLYGONVM Fœmina, Matthioli.

Locus.

Lib. 4. c. 4.

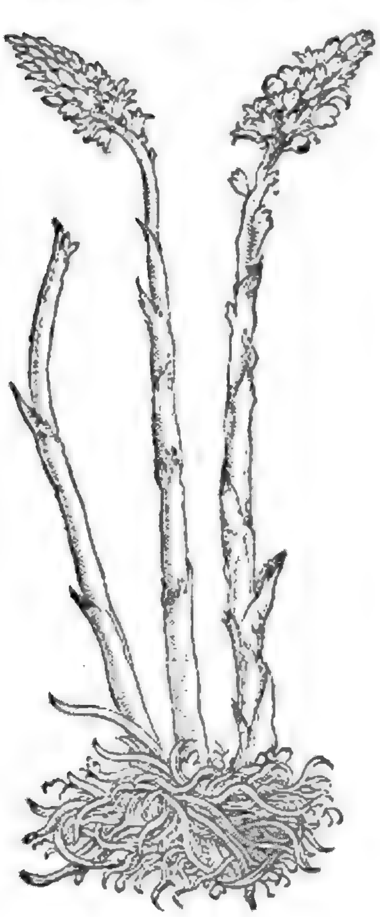
Lib. 27. c. 12

Ibidem.

Vires.

NIDVS

NIDVS AVIS, CAP. LIIII.

HERBARII quidam Nidum auis plantam hancvocitant, quòd eius radiculæ ita inter ſeſe implicatæ ſint, vt Nidum auis conſtituere videantur. Caulem producit nudum, & ſine vllis foliis: florem in ſummo ſpicatum. Caulis cum flore colore eſt fuſco, orobanche haud abſimilis, tenerior tamen, & tenuior, radices nihil aliud ſunt quàm fibræ mutuo implexæ, vt diximus. Locis vdis & ſiluoſis proſilit. Quibuſdam Coagulum terræ Plinij, cap.8. lib.27. videtur. Tragus nonum ſatyrij genus facit in vliginoſis & vmbroſis ſiluis naſcens Maio menſe, flore & folio viduum. Eſt enim nihil aliud quàm pinguis & rectus aſparagus, forma vulgare ſatyrium, colore lignum, vel fungos ſiluis familiares referens. Radicem habet multo capillitio contortam & implicatam: éſtque hoc ſatyrij genus vitium potiùs quoddam ex putrilagine enatum, quàm planta cenſendum.

Nomina Dodo. lib. 2. cap. 47. — *Forma* — Lib. 2. c. 82.

CRISTA GALLINACEA, CAP. LV.

PLINIVS alectorolophon ſcribit, quæ apud Romanos Criſta dicitur, folia habere ſimilia Gallinacei Criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemen nigrum in ſiliquis, quibus verbis moti herbarij noſtri plantam iſtam ob florum congeriem multiplicis & denſæ Gallinacei Criſtæ modo faſtigiatam, ob folia multò magis ad ſimplicis Criſtę figurã accedentia, alectorolophon, ſiue Criſtã Gallinaceam, ſiue Galli appellarunt: Belgæ *Geel ratelen*, Germani *Geel rodel*. Caule eſt tenui, recto, pedali, interdum ſeſquipedali, in quo folia bina ex aduerſo per ambitum diuiſuris prorſum criſtatis, ſenſim à medio latiore in anguſtius deſinentia criſtæ ritu: floribus in ſummo luteis aut candidis: ſemine in folliculis foliaceis, vel ſiliquoſis teneriuſculis fuſco, compreſſo, rotundo: radice tenui, parua. Naſcitur in pratis & aruis, vtrobique vitioſa & inutilis. Plinius vtilem ſcribit eſſe alectorolophon tuſſientibus coctum cum faba freſa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum ſemen coniici in oculum, nec turbare, ſed in ſe caliginem contrahere, quod de criſta galli nulli adhuc experimento compertum eſt. Frigidam ſiccamq; eſſe Dodonæus tradit. Videtur aliis eſſe Mimmulus herba, de qua ſuprà. Plinius in pratis peſſimam eſſe vt & ſiliquam diram fœniſecis tradit, & inuiſam equiſetim. Alteram Criſtam Galli ſiue Alectorolophon fecerunt recẽtiores herbarij,

CRISTA *Gallinacea, Dodonæi.*

Lib. 27. c. 5. — *Nomina* Pena in Ad. Dod. lib. 4. cap. 57. — *Forma.* — *Locus.* — *Vires.* — Lib. 4. c. 57. — Lib. 18. c. 18

CRISTA Galli altera, ſeu phthirion.

Trag. lib. 1. cap. 85. Dod. in hiſtor. aqua.

quæ & fiſtularia dicitur, ꝙ ad fiſtulas & ſinuoſa vlcera ſit vtilis, & Phthirion ſeu Pedicularis, ſeu Pedicularia, ab effectu, quod pecori ac iumẽtis, quæ in pratis vbi hæc prouenit paſcuntur, pediculorũ copiã gignit. Germani *Braunrodel*, *Forma.* folia parua habet crebris inciſuris criſpa: caules breues tenues, alios per terrã ſparſos, alios erectos, circa quos flores vt Criſtæ Gallinaceæ, ſed minores & rubentes: ſiliquæ deinde haud abſimiles, paruæ, in quibus ſemen latum & nigricans: radix tenuis & fibrata. *Locus.* Naſcitur in vliginoſis pratis, ipſis infeſta. Maio ac Iunio menſibus cum flore ac valuulis reperitur, *Temper. & Vires* frigida ſiccáque & adſtringens eſt veluti ſuperior. Creditur, inquit Dodon. fiſtulis & ſinuoſis vlceribus valde prodeſſe, nec non menſes & aliundè profluentem ſanguinem in vino auſtero decocta potáque ſiſtere.

SYMPHYTVM MAGNVM,
CAP. LVI.

Nomina ΣΥΜΦΥΤΟΝ vel σύμφυλον μέγα, Latinè Symphytum magnum, Alum ſeu Alus, Solidago, Officinis Conſolida maior, Gallicè *Conſyre, Grande Conſolide, Oreille d'aſne*, Italicè *Cõſolida maggiore*, Germanicè *Vualuurtz, Schmeruurtz.* Nomen illi apud Græcos Latinóſque efficax conſtringendi conglutinandíque vis *Forma.* fecit. Caules edit hirſutos, cauos, anguloſos, folia aſpera, borraginis, ſed maiora, longiora, nigriora: flores rotundos, cauos, candidos, interdum purpureos. Quæ appo-

SYMPHYTVM Magnum, Matthioli.

SYMPHYTVM Tuberoſum, Lobellij.

ſitiſſimè

ſitiſsimè Dioſcoridis ſymphyto conueniunt:quod,inquit, caulem emittit bicubitalem aut maiorem,craſſum,lęuem,angulosſum,vt ſonchi inanem,circa quem breui interuacante ſpatio folia exeunt anguſta, bugloſſo proxima, oblonga, hirſuta: caule ſecundùm angulos quoſdam ſtriato:foliis tenuibus ex alarum ſinu prodeuntibus,in quibus flores lutei,& circa caulem velut verbaſci ſemina emicant. Tam caulis quàm folia aſpera lanugine horrent,tactúque pruritum concitant. Radices demittuntur foris nigræ,intus candidæ,viſcoſæ,quarũ eſt vſus. Quæ omnes notæ noſtræ maiori Conſolidæ adamuſsim cõpetunt,dempto florum colore, qui in noſtra purpurei,interdum albi conſpiciuntur:ſed,vt diximus, etiam quæ floribus luteis ſit reperitur. Sunt & qui conſolidam purpureis floribus marem appellent, eámq; efficaciorem, quæ verò albidis floribus,fœminam. A ſuperiore non ita diuerſum ortu & facie,ſed ſpecioſius,quod ex Italia delatum in Belgij hortis colitur ſola tuberoſa radice diſsidens,floribus ex luteo pallentibus,caule item & foliis nõ diſparibus,vulgare Symphytum æmulantibus.Locis riguis & circa ſcrobes reperitur. Temperatura eſt ſecundo gradu calida ſiccaq;. Tota folio & radice vulneraria eſt,bugloſsi guſtu & muccagine,ſed maiore & efficaciore ad glutinanda vulnera:vnde Cõſolida maior vocatur. Radices tritæ,inquit Dioſcorides,& potæ cruentis excreationibus ruptiſq; proficiunt:recentia vulnera illitu conglutinant, carnes quoque ſi concoquantur cogunt additæ: inflammationibus præſertim ſedis cum ſenecionis foliis vtiliter illinuntur.

Lib.4.ca.9.
Locus.
Temper. & Vires.
Ibidem.

BVGLA, CAP. LVII.

CONSOLIDAM mediam ſiue Symphytum & ſolidaginem mediam plantam hanc vocarunt medici & Chirurgi, quò ab aliis Symphytis diſcernatur. Vulgo Bugla & Bugula dicitur, Gallicè *Bugle*, quibuſdam Prunella, propter effigiem & vires haud diſsimiles. Eſt tamen alia Conſolida, Prunella dicta, cauliculis conſtat gracilibus,teneris,per terram reptantibus, & alicubi depactis, vnde oriuntur alij ſurculi quadrati, recti, hirſuti, palmum & ſeſquipalmum alti,quibus folia oblonga,rotunda, craſſa,mollia, leuiter ſerrata, auerſa parte purpurea. Flores inter foliola caulem à medio ferè ad ſummum vſque quaſi verticillatim ambiunt elegantes, & ſæpius cærulei, interdum niueo candore:radix fibrata, tenera. Vdis pratis & ſiluis prouenit. Colitur etiam in hortis: Aprili menſe floret. Quidam Anonymon Plinij,cap.4.22. eſſe volun, laudatam Ariſtogitoni,in vulneribus præclaram, ex aqua tuſam, & impoſitam: potam verò mammis, & præcordiis percuſsis: item ſanguinem excreantibus, putauerunt & bibendam vulneratis. Bugla facultate ſicca eſt,modiceq; calida. Potu ſanguinis grumos in ventriculo vel alia parte concretos diſiicit.Folia vel eorum ſuccus vlceribus omnibus in ore manantibus exedentibuſq;, ac etiam teſtium pudendorumq; viriliũ,& muliebrium efficaciſsimè illinuntur. Eius mira vis eſt cum ſanicula potionibus vulnerariis.

Nomina
Dod.lib.1. cap.38. Pena in Aduerſ.
Locus.
Temper. & Vires

BVGLA, Siue Conſolida media, Matthioli,

LOTVS *Silueſtris ex Cod. Cæſareo,* CAP. LVIII.

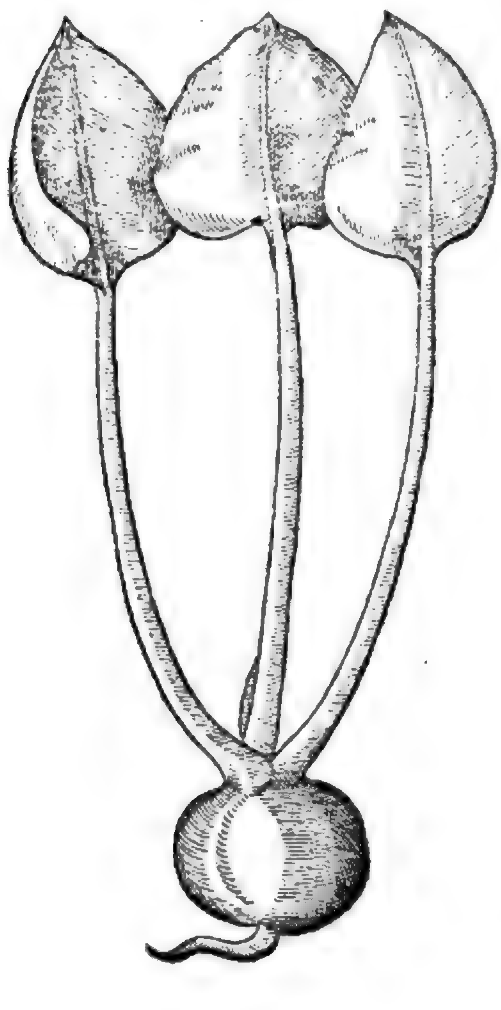

DIoscorides trium Lotorum, excepta tamen Loto arbore, mentionem facit: Satiuæ videlicet, ſilueſtris, & Ægyptiæ: has tres Auicenna vno capite, videlicet 341. ſub Handocochæ nomine complexus eſt. Silueſtrem Lotum Dioſcorides caule eſſe ait bicubitali, & maiore, multas alas habente: folia ſimilia Trifolij pratenſis: ſemen veluti Fœnogræci, minus paulò, guſtu medicato. Plurimùm hanc in Libya naſci, idem auctor eſt, & Trifolium minus appellari. Huiuſcemodi autem ſilueſtris Lotus hactenus incognita latet: In vetuſto autem Bibliothecæ Cæſareæ Codice, Loti ſilueſtris huius imago reperitur. Depingitur autẽ caule recto, foliis Trifolij, & è ſinu horum, pediculis flores, deinde ſiliquas, proferentibus, quæ tenues ſunt, & quàm Fœnogræci minores, vt imago oſtendit. Vim autem calfacientem & leuiter adſtringentem habet: vitia cutis in facie, & ephelidas cum melle perunɛta expurgat: bibitur & vtiliter per ſe trita, aut cum Maluæ ſemine, cum vino paſſo, aduerſus veſicæ dolores.

LOTVS ÆGYPTIA *Ex Cod. Cæſareo.* CAP. LIX.

LOTVS quæ in campis Ægypti aqua inundatis prouenit, caulis eſt, vt Dioſcorides refert, Ægyptiæ fabæ aſsimilis: florem habet paruum, candidum, Liliis ſimilem: quem ferunt oriente Sole explicari, occidente verò occludi: totoq; capite ſub aquis condi, & rurſus oriente Sole emergere, ſimile caput eius eſt Papaueris maximo calyci, in quo ſemen milij quantitate, quod reſiccatum Ægyptij in panificium recipiunt: radicem cotoneo malo ſimilem habet. Eadem de hac Loto Theophraſtus refert paulò tamen latiùs hanc deſcribẽs: Florem ſiquidem ait candidũ, Liliis anguſtia foliorũ proximũ, multos verò ac denſos promiſcuè exire, Sole occidente ſeſe contrahere caputq; integere, ad ortum verò aperiri, & ſupra aquam aſſurgere: idq; facere dum caput perficiatur, floréique defluant: capitis autem magnitudinem quantum Papaueris maximi: radicem rotundã mali cotonei amplitudine, cortice nigro, quali Nux caſtanea tegitur, corpus verò internum candidum eſſe. Extat in antiquo illo Bibliothecæ Cæſareæ Codice, Ægyptiæ Loti icon, ſed quæ non niſi folia & radicem exprimat. Folia autẽ depinguntur tria, lata, ſingula longis ac craſsis pediculis inſidẽtia, ac è radicibus exeũtia: radix verò rotunda, mali inſtar. Ægyptia Lotus dicitur, quod in Ægypto gignatur. Radicẽ huius

LOTVS *Ægyptia, Dodon.*

Corſium

Corſium appellari Theophraſtus ait: Strabo autem Geographiæ, lib.17. Corſium fructum eſſe tradit piperi ſimilem. Radicem crudam & coctam edi, Dioſcorides ſcribit: Theophraſtus elixam aſſamq́; in ſpeciem albuminis verti memoriæ prodidit, & cibis gratam: mandi etiam crudam, ſed gratiorem decoctam, ſeu aqua, ſeu pruna. Qui huius radicibus victitant Lotophagos dici, Strabo auctor eſt. Theophraſtus autem ex Loti arboris fructu, qui dulcis ac ſuauis eſt, viuentes, Lotophagos appellat.

LOTOS AEGYPTIA Theophraſti, CAP. LX.

EST etiam in paluſtrium ſiue aquatilium genere herba, quæ λωτὸς αἰγύπτιος Græcis dicitur, Latinè Lotus Ægyptia, poteſt & Lotus Nilotica, & Euphratica dici, Arabicè *Handachoca*, quam Theophraſtus fuſiùs fortaſsè quàm veriùs deſcripſiſſe videtur, ea tradens quæ ab aliis audiuiſſet, non quæ vidiſſet. ὁ δὲ λωτὸς (inquit) καλούμενος φύεται μὲν ὁ πλεῖστος ἐν τοῖς πεδίοις, ὅταν ἡ χώρα κατακλυσθῇ. τούτου δὲ ἡ μὲν τοῦ καυλοῦ φύσις ὁμοία τῇ τοῦ κυάμου, καὶ οἱ πέτασοι δὲ ὡσαύτως πλὴν ἐλάττους καὶ λεπτότεροι. ἐπιφύεται δὲ ὁμοίως ὁ λωτὸς τῷ τοῦ κυάμου. τὸ ἄνθος αὐτοῦ λευκὸν, ἐμφερὲς τῇ στενότητι τῶν φύλλων τοῖς τῶν κρίνων, πολλὰ δὲ καὶ πυκνὰ ἐπαλλήλως (ſic enim legendum ex Plinio, non ἐπαλλήλους, vt vulgati codices habēt) φύεται. ταῦτα δὲ ὅταν μὲν ὁ ἥλιος δύεται (vox δύεται hîc reponēda ex Plinio, quæ deeſt in vulgatis) συμμύει καὶ συγκαλύπτει τὴν κωδίαν. ἅμα δὲ τῇ ἀνατολῇ διοίγεται, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὕδατος γίνεται. τοῦτο δὲ ποιεῖ μέχρις ἂν ἡ κωδία ἐκτελεσθῇ, καὶ τὰ ἄνθη περιρρυῇ. τῆς δὲ κωδίας τὸ μέγεθος ἡλίκον μήκωνος τῆς μεγίστης, καὶ διέζωσται ταῖς καταλομαῖς τὸν αὐτὸν τρόπον τῇ μήκωνι: πλὴν πυκνότερος ἐν ταύταις ὁ καρπός. ἔστι δὲ παρόμοιος τῇ κέγχρῳ. ἐν δὲ τῷ Εὐφράτῃ, τὴν κωδίαν φασὶ καὶ τὰ ἄνθη δύνειν καὶ ὑποκαταβαίνειν τῆς ὥρας δειλινῆς (poſtremam vocem addit Plinius) μέχρι μέσων νυκτῶν, καὶ τῷ βάθει πόρρω: οὐδὲ γὰρ καθιέντα τὴν χεῖρα λαβεῖν εἶναι. μετὰ δὲ ταῦτα ὅταν ὄρθος ᾖ, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ πρὸς ἡμέραν ἔτι μᾶλλον ἅμα τῷ ἡλίῳ φανερὰν ὑπὲρ τοῦ ὕδατος, καὶ ἀνοίγειν τὸ ἄνθος. ἀνοιχθέντος δὲ ἔτι ἀναβαίνειν. συχνὸν δὲ τὸ ὑπεραῖρον εἶναι τὸ ὕδωρ. τὰς δὲ κωδίας ταύτας οἱ αἰγύπτιοι συνθέντες εἰς τὸ αὐτὸ, σήπουσιν. ἐπὰν δὲ σαπῇ κέλυφος, ἐν τῷ ποταμῷ κλύζοντες, ἐξαιροῦσι τὸν καρπόν. ξηράναντες δὲ καὶ ὀπλήσαντες ἄρτους ποιοῦσι. καὶ τούτῳ χρῶνται σιτίῳ. ἡ δὲ ῥίζα τοῦ λωτοῦ καλεῖται μὲν κόρσιον. ἔστι δὲ στρογγύλη, τὸ μέγεθος ἡλίκον μῆλον κυδώνιον. φλοιὸς δὲ περίκειται περὶ αὐτὴν μέλας, ἐμφερὴς τῷ κασταναϊκῷ καρύῳ. τὸ δὲ ἔντος λευκόν. ἑψόμενον δὲ καὶ ὀπτόμενον γίνεται λεκιθῶδες. ἡδὺ δὲ ἐν τῇ προσφορᾷ. ἐσθίεται δὲ καὶ ὠμόν. ἀρίστη δὲ ἐν τοῖς ὕδασι ἑφθὴ, καὶ ὀπτὴ ἐπ' ἀνθρακία. Nam ſic legendum ex Plinio, non vt corruptè legitur in excuſis, ἀρίστη δὲ ἐν τοῖς ὕδασι αὐτὴ ὠμή. Totum hunc locum ſic tranſtulit Plinius. Eſt autem eodem nomine herba, & in Ægypto caulis in paluſtriū genere. Recedētibus enim aquis Nili riguis prouenit: ſimilis fabæ (Ægyptiæ ſuba.) caule, foliiſq́; denſa congerie ſtipatis, breuioribus tamen gracilioribuſq́;: cui fructus in capite Papaueri ſimilis, inciſuris omniq́; alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt, mox ſeparant lauando, & ſiccata tundunt, eóque pane vtuntur. Mirum eſt quod præter hæc traditur: Sole occidente papauera ea comprimi, & integi foliis, ad ortum autem aperiri donec matureſcāt, flóſque qui eſt candidus decidat. Hoc amplius in Euphrate tradunt, & ſcapum ipſum & florem veſpera mergi vſque in medias noctes, totúmque abire in altum, vt ne demiſſa quidem manu poſſint inueniri. Verti deinde paulatimq́; ſubrigi, & ad exortum ſolis emergere, vt planè ab aqua abſit altè. Radicem Lotos hæc habet mali cotonei magnitudine, opertā nigro cortice, qualis & caſtaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, ſed crudo gratius decoctum ſiue aqua, ſiue pruna. Plinius rurſus de eadem Loto, ſed ſatiua locutus fuiſſe videtur, Lotometram vocās, ſi tamen vox hæc rectè legatur. Nam Loton hemeron, ſiue Loton hemeram legendum eſſe ſuſpicatur Cornarius, ideſt, ſatiuam Loton. Eſt & Lotometra quæ fit ex Loto

Nomina

Lib.4. hiſt. cap.10.

Forma.

Lib.13.c.17.

Li.22.ca.21.

Embl.97. lib.4.

ex Loto ſata, ex cuius ſemine ſimili milio fiunt panes in Ægypto à paſtoribus, maximè aqua vel lacte ſubacto. Quidam tamen apud Plinium ſic legunt. Eſt & Lo-
Li.4.c.109. tus ſilueſtris foliis ſatiuæ, & Ægyptia, ex cuius ſemine, &c. Ex eodem Theophraſto Dioſcorides quoque ſua exſcripſit. Eſt & in Ægypto Lotus quæ in campis flumine inundatis prouenit, caule fabæ: flore paruo, candido, lilio ſimili, quem tradunt occidēte ſole comprimi occludiq;, ad ortum autem aperiri: adduntq; caput ipſum veſpera aquis condi, & ad exortum ſolis emergere. Caput quale papaueris, maximum: & intus grana ceu milij, quæ Ægyptij exſiccant, & in panes cogunt. Radicem Lotos hæc habet mali cotonei ſimilitudine, quæ cruda coctaq; manditur: decoctáque lutei oui qualitatem exhibet. Loton hanc & alias à Dioſcoride
Cap.106.& 107.lib.4. Matth. in ca.109.li.4. traditas Loti ſpecies Serapio ſua lingua Haudachocham ſine diſcrimine nuncupat, ex cuius ſemine oleum exprimitur Mauritanis ad articulorum dolores expetitum. Neque fit haudachochæ oleum ex trifolij vulgaris ſemine, vt qui-
Vires. dam non ſine errore exiſtimant, ſed ex omnium Lotorum ſemine, & ex trifolio aſphaltite tantùm. Galenus nihil aliud de Loto dixit, quàm quod ex ſemine ipſius
Li.7. ſimpl. panes fiunt.

BARBA HIRCI, *CAP. LXI.*

Nomina TΡΑΓΟΠΩΓΩΝ & κόμη, Latinè Hirci barba & Come, Italicè *Barba di becco*, Gallicè *Barbe de bouc*, Germanicè *Bockſbart*, & *Gamhbbrott*. Herba eſt, inquit Dioſcorides, breui caule, foliis croci, radice longa,
Li.2. c.137. dulci, magno ſuper caulem calice, è cuius ſummo ſemen nigrum de-
Forma. pendet, vnde nomen inditum eſt. Herba eſui apta eſt. Theophraſtus de oleribus
Lib.7. hiſt. cap.7. ſcribens eadem tradit. ἐν οἷς καὶ τραγοπώγωνα καλοῦσιν, ὃ τὴν ῥίζαν ἔχει μακρὰν καὶ γλυκεῖαν, τὰ δὲ φύλλα τῷ κρόκῳ ὅμοια, πλὴν μακρότερα, τὸν καυλὸν δὲ βραχὺν ἐφ' οὗ τὴν κάλυκα μεγάλην. ἐκ δὲ ἄκρου μέγαν τὸν παππὸν πολιόν, ἀφ' οὗ καλεῖται τραγοπώγων. Ideſt, in quibus eſt quam Hirci barbam vocant, cui radix longa & dulcis, folia croco ſimilia, niſi quod longiora, caulis breuis, ſuper quem calyx amplus, de cuius ſummo vertice Barba prolixa incana dependet, vnde nomen accepit. Similiter à Plinio inter vulgarium in cibis herbarum nomina recenſetur. Idem ex Theophraſto tranſcripſit hæc. Eſt & Tragopogon, quem alij Comen vocant, caule paruo, foliis croci, radice longa, dulci, ſuper caulem calice lato, nigro. Hîc depicta planta, caule eſt rotundo, recto, geniculato, foliis veſtita longis, anguſtis, allio haud abſimilibus, flore aureo, roſtro porcino ſimili, ſed maiore, qui calice continetur. Is ſereno cælo fatiſcit, nubiloſo verò contrahitur, occluditúrque calice echini chamæleonis more. Dilapſo flore in ipſo calice ſemen prouenit longum, in ſummo villoſum, quo maturo aperitur, & in globum villoſum vertitur, veluti in roſtro porcino, qui in auras euaneſcit. Radix eſt dulcis, digitū lōga. Alterū Tragopogoni genus habet Matthiolus, quod à foliorū colore purpureū vocāt. Foliis eſt alteri ſimilibus, ſed à radice numeroſioribus, viridioribus, latioribus, firmioribúſque: caule quoque ſimili, geniculato,

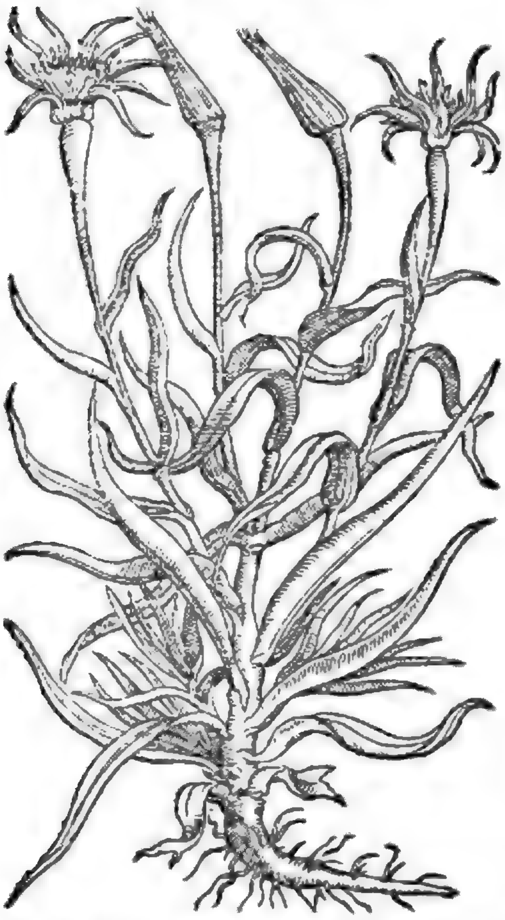
Lib.21.c.15. Li.27.ca.13.

Dod.lib.2. ca.17. Matth. in ca.137. li.2.

BARBA Hirci, Tragopogon, Matthioli.

TRAGOPOGON Alterum, Matth. ſiue Barba Hirci.

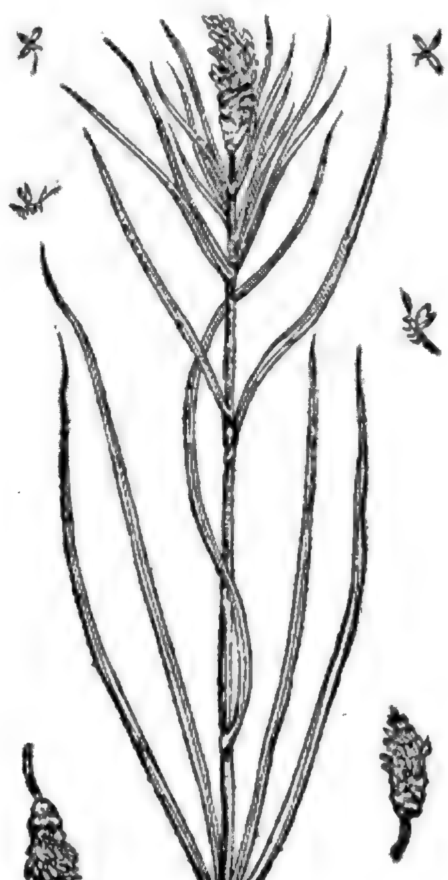

culato, conſpicuis propè genicula alis, è quibus ramuli prodeunt. Flores edit in cacumine purpureos, ſed minores, radiantibus circũquaque calicis apicibus, ſtellæ ferè modo: radice eſt longiore, grandiore, duriore, & lacteo ſucco referta, non dulci vt in altera, ſed adſtringente & amariuſculo. Prius genus in pratis humidis calidarum & frigidarum regionum reperitur, ſeritur etiam in hortis. Maio & Iunio menſibus floret. Humiditate caliditatéque temperata eſt. Glutinat recentia vulnera ſi foliorum ſuccus, vel ſtillatitia eius aqua ſpleniis aut attritis linteolis ſuperponatur. Tragopogoni ſimilis eſt Italorum Saſsifica, quam peculiari nomine quidam Gerontopogona vocant, quaſi Barbam ſenis, vt à Tragopogone diſtinguăt. Radix, foliũ, caulis Tragopogona referũt, flos diſsidet, non colore tantùm, qui ex cœruleo ſubnigricat, ac minimè aureo colore fulget, vt in Tragopogone, ſed etiam quòd breuior eſt, ac in ſe magis contractus, nec areſcens tam prolixos villos explicat. Radix guſtu dulcis & iucunda frequenter hyeme eſtur in acetariis. Cæterùm in hortis altilis creſcit paſtinato ſolo, altiúſque ſubacto, radice longa, craſsitie digiti, in profundum ſubeunte: foliis croci, latiuſculis, glabris & læuigatis, virentibus, intercurrente media coſta, niuei candoris, caule recto, tereti, nodoſo, calice grandi, flore purpureo, apicibus multis luteo colore micantibus, barbulis penſilibus & canis, in

GERONTOPOGON ſiue Saſsifica Italorum.

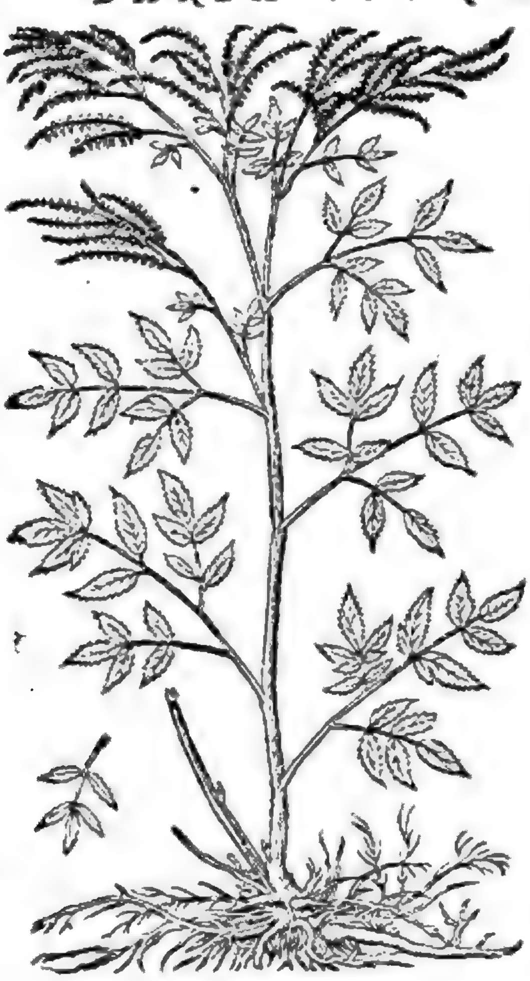
TRAGOPOGON Spicatus.

auras

auras euaneſcentibus:ſemine oblongo,ſumma parte villoſo. Herba tota cùm carpitur lacte manat. Ad hoc genus pertinet herba quam hîc oſtendimus, & nomine Herbariis familiari Tragopogona non ſpicatum vocamus: radice, foliis, caule geniculato, ſimilis eſt reliquis generibus, niſi quòd gracilior caulis eſt, radix tenuior, folium anguſtius, flos autem luteus figura maximè diſcrepat, vt qui ſpicatim coaceruatus ſit, cùm in alio genere flos aureus ac multiplex Helenij modo explicetur ac diſtendatur.

BARBA CAPRAE,

PIGAMVM, Dodon.

CAP. LXII.

Dod. lib. 1. cap. 29. Pen. in Ad. *Nomina*

CVM vetuſtum huius herbæ nomen hactenus ignotum ſit, recentiores herbarij interim Barbam caprinam, & Reginam prati nuncuparunt, propter ramulos florum denſa cõgerie veſtitos, in prælongas barbulas effigiatos, aruncos caprarum imitantes. Gallis *Barbe de Chieure*, Germanis *Roynette* dicitur.

Forma. Caulis eſt anguloſus, cauus, rubeſcens, cubitalis, aliquando multò maior, ita vt ad hominis proceritatem attingat: folia caſtaneæ, aut corylo ſimilia, ſerrata, dura, aſpera, & ſuperficie rugata: flores in ſummo caule candidi, racemoſi, longi, viſu & odoratu periucundi, inſtar Barbæ canæ dependentes, deinde parua ſemina tortuoſa, terna, quaternáve ſimul, inſtar verruculæ: radix longa, foris nigra, intus purpuraſcens, acri odore, guſtu adſtringente glandium modo.

Locus. In pratis vdis, vmbroſis, & inter ſepes naſcitur. Siccat admodum & conſtringit. Quidam Melandrion eſſe Plinij ſuſpicantur.

PIGAMVM, CAP. LXIII.

Nomina Dod. lib. 1. cap. 29.

OFFICINAE Pigamum herbam hanc vocant, nonnulli (inquit Dodonæus) Rhabarbarum ſpurium ob ruborem. Idem in Purg. Hiſtoria Thalietrũ magnũ.

Forma. Folia ei ſunt multũ inciſa, & in alia foliola diuiſa, anteriùs duabus inciſuris denticulata: caulis quadratus, rubeſcẽs, cubitalis, & ſeſquicubitalis, in quo floſculi villoſi, coaceruati, Barbã canã referẽtes: deinde folliculi parui, veluti ſiliquæ paruæ, quaternæ quinquæ've, in quibus ſemen teres: radix lutea, multùm fibrata, latéque ſerpens.

Locus. In pratis vdis & riguis oritur.

Vires. Pigamum ſiccat, ſed non tam adſtringit quàm Barba capræ. Docti quidam ſcribunt Pigami odorem epilepticis perutilem eſſe, & ſi in nares immiſſum aliquandiu retineant, ſtatim à paroxyſmo liberari.

HYPE

HYPECOVM, CAP. LXIIII.

NON natales, ſed foliorum ſimilitudo pigamo plantam hanc coniunxerunt, quam Dodonæus fortè Hypecoum Dioſcoridis eſſe ſcribit, in Purgant. Hiſtoria Thalietrũ paruum facit, Cordus Thalictrum tenuifolium. Odore eſt ingrato & viroſo, colore & foliis quadamtenus rutæ ſimilis: tres quatuórve cauliculos tenues & graciles edit, palmum altos, in quibus folia pigamo ſimilia, ſed minora. Flores in caulium vertice nihil aliud ſunt quàm villi ſeu pili congeſti, tenues & viſcidi, Barbulæ inſtar dependentes, deinde ſiliquulæ in quibus ſemen: radix longa hac illac ſurculos diffundens. In aruis naſcitur. Hypecoum Dioſcoridis ex tertio ordine eſt refrigerantium teſte Galeno: nam natura ei eadem quæ papaueri.

Lib. 1. c. 19. *Forma.* Gale. lib. 8. ſimpl. *Vires.* Dioſc. li. 4. cap. 63.

VLMARIA, CAP. LXV.

HAEC quoque recentiorũ eſt herba, à foliis Vlmo ſimilibus dicta, potentillam maiorem vocat Anguillara: radice craſſa, nigricante fibris multis capillata: caule virgato, ſubrubente, cubito altiore: foliis Vlmi, supernè virentibus, infernè canis, ſeptenis in ſingulis pediculis, cucumerem aut Pimpinellam redolentibus, guſtu lento & ſubaſtringente: flore candido racemoſo: ſemine copioſo, exiguo, ſpiris intorto conuolutis, vermiculis ſimili. Pratis locíſq; vdis & riguis gaudet. Ex ſapore perſpicuum eſt hanc refrigerare, ſiccare, adſtringẽdo repellere. Quare ad ſanguinis eruptiones, alui profluuia, menſes albos fœminarum non abs re commẽdant.

Nomina. *Forma.* *Locus.* *Vires.*

BRITANICA, CAP. LXVI.

EIVS quæ Græcis βρεττάνικη, Latinis etiã Britanica nominatur, breuis eſt apud Dioſcoridem hiſtoria. Folia habet, inquit, ſilueſtris lapathi, ſed nigriora, & piloſiora, guſtu adſtringentia: radicem tenuem & breuem: caulem paruum emittit. De eadem hæc Plinius. In Germania trans Rhenum caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu, fons erat aquæ dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagéſque in genibus ſoluerentur. Stomacacen medici vocabant, & Sceletyrben ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ vocatur Britanica, non neruis modo & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque & ſerpentes. Folia habet oblonga, nigra, radicem nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Florem Vibones

Nomina. Lib. 4. c. 2. *Forma.* Lib. 25. c. 3.

vocant, qui collectus priuſquam tonitrua audiantur, & deuoratus ſecuros in totum reddit. Friſij, quâ caſtra erant noſtris demonſtrauére illam, miror'q; nominis cauſam, niſi fortè confines Oceano Britanniæ velut propinquæ dicauére. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima naſceretur, certum eſt, etiámnum Britannia libera. Britanica Officinis & herbariis multis ignota eſt: quamquam non deſint qui eam eſſe putant, quam vulgus Biſtortam appellat, quos facilè refellit Matthiolus, quòd biſtortæ folia nigra non ſunt, neque piloſa, imò lęuia, ſupernè ruſeſcentia, & à terra quadamtenus cæſia: item quòd Britanicæ radix tenuis ſit & breuis, biſtortæ verò craſſa, ſerpentis iacentis modo contracta & intorta. A Dalechampio verò Britãnica vera cenſetur ea eſſe, quæ hîc picta eſt, radice gracili, fibrata, prætenuibus villis in vicina reptante, nigreſcente: caulibus pedalibus, multis, nodoſis: foliis oblongis, anguſtis, hirſutis, præſertim infernè quâ terram ſpectant, minimè crenatis, lapatho ſilueſtri in aquoſis & cœnoſis gigni ſolito valde ſimilibus, nigrioribus, quod inuenta Britãnica iudicatu facilè eſt: nam in propinquo ferè ſemper lapathum ſilueſtre occurrit, cum quo illius folia compares. Flos in ſummis caulibus aureus, calendulæ ſimilis, in pappos abit. In humidis & riguis naſcitur, ſolo tamen non admodum pingui. Sapor auſterus huic & ſubamarus. Auſtera qualitate adſtringit, & fluxiones ſiſtit, amariuſcula tergit vlcera, & ad cicatricem perducit, maximè quæ in humidis ſunt corporis partibus, vt tonſillis & faucibus. Nam vtraque deſiccat. Hæc ſane conſentiunt viribus quæ illi à Dioſcoride & Galeno ſunt tributæ. Vim habet adſtringentem, inquit ille, priuatim depaſcentibus oris & tonſillarum vlceribus accommodatam. Valet etiam ad reliqua ad quæ adſtrictione opus eſt. Hîc verò, Britanicæ folia adſtringentia ſunt, & vulnerum glutinatoria, ſimilia foliis ſilueſtrium lapathorum, niſi quod atriora ſunt, magiſq; hirta. Sed & expreſſus ex illis ſuccus perinde adſtringere poteſt. Itaque coctum quidam reponunt tanquam inter ſtomatica medicamenta efficaciſsimum. Videtur enim ſanare iam etiam putreſcentia. Dalechampius hanc Britanicam veram eſſe ex notis & viribus conſentientibus, ac magis inde iudicauit, quod in vetuſtiſsimo Dioſcoridis fragmento in membranis manuſcripto hanc Britannicæ figuram pictam reperit, licet rudiùs, quæ floris ſpecie, colore luteo, & foliorum figura, hanc noſtram deſignaret. Dodonæus ſuam Coeleariam Britãnicam eſſe vult, ac vtilem eſſe inquit, putridis ac ſordidis, oris vlceribus, quæ Plinius ſtomacen, Marcellus oſcedinem, Holandi & Phriſij *Souerbuyck* vocant.

[Margin: Ca.2.lib.4. — Locus. Vires. — Lib.4.ca.2. Li.6.ſimpl.]

BRITANICA Vera, Dalechamp.

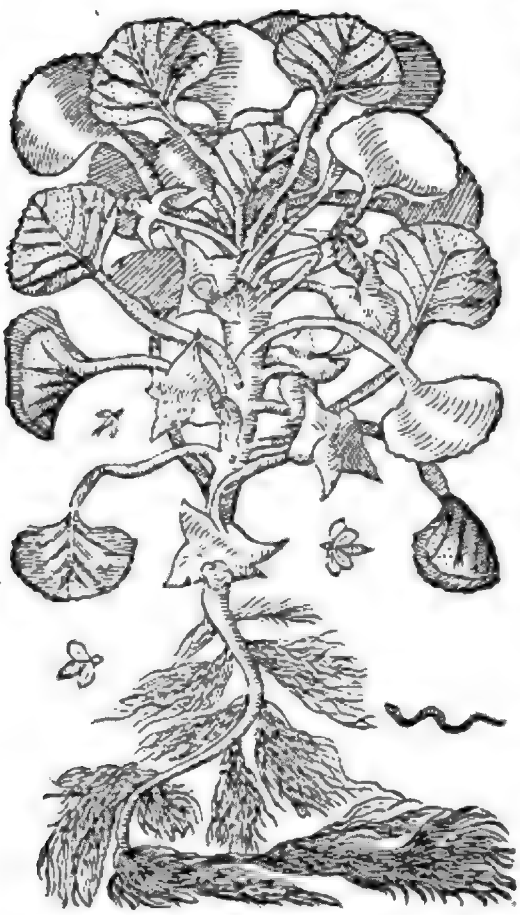

TRIBVLVS AQVATICVS, CAP. LXVII.

Nomina

ΤΡΙΒΟΛΟΣ ἔνυδρος Græcè, Latinè Tribulus aquaticus, ſiue aquatilis, & Tribulus lacuſtris, Officinis Tribulus marinus. Gallicè *Chardon aquatic, Macres, Chaſtaigne d'eau, & Treffle d'eau*, Hiſpanicè *Abroyos, & Abrolhos*, Germanicè *Vuaſſernuſz*. Tribuli genus aquis familiare, inquit Dioſcorides, quòd in fluminibus natum comam exerit, aculeos cõdens: foliis latis,

TRIBVLVS Aquaticus.

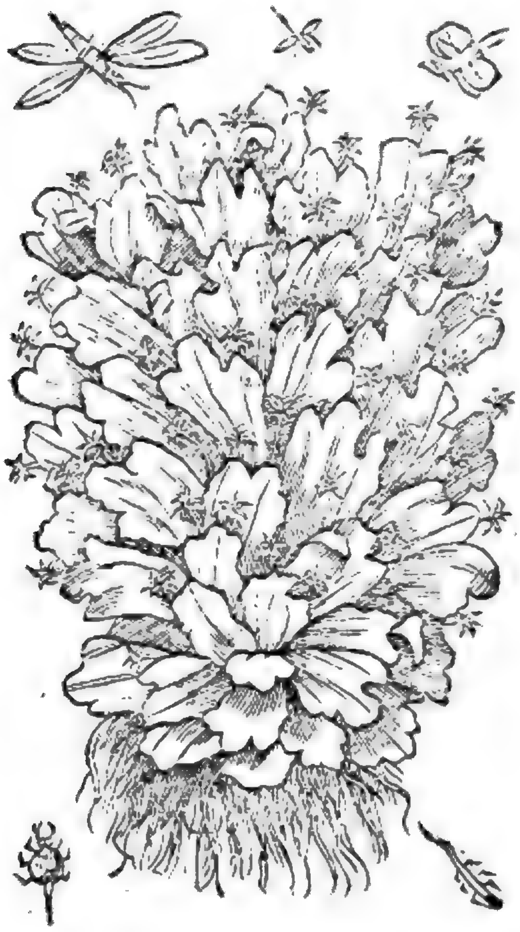

latis, & pediculo longo, caule parte ſumma *Forma.*
quàm ima craſsiori: adſunt ei & capillamenta
quædam ſpicacea: ſemen durum ab altero Tri-
bulo non abhorrens, Plinius, Tribulus non *Li.21. c.16.*
niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi, iuxta
Nilum & Strymonem amnes excipitur in ci-
bis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem vl-
mi, pediculo longo. Hunc herbarij omnes ſic
depingunt. Caules habet longos, inferiore &
ea quæ ſub aquis eſt parte graciliores adhæ-
rentibus quibuſdam locis tenuibus fibris, ve-
luti capillamentis, præſertim infimæ parti,
quibus in fundo figitur, iuxta aquæ ſuperfi-
ciem craſsiores & folioſos. Folia pediculis lon-
gis craſsis inſident, lata, populneis aut vlmeis
ſimilia, ſemirotunda, craſſa, aduerſa parte ma-
culoſa neruoſaq́;, ſerrata, inter quæ floſculi
exeunt, deinde fructus nigricantes, caſtaneæ
magnitudine triquetri, ternis aut quaternis
mucronibus armati, vnde illi nomen: cortice
membranoſo, nucleis intus candidis, caſtaneæ
ſapore, quibus recentibus plebecula lubens ve-
ſcitur, caſtaneaſq́; aquaticas vocat, & arefactos, molaq́; attritos in panes cogit. Sunt
etiam qui eoſdem fructus ſub cineribus aſſatos pro bellariis edant. In Plinij codice
ex vetuſtorum exemplarium fide quidam legunt: Tribulus non niſi in paluſtribus
naſcitur: dira res alicubi. Iuxta Nilum & Strymonem amnes recipitur in cibos.
Inclinatur in vadum, &c. Adnotandum & inſuper, Dioſcoridem ſcripſiſſe hanc *Locus.*
plantam eſſe lato folio, non vlmi, vt Plinius πτελέας legiſſe videatur, pro πλατείας. *Vires.*
In foſsis, & pigris fluentis, & lutoſis lacubus reperitur, aliquando in ſtagnantibus,
puris & fontanis aquis, & pleriſq́; Italiæ fluminibus, atque etiam in mari. Vis ei re-
frigerans & inſpiſſans.

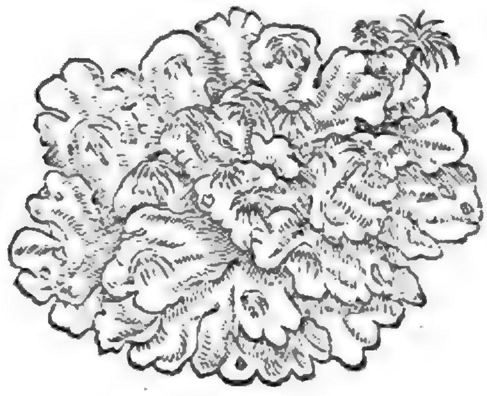
LICHEN, CAP. LXVIII.

HEPATICAM hodie vocant quæ Græcis λειχὴν & βρύον dicitur, Latinè *Nomina*
Lichen, Arabicè *Azez Alſachel*, Gallis *Hepatique*, Germanis *Brunnen-*
lechkraut. Lichen quidem ea dicitur, quòd Lichenas ſerpentis morbi ge-
nus impoſita ſiſtat & ſanet, Bryon quòd petris adhæreat, vt muſcus.
Paucis his verbis hanc plantam perſtrinxit Dioſcorides. Lichen qui ſaxis eſt fami- *Lib.4.c.48.*
liaris, aliquibus Bryon appellatur Aſperginoſis petris adhæret vt muſcus. Plinius *Forma.*
duo Lichenis prodidit genera: ſed de Dioſcoridis Lichene tantùm hîc agimus. Eſt *Li.26.ca.4.*
aliud genus Lichenis, inquit, petris tantùm adhærens vt muſcus, qui & ipſe illini-
tur. Lichen ſeu hepatica noſtra vel per humum ſpargitur, vel parietibus aquarum
aſpergine madidis inſternitur. Folia habet alia aliis incumbentia, ſupernè viridia,
infernè fuſca, ſubpinguia, propè radicem anguſta, in latum ſe pandentia, triplici
vel quadruplici lacinia interſecta. E radice inter folia prodeunt pediculi, ſiue cau-
liculi tenues, quorum verticibus inſunt capitula ſtellularum effigie. Radices nihil
aliud ſunt quàm fibræ & capillamenta ſub foliis quibus in terram, & in ſaxa defi-
gitur, quibus ſuccum ſelicit ſugitq́;. Rorulentis & vmbroſis prouenit locis, nudis *Locus.*
petris adhærens muſci modo. Iunio & Iulio menſibus ſtellulas ſuas edit. Duas alias *Tempus.*

LICHEN,
Matthioli.

LICHEN, Lobell. II.
& III.

Li. 4. ca. 49
Vires.

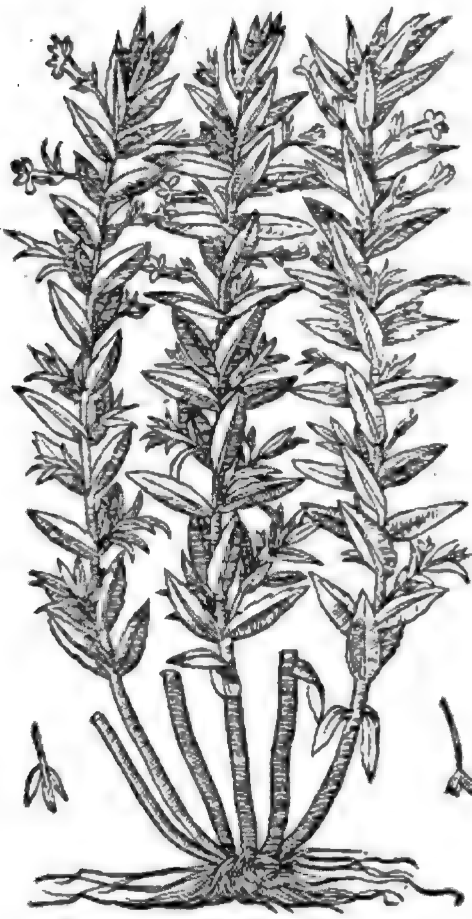
Hepaticas, ſiue Lichenas minores ex Lobellio hîc proponimus. Lichen illitus ſanguinis profluuia ſiſtit, auctore Dioſcoride: inflammationes arcet, Lichenibus ſiue impetigini medetur. Iuuat regio morbo correptos cum melle illitus: oris & linguæ defluxiones inhibet. Sic enim Græca conuertenda. *ὠφελεῖ δὲ καὶ τοὺς ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος διαχριόμενον: στόματος δὲ καὶ τῆς γλώττης ῥευματισμοὺς παραιτεῖται.* Quæ Cornario ſuſpecta videntur, imo potiùs corrupta. Cùm enim Plinius videatur Dioſcoridis verba transtuliſſe. Hic & ſanguinem ſiſtit vulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle ſanat ore illito & lingua, videtur legiſſe in Dioſcoride, *ὠφελεῖ καὶ τοὺς ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος, διαχριομένου τοῦ στόματος, καὶ τῆς γλώττης.* Ideſt, Prodeſt & regio morbo correptis, ſi cum melle oblinantur ex ipſo os & lingua, vt vox *ῥευματισμοὺς* aſcititia ſit, & *παραιτεῖται* ex

Li. 7. ſimpl.

præcedente verſu repetita. Sed de eiuſdem viribus paulò aliter Galenus. Lichen qui in petris naſcitur, eſt veluti muſcus quidam, ſed rectè ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic autem nominatus videtur, quòd Lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem ac modicè refrigerantem facultatem habet, vtramque verò, abſtergentem quidem atque reſiccantem à petra obtinet, refrigerantem verò ab humore aqueo: naſcitur enim in humidis & grauiter olentibus ſaxis. Porrò quòd ex talibus ſubſtantiis componitur, aduerſum eſſe inflammationi nihil mirum eſt. Cæterùm an ſanguinis profluuia ſiſtat, vt refert Dioſcorides, id neuticam dicere queo.

GRAT

GRATIOLA, Matth. *CAP. LXIX.*

RECENTIORVM Gratiola, quo nomine apud veteres appellaretur, adhuc incertum eſt. Vocatur etiam nunc Gratia Dei, Gallicè *Grace de Dieu*, Italicè *Stanca cauallo*, quod equi eius pabulo mirè defatigentur, Papauer ſpumeum Dioſcoridis Anguillaræ. Herba eſt humilis dodrantalem altitudinem vix excedens: caulibus quadrangularibus, foliis hyſſopi, latioribus & longioribus. Florem fert in purpura albicantem, inter folia erumpentem quæ caulem ambiunt: radix ſummo ſpargitur ceſpite. Tota herba amari & ingratiſsimi guſtus, quadamtenus adſtringens. Tam recens quàm ſicca ſumpta vim habet vehementer purgandi, tam ſupernè, quàm infernè, bilem pituitámque trahit. Vulneribus celeriter medetur trita & impoſita. Naſcitur in locis humidis, præcipuè in pratis vliginoſis.

Nomina Dod. lib.2. cap.42. Matth. in ca.26 lib.3.

Forma.

Vires.

Locus.

SCROPHVLARIA Maior, Matth. *CAP. LXX.*

A RADICE ſtrumoſa & effectu Scrophularia maior dicitur, & Millemorbia, Caſtrangula, ferraria, ficaria, Gallis *Grande Scrofulaire*, Germanis *Braunuurtz*. Galeopſis Fuchſij, Cordi & Dodonæi. Caulem emittit quadratum, nigricantem, cauum: folia longiuſcula, lata, in ambitu crenata, betonicæ ſimilia: flores in caulium verticibus tenues, purpuraſcentes, cauos: ſemen minutum in globulis: radicem magnam, albam, ſolidam, tuberculis ſeu ſtrumis aſperam. In ſcrobium marginibus, in riguis & vliginoſis locis naſcitur, aliquando in ſiluis & nemoribus vdis, vmbroſis, montoſis. Vlceribus ſtrumoſis, cauernoſis, carcinomatis atque depaſcentibus ſummoperè vtilis. Prætereà tuberculis ab humore frigido concretis, aut ſcirris carcinomata minantibus opitulatur. Strumas & hæmorrhoidas ſanat. Radix Autumno effoditur, purgata tunditur cum recenti butyro, operculatoq; fictili in vliginoſo loco reponitur, relinquiturq; quindecim dies. Deinde lento igne butyrum id liqueſit, & percolatum aſſeruatur, quo ſupradicti morbi vtiliſsimè illinuntur. Quidam herbam Chryſippeam Plinij eſſe putant quæ cum ficis ſtrumis medetur. Scrophularia minor ſuprà deſcripta eſt, cap.33.

Nomina

Forma.

Locus.

Pena in Aduerſ.

Vires.

ERINVS, CAP. LXXI.

Nomina QVAE Græcè dicitur ἐρῖνος, Latinè etiam Erinus, Plinio Erineos, ſic dicta ob lacteum ſuccum quo plurimo turget. Eſt enim Erinus ſiue Erineos Latinè Caprificus, ficus precox lacte turgens primo aut exacto iam vere, quam ſecutus gentilitatem Plinius proximè caprificum de ea ſubiunxit, quæ mox dicemus. Sunt qui Ocimum aquaticum vocant, Gallicè *Baſilic d'eau*. Galenus non Erinum, ſed Echinum vocat, & ita de ea ſcribit, vt non de alia quàm de Erino Dioſcorid s egiſſe videatur. *Li.6.ſim.pl.* Erinus, inquit Dioſcorides, naſcitur apud fontes & fluuios, foliis ocimi, ſed minoribus, parte ſumma diuiſis, ſurculis quinis, ſenisve dodrãtalibus: flore candido, ſemine nigro & acerbo: folia & caules lacteo ſucco turgent. *Locus. Lib.4.c.27. Forma.* Quæ tamen poſtrema aliter in vulgatis codicibus Græcis leguntur. ὅπου δὲ μεστὸς ἐστὶ ὁ χυλὸς, καὶ τὰ φύλλα, ideſt, caulis & folia ſucco referta ſunt. Sed priorem lectionem magis probandam eſſe declarant, tum nominis etymum à nobis iam redditum, tum Plinius, qui de Erino partim ex Diocle, partim ex Nicandro, partim ex Dioſcoride hæc transſcripſit. *Lib.23. c.7.* Herba quam Græci Erineon vocant, reddenda eſt in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt, cauliculis quinis ferè, ocimi ſimilitudine: flos candidus, ſemen nigrum, paruum. Tritum cum melle Attico oculorũ epiphoris medetur: manat lacte multo & dulci, quæ poſtrema verba minimè apud Dioſcoridem leguntur. Herba vtilis aurium dolori nitri exiguo addito: folia reſiſtunt venenis. Quæ vulgarium Plinij codicum lectio eſt, veteris autem melior, & magis cum Dioſcoride conſentiens. Tritum cum melle Attico oculorum epiphoris medetur, duabus drachmis cum cyathis mellis Attici quatuor. Cumulatum decerpta manat lacte multò & dulci: herba perquàm vtilis aurium dolore, &c. Pro Erino plantam cuius effigies hîc expreſſa eſt repreſentauit Matthiolus. *Ca.27.li.4. Dioſcor.4. edit.* Dalechampius aliam exhibet, quam prope Lugdunum collegit in riuo ſubterfluente extremos ſuburbium verſus pontis fornices, quo Rhodanus

ERINVS, Matthioli.

ERINVS, Dalechampij.

iungitur

iungitur,radice in multas fibras diuiſa, caulibus multis, palmum altis, anguloſis, ſurculoſis,cùm franguntur lacte manantibus, guſtu valde acerbis, cana lanugine prope verticem obductis:foliis ocimi,minoribus tamen quàm in primo genere, quod ocimum citratum Serapio vocat, in ambitu minimè incisis, nec crenatis, iuxta caulium faſtigia ἐκ τῶν ἄνωθεν μερῶν ἐπεχισμένα, inquit Dioſcorides, in longum & anguſtum veluti fiſsis penè inſtar pinaſtri. Semen Erini, auctore Dioſcoride, drachmis duabus in quatuor mellis cyathis oblitum, oculorum fluxiones cohibet. *Lib.4.c.27.* *Vires.* Succus cum ſulphure & nitro inſtillatus, aurium dolores ſedat. Similiter Galenus echini herbæ ſemen acerbum eſſe ait, ac proinde repellentis ac exſiccatoriæ facultatis eſſe: eóque vtendum ad oculorum & aurium fluxiones. *Li.6.ſimpl.*

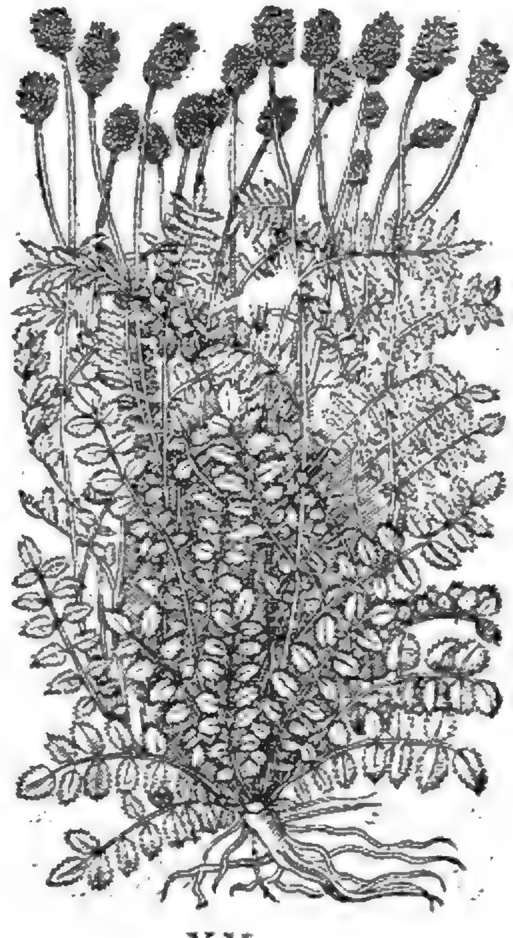
PIMPINELLA, *CAP. LXXII.*

VETERIBVS indictæ exiſtimantur Pimpinellæ nominatæ à recentioribus, & Bipinellæ, à foliorum binis ordinibus pennatim ſiue plumatim digeſtis: Vocantur etiam Bipenulæ & Pampinellæ. *Nomina* Duo notantur eius genera: maior, quæ & Sanguiſorba maior, ſiue ſilueſtris, Gallicè *Pimpinelle ſauuage*: minor, quæ & Sanguiſorba minor, Solbaſtrella, & hortenſis, *Pimpinelle cultiuee*. *Genera.* Alij contra hortenſem maiorem cultu fieri arbitrantur. Illa caulibus eſt longis, rotundis, duos trésve pedes altis, in quibus folia longiuſcula, crenata, in pediculis longis ex aduerſo ſita, alarum modo expanſa: in ſummis caulibus capitula ſunt rotunda, ex quibus floſculi ex fuſco rubeſcentes, deinde ſemen triangulare: radix longa, craſſa. *Forma.* *Dod.lib.1. cap.94.* Herbidis & montoſis lubens oritur, pratis etiã & paſcuis. *Locus.* Pimpinella minor, ſiue hortenſis ſuperiori prorſus ſimilis eſt, niſi quòd omnibus ſuis partibus minor, & gratiore tum ſapore, tum odore. *Forma.* Cauliculi eius ſunt teneri & molles, pedem alti, aut paulò altiores, rubelli, teneriuſcula lanugine villoſi: folia ſuperiori ſimilia, multò minora, auerſa parte quadamtenus cærulea,

PIMPINELLA, Siue Sanguiſorba maior, Matth.

PIMPINELLA Minor, Matthioli.

PIMPINELLA, Siue Sanguiſorba maior, Fuchſij.

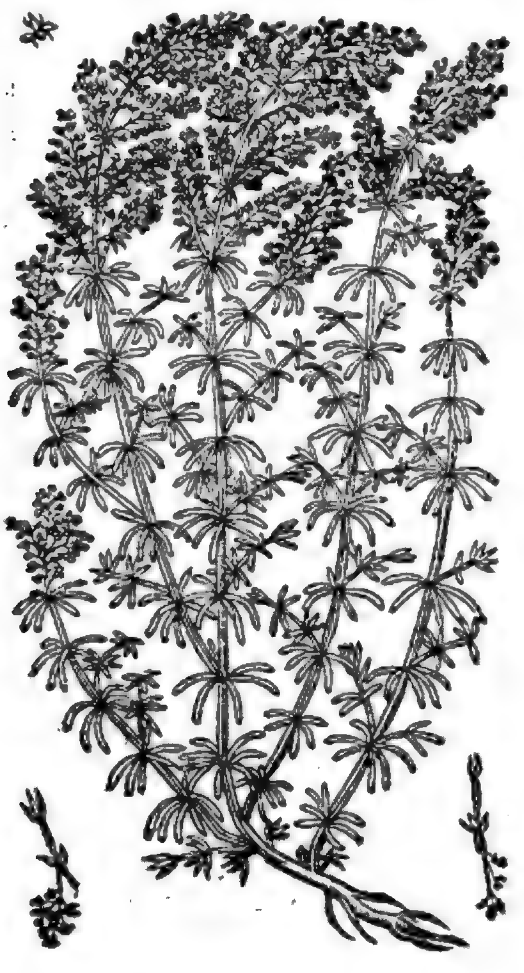

aduerſa viridia: flores non fuſci ſed purpurei, luteis capillamentis ex medio dependentibus: radix item ſimilis, ſed multò minor. *Locus.* In hortis prouenit. *Vires & Temper.* Pimpinella tertio gradu ſiccat, ſecundo refrigerat, adſtringítque. Eius decoctum dyſenteriam ſanat, muliebre profluuium & quoſlibet ſanguinis & alui fluxus cohibet, bilioſas vomitiones reprimit. Idem præſtat herbæ & ſeminis puluis in aqua chalybata potus. Herba ipſa vulneribus & vlceribus medetur, miſcetúrque vnguentis quæ tum ad capitis vulnera, tum carcinomata parantur. Sunt qui contagioſis peſtilentibúſque febribus maximè commendent, vt cuius ſucco abigantur huiuſmodi febres. Vino merſa gratiam conciliat ſapore & odore aromatico & vinoſo, quodammodo melonis, nec minùs in acetariis expetita, vtiliſsima viſceribus, hepati, cordi, & præſertim ſpiritibus. E Pimpinellæ radicibus grana quædam colligi notum eſt, tingendis rubro colore ſericeis veſtibus exquiſitiſsima.

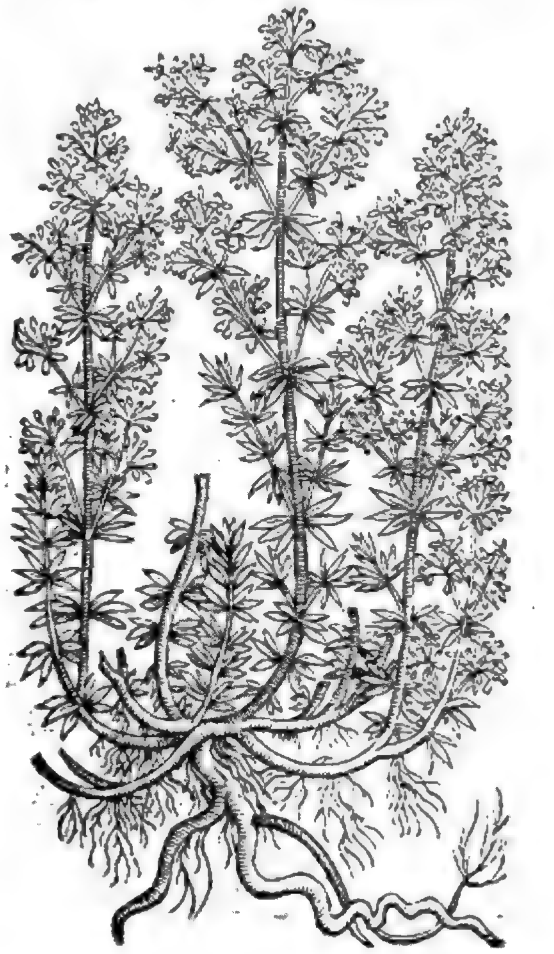
GALIVM, CAP. LXXIII.

Nomina GRAECI γάλιον, Latini ſimiliter Galium vocant, Galli *Petit muguet*, Germani *Vualſtrao*. Lib. 4. c. 91. Dicitur autem teſte Dioſcoride γάλιον, ἀπὸ τοῦ γάλα πηγνύειν ἀντὶ πιτύας αὐτὸ, ideſt, quòd in coagulando lacte coaguli vicem impleat. Ibidem. *Forma.* Ramulum foliúmque habet, eodem auctore, Aparine ſimil-

GALIVM Luteum, Matth.

Mollugo, Galium album quorundam.

limum

limum, rectum, florem in cacumine luteum, tenuem, denſum, copioſum, odoratum. Naſcitur in paluſtribus. Quæ omnia huic noſtræ plantæ conueniunt, cauliculos enim profert tenues, rotundos, læues, circa quos folia anguſta, ſtellatim diſpoſita. Denique aparine ſimile eſt, minus tamen & teneriuſculum, nec vllo modo aſperum, at vbique læue, & odore ſuaui: flores in ſummis caulibus racemoſi: radix tenera & fibrata. Huius altera reperitur differentia, floribus candidis, ob id Galium album nuncupata, quibuſdam Mollugo vulgatior Herbariorum, caulibus multis, angulofis, genicularis, viticuloſis, cubitum & ſeſquicubitum longis, humi ſparſis, in quibus folia læuia, & Maio menſe floſculi candidi, copioſi, Aparines minores: radix lignoſior, fibrata cinerea. Huic Galio albo tota ſui parte ſimilis eſt altera

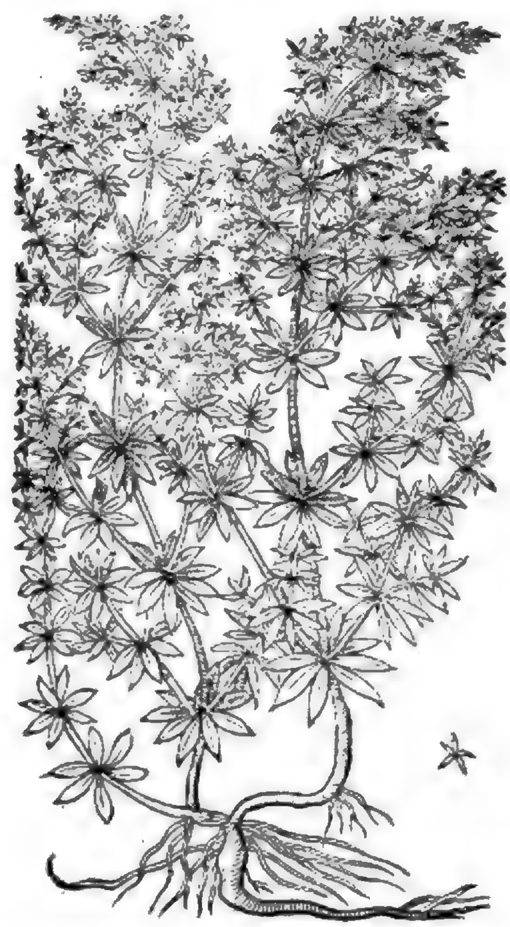
Locus.

Pet. Penã in Ad.

MOLLVGO vulgatior herbariorum.

MOLLVGO Altera montana, Dodonæi.

Mollugo montana Dodonæi, præterquàm complurium florum exilium ſpecioſa fœtura, in caule cubitali & bicubitali ſurrecto, folia molliora. Radix nigricat. In collibus incultis, aſperis & montoſis naſcuntur. Flos, inquit Dioſcorides, igni ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia ſiſtit. Cerato roſaceo galium admiſcetur, inſolatum vſque dum albeſcat, & ſic laſſitudines reficit, radix venerem concitat. Galenus, Galium nomen inde ſortitum eſt, quòd lac coagulet. Simile autem eſt aparine, facultatem obtinens exſiccatoriam & ſubacrem: flos eius ſanguinis profluuiis competere videtur, & combuſtis mederi. Eſt autem boni odoris, & coloris lutei.

Lib. 4. c. 91.

Vires.

Lib. 6. ſim.

RAPHANVS PALVSTRIS, CAP. LXXIIII.

Nomina

Dod. c. 56. lib. 5.

Forma.

Locus.

Vires.

RAPHANVS ſiue radicula paluſtris, Gallicè *Reifort d'eau*, hortenſi Raphano foliis ſimilis eſt, minoribus tamen, & magis inciſis, caulis eſt pedem altus, nonnunquam altior, in quo flores copioſi lutei, deinde ſiliquulæ in quibus ſemen minutum: radix digiti craſsitudine, guſtu recentis Raphani acriore. Circa ſcrobes & in pigris aquis, ac fluentis prouenit. Acrior eſt hortenſi, & iiſdem viribus, ſed vehementioribus, maximè ad ciendas vrinas.

ANAGALLIS AQVATICA, CAP. LXXV.

Lib. 5. c. 22. cap. 276.

Forma.

Vires.

RECENTIORES herbarij Anagallidē aquaticam hanc vocant, vt cuius folia & vires non parùm imitetur, nec non natales eoſdem ſectetur, ſiue *Berabungam* nomine Germanico, quo *Bachpunghe* appellatur. Dodonæus non rectè Cepæam, Fuchſius Sium. Quidam Samolum Plinij eſſe volunt, herbam in aquoſis naſcentem, multùm à Druidibus celebratam. Tragus Sium non odoratum vocat: fruticoſis eſt ramulis, teneris, carnoſis, rotundis, foliis leuiter in ambitu crenatis, carnoſis, nigricantibus: ſummis caulibus & ramulis copioſa florum cæruleorum anagallidis ſimilium congerie ſtipatis: radix albicat, multis diffuſa fibris. Tota herba guſtu eſt acriore naſturtij, inquit Pena, odore non ingrato. Quare calida eſt, & ad calculum & vrinæ diffi-

ANAGALLIS *Aquatica*, *Dodonæi.*

ANAGALLIS *Aquatica altera, Lobellij.*

cultatem

cultatem perutilis. Experimento cognitum illam tritam & brachiorum carpis admotam, oculorum inflammationes ſedare, ac epiphoras mirificè ſiſtere. Locis vdis vt ſcrobium & ſtagnorum marginibus gaudet. Aliquando in ipſa riuulorum aqua reperitur. Ad Germaniæ maritimæ indigenam morbum, quem Scorbutum appellant, vtilis eſt, eodem quo naſturtium aquaticum ſumpta modo. Scribit Tragus cum aceto & butyro toſtam, & calidam impoſitam, ac ſubinde renouatam tumoribus quibuſuis & ſacris ignibus prodeſſe: apud veterinarios magno eſſe in vſu in diſcutiendis tumoribus & ſananda equorum ſcabie, aliiſque id genus affectibus: acetariis commanducatam calculos rumpere, vrinas ciere, fœtus mortuos & menſes pellere. Lobellius Anagallidem aquaticam alteram pinxit, fortaſſe Sium non odoratum alterum Tragi, folio pulegij regalis. Vdorum, fontium, fluentorúmque amantior hæc, ſed rarior: cuius folia Valerianæ minimæ æmula ſunt, & eiuſdem coloris: cauliculus dodrantalis, ſummo diuiſus, è puſilla filamentis compacta radice, floſculi albi & pericarpia Anagallidis, ſed exiliora multò, per maturitatem ferruginea. Secus ripas & margines riuulorum Auſtruyel paguli, altero ab vrbe Antuerpiana lapide, occurrit. Hæc Lobellius. *Locus.*

COTYLEDON AQVATICA, CAP. LXXVI.

OBEAM quæ huic eſt cum Cotyledone ſiue vero vmbilico veneris ſimilitudinem, & ob natales, herbarij Cotyledonem aquaticam nominarunt. Officinæ Vmbilicum veneris & Scatum cœli, quamquam vmbilicus veneris non ſit, nec eius loco vtendum, fibras exiguas, multas, cauliculóſque teneros, reptantes, & per humum ſparſos habet: folia circinato ambitu leuiter inciſo, obtuſa inciſura, ſtellato medio cẽtro, parùm depreſſo, pediculis ſubtus ei adfixis, vmbelicum verum imitantia, ſed minora, teneriora, magis nigricantia: floſculi candidi, penduli ſubter folia. Iulio floret. Guſtus acris & linguam vellicans calidam eſſe demonſtrat. Quare non ſine magno errore pharmacopœi quidam Cotyledonis penuria vnguẽto populeo indunt. Sunt quibus hæc Callitriche Plinij videtur eſſe, fit & ex Callitriche ſternutamentum, inquit, folia ſunt lenticulæ ſimilia, caules iuncis tenuiſſimis, radice minima. Naſcitur in opacis & humidis, guſtatu feruens. Alij Callithrichẽ potiùs eſſe volunt herbam deſcriptam cap. 17. de qua ſuprà tractauimus. In regionibus ſeptentrionalibus frequens admodùm riguis depreſſiſq; pratorum cõuallibus & ſcrobibus, vbi torpuerunt per hyemem reſides aquæ. Guſtu acris eſt.

Nomina Dod. lib. 1. cap. 25. Pet. Pe. in Ad. — Lib. 25. c. 11. — *Locus.*

COTYLEDON, *Aquatica.*

SIVM, CAP. LXXVII.

QVOD Græcis σίον, Latinis Siũ & Lauer dicitur, Mauritanis *Rorcathalmi, et Inhamehauella*, ſeu *Hamehauella*, Italis *Gorgoleſtro*, Germanis *Vuſſer eppffich*, id eſt, Apium paluſtre, Hiſpanis *Rabacas*, Gallis *Berle*. Siu m autẽ nomen ſibi adſciuit ἀπὸ τοῦ σείειν, id eſt, à concutiendo, quia quatitur, vacillandóque perpetuo ſuccutitur pręterlabentibus vndis, atque ſemper alluentibus. Vnde etiam Laueris nomen Latinis, niſi quis malit ab vrinis calculiſq; ciendis & excutiendis dictum. Sium, vt tradit Dioſco. in aquis inuenitur, frutice pingui, recto,

Nomina — Lib. 2. c. 120 — *Forma.*

recto,foliis latis, oluſatro ſimilibus,ſed minoribus & odoratis.Sium verò C.ateuę, vt idem Dioſco.refert,herba eſt fruticoſa,exigua, multa folia habens,rotunda, maiora quàm menthæ,nigra, & ad erucam accedentia. Matthiolus id verum Sium eſſe arbitratur quod hîc exhibemus, quòd nullis prorſus notis à Dioſcoridis Sio

SIVM VERVM, Matthioli.

diſſideat.Prouenit,inquit Lobellius, in riguis & riuulis vbi cardamine,foliis ad naſturtium hortenſe & cardaminen accedentibus.Cauliculi pedales & interdum cubitales:flores albi & cornicula Sij Crateuæ, guſtanti acria, frequens hæc Taurinis Pedemõtanis in collium & montium riuulis. Dioſcoridis ſium eſſe Gallorum *Berle*, quam herbarij paſtinacam aquaticam vocant ab odore & foliorum effigie,perſpicuum eſt ex deſcriptione, eique ſententiæ plerique omnes adſtipulantur.At tamen Fuchſius hanc nomine eleoſelini ſeu apij paluſtris depinxit.Dodonęus in ſtirpium hiſtoria Sium Crateuæ maius facit plantam hîc pictã:ſed perperã, cùm non Crateuæ,ſed Dioſcoridis ſit verum Sium. Id quod & agnouit in Hiſtoria Aquatil. vbi multò accuratiùs depinxit & deſcripſit hoc modo.Sium longis,tricubitalibus aut amplioribus,craſſis, ſtriatis & inanibus aſſurgit caulibus, qui ſuperiùs attenuati in alas diuiduntur:folia in eis oblonga,ex pluribus aliis compoſita,quorum ſingula, pinguia, glabra & per ambitum ſerræ modo inciſa,particularibus hippoſelini foliis minora:

SIVM Vulgare, Matthioli.

SIVM Crateuæ, maius Dodonæi.

fiores

flores in vmbellis candidi. Radices tenues, nigræ & capillatæ veluti fibræ ſunt, quæ non modò ſubſunt, ſed & caulium geniculis adnaſcuntur, iis quibus aquis conduntur, aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam Hippoſelino tota herba odoratior eſt, petrolei vulgò dicti ferè odore. Naſcitur in perennibus riuulis, rariùs in reſedibus aquis. Iulio & Auguſto floret. Idem Dodonæus in Hiſtoria ſtirpium Sium ſiue Lauer minus pinxit, ſed in Hiſto. Aquatilium multò feliciùs. Sio, inquit, ſiue Laueri odore & facultate proximum eſt, alterum quoddam veluti Sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi ſunt tenues, rotundi, læues, obſcurè geniculati, inanes, iuncis quodammodo ſimiles, ex quibus tenues oriuntur, & inanes quoq; pediculi ſiue coſtæ, in quibus parua aliquot & anguſta foliola, flores in exiguis vmbellis, ſcabioſæ anguſtioribus & minoribus, candidi, ſimul compreſſi exeunt: ſemen aniſo maius, ſubcandidum, ſuperiori parte latius. Radices tenuiſſimæ & nigræ fibræ ſunt, caulibus inferiùs adhærentes: emittit verò & ex imo caulis, fibras obliquè ſerpentes, quæ alicubi terræ aut limo hærentes, radices faciunt, & cauliculos promunt, ſeipſam hoc modo multiplicante ſtirpe, quæ tamē & ſemine ſeri poteſt. Lobellius Oenanthen aquaticam vocat. Reperitur in perennibus riuulis, aut aliis aquis frequentiùs, ac ſæpiſsimè vbi Sium gignitur: non rarò etiam in paluſtribus & riguis, iuxta riuulos & foſſas: creſcit etiam in hortis aut alibi, loco non perinde humido ſatum, quod tamen minus attollitur & breuius eſt, foliáque habet terræ proxima, cærefolio ſimilia, ſed tenuiora: reliqua verò, vti eius quod in aquis exit: radices autem craſſas, paruis ſilueſtribus napis ſimiles, verùm minores ac breuiores, à quibus & tranſuerſæ quædam ſerpentes exeunt fibræ, quibus ſeipſum multiplicat. Ita non rarò in alium locum tranſlatæ, ſtirpes, formam effigiemq; aliqua parte commutant, floret æſtiuis temporibus: Auguſto ſemen in hortis quidem ad maturitatem peruenit. Matthiolus huius generis illud, quod in hortis aut alibi loco non paluſtri natum, formam commutauit, inter œnanthes à ſe depictas quartam fecit, ab œnanthæ tamen multùm differentem Dodonæi ſententia. Quidam minus illud Sium Dodonæi Silaum eſſe putant à Plinio memoratum, cap. 8. lib. 26. naſcētem in glareoſis & perennibus riuis, cubitalem, apij ſimilitudine, qui vt oluſatrum magna vtilitate veſicæ coquitur. Eſt & tertium Sio odore & facultate cognatum genus ab eodem Dodonæo poſitum, Cicutaria paluſtris Lobellio. Caulem habet craſſum, inanem, geniculatum, ſupra aquas bicubitalem aut longiorem, in multas alas diuiſum, primùm viridem, deinde cùm ſemen maturum eſſe cœperit, in luteum langueſcentem, folia hortenſis apij, tenuiora: flores in vmbellis non magnis parui ſunt & cādidi: ſemen odoratum, ſubnigricans, aniſo maius: radices fibratæ ſunt, veluti ſij nigræ, ad inferiorem caulis partem geniculis ipſis adhærentes. Exit iiſdem ac ſimilibus quibus ſium locis, & ſimul cum eo ſæpè reperitur. Aeſtate floret, Auguſto ſemen maturum eſt. Plinij Phellandrium videtur eſſe, quod ſcribit naſci in paluſtribus, folio apij, cuius ſemen bibitur propter calculos & veſicæ incommoda. Alij apium ſilueſtre Dodonæi Phellandrium eſſe putauerunt, alij Angelicam minorem.

Cap. 43.

Lib. 26. c. 11

Lib. 5. c. 46.

PHELLANDRIVM, Plinij.

Sium

SIVM Alterum Erucæ folio.

Sium Crateuæ erucæ folio quidam non abs re Barbaream vulgò dictam eſſe exiſtimant, fruticoſam, paucis foliis, rotundis, nigris, maioribus quàm menthæ, erucæ penè ſimilibus, de qua diximus in Horto, cap. De Eruca. Pena & Lobellius id Sium Erucæ folium arbitrãtur eſſe Siſymbrium aquaticum Matthioli, Naſturtium aquaticum Tragi & herbariorum, Gallorum *Creſſon d'eau*. De quo in horto diximus. Huc referenda alia non abſimilis planta, à Lobellio picta, & deſcripta his ferè verbis. In ſtagnantibus & vdis ſcrobibus & lacuſtribus ponè nouam vrbem Antuerpianam oritur, iuxta Scaldæ amœniſsima fluenta. Radix innumeris implexa gracilibus & tortilibus fibris pullis glebæ limoſæ inſeritur, è qua cubitales & ternûm cubitorum caules cicutæ aſſurgunt, folia laueris Dioſcoridis, ambitu ſerrata, ſpecioſa, flos in vmbellis è luteo viridi palleſcens, ſemen apio hortenſi ferè par, quod guſtu ad cuminum, daucum creticum, & citrei mali corticem accedere, & pluſculum caloris habere videtur. Sij verò facultates haſce tradit Dioſcorides. *Lib.2.c.110* Eius folia cruda coctáque ſi edantur, calculos confringunt & expellunt. Vrinas item mouent, fœtus & menſes ducunt. Et Galenus, *Lib.8.ſim.* Sium, inquit, quantum guſtu odoratum eſt, tantùm etiam calfacientis facultatis eſt particeps. Sed & digerit, & vrinas mouet, & calculos renũ frangit, & mẽſes euocat.

ERISITHALES, CAP. LXXVIII.

Lib.26.c.13.

ERISITHALES, vt ſcribit Plinius, eſt flore luteo, foliis acanthi, bibitur ex vino. Huic breui hiſtoriæ non inſcitè aptari poteſt planta hîc depicta, radice longa, craſſa, contorta, ſurculoſa, foliis ex ea multis, pedem ferè altis acantho ſimilibus, ſed nonnihil per latera pungentibus: caule ſeſquicubitali, ſtriato, foliis paucis, minoribus & breuioribus comante: flore aureo in capitulis oblongis, qui in pappos tandem dilabitur. In aquis ſemper, maximè pratis riguis reperitur.

EPIMEDIVM, CAP. LXXIX.

Nomen. Forma. Lib.4.c.19.

ἘΠΙΜΗΔΙΟΝ Græcis, & Latinis Epimedium dicitur. Caulis eſt non magnus, inquit Dioſcorides, hederæ foliis denis aut duodenis, neque florem, neque fructum ferens, radice tenui, nigra, graui odore, guſtu fatuo. Naſcitur in humidis. *Lib.27.c.9.* Plinius hæc ex Dioſcoride deſcripſiſſe videtur Epimediũ, inquit, caulis eſt nõ magnus, ſed hederę foliis denis

aut

EPIMEDIVM, Dodonæi.

aut duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, graui odore. Naſcitur in humidis. Quænam hæc ſit planta difficilè eſt admodùm ſtatuere. Matthiolus ignotam ſibi fatetur, eúmque reprehendit, qui Epimedium eam plantam eſſe cenſet, quæ à triquetra foliorum figura à recentioribus Herba trinitatis appellatur. Pena raram quandam & nuſpiam à ſe præterquam in Italia viſam plantā pro Epimedio pinxit & deſcripſit, ſuffragante etiam Italorum Herbariorum iudicio, Lobellius Epimedium Anguillaræ vocat. Dodonæus integram plantam repreſentauit, atque his ferè verbis delineauit, folia eius ampla, numeroſa, & creberrimè ter trina, rarò plura, ab vno terete tenuíque dependent pediculo, ſunt autem ea hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuſcula, & per ambitum veluti ſerrata. Aſſurgit inter hæc tenellus & teres dodrantalis cauliculus, valde elegantes ferens floſculos, forma quadrangulares: quorum margines rubent, interiora lutea, medij verò virent apices: rubet & exteriore ac auerſa parte floſculus, ſed diſcurrentibus rectis candidíſque ſtriis variegatus. Radix multas in obliquum propagines emittit, inferiùs fibroſa. Legitimum eſſe Dioſcoridis Epimedium non eſt facilè affirmare, id enim ſcribit neque florem neque fructum ferre: niſi dicamus huic idem vſuuenire quod Bechio, Dictamno, Onoſmati, fortaſſè & Cynogloſſo, quibus florem, caulem, fructum demunt, cùm tamen iis ornentur. Hodie in Belgicis hortis viret. Scribit Dioſco. Epimedij folia cum oleo trita, impoſito cataplaſmate, non ſinere mammas increſcere: radicem conceptum adimere, folia trita quinis drachmis, poſt menſtruas purgationes, quinque diebus in vino potu, præſtare mulieribus ne concipiant. Eadem ferè Plinius, Huic, inquit, ſpiſſandi refrigerandíque natura, fœminis cauenda, folia in vino trita virginum mammas cohibent. Quibus aſſentitur Galenus, Epimedij vis, inquit, eſt moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate: quare nullam habet inſignem qualitatem, mammas cataplaſmate impoſitum rectas ſeruare poteſt. Aiunt epotum concipiendi ſpem adimere. Lib. 6. ſim.

FINIS PRIMÆ PARTIS.